ALPHONSI TOSTATI HISPANI,

EPISCOPI ABVLENSIS,

PHILOSOPHI, THEOLOGI,

Ac Pontificij Iuris, Cæſareique conſultiſsimi, necnon linguæ Græcæ, & Hebraicæ peritiſsimi,

Commentaria in Primam Partem MATTHÆI:

Mendis nunc ſanè quàm plurimis diligenter expurgata.

CVM INDICE COPIOSISSIMO.

Ad PHILIPPVM II. Catholicum & Inuictiſsimum Hiſpaniarum, & Indiarum Regem.

8 31 N 10



BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE II

VENETIIS. M D XCVI.

Apud Io. Baptiſtam, & Io. Bernardum Seſsam, fratres.

ALPHONSI TOSTATI EPISCOPI ABVLENSIS

COMMENTARIORVM in Sanctum Ieſu Chriſti Euangelium ſecundum Matthæum.

PRAEFATIO.

VETERIBVS magna pro parte explicitis grauiſſimi laboris, longarumque vigiliarum, noua ipſa aggredimur. Supra vires quidem ne dum noſtras, ſed & maiorum opus eſt, ad quod charitas incitat, difficultas vero diſſuadet. Fuerat autem inconcuſſa ſemper nobis iſta ſententia (licèt plurimorum importunis precibus laceſſita) nūquam niſi à ſummo vertice, vſque ad calcem expletis veteribus, noua delibare. Tandem quotidianis amicorum flagitationibus inclinati:immo ipſa ratione cōuicti, omiſſis ad tempus veteribus, noua tentare diffiniuimus:vt rurſus quodam poſtliminio reuerſis, omiſſa explendi locus ſit. Et quoniam ipſam nouorum ſacram ſeriem intuentibus Euāgelici codicis dignitas prima ſe obtulit: ei (indigniſſimam licèt) ſtyli noſtram operam primò commodauimus. Ad horum autem quandam generalem prælibationem de quibuſdam dubitandum occurrit. Et quoniam hic vtriuſque ſcripturæ articulus ſe magnus interpoſuit, de ipſis libris ſacræ ſcripturæ quantum ad numerum, & ordinem, & eorum canonem inquirendum eſt.

De numero, & diuiſione librorum ſacræ ſcripturæ. Quæſt. I.

QVAERITVR ergo primò, quot ſunt libri ſacræ ſcripturę, & qui ſunt ordines ipſorū librorum in canonibus ſuis. Ad primū dicendū, ꝙ hic q̄rimus de libris vtriuſq; teſtamenti ſimul noui, & veteris, qui variè computantur. Quidā dicunt quinquaginta libros ſacræ ſcripturæ eſſe: & dicunt eos ſignificatos ꝑ quinquaginta anſulas, q̄ erant in ora cuiuslibet cortinæ tabernaculi Moyſi, Exo. 26. Et iſtā cōputationē tenet Petrus in Aurora. Dicēdum tū, ꝙ non eſt conueniens: quia neceſſe eſt, ꝙ aliquos libros diuidat, & aliquos vniat. Nā ſi computetur ſ͞m aliā cōputationē, nō diuidendo libros, niſi ſ͞m qđ cōiter accipitur, nō poterit ꝑueniri niſi ad 44. libros, & deficiunt ſex. vt infra declarabit̄. Ad hoc ergo, ꝙ ſuppleat iſtos ſex, neceſſe eſt, ꝙ diuidat aliquos libros, qui non conſueuerunt diuidi: de quibus eſt vnus in veteri teſtō. ſ. liber 12. prophetarū minorū. Duo aūt ſunt in nouo. ſ. liber Epiſtolarū Pauli, & liber canonicarū Epiſtolarum. De libro duodecim prophetarū minorum dicendū, ꝙ vnicus eſt in veteri teſtō: & ſic ponitur à Iudæis in canone ſuo, vt ait Hieronymus in prologo

F Galeato ſuper libros Regum, qui incipit: Viginti & duas literas: licèt intra iſtum librum quilibet illorum duodecim prophetarum librum proprium habeat: q propter paruitatem per ſe nomen voluminis non mereretur. Si autem iſti diuidant librũ duodecim prophetarum, oportet illum diuidi in duodecim iuxta numerum ipſorum prophetarum, & tunc non ſolùm erũt. 50. ſed. 55. libri. In nouo teſtō Epiſtolę Pauli vnũ volumen dicuntur. Si tamen diuidantur oportet diuidi in quatuordecim: quia ſunt quatuordecim Epiſtolæ. ſ. vna ad Romanos, duæ ad Corinth. vna ad Gala. una ad Ephe. vna ad Coloſſen. vna ad Philip. duæ ad Theſ. duę ad Timo. vna ad Titũ. vna ad Philim. vna ad Hæbræos: & tunc non ſolũ erunt. 50. libri, ſed. 57. Secundus liber noui teſtamenti, qui diuidi poteſt, eſt canonicarum Epiſtolarum, qui ſi diuidatur, poteſt dupliciter diuidi. G Vno modo, ꝙ diuidatur in quatuor: quia fuerunt quatuor ſcribentes canonicas Epiſtolas. ſ. Iacobus, Petrus, Ioannes, Iudas, & hoc modo non complebitur numerus quinquaginta librorum, ſed ſolũ perueniet ad 47. Secundo modo poteſt diuidi liber iſte per numerum ipſarum canonicarum Epiſtolarum, & ſunt ſeptem. ſ. vna Iacobi, duæ Petri, tres Ioannis, & vna Iudæ. Et hoc modo poterit peruenire numerus librorum ad quinquagenarium, manentibus Epiſtolis Pauli indiuiſis, ſub vno. ſ. volumine: manentibus ēt duodecim minoribus prophetis indiuiſis. Sed iſta diuiſio canonicarum Epiſtolarum eſſet tunc irrationabilis valde, quia eadem ratione deberet diuidi liber Epiſtolarum Pauli, in quatuordecim libros cũ ſint quatuordecim Epiſtolæ. immo rõnabilior erat iſta diuiſio: quia quælibet Epiſtolarum Pauli, vt cõiter, eſt maior, quã quælibet canonicarum Epiſtolarũ, & ſic rõnabilius ſortiretur nomen libri. Iſta ergo cõputatio librorum non eſt conueniens. Sunt alij duo modi computandi, qui non differunt niſi in libris veteris teſtamẽti. Nam libri noui teſtamenti ab omnibus ponuntur eſſe octo. ſ. quatuor libri Euangeliorum, & unus Actuũ Apoſtolicorum, & unus Epiſtolarum Pauli, & unus Canonicarum Epiſtolarum, & unus S. Ioã. Apocalypſis. Circa diuiſionẽ librorum veteris teſtamenti eſt diuerſitas: quia aliter ſolemus nos cõiter computare, & aliter Iudæi. Rõ diuerſitatis eſt: quia aliqui libri apud nos habentur, qui nunquã apud Hebræos inueniuntur, ſicut liber Sap. & Eccleſiaſticus, & ſecundus liber Machab. vt ait Hieron. in prologo Galeato. Secũda diuerſitatis rõ eſt: quia quidam libri, licèt apud Hebræos inueniantur, tamen in ſuo canone non ponuntur, ſicut liber Iudith, & Tobiæ, vt ait Hier. in eodem prologo Galeato. Computatio aũt noſtrã cõis eſt, ꝙ computentur omnes libri quotquot Eccleſia legit, & ſuſcepit, cuiuſcunq; ordinis, uel canonis ſint: etiam ſi apud Iudæos in apocryphorum numero deputẽtur, etiam ꝙ iſti libri cõputentur ſecundũ ſectiones, quas cõiter apud Latinos, & Græcos hñt. Et hoc mõ inueniuntur. 44. libri. ſ. 36. & ſex veteris teſtamenti, & octo noui teſtamenti. Et cõputãtur ſic. ſ. quinq; libri Moyſi, unus liber Ioſue, vnus Iudicũ, unus Ruth, quatuor libri Regũ, duo libri Paralipomenon, 3. libri Eſdræ apponentes ibi vnũ valde apocryphũ de quo Eccleſia nunquã curauit, nec legit, nec quiſquã doctorũ ſolẽnium illum unquam allegat: ideo nec nos in numero librorum ponimus: unus liber Dauid. ſ. Pſalmorum, qui licèt apud nos in vſu Eccleſiæ ſit in multas partes diuiſus, & apud Hebręos quinque inciſionibus habeatur diſtinctus, utrobique tñ unicus liber dicatur: vnus liber Tobiæ, vnus Iudith, vnus Eſther, duo libri Machabæorum, tres libri Salomonis. ſ. Parabolæ Eccleſiaſtes, & Cantica Canticorum, unus liber Iob, vnus Sapientiæ, unus Eccleſiaſtici, qui vocatur Ieſus filius Sirach, quatuor libri Magnorum prophetarum. ſ. Iſa. Iere. Ezec. Daniel. vnus liber Threnorum, ſiue lamentationum Iere. quaſi à libro prophetiæ ſuæ diſtinctus eſt, vnus liber Baruch, qui fuit notarius Iere. vnus liber duodecim prophetarum minorum, qui omnes ſub vno clauduntur uolumine. Et ſic ſunt ſimul. 36. Deinde octo libri noui teſtamenti, & complent numerũ. 44. librorum totius ſacræ ſcripturæ. Alij ponunt ſolũ triginta libros totius ſcripturæ nouæ, & ueteris. ſ. viginti, & duos libros veteris teſtamenti, & octo noui teſtamenti. Qui quomodo computentur, patet per Hieronymum in prologo Galeato, & declarabitur ſequenti quæſtione. Alij ponunt triginta, & duos libros noui, & veteris teſtamenti, ſcilicet, octo nouos, & viginti quatuor veteris: de quibus Hieronymus in dicto prologo, & patet ſequenti quæſtione.

Octo ſunt libri noui teſtamenti.

Alia diuiſio ſecundũ alios.

De ordine librorum veteris teſtamenti. Quæſt. II.

QVAERITVR de ordine librorũ, & canone veteris teſtamenti. Nã licèt hic agatur de nobis: quia tamen hic eſt quædam prælibatio generalis totius ſacræ ſcripturæ, dicetur ſaltem breuiſſimè de veteribus. Pro quo ſciendũ, ꝙ Iudæi libros, quos ponunt in canone numerant, quos autem non ponunt, non numerant. Ad hoc intelligẽdum conſiderandum quid dicatur canon librorum. Sciendum, ꝙ canon nomẽ Græcum eſt, & ſignificat H regulam Latinè. Et ſecundum hoc dicuntur illi libri eſſe in canone, qui ab omnibus regulariter recipiũtur & approbantur, nec audet quiſquã auctoritati illorũ reſiſtere. Illi ſunt, de quibus Eccleſia mater noſtra, tã nũc, quàm in veteri teſtō ſemper Spiritu ſancto directa, quæ nec unquam errat, nec errare põt: nunquam dubitauit, nec dubitat, ſed credit certiſſimè nihil falſi in illis contineri, nec ſcriptores eorũ in aliquo mentiri potuiſſe, vtpote, quia à Spiritu ſancto ſcribendo regebantur: iuxta illud. 2. Pet. c. 1. d. Non enim voluntate humanã allata eſt aliqñ prophetia: ſed Spiritu ſancto inſpirati locuti ſunt ſancti Dei hoies. De iſto canone loquitur Augu. in Epiſtola contra Vincentiũ Donatiſtam, & hr̃ in Decr. diſt. 9. c. ego aũt. ſ. Ego aũt illis I libris, qui canonici nominantur, hanc fidẽ adhibere didici, vt nullum ſcriptorẽ eorũ credã potuiſſe mẽtiri. Cæteros aũt ita lego, vt quantacunque ſanctitate, aut doctrina polleant, non credã ita eſſe: quia ſic illi dixerunt. Q. d. Non obligamur credere ſcripturis aliquorũ doctorũ, quantũcunque ſint ſancti, vel eruditi: niſi inquantũ firmiter probant. In libris aũt, qui ſunt in canone ſcripturæ neceſſe eſt credere illis, qualitercunque dicãt, nec oportet petere aliq̃ probationẽ dictorũ. Immo non ſolũ neceſſe eſt credere illis: ſed ẽt neceſſe eſt credere, ꝙ impoſſibile eſt in illis eſſe mendaciũ. Hanc certitudinẽ hẽt Eccleſia de iſtis libris, quos ponit in canone: quia certa eſt, ꝙ ſcriptores eorũ Spiritu ſancto inſpirati ſcripſerunt. Et ẽt certa eſt, ꝙ poſtea K nihil ab æmulis aut hæreticis, vel infidelibus illis libris additum, vel ſubtractum eſt vel mutatum: ſed manent in eadem integritate, & puritate in qua ſcriptores eorũ illos tradiderunt. Et de hoc eſt certa Eccleſia: quia originalia eorum incorrupta reſeruata fuerũt ſemper ſub magna cuſtodia, & diligentia in ipſo ſacrario templi apud Iudæos; ita, vt nihil liceret hæreticis, aut maleuolis corrumpere in illis. Ita dicit Auguſt. 17. de Ciuit. Dei loquens de libro iuſti Henoch, quem allegat Beatus Iudas in Canonica ſua. Et ſic erat liber ille authenticus, & probatiſſimus: quia aliàs non allegaretur in ſacra ſcriptura, quæ eſt certiſſima. Poſtea tamen deuenit liber ille in manus hæreticorum, & corruperunt eum, addentes multa falſa: ideo poſtea Ec-

eleſia reiecit eũ de numero librorum ſuorũ, & nemo
iam ei adhibet aliquam fidem : quia potius uoluit pri
uari doctrina illius libri, quæ bona erat: quàm φ pro-
pter illam aliqua falſitas admixta reciperetur. Nã me-
lius erat Eccleſiæ ẽt perdere mediã partẽ librorũ ſa-
crorum, immo ẽt oẽs libros, q̃ permittere in illis vni-
cum mendacium, ẽt leuiſſimum. Nã ſi unicũ mẽda-
ciũ concedatur ibi eſſe, de oĩbus partibus ſcripturæ
dubitabitur, an veræ ſint. Et cũ illæ non poſſint proba
ri: quia ſolũ fide conſtant, manerent oẽs dubiæ, & ſic
eſſet fides de dubus, quod eſt ꝯ rationem fidei. Nã de
ratione fidei eſt firmiſſima adhæſio ſine ulla dubita-
tione : quia qui dubitat non fidelis ſed infidelis dr̃ : vt
patet extra de hęr. c. 1. ſ. Dubius ĩ fide infidelis eſt. Nul
lo ergo modo concedendum eſt, φ in aliquo libro
ſacrę ſcripturæ aliquod mendacium ẽt leue poſſit eſ-
ſe: quia ſic fides tota periret, & tota auctoritas ſcriptu
ræ. ſicut ait Aug. in Epiſtola ad Hieronymũ. & hr̃ in
Decr. diſt. 9. c. ſi ad ſacras. ſ. Si ad ſacras ſcripturas mẽ-
dacia etiam officioſa admittimus, quæ illis manebit
auctoritas? aut quo pondere hæreticorum confunde-
tur improbitas? Illum autem modũ conſeruandi li-
bros ſacrę ſcripturæ, ne poſſent corrumpi, tãgit Deus:
Deuteronomij. c. 7. Vbi iubet, φ cùm rex fuerit poſi-
tus in ſolio regni ſui, deſcribet ſibi Deuteronomij hu-
ius legem accipiens exemplar à ſacerdotibus Leuiti-
cæ tribus. Et ſic non ſolum voluit, φ deſcriberet Deu
teronomiũ, ſed etiam φ illud eſſet ab exemplari, qđ
habebãt Leuitæ. ſ. quia illud erat incorruptum. Ita de
omnibus libris alijs intelligendum eſt. Nam iuſſerat
Deus illum librum ſeruari in latere arcæ, Deuterono
mij. 31. Ita credendum φ Iudæi de alijs facerent. Hoc
mõ certa eſt Eccleſia, φ in libris ſacris nihil falſitatis
admiſceri potuit. Hos autem poſuit in canone. i. ordi-
nauit recipiendos eſſe regulariter, & legendos, & à ne
mine reſpuendos, aut negandos ſub pœna infideli-
tatis, & rebellionis. Alij ſunt libri, qui licèt ab Eccle-
ſia teneantur, in canone tñ non ponuntur : quia non
adhibet illis Eccleſia hanc fidem: nec iubet illos regu
lariter legi, aut recipi, & non recipientes non iudicat
inobedientes, aut infideles. Hoc aũt eſt pp duo. Primò
quia Eccleſia non eſt certa de auctoribus eorũ: iõ ne-
ſcit, an Spiritu ſancto inſpirati ſcriptores eorũ dictaue
runt eos. Nam tota auctoritas librorum ſacræ ſcriptu
ræ ex hoc prouenit, quia firmiter tenemus ſcriptores
illorum nihil de proprio ingenio ſcripſiſſe, ſed ſolũ, φ
dictabat illis Spiritus ſanctus. 2. Pet. 1. Hoc primũ intel
ligentes, φ omnis prophetia ſcripturæ propria inter-
pręnatione non fit. i. hoc præſupponendũ eſt, φ ꝓphe-
tia ſacræ ſcripturæ. i. tota ipſa quæ dr̃ prophetaliter
ſcripta, non fit propria interpretatione. i. non fit ex ꝓ-
prio ingenio, vel opinione eius qui ſcripſit: ſed ſolùm
Spiritu ſancto. Et ſequitur. Non enim voluntate hu-
mana allata eſt aliquando prophetia. i. non ex deſide-
rio noſtro, nec ex ingenio allata eſt ꝓphetia. i. ſcriptu-
ra prophetica: ſed Spiritu ſancto inſpirati loquuti ſunt
Sancti Dei hoĩes. ſ. oẽs ſcriptores ſacræ ſcripturę, quã
B. Petrus vocat ibi prophetiam, inſpirati ſunt à Deo
ad ſcribendum quicquid ſcripſerunt; iõ impoſſibile
erat eos errare: quia tunc Deus erraret, qui loquebať
per eos. Aliqui errant circa hoc putantes illud dictum
B. Petri intelligi de ſolis ſcripturis prophetarum, ſicut
Iſa. Ierem. & ſimilium. Sed falſum eſt, quia non eſt
iſte modus in ſcriptura, nec apud antiquiſſimos vo-
candi aliquem librum prophetalem. Quod patet, q̃a
libri quatuor Regum. & Ioſue, & Iudicum, & Ruth
vocantur libri prophetales apud omnes Hebræos, &
ita etiam Hierony. vocat, ponens iſtos in ordine libro-
rum prophetalium in ſuo prologo Galeato. Et ſic
prophetia ſcripturæ dicitur ſecundùm Beatum Petrũ

Eccleſia recepit, & approbauit certos libros ſacræ ſcripturæ, quos poſuit in canone.

A tota ſcriptura ſacra, quæ prophetice ſcripta eſt. ſ. per
reuelationem Spiritus ſancti. Et ſpecialem cõcurſum
eius cum ſcriptore, ne in aliquo errare poſſet. Cũ au-
tem dubitatur circa aliquos libros de ſcriptoribus
eorum, an Spiritu ſancto moti ſint, adimitur auctori-
tas illorum, & non ponit illos Eccleſia in canone li-
brorum ſuorum. Secundo, quia Eccleſia nõ eſt certa
circa tales libros, an vltra id, φ habuerunt à proprijs
auctoribus hæretici aliquid miſcuerint, vel ſubtraxe-
rint. Tales autem libros Eccleſia recipit permittens
eos ſingulis fidelibus legere : ipſa quoque in officijs
ſuis illos legit propter multa deuota, quæ in illis ha-
bentur. neminem tñ obligat ad neceſſariò credendũ
id, qđ ibi hr̃: ſicut eſt de libro Sapientiæ Salomonis, &
B de Eccleſiaſtico, & de libro Machabæorum, & de Iu-
dith, & de Tobia. Iſti enim licèt à Chriſtianis recipiã-
tur, & probatio ex eis ſumpta ſit aliqualiter efficax :
quia Eccleſia illos libros tenet, contra hæreticos ta-
men, aut Hebræos ad probandum ea, quæ in dubium
veniunt, non ſunt efficaces: ſicut ait Hieronymus in
prologo ſuper Iudith, ſcilicet, apud Hebræos liber Iu-
dith inter agiographa legitur, cuius auctoritas ad ro-
boranda illa, quæ in contentione veniunt minus ido-
nea iudicatur. His præſuppoſitis dicendum, quòd
in veteri teſtamento quidam libri ponuntur in cano-
ne, quidam non. Illi qui non ponuntur ſicut Iudith,
& Tobias, & duo libri Machabæorum, Sapientia, &
Eccleſiaſticus non habent inter ſe aliquem ordinẽ,
C vel diuiſionem, qui autem ponũtur in canone, habẽt
ordinem. Sciendum autem, quòd libri poſiti in cano-
ne habent tres ordines, primus eſt legaliũ, ſecundus
prophetaliũ, tertius agiographorum. In primo ordine
legalium ponuntur ſoli quinq; libri Moyſi, qui apud
Iudęos vocãtur thorach i. lex. Alij vocant eos humas,
ideſt, quinarium, quia quinque libri ſunt. Et huic no
mini correſpondet quoddam nomen Græcum apud
nos. ſ. Pentateuchus, qđ interpretat̃. i. quinq; libri le-
gis. Et iſti ſunt Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numerus,
& Deuteronomiũ. Qui vocant legales, eo φ ſolã legẽ
cõtinent, vel ſaltẽ principaliter legẽ, cùm in eis inter-
dũ quædã ipſorum hiſtoriæ inſerentur pertinẽtes in-
terdũ ad eos, quibus dabatur lex. Ordo ſcđs librorũ
D vocatur prophetaliũ, ſiue prophetarũ, & continet li-
bros octo. Primus eſt liber Ioſue, ſecundus eſt liber Iu
dicũ, cũ quo ponunt librũ Ruth, tertius eſt liber Sa-
muel, quẽ nos vocamus primũ, & ſm libros Regum:
quartus eſt liber Melachim. i. liber Regũ. Vel ſecun-
dũ alios liber Malachoth. i. regnorũ. Sed vt ait Hiero-
nymus melius vocatur liber Melachim. i. Regũ, quã
Malachoth. i. regnorũ: quintus eſt Iſaias: ſextus Ierem.
ſeptimus Ezechiel : octauus liber duodecim prophe-
tarum minorum, qui apud Hebræos vnum volumẽ
eſt. Liber aũt Danielis non ponitur inter prophetales,
ſed inter agiographos in tertio ordine: licèt ille ꝓphe-
ta fuerit. Cã huius declarata eſt ſupra prologũ Galea-
tũ. Tertius ordo librorũ eſt agiographorum: & in hoc
E ordine ſunt nouẽ libri, primus eſt liber Iob: ſecundus
liber Dauid. ſ. pſalterium, qđ apud Hebræos quinque
inciſionibus diuiſum eſt: vno tñ volumine cõprehen
ditur: tertius eſt liber Prouerbiorũ, qui eſt primus de
tribus libris Salomonis, & apud Hebræos vocatur miſ
le. ideſt, parabolæ : quartus liber eſt Eccleſiaſtes ipſius
Salomon. qui apud Hebræos vocatur choelet, apud
Græcos Eccleſiaſtes, apud Latinos concionator. Ma-
net tamen nobis in vſu nomen Græcum : quia gręci
prius impoſuerunt noĩa iſtis libris, quã peruenirẽt ad
Latinos: ideo pleraque eorũ manent ſemp apud nos;
quintus eſt Cantica Canticorũ, qui Hebraicè vocatur
ſirhaſirim: ſextus eſt Daniel: ſeptimus eſt liber Parali-
pom. diuiſus apud nos in duos, qui apud Hebræos vo-

catur Dibreaiamim, ideſt, verba dierum, apud Græcos vocatur Paralipomenon, & eſt genitiuus pluralis numeri participij, & interpretatur omiſſorum, vel relictorum: quia ibi agitur de ſupplecionibus omiſſorū in alijs libris: ideo Hierony. vocat eum chronicon totius diuinæ ſcripturæ. Octauus eſt Eſdras, qui in duos libros diuiſus eſt, & ſub eo continetur alius liber Nehemiæ. Nonus eſt liber Eſther. Et ita completur tertius ordo agiographorum. Sunt ergo tres ordines librorum veteris teſtamenti: & in primo continentur quinque libri: in ſecundo octo: in tertio nouem, & ita ſunt viginti duo libri. Alij autem ponunt in tertio ordine. 11. libros, ſcilicet, cum prædictis ponunt librum Ruth diſtinguentes eū ab alio Iudicum, ponunt etiā librum Threnorum, ſiue lamentationum Ierem. qui uocatur apud Hebræos Cinoth, diſtinguentes eum à libro prophetiarum Ierem. & ſic ſunt 24. libri in canone veteris teſtamenti. De his omnibus Hieronymus in prologo Galeato. Multa dubia circa hæc reſtabant, ſcilicet, quare ſint tres ordines librorum, & non plures, nec pauciores, & quare quidam legales, alij prophetales, alij agiographi appellantur, & non omnes eodem nomine, & quare iſti ponuntur in iſto ordine, & non in alio, & ſic de multis alijs dubiis, q̄ in præſenti omittuntur, de quibus lanſſimè declarauimus in expoſitione prologi Galeati, qui totus eſt de hac materia, & ponitur in principio primi libri Regum.

De ordine librorum noui teſtamenti. Queſt. III.

QVAERITVR quis ordo ſit librorum noui teſtamenti, & an ibi ſit canon diuiſus in ordines, ſicut in veteri teſtamento. Dicendū, quòd ſicut declaratum eſt in præcedenti quęſtione, quidam de libris veteris teſtamenti ponūtur in canone, qui diſtinguitur in tres ordines, vt dictū eſt. Alij ponuntur extra canonem, & omnes iſti uocātur apocryphi. Nunc autem dicendum, quòd in nouo teſtamento non poſſunt aſſignari tales diſtinctiones, ſcilicet, quòd quidam libri ſint in canone, & alij extra canonem, qui ſint apocryphi: quia in nouo teſtamento nullus liber apocryphus eſt: ſed omnes canonici, ita quod neceſſe eſt illis firmiſſime adhiberi fidem: fuerunt tamen aliquando in Eccleſia libri apocryphi, qui tenebantur tanquam libri noui teſtamenti: ſed iam non ſunt. Vnus erat liber Paſtoris. Iſte fuit factus non multo tempore poſt Sanctum Petrum tēpore Pij Papæ, & martyris. Nam tunc apparuit Hermeti angelus in habitu paſtoris, & reuelauit ei, quòd Paſcha Reſurrectionis Dominicæ die dominico celebrandum erat: quia tunc in Eccleſia dubium magnū erat, quo die deberet celebrari, & an nos deberemus celebrare Paſcha cum Iudæis ſicut Chriſtus celebrauit, vel alio tempore. Et quia angelus apparuit in habitu paſtoris, liber de reuelationibus eius conditus tunc ab Hermete uocatus eſt paſtor. De hoc patet in legenda Pij Papæ & martyris in libro primo hiſtoriæ tripartitæ. Iſte liber Paſtoris à principio fuit habitus in magna veneratione in Eccleſia, & uolebant eum ponere in numero librorum ſacræ ſcripturæ, quia erat de angelicis reuelationibus, quia tamen in eo reperta ſunt aliqua dubia, & aliquo modo non concordantia ſacræ ſcripturæ, Eccleſia illum repulit. Et de hoc facit mentionem Hieronymus in prologo Galeato, dicens: Igitur Sapientia, & Ieſu filij Sirach liber, & Tobias, & Paſtor non ſunt in canone, ſcilicet, iſte liber Paſtoris non ponitur in canone ſacræ ſcripturæ. Alius liber fuit à principio in Eccleſia de conuerſatione Pauli, & Teclæ, & de Baptiſmo Leonis, & habē-
F tur ibi multa de laudibus Pauli, & Teclæ, & diceba-
tur, quòd Beatus Lucas ædiderat iſtud uolumen: &
erat à principio dubium in Eccleſia an deberet poni
inter libros ſacræ ſcripturæ, cūm eſſet de rebus perti-
nentibus ad Paulum. Quia tamen erant ibi multa ſu-
ſpecta de falſitate, non fuit poſitus: licèt apud pluri-
mos in magna reuerentia haberetur. Poſtea vero cō-
pertum eſt quendam Aphricanum presbyterum illū
ædidiſſe, vt ait Tertulianus doctor Aphricanus. De
hoc etiam Hieronymus in libro virorum illuſtrium.
c. de Beato Luca ſic ait: igitē de laudibus Pauli, & Te-
clæ, & totam baptizati Leonis fabulam inter ſcriptu-
ras apocryphas computemus. Sed & Tertulianus vi-
cinus apoſtolorum refert presbyterum quendam in
G Aſia ſpecialiter Pauli amore conuictum apud Ioan-
nem, ꝙ auctor eſſet libri, & confeſſum ſe Pauli amo-
re hoc feciſſe: ideo de dignitate ſacerdotali fuiſſe de-
iectum. Plures autem alij fuerunt libri apocryphi in
principio Eccleſiæ, quorum nullum Eccleſia in nu-
mero librorum ſuorum ſuſcepit. Et ſic non manet
nunc liber aliquis apocryphus inter libros noui teſta-
menti. Aliquis dicet, quare inter libros noui teſtamē-
ti non ſunt aliqui apocryphi, vt Tobias, Iudith, & alij
de quibus Hieronymus in prologo Galeato. Ad in- Duob⁹ modis dicitur apocryph⁹ aliqs liber.
telligentiam huius conſiderandum, quòd libri dicun-
tur apocryphi dupliciter. Vno modo, quia non cōſtat
de eorum ſcriptoribus, an Spiritu ſancto dictante ſcri-
pſerint, & etiam non conſtat de omnibus, quæ in eis
H habentur, an vera ſint. Non eſt tamen in eis aliquid,
ꝙ manifeſte falſum ſit, uel quod valde ſuſpectum ſit
de falſitate. Alio modo dicuntur libri apocryphi, de
quorum auctoribus non conſtat, an à Deo ſint inſpi-
rati, & inſuper multa, quæ habentur in ipſis libris, vel
ſunt manifeſtè falſa: vel de errore ualde ſuſpecta. Ac-
cipiendo primo modo libros apocryphos, ſcriptura
non ponit illos in canone librorum ſuorum, ita vt de-
beat illis fides ex neceſſitate adhiberi: permittit tamē
volentibus legere, ꝙ legant: quia non videtur inde ſe-
qui aliquod inconueniens: ipſa quoque Eccleſia illos
legit. Accipiendo ſecundo modo apocryphos libros,
non ſolùm Eccleſia non ponit illos in canone, immo
nec aliquo modo ponit eos cum libris ſuis, nec legit,
I nec legentibus fauet: licèt non omnino prohibeat.
Annunciat tamen illis libros illos eſſe ſuſpectos valde
de falſo, vt caueant quando legerint, & videant qui-
bus fidem adhibeant. Primo modo ſunt apocryphi li-
bri quidam, qui ponuntur extra canonem veteris te-
ſtamenti, computantur tamen inter libros ſacræ ſcri-
pturæ, ſcilicet, liber Sapientiæ, & Eccleſiaſticus, & Iu-
dith, & Tobias, & libri Machabæorum: de auctoribus
enim horum non conſtat Eccleſiæ an Spiritu ſancto
dictante ſcripſerint: non tamen reperit in eis aliquod
falſum, aut ualde ſuſpectum de falſitate, ſed potius in
eis eſt doctrina copioſa ſancta & deuota: ideo Eccle-
ſia legit illos, & computat inter libros ſuos. Sic dicit
Hieronymus in prologo ſuper Iudith, qui incipit. A-
K pud Hebræos, ſcilicet, ꝙ liber Iudith, qui eſt unus de
apocriphis ab Eccleſia recipitur: quia Synodus Nice-
na legitur eum inter libros ſacræ ſcripturæ cōputaſ-
ſe. Secundo modo accipiendo libros apocryphos, Ec-
cleſia non ponit illos inter libros ſuos nec legit, ne
uideatur fauere manifeſtis erroribus. Sic autem erat
liber de laudibus Teclæ & Pauli, & de Leone bapti-
zato, & liber Paſtoris de quibus ſupra diximus, ideo
Eccleſia non recipit eos inter libros ſuos. Et ob hoc
in nouo teſtamento non reperiuntur libri apocry-
phi: quia non ponuntur inter libros ſcripturæ apo-
cryphi niſi primo modo, tamē nulli tales reperti ſunt
in nouo teſtamento, ſed apocryphi ſecundo modo,
Ideo Eccleſia reiecit eos omnino. In veteri etiam te-

ſtamen-

ſtamento non ponuntur apocryphi primo, ſed ſecundo modo. Quod patet, quia liber quartus Eſdræ, qui ſic vulgariter appellatur, eo quod continet aliqua ſatis ſuſpecta, reiectus eſt de libris veteris teſtamenti, & rarò repentur in Biblis: nec eſt aliquis doctorum, qui vnquam illum curauerit exponere, ne videretur in hoc fauere ſibi. Nunquam etiam allegatur ab illis intelligentibus, & Eccleſia nunquam illum legit, ſicut legit alios apocryphos, de quibus ſupra dictum eſt. Conſiderandum vlterius, vt magis intelligatur quid ſit liber apocryphus, ꝙ vulgariter ſolemus vocare apocryphos ſecundo modo ſupra poſito. Et ſic quidã large loquentes uocant libros doctorum interdum apocryphos, ſi in illis aliqua ſint de falſo ſuſpecta. Et iura interdum iſto modo loquuntur, ſicut patet in Epiſtola Gelaſij Papæ, in qua ponuntur libri approbati, & reprobati, & dubij, & habetur in Decretis. diſtin. 15. cap. Sãcta Romana, & ibi ponitur itinerarium Clementis liber apocryphus, & tamen iſte ad libros doctorum pertinet. Dicendum tamen, quòd propriè accipiendo librum apocryphum ſolùm uocatur ille apocryphus, de quo putatur ab aliquibus, quod Spiritu ſancto dictante, auctor eius illum ſcripſerit, & tamen hoc non conſtat, & inſuper in illo libro reperiũtur aliqua de falſo ſuſpecta. Talis autem dicitur liber apocryphus ſecundo modo reſpectu librorum ſacræ ſcripturæ. Nam ſi conſtet de aliquo libro, quòd ſcriptus ſit ab aliquo auctore ſolùm per humanam peritiam, & non ex reuelatione diuina, qualiſcunque ille liber ſit, ſiue verus, ſiue falſus, ſiue dubius, nunquã uocabitur propriè apocryphus. Dicendum etiam, ꝙ in ſacra ſcriptura nunquam ponitur aliquis liber ſcriptus ab aliquo doctore per ſolam peritiam humanã, etiam ſi de ſingulis ſcriptis in illo libro conſtaret certiſſimè, quòd erant vera, & neceſſaria. Ratio huius eſt, quia certitudo ſacræ ſcripturæ eſt in gradu altiſſimo, ideo debet eſſe tradita per medium certiſſimum, & infallibile, & illud eſt lumen ſupernaturale per reuelationem illuſtrans intellectum ſcriptoris ſacrę ſcripturę. Certitudo autem quæ habetur per humanam peritiam quantumcunque ſit magna, non habetur niſi ex lumine naturali intellectus, & illud poteſt deficere, etiam ſi homo ſit excellens: cùm ipſi uiri eruditiſſimi interdum errent, ſicut dixit Oratius de Homero maximo poetarum, quòd interdum bonus dormitat Homerus. Et ſic nihil traditum per humanum ingenium poteſt ad tantum certitudinis gradum peruenire, quin aliquo modo poſſit de illo dubitari. Sed de eis, quæ traduntur in ſacra ſcriptura, nullum dubium eſſe poteſt, etiam ſi illa non probentur: ideo libri confecti per ſolam ſapientiam humanam quantumcumque ſint certiſſimi, non poſſunt poni inter libros ſacræ ſcripturæ, & conſequenter libri facti à doctoribus, ſiue ueri, ſiue falſi, ſiue dubij, non vocantur propriè apocryphi: quia liber apocryphus propriè dicitur, prout opponitur certitudini ſacræ ſcripturæ, de cuius libris conſtat, quòd per Spiritum ſanctum ſcripti ſint, & quòd non ſit in eis aliquid de falſitate ſuſpectum. Vocatur ergo propriè apocryphus liber de laudibus Teclæ, & liber Paſtoris, quia de his credebatur à multis, quòd ſcriptores eorum per Spiritum ſanctum ſcripſerint, & tunc debebant poni inter libros ſacræ ſcripturæ. Quia tamen non cõſtat de hoc, & inſuper in eis quædam de errore ſuſpecta ſunt, non adhibetur eis fides, quæ adhibetur libris ſacris, & quantum ad hæc ſunt propriè apocryphi. Ad quæſitum principale dicetur, quòd non poteſt eſſe talis habitudo omnino inter libros noui teſtamenti, ſicut inter libros veteris teſtamenti: quia ibi ſunt quidam in canone, & alij extra canonem, ſcilicet, apocryphi, in

A nouo autem teſtamento nulli ſunt apocryphi, qui poſſint poni extra canonem, vt declaratum eſt. Dicendum autem, quòd omnes libri noui teſtamenti ſunt in canone, ſcilicet, quia omnes ab Eccleſia recipiuntur regulariter, & leguntur, & omnes illis ex neceſſitate ſub pęna infidelitatis fidem certiſſimam adhibere tenentur. Non eſt tamen in iſto canone diſtinctio trium ordinum ſicut in libris veteris teſtamenti, vt diximus in præcedenti quæſtione: quia ad hæc oportebat eſſe differentiam magnam in dignitate librorum, ſicut in veteri teſtamento legales valde excedunt in auctoritate ſuper prophetales, & prophetales ſuper agiographos. Item eſt diuerſitas quantum ad auctores, quia quorundam habentur certi auctores, ſcili- B cet, legalium, & prophetalium, agiographorum autem non ſemper reperiuntur certi auctores. Et aliæ multæ differentiæ ſunt inter eos, de quibus declaratum eſt latè in prologo Galeato. Iſtæ autem differentiæ non reperiuntur ita planæ in libris noui teſtamenti, vt infrà declarabitur, ideo non aſſignantur hic tales ordines. Item in veteri teſtamento ſunt multi libri, & ob hoc conueniens eſt aſſignari differentiam ordinis in canone eorum: in nouo autem teſtamento ſunt pauciſſimi, ideo non potuerunt ibi eſſe ordines tales. Nam ſi in canone noui teſtamenti eſſet aliquis ordo: ſolùm ille eſſet propter dignitatem differentem, & eſſent duo ordines. Vnus, in quo ponerentur quatuor euangelia, quæ alios libros dignitate exce- C dunt: in ſecundo ordine ponerentur omnes alij libri, quia non eſt inter eos differentia dignitatis. De quo magis dicetur infra in quadam quæſtione.

Diſtinctio librorum ſacræ ſcripturæ in quatuor ordines. Quæſt. IIII.

QVAERITVR, dato quòd libri noui teſtamenti non poſſint diſtingui per tres ordines canonis, ſicut libri veteris teſtamenti, an poſſint diſtingui per legales, & ſapientiales, &c. ſicut illi. Reſpondendum, quòd iſta diſtin- D ctio bene conuenit libris noui teſtamenti. Pro quo ſciendum, quòd omnes libri veteris teſtamenti tam exiſtentes in canone, quàm apocryphi diſtinguuntur in quatuor ordines, licèt iſti ordines non faciant canonem, ſcilicet, legales, prophetales, hiſtorici, & ſapiẽtiales. In primo ordine ponuntur ſoli quinque libri Moyſi, quia illi propriè uocantur lex. Licèt enim interdum ibi inſerantur hiſtorię: quia tamen pertinent ad legis lationem aliqualiter, quæ ibi præcipuè traditur, dicuntur totaliter eſſe legales. Verum eſt autem, quòd etiam in alijs libris ſacræ ſcripturæ interdum ponuntur mandata Dei, quæ ſunt leges, quia tamen illi libri non principaliter mandata continent, nõ uocantur legales. In ſecundo ordine, ſcilicet, prophe- E talium ponuntur quatuor prophetæ maiores, ſcilicet, Iſaias, Ieremias, Ezechiel, Daniel. Ponuntur etiã duodecim prophetæ minores. Ponitur etiã liber Baruch, qui propheta fuit, & notarius Ieremiæ. Ponitur etiã ibi liber Threnorum, non quòd directè cõtineat prophetiam, ſed quia eſt pars quædam deciſa de fine libri Ierem. qui ponitur inter prophetas. Conſiderandum autem, quòd aliter vocamus libros prophetales, quã vocent Iudæi, & etiam Hieronymus in prologo Galeato, vbi ſm ordinẽ canonis facit mẽtionẽ de libris prophetalibus, & inter illos ponuntur Ioſue, Iudicũ, & Ruth, & libri Regum: iſti tamen non uocantur hic prophetales, ſed hiſtorici. Diuerſitas eſt, ꝗa hic accipitᷓ liber prophetalis, qui ab aliquo ꝓpheta ſcriptus eſt, &

Librorum veteris teſtamenti quatuor ordines.

F materia illius eſt tota, vel ſaltem principaliter de prophetis. Et hoc modo libri Regum, & Ioſue, & Iudicum, & Ruth non ſunt prophetales: quia licèt à prophetis conſtet eos eſſe conſcriptos, materia tamē eorum non eſt prophetalis, ſed hiſtorica. Alio modo accipitur liber prophetalis, de quo conſtat, quòd à propheta aliquo conſcriptus ſit, licèt non contineat materiam prophetalem. Et hoc modo accipitur apud Iudæos liber prophetalis, & in prologo Galeato, & ſic liber Ioſue, Iudicum, & Ruth, & libri Regum ſunt prophetales, quia conſtat eos à prophetis eſſe cōſcriptos. Qui autem prophetæ illos conſcripſerint declarauimus in prologo Galeato, & etiam de quolibet eorum patet in principio libri ſui, quia ibi tetigimus. Et ſic

Duob⁹ modis dicitur libri aliqui ſac. ſcripturæ prophetales.

G accipimus nunc prophetales ſtrictius, quàm Hieronymus, ſcilicet, ꝙ quicunque liber uocatur hic prophetalis erit etiam apud Hebræos, & Hierony. prophetalis, & ponetur in ſecundo ordine canonis. Sed non cōuertitur, quia multi vocantur ibi prophetales, quos hic non vocamus prophetales. Hoc autem fallit in ſolo libro Danielis, quem hic vocamus prophetalem: apud Iudæos tamen & Hierony. in prologo Galeato non uocatur prophetalis, nec ponitur in ſecundo ordine, ſed ponitur inter agiographos in tertio ordine. Cauſa eſt, quia de auctore huius libri non ita conſtat clarè, ſicut de cæteris libris prophetalibus, licèt materia eius ſit prophetica, de quo magis declarauimus in prologo Galeato. In tertio ordine ponuntur

H hiſtorici, ſcilicet Ioſue, & liber Iudicum, & Ruth, & quatuor libri Regum, & duo libri Paralipomenon, & vnus liber Neemiæ, & duo libri Eſdre. Nam quartus totaliter eſt apocriphus, & rariſſimè conſueuit poni in Biblijs, vt patet præcedenti quæſtione. Scilicet. 3. vt Liber Iudith, & liber Tobię, & liber Eſther, & duo libri Machabæorum. In quarto ordine ponuntur ſapientiales, qui ad ſapientiam pertinent, eo quòd ſunt morales, & ponuntur in eis documenta ad vitā. Et licèt in iſtis aliquando tanguntur hiſtoriæ quæ pertinent ad hiſtoricos, uel præcepta, quæ pertinent ad legales, tamen quia intentio præcipua eorum eſt de moribus agere, dicuntur totaliter ſapientiales, licèt inter eos unus ſit qui ſpecialiter ſapientia uocatur, qui

Quartus ordo. I. librorū ſapientialium, & quare dicantur ſapiētiales.

I apud quoſdam vocatur ſapientia Salomonis, & apud alios dicitur liber Philonis Iudæi. Cur autem iſtud nomen ſpeciale habuerit, declarabitur in prologo ſuper ipſum librum. Communiter tamen dicitur hoc fuiſſe, quia quaſi ſpecialiter traditur ſapientia in libro illo. In hoc ordine eſt pſalterium Dauid, & liber Iob, & tres libri Salomonis, ſcilicet, Parabolæ Eccleſiaſtes, & Cantica canticorum, & liber Sapientiæ, & Eccleſiaſticus. De ipſo tamen pſalterio dicendum, quòd poteſt poni inter libros prophetales, vel inter ſapientiales. Inter prophetales quidem, quia multa in eo propheticè annunciata ſunt, & præcipuè de Chriſto. Nam Dauid dicitur propheta per excellentiam, & tamen omnes prophetiæ ſuæ ſunt in pſalmis, quia præter Pſalmos nihil ipſe ædidit. Dicitur tamen Dauid

K propheta maximus de prophetis ſecundi ordinis, qui erāt prophetæ ad canendum, non de prophetis primi ordinis, per quos, ſcilicet, recipiebantur reuelationes, & annunciabantur futura populo. De hoc declaratum eſt primo Regum & ſecundo, & primo Paralipom. 7. & 16. & 21. & 25. Poteſt autem poni inter ſapientiales: quia multum pertinet liber ille ad doctrinam humanam, eo quòd pro maxima parte continentur in eo laudes diuinæ quę pertinent ad humanam inſtructionem. Sciendum autem, quòd licèt in iſto libro contineantur prophetiæ: Iudæi tamen, & Hieronymus non ponunt in ſecundo ordine canonis inter prophetales, ſed in tertio ordine inter agio-

Diſtinctio lib. noui teſtamenti in quatuor ordines.

F giographos, vt patet in prologo Galeato. Nunc autem dicendum de libris noui teſtamenti, quod ipſi etiam diſtinguuntur per iſtos quatuor ordines, licèt non conſueuerimus dicere, quòd canon librorum noui teſtamenti diſtinguatur per aliquos ordines. In primo ordine ſunt legales, & in hoc ponuntur quatuor libri Euangeliorum. Nam licet quaſi in omnibus libris noui teſtamenti tradantur præcepta quæ poſſunt vocari leges noui teſtamenti, unicus tamen fuit legiſlator noui teſtamenti, ſcilicet, Chriſtus: ideo libri illi, qui continent geſta, & dicta Chriſti inquantum ab illo dicta, & facta ſunt, dicuntur libri propriè legales. Dixi autem inquantum ab illo dicta vel facta ſunt: quia in omnibus alijs libris noui teſtamen-

G ti continentur plurima dicta, & facta Chriſti, non tamen ut inquantum ab illo dicta, uel facta erant: ſed inquantum recitabantur, & allegabantur ad propoſitum illorum, qui libros illos ſcripſerunt. Euangeliſtæ autem fuerunt hiſtoriographi Chriſti deſcribentes geſta, & facta Chriſti, ſolùm ut inquantum ab illo dicta, & facta erant. Ideo iſti libri Euangeliorum directius pertinent ad Chriſtum legiſlatorem quàm cæteri libri noui teſtamenti, licèt in eis dicta, aut facta Chriſti contineantur. Secundus ordo eſt prophetalium. Et in toto nouo teſtamento non eſt niſi unicus liber prophetalis, ſcilicet, Apocalypſis Ioannis, quia ibi ponuntur reuelationes factæ Beato Ioanni de ſtatu vniuerſalis Eccleſiæ à principio ſui vſque ad

Secundus ordo.

H finem ſeculi: quantum ad aliquas res precipuas, quæ in ea acciderunt, & aliquæ creduntur euenturæ. De iſto libro fuit dubium apud antiquos, quia quidam putauerunt eum non eſſe Beati Ioannis apoſtoli, ſed dixerunt, quod quidam Presbyter in Aſia vir ſanctus illum ediderat. Iam tamen tota Eccleſia tenet firmiter illum eſſe librum Beati Ioannis apoſtoli. De hoc Hieronymus in libro illuſtrium virorum, & etiam in libro eccleſiaſticæ hiſtoriæ, quam ſcripſit Ruphinus Græcus, & compleuit Hierony. Tertius ordó continet hiſtoricos. Eſt autem unus liber hiſtoricus, in toto nouo teſtamento, ſcilicet, Actuum Apoſtolorum, quem Beatus Luc. ſcripſit incipiens à Chriſti aſcenſione vſque biennium poſtquam Pau-

Tertius ordo.

I lus fuit Romæ in carcere tempore Neronis, vt colligitur ex ipſo libro, & ex prologo Hieronymi ſuper eum: & magis in libro illuſtrium virorum, ubi agit de Beato Luca. Quartus ordo eſt librorum ſapientialium. Et hic ponuntur duo libri, ſcilicet, Epiſtolæ Pauli, & Epiſtolæ canonicæ. Sunt autem Epiſtolæ Pauli quatuordecim, ut diximus ſupra quæſtione prima, cap. Canonicæ Epiſtolæ uocatur ſic, ideſt, regulares, ſcilicet, quia regulariter recipiuntur ab omnibus fidelibus, & firmiter illis credunt. Et uocantur ſic ad differentiam multarum aliarum Epiſtolarum, quę apud multas Eccleſias reperiebantur ex nominibus aliquorum apoſtolorum. Quia tamen erant in eis aliqua ſuſpecta de errore, & nō conſtabat an eſſent illo-

Quartus ordo.

K rum apoſtolorum, quorum habebant titulos, non recipiebantur communiter apud omnes Eccleſias, nec nunc recipiuntur. Iſtæ autem canonicæ Epiſtolæ regulariter ab omnibus fidelibus, & Eccleſiis recipiūtur, quia conſtat illas eſſe illorum apoſtolorum, quorum nominantur, & non ſunt ſuſpectæ de aliquo errore, ideo vocatæ ſunt canonicæ, ideſt regulares. De Epiſtolis Pauli quare non uocentur canonicæ cùm etiam regulariter recipiantur, Dicendum quòd illæ, quia multæ ſunt, collectæ ſunt in unum corpus, & faciunt unum uolumen. Et quia de illo nunquam dubitatum eſt, non fuerunt nominatæ canonicæ: ad differentiam earum, de quibus dubitabatur. Secus autem de iſtis, quas canonicas uocamus, quia cum ſint pau-

cæ erant

Epiſtolæ canonicæ cur ſic vocatæ.

ce erant diſperſæ, & mixtę cum aliis, de quibus dubitabatur, ideo iſtas ad differentiam illarum canonicas nominauit Eccleſia. Alia ratio conuenientior eſt, ſcilicet, quòd iſtud nomen datum fuit ſibi in defectū alterius nominis proprij. Nam Epiſtolę Pauli collectæ in unum corpus unum uolumen efficiunt, quod à ſuo auctore vocatur, ſcilicet, liber Epiſtolarum Pauli: iſtæ autem canonicæ Epiſtolæ non ſunt unius apoſtoli: ita ut poſſint nominari ab uno, ſed quatuor apoſtolorum. Si igitur quælibet earum per ſe nominari deberet, proprium nomen haberet ab auctore ſuo, & ita allegamus quando inducimus teſtimonia ex illis. Quia tamen nulla earum per ſe facit librum, ſed omnes ſimul vnum conſtituunt, non potuerunt uocari ab aliquo de auctoribus ſuis, & quia non habebant aliquod nomen proprium, quod toti libro conueniret, uocatæ ſunt canonicæ, ideſt regulares, ad differentiam aliarum, quas Eccleſia communiter non recipit. De iſtis canonicis Epiſtolis dicendum, quòd habent quatuor auctores, ſcilicet, Iacobum, Ioannem, Petrum, & Iudam. Ipſæ tamen ſunt ſeptem, ſcilicet una Iacobi, duæ Petri, tres Ioannis, vna Iudæ. Nunc dicendum, quòd tam Epiſtolæ Pauli, quam canonicæ ſunt libri ſapientiales: quia in illis ſolùm continentur doctrinæ morales. Et licèt ibi ſint multa præcepta Salnatoris, quæ ſunt leges ipſæ, tamen non tradiderunt illa in epiſtolis ipſis tanquam leges, ſed tanquam doctrinas morales, ideo uocantur libri ſapientiales. Verum eſt tamen, quòd omnes illæ doctrinæ nos obligant, nec poſſunt mutari, quia non ſunt tanquam præcepta poſitiua, ſed magis, vt de iure naturæ, quæ ſimpliciter obligant. An tamen omnia neceſſariò obligent, vel aliqua dicta apoſtolorum ſint diſpenſabilia, fortè tangetur infra in quadam quæſtione, licèt ſit materia propria 1. ad Corinth. cap. 15. & in aliis locis Epiſtolarum Pauli.

De habitudine librorum ſacrę ſcripturæ reſpectu librorum humanarum ſcientiarum. Quæſt. V.

QVAERITVR de habitudine librorum ſacræ ſcripturæ, tam noui, quàm veteris teſtamēti reſpectu librorum ſcientiarum humanarū, & quæ ſit auctoritas iſtorum, & illorum. Reſpondendum, quòd auctoritas propriè ab auctore dicitur, ideo tantum aliquis liber habet de auctoritate, quantus erat gradus, uel excellentia auctoris ſui. Et ſi iſto modo quæramus auctoritatem in ſcientiis, non conuenienter fiet, quia euſdem ſcientiæ ſunt multi auctores, quorum quidam illam bene tradiderunt, alij autem male, & communiter antiqui non ita bene verè, & completè tradiderunt ſicut noui. Ratio eſt, quia noui potuerunt videre quidquid dixerunt veteres, & inſuper multa potuerunt ex ſe ipſis cogitare, & tempus quotidie nouas tribuit inuentiones, vt patet primo Ethicorum, ſcilicet, tēpus eſt bonus cooperator horum, & per tempora artium additamenta facta ſunt. Alia ratio eſt ſecundùm quoſdam aſſerentes ingenia nouorum eſſe excellentiora ingeniis antiquorum. Et hoc tenet Priſcianus in prologo maioris voluminis. Iſtam tamē rationem nec approbo, nec improbo: quoniam à fructibus cognoſcetis eam, vt Chriſtus dixit de arbore, & homine. Eſt tamen hoc tenendū, quòd licet noui in aliquo videantur antiquos excellere: ſemper tamen antiquos magis laudare debemus: quoniam niſi propter eos non excederemus ipſos. Ipſi enim nobis excellendi modum præſtiterūt. Et non ſolùm quantum ad antiquos, qui bene ſcripſerunt, intelligendum eſt, ſed etiam quantum ad illos, qui in multis errauerunt: quia ſicut rectè docens in-

Magis ſunt laudandi auctores antiqui quā noui.

A ſtruit, ita falſa ſcribens motiuum tribuit poſterioribus vera inueniendi. Ideo adhuc laudandi ſunt. Sic dicit Ariſt. 2. Metaph. de quibuſdā antiquis muſicis, qui imperitè muſicā tradiderūt. Dicit tñ, ꝙ adhuc iſti laudandi ſunt, quia niſi illi fuiſſent, multis melodiis careremus. ſ. quia error illorū tribuit nouis materiā inueniendi, id in quo ipſi defecerunt. Dicendū ergo, ꝙ nō conuenienter conſideratur auctoritas alicuius ſcientiæ p auctores. i. per illos, qui eā tradiderunt, quia non ſunt oēs illi eiuſdē gradus auctoritatis: ſcientia tñ in ſe ſicut vna eſt, ita vnū gradū, & certum habet auctoritatis, & non aliqñ maiorem, aliqñ minorē. Cōſiderando aūt ipſam ſcientiam in ſe ipſa, auctoritas eius prouenit ex duobus. ſ. ab obiecto, & à modo procedendi.
B Nā ſcientia illa, quæ eſt de nobiliori obiecto, eſt maioris auctoritatis. Iſta duo tangit Ariſt. in prooemio primi de Aīa. Quantū ad primū ſcientia naturalis eſt excellentior ꝗ mathematica, quia eſt de meliori obiecto. Quantū ad ſecundū ſcientia mathematica eſt excellentior omnibus, eo ꝙ ipſa ſola eſt demonſtratiua: naturalis aūt non demonſtrat, cū potius arguat ex poſteriori. ſ. ex effectibus, qui ſunt nobis magis noti quā cauſæ, vt patet in prologo primi Phyſic. Ex his poteſt aliquo mō conſiderari de auctoritate ſcientiarum, & ſacræ ſcripturæ. Quidā putauerunt ſcientias eſſe maioris auctoritatis, eo ꝙ illæ probant, & clarè oſtendūt, libri autem ſacræ ſcripturæ referunt, & non probant. Dicendum, ꝙ maior eſt certitudo ſacræ ſcripturę quā
C ſcientiarū humanarū: quia certitudo illarū eſt ſolum quędam euidentia, inquantū clarè deducitur concluſio ex principiis per ſe notis, ita vt intellectus illā videat. Certitudo autem ſacræ ſcripturæ non eſt euidentia, cum de traditis in ea non ſit ſcientia, ſed fides. Ipſa autem fides includit in ratione ſui quandam obſcuritatem, cùm ſit de non apparentibus, ſcilicet, fides eſt argumentum non apparentium. Ad Hebræ. 11. Et aliquando Apoſtolus cognitionem fidei vocat ænigmaticam, vel ſpecularem, quæ dicit diminutionem. 1. Corinth. 13. ſcilicet. Videmus nunc per ſpeculum, & in ænigmate. Certitudo autem fidei eſt firmitas adhæſionis, quia licèt ea quę credimus clarè non videamus, magis tamen illis aſſentimus, quàm quæſtionibus de-
D monſtratis. Nam potius aliquis fidelis negabit veram eſſe concluſionem demonſtratam quā aliquē articulum fidei, vt infra declarabitur. Ideo non eſt maior certitudo ſcientiæ ꝗ fidei, & conſequenter non eſt maior auctoritas ſcientiarum humanarum ꝗ ſacrę ſcripturę: ſed potius auctoritas excellit valde omnes ſciētias cuiuſcunque auctoritatis, & de quocūq; obiecto ſint, & qualitercunq; demonſtrēt. Et excellit in multis. Primò ex parte auctoris, quia auctores ſcientiarū ſunt ipſi homines, cū ipſi eas inuenerint, ſicut dicitur primo Metaphyſicæ, quod propter nimium admirari inceperunt philoſophari, ideſt, inuenire partes philoſophię, quæ ſunt diuerſæ ſcientiæ. Ipſi quoque eis per tempus ſupplementa dederunt, ſicut dicitur pri-
E mo Ethicorum, per tempora partium additamēta facta ſunt. Sacrę ſcripturę auctor ſolus Deus eſt. Ipſe. n. reuelauit quidquid in ea continetur. Et licèt homines ea deſcripſerint non proprio ingenio nec ex propria opinione, ſed ſolùm dictante Spiritu ſancto quid ſcriberent, vt patet. 2. Pet. 1. homo autem purus non eſt auctor ſacrę ſcripturę. Quia vt declaratum fuit ſupra in quęſt. 3. ſi conſtaret aliquem librum eſſe certiſſimum, nec eſſe ibi quidquam ſuſpectum de errore, ſed potius res ſacras: dum tamen ſciremus illum factum ab aliquo uiro perito per ſolam humanam peritiam nullo mō poneretur inter libros ſacrę ſcripturę. Cā ibi declarata eſt. Et qa, vt diximus auctoritas libri vel ſciētiæ eſt ab auctore, quāto Deus, q eſt auctor

Maior eſt auctoritas ſacræ ſcripturæ quam omniū aliarum ſcientiarum.

Quotmodis ſac. ſcr. excellat alias ſcripturas.

ſacræ ſcripturæ excellit hominem, tanto ſcientias humanas excellit ſacra ſcriptura: non quidem quantitate, ſed proportionaliter, quia aliàs excederet illas in infinitum, cùm Deus excellat hominem in infinitum. Nulla tamen creatura quantumcunque perfecta excellit alteram in infinitum, quia nulla creatura eſt infinita. Secundò eſt excellentia ex parte modi certificandi, vel tradendi. Nam tota certitudo ſcientiarum humanarum eſt per lumen intellectus, ſecundùm quòd cognoſcuntur per ſe nota, & ipſas res dubias reſoluimus vſque ad per ſe nota, & facimus eas uideri ipſi intellectui, ſicut res per ſe notas, & ſic conficiuntur concluſiones ſcientificæ. Illud autem lumen intellectus humani eſt paruum, & potens deficere, cũ ſit quædã creatura: maximè quia anima noſtra eſt infima omnium intelligentiarum: & eſt in confinio intelligentiæ, & corporis: vt patet in libro de Cauſis, & ſic poteſt in multis deficere, ideo res ab ea inuentæ non erunt omnino perfectæ, ſed adhuc de eis poterit dubitari: medium autem tradendi ſacram ſcripturam eſt per Lumen increatum, quod illuſtrat ſcriptores eius. Et ſicut lumen illud non poteſt deficere, ita nec ſcriptores inquantum diriguntur ab illo poſſibile eſt errare, aut mentiri: cùm tota ſcriptura ſit prophetia quædam, ſicut accipit Beatus Petrus 2. Pet. primo, non quidem inquantum tota agat de reuelationibus circa res futuras, quod nos ſtrictè vocamus prophetiam, ſed ſicut ille, qui prenunciat futura vocatur propheta, quia non poteſt illa niſi Spiritu Sancto reuelante prædicere: ita cùm tota ſcriptura ſacra fuerit ſcripta ſolùm Spiritu Sancto reuelante, & dirigente ſcriptores, licèt contineat res hiſtoricas, vel doctrinales, aut legales, vel cuiuſcunque modi, vocabitur tota prophetia. Et iſtum modum prophetiæ accepit Beatus Petrus in dicto loco, patet ex litera planiſſimè. Magna ergo, immo maxima omnium auctoritatum, quæ ſub cœlo eſſe poteſt, eſt auctoritas ſacræ ſcripturæ. Quomodo autem ſcriptores, vel annunciatores primi ſacræ ſcripturæ immutati fuerint per illud lumen increatum ad prædicendum hæc, dico quòd ſit quinque modis, ſcilicet, apparente angelo in effigie humana, & loquente: ſecundò modo per vocem, quæ audiebatur, non viſa effigie loquentis: tertiò modo per viſionem imaginariam, immutando phantaſiam in ſomno, vel in vigilia: quartò modo per ſolam immutationem intellectus, nullo exterius facto in corpore, & hoc in vigilia: quintò modo per immutationem intellectus, & eleuationem vſque ad ecſtaſim, factis exterius immutationibus in corpore ſicut in mortuis. De quibus modis latè declaratum eſt Numeri 12. & 2. Paralipom. 18. In quadam quæſtione. Tertiò excedit ſacra ſcriptura ſcientias in certitudine. Nam licèt certitudo cuiuſlibet ſcientiæ propriè dictæ maxime in mathematicis ſit euidentia quædam, & claritas ipſius rei, quæ ſcitur: maior tamen eſt certitudo ſacræ ſcripturæ. Quod patet. Incertitudo concluſionum in ſcientiis, & euidentia earum habetur ex certitudine, & euidentia principiorum: ita quòd principia ſunt magis certa, & cognita quàm concluſiones, ideo Ariſto. 6. Ethic. vocat principia magis credita, quàm concluſiones, ideſt, magis certa. Cognitio tamen, vel certitudo ipſorum principiorum, quæ ſunt quædam propoſitiones multum vniuerſales, licèt non habeantur per aliquam probationem, dependet tamen ex cognitione ſenſitiua, ſicut in iſta, quòd totum ſit maius ſua parte, probatio habetur per oculum, & ſic omnis certitudo intellectus ad vltimum reducitur, & reſoluitur ad certitudinem, cognitionis ſenſitiuæ: quia illa eſt principium eius, cùm dicamus, quòd nihil ſit in

F intellectu, quin prius fuerit in ſenſu. Certitudo tamen ſacræ ſcripturæ eſt maior, quàm certitudo quæ habetur per ſenſum: quantum ad adhæſionem, vel firmitatem creditæ rei. Nam magis aſſentimus rebus creditis, quàm rebus viſis, ſicut declarabat Beatus Petrus. 2. Pet. 1. vbi cùm dixiſſet de transfiguratione Domini, quam ipſe oculis conſpexit, & uocem illam de cœlo allatam auribus ſuis audiuit, magis tamen ſe dicit credere dictis prophetarum, quàm uiſioni ſuæ, cùm ait: Delapſa voce ad eum à manifeſta gloria: Hic eſt filius meus dilectus, ipſum audite. Et hanc uocem nos audiuimus de cœlo allatam, cùm eſſemus cum ipſo in monte ſancto. Et ſequitur: Et habemus firmiorẽ propheticum ſermonem, cui benefacitis attendentes,

G Et ſic dixit firmiorem eſſe probationem ex prophetico ſermone, quàm ex eo quod ipſe viderat. Ex quo ſequitur, quòd ſi deduceretur fidelis ad hoc, vt oporteret negare aliquam rem, quam videt, & experitur, aut aliquem articulum fidei, potius deberet, negare ea, quæ uidet: cùm dixerit Beatus Petrus, firmiorem eſſe prophetiam, quàm ea, quæ uidemus. Et ratio eſt, quia circa ea, quæ videmus, poſſet homo aliqualiter deludi, ſicut fit in præſtigiis, vel in patientibus ophthalmiam, qui iudicant omnia quæ vident eſſe alterius coloris. Circa ea tamen quæ ſunt in ſacra ſcriptura non poteſt eſſe error, cùm Spiritus Sanctus illa dixerit: ideo magis aſſentiendum eſt ſacræ ſcripturæ, quàm viſioni. Quartò excellit ſacra ſcriptura ſcientias, quantum

Potius negãda eſt res quã uidemus, quã articulus fidei.

H ad neceſſitatem. Quia quidquid eſt in ſacra ſcriptura, eſt ſimpliciter neceſſarium, & ineuitabile poſtquam iam ſcriptum eſt: ita vt facilius eſſet perire totum mũdum quàm deficere aliquid in ſacra ſcriptura, ſicut Chriſtus dixit. Cœlum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſient: ideſt magis facile eſt cœlum & terram tranſire, ideſt deſinere eſſe, quàm fruſtrari uerba mea. Et ſicut dicitur de verbis Chriſti, ita intelligendum eſt de omnibus aliis, quæ ſunt in ſacra ſcriptura. Quia ſicut uerba ſua erant uerba Dei, quia ipſe erat Deus: ita uerba omnium aliorum, qui dixerunt aliquid in ſacra ſcriptura ſunt verba Dei, quia Deus per eos loquebatur, ſicut dicitur de apoſtolis: Non eſtis vos, qui loquimini, ſed ſpiritus patris ueſtri, qui loquitur in uobis, Matth. 10. & Luc. 21. In ſcientiis autem humanis non eſt ſimpliciter neceſſitas, & ineuitabilitas: quoniam multa indicant tales ſcientiæ eſſe ſimpliciter neceſſaria tanquam deducta ex ſuis principiis, & tamen poſſunt fruſtrari, & aliquãdo fruſtrantur: ſicut patet de ſcientia aſtrologica, quæ eſt

I propria ſcientia, cùm ſit una de demonſtratiuis, & per illam indicat aſtrologus ſimpliciter neceſſarium, quòd ſi nunc ſol eſt in circulo meridiei, vel in puncto horizontis, quòd vſque ad vigintiquatuor horas erit iterum in circulo meridiano, uel puncto horizontis. Et tamẽ hoc poteſt fruſtrari, & fruſtratum eſt tempore Ioſue, cùm ad preces eius Deus fecit ſtare ſolem ſine motu, quaſi ſpatio unius diei, & non fuit unquam tam longa dies, Ioſue 1. Similiter indicat aſtrologus neceſſariũ eſſe, quòd ſol per motum diurnum, qui eſt motus raptus, moueatur ab oriente in occidente, & ſimul omnia aſtra. Et tamen hoc fruſtrari poteſt, ſcilicet, quòd moueatur

K tur motu diurno ab occidente in orientem, ſicut factum eſt tempore Ezechiæ, quando fecit Deus redire ſolem per decem lineas in horologio Achab, & poſtea rediit ad curſum ſuum. 4. Reg. 20. Iſai. 38. Ita de cæteris concluſionibus, quæ putantur neceſſariæ in iſtis ſcientiis poterit eſſe fruſtratio. Nunquam tamen fruſtratum fuit aliquid de ſacra ſcriptura, nec eſt poſſibile fruſtrari. Ideo ipſa habet maiorẽ neceſſitatẽ, & ineuitabilitatem, quã ſcientiæ humanæ. Et ex hoc etiam probatur quod ſupra dicebatur. ſ. quòd ſit maior certitudo ſa-

do ſacræ ſcripturæ q̃ ſcientiarum, quia illud qđ eſt magis neceſſariũ & ineuitabile, eſt magis certum. Et ſm hoc ponemus tres gradus certitudinis. Primus eſt ſacræ ſcripturę. ſecundus cognitionis ſenſitiuæ, tertius eſt ſcientiarum humanarum: ſcilicet, quia ſacra ſcriptura eſt magis certa, quàm cognitio ſenſitiua, ſcilicet quàm uiſio, ut ſupra declaratum eſt: & cognitio ſenſitiua eſt magis certa, quàm ſcientifica, cũ principiũ ſciẽtię ſit ex ſenſu, ut ſupra declaratum eſt, ideo nõ ſolùm Sacra Scriptura eſt magis certa quàm ſcientiæ, ſed ẽt magis certa quàm principia prima omnium ſcientiarum: quintò excellit Sacra Scriptura omnes ſcientias ex partè obiecti, quod ſpecificat ipſam ſcientiam, & tribuit ei dignitatem: obiecta autem omnium ſcientiarum ſunt res creatæ, obiectum autem Sacræ Scripturæ inquãtum ipſa tota eſt vnum corpus eſt Deus, quia non agitur in ea, niſi de Deo, vel de rebus inquantum habent quandam attributionem ad Deum, ſcilicet inquantum à Deo creantur, vel gubernantur, vel ab eo diriguntur, aut in ipſum tendunt, & ſic de varijs modis attributionum. Nam ſic etiam eſt in ſcientijs, quia de quibuſdam agitur in eis quæ non ſunt obiectum ipſarum, nec partes obiecti, ſed habent attributionem ad obiectum: Deus autem excellit in immenſum omnem rem creatam, ideo Sacra ſcriptura ex parte obiecti excellit valde omnes ſcientias humanas. Sextò excellit Sacra ſcriptura ex parte vtilitatis, quia non ſolùm ipſa perficit intellectum per hoc, ꝙ cognoſcitur ſicut faciunt ſcientiæ ſpeculatiuæ: ſed etiam confert multis ad ſtatum hominis. Et quantum ad hoc ſcientiæ ſpeculatiuæ, & generaliter omnes humanæ ſunt inutiles, ipſa autem Sacra ſcriptura eſt vtiliſſima, quia per eam eſt ſalus. Nam niſi quis crediderit, quæ in ea habentur, peribit in æternum, & ſi crediderit ipſa diriget, eum in vitam æternam: Ideo Sacra ſcriptura vocatur liber vitæ: ſicut dicitur Ecc. 34. ſcilicet. Hæc omnia liber vitæ: ideſt totum quod habetur in ſacra ſcriptura eſt liber vitæ: quia ad vitam confert: quæ autem habentur in alijs ſcientijs ſunt potius libri mortis, non quòd mortificent, ſed quòd vitam non tribuunt nec cognoſcunt illam. Et ob hoc verba Chriſti, quæ erant verba ſacræ ſcripturæ vocantur verba vitæ, & viuificantia hominem, ſicut ſpiritus viuificat carnem. Io. 6. Verba, quæ loquor vobis, ſpiritus & vita ſunt. Sic etiã dixit Beatus Petrus ibidem: Domine ad quem ibimus? verba enim vitæ æternæ habes. Scientiæ autem humanæ ad illam vitam nihil conferunt: ideo vocantur inutiles, ſicut dixit Apoſtolus de philoſophia ad Coloſſen. 2. vocans eam inutilem, ſcilicet: Videte ne quis vos decipiat per philoſophiam, & inanem fallaciam ſecũdùm traditionem hominum, ſecundùm elementa mundi, & non ſecundùm Chriſtum. Multæ quoque aliæ excellentiæ ſacrę ſcripturæ ſuper ſcientias humanas poſſunt poni, quæ ex his patebunt cuilibet conſideranti.

Sacra ſcrip. vocatur liber vitæ.

De differentia auctoritatis librorum veteris, & noui teſtamenti. Quæſt. VI.

QVAERITVR de differentia auctoritatis librorum noui & veteris teſtamenti, an ſint aliqua maioris, vel ſint eiuſdem auctoritatis.

Quidam dixerunt, quòd erat differentia auctoritatis ex auctore, vel conditore, ſcilicet, quòd auctor veteris teſtamenti fuerit Deus malus, & auctor noui teſtamenti fuerit Deus bonus. Iſta fuit poſitio Manichæorum hęreticorum. Dixit enim Manichæus eſſe duo principia in rebus, ſcilicet vnum principium bonorum, & aliud malorum, ipſum principium malorum dixit eſſe Deum malum, & ab hoc dixit eſſe fa-

A ctam tenebram, & creatam fœminam, & datum vetus teſtamentum, & plurima alia quæ poſuit in coordinatione malorum. Principium bonorum dixit eſſe Deum bonum, & ab hoc factam lucem, & creatum maſculum, & datum nouum teſtamentum, & omnia alia quæ ſunt in coordinatione bonorum. Iſte autem in tantum fuit inſanus, quòd non ſolùm hæreticus, aut infidelis, ſed ẽt dementiſſimus omnium hominum dici deberet, ita vt reſponſione non egeat niſi propter ſimpliciſſimos, vt eius inſaniam cognoſcant. De cęteris autem circa quæ tam naturaliter, quam ex ſacra ſcriptura conuinci poterat, quia longiſſimum eſſet, & aliqualiter extra propoſitum noſtrum, dicendum non eſt. Sed cùm dixit maſculum eſſe à Deo B bono & fœminam à Deo malo, patet eius inſania. Nam idem Deus creauit maſculum & fœminam. Gen. 1. ſcilicet: Creauit Deus hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam: maſculum & fęminam creauit illos. Sciendum tamen quòd hoc non probat contra Manichæum, quia ipſe negabit illud, eo quòd non recipit vetus teſtamẽtum, cùm dicat illud eſſe factum à Deo malo. Patet tamen hoc Matthæ. 16. cùm Chriſtus dixit: Non legiſtis, quia qui fecit homines ab initio, maſculum & fœminam fecit eos? Iſtud non negabit Manicheus, quia recipit nouum teſtamentum. Et dicit illud datum à Deo bono. Quòd autem dixit vetus teſtamentum datum à Deo malo, & nouum teſtamentum à Deo bono, inſania maxima eſt, cùm C ſit Deus vnicus, nec eſt poſſibile plurificari Deos: vt etiam probant philoſophi, & patet. 12. Metaphyſicæ. Sed dato quòd eſſent plures Dij, neceſſe erat dici, ꝙ ab eodem Deo datum erat nouum & vetus teſtamentum, ſicut patet Iohan. 8. cùm Chriſtus dixit: Eſt Pater meus, qui glorificat me, quem uos dicitis, quia Deus ueſter eſt. Et pater Chriſti erat Deus Iudæorum, & ille dederat uetus teſtamentum: Chriſtus autem dedit nouum: ſed Chriſtus & pater ſuus ſunt unus & idem Deus, ideo idem Deus dedit utrumq; teſtamentum. Item patet hoc ad Hebræos primo, cùm dicitur: Multifariè, multiſque modis olim Deus loquens patribus in prophetis, nouiſſimè locutus eſt nobis in filio. Et ſic ille idem Deus qui loquebatur per prophe- D tas, erat qui locutus eſt nobis in filio. Sed ille, ut loquens in prophetis dedit uetus teſtamentum, quod per prophetas ſcilicet primo per Moyſen, deinde per cæteros in diuerſis temporibus completum eſt: ipſe autem ut loquens per Chriſtum filium ſuum dedit nobis nouum teſtamentum: ideo idem Deus eſt, qui dedit utrumque teſtamentum. Et non poterit negare Manichæus iſta teſtimonia, quia ſumuntur de nouo teſtamento, quod ille bene recipit. Omiſſa ergo iſta inſania Manichæi, dicendum quòd idem Deus eſt, qui dedit utrumque teſtamentum, ideo non eſt diſtinctio auctoritatis noui, & ueteris teſtamenti per auctorem ſiue per conditorem. Nec poteſt eſſe differentia auctoritatis ex lumine, per quod utrumque traditur, & E cognoſcitur, quia utrumq; lumine ſupernaturali per reuelationem diuinam habitum eſt, ſicut dixit Apoſtolus ad Hebræos primo, ſcilicet, quòd loquebatur Deus olim patribus per prophetas, ſcilicet in ueteri teſtamento. nunc autem, ideſt, in nouo loquitur Deus per filium. Et ſic utrobique Deus loquitur, ideo utrũque per lumen ſupernaturale traditum eſt. Nec poteſt aſſignari differentia quantum ad certitudinem. Nam tanta eſt certitudo ueteris, ſicut noui teſtamenti, quia aliàs diceremus facilius eſſe reperiri mendaciũ in ueteri teſtamẽto quàm in nouo, & falſum eſt: quia æqualiter impoſſibile eſt utrobique reperiri mendacium; cùm utrobique idem Deus loquatur, qui nõ eſt magis uerax, nec magis certus in dictis ſuis uno tem-

pore

F pore quâm alio. Ideo ſub tanta neceſſitate obligamur credere vera eſſe quæcumque tradita ſunt in veteri teſtamento, ſub quanta obligamur credere quæcumque traduntur in nouo, Et ob hoc ſicut eſſet hęreticus imò infidelis, qui negaret Chriſtum eſſe filium virginis, ita æqualiter eſſet infidelis, qui negaret Samuelem eſſe filium Elcana, de quo primo Reg. 1. c. Licèt Chriſtum eſſe filium virginis ſit ſimpliciter articulus pertinens ad ſalutem: & Samuelem eſſe filium Elcana ſecundum ſe non pertinet ad ſalutem; imò ſecundùm ſe nullo modo eſt vtile, quia ĕt ſi hoc non fuiſſet, nihil minus eſſet de ſalute noſtra, & de cõplemento ſacræ ſcripturæ. Si tamen Chriſtus nõ fuiſſet homo, & filius virginis, multa deficerent de ſalute noſtra, & de integritate ſacræ ſcripturæ. Poſtquam tamē ſcriptum eſt Samuelem eſſe filium Elcana, ita neceſſe eſt credi ſic Chriſtum eſſe filium virginis, quoniã ſi detur oppoſitum tota fides peribit. Quod patet, quia ego non credo dictis in ſacra ſcriptura propter aliquam probationem, quam habeant aut veriſimilitudinem, quia nullam habent, cùm potius ſint ſupra lumen intellectus noſtri. Sed credo illi propter auctoritatem dicentis: vnus tamen, & idem fuit vtrobique loquens: ideo æqualiter in omnibus partibus dictorum ſuorum ei credendum eſt. Iſta eſt etiam poſitio ſancti Thomæ ſecunda ſecundæ in tractatu de fide.

Poſitio Sancti Tho.

G Nec etiam poteſt eſſe differentia ex parte neceſſitatis, & ineuitabilitatis: quia ſicut ſunt ineuitabilia, & neceſſaria ea, quæ ſunt in nouo teſtamento, ita etiã ſunt ineuitabilia, quæ habentur in veteri: nec poſſet de illis perire aliquid, quin fieret ſicut patet, H Nam ſicut Chriſtus dixit cœlum, & terra tranſibunt, verba autem mea non præteribunt, Matthæ. vigeſimoquarto, & Marc. decimotertio, quod intelligitur de nouo teſtamento: quia illud eſt, quòd ipſe prædicabat: ita etiam ipſemet dixit de veteri teſtamento, quòd erat neceſſarium, & ineuitabile: ſcilicet, quòd non erat poſſibile aliquid in eo ſcriptum deficere, vt patet Mat. 6. & Luc. decimooctauo, ſcilicet: Amen dico vobis, donec tranſeat cœlum & terra, iota vnum aut vnus apex non præteribit de lege, donec omnia fiant, Id eſt: facilius poſſet cœlum & terra tranſire, ideſt, deficere, quàm ꝙ maneret aliqua pars minima de lege, I quę non compleretur: quam partem minimam ſignificauit per iotam, qđ apud Hebręos vocatur Iod, & eſt litera minima omnium Hebræarum. Apex dr̄ pũctus, poſitus ſuper literã, qui non eſt litera licèt dirigat ſimplices in legendo. Quaſi dicat: Si apices, qui nõ ſunt de integritate ſcripturæ, nõ poſſunt præterire in vacuum, quia potius periret cęlum, & terra, quanto magis propoſitiones, vel partes aliæ ſacræ ſcripturæ? Quantũ ad iſta ergo quatuor ſupra aſſignata non poteſt eſſe dr̄ia auctoritatis noui & veteris teſtamenti, ſed æqualis auctoritatis, & dignitatis ſunt. Alia tamen multa ſunt in quibus differunt, & excellit nouum teſtamentũ vetus in auctoritate & dignitate. Primũ eſt ex parte auctoris immediati noui & veteris teſtamenti. Nam licèt auctor mediatus ſit Deus, qui vtrobique loquebatur, & K in hoc non differunt: fuerunt tamen auctores immediati in teſtamento veteri prophetę, per quos Deus loquebatur: in nouo autem fuit Chriſtus, qui nõ ſolùm inquantum Deus, ſed etiam inquantum homo excellebat omnes homines ſimul ſumptos ſine vlla comparatione. Et ad ſignificandum dignitatem noui teſtamenti ſuper vetus, tetigit Apoſtolus immediatè iſtam differentiam ad Hebræos primo, dicens: ꝙ olim Deus locutus eſt patribus in prophetis, nunc autem, ſcilicet in nouo teſtamento locutus eſt nobis in filio. Et ad ſignificandum magis iſtam differẽtiam dignitatis Apoſtolus probauit ibidem non ſolum Chriſtum eſſe ex-

Iota & Apex quid ſint.

F cellẽtiorem omnibus hominibus, ſed etiam maiorem omnibus Angelis, cùm ait: Tanto melior Angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hæreditauit. Cui enim dixit aliquando Angelorum, filius meus es tu: ego hodie genui te? Et multas alias probationes ad hoc ponit Apoſtolus eodem capitu. Item probat hoc Apoſtolus comparando Chriſtum hominem ad Moyſen. Nam fuit Moyſes primus, & accepriſſimus Deo inter omnes, qui denunciauerunt aliquid ex parte eius. Vnde per ipſum Moyſem tota lex populo publicata eſt. Apoſtolus tamen probat Chriſtum excellentiorem valde Moyſe dicens: Moyſes quidem fidelis erat in tota domo Dei tanquam famulus eius in teſtimonium illorum, quæ dicenda erant: Chriſtus verò tanquam filius in domo ſua, ſcilicet propria. Ad He- G bręos. 3. Et iterum ibi: Amplioris enim glorię iſte præ Moyſe dignus habitus eſt, quanto ampliorem honorem in domo habet qui fabricauit illam. Et multa alia inducit ad hoc eodem capitu. Eſt ergo maior dignitas noui teſtamenti, quàm veteris quantum ad immediatum conditorem, ſcilicet Chriſtum hominem filium Dei. Nam Chriſtus inquantum Deus non ſolùm eſt conditor noui teſtamenti, ſed etiam veteris. Secundò excellit nouum teſtamentũ ad vetus in auctoritate quantum ad alios miniſtros delegatos, vel commiſſarios non in tradendo, ſed in publicando, qui fuerunt Apoſtoli: & iſti comparati prophetis maiores illis ſunt. Nam iſti erant prophetæ ſicut & illi, vt probauit Beatus Petrus ex auctoritate Ioelis contra Iudæos dicẽtes Apoſtolos eſſe ebrios, vt habeт̃ Actuum H ſecundo. Primò excellebant eos in modo prophetiæ, quia Deus erat promptus ad loquendum per Apoſtolos, & alios miniſtros noui teſtamenti quandocumque vellent, intantum quòd non oportebat eos cogitare quid loquerentur ſed Spiritus ſanctus immediatè loquebatur per eos, Matthæ. decimo, & Lucę vigeſimoprimo, ſcilicet. Dum ſteteritis ante Reges, & Pręſides, nolite cogitare, quid loquamini. Dabitur enim vobis in illa hora &c, Non erat autem ſic in aliquo propheta veteris teſtamenti. Nam non habebant Deum promptum quando volebãt aliquid cognoſcere, ſicut dixit Eliſęus quarto Regum de Sunamite. Dimitte illam, quia anima eius in amaritudine eſt, & Do- I minus celauit à me, nec indicauit mihi. Et interdum petebant prophetę; a Domino inſtanter reſponſum de aliqua re, & non reſpondebat eis vſque poſt decem dies, Sicut fuit de Ieremi. petente, an Iſraelitę deſcenderent in Aegyptum, Ie. quadrageſimoſecundo. Interdum autem non reſpondebat vſque ad tres hebdomadas, etiam ſi propheta ſe affligeret ieiuniis, & orationibus, vt Deus ei reuelaret. Sicut fuit de Daniele, qui tribus hebdomadis panem deſiderabilem nõ comedit, & tunc ei reſponſum eſt, Danielis decimo. Ad Apoſtolos autem Spiritus ſanctus veniebat etiam non vocatus, ideo erat excellentia valde magna iſtorum ſuper illos. Secundò excellebant etiam eos ex parte rerum reuelatarum, quia altiora valde reuelata ſunt Apoſtolis, quàm reuelarentur prophetis. Tertiò erant etiam K excellentiores ex parte miraculorum, quia faciebant ſtupenda miracula, non ſolùm tanta quanta Chriſtus, ſed etiam maiora, ſicut ipſe dixerat eis, maiora horum facietis. Nam de Petro legitur, quòd cùm tranſiturus eſſet per vicos in Ieruſalem, ponebantur ægri in grabatis in vico, vt tranſeunte eo vmbra eius tangeret quemquam, & ſanaretur; Actuum quinto. Quod tamen nunquam à Chriſto legimus factum, Petrus etiam ſuſcitauit hominem mortuum à quatuordecim annis, & Beatus Andreas ſuſcitauit ſimul quadraginta viros: Chriſtus tamen nunquam legitur talia feciſſe. Prophetæ autem multi fuerunt, qui nunquam

Petrus ſuſcitauit mortuum à 13. annorum.

fece-

fecerunt miracula, alij autem pauca fecerunt, & quaſi cum difficultate, vt colligitur ex locis, vbi habentur geſta eorum. Quartò excellunt etiam Apoſtoli, quia loquebantur omnibus linguis. Actuum ſecundo. ſed de nullo vnquam legitur hoc in veteri teſtamẽto: multa alia, & magna ſunt, in quibus iſti excellebant illos, de quibus nunc non eſt agendum, ſed dicetur latè in libro noſtro de quinque legibus, ſcilicet Aeterna, Naturali, Humana, Moſaica, & Euangelica. Et non ſolum Apoſtoli excellebant Prophetas, ſed etiam quicumque habens miniſtrationem aliquam in nouo teſtamento excellit omnes qui ſunt in veteri teſtamento. Quod Chriſtus innuit cùm dixit non ſurrexiſſe inter natos mulierum maiorem Iohanne Baptiſta, ſcilicet inter omnes, qui fuerant ante eum. Et poſtea ſequitur. Qui in regno cœlorum minor eſt maior eſt illo. Et vocatur regnum cœlorum nouum teſtamentum Matt. vndecimo. Et eſt conueniens comparatio, quia Iohannes fuit finis veteri teſtamenti, & principium noui, vt ait Iohannes Chryſo. in ſermone decollationis Beati. Io. Tertiò excellit nouum teſtamentum ad vetus, quia in nouo teſtamento eſt Liber Euangeliorum, qui excellit in auctoritate ad omnes libros ſacræ ſcripturę, vt ait Auguſtin. in lib. de concordia Euangeliſtarum in principio. ſcilicet. Inter omnes auctoritates, quæ ſanctis literis continentur Euangelium meritò excedit. Quartò excellunt libri noui teſtamenti libros veteres, ſicut finis excellit ea, quæ ſunt ad finem. Nam ea, quæ ſunt ad finem non habent bonitatem aliquam, niſi inquantum attingunt ipſum finem. Libri autem veteris teſtamenti ſunt propter libros Noui teſtamenti. Nam cùm nouum teſtamentum ſit aliquid perfectum, ad quod homines imperfecti non poterant immediatè pertingere, oportuit dari aliud minus perfectum, in quo excitarentur homines, vel aſſueſcerent ad poſſe recipere legem perfectam quando daretur. Sic ponit Apoſtolus ad Gala. 3. & 4. dicens, ꝙ lex Moyſi fuit pedagogus noſter in timore, ſcilicet ꝙ quamdiu fuimus in veteri teſtamento, fuimus ſicut pueri imperfecti ſub pedagogo: in nouo autem teſtamento dicit nos eſſe viros perfectos ſine pedagogo. Scripta ergo in nouo teſtamento, per quæ liberamur à ſeruitute veteris, ſunt perfectiora ſcriptis veteris teſtamenti. Quintò excellunt libri noui teſtamenti libros veteris, ſicut ſol excellit vmbram & veritas excellit figuram. In veteri enim teſtamento ſolùm erat figura rerum & vmbra, & non ipſæ res quæ ſperabantur. ad Hebræos, 10. ſcilicet, Vmbram enim habet lex futurorum bonorum, & non ipſam imaginem rerum: in nouo autem teſtamento ponuntur clarè ipſæ res ſperatæ, ſcilicet Chriſtus Saluator &c. quæ in veteri teſtamẽto ſignificabantur, & non dabantur: in nouo autem data fuerunt, & apertè ſignificata. Et ob hoc in veteri teſtamento erant multæ figuræ: eo quòd res ſiue veritas ibi non oſtendebatur, nec dabatur, ſed ſolùm ſignificabatur, vt longè abſens. Sextò excellit ſcriptura noui teſtamenti ad veterem, quia illa ceſſauit, iſta autem in æternum manebit, & propter hoc Apoſtolus vult illud vocari vetus, & iſtud nouum, quia illud ceſſauit & perijt, iſtud autem non peribit ad Hebræos. 8. ſcilicet, dicendo autem nouum veterauit prius: quod autem antiquatur, & ſeneſcit prope interitum eſt. Septimò excellit in auctoritate ipſum nouum, quia melius eſt ſimpliciter nouum teſtamentum, quàm vetus, quia in iſto eſt perfectio. in illo nõ, ad Hebræos, 8. ſcilicet. Nunc autem melius ſortitus eſt miniſteriũ, quanto melioris teſtamẽti mediator eſt, quod in melioribus repromiſſionibus ſancitum eſt, Multæ quoque aliæ excellentiæ ſunt ipſius noui teſtamenti, ſed quia iſtæ non tantum pertinent ad libros, & ſcripturam quantum ad ipſum teſtamentum, & ſtatum eius, nihil de hoc dicã, ſed dicetur in libro noſtro de quinque legibus.

De differentia auctoritatis librorum noui teſtamenti ad ſe inuicem. Quæſt. VII.

QVAERITVR, an ſit aliqua differentia auctoritatis inter libros noui teſtamenti ad ſe inuicem. Dicendum, quòd ſaltem eſt aliqua differentia auctoritatis Euangeliorum ad cęteros libros, ſicut dixit Auguſtinus in libro de concordia Euangeliſtarum, quòd inter omnes auctoritates, quæ ſacris literis traditæ ſunt, Euangelium merito excedit. Quidam autem dicunt, quòd excedit Euangelium propter auctorem, ſcilicet Chriſtum: cæteri autem libri pertinent ad alios, Sed dicendum, quòd non ſtat, quia Chriſtus non eſt conditor codicis Euangelij, cùm ipſe nihil ſcripſerit: ſed Euſngeliſtæ ſcripſerunt, Et ſi hoc conſideremus, quidam alij libri noui teſtamẽti ſunt excellentiores Euangelijs, quia quædam ſunt Euangelia ſcripta à non Apoſtolis, ſicut Euangelium Marci, & Lucæ: Epiſtolæ autem Pauli, & Apocalypſis Iohannis eſſent digniores libri quantum ad auctores quam euangelia Marci, & Lucę, quia illi non fuerunt Apoſtoli, & illi fuerunt Apoſtoli. Alij ergo dicunt, ꝙ euangelia excellnnt alios libros, quia in eis continentur dicta, & geſta Chriſti. Sed obijcietur, quòd non ſolùm in eis continentur dicta Chriſti, ſed etiam in alijs libris noui teſtamenti, quia quidquid ſcripſerunt Apoſtoli doctrinale in Epiſtolis ſuis à Chriſto acceperunt, ſicut dixit Beatus Paulus ad Galatas primo, ꝙ euangelium quod ipſe prædicauit non accepit illud, nec didicit ab homine, ſed per reuelationẽ Ieſu Chriſti. Ergo ita ſunt dicta Chriſti in alijs libris, ſicut in Euangelijs, Dicendum quòd euangelia excedunt omnes libros noui teſtamenti in duobus. Primò quia principaliter continẽt dicta, & facta Chriſti quàm alij libri. Nam licèt in alijs libris interdum reperiantur aliqua dicta & facta Chriſti: tamen non principaliter, vel totaliter ſicut in Euangelijs, in quibus nihil continetur niſi dictum aut factum à Chriſto, vel ad eum pertinens: ſicut ſunt paſſiones ſuæ. Sunt tamen aliqui libri noui teſtamenti, in quibus pauciſſima dicta aut facta Chriſti continentur, ſicut eſt liber actuũ Apoſtolicorum, in quo ſolùm texitur hiſtoria de actibus ipſorum Apoſtolorum à die aſcenſionis Chriſti vſque ad tempus, quo Paulus fuit Romæ in carcere, Sic etiam eſt de Apocalypſi Ioan. Nam nihil ibi continetur de factis, aut dictis Chriſti, ſed ſolùm reuelationes factæ Beato Ioanni de ſtatu eccleſiæ vniuerſalis à principio ſui vſque ad finem ſeculi.

Euangelia excedit omnes lib. noui teſtamenti.

Secundò excedit Euangelium alios libros, quia ibi continentur geſta, & dicta Chriſti, inquantum ab eo dicta, vel facta ſunt; cùm euangeliſtæ ſolùm fuerint Hiſtoriographi Saluatoris. In alijs autem libris noui teſtamenti, licèt interdum contineantur aliqua dicta aut facta Chriſti, non ponuntur ibi vt dicta vel facta ab eo, ſed inducuntur à ſcriptoribus librorum ad probandum intentionem ſuam ſuper aliqua re, In cœteris autem euangelia non ſunt maioris auctoritatis, quã cęteri libri noui teſtamenti, ſcilicet non ſunt maioris certitudinis. Nam ſub tanta neceſſitate obligamur credere ea, quæ ſunt in Actibus Apoſtolorum, vel in Apocalypſi Ioannis, quanta obligamur credere ea, quæ ſunt in Euangelijs. Ratio patet ex eis, quæ declarata ſunt præcedenti quæſtione, ſcilicet ꝙ æqualiter obligamur credere Samuelem eſſe filium Elcana ſicut Chriſtum eſſe filium Virginis.

Item non eſt maior neceſſitas, aut ineuitabilitas in

dictis

dictis Euangelicis, quàm in dictis aliorum librorum, quia aliàs diceremus, quòd facilius erat concedi eſſe mendacium in dictis alicuius libri noui teſtamenti, quàm in Euangelio: omnia tamen Spiritu Sancto dictante ſcripta ſunt, qui omni tempore eſt æqualiter verax, & omni tempore æqualiter impoſſibile eſt eum mentiri, ideo non eſt facilius concedi poſſe reperiri mendacium in uno libro, quàm in alio, ſed in omnibus eſt æqualiter impoſſibile. Nunc conſiderandum eſt exceptis Euangelijs an inter alios libros noui teſtamenti ſit aliqua differentia auctoritatis, vel ſint æquales. Dicendum ꝙ quantum ad certitudinem, & immutabilitatem, & obligationem ad credendum æquales ſunt, Quia ſicut probatum eſt, Euangelium non excellit aliquem librum noui teſtamenti in auctoritate illo modo, érgo à fortiori unus non excellit alium in hoc. Sed dicendum quòd ſe excellunt in auctoritate dupliciter, vno modo ex parte auctoris, alio modo ex parte materię. Primo modo liber Actuum Apoſtolorum eſt minoris auctoritatis, vel dignitatis cæteris libris noui teſtamenti, quia exceptis Euangelijs omnes libri noui teſtamenti ſunt conditi ab Apoſtolis præter Actus Apoſtolorum. Nam Epiſtolæ Pauli ſunt à Paulo condita, licèt quidam putēt Epiſtolam ad Hebręos non eſſe eius, ſed Clementis, vel alicuius alterius: Ecclesia tamen tenet illam eſſe Pauli, de quo Hieronymus in prologo eiuſdem Epiſtolæ. Canonicæ Epiſtolæ à quatuor Apoſtolis cōditæ ſunt, ſcilicet Iacobo, Petro, Ioanne, & Iuda: Apocalypſis à Ioanne Apoſtolo deſcriptus eſt. Solus autem liber Actuum Apoſtolorum ſcriptus eſt à Luca, qui non erat Apoſtolus. Secundò excedit vnus liber alium in materia, & iſto modo Epiſtolæ Pauli, & canonicę Epiſtolæ excedūt actus Apoſtolorum, & Apocalypſim Ioannis. Primò patet, quia tam epiſtolæ Pauli, quā canonicæ continent pręcepta noui teſtamenti, quę ſunt de neceſſitate ſalutis, & per illa erudimur in omnibus agendis, liber autem Actuum Apoſtolorum ſolùm continet hiſtoriam de Actibus Apoſtolorum in principio Eccleſiæ primitiuæ. Et iſta licèt ſint utilia, & erudiant hominē, in multis tamen non ſunt ita ſimpliciter de neceſſitate ſalutis, ſicut præcepta contenta in Epiſtolis Pauli, & canonicis: per quæ tota Eccleſia dirigitur. Secundum patet, quia Apocalypſis Ioannis non continet inſtructionem aliquam præceptorum, ſed ſolam reuelationem. Et licèt non poſſit dici liber inutilis cùm ſit reuelatus per Spiritum Sanctum, & omnis ſcriptura per Spiritum Sanctum reuelata vtilis eſt ad docendum, & arguendum, corripiendum, & erudiendum, ſecundæ ad Timotheum tertio, tamē utilitas eius non ita conſtat, ſicut utilitas epiſtolarum Pauli, & canonicarum: potiſsimè quia ibi continentur reuelationes de futuris contingentibus circa Eccleſiam, illa autem ſunt hiſtorica, & non ſunt ita excellentia ſicut præcepta noui teſtamenti tradita in canonicis epiſtolis, & Pauli, quæ ad omnem actionem neceſſaria ſunt,

Quare liber, vbi ſunt ſcripta Euangelia dicatur liber Euangeliorum, & quid ſit Euangelium. Quaſt. VIII.

Euāg. quid ſignificet.

QVAERITVR cùm iſtæ ſit codex Euangeliorum, quare vocetur ſic, & quid ſit Euangelium. Dicendum ꝙ Euangelium eſt nomen græcum, & ſignificat bonam annunciationem, vel bona noua, vt vulgariter loquimur. Iſtud autem competit valde iſtis quatuor libris, vt infra dicetur, ex hoc quia in eis annunciatur bonum, ſicut Angelus apparēs paſtoribus in natiuitate Chriſti, de quo totum Euangelium eſt, dixit eis: euangelizo vobis magnum gaudium, quia natus eſt hodie Saluator mun-

F di. Luc. 2. Sciendum tamen, quòd licèt Euangelium ſecundum ſe ſignificet bonam annunciationem, aliquando tamen accipitur diuerſimodè. Nam ſæpe accipitur euangelizare ſolùm pro annunciare, vel prædicare. ſicut dicitur in pſalmo 67. Dominus dabit uerbum euangelizantibus, ideſt, prædicantibus. Sic etiam accipitur prima ad Corint. 9. ſcilicet: Si non euangelizauero, væ mihi: ideſt, ſi non prædicauero. Ad Roma. 10. dicitur. Quod ſpecioſi pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bona, ideſt, prædicantium pacem, & prædicantium bona. Et ſic accipitur Euangelium pro prædicatione. Sicut dicit etiam Matth. 10. Qui reliquerit patrem, & matrem propter me, & propter Euangelium, ideſt, propter prædicationem. Ali-

G quando accipitur Euangelium propriè pro bona annunciatione, & euangelizare, ideſt, bona annunciare. Sic patet Naum primo, ſcilicet. Ecce ſuper montes pedes Euangelizantis, ideſt bona annunciantis. Aliquando accipitur Euangelium pro mala annunciatione, & euangelizare, ideſt annunciare illa mala. Ad Galatas primo, ſcilicet: Miror quòd ſic tam cito transferimini in aliud Euangelium, quod non eſt aliud niſi ſunt, qui vos conturbant, & uolunt conuertere Euangelium Chriſti. Nullum tamen Euangelium poteſt eſſe bonum, ad quod homo ſe transferat recedendo ab Euangelio Chriſti, ideo illud eſt malum Euangelium. Et eodem cap. dicitur. Si quis vobis euangelizauerit præter id, quod accepiſtis, ideſt, contra id, quod accepiſtis, ana-

H thema ſit, ideſt, ſit maledictus, & excommunicatus. Et ſic malum erat illud Euangelium. Et ſic ſolet accipi largè Euangelium pro quacunque annūciatione, vel prędicatione. Ad ſignificandum autē ſpecialiter iſtud Euangelium Chriſti ponuntur aliquæ adiunctiones. Nam interdum vocatur Euangelium pacis, & aliquando Euangelium æternum, & aliquando Euangelium regni Dei, ſicut patet Matth. 4. & 9. ſcilicet. Circuibat Chriſtus prædicans Euangelium regni Dei. & Marci primo dicitur, quòd circuibat prædicans Euangelium regni Dei. De Euangelio pacis dicitur ad Ephe. 6. State ergo ſuccinti lumbos veſtros in ueritate, & calciati pedes in præparationem Euangelij pacis. Vocatur autem Euangelium pacis, quia ad pacem maximè mo-

I net, quia Chriſtus ſæpe dicebat, pacem meam do uobis, pacem relinquo uobis. Ioannis 14. Vel Euangeliū pacis, quia illi, qui ſuſcipiunt illud, debent eſſe in pace, & non debent litigare, ſed potius iniuriam tolerare, ſicut dixit Apoſtolus Timotheo: Seruum Dei non oportet litigare. Multa alia nomina habet Euangeliū ſecundùm multas conditiones eius.

Quare libri quatuor Euangeliſtarum dicantur Euangelici, & an iſtud nomen poſſit conuenire libris veteris teſtamenti. Quaſt. IX.

QVAERITVR, quare iſtud nomen ſpecialiter conuenit iſtis quatuor libris, vt dicantur Euangelici, & an poſſit conuenire aliquibus li-

K bris veteris teſtamenti. Ad primum dicendum, quòd cùm Euangelium ſignificet annunciationem, vbicunque bona annunciantur poterit Euangelium dici, ſiue ſint Scripturæ Sacræ, ſiue non. Potius tamen conuenit ſacris libris, quàm alijs, cùm in eis meliora annuncientur, & magis pertinentia ad ſalutem noſtram. Et ſic omnes poſſent vocari Euangelia. Ad hoc tamen, quòd iſtud nomen commune ſpecialiter alicui tribuatur, neceſſe eſt quòd conueniat illi per excellentiā, ſicut Magnum ſolent vocare Romani Pompeium. Ita enim Lucanus loquitur quandocunq; abſolutè dicit Magnum: Pompeium intelligit. Sic etiam cùm Prophetam dicimus abſolutè, Dauid ſolemus

intel-

A intelligere, quia ille fuit excellentior inter omnes prophetas ſecundi ordinis, ſcilicet in canendo per pſalmos, vt declaratum eſt primo Paralipomenon. 15. & primo Regum. 20.

Et cũ dicimus Apoſtolum, Paulum intelligimus, quia ipſe plus omnibus laborauit, cùm ipſe ſolus vocetur Apoſtolus, & Doctor, vel Magiſter Gentium; 2. ad Timoth. primo. Ita de Euangelio nunc dicendũ eſt, quòd conueniet libro, in quo ſpecialiſſimè bona annunciantur: & hoc nulli ita conuenit ſicut iſtis quatuor libris, qui de Chriſto ſunt, qui eſt totum bonum. Nam vt declaratum eſt ſupra in quadam quæſtione, Euangelia ſpecialiter pertinent ad Chriſtum inquantum ibi ſolùm traduntur facta, & dicta eius, & inquantum ab eo dicta, & facta ſunt. Annunciantur ergo in

B euangelijs bona multipliciter: primò quia in eis annunciatur Chriſtus, qui eſt totum bonum non ſolùm noſtrum, ſed vniuerſaliter eſt bonum, cùm ſit ſubſtantia boni ipſemet, quia Deus eſt.

Bona in Euang. multis modis nunciantur.

Secundò annunciatur bonum, quia in eis annũciatur Chriſtus, vt Saluator noſter. Et iſtud eſt maius bonum inquantum pertinet ad nos. Et hoc ſpecialiter nunciauerunt Angeli Chriſto nato Paſtoribus. Luc. 2. ſcilicet. Annuncio vobis magnum gaudium, quia natus eſt hodie Saluator mundi, ſcilicet, per quem totus mundus, qui nunc captiuus tenebatur, liberabitur à morte, & à peccato, & à Diabolo: quia ab his tribus Chriſtus nos liberauit, vt declarat magiſter, & Docto. 3. Sententiarum di. 2. Et ab iſto gaudio quòd Angeli

C annunciauerunt potuit iuſtè vocari liber iſte, in quo de Chriſto agitur, euangelium. Tertiò annunciantur bona in eo, quia verba eius ſunt vita, & hominem viuificant: ſicut Chriſtus dixit Ioan. 6. Verba, quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus, & vita ſunt, id eſt ſunt ſpiritualia, & viuificant ſpiritum, ſicut ſpiritus viuificat carnem. Quartò annunciantur bona, quia in eo vita æterna, & bonum nobis annunciatur, quod eſt ipſa fęlicitas. Et vocatur regnum cœlorum. Ioan. 6. cùm dixit Petrus, Domine ad quem ibimus? Verba enim vitæ æternæ habes, id eſt quæ perducunt ad vitam æternam, & iſta erant verba euangelica. Et propter hoc vocatur interdum iſtud Euangelium Regnum Cœlorũ, vel Regni Dei, quod idem eſt. Matth. 4. & 9. ſcilicet.

D Et circuibat Ieſus prædicans euangelium Regni, id eſt, Regni cœlorum, & ſanans omnem languorem. Marcus autem addidit, dicens, quòd circuibat prædicans euangelium regni Dei. Quintò annunciatur bonum, quia non ſolùm in eo annunciatur fœlicitas noſtra q̃ vocamus vitam æternam, vel regnum cœlorum: ſed etiam modus perueniendi illuc, cùm dantur præcepta illuc dirigentia. Et hoc Chriſtus dixit in principio prædicationis ſuæ, ſcilicet: Pęnitẽtiam agite, appropinquabit enim regnum cęlorum. Matth. 4. & Marci primo, quaſi dicat: Non poteſt illuc iri, niſi per pœnitentiam. Et Marci. vlti. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui autem non crediderit condemnabitur. Multis alijs modis bonum annunciatur ſpecialius in

E iſto libro quàm in alijs, ideo vocatur propriè euangelium. Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut ſupra diximus, accipiendo largè Euangelium, competit etiam libris, qui non ſunt in ſacra ſcriptura: & à fortiori omnibus libris ſacris: cùm non ſit aliquis liber ſacer, qui non ſit aliquo modo ad dirigendum vitam humanã, cùm ſit traditus per Spiritum ſanctum, qui nihil inutiliter facit. 2. ad Timothæum primo, ſcilicet: Omnis ſcriptura diuinitus inſpirata vtilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iuſtitia, vt perfectus ſit homo Dei ad omne opus bonum inſtructus. Et ſic libri veteris teſtamenti non poſſunt vocari euangelia. Primò quia ipſa præcepta veteris

A teſtamenti abſolutè non erant bona, quia cùm darentur populo imperfecto, Deus permittebat eis aliqua mala, ſcilicet repudiare vxores, & vſuras ab extraneis accipere. Deuteronomij 23. & 24. Permittebat etiam vindictam inimicorum quantum ad rancorem Numeri. 36. & Deuteronomij. 19. Aliæ quoque leges erãt continentes quandam imperfectionem, & ſic vocantur aliquandò iſta præcepta mala, vel non bona. Ezechiel. 2. ſcilicet: Dedi eis præcepta non bona. Secũdò non erat bonum in hac lege, quia eſſent ibi alia præcepta quæ non eſſent mala, id eſt, non permitterent malum. nullum tamen bonum importabant, ſicut præcepta de immolationibus pecorum, & de purificationibus corporalibus, & ſimilia, quæ in ſe nullum bonũ

B importabant, ſed ſolùm erant ad occupãdum Iudæos in quadam ſeruitute Dei, ne diuerterẽt ad ſeruitutem Dæmonum. Et ſic lex nõ faciebat homines perfectos: nec iuſtificabat quenquam, vt patet ad Hebræos 6. & 9. Item licèt in lege noua, & veteri contineatur bonum, dicitur tamen de eis bonum æquiuocè, ſicut ſanum de cibo, & de homine, vel magis ſicut homo de homine vero & picto: ita in nouo teſtamento bonum eſt realiter, in veteri autem non erat realiter bonum, ſed vmbra quædam, vel figura eius. Ad Hebræos decimo, ſcilicet: Vmbram futurorum bonorum lex habet, non ipſam imaginem, id eſt ſubſtantiam, vel ueritatem boni. Et ob hoc dixit Apoſtolus, quòd nouum teſtamentum erat melius ueteri. Ad Hebręos octauo,

C ſcilicet: Nũc autem melius ſortitus eſt miniſterium, quanto & melioris teſtamenti mediator eſt quod in melioribus repromiſſionibus ſancitum eſt: Multa alia ſunt pertinentia ad defectum in ueteri teſtamento, propter quæ non dicitur ibi eſſe bonum, & multæ excellentiæ in nouo teſtamẽto, propter quas dicantur ibi eſſe bonum ſimpliciter. De quibus nunc non dicetur, ſed in libro noſtro de quinque legibus. Non ergo dicetur proprie aliquis liber veteris teſtamenti euangelium, quia non reperitur ibi perfectum bonum, quod requirit euangelium.

D

An aliquis liber noui teſtamenti præter iſtos quatuor libros Euangeliſtarum poſſit dici Euangelium.

Quæſt. X.

QVAERITVR, an epiſtolæ Pauli, uel aliquis liber noui teſtamenti poſſit dici euangelium, præter iſtos quatuor libros euangeliorum. Quidam dicunt, quòd epiſtolæ Pauli vocantur euangelium, ſicut ipſe dixit ad Romanos 16. ſcilicet. Ei autem, qui potens eſt uos cõfirmare iuxta euangelium meum. Et ibi intelligunt pro epiſtolis Pauli, quia nulla alia ſcripta ipſe reliquit. De alijs quoque libris noui teſtamenti dicunt, quòd poſſunt vocari euangelia, quia in eis bonum ſimpliciter annunciatur, & non eſt de illis, ſicut de libris veteris teſtamenti, qui imperfectam legem continent. Dicendum tam

E de epiſtolis Pauli quam de omnibus libris noui teſtamenti, quòd poſſent aliqualiter vocari euangelia: nullus tamen eorum ſic uocatur, nec proprijſſimè eis cõuenit iſtud nomen. Patet quia, vt ſupra dictum eſt, cũ Euangelium ſit nomen commune, non poteſt dici ſpecialiter, vel per attributionem de aliquo, niſi per excellentiam inueniatur bonum in eo, quod tamen per excellentiam dicitur vni ſoli conuenit. Liber tamẽ euangeliorum continet bonum excellentius alijs, & auctoritas ſua eſt maior omnium aliorum auctoritate, ideo nullus liber alius iam poſſet ſpecialiter vocari euangelium, ſed eſſet larga appellatio, inquantum ibi quoddam bonum annunciatur. Et tunc conueniret omnibus libris ſacræ ſcripturæ, quod eſt inconueniẽs,

Sed

Sed tunc obijcietur, quòd nõ debeant etiam eſſe quatuor libri euangeliorum, quia cùm dicatur per excellentiam, vni eorum tantùm conuenıet. Dicendum, quòd quatuor ſunt libri euangeliorum: quia omnes de eadem materia tractant, ſcilicet de geſtis, & dictis Chriſti. Et idem omnes dicunt, licèt quidam breuius alij prolixius. Et ſic nulla eſt differentia inter eos in materia ſiue in bono, de quo tractant, vel quod annũciãt. Cùm ergo ſunt æquales: neceſſe eſt, vel omnes illos vocari euangelia vel nullum. Sed inconueniens fuit nullum vocari euangelium, cùm ibi excellẽtiſſimum bonum annuncietur, omnia ergo debuerunt vocari euangelia. Si autem non tractarent omnes euangeliſtæ de eadem materia, ſed de varijs, vnus ſolus liber vocaretur euangelium, ſcilicet in quo de dictis, & factis Chriſti ageretur. Apparet ergo ex hoc, quod nullus alius liber noui teſtamenti debeat vocari euangelium, cùm in nullo contineatur bonum per excellentiam præter illos quatuor libros. De epiſtolis quoque Pauli dicendum, quod non vocantur euangelia. Et cùm Paul. dixit ad Romanos. 16. Secũdum euangeliũ meum, non intellexit ibi de epiſtolis ſuis. Et cùm obijcitur, quòd nulla alia opera ſcripſit, concedatur: ipſe tamen euangelium ſuum non dicit eſſe aliquod euangelium à ſe, vel ab alio ſcriptum: ſed quidquid ipſe prædicabat, vocabat euangelium: ſicut omnes alij prædicatores, quos mittebat Chriſtus, dicebãtur euangelizare: & ipſe Paulus dixit: Si non euangelizauero væ mihi. Quæ eſt ergo merces mea? Vt euangelium prædicans ſine ſumptu ponam euangelium, primæ ad Corinth. 9. Manifeſtum eſt tamen, quòd Paulus non prædicabat ea, quæ erant in epiſtolis ſuis, quia illæ ſolùm erant propter aliqua emergentia, & dirigebat illos ad eccleſias, in quibus prius prædicauerat: & illud quod ibi prius prædicauerat, vocatur euangelium, & illud dicebat ipſe euangelium ſuum.. Item patet hoc clarius ad Gala, primo, ſcilicet. Notum enim facio vobis fratres euangelium, quod euangelizatum eſt à me, quia non eſt ſecundum hominem. Et ſic dicebat ſe euangelizaſſe Galatis aliquod euangelium, & tamen nulla epiſtola eſt ad Galat, niſi iſta in cuius principio iſtud ponitur, Ergo ea, quę prædicauerat prius Paulus Galatis vocauerat euangelium, & non ipſam epiſtolam. Vocat tamen aliquando illud euangeliũ ſuũ, non quòd ipſe illud ædidit, ſed quia ipſe illud prædicabat. Et ſic quilibet Apoſtolus poterat vocare euangelium ſuum, quod ipſe prædicabat. Poteſt autem prædicatio Pauli vocari euangelium, inquantum largè omnis prædicatio eſt euangelium, ideſt annunciatio boni. Alio modo vocatur ſtrictè euangelium, quia ipſe prædicabat geſta & facta Chriſti, quæ vocantur euangelium. Sic dicitur prima Corinth. ideſt: Nos prædicamus Chriſtum crucifixum, Et prima Cor. 2. Ego cùm veniſſem ad vos fratres, non me iudicaui ſcire aliquid inter vos niſi Chriſtum Ieſum, & hunc crucifixum: ideſt, nihil prædicabam vobis niſi de paſſione Chriſti & ſimilibus, & iſtud erat euangelium.

Euangelium vocatur etiã determinatio concilij generalis.

Sciẽdum tamen, quòd interdum vocatur euangelium in ſacra ſcriptura determinatio concilij generalis. Sic patet ad Galat. ſecundo, cùm Paulus dixit, quòd Petrus non ambulabat ad veritatem euangelij. Id tamen, de quo Paulus increpabat Petrum, erat quòd ipſe ſubtrahebat ſe à gentilibus nolens manducare de cibis eorum, ſed obſeruabat cibos legales propter timorẽ Iudæorum, qui venerant de Ieroſolymis a Iacobo: ante tamen quam venirent Petrus comedebat cum Gentilibus de omnibus cibis. Nunc verò per hoc, quòd ſubtrahebat ſe à cibis Gentilium, videbatur innuere quòd erat peccatum comedere de illis. Et per hoc videbatur cogere Gentiles cõuerſos ad Chriſtum

F obſeruare legalia. Iſtud autem dicebat Beatus Paulus eſſe contra veritatem euangelij. Non eſt tamen ſenſus, quòd eſſet contra aliquod de quatuor euangelijs, ſed erat contra determinationem Concilij Generalis, quod fuerat celebratum ab Apoſtolis, & à tota eccleſia. Act. 15. Vbi pronunciauerunt neminem obligari ad obſeruanda legalia potiſſimè conuerſos de gentilitate, ſed poſſe manducare quæ vellent. Contra iſtam determinationem Concilij Generalis videbatur agere Petrus, cùm per ſuam ſimulationem videretur adhuc obligare gentiles, & cogere eos ad obſeruanda legalia. Et ſic vocatur determinatio Concilij Generalis euangelium. Hoc factum eſt Spiritu ſancto dictante, vt cognoſceretur per hoc auctoritas, & poteſtas Concilij Generalis: qua nulla eſt maior ſuper terram,

G & non poteſt errare in pertinentibus ad fidem, nec errat in pertinentibus ad mores. Quilibet autem homo quantumcunque ſanctus, & quantæcunque poteſtatis poteſt errare in fide, & effici hæreticus, ſicut de multis ſummis Pontificibus legimus, vt de Liberio. & Ioan. 22. & alijs quibuſdam. De erroribus autem eorum circa mores cuiuſlibet patet. Sola etiam Generalis Synodus loquitur nomine Spiritus ſancti: cum nulli congregationi hominum quantæcunque dignitatis, & nulli homini quantæcunque poteſtatis: aut meritorum conuenit talis locutio: ſicut patet Actuum. 15. Cùm enim ibi diffiniret Concilium Generale ponitur forma diffiniendi, ſcilicet. Placuit Spiritui ſancto, & nobis congregatis in vnum &c. Et iſtum modum diffiniendi habuerunt omnia Concilia Generalia ab exordio eccleſiæ vſque nunc. Nullus tamẽ

H Summus Pontifex quantorumcũque meritorum diffiniendo dixit vnquam, placuit Spiritui ſancto & mihi. Et nõ ſolùm quando ſolus ſummus Pontifex diffinit, ſed etiam ſi diffiniat cũ toto collegio Cardinaliũ, qui ſimul dicuntur facere eccleſiam Romanam, non dicunt placuit Spiritui ſancto & nobis. Nemo enim quantumcũque ſanctus, nec quãtumcũque ſuperbus præſumpſit vſque hodie hanc ſibi formam diffiniendi vſurpare: ipſum autem generale Cõcilium tenet eam iure ſuo: cùm reperiatur ab Apoſtolis ſic fuiſſe tẽtam. Et ſic Synodus generalis ponit Spiritum ſanctum tanquam conſiudicem ſuum vel aſſeſſorem ſibi in iudicã-

I do, & quòd illa diffinitio ab ambobus ſimul procedat: & tamen Spiritus ſanctus non poteſt errare, ideo concilium generale errare non poteſt potiſſimè in fide. Omne autem quod eſt inter mortales præter Concilium generale ſiue ſit homo, ſiue vniuerſitas, aut qualiſcũque cõgregatio errare poteſt tam fide quã in moribus. Ad ſignificandum ergo iſtam excelentiſſimam auctoritatem & priuilegiũ, quo nullum maius p̃t eſſe, vocatur determinatio Concilij generalis euãgeliũ: eo ꝙ nihil eſt inter omnes libros ſacræ ſcripturæ immo inter oĩa ſcripta vniuerſi tantæ auctoritatis, ſicut euãgelium. Et per hoc apparet magna auctoritas & certitudo determinationum Cõciliorum generaliũ, cum aſſimiletur auctoritati euangelicę, & vocetur euangelium.

Quare determinatio concilij vocetur Euang.

De hoc aliquid tetigimus in libro noſtro, qui dicitur

K Defenſorium trium concluſionum cõtra æmulos. Dicetur autem latius in libro de origine & diſtinctione iuriſdictionum. Præter dicta autem nullus alius liber aut ſcriptura inuenitur, quæ euangelium appelletur.

Quid ſit Euangeliſta, & cuius dignitatis ſit in Eccleſia.
Quæſt. X I.

QVAERITVR, cùm agãr hic de euãgelijs, ꝗ ab euãgeliſtis condita ſunt, ꝗd ſit euãgeliſta, & cuiꝰ dignitatis, vel ſtatus in Eccleſia, Dicẽdũ ꝙ

Euan-

Euangeliſta ab euangelio dicitur. Et licèt nos conſueuerimus ſolùm dicere euangeliſtam illum, qui euangelium aliquod ſcripſit: accipitur tamen euangeliſta dupliciter, ſcilicet pro ſcriptore euangelii, & pro prædicatore euangelij. De primo patet, quia dicimus eſſe quatuor Euangeliſtas, ideſt, quatuor qui euangelia cõſcripſerunt. De ſecundo patet 2. ad Timoth. 4. cùm dicit Apoſtolus Timothæo. Tu vero vigila, in omnibus labora, opus fac euangeliſtæ, miniſterium tuum imple. Et non poteſt accipi ibi euangeliſta pro ſcriptore. Nam Timotheus non erat ſcriptor Euangeliorum: cùm nullum euangelium reperiatur ſcriptum à Timothæo, nec Eccleſia illud habuerit, nec Doctores de tali faciant mentionem inter recepta, & reprobata euangelia: cùm tamen Hieronymus de multis faciat mentionem, vt dicetur infra in quadam quæſtione, maximè quia ſi Timothæus ſcripſiſſet aliquod euangelium, eccleſia ſuſcepiſſet illud in magno honore, ſicut nunc tenet quatuor, eo quòd illud approbatum videretur à Paulo, cùm approbaret perſonam, & inſtigaret ad hoc, dicens: opus fac euangeliſtæ: ergo nullum ſcripſit. Item patet quia dicitur: Vigila, in omnibus labora, opus fac euangeliſtæ, miniſterium tuum imple, ſobrius eſto. In quo innuit, quòd de officio euãgeliſtæ erat laborare, & vigilare circa omnes, & implere officium ſuum, & ſobrietatem cuſtodire. Ad euangeliſtam tamen, qui eſt euangelij ſcriptor nihil iſtorum pertinet: ſed ſolùm ſcribere euangelium, obſeruando rerum veritatem, & tenẽdo illum ordinem in ſcribendo, quem ſibi Spiritus ſanctus dictauerit.

Euangel. dupliciter accipitur. ſ. pro eo, qui ſcripſit euangelium, & pro prædicatore.

Dicẽdum ergo, quòd Apoſtolus vocauit Timotheũ Euangeliſtam, ideſt, prædicatorem. Nam erat Timotheus Epiſcopus, & ad curam paſtoralem pertinebat prædicare euangelium, potiſſimè in Eccleſia primitiua, in cuius exordio fuerunt Paulus, & Timotheus. Et cùm tunc tota cura eſſet introducere fidem, & illud non poſſet fieri ſine prædicatione, quoniam fides ex auditu eſt, ad Roma. 10. & non auditur niſi quis prædicauerit: potiſſima ergo cura paſtorum tũc erat prædicare fidem, quæ in Euangelio continetur. Et ſic Paulus vocauit Timotheum euangeliſtam, ideſt, prædicatorem. Et huic ſententiæ conſonant quæ habentur ibi, quia dicitur tu vero vigila. Eſt autem propriè actus paſtoris vigilare ſuper gregem ſuum, ne Diabolus, qui ſemper circuit quærens quem deuoret, aliquẽ rapiat. Quia non erit bona excuſatio paſtoris, ſi lupus ouem rapiat, & paſtor dicat ſe non vidiſſe. Dicitur etiam ibi: In omnibus labora, ideſt. circa omnes ſubditos tuos informando eos in fide, & in moribus. Quia ad hoc tenetur Epiſcopus, cùm ipſe ſit paſtor. Ideo per ſe tenetur illud facere, vel prouidere, vt per alios diligenter fiat: alioquin totum exigetur ab eo, quia ſpeculatorẽ eum poſuit Deus domui Iſrael. Ezech. 3. & 33. Etiam dicitur: Miniſterium tuum imple. ideſt fac omnia quę pertinent ad Epiſcopum, & paſtorem animarum. Dixit etiam: Sobrius eſto: quia iſta eſt vna de conditionibus Epiſcopi. Quia cum Apoſtolus prima ad Ti. 3. poneret omnes conditiones Epiſcopi, dixit debere eum eſſe ſobrium & prudẽtem. Loquebatur ergo Apoſtolus de euangeliſta, qui eſt prædicator, inquantum conuenit paſtori. Aliquando accipitur euangeliſta pro vtroque ſimul, ſcilicet pro ſcriptore euangeliorum, & pro prædicatore illorum: ſic patet ad Ephe. 4. ſcilicet: Et ipſe dedit quoſdam quidẽ Apoſtolos, alios prophetas, alios verò euangeliſtas. Et neceſſe eſt accipi pro vtroque, quia Apoſtolus deſcribit ibi partes eccleſiæ. Vtrique tamen ſunt neceſſarij. Nam ſi nõ fuiſſent qui euangelia ſcripſiſſent nemo prædicaret, quia neſciremus quid prædicandum eſſet. Et ſi non eſſet qui euangelium prædicaret etiam ſi ſcriptum eſſet

A nihil prodeſſet, quia eſſet ſicut panis integer, quem non poſſunt paruuli frangere, & ſic fame pereunt, ac ſi nõ eſſet panis, ſicut dixit Ieremi. Paruuli petierunt panẽ, & non erat qui frangeret eis. Et exponitur à doctoribus de doctrina ſacræ ſcripturæ, quæ eſt panis: ideſt poteſt ſatiare ſpiritualiter, ſicut panis corporaliter. Eſt panis autem iſte integer quando nemo ſcripturã ſimplicibus annunciat, nec exponit: & tunc paruuli, ideſt, ſimplices petunt panem, ideſt doctrinam ſacrę ſcripturæ, & dicitur quòd non erat, qui frangeret eis. Et non dicitur, quòd nõ erat panis, qui frangi poſſet, ſed quòd non erat qui illum frangeret, ideſt qui annunciaret, & exponeret. Et ita ęqualiter pereunt paruuli ſicut ſi nullus panis, ideſt ſi nulla doctrina eſſet quæ eis dari poſ-
B ſet. Vterque ergo eſt neceſſarius, ſcilicet ſcriptor euangelij, & annunciator eius, & ambo ſunt partes eccleſiæ, & de ambobus locutus eſt Apoſtolus.

Quomodo Euangeliſta ſit pars eccleſiæ, & quid eſt Eccleſia, & quomodo Chriſtus ſit caput Eccleſię.
Quæſt. XII.

QVAERITVR amplius de euãgeliſta, quomodo ſit pars eccleſiæ, vel cuius dignitatis ſit. Dicendum quòd eccleſia, quæ eſt congregatio fidelium habet partes multas neceſſarias, ſine quibus manere non poteſt. Et inter illas ponuntur euangeliſtæ. Nominauit Apoſtolus iſtas par-
C tes, & quaſdam earum poſuit ad Ephe. 4. dicens: Et ipſe dedit quoſdam Apoſtolos, quoſdam autem prophetas, alios verò euangeliſtas, alios autem paſtores, & Doctores. Alias etiam partes nominat prima Cor. 12. dicens: Et quoſdam quidem poſuit Deus in eccleſia, primò Apoſtolos, ſecundò Prophetas, tertiò Doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum. Omnes iſtæ ſunt partes eccleſiæ. Et ſunt iſtę partes neceſſariæ ſibi: ita quòd ſine illis non manebit, & erunt in ea vſque ad conſumationem ſęculi: ſic patet ad Ephe. 4. ſcilicet. Et ipſe dedit quoſdam Apoſtolos &c. & ſequitur: Ad conſumationem ſanctorum, in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti, donec occurra-
D mus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei in virum perfectum, & in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti: Scilicet, omnes partes dictæ manebunt in eccleſia, donec omnia iſta fiant: iſta tamen non conſumabuntur vſque ad finem ſęculi. Patet hoc ex applicatione literæ. Nam dicitur ad conſumationem ſanctorum, ideſt donec cõſumetur numerus ſanctorum. Vocantur hic ſancti illi, quos Deus præelegit ab æterno conformes fieri imagini filij eius: nam hos iuſtificauit, & ſanctificauit: ad Romanos. 8. Iſti autem ſancti conuertuntur ad Chriſtum per prædicationem euangelij quidam de Gentibus, & quidam de Iudęis, etiam quidam conuertuntur de infidelitate, & alij de prauitate morum, & vtraque conuerſio fit per euãgelicam
E prædicationem, quia euangelium veritatem fidei continet, & in moribus inſtruit. Iſti tamen inceperunt conuerti ad Deum & incorporari ſibi à principio ſeculi, & durabit conuerſio eorum vſque ad finem ſeculi. Nam eſt aſſertio multorum & ſatis rationabilis, quòd Deus non permittet ſeculum manere in iſto ſtatu, niſi vſque dum compleatur numerus prædeſtinatorum, qui vocantur hic ſancti. Et quando venerit vltimus eorum, finietur ſeculum, & erit dies iudicij. Patet hoc, quia cũ ſtatus huius ſęculi ſit imperfectus, quia nõ eſt hic beatitudo, ordinatur ad ſtatum futuri ſęculi, vbi eſt beatitudo tanquam in finem ſuum, ſicut imperfecta naturaliter ordinantur ad perfecta. Rurſus autem in hoc ſęculo ſunt boni, & mali. Certum eſt

autem

autem quòd ſœculum iſtud propter bonos conſerua-
tur, vt ipſi poſſint manere in eo tanquam in via ſua,
quouſque per hoc perueniant in ſuam beatitudinem.
Nam ſic etiam in naturalibus imperfecta non ſunt in
vniuerſo niſi propter perfecta: ſicut dicit Ariſtote. 2.
Phyſicorum, quòd nos ſumus quodammodo finis
omnium, & quòd omnia ſunt propter nos, ſcilicet
propter homines, qui ſunt perfectiora entia vniuerſi
inter purè naturalia, Potiſſimè autem, quia cùm ma-
lum in ſe non dicat aliquam perfectionem, ad recto-
rem rectiſſimum, & prudentiſſimum non pertinet
tolerare mala in ſua politia: niſi inquantum mala ali-
qualiter proficiunt in bonum, & conferunt ei quan-
dam pulchritudinem, licèt per accidens: Deus autem
eſt potentiſſimus rector potens extirpare totum ma-
lum de orbe, ſi vellet, & non vult: ergo cùm rectiſſi-
mus rector ſit, iudicat id pertinere aliquo modo ad bo
num. Si autem malum aliquando ſolum maneret ſe-
queſtratum à bono, omnino inutile videretur: quia
tunc nõ faceret directè, nec per accidens ad bonum,
Ideo Rector rectiſſimus alicuius vniuerſitatis, vel po-
litiæ nunquam malum ſic permitteret, niſi in pœna,
vbi propriè competit malo eſſe ſine bono. Et ſic ad
rectiſſimam Dei gubernationem pertinet nunquam
malos ſine bonis relinquere, niſi in inferno, vbi eſt lo-
cus ſolùm deputatus ad pœnam, & ille propriè com-
petit malis, ſine bonis, Status tamen iſtius ſœculi
non eſt ad pœnam, ſed eſt via merendi alium ſtatum
bonum, &c. Mala quæ hic committuntur non hic
puniuntur. Ideo quando nulli boni fuerint in hoc
ſœculo, ſcilicet completo numero prædeſtinatorum,
non videtur ad quid mali permittantur hic: cùm illi
nunquam corrigendi ſint, niſi incipiat illico eſſe hic
infernus. Et tamen hic non eſt locus pœnalis, ſed poſt
vitam, ideo completo numero electorum ceſſabit
omnis vita in natura.

Item via non eſt niſi, vt per eam gradiamur. Quan-
do ergo nemo eſt, nec eſſe poteſt, qui per viam ingre-
di poſſit, ſuperflua eſt via. Sed ſtatus huius ſœculi eſt
ſtatus viæ, quò feſtinatur ad vitam æternam: cùm
ergo nemo fuerit, qui illuc iturus ſit ſecundùm Dei
præcognitionem, ſuperfluum videbitur manere ſta-
tum iſtum viæ, Item patet hoc efficacius ex ſententia
Chriſti in parabola de zizanijs, quę ſuperſeminata ſunt
in agro, & miniſtri videntes ea exorta inter triticum,
voluerunt illa extirpare: ſed dixit paterfamilias: Sinite
creſcere vtraque vſque ad meſſem, ne fortè ſimul e-
radicetis triticum. Et tempore meſſis colligentur zi-
zania in faſciculos, & comburentur: ſegetes autem cõ
gregabuntur in horreum, Matthæ. 13. Iſta parabola
eſt de bonis, & malis, ſicut Chriſtus declarat ibi: bo-
num ſemen ſunt filij regni prædeſtinati, zizania ſunt
viri nequam: meſſis eſt conſumatio ſœculi. Et tamen
manifeſtum eſt, quòd tempus meſſis dicitur, quando
ſegetes veniunt ad totalem ſuam perfectionem, &
maturitatem, ita quòd iam non eſt opus eis manere
in agro: ergo meſſis quam Chriſtus vocat conſuma-
tionem ſęculi, reſpectu bonorum erit, quando perue-
nient boni ad perfectionem, ſiue complementum: ita
ꝙ nemo eorum ſuperſit naſciturus, ergo conſumatio
ſęculi erit in conſumatione Sanctorum, ſcilicet, quã-
do erũt mortui omnes electi: & tamen eccleſia & om
nes partes eius, ſicut hic dicit Apoſtolus, durant vſque
ad conſumationem ſanctorum, Ergo durabit eccleſia
cum omnibus iſtis partibus ſuis vſque ad conſuma-
tionẽ ſęculi, Item dicitur in opus miniſterij. ſ. ꝙ iſtæ
partes eccleſię ſunt ad opus miniſterij. i. ad miniſtran-
dum & procurandum iſtam conſumatam conuerſio-
nem ſanctorum in ædificatione corporis Chriſti. Hoc
dicitur, quia iſtę partes eccleſiæ ſunt neceſſarię ad ędi-

F ficandum corpus Chriſti. Pro quo ſciendum, ꝙ Chri-
ſtus, ſiue corpus Chriſti accipitur dupliciter: vno mo-
do pro illo homine Chriſto, qui in ſe vnctus eſt: &
corpus eius accipitur tunc pro illa parte naturæ hu-
manæ, quam aſſumpſit de virgine, Et iſtud vocamus
corpus Chriſti verum. Alio modo dicimus Chriſtum
eſſe vnum hominem non quidem verè vnicum, ſed
vnum ex pluribus: nõ per modum vniuerſalitatis, ſed
per modum cuiuſdam congregationis in vnum. Et
tũc dicimus corpus Chriſti eſſe corpus myſticum, id-
eſt, figuratum. ſ. figuratiuè corpus appellatur, cùm nõ
ſit vnum corpus naturale. Sed ſicut dicimus vniuerſi-
tates eſſe corpora per fictionem iuris, ita totam eccle-
ſiam dicimus eſſe vnum corpus. Ratio autem huius
G eſt ex ſimilitudine iſtius corporis myſtici ad corpus
verum naturale. Nam ſicut in corpore naturali licèt
vnum ſit, ſunt multæ partes diuerſorum officiorum.
Ad Romanos 12. & prima ad Corin. 12. Et iſtæ diri-
guntur omnes in vtilitatem totius ipſius corporis, &
quilibet etiam procurat vtilitatem alterius, & omnes
iſtæ propter continuationem, quam inter ſe habent,
dicuntur vnum corpus: ita in corporibus myſticis, vel *Tota eccleſia eſt vnũ corpus.*
figuratis fictione iuris, quę ſunt vniuerſitates, ſunt mul
ti homines, qui ſunt partes illius vniuerſitatis, & habẽt
diſtincta officia, & actus, ſiue præſidendi, ſiue exe-
quendi, ſiue conſulendi inquantum ſunt partes ipſius
vniuerſitatis, & diriguntur omnes in vnum finem,
ſcilicet in bonum publicum: & quælibet pars vniuer-
H ſitatis confert ad illud bonum, licèt diuerſimode con-
ferat ſecundùm actus ſuos, quælibet etiam confert ad
vtilitatem alterius, quia nulla pars illarum habet ſuf-
ficienter in ſe bonum ſuum, ſed quælibet accipit ex
omnibus. Et iſta eſt cauſa potiſſima, quare conue-
niunt in vnum, ut ſint vnum corpus, ſcilicet quia nul-
la pars illius vniuerſitatis continet in ſe perfectè bo-
num, ſed omnes ſimul continent perfectè unum
bonum, quod eſt bonum publicum, & etiam eſt bo-
num ſingulorum inquantum quęlibet pars poteſt ac-
cipere ex omnibus alijs quidquid ſibi deeſt ad com-
plementum ſuum. Iſtam cauſam tangit Ariſto. 3. Po-
liticorum, dicens: Adiacet cuique particula boni al-
terius, ideſt, quilibet homo habet in ſe unam particu-
I lam illius boni, quo alius eget. Ideo neceſſe fuit con-
uenire multos ad faciendum politiam, vt ſic quilibet
poſſit habere ab omnibus alijs, quod ſibi deeſt. Et ob
hoc cùm uniuerſitates iſtam habitudinem, & ordinẽ
teneant, qui ordo eſt in corporibus naturalibus, quæ
ſunt uerè corpora, uocabuntur iuſtiſſimè uniuerſita-
tes corpora. Sic autem eccleſia tota dicitur unum cor
pus, ut magis declarabitur ſequenti quęſtione, & iſtud
corpus uocatur corpus Chriſti, quia Chriſtus inquan-
tum homo eſt caput iſtius corporis. Ipſe enim inquã-
tum homo per paſſionem ſuam meruit, ut eſſet ca-
put omnium hominum, & eſſent ſibi omnes ſubditi.
Et hoc eſt, quòd ipſe dixit poſt reſurrectionem ſuam
Apoſtolis Mar. 16. Data eſt mihi omnis poteſtas in *Chriſtus ꝑ paſſionem ſuã meruit eſſe caput eccleſiæ.*
K cœlo & in terra, & tamen non potuit ſibi dari niſi in-
quantum homo. Et iſtam poteſtatem non habuit
ante paſſionem ſuam inquantum homo, eo quòd
nondum acquiſierat eam, quia non poterat acquirere
eam, niſi per ſanguinem. Quia ſicut ille, qui emit ali-
quem in ſeruum, per illam emptionem accipit pote-
ſtatem in eum: ita cum Chriſtus homo per ſuam mor
tem nos redemerit, & non alio modo, non potuit ali-
ter accipere poteſtatem ſuper nos. Et ſic ipſe non ſo-
lùm inquantum Deus, ſed inquantum homo iuſtè, &
quaſi naturaliter effectus eſt Dominus noſter, ita ut
nos omnes ſimus ſerui illius benedicti hominis Chri-
ſti. Hoc ſignat Apoſtolus Actuum. 20. ſcilicet. Atten-
dite uobis, & uniuerſo gregi, in quo nos Spiritus ſan-

ctus poſuit Epiſcopos regere eccleſiam Dei, quã acquiſiuit ſanguine ſuo. Et ſic per ſanguinem acquiſiuit poteſtatem, quòd nos ſimus ſerui eius liberati de ſeruitute tenebrarum. Vocatur autem totum iſtud corpus à parte principali, quæ eſt caput, ſcilicet, Chriſtus: & ſic dicimus eccleſiam eſſe corpus Chriſti myſticũ. Licèt autem Chriſtus per paſſionem acceperit poteſtatem ſuper omnes homines præſentes & futuros, quia omnes ſufficienter redemit ſanguine ſuo, non tamen omnes ſunt de corpore eius, ſed oportet eos ędificari in corpus ipſius, vt ſint de corpore, ſic dixit Apoſtolus in ædificatione corporis Chriſti. Si tamen eo ipſo quòd Chriſtus redemiſſet homines, eſſent de corpore eius, nõ oporteret ędificare illos per aliquod miniſterium noſtrum. Aedificantur ergo dupliciter homines in Chriſto, ſcilicet per fidem, & charitatem.

Aedificantur homines in Chriſto per fidem & charitatem.

Per charitatem quidem inquantum per eam homo vnitur Deo. 1. Corinthi. 6. Qui diligit Deum vnus ſpiritus eſt cum eo. Non accipimus tamen hic de tali ędificatione, quia iſta eſt multum ſtrictè dicta: nã loquimur de ædificatione per quam conſtruitur corpus Chriſti quod eſt eccleſia, prima Corinthi. 12. non eſt tamen homo pars eccleſiæ per charitatem, cùm multi ſint in ea ſine charitate, ſed eſt ædificatio per fidem. Nam nemo eſt in eccleſia, quæ eſt corpus Chriſti, niſi credat Chriſtum, & ſic ſuſcipiat omnia, quæ credenda ſunt. Et hoc patet, quia cùm per baptiſmum homo efficiatur Chriſtianus, quia illud eſt ianua ſacramentorum, in illo non petitur niſi fides: ideo miniſter eccleſiæ nomine totius eccleſiæ dicit baptizando. Quid petis ab eccleſia? Et ille dicit: Fidem, & non dicit charitatem. Licèt etiam charitas non ſit niſi intra eccleſiam, cùm ſit donum infuſum vniens nos Deo. Fides ergo eſt, per quam homo incorporatur Chriſto, ideſt efficitur de corpore eius myſtico, quod eſt eccleſia. Et quamdiu manet aliquis in fide, manet intra eccleſiam, & eſt de corpore Chriſti: etiam ſi prauus homo ſit. Quia tamen in ædificationibus non ſolùm intelliguntur illa, quæ ſunt omnino de neceſſitate ædificij, ſine quibus illud ſtare non poteſt, ſed etiam illa, quæ dicunt bonam habitudinem eius, & ad conſeruationem pertinent, & faciunt magnam pulchritudinem, erit ſic in ædificatione corporis Chriſti. Quia licèt de neceſſitate illius ſit fides, ita quòd ſine illa non poteſt effici aliqua pars corporis Chriſti, qui prius non erat, & poſtquam fuerit, deſinet eſſe pars ſi fidem perdiderit, charitas tamen pertinet ad quoddam complementum iſtius ædificij, & conſeruationem eius, & pulchritudinẽ magnam, ita quòd non ſolùm homo ſit pars corporis Chriſti, ſed etiam ſit valde acceptus ei, & efficiatur vnus ſpiritus cum eo. Ideo iſta ædificatio corporis Chriſti requirit etiam charitatem. Et ſicut Apoſtolus ad Ephe. 4. cùm prius poſuiſſet ædificationem corporis Chriſti per fidem, & conſiſtentiã eius, ſubdidit etiam quòd ædificabamur in eo per charitatem, dicens: Veritatem autem facientes in charitate creſcamus in illo, qui eſt caput noſtrum Chriſtus, ex quo totum corpus compactum & cõnexum per omnem iuncturam ſubminiſtrationis ſecundùm operationem in menſuram vniuſcuiuſque mẽbri augmentum corporis facit in ædificationem ſui in charitate. Et ſic dixit nos ædificari in Chriſto per charitatem: & iſtud eſt ſecundum ædificium huius corporis Chriſti, quod eſt eccleſia: partes ſunt illæ quæ ſupra nominatæ ſunt, inter quas ponuntur Euangeliſtæ: ergo durabunt omnes iſtæ partes quouſque ædificetur totum corpus Chriſti, ideſt, eccleſia. ſed iſtud corpus nunquã erit conſumatum, quouſque incorporentur omnes, quos Deus præelegit, & iſtud non fiet complete vſq; ad finem ſoeculi, vt ſupra declaratum eſt, ergo vſque

A ad finem ſęculi durabunt iſtæ partes eccleſiæ. Addit Apoſtolus in eadem auctoritate declarando præcedẽtia, ſcilicet. Donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei, ideſt, durabunt partes eccleſiæ quouſque omnes occurramus in vnitatem fidei, ideſt, omnes illi quos Deus præuidit occurſuros in vnitatem fidei. Quia fortè nunquam erit aliquod tempus, in quo omnes homines ſimul viuentes ſint in vnitate fidei, & tamen non poſſunt occurrere omnes in vnitatem fidei, quouſque naſcatur vltimus electus, qui poſtremò naſciturus eſt, quia etiam ille per miniſtros eccleſiæ debeat reduci ad vnitatem fidei: ergo vſque ad illud tempus durabit eccleſia cum partibus ſuis. Dicitur: Et agnitionis filij Dei. Et iſtud idem

B eſt, quod vnitas fidei, quia per fidem cognoſcitur Chriſtus eſſe filius Dei, & omnia alia, quæ neceſſariò circa ipſum tenenda ſunt. Dicitur etiam ibi: In virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti, ideſt, non ſolùm debemus occurrere in vnitatem fidei, ſed debemus eſſe ſicut vir perfectus & plenæ ætatis. Ad hoc autem quòd aliquis ſit vir perfectus naturaliter, tria requiruntur, ſcilicet, quòd homo ſit, quod eſt per natiuitatem, & quòd habeat corpus ſufficientis magnitudinis, ita quòd non debeat peruenire aliquando ad maiorem: & quòd ſit in ætate matura, in qua vires hominis maximæ ſunt. Iſta omnia pertinent ad corpus Chriſti myſticum, inquantum per iſta ſignificatur totalis perfectio, quam eccleſia

C habere poteſt, uel habitura ſit, & vſque ad illam durabit eccleſia cum partibus ſuis. Et ſic iſti non ſolùm durabunt quouſque omnes electi conuertantur ad fidem Chriſti, quod eſt naſci in corpore eius, ſed etiã vſque quo iſti fideles ſint perfecti in charitate, & in alijs virtutibus quas Deus præuidit illos habituros, & ſic erunt tunc viri perfecti corpore & ætate: & tunc poterit ceſſare eccleſia, & omnes miniſtrationes eius. Iſta tamen omnia dicta ſunt propter Euangeliſtas, de quibus diximus, quòd erant partes eccleſiæ ſiue accipiendo euangeliſtam pro ſcriptore Euangelij, ſiue pro prædicatore eius, etiam oportet manere iſtas partes ſemper. Quando tamen dicimus, quòd Euangeliſtæ manebunt vſque ad finem ſoeculi, ſicut cœteræ par-

D tes eccleſiæ, non intelligitur de Euangeliſtis, ſcilicet, ſcriptoribus euangeliorum, ſed de Euangeliſtis, qui ſunt prędicatores euangelij, quia iam non ſunt aliqui ſcriptores euangeliorum, nec eccleſia iſtud permitteret, cùm ipſa potius reiecerit multa alia euangelia, quę erant vltra iſta quatuor, vt infra dicetur in quadam quęſtione, immo maledictus eſſet ille, qui conaretur ſcribere euangelium vltra id, quod iam ſcriptum eſt, quia non licet quicquam addere ſuper illud quod iam ſcriptum eſt, nec de illo quicquam diminuere, ſicut dixit Beatus Ioannes Apocalypſis. 22. ſcilicet. Conteſtor ego omni audienti verba prophetię libri huius, quòd ſi quis appoſuerit ad hoc, apponet Deus ſuper illum plagas ſcriptas in libro iſto: & ſi

Prædicatores manebunt vſque in finem ſęculi.

E quis diminuerit de verbis libri prophetię huius, auferet Deus partem eius de libro vitę, & de Ciuitate ſancta. Si ergo non licèt addere Apocalypſi, à fortiori non licebit addere euangeliis, nec diminuere, quia magis ſunt illa de neceſſitate ſalutis, quàm Apocalypſis cũ ĩ Apocalypſi nihil ponatur niſi reuelatio quorundam accidentium futurorum in eccleſia, ſine quibus etiam eſt perfecta ſalus, quę non eſſet ſublatis libris euangeliorum. Nulli ergo euangeliſtę erunt amplius partes eccleſię poſtquam illi quatuor fuerunt. Poteſt tamen adhuc dici, quòd euangeliſtę, ideſt, ſcriptores euangeliorum ſunt partes eccleſię vſque ad finem ſoeculi, quia licèt illi non maneant in perſona, manent tamen euãgelia eorum loco ipſorũ,

& iſta manebunt in eccľia uſque ad finem ſeculi, quia F ſunt de neceſſitate eius, cùm inde ſit fides. Et ſic cenſentur manere ſemper illi euangeliſtæ perſonaliter tãquam perhibentes teſtimonium de eo quod ſcripſerunt. Ad ſecundum cũ quærebatur de dignitate euangeliſtarum in eccleſia: dicendum ꝙ ſicut in vniuerſitatibus ſunt partes diuerſorum officiorum & dignitatũ, immo ſicut in corpore naturali humano ſunt membra diuerſarum dignitatum & Actuum, & quædam ſunt nobiliora alijs, ſicut caput eſt nobilius cęteris mẽbris: ita in eccleſia non ſunt membra omnia eiuſdem dignitatis, quia tunc non poſſent efficere vnũ corpus, & ſic deberet dici, quòd ſicut in corpore humano caput eſt nobilius cœteris membris, ita in eccleſia eſſet ipſum caput nobilius. Chriſtus autem eſt caput eccle- G ſiæ. ad Ephe. 4. ſ. Creſcamus in illum, qui eſt caput noſtrum Chriſtus. Dicendum tamen, ꝙ Chriſtus licèt ſit caput noſtrum, non comparatur ad cœtera membra corporis, cùm excedat illa quaſi in immenſum etiam inquantum homo: immo in immenſum. Secus autẽ eſt de corpore naturali: quia licèt illud ſit excellentius qualibet parte corporis per ſe, eſt tamẽ pars ipſius corporis, & non eſt melius toto corpore, nec etiã eſt corpus propter caput, ſed caput vt ſit corpus. De Chriſto autẽ eſt aliter, quia non ſolum ipſe eſt caput eccleſiæ, ſed etiam eſt Dominus, quia redemit eccleſiam, & acquiſiuit eam ſanguine ſuo: ideo non ſolum Chriſtus homo eſt melior quocũq; alio hoïe, ſed ẽt eſt melior ꝗ omnes hoïes ſimul ſumpti, & melior quàm tota ec- H cleſia: ideo ipſe non eſt ꝑꝑ eccleſiam ſicut caput naturale propter corpus, ſed magis tota eccleſia eſt ꝑpter Chriſtum hominem. i. eſt ad ipſum inquantũ ipſe eſt Dominus eius. Ideo Chriſtus homo non computatur tanquam pars eccleſiæ, vel ſicut vnus de eccleſia, ſed ſupra eccľiam. Sic facit Ari. 11. & 12. Metaph. dicẽs rectorem vniuerſi non eſſe partem vniuerſi, nec aliquid de vniuerſo, nec ipſum eſſe ꝑꝑ vniuerſum, ſed totum vniuerſum ordinari in ipſum, ſicut exercit⁹ ordinatur in ducem. Et ſic Chriſtus non uocatur caput eccľiæ tanquã pars eius, ſed caput. i. princeps, quia ſicut caput eſt ſuper omnia, ita Chriſtus eſt ſuper totam eccľiam. Et ſicut omnia mẽbra recipiunt à capite naturali ſenſum, & motum: ita tota eccľia recipit à Chriſto influ- I xum oĩum chariſmatum, & donorum ſpiritualiũ, vt poſſit manere. Et ob hoc Chriſtus etiam inquantũ homo non comparatur ad aliqua membra eccľiæ in dignitate, vel honore, ſed ipſa membra inter ſe comparantur. Ideo quando Apoſtolus poſuit partes eccľiæ diſtinguens dignitatem ipſarum ſm prius & poſteri⁹; nõ nominauit ibi Chriſtum, ſed ſolùm miniſtros eius, & inter iſtos eſt ordo. Nam in primo gradu ponuntur Apoſtoli, in ſecundo prophetæ, in tertio euangeliſtæ, in quarto paſtores & Doctores, ita ꝙ faciant paſtores, & Doctores vnum gradum. Vel ſecundùm aliam aſſignationem ponuntur Doctores in quinto gradu, & faciũt diſiunctum gradum à paſtoribus. Nunc autem non eſt nobis declarandum de omnibus iſtis gradib⁹, K qui ſunt partes eccľiæ, & de alijs partibus. ſ. virtutibus, & gratijs curationum, & opitulationibus, & gubernationibus, & generibus linguarum, quæ omnia ponit Apoſtolus eſſe partes eccľiæ, prima Corin. 12. & 14. Nam dicere de his eſſet longiſſimum, potiſſimè quia pro hoc eſt proprius locus. 2. Corin. 12. & ad Ephe. 4. & aliqualiter ad Rom. 12. Solùm tamen diximus hoc propter euangeliſtas, vt ſciatur, quòd ſunt in tertio gradu honoris: nã primi, & honoratiſſimi in eccľia ſunt Apoſtoli, qui immediatè à Chriſto acceperunt poteſtatem in plenitudine. Nam Chriſtus dixit eis Ioa. 20. Sicut miſit me pater, ita ego mitto vos, id eſt. In eadem plenitudine poteſtatis, in qua pater me miſit, quantum

Melior eſt Chriſt⁹ omnibus hominibus ſimul ſumptus.

Chriſt⁹ eſt caput eccleſiæ. i. princeps.

ad ædificationem eccľiæ in illa mitto vos. Item Chriſtus habuit præter Apoſtolos alios multos, ſcilicet, ſeptuaginta duos diſcipulos, & miſit illos ante faciẽ ſuã. Luc. 1. Et tamen iſti non fuerunt à Chriſto aſſumpti in eadem dignitate, in qua Apoſtoli. Ideo de electione Apoſtolorum fit per ſe mentio, & non ponuntur cum eis diſcipuli. Vnde de eis dixit Chriſtus: Ego elegi vos duodecim, de diſcipulis autem non dixit ad ſignificandam ſpecialitatem. Item Chriſtus, quando elegit Apoſtolos impoſuit eis nomina mutando nomina quorundam, vt patet Matthæ. 10. & Marc. 3. & Luc. 6. De diſcipulis autem nihil tale exprimitur, immo nec ponuntur nomina aliquorum ipſorum. Multæ autem aliæ excellentiæ Apoſtolorum colliguntur ſuper omnes alios de eccľia ex text. euangelico, de quibus magis dicitur 1. Corin. 12. & ad Ephe. 4. & fortè tangetur aliquod Matthæ. 10. aut Luc. 6. vel 10. In ſecundo gradu ponuntur prophetæ, ſcilicet, poſt Apoſtolos, quia iſtis Deus loquitur, & per hos reuelantur nobis ea, quæ Deus vult reuelare, & ex iſta adhæſione ad Deum, & communicatione ſermonis diuini ſortiuntur magnam dignitatem. Nam & Móyſes ex conſortio diuini ſermonis habuit cornutam faciem, id eſt, radios emittentem: ita quòd populus non poſſet intendere in eum niſi prius faciem ſuam velaret, ideo velabat eam, quando locuturus erat populo. Exod. 34. & 2. Corin. 3. & ideo ponuntur iſti immediatè poſt Apoſtolos. In tertio gradu ponuntur Euangeliſtæ, quibus poteſtas ſcribendi euangelium tradita eſt. Eſt enim iſta magna poteſtas, cùm nulla ſcriptura in toto orbe tantæ auctoritatis ſit, ſicut euangelica. Vnde multi alij conati ſunt ſcribere euangelia, ſed eccleſia eis iſtam auctoritatem, & honorem non detulit, ſed repulit eorum ſcripta, & condemnauit, vt infra dicetur in quadam. q. De Euangeliſtis autem, qui ſunt annunciatores euangelij an ponantur in eodem gradu, in quo iſti Euangeliſtæ, vel intelligãtur per Doctores, qui ponuntur in quinto gradu, ad Ephe. 4. ſiue per Doctores, qui ponuntur in tertio gradu infra ad Corin. 12. declarabitur in ipſis locis, quia nunc nobis non eſt intentio, niſi de Euangeliſtis, qui Euangelia ſcripſerunt.

Quid ſit Eccleſia, & an Eccleſia tota poſſit manere in vno. Quæſt. XIII.

QVAERITVR occaſione præcedentium, ꝗ dicta ſunt de euangeliſtis, ꝙ ſint partes eccľiæ, circa errorem quorundam incidentaliter, qui dicunt totã eccľiam poſſe manere in vno, & ꝙ aliquando manet, vel poteſt manere tota eccľia in vna vetula. Et dicendum, quòd iſtud eſt falſum, & impoſſibile. Pro quo ſciendum breuiſſimè quid ſit eccľia. Et ad hoc præſupponendum eſt, quod eccľia accipitur dupliciter: aliquando pro eccleſia particulari, & aliquando pro vniuerſali. Primo modo vocatur K eccľia cõgregatio fidelium vnius loci, uel unius Diœceſis, & ſic dicimus, eccleſia Salamantina facit hoc, uel tenet hoc. Et iſto modo loquitur ſæpe Apoſtolus, ut patet ſecunda ad Corin. 1. ſ. Paulus Apoſtolus eccľiæ Dei, quæ eſt Corint. & etiam 1. Cor. 1. dicitur Paulus Apoſtolus eccľiæ Dei, quæ eſt Corinthi. Simile patet, 1. ad Theſſa. 1. & 2. ad Tim. 1. & in plurimis locis, & accipitur ibi eccľia pro particulari, ſcilicet, eccľia Corinthi pro ꝯgregatione omnium fidelium manentiũ in vrbe Corinthi, & ſic diſtinguit eccľia Corin. ab eccľia Theſſaloni. & Phili. & cœteris. Secundò modo accipiebat pro eccleſia uniuerſali, & ſic accipit ſæpe Apľs ſicut patet ad Ephe. 5. ſcilicet. Viri diligite uxores ueſtras, ſicut Chriſtus dilexit eccleſiam, & ſeipſum tradidit

Eccleſia duplex. ſ. vniuerſalis, & particularis

dit pro ea, vt illam ſanctificaret, mundãs eam lauacro aquę in verbo vitę, vt exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam non habentem maculam, aut rugam. Manifeſtum eſt tamen, ꝙ non poteſt ibi accipi pro aliqua particulari Eccleſia, ſed pro tota cõgregatione fidelium: quia aliàs ſi eſſet aliqua particularis Eccleſia, quã Chriſtus ſanctificaſſet per paſſionem ſuam, aliæ non pertinerent ad eum, cum eas non redemiſſet. Item eodem cap. dicitur vir caput eſſe mulieris ſicut Chriſtus caput eſt Eccleſiæ, & nõ poteſt accipi pro aliqua particulari, quia tunc illi, qui eſſent in alijs Eccleſijs nõ pertinerẽt ad Chriſtum, nec eſſent membra eius. Sic etiam accipitur infra ad Timo. 3. ſcilicet. Scias q̃o oporteat te in domo Dei cõuerſari, quæ eſt Eccleſia Dei viui, columna & firmamentum veritatis. Quod non poteſt accipi **B** de aliqua eccleſia particulari, qa nulla particularis eccleſia eſt columna, & firmamentũ veritatis: eo ꝙ quęlibet particularis eccleſia põt errare in fide, & in moribus. Sed hoc cõuenit ſoli eccleſiæ vniuerſali, quæ nunquam errat, quia nunquam tota errat. Iſta eccleſia vniuerſalis accipitur dupliciter, aliquando verè, aliquãdo per repręſentationẽ. Primo modo dr̃ eccleſia uniuerſitas fidelium conuenientium in unitate fidei, & ſacramentorum: partes aũt huius ſunt oẽs fideles diſperſi per totum orbem ubicunque ſint. Secundo modo dr̃ eccleſia uniuerſalis per repręſentationẽ. Et iſta eſt concilium generale legitimè cõgregatum, quia nulla alia congregatio eſt, quæ legitimè, & ſufficienter repreſentet totam uniuerſitatem fidelium, niſi generale **C** Concilium, & illud eſt ẽt quod errare non põt in fide, nec ẽt errat in moribus. Iſto mõ accipitur eccleſia Actuũ. 15. cum dr̃: Placuit Apoſtolis, & Senioribus, & vniuerſæ eccleſię, ſiue cum omni eccleſia. Et uocatur ibi eccleſia Concilium generale, quia ibi agitur de Cõcilio generali habito per Apoſtolos ſuper legibus: & non põt accipi pro eccleſia particulari, nec ẽt pro tota uniuerſitate fidelium, cùm nõ eſſent oẽs ibi, ſed potius dr̃ ꝙ eccleſia miſit ibi nũcios ad alios chriſtianos, qui erãt Antiochiæ, denunciando illis determinationem Concilij generalis. Sic ẽt accipitur Matt. 18. ſ. ꝙ ſi nec illos audierit dic eccleſię, id eſt, Concilio generali: quia non põt alio modo ibi accipi, quia ibi loquebatur Chriſtus beato Petro, quẽ inſtituerat ſummum Pontificem. Et **D** cùm peccator non audierit eũ, remiſit illum ad eccleſiam, vt denunciaret illi. Papa tñ non eſt ſubiectus alicui eccleſiæ particulari ad hoc, ꝙ teneatur coram illa cõparere, ſed potius oẽs particulares eccleſiæ ſunt ſibi ſubiectæ. Ideo oportet intelligi de eccleſia uniuerſali, cuius filius eſt Papa ſicut quilibet fidelis, & ab ea recipit ſacrã, & in fide illius manet. Non põt tñ intelligi de eccleſia uniuerſali prout eſt uniuerſitas omnium fidelium, quia non eſt poſſibile corã illa aliquod crimen denunciari, cùm non ſit poſſibile oẽs chriſtianos quotquot ſunt in toto orbe viros & fœminas, paruulos & ſenes cõgregari in locum unũ, vt eis aliquid denuncie**E**tur. Ideo neceſſe eſt intelligi de aliqua eccleſia uniuerſali, quæ poſſit eſſe congregata, & corã qua poſſit crimen denunciari, & illa poſſit iudicare. Iſta aũt eſt concilium generale, ideo neceſſe eſt pro illo accipi eccleſiã hic, de quo magis declarauimus in Deffenſorio trium quæſtionum cõtra æmulos, & dicetur amplius in libro de origine & diſtinctione iuriſdictionũ. His pſuppoſitis conſiderandum, ꝙ eccleſia eſt nomen Græcum, & ſignificat congregationẽ, & quelibet cõgregatio põt vocari eccleſia: ſic accipit Ari. 2. Polit. c. de politia Calcedoniorum, dicens, ꝙ Calcedonij non faciunt eccleſiam, id eſt, non faciunt congregationẽ ad determinationẽ negociorum publicorũ. Ex hoc inductum eſt, ꝙ congregatio fidelium uocaretur eccleſia. Et ſiue accipiatur pro particulari, ſiue uniuerſali, vera vel repręſentante ſemper eſt multitudo, & nunquam ſignificat

Eccleſia uniuerſalis dupliciter dicitur.

Eccleſia eſt nomen græcũ, & ſignificat congregationem.

A vnum: ideo de rõne eccleſię eſt eſſe multitudinẽ. Iſta vocatur aliquando domus Dei, vt patet ad Tim. 3. ſ. Scias q̃o te oporteat in domo Dei cõuerſari, quæ eſt eccleſia Dei viui. Et iſta eccleſia, vel domus Dei ſunt ipſius homines. ad Hebr. 3. ſ. Chriſtus verò tanquam filius in domo ſua, quę domus ſumus nos. Et ſic ẽt ſignificatur multitudo. Item quod eſt efficacius, eccleſia dicit multitudinem conſiſtentem ex partibus diuerſarũ rõnum, ſine quibus non eſt eccleſia. Et ſic neceſſe eſt ſemper eſſe multos in eccleſia. Patet hoc, quia Apoſtolus uocat eccleſiã corpus ad Rom. 12. dicens: Sicut enim in uno corpore multa mẽbra habemus, oĩa aũt membra non eundem actum habent: ita multi unum **B** corpus ſumus in Chriſto. Et ſic Apoſtolus dicit eccleſiam eſſe multos incorporatos Chriſto. Dicit ẽt ꝙ iſta eccleſia eſt corpus. Ex primo patet, ꝙ eccleſiæ repugnat unitas cùm multi ſumus in Chriſto: ex ſecundo apparet manifeſtius, cũ dicat, ꝙ ſicut in uno corpore. ſ. naturali ſunt multa membra, non habentia eundem actũ, ita eſt in eccleſia Chriſti, vel in corpore Chriſti, qui nos ſumus. Si ergo corpus eſt, non eſt unicũ membrum, ſed multa, vt patet inf. ad Cor. 12. ergo de neceſſitate corporis Chriſti eſt multa membra habere, & ſic non poterit manere corpus Chriſti myſticũ, ſiue eccleſia in uno homine. Item patet magis clarè, quia dicit Apoſtolus, ꝙ illa membra non eundem actum habẽt. Et ſic neceſſe eſt in corpore Chriſti eſſe membra **C** diuerſarum rõnum, & iſtud impoſſibile eſt ſaluari in unico, quia non põt unicus homo eſſe præſidens, & ſubditus. Item patet ex exemplis, quę ponit ibi Apoſtolus, in quibus ſunt actus diuerſarum rõnum. Nã cùm dixit, ita multi unum corpus ſumus in Chriſto, ſubdit: ſinguli aũt alter alterius membra, habẽtes donationes ſm gratiã, quæ data eſt in nobis differentes. Et ſic vult ꝙ in eccleſia ſint diuerſę donationes Chriſti, & gratię, ſm quas conſtituantur diuerſæ partes eccleſiæ pro adminiſtratione illarum gratiarum. Et declarat iſtas gratias. ſ. Siue prophetiã ſm rõnem fidei, ſiue miniſteriũ in miniſtrando, ſiue qui docet in doctrina, qui exhortatur in exhortando. Oẽs iſtas adminiſtrationes gratiarũ Apoſtolus dicit debere eſſe in eccleſia: non poſſunt tñ **D** cõſiſtere in uno, ideo non põt eccleſia manere in unico. Item patet hoc inf. Cor. 12. vbi latius ponitur, q̃o oẽs ſumus unum corpus, & q̃o ſunt in eo diuiſiones gratiarum, & miniſtrationum. ſ. Sermo ſciẽtiæ, ſermo ſapientiæ, fides, gratia ſanitatum, operatio uirtutũ, prophetia, diſcretio ſpirituũ, genera linguarum, interpretatio ſermonũ. Omnia iſta in eccleſia ſunt, quæ in eodem eſſe non poſſunt. Item in eodem capitulo ponit magis apertè partes eccleſię, quæ ſunt membra ipſius, dicens: Vos aũt eſtis corpus Chriſti, & mẽbra de membro, & quoſdam quidem poſuit Deus in eccleſia, primum Apoſtolos, ſecũdò Prophetas, tertiò Doctores, **E** deinde uirtutes, deinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum. Omnia aũt iſta ſunt diuerſarum rõnum: ſed qñ aliquod corpus, vel totum cõſtituitur ex partibus diuerſarum rõnum, impoſſibile eſt manere ſubſtantiam illius in unica parte, vel in paucis. Et patet hoc in uniuerſitatibus, quæ conſtant in partibus diuerſarũ rõnum ſ. in hominibus diuerſarum adminiſtrationum: nam ablatis illis diuerſitatibus, non manet uniuerſitas, etiam ſi maneant multa membra. Vtpote ſi aliqua politia, vel ciuitas conſtet ex rectoribus, & iudicibus, & executoribus iuſtitiæ, & ciuibus, & hominibus plebeis, & ablatis omnibus officijs maneant ſoli plebei, vel ſoli ciues, etiam ſi multi ſint non eſt uniuerſitas politica: immo non eſt unicus populus, qa deficit ibi formale ad hoc, ꝙ ſit unitas politica, quia de neceſſitate politica requiritur aliquod

generis principatus, & vnitas ſiue communitas legis, & diſtributiuum iuſtitiæ. ſ. Iudex, vt ait Ari. 3. Poli. c. 1. Iſta autem non manent manentibus ſolis plebeis in vrbe; ideo ſic manentibus non eſt vniuerſitas, nec ciuitas, nec vnus populus, nec aliquid vnum, à fortiori autem ſi maneret vnicus homo. Cùm ergo eccleſia ſit vniuerſitas, ſiue corpus conſtans ex partibus diuerſarũ rationum, impoſſibile eſt illam manere in vnico homine. Item patet hoc, quia ſicut Apoſtolus dixit eſſe multas partes, & diuerſarum rationum in eccleſia, ita etiã dixit illas manſuras in ea vſque ad finem ſœculi, vt patet ad Eph. 4. ſ. Et ipſe dedit quoſdã Apoſtolos, quoſdã autem prophetas, alios vero euangeliſtas, alios autem paſtores, & Doctores ad conſumationem ſanctorum in ædificationẽ corporis Chriſti, donec occurramus omnes in virum perfectum. Et ſic iſtæ partes erunt in eccleſia, donec iſta fiant, & tamen iſta non poſſunt cõpleri vſque ad finem ſęculi, vt probatum eſt in præcedenti quæſtione, ergo manebunt iſtæ partes in eccleſia vſque ad conſumationem ſęculi. Et ſic impoſſibile eſt manere eccleſiam aliquando in vno, quia iam non haberet iſtas partes, & conſequenter fides non poteſt manere in vno aliquando, ſed neceſſe eſt ſemper multos eſſe, qui fidem teneant. Nam vt probatum eſt præcedenti quæſtione, non poteſt aliquis effici pars corporis Chriſti myſtici niſi per fidem, & tamen eccleſia vſque ad finem ſęculi habebit ſemper multas partes, ergo neceſſe eſt ꝙ ſemper multi teneãt fidem, quia omnes illi, qui fuerint partes eccleſiæ erunt fideles.

Eccleſia vſque in finẽ ſemper hẽbit multas partes ipſã cõſtituẽtes.

An in triduo mortis Chriſti fides in ſola Virgine Maria remanſerit. Quæſt. XIIII.

QVAERITVR occaſione præcedentiũ circa quandam propoſitionem, quę à multis cõmuniter aſſeritur, & eſt erronea. ſ. ꝙ in triduo mortis Chriſti tota fides manſerit in Virgine, an poſſit ſtare. Dicendum quòd non manſit tota fides in ea, quia multi alij erant tunc fideles. Primò patet, quia eccleſia beatorum, quæ eſt corpus Chriſti per fidem copulata, eadem fuit à principio ſęculi, quæ nunc eſt: & continuabitur vſque ad finem, ſicut dicimus, ꝙ fuit eadem fides antiquorum & noſtra: ergo erant tunc multæ partes eccleſiæ quando Chrs mortuus eſt, quia eccleſia non poteſt conſiſtere in vno, vt patet præcedenti quæſtione: quælibet tñ pars eccleſiæ eſt fidelis, cùm per fidem efficiamur mẽbra eccleſiæ: ergo in illo triduo fuerunt multi fideles. & ſic nõ fuit tota fides in Virgine. Secũdò patet, quia in ſinu Abrahæ erant in triduo mortis Chriſti multi viri fideles, ſ. Ioannes Baptiſta, & omnes prophetæ & patriarchæ. Iſti autem dum viuebant, erant fideles, quia aliàs non poterant eſſe iuſti, cùm dicatur iuſtus, qui ex fide viuit ad Rom. 1. & Abachuc. 1. ẽt quia nõ poſſent aliter accepti eſſe Deo, cùm ſine fide impoſſibile ſit placere Deo. Ad Heb. 11. Manebat ergo in eis in ſinu Abrahę fides illa, ꝗ habuerunt hic, cùm fides non poſſit tolli niſi per hæreſim, vel infidelitatem, aut per clarã viſionem, quæ erit in patria. ĩ. Cor. 13. Illi tñ nondum habebant claram uiſionem, quia non erant in patria: ergo adhuc manebat in eis fides, & ſic non erat tota in Virgine. Tertiò patet, quia ad prædicationẽ Chriſti multi crediderunt in eum, vt Io. 7. & 8. & iſti non diſcrediderunt per aliquid, qđ vidiſſent fieri circa Chrm, ergo in eis manebat fides. Et patet ſpãliter in Nicodemo, & Ioſeph de ciuitate Arimatia, qui ſepelierũt eũ, & erãt diſcipuli eius, & credebant in eum. Quarto patet, q̃a ſi manſiſſet tota fides in Virgine in illo triduo, oẽs Iudęi fuiſſent tunc infideles, & conſequenter oẽs eſſent in peccato mortali. Et iſtud eſt falſum, & inconueniens,

In triduo paſſionis Chriſti fides non remanſit in ſola Virgine Maria.

F quia erant multi viri boni inter Iudæos, qui credebant oĩa illa, ad quæ obligabantur, & ſic erant fideles. Non ergo fuit tota in Virgine. Multæ aliæ rõnes ad hoc poſſunt induci. Quidam tamen dicunt in illo triduo fuiſſe fidem totam in ſola Virgine. Et ob hoc aſſerunt ei ſpãlem honorem exhiberi: nam conſueuit eccleſia à die veneris ad veſperum, & per totam diem Sabbathi ſpãliter colere Dominam noſtram, quaſi totum illud tp̃s ſuum ſit, & illud eſt tempus, quo Chrs iacuit mortuus. ſ. quaſi ab hora veſperorũ diei Veneris, & p̃ totum Sabbathum vſq; ad primam horam dñicę diei. Dicunt ẽt non eſſe inconueniens manſiſſe totam fidẽ in Virgine, & ẽt totam eccleſiam, quia aliqñ vniuerſitas ſaluatur in vno, & ius vniuerſitatis ꝯſeruat̃ in vno,

Opinio aliquorum, ꝙ eccleſia ſentiat, ꝙ ſola fides in Virgine manſerit.

G & ſic licèt eccleſia ſit vniuerſitas, poterat manere in ſola Domina noſtra. Dicendum, ꝙ non mãſit tota fides in Domina nr̃a in illo triduo, nec fuit aliqđ tp̃s, in quo non eſſent ſimul multi fideles. Põt tamẽ iſta propoſitio intelligi, ꝙ ſit vera. ſ. ꝙ tota fides manſit in Virgine. i. tota fides de reſurrectione. ſ. ꝙ in illo triduo nõ fuerit aliquis, qui firmiter crederent Chriſtũ debuiſſe reſurgere poſt triduum, niſi Domina nr̃a. Et licèt eſſet difficilè immo impoſſibile probare iſtam negatiuam niſi per reuelationem certificantem, tñ ſatis põt ꝯcedi veriſimiliter, quia non erat veriſimile, ꝙ aliquis magis dẽret credere reſurrectionẽ Chriſti poſt triduũ, ꝗ illi, qui ꝯuerſabantur cum eo, & quibus ipſe p̃dicauerat, ꝙ poſt triduum reſurgeret, & præcedent eos in Galilęã.

Fides reſurrectionis Chriſti tota in Virgine manſit ſola.

H Mat. 26. Et tñ de iſtis apparet, ꝙ ferè oẽs dubitauerint de reſurrectione: nam poſtq̃ ſurrexerat Chrs, & apparuerat Mariæ Magdalenæ, cùm nunciaſſet hoc Apoſtolis admirati ſunt, & cucurrerunt ad monumentũ, & tamen ſi certiſſimè crediſſent, nõ mirarentur. Et non ſolum mirati ſunt, immo multi eorũ territi ſunt, vt patet de diſcipulis eũtibus in Emmaus, quibus Xp̃s apparuit, & illi dixerunt: Sed & mulieres quædam ex noſtris terruerunt nos, quæ iuerunt ad monumentũ, & non inuento corpore eius, venerunt dicentes ſe viſionem Angelorum vidiſſe, qui dicunt eum viuere. Luc. 22. Et ſic iſti multum dubitauerũt de reſurrectione, & ita de alijs diſcipulis, & Apoſtolis Chriſti veriſile eſt. Iõ cum nullius ipſorum fides manifeſta appareat,

I creditum eſt piè in honorem Dominæ nr̃æ, ꝙ in ipſa ſola in illo triduo fides reſurrectionis manſerit, licèt nobis non ꝯſtet, quia non poſſumus probare iſtã negatiuam, quia poterat manere fides in aliquo, de quo forſè nihil ſcriptum eſt: & ita nos ignoramus. Et quia putatũ eſt ſolam Dñam nr̃am tenuiſſe fidẽ in triduo de reſurrectione, inoleuit in eccleſia ꝯſuetudo antiquiſſima, ꝙ à die veneris ad veſperum, & per totum diẽ Sabbathi fiat ei ſpãlis honor, eo. ſ. tp̃e, quo in ea ſola fuit fides de reſurrectione. Conſiderandum tamen magis circa hoc, ꝙ fides reſurrectionis poteſt accipi, vel explicitè, vel implicitè, ſicut de omnibus alijs articulis dicimus. Si implicitè, dicendum, ꝙ omnes Iudęi viri boni, qui tunc erant tenuerũt in illo triduo, & toto tp̃e ſuo

K fidem reſurrectionis, quia credebant oĩa, quæ lex credi volebat, & prophetæ. Et quia in lege & p̃phetis de reſurrectione Chriſti poſt triduũ ſcriptum erat, licèt nõ ita manifeſtè oĩbus, credebant oẽs illã inquantum in lege & in prophetis ꝯtinebatur. Si autem explicitè ꝯſideretur fides reſurrectionis, p̃t ſtare dupliciter, vno modo, ꝙ crederetur, ꝙ Meſsias mortu' erat. Alio modo, ꝙ crederetur particulariter. ſ. iſtum, qui mortuus eſt Meſsiam eſſe, & ipſum poſt triduũ reſurrecturũ. Si primo modo, dicendũ ꝙ fides explicita de reſurrectione non manſit in Dña nr̃a ſola, quia multi erant Iudęi viri boni, & periti & cum iſti multum uacarãt legi, & prophetis maximè circa Meſsiam, in quo putabant totũ ſuum bonum futurum, cognoſcebãt explicitè ex

ſacra ſcriptura quid de Meſſia credendum eſſet. Et ſic A illi crederent Meſſiam futurum eſſe Deum, & hominem & moriturum pro peccatis noſtris, & tertia die reſurrecturum. Hoc etiam cognouiſſent p traditiones prophetarum, quando inter Iudæos conuerſabanẽ, qa poterant ab eis tunc quærere quid vellent iſti, tamen adhuc non cognoſcerent Chriſtum eſſe Meſſiã promiſſum in lege, qa erat de hoc magna contẽtio apud Iudæos, quibuſdam dicentibus, ꝙ ille erat Chriſtus, id eſt, Meſſias, alijs verò ꝙ non. Io. 7. ideo licèt non haberent determinatè ꝙ ipſe poſt triduum reſurgeret, habebant tamen fidem ꝙ Meſſias mortuus erat, & ſurrecturus poſt triduum. Et ſic iſti in triduo mortis Chri tenerent fidem explicitam de reſurrectione. Si autem conſideretur ſecundo modo. ſ. particulariter, ita ꝙ ille B homo Chriſtus mortuus poſt triduum reſurrecturus eſſet, dicendum ꝙ non manſit fides in ſola Virgine, qa licèt non poſſimus probare aliquem de viuẽtibus habuiſſe illam fidem, veriſimile tamen eſt fuiſſe illã apud ſanctos exiſtentes in ſinu Abrahæ. Nam Ioannes Baptiſta mortuus erat, qui cognouerat Chriſtũ eſſe Meſſiam & Deum, cùm dixit de illo: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata. Ioã. 1. & tamen Ioannes Baptiſta erat in limbo, quando Chriſtus mortuus eſt, iõ ille habebat cognitionẽ de eo determinatiſſimam: & qa. vt Doctores noſtri aſſerunt, ſanctis exiſtentibus in ſinu Abrahæ ſæpe apparebant Angeli annunciantes eis de liberatione ſua p mortem Meſſiæ. Et ita veriſile eſt, ꝙ eis reuelatum fuiſſet qñ erat illa mors Meſſiæ. Et cùm C ipſi tenuiſſent ante hoc ſp fidẽ de reſurrectione Meſſiæ, & nunc ſcirent determinatè, ꝙ poſt illud triduum reſurrecturus erat Xp̃s, habebãt fidẽ reſurrectionis, & non manebat in ſola Virgine. Itẽ patet hoc clarius, qa vt eccleſia aſſerit, aĩa Chriſti ſeparata à corpore p mortẽ mox fuit in ſinu Abrahæ, vbi erant viri ſancti; & fuit ibi vſq; ad horam reſurrectionis cum reaſumpſit corpus. Et ſic in toto triduo fuit ibi, cognouerũt ergo illi iam manifeſtè reſurrectionem Xp̃i futuram poſt triduum, cùm aĩa eius eſſet cũ eis, & gauderẽt, & ſic determinatè haberent fidem reſurrectionis futuræ poſt triduum. Sed tunc vr̃ obſtare, ꝙ iſti non haberẽt fidẽ, quia clara uiſio patriæ tollit fidem, quæ ſm ſe eſt obſcura cognitio, nec põt vna cum altera ſtare. 1. Cor. 13. D .ſ. Cùm venerit quod perfectum eſt, euacuabit̃ qđ ex parte eſt. Et loqtur ibi de fide, & viſione patriæ. Nã dicit. Videmus nũc. i. in vita iſta per ſpeculum, & in ęnigmate. ſ. per fidem, tunc aũt. i. in patria facie ad faciẽ. i. clariſſimè. Et ſic fides euacuabitur in patria. Iſti tñ ſancti exiſtentes in ſinu Abrahę cęperunt eſſe in patria illico vt aĩa Chriſti fuit cum eis, quia cùm iam p̃cium redẽptionis per mortẽ Chriſti eſſet ſolutum, nihil impediebat, quin iſti clarè viderẽt Deum. Ideo in inferno ſiue in ſinu Abrahę cępit viſio beatorum, maxime qa Xp̃s dixit latroni: Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradiſo. Et tñ Paradiſus nihil eſt, niſi clara Dei viſio, in qua eſt tota merces: ideo die paſſionis cęperunt ſancti eſſe in paradiſo, & conſequenter euacuata eſt fides ipſorum per claram viſionem patriæ. Et ſic ĩ illo triduo non haberent fidem determinatam de reſurrectione, immo nec haberẽt iam fidem de aliquo articulo, ſed potius oĩa iam viderent, quæ prius crediderant. Quidquid autem verum ſit. ſ. an ſola Domina noſtra in illo triduo hanc fidẽ de reſurrectione determinatè, & particulariter habuerit, vel an alıqs alius de viuis, aut mortuis etiam illam habuerit: totum ſine præiudicio Dñę noſtræ dictum ſit, non, n. intendimus aduocatam noſtram offendere: nam cùm ęam dignè laudare nõ poſſimus, iniuſtum eſt vt eius laudes ei aliunde collatas minuamus. Cùm tamen dicitur, ꝙ propter iſtam fidẽ quam tenuit ſola in triduo, exhibetur ei honor à veſpera ſextæ feriæ, & in toto Sabbatho, dicendũ ꝙ non A conſtat nobis euidenter an ex iſta cauſa, vel ex aliqua alia iſta laudabilis conſuetudo introducta ſit, qa non deſunt cauſæ innumerabiles, ex quibus Dominæ nr̃æ honorem ſpecialem impendere poſſimus, immo debeamus. Sed adhuc conceſſo, ꝙ ex hac cauſa ſola introductus fuerit ille honor. Dicendum, ꝙ non eſt ꝑ hoc determinatio eccleſiæ, ꝙ in Domina noſtra ſolũ manſerit fides in illo triduo, quia aliàs obligaremur omnes credere ſicut quemlibet alium articulum ſub pęna hæreſis, vel infidelitatis, cùm quælibet determinatio eccleſiæ in pertinentibus ad fidem ſit tantæ neceſſitatis ſicut articulus, immo ipſa neceſſitas credẽdi articulos prouenit ſolùm ex auctoritate, ſine qua etiã B nec crederemus euangelijs. De quo declaratum eſt in defenſorio trium concluſionum contra æmulos. Cùm autẽ vt quidam dixerunt, ꝙ tota fides poterat in triduo manere in Domina nr̃a, & ẽt in tota eccleſia, non eſt concedendum, quia vt probatum eſt ſ̃, nõ eſt poſſibile manere eccleſiam ſine multis partibus. Cũ vero dr̃, ꝙ vniuerſitas poteſt manere in vno, & ius vniuerſitatis conſeruatur in vno: dicendum ꝙ eſt verum de quibuſdam cõitatibus, quæ non præſuponunt partes diuerſarum rationum, & actuum: ſicut eſt in quibuſdam cõgregationibus, vel collegijs, in quibus ſunt omnia membra ſimilia. Si tamen ſit vniuerſitas, de cuius eſſentia ſit habere partes diuerſarum rationum: cùm perierint illæ actu, & habitu, nec manẽt iura vni- C uerſitatis, nec vniuerſitas in uno, immo nec in plurib' dum ſit ablata illa diuerſitas actu, & habitu, ſcilicet, ꝙ ita ſit ablata, quòd non ſperetur redire: quia aliàs licèt ſint partes abſentes, ſi ſperãtur redire fictione iuris habentur tanquam pręſentes, quantũ ad hoc, quòd non deſinat eſſe vniuerſitas, ſecus autem quantum ad validitatem actuum geſtorum ab vno nomine vniuerſitatis: quia iſta alia conſideratio eſt, ſcilicet an dicantur eſſe actus vniuerſitatis, & an teneant de iure, de quo non eſt ad propoſitum. Et tamen adhuc in eccleſia eſt ſpeciale, quia de ipſa certificatum eſt iam, quòd nunquam erit actualiter ſine pluribus partibus, quia Apoſtolus ad Ephe. 4. dixit, quòd manerent omnes illæ partes vſque ad conſumationem ſanctorum, quæ non erit uſque ad finem ſœculi, vt declaratum eſt pręcedenti. q.

Anima Xp̃i mox à corpore ſeparata fuit in ſinu Abrahę.

Paradiſus ẽ clara Dei viſio.

Non eſt cõcedendũ totam fidẽ in ſola Domina noſtra manſiſſe in triduo mortis Chriſti.

An euangelia ſint plura quam quatuor, vel an aliquando plura fuerint. Quæſt. XV.

QVAERITVR vlterius, circa euangelia, an ſint plura quam quatuor, uel an aliquando plura fuerint. Ad primum dicendum, quòd non ſunt plura quàm quatuor euangelia, quia nullus alius liber ſacræ ſcripturæ vocatur euangelium præter illos quatuor, vt probatum eſt ſupra in quadam. q. niſi forte quis accipiat quendam libellum valde Apochryphum, quem quidam vocant Euange- E lium Nicodemi: alij aliter, & continetur in eo de paſſione, & reſurrectione, & nihil aliud. Sed de hoc non eſt aduertendum, quia libellus ille non eſt alicuius honoris, nec eſt de ſacra ſcriptura, immo apud pauciſſimos reperitur. Item quòd ille non continet formam libri euangelici, quia oportebat, quòd contineret omnia vel plurima de geſtis Chriſti, ſicut patet de quolibet quatuor euangeliſtarum, ſed ſolùm continet paſſionem, & reſurrectionem, ideo etiam præter auctoritatem, qua omnino caret, nomen ipſum fuit ſibi valde imperitè poſitum. Ad ſecundum dicendum, quòd olim multa fuerunt euangelia in Eccleſia. Nam apud Aegyptios reperiebãtur Euangelia, quæ dicebantur facta a Beato Thoma, & aliud

Euangelium Beati Matthæi, & aliud Beati Bartholo-
mæi, & ſingula alia Euangelia, quæ nominabantur ex
nominibus ſingulorũ de duodecim Apoſtolis. Aliud
Euangelium fecit Baſilides, aliud Appelles. Fecit quo
que codicem Euangelicum Lucianus: fecit aliud He-
ſichius. Multi quoque alij quos enumerare longum
eſt, conati ſunt in principio Eccleſiæ Euangelia deſcri-
bere. Tetigit hoc Beatus Lucas in procemio ſui Euan
gelij, dicens: Quoniam quidem multi conati ſunt or-
dinare narrationem rerum, quæ in nobis completæ
ſunt. Tangit etiam Hieron. de hoc in libro illuſtrium
virorum, & etiam in quodam prologo ſuo qui habe-
tur ſuper Matthæum, qui incipit: Plures fuiſſe, dicit
plures fuiſſe, qui Euangelia ſcripſerunt, Lucas Euan-
geliſta teſtatur dicens: quoniam quidem multi cona-
ti ſunt ordinare narrationem rerũ, quæ in nobis com-
pletæ ſunt, ſicut tradiderunt qui ab initio ipſi viderunt
ſermonem, & miniſtrauerunt ei, & perſeuerantia uſ-
que ad præſens tempus monumenta declarant, quæ
à diuerſis auctoribus ædita diuerſarum hæreſum fue-
re principia, vt eſt illud iuxta Aegyptios, & Thomam,
& Matthæum, & Bartholomæum, duodecim quo-
que Apoſtolorum, Baſilidis atque Appelles, ac reli-
quorum, quos enumerare longiſſimũ eſt. Tangit hoc
idem Hieronym. in quadam epiſtola ad Damaſum Pa
pam, quæ ponitur inter prologos ſuper Matthæum,
Et incipit. Beatiſſimo Papæ Damaſo, vbi inquit. Præ-
termitto eos codices, quos à Luciano & Heſichio nũ-
cupatos paucorum hominum aſſerit peruerſa cõten-
tio. Idem tangit Auguſt. lib. 1. de concordia Euange-
liſtarum, dicens: Cæteri autem homines, qui de Do-
mini, vel de Apoſtolorum actibus aliqua ſcribere co-
nati, vel auſi ſunt, non tales ſuis temporibus extiterũt,
vt eis fidem haberet Eccleſia: atque in auctoritatem
canonicam ſanctorum librorum eorum ſcripta reci-
peret. Dicendum tamen, quòd licèt fuerint multa E-
uangelia ſcripta, & longo tempore manſerint in Ec-
cleſia, ſcilicet, vſque ad tempora Beati Hierony. lege-
bantur ab aliquibus, vt ſup. dictum eſt. Eccleſia tamen
nunquam recepit in auctoritatem niſi iſtos quatuor
libros, & illos poſuit in canone librorum ſuorum. De
cęteris autem dicit Auguſti. in libro de Concordia E-
uangeliſtarum, quòd eccleſia noluit illos in canone li-
brorum ſuorum: ideo certus eſt iam canon librorum
Sacræ Scripturæ, & nomina ipſorum librorum, vt hæ
retici non audeant nec poſſint aliquem librum nõ ap
probatum tenere tanquam approbatum, quia conuin
ceretur ex ipſo canone librorum. Ponit autem iſtum
canonem quantum ad libros veteris teſtamenti, Hie-
rony. in prologo Galeato. Ponit autem Beatus Augu.
canonem librorum, & nomina tam noui, quam vete-
ris teſtamenti in ſecundo lib. de doctrina Chriſtiana.
c. 8. Quatuor ergo Euangelia Eccleſia recipit: cætera
verò iubet reſpuenda, vt patet in Decre. diſtinct. 15. c.
Sancta Romana, & in c. ſicut Sancti Euangelij, vbi po
nuntur libri approbati, & reprobati. Cauſæ autẽ, quare
non fuerunt recepta illa Euangelia fuerunt multę. Pri
ma cauſa fuit, quia multi illorum ſcriptorum neſcie-
bant veritatem rerum geſtarum, nec ordinem ſcriben
di, ideo valde imperitè ſcripſerunt. Hoc tangit Beatus

Eccleſia recipit ſolum quatuor euangelia, & alia reſpuit 3. de cauſis.

Lucas in procemio ſuo, dicẽs: Quoniam quidem mul
ti conati ſunt ordinare narrationem rerum, quæ in no
bis completæ ſunt. Quaſi dicat: illi conati ſunt ſcribe-
re illas, ſed quia non habebant completam notitiam
de illis, non bene ſcripſerunt. Et ad ſupplendum defe
ctum eorum, vel potius, vt nõ adhiberetur fides erro-
ribus illorũ dicit ſe inductum ad ſcribẽdum, cum ait:
viſum eſt mihi aſſequuto à principio omnia diligen-
ter de omnibus ex ordine tibi ſcribere optimè Theo-
phile, vt cognoſcas eorum verborum de quibus eru-

F ditus es, veritatem. Secunda cauſa fuit quia, ſicut decla
ratum fuit ſupra in quadam quæſtione, Eccleſia non
ſuſcipit ſcripturam alicuius hominis, quæ ſolum per
peritiam humanam ſcripta etiã ſi ſit ille peritiſſimus
virorum: immo etiam ſi cõſtet euidentiſſimè omnia
vera eſſe, quę in ſcriptis ſuis tradit, eo quòd Eccleſia re-
quirit in ſcriptis ſuis maiorem certitudinem. Nam cer
titudo ſcriptorum per humanam peritiam eſt per lu-
men naturale intellectus, & illud poteſt falli & erra-
re, cùm ſit creatum: requirit autem Eccleſia in ſcriptis
ſuis certitudinem infallibilem, quæ nullo modo poſ-
ſit deficere, & quæ à nullo homine poſſit negari: iſta
autem eſt certitudo per verbum Dei, ideo non recipit
Eccleſia ſcripturam aliquam inter libros ſuos, niſi de
qua conſtet, quòd dictante Spiritu Sancto ſcripta ſit.
G Et iſto modo dicit Beatus Petrus eſſe omnes libros Sa
cræ Scripturę, cùm ait, quòd omnis prophetia Scriptu
ræ propria interpretatione non fit, ideſt, per ingenium
proprium, vel voluntatem ſcribentis, ſed quòd Spiritu
Sancto inſpirati locuti ſunt ſiue ſcripſerũt Sancti Dei
homines. De quatuor autem Euangeliſtis, quos Eccle
ſia tenet cõſtituit ſibi à principio, & nunc ita firmiter
tenet, ꝙ Spiritu Sancto dictante ſcripſerunt: ideo am-
plexata eſt libros eorum, & poſuit in honore ſummo
in ſuo canone. Cæteri autẽ, qui Euangelia conati ſunt
ſcribere, ſola humana voluntate ſine diuino impulſu
adducti ſunt, & ſine Spiritu Sancto eos dirigẽte ſcripſe-
runt. Et hoc Eccleſiæ conſtitit, & conſtare potuit ex
multis ſignis tempore ipſorum ſcriptorũ: ideo eorum
libros non recipit. De hoc Hiero. in prologo quodam
ſuper Matt. qui incipit: Plures fuiſſe, ait: Cum hoc tan-
H tũ in præſentiarũ neceſſe ſit dicere extitiſſe quoſdam
qui ſine Spiritu, & gratia Dei conati ſunt magis ordi-
nare narrationem, ꝗ Hiſtoriæ texere veritatẽ. Et dicit
ꝙ iſtis applicatur illud propheticum: Væ qui prophe-
tant de corde ſuo, qui ambulant poſt ſpiritum ſuũ, &
dicunt: hæc dicit Dñs, cùm Dñs non miſerit eos. Et pa
tet, quia ſi ad annunciandum non poteſt aliquis legiti-
mè ire, niſi mittatur à Deo: ſicut dicit Apoſtolus ad
Ro. 10. quõ prædicabunt niſi mittantur? à fortiori nõ
poterit aliquis Euangelium ſcribere niſi à Deo inſpire
tur, & detur ſibi poteſtas ad ſcribendum. Et ſic fuit de
iſtis quatuor, quia Spiritu Sancto moti ſunt ad ſcriben
I dum, & ipſe dirigebat eos in ſcribẽdo: ſic dicit Beatus
Hiero. in prologo ſuper Lucam. ſ. ꝙ Luc. Sancto inſti-
gante Spiritu in Achaiæ partibus Euangeliũ ſcripſit.
Idem dicit Aug. in lib. de concordia Euangeliſtarum,
De iſtis quatuor Euangeliſtis per Spiritum Sanctum
procuratum eſt, vt ſcriberent, & ſequitur. Cæteri autẽ
hoĩes, qui de actibus Dñi aliqua ſcribere conati ſunt,
nõ tales ſuis tẽpibus extiterunt: ideo nõ fuerunt ita mo
ti à Spiritu Sancto ſicut illi. Ideo dicit, ꝙ Eccleſia eorũ
Euangelia non recipit. Dato ẽt ꝙ adhuc Eccleſiæ non
conſtaret, ꝙ iſti ſine Spiritu Sancto ſcripſerant adhuc
repelleret eos, quia nõ oportebat, ꝙ Eccleſiæ cõſtaret
iſta negatiua. ſ. ꝙ ipſi non ſcripſerant per Spiritum San
ctũ ad hoc, ꝙ repelleret eos, ſed ſolũ ſufficiebat, ꝙ non
conſtaret ei de affirmatiua. ſ. ꝙ per Spiritum Sanctum
K ſcripſerant. Et ſi non conſtaret de iſta affirmatiua: ſuffi
ciebat iſtud ad hoc, ꝙ Eccleſia eos nõ reciperet, & ita
erat. Nam aliàs ſi probatio negatiuè incũberet Eccle-
ſiæ, teneretur Eccleſia ſuſcipere libros cuiuſcunq; ſcri
ptoris quouſq; ipſa probaret, ꝙ nõ ſcripſerat per Spiri
tũ Sanctũ. Tertia cauſa fuit, quia multi illorũ, qui ſcri-
pſerant Euangelia, multa mẽdacia ſcripſerãt neſciẽtes
veritatẽ rerũ. Eccleſia aũt nõ permittit nec minimum
mendaciũ in libris ſuis, quia potius permitteret perire
oẽs libros ſuos, ꝗ ꝙ permitteret vnicũ mendaciũ in ali
quo libro. Quia, illo cõceſſo, nulla eſſet auctoritas alio
rũ librorũ: cũ ſimiliter de ſingulis dubitaretur, an ali-
quod

quod falſum eſſet in eis. Hoc dicit Aug. in epiſtola ad Hier.& hr̃ in Dec.di.9.c.Si ad ſacras. Quarta cauſa fuit, quia quidã illorũ ſcriptorũ erãt Heretici. Et licèt ſcirẽt veritatẽ rerum. miſcuerũt aliqua falſa veris,& noĩauerunt illa euangelia ex noĩbus Apoſtolorũ.ſ.Mat.Bart. & aliorum duodecim, & illis miſcebant errores ſuos, in quibus ipſi deuiabant à fide catholica: vt ſic ex auctoritate eorum quorum noĩbus euangelia illa intitulabantur, cogeretur eccleſia recipere errores illorum. Quia ergo iſta euangelia ſanebant hæreticis, ea repulit eccleſia. Hoc tangit Hier. in quodam prologo euãgeliorum, qui incipit. Plures fuiſſe. Vbi ait, ꝙ monimẽta.i.libri ipſorum euangeliorum diuerſis auctoribus ædita diuerſarum hæreſum fuere principia. Quinta cauſa quia aliqui ſcriptores euangeliorum, licèt nihil falſi miſcerent, addiderunt tamen quædã ex deuotione, vt magis apparerent operationes Chriſti. De q̃bus, licèt non conſtaret eſſe falſa, tamen etiam non ꝯſtabat eſſe vera teſtimonio totius Eccleſiæ. Ideo inquantum de illis non conſtabat reddebãtur illa euangelia dubia. Nam quando euangeliſtæ ſcripſerunt in principio eccleſiæ primitiuæ erant plurimi, qui viderant ipſa facta Chriſti. Et ſi euangeliſtæ in aliquo deuiarẽt a veritate, poterat cognoſci mendacium. Et ita eccleſia poterat eſſe certa, an euangeliſtæ vera ſcriberent. Illi autẽ, qui voluerunt aliqua ſuperaddere deuota ad manifeſtationem geſtorum Chriſti: fecerunt rem eſſe dubiam. Et ob hoc non merebantur euangelia ſua auctoritatem. Nam potius erat tacendum aliqđ verum, vt res eſſet oĩno certa, q̃ ꝙ aliquod dubiũ ſcriberetur, per qđ res eſſet incerta. Et ita factum eſt. Nam euangeliſtæ multa de geſtis Chriſti omiſerunt, vt infra dicetur. Ita aũt expediebat, vt cùm iſti libri euangelici per totum orbem in maxima certitudine, & auctoritate ſuſcipiendi eſſent, ꝙ nihil eſſet in eis, de quo à principio dubitari poſſet. Nam de nobis, qui nunc credimus, non erat difficultas, quia nos non credimus niſi quia eccleſia, quæ eſt mater noſtra credit. Ideo ſiue plura, ſiue pauciora ſcripta eſſent crederemus ſicut eccleſia traderet ſcriptum. Secus autem erat in eccleſia primitiua, quia illi, qui tunc erant, viderant Chriſtum, & omnia geſta eius, & poterant ſcriptores mentitos arguere, ſi in aliquo errarent. Ideo quantum ad illos non potuit aliqđ euangelium introduci, quod ab omnibus reciperetur niſi illud puram veritatem contineret, & eſſent res illæ notiſſimæ. Illi ergo, qui ſcripſerunt aliquas res dubias in auctoritatem non ſuſcepti ſunt. Sic ſunt apud nos hodie aliqui libelli de factis Chriſti res deuotas dubias, tamen interdum non veriſimiles continentes, qui Apocryphi iudicantur. Sicut eſt liber de infantia Saluatoris: & liber, qui dicitur itinerarium Clementis, de quibus in epiſtola Gelaſij Papæ, quæ habetur in Dec.di.15.c.Sancta Romana. dicitur, quòd ſunt Apochryphi. Sexta cauſa fuit, quia eccleſia non poterat abijcere iſtos quatuor euangeliſtas, eo quòd erant approbati approbatione neceſſitante ad credendũ illis, vt declarabitur ſeq.q.cęteri autem nõ erant ſic approbati, ideo eccleſia non curauit de illis. Septima cauſa fuit, quia dato quòd alij bene ſcriberent euangelia, eccleſia non reciperet omnes illos, quia ſequebatur inde periculum, eo quòd hæretici in principio eccleſiæ conabantur corrumpere libros ſacros, vt periret fides illorum, & ſic oportebat eccleſiam valde cauere ab hoc. Quando tamen ſunt valde multi, eſt difficilius cauere, quàm cùm ſunt pauci: ideo tanta numeroſitas euangeliorum erat valde periculoſa eccleſiæ, quia poterat faciliter aliquod eorum corrumpi. Et ſi corrumperetur vnum cęteris adhuc manentibus illæſis, dum tamen illud ſuſceptum fuiſſet ab eccleſia in Canone librorum ſacrorum, peribat tota auctoritas librorũ ſa-

A crorum, ideo periculum fuit multos euangeliorum libros ſuſcipere, & ſic eccleſia non ſuſcepit. Octaua cauſa fuit, quia in omni ordinato regimine ſuperfluitas euitatur, quia ꝙ ſuperfluum eſt nõ poteſt incedere in ordinem, & eſt peccatum fieri per plura qđ pt̃ fieri p pauca, vt ait Ari.8.Topi. Sed cũ eccleſia hr̃et quatuor euangelia, quidquid ſ̃ eſſet ẽt ſi eſſent veriſſima euãgelia, ſuperfluebat, quia quidquid in eis deberet cõtineri, iam cõtinebatur in quatuor, iõ eccleſia nõ recepit ea.

Quare ſunt quatuor euangelia, & non plura neque pauciora. Quæſt. XVI.

QVAERITVR vlterius, quare ſunt quatuor **B** tantùm euangelia, & non plura nec pauciora. Dicendum, ꝙ Doctores ponũt aliquas cauſas ſingulares circa hoc. Prima cauſa eſt, quia euangelium debebat prædicari toti mundo. Mar. 16. .ſ.Ite in vniuerſum mũdũ, & prædicatè euangeliũ omni creaturæ. Et quia quatuor ſunt partes mundi, ſcilicet, Oriens, Occidens, Aquilo, & Auſter debuerunt eſſe quatuor euangelia. Iſtam rationem tangit Beatus Aug. lib 1. de concordia euangeliſtarum, dicens: Iſti igitur quatuor euãgeliſtæ vniuerſo terrarum orbe notiſſimi. Et ob hoc fortaſſe quatuor, quoniã quatuor ſunt partes orbis terræ, per cuius vniuerſitatẽ Chriſti eccleſiam dilatari ipſo ſacr̃o ſui numeri quodãmodo declararunt. Idem tangit Hieronymus, dicens: Euãge- **C** liſtas quatuor eſſe rotas quatuor vnius quadrigæ, in qua Chriſtus per totum orbem veheretur. Hoc patet in quodã prologo ſup Mat. qui incipit. Matthęus cùm primo prædicaſſet, & ait. Cùm autem plures euangelium ſcripſerint, quatuor tantùm auctoritatis habent teſtimonium, quia per quatuor mundi partes fidem nunciãt Trinitatis. Et ſunt quaſi quatuor rotæ in quadriga Domini, quæ vehit eum per prędicationẽ euangelij. Scđa cauſa ponitur à Hiero.ſ.quia hoĩes quadruplici morte perierant. Erant autem ſanandi per verbũ euangelij, iuxta illud pſalmiſtæ 106. Miſit verbũ ſuum, & ſanauit eos. Per quatuor ergo euangelia à quadruplici morte liberandi erãt, vt ait Hier. in eodẽ prologo: & genus humanum quadrifida morte pereptũ eorũ **D** erat p̃dicatione uiuificandũ. Et uult Hiero. ibi ꝙ nõ ſolũ ſit iſta cã finalis, quæ applicari poſſit, ſed ẽt ꝙ in ueritate pp ſacr̃m.i.ſignificationem, uel myſteriũ iſtius numeri quaternarij aliorum euangelia non ſuſcepta ſunt cùm ait. Vnde & aliorũ euangelia deciderũt, nec recepta ſunt, qa nolebant pręfinitũ numerũ caſſari uirtutem ſacri. Tertia cã fuit pp ſimilitudinẽ ad quatuor aĩalia.ſ.Hoĩem, Leonẽ, & Aquilã, & Bouẽ, q̃ uidit Eze. 1. & 10. Et idẽ uidit Beatus Io. Apoc. 4. & 5. & per iſta quatuor dicunt ſignificari euangeliſtas, ideo debuerũt eſſe tñ quatuor. Iſtam cãm tãgit Hier. in dicto ꝓlogo. .ſ.Deſignanĩ ẽt quatuor euangeliſtę quatuor figuris, q̃ non ſunt deceptoriæ, ſed iocundi myſterij ſibi cõſciæ. Quarta cã eſt, quia euangelia ſunt de actibus, & uerbis **E** Xp̃i. Xp̃s tñ cõparaĩ prędictis quatuor aĩalibus, iõ quatuor euãgeliſtæ debuerũt eſſe. Iſtã cãm tãgit, & declat Hiero. in d. prologo. Quinta cã fuit, quia euangeliſtæ ſiĩantur fluminibus Paradiſi, cũ uerba eorũ ſint uerba vitæ æternæ. Ioã. 6. & ipſum euangeliũ dicaĩ euangeliũ regni Dei, ut patet Mar. 1. & Mat. 4. & 9. flumina ãt Paradiſi ſunt quatuor. Gen. 2. iõ euãgeliſtæ debuerũt eſſe quatuor. Iſtã cãm tangit Hie. in quodam ꝓlogo ſuper Mat. q incipit. Plures fuiſſe. Sexta cã fuit, ꝙ euãgeliũ vł Xp̃s cõtentus in euangelio cõparaĩ Arcæ teſtĩ, qa ipſa erat res occultiſſima & maximè uenerationis, ita Xp̃s erat totum bonum nr̃m, & erat res abſcondita, quia Deitas latebat in carne, ſicut dixit de eo Iſa. Tu es Deꝰ abſcõditꝰ. Et ſicut arca portabaĩ per quatuor circulos,

vel annulos aureos. Exo. 25. & 36. ita Chriſtus p quatuor euangelia vehendus erat per totum orbem. Iſtã etiam cauſam tangit Hiero. in eodem prologo. Poſſemus nos multas ſimiles alias figurales cauſas adducere per applicationem iſtius numeri quaternarij, quæ tamen iſtas dictas ſolùm inuenio tactas à Hierony. & Auguſt. non curaui plures appoſitiones, quia ſimiles cauſæ figurales non habent efficaciam niſi ab Auctore. Similes tamen cauſas, quia non videntur literales, ſed figurales, & quaſi ad placitum applicitæ, multi cõtemnerent, niſi propter auctoritatem tantorum virorum. ſ. Hier. & Augu. qui illas poſuerunt. Poſſunt autẽ eſſe aliæ cauſæ literales: præcipua autem eſt, quia neceſſe erat iſtos quatuor euangeliſtas recipi, eo quòd omnes erant approbati, & ſic ſaltem non poterat eccleſia pauciora quàm quatuor euangelia habere. De Mathæo, & Ioan. ꝙ eſſent approbati, patet quia erãt Apoſtoli, & viderant res geſtas, & non poterant iam mentiri, nec errare cùm confirmati eſſent per Spiritũ ſanctum, ideo neceſſe erat auctoritati eorum ſtare. De Marco & Luca non erat idem, quia iſti non erãt Apoſtoli. Erant tamẽ approbati, qa Beatus Marcus erat diſcipulus Beati Petri, & ſcripſit ea quæ ꝑdicabat Petrus. Et ipſe poſtea approbauit euangelium eius, vt ait Hiero. in libro illuſtrium virorum. De hoc etiam in quodã prologo Hier. ſuper euange. qui incipit. Plures fuiſſe. Cùm aũt approbatus eſſet Marcus à Beato Petro, nõ poterat reprobari ab eccleſia. De Luca idem dicendũ eſt, qa ipſe fuit diſcipulus Beati Pauli, & ſocius eius vſq; ad paſſionẽ, & ſcripſit euangelium ſicut Paulus prædicauerat, qui illud per reuelationem à Chriſto acceperat ad Gal. 1. Pau. autem approbauit vel laudauit euangeliũ Lucæ, dicens laudem eius eſſe in euangelio, qđ ſcripſerat. Sed laus non eſt niſi de bono, & excellenti, ideo etiam neceſſarium erat recipi euangelium iſtius tanquam approbatum à Paulo: de hoc Hier. in li. illuſtrium virorum, & in prologo allegato, qui incipit. Plures fuiſſe. Alij autem, qui euangelium ſcripſerant, non erant ſic approbati, ideo non ſunt recepti. ſ. quia non obligabatur eccleſia illos recipere. Iſta eſt cauſa literalis ſufficiens quare non potuerunt eſſe pauciores quã quatuor euangeliſtæ. Quare autem non fuerunt plures poſſunt induci omnes octo illæ rationes poſitæ præcedenti quæſtione, ſcilicet, quare eccleſia repulit omnes illos ſcriptores euangeliorum.

Quare euangelium non fuit vnicum. Quæſt. XVII.

Prima ratio, Secunda rõ, Tertia ratio,

QVAERITVR vlterius, quare euangelium non fuit vnicum. Nã videtur, ꝙ ſuffeciſſet vnicum, cũ materia ſit vnica, ſ. geſta & dicta Xpi, maxime quia omnes euangeliſtæ eadem ſcripſerunt. Item quia eccleſia debuit euitare ſuperflua. Item quia facilius cuſtodiret vnum euangeliũ ne corrumperetur ab hæreticis, quàm quatuor. Dicendũ ꝙ eccleſia debuit habere multa euangelia, & fuit ei hoc expediens propter multa. Primò propter fidẽ magis completam. Nam in euangelijs continentur ea, quæ pertinent ad ſubſtantiam fidei noſtræ. Et de iſtis debebat haberi maxima certitudo, ne quiſquam dubitaret. Et ſic debuit procurari, ꝙ ſcriberetur euangelium eo modo, quo magis fidem faceret de rebus ſcriptis. Et tamen plenior fides fieret, ſi ſcriberetur idem à multis, quàm ſi ſcriberetur ab vnico, ideo conueniens fuit plures eſſe euangeliſtas. Patet hoc in fide teſtium, tam in ſacra ſcriptura, quam in iure humano. Nam in ſacra ſcriptura ad teſtimonium vnius hominis nemo condemnatur. Numeri. 36. Vbi dicitur, quòd teſtimoniũ duorum, vel trium hominum verum eſt. Deuteronomij. 19. Sic etiam Chriſtus defendebat ſe, quando

F Iudæi dicebant ſibi, ꝙ teſtimonium ſuum nullum erat, ipſe dixit, ꝙ teſtimonium ſuum verum erat, quia non ſolum ipſe de ſe teſtimonium perhibebat, ſed ẽt Pater perhibebat teſtimonium de illo. Et allegauit legem illorum dicens, ꝙ in lege ipſorum teſtimonium duorũ hoĩum verum eſt. i. verum reputatur, & ſufficiẽs. Io. 8. Idem eſt in iuribus humanis, quia nunquam vni ſoli creditur, ẽt ſi ſint multi, & ſint in dictis ſuis ſingulares nemini credetur. Ratio autem quare iura nõ recipiũt vnicum teſtem eſt duplex. Prima quia in vnico teſte non habet locum coniectura veritatis, nec eſt aliquid, propter quod iudex debeat moueri ad credendũ ſibi. Nam rõ quare creditur teſtibus, eſt: quia veriſimiliter arguitur, ꝙ dicant verum. Nã quando teſtes deponũt

G ſuper eadem re ſigillatim & ſecretè, & vnus nõ videt depoſitiones alterius, ſi cõcordat cum eo in depoſitione, arguitur rõnabiliter, ꝙ ambo verum dicant, quia alias non videretur quõ vnus diuinaret, quid alius diceret, potiſſimè quando iudices diligenter recipiũt dicta teſtium, & inquirunt de cauſis dictorum, & petunt ab eis multa alia: neceſſe eſt, ꝙ ſi ambo mẽtiuntur, vel alter eorum, ꝙ deuient. Cùm autem oĩno concordant, apparet manifeſtè, ꝙ verum dixerunt ambo, quia oĩa vera inter ſe conſonant, ut ait Ariſt. 1. Ethi. Vero oĩa conſonant. Cùm aũt vnicus teſtis eſt, non eſt locus vnde arguatur eum verum dicere, quia non eſt in unico concordia, nec diſcordia. Secunda rõ eſt, ut poſſit ex dictis teſtium cognoſci ſi mentiuntur. Nam ſi plures

H teſtes ſunt, & vnus repugnat alteri, neceſſe eſt alterum mentiri, quia contraria aut ꝯdictoria non poſſunt eſſe ſimul vera. Et hoc faciliter fit in recipiendo dicta teſtium, nam ſigillatim recipiuntur, & examinantur, & neſcit unus quid alius dicat. Et tunc ſi mentiuntur, inuenitur diſcordia in verbis eorum. Sicut fuit de duobus Senioribus, qui accuſabant Suſanam, & ipſi teſtificati ſunt ꝙ adulterium commiſerat in horto. Deinde cùm Daniel ſigillatim interrogauit eos, diſcordauerunt in dictis, & ſic conuicti ſunt coram tota plebe falſum dixiſſe, & occiſi fuerunt. Daniel. 13. Si aũt eſt unicus teſtis, licèt mentiatur, non põt ſic colligi diſcordia in eo. Ideo vnicus nunquam debet recipi in teſtẽ, quia licèt faciat præſumptionẽ non facit probationẽ. Verũ

I eſt aũt, ꝙ ſunt aliquæ cauſæ leues, in quibus fama cum vno teſte facit plenam probationẽ, eo ꝙ fama hẽ ibi locũ vnius teſtis. Sic aũt in propoſito, quia multi euangeliſtæ ſcribentes idem faciebant maiorem probationem, ꝙ̃ vnicus, conueniens fuit multos eſſe. Sed tunc obijcietur, ꝙ ſi ꝑꝑ maiorem fidem fuit vtilius eſſe plures, ꝙ̃ vnicum euangeliſtam, ꝙ non ſolùm debebant eſſe quatuor, ſed plures, potiſſimè cùm multi alij ſcripſerint euangelia, quæ poterat eccleſia recipere. Dicẽdũ, ꝙ non fuerunt ſuſcepta niſi iſta quatuor. Et cùm dr̃, ꝙ utilius erat plures eſſe quàm quatuor ſolum, quia facerent maiorem fidem, dicendum vno modo ꝙ verum eſt & eccleſia illos ſuſcepiſſet, niſi aliud obſtaret, quia tamen erant multa inconuenientia ſi reciperen-

K tur, vt declaratum eſt ſupra in quæſtione. 15. & per totam. q. ponendo octo cauſas, quare non fuerunt recepti, non recipit eos etiam ſi aliàs recipiẽdo eſſet maior fides euangelio. Aliter dicendum, & melius, ꝙ etiam ſi non eſſet inconueniens aliquod accipiendo illos, eccleſia non recepiſſet eos, ſicut patet de receptione teſtium in iure. Nam teſtes recipiuntur ad faciendã plenam probationem, & fidem de re, de qua dubitatur. Poſtꝗ autẽ plena fides fit per aliquos teſtes, quæcũq; vlterior receptio teſtium eſt ſuperuacua, & reprobata de iure. Nam effrenata multitudo teſtium etiam iuri eſt inimica, quia in recipiendo, & examinando dicta omnium eſt magnus labor, & nihil magis probant mille teſtes, ꝙ̃ quatuor, vel quinq; teſtes legitimi ſuper

Duplex rõ quare iura nõ accipiũt vnicum teſtem.

eiuſdem re conformiter deponentes. Ita hic tanta fides eſſet per quatuor Euangeliſtas, circa idem concordantes, quanta per mille. Ideo ſuperuacuum erat ad faciendum plenam probationem plures quã quatuor Euangeliſtas recipere. Secunda cauſa fuit, quia ſi vnicus euangeliſta eſſe debuiſſet, aut eſſet Matthæus, aut Ioannes. Nam iſti ſcripſerunt multum diuerſè, ſcilicet, Matthæus quaſi totaliter de his, quæ pertinebãt ad humanitatem Chriſti, Ioannes verò quaſi penitus de his, quæ pertinebant ad probandum Chriſtum eſſe Deũ. Si ergo reciperemus ſolùm Ioannem deficerent nobis omnia, quæ pertinebant ad humanitatem Chriſti, ſi autem ſolùm Matthæum deficerent quaſi omnia, quæ pertinebant ad eius deitatem, & vtrunq; eſt incõueniens. Nam non eſt ſalus niſi credatur Chriſtus Deus, & homo. Namſi Chriſtus eſſet ſolũ Deus, non proficeret nobis: quia non moreretur pro nobis: ſi autem eſſet purus homo, non poſſet proficere, etiã ſi vellet: quia per eius mortem non redimeretur totũ genus humanum, immo nec ſatisfaceret plenè pro vno peccato, quia nullus homo purus poteſt mereri in infinitum. Erant ergo nobis neceſſarij ambo Euangeliſtæ. Marcus quoque & Lucas non erant repellendi: quia iſti aliquid addiderant ſuper Ioannem & Matthæum, cùm ſinguli Euangeliſtæ habeant aliqua propria ſibi, vt patet ex canonibus antiquis Euangeliorũ, per quos colligitur in quo concordant, & in quo diſcordant. Iſta tamen quæ ſinguli addiderunt, erant valde vtilia ad fidem: ideo non fuit conueniens eos abijcere. Item ſi diceremus, quod Matthæus recipi debebat, quia plura tractauit de Chriſti humanitate, idem dici deberet de Luca, quia ita plenè ſicut Matthæus tractauit. Et ſic non eſſet maior ratio, quare reciperetur vnus, quàm alius. Ergo vel nullus eorum reciperetur, vel ambo, & ob hoc omnes quatuor recipi debuerũt. Tertia cauſa fuit, quòd omnes iſti quatuor Euangeliſtæ æqualiter vera ſcripſerunt, & æqualiter per Spiritum ſanctum moti ſunt ad ſcribendũ, & ipſe æqualiter rexit eos in ſcribendo, vt ſcriberent id, quòd verum erat, & ei placitum: ideo nulla cauſa erat, quare aliquis eorum excluderetur, niſi omnes ſimul excluderentur, & tamen non debuerunt omnes excludi, ergo nullus debuit excludi. Ad primam rationem in contrarium dicendum, quòd licèt eſſet eadem materia omnium Euangeliſtarum, ſcilicet, dicta, & facta Chriſti, tamen quia vnus non perfectè ſcripſerat, ſupplebat alius. Et ſic fuit de omnibus, quia quilibet addidit aliquid ſuper cæteros, & omiſit aliqua quæ poſuerunt cæteri. Sic eſt circa ſcientias: Nam circa eandem materiam plures Doctores ſcribunt, eo quòd nemo fuit, qui eam ita penitus exhauriat, quin aliquid maneat, quod poſſit dici. Et inde aſſumunt alij occaſionem ad ſcribendum in eadem materia. Itẽ dato, quòd vnus Euangeliſta completè ſcripſiſſet omnia, quæ pertinebant ad Chriſtum, adhuc vtile erat eſſe alios Euangeliſtas, vt eſſet maior fides Euangelio ex concordia multorum in vnam ſententiam, vt ſupra dictum eſt. Ad ſecundum, cùm dicitur, quòd Eccleſia debuit ſuperflua euitare: dicẽdum, quòd nõ fuit ſuperfluum: quia cùm quatuor Euangeliſtæ ad multa proficiant, ad quæ non ſufficit unicus, ſcilicet, ad maiorem fidem, & abundantiorem doctrinam nõ fuit ſuperfluum eſſe quatuor. Ad tertium cùm dicitur, quòd facilius erat vnum Euangelium cuſtodire incorruptum ab hereticis, quàm quatuor, dicendum, quòd verum eſt, tamen propter hoc nõ debebãt reijci cætera Euangelia ſi ad aliquid proficiebant: quia tunc Eccleſia deberet reijcere omnes libros noui, & veteris teſtamẽti, & retinere ſibi vnum vel duos: quia facilius eſt vnum, vel duos incorruptos ſeruare, quàm

F quadraginta quatuor libros duorum teſtamentorũ, & tamen non debuit propter timorem iſtius corruptionis reijci quemquam, cum omnes ſint ſibi vtiles.

Quomodo Euangeliſtæ ſcripſerunt Euãgelia, & quomodo potuit eis conſtare de veritate eorum, quæ ſcripſerunt. Quæſt. XVIII.

QVAERITVR vlterius, quomodo Euangeliſtæ ſcripſerunt Euangelia, & quomodo potuit eis conſtare de veritate eorum quæ ſcripſerunt. Dicendum, quòd Euangeliſtarũ quidam viderunt ea, quæ ſcripſerũt, ſcilicet, Matthæus & Ioannes, & alij non viderunt, ſcilicet, Marcus & Lucas.
G De Matthæo patet, quòd viderit, quia ipſe fuit Apoſtolus Domini ab eo vocatus cùm ſederet in Thelonio. Matt. 9. & Mar. 2. Et manſit ſemper cum eo: quia Apoſtoli ſemper manſerunt cum Chriſto vſque ad mortem. Sic enim dixit de eis: vos eſtis, qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis. Luc. 22. Et ſic poterat Matthæus videre omnia, quæ Chriſtus faciebat, & dicebat, & ſcribere viſa. De Beato Ioanne idem patet, immo & planius, quia ipſe fuit vocatus prius ad apoſtolatum, quam Matthæus. De vocatione Ioannis patet Mat. 4. De vocatione Matthæi patet Mat. 9. Et ſic Ioan. vidit aliqua geſta priora Chriſti, quæ Matthæus non viderat, & interdum Ioannes cùm ſcribit dicit, quod ipſe vidit ea, quæ ſcripſit, ut patet Ioan. 19. Scilicet: Et
H qui uidit teſtimonium perhibuit, & teſtimonium eius uerum eſt. Et iterum Ioannes. 21. cùm ipſe fuerit locutus de ſe ipſo, ſubiunxit. Hic eſt diſcipulus, qui teſtimonium perhibet de his, & ſcripſit hæc. Item Ioannes potuit magis ſcribere de viſu, quàm cæteri, quia circa paſſionem Domini ipſe interfuit plus, quã cæteri. Nam cùm Chriſtus captus eſſet in horto à Iudæis, Diſcipuli relicto illo fugerunt. Mat. 26. Et tamen Beatus Ioannes ſequebatur Chriſtum, & introiuit cum eo in domum Caiphæ: quia ipſe erat notus Pontifici. Ioan. 18. Et cùm Chriſtus penderet in cruce, ſolus Ioannes ibi erat cum Matre Chriſti. Et tunc dixit ei Chriſtus de cruce: Ecce Mater tua. Ioan. 19. Potuit ergo iſte ſcribere de uiſu magis quàm Matthæus. A-
I lia tamen fuerunt, quæ Ioannes & Matthæus non uiderunt, ut de natiuitate Chriſti, & de principio conuerſationis eius, & prædicationis, cùm nondum aliquis eorum uocatus eſſet. Itẽ poſtquam uocati ſunt, multa fecit Chriſtus, quę ipſi uel aliqui eorum nõ uiderunt, & tamen ſcripſerunt ea, ſicut patet de transfiguratione Domini, quæ habetur Matth. 2. Et tamen non uidit eam Matthæus, cùm non fuerint niſi tres Apoſtoli præſentes, ſcilicet, Petrus, Ioannes, & Iacobus. Matth. 17. De iſtis tamen quæ iſti nõ uiderunt, dicit Augu. quòd potuerunt cognoſcere iſta quærendo illa à parentibus Chriſti, uel ab ipſo Chriſto, aut ab aliis, qui conuerſabantur cum eo à principio. Vnde ait lib. 1. de Concordia Euangeliſtarum, ſcilicet, cuius
K non ſolùm ea, quæ ex ore eius audita, uel ab illo ſub oculis eorum operata dicta, & facta meminerant, uerum etiam, quem illi diſcipulatum adhæſerant in eius natiuitate, uel infantia, uel pueritia diuinitus geſta, & digna memoria, ſiue ab ipſo ſiue à parentibus eius, ſiue quibuslibet aliis certiſſimis indiciis, & fideliſſimis teſtimoniis requirere, & cognoſcere potuerunt. De Beato Marco dicendum, quòd ipſe nihil uidit de geſtis Saluatoris, ſed poſt mortem Chriſti à Beato Petro baptizatus diſcipulus eius factus eſt, & tunc Euangelium, ſicut ex ore Petri audiuerat, ſcripſit, vt ait Hier. in libro de Illuſtribus uiris, & in prologo quodam Euangeliorum qui incipit. Plures fuiſſe. De Beato Luca dicendum etiam quod ipſe non uidit aliqua de geſtis

Salua-

Saluatoris, licèt aliqui velint eum eſſe vnum de Diſcipulis Chriſti, videlicet, quòd fuerit vnus de illis duobus, qui ibant in Caſtellum Emmaus die reſurrectionis Dominicæ. Luc. 24. Et tunc diceretur, quòd ipſe vidiſſet geſta Saluatoris, & ſcripſiſſet de viſu ſicut Matthæus, & Ioannes. Sed falſum eſt, quia ipſe ſignificat, quòd non viderit aliquid de geſtis Saluatoris: ſed ſolùm ſcripſit, quia eruditus eſt ab illis, qui viderant, & per Chriſti mandatum prędicauerant, ut patet Luc. 1. in procemio cùm ait: Quoniam quidem multi conati ſunt ordinare narrationem rerum, quæ in nobis cõpletę ſunt, ſicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipſi viderunt, & miniſtri fuerunt ſermonis. Ergo ipſe non vidit, ſed à videntibus accepit. Idem tenet Augu. lib. 1. de Concordia Euangeliſtarum, & Hierony in lib. de Illuſtribus viris, & prologo præallegato. Cùm autem quæritur, quomodo poterant iſti, qui non uiderãt ſcire veritatem rerum, quas ſcribebant, dicendum quòd duobus modis. Primò per inſtructionem ſufficientẽ ab illis, qui veritatem cognoſcebant, & ſic Mateus ſcripſit Euangelium, ſicut audiuit ex ore Petri, qui omnia complete, & ſine errore cognouerat. Et Lucas ſcripſit ſicut inſtructus eſt à Beato Paulo, qui etiam plenam ſciebat veritatem. Et hoc modo certi erant, quòd non errarent in ſcribendo, cùm acciperent ab ore illorum, quos nihil de veritate latebat. Secundo modo erant certi de ſcriptis ſuis, quia Spiritus ſanctus impulerat eos ad ſcribendum, & dirigebat eos in ſcribendo: & ille non poteſt errare. Quod autem ab iſto dirigerentur, & impellerentur patet per Augu. in primo lib. de Concordia Euangeliſtarum dicentẽ, quia per Spiritum ſanctum procuratum eſt, quòd Luc. & Mar. ſcriberent. Dicit etiam, quod impoſitum fuit eis munus ſcribendi, id eſt, officium, vel onus. Item patet generaliter, quòd Deus omnes Euangeliſtas impellat ad ſcribendum, & dirigat eos: quia ad Ephe. 4. dicitur, quòd Deus dedit in Eccleſia quoſdam quidem Apoſtolos. Alios autem Prophetas, alios vero Euangeliſtas. Ergo Deus ponit eos in hoc officio, & tribuit eis iſtam gratiam, & non vſurpant ſibi ipſi hoc officium. Et patet, quia ſicut non eſt Apoſtolus, niſi qui à Chriſto electus eſt. Matth. 1. Et ad prædicandum ab eo miſſus eſt. Actuum 1. & non eſt Propheta, niſi qui à Deo recipit occultorum reuelationes: ita non erit Euangeliſta niſi cui à Deo datur ſpecialiter illa gratia, & imponitur iſtud onus ſcribendi, cùm Deus dicatur dare iſtos gradus in Eccleſia ſua. Erant ergo iſti certi, quòd non errarent, cùm ſcirent ſe dirigi à Spiritu ſancto. Sciendum tamén quòd Lucas ad innuẽdũ, quòd ipſe verè, & perfectè ſcribebat Euangelium, non dedit aliam probationem, niſi quòd diligẽter inſtructus erat, & certificatus ab illis, qui viderant geſta Saluatoris. Luc. 1. Sed obijcietur, quòd Lucas non dedit ſufficientem probationem ad hoc, quia fundauit ſe ſuper humanam eruditionem: quia ſicut ſupra ſæpe dictũ eſt, declaratum eſt, quòd in ſacra ſcriptura non recipitur aliquis liber, qui ſolùm ſit ſcriptus per humanam peritiam quantumcunque ſit vir peritiſſimus, qui ſcripſit, & ſint certa ea, quæ ſcribuntur, ideoque non debebat ſe fundare ſuper humanam eruditionem, ſed potius deberet dicere, quòd dirigebatur à Spiritu ſancto. Dicendũ quòd Lucas non potuit probare conuenientius intentum ſuum, quàm probauit. Primò quia Lucas volebat probare ſe vera ſcribere: probatio autẽ debet fieri per notiora, dicere tamen quod ipſe dirigebatur à Spiritu ſancto, non erat aliquid apparens qđ ita promptè cognoſci poſſet, ideo non erat conueniẽs probatio. Dicere autem, quòd erat inſtructus diligenter ab eis, qui viderant, & perfectè cognouerant, erat aliquid, de quo magis poterat conſtare, & modus pla-

Deus impellit Euãgeliſtas ad ſcribendum Euangelium.

F niot. Secundò quia dato, quòd Lucas ſciret ſe dirigi à Spiritu ſancto, videbatur tamẽ eſſe iactantia, & ſuperbia magna, quòd diceret ſe dirigi à Spiritu ſancto, nec iſtud dicunt viri boni, niſi interdum tantum ſi ab aliquibus cogantur ſuper aliqua re, quòd ad laudẽ Dei, vel ad defenſionem ſuam, neceſſe ſit eis talia confiteri, ſicut patet de Beato Paulo, cum loqueretur Gorinthiis grauiter indignatus propter eorum peccata, ſcilicet, an experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Chriſtus. 2. Corinth. 13. Ideo Lucas, vt humilius reſponderet potius dixit ſe ab hominibus eruditum, quàm à Spiritu ſancto dirigi. Tertiò, & efficacius, quia cùm diceret ſe inſtructum ab eis, qui viderant: ita ſufficiens teſtimonium dabat de veritate ſcriptorũ ſuo-

G rum, ſicut ſi diceret ſe à Spiritu ſancto dirigi, & hoc probaret, quia Beatus Lucas eruditus fuerat à Beato Paulo, & ſcripſit Euangelium, ſicut audiuit ab ore eius. Paulus autem audiuit Euangelium à Deo ad Gala. 1. Scilicet: Notum enim facio vobis fratres Euangelium, quòd euãgelizatum eſt à me, quia non eſt ſecundùm hominem: nec enim ego ab homine accepi illud, nec didici, ſed per reuelationem Ieſu Chriſti. Non ergo differebat quòd Lucas ſcriberet Euangelium ab ore Dei, vel ab ore Pauli. Sic erat de Marco, qui ſcripſit Euangelium, ſicut audiuit ab ore Petri, & Petrus illud poſtea legens approbauit, vt ait Hieron. in lib. de Illuſtribus viris. Petrus tamen confirmatus fuerat per Spiritum ſanctum, & non poterat iam pec-

H care, nec errare, maxime in his, quæ pertinebant ad fidem, in quibus error eſt grauiſſimus: ergo cùm Marcus ſcripſiſſet ab ore Petri, & ille approbaſſet ipſum, certiſſimus erat, quòd nihil errauerat. Cùm autẽ obijcitur, quòd liber ſcriptus per humanam eruditionem non recipitur in ſacra ſcriptura, ideoque non erat ſufficiens probatio: dicendum vno modo, quòd illud intelligitur de eruditione quantum ad ſapientialia, quia in illis poteſt errare homo quantumcunque ſit magni ingenij, ſecus autem in eis quæ videntur ad oculum, quia tam certa probatio eſt illa, quòd non requiritur alia ſufficientior. Et quoniã Beatus Lucas dicebat ſe inſtructum ab illis, qui viderant, ſufficiẽter probabat ſe vera ſcribere. Aliter dicendum, quòd hic nõ

I fundabat ſe Beatus Lucas ĩ eruditione purè humana: nam illi, à quibus inſtructus fuerat, erant pleni Spiritu ſancto, & qui non poterant errare, ſicut diximus de Paulo, à quo ipſe inſtructus fuerat, qui Euangelium acceperat à Deo: ideo tantum erat dicere ſe inſtructũ ab illis, ſicut quòd dirigebatur à Spiritu ſancto, & erat conuenientior modus, inquantum erat humilior.

An Euangeliſtæ, qui nihil viderunt de Chriſto, conuenienter ſcripſerint. Quæſt. XIX.

QVAERITVR vlterius, an Euangeliſtæ, qui nihil viderunt de geſtis Saluatoris, conuenienter ſcripſerint. Et videtur quòd non, quia

K notarius non poteſt ferre teſtimonium de illis rebus, quibus non interfuit: ſed Marcus, & Lucas nihil viderunt, ergo inconuenienter teſtificantur. Item non ſolùm ipſi, ſed etiam Matthæus, & Ioannes, qui dicuntur uidiſſe res geſtas, videtur quòd non conuenienter ſcripſerint, quia ipſi etiam multa ſcripſerunt, quibus non interfuerunt, ſcilicet, omnia geſta Chriſti, quæ fuerunt ante vocationes ipſorum. Reſpondendum, quòd Lucas, & Marcus, qui nihil viderunt, conuenienter ſcripſerunt, & ad plenam fidem faciendam. Nam ſi inconuenienter ſcripſiſſent, Eccleſia non ſuſcepiſſet eos in Canone librorum ſacrorum, & ſi fidem non facerent, non legerentur: quia ſuper-

ſuperuacuum erat tradi legendum id, quòd lectum eadem facilitate poteſt contemni, qua recipi: ideo dicendum, quòd non ſolùm conuenienter ſcripſerunt, immo tam conuenienter, ſicut illi, qui viderunt, & interfuerunt omnibus rebus. Nec refert ad plenè ſcribendum, & fidem faciendum inter Euangeliſtas vidiſſe, vel non vidiſſe: ſed ęqualis auctoritatis ſunt, & fidei qui viderunt, & qui non viderunt, ſicut dicit Auguſt. lib. 1. de Cōcordia Euangeliſtarum, ſcilicet: Quorum quidam, hoc eſt, Matthæus, & Ioannes etiã ſcripta de illo, quæ ſcribenda viſa ſunt libris ſingulis addiderunt, ac ne putaretur, quòd attineret ad præcipiendum, & prædicandum Euangelium intereſſe aliquid, vtrum illi annuncient, qui eundem Dominum hic in carne apparentem diſcipulatu familiari viderunt, an (B) hic ex illis fideliter comparata ædiderunt, diuina prouidentia procuratum eſt per Spiritum ſanctum, vt quibuſdam etiam ex illis, qui primum Apoſtolos ſequebantur, nec ſolùm annunciandi, verum etiam ſcribendi Euangelium tribueretur auctoritas. Hi ſunt Marcus, & Lucas. Conſiderandũ, quòd Euangeliſtæ non ſolùm qui non viderunt, ſed etiam qui viderunt, non ſcripſerunt geſta Chriſti vt notarij, accipiendo notarium eo modo, quo ſecundùm iura humana fidem facit. Primò, quia notarius non poteſt ſcribere quicquam niſi interfuerit illi rei, ſiue ſit de viſu, ſiue de auditu, aliàs eſſet falſarius: quia neceſſe eſt, quòd in ſcriptura aſſerat ſe interfuiſſe illis rebus, quæ gerebantur, (C) vel quæ dicebantur: ſi autem non interfuit, dicendo hic falſarius eſt. Secundò quia notarius in omnibus ſcriptis, de quibus ipſe perhibet teſtimonium, debet apponere teſtes, qui interfuerunt rebus illis, ſiue videndo, ſiue audiendo ſecundùm conditionem rei, de qua agitur, alioquin teſtimonium ſuum nullum eſt, & non creditur ei tanquam tabellioni, & facit contra formam præſcriptam ſibi à iure. Tertiò, quia in omnibus, quæ tabellio teſtificatur, debet annotare tēpora determinatè, ſcilicet, annum, menſem, diem: ita vt dubitari nequeat de rebus, quæ geſtæ, vel dictæ aſſeruntur, quo tempore geſtæ fuerunt. Quartò oportet eũ annotare loca, in quibus res auditæ, vel factæ ſunt, vbi ipſe ſimul cum teſtibus interfuit. Alia quoque ſi- (D) milia requiruntur in notario, quorum ſi aliquid deſit, ſcripta ſua nullam fidem faciunt: & ipſe fecit contra formam præſcriptam ſibi à iure. Euangeliſtæ autem ſcribendo non obſeruauerunt iſta. De primò patet, quia Marcus, & Lucas nullis rebus interfuerunt, Matthæus, & Ioannes, licèt interfuerint plurimis, non tamen omnibus, cùm ante vocationem ſuã aliqua Chriſtus fecerit, quæ ipſi non viderunt, & tamen teſtificantur de eis. Item Matthæus non interfuit trãſfigurationi Chriſti, cùm ſolù fuerint ibi tres, ſcilicet, Petrus, Iacobus, & Ioannes: ſed de ea teſtificatur Mat. 17. Non interfuit quoque Matthæus toti paſſioni Chriſti: quia omnes Apoſtoli relicto eo fugerunt, & tamen de tota paſſione teſtificatur. Item nullus Euan- (E) geliſtarum interfuit reſurrectioni Chriſti, nec cùm apparuit Magdalenæ, nec cùm apparuit Diſcipulis euntibus in Emmaus. Omnes tamen hæc teſtificantur, & ita de multis aliis. Item circa hoc Euangeliſtæ non tenent formam notarij: quia notarius non ſolùm debet intereſſe rebus, quæ geruntur, ſed etiam debet aſſerere in ſcriptis ſuis, quòd interfuit rebus illis omnibus, & ſingulis. Euangeliſtæ tamen licèt aliquando intereſſent rebus, quæ fiebant, non aſſerunt ſe interfuiſſe. Nam Matthæus nunquam in toto ſuo libro aſſerit ſe interfuiſſe rebus, quæ gerebantur. Et tamen illud ita eſt de neceſſitate notarij: quòd licèt interſit rebus, de quibus teſtificatur, ſi non aſſerit in ſcriptis ſe interfuiſſe, nulla eſt eis fides. Ioãnes autem ſolùm bis

Quæ notarius debet ſeruare.

(A) ſcripſit, quòd interfuerit. Et eſt primum de paſſione, Ioannis 19. Scilicet: Et qui vidit, teſtimonium perhibuit, & verum eſt teſtimonium eius. Et iterum Ioannes 21. cùm de ſe ſcripſiſſet multa, ſubiunxit. Hic eſt Diſcipulus, qui teſtimonium perhibet de his, & ſcripſit hæc, & ſcimus, quòd verum eſt teſtimoniũ eius. Secundum, ſcilicet, appoſitionem teſtium nunquam obſeruauerunt Euangeliſtæ. Nam ſiue qui viderunt, ſiue qui non viderunt, nunquam appoſuerunt teſtes illarum rerum. Et ſi aliquando dicatur, quòd facta ſunt miracula, vel dicta aliqua coram Diſcipulis, ſiue coram populo adhuc non eſt iſtud apponere teſtes, quia non nominant certas perſonas quæ interfuerũt, quibus adhibeatur fides. Ex incerta autem multitudi- (B) ne fides nulla colligitur. Vt ſi dicat notarius interfuiſſe illi rei mille viros, & nullum nominet, fides nulla eſt, quia ex tali aſſertione notarij neſcitur ad quem ꝓ fidei firmitate recurratur. Tertium non obſeruauerunt Euangeliſtæ, ſcilicet, quia non annotauerunt tēpora: nam quaſi nunquam reperitur ab aliquo eorũ facta plena annotatio temporis, & ſi rariſſimè ponãt aliquas imperfectas annotationes, plenam tamen nũquam vllam poſuerunt. Patet de Luca, cum dixit: anno quintodecimo Imperij Tiberij Cæſaris factum eſt verbum Domini ſuper Ioannem. Luc. 3. Ibi annotauit Lucas annum, quo Ioannes Baptiſta incępit prædicare, tamen non diem, nec menſem. Aliquando annotatur menſis, & non annus, nec dies: ſicut cum dicit Bea- (C) tus Ioann. erat dies feſtus Iudæorum, ſcilicet, Paſcha, & aſcendit Ieſus Hieroſolymam. Ioan. 5. Ex eo, quòd nominat feſtum Paſchæ patet, quod erat menſe primo quartadecima die menſis ad veſperum. Exo. 12. & Leu. 13. Aliquando nominat Beatus Ioannes alia feſta vt Encenia, & feſtum Tabernaculorum, ſiue Scenophegiæ. Ioann. 7. & 10. Et ex hoc patet quis menſis erat. Nam feſtum Scenophegiæ eſt in menſe 7. incipiens à die quintodecimo menſis eiuſdem vſque ad vigeſimumſecundum Leuit. 23. & Numeri. 29. Feſtũ autem Enceniorum, ſiue purificationis erat die 25. menſis Casleu qui eſt menſis nonus. 2. Machab. primo. Non tamen ſunt iſtæ perfectæ annotationes: qa non ponitur ibi annus, & ita in nullo loco reperitur (D) aliqua perfecta annotatio, quæ contineat annum mēſem, & diem. Quartum etiam non obſeruant Euangeliſtæ, vt annotent loca, in quibus res factæ ſunt, Nã licèt rarò ponatur locus à quibuſdam ipſorum, nunquam tamen adhuc plenè determinant, quia tabellio non ſolùm debet nominare locum, vtpotè, quòd fuit in tali vrbe, vel tali: ſed etiam locum ſpecialiter, ſcilicet, in qua parte, vel domo illius vrbis. Hoc autem Euangeliſtæ nunquam diffiniunt, ideo nihil obſeruauerunt de eo, quod pertinet ad notarium. Euangeliſtæ quoque non ſcripſerunt tanquam teſtes, qui atteſtationes ſuas literis ſcriberent: quia teſtis debet interfuiſſe omnibus illis, quæ gerebantur, ſiue videndo, ſiue audiendo ſecũdùm naturam rei, de qua agitur, & reddē- (E) do cauſam dicti ſui debet dicere, quòd illa vera ſunt, & ſcit ea vera eſſe, quia illis interfuit: Euangeliſtæ tamen non ſemper interfuerunt, & etiam quando interfuerunt, non aſſerunt ſe interfuiſſe. Item Euangeliſtæ tenent quendam locum medium, qui nec pertinet ad notarium, nec ad teſtem. Nam quædam aſſeruit, quæ nec per notarium, neque per teſtem ſciri poterãt, cùm iſti ſolùm teſtificentur de his, quæ poſſunt modo humano per cognitionem ſenſitiuam certificari: Euangeliſtæ tamen quædam ponunt, de quibus nulli homines in toto orbe poſſent certificare: immo, nec ſcire veritatem indubitatam illorum, ſicut Matthæus teſtificatur progeniem Chriſti enarrando eam deſcendendo ab Abraham vſque ad Chriſtum. Sed

Euãgeliſtæ in Euangelio conſcribendo tenẽt locum medium qui nec ad notarium nec ad teſtem pertinet.

non

F non poteſt aliquis homo ferre teſtimonium, quòd talis progenies ita ſe habeat: quia non eſt aliquid, per quod poſſit cognoſcere. De hoc Matth. 1. Idem facit Lucas progeniem Chriſti ordine conuerſo à Chriſto reducens vſque ad Abraham. Luc. 3. Teſtatur etiam Matthæus, quòd Domina noſtra non cognita fuit à Ioſeph antequam Chriſtum pareret. Matth. 1. Nemo tamen poſſet iſtam negatiuam modo humano ſufficienter probare. Sic etiam dixit Marcus. cap. vltimo, ꝙ Chriſtus aſſumptus eſt in coelum, & ſedet ad dexterã Dei Patris: quòd tamen Chriſtus patrem habebat in cęlis, & quòd ad dextram eius ſedeat, non poteſt via humana probari, nec poteſt quiſquam de hoc teſtificari. Ioannes quoque dixit, quod Chriſtus ſciebat omnia, quæ ventura erant ſuper eum. Ioan. 18. Dixit etiã, G quòd non erat opus Chriſto, quòd quiſquam ei teſtimonium perhiberet: quia ipſe ſciebat quid erat in homine, ideſt, quid erat in voluntate eius. Ioan. 2. Dixit etiam, quòd Chriſtus erat verbum Dei, & ab æterno erat Deus, Ioan. 1. Iſta tamen & multa ſimilia, quæ Euangeliſtæ dixerunt, non poterant probari teſtimonio humano: nec tabelliones poterant de hoc fidem facere. Non ergo fuerunt Euangeliſtæ notarij Chriſti, nec teſtes, nec ſic ſcripſerunt. Dicendum ergo, ꝙ Euangeliſtæ ſcripſerunt ſicut hiſtoriographi Chriſti, & non ſicut notarij, & teſtes. Et hoc competit eis, quia ad hoc ꝙ aliquis ſit conueniens hiſtoriographus, nõ requiritur, ꝙ interfuerit omnibus illis rebus, quas ſcripſit dum gererentur: quia ſic non poſſet quiſquam H eſſe hiſtoriographus niſi paucorum temporum, ſed ſolùm requiritur, ꝙ ipſe ſit certus ſe vera dicere. Sic autem erat de Euangeliſtis. Quia licèt non interfuiſſent omnibus rebus, erant tamen ita certi de illis, ac ſi omnibus interfuiſſent, immo magis certi, quia interdum homines interſunt aliquibus rebus dum geruntur, & non poſſunt bene contemplari omnes circunſtantias ipſarum. Sicut patet de illis, qui interſunt ludo agoniſtico, & gymnaſtico, quos videmus ſibi repugnare, quibuſdam dicentibus ſic accidiſſe, aliis verò è conuerſo. Et hoc ſolùm, quia non poſſunt aduertere ad omnes circũſtantias: ideo etiam qui interſunt rebus, errant interdum in narratione earum. Euangeliſtæ tamen erant certi, quòd non errabant, nec I poterant errare: ideo firmius ſcribebant, quàm etiam ſi vidiſſent. Certitudo autem, & auctoritas Euangeliſtarũ non euenit eis propter ſeipſos, ſed propter Eccleſiam. Nam nos non credimus Euangeliſtis, quia fuerunt Matthæus, Marcus, Lucas, & Ioannes: ſed quia Eccleſia aſſerit eos vera dicere, & iubet illis credi. Vnde ẽt ſi ſciretur, quòd credendum erat Matthæo, & Marco, Lucæ, & Ioanni, nos neſciremus, an iſti qui apud nos habentur eſsent libri eorum, vel aliqui alij: quia poterat quis dicere non eſſe iſtos libros quatuor Euãgeliſtarum, ſed alios qui perierunt, vel qui non habentur apud nos, & nos neſciremus, an hoc verum eſset, & ſic dubitaremus, an credendum eſſet eis. Eccleſia tamen aſserit iſtos quatuor libros, qui apud nos habẽ- K tur, eſse quatuor Euangeliſtarum, ideo nos credimus. Diceret quoque aliquis, licèt iſti ſint libri quatuor Euangeliſtarum, eſse tamen corruptos ab hæreticis, & aliter eos à principio ſcripſiſſe, ideo non debere ſic credi, ut habetur, ſed aliter. Et ſic nos eſsemus dubij, an tenendum eſset quod ſcriptum eſt. Dicendum eſt autem, quod Eccleſia certificat nos, quòd libri Euangeliſtarum manent apud nos incorrupti, ſicut illi ſcripſerunt, ideo credimus eis indubitanter. Item nos neſciremus quare potius credendum eſset Marco, & Matthæo, Lucæ, & Ioanni, quàm libro Tobiæ, & Iudith, qui non ponuntur in Canone, cùm non appareat aliqua ratio maior de hoc, quàm de illo: ſed ſolũ

Euangeliſtę ſcripſerunt ſicut hiſtoriographi Chriſti.

ſequitur Eccleſiam, ſcilicet, quia ipſa poſuit libros Euangeliſtarum in Canone: librum autem Iudith, & Tobiæ extra Canonem. Si autem poſuiſſet Iudith, & Tobiã in Canone, & Euangeliſtas extra Canonẽ, crederemus Iudith, & Tobiæ ex neceſſitate, & libros quatuor Euangeliſtarum iudicaremus apocryphos. Solùm ergo credimus iſtis ex neceſſitate, & illis, quia Eccleſia ſic credit. Item ſi proponerẽtur nobis libri iſti quatuor Euangeliſtarum, & cum eis illa Euangelia, quæ ſcripſerunt hæretici, quæ nominantur Thomæ, & Matthiæ, & Bartholomæi, & duodecim Apoſtolorum, & Baſilidis, & Apelles: Luciani, & Eſichij, neſciremus quibus potius fides adhibenda eſſet. Quia cùm nos non vidiſſemus geſta Chriſti, nec verba, neſciremus quæ illorum eſſent veriora. Nunc tamen recipimus iſta quatuor Euangelia, & deteſtamur omnia alia. Hoc ergo non facimus, niſi quia Eccleſia his quatuor credidit, cæteros verò repulit. Et ſic nos non credimus Euangeliis, nec aliquibus libris ſacræ ſcripturæ, niſi quia Eccleſia Mater noſtra ſic credidit. Et hinc eſt illud famoſum dictum Aug. in Epiſtola fundamenti, ſcilicet. Ego Euangelium non crederem, niſi Eccleſiæ auctoritas me moueret. Nam nihil aliud eſt quod ad credendum rationabiliter mouere poſſit: Eſt autem hoc iuſtiſſimum, quia Eccleſia vniuerſalis, quæ eſt vniuerſitas fidelium diffuſa per totum orbẽ, hoc concorditer, & vniformiter tenet, & iſta eſt maioris auctoritatis, quàm quicunque Euangeliſta, aut Propheta, immo quàm mille Euangeliſtæ, & Prophetæ ſimul ſumpti. Et iſta ſola eſt quam Chriſtus dilexit ſuper omnia, & pro qua mortuus eſt, vt illam faceret ſanctam ſibi, & mundam. Ad Ephe. 5. Et iſta uocatur ſponſa eius ſine macula, & ruga, ibidem. Et iſta ſola eſt, cuius Chriſtus caput dicitur, & non alicuius hominis, nec congregationis. Ad Ephe. 4. & 5. Iſta etiam eſt, quę ſola uocatur corpus Chriſti. Ad Roma. 12. & 1. Corin. 12. & ad Ephe. 4. Iſta eſt, quæ eſt maior Angelis, & Archangelis, & habet iuriſdictionem ſuper illos. Nam excommunicat eos, & anathematizat, ſi cõtra eam aliquid fecerunt, ſicut Paulus nomine Eccleſiæ ad Gala. 1. excommunicat angelos coeli ſi prædicauerint aliud Euangelium, quàm quod Eccleſia ſuſcepit, cùm dicit: Sed licèt nos, aut angelus de coelo euangelizauerit uobis præter id, ꝙ euangelizauimus, anathema ſit. Eccleſia quoq; docet angelos de coelo myſteria abſcondita, ſicut dicit Apoſtolus, quòd per Eccleſiam innoteſcunt myſteria angelis, & archangelis, & toti ſæculo. Ipſa ſola eſt, quæ eſt melior omni re creata, quæ ſit pura creatura. Nam nullus ſanctus eſt tantæ perfectionis, & reputationis apud Deum, ſicut Eccleſia vniuerſalis: licèt Domina noſtra poſſit vocari Mater Eccleſiæ peregrinantis, nec ipſa habuit priuilegia, quæ habet, niſi propter Eccleſiam: quia ipſa nõ fuit ad tantam excellentiam aſſumpta, niſi ut eſſet Mater Chriſti: non fuiſſet autem Mater Chriſti, niſi propter nos: quia Chriſtus non aſſumpſit carnem, niſi ut Eccleſiam redimeret. Ideo propter Eccleſiam Domina noſtra eſt. Solus autem Chriſtus eſt maior homo Eccleſia vniuerſali: quia eſt caput eius, & Dominus, & Sponſus: cùm eã redemerit ſanguine ſuo, & ſibi deſponſauerit. Ad Ephe. 5. Vnde ſcriptura, & maximè Apoſtolus non oſtendit amorem Chriſti ad aliquem fuiſſe excellentem, niſi ad Eccleſiam. Ideo quando inſtruit uiros, quòd diligant uxores ſuas, dicit eis: Viri diligite uxores ueſtras, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiã. Ad Ephe. 5. Et tamen amor viri ad vxorem eſt de maximis, immo maximus, qui debeat eſſe ad aliquem extra nos, quia dicit Apoſtolus eodem cap. ꝙ viri diligãt uxores ſuas, ſicut corpora ſua. Et ſic debuit ponere exemplum maximi amoris. Poſuit tamen exemplum de Chri-

Laudes Eccleſiæ, & eiꝰ prærogatiuæ ſingulares.

Beata Virgo habuit priuilegia, quæ habet propter Eccleſiam.

Chriſtꝰ magis dilexit Eccleſiã ꝙ matrẽ ſuã.

de Chriſti amore ad Eccleſiam. Fuit ergo iſte maxi-
mus amor Chriſti incõparabiliter maior, quã amor,
quem habuit ad matrem ſuam. Nam illa fuit quædã
pars Eccleſiæ, & redempta eſt, ſicut unus de Eccleſia,
quia ſine Chriſti paſſione Domina noſtra non po-
tuiſſet ſaluari, & tamen extra Eccleſiam non eſt ſalus.
Fuit ergo Eccleſia incomparabiliter maioris æſtima-
tionis apud Chriſtum, quàm mater ſua. Iſta ſola eſt
mater noſtra, intra quam regeneramur, & ſperamus
fęlicitatem: quia extra illam nullum bonum eſt, &
propter iſtam credimus, & facimus quidquid iubet:
quia ipſa eſt mater noſtra, ſicut Chriſtus eſt pater. Et
ſic dicit Beatus Cyprianus in quadam Epiſtola: quod
non poteſt Deum habere patrem, qui Eccleſiam non
habuerit matrem. Quod ita eſt de Papa ſicut de om-
nibus aliis: Nam ipſe ſacilius eſt Eccleſiæ. Ipſa eſt, quę
approbat, & reprobat libros, & dat auctoritatem, & di
ſtinguit gradus auctoritatis inter ſcripturas, & ipſa ſo-
la eſt, cui obligamur credere in omnibus, quę dixerit,
& nulli homini, nec angelis de cœlo obligamur cre-
dere, niſi Eccleſiæ. Sed tunc eſt dubium, ſi Eccleſia diſ
finierit res aliter ſe habere, quàm ſe habeant, erunt
omnia confuſa. Dicendum, quòd iſta ſola eſt, quæ nõ
poteſt errare in his, quæ ad fidem pertinent. quia Chri
ſtus promiſit ei aſſiſtentiam ſuam, & directionem vſ-
que ad finem ſęculi, ita quòd errare non poſſit. De
quo latè diximus in Defenſorio trium concluſionum
contra æmulos, & dicetur magis in libro de Origine,
& diſtinctione iuriſdictionum. Et hoc fuit rationabi-
le ualde, quia ſi Eccleſia vniuerſalis potuiſſet errare:
fides nulla dari poterat, quia neſciremus, quam doctri
nam deberemus tenere, vel quos libros ſequi, ſicut ſu
pra diximus, niſi Eccleſia hoc diſſiniret. Ideo neceſſe
fuit, vel quòd Deus non obligaret nos ad tenendum
aliquam certam fidem, vel quòd daret Eccleſiæ vni-
uerſali, quòd non poſſet errare. Quia aliàs fluctuare-
mus omni vento doctrinæ ſicut paruuli. Iſtam quæ-
ſtionem declarat Apoſtolus ad Ephe. 4. dicens, quòd
Chriſtus dedit in Eccleſia quoſdam Apoſtolos, alios
prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios paſtores, &
doctores ad conſummationem ſanctorum in ædifica
tionem corporis Chriſti, donec occurramus omnes
in vnitatem fidei. Et ſequitur. Vt iam non ſimus par-
uuli fluctuantes, & circunferamur omni uento doctri
næ in nequitia, & aſtutia hominum ad circunuentio-
nem erroris. Quaſi dicat, Deus dedit in Eccleſia ſua
omnes iſtas partes, ſcilicet, Apoſtolos, Euangeliſtas,
Prophetas, Doctores, Paſtores, qui ſunt omnes præſi-
dentes totius Eccleſiæ, habentes poteſtatem, uel au-
ctoritatem ad docendum in fide, vt per doctrinã iſto-
rum ædificetur corpus Chriſti, ſcilicet, Eccleſia, quo-
uſque occurramus omnes in vnitatem fidei, ſcilicet,
per doctrinam ipſorum. Et ſic non erimus tanquam
paruuli fluctuantes omni uento doctrinæ, ſcilicet, tè-
nebimur ſtare in doctrina iſtorum. Et tunc non flu-
ctuabimus, ſicut paruuli, nec circunueniemur in erro
re per nequitiam hominum, ideſt, non decipiemur
ab hæreticis ad hoc, quòd trahamur ad falſam doctri
nam. Si tamen non obligaremur totaliter ſtare doctri
næ iſtorum, poſſemus fluctuare omni vento doctri-
næ ſequẽdo quamcunque doctrinam vellemus. Ideo
tenemur ſimpliciter ſtare doctrinæ iſtorum, & ita nõ
erimus fluctuantes ſicut paruuli, nec decipiemur ab
hæreticis. Intelligitur autem non de doctrina cuiuſli-
bet iſtorum per ſe: quia iſte poſſet errare: ſed de omni-
bus ſimul ſumptis: quia Apoſtolus ibi omnes nomi-
nauit. Illi enim, quos ibi nominauit, ſunt omnes par-
tes Eccleſiæ miniſteriales, ideſt, quibus ſolis incum-
bit onus, & tradita eſt poteſtas docendi, & diffiniendi
in fide, & extra illos, licèt ſint aliæ partes Eccleſiæ,

A nullæ tamen ſunt miniſteriales, ideſt, quibus ſit com-
miſſum miniſterium docendi, & præſidendi: ſed qui-
bus manet neceſſitas obediendi, & credendi quid-
quid iſti dixerunt. Eſt ergo inter omnes articulos fi-
dei primus, & maior, & maioris neceſſitatis, ſcilicet,
vniuerſalem Eccleſiam non poſſe errare. Et iſte tangi
tur in ſymbolo Apoſtolorum, cùm dicitur, Sanctam
Eccleſiam Catholicam. Si tamen Eccleſia poſſet erra
re circa fidem, eſſet aliquando Eccleſia non ſancta, &
ſic iſte articulus eſſet falſus, quod eſt impoſſibile. Eſt
etiam iſte articulus maior quàm cæteri: quia eſt ſicut
fundamentum, vel ſicut principium reſpectu conclu
ſionum. Nam ſi quis erraret circa omnes alios articu
los, vtpotè, quia diceret Chriſtum non eſſe Deũ, nec
B natum de Virgine, & ſic de cæteris, & non erraret in
iſto articulo de Eccleſia vniuerſali, erit error ſuus re-
parabilis, quia cùm crederet Eccleſiam non poſſe er-
rare, cùm illa aſſereret ſibi hoc, ſequeretur neceſſa-
rio, quòd deberet credere omnia eſſe vera. Si tamen
quis credat cæteros articulos, & iſtum neget, tota
fides peribit. Quia ſi ego credam potuiſſe Eccleſiam
vniuerſalem errare, dubitabo an Euangelia ſint uera;
& dicam, quòd quando Eccleſia recepit iſta quatuor
Euangelia, & repulit omnia alia, quòd fortè errauit,
ſcilicet, quia alia eſſent vera, & iſta falſa. Et ſic de om-
nibus libris ſcripturæ, & tunc tota fides perit. Non
manet ergo fides, nec fidei fundamentum admodũ
ſi non credamus Eccleſiam vniuerſalem non poſſe er
C rare. Dicendum igitur, quòd qui non credit Eccleſiã
vniuerſalem non poſſe errare, non credit in Chriſtũ,
immo nihil credit de nouo, nec de veteri teſtamento:
nec intelligit quid ſit fides, nec vnde veniat certitudo
eius. Cùm autem ſtet Eccleſiam non poſſe errare, te-
nebimur ſequi eam in omnibus determinationibus
ſuis, & erimus certi, quòd ſequendo eam, non errabi-
mus. Iſtud eſt valde rationabile. Nam ſi iuxta Ariſt. 7.
Ethico. cap. vltimo, fama, quam multi populi famant
non omnino perditur, ideſt, non eſt omnino falſa:
quanto magis non poterit eſſe falſum id, quod tota
Eccleſia uniuerſalis per totum orbem diffuſa vnifor-
miter aſſerit? Nam ſi iura humana putant aliquid ve-
rum eſſe, quòd dicitur à duobus vel tribus teſtibus ſo-
D lùm ex eo, quòd eſt concordia in dictis: quanto magis
cùm Eccleſia per totum orbem diffuſa vniformiter
confiteatur fidem non addendo, nec minuendo vni-
cam literam de eo, quòd eſt in ſacris libris, apparebit
vera eſſe omnia quæ confitetur? Sed obijcietur, quòd
ſi ex iſta multitudine hominum in Eccleſia vniuerſa-
li arguatur verum eſſe, quòd ipſa dicit, cùm totus mũ-
dus aliquando coluerit idola, dicetur bonum fuiſſe
cultum idolorum. Item cùm Saraceni ſint nunc me-
dia pars orbis, ex multitudine ipſorum arguetur legẽ
Mahometi eſſe veram. Et tamen iſta ſunt abſurda. Di
cendum primò, quòd non eſt ſimile de iſta multitu-
dine Eccleſiæ, & de illis, quia iſta ſupernaturaliter, &
ex priuilegio Dei aſſiſtente ſibi Spiritu ſancto non po
E teſt errare, quia Spiritus ſanctus non poteſt errare: ip-
ſa tamen in actionibus ſuis dirigitur à Spiritu ſancto;
Quod patet quando Eccleſia, ideſt, concilium gene-
rale diffiniuit dicens: placuit Spiritui ſancto, & nobis.
Actu. 15. & Chriſtus dixit. Matth. vlt. Ego enim vobiſ-
cum ſum vſque ad conſummationem ſæculi, ideſt, nõ
timeatis, quia ego ero ſemper vobiſcum, ſcilicet, cum
Eccleſia dirigendo eam ne erret vſque ad finem ſæ-
culi. Et licèt ipſa verba dicerentur tunc Apoſtolis,
& cæteris congregati, non intelligitur de eis, vel de
aliquibus perſonis ſingularibus: quia nullus eſt, cum
quo Chriſtus poſſit ſtare vſque ad finem ſæculi, cùm
quilibet moriatur, ſed conuenit eccleſiæ: quia illa du-
rabit vſque ad conſummationem ſæculi. Multitudo
autem

Credere vniuerſalẽ Eccleſiam eſt principalis articulus fidei, & maior omnib' alijs articulis.

autem gentilium Saracenorum non dirigitur à Deo:
ideo poteſt errare,& errat. Quia tamen arguendo cō-
tra paganum,qui non concedit fundamenta fidei ip-
ſe non concederet eccleſiam vniuerſalem regi à Spi-
ritu ſancto magis quam multitudinem gentilium,aut
Saracenorum,& ſic non ſtaret, quòd ex multitudine
eccleſiæ concordantis colligitur verum eſſe quod aſ-
ſerit. Dic patere aliter, quòd etiam non præſuppoſita
fide rationabiliter iſta tanta multitudo concordans in
vnum arguit verum eſſe quod creditur. Et cùm ar-
guitur de gentilibus, dicendum vno modo,quòd om
nes gentiles colebant Idola,ſed plurimi erant,qui nul
la colebant:ſed perſiſtebant in cognitione, quæ natu-
raliter à Deo haberi poteſt,ſic dicit Apoſtolus ad Ro
ma.1. Inuiſibilia Dei, &c. Qui autem colebant Idola
potius erant viri ſimplices, qui faciliter errare pote-
rant. Secus eſt in fide,cui tam ſimplices, quàm peri-
tiſſimi ſpontè colla ſubijciunt,immo ipſi, qui peritio-
res ſunt melius credunt,quia abundantius cognoſcūt:
Secundo, quia illi, qui colebant per errorem tanquā
putantes ibi eſſe veram diuinitatem, ſed multi cole-
bant propter conſuetudinem,& traditiones paternas.
Alij autem propter timorem, quia non colentes pu-
niebantur,ſicut patet de Martyribus. Alij autem va-
rijs ex cauſis,& interdum propter adulationem,vtpo-
tè quando colebantur ſimulachra Regum:quia vt ſi-
bi complacerent ſubditi ſtatuas eorum adorabant;
Sic ait Fulgentius in Mythologiis, & Magiſter in hi-
ſtoriis ſcholaſticis. Secus autem de fide, quia hic nul-
lus tenet eam niſi quia firmiter credit ſic eſſe, & ma-
ximè fit hoc per viros peritos in lege, qui intelligunt
aliquid de eo,quod credunt, & ſciunt quomodo, &
cur credunt. Tertiò,quia adhuc ſemper ſtat,quòd tā-
ta multitudo, quanta eſt eccleſiæ non poſſit errare,
quando in vnum concordat. Cùm autem dicitur de
gentilibus Idola colentibus, dicendum quòd illi non
errabant in eo,in quo concordabant, ſed in quo di-
ſcordabant: nam omnes concordabant, quòd Deus
colendus eſſet, & in hoc non errabant, quis tamē eſ-
ſet ille Deus neſciebant,& in hoc diſcordabant quidā
colentes Iouem, alij Mercurium, alij Saturnum, alij
Aſtaroth, alij Bahal, & ita de multis alijs Dijs, quia
quaſi non erat aliquis populus, qui non haberet pro-
prios Deos. Et ſic concordabant omnes homines in
eo quod erat naturale, & iuſtum, ſcilicet, debere coli
Deum:ſed diſcordabant circa ipſum Deum, & dice-
bant,quòd eſſe talem, vel talem Deum pertinebat ad
legem poſitiuam, quæ eſt per voluntatem humanā,
ſic ait Ariſt.5. Ethic.cùm diſtinguit ius naturale, & le-
gale,ideſt,poſitiuum, & dicit quòd ad legale pertinet
ſacrificare Braſidæ, & ſeminalia, & tamen legale iu-
ſtum eſt, quod non differt ſic, vel aliter ſe habere à
principio:ſed differt,cùm poſitum fuerit, ideſt,ius le-
gale propriè eſt,quod non habet rationem,quare ma-
gis fiat ſic,vel ſic:ideo ex principio, ideſt, antequam
ponatur non differt magis ſic facere, quàm è contra-
rio: ſed differt cùm poſitum fuerit,ſcilicet, quia tunc
obligat ad determinatè agendum, & tamen ſacrifica-
re illi, vel alij Deo erat per voluntatem populorum,
ideo cùm illi diuerſimodè ſtatuerent diuerſos Deos
colebant.Et ſic concedendum,quòd magna pars mū-
di errabat,non tamen concordabant omnes in eodē
errore, ſed quidam ſic errabant, & alij ſic:ita vt ſicut
cuilibet populo erat proprius Deus, eſſet ei proprius
error. Concordare tamen maiorem partem mundi
in eodem errore non videbatur poſſibile, nec vnquā
fuit. De lege autem Chriſti eſt aliter, quia tota eccle-
ſia vniuerſalis diffuſa per totum orbem in tanta di-
uerſitate linguarum, & morum,& totius communi-
cationis eādem tenet fidem, & eoſdem libros ſacros,

F nec reperitur vnum iota plus apud iſtas gentes,quàm
apud illas. Non poterat ergo tam amplus error eſſe,
tam concordis: nam nullum ſimilem dabis in toto
orbe. Item apparet veritas eccleſiæ vniuerſalis. Nam
quando durabat cultus idolorum Philoſophi diſcor-
dabant à plebeis,& à poetis: vt patet per Tullium lib.
primo,& ſecundo de natura Deorum:ſic & etiam lo
quitur Daria ad Chriſantum, cùm diſputant de Dijs
gentium,vt eccleſia legit in vita ipſorum: in eccleſia
autem ſecus eſt:quia de Deo,quem colimus, & de fi-
de, quam tenemus idem iudicium eſt magnis & par-
uis, ſapientibus & inſipientibus: nec quiſquam ab a-
lio diſcrepat. Item ille error cultus idolorum quantū-
cunque eſſet diſcors, adhuc non tenebat homines ſi-
G bi alligatos:quia ſic crederent verum, & bonum eſſe,
ſed magis per timorem, & alias cauſas. Nam punie-
bantur qui relicto illo cultu tranſibat ad alium: ſecus
autem de lege Chriſti, quam tenet eccleſia uniuerſa-
lis:nam ad illam nemo cogebatur, ſed potius cogebā-
tur gentes, vt non ſuſciperent eam. Tantus tamen e-
rat amor ad illam, quòd vt eam ſuſciperent expone-
bant ſe omnibus periculis, & tollerabant tormenta
grauiſſima,& inauditas mortes ſubibant,qđ nō fieret
niſi iudicarent illam eſſe ualde bonam, & veriſſimā,
Item quòd eſſet ille error apparuit, quia cùm totus
orbis erraret in Idolis, licèt vario modo nemine cogē-
te,adueniente Chriſti lege in eam totus orbis credi-
dit vbicunque prędicabatur,cùm à principio nihil fue
rit,& per homines rudiſſimos prædicaretur, qui nul-
lius dignitatis,nullius ſapiētiæ humanæ erant: omnes
H Reges terræ, omnes altiſſimi ſapientes ſe eis ſpontè
ſubiecerunt. Hoc autem unde niſi, quia in ea ſola vi-
debant eſſe uerum ſine errore,& bonum ſine imper-
fectione. Hoc autem non probamus ex aliquo funda-
mento fidei, ſed totus ipſe orbis confitetur, nec Iudæi
hoc negant, ſcilicet, quomodo fides Chriſti aliquan-
do nulla fuit, & quomodo ſibi ſubiecit orbem terræ.
Erubeſcant ergo omnes infideles,quia nihil taliter fie-
ri potuit niſi Deus illud faceret ſpeciali opere ſuo, qa
nihil tale potuerunt oſtendere factum fuiſſe circa ali-
quam religionem introducendam in toto orbe. Quia
ergo rem ſine exemplo factam vident, illam à Deo fa-
I ctam fuiſſe conſiteri neceſſe erit. In gentilibus autem
multi tranſibant ad fidem Chriſti, & ſucceſſiuè om-
nes tranſierunt. Poſtquam tamen aliquis ſuſcepit fi-
dem Chriſti,nunquam ad aliam tranſit, ſed tamen ſi
in ea putaret eſſe errorem, vt in cultu idolorum,ſicut
à cultu eorum tranſierat ad legem Chriſti, ita à lege
Chriſti tranſiret in alium ſtatum. Signum ergo eſt, ꝙ
quicunque eam cognouerūt iudicant illam eſſe opti-
mam,& ſine errore. Nec obſtat ſi quis dicat,quòd ne-
mo audet ab ea tranſire ad alteram timore pœnarū,
Nam in eccleſia primitiua, cùm eſſent pauci chriſtia-
ni non habebant poteſtatem puniendi eos, qui rece-
dere vellent à fide:ſed potius inuitabantur illi à genti-
libus ad tranſeundum promiſſis magnis honoribus,
& diuitiis: vt patet in legenda ſanctorum: nemo tamē
tranſibat. Item non tenet timor pœnæ hominem in
K lege Chriſti, quia ſi ſolus timor pœnæ eſſet non poſ-
ſet tenere. Quod patet de ſtatu gentilium, quando
cœpit prædicari lex Chriſti. Nam grauiores pœnæ, &
cùm maiori atrocitate inferebantur tunc conuerſis
ad Chriſtum de gentilitate, quàm nunc infliguntur
recedentibus à lege Chriſti. Illæ tamen pœnæ quan-
tumcunque grauiſſimę non potuerunt tenere genti-
les,quin contra mandatum Imperatorum, & leges ar-
matas tranſirent ad Chriſtum. Ita nec nunc Chriſtia-
ni poſſent manere in lege Chriſti, niſi ſumma hone-
ſtas,& excellentia eius ipſos alliceret. Nam cùm ipſa
ſit bonum tam excellens, & cuilibet apparens, quaſi
quodam

quodam naturæ vinculo omnem hominem rectè intelligentem ſibi obligat. De hoc autem plurima ſunt, ſed quia pertinent ad differentiam legis Chriſti ab alijs legibus, omittentur hic, & dicetur latius in libro de quinque legibus. Cùm autem obijcitur de Saracenis, quorum eſt tanta copia, quòd teneant errorem, & concordent, cùm omnes teneant Mahometum: dicẽdum primò, quòd non eſt omnino concordia inter eos ſuper iſto errore, quia Alchoranus, in quo tota lex ipſorum eſt, & dicitur à Deo traditus Mahometo, tanta mendatia, & tam aperta, & impoſſibilia multa, & varia abſurda, & inhoneſtiſſima, immo beſtialia continet, quòd non concorditer recipitur: ſed communiter dicitur, quòd Philoſophi inter Saracenos non recipiunt Alchoranum. Secus autem in lege Chriſti: quia nemo eſt magnus, aut paruus, qui non ęqualiter recipiat omnia contenta in libris ſacris. Secũdò dicendum, quòd Saraceni non propriè errant, ſed errare volunt; quia ille propriè errare dicitur, qui volens verum & bonum conſequi, ex defectu intellectus contrarium eligit, & proſequitur. Saraceni tamẽ non ſic: quia qui inter eos aliquid ſapiunt, licèt videãt illam legiſlationem omnino eſſe irrationabilem, & beſtialem: quia tamen carnalis eſt, & nullum delectabile vetat, tenent ipſam, cùm ipſi delectabile deſiderent, ſicut omnis homo illud naturali deſiderio proſequitur. Accidit autem à contrario in lege Chriſti, quæ vetat nobis delectabilia non ſolùm in opere, ſed etiam in deſiderio. Iuxta illud Matth. Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt in corde ſuo. Præcipit etiam multa grauia, vt diligere inimicos, & orare pro perſequentibus nos, & ſimilia, quæ valde repugnant humano deſiderio: & tamen cum omnibus his difficultatibus, quales nunquã fuerunt in vlla legiſlatione diuina, aut humana, totus mũdus ſe voluit ſubijcere huic legi. Et non inducebat eos ad hoc admodum bonum quod temporaliter ſentirent, ſed ſolùm honeſtas, & veritas apparens ipſius legis. Nam quantum ad factum temporalẽ nulli pauciora bona ſentiũt, quàm chriſtiani. Sic dicit Apoſtolus. 1. Corint. 15. Scilicet: Si in hac vita tantùm in Chriſto ſperantes ſumus, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus, ideſt, ſi ſolùm Chriſtum amamus propter bona, quæ temporaliter ſperamus, nulla gens eſt miſerabilior, quàm nos. Nã cæteri hoĩes põt perfrui delectabilibus ad ſenſum iuxta voluntatem ſuã, nos autem à Chriſto prohibemur. Non eſt ſimile de errore Saracenorum. quia illa lex immo inſania introducta fuit inter viros ſimplices, qui nihil nouerant, & faciliter decipi poterant: lex autem Chriſti omnes ſapientes huius ſæculi, qui errare non poterant, faciliter ſibi ſubdidit. Tertiò, quia illa impietas Mahometi armata manu introducta eſt, & dilatata per orbem, & armata manu & non rationibus defenditur: ſic enim iuſſit impius Mahometus, quòd gladio defendatur lex. Dixit etiam, quòd Deus miſerat eum ad dandã legem, non oſtendendo aliqua miracula, ſicut priores prophetæ oſtenderant: ſed per potentiam gladij ſubijciendo ſibi repugnantes. Lex autem Chriſti in manſuetudine, & charitate introducta eſt operationibus miraculorum, qualia ſæculum nunquam viderat. Nunc verò rectiſſimis rationibus defenditur contra quemcunque volentem arguere, & impugnare ipſam ſic dixit Beatus Petrus. 1. Pet. 3. Scilicet: Dominũ autem Chriſtum ſanctificate in cordibus veſtris: parati ſemper ad ſatisfactionem omni poſcenti vos rationem de ea, quę in vobis eſt fide & ſpe. Nulla aũt arma fuerunt in introductione, aut defenſione eius. Sic dicit Apoſtolus. 2. Corinth. 1. Arma militiæ noſtræ non ſunt carnalia, ſed potentia Deo ad deſtructionem extollentem ſe aduerſus ſcientiam Dei, & in captiuitatem redigentes omnes intellectum in obſequiũ Chriſti. Intellectus tamen non captiuatur per arma carnalia, quæ ſoli corpori nocent: ſed ſpiritualibus, ſcilicet, rationibus, & operibus miraculorum, quæ ipſum in totum conuincunt, & captiuant in obſequium Chriſti, ideſt, vt credant in eum, & colant ipſum. Apparet igitur, quòd non fuit ſic de erroribus gentilium, & Saracenorum ſicut de fide Chriſti. Et ſic manente tãta multitudine, quanta eſt eccleſia vniuerſalis, non poterat decipi, vt propriè erraret ſine ſpe temporalium ſolùm ex ipſa legis conſideratione, maximè quia ita concorditer erraret, & tanto tempore maneret iſte error inconcuſſus, immo quotidie creſceret. Conſtat ergo ex his, quòd non ſolùm ex priuilegio Dei conſeruantis eccleſiam ſuam ipſa non poſſit errare: immo etiam videbatur quaſi impoſſibile exiſtentibus omnibus, quæ dicta ſunt, quòd tanta multitudo poſſet in aliquo concorditer errare, aut decipi. Conſiderandum vlterius, quòd iſte fuit modus conuenientior ad hoc, quòd fides non poſſet deficere, nec ſubeſſe ſibi aliquod falſum, ſcilicet, quòd eccleſia vniuerſalis non poſſet errare, quàm aliquis alius. Nam dato, ꝙ confiteremur omnes libros ſacros eſſe veros, & ſcriptores eorum in nullo potuiſſe errare: non ſufficiebat hoc ad hoc quòd fides maneret ſine errore, quia per tanta tempora poterant iſti libri corrumpi ab aliquibus hęreticis. Ideo ſi eccleſia uniuerſalis poſſet errare, neſciremus, an vera nunc crederemus. Cùm autem dicatur eccleſiam non poſſe errare, & tamen eadẽ eccleſia numero eſt nunc, quæ fuit tempore Chriſti, & per ſucceſſionem idem ſemper tenuit, nec vllo tempore deſijt eſſe, ſi ſemel à Chriſto ſuſcepit veram fidem, non erat ullus modus, quo poſſit fieri error in ea: ſicut ſi Euangeliſtæ, & Apoſtoli, qui fidem introduxerunt, manerent ſemper actualiter inter nos, non poſſet eſſe dubium de fide, ita cùm eccleſia vniuerſalis, quæ ab illis fidem ſuſcepit maneret nunc eadem numero, quæ tunc erat, non poteſt fieri variatio in fide, quam ipſi tradiderunt. Item vtilius eſt eccleſiam non poſſe errare, quàm libros ſacros nõ poſſe falſum continere. Nam dato, quòd conſtaret, quòd illi traditi fuiſſent veriſſimi, & quòd poſtea impoſſibile fuiſſet eos corrumpi ab hæreticis, adhuc nihil proficeret, ſi eccleſia vniuerſalis poſſet errare: quia ſuper intellectu ſcripturarum orirentur diuerſitates, & non erat aliquis ad quem rationabilius pertineret diffinire in illis dubijs, quàm ad eccleſiam. Si autem illa poſſet errare in intellectu ſcripturæ, non proficeret vero eſſe libros ſacros, cùm iam nos falsè intelligeremus, & falſa crederemus. Ideo dicendum, quòd non fuit vllo modo poſſibile fidem Chriſti manere incorruptam niſi concedatur eccleſiam vniuerſalem non poſſe errare in fide. His præſuppoſitis, dicendum eſt quomodo Euangeliſtæ faciant fidem. Et dicendum, quòd nos non credimus Euangelio propter iſtos quatuor Euangeliſtas, qui id aſſerunt concorditer, ſed propter eccleſiam, quæ id aſſerit tenendum quod ipſi dicunt. Quia non ſolùm propter quatuor, ſed etiam nec propter mille crederemus niſi eccleſiæ crederemus. Ideo non oportet, quòd Euangeliſtæ nunc nobis fidem faciãt, ſed quòd facerent fidem à principio ipſi eccleſiæ, vt ſemel eos eccleſia ſuſciperet. Nam poſtquam ipſa ſuſciperet, non propter eos, ſed propter ipſam crederemus. Modus autem quo Euangeliſtæ facerent fidem eccleſiæ erat duplex. Primus erat per rerum euidentiam, quæ negari non poterat. Nam Euangeliſtæ ſcripſerunt poſt mortem Chriſti pauco tempore, ita ꝙ erant tunc plurimi in eccleſia, qui viderant omnia geſta Chriſti, & fuerunt ſemper cum eo: & ſi Euangeli-

Duplex modus, per quẽ Euangeliſtæ eccleſiæ fidẽ faciant.

ſtæ in aliquo mentirentur, poterant conuinci per totam eccleſiam, cuius magna pars, & excellentior interfuerat omnibus geſtis Chriſti, & ſciebat pleniſſimam veritatem. Et ſic de veritate Euangelica conſtitit eccleſiæ non ſolùm per duos, vel per tres teſtes, q in iudicio plenam fidem faciunt, ſed per notorietatẽ facti, qua nulla poteſt eſſe maior probatio, ſcilicet, qa toti eccleſiæ notorium erat iſtos vera dicere, cùm magna pars eccleſiæ, & præcipua, & dignior poſſet teſtificari de his tunc quia interfuerat eis. Et ſic nullum dubium potuit eſſe à principio de Euangeliſtis, quando eccleſia recepit eos. Secundò conſtabat hoc eccleſiæ per approbationem, quam impoſſibile erat deficere. Nam Matthæus, & Ioannes fuerunt Apoſtoli, & ſcripſerunt, & de iſtis conſtabat eccleſiæ, quòd impoſſibile eſſet eos mentiri, maximè in fide, cùm per Spiritum ſanctum confirmati eſſent ad introducendam fidem. De Marco, & Luca non apparet, an eſſent confirmati, eo quòd ipſi non fuerunt de illis, ſuper quos deſcendit Spiritus ſanctus in die Pẽtecoſtes Actuũ 2. Sed poſtea cõuerſi ſunt per Apoſtolos ad Chriſtum: fuerunt tamen Euangelia eorum approbata per Apoſtolos, qui errare non poterant. Nam Euangelium Marci fuit approbatum per Beatum Petrum, qui id eccleſiæ ſua auctoritate legendum tradidit. vt ait Hieronymus in libro de Illuſtribus viris. Euangelium autem Lucę approbauit Paulus, dicens Lucam laudari in Euangelio apud omnes eccleſias. 2. Corint. 8. Suſceperat enim ipſe Euangelium ab ore Pauli, qui illud per reuelationem habuerat. ad Gala. 1. Eccleſia ſciebat iſtos Apoſtolos non poſſe errare. Cùm ergo illi approbauerint iſta Euangelia, nullum dubium poterat manere eccleſiæ de illis. Poſtquam autem eccleſiæ facta eſt fides ſufficientiſſima de illis, nihil aliud eſt neceſſarium ad hoc, quòd nos firmiter credamus propter illos quatuor homines, quos non cognouimus, ſed propter eccleſiam uniuerſalem, in qua ſunt mille millia, & innumerabiles homines, qui nobis idem teſtificantur concorditer, & iſtamet eccleſia, quæ nunc eſt eadem numero per continuationẽ indeſinentem quæ tunc erat, quando eſt facta ſibi pleniſſima fides de veritate Euangeliſtarum. Ideo nemo eſt, qui dubitare debeat: cùm eccleſia credat, quæ per modum dictum non potuit tunc, nec nunc poteſt circa hoc decipi, aut errare. Conſiderandum vlterius, ꝙ Euangeliſtæ ſi conſiderentur ſolùm quantum ad viam iuris humani traditam de faciendo fidem, non facerent nobis ſidem plenam, immo nec ſemiplenam. Nã non poſſent facere fidẽ, ſicut notarij: quia nõ tenuerũt in aliquo formã notariorũ, vt ſupra declaratum eſt. Non etiam facerent fidem, ſicut teſtes, quia oportebat ad hoc, quòd eſſent teſtes iurati, quia aliàs nulli creditur in iure, quantæcunque ſit auctoritatis, aut præeminentiæ. Iſti tamen non iurauerunt ſe uera dicere. Secundò requiritur, ꝙ atteſtationes recipiantur mandato iudicis: ideo id, quod quiſque aſſeruerit, etiam ſponte iurando, & iudex non coegerit eum deponere in cauſa, teſtimonium eius nullum eſt. Ideo ad hoc, ꝙ Euangeliſtę facerent fidem in forma teſtium, oportebat quod per aliquem iudicem habentem poteſtatem ad hoc interrogarentur ſigillatim de factis Chriſti generaliter, vel particulariter, & illi interrogati cogerentur tradere atteſtationes ſuas in ſcriptis. Requirebatur etiam, quòd in eorum libris ſcriberetur, cuius iudicis auctoritate ad dicendũ hoc compulſi ſunt, & quòd conſtaret, quòd iſti iurati talia depoſuerunt, & hoc deberet cõſtare per publica ſcripta aliquorum tabellionum: nihil tamẽ horum obſeruatum eſt: ideo ſecundùm formam iuris etiam non ualerent tãquam teſtes. Solùm ergo modo humano reciperentur dicta

F eorum tanquam dicta hiſtoriographorum, in quibus non requiritur aliqua cæremonia, vel forma iuris, fides tamen illis pauca adhibetur, ſcilicet, quia nemo ex neceſſitate cogitur illis credere, ſicut cogitur credere ſcriptis tabellionum, & atteſtationibus teſtiũ receptorum in forma iuris. Et ſic fides Euangeliſtarum de rigore iuris humani eſſet nulla, vel pauca, ſicut fides de Bello Troiano, vel de alijs rebus hiſtoricis. Et ſic nemo cogeretur credere. Fuit ergo fides Euangeliſtis aliter data, & nõ ex forma iuris humani, vt ſupra dictum eſt. Dicendum tamen, quòd quantacumque ſit fides Euangeliſtarum, adhuc magis tenent formam hiſtoriographorũ, quàm notariorũ, vel teſtium, quia à hiſtoriographo requiritur ſolùm, quòd ipſe ſit certus ſe

G vera dicere, & hoc fuit pleniſſimè in Euangeliſtis, vt infra dicetur. Conſiderandum etiam, quòd nulli notarij, quantumcunque ſeruauiſſent formam iuris humani, poſſent facere fidem nobis de rebus, de quibus fecerunt fidem Euangeliſtæ ad hoc, vt totum ſæculum teneretur ita illis conformiter aſſentire. Primò propter magnitudinem rerum, quæ tantæ ſunt, quòd non poſſunt eſſe maiores: tam ex parte ipſarum cùm excedant naturam plurimæ earum, tam quantum ad nos, quia totum bonum noſtrum arbitramur cõſiſtere in aſſentiendo illis rebus, & totum malum in non credendo illas. Secundò quia fides, quæ fit per tabellionem, licet reputetur in iure neceſſaria, eo quòd non poteſt haberi maior, non tamen creditur, quòd ſit neceſſaria, quia

H ſcimus tabelliones tam ex uoluntate, quàm ex errore interdum falſa ſcribere, & ſæpe de falſitate eſſe conuictos. Et ſic nõ ſumus ſecuri an verum ſcribant. immo permittitur cuilibet uolenti obijcere contra tabellionem ad probandam falſitatem. Iſtud autem non eſt in fide, quia intellectus noſter debet ita aſſentire omnibus, quæ ſcripta ſunt in libris ſacris, quòd non ſolùm credat nihil eſſe ibi falſum, ſed etiam quòd credat impoſſibile fuiſſe ſcriptores eorum mentiri. Et ſic iſta fides tradita libris ſacris incomparabiliter eſt maior quã fides, quæ de iure traditur notarijs, & quòd nulli permittitur obijcere quicquam contra aliquem librum ſacrum, ſicut permittitur obijcere cõtra tabellionem, etiam ſi ualde uerax ſit. Tertiò quia tabelliones fidem

I habent inquantum eorum ſigna cognoſcuntur. Per tot autẽ gentes, & tam uarias totius orbis eſſe aliquos notarios, qui à toto orbe cognoſcantur, & totus orbis illis credere vellit, difficillimum eſt. Ratio tamen præcedens efficacior eſt. Requiritur igitur valde maior fides in ſcriptoribus Sacræ Scripturæ, quàm in notarijs. Ideo ſequendo formam iuris, non ſolùm quatuor notarij, immo nec decem mille concordantes in unum, & obſeruantes omnes ceremonias iuris non facerent nobis fidem de Euangelio: eo modo, quo illi credimus. Aliquis quæret, quare non ſcripſerunt Euangeliſtæ, ſicut notarij, cùm potuiſſent tenere formam illorum. Dicendum, quòd propter multa: primò, quia notarij non poterat facere fidem de Euangelio, ſicut nos

Dubiũ quare Euangeliſtæ non tenuerunt formam notariorum,

K credimus propter tres rationes ſupra poſitas. Secundò, quia non poterant Euangeliſtæ ſeruare omnes cæremonias notariorum ſecundùm iura, quia multa fuerunt, quibus non interfuerunt, ſicut illa, quæ Chriſtus fecit antequam vocaret eos, & aliquibus nullus poterat intereſſe, nec notarius, nec teſtis: ſicut de reſurrectione Domini, & de quibuſdam apparitionibus. Tertiò quædam res erant, de quibus teſtimonium perhibent Euangeliſtæ, quibus ſecundùm naturam ſuam repugnat poſſe probari via humana, ſicut quòd Chriſtus ſedet ad dexteram patris. Mar. vlt. & quòd Chriſtus erat uerbum diuinum ab æterno exiſtens cum patre. Ioan. 1. & ſic de cæteris. De talibus autem notarij non perhibent ſidem, cum nec ipſi poſſent intereſſe,

nec

nec teſtes illis rebus, vt per viſum illas appræhendant.
Quartò, quia quod inutile eſt, & impertinens de iure
non admittitur, ſicut non admittunt iura quemquam
ad probandum id, quod probatum non prodeſt. Sic
autem quòd Euangeliſtæ obſeruarent omnes cœre-
monias notariorum de iure erat laborioſum, & illis
obſeruatis non ſequeretur vtilitas, quia non fieret per
hoc plena fides. Ideo inconueniens erat, quòd ſe arcta-
rent ad illas. Quintò, quia cùm quis habet aliquam
probationem efficacē, ſuperuacuo laborat circa pro-
bationes debiles: ſed Euangeliſtæ habebant alium mo
dum auctoritatis maiorem, per quem eis crederetur
firmiſſimè: vt ſupra dictum eſt, ideo ſuperuacuo vel-
lent ſeruare cœremonias notariorum ſecundum ius.
B Simile dicit Chriſtus Ioan. 5. ſcilicet. Vos miſiſtis ad
Ioannem, & teſtimonium perhibuit veritati. Ego au-
tem non ab homine teſtimonium accipio. Et infra:
Ego autem habeo teſtimonium maius Ioanne. Ope-
ra enim, quæ ego facio, teſtimonium perhibēt de me.
Et eſt ſenſus, quòd Chriſtus dicebat ſe eſſe Meſſiam:
& Iudæi miſerunt ad Ioannem ad ſciendum an Chri-
ſtus eſſet Meſſias, Et ille perhibuit teſtimonium veri-
tati, dicens excellentiam Chriſti, ſcilicet, quòd erat
Agnus Dei, qui tollebat peccata mundi. Io. 1. Chriſtus
tamen dicit, quòd non accipit teſtimonium ab homi-
ne, ideſt, non vult probare Iudæis ſe eſſe Meſſiam per
hoc, quòd Ioannes dixit eum eſſe Meſſiam, quia ipſe
habet teſtimonium maius Ioanne: ideſt ipſe habet ali-
C quid per quod firmius probet ſe eſſe Meſſiam, quàm
per verbum Ioannis, quod poterat negari, vel falſifica-
ri. Opera tamen, quæ Chriſtus faciebat, ita clarè de-
monſtrabant eum eſſe Meſſiam, quòd non poterant
negari, ideo dixit: Opera, quæ ego facio, teſtimonium
perhibent de me, ſcilicet, magis quam verbum Ioan-
nis. Et ſic licèt teſtimonium Ioannis apud Iudæos eſ-
ſet magnum, noluit Chriſtus illum recipere, quia ha-
bebat aliud maius. Et ſic Euangeliſtæ cùm haberent
aliunde maiorem fidem, non deberent ſequi cœre-
monias notariorum, per quas pauca fides eis debeba-
tur. Sextò, quia non ſolùm non proficiebat Euange-
liſtis obſeruatio cœremoniarum notariorum, ſed etiā
nocebat, quia per hoc minueretur auctoritas eorum,
D Nam cùm aliqui viderent Euangeliſtas obſeruare cę-
remonias notariorum de iure, putarent eos velle ex
hoc fidem accipere, & tunc non daretur eis maior fi-
des, quàm datur notarijs de iure. Et hoc eſſet minue-
re auctoritatem ſcripturæ: cùm fides notariorum non
ſufficiat ad cogendum intellectum noſtrum, ſed poſ-
ſumus de eis dubitare, & obijcere contra eos, quod
nequaquam in fide recipitur, vt ſupra dictum eſt: ideo
non ſolùm Euangeliſtę non uſi ſunt cœremonijs no-
tariorum, ſed etiam uidetur, quòd non licuit eis uti il-
lis, quia infirmarent certitudinem fidei catholicæ. Et
iſta eſt ratio multum efficax. Nunc autem dicendum
de ſingulis cęremonijs ipſorum qualiter non conue-
niebant Euangeliſtis. Prima erat, quòd notarij in-
terſint, & dicant ſe interfuiſſe. Iſta non conuenie-
E bat Euangeliſtis, quia interdum non interfuerunt re-
bus, interdum intereſſe non potuerunt: interdum
erant res tales, quibus repugnabat aliquem homi-
nem intereſſe. Secunda non conueniebat, ſcilicet,
quòd notarius apponat teſtes, quia hoc fit, ut ab au-
ctoritate teſtium ſortiantur fidem ipſa ſcripta nota-
riorum: ita ut ſi dubitaretur de ueritate ſcriptorum,
poſſet probari per teſtes appoſitos in ſcriptis rem eſ-
Non conueniebat euāgeliſtas adhibere teſtes propter iſta cauſas.
ſe ueram, vel falſam, Euangelia tamen, & omnes li-
bri Sacræ ſcripturæ durare debebant uſque ad finem
ſęculi, & ſic non poſſet recurri ad teſtes ſuper uerita-
tē rerum; ideo non erat opportunum teſtes appone-
re. Item quia ſi teſtes apponerentur tota certitudo

A ſcriptorum, videretur eſſe ex teſtibus: ſicut eſt in ſcri-
ptis tabellionum. Nulli tamen teſtes etiam ſi eſſent
decem millia, & idem ſimul teſtificantes tantam fidē
cauſarent quanta eſt fides ſacræ ſcripturę, quia ſem-
per licet dubitare contra teſtes, & obijcere cōtra eos,
& ſcimus, quòd ſæpe teſtes mentiuntur, in ſacra ſcri-
ptura nihil tale poſſumus ſuſpicari. Ideo non poterāt
teſtes ſæpe fidem dare, & appoſitio teſtium non ſo-
lùm non proficiebat ad fidem ſacræ ſcripturæ tribuē-
dam, ſed potius nocebat, quia illam diminueret. Nam
ſi teſtes apponerentur, tanta fides ſolùm ſcriptis adhi
beretur, quanta teſtibus de iure datur. Et omnis ta-
lis eſt fallibilis, & de qua licet cuilibet dubitare. Et
iſta eſt ratio efficax, quare non licuit apponere teſtes,
B ſicut ſupra diximus de cæremoniis notariorum. Item
quia interdum teſtes haberi non poſſent. cùm nec ip-
ſi Euangeliſtæ poſſent intereſſe, vt ſupra dictum eſt.
Tertia cęremonia non conueniebat, ſcilicet, anno-
tatio temporum, quia iſta fit de iure propter duo.
Primò propter neceſſitatem contractuum, vt in lo-
cationibus, & conductionibus, & in aliis, in quibus
neceſſe eſt poni tempora, vt ſciatur, quando res inci-
pit, & quando finiri debet, & quando incipiunt obli-
gationes, & quando deſinunt Secundò fit ad conuin-
cendum veritatem, vel falſitatem ipſorum ſcriptorū,
quia ex eo, ꝙ aliquid dicitur geſtum inter tales per-
ſonas tali tempore, po eſt ſciri, an res ſit poſſibilis, &
an ſit uera, vel falſa: quod non colligeretur? ſi non
C annotarentur tempora. In ſacra ſcriptura nihil iſto-
rum erat utile, quare ibi non continentur aliqui con
tractus humani, ſed ſolùm leges, quæ indifferenter
ſe habent ad omnes perſonas, & ad omnia tempora
poſt quàm ſemel cœperint obligare, ſic patet in legi-
bus humanis. Nam in libris tam canonicis, quàm
ciuilibus in vtroque iuris corpore non annotantur
tempora, quando ſingulæ leges, vel decretales æditæ
ſunt, cùm nihil hoc proſit, quia quocunque tempore
factæ fuerint, poſtquam ſemel conſtat eas eſſe leges,
obligant indiſtinctè. Quarta cæremonia annotatio
locorum, & non conuenit Euangeliſtis, quia illa fit
de iure propter duo, Primò propter memoriam
teſtium appoſitorum inſtrumento, ſi aliquando re-
D curratur ad eos ſuper veritate rerum, vt recorden-
tur de re facilius, annotantur loca, & tempora, in
quibus res geſta eſt, Secundò fit ad conuincen-
dum ſcripta eſſe vera, vel falſa. Nam per hoc,
quòd res aliqua inter certas perſonas dicitur eſſe
geſta in tali loco, & tali tempore, poteſt probari
rem eſſe veram, vel falſam, vtpotè ſi perſonæ illæ
nunquam in loco illo conuenerunt, aut conuenire
non potuerunt, vel ſaltem illo tempore annotato cō-
ſtet eas non conueniſſe in eodem loco. In ſacra ſcri-
ptura ſecus eſt: quia iſtæ cæremoniæ de iure ponun-
tur circa res illas, de quibus iuſtè dubitari poteſt. Et
per hoc poteſt probari ſcriptum eſſe verum, vel fal-
ſum. De ſacra tamen ſcriptura non poteſt dubitari,
E nec licet, ideo non debebant talia in ea apponi: quia
per iſta ſignificaretur, quòd de ea licebat dubitari, &
diminueretur eius auctoritas. Item quia iſta pro-
ſunt circa facta recentia, in quibus ex circunſtan-
tia loci, & temporis poteſt colligi rem eſſe veram
vel falſam: libri tamen ſcripturæ debebant dura-
re vſque ad finem ſæculi: ideo ſuperfluum erat ta-
lia apponere, cùm per hoc non adiuuaremur in
aliquo ad cognoſcendum veritatem rerum ſcripta-
rum. Ad primum argumentum in contrarium,
ſcilicet, quòd notarius non poteſt ferre teſtimonium
de his, quibus non interfuit. Dicendum, quòd Euan-
geliſtæ non ſcripſerunt tanquam notarij, nec tanquā
teſtes, vt ſupra probatum eſt, ideo non requirebantur

in eis aliquæ ceremoniæ iuris, ſed ſcripſerunt tanquã
hiſtoriographi, in quibus nihil requiritur, niſi quòd
ſint certi ſe vera dicere, Euangeliſtæ autem, qui non
viderant geſta Chriſti, erant certi ſe vera dicere dupli-
citer. Primò per ſufficientem inſtructionem. Nam
Marcus audierat Euangelium à Petro, & ſicut audi-
uit, ita ſcripſit. Sed ipſe certus erat Petrum nihil men-
tiri, ideo certus erat de ſe ipſo, quòd verum dicebat.
Lucas etiam didicerat Euangelium ſufficienter à
Beato Paulo, & ab alijs, qui viderant geſta Chriſti, vt
ipſe teſtatur Luc. primo, & multa quæ Apoſtoli non
potuerunt videre, didicit à parentibus Chriſti, potiſſi-
mè à Beata Virgine. Nam ſolus Lucas ſcripſit eam
ſalutatam ab angelo, & quomodo ſteterit in domo
Heliſabeth, & de angelo annunciante gaudium pa-
ſtoribus die natalis Domini, & multa alia, quæ perti-
nent ad Chriſti conceptionem, & natiuitatem, & in-
fantiam: ideo communiter aſſentitur à doctoribus ec-
cleſiæ, quòd Beatus Lucas didicerat iſta à Domina
noſtra, quæ vixit longo tempore poſt Chriſti mortẽ,
& concurrebant ad eam chriſtiani, vt conſolarentur,
uidendo eam, & annunciaret eis multa de Chriſto, ſ.
quomodo ſe habuerat cum eo in nutritione eius, &
in reliqua ætate tenera. Quia in hoc gaudebãt nimiũ,
vt ſcirent totam vitam Dei & Saluatoris ſui. Et hoc
patet in Eccleſiaſtica hiſtoria, quam ſcripſit Ruphi-
nus Græcus, & compleuit Hieron. ibi Beatus Ignatius
martyr patriarcha Antiochenus deuotiſſimus Domi
næ noſtræ ſcripſit multas literas ei, & meruit ab ea re-
cipere reſponſales. Habentur autem exemplaria ipſa-
rum literarum ibidem, in quibus Beatus Ignatius vo-
cat Dominam noſtram Mariam Chriſtiferam, & pe-
tit ab ea, vt dignetur venire in Antiochiam, quia mul-
ti viri, & maximè feminæ deſiderabant aduentum e-
ius, ut quærerent ab ea multa de eis, quæ cum Chri-
ſto geſſerat. Et ſic Lucas per Dominam noſtram po-
tuit ſufficienter inſtrui, & illam impoſſibile erat men-
tiri, tum quia omnia uiderat, tum quia per Spiritum
ſanctum confirmata erat ſuper omnem creaturam.
Secundò euangeliſtæ erant certi ſe dicere vera. quia
ſciebant ſe dirigi à Spiritu ſancto. Nam ſicut ait Aug.
libro primo de Concordia Euangeliſtarum, & Hiero,
in prologo ſuper Mattheum, qui incipit. Plures fuiſ-
ſe Euangeliſtas, impoſitum eſt à Spiritu ſancto onus
ſcribendi, & eo dirigente ſcribebant, vt ſupra magis
declaratum eſt, ideo non poterant dubitare an uera,
uel falſa ſcriberent. Ad ſecundum cùm dicitur, ꝙ
etiam Matthæus, & Ioannes, qui viderunt non ſcri-
pſerunt ſufficienter, dicendum quòd licèt non vide-
derint omnia, immo licèt nihil vidiſſent, ſufficienter
ſcribere poterant, ſicut declaratum eſt de Marco,
& Luca quantum ad ea tantùm, quæ fuerunt ante vo
cationem ipſorum, potuerunt informari per Chriſtũ
à quo de illis quærerent, vel à parentibus Chriſti, vel
ab alijs, qui de hoc nullo modo dubitabant. Et ita di-
cit Auguſt. eos fuiſſe certificatos, libro primo, de Con
cordia Euangeliſtarum.

Lucas multa didicit à B. Virgine de his, quæ ſcripſit in ſuo Euangelio.

Chriſtiani cõcurrebãt undique ad Beatam Virginem, vt eam viderẽt & informarentur de uita Chriſti.

Quibus temporibus Euangeliſtæ ſcripſerunt, Quæſt. XX.

QVAERITVR vlterius, quibus temporibus
Euangeliſtæ ſcripſerunt. Dicendum, ꝙ omnes
Euangeliſtæ fuerunt contemporanei in uita,
licèt non in ſcriptura. Primum patet, q̃a
oẽs fuerunt eodem tpe cum tps fuerit, in quo oẽs ſi-
mul viuebant, & oẽs ipſi nati erant cũ Chriſtus mor-
tuus eſt. Nam duo illorũ fuerunt cũ Chriſto ſemper, ſ.
F Ioannes, & Matthæus. Alij duo poſt mortẽ Chriſti
pauco tpe ab Apoſtolis conuerſi ſunt. ſ. Marcus a Pe-
tro, & Lucas ab aliquo alio apoſtolorum. Et tunc erãt
viri ſicut apparet ex geſtis eorũ, cũ Lucas ſemper ſe-
queretur Paulum à principio prædicationis ſuæ. Mar-
cus verò ſequeretur Petrũ. Secundum patet. ſ. ꝙ non
ſcripſerint eodem tempore, quia Matthæus longe an
te omnes, & Ioannes longe poſt omnes ſcripſit. Pro
quo conſiderandum, quòd viuente Chriſto nullum
Euangelium ſcriptum eſt, ſed ſicut audiebant apoſto
li à Chriſto, ita firmiter retinebant: potiſſimè cũ illa
eſſent facta admiranda, & famoſiſſima, ideo non po-
terant leuiter in obliuionẽ venire. Poſt mortẽ & Chri
ſti aliquanto tempore fuit eccleſia ſine Euangelijs.
G Rõ huius fuit duplex. Prima quia illi, qui tunc erant
omnes fuerant tempore Chriſti, & propter identita-
tem temporis, & propter excellentiam geſtorũ non
poterant in obliuione uenire, ideo non erant tũc libri
neceſſarij, quia nemo erat. qui omnia illa non ſciret.
Secunda fuit, quia libri videbantur eſſe neceſſarij pro-
pter illos, qui prædicaturi erant, illi tamen erant p Spi
ritum ſanctum edocti circa omnia neceſſaria in fide,
ideo non indigebant libro. Cauſa autẽ, & modus ſcri-
bendi Euangelia ſic fuit. ſ. ꝙ Apoſtoli poſt mortem
Chriſti manſerunt aliquanto tempore in Iudæa, & ibi
prædicabant. Et quia Chriſtus dixerat eis, ꝙ irent ad
prædicandum per vniuerſum mundũ. Matth. 16. Di-
uiſerunt prouincias inter ſe per ſortem, & prouenit
B. Matthæo Aethiopia in ſortem. Prædicauit autẽ ali-
quanto tẽpore in Iudæa, & cùm vellet ire in Aethio-
H piam, Euangeliũ, qđ prædicauerat voluit relinquere
eis, quibus prædicauerat, & ſcripſit in Hebræo, & reli-
quit in Iudæa, poſtea tranſiuit in Aethiopiã, quæ nũc
vocatur Nubia vltra Aegyptum contra meridiẽ, vbi
nunc ſunt chriſtiani Aethiopes, qui vocantur Nubia-
ni, & dicuntur tenere fidẽ, quam prædicauerat eis Bea
tus Matthæus. De hoc Hiero, in libro de Illuſtribus vi
ris, & in prologo ſuper Matthæum qui incipit. Plures
fuiſſe, & in alio prologo eiuſdem, qui incipit: Mat-
thæus ex Iudæa. Secundus qui Euangelium ſcripſit,
fuit Marcus, Erat enim Marcus diſcipulus Petri, qui
ab ipſo baptizatus eſt, & ſecutus eſt eum. Et poſtquã
Petrus tenuit ſedem in Antiochia per ſeptem annos,
I & tranſlata eſt ſedes Apoſtolica in vrbem Romam,
prædicabat Petrus in Italia, & erat ibi Marcus cum
eo, qui Chriſtum non viderat, ſed audiuit Euange-
lium à Beato Petro, Et rogatus Romæ à quibuſ-
dam chriſtianis, quòd illud ſcriberet: ſcripſit ſicut
Petrus prædicauerat, Quod poſtea Petrus cogno-
ſcens, legit, & approbauit, & eccleſiæ legendum
ſua auctoritate tradidit, Et tunc Marcus aſſumpto E-
uangelio, quod ſcripſerat abijt in Aegyptum: & fuit
primus Patriarcha Alexandrinus, ibique illud præ-
dicauit, & paſſus eſt, De hoc Hieronymus in libro
Illuſtrium virorum, & in prologo ſuper Matthæum,
qui incipit; Plures fuiſſe, De hoc etiam Clemens li-
bro ſexto Informationum, & in hiſtoria Eccleſiaſtica
Ruphini. Tertius qui ſcripſit fuit Lucas, qui etiam
K ipſe Dominum non vidit, ſed poſt mortem eius ad
fidem conuerſus ac Paulum ſecutus eſt, & totius
peregrinationis eius comes indiuiduus extitit, Di-
dicit autem Euangelium à Beato Paulo, qui il-
lud per reuelationem habuerat. ad Gala. primo, Di-
dicit quoque ab alijs Apoſtolis, qui Dominum præ-
ſentem in carne ſecuti ſunt, quod Paulus non fecit.
Sic ipſe ait primo cap. libri ſui, ſcilicet: Quoniam qui-
dem multi conati ſunt ordinare narrationem rerum,
quæ in nobis completæ ſunt: ſicut tradiderunt no-
bis, qui ab initio ipſi viderunt, & miniſtri fuerunt
ſermonis. Scripſit autẽ Lucas in Græcia, ſcilicet, in par
tibus

Viuente Chriſto nullum Euangelium ſcriptum fuit.

Primus qui ſcripſit Euãgelium fuit Matthæus in Iudæa in Hebræo.

Secundus fuit Marc.

Terti9 fuit Lucas.

tibus Boetiæ, & Achaiæ. Et hoc fuit ad preces Theo-
phili Domini Antiochenæ ciuitatis. Fuerat enim o-
riundus Lucas de ciuitate ipſa, & Theophilus ad fidẽ
per Petrum conuerſus vrbis ſuæ Patriarcha conſtitu-
tus eſt Petro tranſeunte in Italiam, vt quidam volũt.
Siue tamen recedẽte Petro ipſe fuerit Patriarcha, vel
Beatus Ignatius, pro nunc non refert. Sufficit enim, ꝙ
ad preces Theophili Beatus Lucas ſcripſit, & Euan-
gelium ei direxit, vt patet in principio libri, cùm ait: Vi
ſum eſt mihi aſſequuto à principio oĩa diligenter de
oĩbus ex ordine tibi ſcribere optime Theophile, vt co
gnoſcas eorũ uerborum, de quibus eruditus es verita-
tem. Scripſit quoque Lucas ad preces iſtius Theophi
li librum de Actibus Apoſtolorũ, vt patet in princi-
pio eius, cùm ait, Primũ ſermonẽ feci de omnibus, ò
Theophile, quæ cępit Ieſus facere, & docere. Euãge-
lium iſtius Lucæ approbauit Paulus, & dixit illud lau
dari per omnes eccleſias. 2. Corin. 8. ſ. Miſimus cum
illo fratrem, cuius laus eſt Euangelio per omnes ec-
cleſias. i. omnes eccleſiæ particulares laudant eũ de
Euangelio quod ipſe edidit. Fuit autem iſte Lucas cũ
Beato Paulo vſque ad mortem ſuã. Nam & liber de
Actibus Apoſtolorum, quẽ ipſe ſcripſit, maximè con
tinet Actus Pauli, & extenditur vſq; ad bienniũ poſt-
quã Paulus Romæ commoratus eſt. ſ. vſq; ad quartũ
Imperij Neronis annũ, & liber ipſe de Actibus Apo-
ſtolorum in vrbe Romana æditus eſt. Facit aũt ſæpe
mentionem Paulus de Luca, quia comitabatur eum
indeſinenter, vt patet ad Coloſ. 4. ſ. Salutat vos Lucas
medicus. & ſecunda ad Thim. 4. dicitur: Lucas ſolus
eſt mecũ. De his Clemens lib. 6. informationũ, & Hie-
ro. in lib. de Illuſtribus viris, & in prologo allegato, qui
incipit. Plures fuiſſe. & in prologo ſuper Lucã. Quar
tus fuit in ſcribendo Beatus Ioannes, qui longo tem-
pore poſt cæteros Euangeliſtas ſcripſit. Nec videba-
tur iam neceſſitas ſcribendi niſi propter hæreſes in ec
cleſia inſurgentes. Nam cùm Beatus Ioannes longo
tempore poſt Chriſti paſſionem manſerit, cœperunt
circa mortem ſuam hæreſes aliquæ naſci. ſ. Cerinthi,
& Ebionis, & aliorùm, qui negant Chriſtum veniſſę
in carne. De quibus magis dicetur, exponendo prolo-
gum Hieron. qui incipit Plures fuiſſe, & negabant iſti
Chriſtum eſſe Deum. Tres autem Euangeliſtæ præ-
cedentes, licèt geſta Saluatoris diligenter narrauerint;
videbantur de ſola humanitate eius texiſſe hiſtoriã,
i. ſ. ꝙ ex dictis illorum non multum euidenter appare-
bat Chriſtum Deum eſſe. Rogatus ergo fuit Beatus
Ioannes ab omnibus Epiſcopis Aſiæ de Chriſti Deita
te Euangelium ſcribere. Ipſe autem promiſit ſe factu
rum, ſi prius omnes eccleſię Aſianę ieiunarent oran-
tes ad Dominum, vt ei, quod ſcriberet, reuelaret. Et
tunc incœpit ſcribere Euangelium in Aſia circa vrbẽ
Epheſi, in qua ipſe ſolebat morari. Scripſit aũt Euan-
gelium in campo in loco ſemoto ab omni humana
occupatione, & conuerſatione. Et dum ibi fuit, nec vẽ
tus, nec pluuia, nec æſtus, nec aliquod elementum eũ
turbauit, & vſque ad hanc diem eandem reuerentiã
prædicto loco elementa ſeruare dicuntur, vt innote-
ſcat ſanctitas illius diuini Euangelij. De hoc Ruphi-
nus in hiſtoria Eccleſiaſtica, & Hieron. in lib. de Illu-
ſtribus viris, & in prologo allegato, qui incipit: poſt
quæ multa alia ſcripta ſunt, omnia tamen illa eccle-
ſia repulit, vt ſupra declaratum eſt.

Quis ordo ſit in Euangelijs. Quæſt. XXI.

QVAERITVR vlterius, quis ſit ordo inter
libros quatuor Euangeliſtarum. Dicendum,
quòd inter libros ſacrę ſcripturæ reperitur tri-
plex ordo. Primus ſecundùm habitudi-

A dinem temporis. Secundus quantum ad dignitatem
perſonarum ſcribentium. Tertius quantum ad digni-
tatem materię, de qua agitur. De primo patet inter
quinque libros Moyſi, quia Geneſis pręcedit Exodũ,
& Exodus Leuiticum, & ſic de alijs, ſolùm propter or
dinem temporis: quia prius acciderunt ea, quæ haben
tur in Geneſi, q̃ ea, quę in Exodo, & prius illa q̃ quę
in Leuitico: ſic ẽt in nouo teſtõ in Epiſtolis canonicis
prius ponitur Iacobus quàm Petrus, & Ioannes, nõ ꝙ
perſona ſit excellentior, nec materia quę ſimilis eſt in
omnibus canonicis Epiſtolis, ſed quia Iacobus prius
ſcripſit quàm Petrus, & Petrus quàm Ioannes: licèt
de hoc quidam dubitant: de quo magis poterit videri
in prologo ſuper ipſas canonicas Epiſtolas. De ſecun
B do ordine patet, vt in veteri teſtõ inter prophetas ma-
iores & minores: quia libri omnium quatuor prophe
tarum maiorũ ponuntur ante librũ, ſiue libros duode
cim prophetarũ minorũ, & tñ fuerunt prius prophe-
tę minores excepto Iſaia. Qđ patet, quia Iſaias, qui eſt
primus inter prophetas maiores, cœpit ſcribere in die
bus Ozię Regis vſq; ad tp̃a Regis Ezechiæ: vt patet
Iſa. 1. Oſeę aũt, qui fuit primus de minoribus, fuit om-
nino contẽporaneus Iſaiæ. ſ. incipiens ſub Ozia, & fi-
niens ſub Ezechia. Oſeæ. 1. Ieremias tñ & Ezechiel &
Daniel fuerunt multo tp̃e poſt Oſeæ, qa Ieremias cę-
pit ſub Rege Ioſia, & finiuit poſt captiuitatem Baby
lonis. Ieremiæ. 1. Ezechiel aũt in Babylone propheta-
bat. Ezechielis. 1. Daniel etiam in Babylone ꝓpheta-
C uit. Daniel. 1. Iſti tamẽ tres ponuntur ante Oſeæ, & a-
lios prophetas minores, q̃ p̃ceſſerunt eos tp̃e. Et hoc
fuit ꝓꝑ dignitatem perſonarũ. Nã prophetæ maiores
reputati ſunt digniores, eo ꝙ plura q̃ illi dixerunt. De
tertio patet. ſ. de dignitate materiæ in nouo teſtõ. Nã
Beatus Ioannes ſcripſit Apocalypſim, & canonicas
tres Epiſtolas, & Euangelium. Ponitur tamẽ Apoca-
lypſis poſt oẽs libros ſcripturę: non ꝓꝑ auctorẽ, quia
idẽ fecit Euangelium, & Apocalypſim, nec ꝓꝑ ordi-
nẽ tp̃is, quia potius tũc deberet p̃cedere Apocalypſis,
quia prius Apocalypſis ſcripta eſt, q̃ Euangelium, vt
ait Hier. in ꝓlogo ſuꝑ Ioannẽ: ſed eſt ordo in materia:
quia materia Euangeliorũ eſt excellentior. Iõ fuit E-
uangelium Ioannis poſitũ ante canonicas ipſius. Et
D quia canonicæ ẽt Epiſtolæ excędunt in materia Apo
calypſim, fuerunt poſitę ante Apocalypſim. Idẽ patet
in Euãgelio Lucæ, & ĩ libro de actibus Ap̃lorũ. Vtrũ-
que. n. ipſe ſcripſit. Quia tamẽ Euangeliũ excellebat
in materia fuit poſitũ ante actus Ap̃lorũ. De ordine
Euangeliſtarũ dicendũ, ꝙ eccleſia ordinauit eos ſm̃
ordinẽ tp̃is in ſcribendo, vt qui prius ſcripſit, prior eſ-
ſet. Non potuit obſeruari ibi ordo ſm̃ dignitatẽ ma-
teriæ: qa eadẽ eſt oĩbus Euãgeliſtis. ſ. de factis, & dictis
Chriſti. Poterat aũt fortè obſeruari aliquis ordo quan
tum ad dignitatẽ perſonarum: quia non erant eiuſdẽ
gradus, eccleſia tamen nõ obſeruauit. Rõ põt eſſe du
plex: prima, quia cũ excellentia Euangeliſtarũ ſit ꝓꝑ
materiã potius q̃ ꝓꝑ perſonas, quia aliàs fortè Ep̃læ
E canonicæ Beati Petri p̃cederent Euangelia, quia ille
fuit princeps Ap̃lorum: & ẽt Epiſtolæ Beati Pauli p̃cę
derent Euãgelia, quia Paulus vr̃ exceſſiſſe cæteros A-
poſtolos: non curauit eccleſia de dignitate pſonarũ,
in qua minus excedebant: ſed de materiæ dignitate,
in qua excedebant oẽs. Et quia in hac vnus Euangeli-
ſta non excedebat alium, non potuit eſſe ordo inter
eos: ſed conſideratus eſt ordo tp̃is qui aſſignari pote-
rat. Secunda rõ eſt, quia ſi cõſideraretur dignitas per-
ſonarum, non videretur quomodo poſſent ſe habe-
re. Nam Matthæus, & Ioannes in dignitate videntur
æquales: quia ambo Apoſtoli, & ambo Euangeliſtæ;
ideo non videretur quis deberet alterum præcede-
re. Item Marcus, & Lucas eiuſdem dignitatis

Cõparatio dignitatum inter perſonas eſt odioſa.

ſunt: quia ambo Euangeliſtæ, & non reperiuntur aliquæ aliæ eorum dignitates, in quibus vnus excederet alterum: ideo non videretur quis deberet præcedere, potiſſimè quia comparatio dignitatum inter perſonas videtur aliqualiter odioſa, niſi quando exceſſus eſt valde magnus, & omnibus manifeſtus: quia tunc nemo iuſtè poteſt vindicare iniuriam ſibi factam, ſi ille ſibi præponatur, qui manifeſtè eum excellit valde. Ideo ſcriptura rarò conſiderat ordinem in libris ſecundùm dignitatem perſonarum, ſed ſecundùm materiam, vel ſecundùm tempora. Non ergo potuit inter Euangeliſtas aſſignari conuenienter aliquis ordo, niſi ordo temporis. Et pp hoc Matthæus primò ponitur in canone Euangeliſtarum, qui ante cæteros ſcripſit in Iudæa, vt patet in hiſtoria eccleſiaſtica, & per Hieron. in libro de Illuſtribus viris, & in prologo eiuſdem ſuper Matthæum, qui incipit. Plures fuiſſe.

Ordo Euāgeliorum ſecundū quatuor Euangeliſtas per eccleſiā ordinatus.

Poſt Matthæum ponitur Marcus, quia ipſe poſt eum ante cæteros in Italia ſcripſit, cùm adhuc maneret ibi cum Beato Petro, vt declaratum eſt præcedẽti quæſtione. Poſt Marcum Lucas ponitur tertius: quoniam ipſe aliquanto tempore poſt Marcum ſcripſit, cùm adhuc comitaretur Paulum in Græciam in partibus Achaię, & Boetiæ. Vltimus Euangeliſtarum ponitur Ioannes, quia ipſe longo tempore poſt omnes ſcripſit, nec ſcribere intendebat, niſi ad preces omnium Epiſcoporũ Aſianorum. De his patet in eccleſiaſtica hiſtoria, & p Hieron. in lib. de Illuſtribus viris, & in allegato prologo. Si autem conſideraretur hic ordo dignitatis perſonarum, Ioannes præcederet Marcum, & Lucam: qa ipſe fuit Apoſtolus, & illi non. De ordine iſtorum dicit Aug. lib. I. de Concord. Euangeliſtarum, quòd nõ fuit idem ordo inter Euangeliſtas in ſcribendo, qui qui fuit in cognoſcendo. Nam Matthæus, & Ioannes fuerunt priores cognoſcendo, cùm ipſi viderint Dominum, & fuerint cum eo vſque ad mortem, & aſcẽſionem, Marcus autem, & Lucas poſtea cognouerũt audiendo Apoſtolos. ſ. Marcus Petrum, Lucas Paulũ, & alios. In ſcribendo tamen Marcus, & Lucas præceſſerunt Ioannem: ſolus Matthæus ſicut præceſſit in ordine cognitionis, ita præceſſit in ordine ſcripturæ. Et dicit, quòd voluntate Dei factum eſt, vt duo Euangeliſtæ, qui viderant geſta Domini eſſent in principio, & in fine, & alios duos, qui non viderant geſta eius in medio tenerent, & amplecterentur quaſi filios, cauſa tamen fuit, quia ſic ordo temporis in ſcribendo dictauit. Nam ſi Ioannes, & Matthæus ſicut præceſſerunt cognoſcendo præceſiſſent ſcribendo, fuiſſent ambo ſimul in canone, & ſequerentur Marcus, & Lucas. Quia tamen accidit Marcum, & Lucã in ordine ſcribendi fuiſſe medios inter Matthæum, & Ioannem, fuerunt etiã in canone poſiti intermedij.

Quare Euangeliſtæ non tenuerunt eundem ordinem, nec verſantur circa idem. Queſt. XXII.

QVAERITVR vlterius, quare Euãgeliſtæ nõ tenuerũt eundẽ ordinẽ in ſcribẽdo, nec verſantur circa idem. Conſiderandũ circa hoc, ꝙ Euangeliſtæ non habuerunt eadem principia, nec ſimiles proſecutiones ſcripturæ ſuę. Nã Lucas, qui viſus eſt tenere conuenientiorem ordinem, quam cæteri inchoauit ab eis, quæ prima erãt ſcdm tempora. ſ. à conceptione Chriſti, & qũo uenit angelus ad annũciandum conceptionẽ eius, & deinde proſequitur totam hiſtoriam Chriſti vſq; ad aſcenſionẽ Chriſti ſcdm ordinem tpis. Matthęus aũt incipit à genealogia Chriſti, deinde eius conceptionem expſſit, & in materia cõcordauit multũ cũ Luca, licèt in ordine aliquanto diſcrepent: qa quod vnus pręponit, alius
F poſtponit. Marcus autem non concordauit in principijs ſuis cum aliquo duorum præcedẽtium. Nam nec incepit à Chriſti conceptione ſicut Lucas: nec ab eius genealogia ſicut Matthæus, ſed incepit à prædicatione Ioannis Baptiſtæ, & à baptiſmo Chriſti. Continuationem autem poſtea tenuit, quaſi eãdem, quam Matthæus. Vnde ab Auguſt. vocatur Marcus abreuiator Matthæi. Ioannes autem diſcordauit ab omnibus tribus tam in exordijs, quam in proſecutione, quia alij cęperunt ab aliquo, quod pertinebat ad Chriſtum ſecundùm carnem, Ioannes autem cœpit à Chriſti Deitate oſtendẽs, quomodo Chriſtus ab æterno erat vnus Deus cum patre, & quomodo carnem aſſumpſerat.
G Continuatio etiam eius fuit multum diſcors à proſecutione aliorum: nam videtur nihil quaſi tetigiſſe, niſi quòd alij omiſerunt. Cauſa autem diuerſitatis iſtius ſecundùm Augu. lib. I. de concor. Euangeliſtarum dicitur eſſe diuina inſpiratio tam in ordine, quàm in rebus enarratis, ſcilicet, quòd quilibet tenebat illum ordinem dicẽdi, & illa narrabat, quę Deus ei inſpirabat, vt narraret. Hierony. autem tam in libro de Illuſtribus viris, quàm in prologis videtur velle, quòd fuerit cauſa iſtius diuerſitatis, vt unus ſuppleret quod alius omiſerat.

Vnus euangeliſta ſuppleuit quod alius omiſerat.

Et iſtud ſatis cõuenit, quia nullus Euangeliſtarum eſt, qui non audierit aliqua ſuper cæteros. Maxime autem patet hoc de Ioanne, de quo conſtat, quòd ipſe ſolùm ſcripſit ad ſupplendum, quę alij omiſerãt. Nam
H cæteri Euangeliſtæ quaſi nihil tetigerant de Chriſti Deitate. Vnde uiuente beato Ioanne inſurrexerunt quidam hęretici in eccleſia, ſcilicet, Cherinthiani, & Ebionithę, qui dicebant Chriſtum non fuiſſe aliquid ante Mariam, & conſequenter quòd non erat Deus, ſed purus homo, totum principium ſuum trahens ex virgine. Et ob hoc epiſcopi Aſiani rogauerũt beatum Ioannem, vt ſcriberet eis euangelium: in quo de Chriſti Deitate declararet. Et beatus Ioannes vidit tunc libros aliorum Euangeliſtarum, & approbauit eorum dicta, quia uera erant, quia tamen nihil de deitate tetigerant, & etiam quia aliqua pertinentia ad hiſtoriam omiſerant: voluit ipſe ſcribere, vt ſuppleret quæ alij nõ habebant.

Ioãnes vidit libros Euangeliorũ aliorum Euangeliſtarũ, & eos approbauit.

Et iſta eſt cauſa quare in canonibus Euan-
I geliorum Ioannes rarò cum alijs cõcordat, & alij multum conſonant inter ſe. De hoc Hiero. in libro de Illuſtribus uiris cap. de Ioanne Euangeliſta, & in prologo ſuper Matthæum, qui incipit: Plures fuiſſe. De Luca idem patet, quia multa addidit ſuper Matthęum maximè quantum ad principia ſua, ſcilicet, de Chriſti conceptione, & natiuitate, & uſque ad baptiſmum ponit illa, quę nemo alius poſuit. De Marco videtur tunc eſſe dubium cũ de eo non appareat ita manifeſtè, quod addiderit: ſed dicendum, ꝙ etiam ipſe aliud addidit ſuper Matthæum, quod patet ex canonibus Euangeliorum, quia in decimo canone quilibet Euangeliſta habet ea, quę ſunt ſibi propria, & ibi cum nullo concordat: ſed ſuper cæteros illa addit, licèt fortè intentio bea-
K ti Marci fuerit, vt abreuiaret Euangeliũ Matthęi. Crederem tamen veriſimilius Marcum cũ in Italia ad preces cõdiſcipulorum ſuorum ſcripſit, nondum vidiſſe Euangeliũ Matthęi, quia pauco tpe ante in Iudęa ſcriptum fuerat. Et ſic fuit ita breuis, quia fortè beatus Petrus, à quo Marcus Euangelium didicit, illud ita breue prædicabat. Nec vr̃ ſatis veriſimile, ꝙ Marcus videns Matthęum uoluerit eum abreuiare. Primò quia Matthęus non fuit longus in narratione ad hoc, ꝙ abreuiari deberet, quia abreuiatio eſt pro longis operibus. Nã eo modo Lucas etiam mereretur abreuiatorem, quia longus fuit, ſicut Matthæus, & in quibuſdam longior. Secundo quia abreuiatio non propriè competit beato Marco. Nam ille dr̃ abreuiare alium qui eadem refert quę ille, ſed paucioribus ſermonibus. Marcus autẽ in

Non eſt veriſimile quòd Marcus uoluerit breuiare Matthęũ.

qui-

quibuſdam nō abreuiauit ſed omiſit. vt patet in principio eius, vbi multa omiſit, quæ Matthæus, & Lucas ponunt. Tertiò, quia iſta abreuiatio per omiſſionem poteſt fieri in rebus illis, quæ non ſunt vtiles, vel parū vtiles: ita vt labor enarrandi ſit maior quàm fructus ex narratione conſequens. Illa tamen, quæ Matthæus poſuit, & omiſit Marcus, non erant inutilia, ſed ita vtilia, & neceſſaria, ſicut cætera, quæ narrabat, quia nemo videns Matthæum poteſt iuſtè dicere aliquid ſuperfluum, vel inutile in eo narrari. Et ſic Marcus nō abreuiauit quaſi volens Matthæum decurtare: ſed quia Euangelium breue a Beato Petro didicit, Cùm autem Beatus Auguſt. dicit Marcum abreuiatorem Matthei: eſt ſenſus non quòd intenderit Marcus abreuiare Matthæum, ſed cùm ita breue Euangelium ſcripſit, quia breue Euangelium ſcripſit, quia breue didicerat accidit præter eius intentionem, quòd eius ſcriptura eſſet quaſi abreuiatio Matthæi. Sed tunc dicetur quare potius Marcus dicatur abreuiator Matthæi quàm Lucæ cùm tam dicta Lucæ, quā Matthæi breuiter ſcripſit, & de vtriſque omiſerit, Dicendum, ꝙ vocatur abreuiator Matthæi, & non Lucæ: primò, qa abreuiare quis dicitur ſcripturam illam, quæ iam eſt, quod autem nondum eſt nec abreuiari, nec dilatari poteſt. Ante Marcum autem ſolus Matthæus ſcripſerat: Lucas autem poſt Marcum ſcripſit: ut ſupra probatum eſt. ideo Marcus non potuit dici abreuiator, Lucæ, ſed ſolius Matthæi. Secundò, quia Marcus dicitur abreuiare illum, cum quo magis concordat, & dicta eius breuius deſcribit. Magis tamē concordat Marcus cum Matthæo, quā cum Luca: vt patet ex canonibus Euangeliorum, ideo eius abreuiator potius dici debuit, quàm Lucæ, Conſiderandum vlterius, ꝙ in Euangeliſtis, qui aliorum libros viderunt, licèt præcipua intentio eſſet ſupplere ea, quæ alij omiſerant, nō poſuerunt tamen omnia, quæ priores ſcripſerāt, quia aliàs poſteriores eſſent longiores prioribus, quod falſum eſt: ſed ponebant ea, quæ alijs deerant, & quædā de his, quæ alij ſufficienter deſcripſerant, omnino dimittebant, ſicut patet de adoratione Chriſti à Magis, quam ſolus Matthæus ponit Matth. 2. & de morte innocentium, quam quia ipſe ſufficienter deſcripſit nemo aliorum tangere curaoit. Ita eſt de Beato Ioanne reſpectu aliorum, quia pauciſſima ponit de eis, quæ alij poſuerunt, ſed noua ſemper addidit. Sciendum vlterius, quòd Auguſt. lib. j. de Concord. Euang. diſtinguit Euangeliſtas per intentiones ſcribendi, dicens ꝙ Beatus Matthæus intendit declarare Chriſtum eſſe regem, & potentem, Et ob hoc in principio Euangelij ſui ſufficienter, & diligenter annotauit progeniem Chriſti quomodo deſcendat de ſtirpe Dauid per lineam omnium Regum Iuda. Mat. 1. De Luca dicit, quòd intentio eius fuit oſtendere Chriſtum eſſe ſummum ſacerdotem. Nam iſta duo Chriſto conueniebant, ſ. eſſe Regem, & ſacerdotem. Et ob hoc Lucas incepit de Zacaria, qui ſacerdos erat, & dixit quomodo Heliſabeth, quæ erat de filiabus Aaron erat cognata Virginis, ex quo apparebat, ꝙ Beata Virgo erat de progenie Aaron, & conſequenter ipſe Chriſtus erat ex vna parte de progenie Aaron, & ſic ſacerdos. Dicit etiam quòd propter hoc Lucas non ſcripſit progeniem Chriſti per lineam Regum deſcendendo de Dauid per Salomonem, & cæteros Reges, ſicut fecit Matthæus: ſed de Dauid fecit eum deſcendere per Natan filium Dauid, qui non pertinuit ad lineam regiam. Luc 3. De ipſo Dauid dicit, quòd poteſt computari tanquam Rex, vel tanquam ſacerdos: cùm de panibus propoſitionis comederit: de quibus non licebat comedere, niſi ſolis ſacerdotibus. Matt. 12. De Ioānne dicit, quòd fuit intentio ſua ſolùm declarare Chri-

A ſti deitatem. ideo in principio poſuit, quomodo Chriſtus erat verbum apud Deum, & poſtea omnia opera eius deducit ad probandam deitatem ſuam. De Marco autē dicit ſolùm, ꝙ fuit abreuiator Matthæi: quia videtur eū ſecutus in omnibus, licèt breuius dixerit, Et ob hoc dic. ꝙ Matthæus habuit Marcum abreuiatorem, quia Matthæus deſcripſit Chriſtum quaſi Regem: Reges autem ſoli non ſunt, ſed habent cōcomitantes, ideo Matthæus Marcum ſe comitantem, & ſequentem habuit. Lucas autem, quia Chriſtum tanquam ſacerdotem deſcripſit non habuit aliquem comitem, nec abreuiatorem, ſed ſolus eſt: quia ſacerdos ſūmus ſolus intrabat in ſancta ſanctorum. Iſtæ ſunt rationes figurales. Cauſa autem literalis videtur eſſe, qa
B nullus Euangeliſta indiget abreuiatore. Matthæus autem non habuit Marcum in abreuiatorem tanquam eo indigeret: nec tanquam Marcus hoc intenderet, ſed per accidens præter intentionem Marci factum eſt, vt ſupra declaratum eſt. Lucas autem non habuit abreuiatorem, quia non indigebat illo, ſicut nec Matthæus. Vnde Ioannes, qui poſterius ſcripſit videns Lucam, & cæteros, neminē abreuiare curauit: ſed quod illis deerat ſuppleuit. Quæ autem dicta ſunt per Augu. de intentionibus, & habitudine Euangeliſtarum vera ſunt, magis tamen literalia ſunt, & veriſimilia quæ dicta ſunt ſecundùm Hieron. ſcilicet, ꝙ Euangeliſtæ poſteriores qui priores viderunt ſemper intenderunt ſupplere, quod deerat prioribus.

C

An Matthæus, & Ioannes poſſint eſſe Euangeliſtæ cum ſint Apoſtoli. Quæſt. XXIII.

QVAERITVR vlterius, an Matthęus, & Ioānnes poſſint eſſe Euangeliſtæ cū ſint Apoſtoli. Et videretur, ꝙ nō, qa iſtæ ſunt partes, & gradus diſtincti in eccleſia, ſicut dr̄ ad Hebr. 4. & infra ad Cor. 12. ſ. quoſdā qdē dedit Apl̄os, alios Prophetas, alios Euāgeliſtas. Ità qn̄ ſunt in aliquo corpore partes diuerſarū rōnum, una nunq̄ pōt coincidere cū altera, ſed eccleſia eſt corpus, & partes eius ſunt Apoſtoli, Prophetæ, Euangeliſtæ, Paſtores, & Doctores, ut patet, vbi ſupra, ergo non pōt Euangeliſta eſſe
D Apoſtolus, vel ē contrario. Confirmat̄ hoc, quia. 1. Corin. 12. & ad Ro. 12. Apl̄us loquens de corpore Chriſti myſtico, qđ eſt eccleſia, dicit, ꝙ ſunt in ea multa mēbra, & ꝙ ſicut pes non eſt oculus in corpore naturali, nec poſſunt oīa mēbra eſſe unū, & ꝯħr unū non pōt eſſe alterū: quia ſi unū mēbrū pōt eſſe alterū, poterit eadē rōne unū mēbrum eſſe oīa. Et tunc nec eſſet corpus, nec membrū: ergo non pōt Apoſtolus eſſe Euangeliſta, quia ita poſſet unus eſſe tota eccleſia, ꝙ falſum eſt. Dicendum ꝙ Matthæus, & Ioannes ſunt Apoſtoli, & Euangeliſtæ, quia eſſe Apoſtolū, vel Euāgeliſtam eſt quoddā donū Dei, ſicut dr̄ ad Ephe. 4. & Reſpōſio ad quæſtionē.
E 1. ad Cor. 12. ꝙ Deus in eccleſia dedit quoſdā Apl̄os, alios Prophetas, alios Euangeliſtas, Sicut ergo donauit Marco, & Lucæ, ꝙ eſſent ſolū Euangeliſtæ, ita donauit Ioanni, & Matthæo, ꝙ eſſent Euāgeliſtę, & Apoſtoli, quia oēs iſtas gratias Deus donat diuidens unicuique, ſicut vult, ſiue multum, ſiue paucum, & nemo eſt, qui poſſit ei dicere, cur ita facis? ſicut non poteſt vas factum de luto dicere figulo, quid me finxiſti? vel quare me ſic feciſti? ad Roma. 9. Cùm tamen quæritur, an Matthæus, & Ioannes poſſint ſimul eſſe Apoſtoli, & Euangeliſtæ, aut dubitatur, eo quòd iſta dona, uel gratiæ inter ſe repugnant, ita quòd exiſtente una non exiſtat altera: aut quia per accidens ſe impediunt; aut quia Deus, cùm dederit unam vni homini non vult dare alteram, De primo ſicut eſt in formis qualitatis contrarijs,

vt albedine, nigredine, frigore, & calore: quia propter directam contrarietatem, quam habent, exiſtente vna non exiſtit alia in ſubiecto: ita de gratiis, quæ competunt diuerſis partibus eccleſiæ poteſt eſſe ſic, quòd aliquæ ſint, quæ non ſe compatiuntur cum aliis, ſicut eſſe paſtorem in eccleſia, & eſſe ſubditum. Vtrumque à Deo eſt, & tamen iſta non poſſunt competere eidē propter oppoſitionem. De ſecundo patet: nam dona, quæ recipiunt diuerſæ partes eccleſiæ, habent adminiſtrationes ſingulas, ut patet ad Rom. 12. & 1. Cor. 12. Et licèt non impediret alteram, quia tamen multæ ſunt, impedirent ſe per accidens, ſcilicet, quia non poſſet idem homo ſecundùm omnes illas miniſtrare: quia dum ad plura homo ſe extendit, fit minor in ſingulis. Vt dicit Greg. 2. dialogor. Nam paſtorem eſſe eſt vnū de donis eccleſiæ. ad Ephe. 4. Et hoc ſolum tantæ occupationis eſt propter multitudinem actionum, vt vix poſſit quis illud dignè explere: vt ait Grego. 2. dialogorum, ſ. Mirum eſt, ꝙ mentem prælati curarum immenſitas deuaſtat, qui dum ad plura extenditur, minor fit in ſingulis. Si ergo difficile eſt vnum hominē hanc ſolam adminiſtrationem digne habere, quanto magis ſi ſimul haberet multas, ſcilicet, ꝙ eſſet Euangeliſta, & Apoſtolus, & Propheta, & ſic de cæteris.

Prælatus multa ſolitudine occupat⁹ minor fit in ſingulis.

De tertio patet, quia omnia iſta munera ſecundùm quæ conſtituuntur diuerſæ partes Eccleſiæ, dantur à Deo, & ille deſtribuit vnicuique prout vult. Secunde Corin. 12. Ideo poterit aliquando dare multas gratias, & aliquando vnicam, & ſi quælibet gratiæ inter ſe nō repugnarent, hoc per accidens ſe impedirent, ita vt multæ poſſent eſſe ſimul in eodem, Deus non dat omnes illas cuilibet, in quo eſſe poſſunt, ſed dat ſicut vult, ſcilicet, alicui vnam, alicui plures, alicui nullam. Nam dicendum quòd Ioannes, & Matthæus ſunt Apoſtoli, & Euangeliſtæ. Et licèt iſtæ ſint diuerſæ gratiæ, quæ conſtituunt interdum diuerſas partes eccleſiæ, tamen potuerunt eſſe ſimul in eis. Nam non impedit primū, ſcilicet, quia iſtæ non directè ſibi opponuntur, ſcilicet, quia actus Euangeliſtæ, & actus Apoſtoli non ſunt oppoſiti. Nam actus Euangeliſtæ eſt Euangelium ſcribere, actus Apoſtoli eſt principaliter in fide docere tanquam caput omnium miniſtrorū. Hoc ſignificat Paulus, cùm loqueretur Corinthiis, dicens: quia licèt multi docerent eos, non erant omnes magiſtri eorum, ſed pedagogi in Chriſto. Ipſe autem erat tanquam ſapiens architectus, qui fundamentum poſuit, cæteri autē ſuperædificauerunt. Hoc autem erat, quia ipſe erat Apoſtolus ſic dicit: infra Corin. 4. ſ. Nam ſi decem millia pedagogorum habeatis in Chriſto, ſed non multos patres, ideſt, unicus eſt pater ueſter, & præcipuus. Et ſequitur: Nam in Chriſto Ieſu per Euangelium ego vos genui. Ita autem ad Apoſtolum pertinet prædicare, & magiſtrum eſſe omnium prædicatorum, ꝙ non pertinent ad eum officia minora, vt baptizare, & alia quæ pertinēt ad quandam executionem, licèt omnia ſint neceſſaria ad fidem, ſicut dicit Apoſtolus, infra ad Corin. 1. ſ. Neminem veſtrum baptizaui niſi Criſpum, & Caium. Et ſequitur: Nō enim miſit me Chriſtus baptizare, ſed euangelizare. i. Euangelium tanquā princeps, & magiſter prædicare. Erat tamen Paulus Apoſtolus: vt impleret omnia, quæ pertinebant ad officium apoſtolatus, & tamen dicebat ſe non eſſe miſſum niſi ad prædicandum: ergo illud ſolum erat officium ſuum. Et ſic licèt prædicare, quod eſt actus Apoſtoli, & Euangelium ſcribere, quod eſt actus Euangeliſtæ ſint diuerſi actus, non tamen repugnant inter ſe, & ſic poſſunt eſſe in eodem. Si autem videatur impediri vnus per alterum. Dicendum, quòd non erat magnum impedimentum, eo quòd actus Euangeliſtæ durabat ad paucum tempus, cùm non ſemper ſcribē-

Deus dat gratias ſuas ſicut vult.

F dum eſſet Euangelium: ideo bene ſe compatiebatur cum apoſtolatu. Solùm autem reſtat, an Deus vellet iſtas duas gratias eidem concedere. Hoc autem conſtat, quòd conceſſit: ideo non eſt inconueniens Matthæum, & Ioannem ſimul eſſe Apoſtolos, & Euangeliſtas. Ad primum in contrarium, cùm dicitur, ꝙ ſunt diuerſæ partes eccleſiæ, dicendum quòd iſti gradus, vel dona, ſiue gratiæ ſunt, per quas diſtinguuntur, aut diſtingui poſſunt eccleſiæ miniſteriales. Nam in eccleſia ſunt duplices partes, quædam miniſteriales, & aliæ circa quas exercetur miniſterium. Primæ ſunt, quæ habent aliquod officium, ſiue adminiſtrationem in eccleſia ad ædificationem, & confirmationem ipſius corporis Chriſti myſtici, quod eſt

G eccleſia, ad Ephe. 4. Et iſtæ partes diſtinguuntur per dona, uel adminiſtrationes, ſecundùm quas ipſi eccleſiæ ſeruiunt. Partes autem non miniſteriales ſunt; non quia non habent aliquam adminiſtrationem; ſed quia ſolùm ſuper eas adminiſtratur id, quod operantur miniſteriales. Et ſunt quaſi formales partes, quia perficiunt, & dant eſſe. Id autem, per quod diſtinguuntur partes miniſteriales ſolùm tangit Apoſtolus, quia iſtæ ſunt præcipuę. De partibus autem non miniſterialibus nunquam curat, nec nominat illas, quia non habent aliquod nomen, per quod nominentur, etiam quia nullius ſunt ſtatus, uel dignitatis hic in eccleſia militanti. Ea autem, quæ per partes

H miniſteriales eccleſiæ diſtinguuntur, ſunt determinatæ gratiæ, de quibus Apoſtolus ad Roman. 12. & infra ad Corinth. 12. & ad Ephe. 4. Et dicendum, quòd quælibet illarum gratiarum poteſt conſtituere vnam partem eccleſiæ, & conſtituit interdum. Quia tamen iſtæ partes non repugnant, poterunt aliquando gratiæ, vel adminiſtrationes plures in vnum hominem incidere. Sicut videmus in honoribus, & gradibus humanis: quia aliquando idem homo diuerſis honoribus, & adminiſtrationibus fungitur, & in diuerſis facultatibus gradus habet. Ad ſecundum cum dicitur, quòd iſtæ partes eccleſiæ ſunt diuerſarum rationum. Dicendum quòd eccleſia eſt corpus non uerum, ſed myſticum, ideſt, figurale, & ſic corpus myſticum & corpus naturale ſe habent di-

I uerſimodè in eſſe partis. Nam ſicut corpus humanū eſt uerum corpus, ita partes ſuæ ſunt veræ partes, & reperitur in eis propria ratio partis: corpus autem myſticum, vt eccleſia, & uniuerſitas, ſicut non ſunt vera corpora, ita nec partes ſuæ ſunt veræ partes, nec in eis reperitur certa ratio partis. Et ſic dicendum, quòd in corpore humano, & in quolibet naturali organico partes ſunt ita diſtinctæ, & diuerſarum rationum, quòd vna nullo modo poteſt eſſe altera. Nam oculus non poteſt eſſe naſus, nec auris quia ſunt multum contrariæ complexionis. Etiam actus iſtorum ſunt ita diuerſi, quòd unum membrum non poteſt habere actum alterius. Nam oculus nunquam poteſt

Eccleſia eſt corpus myſticum.

K audire, nec auris videre: ratio eſt, quia iſta ſunt pura naturalia, & natura eſt determinata ad vnum iuxta Ariſto. 9. Meta. Scilicet: Potentiæ naturales ſunt ad vnum, rationales verò ad oppoſita, & ſic iſta determinatio facit, quòd quælibet pars conſiſtat in natura ſua, & non poſſit eſſe altera, & ꝙ unum non poſſit habere actum alterius. Partes autem corporis myſtici non ſunt partes naturales, ſed magis partes ſecundū rationem, vel ſecūdùm artem. Nam eccleſia, & quælibet uniuerſitas dicitur eſſe quoddam corpus cōpoſitum ſecundū rōnē ex partibus, quarū quælibet eſt rationalis, & operatio illius ſecundū rōnem. Et ꝓpter hoc una pars poteſt interdum habere actus diuerſarū partium, quia ratio non eſt determinata ad unum ſicut natura, ſed poteſt ad oppoſita, vt ſupra dictū eſt. ſ. po-

Partes corporis myſtici ſunt partes ſecundū ratonē, & non naturales.

tentiæ

tentiæ rationabiles ſunt ad oppoſita, & naturales ad vnum. Item corpus myſticum videtur eſſe factum corpus ſecundùm artem. Quia ſicut in arte ea, quæ non ſunt vnum naturaliter, efficiuntur aliquando vnum: ita in corpore myſtico ea, quæ ſunt omnino diſtincta, conueniunt in vnum corpus, Ars tamen facit unum ad multa, licèt natura faciat vnum ad vnum, ars verò facit vnum ad plura. Sicut gladius delphicus pro paupere vocatur delphicus gladius, qui vendebatur in inſula delphos in Græcia, & ille ex vno latere erat acutus ad ſcindendum, & ex alio habebat dentes ad ſerrandum, & ſupplebat locum duorum inſtrumentorum, ſcilicet gladij, & ſerræ. Ideo autem gladius dicebatur pro paupere, quia vilius emebat vnum inſtrumentum quàm duo. Ita autem eſt in corpore myſtico, quod eſt ſimile rationi artis, quòd vna pars poteſt habere actus diuerſarum. Ad confirmationem argumenti patet reſponſio per ea, quæ dicta ſunt.

An Euangelium Matthæi, & Ioannis ſint maioris auctoritatis, quàm Euangelium Marci, & Lucæ. Quæſt. IIII.

QVAERITVR vlterius, an Euangelia Matthæi, & Ioannis ſint maioris auctoritatis, vel dignitatis, quam Marci, & Lucæ. Aliquis dicet, quòd ſic. Primò, quia iſti duo fuerunt Apoſtoli, & illi non: & apoſtolatus eſt maxima dignitas in eccleſia, infra Corinth. 12. & ad Ephe. 4. Secundò, quia Ioannes, & Matthæus per ſe viderunt facta Chriſti, & conuerſati ſunt cum eo vſque ad aſcenſionem: Marcus autem, & Lucas non viderunt illum. Tertiò, quia Ioannes, & Matthæus ad hoc, quòd ſcriberent non oportuit, quòd ab aliquo docerentur, ſed potius ipſi docebant alios: Marcus autẽ, & Lucas non potuerunt ſcribere niſi docerentur, ſcilicet, Marcus à Petro, & Lucas à Paulo, & alijs Apoſtolis.

Sciẽtia una eſt excellentior altera dupliciter.

Reſpondendum, quod poterat conſiderari dignitas, vel auctoritas inter libros Euangeliſtarum, ſicut conſideratur in ſcientiis. Ponit autem Ariſto. primo de Anima duos modos dignitatis. Vnus eſt ex modo tradendi, ſiue certificandi, ſcilicet, illa ſcientia eſt excellentior, in qua modus tradendi eſt certior. Et ſic demonſtratiuæ excedunt omnes alias, quia ſola demonſtratio facit ſcire, vt patet primo Poſteriorum. Alius modus dignitatis eſt ex obiecto, quia inquantum illud eſt nobilius, ſcientia eſt excellentior. Et ita in naturalibus ſcientia de anima eſt excellentior, quia anima eſt nobilius inter omnia naturalia. Primus iſtorum modorum non poteſt eſſe inter Euangeliſtas, quia idem modus certificandi eſt in eis. Nam ſi ſumatur certitudo eorum quantum ad nunc, non certificamur per eos, ſed per eccleſiam, vt ſupra probatũ eſt in quadam quæſtione. Si autem quantum ad tempus illud, quo eccleſia ſuſcepit eos in auctoritatẽ. Erat ẽt idem modus certificandi. ſ. quia oẽs per Spiritum ſanctum ſcripſerunt. Et hoc eccleſiæ cõſtitit, vt ſup. q. 19. declaratũ eſt. Etiã eccleſia ſciuit oẽs eos vera ſcribere per euidentiam rei. ſ. quia multi, & magnæ dignitatis erãt in eccleſia, quãdo Euangelia ſuſcepta ſunt, qui viderant geſta Saluatoris, & ſciebant vera eſſe, quę iſti ſcribebant. Idẽ ergo fuit modus certificandi: & q̃tum ad hoc ſunt oẽs æqualis dignitatis, & auctoritatis. Secundus modus non conuenit eis: quia eadem materia tractatur ab omnibus. ſ. de actibus, & dictis Chriſti. Licèt ergo vnus plura dixerit q̃ alius, non tamen fuit materia diuerſa, & ſic eadẽ eſt dignitas vtrorumque. Dicet tamẽ aliquis, ꝙ Euãgelium B. Ioannis eſt excellentius cæteris in materia: quia ibi agitur de

A deitate Chriſti, & in aliis de humanitate eius, vt ſup. dictum eſt. Dicendum, ꝙ eiuſdem dignitatis eſt ex parte obiecti. Nam oĩum Euangeliſtarũ obiectũ eſt Chriſtus quantũ ad facta ſua, & dicta: iõ non differunt: qa alioquin ẽt tres inter ſe differrent. Quia quidã eorum meliores res de Chriſto dixerunt, quã alij. Sed nemo dicit eos in materia differre. Quod tamẽ diceretur Euangelium B. Ioãnis excellentius cæteris, non haberẽ pro inconuenienti, eccleſia tamen non recipit talem nominationem. Sacri tamẽ doctores ſolent in verbis ſuis ſignificare quandã excellentiam Euangelij Ioannis ſuper cætera vocando illud diuinũ, & Altiſſimũ, & ꝙ Ioannes exceſſerit cęteros Euangeliſtas ſicut aquila oẽs aues. De his Aug. lib. 1. de Cõcordia Euangeliſta-

B rum, & Hierony. in prologo ſuper Matthęum, qui incipit. Plures fuiſſe, & in prologo ſuper Ioannẽ. Tertiò poterat conſiderari dignitas ex parte certitudinis, vel ineuitabilitatis rerum traditarum in Euangelijs, & iſta non conuenit diuerſitas: quia æqualiter neceſſaria, & vera vel ineuitabilia ſunt quæ ſcribit vnus, ſicut quæ ſcribunt omnes. Et non ſolùm eſt hoc de Euangeliſtis inter ſe: ſed etiam reſpectu omnium librorum, tã noui, quã veteris teſtamenti poſitorum in canone. Nam ita eſſet hæreticus, vel infidelis, qui negaret vnã propoſitionem de libro Ioſue, ſicut qui negaret vnũ Euangelium, vt ſupra probauimus in quadam quæſtione. Quartus modus auctoritatis poteſt eſſe ſecundùm quandam dignitatem. i. æſtimationem. ſ. ꝙ vnus

C liber plus ab eccleſia æſtimetur quàm alius. Dicẽdum etiam, ꝙ hoc non conuenit, quia eccleſia non magis apreciatur vnum Euãgeliſtam, quã alium, nec tribuit cuiquam dignitatem aliquam ſuper alium niſi quantum ad ordinem temporis. Verũ eſt autẽ, ꝙ ſi nos inquireremus particulariter ſingulas excellentias Euangeliſtarum, bene inueniremus unum librũ eſſe excellentiorem alio, ſicut ſupra dicebamus de Ioãne reſpectu aliorum. Eccleſia tamen, quæ eſt mater noſtra, & quã tenemur ſequi per omnia nõ diſtinxit talẽ dignitatem, ideo non fecit aliquã differentiam inter Euangeliſtas, niſi in ordine temporis, quia raro eccleſia conſiderat in ordine librorum niſi dignitatem materię, & ordinẽ tpis. Ratio aũt quare eccleſia non poſuit ali-

D quam inæqualitatem dignitatis, vel auctoritatis inter Euangeliſtas, videtur fuiſſe, ne dando alicui, quod ſuũ erat, tolleret alteri, qđ habebat. ſ. Quia cũ oẽs Euãgeliſtæ tractent de eadẽ materia oĩno, ſi eccleſia diceret librum unius excellentiorẽ altero, putaretur maximè à cõibus maiorem fidem vni, quã alteri dandã. Et per hoc dicta quorundã redderẽtur aliqualiter dubia, vel non putarentur omnino neceſſaria. Et iſtud erat valde inconueniens, & etiam tolleretur aliquibus Euangeliſtis fides eis debita. Ad primũ contrarium dicendũ, ꝙ perſonæ Euangeliſtarum bene ſunt inter ſe æqualis dignitatis, & auctoritatis: quia illi qui ſunt Apoſtoli ſunt digniores non Apoſtolis, libri tamẽ eorum non ſunt pp hoc inæqualis auctoritatis, cũ ſint de ea-

E dẽ materia, & æqualis certitudinis. Dignitatẽ aũt pſonalẽ reputauit eccleſia tanquã extrinſecã, & accidẽs ad auctoritatẽ libri, cùm illa non conferat directè: ſicut eſſe regem non cõfert auctoritatẽ libro à ſe facto: quia dignitas regnatiua non eſt de ſpecie dignitatis, quæ pertinet ad librum. ſ. dignitatis ſapientialis. Ad ſecundum, ꝙ Euangeliſtas quoſdam uidiſſe Chriſtum, & alios non uidiſſe non uidebatur pertinere ad certitudinem ſcripturæ, quia certius uiſus iudicat, quàm alius ſenſus. Quia tamen eccleſiæ conſtitit æqualiter vera dicere iſtos qui non viderunt, ſicut eos qui viderunt, vtroſque in eadem auctoritate poſuit: maximè quia id per qđ principaliter certificant Euãgeliſtę de ueritate ſcriptorũ ſuorum, nõ eſt uiſus: quia adhuc cir-

ca iſtum poterat eſſe aliquis error: ſed quia à Spiritu ſancto dirigebantur, ſciebamus eos non poſſe errare. Et iſta eſt maxima certitudo, quæ eſſe poſſit. In hac tamen Euangeliſtæ non differunt: quia æqualiter à Spiritu ſancto dirigebantur ad hoc, quod nullus eorum erraret. Ideo eccleſia non conſtituit in eis aliquẽ gradum dignitatis per hoc, quòd quidam viderunt, & alij non. Ad tertium dicẽdum Marcum, & Lucam indiguiſſe doctrina aliorum, & non Ioannem, nec Matthæum non facit aliquam differentiam dignitatis in libro: quia poteſt eſſe, quòd aliquis eruditus ab aliquo ſcribat conuenientius librum in aliqua arte, quàm ille, qui proprio ingenio fultus à nemine doctus eſt. Et dato, quòd æqualiter ſcribant, non facit hoc differentiam in dignitate librorum, ſed in quadam excellentia perſonarum: quia excellentior eſt, qui doctore nõ eguit quàm qui ab aliquo doctus eſt, ſicut dicit Heſiodus poeta, & allegat eum Ariſt. 1. Ethic. Scilicet: Optimus eſt, qui per ſe omnia inuenit. Bonus autem eſt, qui docentem bene intellexit. Qui autem nec per ſe inuenit, nec à docente intellexit, omnium infeliciſſimus eſt. Item cùm dicitur, quòd Matthæus, & Ioan. non docti ſunt, & Marcus, & Lucas fuerunt docti, falſum eſt, quia vtriq; edocti ſunt: ſed Ioan. & Matthæus à Chriſto à quo audiuerunt: Marcus, & Lucas ab Apoſtolis. Non differt tamen doceri à prioribus, vel poſterioribus, dum tamen eadem ubique tradantur.

In qua lingua Euangelia ſcripta ſint ab Euangeliſtis, & an à principio ſemper fuerint in tali forma.
Quæſt. XXV.

QVAERITVR, in qua lingua Euangelia ſcripta ſunt per Euangeliſtas, & an à principio fuerunt ſemper in tali forma, in qua apud nos manent. Ad primum dicendum ſecundùm Aug. lib. 1. de Concordia Euangeliſtarum, quòd omnes Euangeliſtæ ſcripſerunt in græco præter Matthæum, qui ſcripſit in Hebræo. Hierony. autem in prologo ſuper Euãgelia, qui incipit Beatiſſimo Papæ Damaſo, dicit quod totum nouum teſtamentum Græcum eſt, ideſt, ſcriptum in Græco, præter Matthæi Euãgelium, qui in Hebræo ſcripſit. De Matthæo planum eſt, quòd in Hebræo ſcripſit: quia poſtquam ipſe prædicauerat in Iudæa volens tranſire in Aethiopiam, quæ ei ſorte prædicationis euenerat: voluit relinquere Euangelium, quod prædicauerat ſcriptũ Iudæis, quibus prædicauerat: ideo in Hebræo ſcripſit. Dicunt tamen quidam, ꝙ Beatus Matthæus conuertit poſtea illud in Græco, & ſic fuerunt duo exemplaria Matthæi Hebræum, & Græcum: ſed Hierony. dicit in lib. de Illuſtribus viris. cap. de Matthæo, quòd hoc dubium eſt, Nam originale Matthæi Hebræum in bibliptheca Cæſarien. quam Pamphilus martyr congregauit, inueniebatur tempore ſuo: Græcum autem non uidit. De Beato Luca, quòd in Græco ſcripſit ſatis conueniens eſt. Primò, quia dicitur, quòd Beatus Lucas erat Græci ſermonis non ignarus, vt ait Hieron. in lib. de illuſtribus viris. cap. de Luca. Secundò, quia Lucas ſcripſit in Græcia, ſcilicet, in partibus Boetiæ, & Achaiæ: vt ait Hieron. in prologo ſuper Matthæum, qui incipit. Plures fuiſſe, & in libro de Illuſtribus viris. De Ioanne, quòd in Græco ſcripſit ſatis rationabile videbatur: quia ſcripſit in Aſia minori, in vrbe Epheſi, quę nunc pertinet ad terram Teucrorum, ſiue Turcorũ, & tota illa terra ſequebatur idioma Græcum maximè inter peritos, quod etiam hodie fit. Nam non ſolùm ibi, quæ eſt terra ſatis coniuncta Græciæ, ſed etiã in tota Siria, & Paleſtina, & Aegypto, & Alexandria omnes chriſtiani periti in græco ſcribunt, & in græco

Matthæus ſcripſit in Hebræo.

Lucas, Ioannes, & Marcus ſcripſerũt in Græco.

F omnes ſacros libros habent. De ſolo Marco videtur eſſe dubium quomodo in græco ſcripſit: quia ipſe ſcripſit in Italia, cùm eſſet ibi cum Beato Petro, vt ait Hieron. in lib. de Illuſtribus viris. Caput tamen linguæ latinæ erat in Italia, maximè tunc quando adhuc florebat Imperium, & ſic videbatur, quòd potius ſcriberet in Latino, quàm in Græco. Dicendum, quòd ſine dubio in græco ſcripſit, ut Hiero. & Augu. teſtantur vbi ſupra. Ratio potuit eſſe multiplex. Prima quia Marcus fortè ignorabat linguam Latinam, vel non erat ſatis inſtructus in ea, & fortè erat inſtructus in græca propter originem ſuam, vtpotè ſi eſſet de aliqua regione, in qua lingua græca eſſet communis. Nam nõ conſtat nobis, de qua regione Marcus fuerit oriundus. Sed obijcietur, quòd non ſtet hoc: quia iſti ſciebãt G loqui omnibus linguis: vt prædicarent omnibus gentibus, ideo in quacunque lingua poſſent ſcribere. Dicendum, quòd illud donum fuit conceſſum omnibus Apoſtolis, & cæteris, qui cum eis erant die Pentecoſtes, quando venit ſuper eos Spiritus ſanctus: nam apparuit ſuper eos in diuerſis linguis, & ſedit ſuper ſingulos, & loquebantur varijs linguis: Actuum ſecundo. Erant autem iſti quaſi centum & viginti. Marcus autem, & Lucas nõ fuerunt ibi, quia poſtea per Apoſtolos ad Chriſtum conuerſi ſunt. Ideo non ſuſceperunt illud donum linguarum. Verum eſt autem, ꝙ gratia linguarum, ideſt, loquendi uarijs linguis manſit poſtea in eccleſia, & computat eam Apoſtolus inter gratias, ſecundùm quas diſtinguuntur partes eccleſiæ, infra ad Corinth. 12. Erat tamen iſta quaſi minima gratia omnium eccleſiaſticarum, ut declarat H Apoſtolus, infra ad Corin. 14. & multi erant in eccleſia habentes iſtam gratiam tempore Apoſtoli, vt patet eod. cap. Poterat ergo eſſe, quòd Beato Marco collata eſſet illa gratia, non tamẽ apparet, ideo bene ſtat, quòd fortè ſcripſit in græco: quia neſciebat latinum. Secundò factum eſt ad maiorem utilitatem eccleſiæ. Nam maior pars chriſtianorum, immo quaſi tota eccleſia tempore Apoſtolorum pertinebat ad græcos, ſcilicet, erat in terra ipſorum. Quod patet ex numero Epiſtolarũ Pauli. Nam quatuordecim ſcripſit, & præter duas Timothæi, & vnam Titi, & unam Philemonis, qui fuerunt perſonæ ſingulares: cæteræ, ſcilicet, I decem fuerunt ad eccleſias: quarum unica fuit latinorũ, ſcilicet, ad Romanos, & vnica Iudæorũ, ſcilicet, ad Hebræos: octo autem reliquæ fuerunt græcorum. Vt ergo magis cõmunicaretur Euangelium Marci ſcripſit in lingua illa, in qua erat maior pars eccleſiæ. Tertiò factum eſt: quia Marcus ſcripſit iſtud, Euãgelium antequam mitteretur in Alexandriam. Et fortè iam ſciebat, quòd Beatus Petrus volebat illuc eum mittere, & intendebat Euangelium ſecum ferre ſicut poſtea fecit: vt ait Hieron. in lib. de Illuſtribus viris. cap. de Marco. Et quia Alexãdria, & tota Aegyptus ſequebatur linguam græcam quantũ ad viros peritos, ſicut poſtea ſemper fecit manente eccleſia in partibus illis, voluit ſcribere in græco, vt proficeret toti illi genti, ad quam ibat. Ad ſecundum dicendum, quòd non K fuerunt ſemper Euangelia in iſta forma, in qua nunc ſunt, quia apud nos omnia ſunt latina, à principio tamen nullum fuit latinum, ſed unum Hebraicum, & tria græca, ut ſupra dictum eſt. Poſtea autẽ dilatata fide Chriſti per diuerſas partes orbis, oportuit Euangelia, in quibus continebatur ipſa fides eſſe apud oẽs gẽtes. Ideo ſingulæ gentes conatæ ſunt ſcribere in lingua ſua. Et ſic fuerunt Euangelia in Chaldaico, Græco, Latino, Hebraico, & multis alijs linguis. Quis autem prius in Latinum Euangelium verteret non conſtat nobis. Quidam enim putant fuiſſe Hieron. ſed falſum eſt, quoniã ante eum longo tẽpe non ſolũ Euãgelia:

Quis primo in latinum Euang. uerterit.

lia: ſed etiam totum nouum teſtamentum in Latino habebatur: & erant diuerſæ tranſlationes, vt ipſe ſignificat in quodam prologo ſuper Matthæum, qui incipit. Beatiſſimo Papæ Damaſo. Secuta fuit autem poſtea magna diſcordia & error inter ipſos libros noui teſtamenti, quod accidebat ex pluribus. Primò ꝓpter diuerſas tranſlationes, quia quaſi quælibet eccleſia tenebat ſuam tranſlationem: immo quòd plus erat tot erant exemplaria, quot codices, ea tamen quæ inter ſe diſcordant, non poſſunt ſimul eſſe vera, & ſic erāt multi errores in pleriſque libris noui teſtamenti. Secundo erat iſte error propter librarios dormitantes, vt ait Hierony. id eſt, propter ſcriptores librorum, qui non aduertentes diligenter ſæpe ſcribebant alia pro alijs, aliquando mutando aliquando ſubtrahendo, & ſic non continebant æqualiter omnes codices. Tertio factum eſt propter primos transferentes libros euangeliſtarum neſcientes habitudinem ipſorum, Nam cùm aliquis interpres voluit primò transferre librum alicuius euāgeliſtæ, & vidit differentiam illius ad cæteros, quòd quidam plura alij pauciora continerent, putauit hoc factum eſſe per errorem non quidem euāgeliſtarum, ſed aliorum, qui eorum libros trāſtuliſſent, ideo quidquid habebatur in omnibus poſuerunt in vno, ſcilicet, omnia quæ Matthæus, & Lucas, & Ioannes dicūt vltra Matthæum poſuerunt in Matthæo: & omnia q̄ Matthæus, Lucas, & Ioannes poſuerunt ſuper Marcum ſcripſerunt in Marco. Et ita confuderunt omnes euangeliſtas, vt neſciretur quid vnus dixerit, & quid alius. Quartò accidit alius error propter eoſdem trāſlatores: nam quando plures euangeliſtæ dicebant eādem ſententiam, non tamē per eadem verba, ſed quidam expreſſius, & alij breuius; cùm vnus de primis tranſlatoribus primò legiſſet vnum Euangeliſtam putans illum vera continere ſecundùm verba illius emēdabat eandem ſententiam in omnibus, & ſecundum hoc nullus Euangeliſta manebat, ſed in vnum omnes confuſi erant, & non erant quatuor libri, ſed vnus liber quater ſcriptus. De his omnibus Hiero. in prologo ſuper euangelia, qui incipit Beatiſſimo Papæ Damaſo. Ad emendandam iſtam confuſionem multi conati ſunt, ſed non valuerunt. Fecit tamen quidam nomine Ammonius Alexandrinus decem canones Euangeliorum, per quos ſciretur quid proprium continebat quilibet euangeliſta, & in quo conueniebat cum alijs, & cum quibus ſpecialiter conueniat, & per hoc tollebatur confuſio, immo via, quòd non poterant confundi euangelia ſtantibus illis canonibus, & aſſignatis in libris. Manſerūt autem illi canones apud omnes antiquos, & manent etiam apud nos, ſed errore librariorum ſæpe etiam ipſi canones confundebantur. Vnde, & iam in rariſſimis libris apponuntur, niſi in quibuſdam antiquiſſimis, in quibus ipſa antiquitas nouitate diligentior, & ſolertior annotauit. Non tamē per hoc tollebatur quin apud diuerſas eccleſias eſſent diuerſa exemplaria, & maneret ſemper error. Nec poterat tolli iſte error, niſi per aliquem habentem poteſtatem, qui reciſis omnibus libris nouos & emendatos condi faceret. Hoc autem fecit Damaſus Papa vir Deo deuotus, qui fuit tempore Beati Hieron. Iſte mādauit Beato Hierony. vt corrigeret libros euangeliorū, immo totum nouum teſtamentum, & Latinæ eccleſiæ emendatum traderet. Ipſe verò ex Græcis exemplaribus, quæ fuerant prima, & erant incorrupta, ſcripſit: & totum nouum teſtamētum in hac forma, quæ habetur apud nos Latinę eccleſiæ tradidit. Et ſic totum nouum teſtamentum in forma, in qua habetur à Beato Hierony. ſcriptum eſt, ſicut ipſe ſcripſerat totum nouum teſtamentum. De hoc in prologo allegato Hier. qui incipit, Beatiſſimo Papæ Damaſo.

A

An Chriſtus aliquem librum in nouo teſtamento ſcripſerit, & quare non ſcripſerit. Quæſt. XXVI.

QVAERITVR vlterius, an Chriſtus aliquē librum in nouo teſtamento ſcripſit, & quare non ſcripſit. Reſpondet Aug. lib. 1, de concor. Euangeliſtarum dicens, iſtam fuiſſe quæſtionem Gentilium tempore ſuo, qui conabantur aduerſari Religioni Chriſtianæ. Et non audentes impugnare Chriſtum arguebant Diſcipulos eius indirectè, deſtruendo fidem: dicentes Chriſtum fuiſſe ſapientiſſimum omnium hominum, non tamen fuiſſe Deū: ideo ipſe de ſe non ſcripſiſſe, quòd erat Deus, ſed Di-

B

ſcipuli eius volentes eum plus honorare, quàm decebat, dixerunt eum eſſe Deum. Et ob hoc Porphirius totam culpam Religionis Chriſtianæ introductę imponit Beato Petro. De quo Aug. 19. de ciuitate Dei. Hoc faciebant potiſſimè Sacerdotes Idolorum videntes templa ſua deſtrui, Idola cōfringi, & totam ſpem quæſtus ſui perire, dolebant, & dicebant, quòd Chriſtus nunquam talia vetuerat, ſed Diſcipuli ſui iſta confinxerant. Et ſic, quòd non eſſent tenenda aſſerebant, Etiam dicebant ipſi Chriſtum ſcripſiſſe quoſdam libros, quos in modum Epiſtolę dirigebat Petro, & Paulo, & diſcipulis ſuis. Et dicunt, quod in libris illis continebatur quid erat illud, per quod Chriſtus talia miracula faciebat, & ſic volebant Chriſtū per aliquas

C

artes occultiſſimas, quę ad magicam pertinerent operatum fuiſſe omnia miracula, & vocabant eum ſapiētiſſimum omnium hominum, quia nullus prętor eū tam excellentiſſimas artes inueniſſet, per quas tam ſtupenda miracula toto orbe feciſſet. Hos increpat Aug. probans mentitos. Primò quia Chriſtus nullas tales artes exercuit, cùm nulla gens ſit, quę magis interdicat artes iſtas, quàm cultores Chriſti. Secundò quia dixerunt, quòd ſcripſerat Petro, & Paulo Diſcipulis ſuis, & tamen dum Chriſtus fuit inter homines nunquam Paulus fuit Diſcipulus eius, ſed poſtea conuerſus eſt. Nihil ergo tale Chriſtus ſcripſit. Dicendum igitur, quòd Chriſtus nullum librum ſcripſit, nec pro nouo teſtamento, nec pro aliquo alio, quia ſi Chriſtus

D

aliquid ſcripſiſſet nihil fuiſſet ſpecioſius in toto orbe, & nihil cum maiori diligentia eccleſia conſeruaſſet, eſſetque famoſius omnibus, quę in tota eccleſia habentur. Nullus tamen talis liber à Chriſto reperitur ſcriptus, nec aliquis Doctorum catholicorum aſſerut Chriſtum aliquid ſimile ſcripſiſſe, immo nunquam ſaltem leuis fama fuit de hoc in eccleſia. Solùm autē bis legimus Chriſtum aliquid ſcripſiſſe. Primò ſcripſit breuem ſcripturam digito ſuo in terra, quando Mulier de adulterio accuſata coram eo adducta eſt. Ioā. 8, Quid autem illa ſcriptura contineret, ibi declarabitur, Sed quidquid illud eſſet non mā ſit, ſed ſicut Chriſtus

Chriſtus bis ſcripſiſſe legitur.

E

illud ſcripſit ita deleuit, quia in terra illud ſcripſerat, Secunda ſcriptura fuit epiſtola quędam, quam Chriſtus miſit ad regem Abagarum. Fuit enim iſte, Rex cuiuſdam ciuitatis, quę in libro Tobię vocatur Rages: & nunc appellatur Edeſa, circa terram Chanaan in Meſopotamia, qui audita fama miraculorum Saluatoris noſtri, quę per omnes terras vulgabatur, cùm ipſe laboraret quodam morbo ſecundùm homines inſanabili, rogauit Chriſtum per epiſtolam, vt dignaretur eum ſanare, offerens ei ciuitatem ſuam, in qua regnabat, quę ambobus ſufficere poterat, Chriſtus autem reſcripſit ei, dicens: quòd pręſentiam ſuam habere nō poterat: à morbo tamen ſanaretur: licèt non illico, ipſe namque mitteret ad eum Diſcipulum ſuum vnum, qui eum ſanaret. Iſte diſcipulus fuit Iudas Apoſtolus, qui alio nomine vocatur Thadęus, qui literarū Chriſti

ad

ad Abagarum portitor extitit, & ipſe poſt Chriſti aſcẽſionem illuc rediens Regem conuertit ad Chriſtum, & à morbo corporis ſanauit. Manſit autem in prædicta ciuitate epiſtola illa ſaluatoris noſtri longo tempore, & quando hoſtes inuadebant vrbem ſi puer legeret illam literam in muris vrbis deſtruebatur obſidio, De his habetur in hiſtoria eccleſiaſtica Ruphini. De his etiam Hierony. in lib. de illuſtribus viris cap. de Iuda, nihil aliud legimus Chriſtum vnquam ſcripſiſſe,

Cauſa quare Chriſtus nihil ſcripſit.

Cùm autem quæritur quare Chriſtus non ſcripſit aliquid, reſpondet Auguſt. lib. 1. de concor. Euangeliſtarum in fi. quòd Chriſtus ſcripſit euangelia, ſcilicet, illa, quæ ſcripſerunt quatuor Euangeliſtæ. Nam cùm illi eſſent partes corporis eius, quidquid illi faciebant dicebatur Chriſtus facere: ſicut id quòd facit manus hominis facit ipſe homo. Erant autem iſti manus Chriſti, quia erãt partes miniſteriales corporis ſui quod eſt eccleſia. Iſta tamen eſt cauſa figuralis. Dici poteſt ergo, quòd Chriſtus nihil ſcripſit, quia honeſtius erat, ꝙ quidquid ſcriberetur, per alios ſcriberetur quàm per ipſum. Nam omnia, quæ ſcribenda erant, pertinebant ad laudem Chriſti, cùm contineantur miracula in Euangelijs, quæ oſtendebant Chriſti excellentiam. Erat autem honeſtius, quòd alius ſcriberet hoc, quàm ꝙ ipſe: & minus ſuſpectum erat, quia nulli laudanti ſe creditur, ſicut Iudæi dixerũt Chriſto, Tu teſtimonium perhibes de te ipſo, & teſtimonium tuum non eſt uerum, ideſt, non probatur eſſe uerũ, quia dictum tuum pro te nihil probat. Cùm autem alij dicerent hoc de Chriſto, non eſſet ita ſuſpectum, Sed obijcietur, quòd Chriſtus non deberet permittere, quòd alij ſcriberent de eo perhibentes teſtimonium de ipſo, ſed magis, ꝙ ipſe ſcriberet, quia ipſe dixit Ioan. 5. Ego autem ab homine teſtimonium non accipio, Si tamen aliqui de ipſo ſcriberent, teſtificarentur de eo. Dicendum ꝙ Chriſtus non accipit teſtimonium ab Euangeliſtis, licèt ipſi ſcribant de eo, quia id, de quo dubitabatur, & ſuper quo Iudæi volebant teſtimonium, & petierant illud à Ioanne, erat an Chriſtus eſſet Meſſias, & eſſet Deus: ipſe autem dixit, quòd ad hoc non recipiebat teſtimonium ab homine, ſcilicet, ꝙ per hoc crederetur eum eſſe Deum, quia aliquis homo illud dicebat, quia leue teſtimonium erat illud à quocunque homine eſſet ad probandum aliquem hominem eſſe Deum, quia erat res maximè incredibilis. Sed accepit teſtimonium irrefragabile ab operibus, dicens: Opera, quæ ego facio, teſtimonium perhibent de me. Nunc autem cũ Euangeliſtæ de Chriſto ſcribunt, non accipit teſtimonium ab eis, quòd ipſe ſit Deus: ſed ipſi referunt ea, quę Chriſtus fecit, per quæ probauit ſe eſſe Deum. Et illud non eſt teſtificari, ideſt, probare, ſed teſtimonium perhibere, ideſt, teſtificata, vel probata ſcribere. Et tale teſtimonium bene Chriſtus accipit ab hominibus, quia nihil per hoc ipſi probant. Secus erat de teſtimonio Ioãnis, ſcilicet, quod Chriſtus vellet probare ſe eſſe Deum, vel Meſſiam ſolùm per hoc, quòd Ioannes aſſerebat illud. Tale autem Chriſtus à ſe accipit, ideſt, ab operibus ſuis, & non ab homine. Sed teſtimonium, quòd eſt relatio geſtorum, per quæ probata eſt res, conuenientius accipit Chriſtus ab alio, quàm à ſeipſo, vt nõ ſit aliqua ſuſpitio, quòd in fauorem ſui aliquid ſcripſerit. Aliter poteſt dici, quòd Chriſtus nihil ſcripſit ad tenendam dignitatem quandam, Nam cõditio dominorum eſt, quod licèt ipſi poſſent aliquid facere, non faciant per ſeipſos, ſed per miniſtros ſuos, ſi per illos commodè fieri poteſt, Sed relatio geſtorum, & ſcriptura quæcunque alia pertinens ad mores, poterat ſcribi per alios cõuenienter: ideo non oportebat, quòd Chriſtus illud per ſe faceret. Redimere autem non potuit nos Chriſtus niſi per ſeipſum, ideo ipſe mortuus eſt, ſed ſcribe-

F re poterat per alterum, ideo per ſe non ſcripſit. Tertiò poteſt dici, quòd nihil proficiebat potius ſcribere Chriſtum, quàm quòd alij ſcriberent: nam ſi Euangeliſtæ alia ſcriberent, quàm quę Chriſtus prædicabat, & quæ faciebat ipſe, differebat Chriſtum ſcribere, vel Euangeliſtas ſcribere. Quia tamẽ nihil Euangeliſtę ſcripſerunt niſi quòd Chriſtus fecit, & dixit, & ſi Chriſtus per ſe ſcriberet illa eadem ſcripturus erat, quia ſi ſcriberet nihil ſcriberet niſi pertinẽs ad ſalutem noſtram, ſcilicet, de fide, & moribus, quæ Euangeliſtæ ſcripſerunt, Ideo nihil magis proderat eum ſcribere, quam Euangeliſtas: niſi fortè inquantum ſcriptura illa, quæ erat de manu Domini, eſſet maioris honoris. Sed non poterat ille idem liber eſſe in toto orbe, ſed transfere-
G tur, & nunc iam nõ maneret eadem dignitas, quia non eſſet ille liber per manum domini, ſed manu hominis ſcriptus. Nihil ergo melius erat, quòd Chriſtus ſcriberet, quàm quòd Euangeliſtæ ſcriberent. Quartò quia dici poteſt, quòd Chriſtus ſcripſit non eo modo, quo dixit Augu. quia illud uidebatur eſſe figurale, ſed quia quando aliquo loquente alius de voluntate eius ſcribit verba ipſius, ille met dicitur ſcribere, qui loquitur. Euangeliſtę tamen fuerunt à Chriſto poſiti ad ſcribendum. Nam ipſe dedit in eccleſia Apoſtolos, Prophotas, & Euangeliſtas. ad Ephe. 4. Et nihil illi ſcripſerunt niſi quòd Chriſtus eis dixit prædicando, & quòd ipſe fecit, & uoluit ea illos ſcribere: ergo Chriſtus dicebatur ſcribere: & ſic non fuit opus, ꝙ Chriſtus aliquid
H ſcriberet manu ſua. Sed obijcietur, quod aliquid debuerit ſcribere de lege ſua, Nam ſicut fuit cùm data eſt lex Moyſi, quia Deus ſcripſit decem præcepta in duabus tabulis, & dicuntur ſcriptæ digito Dei. Exo. 32. & 34. Ita Chriſtus dans legem debuit aliquid ſcribere. Dicendum ꝙ cùm data eſt lex Moyſi, non proderat potius, ꝙ ſcriberetur lex per Moyſes, quã per Deum. Nam alias Deus ſcripſiſſet totam legem: nihil tamen ſcripſit de lege, quia decem præcepta, quę ſcripſit non propriè pertinebant ad legem, quam Deus dabat Iudæis, cùm illa præcepta eſſent de iure naturali: illa tamen præcepta adhuc non ſcripſit niſi in teſtimoniũ, ſcilicet, ne Iudæi poſſent negare, quòd Deus dederat eis legem. Et ad hoc fecit ſeruari illas duas tabulas la-
I pideas in Arca, quæ vocata eſt arca teſtimonij, quia in ea ſeruabantur illæ tabulæ in teſtimonium legis datæ. Exod. 25. Iſtud teſtimonium ponebat Deus contra Iudæos, quia erant durę ceruicis, & faciliter conuertebãtur ad Idola, nec colebant Deum niſi propter timorẽ, cùm eſſent viri valde imperfecti. Vt ergo poſteri eorum non poſſent negare ſe legem accepiſſe, ſeruabantur illæ tabulæ in arca. Et ſic multa alia Deus iubebat ſeruari in teſtimonium contra Iudæos, ne obliuiſcerẽtur legis, & beneficiorum ſuſceptorum, Patet Deuterono. 27. cùm Deus iuſſit, quòd ingredientibus Iudæis in terram Chanaan ſcriberetur Deuterono. in lapidibus inter montem Garizim, & Hebal, & ſic factũ eſt; Exo. 8. Et iſtud fuit, vt maneret ibi in memoriam, quo-
K modo lex fuiſſet confirmata poſt ingreſſum in terram Chanaan. Iuſſit quoque quando Iudæi tranſierũt per Iordanem, quòd ponerent duodecim magnos lapides in alueo Iordanis, vt quandocunque Iſraelitę viderent illos, & quęrerent filij à patribus quid ſignificabant lapides illi, dicerent quod per Iordanis alueum arentem fecerat illos Deus tranſire. Ioſue. 4. In nouo autem teſtamento non erant iſta neceſſaria, quia nunquam negaturus erat totus mundus Chriſtum dediſſe legem, Quia lex uetus data eſt, quaſi nolẽtibus recipere cum prius Deus rogauerit eos, & induxerit ꝓmiſſionibus, quòd illam reciperent. Exo. 29. & illam non tenebant niſi propter timorem. Secus autem de lege noua, ad quam totus mundus amans illam confluxit. Et non

opor-

oportebat, quòd homines rogarētur, vt legem ipſam acciperent, ſed potius ipſi deferebant omnia, & exponebant ſe mortibus grauiſſimis, vt illam poſſent tenere. Nunquam ergo Chriſto negandum erat, quòd legem dediſſet, & ſic non erat neceſſe, quòd aliqua ſcriptura ſua maneret quaſi in ſignum legis datæ. Itē non conueniebat tale ſignum, quia Iudæis, qui erant vnus populus, & paruus habitans in terra Paleſtinæ, & habens vnicum templum ad quod omnes conueniebāt ter in anno, Exo. 34. vtile erat aliquod ſignum ibi manēs, quod Iudęi viderent, & per quod admonerentur ſe accepiſſe legem; vel aliqua beneficia à Deo. Et ſic manebat in templo in ſancto ſanctorum Virga Aarō, quæ fronduit, per quam probabatur, quòd Sacerdotiū pertinebat ad ſolam progeniem Aaron. Numeri 17. Manebant etiam laminæ æreæ affixæ altari holocauſtorum, vt nemo extraneus, qui nō eſſet de ſtirpe Aaron auderet accedere ad miniſtrandum in altari admonitus per laminas æreas affixas altari; quæ fuerant de turribulis illorum virorum, qui contra legem volentes miniſtrare, à Domino combuſti ſunt. Numeri. 16. Erat etiam in Sancta Sanctorum vrna plena manna, de qua comederant Iudæi in deſerto, vt per hanc probaretur, quòd Deus illos quadraginta annis cœlitus in deſerto aluiſſet. Exod. 16. Hæc omnia cum ipſis tabulis lapideis erant in arca teſtimonij. ad Hebræ. 9. Non fuit tamen conueniens aliquod ſignum relinqui in lege noua, quia cùm illa ſit per totum mundum extenſa inter gentes diuerſarum communicationum, quæ nunquam inter ſe conueniunt, quales ſunt Indi, & Hiſpani, vel Alemani, & Aethiopes, ſi ſignum illud relictum à Chriſto eſſet in vna terra, gentes aliæ diſtātiſſimæ nunquam poſſent per illud ſignum ammoneri: erat ergo inutile. Item ſi Chriſtus voluiſſet relinquere aliquem librū in ſignum legis datæ, ſicut Deus reliquit Iudæis tabulas: non oportebat illum librū continere aliquam doctrinam; quia non dabatur, vt per illum homo erudiretur, ſed vt maneret in ſignum legis datæ: ſed debebat eſſe aliqua res admirāda, de qua appareret, quòd non poterat fieri niſi ſupernaturaliter, & tunc nō erat ad propoſitum quæſtionis, ſcilicet, quare Chriſtus non ſcripſit aliquem librum, ſed ſoli Euangeliſtæ. Aliter poteſt dici ad tollendum omnia hoc, quòd Deus nihil ſcripſit in veteri teſtamento, & tabulæ illæ lapideæ non fuerunt ſcriptę à Deo, ſed ab Angelis, & per eos data eſt lex: vt probatum eſt Exod. 20. & 32. & 34. Angeli autem erant miniſtri Dei: ita nunc Chriſtus per ſe nihil ſcripſit de nouo teſtamento, ſed per miniſtros ſuos, ſcilicet, Euangeliſtas, qui erant Angeli ſui, omnia ſcripſit.

An libri Euangeliorum ſint neceſſarij in fide?
Quæſt. XXVII.

QVAERITVR vlterius, an libri Euangeliorum ſint neceſſarij in fide. Reſpondendum ꝙ in propoſito neceſſarium accipitur neceſſitate finis, vel conditionis, & non abſolutè, ſiue neceſſitate coactionis. Dicuntur ergo illa neceſſaria, ſine quibus nō eſt ſalus. Eſt autem ſalus noſtra ſolùm in uoluntate domini. Nam peccare poſſumus ex nobis ipſis: reſurgere autem à peccato, & redire in priſtinam amicitiam Dei per nos non poſſumus: ſed pendet hoc ex uoluntate Dei, ſcilicet, quia cùm nos offenderimus eum, ad remiſſionem delictorū noſtrorum nihil requiritur, niſi quòd uelit remittere. Quia tamē Deus iuſtiſſimus eſt, ſicut ab æterno præordinauerat, nō vult peccata noſtra remitti ſine ſatisfactione, quia aliàs maneret aliquid inordinatum in uniuerſo, & iuſtitiæ non ſatisfieret, quod inconueniens eſt. Nam ſicut neceſſe eſt Deum bona agere, quia bonus eſt, & impoſſibile eſt eum mala agere, ita neceſſe eſt eum iuſta agere, quia iuſtus eſt. Nam Deus non poteſt negare naturam ſuam, ſicut dixit Apoſtolus, quòd Deus ſeipſum negare nō poteſt. Cùm ergo nos offenderimus Deum, non poteſt offenſa tolli ſine aliqua ſatisfactione, quia non eſt iuſtum. Et quoniam ſatisfactio nō eſt, niſi per ęqualitatem: neceſſe erat, quòd homo tantum patiatur quantum peccauerat. Peccatum autem noſtrū, licèt ſit in ſe actio quædam finita, ex parte tamen obiecti, ſcilicet Dei, quem offendimus, efficitur quodammodo infinita, quia offenſa accipit quantitatem ab eo, qui offenditur, vt probat Ariſtot. 5. Ethic. cap. de contrapaſſo. Ideo nullus homo pro ſeipſo ſatisfacere poſſe, etiam ſi ſolùm ſemel peccaret. Oportuit ergo, quòd ſi peccatum hominis deberet remitti per ſatisfactionem, quòd pro eo laboraret ſatisfaciendo aliquis cuius actus eſſet meriti infiniti. Et nemo eſt niſi Deus, non tamen Deus in ſeipſo, quia Deus mereri non poteſt, cùm non ſit aliquis, reſpectu cuius mereatur, & etiam non poteſt aliquem actum pœnalem habere, qui eſt proprè ſatisfactorius: oportebat ergo quòd ille eſſet homo Deus. Homo quidem, vt pati poſſet, & mereri: Deus quidem, vt actus eius eſſet infiniti valoris, & meriti, ſicut ipſe realiter eſt infiniti valoris. Iſte autem fuit mediator noſter Chriſtus Ieſus, & ſic per iſtius mortem fit ſatisfactio pro omnibus peccatis, etiā ſi eſſent in infinitum plura: etiam ſatisfaceret pro peccatis Dœmonum, & damnatorum, ſi illi eſſent diſpoſiti ad ſuſcipiēdum fructum iſtius redemptionis, Chriſtus enim cùm mortuus eſt, æqualiter pro omnibus ſatisfecit pro bonis, & malis, mortuis, viuentibus, & nondum natis. Quia tamen mors Chriſti in ſe eſt aliquid abſolutum, ſcilicet, quòd non magis limitatur ad iſtum hominem quàm ad illum, neceſſe fuit, ꝙ aut omnes tam boni, quam mali ſaluarentur per mortem Chriſti: aut eſſe aliquid, per quod fructus iſtius mortis applicaretur potius iſti homini quàm illi. Et quia Chriſtus per paſſionem ſuam etiam in quantum homo acquiſiuit, quòd eſſet Dominus omnium hominum, vt probatum eſt ſupra, in quadam. q. & effectus eſt caput, voluit quòd omnes illi, quibus paſſio deberet proficere, eſſent unus corpus, cuius corporis ipſe eſſet caput. Et ſicut in corpore naturali dum membra manēt vnita capiti per continuationem ipſorum recipiunt influxum virtutis à capite, ita qui eſſent intra corpus iſtud reciperent influxum à Chriſto, & participaretur eis fructus paſſionis eius. Id autem per quod homines efficiuntur de iſto corpore eſt fides, ideo cùm per mortem Chriſti redimamur, erat conueniens, quòd nos haberemus fidem de eo, quòd pro nobis mortuus fuerat. Et quia non poterat Chriſtus moriens ſatisfacere niſi eſſet Deus, oportebat etiam credi eum eſſe Deum. Et quia paſſio Chriſti proficiebat ad remiſſionem peccatorum, oportebat, quòd nos crederemus remiſſionem peccatorum eſſe poſſibilem. Et quia omnia non ſunt niſi quo ad hoc, quòd homo ſolutus peccato poſſit conſequi fœlicitatem, quam vocamus vitam æternam, & quia iſta fœlicitas ſecundùm hominem erat impoſſibilis, niſi ſit reſurrectio mortuorū, quia aliàs ſola anima maneret, & non homo, oportuit credi eſſe reſurrectionem. Et quoniam iſta bona non communicantur hominibus, niſi exiſtentibus intra eccleſiam, quæ eſt corpus Chriſti: oportuit credi eſſe ſanctam eccleſiam catholicam vnicam. Et quoniam omnia iſta bona Deus, qui eſt Trinitas Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus nobis largitus eſt, oportuit nos credere Deum eſſe vnum & trinum. Et iſto modo poſſumus reducere omnes articulos poſitos in ſymbolo Apoſtolorum. Iſti autem videntur eſſe de neceſſitate ſalutis.

Satisfactio pro peccato hominis debebat eſſe meriti infiniti.

ſalutis. Nam eis non crederemus plenè, vel neſcimus quid eſt noſtra ſalus, vel à quo eſt, vel quo modo, vel an ſaluandi ſimus. Dico autem neceſſitatem ſalutis rationabiliter, de cęteris autem non videbatur eſſe tãta neceſſitas credendi, quia illa non ſunt per quæ principaliter, & immediatè ſalus noſtra procurata eſt, vel in quibus principaliter conſiſtit. Et iſta videtur eſſe cauſa, quare Apoſtoli in ſymbolo ſuo collegerunt potius iſtos articulos, ſiue puncta quàm aliquos alios, & non plures, quia cęteri non ita immediatè pertinebant ad ſalutem noſtram. Ex hoc autem eliceret aliquis, ꝙ libri Euangeliorum nõ ſunt neceſſarij ad integritatem fidei, ſed ſufficiunt articuli nominati. Dicendum autẽ, quòd libri euangeliorum neceſſarij ſunt tam ad integritatem fidei quàm ad ſtatum noui teſtamenti. Primò quia licèt videantur iſti articuli ſufficere, tamẽ iſti articuli non colliguntur per ſe, ſed habentur ex aliquibus longis narrationibus, quarum ipſi ſunt principale intentum. Vt ergo iſti articuli habeantur plenè, neceſſe eſt ſciri illas narrationes, ex quibus depẽdent. Et iſtæ ſunt narrationes euangeliorum, ideo ſunt euangelia neceſſaria. Secundò quia non ſolùm dicuntur neceſſaria in fide ea, in quibus fides declaratur, ſed etiam ea, per quæ defenditur à paganis, & hæreticis: ſi autem ſolos articulos haberemus, dicerent forſè pagani, ꝙ ille Chriſtus, quem nos credimus, ſeu dicimus, non potuit nos redimere, quia non erat Deus, nec fecit aliquid, per quod appareret eum eſſe Deum. Hoc autem nos non poteramus oſtendere, niſi haberemus libros, vnde conſtaret, & iſti ſunt codices euangeliorum, in quibus apparet de miraculis Chriſti, per quæ probabat ſe eſſe Deum, & apparent ibi argumenti, quæ Iudęi contra ipſum faciebant, & quomodo reſpondebat, & per iſta nos inſtruimur ad reſpondendum infidelibus, & hæreticis. Et ſic Euangelia fuerunt neceſſaria. Sic dicit Hierony. quòd neceſſe fuit euangelium ſcribi propter hęreticos, vt patet in quodam prologo eius ſuper Matthæum, qui incipit. Matthæus cùm primò. Tertiò fuit neceſſarium propter nos, quia non ſolùm oportebat nos credere poſtquam ſemel fidem ſuſciperem', ſed oportebat etiam nos ad illam induci antequã crederemus. Nemo autem crederet, ſi ſolùm audiret articulos, & non audiret aliqua geſta ſaluatoris, & miracula ipſius. Iſta enim ſola ſunt, quæ inducunt ad credendum. Sic enim Chriſtus dixit: Si non veniſſem, & non feciſſem opera, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Ioan. 15. Hoc autem eſt totum in euangelijs. Oportebat ergo illa ſcribi. Quartò ſi euangelia non ſcripta fuiſſent, nos qui Chriſtum non vidimus, nec eos, qui fuerũt cum eo, neſciremus quis fuit Chriſtus, & quid operatus eſt, & quomodo nobis profuit, & ſic fides periret. Vt ergo maneret fides, neceſſe fuit ſcribi euangelia, in quibus iſta cõtinẽtur. Quintò quia non ſolùm erat nobis fides neceſſaria ad vitam æternam, ſed etiam recta operatio, ne rurſus Deum offenderemus, & periret in nobis fructus paſſionis Chriſti, & ob hoc nõ ſolùm Chriſtus pro nobis mortuus eſt, ſed etiam legem nobis dedit directiuam oĩum actionum noſtrarum. Iſta autem continetur in euangelio: ideo neceſſarium fuit euangelium ad integritatẽ fidei vel ſtatus noſtri. Sextò quia fides facit in nobis duo. Primò vt credamus omnia illa, quæ credenda ſunt: ſecundò vt nihil credamus eorũ, quæ non ſunt credenda, ſed fugiamus illa. Hoc tamen non potuit fieri niſi haberemus libros euangelij. Nam dato, quòd ad credendum ſufficeret habere articulos, hæretici tamen poterant nobis multa dicere de Deo, ſiue de Chriſto, quæ indignum eſſet credi de eo. Vt autem nos ſciremus quid dignum erat credi de eo, & quid non: oportuit nobis dari ſatis longam doctrinam, in qua tange-

Libri euangeliorũ ſũt neceſſarij ad integritatẽ fidei.

Fides in nobis duo facit.

F retur de omnibus in quibus dubitari poterat, circa Chriſtum ſiue Deum, de quibus nos non poſſemus habere determinationem, niſi per ſcripturam. Et ad hoc neceſſe fuit dari euangelia, & ſcribi, in quibus continerentur omnia geſta Chriſti, & dicta: & per illa ſciremus, quid de Chriſto debeamus confiteri, & quid negare.

An præter euangelia ſit aliquis alius liber neceſſarius in Sacra ſcriptura. Quæſt. XXVIII.

QVAERITVR vlterius, an præter euangelia ſit aliquis alius liber neceſſarius ĩ ſacra ſcriptura. Dicendum ſicut ſupra dicebatur, quòd neceſſarium non accipitur abſolutè, ſed ne- G ceſſitate finis. ſ. ad hoc quòd fides integra maneat, & ſtatus noſter poſſit conſeruari ſine calumnia hæreticorum & infidelium. Et hoc modo non ſolũ euangelia fuerunt neceſsaria, ſed etiam omnes libri, qui traditi ſunt in ſacra ſcriptura, fuerunt nobis neceſsarii: tam illi, qui ſunt in nouo, quam illi, qui ſunt in veteri teſtamento. Primò propter fidem: nam fides noſtra, quæ collecta eſt in ſymbolo in articulis certis, habetur ex diuerſis locis Sacræ ſcripturæ. Et ſic habentur ibi articuli pertinẽtes ad Chriſtum, & ad opera reparationis, Ita etiam ſunt articuli pertinentes ad opera creationis, Articuli autem de reparatione colliguntur ex euangelijs: articuli autem de creatione colliguntur ex ueteri teſtamento, Ideo oportuit nos habere libros veteris teſtamenti. Secundò fuerunt neceſsarij ad reſpondendum calumnijs infidelium, Nam Iudæi poſſent calũ- H niari, quòd ille, quem nos colebamus, non erat Meſias promiſſus à Deo, quia ex libris eorum conſtabat alterum, eſſe Meſiam. Vt ergo fides poſſet defendi, oportuit nos habere lib. Prophetarum, in quibus Chriſtus promiſſus erat, vt ex eis poſſemus elidere omnes calũnias Iudæorum, Tertiò, quia non ſolùm neceſſe erat fidem defendi, ſed ꝙ ſicut Chriſtus volebat, ad eam cõuenirent omnes gentes: Iudęi, Latini, Græci, & Barbari. Iudæi tamen cùm haberent legem à Deo datã, & promiſſiones certas, quæ falli non poterant: non recederent à ſtatu illius legis venientes ad Chriſtum, niſi ex illa lege conſtaret debere venire talem Chriſtum. I Et ſic fuerunt neceſsarij libri Prophetarum, ex quibus conſtat de ceſsatione illius legis, & de altera lege danda, & de Meſia qualis eſse debebat. Fuerunt ergo nobis libri illi omnino neceſsarij. Nam Apoſtolus ex illis probat ea, quæ dicta ſunt ad Hebr. 7. & 8. & 9. Quartò quia Chriſtus ſæpe probat aliquid contra Iudæos, & arguit contra eos, & reſpondet etiam argumentis illorum ex libris veteris teſtamenti: immo & contra Diabolum arguit, & reſpondet ex illis, Matth. 4. Et de hoc patet ex toto proceſsu euangeliorum. Neceſsarii ergo fuerunt nobis illi libri, vt videremus ea, quæ Chriſtus allegabat, ne poſsent nobis Iudæi dicere illa non haberi in libris ſuis, & Chriſtum falsè allegaſse. Hoc ergo idem fit in alijs libris noui teſtamenti, in quibus ſæpe Apoſtoli inducunt auctoritates veteris teſtamenti. K Quintò quia hæretici conantur ſemper contra eccleſiam, & calumniantur quomodocunque poſsunt. Si autem nos non haberemus omnes libros veteris teſtamenti, poſsent hæretici calumniari nobis, dicentes multa contraria legi Chriſti reperiri in veteri teſtamẽto, & tamen conſtabat illa eſse vera, quia data erant à Deo Hebræorum, de quo conſtabat, quòd erat verus Deus, ideo neceſse erat in lege Chriſti falſa contineri, Ad hoc ergo, quòd nihil poſsent calumniari infideles, nec hęretici, habere nos oportuit omnes libros veteris teſtamenti, vt ex illis ſciremus veritatem rerum, ne quis nobis calumniari poſset. Nulli autem libri

contra

contra nos allegari poterãt, quia nulli præter illos ſunt libri diuini: cæteris autem fidem non adhibemus ex neceſſitate: & ſic fuerunt neceſſarii libri omnes veteris teſtamenti.

Quõ ſunt neceſſarij libri veteris teſtamenti.

Conſiderandum tamen quòd eſſe nobis libros illos neceſſarios poteſt intelligi dupliciter, ſcilicet, aut antequam fierent. ſ. quòd neceſſe eſſet illos fieri propter nos: aut poſtquam facti ſunt, ſcilicet, quòd neceſſe ſit nobis illos habere. Accipiendo ſecundo modo omnes libri veteris teſtamenti qualeſcunque ſint, ſunt nobis neceſſarij, quia ſi aliquis eorum nobis deficeret, ex illo poſſent calumniari nobis hæretici, & infideles, ſicut ſupra diximus. Accipiendo primo modo neceſſarium, dicendum quòd videbantur aliqui libri neceſſarii de illis pro bono ſtatu fidei noſtræ, ſicut libri prophetarum, in quibus de Chriſto agitur, & liber Gen. vbi de creatione dicitur, quam neceſſe erat credi, & ſic de ſimilibus. Alij autem erant qui non videbantur nobis neceſſarij niſi ſcripti fuiſſent: ſicut liber Eſther, & Machabęorum, & Eſdræ, & Neemiæ, & quædam hiſtoriæ, quæ directè non videntur pertinere ad ſtatum legis nouæ. Fuerunt tamen iſtæ hiſtoriæ neceſſariæ Iudæis.

Eadẽ eſt eccleſia. ſ. illa quæ antiquitus fuit I Iudæis, & quæ nunc eſt in Chriſtianis.

Nam ſicut nunc eccleſia quæ eſt corpus Chriſti eſt in Chriſtianis, ita ab antiquo fuit eccleſia in Iudæis. Et eſt eadem eccleſia per continuationem, & eadem fides erat illorum, & iſtorum, niſi quòd iam nos magis claram eam tenemus, quia non tãtum eſt fides quantũ hiſtoria, vt dicit Aug. & Greg. & cęteri Doctores. Quia ergo illis Iudæis erant iſti libri tunc neceſſarii pro bono ſtatu ipſorum, cùm ibi agatur de rebus multum pertinentibus ad eos, ſcripti ſunt pro vtilitate eccleſiæ, ideſt, illius eccleſiæ quæ tũc erat, & nunc eſt: licèt nunc habeat aliũ ſtatũ. Sunt tamen iam omnes illi libri nobis neceſſarii poſtquam ſcripti ſunt propter cauſam dictam. Aliter adhuc ſunt neceſſarii, ideſt, valde vtiles, quia ſunt ſcripti per reuelationem diuinam, & omnes huiuſmodi ſunt vtiles valdę, vt ait Apoſtolus. 2. ad Tim. 3. ſ. Omnis ſcriptura diuinitus inſpirata vtilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iuſtitia, vt perfectus ſit homo Dei ad omne opus bonum inſtructus. Iſta tamen ſunt nobis neceſſaria, ſcilicet, vt iuſti efficiamur, & perfecti coram Deo, quia iſta Deus dixit Abrahæ Gen. 17. ſ. Ambula coram me, & eſto perfectus & ad omnem hominem hoc dicitur Deuteron. 18. ſcilicet, perfectus eſto cum Domino Deo tuo. Et Chrs ẽt hoc mãdauit Mat. 5. dicẽs: Eſtote pfecti ſicut pater vr̃ cœleſtis perfectus eſt: neceſſe eſt ergo nobis habere libros illos, per quos ad iſtam iuſtitiam, & perfectionem erudiamur. De libris autem noui teſtamẽti magis planum eſt, quàm de ueteribus, quia magis noua pertinent ad nos quàm vetera, & tamen vetera ſunt nobis neceſſaria, ergo magis noua. Et dicendum quòd non ſolùm libri noui teſtamenti ſunt neceſſarij poſtquam ſcripti ſunt, ideſt, quòd ſit neceſſe illos teneri in canone noſtro poſtquam ſemel ſcripti ſunt, quia de hoc non eſt dubium, ſed etiam, quòd erat neceſſe illos ſcribi.

Libri noui teſtamenti cur neceſſarij.

Primò propter hæreticos repellendos, qui calumniabantur contra eccleſiam, & non poſſent niſi per illos repelli. Sic enim fuit de Euangelio Ioannis, Nam poſt cæteros Euangeliſtas longo tempore ſcripſit: nec ſcripſiſſet niſi propter hæreticos Hebionitas, & Cherinthianos inſurgentes: qui negabãt Chriſtum eſſe Deum, vt dicitur in Eccleſiaſtica hiſtoria, & Hierony. idem ait in lib. Illuſtrium virorum, & in prologo ſuper Matthæum, qui incipit: Plures fuiſſe. Ita & alij libri, qui ſcripti ſunt poſt Euangelia in nouo teſtamento proficiunt etiam contra hæreticos: ſicut canonica Ioannis inſtruit nos contra hæreticos vocans eos Antichriſtos, & quomodo ab eis cauendum ſit patet infra Ioan. 4. & in canonica. 2. Ioan. c. vnico. Sic etiam in

A alijs libris epiſtolaribus Apoſtolorum cõtra hæreticos ſæpe aliqua ponuntur. Secundò fuerũt neceſſarij libri iſti ad tollenda dubia. Nam licèt Chriſtus legem perfectam dederit, poterant tamen multa dubia naſci, & errores quotidie, potiſſimè in eccleſia nouiter naſcente, ideo ad tollenda illa dubia, & errores ſcripſit beatus Paulus ferè omnes epiſtolas ſuas. Nam Romanis ſcripſit propter contentiones Gentilium, & Iudæorum; qui contendebant de mutua prælatione. Et erant dubia inter eos de ſtatu legalium, an ſeruanda eſſent, vel non, & ad iſta Apoſtolus ibi reſpondet: ita etiam epiſtola. inſ. Corin. propter dubia, & diſcordias quaſdam ipſorum erat ſcribendum. Et generaliter de qualibet epiſtola fuerunt aliqua dubia, vel errores tollendi, pro-

B pter quos Apoſtolus ſcripſit illas. De motiuis autem ad ſcribendum ſingulas ipſarũ declarabitur ſuper prologos ſingularum. Tertiò fuerunt neceſſarij libri iſti propter mores, quia licèt in Euangelio contineantur regulæ Chriſti, quæ erant abſolutè neceſſariæ: ipſe tamen non curauit ponere omnia præcepta, quæ ſufficere poſſent ipſi eccleſiæ, quantum ad omnia, quæ oriri poſſent dubia, & negocia: ſed poſuit ea, quæ præcipua erant: ex quibus quaſi ex quibuſdam principijs generalibus alicuius, ſcientiæ poterãt elici omnia præcepta, quæ poſtea eſſent neceſſaria ad ſtatum eccleſiæ, ita ut conſideratis præceptis Chriſti clarè videretur de quocunque præcepto, quod daretur circa quamcunque rem: an conueniret doctrinæ Chriſti, vel non, ita ut

C nemo poſſet dubitare de præceptis, quæ poſtea traderentur, an conuenirent legi Chriſti, vel non. Sicut cognitis principijs alicuius artis quęcunque concluſio ab aliquo ponatur circa illam artem videbitur, an ſit uera, vel falſa, ſecundùm quòd poteſt reſolui ad illa principia, vel non poteſt. Talibus præceptis fundamentalibus poſitis Chriſtus non curauit ſe ultra extendere, ſed reliquit poteſtatem Apoſtolis ad diſponendum in eccleſia de quibuſcũque, quæ uiderentur opportuna ad fidem introducendam, & conſeruandam, & ad mores dirigendos, ſic patet Ioan. 5. cùm Chriſtus introiuit ad diſcipulos poſt reſurrectionem dixit: Pax vobis, Sicut me miſit pater, & ego mitto vos, ideſt, in eadem poteſtate in qua pater me miſit ad procurandum ſalutem

D humanam, mitto ego uos. Et per hoc acceperunt poteſtatem diffiniendi, & ſtatuendi in eccleſia circa quæcunque eis uiderentur per Spiritum Sanctum, qui eos in omnibus dirigebat, Et ob hoc cùm ipſi tradiderint præcepta multa ad directionem eccleſiæ, quæ eis pro tempore uiſa ſunt, ita & nobis illa fuerunt neceſſaria; ideo debuerunt ſcribi, & manere in tota eccleſia, maximè quia niſi hoc fieret ſequerentur ſchiſmata in eccleſia. Nam cùm Apoſtoli tradiderit quibuſdam eccleſijs, apud quas prædicabant pręcepta quædam, ſicut Apoſtolus illis eccleſijs particularibus, ad quas direxerat epiſtolas, vellent tenere illę eccleſiæ præcepta illa, aliæ autem quibus illa prædicta non ſunt nõ tenerent illa, & ſic eſſent ſchiſmata, Vt ergo eccleſia eſſet una,

E quia plures eccleſiæ eſſe non poſſunt, cùm Chriſtus vnicam redemerit, & ſibi ſponſauerit, ad Ephe. 5. oportuit, vt iſta præcepta Apoſtolorũ ſcriberentur, & apud omnes eccleſias tenerentur, Et ita de omnibus libris noui teſtamenti, in quibus continetur aliquid quantũ ad mores. De actibus Apoſtolorum, & de Apocalypſi Ioan. non ita videbatur cauſa neceſſaria, quare ſcriberentur, quia iſti non principaliter continent documenta fidei, nec morum: ſed in actibus Apoſtolorum continetur hiſtoria, in Apocalypſi autem reuelationes, Dicendum quòd licèt iſti libri non ſint tam neceſſarij, ſicut cæteri, ſunt tamen valde vtiles. Patet de actibus Apoſtolorum, quia cùm ibi contineantur geſta ipſorum in eccleſia primitiua, erudimur per hoc, quid facere

cere

cere debeamus. Nam ſicut iuxta Gregorium omnis Chriſti actio eſt inſtructio noſtra, ita & actiones Apoſtolorum, cùm ſciremus operari illos per Spiritũ Sanctum. Et ita argui poteſt ex ſimilitudine, vel diſſimilitudine ad actiones ſuas aliquam operationem noſtrã eſſe bonam, vel malã, ſicut argueretur ex aliquo præcepto expreſſo. Item continentur ibi multa pertinentia ad fidem, de quibus ibi narratur hiſtoria, & maximè determinatur per totam eccleſiam illius famoſi dubij in eccleſia primitiua, ſcilicet, an legalia cũ euangelio eſſent ſeruanda. Connectur etiam aliud valde vtile toti eccleſiæ, ſcilicet, poteſtas, & auctoritas eccleſiæ vniuerſalis. i. Concilij generalis, ſcilicet, ꝙ nõ poſſit errare, & quomodo iudicat cum Spiritu ſancto tanq̃ cum iudice ſuo in hac forma. ſ. placuit Spiritui ſancto, & nobis congregatis in vnum: Actu. 15. Et multa alia valde vtilia ibi ſunt. Sic. n. dicit Hier. in prologo ipſius lib. ꝙ ſi conſideremus Lucam medicum ipſum librũ ſcripſiſſe, cognoſcemus omnia verba eius languentis animæ eſſe medicinam. De Apocalypſi adhuc non apparet tanta cauſa neceſſitatis, ſicut de actibus Apoſtolorum, quia iſte liber manet adhuc nobis vſque hodie in multis obſcurus, cùm tamen Spiritu ſancto dictante ſcriptus ſit. Manifeſtum eſt eum non ſine magna eccleſiæ vtilitate fuiſſe ſcriptum, cùm ibi contineãtur omnia principalia accidẽtia eccleſiæ vniuerſalis à principio eius vſque ad finem ſęculi. Et fortè iſta quãtum ad multa, licèt nobis obſcura ſint, eſſent nota eo tempore, quo Ioannes illum ſcripſit, quia fortè iſta declararet ipſe: etiam licèt nunc communiter neſciantur, aliquibus tamen Deus reuelat, vt intelligant, ſicut Ioanni reuelauit, vt ſcriberet. Colligitur etiam magna vtilitas, & miſterium huius libri ex conteſtatione, quã facit Ioannes in fine dicens, Conteſtor ego omni audiẽti verba prophetiæ huius, ſiquis appoſuerit ad hoc, apponet Deus ſuper illum plagas ſcriptas in libro iſto. Et ſi quis diminuerit de verbis libri eius, auferet Deus partem eius de libro vitæ, & de ciuitate ſancta. Quid tamen conferat nobis iſte liber, magis declarabitur in prologo ſuper Apocalypſim.

An circa euangelium poſſit fieri aliqua diſpenſatio per eccleſiam. Quæſt. XXIX.

QVAERITVR vlterius, an circa euãgelium poſſit fieri aliqua diſpẽſatio per eccleſiam. Dicendum circa hoc, quod diſpenſatio eſt relaxatio iuris communis à rigore ſuo, vel tenore in aliquo caſu ſpeciali, Et licèt per diſpenſationẽ non tollatur lex ſimiliter: tollitur tamen quantum ad illum caſum, & quantum ad illam perſonam: cũ aliàs lex illa obligaret generaliter, & illam perſonam, & in illo caſu neceſſe eſt diſpenſationem ſolùm fieri per iuriſditionem, nec per quemlibet habentem iuriſdictionem, ſed per ipſum, qui legem condidit, vel qui maior eo eſt. Nam de iure legem condere, & tollere & interpretari, & diſpenſare in ea eiuſdem poteſtatis ſunt: ideo non poteſt vnum niſi, qui poteſt cœtera, Ex hoc elicitur quod eccleſia non poteſt diſpenſare circa euãgelium, cùm non poſſit diſpenſare in lege niſi qui cõdidit eam, vel qui habet maiorem poteſtatem eo. Eccleſia tamen non habet maiorem poteſtatem quam Chriſtus, ideo non poteſt diſpenſare in lege ab eo data. Secundò patet, quia poteſtas eccleſiæ ſolùm eſt à Chriſto: ipſe tamen non dedit poteſtatem alicui ad deſtruendum ea, quæ ipſe fecit, ſed ad conſeruandum illa: ſicut ait Apoſtolus. 2. Corin. 13. ſ. Ideo abſens ſcribo, vt non præſens durius agas ſecundum poteſtatem, quàm Dominus dedit mihi in ædificationem, & non in deſtructionem, Quod tamen homines, quos Chri-

F ſtus obligauit obſeruare legem ſuã in omni caſu per diſpenſationem eccleſiæ abſoluentur ab iſta generali obſeruatione, erat minuere poteſtatem legis Chriſti. Ideo eccleſia non poteſt diſpenſare. Tertiò patet, quia ſi circa euangelium deberet eſſe diſpenſatio, aut eſſet in eis, quæ fuiſſe vel futura aſſeruntur, aut in eis, quæ fieri præcipiuntur. Circa primum non eſt diſpenſatio, cùm diſpenſatio ſit ſolùm circa legem, aſſertio autem rerum præteritarum, aut futurarũ nec eſt lex, nec pertinet ad legem: ideo in hoc non eſt diſpenſatio, nec intelligi poteſt. Circa ſm poſſet intelligi diſpẽſatio, cùm ibi ſint præcepta ad agendum, vel non agendum, Et tñ circa iſta non poteſt fieri diſpenſatio. Ratio eſt, quia Chriſtus non tradidit in euãgelio aliqua pręcepta par-
G ticularia cęrimonialia, nec aliqua pertinentia ad negocia foralia, ſicut in veteri teſtamento: quę ſunt propriè præcepta poſitiua, & virtus eorum non dependet niſi à poteſtate cõdentis, ſicut dixit Ari. 5. Ethic. ſ. quia lex poſitiua eſt, in qua non differt à principio, ſic vel aliter fieri, ſed differt cùm poſita fuerit. i. ex ſe ipſa non obligat magis ad ſic quàm ſic faciendum, ſed ex poteſtate cõdentis. ſ. poſtquam poſita eſt. Sed fuerunt præcepta Chriſti omnia generalia, quæ ſm naturam obligant, ideſt, ſm rationem naturalem, nec oportebat propter illa poni aliquam legem, quia etiam ſine lege obligarent, & apparent per ſe iuſta. Fuerunt tñ poſita ad declarationem pro ſimplicibus, & vt ẽt non eſſet locus contendendi circa ea, ſi non poſita fuiſſent. Sic fuit in
H veteri teſtamento cum Deus poſuit decalogum antè omnem legem, & tñ manifeſtũ eſt, ꝙ decalogus præceptorum obligauit à principio ſęculi, cùm illa eſſent præcepta iuris naturalis, & talia iura uel leges ſunt ſcripta in cordibus hominum naturaliter, ad Rom. 2. Iſta aũt præcepta iuris naturalis non ſunt diſpenſabilia. Nã dicimus, ꝙ Papa non poteſt diſpenſare contra ius naturale. Præcepta tamen à Chriſto tradita ſunt de iure naturali, ideo non ſunt diſpenſabilia, etiam ſi nõ eſſent in euãgelio, quãto magis cum ibi ſunt. Sed obijcietur, ꝙ eccleſia poſſit diſpenſare circa euangelium, Nam ptãs Chriſti & eccleſiæ eſt æqualis quãtum ad ea, quæ pertinent ad ſalutẽ noſtram, ſicut Chriſtus dixit Apoſtolis. Sicut miſit me pater, & ego mitto uos. i. in eadẽ
I ptãte, Ioã. 2. Poteſtas autem Apoſtolorum eſt poteſtas eccleſiæ. Chriſtus tamen poterat diſpenſare in euãgelio, quia ipſe illam legem dederat: ergo poteſt eccleſia. Patet hoc quia vnus rector politiæ condit legem, cęteri rectores politiæ ſuccedũt in ptãte æquali, & poſſunt illi tollere leges datas à prædeceſſoribus, ſicut patet in ſummis Põtificibus, & Regibus, qui tollũt leges priores nouas condendo, & tamen non habent maiorem ptãtem q̃ priores. Ita cũ eccleſia habeat æqualẽ ptãtẽ cum Chriſto, poterit diſpenſare in lege Chriſti, Si aũt obijciatur iſtis, ꝙ par in parem nõ habet imperium de iure, ideo ẽt eccleſia habens ptãtem æqualẽ cũ Chr̃o, ꝙ non poterit diſpenſare in lege eius, Dicendũ, ꝙ illud intelligit̃ de paritate in diuerſis iuriſdictionibus, ſ. qñ
K duo iudices funguntur duabus iuriſdictionibus ęqualibus, ꝙ vnus nõn põt imperare alteri. Secus aũt eſt in iuriſdictione, quæ eſt eadem numero. Nam ibi par habet imperiũ in parem, ſicut eſt de oĩbus ſummis Pontificibus, qui vnicam & eandem iuriſdictionẽ habent, ſ. eandem, q̃ habuit Petrus, habuit Clemens, & eandẽ Gregorius, & ſic de cœteris. Ideo ibi ſucceſſor poteſt in prædeceſſorem, qui erat ſibi par non ſolũ diſpẽſando legẽ illius, ſed etiam tollendo eam, Idem de regibus eiuſdem regni, qui ſuccedunt in vnica & eadem iuriſdictione, poteſt ſucceſſor in anteceſſorem, Aliter poteſt dici, quòd par non habet imperium in parem, ſ. quando ambo ſunt pares, & eſt inter eos paritas: in illis tamẽ, q ſuccedunt in eadẽ iuriſdictione, qñ vnus eſt

non eſt alius. Et licèt prædeceſſor fuerit æqualis poteſtate ei, qui nunc imperat, quia tamen obijt iam, non ſolùm non eſt par iſti, qui nunc imperat, ſed etiam nullam habet poteſtatē, & leges, quæ manent ab illo conditæ, non habent nunc vigorem ex eo, qui fuit rector politiæ, & non eſt: ſed ab eo qui nunc eſt, cùm leges ſint aliquid ipſius politiæ. Sicut ergo poſſet iſte reuocare legem, quam ipſe feciſſet, quia ab eo accepit uigorem, ita poteſt reuocare leges prædeceſſorum ſuorum, quia non habent uigorē nunc ab illis, ſed ab iſto, qui regit. Dicendum tamen, quod adhuc iſtis ſtantibus non ſequitur propter illam ęqualitatem poteſtatis eccleſiā poſſe diſpenſare in lege Chriſti. Nam ſi Chriſtus obiiſſet, ſicut aliquis homo de nobis, & nunc non viueret, illi, qui nunc principarētur in eccleſia, poſſent diſpenſare in lege ſua, ſi lex ſolùm fuiſſet eius, ſicut eſt de ſummis Pontificibus inter ſe, & de Regibus eiuſdem Regni inter ſe, vt dictum eſt. Chriſtus licèt mortuus eſt, viuit tamen, & nunc eſt in maiori poteſtate, quàm fuit ante mortem, cùm legem cōdidit, ſcilicet, ſecundùm humanitatem. Nam dixit poſt reſurrectionem: Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo, & in terra. Mat. 28. Ideo principes eccleſiæ non poſſunt diſpenſare in lege Chriſti, etiam ſi eſſent ei æquales poteſtate, cùm ipſe viuat: quia tunc verè par haberet imperiū in parem, quod ius nō permittit, nec eſt poſſibile: quia ab inæqualitate eſt motus: ſecundò quia dato, quòd eſſet æqualis poteſtas prælatorum eccleſiæ, & Chriſti: cauſa data eſt eis iſta poteſtas in certa forma, ſcilicet, quòd ſit ad cōſtructionem, & non ad deſtructionem, 2. Corint. 13. Et ſi vtantur principes eccleſiæ iſta poteſtate ad manifeſtam deſtructionem eccleſiæ ipſo iure nihil eſt, quod faciūt: quia nullam poteſtatem ad hoc habent, ſed ſunt ſicut perſonæ priuatæ. Tertio quia arguendo ex iſto fundamento non ſolùm eccleſia poſſet diſpenſare in lege Chriſti, ſed etiam poſſet tollere totum Euangelium, & dare aliam legem nouā etiam contrariam illi, Sicut eſt de ſummis Pontificibus, qui habent æqualem poteſtatem, & unus reuocat legem alterius, & ponit contraria: iſtud tamen eſt abſurdum, ideo etiam data iſta æqualitate poteſtatis prælatorum eccleſiæ ad Chriſtum, non ſequitur, quòd eccleſia poſſit diſpenſare in Euangelio.

An Chriſtus poſſit diſpenſare in Euangelio. Quæſt. XXX.

QVAERITVR, an Chriſtus poſſit diſpenſare in Euangelio. Dicendum ꝙ quantum ad illa, in quibus narrantur res geſtæ, non eſt poſſibilis diſpenſatio, quia non ſunt leges: ideo nec Chriſtus diſpenſaret, quia includit contradictionem. Circa præcepta Euangelica dicēdum, quòd non eſt dubium Chriſtum poſſe diſpenſare de abſoluta poteſtate, quia ipſe illam legem condidit, & quilibet poteſt tollere legem, quam fecit, cùm ab illo accipiat uigorē, & omnis res per eaſdem cauſas diſſoluatur, per quas nata eſt. Sed obijcietur, quòd Chriſtus non poſſit diſpenſare circa Euangelica præcepta licèt illa dederit, eo quòd illa non ſolùm ſunt præcepta Euangelica, ſed etiam iuris naturalis, & antequam Chriſtus ea traderet, iam obligabant, vt ſupra dictum eſt, ideo inquātum illa erant pręcepta alterius legis, non poterit in eis diſpenſare. Sicut patet de legiſlatoribus. Nam ſi quis ſtatuat, quòd nemo adulterium committat, etiam apponendo pęnam, non poteſt diſpenſare in illa lege, ſcilicet, quòd aliquis licitè adulterium committat, quia illud præceptum non eſt ſolùm illius legis poſitiuæ, quam ipſe nunc condidit, ſed alterius legis, quæ prius erat, ſcilicet, legis naturæ. Ideo licèt ipſe poſſit diſpenſare in ipſo, & tollere inquantum eſt præceptum legis ſuæ: non tamen poterit inquantum eſt alterius legis, quæ prius erat, ſcilicet, legis naturæ. Et ſic non ſimpliciter poteſt diſpenſare in eo. Dicendum quòd Chriſtus poterat diſpenſare in præceptis Euangelicis, non ſolùm inquantum erant pręcepta Euangelica, ſed etiā inquantum erant præcepta legis naturæ. Nam ſicut Chriſtus inquātum Deus homo legem Euangelicam dedit, ita inquantum Deus ſolùm ab exordio creando rationalem creaturam legem naturę cōdidit, ſcribendo præcepta illius in mentibus hominum. ad Rom. 2. Quia ergo utriuſque erat conditor, in utraque poterat diſpenſare, & utranque tollere. Dicendum tamen, quòd licèt non repugnet Chriſto ex defectu poteſtatis diſpenſare in lege Euangelica, & eam tollere: tamē certum eſt, quòd nunquam tolletur. Et facilius erat perire cœlum, & terra quàm quòd mutaretur aliquid de dictis Chriſti, quæ in Euangelio continentur: cùm ipſe dixerit: Cœlum, & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſient. Matt. 24. Maximè quia videtur homo repugnare toti rationi diuinæ, ſcilicet, quòd illa lex, propter quā ſtatuendam, & confirmandam Deus homo mortuus eſt, tolleretur. Item quia hoc eſſet tollere totam naturam: nam cùm Deus illa præcepta ſcripſerit naturaliter in cordibus noſtris, & neceſſe ſit nos naturaliter talia eſſe bona, & recta iudicare: ſi mutarentur iſta præcepta in contraria, neceſſe eſſet, quòd Deus deſtrueret conditionem creaturæ rationalis rectè ſe habentis, vel quòd creatura rationalis nō poſſet concordare diuinis præceptis, quæ ſunt abſurda. Item quia Deus prædixit per Prophetas legē iſtam ſemper duraturam, ſcilicet, quòd non infringeretur iſtud pactum, ſicut illud, quod Deus pepigit cum Iudæis in Oreb: ideo non poterit tolli, vt nō euacuetur verbum Domini. De hoc Ierem. 31. & tangit Apoſtolus ad Hebrę. 7. & 8. & in Pſal. 19. ſcilicet. Tu es ſacerdos in æternum ſecundùm ordinē Melchiſedech, quod de Chriſto intelligitur, vt ipſe probauit Matt. 22. Ideo ſacerdotium Chriſti manſurum erat in æternum, & lex ſua; quia nō manet ſacerdotium niſi quamdiu manet lex, ſicut dixit Apoſtolus ad Hebrę. 7. ſcilicet. Tranſlato ſacerdotio, neceſſe eſt, vt legis tranſlatio fiat.

Licet Chriſtus potuiſſet in lege euangelica diſpenſare, nūquam tamen fecit.

An eccleſia poſſit diſpenſare circa libros alios noui teſtamenti. Quæſt. XXXI.

QVAERITVR autem de alijs libris noui teſtamenti, an poſſit eccleſia circa illos diſpenſare. Quidam dicunt, quòd non propter rationes dictas ſupra, quia etiam ſi eccleſia habeat æqualem poteſtatem cum Apoſtolis, qui illa ſcripſerunt, nō poteſt aliquid mutare in dictis eorum, vel diſpenſare: quia non accipit poteſtatem in deſtructionem, ſed in conſtructionem. 2. Corint. 13. Mutare tamen legem Apoſtolorum, aut diſpenſare in ea, eſſet deſtruere, quæ illi conſtruxerunt. Ideo nō poteſt. Item quia præcepta Apoſtolorum ſunt præcepta Chriſti, quia ipſi non prædicauerunt niſi quod à Chriſto audierunt. Nam nouitates non pertinentes ad legem Chriſti non introducerent. Et ſic diſpenſare in dictis eorum eſſet diſpenſare in dictis Chriſti: quod eccleſia non poteſt, vt probatum eſt pręcedenti quæſtione. Item non videntur aſſerere iura: ſic enim expreſſe dicit Gregor. extra de reſtit. ſpol. cap. literas. dicens, quòd Papa non poteſt diſpenſare cōtra Euangelia, nec contra Apoſtolum. Et ſi non poteſt contra unum, nec poterit contra cęteros, quia omnes habent æqualem poteſtatem, cùm Chriſtus omnibus dixerit: Sicut miſit me pater, ita ego mitto uos, id eſt, in eadem poteſtate qua me miſit mitto uos omnes. Ioan. 20. Etiam quoniam

niam ibi dicitur omnibus ęqualiter, accipite Spiritum Sanctum, & quorũ remiſeritis peccata remiſſa erunt. Et ſic cõtra nullum Apoſtolum poterit Papa diſpenſare. Item omnia quæ faciebant Apoſtoli, fiebant per Spiritum Sanctum, & non poterant errare nec peccare. Ideo diſpenſare contra dicta eorum eſt diſpenſare contra Spiritum Sanctum qui loquebatur in eis, ſicut Chriſtus dixit eis. Non eſtis vos qui loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri, qui loquitur in vobis. Matth. 10. & Luc. 21. & Apoſtolus dixit. 2. Corint. 13. An experimentum quæritis eius, qui loquitur in me Chriſtus. Sed contra Spiritum Sanctum nõ poteſt Papa diſpenſare: ergo nec contra Apoſtolos. Dicendum quòd his non obſtantibus, Papa diſpenſare poteſt contra Apoſtolos, non tamen contra omnia dicta eorum. Cur tamen contra quædam, & non contra omnia, & quæ ſunt diſpenſabilia, & quæ non, eſt materia propria. 1. Cor. 11. & ibi latè declarabitur.

An Euangelium diſcooperto capite, & ſtando legendum, & audiendum ſit. Quæſt. XXXII.

QVAERITVR vlterius, an Euangelium diſcooperto capite, & ſtando legendum, & audiendum ſit. Dicendum quòd ad hoc non aliqua obligatio determinata, nec præceptum ex iure diuino, vel humano, aut naturali prouenit: tamen ex quadam eccleſiæ conſuetudine valde laudabili, & patrum admonitionibus circa hoc, ita ut iuſtum ſit nos illud ſic facere, & ſit quædam inhoneſtas, & irreligioſitas non obſeruare illud. Primò prouenit hoc generaliter ex dicto Apoſtoli, quia non ſolùm in audiendo Euangelium, quod eſt res excellentiſſima, ſed etiam in quacunque oratione viri debent habere capita diſcooperta. 1. Corin. 11. ſcilicet. Omnis vir orans, aut prophetans velato capite deturpat caput ſuum. Et per prophetare poſſumus etiã colligere lectionem Euangelij. Quia ſicut ille, qui prophetat, dicit verba, quæ Deus ſibi reuelauit, & propter reuerentiam illorum non debet habere caput velatum: ita qui dicit Euangeliũ dicit verba Dei, quæ Chriſtus ore ſuo protulit, & ſunt maioris reuerentię, quàm verba omnium Prophetarum: & ſunt etiam magis neceſſaria ad ſalutem, quia ſine eis, quæ Deus quotidie reuelat Prophetis, poteſt haberi vita æterna, & non poteſt ſine verbis Euangelij, ſicut patet de verbis Apocal. quæ ſunt verba Prophetiæ. Apocal. 22. & tamen non ſunt tantæ venerationis, ſicut Euangelium. Secundò fit hoc ſpecialiter propter ſignificationem. Nam quòd audientes Euangelium ſtent, & non ſedeant, ſignificatur quòd homo debet eſſe promptus ad complendum omnia, quæ dicuntur in Euangelio, ſicut dicitur ad Ephe. 6. Eſtote ergo ſuccincti lumbos veſtros in veritate, & induti lorica iuſtitiæ, & calciati pedes in præparationẽ Euangelij pacis, ideſt, Debetis habere iſtas præparationes ad Euangelium: per quas ſignificatur promptitudo obediendi, & exequendi verba Euangelica. Caput debet eſſe diſcoopertum ad ſignificandum, quòd homo habeat promptas aures ad audiendũ Euangelium, vt nõ ſit Euangelij ſurdus auditor, ſicut dicitur de beato Martino, quòd Martinus Euangelij non ſurdus auditor de craſtino non cogitabat. Vel diſcooperitur caput ad ſignificandum, quòd propter Euangelium debemus eſſe prompti omnia temporalia abijcere à nobis, & abdicare. Et iſta eſt cauſa quare clerici non ſolùm habent capita diſcooperta, ſed etiam raſa, ad ſignificandum maiorem abdicationem temporalium rerum, quàm laici, cùm magis Deo adhæreant, quàm Sacerdotes, & Pontifices, qui ſunt medij inter Deum, & populum, Ad Hebr. 5. Et iſta eſt cauſa quare mona-

F chi maiores habeant tonſuras, quàm clerici ſęculares, ſcilicet, quia illi magis à ſe omnia abiecerunt, cùm nihil poſſideant. Apoſtolus tamen aliam cauſam ponit, quare caput debeat eſſe diſcoopertum. infra Corint. 11. ſcilicet, quia caput viri eſt Chriſtus, & velando caput eſt quaſi velare Chriſtum. Et hoc eſt deturpare caput, ideſt, oſtendere illud eſſe turpe. Nam res quanto ſunt turpiores tanto magis velamus illas. ad Rom. 12. & 1. Corint. 12. ſcilicet. Et quæ putamus ignobiliora membra eſſe corporis noſtri, his abundantiorem honorem circundamus, ideſt, pluribus veſtibus ea tegimus. Partes autem pulchræ nõ teguntur à nobis, ideo cùm Chriſtus ſit caput uiri, non eſt caput in oratione,

Quare monachi habeant maiorem tonſuram, quàm clerici ſeculares.

G nec in Euangelio tegendum. Tertio fit hoc propter ſimilitudinẽ reuerentiæ, quæ exhibetur Dominis temporalibus. Nam cùm quis loquitur Domino temporali, diſcooperto capite loquitur: cùm etiam Dominus temporalis loquitur alicui, ille audit verba eius diſcooperto capite: ideo legens Euangelium, vel orans dicitur quaſi loqui cum Deo, ideo caput debet habere nudum. Audiens Euangelium eſt quaſi audiens Deum loquentem: ideo debet nudum caput habere, & pedibus ſtare. Nam nemo auderet loqui magno Domino ſedens, vel audire verbum eius ſedendo. Vult autem Deus, quòd faciamus ſibi, ſicut Domino temporali: vnde ipſe increpat Sacerdotes veteris teſtamenti, quia offerebant ſibi animalia clauda, & languida, vt patet

H Malachiæ primo, ſcilicet, Et ſi offeratis claudũ, & languidum, nonne malum eſt? Offer illud duci tuo ſi placuerit ei, aut ſi ſuſceperit faciem tuã: quaſi dicat. Non placebit ei nec ſuſcipiet faciem tuam, ideſt, non acceptabit te nec reſpiciet bono vultu. Et eodem capitulo dicitur. Filius honorat patrem, & ſeruus Dominum ſuum timebit. Si ergo Pater ego ſum, vbi eſt honor meus? & ſi Dominus ego ſum, vbi eſt timor meus? Et ſic Deus vult honorari tanquam Pater, & timeri tanquam Dominus. Reuerentia autem ad timorem pertinet aliquo modo, licèt aliquando ad amorẽ. Ex quocunque autem proueniat: ſemper Deo reuerentia exhibenda eſt. Quarto ex quadam ratione generali honoris: nam nihil iuſtius, aut naturalius eſt, quàm quòd

I illum honoremus, qui cùm eſſet honoratiſſimus pro nobis maxima vituperia pertulit. Iſte eſt Chriſtus, qui ut ait Apoſtolus, cùm eſſet diues, pro nobis pauper factus eſt. Et cùm eſſet benedictiſſimus pro nobis, maledictioni legali ſe ſubiecit, quia maledictus eſt homo, qui pendet in ligno. Debemus ergo Chriſtum inquantum poſſumus honorare, Chriſtus autem nõ apparet inter nos quantum ad præſentiam corporalem, vt poſſimus ei exhibere honorem in aliquibus cæremonijs exterioribus: ideo debemus eũ honorare in eo, in quo maximè repręſentatur. Nihil autem eſt in quo Chriſtus magis repręſentetur, quàm in hoſtia, quia ibi verè eſt, licèt nobis non appareat: ideo nunquam debemus exhibere maiorem reuerentiam ei, quàm quando uidemus

K hoſtiam conſecratam: iſtud autem eſt cùm eleuatur ſuper altare, alijs temporibus, licèt uideatur, non eſt neceſſe tantam ei reuerentiam exhibere ſicut cùm eleuatur. Ratio eſt, quia ad hoc eccleſia hoſtiam eleuat, vt tunc adoretur, & quia magis propriè dicitur homo tunc uidere Chriſtum ſiue Deũ, quàm aliàs cùm videt hoſtiam, vt declaratũ eſt in libro noſtro de quinque figuratis paradoxis parte ſecunda, poſt hoc autem non eſt aliquid in quo magis Chriſtus nobis repręſentetur, quàm cùm Euangelium audimus, quia tunc ipſe videtur nobis loqui: ideo debemus magnam exhibere ſibi reuerẽtiam aſſurgendo ſibi, & nudando caput. Similes autem cæremoniæ ſeruantur iuſtiſſimè circa Euangelium, quas eccleſiæ conſuetudo tradidit. Aliæ etiam ſunt ſimiles circa hoc, vt ſcilicet, cùm legitur

Euangelium beati Ioannis,& dicitur: Verbum caro factum eſt. genua flectantur. Eſt enim antiquata cęremonia,& laudabilis nimis: quam etiam ipſi dæmones cogunt interdum laudare, & punire cōtemptores circa hoc. Legitur enim apud authēticos ſcriptores quēdam Monachum cùm audiret habere. Semel autem cùm legeretur iſtud Verbum, eo nō flectente genua, Dæmon quidam grauem alapam ei intulit, dicens: Flecte miſer,& inſenſate genua: quia ſi, ſicut dicitur, Verbum caro factum eſt, diceretur verbum Dæmon factum eſt, nos à genu flexione nunquàm ceſſaremus. Aliàs etiam cærimonias laudabiles eccleſia tenet, vt quando in Symbolo dicitur, quòd Chriſtus deſcendit de cęlis,& homo factus eſt: omnes genua flectant. Et hoc rationabiliter, ſcilicet, vt ſicut Chriſtus cùm Deus eſſet ſe humiliauit humanitatem aſſumēdo, ita & nos commemorato illo beneficio confeſtim in honorem illius humiliemur vicem pro beneficio reddentes. Similes autē ceremoniæ ſunt honeſtæ,& laudabiles valde in homine chriſtiano: qui autem ad iſta nō attēdit, dicitur ꝓpriè irreligioſus, nec ſignificat ſe habere perfectionem religionis chriſtianæ, nec feruorē aliquem.

Superſtitiones quæ a quibuſdam obſeruātur.

Cauendum tamen eſt, ne per obſeruantiam cæremoniarum laudabilium perueniatur ad obſeruantiā ſtultarum ſuperſtitionum, quales apud quoſdam inoleuerunt, ſcilicet, ꝙ audientes Euangelium beati Ioan. vno pede in terra fixo alterum eleuatum, & pedētem habeant. Alij autem cum in miſſa oratio Dominica recitatur, manu maxillas comprimunt: putantes per hoc ſe futuros immunes à dolore dentium. Hęc autē quantum irrationabilia ſint,& quantum minuant de honore verarum cęremoniarū, & ipſius religionis chriſtianæ, cuilibet planū eſt. Nam nulla ratio dictat talia debere fieri ad exhibendum aliquem honorem: immo potius ſi quis iſta propter aliquem hominem faceret, putaret ſe per talia irrideri. Quod autem credatur comprehenſis maxillis, cùm dicitur oratio Dominica, vel Euāgelium debere immunitatem à dolore dentium cauſari, quantum ſtultiſſimum ſit, etiam ſimplices vident. Vnde nec contra talia arguere expedit: ſicut nec contra ſtultos, quorū inſania omnibus patens eſt. Sunt tamen iſta valde euitanda tanquam inimica religioni chriſtianæ, quæ omnem ſuperſtitionē deteſtatur: contra ſuperſtitiones autem arguit valde Auguſt. in lib. de doctri. chriſtiana.

An debeat ſeruari genu flexio ſemper in eleuatione hoſtiæ, & in lectione Euangelij caput debeat diſcooperiri.

Quęſt. XXXIII.

QVAERITVR propter præcedentia, cùm dictum ſit, ꝙ ad honorandum Chriſtum eleuata hoſtia debent genua flecti,& ad honorandum eum cùm Euangeliū legitur, debemus ſtare, cur non utrobique ſeruatur eadem cæremonia honoris. Dicendum, ꝙ verus honor quem homo Deo exhibet eſt in anima, ſicut dixit Chriſtus. Ioan. 4. quòd Deus ſpiritus eſt, & qui adorant eum, oportet in ſpiritu adorare. Iſta adoratio, vel honor eſt per fidē, ſpem, & charitatem: quas Apoſtolus iubet ſemper in nobis manere, vt Deo ſimus accepti. infra Corin. 13. ſcilicet. Manent autē in nobis ſpes, fides, & charitas. Iſtę enim tres ſunt, per quas propriè Deus honoratur; ſic dicit Auguſt. in Enchi. ſcilicet, ſpe, fide,& charitate colitur Deus. Honor autē, qui eſt in corpore, directè ad Deū non pertinet. Quia tamen Deus non ſolùm condidit animam noſtram, ſed etiā corpus: dignum eſt, vt etiā eum corporaliter honoremus. Non ſunt autem naturaliter determinatæ aliquæ cæremoniæ, per quas honor videatur impendi. Quod patet, quia quædam gentes utuntur quibuſdam cæremonijs,& aliæ alijs. Et aliquando id, ꝙ apud unam gentem reputatur exhibitiuum honoris, apud aliam iudicatur irrogatiuum contumeliæ. Cùm igitur iſtę cęremoniæ ſint conſtitutę ad placitum, ideo ad hoc, ꝙ aliquis videatur alteri honorem impendere, oportet ut tali cęremonia vtatur, qualis in terra illa ad honorem impendendum frequentatur. Sic ergo Deus uoluit, vt cùm nos vellemus ei impendere honorem, per illas cæremonias impēdamus, quæ in regionibus noſtris vſitatæ ſunt. Et quia dominis temporalibus maior honor impenditur, & per cæremonias magis ſignificatiuas honoris, vult Deus, vt taliter eum honoremus, qualiter dominos tēporales honoramus, & illud quod non reputaretur ad honorem à dominis temporalibus, non impendamus Deo. Patet Mala. 1. cùm increpat ſacerdotes offerentes animalia clauda,& languida: qualia non acceptarent domini temporales. Nunc autem dicendum, quòd ſicut apud dominos temporales ad exhibendum reuerentiam non ſemper facimus eaſdem cęremonias, ſed aliquando eis aſſurgimus,& aliquando genua flectimus, & aliquādo capita inclinamus,& nudamus: ita & Deo fieri debet impendendo aliquando unā cæremoniam aliquando aliam. Accedendo autem magis particulariter, dicendum ꝙ quando corpus Chriſti eleuatur, debemus flectere genua, quia iſta eſt cęremonia maximi honoris, & vocatur adoratio, & debetur Chriſto tanquam præſenti.

Prima ratio quare flectere debeam᷒ genua corpori Chriſti.

Cùm autem Euangelium legitur, licèt Chriſto debeat dari honor, non tamen tantus, ideo aſſurgimus, & capita nudamus, quia iſte eſt honor, ſed eſt minor,& communis. Nam omnibus ſenibus debetur iſte honor, ſicut dicitur Leui. 19. ſcilicet. Coram capite cano conſurge,& honora perſonam ſenis. Secundò fit hoc, quia flectere genua eſt honor, qui debetur tanquam præſenti, & multum appropinquanti: ſicut cùm aliquis appropinquat Regi, genua flectit, ita cùm Chriſtus videatur nobis valde præſens per illum modum ſpecialem, ſcilicet, quando uidemus eum in hoſtia, tenemur genua flectere. Cùm autem Euāgelium audimus, non flectimus genua, ſed ſtamus capite nudato. Primò propter ſimilitudinem ad honorem dominorum temporalium.

Quare debemus ſtare capite nudato quādo leg. euan.

Quia ſi quis ſedeat,& dominus ei loqui incipiat continuo aſſurgit,& ſtat,& caput nudat. Cùm tamē Euangelium legitur, Chriſtus videtur nobis loqui, quia illa ſunt verba eius, ideo aſſurgendum eſt, & ſtandum nudo capite. Secundò, & præcipuè propter ſignificationem. Nam ſtare capite nudato cum legitur Euangeliū, ſignificat promptitudinem ad audiendum,& exequendum verba illius: ſicut dicitur ad Eph. 6. ſcilicet. Eſtote ergo ſuccincti lumbos veſtros,& induti loricam iuſtitiæ,& calciati pedes in præparationem Euangelij pacis. Sed tunc eſt dubiū quare cùm legitur Euangeliū beati Ioan. & dicitur, Verbum caro factum eſt, flectuntur genua. Dicendum, ꝙ fit illud ſpecialiter exhibendo vicem pro beneficio ibi cōmemorato, quia Chriſtus, cùm eſſet Deus, exinaniuit ſe ipſum formam ſerui accipiens: ad Phil. 2. ideſt. Humiliauit ſe accipiendo carnem humanam. Iſta autem humiliatio ſignificatur in Euāgelio Ioan. cùm dicitur, Verbum caro factum eſt. Ideo humiliamur tunc in reuerentiam eius, qui ſe pro nobis humiliauit. Eadem ratio eſt, quare humiliamur in ſymbolo, cùm dicitur: Et homo factus eſt: quia illa fuit prima humiliatio Verbi Dei.

Quādo debeant flecti genua i Credo.

Ex hoc patet determinatio dubij illorū, qui quęrunt, in qua parte Symboli genua flectenda ſint. Nam aliqui flectunt, cùm dicitur paſſus eſt: alij ad alia verba. Sed propriè flectenda ſunt genua, cùm dicitur: & homo factus eſt: quia illa eſt prima humiliatio Chriſti. Similis humiliatio fit etiam, quando legitur Euāgelium Matthæi. Matth. 2. die Epiphaniæ de tribus regibus, de

quibus dicitur, ꝙ procidentes adorauerunt eum. Nam tũc nos ſimiliter procidimus, & adoramus Chriſtum. Alia ſimilia fiunt ceremonialia ad honorem Chriſti, cùm leguntur verba eius, de quibus per prædicta faciliter poteſt colligi cauſa.

An Euangelium poſitum ſuper languentes aliquando ſanet eos, & vnde eſt iſta virtus ei.
Quæſt. XXXIIII.

QVAERITVR vlterius, an Euangelium poſitum ſuper languentes aliquando ſanet eos, & vnde ei iſta virtus eſt. Reſpondendum quòd aliquando poſito Euangelio ſuper languentes, & deſtitutos officio membrorum uſum eſt, ꝙ ſanati ſunt. Ad ſciendum autem vnde, & quomodo hoc proueniat, conſiderandum eſt, ꝙ uirtus ſanatiua eſt duplex. Quædam naturalis, quædam ſupernaturalis. Prima eſt quædam qualitas abſoluta exiſtens in corpore naturali, ſecundùm quam illud corpus per applicationem, & contactum (ſine quo nõ fit actio naturalis, ſecundo de generatione, & corruptione) proficit illi, cui applicatur. Sicut res calida per applicationẽ calefacit. Nam ut communiter virtus ſanatiua, vel nocitiua prouenit rei naturali ex diuerſa habitudine quatuor qualitatum primarum, quæ ſunt inſtrumenta totius naturę elementalis, & ex iſta habitudine varia qualitatũ proueniũt quaſi omnes diuerſitates, quas cernimus in corporibus elementatis. Verum eſt, quòd aliquando prouenit virtus ſanatiua ex conditione ſpeciei nõ propter habitudinem aliquam quatuor qualitatũ, ſicut de quibuſdam alijs proprietatibus interdũ videmus: vt quòd magnes attrahat ferrum non poteſt euenire ab aliqua de quatuor qualitatibus, ſed à virtute ſpecifica: ſic etiã de fonte Epiri in Grecia, in quo ſi ponatur lucerna extincta accenditur, & ſi ponatur accenſa extinguitur, & de alijs mirabilibus fontium, & aquarum, & aliarum rerum, quæ ponit Iſidorus 13. Etymo. Sic eſt ſępe in lapidibus præcioſis habentibus ſpeciales virtutes, quæ ſolum conſequuntur ſpeciem, & non proueniunt ex aliqua de quatuor qualitatibus. Virtus ſanatiua diuina non eſt aliqua qualitas Dei, ſed ipſa ſubſtantia eius: cũ in Deo nihil ſit, ꝙ non ſit Deus. Prima virtus ſanatiua, ſcilicet, naturalis non poteſt eſſe in Euangelijs, quia papirus, vel membranæ, & literæ nullam virtutẽ habent ad aliquid efficiendum. Item quia ſi eſſet virtus naturalis, eſſet qualitas abſoluta, & ſemper maneret, & ſic quandocunque ponerentur Euangelia ſuper ægros ſanarẽtur, ſed falſum eſt. Non poteſt etiam eſſe in Euangelijs virtus ſupernaturalis, quia illa nõ eſt niſi ipſa ſubſtantia diuina, quę nulli communicatur. Et hoc modo dicendum etiam de Apoſtolis, & alijs viris ſanctis, qui faciebant miracula, quod nõ erat in illis illa virtus: per quam faciebant miracula, quia illa eſt infinita, & non poteſt communicari alicui creaturę. Et ſic dicendum, ꝙ propriè ſancti non faciebant miracula: ſed Deus ad preces corũ faciebat miracula: & aliquando ſine precibus, vt daret eis maiorem auctoritatem, ad oſtenſio-

Sancti propriè non faciũt miracula ſed Deus ad preces eorum.

F nem gloriæ eius. Poterat tamen Deus dare alicui libro Euangeliorũ, vel omnibus virtutem quandam ſecundùm quam ſanarẽtur ægri, & illa eſſet vere in libro Euangeliorum, & maneret ibi ſemper, cũ ſemper eſſet abſoluta etiam liber eſſet ſubiectum eius, & illa nõ eſſet omnino ſupernaturalis: quia non erat ipſa virtus diuina, ſed virtus in corpore realiter exiſtens, licèt eſſet ſupernaturaliter cauſata: nec etiam eſſet omnino naturalis; quia non inſurgebat ex principijs naturæ, ſcilicet, non ex aliqua de quatuor qualitatibus, nec etiam eſſet virtus ſpecifica, quia liber Euangeliorum non eſt alicuius ſpeciei, nec in aliquo prædicamẽto, cùm ſit ens per accidens aggregans in ſe res diuerſorum prædicamentorum. Magis tamen diceretur ſupernaturalis, quàm

G naturalis. Iſta tamen virtus omni tẽpore ſanaret: quandocunque liber ſuperponeretur ægro. Et non eſt differentia, an ille eſſet bonus, vel malus; deuotus, vel indeuotus; quia cùm illa virtus iam cõſiſteret in illo libro, & non eſſet res rationalis, operaretur ſemper vniformiter: quia natura ſemper eſt determinata ad vnum. Solæ enim rationales potentiæ ſunt ad oppoſita. 9. Meta. & poſſunt variare actum. Dicendum tamen ꝙ illa virtus non poſſet ſanare à quolibet morbo, ſicut non poſſet cęcos illuminare, nec mutilatis membra abſciſa reſtituere: quia illa virtus communicata libro non poterat eſſe infinita, quia non eſt communicabilis naturæ creatæ. Illa tamen, quæ dicta ſunt, & ſimilia, ſicut mutos facere loqui, & ſuſcitare mortuos, ſine infinita

H potentia non poſſunt fieri. Dicendum autem, ꝙ cùm per impoſitionem Euãgeliorum aliquis ſanatur, non fit hoc per aliquam virtutem, quam Deus communicet Euangelijs; quia nullã in membranis nec in literis, ſed fit per virtutem infinitã Dei. Facit tamen illud impoſitis Euangelijs ſuper ægros propter fidem eorum, qui imponũt, velut oſtendat veritatem, & dignitatem ipſius Euãgelij, vt ſic magis prompti ſimus ad credendum ei, & ad obediendũ præceptis eius. Sic etiam Apoſtolis datum eſt; quòd cum imponerẽt manum ſuper ægrotos ſanarentur. Matt. 6. Impoſitio autem illarum rerum irrationabilium ad ſanãdum ægros ab antiquo fuit. Nam Eliſæus miſit baculum ſuum ad ponendum ſuper filium mulieris Sunamitis mortuũ, vt ſuſcitare-

I tur. 4. Reg. 4. licèt nõ fuerit ſuſcitatus, quod fortè fuit propter demerita Giezi, qui portabat baculũ, vel propter aliam cauſam, vt declaratum eſt eodem capitulo; ſi tamen hoc non conſueuiſſet fieri, vel non putaſſet Eliſæus, quod per hoc poterat puer ſuſcitari, non miſiſſet baculum. Sic etiam beatus Ioannes fecit poni veſtem ſuam ſuper mortuos, & ſic ſuſcitati ſunt, vt patet in eius legenda. De Euangelijs autem, quare iuramus tangendo illa, & an liceat iurare ſuper quædam Euangelia periculoſa, in quibus falſa iurans in breui moritur, declarabitur inf. 5. cap. Tangit autem hic Nicolaus in proœmio differentiam legis Euangelicæ ab alijs, aſſignans quatuor differentias. Circa hoc tamen ſunt valde multa dubia, quæ præſentem prologum excederẽt; De illis autem determinabitur in libro noſtro de quinque legibus.

K

Quare iuramus tangẽdo euang.

ALPHONSI TOSTATI EPISCOPI ABVLENSIS

IN PRIMVM PROLOGVM D. Hieronymi in Matthæum Enarratio,

PROLOGVS PRIMVS BEATI HIERONYMI præsbyteri in libros quatuor Euangeliſtarum.

MATTHAEVS, cùm primò prædicaſſet Euangelium in Iudæa, volens tranſire ad gentes, primus Euangelium ſcripſit Hebraicè, quod fratribus, à quibus ibat ad memoriam reliquit. Sicut enim neceſſe fuit ad confirmationem fidei Euangelium prædicare, ſic & contra hæreticos ſcribere.

CIRCA iſtos prologos Matthæi eſt diuerſitas in Biblijs, quia quædam habent plures, quædam pauciores. Nos autem exponemus hic quatuor, quia nō ſolent plus reperiri, de quorum ordine dicetur infra, q. 1. Iſte ponitur hic primus, quia vt communiter in omnibus Biblijs, in quibus habetur primus ponitur, ſed in hoc non multum refert. Et diuiditur in duas partes. Quia primò agitur de neceſſitate ſcribendi Euangelium. Secundò de numero Euangeliſtarū, ibi: Cùm autem plures. Iſta in duas: quia primò ponitur quare ſint quatuor Euangeliſtæ, aſſignando diuerſas cauſas, & præcipuè comparando quatuor Euangeliſtis quatuor animalia. Secundò illa eadem ad Chriſtum comparat, ibi: Chriſtus verò.

An omnes iſti prologi hic poſiti ſint Beati Hieronymi, & quare ponuntur tot, & quis eſt eorum ordo.

Quæſt. 1.

QVAERITVR circa primum, an omnes iſti prologi, qui ponuntur hic, ſint Beati Hieronymi, & quare ponitur tot, & quis eſt ordo ipſorum. Ad primum dicendum, quòd non ponitur communiter certus numerus plogorū, ſed ſunt quædā Bibliæ in quibus ponitur vnicus. ſ. ille, qui habetur hic vltimus, & incipit, Matthæus ex Iudæa: alij libri habent duos. ſ. illum, & iſtum primum, qui incipit: Matthæus cum primo. Aliæ habent quatuor. ſ. prædictos duos, & alium, qui incipit Beatiſsimo Papæ Damaſo, & alium, qui incipit: Plures fuiſſe. Dicendum de omnibus ex his, quòd ſunt Beati Hieronymi. Primò quia communiter nullus prologus ponitur in Biblia niſi Beati Hieronymi, quia cùm ipſe tranſtulerit eam tam nouum quam vetus teſtamentum in ea forma, in qua habemus, non debuit poni aliquid alterius in ea, quia non concordaret. Prologi autem Hieronymi concordant, quia per eos ipſe declarat intentionem tranſlationis ſuæ, vt infra dicetur. Secundò patet hoc ex ſtylo & genere ſcribendi. Quia ſi quis cognoſcat aliquid de genere ſcribendi, Doctores Sacræ ſcripturæ inter ſe valde differunt: & cuiuſlibet ſtylus apparet differens eſſe à reliquo. Et ſic omnes iſtos prologos conſtat eſſe Hieronymi, cùm ſint eiuſdem ſtyli, & generis

ſcribendi uſitatiab eo. Tertiò patet, quia iſti ꝓlogi re- F
periuntur inter opera Hieron. Nam ſi quis legat librū
epiſtolarum ſuarum, & librum de Illuſtribus Viris: re-
periet quoſdam in epiſtolis, & alios in alijs eius libris.
Nam communiter omnes prologi Beati Hie. ſunt epi
ſtolæ eius, vt patet ex eis. ſ. quia dirigebantur ad perſo-
nas illas, quarū precibus libros in Latinum vertebat.
Et ſic duo prologi iſtorum ſunt Epiſtolæ ipſius Hier.
ad Damaſum Papam. ſ. ille qui incipit Beatiſſimo Pa-
pæ, & alius qui incipit. Plures fuiſſe. Dicendum ergo,
ꝙ prologi Hier. licèt cōiter ſunt epiſtolæ eius: tamen
aliquando ponuntur vt argumenta ad declarandū ali-
quid eorum, quæ in ipſis libris habentur quibus præ-
ponuntur. Et cùm Hier. tranſlaturus eſſet libros diuer-
ſos ſacrę ſcripturę, rogabatur à diuerſis ſuper hoc, qui- G
bus ipſe interdum ſcribebat: aliqñ ſe excuſabat ꝑꝑ dif-
ficultatem, aliquando propter ęmulos. Qđ cōiter facit
in quolibet prologo: aliqñ tangit aliquid eorum, quæ
in ipſis libris habentur. Illæ epiſtolæ non pertinebant
ad ſacram ſcripturam, quia non ſunt pars eius: quia tñ
Hier. eam tranſtulerat, & iſtæ epiſtolæ declarabāt cau-
ſam tranſlationis, & interdum tangebant aliqua perti-
nentia ad intellectum ipſorum librorū, viſum eſt Hie-
ronymo apponere libris à ſe trāſlatis quaſdā iſtarum
epiſtolarum in principio: vt per hoc ſaltem cognoſcāt
quis librum tranſtulerit, cùm multæ aliæ ęditiones ſo-
lerent eſſe in eccleſia, quibus caſſatis, iſta, quæ eſt Beati
Hier. recepta eſt. Et maximè appoſuit Hier. iſtas epiſto
las, quoniam faciebāt multum ad intellectum ſcriptu- H
ræ. Sicut patet de prologo Galeato, qui incipit, viginti-
duas literas, & præponitur libris Regū. Ille nāq; eſt epi
ſtola ad Paulum, & Euſtochium: vt patet ex ipſo cùm
diriguntur verba ad Paulū, & Euſtochiū, vt orent pro
Beato Hier. ꝯ æmulos. Et iſtum ꝓlogum prępoſuit ip-
ſe oībus libris ſacrę ſcripturæ: cùm ait. Hic ꝓlogus ſcri-
pturarum quaſi Galeatū, principium oīb9 libris, quos
de Hebræo vertimus in Latinū conuenire pōt. Vt ſci-
re valeamus quidquid extra hos eſt, inter Apocrypha
eſſe ponendum. Iſti ꝓlogi inquantum dirigunt ad cer-
tas perſonas dicuntur epiſtolæ: inquantū verò præpo-
nuntur libris ſacræ ſcripturę vocantur ꝓlogi, vel proę-
mia. Interdum aūt Hier. appoſuit aliquos prologos, q
non ſunt epiſtolæ, ſed poſſunt vocari argumēta ad ha- I
bendum intentionem in generali eorū, quæ in libro
traduntur, vel ſaltem, vt leuius intelligant. Et iſti ꝓlogi
epiſtolares, ſiue argumenta, quæ Hier. appoſuit libris,
habentur communiter in oībus Biblijs, quaſi ſint de
eſſentia ipſorum librorum, cùm ipſe tranſlator appo-
ſuerit: poſtea tñ aliqui curioſi legentes libros Hier. &
reperientes aliqua, ſiue epiſtolas, ſiue alia ſcripta, quæ
facerent generaliter ad intellectum alicuius libri: ꝑpo-
ſuerunt ea libris. Et iſta eſt cauſa quare in quibuſdā li-
bris plures prologi quàm in alijs habentur. Cùm autē
quæritur, quare tot ſunt, dicendum ꝙ ex eo qđ nō ha-
bentur cōiter in omnibus libris, non videbantur eſſe
oīno neceſſarij: ſunt tamē vtiles, & colligit vtilitas ſic,
quia hic eſt principium Euāgeliſtarum generaliter, & K
principium Beati Matthæi ſpecialiter, ideo potuerunt
poni ꝓlogi ſpecialiter pro Beato Matthæo, vel genera-
liter pro oībus Euangeliſtis. Pro Beato Matthæo ſolo
eſt hic vnus ꝓlogus, qui incipit, Matthæus ex Iudæa, in
quo ponitur declaratio quorundam pertinentium ad
Matthæum ſolū. Et iſte ꝓlogus habetur in omnibus
libris. Et erat totaliter neceſſarius, quia nullus liber eſt,
cui non debeat præponi aliquis prologus, vt cognoſca
tur aliquid de eo in generali. Tres aūt ſunt quantū ad
omnes Euangeliſtas. Et iſti non erant tam neceſſarij:
ſunt tamen vtiles. Vnus eorum ponitur ad declaran-
dum correctionem factam librorum noui teſtamēti,
& tranſlationem per Hiero. de quo eſt ille, qui incipit

F Beatiſſimo Papæ Damaſo. Alius ponitur, qui fuerunt
illi, qui poſt quatuor Euangeliſtas conati ſunt ſcribere
Euangelium, & quare nō ſunt recepta eorum ſcripta,
& eſt ille, qui incipit. Plures fuiſſe. Ad tertium, cùm
quæritur quis ſit ordo iſtorum prologorum. Dicendū
eſt, ꝙ illi tres prologi, qui pertinent ad omnes Euange
liſtas prępònantur, & qui pertinet ad ſolùm Matthæū
ſubſequatur, & ſit coniunctus Matthæo. Iſtorum triū
eſt ordo non totaliter neceſſarius: præponitur tñ iſte,
in quo demonſtratur quot ſunt Euangeliſtæ, & ſubſe-
quitur ille, in quo de correctione librorum agitur, ſci-
licet, Beatiſſimo Papæ Damaſo, quia prius fuerunt li-
bri quatuor Euangeliſtarum, ꝙ corrumperentur, &
corrigerentur. Poſtea ſequitur ille, in quo agitur de
G Euāgelijs reiectis, quæ ſcripta ſunt à præſumptoribus.
Et illud minus pertinet ad vtilitatem, & intentionem
euangeliorùm, ideo ſubſequitur: prologus tamen ille
concordat in aliquo cum iſto primo. Circa literam di-
citur. *Matthęus cum primo.* Intentio Hier. in iſto ꝓlogo
eſt ſolùm declarare quare ſunt quatuor Euangeliſtæ,
& non plures, cùm multi alij euangelia ſcripſerunt. Et
dicitur. *Matthæus cum primò prędicaſſet euangelium in Iu-
dęa.* Prædicauit Matthæus Euangelium in Iudæa, &
inter Gentiles, ſcilicet, in Aethiopia, prius tamen in Iu-
dæa: ideo dicitur, cum primò prædicaſſet in Iudæa. *Vo-
lens tranſire ad Gentes.* Gentiles uocantur Gentes reſpe-
ctu Iudæorum: quia gens propriè dicit congregatio-
nem multorum hominum. Et hoc pertinebat ad to-
H tum mundum. Iudæi autem licèt eſſent vna gens, erāt
tamen paruus populus, & unicus, ideo nunquam vo-
cantur gentes, ſed reliquus orbis reſpectu Iudæorum,
vocatur gentes. Sic dicitur Malachiæ. 1. Magnum eſt
nomen meum in gentibus ab ortu ſolis uſque ad oc-
caſum, ideſt, inter omnes Gentiles ab ortu ſolis uſque
ad occaſum. Iſtę Gētes, ad quas trāſiuit Matthęus ſunt
Aethiopes, qui uocantur Nubiani. *Primus euangelium
ſcripſit.* Ante ipſum nemo ſcribere cogitauerat, nec dē
ueris Euangeliſtis, nec de præſumptoribus: quia præ-
ſumptores ſcripſerunt poſt omnes quatuor Euangeli-
ſtas ueros. Ipſi autem quatuor hoc ordine ſcripſerunt,
ſcilicet. 1. Mat. 2. Marcus. 3. Luc. 4. Ioannes, ut ait Hier.
infra in prologo, qui incipit. Plures fuiſſe, & Aug. lib.
I 1. de cōcor. Euangeliſtarum. *Hebraicè.* Erat Matthæus
Iudæus; & ſcribebat Iudæis, & in terra Iudæorum: ideo
Hebraicè ſcripſit. Quidam tamen dicunt, quòd po-
ſtea ipſemet euangelium ſuum uertit in Græcum. Et
ſic manſerunt duo exemplaria de manu Matthæi He-
bræum, & Græcum. Sed illud dicit Hier. in lib. de Illu-
ſtribus Viris. c. de Matthæo dubium eſſe. Nam ipſe ui-
dit exemplar: Matthæi ſiue ipſum ſcriptum in famo-
ſā Bibliotheca Cęſarienſi, quam fecit Pamphilus mar-
tyr: Græcum autem nō uidit. Ideo rarò Doctores tan-
gunt, ꝙ Matthæus ſcripſit Græcè, ſed omnes aſſerūt,
ꝙ ſcripſit Hebraicè. *Quod fratribus, à quibus ibat, ad me-
moriam reliquit.* Scilicet, euangelium ſuum, qđ ſcripſit
in Iudæa reliquit ibi fratribus. i. Iudæis illis, quibus ꝑdi-
K cauerat, qui uocantur fratres. Et hoc fuit ad memo-
riam, ſcilicet, ut non obliuiſcerentur ea, quæ illis præ-
dicauerat, cùm manerent in ſcriptis. Vel dicitur ad
memoriam ſui, ut recordarētur eius. Nam Matthæus
recedebat de Iudæa, in qua habebat cognatos, & ami-
cos, quibus nunc prædicauerat, & ibat ad prædican-
dum gentibus, de quibus neſciebat, an reuerſurus eſ-
ſet unquam in Iudæam, ideo ad perpetuam memo-
riam ſui, voluit relinquere illis quoddam præcioſum
donum per quod nō obliuiſcerentur eius. Et illud fuit
Euangelium, quod erat ſatis præcioſum, quia nullum
ante hoc ſcriptum fuerat. Et erat ibi tota doctrina ſalu
tis. Sic ſolent amici recedētes ab inuicem ad longum
tēpus tradere ſibi mutuo dona memorabilia, vel qui

recedunt

recedunt dona dimittunt manentibus. Vocantur fratres iſti, quibus Matthæus dimiſit Euangelium dupliciter: vno modo, quia erant Hebræi, & omnes Hebræi vocantur inter ſe fratres Deuteronomij. 15. ſcilicet. Si venditus fuerit frater tuus Hebræus, aut Hebræa. Et intelligitur de quocunque Hebræo. Sic etiam Deuter. 23. ſcilicet, non fœnerabis fratri tuo ad uſuram, ſed alieno. Et per fratrem intelliguntur omnes Iudæi, per alienos intelliguntur Gentiles. Nam Hebræi non dant ſibi mutuo ad uſuram: ſed Chriſtianis, & Saracenis, quos reputant alienos. Aliter uocātur fratres, & melius, quia erant Chriſtiani, & omnes Chriſtiani inter ſe debent vocari fratres, vt patet Matt. 23. ſcilicet. Omnes autem vos fratres eſtis. Et patrem nolite vocare vobis ſuper terram. Et ita Apoſtoli loquuntur, vt patet Iaco. 2. ſcilicet. Si autem frater aut ſoror nudi ſunt, ideſt, ſi aliquis Chriſtianus, vel Chriſtiana veſtibus caret. Venit autē eis hoc nomen ex conditione uiuendi: quia in principio eccleſię primitiuę omnes Chriſtiani habebāt omnia communia, & diuidebantur inter eos ſecundùm neceſſitatem uariam ipſorum, & nemo dicebat quidquam eſſe ſuum. Actu. 4. Et quia iſta eſt vita fratrū ex eodem patre, rectiſſimè vocabātur Chriſtiani fratres. *Sicut enim neceſſe fuit ad confirmationem fidei Euangelium prædicare*. Probat hic, ꝙ neceſſe fuit, ꝙ Matthæus, vel aliquis alius ſcriberet Euangelium, dicens: ꝙ ſicut fuit neceſſe ad fundationem fidei, ꝙ Euangelium prædicaretur per orbem: ita fuit neceſſe illud ſcribere propter hæreticos, ne poſſent calumniari. Accipitur hic confirmatio pro fundatione, vel formatione. Nam per prędicationem fides fundatur, & formatur, ideſt, gignitur in hominibus, ſic Apoſtolus dicit eis, quibus prædicat ad Gal. 4. Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur in vobis Chriſtus, ideſt, formetur fides Chriſti in cordibus veſtris. Fuit neceſſaria prędicatio ad formationem, vel fundationem fidei, quia fides ex auditu eſt ad Rom. 11. & nemo crędat explicitè niſi ab aliquo audierit, quia aliàs neſciet quid crederet. Sed in Euāgelio cōtinetur quid credendum eſt: ideo neceſſe fuit iſtud prædicari ad fundationē fidei, vt per totum orbem fides fundaretur, & plantaretur, ſicut dixit Paulus. Ego plantaui, Apollo rigauit. i. ego plantaui fidem prædicādo illam primo vobis. 1. Cor. 3. *Sic & contra hęreticos ſcribere*. Propter hæreticos non ſolū fuit neceſſariū prædicari Euangelium, ſed ēt ſcribi, quia antequā aliquis ſit hæreticus eſt fidelis, & hoc eſt per auditū fidei. Poſtea aūt uolendo aliquid malè intelligere, & prauè intellecta pertinaciter defendere, efficitur hęreticus. Et cōtra iſtos eſt neceſſarium ſcriptum fuiſſe Euāgelium: quia aliàs ad defenſionem errorum ſuorum dicerēt, ꝙ non ſic Chriſtus prædicauerat, ſicut eccleſia tenet. Cùm autem Euangelium maneret ſcriptum, non poterant negare, & ſic non calumniarentur.

Quare Matthæus ſcripſit Euangelium. *Quæſt. 11.*

QVAERITVR quare Matthęus ſcripſit Euāgelium, & an eſſet neceſſarium. Aliqui dicunt, ꝙ non, quia aliquod tpſ fuit, in quo nullū erat Euangelium ſcriptum, & tñ erat fides plena. ſ. tpe Chriſti. Item poſt Chriſti mortē manſit eccleſia ſine aliquo Euangelio ſcripto uſque ad tpſ, quo receſſerūt Apoſtoli de Iudæa. Et maximè inter Græcos, & Latinos fuit eccleſia maiori tpe ſine Euāgelio quouſque Mar. & Luc. ibi ſcripſerunt, vel quouſque Euangelium ſcriptum à Matt. in Iudęa extēderetur ad eos, & tñ erat tunc fides perfecta, & nō uidebatur neceſſarium Euangeliū ſcribi: quia aliàs Chriſtus uiuens prouidiſſet de hoc, vel Apoſtoli immediatè poſt mortem eius. Quod non factum eſt, ergo nō erat neceſſarium. Alph. Toſt. ſuper Matt. Præfat.

A Dicendum, ꝙ neceſſarium fuit ſcribi Euangeliū, vt ſciremus quod credendum eſſet, & non elaberentur de memoria noſtra ea, quæ prædicata fuerant, & ut hæretici nō haberent locum calumniandi nos, de quo magis inf. dicet. Idō cū nemo adhuc ſcripſiſſet. Matthęus ante oēs ſcripſit. Et fortè nō ita cito ſcripſiſſet, niſi trāſiturus eſſet ad gentes: de quorū regionibus neſciebat, an aliquando rediturus eſſet. Ideo antequā recederet, voluit Euangeliū, quod prædicauerat, relinquere ſcriptum in Iudæa. Ad primum cum dr̃ de tpe Chriſti, dicendum ꝙ tunc non erat ſcriptum Euangeliū, primò quia nondum erat tpſ. Nam ea quæ Chriſtus faciebat, & dicebat ſcribenda erant in Euāgelio, & quia nondū Chriſtus compleuerat actiones ſuas, nec apparebat adhuc, ad quem finem res ſuę peruenturę eſſent, nō erat

B neceſſe adhuc ſcribi. Secundò quia Euangeliū principaliter ſcriptum eſt ad tollendum dubium de eis, quæ credenda ſunt, & facienda, ne hæretici contraria aſſererent: tpe tñ Chriſti, non habebat locum hoc, qa ipſe, q introducebat legē, poterat certificare de omnibus, nullo ſcripto exiſtente. Tertiò quia Euangeliū debuit ſcribi ad memoriā eorū, quæ crederentur: ideo uidebatur prius debere fidem introduci, q̃ ſcriberetur liber, per quem haberetur memoria de credendis: ideo uiuente Chriſto nō ſcriptū eſt quicquā. Quartò quia Chriſtus noluit ſibi aſſumere aliquē honorē ante mortem: niſi eū, qui neceſſarius erat ad introducendū legē, & ad ſalutem noſtrā. ſ. quia aliqñ faciebat miracula, in quibus

C valde honorabant eū turbæ, & tñ illa non erant, vt aliquē honorē inde Chriſtus conſequeretur, ſed ut crederetur dictis ſuis. Sic enim dixit Io. 5. Opera, quæ ego facio teſtimoniū perhibent de me. Rō eſt, quia Deus voluit, ꝙ totū honorē, qui exhiberetur Chriſto homini, ipſe mereretur p actus ſuos. Et licèt Chriſtus inquātum erat Deus p quemlibet actū poſſet mereri in infinitum: tñ meritum ſuū propriè ſm diuinā ordinationem fuit per mortē, & tunc meruit oēm honorem humanitatis ſuæ. ſ. ꝙ eſſet ſm ꝙ erat homo dñs omnium hominū. Nam ſolū poſt reſurrectionē dixit, Data eſt mihi poteſtas in cęlo, & in terra. Matt. 28. Quod nunq̃ dixerāt ante mortē. Scriptū tñ eſſe librū nomine Chriſti, in quo ipſe oſtenderetur legiſlator, & teneretur lex

D ſua in veneratione, erat magnus honor eius & ſm humanitatem, in qua apparuerat legiſlator. Ideo non decuit ſcribi librum Euangeliorū Chriſto uiuente. Quintò quia Chriſtus qñ uixit, ſeruauit ad vnguem legem Moſaycam. Non uidebatur aūt, ꝙ eo uiuente eſſet ſcripturus librum legis ſuæ, cùm ipſe obſeruaret aliā, quæ in multis repugnabat legi ſuæ, quia per hoc uideretur aliqualiter diminui auctoritas eius. Sextò qa tunc fuit conueniēs ſcribi librum legis, qñ lex confirmata erat, & obligabat. Lex tñ Chriſti non cępit obligare eo uiuente, ſed poſt mortem ſuam: ideo conuenientius fuit ſcribi librum legis. ſ. Euangelium poſt mortem eius. Septimò quia nullus Euangeliſtarum Chriſto uiuēte auderet ſcribere quicquā niſi ex mandato Chriſti: ipſe

E tñ nihil ſcribi mandabat, ideo nihil ſcriptum eſt. Octauò quia ēt ſi relinqueretur cuilibet de Apoſtolis, vel diſcipulis Chriſti facultas ſcribendi Euangelium: nō auderet, nec talia ſcripta nobis profeciſſent: qa ante mortem Chriſti Apoſtoli fuerūt uiri imperfecti, & ſimplices: non intelligentes ea, quę Chriſtus eis dicebat, ſicut quando dixit illis de fermento Phariſæorum, putauerunt ꝙ loqueretur de panibus. Mat. 16. Et quādo Chriſtus proponebat populo aliquas parabolas, ipſi non intelligebāt: ſed petebāt poſtea à Chriſto, ꝙ eis declararet. Matt. 13. aliqua etiam ante paſſionem Chriſti, ſcilicet, ipſa nocte paſſionis dixit eis Chriſtus, quæ nō intelligebant, ſicut quando dixit eis Chriſtus: Modicum videbitis me, & iterum modicū, & non uidebitis me:

Reſponſio auctoris ad quæſitum quæſtionis.

neſciebant quid eſſet illud modicum quouſque Chriſtus declarauit. Ioan. 16. Multa etiam Chriſtus dixit diſcipulis, quæ nunquam eo uiuente intellexerunt: ſed poſt reſurrectionem ſuam, Sic cùm dixit: Soluite templum hoc, & in triduo reædificabo illud. Et dicitur, ꝙ diſcipuli poſt reſurrectionem intellexerunt, ꝙ dixiſſet iſtud de templo corporis ſui, Io. 2. quaſi dicat ante reſurrectionem nunquam intellexerunt de quo locutus fuiſſet. Cùm ergo Apoſtoli tunc non intelligerent verba Chriſti, à fortiori nec poſſent conuenienter illa ſcribere, & per ſeipſos facta, & dicta illius ordinare, quia hoc pertinet ad eum, qui plenè intelligit ea, de quibus ſcribit. Ideo non debuit Euangelium ſcribi ante Chriſti mortē. Et iſta eſt cauſa multum efficax. Nam Chriſtus de ſe nihil ſcripturus erat, vt declaratum eſt præcedenti prologo in. q. 26. Quod autem Apoſtoli eſſent tam ſimplices tempore toto, quo fuerunt cum Chriſto: cauſa fuit, quia perfectio eorum non fuit per uerba, quæ Chriſtus eis dicebat, quia illa erant ſicut verba vnius prædicatoris, ſed per Spiritum Sanctum operantem in corde, qui ſubito hominē perficit. Et hoc nunquam habuerunt Apoſtoli uſque poſt Chriſti aſcenſionem in die Pentecoſtes cùm Spiritus Sanctus venit ſuper eos: Actu. 1. ille enim abſtulit omnem imperfectionem. Quæ autem fuerint imperfectiones Apoſtolorum ante Pentecoſten, & quomodo ablatę ſint, declaratum eſt Numeri. 28. vbi agitur de Pentecoſte Iudæorum: non ergo debuit aliquis Apoſtolorum, vel aliorum ſcribere Euangeliū vſque poſt Pentecoſten, vt ſciret quid ſcriberet, & non poſſet errare dirigente Spiritu Sancto. Ad ſecundum cùm dicitur, ꝙ eccleſia poſt Chriſti mortem manſit aliquanto tempore ſine Euangelio, dicendum, ꝙ tunc non erat neceſſarium, & tamen eo tempore, quo cępit eſſe neceſſarium, cœperunt illud ſcribere Euangeliſtæ. Ratio autem quare non eſſet immediatę neceſſariū poſt Chriſti mortem, fuit triplex. Prima quia omnes Apoſtoli erant tunc in Iudæa, & ibi ſolùm erant Chriſtiani. Vnde ſi aliquod dubium ſuper fide naſceretur, per Apoſtolos poterat ſatisfieri nullo exiſtente libro. Cùm autē Apoſtoli debuerunt diuidi per totū orbem relicta Iudæa, poterant oriri dubia ſuper fide, & non poterat tunc recurri ad eos, ideo antequā ipſi recederent conueniens fuit ſcribi Euangelium. Et iſtam cauſam tangit hic Hieron. dicens, ꝙ cùm Matthæus tranſiturus eſſet de Iudæa ad Gentes, ſcripſit Euangelium, & reliquit illud in Iudęa. Secunda cauſa fuit, quia Euangeliū principaliter ſcribitur ad memoriā, vt non obliuiſcantur ea, quæ Chriſtus prædicauit. Sic dixit hic Hiero. ꝙ Matthæus Euangelium ad memoriam fratribus reliquit. Tempore tamen quo Apoſtoli erant in Iudæa, omnes Chriſtiani erant de Iudæis, & illi uiderant Chriſtum, & audierāt eum prædicantem, vel ſaltem plurimi eorū: vnde non poterant obliuiſci geſta, & dicta tam famoſa, quæ ipſi Chriſtum facientem, & dicentem viderant. Ideo non erat tūc neceſſe ſcribi Euangelium. Cùm autem fides per alias orbis partes diuulganda fuit in illis gentibus, quæ Chriſtum nō viderant nec audierant, conueniens fuit ꝙ ſcriberetur Euangeliū; vt maneret gentibus ad cognitionem fidei, & ad memoriam eorum, quæ prædicabantur. Tertia cauſa fuit, quia Euāgelium licèt ſit omnibus neceſſariū, maximè tamen erat neceſſarium eis, qui prædicaturi erant illud. Et tamē tempore, quo erant Apoſtoli Hieroſolymis, erant ipſi Apoſtoli prædicatores, & nō indigebant Euangelio ſcripto ad hoc, vt prædicarent. Nam ipſi omnia mente ſciebant: tum quia uiderant illa Chriſtum dicentem, & facientem, tum quia per Spiritum Sanctum fuerant docti de omnibus, quæ neceſſaria erant ad fidei fundationem, ita vt nullo libro opus eſſet illis.

Non fuit neceſſariū ſcribi euangel. immediatę poſt Chriſti mortē.

F *Quare beatus Matthæus tranſiuit ad gentes, & quæ ſunt illę gentes ad quas tranſiuit. Quæſt. III.*

QVAERITVR, quare beatus Matthęus tranſiuit ad gentes, & quæ ſunt illę gentes, ad quas tranſiuit. Ad primum dicendum, ꝙ Matthæus prædicauit Euangelium in Iudæa cum cæteris Apoſtolis. Et cùm eſſet diuulganda fides per totum orbem mandato Chriſti, Apoſtoli diuiſerūt inter ſe prouincias, & euenit vna prouincia beato Matthęo: ideo debuit ire ad prædicandū in illam. Ad ſecundum dicendum, ꝙ gentes iſtæ fuerūt Aethiopes, inter quos prædicauit Matthæus, vt Hiero. ait in libro Illuſtrium virorum. c. Matth. & patet in legenda eius, quam tenet eccleſia. G Sunt autem iſti Aethiopes auſtrales vltra Aegyptum verſus Meridiem. Nam cùm quis procedendo de terra Iudeę in Aegyptum, ſcilicet, ex parte Aquilonis in Auſtrum, tranſibit totam Aegyptum ſecundùm latitudinem procedit vltra verſus Meridiem per quædam deſerta arenoſa nullius habitationis, in quibus eſt via viginti dierū, & tunc peruenitur ad Aethiopiam. Et vocatur illa pars Aethiopiæ Nubia. Nam Aethiopia eſt nomen multarum gentium: quarum quædam ſunt in Nubia, quædā in Africa. Iſti Nubiani receperunt fidem à beato Matthæo, in qua manent uſque hodie: licèt parua communicatio ſit eis cum eccleſia Romana, ideo in cæremonijs multum differunt ab eccleſia Latina. Pertinuit quondam illa regio ad Patriarcham Alexandrinū. H Sed cū Alexandria cępit eſſe Saracenorum, & terra Paleſtinę, & Antiochię, ceſſauerunt illi tres Patriarchatus ſaltem quantū ad rem, licèt maneant nuda nomina, ſcilicet, Alexandrinus, Hieroſolymitanus, & Antiochenus. Manent ergo nunc per ſe Nubiani cum prælatis ſuis, & in cæremonijs illis, quas ab antiquo habuerunt cū adhuc maneret Patriarchatus Alexandrinus, & floreret eccleſia in Aegypto. De iſta Aethiopia Nubianorum fuit ille Eunuchus Candacis Reginæ Aethiopum, qui uenit in Ieruſalem adorare in templum Salomonis. Et cùm reuerteretur in curru ſuo, Philippus prędicauit ei, & baptizauit ipſum, Actuum. 8. Et hoc conſonat dictis, quia ille, vt reuerteretur in terram ſuam reuertebatur per uiam Azoti, & I Gazæ, &c. & illa eſt uia uſque hodie à Iudęa in Aegyptum, & inde verſus terram Nubianorum. Hoc idem teſtati ſunt ipſi Nubiani in quadam epiſtola, quam ſedi Apoſtolicę direxerunt temporibus noſtris: dicentes de terra illa fuiſſe Eunuchum Reginæ Candacis.

Quare Apoſtoli receſſerunt à Iudæa. Quæſt. IIII.

QVAERITVR vlterius occaſione huius, quare alij Apoſtoli receſſerūt de Iudęa. Dicendum ꝙ poſt mortem Chriſti Apoſtoli manſerunt magno tēpore in Iudęa, & ſic opus erat. Primo quia eccleſia debebat principaliter fundari ibi, vbi Chriſtus paſſus fuerat, & prędicauerat, vt videretur eccleſia ſuper ipſum fundata, & ab operibus, & verbis eius ſumpſiſſe initium. K Secundò quia facilius erat ibi fundari eccleſiam, quàm alibi, eo quod iam Iudæi viderant omnia geſta Chriſti, & facilè erat fidem in eis formari: ſicut factum eſt. Quod nō eſſet ita facilè in alijs gentibus, quæ Chriſtū non vidiſſent aliquid dicentē, aut facientē, quia oportebat ibi noua poni fundamēta. Tertiò quia Chriſtus principaliter venerat propter Iudæos cū ex ipſis natus fuiſſet, & cōſequēter propter alias gentes. Nā ipſe dixit: Nō ſum miſſus niſi ad oues, quæ perierunt domus Iſrael, Matt. 15. i. principaliter propter Iſraelitas. Ideo iuſtum erat, vt primò prædicaretur eis, vt fundaretur eccleſia in ipſis, & inde deriuaretur ſalus ad totum orbem, quia ſic Chriſtus dixerat. Salus ex Iudæis eſt. Io. 4. Quartò quia

Chriſtus

Chriſtus poſt aſcenſionem ſuã ita inſtituerat. ſ. vt Apoſtoli primo prædicarẽt in Iudęa, & in Samaria, & deinde in toto orbe. Actuũ. 1. ſ. Eritis mihi teſtes in Ieruſalẽ, & Iudæa, & Samaria, & vſque ad extremũ terræ. Ità fecerũt Apoſtoli: nã prius prędicauerũt in Ieruſalem. Et prædicabant omnes Apoſtoli, vt patet Actuum. 6. quando conſtituerunt Diaconos ad miniſteriũ menſarum. Et dixit Petrus nomine omnium Apoſtolorũ. Non eſt æquum nos, ſcilicet, Apoſtolos relinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis: ideo ſequitur, ꝙ præpoſuerunt illi officio ſeptem Diaconos, & ipſi ſcilicet, Apoſtoli inſiſtebant verbo prædicationis. Hoc durauit aliquanto tempore quouſque congregata eſt magna multitudo Chriſtianorum in Ieruſalem, & manebant in oratione: & inſiſtebant prædicationi, & habebant omnia communia. Actuum. 2. & 4. Poſtea incęperunt Apoſtoli mittere aliquos de diſcipulis, qui prædicarent per totam Iudæam, & conuertebantur multi ad Chriſtum. Poſt hoc miſerunt alios in ciuitates Samaritanorum, & conuerſi ſunt plurimi de Samaritanis. Et interim manebant omnes Apoſtoli in Ieruſalem tanquam in capite, & fundamento eccleſiæ, & ſoli diſcipuli de mandato eorum ibant per Iudæam, & Samariam, vt patet Actuum. 8. ſcilicet. Cùm audiſſent Apoſtoli, qui erant Hieroſolymis, quia recepit Samaria verbum Dei: miſerunt ad eos Petrum, & Ioannem, vt imponerẽt eis manus, & acciperẽt Spiritum ſanctum. Ex quo apparet, quòd Apoſtoli nõdum iuerant in Samariam, & ob hoc licèt baptizati eſſent Samaritani, non acceperant Spiritum ſanctum in aliquo ſigno viſibili, qui dabatur per impoſitionem manuum Apoſtolorum, & non aliorum ſaltem a principio. Et hoc dicitur in eodem. c. ſ. nondum in quemquã eorum venerat Spiritus ſanctus, ſed baptizati tantum erant in nomine Ieſu, & ob hoc omnes Apoſtoli miſerunt Petrum & Ioannem, qui erant Apoſtoli. Et tũc dicitur, quòd per impoſitionem manuum ipſorum venit Spiritus ſanctus ſuper Samaritanos. Quintò quia in principio eccleſię oportebat naſci aliqua dubia, quę non poterant diffiniri niſi per Generale Concilium, conuenientibus Apoſtolis in vnum, oportuit manere ſimul eos aliquanto tempore. Patet hoc de dubio illo famoſiſſimo, ſcilicet, an obſeruanda eſſent legalia cum euangelio, quod per omnes Apoſtolos in Concilio Generali diffinitum eſt. Actuum. 15. Alias ſimiles dubitationes diffinirent, quæ non conſequenter tollerentur, niſi per omnes ſimul: vt magis ipſi eccleſiæ ſatisfactum eſſet, & vt non eſſent ſchiſmata, ſcilicet, ſi quædam eccleſia particularis obſeruaret vnum & alia aliud. Et ob hoc diffinito per Concilium ſuper legalibus, placuit Apoſtolis, & toti eccleſię mittere diffinitionem illam Chriſtianis, qui manebant Antiochiæ. Actuum. 15. Nam illa erat terra, quæ pro tunc longius ſtabat à Ieruſalem de omnibus illis, qui fidem ſuſceperant, cùm nondum fidem ſuſcepiſſet niſi Iudæa, & Samaria. Conſummatis his decũit, immo neceſſe fuit Apoſtolos diſpergi per totum orbem: Primò quia Chriſtus eis mandauerat, quòd eſſent teſtes eius vſque ad vltimum terræ, Actuum primo, & Marci. 16. dicitur. Ite per vniuerſum orbem, & prædicate Euangelium omni creaturæ, ideſt, omnibus hominibus. Et vt conuenientius fieret, diuiſerunt inter ſe totum orbem per duodecim partes, ſiue prouincias, iuxta numerum ipſorum Apoſtolorum, & illas prouincias inter ſe ſorte diuiſerunt. Prouenit autem tunc beato Matthæo Aethiopia quantum ad partem Nubianorum, & Beato Iacobo Hiſpania, & Beato Thomæ terra Iudæorum, & Beato Simoni terra Aegypti, & Beato Andreæ terra Græcorum cum quibuſdam adiacentibus: nam in Achaia prædicauit. Et

Neceſſe fuit Apoſtolos per mundũ diſpergi.

ſic de omnibus alijs Apoſtolis. Nam venerunt illis in ſortem prouinciæ illæ, in quibus prædicauerunt, de quibus patet ex hiſtorijs ſingulorum. Beato Paulo non fuit aſſignata tunc aliqua prouincia: aliqui volunt quòd hoc fuerit, quia quando Paulus conuerſus eſt ad Chriſtum fuerat iam facta diuiſio prouinciarum per ſortes, & Apoſtoli ſinguli iuerunt in ſortes ſuas. Sed falſum eſt, quia quando Paulus conuerſus eſt, & factus eſt Apoſtolus, adhuc manebant Apoſtoli in Ieruſalẽ, & manſerunt poſtea multo tempore, vt colligitur ex Actibus Apoſtolorum: licèt contra hoc videatur eſſe, quod habetur ad Gala. primo. ſcilicet. Alium autem Apoſtolorum vidi neminem, niſi Iacobum fratrem Domini. De quo quomodo poſſit ſtare declarabitur eodem. c. Cauſa autem, quare Paulus non habuit aliquam determinatam prouinciam fuit, quia Spiritus ſanctus prohibuit, dicens: quòd deberet Paulus ſegregari à cęteris: vt patet Actuum. 13. ſcilicet. Dixit Spiritus ſanctus: Separate mihi Barnabam, & Paulum in opus, ad quod aſſumpſi eos. Ideo cùm Paulus non acceperit aliquam prouinciam ſpecialiter, accepit totum mundum ad prædicandum: ideo vocatur ipſe, Doctor Gentium, infra ad Tim. 2. ſcilicet. Ego poſitus ſum Prædicator, & Apoſtolus, veritatẽ dico in Chriſto & non mentior, Doctor Gentium in fide & veritate. Et aliquando vocatur, Magiſter Gentium, infra ad Tim. 1. ſcilicet. Per Euangelium, in quo poſitus ſum ego Prædicator, & Apoſtolus, & Magiſter Gentium, Et ob hoc Paulus prædicabat in ſortibus aliorũ Apoſtolorum. Nam Iacobo maiori data eſt Hiſpania, Paulus tamen dixit ſe illuc iturum ad prædicandum, ad Rom. 15. ſcilicet. Cùm in Hiſpaniam proficiſci cępero, ſpero quòd preteriens videam vos. Et ſic ſaltem propoſuit illuc ire. An verò illuc iuerit, vel impeditus fuerit, eo. c. dicetur. Conſtat tamen ad propoſitum noſtrum, quòd non putabat ſibi illicitum eſſe prædicare in ſortibus aliorum Apoſtolorum. Sic etiam terra Iudeæ prouenerat ſorte Iacobo Minori, qui frater Domini uocatur. ad Gala. 1. & illum ſtatuerunt Apoſtoli Epiſcopum Ieruſalem: prædicabat tamen Paulus in tota Iudæa. Sic dicitur ad Rom. 15. Ita ut à Ieruſalem per circuitum vſq; ad Illyricum repleuerim euangelium Chriſti. Etiam Andreæ Achaia, in qua pdicauit, & mortuus eſt: & tamen ibi prædicauit Paulus. Patet ad Ro. 15. ſ. Probauerunt enim Macedonia, & Achaia collationem facere in pauperes ſanctorum. Sic etiam Corinthij in Achaia erant, ut ait Hieronymus in argumento ſuper Epiſtolam primam ad Corin. & tamen Paulus prędicauit longo tempore Corinthi, & ſcripſit eis duas epiſtolas. Italia quoque pertinebat ad Petrum, cùm tranſtulerit ſedem ſuam in vrbem Romæ: & tamen ibi prædicabat Paulus, & erant ambo ſimul tpe Neronis. Et ſic Paulus laborauit plus quàm alij Apoſtoli, quia in pluribus prouincijs prædicauit, & plures ad Chriſtum conuertit, ſicut ipſe dixit. Plus ego oĩbus laboraui non ego, ſed gratia Dei mecum. prima Cor. 15. Secunda cauſa recedendi de Iudæa fuit incredulitas Iudęorum. Nam poſtquam conuerſi fuerunt multi de Iudæis, cęteri obſtinati ſunt effecti. Et licèt prædicaretur eis, nolebant credere, ſed potius perſequebantur prædicantes. Et tunc Deus reuelauit Apoſtolis, ꝙ recederent de Iudæa. Sic enim dicitur Actuum. 13. ꝙ dixit Paulus Iudæis. Vobis oportebat primum loqui Verbum Dei: Sed quoniam repuliſtis illud, & indignos uos iudicaſtis æternæ uitæ, ecce conuertimur ad Gentes. Sic enim præcepit nobis Deus. Et tunc poſitæ fuerunt ſortes, ut ſupra dictum eſt: nec manſit aliquis Apoſtolus in Iudæa, niſi Iacobus Minor, qui longè ante hoc fuerat conſtitutus epiſcopus Ieroſolymitanus,

Segregate mihi Saulũ & Bar.

An neceſſarium fuerit, quòd Euangelium ſcriberetur propter hæreticos. Quæſt. V.

QVAERITVR vlterius, an euangelium fuerit neceſſarium, quòd ſcriberetur propter hæreticos, vt hic dicitur. Ad intelligentiam huius conſiderandum, quòd hæreſis circa fidem eſt duplex. Quædam vocatur infidelitas, quædam hæreſis. Infidelitas eſt in eis, qui fidem non recipiunt: ſed negant eſſe verum id, quod in libris ſacris aſſeritur. Et hoc accidit dupliciter. Vno modo in illis, qui extra fidem nati ſunt: vt Iudæi: Saraceni: Pagani. Alio modo quantum ad eos, qui aliquando crediderunt, ſed poſtea à fide recedunt per Apoſtaſiam: ſumendo ritum Iudaicum, vel Mahometanum: vel ſi nullum eorum accipiendo velint negare aliquod eorum, quæ in ſacris libris traduntur, dicentes ſcriptorem mentitum, vel potuiſſe mentiri. Et iſta Apoſtaſia eſt grauiſſimum peccatorum. Hæretici ſunt qui nihil negant de libris Sacræ ſcripturæ, ſed ipſos libros peruerſe intelligendo cauſant concluſiones erroneas contra doctrinam vniuerſalis eccleſiæ, & dicunt illas conuenire magis ſacræ ſcripturæ, & veritati quàm id quod tenet Eccleſia. Et ſic eſt in eis error, quia malè intelligunt. Et eſt pertinacia, quia prauè intellecta obſtinatè contra totam eccleſiam defendunt. Et iſtud ſecundum eſt propriè de ratione hæretici. Nam ſi quis erret etiam in multis, dum tamen non pertinaciter defendat, hæreticus non eſt. Hic autem cùm dicitur, quòd Euangelium fuit neceſſarium propter hæreticos, poteſt largè accipi hæreſis tam pro infidelitate, & Apoſtaſia, quam pro hæreſi ſtrictè ſumpta. Nam contra omnes iſtos fuit neceſſarium ſcribi euangelium. De infidelibus patet, quia illi videntes fidem Chriſti valde creſcere, & templa ſua deſtrui, calumniabantur multa contra fidem. Pro quibus fuit neceſſarium euangelium. Sicut patet de Porphyrio, & alijs, qui dicebant quòd Chriſtus non erat Deus, nec volebat prædicare ſe eſſe Deum: Diſcipuli tamen eius, vt eum honorarent, dixerunt hoc. Et dixerunt, quòd Chriſtus non iuſſerat Idola deſtrui, & vnicum Deum coli. Quia cùm eſſet vir ſapiens, nullum Deorum coli vetaret, ſed quòd finxerunt hoc Diſcipuli ſui, & maximè Petrus. Etiam dixerunt ꝙ Chriſtus ſcripſit quendam librum Petro, & Paulo Diſcipulis ſuis, in quo continebantur artes illę, per quas ipſe fecerat miracula. De his Auguſt. lib. 1. de concor. Euangeliſtarum. Iſta nos neſciremus repellere, niſi conſtaret nobis de geſtis Chriſti per euangelium. Primum patet eſſe falſum, quia Chriſtus dixit ſe eſſe filium Dei, & voluit oſtendere ex operibus, quòd erat Deus Io. 5. & voluit quòd prædicaretur eſſe Deum, cùm dixit, ꝙ baptizarentur omnes homines in n. p. & f. & ſ. ſ. Mat. 18. Secundum patet eſſe falſum, quia Chriſtus vetuit coli Idola & omne aliud præter Deum vnicum, Matthæ. 4. Quando dixit ei Diabolus, quòd adoraret eum, ideſt, ille ait. Scriptum eſt Dominum Deum tuũ adorabis, & illi ſoli ſerues. Tertium patet eſſe falſum: nã Paulus nunquam fuit diſcipulus Chriſti viuentis, quia poſt mortem Chriſti Paulus conuerſus eſt. Actuum. 9. Propter iſtas, & ſimiles calumnias infidelium neceſſe fuit ſcriptum eſſe euangelii. Quartò propter calumniam quam faciebãt de moribus Chriſtianorum dicẽtes eos peſſimos viros, & inhumana flagitia committere comedendo homines. Ad hoc ſicut calumniati ſunt infideles contra Chriſtianos apud Lugdunum in Francia, & occiſi ſunt multi de Chriſtianis, vt patet lib. 5. Eccleſiaſticæ hiſtoriæ. Et ob hoc dicebant legem Chriſtianorum eſſe immundam, & peſſimam, & non eſſe tolerandam in orbe. Iſtas calumnias ſæpe

Hæreticus quis ſit.

F faciebant infideles contra Chriſtianos, vt innuit Beatus Petrus infra Petr. ſcilicet. Conuerſationem veſtram inter gentes habẽtes bonam, vt in eo, quod detractant de vobis tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos conſiderantes glorificent Deum, & infra Pet. 3. c. Cum modeſtia, & timore conſcientiam habentes bonam, vt in eo, quod detrahunt de vobis, confundantur, qui calumniantur veſtram bonam in Chriſto conuerſationem. Vt ergo non haberent locũ iſtæ calumniæ, oportebat oſtendi legem Chriſtianorũ eſſe mundam, rationabilem, & honeſtiſsimam, & hoc non poterat fieri niſi per Euangelium in quo eſt lex noſtra. Tertiò fuit neceſſarium propter infideles, vt conuerterentur ad Chriſtum. Quod fieri non poterat

G niſi prædicando eis facta Chriſti, ſcilicet, quid credendum eſſet, & quare credendum eſſet, ſcilicet, quia Chriſtus, qui illa dixit erat Deus, & hoc probabatur ex operibus eius. Iſta autem omnia ſunt in euãgelio, ideo oportebat illud haberi propter infideles. Quartò conueniebat hoc propter apoſtatas à fide: nam per euangelium apparet, quæ eſt fides illa, à qua receſſerunt. Si autem non eſſet euangelium, dicerent Chriſtianos tenere errorem in fide, & iniquitatem in moribus, & ob hoc receſsiſſe à ritu eorum. Et cùm Chriſtiani dicerent illud eſſe falſum, calumniarentur Apoſtatæ, & non appareret an iuſtè deſeruiſſent cultum. Nunc autem cum euangelio ſit credendum, & quid agendum ſit Chriſtiano conſtabitur, & de apoſtata quid

H eſt, quod reliquerit. Quintò erat neceſſarium propter hæreticos propriè ſumptos, quia illi conantur omni tempore contra Catholicam eccleſiam, & ſi euangelium non eſſet ſcriptum ad defenſionem errorũ ſuorum, dicerent Chriſtum aliter prædicaſſe quàm eccleſia nunc teneret. Cùm verò euangelium nunc ſcriptũ eſt, non eſt locus calumniæ: cùm conſtet illud euãgelium manſiſſe à principio eccleſiæ, & illud prædicaſſe Apoſtolos, & totã eccleſiam ſuſcepiſse. Quod autem calumniarentur hoc hæretici, ſi non eſset euãgelium ſcriptum, patet: quia alias maiores calumnias faciunt. Nam ad defenſionem errorum ſuorum etiam aliqua falſa euangelia nomine Apoſtolorum ſcripſerunt, in quibus errores ſuos interuerunt, vt tangit Hiero. infra

I in prologo, qui incipit. Plures fuiſse, & fuit neceſsitas propter duo. Primò ad conuincendos hæreticos falſa tenere ex ipſo textu euangelij. Secundò ad defendendum fidem catholicam, quando uellent illam impugnare aſserendo dogma ſua vera eſse, & nos falſa ſentire.

An non exiſtentibus hæreticis fuit neceſſarium Euangelium propter credentes. Quæſt. VI.

QVAERITVR vlterius, an non exiſtentibus hæreticis fuit neceſsarium euãgelium propter credentes. Dicendum quòd ſic: primò propter memoriam, quia per longa tempora, qui-

K bus durabit eccleſia, ſi non fuiſset euangelium ſcriptũ iam obliuioni traditum eſset. Sic dixit hic Hier. quod Matth. Euangelium fratribus ad memoriam reliquit. Secundò ad deuotionem noſtram mouendam. Nam ſi nos neſciremus facta Chriſti, dato quod crederemꝰ in eum, non toto affectu incitaremur: ſicut nũc, cùm geſta eius legimus, quæ magnifica ſunt. Tertiò propter doctrinam morum, quia Chriſtus non ſolum oſtendit nobis quid credendum eſset, ſed etiam quid agendum. Et iſta in euangelio traduntur. Quartò propter tollenda dubia, quia etiam inter credentes dubia multa oriri poſsunt tam de fide quam de operationibus, niſi eſset euangelium, in quo certificamur de his, quæ ſunt maximè neceſsaria.

Cum

A Cum autem plures Euangelium ſcripſerint, quatuor tantùm habent auctoritatis teſtimonium: quia per quatuor mundi partes fidem nunciant Trinitatis, & ſunt quaſi quatuor Rotæ in quadriga Domini, quæ vehit eum per prędicationem Euangelij, & genus humanum quadrifida morte peremptum eorum erat prædicatione viuificandum: vnde & aliorum Euangelia deciderunt, nec recepta ſunt: quia uolebant præfinitum numerum caſſari propter virtutem ſacramẽti. B

Cum autem plures. Hic ponitur ſecundum, ideſt, de numero Euangeliorum, quare ſint quatuor, & non plures, & dicitur, *Cum autem plures Euangelium ſcripſerint.* Scilicet: Multi pręter iſtos quatuor. Nam fuit vnũ Euangelium quod vocabatur Aegyptiorum, & alia facta ab hæreticis ſub nominibus Apoſtolorum, ſcilicet, Matthiæ, Thomæ, & Bartholomæi, & ſingulorũ aliorum, & Euangelium Baſilidis, & Appelles, & Eſichij, & Luciani, & aliorum multorum, vt ait Hieron. infra in prologo, qui incipit. Plures fuiſſe, *Quatuor tantùm auctoritatis habent teſtimonium.* Ideſt, licèt multi ſcripſerint Euangelia, non datur omnibus auctoritas, ſed ſolis quatuor, ſcilicet, quatuor tantùm habet teſtimo- C nium auctoritatis, ideſt, eccleſia de ſolis quatuor teſtificatur, quòd habeant auctoritatem ad hoc, quòd eis credatur. Vel quatuor habẽt auctoritatis teſtimoniũ, ideſt, habent auctoritatem teſtificandi de omnibus. Et vtrumque eſt verum. *Quia per quatuor mundi partes.* Hic ponuntur cauſæ, quare ſolùm recipiuntur quatuor, & ſunt quatuor cauſæ. Prima eſt, quia Euangeliũ prædicandum erat per quatuor partes mundi, ideo quatuor Euangelia eſſe deberent. Non eſt tamen intelligendum, quòd pro qualibet parte mundi eſſet vnum Euangelium, quia omnia quatuor Euangelia recipiuntur in quacunque parte mundi, vbi eccleſia eſt. Secunda ratio figurabilis. Ex quadã ſimilitudine ſunt iſtæ partes, oriens, occidens, ſeptentrio, & meridies, D quæ ſunt quatuor puncta cęli oppoſita. *Fidem nunquam trinitatis.* Non ſolùm annunciatur in Euangeliis fides Trinitatis, ſed etiam fides omnium articulorum pertinentium ad humanitatem Chriſti, & omnia, quæ in ipſis Euangeliis habentur per totum orbem nunciãtur. Sed Hieron. dixit hoc alludens dicto Mar. 16. & Matth. 28. ubi fit mentio de Euangelio diuulgando per orbem, ponitur immediatè articulus de Trinitate perſonarum, cùm dicitur, ite in vniuerſum mundum, & prædicate Euangeliũ omni creaturæ, & Matthæus magis addidit dicens: euntes ergo docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. *Et ſunt quaſi quatuor Rotæ in quadriga Domini.* Iſta eſt ſecunda cauſa figuralis, vt intelligamus Chri- E ſtum per prædicationem portari per totum orbem in vna quadriga quatuor Rotarum. Et ſunt iſtæ quatuor Rotæ quatuor Euangeliſtæ; quia per prædicationem quatuor Euangeliorum Chriſtus per totum orbem vehitur ad hoc, quòd ſecundùm fidem ab omnibus gentibus ſuſcipiatur, & omnes, qui credere incipiunt in cordibus ſuis, Et dicitur in eis tunc formari ſicut fętus formatur in vtero, iuxta illud: Filioli mei, quos ego iterum parturio, donec formetur in uobis Chriſtus, ideſt, formetur fides eius in cordibus ueſtris. Et uocatur iſta quadriga Domini, quia Dominum portat per orbem. Et ea quadriga intelligunt quidam, quod habetur Abach. 3. Scilicet: Qui aſcendes ſuper equos

A tuos, & quadrigæ tuæ ſaluatio, ideſt, ſalus eſt in quadriga tua, quia non poteſt aliquis ſaluari ſine fide quatuor Euangeliorum, quę uocantur hic quadriga. Sed iſte ſenſus eſt myſticus, quia ſecundùm literam intelligitur de ueris quadrigis, ut ibi dicetur. *Quæ vehit eum per prædicationem Euangelij.* Ideſt, iſta quadriga uehit Chriſtum per omnia loca, in quibus prædicatur Euãgelium, quia intantum Chriſtus cognoſcitur, inquantum Euangelium enunciatur. *Et genus humanum peterat.* Quadruplici morte, ideo erat per quatuor Euangelia uiuificandum. *Quadrifida morte peremptum.* Ideſt, quatuor generibus mortis. Quæ autem ſint iſtæ dicetur, infra in quadam quæſtione. *Eorum erat prædicatione viuificandum.* Quia genus humanũ, quod prius B erat mortuum, nunc ſuſcepto Euangelio viuit liberatũ ab iſto quadruplici genere mortis. Quomodo hoc ſit, dicetur infra in quadã quæſtione. *Vnde & aliorum Euangelia deciderunt.* Ideſt, propter iſtas cauſas dictas Euangelia omnium aliorum, quæ fuerũt ſcripta poſt iſta quatuor deciderunt, ſcilicet, ab auctoritate, & honore, qui nullus eis exhibetur, inimo anathematizata ſunt, & omnia hęc eccleſia abijcit, vt patet in Decr. diſtin. 15. cap. Sancta Romana. *Nec recepta ſunt.* Ideſt, non ſunt recepta ab eccleſia, ad hoc, quòd ponerentur in canone librorum noui teſtamenti, ſicut ponuntur iſta quatuor. Nec vlla eis adhibetur fides, licèt eſſent in eis multa vera. *Quia nolebant præfinitum numerum caſſari.* Ideſt, quia nolebat eccleſia deſtrui iſtum nu- C merum quaternarium præciſum: quod fieret ſi plura Euangelia reciperentur. *Propter virtutem ſacramenti.* Ideſt, propter virtutem ſignificationis, ſcilicet, quia quaternarius ſignabat quatuor partes mundi, & quatuor Rotas quadrigæ, & quatuor genera mortis ſecũdum applicationes poſitas in litera. Si autem eſſent quinque, vel ſex, aut plura Euangelia, non conueniret illi numero ad ſignificandum ea quæ ſignificata ſunt per quaternarium. Dicitur ſacramentum ſacræ rei ſignum. Et quia per quaternarium ſignificabatur quadriga Domini, & aliæ res ſanctæ, iſta ſignificatio numeri vocatur ſacramentum.

D *An iſti, qui ſcripſerunt Euangelia poſt quatuor Euangeliſtas peccauerunt ſcribendo. Quæſt. VII.*

QVAERITVR circa prædicta, an iſti, qui ſcripſerint Euangelia poſt quatuor Euangeliſtas peccauerunt ſcribendo. Aliquis dicit, quòd non, ſed quòd potius merebantur, quia Eccle. 24. dicitur: Sapientes, qui elucidant me, vitam æternam habebunt. & intelligitur de elucidatione ſacræ ſcripturæ. Multitudò tamen librorum facit ad magis intelligendum ſcripturam, cùm quilibet addat ſuper alios, ergo ſcribere multa Euangelia vtile erat. Secundò, quia ſicut ait Salomon: Multitudo ſapientium ſanitas eſt orbis terræ, ſed qui libros ſcribit, potiſſimè in ſacra ſcriptura addit ſapientiam, ergo ſalus E eſt vniuerſi. Dicendum, quòd iſti peccabant grauiter ſcribendo Euangelia, licèt non omnes æqualiter, quia non eadem intentione, nec obſeruabant eadem: omnes tamen peccabant. Primò, quia multi eorum apponebãt falſa in Euangelijs. Secundò, quia conabantur vſurpare ſibi auctoritatem, aſſumpto falſo nomine. Nam ex nominibus ſingulorum Apoſtolorum Euangelia ſcripſerunt. Tertiò, quia faciebant hoc intẽtione fallendi eccleſiam, ſcilicet, ut putaret eccleſia vera eſſe Euangelia, & ſuſciperet illa, & ſic cogeretur ſuſcipere errores hæreticorum. Iſta autem eſt peſſima deceptio, quando quis alium ſub ſpecie religionis fallit, quia ſimulata ſanctitas duplex eſt iniquitas, vt ait Hierony. Quartò, quia dabant occaſionem faciendi

ſchiſ-

ſchiſmata, & procreandi hæreſes in eccleſia, vt ait Hieron. infra in prologo, qui incipit: Plures fuiſſe, ſcilicet, & perſeuerantia vſque ad præſens tempus monimenta declarant, quæ diuerſis auctoribus ædita diuerſarũ hæreſum fuere principia. Quintò, quia iſti auſi ſunt addere aliquid in ſacra ſcriptura. Nam appoſuerunt plerique eorum in Euangelijs ſuis multa, quæ non habebantur in quatuor Euangeliſtis. Et iſte eſt grauiſſimus error, quia ſoli Spiritui ſancto licet aliquid addere in libris ſacris, cùm eo dictante omnes illi ſcripti ſint ſecundùm Pet. 1. Et ob hoc Deus valde vetuit apponi quidquam in libris ſacris, vel minui ex eis. Deutero. 4. Scilicet: Non addetis ad verbum, quod ego vobis loquor, nec auferetis ex eo. Et ponit Deus multas maledictiones ſuper addentes aliquid, aut detrahẽtes ſacræ ſcripturæ, Apocalypſis 22. Scilicet: Cõteſtor ego omni audienti verba libri Prophetię huius, ſi qs appoſuerit ad hoc, apponet Deus ſuper illum plagas ſcriptas in libro iſto: & ſi diminuerit de verbis libri huius, auferet Deus partem eius de libro vitæ, & ciuitate ſancta. A fortiori ergo magis peccaret addẽs aliquid, vel ſubtrahens Euangelio, quia maius præiudicium eſt tolli aliquid de Euangelio, quàm de Apocalypſi, cùm tota fides ſit in Euangelio, & tota regula viuendi. In Apocalypſi autem non eſt aliquid de fide, nec de præceptis viuendi, ſed ſolę reuelationes de ſtatu eccleſiæ. Vnde non eſt aliquis liber minus neceſſarius inter libros noui teſtamenti. Sextò peccabant, quia ſumebant ſibi officium, & honorem magnum, quem nullus per ſe accipere deberet, cùm Deus illum det, & non poſſit aliter haberi. Patet ad Hebr. 5. Scilicet: Nemo indifferenter ſibi aſſumat honorem, niſi qui vocatus eſt à Deo tanquam Aaron. Sic autem eſt de officio Euangeliſtæ: quia eſt quidam honor magnus, & dignitas, ſcilicet, quòd libro ſuo fides indubitata adhibeatur. Ideo à ſolo Deo datur homini iſte honor. Quia ſicut nemo poteſt eſſe propheta, niſi Deus illũ fecerit: nec quiſquam eſt apoſtolus niſi Chriſtus illũ miſerit, ita nemo eſt Euangeliſta niſi Deus illum fecerit. Vnde Deus dicitur ponere, vel dare Euangeliſtas in eccleſia, ad Ephe. 4. Scilicet: Et ipſe dedit quoſdam apoſtolos, & quoſdam prophetas, alios verò euãgeliſtas. Peccabant ergo illi facientes ſe euangeliſtas cùm non eſſent, ſicut peccat, qui dicit ſe eſſe prophetam à Deo miſſum, cùm non miſſus fuerit. Iſtam rationem ponit Hieronymus infra in prologo, qui incipit, Plures fuiſſe. Ad primum in contrarium dicendum, quòd illud intelligitur de illis, qui declarant ſcripturam, cùm dicatur, qui elucidant me ſecus de illis, qui apponunt aliquid ſcripturæ tãquam illud ſit pars, & ſic à Spiritu ſancto ſicut reliqua ſcriptura, quia iſti ſunt maledicti à Deo facientes quantum in ſe eſt mẽtiri Spiritum ſanctum: ideo veniunt ſuper eos plagæ Apocalyp. 22. Item iſti non elucidabant, quia ſcribebant Euangelia ſicut quatuor Euangeliſtæ. Vnde nõ declarabant Euangelia, ſed ea ſuperfluè multiplicabant, quia nihil ipſi dicebant vltra quatuor Euangeliſtas, niſi cùm interponebant aliqua falſa, vel omnino dubia. Et illud non erat declarare, ſed peruertere. Ad ſecundum dicendum, quòd multitudo librorum iſtorum non addebat ſapientiam, ſed potius confundebat eam, quia tollebat certitudinem ſacræ ſcripturæ, & auctoritatem. Nam cùm ipſi ſcripſiſſent aliqua falſa, ſi ponerentur in canone ſua Euangelia, cùm inueniretur illa falſitas, eſſent omnes libri ſacræ ſcripturæ ſuſpecti de falſitate, & non daretur eis fides, nec vlla auctoritas,

F

Quomodo quatuor partes orbis, per quas diuulgandum erat Euangelium accipiantur. Queſt. VIII.

QVAERITVR vlterius dę iſtis quatuor partibus orbis, per quas Euangelium diuulgandũ erat, quomodo accipiantur. Nam ſi diuidatur terra in quatuor partes, non eſt verum, quòd per omnes illas fuit Euangelium prædicatum, quia maxima pars illarum non habitabatur. Si accipiãtur quatuor partes pro quatuor punctis cœli, non eſt etiã verum, quia licèt Euangelium fuerit prædicatum ad Orientem, Occidentem, & Aquilonem, non potuit prædicari ad Meridiem, cùm nulla pars Meridiei habitetur, quia pars meridiana eſt vltra æquinoctialem

G

longo tractu terrarum, quare ex parte Aquilonis deſinit habitatio humana propter calorem. Dicendum, quòd quidam diuidunt orbem, ideſt, terram in quatuor partes per duos articulos de maioribus interſecantes ſuper eam ad angulos rectos, vt ſi æquinoctialis, & orizon rectus ſe interſecent ſuper terram, manet ex eorum interſectione terra diuiſa in quatuor quartas, quarum duæ ſunt ſuper orizontem, & duæ, infra orizontem, & eſt longitudo cuiuslibet iſtarum ab Oriente vſque in Occidentem. Et iſto modo non poteſt hię accipi, quia vnica de iſtis quatuor quartis habitatur, ſcilicet, aquilonaris, quæ eſt ſuper orizontem, & adhuc non tota. Et ſic Euangelium per vnicã mundi partem eſſet prædicandum. Aliter diuiditur terra in quatuor partes per tres articulos de maioribus, ſcilicet, ęquinoctialem orizontem, & meridianũ

H

interſecantes ſe. Et tunc manent quatuor quartæ ſuper orizontem, & quatuor infra orizontem. Et vocarentur ſic quatuor partes mundi quatuor quartæ quæ ſunt ſupra orizontem. Nam de inferioribus nihil ad nos pertinet, & tunc longitudo cuiuslibet quartæ nõ eſſet ab Oriente in Occidentem, quia illa longitudo diuideretur per medium circulum meridianum, ita vt inciperet vna quarta ab occidente ex parte aquilonari, & perueniret vſque ad locum ubi Europa diſtinguitur ab Aſia, & alia inciperet inde, & tenderet vſq; ad orientem. Et ita eſſet de alijs duabus quartis ex parte meridiei. Sed dicendum, quod adhuc non ſtat ſic:

I

quia hoc modo ſolùm habitantur duæ quartæ, quæ ſunt ex parte aquilonis, & in eis ſunt iſtæ tres partes mundi, ſcilicet, Europa, Aphrica, Aſia, ideo non extenderetur Euangelium per quatuor partes mundi. Dicẽdum, quòd accipiũtur hic quatuor partes orbis, ideſt, terræ habitatæ, ſcilicet, quod vna quarta terræ habitatæ diuidatur in quatuor partes mundi. Sic accipit Ptolemæus in quadripartito, & omnes aſtrologi iudiciarij, quando dicunt quædam ſigna orientalia, alia occidentalia, alia aquilonaria, alia meridiana. Et per hoc diſtribuunt ea diuerſis gentibus in terra habitabili. Et ſic vulgariter in terra habitabili dicimus terram orientalem, quæ magis propinquat orienti, & occidentalem quę magis appropinquat occidenti, & ita de aquilonari, & meridiana.

Quotomodo orbis diuiſio. (margin)

Reſponſio auctoris. (margin)

K

Quæ ſint quatuor genera mortis, quibus humanum genus erat quadrifaria morte peremptum. Queſt. IX.

QVAERITVR vlterius, cùm dicitur, quòd genus humanum erat quadrifida morte peremptum, quæ ſunt iſta quatuor genera mortis. Dicendum, quòd omnes doctores cõcordant in tribus generibus mortis: quartum autem rarò ponitur, & nõ idem apud omnes. Prima eſt mors naturæ, ſecunda eſt mors culpæ, tertia eſt mors gehẽnæ. Et

Triplex mortis genus vel quadruplex. (margin)

næ. Et in his concordant, quia omnes has videtur nominare ſcriptura. De prima notum eſt, vt cùm dicitur de aliquo, quòd mortuus eſt, intelligitur de naturali, quia eſt communis omnibus, ſecundo Regum 14. ſcilicet: Omnes morimur, & quaſi aqua labimur. De tertia patet Sapientiæ primo. Scilicet: Deus mortem nõ fecit. Et intelligunt hic plurimi de morte culpæ: quia illã non facit Deus: cùm Deus non cooperetur ad culpam, cùm non dicatur auctor mali, ſcilicet, mali culpæ, ſecus eſt de malo pœnæ. De tertia patet ad Roman. 6. ſcilicet: Stipendia peccati mors, ideſt, mors æterna eſt, quæ datur pro peccato. Sed etiam Oſeæ 13. Ero mors tua, o mors: morſus tuus ero inferne. Et intelligunt illam mortem eſſe æternam, quia coincidit cum inferno. De quarta eſt diuerſitas. Quidam dicũt eſſe mortem gratiæ, qua aliquis ceſſans à peccatis per gratiam videtur manere mortuus, ſcilicet, non operans illa, quæ prius operabatur. Sic accipitur ad Coloſ. ſecundo. ſcilicet: Si mortui eſtis cum Chriſto ab elementis huius mundi. Dicitur homo mortuus cum Chriſto, quia propter Chriſtum moritur, ſcilicet, abſtinens ſe ab operibus huius mundi, in quibus delectabatur. Et iſta poteſt uocari mors peccati, vel gratiæ. Mors quidem peccati propriè, quia peccatum, ideſt, deſiderium peccandi moritur in nobis. Sic accipitur ad Rom. 6. ſcilicet: ita, & vos exiſtimate vos mortuos eſſe peccato, viuentes autem Deo. Et ſequitur. Non igitur regnet peccatum in veſtro mortali corpore, vt obediatis concupiſcentiis eius, ideſt, poſtquam peccatum ſemel in vobis mortuum eſt, non debet regnare. Non poteſt accipi hic mors ſic: quia dicitur, quòd à morte quadruplici liberamur per Euangelium, & tamen ab iſta quarta morte non oportet nos liberari: quia bona eſt, immo ſemper debemus eſſe mortui peccato per gratiam, vt admonet Apoſtolus ad Ro. 6. Item quia dicitur hic, quòd genus humanum nõ erat peremptum quadruplici morte, & tamen iſta quarta mors non erat in hominibus, quando Chriſtus venit: quia non erant mortui peccato: ſed potius viuebat peccatum in eis, vt declarat Apoſtolus ad Ro. 6. & 7. Et Chriſtus non venit ad liberandum nos ab iſta morte: ſed potius, vt cùm eo moriamur peccato. Alij accipiunt mortem quartam, ſcilicet, mortem ignorãtiæ, quia ignorantes velut mortui ſunt. Et licèt iſte modus non ſit in ſcriptura vſitatus, poterat conuenire in præſenti, ſcilicet, quòd genus humanum erat mortuũ per ignorantiam ante Chriſti aduentum: quia nemo illis prędicauerat præcepta vitæ. Vnde ipſi dicebant ſe fuiſſe ocioſos vſque ad horam vndecimam, ideſt, vſque ad Chriſti aduentum: quia nemo eos conduxit, ideſt, nullus per doctrinam ſpiritualem eos ad bona opera incitauit. Matth. 20. Chriſtus autem liberauit eos ab iſta morte per Euangelium, ſcilicet, quia prædicato Euangelio per totum orbem. Mar. 16. & Mat. 24. Totus orbis cognouit præcepta vitæ, & liberati ſunt ab ignorantia, qua tenebantur. Aliter poteſt accipi mors pro morte ciuili. Vocant autem iura mortẽ ciuilem, vt ſeruitutem, exilium, priuationem, honoris, ſeparationem à communicatione hominum, & ſimilis, quæ interdum vocantur capitis diminutio. Et verè iſta mors erat in genere humano, quia propter peccatum erant ſerui diaboli, & habebat diabolus magnam poteſtatem ſuper eos. Et iſta fuit ablata per Chriſti mortem, quia ligatus eſt Satanas. Apocal. 20. Erat etiam in hominibus exilium, quia propter peccatum exulauerunt à paradiſo terreſtri. Gen. 3. Erat etiam priuatio communionis, quia licèt angeli boni, & homines deberent eſſe conciues regni cœleſtis: fuerãt priuati homines communicatione angelorum: ſcilicet, angeli non reſpiciebant homines tanquã æquales ſibi, & conciues, ſed tanquam minores, & ſeruos, & permittebant ſe ab eis adorari, exhibendo eis magnam reuerentiam. Et tamen poſt mortem Chriſti non fuit ſic, quia angeli non permittunt ſe adorari ab hominibus: iam iudicantes ſe eis eſſe æquales, vt patet de Beato Ioanne Apoca. 19. & 22. cùm Beatus Ioan. cecidit ad pedes angeli, vt adoraret eum, & dixit. Vide ne feceris conſeruus enim tuus ſum, & fratrum tuorum habentium teſtimonium Ieſu. Iſte modus conuenit hic, & accipitur ſic aliquando in ſcriptura, ſicut dicitur Iſa. 6. ſcilicet: In anno, in quo mortuus eſt rex Ozias. & tamen non accipitur ibi mors niſi pro percuſſione lepræ, vt ibi ab omnibus probatur, & tenetur. Vocabatur tamen mortuus ciuiliter, ſcilicet, quia propter lepram excluſus fuit à communicatione hominum, & ceſſauit gubernare regnum, ſed filius eius Iohatan gubernabat regnum. 4. Regum 16. & Paralipom. 26. & illud concordat hic intentioni Hieron.

Mors ignorantiæ.

Mors ciuilis.

Quomodo genus humanum fuit liberatum a quadruplici morte per Euangelium. Quæſt. X.

QVAERITVR, quomodo genus humanũ fuit liberatum à quadruplici morte per Euangelium. Et videtur, quod non fuerit liberatũ.

Primò patet, quia à morte nõ liberamur niſi per mortem Chriſti: quia ſi per Euangelium, vel aliàs potuiſſemus conuenienter liberari, vel liberaremur, ſuperfluè Chriſtus moreretur. Secundò patet, quia mors naturæ, eſt prima mors, & ab iſta nec per mortem Chriſti. nec aliàs liberamur, cùm ſemper maneat nobis neceſſitas moriendi. Tertiò, quia à morte ſecunda, ſcilicet, culpę non liberamur per Euangelium, ſed ſolùm per gratiam, quæ opponitur culpæ: vel per contritionẽ effectiuè: quia facit nos liberari à reatu manente poſt culpam. Et nihil facit in hoc Euãgelium. Nam etiam antequam eſſet Euangelium liberabantur homines à morte culpæ per gratiam, & cõtritionem. Quartò, quia à morte tertia, quæ eſt æterna Euangelium non liberat: quia qui ſemel æternaliter moritur, nunquam inde liberatur, cùm in inferno non ſit redemptio. Si autem accipias liberari à morte ęterna, ideſt, facere, quòd nõ incurrat homo in illam, non fit hoc per Euangelium, ſed per charitatem, & etiam fiebat ante prædicationem Euãgelij, quia aliàs omnes perirent æternaliter. Quintò, quia à morte ciuili, ideſt, exilio non liberat nos Euangelium, quia propter peccatum exulauimus à paradiſo terreſtri, & nũquam illuc reditum ſumus. Dicendum, quòd per euãgelium liberamur à morte quadruplici nominata, vt ait Hiero. quia Euangelium annunciat nobis iſtam liberationem indicando mortem Chriſti, & ſignificando, quod per illam fuimus redempti. Et nulla ſcriptura potuit hoc indicare ante Euangeliũ, quia licèt prophetæ prædixiſſent Chriſtũ venturũ ad redimendũ ſęculũ, non tñ oſtenditur in eis, ꝙ venerit, & ſic nõ demonſtrat ſolutum pretium, & dant nobis ſpem, ſed non rẽ. Euangelium aũt annunciat nobis Chriſtũ veniſſe, & pro nobis paſſum, & nos redemiſſe ab oĩ delicto, quo tenebamur. Ideo Euangeliũ eſt per qđ genus humanum viuificatur. i. viuificatum oſtẽditur. Ad primum patet ex dictis, ſcilicet, quòd verũ eſt, quòd per Chriſti mortem ſolùm redempti ſumus ab omni debito, & non per euangelium, nec per aliquid aliud. Euangelium tamen nos viuificat non effectiuè, ſed indicatiuè, ſcilicet, indicãdo quomodo per Chriſti mortem fuimus liberati. Aliter dici poteſt, quòd per Euangelium viuificamur, quia licèt mors Chriſti ſit, ꝑ quã verè viuificamur, illa tamen indifferẽter ſe habet tam ad bonos, quam ad malos, quia omnes poſſunt per illam

iam ſaluari. Ad hoc ergo, quòd mors Chriſti proficeret quibuſdam: & non alijs, oportuit eſſe aliquid, per F quod fructus illius mortis applicetur quibuſdam, & non alijs. Et iſtud eſt fides de ipſa morte, & charitas, ſecundùm quam manemus copulati Chriſto, fidem tamen non poſſimus habere, niſi per prædicationem euangelij ad Rom. 10. quia ibi continetur tota fides. Charitatem autem non poſſumus habere, niſi fecerimus omnia, quæ Chriſtus nobis mandauit. Ioan. 15. ſcilicet. Si præcepta mea ſeruaueritis, manebitis in dilectione mea. Sed iſta præcepta continentur in euangelio: ergo ſine euangelio non eſt vita, quia ſine illo non poteſt haberi fides, & charitas, per quæ viuimus. Et ſic euangelium viuificat. Ad ſecũdum dicendum, G quod à morte naturali, non liberamur per mortem Chriſti, nec per euangelium: ita quòd per ſuſceptionẽ euangelij mortuo Chriſto ſoluamur à debito moriendi, quia tunc lex Chriſti non eſſet ad merendum per illam, ſed eſſet terminus fœlicitatis, quia immortalitas quædam pars æternæ felicitatis eſt, & hoc eſt contra naturam legis, quia nulla lex eſt finis, ſed dirigit actiones hominum in finem. Ideo quãdiu durat lex Chriſti, nõ debet homo eſſe immortalis, ſed dicitur homo per euangelium viuificari, quia in eo declaratur quomodo iſta mors temporalis aliquando ceſſabit, cùm dicitur quòd boni ibunt in vitam æternam. Matth. 25. Et tamen vita æterna excludit omnem mortem, cùm dicat duo, ſcilicet, vitam indeficientem, & continuam H delectationem. Et deſtruetur tunc mors naturalis, ideſt, obligatio ad moriendum, ſcilicet, quia in nullo homine, immo in nulla re manebit neceſſitas moriendi: ſic dicit Apoſtolus, infra Corint. 15. quòd nouiſſimè inimica deſtruetur mors, ideſt, non erit vltra mors. Et iterum ibi, ſcilicet. Cùm mortale hoc induerit immortalitatem, fiet ſermo, qui ſcriptus eſt, ſcilicet, abſorta eſt mors in victoria. Ad tertium, cùm dicitur, quòd nõ tollitur mors culpæ per euangelium, dicendum, quòd tollitur culpa, ideſt, reatus manens ex culpa per cõtritionem, & gratiam, & tamen hoc pertinet ad euangelium. Modus autem eſt, quia vt remittatur peccatum, oportet hominem agere quod in ſe eſt per contritionem dolendo de commiſſo. Et tunc Deus infundit I gratiam, & formatur ille motus attritionis, & vocatur contritio, & tunc peccatum remittitur. Deus tamen non infunderet nobis gratiam, nec acceptaret nos niſi pro illo peccato ſibi ſatisfieret. Satisfactio autem fieri non poteſt per aliquem hominem, niſi per Chriſtum: ideo Deus nunquam remitteret homini peccatũ, nec infunderet gratiam, per quam hominem àcceptat in amicum, niſi ſatisfieret maieſtati ſuæ de offenſa commiſſa, quòd ſufficienter fit per mortem Chriſti. Sed iſta mors non annunciatur nobis aliunde quàm ex Euangelio, ideo per euangelium viuificamur à morte culpę indicatiuè, ſcilicet, quia hoc indicat nobis. Cùm vero dicitur, quòd ante Chriſti mortem, & euangeliũ fiebat remiſſio peccatórum: dicendum quòd ſiue tũc, K ſiue nunc remiſſio nunquam facta eſt, niſi per mortẽ Chriſti, vt ait Augu. in epiſtola ad Optatum. Quia licèt tunc nondum Chriſtus eſſet mortuus, quia tamẽ Deus præordinauerat illum mori pro nobis, acceptabat ex tunc precium paſſionis ſuæ; vt per illam nobis infunderet gratiam remittendo peccata, & faciendo nos amicos ſibi. Quia tamen realiter non erat ſolutũ illud precium, nunquam acceptauit nos ad fœlicitatem paradiſi. Et ſic ſancti viri licèt eſſent amici Dei, manebant poſt mortem in ſinu Abrahæ; quouſque Chriſtus mortuus eſt. Et tunc Deus cœpit non ſolũ reconciliare ſibi viuentes: ſed etiam morientes ſuſcipere ad æternam vitam. Ad quartum dicendum, q liberatur homo à morte æterna poſtquam æternaliter mortuus eſt, ſcilicet, poſtquam eſt in inferno, ſed liberatur à morte æterna, ideſt, à debito mortis æternæ. Et iſtud eſt per Chriſti paſſionem, de qua per Euãgelium conſtat. Et ſic illud nos viuificat, vel per illũ liberatur homo à morte æterna, ideſt, fit quòd non incidat in mortem æternam, quam non poteſt euadere niſi per fidem, & charitatem, quæ non poſſunt haberi ſine Euangelio, vt ſupra dictum eſt. Ad quintum dicendum, quod homo liberatur à morte ciuili, quæ erat ſeparatio à communione angelorum, quia poſt mortem Chriſti acceptant nos angeli tanquam conciues, & conſeruos ſuos. Apoc. 19. & 22. Etiam tollitur ſeruitus noſtra, & poteſtas diaboli ſuper nos. Et hoc indicatur per Euangelium Ioan. 14. Scilicet: Nũc iudicium eſt mundi, & princeps mundi huius eijcietur foras. ſiue extra mundum, ſiue extra poteſtatem, quam habebat in mundo. Eſt autem princeps mundi dæmõ. Nam ipſe eſt rex ſuper omnes filios ſuperbię, Iob 41. Etiam dicitur de eo, quod ligatus eſt, & hoc poſt Chriſti paſſionem, Apocalyp. 2. Cùm autem obijcitur, quòd non tollitur exilium, dicendum quòd exulauimus à paradiſo terreſtri per peccatum, & iam nõ redimus illuc: ſed in meliorem paradiſum, ſcilicet, cœleſtem, quia terreſtris paradiſus nõ conditus eſt, vt homo ibi maneret perpetuo, ſed per aliquod tempus, & poſtea transferretur in cœlum, vt tota eccleſia aſſerit. Item ſufficiẽter reuocamur ab exilio per Chriſti mortem, quam nobis indicat Euangelium, Et ſic per illud à morte ciuili etiam viuificamur.

Deſignãtur etiam Euangeliſtæ quatuor figuris quę non ſunt deceptorię, ſed iucundi myſterij ſibi conſcię. Matthęus in homine intelligitur, quia circa humanitatẽ Chriſti principaliter immoratur. Marcus in leone, quia de reſurrectione. Lucas in vitulo: agens de ſacerdotio. Ioannes in aquila ſcribẽs ſacramenta diuinitatis.

Deſignantur etiam Euangeliſtæ quatuor figuris. Iſta eſt quarta cauſa quare ſunt quatuor Euangeliſtę, ſcilicet, propter quatuor figuras animalium, hominis, & leonis, & bouis, & aquilæ. *Quæ non ſunt deceptoriæ*. Ideſt, iſtę figuræ non decipiunt, ſed verum eſt, quod ſignant. Vel non ſunt deceptoriæ, ideſt, non ſunt inutiles, quia ad ſignificandum myſterium ponuntur. *Sed iucundi myſterij ſibi conſciæ*. Ideſt, ſignificant iucundum myſterium, ſcilicet, quatuor Euangeliſtas. Quæ ſignificatio iucũda eſt, quia eſt vtilis. Et dicitur, quod ſunt ſibi cõſciæ, ideſt, intra ſe occultæ tenent illam ſignificationẽ ſicut aliquis homo dicitur ſibi conſcius, quando in ſe aliquid ſecretè ſcit, quod alij non poſſunt probare, an ſciat, vel non. *Matthæus in homine intelligitur*. Applicat illas figuras ad Euangeliſtas, & ſubdit cauſas applicationis. *Quia circa humanitatem Chriſti principaliter immoratur*. Licèt tractet de deitate, magis tamen tractat de humanitate, ideſt, de his q̃ poſſunt pertinere ad Chriſtum inquantum homo. Sed an hoc verum ſit, dicetur infra in quadam quæſt. *Marcus in leone, quia ait de reſurrectione*. Omnes Euangeliſtæ Chriſti deſcribũt reſurrectionem. Attribuitur tamen Marco, Sed an ipſi ſpecialius conueniat, infra dicetur. *Lucas in vitulo agens de ſacerdotio*. Vitulus eſt animal ad ſacrificia: quia de quadrupedibus ſolùm offerebãtur in lege tres ſpecies, ſcilicet, vitulus, aries, & capra, accipiendo maſculum, & fœminam ſemper pro vna ſpecie. Nam in toto veteri teſtamento non reperietur aliud quadrupes aliquando immolatũ. Et quia Lucas agebat de Chriſti ſacer-

Expoſitio literæ.

ſti ſacerdotio, conuenienter per vitulum ſignatus eſt.
Quia inter iſta quatuor animalia nullum eſt ad ſacri-
ficium niſi uitulus. Nã aquila, & leo nõ ſolũ non erãt
ad ſacrificia, ſed etiam ad cibum immunda iudicaban
tur ſecundùm legem Leui. 11. & Deuteron. 14. Chri
ſtus autem fuit rex, & ſacerdos. Nam de eo dicitur, ꝙ
eſt rex regum, & princeps omnium regũ terræ, Apo-
calyp. 1. licèt ipſe dixerit Pilato, quòd regnum ſuum
non erat de hoc mundo. Ioan. 18. Erat etiam Chriſtus
ſacerdos: quia ex una parte deſcendebat de progenie
ſacerdotum: nam mater ſua erat cognata Heliſabeth
vxoris Zachariæ, & illa erat de filiabus Aaron. Luc. 1.
Lucas autem tractauit de hoc ſacerdotio: ideo ipſe ſo
lus introduxit Zachariam ſacerdotem, & vxorem
ſuam, quam oſtendit eſſe cognatam Dominæ noſtræ.
Chriſtus tamen uocatur ſacerdos in ſacra ſcriptura
ſub alia intentione. Pſal. 109. Scilicet: Tu es ſacerdos
in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech. Et
ſic non vocatur Chriſtus ibi ſacerdos, inquantum erat
de progenie ſacerdotum, quia tunc uocaretur ſacer-
dos ſecũdùm ordinem Aaron, quia de progenie eius
erat. Sed uocatur ſacerdos: quia inſtituit nouũ ſacer-
dotium. Et iſtud eſt ſacerdotium noui teſtamenti, qđ
non eſt in obligatione animalium, ſicut erat ſacerdo-
tium Aaron: ſed in pane, & vino ſicut obtulit Melchi
ſedech, de quo dicitur, quòd erat ſacerdos Dei altiſſi-
mi. Gen. 18. Vocatur etiam ſacerdos ab immolatio-
ne, quia ſicut in veteri teſtamento occidebantur ani-
malia pro peccato, & cremabantur, & effundebatur
de ſanguine eorum ſuper altare. Leui. 4. & 5. Ita Chri-
ſtus ſeipſum obtulit immolandum in ara crucis, & in
ea ſanguis eius fuſus eſt, ſicut dicit Apoſtolus ad He-
bræ. 23. Quòd Chriſtus fuit hoſtia pro peccato. Et qa
hoſtia pro peccato cremabatur extra Sanctuarium,
immo extra caſtra, Chriſtus paſſus eſt extra portam
vrbis in campo. Et iſtud eſt uerum ſacerdotium Chri
ſti, per quod ſemel immolatus pro nobis ſatisfecit ꝓ
omnibus peccatis. Ideo Apoſtolus dicit, quod melius
fuit ſacerdotium Chriſti, quàm veteris teſtamenti: qa
illi offerebant hoſtias pro peccato, quæ non poterant
conſcientiam liberare à peccato. Et ob hoc ſacerdos
magnus quolibet anno introibat in ſancta ſanctorum
cum ſanguine. Chriſtus autem per ſanguinem ſuum
ſemel introiuit in ſancta ſanctorum æterna redem-
ptione inuenta. ad Hebræ. 9. Et quia de iſto ſacerdo-
tio videtur Lucas magis egiſſe, dicitur vitulus. *Ioannes
in aquila ſcribens ſacramenta deitatis.* Aquila eſt excellen-
tiſſima inter oẽs aues: & nulla eſt quæ clarius videat,
& intrepidè intuetur ſolẽ: ſic inter Euangeliſtas cùm
Ioannes dixerit altiora tractando de verbo Dei, iõ uo-
catur aquila. Dicuntur ſacramenta deitatis. i. ſecreta:
quia Deus non intelligitur à nobis clarè: quia excedit
facultatem naturalem noſtri intellectus: Ioannes au-
tem declarauit aliqua de ſecretis deitatis, oſtendens ꝙ
Chriſtus eſt uerbum diuinũ ab æterno manens apud
patrem, ideo dicitur declaraſſe myſteria. Circa iſtas fi-
guras quatuor animalium eſt dubium an intelligan-
tur de Euangeliſtis, & an poſſint Chriſto applicari, &
an uiſio quatuor animalium, quæ habentur Ezec. 1.
& 14. ſit talis ſicut viſio quatuor animalium, quæ ha-
bentur Apocalyp. 4. Et alia ſimilia dubia, de quibus
declarabitur infra in prologo, qui incipit: Plures fuiſ-
ſe. quia ibi Hieronymus latius tangit iſta, quàm hic.

*An ſit conueniens applicatio figurarum quatuor animalium
quatuor Euangeliſtis in ſpeciali. Quæſt. XI.*

QVAERITVR præſuppoſito, quòd iſta qua-
tuor animalia ſignent quatuor Euangeliſtas,
an ſit conueniens applicatio, quòd Matthæus
A ſit homo, Marcus leo, vitulus Lucas, aquila Ioannes.
Videtur quòd non: primo, quia dicitur, ꝙ Matthæus
ſignificatur in homine, quia principaliter circa huma
nitatem uerſatur, & tamen videtur, quòd magis uer-
ſetur circa deitatem: quia præcipuus tractatus ſuus eſt
oſtendere facta Chriſti miraculoſa, & tamen illa face-
re non pertinet ad humanitatem, ſed ad deitatem.
Secundò patet, quia Marcus uocatur leo, quia tractat
de reſurrectione: nemo tamen euangeliſtarum eſt,
qui non ſcribat de illa, ſicut Marcus: ideo non magis
ipſe leo, quàm alij dici debet. Dicendum, quòd iſta aſ-
ſignatio conueniens videtur. Nam iſtam magis ſequi
tur eccleſia. Sciendum tamẽ, quòd in hoc Beatus Au-
guſt. repugnat Beato Hieron. Aug. tamẽ lib. 1. de Cõ-
B cordia Euangeliſtarum ponit duas opiniones de hoc
ultra iſtam, quæ eſt Beati Hierony. Vna eſt, quòd per
hominem ſignificetur Matthæus, per aquilam Mar-
cus, per leonem Ioannes, per uitulum Lucas. Et iſtã
improbat ibi Augu. Alia eſt opinio ſua, ſcilicet, quòd
Matthæus ſit leo, homo Marcus, vitulus Lucas, aqui-
la Ioannes. Et dicit, quòd illi, qui tenent alias opinio-
nes, non bene applicant: quia ſolùm conſiderant prin
cipia librorum Euangeliſtarum, & ex illis accipiunt
coniecturam, & non conſiderant totam intentionem
ipſorum, quæ magis cõſideranda eſt. Vnde dicit Mat
thæum eſſe leonem, quia Chriſtum introducit vt re-
gem ponendo in principio Chriſti progeniem per li-
neam omnium regum Iuda. Leo tamen ſignificat
C regnum, cùm dicatur de ipſo Chriſto: uicit leo de
tribu Iuda: Item, quia Matthæus ſolus introducit, ꝙ
Magi reges uenerunt ab oriente ad adorandum Chri
ſtum, & quòd Herodes rex Chriſtum timuit. & intro-
ducitur ibi Chriſtus ſub nomine regis. ſcilicet: Vbi
eſt, qui natus eſt rex Iudæorum. De Marco dicit, ꝙ
ſignificatur per hominem, quia ipſe non deſcripſit re-
giam Chriſti ſtirpem, uel ſacerdotalem cognationẽ,
ſed in eis ſolùm uerſatus eſt, quæ Chriſtus eſt opera-
tus ſicut homo. De Luca, & Ioanne non eſt diſcordia
inter Hiero. & Aug. quia uterque Ioannem aquilam
uocat, & vitulum Lucam. De his, quæ ſit melior ap-
plicatio, ad nos dicere non attinebat: quia cùm iſti ſint
doctores maximi in eccleſia, paruuli & ſimplices non
D poſſunt iudicare de maximis: quia tamẽ in his directè
diſcordant, poſſumus ſequi quem uoluerimus, cũ ipſi
concordari non poſſint: immo nõ obligamur aliquẽ
eorum ſequi. Quod patet, quia aut applicatio iſta eſt
in ſenſu literali, aut in allegorico. Si in allegorico, ne-
mo errat, quia quilibet poteſt circa eãdem literam fa
cere quamcunque allegoriam uoluerit, & nulla eſt er
ronea: quia veritas, vel falſitas non conſideratur, niſi
in ſenſu literali. Alij autem tres, nec ſunt veri, nec fal-
ſi: quia litera non intendit eos, ſed ſolùm literalem.
Et ſic licèt nullus eorum erret, nullum tenemur ſe-
qui: ſed magis curare de ſenſu, qui eſt proprius literę.
E Si autem ſit in ſenſu literali iſta applicatio, neceſſe eſt
alterum eorum, aut ambos errare, cùm directè repu-
gnant. Et tunc neutri tenebuntur ſtare, cùm non con
ſtet magis de ueritate unius, quàm alterius. Eccleſia
tamen, id eſt, omnes doctores ſequuntur communi-
ter applicationem Hieron. Sed in hoc non multum
differt: maxime quia prima facie apparet potius iſtum
ſenſum eſſe allegoricum quàm literalem, & tunc nõ
dicit verum magis unus, quàm alius: quia pro quali-
bet parte poteſt applicari, licèt vna applicatio videa-
tur magis conſonare quàm altera. Ad primum dicen-
dum, quòd Matthæus uerſatur magis circa humani-
tatem, ſcilicet, quia non expreſſe declarat de Chriſti
deitate, ſicut Ioannes. Verſari autem principaliter cir-
ca humanitatem poteſt intelligi dupliciter. Vno mo-
do uerſari circa humanitatem, id eſt, circa ea, quæ per-
tinent

tinent ad Chriſtum ſolùm ex parte humanitatis, Alio modo verſari circa humanitatem, ideſt, circa ea, quæ pertinent ad Chriſtum inquantum homo, & Deus, Primò modo dicitur verſari circa humanitatem, qui de Chriſto tractat, ꝙ natus eſt, & de qua ſtirpe erat, & quod comedit, & dormiuit, & paſſus eſt. Iſta & ſimilia ſolùm competunt Chriſto ex ea parte, qua homo eſt. Et iſto modo nullus Euangeliſtarum tractat principaliter de Chriſto, ſed magis circa alia opera excellentia, vt erant opera miraculorum, licèt iſta, quæ pertinebant ad humanitatem non omiſerunt, vt non relinquerent locum hæreticis, ſcilicet, Manichæis, qui dixerunt Chriſtum habuiſſe corpus phantaſticum, & non fuiſſe hominem. Et tamen ad redemptionem noſtram vtrumque requirebatur: quia ſicut non poterat nos ſaluare merendo infinitum, niſi Deus eſſet, ita non poterat pro nobis pati ad nos redimendum, niſi Deus eſſet, & homo. Quia tamen præcipuum erat eſſe Deum, potius immorati ſunt omnes euangeliſtæ circa ea, quæ pertinebant ad deitatem, quàm circa ea, quæ ad humanitatem, maximè quia ad oſtendēdum Chriſtum eſſe verum hominem, pauca erant neceſſaria, ad oſtendendum autem eum eſſe Deum, oportebat multa dici: etiam quia vltra hoc ipſe fecit plura inquantum Deus, quàm inquantum homo. Et ſic Matthæus non immoratur magis circa humanitatem, quàm deitatem. Accipiendo ſecundo modo immorari circa humanitatem, ideſt, circa ea, quæ pertinent ad Deum humanatum, ſunt multa, ſcilicet, omnia miracula, quæ Chriſtus videbatur facere. Nam ex eo quod ibi fiebant res requirentes potentiam infinitam, apparebat deitas, inquantum Chriſtus illa faciebat iubendo, & aliquando per quaſdam cæremonias, ſicut quando liniuit oculos cæci nati, Ioann. 9. & linguam tetigit alterius, cui dixit, effeta, qđ eſt aperire, & locutus eſt, cùm fuiſſet mutus, apparebat humanitas. Et iſto modo non ſolùm Matthæus, ſed etiam Marcus, & Lucas immorantur magis circa humanitatē, quàm circa deitatem. Nam tunc immorari circa deitatem nihil eſt niſi dicere de illis quæ pertinent ad ſolam deitatem, non vt eſt perſona diuina cum natura aſſumpta, & ſic tractat ſolus Beatus Ioannes primo c. oſtendens Chriſtum eſſe Dei uerbum manens ab æterno apud patrem, per quem omnia facta ſunt, & ꝙ id verbum diuinum carnem ſumpſit. Etiam alio modo Beatus Ioannes dicitur magis dicere de deitate inquantum intētio ſua eſt probare Chriſtum eſſe Deū. Nam licèt cæteri euangeliſtæ ponant miracula, per quæ ſufficienter poteſt probari Chriſtum eſſe Deum, non apparet, quòd ipſi deducant ſaltem expreſſe ad iſtam concluſionem probandam, & tamen in Beato Ioanne manifeſte apparet, quomodo formantur rationes ad manifeſte probandum, Chriſtum eſſe Deū. Ioann. 5. & 7. & 8. & ſæpe alibi. Etiam Beatus Ioannes interdum alia interponit quæ ad ſolam deitatem pertinent, ſicut illud. Ego & pater vnum ſumus. Et iterū: ego in patre, & pater in me eſt, & qui videt me, videt & patrem. Ioan. 14. Nam iſta ſolùm competunt ſecundùm humanitatem. Et iſtum modum tenet ſolus Ioānes, quia ad illam intentionem ſcripſit Euangelium, ſcilicet, vt iudicaret Chriſti deitatem, quam non indicauerāt alij Euangeliſtæ ſaltem ex verbis, vt ait Hiero. infra in prologo, qui incipit, Plures fuiſſe. Ad ſecundū de Marco, dicendum quòd in hoc Auguſtinus, & Hieronymus diſcordant, quia Hieronymus attribuit ei leonem, & Auguſtinus hominem. Et verum eſt, ꝙ nulla earum eſt multum ſolida. Quia ſi vocemus eū hominem cum Auguſtino, non videtur habere aliquid ſpeciale à Matthæo, & Luca propter quod vocetur homo magis, quàm quilibet illorum, & maxime

F cum Matthæo, cum quo tamen facit eum concordare Auguſtinus, vt dicat eum abbreuiatorem Matthæi, & comitem eius, libro primo de Concordia Euangeliſtarum. Si dicamus eum leonem cum Hieronymo propter reſurrectionem, etiam non videtur aliquid ſpeciale in Marco quantum ad reſurrectionem, quā omnes poſuerunt, Si verò dicas, quòd Marcus circa illam principalius immoratus eſt, falſum eſt: quia magis immoratus eſt Ioannes, quàm aliquis Euāgeliſtarum in ea, vt patet ex libro ſuo, & magis Lucas, quàm Marcus, immo quaſi ipſe pauciora de reſurrectione poſuit, quàm cæteri. Sed dicendum, quòd iſtud fit ex neceſſitate, quia omnes doctores voluerunt applicare iſtas quatuor figuras quatuor Euangeliſtis, ſiue in G ſenſu literali, ſiue myſtico. Et de Ioanne, & de Luca apparebat aliqua ratio, vt dicerentur aquila, & vitulus, Oportebat igitur leonē, & hominem applicari Marco, & Matthæo. Et quia nō apparebat aliqua ſatis manifeſta ratio, quare potius hominem, vel leonem attribuerent Marco, quàm Matthæo, Auguſtinus attribuit leonem Matthæo, & Marco hominem. Hieronymus vero econtrario, & vtriuſque eſt ſatis leuis applicatio, Sed cùm iſte ſenſus aliqualiter videatur myſticus non eſt neceſſe eſſe magnam applicationem.

Chriſtus verò, quem deſcribunt, homo fuit de Virgine natus, vitulus in immolatione, leo in reſurrectione, aquila in aſcēſione. H Vel in homine humanitas, in vitulo ſacerdotium, in leone regnum, in aquila exprimitur diuinitatis ſacramentum.

Chriſtus verò, quem deſcribunt. Supra oſtenſum eſt quomodo quatuor figuræ animalium conueniebant quatuor Euangeliſtis, Hic oſtenditur, quomodo conueniant Chriſto. Et dicitur, quòd ſicut conueniunt iſtæ figuræ quatuor Euangeliſtis, ita etiam conueniunt Chriſto, quem deſcribunt, ideſt, de quo eſt tota materia ipſorum, quoniam de nullo agitur in toto proceſſu Euangelij niſi de Chriſto quantum ad facta, & dicta ſua. *Homo fuit de Virgine natus.* Ideſt, Chri- I ſto conuenit prima figura hominis non ſolùm per applicationem, ſed etiam verè, quia verus homo fuit, cū natus fuerit de Virgine, quæ erat vera mulier. Non poteſt tamen ex vera muliere naſci corpus phantaſticum: ſed verum corpus humanum, Et hoc eſt contra Manichæos: qui, vt negarent Chriſtum eſſe uerū hominem: dixerunt eum non fuiſſe natum de Virgine, ſed quod Virgo inuenerat eum à caſu, & ſuſcepit eum tanquam filium, vt ait Auguſtinus in quodam ſermone. Et ſic natum eum fuiſſe de Virgine tollit errorem de phantaſtico corpore. *Vitulus in immolatione.* Conuenit ei figura vituli: quia vitulus eſt animal immolatiuum ſecundùm legem, ita etiam Chriſtus pro nobis immolatus eſt, ſicut dixit Apoſtolus. Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus, infra Corin 5. *Leo in re-* K *ſurrectione.* Conuenit ei figura leonis propter reſurrectionem, quia reſurrexit in fortitudine ſua ſicut leo. Iſta ſimilitudo ponitur Gen 49. ſcilicet: Catulus leonis Iuda. & intelligitur de Chriſto: quia ipſe eſt leo de tribu Iuda. Apoca. 5. ſcilicet: Vicit leo de tribu Iuda. Et pertinet iſta applicatio ad reſurrectionem: quia Gen. 49. dicitur: Ad prædam fili mi aſcendiſti: requieſcens accubuiſti vt leo, & quaſi leæna, Quis ſuſcitabit eum? *Aquila in aſcenſione.* Conuenit quarta figura Chriſto propter aſcenſionem: quia ſicut aquila ſuper omnes aues volat, ita Chriſtus aſcendit ſuper omnia, ſcilicet, ſuper omnes cœlos, ut ſederet in maieſtate ſua. *Vel in homine humanitas.* Hic ponit alia applicatio iſtarū qua-

tuor

tuis figurarũ Chriſto ſub alia rõne, & competit oĩs figura quantũ ad humanitatẽ. *In vitulo ſacerdotium.* Supra dicebat Chriſtus vitulus, q̃a fuit ĩmolatus, hic vocat vitulus, q̃a fuit Sacerdos, & vitulus eſt aĩal immolatiuum, quod per Sacerdotem ſolum immolabatur. Quomodo Chriſtus fuit Sacerdos ſupra declaratum eſt. *In Leone Regnum.* Iſta eſt propria applicatio, quia Leo eſt Rex quadrupedum: ideo conuenienter per eum ſignificatur poteſtas regnatiua, ſicut patet Gen. 49. Vbi Iudas vocatur catulus Leonis propter principatum regnatiuum. Nam dicitur immediatè. Non auferetur ſceptrum de Iuda, nec Dux de femore eius. *In aquila exprimitur diuinitatis ſacramentum.* Ideſt, ſecretum deitatis, ſcilicet, quòd ſicut aquila tam altè volat, quòd ſe ſubtrahit humano aſpectui, ita Chriſti deitas effugiebat cognitionem humanam: niſi inquantum ipſe per opera ſe Deum oſtendebat.

An iſtæ figuræ proprius applicentur Chriſto, quàm Euangeliſtis, velè conuerſo. Quæſt. XII.

QVAERITVR, cũ Hieronymus applicet hic iſtas quatuor figuras quatuor Euangeliſtis, & deinde eaſdem omnes Chriſto: an proprius applicentur Euangeliſtis, quàm Chriſto, vel è conuerſo. Dicendum, quòd pro nunc non conſtat an aliqua iſtarum applicationum ſit in ſenſu literali, quia de hoc aliquid tangetur infra in prologo Hie. qui incipit. Plures fuiſſe. Sed præſuppoſito, quòd eſſent ambæ literales, vel ambæ allegoricæ, eſt dicendum, ꝙ magis conueniunt iſtæ figuræ Chriſto quàm Euangeliſtis, primò quia propter vnum quodque tale, & id magis: ſed iſtæ figuræ conueniunt Euangeliſtis propter Chriſtum: vt patet in applicationibus ſuis, ergo magis Chriſto conueniunt. Secundò quia iſta Animalia vt deſcribit illa Ezechiel primo dicitur, quatuor facies vni, ideſt, quilibet eorum habebat iſtas quatuor figuras animalium, & ſic Chriſto, qui vnus eſt, conueniunt omnes quatuor. Hic tamen applicantur omnes quatuor non cuilibet Euangeliſtæ, ſed cuilibet vnica figura. Tertiò quia Matthæus vocatur homo inquantum ſcribit de humanitate Chriſti: Chriſtus autem vocatur homo, quia erat verus homo, & ſic Chriſto cõuenit propriè: Matthæo autem per attributionem. Quartò, quia Lucas vocatur, vitulus, quia agit de Sacerdotio Chriſti: Chriſto autem magis conuenit eſſe vitulum in quantum immolatus eſt: Sacerdoti autem non conuenit niſi in quantum immolat illum: Vitulo

Figuræ quatuor aĩaliũ, magis Chriſto quã euãgeliſtis conueniunt.

A tamen non cõuenit immolare, ſed immolari. Eadem ratio eſſe poteſt in Ioanne, & Marco: quia Ioannes vocatur aquila, quia de diuinitate ſcripſit: Chriſtus autem eſt aquila quia ipſe Deus eſt. Vel Ioã. dicitur aquila, quia ſuper alios Euangeliſtas altius locutus eſt: Chriſtus autem vocatur aquila, quia altius aſcendit. Nam etiam magis volauit, quam veræ aquilæ, quia illæ non perueniũt ad regionem ignis: Chriſtus autem non ſolum ſuper ſphæras elementales, ſed etiam ſuper omnes cœlos aſcendit. De aſcenſu Chriſti ad cœlos, an poſſit dici volatus, & an deſcenſus eius ad inferos dicatur volatus, declaratum eſt in libro de quinque figuratis Paradoxis parte. 5. Marcus vocatur Leo, quia ſcripſit de reſurrectione, quod magis Chriſto conuenit,

B qui verè ſurrexit.

Quæ ſit melior applicatio iſtarum duarum figurarum Chriſto prima, an ſecunda. Quæſt. XIII.

QVAERITVR vlterius, cùm Hieron. applicuerit hic Chriſto iſtas figuras duobus modis, quæ ſic conuenientior applicatio. Dicendum, ꝙ non eſt aliqua totaliter melior, quàm alia: Ambæ enim ſatis conueniunt: vna tamen conuenit magis quantum ad aliquas particulas, alia verò quantum ad alias. Prima conuenit magis quãtum ad vitulum, ſcilicet, quòd Chriſtus ſit vitulus: quia immolatus eſt ſicut vitulus immolabatur in lege. Alia

C dixit Chriſtum vitulum propter ſacerdotium: ſed expreſſius vitulus ſignificat paſſiuam Chriſti immolationem, quàm eius ſacerdotium. Conuenit etiam magis quantum ad aquilam: quia prius dicitur aquila ꝓpter aſcenſionem, quàm propter deitatem, quia prima eſt comparatio quaſi vniuoca, vel non multum diſtans, & alia eſt multum æquiuoca. Secunda applicatio conuenit magis quantum ad leonem, ſcilicet, propter regnum, quàm prima, quæ dicit leonem propter reſurrectionem, cùm leo ſit rex beſtiarum, & etiam illud nomen leo in Græca regem ſignificat. Item quia hoc conuenit magis ſacræ ſcripturæ, quæ vocat Chriſtum leonem propter regnum. Apocal. 5. ſcilicet: Vicit leo de tribu Iuda radix Dauid. Et ponitur Da-

D uid, quia rex erat. Et ſic ſignificatur Chriſtum eſſe regem, & Iudas vocatur leo: quia competebat ei principatus regnatiuus. Gen. 49. Non tamen negatur quin ſatis propriè competat ei eſſe leonem propter reſurrectionem.

ALPHONSI TOSTATI EPISCOPI ABVLENSIS

IN SECVNDVM PROLOGVM D. Hieronymi in Matthæum Enarratio.

BEATISSIMO PAPAE Damaſo Hieronymus.

NOuum opus me facere cogis ex veteri: vt poſt exemplaria ſcripturarum toto orbe diſperſa, quaſi quidam arbiter ſedeam: & quia inter ſe variant, quę ſint illa, quę cum Græca conſentiant veritate, decernam.

IVXTA ordinem aſſignatum in expoſitione præcedentis prologi, iſte eſt ſecundus prologus Hieronymi ſuper Matthęũ: vel ut magis propriè dicatur, ſuper omnes quatuor Euangeliſtas: quia nihil tangitur hic quòd ſpecialius pertineat ad Matthæum, quàm ad aliquem alium: cùm agatur de emendatione Euangeliorum corruptorum, & de canonibus ipſorum. Eſt autem

Papa quid ſignificat.

iſte prologus longus, ideo diuidetur in partes generales, deinde in proſecutione diuidentur partes in ſpeciali. Et diuiditur in duo. Quia primò ponitur Damaſi Papæ præceptio. ſecundo Hieronymi executio ibi, *Igitur præſens præfaciuncula*. Prima in duas, quia primò ponitur præceptio. In ſecunda excuſatio, ibi, *Pius labor*. Iſta in duas, quia primò excuſat ſe propter operis difficultatem. Secundò inducit rationes alleuiantes iſtam difficultatem ibi. *Aduerſum quam inuidiam*. Circa primum intentio totius prologi eſt, quòd quatuor Euangelia, & totum nouum teſtamentum corrupta erant tempore Damaſi Papæ inter Latinos ex cauſis, quæ in litera narrantur. Qui iuſſit Beato Hieronymo corrigere Latinos codices concordando cum veritatem Græcorum librorum. Et hoc licèt eſſet difficile fecit Hieronymus. Et poſtquam correxit Euãgelia, poſuit in eis annotationes decem canonum euãgeliſtarum, vt nõ poſſint faciliter corrumpi. Et ibi multa de iſtis canonibus, Et dicitur. *Beatiſſimo Papæ Damaſo*. Iſta eſt propriè ſupraſcriptio Papæ quam tota eccleſia ſeruat. Antiqui tamen aliter ſeruabant, quia nõ ſolũ ſummo Pontifici, ſed etiam omnibus epiſcopis ſic ſcribebant, Patet de ipſomet Hieronymo, qui ſæpe ſcribens B. Auguſtino, ſic incipit in multis epiſtolis. ſ. Beatiſſ. Papæ Auguſtino. Nõ erat tñ Auguſtinus ſummus Põtifex, ſed ſolũ Eps. Ita ẽt ſcribebatur aliis Epis. Eccleſia tamen modernorũ obſeruat hoc ſolũ in ſũmo Pontifice, quẽ ſolũ pp ſtatum vocat beatiſſimũ. Et ẽt cũ ſolum uocat Papã, Græci tamen vſque hodie aliter utuntur iſto nomine, ſacerdotes ẽt minores epis vocantes Papã. Et ex hoc vr̃ veniſſe apud antiquos Latinos, ꝙ Epos vocarẽt Papas: quia Papa apud eos erat nomen honoris, ſed non talis honoris, ꝙ vni ſoli cõpeteret. Nunc vero vni ſoli attribuimus. Proprium autẽ nomen eius eſt ſummus Pontifex: quia eſt maior omnibus Pontificibus, cùm ipſe vnus de eis ſit: vel ſummus ſacerdos. Et iſtud nomen venit ex veteri teſtamẽto: vbi Aaron vocabatur ſummus ſacerdos, vel ſacerdos magnus, qui erat maior omnibus ſacerdotibus. & ſic Hieronymus vocat Damaſum ſummum ſacerdotem. Iſtud nomen Papa apud Latinos videtur traductum à quadam interiectione. ſ. Papæ, & eſt interiectio admirantis, Et quia ſummus Pontifex cũ ſit ſup oẽs chriſtianos habet latiſſimam ptãtem, de qua admirandum eſt. Nec ſufficienter admiramur, quõ tanta ptãs collata ſit vni homini. immo quõ collata ſit alicui homini. Et pp hanc admirationẽ vocamus eũ Papã ab interiectione admirantis deriuatum. Sic accipit Gaufre. in principio poetriæ ſuæ ad Papã Innocẽtiũ, dicens:

A dicens: Papa ſtupor mundi. i. vocatur Papa pp ſtuporem, quia totus mundus de eius magnitudine admiratur. *Damaſo Hieronymus.* Iſte Damaſus fuit vir ſanctiſſimus, & Hiſpanus, qui valde dilexit Beatum Hieronymum, quia erat ſanctus, & peritiſſimus in vtroque teſtamento, & propter hoc impoſuit ei iſtam correctionem Euangeliorum. Fuit autem Damaſus electus in ſummum ſacerdotem in diſcordia: quia quædã pars elegit quendam nomine Vrſinum. Facto tamen poſtea concilio amotus eſt Vrſinus de papatu, & de vrbe Roma, & conſtitutus eſt Eps Neapolitanorũ. Ipſe verò Damaſus de conſenſu plurimorũ ſedit in papatu, & manſit annis 18. & menſibus duobus, contra quẽ inſurrexerunt quidam maligni infamantes eum de a-

B dulterio, ſed congregato concilio purgauit ſe, & eiecti ſunt de eccleſia accuſatores ſui. De hoc in hiſtoria tripartita, & in legenda Beati Damaſi. Fuit valde familiaris ei Hieronymus, & ſępe ei ſcribebat, vt patet de illa Epiſtola Hieronymi ad Damaſum de filio ꝓdigo, & multa alia, de quibus etiam ipſe Hieronymus facit mentionem. *Nouum opus me facere cogis ex veteri.* Loquitr̃ Hieronymus ad Damaſum, Et iſtud opus eſt correctio Euangeliſtarum, & totius noui teſtamenti, ꝙ Damaſus Hieronymo corrigere iuſſerat. Vocat̃ nouum opus, quia iſta correctio, q̃ Hieronymus faceret, nunq̃ fuerat facta, & reſultaret ex ea quoddã opus nouum, qđ non cõcordaret cum antiquis codicibus Latinorum, qui erant corrupti, & varij inter ſe. Et dr̃ ex

C veteri. i. ex libris Latinis, qui ab antiquo hñr, licèt eẽnt corrupti. *Vt poſt exẽplaria ſcripturarũ, toto orbe diſperſa, quaſi quidã arbiter ſedeã.* Declarat qđ dixerat, ſ. Iſtud eſt opus nouum, qđ me iubes facere ex veteri. ſ. vt ego ſedeam quaſi quidã arbiter, ſiue iudex, inter oĩa exẽplaria librorum, ad dicendum, iſta ſunt uera, & iſta corrupta. Et notat difficultatẽ operis huius, cùm dicit, poſt exemplaria toto orbe diſperſa. q. d. Si iſta exemplaria corrupta eſſent, & manerent adhuc in vno loco: nec eſſent diuulgata per orbem, facile erat illa corrigi. ſ. qa eſſet paruum damnum. Nã pauci libri damnarentur, & etiam nemo contra me inſurgeret dicens, ꝙ ego damno ea, quæ tenet totus mundus: cùm ad neminẽ adhuc pertinerent. Nunc tamen cùm exemplaria iſta

D ſint diſperſa per totum orbem ab antiquis temporibus, oportebat multos libros perire, & multos de nouo condi, quod eſt magna difficùltas. Etiam multi ꝯ me inſurgerent calumniantes. *Et quia inter ſe variant.* Iſta eſt vera de cauſis, quare erat neceſſaria correctio, ſ. quia libri Latini inter ſe diſcordabant, & tñ quæ diſcordant non pñt ſimul eſſe vera, ut ait infra Hieronymo. *Quæ ſunt illa, quæ cum Græca conſentiant veritate decernam.* Ideſt iubes, ꝙ ego videam omnia exemplaria, & iudicem, quæ ſunt illa, quæ concordant cum veritate Græca, & iſta teneantur. Dicitur hoc, ꝙ præſupponebatur libros Græcorum eſſe veraciores, quã Latinorum. Ratio huius eſt, quia Latini tranſtulerant ex libris Græcorum. Nam ut infra ait Hieronymus totũ

E nouum teſtamentum ſcriptum fuit ab ipſis auctoribus in Græco præter Matthæum, qui in Hebræo ſcripſit, licèt adhuc dicatur, ꝙ poſtea in Græcum vertit. vt ait Hieron. in lib. de Illuſtribus viris. c. de Matthæo: licèt iſtud ſit dubium. Et ob hoc neceſſe erat pro veritate recurri ad exẽplaria. ſ. Græcorum, & nõ quidẽ ad oẽs libros, ſed ad antiqſſimos ſolũ. vt ait Hier. infra in lr̃a. Iſtũ ordinẽ ponit Hier. in ꝓlogo ſup Geneſim, qui incipit. Deſiderij mei. ſ. ꝙ libri Hebræorũ hñt primam certitudinẽ: deinde libri Græcorũ, vltimo libri Latinorum. Et hoc eſt quantum ad vetus teſtm̃, quod tranſlatum eſt de libris Hebræorum. Secus de nouo teſtõ, qđ totũ in Græco ſcriptũ eſt ab auctoribus p̃ter Matthæũ. Iõ ibi ad ſolos Græcos codices recurrendum eſt.

Alph. Toſt. ſuper Prol. in Matt. Enarr.

A *An ad exemplar Matthæi Hebræum recurrendum ſit pro veritate eius Euangelij. Quæſt. I.*

QVAERITVR de Matthæi cũ ille ſcripſerit in Hebræo: quia vr̃ ꝙ non debeat recurri pro veritate eius ad libros Græcos. Dicendũ ꝙ poterat Hieronymus recurrere ad Hebræũ. Nam illa Euangelia quæ ipſemet Matthæus ſcripſerat in Hebræo habebantur tpe Hieronymi in bibliotheca famoſa Cęſarienſi, quã fecerat Pamphilus martyr, vt ait Hierony. in lib. de Illuſtribus viris. c. de Matthæo, & inde haberet veritatẽ. Cùm autẽ dixit Damaſus Papa, ꝙ videret, quæ erant illa exemplaria, quæ cũ Græca veritate conſentirent, intellexit de omnibus a-

B lijs præter Matthæũ. Aliter põt dici, ꝙ tam de alijs, q̃ de Matthæo intellexit. Nam ẽt ſi Matthæus non fuerit ſcriptus in Græco, tamen verius habebitur in exẽplaribus Græcorum, quàm Latinorum: quia etiam in libris illis, quæ de Hebræo in Græcum uerſa ſunt, ponunt̃ Græca emendatiora eſſe, q̃ Latina, vt ſ̃ dictũ eſt.

An Beatus Hieronymus rectè vocet Beatum Damaſum Papam beatiſſimum. Quæſt. II.

QVAERITVR, an Hierony. fecit ſcribendo Damaſo Papæ vocare eum beatiſſimum. Aliquis dicit, ꝙ non. Primò, quia non erat verũ, quia alij erãt meliores eo, & feliciores ſaltẽ in regno cęlorũ, & tñ ſ̃. beatiſſimũ nihil manet.

Opponitur primò.

Scđò, qa non ſolũ Damaſus nõ erat beatiſſimus. im

Secundò.

C mo nondũ erat beatus, qa erat viator. Et ſi dicas ꝙ Damaſus fuit vir ſanctus, & canonizatus ab eccleſia, dicetur hoc eſſe poſt mortẽ, & tñ Hieronymus ſcribebat ei uiuenti, qñ nõdũ erat beatus. Tertiò, quia uerba vĩr ſonare in quandã adulationẽ, cũ importent honorem maiorem q̃ cõpetat mortali. Adulatio tñ ſemꝑ eſt illicita.

Tertiò.

Rñſio ad quæſitum quæſtionis.

Dđm ꝙ Hieronymus rectè ſcripſit, qa erat vir ſanctus, & niſi conuenienter hoc fieret, non feciſſet. Item Damaſus erat uir ſanctus, ſicut patuit ex euẽtu, cũ ſit canonizatus, & ſi hoc nõ fieret rectè nõ ꝑmitteret, & tñ ꝑmittebat, ergo erat licita ſupraſcriptio. Patet hoc de B. Gregorio, qa qñ aliq ſcribebãt ſibi quaſdam ſuꝑbas ſupraſcriptiones nõ recipiebat, ſed potius ĩcrepabat ſcribẽtes, ſicut cũ vocatus eſt Papa vĩis: nã non

D ꝑmiſit ſe ſic vocari. Itẽ patet hoc ex ꝯſuetudine totius eccleſiæ, q̃ ſummũ Pontificẽ vocat beatiſſimũ. Dđm ergo, ꝙ non ſolũ iſta ſupraſcriptio erat licita, ſed ẽt debita de iure, vel honeſtate, immo de quodam rigore.

Sũmus Põtifex laudabitur beatiſſimus appellatur.

Pro quo ſciendũ, ꝙ ſicut homines tenentur inter ſe inuicẽ ad multa, ita ẽt tenentur quidã alijs ad honorẽ, ſicut patet ad Rom. 13. ſ. Reddite ergo omnibus debita: cui tributum tributum, cui vectigal vectigal, cui timorẽ timorem, cui honorẽ honorem. Et ſic honor cadit ſub debito. Verum eſt aũt, ꝙ ſcriptura interdum iubet alicui impendere honorem, cui non tenemur ex debito, nec ipſa nos obligat, ſed tenemur ex quadã honeſtate, vel benigna cõicatione. Sic accipitur. infra Pet. 2. ſ. Oẽs honorate, fraternitatẽ diligite. Et tñ non

E tenemur honorare oẽs hoĩes ex debito. Sic ẽt ad Roma. 12. ſ. Honore vos inuicem præuenientes. i. ꝙ quilibet conet̃ honorare aliũ antequã honoret̃ ab eo. Sed hoc nõ põt cadere ſub debito, qa præuentio honoris eſt ex vrbanitate. Vbi autẽ eſt debitum: unus tenetur honorare alterũ, & alius non tenetur honorare eum. Sciendũ aũt, ꝙ cùm honor ſit exhibitio reuerentiæ in teſtimonium virtutis, vt colligitur 1. Eth. eſt honor naturaliter debitus oĩ virtuoſo pp virtutem. Et qm̃ licèt ſtatus, & dignitates, & p̃eminentiæ non faciãt hoĩem virtuoſum, ſignãt tñ hoĩem debere eẽ uirtuoſum, cũ iſta pp uirtutẽ dari debeant, ſenes quoq; & hoĩes maturæ ætatis ex conditione illius ætatis ſignificant̃ eſſe prudentes, & virtuoſi. Sap. 4. ſ. Senectus veneranda. Et

Honor debetur in teſtimonium virtutis: ideo virtuoſi debet honorari.

F infra eo. Cani ſunt ſenſus hoĩs, & ætas ſenectutis vita immaculata. Ex hoc igitur honor quidã ſibi debetur.

Senibus debet honor.

Dominis quoque, & parentibus, quia hñt quendam modum prælationis ex rõne ſuprapoſita debet honor. De hoĩbus his honorandis loquitur Ariſt 9. Eth. Non eſt n̄ idẽ honor debitus oĩbus, ſed principibus, & regibus, & generaliter oĩbus hñtibus prælationem debetur quidam honor, quaſi excellentiæ in ſubiectionem. Sic dr̄. 1. Pet. 2. Deum timete, regẽ aũt honorificate. Et iterum ibi: Subiecti eſtote oĩ creaturæ, ſiue regi tanquã præexcellenti, ſiue ducibus tanquã à Deo miſſis. Senibus aũt honor debetur in quadã veneratione aſſurgendo eis. Leu. 19. f. Coram capite cano conſurge, & honora perſonam ſenis, Dñis debetur honor obedientiæ, ſicut dixit Apoſtolus, Serui obedite

Dñis, & parentibus debet honor.

G Dñis, non tanquã ad oculum ſeruientes, Ad Ephe. 6. Parentibus vero debetur honor non ſolũ in verbo, & cæremoniis honoris, ſed ẽt in ſubſidiis, & adiutorio ad vitam, præſtando eis ea, quibus indigent quantum ad nutrimentum. Sic. n. Chriſtus increpuit phariſæos, Matth. 15. Qui dicebant ſufficere honorare parentes verbo, nihil aliud faciendo, Chriſtus autẽ dixit, ꝙ oportebat eos honorare realr̄ neceſſaria tradendo. Et illud dicit Ariſt, 9, Eth. l, ꝙ filij tenentur honorare parẽtes, & prouidere eis in nutrimento magis, ꝗ̃ ſibi ipſis. Et declarat ibi diuerſos eſſe honores, qui exhibentur diuerſis perſonis cùm ait. Nec enim eundem honorẽ patri, & matri: nec rurſus eum qui ſapientis, vel eum qui ducis exercitus: ſed paternum ſimiliter autem &

H maternum, ſed & omni ſeni honorem eum, qui ſ'm ætatẽ à ſurrectione, & inclinatione, & ſimilibus. Ad exhibendũ illum honorem ſunt duo neceſſaria ſaltẽ gñaliter, Vnum eſt in cæremoniis exterioribus ex habitudine diuerſa corporis: vt aſſurgendo, inclinando, caput nudando, genua flectendo, & ſic de varijs cæremoniis ſ'm ꝯdõnem eorum, quibus exhibetur honor vt regibus, Scd̄m eſt in verbo, per qđ ẽt honor impenditur. Et ſicut cæremoniæ impenſiuæ honoris ſunt ex parte corporis, & ad placitũ nr̄m, cũ nulla earum naturaliter magis cõueniat ꝗ̃ altera; ita & oportet ad exhibendum honorẽ in verbo eſſe cõſtituta diuerſa verba, ad placitũ nr̄m, ꝑ ꝗ̃ honor ſingulis ſtatibus exhibeatur, Et ſic ſolemus vocare Papã beatiſſimum vel ſanctiſſimum: qa ꝑ illud nomẽ volumus ſignificare honorem, qui ei debetur ex ꝯdõne ſtatus. Cardinales vocamus reuerendiſſimos, & ſic de cæteris ſtatibus, ſeu honoribus, quibus ꝓpria reddimus adiectiua, ſolũ intendentes ſignificare honorẽ debitum illi ſtatui, vel gradui, & nihil aliud. Iõ licèt iſte terminꝰ beatiſſimus ex origine ſua ſignet maximã fęlicitatẽ, ꝗ̃ ſoli Deo cõpetit, & beatus importet fęlicitatẽ in quocũq; gradu, & ſolis Deũ clarè videntibus competit, nos tñ vtimur iſto noĩe non ad ſignificãdũ aliquid horum, ſed ſolùm ad importandum, uel ſignificandum honorẽ quendã debitũ papali ſtatui, Et ex hoc patet, ꝙ quantũcunque ſit criminoſus, & virorũ peſſimus, nõ peccat, qui eũ vocat beatiſſimũ, vel ſanctiſſimũ ſcribẽdo, aut loquendo ei, immo potius peccat, qui iſta nõ vult

Duo generaliter requiruntur ad exhibendũ honorẽ alicui.

I K ei dicere, quaſi ei non cõpetant, qa iſta ſolũ importãt honorẽ debitũ ſtatui papali, & ille, verè eſt Papa ꝗ̃diu eccleſia tolerat. Iõ ſemꝑ debebit̃ ei ille honor, ꝙ beatiſſimus, vel ſanctiſſimus appelletur. Patet, qa ſimilibus modis inuenimus antiquos loquutos. ſicut Hieronymus ſcribit ſæpe Auguſtino vocando eũ beatiſſimũ Papã, & non ei ſoli, ſed oĩbus Epĩs. Itẽ qđ maius eſt, apoſtoli, & euangeliſtæ vtebant̃ talibus modis loquendi, ẽt ꝗ̃tũ ad viros ſæculares conſtitutos in aliqua dignitate, vt patet de B. Paulo. Act. 26. cui dixit Feſtus iudex: inſanis Paule, multæ lr̄æ te ad inſaniam conuertunt. & Paulus ait, non inſanio optime Feſte, ſed veri-

F tatis, & ſobrietatis verba loquor. Sic vocauit eũ optimum. Sed non erat ille optimus, immo nec bonus, cũ Chriſtus vetuerit ſe vocari bonũ dicens, cur me vocas bonũ? quia bonus eſt ſolus Deus. Paulus tñ vocauit Feſtum optimum non intendens per hoc ſignificare illã excellentẽ bonitatẽ, quã importat optimus: ſed intendens ſolũ ſignificare honorẽ debitũ ſtatui illius, inquantũ erat præſes prouinciæ. Sed ẽt B. Lucas ſcribẽs Theophilo, qui erat princeps in ciuitate Antiochena dixit. Viſum eſt mihi ſcribere optime Theophile: uocans eum optimũ, & rõne dicta. Iuſtius tñ põt quilibet Papa quantũcunque malus vocari beatiſſimus, vel ſanctiſſimus, ꝗ̃ Feſtus Gentilis iudex Iudæorũ vocari optimus, ſicut Paulus eũ vocauit: quia optimus, &

G beatiſſimus æqualia ſunt, immo cõuertuntur: qa ſimpliciter loquendo nullus eſt optimus niſi qui eſt beatiſſimus, & è ꝯrio, & vtrumque ſoli Deo competit. Ad primum dicendum, ꝙ non accipitur beatiſſimus, vt importat fęlicitatẽ: ſed vt per hoc nomẽ importetũ honor debitus ſtatui papali. Et per idẽ patet rñſio ad ſecundum. Ad tertium, cùm dr̄, ꝙ iſta ꝑtinent ad adulationẽ, dicendũ ꝙ ſi per iſtud nomen beatiſſimus, uel ſanctiſſimus intenderemus ſignificare id, qđ importatur ex ſua origine non competeret omni mortali, & tunc eſſet adulatio periculoſa, quia peccaret grauiter qui talia diceret, & qui permitteret illa ſibi dici. Sicut patet de Herode Agrippa, qui cùm ſederet in ampliſſima maieſtate ſua, populus acclamauit ei vo-

Rñſio ad primam oppoſitionẽ, & ſecundã. Reſponſio ad tertium

H ces Dei, & non hominis, ideſt laudauit eum non ſicut hominem, ſed ſicut Deum, Et quia ipſe permiſit, confeſtim angelus Domini percuſſit eũ, eo ꝙ nõ dediſſet honorẽ Deo, & conſumptus à uermibus expirauit. Actu. 12. Nunc aũt non intendimus per iſtos terminos ſignificare aliquid maius, quã ꝙ cõpetat ſtatui papali, & poſſumus illud: cùm termini imponantur ad ſignificandum ad placitum, & poſſit mutari ſignificatio, vel diminui ſicut uolet uſus.

I Pius labor, ſed periculoſa præſumptio, iudicare de cæteris, ipſum ab omnibus iudicãdum: ſenis mutare linguam, & caneſcentem mundum ad initia retrahere paruulorum. Quis enim doctus pariter, vel indoctus, cũ in manus volumen aſſumpſerit, & à ſaliua quã ſemel imbibit, viderit diſcrepare quod lectitat, non ſtatim erumpat in vocem, me falſarium, me clamans eſſe ſacrilegum, qui audeam aliquid in veteribus libris addere, mutare, corrigere.

Pius labor. Iſtud eſt ſ'm, in quo ſe excuſat Hieronymus ꝑꝑ difficultatẽ operis. Et ponit multas difficultates, ꝗ̃ apparẽt in lr̄a. Et qa ſi ſolũ poneret difficultates, videret ex hoc innuere opus nõ eſſe bonũ, nec mãdatũ iuſtũ, in quo accuſaret Damaſum: iõ anteꝗ̃ poneret

K difficultates, dicit mandatũ eẽ iuſtũ, immo ſanctũ, ſed eſſe difficile, cũ ait: Pius labor. i. iſte labor, quẽ mihi imponis de corrigẽdo libros Euãgeliſtarũ pius eſt. i. ſanctus. Pius propriè ſignificat cultum diuinum ſiue amorem ad Deum, vt ait Magiſter. 3. Senten. diſtin. 9. dicens pietatem eſſe cultum diuinum: qui à Græcis uocatur theoſebia. i. diuinus cultus, uel euſebia. i. bonus cultus, Et hoc mñ uocamus pios hoĩes religioſos erga Deum, & impios uocamus infideles, & hæreticos, qui de Deo male ſentiunt, & qui cæremonias cultus eius contemnunt. Apud antiquos ſcriptores pietas tria ſignificat. ſ. amorem ad Deum, quẽ uocant

religio-

religionem, & amorem ad parentes, & ad patriam.
Sic accipit ſæpe Valerius, & Tullius. *Sed periculoſa præ
ſumptio.* ſcilicet. Licèt opus ſit bonum, periculoſa præ
ſumptio eſt mihi conari ad illud. Vocatur præſum-
ptio, quia rem magnam videbatur aggredi. ſ. damnare
exempla diſperſa per totum orbem. Dicitur periculo-
ſa, quia periculum incurreret talia faciendo, quia om-
nes accuſarent eum, & clamarent eſſe ſacrilegum, vt
dr̃ infra in litera. *Iudicare de cęteris ipſum ab omnibus iudi
candum.* Ideſt, præſumptio periculoſa eſt ipſum iudicã-
dum ab omnibus, ideſt, qui ab omnibus iudicabitur
tanquam falſarius, & ſacrilegus iudicare de cæteris. ſ.
de libris omnium Latinorum, qui cõtineant verum,
& qui nõ. Et hoc erat periculũ, quia iudicia plurimo-
rum obtinerentur magis de fauore quàm iudicium
vnius. Et ſic videretur potius ipſe irriſus à tota multi-
tudine, q̃ iudicare totã multitudinem. *Senis mutare lin-
guam.* Ideſt, periculoſa præſumptio eſt mutare linguã
ſenis. ſ. iſti libri, quos iubebat Damaſus corrigi, erant
corrupti ab antiqs tp̃ibus: & ita hoĩes, q iã erãt ſenes
fuerãt inſtructi in illis erroribꝰ a pueritia ſua. Et ſi nũc
corrigerent̃ libri, oportebat mutare linguam ſenis. ſ. ꝙ
ſenes iã nõ ſic legerent ſicut a pueritia ſua ſemp lege
rãt. Et iſta mutatio erat valde difficilis. *Et caneſcentẽ iam
mundum ad initia retrahere paruulorum.* Eadem ſentẽtia,
ſed iſta copia loquẽdi pertinet ad ſtylum rhetoricũ. ſ.
Periculoſa p̃ſumptio eſt retrahere mundũ caneſcẽtẽ
ad initia paruulorũ. i. ꝙ mundus, qui incanuit, & anti-
quatus fuit in iſtis erroribus, retrahatur nũc ad initia
paruulorum. i. ꝙ incipiat totus mũdus poſtq̃ eſt canus
de nouo addiſcere, qđ paruulo cõpetit. Si tñ fieret iſta
correctio, neceſſe erat oẽs homines retrahi ad initia
paruulorum: quia inciperẽt de nouo addiſcere: eo ꝙ
iſtud opus correctum, qđ nunc Hieronymus faceret,
multum diſtaret ab erroribus antiquorum, in quibus
mundus incanuerat. Et iſtæ ſunt difficultates ad opus.
Quis enim doctus pariter uel indoctus. Ponitur hic alia
difficultas, & eſt ſententia longa vſque ad locum il-
lum. *Aduerſum quam inuidiam.* Et eſt ſenſus, quòd ſi
Hieronymus faceret hanc correctionem, quandocũ-
que aliquis vir doctus, vel indoctus acciperet illam in
manus, & videret, quòd diſcordabat ab illa doctrina
in qua ipſe imbutus fuerat à parua ętate, clamaret Hie
ronymũ eſſe ſacrilegum, qui corrupiſſet veritatem ſa
cræ ſcripturæ. Hoc autem non ſolùm clamarent do-
cti, ſed etiam indocti, immo maius periculum inſtabat
ex indoctis, qui non aduerterent q̃uo Hieronymus be
ne feciſſet emendando. *Cum in manus volumen aſſumpſe-
rit.* Ideſt, acceperit iſtud volumen, quod ego fecero
correctum ad legendum in eo. *Et à ſaliua, quam ſemel
imbibit, viderit diſcrepare, quod lectitat.* Ideſt, viderit, ꝙ
iſtud volumen, ꝙ lectitat. i. legit. ſ. qđ ego feci corre-
ctum diſcrepat à ſaliua, quã ille ſemel imbibit. i. à do-
ctrina, quam ſemel accepit in parua ætate. ſ. ꝙ clama-
bit contra me. Eſt modus loquendi figuratus: quia ho
mines imbibunt ſaliuã, vt non deficiant. Sic dicitur
Iob 7. Nec dimittis me, vt glutiam ſaliuam meam. i. vt
imbibam illam. Quaſi dicat: iſta eſt quædam refrige-
ratio, & Deus non permittebat Iob ſpacium quietis
affligendo eum valde: ideo dicebatur, ꝙ non dimitte-
bat eum glutire ſaliuam ſuam. Et accipitur hic gluti-
re ſaliuam. i. imbibere doctrinam. *Non ſtatim erumpat
in voce.* Ideſt, nullus eſt tam doctus, q̃ indoctus, qui vi
dens iſtã diſcrepantiam codicis mei a ſuis codicibus,
non erumpat in vocem, ideſt, non clamet contra me.
Me falſarium, me clamans eſſe ſacrilegum. Ideſt, dicet me
eſſe falſarium, & ſacrilegum. Falſarius eſt, qui ſcriptu-
ram falſat: vel qui rẽ corã eo geſtã falsè ſcribit, ſicut
notarij. Hieronymus aũt vocaretur falſarius, quia qui-
libet putabat librũ ſuũ vera continere, & cũ videret

A Hieronymũ ſcripſiſſe ꝯ̃ria, putaret eũ eſſe falſariũ.
Sacrilegus eſt ſacrorũ violator: ſicut, qui incendit ec-
cleſiam: vel infert ei vim, aut rapit aliquid de ea, vel
q̃uocunque offendit res ſacras. Nulla aũt põt eſſe ma-
ior offenſa rerum ſacrarũ, q̃ corrumpere veritatẽ ſa-
crarum ſcripturarum, in quibus tota fides noſtra con
ſiſtit. Et ſic videbatur Hieronymꝰ maximũ ſacrilegiũ
committere corrumpendo ſacras ſcripturas, vt illi pu
tabant. *Qui audeam aliquid in veteribus libris addere, muta
re, corrigere.* Ideſt, dicent me falſarium, qui audeo cor-
rigere aliquid in veteribus libris Erãt aũt veteres, qm̃
ab antiquo erant in eis iſti errores, vt ſupra dictũ eſt.
Dr̃ ẽt veteribus ad ſignificandũ auctoritatẽ: quia ma-
gis præſumitur libros veteres continere veritatem q̃
B cos, qui de nouo conficiuntur. Intelligendũ eſt de li-
bris, qui continent res geſtas, ſecus aũt de illis, qui cõ-
tinent ſpeculationes, vel rem ſcientificam. Nã magis
præſumitur pro nouis, q̃ pro veteribus. Rõ diuerſita-
tis eſt, quia veritas geſtarum rerum non põt cognoſci
per altitudinem ingenij, cũ talia non dependeant ab
aliqua rõne naturali, ſed ſolùm per viſum, vel auditũ.
Antiquiores tamen magis potuerant eſſe p̃ñtes re-
bus ab antiquis geſtis q̃ nos, vel potuerunt illa audire
à certioribus, qui interfuerunt, vel intereſſe potuerũt,
qđ nobis non conuenit. Iõ ſi quis conetur nunc ſcribe
re hiſtoriã rerum geſtarum ab antiquo: non hẽt veri-
tatẽ niſi ex ſcriptis veterum, & ſic neceſſe eſt uetera
eſſe maioris auctoritatis q̃ noua, inquãtum continet
C res geſtas Quantum verò ad ſpeculatiuas ſecus eſt: qa
illę pendent ex ſolo ingenij acumine, & à plurimis aſ-
ſeritur ingenia nouorum maiora ingenijs veterum.
Patet etiam, ꝙ hoc verum ſit. Nã noui poſſunt anti-
quorum ſcriptura videre, & inſuper hr̃e nouas conſi-
derationes, & ſic facerent opus magis p̃fectum, ſicut
Ariſt. 1. Eth. ꝙ p tp̃a artium additamenta facta ſunt:
immo vult in 2. Elenchorum, ꝙ quaſi oẽs ſciæ ab an-
tiquis imperfectæ traditæ ſint, & poſtea noui illas p̃fe
cerunt. Magis ergo ꝓ nouis q̃ ꝓ veteribus præſumen-
dum eſt in ſpeculatiuis, licèt nõ in hiſtoricis, maximè
quia libros ſpeculatiuos nõ oportet hr̃e opinionem:
qa cùm pendeat certitudo veritatis eorum ex iudicio
naturali, poterit manifeſte cognoſci, an noui, vel vete
D res melius dicãt. In hiſtoricis aũt oportet iudicare ex
p̃ſumptione: qa nõ põt aliàs ꝯſtare de veritate, & ibi
ꝓ veteribus iudicãt. Libri aũt ſacræ ſcripturæ maximè
Euãgelia nõ ꝯtinẽt aliqd ſpeculatiuum, ſed magis hi-
ſtoriã, iõ nõ põt fieri niſi p viſum, vel auditũ, & ꝯñr
maior ſup hoc fides adhibebit̃ veteribus libris, q̃ no-
uis. Et ſic iſti clamabãt. Sed tunc dicet̃ q̃uo Hierony-
mus volebat ſuũ nouũ librũ p̃ponere veteribus? Di-
cendũ, ꝙ licèt eſſet nouus quã tũ ad ſubſtantiã, qa nũc
de nouo factus fuerat, erat tñ antiquiſſimus quãtum
ad virtutem, quia erat tranſlatus de ipſis primis exem
plaribus Græcis, ut patet infra in litera. Et ita iubebat
Damaſus, ꝙ uideret Hieronymus, quę exemplaria La
tinorũ cum Græca veritate conſentirent, vt patet ſu-
E pra in litera: Græca tamen exemplaria erant antiquio
ra Latinis, quia totum nouum teſtamentum præter
Matthęum ſcriptum fuit in Gręco ab auctoribus ſuis:
vt patet infra in litera. Et ſic liber Hieronymi erat
antiquior omnibus iſtis libris corruptis. Dicitũr hic:
Addere, mutare, corrigere: quia iſta tria faciebat Hie
ronymus in libro ſuo, quia in quibuſdam exemplarijs
quædam deficiebant, quæ addebat Hieronymus in a-
lijs erant mutata. Et hoc tripliciter: uno modo quan-
tum ad ordinem. ſ. vt præponerentur quæ poſtponen
da erant, & è conuerſo, & illa mutauit Hieronymus
reducendo in ordinem, quẽ acceperãt à ſuis auctori-
bus. Alio mõ erant quædã mutata quantũ ad uerba:
quia quidã trãſlatores cũ legebant unã ſñiam in vno

Euangeliſta, qui prior veniſſet in manus eorum, & poſtea eandem ſub alijs verbis legerent in alijs Euangeliſtis, putabant veniſſe ex errore, & corrigebant omnes ad exemplum primi, vt patet infra in litera: iſta etiam mutauit Hieronymus reddens cuicunq; Euangeliſtæ proprias locutiones. Nam non eodem modo locuti ſunt omnes. Similiter corrigere accipitur hic ſtrictè pro detrahere. Nam corrigere largè ſignificat emendare, quod fit addendo, ſubtrahendo, & mutando. Quòd tamen corrigere hic diſtinguitur contra addere, & mutare, oportet quòd ſolùm accipiatur pro ſubtrahere, & hoc faciebat Hieronymus maximè. Nam maxima corruptio erat: quia qui illos libros tranſtulerant de Græco, poſuerunt in quolibet Euangeliſta id, quòd apud cęteros inueniebatur, ita vt Ioannes haberet totum Matthæum, & Matthæus totum Ioannem, & ſic de aliis. Ideo oportebat de quolibet eorum multa ſubtrahere, quæ non pertinebant ad eum.

An Hieronymus teneretur facere iſtam correctionem, quam imponebat ſibi Damaſus Papa. Quæſt. II.

Prima rō.

QVAERITVR, an Hieronymus tenebatur facere iſtam correctionem, quam iubebat Damaſus. Aliquis dicet, quòd non. Primò, quia iſta erat magna difficultas, ſcilicet, corrũpere tot libros, & mutare veteres ad initia paruulorũ.

Secũda rō.

Secundò, quia nemo tenetur abijcere famam ſuam, nec contemnere eam, ſed potius ſeruare illam, & procurare, cùm dicat ſcriptura: Curã habe de bono nomine, ideſt, de bona fama, Hieronymus tamen incurretet grauiſſimam infamiam per iſtud opus: quia vocaretur falſarius, & ſacrilegus, vt patet in litera, ergo non tenebatur ad hoc, Dicendum, quòd ad hoc, ꝙ quis teneatur exequi aliquod mandatum, ſunt duo neceſſaria: primum eſt poteſtas iubentis, ſecundum

Duo ſunt neceſſaria ad executionẽ mãdati.

eſt iuſtitia ipſius operis. De primo patet, quia Damaſus erat ſummus Pontifex, qui generalem, & pleniſſimam poteſtatem habet ſuper omnes chriſtianos in foro eccleſiaſtico ſaltem: nam de ſæculari nunc nihil loquimur, ſcilicet, an Papa habeat executionẽ vtriuſque gladij, immo habet vtrumque, de quo dicetur in libro de Origine, & diſtinctione iuriſdictionum. Secundum eſt iuſtitia operis, & iſtud includit duo, ſcilicet, rectitudinem ipſius operis, ita vt iuſtum ſit illud fieri, vel ſaltem poſſit fieri ſine peccato, & potentiam ex parte eius, cui iubetur: quia aliàs licèt opus in ſe ſit iuſtum, eſt iniuſtum illi mandari. Iſta concurrebant in præſenti. Nam iuſtum erat, immo iuſtiſſimum, quòd fieret iſta correctio, ſicut dixit Hieronymus ſupra, ſcilicet, Pius labor: etiam erat poteſtas iubentis. Et tangit iſta duo Hieronymus infra in litera, cùm ait. Aduerſum quam inuidiam duplex cauſa me conſolatur, ſcilicet, quòd tu, qui ſummus ſacerdos es, fieri iubes, & hoc quantum ad primum, Sequitur: Et verum non eſſet, quòd variat. Etiam maledicorum teſtimonio comprobatur quantum ad ſecundum, ſcilicet, quòd diſcordabant libri Latini inter ſe, iuſtum erat eos corrigi: quia etiam iuxta teſtimonium ipſorum maledicorum, ea quæ inter ſe diſcrepant, non poſſunt ſimul eſſe vera. De poteſtate autem ſiue facultate ad faciendum, ſcilicet, an Hieronymus poſſet facere id, quod iubebat Damaſus, nihil tangit hic Hieronymus. Per quod tacendo concedit, quòd ad hoc ſufficiens erat. Et patet, quia hic non requirebatur ad iſtud niſi copia ſermonis Græci, & Latini, cùm de antiquiſſimis Græcorum exemplaribus nunc trãſferendum eſſet in Latinum. Hieronymus tamen non ſolùm Latini, & Græci, ſed etiam Hebraici ſermonis

F copiam habebat, & aliqualiter Chaldaici, & Syri, vel Arabici, vt patet in prologo eius ſuper Iob, qui incipit: Cogor per ſingulos. Item, quia ſi Hieronymus diceret ſe ad hoc inſufficientem, accuſaret ſeipſum, & confiteretur id, quod dicebant æmuli ſui. Nam ipſe ante hoc tranſtulerat omnes libros veteris teſtamenti de Hebræo in Latinum. De quo conquerebantur æmuli quidam dicentes eum falſa ſcripſiſſe, quia diſcordabat à ſeptuaginta interpretibus. Alij verò dicebant eum feciſſe ex inuidia. Ipſe autem oſtendit in prologo ſuper Geneſim, qui incipit: Deſiderij mei, & in prologo Galeato ſuper libros Regum, & in prologo: Si ſeptuaginta ſuper Paralipom. & quaſi in omnibus prologis, quòd ipſe nihil falſi dixiſſet: ſed veriſ-

G ſimam & ualde neceſſariam ſcripſiſſet translationem, & quòd non motus fuerat liuore ad hoc. Ideo non debebat confiteri ſe inſufficiẽtem eſſe ad iſtam tranſlationem faciendum de Græco in Latinum, corrigẽdo libros Latinos. Sed dicetur, quid ſi Hieronymus diceret ſe eſſe inſufficientem ad hoc, quod iubebat Damaſus, an teneretur. Dicendum, quòd aut Hieronymus excuſaret ſe cauilloſè, vt laborem effugeret: aut ex quadam humilitate, ſcilicet, vt non aſſereret ſe eſſe ſufficientem ad res tam arduas, Si primo modo peccaret, quia præceptum erat legitimum, & ex eius malitia uellet ſubterfugere. Si ſecundo modo, etiam malè faceret: quia licèt quis dèbeat ſe humiliare ad non acceptandum honorem, qui eſt in fa-

Rñſio ad inſtantiam.

H uorem ſuum, non tamen licèt cuiquam ſe humiliare in ſubterfugiendo laborem ſicut hic. Maximè autem, quia iſta correctio erat valde neceſſaria fidei catholicæ. Et cùm Deus poſuerit nos omnes partes eccleſiæ ſuæ, & diſtribuerit nobis munera, & gratias non propter nos ſolùm, ſed magis propter alia membra eccleſiæ, quia ſollicita ſunt adinuicem membra de ſeipſis. ad Rom. 12. & infra ad Corinth. 12. peccat, qui ex humilitate, vel ex quacunque alia cauſa renuit ſeruire eccleſiæ in illo munere, quod Deus ei largitus eſt: quia facit contra intentionem Dei concedentis illud munus. Si autem ſe excuſaret Hieronymus ex hoc ipſo, quia verè crederet ſe ad hoc non ſufficere, tunc aut Damaſus acceptaret illam excuſa-

I tionem, aut non. Si acceptaret, liberabatur Hieronymo à mandato, & non peccauerat ſe excuſando: quia iuxta conſcientiam ſuam locutus fuerat. Si autem non acceptaret excuſationem Damaſus, tenebatur Hieronymus facere, quod poterat, ſiue commodè, ſiue inſufficienter. Etiam incumbebat onus rei factæ Damaſo: an correctio bona, vel mala eſſet, quia Hieronymus ſimpliciter obligatus erat, cùm Damaſus hoc vellet. Nec debebat ſe inſufficientem reputare ad exequendum mandatum, cùm Damaſus ei firmiter iubendo illum ad hoc ſufficientem reputaret. Ad primum dicendum, quòd iſtæ ſunt difficultates operis, quæ ipſum ad exequendum difficultant, non tamen executionem excludunt, vt infra declarabitur. Ad ſecundum dicendum, quòd Hierony-

Rñſio ad primum.

K mus non incurrebat per hoc infamiam aliquam veram, & manentem: ſed & ſi incurreret teneretur ad mandatum, vt declarabitur infra in quadam q̃ōne.

Rñſio ad ſecundum.

Quomodo poterat ſtare, quòd cùm libri Latini eſſent corrupti, deberent corrigi ex Græco, & an ſequeretur ex hoc eccleſiam poſſe errare. Q. IIII.

QVAERITVR, quomodo poterat ſtare, ꝙ codices Euangeliorum, & totius noui teſtamenti apud Latinos eſſent corrupti, ita quòd oporteret illos corrigi ex Græco, & an ex hoc ſequebatur eccleſiam errare in fide.

Ad pri-

Ad primum dicendum, ꝙ libri Latini faciliter potuerunt corrumpi, & corrupti erant tꝑe Hieron. Qđ partim factum erat ab interpretibus, & partim à pſumptuoſis correctoribus, & partim à vitioſis librariis, & negligentibus. Iſti modi tanguntur magis in litera, vt ibi declarabitur. Ad ſecundum aliqui dicunt, ꝙ videbatur ex hoc eccleſiam errare in fide. Nam fides eſt de eo, qđ hr̄ in ſacra ſcriptura, cui obligantur ſtare, & aſſentire ſine aliquo dubio. Si aũt libri ſacræ ſcripturę corrũpantur, & credamus ea, q̄ in eis hñr, iã falſa credimus, & ſic in fide erramus. Dicendũ, ꝙ non ſequitur eccleſiam errare. Nam nõ põt eccleſia errare in fide, eo ꝙ eſt unus de articulis fidei eſſe ſanctam eccleſiam catholicam, ſi tamen erraret in fide, iam non eſſet ſancta. Item, quia ſi in fide erraret, periret tota fides, ſicut patet de hæretico, qui etiam ſi erret in uno articulo, perdit totam fidem, quia non manet ei habitus fidei infuſæ, vt eſt concluſio doctorum, & maxime S. Tho. 3. Sentent. diſt. 33. ita ſi eccleſia erraret in aliquo circa fidẽ, tota fides periret: qa in nullo maneret, cũ illa nõ ſit niſi in eccleſia. Fides tamen nunquã peribit, quia Christus rogauit pro ea, nę periret. Luc. 22. & ipſe exauditus eſt in orationibus ſuis propter ſui reuerentiam. ad Heb. 5. Itẽ ſi fides periret, eccleſia non eſſet: quia eccleſia nihil eſt niſi corpus Chriſti myſticũ, cuius caput eſt Chriſtus. ad Eph. 4. & 5. Non poſſunt tamen membra capiti adhærere, niſi per quandã continuationem, & iſtam facit ſola fides, quia aliàs oẽs pagani, & ſaraceni pertinerent ad eccleſiam. Eccleſia tamen ſemper eſt, ergo fides nunquã deficit in eccleſia, nec poteſt ipſa errare in aliquo articulo. Cùm autem dicitur, quod corruptis libris ſacris errat eccleſia in fide, dicendum, quòd hoc non ſtat. Primò, quia id, de quo dicitur, quòd non errat in fide, eſt eccleſia vniuerſalis: nam quælibet particularis poteſt errare, ſicut olim vidimus eſſe multas eccleſias Arianorũ, & aliorum hæreticorum cum Epiſcopis ſuis, & tota plebe, & omnes errabant ibi in fide. Sic etiam nunc eſt apud quaſdam eccleſias orientis, quarum quędam ſunt Neſtorianorum, & aliæ Iacobinorum Hæreticorum. Vidimus etiam diebus noſtris circa Boemos, vbi tota regio Boemorum, in qua erant multæ eccleſiæ, ſcilicet, Sedes Epiſcopales, errabat in fide, ſed poſtea redijt ad concordiam, & vnitatem totius latinæ eccleſiæ. De iſtis non eſt inconueniens, quòd errent: quia nulla iſtarum eſt ſpecialiter ſponſa Chriſti, nec corpus eius: ſed ſolùm intelligitur de eccleſia vniuerſali, pro qua ipſe mortuus eſt, & lauit illam in ſanguine ſuo: vt exhiberet eam ſibi immaculatam non habentem maculam, nec rugam: ad Ephe. 5. Et iſta eſt, quam Apoſtolus vocat eccleſiam Dei viui, quæ eſt columna, & firmamentum veritatis, prima ad Thi. 3. Et de iſta eſt inconueniens, quòd erret, quia tunc euacuaretur totum corpus Chriſti, ſcilicet, non haberet aliquod corpus myſticum, cùm totum eſſet ab eo alienatum per hæreſim, vel infidelitatem. Item ſi iſta erraret, non eſſet aliquid, per quod emendaretur, quia in nullo maneret fides. Quando tamen errat aliqua eccleſia particularis, poteſt corrigi per eccleſiam vniuerſalem matrem ſuam: & non ſequitur incõueniens. Nunc autẽ non erant corrupti libri in tota eccleſia, quia ſic non haberetur aliquid per quod corrigerentur: ſed ſolùm erant corrupti libri apud eccleſiam latinam, & manebant vera exemplaria apud græcos, per quæ facta eſt emendatio. Eccleſia autem latinorum non eſt eccleſia vniuerſalis, ſed quędam pars eius: ideo etiam ſi tota ipſa erraſſet, non errabat eccleſia uniuerſalis, quia manet eccleſia uniuerſalis in partibus illis, quæ non errant, ſiue illæ ſint plures numero quam errantes, ſiue non. Secundò dicendum, quòd etiam tota eccleſia latina non errabat tunc, quia Damaſus Papa non errabat: cùm ſciret corruptos libros, & ob hoc vellet illos emendare. Non etiam errabat Hieronymus, qui illos emendaturus erat, & plurimi alij periti. Tertiò dicendum, quòd etiam ſi libri circa aliquam Eccleſiam particularem ſint corrupti, non ſequitur illam particularem eccleſiam errare circa fidem, quia fides non eſt alligata ſpecialiter illis libris, qui ſcripti ſunt in illa eccleſia, ſed libris ſacris ubicunque illi ſint, & qui illi ſint pertinet determinatio ad vniuerſalem eccleſiam. Ideo cùm iſta fides habitualiter non ſit alligata iſti uel illi libro, dato quòd credam uerum eſſe, quòd inuenio in libris eccleſiæ meę, non erro in fide: cùm aſſentiam illis, putans ſic haberi per totam eccleſiam uniuerſalem. Et eſt homo ex habitu promptus ad aliter ſentiendum, ſi eccleſia uniuerſalis iudicauerit libros ſuos eſse corruptos. Sed dubitabitur, quid ſi libri toti' eccleſiæ corrumperentur, & uniformiter eſsent corrupti: an ex hoc ſequeretur error in fide. Et uidetur ꝙ ſic, quia cùm neceſse ſit quemlibet ſic ſentire de fide, ſicut uniuerſalis eccleſia definit, & illam tenet fidem ex libris ſacris, qui omnes ſunt corrupti ex caſu, ergo neceſſe eſt falſum iudicium in fide proferre. Dicendũ ꝙ iſte caſus non eſt admittendus: primò quia eccleſia ſeruat exemplaria librorum cautiſſimè, ne poſsint ab hæreticis uitiari. Et ſic factum eſt ab antiquo in ueteri teſtamento, ut uult Aug. 17. de ciuitate Dei. In nouo etiam ſic fit, ideo hæretici non poſsunt corrumpere. Secundò quia dato, quòd aliqui libri corrumperẽtur, non erat poſſibile omnes corrumpi, & maximè quòd corruptio eſset uniformis. Nam etiam ſi omnes hoĩes ſimul aliquo tempore dormirent, & duraret ſomnus longo tempore, nõ poterat iſtud fieri. Tertiò qa Deus conſeruat eccleſiam ſuam ſupernaturaliter, ne poſſit ſuccumbere alicui errori, ſic dicitur Matth. 16. Super hanc petram ædificabo eccleſiam meam: & portę inferi non præualebunt aduerſus eam. Vocantur portæ inferi hæretici, uel infideles, qui conantur eccleſiam ſubuertere ſuis fraudibus, & per potentiam opprimere, Chriſtus autem certificauit nos, quòd nunquam portæ inferi præualerent aduerſus eccleſiam, ita quòd vincerent eam. Si tamen fraudibus hæreticorum poſſet fieri, quòd omnes libri eccleſiæ vniuerſalis vniformiter corrumperentur, periclitaretur ex hoc fides, & portæ inferi abſorberent eccleſiam. Ideo certi ſumus, quòd hoc nunquam poterit fieri: quia licèt ex parte humana nõ repugnet hoc poſſe fieri: ſumus tñ certi, ꝙ nunquã fiet, quia Chriſtus nõ permittet: qui eccleſiam ſuam ſpecialiter conſeruat.

Eccleſia nõ põt errare.

Libri ſacræ ſcriptu. vniuerſalis eccle. nõ poſſunt corrumpi.

An fuerit conueniens iſta librorum correctio. Quæſt. V.

QVAERITVR, an conueniens fuit fieri iſtam correctionem librorum. Aliquis dicet, quòd non. Primò, quia ſequebatur ex hoc, quòd omnes antiqui libri perirent, & reciperentur noui. Hoc tamen eccleſia omnis euitat. Sicut cùm Bonifacius Papa ad ſuppletionem eorũ, quæ deerant quinq; libris Decretaliũ uoluit apponere aliquas extrauagantes decretales p̄deceſſorũ ſuorũ, & aliquas nouas cõdere, q̄ in titulis ſuis deberent poni in volumine decretaliũ, & nõ poterat hoc fieri in libris iã ſcriptis, ſed oportebat fieri libros de nouo, in quibus tã antiquæ decretales, q̃ illæ q̄ de nouo addebantur ponerentur, ex quo ſequebatur, ꝙ perirẽt oẽs libri antiqui: noluit hoc facere Papa, ſed fecit librũ ſextum, vt patet in procemio libro 6. Ita ergo nunc non faceret illam correctionem, ne perirent omnes libri antiqui. Secũdò, quia ex hoc ſequebatur magna infamia Hieronymi, ſcilicet, quia vocaretur falſarius,

& ſacrilegus, & non tamen deberet Papa tantum virum infamię exponere. Dicendum, quòd non ſolùm licitum fuit fieri iſtam correctionem, ſed etiam Damaſus obligabatur illam procurare iuxta omnes vires ſuas, etiam ſi multos labores ad hoc impendere deberet. Nam ſummus Pōtifex cùm ſit maximus princeps in eccleſia, & ab ea maximum honorem recipiat, tenetur ampliorem curam gerere de ea, quàm quiſquā alius, & in omnibus, in quibus eccleſia patitur, tenetur ipſe ſubuenire. Alioquin de manu eius requiretur, quia ipſe poſitus eſt princeps ſpeculatorum domus Iſrael. Ezech. 3. & 33. Nullum tamen maius periculum eſt eccleſię, quàm vbi fides periclitatur, cùm propriè eccleſia per fidem conſiſtat, & iſta eſt, per q̃ efficitur homo pars corporis Chriſti, & per hanc intra eccleſiam conſtituimur, & ab omnibus gentibus diſtinguimur. Nihil tamen eſt, per quod magis fides periclitetur, quàm ſi libri ſacri, ex quibus fides habetur, permittantur corrumpi. Cùm ergo conſtitent aliquos eorum eſſe corruptos, ipſe princeps maximus eccleſiæ tenetur totis viribus conari, vt corrigantur; Et ſi per hoc oporteret mortem ſubire, potius teneretur ſubire mortem, quàm permittere libros ſacros corruptos, Quòd ſicut tenetur quis potius mortem ſubire quàm Chriſtum negare: ita etiam ad hoc, quia permittendo libros corrumpi, vel corruptos manere, negatur Spiritus ſanctus, per quem veritas ſacræ ſcripturę reuelata eſt. Negatur etiam Chriſtus: quia poterunt falſa ſcribi de eo, per quæ negetur in totum, vel in partem, Ideo poſtpoſito omni damno, & quocunque incommodo tenebatur Damaſus conari ad correctionem ſacrorum librorum. Ad primum dicendum, quòd cùm eccleſia poteſt euitare perditionem librorum, & quęcumque damna, tenetur euitare. Hic tamen non poterat euitare perditionem illorum librorum, ſine pręiudicio fidei, quę omnibus rebus pręferenda eſt, ideo non erat curandum, ꝙ perderentur libri. Ad ſecūdum dicendum, ꝙ Beatus Hieronymus non incurrebat infamiam veram, nec manentem: qa licèt à principio clamaretur contra eum, conſtito tamen de veritate, ſcilicet, ꝙ ipſe reducebat veritatē ad eccleſiam Latinam, quę perierat, potius laudaretur: ſicut nos nunc eum valde laudamus. Secundò, quia licèt aliqui calumniarentur, non poterant manere calumniæ, cùm Hieronymus faceret mandatum ſummi Pontificis. Et iſta duo ponit hic Hieronymus, quæ conſolantur eum contra clamores ęmulorum, vt patet in litera. Sed adhuc dicendum, quòd etiam ſi Hieronymus deberet incurrere infamiam perpetuam, ac ſimul cum eo Damaſus, nō debebant ceſſare ab hoc opere, quia iſtud erat de neceſſitate ſalutis, & nihil debebat eos retrahere, etiam ſi eſſet mors: quia omnia pro ſalute animę exponenda ſunt, Iob 2. Pellē p pelle, & cuncta, quæ habet, dabit homo pro anima ſua.

Rñſio ad quæſitū quæſtionis.

Rñſio ad primum.

Rñſio ad ſecundum.

F G H

Aduerſus quā inuidiam duplex cauſa me cōſolabatur, quod & tu qui ſummus ſacerdos es, fieri iubes, & verum nō eſſe, quod variat; etiam maledicorum teſtimonio comprobatur, Si enim Latinis exemplaribus fides eſt adhibenda, reſpondeant, quibus; tot enim ſunt exemplaria penè, quot codices; Sin autem veritas eſt quærenda de pluribus: cur non ad Græcam originem reuertentes ea, quæ vel à vitioſis interpretibus malè reddita, vel à præſumptoribus imperitis emendata peruerſius, vel à librarijs dormitantibus, aut addita ſunt, aut mutata, corrigimus. Neque verò ego de veteri diſputo teſtamento, quod à ſeptuaginta ſenioribus in Gręcam linguam verſum tertiò gradu ad nos vſque peruenit. Non quæro quid Aquila, quid Symmachus ſapiant, quare Theodotiō inter nouos, & veteres medius incedat. Sit illa vera interpretatio quam apoſtoli probauerunt. De nouo nunc loquor teſtō, qd Grecū eſſe nō dubiū eſt, excepto apoſtolo Matthæo, qui primus in Iudęa Euangeliū Chriſti Hebraicis literis ędidit. Hoc certè cū in noſtro ſermone diſcordat, & diuerſos riuulorū tramites ducit, vno de fonte quærēdus eſt. Pretermitto eos codices, quos à Luciano, & Heſychio nuncupatores paucorū hominū aſſerit peruerſa contentio: quibus vtiq; nec in veteri inſtrumento poſt ſeptuaginta interpretes emendare quid licuit, nec in nouo profuit emendaſſe, cùm multarum gentium linguis ſcriptura ante tranſlata doceat falſa eſſe, quæ addita ſunt.

1 *Aduerſum quā inuidiā.* Hic ponuntur rōnes alleuiantes difficultatē huius operis, & agit duo, quia primò ponit qd dictū eſt. Secundò rñdet cuidā tacitæ q̄ōni, ibi, *Nec verò ego nunc de veteri.* Circa primū ponit Hieronymus duas cauſas alleuiantes laborē operis. Prima eſt auctoritas iubentis; ſecunda eſt rei neceſſitas, & honeſtas. *Duplex cā me conſolatur.* Ideſt, licèt illi ex inuidia clament ꝯ me: duæ cauſæ conſolantur me, ꝙ & tu q ſummus ſacerdos es fieri iubes. Iſta eſt prima. ſ. Damaſus erat ſūmus ſacerdos, & iubebat hoc, cui ex neceſſitate obediendū erat. Et ſic ꝯ ipſum deberet eſſe querela, & non ꝯ Hieronymū. *Et verum non eſſe quod variat.* Iſta eſt ſecunda cā. ſ. rei neceſſitas, quam ēt ipſi æmuli non poterant negare. Nam ea, quæ inter ſe diſcordāt non poſſunt ſimul eſſe vera. Sed libri Latinorum diſcordabant, ergo non erant oēs veri, ſed neceſſe erat, aut oēs eſſe falſos, aut quoſdā: quia ea, quæ opponuntur, poſſunt ſimul eſſe falſa, ſicut contraria, nunquam tamen poſſunt ſimul eſſe vera: quia nec ꝯtra, nec ꝯdictoria poſſunt ſimul eſſe vera. Et tunc aut æmuli confiterentur omnes libros Latinorū ſimul eſſe falſos, quia diſcordabant, aut quoſdā. Si aūt oēs, neceſſaria erat correctio, Si aūt quoſdam, cùm non conſtaret ex eis, an potius iſti, quàm illi eſſent corrupti, oportebat recurri ad alios libros, qui non eſſent Latini, ex quibus conſtaret veritas, ſ. an aliqui Latini eſſent veri, & qui eſſent illi, Ideo debuit fieri correctio de Græco. *Etiā maledicorum teſtimonio comprobatur.* Ideſt, non ſolū iſtud eſt verum. ſ. ꝙ ea, quæ diſcordant, non poſſunt ſimul eſſe vera, ſed etiam ipſi maledici. ſ. æmuli, qui dicent me falſarium, & ſacrilegum, confitentur illud. Ponit ēt hoc Hier, in prologo in Geneſim, qui incipit: Deſiderij mei. *Si enim Latinis exēplaribus fides eſt adhibenda.* Continuat argumentum, cuius vis erat, ꝙ ea, quæ diſcordant non poſſunt ſimul eſſe vera. Hoc quoque cōcedebant æmuli: quia quidā dicebāt libros aliorū eſſe corruptos, cùm ꝯtrarium libris ſuis contingeret,

I K

rent: & inter ſe pugnabant propter diſcordiam librorum. Et hoc adiuuabat Hieronymum, quo ſuppoſito arguit, cùm non poſſint omnes iſti veri eſſe, quęritur ex quibus habebitur veritas. Si autem dicant æmuli, quòd aliqui libri Latini ſunt veri, quærit Hieronymus qui ſunt illi? Et cùm tot ſint exemplaria quot codices, & quilibet diſcordat ab alio, non videtur magis huic, quàm illi fides adhibenda, & conſequenter debet recurri ad Græcos pro veritate. Reſpondeant quibus, ideſt, quibus Latinis libris debeat fides adhiberi. Et in hoc nunquam concordarent: quia quilibet aſſerebat libros eccleſiæ ſuæ eſſe veros. Potius ergo conſentirent veritatem eſſe in Græcis, quàm quòd vna eccleſia Latinorum diceret ſe corruptos habere libros, & quòd alia illos veros habebat. Etiam quia dato, quòd velint concordare, quibus libris potius fides adhiberetur, non ſtabat: quia nõ erat ſufficienter probatum, an iſti potius, quã illi veri eſſent. Vnde neceſſe erat recurri ad Græcos, de quorũ veritate non dubitabatur. *Tot enim ſunt penè exemplaria, quot codices.* Iſta erat cauſa quare Latinis codicibus non erat adhibenda fides: quia quilibet liber diſcordabat ab altero. Nam quando ſunt multi libri, & omnes concordant, ſunt multi codices, & vnicũ exemplar: ſicut nunc eſt in Biblijs noſtris, quia omnes concordant. Quando autem quilibet liber diſcordat ab alio, tot ſunt exemplaria, quot codices, quia exemplar eſt liber, per quem alij tranſcribunt. Cùm autem libri inter ſe diſcordant, vnus non eſt tractus ab alio: ideo non eſt vnus liber exemplar alterius, ſed quilibet per ſe eſt exemplar. *Sin autem veritas eſt quęrenda de pluribus.* Eſt ratio longa vſque ad illum locum: neque ego verò. & continuatur arg. ſcilicet. Si non eſt quærenda veritas de pluribus, cùm non concordent, neceſſe eſt, quòd recurratur ad eum locum, vbi eſt totaliter concordia, ſcilicet, ad Græcam originem, & exinde corrigantur omnes errores Latinorum librorũ. *Cur non ad Græcam originem reuertentes.* Ideſt, cur non reuertemur ad libros Græcos, cùm in Latinis non ſit cõcordia? Quaſi dicat. Nihil eſt, ꝙ hoc prohibeat. Et dicitur ad Græcam originem, quia libri Græci fuerunt origo Latinorum. Nam etiam iſti, qui nunc corrupti erant, de Græco originem traxerant, eo ꝙ totum nouum teſtamentum ab ipſis ſuis auctoribus in Græco ſcriptum eſt, præter Matthæũ, qui ſcripſit in Hebręo, vt patet infra in litera. Ideo neceſſe fuit, quòd cùm primò nouum teſtamentum ſcriptum eſt in Latino, haberetur in Græco. *Eaque, vel à vitioſis interpretibus male edita.* Hic ponuntur tres modi corruptionum, qui fuerunt in libris Latinis, & omnes illos dicebat Hieronymus ex Græco corrigendos. Primus eſt per interpretes vitioſos. Vocãtur interpretes illi, qui primò de Græco in Latinum verterunt nouum teſtamentum. Et aliqui iſtorum non bene intelligentes linguã Græcã transferendo errauerunt, vel fortè quia nõ erat eis copia linguæ Latinæ, & quòd in Græco intellexerunt non valuerunt in Latino competenter exprimere: vt ſignificaretur idem, quòd erat in Græco. Et iſti vocantur vitioſi interpretes. *Vel à præſumptoribus imperitis emendata peruerſius.* Iſte eſt ſecundus modus erroris, ſcilicet, per emendatores imperitos. Et vocantur iſti præſumptores, quia ſupra vires ſuas facere auſi ſunt, & male fecerunt, quod facere neſciebant. Et dicitur emendata peruerſius: quia plus corruperunt iſti præſumptores emendando: quàm corruperant interpretes transferendo. Iſti præſumptores errauerunt tripliciter: vno modo, quòd aliqua ſcripta à primis interpretibus viſa ſunt eis non conuenire, & mutauerunt ea, vt voluerunt. Secundò, quia iſti legebant libros Euangeliſtarum, & cùm eorum primum legiſ-

Tres modi corruptionum in libris Latinis.

A ſent, & venirent cæteri in manus eorum, videntes eos diſcrepare, putantes fuiſſe hoc ex errore ſcriptoris emendauerunt omnes ad ſimilitudinem illius, quem primò legerant, ita ut omnia, quæ habentur in Matthæo ponerentur in Marco, & quæ habentur in Luca ponerentur in Ioanne, & è contrario. Et iſte fuit grauiſſimus error. Tertiò modo errauerunt, quia cùm inuenirent multos Euangeliſtas dicentes eandẽ ſententiam per diuerſa verba, & alij breuius, & alij lõgius, emendauerunt omnes ad exemplar vnius, vt eadem verba contineret. Duos modos vltimos corruptionis ponit infra Hieronymus de his tribus. *A librarijs dormitantibus, aut addita ſunt, aut mutata, corrigimus.* Et iſte eſt tertius modus errandi, ſcilicet, per librarios
B dormitantes, ideſt, alij quando ſcribũt, dormiunt, ſiue non aduertunt ad exemplaria, & corrumpunt libros addendo, aut mutando, aut ſubtrahendo. Et dicit Hieronymus. Cur non corrigimus addita mutata à vitioſis interpretibus, & cętera reuertentes ad Græcam originem, ideſt, ad libros Græcos. *Nec verò ego nunc de veteri diſputo teſtã.* Hic reſpondet Hieronymus tacitæ quæſtioni: quia dixerat, quòd libri Latini deberent corrigi ex Græcis, aliquis diceret. Tu dixiſti contrarium nolens adhibere fidem ſeptuaginta interpręṫibus, qui in Græco ſcripſerant: ſed dixiſti neceſſariam eſſe aliam translationem ex Hebræo, vt patet in prologo ſuper Geneſim, qui incipit. Deſiderij mei. & in prologo ſuper Paralipom. qui incipit. Si ſeptuaginta:
C ita nec nunc fides Græcis exemplaribus danda eſt. Reſpondet Hieronymus, quòd illud fuit verum quantum ad vetus teſtamentum, quod interpretes de Hebræo in Græcum tranſtulerunt. Et nunc non loquimur de veteri, ſed de nouo teſtamento, in quo fides Græcis exemplaribus danda eſt. Ratio patet immediatè. Quod à ſeptuaginta ſenioribus in Græcã linguam verſum, ſcilicet, vetus teſtamentum in Hebræo habebatur ab origine ſua, quia in Hebræo ſcripſerunt auctores primi: ſeptuaginta ſeniores, qui vocantur ſeptuaginta interpretes ad preces Ptolomæi Philadelphi Regis Aegypti de Hebræo in Græcum tranſtulerunt. De iſta translatione, & de eis, quæ circa eam acciderunt, declaratum eſt in prologo Hieronymi
D ſuper Geneſim, qui incipit. Deſiderij mei. Et in prologo ſuper Paralipom. qui incipit. Si ſeptuaginta. Tertiò gradu ad nos vſque peruenit, ideſt, vetus teſtamentum peruenit tertio gradu vſque ad nos, ſcilicet, tres æditiones factæ ſunt, prima ab ipſis auctoribus veteris teſtamẽti, & iſta fuit in Hebræo. Secũda à ſeptuaginta interpretibus, & iſta fuit de Hebræo in Græcũ. Tertia fuit de Græco in Latinum facta de translatione ſeptuaginta interpretum. Et iſta non habuit à principio vnicum translatorem, quia multi de Græco in Latinum tranſtulerunt, & in diuerſis eccleſijs varia exemplaria habebantur, vt ait Hieronymus in prologo ſuper Paralipom. qui incipit. Si ſeptuaginta. & ſic venit ad nos. Tertiò gradu vetus teſtamentum.
E In hoc fundatur ratio Hieronymi, ſcilicet. Non eſt eadem ratio de fide Græcorum exemplariũ quãtum ad nouum, & quantum ad vetus teſtamentum: quia ſemper pro veritate librorum recurrendum eſt ad prima exemplaria, quæ primò ædita ſunt. Vetus autem teſtamentum non fuit prius æditum in Græco, ſed in Hebræo, & de Hebræo in Græcũ, & de Græco in Latinum: ideo quando dubitatur de veritate alicuius libri in veteri teſtamento, non eſt recurrendum ad Græca exemplaria, ſed ad Hebræa: quia ibi eſt origo. Si autem eſt dubium de veritate alicuius libri in nouo teſtamento, non poteſt recurri niſi ad Græca exemplaria, quia in Græco ab ipſis auctoribus totum nouum teſtamentum præter Matthæum ſcriptũ eſt. Et ſic nõ

De interpretibus ſacrę ſcripturę.

habet locum calumnia æmulorum, ꝙ prius diceret F
Hieronymus Græca exēplaria eſſe corrupta, & nūc di
cat ad illa recurrendū. *Non quero quid Aquila quid Sym-
machus ſapiant*. Ad eandem rationem pertinet. Quaſi
dicat: quando ego loquebar de veritate librorum ve-
teris teſtamenti, quærebam an interprætatio ſeptua-
ginta ſeniorum eſſet conueniens. & quomodo cum
illa cōcordaret, vel diſcordaret ęditio Aquilæ, & quo-
modo concordaret æditio Symmachi, & Theodotio
nis, qui omnes fecerunt varias translationes de He-
bræo in græcum, & translationes iſtorum à multis
recipiebātur: & Origenes in translatione Bibliæ, quā
fecit, poſuit veritatem hebraicam in vna columna, &
in alia translationem ſeptuaginta, & in alia æditio-
nem Aquilæ, in alia Theodotionis, in alia Symmachi, G
& in alia translationem aliam, & ſic in eodem libro
erant ſex translationes, ideo vocabatur liber ille exa-
plarum, ideſt, ſex columnarum. De quo ſatis declara-
tum eſt in prologo Hieronymi ſuper Ioſue, qui inci-
pit: Tandem finito. Cōtra æditiones Aquilæ, Symma
chi, & Theodotionis, & contra vulgatam æditionē,
& omnes alias ſæpe Hieronymus arguit, quando agit
de libris veteris teſtamenti, oſtēdens ꝙ omnibus illis
exiſtentibus, adhuc erat neceſſaria aliqua translatio ex
Hebræo: quia nulla earum concordabat olno literæ
hebraicæ. Aquila, de quo hic dr̄, fuit quidā Iudæus de
inſula Helleſponto, iō vocatur Aquila Pōticus. Iſte fe
cit ſecundā translationē Bibliæ, quia prima fuerat fa-
cta à ſeptuaginta interprætibus. Floruit autē Aquila H
quaſi anno centeſimo quintodecimo à Chriſti natiui
tate, de quo Iſidorus lib. Etymologiarum ſub Helio
Adriano Imperatore. Symmachus fuit quartus Biblię
translator. Nam ante eum Theodotiō tranſtulerat, &
fuit ſub Seuero Pertinace Imperatore, quaſi anno à
Chriſti natiuitate centeſimo nonageſimo. De hoc
Euſebius in libro hiſtoriæ Eccleſiaſticæ. *Quare Theodo
tion inter nouos, & veteres medius incedat*. Quaſi dicat:
etiam nunc non diſputatur quare Theodotion ſe ha-
beat medius inter nouos interprætes, & veteres, ſcili-
cet, iſtud pertinet ad vetus teſtamentum. Et de iſtis
translationibus ſolennius habemus diſputare, quan-
do agemus de veritate translationum veteris teſtamē
ti, nunc autem de nouo agitur, ideo non aduertimus I
ad iſtos, nec exemplaria Græca damnamus, ſicut quā-
do loquebamur de iſtis, quia agebamus tunc de vete-
ri teſtamento. Iſte Theodotion fuit Epheſinus tertius
Bibliæ translator, cuius translatio à ſeptuaginta inter-
prætibus modicum diſcordat, licèt multa interdum
iſte addat, quæ non habentur apud Hebræos. Sicut pa
tet in Daniele. Ideo Hieronymus ſignat ibi quæ ſunt
illa, quæ habentur in Theodotione. De hoc Auguſt.
18. de ciuitate Dei, Et dicitur eſſe iſte medius inter no
uos & veteres, quia magis concordabat cum ædi-
tionibus nouis Latinorum, quæ habebantur tpe Grę-
gorij, & cum veteri translatione ſeptuaginta interpræ
tum, quàm alij interprætes, & q̄ alij translatores. Et ſic
medius inter vtroſque incedebat. *Sit illa vera interprę
tatio, quam apoſtoli probauerunt*. Ideſt, approbauerunt, K
quaſi dicat: non curemus nunc de veteris teſtamenti,
nec de comparatione trāslationis ſeptuaginta ad A-
quilam, Symmachū, & Theodotionem, & alias tranſ-
lationes: ſed ſit vera, ideſt, habeatur pro vera illa inter-
pretatio, quam apoſtoli approbauerunt: quia magis
credendum erat apoſtolis, quam cuicunque hominū.
Ideo illa translatio, quæ magis concordauerit dictis
eorum eſt verior. Iſtam rationem ponit Hieronymus
in ꝓlogo ſup Geneſim. ſ. Deſiderij mei, & in ꝓlogo:
Si ſeptuaginta, ſuper Paralip. ad probandū, ꝙ ſua tranſ-
latio erat verior, q̄ oēs aliæ, & potiſſimè, q̃a translatio
ſeptuaginta interpretum, quæ maximæ auctoritatis
habebatur, ſcilicet, Chriſtus, & apoſtoli in libris noui
teſtamenti allegauerunt multa dicta veteris teſtamen
ti. Et oſtēdit Hieronymus, ꝙ multa eorum non habē-
tur in Biblia ſeptuaginta interpretum, ex quo appa-
ret, ꝙ ſeptuaginta non plenè interpratati ſunt, vel eo-
rum æditio per ſucceſſionē erat corrupta, ideo ꝙ eſ-
ſet neceſſaria alia de Hebræo. Et ita fuit ſua, in qua ha
bentur omnia illa teſtimonia, quæ Chriſtus, & apoſto
li de veteri teſtamento allegauerunt. *De nouo nunc lo-
quor teſtamento*. Quaſi dicat: non habet locum calum
nia æmulorum: quia nunc non loquor de veteri teſta-
mento, in quo dicebam non ſufficere exemplaria grę
corum: ſed loquor de nouo, in quo ſufficiunt. *Quod
Gręcum eſſe non dubium eſt*, Ideſt, totum nouum teſta-
mentum eſt græcum, ideſt, ſcriptum primò in Græ-
co ab ipſis ſuis auctoribus. Et dicit non eſſe dubium
ad differentiam Matthæi, de quo etiam aſſerebatur,
quia in Græco ſcripſerat, ſcilicet, quòd primò ſcripſe-
rat in Hebræo, deinde in Græco. Et ſic totum nouum
teſtamentum habebatur in Græco. Hoc tamen dicit
Hieronymus dubium eſſe in libro de Illuſtribus viris.
cap. de Matthæo, quia ipſe vidit exemplar Matthæi
in Hebræo in famoſa bibliotheca Cæſarienſis quam
fecit Pamphilus martyr, & in Græco videre nunquā
potuit. *Excepto apoſtolo Mattheo*. ſcilicet, iſte ſolus ſcri-
pſit in Hebræo. *Qui primus in Iudæa* Euangelium Chri
ſti hebraicis literis ædidit. Matthæus fuit primus in-
ter omnes ſcriptores Euangeliorum, & ſcripſit in Iu-
dæa in Hebræo, cùm vellet tranſire ad gentes. De
quo declaratum eſt in præcedenti prologo. De aliis
tribus Euangeliſtis quomodo veriſimile fuerit eos
ſcripſiſſe in Græco, declaratum fuit, ſupra in prolo-
go noſtro in quadam quæſtione. *Hoc certè cùm in noſtro
ſermone diſcordat*. Reddit ad concluſionem ſuam
poſtquam interpoſuerant reſponſionem ad tacitam
calumniam æmulorum, dicens: quod cùm in ſermo
ne noſtro, ſcilicet, Latino libri diſcordent, neceſſe eſt
veritatem inquiri in fonte, ſcilicet, in Gręcis exempla
ribus, unde Latina tranſcripta ſunt. & in diuerſos ri-
uulorum tramites ducti. i. libri noſtri diſcordant, & ua
dunt diuerſis uiis: quia unus non redit ad alium. Eſt
metaphora de fonte, & fluminibus: quia interdū ex
vno fonte naſcuntur plura flumina, uel torrentes par-
uuli, qui habent diuerſos tramites, i. alueos, & nunquā
concurrunt. Ideo ſi quis uellit uidere, ubi coniungun-
tur, non oportet, ꝙ ſequatur deſcenſum aquarū, q̃a
ſic nunquam inueniet eos conuenire: ſed redeat ad
fontem, & ibi inueniet omnes illos alueos concurre-
re, & continuari capiti fontis. Ita de libris Latinis, quia
eorum origo non eſt in Latino, ſed à Græco quantū
ad nouum teſtamentum, & ipſi inter ſe diſcordant,
quaſi euntes per diuerſos tramites. Non oportet ſe-
qui illos, quia nunquam ſic reperietur concordia,
ſed recurratur ad originem, ſcilicet, ad Gręcum, &
ibi poterunt conuenire in fonte, ſcilicet, reformando
quemlibet ad ſimilitudinem ſuæ fontis. *Vno de fonte
Quærendum eſt*. Hoc dicebat ſuperius, ſcilicet, de libris
Latinis non poteſt ueritas quæri, quia non apparet,
cur potius iſtis, quàm illis credendum ſit, cum tot
ſint exemplaria, quot codices: ſed veritas ibi quæren
da eſt ubi eſt unitas, ideſt, concordia: ideo uno de fon
te, ideſt, non de pluribus fontibus, & iſte fons eſt in
Græcis exemplaribus, quæ inter ſe concordabant, &
erant omnia unum exemplar, licèt eſſent multi co-
dices. *Prætermitto eos codices*. Reſpondet tacitę quę-
ſtioni, quia dixerat, quòd ueritas non erat quęrenda
de Latinis, ubi erat tanta diuerſitas: ſed de Græ-
cis. Diceret eis aliquis, ꝙ inter Gręcos codices erat di-
ſcordia, quia exēplaria Luciani, & Heſychij diſcorda
bāt in Græco à ceteris libris. Dicit Hierony. ꝙ ipſe p-
tenuit-

termittit iſtos libros, ideſt non curauit de eis, nec curãdum eſt: quia pauci, & peruerſi homines curabant de illis. Cæteri autem Græci codices inter ſe conſonant, & ad illos recurrendum eſt. *Quos à Luciano, & Heſychio nuncupatos.* Ideſt iſti codices, qui à cœteris diſcrepabãt, nominabantur Luciani, & Heſychij. Vterque enim modum nouum trãſlationis fecit tam in nouo, quàm in veteri teſtamento, vt patet in litera. Lucianus fuit quidam presbyter vrbis Antiochiæ in Græco ſatis peritus: cuius aliqua opera in ſacra ſcriptura manebant etiam tempore Hieron. & iſte fecit æditionem in nouo, & in veteri teſtamento addendo in vtroque, vt dicitur hic. Non tamen iam recipiebantur exemplaria ſua, niſi à paucis. De hoc Hierony. in libro de Illuſtribus viris Capi. de Luciano. Heſychius fecit alia exemplaria, ſicut Lucianus: ſed iſte non fuit ita vir famoſus: ideo de eo non habetur apud auctores, ſicut de Luciano. *Paucorum hominum aſſerit peruerſa contentio.* Probat quomodo de iſtis non ſit curandum: quia paruę auctoritatis erant apud Græcos: cùm nulli, niſi pauci homines, & peruerſi, & pertinaces illos codices ſuſciperent. Omnes autem eccleſiæ alia exemplaria tenebãt, quæ inter ſe concordabant. Et ab illis dicit Hiero. veritatem accipiendam. *Quibus vtique nec in veteri inſtrumento.* Eſt ratio longa vſque ad illum locum. *Igitur hoc præſens.* In qua declarat, quomodo non habuerunt Lucianus, & Heſychius auctoritatem ſcribendi, nec potuerunt recipi ſcripta ſua, dicens quòd in veteri teſtamẽto, ideſt, in libris eius non potuerunt aliquid emendare poſt ſeptuaginta interpretes, & in nouo teſtamẽto nihil profuit eis id, quod addiderũt, ſcilicet, quia nõ receptum eſt: eo quòd eccleſia ſciebat iam id non eſſe de veritate ſacræ ſcripturæ. Et dicitur in veteri inſtrumento, ideſt, in veteri teſtamento: ſic vocat illud Hier. ſæpe, vt patet in Epiſtola ad Paulinum. Et vocatur inſtrumentum ab inſtruendo, quia inſtruit nos, ideſt, informat de veritate. Ita in iudicio vocantur inſtrumenta illa ſcripta, quæ in forma publica producuntur in iudicio, & faciunt fidem: & per illa iudex inſtruitur de veritate rerum, de quibus agitur. *Poſt ſeptuaginta interpretes emendare quid licuit.* Ideſt, quantum ad libros veteris teſtamenti non licuit iſtis emendare aliud poſt tranſlationem ſeptuaginta interpretum, ſcilicet, quia illa recepta erat per omnes eccleſias, & erat magnæ auctoritatis, vt ait Hiero. in prologo. Si ſeptuaginta. ſuper Paralipom. Ideo iſtis non daretur fides emendantibus trãſlationem ſeptuaginta interpretum, ſed obijcietur contra Hierony. quia ipſe poſt tranſlationem ſeptuaginta interpretum fecit nouam tranſlationem oſtendens illam eſſe defectuoſam. Et hoc conquerebantur æmuli contra eum: vt patet quaſi in omnibus prologis, ideo licuit Luciano, & Heſychio emendare vetera, ſicut ei licuit, vel non licuit Hieron. poſt ſeptuaginta interpretes facere aliam tranſlationem. Dicendum, quòd non eſt veriſimile, quòd Hiero. non emendauit tranſlationem ſeptuaginta interpretum, ſed fecit aliam nouam de Hebræo, non emendando interpretes, nec aduertendo ad eos. Et illud licuit: ſic nec ipſe accuſat Aquilam, Symmachũ, & Theodotionẽ, quia fecerunt æditiones diſtinctas ab interpretatione ſeptuaginta, quia non corrigebant eos. Lucianus autem, & Heſychius voluerunt emendare tranſlationes ſeptuaginta, non faciendo nouam tranſlationem de Hebræo, ideo non licuit eis, ideſt, non profuit, quia nõ reciperentur in auctoritatem contra ſeptuaginta interpretes. *Nec in nouo profuit emendaſſe.* Ideſt, etiam non profuit eis emendare nouum teſtamentum, ideſt, libros noui teſtamenti. Nam iſti addiderunt aliquid in libris, quos fecerunt, & non profuit eis, quia ipſi fecerant, vt eccleſia reciperet libros ſuos tanquam vera

Sacra ſcri. dicitur inſtrumentum ab inſtruendo.

A exemplaria noui teſtamenti: & eccleſia non recepit cognoſcens ea, quæ ipſi addiderant non eſſe de textu ſcripturæ. *Cum multarum gentium linguis ſcriptura ante tranſlata doceat falſa eſſe quæ addita ſunt.* Ideſt, voluerant iſti fallere eccleſiam innuẽtes, quòd ſui libri continebant puram veritatem ſacræ ſcripturæ, non recepit tamen eccleſia libros ſuos, quia cùm ante hoc totum nouum teſtamẽtum ſcriptum eſſet per totum orbem in varijs linguis, cùm legerunt exemplaria Luciani, & Heſychi, inuenientes in eis plura eſſe quàm fuerant in antiquis codicibus, quos eccleſia à principio ſuſceperat, viderunt clarè falſa eſſe, & ab iſtis conficta, quæ addita fuerant.

B *An Lucianus, & Heſychius peccauerint faciendo iſta exemplaria. Quæſt. VI.*

QVAERITVR, an Lucianus, & Heſychius peccauerunt faciendo iſta exemplaria noui, & veteris teſtamenti, de quibus dicitur hic. Aliqs dicet, ꝙ hoc expeditum eſt, cùm in præcedenti prologo in quadam quæſtione dictum eſt grauiter peccaſſe illos, qui vltra quatuor Euãgeliſtas euangelium ſcripſerant. Sed videtur, quòd non ſequatur ex hoc iſtos peccaſſe, quia non eſt ſimile. Primò quia illi ſcripſerunt textum euangelij, iſti autem non ſolum textum, ſed multa alia addiderunt, quæ aliquo modo declararent ſcripturam: & ſic bene fecerunt, quia qui C elucidant eam, vitam æternam poſſidebunt Eccl. 24. Secundò, quia illi, qui ſcripſerant euangelia ſub nominibus Apoſtolorum, vt ſic auctoritatem conſequerẽtur, & erant falſarij, & intendentes nocere eccleſiæ, cũ plerique eorum eſſent hæretici & intenderent hæreſes ſuas ex hoc confirmare miſcendo eas euangelijs: iſti autem ſub nominibus proprijs ſcripſerunt: vnde & exemplaria eorum vocabantur codices Luciani, & Heſychij, vt patet ſupra in litera, ergo non peccabant. Tertiò quia licuit Hieron. facere tranſlationem in veteri, & emendationem ſeptuaginta interpretum, vt patet in Prologo. Si ſeptuaginta. ſuper Paralipom. & in nouo teſtamento emendationem, vt patet hoc, ergo licuit iſtis. Dicendum, quòd iſti videntur peccaſſe cudendo iſtos codices. Nam dicit hic, quòd non licuit D eis poſt ſeptuaginta interpretes emendare quidquam in veteri, nec in nouo profuit emendaſſe. Item quia ſi iſti bene feciſſent, eccleſia ſuſcepiſſet eos, uel ſaltẽ non reieciſſet: & tamen repulerat eorum codices cùm dicatur hic, quòd codices illorum paucorum hominũ aſſerit peruerſa contentio. Item quia ſi iſti codices fuiſſent boni, dato quòd eccleſia non poneret eos in canone ſuo dando illis tantam auctoritatem, ſaltem non eſſet illicitum legi apud quoſcunque homines: ſicut eſt nunc de libris Doctorum, qui non ſunt in canone, leguntur tamen. Sed etiam illi, qui eos legunt E iudicantur peruerſi: ergo mali libri ſunt. Dici poteſt, ꝙ Lucianus, & Heſychius, aut ſcripſerunt iſtos libros tãquam hiſtoriam, ſacræ ſcripturæ ponendo textũ eius, & addendo aliqua uerba ad declarationem, aut ſcripſerunt eos tanquam ipſum textum ſacræ ſcripturæ, & exemplaria Euangeliſtarum. Si primo modo licebat eis, quia ſic facit Hiſtoria Scholaſtica, quæ ut plurimũ textum ponit interponendo pauca ad declarationem. Si ſecundo modo illicitum erat, quia nulli licet in ſacra ſcriptura addere, aut minuere, quia præiudicat ſpiritui ſancto, quia ea quæ homo addiderit poſſunt eſſe falſa, & admiſcebitur falſitas ueritati ſpiritus ſancti. Ideo comminatur Spiritus ſanctus mala eis, qui quicquam addiderint aut ſubtraxerint ſacræ ſcripturæ Apoca. 22. Iſti uidentur tenuiſſe ſecundum modum, ſcilicet, quia uoluerunt quòd libri ſui haberentur ut uera

Arguitur 1. pro parte affirmatiua.

Reſponſio principalis.

ra

ra originalia Euangeliſtarum: non quòd ſe Euangeli- F
ſtas aſſererent, ſed quòd innuebant Euangeliſtas ſic
ſcripſiſſe, ſicut ipſi in ſuis codicibus ſcripſerant. Ideo
volebãt codices ſuos eſſe textum ſacræ ſcripturæ. Hoc
innuit Hieron. cùm ait, quòd nihil profuit eis in nouo
teſtamento aliquid emendaſſe, quia eccleſia vidit falſa
eſſe, quæ addita fuerant: Si tamen ipſi non ſcripſiſſent
codices ſuos tanquam textum, eccleſia non iudicaſſet
falſa eſſe, quæ addita fuerant, quia quando quis ſcribit
per modum gloſſæ, etiam ſi multa ponat, quæ non
ſunt in ſacra ſcriptura, dum tamen non ſint manifeſtę
hæreſes, eccleſia non curat de hoc. Item quia cùm di-
cat Hieron. quòd non profuit eis emendaſſe: innuit ꝙ
volebant codices ſuos recipi ab eccleſia tanquam tex-
tus. Et in hoc non profuit, quia eccleſia videns falſa eſ- G
ſe, quæ addita fuerant, non ſuſcepit illa. Et ſic pecca-
bãt volẽdo de proprijs addere in ſacra ſcriptura, quod
nulli licet niſi Spiritui ſancto. Ad primum in contra-
rium: dicendum quòd ſimile eſt inter iſtos & illos:
quia ita iſti ſcripſerunt textum ſicut illi, quia nolebant
Reſponſio ad primum. codices ſuos eſſe textum euangeliorum. Et cùm dici-
tur, quia addiderunt, & erat iſtud ad declarationem:
dicẽdum, quòd iſtud magis nocuit, quia ſi ſolum tex-
tum ſcripſiſſent, non ſequeretur error, ſed addiderũt:
& additum non fuit per modum gloſſæ, ſed per mo-
dum textus: & non declarat præcedentia, ſed addit
noua ſuper illa: & quanto ſic plura adduntur, tanto
maior error eſt. Ad ſecundum dicendum, quòd li-
cèt non vſurpauerunt ſibi iſti nomina Apoſtolorum, H
Reſponſio ad ſecundũ. ſcripſerunt tamen tanquam codices ſui verè contine-
rent ea, quæ Euangeliſtæ ſcripſerant. Et tunc idem er-
ror ſequebatur, ſicut ſi vſurparent nomina Apoſtolo-
rum, quia nihil differt, quòd quis ſcribat hiſtoriã euan
gelicam, cui miſceat aliqua falſa, & dicat illam ſcriptã
à Bartholomæo, vel Andrea, qui nullum euangelium
ſcripſerunt, quàm quòd dicat ſcriptam à Marco, vel
Matthęo, qui euangelia ſcripſerunt: immo deterius eſt
dicere ſcriptam illam à Marco, vel Matthæo, quia ſi
dicat ſcriptam illam à Bartholomęo, vel Andrea, cum
non conſtet iſtos ſcripſiſſe euangelia, dubitabitur de
illa ſcriptura, & non poterit multum nocere, quia nõ
recipietur communiter. Si verò dicat ſcriptam illam à
Marco, vel Luca, cùm conſtet iſtos ſcripſiſſe euãgelia, I
erit iſtud veriſimilius, & magis poterit nocere. Ad
tertium dicendum, quòd Hier. licuit tranſlationem
facere veteris teſtamenti, quia fideliter agit, nihil ad-
dens, aut ſubtrahens, aut mutans de ſententia: iſti au-
tem multa addiderunt tam in nouo, quam in veteri
teſtamento, quod non licebat: vt patet in litera. Cùm
Reſponſio ad tertium. autem dicitur, quòd Hieronymus fecit emendationẽ,
ſeptuaginta interpretum: dicendum quòd non emen
dauit eorum tranſlationem addendo, aut ſubtrahen-
do: ſed quia vitio librariorum erat illa tranſlatio iam
corrupta, emendauit illam Hieron. ſiue correxit, non
quidem ipſam tranſlationem, ſed libros qui eam non
bene cõtinebant, vt colligitur eodem prologo, & pro-
logo Euſæbi. Hier. ſuper Paralipom. Cùm autem di-
citur, quòd fecit correctionem in nouo teſtamento, K
dicendum quòd fecit eam auctoritate Damaſi Papæ:
& licuit eam facere. Etiam quia Hieronymus nihil
addidit corrigẽdo, ſed ſolùm libros latinos corruptos
redegit ad formam Græcorum exemplariorum, in
quibus pura veritas continebatur, iſti autem multa ad-
diderunt, ideo non fuit ſimile de Hieronymo.

Igitur hæc præſens præfatiuncula polli-
cetur quatuor tantum Euangelia, quorum
ordo eſt iſte, Matthæus, Marcus, Lucas, & Io-
annes, Codicum Græcorum emendata col-
latione, ſed veterum, quæ ne multum à le-
ctionis latinæ conſuetudine diſcreparent,
ita calamo imperauimus: vt bis tantum, quæ
ſenſum videbantur mutare, correctis, reli-
qua manere pateremur, vt fuerant.

Igitur hęc pręſens, hic ponitur ſecũdum principa-
le. ſ. operis executio, & diuiditur in duo, primo ponun-
tur correcta euangelia, deinde canones apponuntur,
ibi. *Canones quoque.* Circa primum dicitur. *Igitur hęc prę-
ſens præfatiuncula pollicetur tantum quatuor euangelia.* i. iſte
prologus nihil promittit niſi emẽdationem quatuor
euangeliorum. Verum eſt, ꝙ totum nouum teſtamen
tum erat corruptum in latinis exemplaribus, licèt non
tantum ſicut euangelia, & totum illud Hieron. corre-
xit. Sed pro nunc non petebatur niſi correctio euange
liorum, & illa facta eſt. Cauſa autem quare euangelia
magis corrupta erant quàm alij libri noui teſtamenti
fuit, quia euangelia ſunt quatuor, & imperiti correcto
res, vel potius præſumptores miſcuerunt cuilibet Eu㗊
geliſtæ ea, quæ in alijs inueniebant, & ſic oĩa erant cõ-
fuſa, vt patet. ĩ. in litera. Cęteri aũt libri noui teſtamen
ti ſunt ſimplices. ſ. quia vnus nõ cõcordat cũ alio: ideo
non potuit vnus cum alio cõfundi. Et ſic ſolùm erant
ibi errores interp̃tum eorum, qui primo de Græco in
latinum tranſtulerunt, & errores librariorũ: in euange
lijs aũt erãt tres modi errorum, quos ſ̃ declarauimus.
Quorum ordo iſte eſt. Matthæus, Marcus, Lucas, & Ioannes.
ſ. ordo Euangeliſtarum eſt iſte in duobus. ſ. Primò fuit
iſte ordo in ſcribendo, quia prior ſcripſit Matth. dein-
de Marcus, poſtea Lucas, vltimo Ioã. vt patet in ſequẽ-
ti prologo, qui incipit. Plures fuiſſe. Scdò fuit iſte ordo
in canone, quia taliter ordinantur qualiter hic noĩati
ſunt. Nã nõ potuit in eis aſſignari alius ordo niſi ordo
tpis in ſcribendo, vt declaratum fuit ſupra in prologo
noſtro in quadam quęſtione. *Codicum gręcorum emenda-
ta collatione.* i. iſta præfaciuncula pollicetur. i. promittit
quatuor euangelia emendata collatione codicũ Græ-
corum. i. per cõparationem, vel collationẽ cũ Græcis
codicibus, quia emẽdatio nõ fuit alia niſi ꝙ latina exẽ
plaria cõferrentur cũ Græcis, & ubi latina diſcordarẽt
a Græcis corrigerent per græca, q̃a in illis erat veritas.
Sed veterum, i. licèt corrigamus latina exẽplaria p̱ gręca,
non corrigemus p̱ quælibet gręca, ſed ſolũ per vetera.
Hoc dr̃ vno modo ad drãm codicũ Luciani, & Heſy-
chij, qui erant noui codices inter græcos, & multa ad-
diderant, q̃ falſa erant. Et de his dixit. ſ̃. Hier. p̃termitto
eos codices, quos à Luciano, & Heſychio nũcupatos
paucorum hoĩum aſſerit peruerſa cõtentio, & quia p̱
iſtos nõ intendebat emendare dixit, ꝙ nõ emendaret
niſi per ueteres codices. Aliter dr̃ hoc, quia ẽt inter il-
los codices qui ab oĩbus gręcis recipiebantur, veracio-
res erãt ueteres q̃ noui, quia librarij, vel correctores nõ
poſſunt ueteres libros corrigere, quia nõ hñt per quid,
nouos aũt p̃ñt corrumpere, quia hoc facile eſt. Iõ non
eſt poſſibile in libris hiſtoricis, quales ſunt libri Sacræ
ſcripturæ ueraciores eſſe cõiter nouos, quã ueteres. Et
iſtud eſt apud oẽs gentes. Nam ẽt apud Hebræos, qui
hñt exemplaria ualde ueracia, libri ueteres ueraciores
ſunt, q̃ noui. Vnde Ioſue. 21. deficit nunc in oĩbus Bi-
blijs Hebręorũ vnus verſus, qui habẽ in Biblijs latinis,
& Rab. Dauid Kimhi, dicit ſe vidiſſe in antiquis Biblijs
illũ uerſum. Ita ergo apud græcos ueteres codices ue-
raciores eſſe quàm noui: ideo per ueteres ſolũ uoluit
Hieron. emendare latinos. *Quæ ne multum à lectionis la-
tinæ conſuetudine diſcreparent.* Eſt ſententia longa uſq; il-
lum locum. *Canones quoque.* Eſt ſenſus, ꝙ Hier. uoluit
dare illa quatuor euãgelia emẽdata, ne tñ oĩno diſcre-
parent

parent iſta ab illis, quæ prius fuerant noluit omnino conformare Græcis exemplaribus in verbis, & in modo loquendi: ſed ſolùm ſeruata veritate quantum potuit, permiſit, quòd libri Latini manerent, ſicut prius fuerant. Et ſic illa ſolùm, quæ nec in uerbis, nec in ſententia, poterant concordare Græcis codicibus emendauit. Alia autem, licèt in verbis, & in modo loquendi à Græcis diſcreparent codicibus: cùm tamen ſententia eadem eſſet, permiſit manere, vt prius fuerant. Et dicitur quæ, ideſt, illa Euangelia, quę ego dabo emendata, ne multum diſcreparent à conſuetudine lectionis latinæ, ideſt, à conſuetudine iſtorum librorum, qui nunc habentur apud Latinos. *Ita calamo temperauimus*, ideſt, temperauimus modum noſtrum loquendi. Et figurata locutio.

Temperantia.

Temperantia enim eſt uirtus, qua deſideria illicita ſecundùm tactum, & guſtum refrænantur, ne ſequamur illa, quantum ad ea inclinamur. Ita Hieronymus cū nunc emendaret Latinos codices per Græcos, inclinabatur ad ſequendum omnino ſentētias, & verba, & genus ſcribendi Græcorum, tenuit tamen ſe, vt non ſequeretur omnino illos, ſed ſolùm quantum ad ſententias. De verbis autem, vel ſcribendi genere, ſæpe non curabat, ne multum diſcreparet à conſuetudine Latina. Et hic eſt temperare calamum, ideſt, non permittere eum omnino ire poſt Græcos. *Vt his tantum, quæ ſenſum videbantur mutare, correctis, reliqua manere pateremur, vt fuerant*, ideſt. Solùm correximus in libris Latinis ea, quæ videbantur mutare ſenſum à ueritate Græcorum: reliqua autem licèt in verbis, & ſtylo diſcordarent, permiſimus manere in Latino, ſicut prius fuerant.

Quomodo poterat facere Hieronymus, quòd in libris Latinis aliquid remaneret ſicut prius. Quæſt. VII.

QVAERITVR, quomodo potuit Hieronymus facere, ꝙ in libris Latinis aliquid maneret, ſicut prius fuerat: quia videtur ꝙ neceſſe erat, omnia mutari, ita ut nihil maneret ſicut prius: quia taliter erant corrupti libri Latini, quòd ſalua ueritate nihil poterat in eis manere ſicut prius. Nā præſumptores imperiti cùm legiſſent primùm unum Euangeliſtam, & poſtea cæteros, quidquid habebatur in uno ponebant in cæteris, & quidquid in omnibus habebatur, ponebant in uno: etiam quādo eadem ſententia reperiebatur apud plures Euangeliſtas, & non per eadem verba, emendabant omnes ad formam verborum illius, quem primò legiſſent. Et ſic omnia erāt confuſa in verbis, & ſententijs. Ergo non poterat tanta corruptio tolli manentibus aliquibus partibus, ſicut prius; potiſſimè quia ex verbis Hieronymi innuitur, quòd non erant multa, quæ corrigenda erant, cùm dicat, quòd fecit ne Euangelia ſua emendata multum diſcreparent à libris prioribus. Quidam dicunt, ꝙ non manebat in libris Latinis aliquid ſicut prius fuerat. Et cùm dicitur hic, quòd uoluit facere, quòd iſta Euangelia, quæ corrigebat, non diſcreparent multum à conſuetudine Latinæ lectionis, ideſt, quòd licèt emendarentur per Grecum, quòd non ſecutus eſt ſtylum Grecum, ſed magis tenuit Latinum, vt non diſcreparet à conſuetudine Latinæ lectionis; ideſt, Latini ſtyli: iſte ſenſus non ſtat, cùm dicat Hieronymus, quòd illa ſolùm, quæ mutabant ſenſum correcta ſunt, & reliqua manſerunt ſicut prius. Ergo neceſſe eſt, quòd intelligatur de aliquibus libris corruptis, in quibus corrigerentur ea, quæ mutabant ſententiam, & reliqua manerent ſicut prius. Nam quantum ad ſtylum nihil illud pertinebat: quia Hieronymus totaliter ſequeretur ſtylum Latinum, etiam ſi ſcriberet de Græco.

Reſponſio auctoris ad quæſitum quæſtionis.

Aliter dicendum, ꝙ Hieronymus corrigendo iſtos libros potuiſſet facere magnam mutationē ſi omnino ſecutus fuiſſet verba Græcorum codicū: & ſic Euangelia, quæ ipſe daret, emendata diſcreparent omnino, aut valde multum à libris Latinis, qui tunc habebantur. Vt autem non omnia diſcreparent, ſolùm mutauit ea, quæ non poterant manere ſalua veritate. Ad difficultatem dicendum, ꝙ ſi omnes Latini codices fuiſſent uno, & eodem modo corrupti, nō potuiſſent Euangelia, quæ Hieronymus daret correcta cōcordare libris Latinis. Sed codices Latini erant variè corrupti: nam quidam multum alij parum: quidam ſic, alij aliter. Nam ut ſupra dicitur, tot erant exemplaria, quot codices, ſcilicet, quia nullus liber cum alio cōcordabat. Vnde quidam erant ſolùm corrupti vitio interpretum: alij ſolùm errore librariorum: alij præſumptione imperitorum correctorum, & quidam duobus modis iſtorum, & alij tribus. Qui enim ſolùm corrupti erant vitio librariorum, aut vitio interpretum faciliter corrigi poterant, ita ut codex emendatus modicū diſtaret à priori codice corrupto. In illis, qui erāt corrupti à præſumptoribus, vbi erant omnes Euangeliſtæ confuſi in vnum, non poterat hoc fieri: niſi vbi illa cōfuſio erat facta in paucis locis. Alioquin neceſſe erat librum emendatum omnino diſcrepare à priori corrupto.

Ad quid voluit Hieronymus, quòd libri ſuæ tranſlationis modicum diſcreparent à prioribus libris. Quæſt. VIII.

QVAERITVR, ad quid Hieronymus voluit quòd libri iſti, quos ipſe traderet emēdatos, modicum diſcreparēt à prioribus libris: cùm hoc non videretur proficere. Dicendum ꝙ hoc fuit propter multa. Primò ut iſti calumniatores facilius reciperent libros emendatos ab eo. Nam cùm minus diſcreparent à prioribus, facilius illos acciperent. Secundò vt minus clamarēt cōtra Hieronymū. Nam à principio iſti clamarent eū falſarium, & ſacrilegum, vt patet ſupra in litera. Et hoc quando viderent, quòd liber ſuus diſcrepabat à libris eorum. Ideo quanto magis diſcreparent tanto magis clamarent. Voluit autem Hieronymus tollere occaſionem ſcandali quantū potuit. Tertiò vt veriſimilior videretur correctio Hieronymi, quia ſi illa multum diſcreparet à libris Latinis, innueretur illos eſſe valde corruptos: ſi autem parum diſcreparet, innueretur paruum fuiſſe errorē. De grauiſſimo autem errore non erat ita ueriſimile, quomodo introduci potuiſſet in omnes libros Latinos, ſicut de paruo. Ideo veriſimilior eſſet correctio Hieronymi ſi parum diſcreparet à Latinis libris, quàm ſi multum. Et ad hoc nimis debuit attendere Hieronymus, vt opus ſuum veriſimilius eſſet, & facilius reciperetur. Quartò quia una de difficultatibus impedientibus iſtā correctionem erat mutare linguam ſenis, & caneſcentem iam mundum ad initia retrahere paruulorum: ſi tamen multum diſcordaret emendatio Hieronymi à libris Latinis, omnes ſenes inciperent quaſi de nouo addiſcere. Si autē modicum diſcreparet, eſſet paruus labor reformare noua cum veteribus, & non eſſet quaſi de nouo addiſcere. Ideo debuit Hieronymus quantum potuit ſalua veritate tenere ſimilitudinem priorum librorum. Quintò, & præcipuè, quia ſi emendatio Hieronymi multum diſcreparet à Latinis codicibus, oporteret omnes codices veteres perire, & de nouo omnia ſcribi. Si autem modicū diſcreparet à prioribus, poterant manere idem libri, & corrigi, & non oporteret de nouo ſcribi, & perire veteres, quod inducebat magnos ſumptus. Ideo erat valde vtile, ꝙ modicum diſcreparet iſta tranſlatio à prioribus libris. Sextò quia de iure eſt, quòd res ſemper debet interpretari

potius,

potius, vt valeat, quàm vt pereat. Ideo inquãtum libri Latini potuerunt tollerari, debuerunt potius manere, quã mutari. Septimò propter honorem Eccleſiarum immo totius Latinæ eccleſiæ, quia quanto haberet codices magis corruptos, videretur magis erraſſe prioribus temporibus. Si autem tranſlatio eſſet nunc multum diſcrepans appareret multum erraſſe eccleſiam, Et ſic debuit ſeruari honor eius quãtum potuit faciendo emendationem parum diſcrepantem à prioribus libris.

Canones quoque, quos Euſebius Cęſarienſis Epiſcopus Alexandrinum ſecutus Ammonium in decem numeros ordinauit, ſicut in Græco habentur, expreſſimus. Quia ſiquis de curioſis voluerit noſſe quæ in Euangelijs, vel eadem, vel vicina, vel ſola ſint, eorum diſtinctione cognoſcet, Magnus ſiquidem hic in noſtris codicibus error inoleuit, dum quod in eadem re alius Euangeliſta plus dixit, in alio, quia minus putauerint, addiderunt,

Canones quoque, Hic ponitur de ipſis canonibus Euangeliorum quos Hieronymus nunc appoſuit correctioni, quam fecerat, & dicitur, Canones quoque quos Euſebius Cęſarienſis Epiſcopus, ſcilicet, expreſſimus in libris Euangeliorum canones, quos ordinauerat Euſebius Cęſarienſis Epiſcopus, Iſte Euſebius fuit vir clariſſimus ante tempora Hieronymi ſapientiæ magnæ, & ſcripſit librum de geſtis Eccleſiaſticis, & ordinauit tempora, De hoc Hieronymus in lib. de Illuſtribus viris. Iſte ordinauit canones Euangeliorum, Vocatur Cęſarienſis Epiſcopus ad differentiam aliorum, qui hoc nomine appellantur, Vocatur quoque Euſebius Pamphili. De quo etiam Hieronymus facit mentionem. De hoc dicetur infra in quadam quæſtione, Erat autem Epiſcopus Cęſareæ Paleſtinæ, Nam una eſt Cæſarea Cappadociæ, & alia eſt Cæſarea in terra Iudeæ. Et iſta eſt duplex. Quædam, quæ vocatur Cęſarea Philippi, quam vocauit ſic Philippus frater Herodis, de qua infra 16, Alia eſt Cæſarea, quæ vocatur communiter Cęſarea Paleſtinæ, & eſt verſus meridiem terræ Iudęorum iuxta mare mediterraneum in partę occidentali, Et iſtam vocauit ſic Herodes, & reædificauit eam. De hoc habetur in actibus Apoſtolorum, Et in hac erat Philippus, & filiæ eius Prophetiſſæ, Actu. 21. *Alexandrinum ſecutus Ammonium.* Iſte Ammonius Alexandrinus fecit canones Euangeliorũ, quos ante eum nemo inuenerat, & Euſebius ſecutus eſt ipſum ordinando ipſos in libris Euangeliorum, *In decem numeros ordinauit*, ideſt, diſtinxit in decem partes, vel ordines, & totidem canones ſunt, quot ordines, Nam decem dicimus canones Euangeliorum, ſicut dicimus decem ordines, vel numeros, *ſicut in Gręco habentur expreſſimus*, ideſt. Poſuimus expreſsè, & apertè iſtos canones, & numeros ipſorum ſicut habebãtur in libris Græcis. Nam canones, qui ſunt iſti decem ordines, habentur in principijs Euangeliorũ diſtincti, & ordinati per lineas ſuas, Numeri autem ipſorum habentur in marginibus ipſorum Euangeliorum in quolibet folio, & per ipſos numeros ſcimus intrare in canonem cuius eſt numerus, & inde cognoſcimus quæ ſunt, in quibus Euangeliſtæ concordant, & quæ ſunt ſingulis propria, Iſti canones habebantur in omnibus libris Græcis, & Hieronymus tranſtulit eos tanquam vtiles valde. Nunc autem errore librariorum ſæpe corrumpebantur, & mo-

Canones euangeliorũ.

F dernorum negligentia omiſſi ſunt, ita ut in Biblijs noſtris iam non habeantur niſi in antiquiſſimis: cùm tamen ſint valde vtiles. *Quod ſi quis de curioſis voluerit noſſe*, ideſt, ad curioſos pertinet ſcire ea, in quibus Euangeliſtæ cõcordant, vel differunt, & quæ ſunt ſingulis propria. Accipitur curioſitas aliquãdo in malum, ſcilicet, pro deſiderio ſciendi res inutiles, cum per ſtudium illarum omittantur res vtiles, hic autem accipitur curioſitas in bonum pro deſiderio ſciendi res ſubtiles, vtiles tamen. Et ita erat hic. Quæ autẽ ſit vtilitas canonum, infra declarabitur. *Quę in Euangelijs, vel eadem, vel vicina, vel ſola ſint.* Iſtud cognoſcitur per canones Euangeliorum, ſcilicet, quæ ſunt eadem in eis, ideſt, in quibus Euangeliſtæ pauci, vel multi concordant, & quæ ſunt

Curioſitas in bonũ, & in malum.

G vicina, ideſt, aliquo modo ſimilia. Iſtud eſt quando Euangeliſtæ multi ponunt eandem ſententiam: vnus tamen de ea plus, quàm alius expreſſit. Et ibi ſunt dicta vicina quantum ad id, in quo ſimilantur: non ſunt eadem, quia non concordant totaliter in eadem ſententia: vel quæ ſola ſint, ideſt, in quibus Euangeliſtæ inter ſe non concordent, nec in toto, nec in parte, ſed quilibet addat ſuper omnes aliquam ſentẽtiam. Sciendum ꝙ ad inueniendum ea, quę ſola ſunt, ideſt, in quibus non concordant, eſt unus canon, ſcilicet, decimus, in quo ſinguli dicunt propriè. Ad inueniendum autem, quæ ſunt eadem, ſunt nouem canones. Ad inueniendum quæ ſunt vicina, nullus canon eſt: quia non fit differentia quæ ſint eadem, vel uicina. Nam ſicut per no-

H uem canones inueniũtur quæ ſunt eadem: ita per eoſdem inueniuntur quæ ſunt vicina: *horum diſtinctione cognoſcat*, ideſt, iſtud cognoſcetur per diſtinctionem canonum. Quod ſi particula illa, quæ quæritur pertineat ad decimum canonem, apparet quòd illa propria eſt illius Euangeliſtæ, in quo inuenta eſt, & non concordat in ea cum aliquo. Si autem ſit in aliqua de nouem canonibus concordat illę Euangeliſta cum alio, vel cum alijs, An tamen concordet cum uno, vel cum pluribus, & qui ſint illi cum quibus concordat ſcietur ex numero canonis: quia in quolibet expreſſum eſt qui Euangeliſtæ inter ſe concordent, *Magnus ſiquidem hic in noſtris codicibus error inoleuit*. Hic ponitur in quo proficiunt canones, ſcilicet, ad tollendum confuſionem,

I quæ erat miſcendo dicta Euangeliſtarum, & ut de cętero confundi nõ poſſent: ſed ſciremus, quæ ſint propria cuilibet, & quæ ſunt in quibus cum alio, vel alius concordat. Quo ſuppoſito ſtante canone in marginibus Euangeliorum cognoſcetur an in aliquo Euangeliſta ſint aliqua, quę ad eum nõ pertinent, & quę ſunt illa, & cuius ſunt. Iſtę autem error confuſionis inoleuerat, ideſt, conſuetus erat in libris Latinis. Et ad tollendum eum fuit vtilis annotatio canonum, *dum quod in eadem re alius Euangeliſta plus dixit, in alio, quia minus putauerunt, addiderunt*, ideſt, aliqui imperiti correctores, vel potius præſumptores inuenientes in eadem re, id eſt, circa unam rem, quòd unus Euangeliſta plura dicebat, quàm alius, ſicut ſæpe fit, & putabant, quòd ea,

K quę minus habebantur in uno deerant ei; ideo ſupplebant de alio.

Quomodo illi, qui addiderunt Euangeliſtis hoc facerę auſi ſint, cùm ex hoc eſſent manifeſtè falſarij.

Quæſt. IX.

QVAERITVR, quomodo iſti poterant addere quod in uno non erat de alio, cum erant manifeſtè falſarij apponentes aliquid in Sacra Scriptura, Dicendum quòd illi non putauerunt Euangeliſtas ſic ſcripſiſſe; ſed quòd omnes concordauerant tam in ſententijs, quàm in uerbis. Sicut cùm ſunt quatuor notarij, vel plures eiuſdem cauſæ,

vel

vel contractus, omnes ſcribunt omnino idem tam in A
ſententijs, quam in verbis. Maximè cùm iſti regeren-
tur Spiritu ſancto, credebant iſti imperiti correctores,
quòd magis concordarent, quia Dominus eſt Deus
pacis, & concordiæ & non diſſenſionis, nec contẽtio-
nis, infra Corin. 14. putauerunt ergo, quòd hoc euene-
rat errore librariorum latinorum, vel græcorum, qui
ex negligentia multa omittunt. Vel quòd euenerit vi-
tio interpretum, ideſt, eorum qui primò de græco trã
ſtulerunt. Nam ſi crederent, quòd Euangeliſtę ſic ſcri
pſerant, non auſi fuiſſent manum apponere, & non di-
cerent deeſſe libris eorum aliquid. Quia cùm auctor
libri plura non vult apponere libro ſuo, etiam ſi plura
conuenienter poſſet apponere, nihil illi libro deeſſe di-
citur, quia totam menſuram habet, quam dedit ei ſuus B
auctor. Erant autem iſti imperiti, qui non aduertebãt,
quòd non fuit eadem intentio omnium Euang. ſcri-
bentium. Nam Beatus Ioan. ſolum ſcripſit, vt ſupple-
ret ea, quæ de Deitate in alijs Euangeliſtis non habe-
bantur, vt patet ſequenti prologo, qui incipit: Plures
fuiſſe. Ideo neceſſe erat quòd ille in multis adderet ſu-
per alios Euang. quantum ad ea, quæ pertinebant ad
Deitatem. Et ſic de ſingulis eorum, quia quilibet ha-
buit ſuam propriam intentionem ſcribendi, vt decla-
ratum eſt præcedenti prologo in quæſtionibus. Et
quantum ad illa, quę principaliter quilibet intendebat
neceſſe erat, quòd aliquid adderet ſuper cœteros. Si-
militer iſti errauerunt putantes omnes Euangeliſtas,
concordare debere in verbis. Sed non oportebat, quia C
ſi in ſententijs, non concordabant, quanto magis in
verbis.

Vel dum eundem ſenſum alius aliter ex-
preſſit, ille, qui vnum è quatuor primùm le-
gebat, ad eius exemplum cœteros quoque
æſtimauerit emendandos. Vnde accidit,
vt apud nos mixta ſint omnia, & in Marco
plura Lucæ, atque Matthęi. Rurſum in Mat-
thæo plura Ioannis, & Marci, & in cœteris
reliquorum, quæ in alijs propria ſunt, inue- D
niantur. Cùm itaque canones legeris, qui
ſubiecti ſunt confuſionis errore ſublato, &
ſimilia omnium ſcies, & ſingulis ſua quæ-
que reſtitues. In canone primo concordant
quatuor Matthæus, Marcus, Lucas, Ioannes.
In ſecundo tres, Matthæus, Marcus, Lucas.
In tertio tres, Matthæus, Lucas, Ioannes. In
quarto tres, Matthæus, Marcus, Ioannes. In
quinto duo. Matthæus, Lucas. In ſexto duo.
Matthæus, Marcus. In ſeptimo duo, Mat- E
thæus, Ioannes. In octauo duo. Lucas, Mar-
cus. In nono duo. Lucas, Ioannes. In deci-
mo, propria vnuſquiſque, quæ non haben-
tur in alijs, ædiderunt. Singulis verò Euan-
gelijs ab vno incipiens vſq; ad finem libro-
rum diſpar numerus accreſcit. Hic nigro
colore præſcriptus ſub ſe habet alium ex mi-
nio diſcolorem numerum, qui ad decem vſ-
que procedens indicat: prior numerus, in
quo ſit canone requirendus. Cùm ergo aper
to codice, verbi gratia, illud, ſiue illud capi-
tulum ſcire volueris cuius canonis ſit, ſtatim
ex ſubiecto numero doceberis, & recurrens
ad principia, in quibus canonum eſt diſtin-
cta congeries, eodemque ſtatim canone ex
titulo frontis inuento: illum, quem quære-
bas numerum eiuſdem Euangelij, qui & ip-
ſe ex inſcriptione ſignatur inuenies: atque è
vicinio cœterorum tramitibus inſpectis,
quos numeros è regione habeant adnota-
bis, & cum ſcieris, recurres ad volumina ſin-
gulorum & ſine mora repertis numeris quos
ante ſignaueras reperies, & loca, in quibus,
vel eadem, vel vicina dixerunt. Opto vt in
Chriſto valeas, & memineris mei Papa Bea-
tiſſimè.

Iſte erat alius error, ſcilicet, quando nihil addebat in
ſententia vnus Euangeliſta ſuper alium, ſed eandem
ſententiam expreſſit vnus per quædam verba, & alius
per alia: vel vnus breuius, & alius prolixius. *Ille qui vnũ
ex quatuor primùm legerat, ad eius exemplum cęteros quoque
extimauerit emendandos.* Scilicet, iſti præſumptores, quã-
do primò legebant vnum Euangelium quodcunque
illud eſſet, putabant illud bene ſe habere, & ad ſimili-
tudinem verborum illius emendabant omnes alios
Euangeliſtas. Iſtud etiam putauerunt errore librario-
rum eueniſſe. Nam credebant, quòd Euangeliſtæ
etiam in verbis nequaquam diſcordarent. Iſtud quo-
que dicitur, quòd emẽdabant cœteros ad exemplum
primi, quem legiſſent, intelligitur ſolùm quantum ad
ſimilitudinem verborum, quod pertinet ad iſtum ſe-
cundum errorem. Nam ſi in illo aliquid minus eſſet,
quàm in illis, quos poſtea legerent, emẽdabant quem
primò legiſſent ad exemplum eorum, quos poſtea le-
gerent, vtpotè ſi primum Marcum, qui minor eſt le-
gerent: emendabant eum ſupplendo quæ plus habe-
bantur in Matthæo, Luca, & Ioanne. *Vnde accidit, vt
apud nos mixta ſint omnia.* Ideſt. Ex iſtis duobus errori-
bus euenit, quòd apud nos, ideſt, apud latinos codices
mixta ſint omnia, ideſt, illa, quæ pertinent ad vnum
Euangeliſtam ſint in alijs, & è contrario. *Et in Marco
plura Lucæ, atque Matthæi.* Quia Marcus erat minor
omnibus, nullus erat, cui plura apponi poſſent. Et ſic
multa de Luca, & Matthæo appoſita ſunt. Et non ſo-
lùm de illis, ſed etiam multa de Ioanne, qui plurima
ponit, quæ Matthæus, & cœteri non habent. Scien-
dum tamen, quòd iſta corruptio non habebatur apud
omnes libros latinos, ſed in quibuſdam, & non æqua-
liter in omnibus, quia in quibuſdam erãt plura mixta,
in alijs autẽ multa ſm ꝙ illa imperiti correctores plu-
ra audebant facere, & imperitiores erant. *Rurſus in
Matthęo Ioannis, & Marci.* i. etiam in Matthæo plura
erant multa poſitam, quæ pertinebant ad Marcum,
& Ioannem. De Marco pauca poterant apponi Mat-
thæo: quia quaſi omnia, quæ ſcripſit Marcus, ſcripſerat
prius Matthęus, vnde Augu. lib. 1. de concordia Euan
geliſtarũ vocat Marcum abbreuiatorem Matthęi. Ali-
quid tamen Marcus addidit ſuper Matthæum, & ſin-
gulos, licèt plurima, quæ Matthæus ſcripſerat, omiſit,
quia non eſt aliquis Euangeliſta, qui non ſcripſerit ali-
qua ſuper cæteros, quia aliàs eſſet aliquis Euangeliſta,

qui

qui non poneretur in decimo canone, cùm ibi ſola ponantur, quę quiſque habet propria, in quibus non concordat cum alijs, & tamen omnes Euangeliſtę ponuntur in decimo canone. Habet tamen Marcus minimũ locum in illo, quia ipſe pauciora propria habet, quàm cæteri, vt ait Auguſt. in lib. de concordia Euangeliſtarum, & apparet ex ipſa canonũ inſcriptione. De Ioanne autem multa poterant poni in Matthæo, quia nullus eſt, qui plura habeat propria: ideo Ioan. in decimo canone maximum locũ habet, vt apparet ex ipſo. De Luca etiam intelligendum eſt, ꝙ aliqua appoſita fuerant, vel apponi poterant Matthæo, quia etiam Lucas propria habet ſicut cæteri. *Et in cæteris reliquorum, quæ alijs propria ſunt inuenіant.* Poſuit exemplum de duobus Euangeliſtis, & omiſit de alijs duobus, de quibus dicit idem eſſe, ſcilicet, quòd in Luca inueniuntur multa de Matthæo, Marco, & Ioanne: & in Ioanne inueniuntur multa de Matthæo, Marco, & Luca: & quæ ſunt propria ſingulis inueniuntur mixta in cæteris: quod per errorem factum eſt, ſicut dictum eſt. *Cùm itaque canones legeris, qui ſubiecti ſunt.* Ponit quomodo iſta confuſio tolleretur per canones, ſcilicet, quia per illos reſtituerentur ſingulis propria. Et dicitur qui ſubiecti ſunt, ideſt, qui poſiti ſunt in principijs Euangeliorum: Nam in Biblijs antiquis ibi ſolent omnes decem canones ordinatè poni. Vel dicitur, qui ſubiecti ſunt, ideſt, ſuppoſiti marginibus per ſingula loca Euangeliorum ad cognoſcendum ad quos canones pertinent illa loca. Et iſte eſt ſenſus literæ. *Confuſionis errore ſublato,* ideſt, auferetur per hoc confuſio, quia ſcienter aliquid additum eſt cuilibet. *Et ſimilia omnium ſcies, & ſingulis ſua quęque reſtitues,* ideſt, ſcietur per iſtos canones quid eſt, in quo omnes cõueniunt, & quę ſunt propria cuilibet, in quibus cum nullo conuenit. Et non ſolùm quę ſunt communia omnibus: ſed etiam, quæ ſunt cõmunia tribus, & quæ duobus, & quibus de ipſis duobus, vel de ipſis tribus. Nam pro quatuor ponitur vnus canon: pro tribus inter ſe concordantibus ponuntur tres canones: pro duobus ponuntur quinque, & pro proprijs ſingulorum ponitur vnus canon. *In canone primo concordant quatuor.* Quatuor Euangeliſtæ habent inter ſe multa communia, & illa ponuntur in primo canone. De ſingulis autem alijs canonibus, qui, & quot concordant litera dicit, quæ plena eſt uſque ibi, *in decimo propria vnuſquiſque, quæ non habentur in alijs addiderunt.* In primis nouem canonibus eſt concordia ipſorum Euangeliſtarum plurimum, vel paucorum: in decimo autẽ ſunt ea, quæ ſola ſunt, ideſt, in quibus nullus conuenit cum alio, & quilibet ipſorum habet aliquid proprium. Et ob hoc canon decimus eſt diuiſus in quatuor ordines: quia pro quolibet Euangeliſta canon ponitur. Quilibet autem de nouem prioribus ſimplex eſt, ideſt, vnicum habent ordinem. In ſingulis verò Euangelijs hic ponitur modus, quo quilibet ſciat inuenire ad quæ canones ſunt inſtituti, & eſt modus, quo quilibet Euangeliſta diuiſus eſt per partes minimas, ſiue ſententias breues. Nam nos habemus diuiſa Euangelia, & quoſlibet libros Scripturæ per capitula, & ſunt partes magnæ nam in quolibet Euangeliſtarum pauca capitula ſunt. Ad inueniendum autem, in quibus concordant, & quæ ſunt propria, oportuit diuidi ipſos per breues ſententias in plurimas partes, ita quòd Matthæus diuiditur in trecentas, & plures partes, & ſic de quolibet alio ſecundùm magnitudinem, vel paruitatem libri, & ſecundùm pluralitatem, vel paucitatem ſentẽtiarum. Et iſtę partes ſignantur numeris continuatis ab uno, vſque ad finem. Et ponitur numerus in principio cuiuſlibet particulę incipiendo ab vno, creſcit ſemper numerus ſecundùm numerum ipſarum particularum. Et eſt iſta annotatio de nigro. Apud quamlibet autem

Declaratur quo canones euangeliorum intelligantur.

F iſtarum annotationum eſt alius numerus de rubeo, & iſte non eſt continuus, ſed aliquando ponitur ſex, & immediatè ponitur tria, vel unum, vel decem: ſicut accidit. Et iſte numerus non creſcit niſi uſque ad decem, & eſt numerus canonum. Numerus niger eſt particularis. Ponitur autem rubeus apud nigrum, vt ſciatur de qualibet parte, vel ſententia Euangeliſtæ ad quem canonem pertineat, & tunc intramus illum canonem, & quærimus illum numerum nigrum, qui inuentus fuerat iuxta particulam, quam quærebamus, & ibi videtur an cum alio Eueanligſta concordet, vel non, & cum quot, & in quibus particulis librorum ſuorum. Vt pote ſiquis vellet quærere in Matthęo in particula. 30. quę eſt ſignata de nigro apud illam inueniet nume-

G rum rubeum. Et ſi ſit ſeptem, eſt ſignum, ꝙ illa particula. 30. Matthæi pertinet ad canonem ſeptimum, in quo concordant Matthæus, & Ioannes. Et ex oppoſito iſtius numeri nigri, ſcilicet, triginta erit alius numerus in linea beati Ioannis fortè ſimilis, vel diſſimilis. Et ſecundùm illum numerum eſt locus particulæ in qua conuenit Ioannes cum Matthæo. Et iſte eſt modus inueniendi quantum ad omnes Euangeliſtas. Et ſecundùm hoc poteſt intelligi tota litera, *ab vno incipiens vſque ad finem librorum diſpar numerus increſcit.* Iſte eſt primus numerus, ſcilicet, niger qui in quolibet Euangeliſta ponitur, & incipit à principio uſque in finem, ideſt, in principio cuiuſlibet Euangeliſtæ ponitur unitas, & poſtea duo, & continuantur numeri uſque ad finem:

H ita ꝙ ultimus numerus libri eſt maximus, & per hoc poteſt cognoſci an nigri numeri ſint corrupti, ſcilicet, ſi non ſint continuati. Dicitur etiam hoc ad differentiam numeri rubei: quia ille non continuatur à principio, vſque ad finem: cùm ſolùm perueniat uſque ad decem, & etiam in iſtis decem non eſt continuatio, quia aliquãdo ponitur numerus decem, & iterum decem: & iterum decem: & ſic de alijs numeris qui ſæpe ſimiles ſunt in rubeo, & etiam aliquando ponetur decem de rubeo, & poſt illum ponetur immediatè quinque, vel duo, vel ſeptem ſicut acciderit: ita quòd in iſtis rubeis numeris nullus eſt ordo, nec continuatio. Et dicitur diſpar, quia numerus increſcit, ideſt, iſte numerus niger ſemper eſt diſpar, quia ſequens ſemper eſt

I maior, quàm præcedens, cum creſcat continuè. *Hoc nigro colore præſcriptus ſub ſe habet alium ex minio numerum diſcolorem,* ideſt, iſte numerus ſcriptus de nigro, de quo dictum eſt, habet ſub ſe alium numerum diſcolorem, ideſt, diuerſi coloris, quia ipſe eſt de nigro, & alius eſt de minio, ideſt, de rubeo. Et habet illum ſub ſe, quia eſt coniunctus ſibi. Et iſte numerus rubeus indicat numerum canonis. Oportuit iſtos numeros eſſe diſcolores, vt ſciremus quis ſignaret numerum particularum, & quis numerum canonum. Poterãt etiam ambo eſſe de eodem colore, & quòd unus poneretur ſemper ante alium, & ſciretur, quòd prior ſignificabat ſemper canonem, & poſterior numerum particularum, vel è cõtrario, ſicut fit in numeris tabularum aſtrologicarum,

K quia quidam numeri ſunt pro ſignis: alij pro gradibus, alij pro minutis, & conſequenter de alijs fractionibus, & ſolùm cognoſcuntur ex ordine: quia prius ponuntur ſigna, deinde gradus, deinde minuta. Sic etiam fit in tabulis temporum, quas facimus ad coniunctiones, vel oppoſitiones, vel aſpectus planetarum, quia ponimus annos, menſes, dies, horas, & fractiones horarum, & correſpondent eis diuerſi numeri in eadem linea, & ſolùm cognoſcuntur ex ordine. Fuit tamẽ facilius, quòd ponerentur iſti numeri diſcolores, vt unus non confunderetur in alio. Nam quando librarij viderent eos diſcolores, ſcirent manifeſtè non pertinere ad eandem rem, & non coniungerent unum alteri, ſed diſtinctos ſcriberent. Si verò eſſent eiuſdẽ coloris, interdum

Quo colore canones notandi ſunt.

face-

A facerent eos vnum numerum, & confunderentur om
nia. *qui ad decem vſque progrediens*, ideſt. Iſte numerus
de rubeo ſolũ extenditur vſque ad decem, quia ſignat
canones, qui ſunt ſolùm decem, non tamen progredi-
tur continuatè ſicut numerus niger, vt ſupra dictum
eſt. *Indicat prior numerus in quo ſit canone requirendus*, id-
eſt. Iſte numerus rubeus indicat in quo canone ſit re-
quirendus prior numerus, ideſt, numerus niger, qui
ponitur ante rubrum. Et eſt ille numerus particularis
Euangeliſtæ: qui numerus inquirendus eſt in canone,
quem deſignat numerus rubeus, & inde uidebitur an
cum aliquo concordet, & quis ſit ille, an cum nullo
concordet. *Cum igitur aperto codice: verbi gratia, illud, ſiue
illud capitulum ſcire volueris cuius canonis ſit*. Poſuit Hie-
B ronymus ſupra regulam inquirendi in canonibus: hic
ponit quandam practicam, ſcilicet, quòd aperiat, qui
voluerit librum cuiuſlibet Euangeliſtæ, & in quocun-
que loco uoluerit, & accipiat quamcũque particulam
voluerit, vel quæ ei cito occurrerit, & de illa poterit ſci
re, in quo canone ſit per iſtos duos numeros, nigrum,
& rubeum. Et nihil aliud hic deſideratur. Quia poſt-
quam ſcitur de qualibet particula, in quo canone eſt,
inde colligitur, cum quo, vel cum quibus concordat,
& in quibus locis. Et dicitur verbi gratia, quia eſt mo-
dus ad ponendum exemplum. Dixit Hieronymus.
Illud, vel illud capitulum; accipiendo ſtrictè capitu-
lum, quia nos vocamus capitula diſtinctiones magnas
ipſius Scripturæ, ſicut in Biblijs diſtinguũtur, & ſic pau
C ca capitula ſunt cuiuſlibet Euãgeliſtæ: nam qui maior
eſt, ſcilicet, Mattheus ad 29. ſolum peruenit. Et illa di-
ſtinctio capitulorum nõ proficit nobis ad canones, ſed
accipitur capitulum pro qualibet particula ſignata per
numerum nigrum, qui continet paruam ſententiam,
& de qualibet illarum proſequitur, in quo canone ſit.
De uno autem capitulo ſecundùm diſtinctionem no-
ſtram non poſſet inueniri, in quo canone ſit, quia non
eſt in uno, ſed in multis, & fortè erit aliquod capitu-
lum, quod ſit in quatuor, vel quinque canonibus.
Statim numero ex ſubiecto doceberis. ideſt ſcies per nume
rum ſubiectum. Iſte eſt numerus rubeus, qui ſubijci-
tur numero nigro, & indicat in quo canone ſit nume-
rus niger. *Et recurrens ad principia ſingulorum*. Ideſt, ſin-
D gulorum Euangeliſtarum. *In quibus canonum eſt diſtin-
cta congeries*. Ideſt congregatio, vel ordo canonum eſt
diſtincta in principio cuiuſlibet. Sciẽdum, quòd aliud
eſt canon, aliud numerus canonis. Canon dicitur ip-
ſa coordinatio numerorum ſecundùm lineas, in qui-
bus Euangeliſtę conueniunt, vel ſoli ſunt. Et iſtę coor-
dinationes per ſe ponuntur extra euangelia: numeri
autem canonum ponuntur in marginibus Euãgelio-
rum ſecundùm correſpondentiam particularum. Et
continuãtur iſti numeri nigri, qui ſunt in marginibus,
& tamen numeri nigri, qui ſunt in canonibus in nullo
canone continuantur, ſed aliquando ponitur. 30. ante
E quinque, vel quatuor, & ſic de alijs numeris. Et ſignifi-
cat hic Hiero. quod in principio cuiuſlibet Euangeli-
ſtæ ſunt omnes canones diſtinctè poſiti. Nunc tamen
non ſunt ſic: ſed ſolùm ponuntur in principio Mat-
thæi. Diuerſitatis ratio eſt, quia tempore Hiero. non
erant omnes libri Sacræ ſcripturæ redacti in vnum
volumen, quod Bibliam vocamus, ſicut nunc: ſed ſin-
guli libri per ſe erant, & ita quatuor Euangeliſtæ erãt
in quatuor libris, qui non ſemper erant ſimul. Et ob
hoc, vt aperto libro cuiuſlibet Euangeliſtæ inuenire-
tur quidquid vellemus in quo canone eſſet: neceſſe
erat, quòd in cuiuſlibet Euangeliſtæ principio omnes
canones ſimul ponerentur. Nũc autem, quòd omnes
Euangeliſtæ ſunt in eodem volumine ſufficit in prin-
cipio Matthæi poni iſtos canones. *Eodemque ſtatim ca-
none ex titulo frontis inuento*. Ideſt inuenies canonem
A immediatè ex titulo frontis, ideſt, ſuper frontem cu-
iuſlibet canonis ponitur nomen eius, ſcilicet, an ſit pri
mus, vel ſecundus, vel, quotus eſt. Et dicitur in fronte,
ideſt, in principio, vel capite. *Illum, quem quærebas nume-
rum eiuſdem Euangeliſtæ*. Ideſt, inuenies illũ numerum
nigrum, quem quærebas. Et ille vocatur numerus
Euangeliſtæ: quia inuentus fuit in margine Euangeli-
ſtæ deſignans numerum particularum ipſius, ſiue ca-
pitulorum, vt Hieron. loquitur. *Qui & ipſe ex inſcriptio-
ne ſignatur inuenies*. Ideſt, inuenies numerum Euange-
liſtæ, qui numerus ſignatur, ſcilicet in canone ex in-
ſcriptione, ideſt, per literas ſuas, quia quilibet numerus
ibi inuenietur cuiuſcunque canonis ſecundùm quòd
annotauerunt numeri rubei. *Atque è vicino cæterorum
B tramitibus inſpectis*. Ideſt, ex oppoſito conſiderabis tra-
mites aliorum Euangeliſtarum. Vtpotè, ſi quærimus
in primo canone in quo concordant quatuor: cùm
quæſiuerimus, de numero vnius debemus reſpicere
tres lineas aliorum, quę vocantur tramites, & reſpicie-
mus numeros, qui ſunt ex directo oppoſiti illi nume-
ro, de quo quærebamus. *Quos numeros è regione habeant
annotabis*. Ideſt ſignabis, vel conſiderabis, qui numeri
ſint illi, qui ſunt ex oppoſito illius numeri. Vt ſi quis
quęrat in Matthæo in parte ſeptuageſima, quæret qs
numerus rubeus eſt ſub illa parte, & inueniet vnitatẽ
de rubeo, quæ ſignificat primum canonem, & intra-
bit in illum, & inquiret ibi iſtum numerum ſeptuagin
ta. Et quia primus canon habet quatuor Euãgeliſtas,
C ponuntur quatuor lineæ pro illis, & intrabit primam
lineam, quæ eſt Matthæi, & inquiret numerũ ſeptua-
ginta: & tunc conſiderabis aliàs tres lineas trium Euã-
geliſtarum, & inuenies in linea Marci. 30. & in linea
Lucæ. 37. & in linea Io. 29. Ex quo apparet, quòd illa
ſententia quam poſuit Matth. in particula ſeptuageſi-
ma, eſt in Marco in vigeſima, & in Luca in 37. & in
Ioanne in 29. Et ita de omnibus alijs inquiri poteſt in
quacunque parte voluerimus. *Et cum ſcieris recurres ad
volumina ſingulorum*. ideſt, poſtquam ſcieris in quibus
illud dictum Euangeliſtæ reperitur in alijs Euang. re-
curremus ad ipſos Euang. & in locis, quos inuenimus
in canone reperiemus ſententiam illam, quam inue-
neramus in illo Euangeliſta, cuius librum aperuera-
D mus. *Et ſine mora repertis numeris, quos ante ſignaueras*. Id-
eſt, nulla erit mora ad inueniẽdum, in marginibus ſin-
gulorum, Euangeliſtarum illos numeros quos inue-
neramus in canone, & ſignaueramus, ſcilicet, ponen-
do aliquem punctum coram eis, vt non obliuiſcamur
eos, vel ſcribendo eos in aliqua charta extra canonem.
Reperies & loca in quibus, vel eadem, vel vicina dixerunt.
ideſt, per illos numeros inuenies in prædictis Euange-
liſtis loca illa, in quibus illi dixerunt eadem, vel vicina,
ideſt, aliqualiter ſimilia. Nam quando Euangeliſtæ di-
cunt aliquid omnino ſimile in ſententia, licèt nõ ſint
verba eadem, dicuntur dicere eadem. Cùm autem di-
E cunt eandem ſententiã, ſed vnus magis exprimit eam
quàm alius, vel quia vnus breuius, & alius latius: dicun-
tur dicere vicina ſibi. Et non eſt ad hoc diſtinctio ca-
nonum, ſed in illo, in quo ponuntur eadem, ponũtur
vicina vel ſimilia. Poſuimus autem ſupra exemplum
inquirendi in primo canone: ſimilis modus eſt inqui-
rendi in omnibus alijs canonibus, niſi quòd in alijs nõ
cõcordant tot Euangeliſtæ quot in primo. In decimo
canone eſt facilior modus, inquirendi, quia ibi quili-
bet eſt ſolus, ideo quando quis ſub numero nigro in-
uenerit numerum rubeum decem, qui deſignat deci-
mum canonem, non oportet, quòd recurrat ad cano-
nem, ſed ſciat, quòd illud dictum in nullo alio Euan-
geliſta eſt: & ſic cum nullo conuenit. Niſi forte acci-
deret eundem Euangeliſtam bis, vel plures eadem
dicere in libro ſuo. Quod rariſſimè accidit. Sed ad hoc

ca-

canones non proficiunt, quia tunc oporteret poni pro quolibet Euangeliſta plures Euangeliſtas in decimo canone: vt illa, quæ multiplicata erant poſſent ex numero, & collatione linearum inueniri, ſed nō factum eſt: quia rariſſimum eſt, & parum prodeſt,

Sciendum tamen, ne quis ignarum ex ſimilitudine numerorum error inuoluat: ꝙ ſicubi in ſubnotatione canonum diſtinctorum canone quolibet tres Euangeliſtæ bis, ter, vel quater, aut etiam amplius eundem numerum per ordinem habuerint annotatum, & quartus è contrario diſcrepanter, ꝙ id tres illi, in eo loco ſemel dixerint, quartus totiēs in corpore voluminis ſui ponat, quotiens diuerſi numeri in eius canone poſiti ſint, contra prędictorum numerorum continuatas ſimilitudines, Item ſi in vno quolibet eorum, aut etiam duobus idem in canone numerus, bis, ter, quater: aut eo amplius reperiatur in ordine, & diſpares inueniantur in cęteris, dubium nō erit quin id, quod illius, illorumve canonis numerus bis, terq; repertum ab his in volumine ſemel dictum eſſe oſtendit alter, alterive eorum toties vno, atque eodem ſenſu loquantur, quoties prętulerint in numerorum annotatione diſtantiam, Et hoc in omnium nouem canonum collationem ſeruabitur, Cęterum in decimo quoniam propria ſingulorum tantummodo continent: non poteſt contra id comparatio eſſe, quod ſolum eſt,

Ideſt, ſciendum eſt tamen, ne quis error, qui poteſt accidere ex ſimilitudine numerorum inuoluat ignarum, ideſt, homines ſimplices, & faciat eos dubitare circa canones, an veraciter ſcripti ſint, Et ponuntur hic duæ conſiderationes, vel cautelæ ad tollendum errorem. Prima durat vſque ad illum locum, *Item ſi in vno*. Secunda incipit ibi: perueniens vſque ad finem prologi. Prima cautela eſt, quòd aliquando in canonibus reperiuntur aliqui Euangeliſtæ ponere pluries eundem numerum: & alius, qui eſt eis coniunctus in eodem canone ponit diuerſos numeros oppoſitos illis: dicit, quòd per hoc ſignatur, quòd quilibet illorū Euangeliſtarum in libro ſuo totiens ponit eandem ſententiam, quoties numerus ille repetitur. Hoc quidam putant, ſed falſum eſt, Quia etiam ſi quinquies ponatur idem numerus, vnica ſententia eſt in ipſo loco: de quo infra dicetur, Et alius, qui ponit numeros diſcrepantes poſuit toties illam ſententiam in diuerſis locis libri ſui, ſecundum numerum illarum partium, & alij poſuerunt pluries in eodem loco eādem ſententiam: vtpotè, ſiquis inquirat in principio primi canonis in linea Matthæi, Secūdus numerus canonis eſt vndecim: & ponitur quater iſte numerus, vnus poſt alium, & in linea Lucæ in quatuor locis oppoſitus numeris prædictis Matthæi, & Marci ponitur iſte numerus decem, quater: in linea verò Ioannis in quatuor locis oppoſitis ponuntur numeri diſpares: ſcilicet, in primo ponitur ſex: in ſecūdo duodecim: in tertio quatuordecim;

F in quarto. 28. Ex quo colligitur, quòd Matthæus in particula vndecima ſui Euangelij poſuit quater eandem ſententiam quam totiens Marcus poſuit in quarta particula ſua, & totiens Lucas in decima particula, vt putauerunt quidam, & tamen quilibet ponit ſemel eandem ſententiam. Ioan. verò totiens poſuit eandem ſententiam, ſed in diuerſis locis, ſcilicet, primò in ſexta particula, ſecundò in duodecima, tertiò in quartadecima, quartò in 28. Et hoc ſæpe fit tam in eodem primo canone, quam in alijs, præter quā in decimo vbi ſoli ſunt, quia ibi nemo alter concordat. Si quis autem quærat in tertio canone in principio, in quo ſunt, ſcilicet, Matthæus, Lucas, & Ioannes, in linea Matthæi ponitur vnitas ter in principio: & in linea Lucæ ponitur
G ter quatuordecim in partibus oppoſitis: in linea Ioannis ponuntur tres numeri diſcordantes in eiſdem locis, ſcilicet, vnus, tria, quinque. Et iudicandum eſt, ſicut in exemplo ſupra poſito, Si quis in nono canone quęrat in quo ſunt Lucas, & Ioannes, in principio lineæ Lucæ inueniet. 30. bis, in linea Ioannis in partibus oppoſitis ſunt numeri diſcrepantes, ſcilicet, 219. & 222. Et idem iudicandum eſt quod ſupra: ſecundum hoc applicatur litera, quòd ſicubi, ideſt, ſi alicubi, in ſubnotatione canonum diſtinctorum, Hic accipit Hierony. aliter canones, quàm ſupra, ſcilicet, pro ipſis lineis, quę ſunt in canone, Cùm ergo primus canon habeat quatuor lineas diſtinctas pro quatuor Euangeliſtis, ſunt in eo quatuor canones, in quolibet canone, ideſt, in
H canone aliquo, ſcilicet, in primo, quia iſte caſus, quem ponit hic Hierony. ſolùm habet locum in primo canone, quia ponit quòd tres Euangeliſtæ ponant *bis*, vel ter eundem numerum, & quartus illis oppoſitus in eodem canone ponat numeros diſcrepantes, & tamen in nullo canone ſunt quatuor niſi in primo. De alijs autem, ſcilicet, de. 2.3. & 4. canonibus poteſt poni exemplum in duobus concordantibus, & uno diſcordante ab eis, quia in iſtis ſoli tres ſunt in. 5.6. & 7. 8. & 9. poteſt poni exemplum de uno habente ſimiles numeros, & de alio diſcrepante in numeris: quia ibi ſoli duo ſunt. Ad decimum canonem non pertinet iſta cautela, qaia ibi quilibet ſolus eſt. *Tres Euangeliſtæ bis, ter, vel quater*. Contingit quòd tres Euangeliſtæ ter, vel
I quater eundem numerū habeant, ſicut patet in exemplo primo, in quo quilibet trium Euangeliſtarum *quater habet eundem numerum*, aut etiam amplius: quia contingit ꝙ interdum ſit idem numerus quinquies. Sic in primo canone in linea Matthæi ponitur, 98. quinquies, Et in directo illius in Marco ponitur nonaginta & ſex quinquies, & in linea Lucæ ponitur centum decem & ſex quinquies, & in linea Ioannis ponuntur quinque numeri diſcrepantes In primo centum & uiginti, in ſecundo centum undecim, in tertio quadraginta, in quarto centum quadraginta quatuor, in quinto centum uiginti nouem, & ita in alijs locis, *eundem numerum*. Non intelligas, quòd omnes tres Euangeliſtæ habeant eundem numerum, quia iſtud nunquam
K reperitur. Et ſic idem non dicit identitatem reſpectu omnium, ſed ſolùm reſpectu cuiuſlibet ad ſeipſum, ita quòd numeri cuiuſlibet inter ſe non diſcrepent. Et iſtud apparet in omnibus exemplis ſupra poſitis, *Per ordinem habuerint adnotatum*. ideſt, per continuationem in eadem linea adnotatur idem numerus ter, vel quater, vel pluries. *Et quartus è contrario diſcrepanter*. ideſt, quartus Euangeliſta, qui eſt eis coniunctus in eodem canone habeat ſe diſcrepanter, ideſt, numeri ſui inter ſe diſcrepēt, quia quòd diſcrepent à numeris aliorum non eſt cura niſi numeri eiuſdem inter ſe diſcreparēt, *Quòd id, quod tres illi in eo loco ſemel dixerint*. ideſt, illi tres in eodem loco ſiue ſub vna particulą ponunt eādem ſententiam, ter, vel quater, & illa eſt, quæ ſignatur per

illum

illum numerum: ſicut patet in exemplo primo ſupra
poſito in iſta cautela. *Quartò totiens in corpore ſui volu-
minis ponat.* ideſt, iſte quartus ponat etiam eandem ſen
tentiam, quam alij toties, ſicut alij in libro ſuo: ſed ſo-
lum differt, quia alij ponunt eam in eodem loco, ipſe
verò in diuerſis. *Quoties diuerſi numeri in eius canone poſi-
ti ſunt.* ideſt, ponit in diuerſis locis. Et tot ſunt iſta di-
uerſa loca: quot ſunt numeri ſui diſcrepantes poſiti ɔ̃
numeros ſimiles aliorum. Accipitur hic canon pro
qualibet linea canonis, cùm dicatur iſte quartus Euan
geliſta habere canonē ſuum diſtinctum à canonibus
aliorum, & tamen in primo canone ponūtur quatuor
lineæ, quatuor Euangeliſtarum, quæ ſimul faciūt vnū
canonem. *Contra prædictorum numerorum continuatas ſimi
litudines.* i. iſti numeri diſcrepantes inter ſe vnius Euan-
geliſtæ ponuntur ɔ̃ ſimilitudines continuatas nume-
rorum prædictorum. i. ɔ̃ numeros ſimiles aliorū Euan
geliſtarum. *Item ſi in vno quolibet eorum.* Iſta eſt ſecunda
cautela ad euitādum errorem. Et eſt caſus, ꝙ in aliquo
canone. ſ. in primo reperiamus aliquem vnū Euangeli
ſtam, qui ponat eundem numerum bis, vel ter, aut plu
ries, & alij oēs Euangeliſtæ ponunt numeros diſcre-
pantes: quia tunc eſt ſignum, ꝙ illud, qđ primus Euan
geliſta dixit ter, vel quater, in eodem loco, vt aliqui pu-
tauerunt, ſed ſolùm ſemel dixit, vt infra dicetur. Alij di
xerunt toties. ſ. in diuerſis locis ſuorū voluminū. Aliter
pōt poni, ꝙ duo iſtorum Euangeliſtarum inter ſe ha-
beant numeros eoſdem bis, vel ter, & alij duo habeant
numeros diſpares. Et erit ſenſus, qđ id ꝙ dixerunt duo
illorum bis, vel ter, in eodem loco: dixerunt alij bis, vel
ter, ſed in diuerſis locis. De primo patet in primo cano
ne, quia in linea Matthæi ponitur numerus ducenti
viginti bis, & in linea Marci, & Lucæ, & Ioannis ſunt
numeri diſcrepantes, quia Marcus habet in primo ip-
ſorum locorum centum viginti duo, in ſecundo cen-
tum viginti nouem: Lucas habet in primo loco ipſo-
rum ducentos triginta nouem, & in ſecundo ducen-
tos quadraginta duos: Ioannes habet in primo loco
ipſorum octoginta quinque, & in ſecundo octoginta
octo. De ſecundo, ſcilicet, quòd duo concordent, &
duo diſcordent: patet in primo canone. Nam in linea
Matthæi habetur bis iſte numerus, trecenti vigintiſex,
& in linea Marci, in duobus locis oppoſitis habetur
bis ducenti & quinque: in linea Lucæ habetur in locis
oppoſitis in primo trecenti vndecim: in ſecundò tre-
centi terdecim: in linea Ioannis in locis oppoſitis ſunt
in primo loco centum octoginta octo, in ſecundo
centum nonaginta quatuor, & ſecundùm hoc appli-
catur litera. *Item ſi vno quolibet eorum.* Ideſt, in vno
de iſtis quatuor Euangeliſtis. Iſte eſt primus caſus,
ſcilicet, quòd in vno ſolo ſint numeri concordantes,
& in tribus numeri diſcrepantes. *Aut etiam in duobus.*
Iſte eſt ſecundus caſus, ſcilicet, quòd duo Euangeliſtę
habeant numeros concordantes, & alij duo habeant
numeros diſcordantes, & vterque caſus poſitus eſt.
Idem in canone numerus bis, ter, quater. Dicitur idem nu-
merus reſpectu eiuſdem Euangeliſtæ, quia ſi duo ſunt
non oportet, quòd eundem numerum habeant am-
bo, ſed numeri cuiuſlibet ipſorum ſint inter ſe con-
cordantes. Quod autem ponantur bis, aut ter, aut qua-
ter, vel amplius, nihil refert quantum ad ſenſum, ſed
quanto fuerint numeri plures concordantes, tanto
pluries eadem ſententia in eodem loco ipſius Euan-
geliſtæ inuenietur. Et accipitur hic canon pro linea
cuiuſlibet Euangeliſtæ: cùm dicatur, quòd vnus Euā-
geliſta in canone ſuo habeat eundem numerum bis,
vel ter, & alij Euangeliſtæ in canonibus ſuis habeant
numeros diſcrepantes. Quatuor tamen Euangeliſtæ
primum canonem conſtituunt, ſed rurſus quælibet
linea cuiuſlibet eorum vocatur canon ipſius. Et ſic

A variatur iſtud nomen canon, ſcilicet, aliquando pro li-
nea, & aliquando pro coordinatione. *Aut eo amplius.*
Scilicet, pluſquam quater. *Reperiatur in ordine colloca-
tus.* Quia iſti numeri licèt ſint ſimiles, ſunt in ordine,
quia vnus eſt poſt alium in linea eadem. *Et diſpares in-
ueniantur in cęteris.* i. in alijs tribus Euangeliſtis inueniā-
tur numeri diſcrepantes in eiſdem locis. *Dubium non
erit quin id, quod vnus illorum in canone numerus bis, terque
repetitur, ob his in volumine ſemel dictum ſit.* ideſt. Non eſt
dubium quòd id, quod in canone vnius iſtorum, quā-
do vnus eſt, qui habet numeros ſimiles, vel in canone
illorum, ideſt, duorum, quando duo ſunt, qui habent
numeros ſimiles, vt in ſecundo caſu, ſcilicet, quòd to-
ties quotiens iſte numerus repetitur: totiens eadē ſen-
B tentia in eodem loco habetur, licèt alij, qui habēt nu-
meros diſcrepantes non habeant ipſam ſententiam in
eo loco, niſi ſemel. Aliter poteſt intelligi, ꝙ iſti numeri
ſimiles ponuntur, non quòd totiens in eodē loco qui-
libet iſtorum dicat iſtam ſententiam, quia nullus eorū
in eodem loco ponit ſæpius eandem ſententiam, ſed
ponit hic canon, ne maneat vacuus. Et ſic licèt in uno
Euangeliſta, uel pluribus ponatur quinquies idem nu-
merus, nō eſt ſenſus, ꝙ ipſe Euangeliſta quinquies di-
xit eandem ſnīam in ipſo loco, ſed ſolùm ſemel. Sed
ponuntur iſti numeri pp numeros diſcrepantes alte-
rius, uel aliorum Euangeliſtarum, qui in eodem cano-
ne numeros diſcrepantes habent oppoſitos illis, ut ſi-
gnificetur, ꝙ illa ſententia, quā habent illi, qui hn̄t nu-
C meros ſimiles in uno loco, habeant aliqui numeros
diſcrepantes in tot locis, quot ſunt numeri diſcrepan-
tes poſiti contra numeros ſimiles. Aliqui uoluerunt,
quod Euangeliſtæ, qui habebant numeros ſimiles to-
ties habebant eandem ſentētiam in eodem loco, quo-
ties numerus ſimilis erat. Sed falſum eſt, ut dictū fuit:
cùm hic dicatur, quòd ſemel in toto uolumine dictū
eſt id ſuper quo numeri ſimiles ſunt. *Alter alterive eo-
rum toties vno, atque eodem ſenſu loquantur, quoties prętu-
lerint numerorum annotatione diſtantiam.* ideſt, alii Euan-
geliſtæ qui habent numeros diſcrepantes totiens con
uenent eandem ſententiam in diuerſis locis ſuorum li-
brorum, quot ſunt numeri diſcrepantes poſiti contra
numeros ſimiles aliorum. Et dicitur alter, ſcilicet, in
D primo caſu, ī quo unus habet numeros ſimiles, & tres
habent numeros diſcrepantes. Dicitur alteri pro ſecū-
do caſu, in quo duo Euangeliſtæ habent numeros ſi-
miles, & duos numeros diſcrepantes. Et dicitur prętu-
lerint diſtantiam, ideſt, habuerint, uel oſtenderint dif-
ferentiam in annotatione numerorum. *Hoc, & in
omnium nouem canonum collatione ſeruabitur*, ſcilicet, ex-
empla ſupra poſita pertinebant omnia ad primum
canonem, in quo ſunt quatuor Euangeliſtæ, & idem
dicit ſeruandum in collatione. i. in comparatione ipſo-
rum Euangeliſtarum in omnibus nouem canonibus.
Nam in decimo nulla cōparatio eſt, quia ibi quilibet
propria habet. Intelligendum tn̄, ꝙ in alijs nō pn̄t poni
tot Euangeliſtæ concordantes, uel diſcordantes, qa in
E ſcđo, tertio, & quarto ſunt tres Euangeliſtæ. Et pn̄t po
ni duo concordantes, & unus diſcordans, uel è ɔ̃rio in
5. aut. 6. & 7. 8. & 9. ſunt duo Euangeliſtæ ſolùm: ideo
ibi ſolùm poteſt poni unus habens numeros ſimiles,
& illius diſcrepantes. *Cæterum in decimo quoniam ibi pro-
pria ſingulorum tantummodo continentur.* Scilicet, in iſto
canone non eſt ſimilitudo, nec diſſimilitudo, quia ibi
quilibet ſolus eſt: & ponuntur ea, quæ ſunt propria
ſingulorum. Et ob hoc decimus canon eſt diuiſus in
quatuor, ſcilicet, unus pro quolibet Euangeliſta: cęte-
ri autem ſunt ſimplices, licet plures lineas habeant.
Non poteſt contra id comparatio eſſe quod ſolum eſt. i. quia in
decimo canone quilibet habet propria, & ſi ſunt ſoli
nō pt̄ eſſe ɔparatio aliqua, qa ɔparatio ponit extrema,

quæ non ſunt in vno ſolo. *Opto vt in Chriſto valeas.* Iſte F eſt finis Epiſtolæ, & Hieronym. deſiderat ſalutem Damaſi, & profectum eius in virtutibus, quæ ſunt ſecundùm Chriſtum, *Et mei memineris Papa Beatiſſime.* ideſt. Rogo quòd ſemper memineris mei. Iſtud deſiderant omnes illi, qui pro temporali lucro magnatibus ſeruiunt, quòd non obliuiſcantur ipſorum, quia non poteſt bene facere, qui obliuiſcitur eius, cui benè factum eſt: Hieron. tamen non deſiderabat aliqua temporalia bona, vel eccleſiaſticas dignitates aſſequi à Papa Damaſo, quia ipſe omnia contempſerat, cùm fugiens de Vrbe Roma, iuit in Bethleheem, & manebat ibi in paupertate, & vita monaſtica cũ Paula, & Euſtochio ſanctiſſimis fœminis, laborans aſſiduè in tranſlatione, & expoſitione ſacrorum librorum. Et eccleſia tem- G pore Hieron. non erat plena temporalibus bonis, ſicut nunc: vt magnæ dignitates, vel redditus concedi poſſent alicui: ſed petebat Hierony. vt Damaſus recordaretur eius, ſcilicet, vt oraret Deum pro ipſo, quia erat Damaſus vir ſanctiſſimus. Quod patuit ex euentu; nam Eccleſia eum canonizauit.

Quare Hieronymus appoſuit canones libris Euangeliorum. Quæſt. X.

QVAERITVR, quare Hieron. appoſuit canones libris Euangeliorum. Dicendum, quòd propter plura. Primò, quia ipſe correxit nunc latinos codices ex Græcis, ſed in illis erant H adnotati canones iuxta Euſebium, ideo illos etiam libris latinis appoſuit. Ex quo apparet, ꝙ libri latini ante hoc non habuerant illos, de quo infra dicetur. Secundo, quòd iſtud erat valde ad propoſitum iſtius correctionis, quam nunc faciebat Hierony. Nam per hoc, quod ipſe correxit tollebatur error præteritus. Poterat tamen ſucceſſu temporis rurſus confundi iſta correctio, & oporteret iterum corrigi. Vt ergo non eſſet opus ſæpe corrigi, dedit Hierony. regulam, per quam nunquam poſſent corrumpi, & ſi aliquando corrumperentur, quòd poſſet quilibet faciliter emendare, & cognoſceret omnia loca, in quibus eſſet corruptio. Nam illæ corruptiones, quæ erant in codicibus latinis tempore Hierony. licèt eſſent ex multis, potiſſimè ta- I men à præſumptoribus, ſiue imperitis correctoribus factæ erant dupliciter. Vno modo, quia quando inueniebant vnum Euangeliſtam continere pluſquam cæteros, quidquid plus ille habebat, ponebant in cæteris, & quidquid omnes habebant ponebant in vno. Secũdo modo, quia quando eadem ſententia reperiebatur in diuerſis Euangeliſtis, emendabant omnes ad exemplum vnius. Canones autem tollunt iſtam primam corruptionem, quæ erat maxima. Nam per eos ſcitur, quid eſt in quo concordant omnes, & in quo tres, & in quo duo, & quæ ſunt propria ſingulorum. Et per hoc quando alicui fuerint aliena appoſita, ſcietur per hoc, & tollentur illa, & manebunt propria. Ideo conueniens fuit, quod ponerentur hic canones. Tertiò K factum eſt propter curioſos, qui non ſolùm volunt ſcire quid Euangeliſtæ dicant, ſed etiam cum quibus concordent, & à quibus differant. Et hoc eſt vtile, quia ſciendo vnum Euangeliſtam adiunctis canonibus, quaſi ſciemus omnes. Item quod plus eſt, quia licèt Euangeliſtæ ponant ſæpe eaſdem ſententias, addit vnus ſuper alios, vel quilibet ſuper alterum aliqua verba, vel variat illa, ex quibus colligitur ſolutio multorum dubiorum. Ideo vtile fuit, quòd apponerentur canones Euangelijs.

An apud latinos ante iſtam correctionem Beati Hieronymi fuerint canones Euangeliorum. Quæſt. XI.

QVAERITVR, an apud latinos fuerint canones euangeliorum ante iſtam correctionẽ Hierony. Dicendum, quod non fuerunt. Primò patet, quia Hieron. ſcribit hic Damaſo, quod appoſuit canones euangelijs, ſicut inuenit in Græco. Si tamen canones fuiſſent ante hoc in libris latinis, non oporteret illos poni de Græco. Et ſi dicas fortè, quòd erant corrupti ſicut libri: dicendum, quòd tunc non apponeret eos Hieron. de Græco, ſed diceret ꝙ correxit etiam canones ſicut correxit libros. Secundo patet, quia canones ponuntur hic à Hierony. ad hoc, quòd non poſſent amplius libri corrumpi per cõfuſionem. Si ergo fuiſſent prius in libris latinis, non fuiſſent corrupti, quia per canones prouideretur, ne fieret. Et dato quòd imperiti facerent cõfuſionem, qui ſcirent canones tollerent illam. Tertiò quia cùm Hieron. arguebat contra æmulos, quòd non poterat dari fides libris latinis, videtur, quòd non erat aliquid, per quod potius appareret iſtos eſſe veros, quàm illos, ideo recurrendum eſſe ad græcos: ſi tamen fuiſſent canones in libris latinis, per illos poterat ſciri in quibus libris eſſet cõfuſio, & in quibus non, & ſic conſtaret quibus eſſet fides adhibenda. Sed non conſtabat, ergo non erant canones in latino, ſed eos de nouo nunc poſuit Hieronymus. Sed dicetur, cùm iſti canones eſſent tam vtiles, cur nõ fuerunt poſiti in libris latinis à principio. Aliquis dicet, quòd fuit negligentia, vel vitio interpretum, qui primò de græco in latinum tranſtulerunt. Nam etiam errore ipſorum incęperũt latini codices à ſuo primordio quantum ad aliquid eſſe corrupti, vt dixit Hieronymus ſupra in litera. Sed dicendum, quòd non ſtat, quia cùm in omnibus libris Græcis haberentur iſti canones, & iudicarentur tam vtiles, habebantur quaſi eſſent de ſubſtantia librorum, & ſic ſcriptores non omitterent illos. Quod autem interpretes eſſent vitioſi, faciebat ad hoc, quòd fortè canones corruptè ſcriberent, ſicut ipſos libros corruperant. Quod tamen omnino omitterent illos, non poſſet prouenire errore eorum, ſed voluntate, vel alia cauſa. Aliquis dicet, quòd fortè iſti canones ſcripti fuerunt à principio in libris latinis, negligentia tamen ſequentis ætatis ceſſatum eſt ab eis, ita vt iam non ſcriberentur, nec de eis curaretur, ſicut & noſtra ætas, & aliqui ante nos omiſerunt illos omnino, & iam non ſunt in Biblijs niſi in antiquiſsimis, quas nobis priſcorum dedit ætas, & nos inde tranſcribere omittimus. Dicendum quòd non ſtat, quia non fuerunt eo tempore homines ita negligentes harum rerum, ſicut nunc. Quod patet, quia cùm Hieronymus ſcripſit eos de Græco in latinum, ſcripti fuerunt in omnibus Biblijs, & manſerunt ab eo tempore, vſque nunc: in quo ſunt quaſi anni mille, & centum: licèt nunc ceſſemus ab eis: ideo non omitterent illos ſcribere, qui fuerunt ante Hieronymum, ſi ſemel ſcriptos inueniſſent in libris latinis. Dicendum, quòd interpretes, qui de græco in latinum euangelia primò verterunt, non ſcripſerunt canones, quia non erant tunc in Græco, nec erant facti: immo quaſi ad ducentos annos poſt illas tranſlationes non fuerunt facti canones. Hoc patet, quia Euangelia ſcripta ſunt in Græco ab ipſis Euangeliſtis præter Matthæi Euangelium. Et quia illa erat ſummè neceſſaria toti Eccleſiæ, immediatè tranſlata ſunt in omnes linguas, in quibus erant Chriſtiani. Et tunc verſa ſunt in latinum, cùm non eſſet hoc 40. annis poſt Chriſti mortem. Canones

nes tamen Euangeliorum facti ſunt poſt Chriſti natiuitatem pluſquam trecentis, & quinquaginta annis, quia excogitati fuerunt ab Ammonio Alexandrino, & completi ſunt ab Euſebio Cæſarienſi, vt dicetur ſequenti quæſtione. Iſti duo tamen fuerunt ſub Conſtantino, & Conſtantio Imperatoribus, vt ait Hieronymus in libro de Illuſtribus uiris, cap. de Euſebio, & cap. de Ammonio. Conſtantinus tamen, & Conſtantius fuerunt pluſquam trecentis annis poſt Chriſti natiuitatē, vt patet ex Paulo Oroſio. 7. de Ormeſta mundi, & ex communibus hiſtorijs tam eccleſiaſticis, quã Romanis. Et ſic non potuerunt interpretes transferre, quod in Græco non erat. Cùm autem Hieronymus fecit iſtam correctionem, erant iam ſcripti canones in libris Græcorũ, ideo potuit illos apponere libris Latinis.

Quis fuerit Ammonius Alexandrinus, & quis Euſebius Cæſarienſis, & quis eorum canones fecit.
Quæſt. XII.

QVAERITVR, quis fuit Ammonius Alexandrinus, & Euſebius Cæſarienſis, & quis eorum fecit canones. Ad primum dicendum, ꝙ vt ait Hieronymus in libro de Illuſtribus uiris, cap. de Ammonio. fuit Ammonius Alexandrinus tẽpore Origenis, & fuit in philoſophia ſapientiſſimus, & inter alia opera ingenij ſui fecit librũ unũ de concordia Chriſti, & Moyſi. Excogitauit quoque modum canonum Euangeliorum. De eo dicit Porphyrius, ꝙ ante mortem ethnicus factus eſt, ideſt gentilis: cùm tamen Hieronymus aſſerat eum in eodem libro uſque ad extremam mortem in chriſtiana religione manſiſſe. Fuit autem temporibus Conſtantini Imperatoris. De Euſebio dicendum, ꝙ tres fuerunt Euſebij, quos Hieronym⁹ ponit inter viros illuſtres. Prim⁹ fuit Euſebius Cæſarienſis, ideſt, epiſcopus Cæſareæ Paleſtinæ in terra Iudeæ. De iſto dicit Hieronymus, ꝙ fuit uir excellentiſſimus, & quòd infinita volumina ædidit. Ponit autem nomina, & numerum plurimorum ibi. Et iſte eſt de quo hoc dicitur, & ipſe canones ordinauit. Qui aliquando vocatur Euſebius Pamphili accepto cognomine à quodam Pamphilo Martyre, qui fuit cõſocius eius, & laborauerũt ambo in complenda Bibliotheca famoſa Cæſarienſi, & ob amorẽ illius ſic uocatus eſt. Ita vocat eũ Hieronymus in prologo ſuper Ioſue, qui incipit. Tandem finito, ſcilicet: Cur Origenem, & Euſebium Pamphili imitantur. Aliqui putant Euſebium Pamphili eſſe alium ab Euſebio Cæſarienſi. Sed Hieronymus in lib. de Illuſtribus viris, dicit eſſe eundem, & vult ſic vocari illum amure Pamphili. Alius fuit Euſebius epiſcopus Emiſenus excellentiſſimus in oratoria, qui multos libros ad eloquentiam, & hiſtoriã pertinentes ſcripſit, & maximè contra Iudæos, & contra

A Gentiles: legunt autem illum valde, qui uolunt declamare: ſcripſit etiam homilias ſuper epiſtolas Pauli. De hoc Hieronymus in libro de Illuſtribus viris. Tertius Euſebius fuit natione Sardus, q prius lector vrbis Romanæ extitit: inde epiſcopus Vercelẽſis ordinatus eſt, & tandem martyrio vitã finiuit. Iſte fuit poſterior alijs. De hoc Hieronymus in libro de Illuſtribus viris. Quandocunque tamen in prologo Hieronymi, vel in alijs libris fit communiter mẽtio de Euſebio, intelligitur de Euſebio Cæſarienſi, quia fuit vir excellentiſſimus faciẽs multos libros, propter quos adhuc memoria eius hodie illuſtris eſt. B Ad ſecundum cùm quæritur quis fecerit canones: ſolet dici communiter, quòd fecit illos Ammonius Alexandrinus. Hieronymus tamen ſupra in litera dicit, quòd canones ordinauit Euſebius Cæſarienſis Alexandrinum Ammonium ſecutus. Et ſic Euſebius illos ordinauit, & diſtinxit in decem numeros, ſicut ibi dicitur. Sed tunc eſt dubium, quomodo Euſebius dicatur ſecutus Ammonium. Aliqui uolũt, quòd Ammonius iſtos canones prius ordinauit, ſed non appoſuit Euangelijs. Sed hoc non ſtat, quia Hieronymus dicit hic, quod Euſebius diſtinxit illos, & ordinauit in C decem numeros. Dicendum, quòd Euſebius totaliter fecit canones ordinando illos in decem ordinationes ſicut ſunt, & ipſe appoſuit numeros de nigro, & rubeo euãgelijs, & Ammonius nihil fecit de canonibus. Sed dicitur Euſebius ſecutus Ammonium, quia ex quodã opere eius habuit motiuum, & quaſi artem ad ædendum iſtos canones. Et ſic nos quandocunque dicimus Ammonium Alexandrinum feciſſe canones, intelligimus ipſum præſtitiſſe originem, & uiam ad illos faciendum, licèt tamen ipſe non fecerit. Modus autẽ, quem tenuit Ammonius fuit, quia ipſe in euangelio Matthei D poſuit omnia quatuor euangelia, licèt non confusè, ſcilicet, quòd vbi Matthæus concordabat cum omnibus tribus ponebat ibi literam illorũ ſecundùm ordinem, ſcilicet, primò Marci, deinde Lucæ, poſtea Ioãnis: quãdo cõcordabant duo cũ eo ſimiliter faciebat, & quando vnus ſimiliter. Et hoc completo redibat ad literam Matthæi cõtinuando hiſtoriam eius uſque ad locum, in quo cum aliquo, vel aliquibus cõcordaret. Et faciebat ſicut prius. Iſtud declarat Euſebius Cæſarienſis in quodam prologo, quem ipſe fecit ſuper canones euangeliorũ, & incipit. Euſebius Carpiano fratri: cuius ex- E poſitio infra ponetur. Et ſic apparebat quando cõcordabant omnes, & quando tres, & quando duo, & qui erant illi tres, vel illi duo. & quando Matthæus ſolus erat. Et ex hoc colligebatur modus manifeſtè inueniẽdi canones decem Euangeliorum ſecundùm concordiam multorum, aut paucorum. Et quantum ad hoc dicitur Euſebius Cæſarienſis ſecutus Ammonium faciendo canones ex doctrina illius: licèt Ammonius canones non fecerit.

ALPHONSI TOSTATI EPISCOPI ABVLENSIS

IN PRAEFATIONEM EVSEBII Cæſarienſis de Euangeliorum canonibus Enarratio.

EVSEBIVS CARPIANO FRATRI IN Domino ſalutem.

AMMONIVS, quidam Alexandrinus magno ſtudio, atque induſtria vnum nobis pro quatuor Euangelijs dereliquit. Namque trium Euangeliorum ſenſus exceptos omnes ſimiles, contentuſque Matthæi Euangelio quaſi ad vnum congeſtos annexuit: ita vt eorundem, quantum ad tenorem pertinet, lectionis ſequens iam ſtylus interruptus eſſe videatur. Verùm vt ſaluo corpore ſiue textu cæterorum hic Euangeliorum propria, & familiaria loca, in quibus eadem, ſimiliterque dixerunt ſcire poſſis, ac vere diſernere: accepta occaſione ex prædicti viri ſtudio, alia ratione decem numerorum tibi titulos deſignaui. Quorum primus quatuor in ſe continet numeros, in quibus ſimilia ab vniuerſis dicta ſunt Matthæo, Marco, Luca, & Ioanne. Secundus in quibus tres, Matthæus, Marcus, & Lucas. Tertius in quibus tres, Matthæus, Lucas, & Ioannes. Quartus in quibus tres, Matthæus, Marcus, & Ioannes. Quintus, in quibus duo, Matthæus, Lucas. Sextus, in quibus duo, Matthæus, & Marcus. Septimus, in quibus duo, Matthæus, & Ioannes. Octauus, in quibus duo, Marcus, & Lucas. Nonus, in quibus duo, Lucas, & Ioannes. Decimus, in quibus ſinguli de quibuſdam propriè ſcripſerunt. Et quidem ſubiectorum titulorum, id eſt argumentum: clara verò eorum narratio hæc eſt. Etenim per ſingula loca Euangeliorum, quidam numerus videtur appoſitus paulatim incipiens à primo, deinde ſecundo, poſtremo tertio, & per ordinem librorum ad finem vſque progrediens. Itaque per ſingulos numeros ſupputatio,

per minij diſtinctionem inuenitur inſertæ ſignificans, cui de decem titulis appoſitus numerus aſſignetur. Veluti ſiquidem primum certum, eſt in primo. Si verò in ſecundo, & eodem modo vſq; ad decem. Si igitur euoluto vno qualicunq; cum quatuor euangelijs cuilibet capitulo velis inſiſtere, & reſcire qui ſimilia dixerint, & loca propria agnoſcere ſingulorum, in quibus eadem ſunt prolocuti: eiuſdem ſenſus, quem tenes relegens propoſitum numerum quæſitumque eum in titulo, quem demonſtrat tituli ſubnotatio, continuò ſcire potes ex ſuperſcriptionibus, quas in fronte notatas inuenies, qui, aut quod de his, quæ inquiris ſimilia dixerint. Venies etiam ad reliqua Euangelia per eundem numerum, quem contines, videbis appoſitos per ſingulos numeros: atq; eos in ſuis proprijſque locis ſimilia dixiſſe reperies.

EVSEBIVS, iſte non eſt prologus beati Hieronymi, ſed Euſebij Cæſarienſis, qui fuit multo tempore ante Hieronymũ, & canones euangeliorum condidit. Inſtitueramus autem nullum niſi quatuor prologos Beati Hieronymi exponere, quia non ſolent plures haberi: ſed quia iſte caſu venit in manus: & ad materiam iſtam canonum pertinet, breuiter exponendus eſt, quia intentio eius per ea, quæ dicta ſunt in præcedenti prologo, habetur. Huius prologi intentio eſt, quòd Euſebius auctor canonum ſcribit amico ſuo Carpiano de canonibus euangeliorum: ad quid vtiles ſint, & quomodo per eos aliquid poſſit inquiri. Et diuiditur in duo, quia primò ponitur, quid circa canones fecerit Ammonius: ſecundò quid egerit Euſebius ibi. *Verum vt ſaluo*. Illa diuiditur in duas: quia primò ponuntur ipſi canones ibi. *Et quidem ſubiectorum*. Circa primum dicitur. *Euſebius Carpiano Fratri*. Iſte eſt Euſebius Cæſarienſis, qui canones ordinauit in decem numeros, vt ait Hieronymus in præcedenti prologo. Fuerunt autem tres Euſebij viri illuſtres, ſcilicet Cæſarienſis, & Emiſenus, & Sardus. De geſtis eorum habetur per Hieronym. in libro de Illuſtri. 7. & declaratum eſt in vltima. q. præcedentis prologi. Iſte quia de ſe ipſo ſcribebat, non vocauit ſe Cæſarienſem, ad differentiam aliorum; quia ante eum nondum fuerat quiſquam Euſebius vir Illuſtris. Hieronymus tamen, & alij quando de eo ſcribunt, vocant eum Euſebium Cæſarienſem, Epiſcopum: vt patet in præcedẽti prologo: vel Euſebium Pamphili, quod idem eſt: vt patet in prologo ſuper Ioſue, qui incipit. Tandem finito. Iſte Carpianus erat amicus Euſebij, cui ipſe primò dirigebat opus canonum euangeliorum. Et ad hoc ſcripſit ei declarando hic modum, quo intelligeret illos. *In Domino ſalutem*. Iſte ablatiuus in Domino poteſt determinare illud nomen Fratri. Et eſt ſenſus, quòd Carpianus erat Frater in Domino ipſius Euſebij, ſcilicet, quòd non erat Frater carnalis. Vel

A poteſt determinare illud nomen ſalutem. Et eſt ſenſus: Euſebius ſalutem in Domino Carpiano Fratri: & ſubintelligitur mittit, vel optat, ſicut fit in omnibus epiſtolis: & dicitur ſalutem in Domino, ideſt, quòd non optat ei ſalutem, quæ eſt ex hominibus: quoniam vana eſt ſalus hominis, ideſt ſalus, quæ ab homine procuratur, vel dari poteſt. Pſalmus. 69. & 17. *Ammonius quidam Alexandrinus*: Hic incipit narratio epiſtolæ. Et ponit de Ammonio quid fecerit: quia ille fuit, à quo ipſe ſumpſit occaſionem condendi canones. De iſto Ammonio quis fuerit declaratum eſt in vltima quæſtione præcedentis prologi. *Magno ſtudio atque induſtria*. Laudat Ammonium, quia illa congregatio, quam ipſe fecit omnium Euangeliſtarum

B in vnum, non potuit fieri ſine magno ſtudio, vt per ſingula loca videret omnes quatuor euangeliſtas, in quibus locis concordabant cum Matthæo: & qui illorum concordabant: & qui diſcordabant. Fuit magna induſtria excogitando illud, ſcilicet, quòd coniungeret ea, in quibus concordabant, vt ſic ſciremus habitudinem Euangeliſtarum omnium per vnum euãgelium. Et aliæ vtilitates ſequi poterant. *Vnum nobis pro quatuor Euangelijs dereliquit ideſt*. Loco quatuor euangeliorum dedit nobis vnum euangelium, ſcilicet quòd in euangelio Matthæi poſuit quidquid alij dicebant ſimile ei in loco ipſo. Et ſic per illud euangelium ſciebamus plurima, vel quaſi omnia, quæ erant in omnibus Euangeliſtis. *Namque trium euangeliorum*

C *ſenſus exceptos omnes ſimiles adnexuit*. Hic ponitur quomodo fecit vnum euangelium de quatuor, ſcilicet accepit euangelium Matthæi, qui primus erat: & vbi Matthæus non concordabat cum aliquo, ſcribebat ſimpliciter literam illius, nihil addens, aut minuens, vel mutans. Cùm autem veniſſet ad locum, in quo Matthæus concordabat cum aliquo Euangeliſtarum, ſiue vno modo, ſiue pluribus, ſcribebat primò literam Matthæi, deinde ſcribebat literam illius, vel illorum, qui cum eo concordabant, nihil mutans, aut addens eis, & quando omnes quatuor concordabant, quater ſcribebat eundem ſenſum, primò ſcribens literam Beati Matthæi, deinde cuiuſlibet aliorum ſecundum ordinem ipſorum, & tunc redibat ad continuatio-

D nem literæ Matthæi: quouſque iterum occurrerent aliqua, in quibus concordaret Matthæus cum aliquo, vel aliquibus: & tunc faciebat ſicut prius. Et dicitur, quòd adnexuit, ideſt coniunxit ſenſus trium euangeliorum, ideſt, trium Euangeliſtarum, ſcilicet, Marci, Lucæ, Ioannis. Nam illos coniungebat Matthæo, & incorporabat illos euangelio eius. Et dicitur omnes ſimiles, ideſt ſolùm ſcribebat illos ſenſus, in quibus cæteri concordabant Matthæo. Nam propria ſingulorum non ſcribebat, niſi ipſius Matthæi: cuius totum euangelium ſcribebat. *Contentuſque Matthæi Euangelio*. ideſt, contentus fuit Ammonius habere euangelium Matthæi, non curans de aliquo aliorum, quia in illo quaſi habebat quatuor euangelia, ſicut

E ſupra dicitur, quòd vnum nobis pro quatuor euangelijs dereliquit. *Quaſi ad vnum congeſtos adnexuit*. ideſt, Ammonius ſententias iſtorum quatuor Euangeliſtarum quaſi congeſtas ad vnum, ideſt quaſi eſſent congregatæ, vel ad propoſitum alicuius vnius rei, quia ſicut in eodem libri corpore non coniunguntur, niſi quæ inter ſe aliquo modo conueniunt: ita, cùm iſti ſenſus quatuor Euangeliſtarum congregarentur in vnum, ponebantur quaſi pertinerent ad vnam rem, & dependeret vnus ſenſus ex altero. *Ita vt eorundem quantum ad tenorem pertinet lectionis ſequens iam ſtylus interruptus eſſe videatur, ideſt*. Iſti ſenſus erant coniuncti, & tenor lectionis erat interruptus, & ſtylus, ſcilicet, quia verba Beati Ioannis,

vel aliorum non pertinebant ad Matthæum. Ideo quando ſenſus, & uerba trium Euangeliſtarum, vel duorum, vel unius incorporarentur libro beati Matthæi, fiebat ſtylus interruptus: quia uerba beati Matthæi habent inter ſe ipſa ſtylum, & ſententiam continuatam. Cùm autem aliquid alienũ interponitur, neceſſe eſt ſtylum interrumpi, & ſic ſtylus ſequens, ideſt, ſtilus beati Matthæi, ſcilicet, quãtum ad illa uerba, quę ſequuntur poſitis verbis aliorum Euangeliſtarum videtur eſſe interruptus quãtum pertinet ad lectionem eorundem, ideſt quantum pertinet ad ipſa verba aliorum Euangeliſtarum, quæ ei coniunguntur, quæ alia non poſſunt cõiungi in ſtilo verbis beati Matthęi: nec aliquibus uerbis: niſi quando ſunt in libris ſuis, vbi ab auctoribus poſita ſunt. *Verum, vt ſaluo corpore* hic ponitur ſecundum, ſcilicet, quid fecit Euſebius quãtum ad ipſos canones Euangeliorum. Et eſt ſenſus, quòd ipſe uidens motiuum Ammonij ſcripſit canones Euangeliorum, qui melius ſe habebãt, quàm illa congeſtio aliorum cum Matthæo, quia illa corrumpebat corpus ſcilicet Matthæi, quia corpus conſiſtit in quadam continuatione partiũ. Per hoc enim corpus eſt, quia membra habet, ad Rom. 12. & 1. Corin. 12. Membra autem non poſſunt eſſe niſi continuatione vnius cum altero: quia aliàs non faciunt aliquod unum. Si autem tollatur continuatio ipſorum, non manet corpus: ſic fiebat nunc in Matthæo, quia interrumpebantur ſenſus, & verba aliorum Euangeliſtarum, qui concordabant cũ Matthæo, & ſic non erat ſaluum corpus Matthæi, ſed laceratum. Niſi quis dicat, quòd diuiſo corpore humano in particulas, & poſtea illis aggregatis in cumulũ, maneat idem corpus humanum, quod falſum eſt: ita nunc dicendum, ꝙ iſtud quod Ammonius fecit, non erat Euangelium Matthæi nec alicuius aliorum, cùm non ſcripſiſſet Matthæus omnia illa, nec aliquis aliorum. Voluit ergo Euſebius facere id, quod intendebat Ammonius, ſcilicet dare uiã, vt ſciretur in quibus concordabant Euangeliſtę ſaluis corporibus eorum, ideſt, manente Euangelio cuiuſlibet ipſorum integro, nihil interponendo in uno de eo, quod habet alius. Et hoc fuit inueniendo canones. *ſine textu cæterorum, hic Euangeliorum*, ſcilicet non manebat corpus aliorum Euangeliſtarum ſaluum, quia de Euãgelijs ſuis tollebantur aliqua, & ponebantur in Matthæo. Et non manebat corpus Matthæi ſaluum, quia tollebatur continuitas, & interrumpebatur, vt partes aliæ partibus eius inſererentur. Iſta tamen nõ ſibi copulantur, ſicut dicitur Daniel. 2. de pedibus ſtatuæ: quorum pars erat ferrea, & pars fictilis ſiue teſtea, & iſta non conueniunt, ſed faciliter diſcontinuantur. *propria & familiaria loca, in quibus eadem ſimiliterque dixerit ſcire poſſis, ac verè diſcernere.*

Duo ſunt q per canones euãgeliorũ requiruntur.

Duo ſunt quæ per canones inquiruntur, ſcilicet, quæ ſunt loca, in quibus omnes Euangeliſtæ, vel aliqui ipſorum conueniunt, & quæ ſunt loca, vbi ſingula propria habent, & ſoli ſunt. Et iſta uocantur propria, & familiaria, quia familiaria domini ad familiam pertinentia, ideſt, quòd ſunt de familia alicuius, & non ſunt cõmunia ei cum aliquo alio. Hic non poſſunt accipi ſic, quia eſt tota una ſententia, & iſtud quod ſequitur, ſcilicet in quibus eadem ſimiliterque dixerunt determinat propria loca, & familiaria. Et tũc ſolùm eſt ſenſus, quòd per iſtos canones inuenitur, quæ ſunt loca propria in quocũque ipſorum Euangeliſtarum, in quibus ipſi adinuicem concordant. De locis autem, vbi propria habẽt, & ſoli ſunt nihil tangitur. Et fortè fecit hoc Euſebius, quia comparabat opus ſuum operi Ammonij, per quod ſolùm habebatur quæ erant loca illa, in quibus concordabant Euangeliſtę. Alio modo poteſt intelligi, quòd ſubintelligatur hic una coniunctio copulatiua loco illius puncti interpoſiti. Et tunc intelligentur ambo, ſcilicet propria, & familiaria loca ſcire poſſis, ſcilicet illa, in quibus ſinguli ſoli ſunt, in quibus eadem, ideſt, & in quibus eadem dixerint. Et tunc ſunt duæ ſententiæ, ſcilicet, quia ſciemus etiam loca in quibus Euangeliſtæ dixerunt ſimilia, vel eadem. Dicuntur dicere eadem, quando ponunt eandem ſentẽtiam, & quaſi per eadem verba: dicũtur dicere ſimilia, quando eandem ſententiam ponunt, ſed unus breuius alius prolixius. *accepta occaſione ex prædicti viri ſtudio*, ideſt, ego accepi occaſionẽ faciendi canones ex ſtudio Ammonij, ſcilicet, quia canones ad idem ſunt, quod intendebat per canones, quàm per modum ipſius, & tamẽ fortè ſi Euſebius non uidiſſet ſtudium, intentionem Ammonij, neſciuiſſet excogitare canones. Ideo licèt Ammonius non venerit ad complementũ eius, quod intendebat: multum laudandus eſt, quia ſine ipſo nihil de canonibus fieri potuiſſet. ſic Ariſtotel. dicit ſecundo Metaphy. de quibuſdam antiquis muſicis, qui multum errauerunt in muſica, & tamen tradiderunt viam ſequentibus ad cogitandam veritatem in eo, in quo ipſi errauerant. Ideo dicit quòd laudandi ſunt, quia ſi illi non fuiſſent, multis melodijs careremus. *Alia ratione*, ideſt, alio modo, vel alio motiuo, ſcilicet, quia Ammonius fecit hoc coniungendo in unum verba Euangeliſtarum. Euſebius autem per numeros canonum deſignauit nobis hoc, & plenius. *Decem numerorum tibi titulos deſignaui*, ideſt, aſſignaui tibi decem titulos numerorum, quia iſtud adiectiuum decem poteſt hic cum utroque ordinari, & Euſebius ſolùm loquitur hic de canonibus, prout ſunt decem coordinationes numerorum, & non loquitur de numeris poſitis in marginibus Euangeliorum ſingulorum, de quibus infra habetur, *quorum primus quatuor in ſe continet numeros*, ideſt, primus canon continet quatuor numeros, ideſt, quatuor lineas numerorum pro ſingulis quatuor Euangeliſtis, *in quibus ſimilia ab vniuerſis dicta ſunt*, ideſt, in quibus lineis ſignantur ea, quæ dicta ſunt ſimilia ab uniuerſis quatuor. *Secundus in quibus tres.* Hic & in omnibus canonibus loquitur Euſebius decurtatè. Et eſt ſenſus, ſecundus in quibus tres, ideſt, ſecundus canon continet tres lineas, in quibus aſſignantur loca, in quibus tres Euangeliſtæ concordant. Et ita exponitur de omnibus alijs, licèt quibuſdam videbatur litera corrupta, ſcilicet, quòd deberet eſſe ſic ſcriptum: ſecundus, in quo tres Matthæus, Marcus, Lucas, ideſt, ſecundus canon eſt, in quo concordant tres Euangeliſtæ, ſcilicet, Matthæus, Marcus, & Lucas, & ita habet Hieronymus præcedenti prologo. Sed non eſt litera corrupta, cùm decies repetatur eadem litera, ſcilicet, in quolibet canone: ideo intelligendum eſt, ſicut expoſuimus: eſt autem tota litera plana uſque ad illum locum. *Decimus in quibus ſinguli de quibuſdam propriè dixerunt*, ideſt, decimus canon continet quatuor lineas numerorum pro quatuor Euangeliſtis, in quibus ſcilicet lineis deſignantur per numeros loca illa, in quibus ſinguli de quibuſdam dixerunt propriè, ideſt, ſingulariter, vel ſoli, non concordantes cum alio. Et non accipitur hic propriè, vt diſtinguitur contra impropriè, quia in omnibus locis Euangeliſtæ propriè dixerunt, ſed accipitur propriè, vt diſtinguitur contra communiter, & ſic non dixerunt, ſed accipitur propriè vbique, ſcilicet, in quibuſdam locis, & ita aſſignantur in canone decimo. *Et id ſubiectorum titulorum, ideſt, argumentum.* Hic ponitur ſecundum huius partis, in quo docet Euſebius ad quid proficiant canones, & qualiter per eos inquiramus, & dicitur, & id, ideſt, iſtud quod dictum eſt argumentum, ideſt, quædam cognitio breuis ſubiectorum titulorum, ideſt, canonum infra poſitorum. Ex quo innuitur, ꝙ Euſebius miſit Carpiano fratri, vel amico ſuo iſtos canones Euãgeliſtarũ

cum

cum iſta epiſtola declaratiua ipſorũ. Miſit & quatuor
euãgelia deſignata in marginibus ſuis per numeros ni
gros, & rubeos, & iſta epiſtola ponebatur in principio
libri: & poſt illam ponebantur canones, & poſt cano-
nes ipſa quatuor euangelia deſignata per numeros.
Et iſte ordo eſt nunc etiam in Biblijs noſtris antiquiſ-
ſimis, & ſic canones erant ſubiecti huic Epiſtolæ, id-
eſt poſiti ſub ea. Vocauit ipſos canones titulos, quia
titulus eſt ad innoteſcendum, vel declarandum in
breui, vel ſaltem iudicandum quid in opere longius
continetur, & ita per iſtos canones iudicantur omnia,
quæ ſunt in quatuor Euangeliſtis, ſcilicet quæ con-
ueniant, & quæ ſint propria ſingulorum. *Clara verò
eorum narratio hæc eſt*. Ideſt, id quod dictum eſt ar-
gumentum, ideſt, breuis declaratio titulorum, ideſt
canonum; ſed narratio eorum clara, ideſt magis aper-
ta, eſt iſta, quæ ſequitur. Per hoc conſiderandum,
quòd in iſto opere Euſebij erant duo: primò erant
ipſi canones, qui erant quædam coordinationes nu-
merorum per ſe poſitæ extra euangelia: ſecundum
erat ipſa aſſignatio numerorum nigrorum, & rubeo-
rum in marginibus euangeliorum, & vnum non pro-
derat ſine altero: quia per illas aſſignationes nume-
rorum rubeorum intrabamus in canonem cum ni-
gris numeris. Et ſic inueniendum erat, quòd vole-
bamus; pro vtroque iſtorum ponit declarationem hic
Euſebius. Nam pro ipſis canonibus, vt intelligeren-
tur quantum ad ſe ipſos poſuit Euſebius, quæ ſupra
habentur, ſcilicet, quòd ſunt decem canones, ideſt,
decem coordinationes numerorum: & quot & qui
Euangeliſtæ concordent in primo canone, & quot,
& qui in ſecundo: & ſic vſque ad decimum. Et iſtud
eſt, quòd breuiter ſufficit quantum ad declarationem
ipſorum canonum in ſe. Et de hoc intelligitur illa
litera, ſcilicet, & quidam ſubiectorum titulorum,
ideſt argumentum ideſt, id quod ſupra poſitum eſt,
eſt argumentum, ideſt breuis declaratio titulorum,
ideſt canonum, ſcilicet quantum ad ſe ipſos: pro ſe-
cundo, ſcilicet, pro numeris poſitis in marginibus
euangeliorum ponit Euſebius declarationem, ſcili-
cet, ad quid ſint illi numeri duo: niger & rubeus, &
quomodo illis vtamur. Et iſta declaratio eſt, quæ inci-
pit hic vſque ad finem prologi, & de hac intelligitur
illa litera, ſcilicet. Clara vero narratio eorum hæc
eſt, ſcilicet hæc, quæ infra ponitur, eſt narratio clara
eorum, ſcilicet iſtorum numerorum nigrorum, &
rubeorum, qui ſunt in marginibus euangeliorum,
vel poſſet accipi eorum ideſt canonum: quia declara-
tio illorum numerorum eſt declaratio canonum, in
quantum cum nigris numeris intramus in canones.
Argumentum accipitur multipliciter, vt ponit San-
ctus Thomas in 3. diſtinct. 23. In propoſito tamen ac-
cipitur argumentum, vt eſt quædam breuis præliba-
tio eorum, quæ diffuſius in opere continentur, ideſt
in breui narratur in argumento id, quòd diffuſè, &
prolixè continetur poſtea in opere. Et iſte eſt modus
communis accipiendi argumentum apud oratores,
& hiſtoricos, & in ſacra ſcriptura. Sic enim præpo-
nuntur ſingulis Epiſtolis Pauli, & multis alijs libris
Sacræ ſcripturæ quidam prologi breuiſſimi, qui vo-
cantur argumenta, quia in eis in breui continetur in-
tentio Epiſtolæ, vel aliquid quod generaliter facit ad
intellectum ipſarum Epiſtolarum, vel librorum.
Sic in tragœdijs ſingulis Senecæ præponimus argu-
menta; ſic & in comedijs Terentij, & aliorum; &
in multis libris hoc fit. Dialectici autem non acci-
piunt ſic argumentum, ſed prout eſt ratio, ideſt, ra-
tionis diſcurſus, vel proceſſus rei dubiæ faciens fidem;
vt ait Boetius in Topicis. Et non accipimus hic ſic,
ſed primo modo. *Etenim per ſingula loca euangeliorum*

A *quidam numerus videtur appoſitus*. Incipit dicere de nu-
mero nigro, & rubeo. Et dicit primò de nigro, ſci-
licet, quòd in ſingula loca euangeliorum, ideſt in om-
nibus marginibus quatuor Euangeliſtarum, eſt qui-
dam numerus appoſitus, & iſte eſt in principijs par-
ticularum ſingularum, in quibus Euangeliſtæ, vel
concordant, vel propria dicunt. *Paulatim incipiens*.
Ideſt, incipiens ſucceſſiuè, vel continuè, & incipit à
pauco. Et iſtud dicitur ad differentiam canonum,
quia lineæ canonum non incipiunt à numeris primis
continuando, ſed aliquando incipiunt à numeris ma-
ximis, ſicut in ſecundo canone in linea Matthæi pri-
mus numerus eſt ducenti quadraginta octo, & pri-
mus numerus Lucæ ducenti quinquagintatres, &
B ſic de ſingulis canonibus: quia nec incipiunt ibi nu-
meri à primis, nec ipſi incepti continuantur, ſed con-
iunguntur aliquando numeri multum diſtantes. *A
primo, & deinde ſecundo, & poſtremò tertio, & per ordi-
nem*. Ideſt, numeri incipiunt à primo, & deinde ſe-
cundo, poſtea tertio, & ſic per ordinem numerorum,
ſcilicet continuando, nec interrumpitur continuatio.
Et ſi aliquando reperiatur interrupta, apparet erra-
tum eſſe in aſsignatione numerorum nigrorum li-
brorum ad finem vſque progrediens, ideſt iſte nu-
merus progreditur continue à principio librorum vſ-
que ad finem, & ſic in fine cuiuſlibet euangeliſtæ eſt
maximus numerus eius. Aliqui coniungunt iſtum
genitiuum librorum, cum illo accuſatiuo per ordi-
C nem. Et eſt ſenſus, quòd iſte numerus progreditur per
ordinem librorum. Sed iſtud nihil eſt, ſed debet il-
le accuſatiuus per ordinem ordinari cum præcedenti,
vt dicamus primo, deinde ſecundo, poſtremo tertio,
& per ordinem, ſcilicet, per ordinem numerorum:
quia in numeris eſt hic ordo, in ipſo autem libro non
attenditur ordo aliquis in præſenti cùm de ſolis nu-
meris agatur. *Itaque per ſingulos numeros ſupputatio per
numeri diſtinctionem inuenitur inſerta*. Hic agitur de ſe-
cundo numero, ſcilicet rubeo, qui etiam ponitur in
marginibus ſemper cum numero nigro, ita quòd vbi-
cunque ponitur in marginibus aliquis numerus ni-
ger, ſub illo ponitur numerus rubeus. Iſte tamen
non continuatur, ſicut niger, ſed fortè ponetur nunc
D decem de rubeo, & immediatè ponentur quinque,
vel ſeptem, vt patet in principio Matthæi in ſecunda
particula, quia numerus eius eſt decem de rubeo, &
in tertia particula, quæ eſt immediatè ponitur quin-
que de rubeo, & in quarta immediatè ponitur decem
de rubeo: nigri autem numeri continuantur: etiam
iſti rubei numeri, non perueniunt niſi vſque ad de-
cem; nigri autem continuantur vſque trecentos, &
vltra ſecundùm quantitatem ſingulorum euangelio-
rum: ſunt autem numeri nigri ad ſignificandum par-
ticulas, ſcilicet, quota eſt quælibet particula in ipſo
euangeliſta: rubei numeri ſunt ad deſignandum quis
E eſt canon, in quo ille numerus niger ſuppoſitus ſibi
requirendus ſit. Et dicitur, quòd per ſingulos nu-
meros, ideſt, per ſingulos numeros nigros inueni-
tur inſerta ſupputatio, ideſt, inſertus numerus per
minij diſtinctionem, ideſt, diſtinctus ab alio nu-
mero per minium, ideſt, rubeum colorem, quia
minium eſt id, de quo literæ rubeæ fiunt. Quaſi
dicat. Iſti duo numeri ſunt diſtincti per hoc, quòd
vnus eſt niger, alius rubeus. Et hoc factum eſt, vt
diximus in præcedenti prologo: vt non poſſent
confundi faciliter cùm eſſent colores diſtincti. Et
appareret per hoc, quòd non pertinebant ambo
ad eandem rem. *Significans, cui de decem titulis ap-
poſitus numerus dignoſcitur*. Ideſt, iſte numerus ru-
beus ſignificat, cui de decem titulis: ideſt, de
decem canonibus dignoſcitur appoſitus, ideſt,

debet ſciri eſſe appoſitus numer⁹ niger, ſcilicet, in quo F canone requirendus ſit niger numerus, *Veluti ſi quidem primum certum eſt in primo*. Ponit exemplum eorum, quæ dixit, ſcilicet. Siquidem primum, ideſt ſi inuenerimus de rubeo vnitatem, quæ eſt primus numerus certum eſt in primo. ideſt certum eſt, quòd inuenietur numerus niger ſibi coniunctus in primo canone: & ibi debet quæri. *Si verò ſecundum in ſecundo*. Ideſt, ſi inueneris de rubeo duo, qui eſt ſecũdus numerus, erit quærendus numerus niger in ſecundo canone: & eodem modo vſque ad decem, ſcilicet ſi inuenimus de rubeo tria, vel quatuor, vel quinque, & ſic vſq; ad decem ſignificatur, ille eſt numerus canonis quotũ deſignat numerus rubeus, *Si igitur euoluto vno qualicunque de quatuor Euangelijs*. Ponitur hic practica applicandi G numeros ad Euangeliſtas, ſcilicet, quòd ſi nos voluerimus voluere volumen cuiuſcunque Euangeliſtæ, inueniemus per iſtum modum canones, quia in quolibet Euangeliſta ſunt numeri nigri, & rubei in marginibus. *Cuilibet capitulo velis inſiſtere*, ideſt, volueris ſtare ſuper quodlibet capitulum ad ſciendũ an ſolus Euangeliſta illud dixerit, vel concordauerit cum alijs. Et accipitur pro particula quadam breui, in qua vnus Euangeliſta, vel concordat cum aliquo alio, vel ſolus ipſe illud dixit. Nos autem accipimus capitula pro quibuſdã diſtinctionibus groſſioribus. Quod patet, quia nos habemus in Matthæo ſolùm viginti octo capitula, & tamen diſtinguitur pro canone in trecenta quinquagintaquinq; capitula, Marcus habet apud nos ſexdecim, H & in canone habet ducenta triginta quatuor. Lucas habet apud nos vigintiquatuor, & in canone habet trecenta quadraginta duo. Ioannes habet apud nos viginti vnum; in canone habet ducenta trigintaunum. Et iſto modo accipit etiam capitula Hierony. præcedenti prologo, *Et reſcire, qui ſimilia dixerint*. ideſt, ſi viſo quocunque capitulo alicuius Euangeliſtę voluerimus ſcire in illo qui concordauerunt cum eo, ſciemus per hos numeros, *Et loca propria agnoſcere ſingulorum in quibus eadem ſunt prolocuti* Hic non vocantur loca propria illa, in quibus Euangeliſtæ ſoli ſunt, ſicut accipit ſemper Hierony. ſed dicuntur loca propria, ideſt loca ipſorum Euangeliſtarum, in quibus locuti ſunt eadem. Et licèt ſententia ſit eadem, loca tamen propria ſunt ſingulorum: I quia id quod dixit Matthæus in vna parte Euangelij ſui, dixit Ioannes in alia, vel Marcus, vel Lucas. *Euſdem ſenſus, quem tenes releges propoſitum numerum*, ideſt, releges numerum propoſitum, ideſt numerum nigrum, qui eſt propoſitus in margine euiſdem ſenſus, quem tenes, ideſt, illius capituli, de quo voluiſti ſcire, an concordet cum aliquo Euangeliſta vel non. *Quæſitumq; eum in titulo, quem demonſtrat tituli ſubnotatio*. ideſt, quæres eum, ſcilicet, numerum nigrum in titulo, ideſt, in canone, quem demonſtrat ſubnotatio tituli, ideſt numerus rubeus, qui eſt ſubnotatio tituli, ideſt denotans canones, ſiue titulum. Et vocatur ſubnotatio, quia iſta nota ideſt ſignum de rubeo eſt ſub numero nigro. *Continuo ſcire poteris ex ſuperſcriptionibus, quas in fronte notatas inuenies*. K Scilicet, poſtquam ſcieueris per numerum rubeum, qui ponitur pro canone quis eſt canon, in quo ſit requirendus numerus niger: poteris ſcire continuo ſine aliqua mora, qui ſunt Euangeliſtæ qui concordant in illo dicto. Et hoc per ſubſcriptiones, quas inuenies notatas in fronte, ideſt, in capite canonis, quia in capite cuiuſlibet ponuntur nomina illorum Euangeliſtarum qui ſunt in illo canone. Et per illa ſola nomina etiam non inquirendo aliquid in lineis canonis ſciemus quot, & qui ſunt Euangeliſtæ, qui concordant in illo dicto: loca tamen ſingulorum in quibus concordant adhuc neſciemus, quouſque intremus in lineas cum illo numero nigro, & per illum videbimus ex locis oppoſitis in lineis aliorum Euangeliſtarum, in quibus partibus ſuorum euangeliorum ſit illud dictum. Sed hoc non curat explicare hic Euſebius tantum ſicut Hierony. explicuit in præcedenti prologo. Ponatur exemplum, quòd quis velit in Matthæo illam particulam. Ego quidem uos baptizo in aqua in pœnitentiam conſiderare an ſolus Mattheus illam dixerit, uel cum quibus concordet, & illa habetur Matth. 3. ſecundùm noſtram aſſignationem capitulorum, & tamen quantum ad ſignationẽ canonis in ipſa incipit. 11. cap. Et apud illam eſt in margine numerus undecim de nigro, & ſub illo eſt unitas de rubeo, per quod apparet quòd ille numerus undecim in primo canone quęrendus eſt, & intramus in illum cum iſto numero in lineam Matthæi, & in directo illius inuenimus in Marco quatuor, & in Luca decem, & in Ioanne duodecim: ex quo apparet, ꝙ idem dixit Marcus in 4. cap. ſuo, & Lucas in decimo, & Ioãnes in duodecimo. *Qui aut quot de his, quę inquiris ſimilia dixerint*. ideſt, inuenies per ſuperſcriptiones poſitas in fronte canonum, qui & quot Euãgeliſtæ ſunt, qui dixerunt ſimilia de his, quæ inquiris, ideſt, quantũ ad illum textum, de quo inquirebamus, uenies etiam ad reliqua euangelia, ideſt ſicut feciſti in uno euangelio ita poteris facere ĩ omnibus, quia in omnibus ſunt numeri deſcripti in marginibus. *Per eundem numerum, quem contines videbis oppoſitos per ſingulos numeros*, ideſt, per numerum illum, quem tu inuenies apud textum, de quo quæris, inuenies canones, & in canonibus inuenies lineas pro ſingulis Euangeliſtis, qui ſunt in illo canone, & in directo illius numero cum quo intraſti uidebis numeros appoſitos per ſingulos, ideſt, per ſingulos Euangeliſtas, quia pro quolibet eſt una linea: & debemus accipere illos numeros ſingulorũ, qui ſunt in directo eius, cum quo nos intrauimus. *Atque eos in ſuis proprijs locis ſimilia dixiſſe reperies*, ideſt, reperies tunc, quòd omnes illi Euangeliſtæ, qui ponuntur in illo canone, in quem intraſti, dicunt ſimilia in locis proprijs, ideſt in locis illis, qui deſignantur per numeros poſitos in ſuis lineis. Et dicuntur loca propria, quia non dicunt idem in eodem loco, ſed id quod unus dicit in decimo capitulo, uel particula, alius dicit in ducenteſima, uel trecenteſima.

Quid voluit facere Ammonius, & an aliter potuiſſet facere. Quæſtio. I.

QVAERITVR, circa prædicta quid uoluit facere Ammonius, & an aliter potuiſſet facere. Ad primum dicitur, quòd Ammonius uidit quatuor Euangeliſtas, qui in plurimis concordabant, & erant in quatuor libris, uoluit autem ipſe ponere omnia illa in uno uolumine, ut ſic loco quatuor euangeliorum haberet unum, ſic dixit Euſebius ſupra in litera, ꝙ Ammonius nobis unũ pro quatuor euangelijs dereliquit. Vtilitas autem erat in hoc. Prima, quia erat leuius, ut uidebatur habere unũ euangelium, quàm quatuor, & uerè ſic eſſet ſi habendo unum uerè quatuor haberemus per ſufficientem æquipollẽtiam. Sed de hoc, quæſtione ſequenti dicetur. Secunda, & erat valde magna, ſcilicet, quòd ſciremus in quibus locis concordant Euangeliſtæ. Et iſtud eſt vtile, & non poteſt aliquis illud ſcire legendo quodcunque Euangelium, niſi omnia quatuor legat. Et etiam tũc eſt difficultas, quia cum legerit unum, non recordabitur de partibus ſingulis, quas legit in alio: cũ per partes valde paruas ſint Euangelia diſtincta: in quibus concordant, vel diſcordant. Hic autem Ammonius poſuerat omnia loca, in quibus concordabãt Euangeliſtæ, & per hoc cuilibet ſciebatur quid erat quod

habebat

Exemplum pro intelligentia canſequen.

habebat Matthæus proprium vltra alios. Tertia erat,
quòd non ſolùm ſciebātur loca concordiæ, ſed etiam
ponebantur verba ipſorum, quæ in eadem ſententia
interdum vnus addit ſuper alterum. Et illa faciunt ad
tollendum ſæpe magna dubia. Ad hoc elegit Ammo-
nius Euangelium Matthæi, & ſequens literam illius,
vbi cum alijs concordabat, ponebat literam aliorum,
ſicut ipſi ponebant in libris ſuis, & non nominabat ibi
aliquam particulam nec ponebātur in margine aliqui
numeri rubei, vel nigri: quia iſti ſunt ad intrandum in
canones. Et tamē Ammonius non fecit canones, nec
ab alio erant facti, immo etiam ſi eſſent facti non eſſet
neceſſe vti illis, quia Ammonius ponebat in litera ipſa
loca, in quibus concordabant Euangeliſtæ, & non eſt
opus, quod inquiratur quod habetur. Ponebat tamen
nomina ipſorum Euangeliſtarum ſuper loca ipſa, quæ
competebant eis, vt uideretur cuius eſſet illa litera, &
non fieret confuſio. Ad ſecundum dicendum, quòd
poterat Ammonius facere hoc quod intendebat alio
modo. Nam quòd ipſe fecit in Matthæo ponendo lo-
ca, in quibus concordabant cum eo alij Euangeliſtæ,
poterat facere in Marco, Luca, & Ioanne ſequendo li-
teram cuiuſcunque illorum, & ponendo loca, in qui-
bus alij, vel aliquis de ipſis concordabat cum eo: con-
uenientius tamen factum eſt in Matthæo, quàm in ali
quo aliorum, vt putauit Ammonius. Primò quia Mat
thæus erat primus Euangeliſtarū, & rationabilius fuit
alios incorporari ſibi, quā ipſum incorporari alijs. Se-
cundò quia non poterat fieri cōuenienter in quolibet
ſaltem in Marco. Nam Marcus eſt minimus omniū:
ideo ipſe habet pauciora loca, in quibus poſſint cum
eo concordare alij, quàm quilibet aliorum. Et ſic pau
ca loca ponerentur vbi cōcordarent Euangeliſtæ: quia
adhuc manerent multa loca, in quibus concordarent
aliqui de Euangeliſtis, qui non haberentur ibi propter
paucitatem dictorum Marci. Item quia Marcus eſt,
qui pauciora dixit de proprijs, quā alij, vt patet ex de-
cimo canone vbi ponuntur propria ſingulorum, &
Marcus eſt ibi valde minor quolibet aliorum. Ammo
nius tamen intendebat compilare per iſtum modum
plurima, quæ haberi poſſent de Euāgeliſtis omnibus:
ſed nullus erat, in quo iſta compilatio fieret incomple
tior, quàm in Marco: ideo non potuit conuenire pro-
poſito ſuo. Nullus autem erat quem ad hoc rationa-
biliter aſſumere poſſet niſi Matthæum, aut Lucam:
quia iſti duo completiſſimè tractant geſta Chriſti in
comparatione ad alios, & multum inter ſe ſimilantur.
Elegit tamē potius Matthæum, quàm Lucam, primò
quia cæteris paribus iuſtius erat Lucam incorporari
Matthæo, quā è contrario, cùm Matthæus eſſet prior.
Secundò quia Euangeliū Matthæi videtur ſequi ma-
gis ordinem rerum geſtarum, quàm Euangelium Lu-
cæ, 3. quia videtur aliqualiter eſſe completius: nam li-
cèt multa ponat Lucas, quæ non habet Matthæus, &
è contrario, videntur tamen ea, quæ ponit ſolus Mat-
thæus digniora, & magis neceſſaria, quàm ea, quæ po-
nit Lucas tāquam propria: ita quòd ſi unicum de iſtis
quatuor Euangelijs deberet manere, videretur potius
debere manere Euangelium Matthæi, quàm quodli-
bet de cæteri. Ideo potius Matthæum, quàm Lucam
ſecutus eſt. Quartò quia ſi incorporaret Matthæum
Lucæ, oportebat omittere propria Matthæi. Voluit
autem potius omittere propria Lucæ, quàm Matthæi,
quia non videbantur tantę neceſſitatis. Sed obijcietur,
quòd potius debuiſſet ſumere Ioannem, & concorda-
re ei cæteros. Ratio eſt quia Ioannes habet plura pro-
pria, quàm cæteri, quaſi in triplo, & ſic poneret hoc
Ammonius ea, in quibus concordabant Euangeliſtæ,
& poneret propria Ioannis, quæ erant valde multa, &
vtilia potiuſquam propria Matthæi, & Lucæ. Dicen-
A dum, quòd incorporando cæteros Ioanni colligeren-
tur multa propria, in quibus Ioannes excedebat cæte-
ros, & tamen haberentur pauca communia in quibus
concordaret cum alijs: quia nullus eſt magis concor-
dans cum cæteris, quàm Matthæus, & Lucas. Inten-
debat autem Ammonius potius habere concordiam
Euangeliſtarum, vt relinqueret vnum Euangeliū pro
quatuor: ideo non debuit accipere Ioannem ſed Mat-
thæum, & Lucam, & accepit Matthæum propter cau
ſas dictas.

An opus Ammonij erat aliquid completum.
Quæſt. 11.

B QVAERITVR vlterius, an iſtud opus erat ali
quid completum. Reſpondendum quòd non:
quia licèt utile eſſet, & laude dignum, tamen
non erat completum ad id, ad quòd ten-
debat. Primum patet, quia erat vtile iſtud opus ad illā,
quæ dicta ſunt præcedenti quæſtione: fuit autem lau-
de dignum in quantum per illud Euſebius inuenit ca-
nones Euangelicos. Nam ipſe tradidit quaſi regulam
licèt imperfectā: Euſebius tamen non inueniſſet uiam
ad iſtos canones faciendos, niſi ex eis, quæ fecit Am-
monius: quia illud quòd ipſe faciebat, ſcilicet ponere
locum, in quibus concordabant Euangeliſtæ erat id,
quod inuenitur per canones Euſebij: licèt aliter, & ſub
tilius. Et ſic fuit quaſi maior pars inuenij in Ammo-
C nio: quia excogitatio ſiue inuentio in oratoria, & in
omnibus alijs artibus maxima eſt. Secundū patet, quia
multæ imperfectiones erant in opere Ammonij. Pri-
ma quia nullum Euangelium manebat integrū: nam
Euangelia Marci, Lucæ, & Ioannis non manebant in-
tegra, quia tollebantur de eis loca illa in quibus con-
cordabant cum Matthæo: ipſe autem Matthæus non
manebat integer: quia interrumpebatur, vt insereren-
tur ſibi partes aliorum Euangeliſtarum. Et hoc tetigit
Euſebius ſupra in litera, ſcilicet, verum vt ſaluo corpo-
re &c. Secunda imperfectio, quia iſtud Euāgeliū, quod
faciebat Ammonius, nullius Euangeliſtæ erat: nam
nullus ſcripſit illud ſic, ſed erat quædam congeries fa-
cta de dictis multorum Euangeliſtarum: ideo nō erat
D codex conueniens ad exhibendum in teſtimoniū ali-
cuius dicti Euāgelici. Tertia quia uidebatur iſtud opus
aliqualiter ſuperuacuum, inquantum continebat ter,
vel quater eandem ſentētiam in diuerſis locis, ſcilicet
vbi concordabant quatuor Euangeliſtæ, ponebatur
quater ſententia eadem ſecundùm verba ſingulorum
ſemel, & quando ter, ponebatur ter eadem ſententia.
Et licèt eſſet utile ſcire, in quibus locis concordabant
Euangeliſtæ: erat tamen tædioſum ponere quater ean
dem ſententiam integram: ad hoc quòd ſolùm ſcire-
tur, ꝙ concordabant in loco illo Euangeliſtæ. Quarta,
& valde magna imperfectio, quia omnes libri ſcribun
tur, vt ex eis colligatur aliqua ſententia: iſtud autem
impediebatur maximè in codice Ammonij: quia cū
E ipſe proſequeretur literam Matthæi, & ueniret locus,
in quo concordabat cum cæteris, ponebantur ſenten-
tiæ ipſe ſecundùm verba ſingulorū, & tunc interrum-
pebatur ſententia Matthæi: quia interponebantur illę,
& ſententiæ illę non continebantur cū ſententia Mat
thæi: etiam illę erant omnino diſcontinuæ, quia non
erat iſti principium illarū, nec finis, ſed interponeban-
tur ibi. Et hoc tetigit Euſebius in litera. Quinta quia
non conſequebatur per hoc Ammonius id, quòd in-
tendebat, ſcilicet, quia non poterat ponere ea, in qui-
bus concordabant omnes Euangeliſtæ, ſed ſolùm ea,
in quibus concordabat Matthæus cum alijs Euange-
liſtis. Manebant autem ea, in quibus concordabant
Marcus & Lucas, & Marcus & Ioannes, & Lucas &
Ioan-

Ioannes, qui ponuntur in tribus canonibus. Sexta, ꝙ deficiebat id, quòd erat maxime neceſſarium. Nam ad hoc, quòd de quatuor Euangelijs vnum faceremus, oportebat, quòd omnes ſententiæ, quæ habentur in omnibus quatuor Euangelijs, colligerentur in vnum, licèt verba omnium non ponerentur in vno. Et ad hoc debebat fieri totaliter è contrario, quàm faciebat Ammonius; quia ipſe ponebat omnia illa, in quibus concordabant Euangeliſtæ, & quæ erant propria Matthæi quem proſequebatur. Fuiſſet autem magis conueniens, quòd ipſe proſequeretur Matthæum, & in quocunque loco ipſe concordaret cum omnibus, vel cum aliquo ſolùm poneretur littera ſua, quia illa ſufficiebat. Vbi autem alij, vel aliquis aliorum addebat aliquid, interponeretur illud dictus Matthæi, & notaretur ſuper illud nomen Euangeliſtæ. Vt ſciretur cuius hoc eſſet. Et ſic haberentur omnia Euangelia in vno. Ammonius autem omiſit omnia propria Euangeliſtarum, ponens ſolùm propria Matthæi. Et erat magnus defectus, potiſſimè quia in Ioanne erant multa propria valde neceſſaria in ſcriptura. Septima quia dato, quòd Ammonius nulla de prædictis imperfectionibus habuiſſet, ſed poneret tam propria quam communia Euangeliſtarum, poſuit illa modo groſſo. Nam poterant facilius haberi omnia hæc. Ideo Euſebius ad ſupplendum iſtos defectus excogitauit canones Euangeliorum, per quos inueniantur omnia hæc facilius, & ſine aliqua imperfectione. Nam non oportet rumpi corpora ipſorum, ita vt fiat vnum Euangelium ex omnibus: ſed manente quolibet libro per ſe, & non interrupto aliquo ſtylo per canones, & per numeros appoſitos in marginibus ſingulorum Euangeliſtarum inueniuntur in quibus concordant Euangeliſtæ ſiue multi, ſiue pauci; quod non inueniebatur ꝑ compilationem Ammonij, vt dictum eſt ſupra, ſcilicet, quia defficiebant ei tres canones. Etiam inueniuntur ſingula propria Euãgeliſtarum diſtinctè: ideo fuit iſte modus conueniens potius, quàm modus Ammonij.

Quid ſint canones, & ad quid ſint vtiles. Quæſt. III.

QVAERITVR vlterius, quid ſint canones iſti, & ad quid ſint vtiles. Ad primum dicendum, quòd canon in Græco idem eſt, quòd regula; ita accipiũ quòd iſti canones ſint coordinationes numerorum per quas habetur regula ad inueniendum communia, & propria Euangeliſtarum. Accipitur tamen canon dupliciter. Aliquando pro quadam coordinatione linearum, & numerorum in quibus Euangeliſtæ aliqui conueniunt, vel non conueniunt, ſicut primus canon eſt coordinatio quatuor linearum poſitarum pro quatuor Euangeliſtis, in quibus ſignificantur concordare omnes quatuor, ita de cæteris canonibus; quia in quolibet ſunt ſaltem duæ lineæ, & concordant duo Euangeliſtæ. In decimo autem licèt quilibet habeat ſolùm propria in quibus, cùm nullo concordat, ponuntur tamen quatuor lineæ, & quatuor Euangeliſtæ, & in qualibet earum ſignatur quid ille, cuius eſt illa linea ſuper cæteros dixerit, vel è cæteris proprium habeat. Et illæ quatuor lineæ ſimul conſtituunt decimum canonem. Alio modo accipitur canon pro qualibet linea illius coordinationis. Et ita in primo canone ſunt quatuor canones: quia ſunt ibi quatuor lineæ. Et ſic dicitur interdum, quòd quilibet Euangeliſta habeat ſuum canonem in primo canone, & in ipſo eſt requirendus, ſcilicet, in ipſa linea ſua, quã habet in primo canone. Et ita accepit Euſebius bis, vel ter ſupra in litera, vt

F ibi declaratum eſt: ita etiam accipit Hieronymus ſæpe præcedenti prologo. Quandocunque tamen communiter loquimur de canonibus Euangeliorum, accipimus canones primo modo, ſcilicet, pro ipſis coordinationibus. Ad ſecundum dicendum, quòd canones fuerunt multum vtiles. Primò ad tollendam quamcunque confuſionem, quæ in Euangelijs fieret: ſicut fuerat facta apud latinos, ſcilicet, quòd ea quæ erant vnius Euangeliſtæ ponebantur in alijs, & ea quæ erant propria omnium ponebantur in quolibet: iſta autem confuſio tollitur per canones: quia cùm ex eis conſtet, quæ ſunt propria, & quæ ſunt communia, tollent ea, quæ ſunt propria aliorum, & manebunt cuique, quæ propria ſunt ſibi. Secundò ſunt vtiles ad cauen-

G dam confuſionem, ne iterum accidat: quia cùm non habentur iſti canones poterat faciliter quis errando apponere vni Euangeliſtæ, quod alterius eſt. Nunc verò cùm ex his conſtet, quæ ſunt propria ſingulorum non apponentur vni, quæ pertinent ad alios. Tertiò ſunt vtiles, vt ſciamus in quibus Euangeliſtæ inter ſe conſonant, & in quibus propria habent, quia per hoc tollitur difficultas inquirendi totos codices eorum. Nam ſi quis ſine iſtis canonibus vellet ſcire ſuper aliquo dicto alicuius Euangeliſtæ, an alij concordent; vel quomodo dicant, oporteret vt legeret tota ſingulorum volumina, quæ erat magna difficultas. Nunc verò nihil legendo ſciet per iſtos canones de quocunque dicto, quod Euangeliſtæ concordent. Quartò eſt

H vtile ad tollendum multa dubia: quia quando ipſi Euangeliſtæ concordant in ſententia non ſemper dicunt eadem verba: ſed interdum vnus ſic, & alius ſic. Per quòd tollitur dubium, & vnus declarat alterum; ideo eſt valde utile, immo neceſſarium pro intellectu ſacræ ſcripturæ ſcire loca, in quibus cõſonant, & quãdo conſonant: quia non poteſt ueritas haberi niſi ex concordia ipſorum, quando multi circa idem dicunt. Quintò eſt utile habere canones propter propria ſingulorum, quia quando quis legit vnum Euangeliſtã, neſciet quid alij addiderunt ſuper ipſum, & in quibus locis, niſi valde diligenter, & aſſiduo labore quærantur. Nunc autem etiam non aperto libro alicuius ipſorum ſciemus, quæ, & quot ſunt propria ſingulorũ,

I & in quibus locis ſuorum Euãgeliorum ſunt. Et hoc per ſolum decimum canonem. Et ob hoc antiquitas ualde curauit de iſtis canonibus, moderni autem ſicut in multis alijs, ita & in hoc ſunt negligentes, & iã quaſi omnino omiſſi ſunt. Cauſa autem fuit prima, quia non curauit de quibuſdam curioſis ſic, & hoc videbatur ſibi curioſum eſſe, & ſufficere ſibi ſimpliciter aliquid ſcire de ipſis Euangeliſtis. Nam ita Hieronymus dicit præcedenti capit. quod ſi aliquis de curioſis uelit ſcire propria, & communia Euangeliſtarum per hos canones ſciet. Secunda quia ſicut ſtudium ſacræ ſcripturæ à pluribus modernorum propter quædam alia omiſſum eſt, ita & ea quæ erant ſibi adhærentia, & principaliter pertinebant ad ualde ſtudioſos. Nam canones Euangeliorum pro ual-

Quare nõ canones nũ ſunt in vſu.

K de ſtudioſis circa ipſa Euangelia ſunt: ut poſſint circa ſingulas particulas ipſorum ſcire, quæ ſunt communia, & quæ ſunt propria. Tertia & præcipua fuit; propter errorem librariorum, ſiue ſcriptorum; qui apud nos non ſunt periti, nec diligentes, ſicut fuerunt apud ipſam antiquitatem. Et propter multitudinem numerorum, & uarietatem ipſorum ſæpe confundebant eos, & aliquando ponebant extra loca propria, & ſic erat difficile, & tædioſum iſta emendari. Ideo omiſſi ſunt.

De nume-

De numero canonum Euangeliorum. Quæſt. IIII.

QVAERITVR vlterius, de numero canonum. Dicendum, quòd ſunt decem: cauſa autem quare non ſunt plures eſt, quia canones ponuntur ad inueniendum, quæ ſunt cōmunia. Si autem quæratur de proprijs ſic eſt vnus canon, ſcilicet, decimus: in quo ponuntur quatuor lineæ pro quatuor Euangeliſtis, & in qualibet earum ſignantur loca ipſius Euangeliſtæ cuius eſt, in quibus ipſe locutus eſt propria, quæ non habentur ab aliquo aliorum. Si autem ſunt communia, aut conueniunt in eis omnes quatuor, aut non. Si omnes, ſic eſt primus canon. Si non omnes, aut tres, aut duo. Si tres, aut ſunt Matthęus, Marcus, & Lucas, & ſic eſt ſecundus canon. Aut ſunt Matthæus, Lucas, & Ioannes, & ſic eſt tertius canon. Aut ſunt Matthęus, Marcus, & Ioannes: & ſic eſt quartus canon. Non enim inueniuntur tres ipſorum pluribus modis inter ſe concordare. Si duo ſoli, aut ſunt Matthęus, & Lucas, & ſic eſt quintus canon. Aut Marcus, & Matthęus, & eſt ſextus: aut Matthæus, & Ioannes, & eſt ſeptimus. Aut Marcus, & Lucas, & eſt octauus. Aut Lucas, & Ioannes, & eſt nonus. Non poſſunt autem Euangeliſtæ pluribus modis inter ſe combinari, vt ſint: ideo non ſunt niſi quinque canones in quibus duo conueniant. Et ſi poſſint cōbinationes fieri ad ſufficientem diuiſionem, tamen pro illis non eſt canon, quia non inueniuntur cōcordare, vt canonem faciant: ſicut patet in Marco, & Ioāne, qui nullum canonem faciunt, quia inter ſe concordant, in quo cum alijs, vel aliquo aliorum non concordent. Vnus autem non poteſt ad ſe ipſum conuenire: quia ad id, quod ſolum eſt comparatio non eſt, vt dixit Hieronymus præcedenti prologo: ideo non manet poſtea niſi canon de proprijs, & eſt vnus. Et ita ſunt decem canones, ſcilicet, vnus in quo nullus cum alio concordat, & vnus eſt, quo omnes quatuor concordant, & tres, in quibus concordant tres Euangeliſtæ, & quinque in quibus concordant duo. Et ſic non potuerunt eſſe niſi decem canones.

A

An alij libri ſacræ ſcripturæ habeant inter ſe canones. Q. V.

QVAERITVR de alijs libris ſacræ ſcripturæ, an habeant aliquos canones, & cur non. Ad primum dicendum, quòd nulli libri veteris teſtamenti, aut noui habent aliquem B canonem: nam nullus inuenitur in ipſo corpore Bibliæ, ſiue in nouis, ſiue in antiquis libris, ſicut reperiūtur canones Euangeliorum. Etiam nullus doctorum inuenitur facere mentionem de aliquibus canonibus præter canones Euangelij. Ad ſecundum dicendum, quòd non fuerunt facti canones pro alijs libris, quia fieri non poterant. Nam canones, vt ſupra dictum eſt, ſunt ad inueniendū propria, & communia Euangeliſtarum: habere autem proprium, aut commune C non eſt niſi reſpectu multorum, qui comparantur ad eandem rem: ideo non poteſt propriè fieri canon niſi pro aliquibus libris, qui de eadem materia ſunt: vt videatur in quo conſonant, & in quo differunt. Quilibet autem aliorum librorum veteris, aut noui teſtamenti ſolus eſt: quia non agitur in vno, de quo agitur in alio. Et ſic non ſunt ibi propria, neque communia niſi large loquendo qualibet inuenta in quocunque libro propria ſibi ſunt, & dicātur: ſed non eſt pro- D priè dictū: cū tales libri non cōparentur inuicē. Euangeliſtæ aūt quatuor tractauerunt de eadem re, ideo in multis poterant conuenire, & in alijs diſconuenire, & ſic eis propriè cōpetebat canon. Si aūt obijciatur de libris Regū, & Paralipomenon, qui de eadem materia agunt, & poterat ſciri in quibus conueniebant, & in quibus differebant. Dicendū, ꝙ non fuit neceſſe hic fieri canon, tū quia ibi facilius poterant cognoſci propria, & cōia, ǭ in Euangeliſtis, vbi ſunt multæ particu- E læ, & paruæ in quibus poteſt eſſe concordia, vel diſcordia. In libris autem Regum, & Paralipomenon, quia eſt quaſi continuata hiſtoria, non ſunt ita paruæ particulæ, in quibus poſſent conuenire vel differre: tū quia libri Regum, & Paralipomenon, non ſunt de principaliſſimis, nec maxime neceſſarijs ſacræ ſcripturæ ſicut ſunt Euangelia, quæ oportet ſciri vſque ad minimas particulas: ideo pro alijs nō oportuit fieri canon.

RVBRICA
EVANGELICORVM
CANONVM.

AD declarationem ſequentium canonum Euangeliorum nota, quòd in primis ſunt quędam clauſulæ Euangeliorum cum duplici numero, ſcilicet, rubeo,& nigro in margine poſito: quæ quidem clauſulæ ſignificant diuiſionem particularium capitulorum, in quibus omnes, vel aliqui Euangeliſtæ in vnum conueniunt, vel aliquis eorum particulariter aliquid dixit. Et tales numeri ſunt aſſignandi in Biblijs in margine Euangeliorum cum eiſdem coloribus, & ante eaſdem clauſulas, ante quas in ſequenti tabula poſiti ſunt: capitula autem, quæ intermedia ponuntur, ſignificant capitula ſecundùm diuiſionem modernam Bibliarum. Vt autem facilius prædictæ concordantiæ poſſint inueniri, & clarius diſcerni, ordinatæ ſunt columnæ in figuris, quæ ſequuntur cum ſuis ſpatijs intermedijs, in quibus in eadem linea per tranſuerſum inuenitur in qua clauſula concordant omnes, vt in primo canone: vel tres, vt in II. III. & IIII. vel duo, vt in V. VI. VII. VIII. & IX. Vel in quo quilibet aliquid proprium ponit, vt in X. Et iſto modo habetur breuiter tota notitia canonum Euangeliorum. Notandum eſt tamẽ, quòd numeri nigri, qui ponuntur ante clauſulas prædictas, ſignificant numerum clauſularum ſecundùm Euangelij ordinem, & incipiunt ab vno vſque ad numerum, in quo finitur Euangelium ſemper ordinatè procedendo. Numeri autem rubei ſignificant, in quo canone inueniatur talis ſentẽtia, ſeu clauſula. Et iſti non excedunt numerum denarium. Et iſti numeri rubei colore ſuo in Bibliarum marginibus poni debent: quia aliter non poſſent bene diſcerni, & etiam Beatus Hieronymus, & Beatus Euſebius ita declarant.

RAINERIVS BOVOSIVS
PIO LECTORI.

EVSEBIVS Cæſarienſis Euangelicos canones ita digeſſit, vt eorum numeri in priori ſerie poſiti canonem ipſum indicantes rubeo colore, reliqui verò in ſecunda collocati, oſtendentes, quæ ſententiæ in Euangelijs eædem ſint, aut ſimiles, vel adeo propriæ, vt ab alio Euangeliſtarum nemine additæ fuerint, nigro præſcriberentur. Quod ea ratione factum eſt, vt, quoniam vterque numerus in margine contextus Euangeliſtarum ſingulis ſententiis appingi oportebat, ſtatim noſceremus ex ea colorum varietate, qui canonem, & qui ſententiam indicaret. Verùm cùm iam Euangelia, numeris omnibus huiuſmodi ſublatis, imprimantur, neceſſitas quoque variandi numerorum colores ſublata eſſe videtur. Ne mireris igitur, ſtudioſe lector, ſi numeros eoſdem ita coloribus notatos, vt & Euſebius, & Hieronymus, & Abulenſis conſcribendos eſſe tradiderunt, non inueneris: ſatis enim eſt, vt, qui numeri ſint canonum, & qui clauſularum Euangelii, cognoſcas.

CLAV.

CLAVSVLAE EVANGELII Beati Matthęi ſecundùm diuiſionem canonum Beati Euſebij Epiſcopi Cęſarienſis.

		Capitulum I.
10	j	Liber generationis.
10	ij	Omnes generationes.
5	iij	Cùm eſſet deſponſata.
10	iiij	Ioſeph autem vir eius.
		Capitulum II.
6	v	In Bethlehem Iudæ.
10	vi	Tunc Herodes.
		Capitulum III.
3	vij	In diebus autem illis.
1	viij	Hic eſt enim.
6	ix	Ipſe autem Ioannes.
5	x	Videns autem multos.
1	xi	Ego quidem baptizo.
5	xii	Cuius ventilabrum.
10	xiij	Tunc venit Ieſus.
1	xiiii	Baptizatus autem Ieſus.
		Capitulum IIII.
2	xv	Tunc ductus eſt Ieſus.
5	xvj	Et cum ieiunaſſet.
6	xvii	Tunc reliquit eum diabolus.
4	xviij	Cum autem audiſſet Ieſus, ꝙ Ioannes traditus.
7	xix	Et relicta ciuitate Nazareth.
6	xx	Exinde cępit Ieſus prædicare.
2	xxi	Et ait illis, venite poſt me.
6	xxij	Et procedens inde vidit alios duos.
1	xxiii	Et circuibat Ieſus totã Galilæã.
		Capitulum V.
10	xxiiij	Videns autem turbas.
5	xxv	Et aperiens os ſuum.
5	xxvi	Beati pauperes.
10	xxvii	Beati mites.
5	xxviii	Beati, qui eſuriunt.
5	xxix	Beati, qui lugent.
10	xxx	Beati miſericordes.
5	xxxi	Beati eſtis, cum maledixerint.
2	xxxii	Vos eſtis ſal terræ.
2	xxxiij	Vos eſtis lux mundi.
10	xxxiiii	Nolite putare, quoniam veni ſoluere.
5	xxxv	Amen quippe dico vobis.
10	xxxvj	Qui ergo ſoluerit.
5	xxxvii	Audiſtis, quia dictum, & non occides.
10	xxxviii	Eſto conſentiens.
5	xxxix	Sed ſi quis te percuſſerit.
10	xl	Et quicunque te angariauerit.
5	xli	Audiſtis quia dictum, diliges proximum.
5	xlii	Si enim diligatis.
		Capitulum VI.
10	xliii	Attendite, ne iuſtitiam.
5	xliiii	Orantes autem.
5	xlv	Si enim dimiſeritis hominibus.
10	xlvi	Cum autem ieiunatis.
5	xlvii	Theſaurizate autem uobis.
5	xlviii	Lucerna corporis tui.
5	xlix	Nemo põt duobus Dominis.
5	l	Ideo dico vobis ne ſolliciti.
2	li	Nolite iudicare, & non iudicabimini.
5	lij	Quid autem vides feſtucam.
10	liii	Nolite ſanctum dare canibus.
		Capitulum VII.
5	liiii	Petite, & dabitur uobis.
5	lv	Omnia ergo quæcunq; vultis.
5	lvi	Intrate per anguſtam portam.
10	lvii	Attendite à falſis prophetis.
5	lviii	Nũquid colligũt de ſpinis vuas.
5	lix	Sic omnis arbor bona.
3	lx	Non omnis, qui dicit mihi Domine.
5	lxi	Multi dicent mihi.
5	lxii	Omnis ergo, qui audit verba mea.
2	lxiii	Et factum eſt, cum cõſumaſſet.
		Capitulum VIII.
2	lxiiii	Cum autem deſcendiſſet.
2	lxv	Cum autem introiſſet Capharnaum.
5	lxvi	Dico autem vobis, quòd multi.
5	lxvii	Et dixit Ieſus Centurioni.
2	lxviii	Et cùm veniſſet Ieſus in domũ Petri.
5	lxix	Et accedens unus ſcriba.
2	lxx	Et aſcendente eo in nauiculã.
		Capitulum IX.
1	lxxi	Et aſcendens Ieſus in nauiculã.
2	lxxii	Et cum tranſiret inde.
2	lxxiii	Et factum eſt diſcumbente eo.
2	lxxiiii	Et Ieſus audiens ait.
2	lxxv	Hæc eo loquente ad eos.
10	lxxvi	Et tranſeunte inde Ieſu.
2	lxxvij	Et circuibat Ieſus.
5	lxxviii	Videns autem turbas.
5	lxxix	Tunc dicit diſcipulis.
		Capitulum X.
2	lxxx	Et conuocatis duodecim.
2	lxxxi	Duodecim autem apoſtolorũ.
10	lxxxii	Hos duodecim miſit Ieſus.
2	lxxxiii	Euntes autem prædicate.
2	lxxxiiii	In quamcunque ciuitatem.
5	lxxxv	Intrantes autem in domum.
2	lxxxvi	Et quicũque nõ receperint uos.
5	lxxxvii	Ecce ego mitto uos.
2	lxxxviii	Cauete autem ab hominibus.
2	lxxxix	Cùm autem tradent uos.
10	xc	Cùm autem perſequentur uos.
3	xci	Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum.
10	xcii	Si patrem familias.
2	xciii	Nihil enim opertum.
10	xciiii	Quod dico uobis in tenebris.
2	xcv	Qui autem negauerit me.
5	xcvi	Nolite arbitrari.
5	xcvii	Qui amat patrem, aut matrem.
3	xcviii	Qui inuenit animam ſuam.
1	xcix	Qui recipit uos, me recipit.
10	c	Qui recipit prophetã in noĩe.
6	ci	Et quicunque dederit potum.
		Capitulum XI.
10	cii	Et factum eſt.
5	ciii	Ioannes autem cum audiſſet.
2	ciiii	Hic eſt enim de quo ſcriptũ eſt.
5	cv	Amen dico vobis non ſur. inter na.
5	cvi	A diebus autem Ioannis Bapt.
10	cvii	Omnes enim prophetæ.
5	cviii	Cui autem ſimilem æſtimabo.
5	cix	Tunc cępit exprobrare.
10	cx	Quia ſi in Sodomis.

In illo

5	cxi	In illo tempore reſpõdẽs Ieſus.
3	cxii	Omnia mihi tradita ſunt.
3	cxiii	Et nemo nouit filium,
2	cxiiii	Venite ad me omnes,qui labo.
2	cxv	In illo tempore abijt Ieſus.
		Capitulum X I I.
2	cxvi	Et cum inde tranſiſſet.
4	cxvii	Exeuntes autem phariſæi.
10	cxviij	Ieſus autem ſciens.
5	cxix	Tunc oblatus eſt ei.
7	cxx	Et ſtupebant omnes.
2	cxxi	Phariſæi autem audientes.
2	cxxii	Ieſus autem ſciens.
2	cxxiij	Qui non eſt mecum,
10	cxxiiij	Aut facite arborem,
10	cxxv	Bonus homo.
10	cxxvi	Dico autem vobis.
5	cxxvii	Tunc reſponderunt ei.
5	cxxviii	Qui reſpondens ait illis,
5	cxxix	Cum autem immundus.
2	cxxx	Adhuc eo loquente,
		Capitulum X I I I.
2	cxxxi	In die illo exiens.
5	cxxxii	Qui enim habet dabitur ei.
1	cxxxiii	Ideo in parabolis.
5	cxxxiiij	Veſtri autem oculi.
2	cxxxv	Vos ergo audite parabolam,
10	cxxxvi	Aliam parabolam propoſuit homini qui ſeminauit.
2	cxxxvii	Aliam parabolã grano ſinapis.
5	cxxxviii	Aliam parabolam fermento.
6	cxxxix	Hæc omnia locutus eſt.
10	cxl	Tunc dimiſſis turbis.
1	cxli	Et veniens in patriam.
1	cxlii	Ieſus autem dixit eis non eſt propheta ſine honore.
		Capitulum X I I I I.
2	cxliii	In illo tempore audiuit.
2	cxliiii	Herodes.n.tenuit Ioannem.
6	cxlv	Die autem natalis.
3	cxlvi	Quod cũ audiſſet Ieſus ſeceſſit.
1	clxvii	Veſpere autem facto venerunt.
6	cxlviii	Et ſtatim iuſſit.
2	cxlix	Et dimiſſa turba.
4	cl	Veſpere autem.
10	cli	Reſpondens autem Petrus.
6	clii	Et cum aſcendiſſet.
2	cliii	Et cùm transfretaſſent.
		Capitulum X V.
6	cliiii	Tunc acceſſerunt ad eum ab Hieroſol.
10	clv	Tunc accedentes.
5	clvi	Sinite illos,
6	clvii	Reſpondens autem Petrus.
5	clviii	Ipſe autem reſpondens ait nõ ſum miſſus.
6	clix	At illa venit,& adorauit eum.
5	clx	Et cum tranſiſſet inde.
		Capitulum X V I.
4	clxi	Et acceſſerunt ad eum.
5	clxij	At ille rñdens ait facto veſpere.
6	clxiii	Generatio mala,& adultera.
2	clxiiii	Et cum veniſſent diſcipuli eius trans fretum,
6	clxv	Qui dixit illis intuemini.
1	clxvi	Venit autem Ieſus in partes Cęſareæ.
10	clxvii	Reſpondens autem Ieſus Beatus es Simon.
2	clxviii	Tunc præcepit diſcipulis vt nemini dicerent.
6	clxix	Et aſſumens eum Petrus,
2	clxx	Tunc Ieſus dixit.
2	clxxi	Filius enim hominis venturus eſt.
2	clxxii	Amen dico vobis, ſunt quidã, qui non guſtabunt.
		Capitulum X V I I.
6	clxxiii	Et interrogauerunt eum.
2	clxxiiii	Et cum veniſſet.
5	clxxv	Tunc acceſſerunt.
2	clxxvi	Conuerſantibus autem eis.
10	clxxvii	Et cum veniſſent.
		Capitulum X V I I I.
2	clxxviii	In illa hora acceſſerunt quis putas maior.
2	clxxix	Qui autem ſcandalizauerit.
6	clxxx	Si autem manus tua.
10	clxxxi	Videte ne contemnatis.
5	clxxxii	Quid vobis videtur.
5	clxxxiii	Si autem peccauerit.
10	clxxxiiii	Si autem non te audierit.
6	clxxxv	Amen dico vobis quęcumque alligaueritis.
10	clxxxvi	Iterum dico vobis.
5	clxxxvii	Tunc accedens ad eum Petrus.
10	clxxxviii	Ideo aſſimilatum eſt regnum cœlorum.
		Capitulum X I X.
6	clxxxix	Et factum eſt migrauit.
2	cxc	Dico autem vobis: vxorem.
10	cxci	Dicunt ei diſcipuli.
2	cxcii	Tunc oblati ſunt ei paruuli.
2	cxciii	Et ecce vnus: Magiſter bone:
2	cxciiii	Ait illi Ieſus: Si vis perfectus.
2	cxcv	Cum audiſſet autem adoleſcens.
10	cxcvi	Ieſus autem dixit: quia diues difficilè.
5	cxcvii	Sedebitis,& vos.
2	cxcviii	Et omnis qui reliquerit.
2	cxcix	Multi autem erunt.
		Capitulum X X.
10	cc	Simile eſt regnum cęlorum cõducere opera.
2	cci	Et aſcendens Ieſus Hieroſol.
6	ccii	Tũc acceſſit ad eum Mater filiorum Zebedæi.
2	cciii	Et audientes decem.
4	cciiii	Sicut filius hominis non venit miniſtrari.
2	ccv	Et egredientibus illis.
		Capitulum X X I.
2	ccvi	Et cum appropinquaſſent.
7	ccvii	Hoc autem totum.
2	ccviii	Euntes autem diſcipuli.
1	ccix	Turbę autem quæ præcedebãt.
10	ccx	Et cum intraſſet commota.
1	ccxi	Et intrauit Ieſus in templum.
10	ccxii	Et acceſſerunt ad eum cæci.
5	ccxiii	Videntes autem pueros.
6	ccxiiij	Et relictis illis abiit.
6	ccxv	Reſpondens autem Ieſus.
4	ccxvi	Et omnia quæcunq; petieritis.
2	ccxvii	Et cum veniſſet.
10	ccxviii	Quid autem vobis videtur.
2	ccxix	Aliam parabolam audite homo plantauit.
2	ccxx	Et cum audiſſent principes.
5	ccxxi	Et reſpondens Ieſu.

Capitu-

		Capitulum XXII.
10	ccxxii	Intrauit autem Rex.
2	ccxxiii	Tunc abeuntes Phariſæi.
6	ccxxiiii	Phariſæi autem audientes.
2	ccxxv	Congregatis autem Phariſæis.
2	ccxxvi	Si ergo Dauid.
		Capitulum XXIII.
10	ccxxvii	Tunc Ieſus locutus: ſuper cathedram.
5	ccxxviii	Alligant autem.
2	ccxxix	Omnia vero opera.
10	ccxxx	Vos autem nolite vocari.
5	ccxxxi	Qui maior eſt veſtrum.
5	ccxxxii	Væ autem vobis qui clauditis.
10	ccxxxiii	Væ vobis qui comeditis
5	ccxxxiiii	Væ autem vobis qui decimatis
10	ccxxxv	Duces cæci.
5	ccxxxvi	Væ vobis qui mundatis.
5	ccxxxvii	Væ vobis quia ſimilis eſt ſepulchris.
5	ccxxxviii	Væ vobis qui ædificatis.
10	ccxxxix	Et vos implete menſuram.
5	ccxl	Ideo ecce mitto ad vos.
5	ccxli	Hieruſalem Hieruſalem.
		Capitulum XXIIII.
2	ccxlii	Et egreſſus Ieſus.
2	ccxliii	Sedente autem eo.
1	ccxliiii	Tunc tradent vos.
10	ccxlv	Et tunc ſcandalizabuntur.
6	ccxlvi	Et prædicabitur hoc Euange.
6	ccxlvii	Cum ergo videritis.
2	ccxlviii	Tunc qui in Iudæa.
2	ccxlix	Væ autem prægnantibus.
6	ccl	Orate autem.
2	ccli	Erit enim.
6	cclii	Et niſi breuiati.
2	ccliii	Tunc ſi quis vobis dixerit.
6	ccliiii	Surgent enim pſeudo Chriſti.
5	cclv	Si ergo dixerint.
5	cclvi	Sicut enim fulgur.
5	cclvii	Vbicunque fuerit corpus.
2	cclviii	Statim autem.
2	cclix	Et tunc plangent.
6	cclx	De die autem illa.
5	cclxi	Sicut autem in diebus Noe.
5	cclxii	Tunc duo erunt in agro.
6	cclxiii	Vigilate ergo.
2	cclxiiii	Illud autem ſcitote.
6	cclxv	Qui putas eſt fidelis.
5	cclxvi	Beatus ille ſeruus.
5	cclxvii	Si autem dixerit malus.
		Capitulum XXV.
10	cclxviii	Tunc ſimile eſt regnum coelorum decem virginibus.
2	cclxix	Sicut enim homo peregre proficiſcens.
5	cclxx	Et vni dedit quinque talenta.
2	cclxxi	Omni enim habenti.
5	cclxxii	Et inutilem ſeruum.
10	cclxxiii	Cum autem venerit.
		Capitulum XXVI.
1	cclxxiiii	Scitis quia poſt biduum.
6	cclxxv	Tunc congregati ſunt.
1	cclxxvi	Cum autem eſſet Ieſus.
4	cclxxvii	Mittens enim hæc
2	cclxxviii	Tunc abijt Iudas.
4	cclxxix	Veſpere autem facto.
1	cclxxx	Et contriſtati ſunt valde.
2	cclxxxi	At ipſe reſpondens:
6	cclxxxii	Væ autem homini.
10	cclxxxiii	Reſpondens autem Iudas.
1	cclxxxiiii	Cenantibus autem.
2	cclxxxv	Et accipiens calicem.
6	cclxxxvi	Et hymno dicto.
4	cclxxxvii	Tunc dicit illis.
6	cclxxxviij	Scriptum eſt enim.
1	cclxxxix	Reſpondens autem Petrus.
6	ccxc	Ait illi Petrus.
1	ccxci	Tunc venit Ieſus.
6	ccxcii	Sedete hic.
4	ccxciii	Tunc ait illis.
2	ccxciiii	Et progreſſus puſillum
1	ccxcv	Verumtamen non ſicut ego.
2	ccxcvi	Et uenit ad diſcipulos.
4	ccxcvii	Spiritus quidem promptus.
6	ccxcviij	Iterum ſecundo.
4	ccxcix	Tunc uenit ad diſcipulos.
1	ccc	Adhuc ipſo loquente.
2	ccci	Qui autem tradidit illum.
1	cccii	Et ecce vnus ex his.
10	ccciii	Tunc ait illi conuerti.
1	ccciiij	In illa hora.
6	cccv	Hoc autem totum.
1	cccvi	At illi tenentes.
4	cccvii	Petrus autem ſequebatur.
2	cccviii	Principes autem ſacerdotum.
6	cccix	Nouiſſime autem.
1	cccx	Verumtamen dico uobis.
6	cccxi	Tunc princeps ſacerdotum.
2	cccxij	Ecce nunc audiſtis.
1	cccxiii	Tunc expuerunt.
1	cccxiiij	Petrus uero ſedebat.
1	cccxv	Exeunte autem illo.
2	cccxvj	Et recordatus eſt Petrus.
		Capitulum XXVII.
2	cccxvii	Mane autem facto.
1	cccxviij	Et vinctum.
10	cccxix	Tunc uidens Iudas.
1	cccxx	Ieſus autem ſtetit ante præſidē.
4	cccxxi	Dicit ei Ieſus.
2	cccxxii	Per diem autem ſolennem.
4	cccxxiii	Congregatis ergo illis.
10	cccxxiiii	Sedente autem illo.
1	cccxxv	Principes autem ſacerdotum.
1	cccxxvi	Dicit illis Pilatus.
10	cccxxvii	Videns autem Pilatus.
1	cccxxviii	Tunc dimiſit illis Barabam.
4	cccxxix	Tunc milites præſidis.
6	cccxxx	Et expuentes in eum.
1	cccxxxi	Exeuntes autem inuenerunt.
1	cccxxxii	Et uenerunt in locum.
4	cccxxxiii	Et dederunt ei uinum.
1	cccxxxiiii	Poſtquam autem crucifixerunt.
1	cccxxxv	Et impoſuerunt ſuper caput eius.
1	cccxxxvi	Tunc crucifixi ſunt.
6	cccxxxvii	Prætereuntes autem.
2	cccxxxviij	Similiter & principes.
2	cccxxxix	Idipſum autem, & latrones.
2	cccxl	A ſexta autem hora.
6	cccxli	Et circa horam nonam.
2	cccxlii	Et continuo currens unus.
1	cccxliii	Cæteri uerò dicebant.
2	cccxliiii	Et ecce uelum templi.
10	cccxlv	Et terra mota eſt.
2	cccxlvi	Centurio autem.
6	cccxlvii	Erant autem ibi mulieres.
1	cccxlviii	Cum ſerò autem factum eſſet.
1	cccxlix	Et accepto corpore.
6	cccl	Erant autem ibi Maria.

Altera

10	cccli	Altera autem die.
		Capitulum XXVIII.
1	ccclii	Veſpere autem Sabbathi.
2	cccliii	Præ timore autem eius.
2	cccliiii	Et exierunt cito.
10	ccclv	Et ecce Ieſus occurrit.

CLAVSVLAE EVANGELII Beati Marci Euangeliſtæ ſecundùm diuiſionem canonum Beati Euſebij.

		Capitulum I.
10	i	Initium Euangelij Ieſu Chriſti.
1	ii	Vox clamantis.
6	iii	Fuit Ioannes in deſerto.
1	iiii	Et erat Ioannes.
1	v	Et factum eſt in diebus illis.
2	vi	Et ſtatim ſpiritus expulit.
6	vii	Eratque cum beſtijs.
4	viii	Poſtquam autem traditus eſt.
6	ix	Prædicans Euangelium.
2	x	Et dixit eis Ieſus: Venite poſt me.
6	xi	Et progreſſus inde.
8	xii	Et ingrediuntur Capharnaum.
2	xiii	Et ſtupebant ſuper doctrina.
8	xiiii	Et erat in ſynagoga eorum.
2	xv	Et protinus egredientes.
8	xvi	Et diluculo valde.
8	xvii	Et perſecutus eſt eum Simon.
2	xviii	Et venit ad eum leproſus.
10	xix	At ille egreſſus.
		Capitulum II.
2	xx	Et iterum intrauit Capharnaum.
2	xxi	Et egreſſus eſt rurſus.
2	xxii	Et factum eſt eum accumberet.
2	xxiii	Hoc audito Ieſus: non neceſſe ha. ſani medico.
2	xxiiii	Et factum eſt iterum.
		Capitulum III.
2	xxv	Et introiuit iterum. arida.
4	xxvi	Exeuntes autem ſtatim.
1	xxvii	Et multa turba à Galilea.
8	xxviii	Et clamabant dicẽtes tu es filius Dei.
2	xxix	Et aſcendens in montem.
2	xxx	Et impoſuit Simoni.
10	xxxi	Et venerunt ad domum.
2	xxxii	Et ſcribæ qui ab Hieroſolymis.
2	xxxiii	Et conuocatis eis: Sathanas.
2	xxxiiii	Amen dico vobis.
2	xxxv	Et veniunt mater eius.
		Capitulum IIII.
2	xxxvi	Et iterum cœpit docere.
1	xxxvii	Illis autem qui foris ſunt.
2	xxxviii	Qui ſeminat verbum.
2	xxxix	Et dicebat illis modio.
2	xl	Non enim eſt aliquid.
2	xli	Et dicebat illis menſura.
2	xlii	Qui non habet dabitur.
10	xliii	Et dicebat ſic eſt.
2	xliiii	Et dicebat cui aſſimilabimus.
6	xlv	Et talibus multis parabolis.
2	xlvi	Seorſum autem.
2	xlvii	Et ait illis.
		Capitulum V.
8	xlviii	Cumque aſcenderet nauem.
2	xlix	Et cum aſcendiſſet Ieſus in nauim Archiſi.
		Capitulum VI.
1	l	Et egreſſus inde abiit in patriam.
2	li	Et dicebat illis Ieſus, quia non.
2	lii	Et circuibat caſtella.
2	liii	Et conuocauit duodecim binos.
2	liiii	Et dicebat eis. quocunque.
2	lv	Et quicunque non receperint.
8	lvi	Et exeuntes prædicabant.
2	lvii	Et audiuit Herodes rex.
10	lxviii	Quo audito Herodes ait.
2	lix	Ipſe enim Herodes miſit.
6	lx	Dicebat enim Ioannes.
8	lxi	Et conuenientes apoſtoli.
10	lxii	Et ait illis venite ſeorſum.
6	lxiii	Et aſcendentes in nauim.
1	lxiiii	Et cum iam hora multa.
6	lxv	Et ſtatim coegit diſcipulos.
2	lxvi	Et cum dimiſiſſet eos.
4	lxvii	Et cum ſecundo eſſet erat nauis.
6	lxviii	Et aſcendit ad illos in nauim.
2	lxix	Cumque egreſſi eſſent de nau.
		Capitulum VII.
10	lxx	Et conuenerunt ad eum Phariſæi.
6	lxxi	Et interrogabant eum Phariſæi, & ſcribæ.
6	lxxii	Et cum introiſſent in domum, à turba.
6	lxxiii	Et rogabant eum, vt dæmonium.
10	lxxiiii	Et iterum exiens.
8	lxxv	Quanto autem eis præcipiebat.
6	lxxvi	Bene omnia fecit.
		Capitulum VIII.
4	lxxvii	Et exierunt Phariſæi. ſignum.
6	lxxviii	Et ingemiſcens ſpiritu.
2	lxxix	Et præcipiebat eis à fermento.
6	lxxx	Et cogitabant ad alterutrum.
10	lxxxi	Et veniunt Bethſaidam.
1	lxxxii	Et egreſſus Ieſus in caſtella Cæſareæ.
2	lxxxiii	Tunc dixit illis. Vos verò.
6	lxxxiiii	Et apprehẽdens eum increpare.
2	lxxxv	Et conuocata turba.
2	lxxxvi	Qui me confeſſus.
2	lxxxvii	Et dicebat illis non guſtabunt.
		Capitulum IX.
2	lxxxviii	Et verbum continuerunt.
6	lxxxix	Et interrogabant eum.
10	xc	Et veniens ad diſcipulos ſuos.
2	xci	Et reſpondens vnus de turba.
2	xcii	Et cum introiſſet domum.
2	xciii	Et inde profecti.
10	xciiii	Et venerunt Capharnaum.
2	xcv	At illi tacebant.
1	xcvi	Et quicunque me ſuſceperit.
8	xcvii	Reſpondit illi Ioannes.
6	xcviii	Quiſquis enim potum.
2	xcix	Et quiſquis ſcandalizauerit.
6	c	Et ſi ſcandalizauerit te manus.
10	ci	Vbi vermis eorum.
2	cii	Bonum eſt ſal.

Capi-

		Capitulum X.
7	ciii	Et inde exurgens.
10	ciiii	Et in domo iterum diſcipuli eius.
2	cv	Et dixit illis quicunque vxorem.
2	cvi	Et offerebant illi paruulos.
2	cvii	Et cum egreſſus eſſet in via:
2	cviii	Ieſus autem intuitus eum.
2	cix	Qui contriſtatus in uerbo.
2	cx	Reſpondens Ieſus ait domum.
2	cxi	Multi autem erunt primi.
2	cxii	Erant autem in vi.
6	cxiii	Et acceſſerunt ad eum Iacobus.
2	cxiiii	Et audientes decem.
4	cxv	Nam,& filius hominis.
2	cxvi	Et veniunt Ierico.
		Capitulum XI.
2	cxvii	Et cum appropinquarent Ieruſalem.
2	cxviii	Et qui præibant.
1	cxix	Et introiuit.
6	cxx	Et audientes veniunt Ieroſolymam.
3	cxxi	Et audientes venerunt Ieroſolymam.
1	cxxii	Quo audito prius ſacer.
10	cxxiii	Et cum veſpera facta eſſet.
6	cxxiiii	Et reſpondens Ieſus habete fidem.
7	cxxv	Propterea dico vobis.
6	cxxvi	Et cum ſtabitis ad orandum.
2	cxxvii	Et ueniunt rurſus Ieroſoly.
		Capitulum XII.
2	cxxviii	Et cępit illis in parabolis. Vinea.
1	cxxix	Et quærebant eum tenere.
2	cxxx	Et mittunt ad eum Herodia.
6	cxxxi	Et acceſſit vnus de ſcribis.
10	cxxxii	Et ait illis ſcriba.
2	cxxxiii	Et nemo iam audebat.
2	cxxxiiii	Et reſpondens Ieſus dicebat.
2	cxxxv	Et dicebat eis in doctrina ſua.
8	cxxxvi	Qui deuorant domos viduarum.
		Capitulum XIII.
2	cxxxvii	Et cum egrederetur de tēplo.
2	cxxxviii	Et cum ſederet in monte.
1	cxxxix	Videte autem vosmetipſos.
6	cxl	Et in omnes gentes.
2	cxli	Et cum duxerint vos.
6	cxlii	Cum autem videritis abominationem.
2	cxliii	Tunc qui in Iudęa ſunt.
2	cxliiii	Væ autem prægnantibus.
6	clxv	Orare verò vt hyeme.
2	cxlvi	Erunt enim dies.
6	cxlvii	Et niſi breuiaſſet.
2	cxlviii	Et tunc ſi quis uobis dixerit.
6	cxlix	Exurgent enim pſeudo.
2	cl	Sed in illis diebus.
2	cli	Et tunc videbunt filium hom.
6	clii	De die autem illo.
6	cliii	Videte uigilate.
2	cliiii	Sicut homo peregre.
2	clv	Vigilate ergo,quia neſcitis.
		Capitulum XIIII.
8	clvi	Erat autem Paſcha,& azyma.
6	clvii	Et quærebant ſummi ſacerdo.
2	clviii	Et cum eſſent Bethaniæ.

4	clix	Quod habuit hæc fecit.
2	clx	Et Iudas Iſcariothis.
4	clxi	Veſpere autem facto.
1	clxii	At illi cœperunt.
2	clxiii	Quæ ait illis.
6	clxiiii	Bonum erat ei.
1	clxv	Et manducantibus illis.
2	clxvi	Et accepto calice.
6	clxvii	Et hymno dicto.
4	clxviii	Et ait illis. Omnes ſcandal.
6	clxix	Quia ſcriptum eſt percutiam pa.
1	clxx	Petrus autem ait ei.
6	clxxi	At ille amplius.
1	clxxii	Similiter autem.
6	clxxiii	Et ait diſcipulis.
4	clxxiiii	Et ait illis. Triſtis eſt.
1	clxxv	Et cum proceſſiſſet.
1	clxxvi	Sed non quod ego uolo.
2	clxxvii	Et venit,& inuenit.
4	clxxviii	Spiritus quidem promptus eſt.
6	clxxix	Et iterum abiens.
4	clxxx	Et uenit tertio.
1	clxxxi	Et adhuc eo loquente.
2	clxxxii	Dederat autem traditor.
1	clxxxiii	Vnus autem quidam.
1	clxxxiiii	Et reſpondens Ieſus.
6	clxxxv	Tunc diſcipuli eius.
10	clxxxvi	Adoleſcens autem quidam.
1	clxxxvii	Et adduxerunt Ieſum.
4	clxxxviii	Petrus autem a longe.
2	clxxxix	Summi verò ſacerdotes.
6	cxc	Et quidam ſurgentes.
1	cxci	Ieſus autem dixit. Ego ſum.
6	cxcii	Summus autem ſacerdos.
2	cxciii	Quid adhuc deſideramus.
8	cxciiii	Et cęperunt quidam conſpuere.
1	cxcv	Et cum eſſet Petrus.
[illegible]	cxcvi	Et exiit foras.
2	cxcvii	Et recordatus eſt Petrus.
		Capitulum XV.
2	cxcviii	Et confeſtim mane.
1	cxcix	Vincientes Ieſum.
1	cc	Et interrogauit eum Pilatus.
4	cci	Et accuſabant eum ſummi ſac.
2	ccii	Per diem autem feſtum.
1	cciii	Erat autem qui dicebatur.
1	cciiii	Pontifices autem.
1	ccv	Pilatus autem iterum.
1	ccvi	Pilatus autem volens.
4	ccvii	Milites autem duxerunt.
6	ccviii	Et poſtquam illuſerunt.
1	ccix	Et angariauerunt.
1	ccx	Et perducunt illum.
4	ccxi	Et dabant ei bibere.
1	ccxii	Et crucifigentes eum.
10	ccxiii	Erat autem hora tertia.
1	ccxiiii	Et erat titulus.
1	ccxv	Et cum eo crucifigunt.
5	ccxvi	Et adimpleta eſt ſcript.
6	ccxvii	Et prætereuntes blaſphema.
2	ccxviii	Similiter & ſummi ſacer.
2	ccxix	Et qui cum eo crucifixi.
2	ccxx	Et facta hora ſexta.
6	ccxxi	Et hora nona exclamauit.
2	ccxxii	Currens autem unus.
1	ccxxiii	Ieſus autem emiſſa.
2	ccxxiiii	Et uelum templi ſciſſum eſt.
2	ccxxv	Videns autem Centurio.

6	ccxvi	Erant autem & mulieres,
1	ccxvii	Et cum item ſero eſſet.
1	ccxviij	Ioſeph autem mercatus.
6	ccxix	Maria autem Magdal,
		Capitulum XVI.
5	ccxx	Et cum tranſiſſet ſabbatum,
1	ccxxi	Et valde manè vna ſabb,
2	ccxxii	Qui dicit eis: nolite.
2	ccxxiij	At illę exeuntes,
5	ccxxiiij	Poſt hæc autem duobus,
10	ccxxv	Nouiſsimè recumbentibus,

CLAVSVLAE EVANGELIJ
Beati Lucæ Euangeliſtæ ſecundùm
diuiſionem canonum B, Eu-
ſebij Epiſcopi,

		Capitulum I.
10	i	Quoniam quidem multi,
5	ii	Menſe autem, vi, miſſus eſt.
10	iij	Et ingreſſus angelus ad eam,
		Capitulum II.
2	iiij	Stupebant autem omnes ſuper pruden.
10	v	Et dixit mater eius.
		Capitulum III.
3	vi	Anno xv, Tyberij.
2	vii	Et venit in omnem regionem,
5	viij	Dicebat ergo ad turbas.
10	ix	Et interrogauerunt eum turbę,
1	x	Ego quidem aqua.
5	xi	Cuius ventilabrum.
2	xii	Herodes autem Tetrarcha.
1	xiij	Factum eſt autem cum baptiza retur.
3	xiiij	Et ipſe Ieſus erat incipiens.
		Capitulum IIII.
2	xv	Ieſus aũt plenus Spiritu ſancto,
5	xvi	Et nihil manducauit.
1	xvij	Et regreſſus eſt Ieſus in virtute.
10	xviij	Et uenit Nazareth.
1	xix	Et omnes teſtimonium illi dabant.
10	xx	Et ait illis vtique.
1	xxj	Ait autem amen; quia nemo propheta,
10	xxij	In veritate dico uobis.
8	xxiii	Et deſcendit in Capharnaum,
5	xxiiij	Stupebant in doctrina,
8	xxv	In ſynagoga homo.
2	xxvi	Surgens autem de ſynagoga.
8	xxvii	Exibant autem dęmonia,
8	xxviij	Facta autem die egreſſus,
		Capitulum V.
10	xxix	Factum eſt autem cum turbę,
9	xxx	Vt ceſſauit autem loqui.
10	xxxi	Quod cum videret Simon,
2	xxxij	Ait ad Simonem Ieſus.
2	xxxiii	Et factum eſt cum eſſet.
1	xxxiiij	Perambulabat autem magis,
2	xxxv	Ipſe autem ſecedebat.
2	xxxvi	Et factum eſt in una dierum.
1	xxxvii	Et ecce uiri portantes,
2	xxxviij	Et poſt hæc exiit.
2	xxxix	Et fecit ei conuiuium,
2	xl	Et reſpondens Ieſus, Sani.
		Factū eſt autem in Sabbatho,

		Capitulum VI.
2	xli	Factū eſt aũt in alio Sabbatho
2	xlii	Factum eſt autem in illis.
2	xliii	Factum eſt autem in illis.
2	xliiij	Et cùm dies factus eſſet.
1	xlv	Et deſcendens cum illis ſtetit,
5	xlvi	Et ipſe eleuatis.
5	xlvii	Beati pauperes.
5	xlviii	Beati qui nunc eſuritis,
5	xlix	Beati qui nunc fletis.
5	l	Beati eritis cum vos.
10	li	Væ uobis qui ſaturati.
10	lii	Væ cum benedixerint vobis.
5	liii	Secundum hæc faciebant.
5	liiij	Et qui te percutit,
5	lv	Et prout vultis.
5	lvi	Et ſi diligitis eos.
2	lvii	Nolite iudicare.
5	lviii	Dicebant autem illis.
3	lix	Non eſt diſcipulus.
5	lx	Quid autem vides.
5	lxi	Non eſt enim arbor bona,
5	lxii	Neque enim de ſpinis.
5	lxiii	Bonus homo de bono.
4	lxiiij	Quid autem uocatis me.
5	lxv	Omnis qui uenit ad me.
		Capitulum VII.
3	lxvi	Cum autem impleſſet.
5	lxvii	Et reuerſi qui miſſi fuerant.
10	lxviij	Et factum eſt deinceps.
5	lxix	Et exiit hic ſermo.
2	lxx	Hic eſt de quo ſcriptum eſt,
5	lxxi	Dico enim vobis,
10	lxxii	Et omnis populus audiens.
5	lxxiii	Cui ergo ſimiles dicam.
1	lxxiiij	Rogauit autem illum,
		Capitulum VIII.
10	lxxv	Et factum eſt deinceps.
2	lxxvi	Cum autem turba plurima.
1	lxxvii	Cæteris autem in parabolis,
2	lxxviii	Eſt autem hæc parabola,
2	lxxix	Nemo autem lucernam,
2	lxxx	Non eſt enim occultum,
5	lxxxi	Videte ergo quomodo
2	lxxxii	Venerunt autem ad illum.
2	lxxxiii	Factum eſt autem in una,
8	lxxxiiij	Ipſe autem aſcendens.
2	lxxxv	Factum eſt autẽ cum rediſſet,
		Capitulum IX.
2	lxxxvi	Conuocatis autem duodecim,
2	lxxxvii	Et ait ad illos,
2	lxxxviij	Et quicumque non receperint.
8	lxxxix	Egreſſi autem circuibant
2	xc	Audiuit autem Herodes,
8	xci	Et reuerſi apoſtoli,
4	xcii	Et aſſumptis illis,
1	xciii	Dies autem cœperat.
1	xciiij	Et factum eſt cum ſolus.
2	xcv	Reſpondens Simon Petrus,
2	xcvi	Dicebat autem ad omnes.
2	ccvii	Nam qui me erubuerunt.
2	xcviij	Dico autem vobis.
2	xcix	Factum eſt autem in ſequenti.
8	c	Stupebant autem omnes,
2	ci	Omnibuſque mirantibus.
2	cii	Intrauit autem cogitatio,
8	ciii	Reſpondens autem Ioannes.
10	ciiii	Factum eſt autẽ dum cõplere.
5	cv	Factum eſt aũt ambulantibus.
10	cvi	Et ait alter, ſequar te.

		Capitulum X.
10	cvii	Poſt hæc autem deſignauit.
5	cviii	Meſſis quidem multa.
5	cix	Ite ecce ego mitto.
2	cx	Nolite portare ſacculum.
5	cxi	In quamcunque domum.
2	cxii	In eadem autem domo.
10	cxiii	Nolite tranſire de domo.
2	cxiiii	In quamcunque ciuitatem.
5	cxv	Væ tibi Corozain.
2	cxvi	Qui vos audit me audit.
10	cxvii	Reuerſi ſunt autem.
5	cxviii	In ipſa hora exultauit.
3	cxix	Omnia mihi tradita ſunt.
5	cxx	Et conuerſus ad diſcipulos.
2	cxxi	Et ecce quidam legis peritus.
10	cxxii	Ille autem volens.
		Capitulum XI.
5	cxxiii	Et factum eſt, dum eſſet.
10	cxxiiii	Quis veſtrum habebit.
5	cxxv	Et ego dico vobis.
5	cxxvi	Et erat eijciens dæmonium.
2	cxxvii	Quidam aut ex eis. in belze.
5	cxxviii	Et alij tentantes.
2	ccxxix	Ipſe autem vt vidit.
5	cxxx	Cum immundus ſpiritus.
10	cxxxi	Factum eſt aũt cũ hæc diceret.
5	cxxxii	Turbis autem concurrentibus.
2	cxxxiii	Nemo accendit lucernam.
5	cxxxiiii	Lucerna corporis tui.
5	cxxxv	Et cum loqueretur. rogauit.
5	cxxxvi	Sed væ uobis phariſæis.
2	cxxxvii	Væ vobis phariſæis cathedras.
5	cxxxviii	Væ uobis qui eſtis.
5	cxxxix	Reſpondens autem quidam.
5	cxl	Væ uobis qui ædificatis.
5	cxli	Propterea, & ſapientia.
5	cxlii	Væ uobis legis peritis.
10	cxliii	Cum hæc ad illos diceret.
		Capitulum XII.
2	cxliiii	Attendite à fermento.
5	cxlv	Nihil autem opertum.
2	cxlvi	Qui autem negauerit me.
2	cxlvii	Et omnis, qui dicit uerbum.
2	cxlviii	Cum autem inducent uos.
10	cxlix	Ait autem ei quidam.
5	cl	Dixitque ad diſcipulos.
10	cli	Nolite timere puſillus.
2	clii	Vendite quæ poſſidetis.
5	cliii	Facite uobis ſacculos.
10	cliiii	Sint lumbi veſtri.
5	clv	Beati ſerui illi.
2	clvi	Hoc autem ſcitote.
5	clvii	Ait autem ei Petrus.
5	clviii	Quod ſi dixerit ſeruus.
10	clix	Ille autem ſeruus qui cognouit.
10	clx	Ignem veni mittere.
5	clxi	Dicebat autem, & ad turbas.
5	clxii	Cum autem vadis.
		Capitulum XIII.
10	clxiii	Aderant autem quidam.
10	clxiiii	Dicebat autem ſimilitudinem.
2	clxv	Reſpondens autem archiſ.
10	clxvi	Et cum hæc diceret erubeſce.
2	clxvii	Dicebat ergo cui ſimile.
5	clxviii	Et iterum dixit, cui ſimile.
2	clxix	Et ibat per ciuitates.
5	clxx	Ait autem illi pauci.
5	clxxi	Cum autem intrauerit.
5	clxxii	Cum videntis Abraham.

Alph. Toſt. in Prol. ſuper Matt. Enarr.

2	clxxiii	Et ecce ſunt nouiſſimi.
10	clxxiiii	In ipſa die acceſſerunt.
5	clxxv	Ieruſalem Ieruſalem.
		Capitulum XIIII.
10	cclxxvi	Et factum eſt cum intraſſet.
5	clxxvii	Et reſpondens Ieſus dixit.
10	clxxviii	Dicebat autem & ad in.
5	cclxxix	Quia omnis qui ſe exaltat humil.
10	clxxx	Dicebat autem & ei qui ſe.
5	clxxxi	Et ipſe dixit ei.
5	clxxxii	Ibant autem turbæ.
10	clxxxiii	Quis enim ex uobis.
5	clxxxiiii	Sic ergo omnis ex vobis.
2	clxxxv	Bonum eſt ſal.
		Capitulum XV.
2	clxxxvi	Erant autem appropinquantes.
5	clxxxvii	Et ait ad illos parabol.
10	clxxxviii	Aut quæ mulier habens drag.
5	clxxxix	Ita dico vobis.
10	cxc	Ait autem, homo quidam.
5	cxci	Nemo poteſt duobus dominis.
10	cxcii	Non poteſtis Deo ſeruire.
5	cxciii	Lex & prophetæ vſque ad Ioannem.
5	cxciiii	Facilius eſt autem cœlum.
2	cxcv	Omnis qui dimittit uxorem.
		Capitulum XVI.
10	cxcvi	Homo quidam erat diues: vilicum.
2	cxcvii	Et ad diſcipulos ſuos ait.
5	cxcviii	Attendite uobis, ſi peccauerit.
5	cxcix	Et ſi ſepties in die pecca.
5	cc	Et dixerunt apoſtoli.
10	cci	Quis autem veſtrum habet.
5	ccii	Interrogatus autem à phariſęis.
		Capitulum XVII.
10	cciii	Et ait ad diſcipulos ſuos.
2	cciiii	Et dicent uobis, ecce hic.
5	ccv	Nam ſicut fulgur.
2	ccvi	Primum autem oportet.
5	ccvii	Et ſicut factum eſt in diebus.
10	ccviii	Similiter factum eſt in diebus.
2	ccix	In illa die qui fuerint in tecto.
10	ccx	Memores eſtote uxoris Loth.
3	ccxi	Quicunque quæſierit animam.
5	ccxii	Dico uobis in illa nocte.
5	ccxiii	Reſpondentes dicunt ei.
		Capitulum XVIII.
10	ccxiiii	Dicebat autem, & parabolam orare.
5	ccxv	Quia omnis qui ſe exaltat.
2	ccxvi	Afferebant autem ad illum.
2	ccxvii	Amen amen dico uobis quicunque.
2	ccxviii	Et interrogauerunt eum quidã.
2	ccxix	Quo audito Ieſus.
2	ccxx	His ille auditis.
2	ccxxi	Qui dixit eis. Amen.
2	ccxxii	Aſſumpſit autem Ieſus.
10	ccxxiii	Et ipſi nihil horum.
2	ccxxiiii	Factum eſt autem cum appro.
		Capitulum XIX.
10	ccxxv	Et ingreſſus perambulabat.
5	ccxxvi	Venit enim filius hominis.
10	ccxxvii	Hæc illis audientibus.
2	ccxxviii	Dixit ergo homo quidam.
5	ccxxix	Vocatus autem decem ſeruis.
2	ccxxx	Dico autem uobis, quia habẽti.

5	ccxxxi	Verumtamen inimicos meos.
2	ccxxxii	Et his dictis præcedebat.
2	ccxxxiii	Abierunt autem qui miſſi.
1	ccxxxiiii	Et cum appropinquaret.
5	ccxxxv	Et quidam Phariſæi.
10	ccxxxvi	Et ut appropinquauit.
2	ccxxxvij	Et non relinquent in te.
1	ccxxxviij	Et ingreſſus in templum.
1	ccxxxix	Et erat docens.
		Capitulum XX.
2	ccxl	Et factum eſt in vna dierum.
2	ccxli	Cœpit autem dicere. Vineam.
1	ccxlij	Et quærebant principes ſacerd.
2	ccxliii	Et obſeruantes miſerunt cenſum.
5	ccxliiii	Et amplius non audebant.
5	ccxlv	Dixit autem ad illos.
5	ccxlvi	Audiente autem omni populo.
8	ccxlvii	Qui deuorant domos viduarum.
		Capitulum XXI.
2	ccxlviii	Et quibuſdam dicentibus de templo.
2	ccxlix	Interrogauerunt autem illum.
1	ccl	Sed ante hæc omnia.
2	ccli	Ponite ergo in cordibus.
10	cclii	Cum autem videritis circunda.
2	ccliii	Tunc qui in Iudæa ſunt.
2	ccliiij	Væ autem prægnantibus.
2	cclv	Erit enim preſſura magna.
10	cclvi	Et cadent in ore gladij.
2	cclvii	Et erunt ſigna in ſole.
2	cclviij	Et tunc uidebunt filium hoīs.
10	cclix	Attendite autem vobis.
		Capitulum XXII.
1	cclx	Appropinquabat autem dies azymorum.
1	cclxi	Et quærebant principes.
9	cclxii	Intrauit autem Satanas.
2	cclxiii	Et abijt, & locutus eſt.
10	cclxiiij	Et ait illis. Deſiderio.
2	cclxv	Dico enim vobis.
1	cclxvi	Et accepto pane.
2	cclxvii	Similiter, & calicem.
2	cclxviij	Verumtamen ecce manus.
1	cclxix	Et ipſi cœperunt.
2	cclxx	Facta eſt autem, & contentio.
10	cclxxi	Nam quis maior eſt.
4	cclxxii	Et ſedeatis ſuper.
10	cclxxiii	Ait autem Dominus Simoni.
9	cclxxiiij	Et tu aliquando conuerſus.
1	cclxxv	Qui dixit ei, Domine.
10	cclxvi	Et dixit eis, Quando.
7	cclxxvii	Dico enim vobis.
10	cclxxviij	At illi dixerunt. Ecce duo gla.
1	cclxxix	Et egreſſus ibat.
2	cclxxx	Et cum perueniſſet ad eos.
1	cclxxxi	Et ipſe auulſus eſt.
1	cclxxxii	Pater ſi uis.
10	cclxxxiii	Apparuit autem illi.
2	cclxxxiiij	Et cum ſurrexiſſet.
1	cclxxxv	Adhuc eo loquente.
2	cclxxxvi	Ieſus autem dixit illi.
1	cclxxxvii	Videntes autem hi.
10	cclxxxviii	Et cum tetigiſſet auriculam.
1	cclxxxix	Dixit autem Ieſus.
1	ccxc	Comprehendentes autem eū.
1	ccxci	Petrus vero ſequebatur.
1	ccxcii	Et poſt puſillum.
2	ccxciii	Et conuerſus Dominus.
1	ccxciiii	Et viri qui tenebant.
2	ccxcv	Et vt factus eſt dies.
10	ccxcvi	Et ait illis ſi vobis.
1	ccxcvii	Ex hoc autem erit.
10	ccxcviii	Dixerunt autem omnes.
2	ccxcix	At illi dixerunt quid ad nos.
		Capitulum XXIII.
1	ccc	Et ſurgens omnis.
10	ccci	Cæperūt autem eum accuſare.
1	cccij	Pilatus autem interrogauit.
9	ccciii	Ait autem Pilatus.
10	ccciiij	At illi inualeſcebant.
2	cccv	Stabant etiam principes.
10	cccvi	Spreuit autem illum Herodes.
9	cccvii	Pilatus autem conuocatis.
9	cccviij	Sed neque Herodes.
2	cccix	Emendatum ergo illum.
1	cccx	Exclamauit autem ſimul.
1	cccxi	Iterum autem Pilatus.
9	cccxij	Ille autem tertio.
1	cccxiij	At illi inſtabant.
1	cccxiiii	Et Pilatus adiudicauit.
1	cccxv	Et cùm ducerent eum.
10	cccxvi	Sequebatur autem illum.
1	cccxvii	Ducebantur autem, & alij.
1	cccxviii	Et poſtquam venerunt.
1	cccxix	Et latronem unum.
10	cccxx	Ieſus autem dicebat.
1	cccxxi	Diuidentes vero.
2	cccxxii	Et deridebant illum.
2	cccxxiii	Illudebant autem ei.
1	cccxxiiii	Erat autem & ſuperſcriptio.
2	cccxxv	Vnus autē de his qui pēdebat.
10	cccxxvi	Reſpondens autem alter.
2	cccxxvii	Et tenebræ factæ ſunt.
2	cccxxviij	Et velum templi ſciſſum.
1	cccxxix	Et clamans voce magna.
2	cccxxx	Videns autem Centurio.
10	cccxxxi	Et omnis turba eorum.
1	cccxxxii	Et ecce vir Ioſeph.
1	cccxxxiii	Et depoſitum inuoluit.
10	cccxxxiiij	Et dies erat paraſceues.
8	cccxxxv	Et reuertentes parauerunt.
		Capitulum XXIIII.
1	cccxxxvi	Vna autem Sabbathi.
2	cccxxxvij	Cum timerent autem.
2	cccxxxviii	Et regreſſę à monumento.
10	cccxxxxix	Erat autem Maria Magda.
9	cccxl	Cum autem hæc loquerentur.
9	cccxlj	Adhuc autem illis non credentibus.
10	cccxlii	Et dixit ad eos hæc ſunt.

CLAVSVLAE EVANGELII
Beati Ioanni ſecundùm diuiſionem canonum B. Euſebij Epiſcopi.

		Capitulum I.
10	i	In principio erat uerbum.
3	ii	Fuit homo miſſus à Deo.
3	iii	Erat lux uera.
10	iiij	In propria venit.
3	v	Et uerbum caro factum eſt.
1	vi	Ioannes teſtimonium.
10	vii	Et de plenitudine eius.
3	viii	Deum nemo uidit vnquam.
10	ix	Et hoc eſt teſtimonium.

Ego

1	x	Ego vox clamantis in deſerto.
01	xi	Et qui miſſi fuerant erant.
1	xii	Reſpondit eis Ioannes.
01	xiii	Hæc in Bethania.
1	xiiii	Hic eſt de quo dixi.
1	xv	Et teſtimonium perhibuit.
10	xxvi	Et ego uidi, & teſtimoniũ phi.
1	xvii	Inuenit hic primum.
		Capitulum II.
10	xviii	In craſtinum uoluit.
7	xix	Poſt hæc deſcendit.
10	xx	Et prope erat.
1	xxi	Et inuenit in templo.
10	xxii	Recordati uero ſunt.
3	xxiii	Reſponderunt ergo Iudæi.
10	xxiiii	Reſpondit Ieſus & dixit.
		Capitulum III.
3	xxv	Erat autem & Ioannes.
4	xxvi	Nondum enim miſſus.
10	xxvii	Facta eſt ergo quæſtio.
1	xxviii	Ipſi vos mihi teſtimonium.
10	xxix	Qui habet ſponſam.
3	xxx	Pater diligit filium.
10	xxxi	Qui credit in filium.
		Capitulum IIII.
7	xxxii	Vt ergo cognouit.
10	xxxiii	Oportebat autem eum tranſi.
7	xxxiiii	Poſt duos autem dies.
1	xxxv	Ipſe enim Ieſus.
10	xxxvi	Cum ergo veniſſet in Galilæã.
3	xxxvii	Et erat quidam regulus.
1	xxxviii	Hoc iterum ſignum.
		Capitulum V.
10	xxxix	Poſt hæc erat dies feſtus.
1	xl	Reſpondit eis, qui me ſanum.
10	xli	Qui non honorificat filium.
10	xlii	Amen amen dico uobis.
10	xliii	Quia non quæro voluntatem meam.
4	xliiii	Si ego teſtimonium perhibeo.
10	xlv	Neque uocem eius vnquam.
1	xlvi	Et uerbum eius non habetis.
		Capitulum VI.
3	xlvii	Poſt hæc abiit Ieſus.
1	xlviii	Subiit ergo in montem Ieſus.
1	xlix	Erat autem proximum paſcha.
10	l	Cũ ſubleuaſſet ergo oculos Ieſ.
4	li	Illi ergo homines cũ uidiſſent.
10	lii	Fugit iterum in montem.
4	liii	Altera die turba.
10	liiii	Dixerunt ergo ei, quid ergo.
1	lv	Patres noſtri manna.
10	lvi	Dixit autem eis Ieſus. Panis.
1	lvii	Omne quod dat mihi pater.
10	lviii	Quia deſcendi de cęlo.
1	lix	Hæc eſt autem uoluntas.
10	lx	Murmurabant ergo Iudæi.
3	lxi	Reſpondit ergo Ieſus: murmu.
10	lxii	Non quia patrem uidit.
1	lxiii	Amen amen dico uobis.
10	lxiiii	Ego ſum panis uitæ.
1	lxv	Patres veſtri manducauerunt.
10	lxvi	Ego ſum panis uiuus.
1	lxvii	Litigabant ergo Iudæi.
10	lxviii	Caro mea vere eſt cibus.
1	lxix	Qui manducat meam.
4	lxx	Si ergo videritis.
10	lxxi	Spiritus eſt qui viuificat.
4	lxxii	Verba quæ ego locutus.
10	lxxiii	Sciebat enim ab initio.

1	lxxiiii	Et dicebat propterea.
10	lxxv	Reſpondit ergo ei Simon.
3	lxxvi	Reſpondit eis Ieſus.
		Capitulum VII.
1	lxxvii	Clamabat ergo dicens.
10	lxxviii	Quærebant ergo eum appræhendere.
1	lxxix	De turba autem multi.
10	lxxx	Et miſerũt principes & phariſęi
10	lxxxi	Dixit ergo eis Ieſus. Adhuc.
7	lxxxii	Quæritis me & non inuenietis.
7	lxxxiii	Ex illa ergo turba.
10	lxxxiiii	Quidam autem dicebant.
1	lxxxv	Diſcenſio itaque facta eſt.
10	lxxxvi	Venerunt ergo miniſtri.
		Capitulum VIII.
3	lxxxvii	Reſpondit Ieſus: neque me.
4	lxxxviii	Hæc uerba locutus eſt eis in Gazophy.
10	lxxxix	Dixit ergo eis iterum Ieſus. Ego vado.
3	xc	Sicut nouit me pater.
		Capitulum IX. & X.
4	xci	Et animam meam pono.
10	xcii	Et alias oues habeo.
4	xciii	Quærebant ergo eum appræhẽdere.
10	xciiii	Et multi uenerunt ad eum.
		Capitulum XI.
4	xcv	Ab illo ergo die cogitauerunt.
1	xcvi	Proximum autem erat paſcha.
10	xcvii	Et aſcenderunt multi Ieroſolymam.
		Capitulum XII.
1	xcviii	Fecerunt autem ei cęnam.
10	xcix	Cognouit autem turba multa.
1	c	In craſtinum cum turba multa.
7	ci	Inuenit Ieſus aſellum.
10	cii	Hoc non cognouerunt diſcipu.
4	ciii	Ieſus aũt reſpõdit. Clarificetur.
10	ciiii	Amen amen dico vobis niſi.
3	cv	Qui amat animam ſuam.
10	cvi	Si quis mihi miniſtrat.
4	cvii	Nunc anima mea turbata eſt.
10	cviii	Sed ꝑpea ueni in hanc horam.
1	cix	Propterea non poterãt credere.
10	cx	Hæc dixit Iſaias quando uidit.
1	cxi	Ieſus autem clamauit & dixit.
10	cxii	Ego lux in mundum ueni.
		Capitulum XIII.
9	cxiii	Et cœna facta.
3	cxiiii	Sciens quia omnia.
10	cxv	Surgit à cęna.
3	cxvi	Scitis quid fecerim.
10	cxvii	Si ergo ego laui.
3	cxviii	Amen amen dico uobis.
10	cxix	Non de omnibus uobis dico.
1	cxx	Amen amen dico uobis qui accipit.
4	cxxi	Cum hæc dixiſſet Ieſus.
1	cxxii	Aſpiciebant ergo ad inuicem.
10	cxxiii	Erat ergo recumbens.
9	cxxiiii	Et cum intinxiſſet.
10	cxxv	Et dicit ei Ieſus quid facis.
1	cxxvi	Dixit ei Simon Petrus.
		Capitulum XIIII.
10	cxxvii	Non turbetur cor ueſtrum.
4	cxxviii	Et quodcunque petieritis.

1	cxxix	Qui autem diligit me.
10	cxxx	Dicit ei Iudas non ille.
1	cxxxi	Et ſermonem quem audiſtis.
10	cxxxii	Paraclitus aũt Spiritus ſanctus.
		Capitulum XV.
4	cxxxiii	Si manſeritis in me,
10	cxxxiiii	In hoc clarificatus.
4	cxxxv	Maiorem hac dilectionem.
10	cxxxvi	Vos amici mei eſtis.
4	cxxxvii	Vt quodcunque petieritis,
10	cxxxviii	Hæc mando uobis,
3	cxxxix	Mementote ſermonis.
10	cxl	Si me perſecuti ſunt,
1	cxli	Hæc omnia facient,
1	cxlii	Quia neſciunt eum.
1	cxliii	Si non veniſſem.
10	cxliiii	Me odit,& patrem.
1	cxlv	Si opera non feciſſem,
		Capitulum XVI.
10	cxlvi	Venit hora vt omnis,
3	cxlvii	Hoc autem vobis ab initio non dixi.
10	cxlviii	Omnia quæcumque habet pater mea ſunt.
4	cxlix	Propterea dixit quia.
10	cl	Amen amen dico vobis ſi qd,
4	cli	Hæc in prouerbijs.
10	clii	Reſpondit eis Ieſus.
		Capitulum XVII.
3	cliii	Hæc loquutus ſum vobis.
10	cliiii	Pater iuſte.
1	clv	Et hi cognouerunt.
		Capitulum XVIII.
10	clvi	Hoc cum dixiſſet.
1	clvii	Sciebat autem & Iudas,
10	clviii	Iudas ergo.
1	clix	Ieſus itaque ſciens.
1	clx	Simon ergo Petrus.
1	clxi	Dixit ergo Ieſus Petro.
10	clxii	Cohors ergo & tribunus.
4	clxiii	Et adduxerunt eũ ad Annam,
10	clxiiii	Sequebatur autem Ieſum.
1	clxv	Diſcipulus autem ille.
10	clxvi	Petrus aũt ſtabat ad hoſtium,
1	clxvii	Exiuit ergo diſcipulus,
10	clxviii	Dixit ergo Petro ancilla.
1	clxix	Stabãt autem ſerui & miniſtri,
10	clxx	Reſpondit ei Ieſus, ego palam.
1	clxxi	Quid me interrogas?
10	clxxii	Hæc autem cum dixiſſet vnus.
1	clxxiii	Reſpondit ei Ieſus Si male.
1	clxxiiii	Et miſit eum Annas.
1	clxxv	Erat autem Simon Petrus.
10	clxxvi	Adducunt ergo Ieſũ à Caypha.
1	clxxvii	Exiuit ergo Pilatus.
10	clxxviii	Introiuit ergo iterum Pilatus,
4	clxxix	Reſpondit Pilatus.
10	clxxx	Dixit itaque ei Pilatus.

9	clxxxi	Ego in hoc natus ſum.
4	clxxxii	Ego nullam in eo inuenio.
1	clxxxiii	Eſt autem conſuetudo.
4	clxxxiiii	Clamauerunt ergo ruſum.
		Capitulum XIX.
9	lxxxv	Tunc ergo appræhẽdit Pilatus.
4	clxxxvi	Exiit iterum Pilatus.
1	clxxxvii	Exiit ergo Ieſus portans.
10	clxxxviii	Cum ergo vidiſſent eum.
9	clxxxix	Dixit eis Pilatus.
10	cxc	Ego enim non inuenio.
4	cxci	Reſponderunt ei Iudæi.
10	cxcii	Cum ergo audiſſet Pilatus.
1	cxciii	Dicit ergo ei Pilatus.
10	cxciiii	Et dicit Iudæis ecce rex.
1	cxcv	Dixit eis Pilatus.
1	cxcvi	Tunc ergo tradidit eis.
1	cxcvii	Suſceperunt autem Ieſum,
1	cxcviii	Et cum eo alios duos.
10	cxcix	Scripſit autem & titulum.
1	cc	Hunc ergo titulum,
10	cci	Milites ergo cum crucifixiſſent.
3	ccii	Stabant autem iuxta.
1	cciii	Poſtea ſciens Ieſus.
10	cciiii	Cum ergo accepiſſet Ieſus acetum.
1	ccv	Iudæi ergo quoniam paraſceue erat.
10	ccvi	Poſt hæc autem rogauit.
1	ccvii	Venit autem & Nicodemus,
1	ccviii	Acceperunt ergo corpus Ieſu.
		Capitulum XX.
10	ccix	Vna autem ſabbathi Maria.
1	ccx	Cucurrit ergo & venit.
10	ccxi	Maria autem ſtabat.
10	ccxii	Dicunt ei illi. Mulier.
9	ccxiii	Cum eſſet ergo ſero die illo.
10	ccxiiii	Gauiſi ſunt ergo diſcipuli.
8	ccxv	Quorum remiſeritis peccata,
10	ccxvi	Thomas autem vnus.
9	ccxvii	Et poſt dies octo.
10	ccxviii	Reſpondit Thomas.
		Capitulum XXI.
9	ccxix	Poſtea manifeſtauit.
9	ccxx	Dixit ergo diſcipulus.
9	ccxxi	Vt ergo deſcenderunt.
9	ccxxii	Aſcendit Simon Petrus,
9	ccxxiii	Dicit ei Ieſus.
01	ccxxiiii	Et nemo audebat.
9	ccxxv	Et uenit Ieſus,& accepit.
10	ccxxvi	Hoc iam tertio.
9	ccxxvii	Cum ergo prãdiſſent.
9	ccxxviii	Dixit ei paſce agnos.
10	ccxxix	Dicit ei iterum.
10	ccxxx	Dicit ei tertio.
9	ccxxxi	Dicit ei paſce oues.
10	ccxxxii	Amen amen dico tibi.

CANON PRIMVS Euangeliorum.

Matthæus.	Marcus.	Lucas.	Ioannes.
viii	i	vii	x
xi	iiii	x	vi
xi	iiii	x	xii
xi	iiii	x	xiii
xi	iiii	x	xxviii
xiiii	v	xiii	xv
xxiii	xxvii	xvii	xlvi
xxiii	xxvii	xxiiii	xlvi
xxiii	xxvii	xlv	xlvi
lxx	xxx	xxxvii	xxxviii
xcviii	xcvi	cxvi	cxx
xcviii	xcvi	cxvi	cxi
xcviii	xcvi	cxvi	xl
xcviii	xcvi	cxvi	cxliiii
xcviii	xcvi	cxvi	cxxix
xcviii	xcvi	cxvi	cxxxi
cxxxiii	xxxvii	lxxvi	cix
cxlii	l	xix	lix
cxlii	li	xxi	xxxv
cxlvii	lxiiii	xciii	xlix
clxvi	lxxxii	xciii	lxiiii
clxvi	lxxxii	xciiii	xvii
ccix	cxix	ccxxiiii	c
ccxi	cxxi	ccxxxviii	xxi
ccxx	cxxii	ccxxxix	lxxxv
ccxx	cxxix	ccxlii	lxxxix
cc x	cxxi	cclxi	lxxvii
ccxliiii	cxxxix	ccl	cxlvi
ccxliiii	cxxxix	ccl	cxli
cclxxiiii	clvi	cclx	xx
cclxxiiii	clvi	cclx	xlviii
cclxxiiii	clvi	cclx	xcvi
cclxxvi	clviii	cclxxiiii	xcviii
cclxxx	clxii	cclxix	cxxii
cclxxxiiii	clxv	cclxvi	lv
cclxxxiiii	clxv	cclxvi	lxiii

CANON PRIMVS Euangeliorum.

Matthæus.	Marcus.	Lucas.	Ioannes.
cclxxxiiii	clxv	cclxvi	lxv
cclxxxiiii	clxv	cclxvi	lxvii
cclxxxix	clxx	cclxxv	cxxvi
ccxci	clxxii	cclxxix	clxvi
ccxciiii	clxxv	cclxxxi	clxi
ccxcv	clxxvi	cclxxxii	lvii
ccxcv	clxxvi	cclxxxii	xlii
ccc	clxxxi	cclxxxv	clviii
ccc	clxxxi	cclxxxv	lxxxix
cccii	clxxxiii	cclxxxvii	clx
ccciii	clxxxiiii	cclxxxix	clxx
cccvi	clxxxvii	ccxc	clxii
cccvi	clxxxvii	ccxc	clxxiiii
cccx	cxci	ccxcvii	lxix
cccxii	cxciiii	ccxciiii	clxxii
cccxiiii	cxcv	ccxci	clxviii
cccxiiii	cxcv	cc·ci	clxvi
cccxv	cxcvi	cxcii	clxxv
cccxviii	cxcix	ccc	clxxvi
cccxx	cc	cccii	clxxviii
cccxxv	cciiii	cccx	clxxxiiii
cccxxvi	ccv	cccxi	clxxxviii
cccxxvi	ccv	cccxiii	cxciiii
cccxxviii	ccvi	cccxiiii	cxcvi
cccxxxi	ccix	cccxv	cxcvii
cccxxxii	ccx	cccxviii	cxcvii
cccxxxiiii	ccxii	cccxxi	cci
cccxxxv	ccxiiii	cccxxiiii	cxcix
cccxxxvi	ccxv	cccxvii	ccxcviii
cccxxxvi	ccxv	cccxix	ccxcviii
cccxliii	ccxxiii	cccxxix	cciiii
cccxlviii	ccvii	cccxxxii	ccvi
cccxlix	ccxxviii	cccxxxiii	ccviii
ccclii	ccxxxi	cccxxxvi	ccix
cccliii	ccxxxi	cccxxxvi	ccix

Can. ij. Euang.

Matthæus,	Marcus,	Lucas,
xv	vj	xv
xxi	x	xxxii
xxxi	cii	clxxxv
xxxij	xxxix	lxxxiii
xxxij	xxxix	lxxxix
l	xli	lvi
lxij	xiii	iiij
lxii	xiii	xxiiii
lxiij	xviij	xxxiii
lxvij	xv	xxvi
lxix	xlvii	lxxxiii
lxxi	xxi	xxxviii
lxxij	xxij	xxxix
lxxij	xxii	clxxxvi
lxxiii	xxiii	xl
lxxiiii	xlix	lxxxv
lxxvi	lii	clxix
lxxviij	xxix	lxxxvi
lxxx	xxx	xliiii
lxxxij	liij	lxxxv
lxxxij	liii	cx
lxxxiij	liiij	lxxxvii
lxxxiiij	liiii	cxii
lxxxv	lv	cxiiii
lxxxv	lv	lxxxviij
lxxxviij	cxli	ccli
lxxxviij	cxlij	cclii
xcij	xl	lxxx
xciiij	lxxxvi	xcvii
xciiij	lxxxvj	cxlvi
ciij	j	lxx
cxiiii	xxiiii	xli
cxvj	xxv	xlii
cxxj	xxii	cxxvii
cxxii	xxiii	cxxix
cxxiii	xxiiij	cxlvii
cxxx	xxxv	lxxii
cxxxi	xxxvi	lxxvi
cxxxv	x xviii	lxxviii
cxxxvij	xliii	clxvii
cxliii	lvij	xc
cxliiij	lix	xii
cxlix	lxvi	xliii
cxlix	lxvi	xxxv
cciii	lxix	xxxvi
clxiiij	lxxix	cxliiii
clxviij	lxxxiii	xcv
clxviii	lxxxiii	ccxcvi
clxx	lxxxv	xcvi
c xij	lxxxvij	xcviii
clxxiiij	xci	x ix
clxxvi	xciii	ci
clxxviii	xcv	cii
clxxviii	xcv	ccxvi
clxxix	cix	cxcvii

Can. ij. Euang.

Matthæus,	Marcus.	Lucas.
cxc	cv	cxcv
cxcii	cvj	ccxvi
cxciii	cvi	cxxi
cxciii	cvii	ccxviii
cxciiii	cviii	clii
cxciiij	cviii	ccxix
cxcv	cviij	ccxx
cxcvii	cx	ccxci
cxcix	cxi	clxxiii
cci	cxii	ccxxii
cciii	cxiiij	cclxx
ccv	cxvi	ccxxiiii
ccvi	cxvii	ccxxxii
ccviii	cxviii	ccxxxiij
ccxvij	cxxvii	ccxl
ccxix	cxxviij	ccxli
ccxxiii	cxxx	ccxliii
ccxxv	cxxxiiii	ccxlv
ccxxvj	cxxxiii	cclxiiii
ccxxix	cxxxv	ccxxxvii
ccxxix	cxxxv	ccxlvi
ccxlii	cxxxvii	ccxxxvii
cclii	cxxxvii	ccxlviii
ccliii	cxxxviij	ccxlix
ccxlviii	cxliii	ccix
ccxlviij	cxliii	ccliii
ccxlix	cxliiii	ccxliiij
ccli	cxlvi	cclv
cclii	cxlviij	cciiii
cclviii	cl	cclvii
cclix	cli	cclviii
cclxiiii	clv	cclvi
cclxix	cliiii	ccxxix
cclxxi	xlij	cc xx
cclxxviij	clx	cclxiii
cclxxxi	clxiij	cclxv iii
cclxxxv	clxvi	cclxv
cclxxxv	cl xvi	cclxxvii
ccxcvi	clxxvii	cclxxx
ccxcvi	clxxxvij	cclxxxiiii
ccci	clxxxii	cclxxxvi
cccviii	clxxxix	cccv
cccxii	cxciii	ccxcix
cccxvi	cxcvii	ccxciii
cccxvii	cxcviii	ccxcv
cccxxii	ccii	cccix
cccxxxviij	ccviii	cccxxii
cccxxxix	ccxix	cccxxv
ccclx	ccxx	cccxxvii
cccxlii	ccxxii	cccxxiii
cccxliii	ccxxiiii	cccxxviii
cccxlvi	ccxxv	cccxxx
ccclv	ccxxxii	cccxxxvii
ccclvii	ccxxxiij	cccxxxviij

Can.iij.Euang.

Matthæus.	Lucas.	Ioannes.
i	xiiii	i
i	xiiii	iii
j	xiiii	v
vii	vi	iii
vii	vi	xxv
lix	lxiii	cxvi
lxiiii	lxv	xxxvii
xc	lviii	cxviii
xc	lviii	cxxxix
xcvii	ccxi	cv
cxi	cxix	cxlviii
cxi	cxix	xxx
cxi	cxix	cxiiii
cxii	cxix	lxxxvii
cxii	cxix	xliiii
cxii	cxix	lxi
cxii	cxix	viii
cxii	cxix	lxxvi
cxii	cxix	xc
cxii	cxix	cliiii
cxii	cxix	cxlii
cxlvi	xcij	xlvii

Can.iiij.Euang.

Matthæus.	Marcus.	Ioannes.
xviii	viii	xxvi
cxvii	xxvi	xciii
cxvii	xxvi	xcv
cl	lxvii	li
clxi	lxxvii	xxiii
clxi	lxxvii	liii
cciiii	cxv	xci
cciiii	cxv	cxxv
ccxvi	cxxv	cl
ccxvi	cxxv	cxxviii
ccxvi	cxxv	cxxxvii
ccxvi	cxxv	cxxxiii
cclxxvii	clix	lxxx
cclxxix	clxi	lxxii
cclxxix	clxi	cxvi
cclxxvii	clxviii	clii
ccxciii	clxxiiii	cvii
ccxcvii	clxxviii	lxx
ccxcix	clxxx	ciii
cccviii	clxxxviii	clxiiii
cccxxi	cci	clxxx
cccxxi	cci	cxcii
cccxxxiii	cciii	clxxxiii
cccxxix	ccvii	clxxxv
cccxxix	ccvii	clxxxvii
cccxxxiii	ccxi	ccii

Canones v. Euangel. Can.vj.Euan.

Matthæus.	Lucas.	Matthæus.	Lucas.	Matthæus.	Marcus.
iii	ii	cxvi	clxv	ix	iii
x	viii	cxvi	clxxvii	xvii	vii
xii	xi	cxix	cxxvi	xx	ix
xvi	xvi	cxxv	cxii	xxii	xi
xxv	xlvi	cxxvii	cxxviii	xliii	cxxvi
xxvi	xlvii	cxxviii	cxxxii	lxxvi	lxiii
xxviii	xlviii	cxxviii	cxxx	lxxxvii	cxxxix
xxx	xlix	cxxvii	lxxxi	c	xcviii
xxxiiii	cxciiii	cxxxiiii	cxx	cxxxix	.xlv
xxxvii	clxii	cxxxviii	clxviii	cxlv	lx
xxxviii	lii	clvi	lvii	cxlviii	lxv
xl	lii	clviii	ccxxvi	cli	lxviii
xli	lv	clxii	clxi	cliiii	lxxi
xliii	cxxiii	clxxv	cc	clvii	lxxii
xlvi	clui	clxxxii	clxxxvii	clix	lxxii
xlvii	cxxxiiii	clxxxii	clxxxix	clx	lxxvi
xlviii	cxci	clxxxiii	cxcviii	clxiii	lxxviii
xlix	cl	clxxxvi	cxcix	clxv	lxxx
li	lix	cxcvii	cclxxii	clxix	lxxxiiii
liii	cxxv	ccxiii	cclxxxv	clxxiii	lxxxix
liiii	luii	ccxxii	clxxxi	clxxx	c
lv	clxx	ccxxviii	cxxxix	clxxxix	ciii
lvii	lxi	ccxxxi	clxxix	ccii	cxiii
lviii	lx	ccxxxii	ccxv	ccxiiii	cxx
lx	clxxl	ccxxxii	cxlii	ccxv	cxxiii
lxi	lxiiii	ccxxxiiii	cxxxvi	ccxxiiii	cxxxi
lxv	clxxii	ccxxxvi	cxxxv	ccxlvi	cxl
lxvi	lxvi	ccxxxvii	cxxxviii	ccxlvii	cxlii
lxviij	cv	ccxxxviii	cxl	ccl	cxlv
lxviii	cviii	ccxl	cxli	cclii	cxlvii
lxxxiiii	cxi	ccxli	clxxv	ccliiii	cxlix
lxxxvi	cix	ccxlv	ccii	cclx	clii
xciii	cxlv	cclvi	ccv	cclxvi	cliii
xcv	clx	cclvii	cxiii	cclxxv	clvii
xcvi	clxxxii	cclxi	cvii	cclxxxii	clxiii
xcvi	clxxxiiii	cclxii	ccxi	cclxxxvi	clxvii
cii	lxix	cclxv	clvii	cclxxxviii	clxix
ciiii	lxxi	cclxvi	cclv	ccxc	clxxi
cv	cxciii	cclxvii	clviii	ccxcii	clxxiii
cvii	lxxiii	clxx	cccxxix	ccxcviii	clxxix
cviii	cxv	cclxxii	ccxxxi	cccv	clxxxv
cx	cxiiii			cccix	cxc
				cccxi	cxcii
				cccxxx	ccviii
				cccxxxvii	ccxvii
				cccxli	ccxxi
				cccxlvii	ccxxvi
				cccl	cclxxix

Matthæus.	Ioannes.
v	lxxxiii
xix	xix
xix	xxxii
xix	xxxiiii
cxx	lxxxii
clxxxv	ccxv
ccvii	ci

Lucas.	Marcus.
xxxiii	xii
xxv	xiiii
xxvii	xvi
xxvii	xxviii
xxviii	xvii
lxxxiii	xlviii
lxxxix	lvi
xci	lxi
c	lxxv
ciii	xcvii
ccxlvii	cxxxvi
cclxxvii	ccxvi
cccxxxv	ccxix
cccxl	ccxxiiii

Lucas.	Ioannes.
xxx	ccxix
xxx	ccxxvii
cclxii	ccxii
cclxii	cxxiiii
cclxxiiii	ccxxviii
cclxxiiii	cccxxvii
cclxxiiii	ccxxxi
ccciii	cxc
cccvii	cxc
cccxii	cxc
ccciii	clxxxvi
cccvii	clxxxvi
cccxii	clxxxvi
ccciii	clxxxii
cccvi	clxxxii
cccxii	clxxxii
cccxl	ccxiii
cccxl	ccxvii
cccxli	ccxxi
cccxli	ccxxiii
cccxli	ccxxv

Canon decimus Euangel.

Mattheus.	Marcus.	Lucas,	Ioannes.	Mattheus.	Marcus.	Lucas,	Ioannes.
ii	xix	i	iiii	clv	xc	clxxxviii	cxix
iiii	xxxi	iii	vii	clxvii	xcii	cxc	cxxiii
vi	xliii	v	viii	clxxxi	xciiii	cxci	cxxv
xiii	xlvi	ix	xi	clxxvii	ci	cxcvii	cxxvii
xxiiii	lviii	xix	xiii	clxxxi	ciiii	cci	cxxx
xxvii	lxii	xx	xvi	clxxxiiii	cxxiii	cciii	cxxxii
xxix	lxx	xxii	xviii	clxxxvi	cxxxi	ccviii	cxxxiiii
xxxiii	lxxiiii	xxviii	xxii	clxxxviii	clxxxvi	ccx	cxxxv
xxxv	lxxxi	xxxi	xxiiii	cxci	ccxiii	ccxiiii	cxxxviii
xxxvii	lxxxviii	l	xxvii	cxcvi	ccxxxv	ccxxiii	cxl
xxxix		li	xxix	cc		ccxxv	cxliii
xlii		lxvii	xxxi	ccx		ccxxvii	cxlv
xlv		lxviii	xxxiii	ccxii		ccxxxvi	cxlvii
lii		lxxii	xxxvi	ccxviii		cclii	cxlix
lvi		lxxv	xxxix	ccxxii		cclvi	cli
lxxv		ciiii	xli	ccxxvii		cclix	cliiii
lxxxi		cvi	xliiii	ccxxx		cclxiiii	clv
lxxxix		cvii	xlv	ccxxxiii		cclxxi	clvii
xci		cxiii	l	ccxxxv		cclxxiii	clviii
xcix		cxvii	lii	ccxxxix		cclxxvi	clxiii
ci		cxxii	liiii	ccxlv		cclxxviii	clxv
cv		cxxiiii	lvi	cclxviii		cclxxxiii	clxvii
cix		cxxxi	lviii	cclxxiii		cclxxxviii	clxix
cxiii		cxliii	lx	cclxxxiii		ccxcvi	clxxi
cxv		cxlix	lxii	ccciii		ccxcviii	clxxii
cxviii		cli	lxiiii	cccxix		ccci	clxxvii
cxxiiii		cliiii	lxvi	cccxxiiii		ccciiii	clxxix
cxxvi		clviiii	lxviii	cccxxvii		cccvi	clxxxi
cxxxvi		clxiii	lxxi	cccxlv		cccviii	clxxxix
cxl		clxiiii	lxxiii	cccli		cccxvi	cxci
clii		clxvi	lxxv	ccclv		cccxx	cxciii
		clxxiiii	lxxviii			cccxxvi	cxcv
		clxxvi	lxxxi			cccxxxi	cc
		clxxviii	lxxxiiii			cccxxxiiii	ccii
		clxxx	lxxxvi			cccxxxix	ccv
		clxxxiii	lxxxix			cccxlii	ccvii
			xcii				ccx
			xciiii				ccxii
			xcvii				ccxiiii
			cxcix				ccxvi
			cii				ccxviii
			ciiii				ccxx
			cvi				ccxxiiii
			cviii				ccxxvi
			cx				ccxxviii
			cxii				ccxxx
			cxv				ccxxxii
			cxvii				

ALPHONSI TOSTATI EPISCOPI ABVLENSIS

IN TERTIVM PROLOGVM D. Hieronymi in Matthæum Enarratio.

PLVRES fuiſſe, qui Eunagelia ſcripſerunt, Lucas Euangeliſta teſtatur, dicens: Quoniam quidem multi conati ſunt ordinare narrationem rerum, quæ in nobis completæ ſunt: ſicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipſi viderunt ſermonem, & miniſtrauerunt ei: & perſeuerantia vſque ad præſens tempus monimenta declarant.

PLVRES fuiſſe. Iſte eſt tertius prologus Hieronymi ſuper omnes quatuor Euangeliſtas, & in materia concordat cùm primo eiuſdem. Sed hic latius explicantur, quæ ibi breuiter tacta ſunt. Et diuiditur in duo, quia primò agit Hieronymus de Euangeliſtis, qui reprobati ſunt, ſecundò de illis, qui ab eccleſia recepti ſunt: ibi. *Eccleſia autem*. Prima in duas, quia primò declarat quomodo multi Euangelia ſcripſerunt: ſecundò quare recepta non fuerunt, ibi. *Quę à diuerſis auctoribus*. Iſta in duas ſecundum ꝙ ponuntur duæ cauſæ, quare non fuerunt recepti iſti ſcriptores Euangeliorum. Secunda ibi cum hoc tñ. Intentio huius prologi eſt oſtendere, quòd multi fuerunt ſcriptores Euangeliorum: ſed illorum Euangelia recepta nõ fuerunt, & quòd ſola quatuor Euãgelia recepta ſunt, & quare iſta recepta ſunt, & illa reiecta. Circa primũ dicitur. *Plures fuiſſe, qui Euangelia ſcripſerunt, Lucas Euangeliſta teſtatur*. Ideſt multi fuerunt, qui ſcripſerunt Euãgelia, ſcilicet, præter iſtos quatuor, quos eccleſia ſuſcepit. Et hoc probat dupliciter, primò auctoritate Lucæ 1. ex ipſa rei euidẽtia, ſcilicet quia Euãgelia adhuc manebant ibi, & perſeuerantia vſque ad præſens. Lucas autem teſtatur plures fuiſſe, qui ſcribere voluerunt, vel conati ſunt. Et hoc Lucas dicit in proœmio ſui Euangelij, dicens. *Quoniam quidem multi conati ſunt ordinare narrationem rerum*. Iſta verba ſunt verba Lucæ in principio libri ſui, vbi ponit prologum contra conditionem aliorum Euangeliſtarum, & in illo dirigit Euangelium ſuum Theophilo magno viro in vrbe Antiochena, & exprimit cauſas quare ſcribere voluit. Et ad hoc dicit, quòd ipſe de rebus iſtis quas ſcripturus erat: erat plenè informatus, licèt multi alij non informati conati ſunt ordinationem facere de iſtis rebus. ſ. Euangelicis, & non potuerunt conuenienter facere. Et iſti ſunt, de quibus Hieron. dicit. *Rerum quæ in nobis completa ſunt*. Ideſt, de rebus Chriſti, quæ pertinent ad Euangelium, quæ completæ ſunt in nobis, ideſt, de quibus habemus completam notitiã. In quo innuit, ꝙ alij non habebant plenam notitiam. Et ob hoc dicit, ꝙ conati ſunt ordinare narrationem, quaſi dicat non potuerunt, ſed ſolũ conati ſunt. *Sicut tradiderunt nobis, qui à principio ipſi viderunt ſermonem*. Quia dixerat Lucas ſe plene inſtructum de rebus iſtis, oſtendit per quam viam erat inſtructus. ſ. per doctrinã, quia ſic tradiderunt, ideſt, docuerunt eum. Et vt doctrina iſta videatur eſſe alicuius ponderis, & cui aſſentiendũ eſt, dicit quòd hanc tradiderunt illi, qui viderunt. Et iſta erat certiſſima cognitio. Et dicitur qui viderunt ſermonem, & eſt impropria locutio, quia ſermo non videtur, ſed auditur. Accipitur tamen interdum ſic in ſcriptura, vt Exo. 20. ſcilicet. Omnis populus videbat voces, ideſt, audiebat. Accipitur tamen hic ſermo pro ipſa re facta. Nam ſic in ſcriptura ſæpe ſermo, vel verbum accipitur pro rebus, vt patet 1. Reg. 3. ſ. Ego faciã verbum, quòd qui audierit tinniant ambæ aures eius, ideſt, faciam rem terribilem. ſ. deſtructionem domus Hely ſacerdotis. Et ſecundo Reg. 1. dicitur, Quod eſt verbum quod factum eſt in caſtris? ideſt, quod eſt, vel qđ accidit in caſtris. Ita iſti viderunt res geſtas à Chriſto. Et iſti erant apoſtoli, & alij qui Chriſtum uiuentem ſecuti ſunt. Lucas tamen nõ ponit iſtam improprieta-

prieta-

prietatem, quam ponit hic Hieronymus,ſed dicit: ſicut tradiderunt nobis,qui ab initio ipſi uiderunt,& miniſtri fuerunt ſermonis, Lucas in prooemio ſuo; Senſus tamen idem eſt. *Et miniſtrauerunt ei.* Qui miniſtrauerunt ſermone,ſcilicet,prædicātes ipſum. Nam Chriſtus inſtituit eos,qui ſecuti ſunt ipſum in teſtes, & prædicatores eorum, quæ uiderant. Actuum.1.ſcilicet. Et eritis mihi teſtes in Ieruſalem, & in omni Iudæa & Samaria, & uſque ad ultimum terræ. Et iſti miniſtri ſermonis tales erant,quòd in eo errare nō poſſent. Nam cùm Chriſtus eos inſtituiſſet,non inſtitueret,niſi quos ad hoc ſciret idoneos, vel potius quos ipſe ad hoc faceret idoneos. Et ſic cùm aliquis dicat ſe inſtructum ab illis,quos Chriſtus inſtituit miniſtros ſermonis ſui, probat ſufficiēter doctrinam illam eſſe authenticam. G Et hoc uolebat oſtendere Lucas, *Et perſeuerantia vſque ad præſens tempus monimenta declarant.* Iſta eſt ſecunda probatio, quòd fuerint plures Euangeliſtæ,ſcilicet, quia libri eorum manebant uſque ad tempora Hieronymi. Et uocantur libri monimenta, dicta à monendo,ſcilicet,quia monent hominē, quaſi loquantur ei. Sicut enim qui alicui loquitur inſtruendo eū in bono vel malo,dicitur eū monere in bono, vel malo: ita cū in libris contineantur doctrinę,dicuntur monimenta.

Qui ſunt illi,qui conati ſunt ſcribere Euangelia, de quibus ait beatus Lucas. Quæſt. 1.

QVAERITVR, qui ſunt illi, de quibus Lucas dicit, quòd conati ſunt ordinare narrationem,ideſt,ſcribere euangelium. Aliqui dicūt, H quòd ſunt iſti, quorum euangelia infra nominantur, ſcilicet, iuxta Aegyptios, & Thomam, & Matthiam,& Bartholomæum,duodecim quoque Apoſtolorum. Sed dicendum, quòd hoc non eſt ſatis veriſimile. Primò quia iſti fuerunt hæretici, vel quaſi omnes,& ſcripſerunt iſta euangelia, vt fauerent hæreſibus ſuis ſub nomine auctoritatis Euangeliſtæ, ſicut dicit Hieronymus in litera, ſcilicet, quæ à diuerſis auctoribus ædita diuerſarū hæreſum fuere principia. Non eſt tamen ueriſimile iſtos tunc fuiſſe, quia iſti,de quibus Lucas dicit,ſcripſerunt ante eum,& tamen ipſe ſcripſit non longo tempore poſt mortem Chriſti, I cum de ueris euangeliſtis non fuerunt ante eum niſi duo,ſcilicet Matthęus,& Marcus. Hęreſes tamen non erant tunc iu eccleſia, quia tunc uiuebant omnes Apoſtoli, & poterant illas illico extirpare: licèt ipſi præcognouerunt futuras hæreſes, ſicut dixit Paulus infra Corin.11. ſcilicet.Oportet hæreſes eſſe. Multo autem tempore poſt Chriſti paſſionem cùm iam mortui eſſent quaſi omnes Apoſtoli præter Ioannem, inſurrexerunt quidam hæretici in Aſia, ſcilicet, Nicholaitæ, de quibus Apocal.2.& Ebionitę,& Cherinthiani,contra quos ipſe beatus Ioannes ſcripſit euangelium,vt dicitur infra in litera. Ante tamen, quàm beatus Lucas ſcriberet euangelium, non erat ueriſimile fuiſſe hæreticos. Item dato quòd aliqui tunc eſſe inciperent,non conueniebat hoc, quia quòd hæretici ſcribant euangelia in defenſionem ſuarum hęreſum ſignat ipſas hę K reſes ab aliquanto tempore ortas eſſe,& ad earum defenſionem confingi euangelium. Et hoc non eſt ſatis veriſimile potuiſſe accidere in tam breui tempore. Secundò quia plurimi iſtorum ſcripſerūt euangelia ſub nominibus Apoſtolorum, vt patet infra in litera. Hoc autem non poterat eſſe tempore Lucæ, ſcilicet, antequam ipſe ſcriberet, quia tunc uiuebant omnes Apoſtoli, & ſi falſo ſcriberetur euangelium nomine alicuius ipſorum, mox inueniretur falſitas: cùm ille cuius nomine ſcriptum erat,aſſereret ſe nō ſcripſiſſe,& non proficeret iſta fictio. Ideo oportet quòd poſt mortem

F ipſorum iſta ſcriberentur,quando probari non poſſet an illi hoc ſcripſiſſent. Ergo non ſcripſerunt iſti ante Lucam. Tertiò patet,quia falſitates,quas iſti admiſcebant euangelijs ſuis, non habuiſſent locum ante Lucam, quia manebant tūc omnes Apoſtoli, & plurimi alij,qui cum Domino fuerant,& ſingula uiderāt: ideo ſi quis falſum ſcriberet de geſtis, vel doctrina Domini,illico à tota eccleſia conuinceretur mentitus. Vnde non poterat eſſe locus hæreticis,quouſque tota illa generatio decederet, & ſuccederent alij in eccleſia, qui non uidiſſent Dominum: tunc poterant falſa confingi. Ergo ante Lucam non ſcriberent iſti hæretici. Sed obijcietur quòd iſta eſt ſententia Hieronymi in litera introducentis euangelia iſtorum. Dicendum quòd G Hieronymus non introducit iſta euangelia volens innuere, ꝙ omnia fuerint ante Lucam, ſed ſolùm inducit ad probandum, quòd fuerunt ſcripta multa euangelia. Nam iſtud eſt, quòd ipſe intendebat hic probare, quia in principio dixit plures fuiſſe, qui euangelia ſcripſerant. Et hoc probauit primò auctoritate Lucæ in prologo ſuo,qui introduxit multa euāgelia,quę manebant uſque ad tempus Hieronymi, & ſunt illa,quæ nominat in litera. Vnde vna probatio non pertinet ad aliam. Item patet,quia dato quòd poſſet concedi Hieronymū uoluiſſe aliquos iſtorum fuiſſe ante Lucam: dicere tamen ꝙ omnia iſta euangelia hic nominata voluerit Hieronymus ante Lucam eſſe,non eſt ueriſimile,quia poſtquam nominat multa euangelia, ſubdi H tur, ſcilicet, ac reliquorum, quos enumerare longiſſimum eſt. Per quod Hieronymus comprehendit omnes falſos euangeliſtas, qui fuerūt ante tempus ſuum. Nemo tamē diceret Hieronymū putare omnia euangelia falſa,quæ fuerūt ante tempus ſuum fuiſſe ſcripta ante Lucam: cùm cōſtet temporibus illis,quibus maximè vigebant hæreſes in eccleſia ab hęreticis multos libros fuiſſe falsè ſcriptos tanquam eſſent libri Sacræ Scripturæ. Alij dicunt, ꝙ Lucas intellexit de alijs duobus euangeliſtis, qui fuerunt ante eum.ſ.Matthæo,& Marco,ſed hoc non cōuenit. Primò quia ipſe videtur ex modo verborū illos increpare.ſ.ꝙ conati ſunt,quaſi dicat,ꝙ non fecerunt,vel ꝙ non benè fecerunt: maximè quia dr̄ ibi narrationem,quæ in malum ſonat,vt I Hierony. innuit diſtinguendo eam contra hiſtoriam, vt infra in litera,quaſi hiſtoria contineat veritatem, & narratio fictionem,vel uoluntatem humanam. Lucas tū non auderet arguere Matthæum,aut Marcum,qui omnia verè ſcripſerant,& eo ſpiritu,quo ipſe. Nam ſi illos argueret, quos Spiritus Sanctus approbauit,ſeipſum argueret,& ipſe ſolus mentiretur,& non mereretur poni in numero euangeliſtarū. Secundò quia Lucas vr̄ ſe præferre illis euāgeliſtis,cùm ait,multi conati ſunt ordinare narrationem rerum,quę in nobis cōpletæ ſunt.q.d.in nobis ſunt completę,& non in illis: ideo nos potuimus ordinare hiſtoriā,& illi non,vel non potuerunt conuenienter ordinare. Lucas tū non ſe præponeret Marco,aut Matthæo. De Matthæo patet,quia ipſe uidebatur maior,q̄ Lucas,quia Matthęus uiderat Chriſtum,& fuerat ſemper cum eo: Lucas aūt non ui K dit. Probat aūt Lucas doctrinam ſuā eſſe authēticam, quia ipſe audiuit ab illis,qui uiderunt. Eſſet ergo à fortion magis authentica ex hac doctrina Matthæi, quia à uemine audierat,ſed ipſe uiderat. De Marco patet ꝙ non ſe præponeret ei Lucas, cū fuerit Marcus inſtructus à Petro,qui omnia familiarius viderat,q̄ ceteri,& ipſe fuit primus,qui à Chriſto vocatus eſt. Matt.4. Vnde plura poterat vidiſſe,q̄ cæteri. Item oēs veri euangeliſtæ per eundem Spiritum Sanctum ſcribebant, ideo nullus ſe auderet alteri præponere cū eſſent æquales. Non pōt ergo intelligi,ꝙ loquatur hic Lucas de Matthæo,& Marco,qui fuerunt ante ipſum. Dicendum ꝙ

poteſt,

A pôt intelligi dictũ Lucę de quibuſdã chriſtianis bonę affectionis, q fuerunt cõtemporanei Lucæ, & deſiderabãt ordinare hiſtoriã geſtorum, & dictorũ Chriſti. Quia tñ non erant plenè inſtructi circa iſta, non poterant libros condere, nec cõdiderunt. Et hoc ꝓpriè ſignificat lr̃a. ſ. multi conati ſunt ordinare narrationem. Conatus aũt importat deſideriũ ſine effectu. Alioqn ſi Lucas intenderet dicere, ꝙ alij ſcripſerant, & non bene: nõ diceret, ꝙ conati ſunt, ſed ꝙ incõpletè narrationem ordinauerunt, vel malè, & ꝙ ipſe cõpletè ordinauit illam. Iſte ſenſus multum cõpetit literæ: non tñ eſt ad intentionẽ Hieronymi, qui vult ex dicto Lucæ probare multos fuiſſe ſcriptores Euangeliorũ. Dici pôt ad intentionem Hieronymi, ꝙ ante Lucã fuerunt aliqui, non quidem hæretici, ſed boni chriſtiani, B qui ſcripſerunt Euangelia, non tñ collegerunt ſufficiẽter facta, & dicta Chriſti; quia non erant plenè inſtructi in illis. Et hoc ẽt ualde cõpetit literæ: quia dicit, ordinationem rerum, quæ in nobis cõpletæ ſunt, quaſi dicat, in aliis non erant completæ, ideo licèt uera ſcriberent, non tñ plenè. ſ. non ſcripſerunt omnia verba neceſſaria. Et ex hoc patet etiam, ꝙ illi non erant hæretici, quia ſi falſa, & impia de Chriſto ſcripſiſſent, nõ argueret eos Lucas, quod non plenè ordinauerãt narrationem: ſed argueret eos de impietate, & falſitate, quæ ualde deterior eſt, quàm incompletio operis.

An B. Lucas conuenienter dicat ſe inſtructum. Quæſt. II.

QVAERITVR vlterius de B. Luca, an conuenienter dicat ſe inſtructũ, quantũ ſufficit ad C auctoritatẽ ſacræ ſcripturæ, q̃ ſcribebat. Dicendum ꝙ B. Lucas non vidit Chriſtũ: de ueritate tñ eorũ, quæ ſcripſit, conſtabat ſibi dupliciter, & vterq; modus erat infallibilis. Primò ꝑ Spiritũ ſanctũ: nã oẽs Euãgeliſtæ: immo oẽs ſcriptores vtriuſq; teſtã Spũ ſancto dictante ſcripſerunt, ſecunda Pet. 1. Idem vult Hieronymus. infra in litera dicens, ꝙ Euangelia multorũ reiecta ſunt ab eccleſia: quia ſcripſerunt nõ dictante Spũ ſancto: itẽ de Luca patet in prologo Hieron. ſuꝑ Lucã, ꝙ Spiritu ſancto inſtigante in Achaiæ partibus ſcripſit Euangeliũ: ſed Spiritus ſanctus non pt mẽtiri. i. certitudo eorũ q̃ Lucas ſcribebat, deo erat tanta, quanta requirebatur in ſacra ſcriptura. Scđo cõ D ſtabat Lucæ de ueritate dictorũ ſuorum ex doctrinã infallibili: quia ipſe inſtructus eſt ab illis, qui mentiri non poterant. Nã inſtructus eſt à Paulo, quẽ ſemper ſecutus eſt. Paulus autẽ ꝑ reuelationẽ Chriſti accepit Euangelium. ad Gal. 1. & ſic non poterat ibi eſſe error, quia ſcribens illud Lucas de ore Pauli, eſſet quaſi ſcribens de ore Chriſti. Et Lucas inſtructus eſt ab apoſtolis aliis, cùm dicat ipſe: Sicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipſi uiderunt, & miniſtri fuerunt ſermonis. Nullus tñ fuit, qui ab initio uſq; ad finem videret oĩa geſta Chriſti, & inſtrueretur ab eo ꝑdicator eorum quæ viderat, niſi apoſtoli: ergo ab apoſtolis doctus eſt. Apoſtoli tñ cùm à Spiritu ſancto fuiſſent cõfirmati, errare non poterant, maxime in eis, quæ ad fidẽ pertinebant: iõ infallibiliter Lucæ conſtabat de ueritate di E ctorũ ſuorũ. Itẽ quia iſti, qui eum docuerant, viderant oĩa. In probationibus tñ humanis nulla plenior eſt q̃ ꝑ uiſum. Dicendum tñ, ꝙ iſte modus licèt ſit ſatis certus, non eſt tam certus ſicut aliquis de duobus ꝑcedẽtibus, quia uiſus interdũ falli pôt. Sed Spũs ſanctus, qui in duobus modis ꝑcedentibus operatur, nõ pôt falli. Quare Lucas uolens oſtendere Theophilo certitudinẽ, & ueritatem doctrinæ ſuæ: cũ haberet illos duos modos ſupra poſitos firmiſſimos ad hoc probandũ, accepit illum, qui erat infirmior, ſcilicet, ꝙ eruditus eſt ab illis, qui viderant. Et de quibuſdam aliis pertinentibus ad certitudinem ipſorum Euangeliſtarum declaratum eſt in prologo noſtro in quadam qõne.

Quæ à diuerſis auctoribus ædita diuerſarum hæreſum fuere principia: vt eſt illud iuxta Aegyptios, & Thomam, & Matthiam, & Bartholomæi: duodecim quoq; apoſtolorum, & Baſilidis, atque Apelleis, ac reliquorum, quos enumerare longiſſimum eſt, cùm hoc tantùm in præſentiarum neceſſe ſit dicere, extitiſſe quoſdam, qui ſine ſpiritu, & gratia Dei conati ſunt magis ordinare narrationem, quã hiſtoriæ texere veritatem. Quibus iure poteſt illud propheticum coaptari: Væ qui prophetant de corde ſuo, qui ambulant poſt ſpiritum ſuum, qui dicunt: Hæc dicit Dominus, & Dominus non miſit eos. De quibus & Saluator in Euangelio Ioannis loquitur: Omnes qui ante me venerunt, fures fuerunt, & latrones.

Quæ à diuerſis auctoribus ædita diuerſarum hæreſum fuere principia. Hic ponuntur cauſæ, quare iſta multa Euangelia reiecta ſunt, & eſt iſta prima cã. ſ. q̃a fuerunt principia diuerſarũ hæreſum. Nihil tñ eſt ꝑꝑ qđ magis aliqua ſcriptura debeat reijci q̃ hæreſis: q̃a hæreſis directè repugnat fidei, q̃ introducit ſacra ſcriptura. Potuerunt iſta Euangelia eſſe dupliciter principia hęreſum. Vno mõ. ſ. q̃a in ipſis cõtinerentur hæreſes. Sed tunc dicetur, Qũo ſtabit hoc, quia ſupra dictũ eſt, ꝙ hæretici ad fauendũ ſuis erroribus ſcribebant Euãgelia, quibus miſcebant errores ſuos: vt inde auctoritatẽ reciperent. Dici pôt ꝙ Euangelia iſta erant principia iſtarũ hæreſum, nõ quidẽ, ꝙ ibi acciperent originẽ ad eandẽ, ſed ꝙ acciperent originẽ inde ad manendũ: vt q̃a fortè hæreſes aliquæ q̃s incohauerunt habebant paucos ſequaces, & erant paruæ auctoritatis, cũ vero interſertæ ſunt quibuſdã talibus Euangelus, cęperunt ex tunc D hr̃e auctoritatẽ, & ſequaces. Et potuerunt longo tpe manere. qđ aliàs non habuiſſent. Scđo mõ poterant eſſe Euangelia iſta principia hæreſum, non quidẽ ꝙ auctores eſſent hæretici, nec intenderent hæreſim introducere: ſed occaſione quorundã ibi poſitorũ ab aliqbus incohata eſt noua hæreſis, & vterque modus ſatis conuenit literæ. Iſti diuerſi auctores Euangeliorũ nõ nominantur: quia nec ſcribebant ſub nominibus ſuis cõiter: ſed intitulabant libros ſuos nominibus apoſtolorum, vt patet in litera. Aliquorum tñ noĩa hñt ſicut Baſilidis, & Apelleis, de quibus infra in litera, & Lucani, & Heſychii, vt patet ſupra in 2. prol. Hieron. *Vt eſt illud iuxta Aegyptios.* i. ſic erat illud Euangeliũ, ꝙ vocat̃ iuxta Aegyptios. i. Euangeliũ Aegyptiorũ. Et fortè ſic E vocabatur, quia apud Aegyptios maxime tenebat̃, vel quia conſtabat illud ab aliquibus Aegyptiis fuiſſe conditũ. Sic & uocabatur aliud Euangelium Nazarenorum, & ſimilia à diuerſis hoĩbus, vel gentibus. *Et Thomam, & Matthiam, & Bartholomæum.* Non eſt intelligendũ, ꝙ dicerentur iſti tres feciſſe vnũ Euangeliũ: ſed quilibet eorũ dicebatur feciſſe unũ, ſicut Marcus, Lucas, & Ioannes. Iſta Euangelia, quæ nominãtur ab apoſtolis fuerunt facta ab hęreticis: quia de apoſtolis ſoli duo fuerunt Euãgeliſtę. ſ. Matthæus, & Ioannes. Et iſta nominata ab apoſtolis erant deteriora oĩbus, & magis facta in fraudẽ. Et quia talia ibi ponebantur, quæ cõiter non reciperentur: præpoſuerunt eis hæretici noĩa apoſtolorum: vt ꝑꝑ eorum auctoritatẽ reciperẽtur: & iſta

ſunt

Prima cã quare oĩa euãgelia alia præter quatuor ab eccleſia ſunt reiecta.

ſunt poſteriora cæteris. Nam illi, qui ſcribebant nominibus proprijs, faciebant hoc, vel ex charitate, vt cæteris proficerent, vel deſiderio honoris. Si tamẽ ipſi ſcriberent talia quæ non reciperentur, vel non eſſet veriſimile recipi: non putarent inde ſe honorem conſecuturos: ſed potius ignominiam. Ideo iſti pauca ſcribebant quæ poſſent fidei præiudicare. *Duodecim quoque apoſtolorum.* Non eſt ſenſus quòd omnibus intitularetur vnum volumen: quia tunc ſuperfluè expreſſum eſſet ſupra, ſcilicet, Thomam, Matthiam, & & Bartholomæum, cùm illi eſſent de duodecim apoſtolis: ſed eſt ſenſus ꝙ cuilibet de duodecim apoſtolis unum uolumen Euangeliorũ aſcribebant. Et ad hoc expreſſit Hieron. de tribus illorũ. ſ. Thoma, Matthia, & Bartholomæo. Et poſtea poſuit vnam clauſulã generalẽ. ſ. duodecim quoq; apoſtolorũ, i. non ſolũ iſtis noĩatis aſcribebantur Euangelia: ſed ẽt ſingulis de duodecim apoſtolis, hoc eſt pter Matthæum, & Ioannẽ: quia illi iã ſcripſerant propria Euangelia, & nõ poterant eis alia aſcribi: quia mox appareret falſum eſſe; cum iſta iam recepta fuiſſent per totam eccleſiam. *Et Baſilidis atque Apellis.* Iſti duo ſcripſerunt Euangelia nominibus proprijs, non tamen fuerunt uiri illuſtres, quorum mentio apud auctores habeatur. Nam ẽt hæreticos aliquos Hieron. ponit in lib. Illuſtrium virorum: quia fuerunt in multis ſapientes, licèt circa fidem errauerint. *Ac reliquorum, quos enumerare longiſſimũ eſt.* Ideſt, multi alij Euangelia ſcripſerunt, quos ſolùm nominare eſſe longiſſimum. De his fuerunt Lucianus, & Heſychius, qui inter Græcos Euangelia ſcripſerunt, & generaliter in omnibus libris noui teſtã aliqd addiderunt. Quos tamen eccleſia non ſuſcepit: ſed pauci, & peruerſi hoĩes eorum tenebant libros, vt patet ſupra in 2. prologo Hieron. qui incipit, Beatiſſimo Papæ. *Cum hoc tantum impræſentiarum neceſſe ſit dicere.* Hic ponitur ſecunda cã quare libri iſtorũ non fuerũt recepti. ſ. quia non ſcripſerunt p Spiritum ſanctũ. Eccleſia tñ nullam ſcripturam recipit in canone librorũ ſuorũ niſi de qua conſtet, ꝙ per ſpiritum dictata eſt. Et dicitur impræſentiarum. i. in præſenti, uel nunc nõ eſt neceſſe allegare aliam cãm quare non recepta fuerunt. niſi quia fuerunt quidam hoĩes, qui ſine Spiritu ſancto ſcripſerunt, & illi non ſunt recepti. Quaſi dicat multæ cauſæ ſunt, quare non fuerunt recepta iſtorũ Euangelia. Nã ſupra in prologo noſtro in quadã qõne fuerunt poſitæ octo cauſæ. Et Hieron. allegauit aliquas cauſas myſticas ſupra in ꝓlogo primo, & tñ impñtiarum. i. nunc nõ eſt neceſſe exprimi aliã cauſam, quia iſta ſufficit. Eſt impñtiarum una dictio, & eſt aduerbium tpis, & ſæpe vtitur eo Hierony. *Extitiſſe quoſdam, qui ſine ſpiritu, & gratia Dei.* i. fuerunt quidam, qui ſine Spiritu ſancto dirigente eos, & gratia Dei ſcribere uoluerũt. Nemo poteſt ſcribere ſine Spiritu ſancto: quia cùm Deus ſit cauſa prima, neceſſe eſt, quòd concurrat ad omnem actum, quia aliàs ceſſarent cauſæ, quæ non operantur niſi in uirtute primæ, cùm ẽt ab ea in ſuo eſſe conſeruentur: ſed Spiritus eſt Deus, & actiones trium perſonarum ad extra ſunt eędẽ: iõ nemo põt operari ſine Spiritu ſancto: maximè quia qñ dr̃ Spiritus ſanctus aliquid in nobis facere, vel nos aliquid facere per Spiritum ſanctum, nõ accipitur Spiritus ſanctus pro perſona, ſed pro tota eſſentia diuina, quæ eſt, & rectè uocatur Spiritus ſanctus, quia ſpiritus eſt Deus. Ioan. 4. & ſanctus eſt, quia Deus immaculatus eſt. Etiã quia dixit: Sancti eſtote, quia ego ſanctus ſum. Leu. 11, & 19. Sed dr̃ operari quis ſine Spiritu ſancto: quando Spiritus ſanctus nõ dirigit eũ ſpecialiter, uel ſupernaturaliter. Et ſic oẽs actiones naturales, vel humanitus factæ, ſunt ſine Spiritu ſancto. Etiam quia nemo diceret beſtias operari per Spiritum ſanctũ, &

F tñ illæ nihil pñt, ſicut nec hoĩes niſi Deus concurrat in actibus earũ, ita iſti ſcripſerunt ſine Spiritu ſancto: quia non direxit eos ſpãliter ad hoc, ꝙ nõ poſſent errare dictando quidquid deberent ſcribere. Illi aũt, qui per Spiritum ſanctũ ſcribunt, nihil ingenio ſuo, aut uoluntate ſcribunt: ſed ſolũ quidquid dictat eis Spiritus ſanctus quaſi oretenus eis loqueretur. 2. Pet. 1. Sed diceretur: ad quid dixit hic Hieron. ſine Spiritu ſancto, & gr̃a Dei: quia qui agit per Spiritum ſanctũ, nõ põt agere ſine gr̃a Dei, & qui agit per gr̃am Dei, nõ põt agere ſine Spiritu ſancto. Dicendũ, ꝙ conuenienter ponuntur iſta: nã ad hoc ꝙ aliquis conuenienter ſcribat Euangeliũ, tria requirunt. Primũ ꝙ à Deo ptãtẽ accipiat. Scd̃m ꝙ Deus ſpãliter illum moueat, & inclinet

Tria requiruntur ad ſcripturam euange.

G ad ſcribendum. Tertium, ꝙ in ſcribendo illum dirigat dictando ei, qđ ſcribendum eſt, ne erret. De primo patet, quia ſcribere Euangeliũ eſt actus Euangeliſtæ, & Euãgeliſta eſt quidam gradus in eccleſia. ad Ephe. 4. Et iſte non datur niſi à Deo: quia dr̃ ibi, ꝙ Deus dedit in eccleſia quoſdã quidem apoſtolos, quoſdã aũt prophetas, alios verò Euãgeliſtas. Cũ ergo Deus iſtos ponat; non pertinet ad aliquem vſurpare ſibi iſtum gradum, niſi ſibi illum det ille, ad quem ptinet ponere, & diſtribuere partes in eccleſia, qui eſt Deus, ut patet 1. ad Cor. 12. & ad Ephe. 4. Sicut non põt eſſe eps ille, q à nullo cõſtituitur ſed per ipſum epatum vſurpat, uel inuadit, maxime, quia apoſtolus ꝓhibuit hoc gñaliter in qualibet dignitate eccleſiaſtica, dicens: Nemo in-

H differenter ſibi ſumit honorẽ, ſed qui uocatur à Deo tanquã Aaron. ad Hebr. 5. Et ſubditur ibi de Chriſto, ꝙ ipſe non clarificauit ſeipſum, ut Pontifex fieret: ſed ille clarificauit eum, qui dixit ei: Tu es filius meus. Sed Euangeliſtã eſſe eſt magna dignitas in eccleſia, ſicut eſt eſſe Pontificẽ: immo maior: qa Euãgeliſtę ponuntur ante paſtores, qui ſunt Põtifices, ad Ephe. 4. Ergo nemo põt eſſe Euãgeliſta niſi Deus fecerit eum Euãgeliſtã. De ſcđo patet, qa dato ꝙ aliquis ſit à Deo factus Euangeliſta, nõ oportet, ꝙ oĩ tpe, quo eſt Euãgeliſta ſcribat, ſed aliqñ. i. qñ Deus eum inſtigauerit ad ſcribendum. Sic Hiero. de B. Luca in prolo. ſuper Lucã. ſ. ꝙ Lucas Spiritu ſancto inſtigante ſcripſit Euãgelium. De tertio patet, quia dato ꝙ Spiritus ſanctus

I inclinaret aliquẽ ad ſcribendum, ſi tñ ipſe non dictaret ei qd ſcriberet, erraret: quia iſta ſunt diſtincta. ſ. inclinari ad ſcribendum, & ſcire quid ſcribendum ſit, & vnũ põt eſſe ſine altero; iõ Deus eis, quos inclinat ad ſcribendũ, dictat quid ſcribant: vt non ingenio, vel voluntatę ſua ſcribant, ſed Deo dictante. 2. Pet. 1. Iſta tria ſignauit hic Hieron. per gratiam, & Spiritum ſanctũ. Nam iſta poteſtas, per quam quis conſtituitur Euangeliſta, eſt quædam gratia gratis à Deo data: vt patet 1. Cor. 12, ubi ponuntur apoſtoli, prophetæ, interpretationes ſermonũ, genera linguarũ, curatio ægritudinum, & reliqua, per quæ conſtituũtur partes eccleſiæ diuerſæ, & uocantur oĩa iſta gratiæ. Nam dr̃ diuiſiones aũt gr̃arum ſunt, idẽ autẽ ſpiritus. Sic ẽt dr̃ ibi, gr̃a ſanitatum: ergo Euangeliſtam eſſe, & prophetam, &

K apoſtolum uocatur ibi gratia. Duo ſequentia intellexit ibi Hier. per Spiritum ſanctũ, ſ. inclinationẽ, qua ad ſcribendum inclinatur Euangeliſta, & ipſum dictamẽ quod Deus dictat Euangeliſtæ in corde quid ſcribere debeat, & ſic Hieron. poſuit iſta duo tanquam diſtincta. *Conati ſunt magis ordinare narrationem, quàm hiſtoriæ texere veritatem.* Inter narrationem, & hiſtoriam non videtur eſſe differentia, quia hiſtoria eſt rerum geſtarum narratio: etiam narratio eſt geſtarum rerũ. Hieron. tñ hic facit dñam inter utrunque. ſ. ꝙ hiſtoria ſit vera deſcriptio rerum geſtarum. Nã hiſtoria ſm Græcos à Theorin, quod eſt videre dr̃: quia de rebus viſis eſt. Et apud antiquos nemini hiſtoriam ſcri-

Differentia inter hiſtoriam, & narrationem.

bere

bere licebat: niſi qui rebus geſtis interfuiſſet. Narra-
tionem vocat relationem rerum verarum, vel veriſi-
milium compoſitam humano ingenio, Sicut ſuit de
libro Eſther, qui in vulgata æditione ſcriptus eſt, &
multa continet, de quibus in Hebręo non apparet, nec
conſtat vera fuiſſe. Sed ſunt talia quæ pro tempore di-
ci, aut cogitari poterant, ſic ait Hieronym. in prologo
ſuper Eſther, ſcilicet. Hunc librum laſciuioſis hincin-
de verborum funibus vulgata æditio trahit: addens ea,
quæ ex tempore dici poterant, & audiri: ſicut ſolitum
eſt ſcholaribus diſciplinis ſumpto themate excogitare
quibus verbis vti potuit, qui iniuriam paſſus eſt, vel in-
iuriam fecit. Motiuum Hieron. eſt, quia Lucas dixit,
quòd multi conati ſunt ordinare narrationem, quaſi
dicat magis ordinauerunt narrationem, ideſt, quãdam
relationem ſecundùm ingenium ſuum, quàm verita-
tem hiſtoriæ, ideſt, geſtorum, ſicut realiter acciderunt.
Quibus iure poteſt illud propheticum coaptari. ideſt, iſtis
Euangeliſtis iure, ideſt, iuſtè coaptatur, ideſt, conuenit
illud propheticum, ſcilicet Ezech. 13. Et arguit Hiero.
contra iſtos, quia ſine gratia Dei, ideſt, ſine hoc ꝙ con-
ſtituerentur Euangeliſtæ voluerunt ſcribere euange-
lium, ſicut qui dicunt ſe prophetas, & Deus non miſit
illos. Et tamen ſicut nemo poteſt eſſe propheta, niſi
Deus ei loquatur: ita nemo p̃t eſſe Euangeliſta, niſi eũ
Deus conſtituerit, quia de eis ſimul dicitur ad Eph. 4.
& 1. Corin. 12. quia Deus dedit, vel poſuit in eccleſia
quoſdam quidẽ Apoſtolos, alios prophetas, alios Euã-
geliſtas. *Væ qui prophetant de corde ſuo*. ideſt. Malum ve-
niet illis. Nam Deus iubebat interfici eos, qui prophe
tarent cùm Deus non mitteret illos. Deuteron. 18. &
ponitur pœna iſtorum etiam Ezech. 13. ſ. Et erit ma-
nus mea ſuper prophetas, qui vident vana, & diuinant
mendacium. In concilio populi mei non erunt: & in
ſcriptura Domus Iſrael non ſcribentur, nec in terra Iſ-
rael ingrediētur. Dicitur prophetare de corde ſuo, cui
Deus nihil loquitur, ſed ipſe fingit, quæ vult. Ita eſt de
Euangeliſtis, qui de corde ſuo euangelizant ſcribendo
ea, quæ Spiritus ſanctus eis non dictat, ſed ipſi ſcribũt
vt volunt, & tamen vt eſſent veri Euangeliſtæ ita ne-
ceſſe erat, quòd Spiritus ſanctus dictaret eis ſcribēda,
ſicut quòd prophetis diceret annuncianda. *Qui ambu-
lant poſt Spiritum ſuum*. ideſt, qui ſequuntur deſiderium
ſuum, & non ſequuntur voluntatem Domini. Ideo di-
cunt quæ volunt, & non quę Deus inſpirat, cùm nihil
eis inſpiret. *Qui dicunt, dicit Dominus, cum Dominus non mi-
ſit eos*. i. quando ipſi annunciãt populo aliqd tanquam
prophetę dicunt, hoc dicit dominus, & ſic mentiũtur:
quia Deus nihil eis dixit. Totum hoc, & multa alia ꝫ
ſimiles prophetas habetur Ezech. 13. *De quibus, & ſal-
uator in Euangelio Ioannis loquitur*. ſ. de iſtis ꝓphetis, qui
veniunt quando non mittuntur, Chriſtus loquitur in
euangelio Ioannis, ſcilicet Ioan. 10. *Omnes qui ante me
venerunt, fures fuerunt, & latrones*. Hoc dixit Chriſtus
volens ſignificare ſe eſſe paſtorem animarum noſtra-
rum, & quòd paſtor bonus intrat per hoſtium, & co-
gnoſcunt eum oues. Erat ipſe paſtor, qui per hoſtium
intrauerat. De furibus autem, & latronibus dixit, ꝙ
non intrabant per hoſtium, ſed aliunde. Ideo dicebat,
quòd omnes, qui venerant ante eum fuerunt latro-
nes, quia non intrauerunt per hoſtium.

*Quomodo hoc ſit verum, quod Chriſtus dicit, quòd omnes qui
venerunt ante eum fuerunt fures, & latrones, cùm
multi ſancti prophetæ fuerint.*
Quæſt. IIII.

QVAERITVR, quomodo Chriſtus aſſerit
hoc, quia ante eum venerunt multi, qui erant
veri prophetæ, & non fures. Reſpondet Hie-

A rony. quòd uerum eſt quãtum ad illos, qui miſſi ſunt,
non tamen quantum ad illos, qui uenerunt: Quia illi,
qui ueniebant non mittebantur, & iſti falſi prophetæ
erant. Chriſtus autem non dixit, quòd omnes, qui miſ-
ſi fuerant ante eum erant latrones, ſed ſolùm illi, qui
uenerunt, ſcilicet, auctoritate propria, & Deus non
miſit illos. Sed dicetur, quòd hoc eſt ſatis dubiũ, quia
per hoc non appareret qui erant illi, qui uenerant, &
qui erant qui mittebantur, & ſic uerbum Chriſti erat
incertum. Si autem intelligas, quòd Chriſtus diceret
omnes qui venerunt, ideſt omnes, qui finxerunt ſe à
Deo miſſos, & non erant miſſi, erant latrones: nihil
declarat nec importat aliquid iſtud uerbum, quia ma-
nifeſtum erat, quòd fingentes ſe miſſos à Deo erant
B peſſimi, & ſicut fures. Chriſtus tamen nunquam lo-
quitur niſi cum magna importantia. Ideo uidetur di-
cendum quòd Chriſtus non facit differentiam hic in-
ter uenire, & mitti, quia etiam ſcriptura dicit aliquos
uenire, qui tamen miſsi ſunt, ſicut patet de Ioanne Ba-
ptiſta, de quo dicitur infra tertio: in diebus illis uenit
Ioannes Baptiſta prędicans in deſerto Iudeæ, & tamen
ipſe miſſus eſt, ut patet Marci primo. ſ. Ego mitto An-
gelum meum ante faciem tuam. Et Ioannes dixit ſe à
Deo miſſum. Ioan. 1. ſcilicet. Ego neſciebam eum, ſed
qui miſit me baptizare in aqua, ille mihi dixit. Et ſic
non ſeruatur iſta differentia in ſcriptura. Dicendum
ergo ꝙ nec Chriſtus ſeruauit illam nũc, ſed dixit gñra-
liter omnes, qui uenerũt. ſ. quomodocunq; uenerint,
C intellexit tamen. ſ. qui uenerũt dicentes ſe eſſe Meſiã,
omnes illi fuerunt latrones, quia omnes mentiti ſunt.
Nam licèt multi prophetæ ueniſſent, ſiue miſsi fuiſ-
ſent, nemo eorum dixit ſe eſſe Meſiam, ſed potius ne-
gabant: ſicut patet de Ioanne Baptiſta, à quo q̃ſiuerũt
Iudæi an eſſet Chriſtus. i. Meſias, & dixit, non ſum ego
Chriſtus. Io. 1. Quod autem Chriſtus de hoc loqueretᷣ
patet, quia ipſe dixit ſe eſſe uerum paſtorẽ poſiturum
aĩam ſuam pro ouibus ſuis. Ioã. 1. qđ propriè ꝑtinebat
ad Meſiam, & ipſe dixerat ſe Meſiam clare Io. 4. cũ di-
xit mulier Samaritana: ſcio, quia Meſias uenit, & Chri
ſtus dixit ei, ego ſum, qui loquor tecũ. Et quia uolebat
nunc probare ſe eſſe uerum Meſiam ex multis ſignis,
& tñ Meſias futurꝰ unicus erat: oportebat ꝙ aſſereret
D mentitos oẽs illos, qui hoc ſibi nomen aſcripſerant. Et
ſic dixit oẽs, q̃ ante me uenerunt. ſ. uocantes ſe Meſiã,
fures fuerunt. ſ. quia hoc nomen ſibi furati ſunt, & q̃a
furtim introibant ad oues, & non per hoſtium qđ ſibi
non patebat. Venerunt aũt pauco tempore ante Chri-
ſtum duo ſucceſsiuè, qui vſurpauerant ſibi hoc nomẽ.
Primus fuit Theodas dicens ſe eſſe aliquem magnũ,
ſ. Meſiam, & conſenſerunt ei uiri quaſi quadringenti.
Et occiſus eſt ipſe, & omnes, qui credebant ei. Poſt iſtũ
uenit Iudas Galilæus in diebus profeſsionis, ideſt, in
diebus, quibus numeratus eſt orbis, & profitebantur
ſinguli in ciuitatibus ſuis ſe eſſe ſubiectos Romanis:
in quibus diebus Chriſtus natus eſt Luc. 2. Iſte Iudas
dicens ſe Meſiam auertit populum poſt ſe. Et ipſe
E perijt, & omnes qui conſenſerunt ei. Actu. 5. Quod
autem iſti ſe uocarent Meſiam, patet, quia Gamaliel
iſta duo exempla introduxit in fauorem Chriſtiano-
rum. Comparauit enim Theodam & Iudam Galilæũ
Chriſto, dicens quòd non perſequerentur Iudęi Chri-
ſtianos propter Chriſti nomen, qui ſe Meſiam Chri-
ſtum dixerat filium Dei, quia ſi illud opus eſſet à Deo
maneret, ſi autem ab hominibus diſsiparetur: aſſerẽs,
quòd ita fuerat de Theoda, & Iuda Galilæo, quorum
opus fuerat ab hominibus, ideo diſsipatum eſt. Ideo
oportuit, ꝙ iſtud eſſet ſimile factis Chriſti. ſ. ꝙ ſe uoca-
rent Meſiam, ſicut ille, quia aliàs non eſſet hoc ad pro-
poſitum. De iſtis ergo Chriſtus intellexit, quòd fue-
runt latrones. Et non oportet tunc diſtingui inter

F venire, & mitti, diſtinctio tamen facit ad propoſitum Hieronymi. Ideo fecit eam.

Qui venerunt, non qui miſſi ſunt. Ipſe enim ait: Veniebant, & ego non mittebam eos. In venientibus præſumptio temeritatis: in miſſis obſequium ſeruitutis eſt.

Qui venerunt non qui miſſi ſunt, ſcilicet, omnes fuerũt latrones, ſcilicet, qui venerunt, quia à ſeipſis venerunt: non qui miſſi ſunt, quia ego illos miſi, *ipſe enim ait veniebant, & ego non mittebam eos*, ſcilicet, Deus dixit hoc Ezech. 13. quaſi conqueſtus de iſtis, quòd uenirent, ſcilicet, dicentes ſe eſſe Prophetas, cùm Deus non mitteret eos, ſcilicet, ad annunciandum aliquid.
G *In venientibus præſumptio temeritatis eſt*, ſcilicet, qui ueniunt uſurpantes ſibi honorem propheticum cum non mittantur, præſumptuoſi, & temerarij ſunt, quia audent uſurpare ſibi nomen, & honorem, qui eis non competit. *in miſſis obſequium ſeruitutis eſt*, ideſt, quòd miſſi ueniant eſt obſequium quoddam, quod homo præſtat Deo inquantum ſeruus eius eſt,

An libri Euangeliorum prædictorum tempore Hieronymi erant ab eccleſia damnati. Quæſt. V.

QVAERITVR de libris illorum Euangeliorum, quæ ſupra nominantur, quia dubium eſt
H an ab eccleſia damnata erant, & quomodo habebantur tempore Hieronymi. Dicendum, quòd iſti libri à principio putabantur eſſe aliud cum plures eorum ſcripti eſſent nominibus Apoſtolorum, poſtea autem inuentis eorum erroribus cęperunt eſſe ſuſpecti, quouſque compertũ eſt eos factos ab hæreticis. Alij autem fuerant facti à non hæreticis, & ſub nominibus proprijs. Inuentis tamen erroribus abiecti ſunt, ſicut patet de codicibus Luciani, & Heſychij, de quibus Hieronymus ſupra in prologo, qui incipit: Beatiſſimo Papæ. Omnes autem iſti libri poſtea ab eccleſia damnati ſunt, & inhibitum eos legi, ſicut nunc inhibitum eſt per eccleſiam de eiſdem Euangelijs, ſcilicet, omnia euangelia pręter quatuor ſunt dam
I nata, vt patet in epiſtola Gelaſij de libris approbatis, & habetur in Decre. diſtinct. 15. capit. Sancta Romana. Hoc autem patet. Nam codices Luciani, & Heſychij ab eccleſia reiecti erant, & nullus eos accipiebat, niſi paucorum hominum peruerſa contentio, vt ait Hieronymus in allegato prologo; Iſti tamen non erant hæretici, ſicut illi, qui ſcripſerant ſub nominibus Apoſtolorum, quia illi deterius ſcripſerãt, vt ſupra dictum eſt. A fortiori ergo damnarentur codices iſtorum. Et hoc patet, quia ſi eccleſia non damnaſſet eos, manſiſſent ſemper, & diuulgarentur ſicut quatuor Euangeliſtæ. Cùm autem dicitur quomodo manebãt illi libri tempore Hieronymi, dicendum, quòd licèt damnati eſſent, tamen adhuc manebant apud aliquos homines contentioſos, qui non bene obediebant eccleſiæ ſicut dicit Hieronymus de codicibus Luciani, & Heſychij
K quòd illos paucorum hominum aſſerit peruerſa contentio. Vel fortè occultè tenebantur apud aliquos, ſicut nunc multi ab eccleſia damnati ſunt, quos adhuc multi ſeruant. Non manebant tamen illi libri apud multos, ſed apud aliquos, & quaſi iam deſinebant haberi. Et hoc uoluit ſignificare Hieronymus dicens: & perſeuerantia uſque ad præſens tempus monimenta declarant. Nam non dixit monimenta eorum hoc declarant, ſed dixit perſeuerantia uſque ad præſens tempus ad diminuendum aliqualiter ſtatum librorum. Quaſi dicat: non erant illi libri omnino deleti, ſed uſque ad præſens tempus adhuc manebant. Poſtea paulatim deſierunt haberi: ſicut nunc nullus eorum habetur. De iſtis ſcribentibus Euangelia an peccauerint ſcribendo, declaratum eſt ſupra in primo prologo Matthæi, ſcilicet, Matthęus cum primo, in quadam quæſtione.

Eccleſia autem, quæ Domini voce ſupra petram fundata eſt: quam introduxit rex in cubiculum ſuum, & ad quam per foramen deſcenſionis occultæ miſit manum ſuam: ſimilis damulæ hinnuloque ceruorum, quatuor flumina paradiſi inſtar eructans, quatuor, & angulos, & annulos habet, per quos quaſi arca teſtamenti, & cuſtos legis Domini lignis mobilibus vehitur.

Eccleſia autem. Hic ponitur principale, ſcilicet, de quatuor Euangeliſtis, qui recepti ſunt. Et diuiditur in duo, & primo ponitur, qui ſunt iſti, qui recepti ſunt. Secundo ponit cauſas, quare ſuſcepti ſunt, ibi: Hæc igitur quatuor: prima in duas. Primò ponuntur quædam ſimilitudines, quare Euangeliſtæ ſunt quatuor: ſecundò oſtenditur, qui ſunt iſti quatuor ibi, *primus omnium*. Circa primum dicitur. *Eccleſia autem, quæ ſupra petram Dei voce fundata eſt*. Hoc habetur Matthæi 16. ſcilicet, tu es Petrus, & ſup hanc petram ædificabo eccleſiam meam. Non intelligitur ſuper hanc petram, ideſt, ſuper Petrum: quia eccleſia non eſt fundata ſuper Petrum, cùm potius ipſe Petrus eſſet fundatus in eccleſia, cuius filius, & pars erat. Item non poterat fundari eccleſia ſuper Petrum, quia tunc eſſet eccleſia Petri: ſed non eſt Petri, immo Chriſti, qui eſt caput eius. Item ſi in Petro eccleſia fundaretur, poſſet cadere, & actualiter cecidiſſet: quia ĩ ipſo fundamento neceſſe eſt corruere totum ædificium, ſicut dixit Chriſtus, infra 7. de viro ſtulto, qui ædificauit domum ſuper arenam: Petrus tamen erat talis, qui poterat cadere, & poſt iſta verba Domini cecidit, quia negauit eum ter. Matth. 16. Ergo eccleſia tunc cecidiſſet. Sed eccleſia nunquam cecidit: quia fundata eſt ſupra firmam petram ſicut patet de domo, de qua Chriſtus loquitur, infra 7. quam ædificauit vir prudens: & maxime quia Chriſtus dixit infra 16. quòd portæ inferi non præualebunt aduerſus eccleſiam: ſi tamen eccleſia cadere poſſet deſtructo fundamento, portæ inferi præualerent contra eam: ergo non fuit fundata eccleſia in Petro, nec potuit in eo fundari, nec in aliquo homine, ſed in Chriſto ſolo. Et ſic exponit Auguſtinus in quodam ſermone ſuper eundem locum, ſcilicet, tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, ideſt, ſuper hanc petram, quã confeſſus es: quia petra erat Chriſtus, infra Corin. 1. Et propriè ſuper Chriſtum ædificatur eccleſia; quia ipſe ſolus eſt fundamentum. Si autem ſuper Petrum eſſet ædificata, vocaretur Petrus fundamentum eccleſiæ, ſed falſum eſt: quia ſolus Chriſtus eſt fundamentum, infra Cor 3. c. Fundamẽtum enim aliud nemo poteſt ponere præter id, qđ poſitũ eſt qđ Chriſtus Ieſus. De hoc magis dicetur, infra 16. & magis in libro noſtro de Origine, & diſtinctione iuriſdictionum. Dixit autẽ hic Hieron. eccleſiam fundatam ſupra petrã, ad innuẽdum, ꝙ eccleſia non errauit, nec errare potuit in his, q̃ fecit approbãdo iſtos quatuor Euãgeliſtas, & reprobando oẽs alios. ſ. quia cùm fundata ſit eccleſia ſupra firmam

firmam petram cadere non poteſt: caderet tamen, ſi erraret circa fidem approbando libros erroneos, & reprobando libros catholicos. *Quam introduxit Rex in cubiculum ſuum.* verba ſunt eccleſiæ in Cantic. Canticorum, ſcilicet, introduxit me Rex in cellaria ſua. Can. 1. Introducitur autem eccleſia à Chriſto in cubiculum, quia ſponſa eius eſt. Nam ad ſponſum pertinet introducere ſponſam in cubiculum: Chriſtus autem deſponſauit ſibi eccleſiam. ad Ephe. 5. ideo dicitur introducere eam in cubiculum, & per hoc ſignificatur magnus Chriſti amor, & familiaritas ad eccleſiam, quia introduxit eam in ſecreta cubiculi ſui. *Et ad quam per foramen deſcenſionis occultæ miſit manum ſuam.* Alludit hic Hieronymus verbis Salomonis Can. 5. ſcilicet. Dilectus meus miſit manũ ſuam per foramen, & venter meus intremuit ad tactum eius. Et ponitur ibi, quòd iſta eſt vox eccleſiæ ad Chriſtum. An uerò iſte ſit ſenſus literalis, ſcilicet, quòd eccleſia loquatur Chriſto, vel aliquis alius, cùm Nicolaus exponat hoc de populo Iſrael, quando à Deo percutiebatur, quia dicebatur tunc mittere manum ad eam per foramen, non eſt nunc diffiniendum, ſed ſolùm exponendum ad intentionem Hieronymi cùm hic non agatur principaliter de ipſa litera Cantici Canticorum, ſed ſolùm quomodo Hieronymus inducat eam in præſenti. Et dicit quòd intelligitur de Chriſto ad Eccleſiam, qui mittit manum ſuam ad illam per foramen, ſcilicet, per deſcenſionem occultam ad eam. Nam ſicut foramen eſt res occulta, quia non eſt porta patens: ita Chriſtus occultè deſcendit ad eccleſiam per influxionem continuam charismatum, ſecundùm quam eccleſia conſeruatur in eſſe ſpeciali à ſponſo ſuo. Etiam propter hoc non poteſt cadere, nec errare. Omnes autem aduẽtus Chriſti, ſiue Spiritus Sancti in totam eccleſiam, ſiue in membra ſua inuiſibiles ſunt, ideo eſt occulta deſcenſio. Et hoc etiam ponitur ad ſignificandum, ꝙ eccleſia non errat probando, vel reprobando Euangeliſtas, quia Chriſtus conſeruat eam, ne erret mittendo manum ſuam ad illam per deſcenſiones occultas. *Similis Damulę Hinuloque Ceruorum*, ſcilicet, qui eſt ſimilis Damulę Hinuloque Ceruorum. Mittit manum ſuam ad eccleſiam. Alludit hic Hieronymus verbis Salomonis Canticorum. 8. ſcilicet, fuge dilecte mi, & aſſimilare Capreæ Hinuloque Ceruorum ſuper montes Aromatum: Caprea, & Damula idem ſunt. Nam ut ait Iſidorus Ethim. 17. Damula eſt Siluestris Capra, ſic dicta, quia de manu fugiat. Eſt autem animal timidum, & imbelle, cui ſola fuga pro defenſione eſt. Comedit enim ramos arborum medicinalium, & cùm vulneratur draconteam herbam comedit, & ferrum de corpore eijcit. Nullum animal eſt tam leue, ita ut poſſit in præruptis & locis altiſſimis ſine offenſa incedere, ſicut dicitur de capreis, primo Regum 24. quòd Dauid aſcendit in præruptis montium, quæ loca ſolis ibicibus peruia ſunt. Et ubi nos dicimus ibices, in Hebræo dicitur Capreis, ſcilicet, quòd ſolę Capreæ poterant in locis illis altiſſimis ambulare. Et ſic dicitur ſecundo Regum ſecundo, quòd Aſaęl erat curſor velociſſimus, quaſi unus de Capreis, qui morantur in ſiluis: ex quo apparet maxima earum leuitas. Hinulus dicitur filius Ceruorum quando eſt paruus. Et dicitur Hinulus ab innuendo, quia mater ei innuit, idèſt, vultu ſigna oſtendit. Et eſt animal velox ſimile Capreæ, ſiue Damulæ, vt ait Iſidor. 17. Ethic. Similitudinem poſuit hic Salomon ad iſta animalia propter uelocitatem curſus. Nam dixit: Fuge dilecte mi, & aſſimilare Capreæ Hinuloque Ceruorum ſuper montes. Quaſi dicat: fuge velociter ſicut Caprea, & Hinulus ſuper montes. Ita poteſt hic Chriſtus reſpectu eccleſiæ eſſe ſicut Caprea & Hinulus, ſcilicet, quia velociter deſcendit ad illam, & velociter ſe ſubtrahit ab illa, permittendo eam tribulari temporaliter quando iudicat expedire. *Quatuor flumina paradiſi inſtar eructans*, ſcilicet, eccleſia eſt eructans, ideſt, emittens de ſe quatuor flumina paradiſi. Et dicitur inſtar, ideſt, ad inſtar, quia non emittit flumina quatuor, ſed aliquid ad modum quatuor fluminum, quæ ſunt quatuor Euangelia, quæ de ipſo eccleſiæ fonte eructant, ideſt, emanant, ſicut quatuor flumina emanant de paradiſo terreſtri. Eructare ſignificat emiſſionem, vel emanationem quandam de plenitudine, ſicut dicitur Pſal. 44. Eructauit cor meum verbum bonum, ſcilicet, de cordis plenitudine uenit illud verbum bonum: nam ex abundantia cordis os loquitur. infra 12. ſic dicitur

B Pſal. 143. Promptuaria eorum plena, & eructantia ex hoc in illud, ideſt, quòd promptuaria, quæ ſunt plena, nec ultra aliquid poſſunt continere, oportet quòd de uno in alterum cadat. Quod eſt propriè eructare. Sic accipitur hic, quia eccleſia de plenitudine ſua diffundit iſta quatuor Euangelia quaſi quatuor flumina per totum orbem: *quatuor angulos, & annulos habet.* Iſta eſt alia ſimilitudo quatuor eccleſiæ ad arcam teſtamenti, quia ſicut illa habebat quatuor angulos, & quatuor annulos, ita habet eccleſia quatuor Euãgelia, per quæ portatur in toto orbe ſicut arca per annulos, & angulos. De fabricatione, & figura iſtius arcæ patet Exod. 25. & 37. Erat enim facta de lignis Setim habens in longitudine duos cubitos, & dimidium, & in altitu-

C dine cubitum, & dimidium. Erat autem intus, & foris operta laminis aureis groſſis de auro puriſſimo, ita ut tota uideretur aurum. Opertorium autẽ illius non erat de lignis, ſed de auro puriſſimo, ſcilicet, quędam maſſa aurea formata in modum tabulæ habentis in longitudine duos cubitos, & dimidium, & in latitudinem cubitum, & dimidium. Super iſtam arcam erant duo Cherubim de auro puriſſimo productiles de lateribus arcæ, ſcilicet, de extremitatibus propitiatorij, de quorum habitudine, & figura, & alarum extenſione ibi uiſum eſt. Habebat iſta arca quatuor angulos, quia uocatur angulus extremitas, vbi coniunguntur tabulæ laterum, & in illis angulis poſiti fuerunt quatuor annuli de auro puriſſimo, qui uocantur

D quatuor circuli de auro. Exo. 25. & 37. Et idem eſt. Per iſtos circulos, vel annulos mittebantur ligna longa, & aliqualiter groſſa tranſeuntia ab extremo in extremum iuxta latera arcæ, & erant operta laminis aureis, & uocabantur vectes, quia per illa ligna vehebatur, ideſt, portabatur arca quandocunque mouenda erat de loco in locum ſuper humeros hominum, vt patet Numeri. 8. & 7. ita eccleſia habet quatuor Euangelia, quæ ſunt quaſi quatuor annuli auri *per quos quaſi arca teſtamenti*, ſcilicet, habet eccleſia quatuor Euangelia, per quæ portatur · ſicut arca teſtamenti portatur per vectes inſertos annulis. *Et cuſtos legis Domini lignis mobilibus vehitur*, ideſt, arca teſtamenti, quæ cuſtos legis Domini, ideſt, quæ cuſtodit in ſe legem Domini, ſcilicet, duas tabulas legis. Vehitur, ideſt, porta-

E tur lignis mobilibus, ideſt, vectibus, quia per illos portabatur impoſitos humeris hominum, & ipſa in medio pendebat. Non uocantur ligna mobilia vectes, quaſi de loco ſuo moueantur cùm potius Deus iuſſerit, quod vectes inſererentur circulis, ſiue annulis aureis, & ſemper ibi eſſent, nec unquam extraherentur ab eis. Exo. 25. Sed uocantur ligna mobilia, quia per ea mouebatur arca. Ita eſt de eccleſia, quia ipſa eſt cuſtos legis Domini ſicut arca, ſcilicet, quia intra eccleſiam eſt tota lex Dei, cũ extra eam non ſit ſalus, nec aliquod bonũ. Et eſt ſcripta lex Dei in eccleſia nõ quidẽ in lapidibus ſicut in arca, ſed in cordibus hominum, qui perfectior modus eſt ſcripturę, ſicut tãgit Apoſto-

lus. 1. Corint.3. Continet etiam eccleſia in ſe legere, F quia tener iſtos quatuor libros Euangeliorum, in quibus eſt tota lex Chriſti immaculata.

Quare arca fœderis vocatur arca teſtamenti, Queſt. VI.

QVAERITVR de arca, quare vocatur arca teſtamenti, Dicendum, ꝙ multis nominibus appellatur, Aliquãdo uocatur arca fœderis Domini, ſecundo Regum 6. Aliquando arca teſtimonij, vel teſtificationis: aliquando arca teſtamenti ad Hebr.9. & in multis locis. Vocatur arca fœderis, id eſt, pacti, quia continebat in ſe legem propter quam fuerat factũ pactum. G Nam quando Deus dedit legem Iudæis, & ſuſceperũt eam, vt maneret firmius, factum eſt fœdus de obſeruando legem: occidendo animalia, & aſpergendo populum ſanguine, & altare, & librum legis. Exo.34. & ad Hebr.9. Vocatur arca teſtamenti, ideſt, legis. Sic enim vocantur tabulę teſtamenti, ideſt, legis ad Hebr.9. Et quia in arca teſtamenti, ideſt, legis vocatur arca teſtimonij ſiue teſtificationis: quia per ea quæ in arca ſeruabantur reddebatur teſtimonium Iſraelitis, vel potius aduerſus eos de eo, quòd Deus uolebat. Erant enim in arca tabulæ legis, & virga Aaron, quæ fronduerat, & vrna aurea habens manna ad Hebræ.9. & in latere arcæ erat poſitus liber Deuterono. vt patet Deuterono.31. Omnia iſta obſeruabantur ibi in teſtimonium contra Iſraelitas. H Nam tabulæ legis ſeruabantur ibi, vt ſi aliquando Iſraelitæ vellent negare ſe accepiſſe legem à Deo, per illas tabulas probaretur eis, in quibus erat ſcripta lex. Et erat ſculpta opere Dei: ideo tabulæ iſtæ vocabantur teſtificatio, vel teſtimonium, ſic patet Exo.25. ſcilicet. Poneſque in arca teſtificationem, quam dabo tibi, ideſt, tabulas legis, quas dabo: quia poſtea fuerunt datæ, vt patet Exo.32. & 34 Vocatur teſtimonium, vt patet Exo.25. ſcilicet, Reſpicient ſe verſis vultibus in propitiatorium, quo operienda eſt arca Domini, in qua pones teſtimoniũ, quod dabo tibi, ideſt, tabulas legis. Erat autem vrna aurea habens manna in arca ad probandum contra Iſraelitas, quòd Deus quadraginta annis in deſerto aluiſſet eos cœleſti cibo. I Exo.16. ſcilicet. Dixit Moyſes ad Aaron: ſume vas unum, & mitte ibi manna quantum poteſt capere gomor, & repone coram Domino ad ſeruandum in generationes veſtras, ſicut præcepit Dominus. Poſuit illud Aaron in tabernaculo reſeruandum, ſcilicet, non erat tunc facta arca. Ideo non potuit poni in arca, ſed in tabernaculo. Facta tamen arca poſitum eſt ibi vas tenens manna. An eſſet tunc facta arca, vel non, nihil attinet, dum conſtet ꝙ iſtud vas erat in arca, ad Hebr.9. Erat virga Aaron in arca in teſtimonium contra Iſraelitas, qui ſæpe inſurgebant contra Aaron, & Moyſem pro ſummo ſacerdotio Aaron. Et iuſſit Deus, quòd ſingulæ tribus acciperent ſingulas virgas, & ſuper quamlibet ſcriberetur nomen tribus ſuæ, & poneretur in tabernaculo coram Domino. Et in illa tribu cuius virga floreret eſſet ſacerdotium, & ſic ceſſarent querelæ Iſraelitarum. K Floruit autem virga Aaron, etiam ſacerdotium manſit in eo Numeri. 17. Iuſſit autem Deus poni uirgam in tabernaculum in teſtimonium. eod. cap. ſcilicet. Refer virgam Aaron in tabernaculum teſtimonij, vt ſeruetur ibi in ſignum rebellium filiorum Iſraelis, & quieſcant querelæ eorũ à me ne moriantur. Deuterono. verò quod poſitum erat in latere arcæ erat aliqualiter in teſtimonium legis ſecundæ: quia ipſum Deuterono. dicebatur lex ſecunda, & diſtincta ab illa, quæ data eſt in monte Sinai Deuterono. 29. ſcilicet. Hæc ſunt uerba fœderis, quę præcępit Dominus Moyſi, vt feriret cum filijs Iſrael in terram Moab, præter illud fœdus, quod cum eis pepigit in Horeb, Seruabatur etiam aliqualiter, vt legeretur de ſeptennio in ſeptennium coram toto populo in feſto tabernaculorum. Deutoron. 31, Magis tamen ſeruabatur in teſtimonium contra Iſraelitas. eo. cap. ſcilicet, Præcepit Moyſes Leuitis, qui portabant arcam fœderis, dicens: Tollite librum iſtum, & ponite eum in latere arcæ fœderis, vt ſit ibi contra te in teſtimonium. Hæc ſunt propter quæ uocabatur arca teſtamenti, vel teſtimonij, ſcilicet, ſeruãs iſtas res teſtimoniales. An uerò conuenienter, & ſufficienter probaretur contra Iudæos, ꝙ ſuſcepiſſent legem à Deo per tabulas, quæ erant in arca, declaratũ eſt Exo. 25. De alijs etiam quære in locis allegatis.

Primus omnium Matthæus eſt publicanus cognomento Leui, qui Euangelium in Iudæa Hebræo ſermone ædidit, ob eorum vel maximè cauſam, qui in Ieſum crediderant ex Iudæis, & nequaquam legis vmbra ſecedente Euangelij veritatem ſeruabant. Secundus Marcus, interpres Apoſtoli Petri, & Alexandrinæ Eccleſiæ primus Epiſcopus: qui Dominum quidem Saluatorem ipſe nõ vidit, ſed ea, quæ audierat, magiſtro prædicante, iuxta fidem magis geſtorum narrauit, quàm ordinem. Tertius Lucas *medicus* natione Syrus Antiochenſis: cuius laus in Euangelio, qui & ipſe diſcipulus Apoſtoli Pauli in Achaiæ Bithynięque partibus volumen condidit, quędam altius repetens, & vt ipſe in procœmio confitetur, audita magis quàm viſa deſcribens. Vltimus Ioannes Apoſtolus, & Euangeliſta, quem Ieſus amauit plurimum, qui ſuper pectus Domini recumbens puriſſima doctrinarum fluenta potauit, & qui ſolus de cruce meruit audire, Ecce mater tua: is cùm eſſet in Aſia, & iam tunc hęreticorum ſemina pullularent Cherinthi, & Hebionis, & cæterorum, qui negant Chriſtum in carnę veniſſe, quos & ipſe in Epiſtola ſua Antichriſtos vocat, & Apoſtolus Paulus frequenter percutit, coactus eſt ab omnibus penè tunc Aſię Epiſcopis, & multarum Eccleſiarum legationibus, de diuinitate Saluatoris altius ſcribere, & ad ipſum, vt ita dicam, Dei Verbum, non tam audaci, quam fœlici temeritate prorumpere, vt Eccleſiaſtica narrat hiſtoria, cùm à fratribus cogeretur, vt ſcriberet, ita facturum ſe reſpondiſſe, ſi indicto ieiunio in cõmune omnes Deum deprecarentur. Quo expleto, reuelatione ſaturatus in illud procœmium cœlo veniens eructauit: In principio erat verbum, &

verbum

verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, hoc erat in principio apud Deum.

Primus omnium. Hic ponitur, qui ſunt iſti quatuor Euangeliſtæ, & dicitur, *Primus omnium Matthæus eſt.* Non eſt primus in dignitate, quia non excedit Ioannem, qui eſt ſibi Coapoſtolus, & Coeuangeliſta. Nam alios duos, ſcilicet, Marcum, & Lucam excedere poſſet, quia non fuerunt illi Apoſtoli: ſed dicitur primus in ſcribendo, quia ante omnes ſcripſit. Etiam dicitur primus in canone, quia eccleſia ordinauit eum ante cæteros in canone poni. An inter Euangeliſtas poſſet ſeruari aliquis ordo dignitatis, vel aliquis alius præter ordinem temporis declaratū eſt, ſupra in primo prologo Matthæi, ſcilicet, Matthæus cum primo, in quadam quæſtione. *Publicanus*, ſcilicet, Matthæus fuit publicanus, ſicut dicitur Luc. 5. Vocatur publicanus à plebe, vel à publico, ſcilicet, qui colligit, vel conducit vectigalia, vel quoſcūque redditus fiſci, vel populi. Et dicuntur iſti publicani à Publio Cæſare, qui primus in Iudæam vectigalia induxit. De hoc Iſidorus Etymolog. lib. 9. Colligebat iſta vectigalia Matthęus circa mare, vt dicetur infra 9. ideo erat publicanus. Iſti publicani habebantur ab omnibus tāquam peccatores, quia talia officia vix ſine peccato fieri poſſunt. Ideo Phariſæi calumniabantur Chriſto, quod conuerſabatur cum publicanis. infra 9. ſcilicet. Quare cum publicanis, & peccatoribus manducat magiſter veſter? Et in magnum opprobrium dixerunt ei: Ecce homo vorax, & potator uini, & publicanorum, & peccatorum amicus. infra 11. Chriſtus etiam reputabat publicanos peccatores eſſe. Vnde comparabat eos publicis peccatoribus, dicēs: Publicani, & meretrices præcedent vos in regnum Dei. Et tamē meretrices ſunt publicæ peccatrices. *Cognomento Leui.* Eſt cognomentum, ſiue cognomen ipſum, quod non eſt principale nomen hominis, ſed adiunctum ei. Et ita Leui non erat nomen principale illius, ſed Matthæus. Vocatur tamē aliquando Leui tanquam eſſet nomen ſuum: ipſe ſolus ſe nomine ſuo appellauit. infra 9. ſcilicet. Vidit Ieſus hominem ſedentē in Telonio Matthæū nomine. Sed Marci ſecundo dicitur, vidit Leui Alphei ſedentem ad Telonium, & Lucæ 5. dicitur, vidit Publicanum nomine Leui ſedentem ad Telonium. *Qui Euangelium in Iudæa Hebræo ſermone edidit.* Scripſit Matthæus in Iudæa, ſcilicet, poſtquam prædicauerat Iudæis volens tranſire ad gentes Aethiopū, quæ ſibi ſorte prædicationis euenerant, vt relinqueret memoriā eorum, quæ prædicauerat, Euangelium ſcripſit. Et ſcripſit in Hebræo, quia illi, quibus ſcribebat Iudæi erant, & ipſe Iudæus, & terra, in qua ſcribebat erat Iudæorum. De cauſa ſcribendi Matthæi, & de tranſitu eius ad gentes declaratum fuit ſupra in prologo Matthęi, ſcilicet, Matthęus cum primò, in quibuſdam quæſtionibus: *Ob eorum vel maximè cauſam, qui in Ieſum crediderant ex Iudæis.* Quaſi dicat. Licèt Matthæus ſcripſerit propter multas cauſas, quia cùm eſſet à Deo Euangeliſta cōſtitutus, ſcribebat propter vtilitatem eccleſiæ vniuerſalis: cauſa tamen magis familiaris ſibi propter illos, qui ad Chriſtum conuerſi fuerant de Iudæis: ob eorum, vel maximè, ideſt, ſaltem maximè ſcripſit ob eorum cauſam, ideſt, propter illos, qui crediderant in Ieſum ex Iudæis. *Et nequaquam legis vmbra ſuccedente Euangelij veritatem ſeruabant*, ideſt, ſcripſit propter hoc, quia illi Iudæi, qui crediderant in Chriſtum, nō ſeruabant ueritatem Euangelicā, ſed præcepta legalia. Putabant enim iſti, ꝙ Chriſtus erat Meſias Iudæorum: ideo quòd ſufficeret habere fidem de illo: præcepta tamen legis Moyſi deberent manere: ideo non ſeruabant mandata aliqua Chriſti, ſed ſolùm legem Moyſi ſicut prius. Et ad hoc

A erat eis occaſio, quia Chriſti legem ſcriptam non habebant, ſed legem Moyſi. Ideo Matthæus ſcripſit eis Euangelium, vt per hoc ſcirent legem Chriſti, & ſeruarent illam. Et ita factum eſt. Poſtea autem aliud dubium uenit, quia conuerſi ad Chriſtum de Iudaiſmo volebant obligare chriſtianos omnes ad obſeruādum ſimul præcepta Chriſti, & legem Moyſi. Sed eccleſia in Concilio Generali præſentibus Apoſtolis diffiniuit iam legalia non obligare. Actu. 15. Dicitur hic vmbra legis, quia lex Moyſi fuit quaſi quadam umbra, quia vmbra habet ſimilitudinem boni veri inquantum illud ſignificabat: non tamen illud continebat: ſicut dicitur ad Hebręos. 10. ſcilicet. Vmbram enim habet lex futurorum bonorum non ipſam imaginem rerum,
B ideſt, nō ſubiectum, vel ueritatem rerum. Et ſic diſtinguit hic Hieronymus ex oppoſito umbram, & ueritatem, ponens vmbram in lege, & ueritatem in Euangelio, & dicitur, nequaquam ſeruabant veritatem Euangelij, ideſt, præcepta Euangelij, in quo eſt ipſa veritas, quæ eſt Chriſtus. Ioan. 14. ſuccedente vmbra legis, ideſt, manente adhuc vmbra legis in eis, vel dicitur ſuccedente, ideſt, habente ſucceſſionem ſuam, ſcilicet, quia lex iam debebat ceſſare, & non habere aliquem progreſſum publicato Euangelio. Iſti tamen dabant ei ſucceſſionem, & progreſſum volentes illam ſeruare ſicut prius. Secundus Marcus interpres Apoſtoli Petri, ſcilicet, ſecundus Euangeliſta eſt Marcus, & eſt ſecundus in ordine ſcribendi, & ſecundus in ordine ca-
C nonis. Nam poſtquam Matthæus ſcripſerat in Iudæa, ipſe ſcripſit in Italia. De hoc non dicitur hic in qua lingua ſcripſit, tamen in Gręco, cùm præter Matthæum totum nouum teſtamentum in Græco ſcriptū aſſerat Hieronymus, ſup. in prologo 2. ſcilicet, Beatiſſimo Papæ Damaſo. Idem Augu. lib. 1. de concordia Euangeliſtarū, & Iſido. 6. Ethymologiarum, vbi de his quatuor Euangeliſtis ponit quo tempore, & quibus locis, & in quibus linguis ſinguli ſcripſerint, dicitur: Marcus īterpres Petri, quia ſicut audiuit eum prędicantē, ita Euangelium ex ore eius ſcripſit, à quo ipſe ad fidem cōuerſus fuerat, & baptizatus, & in fide inſtructus, vt ait Hieronymus lib. de Illuſtribus uiris, c. de Marco. Vocatur autem interpres, qui de una lingua vertit in aliam: ita
D fuit Marcus. Nam ipſe ſcripſit Euangeliū in Italia manēte ibi beato Petro, & prædicāte. Petrus in Italia non prædicaret niſi Latino, vel vulgari Italico. Marcus tamen ſcripſit illud in Græco, vt dictum eſt: ergo fuit interpres Petri. Quod autem Marcus in Italia ſcripſerat, patet in prologo Hieronymi ſuper Marcū. ſ. Marcus Euangeliſta Dei electus, & Petri in baptiſmate filius, atque in diuino ſermone diſcipulus: cōuerſus ad fidē Chriſti Euangelium in Italia ſcripſit. Aug. tñ li. 1. de cōcordia Euangeliſtarū vocat Marcum abbreuiatorem Matthæi. De hoc tñ quō intelligatur, declaratum eſt ſupra in prologo Mat. ſ. Matthęus cùm primò: in quadam quæſtione. *Et Alexandrina eccleſiæ epiſcopus primus*, ſcilicet, Marcus fuit primus eṗs Alexandriæ. Fuit autē
E poſtea illa ſedes patriarchalis: tpe tñ Marci ſolùm fuit epiſcopalis. Ipſe enim primus eṗs extitit, qui gentē illam ad Chriſtum cōuertit, ibique paſſus eſt, vt ait Hieronymus in lib. Illuſtriū virorū c. de Marco. Ipſe enim aſſumpto Euāgelio, quod ſcripſerat, iuit Alexādriam de mādato Petri, & ibi præfuit, vt ait Hieronymus vbi ſup. & Clemens 6. li. Informationū, & eccleſiaſtica hiſtoria Ruphini. Marcus tñ vr̄ à principio recuſaſſe ſacerdotiū: nā pollicem ſibi amputaſſe dr̄, vt ſacerdotio reprobus haberet. Sed contra ſuā mutilationē electio Dei ꝑualuit, & factus eſt eṗs Alexādrinus, vt ait Hiero. in prologo ſuper Marcū. *Qui Dominū quidem Saluatorem ipſe non vidit*, ſ. Marcus nō uidit Chriſtū prædicātē, ſed poſt eius mortē a Petro conuerſus eſt ad fidem. Duo

enim ſoli Euangeliſtarum, ſcilicet, Matthæus, & Ioannes Chriſtum viderunt. An tamen Euangelium eius, vel Lucæ, qui non viderunt Chriſtum ſit minoris auctoritatis euangelio Ioannis, & Matthæi, qui viderunt Chriſtũ, declaratum eſt latè ſupra in prologo noſtro in quadam quæſtione: & tenetur ꝙ ſunt æqualis auctoritatis, *Sed ea, quæ Magiſtro audierat prædicante*. i. non ſcripſit quæ vidit: ſed ea, quæ audiuit Magiſtro ſuo, ſcilicet, Petro prædicante. Et ita certus erat de illis, ac ſi vidiſſet: immo magis, quia ſciebat impoſſibile eſſe Petrum mentiri in fide, cùm loqueretur per Spiritũ ſanctum, *Iuxta fidem magis geſtorum narrauit quam ordinem*. Scilicet, magis Marcus attendit fidem geſtorum, id eſt, veritatem rerum, quàm ordinem. ſ. ipſarum rerũ quantum ad tempus. Et in hoc tangitur qualitas proceſſus Marci, qui à Matthæo, & Luca in duobus differt. Primò quia illi completè geſta tradiderunt: Marcus autẽ multa omiſit, & plurima decurtauit. Vnde cũ Matthæi abbreuiatorẽ Aug. vocat. Scdò differt in obſeruatione iuxta ordinem rerum geſtarum. Licèt interdum ſit ibi anticipatio, & recapitulatio, Marcus autẽ plures omiſit ordinem non attendens principaliter ad ordinem geſtorum, ſed ad veritatem ipſorum. Iſtud autem patebit ex proceſſu ſuo concordando eum cũ alijs Euangeliſtis quantum ad ordinem rerum geſtarum ſecũdũ tẽpora. *Tertius Lucas*. Scilicet, fuit tertius in ordine ſcribendi, & in ordine canonis, ſicut de alijs dicitur, Medicus. Ipſe enim fuit arte Medicus: vt ait Hier. ſuper Lucam: ante enim quàm conuerteretur ad Chriſtũ, Medicus erat corporum: poſtquam verò conuerſus eſt, factus eſt medicus animarum: ſic dicit Hieron. Quod ſi conſideremus Lucam medicum ſcriptorem eſſe, inueniemus omnia verba ſua eſſe medelam lãguẽnum aĩarum, vt patet in ꝓlogo ſuper actus Apoſtolorum: ſic dr̃. ĩ. 4. qñ Chriſtus vocauit Petrum, & Andream, q erant piſcatores, ꝙ dixit eis: venite poſt me: & faciã vos fieri piſcatores hominum. *Natione Syrus Antiochenus*. id eſt, erat de ciuitate Antiochiæ etiam de Regione Syriæ: quia Antiochia in Syria eſt. Eſt. n. Antiochia extra terram Chanaan, quæ fuit terra Iudæorum, nõ longè ab ipſa in parte aquilonari eius circa mare Mediterraneum, & eſt ciuitas magna lõgitudine, & fortis, ac munitiſſima: quam primo acquiſierunt Chriſtiani qñ acceperunt terram ſanctam de manibus Sarracenorum anno Chriſti milleſimo nonageſimo octauo. In hac ciuitate conuerſi ad Chriſtum vocati ſunt primò Chriſtiani. Et erant ibi multi Prophetæ, & viri de Eccleſia, & Doctores plurimi. Actu. 11. & 13. Iſta ciuitas eſt in quadam parte Syriæ. Quia tñ Syria dr̃ multipliciter, & quidam ponũt decem Syrias, alij pauciores, qđ multũ facit ad intellectum ſacræ ſcripturæ, quæ ſępe de Syria loquitur, declarabitur. ĩ. 4. vbi dr̃, ꝙ opinio de Chriſto abijt in Syriam, *Cuius laus in Euange*. i. laus magna Lucæ erat in Euãgelio. i. in euangelio qđ ſcripſerat, qa oẽs eccleſiæ laudabant iſtud optimè ordinatum. Vel dr̃ in euangelio. i. in euãgelizando: ſicut dr̃ Mat. 19. Qui reliquent patrem, & matrem &c. propter me & ꝑꝑ euangelium. i. vt euangelizet: & ſic accipit ſemper Ap̃ls dicens ſe pati ꝑꝑ euangeliũ. i. quia euãgelizat iſta verba. De laude Lucæ dixit Apoſtolus. 2. Corin. 8. ſ. Miſimus fratrem, cuius laus eſt in euangelio. ſ. Lucam. *Qui & ipſe diſcipulus Apoſtoli Pauli*. ſ. Lucas fuit diſcipulus Pauli: & ſemper eum ſecutus eſt vſq; ad mortem, vt ait Hie. in li. de Illuſ. 6. c. de Luca, & ob hoc pluries loquitur de eo Paul⁹, vt patet ad Collo. 4. ſ. Salutat vos Lucas medicus chariſſimus. Et ſecundæ ad Tim. 4. dr̃. Lucas eſt mecum ſolus. Et ob hoc potuit Lucas ſcribere actus Apoſtolorum, & oĩa, quæ pertinebant ad Paulũ, ſicut apparet ex ipſo libro. ſ. quia ſecutus eſt eius hiſtoriã niſi vſq; ad vinculationem Pauli in vrbe Roma, ſecundo

F Neronis anno, & ait Hier. in lib. de Illuſtr. 6. Nõ eſt tñ intelligendum, ꝙ ſolius Pauli Lucas fuerat diſcipulus, ſed etiam aliorum Apoſtolorum, quia Lucas teſtatur ſe inſtructum ab illis, qui Chriſtum viderunt, & ab eo prædicatores inſtituti, in proœmio Lucæ. i. ſ. Quoniam multi conati ſunt ordinare narrationem rerum, quę in nobis completæ ſunt, ſicut tradiderãt nobis, qui à principio ipſi viderunt, & miniſtri fuerunt ſermonis. Paulus tamen non vidit Chriſtum, id eſt, non ſecutus eſt eum, quando prædicabat: & ſic non vidit geſta eius ab initio: ideo Lucas doctus fuit ab alijs Apoſtolis. Vnde vocatur Lucas diſcipulus Apoſtolorum, vt ait Hiero. in prologo ſuper Lucam. *In Achaia, Bithyniæque partibus volumen condidit*. Achaia, quædam prouincia eſt

G Græciæ: in qua fuit ciuitas famoſiſſima Athenarum. Bithynia nomen prouinciæ eſt in Aſia: quæ coniuncta Græciæ eſt, diſtans à ciuitate Conſtantinopoli freto modico intermedio, quod vulgariter dicitur brachium ſancti Georgij. In hac Bithyniæ prouincia eſt ciuitas Nicææ: in qua fuit primum Concilium Generale, de quo ſæpe in hiſtoria tripartita. In his partibus erat Lucas, quando ſcripſit euangelium, quia erat ibi Paulus, quem ipſe ſequebatur. Nam Paulus prædicauit in Græcia longo tempore, & in Bithynia, & in tota terra, quæ eſt ab Ieruſalem, & Illyrico: vt ipſe dixit ad Rom. 15. ſcilicet. A Ieruſalem vſque ad Illyricum *Illyricum quid ſit.* repleui euangelium Chriſti. Illyricum tamen eſt quædam Regio in extremo Græciæ vbi Italia extenditur ꝯ

H Græciam. ſ. iuxta terram Venetorum. Nam fluuius Padus, qui intrat in mare non longè à Ferraria vadit in Illyricos: vt ait Franciſcus Petrarca lib. 1. rerum familiarium, *Quędam altius repetens*. i. in origine rerum quàm cęteri Euangeliſtæ, quia Marcus & Ioannes quantum ad res geſtas incęperunt à ꝑdicatione Ioannis & Chriſti baptiſmate, Matthęus verò à Chriſti Genealogia, & natiuitate: Lucas autẽ incepit à Sacerdote Zacharia, & poſtea de conceptione, & natiuitate Ioannis, & inde proceſſit ad ſalutationem Virginis per Angelũ, & Chriſti conceptionem. Et hæc omnia dixit ante cęteros. Poſtea cępit habere quædam cõia cum Matthæo, . ſ. de Chriſti natiuitate: & tamen ipſam magis Lucas q̃ Matthæus tangit. *Et vt ipſe in proœmio confitetur audita*

I *magis, quam viſa deſcribens*, id eſt, Beatus Lucas non ſcripſit quæ vidit, ſed quæ audiuit, ſcilicet, Apoſtolos prædicantes, à quibus inſtructus eſt, vt ipſe ait in proœmio ſui euangelij, ſic inquiens. Sicut tradiderunt nobis qui à principio viderunt, & miniſtri fuerunt ſermonis, id eſt. Non ſcribimus ſicut vidimus, ſed ſicut nobis dixerunt qui viderunt. *Vltimus Ioannes Apoſtolus, & Euangeliſta*. Scilicet, fuit vltimus in canone. Nam non iam ſcribere intendebat exiſtentibus tribus Euangeliis, niſi ſuborta cauſa, & ad preces Epiſcoporum, ut dicitur in litera. *Quem Ieſus amauit plurimum*. Hoc colligitur Ioan. 21. ſcilicet. Conuerſus Petrus uidit illum diſcipulum, quem diligebat Ieſus, ſcilicet, ipſum Ioannem, ut litera declarat. Et non eſt ſenſus, quòd eum ſolum diligeret, quia Chriſtus omnes diligebat, cũ poneret pro eis animam ſuam, & elegiſſet eos ad tantum gradum:

K etiam ſic dixit Chriſtus, ꝙ pater amabat eos, quia ipſi amauerant Chriſtum: ſed dicitur de Ioanne, ꝙ diligebat eum. ſ. ualde, & ſuper alios. An tamen Chriſtus dilexit magis Ioannem quàm Petrum, eſt quæſtio cõis, de qua magis potent ibi uideri. ſ. Ioan. 19. *Qui ſuper pectus Domini recumbens*. Iſtud fuit in cęna, quia ex uno latere erat Ioannes apud Chriſtum. Et cùm prædicaret Chriſtus in menſa, Ioannes reclinauit caput ſuum ſuper gremium, & pectus Chriſti. Ioan. 21. Et hoc ponit hic Hier. & poſuit ibi Ioãnes ad ſignandum magnam familiaritatem Chriſti ad Ioannẽ, quia nemo alius auſus eſt recumbere ſuper Chriſti pectus. Etiam ponitur

tur ibi, quòd ſolus Ioãnes dixit Chriſto: Domine, quis eſt, qui tradet te? ſcilicet, ꝙ nullus alius auſus eſt quærere iſtud à Chriſto, quia nemo erat tam familiaris, & ſecretorum Chriſti cõſcius. *puriſſima doctrinarum fluenta potauit*, ſcilicet, recumbens ſuper pectus Domini bibit de pectore eius puriſſimam, & altiſſimam doctrinam. Et eſt modus figuratus loquendi: quia in pectore eſt cor hominis, & putatur ibi homo habere ſapientiam. Et ſic qui adhæret pectori alterius poteſt bibere de ſapientia eius. Sed in re iſtud non eſt: quia ſapientia hominis non magis eſt in corde, aut in pectore, quàm in pedibus, aut capillis. Sed eſt in intellectu, qui nullo organo, aut parti corporis alligatus eſt, cùm ſit immaterialis. Cum dicitur, quòd Ioannes potauit puriſſima fluenta, ideſt, fluuios doctrinarum, totum eſt Metaphora, quia nec doctrina bibitur nec fluit: ſed deſignatur tanquam Chriſtus ſit fluuius, qui potari poſſet. Sic ſcriptura comparat ſapientiam fluminibus. Eccle. 24. ſcilicet. Qui implet quaſi Phiſon ſapientiam, & quaſi Tigris in diebus nouorum. Qui adimplet quaſi Euphrates ſenſum, qui mittit diſciplinam ſuam quaſi Gion in die uindemiæ. Et iterum: Ego ſapientia effudi flumina, & ego quaſi fluuius Dorix: ita uocantur hic fluenta. Et dicitur Ioannes illa epotaſſe, ideſt, perfectè bibiſſe. Nam potare eſt bibere, epotare autẽ eſt totaliter bibere. Sic dicit Salomon: Cui væ? cuius patri væ? cui ſine cauſa vulnera? nonne his qui commorantur in vino, & ſtudent calicibus epotandis? ideſt, totaliter bibendis uſque ad fundum: Prouerb. 23. Ita Ioannes epotauit, ideſt, perfectè bibit. Quod autem dicit puriſſima fluenta: non eſt ſenſus ꝙ alij potauerint impuram doctrinam à Chriſto: quia omnes puriſſimam biberunt, cùm nihil fuerit impurum in dictis eius: ſed poteſt intelligi, quòd beatus Ioannes adhuc altiora intellexerit, ſicut altiora ſcripſit, & ſic erat purior ſua doctrina. Non eſt tamen intelligendum, quod alij Apoſtoli, vel Euangeliſtæ non intellexerint illa, quæ dixerit Ioannes de Verbo diuino in principio euangelij: quia omnibus reuelatum erat de trinitate: potiſſimè cùm iſtud credere eſſet de neceſſitate ſalutis, & ipſi erant Magiſtri fidei: ideo iſtud plenius, quàm cæterum cognoſcerent. Poterant tamen quædam myſteria de deitate quorum cognitio non erat de neceſſitate ſalutis reuelari potius Ioanni, quàm alteri, quia ita altiſſima reuelata ſunt Paulo: quia vidit talia, quæ non licet homini loqui. ſecundæ Corint. 12. Et de ipſo aſſerit Auguſt. in nouo teſtamento, quòd uiderit Deum per eſſentiam, & non de Ioanne, nec de aliquo alio. Quia tamen Ioannes de Chriſti deitate excellentius locutus eſt: dixerunt eum puriſſima fluenta doctrinæ potaſſe. Credendum eſt tamen, quòd ſi inſurgentibus hæreticis, qui fuerunt tempore Ioannis, defunctus eſſet Ioannes, & ſuperuiueret Paulus, vel aliquis alius de Apoſtolis, & quæſiuiſſent ab eo epiſcopi eccleſiæ, vt ſcriberet de deitate Chriſti, quòd ita ſcripſiſſet altiſſimè, ſicut Ioannes. Tempore tamen, quo iſta quæſita ſunt à Ioanne, mortui erant omnes Apoſtoli, & incipiebant hęretici pullulare: ideo nemo fuit, ad quem confugerent, vt ſcriberet, niſi Ioannes. Et ſic altiſſimè ſcripſit. *Et qui ſolus de cruce audire meruit: Ecce mater tua*. Iſtud ponitur ad ſignificandum excellentiam Ioannis, quia nulli commiſſa eſt Mater Chriſti niſi ei. Ioan. 19. Et tamen dato, quòd Chriſtus in cruce pendens alteri committere uoluiſſet, nemo erat præſens de Apoſtolis: quia omnes à principio captionis Chriſti relicto eo fugerunt: Matth. 26. Eſt tamen uerum, quòd ſi Chriſtus alteri commendare matrem intendiſſet, dediſſet ei conſtantiam, vt maneret præſens paſſioni eius ſicut Ioanni dedit. Sed quia huic ſoli commendare intendebat, hunc ſolum præſentem eſſe fe-

A cit. Quare autem potius Ioanni, quàm alteri commiſſa eſt Mater Chriſti, & an ſit illud priuilegium ſpeciale Ioannis, & quantum per hoc excedat cæteros, declarabitur Ioan. 19. *Is cum eſſet in Aſia*, ſcilicet, beatus Ioannes erat in Aſia: quia ibi longiſsimo tempore moratus eſt, & uitam finiuit: licèt prius ſtetiſſet in Vrbe Roma, quando poſitus eſt in feruenti oleo. Accipitur hic Aſia non prout eſt vna pars mundi, quæ eſt maxima aliarum: ſed pro quadam parua prouincia, in qua erant illæ ſeptem eccleſiæ, ad quas ipſe ſcribit in Apocal. & ibi erat, ſcilicet, in Vrbe Epheſi, quando ſcripſit. *Et iam tunc hæreticorum ſemina pullularent*, ideſt. Tunc paulo ante mortem Ioannis inceperunt ſemina hæreticorum exire de terra: quia ante hoc nulli hæretici

B fuerant. Nam cùm ſuperuiuerent Apoſtoli, & omnes illi, qui in carne dominum uiderãt: quibus de omnibus veritas conſtaret: etiam ſi naſcerentur hæreſes mox comprimerentur. Nunc uerò circa mortem beati Ioannis, qui longo tempore vixit poſt alios Apoſtolos, ceſſabat iam generatio illa, quæ Chriſtum in carne uiderat: ideo poterant liberius oriri dubia, & hæreſes pullulare, & ſic nunc incohabant hæretici Cherinthi, & Hebionis. Duo homines ſunt iſti, qui eidem hæreſi dederunt principium, & multi alij conſentiebant cum eis. *Et cæterorum, qui negant Chriſtum in carne veniſſe*, ſcilicet, non ſolum hæreſis Cherinti, & Hebionis pullulabat, ſed etiam omnium aliorum, qui negãt Chriſtum veniſſe in carne, ideſt, eſſe Deum, & aſſum-

C pſiſſe carnem. Iſta namque eſt hæreſis Arrij, qui Chriſtum dixit eſſe puram creaturam, & non eſſe conſubſtantialem Patri, vt patet in Hiſtoria tripertita, & multi alij hæretici idem ſenſerunt. Non eſt tamen ſenſus, quòd iſti omnes eſſent tempore beati Ioannis, quia Arrius fuit poſt mortem Chriſti pluſquam trecentis annis: nam tempore Conſtantini Imperatoris ipſe Arrius perſonaliter cum ſuis ſequacibus in Concilio Niceno condemnatus eſt, ut patet in Hiſtoria tripartita. Et tamen Conſtantinus fuit poſt Chriſti natiuitatem pluſquam trecentis, & quadraginta annis. Sed eſt ſenſus, quòd licèt iſti hæretici non eſſent perſonaliter viuente Beato Ioanne: pullulabat tamen tunc hæreſis eorum inquantum pullulabat hæreſis Cherinthi, &

D Hebionis; qui fuerunt viuente Beato Ioãne, & tenuerunt eandem hæreſim, quam poſtea Arrius, & multi alij tenuerunt. Non ſolùm Cherinthiani aſſeruerunt Chriſtum fuiſſe purum hominem, & non fuiſſe ante Mariam ſuam matrem, ſed totaliter ab ea principium ſumpſiſſe, ut ait Hieron. lib. Illuſtr. vir. c. de Ioanne, ſed etiam dixerunt mundum factum eſſe ab angelis, & non à Deo, & quòd oportebat ſeruari circunciſionẽ, & omnia legalia cum Euangelio, etiam quòd Chriſtus non reſurrexerat, ſed reſurrecturus erat in fine ſæculi, & quòd poſt reſurrectionem generalem omnes uiuerent in regno Chriſti terreno vacantibus carnalibus deſiderijs, libidini, & uoluptati, vt ait Auguſt. in libro de hæreſi. Hebionitæ in omnibus cõcordant cum

E Cherinthianis, vt ait Augu. ibidem: ſed addunt dicentes, quòd ſufficit homini habere fidem in corde, dato quòd neget eam in uerbis: ita quòd tempore perſecutionis poſſit aliquis negare Chriſtum in uoce dum tamen corde credat in eum. Et in hoc repugnant Chriſto, qui dixit: Qui me confeſſus fuerit coram hominibus Confitebor ego eum coram patre meo, & qui me negauerit, vel erubuerit me coram hominibus, ego negabo eum coram patre meo. *Quos, & ipſe in epiſtola ſua Antichriſtos vocat*. Hoc habetur ſecunda Ioan. unico c. ſcilicet, quòd ſeductores exierunt in mundum, qui non confitentur Chriſtum ueniſſe in carnem. Hic eſt ſeductor, & Antichriſtus. Et dicebat Ioãnes in eadem epiſtola, ꝙ non erat communicandum his hæreticis

Marci. 8. & Luc. 12. Luc. 19.

in aliquo, nec dicendum eis, aue: quia qui dicit ſeis, aue, communicat in operibus eorum malignis. *Et Apoſtolus Paulus frequenter percutit.* Ideſt, frequenter Apoſtolus loquitur contra iſtos hæreticos iubendo abſtinere ab illis. Ad Rom. 16. ſcilicet. Rogo vos fratres, vt obſeruetis eos, qui diſcenſiones, & offendicula præter doctrinam, quam vos didiciſtis faciunt, & declinate ab eis. Et ad Titum. c. 3. dicit. Hæreticum hominem poſt vnam, & ſecundã correctionem deuita, ſciens, quia ſubuerſus eſt, qui huiuſmodi eſt. *Coactus eſt ab omnibus penè tunc Aſiæ Epiſcopis, & multarum Eccleſiarum legationibus.* Scilicet, coactus eſt Beatus Ioannes ſcribere. Non intelligas, quòd ſimpliciter coactus eſt, ſed precibus eorum, quia tam inſtanter orabant, vt non poſſet conuenienter effugere preces eorum. Et dicitur ab omnibus Epiſcopis Aſiæ, ſcilicet, Aſiæ minoris, quę eſt quędam parua prouincia iuxta Gręciam intra maiorem Aſiam, in qua erat ciuitas Epheſum, vt ſupra dictum eſt. Beatus Ioannes inſtituerat omnes Epiſcopos illius regionis, quia ipſe informauit omnes in fide, & regebat eccleſiam in partibus illis. Multæ quoq; eccleſiæ particulares extra Aſiam legationem miſerunt ad Beatum Ioannem ſuper hoc. *De diuinitate Saluatoris altius ſcribere.* ideſt, coactus eſt ſcribere altius, quam cæteri Euangeliſtæ de diuinitate. Alij quippè de diuinitate aliqua dixerant, cùm ex operibus Chriſti ſcripſerant eum Deum eſſe: & tamen non loquebantur de Deitate per ſe, ſed de Chriſto Deo & homine. Et hoc erat quaſi inferius, & groſſioris conſiderationis. Ioannes autem ſcripſit altius de Deitate, quia de ipſo verbo, & patre ſcripſit ſolùm quantum ad naturam diuinam quomodo verbum ab æterno apud patrem ſubſidebat, & ad ipſum. *Vt ita dicam Dei verbum non tam audaci quam fœlici temeritate prorumpere.* Ideſt, coactus eſt Ioannes prorumpere ad Dei verbũ, ideſt, loqui de illo. Vocatur enim filius Dei verbum, & imago, & ſapientia patris. Omnia iſta conueniunt ſibi propter diuerſas rationes. Verbum dicitur, quia dicentem manifeſtat filius, quia de ſubſtantia patris eſt: imago, quia eſt expreſſiſſima ſimilitudo patris. Ars, quia in ipſo eſt ratio omnium factibilium, & in ipſo, & per ipſum omnia facta ſunt, Sapientia, quia eſt per modum intellectus. De his plura dicere non eſt ad præſens. Et dixit quòd Ioannes prorupperit in verbum non tam audaci quam fœlici temeritate: quia audax temeritas eſt, quando quis contra ea faceret, quæ ſunt ſupra facultatem ſuam, & non habet proſperum finem. Fœlix temeritas eſt, quando quis aggreditur ea, quæ ſunt ſupra poteſtatem ſuam, & accidit ei optatus ſucceſſus. Ita erat de Beato Ioanne, quia ſupra facultatem ſuam erat, in quantum erat homo perſcrutari de verbo diuino, & tamen conceſſum eſt ei ex gratia, quòd bene in hoc diceret. Ideo fuit fœlix temeritas. Fuiſſet autem audax temeritas ſi Ioannes aggrederetur de hoc agere, & neſciuiſſet vera dicere. Et dicitur. *Vt ita dicam.* Quæ eſt clauſula ſignans impropriam locutionem, ſcilicet, quia non propriè dicebatur de Beato Ioanne temeritas, quæ vitium eſt. Nihil enim temerariè egit, ſed eſt quædam ſimilitudo actus ſui ad fœlicem temeritatem, vt dictum eſt. *Vt eccleſiaſtica narrat hiſtoria.* Iſta eſt hiſtoria, quam ſcripſit Ruphinus Græcus, de factis eccleſiæ illuſtribus a morte Chriſti vſque ad tempus ſuum, quam Hieron. de Græco tranſtulit iuſſu Damaſi, & compleuit eam vſque ad tempora ſua duos libros addens, ſcilicet, decimum, & vndecimum, & appoſuit ei prologum, qui incipit. Peritorum dicunt eſſe medicorum. Fecit quoque Euſebius Cæſarienſis, librum eccleſiaſticarum hiſtoriarum. Et primus fuit qui hoc genere ſcribendi viſus eſt: vel potius qui hanc materiam tetigit, vt ait Iſido-

Filius Dei dicitur verbũ Dei imago ars, & ſapientia patris.

F rus in lib. Ethymo. Quando tamen nominamus eccleſiaſticam hiſtoriam, intelligitur de hiſtoria Ruphini: & in illa continentur, quæ habentur hic. *Cum à fratribus cogeretur, vt ſcriberet.* Cogeretur, ſcilicet, per preces inſtantes, vt dictum eſt. Et dicitur à fratribus, ideſt, Coepiſcopis, quia etiam ipſe erat Epiſcopus, licèt eſſet maior Epiſcopis inquantum erat Apoſtolus, & omnes Coepiſcopi inter ſe ſunt fratres. Sic Papa ſcribit omnibus Epiſcopis vocans illos fratres. Vel dicitur à fratribus, ideſt, à Chriſtianis, quia omnes Chriſtiani inter ſe vocabãtur fratres: ſicut Chriſtus dixit: Omnes vos fratres eſtis, & patrem nolite vocare vobis ſuper terram. infra 23. Et ita accepit Hierony. ſupra prologo primo, ſcilicet, quòd Mattheus recedere volens de Iu-
G dæa euangelium, quod prædicauerat, fratribus ad memoriam reliquit, ideſt, Chriſtianis. Et iſta appellatio erat communis in eccleſia primitiua. Nunc autem ceſſante charitate, ceſſat iſta appellatio, quia frater charitatis nomẽ eſt, & amoris, & communitatis, quia fratribus multa ſunt communia, ſcilicet, caro, & ſanguis, & origo, & conuiuτio, & multa alia: vt ait Ariſt. 8. Ethi. *Vt ita facturum reſpondit ſi indicto ieiunio in commune omnes Deum precarentur.* Scilicet, aſſenſit beatus Ioannes precibus illorum cum conditione, ſcilicet, ſi vellent indicere, ideſt, imponere ieiunium in commune, ſcilicet, ſuper totam communitatem eccleſiarum, quæ hoc fieri precabantur: & ieiunantes omnes Deũ precarentur, vt reuelaret beato Ioanni quid de ſe ſcri-
H bi dignaretur. *Quo expleto.* Scilicet, tempore ieiunij, & orationis ſinito. *Reuelatione ſaturatus.* ideſt, reuelatum eſt ei abundanter ſine vſque ad ſaturitatem quid ſcribere deberet. *In illud proœmium cœlo veniens eructauit.* ideſt, incipit loqui. Vel prorumpit in tale proœmium, quale non poterat eſſe niſi de cœlo veniens, ſcilicet. In principio erat verbum. Et dicitur eructauit, ideſt, ex abundantia prorupit, quia eructare eſt ex abundantia emittere, quando non poteſt contineri, quod habetur. Et ſic ex abundantia cordis os loquitur. infra 12. Et Pſal. 143. dicitur: Promptuaria eorum plena, & eructantia ex hoc in illud, ideſt, quando promptuarium eſt plenum, non ſe poteſt ibi quicquam tenere: ideo ſupereffluit de vno in alterum. Et hoc eſt eructare ex
I hoc in illud. Sic erat de beato Ioanne, quia erat reuelatione ſaturatus: ideo eructauit tale proœmium. *In principio erat verbum.* Allegat hic beatus Hieronymus illa verba excellentiſſima beati Ioannis, quę latiori egerent declaratione, ſed loco ſuo dicetur. Nunc autem dicetur: In principio erat verbum, ideſt, verbum Dei, quòd eſt filius, vel perſona Chriſti erat in principio omnium rerum, ſcilicet, quando res creatæ eſſe cœperunt iam verbum erat. Et hoc dicitur contra Cherinthum, & Hebionem, qui dixerunt Chriſtum non fuiſſe ante Mariam: & quòd ab ea eſſe ſimpliciter cœpiſſet: vt ait Hieronym. in li. de Illuſtri. 6. cap. de Ioanne, & quia propter iſtos hæreticos ſcribebat Ioannes, dixit ſe ita immediatè meminiſſe, aſſerẽs Chriſtum, qui eſt verbum,
K non cœpiſſe principium eſſendi ab Virgine: ſed fuiſſe à principio, ideſt, ab æterno. Nam quidquid erat, quando res creatæ eſſe cœperunt, æternum eſt: quia non poterat eſſe niſi Deus: cùm ſolus Deus ſit increatus. Et hoc idem eſt contra Arrium, qui poſuit Chriſtum eſſe purum hominem, quia Chriſtus erat verbum, vt hic dicit Beatus Ioannes, & tamen verbum in principio erat. Ergo non cœpit eſſe ex non exiſtentibus, vel de nouo ſicut ipſe impiè aſſerebat. *Et verbum erat apud Deum.* Accipitur Deus, perſonaliter, ſcilicet, pro patre, ſcilicet, quòd verbum erat apud Deum, ideſt, filius erat apud patrem, & non habebat eſſe in alio. i. non in vtero Virginis, quia ille fuit nouus modus eſſendi aſſumendo carnẽ. Et dicitur

Frater charitatis nomẽ eſt.

quod

quòd verbum erat apud Deum, ideſt, erat in Deo: quia pater in filio, & filius in patre eſt, vt ipſe dixit Ioan. 14. ſcilicet. Non credis, quod ego in patre, & pater in me eſt? Circuminceſsio perſonarum quæ competit eis propter identitatem ſubſtantiæ: quia in eadem ſubſtantia ſubſiſtunt omnes, & quælibet totaliter ſubſiſtit in illa, ac ſi alia non ſubſiſteret: quia non communicatur eis ſubſtantia quantum ad partes ſicut humanitas hominibus; quia alia ſubſtantia humana eſt, in qua ſubſiſtit vnus homo, & alia, in qua ſubſiſtit alius. De hoc Magiſter primo Sententiarum diſtinct. 19. *Et Deus erat verbum.* Scilicet. Verbum erat Deus. Et eſt prædicatio de modo inconſueto, ſcilicet, non ſolum verbum erat ab æterno, ſed etiam pertinebat ad naturam deitatis: B quia erat Deus. Et hoc non poterat eſſe, ſi verbum eſſet alterius naturæ, vel non eſſet de ſubſtantia Patris: quia ſi eſſet ab æterno, & eſſet Deus, & eſſet apud Deum, & non eſſet de Deo, neceſſe erat eſſe plures Deos. Ideo oportet eſſe de Deo, ſicut dicit ſymbolū. Deum de Deo, & ſic de Deo, eſſe conſubſtantiale ſibi eſt. Hoc eſt, quod negabat Arrius, nolens concedere filium eſſe cōſubſtantialem patri, ſiue Homouſiō, ſicut Græci dicebant, *Hoc erat in principio apud Deum.* Scilicet, quòd verbum eſſet apud Deum, & verbum eſſet Deus non cœpit eſſe de nouo, ſed erat apud Deū ab æterno: quia in Deo nihil nouum eſſe poteſt, cùm apud ipſum non ſit aliqua tranſmutatio, nec viciſſitudinis obumbratio. Iacob. 1.

C

An Beatus Ioannes teneretur ſcribere Euangelium de deitate ad preces Epiſcoporum. Quæſt. II.

QVAERITVR, an Beatus Ioannes tenebatur ſcribere Euangelium de deitate ad preces iſtorum Epiſcoporū. Aliquis dicet, quòd nō. Primo, quia ſi Ioannes de hoc teneretur, non oporteret eū rogari, & tamen illi epiſcopi inſtātiſſimè rogauerunt, ergo non tenebatur. Secundo, quia ſi Ioannes teneretur ſimpliciter ad hoc, non potuiſſet ad hoc interponere conditionem: quia hoc pertinet ad illum qui eſt ſui iuris, & tamen interpoſuit illam. Dicendum, quòd tenebatur ad hoc Beatus Ioannes. Primò propter neceſſitatem eccleſiæ, cuius quædam D pars ipſe erat. Nam non eſt eccleſia propter aliquem hominē, ſed quilibet eſt propter eccleſiam, ſicut corpus non eſt propter aliquam partem corporis. Sicut igitur membra in corpore naturali ſe exponunt periculis pro ſalute totius, ita & quælibet pars eccleſiæ tenetur pro eccleſia, quando expedierit ſe exponere. Et patet maxime, quia illæ gratiæ, quæ datæ ſunt partibus eccleſiæ inquantum ſunt partes miniſteriales eius, omnes ſunt propter alterum, & nulla eſt propter ipſum, cui datur. Sicut eſſe apoſtolum, prophetam, euangeliſtam, paſtorem, doctorem. infra Corin. 12. & ad Ephe. 4. Nulla iſtarum ſibi proficit, ſcilicet, in quo eſt, ſed alteri, maximè quia Apoſtolus dixit, quòd illæ datæ ſunt ad ædificationem corporis Chriſti ad Ephe. E 4. Ergo quilibet tenetur miniſtrare eccleſiæ pro loco, & tempore oportunis, & maximè in neceſſitate: nulla tamen eſt maior neceſſitas eccleſiæ, quam periculum hæreticorum, cùm fides ſit illud proprium, per quod eccleſia eſt, & incorporantur Chriſto: ergo quilibet fidelis ſecundùm gratiam miniſtrationis ſibi collatæ tenetur eccleſiæ matri ſuæ tali tempore ſubuenire iuxta vires ſuas. Sic autem erat nunc cùm inſurgerent hæretici, ſcilicet, Cherinthiani, & Hebionitæ. Ergo tenebatur Beatus Ioannes ſcribere Euangelium, cùm per hoc periculis ſubueniretur eccleſiæ, ſcilicet, ne doctrina hæreticorum procederet ex defectu ſanę doctrinæ. Secundò patet, quia quilibet tenetur proxi-

A mo in neceſſitate ſuccurrere iuxta vires. Maior tamē eſt neceſsitas animæ, quàm corporis, cùm anima ſit maior, quàm corpus. infra 6. cap. Sed ſi quis videat fame morientem petentem cibum, & non paſcet, ipſe illum occidit: à fortiori ſi quis videat ſimplices in hæreſim manifeſtè incurſuros, niſi eos doceat, & illi petant doctrinam, quam iſte dare poſſit, & dare nolit, & ille incidit in hæreſim, grauius iſte peccat, quàm ſi illos gladio occideret. Nunc autem ſic erat, quia inſurgentibus hæreticis iſti adhuc in fide non plenè inſtructi propter defectum doctrinæ inciderent, aut incidere poſſent in hæreſim, & petebant à Ioanne, quòd doceret eos. Tenebatur ergo docere tradendo doctrinā in ſcriptis ſicut illi petebant, alioquin occidebat eos B & ipſe directè. Tertiò patet, quia Ioannes tenebatur hoc facere ex officio ſuo inquantum erat apoſtolus. Nam officium apoſtoli eſt principaliter docere, ideſt, docere ſicut princeps omnium doctorum: ſicut dixit Apoſtolus, infra Corinth. 1. Scilicet. Non enim miſit me Chriſtus baptizare, ſed euangelizare, ideſt, prædicare Euāgeliū. Quaſi dicat: officium meum eſt iſtud, & ipſe erat apoſtolus ſolum: ergo officium apoſtoli erat euangelizare. Euāgelizare autem includit omnē doctrinā, quæ eſt de neceſſitate ſalutis: quia alioquin Euangelium, quod Chriſtus iubebat apoſtolis prædicare, non ſufficiebat ad ſalutem, quod falſum eſt. Nihil tamen magis eſt de neceſſitate ſalutis, quàm vitare hæreſim, quæ repugnat verę fidei, quæ eſt fundamen- C tum. Quod maximè competebat hæreſi Cherinthianorum, qui negabant Chriſtum eſſe Deum, & ſic tollebant Chriſtum, qui ſolus eſt fundamentum fidei. infra Corinth. 3. Et erant iſti ſpecialiter inimici Chriſti, quia ſpecialiter in perſonam ſuam dicebant iniuriam, aſſerentes eum non eſſe Deum. Vnde eos Ioannes Antichriſtos vocauit. ſecundę Ioan. cap. viii, ideſt, directos inimicos Chriſti, Ergo tenebatur Ioannes inquantum apoſtolus prouidere cùm poſſet. Et dicet aliquis, quòd tenebatur docere illos, ſed non tenebatur ſcribere, cùm officium apoſtolorum ſolùm ſit euangelizare, & non ſcribere, ſicut officium Pauli erat euangelizare, & non baptizare. Dicendum, quòd qui tenetur docere, tenetur vniuerſaliter docere quantum poteſt; D quia non docere, & inutiliter docere idem ſunt, cùm nihil, & inutile ſecundùm iura æquiparentur. Et quia docere non eſt ꝓ docentē, ſed ꝓ eos, qui docentur, tenetur doctor illo mō docere quo ſentiat diſcipulis vtile eſſe. Et tū nunc doctrina in ſola voce nō proficeret, niſi B. Ioannes ſcriberet, vt poſſet hoc dirigi ad oēs eccleſias, & cōicari omnibus, & manere in memoriā contra hæreticos, & ita petebant: ergo tenebatur Ioānes ſcribere de Chriſti deitate. Quartò patet, quia Ioānes erat Euangeliſta, & ad officium eius pertinet ſcribere Euangelium, & quia ad actus virtutū nō tenet̄ homo ꝓ omni tpe, tenet̄ pro illo tpe, quo opportunū eſt talia fieri: ita Euangeliſta non tenetur omni tempore ſcribere euangelium, ſed cùm expedit, & Deus illum inclinat. Nunc autem non ſolùm expediebat, ſed etiā E neceſſe erat ſcribere, quia alioquin periclitaretur fides: ergo tenebatur ſcribere. Quintò patet, quia eccleſia poterat cogere Ioannem ad ſcribendum, & tenebatur ſcribere de mandato illius, etiam non exiſtente tanta neceſſitate: ſed ſola utilitate: quia ipſe Ioannes erat res eccleſiæ, & poterat ei eccleſia imperare: ſic patet infra Corint. 3. ſcilicet. Omnia enim veſtra ſunt, ideſt, in veſtra poteſtate, & propter vos ſiue Paulus, ſiue Apollo ſiue Cæphas, ſiue mundus, ſiue uita, ſiue mors, ſiue præſentia, ſiue futura: omnia veſtra ſunt, vos autem Chriſti, Chriſtus autem Dei, ideſt, Sicut Chriſtus homo, ſiue inquantum homo eſt res Dei, ſcilicet, minor Deo, & ſubiectus illi: ita nos ſumus res Chriſti homi-

nis, &

Nihil & inutile æquiparantur.

nis, & Paulus, & Apollo, & omnes Apoſtoli ſunt res noſtræ, & poſſumus ſic illis imperare, quia ſunt propter nos. Hoc patet ex intentione Apoſtoli, quia ibi increpat Corinthios: quia quidam dicebāt ſe eſſe Pauli, alij Cæphæ: Paulus autem reprehendit hoc, quia nō ſunt ipſi Pauli, & Cęphæ, ſed ſolius Chriſti. Et ad hoc addit, quòd non ſolum non ſunt ipſi Pauli, & Cęphæ: ſed potius Paulus, & Cęphas ſunt ipſorum, ideſt, propter eos. Aliquis dicet quòd hoc eſt verum de eccleſia uniuerſali, cui quilibet fidelis tenetur obedire, & ipſi Apoſtoli omnes ſi viuerent tenerēntur obedire eccleſię vniuerſali, ſicut patet de Paulo, & Barnaba, quos eccleſia miſit in Antiochiam cum decreto Generalis Concilij notificando fratribus, & illi obedierunt. Et erat hoc per modū imperij, quia dicitur: Placuit Apoſtolis, & ſenioribus cum omni eccleſia eligere viros ex eis, & mittere Antiochiam cum Paulo, & Barnaba. Act. 15. Et dicitur ibi, viros primos in fratribus, ideſt, principaliſſimos inter Chriſtianos, & illis imperauit eccleſia, & tamen non imperaret ſi non liceret ei. Et eo. cap. dicitur: Placuit nobis collectis in vnum eligere viros, & mittere ad vos cum chariſſimis noſtris Barnaba, & Paulo. Sic etiā eccleſia imperauit Petro, & Ioanni Actu. 8. ſcilicet. Cùm audiſſent Apoſtoli, qui erant Ieroſolymis, quia recepit Samaria verbum Dei, miſerunt ad eos Petrum, & Ioannem. Mittere tamen auctoritatem importat, & imperium. De eccleſia ergo vniuerſali non eſt dubium, ſecus autem de particulari. Hæc tamen eccleſia, quę rogabat Ioannem, nō erat vniuerſalis, ſed eccleſia Aſianorum, ergo non poterat ei imperare. Dicendum quod non ſolum eccleſia vniuerſalis, ſed etiam particularis poterat imperare Ioanni, quia ipſe erat res eius. Nam quando Apoſtolus dixit: Omnia enim ueſtra ſunt, ſiue Paulus, ſiue Apollo, ſiue Cęphas, infra Corin. tertio, non loquebatur eccleſiæ uniuerſali, ſed eccleſiæ Corint. quæ erat una particularis: nunc autem erant multæ eccleſiæ, quæ petebant à Ioanne hoc fieri, ſcilicet, omnes eccleſiæ Aſianorum, quas epiſcopi ſui repręſentabant, & multę alię eccleſiæ, de quibus hic dicitur, quòd miſerunt legationes ad eum. Ergo tenebatur à fortiori Ioannes obedire: & ſic obediuit non ſolùm ſcribens quantum neceſſe erat de ueritate fidei ad hæreticos excludendos: ſed etiam admonuit illos vitandos, ne quis ab eis labe hæreſis inficeretur. Etiam ne diceretur eis Aue, ſcilicet, vt ſic confuſi pęniterent de errore ſuo, & redirent ad eccleſiam, vt patet ſecundæ Ioan. cap. unico.

Ad primum dicendum, quòd licèt epiſcopi rogarent, non tollitur quin Ioannes obligaretur: ſed rogabant ex quadam vrbanitate: ſic quis rogat iudicem, vt prouideat ei de iuſtitia, & tamen iudex tenetur hoc facere. Aliter dicendum, & melius, quod licèt Ioannes teneretur ad hoc, ipſi tamen tenebantur eum rogare propter dignitatem ſtatus ſui: maximè qui licèt iſti reputarent illas eccleſias particulares, tamen ipſi priuatæ perſonæ erant, & Ioannes poterat imperare ſingulis eorum. Verum eſt tamen, quòd ſi iſtæ eccleſiæ uoluiſſent requirere Ioannem, ꝙ hoc faceret propter periculum eccleſiæ, etiam non rogando teneretur Ioannes hoc facere.

Ad ſecundum poteſt dici vno modo, ꝙ cùm Ioannes teneretur ad hoc ſimpliciter, non poterat interponere aliquam conditionē, qua non exiſtente non teneretur hoc facere, vel non faceret illud. Iſta autem non fuit propriè interpoſitio conditionis, ſed magis preces quædam, ſcilicet, quod ipſe rogauit omnes eccleſias, ſcilicet, quòd ſicut ipſe propter illas ſubijciebat ſe labori ſcribendi, ita ipſe propter illum, vel potius pro ſe ipſis, vt res bene fieret, Deum orarent. Aliter poteſt dici, quod Ioannes non poterat interponere cōditionem, F quæ factū excluderet, poterat tamen interponere conditionem, quæ factū iuuaret, & ita erat hoc, quia oratio adiuuabat, vt res melius, & facilius fieret.

Quare beatus Ioannes fecit, quòd eccleſia ieiunarent, antequam ſcriberet euangelium. Quæſt. VIII.

QVAERITVR vlterius, quare beatus Ioānes fecit, quòd eccleſiæ ieiunarent ad hoc, ꝙ Deus ſibi reuelaret quid ſcriberet, & an ſibi licuit. Aliquis dicet, quòd non oportebat hoc fieri, quia Spiritus loquebatur in promptu per ora Apoſtolorum, quandocumque uolebant, ſicut Chriſtus dixit: Non eſtis vos, qui loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri, qui loquitur in uobis. infra Ioan. & Luc. 21. G Item videtur hoc non licere, qa Chriſtus dixit Apoſtolis, ꝙ non cogitarent quid loquerentur: quia in illa hora daretur eis, quid loquerētur: ergo ſi ipſi vellent cogitare quid loquerentur, viderentur eſſe modicę fidei, & peccarēt: ita velle nunc rogare Deum pro hoc, videbatur eſſe cuiuſdam paruę fidei, ſcilicet, quia videbatur putare beatus Ioannes, quòd aliter non daretur quid ſcriberet. Dicendum, ꝙ beato Ioanni licuit hoc facere, & factum eſt conuenienter. Primò quia ipſe erat Euangeliſta, licèt de hoc ſibi non conſtaret: quia non conſtituebatur aliquis Euāgeliſta per aliquem actum exteriorem, ſed ſolùm per gratuitam Dei operationem, quæ eſt occulta, & de hac non poteſt conſtare Euan- H geliſtæ niſi per reuelationem, vel per hoc, quia Deus inſtiget eū ad ſcribendum, & dictet ei actualiter quid ſcribatur: ſicut dicit Hieronymus Iprologo ſuper Lucam, ꝙ Lucas inſtigante Spiritu Sancto euangelium ſcripſit. Et probatum eſt ſupra neceſſaria eſſe iſta tria in quolibet Euangeliſta, vt Hieronymus ſupra in litera dicit, non fuiſſe ſuſceptos ab eccleſia illos, qui ſine Spiritu Sancto, & gratia ſcripſerunt, ideſt, ſine poteſtate collata ad ſcribendum, quæ eſt gratia Dei, ſcilicet, gratis data, & ſine Spiritu Sancto, ſcilicet, inſtigante, & dictante. Sed fortè beatus Ioannes nondum ſenſerat in ſe iſtam inclinationem, nec dictamen Spiritus Sancti ad ſcribendum: ideo ut dignaretur Spiritus Sanctus oſtendere, an ei placeret, quod Ioannes ſcriberet, & quid ſcriberet, conueniens fuit orationem, & ieiu- I nium fieri. Secundo quòd Deus interdum dat poteſtatem homini ad faciendum aliquid, & tamen non vult interdum, quod illud faciat, niſi præmiſſa oratione, vel ieiunio, ſicut patet Matt. 1. vbi Chriſtus dedit poteſtatem Apoſtolis infirmos curandi, mortuos ſuſcitandi, & dæmones eijciendi, & tamen poſtea quando non potuerunt eijcere quoddam dæmoniū, dixit eis Chriſtus: hoc genus dæmoniorū non eijcitur niſi per orationem, & ieiunium. infra 7. Ita videtur, ꝙ licèt Deus ſine aliqua oratione dediſſet poteſtatem Ioāni, & alijs Apoſtolis ad loquendum per Spiritum Sanctū, quod conueniens erat interdum eos petere Spiritum Sanctum per orationem. Tertiò ꝙ fortè Apoſtoli non ha- K bebant Spiritum Sanctum in promptu omni tempore, ſed ſolùm quando trahebantur ante reges, & præſides, quia tunc dixit eis, quòd non cogitarent quid loquerentur. Nunc autem in pace eccleſiæ fortè oportebat, quòd orationibus illud peterent ad hoc, quod haberent. Quartò poteſt dici, quia dato ꝙ Spiritus Sanctus adeſſet ſemper Apoſtolis, & inſtrueret eos quid loqui deberent: tamen quia Ioannes petebat nunc aliquid ſpecialiſſimum, cū de altioribus miſterijs loqui deberet, quàm cæteri locuti fuerant, deſiderauit ſpecialem aſſiſtentiam, & directionem Spiritus Sancti: ad quam habendam conueniens fuit à tota eccleſia præcedente ieiunio orationem fundi. Et ita non ſolùm Deus conceſſit beato Ioāni, vt loqueretur altiora miſteria,

ſteria, quàm nunquam dicta fuerant, ſed etiam quòd locus ille, in quo ſcriberet ab elementis venerationi haberetur. Nam fertur, quòd in campo ſcripſerit ſub dio, & tamen dum ſcripſit, nulla pluuiarum, aut ventorum æſtus, aut frigoris turbatio fuit: ſed maxima in loco ipſo rerum temperies. Quam vſque hodie reuerentiam omnia elementa ipſi loco ſeruare aſſerunt. Quintò fecit hoc Beatus Ioannes fortè propter exemplum, cũ ad eum pertineret omnes Aſianos inſtruere, cùm eſſet apoſtolus eorum. Erat autem rationabile, quòd homo in omnibus quæ facturus ſit, maxime quæ fuerint alicuius ponderis, Deum inuocet, & de eis ſe ei cõmittat. Licèt ergo nunc non eſſet Ioanni neceſſarium ſpecialiter vocare Spiritum ſanctum, quia ſemper ſibi aſſiſtebat, tamen vt aliis inuocandi exemplum inſtantiſſimè præberet, fecit orari ad Dominũ. Et ex hoc colligitur, quia non ſolùm ipſe orauit, ſed omnes de eccleſia orare, & ieiunare fecit. Simile erat de Chriſto, qui ſolo uerbo immo ſola voluntate ſine uerbo omnia facere poterat, interdum tamen quãdo facturus erat miracula, orabat: ſicut quando ſuſcitauit Lazarum, eleuatis oculis in cœlum dixit: Pater gratias ago tibi, quoniã audiſti me, & ſequitur ibi; Ego autem ſciebam, quia ſemper me audis, ſed propter populum, qui circunſtat, dixi, vt credat, quia tu me miſiſti. Ioan. 11. & Ioannes faceret fortè hoc propter populum, licèt propter ſe non eſſet neceſſarium. Sextò fortè fecit Beatus Ioannes propter auctoritatem Euãgelij, quod ſcripturus erat, & hoc eſt multum ueriſimile. Nam homines ſolent habere aliquid magis charũ ſibi, & in maiori ueneratione, quando maiori labore obtinuerunt illud: & quia iſtud Euangelium nunc p̃cibus, & ieiuniis omnium eccleſiarum obtinebatur, magnæ reuerentiæ haberetur. Septimò, quia quanto homines putant aliquam rem magis à Deo, illam amplius uenerantur: cùm autem nunc orationibus, & ieiuniis omnium eccleſiarum ſpecialiter ad Deum pro hoc fuſis obtineretur iſtud Euangelium: putarent certiſſimè iſtud eſſe ſpecialiter à Deo datum, & illud maximè uenerarentur potius, quàm ſi petentibus illis epiſcopis mox Ioannes Euangelium ſcriberet. Sed dicetur, quòd alij Euangeliſtæ non faciebant præmitti orationes, & ieiunia ab eccleſiis, quando ſcripturi erãt. Dicendum, quòd non fuit in alijs tam oportunum hoc fieri, ſicut in Euangelio Ioannis. Nam etiam in ſpecularibus, quando quis uult introducere aliquam doctrinam exiſtente ſibi aliqua opinione contraria, oportet quòd firmiſſimis probationibus fulciatur illa doctrina, ut reiecta alia faueatur illi. Si autem doctrina introducenda eſt nulla ſibi cõtraria præexiſtente, non eſt neceſſe tanta firmitate fulciri. Nunc autem Beatus Ioannes ſcripturus erat contra doctrinam Cherinthianorum, & Hebionitarum, qui negabant Chriſtũ eſſe Deum, quæ à multis tenebatur, ut abiecta illa ſuſciperetur doctrina Ioãnis, oportuit illam eſſe magnæ auctoritatis. Et ad hoc conueniens fuit talia præmitti, per quæ putaretur à ſuſcipientibus doctrinam illam ſpecialiter à Deo eſſe. Et hoc fuit, quòd tota eccleſia ieiunaret, & oraret. Quando autem alij Euangeliſtæ ſcripſerunt, nulla falſa doctrina pullulauerat in eccleſia, contra quam ipſi ſcriberent, ideo non fuit neceſſe præmitti orationes, & ieiunia ab eccleſijs.

Hæc igitur quatuor Euangelia multo ante prædicta: Ezechielis quoque volumẽ probat in quo prima viſio ita contexitur: Et in medio ſimilitudo quatuor animalium, & vultus eorum. Facies hominis, & facies leo-
F nis, & facies vituli, & facies aquilæ. Prima
hominis facies Matthæum ſignificat, qui
quaſi de homine exorſus eſt ſcribere: Liber
generationis Ieſu Chriſti filij Dauid, filij
Abraham. Secunda Marcum, in quo vox leo
nis in eremo rugientis auditur: Vox clamantis
in deſerto, parate viam Domini, rectas fa
cite ſemitas eius. Tertia vituli, qui Euangeli-
ſtam Lucam à Zacharia ſacerdote ſumpſiſſe
initium præfigurat. Quarta Ioannem Euan
G geliſtam, qui aſſumptis pennis Aquilæ, & ad
altiora feſtinans de verbo Dei diſputat. Cæte
ra quæ ſequuntur in eundem ſenſum profi-
ciunt. Crura eorum recta, & pennati pedes,
& quocunque ſpiritus ibat, ibant, & non re-
uertebantur, & dorſa eorum plena oculis, &
ſcintillæ ac lampades in medio diſcurren-
tes, & rota in rota, & in ſingulis quatuor fa-
cies. Vnde & Apocalypſis Ioannis poſt ex-
poſitionem vigintiquatuor ſeniorum, qui
H tenentes Citharas, & Phialas adorabãt agnũ
Dei, introducit fulgura, atque tonitrua, & ſe-
ptem ſpiritus diſcurrentes, & mare vitreum,
& quatuor animalia plena oculis, dicens:
Animal primum ſimile leoni, & ſecundum
ſimile vitulo, & tertium ſimile homini, &
quartum ſimile aquilæ volanti. Et poſt pau-
lulum: Plena inquit erant oculis, & requiem
non habebant die, ac nocte dicentia: San-
I ctus Sanctus Sanctus Dominus Deus omni-
potens, qui erat, & qui eſt, & qui venturus
eſt. Quibus cunctis perſpicuè oſtenditur,
quatuor debere tantùm Euangelia ſuſcipi,
& omnes apocriphorum nenias, mortuis
magis hæreticis, quàm eccleſiaſticis viuis
canendas,

Hęc igitur quatuor. Hic ponuntur cauſæ, quare iſta quatuor Euangelia fuerunt recepta ab eccleſia, ſcilicet, quia illa figurata erant in ſacra ſcriptura. Et diuiditur in duo, quia primò ponitur præfiguratio eorum in ueteri teſtamento. Secundò figuratio eorum in Expoſitio literæ.
K nouo ibi, unde & Apocalipſis. Circa primum dicitur. *Hæc igitur quatuor Euangelia multo ante prædicta Ezechielis quoque volumen probat.* Idest, iſta quatuor Euangelia multo antequam eſſent prænunciata fuerunt in ſacra ſcriptura, ſcilicet, in lib. Ezechielis. 1. & Ioann. cap. *In quo prima viſio ita contexitur.* Scilicet, prima uiſio Ezechielis eſt iſta, quæ ſequitur, & hæc eſt de quatuor Euangeliſtis. *Et in medio illius nubis erat ſimilitudo quatuor animalium.* Scilicet. In medio illius nubis erat ſimilitudo quatuor animalium, quæ nominat immediatè. *Et vultus eorum facies hominis, & facies leonis, & facies vituli, & facies aquilæ.* Idest, uultus eorum, ſcilicet, quatuor animalium erant ſicut uultus hominis, leonis, vi-

tuli, &

tuli, & aquilę. Conſiderandum, quòd Beatus Hieronymus ad oſtendendum quomodo quatuor Euangeliſtæ præfigurãtur in ſacra ſcriptura, introducit hic multa & difficilia de Ezech. & de Apoca. quæ ſi per ſingula diſcutienda forent, ſicut eorum expoſitio requirit, oporteret valde immorari. Quod non intẽdimus: ideo relictis eis pro locis ſuis ſolùm tangemus ea, inquantum pertinet ad intentionem Hieronymi. Ponitur autem primò viſio Ezechielis, in qua diſcutiendũ erat de vera figuratione iſtorum animalium, & rotarum, & an ſit vnum animal, vel multa, & deinde de veritate literæ, ſcilicet, an illa viſio quatuor animalium in ſenſu literali conueniat quatuor Euangeliſtis, vel quid ſignet, & multa alia, quæ nunc omittemus. Præſupponendo pro nunc pro Hieronymo, quòd quatuor animalia ſignificant quatuor Euangeliſtas, ſolũ tangetur in generali de figura iſtorum animalium.

Diuerſæ opiniones de figuratione quatuor Euãgeliſtarũ, et quatuor animalia.

Pro quo conſiderandum, quòd quidam ponunt apparuiſſe vnum animal Ezechieli, quod tamen habebat quatuor facies nominatas hic. Alij dicunt eſſe quatuor animalia, & quodlibet habere quatuor facies. Alij dicunt eſſe quatuor animalia, & quodlibet habere vnicam faciem, ſcilicet, vnum habebat faciẽ hominis, alterum leonis, alterum aquilæ, alterum vituli: ſicut pinguntur Euangeliſtæ. Et iſti errant, quia nullo modo concordat hoc literæ Ezechielis, quia neceſſe eſt ſemper poni quatuor facies in quocumque animali, ſiue ſit vnicum, ſiue quatuor. Alij dicunt fuiſſe quatuor animalia, & quodlibet illorum habuiſſe ſexdecim facies, vt tenet Rabi. Sa. Prima poſitio non cõſonat literæ: quia Ezech. primo. & 1. ſatis colligitur ex litera, quòd eſſent animalia quatuor. Manet ergo ſecunda poſitio communis, ſcilicet, quòd eſſent quatuor animalia, & quodlibet haberet quatuor vultus. De quarta poſitione infra dicetur.

Rñſio ad q̃ſitũ q̃õnis.

Ad euidentiam huius conſiderandum, quòd Ezechieli exiſtenti in Babylone apud fluuium Chobar viſi ſunt aperti cœli, & quòd veniret quædam nubes cum vento turbinis ab aquilone, & illa nubes erat circundata igne inuoluente eam, & ſplendore, erat tamen quoddam foramen magnum in ea ex parte Ezechielis, per quod ipſe videbat illa quatuor animalia, de quibus dicitur eos ambulare intra illam nubem ſicut in domo, vel palatio. Figura autem iſtorum quatuor animalium erat penitus eadem, ideo deſcripto vno deſcripta ſunt alia, ſcilicet, quòd animal illud habebat corpus quadratum habens quatuor latera plena: vel, vt alij volunt, erat rotũdum, & hoc à parte colli vſq; ad crura, ſed in hoc non multum differt, quia corpus velatum erat. Aliàs collum ſurgebat de pectore, & in eo erant quatuor facies ad quatuor partes oppoſitas, ſcilicet, ante, & retro, dextrorſum, & ſiniſtrorſum: à parte anteriori, quã reſpiciebat directè animal, erat facies hominis: in latere dextro erat facies leonis: in latere ſiniſtro erat facies vituli: in parte poſteriori erat facies aquilæ. Et ob hoc dicitur, quòd facies hominis erat prima, ſcilicet, quòd illa erat quæ erat magis coniuncta Ezechieli, & illam directè reſpiciebat. De facie leonis dicitur, quòd erat à dextris ipſorum quatuor, idest, in dextra parte iſtarum quatuor facierum, & de facie bouis dicitur, quòd erat à ſiniſtris ipſorum quatuor, idest, in ſiniſtra parte ipſarum quatuor facierum. De vultu aquilæ dicitur, quòd erat deſuper ipſorum quatuor, idest, in parte ſuperiori iſtarum quatuor facierum. Pro hoc intelligendum, quòd Ezechiel erat in terra, & iſta quatuor animalia erant in alto, cùm viderentur de cœlo venire, ideo ad hoc quòd Ezechiel videret facies ipſorum, oportebat quòd non viderentur deſcendere, vel ſtare directè, ſcilicet, pedibus eorum directè verſis ad terrã, ſed eſſent aliqualiter inclinata lateraliter, & tunc cũ F facies hominis eſſet magis propinqua Ezechieli, vt dignum eſt, oportebat, vt ipſa eſſet inferior in ſitu, & ſic erat prima reſpectu Ezechielis, & facies aquilæ quæ erat oppoſita faciei hominis, eſſet magis remota ab Ezechiele, & magis propinqua cęlo, & ſic dicebatur eſſe deſuper ipſorum quatuor, idest, quòd ipſa erat magis eleuata à terra: de omnibus quatuor faciebus iſta eſt deſcriptio colli illius animalis. A collo vſque ad femora, quidam ponunt eſſe corpus quadratum, vt quodlibet latus correſpondeat vni faciei. Alij dicunt eſſe rotundum, vel alio modo figuratum, ſed hoc non refert cùm de illo nihil dicat ſcriptura, nec ibi aſſignetur aliquid propter quod neceſſe ſit illud potius eſſe quadratum, quàm rotundum, & maximè G quia totum corpus velatum erat. Habebat autẽ iſtud animal quatuor alas, quarum duæ erant ad velandum totum corpus, & aliæ duæ ad volandum, & erant extentę, & tangebãt ſe iſta quatuor animalia alis ſuis, ſcilicet, ſingulæ alæ vnius iungebantur duabus alis duorum, ſicut ſit in choreis vbi homines tenent ſe manibus, & quilibet tenet duos. Habebat autem quodlibet illorum animalium quatuor crura directè poſita in quatuor lateribus, & quodlibet crus directè poſitum in linea veniente ab vno de capitibus. Erat autem q̃dlibet iſtorum crurium ſic diſpoſitum, quòd poterat flecti in quatuor partes. Et ita poterat animal ambulare æqualiter contra quatuor partes non ſe conuertendo: ſicut ſi crus hominis quod poteſt flecti ad partem H anteriorem poſſet flecti ad poſteriorem, & in dextrũ, & ſiniſtrum, & ſicut habet oculos anterius, haberet etiam poſterius, & ſuper vtrunque eius æqualiter poſſet ambulare ad omnia latera. Nunc tamen ſolùm poteſt ambulare ad partem anteriorem expeditè: quia ſolùm ad illa vertuntur crura. Iſta autem animalia cũ haberent facies ad quatuor latera, & crura ex omni latere æqualiter expeditè ambulabant ad vnum latus, ſicut ad aliud, ideo ſi aliquando ambularent: ad partem anteriorem, & poſtea vellent ambulare contra poſteriorem, non oportebat, quòd gyrarent corpus ſuum, ſicut homo gyrat faciem ſuam ad poſterius, vel ad latera quando vult ambulare contra partem poſteriorem, vel lateralem, & ſic dicitur, quòd cùm iſta ani-I malia ambularent non reuertebantur, idest, ad hoc, q̃ ambularent de vna parte in alteram non oportebat, vt ſe conuerterent, nec mutarent ſitum; ſed ad illam partem, ad quam vna facies ſemel reſpiciebat, ſemper reſpiciebat, etiam ſi ambularet ad diuerſa latera. Vel aliquando ante, vel aliquando ad poſterius. Iſta eſt figura vnius de animalibus, & talia erant cætera. Quarta poſitio, ſcilicet Rabi. Sa. erat, quòd haberet illud animal ſexdecim facies, ſcilicet, haberet quatuor latera ſicut ſupra dictum eſt, & in quolibet latere eſſent iſtæ quatuor facies, & ita in latere anteriori, quod erat directè oppoſitum Ezechieli, erant iſtæ quatuor facies, & videbat eas clarè Ezechiel. Alias autem facies, quæ erant in aliis tribus lateribus, non uidebat. K In omnibus aliis concordat iſta poſitio cum præcedẽti quantum ad corpora crura, & alas. An tamen iſta poſitio conueniat literæ, uel in quo deficiat, non eſt nunc dicendum, ſed hoc ſufficiat in generali. Conſiderandum tamen, quod dato, quòd illa uiſio intelligeretur ad literam de quatuor Euangeliſtis, de quo non conſtat, adhuc tamen malè, & inconuenienter apud nos pinguntur Euangeliſtæ cùm ſingulis aſcribantur ſingula animalia unius faciei, ſcilicet, uni aſcribitur homo, alteri leo, alteri uitulus, alteri aquila, & tamen quodlibet de iſtis quatuor animalibus habebat omnes iſtas quatuor facies, ſed adhuc de hoc dici poterit ſuper Ezechielem, ſcilicet, an dato quòd intelligatur uiſio de Euangeliſtis, debeat quilibet Euãgeliſta pingi

An rectè Euangeliſtę p ſingulũ animal pingantur.

cum

cum vna facie, vel cum quatuor. *Prima hominis facies Matthæum ſignificat*. Applicat Hieronymus viſionem, & dixit, quòd prima facies ſignificat Matthæum, & non dixit primum animal: quia in eodem animali erant iſtæ quatuor facies. *Qui quaſi de homine exorſus eſt ſcribere*. Quia ſcripſit ſicut homo, vel ſcripſit de Chriſto ſicut de homine, vocatur homo. *Liber generationis Ieſu Chriſti filij Dauid, filij Abraham*. Scilicet, ita ſcripſit Matthæus, & hoc eſt ſcribere de Chriſto, ſicut de homine: quia incipit ponere eum deſcendiſſe ab hominibus, & enarrat progeniem ſuam ſolùm de hominibus. Alij autem aliter poſuerunt, ſcilicet, Matthæum ſignificari per Leonem, ſicut ait Auguſtinus libro primo de Concordia Euangeliſtarum, & dicit rationabilius eſſe, quàm quòd ſignificetur Matthæus per hominem. Cauſas autem Auguſtini, & Hieronymi in aſſignationibus ſuis, & quæ illarum ſit melior declarauimus ſupra in prologo primo Hieronymi, ſcilicet, Matthęus cum primò: tam in litera, quam in quęſtionibus. Secundum Marcum, idest, ſecunda facies animalis, quæ eſt facies leonis ſignificat Marcum. Et illa non dicitur ſecunda in Ezechiele, ſed ponitur in ſecundo loco, quia poſtquam poſita eſt facies hominis, ſequitur, & facies leonis à dextris ipſorũ quatuor. *In quo vox leonis rugientis in eremo auditur*. Ideſt, Marco cõuenit leo, quia ſicut leo rugit in eremo, ita vox Marci fuit de clamore in eremo: quia in principio Euangelij ſui incipit: Vox clamantis in deſerto. Aliam cauſam aſſignat Hieronymus ſupra in primo prologo, quare vocetur Marcus leo, ſcilicet, quia egit de reſurrectione, in qua Chriſtus eſt leo, & illa communis eſt aſſignatio. Iſta tamen aliqualiter eſt magis conueniẽs, quia de reſurrectione nihil ſpecialius Marcus egerit, quàm cæteri. Hoc autem ſibi ſoli conuenit, quòd inceperit à clamore in deſerto. *Vox clamantis in deſerto*. Ibidem manebat, vbi prædicabat, & illuc confluebant ad eum Iudæi, & baptizabat eos. *Parate viam Domini* Iſta ſunt verba Ioannis, ſcilicet, parate viam Domino. Quaſi dicat: nunc Dominus venturus eſt, ideo parate viam, per quam venturus eſt, ne inueniat in ea aliqua offendicula. Miſſus fuerat Ioannes Baptiſta tanquam præcurſor Chriſti, vt prædicatione ſua diſponeret homines, vt quando Chriſtus inciperet prædicare, eſſent magis diſpoſiti ad recipiendum verbum eius. Hoc eſt quod aſſueſicerent per virtutes ad bonum: quia Deo non paratur aliqua via materialis, cùm ſpiritus ſit. Ioan. 14. Sed paramus viam quando damus formam, Vt anima noſtra, quæ per peccatum diſtabat ab eo in infinitum, redeat in ipſum per quandam viam ſimilitudinis gratiæ, & boni operis, vt Deus veniens ad eam non inueniat aliquod offendiculum, per quod non amittatur. Sic Chriſtus dixit loquens de tota Trinitate ſimul. Scilicet: Et ad eum veniemus, & manſionẽ apud eum faciemus. *Rectas facite ſemitas eius*. Scilicet. Non maneat aliqua obliquitas intentionis, ſcilicet, ꝙ homo volens venire ad Deum ipſum ſolum intẽdat, & non aliud, ſcilicet, quòd non velit adhærere ei relinquendo ſibi alia bona, quæ diligat tantum ſicut Deũ, vel magis: quia hoc ipſe non permittit cùm ſit Deus zelotes. Vt ipſe dixit, ſcilicet, quod ſolus vult amari: vel quòd homo tendat in Deum propter aliqua alia bona: quia tunc eſt via hominis in Deum. Tamen nõ eſt via recta, & Deus illam non acceptat. Tertia vituli: tertia facies illius animalis, quæ erat à ſiniſtris ipſorum quatuor, erat vituli. *Quę Euangeliſtam Lucam qui à Zacharia ſumpſit initium præfigurat*. Scilicet, iſta tertia facies ſignat Lucam, & hoc quia initium Lucas à Zacharia ſacerdote. Quia primum, quod narrat eſt de Zacharia ſacerdote. Vitulus autem eſt animal immolatiuum ſecundùm legem, & conuenit ſacer-

A dotibus, qui ſoli immolabant. Alia cauſa eſt; quia Lucas ſignificauit Chriſtum, vt ſacerdotem: deſcribens eius ſacerdotium. Nam Chriſtus fuit rex, & ſacerdos. Matthæus egit de Chriſto, vt de rege: Lucas verò de ipſo, vt de ſacerdote. Iſtã tangit Hieronymus ſupra prologo primo, & declarat eam magis Auguſtinus libro primo de Concordia Euangeliſtarum. Sciendum, quòd iſtud ſolum animal eſt, in quo omnes concordant, quòd Lucę aſcribatur. Nam in homine diſcordabat Hieronymus & Auguſtinus, cùm Hieronymus aſcriberet hominem Matthæo, & Auguſtinus Marco. De leone etiam diſcordabant. Et in hoc erat maxima diſcordia: quia quidam tribuebant leonẽ Ioanni, quos Auguſtinus vbi ſupra redarguit. Alij tri-
B buunt leonem Matthæo, ſcilicet ipſe Auguſtinus dicens, quòd Matthæus tractauit de Chriſto, vt de rege, & leo conuenit principatui regnatiuo. Hieronymus tribuit leonem Marco: vt patet in litera. In vitulo autem omnes concordant, quòd Lucæ tribueretur per cauſas dictas. De his tamen magis dictum eſt ſupra in prologo primo Hieronymi. *Quarta Ioannem Euangeliſtam*. Scilicet, quarta *Facies animalis quæ erat aquilę, & erat deſuper ipſorum quatuor, ſignat Ioannem, qui aſſumptis pennis aquilæ, & ad altiora feſtinans de uerbo Dei diſputat*. Iſta eſt applicatio, ſcilicet, ꝙ ſicut aquila altius volat, quàm omnes aues, & clarius omnia videt: ita Ioannes aſcendit in altum ſuper omnes diſputans, ideſt, tractans de Dei verbo. Eandem cauſam ponit Auguſti-
C nus, ſed latius. Aliqui voluerunt Ioannem non eſſe aquilam ſed leonem, & Marcum eſſe aquilam. Quos arguit Auguſtinus vt dictum eſt, quia nullam rectam applicationem ad hoc inuenire poterant. *Cętera, quæ ſequuntur in eundem ſenſum proficiunt*. Applicauerat Hieronymus quatuor facies animalis quatuor Euangeliſtis, nunc autem vult applicare eiſdem cætera, quæ ſequuntur in eadem viſione. Ideo dicit, quòd cætera, quæ ſequuntur, ſcilicet, in uiſione Ezechielis proficiunt in eundem ſenſum, ideſt, proficiunt ad applicationem Euangeliſtarum. *Crura eorum recta*. Ideſt, non habebant crura iſtorum animalium nodos, uel flexuras magis contra unam partem, quàm contra aliam. Crura enim humana, & aliorum magnorum anima-
D lium non ſunt recta: ſed à parte anteriori habent nodos, & à poſteriori concaua flexurarum, eo quòd contra unicam partem, ſcilicet, anteriorem ſit motus illorum. Iſta tamen animalia, ut declaratum eſt, mouebãtur æqualiter expeditè ad omnes partes, ideo oportebat, quòd crura eorum eſſent recta, ideſt, non magis haberent nodos, uel flexuras contra unam partem, quàm contra cæteras: ſed ad omnem partem eſſet flexura. *Et pennati pedes*. Ideſt, habebant plumas in pedibus, eo quòd erant animalia in aere, & oportebat uolare. *Et quocunque ſpiritus ibat, ibant*. Ideſt, ad quancunque partem ibat uentus, ibant iſta animalia, ſcilicet, quia ut dictum fuit, iſta erant intra nubem, & nubes mouebatur per uentum turbinis uenientem ab aquilone, ideo contra quamcunque partem iret uentus, ibat ſi-
E mul nubes, & cum ea quatuor animalia. *Et non reuertebantur*. Scilicet. Quando iſta animalia ambulabant nõ reuertebantur, ideſt, non conuertebant uultus ſuos nunc ad unam partem, nunc ad alteram. Nam licet animalia irent quocunque ibat ſpiritus, ideſt, uentus, & ille ibat nunc huc, nunc illuc: non oportebat quòd animalia mutarent uultus, ſed contra quamcunque partem uentus iret, contra illam mouebantur animalia intra nubem, quia ad quamlibet partem habebant faciem, & crura poterãt flecti ad unam partem æqualiter. *Et dorſa eorum*. Plena oculis, ſcilicet, iſta animalia habebant ante, & retro, & in omni latere oculos, ut poſſent cauere offendicula. Homines autem, & cætera ani-

ra animalia,quia ſolùm mouentur contra partem an-
teriorem, ſolùm habent oculos anterius. Et ſcintillæ
vocãtur parui ignes: lampades uocãtur magni ignes,
ad modum cometarum. Et eſt ſenſus, quòd inter illa
animalia diſcurrebant parui ignes, & magni; ſicut ui-
dentur diſcurrere in cœlo ſæpiſſime. *Et rota in rota.* Id-
eſt erat vna rota in alia. Iſta eſt alia uiſio licèt ſit pars
viſionis primæ,ſcilicet,quatuor rotæ: circa quas tanta,
vel maior difficultas eſt, quã circa animalia quatuor.
Ideo nõ curaui in præſenti introducere aliquid de eis,
quia manet eis locus ſuus,potiſſimè quia non tantum
faciũt ad propoſitum quatuor Euangeliſtarum ſicut
quatuor animalia, *Et ſingulis quatuor facies.* Ideſt in qua-
libet iſtarum quatuor rotarum erant quatuor facies,
& erat quælibet rota plena oculis: licèt quomodo poſ
ſit eſſe nunc non dicimus iſta omnia ab illo loco. *Cru-
ra eorum recta,& pennati pedes.* Expoſita ſunt literaliter,
& non applicando Euangeliſtis ſicut vult Hieronym⁹.
Dicendum ergo,quòd crura Euangeliſtarum ſunt re-
cta,quia recti ſunt ſermones eorum, & nihil in eis fal-
ſum,vel inhoneſtum, aut qualitercunque malum in-
uenitur. Vel dicũtur recta crura eorum,quia ipſorum
crura noſtra certificauerunt. Nam per crura, & pedes
ſuper quos fundatur corpus, & quibus in aliud tendi-
mus,ſignãtur affectiones noſtræ,quibus in aliquid ten
dimus. Et iſta dirigunt,vel rectificãt Euangeliſtę,cùm
monitis ſuis deſideria noſtra in Deum dirigunt, quia
lex illa immaculata eſt, & conuertens animas,ſcilicet,
dirigendo eas in Deum. Pſalm. 14. Pedes Euangeliſta-
rum ſunt plumati,quia in altum eleuantur,& non ma
nent in terra: cũ de Chriſto Deo,& homine tractent,
quę eſt res altiſſima. Etiam quia deſideria noſtra qua-
ſi plumis appoſitis in altum leuant, abſtrahentes ea à
carnalibus,& terrenis. Dicitur quòd quocunque Spi-
ritus ibat, vadunt iſta quatuor animalia, quia Spiritus
Sanctus direxit Euangeliſtas. Ipſe enim fuit, qui inſti-
gauit ſingulos eorum ad ſcribendam, ſicut dicit Hie-
ronymus in prologo Lucę,quod Lucas inſtigante Spi
ritu Sancto Euangelium ſcripſit. Etiam Spiritus San-
ctus direxit eos dictando ſibi quid ſcribere deberent,
quia non ingenio ſuo neque uoluntate ſcripſerũt,ſed
quidquid Spiritus Sanctus dictauit. Secunda Pe. pri-
mo. Dicitur quòd non reuertebantur cùm irent,quia
reuerti ad imperfectionem pertinet. Ideo Euangeliſtę
non ſolùm non retrocedebant in operibus ſuis,ſed ẽt
docebant homines non retrocedere per ea, quæ de
Chriſto ſcripſerunt: ſicut dicitur Luc. 9. Nemo mit-
tens manum ad aratrum, & reſpiciens retro aptus eſt
regno Dei. Dicitur,dorſa eorum plena ſunt oculis: ad
ſignificãdum clariſſimam cognitionem, quia oculus
eſt per quem res videtur, & cognoſcitur. Multitudo
oculorum ſignat magnitudinem cognitionis. Et ſunt
oculi in omni parte, vt ſignificetur quòd nihil eſt,qđ
Euangeliſtas lateat de eo,quod ad ipſos ſcribere perti-
neat. Vel habent Euangeliſtæ oculos ante, & retro,
quia ſcripſerunt quædam de præteritis, & quædam de
futuris,ſcilicet,de tribulationibus,quæ erunt in fine ſæ
culi, & de aduentu ad iudicium, & de modo iudicij,
& iudicandorum, vt infra 14. 25. Dicuntur diſcurrere
ſcintillæ, & lampades inter Euangeliſtas, vt innuatur
quòd per illuminationem Spiritus Sancti ſcripſerunt.
Apparet autem Spiritus Sanctus in igne, ſicut ſuper
Apoſtolos in Pentecoſte. Actu. 2. Vel per lampades,
& ſcintillas ſignatur operatio miraculorũ maiorum,
& minorum, quia ſicut fulgur,vel ignis cœleſtis toto
orbe corruſcat: ſicut dixit Chriſtus: Sicut fulgur exit
ab oriente,& paret uſque in occidentẽ,infra 14. ita mi
racula Chriſti toto orbe corruſcauerunt, quia clariſſi-
ma fama illa nota fecit,ſicut dicitur infra 4. quòd exijt
opinio Chriſti in Syriam totam,ſcilicet,propter mira-

F cula,quæ facere incipiebat, & quia omnes Euangeli-
ſtæ Chriſti miracula deſcribunt dicuntur diſcurrere
inter eos lampades,& ſcintillæ,ſcilicet, maiora, & mi-
nora miracula. Licèt ſecundùm veritatem non poſſit
vnum miraculum eſſe maius alio, quia nullum mira-
culum eſt tam magnum,quin fiat per potentiam infi-
nitam: & nullum eſt tam paruum,quin ad illud requi-
ratur potentia infinita: ideo æqualia ſunt,quia à poten-
tia æquali fiunt. Dicitur eſſe rota in rota, quia vnus E-
uangeliſta eſt in alio, quia illud quòd Matthæus dicit
de Chriſto, hoc Lucas, Marcus, & Ioannes: & quod
Marcus ſentit de quacunque re Chriſti, hoc idem
Matthæus,Lucas,& Ioannes,& ſic eſt in cœteris. Di-
citur & ſingulis quatuor facies,ideſt,in quolibet Euan
G geliſtarum ſunt quatuor Euangeliſtæ, quia quilibet
tractat, de quo tractant omnes quatuor: licèt quidam
plenius, alij breuius. Vel dicitur hoc,quia in quolibet
eorum ſiue in qualibet parte ſcripturæ ſunt quatuor
facies, ideſt quatuor ſenſus, ſcilicet literalis, allegori-
cus, tropologicus, anagogicus. *Vnde, & Apocalypſis.*
Hic ponitur figuratio iſtorum quatuor Euangeliſta-
rum in nouo teſtamento, ſcilicet in Apoca. Ioan. Pro
quo ſciendum, quòd Beatus Ioannes poſuit ibi qua-
tuor Animalia, licèt non omnino ſimilia animalibus
Ezechielis,tamẽ iſta animalia ſimplicia, ſcilicet, quod
quodlibet habebat vnicam faciem, vnum Leonis, al-
terum Hominis, alterum Aquilæ, alterum Vituli. Et
iſta concordat magis picturæ Euangeliſtarum, ubi
H cuilibet aſcribitur vnum animal. Et ad inuenienđum
quomodo iſta quatuor animalia intelligantur de Euã-
geliſtis inducit Hieronym. multa alia præcedentia in
eadem uiſione, quæ uidentur facere ad propoſitum
Euangeliſtarum: ideo quaſi reſultat de ſolis Euange-
liſtis intelligi illa animalia: habetur iſta uiſio Apocal.
quarto. Conſiderandum tamen, quòd circa illas ui-
ſiones Beati Ioannis eſt etiam difficultas,de quo intel-
ligantur literaliter: ideo pro nunc,nõ eſt de hoc agen
dum, ſed in loco ſuo. Nunc autem applicauimus ea
ſecundùm intentionem Hieronymi, ut magis con-
cordare poſſunt quatuor Euangeliſtis. Et dicitur.
*Vnde & Apoc. ſo. poſt expoſitionem vigintiquatuor Senio-
rum.* Litera ſuſpenſiua eſt quaſi tota una ſententia vſ-
I que ad finem: & habentur iſta Apoca. 4. & ponitur ibi
primò de uigintiquatuor, Senioribus ſedentibus ſuper
uigintiquatuor Thronos, per quos dicit Nicolaus in-
telligi omnes eccleſias cathedrales, uel omnes Epiſco
pos earum. Et ponitur numerus certus pro incerto,
ſicut Apoca. 7. de qualibet tribu ponuntur duodecim
millia ſignati, & non ille aliquis numerus certus ipſo-
rum ſignatorũ, ſed intelliguntur omnes ſignati quot-
quot ſint. *Qui tenentes Citharas, & Phialas.* Scilicet, iſti
uigintiquatuor Seniores tenent in manibus ſuis Ci-
tharas, & Phialas. Apoca. 5. pęr Citharas intelliguntur
diuinæ laudes,quæ redduntur Deo ab omnibus eccle-
ſijs. Et fuerunt iſtæ laudes aliquando in muſicis inſtru
mẽtis,ſic dicitur Pſalmo ultimo,ſcilicet, Laudate Do-
minum in ſono tubæ,laudate eum in Pſalterio,& Ci-
K thara. Per Phialas quid intelligatur ipſe Ioannes decla
rat dicens,quòd Seniores habebant Phialas aureas ple
nas odoramentorum, quæ ſunt orationes ſanctorum.
Adorant agnum Dei. Scilicet,illi Seniores adorant eum,
quia dicitur Apoca. 5. quòd Agnus accepit librum de
dextra ſedentis, & cùm aperuiſſet librum quatuor
Animalia, & uigintiquatuor Seniores ceciderunt co-
ram Agno habentes ſinguli Citharas, & Phialas au-
reas,& cantabant canticum nouum. *Introducit fulgo-
ra, & tonitrua.* Scilicet, Ioannes introducit iſta, quia
Apoca. 4. dicitur,quòd de throno procedebant fulgu-
ra, & tonitrua. Per fulgura, quæ ſunt ignes cœleſtes
ſignantur miracula corruſcantia, ut ſupra dictum eſt.

Per tonitrua ſignatur prædicatio Chriſti, quæ per ipſum, & poſtea per Apoſtolos toti mundo intonuit: quia in omnem terram exiuit ſonus eorum. ad Roman. 10. Et iſtud pertinet ad Euangeliſtas: quia ipſi ſcripſerunt miracula, & prædicationem Chriſti. *Et ſeptem ſpiritus discurrentes*. Ideſt, introducit iſtos ſeptem ſpiritus. Apocal. 4. Et non dicitur ſic, ſed aliter, ſcilicet. *Et ſeptem lampades ardentes ante thronum quæ ſunt ſeptem ſpiritus Dei*. Sed Apocal. 5. ponitur iſta litera Hierony. ſcilicet, & oculos ſeptem, qui ſunt ſeptem ſpiritus Dei miſſi in omnem terram. Per ſeptem ſpiritus ſignificatur vniuerſitas ſpirituum miniſtrantium Deo, qui ab eo mittuntur in omnem terram: ſicut dicitur ad Hebræ. 1. Sunt adminiſtratorij ſpiritus in miniſterium miſſi propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis. Et quia numerus ſeptem eſt perfectus quodammodo ſignat vniuerſitatem rerum quæ ſeptem diebus condita eſt, & ſeptem diebus tota vita huius ſæculi agitur, & illi iterum replicãtur, & per ſeptem planetas quaſi tota generatio, & corruptio inferiorum miniſtratur, & ſic eſt iſte numerus conuenientiſſimus ad notandã vniuerſitatem cuiuslibet rei. Et ita ſeptem ſpiritus ſignant vniuerſitatem ſpirituum, ſicut Tobiæ. 12. cum dixit angelus: Ego ſum Raphael angelus vnus ex ſeptem, qui aſtamus ante Dominum, & ſic tota vniuerſitas ſpirituum tam aſſiſtentium, quàm adminiſtrantium: quia Raphael non erat de aſſiſtentibus, cùm aſſiſtentes non mittantur, iſte tamen miſſus eſt, vt dirigeret Tobiam. *Et mare vitreum*. Scilicet. Introducit mare vitreum: quia dicitur Apocal. 4. & in conſpectu ſedis tãquam mare vitreum ſimile criſtallo. Hoc ſignat fontem baptiſmatis, quem habet eccleſia. Et dicitur mare ad ſignificandum aquas multas, in quibus omnes chriſtiani regenerantur. Et uocatur mare vitreum ſimile criſtallo propter puritatem, & perſpicuitatem: quia cùm quis lotus eſt baptiſmate, manet omnino mundus, & nitidus ſicut vitrum, & criſtallus. *Et quatuor animalia plena oculis*. Iſtud eſt propter quòd Hieronymus introducit cætera, & dicit, quòd erãt quatuor animalia, & quatuor Euangeliſtæ. vt ſupra poſuit, & erant plena oculis, quia nihil latet Euangeliſtas de eo, quòd ſcribi conueniens erat. vt ſupra expoſitum eſt. *Animal primo ſimile leoni*. Hic non tenetur ille ordo, qui tenebatur ĩ viſione Ezechielis, quia ibi erat prima facies hominis, ſecunda leonis, tertia vituli, quarta aquilæ. Et iſta eſt cauſa aliqualis quare Auguſt. 1. de Cõcordia Euangeliſtarum dixit Matthæum ſignificari p leonem. Nam Matthæus eſt primus Euangeliſta, & primum animal eſt hic leo, ideo debet aſcribi leo Matthæo. Hierony. tamen intelligit per leonem Marcũ. vt patet in litera. Et non facit hic aliam applicationẽ niſi illam, quam ſupra fecit ponendo viſionem Ezechielis. Ratio eſt, quia licèt Hierony. ex vtraque viſione conetur probare eſſe quatuor Euangeliſtas, tamẽ ſpecialiter in ordine animalium magis conuenit ſibi viſio Ezechielis, in qua figura hominis eſt prima, quã ipſe aſcribit Matthæo, qui eſt primus Euangeliſta. Sciendum tamen, quòd iſte ordo quatuor animaliũ, non competit ordini quatuor Euangeliſtarum ſecundum aliquam aſſignationem, nec ſecundùm aſſignationem Hieronymi, nec Auguſtini, nec aliorum. Nã Hieronymus vocat Matthæum hominem, Marcum leonem, Lucam vitulum, Ioannem aquilam. Et ſic Marcus eſſet primus, Lucas ſecundus, Matthæus tertius, Ioannes quartus. Sed non eſt iſte ordo ipſorũ. Non conuenit etiam aſſignatio Auguſtini, qui vocat Matthęum leonem, Marcum hominem, Lucam vitulum, aquilam Ioannem, & ſic eſſet primus Matthęus, ſecundus Lucas, tertius Marcus, quod non conuenit. Alij autem dicebant hominem Matthæum, Marcũ

A aquilam, Lucam vitulum, leonem Ioannem. Et tunc Ioannes eſt primus, & ſecundus Lucas, & tertius Matthæus, quartus Marcus. In ordine ergo Euangeliſtarũ non conuenit iſte ordo animalium cum aliqua aſſignatione Euangeliſtarum. Illa autẽ quæ eſt Ezechielis conuenit cum aſſignatione communi in ordine ipſorum Euãgeliſtarum: quia facies hominis eſt prima, ſcilicet, Matthæus, ſecunda eſt facies leonis, ſcilicet, Marcus, tertia eſt facies bouis, ſcilicet, Lucas, quarta eſt facies aquilæ, ſcilicet, Ioannes. *Et ſecundum ſimile vitulo*. Scilicet. Lucas: cauſa dicta eſt, & tertium ſimilẽ homini, ſcilicet, Matthæus propter rationem dictam, & quartum ſimile aquilæ volanti, ſcilicet, Ioannes, q̃ volat ſuper cæteros de verbo diſputans. Conſiderandum, quòd Nicolaus non vult, quòd intelligantur iſta quatuor animalia pro quatuor Euangeliſtis, quia nõ eſt inter illa ordo, qui eſt inter quatuor Euangeliſtas; quorum primus eſt Matthæus, & tamen hic leo eſt primum animal, quod competit Marco, ſed dicit, q̃ ſignificantur per iſta quatuor animalia quatuor eccleſiæ, ſiue quatuor ſedes Patriarchales. Primum animal eſt leo, & competit eccleſiæ Hieroſolymitanæ: quæ fuit prima omnium, & fuit leo propter conſtantiam. Nam conſtanter apoſtoli, qui erant ibi reſiſterunt Iudæis dicentibus ne loquerentur in nomine Chriſti, quibus illi dixerunt oportere magis obedire Deo quã hominibus, & quòd non deſinerent loqui in nomine hoc. Secundum animal eſt vitulus, & ſignat ſecundã

Nicolaus de Lyra.

C ſedem patriarchalem, ſcilicet, Antiochenam: cui bos aſcribitur propter obedientiam: quia qui erant Antiochiæ obediebant decretis concilij, & apoſtolorum cũ ad illos miſſum eſt decretum concilij. Actu. 15. Tertium animal, ſcilicet, homo ſignat eccleſiam tertiam, ſcilicet, Alexandrinam, quæ fuit ad ſimilitudinem hominis propter ſapientiam: quia ibi fuit Petrus patriarcha, & Athanaſius, & alij viri ſapientiſſimi. Quartum animal, ſcilicet, aquila ſignat eccleſiam Conſtantinopolitanam, quæ eſt quarta patriarchalis: quæ vocatur aquila propter excellentiam contemplationis: quia ibi fuerunt viri excellentiſſimi in contemplatione patriarchæ illius ſedis, ſcilicet, Gregorius Nazanzenus, & Ioann. Chryſoſtomus. An hoc tamen ſit uerũ, non

D eſt nunc diſcutiendum, ſed in loco ſuo. Quia tamen Hierony. applicat iſta quatuor animalia quatuor Euãgeliſtis, pro nunc ita tenendum. *Et poſt paululum*. Scilicet, ſubijcitur iſtud eo. cap. plena, inquit, erant oculis. Ibi dicitur plena erant oculis ante, & retro. Ideſt eſt, quia ita dicebatur in viſione Ezechielis, quòd dorſa eorum plena erant oculis. Habent oculos retro, quia præterita vident inquantum ſcripſerunt geſta præterita Chriſti, habent oculos ante, inquantum dicunt futura, ſicut ſupra dictum eſt, ſcilicet, de tribulationibus ad ſinem ſæculi, & de modo iudicij, & iudicandorũ. Et requiem non habebant die, ac nocte dicentia: Sanctus Sanctus Sanctus Dominus Deus omnipotens, ſcilicet, iſta quatuor animalia erant in circuitu throni, & nocte, ac die non habebant requiem, ideſt, non ceſſa-

E bant dicere Sanctus Sanctus, &c. Iſtud non poterat intelligi de quatuor animalibus, inquantum erãt quatuor ſedes patriarchales iuxta Nicolaum: quia illæ nõ habent requiem nocte, & die, eo quòd omni tempore cantantur in eis laudes diuinæ horis diurnis, & nocturnis. Et non eſt ſenſus, quòd non habebant requiẽ, ideſt, nullo tempore ceſſabant. Et ſic faciendo nunquam dicebantur ceſſare: ſicut dicitur: Nunquam cadat pſalterium de manu tua, ideſt, nullo die: quia omni die in eo legendum eſt pro diuinis laudibus. Vel nunquam cadat, pſalterium, ſcilicet, horis competentibus. Et qui omnibus horis competẽtibus legit in pſalterio, dicitur ſemper in eo legere. Quia tamen Hierony.

intel-

intelligit hoc de euangeliſtis, dicendum ꝙ euãgeliſtæ non laudant Deum omni tempore, potius quam omnes ſancti, qui ſunt in uita eterna, ſed dicuntur Deum ſemper laudare, quia per eorum doctrinã Deus omni tempore laudatur. Nam euangeliſtę ſcripſerũt legem Chriſti, per quam homines mouentur ad laudandum ſemper Deũ, ſicut dicitur Luc, 18. ꝙ oportet ſemper orare, & nunquã deficeret; ita dicitur ꝙ fontes, & maria, & terra, & arbores laudãt Deum, quia propter iſta Deus laudatur. ſ. quia mouetur homo ad laudandum Deum, videns ordinem iſtarum rerum, vel utilitatem, quæ ab eis prouenit. Daniel. 3. dicitur, ꝙ dicebãt Sanctus Sanctus &c. Non eſt ſenſus, ꝙ iſta uerba ſemper dicerent, quia per alia uerba multa Deum laudamus, ſiue quæ eccleſia ſtatuit, ſiue quæ quilibet cõcipit, ſed ponitur iſta laus determinata pro omnibus laudibus indeterminatis. Vel poteſt poni hoc, quia iſta laus ualde placet Deo. Vnde ſimilis modus ponitur in uiſione Iſaiæ, qñ uidit dñm ſedentem ſuper ſolium excelſum, & ſeraphim ſtabant ſuper ſolium, & clamabat alter ad alterũ: Sanctus Sanctus Sanctus Dñs Deus exercituum Iſa. 6. Ita hic ponitur. Et ob hoc eccleſia appoſuit iſtam formã laudis in officio miſſæ. Aliter poteſt dici, ꝙ non ponitur hoc ad dandum formã laudis, ſed ad oſtendendum quid eſt, ꝙ laudandum eſt, quia ponitur hic trinitas, cùm dicitur Sanctus Sanctus Sanctus, vt innuunt doctores noſtri, ꝙ huic debetur tota laus. *Qui erat, & qui eſt, & qui venturus eſt*, Hoc ponitur ad ſignificandum rei æternitatem. ſ. ꝙ ſemper, & nũquam eſſe deſinit, & quia totum tempus per tres partes diuiditur. ſ. præſens, & præteritum, & futurũ. Et qui in iſtis tribus eſt, nunquã eſſe deſinit. Non tñ propriè de Deo dicitur, ꝙ fuit, vel futurus eſt, quia iſtæ ſunt differentię temporis, & conueniunt rei, quæ propriè eſt in tempore, Deus autem non eſt in tpe, ſed eſt in ęternitate, quę diſtinguitur contra tempus. Item quia quod in tpe eſt, in loco eſt, & in motu, quia iſta tria ſe conſequũtur locus, tempus, & motus, vt patet 4. Phy. Deus tñ nec eſt in loco, nec mouetur, Ergo non eſt in tpe, & cõſequẽter non fuit, nec futurus eſt, quia iſtud eſt eſſe in tpe. Item quod fuit, eſſe deſijt, quod autem futurum eſt, nondum eſt. Si ergo Deus fuiſſet illa pars eſſendi, quã habuiſſet, iam non haberetur, quia præterita eſſet, & ſi Deus futurus eſſet, illud eſſe futurum Dei nondum eſſet, & ſic in Deo eſſet ſucceſſio, & aliquid acquireretur ſibi, & aliquid deperiret: Quod non poteſt eſſe niſi in rebus compoſitis, & imperfectis. Eſſe autẽ Dei eſt totũ ſimul, cuius nulla pars præterijt, & nulla uentura eſt: ſed totum illud Deus nunc eſt, quod aliquãdo ipſe fuit, & ꝙ unquam futurus eſt, quia eſt æternus: ęternitas autẽ eſt interminabilis vitæ, ſimul tota, & perfecta poſſeſſio, vt ait Boetius li. 5. de conſolatione proſa ultima. Scriptura tñ volens ſimplicibus condeſcendere, vt taliter ipſa tradatur, qualiter à ſimplicibus intelligi poſſet, loquitur in modo communi, dicens Deum in tpe eſſe, cùm in nullo tpe ſit. Et ſic Deus non eſt ante hominem, nec poſt hominem, nec qñ homo eſt, quia homo non poteſt eſſe niſi in tpe: Deus autem nõ poteſt eſſe in tpe: ſed ante & poſt, & tunc, vel nunc ſunt differentiæ temporis, ideo in illis non eſt. Hoc ẽt modo dicimus, ꝙ Deus neſcit rem antequã fiat, nec poſtquam facta eſt, nec qñ fit, & tñ ſcit omnia, quæ fiũt. Nam ſcire illa antequã fiant, vel poſtquam fiunt, vel qñ fiunt eſt ſcire illud applicari tempori, & ſcire Dei non eſt in aliqua differẽtia tẽporis, ſicut nec eſſe illius, ſed omnia ſunt in æternitate. Et hic habetur via facilis ad reſpondendum omnibus argumentis de prędeſtinatione, & præſcientia, quæ uidentur eſſe quibuſdam grauiſſima, de quibus tñ nihil nunc dicendum eſt. Ideo qñ ponũtur aliquæ ꝓpoſitiones affirmatiuæ de duratione Dei

F in tempore, vt propriè accipiantur debent exponi negatiuè. Vt ſi dicatur, Deus fuit in omni tpe, eſt ſenſus in nullo tpe Deus eſſe deſijt. Et ſi dicatur, Deus erit omni tpe, eſt ſenſus, ideſt, nullo tpe Deus eſſe deſinet. Cùm autem dicitur hic: Qui erat: intelligitur de toto tpe præterito. ſ. ꝙ ſemper fuit, qui eſt. ſ. pro pręſenti. Et aliqui putant, ꝙ licèt de Deo non dicatur propriè, ꝙ fuit in pręterito, vel erit in futuro, tñ ꝙ dicatur propriè ꝙ Deus eſt in præſenti. Dicendum tñ, ꝙ non eſt uerũ. Nam ſi quis dicat, Deus eſt, nihil addendo, eſt uera, & propria. Si aũt dicatur Deus eſt in præſenti, eſt falſa de rigore ſermonis, quia licèt pręſens in tpe non dicat aliquam partem diuiſibilem, nec ſit propriè pars tpis, cuius aliquid prætererit, & aliquid nondũ ſit, & ex hoc
G conuenit aliqualiter cum ęternitate, quę dicit ſimultatem eſſendi: tñ pręſens in tpe dicit inſtans, quod eſt indiuiſibile ſub ratione fluẽtis. Et ſic dicit habitudinem pręteriti ad futurum, quia eſt id per quod copulantur. Nunc aũt æternitatis non eſt ſuccedens, nec dicit relationem ad præteritũ, & futurum, ideo non propriè dicitur, ꝙ Deus eſt in pręſenti, quia ſi eſt in pręſenti, eſſet aliquandiu in futuro, quia id, quod ſemel præſens eſt, immediatè fit pręteritum, & tranſit res de eſſe futuro ad eſſe præteritũ per præſens copulans, & fluens. Cùm autem dicitur. *Et qui venturus eſt*, intelligitur, ideſt, qui futurus eſt. Nam nõ ſignatur hic, ꝙ Deus ſit uenturus ad aliquid, quia nunquã uenit, nec uadit, maximè quia iſtud nõ erat ad propoſitum, cùm hic dicatur de eſſe,
H & fuiſſe, ſed accipitur pro futuro eſſe, quia quod uenturum eſt, futurum eſt. *Quibus cunctis perſpicue oſtenditur quatuor debere tantum euangelia ſuſcipi.* Iſta eſt concluſio intenta à Hiero. quaſi in toto ca. ſ. ꝙ licèt multi fuerũt ſcriptores Euangeliorum, ſola quatuor recipi debuerunt. Et dicit hoc ſequi perſpicue, ideſt, clarè ex omnibus ſuprapoſitis, ſ. ex uiſionibus Eze. & Ioan. & ex alijs applicationibus ſupra factis. *Et omnes apocryphorum nenias mortuis magis hæreticis, quàm eccleſiaſticis viuis canendas.* ſ. iſta quatuor euangelia, quæ ſola ſunt authentica, recipi debent: Apocrypha aũt euangelia ab hæreticis, qui mortui ſunt, legi poſſunt: à viris aũt eccleſiaſticis, qui uiui ſunt, legi non debent. Et eſt figuratus modus loquendi. Eſt enim nenia quidam cãtus lugubris, qui
I ſolet cantari ſuper mortuos, & uocãtur vulgariter Endechas: quarũ uſus maximè eſt in Hiſpania, ideo Hiero. dixit Hyberias nenias, ideſt, nenias Hiſpanorum. in prologo ſuper Gen. ſ. Deſiderij mei. Et eſt ſenſus, ꝙ illa euangelia, quæ ſcripta fuerunt præter quatuor ſunt Apocrypha, & ſunt ſicut neniæ mortuorũ, quia ſicut in illis multa falſa dicuntur in laudem funeris: ita in libris apocryphis multa falſa ponuntur, & dubia multa: ex quo propriè conueniunt ſibi neniæ mortuorũ. Et quia hęretici ſunt mortui, cũ ſint præciſi à corpore eccleſiæ & membra pręciſa à corpore non poſſunt uiuere, propriè competit eis, ꝙ canantur eis nenię mortuorum. Et quia apocrypha ſunt neniæ, hæreticis ſunt canenda apocrypha ſiue neniæ apocryphorum. Iſto modo loquendi utitur Hieronymus in prologo allegato
K ſuper Gen. vocans libros apocryphos nenias; dicens, quod multi ignorantes apocryphorum deliramenta ſectantur, & hyberias nenias libris authenticis præferunt. Vocantur Hyberiæ, vt ſupra dictum eſt, ſcilicet, quia in Hyberia, ideſt, in Hiſpania erat antiquitus maximus harum vſus, qui nec omnino ceſſauit, licèt chriſtiana religio talia abhominetur. Viri eccleſiaſtici, ſcilicet, fideles uiui ſunt, quia manent in corpore eccleſiæ per fidem, & quamdiu membrũ eſt in corpore uiuenti, ſemper uiuit per influxum totius: ideo eis non ſunt canendæ neniæ apocryphorum, ſed ſoli libri authentici legendi ſunt.

ALPHONSI TOSTATI EPISCOPI ABVLENSIS

IN QVARTVM PROLOGVM D. Hieronymi in Matthæum Enarratio.

MATTHAEVS ex Iudæa, ſicut in ordine primus ponitur, ita Euangelium in Iudæa primus ſcripſit, cuius vocatio ad Dominum ex publicanis actibus fuit, duorum in generatione Chriſti principia præſumens, vnius, cuius prima circuncifio in carne, alterius, cuius ſecundùm cor electio fuit. Ex vtriſque enim patribus Chriſtus. Sicque quater denario numero trifotmitet poſito principium à credendi fide in electionis tempus porrigens, & ex electione vſque in tranſmigrationis diem dirigens; atque à tranſmigrationis die vſq; in Chriſtum definiens, decurſam aduentus Domini oſtendit generationem.

OMNES præcedẽtes prologi Hieronymi fuerunt generales ad omnes Euangeliſtas, vt in eis patuit, iſte autem eſt propriè prologus ſuper Matthæum: quia in eo de ſolo Matthæo agitur. Et diuiditur in quatuor. Primo ponitur Euangeliſtæ ſtatus: ſecundò ſcribendi modus, ibi. *Duorum in generatione*. Tertiò huius Euangelij materia principalis, ibi. *Quare omnium rerum*. Quartò vtilitas huius operis, ibi. *In quo Euangelio.* Circa primum intentio huius prologi eſt dicere de Matthæo quis fuit, & quæ eſt materia huius Euangelij Matthæi, & quæ fuerit intentio eius in ſcribendo. Tangitur autem ſtatus Euangeliſtæ quantum ad nomen, & originem, & auctoritatem, & ordinem, & uitam præcedentem, cùm dicitur *Matthæus*, deſignatur quantum ad nomen proprium, & interpretatur donatus, ſcilicet, quia ſibi primo donatum eſt Euangelium ſcribere. *Ex Iudæa*. Deſignatur quantum ad nationem, quia fuit de regione Iudææ. Sciendum, ꝙ Iudæa accipitur dupliciter, uno modo ſtrictè, pro terra illa, in qua habitabat tribus Iuda: nam terra Chanaan, quæ poſſeſſa fuerat primò à Chananæis, & poſtea tradita eſt Iſraelitis, diuiſa fuit in duodecim partes per duodecim tribus Iſrael: quia duæ illarum, & dimidia, ſcilicet, Ruben, & Gad, & dimidia pars tribus Manaſſe acceperunt poſſeſſionem ab oriente Iordanis. Numeri. 32. Aliæ nouem tribus, & dimidia diuiſerunt inter ſe totam terram reliquam Chanaan, quæ eſt à Iordane, uſque ad mare mediterraneum, ſiue mare occidentale, in decem partes, ſcilicet, nouem pro nouem tribus, & una pro dimidia tribu Manaſſe, quæ non acceperat poſſeſſionem ante Iordanem. De his Ioſue decimoquinto, vſque ad 19. Vna pars iſtarum fuit data tribu Iudæ, quæ deſcribitur Ioſue decimoquinto, & illa propriè uocatur Iudæa. Aliquando accipitur largè terra Iudææ, pro terra, in qua habitabant omnes duodecim tribus, eo quòd omnes uocabantur Iudæi largè, & ſic accipitur Pſal. 64. Scilicet. Notus in Iudæa Deus, in tota terra Iudæorũ, quia apud omnes Iſraelitas notus erat. & Pſal. 113. Factã eſt Iudæa ſanctificatio eius: quod non eſt verum de ſola tribu Iuda, ſed de toto Iſrael. Cauſa autẽ præcipua, quare tota illa terra uocetur Iudæa, fuit: quia poſtquã Iudæi tranſlati fuerũt in Babylonem, ſcilicet, duæ ſolæ tribus Iudæ, & Beniamin, redierũt in

terram ſuam, & occupauerunt totam illam terram,
quam prius tenebant omnes duodecim tribus, uel
plurimam partem eius:quia aliquam partem tenebãt
Samaritani, & ſic multi de tribu Iuda habitabant in
ſorte Beniamin,& Ephraim, & Dan, & Iſſachar, & in
alijs,Quod patet,quia Domina noſtra morabatur in Na-
zareth, quę erat in terra Galilææ, ut patet Mat. 2. Et ob
hoc uocabatur Chriſtus Galilæus, & tamen Galilæa
non erat de terra Iuda,ſed magis de terra Zabulon, &
Nephthali,ut patet Iſai.9. ſ.Primo tpe alleuiata eſt ter
ta Zabulon, & Nephthali, & nouiſſimo grauata eſt
uia maris trãs Iordanem Galilææ gentium. Et ſic Ga-
lilæa pertinebat ad Zabulon, & Nephthalim, Idem
patet infra 4. ſ. quod Chriſtus habitauit in Caphar-
naum maritimam in finibus Zabulon, & Nephtha-
li, ut adimpleretur, quod dictum eſt per Iſa. &c. Et
ſic, quia poſſidebatur tunc tota illa terra principaliter
per tribum Iuda,vocabatur tota terra Iudææ. Aliquã-
do tamen etiam in Euangelijs accipitur Iudæa pri-
mo modo,ut patet infra 2. ſ.quòd audiens Ioſeph, quòd re-
gnaret Archelaus in Iudæa, timuit illò ire, & ſeceſſit
in partes Galilææ.Et ſic diſtinguitur Iudæa, à Galilæa,
quæ erat in tribu Zabulon, & Nephthalim. Et hoc
modo Ieruſalem non eſt in Iudæa, cùm ſit de tribu
Beniamin, Ioſue. 18. Et ſic etiam accipitur infra 3.ubi
diſtinguitur Ieruſalem à Iudæa. ſ. tunc exibat ad eum
Ieroſolyma,& omnis Iudæa, & omnis regio circa Ior
danem. Quo accipiatur nunc Iudæa non apparet, ſed
ſatis eſt, quòd Matthæus erat Iudæus, & erat de terra
Iſrael, ſiue duodecim tribuum, ſiue eſſet de tribu, &
& poſſeſſione Iudæ,ſiue de alijs tribubus. *Sicut in ordi-
ne primus ponitur*. Scilicet, in canone librorum Euan-
geliſtarum ipſe primus eſt:ita Euangeliũ in Iudęa pri
mus ſcripſit,Propter hoc ponitur primus inter Euãge
liſtas,quia prior alijs ſcripſit. Et hoc in Iudæa uolens
tranſire ad gentes Aethiopum Nubianorum, quę
ſibi ſorte prædicationis prouenerant, uoluit Euange-
lium Iudæis, quibus prædicauerat, relinquere, ut pa-
tet præcedenti prologo, & ſupra in primo prologo
Matthæi magis declaratum eſt. *Cuius uocatio ad Deum
ante conuerſionem ex publicanis actibus fuit*. Tangitur ſta-
tus eius ante conuerſionem,ſcilicet,quòd erat primò
publicanus, & de illis actibus uocatus eſt ad Deum.
Nam quando Chriſtus uocauit Matthęum actuali-
ter ſedebat in Telonio. Vbi publicanos actus exer-
cebat, & dimiſſis illis ſecutus eſt Chriſtum.infra 9.&
Mar.2.& Luc.5. Vocantur actus publicani, ideſt,per-
tinentes ad publicanos,Sunt autem publicani,qui red
ditus fiſci, uel publicos conducunt, & colligunt, ut
ait Iſid.9.Ethic.Et exprimitur de Matthęo,quòd erat
publicanus:ad ſignandum, quod erat in ſtatu pecca-
toris, quando a Chriſto uocatus eſt, quia publicani
peccatores uocantur,infra 9.Scilicet. Quare cum pu-
blicanis, & peccatoribus manducat Magiſter ueſter,
& bibit? Dicit Nicolaus, quod erant tunc Iudæi tri-
butarij Romanorum, & Matthæus, & cæteri colli-
gentes iſta tributa uocabantur publicani. De talibus
negocijs dicit Gregorius, quòd uix homines poſſunt
illa ſine peccato exercere. *Duorum in generatione Chri-
ſti principia præſumens* Hic ponitur ſecundum, ſcilicet,
modus, quem tenuit Matthæus in genealogia Chri-
ſti:à qua incipit Euangelium ſuum. Et primo ponitur
modus ſcribendi quantum ad radicem, ſcilicet,quan-
tum ad ipſos duos patres, de quibus Chriſtus uenit,
Secundo quantum ad deductionem totius genealo-
giæ,ibi.*Sic quater denario*. Et dicitur, quòd Matthæus præ-
ſumpſit.i.accepit in gñatione Chriſti principia duorũ,
.i.a duobus.ſ.à Dauid, & Abrahã. Et dicitur principia
pluraliter,quia non vñr Dauid, & Abraham accipi tã-
quã unum principium Chriſti,ſed tanquã duo; cũ di-
F catur,liber gñationis Ieſu Chriſti filij Dauid filij Abra
hã. Veritas autẽ eſt,quòd ambo ſunt unũ principiũ Chri,
ſtum ad ſubam carnis : quia hñt ſe per ſucceſſionẽ, &
deriuationẽ,cùm ex Abrahã interpoſitis multis gene
rationibus natus fuerit Dauid. Si autem Dauid non
naſceretur de Abraham, nec è contrario, eſſent verè
duo principia. Et hoc poterat eſſe, ve ſi deſcenderent
ab iſtis duæ progenies, quæ poſtea coniungantur per
matrimonium, & efficientur vna, & ita Chriſtus po-
terat deſcendere ab iſtis, etiam ſi eſſent duo principia:
ita, quòd aui, vel proaui materni matris ſuæ deſcen-
derent de Dauid, & aui paterni matris ſuæ deſcende-
rent de Abraham. Nunc autem non eſt ſic, cùm
Dauid deſcendat de Abraham, & ſic non poterant
G connumerari tanquam duo principia. Quia tamen
Euangeliſta poſuit illos tanquam duo principia, cùm
dixerit, filij Dauid, filij Abraham : dixit hic Hierony.
quòd præſumpſit principia duorum. Quare autem
poſuerit illos tanquam duo principia, cùm ſint vnum
principium, declarabitur infra primo cap. *Vniuſcuiuſ-
que prima circuncisio carnis*. Dependet ex præcedenti,
ſcilicet, præſumpſit principia duorum : & vtiuis illo-
rum erat prima circũciſio in carne. Iſte eſt Abraham,
qui primo circunciſus eſt in carne,quia ei dedit Deus
legem de circunciſione in pactum ſempiternum pro
ſe, & pro filijs eius. Gen. 17. Et ipſe eſt,qui primò cir-
cunciſus eſt, cùm eſſet annorum nonaginta, eod.cap.
Quare autem Deus circunciſionem impoſuit,& qua-
H re potius dedit eam Abrahæ, quàm alicui priori, &
quid illa proficiebat, & quare octauo die, & quare in
membro illo, & de multis alijs declaratum eſt eod. c.
Dicitur hic circunciſio in carne ad differentiam alia-
rum circunciſionum:quia uocatur aliquis incircunci-
ſus corde,& aliquis incircunciſus carne. Ratio eſt,quia
circunciſio dicitur eſſe amputatio particulæ ſuper-
fluæ. Ideo quando quis habet aliquod ſuperfluum in
ſeipſo, dicitur quantum ad illud incircunciſus. Et quia
præputium videtur eſſe particula ſuperflua, vel non
neceſſaria, licèt in veritate non ſit : habentes illam di-
cuntur incircunciſi carne. Et ſi quis habeat deſideria
ſuperflua, vel nociua in corde, quæ ſequatur, dicitur
incircunciſus corde. De vtroque patet Ezech. 44. ſci-
I licet. Sufficiant vobis ſcelera veſtra domus Iſrael, eo
quòd inducitis filios alienos incircunciſos corde, & incir-
cunciſos carne, vt ſint in ſanctuario meo. Et iterum
eod.cap. dicitur: Omnis alienigena incircunciſus cor-
de, & incircunciſus carne, non ingredietur ſanctuariũ
meum. Aliquando etiam dicitur mens incircunciſa
Leui.26.ſcilicet, inducam eos in terram hoſtilem,do-
nec erubeſcat incircunciſa mẽs eorum. Dicitur etiam
homo incircunciſus labijs,quando habet linguam im
peditam ad loquendum ; ſicut dixit Moyſes: Impedi-
tioris, & tardioris linguæ ſum. Exod. 4. Et poſtea dixit
ſe incircunciſum labijs. Exod. ſexto. Quomodo me
audiet Pharao, præſertim cùm ſim incircunciſus la-
bijs? Dicitur autem quòd Abraham habuit primò cir-
cunciſionem in carne : quaſi dicat, quòd non fuit
K ipſe primus,qui habuit circunciſionem in corde,quia
omnis vir bonus, qui deſideria ſua carnalia amputat,
& comprimit, dicitur habere mentem circunciſam.
Ideo neceſſe erat, quòd omnes boni à principio ſę-
culi haberent cor circunciſum, & ſic non fuit pri-
mò in Abraham circunciſio cordis, ſed circunci-
ſio carnis fuit primò in eo, quia nullus ante eum
ſe circunciderat : nec Deus alicui iuſſerat. *Alte-
rius, cuius ſecundum cor electio fuit*. Pendet ex præce-
denti, ſcilicet, præſumpſit principia in generatione
Chriſti duorum hominum, ſcilicet,alterius, cuius ele-
ctio fuit ſecundum cor, ideſt, ipſius Dauid,qui fuit ele-
ctus à Domino ſecũ cor ſuum. Iſta ſunt verba Domini,
quando

quando per Samuelem ſignauit Saulem repellẽdum de Regno, & dixit ei: ſtulte feciſti, nec cuſtodiſti mandata Dñi; ſed nequaquam Regnum tuum vltra conſurget. Quæſiuit ſibi Dñs virum iuxta cor ſuum, & pcepit ei Dñs, vt eſſet Dux ſuper Iſrael. 1. Regũ 13. Saül autem, qui præceſſerat eum, nõ fuit electus a Deo ſm cor, ſed magis propter inſtantiam populi, de quo magis dicetur infra primo c. *Et ex vtriſque patribus Chriſtus.* Quia dixerat, q Matthæus ſũpſit in generatione Chriſti principia duorum hominum. ſ. Dauid, & Abrahã, declarat hic, ad quod eſt hoc. ſ. quia Chriſtus voluit eſſe ex vtriſq; patribus. i. ex vtroq; tanquã ex patre. Eſt. n. pater principiũ generationis, & Chriſtus dr ex vtroq; tanquã ex patre, quia in principio libri Matthæi ponũtur Dauid, & Abraham quaſi duo principia diſparata generationis Chriſti. Poteſt iſta litera dupliciter intelligi: vno modo, q Chriſtus eſt ex vtriſque patribus. i. ex vtroq; patre. ſ. ex vtroq; eorum tanquam ex patre: & tunc conuenientius diceretur, ex vtroq;. n. patre Chriſtus, quàm ex vtriſque patribus: cùm hic ſolùm diſtribuatur pro duobus: ex vtroque in ſingulari ſignificat duos: in plurali autem ſignificat plures quàm duos. Et tamen Hieronymus non ſeruat ſemper iſtam congruitatem: ſic patet Luc. 7. cùm dicitur de duobus debitoribus cuiuſdam fœneratoris, q non habentibus illis vnde ſoluerent, donauit vtriſq;. Aliter poteſt intelligi litera, ſcilicet, quòd Matthęus poſuit iſtos duos tanquam principia generationis Chriſti: quia vnus eorum erat Patriarcha, ſ. Abraham, & alius erat rex, ſcilicet, Dauid, & vt ſignaretur, quòd Chriſtus ſecundùm carnem deſcẽdebat tam de Patriarchis, quam de Regibus, poſiti fuerunt iſti duo in principio genealogiæ Chriſti: & tunc litera ſtat propriè, ſcilicet ex vtriſque patribus Chriſtus, ideſt Chriſtus eſt ex Patriarchis, & ex Regibus, & vtrique ſunt patres Chriſti. *Sic quaterdenario numero triformiter poſito.* Hic tangitur modus ſcribendi genealogiam Chriſti quantum ad deductionem eius ex patribus per omnes deſcendentes. Et modus eſt, quòd deſcribit eam Matthæus per tres quaterdenas, ſcilicet in generatione Chriſti nominantur quadraginta duo homines incluſo ipſo Chriſto, & diuiditur totus iſte numerus per tres partes æquales, & eſt quælibet quatuordecim: & ſic ſunt tres quaterdenæ in Chriſti generatione. Vocat Hieronymus iſtas ſuper Matthæum tres Theſeredecades, ideſt, quaterdenas: quia theſeredecas eſt nomen Grecum ſignans quaterdena, & dicitur a theſera, quod eſt quatuor, & decas, ideſt, decena. Incipit prima quaterdena ab Abraham, & terminatur in Dauid. Secunda incipit a Dauid, & terminatur in tranſmigrationem Babylonis, ſcilicet in Iechonia filio Ioſiæ. Tertia incipit in alio Iechonia filio iſtius, ſcilicet poſt tranſmigrationem Babylonis, & finitur in Chriſto: vt dicitur infra primo capitulo, & dicitur ſic quaterdenario numero triformiter poſito, ideſt, ter ponitur a Matthæo numerus quaterdenarius, & etiam tribus modis: quia eſt ad ſignificandum tria tempora, ſcilicet, ſub Iudicibus, ſub Regibus, & ſub Sacerdotibus: vt infra dicetur. *Principium à credendi fide in electionis tempus porrigens.* Ponitur hic de quo ſint iſtæ quaterdenæ, ſcilicet, quomodo varientur per diuerſas rationes, & diuerſa principia. Nam prima quaterdena principium ſumit a credendi fide a tempore, quo cępit eſſe fides, ſcilicet, incepit ab Abraham, qui fuit principium fidei: Non eſt autem credendum, quòd ipſe fuerit totaliter principium fidei: ſed infra declarabitur. Et dicitur, quòd iſta prima quaterdena porrigit ſe vſque ad tempus electionis, ideſt, vſque ad Dauid, in quo fuit tempus electionis: quia ipſe eſt electus a Deo ſecundùm cor, vt dicitur ſupra in litera. Et totum hoc ſi-

A gnat, quòd prima quaterdena incipit ab Abraham, & finitur in Dauid. Sed ſeruantur iſta pondera, & miniſteria lectionis ex conſuetudine oratoria: in qua non eſt nudis, & rudibus verbis vtendum. *Et ex electione vſque in tranſmigrationis diem dirigens.* Iſta eſt ſecũda quaterdena, quæ incipit ex electione, & finitur in tranſmigratione, ideſt, incipit à Dauid excluſiuè, & finitur in Iechonia filio Ioſiæ. Et dicitur incipere ab electione propter Dauid, qui electus eſt in regem à Deo. Et finitur in tranſmigrationem Babylonis: quia iſte Iechonias, in quo finitur ſecunda quaterdena ductus eſt in Babylonem. De hoc magis declarandum eſt infra primo cap. *Atque à tranſmigrationis die vſque ad Chriſtum definiens.* Iſta eſt tertia quaterdena, quæ inci-

B pit à tranſmigratione Babylonis, ideſt, à Iechonia filio Iechoniæ alterius: & iſte eſt nepos Ioſiæ: nam præcedens Iechonias, qui vocatur in libro Regum Ioacim non tranſmigrauit in Babylonem, ſed mortuus eſt in Ieruſalem, de quo Ieremias dixerat, quòd putrefactus eijceretur extra Ieruſalem, & quòd ſepultura Aſini ſepeliretur: Ieremiæ 22. Secundus autem Ięchonias, ſcilicet, filius eius fuit ductus in Babylonẽ per Nabucodonoſor. 4. Regum. 24. licèt ibi vocatur Ioachin ſicut pater ſuus, & ab ipſo incipit Tertia quaterdena, & finitur in Chriſto, & dicitur a tranſmigrationis die vſque ad Chriſtum definiens, ideſt, concludens. *Decurſam aduentus Domini oſtendit generationem*, ideſt, poſitis his quaterdenis. Oſtendit Matthæus generationem ad-

C uentus Domini, ideſt, generationem, de qua Dominus venit, eſſe decurſam, ideſt, finitam: vel intelligitur, quòd oſtendit decurſam generationem aduentus Domini, ideſt oſtendit, quòd finitis omnibus generationibus ſupra poſitis fuit aduentus Chriſti, cùm ipſe ponatur vltimò in iſta generatione. Et dicitur decurſam, ideſt, decurrentem. Eſt decurrere a ſuperiori ad inferius venire, ſcilicet, decurrere, ideſt, deorſum currere. Et ſic proprie aqua decurrit, quia ad inferiora labitur. Iſta eſt hic de generatione Chriſti, quia à principio, & ſuperiori deducitur, vſque ad inferiora, & vltima. Et hoc dicitur ad differentiam Beati Lucæ, qui generationem Chriſti ordine contrario ſcripſit, ſcilicet, incipiens à Chriſto, & reducens vſque ad Abra-

D ham: & poſtea vſque ad Adam, & Deum. Iſta litera eſt ſuſpenſiua ab illo loco. *Sic quaterdenario numero.* Quaterdenario triformiter, ſcilicet, Matthæus, ſupple, ſumẽs principium à credendi fide, ideſt, ab Abraham: Et porrigens, ideſt, extendens in tempus electionis, ideſt uſque ad tempus Dauid, qui fuit electus à Deo: & hoc quantum ad primam quaterdenam. Et dirigens, ideſt, directè ſcribens per ſucceſſionem patrum ex electione, ideſt, à Dauid vſque ad tranſmigrationis diem, ſcilicet, Iechoniam filium Ioſiæ. Et hoc quantum ad ſecundam quaterdenam, atque diffiniens, ideſt, concludens, ſcilicet, totam Chriſti generationem, à tranſmigrationis die, ideſt, à Iechonia ſecundo nepote Ioſiæ vſque ad Chriſtum, ſcilicet, qui eſt vltimus in ter-

E tia quaterdena, oſtendit generationem aduentus Domini, ideſt, per quem Dominus uenit, uel deſcendit eſſe decurſam, ideſt finitam.

Quomodo dicitur, quòd principium credendi fuit in Abraham. Queſt. 1.

QVAERITVR, quomodo dicitur, quòd principium credendi fuerit in Abraham. Aliqui putant, quòd uerum eſt, quòd ipſe fuit primus, qui in Deum verum credidit. Sed falſum eſt, quia ſine fide impoſsibile erat aliquem hominem ſaluari ad Hebræ. 11, ſcilicet. Sine fide impoſsibile eſt placere Deo. Et tamen

multi ante Abraham ſaluati ſunt. Ergo neceſſe eſt, ꝙ alij habuerunt fidem, Item nullus iuſtus eſt ſine fide, quia iuſtus ex fide viuit, ad Rom. 1, Et tñ Noe fuit vir iuſtus in generatione ſua, Gen. 6. Ergo fidem habuit. Item nemo Deo acceptus eſt ſine fide, & tñ Henoch acceptus fuit valde Deo; quia dr̄ in Gene. 5, ꝙ ambulauit Henoch cū Deo, & non apparuit; quia tulit eum Deus. & Eccle. 44. dr̄, ꝙ Henoch placuit Deo, & trāſlatus eſt in paradiſum: ergo fidem habuit. Item apoſtolus ad Hebræ. 11, laudans patres illos, qui per fidē probati ſunt, ponit primò Abel dicens: Fide plurimā hoſtiā Abel, quā Caim obtulit Deo. Et dr̄ de Enoch, fide Henoch tranſlatus eſt ne videret mortem, & nō inueniebatur, quia tranſtulit illum Deus, Ergo ante Abraham multi habuerunt fidem. Alij dicunt quòd Abrahā primus habuit fidem. ſ. explicitam: nam ante eum habebant cæteri uiri boni fidē implicitam, quæ ſufficiebat ad ſaluandum eos, vt declaratur per Magiſtrum, & doctores. 3. Sent. 24. & 25. diſt, Abraham autē habuit fidē explicitā, quia expreſſe credidit de Deo multa, q̃ hic dixit, ſ. ꝙ in ſemine tuo benedicētur oēs gentes. Gen. 12. Et ꝙ daret ſibi, & ſemini ſuo terram Chanaan, & quòd multiplicaret ſemen eius ſicut ſtellas cœli. Gene. 13. & 15. Sed dicendum, quòd adhuc non ſtat, quia non ſolū Abraham, ſed ēt omnes iuſti, qui fuerunt ante eum habuerunt fidem explicitam, nec eſt poſſibile, ꝙ aliquis homo habens vſum liberi arbitrij perfectum ſaluaretur ſine fide explicita. Soli autem paruuli morientes poſt baptiſmum, vel poſt circunciſionē ſaluantur in fide implicita. ſ. quia Deus infundit eis habitum fidei, ſpei, & charitatis, & ille habitus fidei vocatur fides implicita; quia non habet aliquem actum determinatum. Idem eſt de paruulis inter gentiles, quando ſaluabantur in fide parentum: cū tamen aliquis eſt in adulta ætate, neceſſe eſt, quòd habeat fidem explicitam. Et ita dicit Mag. 3. Sententiarum diſtin. 25. quòd eſt quædam menſura fidei. ſ. explicitæ, quæ omni tempore fuit neceſſaria; nec potuit quiſquā hominum ſine illa ſaluari. Et iſta eſt in duobus articulis, quos ponit Apoſtolus. ad Hebr. 11. Scilicet, Quòd accedentem ad Deum oportet credere quia eſt, & ꝙ inquirentibus ſe remunerator ſit. Et ita tenet Magiſter, & omnes doctores. 3. Sententiarum. diſt. 25. ꝙ fuit iſta fides explicita neceſſaria omni tempore, & omni homini: & ratio eſt: quia fides ponitur ad dirigendum actum in finem in gratuitis, ſicut prudentia in moralibus, & ſicut ſine actu prudentiæ impoſſibile eſt elici actum alicuius virtutis moralis: ita ſine actu fidei impoſſibile eſt dirigi aliquem actum in Deum, vt eſt finis ſupernaturalis. Quilibet tamē actus fidei determinatus pertinet ad fidem explicitam: quia fides implicita non dicit actum, ſed habitum ſolum. Omni enim tempore fuit neceſſaria hominibus fides explicita: ideo non fuit fides explicita primò in Abraham. Nam quando Abel ſide hoſtiam obtulit. ad Hebræ. 11, fidem explicitam habebat. Idem de Henoch, ibidem, qui fide tranſlatus eſt. Alij dicunt, quòd Abraham non ſolùm habuit fidem explicitam, ſed ēt habuit fidem de Deo, ſpecialiter de quibuſdam, quæ non pertinebant ſimpliciter ad ſalutem, Et quando obijcitur de antiquis, quòd omnes habebāt fidem explicitam: uerum eſt hoc quantum ad illos duos articulos, qui erāt ſimpliciter de neceſſitate ſalutis; & tamē non habebant fidem de aliquo alio myſterio ſpecialiter: nec cognoſcebant Deum particulariter: quia licèt crederent Deum eſſe, & eſſe vnicum, & eſſe æternum, & alia quæ naturaliter cognoſci poſſunt. ad Ro. 1. ſ. Inuiſibilia Dei per ea, quæ facta ſunt, à creatura mundi intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque virtus eius, & diuinitas: non tamen cognoſcebāt Deū

Oēs qui ab initio ſaluati ſunt habuerūt fidē explicitā ſi fuerūt adulti: vel implicitā ſi fuerūt paruuli.

Fides explicita in antiquis erat credere Deum eſſe, & eundē ſe inquirentium remuneratorem.

F particulariter quis ille eſſet, nec aliquid eis particulariter reuelabat, ſicut ſupra dictum eſt, & Deus ei per angelos loquebatur indicans ſe quis eſſet. Dicendū, ꝙ non ſtat, quia etiam ante Abraham fuit Deus cognitus particulariter ab alijs, ſicut ab Adam, & Heua, quibus Deus locutus eſt, Gen. 2. & 3. Etiā Deus locutus ē ad Noe, & reuelauit ſibi myſteria particularia, ꝙ mūdus delendus eſſet per aquā, & credidit Noe, & fecit arcam, Gen. 6. Et iſta fides laudatur valde ad Hebr. 11. ſ. de Noe, reſponſo accepto de his, quæ adhuc non videbantur, metuens, aptauit arcam in ſalutem domus ſuæ. Non ergo fuit Abraham primus, qui myſteria particularia credidit. Alij dicunt, ꝙ uocatur Abrahā. primus credentium, Vnde dr̄, tunc cœpiſſe tp̄s fidei:
G q̄a ipſe cōſtitutus eſt pater fidei, & hæres eius à Deo, ita quòd fides pertineret ad ipſum ſpecialiter tanquā quædā hæreditas ſua, quia crediderat multa ſpecialia. Sed non ſtat, quia Noe fuit pater, & hæres fidei inſtitutus à Deo, ſicut & Abraham ad Hebre. 11. ſ. fide Noe reſponſo accepto de his, quæ adhuc non videbantur, metuens aptauit arcam in ſalutem domus ſuæ: per quam damnauit mundum, & iuſtitiæ, quæ per fidem eſt hæres inſtitutus, Dicendum, quòd Abraham poteſt dici fuiſſe principium credendi propter tria: primò quantum ad ſpecialem articulum. Nam fides eſt de his, quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem omnino: id autem pro quo ſalus noſtra recuperanda fuit, erat mediator Dei, & hominum Chriſtus Ieſus, & ſic fi-
H des ſpecialis de iſto mediatore quantum ad ſe, & ad modos redemptionis erat propriſſimè fides. In hac autem fuit primus Abraham, quia nulli legimus ante eum reuelatum fuiſſe myſterium mediatoris. Sibi autem reuelatum eſt quendam futurum eſſe, in quo benedicerentur omnes gentes. Gen. 12. Et non ſolùm ſibi reuelatum eſt, ſed etiam ſibi promiſſum eſt quòd de ſemine ſuo naſceretur; cum dictum eſt: In ſemine tuo benedicentur omnes gentes. Gen. 12. Quod exponit Apoſtolus ad Gala. 4. Si Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones, & ſemini eius. Et ſequitur: Non dicit & ſeminibus, quaſi in multis, ſed in vno, & ſemini tuo, qui eſt Chriſtus. Et ſic in iſta fide Abraham primus eſt, & ob hoc Apoſtolus ponit eum quaſi pa-
I trem, & caput credentium. ad Gala. 4. Scilicet. Igitur qui ex fide ſunt, benedicentur cum fideli Abraham, & ſic omnes, qui ſunt in fide ſubijcit Abrahæ, vel reducit in illum, tanquam in caput, vel originem fidei, & ob hoc vocauit eum ſpecialiter fidelem dicens; benedicentur cum fideli Abraham. Secundò dicitur, quòd in Abraham cœpit fides, ſcilicet, quia ex quo cœpit in ipſo ſemper ſeruata eſt. Nam licèt aliqui de patribus antiquis habuerint fidē ſpecialem de quibuſdā myſterijs, tamen non fuit illa fides continuata in poſteros. Sicut Noe fuit iuſtus, & fidelis Deo multa particularia myſteria credens, tamen non fuit continuata illa fides in poſteris ſuis, quia poſt diluuium diſperſi ſunt per terras, & quaſi omnes cœperunt idola colere.
K Secus autem in Abraham, quia poſtquam ipſe cœpit credere: poſteri ſui crediderunt, & manſit ſemper fides in populo illo vſque ad Chriſtum. Et eadem fides nunc continuatur in chriſtianis, qui verè uocātur filij Abrahæ. Et uocantur verè Iudæi, & uerè circunciſi. ad Rom. 2. ſ. Et iudicabit id, quod eſt ex natura præputium, legem conſummans te, qui per literā, & circunciſionē præuaricator legis es. Nō enim qui in manifeſto Iudæus eſt, neque quæ in manifeſto in carne eſt circunciſio; ſed qui in abſcondito, Iudæus eſt; & circunciſio cordis, in ſpiritu, non litera: cuius laus non ex hominibus, ſed ex Deo eſt. Tertiò dicitur principium fidei in Abraham, quia ibi nō cœpit fides, ſed ſtatus fidei. Nā in præcedētibus patribus

fides

Abraham fuit principium credendi propter tria.

fides fuerat, non tamen fuit ſtatus fidei, ideſt, non fuit A in illis fides tanquam in quodam ſtatu, vel obſeruatione vitæ: in Abraham, autem fuit ſic, quia primo Deus ei reuelauit, quid credendũ erat particulariter de mediatore, ſcilicet, quòd per illum benedicerẽtur omnes gentes, & reuelauit, ꝙ ille mediator de ſemine ſuo futurus eſſet. Poſtea autem uoluit eum ſeparare à cæteris gentibus, & dedit ei ſeparatum ſignum. ſ. circuncisionem, vt ſicut in modo fidei ab omnibus gentibus diſtinguebatur: ita, & in ſigno corporali, & quibuſdã cæremonijs vitæ diſtingueretur ab omnibus, ideſt, ꝙ non ſolùm ipſe, ſed etiam omnes deſcendentes de ſemine ſuo haberent iſtam ſeparationem, tanquam ſemen ſanctificatum, cùm iam reuelatum eſſet, ꝙ ex eis Meſſias deſcenſurus eſſet. Ante Abraham autẽ nulli B hoc reuelatum fuerat: ideo nulli ante eum danda fuit circuncisio: nec fuit quiſquam ante eum ſeparandum à cæteris gentibus, quia adhuc ſpeciale apparebat in illo, propter ꝙ ſeparari deberet. Et ſic in Abraham cœpit fides, ideſt, ſtatus fidei, quantum ad quendam modum uitæ, & religionis: In alijs autem patribus fuerat fides, ideſt, ſtatus fidei, quia non erat in eis aliqua cæremonia, vel ſpecialis obſeruatio cum illa fide, ſicut fuit in Abraham.

Quare diuerſo modo Matthæus, & Lucas genealogiam Chriſti texuerint. *Quæſt.* 11.

QVAERITVR, Cùm dicatur hic quòd Matthæus decurrit generationem Chriſti. ſ. à C principio uſque ad finem, & Lucas enarrauit illam conuertendo à fine uſque ad principium, quare hoc factum eſt. Dicendum ꝙ Matthæus enarrauit generationem Chriſti eo modo, quo cõmuniter enarrantur omnes progenies. ſ. per ordinẽ deſcendentium: Lucas autem omiſit modum communẽ: ideo non oportebat quærere aliquam cauſam, quare Matthæus ſic enarrauit. Nam fecit ꝙ fieri conſueuerat. De Luca autem rationabiliter quærendum erat, quare ſic fecit: cùm contra conſuetum fecit. Dicendum ꝙ iſti duo euangeliſtæ enarrando generationẽ Domini uoluerunt oſtendere duas habitudines hominis ad Deũ. D Vna eſt Dei ad hominem. Alia eſt hominis in Deum euntis. Primam Matthæus deſcripſit: oſtendens Chriſtum uenientẽ ad nos. Et ſic dicitur in litera, ꝙ decurſam aduentus Domini oſtendit generationem. Secundam deſcripſit Lucas: oſtendens Chriſtum redeũtem in Deum, & reducens hominem in Deum, quia iſta duo ſunt nobis neceſſaria ad ſalutem. ſ. ꝙ Deus ad nos veniat, & ꝙ nos ad Deum eamus. Venit Deus ad nos gratificando nos ſibi, & manendo in cordibus noſtris, ſicut dixit Chriſtus Ioan. 4. ſ. Qui diligit me ſermones meos ſeruabit, & pater meus diliget eum, & ad eũ ueniemus, & manſionem apud eũ faciemus. Homo uadit in Deum, tanquam in finem ſuum beatificantem. Quia tamen non poteſt homo ire in Deum, vt in bea E titudinẽ, niſi prius Deus venerit ad eum, decuit ꝙ Matthæus primò deſcriberet generationem Chriſti, vt uenientis ad nos, & poſtea per Lucam, vel per aliquem alium deſcriberetur generatio Chriſti, vt redeuntis in Deum. Et ſic factum eſt. Et quia homo incipit redire ad Deum oportet credere, & quia baptiſmus eſt propriè ſacramentum fidei, ideſt, in quo fides infunditur baptizato, conuenienter Lucas poſt Chriſti baptiſmũ deſcripſit generationem eius, vt redeuntis in Deum: quaſi per baptiſmũ innuat hominẽ redire in Deum. Luc. 3. Alia ratio eſſe poteſt. ſ. quia ambo euangeliſtæ ſcripſerunt generationẽ Chriſti. Chriſtus autẽ habuit ſe dupliciter, quia ab æterno erat Deus inuiſibilis cum patre manens, & apud patrem, vt dicitur Ioan. 1. ſ. In A principio erat verbum, & verbum erat apud Deũ. Poſtea uenit ad nos aſſumendo carnem noſtram, & inter nos conuerſatus eſt. Deinde redijt ad ſtatum priorem manens apud patrẽ: iam nunc uobis inuiſibilis factus. Hæc duo declarauerunt iſti duo euangeliſtæ: Nam primus tetigit generationem Chriſti, quia uenit ad nos faciendo ſe viſibilem, cũ prius eſſet inuiſibilis. Secundus narrauit generationẽ Chriſti reducendo eũ in Deum, ſm ꝙ à nobis recedens cùm prius eſſet viſibilis, factus eſt inuiſibilis: cum Deo patre manens, à quo exierat.

Vt & numero ſatisfaceret, & tempori: & ſe quid eſſet oſtẽderet, & Dei in ſe opus monſtrans, etiã in his, quorũ genus poſuit, Chri- B ſti operantis à principio teſtimonium non negaret. Quarum omnium rerum tempus, ordo, numerus, diſpoſitio, vel ratio, quod fidei neceſſarium eſt: Deus Chriſtus eſt, qui factus eſt ex muliere, factus ſub lege, natus ex virgine, & paſſus in carne, omnia in cruce fixit, vt triumphans ea in ſemetipſo reſurgens in corpore, & patris nomẽ in patribus filio, & filij nomen patri reſtituens in filijs, ſine principio, ſine fine, oſtendens vnum ſe cum C patre eſſe, quia unus eſt. In quo euangelio vtile eſt deſiderantibus Deũ, ſic prima, vel media, vel perfecta cognoſcere, vt, & vocationẽ Apoſtoli, & opus euangelij, & dilectionem Dei in carne naſcentis per vniuerſa legentes intelligant, atque in id eo, in quo reprehenſi ſunt, & apprehendere appetũt recognoſcãt. Nobis enim in hoc ſtudio argumenti fuit, & fidem factæ rei tradere, & operantis Dei D intelligendam diligẽter eſſe diſpoſitionem, à quærentibus non tacere.

Vt, & numero ſatisfaceret, & tempori. Ideſt Matthæus ſcripſit generationẽ Dñi per tres quaterdenas, vt per hoc ſatisfaceret numero, & tẽpori. Sunt enim in hoc tres numeri. ſ. tres, & quatuor, & decem. Et conueniẽs fuit obſeruari iſtos in generatione Chriſti, quia conueniebãt iſti numeri myſterijs Chriſti. Nam quaterdena componitur ex quatuor, & decem, per quos numeros ſignatur utraque lex. ſ. noua lex per quatuor, quia ſcripta eſt in quatuor euangelijs, lex vetus ſignatur per decem, pp decem præcepta, quę ſola dedit Deus toti populo Iſrael in uoce clangoris, & bucinæ. Cætera autẽ dedit per Moyſem Exo. 2. & Deut. 5. Per ternarium ſi- E gnificatur miſteriũ Trinitatis, quod utrique legi conueniebat, ſed in noua lege magis explicitè, in ueteri autẽ magis obſcurè. Alio modo ſatisfit numero, quia Matthæus in generatione Chriſti poſuit. 40. & duas perſonas cõputato ipſo Chriſto, & dicũt quidam, ꝙ factum eſt ad ſignandũ quadraginta duas mãſiones, per quas Iſraelitę venerunt de Aegypto, vſque ad terrã promiſſam. Numer. 33. Sed prima applicatio melior eſt, quia manſiones Iudęorum parum faciunt ad intentionem Chriſti. Et ſi ponũtur. 42. in generatione Chriſti non fit hoc niſi, vt ex eis fiant tres quaterdenæ, & applicabuntur ad miſterium ſupra poſitum. Satisfacit tẽpori Matthæus per numerum ternarium, quia tres fuerũt quaterdenæ ad ſignificandũ tria tpa, per quæ decurrit

Quare Mat. poſuit ter quaterdenas in Chriſti generatione.

iſta generatio Chriſti. Nam Iudęi à principio regeban
tur per iudices. Quod fuit uſque ad Saulẽ. Deinde re-
gebantur per Reges, quod fuit uſque ad captiuitatem
Babylonis. Poſtea aũt regebantur per ſacerdotes: licèt
multi illorũ fuerunt Reges ſicut Ariſtobolus, Alexan
der, Hyrcanus, & Ioãnes Hyrcanus, & alij. Et hoc fuit
à captiuitate Babylonis uſque ad Chriſtum. Nam pau
lo antequã Chriſtus naſceretur ceſſauerant Reges Iu-
dæorũ. Et ipſe natus eſt in tpe Regni Herodis Aſcha-
lonitæ, qui fuit primus Rex alienigena. Nam ipſe fuit
de genere Idumęorum. Aliter ſatisfacit tpi, quia p tres
quaterdenas ſignat tria tpa. ſ. ante legem, ſub lege, &
ſub gratia. Et Chriſtus pertinet ad omnia iſta tpa, quia
in nullo iſtorum potuit eſſe ſalus hominibus niſi per
fidem explicitam, aut implicitã Chriſti, vt ſupra decla-
ratum eſt, *Et ſe quid eſſet oſtenderet.* Iſtud iam non perti-
net ad ſuperiorem ſententiam de tribus quaterdenis,
ſed eſt ſenſus, ꝙ Matthæus non ſolùm poſuit illas tres
quaterdenas in euangelio ſuo ad ſatisfaciendum tpi,
& numero ſuo, ſed ẽt oſtendit ex ſe ipſo quis eſſet, qa
infra 9. c. dicit de ſe, ꝙ erat publicanus ſedens in Telo-
nio. *Et Dei in ſe opus monſtrans,* i. oſtendit opus, ꝙ Deus
in illo fecit. ſ. cùm ipſe eſſet in ſtatu peccati, quia erat
publicanus, Deus ex ſola gratia vocauit eum ad ſe, &
fecit eũ Apoſtolum, & Euangeliſtam. Et utraque po-
teſtas à Deo eſt, & uocatur gratia eius, vt patet infra
Cor. 12. & ad Ephe. 4. & declaratum eſt in præcedenti
Prologo. *etiam in his, quorum genus poſuit Chriſti operantis
à principio teſtimonium non negaret.* Ideſt non ſolùm Mat
thæus oſtendit in ſe opus Dei, ſed ẽt oſtendit teſtimo-
nium Chriſti operantis à principio in illis, quorum ge
nus poſuit: Matthæus poſuit genus omniũ, qui ponun
tur in Chriſti genealogia, quia ſicut per iſtam ſcriptu-
ram Matthæi cõſtat de omnibus auis, & proauis Chri
ſti maternis, ita cõſtat de auis, & proauis cuiuſlibet po-
ſiti in hac genealogia: ideo Matthæus non ſolùm ſcri-
pſit hic Chriſti generationem, ſed ẽt generationẽ cu-
iuſlibet illorum. Eſt tñ uerum, ꝙ non ſcribũtur illi niſi
per Chriſtum: in quantum pertinẽt ad progeniẽ eius.
Et eſt hic figura locutionis, ſ. Lyptote, cùm minus dr̃,
& plus ſignificatur: quia dr̃, Chriſti teſtimonium non
negaret, & eſt ſenſus, ꝙ Matthæus non ſolùm non ne-
gauit teſtimoniũ Chriſti, ſed ẽt expreſsè poſuit illud.
Nam nos non negamus teſtimonium Chriſti, & tñ ni
hil dicimus: Hieronymus aũt uoluit plus ſignificare, ſ.
ꝙ Matthæus non ſolùm non negauerat, ſed ẽt expreſ-
ſerat. Dicitur aũt ꝙ Matthæus poſuit teſtimoniũ Chri
ſti à principio operantis in his, quorũ genus ſcribebat,
ideſt, oſtẽdit quõ Chriſtus miſericorditer ſe habuerat
ad iſtos patres à principio totius generationis. Ponun-
tur aũt hic in principio generationis Chriſti Abrahã,
& Dauid, & ad iſtos fuit magna miſericordia Chriſti,
quia Deus ex ſola gratia, & liberalitate elegit potius
Abraham, ꝗ aliquem alium de contemporaneis ſuis;
cui familiariter loqueretur, & cui promitteret Meſſiã
naſciturum de ſemine ſuo, & quod ſemen ſuũ poſſi-
deret terram Chanaan. Non .n. meruit iſta Abraham
anteꝗ Deus inciperet ſibi bene facere: Et ſi dicas, ꝙ A-
braham erat à principio iuſtus, & merebatur iſta: dicẽ
dum ꝙ falſum eſt, quia pręuenit eũ faciendo ipſum iu
ſtum, vt eſſet talis, qui conuenienter eſſet capax bene-
ficiorum eius. Et ita poterat præuenire quemcunque
alium contemporaneũ Abrahæ, iuſtificando eum, vt
eſſet capax illorũ bonorũ, quæ promiſſa fuerũt Abra-
hæ, & tunc promitterentur illi, & non Abrahæ, & ma
neret Abrahã, ſicut unus de gentilibus in infidelitate,
ſed elegit eum Deus ſolùm, quia uoluit. Et nõ ſolùm
qñ Deus vult alicui facere bonũ ex liberalitate ſua, prę
uenit eum, iuſtificando eũ uiuentem, vt dignus efficia
tur illis bonis, quæ recepturus eſt, ſed potius præuenit

Quare ponuntur Dauid & Abraham in principio Chriſti generationis.

F eum ab æterno præparando eum ad illud bonum. Sic
ponit Apoſtolus exemplum de Eſau & Iacob ad Ro.
9. ſ. Cùm enim nondum nati fuiſſent, aut aliquid egiſ-
ſent boni, aut mali, non ex operibus, ſed ex uocante di
ctum eſt, quia maior ſeruiet minori, ſicut ſcriptũ eſt:
Iacob dilexi, Eſau autem odio habui. Ideo Deus pręue
nit Abraham eligendo eum ad iſtud bonum antequã
naſceretur, nõ ex aliqua cauſa, ſed ſolùm, quia uoluit,
Et non ſolùm nulla fuit cauſa, ſed etiam nulla eſſe po-
tuit quare Deus ab æterno potius eligeret Abraham
ad hoc, quã aliquem alium, quia hoc dato, non eſſet
voluntas Dei prima regula rerũ, ſed penderet ex qui-
buſdam rationibus determinantibus eam ad hoc, vel
ad illud, quæ ſe tenerent ex parte creaturæ. Quod non
G ſolùm eſt falſum, ſed etiam abſurdum eſt ipſum cogi-
tare. Item non ſtat qđ illi dicebant, quia etiam ſi Abra
ham potuiſſet eſſe iuſtus antequam Deus eum præue
niret, non poterat per illam iuſtitiã mereri omnia iſta
quæ ſibi promiſſa ſunt, quia iuſtitiæ noſtræ, vt ait Iſa.
ſunt ſicut pãnus mulieris menſtruatę, & ſic per eas nõ
poſſumus mereri aliquid inſigne de condigno, niſi
Deus nobis ex gratia dederit. De Dauid idem dicen-
dum eſt, ꝙ ex Dei miſericordia conſecutus eſt omnia
bona. Nam non meruit ipſe, ꝙ eligeretur à Deo in Re
gem, & quod Deus diligeret eum in tantum, vt dice-
ret, inueni uirum ſecundùm cor meum. Primo Reg.
13. & ꝙ Deus promitterẽt ei regnum non ſolùm pro
ſe, ſed etiam pro tota ſua poſteritate. Vnde & ipſe Da-
H uid miratus eſt, quando Deus ei iſta promiſit, dicens:
Quis ego ſum Domine Deus, & quæ domus mea, vt
præſtares mihi talia, 2. Reg. 7. & 1. Paralip. 17. Aliter po
teſt intelligi. ſ. ꝙ Matthæus oſtendit teſtimoniũ Chri-
ſti operantis, ideſt, miſericordiam eius in iſtis, quorum
genus ſcripſit. ſ. ꝙ licèt eſſent peccatores plurimi eo-
rum uoluit deſcendere de eis ſm carnem. Et ob hoc
Matthæus exprimit ſpecialiter in Chriſti generatione
quaſdam mulieres peccatrices, vel tales, quæ non erãt
dignæ, vt de eis deſcenderet Chriſtus: vt cũ appareat
de eis deſcendere videatur maxima Chriſti miſericor
dia, qui de talibus naſci dignatus eſt. Et iſta eſt hic pro
pria intentio Hieron. ita ipſe ait ſuper Matthæũ, ꝙ in
genealogia Chriſti nullã ſanctarũ fœminarũ legimus
I poni: ſed eas, quas ſcriptura cõdẽnat. Et hoc patet ex-
emplariter. Nam prima mulier noĩata in Chriſti ge-
nealogia eſt Thamar, de qua Iudas genuit Phares, &
Zaran. Et iſta fuit peccatrix: quia comixta eſt carnali-
ter ſocero ſuo illo neſciẽte. Gen. 38. Secunda ponitur
Raab, de qua Salmon genuit Booz. Et iſta fuit pecca-
trix, quia fuit meretrix Ierichontina. Ioſue. 2. Tertia
eſt Ruth, ex qua Boox genuit Obed. Et iſta licèt nõ le
gatur peccatrix: fuit tamen gentilis de Moabitis, vt
patet Ruth primo. Et ad illos non pertinebat pro-
genies Chriſti: Chriſtus tamen dignatus eſt illam eſſe
in progenie ſua ex gratia. Quarta fuit Bethſabee, de
qua dicitur, quòd Dauid genuit Salomonem ex ea,
quæ fuit Vriæ. Et tamen illa fuit peccatrix: quia fuit
adultera. ſecundo Reg. 11. & 12. Et exprimit eas ſpe-
K cialiter Matthæus, vt ſignificetur miſericordia Chri-
ſti, qui de talibus dignatus eſt naſci. Et hoc eſt teſtimo
nium, quod Chriſtus oſtendit à principio in his, de
quibus deſcendit. *Quare omnium rerum.* Hic ponitur ter
tium. ſ. huius Euangelij materia principalis: quæ eſt
ſubiectum huius libri, & omnium aliorũ Euangelio-
rũ, cũ in omnibus tractetur de Chriſto Deo, & hoĩe,
quantũ ad actus, & paſſiones ſuas. Et hoc tangitur, cũ
dr̃, quarũ oĩum rerum, &c. *Quod fidei neceſſarium Deus
Chriſtus eſt.* Ideſt, iſtæ res ſolùm pertinent ad hoc, ꝙ eſt
Chriſtus Deus, & hõ. Et dr̃ quarũ oĩum rerũ. ſ. oĩum
rerũ ſupra poſitarũ de Chriſti genealogia. *Tpi.* i. tpſ,
& ordo, & numerus, & diſpoſitio illarũ rerũ ſolũ eſt
ad de-

Quare Matthæus mulieres peccatrices in Xpi generatione poſuit.

ad declarandum quòd Chriſtus eſt Deus, qui factus ex muliere, &c. Et dicitur tempus, quia in genealogia Chriſti cõſiderantur tempora tria. ſ. ſub iudicibus, ſub regibus, ſub ſacerdotibus, vel tempus ante legem, ſub lege, & ſub gratia. Ordo conſideratur in genealogia quantum ad ordinem ipſarum perſonarum ſecundũ ſucceſſionem temporum. *Numerus.* Conſideratur numerus quantũ ad perſonas: quia cũ ſint tres quaterdenæ ſunt quadraginta duæ perſonæ. *Diſpoſitio, vel ratio,* Ideſt, ꝙ ſic ordinentur, vel diſponantur ſecundũ rõnẽ. *Quod fidei neceſſarium eſt Deus Chriſtus eſt.* Ideſt, omnia iſta ſupra poſita inquantũ ſunt neceſſaria ad fidẽ, ſolũ pertinent ad hoc, vt inducatur quõ Chriſtus eſt Deus, & aſſumpſit carnem de Virgine, & redemit nos in ea in cruce. Iſto modo exponit Nicolaus, & alij. Aliter tñ videtur. ſ. ꝙ tempus ordo, & numerus nõ refertur ad genealogiam Chriſti ſicut expoſitũ eſt: ſed ad aliquid aliud. Primò patet, quia iſtud relatiuũ. ſ. quarũ omniũ rerum, refertur ad omnia præcedentia. Et tñ ſupra nõ ſolùm tactum eſt de genealogia Chriſti, ſed etiam de ſtatu Matthæi, & de gratia Chriſti vocantis eũ: ideo tẽpus, ordo, numerus non ſolũ ad genealogiã referendũ eſt. Secundò patet, & efficatius: quia hic dr̃ tp̃s, ordo, & numerus iſtarum rerũ eſſe ſolũ ad inducendũ quõ Chriſtus fuit Deus, & aſſumpſit carnem, & in cruce moriens redemit nos, & reſurrexit, & tñ ordo, tp̃s, & numerus, & diſpoſitio genealogiæ Chriſti nõ ꝑtinet ad hoc: quia ex illo ordine numero, & tp̃e, nihil iſtorũ inducitur. Dicendum ergo, ꝙ iſtud intelligitur de toto Euangelio Matthæi, & præſupponendum eſt, quòd cũ Hieron. ſupra dixerit quòd Matthæus tetigit Chriſti generationem, & tetigit de ſe ipſo, & de Dei gratia quantum ad ſe, & alios, ꝙ voluit per hoc intelligere traditam eſſe in vniuerſali totam materiam Euangelij Matthæi. Et tũc ſequitur. *Quarum omnium rerum.* Ideſt, ꝙ omnium iſtarum rerum, quæ tractãtur in Mattheo tempus, & ordo, & numerus, & diſpoſitio ſolùm eſt ad hoc, ꝙ appareat Chriſtum eſſe Deum, & hominẽ, & pro nobis mortuum, & nos redemiſſe, & tunc plana eſt litera, ſcilicet, quòd omnia quæ Matthæus tangit ſolùm inducuntur ad hoc. Et non ſolùm ea, quæ tangit Matthæus, ſed etiam ea, quæ tangunt omnes Euangeliſtæ: quia nihil aliud omnes intendunt, cùm in hoc ſit tota fides, & dicitur, quarum omnium rerum, ſcilicet, narratarum in lib. Matthæi. tempus. ſ. cõſideratio temporis, in ipſis rebus. ſ. ꝙ quædam fuerunt ante Chriſti prædicationem, & alia poſt: quædam ante mortem, & alia poſt mortem, & ſic de varijs temporibus rerum narratarum: Ordo, ſcilicet, conſideratio ordinis quantum ad ipſas res, quòd quædam præponantur, & alia poſtponantur. Nam interdum ſeruatur ordo temporis in illis, qui eſt ordo naturalis: interdum ordo artificialis, ſcilicet, quod quædam, quæ ſunt priora tempore poſtponãtur: cùm ſic interdum conueniat ad concludendum id quod intendimus. Quod fortè non fieret ita conuenienter, ſi per omnia obſeruaremus ordinem temporis. Numerus, ſcilicet, numerus rerum narratarum. Quaſi dicat, quòd Euangeliſtæ multa, vel pauca de Chriſto dicant, non eſt intelligendum, quòd ideo ſolùm tot dixerint, quia de Chriſto nulla alia quæ dicerent, inuenerint: vel quia Chriſtus nulla alia fecerit: ſed ideo tot, & talia poſuerunt, quia credebant iſta ſufficere ad id, quod intendebant, ſcilicet, ad probãdum Chriſtum eſſe Deũ & hominem, pro nobis mortuum, & nos redimentem. Et ſi putauiſſent plura eſſe neceſſaria ad probãdum hoc, multo plura ſcripſiſſent: quia Chriſtus fecit multa alia, quæ ſcribere poterant, ſed non ſcripſerunt illa, quia non putauerunt eſſe neceſſaria ad probandum quod dictum eſt: ſic patet Ioann. 2. ſcilicet.

Reſidetur inſtantiæ.

Multa quidem & alia ſigna fecit Ieſus in conſpectu diſcipulorum ſuorum, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc. Hæc autem ſcripta ſunt, vt credatis: quia Ieſus eſt Chriſtus filius Dei, & vt credentes vitam habeatis in nomine eius. *Diſpoſitio, vel ratio.* Ideſt, quòd iſtæ res diſponantur, ſic, & regulentur ſecundùm rationẽ, ſcilicet, ꝙ vnus Euangeliſta ſic ordinet proceſſum ſuum, & alius ſic, totum eſt ad probandum qđ dictum eſt, cùm quilibet Euangeliſta idem probet, licèt diuerſo proceſſu, & ordine. *Quod fidei neceſſarium eſt.* Ideſt, quantum ad id, quod eſt neceſſarium ad fidem. *Deus Chriſtus eſt.* Ab iſto loco vſque ad illum, ſcilicet, in quo Euangelio, ponuntur concluſiones, ſiue articuli principales fidei, quos intendit probare Matthæus, vel declarare ex narratione ſua. Ideo ſubiectum totius libri eſt Chriſtus Deus homo, ut faciens, & patiens. Hic etiam dicitur Chriſtus Deus eſſe. ſ. ipſe Chriſtus, qui eſt Deus eſt ſubiectum libri. Chriſtus ſignificat Meſſiam, ſicut patet cùm quæſiuit Ieſus à phariſæis de Chriſto cuius filius ſit, ideſt, cuius filius debeat eſſe Meſſias. Matth. infra 22. & dixerunt Iudæi: Chriſtus cùm venerit neſcietur vnde ſit. Ioan. 7. Ideſt, neſcietur vnde veniet Meſſias. Et iterum ibidem: Nunquid verè cognouerunt Principes, quia hic eſt Chriſtus: ideſt, Meſſias. *Qui factus eſt ex muliere.* Ideſt, qui natus eſt, magis. n. propriè dr̃ natus, q̃ factus, quia facere pertinet ad rẽ, quæ æquiuocè producitur, & eſt extra facientẽ. Sicut propriè ad artẽ pertinet facere, quia artifex operatur in materia quæ eſt extra ipſum, & eſt illa ꝓductio æquiuoca, quia res producta per artẽ non eſt in ſpecie artificis, & tñ cũ naſcitur hõ ex muliere eſt uniuoca productio, q̃a eſt hõ ex hoĩe, & non eſt de materia exteriori, ſed de ſubſtãtia generantis: & tñ in ſcriptura eſt iſte modus loquendi, quia apoſtolus dicit Chriſtũ factũ eſſe ex ſemine Dauid ſm carnẽ, ad Rom. Et dicit factum ex muliere, ad Gal. 4. *Factus ſub lege.* i. natus tp̃e legis, q̃a adhuc durabat lex Moyſi, qñ Chriſtus natus eſt. Nec ceſſauit niſi poſt mortẽ Chriſti: qñ fuit Euangeliũ publicatũ. Iſta uerba ſumit Hiero. de Apoſtolo, ad Gal. 4. ſ. At vbi uenit plenitudo tp̃is, miſit Deus filiũ ſuũ factum ex muliere, factũ ſub lege. *Natus ex Virgine.* Iſte eſt unus articulus fidei, quem Matthæus probat, infra 1. & Luc. 2. c. *Paſſus in carne.* ſ. Pro pro nobis mortuus, & tñ non fuit mortuus ſm carnẽ; quia Chriſtus erat Deus, & homo. Erat. n. Deus ꝑ naturã, & hõ ꝑ aſſumptionẽ humanitatis. Chriſtus aũt nõ fuit mortuus niſi ſm ꝙ hõ ex infirmitate carnis, qđ quãtũ ad hoc ſtatutũ erat de eo, ſicut de uno quoque hoĩe ſemel mori, ad Hebr. 9. Deitas aũt, vel ꝑſona diuina mori non potuit. Et quia aliqui putabãt Chriſtum eſſe purum hominem, & non fuiſſe ante Mariã, ſicut dicebãt Cherinthiani, & Hebionitæ, & Arriani, & alij hæretici, vt declaratũ eſt præcedenti ꝓlogo, iſti. n. putabant totaliter Chriſtũ fuiſſe mortuũ, ſicut hõ totaliter moritur, quia poſt mortẽ non manet ꝑſona hominis licèt maneat anima, & tñ in triduo mortis Chriſti manebat Chriſtus ſicut prius, licèt non eẽt tunc homo ſicut prius: ideo non erat totaliter mortuus ſicut hõ, & ad hoc dicitur, ꝙ paſſus eſt, uel mortuus ĩ carne. i. ſolũ ſm carnẽ. *Omnia in cruce fixit.* ſcilicet. Omnia peccata nr̃a fuerũt cum Chriſto crucifixa, & ibi moriendo occidit oĩa illa, vel deſtruxit. Et eſt figurata locutio. In quo præſupponendũ, ꝙ q̃cunq; quis peccat mortaliter, incurrit obligationem ad mortem æternam in inferno, & eſt ac ſi homo qualibet vice faceret inſtrumentum obligationis, in quo ſe fateretur obligatum ad mortem æternam pro illo actu. Et ſic quot peccata hõ habet, tot chyrographos obligationis, ideo quandiu manſerint iſti chyrographi integri, manet homo obligatus. Et tamen nos redi-

Subiectum Euangeliorũ eſt Chriſtus Deus, & homo, vt faciens, & patiens.

mendi eramus per mortem Chriſti: ideo oportebat ꝙ Chriſtus moriens omnes iſtos chirographos caſſaret, deleret, vel rumperet, quia alioquin, illis ſaluis nos manebamus obligati, vel ſaltem conſtabat nos manere obligatos. Ideo dicitur, quòd Chriſtus fixit iſtos chirographos in cruce, ſcilicet, perforauit eos, ſcilicet, quia quando aliquod inſtrumentum perforatur, vel rumpitur per hoc perit vigor eius: ita cùm Chriſtus abſtulerit nobis obligationem ad mortẽ, dicitur caſſaſſe chirographos illos, vel rupiſſe, aut clauo fixiſſe, quia per quemcunque modum iſtorũ annihilatur inſtrumentum. Iſtud poſuit Apoſtolus ad Colo. 2. ſcilicet: Conuiuificauit vos cũ illo donans vobis omnia delicta, ideſt, remittens, & ſequitur, delens quod aduerſus nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipſum tulit de medio, affigens illud Cruci, *et triumphans ea in ſemetipſo*. Ideſt uincens peccata in ſe ipſo. Peccata enim ante hoc ex eo, quòd obligabant homines ad mortem æternam, dicebantur illis aduerſari: ad hoc autem, quòd non aduerſarentur, oportebat facere, quòd illa non haberent aliquam uim obligandi. Et fuit pugnare contra peccata, & triumphare de eis. Et triumphauit in corpore ſuo, vel in ſemetipſo, ſcilicet, quia ex eo, quòd ipſe mortuus eſt, peccata ſimul mortua ſunt. Alij autem uincunt hoſtes per hoc, quòd occidunt illos: Chriſtus autem vicit peccata, quæ erant quaſi hoſtes, per hoc, quòd occiſus ipſe eſt. Ideo non triumphauit Chriſtus in alio, ſed in ſeipſo: *reſurgens in corpore*, Iſte eſt alius articulus principalis, & illum declarant omnes Euangeliſtę, & dicitur reſurgens in corpore, ideſt, reſurgens ſolùm ſecundùm corpus. Nam ille ſimpliciter dicitur reſurgere, qui ſimpliciter, vel totaliter moritur: Chriſtus autem non mortuus eſt totaliter, ſcilicet, quia non mortua eſt perſona diuina, licèt per communicationem idiomatum cõcedamus, quòd Deus mortuus eſt, & ſit uera propoſitio ex eo, quòd Deus eſt homo, & homo moritur, & quia Chriſtus non mortuus eſt niſi ſecundùm carnem, non potuit reſurgere niſi ſecũdùm carnem. Et hoc etiam eſt contra hæreticos, qui dicebant Chriſtum purum hominem, & tamen ſi eſſet purus homo, ipſa perſona verè moreretur, & uerè reſurgeret, & non oporteret ponere iſtam limitationem, ſcilicet, paſſus in corpore, & reſurgens in corpore, & patris nomen in patribus filio, & filij nomen patri reſtitueret in filijs, ſcilicet, Chriſtus mortuus eſt ad reſtituendum patribus nomen patrum, & ad reſtituendum filijs nomen filiorum. Pro quo ſciendum, quòd pater, & filius cùm ſint correlatiua, vnũ non manet ſine altero, ſed poſita ſe ponunt, & perempta ſe perimunt. Erat autem Abraham genitor omnium Iudæorum, & ei promiſſum eſt, quod Meſſias veniret de ſemine ſuo. Cùm autem Chriſtus venit, & non receperunt eum Iudęi, defecerunt eſſe filij Abrahæ, quia non erant participes illius benedictionis, quæ fuerat promiſſa Abrahæ, Gene. 12. ſcilicet: In ſemine tuo benedicentur omnes gentes, ideſt, in ſemine quod eſt Chriſtus ad Gala. 4. Et tunc Abraham deſijt eſſe pater, quia non habebat filios. Chriſtus autem veniens reſtituit patribus nomen patrum, & filijs nomen filiorum, quia Gentiles ſuſceperunt fidem Chriſti per prædicationem Apoſtolorum, & per hoc cœperunt eſſe filij Abrahæ, qui erat pater omnium credentium, & omnes credentes dicũtur benedicti cum fideli Abraham. ad Gala. 4. Et tunc Abraham cępit habere filios, & cœpit eſſe pater; cùm prius periſſet paternitas, & filiatio. Et iſti qui crediderunt in Chriſtum vocati ſunt poſtea verè filij Abrahæ, & verè Iſraelitæ magis quã illi, qui deſcẽdebãt ab eo ſecundũ carnem. Patet hoc ad Roma. 9. ſcilicet. Non enim omnes, qui ex Iſrael hi ſunt Iſraelitæ: nec qui ſemen Abrahæ ſunt,

F omnes filij, ſed in Iſaac vocabitur tibi ſemẽ, ideſt non, qui filij carnis, hi filij Dei, qui filij ſunt promiſſionis extimantur in ſemine. Quaſi dicat. Si filius Abrahæ ſicut Iſaac: immo magis, quia Iſmael totaliter natus eſt ſecũdum naturam nullo exiſtente miraculo: Iſaac verò aliqualiter ſuper naturam genitus eſt, quia deſierant Saræ fieri muliebria: Gene. 14. Et erat caro Abrahæ mortua, & emortuus venter Saræ, & acceperunt à Deo uirtutem, vt patet Ioan. 4. & Hebr. 11. & tamen ſolus Iſaac filius vocatur Abrahæ, & noluit Deus, ꝙ vocaretur Iſmahel filius Abrahæ, dicens: In Iſaac uocabitur tibi ſemen. Gene. 21. Ergo noluit Deus uocari filios Abrahæ eos, qui erant ſecũdùm ſolam carnem, ſed eos, qui erant ſecundùm repromiſſionem. Ideo

G Apoſtolus concludit ex hoc, quod Iudæi, qui receſſerunt à fide Abrahę, non fuerunt filij eius, quia nõ pertinent ad repromiſſionem, cùm non communicent in Chriſto, qui erat repromiſſus, in quo erat benedictio. Gentiles autem accipientes fidem Chriſti, quam tenuit Abraham, efficiuntur participes repromiſſionis factæ ad eum. Ideo iſti ſunt ueri Iſraelitæ, & ueri filij Abrahæ. Et quia in hac fide non fuit ſolus Abraham, ſed etiam multi alij Patriarchæ, & Prophetæ, qui vocantur patres, omnes illi perdiderant iam nomen paternitatis, quia filios non habebant, omnibus illis nomen paternitatis reſtitutum eſt. Cùm autem dicitur quòd filijs reſtitutum eſt nomen filiorum, accipitur reſtituere, ideſt dare, quia propriè reſtituere eſt in

H eo, qui ſpoliatus eſt, vel ſaltem in eo qui perdidit rem: Gentiles autem nunquam habuerant nomen filiationis, quia nunquam fuerant filij Abrahæ. Sed nunc nouiter per fidem Chriſti illud acceperunt. Ideo nõ fuit eis propriè reſtitutum, ſed datum, ideo accipitur largè reſtituere, ideſt, dare. Patribus autem ſcilicet Abrahæ, & alijs propriè reſtitutum eſt nomẽ paternitatis, quia ſpoliati fuerant eo per iniquitatem filiorum, qui recedere uoluerũt à filiatione. Aliter poteſt intelligi, quòd accipiatur reſtituere propriè, ſcilicet, quia Abraham, & alij Patriarchæ, & Prophetæ fuerunt patres in regula fidei, & operum, & omnes Iudæi, qui ſequebantur eorum exempla, erant filij ipſorum non ſolùm ſecundùm carnem, ſed etiam per imitationẽ. Et tamen

I ante aduentum Chriſti plurimi iſtorum declinauerãt tam à fide, quàm ab operibus antiquorum, & ſic deſinebant ipſi eſſe filij, & antiqui deſinebãt eſſe patres. Multos iſtorum Iudæorum Chriſtus per prædicationem ſuam, & Apoſtolorum conuertit ad fidem, & ad opera Abrahæ, & aliorum antiquorum: ideo reſtituit illis nomen patrum, & illis nomen filiorum. Et accipitur reſtituere propriè, quia utrique perdiderant nomen, ſcilicet, antiqui tanquam uiolenter ſpoliati nomine paternitatis per iniquitatem iſtorum, & iſti tanquam ſponte abrenunciantes filiationem recedendo ab imitatione patrum. Iſte modus loquendi eſt in ſcriptura, vt Malach. 4. ſcilicet. Ego mittam uobis Eliam, & conuertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum. Corda filiorum conuertuntur ad pa-

K tres, quando redeunt ad imitandum eos quos deſierant imitari: & corda patrum conuertuntur ad filios, quando patres dignantur habere in filios propter nouam aſſimilationem eos, quos prius habere dedignabantur in filios propter diſſimilitudinem. Et exponunt iſtam literam Nicolaus, & alius expoſitorum prologorum ſic, ſcilicet, vt reſtitueret patribus, ſcilicet, antiquis nomen patris, ſcilicet, quod perdiderant filio, ideſt, ad honorẽ filij, ſcilicet, quia magnus honor eſt Chriſto, ꝙ reſtituatur iſtud nomen paternitatis antiquis, & reſtitueret in filijs nomen filij, ideſt, filiorũ patri, ideſt, ad honorẽ patris. Sed iſta expoſitio non videtur multũ ſtare. Primò qa apparet aliqualiter diſtorta

ad li-

ad literam, cum iſti datiui.i.filio, & patri non videãtur
ſignare talem modum acquiſitionis, qualem iſti dant.
Secundò, quia tunc non diceretur hic, ꝙ Chriſtus re-
ſtituit nomen patris patribus filio, idest, ad honorem
filij, ſed diceretur ſibi.i.ad honorem ſui ipſius, quia ip-
ſe erat filius. Tertiò, quia ſit hic differentia inter hono
rem patris, & filij, ſcilicet, quòd in vno iſtorũ erat ho-
nor patri, & in alio honor filio, & tamen honor patris,
filij, & Spiritus ſancti vnus eſt, cùm ſit vnus Deus. Et
ob hoc ſæpe eccleſia dicit in Hymnis: Tribus honor
vnus, idest, indiuiſus. Quartò, quia dato ꝙ vellemus di-
ſtinguere inter honorem patris, & filij per quandam
appropriationem, non ſtat, quia tunc eſſet honor pa-
tris in reſtituendo antiquis nomen patris, & eſſet ho-
nor filio in reſtituendo filijs nomen filiationis. Et ta-
men iſti exponunt per contrarium, ſcilicet, quòd reſti-
tuendo patribus nomen patris ſit honor filio, & reſti-
tuendo filijs nomen filiorum ſit honor patri. Quintò
quia dato, quòd perſonis diuinis competerent diuerſi
honores, tamen hic non poterat eſſe niſi vnicus, quia
ex vnico actu vnicus inſurgit honor, & tamen cùm
pater, & filius ſint correlatiua, vt dictum eſt, ſic ambo
eodem actu ſimul reſtituuntur: vnde, qui reſtituit pa-
tribus nomen patrum, reſtituit filiis nomen filiorum.
Non ergo potuerunt hic eſſe diuerſi honores. Expo-
nenda eſt ergo aliter litera, ſcilicet, Chriſtus reſtituit
filio, idest, filijs nomen patris, idest, quod poſſent dice-
re ſe habere patrem, quod prius non poterant in patri-
bus.i.quantum ad patres ipſorum, ſcilicet, Abraham,
& alios reſtituit patri.i.patribus nomen filij, idest, ꝙ ha
berent filios, in filiis, idest quantum ad filios.i.ꝙ ante
hoc non poterant vocare filios eos, qui prius fuerant
filij ſui, & nunc incipiebant poſſe illos ſic vocare. Et
ponitur ſingulare pro plurali.i.filio, idest, filijs patri, id-
eſt, patribus, quod ſæpe fit in ſcriptura. Si tamen veli-
mus, ꝙ maneat propriè in ſingulari, adhuc erit eadem
ſententia.i.reſtituit filio, idest cuilibet filiorum, & re-
ſtituit patri.i.cuilibet patrum. *Sine principio, ſine fine.* Re-
fertur ad Chriſtum.i.Chriſtus exiſtens, ſine principio,
& ſine fine fecit omnia. Hoc dicitur ad ſignificãdum
eum eſſe verũ Deum, qui nec habet principium, nec
finem, quia Deus nec cœpit eſſe aliquando, nec aliqñ
eſſe deſinet. Et hoc dicitur contra illos, qui putabant
Chriſtum eſſe purum hominem, quia iſti dicebant eũ
habuiſſe principium, immo ꝙ non fuerit ante Mariã.
Dicitur Deus ſine principio, & ſine fine, & tamen ip-
ſe eſt principiũ, & finis: ſic dicitur Apoc. 1. i. Ego ſum
Alpha, & Omega, principium, & finis: ſiue primus, &
nouiſſimus. Sic etiam dixit Chriſtus Io. 8. i. Ego ſum
principium, qui loquor vobis. *Oſtendens vnum ſe cum
patre eſſe.* Ideſt Chriſtus oſtendit ſe vnum, idest, vnam
ſubſtantiam eſſe cum patre, quia Chriſtus per opera
ſua oſtendit ſe eſſe Deum, vt ipſe inducit Ioannis, 5. &
quia non ſunt plures Dij, cùm ſit impoſſibile eſſe plu-
res Deos, neceſſe eſt, ꝙ aut pater, & filius ſint vnus
Deus, ergo ſunt vnus Deus. Iſtud oſtendit Chriſtus di
cens: Ego & pater vnum ſumus, & ego in patre, & pa-
ter in me eſt. Io. 14. quia vnus eſt, idest, quia Chriſtus
eſt verè vnus Deus cum patre oſtendit ſe vnum Deũ.
Nam ſi non fuiſſet verè unus Deus cum illo, non po-
tuiſſet hoc oſtendere, quia oſtenſio fieri debebat per
opera miraculorum, & tamen miracula non poſſunt
fieri in teſtimonium falſitatis, cùm miracula non poſ-
ſint fieri niſi à Deo: Deus tamen nunquam mentitur,
ipſe tamen mentiretur ſi faceret miracula, vt aliquis
probaret per illa falſa, quæ diceret. Hoc patet Deute-
ronomij. 18. Quia iſtud ſignum dedit ibi Deus ad co-
gnoſcendum veros prophetas, & falſos, ſcilicet, ſi pro-
pheta prænunciaret aliquid, & non eueniret, ſignum
erat, quòd Deus non erat locutus illi, ſed finxerat de

A corde ſuo. Si autem eueniret, erat ſignum, ꝙ Deus lo-
cutus fuerat ei. *In quo Euangelio.* Hic ponitur quartum
huius prologi, in quo oſtẽditur euangelii Matthæi vti-
litas. Et eſt utilitas cognitio, quę habetur de rebus per-
tinentibus ad fidem traditis in eo. Nam in quolibet li-
bro utilitas eſt cognitio, cum quilibet liber immedia-
tè ordinetur ad manifeſtationem quarundam verita-
tum ſiue illæ veritates poſtea ordinentur ad opus, ſi-
cut in moralibus, ſiue ſint propter ſe ipſas, ſicut in ſpe-
culatiuis. Ita in iſto libro Matthæi. Et quia hic agitur
de Chriſto, tanquam de ſubiecto quantum ad omnes
operationes, & paſſiones ſuas, & cętera accidentia cir-
ca ipſum, & omnia iſta fuerunt ad ſalutem noſtram,
quam Chriſtus ex magna charitate operatus eſt. Præ-
B cipuũ, quod cognoſcitur ex hoc libro eſt dilectio Dei
naſcentis in carne. Et dicitur. *In quo Euangelio.* Scilicet,
Matthæi. *Vtile eſt deſiderantibus Deum.* Scilicet, utile eſt
cognoſcere ea, quæ infra habentur. Et dicitur deſiderã
tibus cognoſcere Deũ. Quaſi dicat. Per ea, quæ ſcripta
ſunt à Matthæo, & alijs Euangeliſtis cognoſcimus
Deum. Nam licèt Deus naturaliter cognoſcatur, eſt
illa leuis cognitio, & multum vniuerſalis. Per fidem
autem magis determinatè cognoſcitur. Fides autem
ponitur præcipuè in euangelijs. Quia licèt in ueteri te-
ſtamento eſſet ſcriptum, quid de Chriſto credi debe-
ret, erat tamen ualde obſcurum. In euangelijs autem
clariſſimè traditur, ideo ibi propriè Deus cognoſcitur
ſic. *Prima, vel media, vel perfecta cognoſcere.* Ideſt utile
C eſt cognoſcere in hoc euangelio principium, mediũ,
& finem, per quæ ſignificatur totum euangeliũ, quia
ex eo toto colliguntur omnia, quæ ad Chriſtum per-
tinent. Quidam expoſitor prologorum expoſuit, ꝙ pri
ma ſunt ea, quæ fuerunt ante Chriſti prædicationem,
media ſunt à principio prædicationis vſque ad mortẽ,
perfecta ſunt a morte uſque ad aſcenſionem. Aliter
etiam exponit.i.quòd prima dicantur omnia ſcripta à
Matthæo in quantum pertinent ad ſenſum literalem,
qui primus eſt: media ſunt quæ pertinent ad ſenſum
allegoricum: perfecta ſunt, quæ pertinent ad ſenſum
tropologicum, ſiue moralẽ. Primus tamen ſenſus eſt
uerus, *vt & uocationẽ Apoſtoli.* i. utile eſt legere omnia,
ut intelligant uocationem Apoſtoli, & dilectionẽ Dei
D operantis in carne: quaſi dicat finis iſtius libri eſt oſtẽ-
dere redemptionem noſtram factam per Chriſtum, q̃
fecit ex maxima dilectione. Vnde & ſingula geſta eius
magnum amorem oſtendunt. Quod patet primò ex
ipſo Matthæo, qui ſcripſit euangelium. Nam erat pu-
blicanus, & inter peccatores. Deus autem ex magna
charitate illum uocare dignatus eſt, & fecit eum Apo-
ſtolum, & tradidit ei honorem Euãgeliſtæ. Ex quibus
ſatis oſtenditur, quòd omnia opera Chriſti erant ma-
gnę charitatis, cum in ipſo qui euangelium ſcripſit tã-
tum amorem oſtenderit. Et opus Euangeliſtæ poteſt
intelligi uno modo ꝙ legentes intelligant opus Euan
geliſtæ.i.officium ſuum, ſcilicet, ꝙ habebat antequam
uocaretur à Chriſto. Quaſi dicat. Erat publicanus ante
E hoc, & peccator, & quod de tali ſtatu, ſiue officio uo-
caretur à Chriſto fuit magna miſericordia, & dilectio.
Sic quæſierant Nautæ à Iona propheta, ſcilicet, quid
eſt opus tuum, & quæ terra tua?i. quod officiũ habes:
& de qua terra es? Ionæ primo. Aliter intelligitur, ſcili-
cet, quòd intelligant opus Euangeliſtæ.i.dignitatem,
uel honorem traditum Matthæo faciendo eũ Euan-
geliſtam, & Apoſtolum. Nam prima dignitas, & ma-
xima, quam Chriſtus conſtituit in eccleſia eſt Apo-
ſtolorum, ſecunda prophetarum, tertia Euangeli-
ſtarum ad Ephe. 4. Matthæus autem primam, & quar-
tam ſimul aſſecutus eſt. In quo apparet Dei dilectio:
qui ad tantum honorẽ ſublimauit Matthæum: quem
inter publicos peccatores inuenerat, & dilectionem

Dei

Dei in carne naſcentis, ideſt, cognoſcent dilectionem Chriſti, qui eſt Deus incarnatus. Et iſta incarnatio facta eſt ex magna dilectione. Nam propter nimiam charitatem, qua dilexit nos Deus, miſit filium ſuum aſſumpturus naturam noſtram, quia ſi quis conſideraret, inextimabile beneficium eſt, quod natura humana noſtra, quę eſt corruptibilis aſſumatur ad unitatem perſonæ à Deo uero: ita quod ſit iam uęrum dicere, ꝙ Deus eſt homo, & homo eſt Deus: unde nullus maior honor poterat fięri hominibus à Deo, licèt poſſet eis facere maiorem utilitatem. Nam utilius fuit homini liberari à morte æterna, quàm naturam humanam aſſumi à uerbo, quia ut ait Gregorius, nihil naſci profuit, niſi redimi profuiſſet. Honorabilius tamen fuit homini, quòd aſſumeretur natura ſua à Deo uero, quàm quòd redimeretur, & ſic iſta aſſumptio ex magna charitate fuit, & omnia alia opera Chriſti in carne fuerũt magnæ dilectionis. *Per vniuerſa legentes intelligant.* Scilicet, legentes euangelium Matthæi intelligant per uniuerſa, ideſt per ſingula opera Chriſti magnam dilectionem eius. Nam nullum opus Chriſti eſt, quod in ſeipſo conſideratum quantum ad circunſtantias, & motiuum ſuum non appareat eſſe magnæ dilectionis. *Atque id in eo, quo appræhenſi ſunt, & apprehendere expetunt, recognoſcant.* Ideſt, in iſto euangelio recognoſcant homines, quid eſt, in quo deſiderant eum appræhendere. Deus enim appręhendit nos in natura, quia aſſumpſit naturam noſtram. Et iſto modo loquitur Apoſtolus ad Hebr. 2. ſ. Nuſquam enim Angelos appręhendit, ſed ſemen Abrahæ appræhendit. i. nunquam aſſumpſit naturam Angelicam ad unitatem ſuppoſiti: ſed appræhendit ſemen Abrahæ. i. naturam humanam de ſtirpe Abrahæ. Nos autem deſideramus Deũ appræhendere per beatitudinem. Et hoc totum cognoſcitͬ in euangelio, quia ibi conſtat quomodo Deus aſſumpſit carnem, & natus eſt de Virgine, in quo nos appræhendit, infra primo. Et etiam conſtat de beatitudine uitæ æternæ, in qua boni appræhendent Deum clarè eũ uidentes, infra 25. Iſte modus loquendi Hier. accipitur de uerbis Apoſtoli, ad Phili. 3. cùm dicitur, Sequor autem ſi quomodo compræhendã in quo & compræhenſus ſum. Aliter poterat intelligi, ꝙ Deus appræhendit nos per cognitionem cùm clarè nos cognoſcat: nos autem deſideramus appræhendere eum, ſcilicet, vt clarè cognoſcamus, ſic patet 1. Cor. 13. ſ. Ex parte cognoſcimus, ex parte prophetamus. Et poſtea dicitur: Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc cognoſco ex parte: tunc autè cognoſcam, ſicut & cognitus ſum. Et iſtud, ꝙ nos appræhendamus Deum eo, in quo ſumus appræhenſi ab eo. Aliter poteſt intelligi de appræhẽſione per charitatem: nos debemus eum appræhendere per charitatem. Et iſta charitas, ſiue qua Deus dilexit nos, ſiue qua nos debemus diligere Deum, inuenitur in Matthæo, quia ibi habetur quid fecit Chriſtus pro nobis, in quo apparet magna charitas eius: & quid nos debemus facerę pro eo, ſcilicet, cuſtodire omnia mandata, quę dedit, quia qui diligit me ſermonem meum ſeruabit: dixit Chriſtus Ioannis. 14. Traditur etiã mo-

F dus dilectionis, quia Chriſtus dedit formam dilectionis Dei &. j. 22. Et iſte ſenſus conuenit magis verbis Apoſtoli. ſ. Sequor autem ſi quomodo compræhendam, in quo & compræhenſus ſum à Chriſto Ieſu. Et ſequitur, fratres ego non me arbitror compręhẽdiſſe. Ex quo apparet, quòd loquitur ibi de compræhẽſione per charitatem, & non per beatitudinem, quia magnificum eſt, quòd cùm homo uiuit, non compręhendit Deum per beatitudinem: ideo prima, & ultima expoſitio ſunt meliores, quàm ſecunda. *Nobis enim hoc in ſtudio argumenti fuit.* Hic enim ponit Hieronymus motiuum ſuum, quare fecit iſtum prologum. Et dicitur: Nobis enim hoc fuit in ſtudio argumenti. i. hoc ſtudium, uel hanc intentionẽ habuimus in faciendo hoc

G argumentum. ſ. intentionem, quæ infra exprimitur. Vocat Hier. iſtum prologum argumentum. Argumẽtum autem eſt quædam prælibatio breuis eorum, quę poſtea diffuſè in opere continentur. Et quia in iſto ꝓlogo Hiero. declarauit in generali ea, quæ tractantur in Matthæo, & intentionem illius de ſcribendo, dicitur conuenienter iſtę prologus argumentum. *Et fidem factæ rei tradere.* Scilicet, in hoc prologo intendebamuſ facere fidem de re facta. i. declarare quid Matthęus fecit in libro ſuo, & quod intenderit, quia hoc totũ erat iam res facta. *Et operantis Dei intelligendam diligenter eſſe diſpoſitionem quærentibus non tacere.* Ideſt exprimere etiã intendimus in prologo non tacere. i. exprimere quærentibus eſſe intelligendam diligenter Dei diſpoſitio-

H nem. Quaſi dicat. Volumus ſignificare, quòd legẽtes in hoc libro Matthæi Dei diſpoſitionem. i. actus Dei, & omnia quæ diſponere dignatus eſt, debeant diligenter inquirere, ad hoc, quòd intelligant: quia ſi pigre, & negligenter inquirunt, nunquam intelligent. Et ob hoc Hier. tetigit aliqua miſtęria obſcura in hoc prologo, quæ pertinent ad Matthæum, & non aperit illa, vt relinquatur locus, & deſiderium legentibus ad ſollicitè legendum. Et ſic intentio Hier. faciendo iſtum prologum fuit ſolùm de duobus. ſ. ꝙ declararet quid eſt de quo tractabat Matthæus, & hoc eſt fidem factæ rei tradere, & monere nos, quòd diligenter, & ſollicitè legeremus ad intelligendum Dei diſpoſitionẽ in hoc libro. Nicolaus exponit hoc de intentione Hieronym.

I non in ſcribendo Euangelium Matthæi. Nam in hoc ipſe non intendebat facere fidem rei factæ ſcribendo euangelium Matthæi. Nã in hoc Hier. nõ tradebat fidẽ alicuius rei, ſed Matthæus, cùm Hiero. nihil adderet ſuper Matthæum. Item non fuit illa intentio eius transferendo: ſed ſolùm emendare libros latinos, & obedire Papæ Damaſo. Nam ſupra in prologo eius, qui incipit. Beatiſſimo Papæ Damaſo: oſtendit quòd ad præceptum Damaſi tranſtulit Euangelia de Græco, eo quòd apud latinos erant valde corrupta, & erat varietas exemplarium. Vnde non tranſtulit euangelia ad faciendum fidem de re facta, ſed ſolùm, vt manerent incorrupta, maxime quia applicatio literæ ad iſtũ ſenſum eſt valde diſtorta, quia accipit Nicolaus hoc

K argumentum pro rationę motiua Hieron. ad transferendum, & tamen argumentum non ſolet ſic accipi, ideo tenenda eſt ſuperior expoſitio.

ALPHONSI

ALPHONSI TOSTATI EPISCOPI ABVLENSIS

IN SANCTVM IESV CHRISTI Euangelium ſecundum Matthæum Commentaria.

LIBER generationis Ieſu Chriſti, filij Dauid, filij Abraham. Abraham genuit Iſaac. Iſaac autem genuit Iacob. Iacob autem genuit Iudam, & Fratres eius. Iudas autem genuit Phares, & Zaram de Thamar. Phares autem genuit Eſron. Eſron autem genuit Aram. Aram autem genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Naaſſon. Naaſſon autem genuit Salmon. Salmon autem genuit Booz de Raab. Booz autem genuit Obed ex Ruth. Obed autem genuit Ieſſe. Ieſſe autem genuit Dauid regem.

Cur Euãgelium Matthæi ante alia ponitur.

HIC incipit euangelium Matthæi, quod inter omnia primum ponitur, quia Mattheus ante alios Euãgeliſtas ſcripſit, vt ait Hier. præcedenti prologo, & in prologo, qui incipit: Plures fuiſſe. Et prima ſui diuiſione diuiditur in duo. Et primò Matthæus ſtabilit ſubſtãtiam huius libri, ſcilicet, Chriſtum Deum verum, & hominem, oſtendendo eum eſſe Deum, & hominem verũ.

Subſtãtiam huius libri.

Secundò determinat de redemptione noſtra facta per ipſum, infra circa medium quarti. c. ſ. *Cum audiſſet Ieſus, quòd Ioannes*. Prima in quatuor, ſecundùm quòd probat Matthę Chriſtum Deum verum, & verum hominem quadrupliciter. Primò teſtimonio Angelico, & prophetico. Secundò cœleſti illuſtratione, & regali veneratione. Tertiò ex prædicatione Ioannis, & teſtificatione Dei patris. Quartò Dæmonum tentatione, & Angelorum obſequio, & veneratione. Secunda incipit ſequenti. c. tertia, in tertio, quarta, in quarto. Prima in duas, quia primò oſtendit veritatem humanæ naturæ in Chriſto, eius Genealogiam deſcribendo. Secundò veritatem diuinæ naturæ, modum ſuæ conceptionis mirabilem oſtendendo ibi. *Chriſti autem generatio ſic erat*. Prima in tres, quia circa Chriſti Genealogiam præmittit Matthæus quandam prefationem. Secundò ponit genealogiæ deſcriptionem, ibi. *Abraham genuit*. Tertiò genealogiæ deſcriptæ recapitulationem, ibi. *Omnes ergo generationes*. Circa primum dicitur. *Liber generationis Ieſu Chriſti*. Iſtud eſt principium libri, & eſt quaſi titulus eius: quia per hoc declaratur de quo tractatur in libro, vel in parte eius, ſcilicet, de Chriſti generatione. Et ponuntur hic duo nomina eiuſdem perſonæ. Primum eſt Ieſus, & eſt nomẽ perſonale, quod Angelus nominauit, præcipiens Ioſeph, quòd ita vocaret puerum, cũ naſceretur, ſcilicet, quia ipſe ſaluum faceret populum ſuum à peccatis: cùm Ieſus interpretetur Saluator, vt patet infra in litera, & Luc. 2. Chriſtus non eſt nomen perſonæ, ſed dignitatis, quia ſignat regem, eo quod interpretatur unctus, reges tamen, & Sacerdotes erant, qui ungebantur in ueteri teſtamento, ut patet 1. Paralipom. 29. ubi dicitur, quòd unxerunt Salomonem in regem; & Sadoc in pontificem. Et competit iſtud nomen Ieſu, quia ipſe Rex erat, & ſedere deberet ſuper ſolium Dauid patris ſui. Iere. 23. Chriſtus etiam ſignat Meſſiam. Et pro

Duo nomina Saluatoris.

hoc

hoc communius accipitur in ſcriptura, vt patet Ioã. 1. ſcilicet. Inuenit Andreas fratrem ſuum Simonem, & dixit ei. Inuenimus Meſſiam, quod eſt interpretatum Chriſtus, & Ioan. 7. ſcilicet. Verè cognouerunt Principes, quia hic eſt Chriſtus, id eſt, Meſſias. Et iterũ, Chriſtus, cùm uenerit nemo ſcit unde ſit, id eſt, Meſſias. Et ſæpe eod. c. Licèt autem Ieſus eſſet Rex, non uocatur Chriſtus in quantum Rex, ſed in quantum Meſſias: quia hoc erat propriiſſimum ei, quia ipſe erat qui miſſus erat ad ſaluandum nos, filii Dauid, filii Abraham. Vocatur Chriſtus filius Dauid, & filius Abrahæ, ſcilicet, ſecundùm carnem, cuius generationem ſolũ deſcribit Matthæ. Nam generationem diuinam nullus tetigit niſi Ioan. Et ſecundùm hanc eſt filius Dei patris. Et iſtam differentiam ſeruat Apoſtolus ad Rom. primo dicens: Qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundùm carnem. Nam non dixit abſolutè, Chriſtus natus eſt, uel factus ex ſemine Dauid, ſed quòd ſolùm natus eſt ſecundùm carnem, quia præter iſtam generationem Chriſti de ſemine Dauid, ipſe erat perſona ab æterno manens cum patre. Et non incipit hic recta enumeratio generationis Chriſti, ſed ibi infra. *Abraham genuit Iſaac.* Sed quare ponuntur, dicetur infra in quadam quæſtione. *Abraham.* Hic ponitur ſecundum, in quo deſcribitur Chriſti genealogia. Et diuiditur in tria ſecundùm tres quaterdenas, quas Matthæ. in ea aſſignat. Prima incipit in Abraham, & terminatur in Dauid incluſiuè. Secunda incipit in Dauid excluſiuè, ſiue in Salomone filio eius, & terminatur in Iechonia filio Ioſiæ incluſiuè. Tertia incipit in alio Iechonia filio prædicti Iechoniæ, & terminatur in Chriſto incluſiuè, ſecunda ibi. *Dauid autem genuit.* Tertia ibi. *Et poſt tranſmigrationem Babylonis.* Circa primum dicitur. *Abraham genuit Iſaac.* Alios filios multos habuit Abraham, ſed alij non ponuntur hic, quia non deſcẽdit Chriſtus per lineam illorum. Genuit autem Abraham Iſaac de Sara, cùm eſſet nonaginta annorum ipſa, & Abrahã. c. an. Gen. 21. & ob hoc fuit conceptus ille aliqualiter ſupernaturalis, maximè, quia Saræ deſierant fieri muliebria, ſine quibus non eſt poſſibile fieri conceptum. *Iſaac autem genuit Iacob.* Etiam genuit Eſau: ſed ille non ponitur hic. Genuit autem ambos de Rebecca, & ſimul nati ſunt. Geneſ. 26. Erat autem Iſaac annorum quadraginta, quando accepit vxorem, eo. cap. *Iacob autem genuit Iudam, & fratres eius.* Non ponitur Iudas prior, quaſi prior fuerit in ordine naſcẽdi, quia primus filius Iacob fuit Ruben: quartus autẽ fuit Iudas, Gen. 29. Sed ponitur prior, quia ipſe ſolus pertinet ad generationem Chriſti. Dicitur, & fratres eius, ſcilicet, omnes filios Iacob: nam duodecim genuit, ſex de Lia, duos de Rachel, duos de Zelpha, duos de Bala. Gen. 29. & 30. Quare autem ponantur hic, infra dicetur. *Iudas autem genuit Phares, & Zaram de Thamar.* Thamar non fuit vxor Iudæ, ſed nurus ſua, quia vxor ſua fuit quædam, quæ vocabatur Sua: ex qua habuit tres filios, ſcilicet, Her, Onam, & Selam. Her, & Onam occiſi ſunt à Domino: Sela manſit: ſed nõ pertinet ad Chriſti progeniem. Poſtea cognouit Iudas ignoranter nurum ſuam, & genuit ex unico concubitu iſtos duos: Gen. 38. Et non pertinent ambo ad Chriſti progeniem, ſed Phares ſolus. *Phares autem genuit Eſron.* Ab iſtis omnibus filijs, & nepotibus Iudæ, qui ponuntur hic nominantur familiæ in tribu Iuda, ſcilicet, à Phares nominatur familia Phareſitarum. Zaram nominatur Zare aliquando, & nominatur ab eo familia Zareitarum. Ab Eſron filio Phares nominatur familia Eſronitarum Numeri. 26. Sciendum, quòd omnes iſti ab Abraham vſque Eſron incluſiuè nati ſunt in terra Chanaan antequam deſcenderet Iſrael in Aegyptum. Abraham natus fuerat in vrbe Chaldæorũ,

F & cùm eſſet ſeptuagintaquinque annorum, iubente Domino, venit in terra Chanaam. Gen. 12. & ibi natus eſt Iſaac filius eius, Geneſ. 21. Deinde Iacob cum omnibus, qui nominantur hic vſque ad Eſron incluſiuè, & cum filijs, & nepotibus filiorum ſuorum, qui ſimul erant ſexagintaſex deſcendit in Aegyptum, Geneſ. 46. *Eſron autem genuit Aram.* Iſte natus eſt in Aegypto, quia Eſron pater ſuus paruulus erat, quãdo deſcendit in Aegyptum, vt declaratum eſt Geneſ. 46. Et etiam mortuus eſt ibi iſte Eſron, & Aram filius eius. *Aram genuit Aminadab.* Iſte Aminadab natus eſt in Aegypto, etiam videtur, quòd ibi mortuus eſt. Nã manſerunt Hebræi in Aegypto annis quaſi ducentis, & quindecim: vt declaratum eſt Gen. 16. & Exo. 1. &

G 12. Nico. autem vult, quòd Aminadab exierit de Aegypto, & mortu' fuerit in deſerto, & ibi fuit princeps in tribu ſua, & poſt illum fuit Naaſſon filius eius. Et hoc inducit, quia Canticorum. 6. dicitur. Anima mea conturbauit me: propter quadrigas Aminadab. Et dicit, quòd intelligitur, ſcilicet, quod in exitu Iſraelitarũ de Aegypto Dominus aperuit mare rubrum, & ſiccauit fundum, & ſteterunt aquæ ex vtraque parte, quaſi muri: Exo. 14. Iudæi autem timebant intrare, & tunc Aminadab Princeps tribus Iudæ intrauit primus poſt Moyſen cum tribu ſua. Et ex hoc tribus Iuda, vt ipſe vult, meruit dignitatem regni. Et ſic dicitur, anima mea conturbauit me, propter quadrigas Aminadab, ſcilicet, quia Iſraelitæ videntes Aminadab præcedẽtem cum quadrigis ſuis admirati ſunt propter eius

Opinio Nico. de Lyra de Aminadab.

H audaciam, & ſecuti ſunt eum. Dicendum quòd in hoc non poteſt omnino patere veritas: veriſimilius tamen videtur, quòd Aminadab mortuus fuerit in Aegypto, quàm quod exierit inde. Primò quia motiuum Nicolai ad ponendum eum exiuiſſe de Aegypto ſolùm fuit ex auctoritate prædicta. Illa tamen non ſatis probat hoc: immo non conuenit, de quo videbitur Can. 6. Secundò apparet ex longitudine temporis, quo fuerunt Iſraelitæ in Aegypto, ſcilicet, annis ducentis, & quindecim, vt dictum eſt, in quibus veriſimilius videtur, quòd pater ſuus Aram, & ipſe mortui fuerint, quã quòd ſuperuixerint: cùm auus ſuus Eſron natus fuerit ante introitum in Aegyptum, vt ſupra dictum eſt. Ter-

Reſponſio auct. prima.

I tiò, quia ſi Aminadab exiuiſſet de Aegypto, ipſe fuiſſet princeps tribus Iudæ, & non filius ſuus, quia ipſi non principabantur niſi patribus mortuis, & tamẽ in principio ſecundi anni ab exitu de Aegypto, quando numeratus eſt populus, poſitus eſt Naaſſon filius Aminadab princeps tribus Iudæ: Numeri. 1. Ergo non viuebat tunc Aminadab. Eſt dicendum, quòd iſtud eſt veriſimilius, quàm oppoſitum & tamen erat poſſibile, quod Aminadab exiret de Aegypto, & moreretur in deſerto primo anno exitus de Aegypto. Et ſic non fierit princeps ipſe, quãdo populus numeratus eſt, ſed filius eius Naaſſon. Non poteſt dici, quòd Aminadab vixerit poſt exitum de Aegypto ultra annum, quia in principio anni uigeſimi primi ab exitu de Aegypto, ſcilicet, prima die menſis ſecundi, numeratus eſt po-

K pulus, & erat tunc princeps Naaſſon. Numeri. 1. Iſraelitæ autem exierant de Aegypto in principio anni die quintadecima menſis Exod. 12. & Numeri. 33. *Aminadab genuit Naaſſon.* Ille Naaſſon natus eſt in Aegypto, cùm anno ſecundo ab exitu de Aegypto eſſet ipſe princeps de tribu Iuda: Numeri. 1. Mortuus eſt autem ille Naaſſon in deſerto, quia de omnibus, q exierunt de Aegypto, & numerati ſunt in deſerto à uiginti annis & ſupra, non intrauit in terram promiſſionis niſi Ioſue, & Caleb Numeri. 14. *Naaſſon genuit Salmon.* Ille Salmon genitus eſt in deſerto, licèt potuit eſſe, q generaretur in Aegypto, & tamen tunc exiret paruus de Aegypto, ſcilicet, minor anno 15. quia aliàs moro-

retur

retur in deſerto, quia eſſet de numeratis: cùm numerentur omnes, qui eſſent ſupra vigeſimum annum Numeri.1. Iſte tamen Salmon introiuit in terram promiſſionis. Nam accepit in vxorem Raab Ierichontinam, vt patet ex litera, & ipſe fuit princeps in tribu Iuda mortuo patre ſuo Naaſſon. *Salmon genuit Booz de Raab.* Iſta Raab fuit meretrix Ierichontina: quæ abſcondit exploratores Iudæorum. Ioſue ſecundo. Et ob hoc quando capta eſt Iericho, ipſa ſola cum omnibus, qui erant in domo ſua, mortem euaſit. Et aſſumpta eſt in vxorem à Salmon principe tribus Iudæ, vt colligitur Ioſue. 6. *Booz autem genuit Obeed ex Ruth.* Iſte eſt Booz vir honorabilis, de quo fit mentio in libro Ruth, qui accepit in vxorem Ruth Moabitidem, quæ fuerat vxor Mahalon cognati ſui: vt patet Ruth. 3. & 4. *Obeed autem genuit Ieſſe.* Iſte eſt Binomius, quia aliquando vocatur Ieſſe, aliquando Iſai. Nam communiter in libris Regum, & in toto veteri teſtamento vocatur Iſai: vt patet primo Regum. 18. & 20. & nunquam vocatur Ieſſe niſi in vno loco veteris teſtamenti, ſcilicet, Iſai. 11. cùm dicitur. Egredietur virga de radice Ieſſe. Et hic etiam vocatur Ieſſe. Sed idem nomen videtur eſſe Ieſſe, & Iſai. ſed eſt pauca mutatio in literis, quæ ſæpe ſolet fieri in veteri teſtamento, ſicut patet ſupra in litera de Zaram, qui aliquando uocatur Zaram, & aliquando Zare. Nam Gen. 34. & hic in litera uocatur Zaram, & Numeri. 26. & Ioſue. 7. vocatur Zare. Habet iſte pater Dauid aliud nomen. Nam vocatur Naas, & tamen iſtud nomen non repetitur, niſi in unico loco Sacræ ſcripturæ. ſ. 2. Reg. 17. *Ieſſe autem genuit Dauid regem.* Alios genuit Ieſſe, ſcilicet, octo filios, primo Paralip. 3. & 2. Reg. 16. & tamen ponitur hic ſolus Dauid, quia ab alijs non deſcendit Chriſtus.

Quare Matthæus appellauerit iſtum librum generationis, & non alio vocabulo. Quæſt. 1.

QVAERITVR, quare Matth. uocauit iſtum librum generationis Ieſu Chriſti, quia non eſt præcipuè de Chriſti generatione, cùm parum de ea tractetur: & totus liber pertineat ad geſta Chriſti. Reſpondet Nico. quòd Matthæ. ſcripſit Hebraicè: modus autem Hebræorum eſt denominare libros ab eo, de quo tractatur in principio, ſicut liber Geneſis, ideſt uocatur Gen. à generatione, quia in principio eius tractatur de creatione rerum: ſic Matthæus, quia incipit euangelium a Chriſti generatione, nominat ipſum librum generationis. Dicendum, quòd hoc non ſtat, primò quia Nico. præſupponit falſum, quia modus Hebræorum non eſt nominare libros ab eo, de quo tractatur in principio, ſed nominant libros tripliciter, ſcilicet, aliquando à primo uerbo ſiue dictione libri, ſecundò à materia, tertiò ab auctore. De primo patet in omnibus quinque libris Moyſi, quia primus eorum, ſcilicet, Gen. uocatur Bereſith, ideſt, in principio, quia ſic incipit: ſecundus, ſcilicet, Exodus uocatur Velleſemoth, ideſt. Hæc ſunt nomina, quia ſic liber incipit: tertius, ideſt, Leuiticus uocatur Vaiecra, ideſt, uocauit, quia ſic incipit: quartus, ideſt, liber numerorum uacatur Vaiedabber, ideſt, locutus eſt, quia ſic incipit: quintus, ideſt, Deuteronomium, uocatur Elehaddeberim, ideſt, hæc ſunt uerba, quia ſic incipit. Hæc omnia ponit Hieronymus in prologo Galeato ſuper libros Regum, qui incipit: Viginti duas literas. De ſecundo, ſcilicet, quando nominant à materia non nominant ab aliqua ſpeciali materia, quæ tractetur in aliqua parte libri, ſed à materia totius libri. Sic uocant libros Regum, in quibus totaliter agitur de regibus. Sic etiam librum Paralipom. uocant uerba dierum, quia in toto illo de hoc agitur, ut declarauimus ſupra in prologo Paralipom. ſic uocant Parabolas, & Cantica Canti. Sic lib. Ioſue: liber Iudicum lib. Ruth: liber Thobiæ, quia iſti non ſunt auctores, ſed materia librorum. De tertio patet, ut in libris omniũ prophetarum, qui ab ipſis nominantur: & in quibuſdam alijs. Sic in nouo teſtamento libros euangeliorũ ab auctoribus nominauimus. Secundò, non ſtat dictũ Nicolai: quia non eſt uerum, quòd Iudæi nominent librum Gen. lib. de generatione, quia hoc apud græcos eſt, qui uocant eum Geneſ. i. naturam quia de natura condita agit. Iudæi autem uocant illum Bereſith, ut ait Hieronym. in prologo Galeato: & tamen Bereſith non eſt nomen materiæ, ſed ſignificat in principio, quia ſic liber incipit. Tertiò, quia etiam ſi omnia iſta eſſent uera, iſtud non eſſet ad propoſitum, quia nomen libri non eſt pars libri, & tamen hic, cùm dicitur, liber generationis, pars libri eſt, quia eſt principium eius: ideo non eſt iſtud nomen libri, ſed eſt pars ſcripturæ. Quod autem nos vocaremus librum Matthæi librum generationis, quia ſic incepit ſcribere Matthæ. eſſet ad propoſitum Nicolai, & tamen nunc non eſt nomen libri, quia nos non vocamus ſic librum iſtum, nec aliquis: ſed ſolùm quærimus quare ſic incepit Matthæus, ideo non eſt ad propoſitum. Dicendum ergo aliter, quòd iſtud nomen generatio in ſcriptura accipitur multipliciter, aliquando pro fructu, ſicut fructus arboris vocantur generationes eius: ſic dicitur Ecc. 34. à generationibus meis adimplemini, ideſt, comedite ſufficienter de fructibus meis. Sic accipitur Matth. 26. ſcilicet. Non bibam à modo de hoc genimine vitis Matt. 26. & Marci. 14. & tamen Luc. 22. dicitur non bibam de generatione vitis, ideſt, de fructu vitis. Aliquando accipitur generatio pro geſtis hominũ. Et ſic enarrare totam vitam hominis eſt enarrare generationem. Sic accipitur Gen. 33. in fine cum dicitur: Habitauit Iacob in terra Chanaan. Et hæ ſunt generationes eius. Et tamen poſt hoc in toto libro Gen. nihil agitur de generatione Iacob: ſed ſolùm de geſtis eius, & filiorũ ſuorum. Etiam ante hoc immediatè nihil agitur de generatione Iacob, ſed ſolùm de generatione Eſau. Etiã ſi acciperetur generatio propriè, nõ diceretur, hæ ſunt generationes eius, ſed hæc eſt generatio. i. progenies, quæ vnica eſt ab vno homine, licèt multos filios habeat: ſed accipiuntur generationes, ideſt actus. Alio modo generatio vocatur ipſa progenies, vel id, per quod res exit de non eſſe, ad eſſe. Ita põt hic accipi generatio ſecundo modo, ſcilicet, pro actibus. Et eſt ſenſus, quòd iſte eſt liber generationis Ieſu Chriſti. i. liber de actib9 eius: & tunc bene conuenit, quia totus iſte liber eſt de actibus, & paſſionibus Chriſti. Aliter poteſt dici, quòd accipitur generatio propriè. i. progenies, & tunc poteſt dupliciter intelligi: vno modo, quod iſte liber totus vocetur liber generationis propter iſtam partem eius primam, in qua agitur de Chriſti generatione. Alio modo, quòd non vocetur totus liber generationis, nec Matth. voluerit imponere aliquod nomen iſti libro, ſed ſolùm vocatur liber generationis Chriſti medietas iſtius cap. i. in qua ponitur progenies tota: & iſta eſt veritas tenenda. Simile patet Gen. 5. cùm dicitur. In principio. Hic eſt liber generationis Adam: & non intelligitur niſi pro ipſo, quinto cap. in quo ponitur tota progenies Adæ uſque ad diluuium. Nam in ſequentibus non continuatur de illa progenie: nec ante hoc agebatur de illa. Nec etiam ipſe liber Gen. vocatur ab aliquo liber generationis Adę: ſed ſolùm ipſum modicum, in quo ponuntur illæ generationes, ſcilicet in quinto cap. Ita hic non uocatur totus iſte liber generationis, ſed ſolùm iſtud paucum, quod eſt in principio. Et dato, quod Chriſti genealogia fuiſſet poſita in medio Matthæi: adhuc ibi diceretur liber generationis

Marginal letters: A, B, C, D, E

Lyranus reijcitur.

Libri ſacræ script. à tribus nominantur.

Generatio multipliciter accipitur.

tionis Ieſu Chriſti: & ibi manifeſtum eſſet, quòd non nominaretur totus liber, ſed ſolùm illud paucum libri in quo deſcriberentur progenies: ſicut dictum eſt de libro generationis Adæ. Et etiã ſi iſta generatio Chriſti eſſet minor, id eſt adhuc eſſent pauciores perſonæ: illa pauca deſcriptio vocaretur liber generationis: quia in Hebræo quælibet ſcriptura, quantuncunque parua vocatur liber: ſicut inſtrumentum factum de traditione poſſeſſionis illius vocatur liber poſſeſſionis, Ierem. 32. ſcilicet. Et accepi librum poſſeſſionis ſignatum ſtipulationes, & rata, & ſigna forinſecus: & dedi librũ poſſeſſionis Baruch in oculis teſtium, qui ſcripti erant in libro emptionis. Et erant duo libri iſti. Nam dicitur ſume libros iſtos, & pone eos in vaſe fictili. Ita ergo quantuncunque eſſet parua Chriſti generatio, vocaretur liber: & tamen hic toti lib. Matt. non poſuit aliquod nomen, nec nos poſuimus, niſi vocamus eum Mat. ſicut ſcriptorem ſuum, ſicut vocamus Iſaiam lib. Iſaiæ, & ſic de libris aliorum prophetarum nominatus à ſuis auctoribus.

Quare Matthæus incæpit Euangelium ſuum à Chriſti generatione. Quæſt. II.

QVAERITVR, quare Matthæus incœpit euangelium ſuum à Chriſti generatione. Dicendum, quòd factum eſt primò, quia iſte erat ordo rectus. Nam Matthæus intendebat enarrare omnia geſta Chriſti neceſſaria ad fidem, & ad ſalutem noſtram. Et inter iſta primum eſt generatio. Sed aliquis dicet, quòd debuiſſet Matthæ. incipere à generatione Chriſti æterna: quia illa erat prior, & per quam Chriſtus habet eſſe ſimpliciter, ſicut incœpit beatus Ioan. Dicendum, quòd Matthæus ſcribere voluit de Chriſto, inquantum erat ſimul Deus & homo, & non de Deitate per ſe. Scribere autem generationem æternam ſolùm pertinet ad Deitatem, non conſiderata humanitate. De omnibus autem, quæ pertinebant ad Chriſtum, vt erat Deus & homo, vel poſtquam erat Deus & homo, voluit ſcribere Matth. Et iſtæ ſunt operationes miraculorum, & paſſiones in carne, quia miracula non poſſet facere niſi eſſet Deus. Primus autem, quòd Chriſto competit, vt Deo & homini ſimul fuit naſci, vel gigni: quia per hoc Deus cœpit eſſe homo, ideo generationem Chriſti Matthæus primò ſcripſit, ſcilicet, ſecundùm carnem. Si quæratur quare Matth. non ſcripſit generationem æternã Chriſti: erit quærere, quare omnes Euangeliſtæ non dixerunt omnino eadem. Et dicendum eſt, quòd ſicut Euangeliſtæ à ſolo Deo accipiebãt poteſtatem ſcribendi, & ipſo ſolo inſtigante ſcribebant: ita ipſe dictabat eis quidquid ſcribere deberẽt, vt probatum eſt ſupra in prologo Hieronym. qui incipit: Plures fuiſſe, & ſupra in prologo noſtro in quibuſdam quæſtionibus. Alia cauſa poteſt accipi ex parte ipſorum Euangeliſtarum, quia ipſi à principio ſcribebant euangelium aliquibus perſonis, & ex certis motiuis, & tunc ſecũdùm exigentiam motiuorum, & eorum, quibus ſcribebant erat conditio ſcripturæ. Sic fuit de Matthæo, qui ſcripſit euãgelium propter quoſdam Iudæos, quibus prædicauerat, qui ad Chriſtum conuerſi adhuc præcepta euangelica non ſeruabãt, ſed ſolam legem Moyſi, ſicut prius, vt ait Hieronym. ſupra in prologo, qui incipit. Plures fuiſſe. Illis autem Iudæis neceſſarium erat ſcire præcepta Chriſti; cùm ſolum errarent, quia non obſeruabant illa. De cęteris autem geſtis Chriſti non erat tãta neceſſitas, quia cùm ſunt plurima dicta Chriſti, quæ non poſſunt ſcribi ſine geſtis, ſaltem conuenienter, eo quòd vnum dependet ex altero, ſicut apparet clarè cuilibet legenti Euangeliſtam, ſcripſit Mat-

F thæ. ſimul præcepta, & geſta Chriſti. Et ob hoc inter cęteros Matthæ. eſt, qui primus deſcribit præcepta Chriſti. Iſti Iudæi non dubitabant de fide: ideo nõ oportuit eis ſcribi de Deitate Chriſti. Nam, nec Marcus, nec Lucas, de eo curauerunt: immo, nec aliquod euangelium de hoc ſcriberetur, quia Ioan. non intendebat ſcribere niſi ex accidenti propter inſurgentes hæreticos, qui ſpecialiter negauerunt Chriſti Deitatem, dicentes eũ purum hominem, & non fuiſſe ante Mariam. Vnde Ioann. inſtantiſſimis precibus eccleſiarum ſcripſit euangelium de Deitate, vt ait Hieronym. in lib. de Illuſtri. 6. c. de Ioanne, & ſupra in prologo, qui incipit. Plures fuiſſe. Sed obiicies, cur Matth. non ſcripſit ea, quæ Lucas poſuit in principio, ſcilicet, de ſalutatione Vir-
G ginis, & alijs pertinentibus ad Chriſti conceptionem. Dicendum, vt ſupra quòd ſicut motiua erant diuerſa: ita, & ſcripturæ. Nam Marcus fuit omnium breuiſſimus, quia ſolum curauit de illis, quæ videbantur totaliter eſſe neceſſaria omiſſis alijs: etiam interdum non curando de ordine ipſorum; ſic ait Hieronym. ſupra in prologo, ſcilicet. Plures fuiſſe, dicens: Marcus iuxta fidem magis geſtorum narrauit, quàm ordinem. Ita de Matthæo. Nam viſum eſt ſibi pro illis, quibus ſcribebat ſufficere, quæ ſcripſit. Et ad motiuum ſuum non eſſe neceſſarium ſcribi illa, quæ Lucas præpoſuit, ideo omiſit illa, licèt conſtaret ei de veritate, ſicut Lucæ. De Luca dicendum, quòd intentio ſua fuit ordinare pleniſſimè hiſtoriam de geſtis Chriſti. Et quia ad
H plenitudinem ſimiliter competebat ſcribi de conceptione, & natiuitate Chriſti quędam ſignantia magnã Chriſti dignitatem, ſcripſit illa Luc. 1. & 2. Quod autem Lucas intenderet ſcribere completè geſta Chriſti, accidit, quia ipſe ſcripſit Theophilo uiro Illuſtri apud Antiochenos, qui pleniſsimè deſiderabat inſtrui de geſtis Chriſti. Item, quia Luc. 1. in proœmio eius dicitur: Multi conati ſunt ordinare narrationem rerũ, quæ in nobis completæ ſunt: quaſi dicat non habuerunt completè illas: ideo non potuerunt ſcribere de Chriſto, uel ſaltem nõ conuenienter ſcripſerunt. Ego autem plenè habens, illas ſcribere poſſum. Item quia dicitur ibi: viſum eſt mihi aſſequuto à principio omnia, diligenter ex ordine tibi ſcribere optimè Théophi-
I le. Et ſic innuit ſe omnia hæc plenè ſcire, & intendere ſingula plenè: etiam ex ordine ſcribere. Ideo propter hoc motiuum pertinuit ad Lucam latius, quàm ad omnes euangeliſtas tradere omnia, quæ ad Chriſtum pertinent, ut eſt ſimul Deus & homo. De Chriſti autem Deitate Lucas ſcribere non curauit, quia nullum dubium erat de hoc, ſicut diximus de Matthæo: nec ortum fuit vſque circa finem vitę Ioan. quia tunc ſurrexerunt Cherinthiani, & Hebionitę: ideo ipſe ſolus ſic de illa ſcripſit. Tertia, & principalis cauſa, quare Matthæ. incœpit à Chriſti genealogia, & illam diligenter ſcripſit, fuit: quia ipſe ſcribebat illud euangelium Iudęis, quibus Chriſtus dixerat ſe eſſe miſſum. Et quia in prophetis promiſſus erat Meſsias de ſemine Dauid, & quidam Iudęi putabant Chriſtum non eſſe de ſemine Dauid, & nolebant recipere eum tanquam Meſsiam:
K nam cùm eſſet nutritus in Nazaret Galileæ credebãt, quòd inde non poterat eſſe Meſsias: ſic patet cùm Iudæi inter ſe de Chriſto diſputarent quis ille eſſet. Io. 7. dicebant quidam hic eſt vere propheta: alij autem dicebant, hic eſt Chriſtus. i. Meſsias, & ſequitur ibi, ſcilicet. Quidam autem dicebant. Nunquid à Galilæa Chriſtus uenit? Nonne ſcriptura dicit, quia ex ſemine Dauid, & de Bethlehem caſtello, vbi erat Dauid venit Chriſtus. Diſſenſio itaque facta eſt in turba propter eum. Et cùm poſtea Nichodemus increparet Phariſæos propter Chriſtum, dixerunt ei. Nunquid & tu Galilæus es? Scrutare ſcripturas, & vide quia propheta

à Ga-

a Galilæa non ſurgit, ideſt, Meſſias non poteſt venire de Galilæa. Erat etiam iſtud dubium inter eos, qui volebant eſſe diſcipuli Chriſti Ioan. 1. ſcilicet, inuenit Philippus Nathanael, & dixit ei: Quem ſcripſit Moyſes in lege, & Prophetæ inuenimus Ieſum filium Ioſeph a Nazareth. Et dixit ei Nathanael: a Nazareth poteſt aliquid boni eſſe? ideſt, Nunquid Meſſias, qui eſt bonum expectatum: poteſt eſſe de Nazareth? Ob hoc Matthæus diligenter oſtendit Chriſtum deſcendere de ſemine Dauid: & de ſemine Abrahæ: & deſcribit totam lineam continuatam generationum ab Abraham, & Dauid vſque ad Chriſtum: ita vt nemo dubitare poſſet Chriſtum eſſe de ſemine Dauid. Et quia non ſolum de Dauid deſcenſurus erat, ſed et naſciturus in Bethlehem, vt Iudæi innuebant Ioan. 1. & 7. oſtendit Matthæus diligeter quomodo Chriſtus natus eſt in Bethlehem in diebus Herodis, & quomodo in Bethlehem a regibus adoratus eſt: introducens illud factum famoſiſſimum, ſ. cum Herodes quæſiuit vbi naſceretur Chriſtus, ideſt, Meſſias, Iudæi dixerunt in Bethlehem: inducentes auctoritatem Prophetæ ad hoc. Et ob hoc occiſi ſunt Infantes in Bethlehem, & finibus eius a bimatu, & infra iuſſu Herodis: ſequenti capitulo. Iſta autem non potuerunt negari, quia fuerunt famoſiſſima, vt patet ex ſeipſis. Ideo ſufficienter probat Matth. 2. ſcilicet, Chriſtum natum in Bethlehem. Quod tamen arguebatur, quòd Chriſtus erat de Galilæa, de qua non ſurgeret Meſſias; declarauit Matthæus ſatis diligenter, quomodo habitatio Chriſti in Galilæa fuit aliqualiter accidentalis, ſcilicet, quia cùm fugiſſet Ioſeph in Aegyptum cum puero, & Matre, & angelus dixiſſet ei, quod rediret in terram Iſrael rediit. Quòd tamen regnabat Archelaus filius Herodis in Iudæa, timuit ire illuc. Et mandato angeli venit in Galilæam, & habitauit in Nazareth. Et dicit Matth. non factum eſſe ſine miſterio: ſed dicit, quòd factum eſt, vt adimpleretur quod dictum eſt per Prophetas, quoniam Nazarenus vocabitur. & ſic Matthæus multum rationabiliter intrauit in Chriſti genealogiam, & illã diligenter poſuit.

Quare Matthæus poſuit in principio iſtius genealogia Abraham, & Dauid. Quæſt. II.

QVAERITVR, quare Matthæus poſuit in principio iſtius genealogiæ Abraham, & Dauid: cum non ſit iſta recta deſcriptio eius: quia deberet primò poni Abraham deinde Iſaac, & cęteri. Dicendum quòd genealogia Chriſti non incipit, cum dicitur: Liber generationis Ieſu Chriſti Filij Dauid, Filij Abraham: ſed ibi, vbi dicitur: Abraham genuit Iſaac. Ponuntur autem a principio hic Abraham, & Dauid: non tanquam partes ipſius genealogiæ continuatæ, vel incipientis: ſed tanquam quædam capita, vel fundamenta huius generationis: Et patet, quia non ponuntur iſti duo hic, ſicut ponuntur omnes alij infra, quia hic dicitur Filij Dauid, filij Abraham, infra autem in tota genealogia non dicitur aliquis filius alterius, nec Chriſtus filius alicuius: ſed dicitur, quòd talis genuit talem, & ſic continuatur. Prima ratio quare iſti duo potius ponuntur hic, quàm alij licèt multi alij ſint Patres Chriſti eſt, vt ait Hieron. in Prologo Matthæi, ſcilicet, quòd Matthæus aſſumpſit in generatione Chriſti principia, a duobus hominibus; vnus erat, qui prius circumciſus eſt, & in quo fuit principium credendi, ſcilicet, Abraham. Et propter iſtas duas excellentias poſitus fuit tanquam principium. Alius fuit, qui electus eſt ſecundùm cor Domini, ſcilicet, Dauid. Et ob hoc preponi debuit. De Abraham an fuerit principium credendi, & quomodo, &

A an alij ante ipſum crediderint, & quid crediderint, declaratum eſt in ipſo Prologo Matth. in quadam quæſtione. De Dauid, an ipſe fuerit primus electus in Regem, & quomodo eſt ſecundùm cor Domini, dicetur infra in quadam quæſtione. Secunda eſt, quia in Chriſti genealogia ſunt Patriarchæ, & Reges, qui ſunt viri honorabiliſſimi. Et ad oſtendẽdum iſtam dignitatem, ponuntur iſti duo, quorum vnus fuit primus, & maximus inter Patriarchas, ſcilicet, Abraham: & alius primus, & maximus inter Reges, ſcilicet, Dauid. Obijcietur, cur etiam non poſiti fuerunt hic, tanquam capita, aliq de Iudicibus, & aliqui de Prophetis, & aliqui de Sacerdotibus, quia temporibus omnium iſtorum continuata eſt Chriſti generatio, cum incipiat ab Abrahã,
B qui fuit ante omnes iſtos. De Iudicibus dicendum: quòd non ponitur aliquis hic tanquam caput pro eis, quia nemo de Iudicibus fuit de Chriſti genealogia. Nam Iudices non erant de eadem Tribu, ſed de diuerſis, ſ. aliquando de Iuda, aliquando de Manaſſe, aliquando de Nephtalim, aliquãdo de Gad, etiam ſic de cęteris, vt patet ex toto libro Iudicum: & illi, qui fuerunt de Tribu Iuda inter ipſos ſicut Othoniel primus Iudex, & Abeſam, qui fuit de Bethlehem, non pertinuerunt ad Chriſti genealogiam. De Prophetis dicendum, quòd Prophetæ non dicunt aliquem ſtatum, ſicut eſſe Sacerdotem, vel Leuitam, vel eſſe Patriarcham non ſpecialiter pertinent ad aliquam progeniem, ſed aliquando de vna, aliquando de alia, & aliquando Iudæi, ali-
C quando Gentiles, ideo non potuerunt ſpecialiter pertinere Prophetæ ad Chriſti progeniem, ſicut pertinuerunt Patriarchæ, & Reges. Verum eſt tamen, quod in Chriſti genealogia aliqui ſunt Prophetæ. Nã iſti duo, qui preponuntur, ſcilicet, Dauid & Abraham Prophetæ fuerunt. De Abraham patet, cùm dixit Deus ad Abimelech Regem, qui tenebat Saram vxorẽ Abrahæ, ſcilicet. Nunc redde vxorem viro ſuo: quia Propheta eſt, & orabit pro te, Geneſ. 20. De Dauid patet, quia non ſolùm erat Propheta, ſed etiam excellentiſſimus Prophetarum. Vnde vocabatur Propheta per excellentiam. Hoc verum eſt quantum ad cantica diuinæ laudis, quæ Deo inſpirante edebat: ſed non quantum ad reuelationes rerum contingentium occulta-
D rum, quia illæ non reuelabantur ei, ſed potius Deus reuelabat ei per alios Prophetas, ſcilicet, per Nathan, & Gad, & alios. De his duobus generibus Prophetarum, declaratum eſt 1. Reg. 10. & 20. & 1. Paralipo. 17. & 21. & 25. De Sacerdotibus dicendum, quòd ad genealogiam Chriſti non pertinuerunt niſi ex quadam naturali coniunctione. Nam Chriſtus erat verè de tribu Iuda, & non de tribu Leui, vt innuit Apoſtolus ad Hebræ. 7. quia tamen Sacerdotes accipiebant interdum vxores de tribu Iuda, & è contrario: potuit Chriſtus aliqualiter pertinere ad tribum Leui. Nam Mater erat cognata Eliſabeth, Luc. 1. & tamen Eliſabeth erat de filiabus Aaron, eod. ca. Dicendum tamen, quod licèt Chriſtus pertinuerit aliquo modo ad Sacerdotes: ta-
E men in iſta ſua genealogia nullus ponitur de Sacerdotibus, ſed ſoli qui erant de tribu Iuda. De Luca autẽ, qui aliter Chriſti generationem enarrat, an in ea poſuerit aliquos Sacerdotes, declarabitur Luc. 3. Tertia cauſa fuit, quia Matth. fecit hic, ſicut ſolet fieri in ſpeculatiuis, ſcilicet, quando quis intendit in parte alicuius libri, vel tractatus probare vnam concluſionem, vt magis intelligatur a legentibus quid ille intendat, præponit quæſtionem illam, licèt nondum ſit probata. Ita hic Matthæ. intendebat ex tota genealogia Chriſti quantumcumque illam diligenter deſcriberet ſolùm inducere iſtam quæſtionem, ſcilicet, quòd Ieſus erat filius Abrahæ, & Dauid: licèt quare hoc intenderet, dicetur infra. Vt ergo legentes intelligerent, quid

Quare in Chriſti genealogia nõ ſunt poſiti Iudices, Prophetæ, vel Sacerdotes.

Mat-

F Matthæus intenderet concludere,& an bene concluderet: poſuit quæſtionem,ſcilicet,quòd Chriſtus erat filius Abrahę,& Dauid:& ſic dixit, Liber generationis Ieſu Chriſti filij Dauid filij Abraham,ideſt. In iſto paruo libro generationis Ieſu Chriſti ſolùm intendo probare, quod Chriſtus ſit filius Dauid, & Abraham: & tunc incipit probationem deducendo totam Genealogiam, ſcilicet: Abraham genuit Iſaac &c. Quarta cauſa fuit,& præcipua, quia Matthæus intendebat ſatisfacere Iudæis oſtendendo Chriſtum eſſe Meſſiam. Ipſi autem dubitabãt de hoc propter prophetas ſuos, qui de Meſſia prædixerant,cuius filius eſſet: Ideo Matthæ. voluit oſtendere, quòd Ieſus erat filius omnium illorum,quorum Meſſias dicitur filius,vel de quorum
G ſtirpe dicitur deſcenſurus. Soli autem duo ſunt,quibus Meſſias promiſſus eſt, quod eſſet de ſemine eorum, ſcilicet, Abraham,& Dauid De Abraham patet Gen. 12, ſcilicet. In ſemine tuo benedicentur omnes gẽtes, ſcilicet,in Chriſto: & Apoſtolus declarat hoc ad Gala. 4. ſcilicet, Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones, & ſemini eius, Et ſequitur; Non dicit,& ſeminibus quaſi in multis,ſed quaſi in vno,& ſemini tuo qui eſt Chriſtus. De Dauid patet Iere. 23. Vbi dicitur, quòd regnaret germen Dauid,& quòd eſſet germen iuſtum. Et idem in multis locis. Ideo de iſtis duobus debuit oſtendere Matthæ. quòd Ieſus erat filius eorum: vt probaret ſufficienter ipſum eſſe Meſsiam: tollendo dubia Iudæorum. Et quòd hoc intenderit, patet,quia dixit,filij Da-
H uid, filij Abraham, ideſt, Meſsias vocatur in ſcriptura filius Dauid, & filius Abraham. Et iſta eſt vera cauſa, quam intendit Matthæus. Potuit tamen cum illa habere omnes, quæ dictæ ſunt: ſed iſta, aut fuit ſola, aut ſaltem præcipua. Sed tunc dicetur: quare Matthæus dixit,filij Dauid, filij Abraham? Nam cùm diceret: filij Dauid, ſatis conſtabat, quòd erat filius Abraham; cùm ipſe Dauid fuerit filius Abrahæ. Dicẽdum,quòd ſi poſuiſſet Abraham ante Dauid: ita vt diceretur: filij Abraham,filij Dauid,cõueniens erat, vel neceſſarium poni Dauid: quia poterat eſſe Meſsias filius Abraham, & quòd non eſſet filius Dauid: quia per multas lineas poterat deſcendere ab Abraham, & quòd non pertineret ad Dauid, quia tamen præpoſuit Dauid,nõ erat
I neceſſarium ſubſequi Abraham. Et ita dicendum, ꝙ non poſuit Matthæus tanquam neceſſarium,vt intelligeretur de eius ſemine venire Meſsiam, ſed quia Matth. volebat concordare iſtam genealogiam ſacræ ſcripturæ, & in illa dicitur de iſtis duobus, quòd Meſſias ſit filius eorum, vt dictum eſt: ideo Matthæ. voluit ponere vtrumq;: vt nihil maneret in ſcriptura, de quo poſſet fieri dubium circa Chriſti progeniem.

Quare in genealogia prius ponitur Dauid, quam Abraham, cum fuerit eo poſterior. Quæſt. IIII.

QVAERITVR, quare ponitur hìc Dauid ante Abraham, cùm Abraham prius fuerit. Dicendum, quòd propter multa. Primò, quia
K Dauid dignior fuit, quam Abraham ex conditione ſtatus, Nam Abraham fuit Patriarcha ſolùm: Dauid autem fuit rex. Et iſte eſt maximus ſtatus, qui illo tempore erat inter homines. Secundò, quia Dauid excellebat Abraham ex conditione prophetię. Nam licèt Abraham fuerit propheta, Gen. 2. excellentior fuit Dauid, cui reuelata ſunt multa miſteria, quæ ſcripſit in Pſalmis, Et vocatus eſt propheta per excellentiam. Et non ſolùm ipſe excedebat Abraham, ſed etiam omnes prophetæ temporis ſui excedebant Abraham: quia antiquis pauca miſteria Deus reuelauit, ſed ſecundùm tempora creuit illuminatio in prophetis,& ſemper Deus illis altiora reuelabat: ſicut colligi-
F tur Exo. 6. ſcilicet. Ego apparui Abraham, Iſaac, & Iacob in Deo omnipotenti: & nomen meum magnum Adonai non indicaui eis, ideſt. Solùm me indicaui eis tanquam Deum omnipotentem: ſed nõ indicaui nomen meum magnum, ideſt,non reuelaui eis aliquas perfectiones, & ſecreta de me, quæ importantur per nomen meum magnum. Et ſuper ipſum locum tenent omnes Doctores, tam Hebræi,quam Chriſtiani, quòd per ſucceſsionem temporum Deus ſemper maiora & altiora patribus reuelabat. Tertiò videtur Dauid excellere ipſum Abraham ex Dei acceptatione. Quia licèt non conſtet nobis omnino, an Deus magis dilexerit Dauid, quàm Abraham, vel è contrario: ex verbis tamen quæ Deus dixit, aliqualiter innuitur ma-
G giſ fuiſſe acceptum Deo Dauid, quàm Abraham. Quòd de Dauid Deus dixit: Quæſiuj virum ſecũ cor meum. 1. Regum. 13. qđ non dr̃ de Abrahã, nec de aliquo alio. Etiam ex beneficijs collatis innuitur: nam maiora contulit ipſi Dauid, quàm alicui Iudæorum: quia cùm eſſet paſtor ouium, Deus fecit eum Regem totius Iſrael: & ſuper gentes multas de gentilibus conſtituit eum: nam fecit ſibi Philiſthinos tributarios, & Ammonitas,& Moabitas,& Idumęos,& Syros. 2. Regum. 8. & 1. Paralipo. 18. Et dedit ei famam ſuper Reges ſibi contemporaneos. Nam dixit ei Deus: Feci tibi nomen, iuxta nomen magnorum,qui ſunt in terra. 2. Reg. 7. & 1. Paralipo. 17. Quartò,& præcipuè Dauid excellebat ipſum Abraham quantum ad Meſſiam.
H Nam pluries,& expreſſius facta eſt promiſſio ipſi Dauid de Meſſia,quam Habrahę. Nam de Abraham habetur ſolum Gene. 12. & 15. de Dauid autem habetur in multis locis, ſcilicet, Pſal. 131. De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam. Habetur etiam 2. Regũ 7. & 1. Paralip. 17. & 22. vbi litera aliquo modo intelligitur de Salomone, & aliquo modo de Chriſto: licèt plurimi de doctoribus noſtris ſolùm velint intelligere de Chriſto. Habetur etiam promiſſio iſta Iſa. 11. & Ierem. 23. & quod plus eſt, quià expreſſior erat promiſſio facta ipſi Dauid. Nam Ierem. 23. dicitur: Suſcitabo Dauid germen iuſtum,& regnabit Rex, & ſapiẽs erit. In diebus illis ſaluabitur Iuda, & Iſrael habitabit confidenter: & hoc eſt nomen,quod vocabunt eum, Do-
I minus iuſtus noſter. Quod omnes Iudæi exponunt de Meſſia. Nec poteſt negari, Iſa. 11. valde expreſſe habetur de Meſſia naſcituro de ſemine Dauid. Item Micheæ 5. dicitur: Et tu Bethlehem Ephrata paruula es in millibus Iuda: ex te enim egredietur Dux, qui ſit dominator in Iſrael, Et tamen dicendo,quòd Meſſias naſciturus eſſet de Bethlehem innuebatur, quòd naſceretur de ſemine Dauid: ad quem pertinebat illud Caſtrum. Et ita intelligebant Iudæi. Ideo maior erat Dauid in promiſſionibus de Meſſia,quam Abraham: ideo debuit pòni hic tanquam primus,& maior, cùm ſolùm ponantur hic ambo inquantum ſunt principia generationis Chriſti: per hoc, quòd facta eſt eis promiſſio de eo. Quinto fuit hoc,quia vt ſupra dictũ eſt, Matthæus ponit hic Chriſti genealogiam ad tollen-
K dum dubia Iudæorum, qui non credebant eum Meſſiam eſſe, qui putabant eum non eſſe de progenie illa, de qua promiſſus erat Meſſias naſciturus. Et quia Iudæi magis aſſerebant Chriſtum eſſe de ſtirpe Dauid ꝗ Abrahæ, & magis dubitabant de Chriſto, an eſſet de ſtirpe Dauid, quàm an eſſet de ſtirpe Abrahæ: Matthæus debuit principalius oſtendere Ieſum pertinere ad Dauid, & facere maiorem mentionem de Dauid, quàm de alio Patet hoc,quia quando Ieſus quæſiuit a Iudæis de Chriſto, ideſt, Meſſia, cuius filius ſit, dicunt ei, quod eſt filius Dauid, & non dixerunt, quod erat filius Abrahæ, infra 22. Item quando Chriſtus introiuit honorabiliter in Ieruſalẽ volens oſtendere ipſum eſſe

Meſſiam

Meſſiam populus laudabat eum, dicens: Oſanna filio Dauid: infra 21. Et in hoc dicebat eum eſſe Meſſiam: quia Meſſias à Deo, quòd ipſi expreſſerunt dicentes: Benedictus, qui venit in nomine Domini, idest, tu Benedicaris, qui veniſti ad nos miſſus à Deo. Item Iudæi nunquam inueniuntur dixiſſe Chriſtum, quòd non erat filius Agrahæ, & tamen dicebat, quòd non erat filius Dauid: & ob hoc, quòd non erat Meſſias: Io. 7. ſcilicet. Quidam dicebant nunquid à Galilea Chriſtus venit, idest, Meſſias? Nonnè ſcriptura dicit, quia ex ſemine Dauid: & de Bethlehem Caſtello, ubi erat Dauid, venit Chriſtus. Idem patet Io. 1. Matthæ. Ergo debuit præcipuè ponere Chriſtum filium Dauid, quàm Abrahe. Et iſtæ duæ vltimæ cauſæ ſunt, quas magis intendit Matthæus.

Quare potius B. Matthæ. genealogiam Chriſti incepit ab Abraham, quam ab aliquo alio. Quæſt. V.

QVAERITVR, quare Matthæus deſcribendo iſtam progeniem Chriſti incepit potius ab Abraham, quàm ab aliquo alio. Nam poterat incipere ab Adam, vel à Noè; vel vbicunque vellet. Dicendum, quòd cùm quilibet homo deſcenderet ab Adam, uel etiam à Noè ſiquis uelit deſcribere progeniem alicuius, ad diſtinguendum illam ab omnibus alijs progeniebus, oportet, quod incipiat eam, uel ab Adam, uel à Noè. Et ſi hoc non intendit, C poteſt incipere illam à quocunque loco uoluerit: ſiue à remotiſsimis, ſiue à coniunctis. Primum patet, quia de quolibet homine certum eſt, quòd uenit ab Adã. Ideo cùm ſimpliciter aliquis uult progeniem alicuius diſtinguere ab omnibus alijs progeniebus, quæ fuerunt in orbe, neceſſe eſt incipere ab Adam, uel reducere uſque ad Adam: ſicut fecit Lucas in Chriſti progenie Luc. 3. Quod tamen omnes, qui fuerunt ab Adam uſque ad Noè mortui ſunt prius, uel in diluuio perierunt præter Noe, & tres filios eius. Geneſ. 6. 27. nullus homo eſt de illis, de quibus dubitare poſſumus, qui non deſcendat à Noe: ideo quando deſcripſerimus alicuius progeniem incipiendo a Noe, uel reducendo in ipſum: ſufficienter diſtinguimus illam pro- D geniem ab omnibus. Secundum patet, quia ſi quis non incipit progeniem, quam uult deſcribere ab Adam, uel à Noe non diſtinguit eam ſufficienter ab omnibus aliis: ideo poteſt incipere à quocunque uoluerit, ſiue à propinquis illius, cuius progenies deſcribitur, ſiue à remotis, ſecundùm diuerſa motiua, quæ habere poteſt. Conſiderandum ergo, quòd ad incipiendum progeniem alicuius deſcribere, cùm quælibet continuetur uſque ad Noe: non eſt maior cauſa, quare incipiatur ab uno de illa progenie, quàm ab alio niſi ſecundùm quòd deſcribens progeniem intendit notificare, quòd aliquis homo uenit de tali, uel de tali progenie: & illum, de quo notificare intendit, ponit pro capite illius progeniei. Et quia Matthæus intende- E bat probare Ieſum eſſe filium Dauid, & filium Abrahæ propter cauſas ſupra poſitas, oportebat, quòd inciperet ſcribere genealogiam a Dauid, uel ab Abraham. Et patet hoc, quia propter iſtud Matthæus poſuit hic in principio Ieſum eſſe filium Dauid, & Abrahæ: ut ſciatur, quòd tota iſta deſcriptio genealogiæ non eſt niſi ad probandum, quòd Ieſus deſcendit de Dauid, uel Abraham: Ideo non debuit rationabiliter incipere iſta progenies deſcribi niſi a Dauid, uel Abraham. Sed obijcietur, quòd debuit Matthæus incipere ab Adam. Nam inter Lucam, & Matthæum differt, ſcilicet, quia Matthæus deducit Chriſtum ad nos, & Lucas deducit Chriſtum in Deum: Lucas tamen reduxit

A Chriſtum in Adam: ergo Matthæus debuit incipere ab Adam. Dicendum, quòd non tenet argumentum: quia non fuit eadem intentio Lucæ, & Matthæi: ideo non eodem modo ſcripſerunt. Nam ſicut apparet diuerſa motiua eorum fuiſſe, quia vnus induxit, & alius reduxit: ita etiam quantum ad principia, & fines genealogiæ fuerunt diuerſa motiua. Fuit duplex cauſa, quare Lucas reduxit vſque in Adam. Prima, quia ipſe intendebat per hoc ſignare reditum hominis in Deum. Et ad hoc oportuit, quòd reduceret vſque in Adam, qui immediatè reducitur in Deum: quia exiuit ab eo per creationem, ſic dicitur Luc. 3. in fine genealogiæ, ſcilicet, qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei. Secunda cauſa eſt, quia Lucæ motiuum ſcri-
B bendo euangelium fuit deſcribere plenè omnia, quæ pertinebant ad Chriſtum Deum, & hominẽ: vt probatum eſt ſupra, in quadam quæſtione, ideo ipſam Chriſti genealogiam voluit ponere ſimpliciter perfectam. Non ponitur tamen plenè aliqua proſapia, niſi cùm deſcribendo illam diſtinguitur per eam ab omnibus alijs progeniebus ille, cuius progenies deſcribitur. Et hoc non fit niſi illa progenies incipiat in Adam, vel ſaltem in Noe, vel reducatur ad illos: vt ſupra probatum eſt. Ideo Luc. debuit reducere Chriſtum vſque ad Adam: vel ſaltem vſque ad Noe: Matthæ. autem non intendebat hoc: ſed ſolùm declarare quomodo Ieſus erat de ſtirpe Dauid, vel de ſtirpe Abrahæ, vt ſatisfaceret dubijs Iudæorum, ſicut ſupra diximus: ideo nõ debuit incipere in Adam, vel Noe: ſed in Abraham, vel Dauid. Sed tunc dicetur, quòd ſufficiebat ꝙ Matthæ. deſcriberet iſtam progeniem inchoando à Dauid. Et hoc propter duo. Primò quia, vt ſupra declaratum eſt Iudæi nunquam faciebant dubium, an Chriſtus eſſet de ſemine Abrahæ, ſed dubitabant an eſſet de ſemine Dauid: ideo ad reſpondendum eis ſufficiebat incipere progeniem Dauid. Scđò, quia oſtendendo, quomodo Chriſtus erat filius Dauid, oſtenſum erat ſufficienter, ꝙ erat filius Abrahæ, cùm Dauid eſſet de ſtirpe Abrahæ. Dicendum ꝙ ſi Matthæus voluiſſet, bene ſufficeret, ꝙ inchoaretur genealogia à Dauid: & omitteretur tota prima quaterdena. Poteſt tamen eſſe narratio figuralis, cùm dicat Hiero. in prologo ſuper Matthæũ, ſcilicet, quòd per iſtas tres quaterdenas Matthæus intendebat ſignificare quædam miſteria, quæ ibi declarauimus. Si autem inciperet à Dauid, eſſent ſolũ duæ quaterdenæ: & non poſſet ſignificari idem miſterium. Secunda ratio eſt, quia Matthæ. intendebat per iſtam genealogiam concordare progeniem Ieſu Chriſti ſcripturæ de Meſſia: Scriptura tamen vocabat Meſſiam, filium Abrahæ, & filium Dauid, propter quod Matthæ. dixit hic in principio: Liber generationis Ieſu Chriſti, filij Dauid, filij Abraham. Vt ergo vtraque pars concluſionis probaretur, ſicut vtraque explicitè ponebatur, ita vtraque explicitè probanda fuit: quia ſi ad hoc aſpiceretur, etiam Matthæ. non dixiſſet in principio, filij Dauid, filij Abraham, cùm dicendo filij Dauid ſequebatur, quia eſſet filius Abraham: ſed poſuit vtrumque expreſsè, vt conſonaret ſcripturæ, ſicut ſupra dictum eſt. Ideo ab vtroque debuit probari deſcendere: ponendo explicitè quomodo deſcenderet ab Abraham. Ad primum dicendum, quòd Iudæi dubitabant de Dauid, & non de Abraham: quia cùm Chriſtus eſſet Iudæus, conſtabat eum deſcendere ab Abraham: niſi dicerent eum de gentilibus Samaritanis, ſicut ſemel dixerunt, ſcilicet, Samaritanus es, & demonium habes. Io. 8. De Dauid autem poterant rationabiliter dubitare, an ab illo deſcenderet Chriſtus, cùm eſſet illa quædam ſpecialis, uel particularis progenies. Matthæus autem non poſuit progeniem ſolùm ad tollendum dubia Iudæorũ, ſed

etiam ad oſtendendum, quomodo concordabat pro-
genies Ieſu Sacræ ſcripturæ. Ad ſecundum dicẽdum,
quòd verum eſt, & tamen non ſolùm Matthæus vo-
luit implicitè probare Chriſtum deſcendere ab Abra-
ham, ſed etiam exprimere omnes medias generatio-
nes propter cauſam ſupradictam. Si tamen Matthæ.
voluiſſet incipere progeniem Chriſti à Dauid, ſuffe-
ciſſet: & ſi voluiſſet illam incipere ab aliquo poſt Da-
uid non ſuffeciſſet. Ratio eſt, quia oportebat oſtende-
re Ieſum deſcendere de ſemine Dauid, vt crederetur
eſſe Meſſias, Incipiendo tamen ab alijs inferioribus,
non appareret quomodo deſcendebat de ſtirpe Da-
uid niſi de progeniebus aliorum conſtaret: ſi tamen
conſtaret ſuffeciſſet à quocumque inciperet: vtpotè
ſi inciperetur Chriſti generatio à Iechonia, quia cùm
conſtaret de illo, quod eſſet de ſtirpe Dauid, conſtaret
Chriſtum eſſe de ſtirpe Dauid. Et tamen hoc dato nõ
fuit conueniens, quòd aliquis in generatione Chriſti
poneretur caput niſi Abraham, vel Dauid propter
cauſas dictas.

Quare non fuit nominatus alius filius Abraham, quàm Iſaac, cùm plures alios habuit. Quæſt. VI.

QVAERITVR, cùm Abrahã habuerit mul-
tos filios, quare non fuit hic nominatus niſi
Iſaac. Nam habuit Iſmahelem de Agar, & ha-
buit multos de Cetura. Gen. 16. & 25. Di-
cendum, quod quando aliqua progenies deducitur
per aliquos, licèt quilibet illorũ habeat multos filios,
non pertinet ad illam progeniem niſi vnicus: quia vna
progenies non poteſt denuari niſi per vnam lineam,
Ita fuit in Abraham, à quo Chriſtus deſcendit. Qui li-
cèt habuerit multos filios non potuit tamen Chri-
ſtus deſcendere, niſi per vnicum illorum, & iſte fuit
Iſaac. Ideo non debuit poni Iſmahel, nec filij Ceturæ,
Nam Deus dixerat Abrahæ, quòd Iſmahel, & cæteri
filij non pertinebant ad ſemen eius: ſed ſolum Iſaac.
Geneſ. 21. ſcilicet, in Iſaac vocabitur tibi ſemen. Ita fuit
de Iſaac, qui habuit duos filios, ſcilicet, Iacob, & Eſau:
& non ponitur hic Eſau, quia non pertinet ad iſtam
progeniem, nec Chriſtus voluit deſcendere ex illo: ſed
potius dixit: Iacob dilexi; Eſau odio habui. Malachiæ
primo. Obijcietur, quod aliquando ponuntur hic filij
aliquorum, qui non pertinent ad illam progeniem: ſi-
cut dicitur, Iudas genuit Phares, & Zaram: ſed Zaram
non eſt de Chriſti progenie. Item dicitur Iacob ge-
nuit Iudam, & fratres eius, & tamen ſolus Iudas perti-
net ad Chriſti progeniem. Dicitur etiam, quòd Ioſias
genuit Iechoniam, & fratres eius, & tamen ſolus Ie-
chonias ad Chriſti progeniem pertinet, Dicendum, ꝙ
illi, qui non pertinent ad progeniem aliquam ſuper-
fluè ponerentur in ea, & inſuper facerent quandam
confuſionem, De iſtis tamen allegatis dicendum, ꝙ
fuerunt cauſæ ſpeciales, quare poſiti fuerunt, quæ de-
clarabuntur locis ſuis.

Quare dicitur Iacob genuit Iudam, & fratres eius, cùm ſolus Iudas in Chriſti generatione concurrat. Quæſt. VII.

QVAERITVR, quare dicitur, quòd Iacob
genuit Iudam, & fratres eius, cùm non perti-
neat ad Chriſti progeniem niſi Iudas. Dicunt
quidam, quod factum eſt ſpecialiter in iſtis,
quia fuerunt uiri ſancti. Sed dicendum, quòd non
ſtat, quia potius peccauerunt in multis, & grauiſſimis.
Nam Geneſ. 37. dicitur, quod Ioſeph accuſauit fratres
ſuos de crimine peſſimo, & tamẽ ille verè accuſabat:
ergo illi peccauerant in crimine peſſimo: quid illud

F ſit, ibi declaratum eſt. Item uoluerunt iſti filii Iacob
occidere fratrem ſuum Ioſeph, & uendiderunt eum
Iſmahelitis ſine cauſa, quod erat crimen graue. eod.
cap. Item iſti occiderunt iniuſtè omnes Sichimitas, Ge
neſ. 34. & 49. & Iacob increpat ualde auctores ſceleris.
eod. cap. Item Rubem, qui fuit de iſtis, peccauit gra-
uiter, quia cognouit carnaliter Balam uxorem patris
ſui, Geneſ. 35. Dicendum ergo, quòd non fuerunt po-
ſiti, tanquam ſancti, ſed propter duo. Primo propter
dignitatem quandam, ſcilicet, quia fuerunt Patriar-
chæ. Nam ab iſtis, tanquam à duodecim capitibus de-
riuatus eſt totus populus Iudæorum. Secundò, &
principaliter ſuit, eo quòd iſti omnes fuerunt illi, qui
primò totaliter pertinuerunt ad populum Dei. Nam
G Abraham ſuit ſpecialis Dei cultor, & principium po-
puli Dei: & tamen non pertinuerunt omnes filii ſui
ad populum Dei. Nam Iſmahel, & filii Ceturæ in gen-
tilitate manſerunt: ſolus autem Iſaac fuit de populo
Dei. Geneſ. 21. ſcilicet, In Iſaac uocabitur tibi ſemen.
Sic etiam Iſaac fuit cultor Dei: ſed non omnes filii
ſui: quia Eſau manſit in gentilitate cum poſteritate,
ſolus Iacob pertinuit ad populum Dei. In Iacob au-
tem non ſuit ſic, quia ipſe habuit duodecim filios,
& omnes pertinuerunt ad populum Dei, cum totis
poſteritatibus ſuis. Ideo, licèt non pertinerent omnes
iſti ad progeniem Chriſti, quia fuerunt primi, qui ab
eodem patre pertinuerunt totaliter ad populum Dei,
ſuit rationabile fieri mentionem de illis. Sed dicetur,
H cùm tangatur de eis, quare non exprimuntur ipſorum
nomina? Dicendum uno modo, quòd non fuit ne-
ceſſe: quia nomina iſtorum erant tam nota, quòd ne-
mo inter Iudæos poterat illa ignorare. Secundo, quia
iſti non pertinebant ad progeniem, de quo agitur, ideo
licèt fieret mentio de eis in generali, non debebat in
particulari fieri, ut differret à mentione eorum, qui
pertinent ad ſtirpem Chriſti, qui expreſſe nominandi
ſunt: ſicut patet infra, cùm dicitur: Ioſias genuit Ie-
choniam, & fratres eius, & non exprimuntur nomi-
na. Obiicietur, quia infra dicitur: Iudas genuit Phares,
& Zaram: & tamen Zaram non pertinet ad Chriſti
progeniem, & exprimitur nominatim. Dicendum,
quòd hic ſunt duo. Vnum eſt, cur ſiat mentio aliqua
I de Zaram, & aliud quare nominatim, Primũ declara-
bitur ſequenti quæſtione. De ſecundo dicendum,
quòd expreſſit Matthæus nomen eius, quia breuius
ſic fecit quàm ſi diceret: Iudas genuit Phares, & fra-
trem eius. Ideo ſuppoſito, quòd deberet fieri mentio
aliqua de Zaram, melius fuit, quòd nominatim, quàm
aliàs. Secundò poteſt dici, quòd factum eſt ad tollen-
dum dubium, quia ſi diceretur genuit Phares, & fra-
trem eius, cùm habuerit Iudas alios filios, ſcilicet, Her,
Onan, & Sela. Geneſ. 38. qui erant fratres Phares, eſſet
dubium, de quo illorum intelligeretur, ideo expediuit
nominari Zaram.

K

Quare Iudas dicitur genuiſſe Zaram, cum non pertineat ad Chriſti generationem. Quæſt. VIII.

QVAERITVR, quare dicitur, quòd Iudas
genuit Phares, & Zaram, cum Zaram non per-
tineat ad Chriſti progeniem. Dicendum, vt ſu-
pra dictum fuit, quòd qui non pertinent
ad iſtam progeniem, non nominantur in ea, niſi pro-
pter aliquam cauſam ſpecialẽ: fuit autem hoc in Pha-
res, & Zaram quantum ad duo. Primò ex parte ma-
tris: nam non erat illa vxor, ſed nurus. Gen. 38. & non
cognouit eam volens, ſed ignorans quæ illa eſſet. eo. c.

Secundò ex parte filiorum : nam accidit in eis aliquid ſpeciale in natiuitate ſua. Fuerant enim ambo geniti vnico concubitu : quia Iudas nunquam cognouit ante, nec poſt Thamar nurum ſuam niſi tunc, cũ ignorauit eam. Gen. 38. Et cùm fuit tempus pariendi, vnus paruulorum eduxit manum de ventre, & obſtetrix ligauit in digito eius filum coccineum , ideſt, rubeum dicens : iſte egredietur prior . Poſtea retrahente illo manum egreſſus eſt alius prior, & vocauit nomẽ eius Phares, ideſt, diuiſio: dicens, quia propter te diuiſa eſt materia, ideſt, tu rupiſti parietem: vel propter te ruptus eſt . Alium autem , in cuius digito erat coccinum vocauit Zaram, ideſt, ſplendentem propter ſplendorem coccini. Gen. 38. Sed dicetur, quare ergo non fuerunt nominati alii filii Iuda, ſcilicet, Her, Onan, & Sela? Dici poſſet vno modo, quòd fuit propter peccatum, quia Her, & Onan fuerunt valde peccatores. Geneſ. 38. Et tamen Hieronymus vult quoſdam prætermitti in iſta genealogia , licèt ſint de progenie Chriſti , quia erant peccatores, vt patet in homilia eius ſuper Matthæum. Dicendum tamen potius videtur, quòd Her, & Onan omiſſi ſunt, quia illi mortui ſunt ſine liberis, quia De⁹ percuſſit eos, cùm eſſent peſſimi. Gen. 38. & Numeri. 26. Aliter poteſt dici tam de Her, & Onan , quam de Sela, quòd non fuerunt expreſsim nominati , nec generaliter , ſicut Zaram , quia minus illi pertinebant ad Chriſtum, quàm Zaram. Nam Zaram, & Phares erãt fratres ex eodem patre, & matre. Alij autem erant filii Iudæ ex alia vxore: ideo non erat de eis exprimendum ſicut de Zaram. Secundò quia, vt ſupra dictum eſt, de Zaram fit hoc mentio propter illa duo ſpecialia , quæ acciderunt in eo , & fratre ſuo : & tamen in aliis filiis Iudæ nihil ſpecialiter accidit : ideo nihil fuit quare de eis hic fiat mentio. Et iſta eſt cauſa præcipua.

Quare ponatur Thamar hic, quòd genuit Phares, & Zaram, cum matres aliorum non ponantur.

Quæſt. IX.

QVAERITVR, quare ponatur hic Thamar, cùm dicitur, quòd Iudas genuit Phares, & Zaram de Thamar : cùm in aliis non ponantur matres ipſorum, qui hic deſcribuntur. Nicolaus reſpondet ſecũdùm Hieronymum , dicentẽ in genealogia Saluatoris nullam ſanctarum fęminarum aſſumi: ſed eas tantum, quas ſcriptura repræhendit: vt qui ꝓpter peccatores venerat, de peccatricibus naſcẽs, omniũ peccata deleret. Vnde & in cõſequentibus Rahab meretrix, & Ruth Moabitis ponitur, & Bethſabeç uxor Vriæ, hoc Hier. Contra iſtud arguit Nico. nõ eſſe rationabiliter dictum, quia Hier. dicit ibidem, ꝙ ꝓpter peccatum tres reges de Chriſti genealogia tolluntur, .ſ. Ochozias, ſiue Azarias, Ioas, & Amaſias. ſ. quia Iorã miſcuerat ſe Athaliæ filiæ impiiſſimæ Iezabelis : ideo filii eius, vſq; ad quartam generationem de genealogia Chriſti tolluntur: ergo non eſt probabile, quòd ꝓꝑ peccatum in ipſa genealogia nomina mulierum exprimantur. Item, quia dicit, in genealogia Chriſti nullam ſanctarum fęminarum poni: & tamen ponitur ibi Beata Virgo Maria, quæ eſt ſanctiſsima. Item dicit Rahab, & Ruth ibi expreſſas propter peccatum: & non videtur verum, ſed potius propter virtutis actum : Rahab namque ſuſcepit exploratores Iſraelitarum , & ſaluauit eos: Ioſue ſecundo. Et ponitur ab Apoſtolo in Cathalogo eorum , qui meruerunt aliquid per fidem, ad Hebræ. 11. Et cùm dicitur, quòd fuit meretrix, negat illud, ſed aſſerit fuiſſe cognomen, ſicut aliquis ruſticus vocatur rex cognomine . De Ruth Moabitide dicit, quòd ſcriptura non repræhendit eam , ſed potius laudat, quia relicta gentilitate ſuſcepit fidem Dei: etiam

A laudauit eam Booz, dicẽs: quòd totus populus ſciebat eam eſſe mulierẽ virtutis. Ruth primo, & tertio. Hæc dicit Nicol. Dicendum uidetur, quòd Thamar exprimitur hic propter multa. Primò poteſt exprimi ꝓpter peccatum, vt ait Hier. Non quidem, vt iſta mulier, & cęterę de peccato arguantur per hoc, ꝙ exprimuntur: ſed, vt per hoc Dei miſericordia oſtendatur: qui voluit ex talibus naſci non dedignatus eas. Et hoc etiã ſignatur in prologo eius ſuper Matthæum. Tñ verum eſt, ꝙ non eſt iſta cauſa præcipua, quare exprimatur hic Thamar, vel aliæ mulieres: quia tunc potius exprimeretur Athalia vxor Ioram, quæ fuit peſsima. Nam ipſa ſpoliauit templum Domini & poſuit ornamenta eius in templo Baal. ſecundo Paralipom. 33. Ipſa quoque B occidit inuiſtè omnes de ſemine regio , in Iuda, & tenuit regnum per violentiam ſex annis. 4. Reg. 11. & 2. Paralipom. 22. Et tamen non exprimitur hic. Et licèt Nico. conuenienter arguat, poteſt tamẽ dictum Hier. ſtare in ſenſu ſuo. Ad primum dicendum, quòd illi reges ſecundùm Hiero. tam peccatores fuerunt, vt non mererentur exprimi in genealogia , ne iſtum haberẽt honorem: mulieres autem licèt fuerint peccatrices, poterat eſſe peccatum illarum tale , quòd illas conſequi honorem quendam ex Dei miſericordia eſſet ad Dei laudem. Ideo exprimerentur, non tamen ex hoc intendo pro nunc approbare illud dictum Hiero. de tribus regibus, quare ſubticeantur, quia de hoc infra dicetur. Ad ſecundum dicendum, quòd Hiero. non intellexit C hic de mulieribus, niſi de illis, quæ conceperant ex viris: Domina autem noſtra excepta eſt ab hoc. Nam ſatis apparet Hiero. non ſenſiſſe de ea, quia aliàs non ſolum falſum diceret : immo eſſet hæreticum , & abſurdum dictum ſuum. Ad tertium, cùm dicit Rahab nõ fuiſſe meretricem , non probat iſtam negatiuam, maximè cùm ſcriptura vocet eam meretricem. Ioſue ſecundo. Et tamen hoc an verum ſit, ibi declaratum eſt. Item dato quòd nõ fuiſſet meretrix, fuiſſet peccatrix: quia non vocatur mulier peccatrix , quia ſemper peccat , ſed quia , aliquando manſit in peccato manifeſte, vel cõmiſit iſtud. Et hoc ipſe concedere videtur. Nam dato ꝙ Rahab fuiſſet aliquando meretrix, quia tamen aſſumpta eſt in vxorem à Salmon principe tribus Iu- D dæ , & peperit Booz, qui pertinet ad Chriſti progeniẽ, non fuit meretrix. Et tamen Nico. vult dicere eã nunquam fuiſſe meretricem, timens, ꝙ ſi hoc conceſſerit fatebitur eam peccatricem. Et tamen Rahab fuit idolatra magno tẽpore: ergo peccatrix fuit, & ex hoc infamis, & ſic indignum uidebatur ponere eam in Chriſti genealogia: licèt poſtea eſſet fœmina magnæ virtutis, ex miſericordia. Sicut cùm quis incurrit infamiam de iure, propter aliquod delictum, licèt poſtea honeſtiſsimè uiuat, non eſt habilis ad honores politicos, nec eccleſiaſticos. De Ruth idem dicendum eſt , quòd licèt virtuoſè vixerit poſtquam cępit redire cum ſocru ſua, & ſuſcepit fidem Dei Iſrael: tamen prius fuerat idolatra, & erat infamis: & ſic ſemper poterat uocari pecca- E trix, licèt poſtea honeſtè uiueret. Et ita Hiero. rectè poteſt uocare iſtas peccatrices. Secunda cauſa , & præcipua eſt, ꝓpter aliquid ſpeciale quod pertinuit ad Thamar, & ad cęteras, quæ exprimuntur. Nam ſicut aliqui uiri, qui ad illam progeniem non pertinent, poſiti fuerunt hic, quia in eis accidit aliquid ſpeciale, ut ſupra dictum eſt, ita & in mulieribus . De aliis autem , qui exprimuntur dicetur locis ſuis : de Thamar nunc dicendum, quod ipſa non fuit uxor Iudæ, ſed Nurus, & cognouit eam Iudas ignorans illam. Et acciderũt in hoc, quæ habentur Geneſ. 38. Et hoc tenet Nicol. dicens, quòd iſtæ mulieres exprimuntur , quia fuerunt accidentaliter coniunctæ uiris , de quibus conceperunt . Quod declarabitur infra in locis ſuis . An uero Tha-

mar peccauerit ſubijciendo ſe Iudę,& an Iudas pecca-
uit cognoſcendo eam; & multa circa hoc declarata
ſunt Gen. 38.

An Salmon peccauerit accipiendo Rahab in vxorem. Quæſt. X.

QVAERITVR, an Salmon peccauit acci-
piendo Rahab in vxorem. Aliquis dicet, quòd
ſic, quia Rahab non erat de Iſraelitis. Et dicitur
Numeri. 36. quòd omnes viri ducent vxo-
res de tribu ſua, & cunctæ fœminę maritos de eadem
tribu accipiant: Rahab tamen non erat de tribu Sal-
mon, quia non erat de Iudæis: ergo peccabat accipien
do. Item Rahab erat Chananæa: vetitum tamen erat
Iudæis accipere vxores de illis, ne ad idolatriam indu-
cerent filios ſuos: Exod. 34. & Deuteronomij. 7. Dicē-
dum, quòd non peccauit Salmon accipiendo Rahab;
quòd ſi inſpiciatur, quòd ipſa erat Chananæa, non ſo-
lum erat illicitum accipere illam in matrimonium,
ſed etiam tenebantur Iſraelitæ occidere illam cum cę
teris Chananæis, quia nullum illorum poterant per-
mittere viuere ſub aliqua conditione, Deuteronomij.
2. Cum Rahab tamen rationabiliter, immo quaſi ex
neceſſitate diſpenſatum eſt in hac lege, quia liberauit
exploratores à morte, ideo fuit cauſa ſufficiēs ad hoc,
quòd poſſet accipi in matrimonium: potiſſimè, quia
ipſa Rahab iam erat in ritu iudaico: & ante quam ex-
ploratores venirent, ipſa habebat fidem de Deo Iſrael,
Nam dixit, quòd nō erat alius Deus in cęlo, nec in ter-
ra, Ioſue. 2. Ad primum dicendum, quòd lex illa de ac-
cipientibus vxores non obligabat viros determinatè
ad accipiendum vxores de tribu ſua, ſed quòd non ac-
ciperent vxores de alijs tribubus Iſrael, de quibus ipſi
non eſſent. Cùm autem Iſraelita acciperet vxorem de
gētilibus non accipiebat vxorem de aliqua tribu, quæ
nō eſſet ſua: cùm de nulla tribu Iſrael acciperet illam,
& ſic obſeruabat legem. Quod autem ſit iſte intelle-
ctus legis declaratum eſt Ioſue. 6. in quadam quæſtio-
ne. Ad ſecundum dicendum, quòd Deus vetuerat ac-
cipere vxores de Chananæis, ne conuerterent viros
ſuos ad idolatriam. Exod. 34. & Deuteronomij. 7. hoc
non erat in Rahab, quæ iam conuerſa fuerat ad ritum
iudaicum: ideo licebat eam accipere in vxorem. Sed
arguetur, quod tunc liceret Iudæis conuertere mulie-
res Chananæas in iudaiſmum, & deinde habere eas in
vxores. Dicendum, quòd non licebat Iudæis hoc fa-
cere, immo dato, quòd Chananæi expugnati à Iudæis
vellent conuerti ad Deum Iſrael, non licebat Iudæis
recipere eos, ſed tenebantur occidere omnes viros, &
fœminas; paruos, & magnos. Deuteronomij. 2. Si ta-
men in aliquo ſpeciali caſu liceret permitti viuere ali-
quam Chananæam, & conuerti ad iudaiſmum, non
minus liceret eam accipi in vxorem, quàm aliquam
de ſtirpe Moabitarum, & Idumæorum, aut de quibuſ-
cunque gentilibus non pertinentibus ad Chananæos,
De Rahab autem ſic factum eſt, quia Iſraelitæ obliga-
ti fuerunt permittere eam viuere, quia liberauerat ex-
ploratores eorum de morte, & ipſi nomine totius po-
puli, quorum negotia vti iter gerebant, ſub iuramento
ſe obligauerunt, non ſolum eam, ſed etiam omnes cō-
fugientes in domum ſuam liberare à morte. Ioſue. 2,
Ideo potuit licite accipi in vxorem à quocumque Iſ-
raelita. Et non ſolum fuit hoc in ipſa, ſed etiam in om-
nibus de cognatione ſua, & in omnibus confugienti-
bus in domum ſuam: quia omnes illi a morte liberati
ſunt ex viribus iuramenti præſtiti ab exploratoribus.
Et illud poſtea obſeruauerunt Iſraelitæ, Ioſue. 6. Ideo
quamlibet illarum Chananæarum ad ritum iudaicum
conuerſam licebat accipi in vxorem à quocunque Iſ-

F ſraelita. De his latius declaratum eſt Ioſue. 6. in qua-
dam quæſtione.

Quare Rahab hic fuit ſpecialiter expreſſa, cum non ponantur regulariter mulieres. Quæſt. XI.

QVAERITVR, quare Rahab fuit hic ſpe-
cialiter expreſſa, cùm non ponantur hic regu-
lariter mulieres. Dicendum, quòd prima cauſa
eſſe potuit ex cauſa, quam aſſignauit Hier.
ſ. quia fuit peccatrix: nam fuerat idolatra magno tem-
pore, & de illo maledicto ſemine Chananæorum, qđ
vocatur ſemen nequam, & maledictum; Sapiētiæ. 12.
& ex ſola Dei miſericordia non ſolùm exempta eſt, vt
G à morte liberaretur morientibus ceteris, ſed etiam, ꝙ
perueniret ad legem ſanctam Dei Iſrael: & nouiſſimè,
ꝙ de progenie eius Meſſias naſceretur. Et quia ſcriptu
ra intendit oſtendere talem Dei miſericordiam in lau-
dem ipſius, exprimit ſimilia ex quibus colligatur am-
pliſſima Dei miſericordia. Secunda eſt propter ſpecia-
lem caſum, ſcilicet, quia ipſa quaſi dedit viam ad ca-
piendum vrbem Iericho, & liberauit exploratores Iu-
dæorum à morte, & aſſumpta eſt in vxorem à Salmō:
voluit Matth. exprimere illam, quoniam in ſcriptura
magna mentio fit de ea: & propter magna beneficia, q̄
contulit Iſraelitis. Tertia fuit in laudem eius propter
virtutem ſuam. Quia licèt fuerit à principio idolatrā,
fuit poſtea Dei cultrix. Et ante quam communicaret
H cum Iudeis habebat fidem de Deo ipſorū. Nā dixit, ꝙ
nō erat alius Deus in cęlo, nec in terra: & ꝙ ipſe trade-
ret terram in manu eorum. Ioſue. 2. Et ob hoc Apoſto
lus ponit eam in Cathalogo eorum, qui laudantur in
fide, dicens: Fide Rahab meretrix non periit cū incre-
dulis, excipiens exploratores cum pace. Dignum ergo
fuit, vt Matth. illam nominaret in laudem fidei: ſicut
Pau. illam nominauit. Circa Ruth, quam Booz duxit
in uxorē, dubitari poterat, an Maalon primus uir eius
Iudæus peccauerit eam accipiendo uxorem, & an ac-
ceperit eam manentem in gentilitate, & ſi ſic, an licuit
ſibi. Hæc, & alia circa hoc declarata ſunt Ruth primo.
Quòd tamen Ruth non ponitur in iſta Chriſti proge-
nie inquantum fuit uxor Maalon, ſed inquantum fuit
I ſuſcepta à Booz, non intereſt quærere de habitudine
eius ad primum uirum ſuum, ſcilicet, Maalon.

An Booz peccauerit accipiendo Ruth in vxorem. Quæſt. XII.

QVAERITVR de Booz, an peccauit accipiē-
do Ruth in uxorem. Aliquis dicit, quòd ſic, qa
Ruth erat gentilis, & non licebat Iudæis acci-
pere uxores de gentilitate. Secundò, quia
non ſolū erat gentilis, ſed etiam de ſtirpe Moab: Moa-
bitæ autem prohibentur intrare in Eccleſiam Dñi in
ęternum. ſ. per contractum matrimonii. Deuteronomii. 23.
Ergo nulli Iudæo licebat accipere Ruth Moabitidem
in vxorem. Dicēdum, ꝙ licuit Booz accipere Ruth in
uxorem, immo fuit ex hoc laudabilis. Primò, qa ex ver
K bis Ruth, quia ipſa edocta à Noemi ſocru ſua, petiuit
Booz in uirum iure propinquitatis. Ruth. 3. ſi tn̄ nō li-
ceret Booz illam accipere, non inſtruxiſſet eā Noemi
ad petendum qđ erat illicitum. Scđò patet, quia Booz
dixit ipſi Ruth, ꝙ erat propinquus, & tamen alius erat
propinquior: & ſi ipſe nollet eam recipere, ipſe Booz
ſine dubio eam reciperet; Ruth. 3, Si tn̄ hoc non lice-
ret: non reſpondiſſet Booz, ꝙ illam acciperet. Tertiò
patet, quia Booz laudauit ipſam Ruth, quia petiuit eū
in uirum, dicens: Benedicta filia tu à Dño, quia priorē
miſericordiam poſteriore ſuperaſti, quia non es ſecu-
ta iuuenes pauperes, uel diuites, ſed petiuiſti me ſe-
niorem

rionem in virum. Si tamen illicitum eſſet, qđ petebat, non laudaretur: ergo licitum erat. Quartò patet, quia Booz dixit cognato, ꝙ ſi vellet accipere hæreditatem de manu Noemi, tenebatur accipere Ruth in vxorem Ruth. 4. Et tamen ſi non eſſet hoc licitum, nō teneretur propinquus Booz illam accipere. Quintò patet, qa ex eo, ꝙ ille propinquus Booz noluit accipere Ruth in vxorem, non potuit redimere poſſeſſionem, quā vendiderat Noemi, nec potuit ſuccedere in hæreditatem defunctorum, & Booz, qui erat minus ꝓpinquus ſucceſſit in omnibus his, quia accepit Ruth in vxorem: ergo licitum erat, immo quaſi neceſſarium illam accipere: quia aliàs non priuaretur iſte cognatus Booz bonis, in quibus erat. Sextò patet, quia Booz vocauit omnes de populo in teſtes, ꝙ ipſe acciperet Ruth in vxorem. Ruth 4. Si tamen eſſet illicitum, non vocaret ad hoc teſtes, quia qui malum agit, vult illud abſcondi, iuxta illud: Oculus adulteri obſeruat caliginem, dicēs: Non me videbit oculus, & operiet vultum ſuum. Iob. 24. Ergo licitum erat illam accipere in vxorem. Septimò patet, quia totus populus laudauit iſtud matrimonium, & imprecatus eſt bona Booz, & Ruth: vt patet Ruth. 4. Si tamen eſſet illicitum, non laudaretur Booz, nec imprecaretur ei aliquis bonum pro turpi commiſſo. Octauò patet, quia Booz fecit hoc bono deſiderio. ſ. vt ſuſcitaret ſemen defuncti. Quòd alias, cùm ipſe eſſet vir potens, & magnarum opum in vrbe Bethlehem, ut patet Ruth. 2. accipiendo mulierem peregrinam in uxorem, iam ab alio uiro ductam, non erat magna laus. Fuit ergo meritorium, & laudabile, ꝙ Booz acciperet Ruth in uxorem. Ad primum argumētum dicendum, ꝙ Iſraelitis non erat ſimpliciter prohibitus contractus matrimonij cum mulieribus gētilibus, ſed cum duabus conditionibus. Prima erat, quòd non eſſent mulieres manentes in ritu Gentilitatis: nam non licebat in hoc ritu quamcunque accipere, ſed ſi dimitteret illum, licebat. Sic colligitur Deuteronomij. 21, cùm dicitur de mulieribus, quas Iudæi captiuas acciperent in bello de gentilitate, quia ſi inter illas eſſet aliqua, quæ placeret in oculis alicuius Iudæi: poſſet illam accipere in uxorem, poſt unum menſem, factis cœremonijs, de quibus ibi. Secunda cōditio erat, quòd mulier illa non eſſet Chananæa. Nam ſiue conuerteretur ad iudaiſmum, ſiue non, nequaquam poterat accipi in uxorem. Hoc eſt uerum ſi ipſa uellet conuerti, quia propter hoc, adhuc non licebat accipi illam. Si tamen in aliquo caſu liceret Iudęis permittere mulieres Chananæas uiuere, licebat eis accipere eas in vxores. Sicut fuit de Rahab: vt declaratum eſt Ioſuæ. 6. Sed iſtud erat rariſſimum. Generaliter ergo tenebantur Iſraelitæ occidere omnes Chananæos viros, & fœminas, magnos, & paruulos, & non licebat eis donare uitam cuiquam, Deuteronomij, ſecundo, etiam ſi uellent interponere quaſcunque grauiſsimas conditiones ſuper ipſos Chananæos. De aliis autem gentilibus, non erat talis prohibitio, ideo leges, quæ communiter uetant accipi uxores de gentilibus, intelliguntur de Chananæis, ut colligitur Exod. 34. & Deuteronomij. 7. Ad ſecundum dicendum, quòd Ruth erat Moabitis, & tamen non erat illicitum alicui Iudæo accipere illam in uxorem, quia lex Deuteronomij. 23. intelligitur de viris Moabitis, & non de mulieribus, ut patet ibidem. Et ratio eſt manifeſta, ſcilicet, qa nolebat Deus uiris Moabitis concedere, ꝙ aliqui de progenie eorū ſiue totius populi Moab eſſent pars populi Hebræorum: & per hoc intrarent Eccleſiam Dei. Sequeretur tamē hoc ſi Moabitæ cōuerſi ad iudaiſmum poſſent accipere uxores de Iſraelitis, quia filius ſemper nominatur de familia patris, & non matris: maxime ſecundùm conſuetudinem veteris teſtamenti. Si tamen mulieres Moabi-

Decisio quæ:

A tides acciperentur in uxores à Iudæis, non ſequeretur hoc, quia filij Iudæ procreati non nominarētur de ſtirpe matrum, ſed patrum. Ideo Moabitæ ſic nunquam intrarent eccleſiam Dei, quia filij mulierum Moabitidarum non erant Moabitæ, ſed Iudæi, cùm patres illorum eſſent Iudæi. Filij autem uirorum Moabitarum, erant Moabitæ, etiam ſi matres illorum eſſent Iudeæ.

Quare Ruth hic nominatur cum eſſet mulier.
Queſt. XIII.

QVAERITVR, quare Ruth hic nominatur, cùm eſſet mulier. Dicendum, quòd propter multa. Primò ad oſtēdendum Dei miſericordiam. B Nam Ruth erat gentilis idolatra, & de populo illo Iudæis infeſto. ſ. de Moabitis, quos Deꝰ uetuerat intrare eccleſiam ſuam, Deuteronomij. 23. Quòd ergo nunc non ſolùm ad fidem Dei ipſius miſericordiam conuerteretur, ſed etiam acciperetur in uxorem à uiro potentiſsimo, & ditiſsimo in tribu Iuda, quæ erat præcipua, & quod maius eſt, quòd de ea Meſsias deſcenderet, fuit magnum beneficium. Ideo ad oſtendendam hanc Dei miſericordiam expreſſa eſt Ruth. Secundò propter uirtutem eius, quæ nimis laudatur in ſcriptura. Nam cùm eſſet puella de terra Moabitarum, defuncto uiro, cùm iam de ſocru ſua uidua, & antiquiſsima peregrina, & paupere muliere nihil ſperare poſſet, niſi participare anguſtiis eius, deſeruit C terram originis ſuæ, cognationem, & quidquid habere poterat: & ſecuta eſt peregrinando ſocrum ſuam. Et quod maius eſt, etiam illa renitente à principio. Et etiam uoluit deſerere ſpōte Deos Moabitarum, quos ſemper coluerat, ut confugeret ad Deum Iſrael. Et ob hoc omnes laudabant eam, & imprecabantur ſibi bona, ſicut dixit ei Booz. Reddat tibi Dominus pro opere tuo, & plenam mercedem recipias à Domino Deo Iſrael, ad quem ueniſti, & ſub cuius confugiſti alias Ruth. 2. Tertiò fuit principaliter ad concordandum progeniem Ieſu ſacræ ſcripturæ loquenti de Meſsia. Nam propter hoc poſiti fuerunt in principio Abraham, & Dauid, ſcilicet, quia ad ipſos ſpecialis promiſſio de Meſsia facta eſt. Scriptura autem ſignauerat D Meſsiā uenturum de Ruth: ergo debuit ipſa hic exprimi. Patet hoc Iſai. 16. ſcilicet. Emitte agnum Domine Dominatorem terræ, de petra deſerti ad montem filiæ Sion. Eſt autem Petra deſerti quædam ciuitas terrę Moab, de qua dicitur fuiſſe Ruth. Et ſic agnꝰ dominator terræ, ideſt, Meſsias uenturus erat ad montem filiæ Sion, ideſt, in Ieruſalem, ubi eſt mons Sion de Petra deſerti, ideſt, de terra, uel ſtirpe Moabitarum, ubi erat ciuitas, quæ uocabatur Petra, ſcilicet, de ſtirpe ipſius Ruth, quæ erat de Petra deſerti. Et ſic intelligūt omnes Doctores noſtri, ſicut ait Hieronymus, in Epiſtola ad Paulinum, ſcilicet, Ruth Moabitis Iſaię explet uaticinium dicentis. Emitte agnum Domine dominatorem terræ &c. ideſt, in Ruth completur illud di- E ctum Iſaiæ. Et ob hoc non fuit de aliqua alia muliere tam neceſſarium, quòd exprimeretur hic, ſicut de Ruth: An tamen auctoritas iſta intelligatur de Meſsia dicetur plenè Iſai. 16.

An Booz filius Salmon fuerit pater Obed.
Queſt. XIIII.

QVAERITVR, cùm dicatur hic Salmon genuit Booz, & Booz genuit Obed, an Booz filius Salmon fuerit pater Obed, uel aliquis alius. Aliquis dicet, quòd non poteſt ſtare iſtum Booz fuiſſe filium Salmon, quia tunc quilibet eorum, quando gigneret eſſet pluſquam

centum & viginti annorum. Quod abſurdum videtur, quia nullus homo in tanta ætate erat potens ad gignendum: immo rariſſimi perueniebant ad iſtam ætatem tempore illo, ſicut & iſto. Conſequentia patet, quia natiuitas Obed ponitur communiter fuiſſe tempore Heli Iudicis Iſrael, & ſummi Sacerdotis: ſic enim vult Ioſephus. 5. Antiquitatum. Salmon autem accepit Rahab Ierichontinam in vxorem, ex qua natus eſt Booz in introitu Iſrael in terram Chanaan: vt patet Ioſue, 6. quia tunc ipſa recepta eſt inter Iſraelitas. eo. cap. Et cùm inter vtrunque tempus fuerint plures, quàm ducenti & quadraginta anni, ideo neceſſe erat, ꝙ vterque iſtorum, quando gigneret, eſſet plus quam centũ & viginti annorum, cum totum hoc tempus cõpetat iſtis ſolis duobus. Patet hoc, quia ab exitu de Aegypto, vſq; ad fundationem templi Salomonis fuerunt anni quadringenti & octoginta: vt patet 3. Reg. 6. de quibus ſubtrahantur quadraginta anni ab exitu de Aegypto, vſq; ad introitum in terram Chanaan, quando capta eſt Iericho quę primo capta eſt in terram Chanaan, vt patet ex proceſſu libri Ioſuæ à principio vſque ad ſeptimum capitulum. Detrahantur etiam triginta anni ad plus de tempore Heli ſummi Sacerdotis, & Iudicis: nã peregrinatio Elimælech facta eſt in diebus cuiuſdam Iudicis. Ruth primo, & dicitur iſte fuiſſe Heli. durauit illa peregrinatio decem annis. Ruth primo, & poſt reuerſionem de illa accepta eſt Ruth in vxorem à Booz, & peperit Obed, de quo hic, & Ruth. 4. & ſic ad minus tranſierunt decem vel undecim de tempore Heli iudicis, & Sacerdotis vſque ad natiuitatem Obed. Ipſe autẽ Heli iudicauit Iſrael quadraginta annis. primo Reg. 4. ideo ad plus de tempore eius poterunt detrahi. 30. anni, qui fuerunt poſt natiuitatem Obed. Deinde ſubtrahantur quadraginta anni Saulis. ſ. Regni eius. Act. 13. & poſtea quadraginta anni Regni Dauid, 2. Reg. 5. & 3. Reg. 2. & tres anni de regno Salomonis, quia in principio quarti anni regni Salomonis fundatum eſt templum. 3. Reg. 6. qui ſunt ſimul anni centum, & quinquaginta, & tres, qui ſubtrahãtur de quadringentis, & octoginta, manebunt trecenti, & viginti ſeptem: Diuidendo ergo iſtos per Salmon, & Booz, neceſſe erit, quòd quilibet iſtorum haberet annos plures quam centum & ſexaginta & tres quando gigneret, quod videbatur impoſſibile: quia nullus hominũ ad tantam ætatem illo tempore perueniebat, & dato ꝙ quis attingeret eam, non eſſet potens gignere tunc. Dicit Nicol. & quidam de Doctoribus noſtris, ꝙ fuerunt tres viri eiuſdem nominis. ſ. Booz. Pater, filius, & Nepos. Et primus eorum fuit filius Salmon, & ille genuit alterum Booz, qui ſubticetur hic, & ille Booz, qui ſubticetur genuit Booz patrem Obed: & iſti tres conuenienter implerent tempus iſtorum trecentorum viginti & ſeptem annorum cum Salmon, Et ſic poteſt litera ſtare. Tenet hoc Nico. & ſuper Ruth. 4. probat etiam hoc per ſimile, quia infra in litera iſta in progenie Chriſti ſubticentur alii tres, ſcilicet, Ochozias, Iohas, & Amaſias. Nam dicitur Ioram genuit Oziam, & tamen Ioram non genuit Oziam, ſed Ochoziam, & ille genuit Iohas, & Iohas genuit Amaſiam, & Amaſias genuit Oziam, vt patet 4. Reg. 8. & 11. & 14. & 2. Paralip. 21. & 22. & 25. Sicut ergo ſubticentur iſti tres, ita poterunt ſubticeri alij tres, qui vocantur Booz. Dicendum, ꝙ licèt hoc videatur ſatis veriſimile, eſt tamẽ falſum. Cauſa autem huius eſt, quia iſti neſciunt diſſoluere inconueniens, ꝙ videtur ſequi, ſi ponatur vnicus Booz, & tamen dicendum eſt, ꝙ fuerit unicus. ſ. q fuit filius Salmon, & pater Obed. Modus autem, qui in litera iſta, & multæ aliæ ſimiles ſtent conuenienter eſt, ꝙ non aſtringamus nos ad credendum, ꝙ hiſtoria Ruth fuerit tempore Heli Sacerdotis, & iudicis, cùm

Litera impugnatur.

F hoc non conſtet: ſed ꝙ fuerit tempore alicuius iudicis multo ante Heli. Et dicemus, quòd hiſtoria Ruth accidit diebus Gedeonis iudicis Iſrael: vel tempore Barac vltimo anno eius, & computabitur ſic, ꝙ Salmon filius Naaſſon natus fuerit ante exitum de deſerto decem, vel viginti annis, & acceperit Rahab Ierichontinam in vxorem in introitu terrę Chanaan, & forte genuit ex ea multos, & tamen genuit ex ea Booz, in fine omnium cùm iam eſſet annorum nonaginta duorũ, vel trium: & tunc etiam Rahab eſſet apta ad gignẽdũ, quia fortè in introitu in terram Chanaã ipſa eſſet puella tenera quindecim annorum, vel quaſi: licèt dedita impudicitiæ. Et cum eſſet annorum octoginta & ſeptem, conciperet Booz ex Salmon: nam Sara quando

G concepit Iſaac erat annorum nonaginta Geneſ. 22. & tamen non fuit miraculum in conceptione illa propter maximam ſenectutem, ſed quia deſierant Saræ fieri muliebria. Geneſ. 18. Poſſet ergo Rahab in anno octogeſimo ſeptimo concipere Booz ex Salmon: deinde Booz filius Salmon anno nonageſimo octauo, vitæ ſuæ ex Ruth, quæ erat iuuencula poterat gignere Obed. Et iſtud eſſet tempore Barac iudicis Iſrael. Qđ patet computando ab introitu in terram Chanaan ſeptuaginta duos annos, poſt quos gigneretur Booz ex Salmon conſtituto in nonaginta & duobus annis, & ex Rahab, quæ eſſet tunc octoginta ſeptem annorum, & addantur illis nonaginta octo anni, in qua ætate Booz gigneret Obed ex Ruth: qui ſunt ſimul

H centum, & ſeptuaginta anni. Computentur totidem per tempora iudicum, ſcilicet, quadraginta anni primi Iudicis, ſcilicet, Othoniel. Iudicum. 3. ſub quibus etiam compræhenditur totum tempus, quod Ioſuę præfuit, & tempus medium inter Ioſuæ & Iudices, vt probatum eſt eodem capitulo, & poſtea anni octoginta, qui computantur ſub Aod Iudice ſecundo. eo. cap. & quadraginta anni ſub Barac Iudicum. 4. Nam ſub Samgar non computantur aliqui anni, ſed tempora ſua colliguntur ſub Barac, & ſunt iſti anni ſimul centum, & ſexaginta. Accipiantur anni decem de diebus Gedeonis, qui etiam quadraginta annis iudicauit. Iudicum. 8. & ſic dicetur, quod tempore Gedeonis anno decimo eius, uel quaſi potuerit eſſe generatio Obed:

I & principium peregrinationis Elimelech, & Noemi fuerit in principio dierum Gedeonis, vel in fine dierum Barac. Nam durauit illa peregrinatio decem annis. Ruth primo. Deinde quòd Obed nonaginta octo annorum, vel quaſi poterat gignere Iſai patrem Dauid, & Iſai gigneret Dauid anno octogeſimo quinto, vel quaſi vitæ ſuæ. Iſti anni omnes coniungendo eos cum præcedentibus ſunt anni trecenti quinquaginta ſex, ſcilicet, ſeptuaginta duo anni Salmon poſt introitum in terram Chanaan, & nonaginta octo anni Booz, & totidem Obed, & octogintaquinque Iſai; qui ſubtrahantur de quadringentis, & octoginta, qui fuerunt ab exitu de Aegypto vſque ad fundationem templi Salomonis. tertio Reg. 6. manebunt centum & vigintiquatuor anni. De quibus rurſus ſunt ſub-

K trahendi quadraginta, ſcilicet, qui fuerunt ab exitu de Aegypto uſque ad introitum terræ Chanaan: & manebunt octogintaquatuor anni. De quibus ſubtrahantur quatuor anni ferè, qui tranſierant de regno Salomonis, quando fundatum eſt templum. tertio Regum 6. & quadraginta, quibus regnauit Dauid, ſecundo Reg. 5. & 3. manebunt ſolum quadraginta anni, & iſti fuerunt, qui aſcribuntur regno Saulis. Actu. 13. Et hoc modo, quando cœpit regnare Saul, vel quando cœperunt computari quadraginta anni ſub eo fuit natiuitas Dauid. Et erit tunc totus numerus completus, & conformatus numerus generationum numero temporis. Et tamen non debet dici ꝙ Dauid

natus

natis fuerit primo anno regni Saulis, quia tunc anno, **A** quo moreretur Saul, eſſet Dauid quadraginta annorum, & falſum eſt, quia erat ſolùm triginta annorum. Quod patet, quia illico, vt mortuus eſt Saul, vnctus eſt Dauid in regem ſuper Iudam, vt patet ſecundo Reg. primo & ſecundo, & tamen quando vnctus eſt in regem ſuper Iudam erat annorum triginta. 1. Reg. 5. Ideo dicendum, ꝙ decem anni erant tranſacti de regno Saulis, quando natus eſt Dauid: nondum tamen regnabat Saul, ſed iudicabat Samuel. Tempus tamen Samuelis, & Saulis computantur in illis quadraginta annis, qui aſcribuntur Sauli. Actu. 13. Et de illis iudicauit Samuel ad minus. 20. annis, vt probatum eſt primo Reg. 7. Ioſephus autem 6. & 7. Antiquitatum in principio dicit fuiſſe. 18. annis regni Saulis, & ſic manent **B** vigintiduo pro Samuele, quod ſatis conueniens eſt. Iſti autem decem anni, qui deficiebant de numero vſque ad natiuitatem Dauid diuidentur per generationes præcedentes dando cuilibet duos, vel tres. & ſic ſtabat numerus ex omni parte conueniens. Et non oportebat dici, quòd fuerint tres viri nomine Booz ſucceſſiuè: quod litera non innuit: ſed eſt diuinare.

Dicendum autem uidetur quibuſdam, ꝙ iſta computatio generationum ad implendum numerum annorum eſt omnino ficta, & a voluntate propter tria. Primò, quia ponuntur iſti generare in tanta ætate, in qua non poſſunt gignere, uel non erat ſatis poſſibilè. Secundò, quia dato ꝙ poſſent gignere in tanta ætate, nô eſt uerîſimile, quòd in illa gignerent, ſed potius in mi- **C** nori ætate. Tertiò, quia dato ꝙ in tanta ætate gignerent: iſti, de quibus hoc dicitur eſſent geniti in minori ætate, cùm ſint primogeniti, per quos texitur linea patrum. Cùm tam hic quàm Ruth. 4. & primo Paralip. ſecundo, ponantur ad enarrandum generationem patrum, quæ deſcribitur per lineam primogenitorum. Dicendum, ꝙ non ſequitur aliquid iſtorum inconuenientium: nec eſt fictio aliqua, ſed neceſsitas ad ponẽdum generationem in tanta ætate, quia alias non poſſet ſtare, ꝙ iſti ſoli, qui ponuntur hic complerent generationem iſtam: ſed neceſſe erat dici aliquos taceri: qđ non eſt incõueniens, ut infra dicetur. Ad primum inconueniens, Dicendum, ꝙ iſti poterant gignere in tanta ætate quia alij generabãt in maiori. Nam Abra- **D** ham, quando genuit filios ex Cethura erat plus quam annorum centum & quadraginta, ut probatum eſt Gen. 25. & non fuit miraculum aliquod in generatione illa, quia ſolùm ponitur miraculum in generatione Iſaac, quem concepit Sara, ut patet Gen. 14. & ad Ro. 4. & ad Hebræ. 11. Ideo à fortiori poſſent iſti gignere anno octogeſimooctauo. Et iſtud poſſet faciliter eſſe accipiendo iuuenculas in uxores. Nam uiri ſenes non poſſunt gignere ex ueteribus, & tamen ſi accipiant iuuenculas in uxores, poterunt gignere, & ſic dicit Auguſt. quòd Abraham potuit gignere naturaliter ex Cetura in magna ſenectute, cum ex Sara in minori ætate conſtitutus gignere non potuiſſet, ſcilicet, quia Sara erat veterana, ſicut Abraham: & Cetura, de qua **E** poſtea genuit ſex filios, erat iuuencula. Cauſa autem quare poteſt vir ſenex de iuuencula gignere, & non de veterana eſt multiplex. Prima, quia in magna ætate deſinunt mulieribus fieri menſtrua, & tunc impoſſibilis eſt conceptio naturaliter, ſic fuit de Sara. Nam dicitur Geneſ. 18. quòd erant Abraham & Sara prouectæ ætatis, deſieranteque Saræ fieri muliebria. Secunda eſt, quia ad hoc, quòd mulier concipiat, oportet, ꝙ menſtruum muliebre digeratur, & formetur a ſemine maſculino: digeſtio autem fit per calorem ſeminis maſculini. Et ſurgunt tunc duo impedimenta. Primum eſt ex parte viri, quia ſemen ſenis eſt debilis caloris: & non valebit conuenienter digerere, & formare menſtruum muliebre ad organizandum inde fœtum. Secundum eſt ex parte mulieris veteranæ. Nam menſtruum muliebre de ſe eſt aliqualiter frigidæ naturæ, & valde humidæ, & quanto mulier declinat magis ad ſenectutem, tanto menſtruum eſt frigidius, & cum maiori difficultate formabilis. Si autem ſenex accipiat iuuenculam: propter calorem ætatis mẽſtruũ eſt calidæ complexionis; maximè ſi fœmina eſt colerica. & modicus calor ſeminis maſculi ſufficit ad digerendum, & formandum menſtruum muliebre in fœtum, ideo ſenex poterit gignere ex iuuencula: dum tamen non ſit omnino infrigidatus. Nam ad tantum defectum virtutum naturalium propter ætatem poteſt aliquis deuenire, quòd ex nulla fœmina quantumcunque iuuencula gignere poſſit: etiam ſi poſſit ſemen emittere. Nam facile eſt homini in quacunque ætate ſaltem artificialiter calefacto ſemen emittere, & tamen illud erit tam defectuoſum, quòd nullo modo proficiat ad generationem. Sic etiam eſt de menſtruo muliebri. Nam, licèt mulier veterana non poſſit concipere de ſene, poterit concipere de iuuene: quia in illo propter ætatis calorem, & fortitudinem excellens calor ſeminis maſculi contemperauit ſemen fœmininum, etiam ſi ſit frigidum: & fiet inde conceptus. In tanta tamen frigiditate, vel indiſpoſitione poteſt interdum eſſe menſtruum muliebre, ꝙ à nullo ſemine virili quantumcunque calido poſſit digeri, & formari: & in tali ſtatu mulier concipere naturaliter non poteſt. Et tunc vocatur corpus mulieris emortuum: ſicut dixit Apoſtolus ad Hebr. 11. quòd Abraham non conſiderauit emortuam vuluam Saræ. Poterat ergo ſenex gignere de iuuencula, qui nô poſſet gignere de veterana propter calorem nimium ætatis. Quod autem ſit nimius calor iuuencularum, patet, quia quando Dauid infrigidatus erat, ita vt opertus veſtibus, non calefieret, quæſiuerunt ei ſerui ſui adoleſcentulam nomine Abiſag, quæ dormiret in ſinu eius, & calefaceret eum. tertio Regum primo. Illud eſſe poterat in omnibus iſtis præter quam in Salmon, cuius vxor Rahab erat annorum octoginta, & ſeptem vel ferè, quando concepit Booz, vt ſupra declaratum eſt, in alijs eſſe poterat hoc. Patet **D** de Booz. Nam ipſe accepit Ruth in vxorem, quæ erat iuuencula, & vocatur puella Ruth. 4. Ad ſecundũ inconueniens dicendum, quòd non ſolùm eſt ſatis veriſimile iſtos tunc genuiſſe: immo etiam eſt verum, quia Booz ſenex erat, quando accepit tunc Ruth in vxorem, & genuit ex ea Obed. Vnde ipſe dixit, Benedicta filia a Domino, quia non es ſecuta iuuenes pauperes, aut diuites: & tamen ipſa ſecuta eſt Booz. Ruth. 3. ergo ipſe erat ſenex. Sic etiam patet de Iſai patre Dauid. Nam in ſenectute ſua genuit Dauid. Nam quãdo Dauid erat paruulus, & paſcebat greges, erat Iſai pater eius grandæuus, ideſt, longiſſimę ætatis. primo Regum 17. Ad tertium inconueniens dicendum, quod non fuerunt omnes, qui ponuntur primo- **E** geniti patrum ſuorum, ſed fortè vltimi filiorum ipſorum: ſicut patet de Dauid. Nam dicitur Ruth. 4. & etiam hic quod Iſai genuit Dauid. Et non ponitur aliquis de filijs eius, & tamen Iſai habuit octo filios, quorum vltimus fuit Dauid. primo Reg. 16. & primo Paralipom. 3. & 28. Ita poterat eſſe de alijs. Et cùm obijcitur, quod iſti eſſent primogeniti: quia per eos deſcribitur progenies patrum. Dicendum quòd non ſtat, quia ſi aliquando minores fuerunt digniores primogenitis, non computatur progenies patrum per primogenitos. Sic patet de Dauid: Nam Salomon fuit minimus filiorũ eius 1. Parali. 28. & tamen per eũ computatur progenies Dauid, vt patet hic, & 1. Paralipom. 3. quia ipſe fuit rex, & non aliquis de fratribus eius.

Vir ſenex poteſt de iuuencula cõcipere.

eius. Cùm autem obijcitur, quòd fuit Obed primogenitus reſpectu Booz. Sed fuit primogenitus eius de Ruth, quia cùm ſuſcepit illam in vxorem ad ſuſcitandū ſemen defuncti, primus filius eius fuit Obed. Aliud inconueniens poteſt allegari, ſcilicet, quòd hoc modo ponitur hiſtoria Ruth fuiſſe tempore Gedeonis, & tamen communiter dicitur, quod fuit tempore Heli ſummi Sacerdotis, & Iudicis. Dicendum, quòd non eſt aliquod inconueniens. Nam non conſtat, quòd fuerit iſta hiſtoria tempore Heli ex aliquo loco ſacræ ſcripturæ, nec ex aliquo argumento probabili, ſed ſolum ex opinione, cui poſſumus contradicere, ſi voluerimus: potiſſimè cùm non poſsit ſtare vllo modo, quòd fuerit hoc tempore Heli. Nam Ruth primo declaratum eſt in quadam quæſtione, quòd non erat hoc poſsibile: ideo Hebræi dicebant, quòd fuerit hiſtoria Ruth tempore Abeſan Iudicis Iſrael. Sed dicendum, quòd non poteſt ſtare. Nam Abeſan fuit multo tempore poſt Gedeonem, & inter annum decimum Gedeonis, vel quaſi in quo fuit natiuitas Booz, & inter principium temporis Abeſan fuerunt anni centum, & duo. Quod patet, quia Gedeon iudicauit quadraginta annis, Iudicum. 8. De quibus ſubtrahantur decem, quia anno eius decimo ponitur ſupra fuiſſe natiuitas Obed: manent triginta anni. Deinde tres anni, quibus præfuit Abimelech filius eius. Iudicum. 9. Deinde viginti tres anni Thola, & viginti duo anni quibus præfuit Iair, & decem octo anni, qui ſine iudice fuerunt. Iudicum. 10. Deinde ſex anni Iephthę galaaditis Iudicum. 12. Qui ſunt ſimul centum, & duo anni, quibus additis præcedenti tempore, ſequitur, quòd tam Salmon, quam Booz, quando genuerunt, erant annorum centum quadraginta ſeptem ad minus: & tamen iſtud non conceditur tempore illorum: quia tunc nullus hominum ad tantam perueniebat ætatem: quanto magis, quòd illo tempore gignere poſſent. Patet hoc, quia ſuppoſito, quod fuerit natiuitas Obed anno decimo, vel quaſi Gedeonis, ponebatur, quòd eſſet Salmon annorum nonaginta duorum, vel quaſi, ſcilicet, quia natus eſſet ante introitum in terram Chanaan, viginti annis, uel quaſi: & poſtea poſt ſeptuaginta duos annos genuerit Booz, ſic eſſet nonaginta duorum annorum quando gigneret. Et ponebatur etiam Booz nonaginta octo annorum quando gigneret Obed, quia alias non poterat peruenire vſque ad tempus Gedeonis, vt ſupra declaratum eſt. Si autem nunc addantur illi centum, & duo anni, ſequitur, quod quilibet iſtorum ad minus erat annorum centum quadraginta ſeptem, & tamen ad tantam ætatem non poterat quiſquam illo tempore peruenire, & à fortiori non poſſet gignere. Ideo ſi illo tempore eſſet hiſtoria Ruth, neceſſe erat, quòd aliquis ſubticetur in progenie iſta: ſicut dixit Nicol. & quidam Doctores noſtri. Ideo licèt quantum ad hoc tam Iudæi, quàm quidam de latinis videantur errare, tamen rationabilius locuti ſunt latini ponentes, quòd fuerit hiſtoria Ruth tempore Heli, & quòd ſubticeantur hic aliqui, quàm Hebræi non ponentes aliquos ſubticeri, & dicentes, quod fuerit tempore Abeſan. Et rationabilius vtriſque locutus eſt Nicolaus dicens, quod fuerit tempore Abeſàn: & ponens, quòd aliqui ſubticeantur, ſcilicet, quòd fuerint tres vocati Booz. Sed adhuc ipſe non dixit rectè in hoc fingens aliquid, quod ſcriptura non dixit, & tamen ſine cauſa, ſcilicet, ponendo plures, quàm exprimantur in litera, & ſic non eſt ponendum, quòd fuerit hiſtoria Ruth tempore Heli, nec tempore Abeſàn, ſed tempore Gedeonis, vt ſupra declaratum eſt. Cauſa autem quare motiuum, & ratio Nicolai non tenet eſt, primo, quia videtur nimis abſurdum, quòd aliquis faciat ſuppletiones ad ſacram ſcripturam dicendo fuiſſe aliud, quia in

Lyranus refutatur.

F ſcriptura non ponitur, nullam oſtendendo ad hoc cauſam neceſſariam. Nam quando eſt cauſa neceſſaria dicetur aliud eſſe omiſſum. Ratio huius eſt, quia ex hoc tolletur quædam certitudo ſcripturæ, cum poterimus dicere in quolibet loco non tradi res plenè, ſed multa omitti. Et hoc non eſt concedendum, quia imperfectio quædam eſt, quòd etiam in ſæcularibus hiſtorijs non concedimus, ſine aliqua apparenti cauſa. Et tamen Nicolaus non oſtendit aliquam cauſam neceſſariam, quare debeamus dicere, quòd fuerint tres Booz, & hic ponitur vnus, cùm exiſtente vnico poſsit ſaluari, & ſtare inconuenienter, ut ſupra declaratum eſt. Et potiſsimè circa enarrationem primorum genitorum, cū ſcriptura dicat fuiſſe Salmon

G patrem Booz, & Booz patrem Obed, & nos aſſeramus, hoc non fuiſſe ſic, ſed quòd Booz fuerit pater alterius Booz, & ille alterius. Nam uidentur quodammodo dicere contra naturam ſcripturæ. Secundò patet, & efficacius, quia ſi uerum eſſet, quòd omitterentur hic aliqui uiri nomine Booz, dato quòd in aliquo loco ſcripturæ omitterentur ſupplerentur in alijs: ſicut fit de multis alijs, quæ omittuntur in quibuſdam libris, & ſupplentur in alijs: ſicut patet de libris Regum, & Paralipom. inter ſe. Nam unus ſupplet, quod alius omiſit: & tamen, cùm in multis locis ſcripturæ ponatur iſta progenies, ſemper ponitur eodem modo nullo addito, nec omiſſo, ſcilicet, Salmon genuit Booz, & Booz genuit Obed: ſic ponitur Ruth. 4. &

H primo Paralipom. 2. & hic in litera & Luc. 3. ideo non uidetur, quòd aliquid omiſſum fuerit. Quod cùm in tot locis ponatur, in aliquo eorum ſuppleretur. Et iſta ratio eſt ualde efficax. Sic patet de tribus regibus, qui infra omittuntur, & tamen ponuntur, quarto Regum 4. & 11. & 18. & primo Paralipom. tertio, & ſecundo, Paralipom. 21. & 22. Item patet hoc potiſsimè propter librum Paralipom. quia ille liber eſt ad ſupplendum ea, quæ omittuntur in alijs libris hiſtoricis, & ob hoc uocatur Paralipo. ideſt omiſſorum: uel de omiſſis, & tamen ibi ponitur iſta generatio omnino ſicut hic, ergo non fuerunt ibi aliqui taciti, qui vocarentur Booz. Item de Luca nullus unquam dixit, quòd deſcribendo Chriſti progeniem aliquid omitteret, ſi-

I cut dicitur de Matthæo, & tamen Lucas poſuit ſicut hic, ſcilicet, quòd Salmon genuit Booz, & Booz genuit Obed. Motiuum autem Nicolai, ſcilicet, quod ſubticeantur hic duo uiri, ſicut conſtat, quòd ſubticentur infra tres reges, non eſt ad propoſitum, quia de illis aſſentur, quod omiſsi ſunt propter peccatum, de quo infra dicetur: & tamen iſti, quos dicunt ſubticeri, non apparet, quod fuerint mali, cùm etiam non appareat, an fuerint: ideo non eſt ſimile. Item, quia quod hic omittantur aliqui adhuc poterat eſſe cauſa: ut quaterdenæ, quas intendebat ſeruare Matthæus redderentur æquales: & ſi ponerentur omnes, qui erant in progenie ſuperabundaret numerus, & tamen in libro Ruth, & Paralipom. & in Luca, & in alijs li-

K bris non intenduntur aliquę quaterdenæ: nec aliquod miſteriū numeri, ideo non omitterentur: & tamen illi non ponuntur ibi, ſicut nec hic: ergo in nullo loco omittuntur. Confirmatur hoc, quia Ochozias, Ioas, & Amaſias, qui omittuntur infra in litera, ponuntur in multis locis ubicumque enarratur progenies Regum iſtorum, ut 4. Reg. 8. & 11. & 14. & primo Paralipo. 3. & 2. Paralip. 21. & 22. apparet igitur, quòd Salmon fuerit pater Booz, & Booz pater Obed, & non omittuntur hic aliqui de iſta progenie.

Quare

A *Quare hic dicitur, quòd Ieſſe genuit Dauid Regem, cùm de nullo alio hic ſtricto exprimatur nomen Regium.*

Quæſtio XV.

QVAERITVR, quare dicitur, quòd Ieſſe genuit Dauid regem, cùm de nullo alio exprimatur hic. Aliquis dicet hoc eſſe, quia Dauid fuit Rex, & vt ſciretur dignitas ſua debuit exprimi. Dicẽdum, quòd non ſtat, quia etiam omnes, qui ſunt in iſta quaterdena ſunt Reges, vt patet 3. & 4. Reg. & ex libris Paralip. & tamen de nullo eorum dicitur hic, quòd fuerit Rex. Aliqui dicunt, quod fuit, quia Dauid fuit primus de Regibus Iudæorum. Dicẽdum quod falſum eſt, quia ante eum fuerunt duo reges. **B** Nam primus rex fuit Abimelech filius Gedeonis, qui vnctus eſt in regem in Sichem. Iudicum 9. Et poſt illum non fuerunt alij reges, ſed iudices ſicut ante fuerant, vt patet ex proceſſu libri iudicum. Fuit autem poſteà rex Saul. Et in hoc ꝓpriè incepit ſtatus regalis, quia poſt ipſum ſemper continuatus eſt, & fuit ante Dauid. Etiam filius Saulis, ſcilicet, Isboſeth fuit rex ante Dauid, quia non fuit Dauid vnctus in regem ſuper totum Iſrael vſq; poſt mortem Isboſeth. 2. Reg. 4. & 5. licèt ante hoc Dauid fuerit cõſtitutus rex ſuper ſolam tribum Iudæ, mox vt Saul mortuus eſt, ſecundo Regum. Alij dicunt, quòd nominatur Dauid rex, quia ipſe eſt primus, qui electus eſt a Deo. Nam Abimelech electus non fuit a Deo, ſed ab hominibus. Iudicum 9. **C** Deus autem elegit Dauid 1. Regum 16. Dicendum quòd non ſtat, quia Saul a Deo electus eſt 1. Regũ 10. & apparuerunt in eo ſigna ſicut in Dauid. eod. capit. Reſpondent iſti quòd Dauid fuit electus a Deo ſecundũ cor. Saul autem non fuit ſecundum cor, ſed propter importunitatem populi petentis. Nam non placuit Deo illa petitio, cum dicat, quòd contempſerint eum, & abiecerunt, petentes aliquem hominem in regem, vt volentes quod Deus nõ regnaret ſuper eos. 1. Regum 8. Etiam ad oſtendendum toti populo, ꝙ peccauerant petendo regem, Deus oſtendit ſigna de cęlo ad inuocationem Samuelis. 1. Regum 12. Et hoc videtur innuere Hieronymus in Prologo ſuper Matthæum dicens, quòd aſſumpſit Matthæus in generatione Chriſti principia duorum hominum, vnius cuius **D** ſecundum cor electio fuit, id eſt, Dauid. Dicendum, quòd hoc nõ ſtat, quia etiam Saul fuit electus ſecũdũ cor Domini, & patet per ſigna quæ ipſe oſtendit. Et non videtur aliqua differentia inter electionem eius, & Dauid. Nam ſicut Deus miſit Samuelem ad vngendum Dauid primo Regum 16 ita iuſſit ei vngere Saulum primo Regum 9. ſcilicet: Cras mittam ad te virum de terra Beniamin, & vnges eum Ducem ſuper populum meum Iſrael: Et quando venit Saul coram Samuele dixit Deus Samueli: Ecce vir, quem dixerã tibi; iſte dominabitur populo meo. eodem cap. Item oſtendit Deus alia ſigna in Saule, quia quando venit ad collem Prophetarum, inſiliit in eum Spiritus Domini, & prophetauit cum cęteris, primo Regum 10. **E** Item quando coram toto populo iuſſit Deus eligi Regem, cecidit ſors ſuper Saulem. eod. ca. Item Saul erat Deo valde acceptus propter virtutem ſuam, quando electus eſt in Regem, ſcilicet, quia erat valde humilis primo Regum 15. ſcilicet. Cùm paruulus eſſes in oculis tuis, caput in tribubus Iſrael factus es, vnxitque te Dominus in regem. Cùm autẽ obijcitur, quod Deus non elegit Saul ex corde, ſed propter populi importunitatem, falſum eſt. Nam verum eſt, quòd dari aliquem in regem Iſraelitis a Deo a principio fuit ex importunitate petendi, quòd tamen daretur potius iſte, quàm ille nõ fuit ex importunitate, ſed ſolùm ex Dei voluntate, quia populus non petiuit aliquem determi-

A natè. Ideo Deus ex corde elegit Saulem, maximè cùm de hoc ſigna apparuerint magnæ acceptationis, quæ ſupra poſita ſunt. Dicendum tamen, quod Hierony. aſſerit electionem Dauid fuiſſe ex corde, quia de eo dixit Samuel ad Saulem. Stultè egiſti; nec cuſtodiſti mandata Domini Dei tui. Quod ſi non egiſſes iam nunc præparaſſet Dominus regnũ tuum ſuper Iſrael in ſempiternum. Sed nequaquam regnum tuum vltra conſurget. Quæſiuit ſibi Dominus virum iuxta cor ſuum, & præcepit ei, vt eſſet Dux ſuper populum ſuum. primo Regum 13. Et licèt tam electio Saulis, quam Dauid fuerit ſecundùm cor Dei, quia vtramq; voluit: primam tamen voluit, vt eſſet, & non, vt permaneret: ſecundam autem voluit eſſe, & permanere: **B** quia Deus voluit, ꝙ Dauid eſſet Rex ſuper Iſrael in ſempiternum: & non ſolùm ipſe, ſed etiam poſteri eius in æternum. 2. Regum 7. & primo Paral. 17. & 22. Maximè, quia dixit ei, quòd etiã ſi filij eius peccarent, non abijceret eos a facie ſua tollendo eis regnum, ſicut abiecerat ei Saulem. ſecundo Regum 7. & primo Paralipo. 17. Et in hoc apparet valde, quod electio Dauid fuerit magis ſecundum cor, quàm electio Saulis. Dicendum tamen, quòd iſta non eſt cauſa, quare Dauid nominetur hic rex: quia iſtud habet locum comparando Dauid ad Saulem, ſed non comparando Dauid ad poſteros, quia per eã ſem electionem Dei, qua Dauid conſtitutus eſt in regem, fuerunt conſtituti poſteri ſui, quia eadem confirmatione fuit Regnum cõ**C**firmatum in ſe ipſo, & in poſteris ſuis. ſecundo Reg. 7. & primo Paralipo. 17. Et tamen de alijs poſteris Dauid, qui ponuntur hic nullus nominatur Rex. Eſt ergo dicendum quòd Dauid vocatus eſt hic rex: quia ante eum in hac progenie Chriſti nullus fuit rex. Et quia erat magnus honor alicuius progeniei, quòd in ea eſſent reges: expreſſum eſt quod Dauid eſſet rex. Alij autem, qui ſequuntur Reges ſunt in tota ſecunda quaterdena, & tamen non conueniebat exprimi, quia de quolibet eorum conſtabat, quod eſſet Rex, cum de Dauid deſcenderint Reges ſemper vſque ad captiuitatem Babylonis. Et ſi exprimeretur de vno de omnibus exprimendum erat. Quod videbatur ſuperfluum. Si autem quidam eorum eſſent reges, & alij **D** non: exprimeretur ad tollendum dubium, & propter honorem progeniei, qui eſſent reges, & qui nõ. Nunc autem non oportuit, cum omnes eſſent reges.

Dauid autem rex genuit Salomonem ex ea, quæ fuit Vriæ. Salomon autem genuit Roboam, Roboam autem genuit Abiam, Abias autem genuit Aſa, Aſa autem genuit Ioſaphat, Ioſaphat autem genuit Ioram, Ioram autem genuit Oziam, Ozias autem genuit Ioatham, Ioatham autẽ genuit Achaz, Achaz autem genuit Ezechiam, Ezechias **E** autem genuit Manaſſen, Manaſſes autem genuit Amon, Amon autem genuit Ioſiam, Ioſias autẽ genuit Iechoniam, & fratres eius in tranſmigratione Babylonis.

Dauid autem rex. Hic incipit ſecunda quaterdena, quæ terminatur in Iechonia filio Ioſiæ: & Dauid, qui ponitur hic, pertinet ad illam, ſed eſt vltimus in precedenti quaterdena. Et iſta incipit a Salomone. *Genuit Salomonem*, multos alios filios habuit Dauid, quorum nomina ponuntur 2. Reg. 3. & 1. Paralipo. 3. de quibus nati ſunt ſex in Hebron, vbi regnauit ſeptem annis; poſtea autem in Ieruſalem nati ſunt ei nouẽ filij præ-

ter

ter filios,& filias concubinarum. primo Paralipom.3.
Salomon autem fuit de vltimis iſtorum, & ſic Dauid
vocabat eum puerum,& tenellum,quando conſtituit
eum in Regem paulo ante mortem ſuam 1.Paral.22.
& 29.Ponitur tamen Salomon,vt aliqui volunt : quia
ipſe ſolus fuit Rex. Sed non eſt iſta cauſa, ſed ſolùm,
quia Salomon ſolus pertinuit ad progeniem Chriſti:
ſi autem aliquis de alijs, qui non fuerunt reges, perti-
nuiſſet ad Chriſti progeniem, poneretur ille, & non
Salomon. Lucas tamen enarrauit Chriſti progeniem
per alium filium Dauid,ſcilicet,per Natam.Luc.3. Et
ille ponitur inter filios Dauid, qui nati ſunt ei in Ieru-
ſalem,1.Paralipo.3. Quomodo autem poſſit vtrumq;
ſtare in veritate,& cur Lucas deuiauit à Mattheo, de-
clarabitur Luc.3. *Ex ea, quæ fuit Vriæ.* ideſt, genuit eum
ex Bethſabee, quæ fuit vxor Vriæ, quem fecit Dauid
occidi propter vxorem ſuam.2.Reg.11. *Salomon autem
genuit Roboam.* Fuit Salomon in principio Regni ſui
fœliciſſimus inter alios Reges,& ſuper omnes : Nam
fuit ſapientior omnibus hominibus collata ſibi ſapiē-
tia ſupernaturaliter in vnâ nocte.3.Reg. & 2. Parali.1.
De quo ibi multa declarata ſunt. Fuit etiam potentior
cæteris multitudine equorum, & famulorum, & ar-
miorum 3.Reg 4.& 10. & 2.Paralipom.8. Fuit etiam
ditior omnibus Regibus Iudæorum ante ipſum, &
poſt ipſum.Habuit enim varios modos colligendi au-
rum, & argentum immenſum 3.Reg.9.& 10. Et ipſe
dixit, quod præceſſerat in diuitijs omnes Reges, qui
fuerunt ante eum in Ieruſalem.Eccleſ.2.Fuit etiam in
apparatu domeſtico, & ornatu, & ordine miniſtrorū
excellentior omnibus regibus temporis ſui,ita ut Re-
gina Saba videns, admiraretur, & non maneret ei ſpi-
ritus præ ſtupore,tertio Regum quarto,& 10. Et hoc
Chriſtus innuit infra ſexto,dicēs: Dico autem vobis,
quoniam nec Salomon in omni gloria ſua coopertus
eſt ſicut unus ex iſtis. Omnia tamen iſta perierunt in
ſenectute. Nam infatuatus eſt per mulieres, & coluit
idola, & fabricauit eis templa 3.Reg.11. & 4.Reg.22.
Habuit autem uxores plurimas de omnibus gētibus,
fueruntque ei uxores quaſi reginæ ſeptingentæ: con-
cubinæ trecentæ.3,Reg.11. *Roboam genuit Abiam.* Sa-
lomon non legitur habuiſſe alium filium niſi Roboā:
licèt habuerit uxores plurimas: filias autem duas legi-
tur habuiſſe, quas tradidit duobus præpoſitis ſuis. 3.
Reg.4. Fuit iſte Roboam fatuus. Nam propter eius
ſuperbiam regnum illud Iſrael, quod in auo, & patre
ſuo fuerat glorioſum habens duodecim tribus, diui-
ſum eſt,nec manſerūt ei niſi duæ tribus, ſcilicet, Iuda,
& Beniamin.Et hoc ſolùm propter merita Dauid, qa
aliàs omnino fuiſſet tranſlatum regnū de manu eius:
imò etiam de manu Salomo.3.Reg.11.& 12. Decem
tribus tranſierunt ad Ioroboam, qui erat ſeruus Salo-
mo.Conatuſque eſt Roboam pugnare contra decem
tribus ad reducendum eas ad ſe: Deus autem uetuit
dicens, voluntate ſua factum eſſe.3.Reg.12. & 2.Pa-
ralipom.11. *Abias autem genuit Aſa.* Iſte Abia pauco
tempore regnauit,ſcilicet,tribus annis.Fuit tamen uir
animoſiſs ualde, & egit bella duriſſima ꝯ Ieroboam,
& in uno bello perierunt quinquaginta millia uirorū
fortium de Iſrael.ſecundo Paralipom.13. Et tamen in
diebus eius, & patris ſui Roboam fuerunt idola in re-
gno Iuda.3.Reg.14. & 15. Filius eius fuit Aſa, & iſte
fuit rex glorioſus dirigens cor ſuum ad Dominum:&
auferens idola de terra, & effœminatos, & alia turpia,
quæ fuerant tempore patrum ſuorum. 3,Reg.15. Ille
fecit magna bella contra Aethiopes,& a Deo adiutus
eſt, & poſtea ſecutus eſt Dominum.2.Paralipo.14. &
15.Circa finem tamen uitæ aliqualiter ceſſauit feruor
deuotionis eius, & poſuit in hominibus ſpem, & po-
ſuit in carcere quendam Prophetam,qui contra eum

F locutus fuerat ex parte Dei,& in fine podagra cōſum
ptus obiit.2.Paralip.16. *Aſa autem genuit Ioſaphat.* Fuit
Ioſaphat rex glorioſus magis, quā pater ſuus Aſa, &
coluit Dñm ī toto corde, & poſuit Deus pauorē eius
ſuper omnia regna terrarum, quæ erant in circuitu:
ut non auderent pugnare contra Ioſaphat. 2. Paralip.
17. Fuit tamē amicus Achab regis Iſrael, qui erat peſ-
ſimus. Et cùm fuiſſet cum eo in bello contra Syros
in Ramoth Galaad,omnes Syri cœperunt pugnare cō
tra Ioſaphat putantes eum regem Iſrael. Et cùm cla-
maret ad Dominum,liberatus eſt de manu Syrorum.
2.Paralipom. 18. Contra Ioſaphat conuenerunt plu-
rimi Moabitæ,& Ammonitæ,& Idumæi: ita,vt Ioſa-
phat non auderet pugnare cōtra eos, ſed venit ad Do-
G minum,& orauit deuotiſſimè. Et tūc propheta vnus
dixit ei,quomodo Deus pugnaret pro eo. Et cùm ip-
ſe iret in bellum, & Leuitæ cantarent ibi laudes Do-
mino,hoſtes eius,qui erant diuiſi in diuerſis locis,ſur-
rexerunt Deo infatuante illos,& mutua ſe cæde trun
cauerunt:ita vt nemo maneret. Poſtea vero Ioſaphat
collegit ſpolia.2.Paralip.20. *Ioſaphat autem genuit Iorā.*
Ille Ioram accepit in uxorē Athaliam filiam Achab
regis Iſrael, & Iezabelis. quæ induxit eum ad idola-
triam,fuitque peſſimus,& perdidit regnum Idumæo
rum.Nam Idumæi ex tempore,quo Dauid ſubiiece-
rat eos in tributarios. 2. Regum 8. & 1. Paralipom.
18.manſerunt ſemper ſub regno Iuda,& maxime tē-
pore Ioſaphat patris iſtius Ioram. Cùm autem vidiſ-
H ſent iſtum eſſe virum miſerabilem, rebellauerunt ei,
& poſtea nunquam redierunt in priſtinam ſubiectio-
nem.4.Reg.8.& 2.Paralip.21. Occidit autem iſte om
nes fratres ſuos: timens, ne eriperent ei regnum. Cō-
tra quem ſurrexerunt Philiſthini,& Arabes vaſtantes
regnum eius,abſtuleruntque ei omnes uxores,& filios:
nec manſit ei niſi minimus filius, & poſtea ipſe peſſi-
mo languore conſumptus eſt. 2. Paralip.21. *Ioram au-
tem genuit Oziam* Hic deficiunt tres reges.Nam Ioram
non genuit Oziam, ſed genuit Ochoziam. 4.Reg.8.
& 2. Paralip.21.& 22.Ochozias genuit Ioas. 4.Reg.8.
& 10. & 2. Paralip.22. Ioas autem genuit Amaſiam.
4.Reg.48. & 2. Paralip.24. Amaſias autem genuit O-
ziam.2.Paralipom.25:& 26.& 4.Reg. 15. De his regi-
I bus, quare omittantur, infra dicetur. Ochozias filius
Ioram fuit rex peſſimus:quia mater eius Athalia indu
xit eum ad colendum Baal. Ipſe autem iuit in adiuto-
rium Ioram regis Iſrael contra Syros. Et cùm Iehu
occidit Ioram regē Iſrael, occidit etiam iſtum Ocho-
ziam.4.Reg.9.& 2.Paralip.22.Tunc manſit paruus fi-
lius eius Ioas. Athalia autem mater eius occidit om-
nes de ſemine regio mortuo filio ſuo Ochozia, vt ip-
ſa regnaret:& regnauit ſex annis. Cùm autem inter-
ficerentur, qui erant de ſemine regio,Ioſabeth filia
regis furata eſt Ioas filium Ochaziæ,& cuſtoditus fuit
in templo Domini ſex annis per Ioiadam ſummum
ſacerdotem. Et in ſeptimo anno conuocata multitu-
dine armatorum fecit vngi Ioas in regem in templo.
Et occidit Athaliam Reginam.4.Reg.11. 2.Paralipo.
22. & 23. Iſte Ioas fuit deuotus Deo, quamdiu uixit
K Ioiada. & fuit primus, qui fecit colligi pecuniam pro
reparatione templi:ſed poſtquam mortuus eſt Ioiada
factus eſt Ioas peſſimus, & lapidauit Zachariam filiū
Ioiadæ in templo; quia increpabat eum de crimine.
Contra hunc ſurrexerunt ſerui ſui, & occiderunt eū
in lectulo ſuo.4.Regum 12. & 2. Paralipomenon 24.
Amaſias filius Ioas fuit à principio rex bonus,& occi-
dit illos, qui occiderunt patrem ſuum. Iſte pugnauit
contra Idumæos,& obtinuit:& Deos eorum, quos in
bello cœpit,coluit,& cremabat incenſum eis. Propter
quod miſit Deus prophetam contra eum. Poſtea A-
maſias in ſuperbiam elatus voluit pugnare cum Ioas
rege

A rege Iſrael à quo ſuperatus, & captus eſt, & reductus ignominioſè in Ieruſalem à rege Ioas. Et poſtea à ſeruis ſuis occiſus eſt in Lachis. 4. Reg. & 2. Paralipo. 15. *Ozias autem genuit Ioathan.* Iſte uocatur aliquando Ozias ſicut hic, & 2. Paralip. 26. & Iſa. 6. aliquando uocatur Azarias, vt quarto Regum 15. & primo Paralip. 3. Iſte fuit vir deicola, & abſtulit idola de terra: fuitque vir potens, & in omnibus proſperè agens, & timebāt omnes gentes eum in circuitu. Semel tamen uoluit vſurpare ſacerdotale officium conatus intrare in tēplum ad cremandum incenſum. Cui reſtiterunt ſacerdotes octoginta viri, & uolebant eum eijcere de templo. Cumque ipſe extenderet manum contra eos, percuſſit illum Deus lepra in fronte, & illico expulerunt eum.
B Ceſſauitque tunc Ozias adminiſtrare regnum, quia non poterat manere inter cæteros Iſraelitas. Sed fuit in domo libera ſeorſum. Filius autem eius Ioathan adminiſtrabat regnum. 2. Paralipom. 26. & 4. Reg. 15. Ioathan autem fuit rex bonus colens Dominum ſecutus uiam patris ſui. Et ipſe dicitur ædificaſſe portam ſpecioſam in domo Domini. 4. Reg. 15. & 2. Paralipom. 27. *Ioathan autem genuit Achaz.* Achaz fuit peſſimus omnium idolatrarum inter reges Iuda. Ipſe enim poſuit idola in templo Domini, & ſimulachra ſolis, & lunæ, & omnium ſtellarum, & equos ſolis, & fecit, quòd Iſraelitæ illa colerēt. Poſtea uerò clauſit templum Domini, ne quis introiret illuc ad colendum Deum, & repleuit illud ſordibus. Conſtituitque altaria in omnibus plateis, & angulis Ieruſa-
C lem, ut ibi colerentur idola, & abſtulit altare Domini de loco ſuo. Contra hunc ſurrexit rex Iſrael, & occidit centum & uiginti millia uirorum in uno die. Rex quoque Syrorum uaſtauit terram eius, & tulit prædam magnam in Damaſcum. Et ipſe Achaz coluit Deos Syrorum, qui perſecuti fuerunt eum, dicēs, quòd Dij Syrorum adiuuabant cultores ſuos, ut placaret eos muneribus. 4. Reg. 16. & 2. Paralip. 28. *Achaz autem genuit Ezechiam.* Hic fuit rex optimus. Nam ante eum nemo fuit ſimilis in regibus Iuda. Iſte apperuit templum Domini, quod fuerat clauſum tempore Achaz patris ſui, & excluſit inde omnia idola, & immunditias, fecitque coli Deum toto corde. Et con-
D gregato toto populo fecit magnum Phaſe, & obtulit plurima, & fecit ſacerdotes, & Leuitas conſecrari, & exercere officium ſuum, quod omiſſum fuerat tempore Achaz, confregitque omnia idola, & altaria, quę pater ſuus fecerat in Ieruſalem, & in alijs locis, confregitque ſerpentem æneum, quem fecerat Moyſes: quia iam populus colebat illum. 4. Reg. 19. & 2. Paralip. 29. & 30. Contra hunc aſcendit Senacherib rex Aſſyriorum, & obſedit eum in Ieruſalem dicens, ꝙ Deus Hebræorum non poſſet eum defendere de manu eius. Deus autem miſit angelum ſuum, & occidit centum octogintaquinque millia virorum in caſtris Senacherib vna nocte. Et ille tunc coactus eſt fugere in terrā ſuam cum pauciſſimis, & ibi in templo Dei
E ſui à filijs ſuis occiſus eſt. 4. Reg. 18. & 19. & 2. Paralipom. 32. Poſt hoc ægrotauit Ezechias vſque ad mortem, & venit Iſaias propheta dicens ei: Hæc dicit Dominus: morieris, & non viues. Cumq; fleuiſſet: Deus dixit prophetæ, quòd annunciaret ei, quòd ſuperuiueret quindecim annis. In cuius rei teſtimonium fecit retrocedere ſolē per decē lineas in orologio Achaz. 2. Paralipo. 32. & 4. Reg. 20. & Iſai. 38. & 39. *Ezechias autem genuit Manaſſem.* Propter iſtud fleuit Ezechias, quando annunciata eſt ſibi mors, quia nondum habebat filium aliquem, & relicturus eſſet regnum ſine hærede. Nam tribus annis poſt illam ægritudinem Ezechiæ natus eſt Manaſſes. Quod patet, quòd Ezechias ſuperuixit quindecim annis, & tamē Manaſſes,
A qui ſucceſſit Ezechiæ erat duodecim annorum, quando regnare cępit. 2. Paralipo. 33. Iſte fuit rex peſſimus colens idola, & inducens populum ad colendum ea ſicut auus ſuus Achaz. Habuitque ſecum incantatores, & magos, & diuinatores, & augures, & omne genus mali. Contra quem venerunt principes regis Aſſyriorum, & captum duxerunt eum in Babylonem: iſte autem eſt primus rex Iudæorum, qui ductus eſt in Babylonem. Cumque eſſet in anguſtia orauit Deum deuotiſſimè, reduxitque eum in terram ſuam. Qui poſtea ſecutus eſt Deum in toto corde, deſtruens totam idolatriam, quam introduxerat, & fęlici morte conſumatus eſt. Sed cùm primus eſſet malus occidit Prophetas plurimos, & alios iuſtos viros: ita, vt dicatur re-
B pleuiſſe Ieruſalem ſanguine vſque ad os. 4. Reg. 21. & 2. Paralip. 33. Ille dicitur occidiſſe Iſaiam Prophetam, de quo eod. cap. dictum eſt. *Manaſſes genuit Amon.* fuit peſſimus ille Amon magis quā fuerat pater ſuus a principio: & noluit conuerti ad Dominum ſicut pater ſuus. Vnde ſerui eius occiderunt eum in domo ſua. Populus autem occidit eos, qui regem occiderant: & conſtituerunt Ioſiam filium eius in regem. 4. Reg. 21. & 2. Paralipom. 33. *Amon autem genuit Ioſiam.* Iſte fuit rex optimus, ita vt de eo dicat ſcriptura, quòd ante ipſum nullus fuit ſimilis. Nam præter ipſum, & Ezechiam, & Dauid omnes reges Iuda peccatum commiſerunt. Eccle. 48. & 49. Nullus fuit tam validus perſecutor idolatriæ ſicut iſte. Nam ipſe deſtruxit tem-
C pla, quæ Salomon cōſtituerat idolis, quæ nemo alius, nec etiam Ezechias tetigerat. Fecit etiam, quòd populus totus faceret fędus cum Domino, quòd ſeruaret legem eius, quando inuentus eſt liber in domo Domini. 4. Reg. 22. & 23. & 2. Paral. 34. Iſte fecit Phaſe excellentius, quàm vnquam fuerat. Poſtea autem egreſſus cōtra Pharaonem ſagitta percuſſus in bello occubuit. Quem fleuit totus Iſrael, & Ieremias fecit de eo lamentationes. & nullius regis manſit memoria tam dulcis ſicut regis Ioſiæ. 2. Paralipom. 25. & Eccleſi. 49. *Ioſias autem genuit Iechoniam.* Iſte vocatur aliquando Iechonias ſicut hic, & aliquando Eliacim, & aliquando Ioacim. 4. Reg. 23. Iſte non fuit rex immediate poſt patrem ſuum, ſed frater eius Ioachaz. Pharao tamen
D priuauit eum regno, & conſtituit iſtum Iechoniam in regem. 4. Reg. 33. & 2. Paralipo. 36. *Et fratres eius.* tres fuerunt fratres filij Ioſiæ, ſcilicet, Ioacham, Eliacim, & Matthanias, qui alijs nominibus poſtea vocati ſunt, 4. Reg. 24. & tamen primo Paralipom. 3. dicitur quòd fuerunt quatuor filij Ioſiæ, ſcilicet, Iohanan, Ioacim, Sedecias, & Sellum: de quo, quid ſit verum infra dicetur. *In tranſmigratione.* Licèt fortè propter aliud poterant dici fuiſſe in tranſmigratione, de quo infra dicetur.

Quare in hac genealogia nominatur vxor Vriæ, quia non ſolent nominari mulieres in genealogijs. Quæſt. XVI.

E QVAERITVR, quare dicitur hic, ꝙ Dauid genuit Solomonem ex ea, quæ fuit Vriæ: quia mulieres non ſolent nominari communiter. Quidam dicunt quòd factum eſt, quia Dauid habuit multas vxores, & quia neſciretur de qua illarum genuerat Salomonem, dictum eſt: ex ea, quæ fuit Vriæ. Nam habuit Dauid ſex vxores antequam regnaret in Ieruſalem, de quibus genuit ſex filios in Hebron. Poſtea habuit alias in Ieruſalem. Habuit quoque concubinas aliquas, ex quibus etiam filios, & filias genuit, vt patet 2. Reg. 3. & primo Paralip. 3. Dicēdum quod non ſtat, quia etiam diceretur quod Abraham genuit Iſaac de Sara. Nam habuit tres vxores, ſcilicet, Saram, Agar, & Ceturam, vt ſcriptum eſt Geneſ. 25.

De

De Iacobo etiam dicetur, quòd genuit Iudam ex alia:
nam habuit quatuor vxores, ſcilicet, Liam, & Rache-
lem, Zelpham, & Balã. Gen. 29. & 30. Salomon habuit
ſeptingentas vxores, & trecentas concubinas, & non
dicitur de qua vxore Roboam natus ſit, 3. Regum 11.
Abias quoque non dicitur de qua vxore Roboam na-
tus ſit: cùm habuerit Roboam decem & octo vxo-
res, & ſexaginta concubinas. 2. Paralipo. 11. Non ergo
pp hoc nominata eſt hic Mater Salomonis. Eſt dicen
dum quòd fuit expreſſa propter multa. Primò ſicut
dicebatur de alijs mulieribus ſupra poſitis iuxta regu-
lam Hier. ſcilicet, quia iſta fuit peccatrix. Nam prius
fuit adulterata cum Dauid, quàm eſſet vxor eius: &
propter eam vir ſuus occiſus eſt. Et apparet Dei am-
pliſſima miſericordia, quòd de talibus naſci dignatus
ſit. Secundò exprimitur, quia acciderunt aliqua ſpecia
lia circa ipſam, in quibus efficitur famoſa. Nam de alijs
vxoribus Dauid, & aliorum Regum nihil ſpeciale le-
gitur: de iſta autem multa leguntur, ſcilicet, quomo-
do a principio accepta a Dauid per adulterium, & pp
ipſam vir ſuus occiſus fuerit, ſecundo Reg. 11. & quo-
modo puer natus de ea ex adulterio mortuus eſt. &
qualiter poſtea fuerit vxor Dauid, & natus eſt Salo-
mon. 2. Regum 13, & qualis fuerit intẽtio, antequam
regnaret Salomon in quo, ipſa Berſabeæ ex conſilio
Nathan plura egit cum Dauid. 3. Reg. primo. Et pro-
pter talia uoluit Matthæus exprimere eam. Sed dice-
tur. Cùm Matthæus illam expreſſerit, quare non po-
ſuit nomen, ſcilicet, Bethſabeæ. Quidam dicunt, quòd
fécit hoc, quia erat ſua conſuetudo. Nam ſic dixit ſu-
pra Iacob genuit Iudam, & fratres eius, & non fuerũt
expreſſa nomina. Etiam dicitur Ioſias genuit Iecho-
niam, & fratres eius nihil plus exprimendo. Dicẽdum,
quòd non ſtat, quia in multis alijs Matthæus exprimit
nomina maxime in omnibus mulieribus, quæ ponun
tur hic, ſicut dicitur Iudas genuit Phares de Thamar,
& Salmon genuit Booz de Rahab, & Booz genuit
Obed ex Ruth: etiam fit aliquando in viris, qui non
pertinent ad progeniem iſtam, & exprimuntur ex ali-
qua cauſa. Nam ponuntur nomina eorum ſicut dici-
tur Iudas genuit Phares, & Zaram de Thamar. Eſt er-
go dicendum, quòd exprimit nomina interdum, non
quia intendit breuitati, & interdum breuius fit ponen
do nomina propria, quam ſuppletiones: ſicut patet
in exemplis allegatis: quia cùm dicitur, Iacob genuit
Iudam, & fratres eius: ſi ponerentur nomina propria,
oportebat exprimi nomina vndecim virorũ. Breuius
autem fuit includi ſub iſta ſuppletione, ſcilicet, & fra-
tres eius. Cùm dicitur, Ioſias genuit Iechoniam, & fra-
tres eius, ſi exprimerentur illi, oporteret poni quatuor
nomina. Breuius tamen erat dici, & fratres eius. Quan
do autem eſt vnicum nomen proprium, breuius eſt
poni illud quàm fieri ſuppletionem pro eo. Et ita in
iſtis mulieribus ponuntur nomina propria, & non ſup
pletiones illorum. Sic etiam dicitur, Iudas genuit Pha-
res, & Zaram: & non poſuit aliquam ſuppletionem
pro Zara. Sic autem eſſet in Bethſabeæ, quia breuius
eſt dici genuit ex Bethſabee, quã ex ea, quæ fuit Vriæ:
ideo oportet fuiſſe factum propter cauſam aliam. Alij
dicunt, quòd factum eſt ad excuſationem infamiæ:
quia ponendo nomen eius videbatur magis infamari.
Ideo appoſita eſt ſuppletio: ſicut dicit Gloſ. ordinaria
infra nono capitulo, cùm Matthæus ſeipſum nomi-
nat: ſcilicet quod nemo aliorum Euangeliſtarum eũ
nominare voluit ſub nomine proprio. Et verum eſt,
quia Matthæus de ſeipſo loquens infra nono nomi-
nauit ſe dicens: vidit Ieſus hominem ſedentem in te-
lonio Matthæum nomine. Marcus autem non expreſ
ſit nomen eius, ſed dixit, Vidit Ieſus Leui Alphæi ſe-
dentem ad telonium: Marci 2. Lucas autem dixit:

F Vidit Ieſus publicanum nomine Leui ſedentem ad
telonium. Luc. 5. Sed dicendum, quòd licèt de Mat-
thæo nunc non agamus, an illi voluerint tacere infa-
miam eius, vel fuerit alia cauſa, de Bethſabee tamen
dicendum, quòd non conuenit, immo magis expri-
mitur eius infamia ſic. Quia ſi diceretur, genuit ex
Bethſabee, ſaltem ex ipſa litera non ſignificabatur ali-
quid mali. Sed cùm dicitur, ex ea, quæ fuit Vriæ, redu-
citur lectori in memoriam infamia eius, ſcilicet, quia
ipſa fuit vxor Vriæ, & adulterata eſt cum Dauid, &
oportuit propter eam occidi Vriam. Dicendum vide-
tur, quòd Matthæus ex iſta cauſa fecerit, ſcilicet, vt o-
ſtenderet peccatum eius non quidem quaſi accuſan-
do eam, quam Dominus poſtea acceptauit, & ipſa fuit
G virtuoſa fœmina, ſed vt oſtenderet Dei miſericordiã,
qui etiam tales peccatores non abhominatur, ſed in-
terdum eos ad magna eleuat. Nam per adulterium
fecit eam venire ad regnum, Et non ſolum hoc, ſed &
quod de ſtirpe eius Meſſias naſceretur. Nicolaus di-
cit, quòd dictum eſt: Ex ea, quæ fuit Vriæ, quia Vrias
fuit vir iuſtus, & debuit exprimi. De ipſa Bethſabee di-
cit quòd exprimitur ſic, vt oſtendatur, quòd acciden-
taliter coniuncta eſt ipſi Dauid, ſcilicet, per mortem
Vriæ.

Quare Matth. in hac genealogia omittit tres reges. Queſt. XVII.

H QVAERITVR, cur Matth. omittit hic tres
reges, ſcilicet, Ochoziam, Ioas, & Amaſiam.
Nam dicitur, quòd Ioram non genuit Oziam,
ſed genuit Ochoziam, Ochozias genuit
Ioas 4. Reg. 8. & 11. & 2. Paralipo. 22. & 23. Ioas genuit
Amaſiam. 4. Regum 14. & 2. Paralip. 24. & 25. Ama-
ſias autem genuit Oziam. 2. Parali. 25. 26. qui uocatur
aliquando Azarias. 4. Reg. 14. & 1. Paralipom. 3. Et ſic
omittũtur illi tres, ſcilicet, Ochozias, Ioas, & Amaſias.
Quidam dicunt quòd Mattheus nihil omiſit, & tamẽ
errore librariorum poſtea falſum eſt, qui omiſerunt
iſtos tres reges. Dicendum, quòd filium eſt: nam tunc
non eſſet defectus iſte uniuerſalis, & tamen tam apud
Latinos, quam apud Græcos, & apud omnes barbaras
I nationes, ubicunque Chriſtus colitur, Euangelium
Matthæi ita ſe habet: maxime, quia quando Hieron.
correxit Euangelia per exemplaria Græca, ut dicitur
ſupra in prologo eius, qui incipit: Beatiſſimo Papæ
Damaſo, manſerunt illa originalia Hieron. immo &
tota Biblia, quam Hieron. ſcripſit, quæ uſque hodie te-
netur in urbe Roma, ſed illa nihil tale continet. Item,
quia omnes doctores, & ipſemet Hiero. aſſerunt iſtos
tres reges omiſſos, & Hiero. ſuper Matthæum ponit
cauſam huius omiſſionis. Item patet efficacius hoc
per ipſum Matthæũ. Nam finita Chriſti generatione
recolligit eam, & dicit fuiſſe tres quaterdenas, & de 2.
quæ eſt a Dauid, uſque ad tranſmigrationem Babylo-
nis, dicit, quòd ſunt generationes quatuordecim, & ta
K men ſi illi tres reges ponerentur oportebat, quòd eſ-
ſent decem, & ſeptem generationes. Dato ergo hoc
neceſſe fuit, quòd Matthæus omitteret tres reges: ſiue
iſtos, ſiue alios, Dicendum ergo, quòd Matthæus omi-
ſit illos, & dicit Hiero, quòd fuit ob peccatum, ſcilicet,
quia Ioram Pater Ochoziæ miſcuerat ſe impio ſemini,
accipiendo Athaliam filiam Iezabelis, & Achab re-
gis Iſrael. 4. Reg. 8, & 2. Paralipom, 21. Iſtud ſatis poteſt
teneri, & tamen aliqualiter uidetur calumniabile. Nã
ſi iſti omiſſi ſunt tanquam peccatores, multi alij erãt,
qui poterant ſic omitti, Nam inter reges Iuda nemo
fuit, qui non eſſet aliqualiter peccator, Nam Eccle. 24.
dicitur, quid, præter Dauid, Ezechiã, & Ioſiam omnes
reges Iuda peccatum commiſerunt, & ſic omnes illi
poterant

poterant tolli. Item dato, quòd non tollerentur om-
nes peccatores, ſed maximi, potius debuerat tolli A-
chaz, & Manaſſes, & Amon. Iſti enim fuerunt peſſi-
mi inter omnes, vt patet comparando omnia geſta
ipſorum Regum inter ſe.& 3.& 4.Regum.& ex toto.
2.Paralip.& apparet aliqualiter ex his, quæ dicta ſunt
ſupra in expoſitione literæ. Item ſi ablati ſunt de pro-
genię Chriſti, quia Ioram miſcuit ſe peſſimæ Athalię,
debuit potius ipſe Ioram tolli, qui ſe miſcuit; quàm
qui ex illo nati ſunt, & tamen Ioram ponitur in Chri-
ſti progenie. Si autem dicas, quòd, quia deſcendunt
de ſemine Athaliæ tolluntur de Chriſti progenie, om
nes reges poſteri deberent tolli, quia neceſſe eſt eos
venire de ſemine Athalię, cùm ſint nepotes, & prone-
potes iſtorum, qui ſubticentur. Item non videtur, quod
iſti auferantur de progenie Chriſti propter hoc. Nam
ſi Ioram, de quo ipſi deſcendunt, miſcuit ſe Athaliæ,
quæ erat idolatra de ſtirpe Achab: tamen tres, qui
ſubticentur hic non acceperunt vxores de illo ſemi-
ne, nec de gentilitate, ſed de Iudæis. Patet hoc, quia pri
mus iſtorum omiſſorum eſt Ochozias pater Ioas: ipſe
autem accepit vxorem Sebiam nomine de Berſabee,
ex qua genuit Ioas. 2. Parali. 24. Eſt autem Berſabee in
ſorte Iudæ. Ioſue 15. Secũdus omiſſorum eſt Ioas, qui
accepit vxorem nomine Ioadem de Hieruſalem: de
qua genuit Oziam. 2. Paralip. 26. Ergo non debuerunt
iſti omitti propter hoc. Dicendum videtur, quòd
omiſſi fuerunt, quia repugnabant numero, quem in-
tendebat Matthæus. Nam ipſe intendebat facere tres
diſtinctiones in Chriſti progenie, & in qualibet pone-
re vnam quaterdenam generationum, & tamen ſi iſti
exprimerentur eſſent decem, & ſeptem in ſecunda
quaterdena. Ratio autem per quam Matthæus vo-
luit hoc facere fuit propter myſteria numerorum.
Voluit namq; facere tres diſtinctiones in illa propter
tria tempora, per quæ continuata fuit illa progenies.
Primum fuit ſub Patriarchis, & iudicibus, ſiue re-
gibus, & iſtud fuit ab Abraham vſque ad Dauid. Secũ
dum fuit ſub regibus, & fuit à Dauid vſque ad tranſ-
migrationem Babylonis, ubi eſt quidam magnus arti-
culus, ſiue diſtinctio temporis. Nam ante tranſmigra-
tionem Babylonis erant Iudæi in poteſtate magna, &
habebant reges: poſt tranſmigrationem vero non ſo-
lum deſierunt habere reges, ſed etiam deſiit eſſe po-
pulus in Iudæa. Nam quidam translati ſunt in Babylo
nem per Nabucodonoſor, & Nabuzardam. 4. Reg.
24.& 25. Alij autem, qui relicti fuerant mortuo Go-
dolia timentes regem Babylonis fugerant in Aegy-
ptum. 4. Reg. 25.& Iere. 42.& 43. & tunc nullus man-
ſit in terra Iudæorum: ſed requieuit terra per ſeptua-
ginta annos. 2. Paralipom. 36. & 3. Eſdræ. Tertium tẽ-
pus fuit à reditu de Babylone uſque ad Chriſtum, &
iſtud non fuit ſimile præcedentibus: quia nec omni-
no reges habuit, nec penitus regibus caruit; ſed à
principio gubernabantur per ſummos ſacerdotes, po
ſtea uero uerſus eſt principatus iſte in regalem, quan-
do Ioannes Hircanus filius Simonis Machabæi, qui
erat ſummus ſacerdos, impoſuit ſibi diadema regni:
ut ait Ioſephus 13. Antiquitatum. In quolibet iſtorũ
temporum uoluit ponere Matthæus vnam quater-
denam generationum. Et hoc fuit, quia iſti tres nume
ri ſignabant myſteria, ſcilicet, tres & quatuor, & decẽ.
Per decem ſignatur lex vetus, quæ continebat decẽ
præcepta, quæ ſola à Deo per ſeipſum data ſunt, &
iſta ſola continebantur in tabulis legis. Exo. 2. & 32.
& 33. & Deuteronomij. 5. & 9. & 10. Per quatuor ſi-
gnatur lex noua, quæ per quatuor Euangelia currit.
Per tres, ſcilicet, quia ſunt tres quaterdenæ, ſignatur
myſterium trinitatis, quod tam in noua, quàm in vete
ri lege erat, licèt in noua expreſſius. Omnia iſta ad

Tres diſtinctiones Matthę. in Chriſti genealogia.

A Chriſtum pertinebant: nam erat una de perſonis tri-
nitatis, & utraque lex ad eum pertinebant. De ueteri
patet: quia ſub ea natus eſt. ad Gala. 4. Miſit Deus fi-
lium ſuum factum ſub lege. Etiam lex vetus ab eo
complemẽtum accepit, infra decimoquinto, ſcilicet.
Nolite putare, quòd veni ſoluere legem: non veni ſol-
uere legem, ſed implere. Vnde Apoſtolus uocauit
Chriſtum miniſtrum circuncisionis. ad Roman. 15.
Lex noua ad Chriſtum pertinet: quia ipſe eam dedit.
Ideo iſti numeri ſignant miniſterium in Chriſto. Et
ob hoc Matthæus uoluit obſeruare iſtas tres quater-
denas. Item patet efficatius, quòd fuerit iſtud de inten
tione ſua, quia poſtquam deſcripſit Chriſti generatio-
nem recolligendo illam ponit tres quaterdenas dicẽs.
B Omnes ergo generationes ab Abraham, vſque ad Da
uid generationes quatuordecim, & à Dauid uſq; ad
tranſmigrationem Babylonis generationes quatuor-
decim, & a tranſmigratione Babilonis vſque ad Chri
ſtum generationes quatuordecim. Et ſic fecit tres di
ſtinctiones, & quælibet continet quatuordecim ge-
nerationes.

An ex iſta omiſſione generationum ſequitur aliquis error.
Quęſt. XVIII.

QVAERITVR, an ex iſta omiſſione gene-
rationum trium in Matthæo ſequatur aliquis
error. Aliquis diceret quòd ſic, quia dicitur hic
C Ioram genuit Oziam, & tamen non ge-
nuit eum, ſed Ochoziam. Item quia cùm omittantur
iſti tres, non erit per quod cognoſcatur Chriſti gene-
ratio, quod eſt inconueniens. Item quia videtur, quòd
ex hoc Iudæi non reciperent librum Matthæi viden-
tes eum repugnare libris ſuis. Dicendum quòd non
ſequitur aliquis error ex hoc, nec ſequitur aliquis de-
fectus omitti illos tres reges: quia cùm Spiritus ſan-
ctus dirigeret Matthæum in ſcribendo, non poterat
errare, & ſicut ipſe non poterat in ſeipſo falli, ſcilicet,
quòd ſcriberet aliquid, quod eſſet falſum putans illud
eſſe verum, ita nec permitteret Spiritus ſanctus, quod
ipſe ſcriberet aliquid, ex quo apud nos ſequeretur er-
ror: cùm propter nos ſcriptum eſſet Euangelium.
D Item ſi in hoc fuiſſet aliquis error, & Eccleſia putaret
eſſe errorẽ, nõ recepiſſet Matthęũ, quia a principio in
poteſtate Eccleſiæ erat recipere, vel non recipere: &
ſine dubio non recepiſſet: niſi vidiſſet omnia ſcripta
per Matthæum optimè ſe habere. Et ita de cæteris
Euangeliſtis factum eſt, quia Eccleſiæ poterat conſta-
re ex notorietate facti, quando ipſi ſcripſerunt an vera
ſcripſerint, quia erant tunc plurimi in Eccleſia, qui
Chriſtum viderant, & prædicantem audierant: de quo
magis dictum eſt ſupra in Prologo noſtro in quibuſ-
dam quæſt. Ad primum dicendum, quòd licèt dicat
Matth. quod Ioram genuit Oziam, non eſt ob hoc fal
ſum, quia falſitas, vel veritas in propoſitione apud au-
ctores debet accipi ſecundùm quòd ipſi volunt ſigni-
E ficare, dum tamen non omnino loquantur, vel vtãtur
terminis contra rationem. Cùm autem Matth. dixit,
quod genuit Ioram Oziam, noluit intelligi, quod ge-
nuit eum immediatè, ſed mediatè, ſcilicet, medianti-
bus tribus, qui ſubticentur. Et iſte modus eſt conue-
niens loquendi. Nam Aui, & Proaui alicuius in Sacra
Scriptura vocantur partes, ſicut dicitur hic de Chri-
ſto, quòd erat filius Abrahæ, & filius Dauid: & non
erat filius immediatus. Ita dicitur Lucæ primo de
Eliſabeth, quod erat de filiabus Aaron, ſcilicet, me-
diatè. Pater tamen dicitur a generando, uel a poſte-
riora generanua, ergo ſicut ſcriptor concedit Proauũ
alicuius eſſe patrem eius, ita concedet, & aſſeret eum
genitum eſſe a Proauo ſuo. Ita eſt de Ioram: nam ipſe
eſt

eſt atauus Oziæ, quia filius Ioram fuit Ochozias, & ne-
pos Ioram fuit Ioas, pronepos fuit Amaſias, abnepos
fuit Ozias: ergo Ioram fuit atauus Oziæ. Ad ſecūdum
aliqui dicunt, quòd licèt Matthæus omiſit iſtos tres,
poterit conſtare de omnibus per Lucā, qui nihil omi-
ſit in Chriſti progenie. Luc. 3. Dicendum, quòd non
ſtat, quia Luc. non ponit iſtos tres, imò nec aliquos de
iſta ſecunda quaterdena, ſolùm enim cōcordat Lucas
cum Matthæo in prima quaterdena, quę eſt ab Abra-
ham vſque ad Dauid: in duabus ſequentibus nullum
nominat Lucas de his, quos nominat Matthæus, niſi
Ioſeph virum Mariæ: vt patet conferēdo iſta cum eis,
quæ habentur Luc. 3. de qua diuerſitate infra dicetur.
Sed dicendum, quòd licèt Matthęus omittat hic iſtos
tres, poteſt conſtare de eis ex multis locis veteris teſta-
menti. Nam 4. Regum 4. & 11. & 14. ponitur iſta pro-
genies, etiam primo Paralip. 3. ponitur tota ſimul, ſci-
licet, a Dauid vſque ad tranſmigrationem Babylonis.
Etiam de iſtis tribus regibus patet. 2. Paralip. 21. & 22.
& 24. & 25. & 26. Ad tertium, quod Iudæi non recuſa-
uerunt euangelium Matthæi, immo ipſi primo acce-
perunt illud. Nam Matthæus propter Iudęos ſcripſit,
& eis reliquit, quando receſſit de Iudæa: vt patet ſu-
pra in primo prologo Hieronym. ſcilicet, Matthæus,
cùm primò, & in alio, qui incipit. Plures fuiſſe. Si autē
Matthæus putaſſet, quod Iudæi non reciperent talem
modum loquendi, non ſic ſcripſiſſet: poſſiſſiuè cùm
iſta Chriſti progenies magis deſcribatur propter Iu-
dæos, quàm propter conuerſos de gentilitate. Nam
gentiles non crediderunt in Chriſtum propter proge-
niem, ſed propter miracula, quæ ipſe faciebat, & diſci-
puli eius, qualia nullus hominum vnquam fecerat.
Propter Iudæos autem neceſſarium erat Chriſti pro-
geniem ſcribi: ut appareret, quomodo ipſe ueniebat
de progenie illorum, de quibus lex, & Prophetæ dixe-
rant Chriſtum ſiue Meſſiam uenturum. Debuit ergo
taliter ſcribi qualiter faceret conuenientem probatio-
nem contra Iudæos. Si autem iſta omiſſio repugnaret
modo ſcribendi, uel loquendi illorum: nullo modo
Matthæus feciſſet talem omiſſionem, ideo conuenie-
bat eis, nec offendebantur ex hoc.

Quare dicitur, quòd Joſias genuit Jeconiam, & fratres eius. Quæſt. XIX.

QVAERITVR, quare dicitur hic, quòd Io-
ſias genuit Iechoniam, & fratres eius, cùm de
alijs regibus non ponatur hoc. Aliqui dicunt,
quod fuit, quia Ioſias habuit multos filios,
ideo expreſſit eos in generali. Dicendum, quòd non
ſtat: quia multi alij de regibus præcedentibus habue-
runt plurimos filios, ſicut Dauid habuit quindecim
filios, ſcilicet, ſex in Hebron, & nouem in Ieruſalē prę-
ter filios, quos ſuſcepit ex concubinis. 2. Regū 3. & 1.
Paralip. 3. & tamen vnicus nominatur Salomon. Ro-
boam etiam genuit vigintiocto filios, & ſexaginta fi-
lias. 2. Paralip. 13. & tamen vnicus nominatur, ſcilicet,
Aſa. Dicendum, quod licet quilibet iſtorum, qui poni-
tur in Chriſti progenie haberet multos filios, vnicus
tamen eorum poni debebat hic, quia non poteſt ea-
dem linea generationis ab vno Patre deriuari per mul-
tos filios eius, ſed per vnicum. Ponuntur tamen inter-
dum alij propter aliquas ſpeciales cauſas: ſicut dicitur
ſupra, Iudas genuit Phares, & Zaram, & Iacob genuit
Iudam, & fratres eius. Cauſæ quantum ad illos ſupra
poſitæ ſunt. De fratribus Iechoniæ, dicendum, quòd
ponuntur hic propter duo ſpecialia. Primum eſt, quia
omnes filij Ioſiæ, qui manſerunt poſt ipſum, fuerunt
reges ſucceſſiuè, quod nulli accidit in regibus præce-
dentibus. Nam Dauid quindecim filios habuit: vt di-
F ctum eſt, & tamen vnicus regnauit, ideſt, Salomō. Idē
eſt in filijs Roboam, ſcilicet, vigintiocto, & in viginti-
duobus filijs Abiæ, & ſic de cæteris. Quod colligitur
ex proceſſu tertij, & quarti Reg. & totius ſecundi Pa-
ralip. in quibus ponuntur omnes, qui regnauerunt in-
ter Iudæos. Quòd autem omnes filij Ioſiæ regnaue-
rint, patet, quia erant tres, & primus eorum, ſcilicet,
Ioacham mortuo Ioſia conſtitutus eſt in Regem a pò
pulo. 4. Reg. 24. Pharao tamen Rex Aegypti priuauit
eum Regno, & conſtituit fratrem eius Eliacim in Re-
gem, quem vocauit Ioakim. eod. ca. Poſt iſtum regna-
uit filius eius, Ioachin, qui trāſlatus eſt in Babylonem.
Et conſtituit tunc Nabucodon. Sedeciam in Regem,
qui erat tertius filius Ioſiæ. 4. Reg. 34. & ſic omnes re-
G gnauerunt, de quo magis dicetur ſequenti quæſtione.
Secundum fuit propter accidentia varia iſtorum, &
mutationes ipſorum. Nam primo iſtorum, ſ. Ioachaz
accidit, quòd conſtitueretur in regem, & cùm regnaſ-
ſet tribus menſibus priuatus eſt regno, & ductus eſt
captiuus in Aegyptum. 4. Reg. 23. & in hac captiuita-
te mortuus eſt. vt probatum eſt eod. cap. in quadam
quæſtione. Secundo ipſorum, ſcilicet, Eliacim accidit,
quòd cùm regnaret captus eſt a Nabucod. & duceba-
tur in Babylonem. 2. Paralipo. 36. Poſtea autem redu-
ctus eſt in Ieruſalem, & ibi occiſus eſt. De quo tangi-
tur Ierem. 22. & declaratum eſt. 4. Reg. 34. Tertio eo-
rum, ſcilicet, Sedeciæ accidit, quòd cùm eſſet conſtitu-
tus in regem, & rebellaſſet Chaldæis, obſedit eum Na
H bucodonoſor in Ieruſalem, & deſtruxit vrbem; cœ-
pitque ipſum Sedeciam, & occiſis filijs eius coram eo
eruit ei oculos, vinctumq; cathenis duxit eum in Ba-
bylonem. Vbi infęliciter mortuus eſt. 4. Regum 25.
Nulla autem talia accidentia fuerunt in filijs aliorum
Regum Iudæorum: ideo non oportuit illos exprimi.

Quot fuerunt filij Joſię, & de nomine eorum, & ordine regnandi. Quæſt. XX.

QVAERITVR ultimo de iſtis filijs Ioſiæ,
quot fuerunt, & de nominibus eorum, & de
ordine regnandi. Ad primum dicendum, ꝙ
communiter dicitur iſtos fuiſſe tres, qui
I ſupra nominati ſunt, & ita ponuntur. 4. Reg. 23. & 2.
Paralip. 36. & 3. Eſdræ 4. & 5. & tamen primo Paral. 3.
ponuntur quatuor filij Ioſiæ, ſcilicet, primus Iohanā,
ſecundus Ioacim, tertius Sedecias, quartus Sellum: de
quo latè dictum eſt eod. cap. in quadam quæſtione, po-
nendo quinque opiniones, & in fine ipſarum conclu-
ditur, quòd habuit Ioſias quatuor filios, qui nominati
ſunt, & primus eorum, ſcilicet, Iohanan mortuus ante
mortem Patris ſui, & ob hoc ille non regnauit. Alij
tres uixerunt mortuo patre, & iſti regnauerunt: ideo
in libris Reg. & Paralip. 2. & in Eſdra ſolùm fit men-
tio de illis, eo quòd ſcriptura ſolùm intendit ibi decla-
rare, qui fuerint ſucceſſores Ioſiæ: & quia ante mortē
eius mortuus fuerat Iohanan primogenitus ſuus, non
fit mentio de ipſo. Et tamen primo Paralipo. 3. inten-
K dit Scriptura ſolùm deſcribere plene illam progeniē
Dauid uſq; ad tempora ſcriptoris, ſcilicet, Eſdræ: ideo
oportebat poni omnes, ſiue reges, ſiue non reges: &
ſic poſiti fuerunt ibi quatuor. Ad ſecundum, ſcilicet,
de nominibus eorum, & ordine regnandi: dicendum,
quòd quantum ad primogenitum Ioſiæ, ſcilicet, Ioha-
nan non eſt hic quæſtio. Nam ipſe non regnauit: quia
mortuus eſt ante patrem, etiam in nomine eius non
eſt aliqua controuerſia: quoniam non habet niſi vnū
nomen, ſcilicet, Iohanan, primo Paralipo. 3. Nam non
fit mentio de eo in alio loco ſcripturæ. De alijs tribus
eſt nunc dubium, & uocātur communiter Ioacham,
Ioacim, & Sedecias. Ioacham habuit duo nomina, nā
vocatur

vocatur aliquando Ioacim: ſicut habetur. 4. Reg. 23. A
& 2. Paralipom. 36. aliquando uocatur Iechonias. vt
patet. 2. Eſdræ. 4. Nam dicitur, quòd aſſumptus eſt Ie-
chonias à populo terræ pro patre ſuo Ioſia. Sciendum
tamen, quòd iſte Iechonias non eſt, de quo hic dici-
tur: nec pertinet ad Chriſti progeniem. Quod patet,
quia dicitur hic, quòd Ioſias genuit Iechoniam, &
fratres eius in tranſmigratione Babylonis. Et poſt trãſ
migrationem Babylonis Iechonias genuit Salathiel,
& tamen Salathiel non eſt de progenie illius Iecho-
niæ, qui fuit nominatus Ioacham, & ductus eſt in Ae-
gyptum, vt aliqualiter colligitur primo Paralipo. 30.
& patet magis: quia in iſta Chriſti genealogia oportet
neceſſariò poni duos Iechonias. Nam quomodocun-
que accipiatur Iechonias, non poteſt eſſe idem Iecho- B
nias, qui in Babylone genuit Salathiel, & Iechonias
quem genuit Ioſias. Quod patet, quia Ioſias habuit
ſolùm quatuor filios. primo Paralipom. 3. & primus
illorum, ſcilicet, Ioanam mortuus eſt ante patrẽ ſuũ.
vt ſupra dictum eſt, manebant ergo tres, nemo tamen
illorum potuit in Babylone gignere Salathiel. Nam
dato, quod primus, id eſt, Ioacham, ſcilicet, qui primò
regnauit poſt Ioſiam vocaretur Iechonias, non potuit
eſſe pater Salathiel: quia iſte ductus eſt in Aegyptum
captiuus. 4. Reg. 23. & ibi mortuus eſt, nec vnquam
rediit in Iudæam: nec iuit in Babylonem: ſed in Aegy
pto mortuus eſt: vt probatum eſt in quadam quæſtio-
ne eod. cap. Secundus, ſcilicet, Eliacim etiam ſi voce-
tur Iechonias, non poteſt eſſe pater Salathiel: quia ille C
genitus eſt in Babylone, iſte tamen Eliacim mortuus
eſt in Ieruſalem ante captiuitatem Babylonis, & re-
gnauit filius eius pro eo. 4. Reg. 24. & Iere. 22. ergo nõ
eſt ipſe pater Salathiel. Tertius, ſcilicet, Sedecias non
poteſt eſſe iſte Iechonias: quia licèt ipſe ductus eſt in
Babylonem, tamen filij eius occiſi ſunt per regem Ba
bylonis ante ipſum. 4. Reg. 25. maximè quia primo
Paralipom. 3. ponitur, quòd Ioacim genuit Iechoniã,
& Iechonias genuit Salathiel, & ſic Salathiel eſt de
ſtirpe Ioacim filij Ioſiæ, ſcilicet, nepos eius, & prone-
pos Ioſiæ. & tamen iſte Ioachaz, de quo nunc loqui-
mur, licèt uocatur aliquando Iechonias: nunquam ta
men vocatur Ioachim: ergo alius eſt Iechonias, qui
ponitur hic in progenie Chriſti. Secundus iſtorum D
trium filiorum Ioſiæ vocatus eſt Ioacim, qui prius vo
cabatur Eliacim. 3. Reg. 23. & tamen Pharao muta-
uit nomen eius quando conſtituit eum regem, & vo-
catur Ioackim. eodem capitulo, & iſte etiam vocaba-
tur Iechonias. Et ita tenet hiſtoria ſcholaſtica, & com
muniter tenent doctores. Et iſte, qui vocatur hic Ie-
chonias, quando dicitur, quòd Ioſias genuit Iechoniã,
genuit alium Ioacim. 3. Reg. 24. qui regnauit poſt eũ,
& illum tranſtulit Nabucodonoſor in Babylonem.
eodem capitulo. Et iſte etiam uocatur Iechonias hic,
cùm dicitur. Et poſt tranſmigrationem Babylonis Ie-
chonias genuit Salathiel. Nam ibi potuit gignere; qa
longo tempore vixit, & in magno honore: vt infra di-
cetur, & tamen Iechonias, de quo dicitur ſecundo Eſ E
dræ primo, non accipitur pro aliquo iſtorum duorũ:
ſed per Ioacham, qui primus regnauit de filijs Ioſiæ
cùm dicatur, quòd populus aſſumpſit Iechoniam fi-
lium Ioſiæ. & conſtituerunt eum regem pro Ioſia, &
regnauit menſibus tribus. Iſtud tamen, non conuenit
Ioacim, ſed Ioacham: quia eadem uerba ponuntur de
eo. 4. Reg. 23. Iſte etiam Ioachim, qui prius regnauit
de filiis Ioſiæ uocabatur Sellum: vt patet Iere. 22. Sci-
licet. Hæc dicit Dominus ad Sellum filium Ioſiæ re-
gem Iuda: qui regnauit pro patre ſuo Ioſia: qui egreſ-
ſus eſt de loco iſto, non reuertetur huc amplius: ſed
in loco, ad quem tranſtuli eum ibi morietur, & terrã
iſtam non uidebit amplius. Et poſtea ſequitur de Ioa-

A kim, ſcilicet. Hæc dicit Dominus ad Ioacim. Sepultu-
ra aſini ſepelietur. Et ſic accipitur Sellum pro Ioachã,
quia regnante Ioacim non erat aliquis de filiis Ioſiæ,
qui ductus fuiſſet extra terram ſuam. Ioakim ibi ma-
nebat, vt dicit Ieremias: Sedecias autem nondum erat
ductus in captiuitatẽ, quia hoc fuit mortuis fratribus
ſuis; cum ipſe regnauit poſt eos. & rebellans Chaldęis
captus eſt, vt colligitur. 4. Reg. 23. & 24. & 25. Ergo e-
rat ille Ioacim. Tertius filius Ioſiæ erat Matthanias,
qui poſtea uocatus eſt Sedecias. Nam Nabucodono-
ſor, quando conſtituit eum regem, mutauit nomen
eius vocans illum Sedechiam. 4. Reg. 24. Et hoc fuit,
quia Nabucodonoſor accepit ab eo iuramentum per
Deum ſuum, vt non rebellaret ſibi. Et ſic interpreta-
B tur Sedecias iuſtitia Dei ad ſignificandum, quòd iu-
ſte ſe deberet habere ad ſeruandum iuramentũ illud,
quod præſtiterat in nomine Domini. Sciẽdum, quòd
iſti tres prædicti erant ſilij eiuſdem patris, ſcilicet, Io-
ſiæ, & diuerſarum matrum. Nam Ioacim erat filius
Amital filiæ Ieremiæ de Lobna: Ioacham erat filius
Zebida filiæ Phadanæ. De utroque patet. 4. Reg. 23.
Sedechias fuit frater ex patre, & matre cum Ioacim:
quia mater ſua fuit Amital filia Ieremiæ de Lobna.
4. Reg. 24. Quilibet iſtorum habuit multa nomina.
Nam Ioacham habuit tria nomina, ſcilicet, Ioachaz.
Iechonias, & Sellum: vt patet ſupra: Ioacim habuit a-
lia tria, ſcilicet, Eliacim, Ioakim, & Iechonias. Sedecias
habuit duo nomina, ſcilicet, Sedecias, & Matthanias.
C Sciendum etiam, quòd quando mortuus eſt Ioſias, e-
rant iſti tres diuerſæ ætatis. Nam Ioachaz erat annorũ
uiginti trium, Ioakim autem annorum viginti quinq;:
Sedecias vero annorum quaſi octo, de Ioacham pa-
tet, quia dicitur. 4. Reg. 23. quòd erat annorum vigin-
ti trium, quando cępit regnare, & tamen ipſe aſſum-
ptus eſt in regem immediatè poſt mortem Ioſiæ, eo-
dem cap. De Ioakim, quòd eſſet tunc uiginti quinque
annorum, patet: quia eod. cap. dicitur: Ioachaz regna-
uit ſolùm tribus menſibus, & ſucceſſit ei Ioakim: dici
tur ibi de eo, quod cùm regnare coepiſſet erat anno-
rum uiginti quinque. De Sedecia patet, quòd eſſet an-
norum octo, vel quaſi, quia quando ipſe coepit regna
re erat annorum viginti unius. 4. Reg. 24. & tamẽ poſt
D mortem Ioſię regnauerat Ioachaz tribus menſibus,
& ſic erant quaſi duodecim anni. Vnde manet, quòd
Sedecias eſſet annorum octo, vel quaſi nouem quan
do moreretur Ioſias pater ſuus. Conſiderandum, ꝙ
iſti filij Ioſiæ non regnauerunt ſecundùm ordinẽ na-
tiuitatis: quia maior eorum erat Ioakim, & tamen po-
pulus accepit Ioachaz in regem prius, deinde cùm re
gnaſſet ille tribus menſibus, frater eius maior, ſcilicet,
Ioakim ſubſtitutus eſt in regno per Pharaonem: &
ipſe Ioacham ductus eſt in Aegyptũ, & ibi mortuus
eſt. Ieremiæ 22. Regnauit iſte Ioakim vndecim annis,
cui ſucceſſit filius eius Ioachim 4. Reg. 23. & 24. Et
ſic Sedecias filius tertius Ioſiæ non regnauerat: quia
tranſibat ſucceſſio ad filium fratris ſui: tamen rex Ba-
E bylonis tranſtulit Ioachin in Babylonem, & tunc fe-
cit, quòd regnaret Sedecias minimus omnium filio-
rum Ioſię. Et in eo finitum eſt regnum Iudæ ante ca
ptiuitatem Babylonis.

Quomodo dicitur, quòd Ioſias genuit Iechoniam, & fratres eius in tranſmigratione Babylonis.

Quæſt. XXI.

QVAERITVR quomodo dicatur Ioſias ge-
nuit Iechoniam, & fratres eius in tranſmigra-
tione Babylonis. Nam nullus iſtorum tranſmi-
grauit in Babylonem: ſed ſolùm Iecho-
nias, ſiue Ioakim filius alterius Ioacim filij Ioſię. 3. Re-
gum 24.

F gum 24. Et tranſmigrauit Sedecias; tamen ille non nominatur hic. Dici poteſt vno modo, quòd Ioſias genuit iſtos in tranſmigratione Babylonis, ideſt, circa tranſmigrationem Babylonis. Nam inter iſtos filios Ioſiæ & tranſmigrationem Babylonis nulli alij reges interciderunt. Secundò poteſt dici, quòd accipitur in tranſmigratione, ideſt, ante tranſmigrationem. Nam diſtinguuntur hic iſta duo, ſcilicet, in tranſmigratione, & poſt tranſmigrationem. Et hoc fuit propter Iechoniam. Nam ponitur hic bis: vnus fuit genitus ante tranſmigrationem, & mortuus ante tranſmigrationem: alius natus eſt ante tranſmigrationem, ſed poſt tranſmigrationem, ſcilicet, in Babylone genuit Salathiel. Et vt non putetur eſſe idem Iechonias ponitur iſta differentia, ſcilicet, ante tranſmigrationem, & G poſt tranſmigrationem. Et iſta eſt vera ratio. Nam Iechonias, qui fuit filius Ioſiæ, eſt ille, qui vocabatur Eliacim: & poſtea vocatus eſt Ioacim, & conſtitutus eſt in regem à Pharaone, vt declaratum eſt præcedenti quæſt. Et iſte mortuus eſt in Ieruſalem Ieremiæ 22. Iechonias autem, de quo dicitur, quòd genuit Salathiel poſt tranſmigrationem filius fuit primi Iechoniæ, & natus eſt in Ieruſalem, & regnauit ibi tribus menſibus. 4. Reg. 24. & tranſlatus eſt in Babylonem per Nabucodonoſor. eod. cap. & ibi genuit Salathiel. Tertio poteſt dici ſecundùm Nicolaum, quòd dicuntur iſti fuiſſe in tranſmigratione Babylonis, quia licèt non omnes tranſmigrauerunt illuc, ſed ſolus Sedecias, fuerunt aliquo tamen modo ſimiles in tranſmigrando. H Nam Sedecias tranſmigrauit: quia illuc ductus eſt erutis oculis. 4. Reg. 25. Ioachaz frater ſuus, qui primò regnauit, tranſmigrauit: quia cùm regnaſſet tribus menſibus, Pharao duxit eum illuc captiuum, & ibi mortuus eſt, ſicut Sedecias in Babylone. 4. Regum 23. Ioacim alius frater eius, qui inſtitutus fuerat rex a Pharone captus eſt a Nabucodonoſor, & ducebatur in Babylonem, ſed de itinere remiſit eum accepto ab eo iuramento, quòd fideliter ſibi ſeruiret. Poſtea quarto anno, cùm rebellare vellet, captus eſt ab exercitu regis Babylonis, & cadauer eius extra vrbem eiectum eſt; Ierem. 22. ſcilicet, ſepultura Aſini ſepelietur, & regnauit pro eo Ioakim filius eius. Et dicit Hieronymus, quod I primus Ioacim ſcribitur per c, & m, alius ſcribitur per k, & n, ſed librarij noſtri iam hoc corruperunt.

Nicolaus de Lyra.

Quot fuerunt reges Iudæorum, & quanto tempore durauerunt. Quæſtio XXII.

QVAERITVR, cùm deſcripta ſit hic vna quaterdena regum in Chriſti progenie de iſtis regibus, & conſequenter de omnibus regibus Iudæorum quot fuerunt, & quanto tempore durauerunt. Conſiderandum pro hoc, quod Iudæi antequam deſcenderent in Aegyptum non erant populus, ſed erant paucæ domus, & habebant regem œconomicum, cùm ſolum præceſſiſſent Abraham, & Iſaac, & poſtea Iacob cum filijs ſuis. Qui Iacob in Aegyptum deſcendit, & omnes, qui cum eo ibant de K progenie ſua paruuli, & magni erant ſexaginta ſex. Geneſ. 46. & ſic erant quaſi vna œconomia. Poſtquam autem fuerunt in Aegypto multiplicati ſunt ibi valde, quaſi germinantes. Exod. 1. quia fuerunt ibi longo tempore, ſcilicet, ducentis, & quaſi quindecim annis, vt probatum eſt Geneſ. 15. & Exod. 1. & 12. Vnde in exitu de Aegypto erant ſexcenta millia peditum. Exod. 12. Ibi autem propter multitudinem poterant facere vnum populum; vel multos, & tamen nullum populum conſtituebant, quia erant ſerui, & ſeruitute duriſſima. Exod. 1. ita vt dicerentur eſſe in fornace ferrea Deuteron. 4. & eſſe in ergaſtulo Exo. 6. & habere ceruices incuruatas propter cathenas. Leu. 26. Multitudo tamen Seruorum, vel Banauſorum, non conſtituit politiam, nec eſt pars eius, vt ait Ariſt. 3. Politi. Poſtquam autem Iſraelitæ exierunt de Aegypto, fuerunt vnus populus, & habuerunt certum modum gubernationis. Primus gubernator fuit Moyſes per quadraginta annos, quibus Iudæi manſerunt in deſerto. Quis fuit modus gubernationis iſtius, & quanta erat poteſtas Moyſi, & eorum, qui ſub ipſo erant, patet Exod. 18. & Num. 11. & ibi latè declaratum eſt. Poſt Moyſen in introitum in terram Chanaam fuit princeps totius populi Ioſue. Quanta autem fuerit poteſtas huius declaratum eſt Nume. 27. & Deuteron. 31. & Ioſue primo. Tempus autem huius computatur ſub tempore Iu- G dicum. Poſt Ioſue ſucceſſit principatus Iudicum, qui non fuit tantæ poteſtatis, ſicut principatus Ioſue, & tamen fuit magnæ poteſtatis. Primus illorum Iudicum fuit Othoniel, vltimus fuit Samuel. Quot autem fuerint, & qui, & quanto tempore ſinguli, & omnes ſimul præfuerunt. & quanta fuit poteſtas eorum declaratum eſt in Prologo libri Iudicum, & Iudicum 3. & Ruth 1. Poſt iſtos cœpit gubernatio Regum, quæ erat dignior, & durauit maiori tempore. Nam totum tempus, quo Moyſes, & Ioſue, & Iudices præfuerunt, non fuit niſi quaſi annorum quadrigentorum, & viginti. Quod patet, quia ab exitu de Aegypto, quando cœpit principatus Moyſi vſque ad fundationem templi Salomonis fuerunt anni quadringenti, & octoginta. 3. Regum 5. H De quibus tollantur quaſi quattuor anni qui præceſſerant de regno Salomonis, quando fundatum eſt templum. eod. cap. & quadraginta anni quibus regnauit Dauid. 2. Reg. 5. & 3. Reg. 2. & 18. anni quibus regnauit Saul, vt ait Ioſephus 6. & 7. antiquitatum, & declaratum eſt ſupra in quæſt. de Booz, & Obed, manebunt anni quadringenti & decem & octo ab exitu de Aegypto, vſque ad tempus quo cœpit regnare Saul, qui fuit primus de Regibus. De poteſtate Regum quanta fuerit declaratum eſt primo Regum 8. Ad ſciendum autem primò, qui, & quot fuerint iſti Reges dicendum, quòd non eſt computandum hic Abimelech filius Gedeonis, quia licèt vnctus fuerit in Regem Iudicum 9. tamen non computatur inter Reges: quia ſolùm fuit I inctus a uiris Sichem: eodem capitulo. Item, quia ipſe ponitur inter iudices, & non ſucceſſit ei aliquis Rex, ſed Iudices. Vnde ſcriptura uocat eum unum de iudicibus, debent ergo computari reges a tempore Saulis, quia tempus præteritum fuit tempus iudicum: ut patet Actu. 13. ſcilicet: Et poſt hæc dedit Iudices, uſque ad Samuelem Prophetam. Et exinde poſtulauerunt Regem, & dedit illis Saul filium Cis. Incipiendo ab hoc, vſque ad captiuitatem Babylonicam fuerunt vigintitres Reges, quorum duo primi fuerunt de tribu Beniamin, & viginti vnus ſequentes fuerunt de tribu Iuda. Primus fuit Saul de tribu Beniamin. 1. Regum 9. & 10. Secundus fuit Isboſeth filius eius, quem mortuo Saule, & cœteris filijs eius, conſtituit Abner Princeps militiæ in regem. 2. Regum 2. Tertius K fuit Dauid, & iſte fuit de tribu Iuda, & omnes ſequentes de hoc 2. Regum 2. & 5. & cœteri non ſolùm fuerunt de tribu Iuda, ſed etiam de filijs Dauid, quòd Deus promiſerat ei, quòd filii ſui regnarent in æternum. 2. Reg. 7. & 2. Paralipo. 17. Quartus fuit Salomon, 3. Regum 1. & 1. Paralip. 2. Quintus fuit Roboam. 3. Regum 24. & 2. Paralipo. 11. Sextus fuit Abia, 3. Regum 14. & 15. & 2. Paralip. 13. Septimus fuit Aſa. 3. Reg. 15. & 2. Paral. 14. Octauus fuit Ioſaphat. 3. Regum 15. & 2. Paralipo. 17. Nonus fuit Ioram. 4. Regum 8. & 2. Paralipom. 22. Decimus fuit Ochozias, ſiue Ioachaz. 4. Regum 8. & 9. & 2. Paralip. 21. & 22. Vndecimus fuit Ioas. 4. Reg. 11. & 2. Paralip. 23. Duodecimus fuit Amaſias. 4. Reg. 14.

Principatus Iudæorum.

Reges Iudæorum.

& 2,

& 2.Paralipom.23. Tertiuſdecimus fuit Ozias. 4. Regum 15. & 22. Paralip.26. Quartuſdecimus fuit Ioathan.4.Reg.15.& 2. Paralipom. 27. Quintuſdecimus fuit Achaz.4.Reg.16.& 2.Paralipom.28. Sextuſdecimus fuit Ezechias.4.Regum 18. & 2. Paralipom.29. Septimuſdecimus fuit Manaſſes. 4. Reg. 21. & 2.Paralipom. 33. Decimusoctauus fuit Amon eiſdem c. Nonuſdecimus fuit Ioſias. 4.Reg.22.& 2.Paralipom. 34. Vigeſimus fuit Ioachaz.4.Regum 23.& 2.Paralipom. 36. Vigeſimusprimus fuit Ioacim frater eius. eiſdem cap. Vigeſimusſecundus fuit alius Ioakim filius præcedentis Ioacim. 4.Reg.24. & 2. Paralipo.36. Vigeſimustertius fuit Sedecias eiſdem cap. Et in hoc finitum eſt regnum Iuda per captiuitatem Babylonis. Nam tam Sedecias, quam totus populus tranſlatus eſt per Nabucodonoſor, & Nabuzardam in Babylonem præter pauperes agricolas,& vinitores: qui relicti ſunt ad colendum terram ſub principe Godolia. 4.Regum 25. Occiſo autem Godolia per inſidias omnes Iudæi receſſerunt in Aegyptum timore Chaldæorum. Iere.41.& 42.& 43.

Regnū Iudæorum nō fuit ſemper uniforme.

Conſiderandum, quòd iſtud regnum non fuit vniformiter ſemper, ſed primus rex, ſcilicet, Saul regnauit ſuper totū Iſrael, ideſt, duodecim tribubꝰ. Secūdus, ſcilicet, Isboſeth regnauit ſuper vndecim tribus ſolum: quia interim Dauid regnabat ſuper vnam tribum. ſ. Iudæ: eo ꝙ fuerunt iſti duo reges ſimul cōſtituti. Nam mox, vt Saul mortuus eſt, Dauid vnctus eſt in regem ſuper Iudā. 2.Reg.2.& Isboſeth fuit tunc vnctus in regē ſuper 11.tribus.eo.c. C Et fuit longo tpe bellū inter ambos reges. 2.Reg.3.& 4. Mortuo aūt Isboſeth Dauid, qui erat tertius rex, vnctus eſt ſimul à toto Iſrael in regem. 2. Reg.5. & poſt eum Salomon, qui fuit quartus, regnauit ſuper totum Iſrael. In quinto rege. ſ. Roboam diuiſum eſt regnum pp eius ſuperbiam, & ſtultitiam. Manſerunt ei ſolum duæ tribus. ſ. Iuda, & Beniamin, & aliæ decem præfecerunt ſibi in regem Ieroboam filium Nabath. 3.Regum.12.& 2.Paralipom.11. & poſtea nunquam reintegratum eſt regnum, ſed manſerunt iſta duo regna diuiſa, & regnum duarum tribuum uocatum eſt regnum Iuda Regnum autem decem tribuum vocatū eſt regnum Iſrael, & ſic vocantur ſemper in ſcriptura. D Nunc autem computauimus reges per regnum Iuda omittendo omnes reges Iſrael, de quibus infra dicet.

Quanto tempore durauerunt reges apud Iudæos. Quæſt. XXIII.

QVAERITVR nunc quanto tpe durauerūt reges apud Iudæos. Dicendū, ꝙ ad hoc cōputanda ſunt tempora p lineam regū Iuda, quos ſupra poſuimus. Nā regnū Iuda durauit maiori tpe q̄ regnū Iſrael: quia regnū Iſrael finitū eſt anno ſexto Ezechiæ. 4.Reg. 17. & ille fuit ſextus rex Iuda. Dicendū aūt ꝙ incipiendo tps à Saule vſq; ad vltimum annū Sedeciæ fuerunt anni quingenti, & qndecim, vel quaſi. Qđ patet colligendo annos eorū. E Nā Saul regnauit annis quadraginta. Act.13. Isboſeth autem regnauit annis ferè ſeptem, & dimidio: qa tpe huius regnabat Dauid in Iuda, in Hebrō. 2. Reg. 5. Quia tñ regnabant ſimul Dauid, & Isboſeth cōputatī tēpus utriuſque ſub Dauid, q regnauit annis quadraginta. 2.Reg.5.& 3.reg.2. Deinde Salomō annis quadraginta.3.Reg.11. poſtea Roboā annis decē, & ſeptē.3.Reg. 14. deinde Abia annis tribus.3.Reg.15. deinde Aſa annis.41.eo.c. poſtea Ioſaphat annis 25.3.Reg.22. poſtea Ioram annis octo. 4. Reg. 8. poſtea Ochozias anno uno.eo.c. deinde Athalia, quæ fuit regina, & regnauit annis ſex, qui non cōputant ſub aliquo rege, quia tūc nullus regnabat.4.Reg.11.& 2.Paral.22.& 23. deinde

A Ioas annis.40. 4.Reg 12. deinde Amaſias annis 29. 4. Reg.14. deinde Ozias annis quinquagintaduobus. 4. Reg.15. poſtea Ioathā annis ſexdecim.eo.c. deinde Achaz annis totidē. 4. Reg.16. deinde Ezechias annis. 29. 4.Reg.18. poſtea Manaſſes.55.4. Reg. 21. deinde Amō annis duobus.eo.c. poſtea Ioſias triginta & uno annis. 4. Reg.22. deinde Ioachaz tribus menſibus. 4. Reg.23. poſtea Ioacim annis.11. eo.c. deinde alius Ioakim tribus menſibus & decem diebus. 4. Reg. 24. & 2. Paral. 36. & 2.Eſdræ.2. & poſtea Sedecias annis.11. 4.Reg.24. Et oēs iſti ſunt anni quaſi quingenti, & qndecim. Sic.n.ait Ioſeph. 10. Antiquitatū. ſ. regnauerunt omnes reges annis quingentis, & quatuordecim, & menſibus ſex, & dies decem. Intelligendum tñ, ꝙ iſte B numerus procedit cōputando in Saule annos quadraginta, ſicut dicitur Act.13. & tñ ipſe non regnauit tot annis cum in illis quadraginta computentur tempora Samuelis. Samuel præfuit neceſſario plus quam viginti annis, & ſic non manebunt adhuc Sauli viginti anni, & ita dicit Ioſephus. 6. Antiquitatum, ꝙ regnauit Saul annis decem & octo, & ſic manent viginti duo p Samuele, & iſti vigintiduo ſubtrahendi ſunt de prædicto numero, & ſic erunt anni quadringenti nonaginta & tres.

Quot fuerunt reges Iſrael, & quanto tempore regnauerunt. Quæſt. XXIIII.

QVAERITVR nunc incidentaliter de regibus Iſrael, quot fuerunt, & qui, & quanto tpe regnauerunt. C Conſiderandū pro hoc, ꝙ regnū Iſrael. i. decem tribuum non cœpit à principio, qñ primò cœperunt eſſe reges, ſed cœpit tempore Roboam filij Salomonis: in quo regnū Iudæorū, qđ vnum erat, diuiſum eſt in duo. ſ. in regnū Iuda, & Iſrael, ut ſupra dictum fuit. Item iſtud regnum fuit ſemper peſſimū, & fundatū ſuper iniquitate. ſ. qa omnes reges illius coluerunt idola. Nam primus rex. ſ. Ieroboā timens, ꝙ ſi populus iret ter in anno in templū in Ieruſalem, iuxta præceptum legis. Exo.23.& 24. cū eſſet Iſrael in regno Iuda reconciliarentur ibi Iſraelitæ regi ſuo naturali. ſ. Roboā filio Salomō, à quo pp q̄dam inſurgentē iracundiam receſſerunt, & dereliquerent ipſum Ieroboam, qui de nouo Dominus eſſe D ceperat: iō cogitauit, ꝙ nō pmitteret aliquē de regno ſuo aſcendere in Ieruſalem, ſed fecit eis duos vitulos aureos, & poſuit unum in Dan, & alterū in Bethel, vt illos populus coleret. 3.Reg.12. Et ita factū eſt, ꝙ nunquā ceſſauit poſtea idolatria in regno Iſrael. In regno Iudæ non fuit ſic: quia erat ibi templum Domini, & ſacerdotes, & Leuitæ, qui miniſtrabant ſ̄m legē. Et licèt aliq reges Iuda colerēt idola: alij erant valde boni, & deſtruebant omnia idola, ſicut Ioſias, & Ezechias, Ioathā, & Ozias, & Aſa, & Ioſaphat. Etiam ſi multi de populo colerent idola, reliqui colebant Deū, cū haberent tēplū Domini, in quo eū colerent, & ſacerdotes, qui miniſtrarent. Itē regnum Iſrael fuit quaſi quædā E inordinatio: qa non erant ibi reges de aliqua certa familia, uel tribu, ſed aliquando de vna, & aliquando de alia. Et unus inſurgens occidebat aliū: & regnabat pro eo, & alius alium. Et ſic fiebant crebræ mutationes, vt infra uidebitur. In regno aūt Iuda non fuit ſic: qa ſemper fuerunt reges de tribu Iuda, & de filiis Dauid, & nunq̄ conſtituebatur rex niſi filius p̄cedentis regis, licèt aliqñ ſerui ipſorum occiderēt eos, ſicut occiſus eſt rex Ioas. 2.Paralip.24. & occiſus eſt Amaſias. 4. Reg. 14. & occiſus eſt Amon. 4. Reg.21. ſemp tñ populus cōſtituebat filios eorū in reges. ut patet in ipſis locis. Fuerunt aūt reges Iſrael multi, licèt pauco tpe durauerunt. Nā cœperunt tpe Roboam, & durauerunt vſq; ad ſextum annum regis Ezechiæ. 4.Regum 17. Nam

ipſo anno, ducti ſunt Iſraelitæ in captiuitatem in Aſſyrios, vbi manent hodie, eod. cap. Et ſic fuerunt Reges tredecim ſolùm de Iuda eo tempore, quo permanſit regnū Iſrael, & tñ in Regno Iſrael fuerunt reges decē, & nouē: qa minori tpe viuebāt: eo qđ qdā inſurgētes occidebant alios. Primus fuit Ieroboam filius Nabath, de tribu Ephraim, qui regnauit annis vigintiduobus. 3. Reg. 14. Secūdus Nadab filius eius de tribu Ephraim, qui regnauit annis duobus. 3. Regū 15. Tertius Baaſa de progenie Iſſachar, qui erat princeps militiæ ſub Nadab, & inſurgēs occidit ipſum, & omnes de progenie Ieroboam. 3. Regum 15. & regnauit annis vigintiquatuor eodem capitulo. Quartus Ela filius Baaſa de tribu Iſſachar, qui regnauit annis duobus. 3. Regum 16. Quintus fuit Zamri, qui fuit dux mediæ partis equitum regis Ela: & dum eſſet Ela bibens, & temulentus in vrbe Therſa, inſurrexit, & occidit eum. 3. Reg. 16. Regnauit autem ille Zamri ſeptem diebus ſolum. Nam eo tempore erat exercitus Ela obſidendo quandam vrbem Philiſthinorum, & audientes regem occiſum obſederunt ipſum Zamri, qui regnabat pro eo. Qui ſciens non poſſe reſiſtere incendit ſe cum palatio regis, hanc ſibi ipſi mortem inferens. eodem capitulo. Sextus rex fuit Amri, qui erat princeps militiæ regis Ela, & ſurrexit contra Zamri, qui occiderat Ela, & ipſe conſtitutus eſt in regem ab exercitu. Et de iſto præcedente, & alijs ſequentibus non hr̃ de qua tribu eſſent. Regnauit autē annis duodecim 3. Regū 16. Septimus rex fuit Achab filius eius, qui fuit famoſior inter omnes reges Iſrael, qui præceſſerant eum, nec eſt aliquis omnium ipſorum, de quo tanta habeantur in Sacra Scriptura. Iſte regnauit annis viginti duobus. 3. Regum 16. Octauus rex fuit Ochozias filius Achab, qui regnauit annis duobus. 3. Regum 22. Nonus fuit Ioram frater Ochoziæ, qui regnauit annis tredecim: & tempore huius floruit maxime Eliſæus propheta, per quem etiam apud illum impiū regem fecit Deus miracula. 4. Reg. 7. Decimus Rex fuit Iehu. iſte fuit ſeruus regis Ioram, & Deus miſit prophetam ad eum, vt ipſum vngeret in regem ad occidendum totam poſteritatem Achab. Vnde ipſe occidit Ioram Dominum ſuum regem Iſrael, & Ochoziam regem Iuda, & Iezabelem vxorem Achab, & ſeptuaginta filios regis Achab. 4. Reg. 9. & 10. Ipſe etiam occidit cultores Baal fingens ſe eis velle benefacere. 4. Reg. 10. Ad vltimum tamen ipſe idolatra fuit, & regnauit annis viginti octo. eodem capitulo. Vndecimus rex fuit Ioacham filius Iehu, & regnauit decem, & ſeptem annis. Tempore huius fuit maximè afflictum regnum Iſrael per Syros: ita, vt non relinquerentur in toto Iſrael niſi quinquaginta equites, & decem currus, & decem millia peditum. 4. Reg. 13. Duodecimus rex fuit Ioas filius iſtius Ioachaz, & regnauit ſexdecim annis. Iſte pugnauit cōtra Syros, & ter præualuit. reſtituitque iure belli regno ſuo omnes vrbes, quas Syri abſtulerant. 4. Regum 13. Tertiuſdecimus rex fuit Ieroboam filius iſtius regis Ioas, & regnauit annis quadragintauno: fuit famoſior in potentia, & opibus belli omnibus regibus Iſrael. Vnde ipſe vocatus eſt Saluator. 4. Regum 14. Quartuſdecimus rex fuit Zacharias filius prædicti Ieroboam, qui regnauit menſibus ſex. Nam inſurrexit contra eum Sellum ſeruus eius, & occidit ipſum. 4. Regum 15. Quintuſdecimus rex fuit Sellum. Nam occiſo Zacharia Domino ſuo regnauit pro eo, & regnauit vno menſe ſolùm, quia inſurrexit contra eum Manahen, & occidit ipſum. quarto Regum 15. Sextuſdecimus rex fuit Manahen, qui occiderat Sellum, & regnauit annis decem. eodem capitulo. Septimuſdecimus rex fuit Phaceia filius Manahen, & regnauit duobus annis, eod. cap. Decimuſoctauus rex

B fuit Phacee, filius Romeliæ, qui inſurgens occidit Phaceia, & regnauit annis viginti. eod. cap. Decimuſnonus fuit Oſee filius Ela, qui inſurrexerat contra Phaceæ, & occiderat ipſum. Iſte regnauit annis nouem. 4. Regum 17. & in ipſo finitum eſt regnum Iſrael. Nam anno nono eius cum rebellare niteretur regi Aſſyriorum, cui ſolebat ſoluere tributa, obſedit eum, & captiuum duxit in terram Aſſyriorum: & omnes Iſraelitas de decem tribubus cum eo, ita, vt nemo maneret in terra niſi, qui confugerant ad Iudam. Et manſit terra ſine habitatore: ſed rex Aſſyriorum tranſtulit de alijs gentibus habitatores in illa, qui poſtea vocati ſunt Samaritani. eod. cap. Tempus quo durauit iſtud regnum Iſrael fuit quaſi annorum ducentorum, &

G ſexaginta. Nam cœpit iſtud regnum in primo anno Roboam filij Salomonis regis Iuda. 3. Reg. 12. & 3. Paralip. 11. & durauit vſque ad annum ſextum Ezechiæ regis Iuda, Nā ipſo anno trāſlati ſunt Iſraelitæ in Aſſyrios. 4. Reg. 17. Fuit autem tempus intermediū annorum ducentorum, & ſexaginta. Quod patet: quia Roboā regnauit annis decē, & ſeptē. 3. Reg. 14. Deinde Aſa annis quadragintauno, eo. cap. Poſtea Ioſaphat annis viginti quinq;. 3. Reg. 22. poſtea Iorā annis octo. 4. Reg. 8. poſtea Ochozias anno vno. e. c. deinde Athalia regina annis ſex, qui non cōputant ſub aliquo rege. 4. Reg. 11. deinde Ioas annis quadragīta. 4. Reg. 12. deinde Amaſias annis viginti nouem. 4. Reg. 14. reg. Deinde Ozias annis quinquaginta duobus. 4. Reg. 15.

H poſtea Ioathā annis decem & ſex. eo. c. deinde Achaz annis totidem. 4. Reg. 16. deinde regnauit Ezechias, in cuius anno ſexto tranſlati ſunt Iſraelitæ in Aſſyrios. 4. Reg. 17. & iſti anni ſimul ſumpti ſunt ducenti, & ſexaginta. Hæc dicta ſunt de ſtatu regum Iuda, & Iſrael, & de temporibus eorum, & de toto principatu Iudæorum uſque ad tranſmigrationem Babylonis: quia hic deſcripſit Matthæus quaſi omnes reges Iuda, & quia ſæpe agitur mentio de hoc in nouo teſtō., & fuit neceſſarium ad tollendum multa dubia. De tēpore, quod fuit à captiuitate Babylonis uſque ad Chriſtum, quale regimen fuerit, & quæ tempora, poterit infra dici, cùm agetur de Herode ſequenti cap.

I Et poſt trāſmigrationē Babylonis Iechonias genuit Salathiel, Salathiel autē genuit Zorobabel, Zorobabel aūt genuit Abiud, Abiud autem genuit Eliacim, Eliacim autem genuit Azor, Azor autem genuit Sadoc, Sadoc autem genuit Achim, Achim autem genuit Eliud, Eliud autem genuit Eleazar, Eleazar autem genuit Mathan, Mathan autem genuit Iacob, Iacob autem genuit Ioſeph virum Mariæ, de qua natus eſt Ieſus, qui uocatur Chriſtus.

K Hic ponitur tertia quaterdena progeniei, quæ incipit a Iechonia nepote Ioſiæ, & terminatur in Chriſto. Et propter hoc poſuit Matthæus hic iſtum articulū, ſiue diſtinctionem tpis, dicens: Et poſt tranſmigrationem Babylonis. ſ. quia oēs generationes ſequētes fuerunt poſtquam Iudæi ſunt tranſlati in Babylonem. *Iechonias genuit Salathiel.* Iſte Iechonias eſt filius alterius Iechoniæ, de quo ſupra habetur, & eſt nepos Ioſiæ, & uocatur Ioakim 4. Reg. 24. & pater ſuus etiam uocatur Ioacim. 4. Regum 23. & ambo uocantur hic Iechonias: quia parum iſta noīa uidentur differre.

Conſi-

Cõſiderandũ ꝙ multi errãt circa iſtũ Iechoniã patrẽ A
Salathiel dicẽtes eũ eẽ filiũ Ioſiæ. Et hoc tenet Augu.
lib.1.de Concord.Euang. Et motiuũ eius,& aliorum
eſt: qa dr̃ ſupra: Ioſias aũt genuit Iechoniã, & fratres
eius,in tranſmigrationes Babylonis. Iechonias genuit
Salathiel. Et ſic vr̃ eſſe idẽ Iechonias filius Ioſiæ. &
pr̃ Salathiel. Sed non põt ſtare, immo neceſſe eſt po-
ni duos Iechonias: qa nullus de filiis Ioſiæ,qui vocaret̃
Iechonias tranſlatus eſt in Babylonem,vt poſſet ibi gi
gnere Salathiel. Nam ſicut probatum eſt in quadam
q̃õne,tres filij Ioſiæ manſerunt poſt mortẽ eius. ſ. Ioa-
cim, Ioachaz, & Sedecias. & primus. ſ. Ioacim habuit
tria noĩa. ſ. Ioacim, Iechonias, & Sellum. Secundus. ſ.
Ioacim habuit totidẽ noĩa. ſ. Eliacim, Ioakim,& Iecho
nias. Tertius. ſ. Sedecias ſolũ habuit duo noĩa. ſ. Sede- B
cias,& Mathanias. Et ſic cũ dr̃, ꝙ Ioſias genuit Iecho-
niam non põt intelligi de Sedecia, qui nunq̃ vocatus
eſt Iechonias: ſed de vno da duobus primis. Neuter
tñ illorum ductus eſt in Babylonem. quia Ioacim du-
ctus eſt in Aegyptum. 4.Reg.23. & ibi mortuus eſt,
nec vnq̃ redijt in Iudæam: nec iuit in Babylonẽ. Ier.22.
Secundus autem. ſ. Ioakim mortuus eſt in Ieruſalem
ante captiuitatem Babylonis. vt 4.Reg.34. & Iere.22.
Ergo non potuit eſſe Iechonias filius Ioſiæ, qui poſt
tranſmigrationem Babylonis genuit Salathiel, quia
ſolùm ille eſſet Sedecias, qui tranſlatus eſt in Babylo-
nem, & tamen ipſe non vocatus eſt Iechonias, vt ſu-
pra dictum eſt. Item, quia non videtur reliquiſſe Sede-
cias aliquam poſteritatem. Nam Nabucodonoſor oc C
cidit omnes filios eius ante eum, & eruit poſt ſibi o-
culos. 4.Reg.25. Poſtea autem non videtur, quòd ge
nuerit. Et hoc colligitur primo Paralipom. 3. vbi po-
nuntur omnes filij Ioſiæ, & non ponitur aliquis ipſo-
rum habere poſteros, niſi Ioacim. Et eſt ſatis rationa-
bile: quia Ioacim cùm eſſet iuuenis ductus eſt in Ae-
gyptum, & ibi mortuus eſt. & ſic non relinquit po-
ſteritatẽ: Sedecias autem habuit filios, & occiſi ſunt,
& ipſe in breui mortuus eſt: vt declaratum eſt. 4. Re-
gum 25. Item patet, quòd non fuit iſte Iechonias fi-
lius Ioſiæ, ſed nepos, quia primo Paralipom. 3. dicitur,
quòd Ioſias habuit quatuor filios. ſ. Iohanam, Ioacim,
& Sellum, & Sedeciam, & ſequitur, de Ioacim natus
eſt Iechonias, & poſtea dicitur filij Iechoniæ fuerunt D
Salathiel,& Aſir &c. ergo non eſt Iechonias filius Io-
ſiæ. Item hoc tenet Hieronymus ſuper Matth. dicens
duos fuiſſe Iechonias. ſ. patrem, & filium, & tamẽ ma-
gis credendum eſt Hieronymo, quàm Auguſtino
maxime ubi agitur de ueteri teſtõ, & de hiſtoriis. Nã
in hoc ipſe exceſſit omnes doctores eccleſiæ. Item pa
tet hoc ex litera Matth. quia dr̃ infra, à tranſmigratio-
ne Babylonis vſque ad Chriſtum generationes qua-
tuordecim, & tñ ſi Iechonias pater Salathiel nõ com-
putetur tanquam unus de iſta quaterdena, erunt ſo-
lum tredecim, etiam incluſo Chriſto. Neceſſe ergo
eſt poni Iechoniam eſſe primum de iſta quaterdena,
& Salathiel filium eius ſecundum. Si tamen iſte Ie-
chonias pater Salathiel eſſet filius Ioſiæ: nõ poſſet eſſe E
de iſta quaterdena tertia, cũ fuerit ultimus in ſecun-
da quaterdena. ergo neceſſe eſt poni duos Iechonias.
Item patet, quia hoc magis conuenit ſacræ ſcripturæ
quã aliquid aliud: quia iſtud apparet ex litera, & quid-
quid aliud dicatur eſt fictum ad effugiendum, & ſcri-
ptura non ponit illud: patet quia. 4. Regum 23. dici-
tur, quòd Ioſias habuit tres filios, ſcilicet, Ioachaz, Ioa-
cim, & Sedeciam, & dicitur de iſto Ioacim: quia re-
gnauit pro eo filius eius Ioakim, qui vocatur Iecho
nias, primo Paralipom. 3. & poſtquam regnaſſet tri-
bus menſibus Nabucodonoſor oppugnauit Ieruſa-
lem, & egreſſus eſt ad eum Ioakim rex, & tranſtulit
eum in Babylonẽ. 4.Reg.24. Et ſic iſte erat Iechonias

A nepos Ioſiæ: & in Babylonẽ genuit Salathiel, quia ibi
vixit longo tempore, & in magno honore. Nam Euil-
merodach filius Nabucodonoſor dilexit eum valde:
& poſuit thronum eius ſuper thronos omniũ regum,
qui erant in Babylone: & tota vita ſua fecit eum habe-
re cibos de menſa ipſius, ſcilicet, quia comedebat ipſe
coram eo, & pro familia ſua dabat ſibi Euilmoradach
ſumptus. 4. Regum. 25. Et iſte genuit in Babylone: nã
ante non videbatur habere filios, licèt haberet vxorẽ:
vt colligitur. 4. Reg.24. cùm dicitur: Tranſtulit quoq;
Ioakim in Babylonem, & matrem regis, & vxorem
regis, & Eunuchos regis, & iudices terræ, & viros ro-
buſtos, & artifices, & incluſores. Et tamen, cùm om-
nia iſta, quæ tranſlata ſunt tam diligenter exprimãtur
B per ſingula, non ponitur ibi, ꝙ aliqui filii Ioachim fue-
rint tranſlati: maximè cùm ponatur ibi mater, & vxor:
& ſic videtur, quòd nondum habebat filios: nam erat
valde iuuenis, ſcilicet, decem & octo annorum. eod.c.
Poſtea autem in Babylone genuit Salathiel, cùm habe
ret vxorem, & haberet oportunum tempus, quia erat
in magno honore. Motiuum aũt beati Aug. & aliorũ
aſſerentium fuiſſe eundem Iechoniam filium Ioſiç, &
patrem Salathiel, eſt ſophiſticum. Nam litera decipit
eos ꝑꝑ ſimilitudinem nominis. ſ. quia tam pater, q̃ filiꝰ
vocabatur Iechonias, & cùm videatur in ſuperficie po
nere vnicum, ponit duos. Sed obijcietur, ꝙ non ſit Ie-
chonias filius Ioſiæ, ille qui uocatur Ioachin. de quo
ſupra diximus, quia Iere. 22. dr̃ de iſto Iechonia. ſ. Scri-
C be iſtum uirum ſterilem: nõ.n.erit de ſemine eius vir,
qui ſedeat ſuper ſolium Dauid. De Chriſto tñ dr̃ Iſaię.
9. & Ier.23. ꝙ ſedebit ſuper ſolium Dauid: ergo nõ fuit
Chriſtus de ſtirpe Iechoniæ filij Ioſiæ. Ad hoc reſpon-
det Ambro. ſuper Lucam, dicens, ꝙ non negatur ex il
la auctoritate poſteros naſcituros de ſemine Iecho-
nię. Et cùm dicitur, ꝙ non erit qui ſedeat ſuper ſolium
Dauid de ſemine eius, ꝙ non obſtat Chriſto, quia ipſe
non ſedit in ſolio Dauid ſecundùm honorem ſęcula-
rem: nam dixit regnum meum non eſt de hoc mũdo.
Io. 18. Hoc dicit ſanctus Thomas tertia parte ſummę.
q.31.art.2. Dicendum autem videtur quibuſdã, ꝙ licèt
hoc ſit verum quantum ad Chriſtum, ꝙ nõ fuerit rex
ſm̃ honorem ſęcularem, non ſatisfacit adhuc, quia de
D ſemine illius Ioachim ſiue Iechoniæ ſedit aliquis ſup
thronum Dauid. Nam iſte Iechonias, ſiue Ioachim
genuit alium Ioakim, qui poſt mortem ſuam regnauit
ſuper Iudam tribus mẽſibus. 4. Reg.24. & hoc fuit ſm̃
honorem ſęcularem: ſicut ſederunt alij reges Iuda. Eſt
ergo dicendum ſecundùm illos, quòd intellexit Iere.
quod de ſemine illius Iechoniæ, non ſederet aliquis ſu
per ſolium Dauid, qui propriè diceretur ſedere. Ioa-
kim autem filius iſtius ſolùm ſedit tribus menſibus,
& illico tranſlatus eſt in Babylonem. 4. Reg.24. Vnde
videtur nunquam ſediſſe, quia cum incœpit ſedere
deſijt ſedere. Ipſum tamen ſedere dicit propriè quan-
dam quietem. Iſte tamen Ioakim illico, vt cœpit ſe-
dere ceſſauit: ideo non dicitur ſediſſe: nec Propheta
E iudicat eum regnaſſe. Similis modus loquendi eſt
ſcripturæ, quantum ad multa alia, ſcilicet, quia illa, quę
mox, vt cœperunt eſſe, deſierunt, dicuntur nunquam
fuiſſe. Sic patet Prouerb. 4. ſcilicet, cum Salomon lo-
quitur dicens: Nam & ego filius fui patris mei, & vni-
genitus coram matre mea. Et tamen Salomon non
fuit unigenitus apud matrem ſuam Bethſabee. Nam
ipſa habuit alium filium ex Dauid ante Salomonem.
2. Regum. 12. Quia tamen ille pauco tempore uixit:
& quaſi in principio uitæ mortuus eſt: iudicatur nun-
quam uixiſſe. Iſte modus loquendi eſt etiam in iure,
ſcilicet, quòd illa res, quæ deſijt mox ut cępit, dicatur
nunquam fuiſſe, vt patet extra de uerb. ſignifi. c. Nã &
ego, & fundatur illud ſuper dictum Salomonis allega-

tum. Et ita licèt Ioakim vere regnauerit: quia tamen
ſolis tribus menſibus regnauit, & mox ductus eſt in
captiuitatem, iudicat eum Ieremias nunquam regnaſ-
ſe. Aliqui dicunt, quòd illa litera Ieremię poterit in-
telligi melius, & ſine calumnia de Iechonia filio alte-
rius Iechoniæ, ſcilicet, de iſto, qui translatus eſt in Ba-
bylonem, & tunc verum eſt, quòd nullus de ſemine
eius ſedit ſuper ſolium Dauid. Nam ipſe ductus eſt in
Babylonem, & poſt eum regnauit Sedecias, qui non
erat de ſemine eius: ſed erat patruus ſuus. 4. Reg. 24.
Et poſt Sedeciā nemo regnauit: qa ipſe ductus eſt in
Babylonem, & ceſſauit ibi regnum. 4. Reg. 25. Et iſta
eſt veritas. Nam Iere. 22. dicitur: Viuo ego, dicit Do-
minus: quia ſi fuerit Iechonias filius Ioakim regis Iu-
da, annulus in manu dextera mea, inde auellam eum.
Et de iſto poſtea ſequitur, quòd non erit de ſemine
eius vir, qui ſedeat ſuper ſolium Dauid. Et tunc non
eſt aliqua calumnia contra literam Ieremiæ, & eſt re-
ſponſio Ambroſij, & Sancti Thomæ ſufficiens. Ar-
gum. autem, & reſponſio præcedens quorundam e-
rat conueniens præſuppoſito, quòd eſſet ille Iecho-
nias filius Ioſie, & tamen fuit Iechonias filius Ioakim,
ſcilicet nepos Ioſiæ. *Salathiel autem genuit Zorobabel.*
Iſta generatio fuit in Babylone: nam ibi Iechonias ge
nuit Salathiel, & Salathiel genuit Zorobabel, cùm mā
ſerit Iudæi in Babylone ſeptuaginta annis. Ierem. 25.
& 2. Eſdræ 3. Mortui ſunt autem in Babylone Iecho-
nias, & Salathiel filius eius. Zorobabel autem filius Sa
lathiel redijt in terram Iuda. expletis ſeptuaginta an-
nis captiuitatis, & ipſe fuit princeps in ædificantibus
templum, & Ieſus Ioſedech ſacerdos magnus. 1. Eſ-
dræ. 3. Sed obijcietur, ꝙ non ſit Zorobabel filius Sala-
thiel, ſed filius Phadaia fratris Salathiel. Nam 1. Parali
pom. 3. dicitur, ꝙ filij Iechonię fuerunt Aſir, Salathiel,
Melchiram, & Phadaia. Et ſequitur de Phadaia orti
ſunt Zorobabel, & Semoi. Ergo non eſt Zorobabel
filius Salathiel. Dicendum, ꝙ ibi non ponitur proge-
nies deriuata à Salathiel, ſed à fratre eius Phadaia, &
ille habuit multos filios: quorum fuit unus Zoroba-
bel. Sed nō eſt iſte Zorobabel idem cum illo, qui fuit
filius Salathiel. Et hoc ſatis ſtat. Si autem ponerentur
ibi filij Salathiel, & inter eos non poneretur Zoroba-
bel eſſet aliquale dubium. Nunc autem nullum eſt.
Item patet, quia iſte Zorobabel, qui hic ponitur, dici-
tur genuiſſe Abiud, & tamen primo Paralipom. 3. po-
nuntur omnes filij illius Zorobabel, & nullus eorum
vocatur Abiud, ergo non eſt idem Zorobabel ille, &
iſte. *Zorobabel autem Abiud.* Non conſtat an Zoroba-
bel genuerit Abiud in Babylone, uel poſt reditum in
Iudæam: conſtat tamen, quòd ipſe Zorobabel redie-
rit in Iudæam. primo Eſdræ 3. Nicolaus obijcit, quòd
Zorobabel non genuerit Abiud: quia primo Paralip.
3. dicitur: ꝙ Zorobabel genuit Moſolam, & Ananiā,
& Salomith. Reſpondet, quòd aliquis illorum fuit bi-
nomius, & vocaretur Abiud, & haberet aliud de illis
nominibus. Dicendum tamen, quòd nec ſtat reſpon-
ſio: nec dubium: quia dubium ſuum procedit præſup-
poſito, quòd ille Zorobabel de quo ibi dicitur fuerit
filius Salathiel, & tamen non fuit filius eius, ſed filius
Phadaia fratris Salathiel, vt patet ibidem: ideo non o-
portet aliquem de iſtis filijs Zorobabel eſſe binomiū;
quia illi non pertinent ad hanc progeniem. *Abiud au-
tem genuit Eliacim.* De iſtis omnibus vſque ad finem
genealogiæ Chriſti excluſiue ex Salathiel non cōſtat
in aliquo loco veteris teſtamenti. Vnde autem Mat-
thæus iſta ſumpſerit declarabitur infra in quadā quæ-
ſtione. *Iacob autem genuit Ioſeph.* Dicitur Luc. 3. quòd
Ioſeph fuit filius Heli: quomodo autem poſſit ſtare
declarabitur. *Virum Mariæ*, id eſt, maritum eius: quia
fuit vera illa vxor eius: licèt non fuerit matrimonium

F conſummatū per copulam. *De qua natus eſt Ieſus.* Illud
eſt proprium nomē eius perſonale. Et dicitur: de qua
natus eſt, ut nō intelligamus, quod natus eſt de Ioſeph.
Nam in omnibus præcedentibus generationibus di-
citur, quod talis genuit talem, hic verò non dicitur, ꝙ
Ioſeph genuit Chriſtum, ſed dicitur. ꝙ Ioſeph fuit vir
Mariæ, de qua natus eſt Ieſus. ſ. non de viro, ſed de Spi
ritu ſancto, vt patet infra in litera. *Qui vocatur Chriſtus.*
Quaſi dicat. Non eſt illud nomen proprium eius: qa
Chriſtus ſignificat regem, uel meſſiam, eo ꝙ ambo
vncti ſunt. De rege patet, quod uocetur Chriſtus, pri-
mo Reg. 24. cùm dixit Dauid, quod non mitteret ma
nū in Saulem, quia erat Chriſtus Domini. & 1. Reg.
26. dr̄. Propitius ſit mihi Dn̄s: ne extendam manum
G meam in Chriſtum Dn̄i. Meſſias ēt uocatur Ioan. 1. ſ.
Inuenimus Methami: qđ eſt interpretatum Chriſtus.
Vocantur ēt prophetæ, & ſacerdotes magni Chriſti,
.i. vncti: quia ſacerdotes magni vnguntur oleo ſancto,
ſicut reges, vt patet 1. Paral. 2. Vnxerunt Salomonem
in regē. & Sadoc in Pōtificē. Prophetæ autem vngun-
tur à Deo oleo inuiſibili, licèt aliqn̄ fiat cæremonia q̄-
dā exterior vngendo illos, vt patet 3. Reg. 19. cū dixit
Deus ad Eliā: Vnges Azael regem ſuper Syriam, &
Iehu vnges regem ſuper Iſrael: Eliſæum autem vnges
prophetam pro te. Iſtā vnctionem propheticam fecit
Elias mittendo pallium ſuper Eliſæum, cū dr̄: Cumq;
veniſſet ad eum Elias miſit pallium ſuū ſuper eum, &
poſtea dixit Elias: quod meum erat feci tibi, quaſi di-
H cat: Ego feci quod mandatum eſt mihi. ſ. ꝙ vngerem
te in prophetam. Et hoc fuit mittendo pallium ſuper
eum. Et nō ponitur ibi alia cęremonia: ergo videtur,
ꝙ iſta erat vnctio prophetarum. An eſſet alia cæremo
nia, & quid per iſtam vnctionem acquireretur decla-
ratum eſt eod. cap. Iſti vocantur Chriſti. ſ. ſacerdotes,
& prophetæ. Pſal. 140. ſ. Nolite tāgere Chriſtos meos:
& in prophetis meis nolite malignari.

Ieſus eſt nomen ꝓpriū & perſonale.

Chriſtus eſt Rex, & Meſſias ſacerd. & prophe.

Quo ſupradictorum quatuor Ieſus dicatur Chriſtus. Q. XXV.

QVAERITVR nunc, in quo modo iſtorum
quatuor Ieſus vocatur Chriſtus. Dicendum,
ꝙ omnes conueniunt ſibi aliquo modo. De
primo patet, quia ipſe fuit verus rex, & de
I ſtirpe regia ſecūdùm carnem, & de eo dixit Ieremias,
quòd ſederet ſuper ſolium Dauid. Iere. licèt ipſe dixit,
regnum ſuum non eſſe de hoc mundo. Ioan. 18. Con
ceſſit tamen ſe eſſe regē, & ſic vocatur Apoc. 1. ſ. Rex
regum, & princeps omnium regum terræ. De ſecun
do patet. ſ. de ſacerdotibus. Nā Chriſtus fuit ſacerdos
cùm etiam ſecundùm carnem aliquo modo fuerit de
ſtirpe ſacerdotali: quia mater ſua erat cognata Eliſa-
beth. Luc. 1. & illa erat de filiabus Aaron. eod. cap. Fuit
etiam Chriſtus ſacerdos alio veriori modo. Nam dici
tur ſacerdos ſecundùm ordinem Melchiſedech. Pſal.
109. Et Apoſtolus declarat eum eſſe Pontificem ve-
riorem, & perfectiorem pontificibus veteris teſtā: ap-
plicando multa ad hoc, ad Hebr. 7. & 6. & 9. De tertio
K patet. ſ. quia ipſe fuit Meſſias. Nam hoc fuit principiū
in eo. ſcilicet, ꝙ miſſus fuerit ad ſalutem humani ge-
neris. ſic dicitur infra in litera. Ipſe. n. ſaluum faciet po
pulum ſuum à peccatis eorum. De quartò. ſ. de ꝓphe
tis aliqualiter conuenit Chriſto. Nā ſicut prophetę fu
tura prædicebant, ita Chriſtus, & ſæpe Iudæi vocabant
Chriſtū prophetā, vt infra 21. vbi uocatur Ieſus ꝓphe-
ta à Nazareth: & qn̄ Chriſtus ſuſcitauit filiū viduæ in
vrbe Naim, dixerūt: propheta magnus ſurrexit in no
bis. Luc. 7. Non tamen erat Chriſtus propriè prophe-
ta: qa propheta dicit imperfectū modum cognitionis,
ſicut fides: quia non eſt per claram viſionem, ſed per
reuelationē, & ſic omnis propheta ab aliquo recipit,

Chri-

> Ieſus uocatur Chriſtus propheta: quia Meſſias erat.

Chriſtus autem à nullo poterat recipere, quia erat Deus. Ideo non erat propheta propriè, ſed aliquid maius. Nam ſi Ioannes Baptiſta erat pluſq̃ propheta. infra 11. & Luc. 7. & erat purus hõ, à fortiori Xps erat pluſquam propheta. Dicendum ergo, quòd licèt omnibus iſtis modis Ieſus poſſit uocari Chriſtus, tamen non uocatur communiter Chriſtus, niſi ut eſt Meſſias. Et ſic Iudęi accipiebant, quando uocabant eum Chriſtum, ut patet Ioan. 1. ſcilicet, inuenimus Meſſiã, quod eſt interpretatum Chriſtus. Sic etiam Ioan. 7. dicebant: Nunquid verè cognouerunt principes: quia hic eſt Chriſtus? ſed hunc ſcimus unde ſit: Chriſtus autem cùm uenerit nemo ſcit unde ſit. Illud tamen nõ poteſt intelligi de rege, nec ſacerdote, nec propheta: quia de quolibet illorum ſcitur vnde ſit. B Item patet magis, quia dicitur ſingulariter, Chriſtus autem cùm venerit nemo ſcit vnde ſit. In quo innuitur, quòd iſte vnicus erat, & tamen ſacerdotes, & reges, & prophetę multi ſunt, ergo erat iſte Meſſias: qui unicus eſt, & unicus putabatur. Item, quia dicitur: cùm venerit, & ſic ſperabatur à Iudęis tanquam aliquando venturus iſte Chriſtus, de quo loquebantur, nullus tamen ſperabatur determinatè venturus à Iudęis niſi Meſſias: ergo quando dicebant Iudęi Chriſtũ uocabant eum Meſſiam. Et ſic dixit hic Matthęus, qui uocatur Chriſtus, ideſt, Meſſias. Et dicitur, qui uocatur, quaſi dicat: Nomen proprium eius non eſt niſi Ieſus, Chriſtus autem eſt nomen competens ei ex officio; quia uenit redimere homines, & ad hoc miſſus eſt. C

Vnde Matthæus habuit iſtas progenies. Quæſt. XXVI.

QVAERITVR vnde Matthæus habuit iſtas progenies, quas deſcribit hic. Reſpondẽdum, quod ex ſacra ſcriptura cõſtat de maxima parte harum generationum. Nam de Abraham, quòd genuit Iſaac, patet Gen. 22. ꝙ Iſaac genuit Iacob, patet Gen. 25. ꝙ Iacob genuit Iudã, & fratres eius, patet Gen. 29. & 30. ꝙ Iudas genuit Phares, & Zarã, patet Gen. 38. de Phares, quod genuit Eſron, & deinde de omnibus iſtis progeniebus uſque ad Dauid regem, patet Ruth. 4. in fi. vbi ponuntur ad literam ſicut hic. D Et ſic patet de prima quaterdena. De ſecunda quaterdena vſque ad tranſmigrationem Babylonis, quæ tota deſcribitur per reges, Patet ex proceſſu tertij, & quarti Reg. & 2 1. Paralip. Loca aũt determinata pro ſingulis regibus poſita fuerunt ſupra in duabus quæſtionibus, in quibus egimus de regibus Iuda. Tertia quaterdena incipit à Iechonia, & iſte fuit filius Ioakim regis Iuda. Iere. 22. & 4. Reg. 24. & primo Paralip. 3. Iechonias genuit Salathiel. Et de hoc patet primo Paralipom. 3. Salathiel genuit Zorobabel. Et ex iſto loco uſque ad finem totius quaterdenæ non apparet generatio ex aliquo loco ſacræ ſcripturæ quomodo ſe habuerint iſtæ generationes, licèt de Salathiel conſtat, quòd genuerit Zorobabel, ut patet 1. Eſdræ 6. E Dicũt ergo quidam, quòd Matthæus per reuelationem habuit cognitionem de iſtis generationibus: quia Spiritu ſancto dictãte ſcripſit tam ipſe, quàm omnes ſcriptores ſacræ ſcripturæ ſecundùm Pet. 1. Sed dicendũ, quòd hoc non conuenit. Quia licèt Matthæus potuerit hoc habere per reuelationem: tamen non proficeret ad interitum ſuum. Ipſe namque deſcribit iſtam Chriſti progeniem ad probandum Iudæis, quod Chriſtus ueniret de ſemine Dauid, de quo ipſi dubitabãt, ut ſupra dictum eſt. Si autem conſtaret hoc Matthæo ſolùm per reuelationem, non pateret per hoc Iudæis uerum eſſe, quod Matthæus dicebat. Et ſic eſſet inutilis iſta deſcriptio genealogiæ. Eſt ergo dicendum,

> Neceſſariũ erat conſeruare libros genealogiarũ apud Iudæos.

A quòd conſtitit Matthæo de iſtis generationibus ex aliquo loco authentico manifeſto Iudæis, quem negare non poſſent. Pro quo ſciendum, quòd inter Iudæos erant libri, in quibus ſcribebantur progenies ſingulę, per quos conſtare poterat de ſingulis hominibus, de quibus progeniebus eſſent. Et non ſolùm ſcribebantur progenies ſingulæ, ſed etiam ſcribebatur ſumma omnium, vt patet primo Paralipom. 9. ſcilicet. Vniuerſus ergo Iſrael dinumeratus eſt, & ſumma eorum deſcripta eſt in libro Regum Iſrael, & Iuda. Patet etiam de progeniebus ſingulorum Ezech. 13. Vbi contra prophetas falſos, qui prophetant, & Deus non miſit illos, dicit de illis Deus: Et erit manus mea ſuper prophetas, qui vident vana, & diuinant mendacium, B in concilio populi mei non erunt, & in ſcriptura domus Iſrael non ſcribentur. Quaſi dicat, Ego occidam eos, & non manebit progenies eorum, quæ poſſit ſcribi in ſcriptura domus Iſrael, ideſt, in libris, in quibus ſcribuntur progenies totius Iſrael, iſti libri erant authentici: ita quòd per illos firmiter conſtabat de progeniebus quorumcunque, & non poterat in dubiũ reuocari id, quod ibi ſcriberetur. Et ob hoc oportebat iſtos libros ſeruari in locis publicis non ſuſpectis, vt non poſſet aliquod peruerti in eis. Et aſſeritur, quòd iſti libri erant in archiuis templi. Et hoc eſt ualde ueriſimile, eo quòd ille locus erat publiciſſimus, & ſacer, & minus ſuſpectus, quàm alia loca. Item patet hoc, quia etiam libri, vel ſcripturæ pertinentes C ad quædam negocia publica conſeruabantur in templo coram Domino: vt ibi eſſent ſecurius, & ſine ſuſpitione. Sic fuit quando Saul factus eſt rex, & concordatum eſt inter populum & regem de modo regendi, & quibuſdam aliis concernentibus ſtatum regni, quæ uocatur lex regni. ſcripta fuerunt illa in libro, & mãſit liber cuſtoditus in ſanctuario. primo Regum 10. ſcilicet. Loquutus eſt Samuel ad populum legem regni, & ſcripſit in libro, & repoſuit coram Domino, ideſt, in ſanctuario. Ita erat de libris gñationũ, quia illi pertinebant ad ſtatum publicum, & erant valde neceſſarij iſti libri. Quia, cùm Iudæi eſſent diſtincti per duodecim tribus, & Deus iuſſerat, quòd iſtę tribus manerent ſemper diſtinctæ, ſicut ipſe diſtinxerat D eas. Numeri 36. oportet, quòd eſſent libri, in quibus ſcriberentur progenies ſingulorum, ne dubitaretur de eis: ſicut nec dubitamus de progeniebus ſingulorum poſt quartum, vel quintum gradum, niſi de quibuſdam viris famoſiſſimis, de quibus libri manent hiſtoriarum, & progenierum. Ita erat hoc valde neceſſarium propter officia, quia hominibus de quibuſdam tribubus debebantur quædam officia, quæ non debebantur aliis. Sic patet de ſacerdotibus, & Leuitis, quibus competebant miniſtrationes certæ in cultu Domini, quæ non competebant alijs. Numeri 3. & 18. Ideo oportebat, quòd conſtaret de genere cuiuslibet ſacerdotis, & Leuitæ, ne aliquis per fraudes poſſet gerere ſe pro ſacerdote, uel Leuita, quod E erat contra Dei cultum. Quia ſi quis de extraneis ſe immiſceret miniſterio Dei, occideretur à Deo: Numeri 3. & 16. & etiam furor Dei oriretur ſuper totũ populum. Numeri primo. Etiam, quia eſſet præiudicium ſacerdotum, & Leuitarum, quòd aliquis prætextu falſi nominis, dicens ſe Leuitam, vel ſacerdotem uellet miniſtrare, & habere partem redditũum illorum, qui per omnes diuidendi erant. Leuit. 6. & Numeri 18. Item erant neceſſarij iſti libri propter coniugia: quia iuſſerat Deus, quòd viri de una tribu non acciperent uxores de alia: ſed de tribu ſua, & familia. Numeri 36. Item erant neceſſarij propter hęreditates, quia diuiſæ erant oẽs hæreditates terræ Iſrael in duodecim partes pro duodecim tri-

bubus. Et ſtatuerat Deus, quòd non tranſiret hęredi-
tas de vna tribu in alteram: ſed quantum à principio
quęlibet tribus accepiſſet, tantum ſemper haberet,
Et ob hoc vetita erat inter Iudęos venditio, niſi quan
tum ad tempus: quia nulla durabat niſi ad iobe-
lęum, & tunc redibat poſſeſſio ad Dominũ priorem.
Leu. 25. Et ſic non ſolũ quælibet tribus habebat ſem
per poſſeſſiones ſuas, ſed etiã quælibet familia, & quę-
libet progenies particularis. Ad hoc ergo, quòd con-
ſtaret de hominibus an poſſent habere poſſeſſiones,
quas tenebãt: oportebat, quod ſciretur de quibus tri-
bubus, & familijs eſſent: & ſi aliquis, qui non eſſet de
tribu illa, uel familia teneret aliquam poſſeſſionem
illius tribus, uel familiæ, per illos libros generationũ
poterat cõſtare, ꝙ iniuſtę tenebat illam, & auferebã
tur ſibi, & non poſſet ſe defendere prætextu alicuius
donationis, quam diceret ſibi factam, uel alicuius em-
ptionis, aut præſcriptionis, aut alterius tituli tribuentis
dominium: quia non permittebatur ſecũdùm legem
per ullum modum, quod poſſeſſio unius tribus, uel
familiæ maneret apud aliam tribum, uel familiam,
Erant autem iſti libri ad hoc neceſſarij, ut nulla poſſeſ
ſio pderetur, aut cõfunderetur: qa hoc Deus valde in-
tendebat. Num. 27. & 36. Itẽ erant neceſſarij pp prin-
cipatus, & dñia, qa primogeniti inter Hebræos erant
maiores in dñio, & in hæreditate: qa cuiuſcunq; hoĩs
primogenitus hẽbat duplũ de hæreditate, q̃ quilibet
fratrũ ſuorũ. Deut. 21. De dñio erat eodẽ mõ: de quo,
& de oĩbus iurib⁹ primogenituræ declaratũ eſt latè. 1.
Palip. 5. Sicut ergo qlibet primogenitus reſpectu fra-
trũ ſuorũ hẽbat iſta iura: ita illi, qui deſcendebant p li-
neã primogenitorũ à capite alicuius tribus, vel fami-
liæ habebãt iſtum principatũ, & alia iura reſpectu to-
tius tribus, vel familię: ne orirent litigia pp cõpetentiã
iſtorum iurũ, oportebat cognitas eſſe ſingulorũ pge-
nies, ut ſciretur, qd cuilibet cõpeteret: Et hoc ſciebãt,
p illos ergo erant neceſſarij. Et ex iſtis libris erat cuili-
bet locus ad probandũ iura, q̃ ei cõpetebant. Nã, ſi qs
diceret aliquid ſibi deberi pp pgeniẽ, oportebat ꝙ p-
baret ex illis libris ſe eſſe de illa pgenie, cui talia iura
cõpetebant. Et adhibebatur fides illis libris inenarrabi
liter, patet hoc 1. Eſdræ 2. de qbuſdã ſacerdotibus, de
quibus dr̃. Hi quæſierunt ſcripturas genealogiæ ſuæ,
& nõ inuenerũt, & eiecti ſunt de ſacerdotio. Et ſic vr̃,
ꝙ illi fidẽ facerent. Et de alijs dr̃ ſimiliter Neemiæ. 7.
Hi quæſierunt ſcripturã ſuã in cenſu, & non inuene-
runt, & eiecti ſunt de ſacerdotio. Et 2. Eſdræ. 5. dr̃ de
quibuſdam, ꝙ non poterant edicere ciuitates ſuas, &
progenies. Et dr̃ de alijs: Horum quæſita eſt generis
ſcriptura, & non eſt inuenta, & prohibiti ſunt ſacerdo
tio fungi. Et non ſolùm erat hoc quantum ad ſacerdo
tes, & Leuitas, ſed ẽt quantum ad ſingulos Iſraelitas:
.i. ꝙ ſcriptæ erant progenies eorum, per quas quilibet
probare poterat de ſeipſo, de qua tribu eſſet, & an eſ-
ſet dẽ Iſraelitis, vel non, Patet hoc Neemię. 7. cùm di-
citur de quibuſdam, quòd non potuerunt indicare do
mum patrum ſuorum, & ſemen ſuum, vtrum ex Iſ-
rael eſſent, Apparet ergo, ꝙ quilibet Iſraelita probare
poterat, an eſſet de Iſrael: quia aliàs non eſſent iſti eie-
cti de conſortio aliorum, niſi quia non probabant ſe
eſſe de Iſrael. Sciendum, quòd cùm iſta ſcripta eſſent
ualde neceſſaria, quia per illa probabantur multa, quę
ueniebant in contentione, oportebat, quòd aliqui-
bus eſſet ſpecialiter commiſſum ſcire illa, quæ erant
in libris progenierum; ſicut ſcientia iuris, quæ eſt ne-
ceſſaria in cauſis quotidianis, debet haberi à iudicibus,
& ab illis, qui cauſas tractant. Et quia inter Iudæos prę
cipui iudices erant ſacerdotes, & maximus iudicum,
ſacerdos ſummus: Deut. 18. pertinebat ad illos ſacer-
dotes ſcire iſta, quæ cõtinebantur in libris progenie-
F rum: ut ſcirent ſoluere intricationes, quæ acciderent
circa progenies. Sic patet 1. Eſdræ 2. quia cùm dicitur
de quibuſdam, ꝙ eiecti ſunt de ſacerdotio, quia non
inuenerunt ſcripturas genealogiæ ſuæ, dicitur, quod
dictum eſt eis, quòd non comederent de ſanctis, do-
nec ſurgeret ſacerdos doctus, atque perfectus, id eſt, ſa
cerdos perfectè doctus, qui ſciret ueritatẽ progenie-
rum, ſcilicet, an illi eſſent ſacerdotes, uel non. Et idem
dicitur Neemiæ 7. Donec ſtaret ſacerdos doctus, &
eruditus. Et 2. Eſdræ 5. magis declaratur, cùm dicitur.
Et dixit illis Neemias, ne participentur ſancta, donec
exurgat Pontifex doctus in oſtenſionem, & uerita-
tem, id eſt, Pontifex doctus in iſtis genealogijs, qui
ſciat oſtendere ueritatem. ſ. an ſint iſti de ſacerdoti-
G bus, uel non. Exiſtẽtibus autem talibus libris, per quos
poterat conſtare de progenie cuiuslibet, teſtibus ſa-
cerdotibus doctis, circa hoc non poterat dubitari de
progenie Chriſti, nec alicuius alterius, & ſic non ſolũ
Matthæus, ſed etiam quilibet Iudæus poterat ſcire ue-
rum eſſe Chriſtum deſcendere de tali progenie per il-
los libros. Eccleſiaſtica hiſtoria Ruphini: vel ut alij di-
cunt Euſebij Cæſarienſis tangit aliqualiter de iſta pro
genie ex doctrina Aphricani, qui fuit proximus tem-
poribus Chriſti, dicens, quòd Idumæi latrones de tem
plo Apollinis æditui quod adhærebat muro urbis A-
ſcalonis, cum cæteris ſpolijs rapuerunt quẽdam Anti
patrum Herodis filium, qui in Ieruſalem deductus in
amicitiam Hyrcani Pontificis peruenit, cuius princi-
H patum defuncto ipſo Hyrcano, cum ipſo regno Iu- Q̃ño Ma. habuit ge nealogiam Chriſti qui ſcrip.
dææ pro Herode filio ſuo per ambitionem à Roma-
nis accepit. Dicit autem idem Aphricanus, quòd à
quibuſdam cognatis Chriſti, qui tempore ſuo mane-
bant, accepit, quòd illo tempore omnes Hebræorum
progenies in arcanis templi ſecretioribus habeban-
tur, in quibus etiam alienigenarum quorundam con
tinebantur origines; ſicut Achior ex Ammonitis, &
Ruth ex Moabitis. Herodes verò, cùm ad ſummam
poteſtatem veniſſet, videns per hos libros ſe ignobi-
lem probari, exiſtimans ſe nobilem poſſe videri, ſi nul
li progenierum libri manerent, combuſſit illos. Ali,
qui tamen viri ſtudioſi tenebant illos penes ſe in to-
to, vel ex parte conſcriptos, & ex illis potuit conſtare
I progenies Chriſti, & aliorum. Iſta dicit Aphricanus ſe
accepiſſe à cognatis Chriſti, qui deſpoti, uel heriles,
id eſt, dominici appellantur, ſcilicet, ab ipſo Domino
cuius cognati erant. De hoc libro primo Eccleſiaſti-
cę hiſtoriæ. cap. 7. Et concordat valde iſta hiſtoria cũ
dictis ſacrę ſcripturę, cùm aſſerat fuiſſe iſtos libros in
ſecretioribus archiuis templi. Nam dictum eſt, quod
ſacerdotes habebant curam de illis, & erant docti in
eis, ſcilicet, quia libri erant penes eos in templo.

De diuerſitate genealogiæ Chriſti inter Matthæum, & Lucam. Quæſt. XXVII.

K QVAERITVR de diuerſitate inter Mat-
thæum, & Lucam quantum ad Chriſti genea
logiam. Et dicendum, quòd eſt diuerſitas in ſe
ptem. Primò in perſonis: quia alias per-
ſonas ponit Lucas, & alias Matthęus. Secundò in pro-
greſſu deſcribendi, quia Matthęus ſcribit deſcenden-
do, & Lucas aſcendendo. Tertio in modo: quia Mat
thęus dicit de quolibet, quòd talis genuit talem: Lu-
cas verò nunquam vſus eſt hoc verbo, ſed dicit, qui
fuit. Quartò in tempore: quia Matthæus ſcripſit pro-
geniem Chriſti ante eius conceptionẽ, & natiuitatẽ.
Id eſt, primò ponit genealogiã, q̃ natiuitatẽ. Lucas ve-
rò poſuit genealogiã poſt annũ trigeſimũ Chriſti. nã
in principio eius dr̃, ꝙ Ieſus erat incipiens quaſi an-
norum triginta, vt putabatur fili⁹ Ioſeph, q fuit Heli &c.

Quintò

Quintò in ſitu: quia Matthęus in principio libri, Lu-
cas poſt baptiſmum. Sextò in ſtatu, quia Matthæus
ponit ſtatum in Abraham: Lucas ponit ſtatum in
Deum. Septimò in numero: quia Matthęus ponit
quadragītaduas generationes, ideſt, quadragintaduas
perſonas: Lucas ponit ſeptuaginta & ſeptem. Quan-
tum ad primum, ſcilicet, de perſonis ſunt variæ opi-
niones. Quidam dixerunt, quòd eædem ſunt perſonę,
quæ ponuntur à Luca, & Matthæo, licèt ſub diuerſis
nominibus, ſicut multotiens idem homo habet plu-
ra nomina. Hoc refert Gregorius Nazianzenus. Sed
non ſtat. Primò, quia neceſſe eſt eſſe diuerſas perſo-
nas, quia Matthæus dicit, quòd Dauid genuit Solomo
nem: Lucas dicit, quòd Nathan fuit Dauid. Ac ſi di-
cat: |Dauid genuit Nathan: quia ponit generationem
aſcendendo, & tamen Solomon, & Nathan non ſunt
idem homo, ſed duo fratres filij Dauid. primo Parali-
pomenon. 3. Secundò quia dato, quòd cōcederemus
de aliquibus, quòd eſſent binomij, & in illis diſcorda-
rēt, eſſet ſaltem in paucis, & in cæteris concordarent,
& tamen ſunt quadragintaduę generationes, in qui-
bus nihil concordant: ergo non ſunt eædem perſonę
narratæ ab vtroque. Tertiò patet, & efficatius. Quia
ſi eſſent eędem perſonæ, etiam ſi concederemus in
omnibus variari nomina, quod non eſt uerisimile, ta-
men ſaltem eſſent tot perſonæ à Dauid vſq; ad Chri-
ſtum per lineam Matthæi, ſicut per lineam Lucæ, &
tamen à Chriſto vſque ad Dauid in genealogia Mat-
thęi ſunt uigintiocto generationes, ſcilicet, duę qua-
terdenę, & tamen Lucas ponit à Chriſto vſque ad
Dauid quadraginta & duas generationes. Et ſi dicas,
quòd Matthęus omiſit aliquos nihil confert: quia ſo
lum omiſit tres reges, vt ſupra declaratum eſt. & ſic
eſſent ſolùm trigintauna generationes expreſſis illis
tribus: Lucas tamen ponit quadragintaduas, & ſic nō
poſſent eſſe eędem perſonę vtrobique. Alij dixerūt,
quòd Matthęus ſcripſit Chriſti generationem verā,
ſcilicet, à quibus deſcendit ſecundùm carnem. Lucas
poſuit generationem putatiuam. Vnde incępit dice-
re, vt putabatur filius Ioſeph. Vocatur generatio puta
tiua: quia quidam Iudęi putauerunt, quòd Chriſtus. i.
Meſſias propter peccata regum non deſcenderet de
Dauid per lineam ipſorum regum: ſed per lineā alio-
rum priuatorum hominum. Sed dicetur, ꝙ non ſtat:
quia genealogia Chriſti ponitur ad probandū, ꝙ ipſe
deſcendat de illa progenie, de qua prophetæ dixerant
Meſſiam futurum. Ad hoc ergo nihil proficiebat ge-
nealogia niſi quæ vera eſſet, & manifeſta, vt ex illa ꝓ-
baretur intentum. genealogia autem putatiua nihil
probat. Secundò patet, quia aut Lucas ſciebat veram
Chriſti progeniem, aut non: ſi neſciret, poſſet dici, ꝙ
ſcriberet iſtam tanquam putatiuam. Et hoc non ſtat,
quia tunc mentiretur Euangeliſta, vel deciperetur cre-
dens ſe ſcribere veram progeniem, cùm non ſcribe-
ret. Si autem ſciret veritatem, omnino erat ſuperfluū
& inutile ſcribere generationem putatiuā: cū non ſit
aliquid aliud putare niſi Meſſiā non deſcenſurum à
Dauid ꝑ reges, ſed ꝑ alios. Non tñ putabant determi-
natè, ꝙ potius deſcenderet ꝑ iſtos, ꝗ ꝑ alios. Lucas tñ
determinatè ſcripſit Chriſtū deſcendiſſe ꝑ Nathā: er-
go non intendebat ponere putatiuam. Tertiò patet:
quia iſta non ſatisfaciunt literæ. Nā ſi eſſent iſtæ duæ ge-
nerationes omnino diſtinctæ. ſ. vna vera, & alia putati-
ua, non poſſent ſe reducere ad vnū, & tñ tā Lucas, quā
Matthæus reducunt ſe ad Ioſeph: ergo quilibet ponit
verā ꝓgeniē. Motiuū eorū. ſ. quia dixit Lucas, ꝗ putaba
tur filius Ioſeph, nihil cōfert. Nā nō dixit hoc ad ſignā
dū ſe ſcribere gñationē putatiuā, quę ad nihil erat vti
lis: ſed ad innuendum, ꝙ homines cōiter credebāt de
Chriſto. ſ. ꝙ putabant eū eſſe filium Ioſeph. Nā, & di-

A ſcipuli ſui, ſic putabant à principio. Ioan. 1. Nam &
Philippus dixit ad Nathanael: Quem ſcripſit Moyſes
in lege, & prophetæ inuenimus Ieſum filiū Ioſeph à
Nazareth. Alij dixerunt, ꝙ unus Euangeliſta poſuit
Chriſti verā progeniē ſm carnē, & alius poſuit ꝓge-
niē ſpūalem. ſ. quia omnes viros iuſtus dixit eſſe patres
Chriſti: q̄a ſint patres ꝓꝑ ſimilitudinē honeſtatis. Dicē
dū, quòd non ſtat. Primò, quia non prodeſſat talis de-
ſcriptio, cùm vt dictum eſt genealogia ſcribatur ad
probandum Chriſtum deſcendere de ſtirpe illorum,
de quibus Meſſias venturus prænunciabatur: & ad
hoc nihil confert talis deſcriptio. Secundò patet: quia
ſi hoc intenderet aliquis Euangeliſta: poneret om-
nes prophetas, & viros ſanctos in Chriſti genealogia,
B quicunq; fuerunt in veteri teſtō: & tñ nulli ponuntur
a Luca, nec Matthæo de illis prophetis, & uiris famo-
ſis. Tertiò patet, quòd tūc nullus malus poneretur in
Chriſti proganie: & tamen ſiue in Luca, ſiue in Mat-
thæo deſcribuntur in Chriſti progenie multi peccato-
res. Quartò, & clarius: quia ſi hoc intenderet aliquis eo
rum, non continuaret aliquam lineam: quia uiri ſancti
non fuerunt in eadem progenie, nec per eandem li-
neam, ſed in diuerſis progeniebus, & non continuatis:
tamen ambo Euangeliſtę ponūt lineas cōtinuatas. De
Matthæo clarū eſt, quia ita deſcribuntur iſtæ genera-
tiones in ueteri teſtō, ſicut ipſe eas deſcribit, ut proba-
tū eſt ſup. De Luca patet, quia à Dauid uſq; ad Adam
oēs gñrationes, quas ipſe ponit, ſunt continuatæ. Aug.
C aūt in lib. de quæſtionibus Euangeliorū ponit tres ſo-
lutiones, & hoc ſpecialiter quātū ad Ioſeph, quia unus
dicit eum filium Hely, & alius filius Iacob. Vna eſt, ꝙ
unus Euangeliſta nominauit patrē Ioſeph, & alter auū
eius, uel aliquem de cognatis maioribus. Alia eſt, quòd
unus poſuit patrem naturalem Ioſeph, & alius patrem
adoptantem. Alia eſt, ꝙ duo eſſent patres Ioſeph, unus
legalis, alius naturalis, ſcilicet, quia duo haberent ean-
dem uxorem, & iſta cauſa ultima uidetur eſſe uerior.
Conſiderādum pro hoc, quòd maxima diuerſitas Lu
cę, & Matthæi eſt: quòd Matthæus dixit Iacob eſſe pa
trem Ioſeph: & Lucas dixit Heli eſſe patrem Ioſeph.
Non eſt autem poſſibile eundem hominem duos ha
bere patres. Iſtud argumentum induxit Iulianus apo
D ſtata Imperator præcipuum contra Euangeliſtas. Nā
ille, cùm prius fuiſſet Chriſtianus, & Eccleſiaſticus
vir, & Monachus: conuerſus ad idola, & aſſumpto
imperio maxime inuidebat Chriſto. Et cùm non
poſſet Chriſtianos extirpare, ſaltem conatus eſt ra-
tionibus conuincere eos falſa credere. Et ad hoc o-
pus magnarum vigiliarum fecit commentarios ſcri-
bendo, in quibus arguebat contra Euangeliſtas ex
multis locis, in quibus videntur diſcordare, de quibus
multa in hiſtoria tripartita. Et iſtud fuit unum de præ-
cipuis argumentis. Dicendum autem, quòd tollitur
diuerſitas, quia Matthæus ſcripſit generationem natu-
ralem: & Lucas generationem legalem Et non diſcor
dant Lucas, & Matthæus niſi ex Dauid vſque ad Chri
E ſtum. Nam ex Dauid uſque ad Abraham, ambo con-
cordant: de Abraham, uſque ad Adam ſolus Lucas
proſequitur. Ratio eſt, quia Lucas poſuit unum patrē
legalem Ioſeph: Matthæus autem poſuit patrem natu
ralem: & poſtea deſcribendo amborum lineas, nō cō-
currunt in unum, vſque ad Dauid: ideo ibi ambo con-
cordant. Poterat autem accidere, ꝙ concurrerent illę
lineę ante Dauid: & tunc concordarent Euangeliſtæ
ante Dauid. Sed dices, quid ſi non concurrerent illæ
lineæ ante Dauid? Dicendum, quòd eſſe poterat: &
tunc Lucas non ſcripſiſſet progeniem per talem pa-
trem legalē. Vt autē ſciatur quid ſit pater legalis, & q̄d
naturalis: dicendum, ꝙ Deus iuſſerat Deut. 25. ꝙ mo- Quis ſit pater legalis, & naturalis.
riente aliquo ſine filiis, & manente uxore, & aliquo

fratre eius minore, quòd ille acciperet uxorem defuncti, & ſuſcitaret ſemen defuncto, ſcilicet, vt gigneret aliquem filium, qui computaretur de linea, & progenie defuncti, & ſic videretur ille non fuiſſe mortuus ſine filiis: Et tunc iſte natus erat filius naturalis illius, qui eum genuit, erat autem filius legalis defuncti, cui ſuſcitabatur ſemen, & cui ſuccedebat in hæreditate. Et ſic cùm talis deſcriberetur in libris genealogiæ, de quibus ſupra dictum eſt, poterat deſcribi in linea patris naturalis, vel in linea patris legalis. Ita fuit hic, quia Matthæus poſuit Ioſeph in linea patris ſui naturalis: quia dixit eum filium Iacob: Lucas poſuit eum in linea patris legalis, & dixit eum filium Heli. Modus autem fuit, quia Matthæus dicit patrem Iacob fuiſſe Mathan, & Lucas dicit patrem Heli fuiſſe Matthat, Iſti autem duo erant de ſtirpe Dauid, licèt per diuerſas lineas. Quod, quia vterque Euangeliſta reducit progeniem ad Dauid. Et habuerunt iſti duo vnam, & eandem uxorem ſucceſſiuè, quæ dicta eſt Ieſcha, quam primò habuit Matthat, & genuit ex ea Heli, & quia vidua ſecundùm legem non prohibetur nubere accepit eam poſtea in uxorem Matthan, & genuit ex ea Iacob. Et ſic Heli, & Iacob erant duo fratres vterini: Heli maior, Iacob minor. Accepit autem Heli vxorem, & mortuus eſt ſine filiis, & tunc Iacob frater eius minor ſecundùm legem ſuſcipere tenebatur vxorem illius ad ſuſcitandum ſemen fratri ſuo defuncto, & accepit illam, genuitque ex ea Ioſeph virum Mariæ. Et ſic Ioſeph erat filius naturalis Iacob, & filius legalis Heli. Matthæus autem ſecutus eſt lineam patris naturalis: Lucas autem lineam patris legalis. Ratio eſt, quia ſecundùm Hebræos tales poterant deſcribi in linea vnius patris, vel alterius. Et hoc eſt, quia vt ſupra declaratum eſt, iſti libri genealogiarum erant præcipuè propter hæreditates, & honores debitos aliquibus ſecundùm progenies ſuas. Iſte autem filius legalis generaliter ſuccedebat defuncto, ſiue in poſſeſſionibus, ſiue in honoribus. Succedebat etiam interdum patri naturali, ſcilicet, quando ille non haberet alios liberos, ideo poterat poni in linea vtriuſque. Conſiderandum tamen, ꝙ quidam decipiuntur circa hoc. ſ. putantes, ꝙ Matthæus poſuerit omnes patres naturales, Lucas autem poſuerit omnes patres legales. Sed non eſt verum, quia ſolùm oportet poni vnicum patrem legalem, cùm reſpectu vnius perſonæ ſit tota veritas, ſcilicet, reſpectu Ioſeph cuius pater naturalis fuit Iacob, quem ponit Matthæus, & omnes ſuperiores ſunt adinuicem patres naturales. Heli enim, quem Lucas poſuit, fuit pater legalis Ioſeph, & tamen Matthat fuit pater naturalis Heli, & Leui fuit pater naturalis Matthat, & ſic de omnibus ſequentibus vſque ad Nathan filium Dauid. Nam ibi, ſcilicet, in Dauid concurrunt linea Matthæi, & Lucæ, ideo Lucas vnicum patrem legalem poſuit, & cæteros naturales, Matthæus autem nullum legalem: ſed omnes naturales. Secunda diuerſitas Lucæ & Matthæi erat in progreſſu, ſcilicet, quia vnus deſcribit aſcendendo, & alius deſcendendo. Ratio eſt: quia homo habet ſe ad Deum dupliciter, ſcilicet, vt ab eo venit, & ad eum vadit. Et Euangeliſtæ ſignauerũt iſta duo in Chriſti generatione: qa vnus, ſcilicet, Matthæus deducit illum ad nos: alius ſcilicet Lucas reducit illum in Deum, vt magis declaratum eſt ſupra in prologo Hieronymi ſuper Matthæũ in quadam quæſtione. Auguſt. libro ſecundo de Concordia Euangeliſtarum dicit, quòd Matthæus intendebat ſignificare Chriſtũ, vt perſonam regalem: Lucas deſcribit illum, vt perſonam ſacerdotalem: ideo Matthæus ponit Chriſtum, vt venientem ad aſſumendũ noſtra peccata in quantum per carnis originem ſimilitudinem carnis peccati aſſumpſit: Lucas autem de-

F ſignat Chriſtum, vt lauantem peccata noſtra, quòd pertinet ad ſacerdotẽ, per quam ablutionem in Deũ redimus: ideo aſcendendo deſcripſit. Et ob hoc Matthæus fecit deſcendere Chriſtum a Dauid, per Salomonem in cuius matre, ſcilicet, Bethſabee Dauid peccauit, & Lucas fecit aſcendere Chriſtum per Nathã ad Dauid, quia per prophetam huius nominis, ſcilicet per prophetam Nathan, qui miſſus eſt à Deo ad expiationem peccati Dauid. 2. Reg. 12. Tertia diuerſitas eſt in modo: quia Matthæus dicit genuit, & Lucas dicit, qui fuit. Ratio diuerſitatis eſt: quia Matthæus poſuit lineam naturalem, in qua vnus gignit alium verè: Lucas poſuit lineam patris legalis, qui non gignit, cùm ſit defunctus: ſed ille, qui naſcitur reputatur filius

G eius: ideo dicitur, qui fuit, ſcilicet, filius talis, uel talis: licèt eum non genuerit. Hoc dicitur lib. 1. Eccle. hiſtoriæ lib. 1. cap. 7. Quarta diuerſitas fuit in tempore, quia Matthæus ab exordio, & Lucas ab anno trigeſimo. Quia Matthæus ponit exordium Chriſti naſcendo, & tunc generatio præcedit omnia: Lucas ponit genealogiam nos in Deum reducendo, & hoc non fit niſi per gratiæ complementum: ideo ponit illam poſt annum trigeſimum, quæ eſt ætas robuſtiſſima, & ob hoc Lucas poſuit genealogiam poſt baptiſmum. Quinta diuerſitas fuit in ſitu: quia Matthæus poſuit genealogiam à principio: & Lucas in baptiſmo. Nam, cùm Chriſtus ponatur à Luca, vt ſacerdos, qui eſt miniſter expiandorum criminum, & per baptiſmũ primò tol-

H luntur crimina, conuenienter in baptiſmo eſt poſita genealogia. Matthæus autem, quia naturalem intẽdebat generationem, debuit præponere eam omnibus. Sexta diuerſitas fuit in ſtatu: quia Matthæus poſuit ſtatum in Abrahã, & Lucas in Deo: quia cũ Matthæus intendat generationẽ ſm carnẽ, & Chriſtus non eſt filius Dei ſecundùm carnem, poſuit ſtatum in Abraham, qui ſecundùm promiſſionem eſt primus pater eius: Lucas poſuit ſtatum in Deo: quia per expiationẽ criminum, cuius miniſter eſt ſacerdos qualem Lucas repræſentauit Chriſtum, efficitur homo filius Dei per adoptionem. Septima diuerſitas eſt in numero: quia Matthæus quadraginta duas: Lucas verò ſeptuaginta ſeptem. Conſiderandum autem, quòd Auguſt. lib. 2.

I de Concordia Euangeliſtarum volens dare cauſam myſticam iſtius numeri, dicit generationes Chriſti in Matthæo fuiſſe quadraginta, ſcilicet, quia Iechonias bis ponitur ante tranſmigrationem, & poſt, & tamen eſt vnus, & ſic tollitur vna generatio. Chriſtum etiam non oportet computari, & tollitur alia, ſic manent quadraginta, & dicit, quòd numerus quadraginta pertinet ad ſtatum præſentis vitæ, quam ſub Chriſto regnante per quatuor mundi partes ducimus: quia quadraginta ex quatuor nominatur etiam decem, & rurſus decem ex quatuor ſurgit, ſcilicet, ex proceſſu ab vnitate vſque ad quatuor: quia unum, & duo, & tria, & quatuor ſimul ſumpta decem efficiunt. Vel dicit ſignificari quatuor Euangelia, in quibus ſub Chriſto viuimus. Dicendum tamen, quòd generationes non poſſunt poni pauciores, quam quadraginta, & duæ: qa

K Matthæus infra in litera dicit eas eſſe totidẽ. ſ. ter quatuordecim. Qđ aũt dr̃ de Iechonia fuiſſe eundẽ. ſ. filiũ Ioſiæ ante tranſmigrationem Babylonis, & illum eſſe patrem Salathiel poſt tranſmigrationem Babylonis, non poteſt ſtare: quia ſupra probatum eſt, ꝙ neceſſe ſit illos eſſe duos. Hierony. autem dicit generationes eſſe quadraginta duas, & ꝙ duo fuerunt Iechoniæ pater, & filius, ut diximus, & iſte numerus ſignat ſtatum præſentis eccleſiæ laborioſum: quia quadraginta duo conficitur ex ſenario ducto in ſeptenarium, ſcilicet, ſexies ſeptem. Sex ſignificat laborem præſentis vitæ, & ſeptenarius ſignificat quietem futuræ, vel

poterat

poterat dici, ꝙ ſignificat laborē totus numerus. Quia ſicut Iſraelitæ, per quadraginta duas manſiones cum magnis laboribus, & difficultatibus uenerunt in terram promiſſionis. Numeri 23. ita nos per quadraginta duas generationes ſperamus ire in beatitudinem. Nam per multas tribulationes oportet intrare in regnum Dei. Actu. 14. Et Chriſtus dixit: Arcta eſt via, quæ ducit ad vitam. infra 7. Lucas poſuit ſeptuaginta generationes, per quas deſignatur vniuerſitas criminum. Nam conficitur ſeptuaginta & ſeptem, ex vndecim, ducto in ſeptem. Septem ſignificat vniuerſitatem, vndecim ſignificat tranſgreſſionem, vel peccatum, quia denarius eſt numerus iuſtitiæ propter decē præcepta legis, per quæ homo iuſtificatur. Vndecim primò tranſgreditur ſuper decem, ideo ſignificat trāſgreſſionem iuſtitiæ, ſiue peccatum. Et ſic ſeptuaginta & ſeptem ſignificat vniuerſitatē peccatorum: quæ vniuerſa Chriſtus in quantum Sacerdos abſtulit: ideo Lucas, qui Chriſtum vt Sacerdotem repræſentauit: per ſeptuaginta & ſeptē eius genealogiam deſcripſit. Dicendum autem, quòd iſtæ omnes ſunt cauſæ myſticæ, quas quilibet poteſt applicare præſuppoſita re. Cauſæ tamen veræ, & motiuæ, quare Matthæus poſuit quadraginta duas, & Lucas poſuit ſeptuaginta & ſeptem, non fuerunt iſtæ: ſed Matthæus poſuit quadraginta duas, quia ipſe incipere debebat in Abrahā, cùm intenderet probare Chriſtum eſſe filium Abrahæ, ab Abraham tamen vſque ad Chriſtum non ſunt niſi quadraginta duę generationes: omiſſis illis tribus Regibus, qui ex cauſa tacentur. Ideo etiam ſi voluiſſet ponere plures generationes, non potuiſſet: quia nihil erat, quòd poneret. Lucas autem, qui intendebat completiſſimam generationem Chriſti ponere, oportebat, quòd deduceret ipſum vſque ad Adam. Et non ſunt niſi ſeptuaginta & ſeptem generationes mediæ. Si autem fuiſſent a Chriſto vſque ad Adam ſolùm quinquaginta & quinq; generationes, non potuiſſet ponere plures Lucas, & ſi fuiſſent centum, oportebat omnes illas poni, & tamen quodcunque ille poneret, nos inquireremus cauſam figuralem, & applicationē pro illo numero. Ideo non ſunt illæ cauſæ motiuæ. Omnes diuerſitates ſupra aſſignatæ inter Matthæum & Lucam ſunt paruæ, præter primam de diuerſitate perſonarum. Et id, quod ibi diffiniuimus tenet Aphricanus, qui fuit uicinus temporibus Apoſtolorum: idē Hiſtoria Eccleſiaſtica lib. 1. cap. 8. & Hiero. ſuper Matthæum; & Auguſt. in lib. de quæſtionibus Euangelij, & de his tangit S. Thomas 3. parte ſummæ. quæſt. 31. articulo ſecundo, & tertio.

Ad quid Matthæus iſtam genealogiam ſcripſit, cum non ſit Chriſti, ſed Ioſeph. Quæſt. XXVIII.

QVAERITVR, ad quid Matthæus deſcripſit iſtam genealogiam, quia iſta non eſt genealogia Chriſti, ſed Ioſeph; vt patet ex litera: & Chriſtus non eſt filius Ioſeph, nec alicuius uiri. Quidam dicunt, quòd Matthæus conabatur oſtendere Iudæis Chriſtum eſſe de ſemine Dauid, & Abrahæ, de quo ſemine prædixerant Prophetæ Meſſiam futurum. Si autem diceret Chriſtum cōceptum de Spiritu ſancto: non conſtaret Iudæis, quomodo Chriſtus erat de ſemine Dauid: immo putarent ipſum de adulterio; ſicut aſſeruerunt. Ideo voluit innuere eis, quod Chriſtus erat filius Ioſeph. Et ſic apparet manifeſtè ipſum eſſe de ſemine Dauid. Et poſtea, hoc ſuppoſito poterat declarari, quomodo Chriſtus erat natus de Spiritu ſancto. Dicendum, quòd hoc non ſtat. Primò, quia Matthæus aſſereret mendacium in fide, quod eſt periculoſiſſimum ſuper omnes errores, maximè quia tolleret in hoc Chriſti dignitatem, dicens eum de uiro genitum, & non eſſet talis liber recipiendus in Sacra Scriptura. Nec obſtat, quòd hoc faceret ad oſtendendum Chriſtum eſſe de ſemine Dauid, quia uerum non poteſt probari ex falſo probatione directa: maxime, quia non eſt faciendum malum, ut bona eueniant, ad Roma. 3. Secundò patet; quia hoc non conuenit intentioni Matthæi, nec per hoc poterat perſuadere Iudæis. Nam, quid proderat, quòd Matthæus innueret Chriſtum eſſe filium Ioſeph, cùm immediate in litera aſſerat, quòd antequam conuenirent inuenta eſt Maria habens in utero de Spiritu Sancto? Nam ſi Matthæus hoc tacuiſſet: poterat credi, quòd uellet innuere Chriſtum eſſe filium Ioſeph. Quia tamen immediatè expreſſit contrarium, nō poteſt hoc dici, quia ſic nihil perſuaderet Matthæus, & oſtenderet contradictionem in uerbis ſuis. Tertiò patet, quia non ſolùm Matthæus non uoluit innuere Chriſtum eſſe filium Ioſeph, ſed etiam expreſſe uoluit oſtendere eum non pertinere ad Ioſeph. Nam de omnibus ſuperioribus dicebat, quòd talis genuit talem, ſcilicet, Mathan genuit Iacob, & Iacob genuit Ioſeph, & non ſubdidit Ioſeph genuit Ieſum, quòd dicere debuiſſet, ſi innuere uellet Chriſtum eſſe filium Ioſeph, & tamen dixit hic alio modo, quàm in omnibus ſuperioribus, ſcilicet, Iacob genuit Ioſeph uirum Marię: quaſi dicat non patrem Chriſti, ſed ſolùm uirum Mariæ. Et ſequitur, de qua natus eſt Ieſus, quaſi de illa natus eſt, & non de Ioſeph. Et quia dubitaret aliquis qūo de illa naſceretur, & non de Ioſeph, ſubdidit Matthæus modum dicens, Chriſti autem generatio ſic erat, ſcilicet. Cùm eſſet deſponſata Maria mater eius Ioſeph, antequam conuenirent inuenta eſt in vtero habens de Spiritu ſancto. Ergo non intendit Matthęus innuere Chriſtum eſſe filium Ioſeph, ſed potius cū magna diligentia voluit declarare non eſſe filium eius. Quartò patet, quia iſtud aliqualiter haberet locum in Matthæo, qui prius poſuit Chriſti genealogiam, quàm conceptionem eius de Spiritu ſancto, ſcilicet, quòd perſuaderet primò, quòd falſum erat, vt probaret Chriſtum eſſe Meſſiam de ſemine Dauid, & poſtea diceret veritatem, ſcilicet, eum conceptum de ſpiritu ſancto: ſed in Luca non habebat locum, quia Luc. 1. ponit, quòd Chriſtus ꝯceptus eſt de ſpiritu ſancto, & Luc. 3. deſcribitur genealogia Chriſti per Ioſeph ſicut hic: & tamē Lucas non poterat hoc intendere, cùm prius contrarium dixiſſet: maxime, quia ipſe dixit de Chriſto, quòd putabatur eſſe filius Ioſeph: in quo oſtendebat hoc non eſſe verum, ſed ſic putari à populo. A principio ergo, cùm Euangeliſtæ deſcribunt Chriſti progeniem per Ioſeph, non intendūt innuere Ioſeph eſſe patrem eius. Quintò patet, quia iſtud etiam poſſet eſſe veriſimile, ſi forte iſta ſcripta Matthæi danda erant Iudæis antequam crederent: vt ſic ex principio eorum conſtaret Chriſtum eſſe de ſemine Dauid, ſuppoſito eum eſſe filium Ioſeph: & tamen Matthęus non ſcripſit euangelium niſi Iudæis iam credentibus in Chriſtum, & tenentibus de eo omnia, quæ tenenda erant: volens relinquere eis iſtud euangelium in memoriam, quando receſſit de Iudæa, vt patet ſupra in prologo Hierony. ſcilicet, Matthæus cum primo & in alio prologo, qui incipit: Plures fuiſſe. Iſtis autem non oportebat innui Chriſtum eſſe filiū Ioſeph, cùm ipſi iam firmiter crederent natum ſolùm de Spiritu ſancto ſine viro, ergo non fuit iſta intentio Matthæi. Dicendum ergo, quod Matthæus poſuit genealogiam Ioſeph, quia ille erat vir Mariæ. Et probando Ioſeph eſſe de ſemine Dauid, probabatur eſſe Mariam de ſemine Dauid, & conſequenter ipſum Chriſtum. Hoc eſt, quia Dominus iuſſerat, quòd quilibet acciperet vxorem de tribu ſua, &

familia:

ſet accipere uxorem de tribu Leui, poterat eſſe, quòd licèt Ioſeph eſſet de tribu Iuda acciperet vxorem de tribu Leui: & ita non repugnat Mariam eſſe totaliter de tribu Leui, & cùm Chriſtus ſolum ſit de Maria ſecundùm carnem, & non de Ioſeph, eſſet totaliter Chriſtus de tribu Leui, & non pertineret ad Dauid, nec ad tribũ Iuda. Dicendum, quòd nobis ſatis conſtat Mariam eſſe de tribu Iuda, quia credimus Chriſtum verum Meſſiam. Et ſi Meſſias de ſemine Dauid eſſe debebat, Ioan. 7. non erat tamen Chriſtus de ſemine aliquo niſi de quo Maria: ergo erat illa de ſtirpe Dauid. Si tamen nos conſideremus ſolùm quomodo ex hac genealogia probatur Chriſtum & Mariam eſſe de ſtirpe Dauid: dicendum, quòd probabatur tempore Matthæi. Nunc autem non procedit probatio. Patet hoc, quia quando Matthæus ſcripſit ſuperuiuebant plurimi qui Chriſtum viderant, & cognoſcebant patrem Mariæ, & cognationem eius; & illis conſtabat Mariam eſſe filiam Ioachim, qui non erat de tribu Leui, ſed de tribu Iuda: & quòd Ioſeph vir Mariæ, & Ioachim pater Mariæ pertinebãt ad eandem familiam: & iſta non poterant negari, cùm viderentur. Quo ſuppoſito, probatio iſta procedebat neceſſariò. Ad nos autẽ non eſt probatio neceſſaria, eo quòd nobis non conſtat, quòd pater Mariæ, & vir eius eſſent de eadem progenie. Dico autem, quòd non conſtat ex litera Matthæi, nec Lucæ: ideo nos credimus, quia ſcriptum eſt: & non tanquam probatio nos cogat. Sed tunc dicetur, quòd inutiliter ſcripta eſt genealogia Chriſti, quia quantum ad illos, quibus Matthæus ſcripſit, non erat neceſſaria, quia eis conſtabat per euidentiam rei: quãtum ad nos non probat, ideo eſt inutilis. Dicendum, quòd eſt vtilis: immo neceſſaria genealogia iſta, tam quantum ad illos, quam quantum ad nos. De illis patet, quia licèt conſtaret eis, quomodo pater Mariæ, & vir eius eſſent de eadem progenie, tamen de tota progenie cuiuſlibet illorum uſque ad Dauid, vel Abraham deducendo non poterat conſtare niſi per ſcripturas: ideo Euangeliſtæ debuerunt totam Chriſti progeniem deſcribere ab Abraham, vel ſaltem à Dauid, vſque ad Chriſtum. Et tunc Iudæi poterant conferre iſtam genealogiam libri genealogiarum totius Iſrael, qui erant in templo, de quibus ſupra dictum eſt, & ita erat illis iſta probatio neceſſaria, & ſufficiens: pro nobis autem iſta genealogia eſt vtilis dupliciter: vno modo, quia dato, quòd per eam non fiat nobis probatio: cum tamen credamus Euangeliſtam vera dixiſſe, eſt vtile, quòd ſciamus, qui ſunt illi, per quos Chriſtus deſcendit à Dauid, vel Abraham. Alio modo eſt vtilis modus probationis. Quia licèt non faciat nobis probationem directam, facit probationem, vel præſumptionem. Nam, cùm ſciamus iſtud Euangelium fuiſſe ſcriptum ad probandum Chriſti genealogiam, & ſcriptum tempore illorum, qui ſciebant veritatem, & poterant repugnare ſi Euangeliſta falſum dixiſſet, vel non bene probaſſet: & tamen non reſtiterunt, ſed acceptauerunt Euangelium. Ergo apparet, quòd bene probabat. Et ſic utilis fuit quantum ad nos. Etiam fuit ualde utilis genealogia ad reſpondendum calumnijs infidelium, uel hæreticorum; qui dicerent Ieſum non fuiſſe Meſſiam, quia debebat eſſe de ſemine Dauid, & non fuit. Nunc autem, cùm nos habeamus genealogiam, dicemus eis modum, quo Chriſtus deſcendit de ſemine Dauid: ſi autem dixerint iſta falſa, uel conſicta: remittemus eos ad libros genealogiarum, de quibus ſupra diximus. Et ſic licèt per hoc non probemus, tamen ſufficienter calumniam excludimus: & hoc eſt utile.

Genealogia Chriſti nobis eſt vtilis.

Omnes itaque generationes ab Abra-
A ham, vſque ad Dauid generationes quatuordecim, & à Dauid vſque ad tranſmigrationem Babylonis, generationes quatuordecim, & à tranſmigratione Babylonis vſque ad Chriſtum, generationes quatuordecim. Chriſti autem generatio ſic erat. Cùm eſſet deſponſata mater Ieſu Maria Ioſeph, antequam conuenirent, inuenta eſt in vtero habens de Spiritu ſancto.

Omnes itaque generationes. Hic ponitur genealogiæ
B recapitulatio, & aſſignatur, quomodo ſint quadraginta duæ generationes, ideſt, quadraginta duæ perſonæ diſtinctæ per tres quaterdenas, & dicitur. *Omnes ergo generationes ab Abraham, vſque ad Dauid generationes quatuordecim.* Iſta eſt prima quaterdena, quæ incipit ab Abraham, & terminatur in Dauid incluſiuè, ita quòd Abraham, & Dauid computentur in ea, & inter ipſos ſunt duodecim generationes. *Et a Dauid vſque ad tranſmigrationem Babylonis generationes quatuordecim.* Et iſta eſt ſecunda quaterdena, & incipit a Dauid excluſiue. Nam Dauid non eſt de ea, cùm ſit de prima: ſed incipit in Salomone, & terminatur in Iechonia, ſiue Ioacim filio Ioſiæ. Et in hac omittũtur tres reges, ſcilicet, Ochozias, Ioas, & Amaſias. Qui ſi ponerentur eſſent a
C Dauid vſque ad tranſmigrationem Babylonis generationes decem & ſeptem, & non eſſet quaterdena. *Et a tranſmigratione vſque ad Chriſtum generationes quatuordecim.* Iſta eſt tertia quaterdena, & incipit a tranſmigratione Babylonis, & incipit ab illo, qui primus de iſta progenie genuit filium poſt tranſmigrationem in Babylonem. Et iſte fuit Iechonias, ſiue Ioacim nepos Ioſiæ. Et licèt ponatur Iechonias ante tranſmigrationẽ, & Iechonias immediatè poſt tranſmigrationem, non eſt idem Iechonias, quia tunc pertineret ad ſecundam quaterdenam, & non ad tertiam, & inciperet tertia in Salathiel filio Iechoniæ, & ſic eſſent ſolum tredecim generationes in tertia quaterdena. Debent ergò poni duo Iechoniæ, ſcilicet, pater, & filius: & vnus erit vlti-
D mus in ſecunda quaterdena, & alius primus in tertia, & ſecundus Salathiel vltimus. Chriſtus, & Maria non computatur: licèt dicatur: De qua natus eſt Ieſus; cùm ſint quatuordecim viri in hac progenie; & fœminæ non computentur in progenie virorum: maxime, quia vir, & vxor reputãtur eadem perſona, cùm Chriſtus dicat de illis, quòd non ſunt duo, ſed vna caro. Et tamen hoc eſt per copulam, quæ non fuit inter Mariam & Ioſeph. Quia tamen erant veri coniuges reputabantur vna caro. *Chriſti autem generatio.* Matthæus deſcripſit ſupra Chriſti genealogiam, in qua oſtendit Chriſti veram humanitatem, hic oſtẽdit eius Deitatem per modum conceptionis mirabilem. Et diuiditur in tria, quia. Primo ponitur Virginis mira-
E culoſa conceptio. Secundò ipſius Ioſeph rationabiliter dubitatio ibi. *Ioſeph autem vir eius.* Tertiò clara dubij certificatio ibi. *Hoc autem eo cogitante.* Circa primum dicitur. *Chriſti autem generatio ſic erat.* Illud dependet ex præcedentibus, quia dixerat, ſcilicet Matthæus: Iacob genuit Ioſeph uirum Mariæ, quaſi dicat non patrem Chriſti, ſed uirũ Mariæ, ideſt, ſolum erat uir eius, & ſubiunxerat. *De qua natus eſt Ieſus.* Ideſt, de Maria natus eſt Ieſus, & non de Ioſeph. Et quia dubitaretur quomodo poterat náſci de Maria ſine Ioſeph, quia putaretur natus de alio uiro per adulterium, quod erat multo deterius, ſubdit hic modum, dicens. *Chriſti autem generatio ſic erat.* Ideſt, fuit Chriſtus genitus per Spiritum ſanctum, ſicut immediatè ſubiungitur.

Cùm eſſet deſponſata mater eius Maria Ioſeph. Lucas exprimit illam fuiſſe virginem, dicens, quòd miſſus eſt Gabriel angelus ad virginem deſponſatam uiro, cui nomen erat Ioſeph: Matthæus non expreſſit, ſed ex eis, quæ ſcribebantur, cùm dicat, quòd antequam conuenirent inuenta eſt habens in vtero de Spiritu ſancto. Et ſic præſupponitur eſſe incognitam uiro: quia, ſi eſſet cognita uiro ſuperfluum eſſet, quòd haberet de Spiritu ſancto, quia poſſet habere de uiro, Et tamen Spiritus ſanctus nihil ſuperfluum facit. Ergo non fuerat cognita viro, quando habuit de Spiritu ſancto. *Antequam conuenirent* ſcilicet carnaliter. Ex quo innuit Chriſtum non fuiſſe natum de ſemine uirili, quia antequam Ioſeph tangeret eam, conceperat. Non tamē ex hoc innuitur, quòd poſtea conuenerint carnaliter: ſicut aliqui hæretici putauerunt, de quo infra dicetur. Nam aſſeruerunt Mariam habuiſſe alios filios poſt Chriſtum de Ioſeph, *Inuenta eſt in utero habens de Spiritu ſancto.* ideſt, inuenta eſt a uiro ſuo, uel ſponſo Ioſeph habens in utero. Hoc inuenit, ideſt, cognouit Ioſeph, quia uterus eius iam ſurgebat, creſcente corpore dominico, & non poterat occultari, quin eſſet pregnans, Et dicitur, quòd inuenta eſt habens in utero de Spiritu ſancto. Non quidem, quòd Ioſeph hoc inuenerit: immo potius contrarium putabat: quia credebat eam cōcepiſſe de adulterio. Et ſic dicitur, quòd uoluit eam occulte dimittere: & tamen ſi inueniſſet, quod erat de Spiritu ſancto nollet eam dimittere. Id quod ergo inuenit Ioſeph, fuit, ſcilicet, quòd Maria habebat in utero, & non inuenit, quòd erat de Spiritu ſancto. Quia tamen ſic erat, quod de Spiritu ſancto erat ille conceptus, dicit Euangeliſta, quòd inuenta eſt habens in utero. Et cùm ſubditur de Spiritu ſancto, ideſt, & illud erat de Spiritu ſancto.

An beata virgo conceperit de Spiritu Sancto antequam ſponſata fuit, vel poſt. Quæſt. XXIX.

QVAERITVR, an Beata Virgo habuit de Spiritu ſancto in vtero antequam ſponſaretur, vel poſtquam deſponſata eſt. Aliquis dicet, ꝙ ex litera apparet eam prius fuiſſe deſponſatam: quia dicitur; Cùm eſſet deſponſata mater eius. Dicendum, quòd ex hoc nihil probatur, quia hic non dicitur de tempore, quo cępit habere in vtero, ſed de tempore, quo inuenta eſt habens in vtero. Et fortè fuit duobus, vel tribus menſibus poſtquam conceperat: quando iam creſcebat vterus manifeſtè. Poterat ergo eſſe, quòd ante deſponſationem conciperet, & poſt deſponſationem Ioſeph inueniret eam habere in vtero. Dicendum tamen, quod concepit virgo poſt deſponſationem, quia virgo concepit quādo angelus venit ad eam, dicens: Ecce concipies, & tamen quando venit angelus ad illam, iam erat deſponſata. Luc. 1, ſcilicet: Miſſus eſt angelus Gabriel ad virginem deſponſatam viro, cui nomen erat Ioſeph.

An licuit Beatæ Mariæ nubere. Quæſt. XXX.

QVAERITVR ulterius, an licuit Mariæ nubere. Quidam dicunt quod non, quia, ut ait Auguſt. in uouentibus uirginitatem non ſolū nubere, ſed etiam uelle nubere damnabile eſt. Ipſa tamen uirginitatem uouerat, ergo non licebat ei. Item quia cōmitteret ſe periculo, quia uxor non habet poteſtatem corporis ſui, ſed uir, & è contrario. 1. Corin. 7. Et ſi uir peteret debitum, teneretur reddere, & ſic periret uirginitas. Et dato, quod nunq̄ peteret, cum tamen poſſet petere, & ipſa obligaretur reddere, ſubiiceret ſe periculo manifeſto, ꝙ non lice-

F bat. Item quia quicunque contrahit, repugnat perfectioni virginitatis, ad quam requiritur integritas mentis, & corporis. Reſpondent quidam, quòd licuit Dominæ noſtræ nubere, quia non vouerat virginitatem, nec erat aliquod impedimentum. Ad hoc dicendum, quòd ſiue vouiſſet, ſiue non, aliquod impedimentum erat in ea ad actum matrimonialem. Quia quando angelus dixit ei, quòd conciperet filium, Luc. 1. dixit ipſa: Quomodo fiet iſtud, quoniam virum nō cognoſco? Si tamen non haberet aliquod impedimentum ad nubendum non diceret: Quomodo fiet iſtud, ſed potius conſentiret præ deſiderio talis filij, qualis ei

G promittebatur. Quidam dicunt, quòd vouit domina noſtra virginitatem antequam contraheret: & non contraxit niſi quia certificata eſt de diuino conſilio: ſcilicet, quòd per matrimonium non impediretur virginitas. Sed non ſtat, quia non ſolùm ante matrimonium, ſed etiam contracto matrimonio non erat certificata de hoc. Nam quando angelus venit ad eam, deſponſata erat. Lucæ. 1. Et tamen quando dixit ipſa: Quomodo fiet illud, quoniam virum non cognoſco. Ergo non erat certificata, an eſſet cognoſcenda à viro. Dicendum igitur, quòd beata Virgo ante contractum matrimonij non vouerat virginitatem, ſed propoſuerat illam ſeruare, propoſitum autem non obligat, ideo licet homini reſilire. Votum autem obligat: & ab hoc non poteſt homo licite recedere. Cùm autem ipſa dixit angelo: Quoniam virum nō cognoſco,

Reſponſio auctoris.

De voto beatæ Mariæ.

H exponitur ideſt, quia propoſui nunquam cognoſcere. Cum iſto autem propoſito bene ſtat matrimonium, ſed non cum voto: Tamen adhuc uidetur, quòd in domina noſtra plus fuerit, quia non ſolùm ipſa contraxit, quaſi liceret ei agere contra propoſitum, ſed etiam poſt contractum matrimonium tenebat illud propoſitum, ſcilicet, quòd non cognoſceretur à viro. Ideo dicendum, quòd ſiue fuerit votum, ſiue propoſitum, erat tale, quod repugnabat actui matrimonij. Et tamen domina noſtra conabatur illud ſeruare etiam contracto matrimonio, Ideo, cùm communiter Doctores dicāt, quòd domina noſtra vouit virginitatem: poteſt dici, quòd vouerat: non tamen fecit uotum ſolenne, ſed ſimplex, Et illud non abſolutum, ſed ſub

I conditione. Intelligendum autem, ꝙ uotum uocatur ſolenne per aliquas cœremonias exteriores certas de iure: ſicut eſt in uoto caſtitatis ſolennizato per ſuſceptionem ſacri ordinis: aut per ꝓfeſſionem expreſſam alicuius religionis approbatæ: vt patet de voto & uoti, redemp. c. unico in 6. In ueteri teſtamento ſi aliquod uotum ſolennizaretur eſſet per aliquas alias cœremonias. Votum ſimplex uocatur, quando quis ſine aliqua ſolennitate nouit ſiue in uoce exprimat, ſiue non. Licèt aliqui putauerunt, quòd eſſet neceſſaria expreſſio, falſum eſt. Votum ſolenne impedit contrahi matrimonium, & ſi de facto contractum fuerit dirimitur: uotum autem ſimplex impedit matrimonium fieri: ſi tamen quis contraxerit, tenet, licèt peccet contrahendo. Si domina noſtra uouiſſet ſolenniter, non contra-

Votum ſolēne, & ſimplex quid ſit.

K heret: maximè autem, quia in ueteri teſtamento nulla mulier tale uotum emitteret, nec auderet emittere, quia reputabatur quædam maledictio ſterilem eſſe, uel non dare operam proli. Sic Deus dixerat. Non erit apud te ſterilis utriuſque ſexus Deuteron. 7. i. Nullus homo, uel mulier erit, qui uelit manere in ſterilitate. Fuit ergo uotum dominæ noſtræ ſimplex: & non fuit cognitum à parentibus ſuis. Nam ſi cognouiſſent nō permiſiſſent eam uouere taliter, quia iſtud erat cōtra ſtatum legis illius temporis, quòd aliqua mulier uellet manere in uirginitate, immo reputabatur quaſi infelix illa, quæ moriebatur in uirginitate, ſcilicet, quia nō poterat ſuſcipere liberos, ſicut patet de filia Iepthæ

Galaa-

Galaaditis, quam pater iugulaturus erat pro voto. Ipſa autem petiuit à patre, quod concederet ei duos menſes, vt plangeret virginitatem ſuam ſuper montes Iſrael. Iudi. 11. Item conſiderandum, quòd iſtud votum ſimplex non fuit determinatum, ita quòd totaliter ipſa vellet ſe obligare ad ſeruandam virginitatem, quia tunc non liceret ei nubere, quamuis ſi nuberet, teneret matrimonium, licèt peccaret: ſed vouit ſub conditione, ſcilicet, ſi Deo placeret, quòd in virginitate maneret: quia aliàs non recuſabat virum accipere etiam ad copulam, vel qualitercumq;. Ideo, licèt poſtea contraheret, non faciebat contra votum: quia illud non fuerat votum determinatum. Deo autem placuerat, quòd nuberet, ideo licebat. Conſiderandum vlterius, quòd dato, quòd vouiſſet determinatè domina noſtra virginitatem ante deſponſationem: non tenebat ſimpliciter illud votum, quia quacunque die conſtaret patri ſuo de illo, poterat irritare illud, ſi ipſo die vellet irritare. Si autem differret poſt illum diem, manebat votum firmum. Numeri. 30. Ideo, licèt multo tempore tenuiſſet domina noſtra iſtud ſecretum, & poſtea conſtaret patri ſuo, poterat illud infringere, & non teneretur ipſa. Dicunt tamen communiter, quòd Domina noſtra poſt contractum matrimonij ſimpliciter emiſit uotum, ſcilicet, quia ipſa, & Ioſeph reuelauerunt ſibi mutuo intentiones ſuas. Et tunc de communi conſenſu uouerunt virginitatem. Sic dicit Magiſter. 4. ſententiarum diſt. 30. De matrimonio autem contracto dicendum, quòd non repugnauit voto, tum quia votũ non fuerat determinatè emiſſum: tum quia in contrahendo matrimonium non conſentiebat domina noſtra in aliquid, quod repugnaret illi voto. Et tamen ẽt non ſtantibus his licebat contrahere ei ſi pater ſuus iubebat, quia per hoc infringebatur votum. Quod tamẽ domina noſtra contrahendo matrimonium non putaret ſe conſentire in aliquid contra votum, patet, quia contracto illo, dixit ad angelum. Quomodo fiet iſtud, quoniam uirum non cognoſco? ſi tamen determinatè conſenſiſſet in copulam, non diceret hoc. Sed diceret aliquis: ſi domina noſtra uolebat uirginitatem ſeruare, cur contraxit? quia liberius illam ſeruaret ſine matrimonio. Dicendum, quòd ipſa propoſuerat ante deſponſationem manere in virginitate perpetua, niſi Deus de illa aliter ſtatueret: & hoc fuit Deo inſtigãte, ut illa eſſet ſanctior, & per hoc Deo magis placeret. Et ſi ipſa permitteretur libertati ſuæ, nunquam contraxiſſet. Quia tamen pater iuſſit, neceſſe fuit contrahere. Nam etiam ſi uotum eſſet determinatum, & pater uellet, poterat illud irritare, ut dictum eſt: ideo non habebat nunc aliquam defenſionem domina noſtra. Quia ſi patre dicente, quòd contraheret, reſponderet, quod uouerat uirginitatem: Pater diceret: nolo quod obſerues uotum: & tunc uotum non teneret. Vnde poſt hoc non ſe poſſet defendere prætextu uoti, ſed magis eſſet inobediens patri, in quo peccaret, cùm eſſet in poteſtate eius. Ideo patre uirginis tradente eam uiro, conſenſit ipſa. Et tamen propter hoc non dimiſit propoſitum, ſiue uotum uirginitatis, credens quòd adhuc Deus prouideret ei per aliquẽ modum, ut manente illo uoto teneret matrimonium. Patet, quia cũ eſſet deſponſata, dixit Angelo, quòd propoſuerat non cognoſcere uirum. Et hoc pertinebat ad magnam fidem, quòd in re tam ardua haberet de Deo certã confidentiam, quòd ipſe adhuc conſeruaret uotum eius: ſicut fuit in Abraham, cui Deus promiſerat, quòd in ſemine ſuo denuando per Iſaac benedicerentur omnes gentes, & crediderat hoc Abraham, & rurſus mandabat ei, quòd occideret ſuum filium Iſaac. Et licèt iſta duo uiderentur incompaſtibilia, Abraham credidit poſſe ſtare, quia Deus illa dixerat, ſcilicet, quia potens

A erat Deus ſuſcitare Iſaac à mortuis, & tunc in ſemine eius benedicerentur omnes gentes. ad Hebræ 11. Ad primum dicendum uno modo, quòd uotum non eſt nunc ſicut in ueteri teſtamento: quia quilibet quantũcunq; ſit in poteſtate patris, dum tamen habeat uſum perfectum rationis, poteſt uouere caſtitatem, & parentes non poſſunt infringere uotum. Ideo nunc in taliter uouentibus uelle nubere damnabile eſt. In ueteri teſtamento non erant libera uota eorum, qui erãt ſub patria poteſtate, quia poterat irritare illa quacunque die ſciret, & ſic liceret poſtea nubere, uel contrarium facere uotis. Et ſic domina noſtra ex mandato parentum non ſolùm erat abſoluta à uoto, ſed etiam tenebatur contrahere. Aliter poteſt dici, ꝙ in uouenti-

B bus ſimpliciter caſtitatem eſt damnabile contrahere, aut uelle contrahere: ſecus in domina noſtra, quæ non ſimpliciter uouit, ſed ſub cõditione, ſcilicet, niſi Deus aliter diſponeret, ut ait Augu. in lib. de Nuptijs, & concupiſcentia: ſed beata Maria propoſuit ſe ſeruaturam uotum uirginitatis in corde: ſed ipſum uotum nõ expreſſit ore, ſubiecit ſe diuinæ diſpoſitioni ſe ſeruaturã uirginitatem niſi Deus aliter reuelaret, & tamen nũc Deus uidebatur aliter diſponere cùm parentes ſui traderent eam uiro: qui auctoritate legis Dei poterant irritare uotum eius, & tenebatur ipſa eis obedire: ideo non peccaret contrahendo. Ad ſecundum dicẽdum, ꝙ ſtante uoto uirginitatis periculum erat nubere. Et tamen dominæ noſtræ non erat periculum: tum quia

C parentes eius, qui poterant uotum infringere tradebãt eam: tum quia uotum ſuum non fuerat determinatũ, & cum propoſito tenendi illud quantum in ſe eſſet ſecurè accipere uirum: maxime, quia hoc ſemper tenendum eſt, quòd iuſſu parentum faciebat. Nunc autem uouentibus non liceret contrahere, quia verè ſe exponerent periculo, & eſſet contra uotum ille cõtractus. Quidam tamen dicunt, ꝙ non ſe expoſuit periculo, quia antequam contraheret fuit certificata per Spiritum ſanctum, quòd Ioſeph manebat in illo propoſito, ſcilicet, ſeruandi uirginitatem niſi Deus aliter diſponeret, licèt nullus eorum expreſſè uotum emiſiſſet. Poſtea autem emiſerunt, & ſic non ſe ſubiecit periculo. Idem Magiſter tenet in 4. diſt. 30. Idem tenet Sancti. Th. in 4 di. 30. q. 2. ar. 2.

D ſanctus Tho. Dicit tamen, ꝙ iſta conditio de ſeruanda uirginitate niſi Deus aliter diſponeret, non fuit expreſſa in contractu matrimonij, quia impediret ꝯtractum, cùm eſſet contra bonum prolis. Iſtud uidetur tamen aliqualiter dubium, quia poſtquam deſpõſata erat domina noſtra dixit ei angelus, ꝙ conciperet, & ipſa dixit quomodo fieret hoc, quia uirum nõ cognoſcebat: tamen ſi certificata fuiſſet per Spiritũ ſanctum de uoto ſuo, quia per matrimonium non tolleretur, & ꝙ Ioſeph non peteret ab ea debitum, non dubitaret nunc de modo, nec diceret: quoniam uirum nõ cognoſco, ſed ſciret, ꝙ hoc ſine uiro fieret. Et tamen neſciebat: ergo non erat certificata. Ad ſaluandum iſtam poſitionem dicere poſſemus, ꝙ fuit certificata Virgo, ꝙ

E Ioſeph habebat ſimile propoſitum: & ꝙ nunquam peteret ab ea debitum: & tamen non fuit certificata an Deo placeret, ꝙ aliquo tempore carnaliter conuenirent, uel ſemper ſic manerent. Potuit dubitare quãdo dixit ei Angelus, ꝙ conciperet: ſatis tamen rationabiliter uidetur, quòd non eſſet certificata ante contractum. Item iſtud non proficit, quia ſolum hoc inducitur ad ſaluandum dominæ noſtræ uotum, ne uideatur ſe periculo exponere contrahendo. Et tamen manifeſtum eſt, quod uotum irritatum eſt, etiam ſi eſſet ſimpliciter factum: cùm parentes tradiderint eam uiro, cum intentione, ut ex ea liberos ſuſciperet, & ſic nullũ periculum erat, cùm iam uotum non teneret, licèt ipſa ſemper teneret propoſitum ſuum, ſcilicet, ꝙ illud

ſeruaret

ſeruaret quantum poſſet: niſi cum Deus aliter uideretur diſponere. Ad tertium dicendum, quòd in contrahentibus neceſſario incidit copula carnalis in conſenſu contractus ſaltem implicitè: cùm matrimonium ſit principaliter ad prolem gignendam, ſicut ad propriũ actum. Et ſic in Virgine fuit conſenſus implicitus, ſcilicet in quantum ex matrimonio conſequitur ius cuilibet coniugum petendi copulam ab alio. Iſta poteſtas de ſe non repugnat uirginitati: ſed ſolùm actualis conſenſus in copulam. Et iſte nunquàm fuit in Virgine: immo firmiter proponebat nunquam talem conſenſum habere niſi Deus aliter diſponeret.

An fuit conueniens Beatam Virginem eſſe coniugatam. Quæſt. XXXI.

Conueniens fuit B. Virg. eſſe cõiugatam ex parte Christi.

QVAERITVR vlterius, an fuit conueniens Dominam noſtram eſſe coniugatam, uel potius, quòd maneret ſine uiro. Dicendum, quòd conueniens fuit eam eſſe coniugatam, & non naſci Chriſtum nec concipi niſi cùm eſſet coniugata. Et ad hoc ſunt aliquæ rationes ex parte Chriſti: aliquæ ex parte Virginis: aliquæ ex parte noſtra. Ex parte Chriſti fuit prima propter Iudęos, & infideles: ne tã quam illegitimè natus abiiceretur: quia illegitimi ab omni honore repelluntur. Chriſtus autem habendus erat tanquam Meſſias, & prædicatio ſua, & lex ſuſcipienda erat ab omnibus hominibus: ideo non debuit apparere in eo aliquod propter quod prima facie iudicaretur indignus honore: ſic ait Ambroſ. ſuper Lucã. ſcilicet. Quid Iudæis, quid Herodi poſſet aſcribi: ſi natum uiderentur ex adulterio perſecuti. Secunda haberet Chriſtus, per quem conſueto modo ſua genealogia deſcriberetur. Nam ſi non eſſet Virgo coniugata, non poſſet progenies eius deſcribi, niſi per ipſam: & tamen non erat conſuetum ſecundum legem, quòd aliqua genealogia per mulieres deſcriberetur. Si autẽ illa eſſet coniugata, deſcriberetur genealogia Chriſti per uirum eius, ſicut nunc deſcripta eſt per Ioſeph. Sic ait Ambroſius ſuper Lucam, ſcilicet, qui uenit in ſæculum, more ſæculi debet deſcribi. Tertium eſt ſecundùm quoſdam ad tutelam Chriſti nati, ſcilicet, ut Diabolo partus uirginis occultaretur, ſcilicet, vt neſciret, an Chriſtus erat Deus, quod argueret, ſi uideret eam ſine uiro concipere. Hoc tenet Ignatius, & multi antiquorum, & Magiſter ſententiarum. 4. diſt. 30. Sed iſtud non uidetur ſtare, quia hoc non lateret Dæmonem, quia etiam ſi haberet uirum, bene diabolus uideret an cognoſcebat eum, uel non, etiam ſi non aduerteret ad aliquem actum copulæ, an eſſet. Nam manebat ſemper probatio manifeſta, ſcilicet, per clauſtrum genitale, quod ſemper fuit inuiolatum in Virgine: & illud cognoſcebat Diabolus, quia erat ſemper manens, ideo nihil per hoc occultaretur. Iſtam poſitionem uult defendere vel excuſare aliquo modo ſanctus Tho. ſuper 4. diſt. 30. queſt. 2. articulo primo, & in tertia parte ſummæ, quæſt. 2. artic. 1. allegans Beatum Auguſt. in 3. lib. de Trin. ſcilicet, quòd diabolus multa poteſt cognoſcere uirtute naturæ ſuæ à quibus prohibetur uirtute diuina, & ſic licèt diabolus hoc cognoſcere poſſet, Deus prohibebat ne cognoſceret partum illum eſſe diuinum. Sed iſtud non multum uidetur ſtare. Nam ſi uirtute diuina diabolus prohiberetur cogitare ſuper hoc, vel intelligere illud, etiam fieret ſi Domina noſtra nõ haberet uirum: quia uirtute Dei diabolus prohiberetur cogitare quomodo concepiſſet, an de uiro, vel non; & ſic occultaretur ei partus. Item non ſunt ponenda miracula ſine neceſſitate: & tamen non uidetur neceſſarium, quòd aliquid in iſto partu occultaretur diabolo. Nam per hoc nihil cognoſceret de diui-

F no ſecreto. Nam dato quòd diabolus ſciret Mariam in uirginitate peperiſſe: non ex hoc ſequebatur ipſum natum eſſe Deum, quia poterat Deus iſtud priuilegiũ concedere cuicumque homini, licèt non conſueuiſſet pcedere. Item ſi dicimus, ꝙ ex hoc argueret Chriſti deitatem, alia maiora argumenta haberet, ſcilicet, quando reges venerunt ad Chriſtum adorandum, & ſtella præcedebat eos: quòd omnino erat ſupra naturam, & hoc non erat occultum diabolo, cùm eſſet notum omnibus, qui erant in Iudæa. Magis ergo ex hoc argueretur eum eſſe Deum, quàm ex conceptu virginali, & tamen hoc non fuit occultatum diabolo, ergo nec oportuit uirginalem conceptum occultari. Item Chriſto exiſtente in Iordane deſcendit Spiritus San-

G ctus ſuper eum, & vox patris audita eſt, ſcilicet, Hic eſt filius meus dilectus. Luc. 3. Et iſtud plurimi audierunt & ipſe Ioannes, qui baptizauit Chriſtum perhibuit de hoc teſtimonium in Iudæis. Io. 1. & diabolus iſta uidebat, quia omnia iſta, quæ fiunt, diabolus cognoſcit: & tamen per hoc adhuc non credidit Chriſtũ eſſe Deũ: ſed poſt baptiſmum tentauit eum. infra. 4. Ergo minus crederet ex conceptione uirginali eum eſſe Deum. Item diabolus uiderat Chriſtum facere omnia miracula, quæ totus populus uidebat. Adhuc communiter aſſeritur, quòd ipſe non credebat per certitudinẽ Chriſtum eſſe Deum: quia aliàs nõ concitaſſet Iudæos contra ipſum ad eum occidendum, ſed potius impediuiſſet, & illa miracula, ſicut Chriſtus dixit Io. 5. probabãt

H eum eſſe Deum: ergo nec crederet ipſum cognoſcendo partum uirginalem. Et ſic, non uidetur, quòd partus iſte occultari debuit hac cauſa: nec propter hoc Virgo maritum habere debuit. Hoc declarat Beatus Ambroſius ſuper Lucam tangens iſtam cauſam, quæ ab antiquioribus aſſignata fuerat, & eam non admittens. Nam cùm dixiſſet, quòd habere maritum fuerat ad fallendum principem ſæculi, ideſt diabolum, ſubdidit: Sed tamen magis fefellit principem ſæculi. Dæmonum enim malitia facile etiam occulta depræhendit: at uerò qui ſæcularibus uanitatibus occupantur, ſcire diuina non poſſunt. Non eſt ergo ſatis conueniens iſta cauſa. Quarta fuit, ut Chriſtus in parua ætate a Ioſeph nutriretur, & deffenderetur. Mul-

I tis enim pro infirmitate illius opus erat: in quibus ſola Mater conuenienter, & ſufficienter prouidere nõ poterat: ad quæ Ioſeph ſufficeret cum Matre ſimul. Ex parte Matris fuit conueniens habere uirum potius, quàm manere innuptam: primò ne à Iudæis lapidaretur, vt Hiero. ait. Sed dicetur, quomodo poterat lapidari Domina noſtra, etiam ſi inueniretur in vtero habens, dum non eſſet cõiugata, quia lex non obligat tales ad mortem? Quidam dicunt, quòd Hiero. intellexit de lapidatione infamiæ, ſcilicet, quòd infamaretur à Iudæis tanquàm meretrix, & hoc erat lapidari illam. Sed iſtud non ſtat, quia iſte ſenſus non conuenit verbis Hieron. dicentis, quòd lapidaretur à Iudæis. Dicunt alii, quòd forte hoc erat, quia Virgo erat de ſtir-

K pe Aaron, & filia Sacerdotis: ſi fornicaretur in domo patris ſui, etiam antequàm deſponſaretur occidenda erat filia ſacerdotis, ſed filia uiri de tribu Iuda. Nam aliàs Chriſtus potius eſſet de tribu Leui, quàm de tribu Iuda, quod falſum eſt, quia Apoſtolus dicit, quòd in tribu illa, de qua Chriſtus eſt natus, ad ſacerdotium nihil pertinebat: nec quiſquam fuit de illa ſacerdos. Ad Heb. 7. Ergo de Iuda fuit: & non de Leui: ita quòd ſi Domina noſtra tanquam filia ſacerdotis, propter ſtuprum occidenda eſſet, non erat lapidanda, ſed comburenda: quia Leu. 21. dicitur, quòd filia ſacerdotis, quæ in domo patris fornicatur flammis exuretur. Dicunt alii, quòd etiam ſi non eſſet coniugata, quia tamen ſeruabatur a patre ſuo, ut aliquando tradenda uiro, ſi fornicare-

B. virg. fuiſſe cõiugatã conueniens fuit ex parte ipſius virg.

nicaretur ante hoc lapidanda erat. Deuteron. 22. Sed uidetur dicendum, quod non habeat locum, quia illud intelligitur, quando puella tradita erat uiro, & ipſe primò cognoſcens eam inuenit ipſam non eſſe uirginem. Nam tunc ſi parentes puellæ non oſtēderent ſigna uirginitatis expanſo ueſtimento, puella lapidanda erat pro fornicatione, quam commiſerat antequam ſponſaretur. Deute. 22. Et iſte eſt caſus multum diſtinctus a propoſito. Nam ſi puella nondum deſponſata inueniretur a patre ſuo fuiſſe fornicata: non uidetur, quòd lapidanda erat, quia nulla lex de hoc erat. Quod autem nunc lapidaretur poſtquam tradita erat uiro pro priori fornicatione, uidetur eſſe cauſa: quia fuit in culpa cùm permiſerit ſe deſponſari, dum non eſſet uirgo: quia debuerat hoc reuelare patri ſuo, ne traderet eam uiro, ut non ſubijceretur periculo. Et uidebatur maxime fieri in fauorem uiri, quia illa puella uoluerat eum fallere, ſcilicet, accipiendo eum in coniugem, dū non eſſet uirgo. Item patet, quia ſpecialiter propter honorem ſacerdotum, qui debebant eſſe mundiores, quā populus, & ſegregati ab omni infamia. Leui. 21. conceſſum eſt, quod ſi filiæ eorum etiam ante deſponſationem commiſiſſent ſtuprum, occiderentur. Ita ergo uidebatur, quòd Domina noſtra etiam ſi inueniretur concepiſſe, dum tamen non eſſet deſponſata, non poterat lapidari. Si uelimus tamen tenere dictum Hiero. oportet dicere, quòd illa lex Deute. 22. non ſolum habebat locum, quando puella fornicata eſt ante deſponſationem, & poſtea tradita uiro inuenta eſt, quòd non eſſet uirgo, ſed etiam in illa, quæ nunquam fuerat deſponſata, & inuenta eſt concepiſſe, uel fornicata eſſe. Non tamen ſatis conuenit literæ. Quia, cùm illa ſit lex pœnalis, & loquatur in caſu propoſito, cuius uerba ſatis diligenter exprimit legiſlator, non eſt extendenda ad alios caſus, quia odia reſtringenda ſunt, maximè quia omnia iſta fiebant propter duritiam cordis Iudæorum: ſicut Chriſtus dixit de libello repudij, infra 19. quod Moyſes illum permiſit ad duritiam cordis ipſorum, id eſt, quia erant duri corde, & ſi uxores non placerent eis occiderent illas, permiſit potius lex libellum repudij: ita cùm iſte uir inueniret puellam illam occideret, uel perſequeretur. Ideo potius lex uoluit eam occidere, quam quod ipſe occideret. Et hoc aliqualiter innuitur ibidem Deuteron. 22. ſcilicet, quod cùm uir illius puellæ conquereretur dicens, non inueniſſe puellam uirginem, quod parentes eius deberent eam defendere coram iudicibus populi, dicentes, quòd ille uir oderat filiam ipſorum, & impoſuerat ei nomen peſſimum. Secus autem de parentibus, qui naturaliter diligunt filios, & ſic licèt inuenirent eam fornicatam non occiderent eam. Vnde nec lex propter eos iuberet illam occidi. Secunda cauſa erat, ut liberaretur Domina noſtra ab infamia, quam non poſſet excuſare ſi concepiſſet non coniugata, quia nullus crederet eam de Spiritu Sancto concepiſſe. Sic ait Ambroſius ſuper Lucā: quòd deſponſata eſt, ne temeratæ uirginitatis adureretur infamia, cui grauis aluus corruptelæ uideretur inſigne præferre. Tertia cauſa fuit, ut haberet miniſtrum in neceſſitatibus ſuis, ut ait Hieron. ſuper Matthæum. Nam multa ſunt, ad quæ fœmineus pudor, & digna uerecundia ſe non extendit: quæ melius per uiros efficiuntur. Maximè cum propter puerum in Aegyptum fugitura erat, ſicut poſtea accidit in ſequenti, cap. non iret honeſtè, nec ſecurè puella uirgo inconiugata per longitudinem uiarum: nec cum aliquo honeſtè poſſet ſola diſcurrere, & manere, niſi cū illo, qui uir eius eſſet: cū quo fœmina nō ſolū nō infamatur, ſed etiā oēm alienā excludit infamiā. Ex parte noſtra fuit cōueniēs uirginem habere maritum. Primo ut teſtimonio Ioſeph probaretur Chriſtum de uirgine eſſe natum, & non

A de fornicatu. Sicut ait Ambroſius ſuper Lucam, locupletior teſtis pudoris maritus adhibetur, qui doleret, & poſſet iniuriam uindicare & opprobrium, ſi non agnoſceret ſacramentum, ſcilicet. Si Maria peperiſſet non coniugata, & uellet dicere, quod erat de Spiritu ſancto: nemo eſſet ad quem directè pertineret eam accuſare. Et ſic non conſtaret an ex fornicatione peperiſſet. Cùm autem haberet uirum, qui eam ſemper tenebat, ſi non agnouiſſet certiſſimè, quòd de ſpiritu ſancto conceperat: doleret de hac iniuria, & proſequeretur faciendo eam lapidari. Ipſe tamen tenuit eam ſemper, & ueneratus eſt: ergo non inuenit eam ex fornicatione concepiſſe. Secunda cauſa, quia magis ſic creditur Beatæ Mariæ aſſerenti ſe uirginem, cum habeat uirum, quam ſi non haberet, ſicut ait Ambroſius ſuper Lucam. Fides Mariæ uerbis magis aſſeritur, & mendacij cauſa remouetur. Videretur enim culpam obumbrare uoluiſſe mendacio innupta prægnans: cauſam autem mentiendi deſponſata non habuit. Quaſi dicat: ſi non haberet uirum, cùm peperiſſet, & diceret ſe uirginem, uideretur hoc eſſe ad excuſandū culpam fornicarij coitus, cùm tamen habeat uirum, cui commiſceri peccatum non eſt, ſed laudabile, non habebat cauſam dicendi ſe uirginem, niſi ſic uerum eſſet. Et cùm haberet uirum, ille poſſet ſcire, an erat uirgo, uel non, Vnde ipſa non poſſet ſecurè mentiri: Cùm autem non haberet uirum, quia nemo eſſet, per quem hoc conſtare poſſet, liberius ſibi eſſet mentiri.

C Tertia cauſa, ut tolleretur occaſio excuſationis uirginibus, quæ propter ſuam negligentiam non uitant infamiam. Quia ſi aliquando infamarentur, conſolarentur ſeipſas dicentes, quod etiam domina noſtra de fornicatione infamata fuiſset. Sic ait Ambroſius ſuper Lucam: quod non decuit uirginibus ſiniſtra opinione uiuentibus uelamen excuſationis relinqui, quod infamata mater quoque domini uideretur. Quarta cauſa propter ſignificationem, ſcilicet, ut ſignificetur per hoc ſancta mater Eccleſia, quæ deſponſata eſt, & uirgo, ſicut dicit Apoſtolus. 2. Cor. 11. ſcilicet. Deſpondi enim uos uni uiro uirginem caſtam exhibere Chriſto. Et non loquitur de aliqua uirgine, ſed de Eccleſia. Nam ait deſpondi, id eſt, promiſi exhibere Deo uirginem caſtam, id eſt exhibere uos omnes Chriſto uni D uiro uirginem caſtam, id eſt, qui eſtis uirgo caſta. Vel promiſi uos dare tanquam uirginem caſtam: & tamē omnes illi ſunt Eccleſia. Idem dicit Auguſt. in lib. de Sancta uirginitate. Quinta cauſa eſt ad confundēdum hæreticos Manichæos, qui nuptias damnauerunt, & quoſdam dicentes ſolos uirgines poſſe ſaluari: quos damnat Eccleſia. extra de Sum. Trin. & fid. cap. firmiter. Cùm autem Chriſtus uoluiſſet in matre ſua, quod eſſet uirgo, & deſponſata, & uere habens coniugem, apparet, ꝙ matrimonium approbauit.

An inter Ioſeph, & Beatam Virginem eſſet uerum matrimonium. Quæſt. XXXII.

E QVAERITVR, an inter Ioſeph & dominam noſtram fuerit uerum matrimonium, uel ſolum præſumptum, aut inchoatum. Quidam dicunt, quod non fuit matrimonium, quia Ioſeph non fuit aſſumptus tanquam maritus dominæ noſtræ, ſed potius ut cuſtos eius. Et illi habent occaſionem ex uerbis Hiero. in lib. contra Eluidium hæreticum dicentis, quod Ioſeph cuſtos fuit Mariæ potius quam maritus. Item oſtendunt hoc dicentes, quod Ioſeph ſenex erat, nec iam aptus ad copulam. Vnde non aſſumpſiſſet puellam in matrimonium, ſed potius in cuſtodiam. Dicendum, quod uerum matrimonium fuit inter Mariam & Ioſeph. Nam ponitur de-

ſponſatio, & ponitur matrimonium. De deſponſatio-
ne patet in litera, ſcilicet, cùm eſſet deſponſata mater
eius Maria Ioſeph, & Luc. 1. ſcilicet. Miſſus eſt Ange-
lus ad virginem deſponſatam. De matrimonio patet,
quia iſtud eſt per quod efficiuntur aliqui verè coniu-
ges, & vocantur vir & vxor, & tamen iſta nomina dicit
ſcriptura de Maria & Ioſeph, quia ſupra dicitur, Iacob
genuit Ioſeph uirum Mariæ. Et infra in litera dicitur,
quòd Angelus dixit Ioſeph: Noli timere accipere Ma
riam coniugem tuam. Et iterum dicitur, quod acce-
pit Ioſeph coniugem ſuam, & non cognoſcebat eam:
non eſſet tamen uerum iſta dicere, niſi uerum ma-
In quo conſiſtat matrimonium. trimonium eſſet. Conſiderandum pro hoc, quòd ma-
trimonium quantum ad ſui ſubſtantiam conſiſtit in
quadam indiuiſibilitate, & iure acquiſito per conſen-
ſum mutuum. Et uocatur iſta indiuiſibilitas animorũ,
non quòd illa ſemper ſit in actu, quia interdum eſt di-
ſcordia, ſed ꝙ per conſenſum cauſatum eſt quoddam
vinculum indiſſolubile, ſecũdùm qđ coniuges manẽt
perpetuò obligati ad vnitatem animorum in his, quæ
concernunt actum matrimonij, ſ. in ſocietate coniuga
li, & in iure petendi, & reddendi debitum, quod præci-
puum eſt. Et hoc eſt propriè indiuiſibilitas animorũ,
ſcilicet, quia uir cogitur velle reddere debitum ſi vxor
petierit, & è contrario. Et in hoc non ſunt liberi, quia
neuter eorum habet poteſtatem corporis ſui, prima
ad Cor. 7. Et ſic verè manet indiuiſibilitas animorum.
Idem eſt quantum ad mutuam cohabitationem, & ſo
cietatem. Iſtud vinculum, & ius cauſatum per conſen-
ſum eſt propriè ſubſtantia matrimonij. Efficiens autẽ
matrimonij eſt ipſe conſenſus mutuus expreſſus per
verba de præſenti, uel per æquipollentia ſigna inter
perſonas non prohibitas de iure contrahere. Illa fue-
runt plenè inter Mariam & Ioſeph, quia habuerunt
legitimum conſenſum in deſponſationem, & ſecu-
tum fuit inde uinculum, de quo dictum eſt. Et quia
veritas rei conſiſtit in ſubſtantia ſua, ſicut uerus homo
eſt, qui habet verum corpus & ueram animam: erit
verum matrimonium, quod habet ſubſtantiam ma-
trimonij: verum ergo matrimonium fuit inter Mariã
An matrimonium inter Ioſeph, & Mariam fuerit perfectum, & Ioſeph. Dubium autem manet, an fuit perfectum.
Pro quo dicendum, quod perfectio rei cõſiſtit in actu
eius. Eſt autem duplex actus, ſcilicet, primus, & ſecun-
dus. Primus actus eſt ipſa forma rei, per quam eſt, &
actu eſt. Secundus actus eſt perfectio ſecunda, quæ
emanat à prima. Nam quamlibet formam con-
ſequitur aliqua operatio, & conſequuntur etiam illam
aliqua accidentia, quæ ſunt perfectiones eius. In ma-
trimonio actus primus eſt, ipſum ſubſtantiale, per
quod eſt actus ſecundus, ideſt ipſa operatio, ad quam
matrimonium inſtitutum eſt, ſcilicet, ſocietas coniu-
galis, quæ eſt in cohabitatione quantum ad totam ui-
tam, & in uacatione ad prolem gignendam, quod fit
per carnalem copulam. Sunt etiam quædam acciden-
tia conſequentia matrimonium, quæ ſunt perfectio-
nes eius, & ſolẽt uocari bona matrimonij, ſcilicet, pro-
les, & fides, & ſacramentum. Fides uocatur fidelitas,
quam coniuges ſibi inuicem ſeruare debent. Sacra-
mentum eſt inſeparabilitas, quia ex hac parte matri-
monium noui teſtamenti habet propriè rationem ſa-
cramenti, & non matrimonium, quod eſt inter infide-
les: quia illud diſſoluitur, matrimonium autem indiſ-
ſolubile eſt. Et per hoc ſignificat unionem uerbi diui-
ni ad naturam humanam, quam nõ dimiſit unquam,
nec dimittet. Significat etiam unionem Chriſti ad ec-
cleſiam, quæ nunquam diſſoluetur, ad Ephe. 5. ubi A-
poſtolus dixit matrimonium eſſe ſacramentum, cùm
ait, Sacramẽtum hoc magnum eſt, ego autem dico in
Chriſto, & eccleſia. ſ. indiſſolubilem unionem. Si cõſi-
deretur prima perfectio matrimonij, fuit perfectũ ma-
F trimonium inter Mariam & Ioſeph, quia ibi fuit tota
ſubſtantia matrimonij, vt probatum eſt. Si intelligatur
de ſecunda perfectione quantum ad bona, quæ conſe
quuntur matrimoniũ, nõ ſolũ fuit illud perfectũ, ſed ẽt
perfectiſſimum, vt ait Augu. in lib. de Bono coniugali,
ſcilicet, Omne nuptiale bonum in Chriſti parentibus
fuit. Fides, proles, & ſacramentum. Prolem cognoſci-
mus ipſum Dominum: fidem, quia nullum adulte-
rium: ſacramentum, quia nullum diuortium. Si con-
ſideretur etiam tota alia coniugalis ſocietas, ſcilicet, in
cohabitatione, & mutuis obſequijs, & cæteris, quæ ad
hoc pertinent, fuit ibi completiſſimè matrimonium.
G Sola autem carnalis copula defecit, quæ non erat ne-
ceſſaria ex vi actus matrimonij. Nam matrimonium
directè inſtituitur ad prolem, ſi autem proles poſſet ha-
beri ſine coitu, honeſtius multo fieret. In iſto tamen
matrimonio fuit proles, propter quam ipſum inſtitue
runt. Nam, vt declaratum eſt præcedenti quæſtione,
propter Chriſtum principaliter fuit neceſſarium virgi-
nem habere maritum, ideo Chriſtus tanquam proles
ad matrimonium Mariæ & Ioſeph pertinet, licèt non
per ipſorum copulam, cùm illud matrimonium pro-
pter Chriſtum prolem inſtitutum eſt. Et ſic non ſo-
lùm deerat hic copula, immo non erat conueniens,
cùm iam habitus eſſet finis, ad quem matrimonium
inſtitutum fuerat: vnde non minus perfectum eſt ma-
trimonium, quod nunquam per copulam conſumma-
tur, quàm illud in quo copula interuenit, vt ait Auguſ.
H in 2. lib. de Concor. Euang. Hoc verum eſt, dum tamẽ
in contractu matrimonij non apponatur conditio de
permanendo ſine copula, quia iſtud faceret, quòd non
ſequeretur matrimonium, quia talis conſenſus non
efficit matrimonium, ſed potius repugnat ſibi poſtꝗ
verum matrimonium ſine vlla conditione contractũ
eſt, & eſt coniugibus libertas petendi, & reddendi de-
bitum, poſſunt tamen ipſi ex mutuo conſenſu, ſiue cũ
voto, ſiue ſine voto manere perpetuò in caſtitate: li-
cèt videatur quibuſdam Apoſtolus dicere cõtrarium.
1. Cor 7. ſcilicet, quòd reddant ſibi inuicem debitum,
& non ſe fraudent, dicens: Nolite fraudare inuicem
niſi forte ex conſenſu ad tempus, & iterum reuertimi-
ni in idipſum. Dicendum quod Apoſtolus non iubet
I illud; ſed conſulit propter quoſdam infirmos, qui ſi
forte vellent perpetuò continere, laberentur in dete-
riora. Et illis conſultius eſt redire ad petendum debi-
tum, quam abſtinere, licèt abſolutè melius eſſet abſti-
nere, ſi ipſi poſſent. Patet, quod hoc intendat: quia ip-
ſe dicit, & iterum reuertimini in idipſum, ne tẽtet vos
Satanas propter incontinentiam veſtram: ſcilicet, quia
fortè conaremini abſtinere, & non poſſẽtis, & incide-
retis in deteriora. Et patet hoc magis, quia immediatè
dixit: hoc autem dico ſecundùm indulgentiam, non
ſecundùm imperium, ideſt, non iubeo, ſed permitto:
volo autem omnes eſſe, ſcilicet, ſine coniugibus, & ab-
ſtinere, ſicut ego abſtineo. Subiunxit. Sed vnuſquiſq;
proprium habet donum ex Deo, alius quidem ſic, ali⁹
vero ſic, ideſt, Licèt ego vellem, quòd omnes contine-
K rent ſicut ego: non eſt poſſibile, quia non eſt omni-
bus conceſſum iſtud donum a Deo, licèt concedantur
alia. Cum autem dicebant quidam, quod Ioſeph non
eſt aſſumptus in virum Mariæ, ſed in cuſtodem, fal-
ſum eſt; cum ſcriptura vocet eum maritum, & coniu
gem eius. Cùm autem Hieron. dixit, quod fuit potius
cuſtos, quàm maritus: dicendum, quòd loquebatur
contra Heluidium, qui aſſeruerat Dominam noſtram
ex Ioſeph ſuſcepiſſe poſt Chriſti natiuitatem plures
filios: Et quantum ad hoc dicit Hieron. quod fuit po-
tius cuſtos, quàm maritus: prout maritus dicit actum
conſummati matrimonij, ſicut nec eſt ille actus ma-
ritorum. Et quia ſic Eluidius dixerat Ioſeph eſſe mari-
tum,

A tium Mariæ propriè dixit Hierony. quòd potius quantum ad hoc fuerat cuſtos, quàm maritus, ſcilicet, quia cuſtodiuit famam eius, & tamen non cognouit eam. Ita etiam interdum ſancti Doctores dicunt aliqua de iſto matrimonio, quæ uidentur diminuere naturam matrimonii, ſicut dicit Hieron. ſuper Matthæum, ſcilicet. Cùm Ioſeph vir Mariæ audieris, ſuſpitio tibi non ſubeat nuptiarum, ſed recordare cõſuetudinis ſcripturarum: ꝙ ſponſi viri, & ſponſæ uocentur uxores. Et tamen per nuptias uidentur effici vir, & vxor. Dicendũ, ꝙ accepit nuptias pro nuptiali concubitu, qui non eſt de ſubſtantia, & non pro contractu, qui ſubſtantiã matrimonii efficit. Cùm autem dixerunt quidam, quòd Ioſeph non accepit Mariam in uxorem, ſed in cuſtodiam, quia erat ſenex, & non erat aptus ad copulã, eſt B ualde irrationabile. Qđ patet, quia ſi ita fuiſſet ſenex Ioſeph, non poſſet putari pater Chriſti, & tamen putabatur ab omnibus pater eius. Luc. 3. Ergo erat talis, de quo erat ueriſimile, quòd potuiſſet eum gignere. Secũdò patet, quia hoc modo eſſet malè conſultum virgini, & deterius Chriſto per Deum. Nam ſi eſſet ita ſenex, ꝙ non eſſet ueriſimile eum poſſe gignere, appareret manifeſtè, ꝙ Maria non concepiſſet ex eo, ſed per adulterium, & hoc eſſet deterius. Nam minus malum fuiſſet, ſi non habens virum concepiſſet, & putaretur fornicata: quàm, quòd nunc habens uirum putaretur adulterata, & eſſet effectus infamior. Etiam ipſa poſſet directius nunc accuſari, quàm ſi eſſet ſoluta, & conciperet. Item, quia ſi eſset ita ſenex Ioſeph, quòd non C poſset gignere, etiam eſset inutilis ad labores. Et tamẽ fuit maritus neceſsarius dominę noſtræ, vt prouideret ſibi in neceſſariis, & defenderet eam in laboribus viarum, ſicut eundo in Aegyptum. Ad quæ omnino eſſet inutilis, ſi iam eſset in tali ętate, in qua eum non eſt uerſimile poſse gignere. Et tamen, ut declaratum eſt præcedenti quæſtione, maritus fuit neceſsarius virgini tam propter multas cauſas ex parte Chriſti, quam ex parte Virginis, & ad nullam proficeret Ioſeph, ſi eſset ſenex: ergo non erat talis, ſed in ætate, in qua poterat præſumi ueriſimiliter, quòd gigneret. Quartò patet, quia parentes dominæ noſtræ tradiderũt illam Ioſeph in coniugem, & intentio ſua erat ea, quæ ſolet eſse omnium parentum tradentium filias ſuas viris. Si tamen D Ioſeph eſset ſenex, ut ueriſimile eſset illum non poſse gignere, nequaquam illi darent. Patet, quòd hoc intenderent, quia ſi intenderent, ꝙ filia ſua maneret in virginitate, potius apud ſe ipſos illam tenerent, quàm alicui extraneo uiro ſeni, uel iuueni commendarent. Et ſi dicas, ꝙ ita fieri decebat, ꝙ commendaretur uiro, ut non uideretur de adulterio peperiſse, redibit quod diximus, ſcilicet, ꝙ oportebat eam tradi tali uiro in uxorem, de quo ueriſimile eſset, ꝙ poſset de illa gignere, quia aliàs maior infamia eſset. Quintò, quia ad hoc, ꝙ Ioſeph acciperet illam in cuſtodiam, & non in uxorem, cùm illud nunquam factum eſset, oporteret, quòd reuelatum eſset Ioſeph myſterium, ſcilicet, ad E quid deberet illam accipere in cuſtodiam, & quomodo cuſtodiret: quia aliàs ipſe faceret, quod nunquam factum fuerat, cùm nulla appareret cauſa quare deberet illam accipere in cuſtodiam, & tamen nõ fuit reuelatum ei quando accepit illam, cũ dicat hic Matthæus, ꝙ quando uidit illam prægnantem turbatus eſt, & cogitauit eam dimittere, & tunc ſibi reuelatum eſt myſterium, ergo non acceperat illam in cuſtodiam. Sexta patet ex parte dominæ noſtræ, quia ipſa non conſenſiſſet cohabitare alicui uiro, niſi eſset maritus eius: niſi ſibi Deus iuberet, & reuelaret ad quid ille uir erat ſibi neceſsarius in cuſtodiam. Et tamen, quando Virgo deſponſata eſt Ioſeph, neſciebat an paritura eſset Chriſtum: immo potius credebat, ꝙ nunq̃ pareret, quia turbata eſt, quando angelus dixit ei, ꝙ conciperet, Luc. 1. Ergo neſciebat tunc myſterium: & conſequenter nõ conſenſiſſet cohabitare alicui uiro niſi daretur ei in maritum. Et ita Ioſeph illam verè in coniugem accepit, & non in cuſtodem, & erat talis, de quo veriſimiliter putaretur, ꝙ poſſet de ipſa gignere.

Ioſeph falſo putatur fuiſſe multum ſenex.

Quid intendebat facere Ioſeph, quando accepit Mariam in ſponſam. Quæſt. XXXIII.

QVAERITVR, quid intẽdebat facere Ioſeph, quando accepit Mariam in ſponſam. Quidam B dicunt, ꝙ Ioſeph nolebat eam accipere in coniugem ad ſocietatem coniugalem, non tamen ad copulam carnalem, quam nunquam intendebat ab ea exigere, & credebat nunquam reddere. Hoc autem erat, quia quando Maria deſponſata eſt Ioſeph, habebat Ioſeph intentionem ſeruandi caſtitatem perpetuam, ſicut habebat Maria. Et ꝙ Spiritus ſanctus reuelauit Ioſeph, ꝙ Maria habebat illud propoſitũ: & reuelauit Mariæ, ꝙ Ioſeph intendebat. Et ſic ſe acceperunt mutuo in coniuges: hoc tenet Magiſter. in 4. diſt. 30. & aliqualiter Sanctus Tho. ſaltem quantum ad virginem. ea diſt. q. 2. art. 1. Et tunc ſicut a principio ante contractum intendebant, ꝙ nunquàm interueniret copula, ita poſtea ſeruauerunt. Alii dicunt, ꝙ Ioſeph a C a principio aliud intendebat quàm Maria. Nam poſtquam deſponſata erat, cùm ei dixit angelus, ꝙ conciperet, dixit. Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? id eſt, propoſui nunquam cognoſcere; & tamẽ ſi putauiſset, ꝙ aliquo tempore ipſa ceſsaret obſeruare virginitatem non oportebat dubitare, quomodo conciperet. De Ioſeph dicunt, ꝙ a principio intendebat accipere eam in coniugem ad procreandum prolem ex ea. Et cùm quęritur ab eis, quare ergo, cùm teneret Ioſeph illam in domo, non cognoſcebat eam? dicunt, ꝙ erat conſuetudo iuſtorum non conſumare matrimonium per copulam niſi prius uacarent orationi per aliquod tempus implorãdo diuinã miſericordiam, ut patet Tob. 8. cùm dixit Tobias ad Sarai, ꝙ non debebant D prima nocte copulari, quia erant filii ſanctorum, & non debebant coniungi ſicut equus, & mulus: nec ſicut gentes, quæ ignorant Deum: ſed ꝙ prima, & ſecunda nocte eſsent in oratione, & in tertia matrimonium conſumarent. Et ſic Ioſeph forte abſtinuit per aliquos dies, quoniam erat uir iuſtus, ſicut dicitur in litera. Hoc tenet Nicolaus, & aliqualiter Ioan. Chryſoſto. Dicit autem Nicolaus, ꝙ iſto tempore, quo Ioſeph vacabat orationi, reuelatum eſt ſibi propoſitum Mariæ de ſeruanda uirginitate: & tunc Ioſeph, & Maria ex communi conſenſu vouerunt uirginitatem. Nam dicit, quòd credendum eſt Ioſeph ante hoc fuiſſe uirginem: quia aliàs non traderetur virgo iuuencula cuſtodienda, niſi uirgini. Nam in paſſione Chriſtus E illam nulli niſi Ioanni Virgini commendauit. Dicendum, quòd prima poſitio eſt magis apta ad defendendum uotum uirginis, ita ut matrimonium cõtractum non præiudicet uirginitati, uidelicet ad hoc, quòd ipſa non exponat uirginitatem alicui periculo: cum accipiat illum, de quo certificata eſt, quòd maneat in ſimili propoſito. Secunda tamen poſitio conuenientior eſt ad defendendum ueritatem matrimonii: quia quanto minus fuerit virginitas in propoſito, tanto magis habet locum ueritas matrimonii, quod directè ad prolem eſt. Eſt etiam, aut ſaltem uidetur rationabilior abſolutè iſta poſitio quàm prima: quia non eſt ponendum aliquid contra conſuetudinem, vel miraculoſum niſi cauſa appareat.

Quod tamen aliquis accipiat vxorem nunquam fit ad virginitatem ſeruandam, ſed ad prolem procreandam: maximè autem illo tempore, quo laudabile erat gignere, & opprobrium magnum erat manere ſine liberis, ideo ſumeret Ioſeph vxorem ad hoc. Item ſi concedere vellemus, ꝙ Ioſeph tam ſanctus erat, & vellet virginitatem ſeruare, quæ repugnabat ſtatui tēporis ſui, diceremus, quòd nollet accipere vxorem, quia liberius cuſtodiret illam non habendo vxorem, immo videbatur ſtultum in eo, qui erat totaliter ſui iuris, velle accipere vxorem, cùm proponeret nunquā habere illum actum, qui erat propriè coniugalis: niſi diceretur, quòd Deus reuelauerat ei, quòd acciperet illam virginem in cuſtodiam ad illud myſterium, quod poſtea ſecutum eſt: nondum tamen erat hoc reuelatum ei, cùm poſtea uidens virginem grauidam turbatus fuerit; ergo non acciperet illam in uxorem cum propoſito ſeruandi caſtitatem. Sed adhuc poſitio Nicolai non uidetur ſufficere, ſcilicet, quòd poſt contractum matrimonij fuerit reuelatum Ioſeph propoſitum Mariæ, & quòd ambo tunc uirginitatem uouerunt. Hoc non uidetur ſatis rationabile, quia, aut iſtud propoſitum Mariæ reuelatum fuit Ioſeph per ipſam Mariam, aut per Spiritum ſanctum. Si per Mariam, non conſentiret ei Ioſeph, quia iſta res erat ardua, ſcilicet, quòd ille, qui contraxerat matrimonium propter prolem procreandam, uellet ſeruare caſtitatem perpetuam. Etiam erat contra conſuetudinem temporis, cum tunc nullus abſtineret à maritali copula. Etiam Maria erat puella ſatis tenera, cui non erat adhuc in aliquo credendum, maxime in re tam ardua, cùm nondum conſtaret ipſam moueri per Spiritum ſanctum; ideo Ioſeph non ſeruaret continentiam propter eam. Si autem dicas, quod Spiritus ſanctus reuelauit hoc Ioſeph ad hoc, quòd ipſe contineret: non ſtat, quia tunc declararet cauſam, propter quam continere deberent: cùm moueret ipſum Ioſeph ad rem tam arduam, quam prius non intenderat. Et tamen non reuelauit Deus cauſam Ioſeph, quare hoc fieret, ſcilicet propter conceptum de Spiritu ſancto, qui futurus erat in ea, quem non cognouit Ioſeph quouſque Angelus poſtea ei dixit: ergo non fuerat ei reuelatum propoſitum Mariæ de continendo. Item dato, quòd diceremus, quòd Deus uoluit reuelare Ioſeph propoſitum Mariæ de continendo, ut ipſe contineret, & non reuelaret ei cauſam propter quā fieret: ſaltem Ioſeph eſſet certus, quòd Maria ſeruatura eſſet perpetuò Virginitatem, & quòd nullo modo circa hoc deficeret, cum ſignificaretur ei per Spiritum ſanctum ad hoc, quòd ipſe propter eam contineret, & tamen Ioſeph poſtea dubitauit de uirginitate Mariæ, immo credidit eam fornicatam, cùm uideret uterum eius tumentem, & propter hoc uellet eam dimittere: ergo Spiritus ſanctus nihil reuelauerat Ioſeph de propoſito Mariæ ad continendum. Dicendum ergo uidetur, quòd Ioſeph à principio intenderit accipere Mariam in coniugem ad procreandum liberos, & quòd ſemper tenuit hoc propoſitum uſque quo uidens Virginem grauidam uoluit recedere, & Angelus ei dixit, quòd de Spiritu ſancto conceperat, tunc eſt ueriſimile, quòd Ioſeph ceſſauerit à propoſito ſuo, quia ipſe non auderet uiolare templum Spiritus ſancti, Eſſet enim temerarius, ſi eam carnaliter uellet tangere, quam Spiritus ſanctus fœcundauerat. Et ſic fuit ſibi tunc quaſi neceſſitas continendi. Deus tamen inclinaret affectum eius ad hoc, ut promptè, & ſine labore efficeret. Et iſtud uidetur rationabilius, & magis conſonans literæ, & tunc nihil ponimus ſine neceſſitate. Cùm autem quæritur, quare Ioſeph ante hoc non cognouerat Beatam Vir-

F ginem, ſatis uidebatur eſſe rationabile dictum Nicolai ſcilicet, quòd uacabat orationi. Et tamen rationabilius uidetur dicendum, quod nondum conſumauerat matrimonium, quia licèt in lege per deſponſationem de præſenti tradatur coniugibus mutua poteſtas petendi debitum, & reddendi, erat tamen conſuetudo ſicut nunc eſt, quòd non prius petatur, nec reddatur, quàm nuptiæ publicè celebrentur, & uxor traducatur in domum uiri. Nō erant tamen tunc nuptiæ celebratæ, nec Virgo traducta in domum Ioſeph, cùm dicatur infra, quod nolebat eam traducere, uidens uterum eius tumentem. Ergo nondum erat traducta, & ſic nondum fuerat locus ipſi Ioſeph conſumandi matrimonium. Qui autem tenent, quòd eam tenebat
G in domo, & nuptiarum ſolennitas erat celebrata, debent dicere, quòd non conſumabat matrimonium, quouſque uacaſſet orationi.

Ioſeph autem vir eius cùm eſſet iuſtus, & nollet eam traducere, voluit occultè dimittere eam.

Ioſeph autem. Hic ponitur rationabilis Ioſeph dubitatio, ſcilicet, cùm uidit Virginem prægnantem, quam ipſe non cognouerat. Nicolaus continuat iſtam literam dicens, quòd emiſſo uoto uirginitatis per Mariā, & Ioſeph, Gabriel angelus uenit ad eam ignorante Ioſeph, & imprægnata eſt de Spiritu ſancto. Luc. primo.
H Et ſtatim de licentia Ioſeph abiit ad cognatam ſuam Eliſabeth, ut ei prægnanti ſeruiret, & manſit ibi quaſi tribus menſibus uſque ad natiuitatem Ioannis: tunc redeunte Maria uidit Ioſeph uterum eius grauidum, & incurrit magnam ſuſpitionem, nec fuit mirum, propter longam Mariæ abſentiam. Et rurſus tantum confidebat de ſanctitate Mariæ, quod uidebatur ei quaſi impoſsibile, quòd ipſa peccaret, ut ait Chryſoſt. Dicendum, quòd iſtud uerum eſt, in quantum dicitur ꝙ immediatè ut Angelus apparuit Mariæ, & fœcundata eſt, ꝙ iuerit ad Eliſabeth, quia Lucæ primo, Angelus, qui apparuit Mariæ dixit ei. Ecce Eliſabeth cognata tua, & ipſa concepit filium in ſenectute ſua. Et hic menſis ſextus eſt illi. Lucæ primo. Et tunc dicitur, ꝙ
I Maria exurgens in diebus illis abiit in montana, cum feſtinatione, & intrauit in domum Zachariæ. & ſic immediatè iuit poſtquam ei apparuit angelus. Item patet, quia quando angelus apparuit Mariæ, erat ſextus menſis à conceptu Eliſabeth, ut dictum eſt, & tamen Maria ſtetit cum Eliſabeth uſque ad natiuitatem Ioannis. Lucæ primo. Et dicitur ibi, quòd manſit quaſi tribus menſibus cum Eliſabeth: ergo mox, ut ab Angelo ſalutata eſt iuit ad Eliſabeth, quia aliàs non poſſet manere cum ea tribus menſibus. Cùm autem dicitur, quod in regreſſu Ioſeph cognouit, quòd habebat in utero, etiam uerum eſt. Quia non potuit hoc cognoſcere Ioſeph antequam ueniret Maria ab Eliſabeth, quia mox, ut ab Angelo ſalutata eſt iuit ad Eliſabeth, ut probatum eſt, & tamen non poterat cognoſci eam habere in utero, uſque poſt ali-
K quot dies conceptus; nam etiam poſt unum menſem, quaſi nihil uidetur: in regreſſu autem tranſierant iam tres menſes à conceptu, & ſic vterus intumeſceret notabiliter, ita vt cognoſci poſſet, & tunc Ioſeph primò deprehendit. Nam tempore, quo illa fuit cum Eliſabeth non erat Ioſeph cum ea: quia ipſa manebat ibi ad ſeruiendum cognatæ ſuæ, & non erat optimum manere ibi per tam longum tempus Ioſeph cum ea, maximè quia nondum erat maritus, ſed ſponſus, quia nondum erant celebratæ nuptiæ. Vnde manebat Maria in poteſtate parentum, & non Ioſeph. Nam, & Ioſeph

non

A non iuit cum ea in domum Zachariæ, quia Lucas nõ facit de hoc mentionem, ſed ſolùm, quòd Maria exurgens abiit in montana cum feſtinatione: & tamen alijs uicibus cùm ibant ſimul fit mentio de Ioſeph: ut patet ſequenti cap. cùm iuerunt in Aegyptum: quia dicitur, quòd Ioſeph accepit illam, & puerum, & iuit in Aegyptum. Et Luc. ſecundo dicitur, quòd iuit Ioſeph cum Maria in Bethlehem, vt profiterentur ibi. Et eo.cap. dicitur quomodo, & Ioſeph, & Maria aſcendebant ſingulis annis in die feſto. Hic autem non fit mẽtio quãdo iuit ad Eliſabeth. Et cauſa uidetur eſſe, quia adhuc erat ſponſus, & nondum fuerat ſibi tradita uirgo. Nõ potuit ergo cognoſcere Ioſeph, quòd haberet in utero: quouſque rediit de domo Eliſabeth. Quod B autem dicitur, quòd iuit Maria de licentia Ioſeph ad Eliſabeth, non fuit neceſſarium: quia nondum erat in poteſtate eius, ſed parentum ſuorum: cùm nondum eſſent celebratę nuptię, nec ipſa tradita ei. Cum dicitur, quòd Angelus apparuit Mariæ neſciente Ioſeph, certum eſt: quia aliàs licèt vidiſſet eam poſtea prægnantem, non dubitaſſet de conceptu: cùm angelus prænunciaſſet Mariæ, quòd impregnaretur de Spiritu ſancto. Fuit autem hoc neſciente Ioſeph: quia ipſa adhuc manebat in domo paterna, quia nondum erat tradita uiro: & ſic rationabiliter ille iſtam apparitionem ignoraret. Dicitur autem. *Ioſeph autem uir eius.* vocatur uir, ideſt ſponſus: quia licèt per ſponſalia de præſenti fit uerum matrimonium, nondum uocantur homines viri, uel mariti, ſed ſolùm ſponſi, quoſque nuptiæ C celebrentur. Nunc autem nondum erant nuptiæ celebratæ: & tamen uocatur Ioſeph uir: quia ſcriptura ſolet accipere uirum pro ſponſo, & è contrario: ut ait Hieronymus ſuper Matthæum. *Cum eſſet iuſtus.* Erat Ioſeph uir valde iuſtus. Et hoc ſatis credendum erat, etiam ſi ſcriptura illud non expreſſiſſet. Quia non erat veriſimile, quòd Deus matrem ſuam uirginem, & filium ſuum vnigenitum poneret in manibus hominis peccatoris: quia magna ex hoc pericula ſequerentur: maximè cùm uirginitas Mariæ ſeruanda eſſet. *Et nollet eam traducere.* ideſt, nollet eam ducere in domum ſuam, & nuptias celebrare, ſcilicet uidit eam prægnantem, & ſciebat, quòd ipſe non cognouerat eam: arguebat neceſſariò, quòd ipſa fornicata fuerat. Ideo, cùm D ipſe eſſet iuſtus, nolebat eam accipere: quia per hoc uidebatur fauere delicto eius: & uidebatur, quòd cũ in ipſa non erubuerat fornicari antequam nuptiæ celebrarentur, minus erubeſceret poſtquam celebratæ eſſent: quia liberius illud poſſet agere, cùm minus poſſet depræhendi. *Voluit occulte dimittere: ſcilicet*, uoluit recedere de terra illa occultè, neſciente Maria: vt non teneret eam in uxorem poſt fornicationem, quam putabat. Aliqui dicunt, quòd nolebat eam traducere: ideſt nolebat eam infamare, ſcilicet dicendo eam adulteram. Ideo uoluit recedere occultè. Sed dicendum, ꝙ non accipitur traducere pro infamare, ſed pro accipere in poteſtate. Nam tunc dicitur uir traducere fœminam, quãdo eam in domum ſuam ducit, ſiue in po- E teſtatem accipit. Et iſte eſt modus loquendi Iuriſtarum antiquorum: ſcilicet, quòd ad hoc, quòd matrimoniũ ſit legitimum, mulier debet eſſe uiro tradita, & ab eo traducta. Et illud eſt accipere eam propriè, quantum ad poteſtatem. Sic accipit Magiſter in 4. di. diſt. 27. ſcilicet, qui tamen aſſerunt uerum coniugium non contrahi ante traductionem, & carnalem copulam: ideſt, antequam ducatur ſponſa in domum uiri, & accipiat poteſtatem in eam. Secundò patet, quia angelus perſuaſit facere Ioſeph id, quòd ipſe facere nolebat: & tamen dixit ei, Ioſeph fili Dauid noli timere accipere Mariam coniugem tuam: ergo uidetur, quòd ipſe nolebat eam accipere propter dubium ortum: ergo nol-

Quomodo intelligatur ꝙ Ioſeph noluit traducere Mariam.

Traducere quid ſit.

A le traducere erat nolle accipere. Tertio patet, quia Ioſeph depræhendit Mariam eſſe pregnantem quando nondum erant celebratæ nuptiæ; ſed ſolùm erat deſponſatio facta: vt patet ſupra in litera ſcilicet. *Cùm eſſet deſponſata Mater eius Maria inuenta eſt in vtero habens de Spiritu ſancto.* & tamen quando mulier ſolũ eſt deſponſata, nõdum eſt viro tradita, nec in domum ſuam traducta. Hoc ergo erat, quod uolebat facere Ioſeph: & eſt ſenſus, quòd iam erat deſponſatio facta, & intendebat Ioſeph celebrare nuptias, & traducere Mariam in domum ſuam. Cùm tamen vidit eam prægnantem, noluit traducere, ideſt, noluit accipere eam, & celebrare nuptias. Quartò patet, quia accipiendo traducere pro infamare, non conſonat literę: quia etiã B dimittendo illam infamabat eam: immo ſi teneret eã non infamaret illam: quia uideretur concedere conceptum eſſe ſuum: dimittendo autem eam occultè infamabat eam manifeſtè, quia apparebat, quòd propter fornicationem eam dimittebat: quia aliàs non recederet à patria occultè, ut non acciperet uxorem. Quintò, quia dicitur hic, quòd Ioſeph, cùm eſſet uir iuſtus, nolebat eam traducere: & ſic cauſa quare nollet traducere erat, quia erat uir iuſtus: & tamen ſi accipiatur traducere pro infamare, non dicitur conuenienter, quòd quia erat uir iuſtus nolebat eam infamare, quia non ſolùm poterat eam infamare, cùm ipſa crimen videretur commiſiſſe, ſed etiam poterat ad mortẽ perſequi. Et tamen accipiendo traducere, ideſt, accipe- C re per nuptias conſonat literæ: ſcilicet, quòd nolebat copulari, quia uidebatur adultera, & melius erat talem dimittere, quàm accipere: quia accipiendo dabat ei occaſionem ad ulteriora crimina, permittendo illud inultum. Iſta uidetur uera ſententia literę: licèt Ioan. Chryſoſto. potius teneat, quòd iam erat traducta: & quod traducere ſit hic infamare. Et idem tenet aliquo modo ſanctus Thom. 3. parte ſummę. quæſt. 29. articulo ſecundo. Non tamen concordat ſatis intentio eorum literæ.

An Ioſeph potuiſſet accuſare Mariam ad mortem. Quæſt. XXXIIII.

D QVAERITVR, an Ioſeph poterat accuſare Mariam ad mortem. Aliquis dicet quòd ſic, quia uidebatur adulterara: & erat articulus neceſſarius, cùm ipſa concepiſſet, & uir ſuus non cognouiſſet eam. Dicendum tamen, quòd Ioſeph licèt accuſare poſſet, quòd uerisimilem cauſam habebat: tamen non poterat conuincere Dominam noſtram ad mortem. Poterat enim Ioſeph procedere contra Mariam tripliciter: uno modo tanquam fornicata eſſet antequam deſponſaretur, uel ſaltem antequam nuptiæ celebrarentur. Alio modo per uiam adulterij, ſcilicet, quòd uiolaſſet thorum viri adulteran- E do cum alio uiro. Et iſtud poterat eſſe dupliciter, ſcilicet in iudicio hominum, uel in iudicio Dei. De primo patet: Nam ſi ſponſus diceret, quòd non fuerat inuenta uirginitas in puella, & hoc conſtaret, ſcilicet, ipſa non oſtendente ſigna uirginitatis ſuæ, lapidanda erat. Deuteronomij. 22. Iſto modo non poſſet condemnari Maria: quia ad hoc erat neceſſe, quod nuptiæ primò fierent. Et ſi tunc diceret uir, quòd non inuenerat eam uirginem, oportebat quòd parentes puellæ expanderent ueſtimentum, ideſt ſtramenta lecti, in quo fuerat conſummatum matrimonium, & ex illa erant oſtendenda ſigna virginitatis Mariæ. Tamen nondum fuerat cognita viro, quia nondum nuptiæ erant celebratæ: ideo Ioſeph non poterat

M 2 inten-

intentare talem actionem quouſque nuptiæ celebra-
rentur. Quod faciendum non erat. Si tamen factum
fuiſſet apparuiſſet illam virginem eſſe, ſicut erat: &
non poſſet conqueri Ioſeph. Et ſi quæreretur conſta-
ret ex ſignis virginitatis eum calumniatum, & flagel-
laretur, & ſolueret quinquaginta ſiclos patri Mariæ.
Deuteronom. 22. De ſecundo patet, quia ſi mulier
adulterata poterat accuſari in iudicio humano, & ſi
conuinceretur lapidaretur tam adulter, quam adulte-
ra. Leuit. 20. Et ſic fuit de Suſanna, quæ conuicta de
adulterio licèt per falſos teſtes educebatur ad lapidan-
dum, Danie. 13. Illum modum non poterat tenere Io-
ſeph. Primò, quia nō conſtabat an fuiſſet adulterium.
Nam dato, quod appareret de contentu non conſta-
bat an ante contractum matrimonij fornicata eſſet,
vel poſtea, quia ſic prius nō erat adulterium, & tamen
illud non erat poſſibile probari ſaltem quouſque pa-
reret Maria. Licèt adhuc tunc non fiebat firma pro-
batio propter ea, quæ ſequuntur. Secundò, quia non
habebat teſtes aliquos Ioſeph ad probandum illud
adulterium niſi falſos vellet inducere, ſicut inducti
ſunt contra Suſannam, Daniel. 13. Alioquin accuſatio
non valeret, immo potius ipſe condemnaretur, quia
deficiebat in probatione obiecti criminis per accuſa-
tionem. Si autem dicas, quod ſufficienter probaret
hoc Ioſeph ex euidentia rei, ſcilicet, quia ipſa prægnās
erat, & ipſe non tetigerat eam. Dicendum, quod iſta
probatio deficiebat primò, quia dato, quod appareret
eam eſſe prægnantem, non tamen conſtaret de iſta
negatiua, ſcilicet, quòd ipſe non cognouerat eam: ſed
potius è contrario præſumeretur, quod ipſe cognoue-
rat eam, quia iam erat ſponſa ſua, & conceptus concor-
dabat in tempore, quia impragnata fuerat poſtquam
deſponſata erat. Luc. 1. Secūdo deficit probatio, quia
ſi vellet Ioſeph probare eam adulteratam, quia vterus
erat tumens, probaret ipſa ſe eſſe virginem, quia clau-
ſtra manebant illæſa, cùm manifeſte hoc poſſet appa-
rere iudicio matronarum, licèt iura dicant, quòd ſæpe
manus fallitur, & oculus obſtetricum, & tamen, cùm
in criminibus ad conuincendum aliquem probatio-
nes debeant eſſe luce clariores, & ipſa haberet ratio-
nabilem defenſionem, adhuc non exiſtente alia cauſa
Iudices non poſſent iuſte cōdemnare illam: nec etiam
omnino abſoluere; ſed in talibus requirerēt iudicium
Dei, quod Iudæi in multis requirebant. De tertio mo-
do patet, quia aliquando viri procedebant contra vxo-
res ex ſolis præſumptionibus adulterii, non exiſtente
aliqua probatione: & tunc non contendebant iudicio
humano, ſed diuino: faciendo, quòd mulier ſe pur-
garet per quaſdam cœremonias legis, Numeri. 5. Iſto
modo non poterat condemnari virgo, quia factis illis
cœremonijs, ſcilicet, cùm mulier bibiſſet aquas ama-
riſſimas, ſi fornicata fuerat intumeſcebat venter eius,
& rupto femore moriebatur: ſi autem non fuerat for-
nicata, illæſa manebat: & Deus dabat ei liberos. Nu-
meri. 5. ſi & hoc iudicio purganda eſſet domina no-
ſtra, cùm illa eſſet innocens, nihil mali pateretur: ideo
Ioſeph nullo modo poterat virginem conuincere ad
hoc, quòd lapidaretur.

An Ioſeph peccaſſet capiendo Ma. in vx. cum iſta ſuſpitione.
Quæſt. XXXV.

QVAERITVR, an Ioſeph peccaſſet tradu-
cendo, id eſt, capiendo Mariam in poteſtatem
ſuam, aliquis dicet, quòd non; quia poteſt quis
accipere in coniugem eam, quæ ſæpe for-
nicata eſt, ſcilicet, publicam meretricem: & non ſo-

F lùm poteſt, ſed etiam meretur accipiendo, & iudica-
tur de magnis operibus caritatis, vt patet de ſpon. c. in-
ter opera. Item ſi peccaret Ioſeph accipiendo Mariā,
quam credebat fornicatam, videtur quod teneretur
quilibet dimittere vxorem ſuam quando fornicatur,
& tamen nō tenetur, ſed poteſt eam ſibi reconciliari,
& manere cum ea: prima Cor. 7. ſcilicet: Præcipio, non
ego, ſed Dominus vxorem à viro non diſcedere: ꝙ ſi
diſceſſerit manere inuptam, aut reconciliari viro ſuo.
Et hoc intelligitur de cauſa fornicationis, [illegible] 5. & 19. er-
go uxorem fornicatam poteſt vir ſibi retinere. Item ſi
diceretur, ꝙ vir non poſſet retinere vxorem fornica-
riam, ſed dimittere illam: Chriſtus illud expreſſiſſet p
verba ſignificantia permiſſionem, ergo nō tenebatur
G Ioſeph accipere Mariam. Itē patet, ex eo quod ſeruat
Eccleſia, & leges humanæ, ſcilicet, ſi fornicata vxore,
vir contentus habitare cum ea: nemo cogit eum dimit-
tere: per iudicium Eccleſiæ ſeparabitur. Si tamen lici-
tum non eſſet manere cum ea, iura non permitterent
eum manere cum ipſa propria; ſicut non permitterēt
ſi eſſet uxor illegitima, attinens ad eum in aliquo gra-
du conſanguinitatis, uel affinitatis prohibito: nō tamē
uetant manere, ergo poteſt ſine peccato manere cum
illa. Item ſi peccaret manendo cum illa cogeretur eā — *Nō cogitur*
accuſare, quia non poterat eam abiicere ſiue per legē — *vir accuſare*
Eccleſiaſticam, ſiue ciuilem, niſi accuſando; licèt in fo- — *vxorē adul-*
ro eccleſiaſtico procedatur ſolùm ad diuortium, quia — *teram.*
Eccleſia nihil aliud poteſt facere, in foro autem ciuili
H proceditur ad ſententiam capitalem in vltionem cri-
minis. Nemo tamen Chriſtianus cogitur accuſare, cū
ſit lex Chriſti, lex miſericordiæ: & ipſe neminē voluit
accuſare; ſed potius accuſatā de adulterio, quæ verè a-
dulterata fuerat, ab accuſatoribus defendit: iubens ei,
ꝙ amplius non peccaret, Io. 8. Ergo nec nos accuſare
tenemur, potiſſimè, quia Apoſtolus ſecunda ad Tim.
2. dicit, ꝙ ſeruum Dei non oportet litigare: ſed accuſa-
re eſt litigium: immo eſt litigium rigoroſum, cum — *Vir poteſt*
ſit cauſa criminalis. Item ſi uxor alicuius fornicata — *parcere a-*
fuerit, poteſt uir ei parcere, & ſi pepercerit, non ſtat ali- — *dulteranti*
quod impedimentum ad manendum cum ea: ergo — *vxori.*
non cogitur dimittere illam. Patet Mat. 18. cū Petrus
quæſiuit à Chriſto quotiens parcendum eſt proximo
I peccanti contra nos, an ſolū uſque ſepties, & Chriſtus
ei dixit: Nō dico tibi uſq; ſepties, ſed uſq; ſeptuageſies
ſepties. Dicendum, ꝙ uidebatur aliqualiter ipſi Ioſeph
peccatum eſſe accipere Mariam celebrando nuptias,
cùm crederet eam adulteratam. Hoc autem erat, quia
per hoc ipſe celabat crimē eius, & dabat occaſionem
ad plura. Nam ſi ipſa, cùm nondum eſſet ab eo cogni-
ta, nō timuerat, nec erubuerat fornicari, ut ipſe crede-
bat, quando manifeſtè depræhenderetur, minus erube-
ſceret poſtquam ab eo acciperetur, quia tunc liberius
poſſet fornicari. Et dato quòd gigneret, nō appareret
an ex adulterio, uel ex marito. Eſt autem peccatum da-
re alicui occaſionem peccandi, ideo Ioſeph nolebat
eam accipere, & hoc ſignificat litera, cum dicit. *Ioſeph*
K *autem, cum eſſet vir iuſtus, nolebat eam traducere*, id eſt acci-
pere. Si tamen Ioſeph crediſſet, quòd accipiendo eā
non daret ei occaſionem ad peccandum ulterius, non
uideretur, ꝙ peccaret eam accipiendo. Sed obiicietur,
ꝙ etiam ſi Ioſeph crederet, ꝙ ulterius non erubeſce-
ret fornicari, non peccaret accipiendo eam, quia ſicut
non erubeſceret fornicari manendo cum eo, & non
erubuerat prius antequam eſſet cum eo: nō erubeſce-
ret etiam ſi ipſe non acciperet eam, & maneret quali-
tercunq;. Dicendum, ꝙ forte Ioſeph credebat, ꝙ ſi ip-
ſe nō acciperet eam, & maneret penes parentes ſuos,
ꝙ fortè caſtigaretur alio modo ne in ſimilia incideret.
Dato tñ, ꝙ putaret Ioſeph, ꝙ ipſa apud quemcūq; ma-
nendo fornicaretur, ſicut nūc putabat fornicata, & ſicut

cre-

credebat,quòd fornicaretur manendo apud ipſum,nõ peccabat dimittendo:immo etiam ſi putaret,ꝙ magis fornicaretur manendo penes alios,quàm penes ſe,nõ peccabat dimittendo,ſed bene faciebat. Quia ſi fornicaretur manendo apud ipſum, hoc faceret in ſpe uellandi crimen ſub colore mariti: & ſic ipſe Ioſeph præſtaret occaſionem ad hoc. Volebat tamen Ioſeph potius eligere, quòd alij eſſent ſibi occaſio mille criminum: quàm ipſe eſſet illis occaſio unius: cùm quilibet de ſuis rationem reddere teneatur. Cùm autem obiicitur de conditione uxoris ſecundùm legem Chriſti, nõ eſt ſimile propter duo. Primò,quia omnia, quæ allegata ſunt tenent uerum in matrimonio conſũmato: ſecus autẽ de non conſummato. Quia illud poteſt diſſolui ſaltem per introitum unius eorum in religionem: conſummatũ autem non poteſt ſic diſſolui. Ideo,cùm non poſſit diſſolui eſt facilius retinere eam, quam habet, quàm non recipere eam quam nondum habet. Secundò,& præcipuè propter differentiam legis Chriſti ad legem ueterem. Nam in ueteri poterat matrimonium diſſolui ex quacunque cauſa, ſcilicet, quia quomodocunque uxor non placeret uiro, poterat ei dare libellum repudii. Deuteronomij 24. & ibi declaratum eſt. Nunc autem non poteſt matrimonium diſſolui,nec etiam propter fornicationem. Quia licèt poſſit fieri ſeparatio quantum ad thorum, non ſeparantur omnino:quia nullus eorum poteſt altero uiuẽte tranſire ad alium matrimonium:ideo,quòd aliquis reconciliet ſibi illam,quam non poteſt omnino abiicere,eſt rationabile,& non eſt vetitum;maxime, quia dato,quòd uir,& uxor ſeparentur quantum ad thorum, ſi ipſa poſtea fornicatur,adhuc poteſt eam uir accuſare: quia matrimonium manet. Eſt igitur ſemper occaſio mulieri ad fornicandum ſub prætextu uiri,ſcilicet, in quantum non accuſat eam ad mortem, cùm poſſet accuſare. Et ſic pauca utilitas uidetur eſſe,quòd uiri ſeparentur ab uxoribus ſolùm quantum ad thorum: ideo facile eſt uirum reconciliari mulieri fornicanti in nouo teſtamento,etiam ſi fornicetur: dum tamen ipſe caueat hoc quantum poterit. Secus autem in ueteri teſtamento, ubi uir poterat libere dimittere uxorem ex quacumque cauſa etiam poſtquàm accepiſſet: ideo ſi crederet uir, quòd uxor ſub colore eius fornicaretur, non ſolùm licebat ei non accipere illam: immo peccare uidebatur accipiendo illam, cùm poſſet non accipere eam,ſed accipere quamcumque aliam. Et ita erat Ioſeph. Et per hoc patet ad omnia argumenta: quia illa tenent quantum ad uxores in nouo teſtamento. Et eſt diuerſus ſtatus,& ratio,ut declaratum eſt.

An Ioſeph peccaret occultè dimittendo uxorem.
Quæſt. XXXVI.

QVAERITVR, an Ioſeph peccaret dimittendo occultè vxorem. Aliquis dicet, quòd ſic, quia per hoc infamabat illam, ſcilicet,quia apparebat,quòd propter adulterium dimiſerat illam,ergo peccabat. Dicendum,quòd non peccabat Ioſeph dimittendo: quia iſtud faciebat tanquam iuſtus: cùm dicatur in litera, quòd Ioſeph erat vir iuſtus,& nolebat eam traducere;ſed occultè dimittere: iuſtitia tamen non habet actum malum,ergo bene faciebat. Item patet,quia ſi Ioſeph peccaret uolendo dimittere, quando Angelus apparuit ei, arguiſſet illum de hoc: ſed non arguit,ſed ſolùm abſtulit ei ſuſpitionem propter quam mouebatur: ergo uidetur,quòd ſi verum eſſet,quòd ſuſpicabatur Ioſeph,quòd non peccabat dimittendo:alioquin Angelus increpaſſet eum, uel ſaltem oſtendiſſet ei, quòd iniuſtum faciebat, uolendo eam dimittere. Cùm autem obiicitur, quòd in-

A famabat eam dicendum,quòd infamare dupliciter ac
cipitur. Vno modo,ideſt crimen falſum alicui publicè
apponere. Alio modo uerum crimen,uel defectum,
aut ignominiam alicuius declarare. Primo modo in-
famare ſemper eſt peccatum grauiſſimum: tum quia
falſa dicuntur,& pernicioſè: tum,quia iſta redundant
in magnum præiudicium eius,qui infamatur. Secun-
do modo infamare contingit dupliciter; quia aut ha-
bet quis cauſam legitimam dicendi,aut non. Si primo
modo,infamare non eſt peccatum: quia non eſt pro-
prie infamare,ſed infamatum,aut ſe infamantem oſtẽ
dere. Et hoc eſt quando quis in proſecutione iuris ſui
proprii publicat crimina alterius, utpote opponendo
ea per uiam exceptionis, ut repellat eum ab agen-
B do,uel teſtificando,uel ab aliquo honore conſequen-
do in quo ambo ſunt competentes. Et non poteſt
aliter cauſam ſuam ſufficienter proſequi, uel ſaltem
non tam conuenienter, ſicut obiiciendo illa crimina.
Ita etiam quando quis in proſecutione iuris ſui dire-
ctè accuſat alterum de crimine: quantumcumque, &
qualecumque illud ſit. Nam in hoc nulla iniuria fit ac
cuſato, uel ei, cui obiiciuntur crimina per ujam exce-
ptionis: quia nemini facit iniuriam,qui utitur iure ſuo.
Sic etiam eſt quando quis cogitur à iure dicere crimi-
na alterius,ſicut eſt de monitione fraterna,cuius teno
rem obſeruando poſſunt crimina alicuius multis pu-
blicari, ſi ipſe non uult per primam admonitionem
ceſſare. Matth. 18. Sic etiam ſi quis cogatur a iudice: ſi-
C cut in eo,qui producitur in teſtem. Nam cogitur di-
cere uerum de omnibus illis, de quibus interrogatur,
quantumcumque ſint peſſima, & in præiudicium ali-
cuius. Et iſto modo non infamaret alium. Si autem ac
cipiatur ſecundo modo, ſcilicet,quando quis ſine pro-
ſecutione iuris ſui,aut coactione facta a iure,uel a iudi-
ce,manifeſtat peccata alterius,quæ occulta erant,dici-
tur eum proprie infamare,& peccat: licèt illa peccata
vera ſint, quæ dixit: & ſic, cum nunc appareret ma-
nifeſte ipſi Ioſeph Dominam noſtram fornicatam eſ-
ſe: quia erat fœcunda, & ipſe non cognouerat eam,
poterat illam iuſtè infamare, vel magis propriè pec-
cata illius diuulgare: non ſolùm indirectè, ſcilicet,
occultè illam dimittendo: ſed etiam directè, ſcilicet,
D peccatum eius publicando, vel eam accuſando.
Sed obijcietur, quòd non poterat iuſtè facere: quia
non erat verum crimen, pro quo volebat eam dimit-
tere Ioſeph, ſiue infamare. Dicendum, quòd pro
eodem accipitur in iure eſſe aliquid verum, vel pro-
bari eſſe verum tali probatione, in qua iura non du-
bitent. Et ſic falſum probatum per teſtes, de quibus
non conſtet eſſe falſos, habetur in iure, ac ſi eſset ve-
riſſimum. Et non requirunt iura maiorem proba-
tionem: quia maiorem habere non poſsunt. Ita cau-
ſa, quam nunc habebat Ioſeph contra Mariam, erat
neceſsaria de iure, ſcilicet, concepit, ergo erat cogni-
ta ab aliquo viro. Ideo licèt poſset per Deum falſifi-
cari iſta probatio, ſicut factum eſt, ſcilicet, conci-
E piente iſta muliere de Spiritu ſancto: quantum ad
Ioſeph tamen, vt iuſte moueretur, non videbatur
differre, quòd poſset falſificari, vel quòd eſset ſim-
pliciter neceſsaria. Ideo iuſtè poterat eam dimitte-
re, vel intentare contra eam quidquid intentari poſ-
ſet prætextu criminis præſumpti, ſi illud verum eſ-
ſet,quouſque Deus, qui talem probationem falſifi-
cabat, quæ ſecundum naturam tenebat,reſponderet
pro illa, quam ad hunc caſum deduxerat. Et ſic fa-
ctum eſt,quia Ioſeph iſta cogitante contra Virginem
angelus dixit Ioſeph. *Noli timere, &c.*

Cur Ioſeph non fecit purgari ab infamia Beatam Virginem quam credebat fuiſſe fornicatam.
Quæſt. XXXVII.

QVAERITVR, cùm Ioſeph crederet Dominam noſtram verè fornicatam, cur non faciebat eam purgari ſecundùm legem, vel cur non accuſabat eam. Reſpondendum, ꝙ ſi accuſare vellet, poterat duobus modis, ſcilicet, vel tanquam fornicatam ante matrimonium, vel poſt matrimonium. Primum non poterat, quia nondum acceperat eam in coniugem celebrando nuptias, & conſumando matrimonium. Et tamen iſtud habebat locum quando maritus cognouiſſet eam non eſſe Virginem. Deuteronomij. 22. Ioſeph tamen nondum celebrauerat nuptias, nec eam cognouerat: ideo non poterat intentare talem actionem. Secundum modum accuſationis, ſcilicet, quod fornicata eſt poſt matrimonium, non poterat intentare, quia iſtud habet locum conſumato matrimonio manente vxore in domo viri, Nunc autem non ſic erat: cùm nondum eſſet confirmatum matrimonium inter Mariam & Ioſeph: ſicut nec poſtea conſumatum eſt. Item quia ad talem accuſationem oportebat, quòd teſtes produceret Ioſeph contra Mariam, qui legitimè probarent. Numeri. 5. Sed teſtes non habebat Ioſeph, quia cùm res non facta eſſet, non poterat ab aliquo ſciri, aut uideri. Manebat ergo Ioſeph ſolùm, quòd cogeret Mariam ad hoc, quòd ſe purgaret per aquas amariſſimas: quia iſta purgatio erat data in ſubſidium viris contra uxores, quando non habebant teſtes ad probandum adulterium, & ſuſpicabantur contra uxores. Numeri. 5. Erat tamen dubium an Ioſeph poſſet cogere Mariam ad ſubeundum iſtam probationem, quia illa uidetur habere ſolùm locum poſt matrimonium conſumatum, quia loquitur in uiro, & uxore. Numeri. 5. Eſt tamen verum, ſi Ioſeph Mariæ iuberet, quod ſubiret iſtam purgationem, quòd ipſa non dubitaret ſubire, quia innocens erat. Alia cauſa quare Ioſeph non curauit de iſta purgatione fuit, quia iuſtus erat uir, & ſuſpicabatur, & neſciebat ueritatem, & tamen dubitabat nunc de fornicatione, cùm uideret eam prægnantem, ideo non erat neceſſaria ſibi iſta probatio. Alia cauſa, vt quidam uolunt, ſcilicet, quia Ioſeph dato, quòd uellet intentare accuſationem, uel cogere Mariam ad purgationem, habuit modicum tempus: quia dum iſta cogitaret, antequam poſſet aliquid exequi, apparuit ei Angelus Domini, qui certificauit ipſum de dubio, vt patet in litera. Dicendum, quòd hoc verum eſt, & tamen Ioſeph non intendebat experiri aliquem modum iſtorum contra illam, ſed iam diffinierat quid ageret, ſcilicet, quòd dimitteret eam occultè. Sed diceretur, quare Ioſeph non conſumauit matrimonium, & poſtea conquereretur de illa, quòd non inuenerat eam Virginem? quia tunc locum haberet illa actio. Dicendum, quod ſi Ioſeph adhuc expectaret, interim angelus appareret ei, & impediret iſta fieri certificans eum de dubio, ſicut factum eſt: & tamen Ioſeph etiam non intendebat iſtud, dato quòd Angelus ei non appareret, quia fortè abominabatur eam, cùm crederet ipſam fornicatam: etiam putabat eſſe peccatum, quòd uellet coniungi adulteræ: maximè cùm non intenderet eam tenere in uxorem. Et ſine dubio peccatum eſſet tunc, quia non cognoſceret eam affectu maritali, ſed magis ad nocendum. Et ideo, cùm eſſet uir iuſtus non faceret hoc.

F

Quare Ioſeph voluit Beatam Virginem occultè dimittere, cum eam poſſet manifeſtè relinquere.
Quæſt. XXXVIII.

QVAERITVR, quare Ioſeph uoluit dimittere eam occultè, cum poſſet eam dimittere manifeſtè. Dicendum, quòd aliquo modo fecit Ioſeph propter ſe, ſcilicet, quia ſi manifeſtè illam dimitteret, oporteret, quòd daret ei libellum repudij, quia non erat alius modus dimittendi. Nam aliàs, ſi mulier nuberet alteri, poſſet accuſari: uel
G ille libellus, qui teſtabatur matrimonium diſſolutum liberabat eam ab omni actione uiri, ſiue alteri nuberet, ſiue fornicaretur, ſicut ſi uir eſſet mortuus, quia tunc eſt ſoluta mulier à lege uiri. ad Roman. 7. & prima Cor. 7. Non poterat tamen Ioſeph dare Mariæ libellum repudij, quia ſolùm datur poſt matrimonium conſumatum, ut probatum eſt Deuteron. 24. cùm ibi dicatur: ſi acceperit homo uxorem & habuerit eam, ideſt, ſi acceperit homo uxorem per deſponſationem per uerba de præſenti, quæ faciunt matrimonium, & habuerit eam: ſcilicet in poteſtate, & domo ſua conſumato matrimonio, tunc ſi non inuenerit gratiam in oculis eius, poterit ei dare libellum. Ioſeph tamen nondum tenebat Mariam in poteſtate, & domo ſua:
H cùm dicatur, quòd nolebat eam traducere, ergo non poterat dare libellum repudij. Si autem credat aliquis, quòd habebat eam iam in domo: cùm tamen nondum eſſet conſumatum matrimonium, non poterat ei dare libellum, niſi fortè uellet conſumare matrimonium ad hoc, quòd poſſet dare libellum. Et tamen hoc nolebat Ioſeph propter cauſas aſſignatas præcedenti quæſtione. Ideo melius dimitteret Ioſeph Mariam occultè, ut non cogeretur ei dare libellum. Secunda cauſa fuit ad non infamandum eam, uel ad parum infamandum. Nam ſi dimitteret eam publicè, etiam ſine libello, oportebat, quòd conquereretur de ea: dicens ſe illam dimittere, quia fuerat fornicata. Nunc autem, cum occultè dimitteret
I eam, licèt aliquo modo infamaret ipſam, non tamen tantum, ſicut ſi publicè dimitteret. Tertia cauſa, quia ſi Ioſeph uellet dimittere eam publicè, ſcilicet, manendo in patria, oportebat, quòd daret ei libellum, uel accuſaret eam: ſcilicet, quia accuſatio erat pro crimine, libellus erat ſi mulier non placeret ei, etiam ſine crimine, & tamen libellum non poterat dare nunc Ioſeph propter cauſam ſupradictam: ideo oportebat, quod accuſaret eam ſi publicè dimitteret. Hoc autem nolebat, quia fortè miſerabatur eius, nolens, quòd occideretur: ideo uoluit occultè dimittere. Quarta cauſa fuit propter uerecundiam. Nam ſiue Ioſeph accuſaret eam de adulterio, ſiue conquereretur, erubeſceret ſcilicet, quòd uxor eius fornicata eſſet, ideo, ut non cogeretur pati iſtam uerecundiam, uoluit eam occultè dimittere. Sed dicetur, quòd Io-
K ſeph iniuſtè agebat, quia cùm dimitteret illam, & non daret ei libellum repudii cogebat eam ſic manere, & non poterat tranſire ad alium uirum, quòd poſſet ſi habuiſſet libellum, & ſic cogebat eam. Dicendum, quòd non peccabat, quia ipſa uidebatur eſſe in culpa, ut maiora pati deberet, cùm uideretur ei fornicata: etiam ei erat utilius manere innuptam, quàm tranſire ad alium uirum, ut uidebatur Ioſeph, cùm eſſet prægnans, & non appareret de quo uiro, ideo nihil iniuſtum faciebat Ioſeph.

Quomodo poterat Ioſeph Mariam occultè dimittere. Quæſt. XXXIX.

QVAERITVR, quomodo poterat Mariam Ioſeph dimittere occultè. Nam uidetur quòd non poterat: quia ad hoc neceſſe erat, quòd recederet de terra, & nunquam rediret ad eam: Quia ſi ibi maneret manifeſtè Mariam, ſcilicet, quia cogeretur dare cauſam, quare dimittebat, ſcilicet, dando libellum, uel accuſando: ideo oportebat, quòd fugeret de terra. Etiã oportebat, quòd nunquam rediret ad eam: quia aliàs cogeretur tunc dare rationem, quare dimiſiſſet illam: & hoc ipſe nolebat. Et tamẽ uidetur, quòd Ioſeph nõ poterat licitè dimittere terram totaliter: quia omnes Iudæi obligabantur ter in anno aſcendere in templũ Domini. Exo. 23. & 24. & Deuteronomij. 14. Si tamẽ de terra fugeret, non rediturus in eam, non poſſet aſcẽdere in templum Domini ad feſtiuitates iſtas: ipſe tamen ad eas aſcendebat ſingulis annis in templum cũ Maria coniuge ſua. Luc. 2. Dicendum, quòd non obligabantur omnes Iudæi aſcendere ad iſtas feſtiuitates ter in anno, nec etiam aliqua uice niſi illi, qui erant in terra Chanaan: ut colligitur Numeri. 9. ſcilicet, quòd ille, qui erat in peregrinatione, non cogebatur uenire ad faciendum Phaſe tempore ſuo, ſcilicet, 14. die menſis primi. Et tamen iſtud erat feſtum præcipuum omniũ trium: ergo à fortiori poterat tẽpore aliorum eſſe abſens. Maximè autem, quia multi Iudæi habitabant extra terram Chanaan per omnes nationes ferè: vt patet Actu. 2. ſcilicet. Erant autem in Hieruſalem habitantes Iudæi uiri religioſi ex omni natione, quę ſub cœlo eſt. Et nominantur ibi nationes plurimæ. Et ſic Iudæi multi morabantur in omnibus illis nationibus, cùm dicatur, quòd illi Iudęi audierũt Apoſtolos loquentes linguis ipſorum, in quibus nati erant. Ergo iſti erant Iudęi, ſcilicet, de ſtirpe Iudęorum: quia aliàs non vocarẽtur Iudęi, ſed Proſelyti, uel Aduenæ: quia ita uocat eos ſemper lex. Et etiam. eo. cap. fit iſta differẽtia: quia poſtquam poſiti fuerunt multi Iudęi eorum genere dicitur, & aduenę Romani, ideſt, conuerſi ad iudaiſmum de Romanis. Et patet magis ex eo quod ſequitur, ſcilicet, Iudęi quoque, & Proſelyti. Et ſic fit differentia Iudęorum, & Proſelytorum. Et tamen Proſelyti ſunt cõuerſi de gẽtilitate ad Iudaiſmum: ergo Iudęi ſunt, qui ex genere Iudęorum ſunt: & tamen ibi erant Iudęi ex omni natione, quæ ſub cęlo eſt: & dixerunt ſe audiſſe Apoſtolos loquentes linguis, in quibus ipſi nati fuerant: ergo in omni terra erant Iudæi. De illis tamen manifeſtum eſt, quòd non aſcendebant ad feſtiuitates ter in anno: ſicut patet de Parthis, & Elamitis, qui ſunt multum propinqui Orienti: & etiam ſi uellent non poſſent venire: quia eundo, & redeundo ſemel in Ieruſalem quolibet anno expenderent quaſi totum annũ. Ideo dicendum, quòd iſti, qui erant extra terram Chanaan non ueniebant in templum Domini ad iſtas feſtiuitates: ſed ſolum, qui erant in terra Chanaan. Et quia aliqui erant de eis ualde deuoti ad iſtas cęremonias, & omnes ſolennitates, & de terra ſua venire non poterant: ideo volebant potius habitare in Ieruſalem, ideo dicitur: Habitantes Iudæi viri religioſi ex omni natione, quę ſub cœlo eſt. Si autem omnes Iudæi obligarentur uenire ad feſtiuitates in templum, obligarentur indirectè ad non habitandum in terris illis, ſed habitãdum in terra Chanaan, uel in propinquiſſimis partibus: vt poſſent ter in anno uenire ad iſtas ſolennitates. Sed hoc falſum eſt: quia tunc omnes iſti eſſent in malo ſtatu, & inobedientes legi: & Iudæi, qui eſſent in terra non communicarent illis tanquam hęreticis, vel non obedientibus legi: & tamen communicabant cum eis, & uocabant eos fratres: ſicut ſcribit Iu-

Alph. Toſt. in Matth. Comm.

A das Machabæus Iudæis, qui erant in Aegypto, ſecũdo Machabæorum primo. Item quia ſi illi non eſſent in bono ſtatu manentes extra terra Chanaan, per hoc impediretur, & diminueretur cultus diuinus. Quia cùm Iudęi eſſent tempore illo ueri cultores Dei: quanto in plures gentes, & terras eſſent dilatati, tanto magis creſceret cultus diuinus, & conuerterentur aliquæ de illis nationibus: ſicut aliqui de Romanis conuerſi erant ad Iudaiſmum: Act. ſecundo, ſcilicet & aduenæ Romani. Ergo licebat Iudæis habitare in quacunque terra: etiã ſi Iudæi non uenirent, uel non poſſent venire ad feſtiuitates in templum Domini. Vnde multæ gentes de iſtis nunquam ueniebant in Ieruſalem, ſed ſi aliqua ſtatuta, uel declarationes, aut innouationes fierent circa

B ſtatum legis, aut circa ritum uiuendi: illi qui erant in Ieruſalem tranſmittebant iſta omnibus Iudæis, qui erant diſperſi per alias nationes. Sic patet ſecundo Machabæorum primo, cùm Iudas, & populus, qui erat Ieroſolymis & in Iudæa, ſcripſerunt omnibus Iudæis, qui erant in Aegypto de feſtiuitate purificationis templi quam nouiter inſtituerant: & de die ignis, qui datus eſt ſub Neemia, quòd ambos dies ſolennes agerent ſicut ipſi in Iudæa facere inſtituerant. Et ſcripſerunt eis cauſas quare hoc fecerant. Ita ergo dicendum, quòd Ioſeph poterat manere extra terram Chanaan inter Iudæos in aliqua natione remota: & nunquam ueniret in Ieruſalem, nec obligaretur: & ſic non daret cauſam, quare dimitteret Mariam. Sed dicetur, quòd forte, ea

C quæ dicta ſunt habent locum in illis Iudæis, qui ſemel diſperſi ex aliqua cauſa, morabantur poſtea in illis nationibus: & ibi naſcebantur filii, & poſteri eorum: ſecus autem de illo, qui nunc ſponte uellet recedere de terra Chanaan ad aliquas remotas partes: de quibus poſtea non ueniret ad feſtiuitatem temporibus debitis: & ſic eſſet de Ioſeph. Dicendum, quòd etiam ex cauſa uoluntaria licebat alicui ire extra terram Chanaan, & quòd non ueniret ad ſolennitates: ſicut patet de negociatoribus, qui ibant ad diuerſa loca extra terram Chanaan, & non poterant uenire ad faciendum Phaſe. 14. die menſis primi, poterant facere illud menſe ſecundo. Num. 9. Et tamen illa eſt maior omnium ſolennitatum. Et poterant Iudæi, etiam de ipſa terra

D Chanaan eſſe abſentes ex cauſa uoluntaria, ſcilicet ad lucra quęrenda per negociationes. Ergo poterat Ioſeph ire in quamcunque terram uellet, cùm haberet cauſam ſatis rationabilem, etiam ſi nunquam rediret in templũ Domini. Quia in quacunque terra poterat ſeruari tota lex Iudæorum: præter quaſdam cæremonias ſacrificiorum. Quæ autem ſint cæremoniæ legis, quæ nõ poterant obſeruari, declaratum eſt in quadam quæſtione. 4. Reg. 25.

Quare Maria non dixit veritatem rei Ioſeph. Quæſt. XL.

E QVAERITVR, cùm Ioſeph eſſet ita turbatus, quòd uellet dimittere Mariam, putans eã fuiſſe fornicatam: quare Maria non dixit Ioſeph veritatem rei, ut ceſſaret a turbatione. Reſpondet uno modo Nicolaus, ꝙ talia ſecreta non ſunt reuelanda niſi quantum ſe extendit uoluntas diuina. Et ideo bene Virgo tacuit: tenẽs firmiter, ꝙ ſicut iſtud ſecretũ fuerat reuelatum ſanctæ Eliſabeth, vt habetur Luc. 1. cùm dixit: unde hoc mihi, ut ueniat Mater Dñi mei ad me? & ſic cognoſcebat eã eſſe Matrẽ Dei: ſic reuelaretur aliis, quib. eſſet opportunũ tpe competenti iuxta diuinũ beneplacitũ. Hoc uerũ eſt, & tamẽ nõ eſt putandũ, ꝙ Virgo obligaretur omnino tacere, qa licet

M 4 regula-

regulariter tacere deberet; ſi tamen putaret vitam ſuã, aut famam defendere reuelando illud, quæ aliter periclitaretur, poterat licitè illa reuelare. Sic patet, quia nemo debet ſeipſum laudare, quia ſcriptura dicit. Laudet te alienus, & non os tuum, Prouerb. 27. Si tamen, quis non poſſet defendere ius ſuum niſi veras laudes ſuas proferendo, poteſt ſe ipſum licite laudare, Sic patet de beato Paulo. ſecunda Corin. 11. & 12. vbi ſe volebat defendere contra quoſdam falſos apoſtolos, qui cõtendebant ſe habere maiorem poteſtatem, quàm Paulus, ex quo periclitabatur euangelium: ideo ipſe laudauit ſe ibi nimium tam de reuelationibus, quam de laboribus, quam de poteſtate à Chriſto tradita; oſtendendo ſe excedere in immenſum omnes illos. Sic etiam Abdias diſpenſator regis Achab timens mortem, ſi exequeretur mandatum Eliæ: orauit ipſum ne traderet eum morti, & ad hoc enarrauit laudes proprias, ſcilicet, quomodo ipſe pauerat prophetas Domini in abſcondito, cuſtodiens eos à facie Iezabel, 3. Regum. 18, Sic etiam regulariter non licet alicui laudare ſe in oratione, ſicut patet de Phariſæo, quẽ Chriſtus redarguit Luc. 18. quia dixit ieiuno bis in ſabbato &c. Et tamen ſi quis petat miſericordiam à Deo in magna aduerſitate, ad hoc, quòd perſuadeat Deo illud, quod intendit, poteſt exprimere laudes proprias in oratione, ſicut patet de Ezechia, quando dixit ei Deus: morieris, & non viues, orauit dicens: Obſecro Domine; memento quomodo ambulauerim coram te in veritate, & corde perfecto: & quod placitum eſt coram te fecerim. Ita nunc ſi domina noſtra putaſſet defendere poſſe famam ſuam coram Ioſeph, reuelando iſtud ſecretum, poſſet reuelare, Secunda cauſa fuit potius, quia domina noſtra non ſciuit Ioſeph turbatum: quia iſta turbatio Ioſeph durauit modicum: cùm angelus apparuerit ei, dum iſta cogitaret, vt patet in litera, & abſtulit turbationem, Maria tamen nondum erat in domo Ioſeph, ſed parentum ſuorũ: quia nondum erat traducta, vt patet in litera, ſcilicet, quod Ioſeph nolebat traducere eam. Et ſic poterat eſſe turbatus Ioſeph: & quòd virgo illud non cognoſceret. Tertia cauſa fuit, quia dato, quòd Virgo cognoſceret cauſam turbationis eius, nihil ei diceret, quia nõ proderat: cùm Ioſeph non eſſet talia crediturus, quæ totaliter excedebant naturam ex teſtimonio vnius puellæ: maximè cùm ipſa videretur talia fingere, vt excuſaret crimen ſuum. Quarta cauſa fuit, quia factum eſt myſterio diuino, vt per angelum magis certificaretur, & non haberet cauſam obiurgandi Virginem: ſi ipſa ei circa talia loqueretur volendo excuſare illud crimen, quod manifeſtum apparebat.

Quare Ioſeph non quæſiuit à B. Virgine quomodo conceperat. Queſt. XLI.

QVAERITVR, quare Ioſeph non quæſiuit à Maria quomodo ſe res haberet. Dicendum vno modo, quòd non quæſiuit, quia fruſtra erat quærere, eo quod non credidiſſe Mariæ reſpõdenti pro ſe, & volenti excuſare crimen ſuũ. Secundò, quia Ioſeph ſi fortè dubitaret quæreret eam prægnantem ita vt occultare non poſſet, ideo fruſtra erat quærere de re manifeſta; niſi fortè Ioſeph vellet quærere de modo, quo iſtud malum accidiſſet. Et hoc non curabat petere, quia cùm ipſe crederet eam certiſſimè fornicatam, nihil videbantur differre, an ſic, vel ſic accidiſſet, quia quocunque modo fuiſſet, ipſe nolebat tenere uxorem fornicatam, ſed illam dimittere, Tertio, ut aliqui dicunt, factum eſt, quia Ioſeph non habuit tempus ad hoc: cùm eo cogitante circa iſta apparuerit ei Angelus Domini, Sed hoc

F non ſtat, quia quando prima vice vidit Ioſeph eam prægnantem, & ex hoc cœpit turbari, potuerat ab ea quærere ſuper hoc: ideo non omiſit quærere, quaſi non habuiſſet tempus ad hoc. Item patet, quia ſi intendiſſet Ioſeph quærere, non determinaſſet quid ageret ſuper hoc, & tamen iam determinauerat, quod dimitteret eam occultè. Ergo non omiſerat quærere ab ea propter temporis paruitatem, Quartò fortè fuit, quia noluit obiurgari eam. Nam ſi loqueretur ſibi de tali re, erat materia tam ſcandaloſa, quòd forte non poſſet continere iram, & percuteret Virginem: ſicut dicitur in l. Gracchus. C. de adult. de illo, qui occidit adulterum, quem inuenit cum uxore. Et ſubditur ibi cauſa, ſcilicet, quia tam iuſtum dolorem continere nõ G potuit. Hoc autem nolebat Ioſeph, quia ſic publicaretur factum, & non haberet locum ad poſtea eam occultè dimittendum, ſicut volebat. Quintò factum eſt, vt creditur Dei diſpenſatione, ne Virgo affligeretur, & malè tractaretur, quia Ioſeph loqueretur ad eam de hac re: ideo Deus poſuit in corde eius, quòd non loqueretur illi.

Quare ponitur hic turbatio Ioſeph. Queſt. XLII.

QVAERITVR, quare ponuntur iſta hic, ſcilicet, de turbatione Ioſeph. Dicendum, quòd Matthæus intendebat hic declarare generationem Chriſti eſſe ſupernaturalem, ſcili- H cet, quia natus eſt de Virgine. Et ad hoc, ut oſtenderet quomodo domina noſtra erat Virgo, induxit hic dubitationem Ioſeph de conceptu eius, quia nullus teſtis poterat eſſe firmior, & magis ſine ſuſpitione ad probandam virginitatem Mariæ, & conceptum de ſpiritu ſancto quàm Ioſeph vir eius. Nam cùm Maria haberet virum, ſi ipſa conciperet, & non de uiro ſuo, manifeſtum eſt, ꝙ ille turbaretur ad mortem. Et quia ille neſciret à principio, an eſſet hoc de ſpiritu ſancto: neceſſe eſt, ꝙ perſequeretur Mariam aliquo modo, uel oſtenderet indignationem ſuam: ideo oportebat, ꝙ diceretur unum de duobus. ſ. ꝙ aut Deus reuelauerat Ioſeph, quòd uxor ſua conciperet de ſpiritu ſancto antequam fieret conceptus; aut quod Ioſeph turbaretur, I & conquereretur de tali conceptu. Si autem Euangeliſtæ tacuiſſent utrumque, eſſet ſuſpectum euãgelium de falſitate, quia nõ uidebatur poſſibile, quin aliquod iſtorum duorum accideret: & ſic uideretur euangeliũ fictum. Ideo Matthæus, qui primus fuit, curauit reddere rationem de hoc, ne alicui ex iſto ſuſpitio oriretur. Conſiderandum autem, ꝙ licèt exprimendo alterum iſtorum tolleretur ſuſpitio nobis de falſitate euangelij: tamen conuenientius fuit, ꝙ Ioſeph permitteretur turbari, quàm ꝙ ei à principio reuelaretur, ꝙ vxor ſua de ſpiritu ſancto conciperet. Quia iſtud erat magis naturale. ſ. ꝙ ipſe uiſo illo conceptu turbaretur, & etiam magis certificabat, cùm diceretur poſt conceptum, quàm ante: quia iam non poterat eſſe dubium, an de illo con- K ceptu, uel de aliquo alio poſtea futuro intelligeretur. Cùm autem Angelus certificauit eum de illo conceptu iam præterito: non poterat eſſe dubium circa illud. Et ſic conuenienter declaratur, quòd conceptu uiſo turbatus fuerit Ioſeph. Quòd tamen ipſe poſtea deſineret turbari, & conſentiret cohabitare in pace ei, quam dimittere diſpoſuerat, ſatis arguitur, etiam ſi nihil aliud Euangeliſta exprimeret, quòd Ioſeph inuenit conceptum illum non eſſe adulterinum: & ideo placatus eſt. Et ideo, licèt nos, qui iam fidem tenemus credamus ex eo quòd ſic ſcriptum eſt: tamen anteq̃ homo fidem recipiat, oportet ipſam ſcripturã, quæ credi debet, continere res aliqualiter veriſimiles,

&

A & quòd non appareant ficte prima facie, & ſic Euangeliſta curauit hiſtoriam veriſimilem reddere: & ſic poſuit turbationem Ioſeph ad probationem virginitatis Mariæ, quia nullum teſtimonium conuenientius reddi poterat, ſicut ait Ambroſius ſuper Lucam, ſcilicet, locupletior teſtis pudoris maritus adhibetur, qui poſſet dolere iniuriam, & vindicare opprobrium, ſi nō cognoſceret ſacramentum.

Quid faciebant parentes Beatæ Virginis videntes eam prægnantem. Quæſtio XLII.

QVAERITVR, quid parentes Virginis faciebant, cùm viderent eam prægnantem nondum factis nuptijs. Quidam dicunt, quòd hoc B nondum cognouerant; ideo non turbabantur: nec aliquid faciebant. Et hoc erat veriſimile, quia iſtud durauit pauco tēpore. Et illud Spiritus ſanctus abſtulit dubium Ioſeph. Et ſic nec ipſe, nec parentes virginis potuerunt vltra de nouo dubitare, aut dubitationem antiquam tenere. Dicendum, quòd non ſtat. Primò, quia illa res non poterat latere. Nam quando venit Maria de domo Eliſabeth erant iam tres mēſes fœcunditatis elapſi, ſcilicet, quia Maria antequam iret ad Eliſabeth conceperat cùm apparuit ei angelus Lucæ primo, & etiam ipſa Eliſabeth vocauit Mariam matrem Domini quando introiuit primò ad eam. e. c. Et tamen poſt hoc manſit Maria cum Eliſabeth tribus menſibus. eod. cap. Ergo quando poſtea rediret C non poterat iam occultari fœcunditas eius parētibus, ſicut nec ſponſo occultata eſt, quia eo tempore ipſe depræhendit eam eſſe pregnantem, vt ſupra declaratum eſt. Secundò patet, quia adhuc facilius erat, quòd parentes cognoſcerent Mariam fœcundam, quàm Ioſeph, quia tunc manebat in domo eorum, & non ſponſi: cùm nondum traduxiſſet eam, vt patet in litera. Etiam, quia ipſa non tantum erubeſceret parētes ſicut ſponſum, & magis ſe occultaret ab eo, & tamen ipſe cognouerat eam fœcundam: ergo parentes non poterant ignorare, maximè mater, quæ circa talia eſſet magis ſolicita, & non erubeſceret diligenter quæcunque videre, quia ambæ erant mulieres. Dici ergo poteſt duobus modis. Vno modo, quod parentes non fue- D runt turbati, quia ipſi cognouerunt hoc ſecretum, ſcilicet, reuelante Maria, vel reuelante eis Eliſabeth, quæ illud Spiritu ſancto docente agnouerat. Et licèt fortè modicum a principio turbarentur, cognita mox veritate, vt dictum eſt, ceſſarent. Aliter poteſt dici, quòd parentibus non fuit reuelatum illud ſecretum quouſque fuit Ioſeph reuelatum, & quod ipſi turbabantur ſicut Ioſeph: ſcriptura tamen nihil ponit de turbatione eorum, quia turbatio Ioſeph non fuit hic poſita niſi in quātum per eam rationabiliter probaretur virginitas Mariæ, & vt Euangelium non videretur eſſe fictum. Turbatio tamen parentū non proderat ad hoc; quia etiam ſi Maria fuiſſet verè fornicata, veriſimile e- E rat de parentibus, quòd tacerent, & occultarent crimē filiæ: & non fuit conueniens, quòd diceretur, quòd parentes turbati ſunt, & tamen quod Spiritus ſanctus reuelauit eis veritatem cōceptus, & ſic ceſſauit turbatio, quia tale teſtimonium erat valde ſuſpectum, ſcilicet, quia diceretur, quòd ipſi ad excuſandum crimen filiæ ſuæ, & propriam infamiam iſta confinxerant. De marito autem non erat ſic credendum: quia, cū ipſa non eſſet de cognatione eius, magis vellet honorem proprium, quàm illius incolumitatem, ideo ſi verè inueniret eam fornicatam eſſe, cùm poſſet illam dimittere ſecūdùm legem, vel accuſare ad mortem, faceret hoc potius, quàm quòd illam acciperet. Et tamen licèt prius incepiſſet turbari, poſtea accepit eam, & tenuit A in pac. tota vita, & diligenter ei ſeruiuit: ergo non reperit eam fornicatam, ſed de Spiritu ſancto cōcepiſſe. Debuit ergo poni hic de turbatione Ioſeph, non tamen de turbatione parētum: licèt illi turbati fuiſſent, & verè accidiſſet, quòd non ceſſaret eorum turbatio, quouſque veritas per Angelum reuelata eſt. Sed obijcietur, quòd tunc parentes Virginis affligerent eam quotidie, quod eſſet inconueniens. Dici poſſet, quòd ipſa tunc reuelaret eis, & ſic ceſſarent eam affligere. Maximè, quia Mater ſua Anna poterat experiri eam eſſe Virginem attractando clauſtra fœminea, quæ reperiret illæſa: ſicut de iure fit ſæpe probatio ſi aliqua dicat ſe eſſe virginē per hoc, quòd matronæ circa hoc prouidè tractent, & videant. Et ſic pater, & mater ceſ- B ſarent affligere illam. Aliter poteſt dici, quòd etiam ſi ipſa nihil dixerit eis, pauco tempore affligeretur, quia pauco tempore iſtud durauit. Nam veriſimile eſt, ꝙ illico, vt redijt Maria de domo Eliſabeth, Ioſeph videret eam, quia erat ſponſus, & illa fuerat abſens per tres menſes, ideo veniret illico ad videndum eam. Et quia fœcunditas erat iā magna non poſſet celari, & ſic mox agnoſceret Ioſeph: ita, vt non prius parentes, quàm Ioſeph agnoſcerent. Dico autē non prius, ſcilicet, non in aliquanto tempore, in quo poſſent eam ſuper hoc moleſtare. Et tamen mox, vt Ioſeph dubitauit, certificatus eſt, ſcilicet, ſequēti nocte in ſomnijs, vt colligitur ex litera, ergo non fuit tempus aliquantum, in quo virgo poſſet affligi à parentibus ſuis ſuper hac re. Dicen- C dum tamen eſt, quòd ſi parentes aliquid inquirerent a Virgine, aut vellent eam moleſtare ſuper hoc: ipſa reſponderet aliquid. Nam ſi nihil omnino reſponderet, eſſet inobediēs parentibus, & peccaret: maximè tenēdo eos ſuſpenſos in tali re, in qua valde affligerentur: ſi autem reſponderet, aut falſum diceret, aut verum. Non eſt autem veriſimile, quòd diceret ſe fornicatā, quia mentiretur, & infamaret ſeipſam, & filium naſciturum: oportebat ergo, quòd verum diceret aſſerendo ſe virginem, & quòd per Spiritum ſanctum conceperat. Aliter poteſt dici, & tollentur omnes iſtæ difficultates, ſcilicet, quòd fortè Ioſeph agnouit eſſe Mariam prægnantem, dum erat in domo Eliſabeth, & tunc cogitauit eam dimittere occultè, & Angelus ap- D parens certificauit eum, & ſic antequam virgo rediret in domum parentum, eſſet certificatus Ioſeph: & poſſent ipſi conuenienter certificari, ante quam viderēt filiam prægnantem, & ſic non poſſent eam affligere, ſed quidquid iſtorum teneamus, nihil differt.

Hæc autem eo cogitante, ecce angelus Domini apparuit in ſomnis ei, dicens: Ioſeph fili Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam: quod enim in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt: pariet autem filium, & vocabis nomen eius Ieſum: ipſe e- E nim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum. Hoc autem totum factum eſt, vt adimpleretur quod dictum eſt à Domino per Prophetam, dicentem: Ecce virgo in vtero habebit, & pariet filium, & vocabitur nomē eius Emmanuel, quod eſt interpretatum nobiſcum Deus.

Hæc autem eo cogitante. Hic ponitur ipſius Ioſeph diuina certificatio. Et diuiditur in duo. Quia primò ponitur certificatio eius quantum ad intentum. Secundò oſtenditur certificatio per effectum, ibi. *Exurgens*

gens

gens autem. Prima in duas, quia primò ad certificationem ipſius ponitur teſtimonium angelicum. Secundò ad fidei noſtræ confirmationem producitur teſtimonium propheticum, ibi. *Hoc autem totum factum eſt.* Circa primum dicitur: Hæc eo cogitante, ideſt, dum Ioſeph cogitaret, quid ageret ſuper conceptu virginis, quem credebat adulterium, & determinaſſet, quòd dimitteret eam occultè, apparuit ei angelus. Et intelligendum eſt, quòd Ioſeph habuit iſtam dubitationem die, qua primò vidit uterum Virginis tumentem, & ſequenti nocte apparuit angelus ei: cùm dicatur, quòd in ſomnis apparuit. Et non eſt dicendum, quòd aliquot diebus poſtquam cœpit Ioſeph habere iſtam turbationem manſerit in ea; quia tunc dimiſiſſet Virginem occultè, ſicut diffinierat, vel proceſſiſſet ad aliquem actum per quem diffamaretur aliqualiter Virgo: ideo mox angelus apparuit Ioſeph. Quod ſignificatur, cùm dicitur. *Hæc eo cogitante*, Ideſt, non intercidit aliquantum tempus, ſed tunc quando iſta cogitabat Ioſeph, apparuit ei angelus, ſcilicet, ſequenti nocte. Et adhuc diceremus, quòd ipſo die quo cœpit dubitare apparuiſſet angelus, niſi diceretur, quòd apparuit in ſomnis, quod ad noctem pertinet. *Ecce angelus Domini*. Quis eſſet iſte angelus non conſtat, ſed ſatis erat veriſimile, quòd eſſet Gabriel: quia ille erat ſpecialis miniſter Virginis: cùm ipſe ad illam ſalutandam miſſus fuerit, Luc. 1. *In ſomnis apparuit*. Ideſt, apparuit Ioſeph dormienti: quia hoc eſt apparere in ſomnis, & dixit quæ ſequuntur. An verò dormiret Ioſeph, vel uigilaret, & an verè angelus iſte locutus ſit, infra dicetur. *Ioſeph fili Dauid*. Vocauit eum filium Dauid. Sic dicitur Luc. 1, quòd Eliſabeth erat de filiabus Aaron: tamen Aaron non genuerat eam, ſed erat de ſtirpe eius. Et vocauit eum filium Dauid: quia loqui volebat ſibi de illo, qui erat ſpecialiter filius Dauid, infra 21. cùm populus dixit: Oſanna filio Dauid, ideſt, Meſſiæ, & quando Chriſtus quæſiuit à phariſæis de Chriſto, ideſt, de Meſſia cuius filius ſit, dicunt ei: Dauid. infra 22, quaſi dicat. Ioſeph fili Dauid, ideſt, cùm tu ſis filius Dauid, non mireris de conceptu vxoris, quia in ea genitus eſt ille, qui vocatur ſpecialiter filius Dauid. *Noli timere accipere Mariam*. Timebat Ioſeph accipere Mariam, quia putabat eam fornicatam. Et cùm eſſet vir iuſtus, nolebat illam accipere ad cohabitationem, ſed dimittere eam. Et angelus dicit. *Noli timere*. Ideſt, non dubites accipere eam, ſcilicet, ad ſolam cohabitationem: non autem ad conſumandum matrimonium. Nam etiam ſi angelus hoc ſpecialiter ei non prohiberet, cùm ipſe eſſet vir iuſtus, nequaquam auderet violare templum Spiritus ſancti, ſcilicet, volendo eam carnaliter tangere, quam Deus ſpeciali ſanctificatione fœcundauerat. Et hoc appareret, quòd ſic accipiebat traducere, ideſt, accipere in domum, vel in poteſtatem ſuam, cùm dicatur ſupra, quòd Ioſeph nolebat illam traducere, & hic dicitur, quòd non timeat illam accipere. Et tamen hic contrarium iubetur ei facere eius quod ipſe volebat. *Coniugem tuam*. Veri coniuges erant, cùm eſſet verum matrimonium inter eos per verba de præſenti, per quod contrahentes vocantur coniuges. Et ſic Ioſeph vocatur vir Mariæ, ideſt, maritus, ſcilicet, Ioſeph virũ Mariæ. Et iterum: Ioſeph autem vir eius, cùm eſſet iuſtus. Conſuetudo tamen tenet, quòd ante conſummatum matrimonium vocentur ſponſi, conſummato aũt matrimonio vocentur ꝯiuges. Hic aũt nulla matrimonij conſummatio fuerat, nec poſtea fuit, ſed more ſcripturæ accipitur maritus pro ſponſo, & è contrario: vt ait Hieronymus ſuper Matth. ſcilicet: Cũ legeris Ioſeph virum Mariæ, nulla tibi ſubeat ſuſpitio nuptiarum, ſed recordare conſuetudinis ſcripturarum,

F in quibus ſponſi coniuges appellantur. *Quod enim in ea natum eſt*. Ideſt, quod in ea conceptum eſt, quia natiuitas propriè non eſt niſi exitus de vtero, conceptio autem eſt formatio in vtero, & conceptionem vocauit hic natiuitatem. Et ſic ponit ſcriptura duas natiuitates vnam in vtero, & aliam ex vtero. Iſta eſt cauſa ſupradictorum, quaſi dicat. Non timeas accipere Mariam: quia non fornicata eſt cum aliquo, ſed de Spiritu ſancto fœcundata eſt. *De Spiritu ſancto eſt*. Ideſt, non concepit de homine, ſed de Deo, ſcilicet, miraculosè ſine concubitu. Et dicitur hic Spiritus ſanctus tota Trinitas: quia iſta operatio, & generaliter omnes operationes Dei ad extra ſunt ſimul ab omnibus tribus perſonis tanquam ab unico principio: quia Deus non
G eſt principium iſtarum rerum ſub ratione perſonæ, ſed ſub ratione naturæ, quæ eadem eſt in tribus. Quare autem magis dicatur de Spiritu ſancto concepiſſe, quàm de patre, vel filio, infra dicetur. *Pariet autem filium*. In hoc etiam certificabatur Ioſeph: quia cùm poſtea videret, quòd natus erat maſculus, appareret, quòd angelus non mentitus fuerat ei, & ſic conſtaret quòd de Spiritu ſancto conceperat ſicut angelus dixerat. *Et vocabis nomẽ eius Ieſum*. Hoc dixit angelus ipſi Ioſeph: quia ad ipſum pertinebat imponere nomẽ puero, cùm reputaretur tanquàm pater. *Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum*. Reddit cã nõis. ſ. ga Ieſus interpretat̃ Saluator, & oñdit angelus, q̃ iſtud nomen rectè conueniebat puero propter effectum,
H quia ipſe ſaluaret oẽs hoĩes. ſ. per mortem ſuam. Et dicit. *Populum ſuum*. Ideſt, Iudæos, qui erãt populus Chriſti. ſ. quibus ſpãliter promiſſus erat Meſſias: ſicut ipſe dixit. Non veni niſi ad oues, quæ perierunt domus Iſrael, infra 15. ſcilicet, principaliter, & tamen conſequenter venit ad omnes homines: ideo omnibus iuſſit prædicari Euangelium, & fidem accipere, infra 28. & Mar. 16. immo ſi propriè loquamur principalius venit Chriſtus propter Gentiles, quàm propter Iudæos, cùm pauciſſimi numero de Iudæis ſaluati ſunt, conferendo ad illos, qui de gentibus Chriſto crediderunt, & ſaluati ſunt. Et hoc ſignificauit ipſe, dicens: Non eſt mihi voluntas in uobis, ab ortu ſolis vſque ad occaſum magnum eſt nomen meum in gentibus. Dici-
I tur tamen principalius veniſſe propter Iudæos, ideſt, prius ordine temporis, vel cuiuſdam dignitatis accidentalis, ſcilicet, quia eis promiſſus fuerat. Dixit autẽ angelus ad Ioſeph, quòd ſaluum faceret populum ſuum, ad oſtendendum, quòd ipſe erat Meſſias, qui ſperabatur à Iudæis, tanquam redempturus Iſrael: ſicut etiam diſcipuli Chriſti dixerunt ei aſcendenti in cœlum: Domine ſi in tempore hoc reſtitues regnum Iſrael? Et dixit. *A peccatis eorum*. Ad oſtendendum, quòd Chriſtus non veniebat ad redimendum homines, ab aliqua temporali miſeria, ſed à iugo peccati, vt eſſent apti ad regnum cœlorum, quod multo excellentius eſt, quàm regnum temporale. Iudæi tamen putabant, quòd Meſſias redimeret eos à temporali ſeruitute, & deduxiſſet regnum Iſrael ad proſperita-
K tem maiorem temporalem, quàm fuerat ſub Dauid, & Salomone, & cæteris regibus, propter quod plurimi Iudæorum non receperunt Ieſum in Meſſiam: quia non liberauit aliquid de temporali regno. Et iſta erat quaſi communis intentio omnium Iudæorum tempore Chriſti. Vnde mater filiorum Zebedæi petiuit à Chriſto, vt ſederent duo filij ſui vnus ad dexteram Chriſti, alius ad ſiniſtram in regno ſuo. Vnde ipſe dixit eis, neſcitis quid petatis, quaſi dicat. Putatis regnum meum eſſe temporale, & non eſt tale, quia regnum meum non eſt de hoc mundo, ſicut ipſe dixit Ioan. 18. In hoc etiam oſtendebatur Ieſum eſſe uerũ Deũ: quia nemo poterat ſaluare à peccatis niſi Deus,

Vnde propter hoc Iudæi dicebãt ſæpe Chriſto, quòd blaſphemabat; eo quòd dicebat aliquibus: dimittuntur tibi peccata tua. Chriſtus autem ſaluauit nos à peccatis in quantum ipſe per mortem ſuam tollerans pœnas debitas nobis, ſatisfecit toti trinitati. Et ablata eſt obligatio, qua nos tenebamur ad mortem æternam propter peccata, ſicut dicit Apoſtolus ad Coloſ. 3. ſcilicet. Delens, quod aduerſus nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis. Et ipſum tulit de medio, affigens illud cruci. Hoc autem ſolus Ieſus facere poterat: quia ipſe ſolus poterat mereri in infinitum: ideo ipſe ſolus potuit hominem ſaluare à peccatis. De hoc magis declaratum eſt ſupra in prologo Hieronymi ſuper Matthæum, qui incipit. Matthæus ex Iudæa. *Hoc totum.* Hoc ponitur ad certificationem noſtræ fidei teſtimonium propheticum. Et dicitur. *Hoc totum factum eſt.* Iſta ſunt verba Matthæi, quia angelus non dixit Ioſeph niſi vſque ad locum ſuum, ſcilicet. *Saluum faciet populum ſuum à peccatis eorum.* Et dicitur hoc totum, ſcilicet, intelligendo ab illo loco, ſcilicet, quòd in ea natum eſt. Nam quod ſupra habetur de turbatione Ioſeph, & apparitione angeli non factum eſt propter ea, quæ ſequuntur: quia in auctoritate Iſaiæ, quæ hic ponitur, non fit mentio de turbatione Ioſeph. Sciendum, quòd duo dixit hic angelus. Primum eſt de virginitate Mariæ, ſcilicet. *Quod enim in ea natum eſt, De Spiritu ſancto eſt.* Secundum eſt de nomine pueri, cum ait. *Vocabis nomen eius Ieſum.* Iſta duo oſtendit Matthæus ex auctoritate Iſaiæ. Primum, cũ dicitur, ecce virgo concipiet, & pariet filium. Secundum, cùm dicitur, & vocabitur nomen eius Emmanuel: qui ad idem reddit quod Chriſtus, vt infra declarabitur. *Vt impleretur, quod dictum eſt à Domino, per prophetam.* Scilicet. Iſai. cap. 7. Cùm autem dicitur, ꝙ factum eſt hoc vt impleretur illud, non eſt ſenſus, ꝙ propter hoc facta fuerunt, quę habentur hic. Nam Chriſtus non natus eſt de Virgine, nec vocatus eſt Ieſus: quia Iſai. illud prædixit: ſed potius Iſai. illud prædixit, quia Deus volebat, quòd aliquo tempore ſic fieret. Manifeſtum eſt autem, quòd non ſunt res propter verba, ſed verba propter res, extra de verborum ſignificat. c. intelligentia, ſcilicet. Intelligentia verborum ex cauſis dicendi aſſumenda eſt; quia non res ſermoni, ſed rei eſt ſermo ſubiectus. Eſt ergo ordo, quia Chriſtus natus eſt de Virgine, & vocatus eſt Ieſus: qa Deus ſic voluit: Et ipſe voluit ſic: quia ita volebat ſalutem noſtram procurari, & quia ſic volebat, aliquo tẽpore facturum eſſe prædixit illud per prophetas antequam fieret, vt quando fieret crederemus, ſicut Chriſtus dixit apoſtolis. Hoc dico vobis antequã fiat, vt cum factum fuerit credatis. Ioan. 14. Cùm tamen dicitur hic. *Hoc totum factum eſt, vt impleretur quod dictũ eſt per prophetam.* Non tenetur cauſaliter, ſed comitatiuè, ideſt, quando hoc totum factũ eſt, ſcilicet, quòd Chriſtus natus eſt de Virgine, & vocatus eſt Ieſus: impletum eſt, quod dictum eſt per prophetam, & ita exponendum in multis alijs locis ſcripturæ, vbi ſimilis locutio reperitur. *Ecce Virgo in vtero habebit.* Iſai. 7. dicitur: ecce Virgo concipiet. Sed idem eſt concipere, quod habere in vtero, quia dum manet fætus in vtero, dicitur conceptio, & quando prodit in lucem dicitur natiuitas. Et iſte eſt modus loquendi Matthæi, qa ſcilicet, dixit ſupra, inuenta eſt in vtero habens de Spiritu ſancto, ideſt, concepiſſe de Spiritu ſancto. *Et pariet filium.* Ideſt, iſta puella concipiet Virgo exiſtens, de quo infra dicitur. *Et vocabitur nomen eius Emmanuel.* Nunquam Chriſtus ſic vocatus eſt: quia ſolùm vocabatur Ieſus, tanquam nomine proprio, & aliquando vocabatur quodam nomine appropriato, quod non erat perſonale, ſcilicet, Chriſtus, vel Meſſias, vt patet

A ſupra, ſcilicet. *De qua natus eſt Ieſus, qui vocatur Chriſtus.* Vocatur tamen Ieſus Emmanuel: quia ita eſt, quòd in eo eſt verè Emmanuel. Nam Emmanuel interpretatur nobiſcum Deus, ideſt, cùm natura noſtra Deus, ſcilicet, natura humana ſimul cum perſona diuina: quod ſoli Chriſto conuenit, qui ſimul eſt Deus & homo, & vtrumque plene. Cõſiderandum, quòd in hoc vult probare Matthæus illud, quod dixerat angelus, ſcilicet, & vocabis nomen eius Ieſum, & propheta dixit, & vocabitur nomen eius Emmanuel. Et ſic vult idem nomen eſſe Ieſus, & Emmanuel. Et verum eſt, quia Emmanuel ſignificat Deum & hominem ſimul, ſcilicet, in eodem ſuppoſito, & hoc ſignificat Ieſus, quòd interpretatur Saluator, maximè cùm ange-
B lus dixerit, quòd ſaluaret populum ſuum à peccatis. Hoc autem non poterat facere niſi qui eſſet ſimul Deus & homo, ſcilicet homo, vt pateretur: Deus autem, vt per hoc in infinitum mereretur. Et ſic vocare aliquem Ieſum, ideſt ſaluatorem, ſi verum eſt, quòd ſaluat, nihil aliud eſt, quàm vocare eum Deum, & hominem. Idem ergo nomen eſt Emmanuel, & Ieſus, & hoc vult Matthæus: quia aliàs auctoritas Iſaiæ non faceret ad propoſitum ſuum. *Quod eſt interpretatum nobiſcum Deus.* Iſtud non eſt de litera Iſai. ſed appoſuit illud Matthæus: quia Emmanuel eſt nomen hebraicum, & voluit illud exponere Matthæus, & dixit. Qđ interpretatur nobiſcum Deus: quia Emmanu in Hebræo, idem eſt, quòd nobiſcum: el ſignificat Deum.
C & ſic multotiens Euangeliſtæ faciunt ponẽtes interpretationem aliquorum nominum Hebræorum. De expoſitione iſtius auctoritatis Iſaiæ ad probandũ, quomodo intelligatur de materia, & de varietatibus Hebræorum circa illam, & confutationibus dictorum ſuorum non eſt hic dicendum, quoniam longũ valde eſſet, maximè quia Iſaiæ 7. eſt proprius locus, & latè de hoc diximus in quodam libello noſtro, qui ſolum eſt de expoſitione iſtius auctoritatis.

Quare Matthæus hic dixit, quòd Emmanuel interpretatur nobiſcum Deus. Quæſt. XLIIII.

D QVAERITVR, quare Matthæus hic dixit, quòd Emmanuel eſt interpretatum nobiſcũ Deus. Reſpondetur, quòd ſicut dictum eſt fecit hoc: quia Emmanuel eſt nomen Hebraicum, & ſæpe Euangeliſtæ exponunt talia nomina, vt patet Mar. 5. ſcilicet. Et tenens manum puellæ, ait Taitalcumi; quod eſt interpretatum, tibi dico puella ſurge. Et Ioan. primo dicitur: inuenimus Meſſiam, quod eſt interpretatum Chriſtus. Sed dicetur, quòd alij Euangeliſtæ potuerunt rationabiliter ponere iſtas interpretationes, quia illi ſcripſerunt in græco, vt ait Hieronymus in prologo, qui incipit. Beatiſſimo Papę Damaſo: ideo quando allegantur aliqua verba, quæ Chriſtus, vel prophetæ dixerunt in hebræo, conuenienter illa exponuntur interpretando in græcum, in quo
E ſcribebant, & tamẽ Matthæus ſcripſit in hebræo, ideo non videtur, quòd poſſet interpretari nomina hebręa. Nam nihil hoc proficiebat: quia manebat in eadem lingua, & eſſet exponere idem per idem. Aliquis dicet, quòd Matthæus à principio ſcripſit in hebræo, & poſtea ſcripſit in græco, & ſic dimiſit duo originalia de manu ſua. Hoc tangit Hieronymus in lib. de Illuſt. viris. cap. de Matthæo, & tunc dicunt, quòd in primo exemplari, quòd ſcripſit in hebręo non erat interpretatio aliqua: quia erat eadem lingua, ſed in exemplari, quod ſcripſit in græco, poſuit iſtam interpretationẽ, ſcilicet, de hebræo in græcum. Dicendum, quòd hoc nõ ſtat. Primò quia ſi Matthæus ſcripſiſſet in hebræo, & in græco, non addidiſſet, nec mutaſſet verbum aliquod

quod potius in uno, quàm in alio; quia aliàs non viderentur eſſe exemplaria eiuſdem Euangeliſtæ. Secũdò patet, quia, quòd Matthæus ſcripſerit in græco, dubium eſt: vt ait Hieronymus vbi ſupra. Omnes autem aſſerunt Matthæus ſcripſiſſe in hebræo, & teſtatur Hierony. fuiſſe exemplar Matthæi hebraicum in bibliotheca famoſa Cæſarienſi Pamphili Martyris, & ſic per illud facta eſt translatio Euangeliorum, cùm de originali græco ignoretur, an fuerit, & tamen omnes codices habent iſtam interpretationem: ergo in exemplari hebræo erat, cùm ex illo translationes factæ ſint. Aliquis dicit, quòd Matthæus ſcripſit ſolùm in hebræo, & non poſuit ibi interpretationem iſtam, nec alias, ſed, quòd ſcriptores primi addiderunt, quando cõuerterunt de hebræo in græcum, vel de hebręo in latinum. Dicendum, quòd nõ ſtat, quia nullus ſcriptor auderet apponere quicquam in ſacra ſcriptura: quia maledictus eſſet, qui uellet ei addere ſaltem vnã literam, vel detrahere vnum apicem: quia per hoc homo vellet infamare Spiritum ſanctum, cùm tota ſacra ſcriptura per eum ditata ſit. 2. Pet. 1. & vellet homo ea, quę ſunt de ingenio ſuo aſcribere Spiritui ſancto. Eſt ergo dicendum, quòd Matthæus hoc poſuit in ſuo exemplari quod ſcripſit in hebræo; & ſatis poteſt fieri interpretatio, vel etymologia in eodem idiomate, quando aliquod nomen compoſitum corruptè, vel ſaltim ex partibus, quæ non videntur integræ per illas exponitur, ſicut cùm dicimus lapidis, ideſt, lædens pedem, petra, ideſt pede trita, ſic Emmanuel eſt vnum nomen compoſitum in hebræo, & Matthęus expoſuit illud per multa nomina ſimplicia æquiualentia illi in ſignificando. Ratio autem præcipua fuit, quia aliquis poſſet putare, quod Emmanuel erat nomen proprium ſicut Iacob, uel Iſaac; & tunc nullum myſterium inducebat, nec faciebat ad propoſitũ Matthæi, cùm ipſe inducat iſtam auctoritatem ad oſtendendum, quòd Ieſus, & Emmanuel ſunt idem nomẽ, ideo declarat, quòd ſit nomen appellatiuum. Et hoc oſtendit per interpretationem, ſcilicet, quia interpretatur nobiſcum Deus, quaſi dicat, non ponitur iſtud nomen tanquam nomen perſonale alicuius hominis, ſed ſolùm, vt appellatiuum ad ſignificãdum hoc, quod eſt Deum eſſe nobiſcum. Et tunc conuenit intentioni ſuæ: quia per iſtam interpretationem Ieſus, & Emmanuel ſunt vnum & idem. Et ſi non interpretaretur ita, vt ſit nomen appellatiuum, nihil magis cõueniret Emmanuel cum iſto nomine Ieſus, quã iſtud nomen Abraham, vel Iſaac. Iſtud facit ſæpe errorem inter latinos, & hebræos: quia idem nomen in hebręo poteſt accipi tanquam commune, vel tanquam proprium, & quidam accipiunt illud tanquam commune, & alij tanquam proprium, ſicut patet. 3. Reg. 22. & ſecundo Paralipom. 18. cùm dicitur: Ducite eum ad Amon principem ciuitatis, & ad Ioas filium Amalech. Vbi nos dicimus Ioas filium Amalech dicitur in hebræo Ioas Abimelech. Et accipiunt Hebræi illud pro nomine appellatiuo, & ſignificat Abimelech filium regis: quia Melech ſignificat regem. & Ben, ſignificat filium. Hieronymus autem accepit tanquam nomen proprium Amelech dicens Ioas filium Amalech. In talibus autem, an nomina accipiantur, vt propria, an vt communia, non poteſt ſciri niſi ex ipſa cõuenientia ſententiæ: ideo, vt tolleretur æquiuocatio circa talia nomina, maximè vbi myſterium aliquod importatur, oportuit fieri interpretationes. Et ſic fuit hic. Et quia Matthæus habet totum vigorem probationis ſuæ hic ex iſto nomine, quòd accipiatur, vt cõmune, & non vt proprium, interpretatus eſt illud.

Exurgens autem Ioſeph à ſomno, fecit
F **ſicut præcepit ei angelus Domini, & accepit coniugem ſuam. Et non cognoſcebat eam, donec peperit filium ſuum primogenitum, & vocauit nomen eius Ieſum.**

Exurgens autem. Hic ponitur ipſius Ioſeph certificatio per effectum, ſcilicet, quia in ſomno certificatus fuit per reuelationẽ angeli, poſt ſomnum autem certificatus eſt per effectum, uel potius nos certificauit, quia ex hoc, quòd ipſe turbatus prius fuerat propter Virginis conceptum, & uolebat eam dimittere, nunc autem cùm angelus ei locutus eſt, accepit eam in pace, & non tangebat eam carnaliter. Ergo apparet, ꝙ
G crediderat eam de ſpiritu ſancto grauidam, & propter hoc tenebat eam, & nõ tangebat illam, ſcilicet, quam Deus imprægnauerat. Et dicitur. *Exurgens autem Ioſeph à ſomno*. Omnia, quæ ſupra dixerat Angelus Ioſeph fuerunt in ſomnis. Euigilauit ergo Ioſeph poſt hoc, & ſurrexit illico, ut ſine mora exequeretur præceptum angeli: fecit ſicut præcepit ei Angelus Domini, ſcilicet, quòd accepit Mariam coniugem ſuam: & nihil dubitauit iam de conceptu eius. Et quando natus eſt puer impoſuit ei nomen, quod angelus dixerat, quia nihil aliud præcepit, ut patet ſupra in litera. *Et accepit coniugem ſuam*. ideſt, accepit Mariam, quæ erat uxor ſua, cùm eſſet uerum matrimoniũ inter eos, per quos efficiuntur coniuges: licèt nulla copula interceſſerit.
H Et dicitur accepit eam, ſcilicet, ad cohabitationem, & ad alia obſequia coniugalia. Nam quidquid maritus pro coniuge facere debebat, hoc Ioſeph faciebat pro Maria: & quidquid eſt, in quo uxores uiris ſeruiunt, in illo Maria uiuit: ita ut ceſſaret ab obſequiis humilitatis. Erat igitur ſubdita Ioſeph uiro ſuo, cùm & ipſe Deus, qui de ea natus eſt, ſubditus eſſet utrique. Luc. 2. ſcilicet. Et erat ſubditus illis. Solus autem concubitus fuit, qui in hoc matrimonio defuit: ut ait Auguſt. in lib. de bono coniugali. Et iſte non dicitur uerè defuiſſe, ſed non fuiſſe: quia illud dicitur deeſſe, ꝙ rei neceſſarium, uel utile eſt. Concubitus autem non erat neceſſarius in hoc matrimonio, cùm ſine illo proles eſſet: concubitus tamen ad prolem ordinatur. Non etiam fuit uti-
I lis, quoniam potius fuiſſet inhoneſtus, ſi templum ſpiritus ſancti aliquis temerare auderet. *Et non cognoſcebat eam*. Scilicet, non cognoſcebat carnaliter. Hoc ponit Matthæus, quòd nõ ſolùm Maria concepit Chriſtum de ſpiritu ſancto, quia antequam iſta dicerentur iam Maria habebat in utero, ut patet in litera, ſed ad oſtendendum, ꝙ etiam poſtea Virgo permanſit. Quidam exponunt hoc de cognitione dignitatis, ſcilicet, quòd poſtquam concepit Maria quouſque peperit non cognoſcebat eam Ioſeph, ideſt, non poterat cognoſcere quantæ dignitatis erat, ſed poſtquam peperit, cognouit eam, ideſt, quantæ dignitatis ipſa erat, ſcilicet, quia à conceptu uſque ad partum dignitas virginis erat inæſtimabilis, qui erat dignior toto ſęculo: cùm eum, quem totus orbis capere non poterat, in ſui uteri an-
K guſtiis perfectè contineret. Et tunc ſtat propriè iſta dictio, donec: & non poteſt fieri aliqua calumnia. Sed dicendum, ꝙ iſte non eſt ſenſus literæ: nam ad innuendum talem cognitionem, non ſunt iſta verba ſatis accommodata, ſed magis extra proprium ſenſum: nam cùm ſcriptura ſic loquitur, intelligitur de cognitione carnali, ſicut dicitur Gen. 4. f. Adam cognouit uxorem ſuam, & peperit &c. Item quia intelligendo ſic non ſolùm Ioſeph nõ cognoſcebat quantæ dignitatis erat Maria, ſed etiam nec aliquis hominum, nec angeli, nec Archangeli: cùm dignitas Dei, quem Maria ſpecialiter continebat, ſit infinita, & nullus poteſt comprehendere infinitum niſi ipſe, qui infinitus eſt. Ideo

ſi

A ſi hoc intelligeret ſcriptura, non expreſſiſſet ſpeciali-
ter Ioſeph: ergo non intendit hoc. Item, quia iſte ſen-
ſus non videtur ad propoſitum Matthæi, cùm loqua-
tur hic de accipere vxorem, & parere, & ad hoc ma-
gis accommodata eſt cognitio carnalis, quàm aliqua
alia: quia ad coniuges illa propriè pertinet, etiam quia
partus ex ipſa ſemper ſequi creditur: niſi cùm aliud
oſtenditur, ſicut hic, & iſta eſt expoſitio Ioan. Chryſ.
De fulgore vultus Beatæ Virg. Alij exponunt de cognitione vultus, ſcilicet, quandiu
Maria tenuit Chriſtum in vtero fulgebat vultus eius
quadam glorifica claritate: ita vt Ioſeph non poſſet
aſpicere in eam: nec cognoſcere vultum eius propter
infirmitatem oculorum, ſicut non poſſumus ſolem
intueri: ſic fuit de Moiſe quando ſtetit cùm Domino
B in monte: quia ex conſortio ſermonis Domini erat
facies eius cornuta, & quando venit ad populum nõ
poterat populus intendere in vultum eius propter
fulgorem, ſed oportebat Moyſes vultum ſuum vela-
mine, cùm loqueretur. Exod. 24. & 2. ad Corinth. 3.
Poſtquam autem peperit Maria cognouit eam Io-
ſeph, ideſt, potuit cognoſcere vultum eius: quia ceſſa-
uit ille fulgor egreſſo Chriſto de vtero. Sed hoc non
eſt conueniens: primò quia ex hoc Domina noſtra
pateretur ſcandalum, quia iſte fulgor nõ ſolùm vide-
retur à Ioſeph, ſed etiam ab omnibus aliis, cum qui-
bus loquebatur, & conuerſabatur Maria: quia vt illi
volunt durauit nouem menſibus, ſcilicet, quandiu ha-
buit Chriſtum in vtero, & quia non putabatur ab ali-
C quo Mariam concepiſſe de Spiritu ſancto niſi ab his,
quibus ſpecialiter reuelatum eſt, putarent cæteri Ma-
riam eſſe maleficam, ſcilicet, quòd opere magico illũ
fulgorem fecerat; & quidquid eſſet, aut crederetur,
neceſſe erat ipſum ſatis turbari: quia omnes Iudæi cõ-
uenirent ad ipſam ſtupentes rei admirandam nouita-
tem, in quo turbaretur valde Virgo. Et non conuenie-
bat hoc ei, quæ præ verecundia ſexus, & ætatis po-
tius volebat latere, quàm videri ab hominibus. Item,
quia ſi fuiſſet ille fulgor, & tanto permanſiſſet tem-
pore, neceſſe erat, quod Iudæi quærerent cauſam hu-
ius rei: oportebat, quòd Virgo manifeſtaret, vnde
hoc proueniebat, aut concedere ſe eſſe maleficam.
Et ſic oportebat, quòd diceret ſe concepiſſe Meſſiam
D de Spiritu ſancto. & iſtud erat maximum periculum
matris, & pueri naſcituri: quia ſi Herodes diligenter
inquiſiuit Meſſiam natum ad occidendum illum, quã
reges ſtella duce venerũt ad adorandum eum. ſequẽ-
ti cap. & neſciebat tunc penitus locum natiuitatis, nec
matrem, nec puerum: quanto magis perſequeretur
nunc ipſum, ſi per iſtum fulgorem conſtaret ſibi de
matre ſaltem ex præſumptione Ideo non eſt creden-
dum, quòd talem fulgorem habuerit, quia nociuus
erat matri, & filio. Item, quia quando dicitur commu-
niter ab antiquis, quòd Maria habuit virum, vt partus
diabolo celaretur, dicit Ambroſius ſuper Lucam, ꝙ
magis hoc fuit, vt Chriſtus falleret principes ſæculi,
qui ſunt membra diaboli. Nam ait, quod dæmonum
E malitia facile occulta deprehendit. At verò, qui ſæcu-
laribus vanitatibus occupantur ſcire diuina non poſ-
ſunt: ſi igitur Deus voluit Mariam habere virum, vt
partus celaretur, ſcilicet, vt principes ſæculi non co-
gnoſcerent à principio eſſe Meſſiam illum, qui natus
erat, non daret Mariæ vultus fulgorem, per quem o-
porteret iſtum reuelari, vel ipſam pœnas pati, aut ſaltẽ
tanquam maleficam infamari. Item ſi iſte fulgor fuiſ-
ſet in Virgine ex quo Chriſtum concepit, non fuiſſet
turbatus Ioſeph videns eam prægnantem: quia ſicut
videret illum fulgorem ſupernaturalem, ita veriſimi-
liter putaret conceptum illum eſſe ſupernaturalem,
& non turbaretur ita, vt vellet eam dimittere, quia ſal-
tem peteret ab ea cauſam per iſtum fulgorem, quem

A videbat. Et tamen nihil petiuit, ſed putans eam verè
adulteram, dimittere eam occulte diſtinierat: ergo
nullum fulgorem videbat in vultu eius. Item non eſt
ad propoſitũ Matthæi dicere de tali cognitione, cùm
hic loquatur de uxore, & partu, ad quæ non pertinet
cognitio vultus, ſed cognitio carnalis. Item ſi inten-
diſſet Matthæus loqui de tali fulgore, non ſolùm di-
xiſſet, quod Ioſeph non cognoſcebat eam, ſed etiam
dixiſſet de iſto fulgore, quomodo erat in vultu Virgi-
nis, & qualis eſſet, & quanto tempore durauerit, &
cauſa vnde peruenerit: cùm iſtud eſſet aliquid ſpecia-
le, quod non intelligeretur niſi exprimeretur, ſicut
fuit de fulgore vultus Moyſi: quia ſcriptura ponit cau-
ſam, vnde prouenerat ille fulgor, ſcilicet, ex conſor-
B tio ſermonis Domini. Et declaratur, quomodo viden-
tes fulgorem timebant, & non audebant ad ipſum
accedere, & quomodo ipſe ponebat velamen ſuper
vultum quando loquebatur populo: cùm verò ſolus
erat deponebat velamen. Exod. 34. Matthæus tamen
nihil de iſto fulgore expreſſit: ergo, vel nullus talis
fuit, vel Matthæus non intendit hic loqui de eo. Item
dato, quòd Virgo habuiſſet talem fulgorem, non di-
ceretur, quòd Ioſeph non cognoſcebat eam, ideſt, vul-
tum eius: quia bene cognoſceret, & tamen non aude-
ret prope accedere, propter magnitudinem fulgoris,
ſicut erat de Moyſe. Nam licèt eſſet facies eius reſplẽ-
dens ex conſortio ſermonis Domini, cognouerunt il-
lum filij Iſrael: & tamen dicitur, quòd timebant pro-
C pe accedere. Exod. 34. Ita fuiſſet de Ioſeph: quia dice-
ret Matthæus, quòd non audebat prope accedere ad
Virginem. Dicitur tamen, quòd non cognoſcebat eã,
ergo non intendit Matthæus aliquid de fulgore. Di-
cendum ergo, quòd loquitur Matthæus de cognitio- Reſponſio
ne carnali: ſicut ait Hieronymus ſuper Matthæum. auctoris.
Et tunc ſtat litera propriè: quia cognoſcere tali loco
ſignat cognitionẽ carnalem, cùm loquatur hic Mat-
thæus de uxore, ſcilicet, quòd Ioſeph accepit Mariam
coniugem ſuam, & tamen actus coniugalis eſt cogni-
tio carnalis, ideo crederetur, quòd eam cognoſcebat
carnaliter niſi Euangeliſta hoc expreſſe negaret, ma-
ximè, quia dicitur. *Donec peperit filium ſuum*. Quia for-
tè aliquis putaret, quòd filius ſuus Ieſus natus fuerat
D ex concubitu Ioſeph & Mariæ dicitur, quòd non co-
gnouit eam, vt innuatur, quòd de Spiritu ſancto con-
ceptus eſt. *Donec peperit filium ſuum primogenitum*. Ideſt,
donec peperit Ieſum, qui fuit primogenitus Mariæ,
ante quem nullum habuit, & poſt illum etiam nemi-
nem. Et dum dicitur, donec peperit non innuitur, ꝙ
poſtquam peperit cognouerit eam Ioſeph, quia nun-
quam eam cognouit, ſed ſolùm ſignificatur, quòd nõ
cognouit eam ante Chriſti conceptum, & natiuitatẽ.
Et dixit hoc Matthæus ad tollendum dubium. Nam
Maria non habuit alium filium niſi Ieſum, vt conſta-
bat ei, & omnibus, qui fuerant contemporanei eius,
quibus tunc Matthæus loquebatur, ideo an Ioſeph
cognoſceret Mariam poſt Chriſti natiuitatem, non
E apparebat aliqua ratio motiua, cùm poſt Chriſtum
Maria nullum peperit. De Chriſti autem conceptu
erat rationabiliter dubitandum: quia conceptus non
ſolet fieri ſine ſemine virili: ideo Matthæus volens au-
ferre dubium, dixit, quòd Maria non fuerat cognita à
Ioſeph vſquequo pareret Chriſtum: quia de hoc du-
bitari poterat. De tempore autẽ quod fuit poſt Chri-
ſti natiuitatem, cùm non fuerit aliqua veriſimilis ra-
tio dubitandi, cùm non conceperit poſtea Maria, nõ
curauit dicere Matthæus, an poſtea cognouerit, vel
non: de quo infra magis dicetur. Et licèt dicat, filium
primogenitum, non innuit, quòd poſtea alios habue-
rit, vt infra dicetur. *Et vocauit nomen eius Ieſum*. Scili-
cet, ipſe Ioſeph vocauit eũ ſic, quia angelus ita iuſſerat,

An Spi-

An Spiritum ſanctum ſit principium conceptionis Chriſti. Quæſt. XLV.

QVAERITVR, cùm dictum ſit hic, quòd Maria inuenta eſt habens in vtero de Spiritu ſancto, an Spiritus ſanctus ſit principium cõceptionis Chriſti actiuum. Dicendum, ꝙ non ſolùm Spiritus ſanctus, ſed tota Trinitas conceptionem Chriſti operata eſt. Nam opera Trinitatis indiuiſa ſunt, quia omnes tres perſonæ operantur ſingulas res, & per vnicam, & eandem operationem: quia ſunt vna natura, & eadem quæ eſt principium illarũ operationum. Miraculum ergo, quòd in Chriſti conceptione fuit, à tota Trinitate ſimul factum eſt. Nec potuit vna perſona operari, alia non operante: quia tũc poſſet vna habere principium operatiuum quod non haberet alia. Et tamen falſum eſt: quia natura eſt principium operandi, & illa eſt eadem numero in tribus: ergo non poteſt vna operari quin alia operetur. Sicut, ſi tres poſſent habere eundem oculum numero, non poſſet aliquis eorum videre per illum quin viderent omnes tres: quia omnium trium eſt, & æqualiter omnium trium. Item dicendum, quòd non ſolùm tres perſonæ operantur ſimul eandem rem, ſed etiam operantur vnica operatione, licèt ipſæ ſint tres: cũ principium operandi ſit idem, & multiplicatur operatio à multiplicatione principij operatiui, ſicut diximus de tribus habentibus eundem oculum. Nam, cùm ſimul viderint, non erunt tres viſiones, ſed vnica viſio; quia vnicus eſt motus in ſenſu, cùm ſit vnicum organum, & vnica eſt numero ſpecies immutans. Item dicendum, ꝙ cùm tres perſonæ operantur, quælibet earum æqualiter operatur. Nam æqualitas, vel inæqualitas operationis prouenit ex maioritate, vel minoritate principij operatiui, ſed principium operatiuum eſt ęquale in tribus, quia eſt idem numero: ergo eſt operatio æqualis inter eas: ſicut in tribus habentibus vnum oculum, quilibet trium videt, ſicut alius, quia ille oculus ęqualis eſt reſpectu cuiuslibet eorum. Item non ſolùm eſt hoc, ſed etiam quælibet perſona operatur ita perfectè, ſicut omnes tres ſimul. Quod patet, quia ſi tres ſimul operarentur perfectius, quã vna, cùm illa vna ſit Deus, eſſet aliquid maius, & perfectius Deo: quod falſum eſt. Etiam quia non poteſt ſtare: nã ſi tres perfectius operarentur, principium operandi eſſet perfectius in tribus, & maius, quàm in vna ſola: & tamen falſum eſt, quia diuina natura quæ principiũ operationum eſt, ita perfecta eſt in una ſola perſona, ſicut in omnibus tribus, & illa eadem quę in vnica eſt, in tribus eſt, non plus, nec minus: quia non eſt deitas in tribus ſuppoſitis: quia in tribus ſuppoſitis humanis ſunt tres humanitates numero, in tribus autem diuinis ſuppoſitis non ſunt tres deitates, ſed vnica deitas. Et ob hoc tria ſuppoſita humana ſunt tres homines, & tria ſuppoſita diuina non ſunt tres Dij, nec eſſe poſſunt, ſed ſunt vnicus Deus. Neceſſe eſt igitur non ſolùm iſtam operationem conceptionis Chriſti factam eſſe ſimul à tota Trinitate non diſtinguendo aliquam perſonam, cuius ſit illa operatio magis, quàm alterius, ſed etiam omnes alias operationes à tota Trinitate eſſe neceſſe eſt, quod intelligitur de operationibus propriè dictis, quæ ſunt ad res: nam in diuinis ſunt quidẽ actus notionales, vt gignere, & ſpirare, & gigni, & ſpirari, qui non uocantur propriè operationes, ſed actus: & iſti conueniunt ſingulis perſonis, quia per iſtos conſtituuntur, vel producuntur: & tota Trinitas, ſiue natura diuina non habet aliquem actum notionaliter; quia non gignit, nec gignitur: non ſpirat, nec ſpiratur: vt patet per Magiſtrum primo Senten. diſtinct. 5. Lo-

Tota Trinitas operata eſt Chriſti conceptionem.

F quendo ergo propriè de Chriſti conceptione, non eſt conceptus de Spiritu ſancto, ſed de tota Trinitate. Conſiderandum autem, quòd Spiritus ſanctus poteſt accipi ſubſtantialiter, vel perſonaliter. Subſtantialiter tota Trinitas, ſiue natura diuina uocatur Spiritus ſanctus: quia Deus ſpiritus eſt. Ioan. 4. Et etiam eſt ſanctus: quia Deus nihil contaminatum habet, ideo uocabitur Spiritus ſanctus. Et tunc idem eſt dici Chriſtũ eſſe conceptum de Spiritu ſancto, quod eſſe conceptum opere diuino per totam Trinitatem. Et tunc ponitur aliquid factum per Spiritum ſanctum, quando naturalis operatio non peruenit ad illud, quaſi dicat.

Spiritus ſanctus dupliciter accipitur.

G Aliquid factum eſt per Spiritum ſanctum, ideſt, non ſpiritum notionalem, & iſte videtur eſſe proprius ſenſus; quia Matthæus non intenderet introducere, nec angelum diſtinguentem de operatione Spiritus ſancti ad alias perſonas. Et iſte videtur eſſe ſenſus in ſacra ſcriptura, quandocunque fit mẽtio de Spiritu ſancto; niſi ſimul exprimantur ibi, aliæ perſonæ, vel aliqua illarum: quia tunc neceſſe erit accipi Spiritum ſanctũ notionaliter, ſiue perſonaliter, vt Mar. 16. & infra vltimo, cùm dicitur, ꝙ baptiſmus debet eſſe in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti: quia ibi Spiritus ſanctus prõ perſona accipitur. Quia tamen communiter doctores antiqui, & etiam moderni accipiunt Spiritum ſanctum hic, & in alijs locis perſonaliter, poterit accipi perſonaliter, & tunc dicemus, ꝙ licèt non operatus fuerit ſolus Spiritus ſanctus Chriſti conceptionẽ,

H ei tamẽ appropriatur propter tria. Primò propter cauſam incarnationis, quę conſideratur ex parte Dei. Eſt enim Spiritus ſanctus amor patris, & filij, prouenit tamen ex maximo Dei amore, ꝙ filius Dei carnem aſſumeret, vt dicitur Ioã. 3. ſcilicet: Sic Deus dilexit mũdum, vt filium ſuum unigenitum daret: ergo per Spiritum ſanctum, qui eſt amor, hoc factum eſſe dicitur. Secundò conuenit hoc ex parte naturæ aſſumptæ: qa cùm dicitur facta cõceptio per Spiritum ſanctum, innuitur, quòd natura humana aſſumpta eſt à filio Dei in vnitate perſonæ non ex aliquibus meritis noſtris, nec propter dignitatem naturæ humanæ, ſed ex ſola gratia, quæ ſoli Spiritui ſancto attribuitur, iuxta illud. infra Corin. 12. ſcilicet. Diuiſiones gratiarum ſunt, idẽ

Chriſti conceptio Spiritui ſancto appropriatur propter tria.

I autem ſpiritus. Hoc indicat Auguſt. in Enchir. quòd modus ille, quo natus eſt Chriſtus de Spiritu ſancto, inſinuabat nobis gratiam Dei, qua homo nullis præcedentibus meritis in primo exordio naturæ ſuæ, quo eſſe cępit, verbo Dei copularetur in tantam perſonæ vnitatem, vt idem eſſet filius Dei. Tertiò conuenit ex termino incarnationis. Ad hoc enim terminata eſt incarnatio, vt homo ille, qui concipiebatur eſſet ſanctus, & filius Dei: vtrumque eorum attribuitur Spiritui ſancto. Nam per ipſum efficiuntur homines filij Dei, ad Gala. 3 ſcilicet. Quoniam eſtis filij Dei, miſit Deus ſpiritum filij ſui in corda veſtra clamantem abba pater. Etiam per Spiritum ſanctum, ſancti efficimur, ideo ad Rom. 1. vocatur ſpiritus ſanctificationis. Sicut ergo alij homines per Spiritum ſanctum ſanctificantur ſpiritualiter, ut ſint filij Dei adoptiui, ita Chri-

K ſtus per Spiritum ſanctum eſt in ſanctitate cõceptus, vt eſſet filius Dei naturalis. Conſiderandum tamen, quòd adhuc in iſta conceptione aliquid appropriatur ſingulis perſonis. Nam patri attribuitur tota cõceptio auctoritatiuè: quia in patre eſt auctoritas reſpectu filij, & filius à patre eſt, ideo totum quod filius facit à patre miſſus facere dicitur, ſic dicitur ad Gala. 4. Scilicet. Miſit Deus filium ſuum factum ſub lege, factum ex muliere, ideſt, Deus pater miſit filium ſuum, vt incarnaretur. Filio attribuitur in conceptione ipſa carnis aſſumptio: quia ipſe ſolus eam aſſumpſit. Nam ſolus filius eſt Deus & homo, Spiritui ſancto attribuitur

in con-

in conceptione ipſa formatio ſeminis: quia ſicut vir-
tus animæ quæ eſt in ſemine per ſpiritum, qui in ſemi
ne includitur format corpus in generatione aliorum
hominum, ita virtus Dei formauit illud ſemen ſup-
plens illud, qđ feciſſet virtus ſeminis maſculini. Ideo
maior ſimilitudo eſt in hoc ad Spiritum ſanctum pro-
pter nomen ſuum, quàm ad patrem, vel ad filiū: qua-
ſi dicat. Quod enim in ea natum eſt de Spiritu ſancto
eſt, ideſt, fœtus formatus in ea non eſt formatus, vel
organizatus per ſpiritum ſeminis maſculini, ſed per
ſpiritum Dei, qui ſanctus eſt, vel uocatur Spiritus
ſanctus.

An bene dicatur Chriſtus conceptus de Spiritu ſancto.
Quæſt. XLVI.

QVAERITVR, an bene dicatur Chriſtus
conceptus de Spiritu ſancto, & quid Spiritus
ſanctus fecit in conceptione Chriſti. Dicendū,
ꝙ conceptio Chriſti non attribuitur ſoli
corpori eius, ita vt dicatur corpus Chriſti conceptum
eſſe, ſed attribuitur Chriſto, ita vt dicatur corpus con-
ceptum eſſe, licèt non conueniat ſibi, niſi ratione cor-
poris. Eſt autē duplex habitudo Spiritus ſancti reſpe-
ctu Chriſti. Nam ad filium Dei, qui dicitur eſſe conce-
ptus, habet Spiritus ſanctus ſimilitudinem conſubſtā
tialitatis, quia ambo ſunt una ſubſtātia ad corpus Chri
ſti. Habet Spiritus ſanctus habitudinem cauſæ efficiē-
tis, cùm ſit corpus Chriſti creatura. Iſta autem præpo-
ſitio, de, importat vtranque habitudinem conſubſtan
tialitatis. Vt cùm dicimus, fętus eſt de menſtruo, vel de
ſemine, vel homo ęſt de patre ſuo, vel de matre. Ali-
quando importatur efficiens, vt cùm dicimus vas eſ-
ſe de figulo, ideſt, à figulo factum, ideo conuenienter
poſſumus dicere Chriſtum eſſe conceptum de Spiri-
tu ſancto, & importabitur ſimul vtraque habitudo.
Quia efficientia Spiritus ſancti erit reſpectu corporis
Chriſti, & conſubſtantialitatis eius erit ad ipſam per-
ſonam diuinam aſſumentem corpus. Aliqui nolunt,
ꝙ Chriſtus dicatur conceptus de Spiritu ſancto, ſed
ex Spiritu ſancto. Et verum eſt, quòd magis propriè
diceretur ex Spiritu ſancto: quia corpus Chriſti pro-
pter quod iſte dicitur conceptus non eſt de ſubſtan-
tia Spiritus ſancti, ideo melius dicetur ex Spiritu ſan-
cto: quia ex importat expreſſius habitudinem efficiē-
tis, quàm de, quæ propriè importat habitudinem con
ſubſtantialitatis, ſicut ait Ambroſins in libro de Spiri-
tu ſancto, ſcilicet. Quod ex aliquo eſt, aut ex ſubſtātia,
aut ex poteſtate eius. Ex ſubſtantia ſicut filius qui à pa
tre eſt, ex poteſtate ſicut ex Deo omnia, quo modo
& in vtero habuit Maria ex Spiritu ſancto. Et ſic Am-
broſius non dixit, ꝙ habuit de Spiritu ſancto, ſed ex
Spiritu ſancto. Nam Hieronymus qui fuit contem-
poraneus Ambroſio ſcripſit Euangelia trāſferens de
græco, & dixit habens in vtero de Spiritu ſancto. Li-
bri autem, qui prius habebantur apud latinos habe-
bant ex Spiritu ſancto. Et ita allegauit Ambroſius, qa
ipſe non creditur uidiſſe translationem, & correctio-
nem Hieronymi, poſuit autem Hieronymus hoc bis
de Spiritu ſancto, ſenſus autem idem eſt, ſed ſolùm
differt in modo accipiendi iſtam præpoſitionem, ex,
vel, de, ſecundùm diuerſos doctores, & tamen ſecun-
dùm vſum, & aliqualem importantiam ipſarum præ-
poſitionum, de, importat habitudinem conſubſtan-
tialitatis, vel termini: ex, importat habitudinem mate-
riæ, vel efficientis: nam, & ipſe Hieronymus accipit, ex,
vt denotat cauſam efficientem, ad Rom. 11. dicens:
ex quo omnia per quā omnia, & intelligitur de Deo:
& ſic, ex, ſignificat efficientem: quia Deus eſt efficiēs
omnium, ideo abſolutè magis concedēdum eſt Chri-

A ſtum fuiſſe conceptum ex Spiritu ſancto, quàm de
Spiritu ſancto, ſed in hoc parum differt, & vtrumque
concedit ſcriptura, & ſacri doctores. Conſiderandum
vlterius quid Spiritus ſanctus egit in Virginis conce-
ptione. Et non eſt intelligendum, quòd ipſe aliquod
ſemen deciderit, per quod formaretur ſanguis men-
ſtrualis Virginis, ſicut formari debebat per ſemen ma
ſculinum, ſi ibi fuiſſet. Nam hoc non poteſt fieri niſi
ab animali, cùm ſemen ſit ſubſtantia corporea: Deus
autem ſpiritus eſt. Ioan. 4. Niſi quis putauerit Deum
noſtrum eſſe talem, quales aſſerebāt Gentiles, & poe
tæ eſſe Deos ſuos, inter quos ponunt generationem
per concubitum, & in cęlo multos gigni Deos, & ibi
nuptias celebrari, vt ait Martianus Minæus fęlix Ca-
B pella in lib. de Nup. Mercurij, & Phyſiologiæ. ſic etiā
Ouidius, & cæteri poetæ multos introducunt à Io-
ue, & ab alijs Dijs ſuis genitos, & quòd ſæpe rapie-
bant uxores aliorum, vt patet de Ioue rapiente Euro-
pā filiā Agenons regis Tyri. 2. Metamor. Sic & Ale-
xander ſe aſſerebat filium Iouis, ſcilicet, quòd Mater
ſua Olympias a Ioue Libyco in figura ſerpentis cogni
ta, & impręgnata ſit. Sic fuit opinio corporis apud Gē
tiles, ut recitat Auguſt. 7. de Ciuitate Dei introducens
Herculis Hedituum ludentem teſſeris pro ſe, & Her-
cule: ita quod una uice pro ſe luderet, & alia pro Her-
cule. Et ſi Hercules lucraretur promittebat de pecu-
tuis ſuis copioſam pręparare cęnam Herculi, & illi no-
bile ſcortum adducere. Si uero ipſe lucraretur, uincēs
C Herculem de expenſis templi ſibimet cœnam, & ſcor
tum prouideret. Accidit autem, vt ipſe pro Hercule
contra ſe obtineret. unde cęnam, & meretricem per
noctem Herculis in templo poſuit. Erat autem illa no
bilis meretrix Tarentina, quæ per noctem ſe ab Her-
cule cognoſci ſenſit: & in mercedem concubitus dixit
ei, quòd ſequenti die exeunti ſibi de templo occurre-
ret, qui uiciſſitudinem retribueret, quod factum eſt.
Nam exeunti ſibi de templo occurrit quidam Roma
nus ditiſſimus: qui eam hæredem inſtituit. Hoc modo
ſacerdotes templorum per fraudem cognoſcebant ſę
pe nobiles, & pulchras uirgines, uel matronas: dicen-
tes patribus, aut uiris earum, quòd talis, uel talis Deus
amabat filiam, uel eius uxorem. Quod ipſi miſeri ad
D magnam fælicitatem arbitrantes ponebant eas per no
ctem in templis Idolorum, vt expectarent deos ad ſe
per tenebras uenturos: & tunc ſacerdotes caute de ta-
bulis exeuntes eas nihil dicentes cognoſcebant: ut ſic
ipſi manerent non agniti. Sic fiebat Romæ in templo
Iſidis: de quo Ioſeph, & declaratum eſt Leui. 19. quo-
uſque agnita fraude ſacerdotes occiſi templumque
penitus ipſum deletum eſt. ſic & in templo Iſidis in ur
be Alexandriæ factum refert Eccleſiaſtica hiſtoria. Ta
lia tamen de Deo arbitrari turpiſſimum, & ridiculum
eſt: nec talia credunt niſi qui inſaniunt, aut inſaniare
volunt. Rurſus autem non eſt putandum, quòd Spiri-
tus ſanctus ſemen alicuius viri aſſumpſerit, & conſer-
uauerit: & illud poſtea in utero Virginis poſuerit ad
E formandum, & dirigendum menſtruum illius. Hoc
enim repugnat diuinæ bonitati: quia iſte eſt modus,
quo dæmones incubi, & ſuccubi gignunt. Et opor-
tet eos prius eſſe ſuccubos in modum fœminarum: &
poſtea incubos in modum uirorum. Quod de Deo co
gitare ſuper omnem abſurditatem eſt. Item, quia hoc
modo ſequeretur uiolatio clauſtrorum virginis, & nō
fuiſſet uirgo in conceptu: ſicut cum dæmones incubi
ſemen ſuſceptum a uiris in uaſa genitalia fæminarum
effundunt. Tunc enim clauſtra rumpuntur uirginea:
ſicut ſi a uiro quocumque potente fæmina carnaliter
tangeretur. Fuit tamen Maria uirgo in conceptu, ideo
nihil tale fuit. Item quia ſi Spiritus tale ſemen uiri po-
ſuiſſet in utero uirginis eſſet uerè Chriſtus filius illius
viri,

Spiritus ſā-
ctus nō no-
ſuit aliqđ
mile ſemē
ad gñatio-
nē Chriſti.

viri, cuius eſſet illud ſemen: & non differebat, an uir ille cognoſceret Mariam carnaliter, uel non: dum tamen ſemen illius eſſet in utero Mariæ. Quia coitus nō proficit, niſi ad hoc, ut ſemina miſceantur, Et tamen Chriſtus non eſt filius alicuius viri, ſed ſolius Mariæ; ergo nullum ſemen uirile ibi fuit. Confirmatur hoc; quia geniti per dæmones incubos, & ſuccubos non dicuntur eſſe filii dæmonum, ſed illorum uirorum, a quibus ſemen acceperunt. Alii putant, ꝙ Spiritus ſanctus non acceperit ſemen alicuius uiri: ſed creauit illud de nouo, & poſuit in utero Virginis: & ſic non diceretur Chriſtus filius alicuius hominis. Dicendum quòd hoc adhuc eſt deterius quàm præcedentia: quia hoc modo Chriſtus non redemiſſet nos conuenienter: quia, licèt Deus potuiſſet peccata noſtra ſola uoluntate ſua dimittere: ut tamen ſatisfieret iuſtitiæ ſuæ, noluit illa dimittere niſi tantum ſatisfaceret compatiendo quantum offenderamus praue agendo. Hoc autem nō fieri potuit niſi per illum qui eſſet ſimul Deus & homo: homo quidem, vt poſſet pati: Deus autem, vt poſſet in infinitum mereri per paſſionem. Neceſſe erat ergo, ꝙ iſte homo, qui pateretur, eſſet de progenie illorum, qui peccauerant: quia aliàs paſſio, uel meritum illius non pertineret ad eos, potiuſquam ſi aliquis angelus non aſſumendo carnem, ſed in propria natura pro eis pateretur: ſicut dæmon in inferno. Hoc autem patet. quia cùm ſemen maſculinum habeat uirtutem actiuam, & formet ipſum menſtruum fæmininum, magis dicitur homo filius patris ſui, quàm matris. Et ſic ſi in utero Virginis fuiſſet aliquod ſemen, quod Spiritus ſanctus creaſſet de nouo, quod suppleret locum uiri, magis diceretur Chriſtus pertinere ad illud ſemen, quàm ad uirginis progeniem: unde non diceretur Chriſtus de progenie Adæ. Et ſic, cùm non eſſet de progenie Adæ, non redimeret peccatores deſcendentes de Adam: ideo dicendum, ꝙ melius fuiſſet, ꝙ Domina noſtra cognoſceretur a uiro, & Chriſtus naturaliter conciperetur, quàm per tale ſemen nouiter creatum fieret conceptio. Nam illo modo conuenienter nos Chriſtus redimeret: quia eſſet de progenie Adæ. Dicendum tamen, ꝙ nullum iſtorum fuit, quia ſicut Chriſtus non eſt natus de uiro modo naturali: ita nec de ſemine appoſito per Spiritum ſanctum, ſiue de nouo creato, ſiue aſſumpto de uiro. Sed dicitur conceptus de Spiritu ſancto, ſcilicet, quia Spiritus sanctus ſupernaturali operatione nullo alio naturali agente mediante tanquam principali, nec tanquam inſtrumēto temperauit, digeſſit, & formauit menſtruum Virginis donec corpus perfecte organizatum eſt, ſicut uirile ſemen facturum erat ſi ſibi commixtum fuiſſet. Ita enim de igne dicimus: quia ignis comburit, & incinerat lignum: & tunc comburitur lignum naturali actione ignis. Si autem Deus per ſeipſum nullo alio naturali agente mediante lignum combureret, illa ligni cōbuſtio ſupernaturalis diceretur: quia quicquid ignis, naturaliter facturus erat, Deus ſupernaturaliter faciebat. De hoc magis diximus in lib. noſtro de quinque figuris paradoxis parte prima. Conſiderandum tamen, ꝙ aliqui Doctores dicunt Spiritum ſanctum fuiſſe pro ſemine, ſic ait Chryſoſt. ſuper Matth, ſcilicet, vnigenito Dei in uirginem ingreſſuro præceſſit Spiritus ſanctus: ut præcedente Spiritu ſancto in ſanctificatione naſcatur, ſcilicet Chriſtus ſecundum corpus diuinitate ingrediente pro ſemine. Damaſcenus 3. Sententiarum ſuarum ait, quòd obumbrauit ſuper Mariam Dei ſapientia. & uirtus, uelut diuinum ſemen: Hierony. autem contrarium dicit volens Spiritum ſanctum non fuiſſe pro ſemine. Et hoc abſurdum dicit. Concordantur faciliter iſti, quia ſi accipiatur, ꝙ Spiritus ſanctus fuerit pro ſemine, ideſt, ꝙ ipſe appoſuerit aliquod ſe-

Opi. doctorum de cōceptione Chriſti.

F men corporale, vel aliquam uirtutem corporalem loco ſeminis falſum eſt, ut probatum eſt: & ſic intelligit Hierony. Si accipiatur, ꝙ Spiritus ſanctus fuit pro ſemine, ideſt, ꝙ ipſe virtute ſua ſupernaturali ſuppleuit in conceptione iſta, quicquid faceret ſemen maſculinū, ſi ibi fuiſſet, verum eſt. Et ſic non negat Hierony. Et hoc modo ſolùm poteſt intelligi Chriſtum eſſe conceptum de Spiritu ſancto.

An Spiritus ſanctus poſſit dici Pater Chriſti. Quæſt. XLVII.

QVAERITVR, cùm ſit conceptus Chriſtus de Spiritu ſancto: an poſſet dici Spiritus ſanctus pater Christi ſecundùm carnem, vel quantum ad humanitatem. Quidam dicunt, ꝙ ſic, quia eo modo quo Chriſtus dicitur conceptus de Spiritu ſancto, dicetur filius Spiritus ſancti. Et hoc ſolùm eſt quantum ad carnem: quia perſona Filij non eſt concepta de Spiritu ſancto. Et ſimilis modus loquendi videtur in ſcriptura: nam Deus dicitur pater noſter, quia fecit nos. Deuteronomij. 32. ſcilicet. Nonne ipſe eſt pater tuus, qui poſſedit, & fecit, & creauit te? Et tamen Spiritus ſanctus eſt cauſa efficiens corporis Chriſti, ideo eſt pater eius ſecundùm corpus.

D. Tho. 3. p. q. 32. ar. 3.

G (beside "ctus pater Chriſti")

Dicendum, quòd nō eſt concedenda iſta propoſitio. Nam Auguſtinus in Ench. dicit, quòd natus eſt Chriſtus de Spiritu ſancto, non ſicut filius, & natus eſt de H Maria Virgine ſicut filius. Ratio huius eſt: quia nomē paternitatis, & maternitatis, & filiationis conſequitur generationem, & non quamlibet, ſed ſolùm propriā, qualis eſt generatio animalium, & maximè perfectorum: nam non dicimus, quòd ignis generatus de igne ſit filius ignis, niſi per metaphoram, ſed filiationem ſolùm concedimus in animalibus, in quibus eſt generatio magis perfecta. Non tamen uocatur filius quidquid generatur in animali, ſed ſolùm quod generatur in ſimilitudinem ipſius animalis. Vnde ait Auguſtinus, quòd non dicimus, quòd capillus, qui naſcitur ex homine ſit filius hominis: quia capillus non eſt ſimilis homini in ſubſtantia, nec in nomine. Sic etiam homo naſcitur de ſemine, & non vocatur filius ſeminis, I ſed filius hominis: quia homo non eſt ſimilis ſemini, nec in nomine, nec in ſubſtantia. Si autem ſit perfecta ſimilitudo geniti ad generationem, erit perfecta filiatio, tam in diuinis, quàm in humanis; ſi imperfecta ſimilitudo eſt imperfecta filiatio, ſicut patet de homine reſpectu Dei. Nam eſt in homine quædam ſimilitudo Dei imperfecta in quantum creatus eſt ad imaginem Dei, & in quantum recreatus eſt ſecundū ſimilitudinem gratiæ. Et ideo vtroque modo poteſt homo filius Dei dici: ſcilicet, quia creatus eſt ad imaginem eius, & quia aſſimilatus eſt ei per gratiam. Et vtraque eſt imperfecta filiatio. Eſt autem conſiderandum, quod illud, de quo aliquid dicitur ſecundùm perfectam rationem, non eſt dicendum de eo ſecun- K dùm imperfectam rationem, ſicut ſi aliquid conuenit alicui propriè, non eſt dicendum de eo ſecundùm rationem, qua conuenit ei appropriatè, ſicut ſemini dicitur naturaliter homo ſecundùm rationem propriam hominis, ideo nunquam dicitur homo de illo ſecundùm illam ſignificationem, qua pictura hominis dicitur homo, licèt fortè ipſa pictura aſſimiletur vero homini. Chriſtus autem eſt filius Dei ſecundùm perfectam rationem filiationis, ſcilicet, quia eſt filius Dei naturalis. Ideo quamuis ſecundùm humanam naturam ſit creatus, & iuſtificatus, non tamen debet dici filius Dei ratione creationis, nec ratione iuſtificationis, ſed ſolùm ratione generationis æternæ, ſecundū quam eſt filius patris ſolius, Ideo nullo modo debet

Rñſio ad quæſitū qōem.

dici

dici Chriſtus filius Spiritus ſancti, nec totius trinitatis. Ad rationẽ,cũ dicitur,ꝙ homo dicitur filius Dei, quia eſt factus ab eo:dicendũ,ꝙ homo ſm hoc habet quandam aſſimilationẽ imperfectã ad Deum:ideo uocatur filius imperfectè.Chriſtus aũt,licèt iſto modo ſm corpus ſit factus a Deo & conſequenter a Spiritu ſancto: quia tamen ei competit propria ratio filiationis quantum ad perſonã ſuã, non uocabitur filius Dei ſm impropriam, uel imperfectã filiationẽ,& tñ Chriſtus nõ poſſet eſſe filius Spiritus ſancti, niſi quantũ ad corpus ſm ꝙ eſt imperfecta filiatio.Ideo quãtũ ad corp' Chriſtus non dr̃ filius Spiritus ſancti, immo nec filius Dei.

An beata Maria fuerit uirgo in concipiendo.
Quæſt. XLVIII.

QVAERITVR, cũ hic agatur de uirginitate Mariæ an ipſa fuerit uirgo in cõcipiẽdo Chriſtũ.Dicendũ ꝙ ſic,ut Mat.hic aſſerit,& prædixerat Iſai.I.Ecce virgo cõcipiet,qđ Mat.hic allegauit,hoc eſt tenendũ ſimpliciter.Velle.n.contrarium aſſerere pertinet ad hæreſim Hebionitarum, & Cherinthianorum: qui Chriſtũ dicunt purũ hominẽ, & natum ex cõcubitu maris & fœminæ. Debuit autẽ Chriſtus de virgine naſci propter quatuor. Primò pp patris ſui mittentis dignitatẽ cõſeruãdã.Cũ.n.Chriſtus ſit uerus,& naturalis filius Dei,nõ fuit cõueniens,ꝙ alium patrẽ haberet, ne dignitas Dei patris cõicaretur alteri.Secundò,fuit cõueniens ipſi Chriſto,qui eſt verbum Dei. Verbũ aũt abſq; oĩ corruptione cordis cõcipitur,immo cordis corruptio nõ permittit perfectam verbi cõceptionẽ.Et,quia caro ſic fuit aſſumpta a uerbo diuino,ꝙ eſſet caro uerbi Dei:cõueniẽs fuit,ꝙ ipſe de matre ſine corruptione matris conciperetur, ſicut uerbum de patre ſine corruptione genitũ eſt. Tertiò conuenit hoc pp dignitatẽ humanitatis Chriſti, in qua peccatũ locum habere non debuit, cũ per ipſam oĩa peccata tollerẽtur.Io.1.Ecce agnus Dei.i.innocẽs ſicut agnus,qui tollit peccata mũdi.Nõ poterat aũt in natura tã corrupta ex concubitu naſci caro ſine infectione aliqua.Vnde Aug.in lib.de Nup.& cõcupiſcentia dicit, ꝙ ſolus nuptialis concubitus in matrimonio Mariæ & Ioſeph nõ fuit,quia in peccati carne fieri nõ poterat ſine ulla carnis cõcupiſcentia, quæ accidit ex peccato,ſine qua concipi uoluit, qui futurus erat ſine peccato. Quartò fuit cõueniens pp finem incarnationis Chriſti,quæ ad hoc fuit,ut homines renaſcerentur in filios Dei non ex uoluptate carnis,nec ex voluptate viri:ſed ex Deo.i.ex virtute Dei.Io.1.Cuius rei exemplar apparere debuit in Chriſti conceptione: vnde ait Aug.in lib.de ſancta virginitate,ꝙ oportebat caput noſtrũ per inſigne miraculũ ſm corpus naſci de Virgine: vt ſignificaret mẽbra ſua de virgine Eccleſia ſm ipſũ ſpiritũ naſcitura. Quidã dicunt,ꝙ nõ fuit Maria virgo in cõceptu:quia Chriſtus vocatur filius Ioſeph.Luc.2. ſ.Erant pater,& mater eius mirãtes ſup his, quæ dicebantur de eo.& eo.c.Maria dixit:Ego,& pater tuus dolẽtes quærebamus te.ergo cognita eſt Maria a Ioſeph, vt Chriſtus conciperetur.Dicẽdũ,ꝙ nõ fuit Ioſeph pater Chriſti,ſed ab omnibus ignorãtibus ueritatem rei putabatur pater Chriſti.Luc.3.ſ. Et putabatur filius Ioſeph.Hęc Beda ſuper Luc.Aliter dicit Aug.lib.2.de cõſ. Euang.& in lib.de bono coniugali.ſ.ꝙ Ioſeph fuit pater Chriſti, licèt non ſit de eius ſubſtantia,etiam dicit ꝙ poterat eſſe filius adoptiuus: ſcriptura tñ vocat Chriſtum filiũ Ioſeph.ſ.quia ſic putabatur.Sed obiicitur, ꝙ neceſſe fuerit Chriſtũ concipi per concubitum, quia eorum, quæ ſunt eiuſdem ſpeciei eſt idẽ modus generationis:cùm generatio ſit exitus ad eſſe, & accipiat ſpeciem a termino.ſ.a re genita.Chriſtus tamẽ eſt

A eiuſdem ſpeciei cum cęteris hominibus,& illi gignuntur ex coitu,ergo etiam Chriſtus. Itẽ qualibet forma habet materiam determinatam,extra quam non poteſt inueniri,nec eſſe. Eſt autem materia formæ humanæ ſemen maris & fœminę. Si ergo Chriſtus non eſt conceptus ex ſeminę maris & fœminæ,nõ fuit corpus eius vere humanum,quod eſt falſum:ergo non eſt natus de Virgine. Dicendum ad primum, ꝙ in his, quæ naturaliter procedunt ſicut natura eſt determinata ad vnum modum producendi.Virtus diuina eſt ſupernaturalis:& cùm ſit infinita non eſt determinata ad unũ effectum,ideo nec eſt determinata ad unum modum producendi quemcumque effectum. Nam ſicut potuit virtus diuina primum hominem ſine concubitu

B producere de limo terræ:ita potuit corpus Chriſti ſine coitu formare de Virginis ſanguine. Ad aliud dicendum,ꝙ non eſt verum, ꝙ ſemen maris & fœminæ ſit materia formæ humanæ in conceptione animalis:ſed ſolùm menſtruum fœmininum eſt materia fœtus: ſemen autem viri eſt agens,& formans:ideo non defuit in formatione corporis materia,ſed agens,& locum illius ſuppleuit diuina virtus, quæ poteſt quamcumque materiam facere perfectè diſpoſitam ad quamcũque formam. Nam,licèt menſtruum non ſit materia apta, vt inde formetur fœtus immediatè, niſi digeratur, & alteretur; magis tamen inepta materia eſt lutum ad formationem corporis humani, & Deus de luto formauit corpus Adæ. Fuit ergo facilius virtuti diui-

C næ menſtruum digerere, & formare inde corpus Chriſti.

An beata Maria fuerit uirgo in partu.
Quæſt. XLIX.

QVAERITVR de uirginitate Mariæ in partu,ſcilicet,an uirgo fuerit in partu. Conſiderandum primò quid ſit uirginitas in partu. De uirginitate namque, quæ eſt ad concipiendum,uel in conceptu planum eſt, ſcilicet, uirginem dicimus eam, quæ ſine ſemine uirili, & ſine apertione clauſtrorum concipit. Et propria iſta uirginitas eſt quædam priuatio coitus. In partu tamen

Quid eſt uirginitas in partu.

D non apparet ita, quid ſit uirginitas. Nam ſi mulier fuit uirgo in concipiendo, manifeſtum eſt, quòd non oportet, quòd cognoſcatur, ut pariat. Et ſic uidetur,quòd quæcumque eſt uirgo in conceptu, eſt uirgo in partu: maximè quia certum eſt nullam fœminam,dum parit, cognoſci poſſe. Dicendum autem, quòd ad uirginitatem propriè dictam requiritur propoſitum perpetuò abſtinendi a delectatione uenerea cum corporis integritate. Integritas autem corporis eſt uirginitas. Et quando dicimus aliquam eſſe uirginem in conceptu, aut partu, uel poſt partum: loquimur de iſta integritate corporis. Iſti autem integritati opponitur ruptio, uel apertio clauſtrorum fœmineorum: cùm illa naturaliter concluſa ſint, &

Diffinitur virginitas.

E infertur quædam uiolentia carni, ſiue naturæ in ruptione: cùm ſit quædam continui diuiſio. Sunt autem duæ aperturæ clauſtrorum muliebrium: prima eſt ad concipiendum. Nam cùm fiat conceptus per mixtionem ſeminum: & non poſſent commiſceri ſine quadam ruptura fœminei genitalis, tollitur integritas corporis ad conceptum. Secunda apertio clauſtrorum eſt in partu. Nam tunc neceſſe eſt aperiri clauſtra fœminea, ut fœtus in lucem prodeat. Et iſta tollit integritatem corporis. Dicendum autem, quòd per utramque iſtarum tollitur uirginitas,cum utrobique tollatur integritas corporis, quæ uocatur materialiter uirginitas: & magis adhuc in ſecunda,ꝗ̃ in prima ruptura. Nam maior eſt neceſ-

ſariò ſecunda ruptura, q̃ prima, quæ fit, vt emittatur in-
fans in lucem. Et ob hoc in partu multæ periclitãtur,
ſed nulla in conceptu. Item, quia eſt magis neceſſa-
ria iſta ſecunda apertio, q̃ prima: quia poteſt fieri con-
ceptio ſine aliqua apertione naturaliter, & tñ non po-
teſt fieri partus ſine ruptura. Vnde pōt contingere pu-
rè naturaliter, ꝙ aliqua mulier totaliter Virgo conci-
piat. ſ. quæ ſit Virgo corpore, & mente. Mente quidē,
ſcilicet, ꝙ propoſuerit nunquam experiri delectatio-
nem veneream: corpore aũt. ſ. quia à nullo viro tacta
eſt, & clauſtra fœminea integra manent, & tñ conci-
pit ex ſemine virili. Sicut ponit S. Thomas exemplũ
in quodam quolibeto de puella pubere iacente in le-
cto cum patre, vbi nullus fuit actus, & tamen conce-
pit de ſemine patris. Et hoc pater neſciuit, & ipſa etiã
non ſenſit: quia vtroque dormiente accidit humorē
maſculinum defluere in genitale fœmininum: qđ ſa-
tis quilibet excogitare poteſt. Iſta tamen non poterat
parere ſine ruptura clauſtrorum, ideo magis neceſſa-
rium eſt virginitatem perire in partu, q̃ in conceptu.
Quia ſicut mulier aliqua dr̃ Virgo in conceptu, quia
ad concipiendum clauſtra aperta non fuerunt: ita dr̃
Virgo in partu. ſ. quia in partu clauſtra non rumpunt̃.
Ideo non ocioſè dictum eſt de Domina nr̃a, ꝙ fuit
Virgo ante partum, & in partu. ſ. quia maius miraculũ
fuit ipſam manente virginitate parere, q̃ cum virgini-
tate concipere. Habuit tñ vtrunque. Nã in conceptu
fuit Virgo: quia à nullo cognita eſt, & qđ maius eſt,
quia ſine ſemine fuit. In partu aũt Virgo ſtetit: quia
nullam rupturam paſſum eſt genitale eius potius q̃
cùm vrinam emitteret. Hoc aũt fuit: quia Chriſtus ꝓ-
dijt de vtero eius non determinatè per genitale, ſed ꝑ
totam latitudinem vteri quanta erat latitudo fœtus.
Nam qui intrauit ad diſcipulos Ianuis clauſis non rũ-
pens Ianuas, ſed tranſiens per ſolidum Ianuarum non — *Per q̃ partē uteri uirginalis Xp̃s natus ſit.*
obſtante ſibi corpore, ſed facta penetratione dimen-
ſionum, potuit exire de vtero virginis non rupto vte-
ro, nec aperto, quia ſiue rumperetur, vt fit in oĩbus, ſi-
ue aperiretur, vt quidã volebant, ſemꝑ eſſet ablata in-
tegritas: quia genitale fœmininum naturaliter clau-
ſum eſt. De his latius hr̃ in libro noſtro de quinque fi-
guratis paradoxis parte prima. Iſtam virginitatē in par
tu neceſſe eſt poni in Domina noſtra: nam Iſa. illã præ
dixit. ſ. Ecce Virgo concipiet, & pariet. Ergo ſicut in
virginitate cōcepit: ita in virginitate peperit. Hoc fuit
conueniens propter tria. Primò propter proprietatē
eius, qui naſcebatur, qui eſt verbum Dei. Verbum au-
tem non ſolùm in corde abſque corruptione concipi
tur, ſed & abſque cordis corruptione de ipſo proce-
dit. Vt ergo oſtenderetur iſtud eſſe corpus verbi Dei,
conueniens fuit. vt incorrupto virginis vtero naſcere-
tur. Secundò hoc eſt conueniens quantum ad effectũ
incarnationis Chriſti. Nam ad hoc venit, vt noſtrã cor
ruptionem tolleret. Non ergo fuit conueniens, vt vir
ginitatem matris naſcendo corrumperet. Vnde Au-
guſtinus in quodam ſermone de natiuitate Domini
ait, ꝙ fas non erat, vt per eius aduentum violaretur in-
tegritas, qui venit ſanare corrupta. Tertiò ne matris
honorem naſcendo diminueret, qui parentes præce-
perat honorandos. Erat etiam valde inconueniens, vt
cùm virginitatē matris in conceptu ſupernaturaliter
cuſtodierat, in partu illam perire permitteret. Dicunt
quidam, quòd non fuit conueniens Chriſtum naſci
manentibus integris clauſtris: quia per hoc videretur
corpus phantaſticum. Nam corpori naturali reſiſtũt
alia corpora ſolida: Chriſtus tamen hoc fugit, cùm in
reſurrectione diligenter oſtenderit corpus ſuum apo-
ſtolis, ne illud ſpiritum aereum, vel phantaſma eſſe
putarent. Luc. 24. Eſt dicendum, quod Chriſtus ita
uoluit corporis ſui ueritatem demonſtrare, quòd etiã

F ſimul eius diuinitas declararetur. Et ideo permiſcuit
mira humilibus. Vnde vt corpus verum oſtenderetur,
natus eſt de fœmina, ſed vt oſtenderetur eius diuini-
tas proceſſit de Virgine. Talis enim partus Deum de-
cebat, ut ait Ambroſius in hymno natiuitatis Domi-
ni. Et non obſtat, quòd poſſet ex hoc putari corpus
eius phantaſticum: quia ſi hoc ſolùm Chriſtus atten-
diſſet, multa miracula, quæ fecit, omiſiſſet facere, ſi-
cut quãdo per noctem ambulat ſuper mare pedibus,
& diſcipuli uidentes de nauicula putauerunt phantaſ-
ma eſſe. Mar. 6. Non omiſit autem Chriſtus hoc, quia
licèt prima facie phantaſma putaretur, poſtea cogni-
ta veritate diuina uirtus elucebat, maximè quia hic
nullum erat periculum, quia Chriſtus exiret de utero
G Virginis. Nemo. n. uidit eum exeuntem, ut per hoc pu
taret eſſe phantaſticum, quia clauſtra non rumpebat:
ideo debuit obſeruari dignitas eius, & honor matris,
ut de incorrupto utero naſceretur.

An Beata Maria poſt partum Chriſti fuerit cognita carnaliter à Ioſeph. Quæſt. L.

QVAERITVR de uirginitate Mariæ poſt
partũ, an poſtq̃ Chriſtũ peperit alios filios ha-
buit, & an aliq̃n ſaltem cognita fuerit poſtea.
Quidã dicunt, ꝙ licèt Maria fuerit ſemꝑ — *Primũ arg.*
Virgo ante Chriſti natiuitatē, poſtea tamen cognita
H eſt à Ioſeph, & alios filios genuit. Vnde Chriſtus ſæpe
dr̃ hr̃e fratres, ut Ioan. 2. dr̃, ꝙ deſcendit in Capharnaũ
Ieſus & mater eius. Et Actuum 1. dicitur, ꝙ hi omnes
erant cum Maria matre Ieſu, & fratribus eius. Item qa — *Sc̃dm arg.*
dicitur ſupra in litera, ꝙ antequam conuenirent Ma-
ria & Ioſeph, inuenta eſt ipſa habens in utero, ergo po
ſtea conuenerunt, ſcilicet carnaliter. Item, quia dici-
tur, Ioſeph non cognouit Mariam, donec peperit fi-
lium: ergo uidetur, ꝙ poſtea cognouit. Item, quia dici — *Tertiũ arg.*
tur peperit filium ſuum primogenitum, & tamē pri-
mogenitus ad alios ſequentes dr̃. Sic dicitur ad Ro. 8.
de Chriſto. ſ. Vt ſit ipſe primogenitus in multis fratri-
bus: ergo alios filios habuit Maria poſt Chriſtũ, & ſic
non fuit Virgo poſt partum. Dicendum, ꝙ Maria ſem
I per fuit Virgo, & facilius erat virginem eſſe poſt par-
tum, q̃ prius. Nam ſi ante conceptum, & in partu Vir-
go eſſe potuit, à fortiori poſt partum, cùm nulla ne-
ceſſitas corruptionis maneret, quia vt conciperet ne-
ceſſe erat naturaliter perdi virginitatem, vel taltē ſu-
ſcipere ſemen, vt pareret, oĩno neceſſarium erat natu
raliter fieri corruptionem, vt tñ poſtea incorrupta ma
neret, nihil obſtabat, niſi uoluntas, cũ iam nec cōcipe-
re, nec parere quicq̃ neceſſe erat. Iſta virginitas perpe
tua Mariæ deſignata fuit per Ezechielem per portam
clauſam in domo Domini, quæ nunq̃ aperietur, & vir
non intrauit per eam. Ezech. 42. Et Augu. in ſermone
quodam exponens dicit: Quid eſt porta clauſa, niſi
Maria ſemper intacta? Quid eſt: homo non tranſibit
per eam, niſi quòd Ioſeph non cognoſcet eam? Et qd
K eſt: Deus ſolus ingreditur, & egreditur per eam, niſi
quòd Spiritus ſanctus impregnauit eam? Et quid eſt:
clauſa erit in æternum, niſi quòd Maria Virgo eſt, an-
te partum, & Virgo in partu, & Virgo poſt partum?
Conſiderandum autem, ꝙ circa virginitatem Mariæ
quidam errauerunt dicentes, eam nec in partu, nec
in conceptu, nec poſt partum virginem ſteuiſſe. Sed
etiam ipſum Chriſtum ex concubitu natum. Hi fue- — *Error de integritate Mariæ.*
runt peſſimi hæretici Cherinthiani, & Hebionitæ, de
quibus ſupra dictum eſt: & iſti potius ſunt infideles, q̃
hæretici, cùm expreſsè negent textum ſacræ ſcriptu-
ræ, quæ dicit Chriſtum de Spiritu ſancto natum, &
natum de virgine, & ꝙ Ioſeph non cognouit Mariã,

ante-

antequam pareret Chriſtum. Alii errauerunt concedentes Mariam ante partum, & in partu Chriſti Virginem extitiſſe: & tamen Chriſto nato dicunt eam a Ioſeph cognitam alios filios peperiſſe. Iſte autem eſt error deteſtãdiſſimus Eluidii, qui mouetur ex eis, quæ ſupra obiecta ſunt. Dicendum, quòd nõ conueniebat Mariam poſt Chriſti natiuitatem ab aliquo cognoſci. Primò, quia derogat hoc perfectioni, & dignitati Chriſti: quia ſicut ſecundùm naturam diuinam eſt unigenitus Dei patris tanquam perfectus filius, quo exiſtente non eſt neceſſe alium gigni: ita decuit, ut eſſet vnigenitus matris. Quia uelle alios gignere, erat innuere, ꝙ iſte non erat perfectum bonum, & ſolatium matris: ita, vt eo exiſtente mater adhuc alios filios cuperet. Secundò, quia hoc facit iniuriam Spiritui ſancto: cuius ſacrarium fuit uterus virginalis, in quo carnem Chriſti formauit. Vnde non decebat propter honorem Spiritus ſancti ut quis conaretur illud polluere, qđ Spiritus ſanctus fœcundauerat, & ſpecialiter conſecrauerat. Tertiò hoc derogat dignitati, & ſanctitati matris, quæ ingratiſſima uideretur ſi hoc filio tanto contenta non eſſet, & ſi uirginitatem, quæ in ea miraculosè ſeruata fuerat, ſponte perdere uellet per carnis concubitum. Quartò, quia ſi Ioſeph hoc atentaret, eſſet ſibi imputandum ad magnam temeritatem: cùm angelus reuelaſſet ei myſterium, ſcilicet, quòd Spiritus ſanctus virginem fœcundauerat. Quod ergo ipſe uellet nunc uiolare templum Spiritus ſancti eſſet ſumma temeritas. Nam Spiritus ſanctus illum diſperderet, ſicut dixit apoſtolus, ꝙ qui uiolauerit templum Dei diſperdet illum Deus. prima Cor. 3. Quintò, quia ſi Maria poſt hoc ab aliquo uellet cognoſci, uideretur hoc eſſe propter ſolum deſiderium libidinis: nam matrimonium iſtud factum fuerat, ut haberetur iſta proles, non quidem ex eo, ſed ut conſeruaretur per illud. Nihil ergo erat iam neceſſarium pertinens ad matrimonium, cùm proles perfecta haberetur. Ergo uelle cognoſci poſt hoc propter incontinentiam, & infirmitatem carnis eſſet, quæ imperfectio non eſt ponenda in Virgine. Sextò, quia retrocederet uirgo a propoſito ſuo. Nam quando angelus dixit ei, ꝙ conciperet Meſsiam, quodammodo turbabatur, ne per hoc oporteret eam cognoſci a uiro dicens: quomodo fiet iſtud, quoniam uirum non cognoſco? Luc. 1. Ergo à fortiori intendebat poſtea, quando non eſſet neceſsitas concipiendi manere in perpetua continentia. Sed poſt Chriſti natiuitatem non fuit aliqua neceſsitas cõcipiendi: ergo Maria poſt hoc ſeruaret incorruptionem, niſi mutaret propoſitum: mutare autem propoſitum in tali re eſt magna imperfectio, quia nemo mittens manum ad aratrum, & reſpiciens retro, aptus eſt regno Dei. Luc. 9.

Ad argumẽta oppoſita. Ad primũ.

Ad primum in contrarium dicendum, quòd quidam putant, ſicut ait Hieronymus ſuper Matthæum, fuiſſe fratres domini quoſdam, quos Ioſeph ex alia uxore prius genuerit. Nos autem fratres domini, non filios Ioſeph, ſed conſobrinos ſaluatoris ſororis Mariæ materteræ domini filios intelligimus, & ſic uult Hieron. ꝙ Ioſeph non habuit aliquos filios, nec etiam habuit aliam uxorem præter Mariã: immo ait Hieronym. in li. contra Hæluidium hæreticum, quòd credendum eſt Ioſeph potius Virginem permanſiſſe, quia aliam uxorem habuiſſe non ſcribitur, & fornicatio in ſanctum uirum non cadit. Vocantur ergo fratres domini filii ſororum matris eius: quia Maria mater eius habuit ſorores, quæ genuerunt filios. Nam Maria uxor Zebedæi dicitur eſſe ſoror eius: & Maria uxor Alphæi etiam dicitur ſoror eius. Ideo filii illius Mariæ, & Alphæi dicuntur fratres Chriſti. Et filii iſtius Mariæ, & Zebedęi dicuntur fratres Chriſti. Primi ſunt Iacobus, & Ioannes, de quibus dicitur, ꝙ mater filiorum Zebedęi ſteterit coram Chriſto petens ab eo, vt duo filij ſui ſederent, vnus ad dexteram Chriſti, & alius ad ſiniſtram in regno ſuo. Et hoc dicebat: confidens, ꝙ Chriſtus faceret iſtud pp propinquitatem magnam filiorum ſuorum ad Chriſtum, infra 2. filii Alphæi & Mariæ vxoris eius vocabantur fratres Chriſti. Et de his magis expreſsè habetur in ſcriptura, vt patet Mar. 6. ſ. Nonne iſte eſt fabri filius, & Mariæ, frater Iacobi, & Ioſeph, & Iudæ, & Simonis? Nõne & ſorores apud nos ſunt? Omnes nominati hic dicuntur eſſe filij Alphęi, & maximè Iacobus, qui primus nominatur. Et iſte eſt Iacobus, de quo cõmuniter dicitur, ꝙ ſit frater Domini, ſicut ait Apoſtolus ad Gala. 1. ſ. Alium aũt apoſtolorũ vidi neminem niſi Iacobum fratrem Domini. Et ſic eſt conſuetudo apud Hebræos vocare fratres: licèt iſti potius vocentur patrueles, vel fratrueles. i. filij duorũ fratrũ, vel patrum, vel matrum, qui ſunt fratres. Sic accipitur Iſa 5. ſ. Cantabo vineæ meæ canticum patruelis mei.

Ad ſecũdũ reſponſio.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ non ſequitur, cùm dicitur antequam conuenirent peperit: ergo poſtquã peperit, cõuenerunt: quia poteſt ſtare vnum ſine altero, & etiam non eſt ſemper intentio loquentis ſignificare aliquem actum ſequentem, ſic ait Hierony. in lib. contra Heluidium, ꝙ licèt hæc præpoſitio ante ſæpe indicet conſequentiam actus, interdum tamen ſolùm oſtendit ea, quæ prius cogitabantur, vt poſtea fierent. Non eſt autem neceſſe, vt primò cogitata ſemp fiant, cùm aliqñ interueniat aliquid, vt illa fieri non poſſint. Si aliquis dicat antequam in portu pranderem nauigaui, non innuit, quòd in portu prandeat poſtquam nauigauerit, ſed innuit quòd cogitauerat, ſcilicet, ꝙ ante pranſurus eſſet in portu, quàm nauigaret. Et accidit quòd non potuerit prandere, quouſque nauigaret. Sic Matthæus, cùm dicit antequam conuenirent inuenta eſt in vtero habens de Spiritu ſancto: non innuit, ꝙ poſt hoc conuenerint: ſed, quòd dum videbãtur conuenturi non conuenerunt: quia præuenit conceptio per Spiritum ſanctum, ex quo factum eſt, ꝙ nõ conuenirent.

Ad tertiũ.

Ad tertium dicendum, ꝙ illud aduerbium donec, nõ importat ſemper alium actum ſequi: ſed aliqñ poteſt eſſe, ꝙ nullus actus ſequatur. Sic patet Gen. 8. Vbi dicitur de coruo, ꝙ emiſit Noe coruum, vt videret, an deſicata eſſet terra, qui egrediebatur, & non reuertebatur, donec ſiccarentur aquæ. Et tamen manifeſtum eſt, vt probatum eſt eod. cap. & colligitur ſatis ex litera, quod coruus nunquam rediit in arcam: quia ſi redire deberet, hoc potius faceret, quando tota terra erat operta aquis, ſicut dicitur de columba, ꝙ non inueniẽs, ubi requieſceret pes eius, reuerſa eſt in arcam. Et poſtquam miſit eam iterum, & inuenit terram deſicatam non eſt reuerſa vltra ad eum. eod. cap. Ita eſſet de coruo: quia, cùm eſſet terra deſicata, & inueniret eam plenam cadaueribus, quæ ipſe ualde cupiebat: non erat vllatenus veriſimile, quòd uellet redire in arcam. Et ſic idem eſt dicere, ꝙ nõ reuertebatur, donec ſicarentur aquæ, quod dicere nunquam reuerſus eſt. Et ponitur quaſi ad tollendum dubium, ſcilicet, quia ſolùm erat dubium, an coruus reuerteretur antequam inueniret terram deſiccatam, & dicitur, ꝙ vſque tunc non reuerſus eſt. Et ſic innuitur, quòd nũquam rediit. Sed patet etiam Gen. Vbi Deus promittẽs Iacob multa bona, ait: Ego ero cuſtos tuus quocunque perrexeris: nec dimittam te, niſi compleuero vniuerſa, quæ dixi. Vbi alia litera habet donec cõpleuero vniuerſa, q̃ dixi. Et tamen non eſt ſenſus, ꝙ poſtq̃ Deus cõpleuit vniuerſa, quæ dixit ad Iacob, dimiſerit eum. Nam nunquam dimiſit, ſed potius multiplicauit eum, & ſemen eius, & pepigit cum eo pactum, quod & pepigerat cũ patre ſuo Abrahã, & Iſaac

promittens ei ſpāliter bona, vſque ad mortem ſuam. Gen. 46. ſ. Qn̄ apparuit Deus Iacob deſcendenti in Aegyptum apud puteum iuramenti. Sic etiam Pſalm. 109. dicitur de Meſſia, ꝙ Deus dicat ei: Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorū. Non eſt tamen ſenſus, ꝙ poſtquam Deus ſubijceret inimicos Chriſti pedibus eius, deſineret ſedere ad dextram patris, quia in æternum ſedet, cùm ſit filius eius naturalis, & conſubſtantialis, & neceſſe eſt eū ſemper eſſe æqualem patri, quod eſt eſſe ad dexteram. Et accipiendo etiam ſecundùm humanitatem nunquam ceſſabit ſedere, immo ſubiectis inimicis videbitur eſſe humanitas Chriſti in maiori gloria, qđ importatur per ſedere ad dextram. Nam qn̄ inimici Chriſti non erant ſibi ſubiecti. ſ. eo viuente, cùm eū impugnabant, erat Chriſtus ſm humanitatem in minori honore, & tn̄ tunc ſedebat adhuc ad dextrā patris ſm æqualitatem naturæ. Poſt reſurrectionē aūt, qn̄ inceperunt inimici eius ſubijci ſibi, cœpit humanitas ſua eſſe in maiori honore. Nam dixit apoſtolis. Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo, & in terra, infra 28. Ergo à fortiori tunc ſedet ad dextram Dei. Et ſic non ponitur donec, niſi ad tollendum dubium: quia dubiū erat, an antequam eſſent ſubiecti Chriſto inimici ſui, ſederet ad dextram Dei, quia de poſt non erat dubium, cū poſtea eſſet honorabilior. Ideo, cū dicitur: ſede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos, etiam innuitur, ꝙ ſedeat à dextris Dei in æternum. Sic etiam dicitur Pſal. 142. ſ. Oculi noſtri ad Dominum Deum noſtrum, donec miſereatur noſtri. Non eſt tamen ſenſus, ꝙ poſtquam Deus miſertus fuerit nobis, debeamus oculos noſtros ab eo auertere, ſed ſemper debemus habere oculos noſtros ad ipſum. Pſal. 22. ſ. Oculi mei ſemper ad Dominum. ita hic ſolùm ponitur donec, ad tollendum dubium: quia ſolùm erat nobis dubiū, an Maria fuerit cognita à Ioſeph ante Chriſti natiuitatem: cùm non fiat conceptio naturaliter ſine ſemine. Poſtea verò non erat aliqua cā dubitandi, cùm Maria poſtea non concepit, nec peperit. Ideo dicere, ꝙ Ioſeph non cognouit Mariam, donec peperit filiū: eſt quaſi dicere, ꝙ nunquam cognouit eam, quod ſolùm erat rō dubitandi, an cognouiſſet eam ante conceptum, & partum.

Ad quartū. Primogenitus quō intelligatur.

Ad quartum dicēdum, ꝙ primogenitus non ſemper importat alios poſtea genitos, vt patet hic, quia aliquando iſtud nomen primogenitus importat relationem, & tunc ſignat alios poſt natos. Aliquando eſt nomen abſolutum, & tunc nō ſignat aliquem conſequi. Quod apparet, quia primogenitus dr̄ de primo, & tamen primus, & oēs cōparatiui ſm dialeticos ponuntur aliquando abſolutè, & dr̄ primus, ante quem nemo fuit, ſiue poſt illum ſit aliquis ſiue non, & vltimus, poſt quem nullus eſt, ſiue ante eum aliquis fuerit, ſiue non. Aliquando exponuntur comparatiuè. ſ. primus eſt, ante quem nemo fuit, & poſt quē aliquis eſt. Et vltimus, poſt quem nemo eſt; & ante quem aliquis fuit. Ita ergo primogenitus exponetur abſolutè aliquando. ſ. primogenitus ante quē nullus natus eſt, ſiue poſt eum ſit natus aliquis, ſiue non. Et pōt poni comparatiuè. ſ. primogenitus, ante quem nullus natus eſt, & poſtquem aliquis natus eſt. Ita Chriſtus eſt primogenitus Mariæ: quia ante illum de Maria nullus genitus eſt, licèt poſt eum nullū genuerit. Item patet hoc ex noībus relatiuis, quia filius, & filia, nurus, & ſocrus relatiua ſunt, & tamen accipiūtur ſæpe pro abſolutis. ſ. filius pro viro quocunque, & filia pro fœmina quacunq;. Sic accipitur Canticorū 2. cùm dicit ſponſus. Ego flos campi, & lilium conuallium. Sicut liliū inter ſpinas, ſic amica mea inter filias, ideſt, inter mulieres. Quia ſi relatiuè acciperetur, neceſſe eſſet poni ibi, cuius erant iſtæ filiæ. Etiam dicit,

F eod. cap. ſponſa. Sicut malus inter ligna ſyluarum, ſic dilectus meus inter filios, ideſt, inter viros: quia nō ponitur ibi, cuius ſint iſti filij. Sicut etiā dicitur Prou. vlti. Multæ filiæ congregauerunt diuitias. i. multæ mulieres: qa nō ponit ibi relatiuè. Sic ēt illud nomē nurus eſt relatiuū, & ponit abſolutè, vt ait Ouid. 2. Metam. ſ.

Inde fluunt lachrymæ, ſtillataque ſole rigeſcunt.
De ramis electra nouis, quæ lucidus amnis
Excipit, & nuribus mittit geſtanda latinis.

Ideſt, mulieribus latinis: quaſi dicat, de arboribus illis fluunt lachrymæ, quæ per calorem ſolis rigeſcunt, .i. indurantur in electra, & cadunt in fluuium Eridanum, G ſiue Padum vulgariter dictū. Et ille mittit illa electra per Italiam, vt nurus latinæ. i. mulieres latinæ geſtent illa in ornatū. Idē eſt de alijs noībus relatiuis, vt proximus, & ſupremus. Nā licèt iſta ſint cōparatiua, & exponantur aliqn̄ cōparatiuè, aliqn̄ abſolutè, leges tn̄ humanæ accipiunt ſæpe abſolutè proximū, & ſupremū, vt patet. ff. de verbor. ſignificat. l. ꝓximus. Et dicitur proximus eſt, quem nemo antecedit. Vnde poſuit in ſignificatione abſoluta, & apparet magis. eod. titu. l. proximi. cùm dicitur proximi appellatione etiā ille continetur, qui ſolus eſt. Sic etiam de iſto nomine ſupremus. eo. tit. l. ꝓximus, ſcilicet, ꝙ ſit ſupremus etiam ille, ante quem nemo fuit. Cùm ergo oīa iſta nomina ſint relatiua ſm naturam ſuam, & tamen inueniantur ſæpiſſime in ſignificatione abſoluta, erit ſic de hoc nomine primogenitus, quod licèt ſit relatiuū, H aliqn̄ tamen ponitur vt abſolutum: ita, vt dicatur primogenitus, poſt quem nemo naſcitur. Hoc magis ex conſuetudine ſacræ ſcripturæ in veteri teſtō, vbi vocatur primogenitus ille, ante quem nemo naſcitur, ſiue poſt eum aliquis naſcatur, ſiue non: vt patet Exo. 13. Vbi iubetur primogenitum pecorum offerri, & primogenitos hominum redimi. Si tamen vocaretur primogenitus ſolùm ille, qui habebat alios poſt ſe natos, nunquam ſciretur, an erat primogenitus, qui prius naſcebatur quouſque haberet alios fratres. Et tamen iubebat Deus, ꝙ cùm mulier pareret primogenitum poſt quadraginta dies offerret illum Domino: dans ſacrificium, & redimens illum quinque ſiclis. Leu. 12. & Numeri. 18. Et tamen poſt quadraginta dies à partu I nondum poterat ſciri, an iſta mulier alios habitura eſſet filios, reſpectu quorum iſte vocaretur primogenitus. Ergo lex vocat iſtum primogenitum, quando nondum conſtat, an alios poſt ſe natos habeat. Et ſic accipit primogenitum abſolutè. ſ. quem nemo præceſſit natiuitate, ſiue alius poſt naſcatur, ſiue non. Sic fuit in Maria. Nam conſtat de ipſa etiam apud hæreticos, ꝙ ante Chriſtum nullum filium habuit, & iſtum obtulit in templo in die quadrageſimo poſt partum, & redemit eum lege primogenitorum. Luc. 2. Manifeſtum eſt ergo, ꝙ tunc Chriſtus primogenitus vocabatur ſm legem, & tamen nondum Maria poterat habere alios filios, etiam ſi aliquos poſt Chriſtum habuiſſet: igitur primogenitus ſm legem abſolutè accipitur. Et ſic non oportebat, ꝙ poſt Chriſtum aliqui iā K naſcerentur ad hoc, ꝙ ipſe vocaretur primogenitus reſpectu illorum: quia immediatè vt natus eſt, primogenitus vocatus eſt, ſm legem: quia aliàs non fuiſſet obligata mater ſua offerre illum in templo die quadrageſimo. Et tamen Luc. 2. innuitur, quòd obligabatur, vel videbatur obligari: quia dicitur ibi, ꝙ iſta facta ſunt ſm conſuetudinem legis Moyſi. Iſte etiam eſt modus accipiendi primogenitū in iure. Nā ſi ſit lex, ꝙ aliquis honor, vel poſſeſſio deueniat ſolū ad primogenitos, ſi quis vnicum filium genuerit, non eſt dubium, quin ad illum pertineat ille honor, vel poſſeſſio. Sic accipitur primogenitus. extra de verbor. ſignific. c. Ioſeph, cū dicit. Ex hoc loco multi peruersè ſuſpicati ſunt Ma-

teriam

teriam alios filios habuiſſe, cùm ſit mos ſacrarũ ſcripturarum illum primogenitum appellare, quem nemo præceſſit, & non ſolùm eum, poſt quem alij nati ſunt. De his omnibus magis diximus in libro noſtro de quinque figuratis paradoxis parte prima.

De quo Chriſtus fuit conceptus in vtero Virginis. Quæſt.LI.

QVAERITVR vlterius circa Chriſti conceptionem ex Virgine, de quo conceptus eſt. Nam cõiter dicitur, ꝙ conceptus eſt de puriſſimis ſanguinibus B. Virginis, vt ait Damaſcenus lib. 3. aliquando tñ errant circa iſtos puriſſimos ſanguines, putantes non fuiſſe conceptum Dominum in Virgine de ſanguine menſtruali, de quo cõ-
G
cipiuntur oẽs, quia putant ſanguinem illum eſſe impurum, & ſordidum. Et errant credentes ob hoc, ꝙ fuerit conceptus Chriſtus de ſanguine, qui erat in venis B. Virg. quia illum putant eſſe purũ. Sed hoc non ſtat. Primò, quia ex ſanguine, qui eſt in venis non põt fieri conceptio, cũ locus conceptionis, & formationis fętus non poſſit eſſe in venis, ſed in matrice, & tñ in matrice non eſt ſanguis aliquis, niſi qui vocatur menſtruum: ergo ex menſtruo neceſſe eſt fieri conceptionem. Secũdò patet, quia ſi ex ſanguine venalũ in Virgine Chriſtus fuiſſet conceptus, non diceretur Chriſtus propriè filius Mariæ, vel ipſa non vocaretur ita ꝓpriè mater Chriſti, ſicut aliæ mulieres vocantur matres filiorum ſuorũ. Hoc aũt eſſet tollere totum bo-
H
num Virginis, quia maxima dignitas eius, in qua ipſa excedit oẽs mulieres, immo & oẽm creaturã eſt, ꝙ ſit mater Chriſti, qui eſt verus Deus, ſi aũt imperfectã rationẽ maternitatis hẽt, tolleret ſibi multũ de dignitate maternitatis: oportet ergo ꝙ ad hoc ꝙ ipſa ſit verè mater Chriſti, ꝙ ipſa in cõceptu Chriſti fecerit qđ aliæ fœminæ faciunt concipiendo filios ſuos. Aliæ autẽ fœminæ non ſolũ miniſtrant materiã, de qua fiat conceptus, ſed ẽt ꝑ quandã virtutẽ actiuã diſponunt illam ad hoc, ꝙ ſit apta, & propinqua, vt poſſit fieri cõceptus. Iſtud aũt eſt, quia ſanguis abſolutè, ſiue in viro, ſiue in fęmina non eſt materia apta ꝓpinqua ad fętũ formandũ, idõ in fęminis digeritur ſanguis ille purus, & alteratur, & ſic diſponitur, vt ſit materia ꝓpinqua,
I
& apta ad conceptum. Sic.n.fit in lacte, qđ de ſanguine gignitur ꝑ quandã alterationem factã à virtute exiſtente in mamillis. Ita ſanguis ille purus, & rarus, qualis eſt in venis non eſt materia apta ad formationẽ fœtus, ſed oportet magis denſari, & digeri, & alterari ſcdm calorem. Et hoc fit in fœminis à virtute generatiua, ſicut in viris ſemen digeritur à virtute generatiua. Et iſte ſanguis alteratus, & aliqualiter denſatus per virtutem generatiuam fęminæ mediante calore tanquam inſtrũo vocatur menſtruum, & eſt de quo fit cõceptio in matrice. Et hoc apparet, quia puellæ non poſſunt gignere vſquequo incipiant habere menſtrua. Et poſtquam deſierint habere menſtrua ẽt nõ poſſunt gigne-
K
re niſi ſupernaturaliter, ſicut dr̃ Gen. 18. ſ. Erãt ambo, .ſ. Abraham, & Sara prouectæ ætatis, deſierantq; Saræ fieri muliebria. Et in hoc innuit ibi, ꝙ conceptus Iſaac fuit ſupernaturalis, & verum eſt. Et tamẽ iſta digeſtio ſanguinis ad faciendũ menſtrua fit à potẽtia generatiua, quæ habet calorem ſufficientem, qui eſt inſtrumẽtum ſuum. Et iſta eſt cã, quare menſtrua non fiunt in puellis quouſque incipiant hr̃e pilos in genitalibus, & vocantur tunc pubetes ſcdm iura, vt ait Iſidorus. 11. Etymologiarum, & extra de ſpon.c.puberes, ſcilicet, puberes à pudendis dicti ſunt, quia iſta loca primò lanuginem ferunt. Pili tamen naſcuntur ꝑꝑ calorẽ digerentem. Ideo puellæ tunc primò menſtrua habẽt, quando calor in eis incipit eſſe, & iſta eſt cã quare fœ-

Chriſtus nõ fuit conceptus de ſanguine qui erat in venis B. Virg.

F
minæ in ſenectute magna non habent menſtrua, ſcilicet, quia ceſſat in eis calor, cũ infrigidentur ꝑꝑ ætatẽ. Et ita cũ Sara eſſet prouectæ ætatis deſierant fieri in ea muliebria. Gen. 18. Hoc ſuppoſito dicendum, ꝙ licèt mulier duo faciat in conceptu. ſ. miniſtrare materiam. i. ſanguinẽ, & præparare illam. i. menſtruum, tñ magis dr̃ mr̃ ꝑꝑ ſcdam opinionẽ, q̃ ꝑꝑ primam: qa aliàs ita poſſent eſſe matres puellæ ante pubertatem, & veteranæ poſtquam deſierunt fieri muliebria, ſicut mulieres puberes ætatis maturæ: quia in utriſque eſt ſanguis, qui eſt materia, & tamen impuberes puellæ, & veteranæ non poſſunt diſponere illum ſanguinẽ, vt ſit materia apta ad conceptum, & ſic illæ nunquã efficiuntur matres. Item patet efficatius, quia ſicut pater
G
non dicitur à potentia generatiua, ſed ab actu potentiæ generatiuæ, ita mater vocatur mater ab actu potẽtiæ generatiuæ. Ipſa namq; potentia generatiua ſemper eſt ĩ viro, & in fęmina à principio vitæ, vſq; ad mortem; quia cũ ſit potentia quædam naturalis purè, non aduenit poſt ipſ, ſed incipit cũ ipſo animali, & deſinit cũ eo, ſicut appareret in cæteris potentiis, & viribus. Actus tamen potentiæ generatiuæ nõ eſt ſemper, ſed in tempore determinato. ſ. quando eſt inſtrumentum conueniens in animali. ſ. calor, qui eſt inſtrũm generale virtutum animæ. Sicut ergo pater dicitur ab actu potentiæ generatiuæ, ita mater ab actu potẽtiæ generatiuæ. Primus tamen actus. ſ. miniſtrare materiam. i. ſanguinem non eſt actus perſonæ generatiuæ, nec alicuius
H
potentiæ: quia non eſt verè actus: quia miniſtrare materiam iſto modo. ſ. ſanguinem non digeſtum, nec alteratum, nihil aliud eſt, q̃ habere ſanguinem in corpore. Et iſtud non eſt actus alicuius potentiæ, ſed eſt natura animalis perfecti. ꝙ non eſt ſine ſanguine. Erit ergo actus potentiæ generatiuæ in fęmina digerere ſanguinem illum, & alterare aliqualiter, vt ſit materia ꝓxima ad conceptum. Iſte igitur erit actus, à quo mulier propriè denominatur mater, & dicitur gignere, vel concipere. Confirmatur hoc, quia ſi iſtud non eſſet, diceretur vir gignere fętum ex fœmina, ipſa tamẽ non diceretur gignere filium, uel concipere, ſi nõ haberet aliquem actum ſpecialem circa materiam fœtus. Nam propter ſolam continentiam ſanguinis non
I
magis diceretur mulier concipere, vel gignere filiũ, quando ille concipitur, quàm ante per decem annos, cũ etiã prius ſanguinem haberet, de quo poterat formari fętus. Non eſt ergo mulier mater propriè, niſi pro eo, quòd materiam diſponit. Cùm ergo Maria fuerit vera mater Chriſti, tam completè ſicut aliæ mulieres ſunt matres filiorũ ſuorum, oportet quòd ipſa habuerit iſtas duas operationes reſpectu corporis Chriſti, ſcilicet, miniſtrare materiam. ideſt, ſanguinẽ, digerere illum, & alterare, vt ſit materia apta ad conceptum. Hoc autem eſt habere menſtrua, vel conceptionem fieri de menſtruo: ergo corpus Chriſti non fuit conceptum de ſanguine, qui erat in venis, ſed de mẽſtruo. Item patet, quia, vt dictum eſt, propria ratio,
K
à qua mater dicitur, eſt præparare materiam: quia vt dictum eſt ille eſt actus potentiæ generatiuæ. & tamẽ Maria fuit mater Chriſti: ergo ipſa pręparauit ſanguinem faciendo menſtruum, & de illo corpus Chriſti formatum eſt. Alioquin non eſſet Maria naturalis, & uera mater Chriſti. Et tamen eſt naturalis mater eius, licèt ſupernaturaliter conceperit, & tamen ad hoc, ꝙ mater ſit naturalis, requiritur, ꝙ ipſa miniſtraret materiam, eo modo, quo aliæ fęminæ, ſicut patet per Sãctum Thom. 3. parte Summæ. q. 31. arti. 5. cùm ait: Ad naturalem autem modum generationis ex parte materiæ pertinet, ꝙ materia, de quã corpus eius. i. Chriſti ꝯceptũ eſt, ſit ꝯformis materiæ, quã aliæ fœminæ ſubminiſtrãt ad ꝯceptionẽ ꝓlis. Hęc aũt materia ſcdm Phy.

in lib. de generatione animaliũ eſt ſanguis mulieris, nõ quicunque, ſed perductus ad quandam ampliorẽ digeſtionem per uirtutem generatiuam matris, ut ſit materia apta ad cõceptum, & ideo ex tali materia fuit corpus Chriſti conceptum; hęc ille. Eſt autem uerum, ꝙ aliqui dubitant, quæ ſit naturaliter materia fœtus, & tamen nemo, qui aliquid ſapit, dicit aliam materiam, uel aliter diſpoſitam miniſtraſſe Dominam in Chriſti cõceptu, quam miniſtrant aliæ mulieres naturaliter. *Materia, ex qua formatur humanum corpus.* Dicunt tamen quidam, quod materia naturalis, de qua corpus formatur ſunt ſemen patris & matris comixta ſimul cum ſanguine menſtruo: ita ꝙ totũ hoc ſit materia corporis. Hoc autem Ari. deſtruit multipliciter in 15. de animalibus oſtendens, ꝙ id, ꝙ decidit de uiro non eſt materia corporis humani, ſed ſolùm principiũ actiuum, uel motiuum. Et probat hoc per rationem, & experimenta ſenſibilia, quæ maximè in rebus naturalibus fidem faciunt, ut patet inſpicienti uerba eius. Oſtendit etiam, ꝙ ſemen mulieris nihil facit ad generationem. Vnde quædam mulieres concipiunt ſine hoc, ꝙ ſeminent: ſed ſanguis, qui menſtruum dicitur, eſt in fœminis loco ſeminis in uiris. Et ſecundùm hanc poſitionem philoſophi, poteſt magis ſaluari, & conuenientius partus Mariæ, & maternitas eius, quàm ſecundùm alias poſitiones: quia ſecundùm eum ad conceptionem corporis humani nulla materia requiritur naturaliter, niſi ſanguis mulieris. De hoc latiſſimè tractat Aegidius Romanus in quodam libello, quem fecit de Embrione. Non eſt autem credendum, quòd materię corporis Chriſti, qđ ſine ſemine uiri conceptum eſt, aliquid defuerit, quod naturaliter ad formationem corporis requiratur. Conſtat tamen Mariam concepiſſe ſine ſemine humano: aſſerentibus iſtud Matthæo, & Luca, & Iſai. Ideo oportet, ꝙ materia, ex qua formatũ eſt corpus Chriſti, & formatur in aliis hominibus, ſit ſanguis per uirtutem generatiuam matris præparatus: & ille ſanguis eſt in mulieribus, ſicut ſemen in uiris: ideo eodem tempore ſemen in uiris, & ſanguis iſte in mulieribus incipit, ſ. quando utriſque incipiunt oriri pili, & apparent alia ſigna pubertatis: ut ſupra dictum eſt. Quia tamen in muliere calor deſeruiens potentiæ generatiuæ eſt diminutus reſpectu caloris uiri, non poteſt in mulieribus ſuperfluum alimenti ad tantam digeſtionem perduci, ſicut in uiris; ideo in uiris relinquitur ſub forma ſeminis: in fœminis autem manet ſub forma ſanguinis deficiens a completa digeſtione ſeminis. Sanguis tamen & ſemen propinqua ſunt: ideo accidit in hominibus multum coeũtibus, ꝙ ſanguinem emittant, quando ſemen deficit, ut ait. Ariſt. 15. de animalibus. ſ. Quia non ſufficit ad tantum de ſemine digerendum, quantum incontinentia deſiderat. Non tamen poſſet emitti ſanguis loco ſeminis, niſi ſanguis eſſet propinquus ſemini, & in eiſdem uaſis in quibus ſemẽ, ſcilicet, quia cùm in uaſis illis generatiuis per uirtutẽ generatiuam conuertitur alimenti ſuperfluum in ſanguinem, & ſanguis ultimò decoquitur in ſemen: cù. n accidit, ꝙ aliquis coeat plus debito, non exiſtente ſemine completè digeſto in uaſis emittitur ſanguis, qui digerebatur, ut fieret ſemen completum. Eſt tamen dicendum, ꝙ ſanguis menſtruus, qui fœminis eſt pro ſemine, eſt magis digeſtus, & inſpiſſatus, quàm ſanguis, q eſt in uenis; quia ſanguis, qui eſt in uenis, eſt ualde fluidus, & modicum digeſtus: nec digeritur tantum quantum poſſet calor fœmineus digerere. Quod patet, cùm lac dicatur magis digeſtum, ut quidam uolunt: licèt de hoc nihil nunc aſſeritur: ſanguis tamen menſtruus digeritur a fœmina ſecundum omnem poſſibilitatem caloris ſui: cùm & adhuc requiratur in eo maior digeſtio: quæ poſtea fiet per ſemen maris comixtum ſibi. Item patet clarius: quia omni tẽpore gignitur ſanguis

F in fœmina: ſiue ſit puella, ſiue uetuſta; quia quamdiu animal uiuit nutritur, ut ait Ari. licèt non ſemper augmentetur. Nutriri tamen eſt per conuerſionẽ alimenti, quod neceſſe eſt prius conuerti in ſanguinem, quàm in membra: & ſic in minima ętate, & maxima ſenectute ſanguis gignitur in fœmina, & tamen non fiunt mẽſtrua in ea in parua ætate, nec in ſenectute: ſed in pubertate, & ętate calida: ergo ualde magis digeſtus eſt ſanguis menſtruus, quàm ſanguis, qui eſt in uenis. Nõ eſt autem putandum, ſicut quidam ſimplices credũt, ſanguinem menſtruum fieri ex ſanguine, qui eſt in uenis. Nam non fit ex illo: quia non erat locus ad faciendũ hoc, cùm capita uenarũ non aperiantur, ut influãt in matricem. Item, quia ſanguis, qui eſt in uenis eſt de**G**terminatus ad ſuſtentationem membrorum, & non ad generationem. Item, quia dicimus, quòd ſemen in uiris fit ex ſuperfluo alimenti: ſanguis tamen qui eſt in uenis non fit e‹x› ſuperfluo alimenti. ſed ex ipſo alimento, cùm directè alimentum conuertatur in ſanguinẽ. In fœminis ergo ſanguis menſtruus, qui eſt loco ſeminis, ut dicit Ari. 15. animalium, & digeritur per potentiam generatiuam, fiet de ſuperfluo alimenti: & habebit alia uaſa, in quibus alteretur, & conuertatur: & nũquam defluet de uenis. Et iſta eſt intentio Ari. & omnium, qui loquuntur de menſtruo. Ergo non tenet poſitio illorum, qui dicunt corpus Chriſti non eſſe cõceptum de menſtruo: quia motiuum ſuum deficit. Dicunt enim menſtruum eſſe impurum, & fœtidum: **H** Chriſti tamen corpus de puriſſimis ſanguinibus conceptum fuit. Hoc non tenet, quia natura, quæ maximè circa generationem hominis, qui eſt animal perfectiſſimum non eſt uerisimile, quòd de re fœtida, & turpi corpus humanum formaret: maximè, cum multa ſint pura, de quibus poſſet formare. Etiam, quia ſi de re tam impura, & turpi formaretur corpus humanum, non poſſet magno tempore homo uiuere, ſed faciliter corrumperetur. Ideo dicendum, quòd ſanguis mẽſtruus, de quo formatur corpus hominis, non ſolùm non eſt impurus, nec fœtidus, ſed etiam eſt purior, & perfectior, & pręcioſior quàm ſanguis, qui eſt in uenis. Quod patet, quia natura cùm ſit regulatiſſima in operationibus ſuis, neceſſe eſt, quòd illæ res ſint perfectiores, **I** pro quibus ipſa magis laborauerit: magis tamen laborat pro ſanguine mẽſtruo, quàm pro ſanguine, qui eſt in uenis: cum maiorem calorem ad hoc requirat, ut ſupra declaratum eſt. Ergo eſt prætioſior ſanguis iſte, quàm ille. Motiuum autem iſtorum aſſerentium menſtruum eſſe fœtidum, & impurũ, quia menſtruũ, quod fœminæ emittunt tale eſt, non tenet; quia ſanguis menſtruus, qui manet in matrice non eſt talis, ſicut ille, qui emittitur: ſicut ſtercora emittuntur de corpore, & ſunt quædam partes alimenti: non ſunt tales illæ partes, quas membra recipiunt de alimento ſicut ſtercora: quia illa tanquàm inutilia, & impura ſeparat natura a puro, & expellit; reſeruando ſibi quaſdam partes puriores de ſubſtantia alimenti. In generatione menſtrui ſic eſt, quia natura accipit multas partes cibi, quæ non ſunt neceſſariæ nutritioni, & illas dige**K**rit, & conuertit in ſanguinem menſtrualem. Et quia illud, quòd natura accipit de hoc, habet multas partes impuras, neceſſe eſt, quòd natura ſeparet, & emittat illas. Et ſicut ſumpto alimento neceſſe eſt cauſari ſtercora: ita facto ſanguine menſtruali neceſſe eſt manere ibi quaſdam partes impuras loco ſtercorum, & illas emittit natura ſingulis menſibus. Quælibet enim fœmina poſtquàm ſemel cœperit habere ſanguinem iſtum, quolibet menſe ſemel aliquid emittit: licèt quędã mulieres plus, aliæ minus: ſicut fit de quantitate ſtercorũ. Et ſic dicitur mulier pati fluxũ ſanguinis redeũte mẽſe. Leu. 15. idest, quòd in fine cuiuslibet menſis: ſiue de

menſe,

menſe, ad menſem hoc patiuntur fœminæ. Et iſta eſt **A** cã quare vocatur iſte ſanguis menſtrualis. i. qui ſingulis menſibus accidit: niſi propter ægritudinem, vel aliqua impedimenta ceſſet. Nam menſtrualis, vel menſtruus à menſe dicitur, diurnus à die. Aliæ autem partes puræ huius huius ſanguinis manent in corpore, & de illis fœtus formatur. Et illæ nõ ſunt fętidæ, nec impurę, ideo corpus humanum de ſubſtantia pura, & ꝓcioſa formatur: & propriè loquendo non eſt verum, ꝙ fętus formetur de ſanguine mẽſtruo, quia ſanguis, de quo formatur fętus manet in corpore, & nunquã emittitur, menſtruus autem ſanguis foras emittitur ꝑ ſingulos menſes. Dicimus tamen ſanguinem, de quo formatur fętus menſtrualem, vt faciamus differentiã inter eum, & ſanguinem, qui eſt in venis, qui non per- **B** tinet ad generationem, ſed ad alimentum membrorum. Apparet ergo, quòd corpus Chriſti formatũ eſt in Virgine de ſanguine mẽſtruali eius, de quo formãtur corpora aliorum hominum. Cũ autem dicit Damaſcenus, ꝙ fuit formatum de puriſſimis ſanguinibus, verum eſt, quia ſanguis ille, quem natura ſeruat ad formationem fętus, purus eſt, & precioſior quàm ſanguis, qui eſt in venis. Habuit autem ſpecialem cauſam dicendi hoc Damaſcenus, licèt quorumlibet hominum corpora de puriſſimis ſanguinibus formentur: ſcilicet, quia corpus Chriſti non fuit per opus virile, ſicut alia corpora formatum. Ideo fortè putaret aliquis quòd loco ſeminis virilis quod defuerat, fuiſſet ibi alia aliqua materia de humoribus virginis. Et ad **C** tollendum hoc dixit Damaſcenus, quòd fuit formatum de puriſſimis ſanguinibus, ideſt, non fuit ibi aliqua alia materia, niſi ſanguis purus, qui eſt ſanguis menſtrualis.

An Beata Virgo aliquid operata ſit actiue in Chriſti conceptione. Quæſt. LII.

QVAERITVR, an Virgo operata ſit aliqd actiuè in Chriſti conceptione. Quidam dicũt, quòd in conceptione Chriſti mater eius operata eſt aliquod per modum naturalem, & alij dicũt, ꝙ per donum ſupernaturale. Cum n. Virgo vera mater Chriſti aſſeratur, oportet ſibi attribuere **D** totum, quod ad matrem pertinet. Dicunt autem pertinere ad officiũ matris, ꝙ aliquod principium actiuũ ad conceptionem miniſtret, & non ſolũ materiã tribuat. Hoc aũt diuerſimodè ponunt: nã quidam dicũt, ꝙ in materia, quã mater miniſtrat, oportet eſſe virtutẽ actiuam principaliter, tum quia ex cõmixtione ſeminum fieri ponunt conceptionem, vnde ſicut ſemen viri eſt actiuum in generatione, ita & ſemen mulieris, licèt non ſit in ea tanta efficatia ad agendũ, tñ ẽt, quia ponunt conceptam prolem ſenſificari, vel ſentire per animam matris, vt ſic etiam ſit principalior mater in generatione quã pater. Hoc autem improbat Ariſt. 15. de Animalibus dicens, ꝙ in his, quæ habent vitam perfectam, diſtinguitur agens, & patiens in ge- **E** neratione ꝑꝑ perfectam generationẽ, quæ in eis eſt. In plantis autem, quæ imperfectam vitam habent, eſt in eadem planta virtus actiua, & paſſiua, quamuis interdum in una planta dominatur virtus actiua, & in alia virtus paſſiua. Vnde una planta uocatur maſculina aliqñ, & alia fœminina. Cũ ergo impoſſibile ſit, qđ eſt determinatum, vt patiens habeat virtutem actiuã, reſpectu eius, ad quod eſt patiens: quia aliàs nõ diſtinguerentur ibi actiuum & paſſiuum, oportet ꝙ fœmina non ſit agens in conceptione, ſed ſolùm patiens. Alij dicunt, ꝙ illud, qđ mater miniſtrat, ſe habet in generatione, ſicut materia naturalis: in materia autẽ naturali non eſt ſolùm potentia paſſiua, quia eſſet tunc **A** generatio violenta, & non naturalis, ſed oportet ineſſe ipſi materiæ formam, quæ per generationem eſt inducenda, & quòd illa præceſſerit in materia in potentia, & ſecundum eſſe incompletum, & ideo non habet perfectam virtutem ad agendum, ſed ſolùm imperfectam, & ideo per ſe non poteſt agere, niſi quodammodo excitetur ab agente exteriori, & ſic ei cooperetur. Hoc autem non poteſt ſtare: quia impoſſibile eſt idem eſſe alterans, & alteratum: vnde nõ poteſt eſſe, ꝙ forma, quæ eſt in aliqua materia, agat in ipſam materiam, in qua eſt, ſiue ſit forma perfecta, ſiue imperfecta: forma enim, quæ per ſe non exiſtit, non agit, nec etiam propriè materia patitur, ſed compoſitum eſt, quod agit, & patitur. Agit quidem ratione for- **B** mæ, & patitur ratione materiæ. Et ideo non eſt poſſibile, ꝙ illa forma imperfecta agendo cooperetur exteriori agenti. Item agere non eſt niſi in re perfecta, qa agere conſequitur ad eſſe perfectum, cũ vnumquodque agat, ſm ꝙ eſt in actu. Vnde oportet, ꝙ forma imperfectè exiſtens in materia, prius perficiatur in eſſe ꝑ agens exterius, quã detur ſibi agere. Vnde non poteſt agendo cooperari ad generationem, per quam forma in eſſe perfectum adducitur. Item ſi eſſet de neceſſitate matris, vt actuè ad generationem cooperaretur, Beata Virgo non poſſet dici mater. Cũ enim conceptio illa ſimul ſit tota facta, ſcilicet, in inſtanti, vt ſequenti q. declarabitur, non potuit per aliquam virtutem actiuam creatam fieri: quia omnis creatura ope- **C** ratur cum ſucceſsione quadam ꝑꝑ eſſentiæ finitatẽ. Vnde B. Virgo non potuit actiuè operari ad cõceptionem, & ſic nõ habuiſſet iſtud, ꝙ ad matrem pertinet, & ſic nec mater eſſet. Nec poteſt dici, quod cooperata ſit ad introductionem formæ ſubſtantialis ſolùm; quæ etiam ſecundùm naturam in inſtanti inducitur. Inducens enim formam eſt nobilius, quàm præparãs materiam per alterationem, & ſic attribueretur Spiritui ſancto, quod eſt minoris dignitatis, & virgini attribueretur iſtud, ꝙ eſt maioris dignitatis. ſ. introducere formam, & Spiritui ſancto digerere, & præparare materiam. Item forma ſubſtantialis, ad quam terminatur conceptio eſt anima, quæ eſt actus totius, & omnium partium. Nam ea remota, ſicut non manet homo, ita **D** nec remanet pes, nec brachium, nec caro, nec os niſi æquiuocè, ad animam autem Chriſti conſtat, quòd Beata Virgo nihil actiuè operata eſt. Ideo non potuit iſto modo Virgo operari materialiter in generatione Chriſti. Alij dicunt, ꝙ B. Virgo ex dono ſupernaturali habuit aliquid pluſquam aliæ matres. Materia enim, quæ ab aliis miniſtratur, non poteſt ſeipſam completè in actum educere, niſi ſit ibi agens exterius: ſed materia corporis Chriſti, quã B. Virgo miniſtrauit, hoc habuit ex dono diuino, ꝙ poſſet ſe ipſam formare per virtutẽ ſuperadditã naturæ, ſed nõ poterat hoc in inſtanti fieri, vt infra probabitur, preuenit Spiritus ſanctus. ſ. ſubito formationẽ corporis Chriſti cõplẽs, quæ tñ, per virtutem ſuperadditã naturæ cõpleri potuiſſet **E** ſucceſſiuè. Iſtud non ſtat, primò, quia ſi illa virtus nihil operata eſt ad formationem corporis Chriſti, fruſtra colata eſt, & tamen in natura nihil eſt fruſtra, q̃to magis in eis, quæ à Deo fiunt? Secundò, quia B. Virgo non eligebatur à Deo, vt eſſet ſimul pater & mater Chriſti, ſed ſolùm vt eſſet mater, ideo nõ orportebat, ꝙ in materia, quam Virgo miniſtrauit ad Chriſti conceptionem, eſſet illud, qđ eſt in alijs ex parte patris, & matris. Nam in aliis conceptionibus cõmixto ſemine maſculino cũ menſtruo, eſt ibi virtus actiua ex parte ſeminis viri, & principium paſſiuum ex parte menſtrui. Tertiò, quia ſecundùm actiuam, vel paſſiuam potentiam generandi non dr̃ homo pater, vel mater, ſed ſecundũ ꝙ perſona procedit in actum. Ideo licèt

Virgo nõ habuerit perſonã actiuam viri, & paſſiuã fœminæ, cùm ſolùm eſſet fœmina: ſi tamen in materia, quam ipſa miniſtrauit, fuit virtus actiua, quæ requiritur ad patrem, & matrem, ſi virtus illa nõ operata eſt, non diceretur pater, nec mater: vel eadem ratione pater qua mater, quod abſurdũ eſt: niſi fortè diceretur, ꝙ ad eſſe matrem ſufficit miniſtrare materiam, quod non ſufficit ad eſſe patrem, ideo quòd dicatur mater, & non pater. Et hoc eſt ſm intentionem philoſophi intelligendo de materia, ſicut declaratũ eſt p̃cedẽti q. Et ſecundum iſtam viam perfectiſſimè ſaluatur virginitas, & maternitas, & ob hoc poſitio philoſophi conuenientior eſt fidei. Tenendo hanc viam, videtur ꝙ in conceptione prolis inuenitur triplex actio. Vna, quæ eſt principalis, ſ. formatio, & organizatio corporis. Et reſpectu huius actionis ſolus pater eſt agens, mater autem ſolùm miniſtrat materiam. Secunda actio eſt præcedens hanc actionem, & præparatorium ad ipſam, cùm enim generatio naturalis ſit ex determinata materia, & ꝙ vnuſquiſque actus ſit in propria materia, vt patet ſecundo de anima, oportet ꝙ formatio prolis fiat de materia conuenienti, & non de quacunque; vnde oportet eſſe aliam virtutem agentem, per quã præparetur materia ad conceptum, & ſic dicit Ariſt. in 2. Phy. ars, quæ operatur ad formã, imperat, & principatur ei, quæ præparat materiam: ſicut ars, quæ compaginat nauem, imperat ei, quæ complanat ligna. Et ideo virtus, quæ præparat materiam ad cõceptum eſt imperfecta reſpectu illius, quæ ex materia præparata format prolem. Hæc autem virtus præparans materiã eſt matris, & eſt imperfecta reſpectu virtutis actiuæ, quæ eſt in patre; vnde dicit Ariſt. 15. de animalibus, ꝙ mulier eſt ſicut puer, qui nondum poteſt generare. Tertia actio eſt concomitans, vel ſequens principalẽ actionem. Sicut enim locus facit ad bonitatem generationis, ita etiam diſpoſitio matricis operatur ad bonam diſpoſitionem prolis quaſi præbens fomentũ. Et hoc eſt, ꝙ dicit Auic. in c. de Dilemijs, ſ. matrix non facit niſi ad meliorationem conceptus. Secundùm hoc dicendum, ꝙ in principali actione formationis corporis Chriſti nihil fuit ex parte virginis, quod eſſet actiuum, ſed id ꝙ miniſtrauit B. Virgo fuit ſolùm materiale, & paſſiuum ad hanc conceptionem, virtus autem diuina fecit ipſum, quod fit in alijs conceptionibus per virtutem ſeminis, quod eſt à patre. Et ideo Damaſcenus dicit virtutem diuinam fuiſſe quaſi diuinum ſemen. In ſecunda autem, & tertia operatione B. Virgo operata eſt actiuè, ſicut & aliæ matres, ideo fuit vera mater. Et hæc eſt veritas. Aliqui tamen errant adhuc ſicut quidam de præcedentibus, dicentes beatam Virginem operatam eſſe actiuè in conceptione Chriſti, tam virtute naturali, quàm ſupernaturali. Naturali quidem virtute, quia ponunt, ꝙ in qualibet materia naturali eſt aliquod actiuum principium, ſicut ſupra dicebatur, quia aliàs eſſet generatio violenta. In hoc tamẽ decipiuntur, quia tranſmutatio dicitur naturalis ppter principium intrinſecum non ſolũ actiuum, ſed etiam paſſiuum. Nam expreſſè dicit Ariſt. 8. Phy. ꝙ in grauibus, & leuibus eſt principium paſſiuum motus naturalis, & non actiuum: nec eſt poſſibile, ꝙ materia agat ad formam ſuam producendam, quia non eſt in actu: nec eſt poſſibile, ꝙ aliquid moueat ſe ipſum niſi diuidatur in duas partes, quarum vna ſit mouens, & alia mota, quod in ſolis animatis contingit, vt probatur 8. Phyſi. Ideo naturali virtute Domina noſtra nihil ad hoc egit, vel non probatur egiſſe, cùm iſti decipiãtur in fundamento. Dicunt etiam ꝙ ſupernaturali virtute operata ſit, quia dicunt ad matrem requiri, ꝙ non ſolùm materiam adminiſtret, quæ eſt ſanguis mẽſtruus, ſed etiam ꝙ ſemen fœmininum cõmixtum ſemini

Triplex actio in cõceptione prolis inuenitur.

E viri habet virtutem actiuã in generatione. Dicunt tñ, ꝙ in B. Virgine nulla fuit facta reſolutio ſeminis propter integerrimam eius virginitatem: ideo aſſerunt, ꝙ Spiritus ſanctus tribuit ei ſupernaturaliter virtutẽ actiuam in cõceptione corporis Chriſti, & quod aliæ matres habent per ſemen reſolutum, qđ habuerit Virgo per virtutem ſupernaturalem. Sed errant, quia ſupra in quadam quæſtione probatum eſt, ꝙ ſemen fœminæ nihil proficit ad generationem, & ꝙ interdum cõcipiunt non ſeminando. Item, quia cùm quælibet res ſit propter ſuam operationem, vt patet in ſecundo de cœlo, & mundo: non fuiſſet neceſſarium diſtingui ſexum maris, & fœminæ ad generationem, niſi eſſent diſtinctæ operationes maris & fœminæ in generatio-

G ne. Diſtinguuntur tamen in generatione operationes agentis, & patientis. Ideo relinquitur, quod tota virtus actiua in generatione ſit ex parte maris, & tota paſſio ex parte fœminæ. Et ob hoc, ſicut ſupra dictum eſt, in plantis in quibus vtraque virtus reperitur in eodem, non eſt diſtinctio maris, & fœminæ. Quia igitur Virgo non accipit, vt eſſet pater Chriſti, ſed ſolũ mater, oportet, quòd ſolùm fuerit in ea potentia paſſiua, & non fuerit ei data aliqua potentia actiua in conceptione corporis Chriſti. Et ſic fruſtra eſſet iſta potentia: quia ſi fuiſſet ibi, eſſet ipſa pater, & mater, vt probatum eſt, & tamen ſolùm fuit mater: ergo non fuit collata ſibi virtus actiua. Dicendum ergo ſicut ſupra, quòd nihil egit in formatione corporis actiuè, ſed ſo-

H lum miniſtrauit materiam, quam ipſa per virtutem generatiuam præparauerat, antequam angelus veniret ad eam vt fieret conceptio, & per illam præparationem fuit ſanguis aptus, vt formaretur ex eo corpus. Et iſta præparatio naturaliter facta eſt. Hoc autẽ ſufficit ad hoc, ꝙ ipſa verè, & completè ſit mater.

An conceptio Chriſti facta fuerit in inſtanti, vel ſucceſſiuè. Quæſt. LIII.

QVAERITVR de conceptione Chriſti, an fuerit facta in inſtanti, vel ſucceſſiuè. Dicendum, quòd aliorum hominum, & omnium animalium conceptiones fiunt ſucceſſiuè: quia conceptio dicit perfectam formationem corporis animalis, & non completur in viro niſi vſque ad diem quadrageſimum à deciſione ſeminis, & in fœmina vſque ad diem nonageſimum. Ergo vir non concipitur in inſtanti, ſed in quadraginta diebus, & fœmina in nonaginta, vt ait Ariſt. lib. 9. de Animalibus. Auguſtinus autem addit ſex dies in formatione corporis viri, quos ipſe diſtinguit in Epiſtola ad Hieronymum, ſcilicet, ſemen, primis ſex diebus habet ſimilitudinem lactis, poſtea in nouem diebus conuertitur in ſanguinem, deinde in duodecim diebus ſolidatur, & inſpiſſatur. Poſtea in decem & octo diebus formatur vſque ad perfecta membrorum lineamenta. Reliquum autem tempus vſque ad exitum de vtero datur, vt ipſe fœtus poſſit augeri ſecundùm quantitatẽ.

K De hoc ſunt verſus communes. Sex in lacte dies, ter ſunt in ſanguine terni, bis ſeni carnem, ter ſeni membra figurant. In Chriſti autem conceptione non fuit iſta ſucceſſio, ſed in inſtanti factum eſt, ſcilicet, ſubitò ipſa materia menſtrualis, quæ iam ſufficienter erat præparata per Beatam Virginem, quantum poterat præparari naturaliter, accepit formam, & figuram corporis humani, & animam, & aſſumptæ ſunt ipſæ partes humanæ naturæ in vnitatem diuinæ perſonæ. Nõ potuit aũt fieri ſucceſſiuè iſta cõceptio: qa facta eſt à ſolo Deo actiuè. Deus tñ nõ p̃õt operari p ſucceſſionẽ, qa ſicut eſſe eius eſt totũ ſimul, cũ ſit in æternitate, ita ẽt operatio eius eſt tota ſimul: ideo neceſſe eſt

Quãto tpe formet hõ in uẽtre matris.

rem

rem ab eo operatam totam ſimul induci. Et ſi poſſet
produci per partes, nunquam tamen per ſucceſſionẽ:
vtpotè, ſi eſſent plures productiones terminatę ad plu-
res partes, uel ſtatus rei, quælibet tamen eſſet in inſtan-
ti. Item oportet dici ſecundùm fidem, ꝙ ſubitò fuerit
facta iſta conceptio, quia humana natura nõ fuit prius
aſſumpta à verbo, ꝗ̃ eſſet perfecta tota ſ'm ſpẽm ſuam.
Nã partes humanæ naturę nõ ſunt ꝑ ſe aſſumptibiles:
ſed ratione totius, vt declarauit ſanctus Tho. 2. ſenten-
tiarum di. 2. Corpus etiam Chriſti non niſi per animã
eſt aſſumptibile. Proprietates autem, & accidentia hu-
manæ naturæ non dicuntur de filio Dei ante aſſum-
ptionem, cùm propter ipſam naturam aſſumptã fiat
communicatio idiomatum. Ergo quidquid humanũ
de filio Dei dicitur, non potuit præcedere conceptio-
nem naturæ humanæ. Conceptio autem de filio Dei
dicitur, qui in ſymbolo dicitur: Qui conceptus eſt de
Spiritu ſancto. Oportet ergo, ꝙ conceptio Chriſti non
præcedat tempore materiam carnis completam, quia
quando eſſet incompleta non eſſet aſſumpta, cũ non-
dum eſſet ibi natura humana. Et ſic per cõceptionem
illius carnis imperfectæ non diceretur Chriſtus conci-
pi. Oportet ergo, quòd Chriſtus ſimul concipiebatur,
& conceptus eſt, & tunc in eodem inſtanti Chriſtus
eſt homo, & concipitur, & conceptus eſt, & naturam
humanam aſſumpſit. Et ſic neceſſe eſt ponere ſubita-
neam Chriſti fuiſſe conceptionem, ſcilicet, quòd in
eodem inſtanti conuerſus eſt ſanguis menſtrualis in
carnem, & perfectè organizatum eſt corpus, & anima
ſibi vnita eſt, & perſona diuina illam naturam aſſum-
pſit. Et ſic non fuit Chriſtus prius homo, quàm eſſet
natura humana aſſumpta à verbo. Et iſta eſt cauſa,
quare Deus, & homo in Chriſto non ſunt duæ perſo-
næ, ſicut dixerunt quidam hæretici, ſed vnica, ſcilicet,
quia natura humana Chriſti nunquam fuit per ſe ſup-
poſita, ſed idem fuit inſtans, quo iſta facta ſunt, & ver-
bo vnita ſunt: ita vt non potuerit acquiri ibi aliqua ꝓ-
pria ſuppoſitalitas in natura humana: fuiſſet tamẽ hoc
factum, ſi perſona verbi non aſſumpſiſſet naturam hu
manam in ipſo in inſtanti, quo cępit eſſe, ſi autem po-
ſtea aſſumpſiſſet neceſse erat, quòd deſtruxiſset ſup-
poſitalitatem præexiſtentem, vt partes naturæ incipe-
rent ſuppoſitari, & ſubſiſtere ſubſiſtentia verbi. Hoc
autem non erat conueniens, quia deſtruere præexiſten
tem ſuppoſitalitatem non erat aliud, niſi occidere vnũ
hominem, qui iam eſset, & partes eius ſumi à uerbo,
vt iam non eſſent partes illius hominis, qui prius fue-
rat: ſed partes ipſius perſonæ verbi. Nam licèt potuerit
Chriſti aſſumptio fieri de partibus iam præexiſtẽtibus
in ſuppoſito, non tamen fuit conueniens propter cau-
ſam dictam, ſed ſolùm, quòd Verbum diuinum aſſu-
meret quandam naturam humanam particularem,
quæ ſimul, ideſt, in inſtanti formaretur, uel ad eſse de-
duceretur. Amplius conſiderandum eſt, quòd in con-
ceptione corporis Chriſti tria poſsumus inuenire. Pri-
mò motum localem ſanguinis ad locum generatio-
nis. Secundò formationem corporis ex tali materia.
Tertiò augmentum, quo perducitur corpus ad quan-
titatem perfectam, in quorum medio ratio conceptio
nis conſiſtit. Nam primum eſt ad conceptionem præ-
ambulum, tertium autem conceptionem ſequitur.
Primum autem non potuit eſse in inſtanti, quia hoc
eſt contra rationem motus localis cuiuſcunque, cuius
partes ſucceſsiuè ſubintrant locum: tertium etiam nõ
eſt ſine motu locali: tum quia augmentum cum ſuc-
ceſsione etiam motu locali eſt: tum etiam quia proce-
dit ex virtute animæ iam in corpore formato, quæ nõ
operatur niſi in tempore. Secundum autem, ſcilicet,
ipſa formatio corporis, in qua conſiſtit ratio cõceptio-
nis principaliter fuit in inſtanti, licèt in alijs hominibus

Conceptio Chriſti fuit ſubito facta & perfecta.

Tria inueniuntur in cõceptione corporis Chriſti.

A ſit per ſucceſsionem, ut ſupra dictum eſt. Fuit autem
duplex ratio ad hoc præter ſupra aſsignatas. Prima ꝓ-
pter uirtutem infinitam agentis. Scilicet, Spiritus ſan-
cti per quem corpus Chriſti formatũ eſt. Tanto enim
citius agens poteſt materiam diſponere, quanto fuerit
maioris uirtutis. Vnde agens infinitæ uirtutis poteſt in
inſtanti materiam diſponere ad debitam formam. Se-
cunda eſt ex parte perſonæ filij, cuius corpus formaba-
tur. Non enim erat congruum, ut corpus humanum
aſsumeret niſi formatum, quia ut ſuperius probatum
eſt, ſi ante completam formationem aliquod tempus
conceptionis præceſsiſset, non poterat attribui tota cõ
ceptio filio Dei, quæ non attribuitur ei niſi ratione aſ-
ſumptionis, & ideo in primo inſtanti, quo materia adu
B nata pręuenit ad locum generationis fuit corpus Chri
ſti perfectè formatum, & anima infuſa, & totum aſ-
ſumptum. Et per hoc dicitur filius Dei conceptus: qđ
non fieret ſi per ſucceſsionem fuiſset facta conceptio:
quia tunc non diceremus filium Dei conceptum, ſed
corpus illud fuiſse conceptum, quod poſt conceptio-
nem filius Dei aſsumpſit. Amplius conſiderandum,
quod licèt conceptio Chriſti fuit facta in inſtanti, non
tamen fuit corpus illud completa conceptione tantæ
quantitatis, ſicut alia corpora humana quando finitur
in eis conceptio, ſed poſtea augmentatum eſt, ita ut
expletis quadraginta diebus, poſt quos corpus maris
eſt completum in utero, erat corpus Chriſti tantæ
quantitatis ſicut corpora quorumlibet aliorum fętuũ,
C quando primò ſunt completa, ſcilicet, in ipſo quadra-
geſimo die. Pro hoc autem conſiderandum, quòd
quantitas debita alicui ſpeciei non eſt determinata ſe-
cundùm aliquid indiuiſibile, ſed habet aliquam latitu-
dinem, & ſic in ſpecie humana inuenitur maior quan
titas in diuerſis indiuiduis ſecundùm diuerſa tempo-
ra, ut patet ad ſenſum, minima autem quantitas, quæ
eſt in uno indiuiduo, eſt in ipſo in primo inſtanti ſuæ
figurationis, & licèt fuerit minor ante perfectam fi-
gurationem, quantitas tamen quę eſt in illo tempore,
non dicitur eſse ipſius indiuidui, quia illud non eſt, do
nec formatum eſt, quia tũc animatur, & per formam
incipit eſse. Iſta autem quantitas eſt ualde parua, ita
quòd interdum non excedat quantitatem unius ma-
D gnæ formicæ, ut dicit Ari. 9. de Animalibus, ſcilicet,
quòd in quadrageſimo die, quando completur conce
ptio muliere patiente aborſum inuentum eſt corpus
prolis omnia membra diſtincta habere, quamuis in
quantitate eſset ſicut una magna formica: maxima
autem quantitas in aliquo indiuiduo eſt in ultimo ter-
mino augmenti, differt in diuerſis hominibus, ita pro-
portionaliter minimum quod eſt in conceptione dif-
fert in quantitate in diuerſis. Potuit ergo eſse, ut cor-
pus Chriſti in primo inſtanti conceptionis ſuæ perfe-
ctæ ſignatam haberet quantitatem ſufficientem ſpe-
ciei humanæ, ita quòd ſub illa poſset exiſtere natura
ſpeciei minor tamen, quam ſibi deberetur in prin-
cipio ſuæ humanitatis, ſi naturaliter conceptus eſset
E reſpectu quantitatis, quam habuit in ætate completa
proportionaliter ad alios homines, & uſque ad qua-
drageſimum, uel quadrageſimum ſextum diem cre-
ſcendo peruenit uſque ad illam quantitatem, quam
alij homines habent, quando in eis minima eſt, & inci
piunt eſse homines, & ſic nullum corpus humanum
proportionaliter fuit unquam tam paruæ quantitatis,
aut eſse potuit in principio ſuæ humanitatis, ſicut cor-
pus Chriſti. Dixi autem proportionaliter, quia ali-
quod corpus potuit eſſe, uel fortè multa fuerunt ita
parua in quadrageſimo die ſuæ completæ forma-
tionis ſicut corpus Chriſti in primo inſtanti, quo fuit
perfectum, & tamen illi homines poſtea uiuentes
non poterant peruenire ad magnitudinem corporis
Chriſti

Corp' Chriſti licet eſſet in inſtanti cõpletum, tamen fuit paruiſſimæ quantitatis.

Chriſti ſicut corpora Pygmæorum, quæ ſunt cubitales generaliter, & rarò excedunt iſtam quantitatem: neceſſe eſt enim corpora iſtorum in utero primo inſtanti ſuæ completæ formationis, ſcilicet, die quadrageſimo minora eſſe corporibus aliorum hominum. Si tamen eſſet aliquis homo æqualis Chriſto in quantitate ſua maxima, ille non potuit habere corpus ſub tam parua quantitate in primo inſtanti ſuæ completæ formationis, ſicut Chriſtus. Quando tamen exiuit corpus Chriſti de utero, erat æquale corporibus aliorum hominum ſui temporis, qui ad æqualem magnitudinem, uel quaſi perueniebant. & ſic corpus Chriſti toto tempore, quo fuit in uirginis utero creuit. In aliis autem hominibus non incipit augmentum niſi poſt diẽ quadrageſimũ, quia res nõ dicitur augeri niſi quando eſt: & tamen non eſt homo in vtero uſque ad primum inſtans poſt completam conceptionem, quæ accidit maſculis die quadrageſimo: & fœminis die nonageſimo. Ideo tunc poſſunt incipere creſcere. Chriſtus autem a primo inſtanti, quo materia corporis eius ſcilicet ſanguis uirginis adunatus confluxit in locum conceptionis, fuit perfectus, ut ſupra declaratum eſt: ideo nullum tempus fuit, quo ipſe, uel aliqua pars eius eſſet in utero uirginis, qđ non pertinuerit ad augmentum eius: quia in conceptione non fuit expenſum aliquod tempus, ſed ſolum inſtans. Et per hunc modum poteſt tolli illorum obiectio, qui dicunt corpus Chriſti fuiſſe formatũ in quadraginta ſex diebus. Ita enim dicit Auguſt. ſuper illud Ioan. 2. cùm Chriſtus dixit de templo, ꝙ illud in triduo reædificaret, & illud dicitur, ꝙ quadraginta ſex annis ædificatum eſt. Ita dicit Aug. & alii quadraginta ſex diebus corpus Chriſti fuiſſe formatum. Et non eſt intelligendum, ꝙ incepit formatio a primo die, & cõpleta fuerit in quadrageſimo ſextoq́, ſicut fit in aliis hominibus: ſed ꝙ corpus Chriſti in inſtanti formatum eſt, ſed in illis quadraginta ſex diebus creuit, & peruenit ad tantam magnitudinem in quanta ſunt alia corpora humana in principio ſuæ conceptionis, quæ finitur illo die quadrageſimo.

An conceptio Chriſti ſit omnino naturalis; uel omnino miraculoſa. Quæſt. LIIII.

QVAERITVR Vlterius, an conceptio Chriſti ſit omnino naturalis, vel omnino miraculoſa. Dicendum, ꝙ nec fuit omnino miraculoſa, nec omnino naturalis, quia ait Ambroſius in libro de Incarnatione: In hoc myſterio multa ſecũdùm naturam inuenies, & multa ſupra naturam. Si enim conſideremus ex parte uirtutis actiuæ in matre ad præparandum materiam pro conceptione, & ex parte uirtutis paſſiuæ, ſcilicet, ad habendum materiã, quę poſſet formari, totum eſt naturale. Quia ſicut probatum eſt præcedentibus quæſtionibus, Maria habuit in Chriſti conceptione quidquid aliæ matres habent in conceptione filiorum ſuorum: & tamen illæ operãtur naturaliter diſponendo materiam, ante quam incipiat fieri conceptio, & miniſtrando illam, quæ poſſit formari, quod eſt uirtutis paſſiuæ: ideo hoc Maria egit naturaliter in conceptione Chriſti: nec dicit ad hoc, aut poteſt poni aliquod miraculum. Si autem conſideremus ex parte uirtutis actiuæ formantis ſanguinem menſtruum, totum eſt ſupernaturale: quia ſolus Spiritus ſanctus illud operatus eſt. Et quia res nominatur a forma, & non a materia, & potentia actiua ad paſſiuã habet ſe ſicut materia ad formam, ideo nominabitur conceptio a uirtute formatiua, & non a paſſiua miniſtrante materiam. Actiua tamen ſupernaturaliter egit, ideo uocabitur ipſa conceptio abſolutè ſupernaturalis. Ad magis hoc cognoſcendum conſiderandum, ꝙ

F propter unionem duarum naturarum in unam perſonam, uel hypoſtaſim, quæ unio completa eſt in conceptione Chriſti, eſt iſta unio miraculum miraculorum: cùm nihil maius eſſe poſſit, quàm, quòd homo ſit Deus, & Deus ſit homo. Eſt etiam aliud miraculum, ſcilicet, ꝙ Virgo manens concipiat hominem Deum. Ad hoc autem, ꝙ generatio naturaliter fiat, oportet duo eſſe, ſcilicet, ꝙ fiat ab agente naturali, & ex materia naturaliter diſpoſita, & proportionata. Quodcunq; autem iſtorum deſit non erit generatio naturalis, ſed miraculoſa. Si enim fiat generatio per agens naturale, cùm illud ſit uirtutis finitæ, nõ poteſt effectum pro-

G ducere ex materia non proportionata ſibi. Eſt autem materia proportionata agenti, quando non eſt tanta reſiſtentia materiæ ad recipiendum formam, quam intendit agens, ſicut uirtus agentis ad illam inducendũ: & eſſe materiam taliter proportionatam eſt eam eſſe naturaliter diſpoſitam: ideo non ſolùm requiritur, ꝙ ſit agens naturale: ſed etiam materia naturaliter diſpoſita, ut ſit actio naturalis. Agens autem ſupernaturale, cùm ſit uirtutis infinitæ, poteſt operari tam ex materia diſpoſita, quàm non diſpoſita. Ideo duobus modis erit operatio miraculoſa. Primò qñ agens ſupernaturale operatur ex materia indiſpoſita: quia tunc agens non eſt naturale, & materia non eſt naturalis, ideſt, non eſt ſe habens naturaliter ad formam: ſicut quòd de limo terrę formetur corpus humanũ. Nã huiuſmodi nõ eſt materia naturaliter ſe hñs ad formã hoĩs: ſed uirt⁹ for-

H mãs illud corpus, & introducẽs aĩam fuit ſupnaturalis. Alio modo eſt ſupernaturalis operatio: ut ſi materia ſit naturalis, ideſt, naturaliter ſe habens ad ſuſcipiendã formam: agens tamen introducens non ſit naturale. Sicut ſi homo ſanetur miraculosè a febre: nam homo eſt ſubſtantia naturaliter diſpoſitus, ut poſſit recipere curationem a febre: quia tamen operans fuit hic ſupernaturale, fuit ipſa curatio ſupernaturalis. Sic enim fuit in conceptione Chriſti. Materia enim, quam virgo miniſtrauit erat materia naturaliter diſpoſita, ex qua corpus hominis naturaliter formari poterat, ſcilicet, per ſemen maſculinum: tamen uirtus formans fuit diuina, ideo conceptio fuit ſimpliciter diuina, uel miraculoſa. Et non uocabitur abſolutè naturalis, licèt

I quantum ad aliquid fuerit naturalis, ſcilicet, quantum ad omnia illa, quæ fecit, & miniſtrauit uirgo. Iſta tamẽ non faciunt conceptionem eſſe naturalem: ſed faciũt, ꝙ beata Virgo fuerit mater Chriſti naturalis: & hoc ei ſufficit. De veritate autem miraculi conceptionis Chriſti ita ſe habet, ut dictum eſt. De hoc tamen ponendo errores quorundam, & fundamenta uaria diſſoluendo, dictum eſt magis in libro noſtro de quinque figuratis peradoxis parte prima.

Operatio miraculoſa uel ſupernaturalis fit duobus modis.

Quomodo Angelus in ſomnijs reuelauit conceptionem uirginis Ioſeph. Quæſt. LV.

QVAERITVR, Vlterius, cùm dicatur hic de Ioſeph, ꝙ in ſomniis angelus reuelauit ſibi con-

K ceptionem uirginis, quomodo poſſit ſtare. Quidam dicunt falſum eſſe, quoniam nõ licebat ipſi Ioſeph attẽdere ad aliquid, qđ eſſet in ſomnio: quia Deus iuſſerat perire de terra obſeruatores ſomniorum Deuteronomii 18. ſcilicet. Non inueniatur apud te, qui obſeruet ſomnia. Item quia non poterat per ſomnium certificari de aliqua re: cùm ſomnia habeant uarios euentus, & proueniant ex diuerſis cauſis; maximè quia anima in ſomnio non poteſt eſſe intenta ad aliquid: quia uirtutes ſuæ animales, & rationales ſunt ligatæ: ſolæ autem naturales intenſæ operantur, ſicut uult Ariſt. 2. de Somno, & Vigilia, ſcilicet. Somnus eſt quies uirtutum animalium cum in-

1. argum.

tenſione

ſenſione naturalium. Dicendum, quòd Ioſeph potuit in ſomno habere reuelationem à Deo, & certificari per illam de quacunque re ſibi reuelata, ſicut ſi eſſet vigilans. Pro hoc dicendum, quod ſicut latius declaratum eſt Deuteronomii. 12. & 2. Paralipom. 18. reuelatio prophetalis, aut quæcunque facta à Deo fit quinq; modis. Primò modo apparente angelo in effigie humana. Gen. 16. & 18. Secundo modo, quando auditur vox formata ab angelo, & non videtur formans, ſicut erat de Moyſe audiente reſponſum ſuper propitiatorium. Numeri. 7. & de populo Iudæorum in datione legis: Deuteronomii. 45. Tertiò modo, per immutationem phantaſiæ, quæ fit communiter in ſomniis. Gen. 2. vbi Deus apparuit Abimelech Regi Philiſthinorum per ſomnium. Quartò modo, per immutationem ſolius intellectus in vigilia. 4 Reg. 3. de ipſo Eliſæo. Quintò modo, per eſtaſim in vigilia, ſicut eſt de illis, qui rapiuntur, vt in Paulo. 2. Corin. 12. & Balaam, licèt non eodem modo. Numeri. 24. Nunc dicēdum, quòd vnus modus illorū erat per ſomnia, quia Deus multa ſolet reuelare per ſomnia. Gen. 40. & 41. de Pharaone uidente vaccas, & ſpicas, & dixit ibi Ioſeph: Qđ futurum eſt, Deus uoluit reuelari Pharaoni. Et ſic conueniens modus eſt reuelandi per ſomnia. Patet etiam de ſomno Nabucodonoſor, quod Daniel interpretatus eſt: & tamen ſi non fuiſſet à Deo, non interpretaretur illud propheta Dei. Maximè, quia Daniel oſtendit, quòd Deus uoluerat oſtendere, & reuelare Nabucodonoſor ea, quæ uentura erant in nouiſſimis diebus. Daniel. 2. Item patet, quia non ſolùm per ſomnia Deus reuelabat hominibus, quæ uolebat, ſed etiam unus de modis communibus conſulendi Deum erat per ſomnia. primo Regum 28. ſcilicet, Cōſuluit Saul Dominum, & non reſpondit ei, nec p ſomnia, nec per ſacerdotes, nec per prophetas. Quis tamen eſſet modus conſulendi Dominum per ſomnia. eo. c. declaratum eſt. Sciendum autem, quòd cùm Deus per ſomnia uult alicui declarare ueritatem futurorū, quòd immutat phantaſiam eius nouas ſpecies formādo ad ſignificandum illas res, quas Deus uult declarare: vel ueteres ſpecies nouo modo mutat, ut ſic cauſetur quædam phantaſtica cognitio de illa re, quam Deus intendit, & ſic ſufficiēter reuelatur alicui in ſomno, quod Deus uult indicare. Cùm autem obiicitur, quòd non liceat obſeruare ſomnia, uerum eſt de ſomniis, quæ proueniunt ex uariis accidentibus, maximè cùm aliquando dæmones illudant homines per ſomnia. Quando tamen ſomnium eſt à Deo, licitum eſt obſeruare illud, quia non eſt purè ſomnium, ſed magis prophetia. Differentia autem ſomniorum an ſint à Deo, uel non, poteſt apparere ex ipſa immutatione. Nam ſomnia, quæ naturaliter, uel ex uariis cauſis accidunt, parum immutant, ita ut uere uideantur ſomnia. Ipſum autem ſomnium, quod à Deo uenit, eſt tam efficax, quòd non uidetur eſſe ſomnium, ſed magis, ꝙ res actualiter fiat. Et hoc rationabile eſt, quia alias cū prophetæ ſæpe à Deo reuelationes accipiant per ſomnium. Numeri. 12. ſcilicet. Si quis fuerit inter uos propheta domini, aut in uiſione apparebo ei; aut per ſomnium loquar ad illum. Si nō eſſet iſta immutatio ſomnii ualde magna, ita ut prophetæ cognoſcerent diſtinctionem eius ab aliis ſomniis, quæ naturaliter patiuntur, neſcirent quando Deus eis aliqua reuelabat. Ideo oporteret, quod aut tacerent nihil annunciantes de eo, quod Deus iubebat annunciari: aut aliquando annunciando errarent putantes fuiſſe ſomnium a Deo miſſum, & eſſet fortè naturaliter ueniens, aut ex uariis cauſis. Et tamen prophetæ nunquam in hoc errabant: ideo erat ſpecialis immutatio ī ſomniis a Deo miſſis, quæ diſtinctè cognoſcebatur ab aliis ſomniis differre.

Reuelatio per ſomnia quomodo fiat.

A Item, quia ſi iſte modus reuelādi per ſomnium fuiſſet deceptorius, uel incertus, Deus non conſueuiſſet reuelare propheticè aliquid per eum. Et tamen erat iſte modus communiſſimus, ut innuitur Numeri. 12. Ergo erat diſtincta immutatio ſomniorum. Item quia aliquando Deus per ſomnium apparebat alicui, cui nunquam apparuerat, & iubebat ei aliquid mox facere, quod ſi illico non faceret ſequeretur pœna: ſi in illo immutatio ſomnii non eſſet tam efficax, vt appareret manifeſtè diſtinctum ab aliis ſomniis, & quod illud a Deo erat, non deberet puniri, cui ſomnium immiſſum erat, ſi immediatè non exequeretur quod iubebatur. Sic fuit de Abimelech rege Palæſtinorum, cui Deus nunquam apparuerat. Et cùm haberet apud

B ſe Saram uxorem Abrahæ, quam intendebat accipere in uxorem, uel concubinam, apparuit ei Deus p ſomnium, dicens. En morieris propter mulierem, quam tuliſti. Habet enim uirum. Si autem nolueris reddere cito morieris tu, & omnia quæ tua ſunt. Et dicitur, ꝙ ſtatim ſurrexit per noctem, & uocauit ſeruos, & fecit, quæ Deus dixerat. Gen. 20. Et ſic fuit illud ſomnium tam efficax, quòd Abimelech, qui nunquam à Deo reuelationem habuerat, non ſolum cognouit Deum ſibi hoc reuelaſſe, ſed etiam immediatè euigilauit, & ſurrexit, fecitque iniuncta ſibi per ſomnium. Ad ſecūdum dicendum, quòd licet ſomnia ex uariis cauſis accidant, tamen cognoſceretur an ſint ex Deo, vel nō per modum ſupra dictum, & tunc homo per illa ſom

C nia ſufficienter certificatur, ſicut ſi angelus Dei loqueretur homini in uigilia. Et ob hoc per iſtum modum ſæpe in nouo teſtamento fiebat reuelatio, ſicut hic fuit, & iterum angelus apparuit Ioſeph in ſomniis iubens portare puerum, & matrem in Aegyptum ſe. c. & iterum in ſomniis iuſſit ei redire de Aegypto eo. c. Regibus quoque Magis in ſomniis dictum eſt, ne redirent ad Herodem. eodem capitulo.

An quando angelus ei apparuit Ioſeph vigilabat, vel non. Quæſt. LVI.

D QVAERITVR, an quando angelus apparuit Ioſeph hic, erat Ioſeph vigilans. Dicunt aliqui, quod uidetur, quòd erat uigilans, quia aliàs non potuiſſet uidere angelum, & tamen dicitur, quòd apparuit ei angelus. Item quia ſi Ioſeph dormiret angelus non loqueretur ei, & tamē locutus eſt, quia dicitur hic, quod dixit ei: Ioſeph fili Dauid noli timere &c. Item quia ſi Ioſeph dormiret, quando poſtea euigilaret, nō eſſet certus de illo, qđ in ſomniis habuiſſet. Dicendum, quòd Ioſeph erat uerè dormiens, quando iſta facta ſunt & nihil uidit, nec audiuit, cùm in ſomno ſint ligatæ omnes potentiæ animales, quales ſunt omnes potentiæ ſenſitiuæ. Et apparet hoc, quia dicitur, quòd Angelus apparuit in ſomniis, & tamen ſi Ioſeph eſſet uigilans, non poſſet apparere ei in ſomniis, ſed uigilanti. Item quia dicitur infra,

E exurgens autem Ioſeph à ſomno, fecit ſicut præceperat ei angelus. Et ſic uidetur, quòd in ſomno erat quando angelus ei apparuit. Dicunt quidam, quòd Ioſeph dormiebat, quando apparuit ei angelus, & tamen Angelus excitauit eum, & tunc ſtant omnia hæc, ſcilicet, quòd Angelus uiſus fuerit a Ioſeph, & quòd locutus fuerit ei. Eſt dicendum, quòd non ſtat, quia non ſolùm quando Angelus uenit ad Ioſeph, erat ipſe dormiens, ſed etiam dum omnia iſta facta ſunt, quia dicitur in litera. Exurgens Ioſeph a ſomno, fecit ſicut præcepit ei Angelus. Præceperat ei quidquid præcepturus erat, & receſſerat ab eo, & iſtud eſt uerum. Ad primum dicendum, quod Angelus non ſimpliciter apparuit Ioſeph, ſed apparuit in ſomniis: apparere autem in ſom-

nniis

nijs diminuit de ratione hominis ſimpliciter, ſicut homo pictus, vel mortuus diminuit de ratione hominis ſimpliciter. Ideo licèt dicatur, quòd apparuit Angelus Ioſeph, non ſequitur, quòd Ioſeph vidit eum, quia nõ dicitur ſimpliciter quòd Angelus apparuit Ioſeph, ſed quòd apparuit ei in ſomnijs. Apparitio autem in ſomnijs non eſt per rei præſentiam, quæ comprænhendatur exteriori ſenſu, ſed ſolùm per phantaſticam immutationem, qua uidetur res præſens, quæ non eſt, vel res fieri, quæ non fit. Sed diceretur, quòd hoc modo non diceretur, quòd Angelus apparebat Ioſeph potius quam, quod apparebat Deus, cùm ſolùm eſſet illa apparitio immutando phantaſiam eius, & illam immutationem Deus facit. Dici poteſt dupliciter vno modo, quòd immutatio phantaſiæ poteſt fieri tam per Deum, quam per Angelum. De Deo notum eſt, de Angelo patet, quia immutatio phantaſiæ eſt aliquid naturale cùm etiam homo naturaliter habeat ſomnia ſine aliqua ſpeciali immutatione Dei, vel Angeli. Poterit ergo Angelus illud facere, maximè cùm dicamus dæmones ſæpe hoc facere. Nunc autem iſtam immutationem fecit Angelus, ideo dicitur ipſe apparuiſſe. Aliter poteſt dici, & melius, quòd ſiue Deus fecerit iſtam immutationem, ſiue Angelus, dicitur Angelus apparuiſſe, quia videbatur ipſi Ioſeph, quòd ipſe videret Angelum ſibi præſentem, & loquentem. Dato ergo, quòd immutationem illam phantaſticã non faceret Angelus, ſed Deus, angelus tamen eſt qui apparebat, & non Deus: ſicut apparet de præſtigijs apparitorum, qui faciunt nobis apparere ſerpentes, vel gallos portantes trabes magnas. Illam apparitionem nullus facit niſi homo apparitor per artes maleficas: id tamen quod apparet, non eſt homo, ſed ſerpens, vel gallus, quia imaginem illius cauſat apparitor. Sic Deus mouens phantaſiam facit apparere imaginem repræſentantem Angelum: ideo dicitur tunc angelus apparere. Sic patet Apoca. 19. & 22. vbi Ioannes dicit, quod apparuit ei Angelus, & quòd uoluit adorare eũ, ſed prohibitus eſt: & tamen illa non fuit apparitio realis, ſed imaginaria: quia tota viſio Ioannis fuit in ſpiritu Apoca. primo, & ſic Angelus dicitur hic apparuiſſe, licèt ſolùm eſſet per immutationem phantaſiæ. Sed adhuc obijcietur, quòd non ſit iſta conueniens reuelatio, quia falluntur in ea illi, quibus fit: cùm putent ſe aliquid uidere, uel audire, & nihil audiunt, nec uident. Dicendum, quòd nulla falſitas eſt in hoc, quia non dicitur res uera, vel falſa niſi reſpectu illius, ad quod ſignificandum, uel operandum introducitur, Ita nunc uiſio immaginaria non introducitur niſi ad certificandum de aliqua re eum, cui fuit reuelatio. Et tamen ita plenè certificatur per uiſionem phantaſticam, ſicut per uiſionem oculorum quantum ad id quod Deus reuelat: ergo nulla falſitas eſt, & ſi ſit iſta uiſio phantaſtica, ſicut patet de columna ignis, quæ præcedebat Iudæos per noctem, & manebat ſingulis noctibus ſuper caſtra manentibus caſtris. Exod. 14. & 40. Nam illa uocatur columna ignis, & tamen non erat ignis uerus, ſed ſpecies ignis. Numeri. 9. i. Fulgor ignis: non tamen dicebatur eſſe ibi aliqua falſitas, licèt non eſſet ignis uerus, quia illa columna ignis non erat ad calefaciendum, uel cremandum aliquid, ſed ad illuminandum caſtra per noctem, Et quia illud ita plenè faciebat fulgor, uel ſpecies ignis: ſicut uerus ignis, uocabatur ſimpliciter columna ignis: ſi autem eſſet illa columna ad calefaciendum, & non eſſet ignis uerus, ſed ſpecies, uel fulgor ignis, ibi eſſet tunc falſitas: quia non poſſet fulgor ignis calefacere, ſicut uerus ignis. Cùm autem dicitur, quòd decipiuntur illi, quibus fiunt iſtæ reuelationes putantes ſe aliquid videre, & nihil uidentes: dicendũ, quòd non decipiun-

F tur in eo, ad quod fit iſta apparitio, ſcilicet, ad cognoſcendum veritatem rerum, quæ reuelantur. Nã Deus non facit tales reuelationes, vt illi, quibus fiunt, credãt ſe videre, vel audire. Ideo licèt circa hoc fallantur, eſt per accidens, & non pertinet ad id quod Deus intendit per tales reuelationes: maximè, quia licèt iſti videãtur falli quandiu ſunt in ſomno, euigilantes tamen nõ falluntur, quia illico cognoſcunt, quòd fuit ſomniũ, & non viſio realis. Sicut patet 3. Reg. 3. de Salomone, quando Deus per noctem dedit ei ſapientiam. Nam dicitur. Igitur euigilauit Salomon, & intellexit, quòd eſſet ſomnium. In ſomnijs tamen non dicitur propriè aliquis decipi, ſicut nec verum dicere: cùm non ſit ibi aliqua operatio potentiarum animalium, nec ratio-

G nalium, quia omnes ligatæ ſunt, vt ſupra dictum eſt. Ad ſecundum principale dicendum, quòd licèt dicatur hic, ꝙ angelus dixit iſta Ioſeph, non eſt putãdum, ꝙ aliquid dixerit. Non enim fuit ibi aliqua vox formata, nec realis locutio: quia non proficeret, cùm exiſtens in ſomno nihil audiret, ſed dicitur angelus locutus: quia ſecundùm phantaſiæ immutationem videbatur Ioſeph, ꝙ angelus Dei eſſet præſens ei, & loqueretur iſta, quæ habentur hic. Et non ſolùm videtur in talibus apparitionibus qđ aliquis loquatur ad ipſum, cui fit reuelatio, ſed etiam, quòd ipſe ſæpe reſpõdeat, & aliquando nihil interrogatus aliqua petat. Patet de apparitione facta Abimelech regi Palæſthinorum. Gen. 20. Nam ibi introducitur Deus ei loquens, & ip-

H ſe ſe excuſans de crimine. Magis autem fuit in collatione ſapientiæ Salomoni, vbi multa locutus ipſe introducitur, & Deus multa reſpondens, quæ vix in vigilia homo ſciret ita ordinatè proponere, ſicut ibi introducuntur 3. Reg. & 2. Paralipom. 1. Ad tertium dicendum, quod per iſtud ſomnium ſufficienter Ioſeph certificatus eſt, & poterat certificari, ſicut ſi fuerat in vigilia, vt declaratum eſt præcedenti quæſtione. Nam in Dei reuelationibus hoc accidit, quòd ſæpe illa, quę eſt in ſomno eſt efficax, ſicut ſi eſſet in vigilia, & videtur homini, ꝙ ſit verè in vigilia, & illa quæ eſt in vigilia, aliquãdo apparet, quaſi eſſet in ſomnijs, ita vt homo ignoret, an vigilet, vel ſit in ſomno. De primo patet: nam apparitio illa in qua data eſt Salomoni ſapien-

I tia fuit per ſomnium. 3. Reg. 3. & tamen ita efficaciter Salomon immutabatur, quod putabat ſe verè vigilare, & quod illa verè fierent. Nam dicitur eod. cap. Igitur euigilauit Salomon, & intellexit quod eſſet ſomnium. Quaſi dicat: ante hoc putabat, quod erat res vera ſine phantaſia, & tamen poſtquam euigilauit, cognouit quod fuerat ſomnium. Et tamen inuenit verum eſſe, quod per ſomnium ſignificabatur, ſcilicet, collatam eſſe ſibi ſapiẽtiam, ſicut ſi verè in vigilia omnia illa accidiſſent. De ſecundò patet Actu. 12. de Petro, qui tenebatur in carcere, cui angelus aſtitit, & percuſſo latere eius excitauit eum, & dixit. Præcingere, & calcia te caligas tuas, & Petrus fuit tunc verè vigilans. Nam præcinxit ſe, & calciauit, & circumdedit ſibi veſtimentum ſuum, & ſecutus eſt angelum. Et in

K omnibus his adhuc Petrus putabat ſe eſſe in ſomnio, Nam dicitur, exiens ſequebatur eum, & neſciebat, quia verum eſſet, quod fiebat per angelum: exiſtimabat autem ſe viſum videre. Et adhuc poſt hoc, Petrus ſequens angelum tranſiuit primam, & ſecundã cuſtodiam, & venit ad portam ferream, per quam exibatur in ciuitatem, & proceſſit per totum vnum vicum, & adhuc Petrus putabat iſta eſſe ſomniũ, quouſque pertranſito vico angelus diſparuit ei. Nam tũc dicitur, & Petrus ad ſe reuerſus ait: nunc ſcio verè, qđ miſit Dominus angelum ſuum, & eripuit me. Quaſi dicat: ante hoc non ſciebam verè, ſed putabam eſſe ſomnium. Ideo reuelationes, quæ à Deo fiunt ſiue

Ad ſcdm.

Ad tertiũ

per

per ſomnium, ſiue in vigilia fiant tam efficaces ſunt, A quod non plus certificatur homo in vigilia, quàm in ſomno.

An Ioſeph fuit propheta, quia apparuit ei angelus in ſomnijs. Quæſtio. LVII.

QVAERITVR vltimo, an Ioſeph fuit propheta, quia apparuit ei Angelus, & locutus eſt in ſomnijs. Dicendum, quòd vt ait Sanctus Tho. ſecunda ſecundæ. q. 171. art. 1. tria requiruntur ad hoc, quòd aliquis ſit propheta. Primum eſt cognitio, ſcilicet, quòd cognoſcat quædã, quæ ſunt procul remota ab hominũ cognitione. Vnde poſſunt dici prophetæ à pro, quod eſt procul, & phanos, quod B eſt apparitio, ſcilicet, quia aliqua eis apparent, quæ procul ſunt. Et ob hoc dicit Iſid. 6. Etymol. quòd prophetæ vocabantur in veteri teſtamento videntes, ſcilicet, quia videbant quæ cæteri non uidebant. Et apud gentiles iſti vocabantur uates à vi mentis, ſcilicet, quia habebant in mente quandam uim cognitiuam ad occulta. Secundum eſt, quòd prophetæ annuncient ea, quæ ſibi reuelata fuerit, quia prophetia eſt quoddam donum, per quod conſtituitur aliquis homo pars miniſterialis Eccleſiæ: ſicut eſt eſſe Apoſtolum, & Euangeliſtam, Doctorem, aut paſtorem. Nam omnes iſtos Deus dicitur poſuiſſe in Eccleſia ad Ephe. 4. & prima Corin. 12. & ibi ponuntur prophetæ. Iſtud autem donum non datur homini propter ſeipſum, ſed propter C alios, ſcilicet, propter Eccleſiam cuius pars eſt. Nam omnia iſta dona miniſterialia data ſunt à Deo in eccleſia ad conſummationem corporis Chriſti myſtici. ad Ephe. 4. Et dicuntur eſſe ad utilitatem proximorum prima Corin. 12. ſcilicet, Vnicuique datur manifeſtatio ſpiritus ad utilitatem, ideſt, Spiritus ſanctus concedit hominibus dona ſua, per quæ manifeſtetur ipſe ſpiritus: vel opera ſua ad vtilitatem, ſcilicet, proximorũ. Et ſpecialiter dicitur eſſe propheta ad utilitatem eccleſiæ, vt patet primo Corin. 14. Ideo comparat ibi Apoſtolus dona Spiritus ſancti inter ſe, dicens: illa eſſe maiora, quæ eccleſiæ magis proficiunt, cùm ait: Maior eſt, qui prophetat, quàm qui loquitur linguis: niſi fortè interpretetur, vt eccleſia ædificationem accipiat. Et D iterum. Qui prophetat, hominibus loquitur ad ædificationem. Et iterum: Vos quoniam æmulatores eſtis ſpirituum ad ædificationem eccleſiæ, quærite, vt abundetis. Et ſic prophetæ dicunt ſe annunciare, quæ a Deo audierunt: iuxta illud Iſai. 29. ſcilicet. Quæ a Domino Deo Iſrael audiui, annunciaui uobis. Et hoc modo poſſunt uocari prophetæ, ut ait Iſido. quaſi præfatores, ideſt, ante loquentes, quia prius rem enunciant, quàm eueniat, uel prophetæ quaſi profatores, ideſt, porro, vel procul fatores: quia procul fantur, ſcilicet, antequam res ſit, vel dato quòd ſit, prænunciant antequàm ab alijs cognoſcatur. Tertium eſt operatio miraculorum. Nam ea, quæ à prophetis dicuntur, excedunt naturalem cognitionem: ideo ad hoc quòd co- E gnoſcantur ab alijs uera dicere, oportet quòd aliquod miraculum oſtendant. Et ſic dicũtur quidam prophetæ interdum maiores alijs, propter oſtenſionem plurium, uel maiorum miraculorum. Sicut dicitur de Moyſe Deuteronomij. 34. quòd non ſurrexit ultra propheta in Iſrael ſicut Moyſes, quem noſſet Dominus facie ad faciem in omnibus ſignis, atque portẽtis. Dicendum autem, quòd iſta tria ſunt neceſſaria ad pleniſſimam prophetiam: ita quòd nihil deſit prophetæ de eo, quod eſt conſequens ſibi: ſæpe tamen in Sacra ſcriptura uocantur prophetæ illi, qui non habent illa, ut infra declarabitur. Conſiderandum tamen primò, quòd nõ ſufficit ad hoc, quòd aliquis dicatur propheta, A quòd Deus ei aliquid reuelet. Nam Pharaoni Deus uoluit oſtendere ea, quæ futura erant. Geneſ. 41. cùm dixit Ioſeph: Somnium Regis unum eſt. Quę facturus eſt Deus oſtendit Pharaoni. Non tamen uocatur Pharao propheta in ſacra ſcriptura: nec aliquis eum prophetam uocat. Sic etiam fuit de Nabucdonoſor: quia per ſomnium Deus uoluit ei oſtẽdere ſtatum regnorum futurorum. Dan. 2. ſcilicet, Deus in cœlis reuelãs miſteria indicauit tibi rex quæ uentura ſunt in nouiſſimis temporibus. Tamen Nabucodonoſor non uocatur propheta. Ratio eſt, quia ad prophetam non ſolũ debet eſſe reuelatio, ſed etiam, quòd ille, cui fit, intelligat illam. Daniel. 1. ſcilicet. Anno tertio Regni Cyri regis Perſarum reuelatum eſt uerbum Danieli, intelle- B xitque ſermonem. Et ſic ponit duo, ſcilicet, reuelari uerbum, & intelligere iſtud. Et oſtendit hoc magis, cũ ſequitur. Intelligentia enim opus eſt in uiſione, ideſt. Ad hoc, quòd ſit aliquis propheta, oportet quòd intelligat uiſionem, ſiue reuelationem, quæ ei fit. Secundũ eſt, quod etiam non ſufficit ad eſſe, uel uocari prophetam, quòd fiat reuelatio alicui, & intelligat illam: ſed etiam, quòd illa reuelatio ſit ad utilitatem aliorum multorum: & non ſit ſolùm quantum ad ſtatum eius cui reuelatur: ſicut patet de Abimelech rege Palæſtinorum. Nam Deus apparuit ei per noctem. Et intellexit ea quæ dicebantur, & fecit illa. Gen. 2. Et tamen ipſe non uocatur propheta, immo potius innuitur ibi, quòd non erat propheta: quia dixit ei Deus, quòd red- C deret uxorem Abrahę, & cùm ille eſſet uir propheta oraret dominum pro ipſo, & remitteretur ſibi peccatum. Quocunque autem modo fiat reuelatio alicui præſuppoſitis his duobus, ſcilicet, quòd intelligat, & quòd ſit illud, quod reuelatur ad multorum utilitatem, poteſt uocari propheta, & conſueuit uocari propheta in ſcriptura. Patet hoc in Abraham. Nam ipſe uocatur propheta. Geneſ. 20. & nulla miracula fecit unquam: immo & non legitur annunciaſſe aliquibus illa, quæ Deus reuelauit ſibi: cùm Deus non iniungeret ei, quòd reuelaret illa. Intelligebat tamen ea, quæ reuelabantur ſibi, & erant illa ad utilitatem totius ſæculi, cùm ſibi reuelatum ſit primò de Meſſia, in quo benedicendæ erant omnes gentes. Ge. D 12. Et ſic de illis tribus, quę ſupra poſuimus nõ habuit Abraham niſi primum, & uocatur propheta. De tertio, ſcilicet, operatione miraculorum, dicẽdum, quòd non eſt neceſſaria ad prophetiam: quia multi prophetæ fuerunt, quos nunquam legimus feciſſe miracula, etiam de prophetis maximis: vt patet de Ieremia, & Ezechiele, & Daniele. Nam non inuenitur quod aliqua miracula iſti fecerint, nec in libris ſuis, nec in alijs libris hiſtoricis Sacræ Scripturæ. Patet etiam de duodecim prophetis minoribus, quorum libros habemus in canone. Nam nulla miracula eorum ſunt: rari autẽ ſunt prophetæ, qui leguntur feciſſe, ut Moyſes, & Elias & Eliſæus. Item patet, quia miracula non pertinent ad prophetam niſi per accidens, ſcilicet, in quantum ſibi E non creditur quia tunc præmittendo aliqua miracula, creditur quòd ille a Deo miſſus eſt: & ita res eueniet ſicut ille prædixerit. Deuteronomij 13. & 18. Miraculum tamen nihil addit ad cognitionem propheticam, quæ eſt propriè ipſius prophetæ: cùm etiam ad alios, qui non ſunt prophetæ pertineat interdum miracula facere: immo quod plus eſt, operatio miraculorum, & prophetia ponuntur tanquam dona diſtincta prima Corinth. 12. Si tamen operatio miraculorũ pertineret ad prophetiam, vnum concluderetur in altero, & non diſtinguerentur ſicut gratiæ, uel dona diſtincta. Dicendum autem, quod modus communis accipiendi prophetam eſt, ſcilicet, quòd reuelatio fiat ei a Deo, & ille annunciet illa alijs. Ita accipit Apoſtolus

Ad prophetam nõ ſufficit reuelatio ſola, ſed & intelligẽtia, & vtilitas aliorũ.

Miraculorũ operatio non eſt neceſſaria ad prophetiã.

prima

prima Corinth. 12. & 14. & Corinth. in nouo teſtamẽto, & etiam in ueteri: ideo illi, qui nihil annunciant, cõmuniter non uocantur prophetæ, licèt eis fiat reuelatio. Aliquando tamen prophetæ uocantur largè etiam aliqui, qui nihil annunciant: ſicut diximus de Abrahã. Stictiſſimè autem propheta accipitur pro illo, in quo concurrunt omnia tria, quæ ſupra aſſignauimus. Et talis non ſolùm habet ea, quæ ſunt de neceſſitate prophetæ: ſed etiam ea, quæ ſunt de bene eſſe, & perfectione quadam. Quia nulla maior perfectio poteſt eſſe in propheta, quantum ad genus prophetiæ, quàm ꝙ habeat illa tria. De Ioſeph dicendum nunc, quòd ipſe poteſt uocari propheta: quia habuit reuelationem a Deo, & intellexit illam: & fuit de rebus utilibus non ſibi ſoli, ſed toti generi humano, ſcilicet, de uirginitate Mariæ, & de conceptione Meſſiæ. Siue autem iſta reuelauerit Ioſeph, ſiue non: poteſt dici propheta. Nam ita fuit de Abraham, qui nihil annunciauit aliis de eo, quod ſibi reuelatum eſt, uel ſaltem non ſibi impoſitũ, quòd annunciaret: & uocatur: propheta. De regibus tamen Magis, de quibus dicitur. ſequenti cap. quod in ſomniis reſponſum eſt eis, ne redirent ad Herodem, dicendum eſt, quòd non fuerunt prophetæ: quia reuelatio illa ſolùm erat ad vtilitatem eorum, ſcilicet, ut nõ redirent ad Herodem, ne inciderent in periculum. Sic etiam dicendum eſt de omnibus Iſraelitis, quando data eſt ſibi lex loquente angelo ad eos in uoce tubæ Exo. 20. & Deuteronomii. 4. & 5. Et iterum, quando erant Iudæi congregati in loco flentium, & apparuit eis angelus ibi, & locutus eſt. Iudicum 3. Nam illis facta eſt reuelatio ſolùm pertinens ad ſtatum ipſorum, & inquantum pertinebat ad eos, ideo non uocantur prophetæ propter illam reuelationem: quia aliàs quilibet Iudæus eſſet propheta, quòd non concederetur licèt videbatur eſſe quædam ſanctitas ſpecialiter illius populi ſuper cæteros: eo quod Deus locutus fuerat hominibus illis palam. Sic enim dixit Core ad Moyſem, & Aaron Numeri. 16. ſcilicet: Sufficiat uobis, quod omnis multitudo ſanctorum eſt, & in ipſis eſt Dominus. Cur eleuamini ſuper populum Domini? Dicebantur ſancti omnes, quia erant ſpecialiter ad Deum pertinentes per modum dictum.

Ioſeph poterat dici propheta.

Quare nomen Chriſti annunciatum eſt Ioſeph antequam naſceretur. Quaſt. LVIII.

QVAERITVR, Quare nomen Chriſti annũciatum eſt hic Ioſeph, antequam ipſe Chriſtus naſceretur. Dicendum quòd in hoc fuit ſignificatum aliquid ſpeciale debere eſſe in Chriſto. Pro quo ſciendum quod quinque inueniuntur nominati antequàm nati. Primus Iſmahel Gene. 16. Secundus eſt Iſaac, Gene. 17. Tertius Ioſias. 3. Reg. 13. Quartus Ioãnes Baptiſta, Luc. primo. Quintus fuit Chriſtus, vt patet hic, & Luc 1. Sciẽdum autem, quod iſtæ pronunciationes nominum factæ fuerunt ex cauſa ſpeciali, ſcilicet, propter aliqua priuilegia, uel excellentias, quæ in iſtis apparere deberent. De primo patet, ſcilicet de Iſmahel: quia quando Angelus apparuit Agar matri ſuæ dixit ei, Ecce concepiſti, & paries filiũ, vocabis nomen eius Iſmahel. Et ſubditur ſibi cauſa, ſcilicet, eo quod audierit Dominus afflictionem tuam. Fuit etiam ſpeciale in eo, ſcilicet, quod fuit uir bellator, & fortis animi: cùm dixit Angelus eo. c. ſcilicet, Hic erit uir ferus: manus eius contra omnes, & manus omnium contra eum: & è Regione uniuerſorum fratrũ ſuorum figet tabernacula. Et fuit ſpeciale, quod de iſto multæ gentes natæ ſunt. e. cap. ſcilicet, multiplicãs multiplicabo ſemen tuũ, & nõ numerabitur præ multitudine. Et Gen. 21. dr̃. Surge, & tolle puerum, & tene

Quinq; inueniunt̃ nominati antequam nati.

F manum eius, quia in gentem magnam faciam eum. Fuerunt etiam duodecim principes tribuum filii Iſmael. Gen. 25. etiam Deus exaudiuit Iſmahelem antequam ſciret orare, ſcilicet, cùm mater proieciſſet eũ ſub arbore in deſerto non habens quid daret ei ad bibendum. Et fleuit tunc puer, & dicitur, quòd exaudiuit tunc dominus uocem pueri de loco ſuo. Gen. 21. Et tunc propter puerum oſtendit matri puteum, quẽ nunquam uiderat, ut hauſta aqua refocillaretur puer, & non moreretur. eo. ca. De ſecundo, ſcilicet, de Iſaac patet. Nam ipſe ſupernaturaliter genitus eſt, licèt ex ſemine uiri, quia erant Abraham & Sara prouectæ ætatis, deſierantque Saræ fieri muliebria. Geneſ. 18. Et erant impotentes ad gignendum, uel ualde indiſpoſi-
G ti. Vnde uocat Apoſtolus corpus Abrahæ emortuum, & emortuam uuluam Saræ. Ad Roma. 4. & ad Hebr. 11. Fuit etiam Iſaac genitus propter repromiſſionem, quia dixit Deus, quòd benedicerentur gentes in illo, ideſt, in ſemine eius. Gen. 12. & dixit Deus, quòd ipſi Iſaac benediceret, & cum illo poneret pactum ſuum, & prænunciauit natiuitatem eius ante unum annum. Gen. 17. & 18. De tertio, ſcilicet, de Ioſia patet, quia iſtũ prænunciauit Deus futurum ad deſtructionem Idolatriç, & idolatrarum: ſicut dixit uir Dei cõtra Ieroboam ſtantem ſuper altare Bethel. ſcilicet. Hęc dicit dñs, ecce filius naſcetur domui Dauid Ioſias nomine, & immolabit ſuper te Sacerdotes excelſorum, qui nunc in te thura ſuccẽdunt, & hominum oſſa incendet ſuper
H te. 3. Reg. 13. Et nõ ſolùm prænunciatus eſt, ſed etiam in prænunciatione ſua miraculum accidit, ſcilicet, ꝙ altare ſciſſum eſt, & effuſa eſt cinis eius: & aruit manus regis, quam extenderat cõtra prophetam, qui iſta prædixerat: nec ualuit eam ad ſe retrahere. e. c. Fuit autem Ioſias famoſiſſimus regum. Nam de eo dicitur: 4. Reg. 23. ꝙ ſimilis illi non fuit ante eum rex, qui reuerteretur ad Dominum in corde ſuo iuxta omnem legẽ Moyſi: nec poſt eum ſurrexit ſimilis illi. Iſte maximè perſecutus eſt idolatras occidendo eos: & diruẽdo omnia templa, quæ reges præcedentes non deſtruxerant: & fecit Phaſe excellentius, quàm factum fuerat poſtquàm cæpit eſſe lex Moyſi. e. c. & 2. Paralipo. 35. Fuit enim laudabilior iſte cæteris regibus: & memoria eius
I glorioſior. Vnde dicitur Eccl. 49. quòd memoria Ioſiæ quaſi mel in ore indulcabitur: & ut muſica in conuiuio vini. Nullius autem regis mors tam amarè, & inconſolabiliter a Iudæis deplorata eſt. 2. Paralipom. 35. De quarto, ſcilicet, Ioanne Baptiſta maiores laudes apparent. Nam Pater eius fuit mutus vſque ad tempus, quo ſcripſit nomen eius: & illico ſoluta eſt lingua eius. Luc. 1. Et mater erat ſterilis, & concepit in ſenectute ſua. In quo apparet fuiſſe conceptum ſupernaturaliter datum, cùm iſta duo impedimenta obſtarent conceptui. e. c. Pater etiam illius prophetauit propter eum faciens illud canticum, ſcilicet. Benedictus Dominus, &c. e. c. Mater quoque illius ante hoc, cum haberet illum in utero, prophetauit de Chriſti conceptione, cũ ait: Vnde hoc mihi, ut ueniat mater Domini mei ad me? e. c. Omnes quoque admirati ſunt, & poſuerunt in
K corde ſuo, ꝙ iſte puer aliquid magnum eſſet. e. c. Fuit etiam admirabile in auſteritate uitæ infra. 3. in tantum ꝙ Chriſtus dicebat eum non manducantem, nec bibentem, ſcilicet. Venit Ioannes non manducans, nec bibens, & dicunt quia dæmonium habet, infra. 11. Et vt in breui omnes laudes eius colligantur: ipſe uidetur maior omnibus hominibus. Nam Chriſtus ait de eo, ꝙ inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta. e. c. De quinto ſcilicet, de Chriſto laudes aliquas dicere non ſolùm ſuperfluum, ſed etiam ridiculum eſt. Nam ut dicitur primo Ethic. Deos non laudamus, ſed honoramus. Chriſtus autem non ſolùm eſt

Chriſt⁹ laudari non poteſt.

bonus,

bonus, ſed eſt omne bonum, & totius bonitatis fons: & non oportet dici aliqua ſpecialia fuiſſe in eo, quia nihil eſt in eo, quod ſpeciale non ſit. Decuit ergo nomen eius annunciari ante natiuitatem, vt ſignaretur eum inter cæteros homines futurum inſigniorem. Ratio tamen in ſpeciali fuit, vt poſtquam naſceretur non imponeretur ei aliquod nomen, quod ſibi non conueniret. Nam Deus volebat, quòd ſibi poneretur nomen cõſonum. Primò propter actum ſuum. Nam cùm ipſe veniret Meſsias redempturus ſæculum, voluit Deus, quòd nomen cõueniret huic actui, ſcilicet, ꝙ vocaretur Ieſus, quod interpretatur ſaluator. Et patet, quòd iſta fuerit intentio, quia quando angelus prędixit nomen iſtud Ioſeph, ſubiunxit illico cauſam dicens. Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum. Secundò fuit, quia nomen Chriſti fuerat iam prænũciatum per Iſaiam, cùm uocauit eum Emmanuel: & ſi ſic non annunciaretur nunc Ioſeph nomen eius, fortè imponeret ei aliud, quod non conueniret nomini, quòd prædixerat Iſaias, quia fortè vocaret eum Ioſeph ſicut ſeipſum, qui habebatur vt pater eius: ſicut fuit de Ioanne Baptiſta, quia quidam volebant eum vocare Zachariam nomine patris ſui. Luc. 1. Oportebat tamen, quòd nomen, qđ nunc imponeretur Chriſto, eſſet conueniens nomini, quod prædixerat Iſaias, ideo debuit prænunciari. Patet hoc, quia Matthæus ad probandum ea, quæ angelus dixerat hic Ioſeph, ſcilicet, de conceptione Chriſti ex virgine, & de nomine Chriſti induxit auctoritatem Iſa. ſcilicet. Ecce virgo concipiet &c. *Et vocabitur nomen eius Emmanuel.* Et dixit. *Hoc totum factum eſt, vt impleretur, quòd dictum eſt per prophetam.* Et ſic apparet, quòd neceſſe erat Chriſtum vocari Ieſum: ſicut neceſſe fuit naſci de Virgine, ſcilicet, quia vtrumq; prænunciatum erat per prophetam, qui non ſolùm de conceptu virginali, ſed etiam de nomine Ieſu dixit, ſcilicet, quòd vocaretur Emmanuel. Nullum tamen aliud nomen potuiſſet correſpondere huic nomini Emmanuel niſi Ieſus, quia Emmanuel idem eſt, quòd nobiſcum Deus, ideſt, Deus in natura, vel cum natura humana. Et hoc ſignificat Ieſus, ideſt, ſaluator, ſcilicet, quia non poterat ſaluare niſi, qui eſſet ſimul Deus & homo, vt declaratum eſt ſuper literam.

Christo im poſitũ fuit nomẽ conſonum propter duo.

Quare nomen Ieſu Ioſeph, & non alij prænunciatum eſt. Quæſt. LIX.

QVAERITVR, dato quòd nomẽ Ieſus prænunciandum eſſet, quare nunc prænunciatum eſt, & quare potius Ioſeph, quàm alicui alteri. Dicendum, quòd Deus non facit aliquid fruſtra. Et cùm oporteret, quòd nomen Ieſu aliquando pronunciaretur propter cauſas dictas, & nunc angelus appareret Ioſeph ad denunciandum conceptũ Virginis, fuit conuenientius nunc etiam prænunciari nomen Chriſti, quàm quòd iterum pro hoc ſolo deberet apparere Ioſeph: potiſsimè cum conceptio, & annunciatio nominis pertineant ad eandem rem, & debuerunt ſimul dici. Cùm autem quæritur, quare potius Ioſeph quàm alteri. Dicendum, quòd non ſoli Ioſeph annunciatum eſt, ſed prius Mariæ, quando Angelus ei apparuit, ante quam conciperet. Luc. 1. Alijs autem non legitur fuiſſe iſtud nomen prænũciatum, nec creditur, quia non attinebat ita ſpecialiter ad alios ſcire hoc ſicut ad Mariam, & Ioſeph, qui uocabantur parentes Chriſti. Sed dicetur: ad quod fuit iſtud nomẽ prænunciatum Ioſeph, cùm fuiſſet iam prænunciatum Mariæ? Dicendum, quòd ad patrem pertinebat imponere nomen filio potius quam ad matrem, cùm ipſe ſit caput: quia vir eſt caput mulieris, ſicut Chriſtus ca-

A put viri. primæ Cori. 11. Et ita fuit de Ioanne Baptiſta, quia cùm natus eſt, innuebant patri eius, quem vellet vocari eum. Luc. 1. ipſe ſcripſit, Ioannes eſt nomen eius. Item fuit conueniens, vt annunciaretur vtrique, ne diſcordarent in nomine: quia licèt Maria vellet eũ vocare Ieſum præmonita ab Angelo, quia fortè Ioſeph non crederet Angelum hoc dixiſſe, potiſsimè, cùm ſibi annunciaſſet conceptionem, ſi taceret de nomine. Et ſic fortè vellet vocare eum aliter. Ideo vtriq; propter concordiam annunciatum eſt nomen. Ita fuit de nomine Ioannis Baptiſtæ, quia tam patri, quam matri annunciatum eſt nomen. De patre patet Luc. 1. de matre non apparet ita manifeſtè, & tamen neceſſe eſt dici, quòd ipſi reuelatum fuerit nomen Ioannis,
B quia quando natus eſt, & vellent cognati vocari illum Zachariam, dixit mater, nequaquam, ſed uocabitur Ioannes. Et tamen Eliſabeth non didicerat hoc à Zacharia, quia ille ſemper fuit mutus a tempore, quo locutus eſt ei Gabriel, vſquequo ſcripſit, Ioannes vocabitur nomen eius. Et tamen prius mater uocauit eum Ioannem, quàm pater ſcriberet hoc. Luc. 1. Ita ergo hoc conueniens fuit matri, & patri, ideſt, Ioſeph tenentis locum patris prænunciari nomen Ieſu: cùm non fuerint minoris dignitatis, ſed maioris, quàm Zacharias, & Eliſabeth.

An Chriſtus apud Hebræos Ieſus ſit vocatus. Quæſt. LX.

C QVAERITVR de hoc nomine Ieſus, an ſic vocatus fuerit Chriſtus apud Hebræos. Dicendum, quòd habuit tria nomina, ſcilicet, Emmanuel & Chriſtus, & Ieſus. De primo patet, hic & Iſa. 7. Iſtud autem non eſt nomẽ perſonale proprium, ſed potius appellatiuum. Quia licèt eſſe Emmanuel, ideſt, habere id, qđ ſignificatur per Emmanuel, non conueniat niſi ſoli Chriſto: tamen Emmanuel non eſt nomen perſonale, ſed eſt quoddam nomen commune, ſignificans quid eſſet illud, quod reperiretur in Chriſto, quia Emmanuel idem eſt, quòd nobiſcum Deus, ideſt, Deus cum natura noſtra humana, quod erat in Chriſto, qui habebat naturam diuinam
D cum humana. Et Chriſtus nunquam fuit uocatus iſto nomine apud Iudęos, nec Iſa. illud prænunciauit, quaſi aliquando Chriſtus Emmanuel deberet uocari, ſed, vt per iſtud nomen ſignaret eum eſſe Deum, & hominem. De ſecundo nomine, ſcilicet, Chriſtus dicẽdum, quòd non eſt nomen proprium, nec perſonale, ſed appellatiuum: ſignans regem, ſacerdotem, prophetam, & Meſsiam. Quæ omnia licèt Chriſto conuenirent, non vocatus eſt Chriſtus niſi in quantum Meſsias. De quo ſupra ſatis declaratum eſt ſuper illam partem, ſcilicet, de qua natus eſt Ieſus. Et ob hoc Matthæus non poſuit iſtud quaſi nomen eius, ſed Ieſum ſupra in litera, ſcilicet. De qua natus eſt Ieſus, qui uocatur Chriſtus, ideſt, Meſsias. De tertio nomine, ſcilicet, dicendũ,
E quòd eſt proprium nomen eius, & perſonale. Et iſtud eſt quo ſemper vocabatur a Iudæis, qui nondum cognoſcebant Chriſtum, ideſt, Meſsiam ipſum eſſe. Nos autem qui vtrumque cognoſcimus, aliquando vocamus eum Chriſtum, & aliquando Ieſum. Sciendum tamen, quòd in Hebræo non uocatur Ieſus, ſed Iehoſua: nos autem in Latino, & Gręco mutato aliqualiter nomine, quod quaſi ſemper ſit, cum Ieſum dicimus. Et iſtud nomẽ corrumpitur dupliciter. Nam pro hoc nomine Iehoſua, quod eſt propriè Hebraicum, aliquãdo dicimus Ieſus, & aliquãdo Ioſue. Nam pro eodem accipiuntur iſta duo nomina, vt patet in quodam ſacerdote magno, qui uocatur Ieſus filius Ioſedech, de quo Zachariæ. 3. Et iſte uocatur aliquando Ieſus, & ali-

Chriſtus habuit tria nomina.

quando

quando Ioſue. Nam primo Eſdræ 3. uocatur ipſe Ioſue filius Ioſedech: & utrobique narratur eadem hiſtoria omnino. Idem patet in prologo Hierony. ſuper Ioſue, qui incipit: Tandem finito. Nam dicitur: ad Ieſum filium Nauæ manum mittimus, quem Hebræi Ioſue Bem Num. ideſt, Ioſue filium Num uocant. Dicendum tamen, quòd magis corrumpitur iſtud nomen ab hebraica proprietate, cùm dicitur Ieſus, quã cùm dicitur Ioſue: quia huic nomini quod eſt Iehoſua propinquius eſt Ioſue, quàm Ieſus. Et hoc innuitur in allegato prologo Hieronymi, cùm ipſe dicat, ꝙ nos uocamus eum Ieſum filium Nauæ, & Hebræi uocant eum Ioſue Bem Num, ideſt, Ioſue filium Nũ. Iam tamen non liceret nobis Chriſtum uocare Ioſue, ſed Ieſum: quia iſtud nomen tota Eccleſia ſuſcepit. De uirtute huius nominis, & priuilegiis eius dicetur ad Philip. 2. vel Act. 4.

CAP. II.

CVM ergo natus eſſet Ieſus in Bethlehem Iudæ in diebus Herodis Regis, ecce Magi ab Oriente venerunt Ieroſolymam dicentes: Vbi eſt qui natus eſt Rex Iudæorum? vidimus enim ſtellam eius in oriente, & venimus adorare eum.

DECLARAVIT Matthæus in præcedentibus Chriſti deitatem ex conceptione mirabili: hic oſtendit rurſus eum eſſe uerum Deum, & uerum hominem ex illuſtratione cæleſti, & ueneratione legali. Et diuiditur in duo, quia primò ponitur huius rei manifeſtatio: ſecundò Chriſti manifeſtati perſecutio ibi. *Qui cum receſſiſſent*. Prima in tres, quia primò ponitur Chriſti ſollicita inquiſitio, Secundò eius certa inuentio ibi. *Qui cum audiſſent Regem*. Tertiò eius deuóta adoratio ibi. *Et procidentes*. Prima in duas, quia primò ponitur Chriſti inquiſitio ad eum uenerandum. Secundò eiuſdem inquiſitio ad ipſum occidendum, ibi, *Audiens autem Herodes Rex*. Circa primum dicitur, *Cùm ergo natus eſſet Ieſus*. Hic importatur quædam conſequentia ad præcedentia. Nam ſupra Angelus annunciauerat de natiuitate Chriſti futura: & de nomine ſibi imponendo: & dictum fuerat quomodo Ioſeph non cognoſcebat Mariam donec peperit primogenitum ſuum: hic dicitur: cùm ergò natus eſſet Ieſus, ideſt, quãdo natus eſt acciderunt iſta, quæ habentur hic. Conſiderandum, quòd modus natiuitatis Chriſti fuit, quòd in anno illo quo Virgo concepit Chriſtum, accidit ꝙ poneretur edictum ab Octauiano Auguſto, ut deſcriberetur uniuerſus orbis: & irẽt ſinguli in ciuitates ſuas ad profitendum ibi ſe eſſe ſubditos Romanorum. Et tunc accidit, quòd cùm Ioſeph eſſet de Ciuitate Bethlehem, licèt habitaret in Galilæa, ire debuit in Bethlehem ad profitendum ibi, & iuit cum eo Maria uxor eius, quæ erat iam propinqua partui. Et accidit, ꝙ ibi pareret. Hoc totum patet Luc. 1. & 2. *In Bethlehem Iudæ*. Matthæus aſſignat hic locum natiuitatis Chriſti, & tempus. De loco dicit, quòd fuit in Bethlehem Iudæ. Eſt Bethlehem quædam Ciuitas parua in ſorte Tribus Iuda: Ioſue. 15. & diſtat duobus milliaribus, ideſt,

Modus natiuita. Chriſti.

F Leucis a Ieruſalem, vel quaſi: & eſt ad meridiem reſpectu eius, & inter Ieruſalem, & Bethlehem tranſit linea diuiſionis diſtinguens ſortem tribus Iuda a ſorte tribus Beniamin. Vnde Ieruſalem pertinet ad tribum Beniamin. Ioſue 18. Bethlehem pertinet ad tribum Iudæ, Ioſue. 15. Et dicitur hic in Bethlehem Iudæ ad differẽtiam alterius Bethlehem, quæ eſt in tribu Zabulon. Ioſue. 15. quia ſæpe erant multa loca, quæ eodem nomine uocabantur, vt patet in iſto loco ſeu ciuitate Iezrahel, quòd erat quædam ciuitas Iezrahel in ſorte Iudæ, Ioſue. 15. & alia Iezrahel in ſorte Ephraim. Ioſue. 17. Sic etiam erant ciuitates quæ uocabatur Aſor: duæ e-

G rant in tribu Iuda. Ioſue. 15. & alia erat in tribu Nephthalim Ioſue. 19. Iſta Bethlehem ſolet vocari Bethlehem Iudæ, ſicut hic, & 1. Reg. 17. vel Bethlehem Ephratà, ut Gen. 48. & Michææ. 5. Aliquando autem uolunt eam uocatam fuiſſe Ephratam, & mutatum eſſe nomen eius, ut uocaretur Bethlehem propter abundantiam panis: quia Bethlehem interpretatur domus panis: ſed an uerum ſit declaratũ eſt Gen. 48. & Ruth. 1. *In diebus Herodis Regis*. Hic deſignatur tempus natiuitatis Chriſti, ſcilicet, quòd fuit in diebus Herodis regis Iudæorum. Iſte fuit primus Herodes: quia alii fuerunt eiuſdem nominis de progenie ſua, qui regnauerunt poſt eum. De iſto Herode, quis fuerit, & unde habuerit originem, & quomodo peruenerit ad regnum, declarabitur infra in quadam. q. & de aliis regibus huius nominis cum eo. Ieſus autem natus eſt poſtquàm

H incæperat regnare iſte primus Herodes. *Ecce Magi* Iſti ſunt qui uenerunt ad adorandũ Chriſtum, & qui fuerunt infra dicetur. *Ab oriente uenerunt*. ſcilicet, de quadam terra, quæ erat orientalis reſpectu terræ Iudæorũ. *Ieroſolymam*. Non ſolùm uenerũt in Ieroſolymam, ſed etiam in alias partes terræ Iudeæ, quæ erant ante Ieroſolymam: & tamen nõ fit mentio de aliis locis, ad quæ prius uenerunt: quia ibi non accidit eis aliquid ſpeciale, ſicut accidit in Ieruſalem, ſicut dicitur in litera. Et eadem cauſa fit mentio de Bethlehem infra, ſcilicet, quòd iuerint in Bethlehem, ſcilicet, quia ibi accidit aliud ſpeciale, cùm ibi inuenerint quod quærebant, *Dicentes, Vbi eſt qui natus eſt rex Iudæorum*, ideſt, vbi eſt rex Iudæorum, qui nunc natus eſt. Iſti ſciebant natiuitatẽ,

I & non quærebant de illa, ſed præſupponebant eam: locum autem natiuitatis ignorabant: ideo de illo quærebant. Et dicunt regem Iudæorum ipſum Meſſiam, ut infra dicetur. *Vidimus ſtellam eius in oriente* ideſt, nos exiſtentes in oriente uidimus ſtellam, uel nos non exiſtentes in oriente uidimus ſtellam eius in oriente, ideſt, exiſtentem in parte orientali cœli, Et dicitur ſtella eius, ideſt, deſignans eum natum. *Et uenimus adorare eum*. Ideſt, quia uidimus ſtellam ſignificantem eius natiuitatem parauimus nos, & uenimus ad adorandum eum.

Quo tempore ſæculi Chriſtus natus ſit. Quæſt. I.

K QVAERITVR, De tempore natiuitatis Chriſti quantum ad tempora ſæculi. Dicendum, quòd variè computantur anni a diuerſis inter latinos. Nam inter Hebræos unus modus computandi eſt, & inter Græcos unicus. Inter Latinos autem ſunt duo modi computandi. Ratio uarietatis eſt, quia cùm a principio ſæculi non poſſunt haberi ex aliqua hiſtoria gentium: quia antiquiſſimæ hiſtoriarum, quæ habentur apud Gentes, cæperunt a tempore regis Nini, quando regna cæperunt eſſe in orbe, & bella, & facta inſignia: & omnes inter ſe homines cæperunt habere maiorem communicationem, ut ait Auguſt. 4. de Ciuit. Dei: & Paulus Oroſius primo

de Or-

de Ormeſta mundi: reliqua tẽpora.ſ. ab Adã vſque ad diluuium, & a diluuio uſque ad tempora regis Nini a Gentib. ignorantur: ideo oportet ea haberi per Sacrã Scripturam, quæ cõputat tempora ab orbe cõdito, & enarrat geſta aliqua illorũ tẽporũ. Hoc dato, apud Hebræos eſt vnicus modus cõputandi, quia Biblia ſua vnica eſt, & vnico modo ſe habens: Græci aũt cõputant vnico modo, quia Biblia ſua eſt unica.ſ. quam tranſtulerunt ſeptuaginta interpretes: quia illã fecit transferri Ptholemæus Philadelphus rex Aegypti, qui Græcus erat natione De tranſlatione, & pertinentibus ad eã latẽ declarauimus in prologo Hiero. ſuper Paralipo. Grçci autẽ ſuſceperunt iſtã translationẽ, & nunquã aliam: ideo per iſtam computant. Latini aũt, licèt habuerint multas tranſlationes, duæ tamen ſunt quæ auctoritatẽ habuerũt. ſ. trãſlatio prædicta interpretũ: & tranſlatio Hierony. Trãſlatio interpretũ fuit, quę primò ſuſcepta eſt, & in ea fuit fundata Eccleſia primitiua, ut ait Hier. in prologo: Si ſeptuaginta. ſuper Paralip. Iſtam habuerunt oẽs Eccleſiæ Latinorũ de Græco, quia mox, ut ad Chriſtũ cõuerti cęperunt Latini, ut haberent libros Sacræ Scripturæ tranſtulerunt de Græco totum uetus teſtamentum. Et illud habitum fuit ſemper in Eccleſiis Latinorũ, vſq; ad tẽpora Damaſi Papę, & Hierony. Licèt autem eſſent plurimæ aliæ tranſlationes, vt teſtatur Hieronymus in prologo Paralip. Non erat in honore aliqua ipſarum, ſicut translatio ſeptuaginta interpretum. Poſtea autem Hier. ex cauſis neceſſariis, quas aſſignat in prologo ſuper Gen. ſ. Deſiderii mei, & in prologo ſuper Paralip. ſcilicet. Si ſeptuaginta. tranſtulit de Hebræo in Latinum. Et iſtam tranſlationem tãquã puriorem, & magis emendatam ſuſcepit tota Eccleſia Latinorum: & iſtam nunc ſequitur, nec manet apud nos iam trãſlatio interpretum. Quia tamen antiqui ſequebantur illam, reperimus multas auctoritates apud Aug. & Ambro. ſecundùm literam illius tranſlationis. Iſtæ duæ tranſlationes, licèt in multis aliis differant: maximè tamen differũt in numeris aſſignandis. Nam valde maiores numeri inueniuntur apud interpretes, quã in ueritate Hebraica. Et iſtud eſt quantum ad primã, & ſecundam ętatem ſæculi, ſcilicet, vſque ad Abrahã. Nam poſtea numeri vtrobique concordant. Nunc autem, licèt non habeatur tranſlatio interpretum: quia tamen antiqui ſecuti ſunt illam, inuenimus numeros ſecundùm illam, qui diſcrepant a numeris Bibliæ noſtræ, quæ eſt ſecundùm Hebraicam veritatẽ. Hoc modo, quando quęrimus quot anni fuerunt ab orbe condito vſque ad Chriſti natiuitatem ſequentes translationem interpretum, ponunt quinque millia, & centum, & nonaginta, & octo, uel quaſi. Et alii ſequentes quaſdam hiſtorias gentium ſimul cum trãslatione interpretum ponunt plures anuos. Et etiam fit in hoc diſcordia ex tabulis aſtrologicis, in quibus differentiæ horarum annotantur. Quia ſecundùm quaſdam tabulas reſultat maior numerus, & ſecundùm alias minor: ut patet in tabula regis Alphonſi. Nos autem ad hoc attendere non pertinet: quia cùm habeamus ueritatẽ Sacræ Scripturę, quæ eſt infallibilis, & cuius auctoritas eſt ſuper omnem auctoritatẽ: non expedit curare quid homines dicant, qui errare pñt: immo quos cõſtat errare qñcumq; obuiant Sacræ Scripturæ. De differẽtia aũt numerorũ inter hebraicã veritatẽ, & trãslationẽ interpretũ loquitur Aug. 7. de Ciui. Dei: aſſignando aliquas cauſas illius, ſed qũocumq;, uel vndecumq. acciderit non põt eſſe uerum, ꝙ Sacræ Scripturæ diſſonat. Cõputando ergo ſm veritatẽ Hebraicam, quam nos ſequimur, ab orbe ꝯdito uſq; ad Chriſti natiuitatẽ fuęrit anni tria millia nongenti ſexagĩta tres. Patet hoc ex annis cõreſpõdẽtib. ætatib. ſingulis. Nã ab orbe ꝯdito vſq; ad diluuiũ fuerũt anni mille ſexcenti qnquaginta

A ſex. hoc patet inducẽdo ꝑ oẽs gñationes, q̃ fuerunt ab orbe condito vſq; ad annum ſexcenteſimũ Noe, qñ incepit diluuium. vt patet Ge. 5. qa ibi hñr oẽs iſtę gñationes. Et ibi induximus per generationes iſtam ſummam annorum, & declarauimus iſtam differentiã, & cauſis differentiæ interpretum à veritate hebraica. Secunda ætas eſt à diluuio vſq; ad natiuitatem Abrahæ. Et ſunt anni ducenti nonagintaduo, vt patet ex generationibus, quæ fuerunt poſt diluuium vſq; ad natiuitatem Abrahæ. ſ. incipiẽdo à natiuitate Arphaxad, qui natus eſt duobus annis poſt diluuium. Geneſ. 11. Computando ergo ab Arphaxad vſque ad natiuitatem Abrahæ omnes generationes, quæ habentur Geneſ. 11. inuenientur prædicti anni. Et ibi induximus iſtã ſum-
B mam. Tertia ætas, quæ fuit à natiuitate Abrahæ vſque ad natiuitatem Dauid fuit annorum nongentorum, & viginti vnius. Deductio illius poteſt patere partim ex lib. Geneſ. vbi habentur anni Abrahæ, & Iſaac, & Iacob, & vſque ad exitum de Aegypto, quæ poſſunt haberi ex his, quæ declarauimus Gen. 15. & partim ex illis annis, qui ponuntur. 3. Reg. 6. qui fuerunt ab exitu de Aegypto vſq; ad fundationem templi Salomonis: detrahendo ex illis ſeptuaginta annos, quibus vixit Dauid. ſ. triginta antequã regnaret, & quadraginta poſtq̃ cępit regnare, vt patet. 2. Reg. 5. & quatuor annos, qui tranſierunt à principio regni Salomonis vſq; ad fundationem templi. Nã iſti ſeptuaginta quatuor anni ſunt de quarta ætate, reliqua autem ſumma annorũ eſt de
C tertia ætate. Quarta ætas incępit a natiuitate Dauid vſque ad captiuitatem Babylonis, quæ fuit vltimo anno regis Sedeciæ. 4. Reg. 25. & durauit annis quadringentis nonaginta tribus. Iſtud autẽ poteſt faciliter induci ex. 3. & 4. Reg. lib. in quibus ponuntur anni quibus ſinguli reges regnabant. Iſtud autem deduximus ſatis plene præcedẽti. c. in quadam quęſtione. Quinta ætas fuit à primo anno captiuitatis Babylonicę, vſq; ad Chriſti natiuitatem: & ſunt anni ſexcenti & vnus. Iſtud non poteſt deduci ex ſacra ſcriptura totaliter: quia à captiuitate Babylonis vſq; ad Chriſti natiuitatem non ſunt ſacri libri, qui contineant hiſtoriam totius medii tpis, ſed colliguntur iſti anni ex hiſtoriis certiſſimis oĩum gentium, in quibus non eſt aliqua diſcordia. Et ſatis po-
D teramus inducere, niſi quia iſtud non pertinet tã particulariter ad intentionem noſtram. Collectis ergo annis iſtarum quinq; ætatum reſultant ab orbe condito vſq; ad Chriſti natiuitatem anni tria millia nongenti ſexaginta ſex. A diluuio vſq; ad Chriſti natiuitatẽ ſunt anni duo millia quingenti, & ſeptem. Quod patet detrahendo de tota ſumma annos primę ætatis. A natiuitate Dauid vſq; ad Chriſti natiuitatem ſunt anni mille ducenti nonaginta quatuor. Qđ patet ſubtrahendo de tota ſumma annos trium primarum ætatum. A natiuitate Abrahę vſque ad Chriſti natiuitatem ſunt anni duo millia ducenti, & quindecim. Quod patet ſubtrahẽdo annos duarum primarum ætatũ. A primo anno captiuitatis Babylonicę vſque ad Chriſti natiuitatẽ
E ſunt anni ſexcẽti & un⁹, q ſunt anni ipſius qntę ętatis.

Cõputatio annorũ ab orbe cõdito vſq; ad Chriſtum.

Quare Matthæus dixit hic, quòd Chriſtus natus eſt in Bethlehem. Quęſt. II.

QVAERITVR, quare Matthæus dixit hic, ꝙ Chriſtus natus eſt in Bethlehem. Quidam dicunt, ꝙ hoc fuit, quia ita erat veritas: ideo nõ poterat Matthęus mutare veritatem. Dicẽdum, ꝙ non ſtat, quia licèt Matthæus non poterat mutare veritatem contrarium ſcribendo, poterat tamen nihil dicere, ſicut multa alia ſubticet de Chriſto, quæ alii Euangeliſtæ dixerunt. Ideo non fuit veritas cauſa quare ipſe ſcriberet, ſed aliqd aliud. Eſt ergo dicẽdum,

quòd intentio Matthæi præcipua in principio euange-
lij ſui fuit probare Chriſtũ eſſe Meſſiam promiſſum
Iudæis in lege: quia quidam Iudæi recuſabant recipe-
re legem Chriſti: putantes eum non eſſe Meſſiam, ſci-
licet, quia non conſtabat eis, quòd ipſe haberet omnes
conditiones, quas ſcriptura de Meſſia dixerat. Et ob
hoc Mattheus eſt conatus ꝓbare Chriſtum eſſe Meſ-
ſiam applicãdo ad eum omnia, quę in lege, & prophe-
tis de Meſſia dicta erant. Et quia Meſſias fuerat pro-
miſſus de quodam genere certo venturus, ſcilicet, de
Dauid, & etiam primò fuerat promiſſus Abrahæ, oſtẽ-
dit Matthæus præcedenti. c. quomodo Ieſus deſcendit
de ſtirpe Abrahæ, & Dauid. Et iſta fuit cauſa ſola, vel
ſaltem pręcipua, quare Matthæus deſcripſit Chriſti ge-
nealogiam. Et quia ſcriptura etiam dixerat Meſsiam
naſciturũ dę Virgine, & quòd vocaretur Emmanuel,
Iſa. 7. oſtendit Mat. quomodo Chriſtus natus eſt de
Virgine, & quòd vocatus eſt Ieſus, qđ idem eſt, quòd
Emmanuel, & ad hoc induxit ipſam auctoritatẽ Iſai.
præcedenti. c. & quia etiam de Meſsia dictum erat, ꝙ
naſceretur in Bethlehem, vt patet Mat. 5. & etiam Iu-
dæi allegauerunt ipſam auctoritatem, quando q̃ſiuit
ab eis Herodes, vbi Chriſtus naſceretur, ut patet infra
in litera, ſ. Et tu Bethlehem terra Iuda &c. voluit Mat-
thæus oſtendere Ieſum natum eſſe in Bethlehem, vt
per hoc pateret ipſum poſſe eſſe Meſsiã; & illud erat
dubiũ inter Iudæos, propter quod plurimi non crede-
bant eum eſſe Meſsiam, vt patet Io. 7. ſ. Quidã autem
dicebant nunquid a Galilea Chriſtus venit. Nõne ſcri-
ptura dicit, ꝙ ex ſemine Dauid, & de Bethlehẽ caſtel-
lo, vbi erat Dauid venit Chriſtus. Item, quia Nicode-
mus volebat defendere partem Chriſti contra phari-
ſæos, dixerunt ei phariſæi, Scrutare ſcripturas, & uide,
quia propheta a Galilæa non ſurgit. i. Meſsias nõ venit
de Galilæa, ſed de Bethlehem. eo. c. Hoc idem dicebãt
illi, qui Chriſtum diligebant dubitantes ſuper hoc. Nã
Philippus dixit ad Nathanael, Quem ſcripſit Moyſes
in lege, & prophetæ inuenimus Ieſum filium Ioſeph
à Nazareth. Et dixit Nathanael: à Nazareth poteſt ali-
quid boni eſſe? Io. 1. i. nunquid aliquod bonum poteſt
naſci de Nazareth? q. d. bonum, quod ſperamus. i. Meſ-
ſias non debet naſci in Nazareth, ſed in Bethlehem.
Cùm ergo Iudæi obiicerent Ieſu, ꝙ non poterat eſſe
Meſsias, quia non erat de ſemine Dauid, nec de Beth-
lehem ciuitate. Io. 7. oportebat, ꝙ Matthæus iſta duo
probaret. Probauerat autem primum, ſ. Chriſtum eſſe
de ſemine Dauid præcedenti. cap. ideo hic fuit conue-
niens, ꝙ declararet ipſum natum eſſe in Bethlehem.

Quare Matthęus poſuit, quòd Chriſtus tempore Herodis natus ſit, Quæſt. III.

QVAERITVR, quare Matthæus dixit in
diebus Herodis Chriſtum natum eſſe. Nõ po-
teſt reſpõderi, quòd hoc dixit Matthæus, quia
ſic verum erat, quia hoc excluſum eſt præ-
cedenti. q. Sed dicendum, quòd hoc introduxit Mat-
thæus ad probandum etiam Ieſum eſſe Meſsiã. Quia
ſicut ſcriptura pręnunciauerat de progenie Meſſiæ, &
de loco natiuitatis, ita prænunciauerat de tempore.
Nam Iacob in benedictione filiorum ſuorum loquẽs
de Meſsia venturo de ſtirpe Iuda dixit: Non auferetur
ſceptrum de Iuda, nec Dux de femore eius, donec ve-
niat, qui mittendus eſt. Gen. 49. Et iſte erat Meſsias, vt
declaratum eſt ibi. In quo ſignificabatur, ꝙ Meſsias
naſciturus erat in fine regni Iudæorum, quia ante na-
tiuitatem Meſsiæ non poterat penitus auferri ſceptrũ
de Iuda. Ita fuit tunc: nam Herodes non erat Iudæus
ex genere. quia pater ſuus Antipater erat Idumæus, &
cõuerſus eſt ad Iudaiſmum. Et ſic erat Herodes filius

F eius. Ideo neceſſe erat, ꝙ regnum Iudæorum tunc eſ-
ſet ablatum, quando Meſsias naſceretur: quia, donec,
tenetur propriè in prędicta auctoritate. ſ. donec veniat
qui mittendus eſt. i. Meſsias. ſ. ante illum non auferetur
totaliter. Et tamen, quando ipſe natus fuerit, erit im-
mediatè ablatum ſceptrum. Et ſic fuit, quia ante Hero-
dem ſemper fuerant rectores Iudæorum de genere ip-
ſorum, Herodes aũt fuit primus, qui de alienigenis re-
gnauit ſuper Iudęos. Sed obiicietur, ꝙ Chriſtus nõ de-
buit naſci Herode regnante, ſed antequam inciperet
regnare, cum dicatur. Non auferetur ſceptrum de Iu-
da, donec veniat, qui mittendus eſt. Dicẽdum, ꝙ Ieſus
G natus eſt in principio regni Herodis, & tunc non erat
vere ablatum ſceptrum de Iuda, vel ſaltem non oĩno,
quia adhuc uiuebat Hyrcanus, qui erat ſummus Sacer-
dos, & fuerat rex: licèt in contentione cum fratre ſuo
Ariſtòbolo. Et non erat ſibi omnino ablatum regnũ,
ſed Herodes miniſtrabat de mandato dominorũ Ro-
manorum. Manebat autem quidam nepos filius eius
adoleſcens, qui erat ſummus ſacerdos, & in eũ erant
intenti oculi omnium Iudæorum, quaſi ipſe regnatu-
rus eſſet, & ita Herodes uidebatur quaſi tenere regnũ
pro illo, & acceperat ſororem eius Mariannẽ in uxo-
rem: ipſum vero adoleſcentem regaliter nutriebatur,
quaſi aliquando regnaturus eſſet: & tñ poſtea doloſè
ipſum fecit ſuffocari natãdo, de quo Ioſephus. 15. An-
tiquitatum. Mortuo autem iſto adoleſcente, omnino
periit ſceptrum de femore Iuda, & non manebat ſpes
H iam Iudæis de habendo principem de genere ſuo. Et
ſic Herodes confirmatus eſt in regno, & tunc propriè
cępit regnare, de quo magis declarabitur. ĩ. in quadã.
q. in qua agetur de Herode. Et ſic, licèt Chriſtus natus
ſit in principio regni Herodis, nondum ſceptrũ erat
ablatum de femore Iuda: ſed pãuco tpe poſt Chriſti
natiuitatem factum eſt. Scđa cauſa fuit ad oſtendendũ
perſecutionem, q̃ fecit Herodes Chriſto. Nam occidit
oẽs pueros in Bethlehem ꝓp ipſum, ut patet ĩ. in lrã.
& ipſum coegit fugere in Aegyptum, & manſit ibi vſ-
q; ad mortem Herodis: oportuit ergo dici, ꝙ Chriſtus
natus eſſet in diebus Herodis, quia aliàs non videretũ,
quo Herodes ipſum poſſet perſequi: qđ aũt dictum eſt
Chriſtum natum eſſe in principio regni Herodis, non
I eſt intelligendũ, qđ oĩno in principio eius natus eſſet,
quia poſt Chriſti natiuitatem non regnauit Herodes
niſi ſeptem annis, quibus mãſit Chriſtus in Aegypto:
& tunc reuerſus eſt Ioſeph cum eo in terram Iuda, ut
aſſeritur cõiter, & tenet hoc hiſtoria ſcholaſtica, & tñ
Herodes regnauit maiori tpe, ſed dr ĩ principio regni.
. i. quia multo tpe ante finem regni fuit iſta natiuitas.
Quod aũt dictum eſt. ſ. ꝙ nondum ablatũ erat regnũ
oĩno de gente Iudæorum, qñ Chriſtus natus eſt, verũ
eſt: & tñ ẽt ſi ablatũ eſſet, quia tunc nouiter auferebatũ,
videbatur eſſe tunc non oĩno ablatum: Et ſic ꝯuenie-
bat prophetia de Meſsia ipſi Ieſu: licèt natus eſſet abla-
to ſceptro de ſtirpe Iuda. Et patet hoc, quia licèt Iudæi
fecerint contra Chriſtum aliquas obiectiones volẽdo
oſtendere, ꝙ non erat Meſsias. ſ. quia non eſſet de ſemi-
K ne Dauid, & ꝙ non eſſet de Bethlehem: nunquã dixe-
runt, ꝙ natus erat poſt ablatum ſceptrum de ſtirpe Iu-
da. Et ſic ipſi non putabant, ꝙ obſtaret ei illa auctori-
tas. Et iſta reſponſio eſt firmior, & quæ magis tenetur.
Iſta ſufficit, etiã ſi dicamus ante Chriſti natiuitatẽ mor-
tuum fuiſſe illũ filiũ Hyrcani, in quo erat ſpes regni.

An Chriſtus conuenienter natus ſit in Bethlehem. Quæſt. IIII.

QVAERITVR, an Chriſtus conuenienter
natus ſit in Bethlehem. Dicendum, ꝙ ꝯuenien-
ter ibi natus eſt: immo neceſſe fuit ibi eũ naſci:
qa ſic predictũ erat Michææ. 5. & allegatur
per Iudæos, infra in litera. Neceſſe eſt tamen impleri

totum, qđ in ſcriptura habetur, vt Chriſtus dixit infra,
5. ſcilicet. Amē dico vobis, donec tranſeat cœlũ, & ter-
ra, iota vnũ, aut apex vnus non præterbit a lege, donec
omnia fiant. 1. Facilius poteſt deſtrui cœlum, & terra,
quàm, ꝙ maneat aliquid in lege, & prophetis, quod nō
impleatur. Et ſpecialiter Chriſtus dixit de ſeipſo, ꝙ o-
portebat impleri in eo omnia, quæ de ipſo ſcripta erāt
in lege, & Prophetis, & in Pſal. Luc. 24. Nūc igitur non
quæritur, an conueniens fuit eum naſci in Bethlehem,
poſtquàm ſic ſcriptũ erat, ſed dato, ꝙ non eſſet aliqua
ſcriptura de hoc, an fuerit ſatis conueniens Ieſum na-
ſci in Bethlehem potiuſquàm in alio loco. Dicendum
autem, ꝙ conueniens fuit ibi eum naſci. Primò, quia
ipſe erat de ſemine Dauid ſecundùm carnem. ad Ro.
1. Et fuerat ei facta ſpecialis promiſſio de Chriſto. 2.
Reg. 23. ſ. Dixit vir, cui conſtitutum eſt de Chriſto Dei
Iacob, id eſt, cui facta eſt promiſſio de Meſſia, qui miſ-
ſus eſt a Deo Iacob: Dauid autem natus eſt in Bethle-
hem 1. Reg. 16. & Iere. 7. ibi ergo Chriſtum naſci con-
ueniens fuit: vt appareret, ꝙ erat de ſtirpe illius. Nam
inter Iudæos erat tota terra diuiſa per ſortes, vt decla-
ratum eſt præcedenti. ca. & in vrbibus pertinentibus
ad vnam tribum, vel familiam non habitabant viri de
aliis tribubus, vel aliis familiis, vt non transiret hære-
ditas de vna tribu in alteram. Numeri 36. Et ſic Io-
ſeph, qui erat de ſtirpe Dauid, erat de Bethlehem, &
ibi natus fuerat. Ideo licèt tpe profeſſionis, quam iuſſe-
runt facere Romani ſingulis hominibus in ciuitati-
bus ſuis, Ioſeph moraretur in Galilæa in Ciuitate Na-
zareth. Luc. 1. iuit ad profitendum in Bethlehem. eo.
cap. Secunda cauſa eſt myſtica, quam ponit Grego. in
homilia quadam dicens, ꝙ Bethlehem interpretatur
domus panis. Ipſe autem Chriſtus erat panis, ſicut ipſe
dixit, ego ſum panis viuus, qui de cælo deſcendi. Ioan.
6. Debuit ergo ipſe in domo panis naſci, id eſt, in Be-
thlehem. Quidam dicunt, ꝙ Chriſtus debuit naſci in
Ieruſalem: quia Iſa. 2. dicitur: De Sion exibit lex, & ver
bum Domini de Ieruſalem. Sed Chriſtus eſt verbum
Dei conſubſtantiale patri: ergo debuit naſci in Ieruſa-
lem, quod eſt exire de Ieruſalem. Alii autem dicunt,
ꝙ debuit Chriſtus naſci in Nazareth, quia infra in lite-
ra dicitur, ꝙ Chriſtus Nazarenus uocabitur. Et ſumi-
tur hoc ex eo quod habetur Iſ. 11. vbi dicitur. Egredie-
tur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcen-
det. Nazareth tamen florem ſignificat. Homo tamē
maximè denominatur a loco ſuæ originis; ergo de-
buit naſci in Nazareth. Alii dicunt, ꝙ debuit naſci
in vrbe Romæ, quia Chriſtus natus eſt ad annuncian-
dum veritatem. Io. 19. ſcilicet. In hoc natus ſum, & ad
hoc veni in mundum, vt teſtimonium perhibeam ve-
ritati. Hoc autem facilius potuiſſet fieri, ſi Chriſtus na-
tus fuiſſet in vrbe Romæ, quæ tunc dñium orbis tene-
bat, & id, quòd ibi erat famoſum in toto orbe erat co-
gnitum. Sic enim Paulus Romanis ſcribens, ad Rom.
1. dixit. Fides veſtra annunciatur vniuerſo mundo.
Quaſi dicat. Per hoc qđ eſtis in capite mundi, fides ve-
ſtra per omnes gentes cognoſcitur, quia de omnibus
gentibus plurimi ad vrbem Romæ confluebant. Ad
primum dicendum, ꝙ non debuit Chriſtus naſci in
Ieruſalem, ſed in Bethlehem, vbi prænunciatum e-
rat. Et cùm dicitur, Verbum Domini exiuit de Ie-
ruſalem, intelligitur de prædicatione Chriſti. Quod pa-
tet, quia dicitur, de ſion exibit lex, & verbum Domi-
ni de Ieruſalem. Lex, aũt & verbũ ad idem pertinēt. Et
hoc verum eſt, Quia licèt Chriſtus nō eſſet natus in Ie-
ruſalem, ſed in Bethlehem, prædicauit tamen in Ieru-
ſalem, & non in Bethlehem, quia Bethlehem erat par-
ua Ciuitas. Vnde uocatur caſtrum. Ioan. 5. Prædicatio
autem debet fieri in loco, ad quem plurimæ gentes
conueniunt. Sic autem cognati Chriſti dixerunt: Trā-

A ſi, & vade in Iudæam, ſi hoc facis, manifeſta te ipſum
mundo. Ioan. 7. Erat autem Ieruſalem locus famoſiſ-
ſimus, ad quem Iudæi conueniebant de omnibus na-
tionibus terræ: immo habitabant ibi Iudæi de omni
natione, quæ ſub cœlo eſt. Actu. 2. Et conueniebant
illuc, etiam gentiles de partibus remotiſſimis terræ, ſi-
cut patet de Eunucho Reginæ Aethiopum, Actu. 8.
Ideo Chriſtus debuit maximè prædicare in Ieruſa-
lem. Pro quo conſiderandum, quòd Chriſtus voluit
ſimilari Dauid. Dauid enim natus eſt in Bethlehem.
primo Reg. 16. & Ioan. 7. ſedem tamen regni cōſtituit
in Ieruſalem. 2. Reg. 5. & 6. & 3. Reg. 1. Ibi etiam uo-
luit ædificare templum Domini. primo Paralipom.
21. & 22. Itē fecit Ieruſalem eſſe ciuitatem regalem,
B & ſacerdotalem: Chriſtus autem fuit rex, & Sacerdos,
& tā regnũ eius, quàm ſacerdotiũ fuit habitum perfe-
ctè per mortem. Nam moriens fuit Sacerdos: quia
ſe obtulit pro nobis in cruce hoſtiam Deo patri. Fuit
etiam rex: quia per mortem acquiſiuit, quòd eſſet ca-
put totius Eccleſiæ. Actu. 2. Et data eſt ſibi per hoc
poteſtas in cœlo & in terra. infra. 28. Ideo in Ieruſa-
lem debuit Chriſtus mori, & prædicare, ſcilicet, tan-
quam rex, & tanquam ſacerdos, & in Bethlehem de-
buit naſci. Dicunt autem Doctores hoc eſſe mora-
le documentum ad confutandum gloriam ſuperbo-
rum: qui gloriantur, quòd de nobilibus ciuitatibus
originem ducunt, & in illis præcipuè volunt hono-
rari: Chriſtus autem è contrario in ciuitate ignobili
C naſci voluit: & in nobiliſſima ciuitate uoluit pati op-
probrium. Ad 2m dicendum, quòd Chriſtus vocatur
Nazarenus non quòd in Nazareth natus ſit, ſed, quòd
ibi nutritus ſit, & conuerſatus ex eo tempore, quo re-
diit de Aegypto defuncto Herode vſque ad principiũ
ſuę prædicationis, vt patet infra in litera. De quo
magis ibi dicetur. Moraliter dicunt quidam. quòd
Chriſtus voluit florere non ſecundùm carnalem o-
riginem, ſed ſecundùm virtuoſam conuerſationem.
Ideo in ciuitate Nazareth voluit educari, & nutriri. In
Bethlehem autem voluit quaſi peregre naſci: quia
eundo ad profeſſionem faciendam quaſi in itinere na-
tus eſt. Vnde ait Grego. quòd per humanitatem,
quam aſſumpſit, quaſi in alieno naſcebatur. Alie-
D num autem non ſecundùm poteſtatem, ſed ſecun-
dùm naturam, ſcilicet, quia ipſum habere naturam
noſtram erat ſibi alienum: & tamen ipſum habere
poteſtatem ſuper naturam noſtram erat ſibi naturale.
Beda etiam dicit, quòd per hoc, quòd Chriſtus in di-
uerſorio loco eget: nobis in domo patris ſui multas
manſiones præparauit. Iſta ſunt moraliter dicta: cauſa
tamen vera, quare non habitauit in Bethlehem, vbi na-
tus eſt, ſed in Nazareth, fuit proptèr metum Archelai
regnantis in Iudæa, quādo Chriſtus rediit ex Aegypto,
vt patet infra in litera. Ad tertium dicendum, quòd
Chriſtus non debuit naſci in vrbe Romæ: quia prænũ-
ciatum erat ipſum debere naſci in Bethlehem. Item
Chriſtus promiſſus erat venturus de ſemine Dauid, &
E primo in ſalutem Iudæorum, ſicut ipſe dixit, non ſum
miſſus niſi ad oues, quæ perierunt domus Iſrael, infra,
15. Debuit ergo naſci in terra Iudæorum: quia ſi na-
ſceretur in urbe Roma, quæ pertinebat ad gentiles po-
terat ſibi obiici, quòd non eſſet Meſſias: ſed quòd eſ-
ſet de ſtirpe Gentilium. Cùm autem dicunt, quòd
ibi potuiſſet ueritas magis manifeſtari mundo: dicēdũ
quod verum eſt, & tamen Chriſtus non quæſiuit iſtas
opportunitates, q̄ erant ex parte hominũ, ne obiicere-
tur in calũniam legis ab eo introductæ, quod per potē-
tiam, uel fauorē hominum introducta fuit. Et ob hoc
Chriſtus elegit pauperē matrem, & pauperem patrē
putatiuũ: noluit ēt fauores principum, nec familiarita-
tes eorũ, quas habuiſſet, niſi eas ipreuiſſet: noluit etiā

prædicatores legis ſuæ uiros potentes, ac ſapientes, ſed rudiſſimos uiros, & ignobiles: ut conſtaret quod non per potentiam, aut fallaciā argumētorū introduxiſſent legem Chriſti; ſed per ſolam Dei uirtutem in operę miraculorum. Omnia ergo contēptibilia elegit Chriſtus, 1. Corin. 1. ſcilicet. Quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus: ut confundat ſapientes, & infirma mūdi elegit, ut confundat fortia. Et ignobilia mundi, & contemptibilia elegit, & quę ſunt deſtrueret. Vt non glorietur coram eo omnis caro. Ideo non decuit quod Chriſtus naſceretur in Vrbe Roma: ne putaretur, aut ne obijceretur, quod fauore Imperatorum lex ſua fuiſſet introducta: cùm potius ipſi Imperatores fuerint ſibi obuij, & occiderunt plurimos de confitentibus Chriſtum. Et ſic nulla calumnia manet in Deo, aut Gentilibus de introductione legis Chriſti.

An Chriſtus conuenienti tempore natus ſit. Quæſt. V.

QVAERITVR, an Chriſtus fuerit natus cōuenienti tempore, uel debuiſſet naſci prius, aut poſt. Dicendum quod cæteri homines naſcuntur ſubditi legi temporum: ita quod non eſt in poteſtate eorum naſci, quando uoluerint, ſed ſecundùm ſeriem temporum pendentem ex diuina uoluntate, accedentibus determinatis temporibus, & in locis certis, & determinatis parentibus: Chriſtus autem, qui eſt Dominus temporum, natus eſt quando uoluit. Elegerat enim tempus, in quo naſceretur, & matrem, de qua conciperetur, & locum, ubi naſceretur, & natus eſt, quando elegit. Et ſic dicitur completum tempus, in quo Chriſtus naſci deberet, id eſt, completum tempus, in quo elegerat naſci. Nam ſicut in alijs hominibus eſt completum tempus natiuitatis eorum, quando ex curſu particularium cauſarum dependentium à prima eos naſci neceſſe eſt: ita in Chriſto fuit completum tempus naſcendi, quando fuit cōpletum tempus iſtud, poſt quod naſci elegerat: ſic patet ad Gala. 4. ſcilicet. Cùm venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege. Iſtud autem tempus fuit, quando ceſſauit principatus Iudæorum, quia ita ipſe elegerat, ut patet Geneſ. 49. ſcilicet: Non auferetur ſceptrum de Iuda donec ueniat, qui mittendus eſt, id eſt Meſſias. Iſtud autem completum eſt in principio regni Herodis; ideo tunc fuit tempus conueniens, quo Chriſtus uenit, ut nos in libertatem reuocarēt. Natus eſt tamen tempore ſeruitutis, ſcilicet tempore, quo totus orbis præcepto Auguſti deſcribitur, quaſi tributarius factus. Luc. 2. Ergo non fuit tempus conueniens naſcendi. Item non fuit conuenienter natus in diebus Herodis, quia promiſſiones factæ de Chriſto non fuerunt gentilibus, ſed Iudæis factæ. ad Rom. 9. Natus eſt tamen Chriſtus tempore, quo dominabantur alienigenæ ſuper Iudæos, ſcilicet, Herodes: ergo non fuit natus tempore congruo, ſed potius debuiſſet naſci tempore, quo dominabantur Iudæi reges. Item Chriſtus erat lux in mundo, & præſentia eius in mundo comparatur luci. Vnde ipſe dicit Ioan. 9. Me oportet operari opera eius, qui miſit me, donec dies eſt, id eſt, dum dies eſt, dies tamen ſunt longiores in æſtate, quam in hyeme: ideo potius debuit naſci in æſtate: & tñ natus eſt in hyeme cùm ſunt dies minimi. Dicendum, quòd Chriſtus conuenienti tempore natus eſt. Conueniens erat eum naſci tempore, quo inſtituerat naſci. Dicendum ergo ad primum, quòd Chriſtus venit ad reducendum nos in libertatem de ſtatu ſeruitutis, ideo ſicut mortalitatem

F noſtram aſſumpſit, vt nos ad vitam reduceret, ita vt Beda ait, eo tempore dignatus eſt incarnari, quo mox natus cenſu Cæſaris ſcribitur, tempore etiam illo, quo totus orbis ſub vno principe viuebat, & maxima pax fuit in mundo. Et ideo decebat vt tempore ſummæ pacis illius Chriſtus naſceretur: qui eſt pax noſtra faciens vtraque vnum. Ad Ephe. 2. Vnde Ioan. ait ſuper Iſai. Veteres renouemus hiſtorias, & inueniemus vſque ad vigeſimum octauum annum Cæſaris Auguſti in toto orbe fuiſſe diſcordiam: orto autem domino omnia bella ceſſauerunt. Iuxta illud Iſa. 2. & Michæ. 4. ſcilicet. Non leuabit gens contra gentem gladium. Non eſt tamen intelligendum, quòd Chriſto nato ceſſauerint iſta bella: immo antequam ipſe naſceretur

G fecit illa ceſſare per duodecim annos. Nam Chriſtus natus eſt anno quadrageſimo ſecundo. Octauiani: bella tamen ceſſauerunt anno vigeſimo octauo Octauiani, vt Hieron. ait: & iſta magna pax erat ſignum, quòd ipſo tempore Meſſias naſci deberet. Item conueniens fuit, vt Chriſtus illo tēpore naſceretur, quo unus princeps dominabatur in orbe: cùm ipſe veniſſet congregare ſuos, ut fieret vnum ouile, & unus paſtor, Ioa. 10. Ad ſecundum dicendum, quòd licèt promiſſiones factæ fuiſſent Iudæis: tamen pro maiori parte completæ fuerunt in gentilibus, qui ad Chriſtum conuerſi ſunt, quam de Iudæis, vt colligitur ad Rom. 11. ſcilicet. Cęcitas ex parte contingit in Iſrael: donec intraret plenitudo gentium: ideo conueniens fuit Chriſtum naſci

H tempore, quo alienigenæ dominabantur. Item quia licèt fuerint factæ promiſſiones Iudæis non intelligitur de Iudæis ſecundùm carnem, ſed ipſi gentiles, qui ad Chriſtum conuerſi ſunt Iſraelitæ ſunt, & Iudæi: & in eis verè complentur promiſſiones factæ Iſraelitis, quia ipſi ſunt Iſraelitæ, quibus factæ ſunt, ut patet ad Ro. 2. ſcilicet. Non enim quòd in manifeſto Iudæus eſt, nec quæ in manifeſto in carne circuncíſio, ſed qui in abſcondito Iudæus eſt, & circuncíſio cordis in ſpiritu non in litera: cuius laus non eſt ex hominibus, ſed ex Deo. Et ad Rom. 9. dicitur. Non enim omnes, qui ex Iſrael hi ſunt Iſraelitæ: nec qui ſemen Abrahæ ſunt omnes filij Abrahæ. Et non ſolùm non fuit inconueniens Chriſtum naſci tempore Herodis: immo non debuit

I alio tempore naſci, niſi vel regnante Herode, uel paulo ante regnantibus Ariſtobolo, & Hyrcano, ſcilicet tempore quo ſceptrum Iuda auferendum erat, uel ablatum eſt, ut conueniret prophetiæ iam dictæ. Geneſ. 49. Dicit autem Chryſo. quòd quãdiu gens Iudaica ſub iudaicis regibus tenebatur quamuis peccatoribus prophetæ mittebantur ad remedium eius. Nunc autem quando lex Dei ſub poteſtate regis iniqui tenebatur, naſcitur Chriſtus, quia magna, & deſperabilis infirmitas medicum artificioſiorem quærebat. Ad tertium dicendum, quòd Chriſtus natus eſt octauo Kalendas Ianuarij, ſcilicet, die uigeſima quinta Decembris, & conceptus eſt octauo Calend. Aprilis, ſcilicet, die uigeſima quinta Martij. Eſt autem verum, quòd tempora uidentur mutata ab illo ſtatu, quo erāt

K tempore Chriſti, quia non computamus annum precisè. Nam ut ait Beda legimus Chriſto nato ſolſticiū fuiſſe. Erat autem ſolſticium hyemale, & eſt ibi dies minimus anni, quod nunc accidit ad diem undecimū, uel duodecimum Decembris, & tempore natiuitatis Chriſti fuit ſolſticiū die uigeſima quinta decembris. Et ſic propter inconuenientem calculationem calendariorum, quia non præcisè annis omnibus computatur, & quia non emendatur Calendarium, quod patitur errorem ex multis annis, & ſemper maiorem errorem patietur, quia quotidie creſcit error quouſque emendetur, de quo magis diximus in noſtro Defenſorio trium quæſtionum contra æmulos.

Huiuſmodi emendatio Calendarij facta fuit anno 158[illegible]. Greg. XIII. ſum. Pont. qui annus fuit. 14[illegible]. poſtquàm [illegible] hæc ſcripſerat.

Chriſtus

Chriſtus ergo natus eſt in minimis diebus anni, quãdo dies incipit creſcere: vt oſtẽderetur, quód Chriſtus venerat, ut homines creſcerent in lucem diuinam. Luc. 2. ſcilicet. Illuminare his, qui in tenebris, & vmbra mortis ſedẽt, ideſt, Ad hoc Chriſtus uenit, ut illuminet homines. Natus eſt etiam in diebus magni frigoris, in quo deſignauit, ꝙ pro nobis afflictionem pati uenerat, & ideo incepit in ipſa natiuitate temporis incommoda pati. Quidam autem dicunt, ꝙ Chriſtus natus eſt quando dies incipiunt creſcere, quia Chriſtus creſcere debebat in cruce per membrorum extenſionem. Et ob hoc dicunt, ꝙ Ioan. Baptiſta natus eſt quando dies ſunt maximi, & incipiunt decreſcere: quia ipſe debebat minui, amputando ſibi caput. Et ſic exponunt illud, quod dixit Ioan. Baptiſta. Ioa. 3. ſcilicet. Illum oportet creſcere, me autem minui. Veritas tamen literæ aliud uult.

Magi, qui uenerunt ad Chriſtum quot erant, & qui erant. Quæſt. VI.

QVAERITVR, de iſtis Magis, qui uenerãt ad adorandum Chriſtum, qui erant, & quot. Reſpondent quidam, ꝙ erant tres: ſed hoc nõ apparet ex litera, quia nõ ponitur quot fuerint. Motiuum autem eorum ad hoc eſt, quia dicitur, quód obtulerunt aurum thus & mirram: quę ſunt tria munera. Et ſic eſſent ipſi tres. Dicẽdum tamen, ꝙ hoc nõ probat ſufficienter, quia poterat eſſe, quód quilibet eorũ offerret iſta tria munera: imò veriſimilius eſt, vt infra declarabitur, ꝙ qlibet tria obtulerit, ꝗ ꝙ qlibet vnũ: vt infra declarabitur. Cõmuniter tamen tenetur, quód fuerint tres Magi: licèt cum illis multi venerunt, quia erant viri potentes. Ad aliud dicendum, ꝙ aſſeritur cõmuniter iſtos tres fuiſſe reges: ita Eccleſiæ communis vox tenet, & ſic Doctores aſſerunt. Et tamen etiã hoc non conſtat, quia nõ vocãtur reges hic, ſed ſolũ Magi. Hoc tñ poterat ſciri ex hiſtoriis illorũ temporũ, quia qui fuerũt cõtẽporanei ſcripſerũt res iſtas diligenter, & inde habitum eſt de iſtis, quód tres fuerint, & quód reges fuerint. Quod tamen fuerint reges, & quod tres infra declarabitur in quadam quæſtione. Tamen, quia iſti vocãtur Magi cõſiderandũ eſt, quód tripliciter Magus dr̃. i. Magus. i. illuſor, vel maleficus, uel ſapiens. Dicitur Magus illuſor ille, qui facit præſtigia, quæ hominibus apparent aliquid eſſe, & nihil ſunt eorum, quæ videntur, & ſic illudũt ſenſus hominum. Magus, ideſt, maleficus dicitur incantator, vel inuocator dæmonũ, vel exercens ſimilia maleficia, ſicut Leui. 19. dicitur, ſcilicet. Ne declinetis ad Magos, nec ab ariolis aliquid ſciſcitemini. Magus dicitur ſapiens, quia multi ipſos philoſophos Magos vocant: & maxime ipſi vulgares, vt ait Hieron. in Epiſtola ad Paulinum, ſcilicet, Apollonius, ſiue ille Magus, vt vulgus loquitur, ſiue Philoſophus, vt Pythagorici tradunt. Dicuntur iſti Magi, ideſt, illuſores ab effectu: ex eo quód Herodem illuſerunt: quia ad eum non redierunt. Vnde dicitur de Herode, quód videns, quod eſſet illuſus a Magis, &c. Secundó modo poſſunt vocari Magi, ideſt, malefici, ſic enim malefici Pharaonis Magi vocantur Exod. 7. & 8. hoc tenet Chryſoſto. dicens illos vocatos fuiſſe Magos, ideſt, maleficos: poſtea tamen ad Deum conuerſos, quibus Dominus voluit natiuitatem ſuam reuelare: & eos ad ſe adducere; vt per hos peccatoribus ſpes veniæ tribueret. Tertió modo poſſunt vocari Magi, ideſt, ſapientes, vt dicantur Magi, ideſt, in ſapientia magni. Et ita ſapientes vocantur Magi apud Perſas: apud Hebræos vocantur Scribæ: ſicut dixit Chriſtus. Omnis ſcriba doctus in regno cœlorum profert de theſauro ſuo noua, & vetera, infra 13. ideſt, Omnis homo doctus in ſacra ſcriptura, quæ vocatur regnum cœlorum. Apud Græcos vocantur philoſophi, apud Latinos vocantur ſapientes, & maximè dicuntur eſſe Magi ſapientes in Aſtrologia. Tales autem iſti videbantur, cùm per ſtellam Deus direxerit illos: ideo Magi vocati ſunt. De iſtis Magis dicit Chryſo. ſuper Matthæum, quoſdam dicere, quód quidam ſecretorum inſpectores elegerunt de ſeipſis duodecim ſtudioſiores, & ſi quis moriebatur filius eius aut aliquis propinquorum loco eius ſubſtituebatur. Hi veró per ſingulos annos poſt menſem aſcendebant ſuper montem victorialem, & tribus diebus ibidem morantes ſe lauabant, & orabant Deum: vt eis illam ſtellam, quam Balaham prædixerat oſtenderet. De iſtis dicit Auguſt. quód fuerunt primitiæ gentium, ideſt, primi de gentibus ad Chriſtum conuerſi: ſicut paſtores, quibus angelus apparuit fuerunt primitiæ Iudæorum. Hi Magi fuerunt poſtea in fide Chriſti excellentes, quorum tria corpora diu manſerunt in vrbe Mediolani. Nunc vero in Vrbe Coloniæ apud Germaniam requieſcunt.

Magus tripliciter.

De qua terra venerunt iſti Magi ad adorandum Chriſtum. Quæſtio. VII.

QVAERITVR, de qua terra venerunt iſti reges ad adorandum Chriſtum. Reſpondendum, ꝙ venerunt de Oriente ſicut in litera dicitur. Cõſiderandum autem propter hoc, quód oriens ſi propriiſſimè accipiatur, ita quód aliquis locus ſit oriens, & nullus alius in toto orbe, non poterit inueniri talis locus, quia in omni loco eſt Oriens, & in omni loco eſt Occidens. Dicitur enim oriens primus punctus horizontis ab ea parte, à qua ſol mouetur procedendo verſus nos. Et quia non eſt aliquis locus in toto orbe, in quo non ſit punctus orientale alicuius horizontis, non erit aliquis locus in quo non ſit Oriens. Idem eſt de Occidente: quia nullus locus eſt, in quo non ſit punctus occidentalis alicuius horizontis. Et ſic in omni loco eſt oriens, & occidens. Et ille met punctus, qui eſt oriens eſt occidens: & iſto modo nunquam accipitur oriens in ſcriptura, quia nihil determinaretur magis dicendo eſſe aliquid in Oriente, quàm eſſe in Occidente: cùm in eodẽ puncto, in quo eſt Oriens in eodem ſit Occidens. Alio modo accipitur oriens magis largè. Et tunc poteſt ſumi abſolutè, vel reſpectiuè. Abſolutè enim dicimus Orientem eſſe primam partem terræ habitabilis verſus locum illum, de quo ſol oritur. Et hoc modo dicimus Orientem eſſe in terra Indiæ, quia illa eſt prima pars terræ habitabilis, & iſte eſt modus communis loquendi de Oriente. Alio modo accipitur Oriens reſpectiuè. Et illo modo dicimus vnum locum eſſe ad Orientem alterius. Nam quicunque locus magis appropinquat parti illi, de qua ſol mouetur verſus nos, dicitur eſſe magis orientalis, quam alius. Et hoc modo non eſt aliquis locus, qui non ſit orientalis reſpectu alicuius alterius, & ſi non diſtat ab eo niſi per vnum pedem. Hoc præſuppoſito communiter dicitur, quód venerunt iſti reges de oriente, accipiendo Orientem ſecundo modo, ſcilicet, abſolutè, vt eſt prima pars terræ habitabilis. Sed tunc eſt dubium quomodo in tam paruo tempore, ſcilicet, in tredecim diebus, qui ſunt à die natalis Domini vſque ad Epiphaniam, quo die Eccleſia aſſerit Chriſtũ a regibus adoratum, potuerint uenire de terra tam remotiſſima: maximè, quia non ambularent omnibus iſtis tredecim diebus, ſed viſa ſtella, parauerunt ſe quaſi itineraturi, & tunc venerunt. Quidam dicunt, quód iſti reges non poterant uenire natura-

Oriens multipliciter accipitur.

liter in tam pauco tempore, ſed miraculoſè venerunt. Hoc enim dicit Remigius, ſcilicet, q̄ ille puer, ad quē properabant adorandum, eos in tam breui ſpacio temporis perducere potuit. Sed hoc non ſtat. Primò, quia iſti aſſerunt orientem eſſe partem remotiſſimam orbis, quæ opponitur occidenti noſtro, quòd falſum eſt, vt infra patebit, cùm neceſſe ſit poni orientem reſpectiuè. Secundò, quia miraculum non eſt ponendum ſine cauſa vrgente, cùm non ſit ponenda pluralitas ſine neceſſitate, cū peccatum ſit per plura facere, quòd poteſt fieri per pauciora. 8. Topic. & tamen poterant iſti reges venire naturaliter, & ſine labore graui in iſto pauco tempore, vt infra declarabitur, ergo non eſt ponendum, quod venerunt miraculoſè. Tertiò patet hoc, quia repugnat literæ. Nam dicitur in litera, quòd ſtella dirigebat Magos in via, in quo innuitur, quod alias neſcirent viam: & tamen ſi mouerentur Magi miraculoſè a Deo, non oportebat, quòd ſtella dirigeret eos, ſed ipſe, qui mouebat eos, miraculoſè perduceret illos, quò vellet: & ſic eſſet ſuperuacuum officiū ſtellæ, quod eſt inconueniens: quia omne quod eſt à Deo, ordinatum eſt. Ad Rom. 13. Superuacuum autem non poteſt reduci in ordine, quia ex eo quòd ſuperuacuum eſt, non competit ei locus aliquis, in quo ordinetur. In diuinis ergo operibus nihil ſuperfluum eſt. Simile patet de Abacuch, qui portatus eſt ab Angelo de Iudæa in Chaldæam quaſi in momento per capillum capitis, Dan. 14. & ille non indiguit aliqua ſtella præcedente, nec aliquo alio dirigente: & tamen iſta ſtella non præceſſit Magos fruſtra. Ergo Magi non mouebantur a Deo miraculoſè. Quartò, quia ſi iſti Magi ſic veniſſent, non dicerentur ipſi veniſſe, ſed duci, vel portari: ſicut dicitur de Abacuch, Dan. 14. De iſtis tamen dicitur, quod venerunt, & ipſi dicunt, quòd videntes ſtellam venerunt: ergo non mouebantur miraculoſè. Quintò patet, quia ſi mouerentur miraculoſè, deducti fuiſſent ad locum illum, in quo erat Chriſtus, ad quem adorandum veniebant: & tamen ipſi uenerunt in Ieruſalem, & quæſiuerunt ibi de loco natiuitatis Chriſti. Ergo videtur, quod à voluntate ſua mouebantur, & ibant ſicut uolebant. Patet de Abacuch, quia ille, quando iuſſus eſt ire in Babylone dixit. Domine Babylonem non noui, & lacum neſcio. Dan. 14. Et tunc Angelus appræhendit eum, & portauit miraculoſè. Et cùm portaretur, non oportuit, quod quæreret de via, nec de termino: ſed ab ipſo angelo poſitus eſt ſuper lacum Leonū, ad quem ibat. Sextò patet, quia ſi mouerentur miraculoſè non mouerentur per terram, ſed Deus portaret eos per aerem, ſicut fuit de Abacuch: & tamen iſti ambulabant per uiam, & ſtella dirigebat eos, vt tenerent ſemper viam rectam, ergo non mouebantur miraculoſè. Secunda poſitio eſt Hieron, ſcilicet, quòd iſti tres reges venerunt de extremo orientis, quod eſt in principio Indiæ, & quòd in tredecim diebus venerunt ſuper dromedarios, quæ ſunt animalia velociſsima. Et dicitur de eis, quòd tantum ambulant in vna die, ſicut vnus equus in tribus. Sed contra iſtam poſitionem militant duæ primæ rationes factæ contra præcedentem poſitionem: ſed adhuc non poteſt ſtare. Primò, quia dato, quòd uenirent ſuper dromedarios, non poſſent in tam breui tempore venire, quia fortaſsis non itinerauerunt decem diebus. Quod patet conſiderato tempore, quo ſe parauerunt ad veniendum, viſa ſtella, & tempore, quo morati ſunt in Ieruſalem, vocando ſapientes, & quærendo ab eis vbi Chriſtus naſceretur, ut patet in litera. Et dato, quòd dromedarius tantum de itinere pertranſeat una die ſicut equus in tribus, non poſſent venire in Bethlehem, quia tunc in illis decem diebus perambularent dromedarij tantum, ſicut equi in triginta diebus, & tamen in triginta diebus non poterant ad plus ambulare, niſi quadringentas leucas. Et a Ieruſalem vſque ad principium orientis eſt diſtantia ferè tripla, quàm ab iſto loco vſque in Ieruſalem. Nam ab vrbe Toleti vſque in Ieruſalem eſt preciſè ſpacium trium horarum ſecūdùm diſtantiam meridianorum, quia inter ambos meridianos ſunt quadraginta quinque gradus de longitudine, qui complent tres horas, vt patet hoc per Ptolemaum in lib. de Coſmographia: & ſic habetur in omnibus tabulis communibus aſtrologicis. Et iſtis tribus horis correſpondent quaſi octingentæ leucæ. Et tamen a Ieruſalem vſque ad principium orientis ſunt nouem horæ, vel quaſi, de longitudine inter Meridianos, cùm ab extremo Occidentis vſque ad extremum Orientis ponantur duodecim horæ, quæ eſt medietas cœli: ideo à Ieruſalem uſque ad principium orientis erit quaſi triplum de ſpacio quàm ſit ab vrbe Toleti vſque in Ieruſalem. Ideo equi non poſſent illud ambulare in triginta diebus, immo nec in centum, & ſic etiam dromedarii quantumcunque ſint veloces, oporteret quod morarentur in itinere pluſquam triginta diebus. Non ergo potuerunt venire in tam breui tempore propter dromedarios. Sed obijcietur contra prædicta, quia Ieruſalem dicitur in medio mundi: ideo ſi ſunt tres horę, aut parum plus a noſtro meridiano occidentali vſque Ieruſalem nō erunt plures inde vſque ad Orientem. Dicendum, quòd Ieruſalem non eſt in medio mundi, ſecundùm longitudinem, quæ eſt diſtantia inter meridianos ab Oriente in Occidentem, ſed eſt in medio ſecundùm latitudinem, quę computatur a Septentrione in Meridiem. Item non eſt Ieruſalem etiam in medio mundi ſecundùm latitudinem, ſed eſt in medio terræ habitabilis. Nec eſt ſimpliciter in medio terræ habitabilis prout nunc eſt terra habitata, ſed eſt in medio latitudinis ſeptem climatum, per quæ ſolebat ab antiquiſsimis aſtrologis diuidi tota terra habitabilis. Nunc verò habitatio multa eſt extra ſeptem climata verſus ſeptentrionem, vt patet in tota Anglia, & multis partibus Alemaniæ, & inſulis maris Athlantici ſiue Britania, quia omnia hæc ſunt extra ſeptem climata: locus verò, qui eſt in medio mūdi ſimpliciter tam ſecundùm longitudinem, quam ſecundùm latitudinem eſt ciuitas Arin, quæ eſt ſub æquinoctiali, & diſtat nonaginta gradibus ab Oriente, & totidem ab Occidente. Eſt etiam in medio ſecundùm latitudinem, quia cùm ſit ſub æquinoctiali diſtat ab vtroque polorum nonaginta gradibus, & ſecundùm aliquos dicitur ibi eſſe Paradiſus terreſtris, ſed non uidetur uerum, de quo magis diximus Geneſ. 2. Non poterant ergo iſti reges venire etiam in quadraginta diebus ſuper dromedarios. Secundo patet, quia ponitur hic labor grauiſsimus ſine neceſsitate: nam poterat eſſe, quod iſti reges uenirent in iſtis tredecim diebus equitando molliter: non eſt ergo ponendum, quòd uenerunt in tanta uelocitate, quæ erat eis laborioſiſsima. Tertiò, quia dato quòd iſti reges eſſent in Oriente, non eſſet vllo modo credendum, quòd iſti tantum ſe uellent affligere, vt uenirent in tam breui tempore ad adorandum Chriſtum, quia dato, quòd eſſet aliquod animal, q̄ poſſet tam velociter moueri, ſcilicet, ducentis leucis in una die, nullus tamen homo eſſet, qui tantum laborem motus poſſet tollerare: potiſsimè, quia eſſet hoc in tredecim diebus continuis, quia eſſet iſte labor ad mortem. Nulla tamen cauſa uidebatur, quare Magi ſe deberēt tam grauiter affligere, quia nihil referebat, quòd uenirent in tredecim diebus potiuſquam in quadraginta, uel in quocunq; alio termino. Quartò quia motiuum iſtius poſitionis eſt ſatis leue. ſ. quia in die Epiphaniæ legitur

illa

ſtla epła: Surge illuminare Ieruſalem. Iſai. 60. Et ibi dr̃
inundatio camelorum operiet te, dromedarii Madiã,
& Epha. Secundùm hoc non obſtat, quia non intel-
ligitur tota illa prophetia de adoratione Chriſti, licèt
conueniat ei aliquid de illa prophetia. Et patet, quia
dicitur ibi: omne pecus Cedar congregabitur tibi: & a-
rietes Nabaiot miniſtrabunt tibi. Iſtud tamen non cõ-
uenit adorationi Chriſti: quia ibi nec fuerunt pecora
Cedar, nec arietes Nabaioth: quę ſunt quędam pro-
uinciæ non multum diſtantes a terra Chanaan. Non
enim eſt intelligendum, quòd prædicta ꝓphetia tota-
liter conuenit adorationi Chriſti, ideſt, quãtum ad ſin
gulas partes ſuas: ſed legitur propter illam, quæ eſt in
fine, ſcilicet; Aurum, & thus deferentes. Item dici-
tur ibi inundatio camelorum operiet te: & tamen
non fuerunt cameli in iſto aduentu regum: quia ſi
veniſſent in dromedariis non poterant ſecum affer-
re camelos, qui ſunt animalia pigra: & habent pe-
des molles ad uiam, quæ non progrediuntur tantum
ſicut equus. Item quia dicitur, quòd tenebræ ope-
rient terram, & caligo populos: ſuper te autem
onetur Dominus: quia ſi iſta accipiantur ſic in ſenſu
literali, non fuit tunc aliqua tenebra, aut caligo ſu-
per populos. Si autem accipiatur tenebra pro erro-
re, & ortus Domini pro veritatis manifeſtatione, e-
tiam non conuenit: ſed magis è contrario: quia ue-
ritas manifeſtata eſt nunc gentibus: quia reges iſti ad
adorandum Chriſtum venerunt: & habitantes in Ie-
ruſalem Chriſtum natum non agnouerunt, uel co-
gnoſcere noluerunt: ſed potius in tali annunciatio-
ne turbati ſunt: cùm dicatur hic, quòd audiens He-
rodes turbatus eſt, & omnis Ieroſolyma cum illo.
Multæ quoque aliæ particulæ illius prophetiæ repu-
gnant iſti adorationi. Item dato, quòd iſti reges ue-
nirent ſuper dromedarios, non faceret iſta prophetia
ad propoſitum: quia non uenirent ſuper dromeda-
rios Madian, & Epha: quia ambę iſtæ prouinciæ ſunt
circa terram Chanaan, & circa Aegyptum, ſcilicet,
circa deſertum. Nam Madian fuit filius Abrahæ ex
Cetura uxore ſua. Geneſ. 25. Epha autem fuit filius
Madian, ut patet eod. capit. & ſic iſti habitauerunt
ſimul, quia erant quaſi una gens. Et ob hoc po-
nuntur ſimul in prophetia cùm dicitur: Drome-
darii Madian, & Epha. Madianitæ tamen habitant
circa terram Chanaan, in qua erant Iudæi: quod
patet, quia quando uenerunt Iudæi de Aegypto in ter
ram Chanaan per deſertum, pugnauerunt contra
Madianitas, & deleuerunt totam terram ipſorum.
Numeri. 31. Et ſic modicum diſtaret terra Madian a
Ieruſalem: quod etiam declaratum eſt Numeri. 22. Si
autem iſti venirent in Ieruſalem de Madian, & Epha
in tredecim diebus, non oportebat vt venirent in dro-
medariis: quia etiam ſuper equos, immo etiam pede-
ſtres poſſent conficere iſtud iter in tredecim diebus.
Si autem uelis, quòd reges ſint de extremo orientis,
& iſti dromedarij, in quibus venerunt, ſint de Madian,
& Epha, non eſt conueniens, quia inter orientem ue-
rum, & terram Madian erunt pluſquam duo millia
leucarum, ut patet ex declaratis: ideo non poſſent ac-
cipere dromedarios de Madian, & Epha ad veniendũ
Opinio tertia. de Oriente: ſed oporteret, quòd acciperent ipſos de o-
riente, de quo ueniebant. Tertia poſitio eſt, quòd iſti
Magi uenerunt de oriente, vt dictũ eſt, & nõ uenerunt
in tredecim dieb. ſed in vno anno, & tredecim diebus:
Et tũc non oportebat, ꝙ uenirent ſuper dromedarios:
quia in tanto tempore facile erat uenire, etiam de
principio orientis vſque in Ieruſalem. Sed hoc non
ſtat, primò quia rationes poſitæ contra primam po-
ſitionem militant contra iſtam: quia ponunt iſtos re-
ges uenire de Oriente uero, quod eſt falſum: vt infra

A dicetur. Secundò, quia dato ꝙ iſti reges venirent de
principio orientis, non morarentur tanto tempore in
via: quia ipſi inciperent venire illico, vt ſtella eis appa-
ruit: cùm eam diligenter a multo tempore obſeruaſ-
ſent. Ideo in principio huius anni inciperent venire,
& multo ante finem anni uenirent: etiam ſi eſſent in
fine Orientis. Tertiò, quia quando iſti reges vene-
rũt ad adorandum Chriſtum, inuenerunt eum in di-
uerſorio, vbi natus fuerat: & tamen non debet exiſti-
mari, quòd ſtaret ibi tanto tempore, cùm eſſet locus
valde inconueniens: & ſolùm ex neceſſitate temporis
manſerit ibi Ioſeph cum Virgine tempore profeſſio-
nis. Sed ibi inuenerunt Chriſtum Magi: vt patet infra
in litera, ergo non venerunt Magi poſt annũ; & trede-
B cim dies, ſed ſolùm poſt tredecim dies. Quartò patet,
quia ſi Magi veniſſent poſt annum, & tredecim dies,
non ſolùm non inueniſſent Ieſum in diuerſorio, ſed
etiã non inueniſſent eum in Bethlehem, ſed in Galilęa
in urbe Nazareth, quæ multum inde diſtabat. Et non
venerunt in Bethlehem niſi propter neceſſitatem pro
feſſionis, quã quilibet facere debebat in loco, de quo
erat ſua progenies: vt iuſſerat Octauianus. Luc. 2. Et qa
Ioſeph erat de progenie, & domo Dauid, qui erat de
Bethlehem ſm̃ originem, ibi profeſſus eſt. eo. ca. Alio
aũt tempore nunquã leguntur Ioſeph & Virgo habi-
taſſe in Bethlehem, ſed ſemper in Nazareth. Expleta
ergo profeſſione, & eis, quæ pertinebant ad partũ Do-
minę noſtrę recederent inde, & nõ manerẽt in Bethle
C hem: potiſſimè, quia nõ habebãt ibi, de quo poſſent vi
uere, cùm non eſſet ibi habitatio ſua. Quinto patet, &
efficatius: quia Virgo manſit in Bethlehem poſt partũ
quaſi quadraginta diebus: & die quadrageſimo venit
in Hieruſalem offerens Ieſum ſacerdotibus ſecũdum
legem. Luc. 2. Et dicitur ibi, quòd poſtquàm perfece-
runt omnia ſecundùm legem Moyſi, ſcilicet, offeren-
do puerũ, & redimendo eum: reuerſi ſunt ĩ Galilæam
in Ciuitatem ſuam Nazareth. Si ergo Magi veniſſent
poſt quadraginta dies a Chriſti natiuitate non inueniſ-
ſent eum in Bethlehem, ſed in Nazareth, & tamen in-
uenerunt eum in Bethlehem, vt patet hic. Ergo non-
dum tranſierunt quadraginta dies. Quarta poſitio 4 Opinio Chr. & Auguſt.
eſt Chryſoſt. ſuper Matthæum, & Auguſt. in ſermo-
D ne quodam de Epiphania, ſcilicet, ꝙ ſtella apparuit i-
ſtis Magis per duos annos ante Chriſti natiuitatem.
Et tunc parantes ſe ad iter, venerũt a remotiſſimis par-
tibus orientis ad Chriſtum tertiodecimo die poſtquã
natus eſt. Motiuum autem ipſorum eſt, quia Hero-
des poſt receſſum Magorum videns ſe ab eis illuſum,
mandauit occidi pueros a bimatu, & infra, & dicitur,
infra, in litera, ꝙ hoc fecit ſecundùm tempus ſtellæ qđ
a Magis exquiſierat. Dicendum autem, ꝙ iſta poſitio
nõ tenetur communiter etiam per doctores ueteres,
nec per nouos. Nam aliam ſequitur hic Nicolaus. E-
tiam Sanctus Tho. 3. parte ſummæ. q. 36. articul. 6. ma-
gis tenet aliam poſitionem, de qua infra dicetur. Et
non uidetur iſta opinio conueniens. Primò quia mo-
E tiuum iſtorum de ſtella repugnat eis: nam Herodes
voluit ſcire ætatem pueri per tempus ſtellæ, infra in li-
tera: & dicitur, quod occidit pueros a bimatu, & infra
ſecundùm tempus, quod exquiſierat a magis: & ſic
ipſe præſupponebat puerum non fuiſſe natum ante
ſtellæ ortum, & in hoc diligenter a magis inſtru-
ctus fuerat: ergo non apparuit ſtella ante eius na-
tiuitatem. Secundò patet, quia Magi dixerunt: Vidi-
mus ſtellam eius in oriẽte. i. ſtellam ſignificantẽ natiui
tatem eius: ergo iã natus erat. Tertiò patet, quia nõ eſt
veriſimile, ꝙ Magi uenirent duob. annis, & tredecim
dieb. poſt ortũ ſtellæ: quia illico, ut ſtella appareret, ue-
riſimile erat eos incipere iter, cùm tandiu expectaſ-
ſent ortum illius: & tñ non poſſent morari in ueniẽn-

do duobus annis: immo nec uno anno, etiam ſi veniſſent a principio orientis, vt ſupra dictum eſt. Quartò patet, quia non eſt veriſimile, quòd ſtella appareret ante Chriſti natiuitatem, quia poſſent illudi ipſi reges, ſcilicet, quia feſtinarent venire, & contingeret eos venire ante Chriſti natiuitatem: potiſſimè, ſi duobus annis ſtella ante Chriſti natiuitatem appareret. Ideo eſt veriſimilius, quòd in ipſa hora natiuitatis apparuerit per noctem, & tunc cœperint ſe parare Magi ad veniendum. Quinta poſitio eſt, quod iſta ſtella apparuit in hora natiuitatis Chriſti: Magi tamen non venerunt vſque ad duos annos, & tredecim dies poſt Chriſti natiuitatem: iſtis conuenit aliqualiter motiuum præcedentis poſitionis, ſcilicet, quòd Herodes occidit pueros mox; vt Magi receſſerunt: & tamen dicitur, quod occidit eos à bimatu, & infra ſecũdum tempus, quod exquiſierat à Magis. Ergo innuebatur, quòd iam erãt pluſquam duo anni a natiuitate illius, quando Magi adoratum venerant. Dicendum, ꝙ iſta poſitio non eſt veriſimilis, & procedunt contra eam omnes rationes, quæ aſſignatæ ſunt contra tertiam poſitionem. Nã ſi non eſt veriſimile, vel non poteſt ſtare, quòd venerunt Magi poſt vnum annũ, & tredecim dies: à fortiori non erit veriſimile, ꝙ venerint poſt duos annos, & tredecim dies. Sexta poſitio eſt, ꝙ iſti fuerunt de aliqua regione propinqua ad terram Chanaan, & tamen eſſet extra terram Iudæorum, cùm iſti Magi eſſent gẽtiles, & quòd apparuerit eis ſtella in ipſa hora natiuitatis Chriſti: & venerint in tredecim diebus ſine miraculo, & ſine dromedarijs: quia via erat tanta quæ poſſet cõpetenter in illis diebus ſine graui labore confici. Hoc tenet Nicolaus: & hoc ſanctus Tho. 3. parte ſummæ. q. 36. arti. 6. Et tunc accipietur oriens reſpectiuè prout quælibet pars terræ eſt orientalis reſpectu alicuius alterius. Et ita iſta terra, de qua venerunt Magi licèt eſſet tans propinqua ad terram promiſſionis, erat tamen ad orientalem partem eius. Ideo dicebantur venire de Oriente. Et hoc modo conſueuerunt loqui nautæ, & etiam eſt communis vſus. Nam dicimus mare Athlãticum, & Hiſpanum eſſe mare Occidentale & mare Græcorum, & Italorum dicimus mare Orientale: & omnia iſta maria ſunt citra Ieruſalem, quia mare Mediterraneum non peruenit ultra, nec defluit per alias partes in mare Occeanum: ſed ſolùm de mare Athlãtico quod eſt in fine Hiſpaniæ in occidente apud fretum Galicanum per anguſtias terræ intrat illa aqua tota, quæ diuidit Africam ab Europa: & uocatur a nobis mare Mediterraneum. Conſiderandum autem, quòd etiam ſi reges eſſent de aliqua terra, quæ diſtaret per decem leuchas à terra promiſſionis verſus Orientem, dicerentur uenire de Oriente: quod patet ex modo loquendi ſcripturæ quæ vocat Orientalem plagam omnem regionem, quæ eſt magis orientalis quã alia. Geneſ. 25. ubi dicitur, quod Abraham ſeparauit filios ſuos de concubinis a filio ſuo Iſaac ad Orientalem plagam. Manifeſtum eſt tamen, quod alii filii Abrahæ habitauerunt circa terram Chanaan in qua habitabat Iſaac. Nam Iſmahel habitabat in Arabia. Gen. 21. ſcilicet, inter Sur & Chades in ſolitudine, & illa ſolitudo uocatur deſertum Arabiæ. Et Madian filius Abrahæ habitauit in quadam terra, quæ ab eo nominata eſt terra Madian, & alius filius eius, ſcilicet, Cedar habitauit in alia terra, quæ ab eo nominatur terra Cedar, & illæ ſunt propinquæ terræ Chanaan, ſicut ſupra probauimus de terra Madian. Item Iſai. 11. dicitur, quòd Iudæi prædabuntur filios Orientis. Et tamen uocantur filii Orientis illæ gentes, quæ habitabant extra terram Chanaan: & cum aliis nunquam Iudæi habebant bella: maximè quia non poſſent ire ad uerum Orientem ad prædandum: quia diſtat a ter-

F ra eorum pluſquam duabus millibus leucis, ut ſupra declaratum eſt. Item Syria, dicitur eſſe in Oriente Iſa. 11. & 4. Regum 13. & tamen Syria ſtat coniuncta terræ Iudæorum, tam in latere orientis, quam in latere aquilonari, ita quòd nulla regio ſit media inter Syriam, & terram Iudæorum. Dicendum quòd uidetur, quòd iſti reges erant de terra Meſopotamiæ, & de terra Ammonitarum, quæ ſunt regiones coniunctæ terræ promiſſionis. Quod patet, quia iſti reges erant de progenie Balaam prophetæ, ut aſſeritur tam per Nicolaum, & ſanctum Tho. quam communiter. Et eſt rationabiliter dictum, & ſic ex ſuaſione Balaam expectabant iſtam ſtellam, quam ipſe dixerat: Orietur ſtella ex Iacob. Et hoc tenet etiam Hiſtoria

Reſponſio auctoris ad quæſitum.

G ſcholaſtica, & ferè omnes Doctores Latini. Prędixerat autem iſtud Balaam Numeri. 28. habitabat autem Balaam in confinibus Meſopotamiæ: & terræ Ammonitarum. Ideo dicitur Numeri. 22. ꝙ habitabat Balaam ſuper flumen terræ filiorum Ammon, & Numeri. 23. dicitur ꝙ dixit Balaam, de Aram adduxit me Balac. Aram autem in Hebræo dicitur apud nos Syria, uel Meſopotamia: & ambæ ſunt terræ coniunctæ terræ Chanaan: immo ipſa Meſopotomia eſt pars Syriæ accipiendo Syriam largè. Ipſa autem terra, in qua habitabat Balaam dicitur terra orientis abſolutè Numeri. 23. ſcilicet. De Aram uocauit me Balac rex Moabitarum de montibus orientis. Cùm ergo uenirent iſti reges cognati Balaam de terra, in qua habitauerat Ba-

H laam, dicerentur uenire de oriente. Et non moueat aliquos, quòd hic ponitur oriens abſolutè. Nam etiam terra illa, in qua habitabat Balaam, uocabatur oriens abſolutè, ſicut ipſe dixit Numeri. 23. ſcilicet, de Aram uocauit me Balac de montibus orientis: ita ergo dicerentur iſti abſolutè uenire de oriente. Oſtenſo autem, quòd iſti reges uenerunt de oriente, & quòd apparuit eis ſtella in oriente: oſtendendum eſt, quomodo in tam breui tempore potuerunt uenire in Bethlehem. Et dicendum quòd iſti reges non ſolùm in tredecim diebus potuerunt uenire, ſed etiam in octo, uel nouem. Quod patet, quia Iacob habitabat in Meſopotamia in ciuitate Nachor. Geneſ. 29. & fugit neſciente Laban ſocero ſuo: uenitque uſque ad montem Ga-

I laad. Geneſ. 31. Mons autem Galaad eſt in terra promiſsionis, ſcilicet, in terra duorum regum Amorrhęorum, & eſt iuxta Iordanem: & medietas montis Galaad pertinebat ad tribum Gaad, & medietas ad tribum Ruben: Deuteronom. 3. Et tamen ab urbe Nachor uſque ad montem Galaad poterat quis uenire in quatuor diebus. Quod patet, quia Laban in ſeptem diebus uenit de loco, in quo erat tondendo greges uſque ad montem Galaad. Geneſ. 31. Et tamen locus, in quo tondebat greges diſtabat per tres dietas ab urbe Nachor, de qua receſſerat Iacob. Quod patet, quia quando receſſerat Iacob iuerunt domeſtici Laban ad nunciandum ei, quòd Iacob fugerat, & aſportabat omnia, quæ habebat: & tamen illi peruenerunt ad Laban poſt tres dies Geneſ. 31. Subtrahendo ergo iſtas tres dietas de ſeptem dietis, quas fecit Laban de

K loco tonſionis ouium, uſque ad montem Galaad, manebunt quatuor dietæ ab urbe Nachor, quæ erat in Meſopotamia uſque ad montem Galaad. Et ſic in quatuor diebus poterant uenire iſti Magi de Meſopotomia, uſque ad montem Galaad, quæ eſt circa Iordanem. Et tamen de Iordane uſque ad Ieruſalem non poſſunt eſſe ad plus niſi decem, & octo leucæ: quia tota latitudo terræ Chanaan accipiendo a Iordane uſque ad mare Mediterraneum, ſcilicet, ab Oriente in Occidentem eſt ſolùm uiginti octo leucarum, ut declarat planiſſimè Marinus Venetus in lib. quem fecit ad Papam Clementẽ, in quo diligẽtiſsimè

Marinus Venetus.

de-

deſcribit totum ſitum terræ ſanctæ, & diſtantias ſingulorum locorum inter ſe; & tamen à Ieruſalem vſque ad mare mediterraneum ſunt nouem leucæ, vel quaſi, ſcilicet à Ieruſalem vſque ad vrbem Iopem, quæ vulgariter appellatur Iapha, & eſt portus, ad quem omnes peregrini euntes in Ieruſalem naues applicāt. Subtrahendo ergo nouem de viginti octo manebunt ad plus duæ dietæ de Iordane vſque in Ieruſalem. Et addendo iſtas præcedentibus quatuor dietis, erūt ſex, vel ſeptē dietæ de vrbe Nachor, quæ eſt in Meſopotamia, vſque ad Ieruſalem. Iſtud tamē præſuppoſito, ꝙ illæ tres dietæ, ſcilicet, de loco tonſionis ouium vſq; ad vrbem Nachor, debeant ſubtrahi de ſeptem dietis, quas fecit Laban de ipſo loco vſque ad montem Galaad. Poſſet autem aliquis calumniari, ꝙ non ſint ſubtrahendæ: quia fortè locus tonſionis erat ad latus vrbis Nachor, ita quòd non plus diſtaret mons Galaad à prædicto loco tonſionis, quàm ab vrbe Nachor. Dicendum, quòd ſubtrahendæ ſunt: quia neceſſe eſt plus fuiſſe de loco tonſionis ad mōtem Galaad: quàm de vrbe Nachor. Nam propter hoc Iacob tūc fugit quaſi credens, quòd tunc Laban non poſſet eum conſequi, & tamen ſi tantum diſtaret mons Galaad, ad quem ibat Iacob ab urbe Nachor, ſicut à loco tonſionis, non captaret Iacob conuenientem opportunitatem ad recedendum tunc uerſus montem Galaad. Idem poteſt intelligi ex multis alijs, quæ habentur Gene. 31. Et tamen dato, quòd non debeant ſubtrahi iſtę tres dietæ, erunt nouem, uel decem dietæ ad plus de urbe Nachor, quæ eſt in Meſopotamia, uſque ad Ieruſalē. Cùm ergo iſti Magi uenerint de Meſopotamia, ut declaratum eſt, potuerunt conuenienter, & ſine aliquo labore die tertiodecimo à Chriſti natiuitate uenire in Bethlehem ad adorādum ipſum, & non oportet poni dromedarios, nec aliquod miraculum.

Quare iſti Magi venerunt in Ieruſalem, cùm Chriſtus non eſſet ibi. Quaſt. VIII.

QVAERITVR, quare iſti reges uenerunt in Ieruſalem: nam non erat ibi Chriſtus, quem uolebant adorare. Dicendum, quòd prima cā fuit, quia ſtella dirigebat illos, & ipſa deduxit eos uſque in Ieruſalem, ideo oportebat, quòd intrarent in Ieruſalem. Sed tūc dicetur, quare Magi quęſierunt de Chriſti natiuitate in Ieruſalem: quia ſtella ſufficienter dirigebat eos, & non oportebat, quòd q̄rerent viam, per quam ituri eſſent, nec locum: quia ipſa deduceret eos uſque ad locum, ubi erat puer adorandus, ſicut factum eſt, ut patet infra in litera. Dicendum, quòd Magi quæſierunt nunc de loco, ubi Chriſtus naſceretur: quia prius dirigebantur per ſtellam, nunc autem cum intrauerunt in Ieruſalem diſparuit eis ſtella, ideo putauerunt Magi, quòd iam non uiderent eam, ideo uoluerunt ſcire p humanā ſolicitudinem locum natiuitatis Chriſti, cùm iam deſtituti uiderentur ſigno diuinitus oſtenſiuo. Et hoc patet, quia infra in litera dicitur, quòd quando exierunt de Ieruſalem uenientes uerſus Bethlehem uiderunt rurſus ſtellam, quam uiderant in oriente, & gauiſi ſunt gaudio magno ualde. Et ſic innuitur, quòd iam uiſum ſtellæ perdiderant. Et ob hoc cùm rurſus uiderunt eam, gauiſi ſunt ualde. Vel poteſt dici, quòd Magi interrogauerunt in Ieruſalem de natiuitate Chriſti propter duo. Primò quia, cùm ſtella dirigeret eos ad oſtendēdum eis locum, in quo natus eſt Chriſtus, & nunc introeuntibus eis in Ieruſalem diſparuiſſet, putauerunt rationabiliter, quia ibi Chriſtus natus eſſet, & ſic quærerēt: ubi eſt, qui natus eſt rex Iudæorum, i. in qua parte iſtius urbis eſt rex Iudæorum, qui natus eſt. Et ſatis

Magi interrogauerunt de Chriſti natiuitate Ieruſalem ꝓpter duo.

A innuitur ex uerbis eorum, quòd putarent in ciuitate illa eſſe Chriſtum, quia non dixerunt in quo loco natus eſt Chriſtus, ſed dixerunt, ubi eſt, qui natus eſt. Quaſi dicat: hic natus ē, & hic eſt, ſed uellemus ſcire ī qua parte urbis eſt. Si .n. dubitaſsēt Magi, an ī Ieruſalē, uel in alio loco Chriſtus naſceretur, non dixiſſent, ubi eſt, qui natus eſt, ſed dixiſſent: in quo loco natus eſt rex Iudæorum? Secundò, quia cùm Ieruſalem eſſet ciuitas regia, uériſimilius ibi puer regius naſceretur, quā in aliquo loco alio, ideo ipſi crediderunt eum ibi natum, & interrogauerunt de illo. Remigius tangit quatuor cauſas qualiter Magi uenerunt in Ieroſolymam. Prima eſt, quia Magi tempus natiuitatis agnouerunt, ſed locum ignorauerunt. Ideo quæſierunt. Di-

Quare magis quæſierunt Chriſti Magi in Ieruſalem quam alibi.

B cendum tamen, quòd iſtud ſolum non fuit cauſa, quia hoc modo quærerent etiam in alijs locis Iudæorum, in nullo tamen quæſierunt niſi in Ieruſalem. Et hoc fuit, quia ibi ſolum diſparuerat eis ſtella. Secunda eſt, ut citius natiuitatis locum ſcire poſſent, cùm ibi ſapientes, & ſacerdotes Iudæorum præſiderent: qui de illa re magis, quàm cæteri certificare poſſent. Sed iſtud procedit præſuppoſito, quòd ipſi per ſtellam neſcirent locum, & tamen ſi ſtella nunquam eis diſparuiſſet, ſicut dirigebat eos in uia, ita oſtendiſſet eis locum, cùm uia ſit ſolum propter terminum. Tertia eſt, ut Iudæi inexcuſabiles manerent. Quia Iudæi poſſent dicere: nos quidem locum natiuitatis Meſſiæ ſcimus, ſed tēpus ignoramus. Ideo ad ipſum adorandum nō

C uadimus. Nunc autem Magi tempus oſtenderunt, & ſic manſerunt inexcuſabiles. Quarta fuit, ut per ſtudiū Magorum condemnaretur incredulitas Iudæorum: quia Magi fuerunt ſolliciti ueniendo ad adorandum Chriſtum, Iudæi autem fuerunt negligentes, immo de eius natiuitate turbati ſunt, ut patet infra in litera.

Quare Deus oſtendit iſtis Magis natiuitatem Chriſti. Quaſt. IX.

QVAERITVR, quare Deus oſtendit iſtis Magis natiuitatem Chriſti. Dicunt quidam, quòd non debuiſſet fieri manifeſtatio eis, ſed potius alijs hominibus. Nam Deus an-

D nunciat de ſeipſo amicis ſuis, ut patet Iob 37. ſcilicet. Annunciat Deus amico ſuo. Iſti tamen Magi uidebantur eſſe inimici Dei: quia dicitur Leui. 29. Ad Magos non declinetis. Magi etiam ſunt, qui reſiſtunt Deo. Nam Magi Pharaonis reſiſtebant miraculis, quæ fiebāt per Moyſem ex parte Dei. Exo. 7. & 8. Ergo nō debuit Magis manifeſtari natiuitas Chriſti. Item ꝙ Chriſtus promiſſus fuerat Iudæis, & non gentilibus, ad Roman. 9. Et de ſemine Iudæorum ueniebat, & non Gētilium, ideo debuit Iudæis manifeſtari eius natiuitas, & non Gentilibus. Item, quia licèt fides Chriſti gentilibus communicata eſt, hoc non fuit à principio, ſed poſtquam Iudæi noluerunt recipere Chriſtum, & diſcipulos eius. Nam à principio Chriſtus non prædica-

Secūda rō.

Tertia rō.

E bat, nec faciebat miracula inter Gentiles, ſed inter Iudæos ſolum. infra 15. ſcilicet. Non ſum miſſus niſi ad oues, quæ perierunt domus Iſrael. De diſcipulis Chriſti idem fuit uiuente eo. Nam iuſſit, quòd non prædicarent Gentilibus. infra Ioan. ſcilicet. In uiam gentiū ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis, ſed potius ite ad oues, quæ perierunt domus Iſrael. Poſt reſurrectionem autē ſciens Chriſtus, quòd Iudæi indurandi erant, dixit apoſtolis, quòd docerent omnes gentes prædicando per totum orbem. infra 28. & Mar. 16. Et ipſi non iuerunt ad Gentiles quouſque Iudęi indurati fuerunt. Vt patet Act. 13. cùm dixit Paulus Iudæis. Vobis quidem primò oportebat loqui de regno Dei, ſed quia repuliſtis uerbum Dei, &

in di-

indignos iudicaſtis vos æternæ vitæ: ecce conuerti- F mur ad gentes. Sic enim nobis præcepit Deus. Non ergo debebat notificari Chriſtus Gentilibus antequã indurarentur Iudæi. Natiuitas tamen Chriſti fuit primum, quod in eo fuit reſpectu noſtri: ergo nõ debuit notificari Gentilibus Chriſtus antequam indurarentur Iudæi. Dicendum, quòd conueniens fuit Chriſti natiuitatem manifeſtari iſtis Magis. Primò, quia aliàs Deus non manifeſtaſſet eam, cùm omnia, quæ à Deo ſunt, ordinata ſint, ad Rom. 13. Secundò, quia videbatur ſic neceſſarium, cùm iam prænunciatum fuiſſet. Nam de Chriſti adoratione per Magos exponitur cõmuniter illud. Iſai. 6. ſcilicet. Ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in ſplendore ortus tui. De hoc etiã exponitur illud communiter Pſal. 71. ſcilicet. Reges G Arabum, & Saba dona adducent. Si ergo iſta de Chriſto prænunciata erant, neceſſe erat illa compleri in aduentu Magorum. An verò de Chriſto intelligantur, declarabitur locis ſuis. Tertiò fuit hoc cõueniens, quia Chriſtus non ſolùm naſcebatur in ſalutem Iudæorum, ſed etiam in ſalutem omnium gentium. Natiuitas ergo ſua ita debuit Gentilibus ſicut, & Iudæis manifeſtari. De Gentilibus autem fuerunt iſti tres Magi. Ideo dicit Auguſtinus, quòd iſti fuerunt primitiæ gentium ad Chriſtum cõuertiarum. Quartò fuit hoc conueniens ad oſtendendum magnum honorẽ Chriſti, ſcilicet, quòd ipſo exiſtente recenter nato in paupere domo, reges venirent de terra longinqua ad eũ adorandum, & offerendum ſibi munera, & quòd ſtel H la præcederet eos, oſtendendo illis viam. Quod manifeſtè indicabat Deum eſſe illum, cui aſtra quoque ſeruiunt. Non poterat eſſe maior honor Chriſto exhibitus: ideo conueniens fuit iſtum honorem ei impendi, ne propter opprobria, & anguſtias quas poſtea ſemper tollerauit opinio de eius deitate omnino periret, vel non poſſet apparere. Quintò fuit hoc conueniens propter Iudæos ad conuincendum eorum duritiam, & vt non manerent excuſabiles, ſcilicet, quia iſtud factum erat valde famoſum, quod tres reges venirent de oriente ad adorandum Chriſtum, & in Ieruſalem publicè peterent de loco natiuitatis eius aſſerentes eũ natum. Ideo non poterant Iudæi hoc ignorare, & cõſequenter ſi non inquirerent eum, vel ſi poſtea audiẽ I tes eum prædicantem non crederent ſibi manerent inexcuſabiles: quia poterant ſcire, quòd ille erat, ad quem tres Magi venerant adorandum. Ad primum dicendum, quod ſicut ſupra dictum eſt, quidam putãt vocari iſtos Magos, ideſt, maleficos, vel incantatores, & ſic tenet Chryſoſtomus, & tamen debuit eis reuelari Chriſti natiuitas, vt per hoc innueret, quod Chriſtus non veniebat ſolùm propter iuſtos, ſed etiam propter peccatores, immo magis propter peccatores, vt patet infra 9. ſcilicet. Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores. Et ita ait Auguſtinus in ſermone de Epiphania, ſcilicet. Sicut præualet imperitia in ruſticitate paſtorum, ita præualet etiam pietas in ſacrilegiis Magorũ. Vtroſque tamen ſibi lapis ille angularis accerſiuit: K quippe, qui venit ſtulta eligere, vt confunderet ſapientes, & non vocare iuſtos, ſed peccatores, ut nullus magnus ſuperbiret, nullus infirmus deſperaret. Alij putant, quod iſti vocantur Magi, ideſt, ſapientes in aſtrologia, qui apud Chaldæos, & Perſas vocantur Magi. Et tunc Chriſtus potuit illis tanquam iuſtis, & amicis ſuis natiuitatem ſuam manifeſtare: quia fortè erant ſapientes, & iuſti. Ad ſecundum dicendum, quòd licèt promiſſiones de Chriſto non fuerint factæ Gentilibus, ſed Iudæis, completæ tamen fuerunt magis in Gẽtilibus, quã Iudæis, cum plures de Gentilibus fuerunt conuerſi ad Chriſtum, quàm de Iudæis. Ideo natiuitas Chriſti eis conuenienter manifeſtari potuit: maxi- F mè, quia ipſi Gentiles, licèt non ſint de ſemine Abrahæ ſecundùm carnem, vocantur tamen magis filij Abrahæ, quàm Iudæi, qui ad Chriſtum conuerti noluerunt, vt patet ad Rom. 2. & 9. vt & ſupra declaratũ eſt. Et ſic iſti inquantum credunt in Chriſtum, aſſequuntur promiſſiones cum fideli Abraham. ad Gala. 4. Ita igitur natiuitas Chriſti debuit rationabiliter manifeſtari. Ad tertium dicendum, quòd manifeſtatio natiuitatis Chriſti fuit quaſi quoddam ſignũ manifeſtationis eius per fidem in cordibus eorum, qui crederent. Chriſtus autem per fidem manifeſtatus eſt primò Iudæis, deinde Gentilibus, poſtea iterum Iudæis. De primo patet, quia Chriſtus in principio ſuæ prædicationis ſolis Iudæis prædicauit, immo ipſe nun G quam prædicauit niſi Iudæis. Diſcipuli etiam ſui non prædicauerunt Gentilibus, quouſque de Iudæis omnes conuerſi ſunt quotquot conuerti voluerunt. Et de iſtis conuerſis fuerunt apoſtoli, qui fuerunt primi credentes. Et ita Paulus vocat ſe, & alios apoſtolos primitias creaturæ Dei, vt patet ad Rom. 8. Ideſt, primos conuerſos ad Chriſtũ. Fuerunt etiam multi alij, quos Petrus conuertit in Pentecoſte, ſcilicet, una vice tria millia, & alia vice duo millia. Vt patet Act. 2. & 4. Deinde prædicauerunt apoſtoli gentilibus, & cõuerſi ſunt plurimi, & fere totus orbis. Deinde in fine ſæculi Iudæi conuertentur, vt dicitur ad Ro. 11. ſcilicet. Cæcitas ex parte contingit in Iſrael donec intraret plenitudo gentium, & tunc vniuerſus Iſrael ſaluus fiet. In H ſignum autem harum conuerſionum ad Chriſtum Deus oſtendit tripliciter natiuitatem Chriſti. Primò oſtendit eam paſtoribus annunciante eis angelo in ipſa hora, qua Chriſtus natus eſt. Luc. 2. Secundò fuit manifeſtata natiuitas Magis: q terdecimo die poſt natiuitatem ipſum viderunt, vt patet hic. Tertiò fuit manifeſtata Iudæis die quadrageſimo à natiuitate, ſcilicet, quando in templo Simeon, & Anna filia Phanuel Chriſtum cognouerunt. Luc. 2. Prima manifeſtatio correſpondet primæ manifeſtationi per fidem prædicatam à Chriſto apoſtolis. Et ſicut iſti, quibus primò angelus apparuit, fuerunt paſtores, ita qui in Chriſtum primò crediderunt fuerunt paſtores, ſcilicet apoſtoli, & diſcipuli, qui conſtituti fuerunt paſto- I res totius orbis, ſicut dicitur in præfatione apoſtolorum, ſcilicet. Quos operis tui vicarios eidem contuliſti præeſſe paſtores. Secunda manifeſtatio facta Magis ſignat diuulgationem fidei Chriſti factam in gentibus. Tertia manifeſtatio facta Simeoni, & Annæ propheteſſæ ſignat vltimam manifeſtationem fidei Chriſti, quando in fine ſæculi reliquiæ Iſrael ſaluæ fient.

Conueniens fuit manifeſtata fuit, Chriſti natiuitas.

Ad primum. Ad ſecundũ.

rationem.

Ad tertium.

Triplex manifeſtatio natiuitatis Chriſti.

Quare reges Magi quæſierunt, vbi erat rex Iudæorum. Quæſt. X.

QVAERITVR quare Magi quæſierunt, vbi erat rex Iudæorum, qui natus erat. Nam videtur, quòd erat ſtultum quærere regem alicuius regni, cùm viueret rex ipſius regni. K Non enim debebat quæri de rege nato, donec rex præcedens eſſet mortuus. Et tamen viuebat tunc Herodes rex, & in præſentia eius quærebant de rege nato. Dicendum, quòd iſti reges non veniebant ad quærendum pro aliquo rege, qui modo humano regnaret, ſed pro quodam rege, qui excelleret alios reges, & eſſet ille Deus; nam videbant, quòd ſtella præcedebat eos ad oſtendendum illum regem, ſtellæ tamen non ſeruiunt hominibus, ſed Deo. Et ob hoc non quæſiuerunt de ipſo ſicut de aliquo particulari rege denotantes eum ex nomine, vel ex aliqua circunſtantia particulari, ſed dixerũt abſolutè, vbi eſt qui natus eſt rex Iudæorum. Sic dicit Auguſtinus in

ſermo-

ſermone quodam Epiphaniæ,ſcilicet.Cùm multi Reges Iudæorum nati fuiſſent,atque defuncti,nullum eorum Magi adorandum quæſierunt. Non itaque Regi Iudæorum quales illic eſſe ſolebant hunc tam magnũ honorem lõginqui alienigenæ ab eodem regno prorſus extranei a ſe deberi arbitrabantur: ſed talem natũ eſſe didicerunt,in quo adorando ſe ſalutem, quę ſecũdum Deum eſt conſecuturos minimè dubitarent. Vel potuit eſſe, quòd iſti Magi quærerent de rege Iudæorum, ideſt, de Meſſia qui ſpecialiter regnaturus erat, ſcilicet,ſapienter,& iuſtè,& differentius,quàm cæteri. Iere.23. Hoc autem patet ex intentione Herodis: quia cùm iſti quæſiuiſſent, vbi natus erat Rex Iudæorum, ipſe quęſiuit a ſapientibus ubi Chriſtus, ideſt, Meſſias naſceretur:ut patet in litera. Ad rationem in contrarium dicendum, quòd iſti non quæſiuiſſent regem aliquem vſitato modo regnaturum,quia uiuente Herode nullum quærerent: quia tamen quærebant regẽ cæleſtem in terris,cui aſtra quoque obſequium præſtabant: ideo viuente Herode illum quærere potuerunt. Item,quia cùm Magi dirigerẽtur a ſtella,erant quaſi a Deo miſſi ad quærendum regem, quem illa ſtella deſignabat: ideo non debebant erubeſcere propter homines quærere regem in Ieruſalem, quo ſtella illos deduxerat.

Qualis fuerit iſta ſtella, quæ Magos perduxit. Quæſt. XI.

QVAERITVR circa iſtam ſtellam, quæ direxit Magos,qualis fuit. Quidam dicunt,ꝙ fuit de ſeptem planetis, vel de ſtellis fixis in firmamento cæli.Sed dicendum,quòd nõ ſtat. Primò propter tempus:quia ſtellę fixæ,& erraticæ nũquàm apparent niſi per noctem. Iſta autem potius apparebat per diem, quia tunc dirigebat Magos per viam, & non per noctem, quia non eſt veriſimile, ꝙ per noctem ambularent. Et tamen ſiue per diem, ſiue per noctem procederent ſemper dirigeret eos: ſicut colũna ignis, & nubis, quæ præcedebat Hębreos in uia per diem,& noctem. Exod.14. & 40. Secundò patet ex differentia, quam habebat iſta in figura, uel magnitudine ad alias ſtellas. Nam opportuit iſtam ſtellam,quæ apparuit,eſſe talem,ꝙ illico,vt appareret cognoſceretur diſtincta ab aliis:ita,vt ſcirent aliquod nouum eſſe,propter quod iſta ſtella apparebat. Si autem eſſet de fixis ſtellis, vel erraticis, non haberet aliquod nouum per quod a cæteris appareret diſtincta. Tertiò, quia iſta ſtella nouiter orta erat ad hoc,vt illa apparente Reges illico mouerentur venire ad adorandum Chriſtũ. Si tamẽ eſſet aliqua de fixis,uel erraticis,non haberet aliquam cauſam, quare nunc potius, quàm prius mouerentur ad veniendum: quia omnes tam fixæ, quam erraticæ a principio orbis conditæ fuerunt, ſ.quarto die. Gen.1. Quartò quia iſta ſtella erat ad dirigendum Magos in uia: & tamen nulla de fixis, uel erraticis poterat dirigere in via: quia multæ ſimul ſunt: & non appareret quæ illarum potius,quàm alia dirigeret. Quintò patet ex motu, quia quælibet ſtellarum fixarum, vel erraticarum mouetur motu circulari aſcendendo, & deſcendendo: iſta autem mouebatur motu recto,& plano ſecundùm conditionem uię, ſcilicet,ſicut viantes ſemper ſunt in plano ſuper terram, ita ſtella vno modo & conformi ſemper diſtabat a terra. Sextò quia ad hoc,quòd ſtella demonſtraret uiam: oportebat, quod illa eſſet multum propinqua terræ propter electionem itinerum, quæ ſunt ſimul ſicut in biuio, uel triuio: aut pluralitate viarum. Stellæ autem erraticæ,uel fixæ, quia ſunt multum eleuatę a nobis,non poſſunt oſtẽdere nobis potius unam viã,

A quàm aliam: quia ita uidetur eſſe quælibet ſtella in directo unius viæ, ſicut in directo alterius propter magnam eleuationem ipſarũ a nobis. Oportebat ergo, ꝙ modicum à terra eleuaretur iſta ſtella, vt diſtinctè appareret,quam viam deſignabat,etiam ubi ſunt multæ viæ. Septimò, quia licèt ſtellæ fixæ, uel erraticæ moueantur circulariter,ſunt tamen illi circuli recti, ideo vocantur paralelli,ideſt, æquidiſtantes. Iſta tamen ſtella non mouebatur rectè, ſed circumflexè ſecundùm circulationes, & declinationes viarum: quia aliàs nõ dirigeret eos. Octauò, quia tam ſtellæ fixæ, quam erraticæ mouentur motu continuo, qui nunquam ceſſat, iſta autem mouebatur motu interpollato. Quia quando reges ſtabant, illa ſtabat, & quãdo incipiebant moueri

B illa incipiebat moueri, cùm ipſi reges nõ poſſent omni tempore ambulare. Nonò, quia tam fixæ,quã erraticæ mouentur in vna nocte ab oriente vſque ad occidentem, iſta autem in tredecim diebus non fuit mota niſi à terra Meſopotamiæ de qua reges veniebant vſque in Bethlehem. Decimò, quia ſtellæ fixæ, & erraticæ habent apparitionem vniuocam. Iſta autem habuit apparitionem, & occultationem quaſi voluntariam, eo quòd quandiu fuerunt in Ieruſalem Magi, nunquam apparuit quouſque exeuntes de vrbe inciperent ire in Bethlehem, vt patet infra in litera, ſcilicet, videntes autem ſtellam &c. Vndecimò patet, ꝙ omnes ſtellæ habent motum ſuum regulariter ab oriente in occidentem, quantum ad id, quod apparet,

C iſta autem habebat motum à ſeptentrione in meridiem. Quia terra Meſopotamiæ, de qua iſti venerunt, vel terra Perſidis, ut aliqui uolunt, reſpectu Iudææ eſt ſicut terra ſeptentrionalis reſpectu meridianæ, & ſic terra illa erat aliqualiter ſeptentrionalis. Sicut reſpectu urbis Salamantinæ ciuitas Burgenſis eſt orientalis, & ſeptentrionalis. Duodecimo, quia ſi iſta fuiſſet de ſtellis fixis, uel erraticis, exiſtens in cœlo non oſtendiſſet natiuitatem Chriſti in terra. Iſta tamen deorſum deſcendit ad oſtendendum locum natiuitatis. Nam quando Magi intrauerunt in Bethlehem accedentes ad illud diuerſorium, in quo erat Chriſtus, ſtella inclinauit ſe ita, ut ſtaret ſuper ipſum diuerſorium, ut innuitur in litera. ſcilicet. *Et ecce ſtella antecedebat*

D *eos uſque dum ueniens, ſtaret ſupra ubi erat puer*. Decimotertiò, quia Auguſtinus dicit in libro contra Fauſtum, quòd iſta ſtella non erat ex illis ſtellis, quæ ab initio creaturæ itinerum ſuorum ordinem ſub creatoris lege cuſtodiunt, ſed nouo Virginis partu, nouum ſidus apparuit. Alij dicunt, quòd iſta ſtella erat de cometis, quæ non ſunt in cęlo, ſed gignuntur in aere. Hoc tamen non ſtat: primò quia cometæ apparent ſolùm ꝑ noctem, licèt moueantur per diem, & noctem, ſicut ſtellæ fixæ, & erraticę omni tempore mouentur, ſolũ tamen per noctem uidentur. Iſta autem ſtella uidebatur per diem. Secundò, quia cometæ mouentur circulariter. Nam licèt illi orbes, qui quaſi ſingulis noctibus apparent, moueantur in diuerſas partes, cometæ

E tamen mouentur motu totius orbis, ideo mouentur circulariter, & aliquando aſcendunt, & aliquando deſcendunt. Iſta autem mouebatur motu recto, & plano, non eleuando, nec deprimendo ſe. Tertiò, quia cometæ mouentur in aere ſuperiori, & non appropinquant nobis, ideo per illas non poſſunt uiæ oſtendi, ſicut nec per ſtellas fixas, aut erraticas, vt ſupra dictũ eſt. Iſta tamen erat in aere inferiori iuxta nos, ita ut poſſet oſtendere manifeſtè uias. Quartò, quia cùm cometæ moueantur ad motum aeris ſuperioris, in quo ſunt, & aer & ignis moueantur ad motum firmamenti propter contactum ſpherarum in die & nocte una circulatione perfecta, mouentur cometæ per diem & noctem complentes unam circulationem. Iſta autem

ſtella

ſtella ſolùm mota eſt à terra Magorũ, uſque ad Bethlehem, & in tredecim diebus, qui non ſunt pars unius completæ circulationis. Quintò, quia cometæ poſtquam incipiunt apparere ſemper mouentur circulariter quouſque conſumatur materia ipſorum, & euaneſcant, & poſtea nunquam apparent. Iſta autem ſtella aliquando apparebat, & aliquando non. Sextò, quia motus cometarum eſt motus naturalis, motus autem iſtius ſtellæ erat quaſi uoluntarius, quia regibus ſtantibus ſtabat, & eis ambulãtibus mouebatur. Septimò, quia cometæ non ſemper apparent ęquales, ſed paulatim materia ipſorum conſumitur quouſque penitus euaneſcant, & ſic à principio ſunt maiores quàm in fine. Iſta autem ſtella ſemper apparuit æqualis, ut Magi non errarent in cognitione eius, ideo non erat cometa. Octauò, quia cometa non erat conueniens ſignum ad manifeſtandam Chriſti natiuitatem: quia ſicut illa erat ſupernaturalis, ita ſignum debuit dari ſupernaturaliter: quia naturalia non poſſunt eſſe conuenientia ſigna rerum ſupernaturalium, cùm naturalia habent ſe determinatè, & ex neceſſitate, ſupernaturalia autem ſunt purè libera, ſcilicet, ex uoluntate diuina. Cometa autem eſt ens naturale, quod habet naturalem, & determinatam cauſam ſuæ generationis, & ita etiam ſignificatio cometarum eſt determinata. Ideo non debuit cometa dari tanquam oſtenſiua iſtius natiuitatis, ſed aliquid quod eſſet magis liberum, ſicut iſta ſtella, quæ videbatur moueri quaſi uoluntariè, ut patet ex dictis. Et confirmatur, quia ſi per cometam potuiſſet Chriſti natiuitas deſignari, & manifeſtari, putaretur, quòd omnia quæ Chriſtus faciebat, ex aliqua ſpeciali influentia naturali tantùm proueniebant, quod aliqui hæretici putauerunt, & erat inconueniens. Nonò, quia non conueniebat iſta manifeſtatio naturæ cometarum: quia cometæ non apparẽt in natiuitatibus regum, ſed potius ſunt ſigna mortis eorum, quando apparent. Iſta autem ſtella ſignabat Chriſti natiuitatem, ſicut Magi dixerunt, ſcilicet, vidimus ſtellam eius in oriente, ideſt, ſtellam ſignantem natiuitatem eius: non ergo fuit conueniens, quòd eſſet cometa.

Reſponſio auctoris.

Dicendum, quòd iſta ſtella, quæ Magos direxit non fuit aliqua de cęleſtibus ſtellis, ut ait Chryſoſtomus ſuper Matthæum, nec etiam fuit de cometis: vt innuitur ex verbis Auguſtini in lib. contra Fauſtum cùm ait, Nouo Virginis, & partu nouum ſidus apparuit. Stellæ tamen cęleſtes non ſunt nouæ: quia ſemper fuerunt ab vrbe condito, cometæ quoque noui non ſunt, quia licèt non ſemper appareant, à principio tamen ſæculi ſecundùm diuerſa tempora & regiones cometæ varij apparuerunt, & apparent. Sed dicendum, quòd iſta ſtella fuit quædam impreſſio facta ſupernaturaliter in aere infimo circa terram, & fuit illud corpus valde denſum multum habens de lumine. Et propter ſui ſphericitatem, & flammas uocabatur ſtella. Non ſolent autem tales impreſſiones fieri naturaliter, ſed facit Deus illas propter aliquem finẽ ſpecialem, ſicut fuit in exitu Iſrael de Aegypto. Nam, quia populus neſciebat viam, fecit Deus eis columnã ignis, & nubis, quod erat quoddam corpus de vaporibus denſum valde præcedens per diem, & illuminans per noctem, vt dicetur ſequenti quæſtione. Alias autem Deus non legitur feciſſe talia corpora, licèt aliquando fecerit impreſſiones aliquas per modũ ignis, vt patet 3. Reg. 19. quando Deus voluit oſtendere ſe Eliæ manenti in ſpelunca. De iſta ſtella dicit Chryſoſtomus ſuper Matthæum, quòd videtur habuiſſe quãdam virtutem rationalem, & quòd fuerit aliqua virtus inuiſibilis transformata in talem apparentiam. Vnde quidam dicunt, quòd Spiritus ſanctus, qui deſcendit ſuper Chriſtum baptizatum in ſpecie columbæ

F apparuit Magis in ſpecie ſtellæ. Alij dicunt, quòd angelus, qui apparuit paſtoribus in ſpecie humana, apparuit Magis in ſpecie ſtellæ. Iſta tamen non ſunt vera, vt declarabitur infra in quadam quæſtione. Dicit autem Sanctus Thomas, quòd probabilius eſt, quòd iſta fuerit quædam ſtella de nouo creata non in cœlo, ſed in aere vicino terræ, quæ ſecundùm diuinam uoluntatem mouebatur. 3. par. Summæ. q. 36. artic. 3. Hoc autem verum eſt intelligendo, quòd ſit ſtella de nouo creata, ſcilicet, corpus denſum factum de vaporibus, & non intelligas, quòd fuerit talis ſicut cœleſtes ſtellæ, ideſt, de tali materia, & natura, quia hoc eſſet fruſtra, cùm illæ ſint incorruptibiles, quia factæ ſunt ad ſemper manendum, iſtam autem non opportebat

G eſſe incorruptibilem, quia non erat facta ad ſemper manendum, ſed ad modico tempore miniſtrandum, & illico ceſſandum. Potiſſime cùm communiter aſſeratur, quòd ipſa reſoluta fuerit in præiacentem materiam, & tamen quod incorruptibile eſt non poteſt ſolui in aliud: quia reſolutio corruptio quædam eſt. De motu autem eius, quem dicit fuiſſe per diuinam uoluntatem, dicetur infra in quadam quæſtione, ubi agetur de principio mouente iſtam ſtellam.

Opinio quorundam de forma ſtellæ.

Quidam dicunt, quòd iſta ſtella habebat formam cuiuſdam pueri pulcherrimi, & iſta ſtella locuta eſt Magis dicens, Ite velocius in terrã Iuda, & ibi regem, quem quæritis natum inuenietis, ſic Chryſoſtomus ſuper Matthæum refert quoſdam dicere. Aliqui dicunt, quod

H iſta fuit vna de ſtellis cœleſtibus: quia Auguſtinus in quodam ſermone Epiphaniæ ait. Dum pendet ad vbera, & vilium patitur Deus inuolumenta pannorum, repente nouum de cœlo ſidus efulſit, ergo fuit ſtella de cęlo. Item ait idem Auguſtinus in quodam ſermone Epiphaniæ, ſcilicet, Paſtoribus angeli Magis ſtella Chriſtum demonſtrat, vtriſque loquitur lingua cœlorum, quia lingua ceſſauit prophetarum: ſed angeli paſtoribus apparentes fuerunt verè de angelis cœleſtibus, ergo & ſtella Magis apparens fuit verè de cœleſtibus ſtellis. Item quia aut fuit vera ſtella, aut fuit cometa, ſed non fuit cometa, quia non eſt ad ſignificandum natiuitatem alicuius, ſed potius mortem, iõ fuit vera ſtella. Ad primum dicendum, quòd iſta non

I fuit vera ſtella, vt ſupra probatum eſt. Et cùm dicit Auguſtinus, quòd ſidus nouum de cœlo efulſit accipitur cęlum pro regione aeris, vt Pſal. 8. ſcilicet, Volucres cœli, ideſt, aeris, & infra 13. Aues cęli comederũt illud. Et ſic non fuit vera ſtella, ſed impreſſio facta in aere. Ad ſecundum dicendum, quòd angelus qui apparuit paſtoribus fuit cœleſtis, ſtella tamen quæ apparuit Magis non fuit cœleſtis. Ratio diuerſitatis eſt, quia angeli cœleſtes habent ex officio ſuo, quòd ad nos deſcendant in miniſterium. ad Hebr. 14. ſcilicet. Sunt adminiſtratorij ſpiritus in miniſterium miſſi. Stellæ autem cœleſtes nunquam ſuum ſitum mutant, ideo non eſt ſimilis ratio. Ad tertium dicendum, quòd non eſt ſufficiens diuiſio, quia aliquid eſt quod apparet ſtella, & tamen non eſt ſtella, nec cometa, ſed aliqua alia impreſſio facta in aere habens aliquam ſimilitu-

K dinem cum cometa, vel ſtella. Et ita fuit hic, & tamen non fuit cometa, nec ſtella, ut probatum eſt.

Quare Deus non miſit columnam ignis, vel nubis ad dirigendos Magos, ſed ſtellam. Quæſt. XII.

QVAERITVR, quare non miſit Deus columnam ignis, uel columnam nubis ad dirigendum Magos, ſed miſit ſtellam. Nam ad dirigendum Iudæos columnam nubis, & ignis miſerat. Exod. 14. Pro hoc conſiderandum quid fuerit columna illa, & dicendum, quòd Deus volebat

De columna ignis, & nubis quid fuerit.

educere

A educere Iſraelitas de Aegypto per deſertum, in quo
non erat via, nec ambulauerat per illud vir. Ierem. 2.
Et quia neſciebat populus viam, oportuit, quòd Deus
daret eis aliquod directiuum. Nam neſciebant viam,
& nullus erat in deſerto, qui eis illam indicaret. Et q̃a
neſciebant loca, in quibus caſtrametari deberent,
nec locum ad quem illos Deus deducere uolebat.
Ideo Deus dedit eis columnam nubis, & ignis, per q̃
dirigebantur. Exo. 14. Erat autem iſta columna nubis,
quia erat admodum in duobus, ſcilicet, in colore, &
figura. Erat enim aliqualiter alba, & denſa ſicut nu-
bes. Habebat etiam figuram nubis, quia erat lata, &
extenſa. Vocatur autem columna propter figuram:
quia columna eſt magis longa, quàm lata, ita erat de
B iſta nube. Columna ignis eiuſdem figuræ erat. Aliqui
putant fuiſſe duas columnas: vnam nubis, quæ per diẽ
dirigeret, aliam ignis, quæ per noctem illuminaret.
Errant tamen, quia erat eadem columna, quæ per diẽ
erat alba quaſi nubes, & per noctẽ erat lucida ad mo-
dum ignis, vt probatum eſt Exo. 14. & Numeri 9. Iſta
columna erat quædam impreſſio facta de vaporibus
ad modum veræ nubis, niſi quòd iſta erat denſior, &
aliqualiter ſolidior: quia aliàs non poſſet eſſe multum
lucens, cùm corpora diaphana non poſſint eſſe luci-
da niſi modicum, ſed ſolùm corpora terminata, &
quanto fuerit magis terminatum corpus, erit magis
lucidum, id eſt, poterit recipere maiorem lucem. Con
ſeruabatur autem iſta columna ſupernaturaliter: quia
C aliàs, ſicut nubes aliquando ingroſſantur, & aliquan-
do rareſiunt, & ſoluuntur in præiacentem materiam,
ita iſta columna fuiſſet cito ſoluta. Deus tamen con-
ſeruauit eam per quadraginta annos, vt maneret ſem-
per in eadem quantitate, & figura, & colore, ita vt ni-
hil videretur in ea mutatum, ne Iudæi de hoc turba-
rentur. Nam ſi concedemus eam totam fuiſſe ſolu-
tam: quia non erat poſſibile vnam, & eandem nubem
manere per quadraginta annos, cùm continue gene-
rentur, & corrumpantur, vt in breui gignitur, & corrũ
pitur nubes, cùm ſit mixtum imperfectum. Iſta nubes
præcedebat caſtra Iſraelitarum per diem dirigens in
via, & vbi nubes ſtetiſſet, figebant caſtra. Cùm autem
occubuiſſet ſol eadem nubes vertebatur in colorem
D ignis ſplendentis, & illuminabat ipſa caſtra. Et ſic erat
ſemper eadem columna, quæ variabat colores per tẽ-
pora. Nam per noctem ſi contingeret inter Iudæos
ambulare, indigebant lumine præcedente, & ſi ma-
nerent caſtra fixa, pendebat illa columna ignis ſuper
medium caſtrorum, & illuminabat tota caſtra. Et ita
proficiebat eis columna ignis. Magis autem oſtende-
bat viam ſtella quædam, quæ erat impreſſio facta ex
vaporibus lucens ualde, & præcedens eos. Sciendum
autem quòd tam ſtella Magorum, quàm columna Iu
dæorum habebant fulgorem illum, vel colorem ſu-
pernaturaliter. De columna patet, primò, quia non po
terat tantam lucem habere, ſi naturalis eſſet lux. Nãq;
in diebus æſtatis, & aliis diebus ſerenis, nubes, vel diſ-
E ſoluuntur, vel ſole impediente non videntur, iſta autẽ
manebat indiſſoluta in vniformitate coloris, ergo nõ
habebat illum naturaliter. Secundò, quia mutabatur
color ille qualibet die, ita vt per diẽ videretur nubes,
& per noctem videretur purus ignis. Non poterat ta-
men eſſe tanta mutatio naturalis, potiſſimè cùm quo-
libet die, & qualibet nocte fieret, non magis in æſta-
te, quàm in hyeme. Tertiò, quia eadem columna, li-
cèt regulariter eſſet tota fulgens, vt ignis, tamen ali-
quando viſa eſt ex vna parte eſſe tota fulgens, & ex
alia parte eſſe nigerrima, & obſcura, ſicut fuit in tran-
ſitu maris rubri, quãdo Aegyptij voluerunt appropin
quare caſtris Hebræorum, vt comprehenderent eos,
& nubes, quæ præcedebat caſtra, conuertit ſe ad po-
A ſteritatem partem caſtrorum, & erat lucida ex parte
Hebræorum, & obſcura ex parte Aegyptiorum, vt
Aegyptij tota nocte non auderent terrore nubis ir-
rumpere ad caſtra Hebræorum. Exo. 14. Hoc tamen
non poterat fieri naturaliter, ideo ſicut ſeruiebat illa
nubes tanquam inſtrumentum diuinæ uoluntatis, ita
colores, & cætera accidentia mutabantur, vel mane-
bant non naturaliter, ſed ad placitum diuinæ volun-
tatis ſecundùm exigentiam illius miniſterij, ad quod
Deus eam dederat. De ſtella Magorum dicendum
eodem modo, quòd fuit corpus ſatis denſum, vt eſſet
ſuſceptiuum magnæ lucis, & fulgor ille manebat in
ea ſupernaturaliter. Primò patet, quia ſi fuiſſet natura-
lis lux obſcuraretur à ſole: quia nulla eſt lux, quam
B non vincat, & obſcuret ſol, ſicut apparet de aſtris, quæ
per diem non videntur, & tamen videbatur iſta ſtella
per diem, immo maximè per diem, quia tunc reges
ambulabant. Secundò patet, quia ſi naturaliter fulge-
ret quouſque deſineret omnino, vel obſcuraretur ma
iori luce, & tamen aliquando apparebat, & aliquando
abſcondebatur non ſuperueniente maiori lumine,
ſed quaſi ex cauſa voluntaria, ſicut quando Magi in-
troierunt in Ieruſalem diſparuit ſtella, & quando exie
runt de urbe, iterum apparuit, & direxit eos, vt patet
infra in litera. In naturalibus autem non eſt hic, ſed
ſemper manent quandiu poſſunt manere quouſque
omnino pereant. Tertiò patet, quia iſta ſtella poſtquã
deduxit Magos in Bethlehem nunquam amplius vi-
C ſa eſt, & tamen ſi naturaliter fulgeret, non potuiſſet
ſic ſubito deſinere fulgor eius, ſed paulatim minuere
tur quouſque omnino deficeret. Ipſa tamen ſubito
defecit nunquam amplius viſa, ſicut ſubito eſſe ince-
perat. Ideo apparet, quòd non naturaliter conſeruaba
tur in ea ille fulgor, ſcilicet ex cauſa voluntaria. Cùm
autem quæritur quare Magos non præceſſit colum-
na, ſicut Iudæos, dicendum quòd Deus facit omnia or Ratio ſu-
dinatè ad Rom. 13. Eſt autem opus ordinatum, quan ctionis ad ſ-
do talis eſt res, quale eſt illud, propter quod eſt, ſcili- ſtã ꝗ̃ous.
cet, ut congruat illi fini. Quia quidquid ſupra illum fi-
nem eſt, ſuperfluum eſt, & quidquid infra illum eſt,
diminutum eſt. Debent ergo eſſe res ſecundùm exi-
gentiam, & proportionem ad ſuum finem. Populus
D autem Iudæorum fuit ualde magnus, quia erant ſex-
centa millia peditum præter paruulos, & fœminas,
& populum promiſcuum multum nimis, qui de Ae-
gypto cum eis aſcendebat. Exo. 12. Egebat ergo ma-
gno lumine ad illuminandum omnia caſtra. Ideo fuit
magna columna lata in modum nubis, & longa in al-
tum, ita ut omnia caſtra clariſſimè lucerent. Reges au
tem Magi erant tres ſolùm, & non habebant ſecum
magnas copias famulorum. Ideo non fuit eis neceſſa
ria columna nubis, ſed ſufficiebat paruum corpus lu-
cidum ad modum ſtellæ. Ideo uocabatur ſtella. Erat
adhuc ratio potiſſima, quia Iudæi indigebant magna
columna potius pro nocte, quàm pro die: quia per diẽ
etiam ſi eſſet corpus illud dirigens paruulum ſicut
E ſtella, ſufficiebat ad dirigendum, ſaltem ut uideretur
à paucis, qui præcederent, cæteri autem ſequeren-
tur illos, etiam ſi nullam columnam, uel ſtellam ui-
derent. Pro nocte autem, quia manebant in cam-
po, egebant magno lumine, ut omnia caſtra illuſtra-
rentur. Magi autem ſolùm egebant directione uia-
rum per diem. Nam per noctem non ambulabant,
quia nulla eos ad hoc neceſſitas cogebat. Ideo ſuffi-
ciebat, etiam ſi illud corpus dirigens eos eſſet paruũ,
ſicut ſtella. Et ita uocatur ſtella, quia fuit ad modum
ſtellæ in quantitate, & figura, & colore.

Quomo-

Quomodo ſe habebat illa ſtella dirigendo Magos. Quaeſt. XIII.

QVAERITVR, quomodo ſe habebat iſta ſtella dirigendo Magos. Aliqui dicunt, quòd ſe habebat omnino ſicut columna ignis, & nubis, quæ præcedebat Iudæos. Et hoc videtur prima facie verum: quia ſicut erat data iſta ad dirigendum in via, ita etiam columna erat ad dirigendum, & ſicut ſtella data eſt ſupernaturaliter, ita & columna. Dicendum tamen, quod non dirigebant eodem modo. Modus enim directionis columnæ erat, quòd Iudæi mouebantur ad motum columnæ, & ſi inciperet moueri columna in aurora, & non ceſſaret vſque ad ſolis occaſum, oportebat Iudæos tota die inceſſanter ambulare, & ſi cùm incepiſſet moueri poſt vnam horã quieſceret, oportebat Iſraelitas illico quieſcere. Idem ſi media nocte inciperet moueri, vel quocunque alio tempore. Et poſtquam quieſceret, ſi maneret per annum, vel duos menſes, aut magno, vel paruo tẽpore, erant Iudæi præſtolantes, quando Deus vellet columnam mouere. Exo. 4. & Numeri 9. De modo autem mouendi caſtra, & figendi, quando columna incipiebat moueri, uel quieſcere declaratum eſt Numeri. 2. Et ideo de Magis non erat ſic, quia nõ mouebantur ipſi ad motum ſtellæ, ſed magis ſtella ad motum eorum, & patet: quia quando ipſi inceperunt exire de Ieruſalem ſtella incepit eos præcedere, & ante hoc non videbant eam, vt patet infra in litera. Et ſic dicendum, quòd mouebatur ſtella ad nutũ Magorum, ſcilicet, quandocunque ipſi uolebant itinerare ipſa incipiebat moueri, & cùm illi quieſcere vellẽt, illa manebat: & ſic Iudæi mouebantur ad motum columnæ, & Magi non mouebantur ad motum ſtellæ, ſed ſtella ad motum Magorum. Ratio diuerſitatis eſt, Primò, quia Magi non habebant pro nunc aliud officium niſi itinerare, quouſque peruenirent ad locum Chriſti, ideo expediebat eis ambulare quandocunque poſſent, ſaltem temporibus opportunis. Ideo conueniens erat, quòd ſtella moueretur ad voluntatem eorum. Quia aliàs ſæpe uellent ambulare, & ſi ſtella nõ moueretur expenderent tempus inaniter, & aliquando eſſet eis opus quieſcere, ſiue propter fatigationem, ſiue propter opportunitatem locorum, & non poſſent, ſed oporteret eos moueri ad motum ſtellæ. In Iudæis autem non erat ſic: quia non erat intentio Dei, vt ſemper ambularent quandiu poſſent, ſed quod aliqñ manerent longo tempore in aliquibus locis ex aliquibus cauſis, ſicut in monte Sinai manſerunt quaſi per vnum annum: quia ibi lex data eſt, & fabricatum fuit ſanctuarium Domini. Exo. 40. Et ſic in multis alijs locis propter ſimilia volebat Deus, quòd manerent. Si autem nubes moueretur ad motum Iudæorum non fierent iſta quæ Deus volebat in temporibus, & locis quibus ipſe uolebat, niſi qualibet vice Deus expreſsè Iudæis iuberet propter talia, vel talia manere in tali loco. Vt autem non oporteret iſta Deũ iubere, manebat nubes, quandiu ipſe uolebat ſine aliquo mandato expreſſo, quia motus, & quies nubis erat pro mandato. Secundo, quia Magi erant pauci viri, & concordes inter ſe, cùm tenderent ad vnum finem, ſcilicet, ad inueniendum illum, quem adorare deſiderabant: ideo concordabant faciliter de tempore itinerandi. Iudæi autem quia erant plurimi, & viri diſcordes: nam erãt ſexcenta millia, & amplius. Exo. 12. Et ſic quidam vellent manere, alij ambulare. Vt ergo non fierent inter eos ſeditiones, Deus noluit, quod moueretur nubes ad motum eorum, ſed ipſi ad motum nubis. Tertiò, quia Iudæi erant viri timidi, & increduli, & timerent

Stella mouebatur ad motum Magorum.

F moueri niſi Deus expreſsè iuberet eis itinerare, quia aliàs putarent, quòd euenirent eis aliqua mala. Sicut Exo. 33. dixit Deus Moyſi, quòd ipſe non præcederet populum, ſed angelus eius præcederet. Et dixit Moyſes, ſi non tu ipſe præcedis, non educas nos de loco iſto. Putabant enim, quòd ſi Deus ſpecialiter non præcederet eos, quòd illico perirent. Et ob hoc nollẽt mouere caſtra de aliquo loco, quouſque Deus ſpecialiter iuberet. Et poſtquam inciperent pergere nollent in aliquo loco caſtrametari niſi Deus iuberet. Et ſic Deus iubebat illis ſtare, & ambulare, & ut non oporteret, quòd ſingulis uicibus Deus loqueret̃ Moyſi, uel prophetis, & quòd poſtea mandatum eius diuulgaretur per caſtra: quia erat magni laboris. Fuit igitur

G conuenientius, quòd Iudæi mouerentur ad motum nubis, & tunc non oportebat fieri ſingulis vicibus ꝑceptum de ſtando, uel de mouendo caſtra: & maxime, quia adhuc magis conſtabat Iſraelitis, quòd mouebantur ex Dei mandato, quando mouebantur, & quieſcebant ad motum, & quietem nubis, quàm ſi ꝑ prophetam eis diceretur. Quia in motu nubis erat ſignum manifeſtum, quod omnis populus uidebat, & nemo poterat negare. Et ſic dicitur Exo. 4. & Numeri. 8. quod per mandatum Dei Iſraelitæ mouebant caſtra, & per mandatum Dei figebant tentoria: & uocatur mandatum Dei motus ille, & quies nubis. Magi autem non erant ita uiri timidi, nec increduli, ut non auderent moueri, uel quieſcere ſine ſpeciali mã

H dato Dei, ideo conuenientius erat, quòd ſtella ad eorum nutum moueretur. Quartò, quia Iudæi mouebantur per deſertum, in quo non erant humanæ habitationes, & ipſi neſciebant in quo loco expediebat eis manere longo tempore, & in quo paruo, quia neſciebant, quæ loca eſſent opportuna ad manendum, & quæ non: maximè quia in circuitu illius deſerti habitabant aliquæ gentes, ſcilicet, Amalecitæ, Medianitæ, Arabes, Idumæi, Ammonitæ, & Moabitæ. Et ſi in quibuſdam locis manerent Iudæi longo tempore ſuperuenire poſſent hoſtes, & nocere eis. eos quaſi incautos aggrediendo: ſicut factum eſt, quando erant in Raphidim, & ſuperuenerunt Amalecitæ, & percuſſerunt extrema caſtrorum. Exo. 17. & Deuteronomij

I 26. Non poterant autem Iudæi ſcire, quæ loca ſecura eis erant, & quæ non. Ideo non fuit conueniens, quod mouerentur ipſi ad nutum ſuum, ſed Deus moueret eos, ſcilicet, faciendo nubem moueri, & quieſcere quã uellet. In Magis non fuit ſic, quia ipſi procedebant ꝑ terram habitatam, in qua erant conuenientes manſiones, & ipſi poterant eligere ſibi quas uellent ad manendum, & non oportebat, quòd ſtella deſignaret eis locum, in quo deberent manere. Ideo conuenientius ipſa mouebatur ad nutum eorum. Quintò, quia dato quod Iſraelitæ inter ſe concordare poſſent, quando mouerent caſtra, non poterant tamen concordare, quando deberent ea figere. Nam oportebat fieri unũ de duobus, ſcilicet, quod Iudæi manentes in uno loco

K caſtrorum mitterent aliquos ad uidendum ubi conuenienter poſt hoc poſſent locari caſtra, & quod non receederent de loco, quouſque nuncij inquiſito loco futuro pro caſtris redirent, uel cùm Iudæi inciperent progredi, inuento aliquo loco, inciperent deliberare, an ibi manendum eſſet. Primus modus uidetur melior: quia iſtum conſueuerunt tenere homines bellatores, uel magna caſtra quando mouentur per loca ignota. Non poterat tamen ſtare, quia Iudæi nunquã ambulauerant per deſertum illum, & nemo ſciret ire ad quærendum locum caſtrorum niſi nubes præcederet eum, & tamẽ nubes manebat ſemper in caſtris. Ideo non poterant ire aliqui ad inquirendum loca. Secundò, quia dato, quod ſcirent progredi per deſertum,

tum, ſicut exploratores ſciuerunt diſcurrere per terram Chanaan. Numeri. 13. Neſcirent tamen, quo irẽt ad quærendum locum caſtrorum, quia neſciebant, an nubes contra illam partem vellet eos mouere. Nã dato, quòd moueretur nubes quando ipſi vellent, nõ moueretur quò ipſi vellent. Quia tunc ad nihil proficeret eis. Sicut etiam erat in Magis: quia licèt moueretur quo ipſi volebant, non tamen per viam quam ipſi vellent, cùm ipſa dirigeret eos: quia ipſi nullam viã ſciebant, cùm terminum neſcirent. Non poterant ergo mittere Iudæi aliquos ad quærendum loca caſtrorum. Aliud non poteſt ſtare, ſcilicet, quod poſtquam Iudæi inceperunt moueri occurrente eis aliquo loco, qui videretur eſſe conueniens pro caſtris locandis inciperent ſuper hoc deliberare. Nam hoc non poſſet B eſſe: quia cùm eſſet innumerabilis multitudo in caſtris, ſcilicet, pluſquam ſexcenta millia peditum præter paruulos, & fœminas, & vulgus promiſcuum Aegyptiorum, & haberent pecora multa, & totam ſubſtantiam ſuam ſecum afferrent, eſſet longa ſeries procedentium fortè pluſquam per duas leucas, & ita nõ poſſent congregari ad deliberandum: maximè, quia principes, ad quos pertinebat diffinire non poterant ire ſimul, ſed ſinguli in locis ſuis ſecundùm ordinem tribuum ſuarum, qui ordo ponitur Numeri 2. & Ioſ. Multæ quoque aliæ difficultates ad hoc ſequerentur, ideo non fuit aliquis modus conueniens, quo Iudæi procederent per deſertum, niſi quòd mouerentur ad motum nubis. Secus autem de Magis, quia ipſi procedebant per terram habitatam, & erant pauci, & ſic nõ erat difficultas aliqua in quærendo loca ad manendum. Ideo conuenientius fuit in eis, quòd moueretur ſtella ad nutum eorum, & Iudæis è contrario, ſcilicet, quòd mouerentur ipſi ad motum nubis.

Quid erat de ſtella, quando Magi manebant in hoſpitijs. Quæſt. XIIII.

QVAERITVR circa iſtam ſtellam, quomodo ſe hẽbat quando Magi manebant in diuerſorijs, an apparebat, vel occultabatur: aliqui dicunt, quòd occultabatur: quia cæteri non erant digni videre illam ſtellam. Et tamen ſi D maneret ſuper locum, in quo ipſi manebant, omnibus conſtaret iſtud miraculum. Dicendum videtur, quòd ſtella iſta manebat ſuper locum, in quo Magi manebant. Primò, quia ita erat de columna, quæ dirigebat Iudæos. Nam ipſa manebat ſemper pendens ſuper caſtra ipſorum, & quouſque ipſa inciperet moueri ſemper apparebat ſtans omnibus Iudæis. Exod. & Numeri. 9. Ita ergo eſſet de iſta ſtella, quia ad idem officium erat. Nec apparet hic ratio diuerſitatis inter columnam & ſtellam, ſicut erat in eis, quæ dicebantur præcedenti quæſtione. Secundò patet, quia quando ſtella ſubtraxit ſe, & occultauit in Ieruſalem, admirati ſunt Magi, & ob hoc inceperunt quærere de Chriſto. Et poſtea quando in exitu de Ieruſalem rurſus apparuit eis, gauiſi ſunt valde, vt patet infra in E litera. Si tamen in ſingulis locis manentibus Magis cõſueuiſſet ſtella occultari, & non apparere quouſque rurſus inciperent progredi, non admirati fuiſſent nũc, nec gauiſi valde. Ergo fuit hic aliquid nouum, & conſequenter in alijs locis iſta ſtella nõ diſparebat, ſed manebat ſuper loco, in quo erãt Magi. Tertiò, quia cùm diſparuerit ſtella Magis ad introitum Ieruſalẽ, putauerunt ibi eſſe Chriſtũ natũ, & quæſierunt de eo. Si aũt in ſingulis locis, in quibus manerẽt diſpareret, quouſque rurſus inciperẽt progredi, in quolibet loco quærerent de natiuitate Chriſti, talẽ poſtquam eſſent in Iudæa, vel in nullo. Et tamen in Ieruſalem quæſierunt, vbi cõ

A ſtat, quòd diſparuerit ſtella: & in alijs non quærebant. Ergo in omnibus locis ſtella manebat ſemper apparẽs manentibus Magis, niſi in Ieruſalem, & ob hoc ibi quæſierunt, & non alibi. Dicendum ergo, quòd ſtella iſta poſtquam ſemel incæpit apparere Magis, nunquam occultata eſt: ſed in quemcunque locum intraſſent, & manerent ibi aliquantulum, ſtella quoque manebat ſuper ipſum locum, vel domum, vbi ipſi manerent: & quãdo ipſi vellent diſcedere, ipſa quoque præcedebat dirigens in via. Cùm autem obijcitur, quòd non erant digni cæteri videre iſtam ſtellam, dicendum, quòd iſta ſtella apparuit ad manifeſtationem natiuitatis Chriſti, ideo non erat conueniens, quòd ſtella ſe occultaret, vt nemo præter Magos ſciret iſtam natiuitatem: ſed poB tius erat conueniens, quòd ſtella a multis videretur, & multi cognoſcerent natiuitatem Chriſti: quia illud redundabat in gloriam eius. Et hoc modo nullus eſt indignus videre talia miracula: cùm ipſa fiant immediatè magis propter gloriam Dei, quam propter noſtrã vtilitatem: licèt ibi vtrunque concurrat. Simile erat in columna nubis Iudæorum: quia toto tempore quadraginta annorum, quibus Iudæi manſerunt in deſerto, columna nunquam diſparuit, ſed ſemper pendebat ſuper caſtra, vel præcedebat ipſa caſtra. Et licèt venirẽt Gentiles in caſtra Iudæorum, non diſparebat illa columna, ſed omnibus nota erat. Et per hoc Deus magis laudabatur. Nam per omnes Gentes diuulgatum erat quomodo Deus præcederet Iudæos in columna C nubis, & ignis. Numeri 14. Sicut ergo illa apparebat ad oſtenſionem cuiuſdam dignitatis Iudæorum, quibus nouiter erat data lex Moyſi: ita decuit illam ſtellã ſemper apparere, quàmdiu officium ſuum exercendũ erat ad oſtenſionem dignitatis noui teſtamenti: quod per illum incipere debebat, quem hæc ſtella demonſtrabat.

Iſta ſtella a quo mouebatur. Quæſt. XV.

QVAERITVR de iſta ſtella, a quo mouebatur, vel quomodo. Quidam dicunt, quod Spiritus ſanctus, qui in ſpecie columbæ deſcendit ſuper Chriſtum baptizatũ, ipſe in ſpecie ſtellæ præceſſit Magos. Sed non ſtat, quia non poterat Spiritus ſanctus præcedere Magos, vel facere aliquam aliã operationem ſolus circa nos: ſed neceſſe erat omnes tres perſonas concurrere: quia operationes earum ſunt indiuiſæ: ut declaratum fuit præcedenti capitulo in quadam quæſtione. Item, nec poterant omnes tres perſonæ aſſumendo corpus ſtellæ præcedere Magos: quia Deus non poteſt facere aliquid, quòd ſit cum ſucceſſione: quia ſicut totum eſſe Dei eſt ſimul per conditionem æternitatis; ita neceſſe eſt operationem ſuã totam eſſe ſimul, ita quòd pars non præcedat partem. Et hoc eſſe in inſtanti: ut declaratum eſt. 2. Paralip. 21. & tangetur Luc. 3. ſcilicet, an Spiritus ſanctus in ſpeE cie columbæ potuerit ſuper Chriſtum apparere. Item dato, quod Deo iſta facere non repugnaret, non faceret illa: quia Deus nõ facit aliquid per ſe, niſi quod per alios non poteſt fieri; quia aliàs Deus per ſe calefaceret, & combureret, & perduceret omnes effectus naturales non operantibus naturalibus cauſis: & hoc eſt falſum, & inconueniens; quia tũc fieret miraculum ſine neceſſitate: etiam ſuperfluè ponerentur cauſæ naturales, cum non deberent habere operationem, ſed Deus illam haberet. Habet tamen Deus angelos, tanquam miniſtros ſuos, & alia naturalia agentia obedientia voluntati ſuæ, per quæ poterat iſta res fieri: ergo non eſt conueniens, quod dicamus Deum per ſeipſum fuiſſe iſta operatum. Alij dicunt, quòd angelus, qui apparuit paſtori-

paſtoribus in figura humana ad denunciandum Chriſti natiuitatem: ipſe præceſſit Magos nunc in figura ſtellæ. Non eſt autem cogitandum, quòd angelus præceſſerit in figura ſtellæ, id eſt, transformauerit ſe in ſtellam, quæ præcedebat Magos: quia angelus eſt ſpiritualis naturæ, & non poteſt transformari in corpus, quia non corpora non poſſunt mutari in corpus. Dicit S. Tho. 3. parte ſu. q. 36. articulo 7. quòd iſta ſtella mouebatur per diuinam uoluntatem: & erat de nouo creata non in cælo, ſed in aere. Non eſt tamen intelligendum, quòd moueretur per diuinam volũtatem, id eſt, quòd non haberet aliud principium motus, quia iſtud non ſufficiebat ad motum eius, ſed oportebat dari formam, a qua moueretur tanquàm a principio intrinſeco, vel aliud exterius agens, & impellens. Pro quo cõſiderandum, quòd iſta ſtella non poterat moueri niſi vel a ſe ipſa, uel a Deo, vel ab aliquo Angelo. A Deo autem non poterat moueri: vt ſupra dictum eſt. Deus enim nullam rem mouet ſaltem ſucceſſiuè in ratione cauſæ efficientis: ſed bene in ratione cauſæ finalis, ſcilicet, ut amatum, & deſideratum. Si autem dicas, quòd per diuinam uoluntatem non exiſtente alia re moueretur iſta ſtella, non ſtat: quòd, aut moueretur tanquã obediens diuinæ uoluntati: aut tanquàm realiter mota ab ipſa uoluntate efficiente motum eius: non primo modo, quia non poteſt diuinę uoluntati obedire, niſi quod intelligens eſt, ſicut angelus, uel homo. Stella autem iſta erat corpus purè materiale nihil intelligens: ideo non poterat obedire Deo. Accipiendo autem large obedire, non prout eſt intelligere præceptũ, ſed exequi illud: dicuntur etiam res irrationabiles, uel etiam inanimatæ Deo obedire: quia faciunt id quod Deus uult per illas fieri: licèt non intelligant quid faciant, nec ſciant an Deo obediant. Adhuc non poſſet ſtella illa obedire diuinæ uoluntati: quia res iſto modo obedientes habent in ſe principium ſui motus, per quod ſufficienter facere poſſunt id, quod Deus vult eas agere. Non erat autem ſic de iſta ſtella, ut immediate dicetur: ergo non poterat obedire diuinæ voluntati. Si accipiatur obedire diuinæ voluntati, id eſt, quia ipſa diuina voluntas realiter, & effectiuè moueret iſtam ſtellam: & illa paſſiuè obediret illi motui: ſicut dicimus omnes res reſpectu Dei eſſe in potentia obedientiali. Adhuc non ſtat, quia iſtud verum quantum ad productiones rerum, quæ poſſunt fieri in inſtanti. Nam quantum ad hoc de qualibet re poteſt Deus facere quid voluerit per ſubitam productionem. Et ita fuit de creatione, quam in inſtanti dicimus fieri. Et hoc propriè fit per voluntatem diuinam: ſic dicit propheta. Quoniam ipſe dixit, & facta ſunt, ipſe mandauit, & creata ſunt. Secus autem hic: quia proceſſio ſtellæ non poterat fieri niſi per verum motum localem in ſucceſſione. Ideo licèt Deus poſſet formare iſtam ſtellam per ſolam voluntatem, non poterat mouere eam localiter per ſolam uoluntatem. Non quidem ex defectu potentiæ Dei, ſed quia repugnat perfectioni ſuæ, & naturæ, quæ eſt agere cum motu, & ſucceſſione. Non poteſt etiam dici, quod iſta ſtella a ſeipſa mota fuerit, quia ad hoc quòd aliquid moueatur a ſeipſo, oportet, quòd ſit ens perfectum, & moueatur per ſuam formam, quæ ſit ſibi principium ſui motus: iſta autem ſtella erat ens imperfectũ, quia pertinebat ad entia meteorica: ideo non habebat formã ſpecificam, ſecũdùm quam competeret ei aliquis motus. Et dato, quòd ſecundùm formam elementi, vel illius ſpeciei, in qua eſſet competeret ſibi aliquis motus: non tamen iſte motus, quem habebat: quia motus rectus eſt motus quaſi uoluntarius, ideo ſi ſit ab intrinſeco non poteſt eſſe niſi animalis: ſtella autem illa non erat animal: ergo non mouebatur a ſeipſa,

F ſed ab aliquo ente rationali. Dicendũ autem, ꝙ non poterat moueri niſi ab angelo. Angelo autem cõpetit ſic mouere, & ſpecialiter illam ſtellam. Primò, quia angeli ſunt miniſtri ſalutis noſtræ, ad Hebræ. 1. ſcilicet. Sũt adminiſtratorij ſpiritus in miniſterium miſſi propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis. Hic autem procurabatur ſalus noſtra, ſcilicet, quia vocabantur Gentiles ad fidem manifeſtando eis Chriſtum natũ, iõ ad angelos pertinebat iſta manifeſtatio. Secundò, quia per angelos factæ ſunt aliæ manifeſtationes natiuitatis Chriſti. Nam angelus apparuit paſtoribus. Luc. 2. ſed per ſtellam Magis Chriſtus manifeſtabatur, ideo ad angelum pertinebat mouere illam ſtellã. Tertiò, quia ſic fuit de columna nubis, & ignis, quæ

Reſponſio auctoris.

Stella Magorum mouebatur ab angelo.

G præcedebat Iudæos. Nã ab angelo mouebatur. Exo. 14. ſcilicet. Tollenſque ſe angelus Domini, qui præcedebat caſtra Iſrael abiit poſt eos, & cum eo columna nubis, ſcilicet, angelus mouebat columnam, & cùm moueret eam præcedendo caſtra conuertit ſe cum columna ad poſteriorem partem caſtrorum, quando Aegyptij voluerunt appropinquare Iudæis. Exo. 13. dicitur. Dominus præcedebat ad oſtendendam viam in columnam nubis. Dominus erat in columna illa, & & mouebat eam, & accipitur Dominus pro angelo, ſicut immediatè dicitur. Exo. 14. ſcilicet. Quòd angelus pręcedebat caſtra in columna, & tamen modus loquendi ſcripturæ, maximè in veteri teſtamento eſt ponere Deum, vel Dominum pro angelo. Quare tamen

H in quibuſdam locis angeli vocentur Deus, & in quibuſdam angeli, quod non ſit ſine cauſa, declaratum eſt Exo. 10. Et hoc modo ſtat conuenienter quaſi voluntariè, eo quòd principium mouens erat ens rationale, ſcilicet, angelus.

Quid factum eſt de illa ſtella, poſtquam perduxit Magos in Bethlehem. Quæſt. XVI.

QVAERITVR, quid factum eſt de iſta ſtella, poſtquam aduxit Magos in Bethlehem. Nam poſtea nunquam viſa eſt, nec reduxit Magos in terram ſuam, vt infra dicetur. Dicunt quidam, quòd cum ceteris cœpit poſtea lucere in firmamento.

I Dicendum tamen, quòd non ſtat, quia iſta ſtella erat de natura elementorum, ſcilicet, corpus de vaporibus, vt ſupra declaratum eſt, & ſic erat corruptibile, & tamen cœli, & aſtra ſunt incorruptibilia, ideo non poterat ibi manere, quia corrumperetur, niſi dicas, quòd Deus miraculosè illam ſtellam conſeruaret. Et iſtud eſt inconueniens, ſcilicet, ponere miraculum ſine neceſſitate. Secundò, quia non conueniebat illam ſtellam poni inter ceteras, etiam ſi eſſet de natura incorruptibili: quia in operibus Dei nihil eſt ſuperfluum, & nihil diminutum: quia aliàs eſſent entia inordinata, & tamen entia non volunt malè ordinari. 12. Metaphy. Stella enim iſta, aut erat neceſſaria ad aliquem influxum in vniuerſo, vel non. Si non erat neceſſaria, ſuperfluè poneretur in cœlo. Si autem

K erat neceſſaria: ergo ante hoc deficiebat, & non fieret influxus completus ad generationem, & corruptionem rerum naturalium, cùm illa non exiſteret: quia per motum aſtrorum generantur, & corrumpuntur omnia naturalia. primo de generatione, & corruptione. Ergo non poſita fuit in cœlo. Dicendum ergo ſecundum veritatem, & communẽ poſitionem, quòd peracto officio ſuo rediit in præiacentem materiam. Nam ipſa ſtella non fuit ad aliud niſi vt Magos conduceret in Bethlehem: hoc ergo facto non fuit conueniens eam manere: quia ad nihil erat utilis, ſed rediit in materiam illam vaporalem. Hoc autem erat facile, & ſine miraculo. Nam ad hoc, quòd illa ſtella

Reſponſio auctoris.

eſſet

eſſet,& moueretur,oportebat poni miraculum, & ta- A
mē ad hoc,ꝙ eſſe deſineret,ſufficiebat ſolùm, ꝙ Deus
illam conſeruare miraculosè deſineret, etiam ſi con-
ſeruaret naturaliter. Nam ſtella iſta erat corpus imper
fectum: & conſeruabatur ille fulgor in ea in actu ſu-
pernaturaliter: ideo illico, vt Deus ceſſaret illum fulgo
rem conſeruare, periret ſtella: & naturaliter rediret in
ea, quæ prius erat. Hoc autem eſt cùm eſſet ens imper
fectum ſicut nubes,& glacies, & gelu, & pruina, quæ
per ſeipſa faciliter ſoluuntur: quia non ſunt mixta de-
terminata ad aliquam ſpeciem. Nam inter omnia me-
teorica nullum eſt in aliqua ſpecie niſi pluuia: cætera
autem ſunt in illa ſpecie, cuius ſunt materię: ſicut gla-
cies,nix,& gelu in ſpecie aquę:& ſic de alijs. Sic erat de
iſta ſtella, quæ erat corpus de vaporibus compoſitum. B
Si autem fuiſſet iſta ſtella ens perfectum, non deſine-
ret eſſe per ſe: ſed ad hoc,ꝙ ſubito eſſe deſineret, neceſ
ſariū erat miraculū: ſicut anima ſupernaturaliter pro-
ducitur, & tamen non poteſt deſinere eſſe ſine mira-
culo. Conſiderandum,ꝙ in iſta ſtella erant duo, ſcili-
cet, fulgor,& ſoliditas. Nam erat corpus valde lucidū,
cùm etiam in die non ofuſcatetur a ſole: erat etiam ſo
lidum, quia non poſſet eſſe tantus fulgor in re diapha-
na. Fulgor erat purè ſupernaturaliter, quia in nulla ma
teria corruptibili poterat eſſe tantus fulgor, qđ in meri
die non vinceretur a ſole. Soliditas, licèt fuiſſet cauſata
ſupernaturaliter, cùm tota ipſa ſtella a Deo facta fuiſ-
ſet: erat tamen ſoliditas quædam qualitas, quæ natura-
liter poterat cauſari in ipſa materia: licèt fulgor ille nō C
potuiſſet ibi cauſari niſi Deo agente. Ideo dicendum,
ꝙ mox, vt Deus deſineret conſeruare illam ſtellam
ſupernaturaliter, ceſſaret fulgor eius,& tamen nō pro-
pter hoc ceſſaret ſoliditas ſaltem immediatè: licèt pau
co tempore poſſet ſic manere illud corpus, cùm non
haberet aliquam formam ſpecificam, quæ determina
ret ſibi illum gradum ſoliditatis. Ad hoc tamen,ꝙ ſu-
bitò deſineret apparere illa ſtella, non ſolùm require-
batur, vt ceſſaret fulgor: ſed etiam, vt ceſſaret ſoliditas
corporis: quia aliàs videri poſſet in meridie, ſicut uiden
tur nubes propter denſitatem, ſiue ſint albæ ſiue ob-
ſcuræ. Ideo cum ſubitò iſta ſtella apparere deſierit, o-
porteret, quòd fieret ibi aliqua operatio diuina. Qualis
tamen iſta eſſet, ſiue deſinendo eſſe, ſiue per ocultatio D
nem dicetur infra in quadam quæſtione, ſcilicet, de
ſtella quando ſe occultauit ad introitum Ieruſalem.
De columna nubis idem fuit, quæ per quadraginta an
nos Hæbreos direxerat, & peruenerunt ad Iordanem,
vbi iam non erat neceſſaria columna, deſiit eſſe,& nū-
quam ultra viſa eſt. Nam etiam illa ſupernaturaliter
conſeruabatur: quia corpus de vaporibus non poſſet
multis diebus manere ſine alteratione, & augmenta-
tione, vel diminutione, & rarefactione quadam, vel
condenſatione: cùm nō habeat aliquam formam ſpe-
cificam, quę determinet ſibi illos gradus qualitatis. Idē
fuit de columba, in qua Spiritus ſanctus dicitur deſcen
diſſe ſuper Chriſtum in Iordane, quia iſta erat corpus.
denſum de vaporibus ſiccis, & puris, licèt quidam ali- E
ter putent, de quo magis dicetur Luc. 3.

An conuenienter Chriſti natiuitas per ſtellam Magis nunciata ſit. Quæſt. VII.

QVAERITVR, an conueniens fuit, ꝙ Magis
notificaretur Chriſti natiuitas per ſtellam. Qui
dam dicunt, ꝙ non: quia Deus non debuit da-
re alicui occaſionem errandi, & tamen
per apparitionē ſtellæ in Chriſti natiuitate fouebatur
ille error quorundam, qui putabant aſtra dominari na

A tiuitatibus hominum. Ergo non debuit apparere. Et
patet hoc ex verbis Magorum dicentium. Vidimus
ſtellam eius, ideſt, quæ ad eum pertinet. Item ſi nulli
homini per hoc erat danda occaſio errandi per appa-
ritionem huius ſtellæ: minus danda erat illis Magis,
qui erant Gentiles. Nam Gentiles putabant aſtra cœ-
li pręeſſe hominibus, & imponere illis neceſſitatē in-
fortuniorum, ſecundùm figuram cæli, quæ in aſcen-
dente natiuitatis fuerat: & ob hoc timebant aſtra, &
colebant ea. Quod etiam faciebant Iudæi imitati Gen
tiles. 4. Reg. 23. Hoc autem Deus valde intendebat au
ferre de mentibus hominum Ierem. 10. ſcilicet. Iuxta
vias Gentium nolite diſcere,& a ſignis cæli nolite me
tuere, quoniam leges populorum vanæ ſunt, ideſt, Gē-
B tes putantes aſtra nocere hominibus, vel bene facere,
& ob hoc iubentes ea coli in legibus ſuis vana dicunt.
Notificando autem nunc Chriſti natiuitatē per aſtrū,
erat inuuere, quòd aſtra haberēt aliquam virtutem ad
natiuitates hominum, ideo non fuit cōueniens. Item,
quia notificando natiuitatem per ſtellam, putaretur, ꝙ
iſta natiuitas erat naturalis ſecundùm curſum aſtrorū,
& ſic putaretur de omnibus factis Chriſti, ꝙ purè na-
turaliter fierent ex quadam ſpeciali virtute naturali,&
occulta: quod valde derogat fidei, quia per hoc dicere
tur Chriſtum non fuiſſe Deum, ſicut dixit Porphirius,
& ſacerdotes idolorum tempore Aug. aſſerebāt Chri
ſtum non fuiſſe Deum, ſed hominem ſapientiſſimū:
qui per quædam ſecreta, & artes feciſſet omnia mira-
C cula. vt ait Auguſ 1. lib. de concordia Euangeliſtarum.
Item ad ſignificandum Chriſti natiuitatem debuit da
ri certum ſignū, ꝙ determinatè hoc ſignificaret, ſtel-
la autem apparens, etiam ſi apparuiſſet iuxta terram,
& apud Magos, non magis oſtendebat Chriſtum natū
quàm aliam rem, cùm talis ſtella non eſſet ſignum de
terminatum ad aliquid ſpecialiter innuendum, ideo
debuit dari aliud ſignum Magis, per quod intelligerēt
determinatè Chriſtum natum. Dicendum, ꝙ manife-
ſtatio Chriſti natiuitatis per ſtellam fuit conueniens:
quia Deus aliàs non ſic manifeſtaſſet, quia omnia ope
ra Dei perfecta ſunt. Deuteronomii 32. Hoc autem
patet, quia ſi quis conetur ſyllogiſticè aliquid manife-
ſtare, manifeſtat per ea, quæ ſunt magis nota illi. & ſic
D generaliter quæcunque manifeſtatio fieri debeat, fit
per ſigna familiaria eis, quibus res manifeſtatur. Certū
eſt autem, quòd iuſtis eſt familiare, & conſuetum e-
doceri a Spiritu ſancto quodā interiori inſtinctu abſq;
ſignorum exteriorum oſtenſione. Et hoc aliquando
fit per Spiritum prophetiæ, per quem habetur veritas
certiſſima de occultis, aliquando autem per ſolum in-
ſtinctum, qui non eſt Spiritus prophetiæ, immutat ta-
men hominem ad tenendum aliquam certam viam
de re, in qua homo dubitabat, vel cogitabat. Alii verò
corporalibus rebus dediti per ſolas res ſenſibiles ad
intelligibilia,& ſpiritualia deducuntur. Iudæi autem e-
rant conſueti diuina reſponſa per angelos accipere,
per quos etiam legem a principio acceperant, ut pa-
E tet. Ac. 7. f. Accepiſtis legem in diſpoſitione Angelorū.
Gētiles vero,& maximè aſtrologi cōſueti ſunt ſtellarū
curſus inſpicere. Ideo Iudæis viris iuſtis, ſcilicet, Simeo
ni,& Annæ Filiæ Phanuelis manifeſtata eſt Chriſti na
tiuitas per interiorem inſtinctum Spiritus ſancti. Luc.
2. ſcilicet. Reſponſum accepit Symeō a Spiritu ſancto
non uiſurum ſe mortem: niſi prius uideret Chriſtum
Domini. Paſtoribus autem tanquam magis deditis re-
bus corporalibus manifeſtata eſt Chriſti natiuitas per
viſibiles apparitiones. Et quia iſta natiuitas non erat
purè terrena, ſed magis cœleſtis, non fuit paſto-
ribus per prophetas annunciata, ſed per angelos,
qui cœleſtes ſunt. Ipſis quoque Magis per cæle-
ſte ſignum, ſcilicet, ſtellam notificata eſt. Vt enim

ait Augu. in ſermone quodã Epiphaniæ. Cælos angeli
habitat, & ſydera ornant. Vtriq; cœli enarrant gloriam
Dei. Rationabiliter aũt paſtoribus, tãquã Iudæis, apud
quos frequenter fiebant apparitiones angelorum, re-
uelata eſt iſta natiuitas per angelos. Regibus autem Ma
gis tãquam aſſuetis in conſideratione cœleſtiũ corpo-
rũ, manifeſtata eſt per ſignum ſtellæ. Sic. n. ait Chryſo.
ſuper Matthæũ, ꝙ per conſueta voluit Deus eos voca-
re, eis condeſcendens. Alia ratio eſt ſm Gregorium. ſ.
ꝙ Iudæis tanquam ratione utẽtibus rationale animal,
ideſt, angelus prædicare debuit; Gentiles verò quia ra-
tione uti neſciebãt, ad cognoſcendum Dominum nõ
per uocem, ſed per ſigna perducuntur: & ſicut Domi-
num iam loquentem annunciauerũt muta elementa
Gentibus prædicatores; ita eum necdum loquentem
prædicauerunt. Alia ratio eſt ſecundum Auguſt. in
quodam ſermone, ſcilicet. Abrahæ innumerabilis
fuerat promiſſa ſucceſſio: non carnis ſemine, ſed fi-
dei fœcunditate generanda: ideò ſtellarum multitu-
dini eſt comparata, vt cœleſtis progenies ſperaretur.
Et ideo Gentiles in ſyderibus deſignari ortu noui ſy-
deris excitantur, vt perueniant ad Chriſtum: per quẽ
efficiuntur ſemen Abrahæ. Poteſt aliter deduci iſta
comparatio, ſcilicet, quòd Deus dixerat Abrahę ſemẽ
ſuum futurum ſicut ſtellas cæli. Gen. 15. Chriſtus au-
tem erat uerum ſemen Abrahæ, in quo erant benedi-
cendę omnes Gentes, Geneſ. 12. & ad Galat. 4. Ideo
natiuitas Chriſti conuenienter per ſtellam deſignata
eſt. Dicendum autem, quòd omnes iſtæ ſunt cauſæ
per applicationem, & myſticę: vera autem cauſa lite-
ralis fuit: quia Magi deducendi erant ad Chriſtum ado
randum: & non poterat hoc fieri niſi per aliquod ſi-
gnum, quod præcederet eos oſtendendo uiam. Ideo
neceſſe erat, quòd ſtella, vel columna nubis, vel aliquid
ſimile præcederet eos ſemper ad oſtendendum viam,
ſicut fuit de columna nubis, & ignis, quæ præcedebat
Iudęos. Sed dicetur, quare non fuit manifeſtata iſtis
Magis Chriſti natiuitas per interiorem inſpirationem,
aut reuelationem aliquam; ſicut fuit oſtenſa Simeo-
ni, & Annæ. Luc. 2. Quidam dicunt, quòd fuit,
quia erant Gentiles, & non erant aſſueti recipere re-
uelationes a Deo. Dicendum, quòd non ſtat: quia
Abimelech rex Philiſthinorum Gentilis erat, & tamẽ
Deus locutus eſt ei per noctem. Gen. 20. Pharao quo-
que rex Ægypti erat Gentilis, & Deus reuelauit ei
famem, & fertilitatem. Geneſ. 41. Ipſi etiam Nabu-
codonoſor reuelatus eſt ſtatus futurorum regnorum,
Danielis, 2. Erant quoque prophetæ de Gentilibus,
quibus Deus apparebat, ſicut Balaam, qui fuit prophe
ta magnus, Gentilis tamen, Numeri. 22. & 24. Fue-
runt quoque multæ Sybillæ, quibus Deus multa pro-
phetice reuelauit, de quibus recitat quædam Augu-
ſtinus 18. de ciuitate Dei; & plurima Lactantius in
lib. de diuinis inſtitutionibus: qui vulgariter dicitur
natura Deorum. Dicendum ergo, quòd non fuit
propter hoc. Nam neceſſe eſt, quod Magis non ſo-
lum ſtella apparuerit: ſed etiam aliqua alia reuelatio
præceſſerat; vt declarabitur infra in quadam quæſtio-
ne. Duobus enim Magi indigebant, vt ad Chriſtum
adorandum in Bethlehem venirent. Prima erat quæ-
dam certificatio de eius natiuitate, & quis ipſe futu-
rus eſſet: ad hoc quod Magi putarent dignum eſſe
adorare eum, & ad hoc mouerentur. Secundum e-
rat, vt ſcirent locum, in quo natus erat, & viam qua il-
luc iretur. Ad primum iſtorum non ſufficiebat ſtella,
ꝙ cùm ſit ſignum irrationale, non poteſt determina-
te ſignificare ad quid ſit, ideo oportebat, quod ad
hoc præcederet aliqua reuelatio. ut infra dicetur.
Ad ſecundum proficiebat ſtella, ſcilicet, quia ipſa pote
rat cõuenientèr dirigere eos in via, & perducere vſque

F ad locum, in quo Chriſtus manebat. In Simeone aũt
non fuit neceſſarium niſi primum, quoniam ipſe erat
in Ieruſalem, vbi Chriſtus præſentandus erat in tẽplo,
& acceperat reſponſum a Spiritu ſancto multo tem-
pore ante hoc, ꝙ non moreretur, quouſque videret
Chriſtum Domini. i. Meſſiã. Et illa die, qua Chriſtus
in templo præſentandus fuit, præmonuit eum Spiri-
tus ſanctus ire illuc, quia ibi videret Meſſiam. ſcilicet.
Et venit in ſpiritu in templum. Luc. 2. Ideſt, Spiritus
ſanctus mouit eum ad veniendum tunc in templum.
Et ſic fuit ſibi oſtenſus Chriſtus. Huic ſufficiebat in-
terior immutatio. Quæ etiam fuit in Magis. Et nõ re-
G quirebatur aliquod directiuum in via: quia ipſe erat
in Ieruſalem, vbi Chriſtus præſentandus erat. Secus
fuit de Magis, qui erant in terra longinqua, & ſine di-
rectiuo venire neſcirent. Sed dicetur, quare non fuit
reuelatus Magis locus natiuitatis, & ſic venirent ſine
aliquo directiuo, ſicut paſtoribus angelus reuelauit
locum, Luc. ſecundo. ſcilicet. Natus eſt Saluator mun-
di in Bethlehem Iudæ ciuitate Dauid. Et ſi ſic reue-
laretur Magis, non erat neceſſaria ſtella. Dicendum
verum eſſe, quòd Magis non fuerit reuelatus locus
natiuitatis Chriſti: quia aliàs cùm eſſent in Ieruſalem,
non quęrerent de hoc, maximè quia Herodes reſpon
ſo accepto à ſapientibus, quòd naſceretur Meſſias in
Bethlehem, illuc Magos miſit, & ipſi illuc ibant, cùm
nondum videntes ſtellam, vt patet infra in litera. Et ta
men etiam ſi reuelatus fuiſſet locus natiuitatis Chri-
H ſti in regione ſua, neſcirent ire in Bethlehem: quia ter
ra ſua diſtabat à terra Iudææ, & non poterant ſcire
exiſtentes in terra ſua, in qua parte terrarum eſſet
Bethlehem: quia non erat ciuitas famoſa, ſed paruu-
la quaſi caſtrum, ideo oportebat, quòd daretur eis
ſtella dirigens, vt ſcirent, vbi erat locus ille, ad quem
ibant, & non paterentur maximos errores viarum:
quia aliàs fortè difficultas viarum diſtraheret eos ab
illa via, & peregrinatione. De paſtoribus non fuit
ſic: quia ipſi erant iuxta Bethlehem ubi Chriſtus na-
tus fuit. Nam in hora natiuitatis Chriſti reuelatum
fuit eis hoc, & immediatè iuerunt in Bethlehem,
dicentes: Tranſeamus vſque in Bethlehem, & videa-
mus hoc verbum, quod factum eſt. Luc. ſecundo.
I Non egebant ergo iſti directiuo, quia non diſtabant
à Bethlehem, niſi per mediam quaſi leucam, vt ho-
die oſtenditur locus, in quo ipſi paſcebant greges.
Ad primum dicendum, quòd nullus error per hoc
fouetur. Nam ſi ſtella, quæ apparuit in Chriſti na-
tiuitate fuiſſet de ſtellis cœli, & moueretur, ad mo-
dum ipſarum, & ſignificaſſet Chriſti natiuitatem, da-
retur locus errori; & tamen iſta ſtella non fuit de cœ-
leſtibus, nec in cœlo, ſed iuxta terram ad modum via-
toris procedens: & non erat ad ſignificandum tanquã
habens poteſtatem efficienter ſuper Chriſtum natũ,
ſicut dicitur de ſtellis manentibus in cœlo, quæ in-
fluunt ſuper omnia naturalia, & ob hoc putantur præ-
eſſe omnibus natiuitatibus: ſed ipſa ſtella magis erat
ad ſeruiendum, cùm præcederet Magos ad oſtenden-
K dum locum, in quo puer natus erat. Ideo nullus error
ex hoc fouebatur. Sic. n. ait Auguſtinus in libro con-
tra Fauſtum, ſcilicet. Nulli aſtrologi ita conſtituerunt
hominum naſcentium facta ſub ſtellis, vt aliqua ſtel-
larum homine aliquo nato curſus ſui ordinem reli-
quiſſet, & ad eum qui natus eſt perrexit aſſererent, ſi-
cut accidit circa ſtellam, quæ demonſtrauit natiuita-
tem Chriſti. Et ideo per hoc non confirmatur error
eorum, qui fortè naſcentium hominum aſtrorum or-
dini colligari arbitrantur. Nõ autem credunt aſtrorũ
ordinem ad hominis natiuitatem poſſe mutari. Sic
ẽt dicit Chryſoſtomus, ꝙ non eſt opus aſtronomię à
ſtellis ſcire eos, qui naſcuntur, ſed ab hora natiuitatis

Cur Magis non fuit reuelatus locus abſque ſtella.

Rñſio ad primã rõnẽ prīmę opī.

futura

futura prædicere. Magi autem tempus natiuitatis non cognouerunt, vt hinc ſumentes initium à ſtellarum motu futura cognoſcerēt, ſed potius cognito, ꝙ Chriſtus natus erat, cognouerunt illam eſſe ſtellam ſuam. Vel dato, ꝙ cognouerint tempus natiuitatis per ſtellam, non fuit hoc quaſi ſtella illa naturaliter hoc ſignificaret, & ipſi per viam aſtronomiæ iſtud cognoſcerent, ſed ſolùm, quia de iſta ſtella aliquando apparitura per prophetam reuelatum fuerat. De quo infra dr̄.

Ad ſecundū rationem.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ nec Gentilibus, nec aliquibus hominibus dabatur per hoc cā errandi, & colendi aſtra, cū iſta ſtella non dominaretur, ſed ſeruiret, ſicut quædam creatura rationalis, vt dictum eſt.

Ad tertiam rationem.

Ad tertium dicendum, ꝙ non poterat per hoc putari natiuitatem Chriſti accidiſſe naturaliter, nec opera ſua, quæ poſtea facit, ſed potius ex hoc erat teſtimonium certiſſimum, ꝙ Chriſtus erat Deus: quia aſtra illi ſeruiebant ꝓ totius naturæ ordinem: veniente aliquo aſtro ad oſtendendum locum natiuitatis eius. Si autē circa Chriſti natiuitatem accidiſſet aliqua coniunctio mirabilis planetarum, in locis inſignibus cœli, & per hanc ſibi Magi potuiſſent cognoſcere Chriſti natiuitatem naturaliter, putaretur tunc rationabiliter, ꝙ ea, quæ Chriſtus fecerat euenniſſent naturaliter. Iſtud autem non fuit, cùm ſtella oſtendens Chriſti natiuitatē non fuerit in cęlo, ſed iuxta terram, per qualem nihil indicant aſtrologi, immo nunquam talem aſtrologi viderunt: quia ſolū apparuit in Chriſti natiuitate ad conducendum Magos in Bethlehem. Ideo non erat hoc occaſio cogitandi contra Chriſtum, ꝙ facta ſua naturaliter euenirent, ſed potius erat argumentū firmum ſuæ deitatis.

Ad quartā rationem.

Ad quartum dicendum, ꝙ ſtella fuit conueniens ſignum: quia ipſa ſola non fuit, ſed cū ea fuit aliqua reuelatio vel tunc, vel prius, ſicut infra dicetur. Et per vtrumque ſimul ſufficienter, & determinatè Chriſti natiuitas, & natiuitatis locus oſtendebatur.

Quomodo Magi dixerunt vidimus ſtellam eius in oriente. Quæſt. XVIII.

QVAERITVR de iſtis Magis, quomodo dixerunt: ſtellam eius vidimus in oriente. Conſiderandum circa iſtos Magos, ꝙ ſicut ſupra tetigimus in quadam quæſtione, non cōſtat de his per Matthæum quot fuerint, nec cuius dignitatis, ſcilicet, an reges, vel non, & tamen nos aſſerimus eos fuiſſe tres reges, & ita communiter tenetur, ꝙ ex hiſtoriis illius temporis cognitum eſt, & ſic aſſerunt ſancti. Nam tres eos fuiſſe aſſerit Leo Papa in ſermone Epiphaniæ. ſ. Tribus Magis in regione orientis ſtella nouæ claritatis apparuit: quæ illuſtrior cæteris ſyderibus in ſe intuentium oculos, animoſque conuerteret. Quod autem eſſent reges tenetur conuenienter ex eo quod habetur Iſai. 60. ſcilicet. Gentes ambulabunt in lumine tuo, & reges in ſplendore ortus tui. Et legitur hoc ipſa die Epiphaniæ tanquam de Chriſti adoratione intelligatur. Sic etiam dicitur Pſ. 71. ſcilicet. Reges Tarſis, & inſulæ munera offerēt, reges Arabum, & Saba dona adducent. Et intelligunt hoc de Chriſto adorato ab iſtis Magis offerentibus munera. Cùm autem quęritur, quomodo dixerunt, ꝙ viderant ſtellam eius, intelligunt quidam. i. ſtellam cōuenientem natiuitati eius. Nā quidam credunt ſingulis hominibus natis ſingulas ſtellas conuenire, & ꝙ illa, quæ apparuit in natiuitate Chriſti, fuit ſtella, quæ cōueniebat ei, ideo uocata eſt ſtella eius. Sed nō ſtat, qa non eſt uerum, ꝙ ſingulis hominibus cōpetant ſingula aſtra, ſed ſuper quemlibet hominem inquantū habet corpus naturale, & ſuper omnia elementata domi-

A nantur omnia aſtra ſecundùm leges inditas eis à creatore, licèt varie ſuper homines iuxta temporum, & locorum natiuitates. Nam, & ipſi aſtrologi, qui purè ſequuntur viam naturæ, & attribuunt aliquam poteſtatem aſtris ſuper homines, non tribuunt ſingulis hominibus ſingula aſtra, ſed pro ſingulo homine iudicant per omnia aſtra ſm̄ diuerſam figuram cęli, & habitudinem planetarum, quæ eſt in aſcendente natiuitatis cuiuslibet hominis. Secūdò patet, qa dato, ꝙ pro quolibet homine eſſet vnum aſtrum, per illud tamē, ideſt, per apparentiam illius non poſſet iudicari de natiuitate illius, vel morte: cùm omnia aſtra à principio ſemper fuerint, & non naſcantur aliqua aſtra de nouo, niſi fortè ſequamur ridiculam poetarum fictionē, B ſcilicet, conuerti homines in aſtra. Sic introduxit Ouidius Parraſim, & Archadem raptos per inania, & conuerſos in aſtra, ſcilicet, in duas vrſas iuxta polum arcticum, & Iunonem orantem Nereum, & Deos maris, ne aſtra recepta in cœlo mercede ſtupri tingantur in æquore, vt patet. 2. Metamorphoſeos, & de ſeptem Pleiadibus, & Perſeo, & Ariadna, & cæteris. Seneca in prima Tragędia carmine primo, ſcilicet, ſoror tonantis. Iſta autem puerilia ſunt, ideo non poſſet per ortum alicuius ſtellæ aliquod nouum deſignari, cùm ſtellæ omnes quotidie oriantur, & occidant, ideſt, faciant circulos ſuos, ideo tali modo non poterat Chriſti natiuitas oſtendi per ſtellam ſuam. Tertiò, quia dato, quòd ſinguli homines haberent ſingula aſtra pro- C pria, illa tamen nunquam apparent iuxta terram, ſicut apparuit iſta ſtella Magorum, ideo non poterat dici, quod ſtella, quam viderunt Magi, erat ſtella Chriſti, ita quòd ſibi correſponderet ſpecialiter, ſicut cuilibet homini alia particularis ſtella correſponderet.

Rñſio auctoris ad qōnem.

Dicendum ergo, ꝙ Magi dixerunt: vidimus ſtellam eius, quia innuebant, ꝙ viderant ſtellam, quam Deus ſpecialiter apparere fecerat præter naturæ curſum ad oſtendendum tempus, & locum natiuitatis eius. Et q̄tum ad hoc dicitur ſtella eius. i. ꝓp eum ſolum facta Vel dicitur ſtella eius. i. quam propheta prædixerat apparituram in natiuitate eius. Numeri. 24. ſ. Orietur ſtella ex Iacob. Cùm autem dixerunt, ꝙ uiderunt eā in oriente, intelligitur. i. Nos exiſtentes in terra noſtra, D quæ eſt terra orientis, ſiue orientalis reſpectu huius, vidimus ipſam exiſtentem ibi iuxta nos, & direxit nos vſque huc. Alij exponunt, vidimus ſtellam eius in oriente, ideſt, nos exiſtentes in oriente vidimus ſtellam eius, ſcilicet, pendentem ſuper Iudæam ſuper locum natiuitatis Chriſti. Sed non ſtat, quia tunc parum prodeſſet Magis. Nam ſi exiſteret ſuper Iudæam pendens, non ex hoc determinaretur locus natiuitatis Chriſti, immo non iudicaretur, an ſuper Iudæam, vel aliam terram penderet, niſi actualiter Iudæa oculis conſpiceretur, maximè quia ſtella quando eſt multū eleuata, ſicut ſunt ſtellæ cęli, propter ſuam altitudinē non apparet quam partem terræ ſpecialiter aſpiciat, ſed omnes partes ſuper ipſum orizontem videtur aſpicere: ideo non proficiebat magis ſtella ſic apparēs, E quia non conſtaret ex hoc Chriſtum potius natum in Iudæa, quàm in Arabia, uel terra Philiſthinorum, cùm ſint iſtæ terræ coniunctæ. Secundò patet, quia aut iſta ſtella eſſet multum eleuata, ita vt eſſet in cœlo cùm aliis. Aut eſſet propinqua terræ. Si primo modo, non ſufficiebat, quia non uideretur diſtincta a cæteris: & ſic nihil ſpecialius, quàm cæteræ deſignaret. Et dato, quòd in magnitudine, vel figura, aut fulgore diſtingueretur ab aliis, tamen non appareret, quam terram reſpiceret. Sicut nos uidentes aliquam ſtellam oriri, vel eſſe eleuatam niſi ſit directè ſuper nos, neſcimus quam terram ſpecialiter, vel directè illa reſpiciat, & ſic non oſtenderet locum natiuita-

tiuitatis ſtella. Si ſecũdo modo. ſ. ꝙ eſſet iuxta terram, poſſet quidem ſpecialiter deſignare locum, uel regionem, & tamen tunc ipſi exiſtentes in terra ſua no poſſent eam videre pendentem ſuper Bethlehem, immo nec ſuper totam Iudæam: quia tumor terræ, cũ ipſa ſit rotunda, & montes impedirent, ne illa poſſet videri: & ſic ſi eſſet terra Magorum diſtans à terra Iudææ, etiam ſi eleuaretur ſtella illa per decẽ, uel viginti leucas in aere, non videretur à viris exiſtentibus in terra remota, cùm viſio fiat per lineas rectas, & modica interpoſitio montis faciat lineam viſualem ualde diri-gi: cùm interdum aliqui exiſtentes in uallibus obiectu montium impediãtur videre ſolem quouſque ſit eleuatus ſuper viginti, vel triginta gradus, Quod ſatis apparet in figuris geometricis. Et ſic iſti exiſtentes in oriente non poſſent videre ſtellam pendentem ſuper Iudæam. Tertiò patet, quia ſi ſic ſtella penderet, non moueretur, ſed ſolum ſtaret ad deſignandum locum natiuitatis Chriſti. & tunc Magi non haberent per quid dirigerentur in uia, & neſcirent ire ad locum illum, Quartò patet, quia in litera manifeſtè apparet, quod ſtella iſta præcedebat Magis in via dirigendo eos, Nam quando exierunt de Ieruſalem dicitur, ꝙ ſtella antecedebat eos vſque dum veniens ſtaret ſupra locum, vbi erat puer, infra in litera: ergo non ſtabat pendens ſupra Iudæam, ſed iuxta eos erat ſemper dirigendo ipſos. Ideo oportuit, quòd in oriente appareret eis iſta ſtella, id eſt, ipſis exiſtentibus in oriente, ſtella quoque appareret in oriente, ſcilicet, iuxta eos, & tunc ad motum eius inceperunt ipſi moueri. Et patet hoc in litera, ſcilicet. *Ecce ſtella, quam viderant in oriente antecedebat eos.* Id eſt, ſtella, quam viderant iuxta ſe in oriente, incœpit eos præcedere exeuntes de Ieruſalem, ſicut prius præcedebat, & ibi occultata fuerat, Nam ſi ante hoc ſtella non præceſſiſſet Magos venientes de terra ſua vſque in Ieruſalem per tantam terrarum diſtantiam fruſtra erat, quod nunc à Ieruſalem vſque in Bethlehem, ſcilicet, per duas leucas præcederet eos. Sed ſatis erat, ꝙ penderet ſuper diuerſoriũ, in quo Chriſtꝰ natus erat, ſicut añ hoc iſti ponunt pependiſſe. Ideo neceſſe eſt dici, quòd iſti viderunt ſtellam in oriente, id eſt, in terra ſua iuxta ſe eos dirigere, & ſic ſemper præceſſit eos vſque in Ieruſalem, ubi eis occultata eſt, & rurſus in exitu de Ieruſalem verſus Bethlehem apparuit eis, & direxit illos.

Quomodo Magi propter iſtam ſtellam moti ſunt ad veniendum. Quæſt. XIX.

Diuerſæ opiniones de ſtella.

QVAERITVR, quomodo iſti Magi moti ſunt ad veniendum de terra ſua propter ſtellã, quia non poterat eis deſignare Chriſtum natum potius, quàm aliquam aliam rem, etiam ſi iuxta illos appareret. Dicit Chryſoſtomus ſuper Matthæum, quoſdam dicere, quòd quidam ſecretorum inſpectores elegerunt de ſeipſis duodecim ſapientes, & ſi quis moriebatur filius eius, aut aliquis ꝓpinquorum loco eius ſubſtituebatur. Hi verò, per ſingulos annos poſt menſem aſcendebant ſuper montẽ Victorialem, & tribus diebus ibi commorãtes orabãt Deum, vt eis illam ſtellam oſtenderet, quã Balaã prædixerat, Quadã autem nocte. ſ. in die natalis Domini ſtella quædam ad eos ſuper montem venit, quæ habebat formã pulcherrimi pueri, ſuper cuius caput crux pendebat, quæ Magos allocuta eſt, dicens: Ite velocius in terram Iuda, & ibi regem, quem quæritis, natũ inuenietis, Sed Sanctus Thom. 3. par. Sum. q. 36. ar. 5. aliter refert. ſ. Chryſoſt. dicere, ꝙ in quibuſdam ſcriptis apocryphis legitur, ꝙ quædam gens in extremo orientis

Chryſoſto.

F iuxta oceanum ſcripturam quandam habebat ex nomine Seth de hac ſtella, & muneribus huiuſmodi offerendis, quæ gens diligẽter obſeruabat huiuſmodi ſtellæ ortum poſitis exploratoribus duodecim, qui certis temporibus de nocte aſcenderunt in montem, in quo poſtmodum eam viderunt habentem in ſe quaſi paruuli formam, & ſuper ſe ſimilitudinem crucis. Aliter dicitur in libro de quæſtionibus noui & veteris teſtamenti, ſcilicet, quod Magi iſti traditionem Balaã ſequebantur, qui dixit: Orietur ſtella ex Iacob. Vnde videntes ſtellam extra ordinem cæterarum, intellexerunt hanc eſſe quam Balaam futuram prædixerat indicatricem regis Iudæorum, vt infra dicetur, Aliter dicit Auguſtinus in ſermone de Epiphania. ſ. ꝙ ange-

Auguſtin.

G lus reuelauit iſtis regibus, quòd ſtella iſta ſignificaret Chriſtum natum. Quaſi diceret. Iſta ſtella, quam videtis Chriſti eſt: ite, & adorate illum. Aliter dicit Leo Papa in ſermone de Epiphania, ſcilicet, quòd non ſolum Magi ſtellam viderunt, ſed etiam fuerit quædam illuminatio mentis per Spiritum ſanctum oſtendentem, ꝙ illa ſtella Chriſtum natum deſignabat, cũ aũt præter illam ſpeciem, quæ corporeum excitauit obtutum, fulgentior veritatis radius eorũ corda perdocuit, quę ad illuminationẽ fidei pertinebant. Oẽs iſtæ tres immediatæ poſitiones rationabiles ſunt: quia veriſimile eſt, ꝙ Spiritus ſanctus illos tres reges docuerit, uel angelus eis apparuerit. De Balaã tñ magis dicẽdum eſt, cũ ipſe vr̃ aliquid ſignificaſſe de hac ſtella;

Leo Papa.

H Pro quo ſciendũ, ꝙ iſte Balaam fuit propheta in terra Meſopotamiæ tempore, quo Iudei exierunt de Aegypto, & fuit propheta maximus. Nam & quidam Iudei aſſerunt illum fuiſſe maiorẽ Moyſe ſuper illud Deuteronomij 34. Et non ſurrexit vltra in Iſrael. Dicunt, quod verum eſt, quòd non fuit in Iſrael maior propheta Moyſe, & tamen inter Gentiles fuit Balaã maior propheta, quã Moyſes, Vnde Moyſes deſcripſit ꝓphetiam illius Numeri 24. Prænunciauit enim multarũ gẽtium clades, & Romanorum bella contra Iudęos: & quomodo Romani poſt hæc omnia perirent. eo. c. ſcilicet. Venient in triremibus de Italia, ſuperabũt Aſſyrios, vaſtabuntque Hebræos, & ad extremum etiam ibi peribunt. Inter cętera autem, quæ Balaam prænun-

I ciauit, dixit de Saluatoris natiuitate, & de ortu ſtellæ oſtendentis eum, ſcilicet. Orietur ſtella ex Iacob, ſcilicet ſtella materialis de Iacob, Nã Chriſtus erat ſtella, quæ erat de Iacob: quia naſcebatur de ſtirpe Iacob. Et dr̃: Et virga conſurget ex Iſrael, Idẽ ſenſus eſt. ſ. Chriſtus, qui eſt virga, conſurgit ex Iſrael. i. de ſemine Iacob, qui uocatur Iſrael Gen. 32. & 35. Et dr̃ virga, quia percutiet terram virga oris ſui, arguendo vitia, & puniendo peccata, Et ſic uocatur Iſai. 11. Egredietr̃ virga de radice Ieſſe, Iſtud Balaam prænunciauit etiam in terra ſua, & commendauit cognatis ſuis, quòd aſpicerent in tẽporibus futuris. ſ. ꝙ qñ naſceretur illa ſtella, ſurgeret quædam virga de Iſrael rex Meſſias. Nam ſtella in dictis Balaam poterat accipi pro ipſo Meſſia, uel pro ſtella oſtendente eius natiuitatem, ſed magis propriè pro Chriſto, & pro ſtella per attributionem,

K vt declaratum eſt Numeri 24. Dixit etiam, quòd iſti regi Meſſiæ ſubderentur omnes homines: ideo, quòd ipſi irent ad adorandum eum, quando naſceretur, & efficerent ſe ſeruos uoluntarios eius, Hoc autem ſignificauit, cùm dixit: Conſurget uirga de Iſrael, & ꝑcutiet duces Moab: vaſtabitque omnes filios Seth, & tñ filij Seth ſunt omnes homines: quia ab eo deſcẽderunt, quotquot ſunt in orbe, & oẽs qui fuerunt poſt diluuium, cùm tota progenies Cain in diluuio periſit. Et dicitur Chriſtus uaſtare oẽs homines. i. faciendo eos non eſſe impios, ſicut prius erant. Sicut dr̃: Verte impios, & nõ erunt. Et Paulus de ſeipſo dicit ad Gala. 2,

Viuo ego, & iam non ego. ſ. quia prius eram malus, & nunc ſum conuerſus ad Chriſtum. Dixit autem Balaã, ꝙ multo tempore poſt mortem eius iſta acciderent. Nam ait: videbo eum. ſ. per generationes meas, uel in gloria, uel quando deſcenderit in lymbum, ſed non modo. i. nondum uiuo, intuebor illum, ſed non propè, pro eadem ſententia. i. poſt multum tempus videbo illum. Ideo dixit, ꝙ diligẽter ſemper poſt mortem eius ſeruarent ortum illius ſtellæ. Expectauerunt igitur poſteri Balaã de cuius progenie fuerunt iſti reges Magi, vel fortè fuerunt de habitatoribus terræ illius, qui crediderũt uerbis Balaam, & obſeruauerunt ortum iſtius ſtellę ſemper. Cùm verò orta eſt, illico parauerunt ſe ad veniendum ad Chriſtum. Et tunc non oportebat, quòd apparente ſtella fieret eis aliqua reuelatio per angelum, vel Spiritum ſanctum: quia per doctrinam Balaam erant ſufficienter inſtructi.

Quare iſti reges voluerunt adorare Chriſtum. Quæſt. XX.

QVAERITVR, quare iſti reges noluerunt adorare Chriſtum. Dicendum, ꝙ ex eo ꝙ cognouerunt eum eſſe verum Deum, cui aſtra quoque ſeruirent. Nam à ſeculis nunquã viſum fuerat, quod in natiuitate alicuius hominis aſtrum aliquod ſic appareret ad dirigendum hoĩes in ipſum natum. Secundò hoc habuerunt ex doctrina Balaam. Nam ipſe prædixerat oẽs homines ſubdẽdos huic regi Meſſiæ. Ideo, ꝙ ipſi ſponte ſe ei ſubijcerent, & illum adorarent, vt præcedenti q̃one declaratum eſt. Tertiò, quia videbatur neceſſitas quædam iſtis regibus imponi à Deo ad hoc faciendum, cũ ſtella appareret ſolùm ad hoc, vt conduceret eos in locum natiuitatis, & ipſis conſtabat hoc, quia aliàs non incepiſſent progredi de terra ſua niſi putaſſent, ꝙ illa ſtella directura eſſet eos vſque illuc. Quartò, quia reges iſti tendebant per hoc conſequi ſalutem animarum ſuarum adorando illum, qui erat verus Deus, & pro ſalute hominum venerat, & non erat ſicut cæteri reges. Sic enim ait Auguſtinus in quodã ſermone Epiphaniæ. ſ. cũ multi reges Iudæorum nati fuiſſent atq; defuncti nullũ eorum Magi adorandũ q̃ſierunt. Nõ itaque regi Iudęorum quales illic eſſe ſolebant, hunc tã magnum honorem longinqui alienigenæ ab eodem regno prorſus extranei à ſe deberi arbitrati ſunt, ſed talem eſſe natum crediderunt, in quo adorando ſe ſalutem, quæ ſecundùm Deum eſt, conſecuturos minimè dubitarent.

Quomodo iſti reges auſi ſunt venire ad adorandum aliquem regem in Iudęa viuente Herode. Quæſt. XXI.

QVAERITVR, quomodo iſti Magi auſi ſunt venire ad adorandum aliquem regem in Iudæa viuente Herode, in cuius pręiudicium hoc fieri uidebatur, & etiam ipſe de hoc ualde turbatus eſt, ſicut dicitur in litera, quod audiens Herodes turbatus eſt. Quidam dicunt, quòd putauerunt Magi iſtum, qui natus eſt, eſſe filium Herodis: quia Herodes erat rex Iudęorum, ſicut dixerunt Magi. ſ. vbi eſt, qui natus eſt rex Iudæorum. Et ſic veriſimile erat, quòd eſſet filius Herodis regis. Et tunc Herodes gauderet, quòd filius ſuus adoraretur à regibus. Sed dicendum, ꝙ nõ ſtat: quia iſte rex quem uolebãt adorare Magi, erat de ſtirpe Iudæorum. Et hoc ipſi ſciebant, quia prædixerat eis Balaam: orietur ſtella ex Iacob, & uirga conſurget ex Iſrael. & etiam dicitur ibi, ꝙ de Iacob erit qui dominabitur. Herodes tamen non erat de Iudæis, ſed de ſtirpe Idumæorum, iõ non putarent, ꝙ iſte rex, quem adoraturi erant, eſſet filius Herodis. Fortè aliquis dicet, ꝙ iſti reges putauerunt Herodem eſſe de ſtirpe Iudæorum, & iſtum regem poſſe eſſe de ſtirpe eius. Sed non ſtat, quia iſti tres reges non erant multum diſtantes à terra Chanaan, vt declaratum eſt ſupra, ideo non erat veriſimile, quod ignorarent ſtirpem Herodis ſaltem in generali. Quia cùm reges ſint viri clariſſimi, & apud plurimos cogniti, etiam apud extraneas nationes progenies eorum cognoſcuntur: maximè, quia etiam ſi iſti reges neſciuiſſent progeniem Herodis, antequam intrarent in Iudæam, ſciuerent illam poſtquam intrarent: quia erant viri prudentes, & de ſingulis, quæ pertinebant ad eorũ actus diligenter inquirerent: potiſſimè cùm circa hoc poſſet magnum periculum verſari ignorata progenie Herodis. Ideo non ignorarent illam. Aliqui dicunt, ꝙ Magi ſciebant iſtum naſciturum non eſſe filium Herodis, ſed quòd putauerunt eum eſſe alicuius amici Herodis filium, & ſic non doleret Herodes de hoc. Dicendum, ꝙ non ſtat, quia immo ex hoc valde doleret. ſ. ꝙ periret regnũ eius, & non regnaret aliquis de eius progenie, ſed de extraneis. Nihil n. eſt, ꝙ hominẽ ad maiora impellat mala, quàm deſiderium conſeruandi honorem magnum, quem ſemel conſecutus eſt. Vnde ob hoc non ſolùm amicis, ſed etiam fratribus, & patri nulla fides, nullum fędus, nullus amor ſeruatur. Sic ait Lucanus lib. 1. ſcilicet.

Nulla fides regni ſocijs, omniſque poteſtas
Impatiens conſortis erit, nec longe fatorum.
Exempla petantur:
Fraterno primi maduerunt ſanguine muri.

Ideſt, Romulus occidit fratrem ſuum Remum ſuper nouos muros urbis, vt ſolus regnaret. A fortiori Herodes quoſlibet amicos ſuos occideret, de quibus putaret, ꝙ regnare poſſent, aut cuperẽt. Nam & filios ſuos ꝑꝑ hoc occidebat, vt ait Ioſephus, & infra dicẽt. Patuit ẽt hoc: quia, q̃n Herodes audiuit iſtum regem natum conatus eſt occidere eũ. Dicendũ igiť, ꝙ iſti reges non putauerunt Herodem gauiſurum ex hoc, ſed ꝙ moleſtè ferret, & tñ auſi ſunt venire in Iudæã, quia fortè putauerunt, ꝙ non occurreret eis ire ad Herodẽ ad hoc, ꝙ irent ad adorandum Chriſtum, & ſic non eſſet cã timendi. Adhuc tñ melius dr̃, ꝙ iſti reges non timuerunt Herodẽ, nec quẽq̃ hominum, ẽt ſi putarent multos hoc grauandos, & moleſtè paſſuros: quia ſciebant, ꝙ iſte, ad quẽ adorandum ibant, erat Deus, & defenderet eos ab omnibus. Etiam videbant ſe dirigi miraculosè cũ ſtella eos regeret, iõ credebant, ꝙ nemo poterat eis nocere, quia Deus iuuabat eos. Et ſi Deus ꝓ nobis, quis contra nos? ad Rom. 8. Et ſi Dominus protector uitæ meæ, à quo trepidabo? Pſal. 26. Et ſi dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi hõ. Pſal. 117. Et ſic factum eſt: quia q̃n iſti reges fuerunt in periculo adorato Chriſto, angelus Domini apparuit eis in ſomnus dicens, ꝙ per aliam viam reuerterentur in regionem ſuam, & non redirent ad Herodem, quia occiderentur, niſi dicerẽt ubi erat puer. Vñ per iſtos Magos ſignificabatur conſtantia Gentilium poſtea confitentiũ Chriſtum uſque ad mortẽ, ſic dicit Chryſoſt. ſuper Matthæũ. ſ. ꝙ dum conſiderabant regẽ futurũ, non timebant regẽ præſentem. Et adhuc non viderant Chriſtũ, & iam parati erãt pro eo mori.

An Magi conuenienter ſe habuerint volentes Chriſtum adorare. Quæſt. XXII.

QVAERITVR, an iſti Magi conuenienter ſe habuerint uolendo Chriſtum adorare, ſcilicet, an conſiderauerint, an eſſet hoc iuſtũ, & q̃uo deberet fieri. Quidam dicunt, ꝙ non ſe ha-

ſe habuerant conuenienter, quia reuerentia non debetur alicui regi niſi a ſuis ſubditis. Cùm ergo Magi per ſtellam cognouerant natum eſſe regem Iudęorũ, non conueniebat eis ire ad adorandum eum, quia nõ

1. Ratio in opp.

erant de regno Iudęorum. Item ſtultum eſt viuente rege alicuius regni annunciare alium regem eiuſdem regni, & venire ad adorandum ipſum: in Iudæa tamen regnabat Herodes, & hoc conſtabat ipſis Magis: ideo ſtultè faciebant, maximè præſente Herode annunciare de rege Iudæorum, qui natus eſſet. Item, quia reuerentia adorationis, & oblatio munerum non debetur niſi regibus iam regnantibus: Magi tamen non inuenerunt Chriſtum regnantem, ſed in diuerſorio in paupertate iacentem: ideo non debuerunt eum adorare, nec offerre munera. Dicendum q Magi ex cauſis iuſtiſſimis moti ſunt ad veniendum ad Chriſtum, & ad adorandum eum, vt declaratum eſt ſupra, in duabus quæſtionibus: & fuit conueniens iſtos Magos uenire. Quia, ut ait Auguſti. Magi ſunt primitię Gentium in Chriſtum credẽtium, in quibus apparuit ſicut in quodam præſagio fides in deuotione Gentium, quæ eſt ſine errore per inſpirationem Spiritus ſancti. Et ita credendum eſt Magos a Spiritu ſancto inſpiratos Chriſto reuerentiam exhibuiſſe. De cærimoniis autem munerum, & de omnibus quæ præceſſerunt iſtam adorationem, etiam dicendum eſt, quòd ſapienter facta sũt. Quia ſicut Spiritus ſanctus mouit eos principaliter ad Chriſtum adorandum: ita, & inſtruxit eos in modo adorãdi, & in omnibus acceſſoriis. Quia ea, quæ a Deo ſunt perfecta ſunt: & nihil eſt in eis reprehenſibile. Deuteronomii 32. ſcilicet. Dei perfecta ſunt opera. Iſte autem aduentus Magorum fuit totus per diuinam operationem: cùm ſtella diuinitus eos ſemper in via direxerit. Et tamen grauius eſt errare in uia morum, quã in via pedum. Et Deus direxit eos ſemper in via pedũ per ſtellam, ne errarent: ergo a fortiori dirigeret in via morum ne deficerent in aliquo, quod pertinebat ad iſtam adorationem. Ad primum dicendum, quòd iſti Magi cognoſcebant ſe eſſe ſubditos iſti regi Iudæorũ, ad quem adorandum ibant: non inquantũ erat rex Iudæorum, ſed inquantum erat verus Deus, & redemptor mundi. Ideo nullos alios reges Iudæorum ante hunc natos adorauerunt: quia erant ſolùm reges Iudæorum nihil ultra habentes, ſicut ait Auguſtinus in quodam ſermone Epiphaniæ, ſcilicet, quòd multi reges Iudæorum nati fuiſſent ac defuncti: nullum eorũ Magi adorandum quæſierunt. Non itaque regi Iudęorum, quales illi eſſe ſolebant, hunc magnum honorẽ longinqui alienigenæ ab eodem regno prorſus extranei a ſe deberi arbitrabantur: ſed talem natum didicerunt eſſe, in quo adorando ſe ſalutem, quæ ſecundùm Deum eſt, conſecuturos minimè dubitarent. Ad ſecundùm dicendum, quòd ſtultum fuiſſet regnante aliquo rege annunciare alium regem, ſi ille eodem modo regnaturus eſſet, & viuens. Iſte autem quem annunciauerunt Magi non erat regnaturus, ſicut mortales, ſed ſpiritualiter in ſalutem animarum noſtrarum, vt faceret nos Deo noſtro regnum, & ſacerdotes per ſanguinem ſuum. Apocaly. 5. Talis autem rex poterat annunciari quocunque alio humanitus regnante. Eſt autem verum, quòd iſti reges exponebant ſe periculo propter Herodem annunciando talem regem: & tamen non timuerunt, vt declaratum eſt ſupra in quadam quæſtione. Ad tertium dicendum, quòd Magi obtulerunt munera Chriſto regnanti, non quidem humanitus, ſed diuinitus. Nam ipſe dixit. Regnum meũ non eſt de hoc mundo, Ioan. 18. ideſt. Non erat ipſe regnaturus ſm modum regum temporalium in ſtilo apparatu, & honore. Paupertas autem, in qua tunc erat, nihil diminuebat de regno eius: immo erat propria

F conditio regni ſui. Zacha. 9. & infra 21. ſcilicet. Ecce rex tuus venit tibi pauper, & manſuetus ſedens ſuper aſinam. Ideo Magi a Deo inſtructi maiorem honorem illi Puero iacenti in paupere diuerſorio exhibendum putauerunt, quàm omnibus regibus, & principibus ſæculi: ſic ait Chryſoſtomus ſuper Matt. ſcilicet. Si Magi regem terrenum quærentes inueniſſent, confuſi fuiſſent: quia tanti itineris laborem ſine cauſa ſuſcepiſſent. Vnde nec adoraſſent, nec munera obtuliſſent. Nunc autem, quia cœleſtem regem quærebant: & ſi nihil regalis excellentiæ in eo uiderent tamen ſolius ſtellæ teſtimonio contenti adorauerunt. Vident enim hominem, & cognoſcunt Deum, & offerunt munera Chriſti dignitati conuenientia, de qui-

G bus infra dicetur.

Audiens autem Herodes rex, turbatus eſt; & omnis Ieroſolyma cum illo. Et congregans omnes principes ſacerdotum, & ſcribas populi; ſciſcitabatur ab eis, vbi Chriſtus naſceretur. At illi dixerunt ei; In Bethlehem Iudæ. Sic enim ſcriptum eſt per prophetam; Et tu Bethlehem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus

H Iudà; ex te enim exiet dux, qui regat populum meum Iſrael.

Audiens autem. Hic ponitur inquiſitio Chriſti ab Herode, quæ fuit ex malignatione. Et primò ponitur eius inquiſitio quam fecit a Iudæis, ſecundò inquiſitio quam fecit a Magis, ibi. *tunc Herodes.* Circa primum dicitur, *tunc Herodes turbatus eſt*, ſcilicet, quando audiuit, quòd Magi quærebant regem Iudæorum, quem iam natum aſſerebant. Fuit turbatio, quia audiuit ex inſperato, quod non putabat ſe auditurum, & inducebat ei cauſam timendi. *Et omnis Hieroſolyma cum*

I *illo.* Ideſt, tota ciuitas, quia hoc non ſolùm auditum eſt ab Herode, ſed etiam ab omnibus habitantibus in Ieruſalem: quia iſta erat res celebris, quæ latere non poterat, ſcilicet. quòd uenirent tres reges extranei in Ieruſalem. Quomodo autem turbati ſunt Iudæi, & cur infra dicetur. *Et congregans omnes principes ſacerdotum.* Iſti vocantur ſummi ſacerdotes communiter per Mar. 14. qui per Matthæum, & Lucam uocantur principes ſacerdotum, & erant præcipui inter ſacerdotes, quos uocauit, vt ſciret ab eis de loco natiuitatis Chriſti. Iſti omnes principes ſacerdotum erant in Ieruſalem, & potuit eos faciliter congregare Herodes. Nam Magi pauco tempore manſerunt in Ieruſalem, cùm in tredecim diebus venerint de terra ſua vſque Bethlehem, vbi erat Chriſtus, vt ſupra pro-

K batum eſt. *Et ſcribas populi*, ideſt, ſapientes, qui erant in toto populo. Sæpe Euangeliſtæ vtuntur hoc nomine iuxta modum loquendi Hebraicum, quia Hebræi vocant ſcribas ipſos ſapientes. Sic vocatur Eſdras ſcriba velociſſimus in lege Dei, ideſt magnus ſapiens. Sic enim vocauit eum rex Perſarum 1. Eſdræ. 7. Sic etiã accipit Apoſtolus 1. Cor. 1. ſcilicet. Vbi Sapiẽs, vbi Scriba, vbi cõquiſitor huius ſęculi? Et totum accipitur pro ſapiente. Dicitur, & ſcribas populi, ad differentiam ſacerdotum: quia iſti ſapientes non erant de ſacerdotibus, ſed de popularibus. Et dicitur hoc notanter, quia ſacerdotes tenebantur eſſe ſapientes circa ea, quæ pertinent ad legem: & ipſi debebant diffinire

de om-

de omnibus dubiis, quæ acciderant ſecundũ legẽ: ſic
patet Aggæi.2. vbi Deus poſuit unũ dubiũ. ſ. de veſte
cõtingẽte carnẽ ſanctificatã, qd fieri deberet, & dr: in-
terroga ſacerdotes legum, ideſt, interroga eos, vt re-
ſpondeant tibi de hoc dubio. Et Malachiæ.2. Deus iuſ
ſit ſacerdotes habere plenam ſcientiam legis dicens:
labia ſacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem exqui
rent de ore eius: quoniam angelus Domini exercituũ
eſt. Vnde ſi ſacerdos non haberet ſapientiam circa le-
gem, repelleretur de ſacerdotio. Oſeæ.4. ſcilicet. Quia
tu ſciẽtiã repuliſti, repellam te ne ſacerdotio fungaris
mihi. Et non ſolùm ſacerdos tenetur habere ſcientiã,
ſed etiam ſi ignorauerit imputabitur ei tota ignoran-
tia populi. Oſeæ. 4. ſcilicet. Conticuit populus meus,
eo quod non habuit ſcientiam. Et ſequitur: quia tu
ſcientiam repuliſti, repellam te ne ſacerdotio funga-
ris. Et ſic quanquam Deus dixit populum ignorantẽ,
non impoſuit ei culpam, nec comminatus eſt pœnam,
ſacerdoti comminatus eſt dicens, quia tu repuliſti &c.
quaſi dicat, populus ideo non habuit ſcientiam, quia
tu non habuiſti, & quia non habuiſti, repellam te de
ſacerdotio. Nam pertinet ad ſacerdotes annunciare
plebi neceſſaria ad ſalutem: quia ſi tacuerint, imputan
tur eis omnes animæ pereuntes: quia Deus poſuit eos
ſpeculatores domui Iſrael. Ezechiæ. 3. & 33. Et ob
hoc præſupponebatur, quòd ſacerdotes erant ſapien-
tes, ideo vocati ſunt iſti ſcribæ populi, ideſt, ſapientes
de populo, quia præter ſacerdotes erant multi laici,
qui vacabant ſapientiæ legis, & etiam ab iſtis ſcire
poterat Herodes quod quærebat: & ſpecialiter in qui-
buſdam tribubus erant homines, qui magis dediti e-
rant ſapientiæ legis, & omni doctrinæ, ſicut fuerat ali-
quando in tribu Iſſachar. vt patet primo Paralipom.
12. ſcilicet. De filiis quoque Iſſachar viri eruditi, qui
nouerant ſingula tempora ad præcipiendum quid fa-
cere deberent Iſrael principes ducenti. Ita nunc eſ-
ſet tempore Herodis. Iſtos ſcribas ſæpe nominant E-
uangeliſtæ, contra quos Chriſtus plurima loqueba-
tur, ſicut contra phariſæos, qui etiam erant de ſecula-
ribus, de quo magis poſtea dicetur. *Sciſcitabatur ab eis,
ubi Chriſtus naſceretur*. Ideſt, interrogabat de loco na-
tiuitatis Meſſiæ. Nam putabat Herodes, quòd lex, vel
prophetæ declaraſſent ubi Meſſias naſci deberet. Et
hoc poterant ſcire ſapientes, ideo ab eis quæſiuit. Ac-
cipitur Chriſtus pro Meſſia, & ſpecialiter pro perſo-
na Ieſu: quia Herodes neſciebat talem hominem na-
tum eſſe, nec ſciuit vſque ad tempora multa, ut aliqui
uolunt. Nam ſi ſciuiſſet illum natum eſſe, & credidiſ-
ſet illum aliquid eſſe, perſequeretur eum determina-
tè ad mortem, & tamen non perſecutus eſt, cùm iuſ-
ſerit occidi infantes in Bethlehẽ, quia neſciebat quis
eſſet ille, quem perſequi deſiderabat. Et tamen, vt
verius loquamur, nunquam iſte Herodes ſciuit deter-
minatè de natiuitate Ieſu. Nam priuſquam ipſe iube
ret occidi infantes, fugit Ioſeph in Aegyptum cum
matre, & puero, infra in litera, & manſit ibi vſque poſt
mortem Herodis. ut patet ibidem. Si autem Hero-
des audiuiſſet illum natum eſſe, etiam ſi neſciuiſſet il-
lum eſſe Meſſiam, dum tamen ſciret eum eſſe de na-
tis in Bethlehem, & fugiſſe in Aegyptum, propter
hoc perſequeretur eum ad mortem, & mitteret in
Aegyptum, vt ibi eum occideret. Et tamen nec mi-
ſit, nec perſequutus eſt, ideo nunquã ſciuit de natiui-
tate eius. Nec eſt putandum, quòd omiſiſſet eum
perſequi poſtquam receſſiſſet in Aegyptum, quaſi
non poſſet perſequi eum in Aegyptum. Nam ibi faci
le erat eum perſequi, vel reducere inde ad occiden-
dum, ſicut fuit Vrias propheta, qui prophetauit con-
tra Ieruſalem in diebus Ioacim, & audiens, quòd uel-
let eum occidere rex, fugit in Aegyptum. Et inde fe-

A cit eum reduci Ioacim, & occidit illum in Ieruſalem
Ierem.26. Non ergo cognitum eſt, quòd mater Ieſu
fugiſſet in Aegyptum, quia ibi perſecutus fuiſſet
eum Herodes. Nunquam ergo Herodes audiuit Ie-
ſum natum, ſed accipitur Chriſtus pro Meſſia. Et de
hoc audiuerat Herodes, quòd venturus eſſet: quia ita
omnes Iudæi expectabãt, ideo Meſſiam vocauit Chri
ſtum, & non ipſum Ieſum. Verum eſt autem, quòd
Ieſus erat Meſſias, ideo vocatur Chriſtus. Ioan. primo.
Herodes tamen neſciebat, an ipſe vel aliquis alius eſ-
ſet Meſſias. Vnde quandocunque Chriſtus ponitur
in Euangelio, ſemper accipitur pro Meſſia, & non ꝓ
perſona Ieſu, vt erat quidam homo: & ſic Iudæi dice-
bant Chriſtum eſſe venturum, & tamen dicebant, ꝙ
B Ieſus non erat Chriſtus. quia erat de Galilæa. Ioan. 7.
At illi dixerunt ei, in Bethlehem Iudæ. Iſta eſt reſponſio
ſacerdotum, & ſcribarum. Et dicitur in Bethlehem
Iudæ: quia erat duplex Bethlehem, vna in ſorte Iuda,
& alia in tribu Zabulon, vt probatum eſt ſupra in prin
cipio cap. *Sic enim eſt ſcriptum per prophetam*. Ideſt, per
Michæam. 5. cap. Nos quando dicimus prophetam
abſolutè, conſueuimus accipere pro Dauid, quaſi per
excellentiam, aliorum autem nomina exprimimus:
Matthæus tamen non curat exprimere nomina, ſed
quemlibet vocat prophetam abſolutè. Sic patet præ-
cedenti capitulo, ſcilicet, quod dictum eſt per prophe
tã, ſcilicet. Ecce Virgo. Et ille fuit. Iſaias: & infra in lite-
ra dicitur. vt impleretur quod dictum eſt per prophe-
C tam, ſcilicet, ex Aegypto vocaui. & ille eſt Oſeæ. Et in-
fra 21. dicitur: quod dictum eſt per prophetam, ſcili-
cet. Dicite filiæ Sion. Ecce rex tuus. Et ille fuit Zacha.
Aliquando autem exprimit nomina prophetarum.
vt infra in litera exprimit Ieremiam, ſcilicet, quod di-
ctum eſt per Ieremiam. Vox in Rama audita eſt, &
aliquando exprimit Iſai. ſequenti cap. & infra. *Et tu
Bethlehem terra Iuda.* Iſta eſt litera prophetiæ, & loqui-
tur Deus ad Bethlehem fingendo nomen perſonæ,
ſicut homo ſæpe loquitur ad lapides, & res inanima-
tas, vt patet 3. Regum 13. de viro Dei, qui exclamauit
ex parte Dei contra altare dicens: Altare, altare, hoc di
cit Dominus: Ecce filius naſcetur domui Dauid no-
mine Ioſias, & immolabit ſuper te ſacerdotes. Et di-
D citur terra Iuda, ideſt, de ſorte tribus Iuda ad differen-
tiam alterius Bethlehem, quæ erat de tribu Zabulon.
Ioſue 19. *Nequaquam minima es in principibus Iuda.* Ideſt,
quamuis ſis parua murorum ambitu, & paucitate ple
bis in principibus Iuda, ideſt, inter ciuitates, quæ ſunt
principes, ideſt, principales in tribu Iuda. *Ex te enim
exiet dux.* Ideſt, Meſſias: quia ita ponitur in Chaldæo in
libro Michææ. Quaſi dicat, propter Meſſiam, qui na-
ſcetur in te tu es maior dignitate aliis ciuitatibus ma-
gnis de tribu Iuda. *Qui regat populum meum Iſrael.*
Meſſias regere deberet, quia rex futurus erat, & rege-
ret melius, & iuſtius quàm cæteri reges. ſic dicitur Ie-
re.23. ſcilicet. Suſcitabo Dauid germen iuſtum. & re-
gnauit rex, & ſapiens erit, & faciet iudicium, & iuſtitiã
E in terra. Regimen autẽ Meſſiæ laudat valde Iſai. 11. c.
quia iudicaret ſpecialiori modo, quàm cæteri, ſcilicet,
Non ſecundùm viſionem oculorum iudicabit. nec
ſecundùm auditum aurium audiet, ſed iudicabit in iu
ſtitia pauperes. De regno autem Meſſiæ dicetur for-
tè infra vigeſimoprimo. vel Ioan. 18.

*Quare Matthæus mutauit uerba prophetiæ hic allegatæ.
Quæſt. XXIII.*

QVAERITVR circa iſtam prophetiã, qua-
re Matthæus mutauit hic uerba. Nam non ha
betur ſic in Michæa: quia Michææ. 5. dicitur.
Et tu Bethlehem Ephrata paruulus es

in millibus Iuda: ex te.n. mihi egredietur, qui ſit dominator in Iſrael. Dicunt quidam ꝙ Matthæus ſcripſit ſicut habebatur in Michæa, & tñ hēmus nos aliam translationē, iō eſt q̄dā dña in verbis, licèt non in ſnīa; Sed dicendum eſt, ꝙ non ſtat. Nā verum eſt, ꝙ B. Matthęus ſequebat̄ veritatē Michææ ſm literā hebraicā; quia nulla tunc alia erat translatio, maximè quia inter Iudæos nunquam fuit niſi unus modus literę, cùm inter eos nunquam fuerit facta aliqua translatio, ſed manſerunt verba, ſicut ſcripta ſunt ab ipſis primis auctoribus, vel ab Eſdra, qui poſtea propheticè omnia tranſtulit. Nos tamen habemus nunc translationem ſecundum literam hebraicam, ideo ſi Matthæus ſcripſiſſet, ſicut habebatur in Hebræo, concordaſſet litera noſtra cū ſua. Et patet hoc magis: quia ſi vellimus inquirere libros Hebræorum, eadem verba habent ipſi in illa auctoritate Michææ, quæ nos habemus. Ideo neceſſe eſt dici, ꝙ Matthæus non ſcripſit ſicut habebatur in Michęa, & hoc verum eſt. Cauſa autem poteſt eſſe duplex: vna eſt, quia quādo Matthæus, & alij Euāgeliſtæ allegant dicta prophetarū, quaſi nunquā obſeruant uerba eorum omnino, ſed ſolùm ſententiam. Patet infra in litera, cùm dicitur: vt impleretur, quod dictum eſt per Ieremiam prophetam dicentem: Vox in Rama audita eſt ploratus, & ululatus multus, Rachel plorans filios ſuos. Et tamen Ierem. 31. dicitur. Vox in excelſo audita eſt lamentationis, fletus, & luctus. Et ita eſt de omnibus aliis, quæ allegantur hic: quia nulla earum tenet omnino eadem uerba, quæ habentur in libris prophetarum, ut patet exquirenti ſingula. Alia cauſa potuit eſſe, ſcilicet, ꝙ Matthæus noluit hic allegare verba Michęæ, ſicut ipſe dixit, ſed ſicut iſti ſacerdotes, & ſcribæ dixerunt Herodi. Nam noluerunt iſti ſapientes dare certum, & clarum reſpōſum Herodi. Et quia ſi ipſi poſuiſſent uerba, quæ Michæas dixit, Herodes non intellexiſſet, dixerunt eandē ſententiam per alia uerba. Nam Herodes, cùm eſſet uir nobilis, & ſemper deditus principatui, nunquam uacauerat ſtudio legis, & ſic non intelligeret uerba prophetarum. Hoc tenet Nicolaus. Mutationes autē aliquæ factæ ſunt, vt patet concordanti, & conferenti utramque auctoritatem. Nam Matthæus dixit hic ſecundùm ſcribas. Et tu Bethlehem terra Iuda. In Michæa autem dicitur, & tu Bethlehem Ephrata. Itē locus eſt diuerſo nomine uocat᷑. Dicit enim Nicolaus, ꝙ iſta ciuitas uocata fuit antiquitus Ephrata ab vxore Caleph noīe Ephrata, ſed poſtea facta eſt ibi fames magna tempore Helimelech, & Noemi uxoris ſuæ, propter q̄ famē iuerunt ad peregrinandum in terram Moab. Ruth primo. Tranſeunte autem fame facta eſt maxima abundantia in eadem ciuitate Ephrata, & tunc mutato nomine uocata eſt ciuitas Bethlehem, ideſt, domus panis propter abundantiam euentuum. Hoc tamen non ſtat, quia iſta ciuitas uocabatur Bethlehem etiam ante famem illam. Nam tempore Moyſi uocabatur Bethlehem, & Ephrata. Gen. 48. Ideo dicendum, ꝙ iſta ciuitas à principio habuit duo nomina. ſ. Bethlehem, & Ephrata. Et tunc apud antiquos fuit magis vſitatum iſtud nomen Ephrata, apud poſteros autem iſtud nomē Bethlehem, & ideo unum notificatur per alterum. Nam quando uocabatur principaliter Ephrata adiungebatur ei iſtud nomen Bethlehem, quaſi ad notificationem. Gen. 48. ſ. Et ingrediebar Ephratam, & ſepeliui eam iuxta viam Ephrata, quæ alio nomine Bethlehem appellatur. Cùm verò vocatur Bethlehem principaliter adiungitur ei Ephrata ad notificationem. Sic accipitur Michææ. 5. ſcilicet. Et tu Bethlehem Ephrata, & tamen iſtud nomen Ephrata etiam manſit poſt illam famem, de qua loquitur Nicolaus: quia Dauid vocauit eam Ephratam.

F Pſalm. 131. ſcilicet. Audiuimus eum in Ephrata, inuenimus eum in campis ſyluæ: ideſt, audiuimus eum in Bethlehem. Quod autem iſta duo nomina ſibi ſimul competerent colligitur Gen. 48. ſcilicet, & ſepeliui eam iuxta viam Ephratæ, quæ alio nomine appellatur Bethlehem. De quo magis declaratum eſt eo. c. & Ruth primo. Dixit autem Michæas Bethlehem Ephrata ad differentiam alterius Bethlehem, quæ erat in tribu Zabulon, quiá ſicut notificatur, quæ Bethlehem ſit dicendo in Bethlehem Iudæ, ita notificatur dicendo Bethlehem Ephrata: nam eadem eſt: uoluerunt autem ſacerdotes potius dicere Bethlehem terra Iuda, quàm Bethlehem Ephrata, eo quòd iſtud nomen Ephrata non erat ita vſitatum tempore Herodis,
G ſicut iſtud nomen Bethlehem. Per hoc autem, ꝙ dicerent Bethlehem terra Iuda conſtaret Herodi, de qua Bethlehem loquebantur. In auctoritate Michææ dicitur. Paruulus es in millibus Iuda. Matthæus dixit. Nequaquam minima es in principibus Iuda. Et videtur eſſe contrarietas, & tamen non, quia Matthæus dixit, nequaquam minima es. i. verè non es minima. Quia licèt in murorum ambitu, & populi numero ſis parua, tamen non es parua in dignitate propter Meſſiam, qui naſcetur in te. Michæas dixit paruulus es. i. paruus locus, ſcilicet tu Bethlehem paruus locus es, & ſubintelligitur, ſed non eris paruus in dignitate, q̄a ex te egredietur mihi, qui ſit dominator in Iſrael. i. Meſſias. Nam ſi nihil ſubintelligeretur non eſſet ad
H propoſitū, cùm dicitur, paruulus es, ad eā, quæ ſequuntur, ſcilicet, ex te mihi egredietur, &c. ideo oportet ſubintelligi ſicut diximus. Vel poteſt intelligi paruulus es, ideſt, licèt paruulus ſis, non obſtabit quin ex te egrediatur mihi dominator in Iſrael. Et tunc idē eſt, quod dicere, paruulus es loco, ſed es magnus dignitate, ſcilicet. Quia ex te egredietur &c. Et hoc intelligit Matthęus, ſcilicet, nequaquam minima es, ideſt, non es minima in dignitate, licèt ſis minima loco. Cùm autē dicit Michæas, in millibus Iuda, & Matthæus, in principibus Iuda, idē eſt: quia Matthæus dixit in principibus Iuda, ideſt, inter ciuitates principales terræ Iuda. Michæas dixit in millibus Iuda, ideſt, in multitudinibus tribus Iudæ. Quaſi dicat, inter ciuitates tribus Iu-
I dæ, in quibus ſunt multitudines eius, ſcilicet, populorum eſt minima Bethlehem. Sic accipitur Deuteronomij. 33. ſcilicet. Hæ ſunt multitudines Ephraim, & hæc millia Manaſſe, ideſt, multitudines Manaſſe. Micheas dixit. Ex te mihi egredietur, qui ſit dominator in Iſrael. Matthæus dixit, ex te enim exiet dux, qui regat populum meum Iſrael. Et idem ſunt: quia dominator in Iſrael, uel dux, qui regat populum Iſrael, idē ſunt. Vtraque iſtarum cauſarum eſt ſatis rationabilis, veriſimilius tamen videtur, quòd Matthæus iſta verba mutauerit à ſeipſo, quàm ſecutus mutationem, quam fecerunt ſapientes reſpondentes Herodi: cùm de illa nobis non conſtet, licèt ſit ſatis veriſimilis, & conſtet, quòd tam Matthæus, quàm alij Euangeliſtæ quaſi nunquam ponant verba prophetarum ad literam, quando illa allegant, vt patet diſcurrenti per om-
K nia allegata ab eis.

Tunc Herodes clam vocatis Magis, diligenter didicit ab eis tempus ſtellæ, quæ apparuit eis: & mittens illos in Bethlehem, dixit: ite, & interrogate diligenter de puero, & cùm inueneritis, renunciate mihi, ut & ego veniens adorem eum.

Tunc Herodes. Hic ponitur inquiſitio Herodis facta à Magis. Nam poſtquam ſe informauit per ſapientes

Iudæo-

Iudæorum de loco natiuitatis Chriſti: voluit ſe informare per Magos de tempore natiuitatis. Et dicitur *Tunc Herodes clam vocatis Magis.* Scilicet, poſtquam ſapientes Iudæorum reſponderunt ſibi, quòd in Bethlehem Iudæ naſceretur Chriſtus, vocauit Magos clam, ideſt, occultè, vt ſecretè haberet cum eis conſilium. Et ſic patet, quod in illo conſilio, vel conquiſitione non fuerunt ſapientes Iudæorum. Etiam, quòd quando Herodes certificatus eſt per ſapientes Iudæorum de loco natiuitatis Chriſti, non erant præſentes Magi: ſed poſtea vocati ſunt. *Diligenter didicit ab eis tempus ſtellæ,* ideſt, informauit ſe ab eis de tempore, quo apparuerat ſtella, ſcilicet, quantum tempus erat, quo apparere cœperat. Et hoc diligenter voluit ſcire, quia multum de factis ſuis pendebat ex hac cognitione: vt ipſe putabat. vt infra dicetur. *Quæ apparuit eis.* ideſt, quæ apparuerat eis in oriente in terra ſua, quando primò cœperūt proficiſci, & præceſſerat eos ſemper vſq; in Ieruſalem, vbi ſe occultauerat. *Et mittens illos in Bethlehem.* In hoc reſpondet Herodes quæſtioni Magorum. Nam intrantes in Ieruſalem dixerant, vbi eſt, qui natus eſt rex Iudæorum? Et licèt ipſi putarent ibi eum eſſe natum, vt ſupra declaratum eſt in quadam quæſtione, & in litera: tamen comperto ab Herode per ſapientes Iudæorum quòd non naſceretur ibi Chriſtus, ſed in Bethlehem, miſit Magos in Bethlehem quaſi certificās eos, quod ibi inuenirent natum, quem quærebant, vel ſaltem, quòd ibi erat locus natiuitatis ſuæ, dixit. *Ite, & interrogate diligenter de puero.* Ideſt, inquirite diligenter de puero, quis ſit, & cuius diſpoſitionis, & ætatis: & nō fallamini circa illum. Et dixit diligenter: quaſi dicat: Iſte puer eſt tanti honoris, quòd circa illum non ſe debet habere homo negligenter. Herodes tamen volebat, quòd illum cognoſcerent diligenter, vt per hoc ipſe diligenter, & certiſſimè eum cognoſceret, vt non erraret occidendo alios pro eo, & quòd ipſe euaderet. Et dixit. *De puero.* Quia ſecundùm quòd didicerat Herodes à Magis paucum tempus tranſierat ab ortu ſtellæ ſignantis Chriſti natiuitatem, & ſic apparebat ipſum eſſe puerum. *Et cum inueneritis renunciate mihi.* ideſt, mittite mihi ad dicendū, vel venite vos, & dicite mihi, poſtquam diligenter quærentes inueneritis illū. *Vt & ego veniens adorem illum.* Nō intendebat hoc Herodes, ſed ſolùm interficere puerum. Vt tamen Magi non recuſarent ei annunciare de puero inuento: dixit, ꝙ etiam ipſe volebat ire ad adorandum eum.

Quare Hero. audiens regem Iudæorum natum turbatus eſt. Quæſt. XXIIII.

Propter multa Herodes turbat⁹ eſt.

QVAERITVR, quare Hero. audiens regem Iudæorum natum eſſe, turbatus eſt. Dicendū, quòd propter multa. Primò, quia timebat perdere regnum propter eum, quia ipſe erat alienigena: & iſte nunc natus ſignificabatur eſſe de ſtirpe Iudæorum, & Iudæi fauentes illi opponerent ſe contra Herodem, & de regno expellerent. Secundò turbatus eſt propter magnam excellentiam illius regis, qui natus eſſe annunciabatur. Nam non poterat eſſe niſi aliquod valde magnum, in quo tanta ſigna apparerent, ſcilicet, quòd natiuitas eius cognoſceretur à regibus extraneis, & longinquarum nationum, & ꝙ venirent ad adorandum eum, & quòd ſtella præcederet eos in via. Hæc enim diuina erant, & maiora ſuſpicari poſſet Herodes veriſimiliter accidere circa illum regem natum, cùm eſſet in maiori ætate, & ſic ei reſiſtere fortè ſe non poſſe putabat. Tertiò turbabatur propter potentiam eius temporalem. Nam iſti reges tres, qui nunc mox natum adoratum venerant, veriſimile erat, quòd pro eo ſe exponerent ad mortem. Et

A ſicut venerant iſti tres poterat Herodes veriſimiliter putare, quòd etiam alij venirent, & omnes hi eſſent in auxilium illius regis nati contra Herodem, & contra quemcunque impugnatorem: cùm illum tanquam dominum recognoſcerent venientes ad adorandum. Erat ergo magna cauſa timoris, & turbationis Herodi. Quartò, quia etiam ſi nihil horum exiſteret ſola annunciatio alterius regis turbaret Herodem. Quia nulli ſunt, qui magis, & facilius turbentur, quàm qui magnos gerunt magiſtratus, & tenent alta dominia: potiſſimè quādo iniuſtè poſſident ſicut Herodes erat ſibi conſcius, cùm violenter inuaſiſſet regnum Hyrcani ipſe & pater eius antipater: ut ait Ioſephus. 14. Antiquitatum, & ipſe occultè, & fraudulenter occidiſſet

B adoleſcentem filium Hyrcani iam ſummum ſacerdotem: qui pro patre regnaturus erat: ideo mox vt quædam de regno audiret turbaretur cōſcius ſibi ſuorum ſcelerum. Et ait Chryſo. Ramum arboris in excelſum poſitum leuis etiam aura, & ſic & ſublimes homines in culmine dignitatum exiſtentes leuis etiam auræ fama conturbat. Quintò, quia timebat Herodes periculum à Romanis, ſi aliquis intra Iudæos rex uocaretur, quem Octauianus non conſtituiſſet. Sic enim Romani ordinauerant, ut nullus rex, uel Deus ſinè eorum licèntia diceretur. Et ſi Herodes permitteret aliquem regem uocari, uel non impediret, culparetur à Romanis. Sic enim fuit de Iudæis quando habuerunt conſilium de morte Chriſti di-

C centes, ꝙ homo ille multa ſigna faciebat, & ſi dimitterent eum, totus mundus ſequeretur illum, & uenientes Romani tollerent locum eorum, & gētem. Io. 11. Sextò turbatus eſt Herodes, ut per hoc manifeſtetur Chri dignitas, & appareret dignitas eius cœleſtis: ſicut ait Greg. in Homilia: Cœli rege nato rex terræ turbatus eſt: quia nimirum terrena altitudo confunditur, cùm celſitudo cœleſtis aperitur. Septimò, quia hoc congruebat ad ſignificandum Chriſti iudiciariam poteſtatem, de qua Herodes tanquam terrenus timebat. Sic ait Aug. in quodam ſermone Epiphaniæ, ſcilicet. Quid erit tribunal iudicantis, quando ſuperbos reges cuna terrebat infantis? Octauò congruebat iſta turbatio ad ſignificandum deiectionem Diaboli, qui per

D Chriſtum deiectus eſt: ſicut ipſe dixit. Nunc iudicium eſt mundi, & princeps mundi huius eijcietur foras. Io. 12. Et ligatus eſt Satanas per Chriſtum, ut dicitur Apocaly. 2. Et apprehendit draconem ſerpentem antiquum, qui eſt diabolus, & Satanas, & ligauit per annos mille, & miſit eum in abyſſum, & clauſit, & ſignauit ſuper eum. In iſta autem turbatione Herodis ſignabatur turbatio diaboli, qui in membris ſuis turbatur, ſicut erat Herodes. Sic ait Leo Papa in ſermone Epiphaniæ, ſcilicet. Non tantum Herodes in ſeipſo turbatur, quantum diabolus in Herode. Herodes enim hominem exiſtimabat, ſed diabolus Deum: & vterque regni ſui ſucceſſorem timebat. Diabolus cæleſtem: ſed Herodes terrenum. Superfluè tamen;

E quia Chriſtus non venerat regnum terrenum in terra habere. Vnde Leo Papa Herodi loquens, ait. Non capit Chriſtus regna tua, nec mundi Dominus poteſtatis tuæ, & loco ſceptri eſt contentus anguſtiis. Quinque primæ cauſæ ſunt literales, tres ultimæ ſunt potius myſticæ.

Quare tota Ieroſolyma turbata eſt, audita Chriſti natiuitate. Quæſt. XXV.

QVAERITVR quare Ieroſolyma tota turbata eſt audito, quòd natus eſſet rex Iudæorum: cùm potius gaudere debuiſſent: quia Herodes erat rex alienigena. Et erat in eis maior

gloria

gloria habere regem de ſtirpe ſua: potiſſimè, quia iſte erat rex Meſſias, quem lex, & prophetæ prædixerant venturum ad redimendum Iſrael. Dici poteſt vno modo, quòd non fuit turbata tota Ieroſolyma, ſed ſolùm aliqui de principibus, & quòd cæteri non turbarentur. Eſſent autem iſti principes, qui erant accepti Herodi: & per eum putabant ſe fœlicem ſtatū habere: ideo neceſſe erat, quòd ipſi non tantum pro Herode, quantū pro ſtatu ſuo turbarentur; cùm penderet ſtatus eorum de proſperitate Herodis: adueniente autem alio rege tam ipſi quàm Hero. periclitarentur: ideo iuſtè turbabantur. Et turbatis iſtis dicitur turbari tota Ieroſolyma: quia id quod principes ciuitatis faciunt, dicitur facere tota ciuitas: quia ipſi ſunt præcipua pars eius, & in ipſis tota ciuitas continetur eminenter. Hunc ſenſum ſequitur Nicolaus. Secundò poteſt dici, quòd turbata eſt tota ciuitas, ideſt, magna pars eius: hoc eſt verū quantum ad adulatores regis. Nam ipſi fingunt ſe gaudere de omnibus, de quibus reges gaudent, & dolere de quibus dolent, ſed præſtant illis aſſenſum accommodatum propter quæſtum, quem ſic extorquent. Et iſti vocantur aſſentatores ab aſſentiendo dicti: quia fingūt ſe aſſentire omnibus, quibus domini aſſentiunt, ſiue in bono, ſiue in malo. Nam magna pars Ieroſolymæ erat de iſtis aſſentatoribus Herodis: ideo turbata eſſe dicitur tota Ieroſolyma, quia omnes iſti aſſentatores finxerunt ſe turbatos. Tertiò poteſt dici, quod tota ciuitas turbata eſt, ideſt, nemo auſus eſt oſtendere ſe gaudere, licèt in corde ſuo gauderent: quia Herodes erat crudelis valde, cùm etiam filios ſuos occideret, vt infra dicetur: & dominabatur valde Iudæorum opprimens eos. Vnde ſi ſenſiſſet aliquos eorum gaudere, quando ipſe turbabatur, occidiſſet illos. Ideo nemo auſus eſt oſtendere gaudium, licèt in corde haberent. Sic enim ſemel Herodes quaſi hoc tempore cùm ægritudine magna laboraret, & in vinculis haberet filium ſuum Antipatrum propter quaſdam ſuſpitiones, licèt illum regnare poſt ſe uoluiſſet: accidit, vt quadam die Herodes gladium manu tenens præ impatientia ægritudinis percuſſit ſe volens occidere, ſed nequiuit, impediēte eum quodam de miniſtris. Fama tamen ſubito percrebuit occubuiſſe Herodē: qđ audiēs Antipater filius eius in uinculis, exultans valde quaſi mox regnaturus eſſet, multa locutus eſt, & plurima cuſtodi carceris, vt eum ſolueret. Herodes autem ad ſe reuerſus, cognita exultatione Antipatri iuſſit eum occidi, quem prius ſucceſſorē regni inſtituerat. De hoc Ioſephus. lib. 17. Antiquitatum. Item etiam circa mortem ſuam plurimos de nobilibus Iudæorum Hærodes tenebat in vinculis. Sentiens autem omnium Iudæorum lætitiā de morte ſua propinqua, iuſſit Salomæ ſorori ſuæ, ꝙ eo mortuo occideret omnes nobiles Iudæorum, quos vinctos tenebat, vt ſic omnes Iudæi lugerent in morte Herodis propter liberos ſuos occiſos. Quod ſic ſe facturam ſpopondit Salome, ut placeret Herodi. Eo tñ mortuo ſoluit oēs illos vinctos, & donauit parentibus; uolēs auferre ſeditiones poſt mortē Herodis, & confirmare regnū in poſteris eius, quod forte non fieret exaſperatis Iudæis ſi occiderentur omnes illi nobiles, qui vincti tenebantur, vt ait Ioſephus, eo. lib. Iudæi igitur tantam Herodis crudelitatem in multis experti gaudere palā auſi non ſunt, ſed turbatos ſe oſtenderunt in eo in quo turbabatur Herodes, licèt fortè de hoc gauderent. Quartò fortè Iudæi non putabant hunc eſſe regem Meſſiam, quem nunc natum Magi aſſerebant: ſed aliquem fortè de genere Hyrcani, qui vltimus fuerat rex de ſtirpe Iudæorum, vel de progenie fratris ſui Ariſtoboli, uel de progenie aliquorum aliorum Machabæorum: quia omnes iſti reges, qui fuerunt intra Babylonis captiuitatem, & Chriſti natiuitatem fuerūt

F de ſtirpe Machabæorum, vt infra declarabitur. Et forte pro tali rege non multum gauderent Iudæi, quia tēporibus eorum grauia mala paſſi ſunt, & propter ipſos reges de ſtirpe ſua facti ſunt tributarii, & ſerui Romanorum, cùm prius eſſent amici eorum, & confederati: de quo infra declarabitur. Si autem putaſſent, quòd erat rex Meſſias non turbarentur, ſaltem verè, quia ille multa bona Iſraelitis allaturus erat. Quintò poteſt dici, quòd totus populus uerè turbatus eſt, etiam ſi putarent iſtum, qui regnaturus erat, eſſe Meſſiam: quia populus cognoſcebat animoſitatem, & potentiam Herodis, & aſtutiam bellicam, & res ab eo ſemper fœliciter geſtas. Oportebat autem, ut ſi alius regnaturus eſſet, etiam ſi Meſſias eſſet, haberet bella magna cum Hero-
G de; in quibus veriſimile erat magnas clades futuras conſiderata probitate bellica Herodis: ideo timebant res tam graues incipere: etiam ſi ad ultimum Meſſias regnaturus eſſet deuicto Herode: quia putabant, quod proſperitas eſſet pro illis, qui manerent poſt bellū, pro eis tamen, qui nūc erant magna pericula, & rerum vaſtationes, & calamitates plurimorum poterant ueriſimiliter expectari. Præeligebant ergo potius ſub Herode in pace viuere, licèt eſſe rex alienigena, quàm vt poſteris ſtatum honorabilem relinquentes ſeipſos omnibus malis exponerēt. Rationabiliter ergo turbati ſunt audito quòd rex Iudæorum natus eſſet. Hanc rationē tangit Chryſoſt. ſcilicet. Sicut ventis contrauenientibus vnda concutitur: ſic regibus inuicem contrarian-
H tibus populus conturbatur. Et ideo ex hoc timuerunt, ſcilicet, ne præſente & uenturo rege adinuicem certantibus, ipſi perturbationibus inuoluerentur. Sextò poteſt dici, quòd turbatio eſt duplex: vna eſt quaſi admiratio ex re inſolita: licèt illa proſpera ſit. Sicut ſi alicui, cuius pater mortuus eſſet a plurimis annis diceretur: ecce Pater tuus uiuit; licèt iſta eſſet res proſpera, turbaretur tamen primò, licèt poſtea gauderet. Sic fuit de Iacob, qui credebat Ioſeph mortuum. Cum verò audiſſet: Ioſeph uiuit, & dominatur in omni terra Aegypti dicitur, quòd quaſi de graui ſomno euigilans nō credebat, & illa erat turbatio. Gen. 25. Alio modo accipitur turbatio pro quadam paſſione prouenienti ex enunciatione, uel cognitione alicuius aduerſi. Et iſto
I modo accipitur communiter in ſcriptura turbatio: & etiam in modo noſtro loquendi. Hic poteſt dici, quòd turbati ſunt iſti, non quòd iſta res eſſet aduerſa, nec timerent eam, aut odiſſent, ſed propter nouitatem eius admirati ſunt, & redditi quaſi ſtupidi. Et illud eſt quod dicit eos turbatos fuiſſe. Septimò ſecundùm Chryſo. fuerunt iſti turbati, quia iniuſti non poſſunt gaudere de aduentu iuſti. Erant autem Iudæi mali: ideo nō gaudebant de aduentu Chriſti. Hoc autem non eſt intelligendum de omnibus Iudæis: ſed de multis & peccatoribus. Erant tamen alii viri iuſti, qui expectabant Meſſiam: & deſiderabant redemptionem, quam facturus erat. Sic patet de Simeone & Anna filia Phanuelis, quibus Chriſtus tanquam iuſtis ſe manifeſtauit
K in templo. Luc. 2. Dicitur etiam de Ioſeph de Arimathia, qui erat nobilis decurio, quòd ipſe erat expectans regnum Dei, & petiit corpus Ieſu ad ſepeliendum. Mar. 15. Ex quo innuitur, quòd non expectabant, nec deſiderabant omnes Iudæi, quod inducendum erat per aduentum Meſſiæ, quia erant viri carnales, & ſolùm deſiderabant bona huius ſæculi, eiſque contenti erant. Plurima autem multitudo erat huius opinionis. Nam etiam quotidie iſtud experimur in credentibus in Chriſtum. Ideo poterat dici, quòd tota ciuitas turbaretur, quia illi iniqui, qui erant maxima pars urbis, turbabantur.

Duplex turbatio.

Qui ſint iſti principes ſacerdotum, quos congregauit Herodes. Quaeſt. XXVI.

QVAERITVR, qui ſint iſti principes ſacerdotum, quos congregauit Herodes. Nam uidetur, quòd non poterat congregare principes ſacerdotum. Dicendum, quòd ſecundũ legem erat unicus ſummus ſacerdos. Nam quando Deus voluit, quòd Aaron, & poſteri eius eſſent ſacerdotes, inſtituit quod de nulla tribu, vel familia eſſent ſacerdotes præter quam de progenie Aaron. Et ſi aliquis extraneus, ſcilicet, non de hac progenie uellet miniſtrare in officio Sacerdotali, quòd occideretur. Numeri. 3. & 18. Et ad hoc Deus occiderat ducentos, & quinquaginta proceres, qui voluerunt vſurpare ſacerdotium. Nume. 16. & fecit turribula eorum extendi in laminas, & affigi altari holocauſtorum, ut manerent ibi in memoriam, ſcilicet, quòd Deus occidiſſet illos, qui conati fuerant miniſtrare in ſacerdotio, cùm non eſſent de progenie Aaron, & omnes uidentes a ſimilibus abſtinerent. eo. ca. Fecit etiam quòd omnes tribus ponerent virgas coram Domino vnam pro qualibet tribu: & cuius virga floreret, pertineret ſacerdotium ad illam tribum. Floruit autem uirga Aaron: & manſit ex tunc ſacerdotium indubitatè in Aaron, & poſteris eius, & virgam illam quæ fronduerat, fecit Deus cuſtodiri inter cætera, quę erant in arca: vt maneret in teſtimonium ne amplius de ſacerdotio contenderent Iſraelitę. Numeri 17. Fecit autem Deus tũc quòd Aaron vngeretur in ſummum ſacerdotem, & filii eius in ſacerdotes minores. Exo. 29. Nõ eſt autem putandum, quòd Aaron diceretur ſacerdos magnus, eo quod reſpectu filiorum ipſe erat maior, & dignior: etiam ſi in ſacerdotio non excederet. Nam non ſolum in hac dignitate excellebat: ſed etiã ex parte ſacerdotii erat diſtinctus a filiis ſuis. Primò in nomine, quia ipſe uocabatur pontifex, filii autem ſui ſolùm uocabantur ſacerdotes. Exo. 29. & Leu. 8. Secundò ex parte conſecrationis: quia ualde multæ cæremoniæ obſeruabantur in conſecratione Aaron, quæ non obſeruabantur in filiis eius. Et tamen omnes obſeruabantur in patre. Exod. 29. & Leui. 8. vbi ponuntur omnes cæremoniæ conſecrationis Aaron, & filiorũ eius ſiue ſacerdotis magni, & minorum. Tertiò ex parte veſtium, uel ornamentorum, quia ſummus ſacerdos habebat quaſi decem ornamenta, minores autem habebant tria, vel quatuor ſolum: & illa quæ habebant minores ſacerdotes habebat maior, & non è contrario. Nam ſummus ſacerdos habebat fæminalia ſacra, & tunicam lineam ſiue byſſinam, & cingulum byſſinum, & cidarim lineam, & baltheum, & rationale, & ephod, & tunicam totam iacynthinam, & tiaram iacynthinam, & laminam auream pro fronte, & cingulum de multiplici colore. De his omnibus, etiã de omnibus fabricaturis, & figuris patet. Exod. 28. & ibi declaratum eſt. Filii autem Aaron ſolùm habebant quatuor prima ornamenta. eo. ca. Quartò differebant ex parte redditũ. Nam ſacerdotes minores habebant redditus ſuos de oblationibus, & primitiis, & votis, & redemptionibus primogenitorum, & de partibus ſacrificiorum, & ſimilibus, quę plenè ponuntur Numeri. 18. Aaron autem, ſiue ſacerdos magnus habebat decimam decimæ, id eſt, centeſimam partem fructuum totius Iſrael. Nam leuitæ accipiebant omnes decimas Iſrael: & iubebat Deus illis, quod illarum decimarum partem decimam darent Aaron, ſcilicet, ſummo Sacerdoti. eo. c. Quintò differebant in officio, vel miniſtratione, quia ſummus ſacerdos poterat miniſtrare in omnibus, in quibus minores. Et vltra hoc habebat

A quaſdam proprias miniſtrationes, ſcilicet; ipſe ſolus
miniſtrare debebat in die expiationis, quæ eſt die decima
menſis ſeptimi. Leui. 16. Vnde Ioſephus dicit in
lib. Antiquitatum, quòd cùm ſemel illa die miniſtraturus
eſſet quidã ſummus ſacerdos vir iuſtus, & precedenti
nocte accidiſſet ei illuſio per ſomnium, & pollui
contigiſſet: alius factus eſt ſummus ſacerdos loco
eius, qui manſit poſtea in ſummo ſacerdotio, de quo
declaratum eſt primo Paralipo. 6. Etiam ſoli ſummo
ſacerdoti licebat intrare in Sancta ſanctorum. Leui. 16.
& ad Hebr. 9. minoribus autem non licebat. Quod nõ
ſolùm non licebat, immo etiam quãdo intrabat ſummus
ſacerdos in Sancta ſanctorum, non licebat alicui
de Sacerdotibus minoribus manere in exteriori taber-
B naculo. Leui. 16. Sextò differebant ſacerdos magnus
& minores in obſeruantiis. Nam tenebatur ſummus
ſacerdos abſtinere à quibuſdam, à quibus non tenebantur
abſtinere minores. Nam de minoribus dixit
Deus Leui. 21. quòd non contaminarentur in mortibus
ſuorum; id eſt, non exirent ad plangendum mortuos:
nec accederent ad res ipſorum: niſi in morte patris,
& matris, & filii, & filiæ, & fratris, & ſororis virginis,
quæ nondum accepit virum: & tamen ſummus
ſacerdos non poterat exire ad mortem alicuius, nec
etiam patris ſui. eod. c. Item ſacerdotes minores tenebantur
non accipere meretricem in uxorem, nec viduam,
nec repudiatam. Leui. 21. ſummus ſacerdos nõ
ſolum tenebatur non accipere viduam, vel repudiatã,
C vel meretricem, ſed tenebatur accipere in vxorem virginem
generoſam. Nam dicitur; non commiſceat ſtirpem
generis ſui vulgo gentis ſuæ. Septimò differebãt
in quibuſdam priuilegiis honoris, nam de ſolo ſummo
ſacerdote dicitur, quòd quando exules fugerent
in ciuitates refugii, non liceret eis exire impune inde
vſque ad mortem ſummi ſacerdotis, alioquin poterãt
occidi licitè. Numeri. 35. Octauò differebãt, quia ſummus
ſacerdos erat vnicus, & ſacerdotes minores erant
plurimi. De minoribus manifeſtum eſt, cùm diſtincti
eſſent per uigintiquatuor ſortes ad miniſtrandum, *Summus ſacerdos Iudæorũ vnus erat.*
& in qualibet ſorte erant multi ſacerdotes. 1. Paralipom.
28. De ſummo ſacerdote patet, quod eſſet vnicus,
quia Deus fecit Aaron vngi in ſummum ſacerdotem
D ſiue pontificem, & omnes filios eius in ſacerdotes
minores. Exo. 29. & Leui. 8. Sic etiam mortuo Aaron
fecit Deus, quod Eleazar fieret pontifex pro patre
ſuo Aaron. Numeri. 20. Si tamen non differret ſummus
ſacerdos à minoribus, non oportebat, quòd Eleazar
poneretur nunc pro Aaron, quia iam ipſe fuerat
conſecratus in ſacerdotem minorem. Exo. 29. & Leu.
8. Etiam ſi eſſent plures ſummi ſacerdotes, non iuſſiſſet
nunc Deus poni Eleazar ſpecialiter pro Aaron, ſed
poſſent eſſe multi. Item patet hoc magis Exod. 29.
Nam poſito ritu conſecrationis dicitur: veſtem autem
ſanctam, qua vtetur Aaron, habebunt filii eius poſt
eum, vt vngantur in ea, & conſecrentur manus eius.
Septem diebus vtetur illa, qui pontifex pro illo fuerit
E conſtitutus de filiis eius. Et ſic uidetur, quòd vnus ſummus
ſacerdos ſuccedebat alteri, quia vnus dicitur vngi
pro altero, ſicut in regno, vbi eſt vnicus rex, & moritur,
& ſuccedit alius dicitur, quòd mortuus eſt talis
rex, & regnauit filius eius pro eo, vt ſæpe dicitur in 3.
& 4. libris Regum, & in toto, 2. Paralipom. Hic tamẽ
dicitur, quòd pontifex vngeretur pro patre ſuo, ergo
vnicus erat. Etiam quia dr̃: ſeptem diebus vtetur illa,
qui pontifex fuerit conſtitutus. & ſic unicus ſignificatur.
Etiam, quia dicitur, qui pontifex fuerit cõſtitutus
de filiis eius, & ſic innuitur, quòd licèt Aaron, vel alius
ſummus ſacerdos haberet multos filios, non erãt omnes
ſummi ſacerdotes, ſed unicus. Item patet, quia vt
ſupra declaratum eſt, veſtes ſummi ſacerdotis, & minorum

norum differebant. Si ergò eſſent multi ſacerdotes ſummi fierent multæ veſtes, ſcilicet, pro quolibet omnia ornamenta ſummi ſacerdotis. Deus tamen iuſſit fieri ueſtes ſummi ſacerdotis ſolùm pro Aaron. Exo. 28. Vnde uocat eam unam veſtem, ſcilicet, facieſque veſtem ſanctam Aaron fratri tuo, & ſic iuſſit fieri unicum rationale, & unicum Ephod, & unicam laminā auream, & unicam tunicam iacinthinam, & ſic de cæteris. Si tamen eſſent multi ſacerdotes ſummi, fierent multa rationabilia, & multa Ephod, & cætera ornamenta pontificis, ergo vnicus erat. Item patet, quia Exo. 29. dicitur: ueſtem ſanctam qua utetur Aaron, habebunt filii eius poſt eum. Et ſic ueſtis erat unica, ergo unicus ſummus ſacerdos. Etiam quia dicitur, quòd illam habebunt filii eius poſt eum: ergo uiuente Aarō nullus poterat indui illa ueſte, niſi ipſe. Et tamen neceſſe erat ſummum ſacerdotem indui illis ueſtibus, quibus induebatur Aaron, ergo uiuente Aaron nullus fuit ſummus ſacerdos niſi ipſe. Ita ergo poſt eum, quia eadem habitudo, quæ erat Aaron ad filios ſuos, erat cuiuſlibet ſummi ſacerdotis ad cæteros ſacerdotes, quia Deus ponebat hoc in lege, ut ita apud omnes poſteros obſeruaret. Et patet quia poſtquam poſita eſt cōſecratio Aaron & filiorum ſuorum ſubditur, quòd ita debeant ſeruari omnia illa apud poſteros. Exo. 29. & Leui. 8. Item patet, quia uidebatur ualde irrationabile eſſe multos ſummos ſacerdotes. Nam unius Eccleſiæ non poteſt eſſe niſi unus pontifex, & ſummus ſacerdos erat pontifex apud Iudæos. Leui. 21. & Nume. 35. ergo unicus eſſe debebat. Et adhuc magis repugnabat inter Iudæos eſſe multos pontifices, quam in eodem Epiſcopatu eſſe multos Epiſcopos. Quia licèt in unico Epiſcopatu ſit unica eccleſia, quæ eſt ſedes, ſunt tamen multæ particulares ſubiectæ illi. Inter Iudæos tamen erat unica eccleſia, ſiue unicum tēplum in unico loco terræ Chanaan, & non licebat in aliquo alio loco eſſe templum, nec altare aliquòd ad miniſtrandum in ſacrificiis. Deuteronom. 12. Et colligitur Ioſue. 22. ubi uoluerunt nouem tribus & dimidia pugnare contra duas & dimidiam, quia erexerunt vnum altare apud tumulos Iordanis. In eadem particulari eccleſia, ſiue templo non uidetur quomodo poſſent eſſe multi ſummi ſacerdotes, quia iſta pluralitas principum ſeipſam confunderet, quia quod unus iuberet alius deſtrueret: ideo Ariſt. 12. Metaphy. poſuit unicū rectorem uniuerſi, quem Deum, vel cauſam primam nos appellamus, dicens: Entia nolunt malè ordinari: mala eſt autem pluralitas principum, bonus eſt ergo unus princeps. Item patet hoc ex deductione, quam facit Ioſephus in libris Antiquitatum, ubi enarrat omnes ſummos ſacerdotes ſimul, niſi per contētionem, uel ex aliquo accidenti particulari aliàs ſemper eſt unicus. Item, quia ſi poſſent eſſe multi ſummi ſacerdotes, non diceretur aliquando de aliquo ſacerdote ſpecialiter, quod erat præpoſitus in templo, uel quòd miniſtrauerat in templo, & tamen dicitur de aliquibus hoc, ut patet Iudicum. 20. ſcilicet, Eo tempore erat arca domini in Silo, & Phinees filius Eleazari, filii Aarō erat præpoſitus domus. Ergo unicus erat iſte præpoſitus, & iſte erat ſummus ſacerdos, cui Deus promiſerat ſummum ſacerdotium in æternum, quia pro eo zelauerat occidens coeuntes in contemptum Dei. Numeri. 25. & primo Macha. 2. Et etiam omnes, qui ibi nominantur fuerunt ſummi ſacerdotes. Nam dicitur, quòd Phinees filius Eleazari filii Aaron erat præpoſitus domus, & tamen Phinees fuit pontifex, ut nunc dictum eſt, & Eleazar pater ſuus, ſiue Eleazarus fuit pontifex. Nume. 20. & Aaron fuit primus pontifex. Exod. 29. Item dicuntur aliqui miniſtraſſe ſpecialiter in templo: ſicut dicitur primo Paralipom. 6. Iohanam

F genuit Azariam. Ipſe eſt, qui ſacerdotio functus eſt in domo, quam ædificauit Salomon in Ieruſalem. Et ſic dicitur ſpecialiter de iſto, quòd ſacerdotio functus eſt. Si tamen multi eſſent, qui ſimiliter ſacerdotio fungerentur, non diceretur de hoc abſolutè, quòd ſacerdotio functus eſt, ergo unicus erat in iſto modo fungendi ſacerdotio, & tamen iſte fuit ſummus ſacerdos, ut declaratum eſt eo. c. & ut Ioſephus dicit, ergo unicus erat ſummus ſacerdos. Nonò differebant, quia ſummus ſacerdos erat ſemper primogenitus inter fratres: ita quòd non erat aliquis maior illo: & talis debebat eſſe ſummus ſacerdos, vel eo moriente ſequens frater

G eius, ſi ille nondum habebat filios. Leui. 21. ſcilicet, pontifex, ideſt, ſacerdos maximus inter fratres ſuos. Item quia generale erat apud Iudæos, quòd omnis honor, qui ueniret per ſucceſſionem, pertineret ad primogenitos, quia primogeniti ſuccedebant in duplo in poſſeſſionibus, quàm quilibet de fratribus. Deuteron. 21. In honore etiam, & imperio primogenitus erat maior aliis. Gen. 49. Maximè, cùm honor eſſet indiuiſibilis, qui non poſſet diuidi per omnes fratres, pertinebat ſolùm ad primogenitum. Sicut nunc fit de ſucceſſione in regno. Sacerdotes autem minores erant tam primogeniti, quàm nō primogeniti, cùm omnes filii ſacerdotum neceſſariò eſſent ſacerdotes, quia tota poſteritas Aaron applicabatur ad ſacerdotium. Nume. 3. & 16. Aliæ differentiæ poſſent aſſignari inter ſacerdotem magnum, & minores, quæ reducentur ad

H ſupradictas. De materia ſummorum ſacerdotum eſt magis declaratum Exod. 29. & Numeri. 20. De iſtis etiam ſacerdotibus quot fuerint, ſcilicet, quòd fuerūt octogintatres, uel quatuor, & nomina eorum, & actus aliquorum declaratum eſt latè primo Paralipom. 6. Sciendum, quod multa nomina, habet ſacerdos magnus, ſcilicet, uocatur pontifex, & ſacerdos magnus, & ſacerdos maximus, & ſummus ſacerdos, & princeps ſacerdotum: de primo patet Exod. 29. & Leui. 21. & Numeri. 35. De ſecundo patet, quia Elcias uocatē ſummus ſacerdos magnus. 4. Reg. 22. & 2. Paralipom. 34. & Eliaſib ſacerdos magnus Nee. 3. c. De tertio patet Leui. 21. ubi pontifex uocatur ſacerdos maximus. De quarto patet Act. 23. ſcilicet, ſummum ſacerdotē Dei

Noīa ſummi ſacerdotis.

I maledicis, & Marci. 13. & 15. Nam conuenienter Marcus uocat ſummos ſacerdotes, quos alii uocant principes ſacerdotum. De quinto patet Actuum. 13. ſcilicet. neſciebāt quia princeps eſſet ſacerdotum, & Luc. 20. & 22. & hic in litera, & infra 26. & 27. & Ioan. 18. Apparet autem ex præcedentibus, quòd ſummus ſacerdos unicus erat, & non poterant eſſe plures ſimul. Scriptura tamen maximè apud Euangeliſtas dicit multos principes ſacerdotum, uel ſummos ſacerdotes, ut hic in litera, & infra 26. & 27. & Mar. 13. & 15. & Luc. 3. & 22. & 10. 8. & 19. Quidam dicunt, quòd licèt à principio inſtitutum fuerit unicū eſſe ſummum ſacerdotem: poſtea tamen Dauid inſtituit eſſe duos, quando reformauit cultum Dei. Nam poſuit unum ſummum ſacerdotem de familia Eleazar, & alium de

K familia Ithamar, primo Paralipom. 24. & fuerunt iſti, ſcilicet, Abiathar, & Sadoc. Ita ergo poſt iſtud eſſent ſaltem duo ſummi ſacerdotes ſemper ſimul, & iſti uocantur principes ſacerdotum, uel ſummi ſacerdotes. Dicendum, quòd non ſtat, quia licèt Dauid poſuit Sadoc, & Abiathar, ut ſummos ſacerdotes, non manſerunt ambo in ſummo ſacerdotio, & coegit eum manere exulem uſque ad mortem, ita ut non ſolùm non miniſtraret, immo etiam quòd non intraret in Ieruſalem, ſed quod maneret in agro ſuo in Anathoc, quæ erat parua ciuitas apud Ieruſalem, patet hoc, 3. Reg. 2. & poſt hoc nullus de ſtirpe Abiathar fuit ſummus ſacerdos. Et ſic Deus prædixerat contra Heli, quòd ne-

mo

mo de domo ſua miniſtraret in ſacerdotio ſummo: ſed eſſent ſic extranei, & quaſi laici, vt reciperentur inter ſacerdotes minores, primo Reg. 2. & erat iſte Abiathar de progenie Heli ſummi ſacerdotis. Et in eo completa fuit maledictio domus Heli. 3. Reg. 2. & ibi declaratum eſt. Et ideo poſtea nunquam fuit ſacerdos aliquis de ſtirpe Abiathar, ſed ſolùm de ſtirpe Sadoc. Et ille iam manſit unicus. Nec fuerunt poſtea aliquo tempore duo ſummi ſacerdotes, niſi quando aſſumebantur in diſcordia, vel per aliquod accidens, vt ſupra dictum eſt. Hoc patet magis ex diſcurſu Ioſephi in libris Antiquitatum vſque ad finem, vbi ponit omnes ſummos ſacerdotes, & tempora, quibus miniſtrauerunt, & tamen nunquam duo ſimul erãt. Patet etiam ex his, quæ declarata ſunt primo Paralip. 6. vbi omnes ſummi ſacerdotes, & tempora eorum deſcribuntur. Item hoc colligitur ex verbis Euangeliſtarum. Nam Io. 18. dicitur, Et adduxerunt eum ad Annam primum. Et ſequitur: Erat enim ſocer Caiphæ, qui erat pontifex anni illius. Et ibi ſolus Caiphas vocatur pontifex. Idem dicitur Ioan. 11. ſcilicet, quòd cùm Caiphas eſſet pontifex anni illius prophetauit. Sic etiam alij Euangeliſtæ vocant abſolutè Caipham principem ſacerdotum. Et Luc. 22. dicitur magis abſolutè, ſcilicet, Comprehendentes eum duxerunt ad domum principis ſacerdotum. Si tamen eſſent multi principes ſacerdotum, non uocaretur aliquis eorum princeps abſolutè: maximè non exprimendo nomen eius. Ideo vnicus erat. Dici ergo poteſt dupliciter: vno modo quòd ſummus ſacerdos ſemper fuit vnicus. Quia tamen poſtquam Romani cœperunt dominari ſuper Iudæos fuit ſacerdotium venale, non miniſtrabat aliquis ſacerdos ſecundùm legem vſque ad mortem ſuam, vt ſic ſuccederet ei filius ſuus: ſed vendebatur ſacerdotiũ, & vnus erat ſacerdos magnus in vno anno, & alius in alio. Sic patet Ioan. 11. de Caipha, qui erat pontifex anni illius, & Ioan. 18. Et tunc ille, qui ſemel fuiſſet ſummus ſacerdos, poterat vocari ſummus ſacerdos, vel princeps ſacerdotum. Vnde poterant eſſe multi ſummi ſacerdotes ſimul, & iſti ſunt, quos Euangeliſtę vocant ſummos ſacerdotes, vel principes ſacerdotum, licèt vnus de eis eſſet ſolùm ſummus ſacerdos actualiter. Aliter poteſt dici, quòd licèt eſſet vnicus ſummus ſacerdos, ſecundùm tamen diuerſa officia templi erãt diuerſi, qui principabantur in illis officiis, & illi erant prępoſiti multorum ſacerdotum. Ideo vocantur ſummi ſacerdotes. Hoc maximè poteſt intelligi de principibus ſortium. Nam erant diuerſi ſacerdotes per viginti quatuor ſortes, & in qualibet erant multi ſacerdotes, pręcipuus autem in qualibet ſorte uocabatur princeps ſacerdotum illius ſortis. Sic accipitur primo Paralip. 24. ſcilicet. Diuiſit autem eis, hoc eſt filijs Eleazar principes per familias. 16. & filiis Ithamar per familias, & domos ſuas octo. Primò de familia Eleazar erant. 16. principes propter ſexdecim ſortes, & de familia Ithamar erant octo principes propter octo familias. Et ſic ſæpe eo. cap. vocantur iſti vigintiquatuor principes ſacerdotum, id eſt, familiarum ſacerdotalium. Mãſerunt autem illæ ſortes vigintiquatuor diſtinctæ uſque ad Chriſti tempus, & miniſtrabant ſacerdotes ſecundùm illas. Ergo poterant eſſe nunc multi principes ſacerdotum, quia ſemper eſſent uigintiquatuor principes. Patet hoc Luc. 1. vbi dicitur de Zacharia patre Ioannis, quòd fuit ſacerdos de vice Abia, & illa erat octaua ſors ſacerdotalis. primo Paralipo. 24. Et etiam dicitur, quòd ſorte exijt, vt poneret incenſum. Iſti autem principes familiarum ſacerdotalium uocantur ab Euangeliſtis aliquando principes ſacerdotum, ut vocant Matthæus, Lucas, & Ioannes, aliquando pontifices Ioã. 18. ſcilicet. Gens tua, & pontifices tui tradiderunt te mihi:

Determinatio auctoris quod vnicus erat ſacerdos magnus.

A & aliquando ſummi ſacerdotes. Mar. 14. & 15. Magis tamen propriè uocantur principes ſacerdotum, quàm ſummi ſacerdotes, & pontifices, quia princeps ſacerdotum poteſt uocari quicunque præeſt aliquibus ſacerdotibus, ſicut præerat quilibet iſtorum. 24. principum familiarum ſacerdotalium. Summus Sacerdos eſt, qui ſuper oẽs ſacerdotes eſt, & ſuper quẽ nullus ſacerdos eſt, & tñ ſup quemlibet iſtorũ uigintiquatuor erat unus ſummus pontifex, qui erat reſpectu omniũ. Etiam non dicuntur propriè pontifices, quia põtifex ſolùm accipitur pro ſacerdote maximo. Leui. 21. Omnes tamen principes familiarum ſacerdotalium erant ſacerdotes minores præter unũ eorum, qui erat ſummus ſacerdos. Ideo oportet dici, quod uocentur largè

B pontifices, vel ſummi ſacerdotes, licèt propriè uocentur principes Sacerdotum. Et ſic ſemper erat unicus ſummus ſacerdos, qui abſolutè uocabatur ſummus ſacerdos, uel pontifex, uel princeps ſacerdotum ſolus, ſed ſolum quando ſit multi uocantur. Ratio differentiæ eſt, quia ſi aliquis uocetur ſolus ſummus ſacerdos neceſſe eſt, quòd conueniat ſibi per aliquam rationẽ ſpecialem. Et illud eſt, quod ſit ſimpliciter ſuper omnes ſacerdotes. Si autem multi uocantur ſimul ſummi ſacerdotes, non oportet alicui horum conuenire per aliquam rationem ſpecialem. Sicut ſi dicamus Propheta dixit, uel Apoſtolus dixit, intelligimus de aliquo cui per excellentiam conuenit iſtud nomen, ſcilicet, de Dauid, & Paulo. Si autem dicamus, prophetæ

C dixerunt, uel apoſtoli fecerunt, non accipitur propheta, uel apoſtolus ſecundùm aliquam rationem ſpecialem, ſed communem. Ita autem eſt de pontificibus, quia ſæpe uocatur aliquis pontifex uel princeps ſacerdotum abſolutè in ſingulari, & non expreſſo nomine eius, & tunc accipitur pro eo, qui erat uerè ſummus ſacerdos, ſicut Caiphas uocatur abſolutè princeps ſacerdotum non expreſſo nomine Luc. 22. Et uocatur pontifex abſolutè, & ſingulariter Io. decimo octauo, & ſic ipſe erat tunc ſolus ſummus ſacerdos. Et hoc ſatis patet, quia de eo ſolo dicitur Ioan. 11. & 18. quòd erat põtifex anni illius, quod fruſtra diceretur ſi iſtum eundem gradum alij tenerent. Idem patet, quia nullus de principibus ſacerdotum iudicauit de Chriſto, niſi

D Caiphas. Item ad domum nullius principis ſacerdotũ ductus eſt Chriſtus, niſi ad domum Caiphæ. Et ſi dicas, quod ad Annam ductus eſt primò. Ioã. 18. ibidem reſpondetur, quòd hoc fuit, quia Annas erat ſocer Caiphę, qui erat pontifex. Ergo propter Caipham ductus eſt ad Annam. Satis tamen apparet, quòd Annas non erat in eodem gradu ſacerdotij, in quo Caiphas: quia licet iſte honor fuerit ei delatus, ſcilicet, quod Chriſtus ad eum ductus eſt primum propter Caipham, ipſe tamen tanquam ſibi conſcius, quòd non erat in dignitate illa, in qua erat Caiphas, nihil uoluit iudicare de Chriſto, ſed interrogauit quædam ab eo, & remiſit eum ad Caipham. Ioa. 18. Ipſe autem Caiphas iudicauit de illo, quòd eſſet reus mortis. infra 26. & Luc. 22.

E Et ſic ipſe ſolus uidebatur habere poteſtatem. Item patet, quia in domum Caiphæ conuenerant omnes principes ſacerdotum, & Seniores infra 26. & Luc. 22. & Mar. 15. Et ſic ille erat præcipuus, qui erat uerus ſummus ſacerdos, & cæteri autem erant ſolum principes familiarum ſacerdotalium. Si autem obijcias, quod etiam Annas uocatus eſt pontifex abſolutè. Ioan. 14. Dicẽdum, quòd poſtquam poſitum eſt nomen ſuum uocatur pontifex, & tunc non oportet uocari eũ pontificem propter aliquam rationem ſpecialem. Cùm autem nõ expreſſo nomine vocatur aliquis pontifex, oportet quòd intelligatur ſecundùm rationem ſpecialem, licèt poſſet adhuc dici de Anna: quòd ipſe fuerat verus ſummus pontifex, quem Ioſephus vocat Annani

ni pontificem, de quo declaratum eſt primo Paralipo. 6. Ideo poſſet ipſe vocari pontifex abſolutè, licèt illo anno non eſſet pontifex ipſe, ſed Caiphas. Si autem obiiciatur, quòd ponuntur duo ſummi ſacerdotes ſimul, qui eſſent ſummi ſacerdotes veri, ſcilicet, Annas, & Caiphas. Luc. 3. ſcilicet, ſub principibus ſacerdotũ Anna & Caipha. Ibidem declarabitur. Vterque iſtorũ modorum eſt ſatis rationabilis, ſed ſecundus magis placet, eo quòd de illo habemus exemplum in ſcriptura, & non de primo, vt dictum eſt: & tamen per primum modum poſſunt vocari omnes iſti ſummi ſacerdotes vel pontifices, & non per ſecundum, vt declaratum eſt.

Quare Herodes quæſiuerit ſummos ſacerdotes, cum Magi ſolum ab eo quæſiuiſſent de rege nato.
Quæſt. XXVII.

QVAERITVR, cùm Magi ſolùm dixerint Herodi, vbi eſt qui natus eſt rex Iudæorum? quare ipſe quæſiuit a ſacerdotibus vbi Chriſtus, ideſt, Meſſias naſciturus erat? Dicendum, quòd Herodes putauit, quòd ille rex cuius natiuitas annunciabatur, erat Meſſias: ideo quæſiuit de loco natiuitatis eius. Cauſa autem quærendi fuit quia putauit, quòd in lege, vel prophetis ſcriptum eſſet de loco natiuitatis Meſſiæ. Nam audiebat Herodes promiſſum eſſe Meſſiam in lege, & prophetis, ideo licèt ipſe nihil ſciret de ſacra ſcrip. veriſimiliter ad credendum, mouebatur diſcere multa de eius moribus, & loco, & tempore: vt per hoc cognoſceretur. Cauſa autẽ quare putauit eſſe Meſſiam iſtum regem, qui annunciabatur fuit multiplex. Prima, quia Herodes vidit nũc, qualia nunquam viderat in natiuitate alicuius regis, ſiue Iudæorum, ſiue aliorum Gentium. Nec etiam talia quiſquam audierat, ſcilicet, quòd appareret aliqua ſtella ad oſtendendum illum natum, & quòd reges de longinquis venirent ad adorandum eum antequam natiuitas eius diuulgata foret, & etiam, quod ſtella præcederet reges dirigendo eos in via. Et quia Herodes audierat Meſſiam futurum aliquid magnum ſuper cæteros reges, putauit Herodes, quòd nulli poterat conuenire hoc niſi Meſſiæ: & ſic ipſe eſſet cuius natiuitas annunciaretur. Secunda, quia Iudæi tempore illo expectabant Meſſiam venturum, quia ſecundũm prophetiam Iacob ipſo tempore venturus eſſet, quia iam incipiebat tranſire Sceptrum de femore Iuda ad alienigenas, cùm Herodes rex eſſet de ſtirpe Idumæorum: vt ſupra dictum eſt. Forte autem Herodes ſæpe audiſſet Meſſiam tunc venturum: quia non poterat iſtud abſcondi, cùm Iſraelitæ illud valde deſiderarent; & de hoc ſæpe loquerentur: & ſic putaret Herodes iſtum eſſe Meſſiam quẽ Iudæi tunc ſperabant. Tertia eſt, quia eo tempore erat magna fama de Meſſia: ita vt aliqui videntes impletum eſſe tempus prænunciatum a prophetis de aduentu Meſſiæ, & ille nondum veniſſet, dicerent ſe eſſe Meſſiam. Sic fuit de quodam Iudæo, qui dictus eſt Theodas, & dixit ſe eſſe Meſſiam, cui conſenſerunt viri quaſi quadringenti, ſed tandem ipſe occiſus eſt, & qui credebant in eum, diſſipati ſunt. Poſt iſtum fuit Iudas Galilæus, qui etiã dixit ſe eſſe Meſſiam, & periit ipſe, & qui conſenſerũt ei. Act. 5. Fuerunt iſti quaſi in tempore natiuitatis Chriſti. Nam de Iuda Galilæo dicitur, quòd fuit in diebus profeſſionis. eo. ca. Vocantur dies profeſſionis quando Octauianus iuſſit, vt deſcriberetur vniuerſus orbis, & iret quilibet ad profitendum in ciuitatem ſuam Luc. 2. Et tamen in diebus profeſſionis Chriſtus natus eſt: quia cùm iret Ioſeph, & Maria vxor eius in Bethlehẽ ad profitendum, natus eſt ibi Chriſtus. eo. ca. Et ſic Iu-

F das Gali. fuit quaſi tempore natiuitatis Chriſti. Theodas fuit aliquanto tempore ante natiuitatẽ: cũ dicatur, quòd fuerit ante Iu. Gali. Act. 5. propter iſta ergo ſcandala ab omnibus cõſiderabatur tunc de aduentu Meſſiæ. & erãt circa hoc ſolliciti: ideo Herodes audiens natum regem Iudæ, de Meſſia putauit dici. Quarta eſt, quia ex modo loquendi Magorum videbatur; quòd loquerentur de Meſſia. Nam non quæſiuerunt de natiuitate alicuius regis ſpecialiter, ſed dixerũt. *Vbi eſt, qui natus eſt rex Iudæorũ.* Et ſic ſpecialiter erat iſte rex Iudæorũ, de quo annũciabant. Iſtud autẽ ſoli Meſſiæ cõpetit, qui ſpecialiter regnaturus erat; ſcilicet, ſapiẽtius, & iuſtius, quàm cæteri reges. Hiere. 23. & ſpecialem modum regendi, & iudicandi haberet. Iſa. 11. Et ipſe re-
G ſtitueret Iſrael faciendo eum habitare confidenter. Ierem. 23. quod nulli alteri regi competebat: ideo dicendo ſimpliciter regem Iudæorum, non poſſumus intelligere niſi Meſſiam. Sic accipitur. Zach. 9. & infra 21. ſcilicet. Dicite filiæ Siõ: Ecce rex tuus venit. Ille autem eſt Meſſias. Sic etiam Michæas vocauit Meſſiam ſpecialiter dominatorem Iſrael, nec expreſſo nomine. Michææ. 5. ſcilicet. Ex te mihi egredietur, qui ſit dominator in Iſrael. Cũ ergo Herodes audiuit nominari regem Iudæorum abſolutè, de Meſſia intellexit.

Ad quid Herodes voluit ſcire locum natiuitatis Chriſti.
Quæſt. XXVIII.

H QVAERITVR ad quid Herodes voluit ſcire locũ natiuitatis Chriſti, ideſt, Meſſiæ. Dicendũ, quòd cùm Herodes audiſſet natum eſſe regẽ Iudæorũ, credidit ꝙ ille, ſi viueret, auferret ſibi regnum, vel filiis ſuis. Et quia putauit Herodes illum eſſe puerum ſicut innuebant Magi ex ortu ſtellæ: credidit, ꝙ maneret in loco natiuitatis, & ſic cognito loco natiuitatis poſſet inuenire eum, & occidere: & ſi non poſſet eum determinate cognoſcere, ſaltẽ occidendo omnes coætaneos occideret ipſum, ſicut conatus eſt poſtea facere. Sed dicetur quomodo Hero. auderet talia quærere a Iudæis: quia ipſi nolent reſpondere ei ad iſtum finem, ſed potius perſequerentur eum, ſi intenderet occidere Meſſiam eorum, quẽ
I ipſi pro ſummo bono expectabant: dicendum quòd Herodes non oſtendit Iudæis ſe velle occidere Meſſiã eorum: quia ſi hoc Herodes innueret, ipſe ſe impediret, quia Iudæi reſiſterent ei pro viribus, etiam occultarent ei Meſſiam. Item non reſponderent ei de loco natiuitatis. Et dato, quòd aliqui propter timorem reſponderent, ſubticerent ei veritatem, & exprimerent ei alium locum, in quo Meſſias non eſſet naſciturus: & ſic nunquàm eum inueniret. Sed potuit Herod. duas cauſas veriſimiles ad interrogandum prætendere. Prima propter Magos. Nam erant reges alienigenæ, & venerant ad Herodem, quærentes, vbi erat natus rex Iud. Dignum erat, quòd Hero. faceret illis reſponderi per ſapientes. Et ad hoc quæſiuit vbi Chriſtus naſce-
K retur. Et quòd propter hoc eſſet innueretur: appareret, quia poſtquam ſapientes reſponderunt Chriſtum debere naſci in Bethlehem: dicitur, quòd Herod. miſit Magos in Bethlehem. Secunda propter ſe ipſum: quia cum Meſſias a Iudæis putaretur futurus excellentior omnibus regibus & hoc innuerent Magi venientes ad adorandum eum. Volebat quoque innuere, quòd ipſe vellet eum adorare ſicut Magi, vel honorare in aliquo. Patet, quia ſic innuit ipſe Magis, dicens, ſcilicet. *Et cùm inueneritis, renunciate mihi, ut & ego veniens adorem eum.*

Quomodo Herodes intendebat occidere Meſſiam, cùm occidi non poſſet, quia Deus erat. Quæſt. XXIX.

QVAERITVR, quomodo Herodes intendebat occidere Meſſiam, cùm non poſſet occidi Meſſias, niſi quando ipſe vellet, quia Deus erat. Item, quia lex prædixerat multa de Meſſia, quæ facere deberet, ſcilicet, quòd regnaret iuſtè, & ſapienter, & in diebus ſuis ſaluaretur Iuda, & Iſrael habitaret confidenter. Iere. 23. Ante ergo quam iſta impleret, non poterat occidi, quia neceſſe eſt quòd omnia, quæ ſcriptura dicit compleantur, ſicut dicitur infra. 5. ſcilicet. Donec cœlum, & terra tranſeat, Iota vnum aut apex vnus non præteribit a lege donec omnia fiant, ideſt, facilius eſt quòd cœlum & terra tranſeant, ideſt, eſſe deſinant, quàm, quòd vnum verbum minimum maneat de lege, quòd non compleatur: & Chriſtus dixit de ſe ipſo quòd oportet impleri omnia, quæ de ipſo ſcripta erant in lege, & in prophetis, & in Pſal. ſed nihil horum erat impletum, ergo non poterat nunc Hero. occidere Meſſiam. Item quia non poterat occidi in loco natiuitatis ſuæ, quia propter hoc voluit de illo certificari, vt ſupra dictum eſt. Non poterat tamẽ Chriſtus occidi in Bethlehem loco natiuitatis ſuę, ſed in Ieruſalem neceſſe erat eum mori, vt dixit ipſe Chriſtus infra. 14. ſcilicet. Non capit prophetam perire extra Ieruſalem, ideſt, non eſt poſſibile, quod propheta, ideſt, Meſſias, qui vocatur propheta per excellentiam pereat, ideſt, moriatur extra Ieruſalem. Dicendum, quòd verum eſt, quòd Herodes non poterat nũc occidere Chriſtum, nec quiſquam hominum, nec ẽt totus mundus, quia cùm ipſe haberet poteſtatem ponendi animam ſuam, & ſumendi eam. Ioan. 1. ideſt, poteſtatem moriendi quando vellet, & ſurgendi quando vellet, & nunc non nollet quouſque impleret omnia, quæ de eo dicta erant, non poterat eum quiſquam occidere. Et ſic etiam fuit alijs vicibus quando Iudæi conabantur occidere ipſum, & tamen non poterant. Sed dicitur, quòd nemo miſit manum in eum, quia nondum venerat hora eius, ideſt, hora, qua ipſe volebat mori. Ioan. 7. A fortiori nunc, quia nihil adhuc fecerat de eis, pro quibus miſſus erat. Herodes tamen putauit, quod poſſet eum occidere, ſicut quidam dicunt, quia ita etiam putauit Pilatus, Ioa. 18. ſcilicet. Mihi non loqueris? Neſcis, quia poteſtatem habeo dimittere te, & poteſtatem crucifigere te? Et ſic ipſe poſtea illum occidit, Chriſtus tamen dicit, quòd ille non habebat poteſtatem occidendi eum, ſcilicet, Non haberes poteſtatem in me, niſi datum eſſet tibi deſuper. Et hoc erat quia tunc erat hora mortis Chriſti, ſicut dicitur Luc. 22. ſcilicet: Quotidie eram vobiſcum in tẽplo docens, & non me tenuiſtis: ſed hæc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum. quaſi dicat, licèt eſſem uobiſcũ quotidie in templo, non me tenuiſtis, ideſt, non potuiſtis me tenere. Nunc autem tenuiſtis me, quia eſt hora veſtra, ideſt, conceſſa vobis, & poteſtas tenebrarum, ideſt, poteſtas peccatorum hominum, qui ſunt tenebroſi. Sed non ſtat, quia Pilatus neſciebat de Ieſu, an eſſet Meſsias, ſed ſolùm putabat, quod per inuidiam traderent eum: ipſe autem eſſet vir bonus. Herodes tamen nitebatur occidere Meſsiam, non quidem ſpecialiter aliquem hominem, ſed ipſum Meſsiam in generali, ſecundùm quod erat in lege, & prophetis promiſſus. Nam quæſiuit vbi naſceretur Chriſtus, ideſt, Meſsias: & etiam patet, quia poſtea iubẽs occidi infantes in Bethlehem, intendebat occidere eum, qui erat Meſſias, vel quem ipſe putabat eſſe Meſſiam. Aliter ergo dici poteſt, quòd licet Herodes ſciret Meſſiam in lege promiſſum, & magnalia facturum audiret, cre-

A dit tamen, quòd ipſe poſſet occidere eum, & quilibet potens in ſęculo. Sic patet de alio Herode de progenie iſtius, qui occidit Ioannem Baptiſtam, quem credebat eſſe virum ſanctiſſimum, ita ut in uirtute eius alij operarentur miracula, & tamen credidit, quòd facilè erat occidere eum ſicut ipſe occidit, ſic dicitur infra. 14. ſcilicet. Herodes audiens famam Ieſu, ait Ioannes, quem ego decolaui, ſurrexit à mortuis, & ideo virtutes operantur in eo. Si autem obijcias, quòd erat Meſsias Deus, & nemo poterat eum occidere: dicendum quòd Herodes non credebat iſtud, immo nec cogitabat, quia Iudæi communiter non aſſerebant Meſsiam eſſe Deum, licèt multi eorum ſic putarent, & ex lege ſua, & prophetis colligatur: & ſic Herodes

B fortè nunquam audierat, quòd Meſsias eſſet Deus, & dato quòd audiret fortè non crederet, quia Herodes erat vir iniquus cultum Dei deſpiciens, ſola temporalia bona ſequens, & fauorem principum Romanorũ: ideo illud, quod erat difficillimum, non crederet. Aliter poteſt dici, quòd etiam ſi Herodes crederet vera eſſe, quæ dicebantur de Meſsia, & quòd ipſe non poſſet occidere eum, excæcabat eum deſiderium: ſicut quotidie videmus in aliquibus, quæ homo ſcit ſe non poſſe conſequi, quia tamen illa nimium deſiderat, fallit ſe ipſum: fingens quaſi ſit facile illa conſequi, & ſic illis ſe exponit. Ita Herodes, cùm deſideraret nimis occidere Chriſtum tanquam hoſtem regni ſui: licèt putaret, quòd non poſſet hoc efficere, excæcabatur, &

C credebat quòd poſſet efficere, & conabatur ad illud. Adhuc poteſt dici, quòd licèt putaret quòd non poſſet hoc facere, tamen quaſi ex quadam deſperatione conabatur ſe opponere: ſicut interdum homines ſciẽtes, quòd non poſſent euadere quædam pericula, exponunt ſe totaliter eis. Magis tamen credendum eſt, quòd Herodes crediderit, ꝙ ipſe poſſet occidere Meſſiam, quia putabat eum eſſe ſolùm aliquem virum iuſtum, & tales per temporalem potentiam poſſunt occidi: ideo ipſe conatus eſt eum occidere. Cùm autem dicitur, quòd Meſsias non poſſet occidi, niſi quando vellet, quia Deus erat: dicendum, ꝙ verum eſt, & tamẽ Herodes neſciebat iſtud, ſcilicet, an eſſet Deus, & an in poteſtate ſua eſſet mori, quando vellet. Et ſi dicas, ꝙ

D iſtud conſtabat ex lege, & prophetis: dicendum, ꝙ licèt inde colligatur, Herodes tamen neſciebat illud, quia non erat ſtudioſus in lege, nec deditus ad audiendum illam, ſed erat de illis, qui dicunt Deo, recede à nobis ſcientiam viarum tuarum nolumus. Iob. 21. Maximè, quia inter Iudæos non erat communiter notum, nec diuulgatum, ꝙ Meſsias deberet eſſe Deus. Ad ſecundum, cùm dicitur ꝙ multa erant prædicta de Meſsia, quæ oportebat prius impleri, uerum eſt: & tamen Herodes putabat iſta poſſe impediri, ſcilicet, quòd ſi Meſſias ueniret ad ætatem adultam, ꝙ faceret illa, quæ de eo prænunciata erant, & tamen ꝙ poſſet impediri, ne ueniret ad ætatem adultam, per humanam potentiam. Et ſi dicas, quòd iſta erant prænunciata per pro-

E phetas, & legem. Dicendum, ꝙ Herodes non multum credebat prophetis, nec legi, quia erat totus uir mundanus, ſicut plurimi inter nos nihil credunt, ſicut dicitur ad Rom. 1. Non omnes credunt Euangelio. prophetæ etiam conquerebantur, ꝙ non credebatur eis. Nam Iſa. ſpecialiter loquens de Meſsia conqueritur, ꝙ ſibi nõ credatur. Iſa. 53. ſ. Quis credidit auditui noſtro, & brachium domini tui reuelatum eſt? Quaſi dicat, Pauci uolunt credere nobis: maximè quia viri mundani plurimi putant Deum res mundanas non aduertere, nec illas regi aliqua lege, ideo eſt locus malitiæ, & potentiæ humanæ. Et ſic uiri iuſti poſſunt occidi ab impijs. Dato etiam, ꝙ Herodes crederet uera eſſe, quæ lex; & prophetæ prænunciarent, credebat tamen illa

poſſe

poſſe impediri, ideo conabatur impedire. Ad tertium dicendum, quòd verum eſt, quòd Chriſtus non poterat occidi extra Ieruſalem, & tamen Herodes neſciebat iſtud, ideo putabat quòd poſſet occidi vbicunque pœna temporalis in eum inſurgeret. Et hoc modo reſpondetur ad omnes ſimiles confirmationes.

Quare Herodes clam vocauit Magos.
Quaeſt. XXX.

QVAERITVR, quare Herodes vocauit Magos clam. Dicendum, quòd poſtquam ſe informauerat de loco natiuitatis Meſſiæ per ſapientes: voluit ſe informare de tempore natiuitatis per Magos, & ad hoc uocauit eos clam. Primò vt Iudæi hoc non viderent, vt auferret eis occaſionem ſuſpicandi contra eum. Erat enim Herodes alienigena regnans ſuper Iudæos, & non confidebat eis. Et ipſe ſciebat, quod ipſi oderant eum, licèt paterētur in Dominum, quia vitare non poterant. Et ſi nunc de Meſſia ſuo tam ſollicitus inquiſitor eſſet, ſuſpicarentur, quòd aliquid mali ei inferre vellet, & Iudæi ſe opponerent ipſi, & non poſſet facere quæ conceperat, & perſequerētur ipſum. Ideo voluit eis neſcientibus iſta quærere, & ſic clam uocauit Magos. Sed dicetur, ꝙ Iudæi non ſuſpicarentur ex hoc cōtra Herodem, nec etiam ipſe deberet hoc putare, quia non quæſiuiſſet ab eis de loco, vbi Chriſtus naſceretur, & tamen omnibus vocatis quæſiuit illud. Dicendum, quòd non ſtat: nam in illa quæſtione non potuit, vel non debuit veriſimiliter aliud præſumi contra Herodem, poterat tamen præſumi in illa ſecunda propter duo. Primò, quia primum, ſcilicet, de loco natiuitatis nō putaretur Herodes propter ſe ipſum quærere, ſed propter Magos, quia venerant ad eum, & petebant, *Vbi eſt, qui natus eſt rex Iudæorum?* Ad Herodem ergo tanquam regem pertinebat facere eis reſponderi: cùm ad eum veniſſent, quaſi ſe ei commendantes: & ſic Iudæi putarent, quòd iſtud quærebat ad ſatisfaciendum Magis, & non propter Herodem. Si autem peteret à Magis de tpe natiuitatis, iam iſtud uideretur propter ſe ipſum, ideo ſuſpicarentur Hebræi, quòd propter aliquid iſtud uellet. Secundò, quia conquirendo ſolùm de loco natiuitatis Meſsiæ, cùm nihil ante hoc quæſiuiſſet de Meſſia nihil præſumeretur, quòd tamen quæreret ſecūdo, ſcilicet, de tempòre natiuitatis iam apparebat magna diligentia. Ideo ueriſimile erat, quòd propter aliquem finem peteret, & ſic Iudæi ſuſpicarentur, ꝙ aliquid intenderet contra Meſſiā: ideo noluit eis præſentibus hoc quęrere. Secunda cauſa quare clam quęſiuit videtur eſſe, ut Magi non cogerentur aliquid dicere de ſecretis ſuis coram multitudine, ſcilicet. Magi putabant aliquid magnum eſſe ſcire natiuitatem eius, ad quem adorandum uenerant, cùm iſta fuiſſet ſibi ſpecialiter reuelata. Noluit ergo Herodes cogere eos ad dicendum coram multis, quod faceret ſi coram Iudæis quæreret: ideo ſecretè quæſiuit ab eis, & ſic ipſi faciliores eſſent ad reſpondendum ſoli regi declarantes ſecretum ſuum, quam ſi toti multitudini declararent. Et in hoc erat maior honor ipſorum Magorum, ſcilicet, quo ad ſecretam regis collocutionem, quàm, quòd coram multitudine interrogarentur. Tertia cauſa fuit, ꝙ Herodes non uocauit multitudinem ſacerdotum, & ſcribarum niſi per accidens, ſcilicet, quòd accidit, quòd Herodes non potuit reſpondere Magis, niſi uocaret ſapientes: ideo oportuit illos vocari. Nunc autem non erant neceſſarii, quia ad hoc, quod ipſe nunc quærebat, ſcilicet de tempore natiuitatis Chriſti per ſtellam, non debebant reſpondere ſapientes, ſed Magi: ideo non uocauit eos. Quarta cauſa fuit, vt

F quando Herodes vellet exequi id, quod nunc intendebat, neſciretur quid uellet, ſcilicet, quia poſt biennium ipſe iuſſit occidi omnes pueros, qui erant in Bethlehem à bimatu & infra, & noluit, quòd Iudæi intelligerent ad quem finem faciebat. Si tamen ipſe nunc peteret de tempore ſtellæ coram Iudæis, per quam notificabatur tempus natiuitatis Chriſti: quando poſtea viderent pueros occidi, colligerent ex circunſtantia temporis quid intenderet. Voluit ergo ſecretè à Magis quærere. Quælibet harum quatuor cauſarum eſt rationabilis, prima tamen, & quarta ſunt rationabiliores propter duo. Primo, quia quidquid Herodes hoc faciebat, erat propter mortem Chriſti, quā præcipuè intendebat, vt ex litera apparet: ideo veriſi-
G milius eſt ſingula, quæ dicuntur hic, pertinere potius ad iſtum finem, quàm ad aliquem alium, & ad hunc pertinent prima, & quarta cauſa. Secundò, quia dicitur hic, clam uocatis, & tamen clam ſonat in malum. Nam ſi dixiſſet ſecretè poterat in bonum interpretari, ſed clam ad malum eſt. Ita dicit eccleſia matrimonia clandeſtina, quæ occultè ſunt facta, puta propter aliquid malum, uel turpe, & talia non approbat, ſed potius punit, ut patet extra de clan. ſpon. per totum. Malum autem aliud ibi non erat, niſi deſiderium mortis Chriſti. Ideo quòd Magi clandeſtinè uocati fuerunt, ad procurationem mortis Chriſti pertinet, & hoc uult prima, & quarta cauſa.

H *Quare Herodes uoluit à Magis diſcere tempus ſtellæ.*
Quaeſt. XXXI.

QVAERITVR, quare Herodes uoluit à Magis diſcere tempus ſtellæ diligenter. Dicendū quòd Herodes intendebat occidere Meſsiā, ne priuaretur regno per ipſum. Et ad hoc uolebat ſcire tempus natiuitatis eius, ut ex ignorantia ætatis non falleretur occidendo alium loco eius, & quia ſtella apparuerat in eius natiuitate, uoluit ſcire tempus ſtellæ, ideſt quantum erat, quòd ſtella apparuerat, & ſic per hoc ſciret ætatem Meſſiæ. præſupponebat autem Herodes, quod ſtella tunc apparuit quando Meſſias natus eſt. Et hoc uidebatur rationa-
I bile. Nam ſtella illa erat ad oſtendendam natiuitatē eius, ideo rationabile erat, aut ueriſimile tunc ipſam apparere quando Meſsias naſceretur: quia aliàs poſſent falli Magi ſi ſtella prius naſceretur, quā Meſsias. Nam poſſent venire in Iudæam antequam naſceretur Meſsias, & non inuenirent quem adorarent. Si autem dicatur, quòd poſt eius natiuitatem oriretur, ita poſſet oriri duobus, uel tribus annis, vel viginti poſt natum Meſsiam, ſicut quolibet alio tempore, quia nō erat maior ratio, quòd potius uno tempore, quā alio appareret. De natiuitate autem erat ſpecialis ratio, quia tunc incipiebat Meſsias eſſe in mundo, ideo tūc competebat, quòd ſtella ipſum indicaret. Item patet hoc efficacius ex Magorum intentione: quia ipſi putabant tunc Meſsiam natum, quando ſtella orta eſt. Quod patet ex uerbis eorum. Nam dixerunt. Vbi eſt,
K qui natus eſt rex Iudæorum? ideſt. Vbi eſt rex Iudæorum, qui nunc natus eſt. Si tamen præſupponeretur ſtellam apparuiſſe poſt eius natiuitatem, poterat apparere uigeſimo, uel trigeſimo anno ſicut quolibet alio tempore: quia non erat maior cauſa de uno, quàm de alio, ut dictum eſt. Et tamen de illo, qui eſt iam aliquantæ ætatis non dicitur: vbi eſt, qui natus eſt, & ſic Magi putabant ſiue præſupponebant, quòd tunc ſtella apparuit, quando Chriſtus natus eſt. Hoc fortè prædixerat Balaam poſteris ſuis, quando informauit eos de ortu ſtellæ, ſcilicet, quòd mox, ut naſceretur ille rex, ſtella appareret, uel fortè angelus apparuit Magis dicens,

A cens. Nunc natus eſt Chriſtus, quem iſta ſtella ſignificat: ite & adorate eum. Vel hoc idem Spiritus ſanctus eos docuit per interiorem inſpirationem, vt declaratũ eſt ſupra in 6. & magis 19. q. ſ. Quare Magi moti ſunt ad ueniendum, & ſic Herodes petens de tempore ſtellę, petebat de tempore natiuitatis Chriſti. Sed dicetur, ꝙ non oportebat, quòd Herodes peteret iſtud, quia ad occidendum Chriſtum ſicut ipſe intendebat, erat alius modus apertior, ſcilicet, quòd poſtquam Magi inuenirent Chriſtum, & adorarent, ipſe iret illuc fingens ſe uelle adorare, & tunc diſtinctè cognoſceret Chriſtum, & eſſet facilius eum occidere, immo hoc uidetur ipſe Herodes uoluiſſe. Nam dixit Magis, ꝙ interrogarent diligenter de puero, & renunciarent ei, ut
B ipſe iret, & adoraret eum. Dicendum uerum eſse, ꝙ iſte eſset modus facilior, & tamen iſtud primum, ſcilicet, de tempore ſtellæ petiuit Herodes quaſi in ſubſidium, ſcilicet, deficientibus alijs modis certioribus, & hoc fuit propter duo. Primò, quia fortè poterat deludi à Magis. ſ. ꝙ poſtquam ipſi inueniſſent puerum, ꝙ nõ oſtenderent ei illum, ſicut factum eſt, quia admoniti ab angelo ne redirent ad Herodem, reuerſi ſunt per aliam uiam in regionem ſuam, & ſic Herodes non potuit per eos cognoſcere puerũ: ideo uoluit Herodes, quòd ſi contingeret ſibi deficere iſtam cognitionem, de qua tamen ipſe non ſuſpicabatur, quòd maneret ſibi aliud, pro quo poſset ſaltem in generali habere cognitionem de Chriſto. ſ. per ætatem. Secũdò fuit hoc,

Propter duo Her. petiuit de tempore ſtellæ.

C quia fortè Magi deciperẽtur in ſtella ſua, ita quòd per illam non inuenirent puerum, ſcilicet, quia quando Magi intrauerunt in Ieruſalem diſparuit eis ſtella, qđ ante hoc nunquam fecerat. Et hoc uidentur ipſi ſignificaſse Herodi. Vnde putabat Herodes, ꝙ fortè iam non appareret ſtella, & ſic Magi non poſsent determinatam habere cognitionem de Meſſia: ideo fortè non inuenirent eum, uel ſi inuenirent fortè non certificarentur omnino an ille eſset, uel alius, & ſic nõ poſsent renũciare Herodi per certitudinem de illo. Et ad hoc uoluit Herodes ſcire tempus ſtellæ, ſcilicet, dato, quòd Magi non inuenirent Chriſtum: ipſe per tempus ſtellę ſaltem in generali cognoſceret eum, & poſſet occidere occidendo omnes coętaneos ſibi. Et iſta eſt uera in-
D tentio Herodis. Et ſic uoluit, quòd ſi Magi inuenirent puerum ipſi renunciarent, vt iret ad adorandum eum. & ſic poſſet eum occidere nullum alium occidendo. Si autem non inuenirẽt illum: recurreret ipſe ad aliud remedium per tempus ſtellæ, vt dictum eſt. Sed quare dicitur, quòd diligenter didicit tempus ſtellæ. Dicendum, quòd propter duo opportuit hoc diligenter ſciri: primo, vt occidendo alios quaſi coætaneos Chriſti, non contingeret eum euadere propter ignorãtiam ætatis. Hoc tamen non poſſet fieri, ſi non diligenter ſciret tempus ſtellæ: vtpotè ſi ſtella fuiſſet orta tribus annis antequam Herodes vellet occidere pueros, & ipſe putaret fuiſſe illam natam ſolùm duobus annis ante hoc, occideret ſolùm pueros à biennio, & infra,
E & euaderet Chriſtus, qui iam eſſet triennis, ideo oportuit, quòd diligenter ſciret, ſcilicet, nihil errando de tempore. Secundò, vt Herodes cum minori ſcandalo, quàm fieri poſſet iſtam rem ageret. Nam ſi non ſciret Herodes determinatè tempus ſtellæ, oporteret ꝙ occideret multos etiam ſupra ætatem Chriſti, vt non maneret ſibi dubium, quòd fortè Chriſtus euaderet. Si autem determinatè ſciret tempus ſtellæ, non oportebat, quòd occideret aliquos niſi, qui nati fuerãt tempore ortus illius ſtellæ, & poſt, & ſic pauciores occideret, & eſſet minus ſcandalum, ideo oportuit diligenter hoc ſciri.

Quare Herodes non quęſiuit à Iudæis de tempore natiuitatis Chriſti. Quęſt. XXXII.

QVAERITVR, quare Herodes non quæſiuit à Iudæis de tempore natiuitatis Chriſti. Quidam dicunt, quòd Herodes putauit non poſſe hoc conſtare ſapientibus Iudęorum, quia talia fortè non eſſent in lege eorũ, nec in prophetis ſcripta. Sed non ſtat, quia Herodes petiuit à ſapientibus Iudæorum de loco natiuitatis Chriſti, & non petiuiſſet, niſi putaſſet, quòd illi hoc ſcire poſſent per legem ſuam, vel prophetas. Sed ſicut locus eſt circunſtantia natiuitatis, ita etiam tempus: ideo qui putat prophetas, vel legem dicere de loco natiuitatis Meſſię, vel alterius, veriſimiliter putare poteſt, quòd etiam ſcriptura de tempore dicat: cùm illa ſint accidentia coniuncta, quæ ſunt circunſtantiæ eiuſdem rei. Ideo non eſt dicendum, quod Herodes putauerit hoc non haberi in lege, nec in prophetis. Sed dicendum, ꝙ ideo quęſiuit à Iudęis ad tollendam ſuſpitionem contra ſe, quia ſi ab eis peteret, appareret, ꝙ aliquid volebat facere contra Meſſiam, vel ſaltem erat veriſimile, ꝙ Iudæi hoc præſumerent: ideo noluit petere ab eis, ne ipſum in hoc impedirẽt, vt dictum eſt ſupra penultima quæſtione ante hoc. Secundò, quia Herodes fortè putabat, quòd licèt in lege, & prophetis aliquid ſcriptum eſſet de tempore natiuitatis Meſſiæ, quòd Iudæi non bene certificantur per illud, quia fortè erat breuiter, vel obſcurè dictum, vel propter aliam cauſam, & ita ipſi neſciebant dicere determinatè quando naſceretur Meſſias. Hoc autem manifeſtè apparebat, quia ſi Iudæi determinatè ſcirent iſtud tempus, non poſſent inter eos vani inſurgere, qui ſe dicerent Meſſiam, & diuerſis tẽporibus: vel ſaltem ſi inſurgerent appareret manifeſtè eorum falſitas, & nemo eos reciperet. Et tamen pauco tempore ante hoc venit Theodas aſſerens ſe eſſe Meſſiam, & crediderunt in eum aliqui. Et poſt ipſe occiſus eſt, & illi perierunt. Poſt iſtum venit Iudas Galilæus dicens ſe eſse Meſſiam, & crediderunt ei multi. Et etiam illi, & ipſe periit. Act. 6. Etiam poſt Chriſti mortem veniebant aliqui dicentes ſe eſse Meſsiam, & recipiebantur à multis. infra. 24. ſcilicet. Tunc ſi quis vobis dixerit, ecce hic eſt Chriſtus, aut illic, nolite illi credere: Et tamen Chriſtus Meſſias eſt. Et ſequitur, ſurgẽt enim Pſeudochriſti, & Pſeudoprophetæ, & dabunt ſigna magna, & prodigia: ita vt in errorem inducantur, ſi fieri poteſt, etiam electi. Et ſic multos Chriſtos, ideſt, Meſſias dixit poſt ſe venturos, ſcilicet, qui ſe ſic vocarent. Et Luc. 21. dicitur: Multi venient in nomine meo dicẽtes, quia ego ſum Chrs. i. ego ſum Meſſias. Quilibet tamen iſtorum habebat ſequaces multos, cùm infra. 24. dicatur, quòd iſti falſi Chriſti inducerent in errorem, ſi fieri poſset, etiam electos: ergo Iudæi neſciebant determinatum tempus aduentus Meſſiæ, ideſt, natiuitatis eius, cùm iſtud ſit valde præciſum tempus. Tertiò, quia dato, ꝙ Iudæi ſcirent determinatum tempus natiuitatis Meſſiæ, non peteret ab eis Herodes, quia non petebat ab eis quidquam niſi ex neceſſitate: nam propter hoc quæſiuit ab eis de loco natiuitatis Meſsiæ, quia ad reſpondendum Magis non poterat per alios certificari. Nunc autem de tpe natiuitatis Meſsiæ poterat certificari per Magos, per ſtellam: ideo nõ curauit quærere à Iudæis. Nam etiam de loco natiuitatis non quæſiuiſſet ab eis, ſi per Magos ſcire potuiſſet. Quartò, quia etiam ſi Iudæi hoc ſcirent, & nulla ſuſpitio oriretur contra Herodem iſta interrogando: magis tamen volebat hoc ſcire per Magos, quia veriſimilius erat eos ſcire, & magis determinatè. Nam ſcriptura etiam

ſi interdum loquatur de tempore, quo aliqua res debet fieri, non ponit determinatè diem, quo fiet, vel fieri incipiet, ſed ponit quaſdam generales determinationes. Iudæi tamen non poterant ſcire niſi per ſcripturam: Magi autem ſciebant per ſtellam. Et iſta determinatè poterat certificare, cùm præſupponatur eam ortam die illo, quo Chriſto natus eſt, vt declaratum eſt præcedenti quæſtione: etiam quia iſta ſtella ad nihil aliud fuit, niſi vt oſtẽderet Chriſtum natum, & viam, qua illuc iretur, & poſtea locum, in quo eſſet: ideo per iſtam magis determinatè poterat homo inſtrui de tẽpore natiuitatis Meſſiæ, quàm per aliquid aliud, & ſic Herodes potius voluit quærere à Magis, quàm à Iudæis.

Quare Herodes miſit Magos in Bethlehem.
Quæſt. XXXIII.

QVAERITVR, quare nunc Herodes miſit Magos in Bethlehem. Dicendum, quod Magi poſtquam ſibi occultata fuit ſtella ad introitum Ieruſalem, quæſierunt vbi natus erat rex Iudæorum: Herodes autem fecit reſponderi per ſapientes; & inuentum eſt, quòd in Bethlehem: ideo miſit eos in Bethlehem, quaſi certificans eos, quòd ille erat locus natiuitatis eius, & ibi inuenirent eum ſi iam natus eſſet. Sed dicetur ad quid Herodes mittebat eos illuc, quia cùm ſtella dirigeret eos, irent quo ſtella eos duceret, ſiue in Bethlehem, ſiue in alium locum, & ſic non oportebat eis nominari locum, ad quem irent: ſicut factum eſt: quia dicitur infra in litera, quòd *ſtella præcedebat eos vſque dum veniens ſtaret ſupra, vbi erat puer.* Dicendum, quòd Herodes putabat, quòd ſtella iam non appareret Magis amplius, cùm ſemper direxiſſet eos per viam, & occultata fuiſſet ad introitum Ieruſalem, ideo oportebat, quod diceretur eis locus, ad quem deberent ire. Et iſta eſt cauſa quare petierunt vbi eſt, qui natus eſt rex Iudæorum. Si autem ſtella eis non diſparuiſſet non quæſiuiſſent hoc: ipſi etiā Magi putauerunt, quòd iam ſtella non appareret eis, vnde quando ad exitum de Ieruſalem viderunt ſtellam, gauiſi ſunt gaudio magno valde, ſcilicet, quaſi ex impe- rato eis appareret, quia alias non eſſet iſtud gaudium tam magnum, quantum litera ſignificat. Et ſic ipſi voluerunt ab Herode informari de loco, ad quem deberent ire. Et cùm dixit eis, quod irent in Bethlehem, inceperunt illuc ire. Nam quando ſtella eis apparuit illuc, iam erant in viam Bethlehem, & iuiſſent illuc etiā ſi ſtella non apparuiſſet rurſus. Sed dicetur ad quid mittebat Herodes Magos in Bethlehem, quia dato, ꝙ ibi Meſſias naſceretur, poterat eſſe, quòd ibi non eſſet, ſed in alio quocunque loco terræ Iudææ. Dicendum, quòd præſuppoſitis eis, quæ Magi præſupponebant, & eis, quæ nunc per Herodem inuenta ſunt, erat quaſi neceſſe, vel ſaltem omnino veriſimile, quòd inuenirent eum in Bethlehem. Nam nunc inuentum fuerat, quod deberet naſci in Bethlehem: Magi autem præſupponebant ipſum natum eſſe, ſicut ſtella ſignificauerat: etiam præſupponebant, quòd non effluxerāt tredecim dies a natiuitate eius, quod apparebat per ortū ſtellæ. Nā die tertiodecimo venerunt Magi in Bethlehem, & tamen in tam parua ætate non erat veriſimile, quòd puer portatus eſſet ad alium locum extra locum natiuitatis ſuæ, quia propter tantam teneritudinem pueri, noceret ei diuerſitas, ſiue propter motum localem, ſiue per varietatem aeris, Sed adhuc magis erat hoc propter matrem, quia in tam paucis diebus fortè nondum eſſet curata de puerperio, & ſic maneret in loco, in quo peperiſſet. Et potiſſimè iſtud erat ſecundum conſuetudinem legis Iudæorum. Nam

F fœmina, cùm pareret filium erat ſeptem diebus immunda iuxta legem mulieris menſtruatæ, & erat ſeparata, & ſic in illis non poſſet diſcurrere hinc, & inde. Poſtea manebat triginta tribus diebus immunda in purificatione ſanguinis ſui. Leui. 12. ideo vſq; ad iſtos quadraginta dies, non erat veriſimile, quod mulier recederet de loco, in quo pepererat. In die autem quadrageſimo vētura erat in templum ad offerendum filium. eod. cap. ideo vſque ad illud tempus poterat in Bethlehem quæri veriſimiliter Chriſtus natus, & ſic factum eſt. Nam vſq; ad diem quadrageſimū manſit ibi domina noſtra cū puero, & die quadrageſimo obtulit ipſum in Ieruſalem in templo. Luc. 2. & tunc rediit in Galilæam in ciuitatem Nazareth. eo. c.

G

Quare Herodes non iuit cum Magis in Bethlehem.
Quæſt. XXXIIII.

QVAERITVR, quare Herodes non iuit nunc cum Magis in Bethlehem, quia ibi potuiſſet nunc inuenire Chriſtum, & fuiſſet opportunitas ad occidendum eum, ſicut ipſe deſiderabat. Nam Magi eum inuenerunt. Dicendum, ꝙ noluit ire nunc illuc propter multa. Primò, quia Deus inclinauit cor eius ad non eundum. Sic enim Deus ſolet mouere corda hominum, & præcipuè Regum ad faciendum, vel non faciendum aliquid ſecundum quòd ei placet. Prouer. 21. ſcilicet. Sicut diuiſio- H nes aquarum, ita cor regis in manu Domini, & quocunque voluerit, vertet illud. Hoc modo Deus facit quidquid vult in nobis, & de nobis, quia non ſolū nos nihil poſſumus facere contra id, quòd ipſe vult, ſed ēt non poſſumus velle facere contra id, quòd ipſe vult: idest, quòd homo non poteſt velle aliquid, ꝙ Deus vellit eum non velle, quia aliàs eſſet aliquis actus poſitiuus ad quem Deus nō concurreret etiam in ratione primæ cauſæ, & vniuerſalis, quod eſt impoſſibile, vel cogeretur ad faciendum, quòd non vult. Et ſi Deus interdum mouet corda hominum ad volendum aliqd, quod non eſt eis expediens quantum ad ſtatum temporale: vel ad omittendum aliquid, quod erat eis vtile, & hoc in pœnam ipſorum: nunquam tamen Deus ho- I mines mouet ad volendum id, quòd eſt malum culpæ. Quomodo autem poſſit ſtare pura libertas arbitrij mouente Deo voluntatem noſtram ad id, qđ vult, declaratum eſt latè. 3. Reg. 12. in quibuſdam quæſtionibus. Cauſa autem quare Deus mouit nunc cor Herodis ad uolendum non ire in Bethlehem, fuit quia tūc manebat ibi Chriſtus, & ſi illuc iret Herodes cū Magis, neceſſe erat, uel quòd Magi non inuenirent Chriſtum, uel Herodes illum inueniret. Primum erat inconueniens, cùm Deus ſolum ad hoc feciſſet Magos venire de terra ſua, vt Chriſtum uiderent, & adorarēt: ideo non debebat impediri diuina intentio, & bonum iſtorum Regum propter Herodem: Secundum erat inconueniens magnum, quia ſi Herodes Chriſtum inueniret occideret eum, uel Chriſtus ſe liberaret p aliquod miraculum, & utrumque erat inconueniens. Pri- K mum patet, quia Chriſtus uenerat, ut legem daret, & ut taliter operaretur noſtram redemptionem. Si autē tūc occideretur, nihil fieret de eo qđ ſcriptum erat de ipſo: ſm ēt erat inconueniens, quia ſi nunc Chr̄s per miraculum ſe liberaret, conſtaret Herodi ueritas rei, & tunc perſequeretur eum ſemper, quia cognoſceret eum eſſe Meſſiam. Ideo oporteret, ꝙ Chr̄s recederet de Iudæa: uel ꝙ ibi ſemper miraculosè ſe defenderet ab Herode, Et hoc non cōueniebat, quia ſic nō poſſet operari noſtram redemptionem ſicut operatus eſt, quia cognoſceretur ab omnibus eſſe Meſſias, & tñ nō decuit: ſed poſtea procedente tēpore debuit manifeſtari.

An

An verò natiuitatem ſuam Chriſtus pluribus notificare debuerit, & an debuit eſſe nota omnibus hominib. declarabitur Luc. 2. & ſic ut omnia hoc euitarentur, Deus mouit cor Herodis, vt non iret tunc cum Magis. Secunda cauſa fuit, quia Herodes nondum erat certificatus de natiuitate Meſſiæ, ſed putabat, ꝙ illi Magi poterant falli per ſtellam: maximè, quia non viderat Herodes illam ſtellam. Nam illico vt introierunt in Ieruſalem diſparuit ſtella, & poſt hoc quæſierunt ab Herode. *Vbi eſt, qui natus eſt, &c.* Et ſic Herodes non erat adhuc confirmatus circa intentionem Magorũ, ideo noluit moueri quouſque ſciret veritatem. Tertia cauſa, quia dato ꝙ conſtaret Herodi natum eſſe Meſſiã: tamen adhuc neſciebat, quis ille erat, quia Magi non dirigebantur nunc a ſtella, quando receſſerunt ab eo. Et ſic non habebant aliquod ſignum per quod determinatè cognoſcerent Meſſiam. Et ſic fortè non inuenirent illum. Vt ergo non iret in vanum Herodes noluit ire cum eis, ſed manſit in Ieruſalem. Quarta cauſa, quia facilius erat Herodi aliter inuenire Meſſiam, ſ. ꝙ Magi irent prius, & inquirerent ſollicitè, & ſi inuenirẽt illum iret mox illuc Herodes, ſi autem non inuenirẽt ipſe poſtea faceret, qđ præcogitauerat. Et iſta fuit uera intentio Herodis. Nam dixit Magis, ꝙ diligenter inquirerent de puero, & cum inuenirent renunciarent ei, ut ipſe iret ad adorandum illum. Si autem non inuenirẽt illum intẽdebat Herodes occidere omnes pueros, qui nati fuiſſent poſt ortum ſtellæ, ſicut poſtea fecit, & ſic non oportebat ire cum Magis. Sciendum tamen, ꝙ Herodes non iuit cum Magis, quia vidit eos ire in dubium, cùm non dirigerentur a ſtella: ſi tamen ſciret, ꝙ ſtella appatitura erat eis in exitu de ciuitate, iuiſſet cũ eis: quia tunc putaret ſe ire ad rem certam. Nõ cognouit tamen hoc Herodes. Nam etiam Magi, quando receſſerunt ab Herode, non putauerunt ſe dirigendos per ſtellam: ſed apparuit eis quaſi ex inſperato. Et ob hoc gauiſi ſunt gaudio magno valde. ut patet infra in litera. Quinta, ut Herodes non irrideretur a Iudæis. Nã ſi iuiſſet cum Magis, & nõ inuenirent regem natum, quem annunciauerant Magi, irrideretur Herodes, ꝙ leuiter mouebatur ad dictum extraneorum hominũ ſuper re incerta. Voluit ergo expectare certitudinem. Sexta, quia ſi Herodes iuiſſet cum Magis, parentes pueri timerent, & erat uerisimile, ꝙ abſconderent eum, & poſtea nunquam poſſet inuenire Herodes. Nam de Herode eunte ad puerum nihil boni poterant ſuſpicari parentes pueri, quod nõ eſſet circa extraneos reges. Et tunc ſi illi ſemel illum adorarent, & cognoſcerent, ꝙ non poterat latere, quia illi cognoſcerent eum vbicumque eſſet. Ideo aptius erat ad intentionem Herodis non ire cum Magis. Et iſta etiam eſt cauſa quare non iuit ante Magos. Poterat enim facere, ꝙ illi manerent in Ieruſalem, & ipſe iret ante eos, ut inueniret puerum: & non fecit, quia præter alias cauſas obſtantes obſtabat ſibi, quia contra eum ſolum uenientem præſumeretur malum, & occultaretur puer. Septima ad tollendum ſuſpitionem ſapientum Iudæorum, quos nunc congregauerat, quia illi dixerant Meſſiam naſciturum in Bethlehem, Magi autem dixerant illum iã natum. Si igitur uiderent Iudæi Herodem euntem in Bethlehem, clarè cognoſcerent, quòd hoc uolebat, ideo ceſſauit dimittens Magos ire.

Quare Herodes dixit Magis, quòd poſtquam inueniſſent puerum, ei renunciarent de eo. *Quæſt.* *XLV.*

QVAERITVR, quare dixit Herodes Magis, ꝙ poſtquam inuenirent puerum diligẽter quæſitum, renunciarent ei. A Dicendum, ꝙ Herodes ſuaſerat Magis diligenter puerum quærere, vt non errarent in eo: quia Herodes intendebat occidere illum quem ipſi adoraſſent: & timebat decipi ſi forte aliquem qui nõ erat Meſſias occideret, & Meſſias euaderet. Ad hoc ergo diligens inquiſitio erat neceſſaria. Secundò, quia non habebãt tunc Magi aliquod ſignum certum. Nã ſi habuiſſent ſtellam dirigentẽ ſicut prius, ipſa oſtenderet eis Meſſiam indubitate, & tunc non oportebat eſſe aliquam diligentiam in quærendo illum. Quia tamen quando receſſerunt Magi ab Herode, non habebant ſtellam præuiam, nihil erat, per quod poſſent inuenire puerum natum, niſi per diligentem inquiſitionem, ideo dixit, quòd diligenter inquirerent. Quod autem B dixit, quòd renunciarent ei, poteſt intelligi dupliciter. Vno modo, quòd poſtquam adorarent, redirent in Ieruſalem, & nunciarent Herodi de puero. Alio modo, ꝙ non redirent, ſed mox, ut inuenirent eum, mitterent aliquem nuncium ad Herodem, & ipſis manentibus ibi, iret Herodes illuc. Iſtud ſecundum intellexit Herodes: primò, quia non dixit eis, ꝙ redirent ad eum, ſed ꝙ renunciarent ei: & tamen renunciare poterat fieri per nuncium, vel per literas, ideo non oportebat, ꝙ reges redirent. Secũdò, quia erat contra vrbanitatẽ, ꝙ Herodes iniungeret regibus id quod per ſimplicem nuncium fieri poterat, & melius, & tutius fieret. Tertiò, & principaliter, quia iſtud ſpecialiter conueniebat intẽtioni Herodis, vt puerum inueniret. Quia ſi ſemel C adorato puero redirent reges, poſſet occultari puer, & fortè poſtea non inueniret eum Herodes. Si autem manentibus regibus cum puero nuncius renunciaret Herodi de illo, illico Herodes iret illuc, & non poſſet occultari puer propter regum præſentiam. Hoc ergo ipſe uolebat.

Quare Herodes dixit Magis, quòd ipſe veniens adoraret eum. *Quæſt.* *XXXVI.*

QVAERITVR, quare Herodes dixit Magis, ꝙ ipſe veniens adoraret puerum. Dicendum, ꝙ primò dixit hoc, qa iſtud uidebatur ſatis rationabile. Quia cùm iſti tres reges de longinD quis regionibus ueniſſent ad illum adorandum, iuſtũ erat, vt Herodes, qui erat in terra illa eum adoraret. Secundo dixit hoc ad dandum rationem dicti ſui. Nam dixerat Magis, ꝙ quærerent diligenter de puero, & renunciarent ei. Si autem non daret cauſam, uideretur iſtud dictum irrationabile, & inane: ideo dedit cauſã veriſimilem, ſcilicet, vt ego ueniẽs adorem eum. Quaſi dicat. Ego uellem adorare puerum hunc, & tamen nollem errare adorando alium pro eo. Ideo quærite illum diligenter, & nunciate mihi, & tunc ego ibo ad adorandum eum. Tertiò ad tollendam ſuſpitionem: Quia cùm diceret, ꝙ diligenter quærerent de illo, & renunciarent ei, ſi non daret cauſam quare hoc iubebat, putarent veriſimiliter, ꝙ ipſe vellet nocere illi regi E nato, cùm non eſſet de progenie ſua, & timeret per illum regnum perdere. Hoc autem nolebat Herodes ab aliquo putari: ideo dixit, ꝙ hoc dicebat, quia volebat ire ad adorandum eum. Quarto, quia timebat Herodes, ꝙ impediretur ab eo, qđ intendebat ſi reges iſti contra eum aliquid præſumerent. Nam ipſe uidebat, ꝙ iſti Magi diligebant valde illum regem natum, cùm propter eum ueniſſent de longinquis regionibus deſiderio adorandi eum: ob hoc ſi ſuſpicarẽtur, quòd Herodes uolebat nocere illi puero, opponerẽt ſe pro eo, vel ſaltem non renunciarent ei de illo poſtquã inueniſſent, ſed magis occultarent eum: ideo Herodes voluit auferre Magis occaſionem ſuſpicandi dicens, ꝙ ipſe uolebat uenire ad adorandum eum.

Qui cum audiſſent Regem, abierunt. Et ecce ſtella quam viderant in Oriente, antecedebat eos vſque dum veniens ſtaret ſupra, vbi erat puer. Videntes autem ſtellam gauiſi ſunt gaudio magno valde: & intrantes domum inuenerunt puerum, cum Maria Matre eius,

Qui cum audiſſent. Hic ponitur Chriſti inuentio per Magos, & dicitur. *Qui cum audiſſent regem.* Ideſt, poſtquam locutus eſt Herodes cum eis, de tempore apparitionis ſtellæ, & commendauit eis, quòd diligẽter inquirerent puerum, & renunciarent ei: abierunt, i. inceperunt ire in Bethlehem. Quòd dicitur ſupra ꝙ miſit illos Herodes in Bethlehem. *Et ecce ſtella quam viderant in oriente.* Cum receſſerunt ab Herode nõ præcedebat eos ſtella, ſed quæſiuerunt de via Bethlehem, & intendebant ſequi illam. Et cùm egreſſi fuiſſent de vrbe apparuit eis ſtella, quæ occultata fuerat eis ad introitum Ieruſalem, & iam deſperauerant ſe viſuros illam. Et dicitur. *Quam viderant in Oriente.* i. quam viderant, quãdo erant in terra ſua, quæ erat orientalis reſpectu Ieruſalem, & viderant eam iuxta ſe. *Antecedebat eos.* i. præcedebat eos in viam dirigendo, ſicut ſolita erat facere, & erat modicum eleuata à terra, & ſatis iuxta eos: vt ſic determinatè oſtenderet, quam viam deberent tenere. *Vſque dum veniens ſtaret ſupra, vbi erat puer.* Ideſt per totam illam viam præceſſit eos dirigendo, & intrauit cũ eis in Bethlehem dirigendo per vicum quouſq; veniretur ad illam domum, vel diuerſorium, vbi erat puer, & ſtabat pendens ſupra domum. Per quod determinatè cognouerunt Magi in quam domum deberent intrare. Poſtquam autem ſteit ſtella ſupra domum, & Magi intrauerunt, nunquam amplius viſa eſt, quia ibi finitum eſt officium ſuum. *Videntes autem ſtellam.* i. qñ eam viderunt in exitu de Ieruſalem incipientes ire in Bethlehem. *Gauiſi ſunt gaudio magno valde.* Illud ponitur ad ſignificandum magnam lætitiam, quæ fuit de apparitione ſtellæ, quæ occultata fuerat: & putabant ſe iam non viſuros eam, & per illam nunc liberabãtur à multis curis, vt infra dicetur. *Et intrantes domum.* Lucas vocat diuerſorium. Nam dicit, ꝙ non erat ei locus in diuerſorio. Quid autem fuerit illud diuerſorium, an fuerit domus cõmunis, i. hoſpitium, vel aliquis locus opertus, & non habitatus, dicetur Luc. 2. *Inuenerunt puerum cum Maria matre eius.* Erat enim tredecim dierum, quia hoc fuit die Epiphaniæ, vt ſupra probatum eſt. Et ſic teneret eum mater ſua in manibus fouens eum, vel lactans, ſicut illa ætas exigit, quia omnes paſſiones, & defectus, qui proueniunt hominibus ſecũdum naturam aſſumpſit Chriſtus. Vnde dicit Leo Papa in ſermone Epiphaniæ, ꝙ Magi inuenerunt Chriſtum paruulum nihil differentem ab alijs paruulis ſecundum ætatem.

Quare ſtella Magis ſe occultauit ad introitum Ieruſalem. Quæſt. XXXVII.

QVAERITVR, quare quando Magi introierunt in Ieruſalem occultata fuit eis ſtella, quę ſemper ante hoc eis apparuerat. Prima cauſa ſecundùm quoſdam eſt, quòd Magi meruerũt illam perdere, quia recurrerunt ad humanum adiutorium, cùm haberent diuinum. Nam ſtella dirigebat eos ſufficienter, quæſierunt autem ipſi præter hoc in Ieruſalem vbi natus erat Chriſtus, ideo diſpa-

F ruit ſtella. Sed hoc non ſtat, quia iſti præſupponunt, ꝙ Magi prius petiuerunt: vbi natus eſt Chriſtus, quã in ſtella eis diſpareret. Sed falſum eſt: nam manente ſtella nunquam ipſi peterẽt vbi Chriſtus naſceretur, quia aliàs diceremus, quòd in quolibet loco Iudææ peterent, cùm de quolibet poſſent dubitare, an ibi Chriſtus naſceretur. Secunda dicitur eſſe, quia ſigna ſenſibilia dantur infidelibus, & prophetia fidelibus ſecundùm Apoſtolum, ideo ſignum ſtellæ, quod datum eſt iſtis, quando erant inter infideles dicunt, quòd nõ debuit manere inter Iudæos, qui erant fideles. Sed hoc non ſtat. Quòd tunc ſequeretur, quòd non ſolùm illi perdidiſſent ſtellam in Ieruſalem, ſed ꝙ in introitu Iudææ occultaretur eis ſtella, quia ibi cęperunt eſſe iam

G inter fideles. Item ſequeretur, quòd poſtquam ſemel perdiderunt eam inter Iudæos, non deberent amplius inuenire: maximè poſtquam eſſent certificati ꝑ prophetiam in Ieruſalem, & tamẽ in exitu Ieru. rurſus apparuit eis ſtella dirigens vſq; ad Chriſtum, ergo nõ diſparuit eis propter hoc. Tertia cauſa potuit eſſe ad hoc, ꝙ magis certificarentur Magi. ſ. vt qui fuerant certificati cœleſti ſigno certificarentur nunc teſtimonio prophetico, cùm in Ieruſalem reſponſum fuerit eis ex dictis Michææ de loco natiuitatis Chriſti. Quarta cauſa, & præcipua eſt, quòd factum eſt hoc, vt Magi cogerentur in Ieruſalem quærere de loco natiuitatis Chriſti, & annunciarent ibi Chriſtum natum. Nam ſi ſtella nunquam diſparuiſſet, nunquam Magi quærerent ali-

H quid, quia ſuperfluum erat, cùm ſtella eos ſufficienter dirigeret. Si autem in aliquo alio loco occultaretur, ibi quærerent de Chriſto nato. Et quia nullus locus erat, in quo magis conueniret ipſos quærere, quàm in Ieruſalem, fecit Deus, quòd ſtella diſpareret ad introitũ Ieruſalem. Ratio autem quare petere deberent in Ieruſalem fuit multiplex. Prima propter eos, ſcilicet, ut magis certificarentur per duo teſtimonia, quam per vnum: nam ſtella directura erat eos in Bethlehẽ, quæ teſtaretur ibi eſſe Chriſtum natum. Cùm autem nunc petentibus eis de loco natiuitatis Chriſti reſponderẽt, ꝙ in Bethlehem naſceretur, & poſtea ſtella illos dirigeret vſque in Bethlehem, eſſet illud opus firmius, & non putarent per hoc ſe deludi, cùm inuenirent pro-

Quare Magi deberent petere de Chriſto nato in Ieruſalem.

I phetias gentis Iudæorum conuenire cũ dictis Balaam patris eorum, vel doctoris loquentis de hac ſtella, & cũ reuelatione eis facta, quando ad veniẽdum moti ſunt. Secunda etiam ex parte ipſorum, ſcilicet, vt non dubitarent poſtquam ingrederentur in Bethlehem. Nam ſi non quæſiuiſsent Magi de loco natiuitatis Chriſti, nec ſtella eis diſparuiſſet, ſed vſque in Bethlehem, quãdo ingrederentur, & ſtaret ſtella ſupra ubi erat puer, licèt eſſet aliqua certitudo, tamen adhuc poterant aliqualiter dubitare, an rectè dirigerentur. Nunc verò, cùm prius in Ieruſalem reſponſum eſset eis, ꝙ Chriſtus naſceretur in Bethlehem: & nunc ſtella deduceret in Bethlehem, apparebat manifeſtè, quòd nullus error erat, ſed iſta à Deo fiebant. Tertia etiam ex par-

K te ipſorum, quia per hoc cognouerunt quis erat iſte rex natus. Nam etiam ſi ſtella deducente eos ad Chriſtum non dubitaſsent illum eſse, ad quem adorãdum veniebant: tamen neſcirent quis eſset ille rex. Nũc aũt cum quęſierunt in Ieruſalem, ubi natus eſt rex Iudęorum, & reſponſum fuit eis, ꝙ rex Meſſias naſceretur in Bethlehem, & ſtella poſtea illuc deduceret eos, ſcirent manifeſtè, quòd ille erat rex Meſſias, quem Iudæi expectabant, & de quo tanta magnalia dicebant. Quarta, quia hoc pertinebat ad magis oſtendendum excellentiam illius, quem Magi adorabant, ſcilicet, quia non ſolùm aſtra ei ſeruiebant, & ateſtabantur ſibi, ſed etiam prophetæ ab antiquo de eo prænunciauerant, etiam quantum ad locum natiuitatis. In

quo

quo apparet, ꝙ excellentiſſimus erat, quem Deus tantis teſtimoniis illuſtrem redderet. Quinta, & præcipua fuit ex parte Iudæorum. Quòd Deus nō ſolùm voluit natiuitatem Chriſti ſciri ab iſtis Gentilibus, ſed etiam a Iudæis. Et licèt quibuſdam eſſet reuelata in particulari ſicut paſtoribus. Luc. ſecundo, & poſtea Simeoni, & Annæ eodem capitu. videbatur non ſufficere. Ideo voluit Deus, quòd etiam omnibus Iudæis manifeſtaretur: hoc autem fuit per hoc, ꝙ ſtella occultata eſt, q̃a tunc neceſſe fuit, ꝙ Magi quærerent in Ieruſalē, quis erat locus, in quo Chriſtus natus eſſet, & per hoc annunciabant ipſum eſſe natum: & quia Ieruſalem erat locus, ad quem conueniebant omnes Iudæi propter templum, ꝙ ſolum erat in tota Iudæa, quia quid notū eſſet in Ieruſalem faciliter notum erat in tota Iudæa. Hanc notificationem voluit Deus facere Iudæis de Chriſto nato propter multa. Primò, vt ipſi poſſent eū adorare, & cognoſcere, ſicut Magi ad adorandū eum venerant. Secundò, vt non maneret Iudæis aliqua excuſatio. Quòd dicere poterant nos ſcimus Meſſiam futurum eſſe, & ſcimus locum, vbi naſcetur, neſcimus tamen tempus natiuitatis eius, ideo nō vadimus ad adorandum eum. Nunc autem Magis venientibus ablata erat iſta excuſatio, cùm ipſi annunciarent Chriſtū eſſe natum. Et ſic Iudæi etiam ſi non crederent illis, ſaltem tenerentur eſſe ſollicitii ad inquirendum, an verū erat, qđ Magi annunciabant. Tertiò ad reddendum veriſimile, ꝙ Chriſtus erat Meſſias, quando poſtea faceret miracula. Nam ſæpe Iudæi conquærebant inter ſe de Ieſu, an eſſet Meſſias. Ioan. 7. Conſiderata autem ætate eius poterant inuenire, quòd ille fuit, ad quem tanquā Meſſiam venerant Magi in Bethlehem, per ea, quæ nunc publicè facta fuerant, & non poterant ignorare, nec negare. Et ſic ateſtarentur ea, quę in Chriſto prius fuerant, miraculis, quæ poſtea faceret, vt ſic ex his collatis plenè appareret ipſum eſſe Meſſiam. Quartò, vt per ſtudium, & diligentiam Magorum condemnaretur pigritia Iudæorum, & indeuotio. Nam Magi venerunt de oriente, vt Chriſtum quærerent, & Iudæi, qui habebant eum in foribus, ipſum videre contempſerūt ſic enim Chriſtus arguit contra Iudæos. j. 12. ſ. Regina Auſtri ſurget in iudicio cum generatione iſta, & condemnabit eam: quia venit à finibus terræ audire ſapiētiam Salomonis. Et ecce plus quam Salomon hic. Quaſi dicat. Ego ſum maior, quàm Salomon, & regina Auſtri venit ad audiendum ſapientiam eius de finibus terræ, & iſti nolunt me audire, cùm ſim inter eos: ideo peccatum eorum eſt grauiſſimum. Aliquas iſtarum cauſarum ponit Remigius, & aliquas ponit Aug. in ſermonibus Epiphaniæ. Dic, quòd ſtella, quæ Magos perduxit ad locum, vbi erat cum matre virgine Deus infans poterat eos ad ipſam perducere ciuitatem Bethlehem in qua natus eſt Chriſtus. Sed ſubtraxit ſe, donec de ciuitate, in qua Chriſtus naſceretur etiam Iudęi teſtimonium perhiberent: ut ſic geminato teſtimonio confirmati, ut ait Leo Papa ardentiori fide expeterent, quem, & ſtellæ claritas, & prophetiæ manifeſtabat auctoritas. Igitur ipſi annunciant Iudæis Chriſti natiuitatem, & interrogant locum. Credunt, & quærunt: tanquam ſignificantes eos, qui ambulant per fidem, & deſiderant ſpem. Dicit etiam Auguſt. in ſermonibus Epiphaniæ, quòd Iudæi fuerunt indicantes locum natiuitatis Chriſti, & facti ſunt ſimiles fabris arcæ Noe, qui aliis, ubi euaderent præſtiterunt, & ipſi diluuio perierunt. Audierunt, & abierunt inquiſitores: dixerunt, & remanſerunt Doctores: ſimiles lapidibus milliariorum, qui uiam oſtendunt, nec ambulant. Diuino etiam nutu factum eſt, ut aſpectu ſtellæ ſubtracto Magi humano ſenſu in Ieruſalem irent, quærentes in ciuitate regia regem

Deus voluit notam eſſe Chriſti natiuitatē Iudęis propter multas cauſas.

A natum, ut in Ieruſalem primò Chriſti natiuitas annunciaretur.

Quare ſtella apparuit Magis exeuntibus de Jeruſalem, quæ in vrbe eis ſe occultauerat. Quæſt. XXXVIII.

QVAERITVR, quare exeuntibus de Ieruſalem ſtella apparuit, quæ non apparuerat dum eſſent in urbe. Dicendum primò, quòd ſtella non fuit neceſſaria Magis in Ieruſalē, immo fuit opportunum, quòd ibi eis occultaretur, quia aliàs non quærerent de Chriſto nato, ubi natus eſſet, nec annunciarent illum natum Iudæis. Et tamen iſtud fieri decebat propter illa quæ præcedenti quæſtione B declarata ſunt. Secundò non apparuit ibi, quia Iudæi erant indigni non ſolùm ſtellam eis apparere, ſed & reuelationem natiuitatis Chriſti eis tam manifeſtè fieri. Volebat enim Deus, quod Iudæis habitantibus in Ieruſalem, & in tota Iudæa natiuitas Chriſti reuelaretur, ita ut eam non poſſēt ignorare: noluit tamen, ꝙ fieret tam manifeſta reuelatio, ut ipſum Chriſtū apertè cognoſcerent. Quòd iſtud ſpecialiter ad quoſdam uiros iuſtos pertinebat, ſicut ad paſtores, quibus Ang. apparuit in hora natiuitatis, & euntes in Bethlehem uiderunt Chriſtum. Luc. ſecundo, ſic etiam Simeoni, & Annæ Chriſtus perſonaliter oſtenſus eſt. Viderunt enim illum, & lætati ſunt. eod. cap. Iudæis autem omnibus generaliter non decebat fieri iſtam reuelationē, C quia per eam impedirentur opera noſtræ redemptionis. De quo declarabitur Luc. 2. fuit tamen conueniēs illis declarari in generali, ita, ut non ignorarent, & qui deuotè inquirere uellent, inuenirent. Qui autem mali eſſent, & nocere intenderent, non inuenirent. Qui uerò pigri non haberēt excuſationem pigritiæ ſuæ, quia poterant illū inquirere, ſi uoluiſſent, cū annunciaretur eis iā natus: & ſcirent ipſi, ꝙ naſci deberet in Bethlehē. Non ergo apparuit ſtella in Ieruſalē: ne omnes Iudæi illam uiderēt, & tñ apparuit extra Ieruſalem, vt Magi illa non priuarentur. Tertiò factum eſt ſpecialiter propter Herodem. Quia ſi ipſe vidiſſet ſtellam præcedentem manſiſſe in Ieruſalem cum eis, manifeſtè cognoſceret uerum eſſe, ꝙ Magi dicebant de Chriſto nato, D & iret cū eis ſequens ſtellam vſque ad locum, vbi eſſet puer. Et tunc ſequeretur inconueniens, ſcilicet, quia Herodes haberet opportunitatem ad occidēdum puerum. Quod Deus voluit euitare. Vnde non ſolū tunc noluit, ꝙ veniret cum Magis, vt declaratum eſt, ſupra. q. 34. ſcilicet. Quare Herodes non iuit cum Magis in Bethlehem, ſed etiam voluit, ꝙ Magi renūciarent Herodi de Chriſto inuento. Sed admoniti ſunt redire in terram ſuam per aliam viam. Poſtquam autem Magi exierunt de ciuitate, Herodes diſpoſuerat non ire cum eis: quia nō uidebat aliquod ſignum certitudinis, ideo tunc propter Magos ſtella debuit apparere.

Ad quid ſtella apparuit Magis, quando certificati erant de loco natiuitatis Chriſti. E *Quæſt. XXXIX.*

QVAERITVR vlterius, ad quid ſtella apparuit nunc Magis, poſtquam certificati erant de loco natiuitatis Chriſti. Nam uidetur, ꝙ non erat neceſſarium, quia ſtella erat ad oſtendendum locum natiuitatis, ipſi tamen erant iam de illo certificati, ideo non erat neceſſaria ſtella. Secundò patet, quia etiam non præcedente ſtella iam Magi cœperant ire in Bethlehem, cùm egreſſis de Vrbe ſtella apparuerit. Dicendum, quòd ſtella debuit apparere, Primò ad conſolationem Magorum. Quod patet, quia quādo eam uiderunt gauiſi ſunt gaudio magno valde. Deus tamen nolebat affligere illos, qui de nouo

Stella debuit Magis apparere.

eum ſequi inceperant. Secundò, quia ſtella data fuit Magis, vt ſemper eos præcederet, vſque ad locum nati pueri. Quod autem in Ieruſalem ſe occultauerit, fuit propter cauſas ſpeciales, ſupra expreſſas, exeuntibus tamen eis de Ieruſalem ceſſabant illę cauſæ: ideo debuit rurſus eis apparere exeuntibus de vrbe. Tertiò ad tollendum ſuſpitionem Magis. Nam cùm ſtella direxiſſet ante hoc eos ſemper in via: ſi poſtea non appareret eis deducens vſque ad locum intentum: putarent, ꝙ propter aliqua eorum peccata Deus offenſus ſubtraxerat eis ſtellam. Sed ipſi nō offenderant Deum poſtquam inceperant venire, ſed inſtanter laborauerant, vt peruenirent ad illum regem natum, ideo non debuit eis relinqui ille ſcrupulus, quia erat pœnalis, ſed pro bona actione maximè incipientibus Deus non infligit pœnam. Quartò, quia ſi ſtella rurſus non appareret eis, putarent Magi, quòd Deus nolebat iam oſtendere eis illum regem natum, quia cùm ſubtraheret eis ſtellam, quæ dirigebat ad regem natum, ſatis erat veriſimile, ꝙ vellet eis occultare illum, & ideo dato, quòd inuenirent eum, fortè nō eſſent certificati. Quintò ad totalem Magorum certitudinem: quòd dato, ꝙ fortè ſine ſtella poſſent inuenire puerum, non eſſent certificati per vnicum teſtimonium, ſicut ſi etiam ſtella atteſtaretur determinatè illum oſtendens. Sextò, & præcipuè debuit eis apparere ſtella, quia ſine illa videretur, ꝙ non poſſent certificari. Nam ſaltem ex præmiſſis non poterant certificari, quia in Ieruſalem certificati fuerant, quòd naſceretur Chriſtus in Bethlehem. Ex hoc tamen non plenè cognoſcerent Chriſtum, quia multi pueri nati eſſent in Bethlehem, & neſcirent quis illorum eſſet: maximè quia non eſſent certi an eſſet aliquis eorum, qui erant in Bethlehem, quia poterat eſſe, ꝙ ibi natus fuiſſet, & tranſlatus fuiſſet ad aliū locum. Nam licèt veriſimilius eſſet puerum recenter natum in eodem manere loco, quàm tranſlatum eſſe ad alterum, non tamen ſufficiebat hoc ad plenam certificationem: & etiam, quia fortè nō contingeret Magis videre omnes pueros recenter natos in Bethlehē: quia parentes videntes, ꝙ iſti extranei inquireret pueros, non haberent cauſam ſuſpicandi bonum: ideo occultarentur. Ideo ex pręmiſſis non manebat aliqua certitudo Magis ad inueniendum puerum, niſi ſtella rurſus appareret. Cùm autem ipſa apparuit, plenè potuerunt certificari, quia ipſa præceſſit eos, quouſq; veniēs ſtaret ſuper domum illam, in qua erat puer, vt patet ſupra in litera. Et ſic non poterant errare. Ideo adhuc fuit neceſſarium, ꝙ rurſus ſtella appareret Magis. Ad primum in contrarium dicendum, ꝙ ſtella adhuc erat neceſſaria, quia illa præcedebat ad certificandum de tribus, ſ. de via, & de loco, & de perſona. Magi autē poterant eſſe certificati de loco, & via ad illum per ea, quæ dicta fuerant ſibi in Ieruſalem, de perſona tamen non poterant per hoc certificari, vt ſupra dictum eſt. Et iſtud erat maximè neceſſarium. Aliter poteſt dici, ꝙ fortè Magi adhuc per dicta Iudæorum non erant certificati, quia ipſi neſciebant quid prophetæ Iudæorum dicerent, nec obligabantur credere illis, maximè, quia neſciebant an ſapientes Iudæorum vere reſpondiſſent eis, ſm prophetas ſuos. Primum tamen melius eſt. Ad ſm dicendū, ꝙ Magi incipiebant pergere in Bethlehē, non tñ pp hoc erant certificati an inuenirent, ſed fortè hērent fidem, ꝙ Deus eis illum oñderet, quē q̄rebāt.

Quid facerent Magi, vel quomodo Chriſtum inquirerent, ſi ſtella eis non apparuiſſet. Quæſt. XL.

QVAERITVR, ſi ſtella nō apparuiſſet rurſus Magis, quid facerent, an redirent in terram ſuam, vel inquirerent Chriſtum, & quomodo inqui-
F rerēt. Dicendum, ꝙ Magi etiam ſi nō appareret ſtella Chriſtum inquirerent. Quod patet, quia qñ parauerūt ad eundum in Bethlehem, non videbant ſtellam, & tñ ire volebant, & ire inceperunt: poſtea verò in via eis apparuit. Cùm vero dicitur quomodo illum inuenirent: dicendum, ꝙ quærerent quantum eſſet eis poſſibile via humana. Et patet ex eis, quæ prius fecerūt. Nā cùm ſtella diſparuiſſet eis ad introitum Ieruſalem, & nondum certificati eſſent de loco, quæſierunt. *Vbi eſt, qui natus eſt rex Iudæorum?* Ita ergo nunc, cùm iam conſtaret eis de loco, quærerent de perſona quantum ſollicitè poſſent. Et patet hoc, quia ita videbantur cōcordaſſe cum Herode, qui dixerat eis. *Ite, & interrogate diligenter de puero, & cum inueneritis renunciate mihi.* Mo-
G dus autem ad certificationem ſuam erat diligētior inquiſitio, quam facere poſſent: & iſta eſſet per conſiderationem ortus ſtellæ. Nam tertiuſdecimus dies erat, quo ſtella apparere cœperat. Inquirerent ergo ſolum paruulos recenter natos, & ita per coniecturas poſſent habere aliqualem certitudinem. Et patet hoc, quia iſte fuit modus, quem Herodes accepit à Magis ad certificandum ſe de natiuitate pueri, quia dicitur ſupra in litera, ꝙ diligenter didicit ab eis tempus ſtellæ. Quando etiam occidit infantes, iſtam cōiecturam habuit, vt dr̄ infra. ſ. occidit omnes pueros in Bethlehem à bimatu, & ĩ. ſecundū tempus, qđ exquiſierat à Magis. In quo innuebatur, ꝙ in hac re non poterat haberi certior cognitio, quàm per ortum ſtellæ. Dici poteſt tñ, ꝙ cùm
H Magi eſſent boni uiri habebant fidem, ꝙ Deus eis aliquem modum oſtenderet, per quem certificarentur de puero, ad quem venerant adorādum. ſ. Quòd cùm Deus ſolū feciſſet eos exire de terra ſua, vt illū puerū adorarent, & dediſſet eis ſtellam præcedentem, credebant, ꝙ non deſereret eos, ita ut fraudarentur aſpectu eius. Hoc erat veriſimile, quia ſic fuit in Abraham, qui fuit pater omnium credentium, & maxime fuit caput populi Iudæorum. Ipſi. n. Deus promiſerat, ꝙ in Iſaac vocaretur ſibi ſemen, & in ſemine illius benedicerent omnes tribus terræ. Gen. 12. & iuſſit ei, ꝙ occideret illum. Gen. 22. Credidit tñ Abraham, ꝙ ex hoc non irritabatur diuina promiſſio, quia potens erat Deus ſuſcitare eum à mortuis, vt ſic implerētur promiſſiones. ad
I Hebr. 11. Iſti autem Magi erant primitiæ gentium ad Chriſtum conuertendarum, vt ait Aug. ideo veriſimile erat, ꝙ Deus eis daret fidem magnam, vt inuenirēt illum, ad quem ueniebant, qui erat: ſicut dederat fidē Abrahæ, qui erat primitiæ Iudæorum circa ipſum Meſſiam futurum de ſemine ſuo. Aliter poteſt dici, quod etiam non apparente ſtella Deus poterat eis dare aliū modum certitudinis de puero, & inuentionis eius mouendo cor ipſorum, vt directè irent ad locum illum, in quo puer erat, & Spiritus ſanctus erudiret eos interius, certificans illum eſſe puerum, ad quem quærendum veniebant: quia ſicut Spiritus ſanctus per ſolam interiorem admonitionem certificat hominem de rebus occultis, ita ut nullo modo de eis dubitet: ſic ĩ pręſentia pueri poſſet Magos certificare, quòd ille erat,
K qui adorandus erat. Et ſic de uia, & domo eos inſtrueret. Nam non minus certificantur prophetæ per interiorem mentis illuſtrationem, quàm certificentur alij homines per exteriora ſigna. Et tamen per ſtellam Magi certificabantur de his hominibus, & ideo etiā ſi illa non apparuiſſet, poterant certificari per interiorē illuſtrationem. Voluit tamen Deus, quod appareret eis ſtella propter cauſas dictas præcedenti q. Credendū autem eſt quomodocunque dicatur, ꝙ Magi exeuntes de Ieruſalem fidem habuerunt, ꝙ illum inuenirēt, & per fidem mouebantur. Quòd non erat ueriſimile, ꝙ illi quos de omnibus gentibus Deus tanq̄ primitias elegerat, & quibus Deus ſtellam ſuā oſtenderat ad ſe

ma-

manifeſtandum fidem perderent: quæ Deo maxime
placeret: ſed qui eis cætera bona dederat, fidem quo-
que daret.

*Quomodo ſtella potuit occultari, & quando apparebat,
an ab omnibus, uel a ſolis Magis uideretur.*
Quæſt. XLI.

QVAERITVR, quomodo ſtella potuit occul
tari Magis in Ieruſalem: & an illa, quando ap-
parebat, videretur ab omnibus, vel a ſolis Ma-
gis. Ad primum dicendum, quòd ſtella
poterat diſparere dupliciter, vno modo, quòd ipſa red
deretur inuiſibilis: alio modo, quòd ipſa manens non
videretur propter aliquem defectum ex parte homi-
num. Primus modus adhuc poteſt diſtingui, quia
redditur inuiſibilis res dupliciter, ſcilicet, ſi eſſe deſinat,
vel ſi manens acquirat conditionem inuiſibilitatis.
De primo patet, quia ſi res eſſe deſinit, etiam videri
deſinit, quia non poteſt uideri, quod nihil eſt, licèt
poſſit uideri aliter quàm ſit. Hoc modo ſtella pote-
rat deſinere eſſe, ſcilicet, quod Deus auferret ei fulgo-
rem illum, per quem notabiliter uidebatur, vel totali-
ter anichilaret. ſ. diſſoluendo materiam illã in aliquod
aliud, ita ut non maneret ſub illa denſitate, ſub qua
prius erat quando habebat fulgorem. Quia illa ma-
gna denſitas erat neceſſaria in ipſa ſtella, vt haberet ful
gorem, ſicut declaratum fuit ſupra in 16. quæſt. Et tũc
quando exirent Magi de Ieruſalem, rurſus illam ſtel-
lam de nouo faceret ſub eodem fulgore, & magnitu-
dine, & figura ſicut prius: ita, vt Magi putarent eandẽ
eſſe ſtellam. Alio modo poterat fieri inuiſibilis, &
hoc abſolutè. Et iſtud eſt ſi res priuetur omni colore,
& luce, cùm viſio ſolùm ſit ad lucem, vel colorem:
fieri poteſt etiam ſi res deducatur ad indiuiſibile, quia
poteſt manere res cum omnibus ſpeciebus quantita-
tis ſuæ, & cum omnibus partibus ſuis integralibus in
indiuiſibili, & erit vna pars, vbi eſt alia. Ita aſſignant do-
ctores de vero corpore Chriſti in ſacramento. Nam
aliàs non poſſet eſſe corpus Chriſti ſub quacunq; par-
ticula hoſtiæ quantumcũque parua. Et ſicut illud cor-
pus opere Dei manet cum omnibus partibus ſuis ſub
indiuiſibili: ita, & quodlibet aliud corpus poteſt redu-
ci per Deum, & erit illud tunc indiuiſibile: quia repu-
gnat indiuiſibile videri: cùm omnis viſio ſit per pira-
midem radioſam: cuius baſis eſt in re viſa, & conus in
oculo videntis. Indiuiſibile autem non poteſt eſſe ba
ſis, cùm baſis ſit ſuperficies quædam. Reducendo er-
go rem ad indiuiſibile eſt facere eã inuiſibilem: ſicut
ſi eſſe deſineret. Et hoc etiam modo poterat fieri ſtel-
la inuiſibilis. Si autem ipſa maneret viſibilis poterat
adhuc non videri a nobis: ſi in ſenſibus noſtris eſſet
aliquod impedimentum: vel ſi fortè ſtella ſubito ele-
uaretur ad locum altiſſimum, in quo videri non poſ-
ſet, licèt ſecundum ſe maneret viſibilis. Nam dictum
eſt ſupra, quòd iſta ſtella erat iuxta terram, & apud Ma
gos quando præcedebat eos. Et ad hoc ſufficiebat, ꝙ
eſſet ſatis paruum corpus. Si autem eleuaretur valde
verſus cælum lunæ: iam non poſſet uideri propter par
uitatem ſuam: quia cauſaret tam paruulum angulũ,
quòd ſub illo non poſſet oculus immutari. Et ſic non
videretur etiam ſi maneret fulgida, & ſic etiam potuit
in Ieruſalẽ occultari: ita, vt a nullo videretur: & poſtea
exeuntibus Magis de Ieruſalem reduceretur ad locũ
ſuum iuxta terram, & circa Magos: & ex tunc eàm vi-
dere inciperent. Ad ſecundum dicendum, quod ſtel
la omnibus apparebat dum Magi eam videbant, licèt
quidam voluerint, quòd nullis appareret niſi Magis:

Alph. Toſt. in Matth. Comm.

A quia alii non erant digni videre: ſed iam reſpondimus
iſtis ſupra in quæſtione. 14. Poterat tamen ſtella vide-
ri a Magis, etiam quòd non videretur ab aliis: quia po-
terat turbare oculos aliorum, vt illam non viderent:
quod ſcriptura vocat percutere eos cæcitate. ſicut di-
citur de Sodomitis. Geneſ. 19. qui nunquam potuerũt
inuenire hoſtium domus Loth. Sic etiam fuit de Sy-
ris, quos duxit Eliſæus in Samariam. 4. Reg. 6. q. puta-
bant ſe deduci ad locum, in quo erat Eliſæus, vt cape-
rent eum: & tamen ipſemet Eliſæus dirigebat eos, &
deduxit in Samariam ponens eos in manibus inimico
rum ſuorum. Iſta tamen non erat vera cæcitas, quia ſi
Sodomitæ uerè effecti fuiſſent cæci, iam non inquire-
rent hoſtium domus Loth: quia non poſſent inueni-
B re, cùm omnes eſſent percuſſi cæcitate, & maximè,
quia viderant Deum contra ſe miraculoſe operantẽ,
& illico ceſſarent. Continuauerunt tamen tota nocte
inquirere hoſtium: ideo cæci non erant. Idem patet de
Syris quærentibus Eliſæum: quia ſi fuiſſent cæci, de-
ſiſſent perſequi Eliſæum. Et tamen poſtquam percuſ
ſi erant, inquirebant eum, etiam quia poſtquam ſunt
percuſſi cæcitate uenerũt cum Eliſæo de Dothain vſ-
que in Samariam. Si tamen eſſent cæci nullam uiam
viderent, & ſic non venirent cum eo: ſed erat iſta cæci-
tas quædam paſſio, quam græci acriſiam uocant. Sic
enim appellat eam Aug. 22. de ciuitate Dei. Et iſta eſt
quando homo omnia videns, quæ ei obiiciuntur, ali-
quid, quod ſpecialiter quærit, & coram ipſo eſt, non ui
C det. Sic enim Sodomitæ totam domum Loth, & om-
nia alia uidentes, ſolum hoſtium domus, quod quære
bant, & coram eis erat, inuenire non poterant. Et ali-
quando fit iſta paſſio, vt homo rem uideat, quam uide
re ſolitus eſt, & tamen eam non cognoſcat. Sic erat de
Syris, qui Eliſæum quidem cognoſcebant, cùm ad eũ
tenendum venirent, & tamen nunc erat coram eis, &
videbant eum, quia alias non poſſent ipſum ſequi diri
gentem eos in via, & tamen non cognoſcebant eum
vſquequo fuerunt in Samaria. Sic etiam Syri ſciebant
terram illam, & quæ eſſet ciuitas Samariæ, & ſæpe il-
lam viderant, & tamen accedentes ad eam non co-
gnouerunt, & ſecum intrauerunt, quouſque in platea
urbis exiſtentibus eis aperti ſunt oculi eorum, & tunc
D viderunt ſe eſſe in medio Samariæ. Iſta cæcitas, ſiue
acriſia poterat eſſe ad hoc, quòd nemo uideret ſtellam
præter Magos, & non eſſet nociua alicui iſta cæcitas,
quia omnia alia uidendo ſolam ſtellam non uiderent
ſtellam. In exitu de Ieruſal. gauiſi ſunt gaudio ma-
gno valde. Quidam dicunt, quòd hoc ponitur ad in-
nuendum lætitiam, quam Magi conceperunt de mul
tiplici ſtella, quam uiderunt. Dicunt enim eos vidiſſe
quinque ſtellas, ſcilicet, ſtellam materialem, ſtellam
ſpiritualem, ſtellam intellectualem, ſtellam rationalẽ,
ſtellam ſuperſubſtantialem. Stella materialis fuit, quã
viderunt in Oriente, & præcedebat eos. Stella ſpiri-
tualis fuit fides, quam uiderunt in cordibus ſuis: nam
dicunt iſti, quod niſi ſtella, ideſt, fides prius in cor-
E dibus Magorum radiaſſet: nequaquam ad uiſionem
primæ ſtellæ ueniſſent. Habuerunt enim fidem de
Chriſti humanitate cum dixerunt. *Vbi eſt, qui na-
tus eſt*. Et de eius regali dignitate, cùm dixerunt.
Rex Iudæorum. Et de eius deitate, cùm dixerunt.
Venimus adorare eum. Tertia ſtella eſt intellectua-
lis, ſcilicet, Angelus quem dicunt iſtos Magos vi-
diſſe in ſomno admonentem eos, ne redirent ad
Herodem. Quarta ſtella, ſcilicet, rationalis fuit
Beata Virgo, quam viderunt in diuerſorio. Quin-
ta ſtella, ſcilicet, ſuperſubſtantialis fuit Chriſtus,
quem uiderunt, ut iſti aſſerunt in præſepio. Quam-
libet harum dicunt uocari ſtellam. De prima,
Pſalm. 8. ſcilicet, Lunam, & ſtellas. De ſecundo

Opi. quorũdam de gaudio Magorũ propter viſionem plurium ſtellarum.

Eccleſiaſt. 43. ſcilicet, ſpecies cęli, ideſt, hominis cęleſtis, & gloria ſtellarum, ideſt, virtutum. De tertia Baruch. 3. ſcilicet, ſtellę dederunt lumen in cuſtodiis ſuis, ideſt, Angeli, De quarta canit Eccleſia, Aue maris Stella. De quinta Apocal. vltimo: ego ſum radix, & genus Dauid, ſtella ſplendida, & matutina. Dicunt autem, quòd propter viſionem primæ, & ſecundæ ſtellę Magi gauiſi ſunt, & propter uiſionē tertię gauiſi ſunt gaudio: propter viſionem quartæ gauiſi ſunt gaudio magno: propter viſionem quintæ gauiſi ſunt gaudio magno valde. Manifeſtum eſt tamen, quod iſtæ ſunt applicationes myſticæ, quia in ſenſu literali, quē ſacra ſcriptura intendit, non vocantur ſtellæ iſtis modis. Et patet ex applicatione auctoritatum, quia ſaltem duæ illarum, ſcilicet, de ſecunda, & tertia ſtella, non poſſunt intelligi in ſenſu literali, ſicut applicatæ ſunt, ſed intelligit ſcriptura ibi de ſtellis materialibus. Item patet hoc, quia ſcriptura non loquitur hic niſi de ſtella, quæ præcedebat Magos, cùm dicatur. *Et ecce ſtella, quam viderant in Oriente, antecedebat eos.* Et ſequitur. *Videntes autem ſtellam gauiſi ſunt.* De illa ergo intelligebatur. Item non ſtant applicationes de gaudio ſecundùm quinque ſtellas, quia ſolùm viderant ſtellam materialem, & fidem quando dicitur. *Videntes ſtellam gauiſi ſunt gaudio magno valde.* Ideo totum hoc myſticum eſt. Dicendum autem, quòd ſecundùm veritatem Magi vnicam ſtellam viderunt, ſcilicet, materialem, & de illa gauiſi ſunt gaudio magno valde. Ponitur autem hoc ad ſignandum immenſam lætitiam quam Magi conceperunt, cùm viderūt ſtellam. Nam, licèt ante hoc fidem haberent, quòd Deus eis per aliquem modum oſtenderet illum puerum, quē quęrebant: tamen modum adhuc non uidebant, cùm verò ſtellam viderunt, manifeſtè cognouerunt per quid Deus eis puerum oſtenſurus eſſet. Et per hoc liberabantur à multis curis, quia aliàs ex eis quæ audierant in Ieruſalem non poterant plenè certificari de puero, pro quo videndo tantum laborauerant. Valde ergo gaudere debuerant, quando ſtella apparuit, quæ eis certiſſimè illum oſtenderet, & auferret eis ſuſpitiones, de quibus dictum eſt ſupra in 39. q. ſcilicet. Quare ſtella apparuit Magis, cùm iam ſcirent locum natiuitatis Chriſti.

Per quid Magi cognouerunt Chriſtum, quando domum intrauerunt. Quęſt. XLII.

QVAERITVR, quando Magi intrauerunt in domum, in qua erat puer, per quid eum cognouerunt, & an vltra ſtellam fuerit ibi aliud ſignum neceſſarium. Dicendum videtur, quòd ſtella ſufficienter deſignabat puerum, & ſic Magi intelligebant. Nam propter hoc videntes ſtellam gauiſi ſunt, ſcilicet, quia putabant, quòd per iſtam ſufficienter cognoſcerent puerum. Et patet hoc, quia ſtella direxit Magos vſque dum ſtatet ſupra domum, vbi erat puer. Ex quo manifeſtè apparebat, quòd puer quæſitus ibi eſſet, quia aliàs ſtella falsè deſignaret manendo fixa ſuper illam domum, & non ſe determinando ad aliam niſi ad illam. Vnde non ſignabatur ſolùm, quòd puer ibi natus fuiſſet, ſed quòd ibi actualiter eſſet. Nam ſi fuiſſet tranſlatus ad aliam domum: fruſtra immo falsè ſtella ſuper domum illam manſiſſet, quia non petebatur locus natiuitatis pueri, ſed ipſe puer. Apparebat ergo puerum in domo illa eſſe. Non ergo manebat dubium aliquod, niſi in domo illa alij pueri quaſi coętanei eſſent. Sed tunc Magi per tempus ſtellæ poterant diſcernere inter eos, quia ipſa

F dies, qua intrauerunt in domum illam erat tertiadecima ab ortu ſtellæ: & ſic cognoſcerent, quis eſſet, niſi fortè contingeret plures eſſe ibi pueros coętaneos eodem die natos: quod non erat ſatis ueriſimile. Vel fortè mater eius vellet illum occultare, ut Magi eum non inuenirent: quod etiam non eſt ſatis ueriſimile. Et ſic ſatis apparet, quòd ſtella ſufficeret ſine alio ſigno ad Chriſtum cognoſcendum. Dici tamen poteſt, & valde rationabiliter, quod aliquod ſignum aliud apparuit ad magis diſtinctè cognoſcendum, vt tolleretur omnis dubitatio poſſibilis. Et hoc poterat eſſe per interiorem mutationem factam à Spiritu ſancto, qui eis innueret illum eſſe, quem quærebant, ſic enim fuit de Simeone, quem non ſolùs Spiritus
G ſanctus certificauerat, quòd videret Chriſtum ante mortem, ſed etiam die illo, quo Chriſtus ductus eſt in templum Spiritus ſanctus mouit cor Simeonis, vt veniret in templum, & vt illum cognoſceret, & acciperet in vlnas ſuas. Luc. ſecundo. Sic etiam mouit ibi cor Annæ propheteſſæ ad cognoſcendum eum, & loquendum de ipſo Iudæis. eod. cap. Aliter poteſt dici, quòd non fuit mutatio aliqua in corde ipſorū principaliter, ſed apparuit aliqua dignitas in vultu pueri Ieſu ſupra humanum modum, per quam appareret illum eſſe, qui adorandus erat. Hoc autem videtur ſæpe Chriſtus oſtendiſſe incutiens quibuſdam timorem, & quoſdam ad amorem mouens. De timore patet infra 21. & Ioan. ſecundo, quando Chriſtus fa-
H cto flagello de funiculis eiecit de tēplo omnes ementes, & vendentes, & oues, & boues, & effudit omnem pecuniam, quæ erat ſuper menſas numulariorum, ipſaſque menſas ſubuertit. Manifeſtum eſt autem, quòd de hoc valde nocerentur Iudæi maximè numularij, qui effuſis pecuniis aliquid perderent. Nemo tamen auſus eſt reſiſtere ei, ſed cedebant quaſi in paruo flagello ſuo de funiculis facto, eſſet omnis pœnarum acerbitas. Et hoc fuit, ut dicunt multi Doctores, quia ipſe oſtendit eis uultum terribilem, & timentes fugerunt. Vel aliquid aliud inſolitum apparuit in vultu eius, propter quod Iudæi timuerunt. Sic etiam fuit inſtante paſſione, quando miniſtri Iudæorum quærebant Chriſtum in horto, & cùm Chriſtus eis diceret:
I Ego ſum, abierunt retrorſum, & ceciderunt in terrā. Ioan. 18. Hoc autem ex magno timore fuit propter aliquod, quod eis Chriſtus oſtenderet. De amore idem erat: quia quandoque ad ſubitum ſermonem eius homo mouebatur, vt omnia deſereret: ſicut quando iuxta mare exiſtens uocauit Petrum, & Andream, qui erant piſcantes, & illi continuò relictis retibus ſecuti ſunt eum. infra 4. Idem fecerunt Ioannes, & Iaco. quia audito hoc uerbo relinquentes patrem, & retia ſecuti ſunt Chriſtum. eo. cap. Matthęus quoq; ad unum verbum eius totam mundanam occupationem reliquit. infra. 9. Hoc autem eſſe non poterat niſi, quia tunc Chriſtus aliquid ſpecialiter in vultu ſuo oſtendebat: quo viſo iſti mutabantur, vel in cordibus eorum aliqd̄
K diuinum efficaciter operabatur. Ita nunc eſt ſatis veriſimile fuiſſe in Magis, vt Chriſtum ſine dubio cognoſcerent: maximè quia Chriſtus erat circundatus paupertate, & infirmitate carnis propter ætatem, & iſta nihil dignum regio apparatu oſtendebant. Deitas ergo ſuppleret, quod exterior apparatus non poterat: ergo tam per ſtellam, quàm per aliquod de ſignis, quæ nunc deducta ſunt fieret: & iſtud valde eſſet ad conſolationem Magorum.

Et procidentes adorauerunt eum: & apertis theſauris ſuis obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham.

Et

Et procidentes. Hic ponitur Chriſti inuenti deuota adoratio, & dicitur. *Et procidentes adorauerunt eum.* Ideſt, flexis genibus, vel fortè toto corpore proſtrato, vel ſecundùm varias cæremonias, quia non eſt eadem cõſuetudo apud omnes gentes exhibendi reuerentiam.

Expoſitio literæ.

Modus tamen communior, eſt flectendo genua, & hoc vocamus nos procidere. Iſta fuit adoratio diuina, quia Magi non adorauerunt Chriſtum, vt hominem, ſed vt Deum. *Et apertis theſauris ſuis.* Erant reges, & diuites, & habebant theſauros magnos, quos aperuerũt ad dandum munera Chriſto.

Nicolaus de Lira. duplex expoſitio prima.

Nicolaus dicit, quòd nõ aperuerunt eos tunc, ſed quando cœperunt venire de terra ſua ad expendendum in viam. Sed in hoc nõ eſt difficultas. Poteſt tamen dupliciter dici, quod nũc aperuerunt theſauros ſuos, vno modo, quòd theſaurus vocetur vas repoſitorium, ſiue arca in qua pecuniæ, & res precioſæ conſeruantur: quia propriè theſaurus eſt poſitio auri, & ſic non eſt ipſum aurum theſaurus, ſed locus, in quo conſeruatur. Fortè autem iſti reges habebant aliquas arcas, vel uaſa in quibus ſegregauerant in terra ſua munera, quæ portare deberent huic regi nato, ad quem adorandum veniebant, & nihil aliud erat in iſtis arcis, ideo vſque in Bethlehẽ non aperuerunt eas, Et ſic dicuntur ibi aperuiſſe theſauros.

Secunda.

Alio modo poteſt dici, quòd Magi portabant munera in repoſitorijs, in quibus cætera pertinentia ad expenſas ſuas tenebant, & nunc ad dandum iſta munera aperuerunt theſauros, ideſt, illas arcas communes, quæ ſæpius apertæ fuerant, & etiam nunc apertæ ſunt, ſicut ſæpe homo dicitur burſam aperire, & claudere, & non ſolùm prima vice, qua aperitur. *Obtulerunt ei munera.* Poſtquam adorauerunt obtulerunt, vt ſic compleretur honor debitus, *Aurum, thus, & myrrham.* Iſta tria ſolùm obtulerunt, & ponuntur hoc à Matthæo, vel propter magnitudinem ſuam, vel propter aliquam ſignificationem myſticam, quam Magi intendebãt in iſtis donis, ita quòd eſſent quaſi quędam profeſſio eorum, quæ Magi credebant de Chriſto, ut infra dicetur.

An Magi bene fecerunt adorando Chriſtum.
Queſt. XLIII.

QVAERITVR, an Magi bene fecerunt adorando Chriſtum. Aliquis dicet, quòd non, quia ipſe erat homo, & apparebãt in eo ſigna humanæ infirmitatis, ideo non debuerũt adorare. Dicendum, quòd etiam ſi Chriſtus fuiſſet purus homo, non peccaſſent Magi adorando eum, quia homines adorantur. 3. Regũ 1. dicitur, quòd Bethſabee adorauit regem Dauid. Eſt autem quædam adoratio, quam latriam uocamus, quæ ſoli Deo debetur. Et talis adoratio nulli creaturæ facienda eſt.

De adoratione latriæ, duliæ, hyperduliæ.

De hac dixit Chriſtus infra 4. ſcriptum eſt. Dominum Deum tuum adorabis. Quaſi dicat. Ipſum ſolum, cùm ſequatur, & illi ſoli ſeruies. Illa tamen adoratio nihil eſt, niſi quædam pars illius ſeruitutis ſoli Deo debitæ. Huic adorationi quam vocamus latriam opponitur idolatria, ideſt, cultus idolorum, vel quorumcunque rerum creatarum. Alia adoratio uocatur dulia, quàm cuilibet homini excellenti, vel virtuoſo tribuimus. Alia vocatur hyperdulia, ideſt, excellens duliam, vel ſupra duliam, & iſta eſt honor quidam ſpecialis, minor tamen diuino honore, qui tribuitur illis rebus per quas ſpecialiter noſtra ſalus procurata eſt, ſcilicet, cruci Chriſti, & Beatæ Virgini, & carni Chriſti, vt conſideratur ſine deitate. Nam vt eſt coniuncta deitati adoratur eadem adoratione, qua deitas, ſcilicet, latria. De his patet per Magiſtrum. 3. Senten. diſt. 9. Quandocunq; ergo in ſcriptura dicitur, quod aliquis homo adorat

A alium, intelligitur de adoratione duliæ. Quomodo diſtinguantur iſtæ adorationes, dicunt quidam diſtingui per cæremonias, in quibus exhibentur. Sed dicendũ, quòd non eſt verum. Quòd ſicut Deo genua flectimus, ita & interdum hominibus. Et omnes aliæ inclinationes, quæ fiunt in vna poſſunt fieri in alia. Solùm ergo diſtinguuntur ex intentione, ſcilicet, quia ille, q adorat Deum licèt exterius non oſtendat alias cæremonias, quàm oſtendit circa homines, in corde debet facere differentiam, ſcilicet, quòd coram Deo ſe inclinat tanquam coram Deo, & Domino vniuerſali conditore, & gubernatore, & redemptore, & in quo eſt totum bonum noſtrum, cui homo ſeipſum debet, & totum quidquid eſt, & habet. Regibus autem, &

B Dominis temporalibus, uel quibuſcunque conſtitutis in honore exhibet homo eaſdem cœremonias reuerentiæ exterius, non tanquam illis, in quibus conſiſtit aliquod bonum noſtrum, nec in quibus ſit poteſtas vitæ, aut mortis, ſed tanquam quibuſdam mortalibus hominibus ſimilibus nobis, differentibus autẽ per illum gradum honoris, quem Deo uolente habent. Cùm ergo Dei nutu factum ſit, ut illi præſint etiam ſi mali ſint, reuerentia illis exhibenda eſt. ſicut dixit Beatus Petrus: Serui ſubditi eſtote Dominis non ſolùm bonis, & modeſtis, ſed etiam diſcolis, ideſt malis, & diſcordibus, & ſemotis ab omni virtute. Sub hoc reſpectu Beatus Petrus iubet hominibus conſtitutis in dignitate, uel poteſtate honorem eſſe

C dandum. prima Pet. 2. ſcilicet. Subiecti eſtote omni creaturæ humanæ propter Deum: ſiue regi, tanquam præcellenti, ſiue ducibus tanquam ab eo miſſis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum: quia hæc eſt voluntas Dei. Hoc mõ debet homo exhibere reuerentiam regibus, & principibus, & Dominis, & exhibere talem reuerentiam cadit ſub debito. ad Roman. 13. ſcilicet. Reddite ergo omnibus debita. Cui tributum tributum, cui vectigal vectigal, cui timorẽ timorem, cui honorem honorem. Nunc tamen dicẽdum de Magis, quòd Chriſtum adorauerunt non adoratione duliæ, uel hyperduliæ, ſed adorauerunt eum adoratione latriæ, quæ ſoli Deo debetur: quia crediderunt eum eſſe uerum Deum, cùm aſtra quoque ei

Magi crediderũt Chriſtum eſſe Deum.

D ſeruirent, nulli tamen homini ſeruiunt. Etiam, quia cùm ſupra declaratum ſit, quòd angelus apparuit iſtis regibus, vel Spiritus ſanctus docuit eos, quòd venirent ad adorandum Chriſtum, declaratum eſt eis, quòd ipſe erat Deus, & ſic adorabant ipſum vt Deum. Item patet, quia ſi Magi crediſſent illum purum hominem, etiam ſi ſcirẽt eſſe regem excellentem, non veniſſent de regione ſua procul in Iudæam ad ipſum adorandum: quia ad nihil ei tenebantur. Vnde licèt multi alij reges Iudæorum nati fuiſſent, & mortui, ad nullum eorum venerunt Magi adorandum, nec anteceſſoris ſui, quia iſtum non putauerunt eſſe ſimilem cæteris, ſed per cuius adorationem ſalutem ſuam conſequerentur. vt ait Auguſtinus in quodam ſermone

E Epiphaniæ. Item iſti Magi, aut nullam adorationem Chriſto exhiberent, aut exhiberent latriam. Patet, q̃a ſi duliam exhiberent eum purum hominem eſſe putarent. Quod ſi crederent, nec etiam duliam ei impenderent, quia paupertate circundatus erat puer paruulus, & in paupere domo, & infirmis parentibus, & nullo extrinſecus apparatu. Adorauerunt tamen eum procidentes in terram, ideo plus homine ipſum eſſe crediderunt: cui tantam reuerentiam etiam a regibus impendi dignum eſſe putarent. Ideo Magi nõ ſolùm non peccauerunt puerum adorando, ſed valde laudabiles fuerunt. Vnde meruerunt eſſe primitiæ gẽtium ad Chriſtum conuertendarum. Et per hoc patet reſponſio ad argumentum, ſcilicet, quia licèt Ma-

gi ho-

gi hominem viderunt: Deum tamen illum certiſſimè crediderunt, quem non ſolùm iuſtè adorare potuerunt, ſed etiam debuerunt.

An Beata Virgo timuit aduentum Magorum.
Quæſt. XLIIII.

QVAERITVR, quãdo iſti tres reges introirent ad adorandum Chriſtum, an Virgo mater eius timuit propter filium ſuum: videns homines incognitos, & apparatu grandi. Quidam dicunt, quòd Virgo nihil poterat timere, quia ſciebat filium ſuum eſſe Deum, & nihil poſſet ei accidere contra voluntatem ſuam. Dicendum iſtud nõ videtur ſtare: nam Chriſtus de ſeipſo timebat, & præ timore contriſtabatur, cùm dicatur de eo, quòd cœpit pauere, & tedere, uel mæſtus eſſe. infra 26. & Luc. 22. A fortiori Virgo de illo poterat timere, quòd aliqua ei acciderent nociua. Item ſi non timeret Virgo de puero, non eſſet ſollicita nutriendo eum, obſeruãs ne quid deeſſet, cùm nihil mali poſſet accidere ei. & tamen ipſa erat valde ſollicita circa ipſum, & anxiabatur, & timebat, & dolebat: vt patet quando ipſa, & Ioſeph perdiderunt eum, & non inuenerunt vſque ad tertium diem. Nam ipſa turbata dixit. Fili quid feciſti nobis ſic? Nam ego, & pater tuus dolentes quærebamus te. Luc. ſecundo. Item licèt Virgo ſciret, quòd Chriſtus non poterat aliquid pati contra uoluntatem ſuam: quia tamen verus homo erat, & ſuſceperat omnes infirmitates noſtras, poterant multa ei nociua accidere: niſi miraculosè ſe vellet liberare. Et tamen ipſe non venerat, vt per miraculum ſe ab omni paſſione liberaret, ſed potius, vt multa pateretur. Nunc autem maximè cùm eſſet in tenerrima ætate, in qua nõ erat compos ſui ex parte corporis, multa timere poterat Virgo circa illum, quæ verè ei acciderent niſi ipſa ſolicitè caueret. Item Virgo erat mater, & non poterat tolli ei, quod erat matris, ſcilicet, timere pro filio, & ſolicitam eſſe de illo. Maximè ergo timeret cùm videret aliquid inſolitum ſicut nunc, ſcilicet, quod tres reges venirent ad adorandum puerum. Conſiderandum autem, quòd Virgo ſciebat filium ſuũ eſſe Deũ, quia ſic annunciauerat angelus. Luc. primo. ſcilicet. antequam conciperet, Et hoc experiebatur: quia ſine corruptione illum conceperat, & ſine dolore pepererat. Ideo licèt circa eum acciderent magnalia, vt quòd nunc iſti tres reges venirent ad adorandum eũ, non timeret, nec ſuſpicaretur aliquid mali, ſciens, quia filius ſuus iſta facere poterat, quia ipſa neſciebat omnia, quæ circa illum accidere deberent: quando videbat res de nouo, admirabatur. Sicut fuit quando poſt partum eius ipſa die natiuitatis Ieſu per noctem venerunt paſtores, & narrauerunt quomodo viderant angelos annunciantes de puero. Et dicitur, quòd Maria obſeruabat omnia uerba hæc conferens in corde ſuo. Luc. ſecundo. Quaſi admirata de his cogitabat quomodo hæc acciderent, & quomodo Simeon, & Anna cognoſcentes Chriſtum puerum in templo magnificauerunt eum, cùm dicitur. Erant pater eius, & mater mirantes ſuper his quæ dicebantur de illo. eo. cap. Iſta autem regum adoratio fuit maximum ſaltẽ in honore, quod circa puerum Ieſum accidit. Ideo cùm ſubito Virgo hoc videret, nõ eſt dubium, quin admiraretur, & tamen non ſuſpicaretur aliquid mali. Quòd ſicut die natiuitatis pueri Deus miſit paſtores ad eum per noctem, & Maria ſciuit hoc per Deum fieri, ita & nunc crederet iſtos reges mitti à Deo ad adorandum filium ſuum. An tamen primo aſpectu timuerit non eſt mirandum, quia inſolita, & maxime incognita terrorem gignunt. Credendum eſt autem, quòd ſaltem verecundiam pateretur Virgo in conſpectu regum. Erat enim puella tenera vix annorum quindecim, aut ſexdecim, vt aſſeritur, noua mater, & Virgo, quæ à quorumlibet virorum aſpectibus fugeret, & erubeſceret, maximè autem in conſpectu triũ regum, & tanti apparatus, potiſſimè cùm ipſa pauper cula eſſet, & extra natalem terram in anguſta domo nihil boni niſi filium haberet. Sed credendum, quòd reges illi venerarentur eam ſummo honore, vt matrem conditoris ſui, quem de longinquo venerant adorare, & conſolarentur eam dulci alloquio, bonam habere ſpem, quam Deus tanto filio illuſtrauerat.

Rẽſio authoris.

Quare Magi obtulerunt munera Chriſto.
Quæſt. XLV.

QVAERITVR, quare iſti Magi obtulerũt Chriſto munera. Dicendum, quod primò fecerunt hoc ad complementum honoris. Nã Magi volebant Chriſtum perfectè honorare ſicut poterant. Honor autem iſte non ſolùm cõſiſtit in exhibitione reuerentię, ſed etiam in præſtatione aliquorum munerum in ſignum ſubiectionis, & reuerentiæ. Ideo poſtquam adorauerũt, munera quoque obtulerunt. Eſt enim verè honor Dei in hoc, quòd homo ei dat de rebus quas poſſidet in ſignum cuiuſdam recognitionis, ſcilicet, quòd iſta, quæ damus ei, de manu eius accepimus. Sic dixit Dauid. primo Paralipo. 29. Quando ipſe, & principes obtulerunt multa donaria ad ædificationem templi, ſcilicet, quis ego, & quis populus meus, vt poſſimus tibi hoc vniuerſa promittere? Tua ſunt omnia, & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi. Secundò fecerunt hoc Magi ad ſeruandum communem conſuetudinem. Nam cùm quis iret coram regibus, aut dominis apud antiquos erat conſuetudo, quòd ſemper eis aliquid offerret. Et ob hoc Deus etiam fecerat, quòd obſeruaretur iſta conſuetudo erga eum. Exo. 23. ſcilicet. Non apparebis in conſpectu meo uacuus: quia Deus volebat ſeruari ad ſe cęremonias honoris, quæ ſeruantur circa Dominos temporales. Malachiæ primo, ſcilicet. Offer illud duci tuo ſi placuerit ei, & ſi acceperit faciem tuam. Quaſi dicat. Non offeratis mihi animalia, niſi quæ ſine verecundia poteſtis offerre Dominis temporalibus. Sed illis non placebunt, nec accipient facies ueſtras, ideſt, non reſpicient vos bono vultu, ſi offeratis eis animalia clauda, & cæca, ideo non offeratis mihi talia. Magi ſciebant Chriſtum eſſe Deum, & Dominum, ideo ex utroque capite fuit conueniens, quòd ei munera offerrent. Tertiò fuit fortè ex miſericordia, uel charitate ad ſubuentionem paupertatis Chriſti. Nam pauper erat, & parentes eius pauca poſſidentes, ideo erat quaſi quædam inhumanitas, vt adorantes Chriſtum tanquam Deum, & hominem, permitterent ipſum, & parentes ſuos in paupertate, & anguſtia viuere. Largiti ſunt ergo munera ad reuelationem paupertatis.

Magi obtulerunt munera Chriſto ꝑ[illegible]

Quare Magi obtulerunt Chriſto aurum, thus, & mirrham.
Quæſt. XLVI.

QVAERITVR, quare iſti reges obtulerũt Chriſto iſta tria munera, ſcilicet, aurum, thus, & mirrham. Quidam dicunt, quòd obtulerũt tria munera, quia tres erãt, ita quòd unus offerret aurum, alius thus, alius mirrham. Sed hoc nõ eſt uerisimile, immo quòd potius quilibet iſtorũ obtulerit iſta tria. Primò, quia munera iſtorum regum debebant eſſe ſolemnia ſicut decebat ipſos reges dare, & ſicut decebat dari ipſi Chriſto. Quem tanquam

Quilibet Magorum obtulit tria munera Chriſto.

Deum

Deum adorabant. Et tamen, quòd unus eorum offerret mirrham, & alius thus, etiam ſi de illo multū offerret parui ualoris eſſet tale munus, & maxime in illa terra, vbi plurimum iſta abundant. Secundò, quia dicitur hic, quòd apertis theſauris ſuis obtulerunt munera, & tamen ad dandum modicum de thure, vel de mirrha non diceretur quis aperire theſaurum, immo etiam ad dandum multam mirrham, uel thus, quia ibi paucis denariis iſta emuntur. Tertiò, quia iſti reges erant inter ſe quaſi æquales. Nam ſcriptura non ponit inter eos aliquam differentiam prælationis, ideo munera eorum eſſent æqualia, uel quaſi, & tamē qui offerret aurum, etiam ſi paucum daret, erat magna offerens, qui autem mirrham, aut thus offerret, etiam ſi multum in quantitate daret, nihil offerebat in ualore. Et ſic non eſſent tam inæquales eorum oblationes. Ideo nō eſt veriſimile, quòd unus obtulerit unū, & alius aliud, ſed quilibet de omnibus tribus obtulerit ſiue æqualiter, ſiue inæqualiter obtulerint. Quartò, quia etiam ſi quilibet unum de iſtis tribus obtuliſſet non reddebatur ex hoc ratio, quare potius iſta tria, quàm quælibet alia tria obtuliſſent. Quòd ſi propter hoc, quòd tres erant tria obtuliſſent, ita poſſent offerre quæcunque alia tria. Dicunt autem quidam, quod obtulerunt iſta tria, quia iſta erat conſuetudo regum Arabiæ, ſcilicet, quod offerrent iſta tria munera. Et iſtud tenet Nicolaus. Alij dicunt, quòd factum eſt in ſignificationem, quaſi per hanc oblationem reges profitebantur quid erat illud, quod de Chriſto credebant. Offerunt aurum quod conuenit regiæ dignitati: quia Chriſtus rex erat. Iere. 23. Offerunt thus ſignantes illum eſſe Deum. Nam thus in ſacrificio Dei ponitur, & eſt unum de libamentis ſacrificij. Numeri 15. Etiam quotidie ſacerdos cremabat thus in altari thymiamatum intra templum. Exo. 3. Immo thus, & maximè thymiama, quod erat de thure ſoli Deo conueniebat, & nulli hominum licebat facere talem compoſitionem. eod. cap. Mirrham offerunt ad ſignificandum Chriſtum moriturum, & eſſe verum hominem. Nam mirrha ponitur corporibus mortuorum, ne putreſiant. Iſtam ſecundam rationē approbat eccleſia in quodam hymno Epiphaniæ, qui incipit. Núncium fero de ſupernis. Alij dicunt, quod iſtę oblationes ſunt myſticæ, ſcilicet, quia per has innuitur, quæ nos offerre debeamus. Chriſto enim tam præcipuè offerre debemus, vt ei placeamus, ſcilicet, ſapientiam, orationis deuotionem, & carnis mortificationem. Hæc ponit Gregorius in quadam homilia dicens. Inſtruimur, vt nato regi aurum per quod ſignificatur ſapientia offeramus, in conſpectu eius in ſapientiæ lumine reſplendentes: thus autem per quod exprimitur orationis deuotionem offeramus Deo, ut per orationum ſtudia Deo redolere ualeamus. Mirrham, quæ ſignificat mortificationem carnis offerimus, ſi carnis uitia per abſtinentiam mortificamus. Alij dicunt, quòd aurum obtulerunt in ſubſtentationem paupertatis matris, & filij, thus contra fœtorem loci, & mirrham ad conſolidanda membra pueri. Harum quatuor poſitionum ſola prima eſt literalis, aliæ ſunt myſticæ, licèt quarta aliqualiter ſit literalis. Dicendum tamen, quòd quarta non conuenit. Primò, quia dicitur, quòd Magi dederunt thus contra fœtorem loci. Nam Magi, quando receſſerunt de terra ſua tulerunt ſecum iſta munera ad offerendum, cùm dicatur. *Et apertis theſauris ſuis obtulerunt ei munera.* Et ſic iſta munera de terra ſua portabant in theſauris ſuis, quæ tunc aperuerunt corā Chriſto, & nō emerunt ea in Bethlehem. Et tamen non poterant ſcire Magi, an eſſet Chriſtus in loco immundo, & fætido, niſi poſtquam fuerunt in Bethlehem: ergo non obtu-

A lerunt iſta tria munera propter iſtam cauſam. Secūdò, quia iſti præſupponunt locum illum in quo Chriſtus natus eſt fuiſſe immundum, & fœtidum, quia dicunt fuiſſe ſtabulum quoddam, cū Chriſtus fuerit poſitus in præſepio, Luc. ſecundo. Iſtud tamen non ſtat, quia domus illa magna erat, in qua virgo peperit. Quod tamen accidit illo tempore fuiſſe multitudinem ibi confluentium ad profeſſionem, ad quam venerat Ioſeph: accidit, quod Domina noſtra non habens locum ſecretum in quo poſſet parere, & maneret ſeparata a reliquis: diuertit ad quoddā præſepium & ibi reclinauit paruulum mox natum. Luc. ſecundo, ſcilicet. Peperit filium ſuum primogenitum, & pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in præſepio, quia non erat locus in

B diuerſorio. Non eſt tamen ueriſimile, quod omnibus illis tredecim diebus, qui fluxerunt à Chriſti natiuitate, vſque ad aduentum regum manſerit paruulus in præſepio, & virgo in ſtabulo: ſed haberet aliquem locum aptiorem in domo, quem ipſa propter puerum conaretur inquirere. Et ſic non oporteret, quod ad fœtorem loci tollendum offerretur thus. Tertiò, patet, quia ſi ad hoc offerretur, ſufficiebat parum de thure: ita, vt de illo nō deberet fieri mentio inter oblationes regum: maximè, cùm dicantur educta de Theſauris; ideo de quolibet iſtorum oportebat multum offerri. Et ſic non offerretur thus ad tollendum fœtorem loci. Quartò patet idem de mirrha, quam dicunt oblatam ad conſolidationem membrorum pueri. Hoc ta-

C men rarum eſt: & tamen dato, quòd fieret, pauculiſſimū de mirrha ad hoc ſufficiebat: & non poneretur tanquam unum de tribus regiis muneribus. Ideo iſta poſitio non eſt veriſimilis. Secunda & tertia poſitio myſticæ ſunt. Non autem conueniunt ſecundùm literam: quia non eſſent iſtæ cauſæ, quæ mouerent reges ad iſta offerendum: cum iſtæ ſignificationes non proueniant ex natura rei: ſed ſunt quædam applicationes, quas conſueuerunt facere doctores in ſacra ſcriptura. Vtraque autem eſt rationabilis applicatio. Vnā enim, ſ. ſecundam approbat Eccleſia: aliam verò, ideſt, tertiā ponit Grego. Prima ipſa eſt allegorica, quia conuenit ſecundùm ea, quæ de Chriſto credenda ſunt: alia eſt tropologica, ſiue moralis, quia competit ſecundùm

D ea, quę a nobis agenda ſunt. Si tamen aliqua earum deberet accipi, vt motiua regum, acciperetur ipſa, quę eſt allegorica: quia per illam quaſi profiterentur reges, quid eſt, quod de Chriſto credebant. Prima autem eſt vere literalis: quia ueriſimile eſt, quòd iſti portarent munera ſecundùm conſuetudinem terræ ſuæ, ſcilicet, de melioribus rebus, quæ erant in terra ſua. Sic enim dixit Iacob filiis ſuis volens, quòd inuenirent propitiū dominum Aegypti, ſcilicet. Sumite de optimis terræ fructibus in vaſis veſtris: & deferte uiro munera, ſcilicet, modicum reſinæ, & mellis, & ſtoracis, & ſtactes, & terebinthi, & Amygdalarum. Gen. 43. Ita iſti reges, cū eſſent circa terram Arabiæ, in qua abundabant iſta: offerrent iſta tria munera tanquam præcipua terrę ſuæ.

E Aurum enim in omni terra ſuper cætera metalla precioſius eſt, ideo tanquam pręcipuum illud obtulerūt: maximè, quia illud conueniebat ad ſuſtentationem regis nati pauperis. Thus, & Mirrham obtulerunt tanquā conſueta offerri in terra ſua: ſicut patet ex muneribus reginæ Sabæ, quæ obtulit auri talenta. cxx. & aromata multa nimis ad Salomonem. 3. Reg. 1 t. & 2, Paralip. 9. Nomine aromatum intelliguntur Thus, & mirrha, & omnia ſimilia, ut colligitur. Exod. 3. Vbi iubentur ſummi aromata pro thymiamate, & oleo unctionis. Et ponitur ibi thus. Putant autem quidam reginam Saba fuiſſe de terra iſtorum regum, uel de terra propinqua: ideo concordauerūt in muneribus, quæ obtulerunt.

Quid factum fuerit de iſtis regum oblationibus. Quæſt. XLVII.

QVAERITVR, quid factum eſt poſtea de iſtis oblationibus regum. Quidam dicunt, ꝙ Domina noſtra, & Ioſeph erant pauperes: & expenderunt hoc in ſuſtentationem ſuã. Sed contra, quia quando Chriſtus erat vir erant parentes ſui valde pauperes, & de labore manuum ſuarum viuentes. Vnde ipſe Ioſeph faber lignarius erat. Et ſic dixerunt Iudæi de Chriſto. Nonne hic eſt filius fabri? Ipſe etiam Chriſtus dixit ſe eſſe pauperem: cùm dixiſſet quidam, quòd uolebat ſequi eum, ſcilicet. Vulpes G foueas habent, & volucres cæli nidos, & filius hominis non habet vbi reclinet caput ſuum. Quidam dicunt, ꝙ in triginta annis, qui fuerunt a natiuitate Chriſti, vſque ad tempus, quo incæpit prædicare, & fieri mentio de actibus eius, potuerunt iſta conſumi, & ita poſt hoc Chriſtus dicebat ſe pauperem, & nihil habere, & parentes eius erant pauperes. Dicendum, quod non ſtat, nec eſt ueriſimile, quòd iſti tres reges ueniebant de longinquo ad offerendum munera regi nato, quem ſciebant Deum, & hominem. Facerent ergo oblationes meliores, quàm poſſent ſicut decebat regiam dignitatem, & ſic ex illis poſſent Ioſeph, & Virgo, & omnes poſteri ſui, & etiam cognati non ſolùm ditari, ſed etiam locupletari nimium: cùm quilibet de regibus H offerret aurum, ut probatum eſt ſupra, & illud non eſſet modicũ, quia dicitur in litera, quòd apertis theſauris ſuis obtulerunt munera, & tamen non diceretur aperiri theſaurus ad offerendum paruam rem, ſed aperiri burſa. Multum ergo dederunt, ita ut poſſent Chriſti parentes eſſe diuites. Dici poteſt uno de duobus modis. Primo modo, quòd iſti reges obtulerunt Chriſto valde magna munera: Domina tamen noſtra edocta per Spiritum ſanctum, ut oſtenderet ſummam virtutẽ filii ſui, tanquam deſpiciens omnia terrena, noluit accipere totas illas oblationes, ſed modicum de ſingulis, & illud in breui tempore poterat conſumi, ita ut non ditarentur inde parentes Chriſti. Secundo modo poteſt dici, quòd accepit Virgo totas oblationes regũ. I Et tamen ſciens, quòd filius ſuus non uenerat ditari in terra, ſed potius, ut pro nobis ſe pauperem faceret, & vt doceret nos gratis erogare, quæ haberemus, & anhelare ad perfectionem negligendo pecuniam, iuxta illud: Nolite poſſidere pecuniam. Luc. 12. Et nolite theſaurizare in terra. Luc. 7. Retentis ergo quibuſdam pauciſſimis ad ſubleuandam neceſſitatem aliquotum temporum, cætera in breui pauperibus diſtribuit. Vtraque poſitio eſt ſatis rationabilis, ſed magis, & communius tenetur ſecunda. Et probantur aliqualiter iſtæ poſitiones per oblationem Virginis in die purificationis in templo. Nam mulier, cum purificaretur deferebat agnum anniculum in holocauſtum, & pullum columbæ, ſiue turturem pro peccato. Leu. 12. Et dicitur ibi, quòd ſi non inuenerit manus eius, nec potuerit offerre agnum: ſumet duos turtures, uel duos K pullos columbæ. Et ſic non poterat mulier offerre turtures, aut pullos columbarum, niſi quando non poterat offerre agnum. Et tamen Domina noſtra obtulit par turturum, & non agnum, ut patet. Luc. 2. Ergo erat pauperrima. Et ſic poſt oblationem Magorum, vſque ad diem quadrageſimum, quo Chriſtus in templo oblatus eſt, iam uirgo omnia expenderat, ita, ut pauper poſſet dici. Sed dicetur: cur Euangeliſta non expreſſit hoc, quia iſtud erat magna eruditio moralis. Dicendũ, quòd quidquid iſtorum duorum eſſet, erat valde ad mores conferens: Euangeliſtæ tamen breuitati ſtudẽtes, uel ꝙ veriſimilius eſt, a Spiritu ſancto moti mul-

F ta de maximis omiſerunt. Ioan. 2. ſcilicet. Multa quidem & alia ſigna fecit Ieſus, quæ in hoc libro ſcripta non ſunt Et Ioan. 21. dicitur: Multa quidem & alia fecit Ieſus, quæ ſi ſcribantur per ſingula, arbitror mundum capere non poſſe eos, qui ſcribendi ſunt, libros.

Et reſponſo accepto in ſomnis, ne redirent ad Herodem, per aliam viam reuerſi ſunt in regionem ſuam.

Et reſponſo accepto. Hic ponitur Magorum receſſus. Nam poſtquam obtulerunt Chriſto munera, non expediuit ad aliquid eos manere lõgo tempore in Bethlehem. Et dicitur. *Reſponſo accepto in ſomnis.* Hoc credendum eſt fuiſſe ſequenti nocte, poſtquam venerũt in Bethlehem. Non enim longius ibi morarentur: quia expleuerant, qđ deſiderauerant, & nõ erat aliqua cauſa iam ibi manendi. Et tunc in ſomno admoniti ſunt à Deo, uel ab angelo, quid facere deberent. *Ne redirent ad Herodem.* Volebant reges ad Herodem redire, Deus autem hoc fieri perhibuit propter cauſam, quæ infra tangetur. *Per aliam viam reuerſi ſunt in regionem ſuam.* Id eſt, non redierant in Ieruſalem, per quam uenerant, ubi tunc erat Herodes, ſed per aliam viam declinando, reuerſi ſunt in terram ſuam.

Quomodo iſti Magi reſponſum acceperunt in ſomnis. Quæſt. XLVIII.

QVAERITVR, quomodo dicitur hic, quòd iſti reges acceperunt reſponſum in ſomnis. Quidam dicunt, quòd quæſiuerant aliquid à Deo, & de illo reſponſum eſt ſibi in ſomniis. Iſtud autem videbatur eſſe de via, ſcilicet, per q̃ uiam ire deberent, cùm reſponſum de hoc ſit, ſcilicet, ne reuerterentur ad Herodem, ſed per aliam viã irent in terram ſuam. Dicunt autem iſti, ꝙ Magi petiuerant hoc à Deo, & uolebant ſibi reſponderi ꝑ ſomnia: quia non ſolùm Deus ſolebat reuelare hominibus nihil petentibus ea, quæ ipſe uellet per ſomnia, ſed etiam quandoque homines petebant à Deo ſibi I reſponderi per ſomnia, & ſic dicebantur conſulere Dominum per ſomnia. Et erat iſte unus de modis præcipuis conſulendi, ut patet primo Reg. 28. ſcilicet. Conſuluit Saul Dominum, & non reſpondit ei, nec per ſomnia, nec per ſacerdotes, nec per prophetas. De modo, & cęremoniis conſulendi Dominum per ſomnia. eod. cap. declaratum eſt. Sic iſti Magi petiuerunt reſponderi ſibi per ſomnia: & reſpõdit illis Deus. Et ſic dicitur: Et reſponſo accepto in ſomnis. Sed dicendum, quòd non ſtat. Nam non eſt ueriſimile, ꝙ Magi hic aliquid quæſierint à Deo. Primò, quia non ponitur hic eorum quæſtio, & tamen, ſi aliquid quæſiuiſſent, ad quod Matthæus uellet ponere reſponſum datum, præpoſuiſſet eorum quæſtionem, & non fecit. Secundo, quia non erat ueriſimile, quòd ſaltem ipſi quærerent de hoc, qđ hic ponitur: quia non habe- K bat aliquam cauſam dubij, ſcilicet, an redire deberent ad Herodem. Nam per illam viam venerant, & fortè neſciebant aliam: maximè quia Herodi promiſerant redire ad ipſum renunciaturi de puero, ideo nõ quærerent à Deo, an deberent redire ad Herodem: quia nulla cauſa motiua ad hoc dubium apparebat. Homines tamen non petunt à Deo ſibi reſponderi niſi in rebus illis, quæ graues ſunt, & habent magnam rationem dubij: quia aliàs nemo dignum iudicaret talia à Deo petere, nec etiam credere deberet, ꝙ Deus ſibi in talibus reſponderet. Dicendum ergo, ꝙ Magi de nullo dubitauerunt, & nihil à Deo petiuerunt, ſed ſo-

Magi nihil quæſiuerit à Deo.

Rñſio ad quęſt.

lum

lium Deus uoluit reuelare eis, ne redirent ad Herodem. Et iſta reuelatio vocatur reſponſum largè ſecundùm modum loquendi Hebraicum, cùm tamen propriè reſponſum ſit uerbum ſatisfaciens dubio. Et ita ſæpe non ſolùm in veteri teſtamento, ſed etiã apud Euãgeliſtas inuenitur, ſic patet Mar. 11. Nam dicitur, quòd cùm uidiſſet Chriſtus à longè ficum habentẽ folia, & cùm veniſſet ad eam, nihil inuenit præter folia, & reſpondens dixit: Iam non amplius in æternum quiſquam ex te fructum manducet. Ibi tamen Chriſtus incipiebat loqui, & nulla locutio præceſſerat ab alio, & tamen dicitur, ꝙ reſpondens, dixit hoc. Item, quia dicitur, ꝙ Chriſtus reſpondens, dixit hoc ficulneæ, & tamen ficulnea nihil petierat Chriſto loqui, ad hoc, ꝙ Chriſtus deberet ſibi reſpondere. Sic etiam accipitur infra 26. ſcilicet. Reſpondens Ieſus, dixit ei: Beatus es Simon Bariona, & tamen Petrus nihil quæſiuerat à Chriſto, ad quod Chriſtus deberet reſpondere, vt patet ibidem. Sed dicitur reſpondens, ideſt, loquens, uel dicens. Et ſic accipitur hic reſponſum pro ſimplici locutione: quam nulla interrogatio præceſſerat.

Quomodo Magi habuerunt iſtam reuelationem. Quæſt. XLIX.

QVAERITVR, per quem habuerunt Magi iſtam reuelationem in ſomnijs, per Deum, an per angelum. Dicendum, ꝙ vtroque modo fieri poterat. De Deo patet, quia Gen. 23. dicitur ꝙ Deus loquutus eſt ad Abimelech regẽ Palæſtinorum per noctem, ideſt, in ſomnus. De Salomone quoque dicitur, quòd Deus per noctem loquutus eſt ei quando dedit ſibi ſapientiam. 3. Reg. 3. & 2. Paralipom. 1. De angelo patet: quia præcedenti cap. dicitur quòd angelus Domini apparuit Ioſeph in ſomnis. Dicendum tamen, quòd iſtud factum eſt per angelum, ideſt, ꝙ videbatur Magis, ꝙ angelus loquebatur eis per noctem iſta. Et patet hoc: quia præcedenti cap. poſuerat Matthæus quomodo angelus Domini apparuerat Ioſeph in ſomnis. Et iterum infra in litera dicitur, ꝙ apparuit angelus in ſomnis. Et rurſus ponitur idem. Ideo intelligendum eſt, quòd cùm omnes reuelationes, quæ habentur hic, dicantur factæ per angelos in ſomnus, quòd etiam iſta, de qua nõ exprimitur, fuerit facta per angelos, cùm ponatur inter illas, & ueriſimilius eſt pertinere ad illas, quàm ad aliũ extraneum modum reuelationis. Secundò patet hoc, quia Matthæus ponens iſtam reuelationem, non certificauit modum eius, ideo videtur voluiſſe, quòd iſta eſſet ſimilis alijs, de quibus loquebatur ipſe. Et tamen ſemel ponit ſupra reuelationẽ factam per angelum, & bis ponit illam infra, & nunquam ponit hic aliquã reuelationem factam per Deum. Ideo manifeſtè videtur velle, ꝙ etiam iſta per angelum facta ſit. Tertiò patet: quia Matthæus uult hoc declarare per quandã ſimilitudinem, quam ponit inter iſtas reuelationes. Nam dicitur de tribus reuelationibus factis Ioſeph præcedenti cap. & infra in litera, ꝙ factæ ſunt in ſomnis, & per angelum, de iſta autem dicitur, ꝙ facta eſt in ſomnis: ideo videtur, ꝙ voluerit ſubintelligi etiam aliam conditionem, ſcilicet, ꝙ facta ſit per angelum.

Reuelatio facta Magis de uia in ſomnis facta fuit per angelum.

Quomodo facta fuit reuelatio Magis, an ipſis dormientibus, vel uigilantibus. Quæſt. L.

QVAERITVR, quomodo facta eſt iſta reuelatio Magis, ſcilicet, an erant tunc dormientes, vel vigilabant. Dicendum, ꝙ dormiebant, & non fuit eis facta aliqua locutio, nec

A audierunt quidquam, cùm dicatur, quòd in ſomnis acceperunt reſponſum. Et tamen in ſomnis nihil auditur, nec quiſquam loqueretur dormienti, niſi vellet eum excitare, ſicut declaratum eſt latè præcedenti capit. quæſtio. 55. & magis 56. de Ioſeph, cui apparuit angelus Domini in ſomnis. Et tamen ibi erat adhuc difficilius, cùm dicatur, ꝙ angelus locutus eſt Ioſeph. Hic autem non dicitur, ꝙ fuit aliqua locutio, ſed ſolũ accepto reſponſo &c. Poterat autem fieri reſponſum per ſolam immutationem phantaſiæ, ita quòd nihil quiſquam loquatur. Difficilius etiam erat de Salomone, quando petiuit ſapientiam. 3. Reg. 3. Nam ponuntur ibi multa, quæ dicitur ipſum petiuiſſe à Domino: & multa, quæ Deus ei reſpondiſſe dicitur. Et tamen
B nihil iſtorum fuit uocaliter, ſed Salomon verè dormiebat, cùm dicatur ibi, ꝙ erat ſomnium. De iſtis Magis licèt apparuerit eis angelus per ſomnium, qd tamẽ non dicunt prophetæ: ratio ſatis declarata eſt præcedenti cap. q. 57. Cùm quærebatur, an Ioſeph eſſet propheta, quia apparuit ei angelus.

Quare reuelatum eſt iſtis Magis, ne redirent ad Herodem. Quæſt. LI.

QVAERITVR, quare reuelatum eſt iſtis Magis, ne redirent ad Herodem. Dicendum, ꝙ Magi intendebant redire ad Herodem, eo quòd Herodes erat in Ieruſalem. Et illa
C erat uia eorum: etiam, quia ipſi promiſerant Herodi, ꝙ inuento puero renunciarent ei. Nam ipſe dixerat eis, ꝙ diligenter inquirerent de puero, & cùm inuenirent, renunciarent ſibi, vt patet ſupra. Non eſt autem veriſimile, ꝙ Magi recuſarent iſtud facere: quia erat ſatis rationabile: maximè, quia ipſi nihil auderent negare Herodi. Ideo concederent, ꝙ ei renunciarent de puero. Hoc patet magis, quia dicitur infra, quòd Herodes uidens, ꝙ illuſus eſſet à Magis, iratus eſt valde: & tamen non eſſet illuſus, niſi Magi promiſiſſent ei aliquid, quod non obſeruarent ei. Sic ergo intendebant redire ad Herodem, Deus autẽ vetuit hoc: quia ſi redirent ad eum, & renunciarent de puero, ipſe ueniret, & conaretur occidere eum, ſicut poſtea fecit. Et ſic
D Chriſtus, vel occideretur, vel defenderet ſe miraculoſè. Vtrumque autem erat inconueniens. De occiſione manifeſtum eſt, de defenſione miraculoſa etiam patet: quia tunc manifeſtè cognoſceretur Chriſtus eſſe Meſſias, quẽ Herodes quærebat, ideo ſemper perſequeretur eum, & per hoc apud omnes eſſet cognitũ illum puerum eſſe Chriſtum. Quod non decebat pro tunc: vt magis dictum eſt ſupra in quæſt. quadam, ſcilicet. Quare Herodes non iuit cum Magis in Bethlehem. Sed dicetur, cur non faciebat Chriſtus ſe portari in Galilæam in urbem Nazareth, quia tunc etiam ſi Herodes eum inquireret, non inueniret: quia ipſe ſolùm quæreret in Bethlehem, & finibus eius, ſicut poſtea fecit ibi ſolùm occidi infantes, ut patet in litera.
E Dicendum, ꝙ hoc non fiebat. Primò, quia non poterat fieri reuertentibus Magis in Ieruſalem. Nam ibi erat Herodes, & diſtabat Ieruſalem ſolùm duabus leucis à Bethlehem, & ſi reges illuc redirent, illico Herodes veniret, uel mitteret pro puero in Bethlehem. Et dato, ꝙ virgo inciperet recedere cum filio de Bethlehem, quando Magi inde recederent, parum inde diſtaret, quãdo Herodes veniret in Bethlehem. Et cũ à Magis ſcire poſſet in qua domo puer fuerat, ibi inquireret de receſſu, & mitteret in breui per omnes vias illum inquiri. Vnde neceſſe erat eum inueniri, niſi miraculoſè ſe abſconderet. Chriſtus tamen nolebat ſe defendere per miraculum, quandiu res conuenienter fieri poterat modo humano: ideo non debuerunt reges

Magi non debebant redire.

ges redire ad Herodem. Secundò, quia Chriſtus nolebat matrem ſuam, & Ioſeph vexare laboribus ſupra modum. Et tamen ſi nunc recederent de Bethlehem in Galilæam, oportebat rurſus ante diem quadrageſimum à partu redire de Galilæa in Ieruſalem: quia die quadrageſimo puer offerendus erat in templo, ſicut & factum eſt. Luc. 2. Ideo uoluit Chriſtus, ꝙ mater ſua maneret in Bethlehem, quæ erat iuxta Ieruſalem, uſque ad diem purificationis, qui erat quadrageſimus à natiuitate. Et tunc oblato ipſo Ieſu in templo rediret mater ſua, & Ioſeph in Galilæam in Nazareth vrbem habitationis ſuæ. Et ſic factum eſt. Luc. 2. Ideo, vt non cogerentur ſuperfluè itinerare, non debuerũt recedere de Bethlehem vſque ad diem quadrageſimum à natiuitate. Quod tamen neceſſe erat ſi Magi rediſſent ad Herodem. Tertiò, quia etiam ſi Virgo rediſſet in Galilæam antequam Magi redirent ad Herodem, non ſufficiebat hoc ad ſecuritatem pueri: q̃a Magi non redierunt ad Herodem, & Chriſtus iuit in Galilæam. Et tamen ibi vidit non eſſe ſecurum manere. Vnde angelus mandauit Ioſeph, ꝙ fugeret cũ puero, & matre eius in Aegyptum, ut patet infra in litera: ergo non ſufficiebat, ꝙ Ieſus rediret in Galilæam, & Magi redirent ad Herodem. Quartò, & præcipuè non debuerunt Magi redire ad Herodem: quia ſi redirent cognoſceret Herodes per eos, ꝙ puerum inuenerãt. Et tunc dato, ꝙ Chriſtus ſe occultaret miraculoſè, nõ ceſſaret Herodes tota uita ſua illum inquirere, & etiã poſteri ſui inquirerent illum. Et ita non liceret Chriſto manere vllo tempore in Iudæa, maximè quando inciperet ſe manifeſtare, quin Herodes, uel filij ſui illũ occiderent, & ſic impediretur ordo redemptionis noſtræ, quem Chriſtus tenuit. Cùm autem Magi non redierunt ad Herodem, fuit ualde conueniens Chriſto: quia poſſet tunc putare Herodes, quòd Magi decepti fuerant per ſtellam ſuam, & nihil inuenerant, ideo pręconfuſione non auſi fuerunt redire ad eum. Et ꝑ hoc negligentius ſe haberet in perſecutione Chriſti: q̃a non eſſet certus, an natus eſſet. Si autem Magi iuiſſent ad eum, & dixiſſent ſe inueniſſe puerum, nunquam ceſſaret inquirere Herodes, & haberet exactiſſimam diligentiam, ita vt per hoc poſſet deprehendere fugã Domini in Aegyptum, & inde eum reducere, vel occidi ibi facere, niſi defenderet miraculoſè ſe, ſicut Ioacim rex Iuda fecit reduci Vriam prophetam, qui prophetauerat contra Ieruſalem, & fugerat in Aegyptũ, & fecit eum coram ſe occidi. Ierem. 26. Quinto, quia ſequerentur ex hoc innumerabilia mala. Nam ſi Herodes ex Magis didiciſſet ĩ qua domo fuerat ille puer in Bethlehem, inde ſciret, quæ fuit mulier, quæ peperit eum, & qualis vir eius, & inde ſciret vnde venerãt, ſcilicet, quomodo venerant ex Galilæa, quouſque veniret neceſſariò ad cognoſcendum determinatè quis erat puer, & quæ erat mater. Et ſi non inuenirentur in Galilæa, ſciret qui erant, qui de terra illa deerant, & inueniret deeſſe Mariam, & Ioſeph. Item dato, ꝙ in Bethlehem non potuiſſet certificari vnde venerant illa mulier, & vir ſuus: per totam terram Iudæorum faceret inquiri talem fœminam, & talem ſenem, quales ei Magi enunciarent. Et ſi manerent in terra Iudæorum neceſſario inueniret illos. Si autem receſſiſſent in Aegyptum, vel in aliam regionem, Herodes poterat in quolibet loco terræ Iudæorũ facere inquiri, quis deficiebat de illo loco, & tanto tempore quantum erat, ꝙ Ioſeph venerat cum Virgine in Bethlehẽ. Et ſic manifeſtè inueniret, ꝙ Ioſeph, & Maria deficiebant de vrbe Nazareth, & faceret eos inquiri diligentiſſimè per ſigna in quacũque parte orbis, ita ut quaſi naturaliter non eſſet poſſibile latere propter exactiſſimam diligentiam, quam Herodes ad hoc apponeret,

F & multitudinem miniſtrorum ad hoc promptè ſeruientium: maximè quia facile erat ſciri, de quo loco erat Ioſeph & Maria: quia Ioſeph & Maria venerunt ad profitendum in Bethlehem. Luc. 2. Et deſcripti ſunt in libro profeſſionis cùm iuberet Cæſar totum orbem deſcribi. eod. cap. Ibi autem erat Ioſeph, & Maria uxor ſua, & cuius loci erant habitatores: quia iſta, & multæ aliæ circunſtantiæ ad cognoſcendum diſtinctè perſonas ſolent apponi in contractibus, & in ſimilibus deſcriptionibus, potiſſimè cum iſta deſcriptiò nunc fieret, vt cognoſcerentur, quæ & quot erant perſonæ ſubditæ Romanis, de quibuſlibet locis, & cogna-
G tionibus. Et ſic Herodes ex libro profeſſionis factæ in Bethlehem poterat ſcire nomen illius viri, & coniugis ſuæ: quia ambo profitebantur, vt aſſeritur: de quo dicetur Luc. 2. Sciret etiam eorum cognationem, & terram habitationis, & ſic Chriſtus diſtinctè cognoſceretur per Herodem, & nullo iam tempore viuente Herode, aut filijs ſuis, qui eandem haberent ſolicitudinem, vt regnum conſeruarent, poſſet Chriſtus redire in Iudæam, aut Maria & Ioſeph, quin cognoſcerentur. Et ſic Chriſtus non ſolum non poſſet prædicare, immo nec poſſet viuere in Iudæa, niſi per miraculum. Idem eſſet de Maria & Ioſeph, quod erat valde inconueniens, & omnino contrarium eis, quæ Deus de Chriſto homine diſpoſuerat. Item Herodes occideret tunc omnes de cognatione Chriſti, ſi non inueniret eum: ne quis de illa cognatione poſſet aliquan-
H do obtinere regnum Iudæorum, aut nocere filijs Herodis. Et hoc erat inconueniens. Item Herodes non occidiſſet tunc infantes in Bethlehem, & finibus eius: quia vt patet ex dictis: Herodes per Magos cognoſceret diſtinctè quis erat ille puer, & tunc iam non dubitaret: quia de quolibet puero, qui erat in Bethlehem, & finibus eius poterat cognoſcere manifeſtè ex ſignis datis, & non erat ille quem Magi dixerant, potiſſimè cùm reperiret parentes ſuos abeſſe. Occidit tamen Herodes infantes propter dubium, vt inter eos Chriſtum occideret: quia nullum ſignum potuit habere de Chriſto, cũ Magi non redirent ad eum, ideo ſi rediſſent, non occidiſſet infantes, ſed ſolum Chriſtum perſequeretur. Prænunciauerat tamẽ iam Deus
I hoc per Ieremiam, vt allegat Matthæus in litera, ideò Deus non permitteret Herodem habere ſignum aliquod de Chriſto per Magos, & ſic haberet occaſionem ad implendum, quod prænunciatum fuerat de occiſione infantum, licèt Deus ad hoc nec cogat, nec impellat, nec moueat, ſed ſola iniquitas Herodis eum ad hoc mouit, cùm non inueniret alia remedia, aut viam ad intentionem ſuam complendam. Fuit ergo valde neceſſarium, ꝙ Magi non redirent ad Herodẽ.

Quare Herodes cum tanto deſiderio Chriſtum perſequebatur. Quæſt. LII.

QVAERITVR, quare Herodes cum tanto deſiderio perſequebatur Chriſtum. Dicendũ,
K ꝙ ille annunciabatur rex Iudæorum, & Herodes tunc regnabat ſuper Iudæos. Timebat ergo, ne per eum perderet regnum ipſe, & poſteritas eius. Sed dicetur, ꝙ Chriſtus non venerat accipere regnum temporale, ſed regnaturus erat ſpiritualiter. Sic enim dixit Ioan. 18. Regnum meum non eſt de hoc mundo, id eſt, non eſt tale quale regnum huius mundi. Non ergo debuiſſet timere Herodes. Et ſic eccleſia increpat Herodem de iniuſto timore in quodam hymno Epiphaniæ, ſcilicet. Hoſtis Herodes impie, Chriſtum venire quid times? non eripit mortalia, qui regna dat cœleſtia. Dicendum, quòd Herodes nõ erat inſtructus circa ueritatem ſtatus Chriſti per legẽ,

aut

aut prophetas. Sed cùm audiſſet eum futurum regẽ Iudæorum: putauit, quòd ita regnaturus eſſet, ſicut cę teri, qui præceſſerant inter Iudæos. Nam multi fuerũt reges iuſti, quos valdè laudabant Iudæi, ſicut Dauid, Ezechias, & Ioſias, & tamen iſti temporaliter regnauerunt, & nemo fuit, qui aliter vnquam regnaret. Sed ſi ita regnaturus eſſet Meſſias, oportebat, ꝙ tolleret regnum Herodi, ideo timuit Herodes, & perſequebatur eum tanquam hoſtem ſuum. Secundò quia Herodes audiebat a Iudæis de Meſſia magnalia. Putabãt enim Iudæi, ꝙ Meſſias liberaturus eſſet eos de iugo Romanorum, & omnium gentium, & eſſent per eũ in excellentiori ſtatu, quàm fuerant tempore alicuius de regibus præcedentibus. Quia Ierem. 23. dicitur de Meſſia, ꝙ regnabit rex, & ſapiens erit. In diebus illis ſaluabitur Iuda, & Iſrael habitabit confidenter. Et hoc non ſolùm putabant Iudæi antequam Chriſtus veniret, ſed etiam de Ieſu poſtquam cognitum eſt à credentibus in eum, ꝙ eſſet Meſſias. Licèt enim vidiſſent eum ſemper habentem formam paupertatis, putabãt tamen, quod reducturus eſſet Iſrael in priſtinam gloriam, ſiue ſtatum priorum regum: ideo mater filiorum Zebedæi petiuit à Chriſto, vt duo filij eius ſederent, vnus ad dexteram eius, & alius ad ſiniſtram ipſius in regno ſuo infra. 20. Et poſt reſurrectionem, cũ Chriſtus aſcenſurus eſſet in cœlum, petierunt quidam de circunſtantibus: Domine ſi in tempore hoc reſtitues regnum Iſrael? Actu. 1. Herodes ergo putans, quòd Meſſias ſic manifeſtè regnaturus eſſet, iuſtè timuit, id eſt, veriſimiliter, ideo perſecutus eſt eum.

Quare Herodes non obſeruauit Chriſtum in Ieruſalem in die purificationis. Queſt. LIII.

QVAERITVR cùm Herodes tantum deſideraret Chriſtum occidere, quare non obſeruauit eum in Ieruſalem, vt occideret die purificationis, quando præſentatus eſt in templo. Dicunt quidam, ꝙ Herodes nõn potuit ſcire diẽ purificationis Chriſti, ideo nec ſic potuit eum occidere. Dicendum, ꝙ non ſtat, quia Herodes potuit hoc ſcire ſaltem ex coniectura, quam ipſe veram putabat. Ipſe namque didicerat à Magis tempus ſtellę quæ apparuerat eis, & præſupponebat Herodes, ꝙ die, quo ſtella apparuit natus eſt ille puer, cùm dicatur infra, ꝙ iuſſit occidi omnes pueros in Bethlehem, & in finibus eius à bimatu, & infra ſecundùm tempus, q̃d exquiſierat à Magis. Et iſtud eſt tempus ortus ſtellæ, q̃d diligenter Herodes didicit à Magis, vt patet ſupra in litera. Si tamen ipſe non præſupponeret ſtellam apparuiſſe illa die, qua natus eſt puer, non occideret pueros iuxta tempus illud, quod didicerat à Magis. Ergo præſupponebat puerum natum fuiſſe die, qua apparuit ſtella. Sciebat tamen Herodes, quando erat dies quadrageſimus ab ortu ſtellæ, cùm didiciſſet à Magis. ergo ſciret, quòd illa die paruulus deducendus eſſet in tẽplum, & mater ſua ſe deberet purificari tunc, poterat ergo illo die obſeruare Herodes, q pueri portarentur in templum, & quæreret de qua regione portabantur. Et cùm inueniret aliquem portari de Bethlehem cognoſceret, ꝙ ille erat, vel poterat eſſe puer, quem Magi adorauerant, cùm ſciret eũ naſci in Bethlehem, ſicut reſponderant ſapientes Hebræorum Herodi ſupra in litera. Et tunc ſi unicus puer duceretur de Bethlehem illo die quadrageſimo ab ortu ſtellæ, conſtaret illum eſſe Meſſiam. Si autem plures ducerentur, inter illos diſcerneret ſi poſſet, ſin autem occideret omnes illos. Potuiſſet autem diſcernere inquirendo, quem illorum Magi adoraſſent, vel ſi magis uellet certificari omnes illos occideret, quia non contingeret multos eſſe, qui eodem die naſcerentur in loco tam paruo ſicut erat Bethlehem: etiam illos ſine ſcandalo magno poterat Herodes occidere. Et adhuc ſi uellet eſſe magis ſecurus, poſſet accipere omnes pueros, qui de Bethlehem portarentur aliquot diebus ante illum diem 40. & aliquot dies poſt. Dicendum, ꝙ iſte erat conueniens modus ad inueniendum Chriſtũ: & tamen Herodes non tenuit illum propter multa. Primò quia Deus excæcauit eum, ne poſſet Chriſtum inuenire: quia hoc eſſet ualde inconueniens: ſicut ſupra dictum eſt. Et non ſolùm excæcauit eum in hoc, ſed etiam in aliis: quia cùm Herodes tanto deſiderio anhelaret ad occiſionem Chriſti, & mitteret Magos in Bethlehem, vt inuento puero renunciarent ſibi, debuerat mittere cum eis ſaltem unum ſimplicem nuncium, qui uideret, an Magi inueniebant puerum, uel non, & quid faciebant: & ille referret Herodi ueritatẽ rei, & non poſſet Herodes illudi a Magis etiam ſi ipſi nollent redire ad Herodem: quia per illum nuncium cõſtaret Herodi, qui erat puer, quem adorauerant Magi, & qualis erat, & cuius ætatis, & in qua domo erat; & qui erant parentes eius, uel quis tenebat eum: & ſic de cæteris circunſtantiis, per quas Chriſtus manifeſtè cognoſceretur, & nõ poſſet latere naturaliter ſicut declaratum eſt ſupra penul. q. 52. & ſequerentur omnia inconuenientia, quæ ibi dicta ſunt, & tamen Herodes non miſit tunc ſaltem unum nuncium ſimplicem, unde ualde excæcatus fuit. Item licèt Herodes non miſiſſet nuncium aliquem cum Magis ad ſciendum quid illi facerent, ſaltem poſtquam illi iuerunt in Bethlehẽ, & non redibant debuerat mittere aliquem. Et tamen multis diebus Herodes dimiſit iſtud negocium, ita, ut Magi potuerint recedere de Iudæa eo neſciente, & tamen Bethlehem erat iuxta Ieruſalem: ideo ualde excęcatus eſt, quòd tantum eſſet negligens circa ea, quæ tã ardenter cupiebat. Secundò poteſt dici, quòd Herodes fortè putauit, quòd Meſſias, cùm eſſet iuſtiſſimus, & mittẽdus eſſet tanquã redẽptor Iſrael, ꝙ nõ obligaretur ad iſtas legales cærimonias: ideo ꝙ fortè mr̃ ſua nõ portaret eum in templum die quadrageſimo, ſicut cæteri portabantur: vnde non curauit iſtum diem quadrageſimum obſeruare. Tertiò poteſt dici, quòd Herodes ſciebat hoc modo poſſe illum puerum inueniri, & tamen credidit, quòd alio modo certiori illum inueniret, ſcilicet, quia Magi renunciarent ei poſt quã inuenirent eum. Et antequam Herodes ſciret Magos receſſiſſe, tranſiit ille quadrageſimus dies purificationis: & ſic iam non potuit Herodes eum inuenire per hanc uiam. Sed dicetur, quomodo potuit tranſire dies ille antequam Magi cognoſcerentur ab Herode receſſiſſe? Nam iuerunt Magi in Bethlehem die 13. a natiuitate pueri, & debebat pręſentari die quadrageſimo in templo. Magi tamen receſſerunt de Bethlehem mox, vt adorauerunt Chriſtum. Et ſic poterat Herodes ſcire de eorum receſſu ante diem quadrageſimum. Dicendum, quòd uerum eſt, & tamẽ Herodes nutu Dei excæcatus eſt, ne ad iſta aduerteret. Vnde non conſiderauit de Magis, an receſſiſſent uſq; ad multos dies poſt eorum receſſum. Fortè enim putabat, quòd inquirebant puerum, quia ipſe neſciuerat, quòd ſtella direxit eos exeuntes de Ieruſalem uſque in Bethlehem, & ſic credebat, quòd ſolùm per humanam coniecturam inquirebant eum, ſicut ipſe dixerat eis, ſcilicet. Ite, & interrogate diligenter de puero. & credidit, quòd morabantur inquirendo eum, Cùm autem multi dies tranſiſſent, Herodes uidens eos nõ redire, cognouit eos receſſiſſe. Et tunc iratus eſt uidens, quòd illuſus eſſet ab eis: ut patet infra in litera, & tamen tunc tranſierat dies quadrageſimus, quo puer præſentandus erat in templo. Vnde non potuit Herodes eum hoc modo inquirere.

rere. Sed dicetur, quód poterat inuenire eum, quia die,
quo Chriſtus præſentatus eſt in templo occurrit ei Si-
meon, & Anna prophetiſſa. Et dicitur, ꝙ iſti ambo lo-
quebãtur de ipſo puero omnibus, qui expectabant re-
demptionem Iſrael. Luc. ſecundo. Ergo per hoc Hero
des audiret de illo, & certificaretur. Dicendum, quòd
Simeon, & Anna non locuti ſunt publicè de Chriſto,
ſed quibuſdam, quos ſciebant uiros bonos. Nam iſti
ambo erant prophetæ, & a Spiritu ſancto moti ſunt, vt
venirent in templum, & uiderent Chriſtum: ut patet,
eo. cap. Deus autem nolebat, quòd diuulgaretur pro
nunc Ieſum eſſe Meſſiam propter periculum pueri,
cùm fecerit eum cum matre fugere in ægyptum: ideo
non moueret iſtos ad taliter loquẽdum, quòd per eos
agnoſceretur puer. Vnde non loquebantur illi omni-
bus: ſed illis ſolis, quos ſciebant deſiderare redemptio-
nem Iſrael ſpiritualem. Et ſic dicitur, quòd loqueban-
tur de ipſo omnibus, qui expectabant redemptionem
Iſrael. Iſti autem pauci erant, quos tamen illi cognoſce
bant ſpiritu prophetico, & illis Deus volebat reuelari
natiuitatem Chriſti ſicut reuelauit paſtoribus, Sed per
iſtos Chriſtus non diuulgaretur cùm Spiritus ſanctus
moueret eos ad tacendum, qui eis iſta faciebat reuela
ri: vnde nihil ex his potuit Herodes ſcire,

Quare iubetur Magis, ut per aliam uiam reuertantur. Quæſt. LIIII.

QVAERITVR, quare iubetur regibus Ma-
gis, ut per aliam uiam reuertantur, Dicendum,
ꝙ non debebant ire ad Herodem, ut ſupra di-
ctum eſt. Viam tamen quam tenuerant
prius, & quæ uidebatur certa ad terram ſuam, erat ut
irent in Ieruſalem ubi erat Herodes. Et ſi tenerent illã
viã ſciret eos Herodes recedere, & neceſſe eſſet, quòd
dicerent ei veritatem de puero, uel occideret eos. Ipſi
autem ſi uiderent intentionem iniquam Herodis con
tra puerum non reuellarent ei de illo, & eſſent in peri
culo: ideo angelus iuſſit, ut irent per aliam uiam, Iue-
runt autem ſatis ſecrete Magi, licèt non poterat occul
tari receſſus ſuus, niſi Herodes eſſet ualde negligens,
vel excæcatus cùm recederent de Bethlehem, quæ di-
ſtabat ſolùm duabus leucis a Ieruſalem ubi erat He-
rodes,

An Magi directi fuerint per ſtellam in redeundo. Quæſt. LV.

QVAERITVR, an Magi directi fuerint nũc
per ſtellam redeundo in terram ſuam, Aliqui
dicunt, quòd licèt hoc non pateat ex litera, po
teſt tamen concedi, ꝙ ſtella præcederet
eos recedendo ſicut præceſſerat veniendo. Dicendũ,
quòd ſtella non direxit nunc Magos redeuntes, & pa-
tet. Primò, quia iſtud erat miraculum, & cùm agatur
hic de reditu eorum ſi directi fuiſſent per ſtellam, di-
ceret illud Euangeliſta. Secundò patet, & clarius, quia
præſupponitur hic quòd Magi ſciebant, quòd ſtella
non debebat eos dirigere, & ob hoc volebant redire
per viam, qua venerant. Ideo angelus dixit eis in ſom-
niis, ne redirent ad Herodem. Si autem ſtella Magos
præcederet redeuntes, non oportebat dici, quòd non
redirent ad Herodem: quia non irent niſi per uiam,
per quam iret ſtella, Et tamen dictum eſt, quòd non
redirent ad Herodem: ergo ſtella non debebat eos p̃-
cedere, ſed relinquendi erant arbitrio ſuo, & pruden-
tiæ. Modus autem fuit, ſcilicet, quòd poſtquam ſtella
dirigens Magos ſtetit ſupra domum, in qua erat puer,
& Magi adorauerunt Chriſtum, diſparuit ſtella, &
nunquam amplius viſa eſt, Et licèt ipſi manſerunt ibi

F die eadem, non viderunt illam poſt: ideo diſponebant
redire per viam, qua venerant: tum quia promiſerant
Herodi renunciare ei: tum quia non habebant dirigẽ-
tem, & illam viam, per quam venerant, iam ſciebant.
Quia tamen periculum erat, ſi redirent per illam viã,
qua venerant, angelus dixit eis ne redirent per illam.
Et ſic ſtella iam non dirigebat eos, nec ipſi illam expe
ctabant. Quidam dicunt, quòd ſtella non direxit nunc
Magos: quia prius fuit conueniens eos miraculosè di
rigi, quia veniebant ad Chriſtum, & ſtella præcedens
eos deſeruiebat in hoc Chriſto. Nunc tamen redibãt
in terram ſuam, & iſte motus erat propter ſe, & non
propter Chriſtum. Ideo non fuit conueniens, quod
tunc dirigerentur à ſtella. Dicendum, quòd non ſtat,
G quia Deus non facit miracula niſi propter neceſſitã-
tes noſtras. Si igitur maneret neceſſitas redeundo ſi-
cut veniendo, eſſet idem miraculum: quia à principio
ſtella non direxit Magos, niſi quia ire neſciebant. Si
autem redire neſcirent, etiam dirigeret eos ſtella, tan-
quam ſibi neceſſaria. Sic fuit in Tobia iuniore quem
angelus duxit, & reduxit eũdo in Rages, eo ꝙ vtrum-
que erat neceſſarium. Et ita dixit ipſe angelus Tobiæ
ſeniori, Ego adducam, & reducam eum. Tob. 5. Alij
dicunt, quod nunc non fuit neceſſaria ſtella, quia à
principio Magi neſciebant viam veniendo: nunc au-
tem ſcirent redeundo. Dicendum, quòd non ſtat, qa
iſtud eſſet ſi redirent per eandem viam, & tamen iuſ-
ſum eſt, quòd per aliam viam reuerterentur. Alij di-
H cunt, quod non indiguerunt Magi nunc ſtella: quia re
dierunt per mare in naue quadam Tharſenſium, &
ibi ſufficiebat ars nautica, ideo ſtella non erat neceſſa-
ria. Hoc tamen falſum eſt, vt dicetur ſequenti quæ-
ſtione. Dicendum, quòd miracula nunquam fiunt ni-
ſi propter neceſſitatem, ſcilicet, ubi humana potentia
deficit, operatur diuina. In aduentu autem Magorum
fuit neceſſaria ſtella propter tria, ſcilicet propter locũ,
& viam, & perſonam, Nam Magi neſciebant in quo
loco erat puer adorandus, ideo nõ poſſent ſcire viam,
& etiam ſi ſcirent locum, vtpote, quòd angelus no-
minaſſet eis locum natiuitatis Chriſti, neſcirent ipſi
ire illuc. Et iſta duo oſtendebat ſtella, cùm ſemper du
xerit eos exeuntes de terra ſua vſque in Bethlehem
I vbi Chriſtus natus eſt. Perſonam etiam cognoſcerẽt,
& in hoc erat maior difficultas, & ad hoc profuit ſtel-
la: quia ſtetit ſupra domum, ubi erat puer, & per hoc
oſtendit in illa domo eſſe puerum, qui aliàs non co-
gnoſceretur. Nunc non erat aliquis inquirendus ẽt no
ta erat ſibi terra, ad q̃ ibant. ſ. in terram ſuã, ideo etiam
ſi viam ignorarent, cùm cogerentur non redire per il-
lam, per quam venerant, poterant quærere, & oſten-
deretur eis alia via: maximè quia Deus non obligauit
eos ad hoc, quòd per nullam partem illius viæ, per
quam uenerant redirènt, ſed ſolùm, quòd non redirẽt
ad Herodem. Et ſic cùm dicitur, quòd per aliam viã
reuerſi ſunt, eſt ſenſus, quòd non redierunt in Ieruſa-
lem, ubi erat Herodes, ſed declinauerunt modicum,
vt non intrarent in Ieruſalem, ne Herodes agnoſceret
eorum receſſum. Et poſtea redirent in viã priorem, &
K ſic non erat opus, ꝙ ſtella eos dirigeret.

Quæ fuit via per quam Magi redierunt. Quæſt. LVI.

QVAERITVR vlterius, quæ fuit via iſta, p
quam iuerunt nunc Magi. Nicolaus dicit, ꝙ
cùm recepiſſent Magi reſponſum peracto ob-
ſequio ſuo deſcenderunt ad mare, & ibi
per nauem transfretantes in Tharſis abierunt. Pro-
pter quod Herodes iratus naues Tharſenſium incen-
dit, ſicut prædixerat Dauid, ſcilicet. In ſpiritu vehemẽ
ti conteres naues Tharſis. Pſal. 46. Dicendum tamẽ
ꝙ hoc

ꝙ hoc non videtur ſtare, quia iſti non poterant ire cō uenienter in Tharſis. Nam hic dicitur, ꝙ Magi, ut nō redirent ad Herodem reuerſi ſunt per aliam uiam in regionem ſuam, & tamen redire in regionem ſuam per Tharſim erat difficultas maxima, & nullo modo conferebat ad Magorum utilitatem, ideo non iuerunt illuc. Videtur autem decipi Nicolaus ex errore maris, & terrarum: quia ad hoc ponit ipſe iſtud quaſi facile eſſet Magis exiſtentibus in Bethlehem intrare nauem, & ire in terram ſuam: & hoc eſſet ſi mare modicum diſtaret à Bethlehem: & tamen mare illud p quod ituri erant in Tharſim diſtabat ualde à Bethlehem, ita vt potius eſſet magnus labor, & impedimētum, q̃ conferret eis ſecuritatem. Pro quo ſciendum, ꝙ duo maria ſunt apud Iudæam, per quæ nauigari poteſt. ſ. mare mediterraneum, quod in ſcriptura vocatur mare magnum, vel mare occidentale, vel mare Paleſthinorum. Exo. 23. & Numeri 33. & Deuteron. 11. & Ioſue 1. Et iſtud eſt ad partem occidentalem terræ Iudæorum: ideo uocatur in ſcriptura mare occidentale Deuteron. 11. vel mare contra ſolis occaſum Ioſue 1. Aliud eſt mare rubrum quod tangit Aegyptū, per quod tranſierunt Iudæi. Et iſtud etiam tangit partem maximè orientalem terræ Iudæorum, ſcilicet, tribuum & dimidiæ, ideo ponitur tanquam terminus terræ Iudæorū. Exo. 23. ſ. Ponam terminos tuos à mari rubro, vſque ad mare Paleſthinorum, & à deſerto, vſque ad fluuium. Iſtud erat in deſerto Arabię ubi terra Iudæorum & Idumæorum ſe contingebant. Ideo claſſes, quæ nauigabāt per iſtud mare rubrum ex parte terrę Iudæorum, non habebant portum niſi in quadam ciuitate Idumęæ, quæ uocatur Ahilat, & in his portibus habebat Salomon claſſes ſuas, quando uolebat mittere pro auro in orientem, ut patet 3. Reg. 9. & 2. Paralipom. 8. Et ibi etiam Ioſaphat rex Iuda, & Ochozias rex Iſrael fecerunt claſſem, vt iret pro auro in Tharſim, & cōfracta eſt in portu. 3. Reg. 22. & 2. Paralipom. 20. Aliud mare eſt in Iudæa, quòd uocat̃ mare Geneſareth, vel Galilęę, vel Tiberiadis, de quo ſæpe Euangeliſtæ loquuntur. Hoc tamen non eſt propriè mare, ſed quidam lacus magnus, qui intra Iudæā clauditur. Et non nauigatur per eum ad aliquam regionem, ſed ſolùm eſt ad piſcandum; ideo ſi Magi irent per mare non irent niſi per vnum de duobus primis. Conſiderandum etiam, ꝙ multi falluntur in iſto nomine Tharſis. Nam eſt quædam regio quæ uocatur Tharſis, & eſt quædam ciuitas, quæ uocatur Tharſus. Iſta ciuitas eſt in prouincia Ciliciæ, & de iſta erat oriūdus Beatus Paulus. Act. 21. ſ. Et dixit Paulus ad eum: ego homo quidem ſum Iudæus à Tharſo Ciliciæ nō ignotæ ciuitatis municeps. Tharſis nomen regionis eſt multum orientalis, ut plurimi uolunt in India: Quod patet ex eis, quę inde deducuntur. Nam Salomon mittebat illuc ſeruos ſuos, & deferebant aurum, & argentum, ebur, & ſimias, & pauos, ut patet 3. Reg. 10. & 2. Paralipom. 9. Illuc quoque rex Ioſaphat mittebat pro auro. 3. Reg. 22. & 2. Paralipom. 20. Tharſus quæ eſt ciuitas Ciliciæ, non eſt valde diſtans à terra Iudæorum, & eſt ad latus aquilonare eius. Eſt enim inter Iudæam & Græciam circa terram Antiochiæ. Vnde chriſtiani, qui tranſierunt ad conquirendum Ieruſalem, tranſierunt de Conſtantinopoli vſque in Ieruſalem & uenerunt ad urbem Tharſum antequam uenirent in Antiochiam, & in Ieruſalem. Et idem de Alexandro, qñ de Grecia ibat uerſus urbem Tyri, & de Ieruſalem uenit ad urbem Tharſum, & ibi in flumine, qui dicitur Cignus fuit in periculo mortis, ut patet Alexādreidis li. 2. Et ibi dicitur, ꝙ illa ciuitas Tharſus erat, in qua natus eſt Paulus. Ad hanc ciuitatem de Iudæa melius itur per terram, quàm per mare, quia non

A eſt iuxta mare. Et tamen ſi quis uelit ire per mare, o-
portet ire per mare mediterraneum, ꝙ tota Cilicia eſt
ſatis propinqua mari mediterraneo. Tharſis prouin-
cia eſt ualde diſtans à Iudæa in parte orientis. Vnde di
citur, ꝙ in tribus annis ibant ſemel ſerui Salomonis
in Tharſis, & aurum deferebant, & ebur. 3. Reg. 10. &
2. Paralipom. 9. Et tamen iſta non ſunt in Tharſo Ci-
liciæ, ſed ſolùm in partibus orientis. Et ad eundum in
Tharſis oportebat nauigare per mare rubrum. Nam
mare mediterraneum non poteſt illuc peruenire, vt
patet 3. Reg. 22. & 2. Paralipom. 10. Si autem aliquis
conſideret, nunc apparebit falſum eſſe quod dicit Ni
colaus, ſcilicet, ꝙ iuerſit reges Magi per mare in Thar
ſis: quia ad hoc oportebat, quòd irent ad mare rubrū,
B ſed hoc non erat eis facile. Nam ſi debuiſſent Magi
nauigare per mare mediterraneum erat eis facile illuc
deſcendere: quia de Ieruſalem vſque ad Iopem, quę
ciuitas eſt portus maris dicuntur eſſe nouem leucę, &
ſunt quaſi totidem à Bethlehem vſque in Iopem, iō
poſſent deſcendere faciliter Magi illuc, & per hoc
magis elongabantur ab Herode, ut neſciret eorum
receſſum. Et tamen per iſtud mare non poterant ire
in Tharſis, ut ſupra dictum eſt. Oportebat ergo, quòd
irent ad mare rubeum, & ad hoc erat neceſſe, quòd
tranſirent totam longitudinem terrę Iudęorum, cùm
eſſet mare rubrum terminus orientalis terrę Iudęo-
rum. Et hoc non conueniebat Magis, quia antequem
ipſi in Bethlehem irent ad mare rubrum poſſent exi-
C re de Iudæa eundo in Syriam, vel in alias regiones cō-
iunctas terræ Iudææ: quia ex nulla parte erat magis lō
gum regnum Iudæorum, quàm ex loco, in quo erant
Magi vſque ad mare rubrum quod erat in oriente.
Item, quia ſemel tantum elongati eſſent Magi ab He
rode, ꝙ poſſent peruenire ad mare rubrum, non erat
opus intrare in mare: quia iam Herodes non poſſet il-
los conſequi. Item videbatur hoc aduerſum inten-
tioni Magorum. Nam Magi venerant de Meſopota-
mia Syriæ, quæ aliquo modo eſt orientalis terræ Iu-
dæorum, & aliquo modo aquilonaris. Vnde dicit San
ctus Thom. tertia parte Summæ. quæſtio 36. articu. 7.
quòd iſti reges procedebant à ſeptentrionem in me-
ridiem, & ita ſtella mouebatur. Ire tamen ad mare ru
D brum erat ire ad orientem declinando aliquo modo
ad meridiem, & ſic declinarent Magi à terra ſua. Item
ipſemet Nicolaus confitetur, & eſt communis poſi-
tio, quòd iſti Magi erant de terra non multum diſtan
te à Iudæa, ita quòd in tredecim diebus potuerant de
terra ſua venire in Bethlehem, & tamen Tharſis e-
rat terra diſtantiſſima à Iudæa in oriente, ideo non
irent illuc reges: quia ad redeundum de Tharſis in ter
ram ſuam oportebat eos morari multis diebus, ſicut
ſi quis uolēs de Hiſpania ire Romam eat prius in Ae-
gyptum, & redeat inde Rnmam. Putauit autem Ni-
colaus, quòd per mare mediterraneum, quod erat ſa-
tis coniunctum Bethlehem poſſent nauigare Magi
in Tharſis, ſed non poteraut, & ſic deceptus eſt. Ad
E hoc mouentur quidam dicentes iſtos reges eſſe de
Tharſis, quia Pſalm. 71. dicitur. Reges Tharſis, & inſu
læ munera offerent, reges Arabum, & Saba dona ad-
ducent. Sed hoc non ſtat, quia illud intelligitur de Sa-
lomone ad literam maximè. Qui applicāt iſtud Chri-
ſto dicunt, quòd cùm dicitur reges Arabum, & Saba
dona adducent, intelligitur de regibus Magis, quos
dicunt eſſe de terris coniunctis Arabię, & Saba, &
etiam Nicolaus hoc vult. Vnde dixit, quod iſti obtu-
lerant aurum, thus, & mirrham, quia talia munera of-
ferebantur apud reges Arabum. Aliud motiuum Ni-
colai, ſcilicet, quia dicitur in Pſal. in ſpiritu uehementi
conteres naues Tharſis, nihil facit, quia non intelligi-
tur de hoc, ut Pſal. 46. declarabitur.

F Qui cùm receſſiſſent, ecce angelus Domini apparuit in ſomnis Ioſeph, dicens: Surge, & accipe puerum & matrem eius, & fuge in Aegyptum, & eſto ibi, vſque dum dicam tibi. Futurum eſt enim, vt Herodes quærat puerum ad perdendum eum. Qui conſurgens, accepit puerum & matrem eius nocte, & ſeceſſit in Aegyptum. Et erat

Oſee 11. ibi vſque ad obitum Herodis: vt adimpleretur, quod dictum eſt à Domino per prophetam dicentem: Ex Aegypto vocaui G filium meum.

Qui cùm receſſiſſent. Hic ponitur Chriſti nati perſecutio. Et diuiditur in tria: quia primò ponit Matthæus quoddam præcedens perſecutionem. Secundò ponit ipſam perſecutionem, ibi, *Tunc Herodes videns.* Tertiò, quia deſcribit quoddam conſequens ipſam perſecutionem, ibi, *Defuncto autem Herode.* Circa primum dicitur, qui cùm receſſiſſent, id eſt, poſtquam Magi receſſerunt de Bethlehem non redeuntes ad Herodem, ſicut fuerant admoniti. *Ecce angelus Domini apparuit in ſomnis Ioſeph.* Recedentibus Magis quando primùm Herodi conſtaret de eorum receſſu inciperet perſequi Chriſtum. Quod præuidens Deus miſit angelū, H vt reuelaret Ioſeph, quòd fugeret in Aegyptum. Et dicitur, quod apparuit ei in ſomnis, id eſt, dormienti, ſcilicet, ꝙ angelus nihil dixit Ioſeph, nec audiuit Ioſeph aliquid, quia dormiebat, ſed in phantaſia eius facta eſt immutatio, ſecundùm quam apparebat, quòd angelus ei loquebatur iſta, quæ habentur de quo declaratum eſt latè præcedenti cap. vbi iterum apparuit angelus Ioſeph in ſomnis. *Dicens, ſurge, & accipe puerum & matrem eius.* Erat Ioſeph quaſi Dominus Mariæ, quia erat vir eius, & ad mandatum eius moueri debebat, ideo iuſſum eſt Ioſeph, quòd acciperet Mariam & puerum. *Et fuge in Aegyptum.* Eſt Aegyptus regio coniuncta terræ Chanaan, licèt ſint quædam deſerta intermedia, & iter laborioſum propter arenam, & raritatem habitationis, de quo magis infra dicetur. I *Et eſto ibi, vſque dum dicam tibi.* Id eſt, maneas ibi quouſque iterum appaream tibi, & iubeam redire. Et ſic factū eſt, quia mortuo Herode dixit angelus Ioſeph, ꝙ rediret de Aegypto: quia defuncti erant, qui quærebant animam pueri. *Futurum eſt enim.* Id eſt, accidet poſt hoc, *Vt Herodes quærat puerum ad perdendum eum.* Quaſi dicat, licèt Herodes nunc nihil agat contra puerum, conabitur tamen poſtea perdere eum, id eſt, occidere. *Qui conſurgens.* Angelus dixerat Ioſeph, & ſurge, & hic dicitur, quòd ſurrexit. *Accepit puerum & matrem eius.* Primò ponitur puer, quia dignior erat, etiam quia propter ipſum fiebat iſta fuga, & quia ipſum intendebat Herodes perdere, & non parentes eius. *Nocte.* Non receſſit Ioſeph per diem, ne videretur, & vt tolleret ſuſpitionem, vt infra dicetur. *Et ſe-* K *ceſſit in Aegyptum.* Id eſt, receſſit, ſeparans ſe à terra Iudæorum, in qua periculum erat puero manere. *Et erat ibi vſque ad obitum Herodis.* Id eſt, manſit ibi vſque ad mortem iſtius primi Herodis, qui occidit infantes in Bethlehem: quia eo viuente nō fuit ſecurum Chriſto redire in Iudæam, & fuit ibi hoc toto tempore, quia angelus non iuſſerat ei redire, & tamen Ioſeph manſurus erat ibi ſemper quouſque angelus ei diceret, ꝙ rediret, vt patet ſupra. i. eſto ibi vſque dum dicam tibi. *Vt adimpleretur quod dictum eſt à Domino per prophetam.* Scilicet Oſeæ. 11. Et non obſeruat Matthæus differen-

F tiam quā nos ſolemus obſeruare. ſ. ꝙ propheta non expreſſo nomine accipiatur pro Dauid, quaſi per excellentiam ei competat, pro alijs aūt exprimimus nomina ipſorum: Matthæus tamē, de quocunq; propheta dicit prophetam non expreſſo nomine. Et iſta ſolēt facere antiqui. Cùm autem dicitur hic, ꝙ factum eſt hoc, vt impleretur, ꝙ dictum eſt per prophetam, non eſt ſenſus, ꝙ ad iſtum finem iſta res facta eſt, vt impleretur, quod propheta dixerat: quia potius ex eo, ꝙ res ſm Dei voluntatem futura erat, propheta illam prænunciauit, ideo, vt, non importat hic cauſalitatē finis, ſed habitudinem concomitantiæ. ſ. vt impleretur qđ dictum eſt &c. i. quando illud factum eſt impletū eſt, ꝙ per prophetam dictum eſt. Sæpe ponit Matthæus G iſtum modum loquendi infra in litera, & præcedenti cap. & infra 4. & in alijs locis, & ſic exponendum eſt, *Dicentem, ex Aegypto vocaui filium meum.* Deus loquitur, ſ. vocaui filium meum ex Aegypto. i. reduxi eum. Nā non poterat reduci Chriſtus de Aegypto, niſi illuc iuiſſet, cùm non fuerit natus in Aegypto. Ideo ad cōplendum iſtam prophetiam, neceſſe erat, quòd Chriſtus iret in Aegyptum, & poſtea inde rediret, & tunc uocaretur de Aegypto, ſcilicet, per angelum, quia defuncto Herode angelus dixit Ioſeph ꝙ reduceret puerum & matrem in terram Iſrael.

An iſta auctoritas, ex Aegypto vocaui filium meum, intelligatur de Chriſto. Quæſt. LVII.

H QVAERITVR circa iſtam auctoritatem, quam calumniantur quidam dicentes, quòd non intelligatur de Chriſto, ſed de populo Iſrael. Dicendum, quòd neceſſe eſt illam intelligi verè de Chriſto ad literam. Nam ſi ſolùm intelligeretur de eo in ſenſu myſtico, cùm non ſit intentio prophetiæ id, quod ſignificatur in ſenſu myſtico, non diceretur prophetia compleri. Nam non dicitur impleri prophetiam, niſi quando fit id, quod p eam ſignificatur; illud autem ſignatur per prophetiā, quod propheta intendit ſignificare, cùm neceſſe ſit prophetam intelligere ea, quæ dixit: quia aliàs non eſt propheta propriè. Daniel 10. ſ. intelligentia opus eſt in I viſione. i. in prophetia: ſed iſta ꝓphetia cōpleta eſt qñ Chriſtus reductus eſt de Aegypto, ergo Oſee ꝓpheta hoc intendit per illam. Item, quia, ut ait Dionyſius, theologia myſtica non arguit. i. non eſt ad faciendum probationem, ergo nec ſm myſticum ſenſum cōpleri dicetur ſcriptura, quia ex eo, ꝙ ſcriptura completur, non eſt neceſſe, immo non eſt poſſibile eam vltra cōpleri, quia res non poteſt habere niſi vnicum complementum. Si ergo compleretur ſcriptura in ſenſu myſtico, non oporteret eam compleri in literali. Et cùm ille eſt, quem intendit ſcriptura, ideo non completur in myſtico, ſed neceſſe eſt compleri in literali. Itē ſi diceretur ſcriptura compleri in ſenſu myſtico, liceret argui ex illo ſenſu, quia ex hoc quòd aliqua ſcriptura completa eſt, uel non completa, eſt magnū argumentum, immo tota vis arguendi, & ueritas, K ideo liceret argui ex myſtico, & eſſet argumentum efficax. Item non ſtat, quòd compleatur aliqua ſcriptura in myſtico, quia nunquam poſſemus eſſe certi, quādo eſſet completa, vel non: eo quòd ſenſus myſticus non eſt aliquod certum, quia quilibet poteſt facere allegorias, & tropologias, ſicut voluerit: ſicut apparet in ſacris doctoribus, qui varios ſenſus myſticos ponunt, ſicut diximus ſupra de tribus muneribus Magorum. Et omnes illi ſenſus approbantur, nec vnquam quis dicitur errare in ſenſibus myſticis, ſed qualitercunque voluerit applicare licitum eſt. Et ſic, quia non eſt ſcriptura aliqua, cui non poſſimus dare

aliquem

aliquem ſenſum myſticum, ſecundùm quem ſit cõpleta: & etiam nulla eſt ſcriptura, cui non poſſimus dare myſticum ſenſum, in quo ſperetur complenda: nulla eſſet ſcriptura, quæ non iudicaretur completa, & nõ completa: & iſtud eſt contradictio: ideo neceſſe eſt ſenſum ſacræ ſcripturæ, in quo ipſa dicitur compleri, eſſe aliquid certum, quòd non poſſit variari per uoluntatem humanam. Iſtud autem ſolùm conuenit ſenſui literali, quia nõ poteſt applicari quilibet ſenſus literalis literæ, ſicut poteſt applicari quilibet ſenſus allegoricus, vel tropologicus. In ſolo ergo ſenſu literali ſcriptura completur: & tamen hic dicitur, quòd cõpleta eſt prophetia iſta, quando Chriſtus de Aegypto reductus eſt. Ergo iſtud intendebat propheta, & eſt ſenſus literalis. B Aliquis dicet, verum eſſe, quòd in ſolo ſenſu literali ſcriptura completur: & tamen iſta prophetia non fuit completa in Chriſto. Dicendum, quòd neceſſe eſt aſſeri completam eſſe in Chriſto, cùm Matthæus hoc aſſerat, per quem loquebatur ſpiritus ſanctus, qui per prophetam Oſeæ locutus eſt, quando iſta verba dixit: & tamen nullus melius interpretatur aliquod dictum, quàm ille, qui dixit. Et propter hoc de iure ad illum pertinet iura interpretari, ad quem pertinet condere: fuit tamen Matthæus pleniſſimus Spiritu ſancto potiuſquàm prophetæ ueteris teſtamenti: cùm omnes apoſtoli haberent Spiritum ſanctum ſibi promptiſſimum; qui per eos loquebatur, quandocunque uolebant. infra. 10. & Luc. 21. ideo non potuit Matthęus errare, ſiue decipi circa id, quòd C propheta Oſeę locutus eſt, niſi Spũs ſanctus uellet fallere eũ. Et non eſt poſſibile: quia Spiritus ſanctus nunquàm mentitur: quod tamen fieret, ſi per vnum diceret unã prophetiam debere ſic intelligi, & per alium diceret non debere ſic intelligi. Si autem Iudæus dicat, quòd non intelligitur de Ieſu, ſed de populo Iſrael, non poſſumus eum cogere, cùm verum ſit, quòd etiam intelligatur de populo Iſrael, & non habeamus probationem, niſi dictum Matthæi, cui Iudæus non credit. Satis tamen nobis eſt, ꝙ nos ſcimus hoc uerum eſſe, ꝙ Matthæus illud dicat. Et non eſt neceſſe, ꝙ nos probemus contra Iudæos illud dictum intelligi de Chriſto: cũ non ſit in hoc aliquis articulus fidei, vel punctus de illis, in quibus Iudæi differunt a nobis. D Nam in illis eſt neceſſarium, ꝙ nos habeamus probationem ex ſacra ſcriptura ad conuincendum Iudæos. Conſiderandum autem, quòd iſtud dictum Oſeæ intelligitur de Chriſto, & de populo Iſrael, & de vtroque in ſenſu literali: quia multa ſunt huiuſmodi in ſacra ſcriptura, quæ habent duos ſenſus literales: & vnũ intendit ſcriptura magis principaliter, & alium minus: nemo tamen illorũ eſt myſticus: ſicut patet Exo. 12. vbi dicitur de agno paſchali. Os non cõminuetis ex eo. intelligitur aũt ad literam de agno paſchali, cuius oſſa nõ erant frangenda ad comedendũ medullas eorum: ſed integra manere debebant, & ſolæ carnes comedi. Intelligitur etiã ad literam de Chriſto, qui etiam erat agnus paſchalis: & E dicitur Io. 19. ꝙ crura latronum, qui cum Chriſto crucifixi ſunt confracta fuerunt, vt citius morerentur, ad Chriſtum autem cùm veniſſent, videntes eum mortuum, non fregerunt crura eius. Et dicit ibi beatus Ioa. quòd hoc factum eſt, ut impleretur ſcriptura, ſcilicet. Os non comminuetis ex eo. Et ſic oportet intelligi, ꝙ in ſenſu literali dictum fuit illud de Chriſto: quia aliàs non diceretur impleri ſcriptura per hoc: cùm probatum ſit, quòd ſcriptura nõ dicitur impleri in ſenſu myſtico, ſed ſolùm in literali: quia aliàs Euangeliſtæ non allegarent niſi ſcriptura illud intendiſſet. Quidquid autem ſcriptura intendit ſenſus literalis eſt: quod autem nos applicamus ſcripturæ, eſt ſenſus myſticus. Sic etiã. 2. Reg. 7. & primo Paralipo. 22. dicitur de Salomone

Senſus literalis quid ſit

A ad literam, Ego ero ei in patrem, & ipſe erit mihi in filium. Et tamen iſtud idem intelligitur ad literam de Chriſto, ut ait Apoſtolus ad Hebræ primo. ſcilicet. Cui aliquando angelorum dixit Deus, filius meus es tu. &c. Et illud: Ego ero ei in patrem, & ipſe erit mihi in filiũ. q. d. nulli dictũ eſt hoc niſi Chriſto, & hoc in ſenſu literali. Nã nõ allegant aliàs Euãgeliſtæ, nec apoſtoli, & ſi allegarent aliquid in ſenſu myſtico, delararent illud eſſe myſticũ. Sic. n. dicit Apoſtolus ad Gal. 4. ſ. Scriptũ eſt qm̃ Abraham duos filios habuit, unũ de ancilla, & unũ de libera. Et dr̃ ibi. Hęc ſunt duo teſtamenta, & ut intelligamus, ꝙ iſte non eſt ſenſus literalis, dr̃ ibi. Quæ ſunt per allegoriã dicta. i. iſte eſt ſenſus allegoricus. Ita in pñti dictũ Oſeæ intelligitur de Chriſto ad li B teram, quia ipſe eſt filius Dei, & uocatus eſt de Aegypto, qñ rediit de Aegypto, & intelligit̃ magis propriè de Chriſto, quã de Iſrael, quia ipſe uocat̃ propriè filius Dei: cũ ipſe ſit unicus, & naturalis Dei filius: nos autẽ nõ ſumus filii Dei niſi p̃ creationẽ. Deu. 32. ſ. Nũquid nõ ipſe eſt pater tuus, q̃ poſſedit te, fecit, & creauit te? Sumus etiam filii Dei adoptione. i. per gratiam, & fidẽ. Ioan. 1. ſ. Dedit eis poteſtatẽ filios Dei fieri his, qui credunt in nomine eius. Et intelligitur de toto Iſrael ad literam. Quod ſatis apparet Oſeæ 11. cùm dicitur, Sicut manè tranſit, pertrãſijt rex Iſrael, quia puer, Iſrael & dilexi eum: & ex Aegypto vocaui filium meum. Nam Iſrael vocatur filius Dei. Et non ſolùm filius, ſed etiam ſpecialiter filius. Vnde vocat Deus Iſrael filium C ſuum primogenitum. Exod. 4. ſcilicet. Hæc dicit Dominus: Filius meus primogenitus Iſrael: dimitte filium meum, vt ſeruiat mihi. Et hunc filium ſuum Deus vocauit de Aegypto, quia eduxit illum populũ de Aegypto. Et tunc quando educebat, vocabat eum filium: ſicut dicitur ſupra, ſcilicet, dimitte filium meũ, vt ſeruiat mihi. Matthæus autem allegauit iſtam auctoritatem, vt de Chriſto intelligitur.

Quo tempore, & de quo loco Ioſeph incepit recedere in Aegyptum. Quæſt. LVIII.

QVAERITVR, quo tempore, & de quo loco Ioſeph incępit recedere in Aegyptum cum puero, & matre. Quidam dicunt, quòd mox, D ut Magi receſſerunt, factum eſt hoc. Quod patet, quia dicitur ſupra. Qui cùm receſſiſſent, ecce angelus Domini apparuit in ſomnis Ioſeph, dicens: Surge &c. Et ſic mox, ut Magi receſſerunt, receſſit Ioſeph, & tamen Ioſeph fugit in Aegyptum mox ut angelus ſibi dixit, quia dicitur: qui conſurgens accepit puerum, & matrem eius nocte, & ſeceſſit in Aegyptum, & ſic uidetur, quòd nulla fuit mora: quia mox, ut Angelus locutus eſt, ſurrexit Ioſeph. Item, quia hic erat periculum de uita pueri, & mora poterat eſſe nociua, ideo audito hoc Ioſeph nihil moraretur. Ex hoc etiam inferunt, quòd erat Ioſeph in Bethlehem, quando incepit recedere in Aegyptum, quia quando Magi receſſerunt, Ioſeph erat in Bethlehem die. 13. a Chri E ſti natiuitate, ut ſupra probatum eſt, & adorato Chriſto mox inde receſſerunt, quia nihil expediendum habebant: Maximè, quia ſi ibi aliquandiu manſiſſent eſſet ex hoc periculum puero, ſcilicet, quia Herodes ſciret eum eſſe in Bethlehem: & tamen Deus cauebat, ut hoc Herodes non intelligeret, & ob hoc admonuit Magos in ſomnis ne redirent ad Herodem: ideo non manerent ipſi aliquanto tempore in Bethlehem, ſed credendum eſt, quòd ſequenti die uide receſſerunt ad euitandum periculum ipſorum, & pueri. Si ergo Ioſeph recederet mox, ut Magi receſſerunt, recederet die. 15. uel 16. à natiuitate. In contrarium eſt, quòd Chriſtus die 40. præſentatus eſt. Lucę. 2. ergo non fuit hoc poſt receſſum Magorum

immediatè. Item patet, quia Luc. 2. dicitur, ꝙ poſtquã
parentes Chriſti præſentauerunt eum in templo, &
fecerunt ſecundum conſuetudinem legis pro eo, re-
uerſi ſunt in Galilæam in ciuitatem ſuam Nazareth.
Ergo non fuit adhuc receſſus ille immediatè poſt pu
rificationem Virginis. i. præſentationem Chriſti in tẽ-
plo, quæ fuit die quadrageſimo à natiuitate. Nec re-
ceſſit Ioſeph de Bethlehem ad eundum in Aegyptũ,
quia poſtquam Ioſeph & Maria cum puero Ieſu ve-
nerunt in Ieruſalem ad præſentandum eum in tẽplo,
nunquam reuerſi ſunt in Bethlehem, ſed iuerunt in
Nazareth. Luc. 2. In Bethlehem autem nihil habebãt
ad hoc, ꝙ ibi manerent, Vnde quando iuerunt illuc
ad profeſſionem, non habuerunt domum, in qua ma-
nerent, ſed fuerunt in diuerſorio, Et adhuc non erat
ibi locus eis, ita vt oportuerit Virginem reclinare par-
uulum in præſepio. Luc. 2. Nazareth autem vocatur
ciuitas ſua, & ſic habebant ibi aliquid ad viuendum,
ideo illuc iuerunt. eod. cap. In Bethlehem autem nõ
iuerunt niſi ex neceſſitate profeſſionis faciendæ, &
non tanquam aliquid haberent, vt innuitur eo. c. Dicẽ-
Rñſio au-
ctoris.
dum ergo, ꝙ Magi receſſerunt de Bethlehem die 14.
vel 15, à natiuitate Chriſti, & manſit ibi Ioſeph cũ pue
ro, & virgine vſque ad diem quadrageſimum, qñ in
templo præſentatus eſt, Et poſt præſentationem re-
ceſſerunt in Galilæam in ciuitatem ſuam Nazareth.
Et cùm ibi manſiſſent aliquanto tempore, apparuit
angelus Ioſeph in ſomnis, iubens ei ire in Aegyptũ, &
illico iuit, Quantum autem tempus fuerit à natiuitate
Chriſti vſque ad receſſum in Aegyptum non appa-
ret ex litera. Satis tamen poteſt dici, ꝙ potuerit Chri-
ſtus manere in Iudæa quaſi duobus annis poſt natiui-
tatem ſuam, quia Herodes non occidit pueros vſque
duos annos poſt Chriſtum natum, cũ dicatur infra, ꝙ
occidit pueros à bimatu & infra ſm tp̃s, qđ exquiſie-
rat à Magis. i. ꝙ duo anni erant, ꝙ ſtella apparuerat
Magis, Et pp hoc occidit pueros à bimatu & infra.
Et tamen non vr̃ aliqua cã timoris ex litera antequã
Herodes vellet occidere pueros, iõ potuit manere
quaſi duobus annis in Galilæa, & tunc fugeret in Ae-
gyptum, Sed an prius receſſerit, non apparet. Vltra
biennium tamen non poterat manere, eo quòd tunc
occidit pueros Herodes, Satis tamen veriſimile eſt, ꝙ
receſſerit cito de Iudæa, ne aliqua ſuſpitio haberi poſ-
ſet de fuga eius. Cùm autem obijcitur, quòd factum
eſt mox, vt receſſerunt Magi: dicendum, ꝙ non fuit
immediatè, nec litera hoc ſignat, ſed ſolũ oſtendit, ꝙ
fuit poſt receſſum Magorum, & cũ nihil ponatur in-
ter receſſum Magorum, & fugam Ioſeph in Aegy-
ptum, non eſt ſenſus, ꝙ immediatè factũ ſit. Quia iſte
eſt modus loquendi ſcripturæ. Sicut dicitur de aliqua
muliere, ꝙ concepit, & peperit, & tamen non eſt ſen-
ſus, ꝙ ſtatim vt conceperit pariat, cũ oporteat magnũ
tempus intercidere. Scriptura tamen ſolùm curat de
eis, quæ ſunt de intentione ſua, omittens cætera inter-
media, Et ob hoc cautè obſeruandum eſt legentibus
in ſacra ſcriptura. ſ. quòd non putent omnes res con-
tinuatas eſſe ſm ordinem ſine interceſſione tp̃is, ſicut
continuantur in narratione. Sic patet infra in litera, ſ.
ꝙ qñ venit Ioſeph de Aegypto cum puero & matre
habitauit in Nazareth, Et ſequitur immediatè in prin
cipio ſequentis cap. ſ. in diebus illis venit Ioannes Ba-
ptiſta prædicans in deſerto Iudææ, Et tamen non fuit
in diebus illis, quia inter aduentum Chriſti de Aegy-
pto, & prędicationem Ioannis interciderunt pluſquã
viginti anni: quia qñ redijt de Aegypto erat puer, qui
portabatur à matre, & non erat 12. annorum: quia
quando fuit duodecim annorum manſit in templo
diſputando, Luc. 2. & ſic iam redierat de Aegypto. Et
tamen Ioannes Baptiſta cępit prędicare ante Chriſtũ,

F quaſi per vnum annum, & non completum, vt colli-
gitur Luc. 3, cùm dicatur ꝙ anno. 15. Tyberij Cæſaris
cępit prædicare, ut ibi declarabitur. Et ſic dicitur, ꝙ
in diebus illis venit Ioannes prædicans, & tamen in-
ter unum & alterum interciderunt pluſquam vigin-
ti anni. Cùm autem dicitur, ꝙ Ioſeph receſſit in Aegy
ptum mox ut ſibi angelus iuſſit, verum eſt, & tamen
nõ iniunxit ei hoc mox vt receſſerunt Magi de Beth-
lehem, ſed aliquanto tempore poſt.

An Ioſeph receſſerit ea nocte, qua angelus ei apparuit.
Quæſt. LIX.

QVAERITVR, an receſſerit Ioſeph ea no-
G cte qua angelus ſibi apparuit. Quidam dicunt,
quòd ſic: quia dicitur, quòd angelus apparuit
ei in ſomnis dicens: Surge, & accipe &c. Opinio quo-
& poſtea dicitur, qui conſurgens accepit puerum, & rundã pri-
fugit. Etiam, quia dicitur, ꝙ accepit puerum & matrẽ ma rõ, ſecũ-
nocte, & tamen per noctem fuerat ſibi dictum: hoc da rõ, ms
videtur quod ipſa nocte fugit. Item, quia angelus mo- ratio.
nebat fugere periculum pueri: ideo ipſe non moraretur,
ne mora induceret periculum. Dicendum, quòd
Ioſeph non receſſit ipſa nocte, qua angelus ei appa-
ruit: quia indigebat Ioſeph aliquibus præparatorijs
pro via, pro matre, & puero; maximè cùm via eſſet
longa, & laborioſa, ſcilicet, per deſertum, vt infra di-
cetur, ideo non poſſet ſubito nocte ipſa parare ſe, &
H recedere. Item, quia Ioſeph ibat in Aegyptum ad ma
nendum longo tempore, cùm angelus dixerit ei: Fu-
ge in Aegyptum, & eſto ibi, vſque dum dicam tibi.
Nam oportebat, quòd diſponeret aliqua de neceſſa-
rijs, quæ afferre ſecum poterat in ſolatium vitæ, vel au
xilium pro tanto tempore. Item, quia licèt Ioſeph &
Virgo eſſent pauperes, aliquid tamen habebant, ideo
cũ recederent de terra neſcientes quando redituri eſ-
ſent, diſponerent aliquid de rebus ſuis eo modo, quo
poſſent cautius: vt ſaltem non omnino perirent in ab-
ſentia eorum. Et ſic non recederet Ioſeph ipſa nocte,
ſed aliquot diebus poſt, licèt paucis, quia acceleraret
negocium, quantum poſſet. Ad primum dicendum, Rñ ad pri-
quod cùm dicitur, Ioſeph ſurgens accepit puerum, & mum in op-
I matrem, non eſt ſenſus, quòd mox, vt ſurrexit acce- poſitum.
pit eos, & receſſit, ſed eſt ſenſus, quòd nullas moras
ſubſtituit, ſed quantum ſe potuit citius expedire ad
viam receſſit. Ad ſecundum dicendum, quòd verum
eſt, quòd per noctem receſſit, non tamen ipſa nocte,
qua angelus apparuit ei, ſed aliqua alia paucis interie-
ctis. Receſſit autem per noctem ad tollendum ſuſpi-
tionis cauſas, ſcilicet, ut nemo eſſet teſtis ſui receſſus,
nec ſciret quiſquam quò ibat, quia ſi videretur rece-
dere interrogaretur, & poterat ſciri ab aliquibus de
Nazareth: & ſi nollet reſpondere, cauſaret ſuſpitionẽ,
& poſſet peruenire ad aures Herodis, uel ſuorum ſa-
tellitum de receſſe illius pueri, & per coniecturas tem
poris natiuitatis eius. Et quia habitatores Nazareth
K ſcirent, quòd ille non erat natus in Nazareth, ſed in
Bethlehem, quando parentes eius iuerant ad profeſ-
ſionem, poſſet Herodes cognoſcere, uel habere mani
feſtas coniecturas, ꝙ erat ille puer, quem Magi uene-
rant ad adorandum in Bethlehem. Nunc autem ꝙ ne
mo ſciuerit, quò iuit Ioſeph, nec etiam uidit eum re-
cedentẽ, non potuit quicquã peruenire ad Herodẽ de
Ieſu, uel de receſſu Ioſeph, ad hoc, ꝙ poſſet pſequi, vel
quærere Ieſum in aliqua parte orbis. Et ſic fuit con-
ueniens nocte recedere. Ex hoc morale documen-
tum nobis eſt, ꝙ quandocunque aliquid homo agit,
in quo poteſt verti periculum, quantumcunque ha-
beat firmam ſpem de Deo: non omittat aliquã de cau
telis, & ſecuritatibus, quas prudentia humana hẽt pñt,

Sic

Sic erat de Ioſeph: quia ipſe puerum Ieſum, qui erat A
uerus Deus portabat,& tamen in defendendo ipſum,
& cuſtodiendo ab iniquitate Herodis appoſuit omnē
diligentiam,& cautelam, quæ humanitus poterat ap-
poni. Et ſi homo non faciat hoc, tentare Deum dici-
tur. Nam non ſolùm Ioſeph adhibuit diligentiā, ſed
angelus iuſſit illam adhiberi, dicens ei, quod fugeret
in Aegyptum cum puero,& Magis iuſſit, ꝙ non redi
rent ad Herodem. Hoc uerum eſt quando homini nō
eſt iuſſum, vt totā curam relinquat Deo, omittendo
cautelas humanæ prudentiæ :& tunc peccaret, & eſ-
ſet modicæ fidei ſi ad ſecuritatem ſuam ageret id, qđ
humanitus poſſet fieri. Sic patet de apoſtolis, quibus
Chriſtus dixit, ꝙ quando eſſent ante reges, & preſi-
des non cogitarent quid loquerentur: quia in illa ho- B
ra daretur eis per Spiritum ſanctum. infra Io. & Luc.
22. Si ergo hoc non obſtante vellent apoſtoli cogita-
te quantum poſſent via humana ad reſpondendum,
peccarent: quia eſſent modicæ fidei, & mererentur
perdere Spiritum ſanctum, cui non confidebant. Sic
etiam patet de Iudæis, quia Deus iubebat, ꝙ ter in an-
no omnes maſculi de genere Iudæorum aſcenderent
in templum in tribus feſtiuitatibus. Exo. 23. & 34. Et
ſic in illis nullus vir manebat in ciuitatibus Iudæorū,
& poterat veriſimiliter accidere, quòd hoſtes ſui vici-
ni eorum irent ad capiendum ciuitates Iudæorum in
illo tempore, quia non inuenirent aliquem reſiſten-
tem: & ob hoc recuſarent Iudæi aſcendere in tem-
plum: quia ſaltem non irent omnes, & manerent ali- C
qui in cuſtodijs vrbium. Deus autem dedit eis certitu
dinem, quia iſto tempore nullus inimicorum inſidia-
retur eis, nec poſſet accipere ciuitates ipſorū. Exo. 34.
Facta autem hac ſecuritate per Deum, ſi Iudæi vel-
lent dimittere aliquos in vrbibus ſecundùm humanā
cautelam ad tuendum ipſas, peccarent: quia manife-
ſtè diffiderent de Deo, non credentes uerbo eius, &
etiam facerent contra mandatum ipſius, qui iuſſerat
nullas apponi cuſtodias. Ideo in talibus ſolùm ceſſare
debet humana cautela: in cæteris autem quantum-
cunq; homo videatur propinquus Deo, ſemper de-
bet facere quidquid poteſt ſecundùm humanam pru
dentiam: quia aliàs erit in culpa negligere, vel vide-
bitur tentare Deum. Ad tertium dicendum, quòd ve- D
rum eſt, quòd Ioſeph non paſſus eſt moras in facien-
do, quod dixerat ei angelus: non tamen ob hoc fecit
ipſa nocte, ſed interiectis paucis diebus propter cau-
ſas ſupra poſitas.

De manſione Virginis in Aegypto, & via laborioſa.
Quæſt. LX.

QVAERITVR circa manſionem Virginis
in Aegypto, & circa uiam laborioſam, quam
habuit. Occaſione huius: quoniam ſæpe de ter
ra Aegypti tam in veteri teſtamento, q̄
in nouo dicitur, & ignorantia ſitus, & conditionis eius
facit lectores ſacræ ſcripturæ interdum ignorare, de- E
clarabitur aliquid hic de ipſa. Dicēdum autem, quòd
Aegyptus eſt terra quędam quaſi inacceſſibilis ex om
ni parte, niſi per mare ex parte occidentis. Ab occidē
te enim habet mare mediterraneum, & per nauigiū
ad eam acceſſus eſt. In quadam tamen parte occiden-
tis, quæ eſt uerſus Auſtrum vltra Alexandriam ad me
ridiem habet confinia cum quadam prouincia Barba
riæ, quæ uocatur Varcha, & eſt inter eam & Aegy-
ptum deſertum. 15. dietarum. Ab Auſtro terræ Aegy
pti eſt deſertum Aethiopiæ duodecim dietarum, &
vltra, vſque ad Nubiam. Eſt enim iſta prouincia quæ-
dam pars Aethiopiæ, in qua prædicauit Beatus Mat-
thæus, & gentes illius regionis chriſtiani ſunt vſque

Deſcribitur Aegyptus q̄ rum ad acceſſum.

A hodie, de quo magis diximus ſupra in primo prolo-
go Hieronymi qui incipit. Matthæus cùm primò. q. 3.
Ab oriente eſt deſertum Thebaidos vſque ad mare
rubrum per tres dietas ad locum, qui Beronice dici-
tur, & eſt portus Aegypti in litore maris rubri uolen-
tibus uerſus Indiam nauigare. Contra Vulturnum ve
ro, & Septentrionem eſt deſertum magnum vſq; ad
terram Chanaan ſiue Iudæorum, in quo 40. annis mo
rati ſunt Iſraelitę: quod deſertum non poteſt minus,
quàm octo diebus tranſiri. Ex omni ergo parte terra
Aegypti circundata eſt deſertis magnis, & arenoſis
pręter quandam partem eius, quæ eſt ex parte occi-
dentis, & mari coniungitur, habens loca, & portus,
de quibus infra dicetur. Eſt autem Aegyptus ferè in
B ſitu triangulari poſita duobus lateribus æqualibus, &
tertia breuiore. Et ſunt in tribus cornibus, vel angulis
huius trianguli ciuitates tres, ſcilicet, Lachis, Babylon,
& Alexandria. Eſt Babylon in oriente poſita circa Ni-
lum, & mare. Alexandria vero ad Auſtrum, & ex
parte occidentis iuxta mare, & quoddam magnum
brachium, vel portum Nili fluminis. Lachis eſt in
parte aquilonari. Voluitur autem Aegyptus in gy-
ro de Lachis per Babyloniam vſque ad Alexandriā,
& inde in Lachis iterum milliaribus nongentis &
quinquaginta, ideſt, quòd totus iſte circuitus non eſt
maior. Iſta eſt magnitudo laterum trianguli, ex qui-
bus poſſet ſciri area eius ſecundum regulas geome-
tricas de inueniendo areas figurarum per lineas clau-
C dentes. De Babylone autem in Sienem, & inde in
Meroen, licèt ſit longitudo magna, quæ pertineat ad
Aegyptum, latitudo fere nulla eſt: quia iſta via proce-
dit per aſcenſum Nili contra orientem aliqualiter,
ſed mox declinat in Auſtrum contra Nubiam. Ha-
bet autem Nilus montes altiſſimos, hinc, & inde, &
terram deſtructam, & peſſimam niſi ſuper ipſum
fluuium, ſed, & ipſa loca ſunt Barbaræ habitationis.
Igitur longitudo illa, quæ eſt ſuper Lachis uerſus o-
rientem, vſque Meroen non computatur commu-
niter de terra Aegypti, & ita procedit computatio
quam ſupra fecimus. Eſt autem in Aegypto aer bo
nus, & cuique conueniens, & terra magis tempe-
rata, quam Syria, & Paleſthina, ideſt terra Iudęorum,
D licèt ex ſitu terræ deberet eſſe magis temperata in ca
lore terra Iudęorum, quia eſt magis ſeptentrionalis,
q̄ Aegyptus, & tamen Aegyptus magis temperata eſt
in calore, & eſt terra magis ſana ad viuendum. Totū
autem bonum terrę Aegypti eſt ex Nilo flumine,
quia tota irrigatur Nilo, qui fluuius contra conditio-
nem omnium aliorū fluminum creſcit, & decreſcit
quolibet anno ſtatutis, & certis temporibus, & nunq̄
eſt error in hoc, nec uarietas. Incipit enim creſcere
die natiuitatis Sancti Ioannis, & creſcit continue vſ-
que ad diem exaltationis Sanctæ Crucis in menſe Se-
ptembris. Et ab illa die incipit decreſcere uſque ad
diem Epiphanię continue decreſcendo. Et cùm ap-
paret terra arida proijcit agricola ſemen, ſcilicet, in
E menſe Ianuarij, & maturas fruges colligit in Mar-
tio. Eſt autem poſita quędam columna marmorea
in inſula quadam parua in medio fluminis, quæ eſt
ante ciuitatem antiquam nomine Meſpē, quę eſt iux-
ta Chairum, & in illa columna ponunt ſigna, ſ'm quæ
cognoſcunt ſequentis meſſis copiam. ſ. ſunt facta ſi-
gna in columna in diuerſis locis eius, & ſecundùm ꝙ
aqua Nili creſcentis pertingit vſque ad vnum ſignū,
uel alterum cognoſcitur quantitas frugum futura-
rum. Vnde viſo augmento fluminis cognoſcit cer-
tiſſime agricola quantos fructus habiturus ſit.
Nec eum fallit opinio. In ſingulis locis prope Ni-
lum erant antiquitus, & ſunt virgæ poſitę, ſecundùm
quas menſurabatur crementum Nili. Et iſtæ ponebā-

Forma terræ Aegypti.

Circuitus Aegypti.

Aegyptus à Nilo fluuio irrigatur.

tur quondam in templis idolorum in laudem ipſo-
rum: quaſi ab eis proueniret crementum Nili & fœcū-
ditas anni. Vnde in Alexandria ponebatur uirga illa in
templo Iſidis quæ erat maxima dearum, & deorum
Aegypti. Sed poſtquàm fides Chriſti ſuſcepta eſt in
Aegypto, poſita fuit illa virga in Eccleſia Chriſtiano-
rum in honorem Chriſti: vt patet in hiſtoria eccleſia-
ſtica. Nilus poteſt rigare quaſi totam Aegyptum, & de
eo uiuunt omnes Aegyptii. Et hoc quia Nilus diuidit
Aegyptum in duas partes intrans per caput orientis
Aegypti, & proueniens vſque ad occidentem eius, &
ibi a mari Mediterraneo abſorbetur dimittens vnam
medietatem Aegypti verſus Auſtrum, & aliam uerſus
Aquilonē, ideo. Hoc ſuppoſito non eſt difficultas, quō
tota Aegyptus ab oriente vſque in occidentem poſſit
irrigari Nilo: ſed ſolum dubiū, an a ſeptētrione in meri
diē poſſit latitudo Aegypti tota irrigari. Et dicendū, ꝙ
ſic, & ad hoc adiuuant quatuor. Primū eſt, ꝙ licèt Ae-
gyptus ſit ſatis longa ab oriente in occidentem: nō eſt
tñ valde lata a ſeptentrione in meridiem, ideo pōt ex-
tendi aqua. Secundum eſt, quia Nilus cùm intrat Ae-
gyptum, ſcilicet, apud Babylonem diuiditur in multas
partes. Nam ſeptem riui, vel brachia fiunt, quæ exten-
duntur per latitudinem Aegypti: vt infra declarabitur.
Tertium, quia Aegyptus eſt terra planiſſima, & facili-
ter aqua poteſt deduci, & extēdi per alueos per totam
eius ſuperficiem, q̄d non fieret in terris montuoſis. Et
iſtam differētiam poſuit Deus inter Aegyptū, & terrā
Chanaan loquens Iudæis Deuter. 11. ſcilicet: Terra, ad
quam ingrediens poſſidendam, non eſt ſicut terra Ae-
gypti, de qua exiſti, ubi iacto ſemine in hortorū mo-
rem aquæ ducuntur irriguæ: ſed montuoſa eſt, & cam
peſtris de cælo expectans pluuias. Quartum eſt, quia
aqua Nili creſcit quolibet anno ualdè: & iſtud eſt po-
tiſſimùm, Nam omnia alia tria ſimul ſumpta non
ſufficerent ad irrigationem Aegypti ſine hoc, & ſic
tota Aegyptus poteſt irrigari Nilo: & partes illæ deſer
ti a lateribus Aegypti ad quas non poſſunt peruenire
aquæ Nili non habitantur. Sciendum autem, quòd
licèt quolibet anno creſcat Nilus tempore ſtatuto ſu-
pra poſito, tamen non creſcit æqualiter quolibet an-
no, quia quando maximè uiſus eſt creſcere non per-
uenit niſi ad cubitos uiginti duos, quando autem mi-
nimè creſcit ad quindecim, uel quaſi peruenit. Mo-
dus autem medius ad habendum frugum copiam
eſt, ut creſcat ſexdecim cubitis, uel quaſi, quidquid
autem eſt infra quindecim cubitos famem facit. Et
ex hoc colligitur etiam parua, uel magna fames. Non
eſt autem viſus Nilus creſcere minus unquam, quàm
quinque cubitis, & tunc non ſolum grauiſſimam fa-
mem fecit, ſed etiam malorum grandium prodigium
fuit, quia ipſo anno fuit bellum Pharſalicum inter Iu
lium Cæſarem & Pompeium, quod Romanam rem
publicam ualde deſtruxit. De hoc Solinus in Poly-
hiſtor. cap. de Aegypto. Conſiderandum autem, quòd
apud alueos Nili sūt facti multi aquæductus, per quos
deducatur aqua in omnia plana Aegypti, & uiæ illæ
per quas intrant aquæ ſunt obſtructæ, & quando cre-
ſcit Nilus aperiuntur tunc, & quando rumpuntur,
vel aperiuntur ſubito replebitur aliquis magnus cam
pus aqua. Et ita ſemel fuerunt capti Chriſtiani a Sar-
racenis apud Damiatam urbem, cùm eſſet ibi Sanctus
Ludouicus rex Franciæ, quia aperuerant Saraceni vias
Nili, & clauſerant eos aquis, ita quòd tam homines,
quàm iumenta erant intra aquam, & ex omni parte
clauſi. Vnde erat periculū mortis, & ut permitteren-
tur liberè exire, oportuit, quòd Chriſtiani redderēt Sa-
racenis Damiatā, quam iam acquiſiuerāt. Et illæ clau-
ſuræ uiarū Nili uocantur aggeres Nili. Et ita eſt unus
titulus in C. de Nili aggeribus non rumpendis. Cùm

De aquæductus Nili per Aegyptum.

F autem Aegyptus ſit terra temperata, licèt magis cali-
da aliqualiter, quàm oporteat: ſunt ibi fructus priori
tempore, quàm apud nos. Nam a feſto Beati Martini
vſque ad Martium, legumina, & recentes colligunt
fructus: Oues, & Capræ bis in anno pariunt.

Nunc autem conſiderandum eſt de itinere Ioſeph
& Mariæ in Aegyptum, & de peregrinatione eorum
ibi, & propter hoc oportebit plura adhuc declarari de
Aegypto. Aliqui dicunt, quòd Ioſeph & Virgo perue
nerunt in Aegyptum in longo tempore. Nam Iſraeli-
tæ exeuntes de Aegypto non peruenerunt in Iudęam
vſque ad quadraginta annos, & ſic magno tempore
morarentur Ioſeph & Maria in via. Dicendum, quòd
non eſt arguendum viam eſſe longam, vel breuem, ex
G eo quòd Iſraelitæ quadraginta annis manſerunt in ea,
quia iſtud eſſet ſi quotidie itineraſſent: & tunc Maria
& Ioſeph non potuiſſent peruenire in Aegyptum mi-
nus quam in quadraginta annis quod abſurdum eſt:
quia etiam ſi quis debeat perambulare totam terram
ab extremo occidentis, vſque in extremum orientis
eſſet iter quingentorum dierum: niſi eſſent alia impe
dimenta quorundam locorum inacceſſibilium pro-
pter beſtias, vel ſolitudines, & peſſimas regiones: quan
to magis ab Aegypto in terram Iudæorum, quæ po-
nuntur terræ vicinæ? Quia etiam hoc modo tota uita
Chriſti non ſufficiſſet ad eundum in Aegyptum, quia
non peruenit ad triginta quatuor annos completos:
quanto magis ad eundum, & redeundum? Et tamen
H Chriſtus ante annum duodecimū ſuū redierat de Ae-
gypto: quia ipſo anno manſit in templo diſputando
inter Doctores Luc. 2. Conſiderandum autem, quòd
ab Aegypto vſque ad Iudæam non erat illa via recta,
per quam venerunt Iſraelitæ: ſed Deus fecit eos valde
declinare: quia ab Aegypto in Iudæam eſt via per latus
aquilonare Aegypti: ad latus auſtrale Iudææ. Et iſta
eſt via per terram Philiſthinorum, quæ eſt valde bre-
uis, de qua dicitur Exod. 13. Deus autem fecit, ꝙ Iudæi
aſcenderent ad oriētē terræ Aegypti, ſcilicet, ad mare
rubrum. Nam ipſum mare rubrum diſtat tribus dietis
ab Aegypto contra orientem: vt ſupra dictum eſt, &
tamen Iudæi tranſierunt mare rubrum Exod. 14. &
poſtea circuierunt per deſerta Arabiæ, & intrauerunt
I per partem orientalem terræ Chanaan, ſcilicet per ter-
ram duorum regum Amorrhæorū, quæ eſt ad orien-
tem Iordanis. Numeri 32. Et tamen Iordanis ponitur
in oriente terræ Chanaan Numeri 34. Deus autem
noluit, quòd venirent Iſraelitę in terram Chanaan per
viam rectam Philiſthinorum, ne videntes bella inſur-
gere contra ſe non redirēt in Aegyptum: ſicut dicitur
Exod. 13. ſcilicet. Cum Pharao emiſiſſet populum,
non eduxit eos Dominus per viam terræ Philiſthijm,
quæ vicina eſt, reputans ne fortè pęniteret eum ſi ui-
diſſet aduerſum ſe bella conſurgere, & reuerteretur
in Aegyptum: ſed circumduxit per viam deſerti, quæ
eſt iuxta mare rubrum. Hoc autem erat, quia per
illam uiam non poterant tot bella inſurgere contra
Iudæos: quia erat terra magis deſerta: & maxime,
quia dato, quòd Iudæi uellent regredi in Aegyptum
K iam non poſſent: quia claudebat eos mare rubrum
ex una parte; ex aliis autem erant variæ gentes habi-
tantes in deſerto, ſcilicet, Amalecitæ, Madianitæ, &
Arabes, per quas non poſſent tranſire niſi pugnando
contra eos. Et ſic cogerentur ire in terram Chanaan,
ad quam deducebat eos. Non eſt tamen cogitan-
dum, quòd etiam per iſtam viam circunflexam mo-
rarentur Iſraelitæ annis quadraginta ſemper itineran-
do: quia potuiſſent peruenire minus quàm in duobus
menſibus. Morati ſunt tamen tanto tempore: quia
peccauerunt, & Deus noluit introducere eos, quouſq;
morerentur omnes illi, qui peccauerant contra ip-
ſum

Opi. aliorum de [illegible] B. Virg. & Ioſeph [illegible] Aegyptum.

In quingentis dieb⁹ poteſt perambulari terra ab Oriente in Occidentem.

ſunt murmurādo, ſcilicet, omnes qui in exitu de Aegypto fuerunt maiores vigeſimo anno. Nam de illis ſoli duo ſuperfuerunt, qui intrarent in terram promiſſionis, vt patet Numeri 13. & Deuteronomij. 2. Conſiderandum tamen, ꝙ per viam breuem, & rectam, quæ eſt de Aegypto per terram Philiſthinorum eſt paruum iter, licèt quaſi totum per deſertum. Sunt enim fere. 70. leucæ. Et hoc eſt computando à ciuitate Gaza, quæ eſt de terra Chanaan, vſque ad ciuitatē Chairum, quæ eſt maxima in Aegypto: ſed de hac via ſunt quaſi viginti leucæ arabiles, & competentis habitationis. 50. autem reliquæ ſunt verum deſertum. Et ſic ſecundùm veritatem inter terminos Aegypti, & Iudææ ſiue terræ Chanaan ſolùm ſunt leucæ 50. de vera ſolitudine: quia quando computamus. 70. incipimus à Gaza, & tamen non terminatur Chanaan ex parte auſtrali in vrbe Gaza, ſed in quodam loco, qui vocatur Darum, & eſt iuxta mare mediterraneū, vel uenus terminatur in Berſabee, quæ eſt magis intra deſertum. Et iſta ſolet poni in ſcriptura tanquam terminus terræ Chanaan, ſicut dicitur primo Reg. 3. Cognouit vniuerſus Iſrael à Dan vſque Berſabee, & 2. Regum 17. Et ſic ponitur ibi Dan tanquam terminus terræ Iſrael ex parte aquilonari, & Berſabee terminus ex parte auſtrali. Aegyptus etiam non incipit in Chairo ex parte aquilonari, ſed multo ante in vrbe, quæ uocatur Pharamia. Et tamen ipſa ciuitas non habitatur, & etiam Taphnis, quæ eſt poſt illam, ſed habitatio incipit in Chairo, ideo ibi incipit computari Aegyptus. Vt magis tamen cognoſcatur via iſta, conſiderandum eſt, quòd in Aegyptum de terra Chanaan via facilior eſt per mare, maxime quia de Ieruſalē vſque ad mare mediterraneum, quod eſt ad occidentem ſunt nouem leucæ. ſ. ad vrbem Iopem, & inde nauigando in Aegyptum ſunt quaſi 80. leucę, ſi quis tamen velit ire via terreſtri, ibit de Ieruſalem, vel de Bethlehem ad vrbem Gazę, quæ eſt una de quinque ciuitatibus terræ Philiſthinorum, & pertinet ad terram Iudææ, & per iſtam viam reuertebatur Eunuchus reginæ Aethiopiæ, qui ibat in Aegyptum, & inde in Aethiopiam, ſicut dicitur Act. 8. ſcilicet. Angelus Domini locutus eſt ad Philippum, ſcilicet. Surge, & vade contra meridianum ad viam, quæ deſcendit à Ieruſalem in Gazam. Et eſt Gaza circa finem terræ Iudææ in latere auſtrali. De Gaza vſque ad quindecim milliaria eſt in littore maris mediterranei quidam locus, qui dicitur Darum, vel Dorum, & in eo eſt finis terræ promiſſionis in littore, licèt vltra habeat aliquid terra Iudææ, non tamen in littore maris. De Daro vſque ad locum, qui dicitur Caput Boroaldi, ſunt triginta milliaria. Et inde vſque ad fundum cuiuſdam ſtagni, qui dicitur Deriſa, ſunt milliaria triginta, & inde vſque ad aliud caput eiuſdē ſtagni ſunt milliaria triginta, & inde vſque ad locum, qui dr̄ Raſacharon ſunt milliaria 50. & inde uſque Pharchaniam ſunt milliaria 30. & hic incipit Aegyptus. Hæc fuit ciuitas bene murata, & munita, ſed poſtea à ſerpentibus totaliter occupata eſt, nec eſt ibi quiſquam habitator, & eſt poſita in hoſtio Nili fluminis iuxta mare, ſcilicet, quia ibi unum brachium Nili abſorbetur à mari mediterraneo. Hoc ſufficiebat ad cognitionem itineris de Iudæa in Aegyptum. Et iſtud iter credendum eſt, quòd tenuerit Ioſeph cum Virgine, quia nullum aliud eſt niſi iretur per mare. Quod Ioſeph non fecit: quia fortè, cùm eſſet pauper, non haberet ad hoc ſumptus. Maxima tamen cauſa eſt, vt lateret fugam Ioſeph: quia ſi uoluiſſet nauigio ire, oportebat eum fortè manere aliquot diebus in portu maris, expectando nauigium, & ibi eſt locus communiſſimus, ubi ſolent eſſe collectores prouentuum regalium. Et ſic aliqui de ſatellitibus Herodis poſſent videre Ioſeph fugientem cum paruulo: quod erat magnum inconueniens, cùm ipſe uellet omnino latere fugam ſuam: quia propter hoc per noctem receſſerat, vt ſupra dictum eſt. Alia ratio eſt, quia uia maris erat ualde nociua puero tenero, cùm uix viri integri non aſſueti nauigare poſſint ſuſtinere labores maris propter maximam immutationem, quæ fit in eis. Iuit ergo Ioſeph via terreſtri ſupra poſita, quæ eſt uia breuis. Et illa eſt quam Deus, Exo. 13. vocat viam per terram Philiſthinorum: quia vt ſupra dicitur, de Ieruſalem, vel Bethlehem veniendum eſt in Gazam, quæ eſt una de ciuitatibus Philiſthinorum. Ioſue. 17. & primo Reg. 6. Adhuc tamen vt cognoſcantur aliqua, quæ facta ſunt exiſtente Ieſu puero in Aegypto, dicetur amplius de Aegypto. Et ſciendum, quod de ciuitate Pharamia, de qua ſupra diximus, quæ eſt in principio Aegypti vſque ad flumen ciuitatis Taphnis, ſunt milliaria 25. ciuitas tamen Taphnis eſt ultra fluuium, quaſi per quindecim milliaria ſupra quendam locum. In hac urbe ante aduentum Iſraelitarum in terram Chanaan fuerunt gigantes, de quorum ſtirpe fuerunt illi tres gigantes, de quibus dicitur Numeri. 13. & Ioſue. 15. Et ꝑpter hoc dicitur. 13. quando fit mentio de iſtis gigantibus, & Taphnis ante Ebron ſeptem annis condita eſt. In Taphnis erat Pharao quando Moyſes, & Aaron petiuerunt ab eo, quòd dimitteret recedere Iſraelitas de Aegypto, vt aliqui dicunt, & ob hoc facta ſunt ibi miracula à Deo ſicut dicitur Pſalmo 77. ſcilicet. Coram patribus eorum fecit mirabilia in terra Aegypti, & in campo Taphneos. Ad veritatem autem iſta ciuitas fuit de terra Geſſen, in qua habitauerunt Iſraelitæ, quando fuerunt in Aegypto, & de hac dixit Ioſeph fratribus ſuis Gen. 46. Dicetis Pharaoni, paſtores ouium ſumus nos, & patres noſtri. Et hoc dicetis, ut habitare poſſitis in Geſſen. Eſt hęc terra in fine Aegypti tam ex parte aquilonis, quàm ex parte occidentis: quia eſt iuxta mare, & Nilum fluuium. Hoc autem uoluit Ioſeph, ut fratres ſui non eſſent in medio Aegyptiorum, ſed ſeparati ab eis propter tria. Primò, quia Aegyptij deteſtantur paſtores ouium, ſicut dixit Ioſeph Gen. quadrageſimoſexto. Et ſi manerent inter Aegyptios deteſtarentur eos. Nunc verò cùm eſſent in fine Aegypti quaſi extra Aegyptum, non conuerſabantur cum Aegyptiis, nec deteſtarentur eos. Secundò, quia terra Geſſen erat paſcualis, & Iſraelitæ habebant pecora, quibus alendis erat terra conueniens. Gen. quadrageſimoſexto. Tertiò, quia ſciebat Ioſeph, quòd Deus viſitaret Iſraelitas, & faceret eos aſcendere aliquo tempore de Aegypto. Gen. quinquageſimo. Ideo uoluit, quòd eſſent in extremitate Aegypti apud uiam maritimam, ideſt, circa littus maris, per quam itur in terram Chanaan, ſiue in Syriam. Iſta ciuitas Taphnis fuit antiquitus ualde munita, in firmo loco poſita, ſed hodie eſt omnino deſtructa, & pauci Saraceni, qui uocātur Beduini, & ſunt de ſtirpe Moabitarum, & Ammonitarum, habitant in ea, ſcilicet, apud riuos eius propter paſcua, & ubertatem terræ, & abundat piſcibus, & auibus ſupra modum. A fluuio Taphnis vſque ad urbem Damiatam Aegypti ſunt milliaria ſexaginta nauigando per mare de Taphni in Damiatam. Iſta ciuitas Damiatæ olim Memphis dicebatur, ubi floruerunt prima ſtudia literarum. Nam prius fuit ſapientia apud Aegyptios, quàm apud Græcos Philoſophus uocatus fuit Pytagoras, ut ait Auguſt. 4. de ciuitate Dei. Ipſe tamen iuit ad diſcendum in Mēphim. Et etiam Plato, qui fuit de maximis Philoſophis Grę corum illuc iuit, ſicut ait Hierony. in Epiſt. ad Paul. i.

Spatiū inter Aegyptū, & Iudæam, & leucarum. i. ducentorum viginti milliariorum.

Ioſeph uoluit, ut fratres ſui ſeparētur ab Aegyptiis, & dedit eis terram Geſsē.

Damiata olim dicebatur Mēphis.

legimus in veteribus hiſtoria quoſdam luſtraſſe prouincias, vt eos quos ex libris nouerant coram quoque viderent, ſic Pitagoras Memphiticos vates, & Plato Aegyptum adijt. Pitagoras iuit ad ſapientes vrbis Mõphis, qui vocantur Memphitici vates, & Plato etiam iuit in Aegyptum, ſcilicet, in Memphi, quia ibi erant ſtudia ſolennia. Eſt autem nunc iſta Memphis, ſiue Damiata antiqua totaliter deſtructa, ſed fecerunt Saraceni circa illam unum caſale longum diſtans à mari per duas leucas ad naues collocandas, & merces colligendas, & abundat fructibus, & piſcibus, & frumento, & omnibus bonis ſicut Taphnis. Aliam Damiatam conſtruxerunt Saraceni, quæ dicitur noua Damiata, & eſt diſtans à mari duabus leucis. Inter eam & Damiatam veterem fluit quidam riuus, qui procedit de alueo Nili ad occidentalem partem huius Damiatæ tranſiens, & procedit contra aquilonẽ in Taphnim, & inde per quoddam fretum, quod Bagera dicitur, vſque Pharanniam, & ibi coniungitur mari mediterraneo: & iſte eſt primus portus Aegypti verſus terram Iudeæ, ſcilicet, Pharaunia, ipſe vero maior riuus Nili ad duas leucas de Damiata intrat in mare. Et iſte eſt portus ſecundus Aegypti. Tertius portus eſt in Alexandria, vbi intrat maior pars Nili, diſtat autem Alexandria à Pharaunia, vbi eſt primus portus per milliaria ducenta, & triginta. Et hoc eſt tota longitudo quam habet Aegyptus iuxta mare. Conſiderandum tamen, quòd Alexandria, conſiſtit in angulo auſtrali, & orientali maris mediterranei, ita quòd vltra Alexandriam non extenditur mare verſus auſtrum, nec etiam verſus orientem: quia non poteſt vltra aſcendi iam per mare, ſed ſolum per Nilum ad ipſam terram Aegypti. De Alexandria vſque ad Babylonẽ Aegypti ſunt milliaria ducenta aſcendendo per Nilum cõtra orientem, de Pharaunia vero per Taphnim, & Damiatam aſcendendo vſque Babylonem via terreſtri ſunt ducenta milliaria, & totidem ſunt aſcẽdendo fluuium Nili, de Babylone verò vſque ad Sienem ciuitatem, quæ eſt vltima pars Aegypti contra Auſtrum, & Aethiopiam vbi Nilus declinat verſus auſtrum ſunt milliaria ducenta & quadraginta contra Aethiopiam. Iſta Aethiopia eſt Nubia, in qua prædicauit Beatus Matthæus, vt dictum eſt ſupra. A ciuitate autem Siene per ipſum Nilum nauigando vſque ad locum vocatum Chus, vbi onerantur nauigia de mercimonijs delatis de prouincia Adena, quæ eſt orientalis, ſunt milliaria ducenta ſexaginta. De Damiata tamen aſcendendo per Nilum verſus Babylonem, primò inuenitur locus, qui dicitur Abdela, & deinde locus, qui vocatur Manſora, & ibi ſeparatur à Nilo ille riuus paruus, qui vadit iuxta Pharauniam, ubi eſt primus portus Aegypti, vt ſupra diximus. Conſiderandum autem, quod Nilus quando venit de oriente per Aethiopiam, & poſtea intrat in Aegyptum habet unicum alueum, & eſt unicum flumen, & quando peruenit apud Babylonem, etiam eſt vnicum. Sed poſtea apud locum, qui dicitur Maſora ſeparatur vnus riuus ſiue brachium ab eo, & uadit contra Pharauniam, vt dictum eſt, deinde apud quendam locum, qui vocatur Delta, diuiditur Nilus in modum figuræ deltæ, quæ eſt in litera apud Græcos biſurcata, & ibi conſtituitur maxima pars Aegypti, quaſi inſula in medio illarum magnarum diuiſionum Nili. Sed ante hoc apud quandam villam magnam, quæ uocatur Seminith ſeparatur aliud brachium Nili ſiue riuus, & eſt tertius riuus Nili, qui uadit contra auſtrum intrans mare, iuxta villam, quæ dicitur Fames. Sed nõ eſt iſte riuus nauigabilis: quia eſt paruus deſcendendo de prædicta villa Seminith verſus occidẽtem antequam perueniatur ad ciuitates, ſcilicet, Phiton, & Rameſſes ſe-

Portus terræ Ægypti.

Alexandria Aegypti.

Deſcriptio Nili & eius diuiſio.

F paratur à Nilo aliud brachium, & eſt quartum, & vadit contra auſtrum intrans mare iuxta quandam vrbem, quæ dicitur Sturion, ideo ille portus uocatur cõmuniter os Sturionis. Iſtæ duæ ciuitates, ſcilicet Phiton, & Rameſſes ſunt illæ, quas coacti ſunt Iudei ædificare quando erant in Aegypto. Exodi primo, & ſunt coniunctæ, & de eis vſque ad portum Sturionis ſunt quaſi decem leucæ, & ſunt iſtæ duæ ciuitates iuxta Nilum poſitæ, una ex parte auſtrali, & alia ex parte aquilonari. Et ab iſtis ciuitatibus vſque ad locum, qui dicitur Delta, ubi principaliter diuiditur Nilus, id eſt in partes maiores, ſunt triginta milliaria, & ſic habentur quinque brachia Nili, ſiue quinque hoſtia eius, quibus intrat in mare. De prædicto loco, ubi dicitur

G

Delta, uſque ad ciuitatem Eliopolim ſunt tria milliaria, & ibi ſeparatur quidam paruus riuus à Nilo qui procedit contra aquilonem uſque ad ciuitatem, quæ dicitur Belbeis, & olim Pelluſium uocabatur, & vadit inde per deſertum ſemper contra aquilonem, & peruenit ad terram Iudeæ, & intrat mare mediterraneũ iuxta ciuitatem quæ dicitur Laris, & diſtat per unam dietam à ciuitate Gaza, & à Berſabee, uel quaſi duabus. Iſte riuus propriè in ſcriptura ſacra uocatur riuus Aegypti, & in ipſo erat terminus terræ ſanctæ, ſiue Iudæorum ex parte auſtrali, ſicut dicit Gen. 15. ſcilicet: Semini tuo dabo terram hanc, à flumine Aegypti, uſque ad flumen magnum Euphratem. Et eſt Euphrates terminus ex parte aquilonari, & riuus Aegypti terminus ex parte auſtrali. Et eſt paruus riuus, & non eſt

H

nauigabilis, & eſt ſextum brachium Nili. Ex hoc autem ſoluuntur contrarietates, quæ uidentur eſſe in litera ſacræ ſcripturæ, cum Ioſue 13. dicatur, quòd fluuius qui irrigat Aegyptum, ſcilicet, Sior, ſicut dicitur in Hebræo, uel Nilus, ſicut nos dicimus, ſit terminus terræ Chanaan. Quod videbatur quibuſdam impoſſibile, cum Nilus fluat per medium Aegypti, & tamẽ inter Aegyptum & terram Chanaan eſt magnum deſertum, eſt tamen verum. Et tamen Nilus, ſiue Sior non accipitur ibi pro toto Nilo, ſed ſolùm pro iſto paruo riuo, qui uocatur ibi Sior, ſiue irrigans Aegyptum, & ſecundum ueritatem eſt brachium illius, vt dictum eſt, & uocatur iſtud brachium rinocorula,

I

licèt ab alijs uocetur rinocorula, in Hebræo autem uocatur Siorioſue. Si autem obijciatur, quòd tota terra Chanaan eſt inter Berſabee, & Dan, vt ſupra dictum eſt. Dicendum, quòd uerum eſt, & tamen iſte riuus, qui dicitur rinocorula, non longe tranſit à Berſabee, & ſic in utroque eſt terminus. Et tamen magis verè eſt terminus in riuo, quàm in Berſabee: ſed ipſe riuus non tangit Berſabee, ſed poſtea iuxta occidentem apud ciuitatem Laris, vt ſupra dictum eſt, intrat in mare, & ibi magis coniungitur terræ habitatæ de terra Chanaan. In cæteris autem partibus magis elongatur fluens per deſertum, quod eſt inter Aegyptum, & Iudæam. Origo iſtius Nili fluminis nondum inuenta eſt ab aliquo determinatè. Nam de Babylone Aegypti vſque ad Sienem, & Meroem ciuitates Nilus uidebitur, & inde uſque ad quoſdam montes

K

altiſſimos, qui ſunt ad ſiniſtrã partem Nubiæ, per quos deſcendit Nilus, & ultra illos non eſt locus acceſſibilis: ita, vt poſſit ultra quis procedere ad quærendũ originem Nili, licèt uarij circa hoc laborauerunt. Nunc aũt cõſiderandũ eſt de locis, in quibus manſit Ioſeph cum Virgine in Aegypto. Et dicitur, quod manſit in Heliopoli, & in Babylone, & ibi oſtenduntur loca, in quibus inãſerũt. Eſt aũt Heliopolis ciuitas valde bona, ſed non eſt murata, ſicut nec aliqua ciuitas in Aegypto, pter Babylonem, Alexandriam, & Chairum. Et iſta vocatur ciuitas ſolis, Iſaiæ. 19. Nam Heliopolis in Græco idem eſt, quòd ciuitas ſolis, & eſt vna de quinque ciui-

Origo Nili

In quibus locis Aegypti manſit Chriſtus cũ B. Virg. & Ioſeph.

A ciuitatibus Aegypti, quæ loquerentur lingua terræ Chanaan. Eſt illa ciuitas diues valde abundans fructibus, & omnibus delitiis mundi. Babylon eſt alia ciuitas magna in Aegypto: & non eſt iſta, quam ſcriptura vocat Babylonem quia illa eſt in Chaldæa, de qua erat Nabuchodonoſor. Iſtam Babylonem Aegypti condidit Cambyſes Rex Perſarum filius regis Cyri poſtquã deſtructa eſt Babylon, quæ erat in Chaldæa, vt retineret nomen illius, quia in illa fuerat caput regni Chaldæorum, & poſtea Perſarum, & Medorum, & Cambiſes volebat manere in Aegypto, & conſtituere ibi caput regni: ideo fecit ciuitatem, quam vocauit Babylonem. In Heliopoli fuit primo virgo cum Chriſto, quã in alio loco Aegypti. Et cùm primò veniſſet non habens aliquem locum, in quem ingrederetur, vel ad B quem diuerteret, intrauit quoddam templum, in quo erant Idola trecenta ſexaginta quinque: iuxta numerum dierum anni, quibus ſingulis diebus, diuinus exhibebatur cultus. Ad Chriſti autem, & matris eius ingreſſum vniuerſa Idola corruerunt. Et impletum eſt illud Iſa. decimonono, ſcilicet. Aſcendet Dominus ſuper nubem leuem, & ingredietur Aegyptum, & mouebuntur ſimulacra Aegypti: idest Chriſtus, qui erat Deus aſcendens ſuper nubem leuem: ideſt ſuper aſinam, ſuper quam portabatur in Aegyptum, quæ erat nubes leuis: ideſt parua, vel ſuper nubem leuem, ideſt humanitatem, in qua deitas vehebatur quaſi operiretur nube, vniuerſa Idola Aegypti coram eo mota ſunt, in quantum illa trecenta ſexaginta quinque corruerunt: quæ fortè erant omnia Idola Aegypti, ſcilicet, C quæ non eſſent plura nomine differentia: licet eſſent multa alia differentia numero ab illis. Et valde rationabile illud erat, quia ſi ad ingreſſum arcæ Domini in templum Dagon corruit ipſum Idolum, & confractum eſt, iuſtius erat, vt ad ingreſſum veri filij Dei in carne in templum Idolorum corruerent Idola. De arca patet. primo Regum quinto. Quo facto, cùm eſſet nunciatum Aphrodiſio Principi Sacerdotum, venit in templum cum omni exercitu ſuo. Et accedens adorauit puerum Ieſum, & alloquens exercitum, ait: Hic niſi eſſet Deus deorum noſtrorum, coram eo non ſe proſternerent. Nos ergo, quod Deos noſtros facere videmus, niſi cautè fecerimus omnes, ſicut Pharao periculum incurremus. Et ſic pius Deus, qui in D ira ſua non continet miſericordias ſuas filium ſuum in Aegyptum miſit, dans Aegypto magnum reconciliationis ſignum. Et ſic decem plagas, quas Deus Aegyptijs prius iratus intulerat, per filium ſuum ſanauit. Nam in Aegypto fides Chriſti poſtea floruit valde: & ibi fuerunt Monachi vita excellentiſſimi. De Eliopoli ad ſeptem leucas eſt Babylon magna valde ciuitas, & bene munita ſita ſupra Nilum in eius latere Aquilonari. Tranſit tamen vnus riuus ſatis magnus de Nilo per medium Babylonis, & per Chairum, quæ ei contigua eſt, & reuertitur ad fluuium principale iuxta Chairum. De Babylone, vſque ad quinque leucas ſunt quædam pyramides de lapidibus triangulatæ E in modum narium altæ valde, quæ dicuntur fuiſſe horrea Ioſeph, in quibus ſeruauit fruges ſeptem annis fertilitatis collectas pro fame futura. Et iuxta iſtas pyramides ad duas leucas ſunt ruinæ ciuitatis Thebæ, de qua fuit legio Thebeorum quam trucidauit Imperator Maximianus ſuper Rodanum. Et iuxta iſtam ciuitatẽ eſt deſertum Thebaides, vbi fuit antiquitus multitudo monachorum ſtrictè viuentium, qui manſerunt ibi vſque ad tempora Mahometi, cuius immediati ſucceſſores occupauerunt totam Aegyptum, & deſierunt eſſe monachi ibi, & etiam quaſi chriſtiani: & tamen non omnino, quia non multis temporibus ante hoc, ſcilicet, tempore Papæ Ioannis vigeſimi, pri-

Babylon Aegypti.

A mi, ſicut ſcribit frater Brocardus Theutonicus, & Marinus Venetus, erant in Aegypto vltra trecenta millia Chriſtianorum, & eccleſiæ & clauſtra monachorum. In Babylone etiam Aegypti, & in Chairo erant plures quàm quadraginta Eccleſiæ. Et ſic in omnibus aliis ciuitatibus Aegypti. Inter Heliopolim, & Babylonem in medio ſatis iuxta Chairum eſt hortus balſami habens in latitudinẽ quaſi iactum lapidis in longitudine aliquantulũ plus. Et eſt terra quaſi tota alba. Eſt enim arbuſcula balſami ſicut lignum vitis trium annorum: folia vero eius ſunt quaſi folia parui trifolij, vel quaſi folia rutæ, albiora tamen ſunt. Eſt enim arbor parua: ſcilicet palmi, & dimidij in altitudine. Modus autẽ colligendi balſamum eſt; quod cultores diſcerpunt folia B de ipſo ſtipite: quia folia ſtipiti adhærent, & vnũ tantum ſtipitem habet: licèt in vno ceſpite ſint plures ſtipites, ſcilicet ſex, vel ſeptem, & interdum plures. Diſcerpto autem folio contra radium ſolis ſtatim de ipſa ruptura egreditur gutta lucidiſſima odorifera valde. Et iſte eſt liquor balſami, qui colligitur in phialis vitreis modo debito, & balſamus efficitur. Et ſi iſtud folium diſcerperetur contra aliam partem quàm contra ortum ſolis, nõ ſtillaret gutta aliqua de ruptura. Alius modus colligendi balſamum eſt: ſcilicet tempore maturitatis foliorum, quod accidit, quod eſt circa mẽſem Maij ſcinditur cortex ligni: ideſt aperitur, & liquor inde fluens colligitur vaſis vitreis, & illa reponuntur in ſtercore columbino; & deſiccatur ille humor: & ſic C efficitur balſamus probatus. Rigatur autem iſte hortus de quodam fonte paruo, ſed abundanter fluente: in quo beata Virgo benedictiſſimum puerum Ieſum dicitur ſæpe lauiſſe, & pannos eius abluiſſe cum maneret in Aegypto. Et ibidem eſt lapis, in quo prædictos pannos dicebatur exiccaſſe. Et hæc omnia in magna veneratione habentur vſque hodie, tam a Saracenis, quam a Chriſtianis terræ incolis. Eſt autem dictus fons valde paruus: ita quòd non ſufficeret ad rigandum totum hortum: ideo Saraceni fecerunt alium quaſi puteum profundum: iuxta illum, de quo quatuor boues per quandam rotam aquam trahebant ſperãtes, quòd propter vicinitatem fontis haberet iſte puteus virtutem, vt faceret arborem balſami germinare quam irri- D garet. Sed deceptos ſe videntes cum aqua illa nõ proficeret: vt naſceretur arbor balſami canale quoddam fecerunt de fonte ſuo ad fontem Chriſti: vt ſic miſcerentur aquæ, & copioſius fluerent, & virtus ab vna in alteram transfunderetur, & ſufficeret ad irrigandum totum hortum, & non fefellit eos iſta opinio. Nunc. n. per ipſas aquas mixtas fecundatur hortus balſami. Qđ aliàs fieri non poſſet. Eſt ibi præterea vnum valde mirabile atteſtans veritatem fidei Chriſtianæ, ſcilicet quod à meridie diei Sabbathi, vſq; ad ortum Solis diei Lunę boues, qui trahunt aquam de puteo ſiue fonte ceſſant a labore: & nullo modo volunt poſtea aquã trahere, etiam ſi occidantur, vel excorientur: & poſt in die lunæ orto ſole trahunt aquam vſq; ad diem Sabbathi ad E meridiem: hoc plurimi Chriſtiani quotidie vident, quorum aliqui apud nos manent. Et teſtatur in libro ſuo Frater Brocardus ſe vidiſſe, cum non crederet omnibus aſſerentibus. Ad illum fontem Chriſti in die Epiphaniæ cõueniunt Chriſtiani; & lauant ibi corpora ſua ex deuotione. Saraceni etiam conueniunt ad hunc fontem ex deuotione, & lauantur ibi. Habent. n. Saraceni quendam fetorem grauiſſimum, quem tollere nullo modo poſſunt niſi cum ſæpe lauantur, & maxime tollitur, ſi lauentur in fonte illo. Vnde ſe, & filios ſuos ſæpe in fonte illo lauant. Iuxta Chairum eſt quædam arbor palmæ antiquiſſima, quæ beatæ Virgini intranti in Aegyptum inclinauit, vt dactylos inde colligeret, & iterum ſe erexit: ſed ſtatim idolatræ ſuc-

Millia Christianorum.

De modo colligendi balſamũ, & vbi reperiatur.

Miraculum fidei Chriſtianæ ateſtans vſque hodie.

Miraculum palmæ.

cideru.it

Magnũ miraculũ vſq; hodie.

ciderunt eam, ſed nocte ſequenti conſolidata eſt, & greſſa. Et apparent adhuc inciſiones eius in ipſa. Eſt ẽt aliud miraculum memoria dignum. Eſt enim in Babylone Aegypti quoddam monaſterium in honorẽ beati Ioannis Baptiſtæ conſtructum, vbi ſunt quædam reliquiæ eius incluſæ in quodam ſcrinio non magno. Conſuetudo autem eſt non ſolùm Chriſtianis, ſed ẽt Saracenis in feſto eius frequentare Monaſterium ipſum, Saraceni quippe valde honorant Beatum Ioannem Baptiſtam, & anno quolibet in dicto feſto Chriſtiani cum Saracenis portant prædictum ſcrinium per quinque leucas deſcendẽdo per flumen Nili ad aliam Eccleſiam Monachorum conſtructam ſimiliter in honorem beati Ioannis Baptiſtæ. Poſtquam verò ibi fuerint miſſarum ſolemnia celebrata, ponunt prædictum ſcrinium in flumine, probare volẽtes an Beatus Ioannes velit reliquias ſuas manere in hoc monaſterio, vel redire ad priorem locum. Sed mox videntibus omnibus Scrinium ipſum contra impetum Nili fluminis, qui vtique eſt valde violentus, tanta velocitate ſurſum currit, & redit ad locum ſuũ priorem, quòd nec hi, qui in equis currũt poſſunt velocius ad dictum monaſterium peruenire. Hoc ſingulis annis fit. Hæc propter Chriſtum in Aegypto manentem dicta ſunt de Aegypto; quorum quædam ſupra à nobis probata ſunt ex certis locis: quæ verò probata non fuerunt habentur omnia ex libro Fratris Brocardi Thetonici, & ex libro Marini Veneti, qui diligentiſſimè ſcripſit librum vnum ad Papam Ioannem vigeſimumprimum de omnibus rebus terræ ſanctæ, & Aegypti. Quanto tempore manſerit Chriſtus in Aegypto non poteſt patere ex ſacra ſcriptura: ſed Hiſtoria ſcholaſtica aſſerit eum ſeptẽ annis manſiſſe, quod ex aliquibus antiquis hiſtorijs colligi poteſt. De modo quo Ioſeph, & Virgo in Aegypto vixerunt, dici poteſt, quòd de operibus manuum ſuarum, quia pauperes erant: ſic etiam viuebant quando erant in terra Iudæorum, ſicut communiter aſſeritur, & ſatis veriſimile eſt, cùm pauperes eſſent, Chriſto dicente, quòd non habebat vbi reclinaret caput ſuum, id eſt nihil proprium habebat in terra, in quo tanquam in proprio poſſet caput reclinare: ſi tamen parentes eius diuites eſſent, haberet ipſe aliquid, vbi caput reclinaret.

Quare potius Ioſeph iuit in Aegyptum, quam in aliam regionem. Quæſt. LXI.

QVAERITVR, quare potius nunc iuit Ioſeph cum Ieſu in Aegyptum, quàm in aliam regionem: quia multa regna erant in circuitu terræ Iudæorum, ad quæ poſſet fugere Ioſeph. Dicẽdum, quòd hoc fuit, quia ſic iuſſit angelus, vt patet in litera. Si autem quæras quare angelus iuſſit potius illuc ire, quàm in aliam terram: dicendũ quòd Deo iubente factum eſt, quia angelus nihil iuſſit niſi, quod Deus uoluit. Hoc autem fieri nunc oportebat, quia prænunciatum erat per Oſee, vt allegat hic Matthæus, ſcilicet: ex Aegypto vocaui filium meum. Etiã prædictum fuerat Iſa. 19. ſcilicet. Ecce aſcendet Dominus nubem leuem, & ingredietur Aegyptum. Quod de Chriſto intelligitur, ut declaratum eſt ſupra. Si autẽ nunc Chriſtus iret in aliam regionem, non implerentur prophetiæ iſtæ: ideo debuit ſic fieri. Non eſt tamẽ credendum, quod ideo ita factum eſt, quia ſic ſcriptũ fuit, cùm potius ſic ſcriptum eſt, quia Deus volebat illud ſic fieri, quia ſic videbatur expedire. Putant aliqui, quod hoc fuerit, quaſi Chriſtus nõ poſſet euadere gladiũ Herodis in alia regione, niſi in Aegypto. Sed hoc non ſtat, quia iſtud eſſet præſupponendo, quòd Herodes ſciret eum eſſe in Aegypto, vel eſſe in alia regio-

F ne. Sed & hoc falſum eſt, quia ſi Herodes cognouiſſet Chriſtum eſſe in aliqua parte orbis, non poſſet euadere, quia illuc mitteret ſatellites ad occidendum ipſum ſecretè: vel procuraret eum occidi per incolas terræ. Et dato, quòd hoc fieri non poſſet, ſaltem nunquam Chriſtus poſſet redire in Iudæam, poſtquam ſemel Herodes cognoſceret eum diſtinctè, & ſciret eum eſſe in aliqua parte orbis. Et dato, quòd moreretur Herodes, eadem uoluntas maneret filiis eius, ſi ſcirent viuere Meſſiam Hebræorum, qui regnaturus erat. Et tamen Chriſtus rediit in Iudæam mortuo Herode, ergo non cognouit Herodes eum fugiſſe in Aegyptum. Dici poteſt, quòd fugit illuc, quia Deus voluit per iſtam fugam Chriſti dare principium reconciliationis Aegy-
G ptus: oſtendendo miracula conterendo idola, vel deijciendo ea ad terram, & conuertendo Aphrodiſium, & exercitum ſuum ad ſe adorãdum, vt ſupra dictum eſt. Aliter poteſt dici, quòd fuit hoc, vt magis eſſet ſecreta fuga Chriſti, quia nullum regnum erat ad quod minus veriſimile eſſet, quòd Ioſeph cõfugeret, quam in Aegyptum, cùm diſtaret Aegyptus à terra Iudæorum deſerto magno intermedio, quæ erat uia ualde difficilis. Ad alia autem regna erat uia breuior, & facilior, ideo minus putaretur eum fugiſſe in Aegyptum, quàm in aliquam aliam terram. Etiam quia eundo in Aegyptum, quaſi à nullo uideretur, cùm illa uia non ita frequentaretur, ſicut uiæ ad cæteras regiones coniunctas terræ Iudæorum.

H

Ad quid oportuit Chriſtum fugere in Aegyptum. Quæſt. LXII.

QVAERITVR, ad quid oportuit Chriſtum fugere in Aegyptum. Nam uidetur, quòd non eſſet aliqua cauſa timoris manendo in Nazareth, quia Herodes ſolùm occidit pueros, qui erant in Bethlehem, & finibus eius, ut patet infra in litera, neminem autem occidit in Galilæa, ubi erat Ieſus, ideo non oportuit inde fugere. Et non ſolùm nullum occidit in Galilæa, ſed etiam non ſuſpicatus eſt aliquid contra pueros Galilææ, quia aliàs occidiſſet aliquos eorum, ſicut occidit pueros Bethlehem pro-
I pter ſolam ſuſpitionem. Dicendum, quòd cauſa timendi fuit, & fugiendi de Galilæa rationabilis, quia in Nazareth manebat Ioſeph quando Angelus dixit ei, quòd fugeret in Aegyptum, & tamen non iuberet Angelus, niſi ſubeſſet uera cauſa timoris, cùm ait. *Futurum eſt enim, vt Herodes quærat Puerum ad perdendum eum.* Dicendum ergo uidetur, quòd aliquæ cauſæ timoris poterant ſubeſſe, quas nos manifeſtè uidere non poſſumus: eo quòd Matthæus nõ deſcripſit omnes circunſtantias temporis, & loci & omnia alia, quæ poſſunt pertinere ad hoc negotium, ex quibus argui poſſet cauſa timoris, ſicut in moralibus ex ſingulis circunſtantijs negotiorum uir prudẽs poteſt arguere ad colligendum quid inde ſperari debeat boni, aut mali. Poſſumus tamen dicere, quòd ſi Ioſeph manſiſſet in
K Nazareth, quòd poterat eſſe periculum, quia Herodes per ſtellam Magorum ſciebat tempus quo Chriſtus natus fuerat, & ſic poſſet quærere, quot, & qui nati fuerunt illo tempore in Bethlehem, & per diligentem inquiſitionem poſſet inuenire, quòd quidam puer Galilæus natus fuerat eo tempore, ibi uenientibus parentibus ad profitendum. Et poſſet ſcire quomodo erat de Nazareth, quia per libros profeſſionis Bethlehem poterat cõſtare Herodi, quot, & qui uiri, & fœminæ tam de Bethlehem, quàm alienigenæ fuerunt ipſo tempore in Bethlehem, & ex hoc inquireret, quæ fœminæ ibi tunc pepererant, & poſſet inuenire Mariam de Nazareth ibi tunc peperiſſe Puerum Ieſum. Et ſic face-

ret fortè Herodes inquiri eum in Nazareth. Oportuit ergo ad ſecuritatem habendam fugere etiam de Nazareth in Aegyptum. Quidam ſoluere volūt apertius dicentes, quòd erat periculum, ſi non fugeret Ioſeph cum Ieſu, quia quando iſtud dictum eſt Ioſeph ab angelo, erat Ioſeph in Bethlehem, Herodes autem occiſurus erat pueros Bethlehem, ideo oportuit fugere. Dicendum, quòd non ſtat, quia Ioſeph erat in Nazareth Galilææ quādo dixit ei angelus, quòd fugeret, quia Ioſeph non fugit ante purificationem Mariæ, cùm purificata fuerit in templo. Lucæ. 2. Et cùm poſt purificationem Ioſeph cum Virgine non rediit in Bethlehē, ſed in Nazareth Galilææ. eo. cap. & ibi ſemper manſit, nec vnquam poſtea rediit in Bethlehem, vt probatum fuit ſupra in quæſtione qua quærebatur de loco, & tempore quo angelus iſta dixit Ioſeph: ergo non fugit Ioſeph de Bethlehem in Aegyptum, ſed de Nazareth in Aegyptum. Item quia iſti volunt præſupponere, ꝙ maneret in Bethlehem, quando angelus apparuit nō ſtat, quia ſi ſecurum eſſet manere in Nazareth, non præciperetur Ioſeph fugere de Bethlehem in Aegyptum, ſed de Bethlehem in Nazareth: quia ibi melius eſſent parentes Chriſti, cùm eſſet terra natalis eorum, ſi ſecuri manere poſſent, & tamen non iuſſit angelus fugere in Nazareth, ſed in Aegyptum. Ergo non erat ſecuritas in Nazareth, & ſic etiam ſi eſſet Ioſeph in Nazareth, quando angelus ei apparuit iuberet, quòd fugeret in Aegyptum. Sed dicetur, cur non fugeret in aliam partem terræ Iudæorum? dicendum, quòd in nulla parte Iudææ poterat manere ſecurus Ioſeph, quia in quocunque loco eſſet cognoſceretur ab incolis, ꝙ non eſſet de terra illa, & oportebat ſciri quare receſſiſſet de terra ſua. Et ſi ipſe uellet iſtud occultare præſtaret contra ſe ſuſpicandi occaſionem. Et ex hoc cū Herodes inquireret pueros natos in Bethlehem: poſſet ex ſuſpitione procedi contra illum puerum, quem parentes de terra ſua extulerant. Nam ſemel ſuppoſita ſuſpitione poterat inquiri, ubi puer iſte natus fuerat, & quando: & ſic perueniretur ad ueram coniecturam, quòd iſte eſſet puer, quem quærebat Herodes, uel ſaltem unus de illis, de quibus ueriſimiliter poterat dubitare: ideo non debuit manere Ioſeph in aliqua parte terræ Iudæorum, ſed fugere in Aegyptum.

Tunc Herodes videns, quoniam illuſus eſſet à Magis, iratus eſt valde, & mittens, occidit omnes pueros, qui erant in Bethlehem & in omnibus finibus eius à bimatu & infra, ſecundùm tempus, quod exquiſierat à Magis. Tunc adimpletum eſt, quod dictum eſt per Ieremiam Prophetam dicentem. Vox in rama audita eſt ploratus, & vlulatus multus, Rachel plorans filios ſuos, & noluit conſolari, quia non ſunt.

Tunc Herodes. Hic ponit Matthæus ipſam Chriſti perſecutionem, qua Herodes eum, & membra ſua perſecutus eſt, & dicitur. *Tunc Herodes videns, quòd illuſus eſſet à Magis.* Ideſt, cognouit ſe illuſum eſſe, quia Magi non ſeruauerant ueritatem: nam promiſerant ei, ꝙ redirent ad ipſum, ſiue quòd renunciarent ei de puero, & tamen nec redierunt, nec renunciauerunt, ſed per aliam uiam reuerſi ſunt, ut nō redirent ad ipſum. *Iratus eſt valde.* ideſt, quia non conſecutus eſt, quod deſiderabat. *Et mittens.* Scilicet, miniſtros ſuos, qui ei fauebant in hoc crudeli mandato: ipſe autem non iuit ad hoc in Bethlehem, ſed manſit in Ieruſalem, ubi eſ-

A ſe ſolebat. *Et occidit omnes pueros, qui erant in Bethlehem.* Quia ibi putabat natum eſſe Meſſiam, ſicut Iudæi aſſeruerunt ei. *Et in omnibus finibus eius.* ideſt, in quibuſdam Villulis, & Viculis paruulis non muratis conſiſtentibus in territorio Vrbis Bethlehem, quia ēt pueri ibi occiſi ſunt. *A bimatu & infra.* Iſta erat ætas puerorum, ſcilicet omnes, qui erant nati a duobus annis, & infra, ideſt, omnes, qui nondum peruenerant ad duos annos ætatis, etiam ſi eſſent unius menſis, uel unius hebdomadæ, occidebantur etiam uſque ad pueros unius diei. Sic communiter exponitur. Sed de hoc magis dicetur. ſ. in ſeptuageſima ſcda qōne: bimatus eſt ætas duorum annorum, & bimus eſt habens duos annos ætatis, ſicut trimatus eſt ætas trium annorum, &

B trimus habens ætatem trium annorum: ſic accipitur. Ge. 15. cùm dixit Deus Abrahæ. Sume inquit uaccam mihi trimā, & capram trimam, & arietem trium annorum: ecce ſingula aīalia iuſſit eſſe trium annorum. *Secūdum tempus, quod exquiſierat a magis.* Quaſi dicat, ętas occidendorum ab Herode fuit ſecundum tēpus. i. ſm quantitatem temporis, quod à Magis quæſierat. Iſtud fuit tp̄s ſtellæ, quia dr̄ ſupra, ꝙ Herodes clam uocatis Magis, diligenter didicit ab eis tp̄s ſtellæ. Et ſic qa iam erant duo anni, uel quaſi, quòd iſta ſtella apparuerat, fecit occidi pueros ætatis duorum annorum. *Tunc adimpletum eſt, quòd dictum eſt per Ieremiam prophetam.* Scilicet: In occiſione iſtorum puerorum impletum eſt dictum Ieremiæ, quod habetur infra. Iſta locutio eſt

C propriiſſima potius, quā cùm ſolet dicere Matthæus hoc factum eſt, vt impleretur, quòd dictum eſt per prophetam, ut patet ſupra in litera, & infra, & ſupra primo, & infra quarto, ideo illi modi loquendi exponendi ſunt per iſtum, cùm idem uelit Matthæus in omnibus his locis ſignificare. *Dicentem, vox in rama audita eſt.* Ideſt, vox in excelſo audita eſt. Rama in Hebræo poteſt eſſe nomen appellatiuum, & proprium. Quando eſt proprium eſt nomen urbis, quando eſt appellatiuum ſignificat excelſum. Et ſic accipitur hic; ſcilicet, ꝙ uox audita eſt in rama, ideſt, in excelſo, quia mulieres plorantes pro filiis occiſis acriter, & inconſolabiliter plorabant. Vnde clamabant excelſa uoce. Ploratus multus, ideſt, magnus ploratus, & ululatus

D fuit in Bethlehem, & finibus eius, quia erant multi paruuli occiſi. Et ponitur ploratus, & ululatus, quia vlulare differt à plorare, cùm plorare conſiſtat in emiſſione lachrymarum, ululare verò in quibuſdam vocibus funeſtis, & terribilibus. *Rachel plorans filios ſuos.* Ideſt, Rachel plorauit nunc filios ſuos, qui occidebantur in Bethlehem. Sciendum tamen, quòd iſti pueri, qui occidebantur, non erant filij Rachel, quia Rachel fuit uxor Iacob, de qua genuit duos filios, ſcilicet, Ioſeph, & Beniamin. Gen. 30. & 35. Iſti autem, qui occidebantur nunc erant de filiis Iuda, & Iudas erat filius Liæ. Gen. 29. Patet hoc, quia Bethlehem erat de tribu Iuda, ut patet ſupra in litera, & Meſſias etiam quem nunc intendebat occidere Herodes, de tribu Iuda e-

E rat, de ſemine Dauid, & de urbe Bethlehem. Ioan. 7. Dicuntur tamen iſti filij Rachel, quia ſepulta erat Rachel iuxta urbem Bethlehem, ut patet Gen. 25. & 38. & manet uſque hodie pyramis ſepulchri eius excelſa, quę uidetur ab omnibus euntibus de Ieruſalem in Bethlehem, vt ibi declaratū eſt. Et ob hoc Rachel videbatur ſpecialis mr̄ oīum, qui erant in Bethlehem. *Et noluit conſolari.* i. noluit ceſſare à fletu, qđ eſt recipere cōſolationē. *Quia non ſunt.* i. qa filij ſui iam nō ſunt, nec pn̄t haberi cùm occiſi ſint, quaſi dicat. De malo qđ reparabile eſt, poteſt homo recipere conſolationē pp ſpem, uel pp actualem reparationem, quæ aliquādo fiet: & tamen occiſis pueris nulla erat reparatio, qa iā nō erāt, iō noluit cōſolari Rachel ceſſando à fletu.

An He-

An Herodes peccabat volens Chriſtum occidere, Quæſt. LXIII.

QVAERITVR, an Herodes peccabat volendo Chriſtum occidere. Aliquis dicet, ꝙ non, quia faciebat in defenſionem iuris ſui, ſcilicet, quia ipſe erat rex, & timebat perdere regnum, ſi Meſſias viueret. Dicendum, quòd peccabat Herodes, & grauiſſimè volens occidere hominem innocentiſſimum, ſcilicet, puerum Ieſum, etiam ſi nihil extimaret in eo eſſe ſupra hominem. Cùm autem dicitur, quôd faciebat in defenſionem iuris ſui, non eſt verum. Primò, quia ſi feciſſet in defenſionem iuris feciſſet iuridicè, quaſi ſibi competeret, & tamē faciebat per fraudes, & inimicitias. Secundò, quia non erat defenſio iuris, cùm potius Herodes crederet ſe facere cōtra ius. Nam ideo Herodes timebat illum puerum, quia prophetę prędixerant de eo, quòd regnaret in Iſrael. Et iſtud per Deum prænunciabant. Vnde Herodes timens hoc euenturum eſſe, quod Deus prænunciauerat, conabatur ſi quomodo poſſet impedire iſtū euentum occidendo Meſſiam. Et ſic Herodes non ſolùm mouebatur iniuſtè volens occidere Meſſiam, vt non aſſequeretur regnum, quod ſibi competebat de iure, ſicut ſcriptura dicebat, ſed etiam conabatur impedire id, quod Deus ſimpliciter intendebat facere. Tertiò, quia dato, quod Herodi competeret illud regnū, & non illi puero, & ſuſpicaretur, quòd per illum poſſet perdere regnum: non poterat propter hoc occidere ipſum, quia nondum quicquam mali faciebat, cum eſſet puer. Cùm verò inciperet impedire, vel turbare Herodem in regno poſſet eum Herodes occidere. Et tamen nunc non ſolùm non turbauerat eum, ſed etiā nec poterat turbare propter ætatem, ideo non licebat ei occidere, vel perſequi illum. Quartò, quia dato, ꝙ iam eſſet vir, & poſſet turbare Herodem in regno: ſi tamen non turbaret, non poterat Herodes eum iuſtè occidere propter ſolùm timorem, ſed ſolùm liceret ei incarcerare illum, quia pęna occiſionis non debetur niſi peccato, quod malum eſt actualiter: potentia autē peccandi nō eſt aliquod malum, ſed eſt bonum cùm ſit potentia naturalis, ideo pro potentia nocendi non debetur alicui pœna. Quia tamen potentia iſta poteſt exire in actum, & tunc erit malum actualiter, debet impediri habens iſtam potentiam, ſed nō puniri, quia malum nondum commiſſum. Et ſic liceret Herodi tenere Chriſtum in vinculis, vt non turbaret eum in regno præſuppoſito iuſto timore, vt dictum eſt: non licebat tamen ei adhuc occidere illum propter iſtum ſolum timorem. Quintò, quia etiam ſi Chriſtus manſiſſet ſemper in Iudæa, & vixiſſet Herodes, nunquam turbaſſet eum ſuper ſtatu regni, quia Chriſtus non erat regnaturus temporaliter, ideſt, ſecundùm illas cœrimonias, quas reges principantur, ſicut dixit ipſe Ioan. 18. Regnum meum non eſt de hoc mundo. Non tamen eſt tale quale regnum, quod homines exercent in hoc mundo, ideo iniuſtè mouebatur Herodes contra eum, qui nunquam illum turbaturus erat. Si autē dicas, quòd hoc Herodes neſciebat, ſed potius credebat Meſſiam regnaturum, ſicut regnabant alij reges ſęculi, & ſic iuſtè timeret, quòd per eum priuaretur regno: dicendum quòd hoc non ſufficiebat, quia ex ſola præſumptione non ſolùm non debet aliquis occidi, ſed etiam nec puniri, ſed neceſſe eſt veram eſſe cauſam pro qua puniatur quis, vt iuſtè puniatur. Et ſic iniuſtè mouebatur Herodes ex ſola præſumptione, quæ falli poterat, & erat verè falſa volens Chriſtum occidere.

F

An peccauerit Herodes occidendo pueros. Quæſt. LXIIII.

QVAERITVR, an peccauerit Herodes occidendo pueros in Bethlehem. Dicendum, ꝙ ſic: & omnes cauſæ ferè quæ probant iniuſtè Herodem voluiſſe occidere Chriſtū, probant iniuſtè occidiſſe pueros, cùm ipſos propter Chriſtum occideret. Inſuper tamen dicendum, quòd Herodes iniuſtè egit, quia pro iniuſto fine, ſcilicet, vt conſeruaret regnum, quod iniuſtè tenebat, & pertinebat G ad progeniem Iudæorum, de qua ipſe non erat. Secundò, quia illi paruuli nihil mali fecerant, nec facere poterant. Tertiò, ꝙ adhuc magis iniuſtum erat, quam de Chriſto, quia de illo poterat habere ſuſpitionem, & timere, & tamen de omnibus his non timebat, quia certus erat, quòd non erat quilibet iſtorum, vel non erāt omnes illi ſimul ad quos regnum Iudæorū poſſet pertinere. Et ſic Herodes certus eſſet, ꝙ occiderat aliquos, qui iniuſtè mouebantur, ita quòd mors illorū nihil faciebat ad id, quod ipſe intendebat. Et ob hoc Herodes ille peſſimus, qui paruulos non ſolùm iniuſtè, ſed etiam crudeliſſimè occidit, ſimili pęna mulctatus eſt, ſcilicet, vt qui alienos filios occiderat iniuſtè, propriis filiis iuſtè priuaretur: & quod atrocius erat, & miſerabilius, ſcilicet, quòd per ſeipſum. Nam Herodes ſeptem filios habuiſſe legitur, ſcilicet Antipatrum, H Alexandrum, Ariſtobolum, Archelaum, Herodem, Antipam & Philippum. Tres autem iſtorum ipſe occidit. Nam Alexandrum, & Ariſtobolum occidi fecit ſuſpicatus, quòd eum occidere uellent, vt ait Ioſeph. 16. Antiquitatum. Antipatrum etiam de morte propinqua immo de præterita, vt ipſe crediderat exultantem occidi fecit, vt ait Ioſeph. 17. Antiquitatum, de quo infra magis declarabitur, aſſeritur etiam quòd in ipſa morte innocentum Herodes punitus eſt, ſicut ait Macrobius in quadam hiſtoria, ſcilicet, quòd Herodes tradiderat vnum paruulum filium nutriendum in Bethlehem, qui caſu cum cæteris paruulis à carnificibus occiſus eſt.

Magis peccauit Herodes occidendo innocentes, quàm ſi Chriſtū occidiſſet.

Herodes ob pueros filiū propriū occidit.

I

Quare Herodes fecit occidi pueros in Bethlehem. Quæſt. LXV.

QVAERITVR, quarè Herodes fecit occidi pueros in Bethlehem. Dicendum, quòd ipſe timuerat ſe priuandum regno per Meſſiam: & ob hoc propoſuerat illum occidere, & ad iſtud dixerat Magis, quòd diligenter interrogarent de puero, & cùm inuenirent renuntiarent ei, vt ipſe iret ad adorandum eum, ſcilicet vt, fingens ſe velle adorare, occideret, poſtquam inuenirent. Nunc verò Magi receſſerant, & iam Herodes non poterat certificari de puero: ideo, vt auferret ſibi ipſi timorem, voluit occidere omnes coætaneos eius, vt K inter illos eum occideret. Et quia ſapientes dixerant, quòd Meſſias naſceretur in Bethlehem uoluit occidere omnes pueros, qui erant in Bethlehem ſecundùm illam ætatem, quam credebat Meſſiam habere. Et ſic putauit, quòd non euaderet, quia inter cæteros occideretur. In aliis autem locis, non fecit Herodes occidi paruulos, quia de paruulis Bethlehem ſolùm dubitabat, cùm ibi, & non alibi Meſſias naſciturus eſſet.

An Magi peccauerint illudendo Herodi.
Quæſt. LXVI.

QVAERITVR, an Magi peccauerunt illudendo Herodem, ſcilicet non redeundo ad eũ. Aliquis dicet, quòd ſic: quia Magi promiſerãt Herodi redire ad ipſum, ſiue renunciare ei de puero: & tamen neutrum fecerunt, tenebantur tamen ſeruare ueritatem promiſſam. Quod autẽ promiſerint apparet, quia ſi nõ promiſiſſent redire ad Herodem, non diceret ſe illuſum à Magis: ergo promiſerant ei renunciare de puero, & renunciarent ei, & tamen non eſt dubium, quin Magi concederent ſe facturos, quòd Herodes petebat, quia leue erat: maximè quia uidebatur rationabile. Et quia Magi non auderẽt aliquid negare Herodi, cùm eſſent in regno ſuo, & ſub poteſtate eius. Dicendum, quòd Magi promiſerant Herodi redire ad ipſum, ſiue renunciare de puero, & non fecerunt, tamen non peccauerunt, immo peccaſſent ſi rediſſent ad Herodem, vel renunciarent ei de puero, vt ſeruarent promiſſa. Primò, quia Deus hoc vetuit, cùm angelus in somnis reuelauit eis; ne redirẽt ad Herodem. Et tenebantur obedire ei. Et contra iſtud mandatum Dei nulla promiſſio uel pactio, aut iuramentum poterat eos obligare, quia Deus eſt ſuper omnem legem naturalem, vel poſitiuam, ex qua cauſantur obligationes. Nam ſi Deo iubente, non ſolùm poteſt homo licitè occidere innocentem, ſed etiã tenetur, ſicut patet de Abraham, qui filium voluit occidere, quia Deus iuſſit. Geneſ. 22. & laudatur ibi laude magna propter hoc. Iſrahelitæ quoque ea, quæ ab Aegyptiis accommodata bona fide acceperãt furati ſunt Deo iubente. Exo. 3. & 11. Ita in promiſſionibus a fortiori Deo iubente contrarium licebit ab eis recedere, immo oportebit quantumcunque illæ aliàs iuſtæ ſint, & quantumcumque eorum non obſeruatio uergat in damnum eius, cui ex illis ius acquiſitum erat. Secũdò quia etiam Deo non iubente, nec reuelante, Magi propria auctoritate facere hoc poterant, immo tenebantur, quia ut ait Iſidorus, in malè promiſſis reſcinde fidem: Magi tamen licèt a principio, quando promiſerunt Herodi redire ad ipſum, crederent hoc bonum eſſe, poſtea informati ſunt eſſe malum. Nam a principio non crediderant, quòd Herodes aliquid malum contra puerum concepiſſet, ſed putabant, quòd volebat ire ad adorandum eum ſicut ipſe dixit, ſcilicet, ut & ego veniens adorem eum. Poſtea verò edocti ſunt, ꝙ Herodes intendebat occidere puerũ, & hoc ꝑ angelum cognouerunt, etſi & per aliquem alium certificati fuiſſent de hoc, tenebantur nõ redire ad Herodem, nec ei renunciare de puero, quia aliàs ipſi præſtarent cauſam ad mortẽ eius. Et ſic, ſi quis petat a me, quòd ego dicam ſibi ueritatem, & promittam, & ille petat, quòd indicem ſibi aliquem, quem intẽdit occidere, non teneor ſeruare promiſſum. Tertiò patet, quia non ſolùm teneor hoc in ſimplici promiſſione, ſed etiam in iuramentis. Nam quandocumque inuenitur iuramentum vergere in deteriorem exitum, nunquam eſt ſeruandum. Vnde ſiue iurans a principio intenderit malum eſſe id, quod iurabit, vt ſi iurauerit occidere, uel fornicari: ſiue a principio putauerit licitum eſſe, quod iurabat, & poſtea appareat malum eſſe, uel malum inde ſequi: non eſt tenendum iuramentum, ſed potius tenere uolens illud peccaret mortaliter: quia iuramentum non eſt inuentum, vt eſſet uinculum iniquitatis, ſed obligatio ad bonum firmius tenendum. Quartò, quia Magi periclitarentur ex hoc, nam ſi ad Herodem redirent, ſicut promiſerant, oportebat, quòd aut indicarent puerum, aut ipſi morerentur. Primum non erat

A faciendum, quia melius erat eis omnia mala pati, quã puerum ad mortem prodere: ſecundum, ſcilicet vitam ſuam Magi tenebantur potius conſeruare, quàm tenere promiſſionem, quã dolosè Herodes eos facere induxerat, ideo non tenebantur redire, ſed potius tenebantur non redire, ſicut fecerunt reuerſi per aliam viam.

Quare iratus ſit Herodes: & an iuſte iratus ſit.
Quæſt. LXVII.

QVAERITVR, quare Herodes iratus eſt, & an iuſtè iratus eſt. Ad primum dicendum, ꝙ iratus fuit. Primò, quia fruſtrabatur deſiderio
B ſuo. Nam valde optauerat occidere Meſſiam, quem Magi adorare uolebant. Et hoc valde deſiderabat, quia per hoc credebat pacificare regnũ ſuũ, quod aliàs perdere timebat. Nunc uerò Magis recedẽtibus putabat ſe non poſſe inuenire illum puerum, quia non manebant ei ſigna certa ad inueniendum, ideo non ſolùm iratus eſt, ſed iratus eſt valde. Secundò, quia Magi fefellerant eum non ſeruantes promiſſa, & putabat ſe ex hoc læſum, & vilipenſum. Ad ſecundum dicendum, quòd Herodes iniuſtè iratus eſt, quia pro re iniuſta, ſcilicet, quia non poterat inuenire determinatè ad occidendum puerum, quem Magi venerant ad adorandum. Et tamen iſtud velle erat iniuſtiſſimum, vt ſupra declaratum eſt: Item non iuſtè ira-
C ſcebatur contra Magos, quaſi contra uiolatores promiſſi, quia illi habuerunt cauſas iuſtiſſimas ad non ſeruandum, ut declaratum eſt præcedenti quæſtione, licèt ipſæ non conſtarent Herodi ideo quouſque ſciret, cur non redierant ad ipſum, non poterat eis iuſtè iraſci tanquàm violatoribus promiſſi, quia non erant. Nam ſicut non eſt periurus, qui non ſeruat iuramentum, quod uergit in deteriorem exitum, ita non eſt, nec vocari debet promiſſi violator, qui illud non obſeruat, quod ſi obſeruatur malum eſt. Et ita erat hic: Herodes tamen qui non reſpiciebat niſi deſiderium ſuum, iraſcebatur ſupra modum.

Quando iratus fuit Herodes.
D *Quæſt. LXVIII.*

QVAERITVR, quomodo dicitur hic, quòd tunc Herodes uidens quòd illuſus eſſet à Magis, occidit pueros, ſcilicet quando fuit iſtud tunc, quod hic ponitur, cùm Herodes dicitur iratus. Quidam dicunt, quòd iſtud fuit mox ut Magi receſſerunt, ſcilicet poſt duos, uel tres dies poſtquam receſſerant ab Herode. Nam Herodes erat in Ieruſalem, & Ieſus natus erat in Bethlehem, quæ diſtat duabus leucis a Ieruſalem: Magi autem euntes in Bethlehem mox Chriſtum adorauerunt, & ſequenti nocte in ſomniis admoniti ſunt, ne redirent ad Herodẽ, ſequenti die redierunt in terram ſuam, ut ſupra decla-
E ratum eſt in quadam quæſtione, & ſic Herodes poſt paucos dies poterat ſcire de eorum receſſu, cũ locus, de quo receſſerant, diſtaret a loco, in quo erat Herodes ſolùm per duas leucas, & ſic tunc iratus eſt. Dicendum, quòd non ſtat, quia tunc manebat Chriſtus in Bethlehem, & ſi iraſceretur eo manente ibi, eſſet in periculo, quòd eſſet ibi. Patet, quia Chriſtus fuit in Bethlehem vſq; ad diem quadrageſimum quando præſentatus eſt in templo, & tunc fuit in Nazaret. Luc. 2. Ergo uidetur, quòd ante diem quadrageſimum in Chriſti natiuitate non iratus eſt Herodes, & ſic non cognouit ante tempus illud Magos receſſiſſe.

Alij autem dicunt, quòd iſtud fuit poſt fugam Chriſti in Aegyptum, & deinde ſequitur, ſcilicet tunc Herodes

Reſponſio authoris ad quæſtionē.

rodes videns, quòd illuſus eſſet à Magis, ergo neceſſe
eſt, quòd fuerit hoc poſt fugam Chriſti in Aegyptū.
Secundò patet, quia dicitur, quòd tunc videns, quòd
illuſus eſſet à Magis, mittens occidit pueros, & tamen
non occidit pueros vſque ad biennium poſt Chriſti
natiuitatem, cùm dicatur, quòd occidit pueros à bi-
matu & infra: ergo vſque ad illud tempus non iratus
eſt. Sed tunc videtur eſſe inconueniens, ſcilicet, quòd
Herodes vſque ad biennium poſt Chriſtum natum
non videret ſe illuſum à Magis, quia tunc oportebat,
quòd quaſi per biennium lateret eum receſſus Mago-
rum: & nullo modo eſt veriſimile. Patet hoc, quia Ma
gi venerunt in Bethlehem die. 13. poſt Chriſti natiui-
tatem, vt ſupra probatum eſt in octaua quæſtione, &
ſequenti die receſſerunt de Bethlehem, ſcilicet, die
quarto decimo, vel quinto decimo à Chriſti natiuita-
te, vt ſupra etiam probatū eſt quęſtione. 5. ſupra. Nunc
autem quando iratus eſt, erat biennium poſt Chriſtū
natum, & ſic per totum iſtud biennium lateret Hero-
dem receſſus Magorum. Et hoc non eſt veriſimile,
cùm Herodes duabus leucis ſolùm diſtaret à loco, in
quo erant Magi. Dicunt quidam aliter, quòd Herodes
iratus eſt, & agnouit Magos receſſiſſe poſt diem qua-
drageſimum à Chriſti natiuitate, cùm iam præſenta-
tus fuiſſet in templo, & iuiſſet in Nazareth: & ſic ſine
periculo fuit Chriſtus, quando iratus eſt Herodes. Sed
obijcitur, quòd non erat veriſimile Herodem tanto
tempore ignoraſſe fugam Magorum, cùm eſſet tam
propinquus ei locus, de quo receſſerant. Dicendum,
quòd neceſſe eſt dici Herodem ſupra modum in hac
re fuiſſe remiſſum, & receſſum Magorum maiori tē-
pore, quàm veriſimile erat eum ignorare debere. Qđ
patet, quia Magi receſſerunt de Bethlehem, quæ erat
propinqua Ieruſalem, in qua erat Herodes: ait, quòd
poterat Herodes ipſa die, vel ſequenti ſcire eorum re-
ceſſum. Et tamen neceſſe eſt dici, quòd ignorauerit,
quia ſi mox, vel poſt vnam diem, aut duos à receſſu
eorum ſciuiſſet Herodes, feciſſet eos præoccupari an-
te redditum in terram ſuam, cùm valde iratus fuerit
de eorum receſſu, vt dicitur hic. Et tamen non potuit
hoc facere Herodes, ergo non ſciuit de eorum receſ-
ſu vſque poſt aliquantum tempus, quando iam non
poterat eos conſequi fugientes. Et iſtud non poterat
prouenire niſi ex aliqua cæcitate, vel negligentia He-
rodis. Ita ergo poteſt dici, quòd Herodes ignorauerit
receſſum Magorum, vſque poſt diem quadrageſimū
à Chriſti natiuitate: & tunc cognito receſſu iratus eſt.
Cùm autem obijcitur, quòd non erat veriſimile Hero-
dem hoc ignorare quadraginta diebus, dicendum, ꝙ
hoc poterat prouenire, quia Deus excæcabat Herodē,
ne ad iſta aduerteret, ut euitaretur periculum Mago-
rum, & Pueri; ſicut in quibuſdam alijs circa hoc ne-
gotium Herodes excæcatus eſt, vt probatum eſt ſupra
in quæſtione, qua quærebatur: quare Herodes non ve-
nit cum Magis in Bethlehem. Aliter poteſt dici, quòd
interim acciderunt Herodi aliqua magna negocia,
quibus implicatus ad Magos nihil aduertit. Aliter po-
teſt dici, & melius, quòd Herodes hoc tempore non
erat oblitus Magorum, & tamen non poterat ſuſpica-
ri, quòd eo neſciente recederent: quia promiſerant, ꝙ
venirent ad ipſum. Etiam, quia non apparebat aliqua
cauſa, quare eo neſciente vellent recedere: cū potius
ipſe in reditu iuxta regiam magnificentiam intende-
ret eis largiri munera, quia magnificus valde erat He-
rodes: vt declarat Ioſephus ſæpe à 14. lib. vſque ad 19.
Antiquitatum. Et quia putabat Herodes, quod ipſi nō
crederent ſe poſſe recedere de regno illius ipſo nolen-
te, ſcilicet, quia non auderent ſe exponere periculo, &
verecundiæ ſine vlla cauſa. Ideo licèt morarentur ad
redeundum ad ipſum: non putabat, quòd receſſiſſent:

F ſed credebat, ꝙ occupati erant inquirendo de puero.
Nam quando Magi receſſerunt ab Herode dimiſerat
eos ſtella, quam iam nō ſperabant redituram: ideo per
humanam prudentiam petiuerant informari de loco,
in quo Chriſtus natus erat. Vnde Herodes miſit eos in
Bethlehem, quaſi ibi inuenturi eſſent Meſſiam. Iratus
enim erat, & putabat, quòd eum non poterant inue-
nire niſi per coniecturas, & prudentiam, ac ſollicitudi-
nem humanam: ideo dixit eis: Ite & interrogate dili-
genter de puero, & cum inueneritis renunciate mihi.
Et ob hoc, cùm ad inquirendum illum, vt non errarēt
in eo, adorantes quem nō debebant, requireretur ma-
gna inquiſitio, putabat fortè eos manere faciendo iſtā
inquiſitionem. Iſtud autem crederet vſquequo tran-
G ſiret magnum tempus, ſcilicet poſt quadragenarium
diem à natiuitate Chriſti, vel plus. Et tunc admiratus
de eorum magna mora mitteret ad ſciendum de illis,
& inueniret eos receſſiſſe, & tunc iraſceretur. Iſta po-
ſitio aliqualiter videtur rationabilis, & tamen nō ſtat,
cùm dicatur in litera, quòd Herodes videns ſe illuſum
à Magis iratus eſt, & mittens occidit pueros, qui erant
in Bethlehem: ergo quando iratus eſt, occidit pueros:
ſed non occidit illos vſque ad biennium poſt Chriſtū
natum: ergo uſque nunc non iudicauit ſe illuſum, nec
iratus eſt. Dicendum ergo videtur, quòd Herodes co-
gnouit de receſſu Magorum paucis diebus, poſt eorū
receſſum, & tamen non iratus eſt, nec iudicauit ſe il-
luſum, quia putauit, quòd Magi ſtultè moti fuerant,
H & fefellerat eos ſtella, quam dicebant ſibi apparuiſſe:
& non inuenientes puerum reuerſi ſunt occultè in
terram ſuam erubeſcentes redire ad ipſum. Sed poſt
aliquanta tempora audiuit Herodes, ꝙ Meſſias natus
erat, & quòd fuerat præſentatus in templo, cùm iſtud
nūciaſset Simeon, & Anna propheti ſſa omnibus, qui
ſperabant redemptionem Iſrael. Luc. 2. Quo audito
putauit Herodes, quòd Magi puerum inuenerant, &
tamen nolentes ei indicare illum, reuerſi ſunt occultè
in regionem ſuam. Et tunc Herodes putauit ſe ab eis
deluſum. Et iratus eſt, & fecit immediatè occidi pue-
ros, & ſic fuerunt omnia iſta ſimul. Iſta poſitio eſt mul
tum rationabilis, quia non patitur aliquod de incon-
uenientibus aliarum poſitionum, quia ſecundùm iſtā
I non ponitur, ꝙ Herodes longo tempore ignorauerit
receſsum Magorum, ſed ꝙ ſciuerit ſatis citò. Et daro,
ꝙ ſciuerit fuit cauſa valde veriſimilis ad hoc, ꝙ tunc
non iudicaret ſe illuſum, ſed magis iudicaret Magos
fallacis ſtellæ viſione deceptos erubuiſse ad eum redi-
re: ſic ait Auguſt. 2. lib. de Concordia Euange. Et hoc
erat valde veriſimile: quia Herodes non ſolùm puta-
bat Magos poſse falli per ſtellam: ſed etiam poterat pu
tare, ꝙ ſtella nunquam eis apparuiſset, quia ipſe nun-
quam uiderat eam. Nam quando venerant Magi ad
Herodem, occultata fuerat eis iam ſtella ad introitum
Ieruſalem, & quando receſserunt ab Herode etiā non
præcedebat eos ſtella: ſed poſtea in via eis apparuit, vt
patet ſupra in litera. Ideo poterat putare Herodes, ꝙ
Magi non viderant ſtellam, licèt ſatis eſset, ꝙ putaret
K eos deceptos viſione ſtellæ. Et tunc ſtat, ꝙ iratus fue-
rit poſt fugam Domini in Aegyptum, ſicut litera ſi-
gnificat, cum dicitur. Tunc Herodes uidens, ꝙ illuſus
eſset &c. Et ponitur hoc poſt Chriſti fugam in Aegy-
ptum: etiam ſtat litera, ſcilicet, ꝙ tunc, quando iratus
eſt, miſit, & occidit pueros ſicut litera dicit. Qui autē
tenent alias poſitiones, neceſse eſt, ꝙ dicāt aliqua quę
videantur contra literam. Nam ſolet teneri à multis,
ꝙ Herodes pauco tempore poſt Magorum receſsum
videns ſe illuſum, voluit pueros occidere, & iratus eſt,
ſed impeditus ab executione huiuſmodi, non occidit
tunc pueros vſque poſt biennium, de quo infra dice-
tur. Sed obijcitur quare dicitur hic, ꝙ Herodes credi-

dit

dit ſe illuſum, quando audiuit ea quæ dicebantur per Simeonem, & Annam propheteſſam? Nam tunc Herodes poſſet ab illis cognoſcere, quis eſſet ille puer Meſſias, & ſic non occideret pueros Bethlehem, ſed perſequeretur ipſum determinatè. Poteſt dici, quòd Herodes audiuit aliquam famam de Meſſia nato, & iſta peruenerat ex eis, quæ Simeon & Anna propheteſſa dixerant in templo, & tamen non peruenit ad Herodem, quòd illi dixiſſent, ſed fuit iſta fama quaſi ab incerto auctore, ſicut quotidie accidit, & ſic non potuit Herodes habere aliquos, per quos ſe informaret de Meſſia, quis erat, uel unde, uel quando ſteterat in templo. Et tamen ex iſta fama, quæ atteſtabatur dictis Magorum licèt eſſet ab incerto auctore, Herodes credidit, uel ſuſpicatus eſt uehementer natum fuiſſe Meſſiam, & quòd Magi illum inueniſſent, & tamen nolentes ei illum indicare, non redierunt ad ipſum, & ſic crederet ſe illuſum ab eis.

Quare occidit Herodes pueros in finibus Bethlehem. Quæſt. LXIX.

QVAERITVR, quare occidit pueros, qui erant in Bethlehem, & in finibus eius: quia ſufficiebat occidi pueros, qui erãt in Bethlehem: cùm Meſſias determinatè naſciturus eſſet in Bethlehem, ſicut certificauerant ſapientes ſupra in litera. Dicendum, quòd hoc fecit Herodes propter duo. Primò, quia dictum erat, quòd naſceretur in Bethlehem, & tamẽ Bethlehem poteſt accipi dupliciter. Primò pro ciuitate ipſa, quæ murorum ambitu continetur. Secundo pro urbe cum territorio, ſic enim aliquãdo ſolet accipi in ſcriptura, ut Ioſue 5. ubi litera noſtra dicit, quod angelus Domini apparuit Ioſue in agro Iericho, dicit in Hebræo, quod apparuit ei in Iericho. Et ſic accipitur Iericho pro ciuitate cum territorio. Et quia Herodes neſciebat quo iſtorum modorũ acciperetur Bethlehem, vt non erraret, occidit pueros tam in vrbe, quàm in territorio. Secundo poteſt dici, & fortè melius, quod Bethlehem ſecundum conſuetudinem Hebræorum habebat territorium, in quo eſſent vineæ, & agri vrbis, & in his agris erant aliquæ paruæ congregationes domorum, quæ vocantur in ſcriptura villulæ, & uiculi, & erant præcipuè iſtæ domus propter neceſſitatem agriculturæ, & illi, qui habitabant in ciuitate habebant iſtas domos, & manebant aliquando in urbe, & aliquando in his domibus. Poterat autem eſſe, ꝙ quando Herodes vellet occidere pueros Bethlehem, eſſent aliqui in illis domibus agrorum, uel territorij, & vt nõ euaderet ſic ille puer, iuſſit quòd non ſolùm in vrbe, ſed etiam in territorio occiderentur pueri. Et hoc erat occidere pueros in Bethlehem, & in omnibus finibus eius.

An Herodes putaret ſibi auferre timorem, ſi occideret pueros Bethlehem. Quæſt. LXX.

QVAERITVR, an Herodes putaret ſufficienter ſibi auferre timorem, per hoc, quòd occidebat pueros ſolùm Bethlehem. Aliquis dicet, quòd nõ, quia licèt natus eſſet puer in Bethlehem, poterat eſſe alibi, & ſic non occideretur cum pueris Bethlehem. Dicendum, quòd Herodes intendebat puerum iſtum inuenire determinatè per Magos, & ire ad adorandum, vt ipſe fingebat, & tunc occideret illum, & ſic eſſet certificatus, & auferret ſibi omnem timorem. Cùm tamen Magos comperit receſſiſſe: putauit, quòd iam non poſſet determinatè, ſed poſſet fraudari deſiderio ſuo. Et ad hoc valde iratus eſt, vt ſupra dictum fuit. Credidit tamen He-

A rodes aliqualiter ſe eſſe ſecurum occidendo pueros Bethlehem: quia non credebat eſſe veriſimile, quòd puer alibi eſſet. Nam certus erat Herodes, quòd natus erat puer ibi, & non alibi, ſi adhuc natus erat, quia ſapientes ei hoc oſtenderant per prophetas, ideo licèt eſſet poſſibile puerum ibi natum alibi eſſe, nõ credebat tamen eſſe veriſimile: quia ſi eſſet vir, aut iuuenis, vel in quacunque ætate, in qua homo poteſt per ſeipſum diſcurrere hinc & inde non indigens totaliter cura alterius, poſſet credi, quòd illo tempore fortè non eſſet in Bethlehem, ubi natus fuerat, & tamẽ erat puer paruulus, qui adhuc penderet ad ubera matris, ideo non erat veriſimile eũ eſſe extra locum, in quo natus fuerat. Aliter poteſt dici, quòd licèt Herodes cre-

B deret puerum alibi eſſe poſſe, & non eſſet certus, ꝙ eſſet in Bethlehem, non auſus eſt tamen extra Bethlehem, & fines eius occidere pueros, quia eadem ratione, qua occideret pueros vnius loci occidere debebat pueros omnium locorum: quia non erat magis veriſimile eum eſſe in uno loco, quàm in alio, ſi putaretur eſſe extra Bethlehem locum ſuæ originis. Herodes tamen non auderet occidere omnes pueros, qui eſſent in tota terra Iudæorum: quia ſi conſurgerent omnes de regno contra ipſum, cùm eſſet cauſa communis, ſubito eum delerent. Et non haberet ipſe vires ad faciendum hoc in terra tota Iudæorum: ideo fecit ſolùm in Bethlehem, in qua erat vehementiſſima præſumptio, quòd ibi eſſet puer paruulus, qui ibi

C natus fuerat. Sed dicetur: quare non fecit Herodes occidi pueros, qui erãt in Nazareth? Quia licèt Chriſtus natus fuiſſet in Bethlehem, erant tamen de urbe Nazareth parentes eius, & morabantur ibi. Vnde vocatur Nazareth ciuitas eorum. Luc. 2. Et ſic poterat ibi eſſe puer, & poterat ibi veriſimiliter præſupponi: ſicut quod eſſet in Bethlehem. Dicendum, quod Herodes non cognouit determinatè Chriſtum, nec parentes eius: ideo neſciuit an illi eſſent de Nazareth, ſed potius putauit, quòd erant de Bethlehem, vbi puer naſcebatur. Si autem ſciuiſſet Herodes parentes pueri eſſe de Nazareth, iam cognoſceret eos diſtinctè ſaltem per coniecturas, & tunc non occideret pueros in Nazareth, nec in Bethlehem, ſed per parentes puerum co-

D gnoſceret, & illum ſolum determinatè perſequeretur.

Quare Herodes occidit pueros à bimatu. Quæſt. LXXI.

QVAERITVR, quare Herodes occidit pueros à bimatu & infra, ideſt pueros duorum annorum: In litera dicitur, ſecundùm tempus, quod exquiſierat à Magis, ideſt, ſecundùm obſeruationem illius temporis ſeruauit ætatem puerorũ occidendorum, vt occiderentur illi, de quibus veriſimiliter poterat dubitari, & non alij. Et quia iſtud erat tempus ortus ſtellæ, ſicut dicitur ſupra, quòd Herodes

E didicit diligenter a Magis tempus ſtellæ, ſecundùm ꝙ variè de ſtella dicitur, ita etiam variè dicitur de iſta aſſignatione temporis. Quidam dicunt, quod iſti pueri fuerunt occiſi paucis diebus poſt Chriſti natiuitatem: ſcilicet fortè non duobus menſibus, & tamen iuſſit Herodes occidi eos à bimatu & infra. Quia dicunt, ꝙ ſtella apparuit per duos annos ante Chriſti natiuitatẽ. Et quando venerunt Magi ad Chriſtum effluxerant iam duo anni, & tredecim dies ab ortu ſtellæ, & a Chriſto nato tranſierant ſolùm tredecim dies. Sed hoc non ſtat, falſum enim præſuppoſuunt. Nam ſupra probatũ eſt, quòd ipſa die natiuitatis Chriſti ſtella apparuit, & non prius. Item quia iſti non dant cauſam quare dicatur, quòd occidit pueros infra bimatum: quia hoc modo

do ſolùm debuiſſet occidere pueros,qui erant in biēnio, aut parum plus, & non eos, qui erant infra bimatum. Alii dicunt,quòd Herodes fecit occidi pueros à bimatu & infra,ideſt,a duobus annis,vſque ad quinq; annos: ſcilicet,quia Herodes quando iuſſit fieri iſtam occiſionem transierant duo anni ab ortu ſtellæ:ideo à bimatu occidi debebant, & deinde vſque ad quinque annos,& ante bimatum nullus occidendus erat. Iſta opinio eſt irrationabilis, primò,quia infra non ſignificat id,quod eſt vltra:ſed id,quòd eſt citra:cùm dicitur a bimatu & infra, ideſt infra bimatum,non poteſt intelligi, quòd ſit vltra bimatum ſed citra,ſcilicet minus quam bimatus,ideo ex hoc non debebant occidi pueri, qui erant vltra bimatum, ſed ſolùm qui peruenerāt ad bimatum:& qui nondum peruenerant. Qui autem transierant non erant occidendi. Item quia dicunt, ꝙ vſque ad quinquennium erant occidendi pueri,& tamen non apparet aliqua ratio, quare potius vſque ad quinquennium, quam vſque ad ſeptennium, vel decennium occidi deberent. Et ſi dicas,quòd ſtella apparuerat per duos annos ante natiuitatem pueri, & aduentum Magorum,& poſtea quaſi per triennium Herodes impeditus eſt occidere pueros, & ſic effluxiſſet per quinquennium ab ortu ſtellæ: etiam eſt hoc irrationabile, Quia aut Herodes putabat puerum natum tunc, quando ſtella orta eſt, aut quando Magi venerunt. Si primo modo debebat occidere ſolùm pueros, qui erant iam in quinquennio conſtituti, & non citra,& ſic non a biennio in quinquennium. Si ſecundo modo,occideret pueros conſtitutos in triennio, & non ante, & non occideret vſque ad quinquennium conſtitutos, quia ad illud nulla ratio mouebat. Alij dicunt,quòd Herodes pauco tempore poſt receſſum Magorum, cognito receſſu eorum videns ſe deluſum iratus eſt,& voluit occidere pueros Bethlehem, & tamen impeditus eſt: quia vocantibus eum filiis ſuis Ariſtobolo, & Alexandro ſuper ſtatu regni coram Cæſare Romam iuit. Et antequā iret,non auſus eſt occidere pueros,ne de tāta crudelitate accuſaretur. Cùm verò diffinitum eſſet, ꝙ Herodes regnaret, & filij ſibi obedirent: reuerſus eſt in Iudæam. Et quia tunc confirmatus erat in regno,auſus eſt occidere pueros quaſi nemo ſibi reſiſtere poſſet. Et quia eundo Romam, & manendo,& redeundo tranſierat quaſi bienniū: occidit pueros a bimatu & infra,quia tantum tempus iam tranſierat ab ortu ſtellæ. Sed hoc non conuenit omnino:cùm dicatur in litera, quòd Herodes videns ſe illuſum a Magis iratus eſt, & mittens, occidit pueros. Et ſic oportet, ꝙ tunc quando iratus eſt occiderit pueros. Sed non occidit ante biennium tranſactum ab ortu ſtellæ,ergo non iratus eſt ante iſtud bienniū. Nicolaus tamen, & multi alii tenent iſtam poſitionem. Magis tamén uidetur dicendum, ꝙ Herodes occiderit pueros a bimatu & infra, quia tunc quando credidit ſe illuſum a Magis, tranſierat biennium ab ortu ſtellæ,& credebat Herodes natum eſſe puerum quando ſtella apparuit,& non ante, nec poſt. Quomodo autem Herodes non crediderit ſe illuſum a Magis ante biennium,declaratum eſt ſupra in 67. quæſtione. Et hoc modo concordamus literæ, ſcilicet, quòd tunc quando Herodes iratus fuit, occidit pueros. Et quia non cogimur iſto modo ponere aliqua,quę non appareant ex litera,ſicut ponit Nicolaus, ſcilicet, ꝙ Herodes uocatus fuerit Romam a filiis: quia licèt verum ſit, ꝙ Herodes accuſatus ſit ab illis: non tamen conſtat an accuſatus ſit mox poſt aduentum Magorum,ita,vt impediretur, vel non auderet occidere pueros, & tamen pluralitas nunquam eſt ponenda ſine neceſſitate: ideo iſte modus eſt conuenientior qui literæ conuenit,& nihil ſuperfluum ponit. Sed dicetur quare He-

F rodes occidit pueros infra bimatum,quia non uidetur hoc conuenire intentioni ſuæ. Dicendum,quòd dupliciter ſolet exponi iſtud verbum, infra. Quidam dicunt,quòd occidit pueros a bimatu & infra,ideſt pueros omnes,qui erant inter bimatum & quinquenniū: & minores bimatu nullos occiderit. Iſtam tamen poſitionem ſupra oſtendimus eſſe irrationabilem. Dicit tamen Iacobus de Voragine, quòd huic oppoſitioni atteſtatur,quòd quædam oſſa innocentum reperiūtur ita magna,quòd puerorum ſolùm in bimatu conſtitutorum eſſe non poſſunt. Ipſe tamen non tenens hanc poſitionem dicit,quòd homines erant tunc quantitatis maioris,quàm nunc: Ideo poterant oſſa pueri duorum annorum tūc eſſe ſicut oſſa pueri trium,vel qua- G tuor annorum nunc. Dicendum, ꝙ etiam illa oſſa non multum inferunt: quia non conſtat nobis an omnia illa,quę oſtēduntur ſint oſſa Innocentum, potiſſime cùm multi fuerint, & potuerint oſſa aliquorum aliorum eis admiſceri,& etiam oſſa aliquorum innocentum nondum inuenta eſſe, ſed manere inter oſſa priuatorum hominum,ſicut de innumerabilibus Martyribus, qui adhuc maioris meriti fuerunt, concedi neceſſe eſt,ideo de hac poſitione non eſt curandum. Alii dicunt, quòd Herodes occidit pueros a bimatu & infra, ſcilicet, quòd non occiderit maiores biennio, omnes tamen minores occiderit etiam uſque ad paruulos unius noctis. Cùm autem obiicitur, quòd hoc non conueniebat intentioni Herodis, quia cùm ipſe H non dubitaret puerum iam eſſe duorum annorū,fruſtra erat occidi pueros unius menſis,uel hebdomadæ, de quibus nullum dubium erat, dicunt, quòd timuit Herodes,quòd ille puer,cui ſydera famulabantur, ſpeciem ſuam ſupra ætatem, uel infra ætatem mutaret, & ita poſſet oſtendere ſe eſſe puerum vnius noctis, licèt eſſet duorum annorum, Ideo ad tollēdum voluit occidere pueros, qui erant infra bimatum: hoc tenet Augu. in quodam ſermone Epiphaniæ. Sed dicendū, quòd hoc non ſtat. Primò quia ſi puer crederetur poſſe mutare figuram,uel quantitatem,non ſolùm mutaret infra ætatem, ſed etiam ſupra ætatē mutare poſſet,& ſic non ſolum diceretur a bimatu & infra, ſed a bimatu & ſupra. Secundò,quia ſi crederetur puerū I poſſe mutare quantitatem,nō proderat dici,quod occiderentur pueri a bimatu & infra,uel ſupra, quia poterat mutare quantitatem ſuam,& figuram iuxta ætatem hominis annorum quinquaginta, aut uetuſtiſſimi. Tertiò,quia ſi Herodes hoc timeret,oportebat, ꝙ crederet puerum hoc ſcire,& velle mutare vultum,ne agnoſceretur,& tunc uerìſimilius erat,quòd mutaret vultum ſuum ad illam ætatem, in qua nullo modo agnoſceretur,ſcilicet,ad maximam ſenectutem,quàm quòd omitteret modicum ab ætate ſua, ſcilicet, parū ſupra biennium,vel parum infra biennium,& ſic non daret aliquem terminum ætatis ad occidendum pueros. Quartò,quia ſi Herodes credidiſſet iſtum puerum poſſe facere miracula, deſperaret poſſe occidere illū: K quia poterat facere diuerſa miracula,ut nec occideretur. Quintò, quia non uidetur conuenire hoc intentioni Herodis, qui ſolùm voluit aſſignare terminum ætatis occidendorum per ortum ſtellæ, cùm dicatur in litera,quòd occidit pueros a bimatu & infra ſecundùm tempus,quod exquiſierat a Magis. Ergo non cōſiderauit,ꝙ puer poſſet mutare uultum,ſed ſolùm tēpus natiuitatis eius: non dubitans,quin iuxta ætatem ſuam eſſet uultus,& corpus eius, ſicut in aliis hominibus. Sextò,quia ſi crederet iſtum puerum poſſe facere miracula, crederet quòd poterat facere ſe inuiſibilē, & maneret in Bethlehem,& non occideretur,uel exiret de Bethlehem,& finibus. Et ſic fruſtra Herodes occideret pueros. Et in hoc non erat dubitandum, quia

ſi ipſe

ſi ipſe crederet, ꝙ puer poſſet mutare vultum ſuum, & quantitatem, & mutaret quando occiderentur infantes, oportebat, ꝙ præſupponeret illum puerũ ſcire, ꝙ quærebatur ad mortem. Et tunc, ꝙ taliter ſe defenderet, ꝙ Herodes non poſſet eum occidere. Et ſic ſciret, ꝙ non poſſet eum occidere, & occiſio puerorũ eſſet inutilis. Septimò, quia ſuppoſito, ꝙ puer poſſet facere miracula non ſolùm Herodes deberet deſperare ſe poſſe occidere illum, ſed deberet potius timere, ꝙ ille puer occideret eum: quia ipſe conabatur occidere illũ, & alios ꝑꝑ ipſum: iõ non vr̃ dictum rõnabiliter, ꝙ Herodes ſuſpicaretur, ꝙ puer poſſet mutare uultum, aut facere aliqua miracula ad defendendum ſe ab Herode. Sed obiicietur, quia Herodes ſciuit miraculum factum eſſe in natiuitate pueri. ſ. ꝙ ſtella apparuit, & deduxit Magos vſque in Bethlehem. Dicendum, ꝙ nihil ſequitur ex hoc. Nã non conſtabat Herodi miraculum illud factũ fuiſſe, quia ipſe nunquam uidit ſtellã Magorũ, eo ꝙ, qñ Magi venerunt ad Herodẽ, iam diſparuerat eis ſtella ad introitum Ieruſalẽ, & qñ receſſerunt ab Herode, nõdum apparuerat eis, ſed poſtea in via apparuit, ut colligitur ſupra ex litera, iõ poterat credere nullam ſtellam Magis apparuiſſe. Aliter poteſt dici, ꝙ licèt Herodes crederet ſtellam apparuiſſe Magis, tamen non conſtabat illam indicare natiuitatem Meſſiæ. Vnde Herodes credidit, quãdo Magi receſſerunt à ſe non redeundo eos fallaci ſtellæ viſione deceptos erubuiſſe, & ad ſe non rediſſe, ut ait Augu. in lib. de Concor. Euang. &, ſic non conſtabat Herodi miraculum apparuiſſe in natiuitate pueri. Vt per hoc crederet eum poſſe mutare uultum, vel facere nunc aliqua miracula. Omiſſa ergo iſta poſitione, dici poteſt uno modo, ꝙ Herodes fecit occidi omnes pueros, qui erant infra bimatum vſq; ad puerũ unius noctis, propter duo. Primò propter ſuperabundantẽ cautelã, ne accideret aliquis error, per quem ille puer euaderet. Quia licèt ille eſſet in bimatu, uel quaſi, cũ nimis deſideraret Herodes occidere illum, potius uoluit peccare ex ſuperabundantia, quàm propter malam, uel nõ diligentem conſiderationem circa ætatẽ, ne puer iſte poſſet euadere. Secundò poteſt dici, & veriſimilius, ꝙ iſta occiſio puerorum facta fuit ſubitaneè, & non poterant miniſtri immorari circa ſingulos pueros conſiderando de eorum ætate, an eſſent in bimatu conſtituti, uel parum plus, aut minus, ideo occiderunt omnes, de quibus poterat dubitari. Et ſic ẽt ipſos recenter natos occiderunt. Quod autem fieret ſubito iſta occiſio, veriſimile eſt propter duo. Primò, quia ſi fieret cum aliquali deliberatione, & mora, patres paruulorum pararent ſe fortè ad reſiſtendum regi, ne morerentur filij ſui, & alius populus conſurgeret, & obſtaret ei occidenti pueros ſine cauſa, potiſſimè quia cognoſceretur, quod hoc faceret ad occidendum Meſſiam, qui erat verus rex ipſorum. Secundò, quia ſi fieret mora in occiſione, parentes paruulorum haberet locum abſcondendi pueros, vel transferendi eos extra terminos Bethlehem. Et ſic Herodes non conſequeretur intentum. Ideo neceſſe eſt, ꝙ perfecta fuerit iſta occiſio repentinè multis miniſtris uenientibus ſimul ad occidendum pueros, ita ut uix audiretur fama, antequam eſſet malum finitum. Et ad iſtam tantam celeritatem hñdam non poterant miniſtri Herodis morari aliqualiter ad diſcernendũ ætatẽ puerorũ, ex uultu, uel ex quantitate corporis, Vt ergo nõ errarẽt, iubebat eis, ꝙ occiderent oẽs, q̃ erant à bimatu & infra, q̃a oĩbus talibus quaſi cõpetit eadẽ conditio, .ſ. ꝙ teneantur in brachiis matrum, uel maneant in trepũdiis, ſiue cunis. Iſta poſitio eſt ſatis veriſimilis, nec oportet eã negare. Poſſumus tñ dicere rõnabilius, ꝙ Herodes iuſſerit occidi pueros à bimatu & ĩfra.ſ. eos,

A qui erant in bimatu, & q̃ erant parũ infra bimatũ, de quibus non poſſet faciliter cognoſci dĩ̃a ætatis. In illis tñ quorũ ętas cognoſceretur diſtincta ꝑꝑ paruitatẽ, ut ſi eſſent pueri unius menſis, vel parum plus, non erat ullatenus ueriſimile, ꝙ Herodes iuberet eos occidi, cum fruſtra eſſet hoc ad intentionẽ ſuam. Et tñ ipſe inquantum poſſet euitaret videri crudelis, ideo nõ occideret oẽs, qui erant infra bimatũ, ſed ſolùm ęos de quorum ætate poterat dubitari, an eſſent in bimatu, uel quaſi. Et hoc oportet ſubintelligi, cũ dicatur in litera, ꝙ Herodes occidit pueros à bimatu & infra ſm tp̃s, qđ exquiſierat à Magis: & ſic non occideret illos, de quibus manifeſtum fuiſſet, ꝙ nati fuiſſent multo poſt illud tp̃s, qđ didicerat à Magis. Et ita erãt paruuli
B unius, vel duorum mẽſium, & infra, ergo non occiderentur, & neceſſe eſt ſm hoc tp̃s ſubintelligi literam non ſolùm a bimatu, & infra, ſed ẽt aliquos, qui eſſent parum ſupra bimatum, de quibus non conſtaret, ꝙ eſſent maiores bimatu, oportebat occidi, quia aliàs poſſet ſequi error. ſ. ꝙ aliquis qui erat ſolum in bimatu non occideretur ſi uideretur aliqualiter eſſe ſupra bimatũ, uel nõ conſtaret oĩno eſſe in bimatu, vel oportebat dari, ꝙ miniſtri Herodis inq̃rerẽt de ſingulis, an eſſent in bimatu, uel aliqualiter ſupra. Et hoc falſum eſt, q̃a ſi cognitio fieri deberet, non potuiſſet fieri illa occiſio infantiũ, ut ſupra dictũ eſt. Iõ oportebat, ꝙ ex aſpectu corporis iudicaretur ætas. Et ſic aliqui ſupra bimatum occiderentur, ſicut aliqui infra bimatum. Et
C eadem ratio erat de utriſque, cùm conſtaret Herodi biennium tranſijſſe ab ortu ſtellæ, & tunc credebat puerum natum. Si autem obijciatur, quòd in litera dicitur, quòd Herodes occidit omnes pueros à bimatu & infra. Dicendum, ꝙ li omnes ſolùm refertur ad pueros qui erant in bimatu. Et uerum eſt, quòd omnes qui erant in bimatu occiſi ſunt. non tamen omnes, q̃ erant infra bimatũ. Aliter põt dici, ꝙ oẽs pueri, qui erant in bimatu, & qui erant infra occiſi ſunt nõ quidẽ oẽs ſimpliciter, ſed ſm intentionẽ Herodis. ſ. oẽs, q̃ erant infra bimatum, de quibus poſſet dubitari ex aſpectu corporis, an eſſent in bimatu. Conſiderandum autem, ꝙ ad hoc, ꝙ Herodes iſtam occiſionem puerorum faceret minus crudeliter, quàm fieri poſſet, &
D tolleret ſibi ſuſpitionem timoris, oportebat, ꝙ ipſe ſecretè faceret ſciri quot pueri parui erant in Bethlehẽ ætatis duorum annorum, uel quaſi, & hos faceret deſcribi nomina parentum ſuorum. Tunc ſubito mitteret miniſtros ad occidendum eos. Et hoc modo miniſtri iam ſcirent quos pueros occidere deberent, & in quibus domibus. Et ſic ſubito poſſent facere nihil cogitantibus parentibus de hoc, vt non poſſint eos occultare, nec in alia loca transferre. Et hoc modo Herodes certificaretur ex numero interfectorum, an occiſi eſſent omnes illi de quibus poterat dubitari, an eſſent coætanei Meſſiæ. Et etiam minorem crudelitatem ſic exerceret: quia non occideret niſi pueros conſtitutos in bimatu, & parum infra, & parum
E ſupra: quia tunc miniſtri non occidere debebant indifferenter omnes, de quibus dubitarent, ſed illos ſolùm, qui deſcripti erant, & ad quos mittebantur, & quorum iam patres, & domos cognoſcebant ipſi miniſtri, vel aliqui dirigentes eos in hoc. Et ob hoc iſta poſitio eſt adhuc rationabilior, quàm præcedens: quia iſta ponit minorem crudelitatem, ſcilicet, quia ualde pauciores hoc modo Herodes occideret, quàm illo, & tamen omnino credendum eſt, quòd ipſe quantum poſſet euitaret crudelitatem, vt non inſurgerent contra eum regnicolæ. Item quia exercẽdo totam illam crudelitatem, non eſſet certificatus, an occidiſſet omnes pueros Bethlehem, de quibus poterat dubitari. Nam ſi ſubito

facta fuiſſet iſta occiſio, & non præceſſiſſet illa conſideratio, & deſcriptio puerorũ, de qua ſupra diximus poterat accidere, quod aliq de illis pueris caſu eſſent tunc extra Bethlehem, & fines eius, etiam quod aliqui eſſent tunc intra Bethlehem in talibus locis poſiti, in quibus non inuenirentur, licèt parentes de hoc non præcogitaſſent, & ſic aliqui euadere poſſent, & maneret Herodes adhuc dubius. Facta autem præcognitione, & deſcriptione prædicta non poterat hoc accidere, ideo iſta poſitio eſt ualde rationabilior.

Quid uult dicere, uox in Rama audita eſt. Quæſt. LXXII.

QVAERITVR, quomodo dicitur hic, quòd uox in Rama audita eſt. Nam ploratus, & ululatus ſolùm fuit in Bethlehem, ubi occiſi fuerunt infantes, & non in Rama: ideo non audiretur in Rama. Quidam dicunt, quòd licèt ploratus eſſet ſolùm in Bethlehem & finibus eius, auditus eſt tamẽ in Rama, quia erat locus propinquus Bethlehem, ſ. plus quàm ciuitas Ieruſalem. Nam procedẽdo de Bethlehem in Rama uenitur per urbẽ Ieruſalem, ut patet Iudicum 16. de illo Leuita, qui accepit uxorẽ de Bethlehem. Et dicitur ꝙ redibat cum ea de Bethlehem in terram ſuam, & iuxta ſolis occaſum uenit in Ieruſalem. Et dixit puer Leuitæ, ꝙ manerent in Ieruſalem. Et dixit Leuita, non ingrediar oppidum gentis alienę, quæ non eſt de filiis Iſrael, ſed tranſibo uſque Gabaa. Et cùm illuc peruenero, manebimus in ea, aut certè in urbe Rama. Et ſic apparet, ꝙ Rama erat ultra Ieruſalem uenientibus de Bethlehem, & tamen à Ieruſalem in Bethlehem ſunt duæ leucæ, ut ſupra dictũ eſt, ergo non poterat ploratus, & ululatus Bethlehemitarũ audiri in Rama: maximè, quia de Bethlehem uſque Rama ſunt quatuor leucæ recto itinere, ut ait Marinus Venetus in libro ſuo in quo deſcripſit diligentiſſimè totam terram ſanctam, & diſtantias ſingulorum locorum artificioſo modo valde in quadam area geometrica diuiſa per leucas quadratas. Idem patet in lib. Fratris Brocardi Theotonici de eadem re. Ad quatuor tamen leucas non poterat aliquis clamor audiri plorantium. Item quia non uidetur eſſe aliqua cã quare diceretur, ꝙ uox plorãtiũ audiretur in Rama, quia potius ad hoc dici debuiſſet, quòd audiretur in Ieruſalem, quæ erat ciuitas magis propinqua, & erat ualde inſignis. Dicendum igitur ſicut ſupra dictũ eſt exponendo literam. Rama accipitur uno modo, ut nomen proprium, & tunc eſt nomen ciuitatis, quæ eſt in tribu Beniamin, & diſtat quaſi duabus leucis à Ieruſalem exiſtens iuxta Gabaa. Iud. 19. Alio modo eſt nomen commune, & ſignificat excelſum. Ita accipitur hic: & ſic accipitur, uox in rama audita eſt, id eſt, in excelſo. Sed obijcietur, ꝙ non accipiatur hic, ut nomen cõe, quia tunc cùm ſit tranſlatum illud Euangelium de Hebræo, non diceretur uox in rama, ſed uox in excelſo audita eſt. Et tñ Hieron. poſuit nomen Hebræũ ergo accepit illud, ut nomen proprium. Dicẽdum, ꝙ cõiter nomina, quę in Hebræo ſunt cõia, quando fit interpretatio in latinum uertuntur in nomina latina, & quando manet nomen ſicut in Hebræo ſemper accipitur tanquam nomen proprium, niſi quando fortè Euangeliſtæ uolunt allegare id, ꝙ Chriſtus allegauit in Hebræo, quia ponunt in Hebræo, ſicut ipſe poſuit, ſicut infra 27. dicitur Eli, Eli, lammaſabacthani, & eſt hebraicus ſermo. Et Mar. 5. dicitur Tabita cumi, & etiã eſt Hebræum. Quando tamen Euangeliſtæ ipſa dicũt immediatè declarant: ſicut. ſ. infra 27. ubi dicitur Eli, Eli &c. dicitur immediatè, hoc eſt. Deus Deus meus, cur me dereliquiſti? Et Mar. 5. cùm dicitur Tabita cu-

F mi, dicitur immediatè, ꝙ eſt interpretatum: puella tibi dico ſurge. Hoc aũt fuit ſpeciale, quia cùm ſit nomẽ appellatiuum, & ponatur in Hebræo, non ponitur expoſitio eius. Neceſſe eſt tñ dici, ꝙ Rama ſit nomẽ cõe, i. excelſum, qd patet, quia Iere. 31. ponitur iſta eadẽ auctoritas. Nam de ipſo loco allegat eam hic Matthæus, & tñ ibi non ponitur rama, ſed excelſum, ſ. uox in excelſo audita eſt lamentationis fletus, & luctus Rachel plorantis filios ſuos. Et tñ in Hebræo ponitur ibi rama, & ſic Hierony. fecit hic, ꝫ cõem conſuetudinem ſuam, & aliorum interpretum, & niſi iſta eadem auctoritas Ier. 31. nos compelleret, neceſſariò dicere deberemus, ꝙ accipitur rama, ut nomen proprium.

G *Quare Matthæus allegat hic ſæpius auctoritates ueteris teſtamenti. Quæſt. LXXIII.*

QVAERITVR quare Matthæus allegat hic ſæpe auctoritates ueteris teſtamenti. Aliquis dicet, ꝙ fit ut adhibeamus fidem dictis eius. Dicendum, ꝙ non ſtat, quia Matthæus nihil probans eſt tantæ auctoritatis, ſicut quilibet propheta ueteris teſtamenti, & nõ oportet, ꝙ inducat aliquas probationes, quia tũc eodẽ mõ nõ crederemus Iſaiæ, nec Moyſi, nec alicui prophetæ, cùm nihil probent, ſed ſolũ dicant. Et hoc falſum eſt. Patet propoſitũ, quia Matthæus, & omnes ſcriptores ſacræ ſcripturæ Spiritu ſancto dictante ſcripſerunt. 2. Pet. 1. & tamen Spiri-

H tus ſanctus ita uerax eſt in uno, ſicut in alio, quia per nullum poteſt mentiri. Ergo ita credẽdum Matthæo, ſicut Iſaiæ, & Ieremiæ, & non debet peti ab eo aliqua probatio, immo maioris auctoritatis eſt Matthæus, & quilibet de ſcriptoribus noui teſtamenti, quã Moyſes, Iſaias, Ieremias, & omnes ſcriptores ueteris teſtamenti, ut declaratum eſt ſupra in prologo noſtro in 6. qõ. Dicendum, ꝙ Matthæus allegat auctoritates ueteris teſtamenti ſicut allegant Euangeliſtæ, quia nemo eſt eorum, qui aliquas non alleget, ut patet diſcurrendo in libris eorum. Conſiderandum tamen, ꝙ Matthæus allegat auctoritates, quas cæteri Euangeliſtæ, & inſuper plures. Nam quædam ſunt auctoritates Euangeliſtarum, quas Chriſtus allegauit contra Iudæos ad pro-

I bandum aliquid, & Euangeliſtæ ſcribunt illas ſcribentes geſta Chriſti. Aliæ ſunt, quas Euangeliſtę inducunt interdum ultra eas, quas Chriſtus induxit. Primas auctoritates non inducũt Euangeliſtæ, ſed Chriſtus, & illas ſcribunt tanquam hiſtorici deſcriptores rerum geſtarum, & dictarum à Chriſto, ſicut eſt illa, infra 22. ſcilicet. Dominum Deum tuum &c. & alia, ſcilicet, Dixit Dominus Domino meo, eod. cap. & illa. Ex ore infantium, & lactẽtium perfeciſti laudem, infra 21. & illa. Domus mea domus orationis uocabitur. eod. ca. Et ſic de multis alus. Alias autem Chriſtus non allegauit, & inducunt Euangeliſtæ illas, ſicut ſunt omnes, quæ habentur hic, & præcedenti cap. & ſeq. & infra 4. Illas quas Chriſtus induxit, ad hoc ſolum indu-

K xit, ut conuinceret Iudęos, uel ipſos, contra quos arguebat. Nam Iudæi non credebant Chriſto: ideo ipſe indigebat auctoritatibus contra illos: ut contra diabolum tentãtem triplici auctoritate uſus eſt infra 4. & Luc. 4. Quantum ad iſtas auctoritates non eſt differentia inter Euangeliſtas, quia omnes allegant illas, licèt quidã plures illarum, alii pauciores. Matthæus quippe magis ſolicitus eſt inducendo illas, quàm cæteri, ut patet legendo librum eius, & cęterorum Euangeliſtarum. De alijs allegationibus, quæ non ſunt Chriſti, dicendum, quòd quaſi nullus inducit aliquas niſi Matth. Alij vero rariſſime: Matth. autem ſæpiſſime, ut patet ſequenti ca. & hic, & prece. c. & infra 20. & in multis locis, ubi ipſe inducit illas, & nemo aliorũ Euangeliſtarũ illas ponit,

A Ratio huius fuit, quia Matth. ſcripſit Iudæis, qui legẽ Moyſi, & prophetas tenebant, in quibus plurima de ipſo Meſſia, & de actibus eius ſcripta erãt. Et quia erat impoſſibile Meſſiam eſſe eum, qui non impleret oĩa illa: habuit ſpecialiter Matthæus hanc ſollicitudinẽ, ꝙ vbicunq; aliquid de Chriſto ſcripſit, qđ prænũtiatum eſſet in lege, aut prophetis, allegaret loca illa, oſtendẽs quomodo in Ieſu completa erant. Et per hoc ſi Iudæi non plenè credebant, crederent ablatis ſibi dubijs circa Ieſum per hoc. Si autem plenè credebant, conſolarentur ſaltem videntes quomodo Ieſus in quem credebant, erat ille verus Meſſias, quem lex, & prophetæ prædixerant, ſicut dicitur Ioã. 1. ꝙ Philippus dixit Nathanaeli: Quem ſcripſit Moyſes in lege, & prophetæ inuenimus Ieſum filium Ioſeph à Nazareth.
B Et iſta eſt cauſa, ſicut declaratum eſt præcedenti. cap. quare Matthæus incepit à generatione Chriſti, ꝓbans ipſum eſſe filium Dauid, & Abrahæ: de quorum ſemine promiſſus erat venturus Meſſias. Cæteri autem Euangeliſtæ non habuerunt hanc ſollicitudinem, quia non ſcripſerunt Iudæis, ſed Gentilibus, qui non credebant in Chriſtum, ex eo quòd prænunciatus erat in lege, & prophetis: ſed ex eo, quòd miracula fecerat ipſe, & diſcipuli eius, qualia nunquam viſa, nec audita ſunt. Et ſic non erat neceſſe allegari illis auctoritates veteris teſtamenti. De Matthæo, quòd ſcripſit Iudæis, patet in prologo primo Hieronymi ſupra, ſcilicet, Matthæus, cùm primò. & in prologo eiuſdem, ſcilicet Plures fuiſſe. & in prologo ſuper Marcum.
C De Ioanne patet, quia ſcripſit ad preces Epiſcoporum Aſianorum, & aliarũ Eccleſiarum, quę erant extra Iudæam, & principaliter ꝓpter hæreticos, ſcilicet, Cherinthianos, & Ebionitas ſupra in prologo. Plures fuiſſe. ideo non oportebat allegare vetera. De Luca dicẽdum, quòd ſcripſit Theophilo viro præcipuo in vrbe Antiochena. Et iſte, vt dicitur, non erat Iudæus, ſed de gentilitate conuerſus, quia Antiochia extra terram Chanaan eſt, licèt non multum diſtans ab illa. Et dato, quòd eſſet Iudæus, erat iam vir perfectus in fide, & non erat neceſſe allegare ei auctoritates veteris teſtamenti, ſed hanc curã Matthæus habuit præ omnibus.

Defuncto autem Herode, ecce Angelus
D Domini apparuit in ſomnis Ioſeph in Aegypto, dicens: Surge, & accipe Puerum, & Matrem eius: & vade in terram Iſrael. Defuncti ſunt enim, qui quærebant animam pueri. Qui conſurgens accepit puerum, & matrem eius: & venit in terram Iſrael. Audiens autem, quòd Archelaus regnaret in Iudæa pro Herode patre ſuo, timuit illò ire. Et admonitus in ſomnis, ſeceſſit in partes Galilææ.
E Et veniens habitauit in ciuitate, quæ vocatur Nazareth, vt adimpleretur, quod dictum eſt per prophetas: Quoniam Nazaræus vocabitur.

Defuncto autem. Hic ponitur quoddã ꝯñs ad Chriſti perſecutionem. ſ. ꝙ factum eſt poſtq̃ ceſſauit perſecutio, quæ inferebatur per Herodẽ, & dr̃. *Defuncto autem Herode*. Iſte fuit primus Herodes, cuiꝰ tp̃e Chriſtꝰ natꝰ eſt, & ꝑꝑ quem fugit in Aegyptum. Et dum ipſe vixit, ſemper ibi manſit. Alij poſt iſtum vocantur Herodes de progenie iſtius, de quibus in ſcriptura fit mentio, & de his. j. dicetur in hiſtoria Herodis. q. 91. *Ecce angelus Domini apparuit Ioſeph in ſomnijs*. Sępe apparebat ange-

A lus Ioſeph. Nam hic quater apparuit. ſ. ſemel in Chriſti conceptione, præcedenti cap. & ſemel ad fugiẽdum in Aegyptum, ſupra in litera, & ſemel ad redeundum de Aegypto, vt patet hic, & ſemel ad eundum in Nazareth. j. in litera. Qualis eſſet iſta apparitio præcedẽti. c. declaratum eſt. q. 55. & 56. *In Aegypto*. i. manente in Aegypto in ciuitate Heliopoli, vt aſſeritur, vel Babylone. Sic enim Caſſiodorus refert in hiſtoria tripartita, & manebat ibi Ioſeph quaſi nunquam receſſurus eſſet inde quouſq; angelus ei appareret, quia ſupra dixit ei. Fuge in Aegyptum, & eſto ibi vſque dum dicam tibi. *Surge, & accipe puerum, & matrem eius*. Erat Ioſeph dormiens, cùm angelus ei apparuit, quia dicitur, ꝙ apparuit ei in ſomnis. Et non eſt ſenſus, quòd immediatè
B teneretur Ioſeph ſurgere, & recedere, quia de Aegypto non receſſit per noctem, ſicut de terra Iſrael, vt patet ſupra in litera, eo quòd de terra Iſrael timebat videri fugiens: de Aegypto autem non timebat uideri recedens, quia nemo ibi perſequebatur eum, ſicut in terra Iſrael. Sed eſt ſenſus, ꝙ Ioſeph ſurgeret. i. inciperet parare ſe ad redeũdum de Aegypto. *Et vade in terram Iſrael*. Vocatur terra Iſrael tota terra Iudæorum. Et diſtinguitur hic terra Iſrael contra Iudæam eo modo, quo ſuperius diſtinguitur ab inferiori: quia Iſrael includit totam terram Chanaan, in qua Iudæi habitabant. Iudæa autem uocatur pars illa, quæ pertinebat ad tribum Iuda ſpecialiter, de qua Ioſue. 15. Et ſic Galilæa erat de terra Iſrael, ſed non de Iudæa, cùm dicatur in-
C fra quòd timuit Ioſeph ire in Iudæam, & iuit in Galilæam in ciuitatem Nazareth, & angelus dixit nunc Ioſeph, quòd iret in terram Iſrael, & non dixit in quem locum, ſed iterum admonitus per angelum iuit in Nazareth. *Defuncti ſunt enim qui quærebant animam pueri*. Quaſi dicat. Non eſt iam aliqua cauſa manendi hic: quia illi, qui quærebant animam pueri defuncti ſunt, ſcilicet, Herodes. Quærere animam alicuius, eſt petere illum ad mortem, & ſic dixit Helias. Ego relictus ſum ſolus, & quærunt animam meam. 3. Regum. 19. Et Dauid dixit ad Abiathar. Mane mecum ne timeas. Si quis quæſierit animam meam, quæret & animam tuam, mecumque ſaluaberis. Quaſi dicat. Si aliquis voluerit me occidere, volet occidere te: & è contrario. 1.
D Regum. 22. *Qui conſurgens accepit puerum, & matrem eius*. Non eſt ſenſus, quòd mox accepta reuelatione per noctem cõſurgens receſſerit, quia oportebat eum aliqua neceſſaria uiæ diſponere, cùm itineraturus eſſet per deſertum, vt ſupra declarauimus: etiam ſi Ioſeph manſerat in Aegypto multo tempore, ſcilicet, ſeptem annis, ut aſſerit Hiſtoria ſcholaſtica: & haberet in tanto tempore aliquem mundum œconomiæ, & aliqua vtenſilia, & res domeſticas, de quibus diſpoſiturus eſſet: etiam, quia aliquas amicitias propter communicationem ibi contraxiſſet, & fortè ex collatione beneficiorum ſuſceptorum. Erat ergo inurbanum, ꝙ inſalutatis amicis recederet: maximè quia illud erat pręſtare cauſam ſuſpicandi contra ſe, quia quæ in tenebris, &
E abſconditè aguntur, ſuſpecta ſunt de malo, quia qui malè agit, odit lucem. Ideo, vt nemo haberet ius querelæ, nec ſuſpicari quicquam poſſet contra Ioſeph & Virginem: decuit illos prius alloqui amicos ſignificantes receſſum ſuum, & ſic palam recedere. Scriptura tamen non ponit niſi id, quod eſt ad propoſitum ſuum, cętera ſubticens. Ideo dicitur hoc, ꝙ conſurgens cepit puerum, & matrem: quia cętera, quæ inter hoc egit Ioſeph, ad ſacrã ſcripturam non pertinent. *Et venit in terram Iſrael*. i. Intrauit in terram Iudæorum pertranſito deſerto, qđ erat inter Aegyptum, & Iudæam. *Audiens autem, quòd Archelaus regnaret in Iudæa*. Hic ponitur cauſa timoris Ioſeph, quia ipſe veniebat directè in Iudæã, & audiens nunc, quòd regnaret Archelaus, timuit:

Nam ante hoc non timebat, cùm Angelus dixiſſet ei: Defuncti ſunt, qui quærebant animam pueri. Iſte Archelaus erat quartus filius Herodis, qui regnauit loco Herodis. Nam tres priores ſcilicet Antipater, Alexander, & Ariſtobolus ab ipſo Herode occiſi fuerunt, de quo infra dicetur. Et dicitur, quòd regnabat in Iudæa, ſcilicet non in tota terra Iudæorum. Nam in Galilæa non regnabat, quia aliàs non auſus fuiſſet ire illuc Ioſeph pro Herode patre ſuo, ſcilicet, pro primo Herode, qui nunc defunctus fuerat, quem vocāt Herodem Aſcalonitam, & vocatur pater iſtius, non quòd iſtum ſolum haberet filium, quia ſeptem habuit, quos ſupra nominauimus, & quatuor illorum viuebant quorum iſte erat maior. Et vocatur ſpecialiter filius Herodis, quia ipſe ſolus ei ſuccedebat in regno. *Timuit illò ire.* Putauit etiam, quòd ille vellet perſequi puerum, ſicut pater eius Herodes, *Et admonitus in ſomnis.* Subintelligendum eſt, quòd Ioſeph pendebat in dubio, ſcilicet, an iret in Iudæam, vel nō: & neſciebat quid faceret. Et interim apparuit ei angelus ī ſomnis, ſicut ſolitus erat apparere, & dixit ei, quòd iret in Galilæam. *Seceſſit in partes Galilææ.* Ideſt, diuertit ad Galilæam. Quaſi dicat: nūc erat in terra Iuda, vel in principio eius, & ad illam directè veniebat, & tamen admonitione angelica diuertit in Galilæam. Quæ autem ſit Galilæa, & quomodo vocantur duæ Galilææ declarabitur infra 4. quando dicetur de Galilæa gentium. *Veniens habitauit in ciuitate, quę vocatur Nazareth.* Eſt Nazareth in Galilæa, in qua etiam habitauerant parentes Ieſu antequam recederent in Aegyptum: quia poſtquam præſentatus eſt in templo, dicitur quòd receſſerunt parentes eius in Galilæam in ciuitatem ſuam Nazareth, de qua magis infra dicetur. *Vt adimpleretur quod dictum eſt per prophetam: Quoniam Nazarenus vocabitur.* Debet exponi. Vt, vt importet concomitantiam, & non cauſalitatem, ſcilicet, vt adimpleretur, quòd dictum eſt &c. i. Tunc adimpletum eſt, quòd dictum eſt per prophetam. Sic accepit ipſemet Matthæus ſupra in litera, quia poſtquam poſuit de morte puerorum ſubdidit. Tunc adimpletū eſt, quòd dictum eſt per Ieremiā: & dicitur hic, quòd dictum eſt per prophetam, ſcilicet, Iſaiam. 11. c. 1. Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet. Dicit litera Hebraica, & Nazarenus de radice eius conſurget, & iſte erat Chriſtus, qui uenit de radice Ieſſe, ideſt, ſtirpe Dauid, qui erat filius Ieſſe præcedenti c. & vocatur Chriſtus Nazarenus, nō quòd fuerit in Nazareth natus, quia natus eſt in Bethlehem, ſupra in litera, ſed quia conceptus eſt in Nazareth. Luc. 2. & ibi nutritus eſt, antequam iret in Aegyptum. Luc. 2. & ibi manſit, & conuerſatus eſt vſque ad principium prędicationis ſuæ, vt colligitur hic, tunc enim cepit Chriſtus diſcurrere per diuerſas ciuitates, & prædicauit in Ieruſalem, quæ erat caput terræ Iudæorum. Cùm autem dicitur hic, quoniam Nazarenus vocabitur, non eſt ſenſus, ꝙ ſic dixerit propheta, quia Iſaiæ. 11. unde hoc accipitur non habetur ſic, ſed ſolū Nazarenus de radice eius conſurget. Sed allegauit Matthæus quātū ad ſententiam, & non quantum ad literam: ſicut ſæpe Chriſtus facit, & apoſtoli, & ipſe Matthæus, vt patet, ſ. Et tu Bethlehem terra Iuda, quia illud habetur Michææ. 5. & tñ non eſt eadem litera, vt ſ̄ declaratum eſt.

Quare poſt mortem Herodis, & non ante, iuſſus eſt Ioſeph redire in terram Iſrael. Quæſt. LXXIIII.

QVAERITVR, quare dicitur hic, ꝙ defuncto Herode dixit angelus Ioſeph, quòd rediret de Aegypto, & cur non ante mortem eius. Nā uidetur, ꝙ ante mortē ipſius potuiſſet ſecurè uenire. Quia Chriſtus receſſit de Iudæa, quia fu-
F turum erat, quòd Herodes quæreret eum ad perdēdū ipſum, ſicut dixit angelus ſupra in litera. Iſtud autem fuit, quando Herodes occidit pueros in Bethlehem. Illis autem occiſis Herodes non perſequeretur puerū propter duo. Primò, quia iam ceſſaret timor eius credendo, quòd inter illos pueros Bethlehem occidiſſet illum, quem timebat. Secundò, quia dato, ꝙ Herodes uellet aliquem iam perſequi, neſciret quis eſſet ille. Et tamen multo tempore ante mortem ſuam Herodes occidit iſtos pueros, quia poſtea in penam iſtius occiſionis datum eſt ei, ꝙ occideret tres filios ſuos, ſcilicet, Alexandrum, Ariſtobolum, & Antipatrum. Poſtquā
G ergo occiſi erant pueri poſſet Chriſtus redire in Galilæam. Dicendum, quòd non fuit ei ſecurū redire dum uiuebat Herodes, cū dixerit hic angelus, defuncti ſunt enim, qui quærebant animam pueri. Quaſi dicat. Nūc eſt ſecurum redire, & ante hoc non erat ſecurum. Ratio huius eſt, quia Herodes licèt occidiſſet oēs pueros Bethlehem, nondum erat animus ſuus quietus, q̄a neſciebat per certitudinem an occiderat illum, quē quærebat, cū eum diſtinctè cognoſcere non potuerit. Hoc eſt. n. quod ipſe ualde cupiebat ſcire, & per Magos ſperabat illud ſcire, cùm dixit eis: quòd diligenter interrogarent de puero, & cùm inuenirent renunciarent ei, ut ipſe ueniens adoraret eum. ſupra in litera. Erg q̄a hoc non potuit conſequi, iratus eſt ualde de receſſu Magorum, & ſe illuſum iudicauit. Occidendo ergo pueros fecit, quod potuit ad occidendum illum, quem igno-
H rabat. Et tamen non plenè ſibi ipſi ſatisfecit, quia neſciuit an illū occidit, Vnde hoc facto Herodes neſciebat quid ultra faceret. Et tamen animus ſuus non omnino quieſcebat, ſed adhuc intētus erat ſi aliquid ultra hoc ſcire poſſet. Si autem uiuēte Herode Chriſtus rediret de Aegypto in Iudæam, cū adhuc Herodes ſemper haberet animum inquirendi illum, de quo dubitabat, & haberet ſatellites ſuos per diuerſa loca, poſſet aliquis ei dicere, quòd redierat nunc quidam puer Iudæus de Aegypto, & ſm conſiderationem ętatis poterat præſumi, quòd erat de illis, qui in Bethlehem q̄rebantur ad mortem, & maximè q̄a uenire de Aegypto faciebat quandā pręſumptionem, cū nihil in Aegypto facere haberent parentes cū puero paruulo. Iō fortè
I inquirerēt ſup eo, exiſtentibus his cauſis ſuſpicandi, & poterat inueniri clarè, ꝙ ipſe fugerat de Bethlehē antequam occiderent alij pueri, & q̄uo poſtea de Nazareth fugerat in Aegyptum. Et ſic eſſet ei periculum graue, ideo uiuente Herode ſecurè redire non potuit.

Quare poſt mortem Herodis iuſſus eſt Ioſeph redire in terram Iſrael, cum ibi poſſet habitare. Quæſt. LXXV.

QVAERITVR, quare poſt mortem Herodis iubetur Ioſeph redire de Aegypto, quia ita bene poterat ibi manere, & nutriri puer ſicut in Iudæa. Quidam dicunt, quòd factū eſt, quia peccatum erat uiro Iudæo manere extra terram Iudæorum ſine cauſa neceſſaria: quia non poterat ire
K in templum tribus temporibus anni, quibus ire tenebatur. Exodi. 23. & 24. Dicendum, quòd falſum eſt: primò quia hoc dato, obligarentur omnes Iudæi habitare in terra Chanaan, in qua manentes poſſent ire in templum temporibus ſtatutis, & tamen falſum eſt, quia poterat quilibet Iudæus habitare in quacunque terra uellet, etiam nunquam ueniendo ad templum Domini, & non peccabat in hoc, ut latè declaratum eſt præcedenti cap. in q. trceſima nona, qua quærebatur, An liceret Ioſeph recedere de terra Iſrael, quando uoluit occultè dimittere Mariam. Secundò, quia in Aegypto vbi nunc erat Ioſeph, habitabant plurimi Iudæorum ex antiquis temporibus,

bus. Nã tempore Iudæ Machabæi ipſe Iudas, & totus
populus Iudæorum ſcripſerũt Iudęis, qui erant in Ae-
gypto, ut obſeruarent diem purificationis templi, &
diem ignis: quas feſtiuitates ipſi in Iudæa incæperant
obſeruare. 2. Machabæo. 1. Ergo poterat Ioſeph licitè
manere cum illis Aegyptiis obſeruando iudaicas cæ-
remonias: etiam non redeundo in templum ter quo-
libet anno: nec etiam ſemel. Quia non ſolùm nunc e-
xiſtente cauſa tam ardua, non tenebatur redire: ſed &
nulla exiſtẽte cauſa Iudæus, qui ſemel habitaret extra
terram Chanaan, non obligabatur aſcendere in tem-
plum temporibus ſtatutis: vt eadem quæſtione decla-
ratum eſt. Tertiò, quia non ſolùm nõ peccaret Ioſeph
non redeundo in terram Iſrael mortuo Herode, &
ceſſantibus omnibus cauſis timoris, ſed potius pecca-
ret, ſi rediret, quouſque ei Deus mandaret: quia ange-
lus ei dixit: Fuge in Aegyptum: & eſto ibi, vſque dum
dicam tibi. Supra in litera. Ergo ſi in tota uita Ioſeph
angelus non apparuiſſet ei: ttrius etiã ſi mortuus fuiſ-
ſet Herodes, & omnes de progenie ſua, tenebatur ma
nere in Aegypto per totam uitam, & ſic angelus non
dixit ei, quòd rediret, vt non peccaret, quia non mane
bat ibi uoluntate ſua, ſed mandato Dei, & Deus non
obligabatur ad legem, ſcilicet, ut expleta cauſa timo-
ris, pro qua iuſſerat Ioſeph manere in Aegypto, tene-
retur ei iubere, quòd rediret in Iudæam: ideo non pro-
pter hoc iubebat ei redire. Dicendum autem, quòd
angelus iuſſit Ioſeph redire de Aegypto. Primò, quia
ire in Aegyptum non fuit iuſſum Ioſeph tanquam bo
num eſſet ei, aut puero ſimpliciter, ſed ſolùm ex neceſ
ſitate, ad euitandum periculum. Ceſſante ergo pericu
lo non fuit opus manere in Aegypto. Hanc cauſam
tetigit angelus iubendo ipſi Ioſeph redire, cùm ait:
Defuncti ſunt enim, qui quærebant animam pueri.
Quaſi dicat. Iam non eſt neceſſarium, quòd maneas
hic in Aegypto, quia defuncti ſunt, qui quærebant ani
mam pueri, id eſt uolebant eum occidere: ideo reuer-
tere in terram tuam. Secundò, vt tolleretur pęna Io-
ſeph, & Mariæ: quia manendo in Aegypto erant exu-
les. Eſt tamen homini pœna manere omnino extra na
tale ſolum. Nam propter hoc iura dederunt exilium
in pęnam, & ipſa conuerſatio terræ natalis eſt cuilibet
dulcior, maximè quando ex neceſſitate quis relinquit
terram ſuam. Voluit ergo Deus iſtam pœnam tollere
Ioſeph, & Marię. Puero enim non erat pœna, quia nũ-
quam ſe cognouerat nutriri in alia terra ſecundùm
cognitionem competentem ætati, licèt aliàs ipſe ſem
per ſciret omnia. Ideo poterat terram Aegypti dilige-
re ſicut terram natalem, & vellet in ea manere. Erat e-
tiam pœna Mariæ, & Ioſeph, quia priuabãtur commu
nicatione, & aliis parentum, & cognatorum, & ami-
corum, cum quibus totam tranſactam uitam egerãt.
Et conſiſtit maxima delectatio in talibus communica
tionibus. Quia conuenire eſt actus proprius amicorũ,
in quo maxime delectantur. 9. Ethic. Carere ergo hoc
longo tempore erat grauis pœna. Item quia commo
dius Ioſeph, & Maria poſſent viuere in terra ſua quã
in Aegypto. Quia licèt pauperes eſſent, fortè habebãt
aliqua in Nazareth, aut in aliis locis terræ Iſrael, ex qui
bus aliquod ſubſtentationis ad uitam capere poſſent,
quod non poterant facere in terra Aegypti. Item quia
qui ſunt extra terram ſuam, ſunt ſemper timidiores,
& habent animum afflictum magis nihil audentes fa
cere. Et ſi quis eis moleſtus eſt, oportet tollerare, quia
non confidunt ſe habere adiutores contra eos, qui sũt
incolæ. Ideo eſt eis uita amarior, quàm in natali ſolo
viuentibus. Et ob hoc Deus ualde uetuit affligi adue-
nas. Exo. 22. ſcilicet. Aduenam non contriſtabis, nec
affliges eum: Aduenæ enim fuiſtis in terra Aegypti.
Et Exod. 23. dicitur. Peregrino moleſtus non eris: ſci-

A tis enim aduenarum animas, quia & uos aduenæ
fuiſtis. Quaſi dicat, Bene ſcitis quales ſunt animæ ad-
uenarum, ſcilicet ſemper afflictę timentes malum ſi-
bi inferri, & non ſperantes auxiliatorem. Et ob hoc in-
ter ſe affliguntur ſemper, ideo uos non affligatis eos.
Vt ergo his pęnis carerent Maria, & Ioſeph, & aliis
multis, quæ conſequuntur exules, & peregrinos, & ad
uenas, debuerunt uocari de Aegypto, ut redirent in
terram ſuam. Tertiò, quia fuit ualde neceſſarium ex
parte Chriſti quòd rediret in terram Iſrael. Quia ſi
Ioſeph & Maria manſiſſent in Aegypto poſt mortẽ
Herodis, & Chriſtus non rediſſet niſi tempore, quo
prædicaturus eſſet, ſcilicet, anno triceſimo, non co-
gnoſceretur a Iudæis eſſe de ſtirpe Iudæorum, ſed ma-
B gis putaretur eſſe Aegyptius, cùm non cognouiſſent
eum ante annum triceſimum, quando rediret de Ae-
gypto. Illud autem erat ualde inconueniens, & con-
tra intentionem Chriſti, quia ipſe uolebat Iudæis o-
ſtendere ſe ut Meſſiam, quia ſic erat. Et ſi manſiſ-
ſet in Aegypto uſque ad annum triceſimum, nunquã
eum recepiſſent, quia conſtabat Meſſiam uenturum
eſſe de ſemine Dauid, de iſto autem non conſtaret,
ſed potius præſumeretur Aegyptius, ſi ſemper man-
ſiſſet in Aegypto vſque ad triceſimum annũ. Debuit
ergo in tenera ætate, ſcilicet, in 6. uel 7. anno redire in
terram Iſrael, & ibi ſemper conſeruari, ut Iudæi non
poſſent ignorare, uel dubitare eum eſſe de ſtirpe ipſo-
rum, & inter eos ſemper nutritum. Et ſic non eſſet
C difficile oſtendere ſe eſſe Meſſiam. Quartò erat hoc
neceſſarium ad eandem rem propter operationem
miraculorum, quæ facturus erat ad oſtendendum ſe
Meſſiam, & Deum. Nam ſi in Aegypto manſiſſet
vſque ad annum triceſimum, poterant Iudæi putare,
quòd illa ſapientia prædicandi proueniſſet ei ex huma
na eruditione, quia inter Aegyptios fuerunt olim cla-
riſſima ſtudia in vrbe Memphis, ut ſupra dictum eſt
tractando de Aegypto, & fuerunt ſemper ibi magni
ſapientes. Vnde Moyſes in Aegypto eruditus eſt in
omni doctrina, & ſapientia Aegyptiorum. Act. 7. Et
ſic de Chriſto poterat putari. De miraculis autẽ eius
poterat eſſe magna ſuſpitio, quia in Aegypto fuerunt
ſemper maximi malefici, & incantatores, & in omni
D arte peſſima eruditi: unde Magi Pharaonis contende-
bant de paritate miraculorum cum Moyſe, & Aarõ,
qui faciebant uera miracula ex parte Dei, & fecerunt
iſti Magi aliqua, ſcilicet, conuerterunt aquam in ſan-
guinem ſicut Aaron, & Moyſes. Exo. 7. & etiam ma-
lefici fecerunt ranas in Aegypto ſicut Moyſes. Exo. 8.
& feciſſent etiã alia ſigna niſi Deus prohibuiſſet eos.
Qđ ſatis apparet, qa quãdo Moyſes cyniſes fecit, & nõ
potuerũt Magi Pharaonis illos facere, dixerunt: digi-
tus Dei eſt hic. Exod. 8. id eſt poteſtas Dei eſt hæc, quæ
impedit nos facere hoc, quia aliàs bene poſſemus. Poſ
ſet ergo dici de Chriſto, quòd ibi didiciſſet artẽ magi-
cã, & oẽ genus maleficii, per qd faceret miracula, & di
cerent, ꝙ ipſe peruenerat ad apices iſtius artis, & ſe-
E creta eius magis quàm pręcedentes, ideo admirabilio
ra opera faciebat. Ita. n. putauit Porphyrius de Chri-
ſto, & multi de Pontificibus idolorum dicẽtes Chr̃m
fuiſſe uirũ ſapientiſſimũ omniũ hominũ, non tñ fuiſ-
ſe Deũ, & ꝙ ipſe ſcripſit quendam librũ ad Petrum &
Paulum diſcipulos ſuos de artibus illis, per quas mira-
cula faciebat, ut ait Auguſt. 1. li. de concordia Euange
liſtarum. Chriſtus autem uoluit oſtẽdere, ꝙ ſapientia
p̃dicationis ſuæ non ueniebat ex humana inſtructio-
ne, & miracula non proueniebant ex aliquibus arti-
bus nephariis, ſed ſola Dei uirtute. Ideo oportebat,
quòd ipſę uiueret inter Iudæos a tenera ætate tali
modo, ut tota ſua conuerſatio ſciretur, & an aliquid
poſſet addiſcere, uel non, & an magicas artes ex

aliqua parte poſſet conſequi. Ita factum eſt: nam Chri
ſtus poſtquam de Aegypto reductus eſt in teneris an-
nis, ſcilicet, in ſeptennio, vt aſſeritur, manſit ſemper in
Nazareth vitam pauperem ducens, & erat ſubditus pa
rentibus. ſ. ſuis. Luc. 2. faciebat omnia, quæ ſibi impera-
bantur; ſeruiens in procurando neceſſaria ad vitam. Et
ita, nec literas vnquam didicit, nec aliquibus ſapienti-
bus viris communicabat, ſed inter illos pauperes viros
in vrbe Nazareth conuerſatus eſt ſemper ſciente hoc
toto populo. Et ſic nemo poterat calumniari eum ali-
bi didiciſſe, vel aliunde conſecutum artes ad faciendū
miracula; ſic patet Matth. 6. Quia, cùm eſſet in terra
ſua dicitur, quòd multi audientes eum mirabantur in
doctrina eius, dicentes. Vnde huic hæc omnia? Et quæ
eſt ſapientia, quæ data eſt illi, & virtutes tales, quæ per
manus eius efficiuntur? Nonne iſte eſt fabri filius, &
Mariæ, & frater Iacobi, & Ioſeph, & Simeonis, & Iu-
dæ? Nonne & ſorores eius hic nobiſcum ſunt? Et ſe-
quitur: Et ſcandalizabantur in illo. Et ſic iſti de Naza-
reth mirabantur de doctrina Chriſti, quia cognoſce-
bant totam præteritam eius conuerſationem, & fue-
rat ſemper apud illos ipſe, & parentes eius, nec erat de
ſtirpe aliquorum ſapientum, ideo ſcandalizabantur
neſcientes vnde iſta prouenirent. Si autem fuiſſet in
Aegypto vſque ad annum triceſimum, & tunc mox
veniens inciperet prædicare, & miracula facere, mani-
feſtè dicerent, quòd per Aegyptiorum incantationes
& ſapientiam iſta omnia habuerat: quia erat ſatis veri-
ſimilis præſumptio ſaltem prima facie, & maximè vo-
lentibus malignari, quibus etiam leuiſſimæ præſum-
ptiones videntur eſſe violentæ. Ideo dicendum, quòd
Chriſtus non ſolùm non debuit manere in Aegypto
vſque ad annum triceſimum: ſed etiam non debuit
ibi manere aliquanto tempore ætatis ſuæ: in quo iam
ſit puer capax diſciplinæ: quia etiam ſi Chriſtus anno,
18. ætatis ſuæ rediiſſet de Aegypto, poſſet præſumi, ꝙ
didiciſſet artes nepharias ibi tempore illo. Nam Chri-
ſtus non fuit in Aegypto, nec alibi aliquo tēpore con-
uerſatus cum hominibus, à quibus poſſet præſumi, ꝙ
aliquid boni, aut mali addiſceret in doctrinis, & tamen
Iudæi dixerunt, ꝙ in Beelzebub principe dęmoniorū
eijciebat dęmonia. Ī. 12. & Luc. 11. A fortiori ergo
iſtud dixiſſent ſi in Aegypto moratus fuiſſet in aliqua
parte ætatis ſuæ, in qua eſſet capax diſciplinæ. Et ob
hoc rediit de Aegypto in ſeptennio, vt aſſeritur, & tñ
manifeſtum eſt, quòd ante ſeptennium non poterat
iſta didiciſſe. Et ob hoc Chriſtus non debuit conuer-
ſari aliquo tempore antequam inciperet prędicare, &
facere miracula in aliqua terra extra terram Iudæorū,
quia tunc poſſet præſumi, quòd inde conſecutus fuiſ-
ſet artes maleficas ad faciendum miracula. Fuit ergo
valde neceſſarium propter Chriſtum, vt cito rediret
Ioſeph de Aegypto. Quinta, quia Chriſtus debuit con
uerſari in ſua tenera ætate inter Iudæos non ſolùm in
Nazareth ciuitate ſua, ſed etiam in alijs locis Iudæorū:
vt aliqualiter inciperet cognoſci, vt quando inciperet
prædicare, non haberetur omnino incognitus. Hoc au
tem fieri poterat, quia quolibet anno ibat ipſe in Ieru-
ſalem in die ſolemni paſchali cum parentibus ſuis. Lu
cæ. 2. Et ſic aſcendendo quolibet anno in Ieruſalem
poterat cognoſci à multis Iudæorum, cùm omnes cō-
uenirent in Ieruſalē in illo feſto: quia ter in anno om-
ne maſculinum apparere debebat coram Domino in
templo. Exod. 23. & 24. Hoc non potuiſſet fieri ſi man
ſiſſet in Aegypto vſque ad annum triceſimum. Sexta,
quia Chriſtus antequam prædicaret, oporteret quòd
cognoſceretur à Iudæis tanquam obſeruans legē per
continuam conuerſationem in actibus legis Moyſi,
ſicut alij Iudæi conuerſabantur, quia illud requireba-
tur ad hoc, ꝙ aliqui vocarentur iuſti, vt patet Luc. 1.

F ſcilicet. Erant ambo iuſti ante Deū incedentes in om-
nibus mandatis, & iuſtificationibus Dñi ſine querela.
Et non ſolùm operari ſm legem, ſed ēt cogitare in illa
requiritur ad eſſe iuſtum. Pſal. 1. ſ. Sed in lege Dñi fuit
voluntas eius, & in lege eius meditabitur die, ac nocte.
Hoc Chriſtus oſtendere non poterat Iudęis de ſe ipſo,
ſi manſiſſet in Aegypto vſq; ad annum triceſimū, qñ
inciperet prædicare. Ideo oportuit, ꝙ multo tpe ante
ipſe eſſet inter Iudęos, & per opera oſtenderet ſe obſer
uatorem legis Moyſi, cū ipſe vellet oſtēdere ſe eſſe iu-
ſtum. Hoc aūt Chriſtus oſtendebat non ſolū eis, inter
quos cōtinuè morabatur. ſ. in vrbe Nazareth, qui vide-
bant eum ſm legem Moyſi viuere ſine querela, & of-
fenſione: ſed ēt toti Iſrael hoc oſtendebat, cū aſcende-
G ret quolibet anno in die ſolenni paſchæ in Ieruſalem,
quando totus Iſrael aſcendebat. Luc. 2. Et ſic totus Iſ-
rael erat teſtis, quòd ipſe ſaltem in hoc obſeruaret le-
gem Dei. Septimò erat hoc neceſſarium ad tollēdum
timorem, & ſuſpitionem quādam Iudæorū circa præ-
dicationem ſuam. Quia ſi Iudæi nunq̄ vidiſſent eū vi-
uere ſm legem Moyſi: putarent, ꝙ prædicando cona-
retur introducere aliquem nouum errorem ꝯ legem.
Si autem vidiſſent eū tota vita ſua præcedente viuere
ſm legem Moyſi, non putarent, ꝙ contra illam nunc
prædicaret. Quia non erat veriſimile, ꝙ aliquis vir pru-
dens prædicando vellet ſubitò deſtruere ea, quæ tota
vita operando approbauerat; potiſſimè cū in morali-
bus magis credatur operibus, quàm ſermonibus, vt ait
H Ari. 4. Ethi. Et ille, qui reprobat in uerbo, quæ facto ap
probauerat, oſtendit ſe præuaricatorem, ut patet ad
Gala. 2. ſcilicet. Si enim, quæ deſtruxi, hoc iterū ædifi-
co: pręuaricatorem me conſtituo. Et ſic erat neceſſe,
ut prædicatio Chriſti ſine timore, & ſuſpitione à Iu-
dæis reciperetur: ꝙ multo tempore. ſ. a parua ætate ui-
derent eum operari ſm legem. Et hoc innuit Lucas.
Act. 1. ſ. Primum ſermonem feci de oībus, quæ cepit
Ieſus facere, & docere. Et ponitur prius facere, quàm
docere. Hoc autem fieri non poterat ſi Chriſtus man-
ſiſſet in Aegypto vſque ad annū triceſimū, ideo debuit
reuerti in parua ætate. Octauò fuit neceſſarium ad tol-
lendum calumniam. Quia quando Chriſtus cepit p̄di-
care, multi Iudęorum calumniabantur eum, ꝙ nō ob-
I ſeruaret legem, quia curabat ſabbathis infirmos, & di-
cebant: iſte homo à Deo non eſt, qui ſabbathum non
ſeruat. Et Chriſtus excuſabat ſe, dicens: ꝙ ipſe ꝯ legem
non ageret, nec prædicaret ꝯ eam. Ī. 5. ſ. Non ueni ſol-
uere legem, ſed implere. Et quia ut dictum eſt, in mo-
ralibus magis creditur operibus quàm ſermonibus,
magis ipſe tolleret hanc ſuſpitionem, ſi tota uita p̄teri-
ta uixiſſet ſm legem Moyſi, quàm ſi nunc multis uer-
bis ſe excuſaret. Ideo oportuit, ꝙ ante hoc Iudæi co-
gnouiſſent eum tanquam perfectum obſeruatorem
legis. Nam ſi nouiter ueniſſet de Aegypto, & curaret
ſabbathis, uel faceret quędam alia, de quibus Iudæi eū
calumniabantur, etiam ſi multis ſermonibus ſe uellet
excuſare, nunquam ei crederent: ſed putarent, quòd
K intendebat paulatim progredi ad deſtructionē legis.
Fuit ergo neceſſarium, quòd rediret de Aegypto in
parua ætate. Nonò fuit hoc neceſſarium maximè ad
intentionem ſuam, quia aliàs à Iudæis non crederetur
Meſſias, etiam ſi multa miracula faceret. Nam in lege
& prophetis promiſſus erat Meſſias futurus de ſemi-
ne Dauid, & naſciturus in Bethlehem: ideo neceſſe
erat uerum Meſſiam iſta habere. Et ſic quantacun-
que miracula faceret, qui non eſſet natus in Beth-
lehem, nec eſſet de ſemine Dauid, nunquam debe-
bat credi eſſe Meſſias. Si tamen Chriſtus manſiſſet
in Aegypto uſque ad annum triceſimum, nunquam
Iudæi crediidiſſent eum eſſe de ſemine Dauid, ſed de
ſtirpe Aegyptiorū. Et dato, ꝙ aliq benigniores vellent

credere

credere eum eſſe de ſtirpe Iudæorum , quia in Aegy-
pto multi Iudæi habitabant,ut ſupra dictum eſt: tamē
ſaltem nunquam credidiſſent eum natum in Bethle-
hem. Et tamen neceſſarium erat omnino Meſſiā eſſe
natum in Bethlehem Michææ.5. & ſupra in litera. er-
go Iudæi nunquam uellent eum recipere tanquā Meſ
ſiā. Patet hoc,quia Chriſtus ex tenera ætate,ſ.ex ſeptē-
nio fuit ſp in terra Iſrael,& nunquā inde receſſit,& ui
debāt eum quolibet anno Iudæi in Ieruſalem in feſto
Paſchæ. Luc.2. Et tamen calumniabantur , quòd non
erat Meſſias dicentes , quòd non erat de Bethlehem,
nec de ſemine Dauid. Io. 7. Nam cùm quidam dixiſ-
ſent,quòd Ieſus erat Meſſias:alii dicebant, quod nō.ſ.
Nunquid a Gallilęa Chriſtus uenit? Nonne ſcriptura
dicit,quia ex ſemine Dauid , & de Bethlehem Caſtel
lo,vbi erat Dauid venit Chriſtus? Quaſi dicat. Iſte non
de Bethlehem,ſed de Nazareth. Ideo non poteſt eſſe
Meſſias. Nec ſoli phariſęi,qui erāt æmuli Chriſti iſtud
dicebant:ſed etiam viri iuſti diligentes ipſum, ſicut e-
rat Nathanael,quē ipſe Chriſtus laudauit. Io.1.dicens.
Hic eſt uerè iſraelita,in quo dolus non eſt. Et tamē iſte
Nathanael dubitauit de Ieſu,an poſſet eſſe Meſſias:qa
erat de Nazareth . Vnde quando Andreas dixit ei.ſ.
Quē ſcripſit Moyſes in lege, & ꝓphetæ,inuenimus Ie
ſum filium Ioſeph a Nazareth,dixit Nathanael. A Na
zareth poteſt eſſe aliquid boni? id eſt. Nūquid Meſſias
qui eſt totum bonum,qđ ſperamus, poteſt eſſe de Na
zareth? Quaſi dicat. Nō. A fortiori autem iſta dicerēt,
ſi Chriſtus non rediiſſet de Aegypto uſque ad annū
triceſimum,quando incæpit prædicare. Ideo fuit om-
nino neceſſarium, ꝙ Chriſtus pauco tempore mane-
ret in Aegypto. Decimò,quia Chriſtus in parua ætate
facturus erat aliqua miracula,uel ſigna uirtutis ſuæ in-
ter Iudæos,ſicut quādo exiſtens annorum duodecim
diſputabat in templo , cùm doctoribus : & ſtupebant
omnes ſuper prudentia,& reſponſis eius. Luc.2. Opor
tebat ergo , ꝙ in anno duodecimo ætatis ſuæ eſſet in
terra Iſrael,quia illo tempore decreuerat iſtud miracu
lum facere. Non ergo decuit ipſum manere in Aegy-
pto uſque ad annum triceſimum. Et ob hoc mortuo
Herode mox ut periculum ceſſauit, iuſſus eſt Ioſeph
redire in terram Iſrael. De loco autem conuerſationis
Ieſu in parua ætate, & de conuerſatione eius ante prę-
dicationem ſuam,& poſt qualis eſſe debuit,& an fuit
conueniens declarabitur. Luc.2.

Quare angelus non nominauit Ioſeph determinatum locum ad habitandum. *Quæſt.* LXXVII.

QVAERITVR quum angelus dixit Ioſeph,
quòd rediret in terram Iſrael: quare non dixit
ei locum determinatum, ad quem iret : unde
oportuit ipſum Ioſeph poſtea de hoc du-
bitare,ut patet ſupra in litera. Dicendum, ꝙ hoc fuit.
Primò propter Ioſeph conſolationem : quia conſola-
batur ex apparitione angeli reuelantis ei quid facere
deberet:& ꝑ hoc ſecurus erat , quòd illud quod facie
bat rectum erat,& proſpere ei eueniret. Et ſic quanto
plures angelus appareret Ioſeph,tanto magis conſola
retur. Si tamen angelus nunc dixiſſet Ioſeph locum,
ad quem iturus eſſet:non oporteret , ꝙ ei iterum ap-
pareret. Et quia nō dixit,oportuit,ꝙ dubitante Ioſeph
iterum appareret angelus ei ad tollendum dubium,
& ſic magis conſolaretur. Hanc rationem tāgit Nico-
laus hic. Secūdò fuit,ut Ioſeph poſtea dubitaret,& co-
geretur recurrere ad Deum per orationem . Nam ſi
nūc angelus dixiſſet Ioſeph locum, ad quem ire debe-
ret determinatè,non dubitaret : & ſic non recurreret

A ad Deum Nunc autem,quia non fuit certificatus du-
bitauit:ideo cùm eſſet uir iuſtus , & quē ſcriptura lau-
dat,ueriſimile eſt, quòd mox , ut dubitaret conuerte-
ret ſe ad Deum,ut certificaret ipſum: quia iſte eſt mo-
dus iuſtorum,ſicut dixit rex Ioſaphat.2.Paralip.20.ſ. In
nobis quidem nō eſt tanta fortitudo,vt poſſimus huic
multitudini reſiſtere, quæ irruit ſuper nos . Sed cùm
ignoremus quid agere debeamus , hoc ſolum habe-
mus reſidui,vt oculos noſtros dirigamus ad te. Et ſic
Ioſeph magis mereretur confidendo in domino , &
ad ipſum in tribulatione cordis ſui recurrēdo . Tertiò
fuit hoc propter nos,quia Chriſtus non ſolùm nos do
cuit verbis,ſed etiam operibus,& exemplis: cùm om-
nis Chriſti actio ſit inſtructio noſtra , Cum ergo nos
B videamus , quòd parentes Ieſu portantes ipſum par-
uulum laborioſo itinere de Aegypto,a Deo relinque-
bantur aliquando in afflictionibus cordis , ſcilicet du-
bitantes de ſtatu ſuo,nō miremur nos , ſi nos quoque
a Deo relinquamur interdū in anguſtiis. Nec per hoc
arguere debemus , ꝙ nos deſeruerit aut exoſos hēat,
quia cùm hoc vnigenito ſuo fecerit, & parētibus eius
portantibus eum de Aegypto : de quibus non eſt du-
bium , quin eos Deus ualde diligeret , quos unigeniti
ſui inter omnes homines parentes cuſtodes educato-
res elegerat:nobis quoque, licèt idem faciat, nō eſt ſi-
gnum, quòd nos oderit : ſed potius ex hoc arguendū
eſt,quòd nos diligat:quia Deus omnem filium quem
ſuſcipit flagellat:qui autem nō corripitur a Deo adul-
C terinus reputatur,& non filius, ut patet ad Heb.12.u-
bi Apoſtolus ualde inducit iſtam ſimilitudinē ad non
deficiēdum in tribulationibus,dicens : Recogitate eū,
qui talem ſuſtinuit a peccatoribus aduerſus ſemet-
ipſum contradictionem,ut non fatigemini animis ue-
ſtris deficientes. Quartò fuit hoc , quia angelus noluit
cogere Ioſeph ad manendum in aliquo loco determi
nato,ut poſſet manere in terra Iſrael ubicunque bene
ſibi uideretur. Et tamen ſi angelus diceret ei, ꝙ iret in
locum certum,teneretur illuc ire,& manere,& puta-
ret , ꝙ non liceret ei aliquando ire ad habitandum in
alio loco quouſque angelus ei diceret : ideo noluit ei
determinare locum,quia ſatis erat, ꝙ Chriſtus eſſet in
terra Iſrael, & eſſet ubicunque. Si autem dicas, ꝙ po-
D ſtea determinauit ei locum , & ſic obligauit eum ad
manendum ibi:dicendum,quòd non determinauit ei
locum,ſed ſolùm prouinciam,quia dicitur. *Et admoni-
tus in ſomnis ſeceſſit in partes Galilææ: & poſtea dicitur, quòd
& ueniens habitauit in ciuitate,quæ uocatur Nazareth* . Et
ſic uidetur, ꝙ primum dixit angelus Ioſeph,ſcilicet, ꝙ
ſecederet in partes Galilęæ,ſecundum autem,ſcilicet,
ꝙ ueniret in Nazareth uidetur fuiſſe magis uolunta-
rium,cùm dicatur. *Et ueniens habitauit in ciuitate,quæ uo
catur Nazareth.* Si autem ſcriptura intenderet ſignifica
re, ꝙ vtrumque habuit Ioſeph ab angelo,diceret aper
tius,& admonitus in ſomnis ſeceſſit in partes Galilææ
in Nazareth,uel adhuc melius diceretur , ꝙ admoni-
tus in ſomnis uenit in Nazareth ciuitatem Galilææ .
E Quintò fuit hoc,quia ſicut Deus non defecit homini
circa neceſſaria, ita in non neceſſariis non prouidet ſu
pernaturaliter. Omnes autem reuelationes ſunt opus
ſupernaturale, non ſolùm fieri debent de eis , in qui-
bus homo nullo modo poteſt prouidere per pruden-
tiam ſuam. Poterat tamen Ioſeph per prudentiam ſuā
in iſto dubio prouidere. Quia tamen contingit ipſum
dubitare, & fortè affligebatur timore , angelus ei rur-
ſus apparuit .

Qui erant illi, qui quærebant animam pueri.
Quæſt. LXXVIII.

QVAERITVR, qui erant iſti de quibus hic dicitur, quòd quærebant animam pueri. Dicẽdum, quòd Herodes iſte erat. Quod patet, quia defuncto Herode, dicitur ꝙ defuncti erãt, qui quærebant animam pueri, Nam mox, vt defunctus eſt Herodes Angelus dixit Ioſeph: quod rediret in terram Iſrael: vt patet ſupra in litera. Et ſubdit cauſam, ſcilicet. *Defuncti ſunt enim, qui quærebant animam pueri.* Ergo moriẽte Herode omnes iſti mortui dicti ſunt: ſi tamen eſſent iſti multi, mortuo Herode, non dicerentur omnes eſſe mortui: ideo de ipſo ſolo videtur dici. Sed tunc obiicietur, quia dicitur defuncti ſunt, qui quærebant: ergo non erat ſolus Herodes. Aliquis poſſet dicere, quòd præter Herodem erant alii, qui quærebant animam Chriſti, ſcilicet, filii eius, qui contendebant de regno, Nam ſicut Herodes, vt conſeruaret ſibi regnum, quærebat animam Chriſti, ita etiam filii ſui hoc facerent, Erant autem filii Herodis huiuſmodi, Nam Alexander, & Ariſtobolus filii eius etiam cũ ipſo Herode viuente ſuper regno cõtendere auſi ſunt, & coram Romanis eũ in cauſam vocare, vt infra magis dicetur. Antipater autem licèt non contenderet contra Herodem, tamen anhelabat ad regnum, & mortem patris deſiderabat, ut iſtud aſſequeretur, vt ait Ioſephus. 17. Antiquitatum. Ideo de illis veriſimile erat, quòd etiam quærerẽt animam Chriſti: per quem timerent ſe regno priuandos, ſicut timebat pater eorum, Iſti tamen mortui erant ante Herodem, quia Herodes fecit illos occidi, ideo quando Herodes defunctus eſt, dicitur quòd defuncti ſunt omnes, q quærebant animam pueri, Iſtud aliqualiter eſt veriſimile, ſed non multum. Quia quando quis eſt implicitus alicui magnæ cauſæ, de minimis, quæ eum contingunt, pro tunc nihil curat: ſic erat de iſtis filiis Herodis, quia licèt anhelarent ad regnum, quæſtio tamen maxima eorum erat cum aliis: ſcilicet, Ariſtobolus, & Alexander cum patre habebant quæſtionem, quæ erat ita grauis, vt deduxerit eos ad miſerabilem mortem, Antipater autem habebat quæſtionem grauiſſimam contra Alexandrum, & Ariſtobolum fratres ſuos, Ex qua etiam manſerunt quædam incentiua, ex quibus etiam ipſe poſtea periit, Non ergo erat veriſimile, quòd iſti conſtituti in tam grauibus cauſis ad quoſdam rumores Magorum de Meſſia nato mouerentur, vt intenderent ad eum occidendum, Dicendum ergo magis videtur, quòd Herodes erat ſolus perſecutor Chriſti, Quia tamen erat rex, & valde hoc efficere cupiebat, habebat multos fautores, & ſatellites, qui fauebant in hoc, & diligenter laborabant, ut in hoc ei complacerent, Et ſic omnes iſti dicebantur quærere animam pueri: tamen quia principaliter Herodes, qui quærebat animam pueri mortuus erat, & propter quem omnes iſti quærebant animam pueri, eo mortuo omnes ceſſauerunt, & ſic dicebantur defuncti omnes, q quærebant animam pueri, quia mortuus erat ille propter quem omnes iſti quærebant animam pueri, Et etiam licèt iſti non eſſent uerè mortui, erant tamen mortui quantum ad iſtam perſecutionem faciendam, quia iam nihil de illa facerent. Et ſic dicimus, monachos eſſe mortuos ſæculo, non quòd mortui ſint, ſed quia de ſæcularibus nihil facere poſſunt: & ſic accipit Apoſtolus ſæpe dicens, quòd nos mortui ſumus peccato. ad Rom. 6. Et iterum dicit: Mortui eſtis, & vita ueſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. ad Colo. 3. Etiam dicit nos mortuos ibidem, & in aliis locis ab operibus carnis, & operibus ſæculi, Et ita quilibet generaliter

F dici poteſt mortuus, quantum ad illum actum, quem prius facere conſueuerat, & poſtea omnino facere deſinit. Et iſtud veriſimilius eſt, quàm præcedens: licèt illud aliqualiter poteſt ſtare.

An Archelaus quærebat animam pueri.
Quæſt. LXXIX.

QVAERITVR, an Archelaus filius Herodis, qui nunc regnabat pro Herode, eſſet de quærentibus animam pueri. Et nõ eſt quæſtio, an ipſe quæreret animam pueri viuente
G Herode: quia ſi tũc Ariſtobolus, & Alexander, & Antipater, ad quos principaliter pertinebat regnum, non quærebant animam pueri, vt dictum eſt, non quæreret eam Archelaus, qui minor erat, & ad quem minus pertinebat: & qui, viuentibus aliis fratribus, de regno quæſtionem nunquam fecit. Item, quia quærere animam pueri propriè pertinebat ad poſſidentem regnum: Archelaus autem tunc non poſſidebat. Et iſta etiam eſt cauſa, quare ad Ariſtobolum, & Alexandrũ, & Antipatrum non pertinebat cura perſequendi Chriſtum: quia ipſi nondum poſſidebant regnum, ſed conabantur, vt poſſiderent, quia ad hoc inter ſe contendebant. Herodes autem poſſidebat: ideo ad illum pertinebat perſequi omnes, per quos timeret poſſe perdere regnum. Et talis erat Chriſtus, quia futurus erat rex Iudæorum, ideo Herodes perſequebatur illum, &
H non filii Herodis eo viuente. Et ſic non quæritur de Archelao, an perſequeretur Chriſtum viuente Herode: ſed illo mortuo poſtquam incepit regnare, an quæreret animam pueri. Dicendum, quòd non, quia dicitur ſupra: defuncti ſunt, qui quærebant animam pueri, & tamen Archelaus non erat defunctus, ergo non quærebat ipſe illam. Sed obiicietur, quòd quæreret eã, quia audiens Ioſeph, quòd regnaret Archelaus nõ auſus eſt ire in Iudæam timens propter puerum, ergo ille perſequebatur puerum. Aliquis dicit, quòd Ioſeph timuit ex ſuperabundanti, cùm non ſubeſſet aliqua cauſa timoris nihil intendente Archelao contra puerum. Dicendum, quòd non ſtat, quia angelus approbauit iſtum timorem Ioſeph admonens illum, ne iret in
I Iudæam vbi regnabat Archelaus, ſed in terram Galilææ, & tamen non approbaſſet niſi veriſimiliter timeret Ioſeph. Eſt ergo dicendum, quòd Archelaus non quærebat animam pueri, ita quòd haberet illam ſolicitudinem, quam Herodes habuerat ad inquirendum eum; nec etiam ipſe occidiſſet pueros Bethlehem, ſi pater ſuus nondum occidiſſet illos: ipſe non occideret eos. Si tamen quis diceret ei aliqua de puero iſto, & colligeret ex coniecturis, quòd iſte euaſerat de pueris quos pater ſuus occiderat in Bethlehem: fortè occideret eum; ideo veriſimile eſt, quòd occidiſſet. Pater tamen ſuus non ſolùm aliquo annunciante de puero occidiſſet illum, ſed etiam nullo annunciante quæreret eum quantum poſſet, cùm, vt eum inueniret, occiderit pueros Bethlehem: & ſic Archelaus non dice-
K batur quærere animam pueri, quia non quærebat eum ad occidendum interrogans de illo diligenter, ſed ſi oblatus fuiſſet ei occidiſſet illum.

Quomodo Archelaus regnaret pro Herode patre ſuo.
Quæſt. LXXX.

QVAERITVR, quomodo dicitur de Archelao, ꝙ regnauit pro Herode. Dicendum, quòd quando in aliquo regno eſt vnicus rex, & illo mortuo ſuccedit alius: ſequens dr̃ regnare pro præcedente, i. loco eius. Sic dr̃ quaſi de omnibus regibus in 3. & 4. lib. Reg. & in toto ſecundo Paralipo.

Quando

A Quando aliquis rex moritur dicitur, mortuus eſt, & regnauit pro eo filius eius, & etiam quando aliquis inuadebat regnum uiolenter occidens priorem regem dicitur regnare pro eo. 3. Regum 15. & 16. & 4. 15. Ita nunc Herodes mortuus eſt, & ſucceſſit ei Archelaus filius eius, ideo dicitur regnaſſe pro eo. Alio modo poteſt dici magis ꝓpriè: quia Archelaus ſpecialiter quodammodo regnauit pro Herode: quia non ſolùm Archelaus ſucceſſit Herodi, ſed etiam alij duo filij eius, ſcilicet, Herodes, & Philippus. Solus tamẽ Archelaus regnauit. Ideo ipſe habuit ſpecialiter locum patris, quia alij habuerunt partem hæreditatis paternæ, ſed non nomen regni, Archelaus autem habuit hæreditatem, & regnum, ideo ipſe propriè ſucceſſit patri ſuo, & dicitur regnaſſe pro eo. Circa hoc conſiderandum, ꝙ B Herodes habuit ſeptem filios, quorum iſte fuit ordo natiuitatis, ſcilicet, Antipater, Alexander, Ariſtobolus, Archelaus, Herodes, Antipas, Philippus. Ad primum iſtorum, ſcilicet, Antipatrum videbatur pertinere regnum ex iure primogenituræ, & tamen Alexander, & Ariſtobolus vendicabant ſibi illud propter generoſitatem, non ſolùm contra fratrem, ſed etiam contra patrem. Pro quo ſciendum, vt infra declarabitur, ꝙ Herodes non fuit de gente Iudæorum, ſed Idumæus. Pater tamen ſuus conuerſus eſt ad Iudaiſmum.

Rñſio ad ꝗſtiõ qõn.

Accidit autem eum peruenire ad regnãdum per viã, quæ infra declarabitur q. 91. regnum vero Iudæorum pertinebat ad ſacerdotes de ſtirpe Machabæorum, qui illud longo tempore tenuerant, quorum vltimi fue- C runt Ariſtobolus, & Hircanus. Iſti enim fratres erant, & maior eorum Hircanus, ad quem regnum de iure pertinebat. Sed multis bellis inter eos geſtis, & mortuo Ariſtobolo manſit Hircanus in regno. Cui amicus erat antipater Herodis pater. Habuerat autẽ Ariſtobolus filium quendam nomine Alexandrum, qui accepit uxorem filiam Hircani patrui ſui nomine Alexandram, ex qua genuit Ariſtobolum, & Marianẽ feminam. Iſta Mariãna poſt in vxorẽ accepta eſt ab Herode, & genuit ex Herode duos filios Alexandrũ ſcilicet & Ariſtobolum. Et ſic iſti erant propriè de genere regum: quia erant nepotes Hircani, & Ariſtoboli. Nam auus eorum, ſcilicet Alexander erat filius Ariſtoboli, & auia eorum, ſcilicet Alexandra erat filia D Hircani, ideo ſecundùm rectam lineam ex utroque latere competebat eis regnum Iudæorũ. Vnde ob hoc etiam patri ſuo Herodi præponi uolebant contendẽtes cũ eo iudicialiter coram Romanis de regno. Herodes tamen obtinuit. Et tandem iſti, ut infra dicetur q. 91. propter quaſdam ſuſpitiones ab Herode occiſi ſunt, & ſic ceſſauit ſucceſſor de vera ſtirpe Iudæorũ. Antipater autem, qui maior ætate erat de matre Iudæa nomine Dorin, natus erat, ut Ioſephus ait, & tamen non erat de genere regio ex parte matris, ita vt contendere poſſet de iure regni cum Ariſtobolo, & Alexandro fratribus ſuis viuentibus. Mortuis autem illis indubitate ad eum pertinebat. Sed poſtea propter quaſdam ſuſpitiones Herodes Antipatrum cõiecit in E vinculis. Cùm autem ſemel fama percrebuiſſet in aula regem occubuiſſe, Antipater exultans in carcere de morte patris multa cuſtodi carceris pollicebatur, vt eum dimitteret. Quod cùm cognouiſſet Herodes, illum occidi fecit. Manebant autem quatuor filij Herodis, quorum maior erat Archelaus. Et illum cõſtituit in regem, iubens tamen, ut coronam ſibi non imponeret, ſed acciperet illam de manu Romanorum. Et ita contigit Archelaum regnare pro Herode, cùm eſſet quartus natiuitate inter filios eius.

Quomodo dicitur, quòd Archelaus regnabat in Iudæa. Quæſt. LXXXI.

QVAERITVR, quomodo dicitur hic, ꝙ Archelaus regnabat in Iudæa. Dicendum, ꝙ Iudæa accipitur multipliciter. Vno modo pro tota terra Iudæorum, ideſt, omnium Iſraelitarum de duodecim tribus. Et ſic conuertitur cũ Iſrael: ſic dicitur Pſalm. 75. ſcilicet. Notus in Iudæa Deus, & in Iſrael magnum nomen eius. Et ponuntur ibi pro eodem, & eſt repetitio eiuſdem ſententiæ per diuerſa uerba ad pulchritudinem faciendam. Sic dicitur 3. Reg. 12. & 2. Reg. 20. Quæ nobis pars in Da- B uid, & quæ hæreditas in filio Iſai. Et tamen filius Iſai, & Dauid idem ſunt: quia Dauid erat filius Iſai. Et pars, & hęreditas idem ſunt, & tamen fit repetitio ad pulchritudinem. Sic patet in eiſdem terminis, Pſalm. 113. ſcilicet. In exitu Iſrael de Aegypto, domus Iacob de populo barbaro. Facta eſt Iudæa ſanctificatio eius, Iſrael poteſtas eius. Et accipitur ibi Iſrael, & domus Iacob pro eodem, & Iudęa, & Iſrael pro eodem. Hoc modo non regnabat Archelaus in Iudæa: quia nõ regnabat ſuper totam terram, quam poſſederunt olim Iſraelitæ, cùm & Iudæi nunc tempore Archelai non poſſiderent totam illam terram, de quo magis declarabitur. 1. Eſdræ. 2. Secundò modo accipitur Iudæa ꝑ terra, quæ prouenit in ſortem tribui Iuda. Quæ autẽ C ſit terra illa, patet Ioſue. 15. vbi nominantur omnes ciuitates eius. Et licèt ſic poſſimus uocare Iudęam à tribu Iuda, tamen non inuenitur hoc modo in ſcriptura accipi. Hoc modo uerum eſt, quòd Archelaus regnabat in Iudæa: quia totam illam terram, quę fuit ſortis Iudæ habebat nunc Archelaus in iure ſuo, & tamen non illam ſolam, ſed etiam aliquid aliud de ſorte Beniamin, vt infra dicetur. Tertiò modo accipitur Iudęa pro tota terra, quam nunc poſſidebant Iudęi. Nunquam uocati ſunt autem ante reditum de Babylone Iudęi: quia prius uocabantur Hebræi, uel Iſraelitæ ab Iſrael patre ſuo, ſcilicet Iacob, & non uocabantur ſpecialiter ex nomine alicuius tribus. Ex die autem, qua redierũt de Babylone uocati ſunt Iudęi, ut ait Ioſephus 11. An- D tiquitatũ. Et reddit cauſam, ſcilicet, quia viri de tribu Iuda prius redierunt ad terram, quæ nunc uocatur Iudæa. Et dicit, quòd ipſa prouincia ab eis accepit nomen. Hoc modo Iudęa tantum continet quantum olim continebat tota terra Iſrael præter terram Samaritanorum. Quod patet, quia duodecim tribus tenebant olim totam terram Chanaan, & tenuerunt eam quouſque reges Aſſyriorum abſtulerunt decem tribus de terra illa transferentes in terram Medorum. 4. Reg. 17. & in ciuitatibus eorum poſuerunt alias gentes, quæ poſtea uocatę ſunt Samaritæ, vel Samaritani, quia habitabant in vrbibus regni Iſrael, ſiue Samariæ, quia Samaria erat caput illius regni. Quando autẽ duę tribus reſiduæ, ſcilicet, Iuda & Beniamin trãslatæ ſunt E in Babylonem per Nabucodonoſor, manſerunt illi Samaritani in terris, quas prius tenebant. In terris autem, in quibus habitabant Iuda, & Beniamin nullæ gentes collocatę ſunt per Nabucodonoſor, vt ait Ioſephus 1. Antiquitatum, ſed manſit terra ſine habitatore, & cultore, & requieuit toto tempore captiuitatis. Sic dicitur 2. Paralipom. 30. & 2. Eſdræ 2. quod ſabbathizauit terra ſeptuagĩta annis. Et hoc fuit, quia Deus non permiſit, quòd quiſquam illam terram interim occuparet, quia de captiuitate rediturí erant Iudæi. Cùm ergo redierunt de Babylone incęperunt poſſidere totam terram, quam prius tenebant. Et non ſolùm iſtæ duæ tribus, ſcilicet, Iuda, & Beniamin poſſiderunt terram, quæ eis data fuerat in ſortem à principio,

tripliciter ac- Iudæa mul- cipitur.

pio, quæ habetur Ioſue 15. & 18. ſed etiam magnam terram, & vrbes de illis, quas poſſederant tribus, quæ translatę fuerant in Aſſyrios. Quod patet, quia Iudæi tempore Chriſti poſſidebant Galilæam. Nam ibi habitauit Chriſtus, ſcilicet in Nazareth, ut patet in litera, & tamen Galilæa erat in tribu Nephtali, & Zabulon, ut patet infra 4. & Iſa. 9. Nam Samaritani, vel nō occupauerunt omnes vrbes, quas tenebant decem tribus translatę in Aſſyrios, uel ſaltem deſierant eas poſtea poſſidere. Paucam enim terram poſſidebant Samaritani. Iſti tamen dolentes de reditu Iudæorum de Babylone, impediebāt eos ædificare templum, & accuſauerunt illos apud regem Perſarum Artaxerſem. 1. Eſdræ. 4. Et ſic cùm Iudæa hoc modo contineat totam terram, quam olim tenebant omnes Iſraelitæ pter terram Samaritanorum diſtinguitur Iudæa cōtra Samariam. Sic accipitur Iudęa Actu. 1. ſcilicet. Eritis mihi teſtes in Ieruſalem, & in omni Iudęa, & Samaria, & uſque ad vltimum terræ. Et hoc modo non diſtinguitur Galilæa contra Iudęam, ſed includitur in ea. Et ſic Herodes pater Archelai uocari poterat rex Iudęę, quia dominabatur in tota terra, in qua Iudæi erant, & ſic nos communiter accipimus Iudęam, quādo loquimur uulgariter, licèt ſcriptura per multos modos diſtinguat. Quartò modo accipitur Iudęa pro una medietate regni Iudæorum, cuius pars præcipua erat ſors Iudę, licèt aliquid eſſet in illa de ſorte Beniamín. Et ſic diſtinguitur Iudæa contra Galilęam. Quia licèt in Galilęa habitarent Iudęi, non uocabatur Iudæa. Sic diſtinguitur hic, cùm dicitur, quòd Archelaus regnabat in Iudęa. Et ob hoc Ioſeph non iuit illuc, ſed in partes Galilęę. Sic etiam accipitur infra 4. ſcilicet. Et ſecutę ſunt eum turbę multę de Galilęa, & de Ieroſolymis, & de Iudęa. Sic etiam accipitur Luc. 3. ubi ponitur Iudæa tanquam una Tetrarchia. Poſſet tamen dici, quòd aliquando accipitur Iudæa hic ſolùm pro ſorte tribus Iuda, quia nō eſt in hoc aliqua difficultas. An tamen accipiatur hic Iudæa tam ſtrictè, ſicut ſequenti cap. & infra 4. & Luc. 3. ſequenti capit. declarabitur. Hoc modo accipitur hic Iudæa, ſcilicet, pro medietate regni Iudęorum, ſiue terrę, in qua nunc habitabant Iudæi. Pro quo ſciendum, quòd Herodes pater Archelai fuerat rex totius regni Iudæorum. Moriens autem inſtituit Archelaum in regem, ut ſuccederet ſibi in toto regno: iubens tamen ne coronam ſibi imponeret, ſed à Romanis illā acciperet, ut ait Ioſephus, & infra magis declarabitur. Ad accipiendum autem coronam uenit Romam, fratres autem eius Herodes, & Philippus illuc iuerunt petētes partes hęreditatis paternę. Decretum autem eſt per Octauianum, ꝙ Archelaus regnaret, & tamen haberet ſolùm medietatem regni paterni, quę medietas uocata eſt Iudęa. Aliam medietatem diuiſit in duas partes, quę uocantur Tetrarchię, ideſt, quartę partes reſpectu totius regni, & vnam dedit Herodi, & uocata eſt Tetrarchia Galilææ, aliam autem dedit Philippo fratri eius, & factus eſt Tetrarcha Trachonitidis, & Itureę. Et ſic Archelaus regnauit in Iudęa, & non in Galilęa, nec in Ituręa, & Trachonitidę regionibus. Vnde non regnauit ſicut pater ſuus Herodes, & ſic poſt iſtum Archelaum fuit iſte nouus modus diſtinguendi Iudæam à Galilęa.

Quomodo timuit Ioſeph ire in terram Iudææ. Quæſt. LXXXII.

Opinio aliquorū. Improbatur opin. pdicta.

QVAERITVR, quomodo timuit Ioſeph ire in terram Iudęę, cùm angelus dixiſſet ei, quòd rediret de Aegypto in terram Iſrael, & ſic uidetur, quòd peccabat timendo ire, quò

F iubebatur. Aliquis dicet, quòd licet angelus dixiſſet Ioſeph, ꝙ iret in terram Iſrael, cum tamen ipſe videret cauſam timendi, poterat ſecundum humanā prouidentiam timere, & cauere ire illuc. Dicēdum, quòd hoc non ſtat, quia ſicut in eis vbi eſt periculum peccatum grauius eſt, & grauis præſumptio ſi quis propter diuinam confidentiam omittat facere ea, quę poſſunt fieri per humanam prudentiam, cùm hoc ſit tentare Deum: ita illicitum eſt, & defectus magnus fidei, ſi quis attendat ad humanam prudentiam, & cautelā in his in quibus Deus iam præſtitit ſecuritatem. Sicut ſi Apoſtoli, quibus Chriſtus dixerat, quod non cogitarent quid loquerentur, quia Spiritus ſanctus daret eis, quid loquerentur adhuc cogitarent quomo-
G do formarent reſponſiones ſuas, quia ſic aut non confiderent de verbo Chriſti, aut præponerent iudicium ſuum Spiritui ſancto, vt octauo magis declaratum eſt. Ita nunc ſi Ioſeph iuſſus eſſet ab angelo ire in aliquem locum, & non confideret ire illuc, peccaret. Verum eſt tamen, quòd homo non peccat timendo facere ea, quæ Deus iubet, ſed ſi propter timorem illa omittat facere. Nam Chriſtus timuit mortem, quā Deus decreuerat eum ſubire, & tamen propter hoc non diuertit ſe ab ea. Ita cùm Deus iuſſerit nobis pro fide, vel iuſtitia in caſu vitam ponere, licitum eſt hoc timidè facere propter naturale deſiderium vitæ, & tamen propter hoc non eſt euitanda mors. De Ioſeph autem adhuc aliter erat, quia angelus nihil ei iuberet,
H niſi quod eſſet ſecurum: cùm propter ſecuritatem fecerit eum fugere in Aegyptum. Nunc autem iubebat ei, quòd rediret in terram Iſrael: ergo ſecurum erat redire: maxime cùm dixerit ei, defuncti ſunt qui quærebant animam pueri. Dicendum, quòd Ioſeph nō peccauit timendo ire in Iudæam, cum iuſtè timuerit, & eius timorem angelus approbauerit, faciendo quòd non iret in Iudæam. Ad rationem in contrarium dicendum, quòd ſi Angelus dixiſſet Ioſeph, quòd iret cum puero in aliquem determinatum locum, & timeret Ioſeph illuc ire, & nollet ire, peccaret. Quando tamen Dominus iubet homini aliquid in generali, vel quod generale eſt, licèt dubitet circa aliquod particulare in operatione, non eſt diffidentia, nec peccatum
I quia in vniuerſali ſermone non intelliguntur, quæ particulariter poſſunt euenire, vel cogitari. Ita nunc iuſſit angelus Ioſeph, quòd rediret in terram Iſrael, & terra Iſrael eſt nomen generale includens Galilæam, & Iudæam, & Ituræam, & Trachonitidem: ſicut hic accipitur: ideo poterat timere Ioſeph ire in Iudæam, & non ire illuc. Aliter poteſt dici, quòd Ioſeph nihil hic faciebat illicitum contra dictum Angeli, quia Angelus iuſſerat ei redire in terram Iſrael, & quòd nollet ire in Iudæam non erat contra hoc mandatum, quia poterat ire in Galilæam, aut Trachonitidem, vel Ituræam, quæ erant de terra Iſrael, & ſic iret in terram Iſrael, licèt non iret in Iudæam. Aliter poteſt dici, quòd etiam ſi Deus aliquid iubeat homini in particulari po-
K teſt circa iſtud dubitare, & aliqualiter ceſſare ab illo: quouſque habeat à Deo certū reſponſum. Vt ſi Deus iubeat homini aliquem actum particularem, & poſtea circa illum occurrat aliqua difficultas, quam homo neſcit, quomodo ſe habeat: licèt homo confidere debeat, quòd Deus, qui iuſſit ei illam rem, etiam ſi ſit ardua facere, dabit ei exitum conuenientem: tamē quouſque ſciat quomodo illi difficultati nouiter emergenti occurratur, vel an propter illam opus omittendum ſit, licitum eſt homini dubitare, & à Deo petere, & quouſque reſponſum ſit, nihil facere de eo, quod imperatum eſt, Sic patet in Virgine, cui angelus dixit, ꝙ conciperet, & pareret filium, & vocaretur altiſſimi filius. Luc. 1. Virgo non dubitauit quin angelus verum diceret,

diceret, & tamen non conſenſit in illum conceptum, & partum quouſque certificaretur de dubio, ſcilicet, Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? Angelus autem dixit, quòd Spiritus ſanctus ſuperueniret in eam, & tunc ipſa certificata de hac difficultate conſenſit dicens. Ecce ancilla Domini: fiat mihi ſecundum verbum tuum. Ita de Ioſeph poterat eſſe, quod etiam ſi Deus mãdaſſet ei expreſſe redire in Iudæam: & poſtea veniens inueniret iſtam difficultatem eundi, ſcilicet, quòd regnaret Archelaus, quem ipſe poterat veriſimiliter timere, non tenebatur ire illuc, ſed manere ſub dubio expectans diuinum reſponſum ſuper hoc. Et non diceretur propter hoc incredulus, vel diffidens, quia non dubitabat de eo quod Deus iubebat quin fieri poſſet conuenienter, & tamen ipſe neſciebat modum inſurgente ſibi hac difficultate: ideo expectabat reſponſum ſuper illa.

Quomodo fuit ſecurum Chriſto redire in terram Iuda.
Quæſt. LXXXIII.

QVAERITVR, quomodo fuit Chriſto ſecurum redire in terram Iſrael, viuente Archelao, & non fuit ſecurum redire viuente Herode. Dicẽdum, quòd hoc fuit, quia Herodes quærebat animam pueri, Archelaus autem non. Nam defuncto Herode, dicitur: defuncti ſunt, qui quærebãt animam pueri, & tamen non erat defunctus Archelaus. Cauſa autem differentiæ poterat eſſe multiplex. Prima quia tempore Herodis negocium iſtud fuerat recens venientibus Magis ad Herodem, & annunciantibus de rege nato, ſed poſt illud vixerat longo tempore Herodes, & ſic incipiente regnare Archelao erat iã aliqualiter inueteratum, & parum de eo curabatur. Secunda, quòd Herodes occiderat pueros in Bethlehem, & poterat putari ꝙ ibi occiſus eſſet & ille, qui quærebatur, & ſic non videret Archelaus, quid facere poſſet. Nam etiam ſi ad pacificandum ſtatum regni ſui Archelaus vellet illum puerum occidere: neſciret quid faceret, vel vbi eum inquireret, vel an viueret, & propter iſtam difficultatem inueniendi ceſſaret eum quærere. Sicut dixit Dauid, ꝙ fugere volebat in terram Philiſthinorum, & Saul deſperaret poſſe inuenire eũ, & ceſſaret ipſum quærere in toto Iſrael, primo Reg. 27. Tertia, quia poterat Archelaus putare famam illã de Meſſia nato fuiſſe falſam, cùm iam tanto tempore nihil apparuiſſet de eo, vel ſaltem non continuaretur ipſa fama, ſicut prius inceperat. Quarta, quia iſtud negocium non ita directè tangebat Archelaum ſicut patrem ſuum Herodem, quia ille erat rex totius terræ Iudæorum: ideo Meſſias non poterat regnare quin ſibi repugnaret occupando totum regnum, vel partem eius. Archelaus autem habebat ſolùm medietatem, & fratres ſui habebant aliam medietatem ideo poterat eſſe, ꝙ etiam ſi regnaret non impediret eum occupando aliquam partem terræ eius. Quinta eſt, quia Archelaus non poterat Chriſto nocere, ſicut Herodes. Quia Herodes erat Dominus totius terræ Iudæorum, & ſic non poterat venire in aliquam partem Iſrael, qn Herodes ibi poſſet eum occidere. Archelaus autem non poterat, quia ſolùm dominabatur in Iudæa. Et ſic ſi iret Chriſtus in Galilæam, aut Trachonitidem, ſiue Ituræam, non poſſet nocere ei Archelaus. Et iſta eſt vera cauſa. Nam Ioſeph non auſus eſt ire in Iudæam, quia ibi regnabat Archelaus, & iuit in Galilæam, vbi ipſe non dominabatur. Ideo propter differentiam dominii auſus eſt redire nunc in terram Iſrael, & non tempore Herodis: qui in tota illa terra regnabat. Sed dicetur, quòd etiam ſi Chriſtus iret in Galilæam, poſſet eum inde habere Archelaus, quia frater ſuus Herodes, qui dominabatur in Galilæa traderet ſibi illum. Dicendum, quòd Archelaus & Herodes non erant ſibi concordes: quia Archelaus regnaturus erat in tota terra Iudæorum, ſicut inſtituerat pater ſuus Herodes. Et tamen petentibus Herode, & Philippo fratribus Archelai partem hæreditatis paternæ diuiſum eſt regnum, ut ſupra dictum fuit, & ſic Archelaus priuatus eſt pleno iure regnandi propter Philippum, & Herodem, & ipſi poſſidebant terras illas inuito Archelao. Ideo non concordabant inter ſe, & ſic Herodes non permitteret aliquos de Galilæa trahi in Iudæam, & quòd aliquod paterentur ad complacendum Archelao fratri ſuo.

Quomodo Ioſeph auſus eſt ire in Galilæam, cum ibi dominaretur Herodes filius alterius Herodis.
Quæſt. LXXXIIII.

QVAERITVR, quomodo Ioſeph auſus eſt ire in Galilæam, cùm ibi dominaretur Herodes filius alterius Herodis, qui pueros occiderat. Dicendum, quòd angelus admonuit eum in ſomnis ire in Galilæam, & non in Iudæam, & ſic cùm particulariter eum iam admoneret, non dubitauit ire. Sed dicitur, cur angelus dixit, quod iret in Galilæam, & non in Iudæam. Dicendum eſt primò, quia regnaturus erat Meſſias, ideo directè ipſe repugnaret regi, & tamen Herodes non erat rex nunc, ſed Archelaus, ideo poterat putare, quòd Meſſias etiam ſi regnaturus eſſet non impediret dominium eius, maximè quia in eodem regno poſſunt eſſe multi duces, & comites, & marchiones, & in aliis dignitatibus: rex tamen unicus eſſe debet. Nec eſt poſſibile plures eſſe manente unitate regni. Ita adhuc regnãte Meſſia poterat iſte Herodes dominari in Galilæa, & ſic non curaret obuiare Meſſiæ. Secundò, quia iſte Herodes paruam partem regni Iſrael habebat, ſcilicet, unam Tetrarchiam, ideſt, quartam partem de terra, quæ poſſidebatur à Iudæis, non computata terra, quæ poſſidebatur à Samaritanis, quæ etiam ad Meſſiam deberet pertinere ſi temporaliter regnaret, quia illa fuit terra tribuum Iſrael. Ideo poterat Meſſias regnare non cõtendendo cum ipſo Herode. Tertiò, quia iſta perſecutio Chriſti, quam nunc facere deberent filij Herodis mortui, ſi facerent videretur eſſe principaliter ad fauendum factis paternis: quia ille perſecutus fuerat eum: Archelaus autem regnabat loco Herodis, & de uoluntate eius, quia ipſe non ſolùm Iudææ, ſed totius terræ Iſrael eum regem inſtituerat, ideo uolebat fauere factis eius. Herodes autem, & Philippus non præſidebant de uoluntate patris, ſed potius contra voluntatem eius, cùm ipſe Archelaum inſtituiſſet regem in tota terra Iſrael, & nullas terras alijs reliquiſſet. Ideo Philippus, & Herodes non fauebant paternis factis, ita ut propter eum uellent occidere puerum, quem ipſe perſequebatur. Ideo potuit ſecurè Chriſtus manere in terra Philippi, vel Herodis, ſed non in terra Archelai.

Angelus monuit Ioſeph ꝙ iret in Galilæã propter tres cauſas.

Si Ioſeph timuit ire in Iudæam, & poſtea admonitus fuit ab angelo, quid faceret, ſi non fuiſſet admonitus.
Quæſt. LXXXV.

QVAERITVR, cùm Ioſeph timuit ire in Iudæam, poſtquam admonitus eſt ab angelo, qd faceret ſi non fuiſſet admonitus. Aliqui dicunt, quòd debebat redire in Aegyptũ: quia non erat ſibi ſecurum ire quò angelus iubebat. Quidam dicunt, quòd non licebat, quia ante hoc licuit Ioſeph manere in Aegypto ex mandato angeli, & ta-

Prima ſẽ huius opinionis ſecũdæ fundata in auctoritate.

& tamen nunc ex arbitrio ſuo non liceret: quia dicit, F quòd non licebat alicui Iudęo in Aegyptũ ire, quia Deuteron. 17. dicitur, ſcilicet. Non reducet rex populum in Aegyptum, præſertim cùm Dominus præceperit uobis, vt nequaquam amplius per eandem viam reuertamini, Item Ierem. 43. Deus comminatur Iudæis, qui volebant deſcendere in Aegyptum, quòd perirent, & nemo eorum reuerteretur in terram Iuda. Dicendum, quòd hoc nõ obſtante licebat Ioſeph redire in Aegyptum niſi aliud obſtaret: quia Iudæis licebat manere in Aegypto. Plurimi namque habitabant ibi, & habitauerant prius tempore Machabæorum, & tamen non peccabant, quia aliàs Iudæi, qui eſſent in terra Iſrael non reciperent eos ad communionem tanquã tranſgreſſores legis, & manentes in manifeſta rebellione ad legem habitantes in Aegypto contra interdictum legis. Sed falſum eſt, quia Iudæi, qui erant in Ieruſalem, & tota terra Iſrael vocabant eos fratres, & ſcribebant eis tanquã fratribus cõfortando, quòd obſeruarent feſtiuitates nouas, quæ inuentę fuerant nunc in Iudæa, ſcilicet purificationem, & diẽ ignis. 2. Machab. 1. cùm dicitur: fratribus, qui ſunt per Aegyptum Iudæis, ſalutem dicunt fratres, qui ſunt in Ieroſolymis Iudæi. Ad primam auctoritatem dicendum, quòd ibi non vetuit Deus alicui Iudæo ire in Aegyptum, vel morari ibi, ſed vetuit toti populo, ſcilicet, ne totus populus redire uellet in Aegyptum relicta terra Chanaan, quam Deus eis tradiderat poſſidendam. Sicut aliquando uoluerunt facere, quando H erant in deſerto dicentes: Conſtituamus nobis ducẽ, & reuertamur in Aegyptum. Numeri 14. Et ſatis apparet hoc: quia loquitur ibi Deus toti populo, & dicit, quòd rex non reducat illum in Aegyptum. De aliquo autem Iudæo, vel multis, quod in Aegypto habitarent non erat interdictum. Nam cùm in omni natione, quæ ſub cęlo eſt habitarent Iudæi, etiam habitarẽt in Aegypto. Act. 2. Et ibi cùm exprimũtur quædam regiones de illis, in quibus habitabant Iudæi, ponitur etiam Aegyptus, & tamen dicitur, quòd erant viri religioſi Iudæi de omnibus illis nationibus: ergo non peccabant habitando in Aegypto. Niſi fortè q̃s abhominatus terram Iſrael, & quaſi contemnens hæreditatem illam Dei, quam ipſe tantum laudauerat, I vellet ire ad habitandum in Aegyptum. Peccaret. n. ſicut illi, qui dixerunt, quòd melius fuerat ſibi mori in Aegypto ſuper ollas carnium, & comedere ibi porros, & cępas, & allea, quàm venire ad poſſidendum aliam terram. Nam increpantur, & puniuntur Numeri 11. Iudæi tamen uolentes habitare in Aegypto propter aliam cauſam, ſcilicet, quia fortè poſſent ibi facilius viuere, non peccarent. Ad ſecundam auctoritatem dicendum, quòd Deus comminatur illis, quia illi conſulerant Dominum per Ierem. & dixerant, ꝙ quidquid Deus reſponderet, facerent. Dixit autem, quòd non irent in Aegyptum, & ipſi ire contendebant, ideo Deus comminatur eis multa mala tanquã manifeſtis rebellibus, & contemnentibus mandatum K eius. Aliter etiam peccabant iſti, quia non deſcendebant nunc ad habitandum in Aegyptum aliquæ perſonæ ſingulares, ſed totus populus, & deſerebant terram Iſrael ſine habitatore: ita ut poſſent uenire alij populi, & occupare eam. Et hoc erat directè contra mãdatum Dei. Deuter. 17. Ideo etiam ſi nunc Deus ſpecialiter eis non inhibuiſſet ire in Aegyptum, non liceret illuc ire. Dicendum ergo, quod iſtud non obſtabat Ioſeph, quin poſſet redire in Aegyptum. Non licebat tamen ei redire illuc, quia angelus iuſſerat ei, quòd rediret de Aegypto in terram Iſrael, ideo nõ licebat reuerti in Aegyptum, quia erat directè contra mandatum angeli. Eſt ergo dubium, an teneretur ire in Iudæam exiſtente iſto timore. Dicendum, quòd non obligabatur ille ire illuc, & non ſolùm non obligabatur ire, immo ſi exiſtente iſto timore non certificatus amplius per Deum iret illuc ſubijciens puerum periculo, ut ipſe putabat, peccaret. Dici autem poterat, ꝙ Ioſeph poterat implere mandatum angeli, quia ſi timebat ire in Iudæam, iret in Galilæam, vel in aliquam partem Trachonitidis, aut Ituręæ, in quibus non erat periculum, nec etiam ipſe timebat, cùm ſolùm dicatur, quòd timuit ire in Iudæam audiens, quòd regnaret ibi Archelaus. Et eundo in aliquam terram iſtarũ iret in terram Iſrael, & impleret præceptum angeli. Quia tamen Ioſeph occurrente iſto dubio habuit ſpecialem cauſam dubitandi, noluit ſeipſum determina- G re: ſperans, quòd angelus ei reſponderet, ſicut ſæpe facere ſolebat. Et tamen ſi angelus ei non reſpondiſſet, debebat Ioſeph ire in Galilæam, ſiue in aliquam partem Trachonitidis, aut Ituręæ, ſicut dictum eſt.

Secũda rõ.

Rñſio auctoris ad q̃ſitum qõn.

Ad primam rationem.

Ad ſcdam.

Ad quid Ioſeph timuit ire in Iudęam.
Quæſt. LXXXVI.

QVAERITVR, ad quid dicitur hic, quòd Ioſeph timuit ire in Iudæam, quia regnabat ibi Archelaus. Nam etiam ſi non regnaret ibi Archelaus, nihil facturus erat ibi Ioſeph, ſed ſolũ in Galilęa in urbe ſua Nazareth. Quidã dicũt, ꝙ Ioſeph cùm eſſet de domo Dauid, & haberet origi- H nẽ ex Bethlehem. Luc. 2. & Bethlehẽ erat in ſorte Iudæ, ut patet ſupra ĩ lr̃a, uolebat ire Ioſeph ad habitãdũ ĩ Bethlehẽ, & ſic ituruserat ĩ Iudęã. Dicẽdũ, ꝙ Ioſeph nõ intendebat ire in Bethlehẽ ad habitandũ, q̃a nihil ibi habebat, ſed ipſum, quod Ioſeph, & virgo habebãt erat in Nazareth, & ibi habitabant parentes Virginis, & ibi deſponſata eſt, & concepit. Luc. 1. In Bethlehẽ Ioſeph & Virgo nunquam habitauerunt niſi ex neceſſitate. Quia non legitur, quòd aliquo tempore ibi manſerint, niſi quando Chriſtus natus eſt. Et patet hoc. Quia ſi Ioſeph & Virgo habitaſſent in Bethlehẽ magno tempore, ſicut in Nazareth, Iudęi non dicerẽt de Ieſu, quòd erat de Nazareth, & non de Bethlehẽ. Et tamen dicebant hoc in tantum, quod propter iſtud I negabant eum eſſe Meſſiã. Io. 7. Ergo Virgo & Ioſeph non habitauerunt aliquanto tempore in Bethlehem, ſed ſemper in Nazareth. Et adhuc ipſo tempore, quo Chriſtus natus eſt in Bethlehem non iuerunt illuc Ioſeph & Virgo, quaſi aliquid de re familiari ibi hẽrent expediendum: ſed ex neceſſitate compulſi propter profeſſionem faciendam: quia erant de domo Dauid. Et iſtam cauſam innuit Luc. 2. c. Chriſto tamen nato, & præſentato in templo non redierũt in Bethlehem: ſed dicitur quòd iuerunt in Nazareth. Luc. 2. Et tamen ſi habitatio ſua eſſet in Bethlehem, poſt præſentationem Chriſti in templo, quæ facta eſt in Ieruſalẽ, redirent in Bethlehem, & non redierunt, ſed iuerunt in Nazareth. eo. c. Ergo non habebant habitationem in Bethlehem. Item quia non ſolùm dicitur, redierũt K in Nazareth, ſed dicitur quòd redierunt in Nazareth ciuitatem ſuam. Et ſic Nazareth erat locus, in quo ipſi habitabant. Aliqui dicunt, quòd poſt præſentationẽ Chriſti in templo non redierunt Ioſeph & Virgo in Bethlehem, quia ibi futura erat occiſio paruulorũ per Herodem, alioquin rediſſent illuc, & non iuiſſent in Nazareth. Dicendum quod non ſtat, quia ſi propter hoc non rediſſent in Bethlehem, etiam non irent in Nazareth, quia nec ibi erat locus ſecurus, cùm oportuerit Ioſeph fugere in Aegyptum. Ergo poſt præſentationem in templo Ioſeph non iret in Nazareth, ſed rediret in Bethlehem, uel iret in Aegyptum. Maximè, quia hoc non poteſt ſtare cùm dicatur Luc. 2.

quod

quod reuerſi ſunt in Nazareth ciuitatem ſuam. Et ſic innuitur, quod non redierunt illuc propter aliquam ſpecialem cauſam de nouo emergētem, ſed quia erat ciuitas ſua, ideſt, quia ibi habebant ſuum domicilium. Sic patet, quia quando Lucas dixit, quod iuit Ioſeph, & Virgo in Bethlehem expreſſit cauſam ſpecialem, ſcilicet, quia oportebat eos ibi profiteri, quia erant de domo Dauid: hic autem non dixit niſi, quod reuerſi ſunt in ciuitatem ſuam Nazareth. Ergo hic erat domicilium eorum, & non in Bethlehem. Item patet, q̄a ſi habitarent in Bethlehem non oporteret, quod ad faciendam profeſſionem irent illuc, ſed eſſent ibi, quando fieret, & tamen dicitur eo. c. quòd aſcendit Ioſeph à Galilæa de ciuitate Nazareth in Iudæam in ciuitatē Dauid: eo quod eſſet de domo, & familia Dauid. Dicendum ergo, quòd nihil habebant Ioſeph & Virgo propter quod habitare uellent in Bethlehem. Cùm autem dicitur, quod Ioſeph timuit ire in Iudæam, intelligitur de tranſitu per Iudæam, & non de habitatione in ea. Et iſte eſt uerus ſenſus intelligendo, quòd Ioſeph nolebat habitare in Iudæa, ſed uolebat ire in Nazareth ciuitatem ſuam, & tamen tranſiturus erat uia recta per Iudæam, quia, ut ſupra fuit declaratum, cùm diximus de itinere Aegypti, accipitur illud iter per deſertum iuxta mare occidentale per ciuitates Philiſthinorum, ſcilicet, per Gazam, & alias. Et propter hoc Deus dixit, quòd iter de terra Aegypti in terram Chanaan eſt per terram Philiſthinorum. Exod. decimotertio, ciuitates tamen Philiſthinorum ſunt in forte Iudæ. Ioſue. 15. Et ſic erant in Iudæa. Ideo iter rectum ad ueniendum de Aegypto in Galilæam erat per terram Iudææ. Ioſeph autem timuit tranſire per illam propter Archelaum, ideo dicitur, quòd timuit ire in Iudęam, & ob hoc oportuit, ꝙ flecteret iter ſuū multum extra rectitudinem, ut non tranſiret per Iudæam ſaltem non per medium eius. Et hoc uidetur ſignificare littera cùm dicitur: Seceſſit in partes Galilæę, ideſt diuertit, vel declinauit à recto conuertens ſe contra Galilæam. Alio modo poteſt dici, quòd Ioſeph volebat nunc ire ad habitandum in Iudæa non quaſi haberet ibi aliquod ſpetiale domiciliu propter quod illuc vellet ire: ſed quia pauper erat viuens de labore manuum ſuarum: nam faber erat. Mar. 6. & poterat viuere vbicunque. Et forte putabat, quòd conuenienter poſſet viuere nunc in Iudæa. Præcedens tamen ſenſus melior eſt.

In qua tribu erat Nazareth. Quæſt. LXXXVII.

QVAERITVR de ciuitate Nazareth in qua Tribu erat. Dicendum quod ſaltem ex hoc loco apparet, quod non erat in ſorte Iudæ, cū diſtinguatur hic Iudæa, & Galilæa: & Nazareth erat in Galilea, vt patet in litera. Eſt autem dicendum, quòd eſt Nazareth in ſorte Nephtali non longè à mari Galilææ. Vnde inter ciuitates ſortis Nephtali ponitur Nazareth ſub alio nomine, vt declaratum eſt Ioſue. 19. Eſt aūt Nazareth Ciuitas Galileę diſtans per ſeptē leucas à mari Mediterraneo Occidentali. Eſt. n. modicū magis occidentalis q̄ Hieruſalē: quia Hieruſalē à mari Mediterraneo diſtat p nouē leucas, aut plus: Nazareth autem modicum diſtat: & eſt non longe Nazareth a quadam ciuitate, quæ uocatur Achon, quæ eſt in portu maris Mediterranei, & fuit vltima quam Sarraceni receperunt de manibus Chriſtianorum: & ibi plurimi Chriſtiani perierunt. Et hanc ſolet uocare ſcriptura Ptholomaidem in libris Machabæorum. Eſt enim ciuitas Nazareth nunc quaſi omnino deſtructa, licèt olim fuit ciuitas ſatis glorioſa: & uſque hodie habetur in ea locus, in quo Gabriel ſalu-

A tauit Virginem. Et eſt ibi quædam capella exciſa de petra in rupe: & ſunt ibi tria altaria. Magna autem pars ciuitatis Nazareth erat antiquitus exciſa de rupe: & adhuc hodie apparet. Eſt etiam in ipſa ciuitate adhuc Synagoga illa in Eccleſiam tamen commutata, in qua Ieſu docenti traditus eſt liber Iſaiæ Prophetæ: & aperuit illum, & legit in loco, vbi dicitur: Spiritus Domini ſuper me &c. & ait, Hodie completa eſt ſcriptura hæc in auribus noſtris. Luc. 4. Eſt etiā in fine ipſius ciuitatis in Eccleſia Sancti Gabrielis, quidam fons, qui ab incolis in magna veneratione habetur: de quo aſſeritur benedictiſſimum puerum Ieſum aquā ſępe habuiſſe, & portauiſſe matri ſuæ, q̄a miniſtrabat ei, & ſubditus erat ipſi, & Ioſeph nutritio ſuo. Luc. 2. ſ.

B Deſcendit cum eis, & venit in Nazareth, & erat ſubditus illis. Extra Nazareth contra Auſtrum ad vnum iactum baliſtæ eſt locus, qui vſque hodie vocatur ſaltus Domini, vbi volebant Iudæi Chriſtum præcipitare, quia nolebat facere miracula in Nazareth, ſicut in alijs locis. Sed ipſe exiuit de manibus eorum. Luc. 4. Et ſubito inuentus eſt in latere montis oppoſiti ad iactum arcus, & videntur ibi quædam lineamenta corporis, & veſtium lapidi impreſſa. De monte iſto videtur mons Hermon, & mons Hermonim, qui eſt paruus mons, de quo dicitur Pſal. 41. Hermonij a monte modico. Videtur etiā mons Thabor, & ciuitas Naym, in qua Chriſtus ſuſcitauit filium viduæ. Luc. 7. Et videtur etiam tota latitudo campi magni Eſdrelon, de

C quo in libro Iudith: & ab iſta ciuitate contra orientē diſtat per duas leucas mons excelſus Thabor in quo Chriſtus trāsfiguratus eſt. infra 17. & Mar. 9. & Luc. 9. De Nazareth ad tres leucas contra Aquilonem, & modicum declinando contra occidentem eſt oppidū quòd nocatur Sephorum: & ſupra illud eſt caſtrum ualde pulchrum, & de hac ciuitate communiter tenetur, quòd fuerit oriundus Ioachim pater Virginis. Et eſt iſtud oppidum in tribu Aſer, & ipſum, & etiam Nazareth eſt in prouincia Ituræ: quia illa pars Galilææ eſt Ituræa. De his frater Brocardus Theutonicus in libro ſuo de diuiſione terræ ſanctę, & Marinus Venetus in lib. ſuo de eodem.

D *Quomodo poterat habitare Ioſeph in Nazareth, cùm eſſet de tribu Iuda. Quæſt. LXXXVIII.*

QVAERITVR, quomodo poterat Ioſeph habitare in Nazareth cùm ipſe eſſet de tribu Iuda, & de progenie Dauid originem trahens de Bethlehem. Luc. 11. Dicendum quòd tribus, & familię diuerſæ habebant poſſeſſiones diuerſas, & terram inter ſe diuiſam iuxta diuiſiones, quæ habentur Ioſue 15. vſque ad 19. Et iſtę poſſeſſiones, ſ. tam agri, quam loca habitationum non debebant miſceri, nec tranſire de tribu in tribū, ſed quòd manerēt ſeparatæ & diſtinctæ, ſicut Deus diſtinxerat eas Numeri 36. Licebat tamen uiris unius tribus ire ad habitandum ad loca aliarum tribuum; ſi bene ibi eſſe ſibi

E reperirent: ſicut dicitur Iudicum 17. de Leuita, qui erat de Bethlehem, & egreſſus eſt, & peregrinari uoluit ubicumque ſibi commodum reperiſſet, & venit in terram Ephraim, habitauitque in domo Michæ. Iſti tamen non poterant habere poſſeſſiones in locis illis, ad quæ tranſibant, ne confunderentur hæreditatum diſtributiones, & tranſiret hæreditas de tribu in tribū. Et ſi aliquando emerent poſſeſſiones, ideſt, bona immobilia, non poterant illa ſemper tenere, ſed cogebantur reſtituere quandocunq; uenditores uellent illa redimere data parte precij, & fructibus ſuſceptis per emptorem computatis in ſortem: & ſi uenditor non poſſet redimere, uel nollet, ſaltem in iobelæo re-

dibat

dibat ad ipſum poſſeſſio, ſcilicet, anno quinquageſi-
mo. Leui. 25. Ita ergo Ioſeph, licèt eſſet de tribu Iuda,
poterat habitare in Nazareth, quę erat de tribu Neph-
talim. Sed dicetur, quòd non licebat hoc niſi Leuitis.
Nam ille, de quo dictum eſt Leuita erat: & iſti, quia
non acceperant poſſeſſionẽ inter Iſraelitas. Nume. 18.
& Ioſue 13. poterant diſcurrere per totã terram Iſrael.
Secus autem de laicis, qui acceperant poſſeſſiones de-
terminatas, quia non uidetur illis licere habitare in ſor
tibus aliarum tribuum. Dicendum, quòd non ſolùm
licebat hoc Leuitis, ſed etiam laicis. Quod patet, quia
aliqui de tribu Ephraim habitabãt in ſorte Beniamin.
Iudicum 19. de illo ſene, qui recepit Leuitã in domo.
Nam dicitur, quòd erat de monte Ephraim, & habita
bat peregrinus in Gabaa, quæ erat in tribu Beniamin.
Ergo etiam laicis licebat habitare extra terram tribus
ſuæ. Et ita eſſet de Ioſeph. Sed dicendum, quòd nunc
tempore Ioſeph non ſolùm licebãt uiris de una tribu
habitare in ſorte alterius tribus, ſed etiam habere poſ-
ſeſſiones alterius tribus. Quod patet, quia poſt reditũ
de Babylone ſola tribus Iuda & Beniamin manſit in
Iudæa. Aliæ autem decem tribus in terra Medorum,
& Perſarum ſunt. Vnde non ſolùm Iudæi habitantes
in Iudæa erant de ſola tribu Iuda, & Beniamin: ſed ẽt
omnes, qui ſunt diſperſi per Aſiam, & Europam obſe-
quentes Romanis. Decem autem tribus trans Euphra
tem hactenus commorari probantur, quarum multi-
tudines inæſtimabiles minimè poſſunt numero com-
prehendi. Manſerunt ergo ſortes illarum decem tri-
buum in terra Iſrael: & illæ aliqualiter fuerunt occu-
patæ a Samaritanis: & quædam partes manſerunt ſine
habitatore. Iſtas autem tenebant Iudæi poſt reditum
de Babylone. Nam Chriſto nato Iudæi habitabant in
ſorte Nephtalim, & Zabulon infra quarto. Et erant
iſti Iudæi de tribu Iuda, & Beniamin. Ideo oportebat,
quòd iſti tenerent etiam poſſeſſiones Zabulon, & Ne-
phtalim: & ſic de omnibus alijs ſortibus tribuum qua-
rum partes aliquas Iudæi tenebant. & ſic non ſolùm
non erat illicitum nunc Iudæo habitare extra terram
tribus ſuæ: ſed etiam non erat illi illicitum tenere poſ-
ſeſſionem, quæ fuerat alterius tribus. Et ita licebat Io-
ſeph habitare in Nazareth, quæ erat de terra Galilææ,
& tribu Nephtali: & habere ibi poſſeſſionem, licèt eſ-
ſet ipſe de tribu Iuda. Cùm autem obijcitur quòd con
funderentur ſic diuiſiones ſortium, dicendum, quòd
verum eſt ſi illę tribus, cuius poſſeſſiones erant, mane-
rẽt in terra Iſrael. Illæ tamen receſſerant nunquam rę-
dituræ ſicut prophetæ prædixerant: ideo poſſeſſiones
earum debebant ab alijs tribubus occupari, & diuidi
per illas: & ita fieret in reditu de Babylone, quomodo
tamen hoc factum fuerit declarabitur magis primo
Eſdræ cap. 11.

An Ioſeph teneretur ire ad habitandum in Nazareth.
Quęſt. LXXXIX.

QVAERITVR, an Ioſeph tenebatur ire ad
habitandum in Nazareth, vt impleretur pro-
phetia, quæ hoc ꝑdixerat. Aliquis dicet, ꝙ ſic,
quia dicitur hic quòd. *Veniens Ioſeph, & habi-
tauit in Nazareth, vt impleretur, quod dictum eſt per prophe
tam*, ſcilicet, *quoniam Nazarenus vocabitur*. Ergo oporte-
bat illuc ire, vt iſtud compleretur. Maximè quia vide-
tur dici, quòd propter hoc iuerit illuc Ioſeph, vt imple
retur prophetia. Item quia iſtud prænũciatum fuerat:
ſi tamen Ioſeph nollet ire in Nazareth, non poſſet im-
pleri iſta prophetia. Ideo oportebat ipſum ire illuc. Di-
cendum, quòd non erat obligatus Ioſeph ire in Naza-
reth, quia aliàs non habuiſſet intentionem eundi in
Iudęam, & ideo uidetur, quòd noluerit illuc ire niſi

F propter Archelaum. Cùm autem dicitur de prophe-
tia, dicendum quòd non obligabat, quia id quod obli-
gat eſt proprie præceptum. Prophetia autem non eſt
præceptum, ſed prænunciatio quędam rei futuræ: ideo
contra cõditionem ſuam eſt, quòd obliget. Item quia
prophetia interdum eſt occulta eis, per quos debet cõ
pleri. Nemo tamen obligatur ad id, quòd nullo modo
poteſt ſcire: & tamen, vt plurimum res prænunciatæ
implentur in illis, & per illos, qui prophetiam ignorãt.
Item dato, quòd quis ſciat prophetiam, quæ per ipſum
debet compleri: non tenetur implere illam niſi ſibi
iubeatur. Nam interdum eſt prophetia de malo, quod
quis pati debeat, vel de malo culpæ quod facit, & ta-
men nemo tenetur ſubire pœnam ſpõte, quam Deus
G prænunciauit ipſum paſſurum: ſed licet fugere ab ea
quantum potuerit: & ſi prænunciatũ fuerit aliquod
malum culpæ per ipſum patrandum: non tenetur il-
lud implere: quia implendo peccat: ſicut prænuncia-
tum erat Chriſtum per Iudæos occidendum: & tamẽ
non tenebantur eum occidere, ſed potius non occide-
re tenebantur: quia iuſtus erat. Ita nunc prænunciatũ
erat, quòd Ieſus Nazarenus vocaretur per hoc, quod
habitaret in Nazareth, & tamẽ Ioſeph non tenebatur
habitare in Nazareth, quia neſciebat prophetiam. &
dato quòd ſciret, nõ tenebatur implere illam: quia cũ
Deus per prophetiam prænunciet aliquid, & non iu-
beat, ad ipſum pertinet cura implendi: & quando ei
placuerit implebitur. Item quia licèt homo ſciat ali-
H quam prophetiam per ſe implendã, quia ita prænun-
ciatum eſt: fortè neſciet tempus, aut modum, & cau-
ſam impletionis: quia ſibi reuelatum non eſt. Ideo ſi
uellet implere fortè erraret. Dimittendum ergo eſt
Deo: quia ipſe, qui prænunciauit implebit: & licèt per
hominem impleri debeat: ipſe tamẽ deducet eum ad
tempus, vt impleatur res, ſicut Deo placuerit: & ſic
licèt nunc Ioſeph iret ad habitãdum ad alium locum:
Deus taliter faceret, quod Ieſus aliquando habitaret
in Nazareth, ſcilicet, ipſe induceret aliquam opportu-
nitatem, Ioſeph non cogitante, quod oporteret eum
ire ad habitandum in Nazareth, & Chriſtum cum eo:
& ſic vocaretur Nazarenus. Et ſi Ioſeph, vt impleret
illam prophetiam uellet ire ad habitandum in Naza-
I reth, non eſſet certus an Deus ſic uellet illam impleri:
ideo curare non debebat de hoc? Nemo enim ſe de-
bet intromittere de operibus Dei, quorum ipſe nobis
onus non impoſuit: quia ipſe non indiget adiutorio
noſtro.

Quomodo Chriſtus vocatus eſt Nazarenus.
Queſt. XC.

QVAERITVR quomodo Chriſtus Nazare
nus vocatus eſt. Dicendum quod poterat uo-
cari Nazarenus, & Bethlehemites. Nam in
Bethlehem natus eſt, & inde uocaretur
Bethlehemites, cùm propriè denominetur homo à
K loco originis. Nazareus, vel Nazarenus poterat uo-
cari à Nazareth: quia ibi conceptus eſt, nutritus, edu-
catus, & conuerſatus uſque ad tempus, quo cępit prę-
dicare. Vocatur tamen Chriſtus Nazarenus, & nun-
quam Bethlehemites, & hoc prouenit ex errore Iu-
dæorum: quia putauerunt Chriſtum natum eſſe in
Nazareth, cùm ibi uiderunt eum ſemper conuerſari,
& ibi habitabat tota cognatio eius, & ob hoc dicebãt
eum eſſe de Nazareth, ſicut dixit Philippus ad Natha
nael, ſcilicet. Inueni Ieſum filium Ioſeph à Nazareth.
Ioan. 1. Et dicebant propter hoc eum non eſſe Meſ-
ſiam aſſerentes illum eſſe de Galilæa. Ioan. 7. ſcilicet,
Nunquid à Galilæa venit Chriſtus? Quaſi dicat, Meſ-
ſias nõ poteſt naſci de Galilæa. Et iterum ibi: Scrutare
ſcriptu-

ſcripturas,& vide, quia propheta à Galilæa nõ ſurgit. Sic enim totus populus vocabat Chriſtum infra 21. ſcilicet. Hic eſt Ieſus propheta à Nazareth. Ipſi etiam miniſtri, qui iuerunt ad tenendum eum, ſic illum vocauerunt. Ioan. 18. quia Chriſtus dixit: Quem quęritis? Et illi dixerunt: Ieſum Nazarenum. Sic etiam in cruce titulus ſibi appoſitus eſt, in quo vocabatur Ieſus Nazarenus Rex Iudæorum. Ioan. 19. Sic etiam angeli vocauerunt eum Mar. 16. ſcilicet, Ieſum quæritis Nazarenum. Ita, & nos vocamus. Et licèt fuerit Bethlehemites, non vocamus eum Bethlehemitem: ſed iſtud nomen quod per errorem Iudæorum introductũ eſt magis placuit Spiritui ſancto. Et ſic fecerat prænũciari, quòd vocaretur Nazarenus, & non Bethlehemites. Et non fuit error ſimiliter in nomine, ſed ſolùm fuit error in motiuo Iudæorum. Quia verum eſt, ꝙ Chriſtus Nazarenus erat, & tamen Iudæi vocabant eum Nazarenum tanquam natum de Nazareth. Et falſum erat: nam ſi intelligerent eum eſſe Nazarenum, ideſt, nutritum in Nazareth, non obijcerent ei, quòd non eſſet Meſſias: dicentes quòd non erat de Nazareth, & tamen obiecerunt: ergo ſic vocabant eum Nazarenũ, ideſt, natum in Nazareth. Et ex falſo motiuo verum nomen ei impoſitum eſt, quia aliàs non vocaremus eum nos Nazarenum, niſi verè eſſet Nazarenus.

De ordine temporum à tranſmigratione Babylonis, vſque ad Chriſtum. Quæſt. XCI.

QVAERITVR, nunc circa ordinem temporum, de quibus omiſimus præcedenti c. Nam diximus ibi de regimine Iudæorum, & de modo principatus eorum vſque ad captiuitatem Babylonis. Nunc autem dicendum eſt de regimine, & ſtatu ipſorum à die captiuitatis, & tranſlationis in Babylonem, quia iſta multum faciunt ad intellectũ ſacræ ſcripturę, tam noui, quam veteris teſtamenti, ſaltem vt videatur, quando ſceptrum expirauit de ſtirpe Iudæorum, & multa de diuerſitate hiſtoriarum, & tẽporis per hoc cognoſcentur. Conſiderandum, quòd tranſlatio Iudæorum in Babylonem fuit vltimo anno regni Sedechiæ, ſcilicet, anno vndecimo. 4. Reg. 25. & 2. Paralipom. 36. Ante hoc per vndecim annos fuerat tranſlatus Ioacim rex Iuda in Babylonem. 4. Reg. 25. & ipſe eſt, qui vocatur Iechonias, & genuit Salathiel præcedenti cap. Et eſt primus in tertia quaterdena. In ipſo anno incepit hiſtoria libri Daniel. Nam trãſlatus eſt Daniel in Babylonem, quando tranſlatus eſt Ioacim rex Iuda: cùm eſſet ipſe Daniel de cognatione regis, vt patet Danielis primo. Erat autem hoc ante Chriſti natiuitatem annis ſexcentis, & duodecim, quia à tranſmigratione Babylonis vſque ad Chriſti natiuitatem fuerunt anni ſexcenti, & vnus, vt dictum eſt ſupra in principio huius. c. & captiuatio Ioacim fuit vndecim annis ante tranſmigrationem totalem Babylonis, quia illa fuit anno vndecimo regni Sedeciæ. 4. Regum. 25. Et tamen Sedecias cepit regnare quando Ioacim ductus eſt in Babylonem. 4. Reg. 24. Et fuit hoc anno ab orbe condito ter milleſimo treceteſimo quinquageſimo primo. Quinq; annis poſt hoc cępit prophetare Ezech. ſcilicet, anno. 5. tranſmigrationis Ioacim regis Iuda in Babylonem. Et ſic fuit ſex annis ante totalem tranſmigrationem Iudæorum in Babylonem. Ezech. 1. Et ante Chriſti natiuitatem annis ſexcentis, & ſeptem. Ipſa autem tranſmigratio in Babylonem fuit anno undecimo Sedecię, ut dictum eſt, & ibi ceſſauit regnum de linea recta Dauid, quia omnes reges, qui ante hoc fuerant poſt ipſum Dauid in regno Iuda fuerunt de ſucceſſione recta Dauid. Poſtea uero nullus de hac ſtirpe impoſuit ſibi diadema regiũ, quia

A tranſmigratione Babylonis vſq; ad Chriſtũ anni. 601.

A creatione mundi vſq; ad captiuitatem Babylonis anni. 3351.

A tranſlati ſunt in Babylonem, & poſt reditum de Babylone nemo de eis fuit rex, nec de alia tribu: ſed ſolùm pauci de ſacerdotibus, de quibus infra dicetur. Quamdiu autem durauerit iſtud regnum, & quot reges fuerint, & qui, & multa alia circa hoc declarauimus præcedenti cap. q. 22. & 23. Ceſſauit autem iſtud regnum ab orbe condito annis tribus millibus trecentis ſexaginta duobus, & ante Chriſti natiuitatem annis ſexcentis, & uno. Et procedunt omnes hi numeri, & quos infra ponemus ſecundum ueritatem Hebraicam, & non ſecundum interpretes, quam differentiam ſupra aſſignauimus in principio huius ſecundi capituli in prima: q. Quando Ioacim rex Iuda trãſlatus eſt in Babylonem, multi de Iudæis tranſlati ſunt cum eo, de quibus. 4. **B** Reg. 24. Sed illa fuit parua tranſmigratio. Poſtea annis undecim, ſcilicet, vltimo anno Sedeciæ ipſe Sedecias rex, & omnes Iudæi de tribu Iuda, & Beniamin tranſlati ſunt in Babylonem præter pauperes agricolas, & vinitores, quos Nabuzardam princeps exercitus regis Nabucodonoſor dimiſit ad colendum terram, & habitandum in ea, vt ſoluerent tributa Chaldæis, & præpoſuit illis quendam principem nomine Godoliam virum bonum: quem quidam Iudæi maligni occiderunt, & nunc timuit totum illud vulgus Iudæorũ manere in terra propter Chaldæos: putantes, quòd occiderent eos, quia occiderant principem poſitum per illos. Et ob hoc uoluerunt deſcendere in Aegyptum, vt ibi liberarentur de manu Chaldæorum, quia Aegy**C**ptus non erat tunc ſubiecta Chaldæis. Erat autẽ tunc Ieremias inter illos, quia ipſe manſerat in Iudæa tranſmigrantibus alijs in Babylonem. Nam Nabucodonoſor dixit ei, quòd iret in Babylonem, ſi vellet, ſin autẽ, iret quo uellet. Ierem. 40. Ipſum conſuluerunt Iudæi, ut peteret Dominum pro eis, an deſcenderent in Aegyptum. Et Deus dixit, quòd non deſcenderent, quia aliàs morerentur gladio, & fame, & peſte in Aegypto, & nunquam redirent in Iudæam. Ierem. 42. Hoc non obſtante Iudęi deſcenderunt in Aegyptum, & Ierem. iuit cum illis, ne ſolus maneret in Iudęa. Ierẽ. 43. Tunc manſit tota terra Iudææ ſine habitatore, & nulla gens auſa eſt, uel deſiderauit occupare terram illam; ſed ſeptuaginta annis manſit inculta, & non habitata, & tũc **D** ſabbathizabat, ideſt, quieſcebat uſque ad reditum Iudęorum de Babylone. 2. Paralipom. 36. & 1. Eſdræ. 1. c. De hoc latè declaratum eſt 4. Reg. 25. & habetur Iſa. 40. uſque ad 44. Fuit hoc uno anno, uel quaſi poſt trãſmigrationem Iudæorum in Babylonem, quæ fuit anno. 19. Nabucodonoſor. 4. Regum 25. Et hoc tempore floruerunt in Græcia ſeptem ſapientes. Qui ſic uulgariter nominantur, quia illi fuerunt quaſi primordia omnium ſapientum in Græcia, licèt poſt iſtos non ſapientes, ſed Philoſophi uocati ſunt: quod Pythagoras inchoauit. Quinto anno poſt tranſmigrationem Babylonis, qui fuit anno. 23. Nabucodonoſor, & ante Chriſti natiuitatẽ anno quingenteſimo nonageſimo ſexto ipſe Nabucodonoſor venit in Syriã, & pugnauit **E** ↄtra Moabitas, & Ammonitas, quibus ſubiectis iuit in Aegyptum, eamque ſubuertit regem eius occidens, & alium conſtituens, & tunc tranſtulit omnes illos, qui fugerant de Iudæa poſt mortem Godoliæ, ut ſupra dictum eſt: ut ait Ioſephus 10. Antiquitatum. Plurimi tamen iſtorum ibi gladio, & fame, & peſte conſumpti ſunt ſicut prędixerat eis Ierẽ. 42. Reſidui eorum tranſlati ſunt in Babylonem. Et nemo ipſorum rediit in Iudæam, ſed omnes mortui ſunt in Babylone, quia Iere. prædixerat eis, quòd ultra nunquam uiderent locum illum, ideſt, Ieruſalem, & Iudæam eo. cap. Ipſe quoque Ieremias, ibi in Aegypto mortuus eſt, antequam trãſferrentur illi Iudæi in Babylonem: nam prædicantem contra idolatriam ipſorum lapidauerunt, & ibi in Ae-

gypto ſepultus eſt, cuius merito multa beneficia Ae-
gyptii ſuſceperunt: quia fugauit ſerpentes de terra ip-
ſorum. Poſtea uerò Alexāder Macedo: veniens in Ae-
gyptum audita uirtute ſancti uiri tranſtulit honorabi-
liter oſſa eius in ciuitatem, quam in Aegypto condi-
dit, & de nomine ſuo Alexandriam uocauit. De his
Iſido, in lib. de ortu, & obitu patrum. Fuerūt ergo tres
tranſmigrationes Iudęorum in Babylonem, ſcilicet,
vna cum Ioacim rege Iuda; ſecūda undecim annis poſt
ſcilicet, cum Sedecia rege Iuda, quæ fuit maxima: ter-
tia quæ fuit quinque annis poſt, in hac tranſlati ſunt
Iudæi, qui fugerant in Aegyptum. Fuerant autem a
die tranſmigrationis decem Tribuum in Aſſyrios vſ-
que ad ipſam tranſmigrationem Iudæorum in Baby-
lonem, quæ facta eſt anno 11. Sedeciæ anni centum,
& triginta, & mēſes ſex, & dies decem: vt ait Ioſephus.
10. antiquitatum. Anno 7. poſt tranſmigrationem Ba-
bylonis incæpit Daniel haberi tanquam Propheta:
quia tunc interpretatus eſt, & annunciauit ipſi Nabu
codonoſor ſomnium, quod ille oblitus fuerat. De quo
Danielis. 2. Dicitur tamen ibi, quòd illud fuit anno. 2.
regni Nabucodonor. & tamen Nabucodonoſor ante
captiuitatem Iudæorum, & tranſmigrationem Baby-
lonis regnauerat annis. 19. ut patet, 4. Reg. 25. Sed cō-
putatur ibi regnum ſuum incipiendo a tempore, quo
ſubiecit Aegyptios: ſic ait Ioſephus. 1. antiqui, ſcilicet,
Igitur poſt annum ſecundùm Aegyptiacæ uaſtatio-
nis rex Nabucodonoſor vidit ſomnium valde mira-
bile. Iſta tamen vaſtatio fuit quinque annis poſt
tranſmigrationem Babylonis: ut ſupra dictum eſt.
Ideo fuit annis ſeptem poſt iſtam tranſmigrationem
ſomnium Nabucodonoſor, & interpretatio Danielis.
Et ex hoc patet, quòd fuit annis decem, & octo poſt-
quam ipſe Daniel tranſlatus eſt in Babylonem. Nam
ipſe vndecim annis, ſcilicet, ſub rege Ioacim ductus eſt
in Babylonem ante generalem trāſlationem, quæ fuit
cum Sedecia, ſcilicet, vltimo anno regni eius, vt ſupra,
patet; & tamē poſt iſtam tranſlationem ſeptem annis
fuit ſomnium, vt ſupra dictum eſt; Daniel autem vixit
longo tempore in Babylone, ſcilicet, plus octoginta
annis, vel quaſi. Quod patet, quia Daniel tranſlatus eſt
in Babylonem vndecim annis ante generalem tranſ-
lationem, ſcilicet, cum Ioacim rege. Daniel. 1. & ſupra
declaratum eſt. Manſit tamen adhuc vſque ad tempo
ra Darii Regis Perſarum, & Cyri. Daniel. 6. Et tamen
anno primo Cyri regis completi ſunt ſeptuaginta an-
ni captiuitatis Babylonicæ: qui incipiunt computari ab
vltimo anno regis Sedeciæ. Et iſtis addantur 11. anni,
quibus ante hoc tranſlatus fuerat Daniel in Babylonē
erunt anni octoginta, & vnus, quibus manſit in Baby-
lone. Et hoc erat, quia puer erat quando tranſlatus eſt
in Babylonem: ſic patet Danielis. 1. ſcilicet, quòd præ-
poſitus eunuchorum accepit pueros decoros de ſemi
ne regio, & vnus eorum fuit Daniel. Ipſe non reuerſus
eſt de captiuitate in Iudæam licèt adhuc uiueret, quia
erat præpoſitus regni Perſarum, & Medorum poſitus
per Darium regem. Et in ciuitate Ecbatanis terræ Me
dorum ædificauit pulcherrimum ſepulchrum, ibique
ſepultus eſt. In eo poſtea ſepeliebantur reges Medorū,
vt ait Ioſeph. 10. Antiquitatum. Nabucodonoſor qui
Iudæos captiuauit, vixit aliquanto tempore poſt capti-
uitatem ipſorum, de quo infra dicetur: & poſt eum re-
gnauit filius eius, qui Nabucodonoſor minor dictus
eſt: iſtum miſit Nabucodonoſor pater ſuus in Aegy-
ptum, ſubiugauitque ſatrapas qui contra eum inſurre
xerunt. Quo ibi manente mortuus eſt Nabucodono-
ſor pater ſuus in Babylone; & ipſe ſucceſſit in regno;
fecit autem opera magnifica in ædificiis ſupra omnes
reges, qui ante eum fuerant; fecit ortum ſuſpenſibilē
de quo uxor ſua poſſet uidere terram Medorum in

F qua nutrita fuerat. Huius meminerunt omnes Hiſto-
riographi. De hoc Beroſus in 3. lib. hiſtoriæ Chaldæo-
rum, & Ioſephus 10. Antiquitatum. Poſt iſtum regna
uit Euilmerodach in Babylonia: multi putant iſtum
ſucceſſiſſe Nabucodonoſor priori, eo quòd de Nabu-
codonoſor minore non fit mentio in ſacra ſcriptura.
Et tamen falſum eſt, quia iſte cæpit regnare anno tri-
ceſimo ſeptimo a tranſmigratione Ioachim regis Iu-
dææ. 4. Reg. 25. Et ſic erant anni uigintiſex poſt tranſ-
migrationem generalem: & tamen non potuit tanto
tempore uiuere ille Nabucodonoſor, cùm ſolùm ui-
xent annis. 40. ut ait Ioſephus. 10. Antiqui. Iſte ergo
G Euil merodach fuit poſt Nabucodonoſor minorem,
& uocat Ioſephus iſtum Euilmerodach Amilmada-
pacam, ſiue Abimathadocum Filium Nabucodono-
ſor minoris. Et iſte eſt qui exaltauit Ioacim regem Iu
da, qui erat in Babylone, educens eum de carcere, &
exaltans ſolium eius ſuper ſolia omnium regum, qui
erant in Babylone. 4. Reg. 25. Poſt iſtum regnauit E-
greſſarius filius eius, & poſt eum Laboſardacus: &
poſt iſtum regnauit Balthaſar filius eius, qui Nabar di-
citur, ut ait Ioſephus 10. antiquita. Iſte Balthaſar fuit,
qui bibit in uaſis ſacris, & contra quem apparuerunt
digiti ſcribentes in pariete, & ipſa nocte occiſus fuit,
& Perſæ, & Medi intrauerunt in Babylonem, tranſla-
tumque eſt regnum Chaldæorum de ſtirpe Nabuco
donoſor in Darium, & Cyrum reges Perſarum, & Me
dorum. Daniel. 5. De temporibus, quibus iſti reges re-
H gnauerunt eſt dubium. Nam de Nabucodonoſor di-
cunt quidam, quòd regnauerit annis tredecim. De E-
uilmeradach dicit Ioſephus, quòd regnauerit annis
decem, & octo. Egreſſarius autem annis quadraginta:
Laboſardacus menſibus nonem, Balthaſar annis de-
cem, & ſeptem. Sed nō ſtat: quia a traſmigratione Ba-
bylonis, vſque ad reditum, ſolùm fuerunt ſeptuaginta
anni. 2. Paralipo. 36. & completi ſunt anno primo Cy-
ri regis. 1. Eſdræ. 1. & 2. Eſdræ. 2. Et tamen anni iſtorū
regum collecti ſunt octoginta, & nouem. Quibus ad-
huc addendi erant duo anni, quibus regnauit Darius
rex Perſarum antequam regnaret Cyrus. Etiam ad-
dendi ſunt anni, quibus vixit Nabucodonoſor poſt
tranſmigrationem Babylonis, qui fuerunt pluſquam
I duodecim. Nam ſeptem annis poſt illam tranſmigra-
tionem uidit ſomnium, de quo habetur Daniel. 2. ut
dictum eſt ſupra, & poſtea ſeptem annis fuit quaſi be-
ſtia, ſicut prædixerat Daniel. 4. cap. & ſic erunt plures
quam centum anni. Ideo dicendum eſt, quòd non re-
gnauerunt iſti reges tanto tempore. Quidam autem
dicunt, quòd regnauit Nabucodonoſor uiginti duo-
bus annis poſt tranſmigrationem Babylonis, & filius
eius Nabucodonoſor minor annis tredecim reliqui
autem, ſcilicet, Euilmerodach, Egreſſarius, & Laboſar
dacus, & Balthaſar regnauerunt annis vigintiquinque,
& Darius rex Perſarum annis duobus. Et hoc modo
complentur præciſè anni ſeptuaginta quibus manſe-
runt Iudæi in Babylone. De his tamen magis dicen-
dum erit Daniel 1. uel 4. Conſiderandum eſt nunc
de iſtis ſeptuaginta annis, quibus ſteterunt Iudæi in Ba
K bylone: quem modum principatus habuerunt. Et di-
cendum eſt, quòd nullum modum: quia principatus
non eſt niſi in aliquo populo, uel politia. Iudæi autem
tunc nullum populum faciebant, quia erant captiui.
Ideo non ſolum non erant per ſe populus, ſed etiam
non erāt pars populi, quia non erant ciues. Nam mul-
titudo ſeruorum, & banauſorum non eſt pars politię,
vt ait Ariſto. Erant enim reges iſtorum captiui. Nam
Sedecias manſit in carcere vſque ad diem mortis ſuæ,
quem tamen ſepeliuit honorabiliter Nabucodono-
ſor, ut ait Ioſephus. 10. Antiquitatum: ipſe autem Ioa-
chim rex Iuda etiam manebat in carcere. Et fuit in eo

quamdiu

quamdiu regnauit prior Nabuchodonoſor, & Na-
buchodonoſor minor. Huius autem filius, ſcilicet,
Euilmerodach primo anno regni ſui, qui erat trige-
ſimus ſeptimus à tranſmigratione ipſius Ioacim edu-
xit eum de carcere, & exaltauit eum ſuper omnes
reges, qui erant in Babylone. Et comedebat ſem-
per coram eo, vſque ad mortem ſuam. quarto Re-
gum. 25. Et tunc fuit aliqua relaxatio oneris Iudæo-
rum, quia forte ille Ioacim haberet aliquam poteſta-
tem ſuper eos, & tamen non erat propriè aliquod ge-
nus principatus, quia non erant Iudæi per ſe vnus
populus. Fuit autem reditus de Babylone anno pri-
mo Cyri regis Perſarum, in quo completi ſunt anni
ſeptuaginta captiuitatis Babylonicæ, & fuit ante Chri-
ſti natiuitatem annis quingentis, & triginta, & vno:
& ab orbe condito annis tribus millibus quadrin-
gentis viginti, & octo: & regnauit Cyrus annis tri-
ginta. In primo anno huius incipit hiſtoria librorum
Eſdræ, quia primus, & ſecundus Eſdræ idem dicunt,
niſi quòd ſecundus recapitulat ea, quæ dicta ſunt in
primo addendo aliqua. Iſte dedit licentiam Iudæis
redeundi in terram ſuam. primo Eſdræ primo, ſicut
prædixerat Iſai. 45. ante per annos ducentos, & de-
cem. Et rex Cyrus legit hunc librum, & inueniens
ibi nomen ſuum prænunciatum, & quòd Deus ma-
gnarum gentium conſtituturus erat eum regem,
gaudio quodam repletus eſt, & voluit benefacere illi
genti, cuius fuerat ille propheta. Et conuocans Iu-
dæorum clariſſimos, qui erant in Babylone, dedit illis
licentiam redeundi, vt ait Ioſephus vndecimo Anti-
quitatum. Et tunc mandauit dari vaſa templi, quæ
Nabuchodonoſor abſtulerat, & manebant in Baby-
lone, vt patet primo Eſdræ primo: & ſecundo Eſ-
dræ ſecundo. Tunc congregati ſunt plurimi Iudæo-
rum, & exhortabantur ſe, vt redirent de Babylone.
Et redierunt multi, quorum numerus ponitur per Io-
ſephum vndecimo Antiquitatum, & primo Eſdræ ſe-
cundo. Non redierunt autem de Babylone omnes
Iudæi, qui ibi erant, quia multi tenebantur deſiderio
poſſeſſionum, & affinitatum contractarum in Baby-
lone. Nam quando tranſlati ſunt Iudæi de Baby-
lone à principio ſub Ioacim, quidam falſi prophetæ
dicebant, quod Deus reduceret illos captiuos poſt
biennium de Babylone. Et hoc dixit Annanias pro-
pheta de Gabaa in principio regni Sedeciæ, poſtquam
tranſlatus fuit Ioacim in Babylonem, ſcilicet, poſt
duos annos conteram iugum Nabuchodonoſor de
collo omnium gentium, & conuertam Ieconiam fi-
lium Ioacim & omnem tranſmigrationem Iudæ ad
locum iſtum. Ierem. 28. Iſte fuit propheta falſus, con-
tra quē Ieremias prædixit, quòd ipſo anno moreretur,
& ſic factum eſt. Alij etiam erant prophetæ falſi in
Babylone dicentes, qoòd citò Deus reducturus eſſet
eos in terram Iuda. Ideo populus non curabat ædifi-
care domos, nec plantare vineas, vt poſſent viuere in
Babylone. Ieremias autē ſcripſit eis: ædificate domos,
& habitate, & plantate hortos, & comedite fructum
eorum. Accipite uxores, & generate filios, & mul-
tiplicamini ibi, & nolite eſſe numero pauci, quia hæc
dicit Dominus, cùm cœperint impleri in Babylone ſe-
ptuaginta anni, viſitabo vos, & reducam uos ad lo-
cum iſtum. Ierem. vigeſimonono. His uerbis incitati,
qui erant in Babylone fecerunt ſic. Ideo anno ſe-
ptuageſimo, quando finita eſt captiuitas, multi tracti
amore poſſeſſionum, & affinitatum, & terræ illius,
quam iam reputabant ſibi natalem, redire noluerunt.
In hoc reditu fuerunt duo principes, ſcilicet, Zoroba-
bel filius Salathiel: & Ieſus filius Ioſedech Sacerdos

A magnus. Et ſub eis fuit multitudo illa redeuntium
de Babylone. Ioacim namque rex Iuda, qui ductus
fuerat in Babylonem genuit ibi Salathiel, de quo di-
citur præcedenti capitu. quòd Ieconias genuit Sala-
thiel, & Salathiel ibi in Babylone genuit Zorobabel:
Iſte fuit princeps Iudæorum redeuntium de Babylo-
ne. Conſiderandum nunc, quòd Iudæi, dum fue-
runt in Babylone, non fuerunt populus per ſe: ideo
non habebant principatum. Nunc verò redeuntes
erant iam liberi, & incipiebant eſſe populus, & ha-
bere principatum: & quia Zorobabel erat nobiliſſi-
mus Iudæorum, qui fuerant in Babylone, qui erat
nepos Ioacim regis Iudæ, fuit princeps Iudæorum in
reditu, licèt non fuit rex ſicut auus ſuus, quia fortè
B rex Perſarum, qui dedit licentiam Iudæis redeundi,
non dedit eis licentiam habendi regem: ne ex hoc
forte fierent prompti ad rebellandum regibus Per-
ſarum.

De reditu Iudæorũ de Babylone I Iudæam.

Ideo vocatur ſæpe Zorobabel princeps Iudæo-
rum, vel iudex eorum: vt ait Ioſephus vndeci-
mo Antiquitatum: & primo Eſdræ ſexto, vocatur
Zorobabel dux Iudæorum, vel dux tranſmigratio-
nis, & quia ſacerdotes magni erant viri honorabiles
valde in tota Iſrael, fuit quoque cum eo princeps ſa-
cerdos magnus, qui tunc erat, ſcilicet, Ieſus filius
Ioſedech, qui de Babylone rediit. Et ob hoc in li-
bris Eſdræ quando aliquid fiebat, dicebantur illi duo
illud iubere, vel illud facere: ſed patet primo Eſdræ
C tertio, ſcilicet, Zorobabel filius Salathiel, & Ioſue, vel
Ioſedech cœperunt fundare templum: & ſimile pri-
mo Eſdræ quarto, & ſæpiſſimè, & propter hoc Za-
charias propheta, qui illo tempore prophetauit, vt
patet primo Eſdræ quinto, ſolùm loquitur ad iſtos
duos, ſicut patet Zachariæ tertio, vbi loquitur ad Ieſum
Sacerdotem magnum, id eſt, Ieſum filium Ioſe-
dech, loquitur etiam ad Zorobabel incitans eum ad
ædificandum templum. Zachariæ quarto. Fuit Zo-
robabel maior princeps, vnde ipſe ſemper nomi-
natur prius, & ipſe vocatur dux Iudæorum, vel
tranſmigrationis. primo Eſdræ ſexto: quod non di-
citur de Ieſu filio Ioſedech ſacerdote. Poſt hoc au-
tem non ſic fuit: quia non ſucceſſit aliquis filius
D Zorobabel in principatu eius: nec viri de tribu Iu-
da habuerunt principatum: ſed ſummi ſacerdo-
tes poſt hoc fuerunt ſemper principes, vſque ad
Chriſti natiuitatem, quando Herodes, qui erat
alienigena primò incepit regnare ſuper Iudæos,
ante quem ſemper habuerunt principes de gen-
te ſua. Iſti autem ſummi ſacerdotes à princi-
pio huius ſtatus fuerunt contenti honore ſuo.
Et licèt principarentur populo, non imponebant
ſibi maius nomen. Quod durauit vſque ad Ioan-
nem Hyrcanum filium Simonis Machabæi: quia ex
ipſo tempore ſummi ſacerdotes inceperunt ſibi im-
ponere diademata regia, & vocari reges, & dura-
uit vſque ad Ariſtobolum, & Hyrcanum fratres,
E propter quorum contentiones contigit regnum
tranſire ad Herodem alienigenam, de quo infra di-
cetur: ſacerdotes tamen antequam ſibi imponerent
diademata regia, licèt ipſi principarentur, recipie-
bant ſecum alios ſeniores plebis, qui cum eis di-
ſponebant, quæ agenda erant. Cùm verò illi ſe re-
ges vocauerunt, fuit eorum principatus maior: &
ad eos tota rerum diſponendarum ſumma perti-
nebat. De his Ioſephus vndecimo Antiquita-
tum ait: Habitabant in Hieroſolymis, & opti-
matum gubernatione regebantur: nam Sacer-
dotes tractabant eorum negocium vſquequo re-

gnare contigit nepotes Aſamonæi, ideſt, Machabæorum nepotes.

Redeundo ad ordinem hiſtoriæ dicendum, quòd anno primo regis Cyri, quando data eſt Iudæis licentia redeundi de Babylone, data eſt eis licentia per Cyrum ad ædificandum templum Domini, quod deſtructum fuerat prius per Chaldæos, ut patet primo Eſdræ. 6. Zorobabel autem dux Iudęorum, & cæteri, qui cũ eo erãt anno ſcđo aduentus eorum in Iudęam inceperunt ædificare templum, & offerre Domino ſacrificia, & factus eſt magnus applauſus populi, quando viderunt illud fundari, 1. Eſdræ. 3. Cùm autem inciperent ædificare, ipſi Samaritani, qui morabantur in terra inuidentes Iudæis, dixerunt illis, quòd volebant ædificare cum eis templum Deo. Quibus Zorobabel, & Ieſus filius Ioſedech ſacerdos magnus reſponderunt, quod non licebat eis hoc facere, ſed ſoli ædificarent. Primo Eſdræ quarto. erant autem iſti Samaritani, quos Salmanaſar rex poſuerat in vrbibus Samariæ. 4. Regum. 17. Et quando tribus Iuda, & Beniamin ductæ ſunt in Babylonem, manſerunt iſti in terra per illos ſeptuaginta annos: & nunc incipientibus Iudæis ædificare templum, iſti voluerunt ædificare cum eis, Cùm verò Iudæi non conſenſiſſent, iſti Samaritani inceperunt perturbare Iudæos ne ædificarent, & accuſauerunt eos apud regem Babylonis. Interim autem contigit Cyrum regem Perſarum, qui regnabat in Babylone mori. Nam occupatus in bello Maſſagetarum à regina ipſorum circumuentus occiſus eſt, caputque eius miſſum eſt in vtrem plenum ſanguine humano, dictumque eſt: Satiare, ſatiare ſanguine humano, quem tantum ſitiſti. Regnauerat autem annis triginta. Huic ſucceſſit filius eius Cambyſes, qui vocatus eſt alio nomine Nabucodonoſor. Ad iſtum directa eſt accuſatio Samaritanorum contra Iudæos, ne ædificarent templum. primo Eſdræ quarto. Et vocatur ibi iſtæ Artaxerſes, & ſic habet tria nomina, ſcilicet, Cambyſes, Nabucodonoſor, Artaxerſes. Suſcepit iſte accuſationem Samaritanorum, & prohibuit ædificari templum. Manſitque ſic opus incompletum, & ceſſatum eſt ab ædificatione quaſi per nouem annos, ſcilicet, per ſeptem annos, quibus regnauit Cambyſes, & per duos annos primos Darij, qui ſucceſſit ei, vt ait Ioſephus. 11. Antiquitatum. Vt patet primo Eſdræ quarto, ſcilicet. Tunc intermiſſum eſt opus domus Dei in Ieruſalem, & non fiebat vſque ad annum ſecundum regni Darij regis Perſarum, de quo poſtea dicetur. Iſte Cambyſes, cuius primo anno prohibitum eſt ædificare templum, cępit regnare anno centeſimo à tranſmigratione Iudæorum in Babylonem, ſcilicet, ante Chriſti natiuitatem annis quingentis, & vno, & ab orbe condito annis tribus millibus quadringentis quinquaginta, & octo: & regnauit annis ſeptem. Iſte vocatus eſt Nabucodonoſor alio nomine, & ſub eo contigit hiſtoria libri Iudith. Et ita vocatur ibi Nabucodonoſor. Ita tenent omnes deſcriptores temporum. Et cępit in principio regni eius. Nam ipſe volebat vocari Deus, & ſolus haberi vt Deus, & propter hoc iuſſerat, quòd Holofernes, princeps militiæ ſuæ deſtrueret omnia idola Gẽtium, vt ipſe ſolus tanquam Deus haberetur. De hoc tamen quomodo poſſit ſtare declarabitur in principio libri Iudith. Dum hæc aguntur, contigit mori Ieſum filium Ioſedech ſacerdotem magnum, qui ſub Cambyſe, vel in principio regni Darij mortuus eſt, & ſucceſſit ei Ioacim filius eius in ſummo ſacerdotio, vt ait Ioſephus vndecimo Antiquitatum. Iſte Cambyſes ædificauit Babylonem ciuitatem in Aegy-

Cyrus rex moritur.
Cambyſes Cyri filius regnat annis 7.

F pto in memoriam illius, quæ erat in Chaldæa, & erat caput regni ſui: & volebat ipſe transferre ſedem regni in Aegypto. Mortuo autem Cambyſe poſt ſeptem annos, quibus regnauerat ſucceſſerunt ſeptem Magi in regno Perſarum, qui regnauerant menſibus ſeptem. Poſtquam autem Samaritani poſuerunt accuſationem contra Iudæos, & vetita eſt ædificatio templi anno primo Cambyſis Regis, vt dictum eſt, aſcendit tunc Zorobabel princeps Iudæorum de Iudæa in Babylonem, vt reſponderet accuſationi Samaritanorum, & permitterentur Iudæi ædificare templum. Quod viuente Cambyſe impetrari non potuit. Tunc Zorobabel manſit in Babylone, & adhæſit Dario, qui erat unus de Magis Perſarum, qui erant potentes G apud Cambyſem, & tamen nondum regnabat, & ſæpe ſignificabat ei quomodo templum Ieruſalem, quod Cyrus ædificari iuſſerat mandato Cambyſis ædificari vetabatur, & Darius motus eſt in deſiderium ædificandi illud ſi poſſet, & vouit, quòd ſi Deus faceret eum regem Perſarum, quod ædificaret templum Ieruſalem. Accidit interea mori Cambyſem, de quo ſupra diximus, & regnauerunt Magi per ſeptem menſes, cùm nullus maneret ſucceſſor Cambyſis, & illi, quia non poterant eſſe ſimul reges eiuſdem regni conabantur inuenire modum, vt vnus eorum regnaret. Et cùm non conuenirent, tandem diffinitum eſt, quod die quodam omnes oriente Sole ſimul in campum equitando procederent, & cuius H equus primus hinnitum emitteret, regnaret, quia apud Perſas hinnitus equi proſperitatis augurium iudicatur. Seruus autem quidam Darij equo, quem ipſe in craſtino aſcenſurus erat in loco, ad quem Magi equitando proceſſuri erant, equam ſubiecit. Sequenti autem mane, cùm ad prædictum locum Magi veniſſent, equus Darij nocturnę delectationis venereæ in ipſo loco recordatus hinnitum emiſit, & ſic Darius rex conſtitutus eſt. Cępit autem regnare Darius à tranſmigratione in Babylonem anno centeſimo quarto ferè, & erant ab orbe condito anni tres mille quadringenti ſexaginta quinque, & ante Chriſti natiuitatem fuerunt anni quadringenti nonaginta, & octo ferè, & regnauit annis triginta, & ſex. Ma- I nebat autem tunc cum eo Zorobabel princeps Iudæorum, de quo ſupra diximus. Et in primo anno regni ſui iſte Darius fecit cœnam magnam omnibus principibus ſuis. Et nocte illa Darius, cùm modicum dormiſſet euigilauit, & tribus iuuenibus cuſtodibus corporis ſui propoſuit quæſtionem, ſcilicet, quæ eſſet res fortior inter omnes, & qui melius reſponderet magnum honorem habiturus erat. Cogitauerunt autem iuuenes, quorum vnus erat Zorobabel, vt ait Ioſephus, undecimo Antiquitatum. Et ſequenti die coram Dario, & principibus ſuis primus diſputauit uinum omnium rerum eſſe fortiſſimum. Secundus regem dixit fortiorem. Tertius mulieres dixit omnibus rebus fortiores, & ta- K men ſuper hæc omnia ueritatem excellere. Et iſte fuit Zorobabel. Cumque ſinguli dixiſſent, ſententia iſtius laudata eſt. Et Darius dixit quòd peteret etiam ſi aliquid uellet ultra id quod ipſe promiſerat. Dixit autem Zorobabel, quòd ſolum petebat, quòd Darius impleret uotum ſuum, ſcilicet, quòd ſi rex fieret, ædificaret templum in Ieruſalem. Et nihil aliud uolebat, ut patet, ſecundo Eſdræ quarto, & quinto, & per Ioſephum vndecimo Antiquitatum. Tunc Darius ſurrexit de ſolio ſuo, & oſculatus eſt Zorobabel. Et dedit ei epiſtolas ad principes Syriæ, & Phœnicis, & ad

Sama-

Samaritanos, ut permitterent Iudæos ædiſicare templum, & ut darēt eis ligna de Libano, & quòd de redditibus regis darent eis expenſas pro ædificatione: & pro ſacrificiis, vt patet. 2. Eſdræ. 5. Tunc redut Zorobabel de Babylone ferens iſtas epiſtolas. Quod fuit primo anno Darii regis. Et tunc uenerunt cum eo multi de Iudęis, qui manſerant in Babylone: tam de ſacerdotibus, & leuitis quàm de popularibus videntes affectum regis erga Iudæos. Et fuit iſta ſecunda tranſmigratio de Babylone in Iudæam: & plurimi fuerunt in hac tranſmigratione: quorum numerum ponit Ioſephus. vndecimo Antiquitatum. Cæperunt tunc in aduentu Zorobabel Iudæi opus templi continuare, quod iam per nouem annos intermiſſum fuerat: & iſtud fuit anno. 2. Darii. Erant tunc duo prophetæ in Iudęa, ſcilicet, Aggæus, & Zacharias. Et iſti adiuuabant operantes. primo Eſdræ. 5. Tunc Samaritani accuſauerunt iterum Iudæos apud Darium, q́ conſtruerent templum fortiſſimum: & quod Iudæi poſſent rebellare regibus Perſarum. Tunc aliqui Iudæi uolebāt ceſſare ab ædificatione templi quouſque diffiniretur per Darium ſed Aggæus, & Zacharias prophetæ inſtabant, quòd opera fierent: & non attenderent ad impedimenta Samaritanorum. Et ſic factum eſt. Interim tamen miſerunt Iudæi legatos ad Darium regem reſponſuros accuſationi Samaritanorum: & fecit Darius inquiri in bibliothecis ſicut petiuerant Samaritani, & inuentum eſt quomodo Cyrus rex conceſſiſſet Iudæis ædificare templum. Tunc Darius confirmauit mandatum Cyri: addens, quòd de redditibus ſuis darentur expenſæ pro ædificatione, & etiam pro ſacrificiis: vt patet primo Eſdræ. 4. & 6. Tunc ceſſauerunt Samaritani impedire Iudæos iuxta mandatum regis: & dederunt eis expenſas quas iuſſerat. Et finitum eſt templum Duce Zorobabel. Vnde dicitur Zachariæ. 4. quòd manus Zorobabel ædificauerunt templum. Conſummatum eſt templum annis quaſi ſex poſtquam Darius cęperat regnare. Quod fuit ab orbe condito annis tribus millibus quadringentis ſeptuaginta, & uno, & fuit ante Chriſti natiuitatem annis quadringentis, & quaſi nonaginta duobus. Hoc tempore Pythagoras, qui apud Græcos floruerat, moritur. Iſte enim magnæ frugalitatis fuit, & vitæ continentiſſimæ: diſtrahens homines ab eſu carnium, aſſerens quòd animę hominum tranſirent de corpore in corpus, & interdum migrarent in corpora beſtiarum. Vnde poterat quis carnes patris ſui comedere, ſi comederet carnes pecorum, ad quæ anima patris, vel matris demigraſſet. Dixit etiam ſe fuiſſe militem Euphorbū occiſum in bello Troiano: ita quod anima, illius militis erat anima, quam ipſe habebat. De hoc Ouid. 15. Met. Iſte fuit primus, qui apud Grecos philoſophū ſe appellauit, cum prius huiuſmodi homines ſapientes vocarentur. Et cum iſtud eſſet nomen cuiuſdam arrogantiæ, interrogatus quid eſſet, non ſe ſapientem, ſed philoſophum, id eſt, ſapientiæ amatorem profeſſus eſt. Quę appellatio poſtea in cæteros deriuata eſt: ut ait Auguſt. de ciui. Dei lib. 8. Dario iſto mortuo, qui annis triginta & ſex regnauit, ſucceſſit ei Xerſes eius filius, qui regnauit annis uiginti: & incępit regnare poſt tranſitum Iudæorum in Babylonem annis centum, & triginta nouem: & a reditu de Babilone annis ſexaginta nouem. Et fuit ante Chriſti natiuitatem annis quadringentis, & ſexaginta duobus. Hoc tempore Iudæi manebant in pace in Ieruſalem, & cerimoniis legis utebantur ædificato iam templo, ut ſupra dictum eſt, & muri ciuitatis nondū erant ædificati. Quos poſtea Neemias reædificauit.

A Viuebat autem hoc tempore Zorobabel. Iſte Xerſes fuit deuotus erga cultum Dei: & gentem Iudæorum, & honorabat eos, ſicut pater ſuus Darius. De hoc Ioſeph. vndecimo Antiquitatum dicit, ſcilicet. Dario defuncto filius eius Xerſes regnum ſuſcipiens voluntatis paternæ colendi, & honorandi Deum hæres apparuit. Omnia namque faciebat quæ religionis erant, patrem ſecutus, & Iudæis liberaliter utebatur. Mortuo autem iſto Xerſe poſt viginti annos regni ſui ſucceſſit Artabanus, qui ſeptem menſibus ſolùm regnauit apud Perſas. Hoc mortuo regnare cæpit Artaxerſes, qui Longimanus appellatur, & regnauit annis quadraginta. Cæpit autem regnare ab orbe condito annis tribus millibus quingentis, & uiginti duobus: B poſt tranſmigrationem Babylonis Iudæorum in Babilonem annis centum, & ſexaginta: & a reditu de Babylone annis nonaginta, & ante Chriſti natiuitatem annis quaſi quadringentis, & quadraginta duobus. Hoc tempore erat in Babylone vir quidam nomine Eſdras Sacerdos, qui erat de genere ſummorum ſacerdotum per rectam lineam, ut patet primo Eſdræ 7. vbi ponitur progenies reducendo vſque ad Aaron, non tamen erat ſummus ſacerdos: quia Ioacim filius Ieſu filii Ioſedech erat tunc ſummus ſacerdos, ut ſupra dictum eſt. Iſte Eſdras fuit ſapientiſſimus in lege, ideo uocatur ſcriba doctus, & eruditus, & ſcriba uelox in lege Domini. primo Eſdræ. 7. Nam ſcriba apud Hebræos ſapiens C dicitur. Iſte in principio regni huius Artaxerſis reſtaurauit legem Domini, quæ magna ex parte combuſta fuerat. Et ad hoc ſpiritum propheticum habuit ſicut priores ſcriptores per Spiritum ſanctum libros illos ſcripſerant, quia aliàs non reciperemus iſtos libros reparatos ab Eſdra. Quia quicunque homo quantumcumque eruditus, ſi ſoli ſapientiæ humanæ innitatur, errare poteſt: & non eſt tantæ auctoritatis: quod neceſſario ei fidem adhibere debeamus: ut magis diximus ſupra, in prologo noſtro. De iſta tamen reparatione legis ſuper Eſdram multa expedienda ſunt. Iſte Eſdras ſicut fuit magnus ſapientia: ita, & operibus, & potentia clarus, & Artaxerſis prædicti amicus fuit. Iſte deſiderauit de Babylone ire D in Iudæam, cui rex Artaxerſes propter amicitiam, & viri auctoritatem conceſſit multa priuilegia: non ſolùm ei, ſed & templo Domini, & genti Iudæorum: iubens, quòd de redditibus ſuis quos habebat in Syria, darentur omnes expenſæ pro ſacrificiis, & aliis neceſſitatibus templi Domini. Quod latè habetur primo Eſdræ ſeptimo. Conceſſit etiam ei quòd ipſe doceret omnes Iudæos in lege Dei: & quod eſſet Princeps gentis Iudæorum: & quod nemo auderet tranſgredi legem ab eo datam iuxta pęnas, quas imponeret: & multa alia in fauorem eius. eo. cap. Iuſſit etiam, quòd omnia vaſa quæ ſuperfuerant in Babylone de uaſis templi Domini, quæ nondum omnia portata fuerant in Ieruſalem, nunc da E rentur Eſdræ, & portaret illa: & ſic factum eſt. Eſdras receſſit de Babylone portans uaſa Domini anno ſeptimo huius Artaxerſis: ut patet primo Eſdræ. 7. & 8. & cum Eſdra uenit tunc multitudo magna Iudæorum de Babylone ſacerdotum, & laicorum, de quibus patet primo Eſdræ. 8. cap. Ex hoc apparet quomodo fuerunt tres reditus Iudæorum de Babylone, ſcilicet, primus ſub Zorobabel: & Ieſu Ioſedech ſacerdote magno in principio regni Cyri. Secundus ſub ſolo Zorobabel, quando attulit licentiam ædificandi templum anno primo Darij regis. Tertius fuit nunc ſub Eſdra in principio quaſi regni Artaxerſis, ſcilicet, anno eius ſeptimo,

F vt dictum eſt. De his omnibus patet ſupra. Ita fuerunt tres tranſmigrationes Iudæorum in Babylonem, ſcilicet, Vna ſub Ioacim rege Iuda, & alia ſub Sedecia, & alia quinque annis poſt præcedentem tranſmigrationem quantum ad Iudæos, qui fugerant in Aegyptũ, de quibus etiam ſupra dictum eſt. Quando venit Eſdras in Ieruſalem erat ſacerdos magnus Ioacim filius Ieſu filii Ioſedech, & ad ipſum pertinebat principatus, cùm ſummi ſacerdotes poſt redditum de Babylone ſemper præfuerint. Quia tamen Artaxerxes poſuerat Eſdram principem gentis Iudæorum, & quod omnes tenerentur ſeruare legem eius. primo Eſdræ. 7. ipſe erat maior princeps, quàm Ioacim, & dum ipſe vixit ipſe ſemper præfuit, vt colligitur ex libris eius. Nam
G ipſe populum cogebat ad obſeruandam legem Dei, vt patet immediatè: poſtquam autem venit Eſdras inuenit multos de ſacerdotibus, & Leuitis, & de laicis, qui acceperãt vxores alienigenas de Moabitis, & Ammonitis, & aliis nationibus, & prædicauit eis, & coegit recedere ab illis expellendo illas, & filios, quos ex eis ſuſceperant. De quo patet primo Eſdræ. 9. & 10. & Neemiæ. 13. Et fecerunt tunc honorabile feſtum Scenopegiæ, de quo ibi: Eſdras autem poſtquam longo tempore vixit plurima opera laude digna faciens, & corrigens delicta gentis Iudæorum, in ſenectute bona defunctus eſt, & in Ieruſalem cum magno honore ſepultus eſt. Ipſo tempore mortuus eſt Ioacim ſummus ſacerdos filius Ieſu filii Ioſedech, qui fuit ſecun-
H dus ſummus ſacerdos poſt reditum de Babylone, & ſucceſſit ei Heliaſib filius eius. Tertius ſummus ſacerdos. Et ille erat ſacerdos magnus tempore Neemiæ: vt patet Neemiæ. 3. De hoc Ioſephus. 10. Antiquitatum. Hic finitur hiſtoria librorum duorum Eſdræ. Nunc incipit hiſtoria libri Neemiæ: quia licèt liber Neemiæ contineatur inter duos libros Eſdræ, ſcilicet, primum, & ſecũdum, & Neemias ſit medius illorum, quaſi ſit liber Eſdræ: tamen non eſt, ſed primus, & ſecundus Eſdræ ponunt hiſtoriam unius, & eiuſdem temporis, nec continuatur ſecundus primo in tempore, aut ordine rerum geſtarum, ſed ſolùm recapitulat aliqua, quæ pertinent ad primum librum ſupplendo quædam omiſſa: & primus, & ſecundus eodem tem-
I pore, & in eadem materia finiuntur: liber autem Neemiæ incipit immediatè poſt librum Eſdræ. Nam Eſdras rediit de Babylone anno ſeptimo Artaxerſis, vt patet primo Eſdræ. 7. hiſtoria autem Neemiæ incipit anno vigeſimo iſtius Artaxerſis: vt patet Neemiæ primo, & ſecundo, & erant tunc à tranſmigratione Iudæorum in Babylonem anni centum, & octoginta, & à reditu de Babylone anni centum, & decem, & ante Chriſti natiuitatem annis quadringentis, & viginti vno, & ab orbe condito anni tres mille quingenti, & quadraginta, & duo. Viuebat autem adhuc Eſdras quando Neemias venit ad reparandum Ieruſalem, ſed quaſi poſt annos vndecim mortuus eſt, & hic præſens fuit, dum muri Ieruſalem reædifica-
K rentur. Et ob hoc in libro. Neemiæ fit mentio quædam de operibus Eſdræ, vt patet Neemiæ. decimotertio. Iſte Neemias erat Iudæus manens adhuc in Babylone, ſiue in regno Perſarum poſt tertium reditum Iudæorum de Babylone ſub Eſdra, & erat pincerna regis Artaxerſis, manebantque plurimi Iudæi ibi: quia nunquam omnes Iudæi redierunt de Babylone. Iſte, cum eſſet apud regem Perſarum, vidit quoſdam Iudæos, qui veniebant de Ieruſalem: Et quærens de ſtatu terræ, inuenit muros Ieruſalem eſſe deſtructos, & nullam eſſe munitionem, intra quam habitatores poſſent defendi. Propter quod ipſe miſtis effectus impetrauit à rege Artaxerſe anno vigeſimo regni

Neemias venit in Ieruſalē & muros [illegible] ædificauit.

F eius, quòd ædificaret muros Ieruſalem, & poſtea rediret ad eum: & accepit epiſtolas ad præpoſitos, & duces terræ Syriæ ut adiuuarent eum in operibus, quæ ipſe intendebat, ut patet Eſdræ. primo & ſecundo. Venit autem Neemias in Ieruſalem, & ſuaſit Iudæis, vt muros vrbis cum eo ædificarent. Timebant autem Iudæi propter Samaritanos, qui erant hoſtes eorum, & impediuerant illos, quando ædificabant templum. Et tamen confortati à Neemia inceperunt ædificare, & ut opus citius fieret, diuiſerunt inter ſe Iudæi partes murorum, ſcilicet, vt tales ædificarent vſque ad talem locum, & tales vſque ad talem, & prius de ædificatoribus fuit Heliaſib ſummus ſacerdos, de his Neemiæ tertio. Audientes Samaritani, &
G Arabes, & alii habitatores terræ quòd Iudæi ædificarent, præſtiterunt eis multa impedimenta: ita vt cogerentur Iudæi ædificantes vna manu facere opus, & alia tenere lanceam, id eſt, quidam ædificabant, & alii circa eos erant armati, vt defenderent eos ab ſubitis incurſibus Samaritanorum, & aliorum hoſtium. De his Neemiæ quarto, & quinto, & ſexto. Hoc modo Iudæi cum labore ædificauerunt vſquequo completi ſunt muri, & poſitæ ſunt portæ. Durauit autem murorum ædificatio annis duodecim, ut ait Ioſephus vndecimo Antiquitatum, ſcilicet, quos labores ſuſtinuit Neemias per annos vndecim & menſes quatuor. Nam tanto tempore muri Ieroſolymorum completi ſunt, & fuit hoc anno trigeſimoſecun-
H do regni iſtius Artaxerſis. Nam anno vigeſimo eius incepti fuerunt, & duodecim annis durauit ædificatio murorum, & finitis muris populus fecit magnum gaudium, & conuiuia per multos dies: tunc erant pauci habitatores in Ieruſalem. Et fecit Neemias, ut omnes principes Iudæorum habitarent in Ieruſalem, & populares diuiderentur per decem partes, & una pars eorum habitarent in Ieruſalem, cui per ſortem eueniret. Tunc plurimi ſe obtulerunt ad manendum ſponte in ciuitate Neemiæ vndecimo. Fuit iſta ædificatio murorum conſummata ab orbe condito tribus mille quingentis, & quinquaginta duobus annis: a captiuitate Babylonis annis centum nonaginta duobus, & a reditu de Babylone centum,
I & viginti duobus, & ante Chriſti natiuitatem quadringentis, & nouem. Ipſo anno rediit Neemias ad regem Artaxerſem: quia pincerna eius erat, & non dederat ei licentiam niſi, ut fabricatis muris rediret ad eum, ut patet Neemiæ ſecundo. Ipſo anno mortuus eſt Eſdras in ſenectute bona, ut dictum eſt. Mortuo iſto Artaxerſe, qui dicebatur Longimanus, filius eius Xerſes, qui vocatur Xerſes ſecundus ſuſcepit regnum. Quod fuit ante Chriſti natiuitatem annis quadringentis, & uno, & poſt tranſmigrationem in Babylonem annis ducentis, & a reditu de captiuitate annis centum, & triginta, & regnauit duobus menſibus. Hoc mortuo ſucceſſit in regno Perſarum Sodianus, qui impe-
K rauit menſibus ſeptem. Sub his duobus propter temporis breuitatem nihil dignum relatu accidit. Poſt Sodianum regnauit Darius Nothus annis decem, & nouem. Qui cepit ab orbe condito annis tribus mille quingentis ſexaginta tribus, & ante Chriſtum natum annis quadringentis, & a tranſmigratione Babylonis annis ducentis, & vno, & a reditu de Babylone annis centum triginta, & vno. Hoc tempore floruit Plato Philoſophus, & tunc etiam Hippocras medicus famoſiſſimus fuit, & ambo in Græcia. Tunc etiam Dionyſius tyrannus fuit in Sicilia, qui tanquam totius crudelitatis exemplar ab omnibus auctoribus inducitur. Phallaris etiam

tyrannus

tyrannus tunc fuit, qui fecit bouem æneum ad cremandum intus homines,& artificem rei, ſcilicet Perillum,qui per hoc crudelitatis ingenium tiranno placere optauerat,primum intra bouem ad huius rei experientiam capiendam ardere fecit,ut ait Valerius maximus,& Seneca.De hoc Paulus Oroſius de Ormeſta mũdi. Mortuo iſto Dario ſucceſſit Artaxerſes,qui Aſſuerus dicitur,& regnauit annis quadraginta. Et incæpit ab orbe condito annis tribus millibus quingentis, & octoginta duobus, & ante Chriſti natiuitatem annis trecentis,& octoginta uno, & a traſmigratione in Babylonem annis ducentis, & uiginti, & a reditu de Babylone annis centum, & quinquaginta. Sub iſto incepit hiſtoria libri Eſther anno tertio eius: ut patet Eſther primo, & ſub ipſo finita eſt. Ipſe enim fuit, qui exaltauit Mardochæum auunculum Eſther, & ſuſpendit Aman hoſtem Iudæorum: qui uoluerat omnes Iudæos in toto orbe una die occidere. De his etiam Ioſephus undecimo Antiquitatum. Et fuit hoc quaſi annis triginta poſt ędificationem murorũ Ieruſalem, ut patet,ex præcedentibus annis intermediis inter hoc tempus,& ædificationem. Et ſic inter finem libri Neemiæ & principium libri Eſther fuerunt anni quaſi triginta: quia hiſtoria Neemiæ finitur in ædificatione murorum. Quod autem ponitur ibi de actibus Eſdræ in fine libri non fuit poſt ædificationem murorum, ſed quia Eſdras,& Neemias fuerunt contemporanei. Hoc tempore Anaxagoras Philoſophus moritur, & tunc Ariſto. Platonis diſcipulus floruit. Tunc etiam Eraclitus, & Democritus, & Socrates, & Diogenes floruerunt. Eo tempore mortuo Heliaſib, qui fuerat tertius ſummus ſacerdos poſt reditum de Babylone ſucceſſit filius eius Iudas.4.ſummus ſacerdos, vt ait Ioſephus. 11. antiquitatum. Mortuo Aſſuero prædicto regnauit alius Artaxerſes, qui uocatur Ochus annis uiginti, & ſex. Et cepit ab orbe condito annis tribus millibus ſexcentis, & uiginti duobus. Et ante Chriſtum natum annis trecentis, & quadraginta uno: & a tranſmigratione in Babylonem annis ducentis, & ſexaginta, & a reditu de Babylone annis centum, & nonaginta. Hoc tempore Demoſthenes orator apud Græcos floruit, de quo Hierony̆m. in Epiſtola ad Paulinum. Tunc etiam Iſocrates philoſophus & orator fuit. Tunc mortuo Platone ſucceſſit ei in doctrina ſua Speuſippus nepos eius, idest, filius ſororis ſuæ, quem aliquando Ariſto. nominat. Hoc tempore mortuo Iuda quarto ſacerdote filius eius Ioannes quintus ſacerdos, ei ſucceſſit, vt ait Ioſephus. 11. Antiquitatum. Habuit iſte Ioannes ſacerdos fratrem quendam minorem nomine Ieſum, qui amicus fuit cuiuſdam principis regis Perſarum, qui Vagoſus dicebatur. Et iſte promiſerat ei ſummum ſacerdotium. Huius confidentia Ieſus minor contra fratrem ſuum Ioannem ſacerdotem magnum in tẽplo iurgatus eſt, ita ut Ioannes Ieſum in templo occideret. Tantum facinus in eum commiſit in templo,quod nunquam prius, nec apud Barbaros ita crudeliter, & impie factum eſt. Et ob hoc templum in ſeruitutem Perſarum redactum eſt. Nam dixit Vagoſus prædictus, Auſi eſtis in templo veſtro homicidium committere,ego mundior ſum, & hoc dicens, ingreſſus eſt templum. Et non permiſit Iudæis prius offerre ſacrificia, quàm pro quolibet anno ſoluerent ei quinquaginta dragmas. Et hoc per ſeptem annos durauit. ut ait Ioſephus. 11. antiquitatum. Mortuo iſto Artaxerſe regnauit Arges, qui Arſamus dicitur annis quatuor. Et cæpit ab orbe condito annis tribus millibus ſexcẽtis quadraginta octo, & ante Chriſtum natum annis trecentis,& quindecim, & a trãſ-

A migratione Babylonis annis ducentis, & octoginta, & ſex: & a reditu de Babylone annis ducentis ſexdecim. Hoc tempore moriente Ioanne ſacerdote quinto filius eius Hiadus in ſummum ſacerdotium ſextus ſucceſſit. Et iſte fuit ſacerdos tempore Alexandri Macedonis,ut infra dicetur, de quo Ioſephus 11. antiquitatum. Mortuo Arge ſiue Arſamo, Darius filius eius ſucceſſit in regno Perſarum annis ſex, & cæpit ab orbe condito annis tribus millibus ſexcentis quinquaginta duobus,& ante Chriſtum natum annis trecentis,& undecim, & a tranſmigratione in Babylonẽ annis ducentis, & nonaginta,& a reditu de Babylone annis ducentis, & uiginti. Iſte eſt Darius contra quẽ pugnauit Alexander Macedo. Eo anno, quo Darius

B apud Perſas cępit regnare, cæpit quoque Alexander apud Macedones occiſo patre ſuo Philippo, ſcilicet, annis trecentis, & undecim ante Chriſtum natum. Iſte multa bella fecit contra Darium: cuius anno ſexto ipſe Darius a famulis occiſus eſt. Ipſe uerò Alexander annis duodecim regnauit, ut patet primo Machabæorum primo,& ędificauit Alexandriam in Aegypto ex nomine ſuo,in qua mortuus eſt. Viuente Alexandro Hyadus ſacerdos magnus erat, qui fratrem minorem habebat nomine Manaſſem: cui Sanabalath Samaritanus miſſus tanquam princeps regionis a Dario rege Perſarum filiam ſuam uxorem dedit. Seniores autem Iudæorum grauiter ferebant, quod Manaſſes frater ſummi ſacerdotis uxorem ha-

C beret alienigenam, & particeps eſſet in ſacerdotio. Putabant enim per coniugium occaſionem præſtari ad diſſoluendas leges: ita ut cuilibet liceret alienigenam ducere uxorem. Iuſſerunt ergo ſeniores, & principes ſacerdotum ipſi Manaſſe, ut, aut uxorem dimitteret,aut in templum non intraret. Manaſſes uerò prohibitus miniſtrare acceſſit ad Sanabalath ſocerum ſuum dicens ſe filiam illius diligere,& tamen apud Iudæos honorem ſacerdotii maximum eſſe, quo priuari nollet propter illud coniugium. Sanabalath autem ei blanditus, non ſolum ſacerdotium, ſed etiam principatum ſacerdotii,& honorem, & potentiam in omnibus locis Samaritanorum, quibus præerat Sanabalath habere promiſit: dummodo fi-

D liam eius non dimitteret. Dicebat enim ſe ædificaturum templum ad inſtar Ieroſolymitani ſuper montem Garizim, qui omnibus Samariæ altior eſt. Hoc tamen dixit ex licentia regis Darii facere uelle. interim contingit Darium ſuperari ab Alexandro, & uenire in Syriam ad urbem Tyri. Tunc Sanabalath deſperatis rebus Darii ſe Alexandro ſubiecit, & totam terram, quam a Dario tenebat uadens ei obuiam in Tyrum: a quo cùm ſe gratè ſuſceptum putaſſet, indicauit ei de ſuo genero Manaſſe, & quòd utile eſſet ipſi Alexandro gentem Iudæorum eſſe diuiſam, & duo templa habere, ut minus faciles eſſent ad rebellandum. Quo audito conceſſit Alexander templum ædificari, quod Sanabalath celeriter in monte Gari-

E zim ædificauit: in quo Manaſſes gener eius miniſtrauit in ſummo ſacerdotio. Iſte modus fuit templi Samaritanorum. Et ſic diuiſio maxima facta eſt inter Iudæos propter duo templa. Vnde ſi quis apud Ieroſolymitas culpam habuiſſet, aut de cibo illicito, ſeu de tranſgreſſione ſabbathorum, aut de huiuſmodi peccato, ad templum Samaritanorum ueniebat, dicens ſe apud Iudæos iniuſtè culpari. De his Ioſephus. 11. Antiquitatum. Et ob hoc, qui inter Iudæos non integrè ſeruabant legem Samaritani in iniuriam dicebantur, quia tales de peccato accuſati ad Samaritanos transfugere ſolebant. Et ſic Iudęi Chriſtum Samaritanum vocauerunt. Ioa. 8.f. quia putabant eum, uel ſaltem calumniabantur tãquã

tranſgreſſorem legis, & non obſeruantem ſabbathū, quia curabat in ſabbatho. Ioan.9. Quia etiam permittebat diſcipulis eſurientibus ſpicas Sabbatho vellere, & fricare manibus ad comedendum, infra.12. Et iſtud eſt templum montis Garizim, de quo mulier Samaritana dixit Chriſto ſedenti ad fontem an adorare deberent in Ieroſolimis, vel in monte illo, ſcilicet: Patres noſtri in monte hoc adorauerunt: & vos dicitis, quia Ieroſolymis eſt locus, vbi oportet adorare. Ioā.4. Iſtud templum ducentis annis poſtquam conſtructum fuerat deſtructum eſt tempore Hircani ſummi ſacerdotis Iudæorum, de quo infra dicetur, vt ait Ioſephus. 13. Antiquitatum. Nec tamen omnino periit, quia tēpore Chriſti in eo adorabant Samaritani, vt dictū eſt. Et hęc ſub Alexandro facta ſunt: & ſic fuit factū illud templum Samaritanorum quaſi per trecentos, & quinque annos ante Chriſti natiuitatem. Cùm autem prędictus Alexander veniſſet in vrbem Tyri, quæ nō multum diſtat à Ieruſalem, & obſideret eam literas miſit ad ſummum ſacerdotem nomine Hiadum, de quo ſupra diximus rectorem gentis Iudęorum, vt eius amicitiam eligeret potius, quam Perſarum & quidquid Dario ſoliti erant dare hoc ei daret, Hiadus, & gens Iudæorum dixerunt ſe Dario ſacramenta præſtitiſſe, vt nequaquam contra ipſum eo viuente arma portarēt, ideo ſe non poſſe pacta diſſoluere. Tunc Alexander iratus Tyrum quidem dimittere noluit, quem erat in proximo capturus, ſed genti Iudæorum multa comminatus eſt. Tunc Hiadus, & tota gens Iudæorum pauebant ad Alexandri aduentum: precabanturq; Deum ſic afflictis ſuccurrere. Dormienti autem Hiado ſummo ſacerdoti apparuit Deus, iubens nihil timere, ſed ornare vrbem, & portas aperire, ipſumq; veſtibus pontificalibus indutum cęteroſq; ſacerdotes in ſtolis ſuis, cum tota gente Iudæorum Alexandro cum gaudio occurrere, Quod factum eſt. Putauerant enim Samaritani, nunc, & cęterę gentes vicinæ Iudæis ſummum ſacerdotem, & reliquam gentem Iudęorum variis pęnis ab Alexandro affligendam. Qđ è contrario factū eſt, Nam properans Alexander deſcendit de equo, & adorato nomine Dei, quod erat in lamina aurea circundante frontem ſacerdotis, ipſum ſummum ſacerdotē veneratus eſt, Qđ videntes omnes reges Syrię, qui Alexandro aſtabant, cunctiq; Macedones ſtupebant, mentem regis deluſam eſſe putantes, quia nulli vnquam hominum hoc feciſſet, Solus autem Parmenio Dux eius interrogare auſus eſt: cur cęteris eum adorātibus, ipſe ſacerdotem gentis Iudæorum adorauerat. Cui Alexander inquit: Non hunc, ſed Deum, cui in ſacerdotio miniſtrat adoraui. Nam eum in hoc habitu vidi per ſomnium cùm adhuc eſſem in Macedonia, Ipſeq; hortatus in Aſiam exercitum ducere. Et cùm nullum in tali ſtola niſi hunc viderim, habens probationem viſionis meæ hunc ſalutaui, & ex nunc arbitror Dariū, & Perſarum exercitum diſſoluiſſe, quia ſicut in ſomnio accepi, ita firmiter prouentura confido, Ita Alexāder Parmenioni locutus eſt. Tunc gaudentibus oībus Alexander in vrbem Ieruſalem ducitur, & aſcendens in templum ſacrificauit Deo, ſicut ei oſtenderat ſacerdos. Ipſe vero ſummo ſacerdoti Hiado, & reliquis ſacerdotibus larga munera contulit. Et allato libro Danielis, in quo ſcriptum eſt quendam principem Græcorum, Perſarum gentes ſuperaturum, ſeipſum Alexander eſſe credidit. Sequenti die Alexander conuocata multitudine Iudæorum iuſſit eis, quidquid vellent, ab eo peterent. Petiit aūt ſummus ſacerdos, vt Iudæis liceat ſuis legibus viuere, & ſine tributis ſeptimū annum eſſe permitteret, quæ Alexander cōceſſit. Iſte ſeptimus annus eſt, in quo Iudæi, nec agros colunt, nec eis metere fruges, aut vindemiam facere licet, vt

F patet Exo.23. Petiuit etiam, ut Iudæis habitantibus in Babylone, & in terra Medorum, ubi adhuc multi māſerāt, qui de Babylone finita captiuitate redire noluerant, legibus propriis uiuere permitteret, quod et conceſſit, Cumque etiam Alexander dimiſſa Ieruſalem iuiſſet in urbes Samaritanorum iuxta montem Garizim, vbi prius templum per Sanabalath fundatū eſſe diximus, occurrerunt ei Samaritani ſolenniter Alexādrum recipientes. Hi quoq; petierunt ab Alexandro, q̄ Iudæi petierant. ſ. tributa anni ſeptimi, quia ipſi quoque Samaritani, nec colunt agros, nec metunt anno ſeptimo, cùm obſeruēt legē Moyſi: cęteros aūt libros prophetarū non recipiunt, ut diximus. 4. Reg. 17. Quibus Alexander ait, qui erant, qui talia peterēt. Rñderūt

G ſe Iudæos eſſe, Sichimitas tñ, a Sidoniis vocari. Nā Samaritani, cū Iudæos feliciter agere uiderent, ſe Iudęos mendaciter profitentur, cū aūt illos affligi cernunt, uerū ꝯfitentes Iudæos ſe non eſſe dicunt. Quibus Alexāder iterum dixit an Iudæi eſſent: cui illi dixerunt ſe nō eſſe, Et ille ait: ego hoc Iudæis conceſſi, Quaſi dicat: ſatis eſt conceſſiſſe Iudęis. Verumtñ rurſus certius videbo, & quę agenda ſunt diſponā. Hoc modo Samaritani, nullo obtento ab Alexandro, manſerunt. De his Ioſephus. 11. Antiquitatum. Hoc tpe defuncto Hiado ſacerdote ſummo: Onias filius eius ſeptimus ſummus ſacerdos effectus eſt, de quo Ioſephus. 11. Antiquitatum. Mortuo Alexandro in Babylone regnum eius in multos ſucceſſores diuiſum eſt, vt patet primo Ma-

H cha. 1. Antigonus namque Aſiam minorem apprehēdit: Seleucus Babylonem, & gentes vicinas obtinuit, Lyſimacho ceſſit Heleſpontus: Macedoniam accepit Caſſander, Ptholemæus filius Lagi Aegyptum poſſedit. Horum plurima, & grauiſſima bella fuerunt, de quibus Paulus Oroſius lib. 3. de Ormeſta mundi: Ptholemæus filius Lagi, de quo diximus, cępit regnare in Aegypto ipſo anno, quo Alexander mortuus eſt. ſ. ante Chriſti natiuitatem annis ducentis, & nonaginta, & nouem, & ab orbe condito annis tribus millibus ſexcentis ſexaginta quatuor, & a tranſmigratione in Babylonem annis trecentis, & duobus, & a reditu de Babylone annis ducentis, & triginta duobus, Iſte Ptholemæus Sother in Græco. i. ſaluator dictus eſt. Ipſe autē

I totam Syriam ſibi ſubiecit, & Ieroſolymam, & Iudęos per fraudes expugnauit. Ipſe enim ſub ſpecie ſacrificii Ieroſolymā ingreſſus ciuitate non reſiſtente, ſed apertis portis, cūm nihil mali cogitarēt, uniuerſa prædatus eſt, & gentem ſeruituti ſubiecit. Et plurimos de Iudęis ultra centum millia multos quoque de Samaritanis tenens in Aegyptum reuerſus eſt. De quo Ioſephus. 12. Antiquitatum; regnauit autem iſte Ptholemæus annis decem & ſex. Huius tempore Theophraſtus Philoſophus in Græcia floruit. Defuncto Ptholemæo Sother ſiue filio Lagi Ptholemæus Philadelphus filius eius regnauit in Aegypto. Et cepit ante Chriſtū natū annis ducentis octoginta tribus, & ab orbe ꝯdito annis tribus millibus ſexcentis, & octoginta, & a tranſmigratione

K in Babylonem annis trecentis, & decem, & octo: & à reditu de Babylone annis ducētis, & quadraginta octo, & regnauit annis triginta octo, Sub hoc manebant in Aegypto Iudæi captiui, quos pater eius Ptholemæus Sother captos duxerat, vt ſupra dictum eſt. Et ex hoc tempore prouenit, ꝙ plurimi Iudæorum habitarēt in Aegypto, vt ait Ioſephus. 12. Antiquitatū. Et manſerūt ſemper uſque ad tempora Chriſti. Nam poſt mortem eius dicitur Actu. 2. ꝙ multi Iudæi de habitantibus in Aegypto manebant in Ieruſalem. Iſte Ptholemæus Philadelphus fecit uetus teſtamentum totum trāsferri de Hebræo in Græcum per ſeptuaginta & duos interpretes. Nam librorum cupidus erat, & habuit famoſiſſimam librorum copiam in Alexandria, quantā

A nullus vnquam legitur habuiſſe, ſcilicet plus quàm viginti millia librorum: ut ait Ioſephus. 12. antiquitatum. De hac interpretatione, & modo eius latè diximus in prologo Hierony. ſuper Paralipom. latius tamen ponit Ioſephus. 12. antiquitatum. Onias ſummus ſacerdos filius Hiadi, de quo ſupra diximus, mortuus eſt ſub Ptholemæo Sother, cui ſucceſſit filius Simon ſummus ſacerdos octauus, qui vocabatur Simon iuſtus propter pietatem, quam habebat in Deū, & fauorem, quem habebat erga regem. Iſte eſt Simon ſummus ſacerdos, cuius laudes ponuntur Eccle. 50. Iſte moriens reliquit filium paruulum Oniam nomine, qui propter ætatem miniſtrare non poterat: ideo miniſtrauit in ſummo ſacerdotio Eleazarus frater Simonis. B Et iſte eſt a quo ſeptuaginta interpretes directi ſunt ad Ptholemæum Philadelphum ad interpretationem faciendam. Et ob hoc Ptholemæus redemit pluſquam centum uiginti millia Iudæorum de his, qui capti tenebantur in Aegypto, & ſeruiebant a tempore patris ſui Ptholemęi Sother: & pro quolibet redimēdo dedit centum, & uiginti dragmas, vt ait Ioſephus. 12. antiquitatum. Iſte Eleazarus fuit nonus ſummus ſacerdos. Mortuo Ptholemæo Philadelpho ſucceſſit in regno Aegypti Ptholemæus Euergetes filius eius regnans annis viginti ſex. Et cæpit ante Chriſtum natum annis ducentis, & quadraginta quinque, & a tranſmigratione in Babylonem annis trecentis quinquaginta & ſex: & a C reditu de Babylone annis ducentis, & octoginta, & ſex, & ab orbe condito annis tribus millibus ſeptingentis, & decem & octo. Hoc tempore ſcriptus eſt Eccleſiaſticus liber per Ieſum filium Sirach: vt patet Eccleſ. 50. ſcilicet, Doctrinam ſapientiæ, & diſciplinam ſcripſit in codice iſto Ioannes filius Sirach Ieroſolimita: qui renouauit ſapientiam de corde ſuo. Pauco tempore poſt mortem Simonis ſummi ſacerdotis fuit ſcriptus ille liber: ideo auctor eius laudans omnes patres antiquos finiuit laudes in Simone ſummo ſacerdote, quaſi nullum haberet poſt eum quem laudare potuiſſet. Mortuo Ptholemæo Euergete regnauit Ptholemæus Philopater filius eius, quem Ioſephus uocat Ptholemæum Eupatorem, & regnauit D in Aegypto annis decem, & ſeptem, & cæpit ante Chriſtum natū annis ducentis, & decem, & nouem: & ab orbe condito tribus millibus, & ſeptingentis, & quadraginta quatuor: & a tranſmigratione in Babylonem annis trecentis octoginta duobus, & a reditu de Babylone annis trecentis, & duodecim. Dum iſte regnaret in Aegypto regnauit in Syria Antiochus Magnus rex Syriæ. Qui confligens cum Ptholemæo Philopatre vicit eum quatuor annis ante mortem ſuam. Et iſte eſt ille Antiochus, qui occiſus fuit in Perſide in templo Naneæ, deceptus conſilio ſacerdotum Naneæ. Fuerat enim ingreſſus templum, ut acciperet inde pecunias multas. Quo ingreſſo ſacerdotes clauſerunt templum. Et aperto occulto E aditu templi miſerunt lapides, & percuſſerunt Antiochum, & eos, qui cum eo erant: & diuiſerunt illos membratim, & capitibus amputatis proiecerunt foras, ut patet ſecundo Machabæorum. Mortuo Ptholemæo Philopatre regnauit in Aegypto Ptholemæus Epiphanes annis quindecim. Et cæpit ante Chriſti natiuitatem annis ducentis, & duobus, & ab orbe condito annis tribus millibus ſeptingentis ſexaginta, & uno, & a tranſmigratione in Babylonem annis trecentis nonaginta nouem, & a reditu de Babylone annis trecentis, & uiginti nouem. Et tunc fuerunt turbationes inter Ptholemæum Epiphanem, & Antiochum. Iudæi autem adiuuauerunt Antiochum, de quo Ioſephus, 12. Antiquitatum. Ante hoc aliquanto tempore mortuo Eleazaro ſummo ſacerdote fratre Simonis, Onias filius Simonis ſummi ſacerdotis, qui paruulus relictus fuerat eo moriente ſucceſſit in ſummo ſacerdotio: & fuit decimus ſummus ſacerdos. Iſte Onias erat auarus ualde: & cùm eſſet princeps gentis Iudæorum propter eum periclitari habuit gens illa: cùm ipſe propter auaritiam ſoluere nollet tributa, ad quæ ſingulis annis tenebatur regi Aegypti tota gens Iudæorum: ſed liberauit eos de his anguſtiis quidam Iuuenis Ioſipus nomine filius ſororis Oniæ. De hoc, & de quodam filio eius Hirchano multa refert Ioſephus laudabilia. 12. antiquitatum. Mortuo Ptholemæo Epiphanę Seleucus primus regnauit in Syria, & cæpit an-B te Chriſtum natum annis centum octoginta, & ſeptem: & a tranſmigratione in Babylonem annis quadringentis, & quatuordecim, & a reditu de Babylone annis trecentis quadraginta quatuor. Iſte Seleucus fuit ualde deuotus Deo Iudæorum tempore Oniæ ſummi ſacerdotis: & præſtabat de redditibus ſuis omnia neceſſaria ad ſumptus ſacrificiorum, vt patet ſecundo Machabæorum 3. & uocatur ibi rex Aſiæ. Et uerum eſt, quòd erat rex Aſiæ, & Siriæ. Poſt hunc Seleucum regnauit Ptholemæus Philomater annis tribus. Et cæpit ante Chriſtum natum annis centum ſeptuaginta, & octo, & ab orbe condito annis tribus millibus ſeptingentis, & octoginta quinque: & a tranſmigratione Babylonis quadrin-C gentis, & uiginti tribus, & a reditu de Babylone annis trecentis quinquaginta tribus. Ante hoc mortuo ſummo ſacerdote Onia auaro, de quo ſupra diximus ſucceſſit ei Simon filius eius undecimus ſacerdos magnus. Et hoc mortuo ſucceſſit Onias filius eius duodecimus ſummus ſacerdos. Dicit autem Ioſephus, 12. antiquitatum, quòd fuerunt tres fratres filii Simonis, ſcilicet, Onias, & Ieſus, & Alius Onias minor. Ipſe autem Ieſus ſe uocauit Iaſonem, & Onias minor uocauit ſe Menelaum. Qui aſſumpti ſunt ad tres principatus ſummi ſacerdotii. Et cùm Iaſon, qui medius erat ſuſcepiſſet ſacerdotium ſummum rex Antiochus depoſuit D eum, & tradidit ſacerdotium Oniæ minori, qui dicebatur Menelaus. Et de iſtis dicitur ſecundo Machabæorum quarto, ſcilicet, quomodo Iaſon diſcordauerit contra Oniam, & Menelaus aſſumptus fuerit in ſummum ſacerdotium effugato Iaſone. Sed illa litera uidetur diſcordare a Ioſepho, de quo quomodo ſe habeat ueritas, ibidem declarabitur. Hoc tempore, ſcilicet, ſub hoc Antiocho magis propriè incæpit hiſtoria libri ſecundi, quàm primi. Pro quo conſiderandum, quòd duo libri Machabęorum non habent hiſtoriam continuatam ita, quòd finitis eis, quæ ſunt in primo libro, incipiant ea, quę ſunt in ſecundo: ſed prius deſinunt, quæ ſunt in ſecundo, quàm in primo: quia ſecundus liber finitur in geſtis Iudæ Machabęi, & non peruenitur E ibi uſque ad mortem ſuam. Et tamen in primo libro Machabæorum continuatur hiſtoria Iudæ Machabæi, & fratris ſui Ionathæ poſt eum, & poſtea hiſtoria Simonis poſt ipſos, ſed eſt ſecundus liber Machabæorum quædam recapitulatio ad ſupplendum quædam, quæ omiſſa fuerant in primo de actibus Iudę. Et incipit propriè hiſtoria in 3. ca. ſecundi Machabæorum, quia in duobus præcedentibus ſolum ponuntur quædam præambula, quæ non ſunt de hiſtoria Machabæorum: & incipit hiſtoria ſub tempore regis Seleuci, de quo ſupra diximus in Heliodoro, qui uenit ad accipiendum pecunias depoſitas in templo. ſecundo Machabæorum tertio. Et poſt hoc fuit contentio illa pro ſummo ſacerdotio inter Iaſonem, & Me-

nelaum de qua ſupra diximus, & hoc habetur ſecũdo Machabæorum. 4. Hæc tamen contentio fuit ſub Antiocho Epiphane, qui vocatur Antiochus illuſtris primo Machabæorum primo, ſcilicet: Exijt ex eis radix peccan Antiochus illuſtris. Et idem eſt illuſtris, quod Epiphanes, & eſt nomen Græcum, & interpretatur apparens. i. valde apparens, vel valde notus, & hoc ſignificat illuſtris, ideſt, clariſſimus. Iſte Antiochus fuit peſſimus, ſub quo occiſus eſt Onias ſummus ſacerdos, ſecundo Macha. 4. & ipſe vendidit ſummum ſacerdotium Menelao auferens illud fratri ſuo Iaſoni. eod. cap. Huius tempore ipſe Menelaus promiſit, quòd conuerteret Iudæos ad ritum Græcorum, & poſuit effœminatos in terra, ſcilicet optimos Ephebos, & conſtituit Gymnaſium in Ieruſalem, & tranſlata eſt gens de ritu Iudaico ad ritum Græcorum. ſecundo Machabæorum. 4. Tunc vetitum eſt Iudæis circuncidere filios ſuos, & qui circuncidebant illos occidebantur, & ſuſpendebantur paruuli. De quibus primo Machabæorum primo. Eo tempore occiſus eſt Eleazarus ſcriba vir doctus, & honorabilis inter Iudæos: quia noluit manducare carnes porcinas, ſecundo Machabæorum. 6. Tunc etiam occiſi ſunt ſeptem filij cum matre, varijs tormentis, & ad vltimum ipſa mater, quia noluerunt manducare carnes porcinas recedendo à lege. ſecundo Machabæorum. 7. Tunc etiam iſte Antiochus Epiphanes ſpoliauit templum auferẽs totum argentum, & aurum, quod ibi inuenit. Et fuit hoc ante Chriſti natiuitatem annis centum & ſexaginta nouem. De hoc primo Machabæorum primo, & ſecundo Machabæorum, 5. Poſtea per duos annos, ſcilicet octauo anno regni ſui compellebat Iudæos ad ſacrificandum idolis, & poſuit idolum Iouis Olympici, & aram eius in templo Ieruſalem, & ſuper illam cogebat Iudæos ſacrificare, vt patet primo Machab. primo. Eo tempore erat Mathathias ſacerdos de Vrbe Modim, qui nolens præuaricari legem Dei parauit ſe ad reſiſtendum ſatellitibus Antiochi, & fecit bella contra eos. Iſte erat pater Machabæorum, de quo primo Machab. ſecundo. Iſte moriens reliquit Iudam filium ſuum, qui vocatus eſt Machabæus, principem ad reſiſtendum violatoribus legis. Et mortuus eſt Mathathias ante Chriſtum natum annis centum ſexaginta ſex, & a trãſmigratione Babylonis annis quadringentis, & triginta, & quinque: & à reditu de Babylone annis trecentis, & ſexaginta, & quinque: & ab orbe condito annis tribus millibus ſeptingentis nonaginta, & ſeptem. De his Ioſephus. 12. Antiquitatum. Ipſo anno, quo mortuus eſt Mathathias ſurrexit Iudas Machabæus: & obtinuit principatum pro patre ſuo, & incepit pugnare contra duces Antiochi, qui compellebant Iudæos ad dimittendam legem, & tenendum ritum Gentilem, & aduerſabantur eis inferentes multa damna. De hoc primo Machabæor. tertio, & quarto. Secundo anno poſtquam Iudas ſuſcepit principatum mundauit templum, & altare Ieruſalem, poſtquam fecerat aliqua bella contra gentes. Nam pollutum erat altare, quia immolati fuerant porci ſuper illud: vt ait Ioſephus. 12. Antiquitatum, & multæ turpitudines factæ fuerant. De ſolennitate huius purificationis patet primo Machab. 4. Hoc autem fuit ante Chriſti natiuitatem annis centum, & ſexaginta quatuor, & à tranſmigratione Babylonis annis quadringentis triginta, & ſeptem: & à reditu de Babylone annis trecentis, & ſexaginta ſeptem: & ab orbe condito annis tribus millibus ſeptingentis, & nonaginta, & nouem. Hoc viuente mortuus eſt impijſſimus Antiochus Epiphanes, qui omnium horum malorum cauſã exriterat, cuius mors acerba fuit. ſecundo Machab. nono. Viuente etiam Iuda acciderunt omnia, quæ habentur ſecundo Machab. à ca. 8.

Mathathias pater Iudæ Machabæe.

F vſque ad finem. Nam, & mors Iudæ non continetur ibi, ſed ponitur magis hiſtoria Iudæ primo Machab. a ca. 3. vſque ad octauum, ubi mortuus eſt. Tenuit autem Iudas Machabæus principatum Gentis ſuæ, tribus annis, vt ait Ioſephus. 12. Antiquitatum. Vno anno poſtquam Iudas mundauit templum: Antiochus Eupater regnauit in Syria, & poſt duos annos ſucceſſit Demetrius, & ſub hoc mortuus eſt Iudas per ducem eius Bachidem. Mortuo Iuda Machabæo frater eius Ionathas ſuſcepit principatum gentis Iudæorum, & ſummum ſacerdotium, & bella faciebat contra gentes. De quo primo Machab. ab 8. vſque ad 12. cap. Et nihil de iſto libro habetur in 2. lib.

G Machabæorum. Cepit Ionathas principatum ante Chriſti natiuitatem annis centum, & ſexaginta, & uno, & à tranſmigratione Babylonis quadringentis, & quadraginta, & à reditu de Babylone trecentis, & ſeptuaginta: ab orbe condito annis tribus millibus octingentis, & duobus. Tenuit autem principatum annis viginti incipiens. Tempore Ionathæ accidit, quòd Onias quidam de genere ſacerdotum, ſcilicet, filius ſummi ſacerdotis, qui in Alexandriam fugerat ad Ptolemæum Philomaterem petijt ab eo, & a regina Cleopatra, vt daretur ſibi locus in Eliopoli ciuitate Aegypti ad ædificandum templum Deo ſimile templo Ieroſolymorum. Quod conceſſum eſt, & factum fuit, tamen illud minus in quantitate, & pauperrimum.

H Ibi tamen ſacerdotes, & leuitas inſtituit facientes eadem officia, quæ fiebant in Ieruſalem. Hoc autem fecit confiſus in quodam dicto Iſaiæ, qui quaſi per ſexcentos annos ante hoc ſacrarium Deo in Aegypto per uirum Iudæum ædificandum prædixerat. De hoc Ioſephus tertiodecimo antiquitatũ, & magis in libro de bello Iudaico. An tamen ibi completa fuerit ſcriptura Iſaiæ pro nunc non aſſeritur, de quo magis dicetur ſuper Iſaiam. Sub Ionatha regnare cępit Alexander filius Antiochi ante Chriſtum natum annis centum quinquaginta duobus, & à tranſmigratione Babylonis annis quadringentis quadraginta nouem, & à reditu de Babylone annis trecentis ſeptuaginta nouem: & ab orbe condito annis tribus

I millibus octingentis, & undecim. Sub Ionatha etiam ortæ ſunt inter Iudæos tres hæreſes, ideſt tres modi, uel differentiæ credendi, & uiuendi, ſcilicet, Phariſæorum, Heſenorum, & Seduceorum. De quibus quid teneant ponit Ioſephus decimotertio Antiquitatum, & ſecundo de bello Iudaico: de quibus, & alijs ſectis Iudæorum declarabitur ſequenti capitulo, uel infra. 12. Ionatha quoque uiuente cepit regnare Demetrius poſt annos quinque poſtq̃ cęperat regnare Alexander filius Antiochi. Et fuit ante Chriſtum natum annis centum quadragintaſeptem: ſub hoc mortuus eſt Ionathas. primo Machab. ſecundo, cùm tenuiſſet principatum quaſi annis uiginti, ut colligitur per Ioſephum decimotertio Antiquitatũ.

K Mortuo Ionatha ſucceſſit Symon frater eius ultimus Machabæorum, qui tenuit ſummum ſacerdotium, & principatum gentis ſuæ annis octo, ut ait Ioſephus 13. Antiquitatum. Et cepit ante Chriſtum natum annis centum quadraginta tribus, & a tranſmigratione Babylonis annis quadringentis quinquaginta octo, & à reditu de Babylone annis trecentis octoginta octo, & ab orbe condito annis tribus millibus octingentis, & uiginti. Iſte fecit bella contra hoſtes Iudæorum, ſicut Iudas, & Ionathas: maius tamen tempus principatus huius in quiete fuit. De hoc primo Machab. a cap. decimoſecundo, uſque ad finem libri. Hoc uiuente Demetrius aufferret iugum Iudæorum, ſ. tollendo illis tributa, & fuit hoc ſecundo

Symõ ſummus ſacerdos.

A ctauo anno principatus Symonis. Hoc viuente, ſcilicet, anno quinto eius Antiochus filius Demetrij regnare cœpit. Et fuit ante Chriſtum natum annis centum triginta, & octo, & à trāſmigratione Babylonis annis quadringentis ſexaginta duobus, & à reditu de Babylone annis trecentis nonaginta tribus, & ab orbe condito annis tribus millibus octingentis, & uiginti, & quinque. Simon Machabæus anno octauo principatus ſui in conuiuio proditoriè occiſus eſt per inſidias Ptholemæi generi ſui viri Iudæi, cui filiam ſuam dederat uxorem. Et iſte inuidens gloriæ Simonis, & cupiens principatum gentis Iudæorum, cùm tamen ipſe non eſſet ad hoc ſatis efficax, in conuiuio tenens eū in delitijs nihil mali a genero ſuſpicantem, ex inſidijs armatos iubet exire, ipſumque Simonem inter epu- B las occidit. Tenuit autē ibi uxorem Symonis, & omnes filios eius præter Ioannem, qui uocabatur Hirchanus. De hoc primo Macha. vltimo. cap. & Ioſephus. 13. Antiquitatum. Et ſic fuit finis trium fratrum Machabæorum, qui uiriliter pro lege Dei, & libertate gētis ſuæ pugnantes glorioſas ſui reliquere memorias, omnes tamen gladio trucidati. Tenuerunt autē principatum gentis ſuæ, & ſupremum ſacerdotium annis triginta, & uno, ſcilicet Iudas annis tribus, Ionatas annis viginti, & Simon annis octo. Vſque ad hoc tempus peruenerunt hiſtoriæ librorum veteris teſtamenti.

Ad quæ tēpora ſe extendunt hiſtoriæ vet. teſtam.

Poſtea vero de reliquo tempore, quod eſt uſque ad Chriſti natiuitatem, ſcilicet, de annis centum triginta, & quinque, nullus liber ſacræ ſcripturæ ſtat: ſed col- C liguntur geſta ex hiſtoriis temporum, tam apud Græcos, quàm apud Latinos, & maximè Ioſephus Iudæus de his egit in libris Antiquitatum, quaſi à medio libri tertijdecimi, vſque ad decimum octauum, in quo de Chriſto locutus ēſt. De his etiam in libris ſuis de bello Iudaico. Capto ergo Simone, & occiſo, filiiſque eius, & uxore, ſolus Ioannes, qui Hirchanus dicitur, de filiis eius euaſit. Qui mox fugit in Ieruſalem confidēs de fauore populi erga ſe propter patris ſui Simonis beneficia multa genti Iudæorum præſtita, & propter odium Ptholemæi generi Simonis, quem populus oderat. Voluerat autem Ptholemæus totā progeniem Simonis tenere, vt omnibus occiſis ad eum principatus deuolueretur: ideo fugientem Hircanum D perſecutus eſt, & properantem intrare in Ieruſalem populus expulit: iam enim Hirchanum ſuſceperant. Fugit ergo Ptholemæus in quoddam caſtellum nomine Dagon apud Iericho. Datus eſt tunc principatus gentis Iudæorum Ioanni Hirchano ſicut pater eius illum tenuerat, & tenuit eum annis triginta uno, vt ait Ioſephus. 13. Antiquitatum.

Ioan. Hirchanus ſummus ſacer.

Iſte innouauit principatū, quia ante hoc ſummi ſacerdotes honore ſuo contenti, & principatu plebis, ad altiorem plebis magiſtratum non aſpirabant. Iſte autem Hirchanus impoſuit ſibi diadema regium, vt communiter tenetur. Ioſeph tamen 13. Antiquitatū dicit, quòd filius iſtius, ſcilicet Ariſtobolus primus ſibi de ſummis ſacerdotibus coronam impoſuit. Ipſe tamen Ioſephus 16. An- E tiquitatum dicit Hirchanum fuiſſe regem. Cœpit iſte principari ante Chriſtum natum annis centum triginta, & quinque, & à reditu de Babylone annis trecentis nonaginta & ſex, & tranſmigratione in Babylonem annis quadringentis ſexaginta & ſex, & ab orbe condito annis tribus millibus octingentis & viginti octo. Mox, ut iſte accepit principatum factis ſacrificijs ex more ad placandum Deum perduxit exercitum contra Ptholomæum, qui matrem ſuam, & fratres captos tenebat, contra quem facile præualebat, Hirchanus tamen matris affectu trahebatur. Nam Ptholemæus in obſidione poſitus matrem Hirchani, & fratres eo vidente ſuper muros torquebat, & ſi non recederet

A ab obſidione penitus mortem minabatur. Hirchanī autem animus ſoluebatur uidens matrem chariſſimā & fratres torqueri, ideo à conflictu ceſſabat, mater verò de muro manus protendens petebat ne propter ſe differret, ſed caſtellum celerius deſtrueret, & Ptholemæo pro eorum morte redderet retributionē, exiſtimans ſibi vtiliſſimum, ſi per ſuam mortem hoſtes atrocius deperirent. Tunc Hirchanus ad capiendum caſtrum inflammabatur, ſed cùm rurſus matrem, & fratres torqueri crudeliter videret, remittebatur ardor eius, & ab oppugnatione ceſſabat, ne crudelis in matrem videretur. Tali neceſſitate obſidendi Hirchanus unum annum expleuit, cùm caſtrum paucis diebus capere potuiſſet. Vnde Ptholemæus à bello ſolu- B tus occidit matrem, & fratres Hirchani clam, & cùm ſe reſiſtere non poſſe teneret, relicto caſtro fugit ad Zenonem tyrannum Philadelphiæ. Hoc modo tota progenies Simonis Machabęi præter Ioannem Hirchanum periit. Cùm autem cœpiſſet Hirchanus principari, Antiochus pugnauit cōtra Hirchanum quēm in Ieruſalē obſedit, quia Simon pater Hirchani exercitum Antiochi regis magna plaga attriuerat. In hac tamen obſidione nihil proficiebat propter loci fortitudinem, licèt machinas bellicas, & profundas caueas feciſſet. Iudæi tamen, qui erant in vrbe ſæpe incurſantes exercitum Antiochi percutiebant. Timuēs tamē Hirchanus famē in ciuitate cito venturam, redemit ſe pecuniis, & ſic obſidionem ſoluit multis interiectis C conditionibus. Iſte Hirchanus obſeſſus adueniente feſto tabernaculorum ab Antiocho inducias ſeptem dierum pro feſtiuitate, & ſacrificiis petiit. Antiochus autem, non ſolum conceſſit, ſed etiam magnificentiſſimum ſacrificium miſit, ſcilicet, taurum viuentem cornibus inauratis, & uaſa argentea, & aurea plena omnibus aromatibus. Fuit autem iſte Antiochus melior Antiocho Epiphane, qui ciuitatem pacificè ingreſſus porcos ſuper aram immolauit, & ius carnium per totum templum ad coinquinandum illud ſparſit. Cùm ſemel Hirchanus pecuniis egeret, ſepulchrū Dauid in Ieruſalem aperuit, qui inter reges diues ualde extiterat, & ꝓtulit inde tria millia talenta pecuniarum, ex quibus ditatus exercitum peregrinorum pri- D mus cœpit alere. Iſte pacem, & fœdera amicitiarum renouauit cum Romanis, quam ſæpe prædeceſſores ſui fecerant. Et hanc primò fecit Iudas Machabæus, primo Machabæorum. 8. Idem poſtea fecit Ionathas, primo Machabæorum. 12. Nunc verò tempore Hirchani iſta confirmata ſunt, fecit autem bella aliqua, de quibus Ioſephus. 13. Antiquitatum. Fuit iſte Hirchanus vir iuſtus, & prophetiæ dono præditus. Nam ſemel, cùm miſiſſet filios ſuos ad pugnandum contra Antiochum, ipſeque ſolus intra templum thus adoleret, vocem audiuit, quòd filij ſui ipſo die vincerent Antiochum. Qui mox procedens de templo toti populo retulit, & ipſo exitu rei verum fuiſſe conſtitit. Fuit Hirchanus magnæ proſperitatis: ita, ut plurimi E Iudæorum ei inuiderent, & maximè Phariſæi: quorū hæreſim ſub Ionatha Machabæo ortam diximus. Erant autem tantæ opinionis apud plebem: vt ſi quid contra regem, aut principem Sacerdotum dicerent, facere crederetur. Eorum tamen diſcipulus Hircanus extiterat. Sed cùm eos ad conuiuium uocaſſet, & amicabiliter paſceret; nimiſq; delectari illos uidiſſet: dicere cępit. Scitis me velle iuſte omnia facere: per quæ Deo, & vobis placeam. Rogo autem ſi quid me peccantem videritis corrigite. Qui dum ei teſtimonium præberent omni virtute ornatum lætatus eſt. Tunc vnus de recumbentibus nomine Eleazarus, vir maliuolus, & ſeditionibus gaudens inquit. Quoniam dixiſti, te iuſtum velle cognoſcere, iuſtum eſt te deponere

Ioſeph lib. 13. Antiqu. cap. 17.

princi-

principatum ſacerdotij, & ſolùm populi regere magiſtratũ. Petente autem Hirchano, cur deponeret, ait: Quia audiuimus à ſenioribus noſtris captiuam fuiſſe matrem tuam ſub Antiocho Epiphane. Quod tamẽ falſum erat. Cui valde Hirchanus iratus eſt. Et tunc Ionathas quidam de Saducæis amicus Hirchani dixit Eleazarum blaſphemaſſe. Petiuit autem Hirchanus à phariſæis, quod pati deberet Eleazarus pro hac blaſphemia. Cumque illi in pœna mites eſſe vellent, nec conſentirent Hirchano, incitante Ionatha Saducæo Hirchanus ad Saducæorum partem tranſijt, & leges, quas populo tradiderant, ſoluere noluit. Vnde magnum odium contra phariſæos à toto populo conflatum eſt. Fuit ergo Hirchanus vir clarus in multis.

G Et cùm triginta & unum annos in principatu egiſſet obiit. De hoc multa alia Ioſeph 13. Antiquitatum, & in libro de bello Iudaico. Mortuo Hirchano ſucceſſit Ariſtobolus filius eius, qui fuit ſummus ſacerdos, & rex. Et de hoc dicit Ioſephus 13. Antiquitatum, quod iſte fuit primus Iudæorum, qui poſt reditum de Babylone ſibi regium diadema impoſuit. Fuit autem hoc ante Chriſtum natum annis centum, & duobus, & ab orbe condito annis tribus millibus octingentis ſexaginta & vno, & à tranſmigratione Babylonis annis quadringentis & uiginti & nouem, regnauit autem ſolùm anno uno. Ariſtobolus iſte ſumpto regio diademate, Antigonum fratrem ſuum ſibi ſecundum amans in ſimili dignitate eum conſtituere uolebat, matrem verò, & alios fratres in uinculis tenebat.

Mors Hirchani. Ariſtobolus rex & põti.

H Hirchanus namque matrem iſtorum dominam eſſe reliquerat. Cùm autem de principatu altercaretur cum Ariſtobolo, ad tantam crudelitatem ipſe peruenit, ut eam in vinculis fame, & penuria occideret, cæteros verò fratres aſtrictos tenebat uinculis. Antigonum tamen, quem valde diligere videbatur, occidit. Cùm enim Ariſtobolus Antigonũ miſiſſet in hoſtes, & ille obtenta victoria clarus rediret tempore, quo tabernaculorum feſtum celebrari debebat, & frater eius Ariſtobolus rex & ſummus ſacerdos quadam ægritudine teneretur Antigonus fecit ſacrificia. Maliuoli autem fratrum concordiam turbare cupientes, ex Antigoni pompa occaſionem ſumpſerunt, & coram Ariſtobolo iniquè loquebantur dicentes:

I quomodo Antigonus in celebratione tabernaculorum ſublimis apparuit, vt non æquè a priuato fieri viderentur, ſed regij ſtatus oſtentatio crederetur. Aſſerebant etiam eum cum multitudine armatorum ad Ariſtoboli venturum interitum. Ariſtobolus autem, cùm his accuſationibus crediđiſſet, timens ne incideret in ſuſpitionẽ fratris, ſuique corporis curam agens, diſpoſuit cuſtodes in ſubterranea ſpecu. Iacebat autem ipſe Ariſtobolus in turre quæ Antoniana dicebatur, licèt à pauciſſimis turris ſtratonis diceretur. Præcepit autem, vt cùm Antigonus ingrederetur nullum inermem, ipſum tamen Antigonum ſi armatus intraret, interficerent. Miſitque ad Antigonum, quod ad eum ſine armis ueniret. Regina autem inuidens Antigono, quẽ

K Ariſtobolus ualde diligebat, perſuaſit nuncio contraria referre, ſcilicet, frater tuus audiens te conſtruxiſſe arma, & ornatum bellicum, petit ut ingrediaris cum armis, vt eorum poſſit uidere facturam. Antigonus autem nihil doloſum meditatus, de affectu fratris cõfidens, armatus ad Ariſtobolum ingreditur, ut armorum demonſtraret ornatum. Cumque in ipſam turrim quæ ſtratonis dicebatur introiſſet, ab illis, qui in tenebroſo loco conſtituti erant occiditur. Admirandum autem ipſa die circa Iudam Heſenum accidit, qui nunquam in his, quæ prædixit mentitus eſt. Erat enim Heſenus. ideſt de ſecta, uel hæreſi Heſenorum. Iſte, cum vidiſſet ipſa die Antigonum tranſire per tẽ-

F plum, clamauit ſociis ſuis: Melius eſt mihi mori, quã ſi mortem fuero mentitus Antigoni, quem hodie video periturum in turri Stratonis. Ipſe autem locus, ſcilicet, turris Stratonis ſexcentis diſtabat ſtadiis, ubi eum prædixerat interfici, & diei plurima pars tranſierat, ita ut dubitari poſſet, an prænunciatum eſſet poſſibile. Cumque hoc dixiſſet, & triſtis eſſet, nunciatur ei Antigonum occiſum eſſe in ſubterranea ſpecu. Nam, & ipſe locus Stratonis dicebatur ſicut Cæſarea, prius vero turris Stratonis dicebatur. Vnde & ipſe Iudas de vaticinio ſuo turbatus erat neſciens quomodo compleretur. Ariſtobolus autem magno fletu de fratris morte tenebatur, nec non ægritudo ſolita mentem eius ſubitaneo dolore percuſſit, & intolle-

G rabilem dolorem corruptis uiſceribus ſuſtinebat, copiam quoq; ſanguinis euomebat. Quem dum famulus quidam manu portaret, lapſus eſt in loco ubi maculæ ſanguinis morientis Antigoni permanebant. Quo facto clamor populi attollitur, dum uiderent ſanguinem, quem rex euomerat, & putarent hoc à famulo de induſtria factum. Clamorem autem audiens Ariſtobolus, cauſam inquiſiuit. Illis autem tacentibus comminatur. Illi vero coacti quid contigiſſet aperiunt, ſcilicet, quòd Dei vltio in eo loco ipſum uoluiſſet perimere, in quo fratrem occidi fecerat. Hoc audiens Ariſtobolus confunditur, gemenſque cum lachrymis ex alto pectore dixit: Nunquid Deum latere potui in tam crudelibus factis, vt non ſcelere frater-

H næ cædis celeri pœna conſumerer? Viquequo improbum corpus prohibes impiam animam ad vmbras fratris, & matris accedere? Cur non tam celeriter reddis, ſed paulatim ſanguinẽ meũ effundo occiſis? Quæ cùm dixiſſet moritur anno primo regni ſui. Iſte uocatus eſt amator Græcorum, & multum Iudæis profuit, quia Ituræos, & magnam eorum prouinciam Iudæis adiunxit compellens habitatores terræ, vt ſi eam habitare uellent circunciderentur, & ſecundùm legẽ Moſaicam viuerent. De his Ioſephus 13. Antiquitatum, & in libro de bello Iudaico. *Capit.* Mortuo Ariſtobolo ſucceſſit in regno, & in ſummo ſacerdotio Iamnæus frater Ariſtoboli. Qui poſtea Alexander dictus eſt. & cœpit regnare vno anno poſtquam cœperat Ariſto-

I bolus, ſcilicet, ante Chriſtum natum annis centum, & vno, & ab orbe condito annis tribus millibus octingentis & ſexaginta duobus, & à tranſmigratione Babylonis annis quingentis, & à reditu de Babylone annis quadringentis, & triginta. Mox enim, ut Ariſtobolus mortuus eſt, Salome uxor Ariſtoboli, quæ apud hiſtoriographos Alexandra cõmuniter appellatur, ſoluit omnes fratres Ariſtoboli à vinculis, quos ipſe viuens ligatos tenuerat, & Iamnæum, qui Alexander uocatus eſt regem ordinauit, maiorem quidem ætate aliis reſiduis fratribus. Iſte cœpit regnare uno anno poſtquam cœperat Ariſtobolus, ſcilicet, anni centum & uno ante Chriſti natiuitatem, vt dictum eſt, & regnauit viginti ſeptem annis, ut ait Ioſephus 13. Antiquitatum, & annis quadraginta uixit. Alij autem uo-

K lunt eum regnaſſe annis triginta. Iſte nunquam ad faciem patris ſui Ioannis Hirchani venerat, quia eum quodammodo oderat. Cauſa huius talis fuiſſe dicitur, ſcilicet, Cùm Hirchanus diligeret multum duos filios priores Ariſtobolum, & Antigonum, & Deus apparuiſſet in ſomnis Hirchano, & quæreret ab eo quis filiorum ſuorum ſucceſſor eius exiſteret. Oſtendit ei Deus uultum Iamnæi. Vnde Hirchanus contriſtatus eſt, quòd omnium bonorum ſuorum heres iſte exiſteret. Genitum ergo in Galilæa nutriri fecit, & ad cõſpectum eius nunquam uenit. Deus tamen Hirchano non mentitus eſt. Nam ille mortuo Ariſtobolo, qui quaſi nihil regnauerat, regnũ accepit. Aſſumptus

in re-

A in regnum unum de fratribus ſuis, qui cum eo in vin
culis fuerat contendentem de regno occidit, alium
verò manſuetè viuentem honorabiliter tractabat.
Multa bella iſte ſtrenuè geſſit contra hoſtes, & con-
tra gentem ſuam: nouiſſime crudelis apparuit. Acci-
dit enim vt in diſcordiam veniret cum Iudæis quibus
præerat. Et quadam die in feſtiuitate tabernaculorum
dum Alexander, qui ſummus ſacerdos erat, & rex, a-
ſtitiſſet ſuper altare ſolenniter immolaturus, Iudæi,
qui aſtabant virgis cedrinis in contemptum iacula-
bantur eum. Nam in illo feſto Iudæi in templo, & in
ſingulis domibus ramos arborum habent. Et eum
contumelioſe cùm egreſſi fuiſſent dicerent illum de
captiua fuiſſe genitum, & ideo honore ſacerdotij nõ
B eſſe dignum. Iratus Alexander ſex millia Iudæorum
occidit: parietem verò ligneum circa altare, & tem-
plum conſtituit, qui multitudini aditum denegabat,
vt ad ſacerdotes ſacrificia facientes populus pertinge
re non poſſet. Alexãder Moabitas eis impoſuit. Cùm
autem contra regem Arabum Obidam pugnaret in-
cidit in inſidiam altiſſimæ vallis iuxta Galaritem. In-
de autem cùm fugeret ſuper infęlicitatem Iudæorũ
gentem infeſtam habuit. Nam cùm fugiens ueniſſet
in Ieruſalem, & peteret, ꝙ odium quod in eum habe-
bant dimitterent, & illi tanto magis eum odioſum
haberent, dixit eis quid uellent fieri, vt eis ſatisfaceret.
Clamauerunt omnes, ꝙ moreretur Alexander. For-
mato ergo aperto odio inter eum & Iudæos ſex an-
C nis contra illos pugnans interfecit quinquaginta mil-
lia illorum. Semel enim cùm Iudæorum plurimi cõ-
tra eum pugnarẽt, & incluſiſſet eos in quadam urbe,
multos in bello occidit. Capta autem vrbe de præci-
puis illorum in Ieruſalem octingentos duxit, in quos
crudelem vindictam exercuit. Nam cùm cęnaret ſe-
mel cùm concubinis ſuis, illos octingentos in alto lo
co, ut ab omnibus uiderentur ſuſpendi fecit: prius fi-
lios, & filias eorum, & uxores ipſis videntibus occiden
do. Hoc autem ad vindictam egit pro malis, quæ ab
eis paſſus fuerat, quem ſæpe uariis laboribus afflictum
ad periculum regni, & uitæ perduxerant. Nec ſuffecit
eis, ut contra eum ipſi pugnarent, ſed etiam alienige-
nas contra eum inducerent. Ita, ut ipſe coactus regi
D Arabum terram Moabitidis, & Galaaditidis traderet,
ut eundem contra Iudæos adiuuaret. Exceſſit tamen
modum humanæ uindictæ, ideo à Iudæis Tracida,
ideſt crudelis appellatus eſt, quia traces cæteris genti-
bus in crudelitate famoſiores ſunt. Hoc facto octo
millia de aduerſariis Alexandri per noctem de Iudęa
fugerunt, & quandiu ille uixit exulabant. Hac ſeditio-
ne ſic liberatus Alexander, reliquum tempus cũ om-
ni quiete regnauit. Plurima egit bella contra gen-
tes finitimas, de quibus Ioſephus 13. Antiquitatum,
& in libro de bello Iudaico. Poſt hoc Alexander mul
tum crapulæ deditus ægritudinem incurrit, & in tri-
bus annis morbum quartanæ paſſus eſt. Nec tamen
ſic à bellis ceſſauit, donec in ipſis laboribus animam
E redderet. Mortuus eſt autem in monte Genaſenorũ
ultra Iordanem. Quem cùm regina Alexandra mor-
ti propinquum cerneret, nullam ſpem ſalutis haben-
tem, deplorans futuram ſuam, & filiorum calamita-
tem, ait: Cui me ita relinquis, cum filiis alienis adiu-
torio indigentem, cùm ſcias tibi aduerſariam eſſe gẽ-
tem Iudęorum? Cui ille iuſſit mandata ſua ſeruare, &
certum cum filiis regnum poſſideret: ſcilicet, vt mor
tem eius militibus celaret quouſque, & caſtellum
caperet, & ad Ieroſolymam uictrix clariſſima rediret,
& phariſæis poteſtatẽ daret quidquid illi facere vel-
lent, eoſque cæteris in honore præferret, vt illi laudã-
tes eam apud plebem propter honorem eis collatũ
fidelem ſibi gentem Iudæorum conſtitueret. Nam

A poſſe iſtos multa apud Iudæos dicebat, & lædere ſi
quem odiſſent, & prodeſſe, cui fideles exiſterent, cum
eis nimium à populo crederetur quidquid uellent
graue contra aliquem referre. Et ſe ideo multitudinẽ
Iudæorum offendiſſe dicebat, quod phariſæos aliquã-
do contriſtaſſet. Tunc igitur cùm in Ieruſalem per-
ueneris conuocatis militibus eis meum corpus oſtẽ-
de, & permitte eis qualitercunque uoluerint meo ca-
dauere vti, ſiue contumelioſè velint, & etiam inſe-
pultum illud relinquere, eo quòd à me grauia paſſi
ſunt, ſiue aliquid uoluerint in tuo regno diſponere,
quòd ſi hoc eis dixeris, ego quidem clariore funere
ab eis dignus habebor, quàm à te, cùm ira poſt mor-
tem in aliquo nõ ſeruetur. Tu verò tibi, & filiis firmũ
B conſtitues principatum. Hæc cũ dixiſſet uxori, obiit
anno 27. vt Ioſephus ait. Alexandra autem cùm caſtel
lum cœpiſſet iuxta mandata mariti phariſæis locuta
eſt, eorum poteſtati tam mariti corpus, quàm regni
gubernacula tradidit. Ita iram eorũ, quam in Alexan-
drum habuerant extinxit, & fideles eos ſibi amicos
parauit. Qui populum conuocantes res geſtas Alexan
dri explanauerunt, dicentes ſe regem magnum, & iu
ſtum perdidiſſe, & tantum populo luctum prædictis
laudibus intulerunt, ut exequias, & ſolenniores, quã
cæteris regibus exhiberent. Sic igitur Alexandro de-
functo, uxor eius Alexandra regni gubernacula ſuſce
pit, quæ per nouem annos tenuit. Cœpit autem ab or Alexandra regnat ſup Iudæos.
be cõdito annis tribus millibus octingentis & ſeptua-
C ginta, & uno, & ante Chriſti natiuitatem annis nona-
ginta duobus, & à tranſmigratione Babylonis annis
quingentis & tribus. Habuit autem Alexandra duos
filios Hirchanum, ſcilicet, & Ariſtobolum, Hircha-
num quidem maiorem, qui tamen ad regni guber-
nationem ignorans, & remiſſus, erat manſuetæ qui-
dem, & innocentis uitæ, Ariſtobolus autem efficatior
ad gubernandum erat, & acrioris ingenij. A populo
autem Alexandra regina diligebatur, quia oſtẽdebat
ſe contriſtari de his, quæ maritus ſuus contra populũ
egerat. Hæc Hirchanum quidem, quia maior ætate e-
rat, & innocentis vitę ſummum ſacerdotem conſti-
tuit. Phariſæis autem omnia facere permiſit, & leges,
quas à phariſęis traditas Hirchanus filius Simonis Ma
D chabæi iratus contra phariſæos diſſoluerat, de quo
ſupra diximus, in integrum redire conſtituit. Solum
enim nomen regium ipſa tenebat, cætera verò phari-
ſæi poſſidebant. Regina tamen ſui corporis cuſtodiã
faciebat conductos milites tenens vt uires ſuas duplas
oſtenderet. Tota prouincia pacem habebat præter
phariſæos, qui totam rem publicam conturbabant,
conantes reginam flectere, vt occideret conſiliarios
mariti ſui Alexandri, quorum conſilio octingentos
Iudæos ſuſpenderat, & ipſi phariſæi unum de illis, ſci-
licet, Diogenem occiderunt, & poſt ipſum multos,
ita vt illi cum Ariſtobolo reginam conqueſturi adi-
rent: (videbatur autem, quòd Ariſtobolus accepta oc
caſione reginam deponere vellet, & regnum ſuſcipe-
E re) conquerebantur, oſtendentes quanta pro Alexan-
dro feciſſent, vt ei gentem Iudæorum ſubiectam te-
nerent, & petebant ne omnino ſpem eorum euerte-
ret. Nam cur fugerent aduerſariorum pericula, ſi in
aula regia à phariſæis inimicis ſuis vltionem tanquam
pecora tolerarent. Si verò phariſæi contenti eſſent cę
de mortuorum, dicebant ſe patienter tolerare, vt re-
ginæ fidelitatem obſeruarent. Si autem in eam tenno
ne phariſæi permanerent, petebant ſibi licentiam re-
cedendi concedi. Nam præter reginæ conceſſionem
dicebant nequaquam ſaluti ſuæ prouiſuros, ſed liben-
ter in aula eius morerentur, ne recedentes infideles
iudicarentur. Opprobrium tamen reginæ eſſe aſſere-
bant, ſi neglecti ſocii mariti eius aduerſariis traderen-
tur.

tur. Dicunt ergo, ſi phariſæos præponere diſponis, unumquenque noſtrum ad caſtella tranſmitte, hoc autem, cùm illi dicerent, & animã Alexandri ad omnes querelas ſuas inuocarent, omnes qui aſtabant collachrymati ſunt, ſed Ariſtobolus ſuper omnes, qui cõtra matrem multa locutus eſt. Interiecto tempore circa mortem Alexandræ reginæ, cùm ægritudinẽ grauem incurriſſet, placuit Ariſtobolo regnum inuadere, & per noctem taciè egreſſus de Ieruſalem, cum unico famulo ad caſtella deuenit, in quibus patris ſui conſiliarij iam ab aula regia alienati, vt ſupra diximus manebant. Timebat autem Ariſtobolus, ne matre defuncta phariſæis tenentibus regnum tota cognatio ſua periret propter odium phariſęorum. Sciebat etiã, quòd non poſſet matri ſuccedere exiſtente fratre ſuo Hirchano maiore, huius autem facti uxor Ariſtoboli conſcia extiterat, quam cum filiis in Ieruſalem reliquit. Ariſtobolus autẽ uenit in caſtellum, quòd Gabbathus dicitur, ubi Gelaſtis potentiſſimus amicorum eius manebat. A quo benigne ſuſcipitur, ſequenti die regina fugam Ariſtoboli ſentiens, non pro rebellionę illam factam putauit quouſque uenirent nunciantes quidã Ariſtobolum iam occupaſſe omnia caſtra. Nã vno comprehẽſo ad uoluntarẽ eius omnia feſtinabãt. Tunc tota gens Iudæorum cum regina in magnis cæpit eſſe terroribus, uidens non longè eſſe quin Ariſtobolus totum regnum occuparet, & de illatis ſibi contumeliis vindictam peteret. Tunc ergo uxorem eius, & filios in Ieruſalem relictos in ſuperiori cuſtodia tẽpli poſuerunt. Cum autem multi nunciarent Ariſtobolum regio ornatu indutum intra quindecim dies viginti duo loca occupaſſe, de quibus militiam congregabat: Hirchanus frater eius maior, & ſeniores Iudæorum reginam adeunt perẽtes, in his periculis ſententiam ferre: quia iam quaſi omnia Ariſtobolus occupauerat. Inhoneſtum enim putabant eam etiam ægritudine laborantem ſuper talibus non conſulere. Quibus pręcepit agere, quæ prodeſſe extimaret. Multas eis opportunitates oſtendens, ſcilicet exercitum potentem, & pecuniarum copiam, ſibique iam corpore deficiente uanum eſſe pro talibus laborem impęndere. Hæc cùm dixiſſet, non multo poſt obiit anno regni ſui. 9. ætatis verò ſeptuageſimo tertio, mulier quæ fragilitati ſexus nunquam ſuccubuit. Poſt cuius mortem regnum Iudæorum in magnas calamitates deuenit. De his Ioſephus. 13. antiquitatum. Mortua Alexandra Ariſtobolus contra Hircanum fratrẽ ſuum maiorem bellum parauit: & facta pugna apud Iericontem multi de militibus Hirchani ad Ariſtobolum confugerunt. Quo facto Hirchanus in Ieruſalem ad arcem, in qua uxor, & filii Ariſtoboli in cuſtodia tenebantur, confugit. Cui Ariſtobolus uerba de reconciliatione fecit pactis interpoſitis, quòd Ariſtobolus regnum teneret, Hirchanus uerò tanquam priuatus uiueret ſuis poſſeſſionibus contentus. Hoc iureiurando interpoſito, & dextris datis in templo firmauerunt: quod cùm feciſſent, toto populo vidente Ariſtobolus in aulam regiam abiit: Hirchanus vero tanquã priuatus in Ariſtoboli domum. De his Ioſephus. 14. Antiquitatum. Hæc autem firma manſiſſent niſi Antipater pater Herodis turbaſſet Hirchanum. Hic ergo Herodis hiſtoria incipit, quæ currit ſimul cum hiſtoria Hirçani, & Ariſtoboli, quorum calamitas, & inteſtina bella Herodem uirum quidem de media plebe genitum ad regnum direxerunt. Cępit autem Ariſtobolus regnare ante Chriſtum natum annis ſexaginta tribus, & ab orbe condito annis tribus millibus, & nongentis, à tranſmigratione in Babylonem ánnis quingentis triginta & octo, & à reditu de Babylone annis quadringentis ſexaginta octo. Quod quidem regnũ

F paucis annis tenuit inſurgentibus bellis domeſticis. Hæc in parte compoſita erant, & inter Hirchanum & Ariſtobolum firma mãſiſſent, cùm Hirchanus vir innocentis uitæ, nec regni cupidus exiſteret, & ad ipſam gubernationem non ſatis efficax. Habebat tamẽ amicũ nomine Antipatrum genere Idumæum multarum pecuniarum, & poſſeſſionum, ad ritum autem Iudaicum conuerſum, qui de Idumæis uxorem nobiliſſimam acceperat nomine Cyprum, de qua quatuor filios genuit, ſcilicet, Phaſellum, & Herodẽ, qui poſtea rex fuit, & Ioſephum, & Pheroram, & filiam unam, ſcilicet Salomen, ut ait Ioſephus 14. Anti-

G quitatum. De hoc libro primo Eccleſiaſticæ hiſtoriæ dicitur, quòd fuerit ædituus templi Apollinis in urbe Aſcalone, quod templum iuxta muros eſt, & Aſcalon in Iudæa eſt una de quinque ciuitatibus Philiſthinorum. Ioſue 13. & primo Reg. 6. Cumque latrones irrupiſſent tẽplum Apollinis prædicti omnes diuitias eius tollentes, ipſum quoque Antipatrũ Aedituum ſecum tulerunt. Qui caſu Hirchano poſtea amicus factus eſt. Et hac ratione noſtri communiter vocant Herodem Aſcalonitam, id eſt, filium Antipatri Aeditui Templi Aſcalonitarum. Ille Antipater qui aliquando Antipas appellatur, quoniam Alexander rex Iudæorum pater Hirchani, & Ariſtoboli ducem Idumææ ordinauerat, (nam Idumæa ei ſubdita erat) ibi diuitias magnas, & amicitias ſibi copulauit, vt ait Ioſephus. 14. Antiquitatum. Ille Ariſtobolum ti-

H mebat ne aliquid ab eo pateretur: ideo latenter potentiſſimos Iudæorum contra Ariſtobolum incitabat, dicens: Iniuſtum eſſe, quòd Ariſtobolus principatum poſſideret eiecto Hirchano, cui propter ætatem principatus debebatur. Ad Hirchanum quoque Antipater loquebatur, dicens: Periculum eſſe vitæ ſuæ ſub Ariſtobolo viuere: & quòd ille mortem ei procuraret. Hirchanus autem, qui manſuetus, & bonus erat his accuſationibus non credebat. Sed cùm ſingulis diebus iſta ei diceret, tandem perſuaſit, vt ad Arethã regem Arabum vellet confugere. Præmiſit ergo Hirchanus Antipatrum ad Aretham, & accepta fide ab eo ne Hirchanũ ad ſe confugientem hoſtibus traderet, rediit in Ieruſalem. Et nocte quadam Hircha-

I nus cum Antipatro de urbe egreſſus ad Petram vrbẽ Arabię peruenit, vbi Arethæ palatium erat. Antipater autem, cùm amicus eſſet Arethæ, aſſiduè rogabat eum, ut Hirchanum in regnum Iudæorum reſtitueret. Quod ſi faceret, pollicebatur Hirchanus ſe traditurum decem ciuitates, & omnem terram, quam pater ſuus Alexander pugnando de terra Arabum cęperat. Has promiſſiones audiens rex Arabum, exercitum deduxit contra Ariſtobolum, ſcilicet quinquaginta millia equitum, & peditum: in quo bello ſuperato Ariſtobolo multi de eius militibus ad Hirchanũ transfugerunt. Ariſtobolus autem in Ieruſalem deſolatus rediit. Rex Arabum exercitum tunc ad Ieruſalem aplicuit, & templum obſedit. Nam totus populus Iudæorum ad Hirchanum rediit, ſolis ſacerdo-

K tibus cum Ariſtobolo manentibus. Hæc fiebant dũ contigit ſolennitatem azymorum euenire. Erat autem tunc Onias quidam uir iuſtus, & Deo amabilis: qui, dum non plueret, orauerat Dominum, ut tolleret ſiccitatem, & Deus audiens illico pluit. Hunc propter ſeditionem in urbe celatũ habebant: quem nũc in exercitu deduxerunt perẽtes, ut oraret contra milites Ariſtoboli, ut ſoluerentur, & deficerent ſicut pluuia ſoluta eſt. Cùm autem diu ille reſiſteret, a multitudine compulſus in medio ſtetit, & orando ita dixit: Deus omnium rex, quoniam hi, qui mecũ conſiſtunt populus tuus ſunt, & qui obſidentur ſacerdotes tui ſunt: peto, ut neque iſtos exaudias contra illos peten-

tes, nec illos contra iſtos orantes. Quod cùm dixiſſet, quidam maligni illico agreſſi trucidauerunt eum. Deus tamen ab eis pro morte Oniæ pœnam crudelitatis exegit. Cùmque durante obſidione paſchalis celebratio adueniſſet, & ſacerdotes obſeſſi pecoribus ad immolandas uictimas indigerent, dixerunt obſeſſoribus, quòd acciperent ab eis pecunias quantas uellent, & pecora concederent. Illi autem mille dragmas pro ſingulo pecore petierunt, cùm tamen unus homo captiuus centum dragmis redimi poſſit. Quas pecunias, cùm accepiſſent violata fide pecora non dederunt: ſacerdotes autem obſeſſi gementes, quòd pecora ad ritus ſacrificiorum non haberent, Deum orauerunt, ne uiolatores fidei impuniti euaderent. Quod, & illico factum eſt. Nam Deus procellam acerrimam toti prouinciæ immittens conſumpſit eos, ita vt modius tritici vndecim dragmis venderetur. Quod ad acerbiſſimam famem pertinebat. Hoc tempore apud Romanos Pompeius florebat: qui contra Tigranem in armenia bellum gerebat, Scaurum in Syriam, vbi Iudæa eſt, miſit. Qui cùm ueniſſet in Damaſcum, legatos Ariſtoboli petentis ab eo auxilia, obuios habuit. Pollicebatur enim quadraginta talenta ſi eum adiuuaret: Hirchanus autem totidem promittebat Scauro, ut eſſet ei in auxilium contra Ariſtobolum. Scaurus tamen uidens ciuitatem munitiſſimam, quam nõ eſſet facile capere, pecunias ab Ariſtobolo potius accepit, & obſidionem ſoluit, iubens Arethæ regi Arabum recedere ne Romanorum hoſtis haberetur. Soluta obſidione Ariſtobolus contra Hirchanum, & Aretham parauit exercitum, cum quibus confligens, eoſque ſuperans ſex millia de illis occidit, inter quos etiam Falion frater Antipatri corruit. Parum poſt hoc Pompeius in Syriam uenit. Cui Ariſtobolus maximũ donum, ſcilicet coronam auream quingentorum talentorum tranſmiſit, quam Ioſephus 14. antiquitatũ teſtatur ſe vidiſſe in templo Iouis Capitolini in Vrbe Roma temporibus Domitiani Imperatoris habẽtem titulum, ſcilicet, Ariſtoboli filij Alexãdri regis Iudæorum. Interea multi Iudæorum conqueſti ſunt Pompeio, quòd Ariſtobolus, & Hirchanus, cùm eſſent nepotes ſacerdotum non contenti honore, illorum prouinciam ad regalem principatum, & maiorem ſubiectionem deducebant. Hirchanus quoque accuſabat Ariſtobolum, quòd ſibi debitum principatum violenter abſtuliſſet, & gentem Iudæorum coegiſſet ab eo recedere, & latrocinia, & incurſiones contra finitimos ageret. Ariſtobolus autem dicebat Hirchanũ propter ſuam naturalem ineptiam a principatu cecidiſſe: ſe autem non vſurpaſſe nomen regis populo reſpondebat: ſed illud a Patre, & prædeceſſoribus accepiſſe. Pompeius autem, cùm hoc dixiſſent, Ariſtobolum euiter de violentia increpans dimiſit eos, dicens ſe iterum rediturum, cùm Nabathæorum prouinciam diſponeret: & tunc diligentius in his prouideret. Interim autem pacem illos habere iuſſit. Ariſtobolo tamẽ Pompeius blandiebatur, ne prouinciam faceret rebellare, & viarum aditus clauderet. Quod tamen poſtea factum eſt, Pompeio autem procedente ad prouinciam Nabathæorum, Ariſtobolus in Iudæam reuerſus, nihil eorũ quæ Pompeius iuſſerat fecit. Vnde iratus Pompeius exercitum, quem contra Nabathæos parauerat, contra Ariſtobolum deduxit. Ipſe verò in Caſtellum munitiſſimum nomine Alexandrium confugerat rebellandi intentionem habens. Pompeius autem iuſſit illi ad ſe deſcendere, multis verò Romanorum ſuadentibus non rebellare, deſcendit ad Pompeium, & coram eo de fratre ſuo Hirchano de iure principatus diſputauit. Et tunc concedente Pompeio in caſtrum rediit: & hoc bis, & ter fecit obediens Pompeio, & cum fratre

A diſputans. Hoc autem Ariſtobolus ſimulabat, timens ne ſpoliaretur regno per Pompeium, & Hirchano traderetur. Pompeio autem iubente caſtella dimittere, & cuſtodibus eorũ propria manu ſcribere Ariſtobolus ſe facturum dixit: non tamen fecit quod promiſerat: ſed in Ieruſalem fugiens contra Pompeium bellum parabat. Cùm vero Pompeius contra eum caſtra dirigeret, Ariſtobolus pœnitens ad Pompeium deſcendit: offerens pecunias, & in Ieroſolymis eum ſuſcepit: rogabatque bellum deſinere: & quę vellet cum pace diſponere. Pompeius autem veniam petenti præſtitit, mittens Gabinium ducem cum militibus ciuitatem, & pecunias obtinere. Qui a militibus Ariſtoboli de vrbe repulſus eſt, negatis pecunijs: nam illi, pactis non

B conſenſerant. Pompeius propter hoc iratus Ariſtobolum, qui penes eum erat reclufit in carcerem, & venit contra vrbem Ieruſalem ex omni parte munitiſſimã, præter quam ex parte ſeptemtrionali. In vrbe autem diſſenſio erat quibuſdam iudicantibus Pompeio tradi ciuitatem: ſocij autem Ariſtoboli non recipere Pompeium perſuadebant. Iſti igitur a reliquo populo diſcordes in templum confugerunt, vbi erat fortiſſima munitio: cæteri autem exercitum Pompei receperũt in vrbe. Pompeius autem concluſis in templo verba pacifica obtulit: quæ cùm non recepiſſent Pompeius loca iuxta templum poſita muris circundedit Hirchano adiuuante eo ad omnia, quæ per hoc regnum ſe habiturum credebat. Collocauit autem Pompeius ex

C parte aquilonis ex qua templum expugnari poterat milites: habebat tamen ex ea parte templum turres altiſſimas: erat quoque ibi vallis magna, & foſſæ latiſſimæ: & fons reciſus erat: ita vt volentes accedere ad templum, prohiberentur. Romanis tamen arbores de ſilua incidentibus fecit vallem, & foſſas complanari, & machinas bellicas, quas de Vrbe Tyri deportari fecerat ſuperimpoſuit. Dicit tamen Ioſephus 14. Antiquitatum, quod ſi Iudæis licuiſſet in Sabbathis pugnare: vel aliquid facere non potuiſſent Romani machinas conſtruere repugnantibus Iudæis. Dicit tamen, quod occidentibus, & pugnãtibus in Sabbatho lex reſiſtere concedit, ſi tamen aliquid aliud hoſtes vellint facere, non datur Iudæis licentia in Sabbathis eos prohibere.

D Ideo nõ reſiſtentibus Iudæis Romani potuerunt in Sabbathis machinas erigere, quibus ſequentibus diebus contra Iudæos vtebantur, & ſic captum eſt templum, Romanis deſtruentibus muros per machinas bellicas: in quo magna deuotio Iudæorum apparebat, permittentium hoſtes contra ſe prævalere, vt ſabbatha non violarent. Captum eſt ergo templum tertio menſe ieiuniorum, dum apud Romanos Antonius, & Tullius Cicero conſules eſſent. Quod fuit pauco tempore antequam inciperet regnare Herodes, ſcilicet, annis ſexdecim: quia Herodes cępit regnare in principio centeſimæ, & nonageſimæ quartæ Olympiadis. vt ait Ioſephus 14. Antiquitatum. Et illa ruptio templi facta eſt ſub Pompeio olympiade centeſima nonageſima nona. Et ſic ſunt quatuor olympiades: vel quaſi inter

Tullius Cicero Cõſul.

E hoc, & regnum Herodis, quę faciunt annos ſexdecim. Et ſic fuit illa irruptio quaſi annos quadraginta ſex ante Chriſtum natum. Nam Chriſtum triceſimo anno regni Herodis natum dicunt, de quo infra dicetur. Apparuit autem adhuc maior Iudæorum deuotio erga Deum. Nam cum Romani ingreſſi eſſent templum, cunctos ibi inuentos peremerunt. Et erant tunc ſacerdotes occupati circa ſacrificia, quæ nequaquam omiſerunt: videntes ſuper ſe hoſtes irruere, nec imminente morte turbari, nec morientium dolore commoti: ſed omnia etiam crudeliſſima circa ipſum altare pati voluerunt, & putauerunt eſſe melius mori, quàm ſacrificia imperfecta relinquere. Nec iſtam laudem ſolus

Ioſephus Iudæus ſuis tribuit contribulibus: ſed idem Strabo hiſtoriographus, & Nicolaus, qui eum præceſſerat, & Titus Liuius Romanæ hiſtoriæ conſcriptor teſtantur idem. Tunc omnia mortibus complebãtur. Nam quidam Iudæorum a Romanis occidebantur: alij vero ſeipſos occidebant. Erant etiam, qui ſeipſos in flammas præcipites darent: nolentes a Romanis violentiam ſuſtinere, De Iudæis tunc viginti duo millia perierunt, de Romanis verò pauci, & ibi ſocer Ariſtoboli occubuit. Commiſſa ſunt tunc contra legem Dei grauia. Nam Pompeius cum multis Romanorum ingreſſus eſt in templum ad loca inuiſibilia, ideſt, quæ ſolis Sacerdotibus videre licitum erat, Nam introiuit in ſancta ſanctorum: de theſauris tamen, quę ibi inuenit, ſcilicet de menſa aurea, & candelabris, & ſacris pecunijs, quæ erant vſque duo millia talentorum nihil penitus contingere voluit. Quæ tamẽ poſtea Craſſus dux Romanorum omnia abſtulit, vt infra dicetur: ſed cùm hoc vidiſſet, iuſſit ſacerdotibus, quòd templum ab immunditijs mortuorum, & alijs quæ tũc per bellum contigerant purificarent, & hoſtias ſecũdum legem Deo ſuo offerrent, Tunc Hircanum conſtituit principem ſacerdotum: eo quòd vtilis ſibi apparuiſſet: & prohibuiſset Iudæos auxilium præſtare Ariſtobolo contra Romanos. Impoſuit autem in Ieruſalem tributa fiſcalia pro Romanis: & ciuitates, quas Iudæi abſtulerant a finitimis regibus, & principibus ſub prioribus dominijs eſſe conſtituit. Tunc inceperunt Iudęi ſeruiſse Romanis: cùm ante hoc, ex tempore Iudæ Machabæi amici eorum extitiſſent fœdere inito inter eos ex æquali. De hoc patet primo Machabęorum 8. His diſpoſitis Pompeius de Syria Romam venit: Syriam Scauro duci Romanorum commendans. Tunc Pompeius tulit ſecum Ariſtobolum, & vxorem, & filios captiuos in vrbem Romam. Erant autem ei duo filij. ſ. Alexander, & Antigonus, & duæ filiæ, quorum Alexander euaſit, & in Iudæam rediit: Antigonus uero Romam cũ patre delatus eſt, Interiecto autẽ pauco tempore Alexander iſte, qui fugerat, inuaſit Iudęam. Contra quem proceſſit Gabinius dux Romanorum veniens ad hoc de Roma in Syriam, Nam Hircanus Alexandro reſiſtere non poterat: cùm necdum potuiſſet reædificare muros Ieruſalem, quos Pompeius deſtruxerat. Quos cùm niteretur reſtaurare, a Romanis prohibitus eſt. Alexander autem prædictus iuxta Ieroſolymam peruenit, ubi cõſerto prælio, cùm Gabinio tria millia Iudæorum ex parte Alexandri ceciderunt, & alia tria millia captiuantur. Ipſe autem Alexander iuit in quoddam caſtellum munitiſſimũ, quod Alexandrium uocabatur. Quod cùm Gabinius obſidere uellet, Alexander ei legatos deſtinauit ueniam petens, & Caſtella, quę tenebat reddere pollicetur. Quæ cùm Gabinius accepiſſet, euertit. Interim mater Alexandri, ſcilicet uxor Ariſtoboli de Roma in Iudęam tranſmittitur. Quæ Romanis fauebat, cum qua Gabinius pacem fecit. Tunc autem Ariſtobolus, qui captus tenebatur in urbe Roma de carcere fugit: & cùm eo Antigonus filius eius, & in Iudæam uenit. Multi autem Iudæorum propter honorem eius antiquum uenerunt ad eum armati quidam, & alii inermes, armatos quidem tenuit, qui fuerunt uſque ad octo millia, inermes uero dimiſit. Cũ his proceſſit ad bellum contra Gabinium ducem Romanorum, in quo bello, quinque millia ex parte Ariſtoboli perierunt: & cæteri diſperſi ſunt. Manſerunt tamen cùm eo plus mille, cum quibus in Macherunta Oppidum munitiſſimum uenit. Et licèt malè perdidiſſet in exercitu uires, ſpem habebat reſiſtendi. Cumque eum Gabinius obſediſſet, per duos dies ſolum obſidionem tollerans, multis plagis confoſſis ca-

F pitur cùm Antigono filio ſuo: qui cùm eo de carcere Romæ fugerat: unde iterum ligatus Ariſtobolus Romam cum Antigono mittitur & ibi cum filius manebat: filios tamen remiſit ſenatus Matri in Iudæã: quia ſic Gabinius Romanis ſcripſerat ſe conueniſſe cum matre, ut ei quædam caſtra traderet. Alexander tamen Ariſtoboli maior filius in vrbe Antiochiæ, iubente Pompeio ſecuri percuſſus eſt: accuſatus de turbationibus, quas per Iudæos egerat. Interea Gabinius multis laudabiliter in Syria geſtis a Romanis reuocatur: & Craſſus prouinciæ Syriæ præficitur: cũ prius contra Parthos exercitum duceret. Iſte mox, vt in Iudæam uenit pecunias ſacras templi, quas Pompeius tangere noluerat, vſque ad duo millia talento-

G rum: & totum reliquum aurum, vſque ad octo millia talentorum abſtulit. Accepit etiam trabem de auro puro verſatilem, qua nihil præcioſius in templo erat pondere trecentorum mnarum, ideſt, ſeptingentarum, & quinquaginta librarum. Mnas autem apud Hebræos duas libras, & dimidiam continet. Hanc trabem tradidit Craſſo ſacerdos quidam nomine Eleazarus cuſtos pecuniarum: non maliuolo animo, ſed, ut reliquos theſauros templi conſeruaret. Erat autem iſta trabs occulta, ita ut eam Craſſus inuenire non poſſet, niſi Eleazarus proderet quia quædam alia trabs lignea illam operiebat, & includebat, ita ut lignum, & non aurum uideretur. In hac enim trabe pendebant vela templi, quæ precioſiſſima, & admi-

H randæ pulchritudinis erant. Videns autem Eleazarus Craſſum totum theſaurum templi colligere uelle: timens ne nihil dimitteret dixit, quòd oſtenderet ei unde multa talenta auri habere poſſet: præſtito tamen prius iuramento, quòd nihil Craſſus tolleret, niſi quod ei Eleazarus traderet, & tunc trabem auream oſtendit. Craſſus tamẽ licèt iuraſſet nihil accipere, niſi quod Eleazarus traderet, fidem mentitus, accepta trabe totum reliquum aurum templi abſtulit. Ille autem eſt, cui poſtea Perſæ, ſeu Parthi aurum liquefactum in gutture infuderunt dicentes. Craſſe, aurum ſitiſti: aurum bibe. De his omnibus Ioſephus. 14. Antiquitatum. Et dicit. Nemo miretur tantas diuitias fuiſſe in templo Ieruſalem, quia illas omnes Iudæi per to-

I tum orbem habitantes illuc contulerant Deo offerentes. Hoc tempore fuerunt bella illa famoſiſſima inter Iulium Cæſarem & Pompeium; & tota Reſpublica Romanorum turbabatur. Mortuo autem tunc Pompeio in Aegypto Iulius Cæſar primus inter Romanos Imperator effectus eſt. Et cœpit annis ante Chriſti natiuitatem quadraginta & ſeptem, & a tranſmigratione Babylonis annis quingentis quinquaginta, & quatuor, & a reditu de Babylone annis quadringentis octoginta, & quatuor, & ab orbe cõdito annis tribus millibus nongentis, & ſexdecim. Imperauit autem annis tribus, & menſibus ſex. Eo tempore Ariſtobolus in carcere Romæ tenebatur, cum Iulius Cæſar ueniſſet in urbem, & fugiente inde Pompeio, & toto ſenatu, ſolus Cæſar omnia

K teneret, ſoluit Ariſtobolum, & ad Syriam miſit, tradens ei duas legiones, ut terram illam Cæſari paratã teneret. Ariſtobolus tamen potentia ſibi donata a Cæſare non uſus eſt, quia Pompeiani præuenientes, cum ueneno occiderunt, & ſepelierunt eum loci Cęſaris: manſitque in loco ipſo uſquequo poſtea iubente Antonio in Iudæam relatus eſt, & in monumentis regiis poſitus. Iſte finis Ariſtobolum inuenit qui regnum Iudæorum, & principatum ſacerdotii tribus annis, & ſex menſibus tenuerat. Hęc uiuente Cæſare, & Pompeio facta ſunt paulo tamen ante mortẽ Pompei. Mortuo autem Pompeio cum Cæſar pugnaret contra Aegyptum, Antipater Herodis pater man-

dato

dato Hirchani multum utilis Cæſari fuit, cum duce eius Mitridate contra Aegyptios pugnans. In quo bello pars Mitridatis ſuccumbebat, & ipſe Mitridates periiſſet, niſi Antipater eum liberaſſet Aegyptios in fugam uertens. Ex quo Antipater Cæſari valde charus fuit, & eo ad multa bellorum pericula utebatur. Vnde ſæpe Antipatrum uulnerari contigit. Eo tempore cùm Cæſar in Syriam nauigaſſet, Hirchano principatum ſacerdotii confirmauit: Antipatrum uero ciuem Romanum ſine cenſu conſtituit. Tunc, cùm ueniſſet ad Cæſarem Antigonus filius Ariſtoboli, & calamitatem ſuam deflens exponeret patrem ſuum Ariſtobolum pro Cæſare ueneno necatum, & fratrem ſuũ Alexandrum a Pompeio ſecuri percuſſum, petebat ſui miſereri a regno depulſi. Hirchanum autem, & Antipatrum accuſabat, quòd principatum occupaſſent, & contra ipſum crudeliter egiſſent. Antipater uero coram Cæſare de illatis criminibus ſatisfaciebat, aſſerens rebellem Antigonum, ſe uero in multis pro Cæſare ante Ariſtobolum laboraſſe. Ariſtobolum aut dicebat iuſtè Romæ tractum, eo quòd hoſtis eſſet Romanorum, Alexandrum uero fratrem Antigoni tanquam latrocinia agentem a Pompeio ſecuri percuſſum. Cùm hoc Antipater dixiſſet Cæſar, ut prius in ſummum ſacerdotem Hirchanum confirmauit, Antipatro uero donauit poteſtatem, quam ipſe eligeret, totius Iudææ eũ tutorem conſtituens, Hirchano quoque conceſſit muros Ieruſalem reſtaurare, quia hoc ille petierat dimitti. Namque iacebant ex eo tempore, quo illos deſtruxerat Pompeius, de quo ſupra diximus. Antipater autem, vt Cæſarem a Syria recedentem deduxit, reuertitur, & ſtatim muros a Pompeio dirutos reſtaurauit, ſeditionem quoque Iudæorum ſedauit comminationibus, & blandiciis eos requieſcere faciens. Dixit enim, ſi quis Hirchano conſenſerit fæliciter uitam ſuam agere poteſt, qui verò ad ſpem rebellandi peruenerit, & me pro patrono dominum ſentiet, & Hirchanum pro rege Tyrannum, Romanos uerò, & Cæſarem pro rectoribus amaros hoſtes. Nam non patientur amoueri, quem ipſi principem conſtituerint. Sed cũ Antipater tardum, & inefficacẽ Hirchanũ ad regni gubernacula cerneret, filiũ ſuũ maiorem, ſcilicet, Phaſellum ducem in Ieroſolymis ordinauit: ſecundum, ſcilicet, Herodem Galilææ tutorem fecit, adhuc iuuenem ualde. Nam quindecim annorum tunc erat, ſed ætas nihil obfuit, quia prudentiam ſuper ætatem habebat. Tunc Ezechiam Principem latronum, qui totam Syriam conturbabat tenuit, & occidit. Pro quo a tota prouincia magnis laudibus atollitur, quòd eam a latrociniis liberaſſet. Sexto quoque Cæſaris cognato regenti totam Syriam, amicus factus eſt, ita, ut frater eius Phaſellus eius laudibus inuideret. Potentiſſimi autem Iudæorum uidentes Antipatrum cum filiis nimis extolli per fauorem gentis Iudææ, & pecunias Hirchani, inuidebant ei. Ille namque amicitias cum Imperatoribus compoſuerat, & flectebat Hirchanum illis pecunias tranſmittere, quas Antipater nomine ſuo Imperatoribus offerebat. Dicebant ergo potentiſsimi Iudæorum Hirchano, uſquequo patiemur te ſolo nomine regem, Antipatrum uerò cum filiis regnum poſſidere, quòd ſine periculo uitæ tuæ non ſit? Accuſabant etiam Herodem, quòd Ezechiam, filium ſuum, & eos, qui cum illo erant occiderat, quos ſecundùm legem etiam peſſimos exiſtentes occidi non licebat, niſi prius in concilio condemnatos: Herodes autem cùm nullam ſuſcepiſſet poteſtatem illos occidit. Hoc audiens Hirchanus flectebatur, ſed plus iram eius incendebant matres illorum, quos Herodes occiderat, dum per ſingulos dies in templo clamarent, quòd Herodes in cõ-

A cilio de prædicta cæde rationem redderet. Commo-
tus ergo Hirchanus Herodem vocauit in concilio de
illatis criminibus ſatisfacturum. Qui ſuadente patre
venit, non priuatus, ſed cũ tutela corporis ſui. Cumq;
Galilæam, vt putauerat ſibi prodeſſe diſpoſuiſſet, parua
turba militũ comitatus in Ieruſalem venit, ne ſi mul-
tos duceret Hirchano timorẽ incuteret. Sextus quoq;
Syriæ rector, & Cæſaris cognatus ſcripſit Hirchano, vt
Herodem a concilio liberaret: comminatus mala, ſi
non faceret. Vnde literæ Sexti occaſionẽ præſtiterant,
vt Herodes nihil pateretur: ipſe quoq; Hirchanus He-
rodem tanquam filium diligebat. Herodes autem, cũ
in medio concilij militibus circundatus aſtitiſſet om-
nes preteriuit, nec quiſquã accuſare eum auſus eſt de
B illis, qui prius contra illum exclamabant: ſed omnes
in ſilentio rei exitum expectabant. Qui cùm ita ſediſ-
ſent, vnus nomine Sameus vir quidem iuſtus, ita lo-
quutus eſt: Viri iudices, & rex, neminem ſcio ad iudi-
cium a uobis vocatum ita aſtitiſſe: ſed omnis quicun-
que in hoc iudicio peruenit interrogandus humiliter
aſtitit miſericordiam a nobis expetens, capillis proli-
xis, & veſte nigra indutus: iſte autẽ Herodes optimus
iuuenis reus pro homicidio, ſatisfacturus de crimine
aſtat purpura circundatus, & caput ornatum habens
compoſitione crinium, armiſque ſtipatus: vt ſi con-
demnatus ſecundùm legem fuerit nos quidem inter-
ficiat, ipſe verò vim faciens veritati, liberetur. Sed He-
rodem non culpabo, ſiquidem ſuum commodum fe-
C cit: ſed vos, & regem accuſo, qui ei tantam licentiam
conceſſiſtis. Scitote tamen maximum eſſe Deum, qui
iſtum Herodem, quem propter Hirchanum abſolue-
re vultis, quandoque vos, & ipſum regem torquebit.
Nihil autem hoc dicendo mentitus eſt. Nam Hero-
des cùm regnum ſuſcepiſſet, omnes, qui tunc in conci-
lio erant, & etiam ipſum Hirchanum occidit præter
iſtum Sameum: quem valde propter iuſtitiam dile-
xit. Et quia iſte ſuaſit Hieroſolimitis obſeſſis ab Hero-
de propter peccata non poſſe euitari, quin illum in re-
gem acciperent: Hirchanus autem, cum vidiſſet iudi-
ces ad condemnandum Herodem inclinatos, iudiciũ
in ſequentem diem diſtulit: & furtim miſit ad Hero-
dem, ſuadens ei ciuitatem nocte relinquere, vt poſſet
D periculum euitare. Herodes autem diſcedens in Da-
maſcum ad Sextum cognatum Cæſaris peruenit: de-
cernens ſi ad iudicium amplius vocaretur non obedi-
re. Iudices autem indignabantur Hirchano dicentes,
quòd omnia hęc contra eum eſſent. Tunc Sextus He-
rodem rectorem inferioris Syriæ ordinauit, hoc ei pe-
cuniis vendens. Hirchanus autem timebat, ne quando
Herodes exercitum contra eum duceret. Quod Hero-
des facere voluit. Iraſcebatur nanque, quod ad iudi-
cium vocatus eſſet. Sed Antipater, & Phaſellus frater
eius illius impetum remouerũt: orantes ne accederet
prope Ieroſolymas, ne ingratus exiſteret ei, qui tanta
in ipſum bona contulerat, nec cogitaret, quòd ad iudi-
cium vocatus fuerit: ſed quod abſolutionem merue-
E rit. Hoc tempore Cæſar in ſenatu occiſus eſt a Bruto, *Cæſar occiditur.*
& Caſſio, cùm tribus annis, & ſex menſibus imperiũ
tenuiſſet. Circa cuius mortem multa ſigna in cęlo viſa
ſunt. Fuit hoc ante Chriſti natiuitatem annis quaſi
quadraginta tribus, & ab orbe condito annis tribus
millibus nonagentis, & viginti. Tunc per Iudæam Ro-
mani magna tributa impoſuerunt. Nam Caſſius quia
Cæſarem occiderat ſeptuaginta talenta pecuniarũ
inde tulit. Caſſius autem, & Marcus congregato
exercitu Herodem totius Syriæ ducem fecerunt: &
naues ei cum toto exercitu comendantes promiſerũt
etiam eum poſt bellum, quod tunc cõtra Antoniũ, &
Octauianũ imminebat regem Iudææ ordinare. Tunc
Malchus vir potẽs, & Hirchano ꝓximꝰ Antipatrũ occi-
dere

dere ſtudebat. Quadam autem die cùm Hirchanus, & Antipater apud eum pranderent, pincernam Hirchani multis pecunijs corrupit: & tradito veneno Antipatrum occidit. Herodes autem, & Phaſellus filij eius mortem patris vlciſci parabant. Sed cùm Herodes palã hoc facere uellet, Phaſello magis placuit dolis hoc agere & excuſationem Malchi ſuſcipiebant, qui aſſerebat nihil tale unque putaſſe. Herodes tamen Malchum apud Tyrum occidi fecit. De his Ioſeph 14. Antiquitatum.

Cap. 14.

Hoc tempore cum Antonius, & Octauianus in campo Philippenſi Brutum, & Caſſium ſuperaſſent: Octauianus in Italiam redijt. Antonius autem in Aſiam profectus eſt: tunc nobiliſſimi Iudæorum uenientes ad Antonium accuſabant Phaſellum, & Herodem quòd totam poteſtatem regni Iudæorum ſibi uſurpaſsent: Hirchanus autem ſolo nomine rex exiſteret. Antonius tamẽ Herodem maxime honorauit. Nam eius fauorem Herodes pecunijs emerat: unde contigit aduerſarios nihil obtinere. Iterum etiam cũ Antonius in Syria eſſet Iudæis accuſantibus Herodẽ, & Phaſellum, multos de illis ligauit Antonius, ut occideret, niſi hoc Herodes prohibuiſſet. Sed cùm rurſus apud Tyrum Iudæi adhuc pertinacem Herodem accuſarent, Romani milites multos de accuſatoribus occiderunt, cæteros in fugam uertentes. Hoc tempore poſt bellum Philippenſe contra Caſſium, & Brutũ Octauianus poſt Cæſarem imperat. Et cępit ante Chriſti natiuitatem annis quadraginta duobus, & ab orbe condito annis tribus millibus nongentis & uiginti & uno, & a tranſmigratione Babylonis annis quingentis quinquaginta nouem.

Octauianus imperat.

Poſt hoc Antigonus filius Ariſtoboli, de quo ſupra diximus Regi Parthorum quingentas mulieres, & mille talenta offerre promiſit, ſi Hirchanum priuaret principatu, & ei traderent, & Herodem interficerent. Quod poſtea non compleuit. Tunc Parthi contra Iudæam exercitum ducunt. Antigonus autem tunc Iudęam ingreſſus multos Iudæos in auxilium habuit, per quos ſperabat partem recuperare Prouinciæ. Cum his uero in Ieruſalem aſcendit, & intra Vrbem receptus pugnam contra Herodem, & Phaſellum faciebat. Tũc Pachorus rex Parthorum petẽte Antigono cum paucis equitibus in Ieruſalem peruenit: oſtendens quaſi ſeditionem ſedaro intenderet: Antigono tamen principatum tradere intẽdebat. Hunc Phaſellus frater Herodis magno cum honore hoſpitio ſuſcepit. Pachorus autem dolum meditatus ſuadet Phaſello ad Barzafranem Satrapam Parthorũ, qui tunc extra Ieruſalem cum exercitu manebat legationem facere, in qua Hirchanus, & Phaſellus iuerũt: licèt hoc Herodes non approbaret: metuens de Barbarorum infidelitate. Barzafranes autem Hirchanum, & Phaſellum benignè ſuſcepit: ſed poſt redeuntibus inſidias poſuit, & tenuiſſet eos, niſi quia cupiebat hos ſimul, & Herodem tenere. Quod fieri non poſſet ſi Herodes ſemel fraudem videret. Hoc tamen Phaſellus conſiderans Barzafranum increpauit, quod fidem eis non ſeruaret. Ipſe tamen diſſimulans eos ligari fecit. Cumque Herodes hoc audiſſet ad Pachorum Regem Parthorum qui intra Ieruſalem erat, retulit. Quæ Pachorus diſſimulauit, vt etiam Herodes capi poſſet. His malis Herodes circundatus de Ieruſalem per noctem fugere ſtatuit: ſciens ſibi in Vrbe nullam eſſe defenſionem per noctem: ergo neceſſaria ſibi, quæ potuit iumentis impoſuit, & mulieres octoginta duas. ſ. matrem ſuam, & ſororem, & Marianem ſponſam ſuã filiam Alexãdri, & neptem Hirchani, & matrem eius Alexandram: & filium eius Ariſtobolum paruum, & alias fœminas, & in Idumæam ignorantibus hoſtibus feſtinabat. Flebant autem omnes fœminę, quæ cum Herode ibant memores ſtatus prioris, & quòd nunc

F cogerentur exulare nullã melioris ſtatus ſpem habentes. Multi autem Iudæi ſecuti ſunt Herodem: quos ipſe hortabatur confidentes eſſe in his aduerſis, & meliora ſperare. Interim mater Herodis, quæ nunc cum cęteris mulieribus portabatur ex quodam accidenti ſubito mortis periculum incurrere uiſa eſt. Cui Herodes compaſſus, & quia timebat, quòd hoſtes cognito receſſu eius ſequerentur eum, & comprehenderẽt morantes circa curam matris, in quandam deſperationem ſubitam incidit. Nam gladium euaginauit, & ſe occidere conatus eſt. Quem tenuerunt præſentes dicentes. Non oportet inimicos lætificare: nec hoc fortitudinis eſſe ſe de periculis liberando amicos tradere inimicis. Quo animatus Herodes ab incepto de-

G ſtitit. Cognita fuga eius Parthi, qui manebant in urbe perſecuti eum faciebant ſuper illum incurſus, quos ipſe uiriliter ſuſtinuit multos hoſtium occidens. Cùmque perueniſſet ad Idumæam, obuiauit ei frater ſuus Ioſephus, cum quo habito conſilio magnam multitudinem eorum, qui ſequebantur Herodem abire iuſſit, ſcilicet, pluſquam nouem millia, & manere uirorum in Idumea, quia oppidum Maſſada, in quod confugere deſtinauerat, paruum erat ad tantam multitudinem. Dimiſſis autem ſtipendia præſtitit, ut in Idumea poſſent ali. Conſtitutis mulieribus in oppido Maſſada, & data copia tritici, & aquæ, & omnium neceſſariorum: ipſe ad petram ciuitatem Arabiæ peruenit. Interim Parthi, qui manebant in vrbe omnes the-

H ſauros, qui erant in aula regia diripuerunt præter trecenta talenta Hirchani, quæ tangere noluerunt. Antigonus filius Ariſtoboli, qui Parthos in Ieruſalem duxerat cognita Herodis fuga, & quòd mulieres ſecum duxiſſet, cruciabatur, & maximè propter mulieres, qa illas Parthis dare intendebat, cum quingentas fœminas eis promiſiſſet. Interim Parthi, cùm prædæ, quas in urbe fecerant, non uiderentur eis ſufficere, egreſſi Ieruſalem totam prouinciam excurrebant uniuerſa prædantes. Tunc Antigonus a Partis ſuſcepit Hirchanum & Phaſellum ligatos. Timens autem ne multitudo Iudęorum Hirchano regnum, & ſacerdotium reſtitueret aures ei abſcidit: ſic eum deformans, ut iam ei ſacerdotium reſtitui non poſſet: in quo ſolis integris cor-

I pore miniſtrare licebat. Leui. 21. & 22. Phaſellus autẽ animoſior mortem non dolebat, ſed quod ſub hoſte mori neceſſe eſſet. Quapropter manus ſibi ingerere voluit: ſed cùm illas vinclis haberet aſtrictas, caput ſuũ ad ſaxum vehementiſſime percuſſit. Ex quo cùm eũ Antigonus grauiſſimè vulneratum agnoſceret, pręcipiens medicis illius curam habere, quaſi curaturus, venenoſa vulneri appoſuit. Ex quibus celeriter Phaſellus periit. Cùm tamen audiſſet, quòd frater eius Herodes hoſtes uiriliter deuitaſſet, ait ſe mortem non curare, cùm poſt ſe mortis vltorem relinqueret. Tunc Herodes ad Malchum regem Arabiæ plurima ſibi beneficia debentem, apud quem pater eius, & ipſę plurima depoſuerunt pergebat, vt debitas pecunias, & inſuper

K donatas ad vſus bellorum occideret. Malchus uerò conſilio Arabum dicentium, quòd has poſſet repulſo Herode lucrari pecunias, per legatos Herodem uenientem repulit iubens, quod a prouincia ſua diſcederet, ſumpta occaſione, quòd Parthi hoſtes Herodis hoc iuſſerant. Herodes autem legatis ait. Nihil grauari eos ueniſſe: ſed rem ſibi neceſſariam locuturum. Cũ ergo Herodi uiſum eſt recedere, cum paucis pergebat in Aegyptum. Quem Malchus pœnitens, quod eum repuliſſet, ſequebatur, vt ad ſe reduceret; ſed peruenire ad eum non potuit. Ad Alexandriam ergo Aegypti perductus: a Cleopatra regina, quam dilexit Antonius benigne ſuſcipitur: quę eum retinere voluit, ſed nequiuit, cùm Romam ille feſtinaret. Herodes tũc

licèt

lit èt hyems eſſet in Italiam nauigauit, & in vrbem Romam deductus eſt. Vbi Antonio, cui familiaris nimiũ extiterat, vniuerſam ſuam enarrat calamitatem, Parthorum, & Antigoni iniquitates. Antonius autem his commotus collachrymatus eſt Herodi: compaſſus, ꝙ viros in tali dignitate conſtitutos fortuna quoque perculeret. Fuit autem Herodes ibi acceptus Antonio propter priſtinam conuerſationem, quam cum eo in Syria habuerat. Antonio autem acceptus fuit propter odium Antigoni, qui exercitum Iulij Cęſaris per Aegyptum, & Syriam in multis direxerat. Cõgregato ergo ſenatu Meſſalla, & Atrachinus Herodem ſiſtentes in medio de Antipatre patre eius, qualis erga Romanos extitiſſet intimabãt, quem etiam fauorem ſemper eis Herodes pręſtitiſſet: accuſantes Antigonum, & manifeſtum eum Romanorum hoſtem aſſerentes: non ſolũ in eis, quæ iniquè geſſerat: ſed, quia neglectis Romanis exercitum Parthorum accepiſſet ꝯ Iudæos. Cũque ex his ſenatus cõmotus eſſet Antonius referebat: quantum prodeſſet Romanis ꝯ Parthorum pugnam Herodem regnare in Iudęa. Cum ergo omnibus placuiſſet, Herodem Iudææ regem decreuerunt. Herodes tam excellenti, & penitus inſperato bono gauiſus, ad Antonium magnum gerebat affectum, quo promotore iſta aſſecutus fuerat. Nam Herodes nunq̃ petijt, nec petere auſus fuiſſet à Romanis Iudæorum regnũ: cùm hoc nunquam dari ſoleret, niſi generi ſacerdotali. Illud ergo petebat Herodes pro Ariſtobolo iuuene fratre vxoris ſuæ Marianne, ad quem directè ex vtroq; latere regnum pertinebat, quia vterq; auus ſuus, ſcilicet, Ariſtobolus, & Hirchanus regnum tenuit. Fuerãt autem fratres Ariſtobolus, & Hirchanus: Ariſtoboli autem filius extitit Alexander. Hic accepit in vxorem Alexandram filiam Hirchani patrui ſui de qua genuit Mariãnem ſponſam Herodis, & hũc iuuenem Ariſtobolum, pro quo Herodes regnum petebat. Factus eſt tamen Herodes rex Iudæorum auctoritate Romanorum per Senatus decretum: cùm ipſe eſſet vir popularis, & non de genere Iudæorum, ſed Idumæorum, qui tamen ad ritum Iudaicum conuerſi erant. Et primo die regni huius ablatum eſt ſceptrum de Iuda, & dux de fęmore eius. Sicut prædixerat Iacob Gen. 49. quia iſte alienigena erat. Et poſtea de Iudæis nemo regnauit: ſed omnes fuerunt de progenie huius vſque ad tẽpus, quo Iudæi deſierũt eſſe populus, & gens vna, ſubuerſa Ieruſalem per Titum, & Romanos: quia poſtea non fuerunt vnus populus, ſed vbique nihil ſunt: & vbique miſeri, & ſemi luentes proauorum ſuorum facinora, qui Chriſtum ſuum agnoſcere non ſolùm noluerunt, ſed etiam morte turpiſſima damnauerunt: licèt propriè ſua potiuſquam proauorũ peccata luunt: quia licet Chriſtum iam regnantem, quem proaui ſui occiderunt ipſi occidere nequeant, non minori tñ eũ odio, quàm proaui ſui perſequuntur. Cępit autem regnare Herodes ante Chriſtum natum annis ferè triginta: duodecim annis poſtquam Octauianus, & Antonius imperium tenerent: ab orbe condito annis tribus millibus nongentis, & trigintatribus, & a tranſmigratione in Babyloneni annis quingentis ſeptuaginta, & vno, & a reditu de Babylone annis quingentis & vno. Cumque Herodes rex conſtitutus egrederetur de ſenatu, medius procedebat inter Octauianum & Antonium, & illa die magnificè apud Antonium paſtus eſt. Iuſſit autem ſenatus Herodi redire in Iudęam propter bella Antigoni, & Parthorum. Hoc tempore Antigonus Maſſadam caſtrum obſidebat, vbi Herodes reliquerat mulieres, de quibus diximus, & omnia ſua: cui caſtro Ioſeph frater Herodis præerat habẽs ibi omnem neceſſariorum copiam præterquam aquæ: Caſtrum igitur noctè quadam relinquere ſtatuens, &

A in Arabiam fugere ad Malicum regem, quem regem iam pęnitebat de his, quæ contra Herodem egerat, Deus prohibuit ea nocte tantam aquarum copiã fundens, vt cuncta ciſternarum receptacula implerentur. Dum aũt Herodes Romę maneret, Romani miſerunt Ventidium Ducem in Iudæam ꝯ Parthos, & Antigonum. Qui venit ſimulans ſe Ioſephum fratrem Herodis adiuturum: verè tamen intendebat ab Antigono pecunias recipere. Interim Herodes de Italia in Iudæã veniens multã Iudæorum collegit turbã, & bella multa ꝯ Antigonum inſtruebat, ꝯ quem Antigonus ſæpe progrediens, & milites ex inſidijs ponens, multa inferebat damna. De quorum congreſſionibus Ioſephus. 14. Antiquitatum: tunc Herodes contra latrones, qui Cap. 16.
B habitabant in montibus altiſſimis direxit exercitum, quos modo mirabili in locis inacceſſibilibus artificio arcarum depoſitarum de alto per cathenas, in quibus armati milites erant, occidit, & loca cuidam Ptholemæo Duci ſuo tradidit. Herodes autem fratri ſuo Ioſepho duo millia peditum tradens, & quadringentos equites Iudææ cuſtodiam habere præcepit. Ipſe verò ad Samariam pergẽs ibi matrem ſuam, & cęteras mulieres, quas dimiſerat in caſtro Maſſada poſuit. Ioſephus interim contra milites Antigoni in quibuſdam locis difficilibus pugnans relictus à ſuis viriliter agens ab hoſtibus occiditur. Antigonus autem, cùm inimicos viciſſet, & penè omnes occidiſset, caput Ioſephi incidit, quod quinquaginta talentis frater eius Fero-
C ras redemit. Iſte namque ſolus manebat de fratribus Herodis, quia quatuor tantum fuerant, & iam duo perierant, ſcilicet, Phaſellus de quo ſupra, & nunc Ioſephus. Manſit autem Feroras frater, & Salome ſoror, quæ ad multa mala ei cauſam præſtitit, de quibus infra dicetur. Hoc tempore Herodes nuptias celebrare uoluit cum Marianne ſponſa ſua filia Alexandri, & neptè Ariſtoboli de qua ſupra diximus. De qua genuit duos filios, ſcilicet, Alexandrum, & Ariſtobolũ, quos ipſe poſtea occidit, vt infra dicetur. Nuptiæ autem in Samaria celebratæ ſunt. Poſt hoc, cùm Herodes magnam partem cępiſset prouinciæ: contra Ieruſalem exercitum ducit. Tunc enim ſibi ab Antonio Soſius quidam Dux Romanorum tranſmiſsus eſt, vt Antigo-
D num de principatu depelleret: & Herodi illum tribueret, quem ſenatus regem fecerat. Tunc contra Ieruſalem machinas bellicas parant. Iudæi verò, qui in vrbe erant alacriter reſiſtebant machinas comburentes, & fodientes ſub terra percutientes: verumtamen machinę muros concutiebant, & Romani, qui cum Herode erant primum murum vrbis in quadraginta dies cęperunt. Secundum autem, in quindecim, & tunc circa tẽplum, ad qđ Iudæi confugerant pugna erat, & multæ domus in circuitu eius combuſtæ ſunt. Romani autẽ occidebant quoſcũq; inuentos in vrbe, nec ſexui, nec ętati parcẽtes, & Herode rogante, ne fieret: nemo fuit, qui dextram contineret, ſed tanq̃ furioſi oĩa mortibus implebant. Tunc Antigonus, nec priorem, nec pñtem
E fortunam conſiderans de turre deſcendit, & ad pedes Soſij Romanorum ducis procidit. Ille vero calamitatis eius non miſertus, ſed plaudens eum tanquam fęminam, nõ Antigonum, ſed Antigonam noĩauit, quẽ tamen in carcerẽ coniecit. Interea Romani ad uidendum inuiſibilia templi properant: de quo Herodes turbatus, nimium quoſdam rogabat, alis vero comminabatur ne hoc facerent, peiorem putans victoriam, quã deſtructionem: ſi aliquid inuiſibilium a peregrinis, & populo videretur in templo. Putabat enim Herodes per hoc nunquam ſibi cum Iudæis pacem habẽdam, quia calumniarẽtur, ꝙ per eũ peregrinorũ multitudo inuiſibilia aſpexiſset. Rogabat præterea Herodes Soſium ducẽ, & Romanos vt à rapinis, & cędibus geſce-

re: inquiens, quòd ſi pecunijs, & hominibus Romani
ciuitatem euacuarent eum deſertorum regem relin-
querēt, & ſufficere militibus pro mercede obſidionis
prædas, quas iã egerant. Quod ſi parua eis conquiſitio
pecuniarũ videbatur, ſingulis ipſe de ſuis tribueret: &
his promiſſionibus reliquam ciuitatem a cædibus, &
rapinis liberauit. Ipſe verò tam Soſio, quam militibus
largiſſimas donationes faciens, pecunijs plenos abire
permiſit. Accidit autem iſta calamitas Iudæis, & de-
ſtructio quædam circa templum menſe tertio ieiu-
niorum, eo tempore ſcilicet, menſe, & ſolemnitate, &
eo die, quo per Pompeium per viginti ſeptem annos
ante, templum captum fuerat. Plura tamen damna, &
mortes tunc acciderunt circa templum, quam nunc:
& tamen nec tunc, nec nunc ſubuerſum eſt, licèt ali-
quæ eius munitiones a Romanis euerſæ fuerint ad ip-
ſum capiendum. Tunc Soſius dux Romanorũ Anti-
gonum ligatum perduxit ad Antonium: timens autē
Herodes, ꝙ ſi Antigonus Romã deduceretur, allega-
ret pro ſe, ꝙ de ſanguine regio ꝓcederet, Herodes ve-
ro de media plebe. Et licèt eum ſenatus propter deli-
cta principatu priuaret, filijs eius regnũ traderet: mul-
tis pecunijs Antonium corrupit, vt Antigonum occi-
deret. Quod cùm factum fuiſſet Herodes timorem de-
poſuit: in hoc dicit Ioſephus ceſſaſſe principatũ Aſſa-
moneorum. i. Machabeorũ. & eſt genus magis gñale,
quos nos Machabæos dicim⁹. Ipſe tñ eos Aſamoneos
vocat, a quodã proauo eorũ. Nam Mathathias pr̃ Ma-
chabæorũ fuit filius Ioannis filij Simonis filij Aſamo-
nei. vt patet lib. 14. c. 27. antiquitatũ. Ipſe aũt Ioſephus
erat de ſtirpe Aſamonei, & ex hac parte conueniebat
cum genere Machabæorum, vt ipſe alt eſtatur 16. an-
tiquitatum, ideo ſemper eos Aſſamoneos vocat: quaſi
genus ſuum in hoc laudans. Dicit autem nunc ceſſaſſe
principatũ illorũ, quia licet Herodes fuiſſet rex conſti-
tutus per Romanos, tñ Antigonus, qui erat de ſtirpe
Machabæorum adhuc tenebat principatum. Et hoc
modo non ſolùm nunc nõ ceſſauit, ſed ẽt manſit poſt
hoc longo tpe. ſ. vſq; ad mortem Hirchani, qui fuerat
rex Iudæorum, quē multo poſt hoc occidit Herodes.
Cùm autē Herodes ciuitatem tenuiſſet ſibi ſubditam
occidit quadraginta præcipuos de parte Antigoni.
Occidit etiam omnes, qui erant de concilio iudiciali,
ſicut Sameus prædixerat, qñ Herodes accuſatus eſt co-
ram concilio: ꝙ ipſe illos, & Hirchanum torqueret,
de quo ſupra diximus. Ipſum autē Sameum virum iu-
ſtum valde honorauit. De hoc Ioſephus 15. antiqui-
tatũ. Hic enim incipit ipſe: Quintus decimus eius Hir-
chanus, de quo ſupra diximus, ꝙ cum Phaſello fratre
Herodis a Parthis captus eſt, apud Babylonem tene-
batur, quò ab eis ductus fuerat: vbi a Iudæis, qui ibi
morabantur valde honorabatur propter principatum
ſacerdotij, & generis dignitatem. Ille audiens, quòd
Herodes regnaret, deſiderauit redire in Iudæã putans
Herodem memorem beneficiorum, quæ ab eo ſuſce-
piſſet, & quòd eum a morte liberaſſet. Herodes quo-
que Parthis ſcripſit, quòd dignarentur pecunijs libe-
ratum Hirchanum ei remittere deſideranti reddere
ſibi vicem pro beneficijs, quæ ab eo ſuſceperat: & ꝙ
vellet eum regni habere participem. Iudæi autem, qui
in Babylone erant diſſuadebant ei reditum, aſſerentes,
quod non minorem honorem apud eos q̃ in ſummo
ſacerdotio haberet: Hirchanus tñ omnino rediit. He-
rodes aũt non hoc ſcripſerat tanq̃ Hirchanũ diligeret:
ſed quia ſupra meritum regnum obtinuerat, timēs ne
Iudæi ſibi regnũ auferentes Hirchano traderent, co-
natus eſt Hirchanũ in ſuã reducere poteſtatem, vel po-
tius eum occidere: quod poſtea factum eſt. Iudæis er-
go pecunias regi Parthorum pro redemptione offer-
rentibus Hirchanus in Iudæam rediit: quem Hero-

F des valde ſe honorare ſimulabat, eum patrem vocans.
Tunc in domo Herodis ſeditio quædam orta eſt. Nã
habebat Herodes apud ſe Mariamnem vxorem ſuam
filiam Alexandri, & neptem Ariſtoboli, & Hirchani:
hēbat & ipſum Hirchanũ, & Alexandrã filiã Hircha-
ni matrem Marianne vxoris ſuæ, hēbat ẽt Ariſtobolũ
adoleſcētem fratrē Mariannæ, & filiũ Alexandræ. Ad
iſtum iuuenem pertinebat directè ſummum Sacerdo-
tium, & pro ipſo regnũ Herodes petierat a Romanis.
Nunc tñ timens, ꝙ ſi Ariſtobolus, vel aliquis de nobili-
bus princeps ſacerdotũ conſtitueretur, poſſet eis rebel-
lare conſtituit quendam de ignobiliſſimis noĩe Ana-
G nellum in principem ſacerdotũ. Hoc autē Alexandra
mater Ariſtoboli ferre non potuit, quòd filius ſuus pri-
uaretur ſummo ſacerdotio. Scripſit ergo ad Cleopa-
tram amicam ſuam reginam Aegypti, & vxorem An-
tonij: vt ab eo impetraret Ariſtobolum ſummũ Sacer-
dotem conſtitui. Hãc petitionem Antonius neglexit.
Interim Celius amicus Antonij in Iudæam venit. Et
videns pulchritudinē & iuuentutē Ariſtoboli, & Ma-
riannæ ſororis ſuæ obſtupuit, arbitratus Alexandram
bonorum liberorum matrem, a qua tandem precibus
obtinuit Ariſtoboli, & Mariannæ diligenter imagines
pingi, quas Antonio direxit. Antonius aũt erubuit Ma-
riannem ad ſe vocare, quia Herodis vxor eſſet: Ari-
ſtobolum verò ad ſe honorabiliter venire præcepit, ſi
ſine ſcandalo fieri poſſet. Herodes putauit iniquum eſ-
ſe, iuuenem pulchritudine, & corpore excellentem,
H qui tunc ſextum decimum annum agebat de ſangui-
ne regio ad Antonium tranſmitti eius libidini ſeruitu-
rum (nam in his Antonius peccabat) timens tamen
Herodes, ne petente Alexandra Antonius precibus
Cleopatræ regnum Ariſtobolo reſtitueret: Alexan-
dram increpauit, quòd Cleopatræ ſcripſiſſet, dicens ſe
non intendiſſe Ariſtobolo principatum auferre: ſed
quia puer erat, commiſit interim Ananello admini-
ſtrationem ſummi ſacerdotij. Quo tūc depoſito prin-
cipatu Ariſtobolo tradidit. Et ſic domus ſuæ ſeditionē
aliqualiter placauit. Antonio autem ſcripſit, quòd ſi
Ariſtobolus de Iudæa exiret tota prouincia turbare-
tur. Per quod Antonio ſatiſfactũ eſt. De his Ioſephus
15 Antiquitatum. Dicit etiam Ioſephus inuſitatum fuiſ-
I ſe, quod principatus ſacerdotij ſemel collatus alicui il-
li auferretur: & in tribus ſolis accidiſſe dicit. Primus
fuit Iaſon, qui vocatus eſt Ieſus, cui Antiochus Epi-
phanés principatum ſacerdotij auferens fratri eius
Oniæ minori, qui Menelaus dictus eſt, tradidit: de
quo ſecundo Machabæorum. Secundus fuit Ariſto-
bolus, qui priuauit fratrem ſuum Hyrcanum ſacer-
dotio, in quo per nouem annos miniſtrauerat, & ipſe
illud poſtea per tres annos, & ſex menſes tenuit, quo-
uſque a Pompeio captus Romam deductus eſt: de
quo ſupra diximus. Tertius fuit nunc Herodes, qui
Ananellum, quem prius conſtituerat Sacerdotum
Principem, depoſuit, & principatum Ariſtobolo tra-
didit. Herodes inter hoc timens, ne aliquam nouita-
tem Alexandra, & Hyrcanus, & Ariſtobolus contra
K eum molirentur, eos quidem honorari valde facie-
bat, cuſtodiam tamen diligentem in aula contra eos
diſpoſuerat, ne quid moliri poſſent. Quod Alexandra
grauiter tolerabat, ſcribens Cleopatræ Reginæ Ae-
gypti in quantis calamitatibus eſſet. Cui illa reſcripſit:
quòd ipſa cum Ariſtobolo confugeret in Aegy-
ptum. Ad hoc Alexandra parauit duos loculos, ſiue
arcas tanquam pro mortuorum exequijs, & præcepit
quibuſdam famulis ſuis huius rei conſcijs, quod eam,
& filium in illis loculis poſitis per noctem de Ieruſa-
lem deducentes ad mare deducerent, vbi paratum
habebat nauigium, vt pergeret in Aegyptum. Qui-
dam autem de his, quibus Alexãdra hoc reuelauerat,

cum

cum Herodi ſuſpectus eſſet, & odioſus, inuenta occa-
ſione in amicitiam redeundi propoſitum Alexandræ
ſignificauit, cum ipſa res iam in fieri conſiſteret. Vn-
de Alexandra in hoc depręhenſa erubuit. Hęrodes ta
men punire eam timuit, ſed diſſimulauit: & ex cordis
bonitate remittere ſe oſtendit. Veruntamen ex eo die
Ariſtobolū occidere decreuit, arbitratus illo viuēte ſi-
bi non poſſe regnū manere ſecurū. Paulo poſt hoc cū
Ariſtobolus annū decimū octauum ageret, & in ſolē-
nitate quadam victimas ſuper aram facturus aſcende
ret, totius populi fauor in eum excitatus eſt: cū ſuper
ętatē eum agere uiderent, & Ariſtoboli aui ſui memo
riā præſens reduxit. Vnde multi Iudæorū ex hoc inflā
mati multa dixerunt, quaſi ſignificantes ſe uelle prin-
cipatū gentis in Ariſtobolū reducere. Quod Herodes
valde timuit, diſſimulauit tamen. Celebratione autem
tranſacta, cū in Hiericōre ſolēniter quadā die cū Hero
de Ariſtobolus epularetur: Herodes iuueni adulaba-
tur multis eum laudibus efferrens: quē quaſi filiū ſe di
ligere oſtēdebat. Cū autem eſſet tempus æſtiuum in-
uitauit eū ad natandum. Præceperat autem Herodes
miniſtris, ꝙ Ariſtobolū totiens ludentes mergerent
quouſq; extingueretur. Quod factū eſt. Herodes autē
oſtēdit iſtud eo nō cogitāte accidiſſe: quia iā tenebrę
incipiebant, qñ Ariſtobolus ſuffocatus eſt: & uideri nō
potuit palā an hoc maliuolè factum fuiſſet. Hoc ergo
fine occubuit Ariſtobolus annum decimumoctauū
agens, cum in ſummo ſacerdotio uno anno ſolùm mi
niſtraſſet, in quo iā tota Iudęorum ſpes erat redeundi
in priſtinum principatū. Hunc Herodes ualde defleuit:
vt populo, & matri, & cognatis oſtenderet ſe mortis
eius non fuiſſe conſcium: cùm tamen ualde de hoc
gauderet, cui magnificam ſepulturam conſtruxit. A-
lexandra autem his incitata doloribus ad rabiem effe-
rebatur: uoluit tamen diſſimulare ſe credere fuiſſe He
rodem cōſcium: ut ſic magis nocere ei poſſet. Scripſit
autem Cleopatræ Reginæ de morte filii ſui Ariſtobo
li per Herodem. Cleopatra autem Herodē acerrime
apud Antonium accuſabat aſſerens indignum eſſe, ꝙ
uir de plebeio genere ſumptus in regnum, ipſos qui
de genere regio ſunt innocenter uiuētes occidat. Qui
bus Antonius uehementer commotus iuſſit Hero-
di uenire ad ſatisfaciendum pro morte Ariſtoboli. He
rodes autem ualde timebat propter Cleopatram, quæ
eum accuſare nō ceſſabat. Illam tamen maximè dilige
bat Antonius. Nam propter immoderatū amorē ad
eam periit, bella faciens cōtra Octauianum. Herodes
ergo ſatis uoluiſſet hoc iudicium effugere: ſed ire ne-
ceſſe erat, cū uocaret Anto. aut regnum deponere, &
occultè fugere. Tūc ergo Herodes Ioſephum patruū
ſuum procuratorem regni, & omnium rerum ſuarū
dimiſit: cui iuſſit ſecretè, ꝙ ſi quid mali ipſe pateretur
ab Antonio: illico Mariannem uxorem eius occide-
ret: dicens, ꝙ eam tenerime diligebat, & nolebat, ꝙ
eo mortuo ab aliquo contumeliam pateretur. Maxi-
mè cum Anto. de illius pulchritudine audiuiſſet. His
dictis Herodes ad Antonium progreſſus eſt. Ioſephus
interea relictus regni procurator, cum propter multa
negocia, honoris cauſa, ipſam Mariannem reginam
adiret, eius ſententiam petens, inter multa quæ fami-
liariter loquebatur, de amore, quē Herodes erga Ma-
rianem habebat locutus eſt. Ipſa autem, & maxi-
me Alexandra mater eius Ioſephum multis blandi-
ciis emolientes coegerunt ei mandatum Herodis ex-
planare, qui ait: Tanto amore Herodem ferri in Ma-
riannem, quòd etiam poſt mortem ſuam non ſuffer-
ret ab ea ſeparari: ideo iuſſerat, quòd ſi ipſe ab Anto-
nio occideretur, illico occideretur Marianne. Hoc au
tem Ioſephus mulieribus aperuit, vt illas Herodi fi-
deliores faceret. Mulieres tamen non ſic acceperunt:

A ſed ſuſpitionem magnam, & timorem aſſumpſerunt
ex uerbo Ioſephi, ꝙ Herodes ſi rediret eas tyrannica
crudelitate occideret. Herodes tamen hoc non in-
tendebat: quia ſi in uindictam mortis ſuæ Mariannē
occidi uellet, potius mandaſſet Alexandram matrem
Marianne occidi, quæ ad mortem Herodis cauſa exti
terat, cum apud Cleopatrā per literas accuſando. Ma-
nebat interea in aula regis Salome ſoror Herodis aui-
mo maliuola prædicti Ioſephi uxor, licèt ille Herodis
patruus uocetur. Hæc ſæpe cum Marianne, & Alexan
dra habens iurgia, ab eis contemnebatur, & mordaci-
ter obiiciebatur ei generis uilitas. Propter quod gra-
uiſſimū odium cōtra Alexandrā, & Mariānem conce
perat. Herodes autē Antonium multis pecuniis pla-
B cans de morte Ariſtoboli ſatisfecit, & Cleopatra ab
accuſationibus deſtitit. Cùm autem rediiſſet Herodes
in Ieruſalem, Salome ſoror eius accuſauit Mariannem
ſecretè, ꝙ ſæpè cum Ioſepho carnaliter cōueniſſet. Et
non erubuit Salome in hoc maritum ſuum accuſare.
Herodes autē his ualde turbatus eſt, ſed non ſtatim
credidit. Diligebat enim nimiū Mariānē. Secreto er-
go quadā die q̃rit a Mariāne an uerum eſſet, ꝙ contra
eā de Ioſepho obiiciebatur. Illa autē cū iuramēto affir
mauit ſe in nullo peccaſſe. Ex quo Herodes credidit
ſibi ſatisfactum, & honeſtati eius magis gratias egit,
eique ſuum oſtendebat fauorem: ita, ut ambo colla-
chrymarentur prę amoris teneritudine, ꝙ amantibus
ſæpe accidit. Videns autem Marianne affectum regis
C ad ſe inclinatum, inquit non eſt amantis, ꝙ Ioſepho
mandaueris, ſcilicet, ſi quid ab Antonio patereris, me
occidere, quæ nihil tibi peccaueram: Quod Herodes
audiens in iram excanduit: & ab amplexu eam diuel-
lens, clamabat, capillos dilacerans, ſcilicet, Marianne,
manifeſtum eſt te cum Ioſepho carnaliter conueniſ-
ſe: quia aliter ſecreta mea tibi non proderet: niſi tibi
cùm eo magna fides fuiſſet, qualis ad amantes perti-
net. Vnde niſi amor maximus, quem ad Mariannem
habebat, eum parum frenaſſet, illam mox occidiſſet.
Ioſephum tamen abire præcepit: coram eo nunquā
vlterius appariturum. Alexandram autem tanquam
totius mali cauſam ſeruari iuſſit. Interim accidit bel-
lum inter Octauianum, & Antonium. Et uictus
D Anto. poſtea mortuus eſt, & totus romanorum prin-
cipatus ad Octauianum deuenit. Tunc Herodes val-
de timuit propter amicitias, quas cum Antonio ha-
buerat. Et quia tunc nullus de genere Iudæorum
ſupererat niſi Hyrcanus, putauit Herodes ſibi prodeſ-
ſe, ꝙ Hyrcanum occideret. Fuit autē occaſio ad hoc;
ꝙ Alexādra filia Hyrcani, & mater Ariſtoboli ſupra de
functi incitabat Hyrcanum fugere ad regē Arabum,
ne per dolū occideretur ab Herode ſicut Ariſtobolus:
maximè, quia ſi Herodes, qui nūc inimicus erat Octa
uiani aliquid mali ab ipſo pateretur, ad Hyrcanum re
gnum perueniret. His uerbis non aſſentiebat Hyrca-
nus, cum eſſet uir quietus, & innocēs. Sed cū ei ſemp
eſſet moleſta, tandem ſcripſit regi Arabum, ꝙ mitte-
E ret equites ad paludem Bituminis, quæ ducentis ſta-
diis diſtat a Ieruſalem, ut cùm eis iret in Arabiā. Hanc
literam amico ſuo cuidam nomine Deſichęus defe-
rendam tradidit regi Arabum. Deſichęus uerò, vt
Herodis amicitias acquireret, oſtendit ei literam.
Quam Herodes legens, ruſſus recluſit, & per ipſum
Deſichæum regi arabum tranſmiſit. Qui reſcripſit
Hyrcano, quam etiam literam Deſichæus ad Herodē
pertulit. Tunc Herodes conuocato concilio quęſiuit
ab Hyrcano an aliquid ſecretè per literas tractaret
cùm rege Arabum. Herodes autem epiſtolas co-
ram toto concilio oſtendit, & illico Hyrcanum tāquā
conuictū de crimine occidit. Hic finis Hyrcanum in-
uenit, cùm octogeſimum annum ętatis ageret per

multas calamitates tranſeuntem, Nam in principio cùm mater eius Alexandra regnaret, nouem annis principatum ſacerdotij tenuit. Matre autem defuncta, cùm ſimul regnum, & ſacerdotium tenuiſſet per tres menſes ab Ariſtobolo fratre ſuo depellitur. Reſtituitur autem iterum a Pompeio, & quadraginta annis principatum tenuit: a quo rurſus per Antigonum filium fratris ſui Ariſtoboli deiectus eſt, & aurium abſciſſionem paſſus eſt: & captiuus apud Parthos in Babylonem tranſlatus eſt. Inde autem propter ſpem ab Herode promiſſam, nihil ſicut ſperauerat, ſed mortem potius aſſecutus eſt. Poſt hoc incidit Alexandræ maius odium contra Herodem, occiſo ante patre ſuo Hyrcano, Tunc Herodes ad Octauianum iturus, cùm mortis timeret periculum, fratri ſuo Feroræ regnum commiſit, iubens, ſi quid aduerſum de eo accideret, ipſe cum filijs ſuis regnum aſſumeret: Mariannem autem, & Alexandram illico occideret, & illas in quodam Caſtello dimiſit: præficiens eis Semeum virum bonum, quaſi pro honore. Interim Herodes ad Octauianum progreſſus, non obſtantibus amicitijs, quas cum Antonio habuerat, ei reconciliatur. Semeus vero, qui cuſtodiebat Alexandram, & Mariannem à principio Herodi fidelis exiſtebat. Poſtea vero illarum blanditijs emollitus eius mandatum eis declarauit, ſcilicet, occidendas eſſe, ſi Herodes ab Octauiano occideretur. His verbis Alexandra, & Marianne turbabantur. Cùm autem Herodes rediiſſet lætus; quia proſpere ei acciderant omnia, hoc vxori ſuæ Mariannæ declarabat. Illa vero gaudente eo, nec gaudebat: ſed ad oſcula gemebat, & flebat, odium ſuum in Herodem cælare non valens. De quo Herodes nimium turbabatur. Salome quoque ſoror Herodis Mariannem accuſabat: eratque in periculo Mariannæ, niſi ſubito annunciato Herodi, quòd Octauianus Antonium, & Cleopatram occidiſſet, Manſitque tunc Mariannæ commendata Semeo ſicut prius. Redeunte autem Herode, rurſus Mariannæ odium, quod in eum conceperat, occultare nequibat. Et cùm ſemel ab eo vocata fuiſſet, accedere noluit: ſed Herodem ad ſe accedentem confeſtim depulit, improperans ei patris ſui Hyrcani interitum: ex quo in iram incanduit. Salome autem Herodis ſoror, quæ Mariannem grauiter oderat, habita occaſione accuſauit eam, venenum regi propinare voluiſſe: intromittens quendam pincernam regis, qui aſſereret Mariannem ſibi attribuiſſe, & dixiſſe eſſe poculum amatorium. Herodes autem clamauit, quòd venenum erat, tunc quidam Eunuchus Mariannæ ſibi familiariſſimus; cùm iubente Herode torqueretur, de veneno quidem nihil confeſſus eſt: ſed dixit, quòd Mariannæ Herodem odio habebat propter verba, quæ dixerat ei Semeus. Herodes tunc grauius conqueſtus eſt, dicens, ꝙ nequaquam Semeus ſecreta mandata ſua Mariannæ declararet, niſi cum ea concubuiſſet, Semeum ergo illico occidi fecit: Mariannem autem morti adiudicauit. Dū tamen quidam dicerent non debere occidi, ſed in aliquo caſtro cuſtodiri: Salome ſoror Herodis, ut illam interficeret, eum impulit. Et ſic Mariannæ caſta quidem fœmina, ſed Herodem portare non potens, patris, & matris interfectorem hunc finem accepit. Tunc Alexandra mater eius dolens quidem nimium, non tam pro morte filiæ, quàm quia iniuſtè occidebatur plangere volens timore Herodis cohibita eſt; ne cum ipſa occideretur: ſed potius ipſam increpabat tanquam iniquam clamans, quòd iuſtè pateretur, & capillos illius dilacerans, & veſtes. Quæ omnia Marianne conſtanter pertulit: nec quidem oculum contra Matrem ſic agentem vertens, Poſt hoc mortua

F Marianne deſiderium Herodis exarſit in eam: ita vt ſæpe quaſi viuentem Mariannem vocaret. Et cùm varijs ſe implicaret, nunc negocia, nunc ſolitudines eligens in nullo quies tamen erat: ita vt grauem incurreret ægritudinem. In qua medicis nihil ei proficere potentibus deſperatus de vita erat. Hoc cùm Alexandra mater Mariannæ, & omnes Iudæi viderent, de vita Herodis nihil ſperabant. Vnde Alexandra ſecrete cuſtodias templi, id eſt, turres præcipuas a cuſtodibus petijt dicens, quòd ſecurum erat, quod illas, ne ſi Herodes moreretur alius eas occuparet, & non peruenirent ad filios Herodis. Ipſa autem cuſtodiret pro filijs Herodis. Si autem Herodes ſuperuiueret ſecure illas habebat. Qui autem teneret illas

G cuſtodias erat Dominus Iudæorum, quia eo nolente nemo poſſet templum intrare ad faciendum ſacrificia: & tamen Iudæi potius vitam perdere, quàm ſacrificia legitima omittere vellent: ideo illas Alexandra optauerat. Cuſtodes autem illico Herodi Alexandræ verba retulerunt: quæ illam mox occidi fecit. Et ſic perijt agente Herode omne genus regale Iudæorum. Soli enim manebant duo filij Herodis, ſcilicet Alexander, & Ariſtobolus filij Marianne qui ex parte matris ex illa progenie deſcendebant: qui etiam poſtea per Herodem occiſi ſunt, vt infra dicetur, Eo tempore accidit Iudæos nimium contra Herodem turbari, quia ipſe in honorem Octauiani quinquennale certamen conſtituit: ſicut apud Græcos olym-

H piades fiebant de quadriennio in quadriennium. Et cùm in hoc omne genus pugnæ tam hominum, quam ferarum, & rationabilium rerum, & inanimatarum fieret, imagines quoque hominum armis indutæ introducebantur artificialiter in pugnam. Iudæi tunc contra Herodem clamauerunt. Ipſe verò conſolabatur eos, dicens, iſta non eſſe contra legem. Illi autem di erunt: licèt omnia tollerare velimus: imagines tamen hominum in Ieruſalem non recipiemus. Herodes quoſdam præcipuos de Iudæis in atrium vocans, & oſtendens illis trophea, petiuit quid illis videretur: Qui clamauerunt: imagines hominum. Præcipiens autem Herodes auferre ornatum illi ſuperpoſitum oſtendit nuda ligna eſſe: quæ ſtatim ſpoliata ri-

I ſum plurimum aſpicientibus intulerunt. Tali modo impetum multitudinis mitigauit Herodes: vt iam plurimi iſta reſpicientes non turbarentur. Alij vero in ſuis difficultatibus permanentes clamabant legem deſtrui. Inter quos fuerunt decem Iudæi, qui coniurauerunt contra Herodem, vt eum in theatro iſta aſpicientem occiderent: parati pro hoc mortem ſubire. Quidam verò hoc Herodi nunciauerunt, ne in theatrum exiret. Qui illos decem coniuratos contra eum vocauit ex nomine. Qui, cùm capti eſſent, ſcientes non poſſe ſe mortem euadere cōſtanter confeſſi ſunt ſe voluiſſe illum occidere, & gladios quos ſub veſtibus habebant oſtenderunt, dicentes: Hoc non pro dolore, nec iniuria, quam paſſi fuiſſent facere uoluiſſe ſed pro lege Dei, quam ſoluebat Herodes. Hoc

K confeſſi mox a miniſtris Herodis occiſi ſunt. Ille tamen, qui hoc Herodi nunciauerat de coniuratis a quibuſdam Iudæis raptus, non ſolùm occiſus, ſed & membratim dilaceratus canibus traditus eſt. Hæc acciderunt circa annum tertium decimum regni Herodis. De his Ioſephus decimo quinto Antiquitatum, Eo tempore Herodes duos filios, ſcilicet, Alexandrum, & Ariſtobolum, quos ſuſceperat ex Marianne in vrbem Romam miſſit, vt liberalibus literis erudirentur. Quos Octauianus cum omni benignitate ſuſcepit, & in domo Polionis illuſtris viri amici Herodis conuerſabantur. Hoc factum eſt anno duodecimo regni Herodis, De quo Ioſephus ubi ſu-

A pra. Per quadriennium poſt hoc, ſcilicet, anno ſextodecimo regni Herodis Beatiſſima illa, & Glorioſa fœmina Maria nata eſt in Nazareth, ut aſſerũt, uel in Sephoro: quod eſt oppidum diſtans à Nazareth per tres leucas cõtra partem aquilonis, de quo ſupra diximus. Nam de ipſo loco aſſerunt fuiſſe Ioacim patrem Virginis: alij autem Annam matrem eius ibi ortam dicunt: fuit autem hoc ante Chriſti natiuitatem per annos quatuordecim, ut quidam uolunt, & ſic fuit anno ſextodecimo regni Herodis. Alij autem uolunt eam fuiſſe annorum ſexdecim quando Chriſtus natus eſt, quod ueriſimilius eſt. Et tunc dicetur eam fuiſſe anno quattodecimo regni Herodis, & ab orbe condito annis tribus millibus nongentis, & quadraginta ſeptẽ: **B** à tranſmigratione in Babylonem annis quingentis ſeptuaginta ſex, & à reditu de Babylone annis quingentis & ſex. Poſt hoc Herodes ædificatis multis ciuitatibus, de quibus Ioſephus. 15. Antiquitatum: nam magnus ædificator fuit uolens Iudæis præſtare gratiã, & ad perpetuam laudem ſui templum Iudæis ædificare uoluit, & fecit hoc anno decimo octauo regni ſui, ſcilicet, annis duodecim ante Chriſtum natum. Et ad hoc conuocauit Iudæos alloquens eos, quòd templum illud non erat factum ſicut templum Salomonis, ideo quòd uolebat nunc aliud facere penitus ad figuram, & magnitudinem illius, & hoc quidem in octo annis finitum eſt, ſcilicet, anno. 26. Herodis, ante Chriſtum natum annis quatuor. De tota figura, & partibus huius templi Ioſephus diſſerit. 15. Antiquita- **C** tum. De quo Ioan. ſecundo dicetur, cùm ibi litera aliqualiter Ioſepho repugnare uideatur, ideo nunc omittitur. Eo tempore Herodes Romam profectus eſt, & poſtea de Italia rediens Alexandrum, & Ariſtobolum filios ſuos iam perfectè in omni doctrina eruditos ſecum in Iudæam duxit. Hos omnes Iudæi ſummo fauore proſequebãtur, tum quia omnibus grati propter ſeipſos erant, tum quia eis iure paternum regnum debebatur. Nam licèt Antipater illis maior eſſet, nõ erat de genere regio, ſed de matre plebea nomine Dorin: iſti autem matrem habuerunt ex utroque latere de genere Iudæorum regum deſcendentem, ut ſupra oſtenſum eſt. Salome autem ſoror Herodis, quæ adoleſcentum matrem ad mortem uſque fuerat perſecu- **D** ta, ipſis inuidens illos accuſationibus apud Herodem ad illorum mortem conabatur impellere. Dicebat namque eos dicere, quòd non libenter cohabitarent Herodi interfectori matris eorum. Vnde pater in eorum odium exarſit, omiſſa tamen accuſatione amore eorum illis nobiliſſimas uxores tradidit, ſcilicet, Ariſtobolo dedit Beronicem filiam Salome ſororis ſuæ: Alexandro autem tradidit Galfitam filiam Archelai regis Cappadociæ. Salome autem adoleſcentes accuſabat, tum quia inuidebat honori eorum, tum quia timebat, quòd ſi illi præualerent, occiderent ipſam pro morte matris ſuę, quam Salome procurauerat. De his
Cap. 2. Ioſephus. 16. Antiquitatum.

E Eo tempore Græci non permittebant Iudæos, qui in diuerſis ciuitatibus habitabant, uiuere ſecundùm legem Moyſi. De quo Herodi conqueſti ſunt. Ipſe vero apud Agrippam Romanorum principem querelam per quendam Nicolaum oratorem proponi fecit, ſcilicet, ꝙ uiuere ſecundùm legem Moyſi non eſſet aliquid inhoneſtum, nec contra ſtatum Reipublicę Romanorum. Quibus tunc Agrippa conceſſit propriis legibus uti. Interea odium Salome contra Ariſtobolum, & Alexandrum non quieſcebat, quæ ſecum fratrem ſuum Feroram, qui etiam Herodis frater erat, in hac cauſa copulauit: Et fiebant ſæpe contentiones inter iſtos, & iuuenes. Ariſtobolus autem, & Alexãder confidentes de nobilitate generis ſui obijciebant Ferore, & Salome generis vilitatem: inſuper non erubeſcebant de interitu matris, quam aſſerebant iniuſtè occiſam: & dicebant miſerabiliter accidiſſe matri, ſe tamen infœliciores eſſe, qui cogerentur matris ſuæ interfectoribus cohabitare. Hoc autem Feroras, & Salome confeſſim Herodi referebant ſignificantes periculum ei iminere a iuuenibus, quia non paterentur illi Matris interitum eſſe inultum. Super his Herodes turbatus dolebat infœlicitatem domus ſuæ: quia mortua Marianne odia non ceſſarent: putauit autem, ꝙ iuuenes ab hac intentione deiicere poſſet ſi eis Antipatrum præponeret. Ille quidem, licèt ætate maior eſſet, genere tamen erat minor, ſcilicet, de plebeia matre, vt dictum eſt. Hunc ergo illis præpoſuit: quod in deterius venit. Nam iuuenes tunc non ſolùm matris mortem, ſed ſuum contemptum quærebantur ita, ut ſæpe multis præſentibus lachrymarentur. Quæ Antipater per amicos ſuos Herodi referri faciebat, ut magis in eorũ odium exarderet. Tunc Herodes Romam nauigans cum Agrippa, ſolum antipatrum ſecum tulit, vt illum Octauiano amicum faceret: & omnes crederẽt, quod Herodes iam abiectis Ariſtobolo, & Alexandro hunc ſibi ſucceſſorem eligeret. In his tamen Antipater dolebat, timens ne eo manente Romæ uoluntas patris mutaretur, & reconciliaret ſibi Ariſtobolum, & Alexandrum. Dolebat etiam, quia accuſandi illos copiã non habebat. Vnde ſæpe de Vrbe Roma patri ſcribens dicebat, ſe timere mortem illius propter filios, & in tantum furorem falſis accuſationibus Herodem induxit: vt iam de filiorum morte cogitaret. Noluit tamen Herodes tantum facinus propria auctoritate cõ- Ioſephus li. 16. cap. 8.
mittere: uoluit eos apud Cæſarem accuſare. Et illos ſecum ducens, Octauianum adiit, dicens filios ſuos in tantam inſolentiam deueniſſe, ut eum occidere feſtinaſſent. Et quòd ipſe hactenus tacuerat, ne talibus uerbis aures Cæſaris pollueret, nunc verò neceſſitate cõpulſus, hoc dixit. Nam iam nihil reliquum erat, niſi aut eum occidere cum timore maximo ipſe uiueret: aut eos interfici, ne eum occiderent. Hæc cum dixiſſet Herodes, iuuenes lachrymati ſunt confuſi de tali accuſatione, licet conſcientiam mundam haberent, & ſermonem liberum putabant: tamen difficilem ſatiſfactionem eſſe accuſationibus patris, licèt poſſent eũ redarguere. Erat ergo in eis inopia dicendi, & lachrymæ cum gemitu timentibus ne ab aliis propter criminis ueritatem reſpondendi copiam non haberent. Turbationem eorum Cæſar attendens, ſicut erant innoxii credidit: & quòd non conſcientia criminis, ſed imperitia dicendi, & modeſtia quadam, ne patrem redarguerent, ſe defendere non ualerent. Vnde etiam facti miſeratione digni, cunctis præſentibus patrem ad ueram miſericordiam commouerunt. Vnus ergo eorum Alexander accuſationes patris ſoluere niſus eſt ſic inquiens: Pater, affectus tuus erga nos, ex ipſo iudicio manifeſtus apparuit. Nam ſi quid crudele contra nos cogitaſſes, non nos ad omnium ſeruatorem Cæſarem deduxiſſes: dum tibi, quod velles liceret, ut patri. Neque enim quemquam interficere uolens, eum ad templa perducit, unde uita cõquiritur, quæ nobis morte peior exiſteret, ſi tale quid in patrem cogitaſſemus. Siquidem ſermonem fiducia ueritatis inuenit, cùm beatos nos fore ſciamus mitigantes, & pericula fugientes. Si uerò accuſatio præualuit, viuere nos ſuperfluum iudicamus. Multa quoque alia Alexander dixit. Quibus Octauianus ad adoleſcentes conuerſus dixit, quòd in uno ſolo peccauerant, ſcilicet, quia non ſe tradiderant tractabiles patri, ita ut talis accuſatio occaſionem non inueniſſet. Herodem vero petebat Octauianus: ut omnem oppoſitionem

abijciens, reconciliatur filijs. Cumque iſtud ſuaſiſſet
Herodi, innuit iuuenibus ſe ad pedes Herodis proijce-
re. Quod facientes patrem mouerunt, vt eos flebiliter
amplecteretur. Reconcilians filijs patri: quod accidit
circa viceſimum octauum annum regni Herodis re-
Cæſarea ciuitas ab Herode ædificata.
uerſus eſt in Iudeam. Et ipſo tempore finita eſt ædifi-
catio Cæſareæ Ciuitatis: quam in decem annis Hero-
des ædificauerat: & Cæſaream in honorem Octauia-
nis vocauit, cùm prius Turris ſtratonis diceretur. Hoc
tempore currebant illi duodecim anni maximę pacis
in orbem, in quibus bella nulla facta ſunt: qui fue-
runt ante Chriſti natiuitatem, & cæperunt in anno
vigeſimo octauo Octauiani, vt ait Hieronymus ſuper
Iſaiam. Et cęperunt anno decimo octauo regni He-
rodis, ſcilicet, quando ipſe cæpit ædificare templum
Iudæorum, de quo ſupra dictum eſt: & durauerunt
vſque ad annum triceſimum Herodis. Tunc Herodes
conſumptis pecunijs per magnas largitiones, & ædifi-
cationes: audiens Ioannem Hyrcanum filium Simo-
nis Machabæi, qui multo ante ipſum regnauerat, pe-
ruiſſe tumulum Dauid, & tria millia talentorum in-
ueniſſe: eredens multa plura ibi eſſe, illuc per noctem
ingreſſus eſt, ne a Iudæis hoc ſciretur, fideliſſimos
tantum ſecum habens. Qui pecunias quidem non in-
uenit, ſed ornatum multum: & vaſa aurea, & argen-
tea, quæ accepit. Dum autem diligentius inquirens,
vellet ingredi interius ad loca, in quibus vrnæ conti-
nẽtes corpora Dauid, & Salomonis eſſent, duo de fa-
mulis eius flammis ab interiori parte occurrentibus
combuſti ſunt. Herodes autem timens egreditur,
& pro peccato quod commiſerat, monumentum pul
chrum de lapide candido ante ianuam huius ſepul-
chri fecit. Interea venit annus triceſimus regni He-
rodis, in quo Chriſtus natus aſſeritur in Bethlehem eo
tempore, quo toto orbe: manente in pace Octauia-
nus iuſſit deſcribi omnes homines, & profiteri ſe Ro-
manis ſubditos certam pecuniam ſoluentes. Et iſta
[illegible]feſſio fieri debebat à ſingulis in locis, de quibus
[illegible]ebant originem. Ideo oportuit, quòd Ioſeph,
[illegible] Maria Mater Chriſti, quæ adhuc prægnans erat,
[illegible]et in Bethlehem ad profitendum: & ibi accidit Chri-
ſtum naſci. Fuerat autem Chriſtus conceptus die vi-
geſima quinta Martij, ſcilicet, octauo kalendas Apri-
lis: fuit autem natus vigeſima quinta Decembris, ſci-
licet, octauo kalendas Ianuarij. Ipſo anno adoratur a
Magis die ſexto Ianuarij, id eſt, diebus 13. poſt natiuita-
tem ſuam. Ipſo tempore, ſcilicet, die ſecunda Februa-
rij in templo pręſentatus eſt, & ductus eſt in Galilæam
a parentibus ſuis: & poſt paucum tempus angelo ap-
parente in ſomnis Ioſeph fugit in Aegyptum timens
Herodem. Poſt biennium autem natiuitatis Chriſti, ſ.
anno xxxij. regni Herodis innocentes occiſi ſunt. Ma-
nebat autem tunc Chriſtus in Aegypto. Dum hoc fie
rent, rurſus Herodes occupatus erat circa accuſatio-
nes Alexandri, & Ariſtoboli filiorum ſuorum: qui-
bus iam ſupra fuerat reconciliatus. Nam Feroras fra-
ter Herodis, & Salome ſoror eius, & maximè Antipa-
ter filius Herodis de multis accuſabant illos, quòd ad
mortem patris anhelarent. Quibus Herodes turbatus
iuuenes ligauit, & accuſationibus locum dedit. Tunc
multi in fauorem Antipatri, quem regnaturum cre-
debant accuſatores, & variè teſtificantes acceſſerunt.
Interim Herodes contra filios nihil crudele agere au-
dens, ne culparetur, ſcripſit Octauiano de iniquitate
filiorum contra ſe. Octauianus autem reſcripſit, tra-
dens ei poteſtatem accuſandi filios in vrbe Beriti, quæ
eſt maritima in Iudæa: & aſſignauit iudices, coram
quibus Herodes filios abſentes accuſauit magis ira
commotus, quam ratione, & probatione fultus.
Multi tamen de iudicibus intentionem Herodis vi-
F dentes erga filios condemnauerunt illos. Acceſſerunt
aliqui eos ſaluare volentes: ſed nec profuit. Vnde ip-
ſos Herodes in Cæſarea laqueo ſuſpendi fecit, & cor-
pora eorum in Alexandrio caſtro ſepeliri per noctẽ:
vbi corpora matris, & aliorum cognatorum ipſorum
erant. Hoc modo Alexander, & Ariſtobolus filij
Mariannæ, & Herodis finem acceperunt. De his Ioſe-
phus 16. antiquitatum.

Antipater autem contentione fratrum liberatus,
qui iam illi obeſſe non poterant ad aſſecutionem re-
gni contra patrem ſuum Herodem inſidias parat: vt
illo cito vitam finiente ad ipſum regnum perueniret.
Et ad hoc Antipater fratres reliquos accuſabat, &
amicos patris ſui, quaſi zelans vitam patris. Verè ta-
G men intendebat, quòd illis a patre occiſis ipſe faci-
liorem locum ad occidendum Patrem haberet. Con-
querebatur namque ſæpe matri ſuæ, quòd tam proli-
xè pater viueret, & ſeipſum iam ſenem eſſe: ita quòd
quando eum regnare contingeret, iam propter ęta-
tis grauitatem iucundè viuere non valeret. Dice-
bat etiam multos fratres ſe habere, propter quos mi-
nus ſibi ſecurum locum ad regnandum eſſe putabat.
Iraſcebatur etiam Antipater, quia licèt Herodes Ari-
ſtobolum, & Alexandrum occiderat, filios tamen eo-
rum ſicut proprios diligebat, optans, vt eis meliora ꝙ
patribus eorum euenirent: illiſq; vxores nobiliſſimas
tradidit. Vnde timebat Antipater, quòd ad illos forte
regnum perueniret. Habebat autem tunc Herodes no
H uem vxores. Nam iam Mariannes, occiſa fuerat. Pri-
ma erat Antipatri mater nomine Doris: quam He-
rodes ſuſceperat, antequam regnaret. Secunda erat fi-
lia pontificis, quam mortua Marianne in vxorem ac-
ceperat, & ex illa genuerat filium quendam nomine
Herodem. Tertia erat quędam filia fratris ſui. Quarta *Vxores Herodis.*
erat quædam neptis. Ex iſtis tamen duabus nullam
prolem habuerat. Quinta erat una de gente Sama-
ritanorum: ex qua Herodes duos filios habuit, ſcilicet,
Archelaum, & Antipam, & filiam nomine Olym-
piadem. Sexta vxor fuit Cleopatra Hieroſolymitis,
de qua Herodes genuit Philippum, & Herodem:
qui Romę erudiebantur. Septima fuit nomine Pallas,
quæ Phaſelum ei peperit. Octaua fuit Fedra. Nona
I fuit Helpis, ex quibus duæ filiæ natæ ſunt, ſcilicet, Ro-
xame, & Salome. Et ſic habebat Herodes nũc octo
filios, & filias tres. Habuerat autem duos alios, quos
iam occiderat, Alexandrum ſcilicet, & Ariſtobolum
ex Marianne etiam occiſa. De filiabus apud nos ra-
rò mentio fit: de filijs etiam, non fit mentio niſi de ſe-
ptem, ſcilicet, Antipatro, Alexandro, Ariſtobolo, Ar-
chelao, Herode, Antipa, & Philippo. De Herode au-
tem quem genuit ex filia pontificis, & de Phaſello
rarò mentio fit, eo quod iſti non videntur ſuperuixiſſe
patri, vt cum alijs fratribus in aliquo poſſent de regno
contendere. De his Ioſephus 17. antiquitatum. Interea
Antipater cum Ferora fratre Herodis de morte He-
rodis communicabat: ſuper quo Antipater accuſa-
K tus eſt. Et præcepit Herodes, ne cum Ferora conue-
niret: ſed poſtea occulte per nuncios contra Hero-
dem mors tractabatur. Ad hoc autem præcipua erat
vxor Ferorę, quam Phariſæi quodammodo incitabãt
dicentes: quòd Herodi terminus vitæ in breui futu-
rus eſſet, & quòd a filijs eius regnum tranſiret, & in
filijs Feroræ, & ipſius maneret. Hoc autem dicebant
Phariſæi quaſi retribuentes illi vicem pro beneficio,
quod ipſis contulerat. Nam tota gens Iudæorum Cæ-
ſari iurauerat ſe illis ſubditam eſſe, & regi fauere. Pha-
riſæi iurare noluerunt, quos Herodes in pecunijs con-
demnauit. Illam autem pecuniam vxor Feroræ pro
Phariſæis ſoluit: vnde ei amici valde facti ſunt, & il-
lam apud populum laudabant. Erant autem iſti
Phariſæi

Phariſæi quaſi ſex millia. Hæc autem omnia Salome
fratri ſuo Herodi nunciabat, qui omnes quidem Phari
ſæos, qui malorum cauſam præſtabant occidit, fratri
autem ſuo Ferorç iuſſit, aut vxorem illam dimittere,
aut conſanguinitatis iura negare. Feroras autem dixit,
nihil ſe contra cognationis iura agere, vxorem tamen
dimittere nolle, quia eam diligebat nimiũ. Antipater
tunc habens patrem ſuſpectum, ſcripſit amicis patris
ſui Romç manentibus, ꝙ patri ſcriberent eum Romã
mittere, & cum eo teſtamentum, in quo ipſe hæres re-
gni declararetur deſtinare. Nam iam Herodes alius fra
ter eius, quem ſuſceperat Herodes ex filia pontificis,
defunctus erat. Hoc autem Antipater faciebat ne præ
ſens magis in ſuſpitionem patris incideret, & ab eo oc
cideretur. Etiam, vt magis ſine ſuſpitione de morte
Patris poſſet haberi. Ipſe namque venenum fecerat
afferri de Aegypto ad occidendum Herodem, & illud
Ferorç fratri patris ſui conſcio ſuorum ſcelerum tradi
derat, vt aliquanto tempore poſt receſſum eius patri
de illo propinaret. Et ſic moreretur Herodes, & Anti-
pater de morte eius ſuſpectus non haberetur. Hero-
des interea cum Ferora contendebat, vt vxorem abii-
ceret. Quam cum non abijceret, iuſſit ei Hærodes ad
propria recedere, ſcilicet quia timebat Herodes, quòd
manente Ferora cum eo ſuaſione vxoris aliquod ma-
lum in ipſum pararetur. Feroras autem ſponte receſ-
ſit in ſuam Tetrarchiam: iuramento affirmans ſe nõ
rediturum antequam Herodem eſſe mortuum co-
gnoſceret. Vnde paulo poſt ægrotante Herode, & iu-
bente, vt veniret propter quædam mandata de diſpoſi-
tione regni, quç ei iniungere uolebat, uenire noluit, ne
iuramenti uiolator haberetur. Hærodes tamen melio
rem erga eum gerens affectum paulopoſt hæc Ferora
ægrotante ad ipſum non uocatus uenit. Et tunc Fero-
ras mortuus eſt eũq; Herodes in Hieroſolimã detulit,
Ioſephus li. 17. c. 5. & honorificã illi contulit ſepulturam. Mortuo Ferora
duo liberti eius Herodem adeunt dicentes, quòd Fero
ras ueneno periſſet. Nam una die antequam obiret,
cum uxore cçnauerat, & tunc uenenum traditum eſ-
ſe aſſerebant, quod tanquam poculum amatorium da
tum erat: eo tamen bibito ille perijt. Quo audito ira-
tus Herodes omnes ancillas uxoris Feroræ, & matris
ipſius torqueri fecit, quæ nihil quidem confeſſæ ſunt.
Vna tamen urgente dolore dixit: utinam talia ſuppli-
cia mater Antipatri patiatur, quæ omnium horũ cau-
ſa extitit. Tunc Herodes diligentius per tormenta ue-
ritatem exquirens omnia nota eſſe fecit, ſcilicet quali-
ter Feroras, & Antipater matri ſæpe conquereretur, ꝙ
Hærodes tamdiu uiueret. Vnus autem teſtatus eſt An
tipatrum de Aegypto uenenũ attuliſſe, quod Feroræ
commendauerat, ut illo propinato, Herodem occide-
ret. Et hoc modo ad uxorem Feroræ uenenum ueniſ-
ſe, tradẽte ei Ferora ad cuſtodiendũ: quç omnia uxor
Feroræ confeſſa eſt. Quæ cum curreret, ut uenenũ af-
ferret, de tecto lapſa penè perijt, nec tamẽ mortua eſt:
quia ſuper pedes cadens terra recepta eſt. Cumq; refo-
cillata recepiſſet ſpiritum, promittit ei Herodes ſalutẽ,
& omnibus domeſticis eius, dummodo ueritatem to-
tam aperiret. Illa autẽ omnia, quç dicta ſunt fatebatur.
Addens, ꝙ qñ Herodes Fetoram ægrotantem uiſitatu
tus acceſſit, Feroras uxori dixit conſpecta fratris erga
ſe uoluntate. O mulier, Antipater induxit me contra
patrem ſuum, conſilia iniqua conſtituens. Nam, & ue
nenum ad eius mortem emit. Nunc ergo, nec cũ con-
ſcientia huius ſceleris de hoc ſçculo tranſeam, uenenũ
& epiſtolam Antipatri apporta: & me uidente com-
bure. Et cùm ego hæc quidem eo uidente feciſſem,
de ueneno mihi modicum reſeruaui, ut ſi Ferora de-
functo, o rex me male reſpiceres, ueneno bibito huius
ſæculi neceſſitates effugerem: hoc dicens uenenum in

A pixide in medium protulit. Tunc Herodes matrem
Antipatri eiecit, eo quòd horum conſcia erat, ei totũ
ornatum, quem dederat, auferens. Aliam quoque
uxorem, ſcilicet, filiam Pontificis, quæ de his accuſaba
tur expulit a ſe: & patrem eius quem ſummum Sacer
dotem fecerat, ſ. Symonem Boethi pontificatu priua-
uit: Mathiam Theophili pontificem inſtituens. Hæc
dum fierẽt, Bathilus Libertus Antipatri de Roma ue-
niens tormentis interrogatur, ſi quid de Antipatro ſci
ret. Qui confeſſus eſt uenenum apportare dandum
Feroræ: ut ſi primum uenenum minus efficax fortè
Herodem necare non potuiſſet, hoc ei propinaret.
His Herodes auditis, turbabatur nimium de nequitia
Antipatri. Scripſit autem ei, ut illico de urbe Roma
B rediret nihil aperiens de eo quod inquirebatur: ſed
potius blanditus, ut nihil aduerſum ſe ſuſpicari poſſet,
propter quod uenire differret. Redijt ergo, antequam
perueniret in Iudæam, audiens expulſam matrem ſuã
de domo Herodis, timuit an iret, uel expectaret quo
uſque certificaretur qualiter ſe haberent res. Quibuſ-
dam tamen amicis eius aſſerentibus non debere ad-
uentum eius differri: quia propter eius abſentiam ac-
cuſatoribus locus erat, & eo præſente cuncta diſſol-
uenda, profectus eſt. Herodes tunc Seuerum Quin-
tillum Præſidem Syriæ a Romanis conſtitutum apud
ſe habebat: ſub quo Antipatrum accuſare uoluit. An-
tipater autem timebat, ne, eo inaudito, ſententia dicta-
retur. Tunc Herodes accuſationem exorſus eſt: be-
C neficia in Antipatrum colata referens: eiuſque ingra-
titudinem. Et intra hoc Herodes fundens lachrymas
intercluſa uoce ceſſauit. Rogabat autem Nicolaum
Antiochenum, qui ſibi aderat cætera accuſationis ful-
cimenta proſequi, quia ille dicendi copiam, & artem
habebat. Prius tamen quam ille loqueretur Antipater
ſe excuſabat, aſſerens falſa eſſe, quæ per tormenta ex-
torta erant. Quo dicendi finem faciente, Nicolaus
Damaſcenus regis accuſationem proſecutus eſt. Qui
cùm multa dixiſſet: nihil, quòd obijceret Antipater
habuit: ſed Deum in teſtimonium inuocabat ſe inno-
centem. Cumque Varus præſes quæreret an alias ha-
beret defenſiones, & ille ſolum Deum inuocaret:
Varus venenum in medium proferri fecit, vt vires eius
D experiretur. De quo, cùm quidam de damnatis viden-
te Varo bibiſſet, illico perijt. Quod cùm Varus at-
tenderet ſoluto iudicio abijt, nihil de hac re diffinire
volens. Herodes tunc Antipatrum ligari fecit, quem
ad Cæſarem deſtinare volebat, vt de eo ſupplicium
ſumeret. Timens tamen ne aliqua occaſione pçnam
effugeret: cum apud ſe in vinculis tenuit, & Cæſari,
ſcilicet, Octauiano omnia, quæ facta ſunt reſcripſit.
Hoc tempore Herodes iam ſeptuageſimum ætatis
annum agens graui morbo detentus, teſtamentum
ſcripſit in quo Antipam filium ſuum iuniorem regẽ
declarat. Nam contra Archelaum, & Philippum odiũ
conceperat accuſante eos Antipatro. Iſtud tamen te-
ſtamentum poſtea mutauit aliud condens, de quo in-
E fra dicetur. Herodes autem morti propinquus irre-
uocabili furia, & amaritudine mentis tenebatur: vo-
lens ſi poſſet totam gentem Iudæorum occidere: quia
credebat illos de morte ſua propinqua, & de omni-
bus calamitatibus domeſticis gaudere. Superuenit
etiam aliqua cauſa, ſcilicet, ſeditio quorundam popu-
larium. Erant enim tunc apud Iudços duo viri eru-
diti, ſcilicet, Iudas, & Matthias in lege Magiſtri, a qui-
bus erudiebantur quicunque in lege voluntatem ha-
bebant. Qui videntes Herodis mortem imminere,
plures de populo hortabantur, vt illo defuncto, omnia
quç Herodes contra legem fecerat, tollerent. Fecerat
autem Herodes quandam magnam aquilam auream,
quam ſupra portam templi poſuit. Hanc isti non

V 4 tolerantes

tolerantes cum multitudine populi meridie iuerunt
ad deponendum eam ſecuribus concidentes. Quod
cùm ad Herodem peruenisset miſit illuc ducem exer
citus, quem conſpiciens tota illa plebea multitudo diſ
fugit manentibus ſolis quadraginta iuuenibus, qui in-
dignum cedere putauerunt. Nihil tamen ſe defenden,
tes comprehenduntur cum Matthia, & Iuda huius rei
auctoribus. Qui regi præſentati non timuerunt ſe con
fiteri pro lege Dei iſta feciſſe etiam ſi mille pęnarum
genera infligenda eſſent. Tunc Herodes vocatis mul-
tis doctoribus Iudæorum, & alijs præcipuis uiris, iſto
rum accuſabat audaciam, qui aquilam deponere pre-
ſumpſiſſent, improperans eis, quod templum illis con
ſtruxiſſet, quale Salomon non conſtruxerat: & aquilã
auream, quam in ornamẽtum templi, & memoriam
ſui poſuerat, illi diuellebant. Tunc Matthiam ſummũ
ſacerdotem, quem huius ſeditionis conſcium fuiſſe
crediderat, de pontificatu depoſuit, quem ipſe prius,
vt ſupra diximus pontificem conſtituerat depoſito ſo
cero ſuo Simone Boethi. Hunc ergo Matthiam de-
poſuit, & promouit Azarum in pontificem, qui erat
frater cuiuſdam uxoris ſuæ. Alium autem Matthiam,
& Iudam auctores ſeditionis, & aliquos de ſocijs eorũ
viuos igni tradidit. Interea morbus Herodis per ſingu
los dies fiebat amarior. Erãt enim ei inteſtina interius
vermibus plena, & carnes eius putreſcebant: & humor
quidam liuidus ad pedes deſcendebat, & cum his om-
nibus Herodi erat inſatiabilis ciborum auiditas. Cum
que Medici circa eum nihil proficerent, teſtabantur
vltionem cæleſtem eſſe propter Herodis crudelitatẽ.
Hoc tempore Herodes de vita deſperans iuſſit opti-
mates de tota terra Iudæorũ, ſub interminatione mor
tis congregari. Qui omnes ad eum in Ierichontem
venerunt. Mandauerat autem Herodes Salome ſorori
ſuæ, & Alexandro uiro eius omnes illos moriente He
rode occidere. Dolebat namque Herodes plurimũ,
quòd eo moriente neminem credebat doliturum: ſed
potius lætaturos Iudæos. quod ſibi ad calamitatem re-
putabat. Dixit autem, quòd ſi omnes illi nobiles Iudęi,
quos in carcere incluſerat, occiderentur, ipſo morien-
te nulli regi honorabiliores exequiæ fierent: quia tota
tunc plangeret Iudęa. Hoc autem ſub iuramento a Sa
lome, & Alexandro ſe facturos extorſit. Tunc creſcẽ-
te dolore, deſiderio tamen ciborum urgente pomum
& cultrum petiit. Ipſe enim per ſe ſolitus erat pomum
in partes minutas concidere, & ſic ſumebat. Sumens
ergo cultrum, & circumſpiciens ne quis adeſſet, ſe ip-
ſum occidere uoluit. Quod perfeciſſet niſi nepos eius
Aciabus clamans eum tenuiſſet. Tunc per totam au-
lam luctus exortus eſt, clamantium regem mortuum.
Antipater dum hæc fierent in carcere tenebatur, qui
regem mortuum audiens, plurimum gauiſus cuſtodi
carceris multa pollicebatur, ſi eum dimitteret. Quod
ille non fecit: ſed cuncta, quæ Antipater dixerat Hero
di nunciauit. Quo audito Herodes indicibili furore
repletus illum confeſtim occidi fecit, & in Hyrcania
ſine ullo honore ſepeliri. Antipatrum autem in om
nibus nequiter agentem, & fratres accuſantem iſte fi-
nis inuenit. Tunc Herodes teſtamentum prius factũ
in quo Antipam regem declarauit, mutat: conſtituens
illum Tetrarcham Galilęę: Archelaum autem regẽ
cõſtituit. Philippo autem fratri Archelai tradidit Tra-
chonitidem regionem tanquam Tetrarchiam. Salo-
mę autem ſorori ſuæ quam in omnibus fidelem ſe
habuiſſe putabat, loca aliqua, & pecunias tradidit. O-
ctauiano autem mille talenta argenti ſignati, & inſup
multa vaſa aurea, & argentea reliquit: & vxori eius Iu-
liæ, & quibuſdam amicis Octauiani talenta quingen-
ta; Teſtamentum ipſi Octauiano cõfirmandum ſub-
ijciens. Herodes autem quinto die poſtquam Antipa-

F trum occiderat mortuus eſt annis quaſi ſex poſt Chri
ſti natiuitatem, dum Christus in Aegypto maneret.
Mortuo autem Herode antequam mors eius innote
ſceret Salome, & Alexander cunctos Iudæos, quos in
carcere tenebant abire permittunt in pace dicentes,
hoc Herodem mandaſſe quaſi adhuc viueret. Hoc
fecerunt uolentes genti Iudęorum pręſtare benefi-
cium, & regnum ſibi confirmare: quod Iudæis repu-
gnantibus non erat facile fieri: de his Ioſephus. 17. An-
tiquitatum. Morte autem regis Herodis diuulgata A-
lexander, & Salome cõgregauerunt totam militiam,
quæ tunc erat in Ericonte, & legerunt epiſtolam, quã
G Herodes militibus uiuẽs ſcripſerat, petens, vt circa Ar-
chelaum filium ſuum fideles exiſterent, ſicut ſibi fue-
rant. Tunc omnes ad honorandum Archelaum oc-
currunt eum regem ſalutantes. Hoc tempore, ſcili-
cet. 7. Anno a Chriſti natiuitate Angelus apparuit Io-
ſeph in Aegypto iubens redire in terram Iſrael: quia
iam defunctus erat Herodes.

Archelaus autem Herodi honorabiles parat exe-
quias: cuius corpus de Ericonte in Herodium Caſtrũ
tranſtulit, vbi ſe Herodes ſepeliri iuſſerat. Quibus ex-
pletis Archelaus aſcendit in templum, ubi tribunal ſi-
bi paratum erat. Et populum alloquens gratias egit,
quòd a patre ſuo læſi nihil mali nunc rependerent:
& eis ſe beniuolum promiſit. Rogabat tamen
ne eum nunc Regem uocarent: quia licèt eum
pater declaraſſet regem, vigor tamen teſtamen-
H ti ex Cęſaris voluntate pendebat. Sic omnibus ei
proſpera acclamantibus conſenſus diſſoluitur. Interea
ſeditio magna concitata eſt quorundam clamantium
de morte Matthiæ, & Iudæ, & aliorum, qui pro depo-
ſitione aquilæ aureæ ab Herode combuſti fuerant.
Petebant ergo ab Archelao vindictam fieri in illis, qui
huius rei cauſa extiterant. Archelaus verò dicebat nõ
eſſe hunc diſcuſſioni nunc locum, quia ipſe ad Cæſa-
rem pro regni confirmatione feſtinabat. Sed cùm re-
diret, de omnibus ſe certius iudicaturum dicebat.
Ad hoc tamen ſeditio non ceſſabat, ſed magis tumul-
tus fiebat, potiſſimè cùm accidiſſet tunc eſſe feſtum
azymorum, in quo omnes Iudæi in Ieruſalem conue-
niebant: totus ergo populus turbabatur. Archelaus er-
I go miſit tribunum cum millitibus, vt ſeditionem hãc
quieſcere faceret. Seditioſi tamen tribuno occurren-
tes omnes milites eius in fugam compellunt, quoſdã
autem cum ipſo tribuno vulnerant. Videns Arche-
laus cuncta perituræ eſſe, niſi populi impetus frange-
retur, totam miſit militiam, & concurſu facto quaſi
tria millia Iudęorum occiduntur à militibus. Reliqua
verò multitudo ad montes confugit. Iuſſit autem Ar-
chelaus omnes, qui conuenerant de Ieruſalem diſce-
dere, ne turbationes maiores ſequerentur. Qui illico
receſſerunt, feſtiuitatem non celebratam deferentes.
Tunc Archelaus Romam properans ad confirma-
tionem ſuam, ſecum tulit Salome ſororem pa-
tris, & amicos, & reliquos cognatos quaſi cooperatu-
ros ſibi ad regni gubernationem. Totam autem re-
K gni gubernationem interim Philippo fratri ſuo tra-
didit. Eo tempore Antipas frater Archelai minor, quẽ
Herodes in primo teſtamento regem inſtituerat, Ro-
mam nauigat contra Archelaum pro regno diſputa-
turus. Hunc enim Salome Herodis ſoror ad hoc in-
citabat, docens eum iuſtiores habere cauſas ad regnan
dum quàm Archelaus. Cùm autem Archelaus Ro-
mam veniſſet, omnes cognati eius, quos ſecum du-
xerat ab eo recedentes Antipam minorem ſequũtur,
non quidem quia eum diligerẽt, ſed quia Archelaum
oderant. Cupiebant enim omnes Iudæi libertatem, &
potius Romanos Iudices, & Præſides ſuper ſe habere
uolebant, quàm reges proprios. Si tamen non contin-
geret

A geret iugum regium penitus excutere, volebant potius Antipam ſuper ſe regnare, quàm Archelaū. Tunc coram Cæſare diſceptatur. Antipater autem quidam Salome filius accerrimus orator pro Antipa contra Archelaum locutus eſt, aſſerens primum teſtamētum ualuiſſe, quia quando Herodes ſecūdum fecit in quo Archelaum regem inſtituit, propter ægritudinē non erat ſanæ mentis. Dixit etiam, ꝙ Archelaus ſibi ſine Cæſare regnum uſurpauerat, quia aſcēderat tribunal, & totum populum allocutus fuerat tanquam rex, & in feſtiuitate azymorum tria millia Iudæorum occiderat regia poteſtate uſus, &, quòd deterius erat, crudelitate quadam. Hæc & alia multa Antipater contra Archelaum dicens, plurimum ei ab aſſecutione regni derogabat. B Nicolaus autem Damaſcenus, qui Herodis amicus exuterat, & accuſauerat Antipatrū, ut ſupra diximus, qui etiam nunc Archelaum eius genibus prouolutum ſubleuauit iudicans illum regno eſſe dignum: nec tamen illum regē denunciauit: omnes tamen hoc audito Archelao fauent, quem iam futurum regem putabant. Hoc tempore Chriſtus de Aegypto a parentibus reductus in Nazareth habitabat, ubi nutritus eſt, parentibus ſubditus. Nec quicquam de eo legimus uſque ad annum duodecimum, quando aſcendens cum parentibus in Ieruſalem in feſtiuitate Paſchæ manſit inter doctores diſputans. Luc. ſecundo. Si tamen aliqua miracula tunc faceret, dicetur eodem cap. Tunc etiam Ioan. Baptiſta in deſerto Iudææ conuerſari cæpit. C Nam a pueritia fugiens humanam cōuerſationem in deſerto habitabat ſicut Eccleſia dicit in hymno ei, ſcilicet.

Antra deſerti teneris ſub annis,
Ciuium turmas fugiens petiſti.

Hoc autem erat, quia Ioannes a ſpiritu ſancto ſpecialiter dirigebatur: ut in hac parua ætate admiranda opera faceret, nihil tamen de eo legitur uſque ad annum trigeſimum ſuum quando incæpit prædicare, & baptizare in Iordane. Nam tunc manifeſtatus eſt populo, cùm ante hoc ſemper manſiſſet in deſerto incognitus; ſicut dicitur, Luc. primo, ſcilicet. Puer autem creſcebat, & cōfortabatur: & erat in deſerto uſque ad diem oſtenſionis ſuæ ad Iſrael. Interea dum Archelaus Romam nauigaſſet, regnum petiturus, D in Iudæa turbatio magna oritur ſuper morte Matthiæ, & Iudę, quæ non fuerat ſedata per Archelaum. Varus autem præſes Syriæ, qui apud Antiochiam manebat aduenīēs multos de ſeditioſis occidit. Quo recedente in Antiochiam; māſit in Iudæa Sabinus ꝓcurator Cæſaris magnam tenens militiam contra Iudæos, ne ſeditiones facerent; Vnde affligebat eos, cæpitque arces templi, & theſauros regis. Tunc Iudæi in feſtiuitate Pentecoſtes, quæ apud eos uocatur feſtum Hebdomadarum, deſiderio magis reſiſtendi Sabino, & Romanis, quàm colendi feſtum congregati ſunt ex omni Iudæa, & Galilæa innumerabilis multitudo, qui in tres partes diuiſi templum ex omni parte circūdederunt; E vt Romanos, qui in medio erant occiderent cum Sabino, & congreſſione facta plures hinc, & inde peribant: ex Iudæis tamen plures, quia non habebant artē bellandi. Ipſi tamē ſuperiores loco exiſtebant, de quo Romanis multa inferebant damna. Quod Romani non paſſi ſunt, ſed templum incenderunt, vt Iudæi cremarentur, vbi magna pulchritudo templi deſtructa eſt: & plurimi Iudęorum, quos ignis fugere compulerat, a Romanis necabantur. Tunc Romani templum ingreſſi ærarium ſcrutantes opes Sanctuarii diripiunt. Eo tempore per Iudæam principes latronum multi erant: multi quoque Iudæorum regalem honorem ſibi uſurpabant. De quibus fuit quidam Simon, qui Herodis ſeruus extiterat, corpore, & pulchritudine, & A operibus præſtans. Iſte putans nullum in præcedentibus regibus fuiſſe æquè dignum regali honore, regiū diadema capiti ſuo impoſuit: quem magna turba ſequebatur. Iſte opes Herodis, quæ in Iericonte erant arripuit, multa quoque loca flammis dedit. Contra hūc milites Archelai, & Romani confluxerūt. Sed dum ſuperatus per montes fugeret, a militibus Archelai occiditur. Fuit quoq; alius eo tempore nomine Atheogenus, nulla quidem dignitate clarus, ſed de media plebe genitus; paſtor namque erat opibus tamen potens: qui etiam ſibi regiam coronam impoſuit multos habens fautores: qui etiam cum ſuis poſtea diſperiit: & hoc modo Iudæa abſente Archelao latronum habitatio facta erat. Manente aūt adhuc Archelao in urbe B Roma uniuerſi Iudæi cōgregati legatos quinquaginta ad Cæſarem mittunt petentes, ut permitterentur ſuis legibus uiuere, & regium iugum non haberent. Accuſabant namque Herodem dicentes non fuiſſē eum regem, ſed Tyrannum, iniuſtas, & crudeles cædes, & rapinas innumeras, & ſeruilem ſubiectionem, virginum deflorationem, & matronarum iniurias plurimas feciſſe, quæ nec apud barbaros fierent. Ipſo mortuo, nihil mali poterat formidari, quia nihil peius Herode eſſe putabant. Vnde, & Archelaum eis in regem ſuſcipere grave erat: potiſſimè, quia ſe manſuetum in primis oſtenderat, ne tamen omnino non uideretur filius Herodis, crudelitatem ſuam continere non potuit. Nam in principio regni in feſto Azymorum Iu- C dæorum tria millia trucidauit. Petebant ergo nullum habere regem, ſed manere ſub pręſidibus Romanorū ſicut reliqua Syria manebat. Et tunc Romani cognoſcerent eos non eſſe ſeditioſos. Regalis namque ſuperbia eos rebellare cogebat. Hos legatos Iudæorum Cæſar audiuit, cōtra quos Nico. Damaſcenus pro Archelao reſpondit. Cæſar tamen poſt paucos dies Archelaum quidem regem non conſtituit, ſed dimidiæ terræ Iudæorum, quæ patri ſuo ſubiecta erat eum Tetrarcham fecit, promittens ſe ei daturum regiam dignitatem, ſi poſtea ſuis meritis erga Cæſarem dignus appareret: reliquam autem medietatem regni in duas partes diuiſit, quæ Tetrarchię uocantur: & unam quidem Philippo, aliam uero Antipæ tradidit. Iſti namq; D filii erant Herodis. Habebat enim Antipas Galilæam, Philippus uero Ituræam, & Trachonitidem regionē: De his Ioſephus. 17. antiquitatum.

Ex his apparet quomodo inter filios Herodis principatus diuiſus eſt. Nam tres habuerunt illum, de quibus nullus rex uocatus eſt, ſed omnes Tetrarchæ. Archelaus tamen uocatur hic rex ſecundùm Matthęum cùm dicatur, quòd Ioſeph audiuit regnare Archelaum in Iudæa. Sed non eſt diuerſitas in hoc: quia interdum in ſcriptura aliqui uocantur reges, qui tamen ſunt duces, uel principes: ſicut apparet de regibus Madianitanorum, qui Numeri. 31. uocātur reges, & uocantur principes: ſic etiam patet de regibus Philiſthinorum qui uocantur aliquādo reges, vt Ioſue 13. E ſcilicet, quòd terra Philiſthinorum in quinque regulos diuiditur, & aliquando vocantur ſatrapæ Philiſthinorum: primo Regum. 6. Ita Archelaus, licèt nō eſſet rex, uocatur rex; quia erat princeps quidam, ſumendo large nomen regis. Et hoc magis conueniebat ei quā fratribus ſuis; quia eum pater ſuus regem inſtituerat: etiam quia ipſi data eſt medietas regni paterni, cuilibet autem aliorum data eſt quarta pars. Vnde illi Tetrarchæ, & non reges uocati ſunt. Quod autem dicatur hic Antipam fuiſſe Tetrarcham Galilææ, & Philippum Trachonitidis, & Iturçæ, & nullam Tetrarchiā aſſignemus Herodi, de quo tamē, Luc. 3. dicitur, quòd erat Tetrarcha Galilęę. Dicendum, quod Tetrarchiā Galilçæ primo habuit Antipas, cui Cæſar illam conceſſit

ceſſit: poſtea verò illo fortè moriente illam Herodes frater eius habuit, de quo magis dicetur infra. 14. vel Luc. 3. Dum hæc fierent quidam Iudæus nutritus in Sidone, qui per omnia corpore, & ætate Alexandro filio Herodis ſimilabatur: magnas mutationes inter Iudæos egit. Erat enim vir incognitus, qui facile fingere poſſet, quod volebat. Hic habuit quendam ad hoc prudentem promotorem, qui in aula Herodis conuerſatus omnia, quæ acciderant, plenè nouerat. Illum ergo iuuenem inſtruxit qualiter ſe Alexandrum vocaret filium Herodis, & Marianne: quem, cùm pater cum Ariſtobolo fratre ſuo occidi iuſſiſſet, miniſtri miſerati alios loco eorum occidentes ipſos abſconderunt. Adiungebat etiam, quòd viuente Herode ſemper latuerant eius metu: nunc autem ad regnum anhelare ſe dicebat. Erat autem tanta huius ad illum Alexandrum per omnia ſimilitudo, vt etiam illi, qui longo tempore cũ Alexandro conuerſati eſſent, hunc Alexandrum eſſe putarent. Hoc Iudæi audientes multas ei pecunias offerebant propter generis dignitatem, & quia ſpes erat, quòd ad regnum perueniret. Vnde cùm Romam veniſſet magna comitatus multitudine, ſicut rex per vrbem in ſella à famulis portabatur. Cæſar autem dubitauit nimium, an iſte poſſet eſſe Alexander. Nam credebat Herodem circa occiſionem filiorum non fuiſſe deceptum, qui in talibus diligentiſſimus exiſteret. Cumque multos Cęſar induxiſſet ad cognoſcendum an ille eſſet Alexander, nemo fuit, qui non ex aſpectu corporis falleretur, etiam ſi longo tempore fuiſſet cum Alexandro conuerſatus; cùm tamen nec ſic Cæſar crederet, iuuenem uocans à turba ſemotum, allocutus eſt dicens. Veniam vitæ tibi pro mercede præſtabo, ſi me etiam ſicut cæteros illudere nolueris. Dic mihi, quis tu es, & quis te ad talia fingenda impulerit. Maior quippè eſt ætate tua iſta adinuenta machinatio. Tunc ille vltra mentiri non valens totum figmentum Cæſari aperuit. Cui Cæſar ſicut promiſerat vitam donauit, eumque uidens ad labores aptum in nautarum numero conſtituit, autorem vero figmenti morte condemnat. Archelaus interea de Iudæa in Italiam reuertitur ſuſcipiens medietatem regni, ſcilicet, Iudęam quam ei Cæſar tradiderat. Qui mox Ioazarum à pontificatu remouit, quia eum accuſabat, quòd cum ſeditioſis conueniſſet, fratrem autem eius Eleazarum pontificem ordinauit. Sed nec iſte longo tempore in pontificatu permanſit. Nam eo priuato alium pontificem fecit, qui Ieſus Oſeæ appellabatur. Manſit autem Archelaus in Iudæa vſque ad decimum annum principatus ſui. Ipſo autem anno nobiles, & principes Iudæorum, & Samariæ non ferentes eius crudelitatem, & mores tyrannicos ipſum apud Cæſarem accuſant, quia ſciebant eum Cæſaris mandata tranſgreſſum. Nam ei mandauerat, ut manſuetè, & clementer ad populum conuerſaretur. Cæſar autem nimium indignatus Archelaum illico accerſiri iubet. Qui cum Romam ueniens accuſaretur, & præſente Cæſare de illatis criminibus ſe parum purgaret, Cæſar illum in exilium ire præcepit habitaculum ei in Vienna Ciuitate Galliæ aſſignans. Vbi vitam miſerè in exilio egit omni principatu priuatus. Pecunias autem eius Cæſar Romanorum fiſco applicat. De his Ioſephus. 17. Antiquitatum.

Poſt hæc Iudæa ceſſauit habere principatum regalem aliquanto tempore. Nam Archelaus quodãmodo rex erat, qui duas tenebat Tetrarchias: poſtea autẽ nullus in eis ſucceſſit de Iudæis, ſed per Romanorum præſides regebantur. Nam Cyrinus præſes Syriæ Iudæam primo rexit priuato Archelao: poſtea Valerius Gracchus, & Ruphus illam tenuerunt. Poſt Gracchum autem Pilatus ſucceſſit, ſub quo erat quando

F Chriſtus paſſus eſt. De his Ioſephus. 18. antiquitatũ. Iſta autem diſpoſitio erat in tota terra Iudæorũ quãtũ ad gubernationem, quando Ioan. Baptiſta, & Chriſtus prędicare cęperunt. Circa tempus illud quo Archelaus priuatus principatu in Viẽna exulauit, mortuus eſt Octauianus ſecundus Romanorũ Imperator, qui imperium quinquaginta & ſeptem annis, & menſes ſex, & dies duos tenuit. Ex quibus quatuordecim annis ipſe ſimul cum Antonio publice gubernacula texerat. Annis autem ſeptuaginta ſeptẽ vixit. De his Ioſephus. 18. Antiquitatum. Chriſtus autem natus fuerat anno. 42. imperij eius. ſ. annis quindecim ante mortem Octauiani vnde moriente Octauiano Chriſtus

G erat annorum quindecim, vel ſexdecim. Aetatis antẽ Octauiani annus ſexageſimus ſecundus erat quando Chriſtus natus eſt, q̃a Octauianus hẽbat viginti annos quãdo ſumpſit imperium, cũ imperauerit ſolũ quinquaginta ſeptem annis: & tñ uixit annis ſeptuaginta ſeptem. Hunc in modum breuibus collectionibus annotationum tẽporũ ab anno primo tranſmigrationis Iudæorum in Babylonem, vſque ad annum vltimum Imperij Octauiani qui eſt annus quintus decimus, uel ſextus decimus Chriſti dicta ſint, quod eſt tempus annorum ſexcentorum & decem & ſeptem, vel quaſi. Et hoc fecimus, ut legẽtibus ocurrere poſſit de omnibus his, quibus temporibus facta ſunt, quod multum cõfert ad plurimorum dubiorum enucleationẽ.

H Vſque ad hoc autem tempus ſolùm per duximus, quia in hoc anno, uel parum ante finitus eſt principatus Archelai, de quo hic Matthæus loquitur. Pro reliquis autem temporibus, in quibus currit ſacra ſcriptura, ſcilicet, vſque ad tempora Neronis, ad quæ peruenit liber Actuum Apoſtolorum annotationes aliquas faciemus, infra 14. vbi agitur de Herode, quia hiſtoria illius Herodis, & hiſtoria Archelai, de quo hic diximus continuantur. Illorum autem temporum, quæ fuerunt ab orbe condito, uſque ad tranſmigrationem Babylonis annotationes tam ſacræ ſcripturę, quã aliquorum temporalium incidentium inuenies ſecundo Paralipo. vltimo. Et ſic erit annotatio omnium temporum ab orbe condito, vſque ad illa tempora, ad

I quæ peruenit finis ſacræ ſcripturæ.

CAP. III.

IN diebus autẽ illis venit Ioannes Baptiſta prædicans in deſerto Iudææ, & dicens: Pęnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum. Hic eſt enim de quo dictum eſt per Iſaiam Luc. 3.

Prophetam dicentem: Vox clamantis in Ioan. 1.

K deſerto, parate uiam Domini, rectas facite ſemitas eius.

IN diebus illis. Oſtendit Matthæus in præcedentibus Chriſtum eſſe uerum Deũ, & verum hominem, per illuſtrationem cęleſtem, & adorationem Magorũ. Hic oſtendit eum eſſe uerum Deum, & hominẽ per Dei patris, & Ioannis teſtimonium. Et diuiditur in duo: quia primò ponitur teſtimoniũ Ioannis ſecundo teſtimonium Dei patris, ibi. *Baptizatus autem Ieſus.* Prima in duas, quia primò ponitur idoneitas Ioa.

ad te-

ad teſtificandum. Secundò ponitur ipſum teſtimonium, ibi: *Ego quidem baptizo*. Prima in tres, quia primò oſtenditur ipſum eſſe idoneum teſtem ex auctoritate ſacræ ſcripturæ: ſecundò ex ſanctitate uitæ, *ibi: Ipſe autem Ioan. 3.* Ex veritate doctrinæ. *Ibi: Videns autem multos.*

An iſta, quæ hic ſcribuntur ſint continuata præcedentibus. Quæſtio. 1.

QVAERITVR circa primum, an iſta ſint continuata precedentibus. Dicendum, quòd propter continuationem duo poſſunt intelligi. Vnum eſt, quòd iſta ſint poſteriora illis, ita ꝙ nõ ſit anticipatio, & recapitulatio. Aliud eſt, ꝙ iſta ſint immediata illis ita, ꝙ nulla geſta interciderint inter hęc, & illa. Quantũ ad primũ de natiuitate Chriſti, & fuga eius in Aegyptũ, dicendum ꝙ fuit anno primo eius. Hic autem agitur de baptiſmo ipſius, quem ſuſcepit anno trigeſimo. Luc. 3. Quantum ad ſecundũ dicendum, quòd poteſt intelligi duobus modis continuatio. Vno modo, quòd nullum tempus interciderit inter hæc, & illa, quæ habentur præcedenti cap. Alio modo, quòd nulla geſta interciderunt de pertinentibus ad ſacram ſcripturam. Primo modo non eſt neceſſe quærere continuationem in ſcriptura, nec in ſacris libris, nec in hiſtoricis: cùm non ſcribantur geſta ſingulorum temporum, & dierum: ſed ſolùm ea quæ inſignia, & relatu digna ſunt. Sufficit autem quæri cõtinuationem quãtùm ad geſta, ſcilicet, quòd inter ea, quę referuntur, non manet aliquod medium, quod ad ipſam ſcripturam pertineat, & quòd alibi referatur. Hoc modo continuantur ea, quæ habentur in præcedentibus: quia inter illa, & iſta non ſunt aliqua, quæ ſcriptura dignetur referre, licèt quidquid Chriſtus fecerit quocumque tempore, propter ipſius dignitatẽ memoria dignum ſit. Ipſe tamen de ſe referri noluit: non, quòd ad noſtram ſalutem ſufficere poſſet. Sic patet. Ioan. 20. & 21. ſcilicet: Multa quidem & alia fecit Ieſus, quæ in hoc libro ſcripta non ſunt. Sed hæc ſcripta ſunt, ut credatis, & credentes uitam habeatis. Hæc autem, quæ ſcripta ſunt ſufficiunt: ideo aliorum temporum geſta ſcribi noluit. Patet autem, quòd nulla alia interciderunt inter hæc & præcedentia, quæ pertineant ad ſacram ſcripturam. Nam nihil alij Euang. ponunt. De Marco patet, quia ipſe in Chriſti baptiſmate incœpit, de quo hoc Matthæus loquiť, & omnia præcedentia omiſit. De Ioan. etiam, quia poſtquam poſuit, quòd erat Deus, ſcilicet, Verbum manẽs ab æterno apud patrẽ, poſuit da Baptiſmo eius: vt patet Ioan. primo. Solus autem Lucas interpoſuit vnum, ſcilicet, quomodo Chriſtus cùm eſſet annorũ. 13. in templo diſputauit cum legiſperitis. Luc. 2. Cætera autem continuat ſicut Matthæus hic. Nam poſtquam dixit, quòd regreſſus eſt Ieſus cum parentibus ſuis in Nazareth, & erat ſubditus illis. eo. cap. dixit immediatè. Luc 3. de ꝑdicatione, & baptizatione Ioã. de quo Matth. dicit hic. Et ſic inter hæc & præcedentia nihil intercidit de his, quæ pertinent ad ſacram ſcripturam: ideo continuata ſunt. De continuatione autem temporis, ſcilicet, an aliquod tempus interciderint inter hæc & ea, quæ habenter precedenti. ca. dicetur ſequenti quæſtione. Circa primum dicitur. *In diebus autem illis.* ſcilicet in diebus, quibus manebat Ieſus in Nazareth. *Venit Ioan. Baptiſta prædicans.* Ideſt venit ad prædicandum, quia Deus miſit eum, vt prędicaret. Luc. 3. Vocatur Baptiſta, quia officium baptizandi habuit, quod ante eum nemo videtur habuiſſe. Et ponitur hoc tanquam excellentia eius. *In deſerto Iudææ.* Antequam predicaret Ioan. in deſerto erat: quia a tenera ętate ibi fuit: & non apparebat vſque ad tempus, quo ad prędicandum miſſus eſt. Luce. 1. ſ. Puer autem creſcebat, & confortabatur ſpiritu, & erat in deſerto vſque ad diem oſtenſionis ſuæ ad Iſrael. Quando autẽ cępit prædicare, incępit in ipſo deſerto, & ad ipſum cõcurrebant populi vndique. An verò Ioan. prædicauerit in ſolo deſerto, uel per ciuitates, & loca diſcurrerit: infra dicetur. Vocatur autem hic deſertum Iudææ, ideſt, in tribu Iudææ ad differentiam aliarum tribuum, in quibus etiam erant deſerta, Ioã. autem non fuit niſi in deſerto Iudeæ. Et eſt iſtud deſertum quędam pars terræ Iudææ, quæ eſt montuoſa. Et de iſta dicitur Ioſue. 15. vbi nominantur omnes ciuitates, quæ ſunt in ſorte Iudę in diuerſis partibus ipſius ſortis. Et dicitur, quòd in deſerto ſunt ciuitates ſex, & una earum eſt Engadi, de qua conſtat, quòd erat in terra ualde montuoſa, & prærupta. primo Regum. 2. & in iſto deſerto erat ciuitas, in qua habitabat Zacharias pater Ioan. Baptiſtæ. patet Luc. 2. Nam cùm Maria uoluit ire ad ſeruiendum Eliſabeth prægnanti, dicitur quòd aſcendit in montana cùm feſtinatione in ciuitatem Iuda, ideſt, in unam de ciuitatibus Iuda, quæ erat in montanis, ſiue in deſerto. Sic etiam dicitur eod. cap. ſcilicet. Et factus eſt timor ſuper omnes uicinos eorum, & ſuper omnia montana Iudææ diuulgabantur omnia uerba hæc, ideſt, per ciuitates illas uicinas ciuitati, in qua habitabat Zacharias, quæ erant montanæ. *Et dicens, pœnitentiam agite.* Iſtud erat quod præcipuè Ioan. prædicabat, ſcilicet, quòd pęnitentiam agerent, ſcilicet, dolendo de peccatis, quæ comiſerant, & ſubeundo aliqua opera pœnalia ſponte in remiſſionem peccatorũ ſuorum. *Appropinquabit regnum cęlorum*, ideſt, ſi pœnitentiam feceritis, de propinquo habebitis regnum cœlorum, & ſic non omnes peribitis, ſicut Chriſtus dixit. Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimul peribitis. Lucę. 13. Alio modo poteſt intelligi appropinquabit regnum cęlorum, ideſt, ſtatus noui teſtamenti, qui eſt ſtatus Meſſiæ, appropinquat: quia immediatè ueniet: ideo debetis diſponere uos per pęnitentiam ad ſuſcipiendum illum. Vocatur enim interdum regnum cęlorum Eccleſia militans, ſicut dicit Beatus Greg. in quadam Homilia, ſcilicet: Regnum cęlorum præſens Eccleſia dicitur. Sic accipitur infra 5. de hoc magis infra dicetur. *Hic enim eſt, de quo dictum eſt per Iſaiam prophetam.* Oſtendit Mat. quòd Ioan. à ſe ipſo non loquitur, ſed à Deo miſſus eſt: & etiam de ſua miſſione prænunciatum fuerat multo tempore ante per Iſaiam ſcilicet pluribus quàm ſeptingentis, & quaſi quinquaginta annis. Et ſic teſtimonium eius non eſt reſpuendum, cùm Deus illum ante approbauerit, quàm eſſet. *Vox clamantis in deſerto.* ſcilicet, Ioan. eſt iſta uox clamãtis in deſerto. Iſtud habetur Iſaiæ. 4. Et quidam intelligũt, quòd eſt uox clamantis, ſcilicet, quia alius eſt, qui clamat, & Ioan. uox eius. Et ſic intelligunt, ꝙ Chriſtus ſit clamans, Ioan. autem ſit uox eius. Et tamen hoc nõ multum facit, quia Ioan. non eſt propriè uox Chriſti, ſed magis ipſe ad Chriſtum pręparat, cùm dicat, parate uiam Domini, & ille Deus eſt Chriſtus. Alij putãt, quòd Ioan. ſit uox, & Deus ſit clamans, quia Deus per eum loquitur. Et ſic Ioan. uox clamantis eſt, & non ipſe clamans, quia non eſt ipſe, qui loquitur, ſed alius ꝑ eum. Et ſic quilibet propheta uocabatur uox clamantis, quia per ipſum Deus loquitur. 2. Petri, ideſt ſcilicet: Non enim uoluntate humana allata eſt aliquando ꝓphetia, ſed Spiritu ſancto inſpirati locuti ſunt Sancti Dei homines. Et magis hoc clarè de apoſtolis dicatur. Luc. 21. ſ. Non eſtis uos, qui loquimini: ſed Spiritus Patris ueſtri, qui loquitur in uobis. Et ſic Beatus Ioan. di-

xit

xit ſe eſſe vocem clamantis : Ioan. 1. ſcilicet : Ego vox F
clamantis. Aliter poteſt dici, quòd hic accipiatur vox
clamantis pro ipſo clamante. Et ſic Ioann. eſt vox cla-
mantis, ideſt, clamans. Et ponitur intranſitiuè licet vi-
deatur potiu tranſitiuè. Sic enim dicitur aliquando,
quòd aliquis audiuit vocem verborum, ideſt, audiuit
iſta verba, quia nō eſt aliud ipſum verbum, quàm vox
verbi. Sic patet Deuteronomij 4. ſcilicet, vocem ver-
borum eius audiſtis, & formam penitus non vidiſtis.
Et iſte eſt magis conueniens ſenſus, quia ex modo lo-
quendi Hebraico prouenit quòd aliquis dicatur vox
clamantis, ideſt, clamās, *Parate viam Domini* ideſt, viam
per quam Deus veniet ad uos, uel viam, per quam uos
eatis ad Deum. Ad Deum non poteſt quis pedibus ue
nire, quia ubique ipſe eſt : nec ipſe ad nos uenit, quia G
Ad Deum quō accedimus. ubi nos ſumus, ibi ipſe eſt. Sed peruenimus ad Deum
per hoc, quòd efficimur ei ſimiles, cùm prius eramus
diſſimiles. Et hoc per gratiam, & rectam operationem
tendentem in Deum. Et ſiue nos eamus ad Deum, ſi-
ue ipſe ueniat ad nos, eadem res ſit, ſcilicet, homo re-
conciliatur ei, & efficitur ſibi acceptus. Dicimus tamē
interdum nos ire ad Deum, & interdum ipſe dicitur
uenire ad nos, quia ſolum conſideratur principium
motus, ſcilicet, ut iuxta id, quod in nobis eſt, diſpona-
mus nos ad propinquandum ei abijciendo opera te-
nebrarum, & induendo arma lucis, uadimus nos ad
Deum. Si autem ipſe præueniat nos, non uocantes eū,
dicitur ipſe uenire ad nos : uel poſtquam homo eſt in
gratia, ſi Deus ei maiora chariſmata dare dignetur, H
non petente homine ſpecialiter illa, dicitur Deus ad
eum uenire. Sic dicitur Ioan. 14. ſcilicet, Ad eum uenie
mus, & apud eum māſionem faciemus, ſcilicet, facie-
mus eum manſionem noſtram per chariſmata gra-
tiarum. Et hoc modo poteſt uocari uia Dei id, per qđ
Deus uenit ad nos : & iſtud eſt uerè miſericordia eius:
quia quidquid nobis confert, ex miſericordia largitur.
Et ſic dicitur Pſal. 28. Vniuerſæ uiæ Domini miſericor
dia, & ueritas. Præponitur miſericordia, quia ex ſola mi
ſericordia communiter eſt beneficium Dei in nobis.
Eſt etiam ueritas uia Dei, ſcilicet, quando Deus promi
ſit aliquid facere, pro aliquo facit illud : & tunc dicitur
uia Dei ueritas, quia propter ueritatem conſeruādam
operatur. Via autem, per quam nos ad Deū uadimus I
eſt obſeruatio, mandatorum : a qua declinando erra-
mus. Et ob hoc dicitur Deuterono. 8. quòd non decli-
nemus ad dextram, nec ad ſiniſtram ab ipſa lege : ſed
ſecundùm eam operemur. Et quia iſta obſeruatio præ
ceptorum eſt aliquantulum difficilis homini inclina-
to ſecundùm carnem, dicitur : arcta eſt uia, quæ ducit
ad uitam, & pauci ambulant in ea, uel inueniunt eam
infra. 1. & Pſal. 16. dicitur. Propter uerba labiorum tuo
rum ego cuſtodiui uias duras: ideſt, quia tu mandaſti
mandata tua cuſtodiri, ego cuſtodiui illa, licèt durum
ſit ea cuſtodire. Ioannes autem loquebatur hoc de ad-
uentu Dei ad nos: quia annunciabat Meſſiam eſſe uen
turum, ad quem recipiendum debebant Iudæi parare
uiam ſuam : quia oportebat eos dimittere antiquam, K
& carnalem conuerſationem : quia immundus Chri-
ſtum ſuſcipere non poteſt : & non erat iuſtum, ꝙ ſan-
ctiſſimus habitaret cum immundis. Et ob hoc præpo-
ſuit, quòd pœnitentiam agerent, ſcilicet, ut diluerent
crimina, & non inueniret illa Meſſias ueniens. *Rectas
facite ſemitas eius.* Idem eſt, eſt enim iteratio ſententiæ.
Quod ſolet fieri apud prophetas, & in cantu ſicut fit
in pſalmis. Nam idem eſt parare uiam Domini, quod
facere rectas ſemitas eius Nam rectitudo eſt per hoc,
quod non declinamus ad dextram, nec ad ſiniſtram.
Et iſtud pertinet ad puram obſeruationem legis. Deu-
teronomij 8. Et illa eſt uia Dei. Nam utrumque eſt
idem.

Quomodo poteſt ſtare, quod hic dicitur in diebus illis ſcilicet, de quibus loquitur in præcedenti capitulo, cum inter illud tempus & iſtud fuerint multi anni intermedij. Quæſtio. II.

QVAERITVR quomodo poteſt ſtare, quod
hic dicitur, ſcilicet, in diebus illis venit Ioā. nam
præcedenti. c. dicebatur de tempore, quo Ieſus
venit de Aegypto, & habitabat in Naza-
reth. Et illud erat, cùm eſſet ipſe annorum ſeptem, vel
quaſi, vt ibi declaratum eſt. Hic autem dicitur de tem
pore, quo Ioan. cœpit baptizare, & erat tunc Ieſus an-
norum quaſi triginta, quod patet, quia hic dr̄ quomo-
do incepit Ioan. prædicare, & infra dicitur: Tunc venit
Ieſus à Galilæa in Iordanem ad Ioā. vt baptizaretur ab
eo, ideſt, tunc quando incepit prædicare, & tū quando
Chriſtus baptizatus eſt erat annorum triginta. Luc. 3.
ergo inter tempus illud, de quo præcedenti. c. & illud
de quo hic tranſierunt anni. 22. vel 23. & ſic non fuit
in diebus illis. Dici poteſt vno modo, quòd iſtud fuit
in diebus illis, eo quòd ſcriptura totum tempus me-
dium computat pro tempore, quantum ad geſta Chri
ſti: eo quod nulla geſta eius in iſto tempore ſcribit, vt
ſupra diximus præcedenti quæſtione. Aliter poteſt di-
ci, quòd fuit in diebus illis, ideſt, in ipſomet tempore,
in quo fiebant ea, quę habentur ſupra: nam in fine præ-
cedentis c. dicitur, quòd venit Ioſephus cum Ieſu in
Nazareth Galilææ, & habitabat ibi. Si autem iſta litera
continuetur aliquantulum ad hoc, quòd Ieſus venit in
Nazareth, ſunt intermedij. 22. anni. Si autem cōtinue-
tur quantum ad hoc, quod dicitur quod habitauit in
Nazareth nulla dies eſt intermedia inter iſta, & illa, qa
Ieſus ſemper habitauit in Nazareth vſque ad tempus,
quo Ioan. cępit prædicare. Et patet, quia infra dicitur.
Tunc venit Ieſus à Galilæa. Ergo videtur, ꝙ quando
Ioan. cepit prædicare Ieſus erat in Nazareth Galilææ,
& de ipſo loco venit ad Ioan. Et tamen poſtquā Chri-
ſtus de Aegypto reductus eſt, ſemper habitauit in Na-
zareth quouſque cepit ieiunare, & prædicare: ideo erat
Ieſus in Nazareth quando Ioan. cępit prædicare, quia
Ioan. aliquanto tempore cępit ante Chriſtum. Et hoc
ſignificatur expreſſius Luc. 2. Nam dicitur quòd Ieſus
redijt cum parentibus ſuis in Nazareth, & erat ſubdi-
tus illis. Et immediatè in principio. 3. c. dicitur quomo-
do Ioan. cępit prædicare. Et ſic eſt propria continua-
tio ſecūdum tempus, ſcilicet, quòd in diebus illis, qui-
bus venit Ieſus in Nazareth venit Ioan. baptizans. Et
ad iſtud tempus debet fieri continuatio literæ, & non
ad tempus, quo venit in Nazareth, quia iſtud eſt po-
ſterius, & propter iſtud dicitur in fine præcedentis ca.
quoniam Nazarenus vocabitur. Non vocabatur tamē
Nazarenus, quia venit in Nazareth, quia tunc à quoli-
bet loco appellaretur Chriſtus, in quem ueniſſet : ſed
dicitur Nazarenus, quia longo tempore habitauit in
Nazareth magis, quàm in alio loco, ſcilicet, quaſi tota
vita: ideo ab ipſo ſortitus eſt nomen. Et illud eſt con-
iunctum huic literæ immediatè: ideo ad ipſam habita-
tionem Chriſti in Nazareth, propter quam uocatur
Nazarenus, debet continuari iſta litera, ſcilicet, quòd
diebus, quibus ibi habitabat uenit Ioan. prædicans.

Quomodo Ioannes venit, aut cur. Quæſt. III.

QVAERITVR quomodo Ioan. uenit, aut
cur. Dicendum eſt, quòd uenit, quia miſſus eſt.
Non enim a ſeipſo uenit ſicut prophetæ falſi,
de quibus Deus conqueritur dicens: Ve-
niebant, & ego non mittebam eos. Ezech. 13. Ioan. au-
tem miſſus eſt, & non ſolùm miſſus eſt, ſed etiam ſua
miſſio

miſſio fuit longo tempore ante prænunciata: quia Iſaias prædixit illam: ut patet hic in litera, & tamen ille fuit quaſi per ſeptingentos, & quinquaginta annos ante baptiſmum Ioan. Et ob hoc omnes Euang. maximè tres de hoc fecerunt expreſſam mentionem. De Matthæo patet hic. De Marco patet Mar. 1. De Luca patet Luc. 3. De Ioanne patet Ioan. 1. quia etiam ipſe dicit prænunciatam fuiſſe miſſionem Ioan. Non ſolũ autem per prophetã ſignificata eſt miſſio, ſed etiam per angelum miſſio Ioan. denunciatur. Luc. 1. ſcilicet. Et ipſe præcedet ante illum in ſpiritu, & uirtute Eliæ: ut conuertat corda patrum in filios. Ipſe quoque pater Ioan. prænunciauit hoc in natiuitate eius, dicens: Et tu puer propheta altiſſimi uocaberis, præibis enim ante faciem Domini. Luc. 1. Et non ſolũm prænunciatus fuit aduentus Ioan. ſed etiam tempus, in quo deberet prædicare, & baptizare ſibi deſignatum, & apertè reuelatum quid facere deberet. Luc. 3. ſcilicet. Anno 15. Imperij Tyberij Cæſaris, &c. factum eſt uerbum Domini ſuper Ioan. filium Zachariæ. Et uenit in omnem regionem Iordanis prædicans bap. Dicitur tamẽ fieri uerbum Domini ad aliquem prophetam, ideſt, fieri ſibi reuelationem. Et in illo anno, in quo facta eſt reuelatio Ioanni, cœpit immediatè prędicare, & ipſe dixit ſibi reuelatum eſſe, quòd prædicaret, & baptizaret. Ioan. 1. ſ. Ego neſciebam eum, ſed qui miſit me baptizare, dixit mihi.

Ad quid Ioannes miſſus fuit. Quæſt. IIII.

QVAERITVR, ad quid Ioan. miſſus eſt. Dicendum, quòd ad duo, ſcilicet, ad baptizandũ, & ad prædicandum: & utrumque iſtorum indigebat ſpeciali poteſtate. De prædicatione, quòd mitteretur ad illam patet, quia dicitur hic, ꝙ erat uox clamantis, & hoc de eo prænunciatum fuerit: ergo prænunciatum erat, quòd ipſe debebat prædicare, & maximè declarauit hoc Angelus. ſ. Ipſe pcedet ante illum in ſpiritu, & uirtute Eliæ: ut conuertat corda patrum in filios. Luc. 1. de bap. patet quia dicitur Ioan. 1. qui miſit me baptizare in aqua. Et utrumque iſtorum indigebat ſpeciali miſſione, ne uideretur quis uſurpare quod ſibi datum non eſſet. Et hoc ſignificauit ipſe Ioan. 10. ideſt, quando dixerunt ei diſcipuli ſui, Rabbi, ille, qui erat tecum trãs Iordanem, cui teſtimonium perhibuiſti, baptizat, & omnes ueniunt ad eum, Ioan. dixit: Non poteſt homo accipere quidquam niſi fuerit datum ei de cęlo. Quaſi dicat. Ille baptizat, quia ad hoc accepit poteſtatem de cœlo, eo ꝙ non poteſt quis aliquid licitè agere, ꝙ pertineat ad poteſtatem, niſi acceperit de cęlo, ideſt, à Deo poteſtatem. Et ſic Ioannes ptãtem habere debebat ad iſta duo. Apparet autem de baptizare, quòd requireret poteſtatem ſpecialem, quia quando dixit, nõ ſum Chriſtus, nec Elia, nec propheta, dixerunt Iudæi: quomodo ergo baptizas, ſi non es Elia, nec propheta? Quaſi dicat ſpecialem poteſtatem hoc exigit, quę non pertinet niſi ad aliquẽ de his tribus. Et patet ſpecialiter de quolibet eorum, De prædicatione patet, quia ipſe miſſus eſt ad prædicandum. Sicut dicitur Marci. 1. ſcilicet, quòd iſte eſt, de quo ſcriptum eſt. Ecce ego mitto Angelum meũ ante faciem tuam. Ergo poteſtas dabatur ei per iſtam miſſionem ad prædicandum. De ſecundo patet, quia ipſe Ioan. dixit ſe miſſum fuiſſe ad baptizandum. Ioan. 1. ſcilicet, Qui miſit me baptizare in aqua, dixit mihi &c. & ſic accepit poteſtatem ad baptizandum, quia ad hoc miſſus eſt. Etiam iterum dicitur ibi: Propterea ego ueni in aqua baptizans. Etiam ſi Ioan. non accepiſſet poteſtatem ad illa, eſſet uſurpator, & increparetur, ſicut illi prophetæ falſi, de quibus dicitur Ezech. 34.

A Veniebant, & ego non mittebam eos, Chriſtus tamen laudauit Ioannem ualde infra 11. ergo ad hæc acceperat poteſtatem.

Ad quid fuit neceſſarium, vel conueniens venire Ioannem Quæſt. V.

QVAERITVR ad quid fuit neceſſariũ, vel conueniens venire Ioan. Dicendum, quod tota cauſa aduentus Ioan. fuit propter Chriſtum, ſcilicet, vt annunciaret eum: & tota vita ſua, & operatio, & prędicatio fuit ad oſtendendũ Chriſtum, & annunciandum. Et patet hoc, quia quando Iſaias de Ioan. prænunciauit, vt Mat. allegat hic, & omnes

B Euang. dixit: Vox clamãtis in deſerto: parate viam Domini. Hoc autem erat annunciare ipſum Dominum, ideſt, Chriſtum venturum. Et magis declarauit hoc Mar. dicens: hic eſt de quo ſcriptum eſt. Ecce ego mitto Angelũ meũ, ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam. Mat. 1. Idem patet infra 11. hoc etiã Ang. de Ioan. dixit, quòd ad hoc erat: vt Chriſtum anunciaret, ſcilicet. Ipſe præcedet ante illum in ſpiritu, & virtute Eliæ: parare Domino plebem perfectam. Luc. 1. quaſi dicat. Ad hoc ipſe erit: vt præcedat Meſſiam, & paret plebem ad aduentum eius. Ad hoc etiam pater ſuus per Spiritum ſanctum dixit eum natum Luc. 1. ſcilicet. Et tu puer propheta altiſſimi vocaberis: præibis enim ante faciem Domini parare vias eius. Ipſe

C quoque Ioan. dixit, quòd ad nihil aliud venerat niſi ad annunciandum Meſſiam. Ioan. 1. ſcilicet. Ego neſciebam eum, ſed vt manifeſtetur in Iſrael, propterea ego veni in aqua baptizans. ſic etiam Ioan. 3. dixit Ioã, Ipſi vos mihi teſtimonium perhibetis, quòd dixerim ego non ſum Chriſtus: ſed quia miſſus ſum ante illum, id eſt, officium meum, vel dignitas mea non eſt eſſe Meſſiam, ſed venire ante illum, ſcilicet, ad oſtendendum ipſum.

Quomodo, & in quibus aduentus Ioannis proficiebat. Quæſt. VI.

QVAERITVR, quomodo, & in quibus aduentus Ioan. & anunciatio eius proficiebat

D Chriſto, vel pertinebat aliquo modo ad eum, Dicendum, quòd aduentus Ioan. & prædicatio, & opera eius fuerunt neceſſaria Chriſto ad duo, ſcilicet ad oſtendendum ipſum eſſe Meſſiam, & ad diſponendum populum ad recipiendum eum. De primo patet. quia Ioan oſtendit Ieſum eſſe Meſſiam multipliciter teſtimonium perhibẽs de illo coram Iudæis, ut declarabitur ſeq. q. Et iſtud erat conueniens ad hoc vt aduentus Chriſti magis innoteſceret, & nõ poſſent Iudæi excuſabiles eſſe, quòd neſcirent quis erat Meſſias, vel quomodo venit. De ſecundo patet, quia populus Iudæorum erat imperfectus, & nunc recepturi erant Meſſiam, qui erat Deus, & homo, & cum ma-

E ximo honore, & deuotione erat recipiendus, cum per ipſum peccata noſtra eſſent tollenda: ideo debuerunt diſponi per aliquam mutationem, vel meliorationem vitæ Iudæi ad recipiendum Chriſtum. Iſtud autem fieri debebat per aliquem, qui de nouo hortaretur populum diſponi ad iſtam perfectionem, vel puritatem. quia lex non ſufficiebat ad hoc, cum poſtquam data eſſet ꝑ Moyſem non recepiſſet in ſe aliquam nouitatem, uel pluralitatem præceptorum vel mutationem, ideo propter iſtud accidens nouum, ſcilicet, aduentum Meſſiæ. neceſſe erat aliquem eſſe, qui anunciaret iſtum aduentum, & hortaretur populum ad iſtam perfectionem. Iſte aũt fuit Ioan. & patet Luc. 1. quia Angelus dixit: Ipſe præcedet ante illum in ſpiritu, & virtute Eliæ: parare

te Domino plebem perfectam.i. Ad hoc præcedet, vt
diſponat plebem ad perfectionem ad recipiendum
Chriſtum venientem. Et quia iſta diſpoſitio fit p hoc,
quòd homines recedant à vitiis, & hoc fit per pœniten
tiam, ſecundum quam deteſtatur homo vitia, & punit
ſe pro illis: dixit Ioan. pœnitentiam agite, vt patet hic,
& Marci. 1. & Luc. 3. Item perfectio quędam cauſatur
in hominibus ſecundum quòd ſe diligunt, & inter ſe
concordant. Quod non eſt facile inter iniquos. Ideo
dicitur de Ioan. quòd ipſe conuerteret corda patrum
ad filios: & incredulos ad prudentiam iuſtorum. Item
quia Chriſtus daturus erat legem nouam, quæ erat lex
perfectionis, & Iudæi erant aſſueti ad legem imperfe-
ctam, ideo ne ſubito tranſirent de imperfecto ad per-
fectum fuit Ioan. tanquam medius inter legem Moy-
ſi, & Chriſti dans aliqua perfecta quodam modo per-
fectionis.i. Qui habet duas tunicas det non habenti, &
ſimilia, de quibus Lucæ 3. Et iſtud valde proderat, vt
anunciata lege Chriſti non eſſet Iudæis difficilè ſubi-
re illam propter perfectionem. Item decebat Ioã. præ-
dicare ad hoc, vt Chriſtus inueniret materiam diſpoſi-
tam. Nam Chriſtus prædicaturus erat, & uolebat, vt
multi ſequerentur eum ad audiendum doctrinã ſuã.
Et ad hoc erat neceſſe, quòd populus eſſet aliqualiter
commotus ad audiendum verbum Dei. Iſtud aũt fecit
Ioann. quia propter baptiſmũ & prædicationem ſuam
confluebant ad eum Iudæi de tota terra, ſicut dicitur
infra in litera, ſcilicet, quòd exibat ad eum omnis Hie-
roſolyma, & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iorda-
nem. Et ſic aſſueſiebant homines ad ſequendum præ-
dicatorem famoſum, & conueniendum ad eum de
multis locis. Vnde quando Chriſtus inciperet prædi-
care famoſè, non eſſet difficile mox ad eum omnes
concurrere, quia iam erant aſſuefacti ad veniendum
de diuerſis locis ad prædicationem. Item fuit hoc con-
ueniens ad manifeſtationem Chriſti, quia Ioan. vene-
rat principaliter ad oſtẽdendum, quòd Ieſus erat Meſ-
ſias. Hoc autem non proderat anunciare vni, vel pau-
cis, ſed toti populo, & genti Iudæorum, quia ad om-
nes pertinebat Meſſias, ideo non debuit Ioan. eſſe ſolũ
propheta ſicut quidam de præcedentibus, ſed debuit
eſſe prædicator famoſus, ad quem totus populus con-
curreret, & tunc denunciaret eis de Meſſia. Et ſic non
poſſent Iudæi ignorare illum. Iſta autem annunciatio
de Meſſia erat officium principale Ioã. & propter hoc
omnes aliæ diſpoſitiones fiebant.

Quomodo Ioannes oſtendit Ieſum eſſe Meſſiam. Quæſt. VII.

QVAERITVR quomodo Ioãnes oſtendit Ie-
ſum eſſe Meſſiam. Dicendum, quòd oſtendit
iſtud multipliciter, primò oſtendebat negãdo
de ſeipſo, ſcilicet, quòd non eſſet Meſſias.
Nam Iudæi putabant eum eſſe Meſſiam: ideo quæſi-
uerunt ab eo an te ipſe eſſet Chriſtus, & dixit, quod
non, Ioan. 1. Secundò oſtendit per affirmationem, aſ-
ſerendo de Ieſu quod eſſet Meſſias. Et iſtud fecit pri-
mò implicitè, vel non totaliter manifeſtè, quando di-
xerũt ei Iudæi cur baptizaret, ſi non erat Chriſtus, nec
Elias, nec propheta, & ipſe ait; Ego baptizo uos aqua,
medius autem veſtrum ſtetit, quem vos neſcitis. Ioan.
1. Quaſi dicat licèt ego baptizo in aqua, non putetis
ex hoc, quòd ſim Meſſias, ſed in medio veſtrum ſte-
tit nunc, & vos non cognouiſtis eum. Hoc autẽ erat,
quia Ieſus veniebat aliquando ad audiendum Ioan. cũ
reliquis Iudæis. Ioan. 1. ſcilicet, Altera die vidit Ioan. Ie-
ſum venientem ad ſe, & tunc ſtabat Ieſus cum cæteris
audiendo Ioan. & perhibuit Ioan. illud teſtimonium
de eo. Poſtea autem Ioan. clarè dixit Ieſum eſſe Meſ-
F ſiam. Ioan. 1. ſcilicet. Altera die uidit Ioan. Ieſum ve-
nientem ad ſe & ait, Ecce agnus Dei: ecce qui tollit
peccata mundi. Et tamen nemo poteſt tollere pecca-
ta niſi Deus: ideo Ioan. ſignificabat Ieſum non ſolum
eſſe Meſſiam, ſed etiam eſſe Deum, cùm diceret eum
poſſe tollere peccata. Et ita Iudæi dicebant: ideo quan
do Chriſtus dicebat alicui: dimittũtur tibi peccata tua,
dicebant Iudæi, quòd blaſphemabat. Marci. 2. ſcilicet.
Quid iſte ſic loquatur? Blaſphemat. Quis poteſt di-
mittere peccata niſi ſolus Deus? q.d. Nemo. Et verum
dicebãt: tamen ille Deus erat, ideo poterat peccata di-
mittere. ideo ipſe dixit: Quid eſt facilius: dicere remit-
tuntur tibi peccata tua: an dicere ſurge, & ambula?
q.d. Non eſt vnum facilius alio, quia ambo requirunt
G poteſtatem infinitam: ideo, qui poteſt vnum, poteſt al
terum. Ideo ut probaret Ieſus ſe habere poteſtatem
dimittendi peccata dixit. Vt autem ſciatis, quia pote-
ſtatem habet filius hominis in terra dimittendi pecca-
ta: ait Paral. Tibi dico, ſurge, tolle grabatum tuum, &
uade in domum tuam. Et ſtatim ille ſurrexit, & ſubla-
to grabato abijt coram omnibus. Marci. 1. Ideo Ioan.
dicens illum eſſe agnum Dei tollentem peccata mun-
di, dicebat illum eſſe Deum. Etiam innuebat per hoc
eum eſſe Meſſiam, quia ad Meſſiam pertinet peccata
tollere, ſcilicet, patiendo pro redemptione peccatorũ.
Iſa. 53. ſcilicet, Verè langores noſtros ipſe tulit, & dolo
res noſtros ipſe portauit. Et iterum: ipſe autem uulne-
ratus eſt propter iniquitates noſtras, & attritus eſt pro-
H pter ſcelera noſtra. Et hoc de Meſſia intelligitur, & ẽt
Iudæi ita exponunt. Vnde non ſolùm Meſſias pati de-
bebat pro peccatis, ſed etiã mori debebat pro redem-
ptione peccatorum. eod. cap. Si poſuerit pro peccato
animam ſuam, uidebit ſemen longæuum. Et iterum.
Tradidit in mortem animam ſuam, & cum ſceleratis
reputatus eſt: & ipſe peccata multorum tulit. Et dici-
tur iterum ibi, quòd omnes nos errauimus, & Deus
poſuit ſuper eum iniquitates omnium noſtrum. Hæc
omnia dixerat Iſaias de Meſſia, ad quem pertinebat
ſolum mori pro peccatis mundi. Iſtud autem Ioan. di-
cit, ſcilicet, Ecce qui tollit peccata mundi. Ideo clariſ-
ſimum teſtimonium perhibuit, quòd Ieſus eſſet Meſ-
ſias. Aliud quoque teſtimonium dedit de eo, ſcilicet,
I quòd eſſet filius Dei, & quod vidiſſet ſuper eum de-
ſcendentem Spiritum ſanctum. Ioã. 1. ſcilicet, & teſti-
monium perhibuit Ioan. dicens. Quod uidi Spiritum
ſanctum deſcendentem quaſi columbam de cęlo, ſu-
per ipſum. Et dicebat Ioan. ꝙ iſtum ſignum datum
fuerat ſibi à Deo ad cognoſcendum Meſſiam. Nam
ſequitur ibi, ſcilicet. Ego neſciebam eum, ſed qui mi-
ſit me baptizare, ille mihi dixit. Super quem uideris
Spiritum deſcendentem, & manentem ſuper eũ: hic
eſt, qui baptizat in Spiritu ſancto. Et ſequitur, ego ui-
di, & teſtimonium perhibui, quia hic eſt filius Dei.
Hoc autem Ioan. non ſemel dixit, ſed ſæpiſſimè teſta-
batur illud populis. Et quando contingebat Ieſum
tranſire coram eo; oſtendebat illum tanquam Meſſiã,
K dicens. Ecce agnus Dei. Vnde Ioan. bis legitur hoc di-
xiſſe, cum diuerſis uicibus tranſiſſet Ieſus coram eo:
ſignificauit etiam eum iterum eſſe filium Dei. Ioã. 3.
Et iſtud teſtimonium Ioan. erat ita manifeſtum popu
lis, quod nemo poterat ignorare illud dictum à Ioan.
Vnde ipſi Iudæi Ieſum cognouerũt eſſe Meſſiam per
dicta Ioan. & aliqui propter hoc ſecuti ſunt eum, ut
patet Ioan. 1. de duobus diſcipulis Ioan. qui cùm audie
runt Ioa. dicentem de Ieſu. Ecce agnus Dei. ſecuti ſunt
eum, & manebant cum eo: & poſtea ipſi annunciabant
aliis, quod inuenerant Meſſiam. eod cap. Item Ioan. 3.
diſcipuli Ioan. dixerunt ei: Rabbi ille, qui erat tecum
trans Iordanem, cui teſtimonium perhibuiſti, ecce ba
ptizat. Et ſic illi profitebantur quod Ioa. dixerat Ieſum
eſſe

eſſe Meſſiam,& cognoſcebant illum. Et non ſolùm **A** diſcipuli Ioannis, ſed etiam alij Iudæi videbant, quòd Ioannes perhiberet teſtimonium de Ieſu: & ipſi confitebantur hoc,& multi propter hoc credebant in eũ, vt patet Ioan.1.cap.ſcilicet: Et multi venerunt ad Ieſum, & dicebant. Omnia quæcumque Ioannes dixit de hoc,vera erant. Et ſequitur: Et multi crediderunt in eum. Ieſus quoque contra Iudæos vſus eſt teſtimonio Ioannis, quod de ipſo perhibuerat Ioan.5.ſcilicet: Vos miſiſtis ad Ioannẽ, & teſtimonium perhibuit veritati,ſcilicet,dixit,quòd ego eram Meſſias. Et illud inducit,quia Ieſus dicebat ſe eſſe filium Dei,& Iudæi obijciebant, quòd ipſe de ſe ipſo teſtimonium perhiberet,& teſtimonium eius non eſſet verum. Ieſus autem dixit; alius eſt, qui teſtimonium perhibet de me, & **B** ſcio quòd verum eſt teſtimonium eius. Et hoc dicebat de teſtimonio Ioannis allegato. Ioannes autem non ſolùm dixit Ieſum eſſe Meſſiam; ſed etiam oſtendit magnam perfectionem eius,& maximam laudem ei dedit. Credebant enim Iudæi Ioannem eſſe virum ſanctiſſimum,& verum erat; ideo putabant quòd nemo poterat eum excedere, niſi haberet aliquod diuinum. Ioannes tamen dixit de Chriſto: Qui poſt me venturus eſt, forcior me eſt: cuius non ſum dignus calciamenta portare,ideſt. Adhuc ad portandum calciamenta ſua ſuper caput noſtrum, ego non ſum dignus. infra in litera,& Luc.3.dicitur: Cuius non ſum dignus ſoluere corrigiam calciamentorũ eius. In quo magna inæqualitas deſignatur. Maximè,quia non ſo- **C** lùm dixit, non ſum dignus ſoluere corrigiam calciamentorum eius, ſed etiam dixit,non ſum dignus procumbens ſoluere corrigiam calciamentorum eius. Mar.1.& tamen non poteſt eſſe maior ſubiectio. Ideo ſignabat Ioannes,quòd non ſolùm ipſe non erat ęqualis Ieſu, ſed quòd nullo modo erat ei comparabilis, ſcilicet, quòd diſtabant in infinitum. Nam ſi aliquo modo Ioannes & Ieſus eſſent comparabiles: eſſet Ioannes aliquid reſpectu Ieſu licèt paruum. Non poterat autem minus eſſe, quam vt procumbens ſolueret corrigiam calciamentorum eius. Ad hoc tamen Ioan. dicebat ſe non eſſe dignum: ergo Ioannes nihil erat comparatus ad Chriſtum. Alias magnas laudes dabat Ioannes de Ieſu Ioan.3. Vbi cùm dicerent ei diſci- **D** puli ſui, quòd Ieſus baptizaret, dixit Ioan. illum oportet creſcere,me autem minui,ideſt. Ille debet peruenire ad magnum honorem, & famam: & ego debeo ſemper diminui, ſcilicet, quia præſente eo, egó nihil ſum,& non poſſum creſcere in fama, ſed oportet me minui,& illum valde creſcere. Subdit tamen quòd in hoc eſt gaudium eius impletum,ſcilicet: Ego non veni niſi vt iſte creſcat: ideo licèt ego diminuar, & ipſe creſcat,non triſtor, ſed potius gaudium meum in hoc completur. quia ego nihil aliud deſidero, cùm ad nihil aliud venerim. Dixit etiam Ioannes,quòd Ieſus erat ſuper omnes homines, eo quòd de cœlo venerat, cæteri autem de terra. Ioan.3. Dicit etiam, quòd ipſe eſt filius Dei: & quòd Pater tradidit omnia in manu **E** eius,& quod dedit ei Spiritum ſine menſura, & quòd qui non credidit in eum, non habet vitam æternam, ſed ira Dei manet ſuper eum, & multa alia. eod. capit. Vnde ita clarè Ioannes oſtendit Ieſum eſſe Meſſiam, quòd nihil clarius dici poteſt. Et hoc eſt ad quod ipſe Ioannes Miſſus eſt.

Ad quid oportuit Ioannes mitti pro Chriſti teſtimonio. Quæſt. VIII.

QVAERITVR, ad quid oportuit Ioannes mitti, vt perhiberet teſtimonium quòd Ieſus eſſet Chriſtus: quia iſtud videbatur eſſe manifeſtum. Et primò quia ipſe oſtendebat in ſe opera Meſſiæ. Nam faciebat miracula,quæ nemo alius fecerat. Ioan.15.ſcilicet: Si non veniſſem,& non feciſſẽ opera,quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Secundo quia manifeſtum fuerat Ieſum eſſe Meſſiã, & Deum per aduentum Magorum de Oriente, & ſtellam præcedentem eos. Vnde ipſi publicè petierunt in Ieruſalem. Vbi eſt qui natus eſt Rex Iudæorũ? Quod de Meſſia intelligitur: ideo Herodes fecit eis reſpondere de loco natiuitatis Meſſiæ, quærens a principibus Sacerdotum vbi Chriſtus naſceretur: præter. Dicendum quod propter multa conſtabat Ieſum eſſe Meſſiam: ita, vt negari non poſſet rationabiliter, nec etiam ignorari: ſi quis non maligno animo reſpexiſſet ad geſta Ieſu. Deus tamen voluit,quòd homines manerent inexcuſabiles,ſi non reciperent Meſſiam: maximè ipſi Iudæi,ad quos primò mittebatur, & ideo ſuper probationes neceſſarias poſuit aliquas valde vtiles, & adaptatas ipſis Iudæis: ſicut erat de miſſione Ioan. ad oſtendendum Meſſiam. Nam Iudæi valde credebant Ioanni, quia reputabant eum ſanctiſsimum virorum,& quidquid ille diceret crederent. Ipſe autem teſtimonium perhibebat, quòd Ieſus eſſet filius Dei, & Meſſias,& Redemptor ſeculi,vt patet Ioan. 1.& dictum eſt præcedenti quæſtione. Et erat iſta probatio multum conueniens: cùm Iudæi valde crederent ipſi Ioan. Erat etiam valde manifeſta, de qua dubitari non poſſet,præſuppoſito quòd credere vellẽt Ioan. quia ipſe oſtendebat Ieſum digito: & dicebat, quòd ille erat filius Dei, vel Meſſias. Ioan.1. Profuit etiam valde iſta manifeſtatio per Ioannem,quia multi Iudęorũ ex hoc credebant Chriſtum eſſe Meſſiam: ſicut illi diſcipuli duo,qui audientes a Ioannem,quòd Ieſus tolleret peccata mundi ſecuti ſunt eum, & manſerunt cum eo. Ioan. 1. De alijs quoque Iudæis plurimi propter hoc crediderunt in Ieſum,vt patet Ioan.1.ſcilicet: Et venerũt multi ad Ieſum,& dicebant, ꝙ omnia,quæ de iſto Ioannes dixit vera erant,& ſequitur ibi,quòd crediderunt in eum. Sed obijcietur,quòd non debuit Ioannes venire ad oſtendendum Ieſum eſſe Meſſiam, quia in probationibus eſt iſte modus, ꝙ poſtquam aliquis poſuit probationem firmiſſimam, non eſt opus,quòd ponat probationem minorem,quia illa nihil addit ſuper præcedentem. Sed ſi aliquis accumulat probationes debet ponere fortiores poſtquam poſuit debiles, quæ non ſufficiebant, quia tunc iſtæ addunt ad illas, & complent quod illæ non potuerunt complere. Ieſus autem habebat in ſe ipſo probationem firmiſſimam ſuper oẽs probationes, ſcilicet, quia per miracula manifeſta oſtendebat ſe eſſe Meſſiam: ideo non erat neceſſe Ioanni illum oſtendere. Nam magis per illa miracula oſtẽdebatur Ieſum eſſe Meſſiam, quàm per dictum Ioannis. Ita dixit Chriſtus: Ego teſtimonium maius habeo Ioanne. Io.5.ideſt, Aliunde habeo aliud teſtimonium, quod eſt maius, & efficacius ad probandum me eſſe Meſſiam quàm Ioannis teſtimonium. Dici poteſt uno modo, ꝙ probatio, quam faciebat Chriſtus de ſe ipſo per miracula, erat magis neceſſaria,quàm probatio,quam faciebat Ioannes de eo Iudæis: tamen erat magis accepta probatio Ioannis propter deuotionem magnam, quam habebat ad eũ, & propter ſanctitatem ipſius: ideo reſpectu ipſorum iſta erat maior probatio,quàm probatio,quam faciebat Chriſtus per miracula. Sicut ſæpe videmus multos homines tam circa ſpeculatiua, quam moralia, quia magis eis creditur quibuſdam leuibus motiuis, quàm efficacioribus rationibus: eo, quòd illa motiua magis uidentur eis cõuenire. Et cùm Ariſt. primo Poſteriorũ dicat, ꝙ probatio debet fieri ex his, quę ſunt, vel videntur reſpondentia: ideo conueniens fuit probationem

Probatio Chriſti per miracula erat maior ſimpliciter qua probatio Ioannis.

tionem iſtam fieri per Ioannem, quia efficax uideba-
tur Iudæis. Secũdò poteſt dici ꝙ probatio quam facie-
bat Ioãnes minor erat, quàm probatio, quæ fiebat per
miracula Chriſti: & tamen non eſt hic aliqua muta-
tio ordinis in probando: eo ꝙ probatio, quæ per Ioan-
nẽ fiebat præceſſit probationem, quæ fiebat per Chri
ſtum: quia Ioannes fuit præcurſor, & ipſe annunciauit
Chriſtum, vt uenturum, Ioan. 1. & infra in litera. Vnde
Ieſus nulla miracula fecerat, nec quicquam prædica-
uerat, nec diſcipulos habebat; quando Ioannes de ipſo
dixit, ꝙ erat filius Dei: & ꝙ erat Agnus tollens pecca-
ta mundi. eo. cap. Poſtea uero Chriſtus incipiens præ-
dicare cœpit miracula facere, Ideo probatio Ioan, quæ
erat minor præceſſit, & ſic non eſt ſuperflua accumu
latio in eis. Vnde annunciatio Ioannis de Ieſu etiã
ſi ſecundùm Iudæos non cauſaret plenam probatio-
nem de Ieſu, ꝙ eſſet Meſſias: tamen cauſabat quan-
dam uehementem opinionem propter auctoritatem
magnam Ioannis, ita ut, quando poſt Ieſus prædica-
ret, & ſigna faceret Iudęi faciliter acquieſcerent ei. Et
ſic Iudęis aliquibus accidit, qui uidentes opera Chri-
ſti concordare uerbis, quę Ioannes dixerat de illo uera
erant. Et dicitur ibi, ꝙ crediderunt in eum Ioann. 1.
Tertiò poteſt dici, ꝙ licèt probatio Chriſti eſſet ſim-
pliciter maior, quàm teſtimonium Ioannis de eo:
tamen probatio Ioannis uidebatur ex hoc maior, eo
quòd erat magis determinata, & aperta: cùm ipſe dice
ret: iſte eſt filius Dei: &, iſte eſt, qui tollit peccata mun
di: &, iſte ſolus eſt, qui deſcendit de cœlo: cæteri autem
de terra: &, qui nõ credit in iſtum ira Dei manet ſu-
per eum: &, qui credit habet uitam æternam. Ioann.
3. Eccleſ. 3. Nihil autem magis poteſt eſſe determina-
tum, & in quo minus dubitari poſſet: præſuppoſito,
ꝙ aliqua auctoritas tribuatur loquenti. Ideo quantum
ad hoc quodammodo probatio Ioannis excedebat
probationem Chriſti, licèt ſimpliciter ab ea excede-
retur. Et ſic erat conueniens. Nam probatio per mira
cula: licèt ſit fortior, non eſt tam aperta: cùm miracu-
lum non loquatur; ita ut dicat, iſte eſt Meſſias. Quar-
tò poteſt dici; ꝙ hoc fuit propter iniquitatem Iudæo-
rum: quia quidam eorum calumniabantur miracula
Chriſti dicẽtes, quòd in Beelzebub principe dæmonio
rum eiiciebat dæmonia. infra 12. & tamen uerbum
Ioannis non poterant calumniari, nec audebant. Et
hoc non ſolùm parui homines, & populares, ſed etiã
ſapientes, & magni uiri inter Iudæos, Sic patet infra
21. quando Chriſtus quæſiuit de ſummis ſacerdoti-
bus, & ſenioribus populi de baptiſmo Ioannis an eſſet
à Deo, uel ab hominibus, & illi non auſi fuerunt dice-
re, ꝙ erat ab hominibus: quia dicitur ibi, quod time-
bant populum, eo quòd omnes habebant Ioannẽ, ut
prophetam: ita nunc, cùm diceret eis de Ieſu, quòd
erat Meſſias, crederent, uel ſaltem non auderent ita
manifeſtè negare propter teſtimonium Ioannis, cui
contradicere non audebant. Conſiderandum tamen,
ꝙ in hoc apparuit magna iniquitas Iudęorum, qui ip-
ſi putauerunt de Ioanne, quod eſſet Meſſias, & ſi ipſe
voluiſſet dicere, quòd erat Meſſias credidiſſent ei. Nã
propter hoc miſerant ad interrogandum eum, an eſ-
ſet Meſſias. Ioann. 1. Et tamen poſtea, cùm ipſe teſti-
monium perhibuit, quòd ipſe non erat Meſsias, ſed Ie-
ſus erat Meſsias. Ioann. 1. noluerunt recipere Ieſum
tanquam Meſsiam: & tamen magis credendum erat
Ioanni dicenti alium eſſe Meſsiam, quàm ſeipſum;
quia pro ſeipſo teſtimonium cuiuslibet eſt infirmum;
cùm quilibet ſibi ipſi naturaliter faueat. Pro alio autẽ
eſt efficax. Et tamen Ioannes teſtificabatur Ieſum eſ-
ſe Meſſiam ſæpiſsime, & magno conatu: & tamen
noluerunt recipere eum. Quod videbatur procedere
ex quadam inuidia, vel iniquitate, ſcilicet, quia ſpeciali

F ter Ieſum oderant, & uolebant cõmedere aliquod bo
nũ. Quintò Ioãnis probatio erat cõueniẽs, q̃a erat mul
tũ particularis: nã nõ ſolũ oĩbus ĩ generali annũciabat
de Meſſia, ſed etiam cuilibet in particulari. Quòd cũ
aliquis baptizabatur ab eo annunciabat ei de Meſſia,
quia baptiſmum Ioannis fiebat in nomine venturi,
vt colligitur Act. 19. & infra declarabitur in quadam
quæſtione, & iſtud valde proficiebat, & quantum ad
iſtum modum erat maior, probatio autẽ Chriſti non.
Sexto poteſt dici, quòd dato, quod probatio Ioannis
ſit minor, quàm probatio Chriſti, quod verum eſt, ta
men totaliter poſteris vtilis eſt: quia licèt iſta non ma
ximè probet, multum tamen confert: & hoc ſufficit
ad hoc quod Ioannes mitteretur: quia Deus in procu
G ratione ſalutis noſtræ, non ſolum miniſtrauit ea, quæ
erant ſimpliciter neceſſaria: ſed etiam ea, quæ erant
aliquo modo vtilia. Ad ſecundũ de apparitione ſtellę,
& aduentu Magorum dici poteſt. Vno modo, quia li-
cèt ſatis indicaret Meſſiam eſſe natum, tamen non in-
dicabat quis erat ille: ideo adhuc erat neceſſarium ſi-
gnum per quod cognoſceretur quis erat. Et iſta fuit
annunciatio Ioannis, in qua oſtendebatur perſona,
cùm ipſe diceret, iſte eſt Meſſias, vel filius Dei. Ioan. 1.
Secundo poteſt dici, quòd licèt ille aduentus Mago-
rum probaret aliquid de Meſſia: tamen iam tranſie-
rat a multis annis, ſcilicet, quaſi triginta, & fortè vene-
rat in obliuionem, uel non multum aduerteretur ad
illum: ideo neceſſarium erat aliquod ſignum, quod de
H nouo moneret: & ſic erat aduentus Ioannis. Tertiò
poteſt dici, ꝙ cùm Herodes occidit omnes pueros, qui
erãt in Bethlehem, & finibus eius, quando uenerunt
Magi, ut occideret illũ Puerum quem Magi regem na
tum eſſe dicebant, præcedenti capit. poſſent putare, ꝙ
puer de quo Magi locuti fuerant mortuus erat: ideo
ex illa parte, non cognoſcerent ſufficienter Meſsiam:
ideo debuit dari aliud ſignum ad oſtendendum Meſ-
ſiam, ſicut erat iſtud teſtimonium Ioannis.

An prędicatio Ioannis neceſſaria fuerit propter Chriſtum. Quęſtio IX.

I

QVAERITVR circa prædicationem Ioannis,
quia dicebat ſupra, quòd fuit prędicatio ſua ne-
ceſſaria propter Chriſtum non ſolùm ad in-
dicãdum eum, ſed propter legem quam
Chriſtus daturus erat. Et dicet aliquis, quod non fuit
auctoritate, quòd Ioannes prædicaret aliquid ultra le-
gem Moyſi ad diſponẽdum homines ad legem Chri-
ſti: cùm per legem Moyſi ſufficienter diſponerentur.
Dicendum, ꝙ lex Chriſti fuit perfectiſsima, qua nullã
decuit eſſe perfectiorem: & per quam homines effi-
ciuntur ſimpliciter boni. Et quia perfectio non poteſt
competere homini ſubito, uel a principio: oportuit, ꝙ
ad ſuſcipiendum legem Chriſti præcederet alia lex
K diſponens homines aliqualiter ad perfectionem iſtius
ſuſcipiendam. Sic patet in naturalibus, quia natura in
proceſſu ſuo ſemper incipit ab imperfectis, & paula-
tim tendit ad perfectionem; ultimum autem, quod
ipſa natura conſequitur eſt perfectio rei. Si autem
natura inciperet a perfectis, non eſſet motus in natura;
quia ubi inciperet ibi finiret, & non eſſet medium in-
ter inchoationem, & complementum. Et ſic non
eſſet ſucceſsio, nec motus. Et tamen motus eſt in na-
tura uia ad omne, quod acquiritur: ideo natura non
incipit a perfectis. Et propter hoc dicitur, quod motus
eſt actus entis imperfecti, vel in potentia, quod idem
eſt. Ita eſt in uia doctrinę ſpeculatiuę, vel practicæ.
Nam in ſpeculatiuis circa principia primo quis im-
moratur

A moratur, & in ea, quæ vocantur rudimenta artis:
poſtea vero tendit ad ea, quæ firmiora, & magis oc-
culta ſunt in ipſa arte. Sic quoque in moralibus.
Nam non confeſtim debet quis erudiri circa doctri-
nam viri, quæ hominem perficit: ſed circa ipſa prin-
cipia, vel præambula quædam operationis, ſcilicet, vt
erudiatur homo recte triſtari, & recte gaudere: vt per
hoc aliciatur ad bonum, in quo gaudendum eſt, &
prompte agat illud, & à malo recedat, vel deteſtetur
tanquam triſtabile, cùm fuerit eruditus ad triſtãdum
de talibus. Et iſta eſt optima doctrina paruulorum
erudiendorum, ſcilicet, aſſuefieri ad recte triſtari, &
gaudere. vt ait Paulus, & cõmendat hanc doctrinam
Ariſtoteles ſecundo Ethicorum. Ita debet eſſe circa
B politica, in quibus conſiſtit poſitio legis, ſcilicet, quòd
homines nondum eruditos, nec aſſuefactos in aliqua
lege, non oportet ſubito ponere in lege perfecta: quia
eſſet eis valde difficilis, & non poſſent illam obſerua-
re. Ideo inſtruendi ſunt per quaſdam leges minus
perfectas. Sic igitur reſpectu legis Chriſti fuit conue-
niens aliam legem præcedere, vt diſponeret ad illam
aſſuefaciendo homines ad aliqua opera bona, per quę
facilius venirent ad legem Chriſti: iſta autem fuit lex
Moyſi, quæ bona quidem erat, licèt non perfecta:
quia multas imperfectiones admittebat ſecum: fuit
tamen quidam gradus perueniendi in ipſam legem
Chriſti. Iſtam enim comparationem ponit Apoſtolus
ad Gala. 3. dicens, quòd lex fuit pedagogus noſter in
C Chriſto, ideſt: Sicut Pedagogi ſunt reſpectu paruulo-
rum: quia erudiunt eos in aliquibus præceptis imper-
fectis, & per timorem: ita fuit lex Moyſi: quia erudi-
uit homines per timorem in præceptis imperfectis,
quæ dirigebant ad Chriſtum, ideſt, ad legem eius:
ſicut præcepta, in quibus pedagogus inſtruit puerum
ordinantur ad præcepta illa, vel mores, qui debent ei
competere, quando fuerit vir. Item Apoſtolus com-
parat legem Moyſi ad legem Chriſti, ſicut rudimen-
ta alicuius artis, ſiue principia eius ad ſolidam cogni-
tionem ipſius artis. Vnde dicit ad Gala. 4. Itaque nos
cùm eſſemus paruuli, ſub elementis mundi, eramus
ſeruientes, ideſt, cùm nos eramus in lege Moyſi, in
qua eramus in ſtatu paruulorum, eramus ſeruientes
D ſub elementis, & primordijs legis, quæ ſunt elementa
legis. Nam elementum eſt primum principium per
quod eſt res compoſita. Et ob hoc literæ vocantur ele
menta vocis ſecundùm Priſcianum, eo quòd ſunt pri-
mæ partes ex quibus vox componitur. Et ſic accipitur
primo Phi. ſcilicet, quòd tunc intelligimus rem ali-
quam, quando cognoſcimus principia, & cauſas e-
ius, vſque ad elementa. Et ſic principia in legiſlatio-
ne, & quę ſunt prima, & minus perfecta, vocantur ele-
menta legiſſlationis. Ita lex Moyſi: quia continebat
præcepta imperfecta reſpectu legis magis perfectæ di
cebatur continere elementa, & manentes in illa lege
dicebantur manere ſub elemẽtis ſeruientes. Quod au-
tem intelligat Apoſtolus de hoc, patet: quia eod. cap.
E paulò poſt hoc dicitur: Nunc autem, cùm cogno-
uiſtis Deum, quomodo conuertimini iterum ad in-
firma, & egena elemẽta, quibus denuo ſeruire vultis?
Et loquitur ibi de Iudæis, qui ad Chriſtum conuerſi
fuerant, & rurſus redibant ad obſeruandum cæremo
nias Moiaycas. Quod patet, cùm ſubditur ibi: Dies
obſeruatis, menſes, & tempora, & annos: timeo, ne
forte ſine cauſa laborauerim in vobis, ideſt, quia ob-
ſeruatis dies feſtorum ſecũdùm legem Moyſi timeo,
quòd labor meus, qui fuit conuertendo vos ad Chri-
ſtum, fuit ſine cauſa, ideſt, inutilis. Et ſic lex Moyſi ad
legem Chriſti ordinatur, & præcedit tanquam perfe-
ctum ad imperfectum. Et quia adhuc inter legem
Moyſi & legem Chriſti erat magna differentia perfe-

A ctionis: non poterat homo tranſire immediatè de il-
la ad iſtam, ſed oportebat poni quoſdam gradus me-
dios. Et ita fuit de prædicatione Ioannis. Nam ipſe
dedit præcepta, quæ erant perfectiora, quàm in lege
Moyſi, & tamen non erant ita perfecta ſicut præce-
pta legis Chriſti. Patet, quia in lege Moyſi homines
inducebantur principaliter ad opera iuſtitiæ, ſcilicet,
quòd vnus non noceret alteri. Et iſtud adhuc non
perfectè fiebat, cùm permitteretur quòd Iudęi darent
ad vſuram extraneis, etiam conuerſis ad Iudaiſmum,
qui non erant de genere Iudæorum: Deutero. 23. Et
ſi aliquãdo inducebant ad aliqua opera miſericordię,
erant illa parua. Ioannes autẽ induxit ad maiora: quia
dixit, qui habent duas tunicas, det vnam non habenti.
B Luc. 3. Lex autem Chriſti ad maiorẽ valde perfectio-
nem incitat, ſiue in præceptis, ſiue in conſilijs. De præ-
ceptis patet, quia non ſolùm vetat fornicari: ſed etiam
omnes illicitos appetitus frenare iubet, dicens: quòd
ſi quis viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iã
mæchatus eſt in corde ſuo. infra 5. Sic etiã de inimicis
diligendis, & ſimilibus. eod. ca. De conſilijs magis ma-
nifeſtum eſt, ſicut illud: Si vis eſſe perfectus vade, &
vende vniuerſa, quæ habes, & da pauperibus. infra 19.
Et ſi quis te percuſſerit in vna maxilla præbe ei & al-
teram. Et ſi quis vult prætendere tecum, & tollere à
te tunicam, da ei & pallium: & multa ſimilia. infra 5.
Et ſic lex Chriſti fuit adhuc perfectior, quã præcepta
Ioannis. Ideo conueniens fuit, ꝙ non conuerterentur
C de lege Moyſi immediatè ad legem Chriſti: ſed per
rationis medium, ſcilicet, per præcepta prædicationis
Ioannis, per quæ diſponebatur plebs, vt eſſet perfecta.
Et ad hoc Ioã. venerat, ſ. parare Dño plebem perfectã.
Luc. 1. Hoc etiã obſeruatur in lege Chriſti. Nam licèt
ipſa ſit ſimiliter perfecta, non immediatè debent ſur-
gere ad perfectionẽ omnes, qui in ea viuunt, ſed prius
incipientes a minoribus pręceptis, quæ ſunt quaſi pue
rilia tendant ad maiora, quę ſunt quaſi cibus virorum.
Sic patet infra Corin. 3. ſ. Ego fratres non potui vobis
loqui quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus: tanquã
paruulis in Chriſto lac vobis potum dedi non eſcam.
Nondum enim poteratis, ſed, nec nunc poteſtis. Qua-
ſi dicat: ſicut paruuli non poſſunt comedere cibum
D ſolidum, ſed viuunt lacte: ita & vos, cùm ſitis paruuli
in Chriſto, ideſt, in doctrina Chriſti, non potuiſtis acci
pere iſtam, i. præcepta fortia, ſed lac, i. præcepta tenera,
& minora, Sic etiam dixit Beatus Petrus eis, quos no-
uiter conuertebat. 1. Pet. 2. ſ. Sicut modo geniti infan-
tes lac rationabile ſine dolo concupiſcite: vt in eo
creſcatis in ſalutem, ideſt: Sicut paruuli nouiter ge-
niti debent velle lac, & non cibum: ita vos modo ge-
niti in Chriſto concupiſcite lac rationabile, ideſt, lac
doctrinæ fidei, quod non eſt lac materiale, ſed intelle-
ctuale, vel rationale. Et hoc vt in Chriſto creſcatis,
ideſt, per iſta parua præcepta, quæ vocantur lac creſca-
tis in ſalutem, ideſt, veniendo ad præcepta perfecta,
per quæ ſaluemini.

E

An præcepta Ioannis deberent poni per modum legis.
Quæſtio. X.

QVAERITVR, cùm præcepta prædicationis
Ioannis debuerunt eſſe media inter legẽ Chri
ſti, & Moyſi, vt dictum eſt præcedenti quæſt.
an debuerunt poni per modum legis, ita
ꝙ daretur vna lex à Ioan. ſicut data eſt alia ꝑ Moyſen.
Aliquis dicet, ꝙ ſic: quia non fuit maior ratio de lege
Moyſi quàm de præceptis Ioan. Quia lex Moyſi non
eſt data, vt ſemper maneret: ſed ſolũ, vt diſponeret ad
legem Chriſti ſicut perfectũ ad imperfectũ, vt dictum
eſt præced. quæſt. præcepta aũt Ioã. ſic ẽt diſponebant

ad Chriſtum, ideo debuerunt eſſe lex, ut etiam data Moyſi. Vel ſi præcepta erant, debuerunt eſſe lex. Secundò patet, quia adhuc dicta Ioan. videntur habere magis rationem legis, quia perfectiora ſunt quàm dicta legis Moyſi, vt diximus præcedenti quæſt. & immediatius ordinant in legem Chriſti, quã lex Moyſi, cùm inter illa, & legem Chriſti nihil ſit, & tamen aliquid eſt inter legem Chriſti, & legem Moyſi. Dicẽdũ, ꝙ licèt Ioan. debuit dare aliqua præcepta, non debuerunt illa eſſe, vt lex, quæ eſſet diſtincta a lege Moyſi: ſed ſolùm præcepta quædam, quæ licèt obligarent; legem tñ per ſe non facerent. Et hoc propter multa.

Præcepta Io. non debebãt eſſe lex.

Primò quia lex dicit quendam ſtatum totalem, ideſt, complementum ad regulationem omnium actionum ipſorum viuentium ſub lege, quia qui viuunt ſub lege, volunt per illam vitam ſuam regulare. Si autem illa non contineat pręcepta ad dirigendas omnes actiones, non poterunt manentes ſub ea uiuere per illam ſolam: ſed etiam oportet recurrere ad alias leges, a quibus accipiant complementum. Et tunc idem populus ſtabit ſub diuerſis legibus. Quod non eſt poſſibile, quia ad nullam illarum pertineret, & nulla vocaretur lex illius populi: quia non magis vna, quàm altera. Item quia populus diſtinguitur à populo per diuerſam legiſlationem: ita, vt qui habent diuerſam legiſlationem idem populus eſſe non poſſint. Et non ſolùm hoc: imò ſi idem populus diuerſis temporibus diuerſas leges accipiat, ita quòd deſinente vna legiſlatione incipiat alia: non vocabitur idem populus: quia iuxta Ariſtotelem 3. Politicorum, non eſt idem Chorus ſi mutat melodiam de Dorica in Phrygiam, vel è contrario, etiam ſi ſint idem homines: ita non eſt idem populus, ſi mutetur genus principatus, vel legiſlatio. Item patet, quia oportet ciues participare loco, & lege. & principatu 3. Politicorum. Sicut ergo illi, qui non habitant in eadem vrbe non ſunt idem populus, ita qui non habent eandem legem, non ſunt idem populus, vel gens. Ob hoc ergo neceſſe eſt legiſlationem ſub qua aliqua gens uiuere debet eſſe perfectam. id eſt continere præcepta pro omnibus actionibus, vt non oporteat recurrere ad aliam legem. Ita erat de lege Moyſi: quia completè habebat omnia præcepta, per quæ homines poſſent regulari, ſiue reſpectu Dei; ſiue reſpectu proximi. Nam reſpectu Dei habebant cæremonialia quę ſufficiẽter dirigebant eos in omnibus, quæ ad Deum facere deberent. Reſpectu proximorum dirigebant eos iudicialiter: reſpectu vtriuſque dirigebant eos ad moralia: quia illorum quædã ſunt ad Deum, plurima autem ad proximum. Et iſta præcepta ita completè ſufficiebant ad dirigendum Iudæos: quòd Deus volebat, quòd nihil amplius facerent, quàm quod eis imperatum erat. Deuter. 12. Quod præcipio tibi hoc tantùm facito Domino Deo tuo, nec minuas quicquam, nec addas. Ioan. tamẽ pauca præcepta prædicabat, quæ non erant ſufficientia ad regulandam totam vitã, vt patet Luc. 3. vbi ponuntur ea, quæ Io. prædicabat: ideo non debuerunt præcepta Ioannis eſſe aliqua lex diſtincta à lege Moyſi. Secũdò, quia cùm lex ponatur ad dirigendum ſtatum totius populi, vel gentis, ponitur pro longo tempore, & debet eſſe aliquid permanens: quia aliàs videbitur ante deſinere lex, quàm incipiat. Sed ea quæ Ioan. dicebat tẽpore pauco manſura erant: ideo non potuerunt eſſe lex. Patet hoc, quia ſi lex Ioan. eſſet diſtincta à lege Moyſi, & Chriſti, non duraret niſi quouſque inciperet lex Chriſti, & tamẽ lex Chriſti incepit eo prędicante, vel ſaltem poſt mortem ſuam: ideo lex Ioannis non duraret niſi vſque ad mortem Chriſti. Et ſic non duraret niſi tribus annis, uel quaſi: & quaſi deſine-

F ret eſſe, quando inciperet: quod non conueniebat legi. Item patet, quia magnum inconueniens eſt ſubitò legem poni, & ſubitò tolli. Nam non ſolùm in lege bona, ſed etiam in lege mala non debet fieri ſubita mutatio. Sic enim dicit Ariſt. ſecundo Politic. cap. de Politia Hippodami Eriſondis: vbi quæritur, an quandocunque lex inueniatur eſſe mala, debeat tolli, & poni bona lex, vel alia melior. Et dicitur, quòd non debet mutari, etiam ſi ſit mala, niſi ſit valde mala: vt tolerari non poſſit ſine magno damno ſubiectorum. Sicut dicit eſſe de quibuſdam legibus datis ab hominibus inſipientibus ſaluatis ex

G diluuijs, & corruptionibus; qui propter inexperientiam actuum politicorum inconuenientes leges tradunt. Sicut dicit fuiſſe in Græcia quandam legem, quòd liceret cuique vendere vxorem ſuam pro ferro, & non pro alia re. Similes autem leges quomodocunque inueniantur non ſunt tollerandæ. Cæterę autem, etiam ſi aliquid iniquitatis contineant, manere debent. Quia minus malum eſt Politiæ tollerare aliquid mali in lege, quàm quòd quandocunque inueniatur in ea aliquis defectus tollatur, & ponatur alia: quia ſic continget leges frequenter mutari, & per talem mutationem populus efficietur inſolens, & promptus ad excutiendum iugum legis. Quia lex, quæ pauco tempore durat, non ſubijcit colla hominum ſibi; cùm rarò per eam iudicentur, & ſic aſſuefient ad nulli legi obediendum, cùm ſæpe leges de

H collo ſuo excutiant. Obligatio autem, & obſeruatio legis ad hoc, quòd homines ei ſe ſubdant pendet ex quadam auctoritate, & maieſtate eius, cùm naturaliter non obliget. Iſta autem auctoritas acquiritur per diuturnitatem temporum, cùm homines non meminerint vixiſſe aliquando ſine illa lege: & proauos ſuos ſub illa etiam manſiſſe. Ex hoc acquiritur ipſi legi quædam reuerentia, ſecundùm quam putamus dignum eſſe obedire illi, & eſt iam nobis quaſi conuerſum in natura illi ſubditos eſſe, cùm ſemper ſubditi fuerimus. Et ex hoc conſequenter putamus indignum violari, vel tolli, per quod tota vita noſtra, & proauorum noſtrorum regulata eſt. Iſta autem eſt maieſtas, & reuerentia legum, ſecundùm quam eas

I ſanctas vocamus: quaſi ſint aliquid valde ſacrum, contra quod agere non liceat. Hac autem maieſtate ablata à lege nihil boni manet, quia non ſeruabitur. Et tamen iſtud acquiritur per diuturnitatem temporis. Ideo nihil eſt quod magis legi noceat, quàm frequenter mutari. Si tamen Ioannis præcepta eſſent, vt lex: oportebat iſtam legem immediatè tolli, quia vix eſſet data, cùm deberet ceſſare: cùm ad dandum eam & ad manendum ſolum eſſet tempus triennij, vel quaſi, ſcilicet, vſque ad mortem Chriſti: ideo non debuit Ioannes ponere dicta ſua tanquam legem diſtinctam à lege Moyſi, & Chriſti, ne immediatè tolleretur. De lege autem politica, quæ importat peccatum mortale, an legiſlator, vel populus obligetur eam tollere quandocunque inueniat eam continere peccatum,

K declarabitur in libro noſtro de quinque legibus. Tertiò non debuit Ioannes dare legem: quia non erat prænunciatum de eo, quod daret legem. Et tamen non mouerentur homines ad tantam mutationem facientem adueniente lege ſubitò, niſi prænunciatum eſſet, quòd talis deberet lex dari. Sic patet de lege Chriſti, quia de hac prænunciatum eſt, quòd dari deberet, ſicut dicitur Ierem. 31. Ecce dies veniunt, & feriam domui Iſrael, & domui Iuda fœdus nouum: non ſecundùm pactum, quod pepigi cum patribus veſtris in die, qua appræhendi manum eorum, vt educerem eos de terra Aegypti, pactum quod irritum fecerunt: ſed hoc erit pactum, quod feriam cum do-

mo

A mo Iſrael, ſcilicet, dabo legem meam in viſceribus eorum, & in corde ipſorum ſcribam eam, & ero eis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum. Et quando Apoſtolus volebat probare legem Chriſti eſſe ſuſcipiendam a Iudæis, dixit illam eſſe iam prænunciatam: & induxit allegatam auctoritatem: vt patet ad Hebr. 8. De Ioanne autem non prænunciatum fuerat, quòd daret aliquam legem: ideo non reciperetur, & ſic nō debuit dare. Quartò patet, quia ſi Ioannes daret legem diſtinctam a lege Moyſi, præiudicaret hoc valde legi Chriſti. Nam Iere. 31. prænunciatum erat, quòd deberet dari lex noua: & ceſſaret lex Moyſi. Si autem Ioannes daret legem, cùm eſſet vir ſanctus, putarent Iudæi, quòd illa lex erat, de qua prænunciauerat Ieremias, & poſtea nollent recipere legem Chri-

B ſti, quaſi nulla alia lex iam ſuperuentura eſſet. Non ergo debuit Ioannes dare legem. Quintò, quia ſi Ioannes daret legem diſtinctam a lege Moyſi, oportebat, vt ceſſaret lex Moyſi. Nam lex Chriſti, non dicitur propter aliud eſſe alia a lege Moyſi: niſi quia fecit illam ceſſare: ita vt, qui iam cuſtodiret legem Moyſi, peccaret, & non proficeret ei lex Chriſti. ad Galatas quinto, ſcilicet: Si circumcidimini Chriſtus vobis nihil prodeſt. Si enim lex Chriſti non abſtuliſſet legem Moyſi, eſſet eadem lex, & lex Chriſti nihil eſſet niſi quædam additio ad legem Moyſi, & non faceret nouam legem: ſed vocaretur ſemper lex Moyſi: ſicut poſt Moyſem multi prophetæ dederunt pluri-

C ma præcepta: & tamen non dicuntur dediſſe aliquam legem, eo quòd per illa non tollebatur lex Moyſi, ſed manebat ſimul cum eis. Sicut patet de Dauid, qui multa præcepta, & ordinationes dedit circa cultum Dei, & officia miniſtrorum ſacerdotum, & leuitarum, cantorum, ianitorum, & theſauriorum. 1. Paralipom. 23. vſque ad 7. & tamen ipſe non dicitur dediſſe legem, ſed totum vocatur lex Moyſi, nec vocatur lex diſtincta. Lex autem Ioannis non debebat excludere legem Moyſi: ideo non poterat eſſe lex diſtincta ab illa. Et patet hoc: quia vna lex non excludit aliam, niſi ponat præcepta contraria. Nam etiam ſecundum naturam deſtructio non fit niſi a contrarijs. Sic lex Chriſti excluſit legem

D Moyſi: quia poſuit præcepta contraria ſaltem in quibuſdam, vt patet infra 5. Præcepta autem Ioannis non erant contraria præceptis legis Moyſi, vt patet Luc. 3. ergo non excluderet lex Ioannis legem Moyſi. Scdò patet, quia nullam cauſam excludendi illam habebat lex Ioan. Lex enim Chriſti habet cauſam excludendi legem Moyſi, quia lex Chriſti eſt ſicut perfectum, & lex Moyſi, ſicut imperfectū, ſed adueniente perfecto, non poteſt manere imperfectio. 1. Corint. 13. ſ. Cùm venerit quod perfectū eſt, euacuabitur quod ex parte eſt i. imperfectum. Item, quia lex Chriſti, & Moyſi ſe habent ſicut vir, & paruulus: & tamen non poteſt aliquis eſſe ſimul vir, & paruulus: ideo non poterant manere ſimul lex Chriſti, & Moyſi. Patet hoc ad Gal. 3.

E & 4. vbi legem Moyſi vocat Apoſtolus puerum ſub Pedagogo, & legem Chriſti virum perfectum non habentem Pedagogum. Etiam dicit eſſe legem Moyſi, vel exiſtentes in ea ſicut hæredes paruulos, qui cùm ſint Domini omnium, nihil habent vſque ad tempus præfinitum a Patre: ſed ſunt ſub curatoribus, & actoribus. Legem autem Chriſti vocat tempus libertatis, quando hæres poteſt libere adminiſtrare non habens tutores, nec actores. Item lex Chriſti fuit ſicut finis, & lex Moyſi ſicut id, quod eſt ad finem: Et tamen non poſſunt ſtare ſimul finis, & quod eſt ad finem, ſed vno habito ceſsat alterum, ſicut habito termino, ceſsat motus: ideo adueniente lege Chriſti non debebat, nec poterat manere lex Moyſi. Lex

A tamen Ioannis, ſi aliquam daret, non erat reſpectu legis Moyſi, ſicut finis, & ea quæ ſunt ad finem: quia non erat vna propter alteram, ſed ambæ propter legem, ideo lex Ioannis non debebat tollere legem Moyſi. Item lex Chriſti, & Moyſi ſe habent ſicut figura, & figuratum: & ſicut vmbra, & corpus: & tamen exiſtente figurato ceſsat figura, uel ſignum: & adueniente corpore non attendimus ad vmbram: ideo adueniēte lege Chriſti, ſuperflua erat lex Moyſi. Patet hoc ad Hebræos vndecimo, ſcilicet: Vmbram enim futurorum bonorum habet lex, & non ipſam imaginem, ideſt. Lex Moyſi habet vmbram futurorum bonorum, & non habet imaginem, i. non continet ipſam rem bonam quam repræſentat. Lex autem

B Ioan. non ſe haberet ſic ad legem Moyſi, quia utraq; eſſet ſicut vmbra, cùm neutra contineret gratiam, & perfectionem, quod ſolùm competebat legi Chriſti: ideo non ceſſaret vna per alteram, & ſic non poſſet eſſe lex Ioannis diſtincta a lege Moyſi. Sextò ad principale patet, quia Ioannes non erat facturus niſi id ad quod mittebatur. Ipſe autem non mittebatur ad dandum aliquam legem: ſed ſolùm ad annunciandum Chriſtum: ideo non debebat dare legem: ſed præcepta, quæ non facerent legem diſtinctam a lege Moyſi. Septimò, quia non eſt ponenda pluralitas ſine neceſſitate: ideo ſi Ioannes poterat facere id, ad quod mittebatur non dando legem, non erat conueniens quòd daret legem. Et tamen non erat neceſſaria ali-

C qua lex ad opera, quæ Ioannes faciebat: ideo non debuit legem dare. Patet hoc quia duo erant opera, ad quæ Ioannes miſſus erat, vt ſupra dictum eſt, ſcilicet, oſtendere Ieſum eſſe Meſſiam, & per prædicationem ſuam diſponere homines ad ſuſcipiēdam legem Chriſti. Ad primum non erat neceſſaria lex, quia lex iubet, vel vetat, & non conſiſtit in affirmando, vel negando. Oſtendere tamen Ieſum eſſe Meſſiam erat ſolùm quædam aſſertio, vel demonſtratio: ideo non erat ad hoc neceſſaria lex, nec aliquo modo vtilis. De ſecundo patet, quia populus diſponi debebat per aliqua præcepta, quæ Ioannes daret, quæ eſſent magis perfecta, quàm præcepta legis Moyſi: ꝙ tamen illa darentur per modū legis diſtinctæ a lege Moyſi, vel non

D eſſent aliquid diſtinctum, non differebat quantum ad hoc, quod populus per illa præcepta diſponeretur, ſi populus illa recipiebat. Ad primum in contrarium cùm dicitur, quòd non fuit maior cauſa de præceptis Moyſi, quàm Ioannes, dicendum ꝙ valde maior fuit: quia præcepta annunciata populo per Moyſem fuerunt data populo ad manendum ſub illis longo tempore: quia plures, quàm mille & quingenti anni fuerunt a lege data per Moyſem vſq; ad Chriſti mortem, quando ceſſauit. Et pro tanto tempore populus egebat aliqua lege, in qua maneret. Mandata autem Ioan. non poterant ad plus manere tribus annis: vt declaratum eſt ſupra, & pro tam pauco non erat lex neceſſaria, immo nec conueniens. Item quia mandata

Reſponſio ad primam rationem in oppoſitum.

E Moyſi fuerunt tot quot ſufficiebant ad regendam totam vitam humanam ſine alia lege: ideo poterant habere per ſe nomen legis. Mandata autem Ioannis erant pauca, & non ſufficiebant ad hoc quòd eſſet lex. Multæ quoque aliæ rationes differentiæ de hoc ſupra poſitæ ſunt. Ad ſecundum dicendum, quòd præcepta Ioannis perfectiora erant præceptis Moyſi: non tamen propter hoc habent potius rationem legis quàm præcepta Moyſi. Sic patet de conſilijs, & præceptis noui teſtamenti: quia conſilia ſunt perfectiora, quàm præcepta: & tamen præcepta vocantur lex, & conſilia non: quia præcepta obligant, & non conſilia. Et tamen lex obligat: quia lex a ligando, ideſt obligando dicitur. Et ſic licèt mandata

Reſponſio ad ſecūdam rationem.

Ioannis eſſent perfectiora, non ſequitur, quòd eſſent lex.

Ex quo data fuit lex Moyſi, & præcepta Ioannis ad diſponendum Iudæos ad legem Chriſti; an etiam Gentilibus dari debuit aliqua lex ante Chriſti legem.

Quæſtio XI.

QVAERITVR, cùm dictum ſit, ꝙ data fuit lex Moyſi ad diſponendum Iudæos ad legem Chriſti & poſt illam præcepta Ioannis: quia lex Moyſi nõ perfectè diſponebat: an debuit dari aliqua lex gentilibus antequàm ſuſciperent legē Chriſti. Aliquis dicet quòd ſic, quia non ſolùm Iudæi recepturi erant, ſed etiam gentiles: ſicut ergo Iudæi habuerunt duo diſpoſitiua ad legem Chriſti, ſcilicet, legem Moyſi, & præcepta Ioannis, debuerunt Gentiles habere aliquod, ſcilicet, aliquam legem. Quidam dicunt, ꝙ habuerunt legē naturalem in cordibus ſuis, quæ diſponebat eos ad legem naturalem Chriſti, & per illam ita ipſi diſponerētur ſicut Iudæi per legē Moyſi. Sic dicitur ad Ro. 2. ꝙ gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis ſunt faciunt, eiuſmodi legē non habentes ipſi ſibi ſunt lex: qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis: teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum. Dicendum ꝙ hoc non ſtat: quia licèt iſta lex naturalis in homine ſit: non tamen ſufficit diſponere hominem ad perfectionem qualis eſt in lege Chriſti. Et patet hoc ex duobus. Primo, quia in nulla pollitia eſt aliqua legiſlatio perfecta, ſed quæcumque legiſlatio humana permittit multa mala. Quia ſi vellet omnia prohibere, non poſſet lex tollerari. Si tamen homines per legem naturæ diſponerentur ad perfectionem, poſſent omnes politiç habere legiſlationes perfectas, eo ꝙ omnes homines habent in cordibus ſuis legem naturalem. Non ergo ſufficit aliquis diſponi ad perfectionem per ſolam legem naturalem. Secũdo patet, quia ſi per legem naturalem poſſent homines ſufficiēter diſponi ad perfectionem, fruſtra fuiſſet dari legem Moyſi, & poſtea præcepta Ioannis, ut diſponerentur Iudæi per ea ad legem Chriſti, quæ perfecta erat. Et tamen non fuerunt iſta fruſtra, cùm a Deo data ſint; ergo per ſolam legem naturalem non poteſt quis ſufficienter diſponi ad perfectionem. Dicendum ꝙ gentiles non diſponebantur perfectè per legem naturalem ad legem Chriſti, quæ erat perfecta; ſed ſuppletur indiſpoſitio per gratiam, quæ datur in lege Chriſti. Iſta enim eſt cauſa, quare ſola lex Chriſti vetat omnia mala, ſcilicet, quia in ipſa ſola datur gratia: quia legiſlator eius poteſt dare gratiã obſeruatoribus. Et ſic licèt mandata ſint perfecta, & per hoc difficilia ad obſeruandum, legiſlator tamē facilitat hominem ad obſeruanda per gratiam, quam confert obſeruatoribus: ſecundùm quam omnia dura facilia efficiuntur. Legiſlator autem, qui eſt purus homo, non poteſt dare gratiam, ſecũdùm quam difficultas legis alleuietur: ideo nõ debet uetare omnia mala; quia obligaret ſubditos ſuos ad plus, quàm ipſi poſſunt ſecundùm id, in quo ſubditi eius ſunt, ideſt, inquantum ſunt homines ſolũ naturaliter viuentes. Legiſlator Moyſi dare poterat gratiam: quia uerus Deus: & tamen noluit dare gratiã per exercitationem illius legis: quia non decuit gratiã præcedere ipſum Chriſtum: ſicut dicitur Ioan. 1. Lex per Moyſem data eſt: gratia autem per Ieſum Chriſtũ facta eſt. Et ſic cùm Deus diſponeret non dare gratiã per exercitationem legis Moyſi, debuit etiã non prohibere omnia mala: ſicut nec prohibent legiſlatores, qui ſunt puri homines. Et ita fecit, ꝙ aliqua mala permiſit: ſola autem lex Chriſti eſt, in qua nullum malũ permittitur. Et non eſt difficile obſeruari, eo, quòd iſte

F ſolus legiſlator gratiam dedit: & in hac ſola lege per obſeruationem eius gratia datur. Et ſic quicunque homo etiam ſi non fuerit prius diſpoſitus, poteſt ſubire hanc difficultatem, quæ uidetur eſſe in lege Chriſti quantumcunq; ſit perfecta: cùm in ipſa detur gratia, per quã difficilia reddantur facilia. Quare in lege Moyſi non fuit data gratia, cùm Deus dediſſet eam, & legiſlatores poſſint dare leges perfectas: & an peccent dimittendo quædam peccata manifeſta impunita, declaratum eſt in libro noſtro defenſorio trium concluſionum contra æmulos. Sed nunc dicetur, ſi lex Chriſti propter ſuam gratiam adiunctam ſufficiēter diſponit hominem ad ſeruandum ipſam legem, ēt ſi prius non fuerit diſpoſitus, non oportebat, ꝙ daretur lex Moyſi,
G nec poſtea præcepta Ioannis ad diſponendum ad legem Chriſti. Dicendum ꝙ pro Iudçis ſuſcepturis legem Chriſti a principio fuit neceſſaria aliqua diſpoſitio, quæ facta eſt per legem Moyſi, & præcepta Ioannis: pro gentilibus autem non fuit neceſſaria aliqua diſpoſitio, nec aliqua lex præcedens. Ratio diuerſitatis eſt, quia Iudæi debebant recipere legem Chriſti ante mortem eius: gentiles uero poſt mortem. Et pro ſuſcipiētibus ante mortem Chriſti fuit neceſſaria diſpoſitio: & pro ſuſcipientibus poſtea non fuit neceſſaria. Prima pars patet: quia Chriſtus ex die, quo incepit prçdicare uſque ad mortem ſuam, quod fuit triennium, aut parum plus, ſemper prædicauit Iudçis, & nunquã gentilibus, nec uolebat facere aliqua miracula ad uti-
H litatem gentilium, Sic patet infra 15, quando Chananæa petiuit filiam ſuam liberari a dçmonio. Nam dixit Chriſtus. Non ſum miſſus niſi ad oues quç perierunt domus Iſrael, Sic etiam quando quidam Centurio petebat a Chriſto, ꝙ ſanaret quendam ſeruum eius, & ille erat gentilis, & non auſus eſt per ſe rogare Ieſum: ſed miſit ad illum ſeniores Iudæorum, qui dicebant: dignus eſt, ut ei hoc præſtes: diligit enim gentem noſtrã, & ſynagogam ipſe çdificauit nobis. Luc. 7. ex quo apparet, quod ipſe non audebat rogare, & ob hoc miſit ad Ieſum ſeniores Iudæorum, ut rogarent, Si tamen ipſe ſolitus eſſet præſtare ſanitatem Gentilibus, & prædicare eis, non oportebat, quòd Centurio mitteret Iudços ad Ieſum: ſed ipſe per ſe
I rogaret. Niſi forte aliquis dicat, quòd erat uir ualde honorabilis, & noluit per ſeipſum ire, ſed miſit Iudæos. Nam hoc non ſtat, quia potius fuit ualde humilis, cùm dixerit; Domine non ſum dignus, ut ſub tectum meum intres. eo. cap. Etiam, quia ſi ex ſuperbia ipſe noluiſſet ad Chriſtum ire: Chriſtus cognoſcēs præcordia non præſtaret ei ſanitatem quam petebat. Et non ſolùm Chriſtus nunquam prçdicauit Gentilibus: ſed etiam quamdiu ipſe uixit, dixit Apoſtolis, ꝙ nunquam prædicarent Gentilibus, infra 10. & Mar. 6. & Luc. 9. ſ. In viam Gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum non introieritis: ſed potius ite ad oues, quæ perierunt domus Iſrael, Per prædicationē ergo Chriſti, & apoſtolorum Iudæi ſuſceperunt legē Chriſti ante mortem eius. Gentiles autem poſt mor-
K tem illius ſuſceperunt eam, quia tunc incæpit eis prædicare, Chriſtus namque viuens uetuerat prædicari Gentilibus: cùm aſcenſurus eſſet in cœlum, iuſſit prædicari Euangelium Gentilibus Marci ultimo, ſcilicet, Euntes in mundum vniuerſum prædicate Euangelium omni creaturæ. Et infra 28, dicitur. Euntes docete omnes Gentes. Hoc fecerunt apoſtoli poſt Chriſti mortem, Secunda pars patet, quia ante mortē Chriſti non dabatur gratia per obſeruationem legis, nec perficiebantur homines per eam: ſed ſolùm poſt reſurrectionem ſuam, & miſſionem ſpiritus ſancti. Et patet hoc, quia apoſtoli fuerunt cũ Chriſto a principio prædicationis ſuæ uſq; ad mortē,

& con-

& conuerſabantur cum eo die & nocte, & docebat eos ſemper declarans eis ſolis ſecreta, ſcilicet. Vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei: cæteris autem in parabolis infra. 13. Et intantum familiariter loquebatur eis ſecreta ſua, quod uocabat illos amicos propter iſtam conuerſationem. Ioan. 15. ſcilicet. Iam non dicam vos ſeruos, quia ſeruus neſcit quid faciat dominus eius: vos autem dixi amicos, quia omnia, quæ audiui à patre meo nota feci vobis. Et tamen, cum tota iſta familiaritate Chriſti erant uiri imperfecti. Nam adhuc cùm eſſent cum Chriſto in vltima cæna contendebant inter ſe quis eorum maior eſſet. Luc. 22. Quod ad magnam imperfectionem pertinet. Etiam Petrus qui familiaris erat ualde Chriſto: negauit eum ter. infra 26. & omnes increduli fuerunt de reſurrectione Domini. Et nō ſolùm nō crediderunt eum reſurrecturum, ſed etiam poſtquam reſurrexit, non credebant dicentibus, quòd ſurrexerat, ſed potius terrebantur, & mirabantur audientes hæc. Luc. 24. De quo Chriſtus eos increpauit. eod. cap. & Mar. 16. Erant etiā modicę fidei Chriſto viuente. Ideo cùm ſemel non potuiſſent ſanare quendam lunaticum: Chriſtus increpauit eos, dicens: O generatio incredula, & peruerſa, quouſq; ero uobiſcum, & vſquequo patiar vos? Et cum illi dixiſſent Chriſto: quare nos non potuimus eijcere illum? Dixit Chriſtus: Propter incredulitatem veſtram. Erant etiam Apoſtoli viri ſimplices quamdiu cum Chriſto manebant. Nam ſæpe dicebat eis multa, & non intelligebant. Sicut quando dixit eis. Cauete à fermento Phariſæorum: & illi putauerunt, quòd loquebatur de panibus, quia panes obliti fuerunt accipere infra 16. & Mar. 8. & Luc. 12. De incredulitate eorum patet infra 17. & Marc. 9. & Luc. 9. Sic etiam quando Chriſtus dixit: Soluite templum hoc, & in triduo reædificabo illud, non intellexerunt quid vellet dicere: nec in tota vita Chriſti intellexerunt, ſed poſt reſurrectionem eius recordati ſunt de hoc: & intellexerunt, quòd dixiſſet de templo corporis ſui. Ioann. 2. Etiam, quando Chriſtus dicebat aliquas parabolas nō intelligebant, ſed interrogabant eum in ſecreto quid iſta ſignificarent. infra 13. Et ſic quando Chriſtus dixit, Quod intrat per os nō coinquinat hominem, ſed qđ procedit ex ore: & ipſi non intelligerent, quæſierūt de hoc, & Chriſtus dixit. Adhuc vos ſine intellectu eſtis. infra 15. Multas alias imperfectiones habuerunt Apoſtoli ante mortem Chriſti, & poſt mortem, vſque ad aduentum ſpiritus ſancti. In ipſo autem aduentu ablatæ ſunt imperfectiones contrariæ: ita, vt iam in nullo eſſent imperfecti. De perfectionibus, quas habuerunt apoſtoli poſt aduentum ſpiritus ſancti, & imperfectionibus, quas habuerunt ante mortem Chriſti, declaratum eſt magis Numeri vigeſimoquarto, vbi agitur de Pentecoſte Iudæorum. Tota autem iſta differentia ſtatus apoſtolorum fuit, quia Chriſtus licèt dederit legem ſanctiſſimam: tamen ante mortem ſuam non dabat gratiam cum ea. Ideo etiam apoſtoli, qui tanto tempore cum eo mā ſerunt, erant viri imperfecti: poſt mortem autem ſuam fuit data gratia copioſiſsima, & datur omni credenti & volenti viuere ſecundùm hāc legem. Ideo qui debebant recipere iſtam legem Chriſti ante mortem eius, oportebat ut eſſent diſpoſiti per uſum legum: cùm gratia non adiuuaret eos ad ſubeundum iſtam difficultatem alleuiando eam. Poſt mortem autem Chriſti datur gratia copioſa uolenti credere, quæ etiam indiſpoſitiſsimum hominem ſufficit diſponere ad iſtam perfectam legem obſeruandam. Cum igitur apoſtoli, & plurimi Iudęorum quotquot Chriſto pręadicante conuerſi ſunt, debebant conuerti ante mortem ipſius, neceſſe erat, ꝙ eſſent iſti diſpoſiti per legem Moyſi, & poſtea per præcepta Ioannis. Gentiles autem omnes conuerti inceperunt poſt mortem Chriſti aduentumque ſpiritus ſancti, quādo dabatur gratia copioſa. Nam deſcendebat ſpiritus ſanctus ſuper baptizatos, & aliquando antequam baptizarentur deſcendebat ſuper eos, & ipſi oſtendebant aliqua ſigna mirabilia antequam eſſent baptizati. Pro talibus ergo non erat neceſſaria aliqua diſpoſitio per legem pręcedentem, quia ſpiritus ſanctus ſuperueniens in eos perficiebat eos, & diſponebat ſubitò non ſolùm ad obſeruandum legem Chriſti, quæ erat perfecta, ſed etiam ad moriendum pro ipſo immediatè, ſi oporteret. Patet hoc quando Beatus Petrus prædicauit quibuſdam Gentilibus baptizato Cornelio. Nam Petro loquente de Ieſu, cecidit ſpiritus ſanctus ſuper omnes gentes, qui audiebant verbum. Quod videns Beatus Petrus dixit. Nunquid aquam quis prohibere poteſt vt non baptizentur iſti, qui acceperunt ſpiritū ſanctū, ſicut & nos? Quaſi dicat: Spiritus ſanctus voluit ſe infundere in iſtos nulla diſpoſitione præcedente: ſicut ſe infudit in nos præcedētibus multis diſpoſitionibus. Ideo nō poterimus, nec poſſumus eis prohibere aquā ad baptiſmum: cùm id, quod plus erat, ſpiritus ſanctus iam feciſſet in eis. Et ſic non indigebant iſti aliqua diſpoſitione ad legem Chriſti, ſed etiam de peſſima conuerſatione idolatriæ, & abhominabilium vitiorum ſubito diſponebantur ad ſtatum perfectiſſimum ſpiritu ſancto veniente in eos ad habendam gratiam: ideo nō debuit dari Gentilibus aliqua lex, per quam diſponerentur ad legem Chriſti. Iudæis autem, qui credituri erant ante mortem Chriſti, debuit dari lex, per quam diſponerentur, & poſtea præcepta Ioann. perfectiora, quam legis, & adhuc omnia iſta non ſufficiebant ad diſponendum eos.

Cur Chriſtus ante mortem ſuam non dabat gratiam ſuſcipientibus legem ſuam. Quæſt. XII.

QVAERITVR autē, cur Chriſtus ante mortem ſuam, cū pręadicaret legem ſuam ſanctam, & perfectam, non dabat gratiam ſuſcipiētibus eam, ita vt non egerent diſpoſitiuo aliquo, ſicut fuit de Gentilibus, qui poſt Chriſti mortē illam ſuſceperunt. Dicendum ꝙ hoc iuſtitia exigebat, quia abundantiæ gratiarum ſunt quaſi quædā dona nobis collata à Deo nobis reconciliato: ſicut illi, qui prius exiſtentes amici, & deinde inimici facti, rurſus perfectè reconcilientur, oſtendunt mutuo dilectionis opera magis quàm prius, & abundantiſſimè: ita Deus, qui erat auerſus à nobis per peccatum, nunquam fuit reconciliatus nobis, quouſque fuit pleniſſimè, immo ſupra plenitudinem maieſtati ſuæ ſatisfactum per ſanguinem benedicti ſui filij. Et tunc quaſi ſupra modū nos amans, incępit diffundere immenſa dona gratiarum ſuarum. Iſta autem reconciliatio facta non eſt niſi per mortem Chriſti. Ideo etiam ſi Chriſtus per mille annos prædicaſſet prius, & faceret ſemper miracula inaudita, nunquā fuiſſent homines perfecti, ſed eſſent quaſi ſicut in lege Moyſi, quia per prædicationē Chriſti, & miracula eius non ſatisfiebat maieſtati diuinę de offenſa ſibi à nobis facta: ideo nondum aperiebat manum largitatis ſuæ ad effundendum in nos abundāter gratias ſuas. Per mortem autem Chriſti ſatisfactū eſt: ideo tunc ſolū, gratiæ venerunt. Et iſta fuit cauſa quare, licèt homines iuſti ante Chriſti mortem qūcunq; morerentur, ſaluarentur in fide explicita, vel implicita mortis Chriſti: nunq̄ tamen Deus dignatus eſt quemquam recipere ad vitam æternam vſquequo Chriſtus mortuus eſt. Sic ergo illam maximam gratiā tunc nobis facere incępit propter mortem unigeniti ſui: ita & oēs alias tunc facere incepit, nec prius decuit incipere.

Sed dicet aliquis, cū ante Chriſti mortem data lege
Chriſti incepiſſet baptiſmus eius: quia Ioan. 4. legitur,
quòd Chriſto uiuente diſcipuli eius baptizabant,
an daretur ſpiritus ſanctus in baptiſmo. Si dicatur, ꝙ
non: eſt abſurdum, quia nihil differret tunc baptiſmus
Chriſti a baptiſmo Ioannis qui erat ſolùm in aqua, &
tamen baptiſmus Chriſti erat in ſpiritu ſancto. Infra
in litera, cùm dixit Ioannes: Ego baptizo uos in aqua,
ipſe autem baptizat uos in ſpiritu ſancto. Idem Mar.
primo, & Luc. 3. & Ioan. primo. Si autem dicas, quòd
ſpiritus ſanctus dabatur per baptiſmum Chriſti: ergo
ante mortem eius dabatur, & ſic non erit uerum, ꝙ
ante mortem Chriſti eſſet neceſſaria diſpoſitio ad le-
gem eius obſeruandam propter defectum gratiæ, &
G poſt mortem eius, ꝙ non eſſet neceſſaria aliqua diſpo
ſitio præcedens. Dicendum ꝙ per baptiſmum Chriſti
ante mortem eius dabatur ſpiritus ſanctus, ideſt, daba
tur gratia remiſſionis peccatorum, quæ fit per ſpiritū
ſanctum: baptiſmus aūt Ioannes non tollebat pecca-
ta, ideo dicebatur ſolùm eſſe in aqua, & ita differebat
ab illo baptiſmus Chriſti: & tamē in baptiſmo Chriſti
ante eius mortem non dabatur Spiritus ſanctus ad ple
nitudinem gratiarum, & oſtenſionem ſignorum, &
confirmationem eorum qui baptizabantur. Et tunc li
cèt daretur Spiritus ſanctus ad remiſſionem peccato-
rum, ante mortem Chriſti in baptiſmo non ſequeba-
tur aliqua perfectio, nec diſpoſitio hominis ad perfe-
ctionem, quia hoc idem erat in lege Moyſi per circun
H ciſionem, per quam tollebantur peccata pleniſſimè:
& tamen lex Moyſi nō faciebat perfectionem aliquā:
quia neminem ad perfectum lex induxit. Ad Hebr. 7.
immo nec diſponebat ſufficienter ad perfectionem,
cùm vltra illam requirerentur mandata Ioann. Perfe-
ctio igitur non prouenit homini per hoc quod Spiri-
tus ſanctus datur homini ad remiſſionem peccatorū
ſuorum, ſed per hoc quòd datur ei ad plenitudinē gra-
tiarum ſicut dicitur ad Titum. 3. ſcilicet, per lauacrum
regenerationis, & renouationis Spiritus ſancti, quem
effudit in nos abunde, ideſt, abundanter. Iſta effuſio
abundans Spiritus ſancti nō fuit per baptiſmum Chri-
ſti ante mortem eius, ſed ſolùm poſt mortem ex illa
die, qua ſpiritus ſanctus venit ſuper Apoſtolos. Ideo li-
I cèt Ioann. dixerit, quòd Chriſtus baptizaret in ſpiritu
ſancto, noluit ipſe intelligere, quòd compleretur illud
uiuente Chriſto, ſed mortuo. Vnde Chriſtus aſcendēs
in cęlum dixit: Ioannes baptizauit aqua, vos autem ba-
ptizamini ſpiritu ſancto non poſt multos hos dies. Et
ſic innuebat Chriſtus, quòd diſcipuli ſui nondum erāt
baptizati ſpiritu ſancto. Actuum primo & tamen ba-
ptizati erant baptiſmo Chriſti. Illum tamen baptiſmū
nolebat Chriſtus uocare baptiſmum in ſpiritu ſancto:
quia non dabatur ſpiritus ſanctus ad copiam, ſed ſolū
datus eſt poſt mortem eius. Sic etiam intellexit beatus
Petrus, quando prædicauit Gentilibus prima vice, &
ſpiritus ſanctus cecidit ſuper eos in ſignis apparētibus.
Dicit enim quòd tunc fuit impletum uerbum Chri-
K ſti, ſcilicet, Ioannes quidem baptizauit aqua: uos autē
baptizamini ſpiritu ſancto. Actu. 11. Et hoc modo ba-
ptiſmus Chriſti ante mortem eius dicebatur baptiſmꝰ
in aqua, & non in ſpiritu ſancto reſpectu illius plenitu-
dinis ſpiritus ſancti, quæ poſtea dabatur. Et ob hoc per
baptiſmum Chriſti, qui dabatur ante mortem eius,
non ſolùm non perficiebatur homo: ſed etiam non di
ſponebatur perfectè ad tollerandam aliquam legem
perfectam. Per baptiſmum autem, qui datus eſt poſt
mortem Chriſti, dabatur ſpiritus ſanctus ad plenitudi-
nem. Nam non ſolùm remittebantur peccata, ꝙ non
fiebat in baptiſmo Ioannis, ſed etiam conferebantur
homini multæ gratiæ interius, & diſponebatur per il-
las ſufficienter non ſolùm ad tolerādam iſtam legem

F perfectam ſine difficultate, ſed etiam ad ſpontè mo-
riendum pro Chriſto, & ſubeundum quæcunque pe-
ricula. Etiam dabatur gratia ſpiritus ſancti baptizatis
in quadam manifeſtatione exteriori: quia baptizati
incipiebant loqui variis linguis: ſicut Apoſtoli quan-
do datus eſt eis ſpiritus ſanctus. Act. 2. vel aliquod ſi-
gnum manifeſtè apparebat ſuper eos: per quod con-
ſtabat euidenter, quòd ſpiritus ſanctus deſcendebat ſu
per illos. Sic patet de illis Gentilibus quibus Petr. pri-
mò prædicauit, & baptizauit eos. Actu. 10. ſcilicet, Ad-
huc Petro loquente verba hæc, cecidit ſpiritus ſanctus
ſuper omnes, qui audiebant verbum. Et obſtupue-
runt fideles ex circunciſione, qui venerant cum Pe-
tro, quia & in nationes ſpiritus ſancti gratia effuſa eſt.
G Audiebant enim illos loquentes linguis, & magni-
ficantes Deum. Et deſcendebat Spiritus ſanctus
tam manifeſte, ſcilicet, oſtendens ſigna tam euiden-
tia, quòd non ſolùm fideles, ſed etiam infideles,
& peſſimi viri videbant, quòd ſpiritus ſanctus de-
ſcenderet ſuper baptizatos. Patet hoc de Simone
mago, qui erat necromanticus, & peſſimus: & tamen
dicitur de eo Actu. 8. ꝙ cùm uidiſſet Simon magus,
ꝙ per impoſitionem manus apoſtolorum daretur ſpi-
ritus ſanctus, obtulit eis pecuniam dicens: Date mihi
hanc poteſtatem, ut cuicumq; impoſuero manus ac-
cipiat ſpiritum ſanctum. Iſti igitur, qui ſic cōuerteban-
tur ad Chriſtum, non indigebant aliqua lege præcedē
te diſponēre eos ad ſuſcipiendam eandem legē Chri:
H quia in ipſa ſuſceptione dabatur pfectio q̄dā, ſm quā
poſſet homo ſine difficultate tolerare illā legem. Sed
obiicietur, ꝙ cùm nos nunc baptizati nō ſuſcipiamus
ſpiritum ſanctum illa plenitudine, qa non loquimur
variis linguis, nec apparent alia ſigna manifeſta in no-
bis: quòd non ſimus ſufficienter diſpoſiti ad legem
Chriſti. Dicendum ꝙ in baptiſmo datur nobis ple-
na remiſſio peccatorum, ſicut tunc, ſiue quantum ad
originale, ſiue quantum ad actualia peccata. Dantur
etiam multæ gratiæ, ſcilicet, infunduntur uirtutes theo
logicæ, & morales. De Theologicis patet, quia ſi non
infunderetur fides maneret puer baptizatus adhuc in-
fidelis, & ſi moreretur, non poſſet ſaluari: quia nemo
ſine fide ſaluatur. De charitate eadem ratio eſt: quia
I quicumque moritur ſine charitate, perit æternaliter.
Baptizati autem illico morientes non pereunt, ergo in
charitate decedunt. Et ſic neceſſe eſt in baptiſmo iſtas
tres theologicas uirtutes dari. De moralibus idem eſt,
licèt probare de his non eſt ad præſens: Signum autē
exterius, ſcilicet, loqui linguis, uel ſpiritum ſanctum
deſcendere in ſpecie colūbæ, aut ignis: nunc nō appa-
ret, ſed ſolùm in Eccleſia primitiua, & tamen propter
hoc nihil minus habent baptizati nunc de gratiis di-
ſponentibus eos ad perfectionem, quàm tunc bapti-
zati. Nam illud ſignum exterius nullam perfectionē
conferebat, ſed ſolùm erat ſignum perfectionis tunc
collatæ. Quia loqui linguis non eſt aliquid per quod
homo Deo placeat, uel mereatur. Et ita de cæteris
K ſignis exterioribus, ſed ſolùm proficiebant ad mani-
feſtationem ſpiritus ſancti. Et hoc fuit ualde utile,
& quaſi neceſſarium in Eccleſia primitiua ad intro-
ducendam fidem. Quia cùm id quod credere iube-
bantur eſſet difficile, ſcilicet, credere hominem oc-
ciſum a Iudæis eſſe Deum uerum, & illum redemiſſe
nos: & per baptiſmum, qui erat immerſio in aquam
peccata tollerentur, oportebat, quòd ad hoc quod iſta
veriſimilia redderentur eis, qui nunquam talia audie-
rant, quòd oſtenderentur ſigna magna. Ideo fiebat ſi-
gnum ualde conueniens, ſ. ꝙ qui baptizabatur, illicò
loquebatur variis linguis, uel alia ſigna quæcunque
manifeſtantia operationem Dei in ipſo apparere-
bant, & ita infideles deducebantur ad fidem. Illud
fuit

fuit conueniens in Eccleſia primitiua, quando fides
nondum erat introducta. Nunc autẽ cùm per totum
orbem fides dilatata ſit, non oportet fieri iſtam mani-
feſtationem in baptiſmo. Et ſi aliquis diceret, ꝙ magis
uenerarètur baptiſmus, & plures conuerterentur: ſi ta
les manifeſtationes nunc fierent. Dicendum ꝙ duidẽ
tius appareret uirtus baptizati, & tamen quanto eſſet
magis de manifeſtatione uirtutis baptiſmi, tanto eſſet
minus de merito fidei in ſuſcipientibus: ideo cùm aliũ
de habeamus iam plurimas cauſas ad credendum, nõ
oportet miracula quotidie fieri, ut locus merendi re-
linquatur. Secus autem erat in Eccleſia primitiua:
quia ibi neceſſaria erant miracula. Nam ſi non fierent
ualde multa: tunc nemo crediidiſſet: immo ſtultus fuiſ
ſet, qui uoluiſſet credere res tam duras, & ſupra om-
nem æſtimationẽ, non habito aliquo argumẽto proba
tiuo. Et ſic non diminueretur meritum eorum, qui
tunc fuerunt ex eo quòd non crediderunt, niſi prius
miracula uiderent: ſed ſolùm increpabantur illi, qui
cũ ſemel vidiſſent miracula, & credidiſſent, petebant
plura miracula ad credendum quidquid poſtea ſibi di
ceretur. Sicut fuit de Thoma, qui Chriſtũ facientem
multa miracula uiderat, & audierat ipſe cum aliis A-
poſtolis Chriſtum dicẽtem, ꝙ moreretur, & tertia die
reſurgeret. infra 16. & Mar. 8. & tamen noluit credere
Chriſtum reſurrexiſſe: & dixit quòd nõ crederet quo-
uſque mitteret manum ſuam in latus Chriſti, & digi-
tum ſuum in loca clauorum. Ioan. 20. Vnde Chriſtus
increpuit eum de hac incredulitate. eo. ca. Erat igitur
miraculum iam in Eccleſia primitiua ad hoc, ꝙ homi
nes crederent: & non imputabatur eis ad incredulita-
tem miraculum petere. Et tamen poſtquam ſemel ui
diſſent aliqua miracula: ſi ad credendum omnia alia,
quæ eis dicebantur peterent plura miracula, erat infi-
delitas. In nobis autem nullum miraculum petẽdum
eſt ad credendum, & qui peteret incredulus diceretur,
eo quòd nos habemus iam cauſas manifeſtiſſimas ad
credendum, etiam nullo miraculo apparente. Et dedu
cit ſic Auguſt. ſcilicet. Conſtat enim per hiſtorias om-
nium gentium, ſiue gentilium, ſiue Iudęorum ante
Chriſti mortem Chriſtianum nullum fuiſſe, & iſtam
legem non fuiſſe in ſęculo. Apparet etiam manifeſtè
eſſe difficilem, quia prohibet homini ea, quæ homo
naturaliter deſiderat. Conſtat tamen maiorem partẽ
ſeculi, & meliorem huic legi, & fidei colla ſubiecuſſe.
Tunc ergo aut aliqua miracula apparuerunt quare to
tus mundus hoc ſequeretur, quod prius abhominaba
tur: aut nulla apparuerunt. Si aliqua miracula apparue
runt, conſtat legem a Deo eſſe, & illicitum eſſet pete-
re plura miracula: cum unum miraculum ita probet
ſicut decem milia: quia non requirunt maiorem po-
teſtatem decem miracula ſimul quàm unum ſolum.
Si autem dicas, ꝙ nullum miraculum apparuit ad pro-
bationẽ huius legis: & tñ mundus credidit, tũc dicã, ꝙ
nullũ miraculum maius eſſe potuit, nec operatio Dei
magis manifeſta q̃ ꝙ totus mundus nullo uiſo miracu
lo rem tam difficilem credere uoluerit: & legi tã aſpę
ſe ſubiecerit. Et non ſolùm hoc ſemel factum fuerit,
ſed iam ſunt mille, & plures q̃ quadringenti anni: &
res iſta durat, & ſemper augetur. Non ergo poteſt eſſe
maior manifeſtatio diuinæ operationis: q̃ ꝙ Deus ue-
lit iſtam legem ab hominibus teneri. Eſt ergo ualde ir-
rationabilis, qui uiſis his fundamentis adhuc ad credẽ
dum miraculum petit. Huic enim non eſſet aliquod
meritum credendi: cùm iam magis uideretur quædã
neceſſitas probationis, q̃ uirtus fidei. Nec eſt argum.
ullum de multitudine Gentilium: qui tñ errabant. Nã
iſti nõ concordabant inter ſe. Nam quidam colebant
unum Deum: quidam alium: & quidam unũ, alii mul
tos, & quidam nullum: ſed potius aſſerebant non eſſe

A Deũ, nec Deos, ſicut dicebãt Epicurei, ut ait Tullius ſ.
lib. de natura Deorũ. Nec eſt argu. de ſecta deteſtabili
Mahometiſtarum: qa illa cõcedit hoĩ omnes uolupta
tes. Et non eſt propriè lex: ſed corruptela q̃dam legis ꝯ
naturæ, quæ non ſolũ eſt contra legẽ Dei: ſed ẽt cõtra
rectã. & cõem ꝓphetiã moralẽ. Iõ pp illas delectatio-
nes tꝑales, qb. permittunẽ hoĩes frui: plurimi in illam
ſectã declinauerũt. Secus autẽ de lege Chri, q̃ nõ ſolũ
vetat hoĩ delectationes: ſed ẽt deſideria ipſarum dele-
ctationũ, & oẽs appetitus frenat ſub iugo rõnis. Ne-
mo ergo ad hãc declinaret niſi crederet uerũ eſſe, qđ
illa aſſerit, & certũ eſſe, qđ ꝓmittit. Hoc aũt nõ erat ue
riſimile vllatenus hoĩes credidiſſe: niſi aliqua manife-
ſta ſigna uidiſſent: Ideo nobis ſufficit, ꝙ illi miracula
B uiderint, ad hoc quod nos credamus: quia aliàs totus
orbis in hanc fidem, & legem non declinaſſet: maxi-
mè autem, quia nulla gens eſt, quæ nõ concedat Chri
ſtũ feciſſe miracula, & Apoſtolos. De Saracenis ſatis
apparet in ſuo Alchorano. Iudæi quoque hoſtes Chri
ſti idem confitentur. Dicunt tamẽ quidam eorum, ꝙ
faciebat miracula in poteſtate Dæmonũ, ſicut patres
eorum Chriſto uiuente dixerunt, in Beelzebub princi
pe dæmoniorum dæmonia eiicit iſte. infra 12. & Mar.
3. & Luc. 11. Alii autem dicũt quæda ridicula, ſ. Chrm
alligaſſe cruri ſuo nomen Dei Thetragrammaton,
quod de templo furatus fuerat, & in uirtute illius fe-
ciſſe miracula. Sunt tamen iſta tam ridicula, & irratio
nabilia, ꝙ ad illa reſponderi non oportet. Dicetur ta-
C men de his in quodam libello noſtro contra Iudæos.
Apparet autem ex dictis, ꝙ nemo nunc petere debet
miraculum ad credendum, cùm conſtet nobis ratio-
nabiliter facta fuiſſe miracula uel loco miraculorum
habeamus rationem inconuincibilem. Secus autem
erat in Eccleſia primitiua, quando fides incipiebat.
Nam tunc nulla ratio mouebat ad credendum, niſi
miracula fierent. Ideo fiebant multa, maximè autem
circa baptiſmum: tum, quia baptiſmus erat princi-
pium fidei, quia in illo incipiunt credentes: tum quia
ipſe baptiſmus habebat ſpiritualem rationem difficul
tatis, ſcilicet, quòd homo crederet; quòd per immer-
ſionem in aquam tollerentur peccata: ideo fiebant in
eo aliquæ manifeſtationes Spiritus ſancti, ut euiden-
D ter appareret, ꝙ per baptiſmum uerè tollebantur pec-
cata. Iſtud autem non fiebat quandocumque dabatur
baptiſmus in Eccleſia primitiua: ſed fiebat præcipuè,
quando dabatur per Apoſtolos. Sic patet Act. 8. de il-
lis, qui in Samaria audito uerbo de fide Chriſti bapti-
zati erant: & tamen non apparuerat Spiritus ſanctus
ſuper aliquem eorum. Ideo Apoſtoli uenerunt ad im-
ponendum eis manus, ut reciperent ſpiritum ſanctũ, i.
vt appareret ſpiritus ſanctus ſuper eos in ſigno uiſibi-
li, cùm dicitur. Audierunt apoſtoli, qui erant Hieroſo
lymis, ꝙ recepiſſet Samaria uerbum Dei, & miſerunt
ad eos Petrum, & Ioannem, qui cùm ueniſſent, orauè-
runt pro ipſis, vt acciperent ſpiritum ſanctum, nondũ
enim in quemquam illorum uenerat, ſed baptizati
E tantùm erant in nomine Domini Ieſu. Tunc impo-
nebant manus ſuper illos, & accipiebant ſpiritum
ſanctum, ſcilicet, in ſigno uiſibili. Et patet, quia im-
mediatè ſequitur ibi in litera. Quod uidiſſet Simon
Magus, quòd per impoſitionem manus apoſtolorum
daretur ſpiritus ſanctus obtulit eis pecuniam, &c. Cau
ſa autem quare ad impoſitionem manus ipſorum,
vel baptiſmum ipſorum dabatur ſpiritus ſanctus, &
non ad baptiſmum aliorum, erat ad oſtendendum dif
ferentiam dignitatis ipſorum a cæteris: quia ipſi erant
principes Eccleſiæ: quos Chriſtus ſpecialiter elegerat.
Infra 10. & Luc. 6. & dedit eis primum gradum in
Eccleſia, prima Corinth. 12. & ad Ephe. 4. Ideo licèt
multi alii facerent miracula ſuſcitando mortuos,

& in varijs curationibus morborum, vt patet Luc. 10. vbi iſtam poteſtatẽ Chriſtus tradidit ſeptuaginta duobus diſcipulis, qui erant diſtincti ab apoſtolis. eod. cap. dare tamen Spiritum ſanctum per impoſitionem manuum ſolis apoſtolis conceſſit, ad oſtendendam in eis quandam excellentiã ſuper ceteros. Iſtud aũt non erat ad honorem ipſorum, ſed ad vtilitatem Eccleſiæ. ſ. vt cũ oẽs de Eccleſia viderent illos à Deo ſpecialiter honorari, & ceteris præferre voluiſſe, ipſi quoq; eis ſponte colla ſubderent, & obedirent præceptis eorum, & crederent quidquid illi prædicarent. Alias aũt oĩbus equalibus exiſtentibus magna turbatio ſequeret. Apparet ex prædictis, ꝙ manifeſtatio Spiritus ſancti ſuper baptizatos in Eccleſia primitiua non erat aliquid pficiens ipſos, ſed ſignum gratiarum collatarum per Spiritum ſanctum ipſis baptizatis. Nunc aũt baptizatis nõ fit aliqua manifeſtatio Spiritus ſancti, qa nõ eſt neceſſaria, vt patet ex dictis. Ipſæ tñ gratiæ interiores cõiter dantur nobis ſicut illis. Dico aũt cõiter, quia fortè aliqbus eorum dabatur maior in baptiſmo gratia, q̃ nunc nobis. Nam ẽt nobis non datur nunc æqualiter gr̃a in baptiſmo maxime in adultis baptizatis, quia q magis ſe diſponit maiorem gratiam recipit: licèt ex virtute ſacramenti æqualis gratia oĩbus conferatur. In paruulis quoq; baptizatis ẽt poteſt dici, ꝙ quibuſdã maior gr̃a, q̃ alijs conferatur, non quidem ex virtute ſacramenti, quæ ad omnes non ponentes obicem æqualis eſt, nec ex diſpoſitione ipſorum, quia vbi non eſt vſus liberi arbitrij non eſt diſpoſitio, ſed ex pura Dei liberalitate, q ſicut ab æterno elegit, quos voluit ad inæqualem gratiam, ita gratis donauit illis inæqualem gratiam, ita vt quoſdam prius ſanctos faceret, quàm natos, ſicut fuit de Beato Ioanne, de quo dixit Angelus, quòd Spiritu ſancto replebitur adhuc ex utero Matris ſuæ. Luc. 1. ſic etiam fuit de Ieremia, cui Deus dixit. Priuſquam te formarem in vtero noui te, & antequam exires de vulua ſanctificaui te. Ierem. primo. Regulariter æqualis gratia datur nunc in baptiſmo, & in Eccleſia primitiua quantum ad gratiam interiorem, & vtrobique maior, quàm in baptiſmo Chriſti ante mortem eius. Nã ille hominem baptizatum, & illico morientem non faciebat euolare ad vitam æternam, ſed manebat in ſinu Abrahæ vſq; ad Chriſti mortem, vt declarauimus in libro noſtro de. Quinque figuratis Paradoxis parte. 5. Sicut ergo diſponebantur ſufficienter homines in Eccleſia primitiua per gratiam collatam in baptiſmo ad obſeruandũ legem Chriſti: ita, & nunc ſufficienter diſponuntur, cùm utrobique æqualis gratia conferatr̃. Si autem dicatur, quòd iſta gratia collata in baptiſmo adhuc uidemus homines infirmos ad obſeruandum legem Chriſti. Dicendum, quòd hoc fit, quia gratia naturam perficit, & non cogit, Ideo habentes gratiã pñt non operari per illam, & tunc peccant. Si tamen vellint niti per illam ſufficienter ſe habent ad obſeruandum legem Chriſti, etiam ſi ſit difficilis: maxime quia non ſolùm habet homo in baptiſmo gratiam, per quã perficiatur, vel confortetur ad obſeruandum legem: ſed etiam in vſu omnium Sanctorum, quia omnia ſacramenta legis nouæ gratiam conferunt, & per quotidianam exercitationem in eis gratia, quæ nobis data eſt in baptiſmo augetur, & aucta perficitur: ita, vt tunc homo fit ſufficiens non ſolùm legem Chriſti obſeruare, ſed etiam pro illo mori. Et iſtud eſt, quod dicit Aug. de charitate, quòd nutritur, & poſtea roboratur, deinde perficitur, vel conſumatur. Et cùm fuerit conſumata dicit. Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Et etiam ponit animam ſuam pro fratribus. De hoc Auguſt. ſuper epiſtolam Ioannis: & Magiſter. 3. ſen. di. 29. Iſtud autem propriè eſt, in quo ſtatus noui teſtamenti excedit ſtatum veteris teſtamenti, quia in nouo teſta-

Gratia non datur equaliter omnib' I baptiſmo.

F mento ſunt ſacramenta, per quorum vſum ex natura ipſorum ſacramentorum magnæ gratię dantur, & datæ augentur. Et hoc modo per aſſiduum vſum ſacramentorum ſi homo vellet animum ſuum illis applicare, cito efficeretur perfectus. In veteri autem teſtamento nullum ſacramẽtum erat, nec ceremonia, quæ eſſet propriè ipſius legis Moyſi, per quam gratia aliqua conferretur, ideo nemo per illam legem poterat venire ad perfectionẽ, ſicut Apoſtolus dixit: Neminẽ ad perfectionem deduxit lex. ad Hebræ. 7. Alia multa ſunt, per quæ maior gratia datur nunc, quàm in veteri teſtamento: ex eo ꝙ iam Chriſtus mortuus eſt: de quibus non eſt nunc dicendum.

G *An præcepta, quæ dabat Ioannes, eſſent de veteri teſtamento, vel de nouo. Queſt. XIII.*

QVAERITVR, cùm nunc Ioannes daturus eſſet quædam præcepta: an illa eſſent de nouo teſtamento, vel de veteri, vel de quo eſſe debebant. Quidam dicunt, ꝙ debebant eſſe pertinentia ad uetus teſtamentum, eo quòd Ioannes manebat adhuc in ſtatu veteris teſtamẽti, & obligabatur ſeruare totam legem Moyſi. Alij dicunt, quòd debebant eſſe præcepta noui teſtamenti, quia Ioannes non mittebatur propter aliquid quod eſſet in veteri teſtamẽto, ſed propter Chriſtum, qui daturus erat nouum teſtamentum. Dicendum, ꝙ propriè loquendo præcepta Ioannis non poterant eſſe noui, nec veteris teſtamenti. H Patet de nouo, quia non poterant dari p̃cepta noui teſtamenti, niſi per conditorem noui teſtamẽti. Iſte autem fuit ſolus Chriſtus: ideo Ioannes nõ poterat dare præcepta noui teſtamenti, maxime cũ Chr̃s nondum incepiſſet prædicare, nec dare legẽ de veteri teſtamento: patet, qa illius legiſlator fuerat verè Deus, tamen ipſe, qui legem populo notificauit, fuit ſolus Moyſes. Ideo vocatur illa lex Moyſi. Nã, & ipſe Deus vocat illam legem Moyſi. Malachiæ vlti. ſ. Mementote legis Moyſi ſerui mei. Ioannes ergo, nec quiſquam alius non poterat dici dare aliqua præcepta legis, quia ſolùm lex nominatur à Moyſe. Licèt tamen nõ eſſent præcepta Ioannis alicuius legis, poterant applicari, vel aſſimilari vni legi magis, quàm alteri. I Et tunc dicendũ quòd præcepta Ioannis etiam ſi poſſent eſſe de nouo, vel veteri teſtamento, de neutro eſſe debebant, ſed aſſimilari debebant magis præceptis noui teſtamenti, quàm veteris. Primum patet, quia Ioannes ueniebat, vt diſpoſiturus populum ad ſuſcipiendam legem Chriſti. ſ. parare Domino plebem perfectam. Lucę. 1. Lex autem Moyſi data fuerat, vt vnus gradus diſpoſitionis ad legem Chriſti. Si autem præcepta Ioannis eſſent de ueteri teſtamento, non adderent aliquem gradum ulterioris diſpoſitionis ſupra legem Moyſi, & tunc ſuperflua eſſent præcepta Ioãnis, qđ falſum eſt: ergo nõ debuerunt eſſe de lege Moyſi. Non debuerunt ẽt eſſe de lege Chriſti, quia finis, & ea quæ ſunt ad finem, & motus, & terminus nunquam coincidunt: pręcepta tñ K Ioan. erant diſpoſitiua ad legem Chriſti ſuſcipiendã, ergo non debebant eſſe de lege Chriſti, quia ſic coincideret motus cum termino. Scđm patet, quia p̃cepta Ioannis non dabantur ꝑꝑ legem Moyſi, ſed ꝑꝑ legẽ Chriſti: ideo debebat magis accedere ad illam. Erãt tñ præcepta Ioãnis media inter legem Moyſi & Chriſti: ſicut quinarius inter quaternarium, & ſenariũ: iõ cum utraq; lege concordabant, ita ꝙ aliquo modo excederent legẽ Moyſi, & aliquo modo eſſent minora quãtũ ad pfectionẽ p̃ceptis legis Chriſti. Ad primũ argumẽtũ dđm, ꝙ licèt Ioan. fuit ſub lege Moyſi, nõ oportet, ꝙ p̃cepta ab eo data ptinerẽt ad legẽ Moyſi, ſed poterat dare pfectiora: ſicut nũc ſcĩ, qui inſtituerũt regulas

Mona-

Monachorum,& fratrum fuerunt ſub lege Chriſti,&
tamen præcepta illa ab illis tradita non ſunt præcepta
legis Chriſti, ſed continentia vlteriorem perfectionẽ.
Ita de Ioanne poterat eſſe. Pro quo ſciendum quòd
Ioannes poterat dupliciter conſiderari. Vno modo in
quantum erat homo Iudæus natus tempore quan-
do lex Moyſi obligabat. Alio inquantum erat prædi-
cator quidam a Deo miſſus. Propter primum teneba-
tur obſeruare totam legem Moyſi: propter ſecũdum
tenebatur prædicare aliquid, quod eſſet maius lege
Moyſi: quia ad hoc mittebatur, vt dictum eſt. Ad ſe-
cundum dicendum, quòd iſta ratio non concludit:
immo potius oppoſitum formaliter. Nam ſi pręcepta
Ioannis erant propter nouum teſtamentum: ſequitur,
B quòd non debebant eſſe de nouo teſtamento: quia
aliàs coinciderent finis, & id quod eſt ad finem: ſed
iſta ratio probat, quòd præcepta Ioannis debebant ma
gis aſſimilari pręceptis noui teſtamenti, quàm veteris.

Ad quid Deus miſit Ioannem. vt Chriſti teſtimonium perhiberet. Quæſt. XIIII.

QVAERITVR vlterius, ad quid Deus miſit
Ioannem, vt perhiberet teſtimonium de Chri
ſto, cùm Chriſtus nollet accipere teſtimoniũ
eius. Nam Chriſtus loquens cõtra Iudæos
dixit: Vos miſiſtis ad Ioannem, & ille teſtimonium per-
hibuit veritati; ego tamen teſtimonium ab homine
C non accipio. Ioan. 5. Dicendum quòd Chriſtus non
recuſauit teſtimonium Ioannis, cùm ipſe vtatur eo c̃
Iudæos, dicens: Vos miſiſtis ad Ioannem, & ille teſtimo
nium perhibuit veritati. Item quia Euangeliſtæ indu-
cunt teſtimonium Ioannis ad probandum Chriſtum
eſſe Meſſiam. Nam Ioannes Euangeliſta poſtquam in
principio Euangelij probauit, vel declarauit Ieſum eſ-
ſe Verbum Dei, & verum Deum manentẽ ab æterno
apud Patrem: ad oſtendendum ipſum eſſe Meſſiam,
inducit teſtimonium Ioannis Baptiſtæ, dicẽs. Ioannes
teſtimonium perhibet de ipſo, & clamat dicens: Hic
eſt quem dixi, qui poſt me uenturus eſt, &c. Ioan. 1.
Et iterum dicitur ibi: Et hoc eſt teſtimonium Ioãnis
quando miſerunt Iudæi ad eum. Cæteri quoq; Euan-
D geliſtæ inducunt teſtimonium Ioannis, ergo illud
erat vtile, & acceptum Chriſto: maximè quia Ioannes
erat teſtis valde idoneus, cùm a Iudæis reputaretur vir
magnæ auctoritatis, & ſanctitatis, cui ipſi crederent in
omnibus, cùm etiam de eo putarent quòd eſſet Meſ-
ſias, ideo quæſierũt ab eo, an eſſet Chriſtus, i. Meſſias.
Ioan. 1. Cùm autem dicitur, quòd Chriſtus dixit. Ego
teſtimonium ab homine non accipio, non reſpuit per
hoc teſtimonium Ioannis, ſed intelligitur, vno mo-
do, ſcilicet, ego non recipio teſtimonium ab homine,
ideſt, non recipio iſtud tanquam maximum teſtimo-
nium ab homine, & firmiſſimum, quod de me dari
poſſit. Nam teſtimonium Ioannis, licèt eſſet magnũ
apud Hebræos, quia magnam auctoritatem illi præſta
E bant, poterant tamen infirmari, quia ſi aliquis negare
vellet illud, non hẽbat vnde cogeretur. Nam Ioannes
non oſtendebat aliquod miraculum ad probationem
illius rei, quam dicebat. ſicut dicitur Ioan. 10. ſcilicet:
Ioannes quidem ſignum nullum fecit. Chriſtus autẽ
habebat firmiorem probationem, quòd ipſe eſſet
Meſſias, quia faciebat miracula inaudita, quæ nemo
unquam fecerat, nec facere potuiſſet. Et iſtud teſti-
monium non poterat negari, quia miraculum non
poterat fieri niſi a Deo: Deus autem non poteſt men
tiri, & tamen mentiretur, ſi cum aliquo concurreret
approbando mendacia illius per miraculum, & faciẽ-
do miracula ad illius inuocationem. Ieſus tamen di-
cens ſe eſſe Meſſiam, & filium Dei, oſtendebat multa

A miracula, quę firmiſſimè probabant verum eſſe, quod
ille dicebat, & non poterat hoc negari, conſtito de mi
raculo, quia aſſereremus Deum mẽtiri. Et iſta eſt ma-
xima culpa, quam Chriſtus ponebat Iudæis, ſcilicet,
quia viderunt eum facere miracula qualia nunquam
facta ſunt, & tamen non credebant. Sicut dr̃ Ioã. 15. ſ.
Si non veniſſem, & opera non feciſſem, quæ nemo a-
lius fecit, peccatum non haberent. Nunc autem vide-
runt, & oderunt me, & patrem meum. Ipſi quoque
Iudæi confitebantur quòd nunquam viderant talia
fieri, ſicut quando Chriſtus dixit. Tolle grabatũ tuũ,
& vade in domum tuam. Nam dixerunt: Nunquam
talia vidimus. Mar. 2. Et ob hoc Chriſtus vocabat teſti
monium Ioannis teſtimonium ob hoc, quia licèt a
B Deo eſſet Ioannes cùm repletus Spiritu ſancto eſſet
ab vtero. & Deus dirigeret eum in omnibus: quoniam
miſerat eum ad perhibendum iſtud teſtimonium:
quia tamen exterius non oſtendebat aliquod miracu
lum, per quod appareret teſtimonium ſuũ eſſe a Deo,
dicebatur teſtimonium ab homine: quia poterat te-
neri tanquam teſtimonium ab homine: teſtimonium
autem quod Chriſtus habebat dicebatur eſſe a Patre
ſuo cùm ait. Opera enim quæ dedit mihi pater, vt per-
ficiam ea, ipſa opera, quæ ego facio perhibent teſti-
monium de me, quia Pater me miſit. Et qui miſit
me Pater ipſe teſtimonium perhibuit de me. Et ſicut
Chriſtus non reſpuit teſtimonium Ioannis, ſed dixit
ego teſtimonium ab homine non accipio, ideſt, teſti-
C monium datum a Ioanne, de me non accipio tanquã
maximum teſtimonium, quod de me dari poſſit. Et
patet, quia ipſe dixit ibi. Ego aũt habeo teſtimonium
maius Ioanne, ideſt, teſtimonium, per quod ego pro-
bo me eſſe Meſſiam, maius eſt quàm teſtimonium,
quod Ioannes perhibet de me, ideſt, firmius. Alio mo
do poteſt intelligi ego non accipio teſtimonium ab
homine, ideſt, non accipio illo modo, quo vos vultis,
vel putatis. Nam Iudæi nolebant credere Ieſum eſſe
Meſſiam niſi Ioannes hoc aſſereret, & quòd ex verbo
illius penderet totum quod tenendum eſſet de Ieſu.
Ille autem dixit, quòd non conſentiebat: quia non
erat verum, quòd totum teſtimonium eius penderet
a Ioanne, ideo dixit: Ego non accipio teſtimonium
D ab homine, ideſt nolo ab eo accipere totum teſtimo-
nium, ita quòd vos aliquid debeatis credere de me ſo-
lùm, quia Ioannes ſic dixit. Iſtud namq; eſſet ſubijcere
auctoritatem diuinam humanę, quod eſt valde incon
ueniens. Nam Chriſtus operabatur valde multa mi-
racula, quorum faciendorum poteſtas pẽdebat a to-
ta deitate, & concedebatur ei a deitate, vt per hanç
oſtenderet ſe eſſe Meſſiam, & miſſum a Deo. Ioan. 5.
ſcilicet: Opera enim, quæ dedit mihi Pater vt perfi-
ciam ea, ipſa opera, quæ ego facio teſtimonium perhi-
bent de me, quòd Pater me miſit. ideſt quòd ego in-
quantum homo ſum miſſus a tota deitate, quæ eſt
maior Chriſto inquantum homo. Per hoc etiã Chri-
ſtus valde præiudicaret probationibus ſuis. Sicut qñ
E aliquis in iudicio habet multas probationes, & aliqua
earum, quæ eſt infirmior recipiatur a iudice tanquam
maxima, & efficacior omnium: ſi per hoc ipſe habẽs
iſtas probationes renunciaret omnibus alijs, quę erant
ſecundùm veritatem firmiores, aſtringens ſe ad iſtam,
quam iudex firmiorem putabat, præiudicaret ſibi:
quia poſtea forte illa non faceret plenam fidem, &
caderet iſte a cauſa, qui renunciauerat efficacioribus
probationibus: ita fuit de Chriſto, qui habuit multas
probationes ad oſtendendum ſe eſſe Meſſiam, ſcilicet
ex teſtimonio legis, & teſtimonio miraculorum, &
ex dicto Ioannis Iudæi autem putabant efficaciorem
probationem pro Ieſu eſſe teſtimonium Ioannis, &
non erat. Ergo ipſe renunciaret alijs probationibus. ſ.

miraculis,

miraculis, & teſtimoniis legis aſtringens ſe ſolùm ad
teſtimonium Ioannis ſi vellet aliquis negare illud, qđ
poterat facere: quia Ioannes non oſtendebat miracu
lum non manere aliquid, per quod Ieſus poſtea proba
ret ſe eſſe Meſſiam. Ideo hoc modo dixit, quòd non
accipiebat teſtimonium ab homine quaſi illud eſſet
totum teſtimonium, in quo fundabatur. Ipſe tamen
Ieſus accepit teſtimonium Ioannis pro ſe, & vſus eſt
eo contra Iudæos. Nam tria teſtimonia induxit ad pro
bandum ſe Meſſiam. Ioan. 5. Primum fuit teſtimoniũ
Ioannis, quod ille approbauit, dicens: vos miſiſtis ad
Ioannẽ, & teſtimonium perhibuit veritati, ideſt, verũ
teſtimonium protulit de me. Si autem Ieſus non reci
peret illud teſtimonium, quod perhibuerat veritati: vt
tamen per hoc non relinqueret Iudæis occaſionem
errandi putantibus maximum teſtimonium de Ieſu,
vel totum eſſe per dictum Ioannis dixit. Ego teſti-
moniũ ab homine non recipio, exponendo vt ſupra.
Poſtea tamen adhuc Chriſtus magis laudat teſtimo-
nium Ioannis dicens: Ego autem ab homine teſtimo
nium non accipio, ſed hoc dico, vt ſalui ſitis. Ego autẽ
habeo teſtimonium maius Ioanne, quaſi dicat. Ego
non accipio teſtimonium ab homine, ideſt, non indi-
geo illo: cùm aliunde habeam teſtimonium ſufficiẽs,
quia ego teſtimonium maius habeo Ioanne, ideſt,
maius quàm quod Ioannes præſtat. Hoc dico, vt vos
ſalui ſitis, ideſt. Licèt ego non indigeam teſtimonio
Ioannis, quia tamen vos libenter creditis Ioanni, ego
allego teſtimonium eius pro me: vt per hoc mihi cre-
datis, & vos ſalui ſitis credendo in me. Approbauit ẽt
teſtimonium Ioannis inquantum dixit, habeo teſti-
monium maius Ioanne, in quo innuebat iſtud conue-
niens eſſe, & tamen aliud eſſe firmius illo. Secundum
teſtimonium Chriſti eſt ex operibus miraculorum,
quibus magis innuitur tanquam ſufficientiſſimo teſti
monio, etiam ſi nullum aliud exiſteret, & de hoc di-
xit: Opera, quę dedit mihi Pater, vt faciam, teſtimoniũ
perhibent de me. eod. cap. Tertium teſtimonium erat
ex auctoritate legis, & Prophetarum, & de hoc dixit
eo. cap. Scrutamini ſcripturas, quia vos putatis in ipſis
uitam æternam habere: & illæ ſunt, quæ teſtimoniũ
perhibent de me: apparet ergo quòd Ieſus accipiat te-
ſtimonium a Ioanne, & quomodo accipiat.

Ies' triplex teſtimonium adduxit contra Iudæos ad probãdũ ſe eſſe Meſſiam.

An Ioannes præceſſerit Chriſtum tanquam diſponens ad illum, ſicut lex Moyſi præcedebat ad legem Chriſti. Quæſt. XV.

QVAERITVR vlterius de Ioanne cùm di-
xerimus, an ipſe præcedit Chriſtum tanquam
diſponens ad illum, ſicut lex Moyſi præcede-
bat ad legem Chriſti. Dicendum quòd
aliquæ ſimilitudines ſunt in hoc. Prima eſt quòd lex
Moyſi fuit bona, & a Deo data. Melior tamen ualdę
fuit lex Chriſti: quia illa erat imperfecta, iſta autem
perfectiſſima. Sic fuit de Ioanne. Nã ille bonus erat,
& non ſolùm bonus, ſed etiam excellentior omnibus
hominibus. infra 11. ſcilicet: Inter natos mulierũ. &c.
Chriſtus tamen melior erat in immenſum, ſicut dixe
rat ipſe Ioannes, ſcilicet, quòd non erat dignus pro-
cumbens ſoluere corrigiam calciamẽtorum Chriſti.
Mat. 1. Secunda, quia Ioannes a Deo miſſus eſt, & eius
miſsio prænunciata fuerat: Ieſus autem miſſus eſt a
Deo, quia eſt filius eius verus, & eius miſsio magis
fuit prænunciata quàm miſsio Ioannis, quia omnes fe
rè Prophetæ de Chriſto aliquid locuti ſunt, ſicut dici-
tur Act. 11. ſcilicet: Huic omnes Prophetæ teſtimo-
nium perhibent remiſsionem peccatorum accipere
per ipſum, Sicut etiam dicit Paulus Act. 13. ſcilicet:
Qui habitant Ieruſalem, & principes eius ignorantes

F hunc, & voces Prophetarum, quæ per omne Sabba-
thum leguntur, petierunt a Pilato, vt interficerent eũ.
Et ſic Paulus vult quòd omnes prophetæ teſtimoniũ
perhibeant de Chriſto. de Ioanne tamen ſolus Iſaias
eſt, qui teſtimonium perhibet, & ita allegant omnes
Euangeliſtæ. Hoc modo lex Moyſi a Deo eſt, & lex
Chriſti a Deo, & cũ lex Chriſti eſt a Deo per ſe, quia
Chriſtus qui erat Deus dedit per ſe ipſum iſtam legẽ,
quia aperiens os ſuum docebat diſcipulos ſuos de re-
gno Dei infra 5. lex autem Moyſi data quidem eſt a
Deo, ſed per medium Moyſi. Et alij multi modi diffe-
rentiæ ſunt legis Chriſti ad legem Moyſi quantum
ad perfectionem, de quibus dicetur in libro noſtro de
quinque legibus. Tertium quia lex Moyſi data fuit
G non propter ſe, ſed vt eſſet diſpoſitio ad legem Chri-
ſti, quia fuit lex Moyſi ſicut pedagogus ad Gal. 3. Lex
autem Chriſti propter nullam eſt, ſed per ſe ipſam.
Ita Ioan. fuit reſpectu Chriſti, quia Ioan. non fuit pp ſe
ipſum, ſed miſſus eſt pp Chriſtũ, vt manifeſtaret Deũ.
Ioã. 1. & 3. & Act. 13. Chriſtus autem pp nullũ venit:
ſed quia ipſe erat, qui vltimò ſperabatur tanquam ab-
laturus peccata ſeculi; ſicut dixit Ioannes. Ecce qui tol
lit peccata mundi. Ioan. 1. Quartum quia lex Moyſi,
non fuit data, vt ſemper dimitteretur, ſed ſolùm, ut ma-
neret vſque ad tempus illud, quo Meſſias veniret ad
Gala. 3. ſcilicet. Lex propter tranſgreſſiones poſita eſt:
donec veniret ſemen, cui promiſerat, ideſt, ſemẽ illud,
de quo facta erat repromiſſio, ſcilicet, Meſſias, q erat
H ſemen, in quo benedicendæ erant omnes gentes. eod.
cap. lex autem Chriſti data eſt, vt ſemper duraret, ſcili-
cet, vſque ad finem ſeculi. Et ſi mundus duraret in iſto
ſtatu in æternum, lex quoque illa duraret in æternum.
Non ſic fuit de Ioãne, quia ille non fuit miſſus ad ſem
per manendum, uel ad hoc quòd officium eius ſemp
maneret, ſed ad officium quod in breui tempore con-
ſumendum erat, & conſumatum eſt, ſicut dixit Paul.
Act. 13. ſ. Cùm impleret autem Ioãnes curſum ſuum,
ideſt, officium ſuum, dicebat: Ecce venit poſt me &c.
Chriſtus autem duraturus erat in æternum, non ſolũ
autem quantum ad perſonam ſuam, quæ ſemper ma-
net, vt patet ad Hebræos. 13. ſ. Chriſtus eſt heri, & ho-
die; & ipſe in ſecula, ideſt, ſemper durans, ſed etiã quan
I tum ad legem ſuam, quæ ſemper manebit, cui alia nõ
ſuccedit, cum ipſa ſit perfecta, quæ ad nullam ordina-
tur. Quintum quia lex Moyſi aliquo tempore concur-
rit cum lege Chriſti, licèt pauco, ita & Ioãnes cũ Chri-
ſto. Patet hoc, quia lex Moyſi concurrit cum lege
Chriſti ab illo tempore, quo Chriſtus cępit prædicare
vſque ad perfectam publicationem Euangelij. Nam
tunc poterat obſeruari lex Chriſti, vel Moyſi, & vtraq;
proficiebat. Completa autem Euangelij publicatione,
ſola lex Chriſti cępit currere ſepulta iam lege Moyſi.
De ceſſatione autem legalium quomodo ceſſauerũt,
vel quamdiu habuerunt virtutem, dicetur Act. 15. vel
ad Gala. 4. aut. 5. Ita fuit de Ioanne. quia ipſe præceſſit
Chriſtum prædicando populo, & baptizando, & po-
K ſtea aliquanto tempore cõcurrit cum Chriſto, in quo
tempore prædicabant ſimul Ioannes & Chriſtus, &
ſimul baptizabant. Sic dicitur Ioannis. 3. quòd diſcipu-
li Ioannis dixerunt ei. Rabbi iſte, qui erat tecum trans
Iordanem, cui & tu teſtimonium perhibuiſti, ecce ba-
ptizat, & omnes veniunt ad eum. Pauco tamen tem-
pore Ioannes durauit, quia poſtquam Chriſtus cępit
prędicare quaſi illico Herodes tenuit Ioannem, & de-
colauit eum, vt colligitur. Luc. 3. & de hoc infra 14.
Sextum quia eo tempore, quo lex Moyſi, & lex Chri-
ſti concurrerunt, vna ſemper minuebatur, ſcilicet, lex
Moyſi: & alia, ſcilicet lex Chriſti totaliter exaltata eſt:
& lex Moyſi omnino ceſſauit, niſi in quibuſdam pau-
cis miſeris, & excęcatis, qui tamen aliquando conuer-
tentur;

tentur: ita ut lex Moyſi non maneat uſque in finem ſęculi. Sic dicitur ad Roma. 11. ſcilicet. Nolo enim vos ignorare fratres myſterium hoc. i. ſecretum, ut non ſitis uobis ipſis ſapientes, quia cęcitas ex parte contigit in Iſrael, donec intraret plenitudo Gentium, & ſic omnis Iſrael ſaluus fieret. An tamen intelligatur de omnibus Iudęis: ita quòd nullus perueniat ad finem ſęculi, declarabitur eo. cap. ita fuit de Ioanne ad Chriſtum, quia quamdiu ambo concurrerunt, minuebatur quotidie fama Ioannis, & diſcipuli eius: & augebatur fama Chriſti, & conueniebant ad eum omnes, ſicut dixerũt diſcipuli Ioannis ad eum. i. Ille, cui perhibuiſti teſtimonium baptizat, & omnes ueniunt ad eum. Ioannis. 3. Ioannes, quoque hoc audito dixit. Illum oportet creſcere, me autem minui. eod. cap. i. neceſſe eſt, ut ille creſcat in fama, & ego minuar in fama propter eius præſentiam. Et dedit cauſam. ſ. qui deſurſum uenit, ſuper omnes eſt: qui autem de terra eſt, de terra loquitur. Quaſi dicat: Ego de terra ſum, quia ſum purus homo, de terra natus: ille autem de cęlo venit, quia eſt uerus, & naturalis filius Dei: ideo ille ſuper omnes eſt: ideo non eſt mirum, quòd creſcat, & mea minuatur. Hoc etiam patet, quia Phariſæi murmurabant videntes, ꝙ plures diſcipuli ſequerentur Chriſtum, quàm Ioannem. Ioan. 4. Vnde Chriſtus audiens iſtam murmurationem, voluit recedere de Iudæa: vbi erant ipſe, & Ioannes, & reuerſus eſt in Galilæam, vt non concurreret cum Ioanne: & auferret locum murmurationi, eodem capitulo.

An Ioannes fuerit teſtis idoneus ad perhibendum teſtimonium Ieſu, quòd eſſet Chriſtus. Quæſt. XVI.

QVAERITVR ulterius, an Ioannes Baptiſta fuerit teſtis idoneus ad perhibendum teſtimonium de Ieſu, quòd eſſet Chriſtus. Dicendum quòd ſic. Primò quia adiuuabat eum diuina auctoritas, cùm de eo prænunciatum eſſet per Iſaiam, quòd venturus eſſet ad parandum viam Domini: ut patet in litera: & Luc. 3. & Beatus Marcus dixit, quòd iſte eſt, de quo dictum eſt per Iſaiam. Ego mitto Angelum meum ante faciem tuam. Mar. 1. Et ex hoc ei credendum erat. Nam etiam iſto modo Ieſus probat ſe eſſe Meſſiam uſus auctoritate ſcripturarum contra Iudæos, cùm ait. Scrutamini ſcripturas, quia uos putatis in ipſis uitam ęternam habere: & illæ ſunt, ꝙ teſtimonium perhibent de me. Ioan. 5. Ioannes quoque ſic ẽt aſſerebat de ſe dictum eſſe per Iſaiam. Nam cùm Iudæis quærẽtibus, an eſſet Chriſtus, id eſt, Meſsias, ille reſpondiſſet, non: & ipſi quærerent quid eſſet, dixit: Ego uox clamantis in deſerto, dirigite uiã Domini, ſicut dixit Iſaias propheta. Ioan. 1. Secundò patet eſſe Ioannẽ teſtem idoneum, quia ita ab omnibus reputabatur. Nam non ſolùm Iudæi credebant eum eſſe ſufficientem ad teſtificandum de Chriſto: ſed etiam putabant eum eſſe Chriſtum. Et ob hoc quęſierũt ab eo, an eſſet Chriſtus. Ioan. 1. Et patet magis clarè quòd ipſi crederẽt eum eſſe Chriſtum ſicut dixit Paulus Act. 13. ſcilicet, cum impleret autem Ioannes curſum ſuum, dicebat: Quem me arbitramini eſſe, non ſum ego: ſed ecce ueniet poſt me, id eſt: Vos arbitramini me eſſe Meſsiam, & non ſum: ſed ecce ille ueniet poſt me. Iſtud autem ſufficiebat ad faciendũ Ioannem teſtem idoneum, etiam ſi aliàs in ueritate non eſſet. Vnde melius erat quantum ad probationẽ faciendam eum apparere toti populo teſtem idoneũ, & non eſſe, quàm quòd uere eſſet teſtis idoneus, & nemo eum talem iudicaret. Sic patet in probationibus ſyllogiſticis, quæ debent procedere ex ueris, uel

A ſaltem ex his, quæ uidentur uera reſpondenti, primo Poſte. Et conuenientius aliquis argueret probando per ea, quæ uidentur reſpondenti uera, etiam ſi non ſint, quàm ſi probet per ea, quæ ſunt ſimpliciter neceſſaria: & tamen non uidentur talia reſpondenti. Idem apparet in probationibus iudicialibus: quia aliquando per id quod falſum eſt probatur aliquid: ſicut per quaſdam pręſumptiones, quas iura uocant uiolentas, & per alias, quæ uocantur præſumptiones iuris, & de iure, contra quas iura non admittunt probationem, & cum omnibus illis poteſt ſubeſſe falſum, quia cùm iura reputant eas conuenientes, ſufficiunt. Sic etiam aliquid in iudicio interdũ probatur per falſos teſtes: Et quia non conſtat illos eſſe falſos recipitur proba-
B tio eorum tanquam firmiſſima, & interdum probatur aliquid per ueros teſtes. Et obiectis eis quibuſdam exceptionibus de iure nõ tenet eorum teſtimonium. Ad hoc ergo quòd aliquis teſtis ſit idoneus, vel teſtimonium eius conueniens, nihil magis ſufficit, quàm quòd ille talis ab omnibus reputetur, & pro tali indubitanter teneatur. Ita erat de Ioanne, qui ab omnibus talis reputabatur: ergo erat idoneus teſtis. Tertiò patet ex ſanctitate vitæ. Nam vna de conditionibus, quas iura requirunt in teſte, eſt bona vita: & iſta eſt præcipua, immo quaſi totum quod reddit aliquem habilẽ ad teſtificandum. extra de verbor. ſignificat. cap. forus. Iſtud autem erat in Ioanne. Nam non ſolùm erat bonus, ſed etiam ſanctus, & ſanctiſſimus. Nam vita
C ſua erat auſtera valde ſupra omnes homines: vt patet in litera. Vnde Iudæi mirabantur quomodo in corpore humano poſſet eſſe tantæ auſteritatis toleratio, vt ait Chryſo. ſuper Ioannẽ. Ideo putabant eſſe aliquod diuinum in eo, & ſine aliqua probatione credebant ſibi quidquid diceret. Quartò patet ex effectu. Nam Iudæi ei valde credebant. Et cùm ipſe teſtimonium perhibuit de Ieſu, quòd eſſet Meſſias, duo de diſcipulis Ioannis ſtatim ſecuti ſunt illum. Ioan. 1. Multi quoq; alij Iudæorum credebant in Ieſum propter teſtimonium Ioannis, vt patet Ioann. 10. ſcilicet: Et multi venerunt ad eum, & dicebant: Omnia quæcunq; dixit Ioannes de illo vera erant, & multi crediderunt in eũ. Quintò patet quia teſtimonium Ioannis concorda-
D bat veritati, ſcilicet, quia approbabatur miraculis. Nã id, quod aſſerebat Ioannes de Ieſu, ſcilicet, eſſe Meſſiam, aſſerebat Ioannes de ſeipſo, & confirmabat hoc miraculo. Ioan. 5. Et non poterant miracula mentiri: ideo apparebat Ioannis dictum eſſe verum. Item confirmabatur hoc voce Dei, quia cùm Chriſtus baptizatus eſt, aperti ſunt cœli, & Spiritus ſanctus deſcendit ſuper ipſum in ſpecie columbæ, & vox Patris audita eſt, dicentis: Hic eſt filius meus dilectus. infra in litera: & Luc. 3. & Mar. 1. Item concordabat auctoritatibus Sacræ Scripturæ: Nam illa teſtimonium perhibebant de Ieſu, quod eſſet Meſſias, ſicut Chriſtus dixit Iudæis: Scrutamini ſcripturas, quia illæ teſtimonium perhibent de me. Teſtimonium autem ſcripturæ non po-
E teſt eſſe falſum: quia eſt per Spiritum ſanctum dictata. 2. Pet. 1. Cum ergo dictum Ioannis concordaret Sacræ Scripturæ: apparebat manifeſtè ipſum verum dicere. Et ſic erat teſtis idoneus, tamen teſtis propter teſtimonium quærentur.

An Ioannes ſolùm prædicaret in deſerto, vel etiam diſcurreret per loca ſicut Chriſtus. Quæſt. XVII.

QVAERITVR, an Ioan. ſolùm prædicauit in deſerto, vel diſcurrebat per loca ad prædicandum, ſicut Chriſtus, qui dicebat: oportet me euangelizare aliis ciuitatibus. Quidam dicunt, quod Ioannes diſcurrebat prædicando per ciuitates: Prima ratio Opinio 1.

tates: quia ipſe imitaturus erat Chriſtum, quem venerat annunciare: Chriſtus tamen per diuerſa loca diſcurrebat: & apoſtolis, & diſcipulis iubebat ire per diuerſa loca. infra Ioan. & Luc. 9. & Ioan. ſic ergo facere debuit Ioannes.

Secunda rō. Secundò patet, quia hoc conueniebat intentioni Ioannis. Nam ipſe venerat, vt annunciaret Chriſtum omni populo. Act. 13. ſcilicet, prædicante Ioanne ante faciem aduentus eius baptiſmum pœnitentiæ omni populo Iſrael. Non poterat tamen prædicare omni populo, niſi diſcurreret per loca: ergo per totam terram Iudæorum diſcurrebat.

Prima ratio Opin. 2. Alij dicunt, quòd Ioannes ſolùm prædicauit in deſerto. Et patet primò: quia dicitur hic, venit Ioannes Baptiſta prædicans in deſerto Iudeæ, & magis clarè dicitur Marc. 1. ſcilicet, fuit Ioannes in deſerto baptizans, & prædicans: ergò ibi erat, & non diſcurrebat.

Secunda rō. Secundo patet, quia dicitur, quòd Ioannes habebat pro eſca locuſtas, & mel ſylueſtre, vt patet infra in litera, & Mar. 1. Iſte tamen erat cibus deſerti: nec poſſet habere illum in ciuitatibus, ſi per diuerſa loca diſcurreret: ſcriptura tamen ponit iſtum cibum Ioannis, quaſi ſemper illo vſus fuerit: ergo ſemper erat in deſerto.

Tertia rō. Tertiò patet quia ſi Ioannes diſcurreret per Vrbes ad prædicandum non oportebat, vt aliqui conuenirent ad eum, & tamen dicitur, quòd exibat ad eum omnis Iudæa & omnis regio circa Iordanem: vt patet infra in litera: & Mar. 1. Ergo non diſcurrebat ipſe per loca.

Quarta rō. Quartò patet, quia ſi per loca diſcurreret, nullus locus eſſet, ad quem magis iret, quàm ad Hieruſalem: quia erat ciuitas famoſiſſima, & illuc concurrebant omnes Iudæi propter ſacrificia, & orationem in templo faciendam. Et tamen non iuit Ioannes in Ieruſalē cùm dicatur infra in litera, quòd exibat ad eum Ieroſolyma, & Mar. 1. quòd egrediebantur ad illum Ieroſolymitæ vniuerſi: ergo non iuit in Ieruſalem.

Quinta rō. Quintò patet, quia infra 11. Chriſtus laudans Ioannem corā turba dixit: Quid exiſtis in deſertum videre? Arundinem vento agitatam? &c. Si tamen Ioannes diſcurriſſet per Vrbes, non dixiſſet Chriſtus populo, quid exiſtis videre in deſertum: ſed, quid vidiſtis in ciuitatibus veſtris. Ergo Ioannes in deſerto ſemper erat, & non diſcurrebat.

Reſponſio ad quæſiti quæſtionis. Dicendum, quòd Ioannes in principio prædicationis ſuæ erat in deſerto Iudææ, in quo tota vita priori conuerſatus fuerat, & cùm incepiſſet prædicare in ipſo deſerto, audita fama illius, ſcilicet, quia tam auſteram vitam ageret: & etiam, quòd incepiſſet baptizare, quòd nemo ante eum fecerat, concurrebat ad eum totus Iſrael de omnibus Ciuitatibus. Et hoc eſt quod dicitur infra in litera, ſcilicet, tunc exibat ad eum Ieroſolyma, & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanem. Poſtea autem Ioan. declinabat ad loca propinqua Iordani: vt ibi in Iordane baptizaret Iudæos: quia fortè in deſerto in loco, in quo ipſe prius fuerat, non erant aquæ multæ: in Iordane autem totus populus poterat baptizari. Et hoc dicitur Luc. 3. ſ. Factum eſt verbum Domini ſuper Ioannem in deſerto. Et venit in omnem regionem Iordanis prædicans baptiſmum: Et ſic in deſerto factum eſt verbum Domini ad ipſum. Et de deſerto deſcendit ad Iordanem. Ioannes tamen non diſcurrebat per loca, ita quod iret ad prædicandum in ciuitatibus: ſed manebat in eremo circa Iordanem: & aliquando ibat ad partem ſuperiorem Iordanis, & aliquando ad inferiorem. Et hoc ſignificatur Luc. 3. cùm dicitur, Et venit in omnē regionem Iordanis, id eſt, nō ſtabat ſemper in eodem loco apud Iordanem, ſed aliquando ad vnam partem eius, aliquando ad aliam. Putant autem aliqui, quòd venit in omnem regionem Iordanis, id eſt, ad omnes ciuitates, quæ erant circa Iordanem, quæ uocantur regio Iordanis, & falſum eſt: quia infra in litera: & Mar. 1.

F dicitur quòd iſti, qui veniebant ad Ioannem baptizabantur ab eo in Iordane. Et tamen non poterant baptizari in Iordane omnes, niſi Ioannes maneret apud fluuium. Quod autem aliquādo declinaret ad aliqua loca, non eſt inconueniens, non tamen ibat illuc ad prædicandum principaliter: quia prædicatio ſua, & baptiſmus erat apud fluuium. Interim tamen Ioannes declinabat ad alia loca, quia erant ibi aquæ multæ: & habebat ibi opportunitatem ad baptizandum patet. Ioann. 3. ſcilicet: Erat autem Ioannes baptizans in Aenon, quia aquæ multæ erant illic: & veniebant, & baptizabantur. Et ſic non iuit ipſe in locum illum, vt

G prædicaret in loco, ſed quia habebat opportunitatem ad baptizandum propter multitudinem aquarum: ita etiam de quibuſdam alijs locis dici poteſt, quòd Ioan. iuerit ad illa, non vt in eis prædicaret, ſed vt apud illa baptizaret propter multitudinem aquarum, & tamen ſemper dicebatur Ioannes manere in deſerto, quia nō elongabatur ab eo, & iſta etiam loca in deſerto erant, & Iordanis fluuius per deſertum Iudææ tranſit. Nam in illo deſerto erant ſex ciuitates. Ioſue 15. & ſupra dictum eſt.

Ad primum rationem opinionis primæ. Ad primum argumentum dicendum quòd licèt Chriſtus diſcurreret per loca, non debebat Ioan. imitari Chriſtum per omnia: ſed in multis ei diſſimilari, ſicut ſupra declarauimus, quòd præcepta Ioannis non debebāt eſſe ſicut præcepta noui teſtamenti: ita & in nouo non ſe debuit habere Ioannes per omnia ſicut Chriſtus: cum Ioannes ordinaretur ad Chriſtū

H tanquam id, quod eſt in finem ad ipſum finem: & nō erat Ioannes in eodem ſtatu, in quo Chriſtus: quia Ioannes erat adhuc in ſtatu veteris teſtamenti. Chriſtus autem inchoabat ſtatum noui teſtamenti. Diſcipuli autem Chriſti debuerunt eum per omnia imitari: quia erant in eodem ſtatu. Et ad hoc erant, vt Chriſtū imitarentur, non autem Ioannes, maximè quia cōtra intentionem Ioannis erat, & Dei mittentis eum, quia ipſe imitaretur Chriſtum diſcurrendo per loca, ſicut ipſe, vt dicetur in ſequenti reſponſione.

Ad ſecundū. Ad ſecūdum dicendum, quòd non erat neceſſarium Ioanni prædicare diſcurrendo per loca ad hoc, quòd notificaret Ieſum eſſe Meſſiam: immo non erat conueniens, quòd diſcurreret, ſed quòd maneret extra vrbes in deſerto:

I & omnes accurrerent ad illum. Et hoc propter duo. Primò quia non volebat Ioannes denunciare Ieſum eſſe Meſſiam omnibus Iſraelitis diuiſis per loca: ſed potius denunciare illis ſimul manentibus: vt denunciatio eſſet maioris efficaciæ, quæ fieret quaſi toti Iſrael congregato magis quàm ſi fieret Iſraelitis diuiſis per loca. Illud autem contingeret manente Ioanne in deſerto, & confluente ad eum toto populo Iſrael. Quia tunc omnibus ſimul annunciaret de Chriſto. Sic autem fiebat, cùm dicatur infra, quòd exibat ad Ioannem Ieroſolyma, & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanem. Si autem Ioannes diſcurreret per ſingula loca, non conuenirent ad eum de omnibus locis: quia expectarent, quòd adhuc ipſe ad illa loca iturus eſſet, vel ſaltem non conuenirent multi. Nunc autem

K ſcientes Ioannem non venturum ad aliqua loca, omnes quotquot deſiderabant audire eum, exibant in deſertum, & ſic conueniebat ad eum quaſi tota Iudæa, & tunc poſſet illis congregatis conuenienter annunciare de Chriſto. Secūdo expediebat ſic fieri propter Ieſum. Quia non ſolùm Ioannes annunciaturus erat Iudæis de Meſſia, ſed etiam oſtenſurus erat eum digito ſuo, ſicut cùm dixit: Ecce agnus Dei. Ioan. 1. Ad hoc autem neceſſe erat Ieſum eſſe præſentem, quādo Ioannes prædicabat populo. Si autem Ioannes diſcurreret per diuerſa loca, oportebat, quòd Ieſus comitaretur eum prædicantem per ſingula loca: vt ibi poſſet ab eo oſtendi populo: aliter non poſſet eū oſtendere.

Quod

Quod tamen Ieſus ſequeretur Ioannem prædicantẽ A
per loca erat indecens nimium. Nam ipſe uideretur
famulari Ioanni,& minor eo:cùm tamen Ioannes de
eo dicturus eſſet,quòd non erat dignus ſoluere corri-
giã calciamentorum eius. Etiam ex hoc dabatur locus
ſuſpitioni, ſcilicet,quòd Ioannes,& Ieſus conueniſsẽt
inter ſe,ut ille iſtum Meſſiam aſſereret. Non ergo de-
cebat ſic fieri. Nunc autem conueniente tanta Gen-
te Iudæorum ad Ioannem in deſertum,Ieſus ibi quaſi
caſu ſtaret: Ioannes coram toto populo oſtẽdit iſtum
eſſe Meſſiam. Et tunc non erat aliqua ſuſpitio,quòd
falsè Ioannes Ieſum aſſereret Meſſiam:quia inter eos
nulla familiaritas apparebat,nec erat. Fuit ergo conue
niens,quòd Ioannes in deſerto prędicaret, & illuc to-
tus populus conflueret,& non diſcurreret per loca. B
Ad argumenta alterius partis reſpondendum non e-
rat:quia verum ſupponunt, ſcilicet Ioannem non di-
ſcurriſſe per loca. Ne tamen aliquis putet Ioannem
ſemper manſiſſe in deſerto,ideſt in eadem parte Ere-
mi,in qua vixit antequam inciperet prædicare, & ba-
ptizare,dicendum eſt ſicut ſupra, ſcilicet, quòd Ioan-
nes non elongabatur a deſerto, licèt declinaret ad di-
uerſas partes ipſius deſerti propter oportunitatem a-
quarum ad baptizandum, & aliquando veniebat iu-
xta aliquas vrbes non vt in eis prædicaret, ſed propter
aquas,quæ erant iuxta illas, ſicut dictum eſt ſupra de
Enon,& patet Ioan. 3. Ideo ad primum dicendum,ꝙ
Ioannes prædicauit in deſerto Iudææ:non eſt tamen
ſenſus,quòd ſemper in eodem loco,ſed declinabat ad C
partes diuerſas propter cauſam dictam. Ad ſecundum
dicendum,quòd Ioannes non ſolùm ante prædicatio-
nem vſus eſt iſto cibo,ſcilicet,locuſtis,& melle, ſed &
quamdiu prædicauit,& vſque ad mortem, vel ſaltem
vſquequo teneretur in uinculis ab Herode. Poterat au
tem habere iſtum cibum ſemper, quia licèt non ma-
neret ſemper in eadem parte deſerti,ſed ad diuerſas,
nec inueniebat illum in quacumq; parte deſerti:quia
paucam terram diſcurrit:& eſt totum iſtud deſertum
eiuſdem conditionis,ut ubique locuſtæ: & mel inue-
niantur. Ad tertium dicendum quòd uerum eſt,quòd
non diſcurrebat per loca, ita quòd in illis prædicaret,
ſicut Chriſtus faciebat. Ad quartum, & quintum eo-
dem modo dicendum eſt concedendo illa: quia ſolũ D
probant quòd Ioannes ſemper ſtaret in deſerto,& nõ
diſcurreret per loca,quod uerum eſt: non tamen ne-
gant quin de una parte deſerti ad aliam tranſiret.

Quare Ioannes dixit, pœnitentiam agite.
Quæſtio. XVIII.

QVAERITVR quare Ioannes dixit hic: pœni
tentiam agite. Dicendum quòd Ioannes uene
rat ad faciendum duo,ut ſupra dictum eſt, ſci-
licet oſtendere Ieſum eſſe Chriſtum: &
diſponere populum ad ſuſcipiendam legem illius. Ad E
vtrumque autem iſtorum erit neceſſarium,quòd po-
pulus faceret pœnitentiam. De primo patet,quia Meſ-
ſias,quem Ioannes oſtenſurus erat populo, erat totũ
bonum, quod tamdiu Iudæi expectauerant, & quod
promiſſum fuerat tãquam benedictio ipſorum. Gen,
22. ſcilicet. In ſemine tuo benedicentur omnes tribus
terræ. Et intelligitur de Chriſto,vt ait Apoſtolus ad Ga
lat. 3. Debebant ergo Iudæi eſſe digni ad hoc, quòd
Meſſiam reciperent,ut mererentur participare de bo
nis eius. Efficitur autem homo dignus uel diſpoſitus
ſecundùm quòd anhelat ad opera alicuius perfectio-
nis,& ſe exercet in illis. Hoc autem non poteſt fieri,
niſi quis recedat a uitiis, quibus prius inuoluebatur:
A ideo oportet recedere ab illis,& non ſolùm recedere,
ſed ſe pro illis punire. Vt ſicut homo diſplicuit Deo
per illos actus uoluntati ſuæ; uel deſiderio ſatisfacere
volens,ita contra uoluntatem ſuam faciat patiendo a-
liquid quod abſolutè non uellet. Et iſta propriè eſt ad-
æquatio facta per iuſtitiam,ſcilicet, vt qui voluit habe
re de lucro magis quàm debuit, cogatur pdere quod
non uult. Et qui voluit delectari,qualiter non debebat
aliquem per hoc contriſtando, cogatur per dolorem
ſuum illi ſatisfacere. Sic patet. 5. Ethic. Et iſta eſt adæ-
quatio iuris pertinentis ad iuſtitiam ad quęſtionem fa
ciendam iudices conſtituuntur. Pœnitentia aũt prout
in pręſenti accipitur continet iſta duo,ſcilicet, a pec-
cato recedere dolendo de illo,& aliquam pœnam pro
B illo ſubire. Ideo ad iſta duo Ioannes hortabatur popu
lum dicens quòd pęnitentiam agerent, & tunc eſſet
via,vt oſtenderentur ad actus alicuius perfectionis,per
quos diſponerentur ad recipiendum dignè Meſſiam.
Secundum erat quòd populus erat diſponendus ad ſu
ſcipiendam legem Chriſti. Et quia illa erat excellen-
tior lege Moyſi,ſcilicet de actibus perfectioribus: o-
portebat quòd populus ſe exerceret in aliquibus acti-
bus perfectioribus, quàm illi, qui imperantur a lege
Moyſi. Et talia erant omnia,quæ imperabantur a Ioã-
ne. Non poteſt tamen quis oſtendere ad excellentem
actum virtutis,niſi prius a conuerſatione vitiorum re
ceſſerit. Iſtud autem fit primo ſi pœnitentiam agerẽt:
deinde iniungerentur eis opera alicuius perfectionis,
C ſicut ipſe dixit Luc. 3. ſcilicet,qui habet duas tunicas,
det vnam non habenti. Quomodo autem per pœnitẽ-
tiam appropinquet regnum cælorum: & quòd ſit il-
lud regnum cælorum, tactum eſt ſupra exponendo
literam: ſed magis dicetur ſequenti. c. q. 90. 91. 92. 93.
& 94. vbi eadem verba Chriſtus dixit.

Quare omnes Euangeliſtæ faciunt mentionem de Ioanne.
Quæſt. XIX.

QVAERITVR quare omnes Euangeliſtæ fe-
cerunt tantam mentionem de Ioanne: nam
D omnes de illo tetigerunt. Quidam dicunt hoc
fuiſſe pp ſanctitatem Ioannis: quia fuit ſan
ctior omnium hominum. Cùm Chriſtus dixerit: Inter
natos mulierum &c. infra 11. Ideo maior mentio de
illo debuit fieri quàm de omnibus aliis. Dicendum, ꝙ
non ſtat propter duo. Primò quia ſi propter ſanctitatẽ
magnam fit iſta mentió de Ioanne, de omnibus alijs
ſanctis veteris teſtamenti fieri deberet mentio, vel ſal-
tem de ſanctioribus: ſicut de Elia, & Eliſæo,qui erant
tam ſancti,& fecerunt multa miracula,vt patet Exod,
3. & 4. Regum. Sic etiam de Moyſe, qui fuit Deo tam
acceptus,quòd Deus illum laudauit,dicens illum eſſe
fideliſſimum in tota domo ſua. Numeri. 12. & ad He-
bræ. 3. Sic etiam de ſeptem fratribus Machabæis cum
E matre ſua, qui pro lege Dei atrociſſimas mortes ſub-
ierunt. 2. Machabæo. 7. & de Eleazaro ſcriba, qui ex
ſimili cauſa paſſus eſt. 2. Machabæorum. 6. Ita de cęte-
ris quos Apoſtolus ponit in Cathalogo ſanctorum ad
Hebræ. 11. De iſtis tamen non fit aliqua mentio per
aliquem Euangeliſtarum: niſi a caſu introducatur ali-
quid de aliquo eorum inquantum pertinet ad hiſtoriã
Chriſti, vt infra dicetur: ergo non ponitur vita Ioannis
ab Euangeliſtis propter ſanctitatem eius. Secundò
patet, quia manifeſtum eſt Beatam Virginem fuiſſe
ſanctiorem Beato Ioanne, quod tota Eccleſia aſſerit,
& irrefragabiliter, atque ſine conditione tenetur ab
omnibus, ratio quoque iſtud inducit, quia iſta ſanctitas
tam excellens collata eſt Ioanni propter Chriſtũ, quia
futurus

futurus erat præcurſor,& annunciator eius: Virgini au-
tem data eſt ſanctitas excellens,quia futura erat mater
Dei. Incomparabiliter tñ maius eſt eſſe matrem Dei,
quàm præcurſorem eius: ergo quaſi incomparabiliter
magnitudo gratiarum, & ſanctitatis virginis debuit
excedere ſanctitatem Ioannis. De quo magis dicetur
infra 11. De Virgine tamen paucíſſima tanguntur in
Euangelijs,& non ab omnibus Euangeliſtis,& adhuc
ibi non tanguntur inquantum pertinent ad ipſam, ſed
inquantum pertinent ad Chriſtum: ergo non ponitur
vita Ioannis ab Euãgeliſtis propter ſanctitatem ſuam.
Dicendum, quòd circa Ioannem duo faciunt Euan-
geliſtæ. Primum eſt,quòd plura dicunt de ipſo, quàm
de aliquo homine propter Chriſtum, cuius Euãgelia
G ſunt. Nam etiam de Virgine non tanguntur tot, ma-
ximè conſiderando ea, quæ dicit Lucas. Secundum
eſt,quòd omnes Euangeliſtæ conuenerunt in dicẽdo
de Ioanne. Et iſtud eſt ſpecialius magis, quàm in Vir-
gine. Nam licèt de Virgine multa dicat Lucas. Mar-
cus tamen nihil omnino dicit. Matthæus verò,& Ioã.
pauciſſima. De Ioanne tamen omnes multa dixerunt,
& maximè Lucas, & Ioanues: ideo fuit aliquid valde
ſpeciale in eo. Conſiderandum, quòd ſicut declaratũ
eſt ſupra in prologo noſtro in quibuſdam quæſtioni-
bus, ſcilicet. 17. & 28. & in alijs autem inſtans intentio
omnium Euangeliſtarum fuit enarrare omnia geſta,
& dicta Chriſti inquantum illa ſunt neceſſaria, vel vti-
lia ad ſalutem noſtram, ſcilicet, ad fidem, & ad inſtru-
H ctionem neceſſariam in moribus: tractare autem de
aliquo alio erat eis omnino alienum, & præter inten-
tionem ipſorum, immo inartificioſè agerent. Sicut ſi
quis vellet condere librum de Geometricis, licèt con-
ſideratio de Deo ſit excellentiſſima nihil debet inter-
poni ibi, de illa, vbi accideret ad declarationem ipſorũ
Geometricorum, quæ intenderet auctor vtilem eſſe
aliquam conſiderationem theologicam. Sicut accidit
ſæpiſſime circa omnes artes. Nam, & naturalis vtitur
geometricis, vt facit Ariſt. primo, & 6. Phi. loquens de
partibus animæ, & de periferia tetragoni, & de diame
tro & coſta. 3. Ethic. Et ita contingit circa cæteras ar-
tes, & partes earum. Idem etiam fit in narrationibus
hiſtoricis, quibus interdum ad explanationem eorum,
I quæ dicuntur, neceſſe eſt interponi aliqua naturalia,
aut aſtrologica. Et ſic de alijs conſiderationibus. Et
maxime faciunt hoc poetæ, cùm enarrant aliquid hi-
ſtoricum: ſicut Lucanus, qui multa interponit aſtrolo-
gica: plurima autem ponit Ouid. in lib. Faſtorum. Et
ita de Virgilio, & cæteris. Euangeliſtæ autem ſolùm
intendunt enarrare ea, quæ ad Chriſtum pertinent: qa
tamen illa interdum non poſſunt conuenienter enar-
rari, niſi interponantur quædam pertinentia ad alios
inquantum aliquo modo tangunt geſta Chriſti: opor
tet quòd interdum de quibuſdam alijs dicant. Sic pa-
tet de Dauid de quo fit mentio infra 12. & Luc. 6. nõ
quidem, quia vellẽt narrare aliquid de Dauid, ſed quia
Chriſtus allegauit factum eius ad excuſationem Apo
K ſtolorum euellentium ſpicas in ſabbatho. Sic etiam fit
mentio de Moyſe, & Elia infra 17. & Mar. 9. & Luc. 9.
ſcilicet, inquantum apparuerunt loquentes cum Chri
ſto qñ transfiguratus eſt. Sicut ẽt fit mentio de malis,
ſicut de Hero. & Archelao. præcedenti. cap. & de Cai-
pha, & Pilato. infra 16. & 17. ſcilicet, inquantum illi ꝑ-
ſecuti ſunt Chriſtum, & impoſſibile erat enarrare ea,
quæ Chriſtus paſſus eſt plenè, & intelligibiliter, niſi illi
nominarentur, & aliquid de factis eorum ſcriberetur.
Nullius tamen geſta quantumcumque ſanctiſſimus il
le ſit, deſcribuntur, vel ſaltem nominantur ab aliquo
Euangeliſta ex ea parte, qua non tangunt hiſtoriam
Chriſti. Et iſta eſt cauſa quare de Beata Virgine quæ-
dam narrantur, & alia ſubticentur. Nam quomodo

F Chriſtum cõceperit, & pepererit, & ſimilia narrantur
ibi, vt patet ſupra primo, & præcedenti. cap. & Luc. 1.
& 2. Cætera autem de uita Virginis, quæ ad hiſtoriam
Chriſti non pertinent, licèt illa eſſent relatu digniſſi-
ma, nullus Euangeliſtarum ſaltem tetigit, quia de eo-
rum conſideratione non erant. De Ioanne autem eo-
dem modo dicendum eſt, quòd non dixerunt Euan-
geliſtæ aliquid de eo propter ſanctitatem ſuam, ſed in-
quantum geſta eius pertinebant ad Chriſtum. Scien-
dum tamen, quòd licèt omnia, quæ Euangeliſtæ nar-
rãt, ad Chriſtum pertineant, & nihil alienum interpo-
nant: quædam cum ſunt magis neceſſaria de geſtis, &
dictis Chriſti quàm alia. In illis autem quæ non ſunt
maximẽ neceſſaria, licèt ſint ualde vtilia, quidam eo-
G rum illa tetigerunt, & alij omiſerunt. In eis verò, quæ
erant omnino neceſſaria, nullus eorum tacuit, licèt ꝗ-
dam plura, ꝙ alij in eadem re dicant. Chriſtus aũt non
venit ad aliud, niſi vt nos redimeret. Ex Euangelio er-
go duo debent principaliter colligi, ſcilicet, quod Chri
ſtus nos redimeret, & qualiter ad participandum fru-
ctum iſtius redemptionis perueniamus, quod fit per
rectitudinem vitæ regulatæ per præcepta Chriſti. Et
ob hoc cùm inter præcepta Chriſti quædam ſint ma-
ximè neceſſaria, illa omnes Euangeliſtæ poſuerunt.
Alia autem ſunt non tã neceſſaria, & illa ſubticuerunt
quidam, ſcilicet, Marcus, & Ioannes, qui plurima de ꝓ-
ceptis Chriſti tacuerunt. Lucas autem, & Matthæus
illa deſcripſerunt pleniſſimè. Quod autem Chriſtus
H nos redimeret, pendet ex duobus. Primum eſt, quòd
fuerit talis qui potuerit nos redimere. Secundum eſt,
quòd fecerit illum actum, per quem nos redimi de-
beremus. Primum erat, quòd Ieſus eſſet Deus, ſiue
Meſſias, quia nemo alius redimere poterat. Secun- Qđ Chriſt' nos redemit.
dum eſt, quòd mortuus fuerit violenter pro nobis:
cùm iſte modus determinatus eſſet à Deitate, per
quem nos redimeremur. Iſta ergo duo erant præ-
cipua, quæ Euangeliſtæ debebant enarrare, vel
oſtendere, ſcilicet, Ieſum eſſe Meſſiam, & ipſum
pro nobis eſſe mortuum. Hæc autem duo omnes
Euangeliſtæ explicuerunt. Ideo, licèt primus eorum
plenè paſsionem enarraſſet, cæteri plenè etiam retule-
runt, ac ſi nemo alius tetigiſſet, oſtẽdentes, quòd iſtud
I eſſet de principali intentione eorum. Tertium autem
ſ. Chriſtum eſſe Meſſiam oẽs oſtendunt. In hoc tñ ꝯ-
ſiderandum, quòd ſunt multi modi probandi Chriſtũ Tres modi probandi Chriſtũ eſſe Meſſiam.
eſſe Meſſiam: & poſſunt ad tres reduci, ſcilicet. Proba-
tio per miracula: & per ſcripturas & per teſtimonium
Ioannis. Iſtos tres modos probationis de ſeipſo ponit
Chriſtus Ioan. 5 Primò ponens teſtimonium Ioannis:
deinde miracula: & poſtea mittit Iudæos ad conſide-
rationem ſcripturarum quæ teſtimonium perhibent
de ipſo. Iſtos modos tetigerunt Euangeliſtę. Quia ta-
men ſatis eſt probari Ieſum eſſe Meſſiam, etiam ſi per
vnicum modum probetur, dum tamen ſufficienter
probetur, non oportuit, quòd omnes Euangeliſtæ tã-
gerent iſtos tres modos, ſed ſatis erat, quòd tangerent
K aliquem eorum: & ita factum eſt, quia ſolus Marcus
tetigit omnes tres, ut infra dicetur, alij autem tetige-
rant ſolùm duos. Inter iſtos autem tres modos proba-
tionis maximè neceſſarius eſt per miracula: quia nihil
poteſt obijci contra miracula. Etiam quia miraculum
probat tam contra Gentiles, quàm contra Iudæos.
Etiam quia miraculum non ſolùm probat eſſe Meſ-
ſiam, ſed etiam eſſe uerum Deum. Et ſic poſuit Chri-
ſtus iſtam tanquam maximam probationem, dicens:
Ego teſtimonium ab homine non accipio: Opera e-
nim quæ dedit mihi pater, ut faciam, ipſa teſtimoniũ
perhibent de me. Et tunc dixit: Ego teſtimonium ma
ius habeo Ioanne, ſcilicet, per miracula. Ioan. 5. Mo-
dus probandi per teſtimonium ſcripturarum eſt effi-

cax

A ċax contra Iudæos,& tamen nihil ualet contra Gentiles: ideo valde minor eſt, quàm operatio miraculorũ, quia ad pauciores extenditur. Etiam quia non tam efficaciter,nec tam apertè probant. Probatio autem per teſtimonium Ioannis etiam minor eſt, quàm probatio per miracula. Quia licèt aliquid proficeret teſtimonium Ioannis contra Iudęos, nihil proficiebat contra Gẽtiles. Etiam quia miraculum efficatius probat, non enim poteſt falli nec obiici contra iſtud. Ioannes tamen poterat errare,quia homo erat, maximè cũ non oſtenderet aliquod miraculum ad probationem dicti ſui. Ideo Chriſtus dixit. Ego teſtimonium ab homine non accipio, ideſt, non accipio teſtimonium Ioannis tanquam maximum, uel in quo me totaliter fundem. Ioan. 5. Et iterum ibi, ſcilicet. Ego teſtimonium B maius habeo Ioanne. Dicendum tamẽ,quòd teſtimonium Ioannis erat magis efficax contra Iudęos,quàm per ſcripturas. Nam licèt auctoritas ſacræ ſcripturæ ſit maior quàm cuiuſcunque hominis:immo maior quã omnium hominum ſimul ſumptorum:tamẽ non eſt determinata,ſicut erat teſtimonium Ioannis. Nam in ea ſolùm dicitur de loco, & tempore, & quibuſdam conditionibus Meſſiæ: non tamen determinatur ipſa perſona:ideo poterat eſſe dubium, quis eſſet ille, cui illa competebant,uel de quo dicebantur. Ioannes autem determinatè dixit de Ieſu,quòd erat Meſſias: oſtendens eum digito, & dicens: Ecce agnus Dei, &c. Ioan. 1. Et ſic maxima harum probationum eſt per miraculum,media eſt per teſtimonium Ioannis, mini C ma eſt per auctoritatem ſcripturæ. Ob hoc autem omnes Euangeliſtæ tetigerunt duas illarum,ſcilicet,miracula,& teſtimonium Ioannis. Et quia probatio per miraculum eſt maxima,nihil eſt,in quo Euangeliſtę magis immorentur quàm enarrando Chriſti miracula, vt patet ex libris ſuis. Quia tamen ad probandum deitatem ſufficit quodcunque miraculum, etiam ſi unicum: non oportet quòd tot miracula ponat unus Euangeliſta ſicut alius. Et patet,quia Ioannes pauciſſima, vel quaſi nulla tangit de miraculis, quæ alii dixerunt:ſed tangit alia,quæ nemo aliorum dixerat: ſicut de ſuſcitatione Lazari. Ioan. 11. & de cęco nato. Ioan. 9. & quædam alia Ioan. 5. Sed dicetur cùm vnicum miraculum ſufficiat ad probationem deitatis, quare D Euangeliſtę tot poſuerunt. Dicendum quòd factum eſt ad oſtendendum differentiam Ieſu ab omnibus prophetis veteris teſtamenti. Nam per illos Deus aliqua miracula fecit:ſicut patet de Elia,q ſuſcitauit unũ mortuum. 3. Reg. 3. Eliſæus ſimiliter. 4. Regum. 4. Si autem Chriſtus fęciſſet pauca miracula. Vel Euangeliſtæ pauca de illo enarrarent:appareret,quòd ipſe nõ exceſſiſſet prophetas ueteris teſtamenti. Quod ualde inconueniens erat: quia Iudei ſic non crederent: ſed ſolùm ex eo quòd uiderent Chriſtum facere maiora, quàm aliquis hominũ nõ fecerat,crediderũt multi in eum,& dicebant, quòd nunquàm talia viderant, vel quòd nũquàm aliquid tale apparuerat in Iſrael. Mar. 2. Debuerunt ergo Euangeliſtæ multa miracula de E Chriſto enarrare. Alia autem probatio,ſcilicet,per ſcripturas non erat tam firma ſicut aliæ duæ propter cauſam ſupra dictam. Vnde magis erat illa probatio ad ſoluendum argumenta quæ fierent cõtra Chriſtum, quàm ad probandum Ieſum eſſe Meſſiam, Et iſtum modum probationis ſolus Mat. tenuit. Et quoniam ſcriptura dabat duo ſigna, vel conditiones Meſſiæ: vna,quòd eſſet de ſemine Dauid,alia quòd eſſet de Bethlehem. Ioan. 1. vtrumque Matth. voluit probare de Ieſu. Primam probat deſcribendo progeniem eius, ſupra primo. vbi oſtenditur Chriſtum eſſe de ſemine Dauid. ſecundam probat pręcedenti capit. oſtendens quòd natus fuerit in Bethlehem. Lucas autẽ iſta duo

A aliquo modo deduxit: ſed non ita ſicut Matthæus, nec ita euidenter probat eum eſſe de ſemine Dauid,ſicut Matth. cùm deſcribat progeniem legalem, & non carnalem, vt declaratum eſt ſupra primo. Aliam autem probationem, ſcilicet, per teſtimonium Ioannis omnes Euangeliſtæ poſuerunt diligenter,& maximè Ioannes,vt patet Ioan. 1. & 3. Et iſtud eſt propter duo. Primò quia iſta probatio,licèt eſſet minor, quàm per miracula, erat tamen magis determinata, & aperta. Quia præſuppoſito quòd Ioanni in aliquo credendũ eſſet, non poterat eſſe aliquid magis apertum quàm cùm ipſe digito oſtenderet Ioanni,dicens, Ecce agnus Dei. Et iterum, Iſte eſt filius Dei. Ioan. 1. Secundò, & præcipuè, quia licèt iſta non eſſet maxima probatio B ſimpliciter, Iudæi tamẽ maximè perſuadebantur per iſtam,ita ut potius vellent credere Ieſum eſſe Meſſiã, quia Ioannes dixerat, quam quia miracula faciebat. Chriſtus autem nolebat hoc,ſed quòd magis crederetur ſibi propter miracula,quàm propter Ioãnem,ideo dixit, Ego teſtimonium ab homine non accipio. Ioan. 5. Et iterum, Ego habeo teſtimonium maius Ioanne. Quia tamen Iudęi ualde ſuadebantur ex auctoritate Ioannis,cùm multi propter ipſum conuerterentur ad Chriſtum. Ioan. 10. ſcilicet. Et ueniebant multi ad eũ, & dicebant: omnia,quæ Ioãnes dixit de iſto vera ſunt, multi crediderunt in eum. Euangeliſtæ debuerunt diligenter ſcribere geſta Ioannis inquantum illa pertinent ad teſtificationem de Ieſu, quod eſſet Meſſias. C Et ob hoc omnes Euangeliſtæ diligẽter expoſuerunt hoc tanquam unum de articulis principalibus, quos intenderent in libris ſuis. Et non ſolùm Euangeliſtæ, ſed etiam Chriſtus de Ioanne locutus eſt diligenter laudans eum dicens toti populo Iudæorum; Quid exiſtis videre in deſertum? infra 11. vbi vocat Ioannem prophetam,& pluſquam prophetã. Et iterum dicit, quòd inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſtæ. Iſtud autem dixit Chriſtus, quia verum erat,& non ſolum propter hoc;ſed etiam quia multũ conferebat hoc intentioni ſuę,quia ipſe uolebat oſtẽdere ſe eſſe Meſſiam, & filium Dei,ut crederetur in eum. Ioannes autem perhibuerat de eo teſtimonium, quòd erat Meſſias,ideo quanto magis Ieſus laudaret D Ioannem,tanto magis oſtendebat eum eſſe dignum fide,& auctoritate. Et per hoc magis confirmatur id, quod de eo dixerat Ioannes, ſcilicet, quòd eſſet Meſſias, ideo decens fuit, quòd etiam Chriſtus laudaret Ioannem.

Quare Ioannes uenit ad oſtendendum Chriſtum, cùm lex & prophetæ teſtificati fuerint de eo.
Quæſt. XX.

QVAERITVR, quare Ioannes uenit ad oſtendendum Chriſtum, cùm lex,& prophetæ teſtificarentur de eo:& illa erat probatio firmiſſima, E etiam nulla alia exiſtente. Dicẽdum quòd probatio, quæ fit ex ſacra ſcriptura eſt omnino neceſſaria:quia eſt teſtimonium ſpiritus ſancti:cùm ipſe illam totam dictauerit per ora prophetarum,& ſanctorum, 2. Petri 1. Non credere autem ſpiritui ſancto nefas eſt:ideo exiſtente probatione per ſacram ſcripturam non oportet quærere aliam. Nunc autem fuit in Ieſu neceſſaria alia probatio,non tanquam non crederetur ſcripturæ: ſed quia non determinabat omnia ita, vt non maneret dubium. Pro quo ſciendum, quòd auctoritas ſacræ ſcripturæ, erat maior quàm Ioannis: ideo ſiue Ioannes, & ſcriptura de eadem re ſimul e teſtimonium perhiberent ſiue diſcordans, magis ſcripturæ

pturæ quã Ioanni ſtandum erat, quando diſcordarent. Manifeſtum eſt, quia de Ioanne non curaretur: immo teneretur, vt mendax, & reciperetur teſtimonium ſacræ ſcripturæ, quoniã mẽtiri eſſet impoſſibile qđ ab omnibus creditum erat. Si autem concordarent in eodem teſtimonio, adhuc magis credendum erat, quia illud dicebat ſcriptura quod dicebat Ioannes, quia de Ioannes adhuc non conſtabat neceſſariò, quòd non poſſet mentiri, de ſcriptura autem iſtud manifeſtum erat. Nunc autem vltra teſtimonium ſcripturæ de Ieſu erat neceſſarium teſtimonium Ioannis, non quidẽ quaſi ad confirmandum dictum ſcripturæ, vel ad dandum ei firmitatem maiorem: quia non poteſt eſſe maior auctoritas, nec firmitas quàm quòd credatur de aliquo, quod impoſſibile eſt eum mentiri: ſed petitur Ioan. teſtimonium ad declarandum id, quod ſcriptura non declarat. Nam ſcriptura circa Meſſiam non locuta eſt ita clarè, quòd per illam certiſſimè excluſo omni dubio illum cognoſcemus. Nam præcipua, quæ de Meſſia poſuit fuerunt locus, & tempus natiuitatis, & progenies de qua naſceretur, & tamen iſta omnia poterant ſibi eſſe communia cum multis alijs: quia multi poterant naſci eodem loco, & tempore & de eadem progenie: & ita factum eſt, quia quando natus eſt Ieſus in Bethlehem, Herodes per Magos, & ſapientes cognouit tempus natiuitatis eius, & locum, & conſequenter progeniem, quia qui naſcebantur in Bethlehem pertinebant ad familiam Dauid. Et tamẽ cum omnibus his Herodes non potuit eum cognoſcere diſtinctè, ſed occidit propter eum pueros omnes in Bethlehẽ à bimatu & infra, vt inter alios occideret Meſſiam. præcedenti. c. Sola ergo ſcripturarum teſtimonia non ſufficiebant ad certificandum de Meſſia quis eſſet determinatè. Et quia Meſſias erat totum bonum ſperatum, ex quo pẽdebat ſalus omnium hominum, non debuit tali modo conſtitui, aut apparere, quòd homines veriſimiliter poſſent circa eum errare, vel ſaltem, quòd putarent fortè ſe erraviſſe, etiam ſi eum inueniſſent, quia eſſet tunc conſcientia eorum infirma, & nihil proficerent eis: quia fides debet eſſe certiſſima ſine ſcrupulo aliquo: alioquin non eſt fides. Debuit ergo Meſſias taliter oſtendi ſęculo, quòd homines non poſſent errare circa illum, & firmiter crederent ſe inueniſſe eum. Non ergo ſufficiebant teſtimonia ſcripturæ de illo, quia non certificabant: ſed oportebat, quòd aliud teſtimonium determinatum daretur. Et iſtud fuit teſtimonium Ioan. qui Chriſtum digito oſtendit, dicens: Ecce agnus Dei. Ioan. 1. Et circa iſtud iam non poterat dubitari, quia facta ibi demonſtratione neceſſe erat credi illum eſſe Meſsiam: niſi dubitaremus de verbo Ioan. Si autem ſcriptura ita aperte potuiſſet nobis oſtendere Meſsiam: non fuiſſet neceſſarium Ioannis teſtimonium, immo, nec vtile videretur, cùm poſt pleniſsimam certitudinem inutile videtur probationes adiungere. Fuit ergo neceſſarius aduentus Ioan. ideo ipſamet ſcriptura, quæ de aduentu Meſsiæ locuta eſt, dixit etiam de aduentu Ioan. ad oſtendendum Meſsiam.

Ad quid fuit neceſſarium teſtimonium ſcripturæ, ſi Ioannes Chriſtum pleniſſimè oſtendit. Quæſt. XXI.

QVAERITVR, cùm Ioannes venturus eſſet ad oſtendẽdum Meſsiã, ad quid fuit neceſſe ſcripturæ teſtimonium de illo haberi, cùm Ioannes pleniſsimè illum oſtenderit ita, vt dubitari nequeat. Dicendum, quòd ſi ſcriptura non prædixiſset de Meſsia, teſtimonium Ioannis non ſolùm non ſufficeret, immo nihil valeret: fuit ergo neceſsarium teſtimonium ſcripturæ, etiam ſi illud non

F poſſet omnino certificare de eo. Et patet hoc. Primò quia ſi ſcripturæ nihil de Meſſia prædixiſſent, non ſolùm non haberetur aliqua via ad cognoſcẽdum eum ex ſacra ſcriptura, immo nec expectaretur Meſſias aliquando venturus: quia non habebant Iudæi cauſam expectandi aliquid ſupernaturale, quod Deus eis non promitteret. Sed Meſſiam venire ad tollendum omnia peccata erat ſupernaturale: ideo non expectarent illum niſi Deus eum permitteret mittendum. Et tunc dato, ꝙ Ioan. poſtea diceret, iſte eſt Meſſias, non crederetur ei: immo neſciretur quid diceret. Ideo oportebat de Meſſia aliquam mentionem factam eſſe in ſacra ſcriptura: & nunc ſperaretur continuè, & quando Ioã. eum oſtenderet, poſſet ſibi credi veriſimiliter. Secun-

G dò erat hoc neceſſarium ad legem Iudæis dandam, ſcilicet, ꝙ promitteretur eis Meſsias. Nam in moralibus finis operationis eſt præcipuum quod conſideratur: & illud eſt quod totaliter intendimus: lex autem per ſe aliquid laborioſum eſt: & labor non eſt aliquid deſiderabile: ideo oportebat, quòd cùm lex Moyſi eſſet difficilis obſeruationis, ſicut dixerunt Apoſtoli. Act. 15. ſcilicet. Hoc eſt onus, quod nec nos, nec patres noſtri ferre potuimus: ꝙ antequam ſuſciperetur, promitteretur populo obſeruanti aliquod bonũ propter quod vellet obſeruare. Et licèt aliqua bona tẽporalia promitterentur: non tamen ſufficiebant illa. Ideo Deus prius promiſit Meſsiam. Nam antequam daret legem cùm inciperet facere ſibi populum ſpe-

H cialem de progenie Abrahæ promiſit eis Meſsiam. Nam dixit ad Abraham: In ſemine tuo benedicentur omnes cognationes tuæ. Gen. 12. & ille erat Meſsias, ut exponit Apoſtolus ad Gala. 3. Ideo ſuper iſtam promiſsionem tanquam præcipuam, non ſolùm fundata eſt lex: ſed etiam incepit eſſe populus Dei ille, cui Meſſias promiſſus eſt. Et ipſa lex nõ fuit niſi propter Meſſiam, ut patet ad Gal. 3. ſ. Lex propter prævaricationes poſita eſt: donec ueniret ſemen, cui repromiſſum eſt, id eſt, donec ueniret Meſsias, qui promiſſus erat aliquã populo Iudæorum dandus. Oportebat ergo de Meſsia fieri mentionem in ſcriptura. Eſſet enim magnum uitium, & deordinatio, ꝙ enarratis cæteris in ſacra ſcriptura: ipſum ſolum quod maximum erat, & propter

I quod omnia erãt ſubiiceretur. Tertiò oportet dici de eo, quia licèt non faceret ſcriptura determinatam probationem affirmatiuè, faceret tamẽ negatiuè. Pro quo ſciendum, ꝙ duplex uia eſt ad cognoſcendum aliquã rem, ſcilicet ſcire quid eſt, & quid non eſt: ſicut de homine ſcimus, ꝙ non eſt lapis, nec lignum, nec ignis, & ſic de cęteris. Et per iſtas negationes, uenimus in cognitionem affirmationis, quia remouentur cętera quę non ſunt ſua: manet ei quod ſuum eſt. Modus affirmatiuus eſt, ſcire quid eſt, ut cùm ſcimus hominem eſse animal. De Deo autem non habemus cognitionem quid eſt proprie, ſed quid non eſt, quia propriiſsime ſcimus Deum non eſse lapidem, nec arborem, nec aliquod corpus, aut uirtutem corporis, quid tamen ſit

Duplex via ad cognoſcẽdum aliquã rem.

K determinatè neſcimus. Ita ad cognoſcẽdum aliquam perſonam poſsumus procedere per ſigna oſtendentia quid eſt, quod non eſt illa, & quid eſt quod eſt illa. Ita nunc dum ſcriptura dicat de Meſsia, quando naſci deberet, & ubi, & de qua progenie, & ſic de alijs conditionibus: licèt per hoc non cognoſcatur determinatè quis eſset Meſsias: tamen ſciretur de multis quòd non eſſet Meſsias. Nam multi hoc nomen ſibi uſurpare conati ſunt, quibus non competebant iſtæ cõditiones, & per illas oſtendebatur, ꝙ illi non eſsent Meſsias. Sic enim Iudæi arguebant contra Ieſum, ꝙ nõ eſset Meſſias: eo quòd Meſsias de ſemine Dauid, & in Bethlehem naſciturus erat: Ieſus autem erat Galilæus de Nazareth, ut ipſi aſserebant. Ioan. 1. & 7. & tamen

talium

falſum erat, quòd præſupponebāt, quia Ieſus verè erat
de ſemine Dauid, & natus in Bethlehem, ſicut oſtēdit
Matthæus ſupra 1. & præcedenti. ca. Erat ergo ad hoc
valde neceſſarium, ꝙ ſcriptura aliquid diceret de Meſ-
ſia. Quartò quia per hoc tollebatur magnum dubiū.
Nam dato quòd Meſſias expectandus eſſet: ſi ſcriptu-
ra nihil loqueretur de cōditionibus eius, maneret quę-
dam confuſio: quia de quolibet homine poſſet dubi-
tari an eſſet Meſſias. Cùm autem ſcriptura poſuit lo-
cum, & tempus natiuitatis, & progeniē, & multa alia,
non poteſt iam de multis dubitari quis eorum ſit Meſ
ſias, quia omnia illa paucis poſſent applicari. Eſt autem
quoddam genus certitudinis reducere dubium ad pau
ca: vt per hoc facilius inueniatur quod quæritur. Quin
tò, quia lex illa non probaret determinatè quis eſſet
Meſſias: tamen confortabant, & confirmabant teſti-
monium illius, qui oſtenderet Meſſiam. Nam Ioan.
oſtendit Ieſum eſſe Meſſiam. Cùm autem omnes con
ditiones, quas ſcriptura de Meſſia dicit conuenirent
Ieſu, faciliter crederetur Ioanni propter iſtam con-
cordantiam. Si autem ſcriptura nullum ſignum po-
ſuiſſet ad cognoſcendum Meſſiam: etiam Ioanne aſ-
ſerente Ieſum eſſe Meſſiam, non facilę crederetur,
Fuit ergo neceſſarium, quòd ſcriptura de Meſſia ali-
quid diceret: licèt non poſſet dare ſigna, per quæ om-
nino certificaremur de perſona, cùm non poſſet eum
oſtendere digito, ſicut Ioannes oſtendit.

Ad quid venerit Ioannes ad oſtendendum Chriſtum, cùm
ipſe faceret miracula, per quæ manifeſtè ſe Chri-
ſtum oſtenderet. Quæſt. XXII.

QVAERITVR, ad quid venit Ioannes ad
oſtendendum Chriſtum, cùm ipſe faceret mi-
racula, per quæ manifeſtè apparebat eum eſſe
Deum, & vera dicere. Nam per miracula
determinatè cognoſcebatur. Et hoc non ſolùm quan
tum ad Iudęos, ſed etiam quantum ad Gentiles. Dicē-
dum, quòd licèt miracula ſint firmiſſima probatio ad
oſtendendum Chriſtum eſſe ipſum Ieſum, ſicut ipſę
dixit Ioan. 5. tamen neceſſarium erat Ioan. venire pro-
pter multa. Primò, quia Chriſtus per miracula non po
terat probari eſſe Chriſtus quouſque multa miracula
faceret, quia adhuc populus dubitaret. Et tamen dece-
bat ipſum cognoſci antequam faceret miracula, vt ſic
facilius Iudæi cognoſcerent, & crederent in eū. Et ita
factum eſt per aduentum Ioan. Nam anteq̄ Chriſtus
inciperet prædicare, oſtendit Ioan. ipſum eſſe Meſſiā:
& tunc ſecuti ſunt eum aliqui adhuc non prædicantē.
Sicut fuit de duobus diſcipulis Ioan. vt patet Ioa. 1. Se-
cundò, quia licèt miracula efficaciter probent magis
q̄ quicunq; alius modus, non tamen determinant, vel
certificant tam expreſsè ſicut oſtenſio Ioan. quia ille
digito oſtendit Ieſum, dicens. Hic eſt Meſſias, & filius
Dei. Ioan. 1. Voluit ergo Deus iſtam maximam deter-
minationem præſtare Iudæis, qui erant valde incredu-
li, & volebant de omnibus nimis certificari. Tertiò, q̄a
non ſolùm Meſſias oſtēdendus erat, ſed ēt populus di-
ſponendus erat, vt eſſet dignus ad recipiendum Meſ-
ſiam. Et ad hoc oportuit mitti determinatè Ioannē,
vel alium. Et ſic ipſe dixit, Ego ſum vox clamantis in
deſerto: parate viam Domini. Ioan. 1. Iſtud autem non
poterat fieri per miracula. Quarto, quia cùm Chriſtus
daturus eſſet legem perfectam, & Iudæi ante hoc ha-
berent legem imperfectam: oportebat, ꝙ per aliqua
præcepta perfectiora, q̄ præcepta legis Moyſi perfice-
rentur aliqualiter. i. diſponerētur ad perfectionē illam
futuram. Et ad hoc Ioan. dedit præcepta aliqua conue-
nientia, de quibus, Luc. 3. Et iſtud erat vnum ad quod
principaliter Ioānes veniebat, ſicut dicitur Luc. 1. Ip-

A ſe præcedet in ſpiritu, & virtute Eliæ parare Dño ple-
bem perfectam. i. ad diſponendum populum ad perfe-
ctionem. Quintò ad hoc ꝙ Chriſtus hrēt populū ma-
gis promptum ad audiendum eum, qn̄ inciperet p̄di-
care. Nam Ioan. fuit famoſiſſimus prædicator, ad quē
exibant oēs Iudæi in deſertū, vt audirent eum. ſ. in ſra.
Et ſic populus erat per hoc aſſuefactus ad eundū per
diuerſa loca, vt audirēt prædicatorem famoſum. Et ita
quando inciperet Ieſus prędicare totus populus ſeque
retur eum iam aſſuetus ad hoc p prædicationē Ioan.
Si aūt non præceſsiſſet, non hrēt Chriſtus populū ita
diſpoſitum. Sextò, quia Deus præuidebat, ꝙ Iudæi tan
tam auctoritatem præſtarēt Ioan. ꝙ aliquo mō magis
ſtarent dictis ſuis, q̄ miraculo, ſicut innuitur Io. 5. & q̄a
B illa eſt ꝯuenientiſsima probatio, quæ procedit ex his, q̄
videntur maximè reſpondenti: fuit valde conueniens,
ꝙ Deus pręmitteret Ioannem ante Chriſtum, vt eum
oſtenderet, & propter dicta.

An fuerit neceſſarium, quòd Chriſtus faceret miracula, ex quo
Ioannes venturus erat. Quæſt. XXIII.

QVAERITVR, cū Ioan. venturus eſſet, an
neceſſe eſſet, ꝙ Chriſtus faceret miracula. Et vi
detur, ꝙ ſufficeret oſtenſio Ioannis, maximè
cùm teſtimonium legis ei concordaret. Di
cendum, ꝙ neceſſe fuit Chriſtum facere miracula ad
oſtendendum ſe eſſe Meſsiam. Primò quia oēs alię p-
C bationes erant aliquales, iſta autem firmiſsima. Vnde
Chriſtus poſuit iſtam tanq̄ maximam, dicens: Ego te-
ſtimonium ab hoīe non accipio: ſed opera, quæ dedit
mihi pater, vt faciam, teſtimonium perhibent de me.
Io. 5. Erat aūt inconueniens, ꝙ adducerentur teſtimo-
nia quæ leuia erant, & illud qđ erat firmiſsimū omit-
teretur. Secundò, quia Chriſtus nō ſolū venerat, vt cre
derent in eum Iudæi, ſed Gentiles ēt, cū plures de Gē-
tilibus crediderint, q̄ de Iudæis: Gentiles tñ non crede-
rent Ioannē, quia non erat, cur crederit. Etiā non cre-
derent legi, & prophetis prænunciantibus de Meſsia.
Vnde pro illis nulla probatio conueniens erat, niſi per
miraculum. Hanc ergo Chriſtus tanq̄ præcipuam, &
cōiorem oībus hrē debuit. Tertiò, quia dato ꝙ Iudæi
D valde crederent Ieſum, poterant tamen ſi nollent non
credere, cū non cogerentur aliqua probatione neceſſa
ria. Cū aūt miraculum oſtenderetur, nemo poterat ne-
gare Ieſum eſſe Meſsiam: ideo magis neceſſarium fuit
eum hrē iſtam probationem, q̄ cæteras. Quartò q̄a da-
to ꝙ Iudæi oēs vellent credere Ioā. aliqui Iudęi eſſent,
qui fortè Ioannē non vidiſſent, & illi non crederēt rē
tam arduam, ēt ſi alij aſſererent Ioannē hoc dixiſſe, ſi-
cut Thom. non credidit Chriſtum ſurrexiſſe, licèt alij
Apoſtoli dicerent, ꝙ eum viderant. Ioa. 20. Oportebat
ergo, ꝙ Chriſtus tunc haberet operationem miracu-
lorum, per quam firmiter probaret ſę eſſe Meſsiam.
Quintò, quia Ieſus nō ſolū oſtenſurus erat ſe eſſe Meſ-
ſiam, ſed ēt ſę eſſe verum Deum. Nam licèt nō poſſet
E eſſe Meſsias. i. redēptor mundi, qui nō eſt verus Deus:
Iudæi tamen multi putauerunt, & hodie oēs cōiter te-
nēt, ꝙ Meſsias debeat eſſe purus homo, iuſtiſsimus ta-
men: vt non putaretur ergo Ieſus purus homo, debuit
oſtendere deitatem ſuam per miracula. Sed dices, ꝙ
Ioannes iſtud etiā oſtendit dicens, ꝙ Chriſtus tollebat
peccata mundi: ſed nō poterat tollere, niſi eſset Deus,
ſicut ipſimet Iudæi dixerunt contra Ieſum. Iſte blaſ-
phemat: nemo enim poteſt dimittere peccata niſi ſo-
lus Deus. Mat. 2. Ioan. quoq; dixit eum filiū Dei. Ioā. 1.
Dici poteſt vno modo, ꝙ licèt Iudæi non crederēt Io-
anni aſserenti illū eſse Deū, quia iſtud erat ſ̄ oēm co-
gitationem, eſse tamen Meſsiam, ſicut ipſi putabant,
. i. hoīem purū iuſtū facile erat: iō forte non crederent

Ioan. in illo, Cum autem per miraculum oſtenderetur, negari non poſſet. Aliter poteſt dici, ꝙ Iudæi crediderunt omnia q̄ Ioannes dixit: & tñ non conſtabat adhuc omnino eis ex illis uerbis Chriſtũ eſſe Deũ, q̄a groſſi ſunt; ſic. n. patet ex multis teſtimoniis ſcripturę, per q̄ oſtenditur Meſſiam eſſe Deum: & tñ ipſi adhuc tenent eum eſſe, vel futurum eſſe purum hominem, nõ intelligentes ſcripturam. Vnde quãdo Ioannes dixit ꝙ Ieſus tollebat peccata mundi, non intelligerent ex hoc eſſe Deum: licèt neceſſario ſequatur. Et patet, quia ipſi benè credunt, ꝙ peccata nemo põt dimittere ex ſola auctoritate, niſi ſolus Deus. Et ob hoc cùm Chriſtus per ſolam auctoritatem peccata dimitteret dicens, dimittuntur tibi peccata tua, dicebant eũ blaſphemare. Mar. 2. Putãt tñ, ꝙ aliquis homo poſſit ſatiſfacere pro peccatis aliorum tolerando pœnam, & per hoc tollat peccata illorum. Sic tenet Rabbi Salomõ, 3. Reg. 22. cùm quærit quare nõ mortui fuerunt omnes Iſraelitæ in bello, quod habuit Achab contra Syros in Ramoth Galaad, ſicut Achab, cùm Deus prænunciaſſet p̱ Michæam de utriſq;. 3. Reg. 20. ſ. Quia dimiſiſti de manu tua uirum dignum morte, erit aĩa tua pro anima eius, & populus tuus pro populo eius. Rñdet, ꝙ ſanguis Michææ prophetę qui erat uir iuſtus ſatisfecit Deo pro toto populo, & non perierunt. Non ſatisfecit autem pro Achab. Si ergo ſanguis Michææ viri iuſti, qui tamen non occiſus eſt, ſed ſolùm uulneratus, ſatiſfacere potuit pro peccato totius populi, ſiue pro obligatione totius populi ad moriendum, a fortiori unus vir iuſtiſſimus, qualis Meſſias futurus erat, moriẽs pro populo ſatisfaceret pro peccatis eorum, licèt eſſet purus homo. Hoc ergo Iudæi tenent, & tunc tenere potuiſſent: ideo non conſtaret per dictum Ioannis Chriſtum eſſe Deum. Eſt autẽ uerum, ꝙ dictum Rabbi Salo. eſt omnino irrationabile, quia ſatisfactio nõ fit niſi ſit tanta pęna, quanta fuit iniuria: quia aliàs eſt aliquid agere, ſed nõ ſatisfacere, qđ importat plenitudinẽ, uel æquiualentiã: & iniuria, q̄ Deo fit, eſt infinita, cùm ipſe ſit infiniti ſtatus; & iniuria agrauatur ex parte pſonæ, cui irrogatur, ut patet 5. Ethic. ergo non poterat quis ſatisfacere Deo de iniuria, niſi poſſet mereri in infinitum. Quod non eſt poſſibile in aliqua creatura, quia nulla infinitas eſt in re uerè finita. Nobis quoq; illud conſtat: ꝙ ſi per purum hominem potuiſſent homines redimi, Deus non feciſſet, ꝙ vnigenitus filius eius pro nobis pateretur: ſed unus purus homo pro omnibus: uel qlibet pro peccato ſuo, etiam ſi per plurimos annos debeat manere in inferno. Aliud quoque dictum Ioannis, ſcilicet, ꝙ Ieſus erat filius Dei, non omnino oſtendebat, quia poterat accipi pro filio adoptiuo, ſicut accipitur Ioan. 1. ꝙ dedit poteſtatẽ filios Dei fieri his, qui credunt in nomine eius. Sic etiam in ueteri teſtamẽto ſępe Iudæi uocant̃ filii Dei, Iſa. 1. ubi Deꝰ conqueritur de eis dicens, Filios enutriui, & exaltaui, & ipſi ſpreuerunt me. Totus etiam populus uocatur filius Dei, & etiam primogenitus, ſicut dixit Deus ad Pharaonem, filius meus primogenitus Iſrael. Dixi tibi dimitte filium meum, vt ſeruiat mihi, Exo. 4. Sic ergo poterat uocari Meſſias filius Dei. Et dato, ꝙ magis ſpecialiter uocaretur filius Dei, illud eſſet inquantum erat ſanctior aliis, ſicut prophetæ uocabantur uiri Dei vel homines Dei: ut patet de Elia. 4. Reg. 1. & de Eliſæo. 4. Reg. cap. 5. & de alio propheta, qui uenit ad Ieroboam. 3. Reg. 13. & 4. Reg. 23. omnes tamen homines erant homines Dei, vel uiri Dei, quia erãt aliquid factum, vel poſſeſſum ab eo, Deut. 32. ſcilicet. Nũquid non ipſe eſt pater tuus, qui poſſedit te, fecit, & creauit te? Prophetæ tamen ſpecialiter erant uiri Dei, & etiã Deꝰ erat ſpãliter Deus ipſorũ. Nã licèt Deus ſit Deus omnium Gentium, tam Iudæorum, quàm Gẽtilium

F ad Rom. 3. ſcilicet. An Iudæorum tantum Deus, nonne & Gentilium? immo, & Gentilium: & tamẽ Deus uocatur ſpecialiter Deus Hebræorum. Exo. 19. Et tamẽ adhuc inter ipſos Hebræos magis Deus erat Deus prophetarum, & uirorum bonorum, quam aliorum. Sic dixit Saul Samueli, ſcilicet pepercit populus melioribus ouibus, & armentis, ut immolarentur domino Deo tuo, 1. Reg. 15. Et hoc dicitur, q̄a Samuel erat propheta Domini ſpecialiter pertinẽs ad eũ. Et ſic Iudæi dicente Ioanne Ieſum eſſe filiũ Dei, adhuc nõ putarent eũ eſſe uerum filiũ Dei. ſ. naturalẽ, ſed adoptiuũ modo dicto, Ideo neceſſarium fuit, ꝙ Ieſus faceret mi

G racula, p̱ q̄ manifeſtè cõſtaret eum eſſe Deum. Sextò, ꝙ a principale neceſſe erat Chr̄m facere miracula: q̄a multa circa ipſum accidere debebãt, & multa ipſe p̱miſſurus erat, quæ nõ crederentur niſi miracula feciſſet: ipſe. n. prędixerat ſe occidendum, & tertia die ſurrecturum, infra 16. Et iſtud erat miraculum magnũ, quod nõ crederetur, niſi in eo apparuiſſent aliqua miracula. Nam ipſe fecerat miracula uidentibus ea diſcipulis eius, & prænunciauit eis mortem, & reſurrectionem, & tamẽ poſtquam mortuus eſt, non crediderũt eum ſurrecturum, imò poſtquã ſurrexit, & audierunt hoc turbati ſunt, Luc. 24. Ergo ualde minus credidiſſent, ſi nullum miraculũ præceſſiſſet in eo. Oportuit ergo, ꝙ præcederent miracula. Ipſe quoque promiſit nobis uitam æternã, & ꝙ reſurgeremus, & ꝙ eſſemus in cælo ſicut angeli Dei. infra 22. Iſtud autem nemo

H crederet, cùm eſſet ſupra naturam, niſi uideret ipſum promittentem hæc facere aliquid ſupra naturam. ſ. miraculum. Fuit ergo neceſſe, ꝙ miracula faceret. Septimo quia miracula fuerunt, quę propriæ firmiter fecerunt hoĩes credere in ipſum. Nã, & diſcipuli Chr̄i, licèt ſequerentur eũ, nõ firmiter credebant in Chr̄m, quouſque uiderunt eum facere primũ miraculum. Ioa. 2. ſ. hoc fecit initiũ ſignorum Ieſus in Cana Galilææ: & manifeſtauit gloriã ſuã, & crediderunt in eũ diſcipuli eius. Octauò, quia Chr̄s debebat Apoſtolis, & diſcipulis dare poteſtatem faciendi miracula: quia aliàs quando p̄dicarent inter Gentes nõ crederetur eis, & ita dedit poteſtatẽ hanc, ut patet infra Ioannis, & Luc. 9. & 10. Eſſet tamen inconueniens, ꝙ ipſe traderet Apoſto

I lis, & diſcipulis poteſtatẽ maximam, qua ipſe nunquã feciſſet, eo ꝙ tunc uiderẽtur quodam modo maiores diſcipuli, quàm Chr̄s. Et tamen ſicut diſcipulus nõ eſt ſupra magiſtrum, nec ſeruus ſupra dominum, infra Ioannis, & Luc. 6. ita nec debet apparere maior. Debuit ergo Chriſtus facere miracula, & poſtea tradere diſcipulis poteſtatem faciendi.

An faciente Chriſto miracula, neceſſe fuerit, quòd etiam per legem prænuntiaretur. Quæſt. XXIIII.

QVAERITVR, cùm Chriſtus faceret miracula, q̄ perfectè oſtendebãt eum eſſe Deum, uel Meſſiam: an eſſet neceſſe ꝙ aliquid de eo in lege prænunciaretur. Et uidetur, ꝙ nõ. Quia

K licèt neceſſariũ eſſet, Chriſtũ prænunciatũ eſſe in lege p̱p̱ hoc, ꝙ teſtimonium Ioannis non erat omnino ſufficiens ſine teſtimonio legis, ut declaratum eſt ſup. miracula tñ firmiſſimè probabant, & non indigeret alia probatione adiuncta ſibi ad conferendum firmitatẽ, vel auctoritatem. Dicendum, ꝙ exiſtentibus miraculis Chriſti non erat tanta neceſſitas, quòd lex prænũciaſſet aliquid de illo, etiam reſpectu Iudæorum, ſicut per Ioannem oſtendendus eſſet, & non faceret miracula. Fuit tamen neceſſe adhuc, quòd aliquid de eo prænũciaretur in lege. Primò, quia non poterat conuenienter populus ille Iudæorũ ſpecialiter a cæteris populis ſeparari, niſi prænunciaretur eis Meſſiam futurum

de ſe-

de ſemine eorum. Et ob hoc ipſi ſpecialius pertinere A debebant ad Deum, quàm cęteri populi, cùm propterea ſeparati fuerint, quia Deus de iſtis ſolis uoluit Meſſiam naſci: & iſtis ſolis promiſit Meſſiam. Et ſic dicit Apoſtolus ad Ro. 9. quòd Iudæorum eſt teſtimoniũ, & legis datio, & promiſſa, quorum patres, ex quibus Chriſtus ſecundùm carnē. Si autē ſepararetur iſte populus à reliquis, & non prænunciaretur ei de Meſſia, neſciret quare ſepararetur à reliquis, & non haberet tantum incentiuum ad adhærendum Deo ſicut hoc cognito. Secundo cõueniebat hoc pp ſpem, & fidem, ſcilicet Iudæi haberent ſemper ſpem de aduētu Meſſiæ, ſicut deſiderabāt omnes antiqui patres, & etiam ipſi, qui erant in lymbo ſancto continuè ſperabant redemptionem futuram per Meſſiam, eſſet tamen ſpes abla- B ta ſi in ſcriptura non fuiſſet prænunciatum de Meſſia: de fide patet, quia cùm nũquam homines ſaluati ſunt niſi in fide Meſſiæ explicita, uel implicita, & fides implicita, quæ eſt minorum dependet ex fide explicita, quæ eſt maiorum: decebat quòd aliqui haberēt fidem explicitam de Meſſia: iſtud autem eſſe non poterat niſi de illo prænunciatum eſſet, ideo debuit prænunciari in ſcriptura. De iſta fide de Meſſia neceſſaria ad ſalutem magis diximus ſupra in prologo Hieronymi, qui incipit: Matthæus ex Iudæa. Tertiò, quia ſic facilius cognoſceretur Chriſtus, quàm aliter, quia ſi non fuiſſet in ſcriptura prænunciatus Meſſias: quando poſtea faceret miracula, licèt illa probarent eum eſſe Deum: tamen Iudæi ualde dubitarent propter hoc, C quod lex ſua data fuerat eis à Deo, & nihil dictum fuerat, quod poſtea Deus appariturus eſſet. Cùm autem lex prænunciaſſet de Meſſia, & poſtea appareret Ieſus faciens miracula, crederetur illum eſſe, qui promiſſus fuerat in lege, & ſic facilius crederetur in eum. Vnde non ſolùm ſcriptura prænunciauit, quòd uenturus eſſet, ſed etiam quando naſciturus, & ubi: & de qua progenie, & quid facturus eſſet, ſcilicet, quod mutaret legem Moyſi: & multa alia. His tamen omnibus ſtantibus multi Iudæorum noluerunt credere ei, quanto magis ſi nihil de eo prænunciatum fuiſſet: ideo fuit neceſſarium prænunciari. Quartò, quia ſi non fuiſſet de eo prænunciatum, haberent Iudæi colorem ad non recipiendum eum, etiam ſi faceret mi- D racula: quia uideretur facere contra legem Moyſi. Nam Deuteron. 13. dicitur. Si ſurrexerit in medio tui prophetes, & prædixerit ſignum atque portentum, & uenerit quod locutus eſt: & dixerit tibi eamus, & ſequamur Deos alienos: non audies uerba prophetæ illius, quia tentat uos Dominus. Ita nunc Chriſtus introducturus erat legem nouam, per quā ceſſaret tota lex Moyſi. Dici tamen Iudæis, quòd relinquerent totam legem Moyſi, quam Deus eis dederat, & acciperent aliam de nouo, nihil aliud uidebatur, quàm ſi diceretur eis: eamus, & colamus Deos alienos, & ſic licèt multa miracula faceret, nunquam ei crederent, ut dimitterent legem Moyſi: niſi ipſa lex hoc eis prænunciaſſet. Et ſic fuit ualde E neceſſarium prænunciari, quia aliter non uiderentur ſufficere miracula: & iſta eſt de cauſis potiſſimis. Quintò, ut tolleretur occaſio Iudæis obijciendi contra miracula Chriſti: nam exiſtentibus omnibus his obijciebant dicentes, in Beelzebul Principe Dæmoniorum Dæmonia ejicit. infra decimoſecundo. Quanto magis ſi lex non prænunciaſſet de illo? Deus autem uoluit auferre omnem occaſionem calumniandi: ideo debuit prænunciare Chriſtum in ſcriptura ſacra.

A

An Ioannes debuerit Chriſtum oſtendere mox, vt natus eſt. Quæſt. XXV.

QVAERITVR, cū Ioannes uenerit ad oſtendendum Chriſtum, an debuit oſtendere mox, vt natus eſt. Aliquis dicet ꝙ ſic, quia ex eo tempore Meſſias erat, ergo in ueneratione haberi debebat. Secūdò quia Chriſtus, mox ut natus eſt, annunciatus eſt, & oſtenſus. Nam angeli annunciauerunt eum paſtoribus. Luc. 2. Reges quoque ab oriente uenerunt adorare eum. Et hoc cognitum eſt ab omnibus Iudæis, cùm illi Magi quæſierunt in Ieruſalem: ubi eſt, qui natus eſt rex Iudæorum? præcedenti. cap. B Fuit quoque oſtenſus Simeoni, & Annæ propheteſſæ: quando oblatus eſt in templo: Luc. 2. Dicendum, ꝙ Ioannes non debuit oſtendere Chriſtum ante tempus iſtud quo oſtendit. Nam ſi oſtendiſſet illum mox ut natus eſt, incurriſſet magnum periculum, quia Hero. conaretur occidere illum poſtquam ſemel eſſet perſona cognita, ſicut occidit infantes in Bethlehem, ut occideret eum inter eos præcedenti c. Magis autem moueretur ad hoc quando conſtaret ei determinatè de perſona. Ideo neceſſe erat, ꝙ Ieſus defenderet ſe p miraculum, uel quòd occideretur ab Herode. Et non ſolùm ſemel ſe defenderet, ſed etiam quamdiu maneret in Iudæa: immo, & ad quamcunque partem orbis fugeret, perſequeretur eum Herodes, & occideret: niſi C tota uita Chriſti eſſet miraculum. Et iſtud ualde impediebat procurationem ſalutis noſtræ eo modo, quo Deus illam diſpoſuerat procurandam. Ideo nõ debuit tunc oſtendi à Ioanne. Nec obſtant oſtenſiones Chriſti ſupra poſitæ: quia illę non inducebant periculum, ut infra dicetur. Iſta autem inducebant manifeſtiſſimũ periculum, cùm conſtaret de perſona, quod non conſtabat ex alijs. Secundo quia Ioannes ueniebat ad diſponendum populum ad prędicationem Chriſti, & tñ ipſe non erat prædicaturus, uſq; ad annum triceſimũ. Ideo Ioannes, non debuit mitti prius. Tertiò quia ſi Ioan. oſtenderet Chriſtum mox ut natus eſt, nõ poſſet eſſe tanta fides uerbo eius, ſicut nunc: quia non appareret tunc aliqua operatio Ieſu, quæ oſtenderet ipſum D Meſſiam. Nunc aũt cũ a Ioan. oſtenſus eſt, baptizatus fuit, & ieiunauit: & illico cępit prædicare, & miracula facere. Ideo nunc fides daretur uerbo eius, & nõ prius, quia ex factis Chriſti appareret Ioannē uerum dixiſſe. Quartò quia Ioannes oſtenſurus erat Chriſtũ p baptiſmum, ſicut dr̃. Io. 1. ſ. Ego neſciebam eum, ſed ut manifeſtetur in Iſrael ppea ueni ego in aqua baptiſmus Ieſus tñ non poterat baptizari baptiſmo Ioan. qñ erat paruulus, quia ſoli utentes rõne, qui pniam de peccatis agere debebant, baptizabātur: ideo uocatur baptizare pniæ, oportet ergo ꝙ uerus eſſet uir qñ baptizaretur. Quintò quia ſi Ioannes oſtendiſſet Ieſum eſſe Meſſiā, qñ erat paruulus, aut populus teneret tunc Ieſum, ut Meſſiam curādo de teſtimonio Ioan. aut non. Si non, E periret teſtimonium Ioannis. Si aũt teneret eũ ut Meſſiā: teneretur magnificè ſicut filius regis: qa Iudæi putabāt Meſſiam regnaturum tpaliter, ſicut putauit Herodes, & dictum eſt p̃ced. cap. Iſtud aũt repugnabat intentioni Chriſti, qui uolebat in paupertate uiuere. Vnde quando ipſe cognouit, ꝙ populus uenturus erat, ut raperet eum & conſtitueret regem, quia ſaturauerat eos de quinq; panibus, & duobus piſcibus, fugit ſolus in montem ad orandum. Ioan. 6. Non ergo decebat, ꝙ Ioannes illum tunc manifeſtaret. Chriſtus igiẽ manifeſtandus fuit determinatè ſolùm, qñ incepturus erat p̃dicare, quia tunc populus admonitus ex Ioan. teſtimonio recēter, & uidens immediatè opera Chriſti crederet uerum eſſe, qđ dixit Ioann. Et ſic factum eſt, qa qñ

Chriſtus incæpit prædicare, multi ueniebant ad eum, dicentes; omnia quæ Ioannes dixit de iſto uera erant. Si autem oſtendiſſet eum paruulum, interim moreretur Ioannes, & quando Ieſus ueniret ad ætatem triginta annorum in qua prædicaret, eſſet obliuioni tradita teſtificatio Ioannis de illo. Ad argumentum in contrarium dicendum, ꝙ licèt Chriſtus eſſet Meſſias mox vt natus eſt, non tamen facturus erat opera Meſſiæ vſq; ad annum trigeſimum, Duo namq; erant opera Meſſiæ. ſ. mori pro nobis, vt nos redimeret: & dare legem in qua uiueremus, ut conſequeremur fructum redemptionis ſuæ. Et hæc lex danda erat per prædicationē. Iſtud autem non incæpit Ieſus uſque ad annum trigeſimum. Ideo tunc demonſtrari debuit, vt Meſſias, & non prius. Ioannes autem uenerat ad oſtendendum Ieſum, vt facientem opera Meſſiæ: & ſic illo tempore venturus erat Ioannes ad oſtendendum eum populo. Ad ſecundum dicendum ꝙ Chriſtus manifeſtatus eſt iſtis, de quibus dicitur in ſua natiuitate: & ex illa oſtenſione nullum inconueniens ſequi poterat, Ex oſtenſione autem Ioannis magnum periculum ſequeretur, Et patet, quia Ioanni non oſtenſus eſt Chriſtus, vt ipſe cognoſceret eum, ſed ut manifeſtaret eum toti populo. Sic ipſe dixit Ioannis 1. ſcilicet. Ego neſciebã eum, ſed ut manifeſtetur in Iſrael, ueni in aqua baptizans. Et ſic oſtēdit eum toti populo, cùm prædicãs coram toto populo, ut uidit Ieſum tranſire coram ſe, ait; Ecce agnus Dei. Et iterum: Iſte eſt filius Dei. Io. 1. Si autem ſic Ioannes oſtendiſſet Chriſtum, quando natus eſt, cognoſceret Herodes puerum, & occideret Chriſtum. Regibus autem Chriſtus oſtenſus eſt, non vt ipſi aliis manifeſtarent eum: ſed ut ipſi cognoſcerēt illum. Et ob hoc dixit eis angelus in ſomnis, ne redirent ad Herodem, præcedenti cap. ſ. vt ille neſciret de puero, Sic etiam paſtoribus Chriſtus oſtenſus eſt. Illi autem non manifeſtauerunt eum populo: ſed paucis, qui nocere non poterant, nec illum diuulgarent. Sic etiam Simeoni, & Annæ Chriſtus oſtenſus eſt: & illi in templo loquebantur de eo illis, qui expectabant redemptionem Iſrael, ſcilicet, quibuſdam uiris ſpiritualibus. Et iſti non reuelarent aliis, ita ut Chriſto poſſet inde oriri periculum. Ideo iſtis fuit conueniens Chriſtum oſtendi in natiuitate: per Ioannē autem non debuit oſtendi. Niſi dicas, quòd oſtenderetur Ioanni ita quòd ipſe cognoſceret eum, uel paucis reuelaret: quia tunc non proficeret. Nam Ioannes non ueniebat, ut oſtenderet eum toti populo, ut dictum eſt: ideo nō debuit Ioannes eum oſtēdere niſi eo tempore, quo ſine periculo oſtendi poterat, & quando poterat exercere opera Meſſiæ. Et utrumque fuit circa annum trigeſimum Chriſti: quia tunc nemo eum perſequebatur: licèt dictum eſſet eum eſſe Meſſiam. Nec Iudæi illum perſecuti fuiſſent, niſi poſtea propter miracula, & increpationes, quas faciebat contra eos, qui concitati erant contra eum.

Ipſe autem Ioannes habebat ueſtimentum de pilis Camelorũ, & zonam peliceam circa lumbos ſuos; eſca autem eius erat locuſtæ, & mel ſylueſtre. Tunc exibat ad eum Ieroſolyma, & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanem, & baptizabantur ab eo in Iordane confitentes peccata ſua.

Ipſe autem Ioannes. Hic oſtenditur idoneitas Ioannes ad teſtificandum ex uitæ ſanctitate. Et ad hoc ponitur hic de cibo, & potu, & ueſtibus eius, ſcilicet. *Ipſe*

F *autem Ioannes habebat ueſtimentum de pilis Camelorum.* Et in hoc apparet aſperitas ueſtis, quia pili Camelorum ſunt aſperi, & fiunt de iſtis ueſtes aſperę ualde, ſicut de pilis caprarum. Et hoc erat propter uilitatē, & aſperitatē habitus: quia non decebat uirũ Dei mollib. & delicatis aut præcioſis indui ueſtimētis. *Et zonam pelliceam circa lumbos ſuos, id eſt.* Iſta zona nō erat textilis, ſicut nos aliquando habemus de lana textili, de uariis colorib. nec ēt erat de corio aĩalis diſpoſito p artifices, & exornato ſicut cõiter fiunt zonæ, ſed q̃dam pars pellis aĩalis mortui, ſ. corrigia adhuc cruda cum pilis ſuis, circa quã artifex nihil fecerat. Et ſic erat zona uilis, rudis, & aſpera. Et apparet in hoc contemptibilitas habitus, qa tam ueſtes, q̃ zona erant contemptibiles. Aliqui putãt, G ꝙ habebat zonam pelliceam circa lumbos. Non tñ cõſtat an ſic hr̃et, quia poteſt intelligi ꝙ hr̃et zonam iuxta carnem, uel ꝙ haberet eam ſup ueſtē, quia utroq; modo erat circa lumbos. Magis tñ vr̃ cõuenire literæ ꝙ eſſet iuxta carnē, q̃ ſupra ueſtes, & tunc eſſet ad maiorem afflictionem carnis. *Eſca autem eius erat locuſta, & mel ſylueſtre.* Hic notatur ſanctitas in cibo. ſ. qa non comedebat niſi locuſtas, & mel. Quidam putant iſtas locuſtas eſſe piſces marinos, quos ſic uocamus. Sed hoc non conuenit: qa tales piſces ſatis ſunt delectabiles, & apud aliquos præcioſi iudicant: ſcriptura tñ laudat hic Ioannem de auſteritate uitę: ideo non diceret, ꝙ tales locuſtas comederet. Item quia Ioannes manebat continuè in deſerto: ibi autem non poterat habe- H re tales piſces, maximè cũ nō haberet aliquã curã, aut ſolicitudinē circa cibũ: oportet ergo, ꝙ ſit locuſta aliquid quòd habeatur cõiter in deſerto: ad quod inquirendum nō ſit neceſſe impēdi magnam ſolicitudinē. Alii dicunt, ꝙ locuſtæ ſunt illa aĩalia parua, q̃ ſaltãt, & ſegetes deſtruunt. Et de his dr̃ Ioan. 1. ſ. Reſiduum erucæ comedit locuſta, & reſiduũ locuſtæ comedit bruchus. De iſtis dicit Nico. ꝙ inueniunt in deſerto Iudææ: & frixæ cum oleo ſunt cibus pauperũ. Iſtud eſt ſatis veriſimile, qa nō eſt aliquis ſumptus circa talem cibum reſpectu aliorum ciborum. Quidam tñ dñt hoc non eſſe uerum, quia Ioannes erat quaſi extremus in abſtinentia a cibo, & potu: ideo nō comederet iſta aĩalia frixa cum oleo: tum qa erat aliquis apparatus, & oporte- I bat impendi aliquantam ſolicitudinem circa talia: tũ quia iſte cibus aliqualiter eſſet ſapidus pp frixuram in oleo. Alii ergo dñt, ꝙ Ioannes comedebat iſtas locuſtas, & tñ non frigebat eas in oleo, ſed ſolùm ſale conditas comedebat. Et ſic fit in quadã parte Aethiopiæ. ſ. apud Troglodytas. Iſtud autem nullius ſumptus erat nec apparatus, aut ſolicitudinis, & eſt cibus magis auſterus: ideo iſtud veriſimilius uidebatur. Alii dicunt, ꝙ iſtæ locuſtæ non ſunt animalia, ſed q̃dam herbæ, quæ habētur in deſerto, q̃ locuſtæ uocant in terra Chanaã: & de iſtis comedebat Ioannes. Et tunc erat magna auſteritas in cibo ſuo, ſcilicet comedere herbas crudas. Iſtud tenet frater Brocardus Teutonicus in lib. ſuo de terra ſancta, dicens ſe fuiſſe in multis monaſte- K riis apud Iordanem in locis, vbi Beatus Ioannes conuerſabatur baptizans, & prædicans, & ibi cum multis monachis ſæpe comediſſe herbas, quas illi locuſtas uocant, & abundant in terra illa. Et dicunt, quòd illę erant locuſtæ quas comedebat beatus Ioannes. Iſtud etiam ſatis eſt rationabile. Quia tamen iſtud nomen locuſta apud latinos communiter ſignat illa animalia parua, & non herbas, nec aliquid aliud, ueriſimilius uidetur, quòd comedebat locuſtas, ſcilicet iſta uolatilia ſalę condita, quia talia ualde abundant in deſerto. De melle ſylueſtre dicunt quidam, quòd eſt quidam paruus humor repertus in foliis quarundam arborum, & eſt dulcis ſicut mel: ideo uocatur mel. Sed hoc non multum videtur, quia ille humor eſt res

delica-

delicata, & pauca, quæ magis lambitur, quàm comedatur. Ioannes autem comedebat cibum rudem ad neceſitatem ſtomachi: ideo non eſt ſatis veriſimile, ꝙ tale mel comederet. Alij dicunt, quòd iſtud mel ſylueſtre reperitur in truncis arborum quarundam, ſunt enim ibi quædam partes albæ, & teneræ quę manibus contritæ comeduntur & ſaporem mellis habẽt. Iſtud tenet Nico. Iſta varietas & etiam aliorũ aliter opinantium eſt, quia iſtud vocatur mel ſylueſtre. Nam ſi vocaretur mel abſolutè, putarent ꝙ eſſet mel cõe: quia tamen mel ſylueſtre dicitur, putant non eſſe de melle noſtro. Vr̃ tamen rationabiliter dicendũ, ꝙ iſtud erat mel cõe, quo nos veſcimur: & eſt cibus rudis, & cõis, quem Ioann. ſine apparatu, & ſolicitudine habere poterat, quia multum de melle eſſet in deſerto: vocatur autem mel ſylueſtre, i. mel rude ad differentiam mellis noſtri, quod defecatum eſt, & purgatũ a cæra. Illud aũt mel, quod Ioan. comedebat erat ſimul cum cæra. ſcilicet, fauus ſicut ipſe inueniebat in deſerto in alueanijs apũ. Nam illę in diuerſis locis in deſerto mellificabant: etiam in locis, vbi nulli hominum de eis cura erat. Et illi faui erant adhuc rudiores. Et propriè vocaretur illud mel ſylueſtre, quia in ſyluis ſine cura humana fiebat, & de illo Ioannes comederet, quia nollet quemquam grauare tollendo de alieno. Et iſtud videtur magis tenendum. Iſte autem eſſet cibus ſatis groſſus, & non delicatus nec dulcis quia licèt ſemel aut modicum de melle comedere ſit dulcè, & delectabile tamen multum comedere, aut quotidie, vel quòd de illo homo ſaturari velit prouocat nauſeam, & non eſt cibus ſuauis. vt patet Prouer. 25. ſcilicet, mel inueniſti, comede quod ſufficit tibi, ne forte ſaturatus euomas illud. *Tunc exibat ad eũ Ieroſolyma.* Poſtquàm deſcripta eſt vita Ioannis in cibo; & veſte, ponitur eius prædicatio famoſa, ſcilicet, quia propter ſanctitatem ſuã confluebant ad eum omnes. Et dicitur quod tunc, ideſt, quando incepit prædicare exibat ad eum Ieroſolyma, ideſt, habitatores Ieruſalem. Ponitur enim continens pro contento. Marc. 1. dicitur: Egrediebantur ad eum Ieroſolymitæ vniuerſi. Eadem ſententia eſt. Et cùm dicitur omnes Ieroſolymitæ intelligitur multi: quia non eſt veriſimile, quòd omnes irent, nemo manente in Vrbe: immo manifeſtum eſt, quòd non ibant omnes, quia neceſſe erat manere miniſtros in tẽplo: Leuitas, & Sacerdotes, qui nunquam exibant de templo toto tempore miniſtrationis ſuæ, vt colligitur 1. Paral. 9. etiam Luc. 1. & declaratum fuit 4. Regũ 11. *Et omnis Iudæa.* ideſt, omnes habitantes in Iudæa, ſcilicet plurimi eorum. Et accipitur Iudæa ſtrictè ſolum pro ſorte Iudæ. Quod patet, quia Ieruſalem diſtinguitur hoc a Iudæa; & verum eſt, quia non eſt in ſorte Iudæ, ſed in ſorte Beniamin. Ioſue 18. linea tamen diuidens ſortem Iudæ a Beniamin tranſit per fontem Rogel, qui eſt iuxta Ieruſalem non longe a portis, vt declaratum eſt Ioſue 15. Et ſic tranſit inter Ieruſalem, & Bethlehem. Et eſt Ieruſalem de ſorte Beniamin. Bethlehem autem de ſorte Iudæ. Accipiendo tamen largius Iudęam includitur Ieruſalem in ea. Et ſic Pilatus, qui erat procurator Iudææ, erat procurator Ieruſalem, vt ſupra dictum eſt de hoc, & præced. cap. in 18. q. *Et omnis regio circa Iordanem,* i. terra illa, quæ eſt circa alueum Iordanis. Eſt enim terra illa delectabilis, & ſunt ibi palmæ, & quondam erat Balſamum, & eſt terra pinguis propter fluuium, & vocatur regio circa Iordanem tota terra Iordani adiacens ex parte Orientis, & Occidentis. *Et baptizabantur ab eo in Iordane.* ideſt, immergebantur in aquam. Et ob hoc erat Ioannes apud Iordanem propter aquas multas, vt ibi baptizare poſſet. Non fuit tamen ſemper circa Iordanem, quia aliquando declinauit ad alia loca, vbi erant aquæ, ſicut

A quãdo fuit in Aenon iuxta Salim, vbi erant aquę multæ. Ioan. 3. ante tamen quam Chriſtus baptizaretur, erat Ioannes ſemper apud Iordanem: & ibi Chriſtus baptizatus eſt, ſcilicet, in Iordane infra in litera. Poſt Chriſti autem baptiſmum Ioannes etiam baptizauit in aliis locis. Matthæus autem, & Marcus non curant de hoc: ideo ſolùm dicunt, quomodo baptizaret in Iordane. Ioannes autem, qui iſtud ſcripſit latius dicit: quòd Ioannes poſtea Chriſto prædicante baptizaret in Aenon. Ioan. 3. *Confitentes peccata ſua.* ideſt, confitentes ſe peccaſſe: quomodo autem fieret iſta confeſſio, dicetur infra 58. & 55. & 96 q.

B *An Ioannes debuit eſſe tam ſanctæ vitæ, vt hic deſcribitur. Quæſt. XXVI.*

QVAERITVR circa Ioannẽ, an debuit eſſe tam ſanctæ vitæ ſicut hic deſcribitur. Dicendum ꝙ Ioan. fuit vitæ ſanctiſſimæ: & decuit, ꝙ haberet iſtam ſanctitatem. Vnde Deus ex ſpeciali gratia dedit ei propoſitũ tam arduum, ſ. vt tam aſperam vitã ſequeretur, & conſtantiam in opere in tanta difficultate vitæ tam lõgo tp̃e habita illis laboribus frangetur. Et ſatis apparebat in eo aliquid diuinũ eſſe quòd tã graues labores, & potiſſimè a tenera ætate toleraſſet. Hoc autem fuit neceſſarium: quia Deus volebat ꝙ Ioãnes eſſet teſtis idoneus in re tam ardua,
C ſicut erat dicere aliquem eſſe Meſſiam, & quòd totus populus crederet ei. Ad hoc autẽ neceſſe erat ꝙ Ioan. manifeſte oſtenderet in ſe aliquid diuinũ, q̃a alias non adhiberetur ei tanta fides. Iſtud autem poterat eſſe in miraculis, vel in vitæ perfectione: quia vtrumq; a Deo eſt. Ioãnes tñ miracula non fecit, vt infra dicetur. q. 34. Ideo oportebat, ꝙ haberet vitam ſanctiſſimam, & nõ quãcũq;: ſed in gradu excellentiſſimo, quia aliàs non fuiſſet tanta opinio de eo. ſ. ꝙ ipſe eſſet Meſſias, cũ nullum ſignum oſtendiſſet. Quia apud antiquos fuerunt multi ſancti viri, & a nullo eorũ talis opinio habita eſt. Ideo oportebat ꝙ Ioan. ſanctior appareret illis. Etiam, quia in re tam ardua ſoli verbo eius ſtandum erat, ſ. vt crederetur Meſſias, quem ille aſſereret non oſtenſo a-
D liquo miraculo. Oportebat ergo ꝙ iſta vita eſſet ita excellens, vt appareret ſpecialiter a Deo, & non eſſet dubium quin a Deo mitteretur, & Deus operaretur in eo, qui talia faciebat, & tunc Iudæi certificati de Ioan. quòd eſſet a Deo propter excellentiam uitæ crederẽt quicquid ipſe diceret. Sed obijcietur quòd iſta ſanctitas vitæ non operata fuerit in Ioann. quia talis fides ei adhiberetur. Nam licet Ioan. oſtendiſſet Ieſum eſſe Meſſiam coram toto populo: Iudæi non acceperunt eum, vt Meſſiam. Dicendum ꝙ ſanctitas Ioan. operata eſt id, ad quod erat. ſ. vt crederetur ei a populo: vt nemo auderet dicere aliquid ab eo dictũ, uel factũ nõ eſſe diuinũ. Sic patet infra 21. cùm Chriſtus quæſiuit a ſacerdotibus, & phariſæis, an baptiſmus Ioan. eſſet a
E Deo, an ab hominibus; vt ſe excuſarent dicitur, ꝙ nõ auſi ſunt dicere eſſe ab hominibus, quia timebant populum, qui Ioan. tanq̃ prophetam tenebant. In oĩbus alijs quæ Ioannes aſſereret nemo auderet ei repugnare. Quod autem omnes Iudæi non acceperunt Ieſum, ut Meſſiam ipſo teſtificante, non diminuunt teſtimonium eius. Nam etiam Ieſus fecit plurima, & inaudita miracula, quæ omnes Iudæi uiderunt, & tamen noluerunt omnes credere in eum. Miracula tamen non ſolùm Meſſiam, ſed etiam Deum eſſe illum probant. Sed ſicut aliqui crediderunt in eum propter miracula, ita etiã aliqui crediderunt in eum pp̃ teſtimonium Ioan. Nam dicitur Io. 10. ꝙ multi ueniebant ad Ieſum dicentes, ꝙ omnia, quæ Ioan. de iſto dixit uera erant,

& crediderunt in eum. Sed dicetur fortè, quòd Ioan. non debebat eſſe tam excellentis vitæ, quia per hæc ẽt Chriſtum excedebat in auſteritate vitę. Quod videtur plurimis inconueniens: quia omnes virtutes debent poni in ſummo in Chriſto, i. In gradu excellentiori q̄ in omnibus hominibus. Dicendum ꝙ Ioan. debuit habere totam auſteritatem, q̄ habuit, quia alioquin, non excederet oẽs antiquos ſanctos valde, & ſic non eſſet cauſa quare præſtaretur ei tanta auctoritas a populo: & tñ præſtari illam auctoritatem erat vtile Chriſto: quia quanto magis crederetur Ioan. tanto magis dirigerentur facta Chriſti, ſ. quòd facilius in eum crederetur: ideo decebat, ꝙ Deus daret Ioan. priuilegiũ vitæ ſanctiſſimę in auſteritate. Cùm aũt dicitur de Chriſto ꝙ ſic Ioannes excederet Chriſtum, dicendum quòd ridiculum eſt comparare quemquam hominum ad Chriſtũ, nec omnes homines ſimul ſumptos. Et hoc confitetur planiſſime ipſe Ioannes dicens, ꝙ de plenitudinę eius oẽs accepimus. Io. j. Dixit ẽt, ꝙ pater dedit ei Spũm, & non ad menſuram. Io. 3. q. d. cæteris datur Spiritus ſanctitatis in certa menſura, filio autem datus eſt iſtę Spiritus ſine menſura, i. inextimabiliter. Et ſic potuerunt omnes de plenitudine eius recipere, quia in immenſum habet. Et ſic non ſolùm non eſt aliquis ſanctus ſicut Chriſtus: ſed ipſe ſolus eſt ſanctus, quia eſt ſanctus ſanctorũ. Sic. n. vocauit eum Daniel, ſ. Vngetur Sanctus ſanctorum. Dan. 9. Et ſolus ſanctus eſt, quia ipſe ſanctus ſanctificans tã Ioan. q̄ oẽs alios. Ideo conſequẽter vita Chriſti erat excellẽtior, & ſanctior q̄ vita Ioã. quia ipſe ſanctior erat. Et tñ vita Ioan. fuit auſterior, q̄ vita Chriſti, ſicut ipſe Chr̄s teſtatus eſt infra 11. Venit Ioan. non manducans, nec bibens, & dicũt: quia demonium habet: venit filius hoĩs manducãs, & bibens, & dicunt; ecce homo vorax, & potator vini, & publicanorum amicus. Quare autem Chriſtus nõ habuit tantam auſteritatem ſicut Ioannes, & an decuit habere declarabitur infra 11. vel Luc. 2.

An Elias, & Prophetæ antiqui teſtamenti fuerunt ita auſteri in uita, ſicut Ioannes. Quæſt. XXVII.

QVAERITVR an Elias, & Prophetæ antiqui fuerunt tam ſancti, & tam auſteri in vita ſicut Ioannes. Aliquis dicet ꝙ ſic, quia etiam filij Prophetarum comedebãt herbas, ſicut Ioannes: vt patet 4. Reg. de illo, qui poſuit colocynthidas, ſiue herbas amaras in olla pro filijs prophetarum, Item patet de Elia, qui in deſerto apud torrentem Carith à coruis paſcebatur. Item ipſe Elias comedit ſemel in quadraginta diebus, & de pane quidem ſubcineritio. 3. Reg. 19. Item Moyſes bis quadraginta dieb⁹ manſit ſine cibo, ſcilicet, quadraginta diebus pro primis tabulis ſuſcipiendis, & quadraginta pro ſecundis; vt colligitur Exod. 34. & magis patet Deuteron. 2. Et iſta videbatur maior auſteritas.

Dicendum, ꝙ Ioannes fuit auſterior in victu, & veſtitu cæteris, qui eum præceſſerant: & colligitur ex teſtimonio Chriſti, ſ. Inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioannes Baptiſta. Et intelligebatur de ſanctitate. Sanctitas autem Ioannis manifeſtabatur in illa exteriori auſteritate vitæ; ideo oportet ꝙ Chriſtus intellexerit, ꝙ in hac nemo eum exceſſerit, immo nec fuerit quiſquam ſibi æqualis, licèt antiqui ſancti haberent vitam ſatis abſtinentem a delicijs, & modeſtiam magnam in habitu. Et ob hoc ſpecialiter ſcriptura ponit cibum eius, & veſtitum, quod non facit de alijs ſanctis noui, & veteris teſtamenti, nec de ipſo Chriſto: & ſpecialiter laudat eum de hoc, ideo oportet ꝙ in iſto excederet omnes alios homines. Ad primũ qñ dr̄ de filijs prophetarum, ꝙ comedebant herbas. dicendum

F ꝙ non atteſtabatur magnam auſteritatem vitæ: quia illud erat ex neceſſitate famis, cũ non haberent aliud, uel ſaltem non ad ſufficientiam: ſic patet e. c. ſ. Erat autem fames in terra, & dixit Eliſæus vni de pueris ſuis, pone ollam grandem, & coque pulmentum pro filijs prophetarum. Si tamen fuiſſet abundantia eſcarũ, nõ comediſſent herbas, cùm ibi cauſa innuatur, ſ. quia erat fames in terra. Comedebant tamen panes, & alia, quæ apponebantur iſti filij prophetarũ, cùm dicatur eod. c. ꝙ quidam vir attulit panes primitiarum Eliſæo, & fecit illos apponi coram filijs prophetarum, & comederunt. Ioan. aũt nunq̄ comedebat panem, ſed ſo-
G lùm locuſtas, & mel ſylueſtre. Ad ſecundũ dicendũ, ꝙ Elias non fuit ibi auſterus aliqñ, ſed ſolùm oſtenditur inde, ꝙ per miraculum nutriebatur. Nam erat fames magna in terra, & Deus iuſſit Eliæ manere apud torrentem Carith: & ibi dixerat, ꝙ corui paſcerent eum, & dabant ſibi bis in die panem, & carnes mane, & veſperi, eod. c. Iſta autem nulla auſteritas erat, ſed uita ſatis delectabilis quantum ad cibum: de potu aũt Deus non prouidebat ei, ſed bibebat aquam de torrente, eo. cap. Ad tertium dicendum, ꝙ Elias non fuit auſterior in hoc, eo ꝙ quadraginta diebus non comederit. Nã illud non erat uoluntate humana: ſed quia Deus cõpulit eum facere, dicens ꝙ comederet, & biberet, quia grandis via ei reſtabat. 3. Regum 19. Et tunc etiam ſi Elias voluiſſet aliquid aliud comedere non potuiſſet, quia nihil erat in deſerto. Et ob hoc angelus attulit ei
H cibum, quaſi aliunde habere non poſſet. Nam Deus non prouidet miraculosè, niſi in neceſſitate. Ioannes autem ſine ulla neceſſitate ſponte tenebat hanc auſteritatem; cùm poſſet habere alios cibos ad abundantiam. Item non grauabat Eliam, ꝙ tanto tempore abſtineret à cibo; quia ſi grauaretur modo naturali, neceſſe erat ꝙ moreretur, ſ. nihil comedendo in quadraginta diebus. Et tamen non periit, ideo miraculoſe conſeruabatur. Et tunc non affligeretur fame, ſic ieiunans. Et hoc innuitur eo. c. cùm dicitur, & ambulauit in fortitudine cibi illis quadraginta dieb⁹, & quadraginta noctibus uſque ad montem Dei Horeb. Et ſic cibus ille confortabat adhuc eum, non ſolùm ad viuendum, ſed ẽt ad itinerandum continuè. Ioan. autẽ
I naturaliter conſeruabatur, ideo affligebatur auſteritate cibi, & fortè interdum fame. Item adhuc non erat auſteritas hæc in cibo Eliæ, quia ipſe comedit panem ſubcineritium. Ioann. aũt nunquam comedebat panẽ, ſed locuſtas, & mel. Ad quartum dicendum quòd in Moyſe nunquam apparuit aliqua auſteritas uitæ, ſed comedebat de eiſdẽ cibis de quibus cæteri homines. Quod aũt bis quadraginta diebus manſerit ſine cibo nullam auſteritatem in eo ſignificat, ſed ſolùm oſtendit diuinum miraculum: quia naturaliter non poterat manere ſine cibo tanto tp̄e. Illud autem non fuit ſibi graue, ſed iucundum: quia fruebatur conſortio diuini ſermonis. Vnde apparuerunt in eo ſigna huius. Sic. n. dr̄ Exo. 34. ꝙ qñ Moyſes deſcendit ad caſtra, erat cornuta facies eius ex cõſortio ſermonis Domini, & ipſe
K ignorabat. Ita ẽt totus populus Iſrael per xl. annos comedit ſolùm manna; quod uideretur, ꝙ naturaliter non poſſet eos nutrire, & conſeruare ita fortes, & iucundos. Sic dr̄ Deut. 8. ſ. dedit tibi cibum mãna, quod ignorabas tu, & patres tui, ut oſtenderet tibi, ꝙ non in ſolo pane viuit homo, ſed in oĩ uerbo, quod egreditur ex ore Domini. Quaſi dicat: iſte cibus manna non poterat te ita naturaliter nutrire ſicut panis: ſed Deus fecit ad oſtendendam potentiam ſuam, ſcilicet, ut ſcires, ꝙ non in ſolo pane viuit homo, ideſt, poteſt uiuere, ſed ex oĩ uerbo qđ ꝓcedit ex ore Dñi, i. Quidquid dixerit, homini ꝙ comedat, uiuet comedendo illud; etiam ſi dicat quòd comedat ferrum, uel lapides,

Talia

Talia ergo non ſunt ducēda in argumentum, quia miraculoſa ſunt. In Ioanne autē nihil erat miraculoſum; ſed naturaliter viuebat, & affligebatur per iſtam cibi auſteritatem: magnitudo tamen virtutis eius faciebat, quòd omnia toleraret.

Quare iſta hic poſita ſunt ad denotandam vitam Ioannis. Quæſt. XXVIII.

QVAERITVR, quare poſita ſunt hic iſta ad denotandum excellentem vitam Ioannis. Dicendum ꝙ Euangeliſtę voluerunt oſtēdere Iudęis, & oībus legentibus Ioannē eſſe virum ſanctiſſimum: ideo iſta ſcripſerunt de eo. Deus quoq; volens ꝙ Ioan. appareret ſanctiſſimus Iudæis, fecit ꝙ iſta haberet, per quæ ſanctiſſimus probabatur. Pro quo conſiderandum ꝙ tota perfectio, & ſanctitas hominis prouenit à charitate. Ipſa namq; charitas in ſe ipſa perfectio quædam eſt, & ipſa perficit omnes operationes, quæ cū ea ſunt. Sic oſtendit Apoſtolus 1. Cor. 13. vbi cùm poſuiſſet præcedenti c. de omnibus gratijs ſpiritus ſancti dixit ibi. Et adhuc excellentiorem viam vobis oſtendo. ſ. viam charitatis. Nam ibi ponit omnes laudes eius. Ideo dicendum, ꝙ ſimpliciter nō eſt perfectio hoīs in auſteritate vitæ, nec maior perfectio in maiori auſteritate: quia non poteſt eſſe maior auſteritas, & tolerantia, q̄ ꝙ homo tradat corpus ſuum, ita vt ardeat. Dicit tamen Apoſtolus, ꝙ adhuc iſtud nihil eſt: ſi charitatem non habet. prima. Cor. 13. Ideo ſanctitas Ioan. ex charitatis gradu accipiēda erat: ſcriptura tamē nō denotauit gradum ſanctitatis eius ex charitate, ſed ex vitę auſteritate. Et hoc propter duo. Primo q̄ Ioan. non ſolum dicitur hic ſanctus, ſed oſtenditur populo, quomodo ipſe ſit ſanctus. Charitas autem eſt aliquid in anima, quod non videtur: ideo ſanctitas per exteriorem operationem oſtendenda eſt. Iſtud autem erat in Ioan. quantum ad vitæ auſteritatem, quæ omnibus apparebat. Secundo quia iſta ſanctitas oſtēdenda erat Iudæis qui adhuc erant viri groſsi circa ſpiritualē vitam: ideo per ea, quæ erant maximè palpabilia oſtendi debuit eis ſanctitas Ioannis, & oſtenſa eſt magis per vitæ auſteritatem, quam per aliquid aliud. Nam homines rudes iudicant excellentius eſſe id qđ difficilius eſt ad reſiſtendum ſibi. Iſtud autem eſt in eis, quæ caro deſiderat: quæ ſi non miniſtrētur ſibi, vexat eos, & affligit, & tolerare has tentationes eſt magnæ difficultatis. Ita eſt in cibo, & potu, & veſtitu auſteritas, qa caro omnia cōtraria appetit, & iſta tolerare difficile eſt. Habebat autem Ioannes præter iſtam auſteritatem magnam excellentiam orationis, & cōtemplationis. Quia cùm in deſerto ſemper manſiſſet vſque ad annum triceſimū, & non conuerſaretur cum hominibus, nō erat otioſus: ſed neceſſe erat eum eſſe orationi, & contemplationi deditum, quia non vacabat operibus laborum ad acquirendam vitam: cùm ferè nulla re indigeret habens omnia neceſſaria in deſerto ſponte nata, & ad habundantiam occurētia. ſ. locuſtas, & mel. Iſtud autem erat maioris perfectionis, vel priuilegij. ſ. poſſe ſemper intentum eſſe Deo orando, vel contemplando, quàm abſtinere ab omni cibo. Viri tamen rudes, ſicut populus non capiunt quanta ſit illa perfectio: ideo ſcriptura non curauit laudare Ioannē, de dotibus ſpiritualibus: ſed laudauit de auſteritate in victu, & veſtitu, qa iſtud erat per quod populus Iudæorum iudicabat eius ſanctitatem. Iſta autem auſteritas oſtendebat Ioannē eſſe diuinum hominem dupliciter. Vno modo quia Ioan. talia volebat. Alio modo quia talia pati poterat. De primo patet quia Ioan. elegerat vitam tam auſteram qualem nullus vnquam hominum habuiſſe viſus erat. Iſtud autem non videbatur eſſe poſſe niſi à Deo, &

A ꝓpter Deum. Sic enim Chriſtus dixit: A fructibus eorum cognoſcetis eos j. 7. Iſtud verum eſt niſi in hoīb' Hypocritis, qui interdum multa ſimulant ꝓ quæſtū, & honorem. Et tamen iſti adhuc ex fructibus cognoſcuntur. Habet. n. Hypocriſis fructus quoſdam. ſ. ꝙ homo cū uideri bonus velit, bonus tamen eſſe non vult. Ideo licèt hypocrita aliquid interdum exterius faciat, per qđ bonus videatur, neceſſe eſt, ꝙ plurima interius, vel abſconditè faciat, per quę bonus non ſit. Et quia nihil eſt occultum, qđ non reueletur, dicente Saluatore: neceſſe eſt ꝙ opera iſtorum aliqñ in lucem veniant, & tunc appareat, ꝙ non ſanctitatis, ſed hypocriſis opera fuerunt, quę videbantur. Et ſi quis cōſideret diligēter, hypocrita diu latere non pōt. Quia cùm hypocrita ve-
B rè diligat aliqđ bonum temporale. ſ. lucrum, vel honores: & magis ſit amor ſuus ad hoc q̄ ad oſtendendum ſanctitatem exterius, quæ ꝓ iſta bona oſtendit: neceſſe eſt, ꝙ interdum cū maiori feruore feratur in id, qđ maximè diligit: & lucrum vel honorem ſectetur, & tunc apparebit vnde procedāt opera ſua. Item qa licèt hypocrita aliquanto tempore dura toleraret ꝓ ſpem lucri vel honoris: diuturnè tamen non tolerabit, quia nollet perdere totam vitam, q̄ amat ꝓ ſpem pauci tēporis. Ideo perſeuerare ſemper ī duris ſanctitatis, & nō hypocriſis indicium eſt. In Ioan. autem erant opera bona, & taliter ſe habebat, ꝙ nullus poſſet de eo pręſumere: ꝙ faceret hoc per hypocriſim. Primò quia circa natiuitatem Ioan. apparuerunt multa miranda, q̄ oſtēde-
C bant ſanctitatem eius futuram. Vnde omnes audiētes de eo poſuerunt in cordibus ſuis, ꝙ puer ille aliqd magnus eſſet. Luc. 1. Et ſic quando poſtea viderent opera eius miranda crederent, ꝙ à Deo erant, qui in natiuitate eius ipſum magnum uirum futurum oſtenderat. Secundo quia Ioā. cępit iſtam conuerſationem auſterā à tenera ętate, ut colligit Luc. 1. Et ſic dr̄ ī hymno ſuo. ſ.

Antra deſerti teneris ſub annis,
Ciuium turmas fugiens petiſti.

Hypocriſis autem non eſt niſi in uiris habētibus iudicium perfectum ad excogitādos dolos peruerſos, & fucos, ꝑ quos ſub ſpecie boni fallāt, & ꝯſequant̄ lucrū, aut honorem intentum. Ioan. autem incepit iſtā uitā, qñ puer erat: ideo nō erat ueriſimile ꝙ per hypocriſim
D moueretur, ſed a Deo. Tertiò, quia hypocritæ, ut dictū eſt non perſeuerāt longo tpe in opere duro: cū deſiderium eorum ſit conſequi bona huius uitæ, & nolunt fraudari tota iucunditate uitæ, tolerando dura propter ſpem pauci tpis. Ioā. aūt ꝯtinuauit in iſta auſteritate ab exordio uitæ uſq; ad finem: & nūquam aliquid ſibi de rigore ſubtrahere uiſus eſt: ſed ſemper in eadem auſteritate manebat: ideo apparebat, ꝙ nō erat ex hypocriſi, ſed a Deo. Quartò, quia cùm hypocritæ non deſiderent eſſe boni, ſed uideri, faciunt ſolùm ibi opera ſua, ubi uideri poſsint, ſicut dicitur infra 6. ſ. Cū facis eleemoſynam, noli tuba canere ante, ſicut hypocritæ faciunt in ſynagogis, & uicis, ut honorentur ab hominibus. Et iterum dicitur: Cū oratis non eritis ſicut hypo-
E critæ, qui amant in ſynagogis, & angulis plateарū ſtantes orare. Et ſic ad hoc quod aliquis effugiat hypocriſim dicit ibi Chriſtus, quòd oret in cubiculo clauſo hoſtio, & quòd det eleemoſynam in abſcondito neſciente ſiniſtra quid faciat dextra. Ioan. autem opera ſua faciebat in abſcondito, quia a tenera ætate ſemper fuit in deſerto, & non conuerſabatur cum hominibus uſque ad tēpus illud, in quo ex mandato Dei oportebat ſe oſtendere populo, & prædicare, ut patet Luc. 1. ſ. Puer autē creſcebat, & ꝯfortabatur ſpiritu, & erat in deſerto uſque in diem oſtenſionis ſuæ ad Iſrael. Si autem feciſſet per hypocriſim, manſiſſet in Ieruſalem, uel in aliquo magno populo, ubi uiderent̄ ab hoībus opera ſua, & ꝯſequerent̄ magnū honorē, & ſtatum. Sic

enim cognati Chriſti,qui erant viri mundani,uidentes
Chriſtum facere talia mirabilia in terra Galilææ inter
pauperes,hortabantur eum quòd iret in Ieruſalem,&
oſtenderet ſe ibi mundo, vt conſequeretur honorem
de operibus ſuis.Ioan.7.ſcilicet. Dixerunt ei fratres e-
jus. Trāſi hinc,& uade in Iudæam,vt & diſcipuli tui vi
deant opera tua,quæ tu facis. Nemo quippe in occul-
to aliquid facit,& quærit ipſe in palam eſſe. Si hæc fa-
cis,manifeſta te ipſum mundo. Ioannes tamen nunq̃
venit in Ieruſalem, vbi poſſet honorari:ſed manebat
in deſerto: ideo apparebat, ꝙ non per hypocriſim fa-
ciebat.Quintò,quia licèt hypocritæ ualde deſiderent
honorem,& propter hunc aliqua opera dura faciant:
tamen non duriſſima,quę repugnent vitæ,& deſtruāt
eam vel valde affligant:cùm ipſi propter illam vitam
omnia faciant:nolunt autem eam affligere propter a-
liquid, quod ſperent: Ioannes tamen faciebat opera,q̃
erant quaſi magis ad moriendum, quàm ad uiuendū,
ſcilicet,ſolùm comedere locuſtas,& mel,& indui pilis
camelorum: Vnde nullam ſibi uitæ delectationem re
tinebat. Quod hypocritæ nequaquam facerent:ideo
apparebat eum non eſſe hypocritam.Sextò,quia cùm
hypocritæ honores,ac dignitates deſiderāt,& illa ma
ximè conſequi poſſint homines a dominis temporali
bus,hypocritæ blandiuntur eis, & laudant ipſos,eorū-
que vitia tolerant, ut ſic ab eis conſequantur, quod
optant.Ioannes autem non blanditus eſt:ſed maximè
increpabat Herodem principem terræ Galilææ dicēs,
quod nō liceb it ei habere uxorem fratris ſui.Propter
quod Herodes tenuit eum,& occidit.infra 14.& Mar.
6.& Luc.3.Nō erat ergo Hypocrita, ſed propter Deū
omnia iſta faciebat.Quod autem propter Deum talia
facere uellet,oſtendebat eum eſſe virum ſanctum.Se-
cundùm principale erat oſtendēs Ioannes eſſe a Deo,
ſcilicet,quia tantam auſteritatem tolerare poterat, q̃a
nō uidebatur,ꝙ aliquis homo talia poſſet pati:ideo ab
ſolutè erat mirandum. Vnde dicit Chryſoſtomus ſup
Ioannem,ꝙ Iudęi uidentes Ioannē mirabantur,quo-
modo in corpore humano tanta patientia eſſe poſſet:
& præcipuè quia Ioannes tolerauerat iſta in parua æta
te. Nam a pueritia ſua manebat in deſerto. Luc.1.Itē,
quia tam longo tempore tolerare potuiſſet. Nam ꝙ
paruo tempore aliquis iſta pateretur erat aliqualiter
veriſimile, Ioannes tamen tolerauit hoc a parua æta-
te uſque ad mortem.Ideo apparebat non ſolùm uolū
tatem hoc faciendi, ſed etiam firmitatem ſuſtinendi
ſibi a Deo eſſe ſupernaturaliter collatā: propter quod
homo diuinus iudicari poterat:& tanquam a Deo ue
nienti fides firmiſſima adhibeatur. Conſiderandum
autē ꝙ Euangeliſtæ uolunt oſtendere per hoc in Ioā-
nes fuiſſe oēm perfectionem uitæ,quæ exterius appa-
rere poteſt.Conſiſtit autem illa perfectio in duobus.ſ.
in fugiendo uitia,& proſequēdo uirtutum actus. Pſal.
33.ſ.Diuerte a malo, & fac bonum:potuerunt tamen
Euangeliſtæ de Ioanne ſolùm ipſum bonum,quod fa
ciebat,& non quomodo uitia euitaret. Hoc autē pro-
pter duo. Primo quia declinare a uitiis eſt primus, &
infimus gradus perfectionis:& eſt in quolibet, qui in-
cęperit eſſe bonus. De Ioanne aūt uolebant Euangeli
ſtæ non ſolū oſtendere,ꝙ eſſet bonus, ſed ꝙ eſſet om-
nium bonorum maximus:ideo non oportebat, ꝙ de
eo prædicarent illud,quod bonum erat minimę perfe
ctionis,& pertinet ad incipiētes: ſed quod eſt maximę
perfectionis,& in ſolo Ioanne inueniebatur. Secūdo
quia cùm ſcriptura oſtendat Ioannē talia opera feciſ-
ſe:manifeſtum eſt,ꝙ omnia vitia deuitabat.Nam om-
nia uitia dependent ex tribus capitibus, ſ.ex deſiderio
honoris:aut diuitiarum:aut delectationū carnis: ſicut
dicitur.1.Ioan.2.ſ.Omne quod eſt in mundo,eſt cōcu
piſcentia carnis, & concupiſcētia oculorū,& ſuperbia

F vitæ,quæ non eſt in patre, ſed ex mundo eſt. Ioannes
autem nihil horum habebat: de delectationibus car-
nis paret: q̃a in cibo,& potu erat maximè auſterus,lo
cuſtas ſolùm,& mel comedens.Circa carnis etiam te-
nentudinem erat durus,quia nō induebatur mollib.
ſicut Chriſtus dixit infra 11. ſed aſperrimis ueſtibus.ſ.
de pilis Camelorum, & zona pellicea circa lumbos.
De delectationibus autem illicitis in Ioanne dici nō
oportet,quia uir, qui carnem ſuam quotidie mortifi-
cabat,non eſt ueriſimile,ꝙ ſaltem aliquando de talib.
cogitaret.De deſiderio diuitiarum apparet, ꝙ nō per-
tineret ad Ioannem:quia pauperrimè uiuere elegerat,
nihil habens niſi pilos Cameli,quibus induebatur.Cæ
tera autem communia erant ei cum beſtiis, ſ. come-
G dere locuſtas, & mel ſponte inuentum, quod ad nul-
lius bona,vel poſſeſſionem pertinebat.De honore pa
tet maximè,ꝙ illum Ioannes nō cuperet, quia honor
ab hominibus,& inter homines exhibetur. Qui autē
ſecedit in ſolitudinem non ſolùm nihil tale cupit, ſed
nec recipere uult ſi offeratur. Apparet ergo ꝙ Ioānes
non deſiderabat aliquid iſtorum,cū talia faceret qua-
lia ſcribuntur hic,& ſic ſcriptus iſtis non oportebat di
ci quomodo Ioannes uitia deuitaret, quia ſatis appa-
ret ex his.

Quare Ioannes determinatè utebatur tali habitu.
Quæſt. XXIX.

H QVAERITVR,quare Ioannes determinatè
vtebatur tali habitu.ſ.pilis Camelorum,& zo-
na pellicea circa lumbos. Dicendum ꝙ Ioan-
nes faciebat propter duo. Primò propter
magnam auſteritatem uitæ, quā ipſe tenere volebat.
In habitu autem non poterat eſſe maior auſteritas q̃
indui rebus aſperrimis,quales ſunt ueſtimenta de pilis
Camelorum:& Zona cruda de pellibus poſita iuxta
lumbos:ideo erat conueniens habitus ei.Secūdo pro-
pter imitationem antiquorum:nam Ioannes fuit Ere
micola cùm tota uita māſerit in deſerto abſtractus ab
hominum communicatione uſque ad tempus, quo
manifeſtatus eſt Iſraelitis:inter antiquos tamē ſanctos
Elias legitur fuiſſe maiorem Eremicolam:nā ipſe ma-
I nebat in monte Carmeli, ut patet. 4. Reg. 1. 23. Reg.
18.& 19.Cùm ergo illius uitam Ioannes tenere uellet:
voluit quoque in habitu imitari.Elias autem tenuit i-
ſtum habitū. ſ.pilos Camelorum, & zonam pelliceā
circa lumbos:& per iſtum habitum cognoſcebatur di
ſtinctus ab aliis hominib.tpe ſuo.Sicut patet.4.Reg.1.
qñ Ochozias quæſiuit a nūtiis ſuis,Cuius figuræ,& ha
bitus eſt uir,q occurrit uobis,& locutus eſt verba hęc?
At illi dixerūt.Vir piloſus, & zona pellicea accinctus re
nib. Et tunc rex ait,Elias Theſbites eſt. Vocatur autē
Elias vir piloſus,i.indutus pilis Camelorum ſicut Ioan
nis,uel piloſus.ſ.in carne,ita ꝙ eſſet multorū pilorum,
ſicut dixit Iacob de Eſau fratre ſuo:noſti ꝙ frater me⁹
Eſau uir piloſus ſit,ego autē lenis. Gen. 27. Vtroque
modo pōt accipi Elia. Aliqualiter uī̄ veriſimilius,ꝙ eſ-
K ſet indutus pilis: quia iſtud pertinebat ad habitum E-
remitæ.Sed de hoc uide.4.Reg 1.nec multum differt,
quod tenere uelis.Propter hoc autem Eremitę,qui di
cunt propoſitum ſuum,& uitam incepiſſe in Elia, &
poſtea apertius in Ioanne Baptiſta, vt ait Hieronymus
in libello de uita Pauli primi Eremitę, induebantur an
tiquitus,& etiam nūc multi, habitu ita aſpero,ſ.de pi-
lis caprarum,uel Camelorum,licèt non habeantur ita
cōiter,aut de aliis reb. valde aſpis. Et quidā eorum ad
imitandum ſpecialiter habitū Ioānis utunē quibuſdā
veſtib. paruis,ſiue funiculis circa carnē, ita ut lumbos
ſtringant. Iſtud autē eſt ad affligēdū carnē p duritiā,&
potiſſimè partē lumborum:quia circa illa dn̄at libido.

Sic ait

Sic ait B.Gregorius in homilia confeſſorum, ſcilicet, quod uiris luxuria ſit in lumbis, fœminis autem in vmbilico. Et illa comprimitur per reſtrictionem, & domationem quandam. Ioannes tamen habebat zonam crudam de pellibus, quę erat circa lumbos, ideſt, circa carnem, vt communiter tenetur. licèt poſſit dici quod erat illa zona ſuper veſtes ad ſtringendam eas, ne laxæ fluerent. Et hoc modo Elias habebat zonam. Nam dixerunt viri, qui eum viderant, quod erat piloſus, & accinctus renibus zona pellicea. Manifeſtum eſt tamen quòd illi viri non uidebant id, quod habebat Elias iuxta carnem, cùm ipſe indutus eſſet. Habebat ergo zonam ſuper veſtes, & ſic poterat eſſe de Ioanne, ſed primum magis videtur. Aliam cauſam habent illi Eremitæ ad hoc ex verbo Chriſti dicentis: Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris: illi ergo lumbos veſtibus præcingunt. Verum eſt autem, quòd illa parabola eſt. Nam ſic exponit Gregorius dicens, lumbos præcingimus, cùm carnis luxuriam per continentiam coarctamus. Illi autẽ etiam quantum ad corticem literæ obſeruant. Et non eſt irrationabile: quia illa obſeruantia multum confert ad id quod Chriſtus intendit, ſcilicet, ad carnis luxuriam coarctandam.

An Ioannes debuit in deſerto nudus manere. Quæſt. XXX.

QVAERITVR, an Ioannes debuit in deſerto nudus manere. Aliqui dicunt quòd ſic, quia Ioannes debebat oſtendere in ſe auſteritatem vitæ maiorem quam habuiſſent aliqui præcedentes eum, & tam aliqui vſi fuerant pilis Camelorum, & zona pellicea circa lumbos, ſicut diximus de Elia, ergo Ioannes vt eum excederet debuit nudus manere. Secundò quia aliqui etiam manſerunt nudi in deſerto longo tempore, ſicut patet de Maria Aegyptiaca, & de Honuphrio Eremita, & quibuſdam alijs: Ioannes ergo vt non minor his videretur, debuit eſſe nudus.

Dicendum quòd Ioannes debuit eſſe veſtitus, & cum veſte manere. Primò quia nulla lex ſanctitatis tollit ea, quæ ſunt neceſſaria naturæ. Illud enim inſanire eſt, & non ſanctè viuere: dicit Apoſtolus ad Ro. 12. Obſecro vos ut offeratis corpora veſtra hoſtiam viuentem ſanctam Deo placentem, ideſt, offeratis ſibi corpora veſtra in ſacrificium. Et quia putaret aliquis propter hoc valde affligenda eſſe corpora, ſubdidit: rationabile ſit obſequium veſtrum, ideſt, eſtote moderati ſecundùm regulam rationis non affligentes vos ſupra modum. Qui tamen ſubtraheret neceſſaria naturæ diceretur odiſſe corpus ſuum, & properaret ad illius interitum. Iubemus tamen corpora diligere ad Ephe. 5. ſcilicet: Ita, & viri debent diligere vxores ſuas, vt corpora ſua. Nemo enim vnquam carnem ſuam odio habuit. Tenemur ergo miniſtrare corpori noſtro neceſſaria inquantum poſſumus, & inquantum neceſſaria ſunt. Inter neceſſaria tamen ponitur veſtis, Eccleſ. 29. ſcilicet: Initium vitæ hominis aqua, & panis, & veſtimentum. Et licèt ipſe cibus ſit magis neceſſarius: quia tamen vbique poteſt reperiri aliquid, ſaltem herbæ, vel ſolia arborum quibus aliqualiter vita conſeruetur, & non reperitur vbique veſtis, ponitur ipſa veſtis tanquam maximè neceſſarium. Et ſic Deus, quando excluſit Adam, & Euam de paradiſo: volens eis ſolùm dare ea, quæ erant neceſſaria, fecit eis tunicas pelliceas, & induit eos. Geneſ. 3. Et nihil aliud eis dedit. Ex quo apparebat, quòd Deus indicabat veſtẽ eſſe de maximè neceſſarijs. Ioan. ergo habere debebat propter neceſſitatem repellendi frigoris, & importu-

A nitatem temporis, quia aliàs fortè periclitaretur vita eius. Licet ergo illa, quæ erant dura faceret: id tamen quod naturæ aduerſatur, & omnino deſtruit eam, ſcilicet eſſe nudum, facere non debebat. Secundo quia repugnat humanæ verecundiæ ſine veſtibus manere. Illa autem uerecundia conſequitur hominem in pœnam. Ideo neceſſe eſt homines rationabiliter uiuentes erubeſcere, ne nudi videantur. Et ſi quis erubeſcere nollet, tanquam inſanus ab omnibus putaretur: nec quiſquam aſpicere uellet hominem nudum penitus. Ioannes autem licèt in deſerto vixerit: tamen prædicaturus erat toti populo Iudæorum: ideo ſaltem propter verecundiam veſtes habere debebat. Non ergo pertinebat ad auſteritatem non habere ueſtes, ſed

B habere illas duras, & contemptibiles: & ſic Ioannes habebat. Ad primum dicendum, quod Ioannes oſtendere debebat maiorem auſteritatem vitæ quàm cæteri præcedentes: non tamen oportet, quod in ſingulis rebus eſſet auſterior. Satis enim erat, ut in quibuſdam excederet: licèt in alijs eſſet æqualis. Nam quædam ſunt, in quibus quidam homines non poſſunt excellere alios, quia paucos gradus habent: & eſt facile peruenire ad extremum. In rebus autem habentibus multos gradus, & differentias perfectionis, poteſt quis excedere alium; & ille alium, & ſic in infinitum. De primo patet in veſtibus. De ſecũdo patet in charitate, quia in charitate gradus poſſunt eſſe infiniti. Ad ſecũdum dicendum, quòd illi qui manſerunt nudi, paſſi ſunt

C hoc etiam neceſſitate, quia veſtes habere non poterant, ſcilicet, quia veſtes quas in deſertum tulerant, vetuſtate attritæ erant, & conſumptæ. Et ita fuit de Maria Aegyptiaca: quamdiu tamen veſtes habere potuerunt habuerunt illas. Ioannes autem non erat in hac neceſſitate, cùm veſtes habere poſſet: ideo non debebat nudus eſſe: maxime, quia veſtes erant maximè neceſſariæ Ioanni, quàm illis quos diximus in deſerto nudos fuiſſe: quia illi nunquam redituri erant ad ſæculum. Ioannes aũt venturus erat ad prædicandum omnibus Iudæis. Item, quia illi morabantur in interioribus partibus deſerti, ad quas nullus hominum perueniebat: ſicut legitur de Honuphrio quod quadraginta annis manſit in deſerto hominibus incognitus prę-

D terquam Paphnutio Eremitæ, De Maria Aegyptiaca quaſi eodem modo fuit. Ioannes autem erat in deſerto Iudææ, quod eſt paruum deſertum, & ſunt ibi multæ habitationes. Nam ſex ciuitates in eo fuiſſe dicuntur. Ioſue 15. Et ſic licèt Ioannes non conuerſaretur communiter cum hominibus, poterat tamen uideri ſæpe a multis, tranſeuntibus per regionem illam: ideo non debuit eſſe nudus.

Quare ſcriptura nihil ponit de auſteritate potus Beati Ioannis. Quæſt. XXXI.

QVAERITVR, quomodo ſcriptura non ponit hic de auſteritate Ioannes in potu, ſicut

E ponit in cibo, & in ueſtitu. Dicendum quod hoc factum eſt. Primò quia non eſt tanta diuerſitas auſteritatis in potu, ſicut in cibo. Nam in potu non eſt varietas niſi in vino, & aqua. Nec poteſt eſſe magis auſterus aliquis, quam ut ſolam aquã bibat. Et iſta eſt pauca auſteritas: ideo non debuit poni in laude Ioannis, quia etiam ſi ille ſolam aquam biberet, non excederet plurimos uulgares: qui etiam ſine aliquo deſiderio uirtutis ſolam aquam bibunt. Secundò quia ſcriptura poſuit hic illud, de quo dubitari poterat, ſcilicet, de cibo: cùm in eo ſint multæ differentiæ auſteritatis propter uarietatem ciborum: & neſciremus, quem gradum auſteritatis teneret Ioannes. In potu autem manifeſtum erat, quod ſi aliquam auſteritatem

ritatem ſeruare uellet, ſolam aquam biberet: & ſic nõ fuit neceſſe exprimi. Ita dicitur in ſuo hymno, ſcilicet.

Cui latex hauſtum ſociata paſtum
Mella locuſtis.

Itẽ ratio pſuadet hoc, quia Ioannes ſolũ utebaẽ eis, q̃ neceſſaria erant ad uitam. Vinum autem non eſt neceſſarium, quia non ſolùm multi homines, ſed etiam multi populi, & Gentes ſine illo uiuunt. Et a principio ſæculi uſque poſt diluuium vinum non fuit, licèt eſſent uites. Primus autem, qui bibit vinum fuit Noe, & inebriatus eſt. Gen. 9. Præcedens autem ætas vinum non nouerat. Erant tamen tunc homines longæui, & robuſti, & omnes bonam habitudinem corporis habentes, ideo Ioannes non biberet de eo. Sciendum tamen q̃ licèt hic Matth. & etiam Mar. j. cap. nihil dicãt de potu. Luc. 1. dixit Angelus, quòd Ioannes vinum, & ſiceram non biberet: ſola ergo aqua reſtabat ad potum. Item quia Ioannes manebat in deſerto ſine conuerſatione humana, uinum tamen habere non poterat niſi cum hominibus conuerſaretur. Item quia Ioã nes non utebatur quibuſdam magis neceſſariis, quàm ſit vinum, ergo a fortiori non uteretur uino. Patet q̃a inter neceſſaria ad uitam humanam non ponitur. 29. ſcilicet. Initium uitæ hominis aqua, & panis, & ueſtimentum, & domus protegens turpitudinem. Ioannes tamen pane non ueſcebatur, qui ponitur inter neceſſaria: ergo a fortiori non uteretur uino, quod non ponitur inter neceſſaria. Item, quia non ſolùm uinum non eſt de neceſſariis, ſed etiam ad mediocrem paſtũ non pertinet. Nam Deus quando paſcebat Eliam apud torrentem Canth: mittebant ei panem, & carnes mane, & ueſpere: tamen non mittebat ei uinum: ſed iubebat bibere de aqua torrentis. Dare tamen panẽ, & carnes bis in die erat paſtus ad abundantiam: & tamen non dabatur uinum. Ergo non ſolùm ad neceſſitatem, ſed etiam ad quandam abundantiam non pertinet. De hoc. 3. Reg. 17. Chriſtus tamen poſuit de Ioãne, quòd non ſolùm in cibo, ſed etiam in potu erat auſterus, dicens. Venit Ioannes non manducans, nec bibens, & dicũt quòd Dæmonium habet, infra. 11. id eſt, non manducabat id quod alii manducabant: nec bibebat de eo, quod alii bibebant ſcilicet de uino.

An aliquid aliud fuerit in Ioanne præter ſanctitatem, & auſteritatem uitæ per quod eſſet tantæ auctoritatis apud Iudæos. Quaſt. XXXI.

QVAERITVR an in Ioanne præter iſtam ſanctitatem uitæ, & auſteritatem fuerit aliquid aliud: propter quod Iudei ſibi tantam præſtarent auctoritatem. Dicendum quod uita Ioannis fuit ualde excellens, propter quam dignus erat auctoritate magna, & reuerentia. Quia manifeſtè apparebat eſſe homo diuinus. Forte tamen ad tantam auctoritatem quantam ei Iudæi præſtabant non ſufficiebat hoc. Videtur ergo dicendum quòd Ioannes nõ ſolùm ex ſua ſanctitate conſecutus eſt iſtam magnam reuerentiam, & auctoritatem: ſed etiam Deus voluit ei dare alia multa teſtimonia, & iſta fuerunt, quæ in natiuitate eius apparuerunt. Nam eius conceptio, natiuitas, nomen, & actus, & totius uitæ ordo ab angelo prænunciata ſunt, antequam fierent. Luc. j. Et totus populus cognouit hoc, quia cùm exiuit Zacharias pater eius de templo exiuit mutus, & expectabat eum totus populus foris. Et cognouerũt, quòd uiſionem in templo uidiſſet. eo. cap. Poſtea etiam quando Ioannes natus eſt patre eius muto permanente: cùm ſcripſiſſet nomen illius ſolutum eſt vinculum linguæ eius, & loquebatur rectè. Ex quo apparebat, quod merito pueri

F nati illud accidiſſet. Prophetauit tunc pater, & omnes qui audierunt iſtud mirabantur. Luc. 1. ſcilicet. Et factus eſt timor ſuper omnes vicinos eorum: & ſuper omnia montana Iudææ diuulgabantur uerba hæc. Et poſuerunt omnes, qui audierant in corde ſuo, dicentes. Quis putas puer iſte erit? Quaſi dicat. Aliquid ualde magnum erit. Sic ergo Ioannes illico ut natus eſt, creditus eſt ſanctus futurus, ut magnus uir ex eo tempore cæperit habere magnã reuerentiam, ſiue auctoritatem apud Iudæos licèt nihil adhuc loqueretur. Ideo poſtquam cæpit habere tantam uitæ auſteritatem concordante uita cum magnitudine, quæ ſignata fuerat in natiuitate, & conceptione, faciliter ei crederetur, etiam ſi non fuiſſet tam auſteræ uitæ. Sed dicet aliquis:

G ſufficiebat ergo Ioanni, quòd apparuiſſet ante conceptionem, & natiuitatem ſuam illa figura magnitudinis: etiam ſi poſtea non eſſet tam auſterus: ideo non debuit, uel non fuit neceſſe habere tantam auſteritatem. Dicendum, quòd licèt ſigna, quæ comparuerunt in natiuitate Ioannis oſtenderent quandam magnitudinem excellentem in eo futuram, ſi tamen uita poſtea non concordaret cum ſignis, nõ præſtaretur ei auctoritas: quia putaretur, quòd Deus mutauerat iudicium ſuum circa illum propter peccatum eius, uel ſuorum. Iſte enim erat modus Dei. Ierem. 18. ſcilicet, quòd promitteret alicui homini multa mala: & ſi ageret pænitentiam ceſſabat illa inferre, & conferebat Deus ei bona. Econtrario Deus promitteret alicui ma-

H gna bona, & ſi recederet a Deo, mutabat Deus ſententiam, & nihil conferebatur de promiſſis. Ita putaretur de Ioanne ſi uita ſua non fuiſſet excellens. Et tunc non ſolùm non præſtaretur ei auctoritas, ſed etiã malus iudicaretur: propter cuius peccatũ putaretur Deũ mutaſſe ſententiam de bonis promiſſis. Debuit ergo Ioannes excellens eſſe. Nam etiam ſi ſolùm eſſet bonus nihil habens ſpeciale ſuper cæteros, putarẽtur fruſtrata effecta præcedentia ſigna: quia illa non ſolùm bonum, ſed excellentem ualde innuebant: ſicut omnes audientes, quæ facta fuerant dicebãt, ſcilicet. Quis putas puer iſte erit? Quaſi dicat. Erit quid admirabile quale nunquam uiſum eſt. Et iſta etiam fuit cauſa quare Iudæi putauerunt eum eſſe Meſſiam. Ioan. j. Debuit

I ergo iſtam excellentem magnitudinem habere in auſteritate uitæ: licèt tamẽ aliquid minus habuiſſet, quã habebat: non tollitur quin Iudæi præſtaſſent illam auctoritatem, cùm uita ſatis concordaret ſignis, quæ apparuerunt in conceptione, & natiuitate. Sed diceretur quòd Iudæi non præſtarent Ioanni aliquam auctoritatem propter ſigna, quæ apparuerant in natiuitate eius: quia Ioannes tacuit uſque ad annum trigeſimum, manens in deſerto. Et tunc iſta ueniſſent iam in obliuionem: vel nec aduerterent Iudæi ad ea. Sic fuit de Chriſto, nam maiora ſigna apparuerunt in natiuitate eius, ſcilicet Magi uenerunt ab oriente ad adorandũ eum, & ſtella præcedebat eos, nũciaueratque iſtud in Ieruſalem: præcedenti cap. Angeli etiam cantauerunt

K eo nato, & paſtoribus apparuerũt. Et poſtea ipſe Chriſtus in templo cognitus eſt a Simeone, & Anna. Luc. 2. Et tamen propter iſta non aduerterunt Iudæi ad ipſum, quando cæpit prædicare: nec præſtabant aliquã auctoritatem niſi miracula interueniſſent. Dicendum quòd ſecus fuit in Ioanne, quàm in Chriſto, quia licèt ſigna Chriſti nati maiora fuerunt quàm Ioannis, tamen per illa cognitus non eſt Ieſus diſtinctè in perſona ſua: Ioannes autem fuit diſtinctè cognitus. Patet hoc, quia iſta, quæ acciderunt in natiuitate Ioannis, cognouerunt ferè omnes Iudæi. Nam quando Zachariæ apparuit angelus, totus populus ſtabat foris expectans eum. Et cum uidiſſent eum mutum, cognouerunt, quod uiſionem uidiſſet. Luc. j, cùm etiam natus

eſt Ioannis & patre ſuo ſcribente nomẽ eius ſolutum eſt uinculum linguæ ſuæ: erant præſentes plures Iſrae litarum, & omnes cognouerant tam ipſum Ioannẽ, qui natus eſt, quàm omnia, quæ acciderant. Nam dicitur Luc. j. quòd diuulgabãtur omnia uerba hæc ſuper oĩa montana Iudææ. Et tamen omnes qui audierunt poſuerunt in corde ſuo, dicentes: Quis putas puer iſte erit? De Chriſto autem non fuit ſic. Nam Magi, qui eum adorauerunt, agnouerunt ipſum diſtinctè; cęteri autem Iſraelitæ: licèt audierunt tũc Meſſiam natum, & turbatus eſt Herodes, & Ieroſolyma cum illo: præcedenti cap. tamen non agnouerunt eum. Vnde licèt poſtea conuerſaretur inter eos, & ueniret in templum in Ieruſalem cum parentibus ſuis in ſolennitatibus. Luc. ſecundo, non agnoſcebant eum. Idem fuit de reuelatione, & oſtenſione facta paſtoribus, & Simeoni, & Annæ. Nam ipſi cognouerunt eum, ſed aliis hoc non indicauerunt: ideo manſit Chriſtus Iudęis incognitus. Vnde non poterat ei auctoritas præſtari propter illa ſigna, quæ apparuerant in eius natiuitate. Secus autem de Ioanne, quoniam ille ſemper diſtinctè cognitus fuit, & habebatur ſemper in honorem propter illa, quæ habuerat in natiuitate ſigna magnitudinis.

Quare Ioannes uoluit habere tantam uitę auſteritatem cùm ante eum nullus tantam habuiſſet. Quæſt. XXXIII.

QVAERITVR de iſta auſteritate uitæ Ioannis, quare uoluit tantam habere: cùm ante eũ nullus tãtam habuiſſet. Quidam dicunt, quòd hoc fuit ex deſiderio ſanctitatis, ſicut multi uiri ante eum, & poſt anhelauerunt ad actus ualde excellentes ſolùm ex deſiderio cultus diuini, & uitæ ęternæ, ſine aliquo alio ſpeciali motiuo: ita enim potuit eſſe in Ioanne. Dicendum quòd licèt hoc eſſet ſatis veriſimile, tamen non fuit uerum: ſed Ioannes, ideo anhelauit ad tãtam perfectionem, quia Deus cõceſſit ei ſpeciale priuilegium, ut hoc facere poſſet. Et non ſolùm, vt poſſet, ſed etiam mouit eum, vt omnino faceret. Et patet hoc, quia angelus prænunciauit Zachariæ quid facere deberet Ioannes. Nam dixit ei, quòd uinum & ſiceram nõ biberet. Luc. 1. Vnde iam Ioannes non ſolùm deſideraret hoc facere tanquam bonum, ſed quaſi neceſſariũ, quia Angelus illud prædixerat, & obtinebat uim præcepti. Iſtud antẽ poſtea Zacharias indicaret Ioanni uenienti ad ætatem rationis capacem, & tunc ipſe obſeruaret hoc tanquã mãdatũ Dei. Et ſicut Angelus ſcribitur hoc dixiſſe Zachariæ: ita fortè dixit de cibo Ioannis, & ueſtitu: licèt Lucas, & alij Euangeliſtæ non expreſſerint. Secundò patet, quia Ioannes inchoauit iſtam uitam in pueritia. Luc. 1. ſcilicet, Puer creſcebat, & confortabatur Spiritu, & erat in deſertis, & tamen non haberet tale deſiderium in parua ætate, quia iſtud excedebat omnino ætatem illam: niſi Deus omnino ſpecialiter eum moueret ad hoc uolendum. Nam ſicut poſſe tolerare in parua ætate iſtam auſteritatem erat quodammodo ſupernaturale, & ex gratia ſpeciali Dei: ita quòd moueretur ad rem tam arduam in tam infirma ætate, à ſolo Deo eſſet, & nõ ex communi deſiderio ſanctitatis. Tertiò patet, quia ſicut Ioannes nõ uenit in deſertum propter ſe, ſed ut Chriſtum annũciaret, quia ſic de eo prænunciatum erat, vt ſupra diximus: ita omnia, quæ Ioann. faciebat, non propter ſe ſed propter Chriſtum erant, in quantum iſta diſponebant Ioannẽ, vt eſſet teſtis idoneus Chriſti. Deus ergo ſpecialiter mouit Ioannẽ ad ſubeundum iſtud propoſitum tam arduum, vt per hoc in maiori reuerentia, & auctoritate eſſet apud Iudæos, & ſic magis crederetur ei quando teſtificaretur de Chrõ. Quartò patet quia angelus dixit Zachariæ. Et ſpiritu ſancto replebitur adhuc ex vtero matris ſuę. In quo oſtenditur ſpecialis plenitudo ſpiritus ſemper manentis in eo. Et ſic per illum moueretur ad faciendum omnia, quæ faciebat. Et ſpecialiter apparet de progreſſu eius in deſertum, quia eod. c. dicitur. ſ. Puer creſcebat, & confortabatur ſpiritu: & erat in deſertis: Id eſt, ſpiritus ſanctus, qui in eo confortabatur per augmentum gratiarum faciebat eum ſtare in pueritia in deſerto. Ibi autem tolerauit hanc auſteritatem. Ideo Ioannes non motus fuit ad faciendum hæc ſolùm ex deſiderio ſanctitatis, ſicut alij mouentur ad opera ardua virtutum, ſed Deus ſpecialiter mouit eum propter cauſam dictam.

An Ioannes fecerit miracula. Quæſt. XXXIIII.

QVAERITVR, an Ioannes fecit miracula. Dicendum, quòd nullum miraculum feciſſe legitur. Licèt enim Euangeliſtæ deſcribant diligenter facta eius: nullum tamen miraculum deſcripſerunt. Quidam tamen dicunt, ꝙ Ioannes fecit aliqua miracula, licèt ſcriptura illa taceat: ſicut multa de miraculis, & geſtis Chriſti tacentur. Ioan. 20. Item quia ſi non feciſſet miracula aliqua, videtur ꝙ non crederetur ei. Nam etiam prophetis non obligabantur credere Iſraelitæ, ſi non facerent aliqua ſigna: vt colligitur Deuter. 13. & 18. Maxime autem in re tã ardua, ſcilicet, aſſerendo aliquem eſſe Meſſiam, in quo erat totum bonum Iudæorum.

Dicendum, quòd Ioãnes nullum miraculum fecit, licèt fuerit vitæ ſanctiſſimæ: & patet, quia Ioan. 10. dicitur: & multi venerunt ad eum, & dicebant. Ioannes quidem nullum ſignum fecit. Item patet quia ſi Ioannes feciſſet miracula, iſtud eſſet ad approbationem dicti ſui, & tunc nullo modo omitterent illa Euangeliſtæ, qui ſcripſerunt diligenter vitam Ioannis inquantũ ille teſtimonium erat Ieſu, quòd eſſet Meſſias, & tamẽ nihil eſſet, quod magis confirmaret teſtimonium Ioannis, quàm miracula, ſi oſtendiſſet illa in teſtificãdo, ideo Euangeliſtæ non ſubticuiſſent ea, ſed exprimerent: potiſſimè cùm omnes Euangeliſtæ diligenter de Ioanne locuti fuerint. Et licèt aliqui iſtud omitterẽt, aliquis tamen ſaltem illud diceret, ſed nemo fuit: ideo miraculum nullum fecit. Ad primum argumentum dicendum, quòd illud argumentum veriſimilitudinẽ habet, non tamen veritatem: uel potius illud magis eſt ad reſpõdendum ſi quis dicat Ioannẽ non feciſſe miracula, quia non ſunt ſcripta quantum ad aliquid probandum. Argumentum tamen ueriſimilitudinis ceſſat, cùm de ueritate conſtat, ſicut nunc conſtat Ioã. 10. quòd Ioannes ſignum nullum fecerit. Ad ſecundum dicendum, quòd licèt Ioannes ſignum nullum fecerit, crediderunt ei multi Iudæorum, quia certiſſimè eũ à Deo eſſe putabant. Et hoc propter uitæ ſanctitatem, quam non putabant eſſe ab homine, ſed ſpecialiter à Deo. Quia ut Chryſo. ſuper Ioannẽ dicit, mirabantur Iudæi tantam in corpore humano uidere patientiam. Etiam propter ſigna, quæ apparuerunt in natiuitate eius, quæ atteſtabantur eum eſſe à Deo, & aliquẽ magnum futurum. Et ſic omnes crediderunt ex natiuitate eius, dicentes: Quis putas puer iſte erit? Luc. 1. Alij dicunt, quòd uidetur irrationabile, quòd Ioannes miracula non fecit, quia multi fuerunt in ueteri teſtamẽto minores eo, & tamen miracula fecerant, ſicut patet de Elia, & de Eliſæo, qui mortuos ſuſcitauerunt. Nam Elias unum ſuſcitauit. 3. Reg. 17. Eliſæus verò duos. 4. Reg. 4. & 13. Dicẽdum quod manifeſtum eſt Ioannẽ non feciſſe miracula. Et non eſt irrationabile

eum

eum nulla feciſſe, quia manifeſtum eſt, quòd aliqui mi
nus perfecti faciunt interdum miracula, quæ alij non
faciunt viri perfectiores. Sicut Elias, & Eliſæus mor-
tuos ſuſcitauerunt; Moyſes autem nullum ſuſcitauit.
Et tamen Moyſes fuit excellentior illis. Nam Deus
laudās Moyſem dicit, quòd eſt fideliſſimus in tota do-
mo ſua. Et quòd nemo eſt talis ſicut ipſe Nume. 12.
& ad Hebr. 3. Etiam Deut. 34. dicitur, quòd poſt Moy-
ſem non ſurrexit ultra talis propheta in Iſrael: ergo nō
fuerunt tales Elias, & Eliſæus. Item Chriſtus non fecit
tanta, nec tam magna miracula, ſicut apoſtoli. Nam
vmbra Petri ſanabat infirmos, & ideo ponebantur in
grabatis per loca, per quæ ipſe tranſiturus erat. Act. 5.
De Chriſto non legitur, quòd vmbra ſua quemquam
ſanaret: nec etiam ponerentur mortui vel ægroti, vt
vmbra eius obumbraret quemquam eorum. Etiam
Chriſtus non legitur ſuſcitaſſe niſi tres mortuos: An-
dreas tamen vnico actu ſuſcitauit, quadraginta, qui in
mari perierant. Item, quia facere miracula eſt quędam
gratia per ſe gratis data diſtincta à ſanctitate vitę. Vnde
& homines mali interdum faciunt miracula, vt patet
infra 7. & Luc. 14. ſcilicet: Multi dicent mihi in illa die,
Domine Domine in nomine tuo prophetauimus, &
in nomine tuo demonia eiecimus, & in nomine tuo
multas virtutes fecimus. Et tunc confitebor illis, quia
nunquam noui vos, diſcedite, qui operamini iniquita-
tem. Si autem operatio miraculorum eſſet aliquid cō-
ſequens ad ſanctitatem, & ſecundùm gradum ſancti-
tatis eſſet maior, vel minor illa virtus, ſiue fierent plura
aut pauciora miracula, oporteret dici quòd Ioannes
feciſſet multa miracula: cùm tamen iſta poteſtas non
conſequatur neceſſariò ſanctitatem, cùm etiam ali-
quando in malis ſit, non inconueniens eſt, ꝙ Ioannes
miracula nulla fecerit.

Quare Ioannes nulla miracula fecit. Queſt. XXXV.

QVAERITVR, quare Ioannes nulla fecit
miracula. Dicendum, ꝙ propter multa. Primò
quia virtus operandi miraculoſè non conceditur
homini propter vtilitatem, uel honorē
ſui ipſius: ſed propter vtilitatem aliorum, qui ſunt, uel
poſſunt eſſe partes Eccleſiæ, ut declarat Apoſtolus, 1.
Cor. 12. & 18. tempore autem Ioannis fortè non erāt
neceſſaria miracula ad utilitatem aliquorum: ideo nō
fecit miracula. Secundò quia Ioannes ſolùm uenerat
ad oſtendendum Chriſtum, & diſponendum populū
ad ſuſcipiendum eum: vt ſupra probatum eſt; hoc aūt
ſine miraculis fieri poterat, quia ſanctitas Ioannis ex-
cellens, & ſigna, quę pręceſſerant in natiuitate eius ſuf-
ficientem præſtabant ei auctoritatem, ut populus ſibi
crederet; quia uidebatur, ꝙ neceſſe eſſet à Deo eſſe ho
minem in quo talia apparerent, ideo non erat opus cō
firmari dicta eius miraculis. Tertiò patet, & efficacius,
ꝙ ſi Ioannes miracula feciſſet, oportebat, ꝙ illa fuiſſent
ualde maiora omnibus miraculis, quæ fecerāt prophe
tæ, & omnes patres ueteris teſtamenti, eo ꝙ iſta mira-
cula eſſent ad oſtenſionem perfectionis Ioannis. Sed
ipſe exceſſit omnes præcedentes in auſteritate uitæ, &
ſanctitate uitæ: ita ergo & in miraculis pręcederet. Qđ
aliàs non conueniēter oſtenderetur ipſum eſſe excel-
lentiorem omnibus præcedentibus. Si aūt Ioannes ta-
lia miracula feciſſet, eſſent illa æqualia, aut ualde ſimi-
lia miraculis Chriſti. Hoc autem nimis repugnabat in-
tentioni Dei; quia tunc Iudæi credidiſſent Ioannē eſſe
Meſſiam, & non Ieſum. Et hoc quaſi rationabiliter.
Quia Ioannes in auſteritate uitæ, quæ eſt ſanctitas exte
rior, uel ſignū ſanctitatis, excedebat ualde Ieſum, Quia
Ieſus non fuit auſterus in uita, ſed communis, & me-
diocris. Sic ipſe dixit comparans ſe, & Ioā. ſ. 11. Venit

F Ioannes non manducans, nec bibens, & dicunt quia
Dæmonium habet. Venit filius hominis manducās, &
bibens, & dicunt: Ecce uorax, & potator uini. Si ergo
Ioannes in miraculis uideretur æqualis, uel quaſi ęqua
lis Ieſu: cùm in auſteritate eſſet maior, uideretur ſim-
pliciter maior, & ſanctior quàm Ieſus, & ſic rationa-
bilius crederetur de eo, quod eſſet Meſſias, quàm de
Ieſu. Ioannes tamen uenerat, ut oſtenderet Ieſum eſſe
Meſſiam: ideo non debuit ipſe facere miracula talia
ſicut Chriſtus, nec aliquo modo ſimilia, ut manifeſtè
appareret quod Ieſus excedebat Ioannē, ut ueriſimi-
lius eſſet ipſum eſſe Meſſiam quàm Ioannē. Hoc autē
ſignauit Ioannes, quando quæſitum eſt ab eo an eſſet
Meſſias, & dixit, ꝙ non. Quia ille, qui futurus erat Meſ-
G ſias, & uenturus poſt eum fortior erat eo. i. ſanctior: ita
ꝙ ipſe non erat dignus ſoluere corrigiam calciamēto-
rum eius. infra in litera: & Mar. 1. & Luc. 3. Et hoc ap-
parebat quādo Ieſus faciebat miracula, qualia, & quan
ta nunquam uiſa ſunt. Nullum ideo inconueniens
fuit, quòd Ioannes miracula nulla faceret. Si autem
dicas, ꝙ poterat Ioannes facere miracula parua, ꝑ quæ
non uideretur æqualis Ieſu. Dicendum ꝙ non conue-
niebat. Quia ſi Ioannes faceret miracula, debebant illa
eſſe maiora miraculis omnium patrum ueteris teſta-
menti propter cauſam ſupradictam. Nulla ergo mira-
cula debuit Ioannes facere.

H *Ad quid Ioannes baptizauit, & an fuerit conueniens ipſum baptizare. Queſt. XXXVI.*

QVAERITVR nunc circa baptiſmum Ioan-
nis, & primò ad quid Ioannes baptizauit, & an
fuit conueniens, ꝙ baptizaret. Quidam dicunt,
ꝙ non debuit baptizare, quia Ioannes fuit
miſſus ad perhibendum teſtimonium de Chriſto, iux-
ta illud Ioan. 1. Hic uenit in teſtimonium, & Luc. 1.
Tu puer propheta altiſſimi uocaberis. Sed prophetæ,
qui fuerunt ante Ioannē nunquam introduxerunt ali-
quē nouum ritum præter illa, quæ erant in lege Moy-
ſi: ut patet ex eorum libris, & geſtis. Ergo nec Ioannes
debuit introducere nouum ritum, ſcilicet, baptiſmū.
Item quia ubi eſt alicuius rei ſuperfluitas, non opor-
I tet addi, ſed potius tolli, ſed Iudæi abundabant in ri-
tu baptizandi, & ſuperfluebant: ergo non debuit dari
nouus baptiſmus per Ioannem. Patet hoc quia Mar. 6.
dicitur quòd Phariſæi, & omnes Iudæi niſi crebro la-
uent manus non manducant tenētes traditionem ſe-
niorum. Et cùm à foro uenerint, niſi baptizentur non
comedunt. Et alia multa, quæ tradita ſunt illis ſeruare,
baptiſmata calicum, & urceorum, & ęramētorum, &
lectorum. Dicendum ꝙ Ioannes propter multa bapti-
zauit, & conueniens fuit, ꝙ baptizaret propter multa.
Primò & præcipuè ad oſtendendum Chriſtū. Sic. n. ip
ſe dixit Ioan. 1. Ego neſciebam eum: ſed ut manifeſtet
in Iſrael, propterea ueni ego in aqua baptizans. Erat
enim modus ualde conueniens oſtendendi Ieſum po-
pulo eſſe Meſſiam in baptiſmo, ut infra dicetur. Ter-
K tio quia conueniens fuit Ioannem baptizare, ut poſſet
ab eo Ieſus baptizari, ut ſic in ſeipſo Chriſtus baptiſmū
conſecraret. i. ſanctificando aquam in qua baptizaba-
tur. Sic ait Aug. ſuper Ioan. Tertiò quia, ut cū populus
occurreret ad Ioannē ut baptizaretur ab eo, poterat il-
lis oſtendere Ieſum prando illis, quia ſic plures ad prę-
dicationem conueniebant. Quartò: quia cum Ioānes
debuit oſtendi tanquam excellentior omnibus patri-
bus prioribus ueteris teſtamenti, fuit ꝯueniens ipſum
introducere aliquem ritū admirandū, ꝑ quē ad ipſum
oēs concurrerent, quia illud in prioribus ſęculis nunꝗ
uidiſſent. Et hoc conueniebat ualde ad manifeſtatio-
nem Chriſti: quia ſic pluribus ꝗ alias manifeſtaretur.

Quintò

Quintò, quia Ioannes per baptiſmum ſuum aſſuefaciebat homines ad baptiſmũ Chriſti. Et hoc erat conueniens, ſcilicet, vt ſicut ad doctrinam Chriſti, vt reciperetur, præcedebat doctrina Ioannis, ita ad baptiſmũ Chriſti præcederet baptiſmus Ioãnis. Et per hoc Ioannes per omnia pararet domino plebem perfectam. Luc. 1. Sic enim dicit Gregor. in quadam Homilia, ꝙ Ioannes ideo baptizauit, vt præcurſionis ſuæ ordinem ſeruans, qui naſciturum Dominum naſcendo præuenerat, baptizando quoque baptizaturum præueniret. Sexto, vt inducens homines ad pœnitentiam præpararet ad dignè ſuſcipiendum baptiſmum Chriſti. Vnde ait Beda, quòd quantũ nondum baptizatis prodeſt cathecuminis fidei doctrina: tantũ profuit baptiſmus Ioannis ante baptiſmum Chriſti. Quia ſicut ille prædicabat pœnitentiam, & baptiſmum Chriſti prænunciabat, & in cognitione veritatis, quę mundo apparuit attrahebat: ſic miniſtri eccleſiæ primò erudiunt: poſt peccata eorũ redarguunt: demum in baptiſmo Chriſti remiſſionem promittunt. Ad primum argumentum in contrarium dicendum, quòd Ioannes nõ fuit ſicut cęteri Prophetæ, quia non ſolùm fuit Propheta, ſed pluſquam Propheta, vt dixit Chriſtus, infra 11. fuit enim ipſe finis legis Moyſi, & principium euangelij, vt ait Chryſoſtomus. Ideo magis pertinebat ad eum verbo, & opere inducere homines ad legem Euangelij, quàm ad Prophetas veteris teſtamenti. Quia illi erant tanquam Magiſtri obſeruatorum veteris teſtamenti. Et quia illud completè fuerat traditum in lege Moyſi, ita ut nihil liceret addi. Deuter. 12. non decebat, quòd illi introducerent aliquos ritus obſeruationum. Ioannes autem non fuit tanquam magiſter, vel prædicator veteris teſtamenti: ſed tanquam annunciator latoris noui teſtamenti, & diſpoſiturus ad illum. Luc. 1. ſcilicet. Præibis ante faciem domini: parare vias eius. Et iterum. Ipſe præcedet eum in ſpiritu, & in uirtute Eliæ. Parare domino plebem perfectã. Ideo non ſolùm licuit Ioanni Chriſtum præire ad teſtimonium perhibendum: ſed etiam nouum ritum introducere, vt per nouum ritum ad nouitatem diſponerentur. Ad ſecundum argumentum dicendum, quòd baptiſmus Ioannis nõ fuit aliquid additum ad baptiſmata Phariſæorum, ſed fuit potius nouus ritus, quia baptiſmata Phariſæorum erant inutilia, & omnino ſuperflua, & curioſa: baptiſmus autem Ioannis erat valde vtilis, quia non inducebat ad ſolam mũditiam carnis ſicut baptiſmata Phariſæorum: ſed potius ad munditiam ſpiritualem, quia erat baptiſmus pęnitentiæ in remiſſionem peccatorũ. infra in litera, & Mar. 1. Ideo iſtud debuit introduci, & illa ceſſare, vel omitti tanquam inania.

Ad quid baptizabat Ioannes, vt Chriſtum oſtenderet: quem per prędicationem poterat demonſtrare.

Quæſt. XXXVII.

QVAERITVR, ad quid Ioannes baptizauit, vt Chriſtum oſtenderet, quia poterat eũ oſtendere per prædicationem, ſcilicet, congregato populo ad prædicationem eius. Poterat enim Ioannes dicere iſte eſt Meſſias, & ſufficeret. Dicendum quòd licèt prædicando Ioannes poſſet Chriſtum oſtendere, conuenientius tamen fuit, quòd baptizando oſtenderet, quia ſic magis oſtendere poterat. Primò quia Ioannes volebat oſtendere toti populo Ieſum eſſe Meſſiam. Magis tamen faceret hoc per baptiſmum, quàm per prædicationem. Quia ſi ſolùm prædicaret: non egrederentur ad eum omnes Iſraelitæ ſicut egrediebantur, cùm baptizabat. Et hoc erat, quia iſtud erat inſolitum, & propter rei nouitatẽ om-

A nes ad eum confluebant. Si autem ſolùm prædicaſſet, etiam ſi excellentius, quàm priores Prophetæ loqueretur, non conueniret ſic ad eum totus Iſrael, quia alij etiam Prophetæ prædicauerant. Hoc innuitur hic in litera, & Mat. 1. cum dicitur. Tunc exibat ad eum Hieroſolyma, & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanem, & baptizabantur ab eo in Iordane. Et ſic dicitur ꝙ exibant, & baptizabantur, & non dicitur exibant, & audiebant eum prædicãtem: quaſi innuatur, ꝙ præcipua cauſa exeundi ad eum erat, vt baptizarentur ab ipſo, quàm ut audirent eum prædicantem. Et ſic magis poterat congregari populus per baptiſmum ad oſtendendum eum Chriſtum, quàm per prædicationem: ideo per baptiſmum potius debuit oſtẽdi. Hoc innuit

B Ioſephus. 18. Antiquitatum dicens, quòd Ioannes docebat homines per baptiſmum in unũ conuenire: in quo innuit, quòd ad baptiſmum Ioannis ſpeciali modo homines conueniebant, ſiue congregabantur. Secundò erat hoc propter neceſſitatem baptiſmi. Quia ſi Ioannes ſolùm debuiſſet prædicare, poſſet diſcurrere per loca, & non eſſet aliqua cauſa, quæ eum impediret ad hoc. Cum autem baptizaret, non poterat diſcurrere per ſingula loca, ſed ſolum eſſet iuxta flumina, vel in locis vbi eſſent aquæ multæ, vt ibi poſſet populus baptizari. Sic dicitur Ioan. 3. quòd erat Ioannes baptizans in Aenon iuxta Salim, quia aquæ multæ erant illic, & ueniebant, & baptizabantur. Et ſic Ioannes non poſſet diſcurrere per loca, ſed maneret in ali-

C quo loco, vbi eſſent aquæ multæ, & populus ad eum conueniret. Et ſic manifeſtũ eſt, quòd plures ad eum conuenirent, quàm ſi ipſe per loca diſcurreret. Quod tamen fieri non potuiſſet conuenienter niſi baptizaret. Ergo abundantius, & pluribus Chriſtus oſtendi poterat Ioanne baptizante, quàm ſolùm prædicante. Tertiò, quia Iudæi putabant per baptiſmum Ioannis ſe aliquid conſequi: quia ipſe dicebat iſtũ baptiſmum eſſe in pœnitentiam ad remiſſionem peccatorum, & ob hoc omnes baptizabantur, ſicut patet hic in litera, & Marci tertio. Si autem Ioannes ſolùm prædicaret, per doctrinam ſuam non crederent Iudæi ſe aliquam gratiam conſequi, vel perfectionem: ſed ſolùm eruditionem: ideo plures uenirent ad baptiſmum,

D quàm ad prædicationem. Et dato quòd aliquis contenderet plures uenire ad prædicationem, quàm ad baptiſmum Ioannis, ſaltem neceſſe eſt dici, quòd plures conuenirent eo prædicante, & baptizante, quàm ſi ſolùm prædicaret. Ideo dicitur ſupra in litera, quod uenit Ioannes baptiſta prædicans, ideſt, quòd baptizabat, & prædicabat. Et ſic debuit potius per baptiſmũ, quàm per prædicationem oſtendi Chriſtus. Quartò, quia non ſolùm Ioãnes oſtendebat toti populo Ieſum eſſe Meſſiam: ſed etiam ſingulos in hoc inſtruebat, quod non fieret conuenienter niſi per baptiſmum, ſcilicet, quia cùm Ioannes ſigillatim baptizabat quoſlibet: annunciabat illis de Ieſu, ꝙ eſſet Meſſias, quem iam toti populo oſtenderat. Ioan. 1. Sic dicit Chryſo-

E ſtomus ſuper Ioannẽ, quòd Ioannes annunciabat ſingulis de Chriſto, dum baptizando per ſingulos diſcurriſſet. Si autem ſolùm prædicaret, non eſſet aliquid per quod haberetur opportunitas ad annũciandum ſingulis de Ieſu. In baptiſmo autem, cùm neceſſe eſſet, quòd Ioannes ſigillatim quemlibet baptizaret: erat locus opportunus ad ſingulis annũciandum. Quintò, quia non ſolùm Ioannes annunciabat Iudæis ſigillatim de Chriſto: ſed etiam per formam ipſius baptiſmi, quem Iudæi fructuoſum credebãt, oſtendebat eis Meſſiam, cùm baptizaret ſingulos in nomine Meſſiæ, ſiue in nomine uenturi: ſicut dixit Paulus. Act. 19. ſcilicet, quòd Ioannes baptizauit in eum, qui uenturus eſt: fuit ergo conueniẽs baptiſma Ioãnis ad oſtendendum

dendum Chriſtum. Sextò, quia non ſolùm Ioannes F
debuit Chriſtum oſtendere populo, ſed etiam Chri-
ſtus debuit ſibi oſtendi, quia Ioannes à principio non
cognouit Chriſtum, ſicut ipſe dixit Ioan.1. ſcilicet. Et
ego neſciebam eum, per baptiſmum autem cognoui
eum; quia Spiritus Sanctus dixit ſibi, ꝙ ſuper quem
uideret deſcēdentem Spiritum Sanctum in ſpecie co
lumbæ, ille erat, qui baptizabat in Spiritu Sācto, ideſt,
erat Meſſias. eod. capit. Et ſic Ioannes cùm baptizaret
Chriſtum in Iordane vidit Spiritum Sanctum deſcen
dentem ſuper ipſum. infra in litera, & Luc.3. Et ſic co
gnouit eum, Ioan.1. Si autem non baptizaret, non eſ-
ſet modus, ita conueniens ad hoc quòd Ioannes eum
cognoſceret, ideo decuit, quòd Ioannes baptizaret. Et
de hoc etiam intelligitur illud Ioan.1. ſcilicet. Et ego G
neſciebam eum: ſed ut manifeſtetur in Iſrael, propte
rea ueni ego in aqua baptizans. Quaſi dicat Ego non
cognoſcebam eum, & ut cognoſcerem, & manifeſta-
re poſſem eum toti Iſrael, miſſus ſum ad baptizādum,
ſcilicet, ut in baptiſmo eum cognoſcerem. Septimò,
vt Ioannes poſſet maius teſtimonium perhibere de
Chriſto, ſcilicet, quòd non ſolum diceret Ieſum eſſe
Meſſiam, ſed etiam quòd Spiritus Sanctus uenerat ſu-
per eum. Quod oſtēdebat ſingularem perfectionem.
Sic Ioannes dixit Iſraelitis. Ego uidi, ſcilicet, Spiritum
Sanctum deſcendentem ſuper eum, & teſtimonium
perhibui, quia hic eſt filius Dei. Octauò, quia Ioannes
non ſolùm perhibiturus erat teſtimoniū de Chriſto:
ſed etiam de baptiſmo eius, vt magis à Iudæis recipe- H
retur. Et iſtud erat per comparationem baptiſmi ſui
ad baptiſmū Chriſti. Sicut dicitur infra in litera. Ego
baptizo vos in aqua, qui autem poſt me uenturus eſt
baptizabit uos in Spiritu Sancto & igne. Et Ioan.1. di-
citur. Qui miſit me baptizare in aqua, ille mihi dixit,
ſuper quem videris Spiritum Sanctum deſcendētem,
& manentem ſuper eum: hic eſt qui baptizat in Spi-
ritu Sancto. Et ſic innuitur, quòd baptiſmus Ioannis
ſolùm erat in aqua, ideſt, faciebat ſolum id, quod facit
aqua: baptiſmus autē Chriſti erat in Spiritu Sancto,
ideſt, conferebat gratiam, quæ eſt à Spiritu Sancto. Si
autem Ioannes non baptizaret, non poſſet cōuenien-
ter extollere virtutem baptiſmi Chriſti per compara-
tionem ad aliquid aliud: ideo debuit ipſe baptizare. I
Nonò, quia ſi Ioannes non baptizaret; ſed ſolùm per
prædicationem Chriſtum oſtenderet: ceſſarent om-
nes illæ utilitates aſſignatæ præceden. quæſt. ſcilicet,
quare Ioannes baptizauit: ideo debuit non ſolùm præ
dicando, ſed potius baptizando Chriſtum oſtendere.

An ante Ioannem aliquis habuerit officium baptizandi.
Quæſt. XXXVIII.

QVAERITVR, an ante Ioannem aliquis ba
ptizandi officium habuerit, vel fuerit introdu
ctus uſus baptizandi ab aliquo. Quidā dicunt,
quòd ante Chriſtum erat uſus baptizandi,
quia Phariſæi ante hoc baptizabantur. Nam dicitur K
Mar.6. quòd Phariſæi cùm à foro uenerint niſi bapti-
zentur, non comedunt. Item erant multa baptiſmata
ante Ioannem, ſcilicet, baptiſmata calicum, & urceo-
rum, & æramentorum, & lectorum, eod. cap. Dicen-
dum, quòd ante Ioannem nō fuit uſus baptizandi, ſed
ipſe primus illum introduxit. Et ob hoc uocatur Ioan
nes baptiſta, ſicut Chriſtus eum uocauit, infra 11. Sic
etiam uocatur hoc. Non tamen uocaretur ipſe bapti-
ſta abſolutè, ſi alij cum eo ſimili, vel ante ipſum habe-
rent uſum baptizandi. Sic etiam uocat eum Ioſephus
18. Antiquitatum dicens, quòd à quibuſdam Iudæo-
rum credebatur periiſſe exercitum Herodis pro mor-
te Ioannis, qui uocabatur baptiſta. De hoc dicit ibi,

F dem, ſcilicet. Hunc Herodes occidit virum valde bo-
num, qui præcipiebat Iudæis virtuti operam dare: iu-
ſtitiam colere: in Deum ſeruare pietatem. Et per ba-
ptiſmum acceptabile fore: ſi non ſolùm ad abluenda
peccata ſumatur, verum etiam ad caſtimoniam cor-
poris atque animæ iuſtitia purificationum ſeruetur:
omniumque pater uirtutum uelut ſignaculum, & cu
ſtodia quædam fidelis habeatur. Secundò patet per
Auguſt. qui ait: Nulli præcedentium prophetarū ſuit
datum baptizare niſi ſoli Ioannis. Tertiò quia ſi ba-
ptiſmus fuiſſet traditus ab aliquo alio Propheta, vel vi
ro ſancto, cùm ille non eſſet in lege Moyſi ſcriptus, iu
beretur etiam à Deo obſeruari. Et tamen per Mala-
chiam, qui fuit ultimus Prophetarum, qui libros ſcri-
G pſerunt dicitur: mementote legis Moyſi ſerui mei:
quaſi dicat, quòd non oportebat, quòd recordarentur
aliorum præceptorum, aut rituū niſi ſolius legis Moy
ſi. Ergo baptiſmus nondum erat datus per aliquem
Prophetarum, vel uirum ſanctum. Quartò patet, quia
ſi baptiſmus fuiſſet ante Ioānem, nō uocaretur bapti-
ſmus Ioannis, quia non eſſet ſuus, ſed potius illius, qui
eum inſtituiſſet à principio. Et tamē ſæpe vocatur iſte
baptiſmus Ioannis, ſicut dicitur infra in litera, ſcilicet.
Videns Ioānes multos Phariſæorum, & Saducęorum
venientes ad baptiſmum ſuum. & infra 21. dixit Chri-
ſtus: baptiſmus Ioannis vnde erat ex cœlo, an ex ho-
minibus. Et Act. 19. cùm Paulus quæreret à quibuſ-
dam, in quo ergo baptizati eſtis? dixerunt in Ioannis
H baptiſmate. Oportet ergo dici, quòd Ioannes inſtitue
rat baptiſmū. Quintò, quia licèt multa facta ſunt, quæ
non ſcribuntur in Sacra Scriptura. Tamen ea, quę prę
cipua erant, & pertinebant ad inſtructionē noſtram,
non fuerunt omiſſa, ſed diligenter tradita: cùm mo-
dus procedendi Sacræ Scripturæ ſit artificioſus, ſcili-
cet, per Spiritum Sanctum auctorem ſuū: baptiſmus
autem erat aliquid multum pertinens ad eruditionē,
& mores; ideo ſi Deus per aliquem inſtituiſſet eum
ante Ioānem, ſcriptura feciſſet mentionem de illo, ſi-
cut nunc omnes Euangeliſtæ diligentem mētionem
faciunt de baptiſmo Ioannis. Et tamen nō eſt aliquid
de illo ſcriptum in toto ueteri teſtamento: ergo ante
Ioannem non fuerat baptiſmus. Sexto, quia ſi fuiſſet
I uſus baptiſmi ante Ioannem, baptizarentur Iudæi plu
rimi, ſicut à Ioanne baptizabantur, & tunc ueniente
Ioanne non oporteret omnes ab eo baptizari: quia
plurimi baptizati eſſent antequam Ioannes inciperet
baptizare, & etiam eſſent aliqui habentes officium ba
ptizandi, ſi ante Ioānem fuiſſet baptiſmus inſtitutus,
& tamen omnes Iudæi de ſingulis partibus Iſrael exi-
bant ad Ioannem, vt baptizarentur ab eo, vt patet hic,
& Mar. primo. Ergo videtur, quòd ante Ioannem non
fuerat uſus baptizādi, nec aliquis baptizabat niſi Ioan-
nes. Septimò, quia Chriſtus dixit Phariſæis, infra 21.
baptiſmus Ioannis ex cœlo erat an ex hominibus. Et
dicitur, quòd Phariſæi non reſponderunt, timentes ꝙ
ſi dicerent eſſe à Deo, obijceret Chriſtus cur non rece
K piſſent illum. Iſta tamen interrogatio, & reprehenſio,
quam timebant Iudęi nō haberet locum ſi ante Ioan
nē alius baptizaſſet, vel eo viuente haberet alius idem
officium: quia tunc Chriſtus nō diceret eis quare non
receperunt baptiſmum Ioannis: ſed diceret ſimplici-
ter, quare non baptizati ſunt. Et tamen ſolum ſtat ar-
gumentum in baptiſmo Ioannis, ergo videtur ꝙ ante
eum nemo baptizauerat. Octauò patet, quia poſtquā
Chriſtus cœpit habere diſcipulos: ipſi quoque ince-
perunt baptizare. Et tunc mirati ſunt diſcipuli Ioan-
nis, & dixerūt ei. Rabbi ille, qui erat tecum trans Ior-
danem, cui teſtimonium perhibuiſti, baptizat, & om-
nes ueniunt ad eum, Io.3. Si tamen aliquis antę Ioan-
nem baptizaſſet, vel eo viuētc haberet idem officium,

non mirarentur diſcipuli Ioannis, quòd alius præter Ioan
nem baptizaret: quia admiratio nõ eſt niſi de inſolitis:
maximè cùm Chriſtus laudatus fuiſſet ualde à Ioãne,
ſicut iſti diſcipuli dixerunt, ſcilicet, cui teſtimonium
tu perhibuiſti. Ideo ſi alicui præter Ioannem compe-
tere deberet officium baptizandi, maximè uidetur, quòd
deberet competere Chriſto propter excellentem ſan
ctitatem. Sicut etiam intelligebant diſcipuli Ioannis,
& tamen ipſi mirati ſunt, quòd Ieſus baptizaret: ergo
videtur, quòd præter Ioannem nemo baptizabat, nec
unquam baptizauerat. Nonò patet ex confirmatione
Ioannis. Quia Ioannes approbauit dubium, & admira
tionem diſcipulorum ſuorum oſtendens, quòd Ieſus
poterat baptizare eo quòd fuerat ſibi datum a Deo di
cens. Non poteſt homo accipere quicquam: niſi fue-
rit ei datum de cœlo. Si tamen aliquis ante Ioannem
baptizaſſet, vel ſimul cum eo baptizaret: non oſtende
ret Ioannes rationabilem eſſe admirationem diſcipu-
lorum ſuorum ponens cauſam, & multa ſuper hoc
de Chriſto introducens. Ioan. 3. ſed diceret: Non eſt
admirandum, quòd Ieſus baptizaret cùm plurimi alij
baptizaſſent. Decimò patet, quia Phariſæi uidentes, quòd
Ioannes baptizaret, miſerunt ad eum, vt ſcirent quis
erat: & dixerunt: quid ergo baptizas, ſi tu nõ es Chri
ſtus, nec Elias, nec Propheta: Ioan. 1. Si tamẽ officium
baptizandi fuiſſet ante Ioannem, non eſſet aliqua cau
ſa quærendi ab eo ſtrictè, cur baptizaret. Nam putaue
runt eum eſſe Meſſiam, cũ baptizaret, ideo quærebãt
an eſſet Chriſtus: ſi tamẽ ante Ioannem aliquis bapti-
zaſſet nihil magnum de Ioanne crederetur, quia ba-
ptizabat. Vndecimò, quia Ioannis 4. dicitur, quòd ut
cognouit Ieſus, quia Phariſæi audierunt, Ieſus plures
baptizat, quàm Ioannes, reliquit Iudæam, & abijt in
Galilæam, ſcilicet, ad tollendam murmurationẽ Pha-
riſæorum de prælatione Chriſti ſuper Ioannem. Si ta-
men alij præter Ioannem baptizarent non compara-
retur ſoli Chriſto in baptizando. Ergo nemo ante Ioã
nem baptizabat, nec eo uiuente: quouſque iubente
Chriſto diſcipuli eius baptizare cœperunt. Duodeci-
mò, quia quando nos loquimur de baptiſmo ſufficiẽ-
ter diſtinguimus eum per baptiſmum Chriſti & Ioan
nis: dicentes de aliquo baptizato, quòd aut baptizatus
eſt baptiſmo Chriſti, aut baptiſmo Ioannis. Si tamen
aliquis ante Ioannem baptizaſſet, non uocaretur ille
baptiſmus Ioannis: ſed eſſet alius tertius condiſtinctus
à baptiſmo Chriſti, & Ioannis: ergo nullus ante Ioan-
nem baptizauerat.

Ad argumentum in contrarium dicendum, quòd
baptiſmus Phariſæorum nocabatur largè baptiſmus,
ideſt lotio: quia baptizare in Græco, nihil eſt, niſi la-
uare. Et hoc modo quælibet ablutio corporis, vel cu-
iuſcunque rei uocatur baptiſmus. Sic dicuntur bapti-
ſmata calicum, vrceorum, & æramentorum, ideſt ab-
lutiones iſtorum vaſorum Matthæ. ſexto. Et ita ua-
ſa Phariſæorum crebro baptizabant, ideſt lauabant.
Qui etiam ſi nihil tangerent immundum, ſed ſolùm
quod de foro venirent, manus lauabãt: & multas alias
cæremonias ablutionum habebant. Et quia iſtæ ablu-
tiones ſolùm erant carnales, erant inutiles: quia ſpiri-
tus vita eſt, caro autem nihil prodeſt. Ioan. 6. ſcilicet. Id
quod fit ſpiritualiter eſt vita, ideſt proficit ad vitam æ-
ternam. Caro autem, ideſt, quod carnaliter fit, nihil
proficit ad ſalutem. Et ob hoc ablutiones iſtæ Phari-
ſæorum, quæ largè vocantur baptiſmata, non poſſunt
propriè uocari baptiſmus, quia nihil ſpirituale facie-
bant. Baptiſmus autem Ioannis faciebat aliquid ſpiri-
tualiter, vel ſaltem ſignificabat illud, quod ſpiritualiter
per baptiſmum Chriſti efficiendum erat, ſcilicet, re-
miſſionem peccatorum, & gratiæ collationem. Multa
quoque ſpiritualiter faciebat, ſcilicet, quòd Ioannes al-

A ſuefaceret, & diſponeret ad baptiſmum Chriſti, per
quem gratiam reciperẽt, & etiam, quòd per iſtum ba-
ptiſmum Chriſtus cognoſceretur, & multa alia, de
quibus ſupra dictum eſt. Et ad iſta omnia inſtitutus
erat baptiſmus Ioan. Ideo ille propriè dici potuit ba-
ptiſmus. Ipſę autem Phariſæorum ablutiones, quia ni-
hil ſpiritualium faciebant, aut ſignificabant, non voca-
bantur baptiſmus propriè. Et ſic Ioannes fuit primus,
qui introduxit baptiſmum. Ad confirmationem dicẽ-
dum, quòd erant apud Iudæos multa baptiſmata cali-
cum, & æramentorum, & vrceorum, & iſta non erant
aliquid ſacrum, ſed potius inane, cùm eſſet quædam
curioſitas ſuperflua circa corpora omittendo ſpiritua-
lia: ideo licet largè vocentur baptiſmata, non uocan-
B tur propriè baptiſmus.

Quare Ioannes potius baptizauit in Iordane quam in alio loco. Quæſt. XXXIX.

QVAERITVR, quare Ioannes baptizauit
potius in Iordane quàm in alio loco. Reſpon-
det Gloſ. ordinaria, quòd baptizabat in Iorda-
ne, ut ibi aperiretur ianua regni cæleſtis, vbi
datus eſt aditus filijs Iſrael terram promiſſionis intran
di. Aliam cauſam ponit Iulianus dicens, quòd bene in
Iordane qui deſcenſio eorum interpretatur baptiza-
bantur, quia de ſuperbia uitæ ad humilitatem ueræ cõ-
feſſionis deſcenderant. Exemplum autem iam tunc
C confitendi peccata, ac meliorem uitam promittendi
baptizandis dabatur. Illę autem duæ cauſæ ſunt myſti-
cæ. Dicendum tamen, quòd non ſolùm Ioannes ba-
ptizabat in Iordane, ſed etiam in alijs locis, ubi aquæ
multæ erant: ſicut dicitur Ioan. 3. quòd erat Ioannes
baptizans in Aenon iuxta Salim, quia aquæ multæ il-
lic erant. Maxime tamen Ioannes baptizabat in Iorda-
ne. Primò propter aquas multas, quæ erant neceſſariæ
ad baptiſmum totius populi, & in nullo loco in Iudæa
magis, quàm in Iordane inueniri poterant. Secundò
quia Ioannes habitauerat ſemper in deſerto, & nole-
bat ab eo nimis elongari: Iordanis autem tranſit ad ra-
dices deſerti ſortis Iudæ, per quæ deſcendit infra Ieri-
cho, & tendit in mare mortuum, quia ibi Iordanis, &
D mare mortuũ ſunt termini ſortis Iudæ ex parte orien-
tis. Ioſue. 3. Et ſic Ioannes habebat magnam opportu-
nitatem baptizandi in Iordane, quia erat iuxta deſer-
tum, in quo ipſe habitabat.

An baptiſmus Ioannis fuerit ſacramentum, & cuius legis fuerit ſacramentum. Quæſt. XL.

QVAERITVR, an baptiſmus Ioannis fuit
ſacramentum, & cuius legis fuit ſacramẽtum.
Quidam dicunt, quòd non fuit ſacramentum,
quia dicit Beda ſuper Ioannẽ, & etiã Gloſ.
Ioan. 3. quòd quantum cathecumenis nondum bapti
zatis prodeſt doctrina fidei, tantum profuit baptiſmus
E Ioannis ante baptiſmum Chriſti: ſed doctrina illa ca-
thecuminorum, quæ uocatur cathechiſmus, non eſt
ſacramentum, ſed aliquid ſacramentale, cùm non cõ-
numeretur intra alia ſacramenta: ergo baptiſmus
Ioannis non fuit ſacramentum. Item omne ſacramẽ-
tum eſt alicuius legis: ſed baptiſmus Ioannis non fuit
ſacramentum alicuius legis, ſcilicet nec naturæ, nec
Moyſi, nec Euangelii: ergo non fuit ſacramentum. De
lege naturæ patet: quia nondum fuerat baptiſmus in
illa. De lege Moyſi patet, quia dicit Auguſtinus, quòd
nulli præcedentium prophetarum datum fuit baptiza
ri niſi ſoli Ioanni. Et tamen uſus ſacramentorum ve-
teris legis pertinuit ad plurimos præcedentes Ioãnem.
De lege Euangelii patet, quia illa tota a Chriſto prædi

cante

cante inſtituta eſt. Et tamen baptiſmus Ioannis inſti-
tutus fuit antequàm Chriſtus inciperet prædicare: cũ
Chriſtus primò a Ioanne baptizatus eſt, poſtea ieiuna-
uit, deinde prædicare cœpit, ut colligitur hic, & infra
4. & 5. Ergo non erat baptiſmus Ioannis aliquid per-
tinens ad legem Chriſti. Item quia omnis ritus ſacra-
mentalis ſpiritualiter pertinet ad aliquam legem in-
troductã: Ioannes tñ non dedit aliquã legẽ: ipſe tñ in-
troduxit baptiſmũ; ergo baptiſmus Ioannis non erat
ſacr̃um. Dicendum ꝙ baptiſmus iſte non erat propriè
ſacramentum, ſicut ſunt ſacramenta legis nouæ: erat
tamen aliquo modo ſacramentum. Pro quo ſciendũ,
quòd Hugo de ſancto Victore dicit, quòd ſecundùm
proceſſum temporis, & maiorem propinquitatem ad
tempus gratiæ oportuit alia ſacramenta inſtitui. Vn-
de quia in Ioanne aliquo modo cæpit tempus gra-
tiæ, quia lex & prophetæ fuerunt uſque ad Ioannem,
& ex tunc regnum Dei. infra 11. Ideo uſque ad Ioan-
nem fuit lex Moyſi, & prophetiæ, quæ erant de Meſ-
ſia, & ex tunc cœpit regnum Dei, ideſt, ſtatus noui te-
ſtamenti: qui ſtatus uocatur regnum Dei, vel regnum
cælorum. Et ſic in Ioanne incepit tempus gratiæ: non
quidem quòd ab ipſo eſſet gratia, ſed quia ipſe imme
diatè ad datorem gratiæ uiam prophetauit: Et ſic ba-
ptiſmus eius fuit ſacramentum, quia erat quædam in-
choatio ſacramẽtorum noui teſtamenti. Vnde dicen-
dum, ꝙ baptiſmus Ioannis erat ſacramentum ueteris
teſtamenti, & nouæ legis: ſicut diſpoſitio ad formam,
media eſt quodammodo inter priuationẽ & formã.
Conueniebat enim baptiſmus Ioannis cũ ſacramẽtis
veteris legis in hoc, ꝙ ſolùm erat ſignum, & nihil effi-
ciebat de eo, qđ fieri ſignabatur: quod generale eſt in
omnibus ſacramentis legis Moyſi: nam gratiam nul-
lam conferũt. Si autẽ obijcias de Circunciſione ꝑ quã
tollebatur peccatũ originale, & dabatͬ gratia: dicendũ
ꝙ non fuit ſacramentum legis Moyſi: ſed pluſquam
per quadringẽtos annos data fuit Circũſio ante legẽ.
Nam data eſt circunciſio Abrahæ Gen. 17. Lex autẽ
data eſt per Moyſen Exo. 19. & 20. Et inter hoc fuerũt
plures quam quadringenti anni, vt colligitur Exo. 12.
& ad Gala. 3. Conuenit autem baptiſmus Ioannis cũ
ſacramentis legis nouę quodammodo in forma, quia
parum differt forma, & modus baptizandi Ioannis à
baptiſmo noui teſtamenti. De baptiſmo Ioannis dicit
magiſter. 4. ſent. diſt. 2. ꝙ ſi quæritur an fuit ſacramen-
tum, poteſt ſatis concedi, ꝙ fuerit ex eo ſenſu quo le-
galia ſigna dicuntur ſacramẽta: ſignabat .n. baptiſmus
Ioannis rem ſacram .i. baptiſmũ Chriſti: qui tñ non eſt
baptiſmus pœnitẽtiæ ſolũ, ſed ẽt remiſſionis peccato-
rum. Ad primum argumẽtum dicendũ, ꝙ baptiſmus
Ioannis eſt ſacr̃um, & tamẽ habet aliquid ſimile cum
ſacramentalibus legis nouæ. Nam cathechiſmus, qui
eſt aliquid ſacramentale baptiſmi Chriſti. ſ. quia diſpo
nit ad ſuſcipiendum conuenienter effectum baptiſmi
per ipſam eruditionem fidei, non uocatur ſacr̃um, ſed
ſacramentale, quia eſt quoddam præcedens, & præpa-
ratorium: ita baptiſmus Ioannis habet aliquid ſimile
inquantum erat diſpoſitio quędam ad baptiſmũ Chri
ſti: ſiue per aſſuefactionem, ſiue per ſignificationẽ. Ex
hac parte baptiſmus Ioãnis eſt aliquid ſacramẽtale. Et
ſic intelligitur auctoritas Bedę in contrariũ allegare. ſ.
ꝙ eſſet baptiſmus Ioãnis reſpectu baptiſmi Chriſti ſi-
cut cathechiſmus. i. doctrina fidei præcedens: Quia tñ
baptiſmus Ioannis ꝓceſſit inſtitutionẽ baptiſmi Chri
ſti, eſt per ſe ſacr̃um. Nam cathechiſmus non eſt ſacra
mentum, ſed ſacramentale: quia eſt pars baptiſmi. ſ. ri-
tus baptiſmi, & eſt ſimile cũ ipſo baptiſmo. Quod au-
tem præcedit aliquid tp̃e. non poteſt eſſe pars eius vel
aliquid ipſius, quia ſunt omnino ſeparata. Item bapti-
ſmus Ioannis licet diſponeret ad baptiſmum Chriſti

F ſicut quidam cathechiſmus: quia tñ tp̃e præceſſit ba-
ptiſmum Chriſti, nõ põt dici aliquid ſacr̃ale baptiſmi
Chriſti: ſed quod per ſe eſt ſacr̃um: Sic eſt de ſacr̃is le-
gis ueteris, quæ ſolùm, vel præcipuè data fuerunt, vt di
ſponentia ad Chriſtum, & ad ſacr̃a nouæ legis. Et ex
hac parte ſunt aliquid ſacr̃ale ipſorum ſacr̃orum no-
uæ legis. Quia tñ tp̃e pręceſſerunt nõ poſſunt eſſe om
nino ſacr̃alia: ſed neceſſe eſt, ꝙ ſint per ſe ſacramenta.
Baptiſmus aũt Ioannis magis de propinquo habet ra
tionem alicuius ſacramẽtalis nouæ legis, q̃ ſacramẽta
veteris teſtamẽti, quia magis de propinquo diſponit,
q̃ illa ad nouam legẽ, & magis concordat in forma, vt
dictum eſt. Ad ſecundum dicendũ, ꝙ baptiſmus Ioan
nis fuit alicuius legis. ſ. tam nouæ, q̃ ueteris: inquãtum
G Ioannes fuit medius quodammodo inter nouũ & ue
tus teſtamentũ. Nam ſi conſideretur Ioannes quantũ
ad perſonam ſuã, erat ſubiectus legi Moyſi, quæ non-
dum ceſſauerat, & ſic baptiſmus per eũ introductus
eſſet ſacr̃um legis Moyſi. Si uero Ioãnes conſideretur
quantum ad officiũ, cum ipſe ſolũ miſſus fuerit, vt pręe
curſor Chriſti, & ad parandum ẽt plebem perfectam.
Luc. 1. pertinebit baptiſmus ſuus ad ſacr̃a nouæ legis:
ad quã ipſe diſponebat. Et quia Ioannes nõ introduxit
baptiſmum inquantũ erat perſona priuata, ſed ſolùm
inquantũ erat pręcurſor Chriſti: ſicut dr̃ Ioan. 1. Ego
neſciebam eũ, ſed ut manifeſtetur in Iſrael, propterea
ego ueni in aqua baptizãs: dicetur ſimiliter baptiſmus
Ioannis pertinere ad nouam legẽ, & non ad ueterem:
H non tanquam unũ de ſacr̃is nouę legis: ſed tanq̃ ad illa
diſponens. Quia ſicut diſpoſitio in naturalibus reduci-
tur ad genus formæ, ad quam diſponit: ita baptiſmus
Ioannis reducitur ad ſacr̃a nouæ legis. Et quia diſpoſi
tio non habet cõpletum eſſe in genere formæ, ſed ha-
bet ſe ſicut motus ad formã, baptiſmus Ioannis nõ ha
bebat eſſe completũ in genere ſacramenti, ſicut ſacra
menta nouę legis. Ad tertium dicendũ, ꝙ omnis ritus
ſacramẽtalis pertinet neceſſariò ad aliquã legẽ: ideo ſi
inſtitutor ſacramẽti vult, ꝙ ſacramentũ illud ſit diſtin
ctum à ſacramẽtis omniũ aliarũ legum, neceſſe eſt, ꝙ
introducat legẽ diſtinctã ab omnibus alijs legibus, cu-
ius legis iſtud ſit ſacramentũ. Baptiſmus aũt Ioannis
fuit introductus ab eo, & non dedit ipſe aliquã legem
I diſtinctã à nouo, & ueteri teſtõ: ideo baptiſmus Ioan-
nis ſacramẽtũ eſt; ſed non põt eſſe ſacramentũ diſtin-
ctũ à ſacramẽtis noui, & ueteris teſtamẽti. Et iſtud ue-
rum eſt, quia reducitur ad ſacramẽta nouæ legis, ſicut
diſpoſitio ad genus formæ, vt ſupra dictum eſt.

An baptiſmus Ioannis fuit à Deo, vel ſolùm per humanam inſtitutionem. *Quæſt. XLI.*

QVAERITVR, an baptiſmus Ioannis fuit à
Deo, vel ſolũ per humanã inſtitutionẽ, & uo-
luntatẽ. Quidã dicũt, ꝙ nõ fuit à Deo, qa ſacra
mẽtũ quod à Deo inſtituitur nõ denomi-
natur ab aliquo puro hoĩe: licèt per purũ hoĩem mi-
niſtretur, vt patet de baptiſmo Chriſti, qui miniſtraba-
tur ꝑ Petrũ & Paulũ & cæteros, & tñ non uocabatur
K baptiſmus Petri, & Pauli aut aliorũ. Vnde Apoſtolus
arguit Corinthios, qa quidã eorum dicebãt: ego ſum
Pauli, alij ego ſum Cęphę, alij ego ſum Apollo. ſ. qa ab
iſtis baptizati fuerãt. 1. Cor. 1. & tñ iſte baptiſmus uo-
catur baptiſmus Ioannis. inf. in litera, & inf. 21. & Act.
19. ergo non erat à Deo, ſed ſolũ à Ioanne. Itẽ oĩs do-
ctrina, quæ de nouo procedit à Deo, confirmatur ali-
qbus miraculis, patet de lege Moyſi, quia qñ Moyſes
debuit loqui populo ſignificans illis, ꝙ Deus uocaret
eos, vt eſſent populus eius, & daret eis legem, oſtendit
miracula. Exo. 3. & 4. Idem in nouo teſtõ. Nam Chri-
ſtus prædicans nouã doctrinã, noua & inaudita mira-
cula faciebat, vt patet ex toto proceſſu Euãgeliorum,

etiam

etiam quando miſit Apoſtolos,& diſcipulos ad prędi-
candum dedit eis poteſtatem faciendi miracula.infra
10.& Luc.9.& 10. & quando poſtea prædicare cœpe-
runt Deus confirmabat ſermonem eorum, ſequenti-
bus ſignis.Mar.16. Ioan.tamen non fecit aliquod mi-
raculum, vt patet Ioan.10. ſcilicet. Ioan. quidem ſi-
gnum nullum fecit: ergo baptiſmus per eum noui-
ter introductus non fuit à Deo.Item ſacramenta,quæ
ſunt diuinitus inſtituta aliqbus pceptis ſacræ ſcripturæ
continentur, baptiſmus tamen Io.non continetur in
nouo aut veteri teſtamento,ergo non erat à Deo. Di-
cendum ꝙ baptiſmus Ioannis à Deo erat.i.Ioannes à
Deo inſpiratus illum inſtituit ſiue primus introduxit.
Sic patet Io.1. cũ dixit Ioannes. Ego neſciebam eum:
ſed qui miſit me baptizare ille mihi dixit,ſuper quem
videris ſpiritum ſanctum deſcendentem &c. Ergo Io-
annes à Deo miſſus fuerat ad baptizandum. Secundò
quia ſi non miſſus fuiſſet a Deo, & baptizaret, pecca-
ret,vſurpando ſibi poteſtatem,q̃ non acceperat:Bapti-
zare tamen requirit ſpecialem poteſtatem à Deo tradi
tam.Sic profeſſus eſt ipſe Ioãnes,dicentibus ei diſcipu-
lis ſuis,ꝙ Ieſus baptizaret.Nam ait:Non poteſt homo
accipere quicquam niſi fuerit ei datum de cęlo. Ioã.3.
q.d. Non potuiſſet Ieſus baptizare niſi datum eſſet ei
diuinitus. Sic ergo Ioan.non potuiſſet baptizare.ſcili-
cè: niſi Deus ei hoc iuſſiſſet. Idem ſignificauerunt Iu-
dæi dicentes Ioanni. Quid ergo baptizas, ſi tu non es
Chriſtus,nec Elias,nec propheta? Ioan.1.q.d.ꝙ baptiza
re non pertinebat niſi ad aliquem de illis. Et tñ illi ha-
bebant poteſtatem ſpecialem à Deo:ideo Ioannes nõ
potuiſſet baptizare, niſi mitteretur. Et tñ nõ peccauit
baptizando, cùm Chriſtus dicat eum ſanctiſſimũ om-
nium hominum.J.11.Ergo à Deo miſſus eſt ad bapti
zandum. Tertiò,quia ſi non eſſet à Deo baptiſmus Io.
nihil proficeret efficiendo,nec ſignificãdo: & ita eſſet
inutilis,ſicut baptiſmata Phariſæorum.Mar.6.de qbus
Chriſtus eos reprehendit tãquam ſuperfluè curioſos.
Eſt autem peccatum magnum grauare hominem, &
implicare præceptis,& cæremonijs inutilibus,cùm vix
homo ſufficiat obſeruare pręcepta vtilia,& neceſſaria:
ideo peccaret Ioannes ſi introduceret baptiſmũ non
iubente Deo, & hoc maxime in veteri teſtõ, vbi erat
multitudo præceptorũ neceſſariorum, quæ vix hoĩes
poterant implere. Act.15.f. Quid tentatis imponere iu
gũ ſuper ceruicẽ diſcipulorũ,qđ nec patres noſtri, nec
nos portare potuimus? Et intelligitur de obſeruantia
legis Moyſi. Ergo peccatũ eſſet tunc introduci aliquẽ
ritum obſeruandum:qui tñ non eſſet vtilis,nec a Deo:
introduxit tamen Ioannes baptiſmũ:ergo à Deo erat.
Quartò ex opinione Iudæorum, quia cõiter tenebat,
ꝙ eſſet a Deo. Ideo quando Chriſtus quæſiuit à ſacer-
dotibus, & phariſæis de baptiſmo Ioannis an eſſet de
cęlo,vel ab hominibus,non auſi ſunt dicere,ꝙ eſſet ab
hoĩbus:quia timebant populum,qui Ioannem,ut pro-
phetam tenebat.ſ.credebat à Deo eſſe omnia,quæ ille
faciebat.J.21. Pro hoc ſciendum,ꝙ in baptiſmo Ioan.
poſſunt duo conſiderari.ſ.ritus baptizandi.i.forma,vel
modus:& effectus baptiſmi.Ritus baptizandi non fuit
ab hominibus.i. p humanam volũtatem introductus:
ſed familiari conſilio ſpiritus ſancti,qui Ioãnem ad ba-
ptizandum miſit:& iuſſit tenere illam formam quam
tenuit. Et quantum ad hoc dicit ipſe ſe miſſum a ſpiri-
tu ſancto ad baptizandum. Io.1. Effectus autem baptiſ
mi Ioan.fuit ab homine,quia nihil in illo baptiſmo ꝯ-
ferebatur,quod per hominem conferri non poſſet,cũ
nõ conferretur gratia, vt infra dicetur. Et hoc mõ non
fuit à Deo niſi per generalem influentiam: inquãtum
Deus cooperatur homini,& cuicunq; agenti in actio-
ne:cũ ſit cauſa prima. Et hoc eſt ꝙ Ioannes dicit ſe ba-
ptizare in aqua.i.ſolùm lauare corpora. Ad primũ dicẽ
A dum,ꝙ in quocumq; opere conſideratur finis eius,qã
illud eſt præcipuum qđ intenditur. In baptiſmo ergo
quocũq; conſideratur principaliter effectus eius,& ab
illo noĩabitur. Et quia per baptiſmum nouæ legis ho-
mines interius per ſpiritũ ſanctum baptizãtur.i.mun-
dantur à uitijs, & perficiuntur per gratiam,qđ fit per
ſolum Deum:dr̃ baptiſmus noui teſtamẽti eſſe a Deo,
quia effectus eius a ſolo Deo eſt. Per baptiſmum autẽ
Ioan. ſolùm mundabantur corpora,& non tollebãtur
peccata, ut infra dicetur: & iſtud fit per hominem pu-
rum,qui poteſt lauare corpora:ideo baptiſmus Ioã.ab
ipſo denominatur, quia ipſe efficiebat totum,quod in
illo baptiſmo efficiebatur. Sic enim dicit Magiſter. 4.
ſen.di.2.ꝙ Ioannis operatio uiſibilis tantùm erat exte-
B rius lauantis, non inuiſibilis gratia Dei operantis inte-
rius. Sed tamen & illa Ioannis operatio, & baptiſmus
auctoritate à Deo erat,& non à Ioan.homine.Sed ba-
ptiſmus Ioan. dictus eſt, quia ibi nihil gerebatur,quod
non ageret homo. Ad ſecundum dicendum, ꝙ Ioan.
non confirmauit baptiſmum ſuum,nec etiam reliquã
doctrinam miraculis, quia ſatis magna auctoritas, &
ſufficiens ei dabatur non exiſtente aliquo miraculo.
Vnde quando Iudæi quæſierunt ab eo cur baptizaret
ſi non erat propheta,nec Chriſtus,nec Elias:confirma
uit officium ſuum non quidem miraculo,ſed auctori-
tate ſacræ ſcripturæ dicens: Ego uox clamantis in de-
ſerto. Io.1.q.d.ex eo ꝙ ſum uox clamantis,ſicut dixit.
Iſa.competit mihi baptizare.Conferrebat etiam Ioan.
C auctoritatem auſteritas uitæ eius. Quia ut ait Chryſo.
ſuper Matth.mirabile erat in humano corpore tãtam
patientiam uidere. Nam putabant, ꝙ non poſſet eſſe
niſi a Deo, & ſic credebant omnia, quæ ille faciebat à
Deo eſſe. Atteſtabantur etiam ei ſigna,q̃ præceſſerant
in natiuitate eius,quæ Iudæi uidentes admirati ſunt,&
poſuerunt oẽs in corde ſuo dicentes, quis putas puer
iſte erit? Luc.1.Miracula autem facere non datum eſt
Ioanni,quia non cõueniebat propter rationes aſſigna-
tas ſupra in 35.q. Ad tertium dicendum, ꝙ qñ Deus
uult dare aliquod præceptum, uel nouum ritũ longo
tempore duraturum, ponit iſtud in aliqua lege per q̃
homines ſciant ſe obligatos ad illud præceptũ, uel ri-
tum:Baptiſmus autem Ioã. pauco tpe duraturus erat,
D quia utilitas ſua præcipua ſolum fuit uſquequo Chr̃s
baptizatus eſt.Nam poſtea introducto baptiſmo nouę
legis à Chriſto: ille ceſſare debebat. Et ſic non durauit
quaſi per duos annos, quia in breui Ioãnes occiſus eſt
poſtquam cępit baptizare. Ideo non oportuit dari ali-
quam legem de baptiſmo Io. quia lex non datur niſi
longo tpe duratura, ut declaratum eſt ſupra in 10.q.

An baptiſmus Ioannis dabatur ſub aliqua certa forma.
Quæſt. XLII.

QVAERITVR, an baptiſmus Ioan. dabatur
ſub aliqua certa forma,& quæ erat illa. Quidã
dicunt, quòd cùm baptiſmus Ioan. non eſſet
completum ſacramentũ, ſed magis quod-
E dam præparatorium adueniens ad completa ſacramẽ
ta:non oportebat,quòd in illo eſſent omnia, quæ ſunt
in ueris ſacramentis. Et ſic non oportebat ſeruari ali-
quam certam formam,ſed ſolùm,ꝙ mergerentur ba-
ptizati in aquam. Item forma in ſacramento eſt, per
quam eſt præcipuè effectus ſacramenti: ſicut in natu-
ralibus eſſe compoſiti præcipuè à forma eſt. In baptiſ-
mo tamen Ioan. nõ erat aliquis effectus præter ipſam
ablutionem corporalem, quæ pertinet ad materiã. Er-
go non ſolũ non oportebat dari aliquam certã formã,
ſed ẽt ſuperfluum erat illam dari, cũ per ſolam mate-
riam efficeretur quidquid in illo baptiſmo fiebat. Di-
cendũ,ꝙ in baptiſmo Io.neceſſe erat dari aliq̃ certam

formam, quia baptiſmus iſte erat ſacramētum, ut unū ſacramentum neceſſe erat vnico modo tradi, quia aliàs per diuerſos modos, & formas eſſent plura baptiſmata. Sic etiam erat in ſacr̄is veteris legis. ſ. in ſacrificijs, & ceteris ſacramentalibus. Nam ſingula habebāt certas formas traditas in lege: quas neceſſe erat obſeruare: & ſi miniſtri non obſeruarent illas morerentur. Sicut patet de ritu ſacrificij, in quo quia duo filij Aaron, ſcilicet, Nadab, & Abiu non ſumpſerunt de igne ſacro, ſed de alieno, ignis egreſſus à Domino occidit illos. Leui. 10. A fortiori ergo in baptiſmo Ioann. ſeruaretur certa forma, inquantum iſte baptiſmus habebat magis de complemento ſacramenti, quàm ſacramēta legis veteris, cùm propinquius diſponeret ad ſacramenta legis nouæ, quæ erant pleniſſima ſacramēta, Iſtud autem totum intelligitur de forma ſacr̄i, inquantum eſt quidam modus determinatus miniſtrandi ipſum ſacramentum. Alio modo accipitur forma ſacramenti pro quibuſdam verbis determinatis, quæ proferuntur à miniſtro in collatione ſacramenti, vel adminiſtratione eius. Et ſic in ſingulis ſacramentis nouæ legis ſunt aliqua verba, quæ dicimus eſſe formam ſacramenti: ſicut apparet in ſingulis. In ſacramētis aūt veteris legis nō apparet, an generaliter eſſent tales formæ, Conſtat tamen, ꝙ in quibuſdam eorum erāt certa verba, quæ dici debebant. Sic apparet de oblatione primitiarum ponendarum in cartallo. Nam erat certus modus profeſſionis uerbalis, quem facere deberet offerens, Et ponuntur iſta uerba Deuteronom. 26. Sic etiam in ſacrificio Zelotipiæ, quod erat de ſacramentis ueteris legis, ſacerdos proferebat certam formam uerborum ſuper mulierem, de qua erat ſuſpitio. De quibus Numeri 5. Sic ēt qn̄ Iſraelitæ offerebant aliqd Dn̄o, & ſuſcipiebatur per manū ſacerdotis: tenebatur ſacerdos dicere quandam benedictionē certā. De qua Num. 6. Et ita de qbuſdā alijs ſacr̄is ueteris teſtī. In baptiſmo autē Ioannis a fortiori obſeruaretur certa forma verborum; quia iſtud magis accedit ad ſacramenta nouæ legis: in quorum ſingulis certæ formæ verborum obſeruantur. Erat tn̄ præcipua ratio: quia baptiſmus Ioannis erat ordinatus ad Chr̄m: quia ille erat finis ſuus: ideo oportebat, ꝙ ex forma uerborū eius oſtenderetur iſta ordinatio ad Chriſtū; vt dicetur ſequēti quæſtione. Eſt ergo dicendū, ꝙ certam formam uerborū habebat baptiſmus Ioannis: & erat iſta. ſ. Ego baptizo te in noīe uenturi, ſ. Meſſiæ uenturi. Sic dixit Paulus, Act. 19. ſ. Ioannes baptizauit baptiſmo pœnitentiæ populum, dicens in eum, qui uenturus eſſet poſt ipſū, vt crederent: hoc eſt in Ieſum, Et iſtam formam exprimebat beatus Ioānes ſigillatim ſuper quemlibet, quē baptizabat, vt ait Chryſoſt. Et ſic per eā habebant ſinguli notitiā de Chriſto futuro. Ad primùm dicendū, ꝙ baptiſmus Ioannis non erat ita completū ſacr̄m ſicut ſacramenta legis nouæ. ſ. quantū ad gratiam, q̄ confertur in iſtis, & non in illo. Et tn̄ erat plenum ſacr̄m quantum ad rationem ſignificationis. Ideo oportebat in illo eſſe oīa, quę ſunt de ratione ſacramenti, ſ. materiam, & formā, Et iſta forma eſt in uerbis, & cū dicitur ꝙ ſufficiebat baptizandos mergi in aquā non expreſſa aliqua forma uerborum: dicendum ꝙ falſum eſt, quia tunc nihil haberet baptiſmus Ioannis ſupra baptiſmata phariſæorum, ſ. baptiſmata calicum, & æramētorū, & urceorum, & baptiſmata carnis ſuæ, quæ ſolū erant quædam ablutiones corporales, nihil præter id, quod fiebat ſignificantes. Et tūc baptiſmus Ioannis, nō eſſet ſacramentum, quia de ratione ſacramenti eſt eſſe ſacræ rei ſignum. Ad hoc autem, ꝙ baptiſmus Ioannis aliquam rem ſacram ſpecialiter deſignaret neceſſe erat, quod eſſet in eo ſpecialis forma, per quam hoc deſignaretur, ꝙ ipſa ablutio in aqua abſolutè nihil ſigna-

F bat. Ad ſecundum dicēdum, ꝙ neceſſarium eſt, quòd forma ſacramenti præcipuè pertinet ad effectum ſacramenti. Et cùm dicitur, quòd in ſacramento Ioannis nihil conferebatur præter ipſam corporalem ablutionem: uerum eſt per modum effectus inducti ex ſacramento, ſine opere principali miniſtri. ſ. quia gratia non conferebatur: ſed conferebatur aliquid per modum doctrinæ. ſ. cognitio Meſſiæ, & ita erat tanquam effectus ſacramenti, quia erat præcipuus finis, quē Ioānes intendebat in baptiſmo, & iſte effectus erat ultra ablutionem corporalem. Et adhuc fuit neceſſaria certa forma uerborum, per quam expreſſe ſignaretur

G Meſſias, uel oſtenderetur, & iſta eſt forma ſupra poſita. Et ſic quando dicitur, ꝙ in baptiſmo Ioannis, nihil conferebatur, quod per hominem fieri non poſſet, debet intelligi de effectu, q̄ ſequitur directe ex ſacramento. Secus eſt de effectu, qui ſequitur modum inſtructionis. Et iſte effectus non fuiſſet in baptiſmo Ioannis niſi a Deo fuiſſet inſtitutus, ſicut eſt de ſacramentis ueteris legis, quæ ſignant aliquid ſacrum ex eo, ꝙ a Deo inſtituta ſunt. Si autem aliquid purè ab homine inſtituatur, non poteſt efficere aliquid ſacramentū, nec ſignificare, cùm omne ſacramentum a Deo ſit, ideo ſicut effectus ad Deum pertinet, ita & ſignificatio ab eius auctoritate pendet,

An iſta forma in nomine uenturi ſit conueniens forma baptiſmi. Quæſt. XLIII.

H

QVAERITVR, an iſta forma baptizandi. ſ. in nomine uenturi, eſſet conueniens baptiſmo Ioannis. Aliqui dicunt, ꝙ non. Quia quando Ioannes baptizabat iam Chriſtus uenerat, Nam incepit baptizare Ioannes anno 29. ætatis Chriſti, quia Chriſtus baptizatus eſt illico, ut Ioannes cœpit baptizare, ut colligitur ſupra in litera, & tamen quādo Ieſus baptizatus eſt, erat annorum. 29. ſ. incipiēs annū. 30. Luc. 3. Et maximè patet hoc, quia Ioannes cœpit baptizare anno. 15. Tyberij Cæſaris. Luc 3. Et ille erat annus 29. uel quaſi. 30. Chriſti, q̄a ille natus fuerat anno. 42. Octauiani, qui. 57. annis, uel quaſi imperauerat. Et ſic uixit Chriſtus quaſi. 15. annis imperante Octa-

I uiano, cui ſucceſſit Tyberius: ut patet ex omnibus hiſtorijs uulgatis, & 15. anno illius Ioannes cœpit prædicare, & baptizare. Ergo erat Chriſtus tunc annorum 30. vel quaſi. Non ergo dicebatur conuenienter, baptizo te in nomine uenturi. Item eadem fides erat de Chriſto, quando venturus erat, & poſtquàm uenit: cū dicimus, ꝙ eadem fides fuit patrum in ueteri teſtamēto, & nunc, ut ait Grego. ſuper Eze. Et patet per Magiſtrum. 3. ſent. diſt. 25. Cùm ergo baptiſmus Ioannis eſſet in nomine uenturi, ita & forma baptiſmi noſtri deberet eſſe in nomine uenturi, quia eadem illa eſſet cū forma baptizandi, quæ eſt in nomine Chriſti. In illa ergo forma baptizarent diſcipuli Chriſti, vt eſſet vnica forma baptiſmi, ſicut unica fides. Et tamen falſum eſt, quòd Apoſtoli baptizabant in nomine Chriſti, ut

K vt patet Act. 19. vbi dicitur de quibuſdam, qui baptizati erant ſolùm baptiſmo Ioannis. Et ſequitur his auditis baptizati ſunt in nomine Domini Ieſu.

Dicendum quòd iſta forma baptizandi fuit conueniens baptiſmo Ioannis, & non alia, quia utilitas rei conſequitur ex ſua forma, cùm materia indeterminatè ſe habeat ad talem actum, ſiue utilitatem. Et quia ſacramenta ſunt ad aliquos effectus, vel utilitates; neceſſe eſt, quòd formæ ſacramentorum deſignent ipſam utilitatem intentam in ſacramento, vel id, ex quo ſequitur illa utilitas. Quod ſatis apparere poſſet ex formis omnium ſacramentorum noui teſtamenti. Baptiſmus autem Ioannis ſolū erat ordina-

tus ad Chriſtum oſtēdendum, vel ſaltem præcipuè ad hoc Ioā. 1. ſ. Ego neſciebam eū, ſed vt manifeſtetur in Iſrael: propterea ego veni in aqua baptizans. Debuit ergo ex forma baptiſmi Ioan. ſignificari, uel oſtendi ipſe Chriſtus. Hoc autem fiebat cùm Ioan. dicebat: Ego baptizo te in nomine venturi, quia per hoc ſignificabat Meſſiam, qui venturus erat. ſ. ad operandum ſalutem noſtram. Et per hoc ſingulis oſtendebat Ieſum eſſe Meſſiam, quem prius toti populo oſtenderat: & deſignabat, ꝙ per illum gratiam, & redemptionem accepturi erant: cùm iſtud ſacramentum in nomine eius præſtaretur. Ad primum dicēdum, ꝙ bene dicebatur in noīe venturi, quia licèt iam Chriſtus veniſſet in carne, nondum venerat ad operandum ſalutem noſtram, quia nondū inceperat operari aliquid pertinens ad redemptionem, prædicando vel patiendo. Ex ea aūt die, qua baptizatus eſt, dr̄ veniſſe, quia tunc incepit operari myſteria redemptionis noſtræ. Nam per hoc ꝙ baptizatus eſt, tactu ſuæ carnis vim regeneratiuam aquis tribuit, vt dicit Beda: & tunc principium fuit ad baptiſmū noui teſtamenti. Ad ſecūdum dicendum, ꝙ licèt fides eadem ſit antiquorum, & modernorum, nō debuit eſſe eadem forma baptiſmi ante Chriſtum, & poſt. Ratio diuerſitatis eſt: quia cùm fides ſit quædam cognitio, reſpicit rei veritatem, & veritatem. Et quia diuerſitas temporum conſignificatorum non variat veritatē rei, non variabit fidem. Nam fides non reſpicit principaliter ipſa tempora: ſicut fides eſt de morte Chriſti inquantum per eam eſt ſalus noſtra: quod autem illa ſit præterita, vel futura non pertinet ad fidem directè, quia ſalus noſtra non eſt per fidem inquantum præterita eſt, vel futura, ſed inquantum mors eſt. Secus autē de ſacramentis, quia in illis conſideratur effectus. Et quia non eodem modo ſe habet ad actum res, q̄ iam eſt, & quæ futura ſperatur, quia exiſtens poteſt aliquid efficere, non exiſtens, licèt ſpectetur nihil efficit: ſicut patet de morte Chriſti, per quam ſalus eſt, & tn̄ anteq̄ Chriſtus moreretur nulli erat aditus ad vitam æternā; eo autem mortuo omnibus diſpoſitis eſt aditus. In ſacramentis autem cùm intēdatur effectus q eſt à Chriſto, neceſſe eſt, ꝙ diſtinguantur efficaciç eorū p præteritum, & futurum, & per iſtam diſtinctionē, quæ ſignificatur ex forma ſacramentorum, oſtendetur diuerſitas effectus ipſorum. Et ſic cum in baptiſmo Ioannis dicebatur in nomine venturi, deſignabatur, ꝙ nihil efficiebat: eo ꝙ ille, à quo virtus ſacramēti eſſe debebat nondum erat. ſ. tali modo, ꝙ ab eo aliquid conſequeretur ſacramentum. In baptiſmo aūt nouæ legis non dr̄ in noīe venturi, ſed dicebatur a principio in noīe Chr̄i tanq̄ iam exiſtentis, vel qui iā exiſtentis fuiſſet. Ex quo ſignatur, quòd ſacr̄m baptiſmi iam efficaciam habet.

An in baptiſmo Ioannis gratia conferebatur.
Quæſt. XLIIII.

QVAERITVR, an in baptiſmo Ioan. gratia cōferebatur. Quidam dicunt, ꝙ ſic: quia ſi gratia non conferretur non eſſet a Deo, & tamē à Deo erat, vt ſupra q. 41. probatum eſt: ergo videtur ꝙ gratiam conferebat. Item Mar. 1. dicit̄ quod Ioannes erat prædicans, & baptizans in deſerto baptiſmum pniæ in remiſſionem peccatorum, ſed remiſſio peccatorum non fit ſine gratia: ergo cōferebat̄ gratia in eo. Item baptizati à Ioanne confitebantur peccata ſua, vt patet infra in litera: & Mar. 1. confeſſio tamen peccatorum ordinatur ad remiſſionem eorum: ergo remittebatur in baptiſmo. Et hoc non fit ſine gratia: ergo illa ibi conferebatur. Item baptiſmus Ioā. propinquior erat baptiſmo Chriſti, q̄ circuncíſio, & tamē per circuncíſionē tollebatur peccatum originale Iudæis,

A vt ait Beda. ſ. ꝙ eandem ſalutem curationis, & auxilium contulit circuncíſio in lege, contra originalis peccati vulnus, q̄ nunc baptiſmus agere reuelatæ gratiæ tēpore conſueuit. Ergo à fortiori per baptiſmum Io. tolleretur originale, quod ſine gratia fieri non poterat. Itē Damaſ. loquens de baptiſmo Ioannis dicit, ꝙ purgat ſpiritum per aquam: ſed purgatio ſpiritualis non fit ſine gratia: ergo baptiſmus Ioan. illam conferebat. Item dicit Aug. contra Donatiſtas. Ita credam Ioannem baptizare in aqua in remiſſionem peccatorum, vt ab eo baptizatis in ſpe dimitterentur peccata. Sed ſpes de remiſſione peccatorum non poteſt eſſe ſine gratia. Ergo baptiſmus Ioannis illam conferebat. Item ſacramenta ſunt inſtituta aut ad conferendum gratiam, aut ad

B ſignificandū: ſed ſacramenta veteris legis fuerunt ſufficientia ad ſignificandum gratiam conferendam per ſacramenta legis nouæ, & ipſa ſacramenta legis nouæ ad gratiam conferendam fuerunt inſtituta. Baptiſmus ergo Ioan. aliquando gratiam conferebat, quia aliàs ſuperfluè eſſet inſtitutus: cùm iam per ſacramenta veteris legis ſufficienter ſignaretur gratia conferenda per noua ſacramenta. Sed non fuit ſuperfluè inſtitutus baptiſmus Ioan. ergo gratiam conferebat. Dicendum, ꝙ abſolutè conceditur ab omnibus per baptiſmum Ioā. nullam fuiſſe gratiam collatam. Et patet primò differentia: quàm ipſe Ioānes poſuit inter baptiſmū ſuum, & baptiſmum Chriſti. Nā dixit, ego baptizo vos aqua: qui autem poſt me uenturus eſt, fortior me eſt, ipſe ba-

C ptizabit vos in ſpiritu ſancto. infra in litera, & Marc. 1. & Luc. 3. Quaſi dicat: Ego ſolùm baptizo in aqua, id eſt, baptiſmus meus ex uiribus ſuis nihil confert, niſi quod aqua confert. Gregorius autem exponens hoc in quadam Homilia dicit. Ioannes non in ſpiritu, ſed in aqua baptizat, quia peccata ſoluere non valebat. Si tamen in baptiſmo Ioannis conferretur gratia, ſoluerentur peccata, quia illa non poſſunt manere cū gratia: ergo nulla gratia ibi conferebat̄. Secundò patet ex teſtimonio Dei per Ioannē. Nam dixit Ioannes: ſuper quē uideris ſpiritum ſanctum deſcendentem, & manētem ſuper eum: hic eſt q baptizat in ſpiritu ſancto. Io. 1. q. d. Nemo poterat baptizare in ſpiritu ſancto, niſi ille, ſup quem deſcenderet ſpiritus ſanctus. Et iſte fuit Ieſus: er-

D go Ioannes non baptizabat in ſpiritu ſancto. Sed nulla gratia eſt niſi à ſpiritu ſancto 1. Cor. 12. ſ. Diuiſiones gratiarum ſunt, vnus autem ſpūs, qui diuidit ſingulis prout vult. Ergo qui non baptizat in ſpū ſancto, nō pōt dare gratiam. Et ſic Ioannes baptizans, gratiā non conferebat. Tertiò patet ex aſſertione Chriſti. Act. 1. ſ. Ioānes quidem baptizauit aqua: uos aūt baptizabimini ſpiritu ſancto non poſt multos hos dies. Ergo baptiſmus Ioannis nō erat in ſpiritu ſancto, quia aliàs nō differret baptiſmus Ioan. quem iam ſuſceperant Apoſtoli à baptiſmate ſpūs ſancti, quo perfundendi erant. Ideo ſpiritum ſanctum non conferebat Ioannes, & conſequenter nec gratiam. Quartò patet ex defectu, quia in baptiſmo Ioā. ſpiritus ſanctus non conferebatur, nec ap-

E parebat ſignum eius, in baptiſmo aūt Chriſti ꝯferebatur. Act. 19. cū quæſiuit Paulus à quibuſdam diſcipulis an accepiſſent ſpiritum ſanctum credentes. i. quando credere inceperunt. Qui cum negaſſent ſe ſcire, an eſſet ſpiritus ſanctus, & dicerent ſe baptizatos baptiſmo Ioannis, fecit eos baptizari baptiſmo Chriſti, ſcilicet, in nomine Ieſu. Et cum impoſuiſſet illis manus uenit ſuper illos ſpiritus ſanctus, & loquebantur linguis, & prophetabant. Et iſte baptiſmus uocatur in ſpiritu, ſcilicet, ſicut Petrus declarat Act. 11. exponens illa uerba Chriſti, ſcilicet, Ioannes baptizauit aqua: uos autem baptizabimini ſpiritu ſancto. Et dicit iſtud completum fuiſſe in Gentilibus, quos baptizauit, ſup quos deſcēdit ſpūs ſanct᷑, & loquebant̄ linguis. Act. 10. & 11.

Quintò patet, quia ſi in baptiſmo Ioannis gratia con-
ferretur, nihil differret à baptiſmo Chriſti, quia maxi-
mum bonum baptiſmi Chriſti eſt, ꝙ per illum pecca-
ta deleantur, & gratia conferatur. Et tamen ſcriptura
ponit iſtum duplicē baptiſmum. ſ. Ioannis & Chriſti.
Actu. 19. & in multis locis, ergo in baptiſmo Ioannis
gratia non conferebatur. Sextò patet, quia ſi in bapti-
ſmo Ioannis gratia conferretur, ſuperfluum erat inſti-
tui baptiſmū Chriſti, cùm ille eſſet ſimilis baptiſmo
Chriſti, & per omnia faceret quidquid faciebat bapti-
ſmus Chriſti: & tamen baptiſmus Chriſti non fruſtra,
ſed pp magnam neceſsitatem inſtitutus eſt: cùm ipſe
dixerit, ꝙ qui non baptizatus fuerit condemnabitur,
Mar. 16. Ergo in baptiſmo Ioannis non conferebatur
gratia. Septimò, quia ſi conferretur gratia in baptiſmo
Ioannis, qui baptizati eſſent baptiſmo Ioannis non ba
ptizarentur poſtea baptiſmo Chriſti, & tamen iterum
baptizantur: ſicut Paulus baptizauit in nomine Ieſu
quoſdam iam baptizatos baptiſmo Ioannis Actu. 19.
Ergo in baptiſmo Ioannis gratia non conferebatur.
Octauò, quia erat quodammodo contra rationem, ꝙ
per baptiſmum Ioannis gratia conferretur, quia finis,
& ea, quæ ſunt ad finem nō poſſunt coincidere. Tota
aūt doctrina, & operatio Ioannis erat præparatoria ad
Chriſtum, ſicut miniſtri, & inferioris artificis eſt præ-
parare materiam ad formā quam intendit, & inducit
principalis artifex: gratia aūt conferenda erat homini-
bus per Chriſtū, iuxta id Ioan. 1. Lex per Moyſen data
eſt, gratia aūt, & ueritas per Ieſum Chriſtum facta eſt;
ideo erat irrationabile, ꝙ cùm baptiſmus Ioannis ordi
naretur ad Chriſtum, conferretur gratia per illum, cū
illa conferenda eſſet per Chriſtum, quia tūc finis, & id
quod eſt ad finem coinciderent. Baptiſmus ergo Ioan
nis gratiam non conferebat, ſed ad gratiā præparabat.
Vno modo per doctrinam Ioannis inducentē homi-
nes ad fidem Chriſti. Nam per fidē Chriſti homo ſal-
uatur. Act. 15. Baptiſmus aūt Ioannis per doctrinā de-
ducebat ad iſtam fidē, quia qñ Ioānes baptizabat, ſigil-
latim quoſlibet baptizatos admonebat de fide Chri.
cū in forma baptiſmi fieret mentio de illo, quia in no
mine eius. ſ. uenturi baptizabantur. Alio modo præpa
rabat homines ad gratiam. ſ. per pęnitentiā diſponen-
do eos ad ſuſcipiendum effectum baptiſmi Chriſti. ſ.
gratiam, vel remiſſionem peccatorum. Et ob hoc uo-
catur iſte baptiſmus pęnitētiæ, vt inf. dicetur in. 52. 54.
q. & magis, inf. 58. q. Ad primum argumentum dicen-
dum, ꝙ non tenet, quia licèt eſſet baptiſmus Ioannis à
Deo non ſequitur, ꝙ gratiam deberet conferre, quia
omnia ſacr̄a legis Moyſi à Deo inſtituta ſunt, & tñ per
nullum eorum gratia conferebatur, vt manifeſtū eſt:
Aliter pōt dici, ꝙ baptiſmus Ioannis erat à Deo quan-
tum ad ritum baptizandi. ſ. quia Deus ſpecialiter ei tra
didit illum ritum: non tñ erat à Deo quantum ad effe
ctū baptiſmi, quia nihil in eo fiebat, quod per purum
hominē fieri non poſſet. Si aūt quantum ad effectum
fuiſſet baptiſmus Ioannis à Deo, gratiam cōferret. Ad
ſecundum dicendum, ꝙ baptiſmus Ioannis erat in re-
miſſionem peccatorum, non quę per illum baptiſmū
conferretur, ſed quæ per Chriſtum ſperaretur ad quē
ordinabatur iſte baptiſmus: quō tñ baptiſmus Ioannis
eſſet in remiſſionem peccatorum. inf. dicetur in. 59. q.
de hoc. Ad tertium dicendū, ꝙ confeſſio fit ad remiſ-
ſionem peccatorum, & tñ confeſſio iſta, quę fiebat in
baptiſmo Ioānis ad remiſsionem peccatorū nō erat,
tanquam tunc peccata remitterentur, ſed ꝙ poſt per
Chriſti baptiſmum remittenda eſſent. Vel dicebātur
confiteri peccata, id eſt, profitebātur ſe peccatores, qa
aliàs non baptizarentur. Ad quartum dicēdum, ꝙ ba-
ptiſmus Ioannis erat propinquior baptiſmo Chriſti, ꝗ
circuncisio in ſimilitudine operis, quia uterque bapti-
F ſmus erat in aqua, & quaſi eodē modo miniſtrabatur
uterque. Et tñ quantum ad effectum circunciſio erat
propinquior baptiſmo, qa ſimilabatur ei in conferen
do gratiā. Ratio aūt quare per circunciſionem cōfere-
batur gratia, & non per baptiſmum Ioannis fuit, quia
circunciſio erat inſtituta in remedium originalis pec-
cati, quod non poterat tolli niſi per gratiā; ideo opor-
tebat p circunciſionem gratiā cōferri. Baptiſmus aūt
Ioannis non fuit inſtitutus in remediū peccati origina
lis: ſed ſolùm, vt quoddam pręparatoriū ad Chriſtum:
ideo non oportebat, ꝙ per ipſum gratia conferretur;
immo quodammodo rōni repugnabat, cū ordinaretur
ad Chriſtū, per quem gratia conferenda erat, vt ſup. di
ctum eſt. Ad quintum dicendum, ꝙ baptiſmus Ioānis
G dr̄ purgare ſpiritum dupliciter. Vno modo purgat, nō
quidē efficiendo, ſed ſignificando. ſ. ꝙ ſignificabat pur
gationē ſpiritus futurā per baptiſmū Chriſti. Alio mo
do purgabat ſpiritum non quidem p aliquē effectum
inductū ex ipſo ſacr̄o: ſed per doctrinā Ioannis quā da
bat in baptiſmo, p quā baptizati purgabantur ab igno
rantia, cùm ſingulis Meſſiā annunciaret. Et per iſtam
doctrinā credebant in Chriſtum, per cuius fidē ſimpli
citer purgabantur. Sic dr̄ Act. 10. ſ. Fide purificans cor
da eorum. Ad ſextum dicendum, ꝙ in baptiſmo Ioan
nis dabatur ſpes remiſsionis peccatorū, & iſta ſpes re-
miſsionis ſemper procedit ex gratia: cùm nullū actū
condignū nos facere poſsimus, per quē nobis peccata
remittantur. Quia ſi poſſemus, non fuiſſet neceſſe pro
H nobis Chriſtū mori: cū quilibet per actum ſuū poſſet
mereri remiſsionem peccatorum. Remiſsio ergo pec
catorum ex gratia eſt: ita ēt ſpes, quæ eſt certa expecta
tio non pōt eſſe niſi ex gratia, qa ſic poſſet ſpes de re-
miſsione eſſe ſine gratia, cū ſpes non ſit dubia, ſed cer
ta expectatio, & tñ remiſsio peccati ſine gratia eſt im-
poſsibilis, vt dictum eſt; ergo nec ſpes de remiſsione
poterit eſſe ſine gratia. Non tñ eſt ſemper iſta ſpes re-
miſsionis ex gratia iā habita, ſed interdū ex gratia ex-
pectata. Et ſic baptiſmus Ioānis dabat ſpē de remiſsio
ne peccatorū, non conferēs gratiā, ſed promittēs eā in
hoc, ꝙ figurabat baptiſmū Chriſti in quo gratia cōfe-
renda erat. Ad ſeptimum dicendum, ꝙ baptiſmus Ioā
nis erat ad ſignificandū gratiā, & nō ad conferēdum.
T Cū aūt dr̄, ꝙ per ſacr̄a legis ueteris ſufficienter iſta gra
tia deſignabatur: dicendū ꝙ cōuenientius p baptiſmū
Ioānis ſignificabatur: quia ille expreſsius ſignificabat
baptiſmū Chriſti, ꝗ ſacr̄a legis ueteris: pp maiorē ſimi
litudinē ad baptiſmum. Et ideo magis de propinquo
importabat ſignificationem gratiæ, & quandam pro-
teſtationem poenitentiæ. Et ſic debuit eſſe ad ſignifi-
candum gratiam noui teſtamenti.

*An ſolus Chriſtus, vel etiam alij debuerunt baptizari bapti-
ſmo Ioannis. Queſt. XLV.*

QVAERITVR, an alij præter Chriſtum de-
buerunt baptizari baptiſmo Ioannis, vel ſolus
Chriſtus debuit à Ioanne baptizari. Aliqui di-
cunt, ꝙ ſolus Chriſtus baptizari debuit.
K Quia quod proprium eſt Chriſto, non debet alijs con
uenire, ſed baptiſmus Ioannis erat proprius Chriſto.
Nam Aug. ſuper Ioan. dicit. Ioānes baptizauit, vt Chri
ſtus baptizaretur. Ergo ſolus Chriſtus hoc baptiſmo
debuit baptizari. Itē quia quicunque baptizaretur, aut
aliquid accipit à baptiſmo, aut aliquid confert ipſi ba-
ptiſmo. A baptiſmo aūt Ioannis nemo poterat accipe
re aliquid, qa in eo gratia non cōferebatur, vt dictum
eſt. Nullus ēt poterat aliquid conferre baptiſmo, niſi
Chriſtus, qui tactu ſuæ mundiſsimæ carnis aquas ſan-
ctificauit. Ergo ſolus Chriſtus baptizari debebat ba-
ptiſmo Ioannis, vt ab eo baptiſmus ſanctificaretur.
Item ſacramenta eadem ratione competunt omni-
bus quibus conferuntur, ſed non erat neceſſarium,
quod

quòd omnes baptizarentur baptiſmo Ioannis, ſicut nec omnes baptizati ſunt, ſed ſolùm aliqui Iſraelitę: ergo nullus præter Chriſtũ hoc baptiſmo baptizari debebat. Item baptiſmus Ioannis inſtitutus fuit ad Chriſti manifeſtationem, quia Ioan. 1. dicitur. Ego neſciebam eum: ſed ut manifeſtetur in Iſrael, propterea ego veni in aqua baptizans. Ergo baptizato Chriſto non debebat alius baptizari, nec etiam ante eum quiſquã, cũ propter ipſum fuiſſet inſtitutus ille baptiſmus. Dicendum, ꝙ baptiſmo Ioannis non debuit ſolus Chriſtus baptizari, ſed etiam multi alij, & tamen nõ debuerunt omnes homines cogi ad baptiſmũ Ioannis ſicut ad baptiſmũ Chriſti. Primum patet, quia ſi ſolus Chriſtus baptizaretur baptiſmo Ioãnis, videretur melioris baptiſmi inſtitutor, & diſpenſator ipſe Ioannes, quàm Chriſtus: inquantum melior erat, qui baptizabatur baptiſmo Ioannis, quàm Chriſti, vt ait Auguſt. in lib. de baptiſmo cõtra Donatiſtas. Secundò patet, idem quia oportebat, ꝙ per baptiſmum Ioannis diſponerẽtur ad baptiſmum Chriſti, quia ſicut per doctrinam Ioannis diſponebantur homines ad doctrinam Chriſti, vt ſup. dictum eſt: ita per baptiſmum Ioannis diſponebantur ad baptiſmum Chriſti. Et iſta fuit una de cauſis quare baptiſmus Ioannis inſtitutus eſt. ſ. vt per illum aſſueſierẽt homines ad baptiſmum Chriſti. Oportebat ergo, ꝙ illi, qui baptizandi erãt à Chriſto, ſiue aliqui eorum baptizarentur baptiſmo Ioãnis. Et ſic non ſolus Chriſtus baptizari debuit hoc baptiſmo. Tertiò patet, quia inſtitutus fuit iſte baptiſmus, vt Ioãnes per eum Chriſtum agnoſceret. Nam ipſe à principio non cognoſcebat illum, & dedit ei hoc ſignum, ꝙ quando baptizaret, & ueniret aliquis, ſuper quem in baptiſmo appareret Spiritus Sanctus, ille eſſet Meſſias. ſ. qui baptizabat in Spiritu Sancto. Ioan. 4. Et ſic oportebat, ꝙ multi baptizarentur à Ioanne, & inter illos Chriſtus ueniret, & appareret ſuper eum Spiritus Sanctus, & tunc Ioannes eum agnoſceret. Sic factum eſt, vt patet Luc. 3. ſ. Factum eſt autem cum baptizaretur omnis populus, & Ieſu baptizato, & orante apertum eſt cęlum, & deſcendit Spiritus Sanctus. Quartò patet, quia etiã baptiſmus Ioannis fuit ad oſtendendum Chriſtum toti populo. Si tñ ſolus Chriſtus baptizaretur à Ioãne, non poſſet per baptiſmum oſtendi toto populo. Nã totus populus Iudęorum confluebat ad Ioannem, eo ꝙ oẽs baptizabantur ab eo, vt patet in litera, & Mar. 1. & ſic congregatis poterat Ioãnes oſtendere Ieſum eſſe Meſſiam. Si aũt ſolus Ieſus baptizaretur, non confluetet totus populus ad Ioannem, & ſic non poſſet oſtendere Chriſtum illis, quod tñ Ioannes principaliter intendebat. Quintò patet, quia ſi ſolus Chriſtus baptizaretur à Ioanne, Iudæi ſuſpicarentur aliquid circa hoc. ſ. cur cæteris non cõcedebatur ille baptiſmus, ideo ẽt alij debuerunt baptizari. Sextò patet, quia baptiſmus Ioãnis erat baptiſmus pęnitẽtiæ, vt patet inf. in litera, & Mar. 1. ideo maximè conueniebat illis, qui indigebant pęnitentia: iſtud aũt potius erat in Iudæis, ꝗ in Chriſto, qui pęnitentia non egebat, ideo alij præter Chriſtum baptizari debebant. Secundũ principale, patet, quia ſi baptiſmo Ioannis oẽs baptizarentur, uideretur ꝙ baptiſmus Chriſti nõ ſufficiebat hominibus ad ſalutẽ: cum prius oporteret eos baptizari baptiſmo Ioannis, vt ait Augu. in lib. de baptiſmo contra Donatiſtas. Secundò patet, q̃a non debẽt homines obligari, niſi ad id, quod bonum eſt, & neceſſarium. Baptiſmus aũt Ioãnis non conferebat ſalutem: ideo ſuperuacuum erat oẽs homines compelli ad baptiſmum Ioannis, vel ad illum induci. Ad primum argumentum dicendum, ꝙ uerum eſt ideo Ioannem baptizaſſe, vt Chriſtus baptizaretur: non tñ fuit iſta ſola cauſa baptiſmi Ioannis: ſed ẽt multæ aliæ, vt declaratum fuit ſup. in quadam quæſtione.

A Et licèt iſta cauſa prima. ſ. vt Chriſtus baptizaretur cõpeteret: aliæ competebant multis: ideo multi præter Chriſtum baptizari debuerunt baptiſmo Ioannis. Ad ſecundum dicendum, ꝙ baptizati baptiſmo Ioãnis nihil conſerebant baptiſmo, nec ẽt gratiam per illũ recipiebant. Et tñ non fruſtra baptizabãtur: quia licèt gratiam non reciperent recipiebant ſignum gratiæ ſuſcipiendæ per Chriſti baptiſmum: Vel licèt non proficeret ad gratiam, proficiebat ad pęnitentiam, quia uocabatur baptiſmus pęnitẽtiæ. Et erat quaſi quędam proteſtatio faciendi pęnitentiam de peccatis ꝑteritis: cùm dicatur in litera, ꝙ baptizati à Ioãne cõfitebantur peccata ſua, & ille dicebat eis facite fructum dignum pęnitentiæ, idest, cauete de cętero à peccatis, & per actus

B laborioſos, & meritorios ſatisfacite de commiſſis. Ad tertium dicendum, ꝙ ſacr̃a, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis, vel ſaltem conferunt ad ſalutem, competunt omnibus ſuſcipientibus per eandem rationem. i. omnes illa ſuſcipiunt, quia oẽs obligantur ſuſcipere, vel oẽs ſuſcipiunt, quia oẽs indigent ſalute, ad ꝗ illa ſacr̃a proſiciunt. Baptiſmus aũt Ioannis non erat ſacr̃um neceſſitatis, vt inf. dicetur in quadam quæſtione: ẽt non conferebat directè ad ſalutem, quia non dabatur per eum gratia: ideo nõ competebat omnibus hominibus ſub eadem ratione. Ideo totum erat, ꝙ quidam illum acciperent ꝑꝑ cauſas aſsignatas in corpore quæſtionis. Ad quartũ dicendum, ꝙ baptiſmus Ioannis inſtitutus fuit pręcipuè ad Chriſti manifeſtationẽ: ideo effectus eius

C principalis fuit, ꝙ per eum Chriſtus manifeſtaretur Ioanni, & per Ioannem toti populo. Fuerunt tamen alię cauſæ minus principales eius, propter quas, nõ ſolùm licitum erat, immo quaſi neceſſariũ multos alios pręter Chriſtum iſto baptiſmo baptizari.

An paruuli baptizarentur baptiſmo Ioannis.
Quæſt. XLVI.

QVAERITVR, an paruuli baptizarentur baptiſmo Ioannis. Aliqui dicunt, ꝙ ſic, quia baptiſmus Ioannis erat ſignum baptiſmi Chriſti, & ordinabat ad eũ, & tamen baptiſmo Chriſti baptizabantur tam paruuli, ꝗ adulti: ergo ẽt baptiſmo

D Ioannis paruuli baptizarẽtur. Item circuncisio in veteri teſtamento dabatur paruulis, & magnis, & præcipuè paruulis: nam octauo die circuncidebatur puer. Gen. 17. 2. Nullus aũt inter Iudęos adultus circuncidebatur: ſed ſolùm, qui de Gentilibus cõuertebantur circuncidebantur quocunque tempore uellent conuerti: ſicut dicitur Exo. 12. ꝙ ſerui, & vernaculi circunciderentur, & quicunque uellet tranſire in Coloniam Iudæorum, idest, in ritum Iudaicum circunciderentur. Et ſic comederet Phaſæ. Baptiſmus aũt Chriſti datur indifferenter paruulis, & magnis: ſed baptiſmus Ioannis eſt medius inter circuncisionem, & baptiſmum Chriſti, ergo etiã debuit dari paruulis. Item per baptiſmum Ioannis ordinabantur homines ad Chriſtum,

E & tamen non ſolùm magni ordinandi erant in Chriſtum, ſed ẽt paruuli: quia ab illo omnibus erat futura ſalus: ergo tam paruuli, ꝗ magni baptizarentur à Ioanne. Dicendum, ꝙ baptiſmo Ioannis ſoli adulti baptizabantur. Et patet primo quia dr̃ hic, & Mar. 1. ꝙ exibãt ad Ioannem Iudæi, & baptizabãtur ab eo in Iordane. Et ſic non dr̃, ꝙ baptizabantur niſi illi, qui exibant. Paruulis aũt nõ competit hoc, quia qui exeunt ſunt adulti, qui poterant ire ad Ioannem: ergo de ſolis adultis ſcriptura loquitur. Secundò patet, quia baptiſmus Ioannis uocatur baptiſmus pęnitentiæ: ſic enim ipſe dixit. Ego baptizo uos in pęnitentiã. Non competit aũt paruulis pęnitentia, quia ibi eſt dolor de cõmiſsis, & ſatiſfacio per actus laborioſos, quę ſolũ habẽtibus viuum

liberi arbitrij competit, ſcilicet, adultis. Tertiò patet, quia baptiſmus Ioannis erat in remiſsionem peccatorum. Mar. 1. paruulis autem non competit iſta remiſſio peccatorum, quia aut intelligetur de remiſsione peccati originalis, vel actualiũ. Nõ de actualibus, quia paruuli, de quibus loquimur, non poſſunt peccare actualiter, cùm peccata fiãt per actũ liberi arbitrij, & habentes uſum liberi arbitrij hic adultos uocamus. Nec etiã poteſt intelligi de remiſsione peccati originalis, quia iſtud remittebatur per circumciſionẽ. Vnde ſi aliquis paruulus de Iudæis baptizaretur baptiſmo Ioãnis, aut hoc eſſet ante circũciſionem, aut poſt. Non poſt, quia tũc eſſet inutilis baptiſmus, quia culpa originalis iam ablata eſſet per circumciſionem. Si uerò ante circunciſionem: etiã erat baptiſmus inutilis, quia per hoc non tollebatur, quin puer deberet circuncidi, cũ adhuc lex Moyſi obligaret: ideo fruſtra erat paruulos baptizari baptiſmo Ioannis. Aliquis dicet, ꝙ illa ratio procedit præſuppoſito, ꝙ per baptiſmum Ioannis fieret remiſſio peccatorum, & tamen non fiebat, cùm non cõferretur in eo gratia, vt dictum eſt ſup. in 44. q. ideo ꝙ ratio non procedat. Dicendum ꝙ hic nõ præſupponitur in baptiſmo Ioannis remiſsionem fieri peccatorum; ſed arguitur ex illis uerbis Mar. 1. à ſufficienti diuiſione. Quia aut accipiet aliquis ibi remiſsionem peccatorum, quod uerè fieret in baptiſmo Ioannis, vel quod per eum ſignificaretur, & conferri deberet per Chriſtum. Si primo modo, non cõpetebat paruulis iſta remiſsio peccatorum, ſicut nec deductum eſt: ſi ſecũdo modo ẽt non cõpetebat paruulis: quia tunc non deberet conferri baptiſmus illis, niſi illis, qui poſſent intelligere quõ ſignificabatur remiſsio peccatorũ per eum. Quia aliàs eſſet baptiſmus inutilis, & hoc ſolum cõpetit adultis: ideo illi ſoli baptizandi erant baptiſmo Ioannis. Quartò patet, quia hic in litera dicitur, ꝙ baptizabantur à Ioanne Iudæi confitentes peccata ſua, & tñ confiteri peccatum ſolùm cõpetit adultis, cũ paruuli, nec confiteri nec peccare poſsint. Soli ergo adulti baptizabantur. Quintò patet, quia baptiſmus Ioannis erat ad manifeſtationem Chriſti. Ioan. 1. ſed, vt manifeſtetur in Iſrael propterea ego ueni in aqua baptizãs: paruulis tñ non poterat aliquid manifeſtari, cũ nondũ habeant uſum rõnis, ergo non competebat eis ille baptiſmus. Sextò patet, quia baptiſmus Ioannis erat, vt hoĩes per illum aſſuefierent ad baptiſmũ, vt ait Grego. in quadã homilia: aſſuefieri aũt non cõpetit circa talia niſi habẽtibus uſum rõnis, quia aliàs non intelligent ad quid aſſuefiunt, vel quid præſtat eis illa aſſuefactio. Soli ergo adulti baptizabantur baptiſmo Ioãnis. Septimò patet, quia baptiſmus Ioannis erat tãquã quoddam ſignum præparatoriũ ad Chriſtum, & ad baptiſmũ eius, ideo non debebat conferri niſi illis, qui poſſent intelligere hanc ſignificationẽ. Quia cùm illud ſacramẽtum non haberet niſi ſignificationẽ, illi qui nõ intelligerẽt ſignificationẽ, vel ſaltem intelligere nõ poſſent, fruſtra baptizarentur. Sed ita erat de paruulis, ꝙ non poterãt intelligere: ergo nõ baptizabantur. Sed obijcietur de circunciſione, quæ ſignificabat aliquid pertinens ad legẽ nouam, ſicut generaliter omnia, quæ erant in ueteri teſtamento, ſicut dicitur. 1. Corint. 10. ſ. omnia in figura contingebant illis, & tamen dabatur paruulis qui non poterant intelligere, quid ſignificaret. Dicendum, ꝙ circunciſio ſignificabat, & efficiebat. Duo namque faciebat. ſ. tollebat culpam originalem conferendo gratiam, & oſtendebat hoĩem per ſignũ corporale pertinere ad populum Dei, & diſtinguebat eũ ab omnibus populis. Vnde licèt circunciſio non daretur pueris ꝑ ſignificationẽ, dabatur ꝑ illũ duplicẽ effectũ neceſſariũ. Baptiſmus aũt Ioannis nihil efficiebat: ſed ſolùm ſignificabat: ideo illis, qui ſignificationem intelligere

F non poſſent fruſtra daretur, & ita erant paruuli. Ergo non baptizabantur paruuli baptiſmo Ioannis. Ad primum argumentum dicendum, quòd licèt baptiſmus Chriſti competat paruulis, & magnis, non competebat ſic baptiſmus Ioannis, qui erat ſignum baptiſmi Chriſti, & hoc propter duo. Primò, quia baptiſmus Chriſti eſt ſacramentum neceſſitatis, quia qui non baptizatus fuerit, & crediderit, condemnabitur. Mar. 16. & qui non renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto non poteſt introire in regnum Dei. Ioa. 3. Baptiſmus autem Ioannis non erat ſacramentum neceſſitatis, vt infra dicetur: ideo baptiſmus Chriſti omnibus competebat,
G baptiſmus autem Ioannis non. Secundò, quia baptiſmus Chriſti conferebat ad ſalutem, quia per eum confertur gratia, & efficitur homo aptus ad regnum Dei. Io. 3. Et quia regnum Dei eſt neceſſarium tã paruulis, quam magnis: omnes baptizãdi erant baptiſmo Chriſti. Baptiſmus autem Ioannis non confert ad vitam æternam, cùm non conferat gratiam: ideo non oportebat omnes illo baptizari. Ad ſecundum dicendum, ꝙ licèt paruuli circunciderentur, non oportebat baptizari paruulos baptiſmo Ioannis. Quia circunciſio duo faciebat. ſ. tollebat peccatum originale conferendo gratiam, & oſtendebat hominem eſſe de populo Dei: vt ſupra dictum eſt. Et propter iſta duo erat paruulis neceſſaria circunciſio. Baptiſmus autem Ioannis ſolum ſignificabat: ideo non erat eadem ratio, quæ de circunciſione, vt paruulis deberet conferri. Ad tertium dicen-
H dum, quòd ad Chriſtum ordinantur omnes tam paruuli, quàm magni: non tamen oportuit, ꝙ omnes baptizarẽtur baptiſmo Ioannis, quia ille baptiſmus ordinabat ad Chriſtũ tãquam ſignum quoddã Chriſti, & baptiſmi ſui: ideo non poterat prodeſſe niſi illis, q poſſent intelligere, ſicut prædicatio fidei confert ad hoc, ꝙ homo credat, & per hoc ſaluetur, & tamen non deberet fieri paruulis, quia illi nihil intelligunt.

An baptiſmo Ioannis Gentiles baptizarentur. Quæſt. XLVII.

QVAERITVR, an baptiſmo Ioannis baptizarentur Gentiles. Dicunt quidam ꝙ ſic, quia
I baptiſmus Ioannis ordinabat ad Chriſtũ: Gentiles autem ad Chriſtum ordinandi erãt ſicut Iudæi: ergo baptizandi erant hoc baptiſmo. Et nõ obſtat eis, qđ obſtabat pueris, quia adulti inter Gẽtiles poſſent intelligere, quòd baptiſmus Ioan. ordinabat ad Chriſtum. Item baptiſmus Ioan. fuit datus Iudæis, vt per illum aſſuefierẽt ad baptiſmum Chriſti, & tñ tam Gentiles, ꝗ Iudæi baptizandi erant baptiſmo Chriſti: ergo omnibus eis erat vtile aſſuefieri per baptiſmũ Ioã. ad baptiſmum Chriſti. Item licèt Gentiles nõ cogerẽtur ad circunciſionem, tũ recipiebãt illam, q volebãt, & laudabantur: ſicut Ruth laudatur, quia ꝯuerſa eſt ad ritũ iudaicum Ruth. 1. Magis tñ baptiſmus Ioan. erat ꝓpinquus baptiſmo Chriſti, ꝗ circũciſio: cũ immediatè diſponeret ad illum. Ergo licèt nõ cogerent Gẽtiles
K ad baptiſmum Ioan. laudarentur ſi ſuſciperent, & ſic cõpeteret eis. Dicendum ꝙ baptiſmo Ioannis non baptizabantur Gentiles, ſed ſoli Iudæi. Nã ſcriptura de ſolis Iudæis facit mentionem, cùm dicitur in lra. 1. Tunc exibat ad eum Ieroſolyma, & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanem, & baptizabantur ab eo in Iordane. Et ſic omnes iſti, qui nominantur erant de terra Iudæorum. Secundò patet, quia etiam multi Iudæorũ, & præcipui inter eos, ſcilicet, ſummi ſacerdotes, & Phariſæi non ſuſceperunt baptiſmum Ioan. infra 21. Nam dicitur, ꝙ Chriſto quærente ab eis de baptiſmo Ioan. an eſſet de cęlo, vel ab hoĩbus: non auſi ſunt dicere, ꝙ erat de cęlo, ne Chriſt⁹ eis diceret: quare ergo nõ

ſuſce-

ſuſcepiſtis illum? Et ſic non ſuſceperant. A fortiori ergo Gentiles non ſuſciperent baptiſmum Ioãnis, cùm Ioannes qui iſtum baptiſmum introduxerat eſſet Iudęus. Tertiò patet, quia Gentiles nõ curabant de ritu Iudæorum: ſed ſpernebant eum, ſicut patet de Iuuenali Poeta qui Iudæos increpat, quia obſeruabant ſabbathum: aſſerens eos perdere ſeptimam partem uitæ. Etiam dicebat ꝙ iſti non colebant aliquem Deũ niſi nubila coeli. Et multa alia dicit contra eos. Et ita erat ferè de omnibus Gentilibus præter paucos, qui vertebantur ad ritum iudaicum. Et tamen Gentiles crederent iſtum baptiſmum Ioannis pertinere ad ritum iudaicum, cùm introductor, & prædicator eius eſſet Iudæus: ideo non ſuſciperent eum niſi illi Gentiles, qui ex toto conuerterẽtur ad ritum iudaicum. Et iſti iam non uocarentur Gentiles, ſed aduenæ, vel peregrini, vel proſelyti Iudæorum. Gentiles ergo.ſ. manentes in Gentilitate eum non ſuſciperent. Quartò patet, quia Ioannes ſolùm prædicabat iſtum baptiſmum Iudæis. Soli ergo Iudæi reciperent illum. Patet hoc, quia prædicabat in deſerto Iudeæ, & iuxta Iordanẽ, & hoc eſt in terra Iudæorũ, & per hoc, ꝙ prædicabat in ſola terra Iudæorum, dicebatur ſolis Iudæis prædicare. Sic patet de Chriſto. Nam uolẽs, ꝙ diſcipuli ſui ſolis Iudæis prædicarent dixit. In uiam Gentilium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne introieritis, ſed potius ite ad oues, quæ perierunt domus Iſrael. inf. 10. Et ſic per hoc, ꝙ ſolùm prædicarent in terra Iudæorum: dicebantur ſolis Iudæis prædicare. A fortiori patet de Ioanne, qui non diſcurrebat per loca, ſed manebat apud Iordanem, & baptizabat uenientes ad ſe. Non ergo irent ad eum Gentiles, vt baptizarẽtur. Quintò patet, quia baptiſmus Ioannis erat ad oſtendendum Ieſum eſſe Meſſiam toti Iſrael Ioan. 1. Gentilibus tamen non fieret conuenienter iſta manifeſtatio, cùm ipſi non ſolum neſcirent quis eſſet Meſſias, ſed etiam an aliquis Meſſias futurus eſſet: cùm iſtud penderet ex promiſſione legis, & Prophetarum, quibus Gentiles non credebant: ideo fruſtra erat eis iſte baptiſmus: ſolis ergo Iudæis competebat, qui per legem, & Prophetas edocti erant de Meſſia, quòd futurus eſſet, & quia neſciebant quis ille eſſet, per baptiſmum Ioannis poterat eis oſtendi, ſicut factum eſt. Sextò, quia non erat neceſſe nunc Gentilibus Chriſtum oſtendi. Nam etiam Chriſto prædicante nõ fuit neceſſe ipſum cognoſci à Gentilibus: cum potius ipſe uetuit diſcipulis ſuis prędicare Gentilibus ſe uiuente, ſcilicèt. In uiam Gentium ne abieritis. infra 10. Poſt reſurrectionem autem iuſſit diſcipulis, quòd prædicarent Gentilibus, ſcilicet, per totum mundum. infra 18. & Mar. 16. A fortiori antequam inciperet prædicare, non oportebat, quòd Gentilibus oſtenderetur. Et ſic non fuit illis conueniens baptiſmus Ioannis, vt per eum Chriſtum agnoſcerẽt. Sed dicetur. Ad quid ergo Iudæis debuit Chriſtus oſtendi, antequam prædicaret, & faceret miracula? Dicendum, quòd hic ſunt duo dubia, unum eſt ad quid Chriſtus fuit oſtenſus Iudęis per Ioannem, antequam prædicaret, & an hoc fuit conueniens. Aliud eſt, dato quòd fuerit conueniens Iudæis illum oſtendi: quare Iudæis, & non Gentilibus. De primo patet, quia declaratum fuit ſupra in 22. quæſtio. ſcilicet, quòd etiam ſi Chriſtus facturus eſſet miracula, quæ probarent eum eſſe Deum, & Meſſiam: tamen fuit ſibi neceſſarium, vel ualde utile teſtimonium Ioannis. De ſecundo dicendum, quòd Iudæis potius, quã Gentilibus debuit Chriſtus oſtendi antequam prædicaret. Primò, quia ſolis Iudæis prędicaturus erat: Gentilibus autem nunquam prædicauit, nec ad utilitatem eorum miracula facere uolebat, niſi cum magna importunitate petentium. Sicut patet de importuna Chananæa petente

A pro filia, cui Chriſtus dixit: Non eſt bonũ ſumere panem filiorum, & dare canibus ad manducandum. infra 15. Iterum etiam cũ Chriſtus ſuſcitare debuit ſeruum cuiuſdam Centurionis Gentilis, oportuit quòd ſeniores Iudæorum hoc inſtanter peterent, dicentes, dignus eſt, vt hoc illi præſtes. Diligit enim gentem noſtram, & ſynagogam ipſe ædificauit nobis. Luc. 7. Solis ergo Iudæis neceſſe erat Chriſtum oſtendi. Secundò, quia Chriſtus ſolis Iudæis promiſſus eſt: Gentiles autem neſciebãt, an aliquis Meſſias futurus eſſet: ideo non oportebat propriè Gentilibus oſtendi Meſſias. Quia ad hoc quòd concederent de aliquo, quòd erat Meſſias, neceſſe erat, quod pręſupponerent uerum eſſe, quod in lege, & in prophetis dicebatur, ſcilicet, Meſ-
B ſiam eſſe uenturum. Gentiles tamen non credebant hoc. Ideo non poterat ullo modo oſtendi eis aliquis eſſe Meſſias, ſaltem directè. Nam prius oportebat, ꝙ conſtaret eis de ueritate legis, & etiam de neceſſitate ueritatis in oſtendente. Non ergo debuit eis oſtendi. Tertiò, quia Chriſtus de ſolis Iudæis natus eſt, & inter eos conuerſatus eſt, & ad Gentiles non pertinuit dum uixit, ideo Iudæis oſtendi debuit. Iſta etiam fuit cauſa quare lex Moyſi, quæ diſponebat ad Chriſtũ data fuit ſolis Iudæis, ſcilicet, quia de eis Chriſtus naſciturus erat, & oportebat eos ſpiritualius diſponi ad ipſum. De quo ſupra dictum eſt in quadam quæſt. Iudæis ergo, & non Gentilibus debuit Chriſtus oſtendi, & ſic Iudæi ſoli debuerunt baptizari baptiſmo Ioannis. Se-
C ptimò quantum ad principale dicendum, quòd licèt Gentilibus Chriſtus oſtendendus eſſet, non poterat oſtendi per baptiſmum Ioannis, quia Gentiles nõ crèderent ſine miraculo. Nihil autem aliud erat, quod rationabiliter eos mouere poſſet. Ioannes tamen miraculum nullum fecit. Ioan. 10. ideo Gentiles non crederent ei oſtendenti Meſſiam populo, quem baptizabat. Solis ergo Iudæis baptiſmus Ioannis dari debuit: Gentilibus autem non proficiebat. Nec eſt uerſimile, quòd aliqui eorum ſuſceperint illum. Sed dicetur, quid ſi aliqui Gentiles uellent ſuſcipere baptiſmum Ioannis, an prohiberet eos Ioannes. Dicendum, quòd de baptiſmo Ioãnis erat ſicut de baptiſmo noſtro eſt. Nam baptiſmus noſter eſt ſacramentum fidei, ideſt,
D in quo fides inchoatur: ideo ſi aliquis adultus uellet ſuſcipere baptiſmum noſtrum, neceſſe erat quòd crederet legem Euangelicam. Si autem diceret, ꝙ uolebat baptizari ſicut nos, & tamen nollet credere, eccleſia non baptizaret eum, quia eſſet hoc quaſi includere contradictionem, ſ. dare ſacramentum fidei nolenti fidem ſuſcipere. Et eſſet irridere fidẽ, & baptiſmũ. Ita de baptiſmo Ioãnis. Nam in eo erat quædam profeſſio Meſſię futuri, cùm in forma baptiſmi diceretur, baptizo te in nomine venturi: ideo Ioannes non baptizaret aliquem, niſi ille faceret iſtam profeſſionem de Meſſia, ſcilicet, credendo, ꝙ aliquis Meſſias promiſſus eſſet in lege, & prophetis, & quòd in nomine eius, & per ipſum intendebat conſequi ſalutem: ſicut Iudæi
E putabant, & ſperabant, ſcilicet, ſe ſaluandos per Meſſiam, & illum eſſe totum bonum ipſorum. Et rurſus, quòd crederet illum eſſe Meſſiam, quem Ioannes eis oſtenderet, & ex tunc crederẽt in ipſum, ideſt, ſe conſecuturos ſalutem per ipſum, quia hoc eſt in nomine eius baptizari: ſicut dicit Apoſtolus Actu. 19. quòd baptizati baptiſmo Ioannis, credebant in Meſſiam, cùm ait: Ioannes baptizauit baptiſmo pęnitentiæ populum dicẽs, in eũ, qui uenturus eſſet poſt ipſum, vt crederẽt, hoc eſt in Ieſum. Si aũt Gentiles facerẽt iſtã profeſſionẽ, iam efficiebantur Iudæi ex maxima parte, quia credebãt legi, & prophetis ſicut Iudæi, & ſperabant illud bonũ qđ Iudæi. ſ. Meſſiã. Illud aũt non erat uerſimile facere aliquẽ Gentilẽ niſi prius ex toto cõuerterẽt ad

ritum iudaicum, & ſic Gentiles non baptizarentur à Ioanne, quia tales conuerſi poſt conuerſionem nõ vocantur Gentiles. Sed adhuc dicendum, quod dato ꝙ aliquis Gentilis vellet facere totam iſtam profeſſionẽ credendo: ſi tamen circunciderentur, & ex toto ſe faceret Iudæum, Ioannes non baptizaret ipſum: quia Iudęi tumultuarentur contra Ioannem ſi aliquem non circũciſum, nec ex toto Iudæum baptizaret. Rõ eſt, quia baptiſmus Ioãnis à Iudæis reputabatur quaſi quædam ceremonia veteris teſtamenti, cùm inſtitueretur per prophetam veteris teſtamenti, manent tamẽ adhuc lege illa. ideo non admitterent ad illam ceremoniam, nec ad aliquam aliam hominem nodum circũciſum. Sic dicitur Exo. 12. ꝙ ſi quis de Gentilibus vellet manducare Phaſe, agnum paſchalem, circunciderẽtur, & tunc comederet de eo. Ita ergo de baptiſmo Ioannis crederent eſſe ſentiendum, ꝙ ſoli Iudæi baptizarentur: maximè autem, quia baptiſmus Ioannis ordinabat ad Meſſiam, & ſub hac ratione eum Iudæi ſuſcipiebant. Et tamen Iudęi putabant Meſſiam ad ſe ſolos pertinere, & non ad gentiles: ideo baptiſmum Ioannis Gentilibus non communicarent. Et ſi Ioannes Gentiles baptizare vellet, tumultuarentur contra eum Iudæi. Hoc patet à fortiori. Nam Chriſtus poſt reſurrectionẽ ſuã iuſſit Euangelium prędicari omni creaturæ, & docere oẽs gẽtes, & baptizare illas. infra 18. & Mar. 16. & tamẽ Iudæi conuerſi ad Chriſtum quando viderunt, quod Petrus baptizauit quoſdam de Gentilibus tumultuabantur contra ipſum, cur illos baptizaſſet: quaſi non admittendi eſſent illi ad legem Chriſti: ſed quòd ad ipſos ſolos pertineret Meſſias. Actu. 10. & 11. & tamen iam Chriſtus mandauerat Euangelium prædicari Gẽtilibus, & baptizari illos, & ſpiritus ſanctus venerat ſuper Gentiles antequam Petrus eos baptizaret ita, vt Petrus diceret. Nunquid aquam prohibere quis poteſt, vt non baptizentur hi qui ſpiritum ſanctum ſuſceperunt ſicut, & nos? Actu. 10. Et his omnibus exiſtentibus adhuc Iudæi conuerſi ad Chriſtum tumultuabantur contra Petrum, quòd iuiſſet ad prædicandum Gentilibus, & baptizaſſet eos. Ergo à fortiori tumultuarentur Iudæi contra Ioannem ſi baptizaret Gentiles: cùm nondum apparuiſſet aliquid oſtendens Gentiles debere communicare cum Iudæis in hoc baptiſmo. Et tamen non tumultuati ſunt contra eum: ergo Ioannes nullum Gentilem baptizauit. Et ſic apparęt quod Gentiles non baptizati ſunt baptiſmo Ioannis, nec poterat Meſſias eis oſtendi per iſtum baptiſmum: cùm Ioannes miraculum nullum faceret, & Gentiles non crederent ſine miraculo. Nec erat neceſſe nunc Meſiam oſtendi Gentilibus antequã prædicaret, & poſtea per miracula ſua, & diſcipulorum ſuorum toti mundo innoteſceret, ſicut factum eſt. Iudæis autem poterat conuenienter oſtendi Meſsias per baptiſmum Ioannis, quia ipſi credebant Ioanni ſine miraculo: propter excellentem vitæ ſanctitatem, & propter magna, quæ præceſſerant in eius natiuitate, de quibus ſupra dictum eſt. Sed dicetur, quomodo dictum eſt, quòd Meſsias non erat oſtendendus Gentilibus ante prædicationem ſuam: nam mox, vt natus eſt, Gentilibus oſtenſus eſt, ſcilicet, tribus regibus, qui eum adorauerunt. prędedenti c. Dicendum, quod illa fuit quædam oſtenſio in generali de natiuitate Meſsiæ, & fuit facta per modum, qui competebat Gentilibus, ſcilicet, per ſtellam, quæ deduxit ẽos vſque ad locum vbi erat puer. Et illud erat miraculũ, quod omnem hominem conuinceret. Nunc autem Meſſias à Ioanne oſtendebatur ſine aliquo miraculo, ſed ſolũ, vt crederetur teſtimonio Ioannis, ideo iſta oſtenſio Meſsiæ non competebat Gentilibus, ſed ſolùm quam Chriſtus fecit ante per ſtellam, & illa, quam fe-

F cit poſtea per multitudinem miraculorum inauditorum à ſæculis. Et tunc adhuc non probabat directè ſe eſſe Meſsiam, ſed probabat ſe eſſe Deum. Et quia Deus mentiri non poteſt, ſi ipſe diceret ſe eſſe Meſsiã promiſſum in lege Iudæorum, & prophetis, Gentiles crederent ei, & tamen directè & primo non probat ſe eſſe Meſsiam, ſed Deum. Et iſtud eſt quod ſupra dicebamus, quòd Gentilibus non poterat probari aliquem eſſe Meſſiam, niſi prius probaret aliud maius, ſcilicet, eſſe Deum, quòd eſt maius, quam eſſe Meſſiam: vel fieret operatio miraculi oſtendens deitatem operantem in illo, quę teſtimoniũ perhiberet de Meſſia. Ad primum argumentum dicendum, ꝙ Gentiles ordinandi erant ad Chriſtum ſicut Iudæi: & tamẽ non
G poterant ordinari ad illum per baptiſmum Ioannis, quia oportebat tunc credere Ioanni ſine miraculis, & legi, & prophetis: hoc autem Gentiles non facerent. Ad ſecundum dicendum, quod Gentiles volentes circuncidi, laudabantur: quia per hoc tranſibant in ritum iudaicum, & cultum Dei. Et tamen ſi aliquis Gentilis vellet comedere Phaſe, & nollet circuncidi, non laudaretur, immo non permitteretur. Exo. 12. Et ſi Gentilis vellet intrare ex deuotione in templum Domini ad orandum, non permitteretur, ſed increparetur. Vnde Deus increpat Iudæos, quia permittebant quibuſdam Gentilibus intrare in templum. Ezech. 44. Etiam ſi vellet Gentilis offerre Domino animalia in ſacrificium, vel alia munera, quæ deberent poni ſuper altare,
H non recipiebantur. Leuitic. 22. Et ſic non admittebantur Gentiles ad aliquam cæremoniam ritus iudaici, niſi prius circunciderentur. Iudæi tamen putabant baptiſmum Ioãnis pertinere ad ritum iudaicum, quia introductus fuerat à propheta Iudæo, & maximè, ꝙ ordinabat ad Meſsiam, quem ad ſe ſolos pertinere putabant, vt dictum eſt: ideo non permitterent, quòd aliquis Gentilis baptizaretur à Ioanne, niſi prius circuncideretur. Ad tertium dicendum, quod Gentilibus non fuit conueniens aſsuefieri ad baptiſmum Chriſti per baptiſmum Ioannis, ſed ſolis Iudæis. Sic enim fuit de lege Moyſi, quæ ſolum fuit diſponens homines ad Chriſtum, ſicut dixit Apoſtolus ad Gala. 3. ſcilicet, quod lex Pedagogus noſter fuit in Chriſto,
I ideſt, lex Moyſi fuit ſicut Pedagogus deducens nos ad Chriſtum, ſcilicet, deduxit nos ad Chriſtum diſponendo ad eum: ſicut pedagogus per inſtructionem deducit puerum ad eſse bonum puerum. Lex tamen non data eſt omnibus hominibus, ſed ſolis Iudæis: ita ergo baptiſmus Ioannis aſsuefaciens homines ad baptiſmum Chriſti ſolis Iudæis dari debuit. Aliter poteſt dici, quod baptiſmus Ioannis non poterat Gentilibus proficere, vt per eum aſsuefierẽt ad baptiſmum Chriſti: quia ad hoc oportebat præſupponi fidem, ſcilicet, quod crederetur Meſsiam promiſsum eſse in lege, & prophetis: & quod crederetur per ipſum ſalutem eſse futuram, ut ſupra dictum eſt. Iſta autem non crederent Gentiles ſine miraculo. Ioannes autem miracu-
K lum nullum faciebat: ergo non conueniebat Gentilibus baptiſmus Ioannis.

An baptizato Chriſto ceſſauit illico baptiſmus Ioannis. Queſt. XLVIII.

QVAERITVR, an baptizato Chriſto ceſsauit illico baptiſmus Ioannis, vel quanto tẽpore durauit. Aliqui dicunt, ꝙ Chriſto baptizato ceſſauit immediatè, quia Ioannes dixit: Ego neſciebã eum, ſed ut manifeſtetur in Iſrael: propterea ego veni in aqua baptizans. Ioan. 1. Et tamen baptizato Chriſto ſatis fuit ipſe oſtenſus Iudæis: tam per

Ioannis

Ioannis teſtimonium, quàm per ſpiritum ſanctum deſcendentem ſuper eum: quàm per uocem patris, quę audita eſt, ſcilicet, hic eſt filius meus. infra in litera, & Luc. 3. Ergo non oportuit, quòd beatus Ioãnes poſtea maneret ad magis oſtendendum Chriſtum. Item dicit Auguſtinus ſuper Ioannẽ: baptizatus eſt Chriſtus, & ceſſauit Ioannis fluxus, id eſt, baptiſmus Ioannis. Ergo Chriſto baptizato non debuit Ioannes aliquem baptizare. Item baptiſmus Ioannis erat præparatorius ad baptiſmum Chriſti: ſed baptiſmus Chriſti incepit, mox, ut Chriſtus baptizatus eſt: quia tunc tactu ſuæ mundiſſimæ carnis uim regeneratiuam aquis tribuit, ut ait Beda: ergo Chriſto baptizato non debuit continuari ultra baptiſmus Ioannis. Dicendum quòd baptiſmus Ioannis manſit etiam poſt Chriſtum baptizatum. Nam Ioannes in baptiſmo cognouit Chriſtum, quia uidit ſpiritum ſanctum ſuper eum deſcendentẽ. Ioan. 1. & tamen poſtea baptizauit, & quamdiu uixit ſemper habuit officium baptizandi. Quod patet, quia poſtea baptizantibus diſcipulis Chriſti Iudæos, adhuc Ioannes baptizabat in Aenon, quæ eſt iuxta Salim. Ioan. 3. Et tunc diſcipuli Ioannis dixerunt ſibi, quod de cælo fuerat ſibi data poteſtas ad hoc. Et ſic ambo concurrebant in baptizando. Et tamen Chriſtus non baptizauit, nec etiam habuit diſcipulos quouſque baptizatus eſt a Ioanne, quia tunc cognitus eſt a Iudęis: & inceperunt eum aliqui ſequi. Ioan. 1. Et tunc diſcipulos aliquos habere cæpit. Ergo Ioannes adhuc poſt baptizatum Chriſtum omnes ad ſe uenientes baptizabat. Patet etiam hoc, quia ex iſto concurſu in baptizando ſecuta fuit illa murmuratio Phariſæorum dicẽtium, quòd plures Ieſus baptizaret: quàm Ioannes, & plures diſcipulos faceret. Ioan. 7. Baptizauit autem Ioannes ſemper Iudęos uſque ad mortem, ſcilicet, uſquequo miſſus eſt in carcerẽ, in quo occiſus eſt. Hoc colligitur Ioan. 3. ſcilicet. Erat autem Ioannes baptizans in Aenon iuxta Salim: quia aquæ multæ erant illic. & ueniebant, & baptizabantur. Et ſequitur: Nondum miſſus fuerat in carcerem Ioannes. q.d. Ioannes ſemper baptizauit uſquequo miſſus eſt in carcerem. Et quia nondum miſſus fuerat in carcerem, quando erat in Aenon adhuc baptizabat. Si autem non intelligatur ſic, erit omnino ſuperflua illa clauſula, ſcilicet, nondum miſſus fuerat in carcerem Ioannes. Nam ibi ponitur ut redditiua cauſæ dictorum præcedentium. Et non fuit conueniens, quod baptizato Chriſto Ioãnes illico ceſſaret a baptizãdo. Primo, quia ſi ceſſaret, putaretur, quòd feciſſet propter iram, uel inuidiam, ut ait Chryſoſt. Nam non appareret aliqua cauſa quare ceſſaret. Ideo ſuſpicarentur multi, quod propter irã uel aliquod motiuum inhoneſtum ceſſaſſet. Secundò quia diſcipulos ſuos, & [illegible] Et tunc in maiori zelo, & inuidia, quam [illegible] De diſcipulis Ioannis patet Ioan. 3. Nam dixerũt ei: Rabbi ille, qui erat tecum trans Iordanem, cui & tu teſtimonium perhibuiſti, baptizat, & ecce omnes ueniunt ad eum. Et ſic erat hic quidam zelus, cum diſcipuli Ioannis dicerent, quod omnes ueniebant ad baptiſmum Ieſu. Et ſic plures ueniebant ad ipſum, quàm Ioannẽ. Et uoluit Ioannes euitare iſtam inuidiam, dicẽs, quod a Deo iſtud eſſet, cum ait. Non poteſt homo accipere quicquam niſi fuerit ei datum de cælo. Et poſtea dixit Illum oportet creſcere, me autem minui, ſcilicet, in fama, & honore. q.d. Non inuideatis pro me: quia neceſſe eſt, quòd ſic fiat, ſcilicet, quòd ille creſcat in honore & ego minuar. De inuidia, & murmuratione phariſæorum patet Ioan. 4 Nam dicebant, quòd Ieſus plures baptizaret, quàm Ioannes, & plures diſcipulos faceret. Huic inuidiæ occaſionẽ Chriſtus tollere uoluit recedens de Iudæa, & eundo in Galilæam: ut non ma-

A neret ipſe & Ioannes in eadem terra: ut etiam iuxta poſitionem eorum non uideretur maioritas unius, & minoritas alterius, ſicut fit in magno, & paruo & in omnibus contrariis. Elenc. Si autem Ioãnes mox, ut baptizauit Chriſtũ baptizare ceſſaſſet, & inciperet Chriſtus baptizare, & ad eum omnes uenirent: magis ſupprimeretur honor Ioannis, quia ſubito eſſe ceſſaſſet ex præſentia Ieſu. Et ſic magis inuiderent diſcipuli Ioannis & plures. Nec [illegible] Ioannes ſemper baptizauit uſque ad mortem, manſit ſemper ſibi honor officii, licet minueretur per accidens ex præſentia Chriſti, & non perderet ſubito officium ſuum, & honor. Erat namq; magnus honor Ioannis, quod præſente Meſſia & iam baptizante, ipſe dignus haberetur

B baptizare aliquos. Quod nõ eſſet, ſi illico, ut Chriſtus baptizatus eſſet ceſſaret Ioannes baptizare. Et ſic tam propter inuidiam tollendam, quàm propter Ioannis honorem non debuit ceſſare Ioannes baptizare, mox ut Chriſtum baptizauit. Sed dicetur, quòd cum Ioannes dicat ſe ueniſſe ad baptizandum, ut manifeſtaretur Ieſus in Iſrael. Ioan. 1. & diceret ſe non eſſe dignũ ſoluere corrigiam calciamentorum eius. infra in litera. & Mar. 1. & Luc. 3. non inuiderent aliqui Chriſto, quòd pro baptizato Ioannes ceſſaret baptizare, & Ieſus ſolus baptizaret: ideo poterat ceſſare Ioannes. Dicendum, quod non tolleretur per hoc inuidia, quia Ioannes oſtenderat Ieſum toti populo eſſe Meſſiam. Et dixerat de eo multas laudes, & illud ſciebant tam

C diſcipuli Ioannis, quàm phariſæi: cum quidam de diſcipulis Ioannis ſecuti fuiſſent Ieſum. Ioan. 1. Et omnibus his ſtantibus adhuc diſcipuli Ioannis inuidebant Chriſto. Nam ipſimet dixerunt. Rabbi illę, qui erat tecum trans Iordanem, cui & tu teſtimonium perhibuiſti, baptizat. Ioan. 3. Et ſic ipſi ſciebant qualia teſtimonia Ioannes de eo perhibuerat: & tamen adhuc inuidebant ei: quia per eum honor, & fama Ioannis aliqualiter decreſcebant. A fortiori ergo inuiderent ſi totaliter honor Ioannis, & fama ceſſaret ceſſante officio eius. Hoc autem erat, quia illi erant carnales, id eſt, habebant ſpecialiter affectiones ad homines: non attendentes principaliter cultum Dei, uel quid Deus uellet. Sic enim erant illi Corinthii, quibus prædicabat

D Paulus. Et quidam illorum dicebant, ego ſum Pauli: alii ego ſum Cephæ, alii ego ſum Apollo, alii ego ſũ Chriſti. 1. Corinth. 1. Nam ſpecialiter illi afficiebantur ad illos a quibus baptizati fuerant, & illis totum honorem impendere uolebant: tanquam ab ipſis eſſet lex, & non potius omnes eſſent miniſtri Chriſti, a quo lex & ſalus proueniſſet. Vnde quilibet honorabat ſuum doctorem, & de aliis prædicatoribus fidei non curabat. Paulus autem increpat eos, uocans ipſos carnales, & ambulantes ſecundum hominem, & paruulos in ſpirituali proceſſu 1. Corinth. 2. Et quia tales æmulationes ſolent euenire hominibus imperfectis in exordio introducendarum religionum, Deus nolens amputare magnam partem huius inuidiæ uoluit, quod

E Ioãnes ſemper baptizaret uſq; ad mortem, licèt Chriſtus eſſet iam baptizatus. Tertiò quia iſtud proficiebat ad Chriſtum, quia cum Ioannes baptizaret in nomine uenturi, ſcilicet, Chriſti, auditores ſuos, & a ſe baptizatos mittebat ad Ieſum. Sic patet de diſcipulis quos miſit ad eum quęſituros: tu es, qui uenturus es, an aliũ expectamus? infra 11. Ideo utile erat Ioannem baptizare. Quarto quia licèt Chriſtus toti populo eſſet oſtenſus per Ioannem. magis oſtendebatur cum quotidie uenientibus Iudæis ad ſuum baptiſmum, annunciaret de Chriſto. Quintò quia baptiſmus Ioannis erat baptiſmus pœnitentiæ, proderat autem ualde, quod Ioannes ſemper baptizaret, ut quotidie oſtenderet populo de Ieſu, quòd eſſet Meſſias. Sextò, quia, ut dicit

Beda,

Beda, viuente Ioanne adhuc manebant uerba ueteris legis: nec debet præcurſor ceſſare, quouſque ueritas manifeſtetur.

Cùm tamen quæritur an baptiſmus Ioannis ceſſauit Chriſto baptizato. Dicendum quòd quantum ad ſuum principalem effectum ceſſauit. Nam præcipuũ quod per baptiſmum Ioannis intendebatur erat oſtẽdere Ieſum toti populo eſſe Meſſiam. Et hoc factum eſt, cùm Chriſtus baptizatus fuit. Non tamen ceſſauit realiter baptiſmus Ioannis, vſque ad mortem eius: quia multos alios effectus habebat quantum ad quos utile fuit illum manere, ut dictum eſt. Ad primum argumentum dicendum vno modo, quòd baptiſmus Ioannis fuit ad oſtendendum Chriſtum populo: & tamen non fuerat pleniſſime oſtenſus, quãdo baptizatus eſt, cùm quotidie nouiter ueniebant Iudæi ad Ioannem ut baptizarentur: & illis annunciabat de Ieſu, quòd eſſet Meſſias. Aliter poteſt dici, quòd licèt Chriſto baptizato oſtenſum fuiſſet pleniſſimè toti populo, quòd ipſe erat Meſſias, tamen habebat iſte baptiſmus multos alios effectus, qui Chriſto baptizato adhuc manebant, ut ſupra dictum eſt: Ideo Chriſto baptizato non debuit ceſſare. Ad ſecundum cùm dicit Auguſtinus, baptizatus eſt Chriſtus, & ceſſauit Ioannis fluxus, id eſt baptiſmus: poteſt intelligi, quod ceſſauit quantum ad principalem effectum baptizato Chriſto. & tamẽ omnino non ceſſauit: quia manebant adhuc alii effectus eius, propter quos utile erat ipſum manere. Aliter poteſt dici, quòd ceſſauit baptiſmus Ioannis baptizato Chriſto: non tamen mox, ut Chriſtus baptizatus eſt, ſed quando Ioannes miſſus fuit in carcerem: quia poſtea nunquam baptizauit. Vnde Chryſoſtomus ſuper Ioannem dicit Aeſtimo permiſſam eſſe propter hoc a Deo mortem Ioannis, & eo ſublato de medio Chriſtum maximè prædicare cœpiſſe, vt totius multitudinis affectio ad Chriſtum tranſiret: & non ultra ſententiis diuerſis, de utroque ſcinderentur, id eſt, ut non haberent quidam opinionem de Ioanne, & alii de Chriſto: & ut non inuiderent quidam pro Ioanne, & alii pro Chriſto, ſicut diſcipuli Ioannis, & pharisæi inuidebant Chriſto pro Ioan. 3. & 4. vt ſupra dictum eſt. Ad tertium dicendum, quòd baptiſmus Ioannis præparatorius erat ad baptiſmum Chriſti: & tamen non oportebat quòd Chriſto baptizato ceſſaret baptiſmus Ioannis, quiá iſte baptiſmus non diſponebat ad hoc ſolùm quod Chriſtus baptizaretur: ſed etiam ut alii baptizarentur baptiſmo Chriſti. Et iſta præparatio non erat completa per hoc quòd Chriſtus baptizatus eſt: ſed per hoc, quòd multi alii baptizarentur.

An baptizati per Ioannem iterum Chriſti baptiſmo baptizarentur. Quæſt. XLIX.

QVAERITVR, cùm Ioannes multos baptizauit, an baptizati ab eo poſtea baptizarentur baptiſmo Chriſti. Quidam dicunt, quòd baptizati a Ioanne nunquàm poſtea baptizabantur, quia Ioannes non fuit minor Apoſtolis, & diſcipulis Chriſti dicente Chriſto: Inter natos mulierum, &c. infra 14. Et tamen baptizati ab Apoſtolis, vel diſcipulis etiam ſi non reciperẽt ſpiritum ſanctum, nõ baptizabantur poſtea, ſed ſolùm imponebantur eis manus ab Apoſtolis: vt acciperent ſpiritum ſanctum, quem non acceperant in baptiſmo Ioãnis. Item Apoſtoli fuerunt baptizati baptiſmo Ioannis, quia quidã eorum fuerunt diſcipuli Ioannis. Ioan. 1. ſcilicet, duo de diſcipulis Ioannis ſecuti ſunt ibi Ieſum, & vnus eorum fuit Andreas, qui poſtea fuit Apoſtolus Chriſti. Apoſtoli autem non fuerunt baptizati baptiſmo Chri-

F ſti, quia hoc non legitur: & tamen ipſi baptizabant Iudæos baptiſmo Chriſti. Ioan. 4. Ergo baptizati baptiſmo Ioannis non erant baptizandi baptiſmo Chriſti: & tamen ipſe baptizabat. Maior autem eſt, qui baptizat, quàm qui baptizatur: Si ergo ad hoc, quod quis habeat poteſtatem baptizandi baptiſmo Ioannis non requiritur, quòd ſit baptizatus baptiſmo Chriſti: a fortiori non erit neceſſe, quòd baptizati baptiſmo Ioannis baptizentur baptiſmo Chriſti. Item Paulus interrogauit quoſdam Actu. 19. an ſpiritum ſanctum accepiſſent credentes. Et illi dixerunt: ſed nec ſi ſpiritus ſãctus ſit, audiuimus. Et ille ait, In quo ergo baptizati eſtis? Qui dixerunt: In Ioannis baptiſmate. Et ſequitur ibi, quod Paulus fecit eos baptizari in nomine Ieſu.

G Et ſic iſti, quia non ſciebant an eſſet ſpiritus ſanctus, baptizati ſunt iterum. Si autem credidiſſent ſpiritum ſanctum eſſe, non oportuiſſet eos iterum baptizari. Iſtam cauſam uidetur tradere Hieronymus ſuper Ioelem: & in Epiſtola de uiro unius uxoris, cùm ait, ꝙ cauſa quare quidam baptizati a Ioanne iterum ſunt baptizati a Paulo baptiſmo Chriſti fuit, quia non habebat fidem trinitatis: nec ſi ſpiritus ſanctus eſt, audierant. Multi tamen baptizati fuerunt baptiſmo Ioãnis, qui habebant fidem trinitatis: ideo iſti non baptizarentur iterum baptiſmo Chriſti: idẽ uidetur tenere Ambroſius in lib. de ſpiritu ſancto. Item gloſſ. Auguſt. ſuper Epiſtolam ad Rom. 10. ſuper uerbum, ſcilicet, hoc eſt uerbum fidei, quod prædicamus, dicit. Vnde eſt iſta

H virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat? niſi faciente uerbo: non quia dicitur, ſed quia creditur. Ex quo patet, quòd uirtus baptiſmi dependet ex fide. Sed forma baptiſmi Ioãnis ſignificauit Chriſti fidem, in qua nos baptizamur. Nam dixit Paulus, Act. 19. Ioannes baptizauit baptiſmo pœnitentiæ populum dicens, in eũ, qui uenturus eſt poſt ipſum, ut crederẽt: hoc eſt in Ieſum. Ergo cùm in baptiſmo Ioannis fides importaretur, non oportebat baptizatos a Ioanne rurſus baptizari baptiſmo Chriſti.

Dicendum quòd fuit opinio multorum, & iſta eſt opinio Magiſtri 4. ſen. di. 2. cap. vltimo, quòd baptizati baptiſmo Ioannis ſi neſciebãt ſpiritum ſanctũ eſſe, & ſpẽ ponebãt in baptiſmo Ioannis, ſ. ꝙ p illũ aliqd de eis

I conferretur, baptizandi erant iterum baptiſmo Chriſti. Illi autem, qui in baptiſmo Ioannis ſpem non ponebant, & ſpiritum ſanctum eſſe credebant habentes fidem de tota trinitate, non erant rurſus baptizandi baptiſmo Chriſti: ſed ſolùm imponebantur eis manus, ut acciperent ſpiritum ſanctum. Iſta opinio licèt fuerit Magiſtri, communiter improbatur a doctorib. Nam contrarium tenet ſanctus Thom. 4. ſen. diſt. 2. q. vlt. & 3. parte ſummæ, q. 38. artic. 6. & dicit communiter teneri a doctoribus contra Magiſtrum. Primum autem quod Magiſter dicit, ſcilicet, quòd habentes ſpem in baptiſmo Ioann. & neſcientes ſpiritum ſanctum fuerint baptizati rurſus baptiſmo Chriſti, uerũ eſt: ſecundum, ſcilicet, ꝙ baptizati a Ioanne, & haben-

K tes fidem de trinitate non fuerint iterum baptizati, eſt irrationabile. Primò, quia baptiſmus Ioannis non conferebat gratiam, ſed ſolùm erat in aqua, ſicut ipſe dixit. Ego baptizo uos in aqua. infra in litera. Ioannes fides, & ſpes quam haberent baptizati de Chriſto, ut futuro, non poterant ſupplere defectum gratiæ, per quam anima gratificatur. Secundò quia per baptiſmũ Chriſti imprimitur homini character, ſecundum quẽ baptizatus iam eſt Chriſtianus: & etiam ſi uelit recedere a fide, iam non põt nõ eſſe Chriſtianus. Baptiſmus autem Ioannis characterẽ nullum imprimebat: quia ſicut nemo poteſt eſſe Chriſtianus ſine Chriſto: ita nemo poteſt accipere characterem Chriſtianitatis per ſacramentum, quod non eſt a Chriſto. Et tamen baptiſmus

ptiſmus Ioannis non fuit a Chriſto, ſed a Ioanne, nec fuit de ſacramentis nouæ legis propriè loquēdo: ideo per eum non poterat aliquis effici Chriſtianus, & conſequenter ſemper erat neceſſarius baptiſmus Chriſti, per quem character Chriſtianitatis imprimeretur. Tertio, quia ſpes, & fides, quam baptizati a Ioanne haberent de Chriſto, licèt poſſent in eis aliquid facere quantum ad rem ſacramenti, ſcilicet, gratiam promerendam: non poterant tamen facere aliquid ad ſacramentum: ita quòd iſta omnia ſupplerent locum baptiſmi Chriſti. Vnde quantumcunque aliquis baptizatus baptiſmo Ioannis ſpem ſuam ad Chriſtum referret: baptiſmum nouæ legis non conſequebatur. Cùm ergo baptiſmus Chriſti eſſet de neceſſitate ſalutis, neceſſe erat ꝙ baptizati a Ioanne baptizarentur rurſus baptiſmo Chriſti. Quartò quia illud eſt generale in omnibus ſacramentis, ꝙ quando omittitur aliquid quod eſt de ſubſtantia ſacramenti, nō ſolum oportet ſuppleri id, quod omiſſum eſt, ſed totum ſacramentum innouatur. Eſt autem de neceſſitate baptiſmi, ꝙ fiat non ſolum in aqua, ſed etiam in ſpiritu ſancto, quia dicitur Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & ſpiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei: baptiſmus autem Ioannis erat ſolùm in aqua: ergo in baptizatis a Ioanne non ſolum oportebat ſuppleri, quod deerat, ſcilicet, collationem ſpiritus ſancti, quæ fiebat per impoſitionem manus Apoſtolorum, ſed oportebat baptiſmo Chriſti rurſus baptizari. Item quia principale in quolibet ſacramento eſt forma eius, in qua ſi erretur ſacramentum non confertur, ſed oportet innouari: baptiſmus tamē Ioannis differebat valde in forma a baptiſmo Chriſti, quia baptiſmus Ioannis erat in nomine uenturi, baptiſmus autem Chriſti erat in nomine totius trinitatis, uel in nomine Chriſti. Et ſic non conueniebat forma baptiſmi Ioannis baptiſmo Chriſti: ideo oportebat baptizatos a Ioanne rurſus baptizari baptiſmo Chriſti, tanquam ſi prius baptizati eſſent baptiſmo Chriſti: & erratum eſſet in forma. Item dicit Auguſt. ꝙ baptizabat Ioannes, & non eſt baptizatum: & non fuit collatus baptiſmus: & tamen de neceſſitate ſalutis tempore legis Chriſti eſt, ꝙ homo ſit baptizatus, uel ſaltē habeat propoſitum baptizari: ergo baptizatos a Ioan. neceſſe erat rurſus baptizari baptiſmo Chrī. Itē dato ꝙ ſup baptizatos a Ioanne imponerent Apoſtoli manus, & reciperēt p hoc ſpiritū ſanctū: tn̄ per nullū iſtorū recipiebant characterē. Non qdē per baptiſmū Ioannis, quia ille nō pōt facere Chrianū, cū non ſit a Chriſto, ſed a Ioanne. Non etiam per collationem ſpiritus ſancti impoſitis manibus Apoſtolorum: quia aut illa impoſitio manus pertinebat ad cōfirmationem, quod communiter tenetur: & tunc nō poterat ibi conferri character baptiſmi: quia per unū ſacramentum non confertur character alterius, cùm ſacramenta inter ſe ſint diſtincta. Si autem illa impoſitio manuum non pertineat ad confirmationem, ſed ſolum ſit quędam ſuppletio collationis ſpiritus ſancti, qui non datus eſt in baptiſmo Ioannis, non poterit ibi conferri character. Quia dare ſpiritum ſanctum eſt dare gratiam. Character autem non eſt effectus gratiæ, uel ſpiritus ſancti, ſed ſacramenti. Et quia illa collatio ſpiritus ſancti non eſt ſacramentum, non imprimitur ibi character. Et tamen character eſt neceſſarius, quia per illum eſt homo Chriſtianus: ergo baptizati baptiſmo Ioannis erant adhuc baptizandi baptiſmo Chriſti. Item ipſemet Ioannes uoluit innuere, quòd baptizati baptiſmo ſuo baptizandi erant baptiſmo Chriſti. Nam dixit: ego baptizo uos in aqua, in præſenti: ipſe autem baptizabit uos in ſpiritu ſancto. Ergo illimet, qui baptizabantur a Ioanne in aqua, baptizandi poſtea erant baptiſmo Chrī. Sic innuit Chryſo. ſup Matth. &

A Chriſtus iterum baptizauit eos, qui a Ioanne fuerant baptizati: ſicut ſermo Ioannis demonſtrat, dicens: Ego baptizo vos in aqua: ille vos baptizabit in Spiritu. Nec videbatur iterum baptizare, ſed ſemel. Quod enim amplius erat baptiſmus Chriſti, quàm Ioannis, nouum dabatur, etiam ſi iteratum. Et iſta eſt opinio communior & verior, quæ conformatur ex verbis Auguſt. ſuper Ioannem Homilia. 5. ſcilicet. Qui baptizati ſunt baptiſmate Ioannis non ea ſuffecit, ſed baptizari baptiſmo Chriſti debuerunt. Ad primum dicendum, quod ſicut dicit Aug. ſuper Io. Ioannes baptizans non dabat baptiſmum Chriſti, ſed ſuum. Baptiſmus autē, qui dabatur à Petro, & etiam qui dabatur à Iuda, Chriſti erat: ideo ſi quos baptizauit Iudas non fuerunt po-
B ſtea baptizati. Baptiſma enim tale eſt, qualis eſt ille, cuius poteſtate datur, & non qualis eſt ille, cuius miniſterio datur. Et quia Philippus, qui baptizauit Samaritanos erat diſcipulus Chriſti, conferebat baptiſmū Chriſti: ideo baptizati ab eo non fuerunt iterum baptizati, ſed ſolùm per impoſitionem manus Apoſtolorū collatus eſt eis ſpiritus ſanctus. Illa autem collatio pertinebat ad cōfirmationem in qua dabatur ſpiritus ſanctus in robore. Et hoc nō fiebat niſi per impoſitionē manus Apoſtolorum: Philippus autem non erat Apoſtolus, ſed Diaconus: ideo baptizauit Samaritanos, & non confirmauit: & ſic non impoſuit eis manus ad hoc, quòd acciperent ſpiritum ſanctum: ſed Apoſtoli impoſuerunt eis manus, & non baptizauerunt eos. Se-
C cus autem de baptizatis à Ioanne, quia illi non accipiebant perfectum baptiſmum, ſcilicet, baptiſmum Chriſti: ideo baptizandi erant. Et non ſufficiebat eis impoſitio manuum, quia illa non conferebat ſacramētum baptiſmi: nec etiam poterant ſuppleri omiſſa, quæ ſubſtantialia omittuntur: vt ſupra dictum eſt. Ad ſecūdum dicendum, quòd aliqui de Apoſtolis Chriſti baptizati ſunt baptiſmo Ioannis, vt dictum eſt: de omnibus tamen ipſis non conſtat, an hoc baptiſmo fuerint baptizati. De baptiſmo autem Chriſti dicendum, ꝙ omnes Apoſtoli fuerunt baptizati baptiſmo eius, quia cum eſſet ille baptiſmus neceſſarius ad ſalutem, certū eſt, quod nō omitteretur in illis per quos omnia, quæ ad ſalutem noſtram pertinebant, prædicanda erāt: ma-
D ximè quia eſſet valde reprehenſibile ipſos prædicare nos debere ſuſcipere illum baptiſmum, quem conſtaret eos non recepiſſe. Et licèt non legatur in aliquo loco ſacræ ſcripturæ, tenēdum eſt firmiter, quod factum fuerit: cùm neceſſe eſſet fieri. Talia enim ſolet interdū ſacra ſcriptura omittere, cum nemo rationabiliter de eis dubitare poſſet, an facta fuerint. Augu. tamen dicit in Epiſtola ad Seleucianum. Intelligimus diſcipulos Chriſti fuiſſe baptizatos, ſiue baptiſmo Ioannis, ſicut nonnulli arbitrantur, ſiue, quod magis credibile eſt, baptiſmo Chriſti. Nec enim miniſterio baptizandi defuit, vt haberet baptizatos ſeruos, per quos cæteros baptizaret, qui non defuit humilitatis miniſterio, quādo eis pedes lauaret. De hoc etiam dicitur in Glo. ſuper
E Ioan. 13. ſuper illud, ſcilicet, qui lotus eſt, ſcilicet. Credēdum eſt, quod Apoſtoli fuerunt baptizati baptiſmo Chriſti. Eſt autem verum, quòd Chriſtus poterat abſoluere eos ex priuilegio à lege baptiſmi ſanctificando eos ſine baptiſmo, cum virtutem ſuam non alligaſſet ſacramentis. Quia tamen iſtud eſt quoddam exorbitans, non eſt ponendum, quia miracula, & priuilegia, & exorbitantia nunquam ſunt ponenda: niſi cùm nos ad hoc neceſſitas vrget. Hic autem nulla eſt, cū poſſimus dicere eos eſſe baptizatos, licèt ſcriptum non ſit. Sicut dicimus Chriſtum quotidie aliquid comediſſe, & nunquam nudum inceſſiſſe, licèt ſcriptura de hoc nihil ponat. Quia circa talia non eſt neceſſe, quod ſcriptura aliquid aſſeratsed ſolum, quòd contrarium non

dicat

dicat. Ad tertium dicendum, quòd ſicut dicit Chriſo. ſuper Matth. per hoc quòd Chriſtus Ioanni dicenti, Ego à te debeo baptizari, reſpondit, ſine modo: oſtenditur, quòd poſtea Chriſtus baptizauerit Ioannem. Et hoc dicit in quibuſdam locis apocriphis manifeſtè ſcriptum eſſe, & ſic Ioãnes, qui alios baptizabat à Chriſto baptizatus erat. Sed etiam hoc non multum facit ad propoſitum. Quia dato, quòd Ioan. à Chriſto fuerit baptizatus, neceſſe eſt dici, quòd Chriſtus prius fuerit baptizatus à Ioan, quàm ipſe baptizaret Ioannē. Quia quando Chriſtus petiuit à Ioanne, quòd baptizaret eum, Ioãnes prohibebat illum, dicens: Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me. Reſpondens autem Ieſus: dixit ei, Sine modo; ſic enim decet nos implere oēm iuſtitiam. Et dimiſit eum, ideſt, non impediuit eum, ſed baptizauit ipſum ſicut petebat. Et ſic Chriſtus prius baptizatus eſt à Ioanne, quàm Ioan. à Chriſto. Ioannes tamen baptizauerat multos alios, quando baptizauit Chriſtum, quia Luc. 3. dicitur quòd cùm baptizaretur omnis populus baptizatus eſt Ieſus. Et ſic Ioan. non baptizatus baptizabat. Sed iſtud non eſt inconueniens, quia maior eſt baptiſmus Chriſti, quàm Ioannis, & tamen baptiſmus Chriſti poteſt dari à quolibet infideli non baptizato, & valet, & confert ſicut ſi conferretur à fideli: dum tamen ſeruet formam, & intendat facere quod Eccleſia facit. A fortiori ergo baptiſmus Ioannis poterat conferri à non baptizato. Non ergo erat dubium, quomodo Ioannes non baptizatus poterat baptizare, ſed quomodo poterat baptiſmum inſtituere, quia iſtud erat alicuius poteſtatis, baptizare autem nullius poteſtatis eſt, quia cuilibet homini cōpetit. Et tamen Ioannes potuit baptiſmum introducere, quia ad hoc acceperat poteſtatem à Deo, qui miſerat eum ad baptizandum, Ioa. 1. & ipſemet dixit, quòd nemo poterat aliquid accipere, niſi datum eſſet ei de cęlo. Ioan. 3. Ad quartum dicendum, quòd illi, qui neſciebant Spiritum ſanctum eſſe: baptizati ſunt iterum à Paulo: & tamen non fuit cauſa huius baptiſmi innouati, quòd ſpiritum ſanctum non cognoſcerent, ſed quia non erant baptizati baptiſmo Chriſti, qui tamen erat de neceſſitate ſalutis. Et hoc innuitur ex verbis Hiero. ibidem ſuper Ioelem, cùm ait, qui dicit ſe credere, & non credit in ſpiritum ſanctum, nondum habet claros oculos. Inſufficientia autem fidei non poteſt eſſe cauſa, quare aliquis iterum baptizetur: ſed vt iterum inſtruatur in eo, in quo deficit. Et apparet in baptiſmo Chriſti. Quia ſi aliquis baptizetur apud hæreticos, qui non rectè credunt, & exprimant aliquos falſos articulos fidei, ad quos credendos eum inducant: ſed baptiſmum in forma Eccleſiæ conferat, iſte non rebaptizabitur, cùm venit ad Eccleſiam orthodoxorum, ſed ſolùm inſtruetur in eo, in quo prauè ſecundùm doctrinam hæreticorum credebat. Ita ergo in baptiſmo Ioan. nullo modo rebaptizandus eſſet aliquis, quia non bene crediſſet, ſed ſolùm, quia ſacramentū non accepit, ſcilicet, baptiſmum Chriſti, qui erat neceſſarius. Idem patet de accedentibus fictè ad baptiſmū: quia illi nihil credunt, nec intendunt ſuſcipere baptiſmum. Si tamen non coacti baptizentur, non ſunt poſtea rebaptizandi, quia ſacramentum ſuſceperunt, licèt fidem nullam habuerunt, & gratiam non receperunt. Illi ergo qui in ſpiritum ſanctum nō credebant, non rebaptizati ſunt adhuc, ſed quia omnes baptizati baptiſmo Ioannis, erant denuo baptizandi baptiſmo Chriſti. Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut dicit Augu. contra Fauſtum ſacramenta noſtra ſunt ſigna præſentis gratiæ. Sacramenta autem veteris legis fuerunt ſigna gratiæ futuræ. Ex hoc ergo quòd Io. baptizabat tamen in nomine venturi innuebatur, ꝙ non dabat baptiſmum Chriſti, qui eſt ſacramentum

F nouæ legis, ideo licèt forma baptiſmi Ioannis ſignaret fidem, ſignabat tamen, vt futuram rem: ſacramenta autem nouæ legis de præſenti conferunt, & non expectatur effectus eorum in futurum. Non ergo ſufficiebat baptiſmus Ioannis, qui aliquid efficiendum ſignabat, & non efficiebat, ſed erat adhuc neceſſarius baptiſmus Chriſti, qui de præſenti efficeret, quod efficiendum erat.

An baptiſmus Ioannes habuit alium miniſtrum pręter Ioannem. Queſt. L.

G QVAERITVR, an baptiſmus Ioannis habuit alium miniſtrum præter Ioannē, ideſt, an aliquis alius contulit aliquando illum baptiſmum præter Ioan. Dicendum, quòd ſolus Ioannes fuit miniſter eius. Ipſe enim illum inſtituit, & ipſe ſolus illum miniſtrauit. Hoc patet, quia ſi aliquis alius fuit miniſter huius baptiſmi, aut fuit ante Ioan. aut ſimul cum eo, aut poſt ipſum. Ante Ioan. nullus fuit, ſed ipſe illum primus inſtituit, ſicut fuit declaratum ſupra 38. q. De hoc & patet, quia aliàs non vocaretur iſte baptiſmus Ioannis, ſed nominaretur ab illo, qui primus eum introduxiſſet. Viuente Ioan. nemo etiam conferebat illum præter Ioannē. Nam diſcipuli Ioan. admirati ſunt, quòd Ieſus baptizaret uiuente Ioanne, & dixerunt ei: Rabbi, ille qui tecum erat trãs Iordanem, cui tu teſtimonium perhibuiſti, baptizat. Si
H tamen alij viuente Ioanne baptizarent: non mirarentur diſcipuli Ioan. de Ieſu, quòd baptizaret. Phariſæi etiam dicebant, quòd Ieſus plures baptizaret, quàm Ioan. Io. 4. Si tamen aliquis alius tunc baptizaret, non conferrent ſolum Ieſum Ioanni in baptiſmo. Tunc autem non baptizabat Ieſus, ſed diſcipuli eius. Ioan. 4. Et ipſi non baptizabant baptiſmo Ioannis, ſed baptiſmo Chriſti, quia non erant diſcipuli Ioannis, ſed Chriſti. Solus ergo Ioannes baptizabat tunc baptiſmo ſuo proprio. Mortuo autem Ioan. nemo baptizauit baptiſmo eius, ſed omnino ceſſauit. Et patet hoc. Primo, quia ad hoc, ꝙ aliquis baptizaret baptiſmo Io. oportebat, ꝙ acciperet poteſtatem ad hoc ſicut Ioannes accepit. Nam à Deo miſſus eſt ad baptizandum.
I Ioan. 1. Etiam quando Chriſtus cœpit baptizare, dixit Ioannes. Nemo poteſt aliquid accipere niſi fuerit ei datum de cælo. q. d. ꝙ Chriſtus baptizabat, eo quòd data fuerat ſibi poteſtas ad hoc à Deo. Nemo tamen poſtea accepit à Deo ſpecialiter poteſtatem ad conferendum illum baptiſmum: quia nec opus erat. Ergo nullus mortuo Ioanne illum contulit. Secundo patet, ꝙ Ioannes nō contulit alicui poteſtatem baptizandi baptiſmo ſuo, nec poterat conferre illam, quia ipſe acceperat à Deo ſpecialiter pro perſona ſua, & aliquantū tempus, ideo non potuit alicui tradere eandem poteſtatem, vt eſſet ſucceſſor eius in officio. Aliqui dicūt, quod multi baptizauerunt baptiſmo Ioãnis. Quia ſicut Chriſtus inſtituit baptiſmum ſuum, & nunc multi conferunt illum: ita licèt ſolus Ioannes baptiſmum
K illum inſtituerit, poterat multos relinquere conferentes illum. Dicendum ꝙ non eſt ſimile: quia Chriſtus habebat poteſtatem inſtituendi ſacramenta, & conſtituendi miniſtros, quibus relinqueret poteſtatem miniſtrandi in ſacramentis illis. Et ſic fecit, quia iuſſit apoſtolis prædicare, & baptizare, infra 28. & Mar. 16. Ac abſolutionem, & pœnitentialem tribuit poteſtatem, cùm ait: Accipite ſpiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata remiſſa erunt, & quorum retinueritis retenta erunt. Ioann. vigeſimo. Et illud, Quæcunque ligaueritis ſuper terram, &cæt. infra 14. Hoc autem Chriſtus potuit, quia Deus erat, & inquantum homo acceperat poteſtatem à Deo ad faciēdū hoc.

Ioan.

Ioan. 10. ſcilicet, ſicut miſit me pater, & ego mitto vos: ideſt, in poteſtate, qua miſit me pater, ego mitto uos. Ioannes autem erat purus homo, & non poterat iſta facere: licèt Deus ſicut dedit ei poteſtatem ad inſtituēdum baptiſmum, potuiſſet dare poteſtatem ad relinquendum miniſtros in eo, ſed noluit, quia uolebat, ꝙ officium Ioannis eſſet temporale durans ad modicū tempus, quaſi ad horam ſolùm, ſicut Chriſtus dixit Ioann. 5. ſcilicet, Ioannes erat lucerna ardens, & lucēs, vos autem noluiſtis ad horam exultare in luce eius. Tertiò, quia non decebat, quòd aliqui miniſtri manerent in baptiſmo Ioannis: quia baptiſmus Ioannis non fuit inſtitutus, ut ſemper maneret: ſed ſolùm ut diſponeret ad Chriſtum. Moriente autem Ioanne baptiſmus eius completè diſpoſuerat ad Chriſtum: quia iā Chriſtus toti populo per Ioannem fuerat oſtenſus. Etiam baptiſmus Chriſti, ad quem baptiſmus Ioannis ordinabat, iam omnibus conferebatur. Vnde nihil manebat, quod efficere poſſet baptiſmus Ioannis, ideo ceſſare debebat. Quartò quia baptiſmus Ioannis fuit ſicut lex Moyſi. Ipſa enim lex Moyſi non fuit data tāquam in ſe perfecta eſſet, & ſemper manſura: ſed ſolū vt homines dirigeret aliqualiter ad bonum, quouſque veniret Chriſtus. Ad Gal. 3. ſcilicet. Lex propter tranſgreſſiones poſita eſt: donec veniret ſemen cui promiſerat, ideſt, donec veniret Chriſtus, quod erat ſemen repromiſſum, eo. cap. ita baptiſmus Ioannis ad Chrm ordinabat, quia Ioannes erat præcurſor Domini, & miſſus fuerat ad præcedendū eū, vt pararet ſibi plebē perfectam. Luc. 1. Sicut ergo lex Moyſi ceſſauit omnino introducta lege Chriſti: ita ut iam nemini liceat obſeruare aliquid de lege Moyſi, ſicut dicitur ad Gal. 5. ſcilicet, ſi circumcidimini Chriſtus nobis nihil prodeſt: ita baptiſmus Ioannis iam non ſolùm non erit vtilis, immo ſiquis uellet eum conferre, aut recipere euacuaret baptiſmum Chriſti: & ita peccaret ſicut ſi circuncideretur: quia tam circumciſio, quàm Ioannis baptiſmus ad Chriſtum diſponebat: & ambo æqualiter præterierunt. Quintò, quia non debet aliquid manere, niſi quamdiu eſt utile, uel poteſt eſſe vtile: baptiſmus autem Ioannis nunc nec eſt utilis, nec poteſt eſſe vtile. Et ita fuit immediatè poſt mortem Ioannis, ideo illico ceſſare debuit. Patet hoc, quia cùm Ioannes mortuus eſt, baptiſmus Chriſti inſtitutus erat, & conferebatur omnibus, & per illum peccata tollebantur, & gratia conferebatur: ideo iam nihil erat quod facere poſſet baptiſmus Ioannis. Vnde erat omnino ſuperfluus: ſed ſuperfluum repugnat ordini: quia ſuperfluū nulli loco coaptatū: nā ſi alicui loco coaptaē, ſuperfluū non eſt: ſi uerò nulli ordini: non patitur, ſed refugit. Quæ tamen a Deo ſunt, ordinata ſunt. Ad Roma. 13. In ordinatiſſimo ergo regimine Dei non erat permittendus Ioannis baptiſmus, cùm iam eſſet omnino ſuperfluus. Sextò quia baptiſmus Ioannis aut aliquando ceſſaturus erat, aut nunquam. Non poteſt dici quòd nunquam, quia iam ceſſauit, & nemo illum confert, nec recipit. Si autem ceſſaturus erat aliquando nūquā fuit conuenientius tempus ad ceſſandum quàm mortuo Ioanne, ideo mox ceſſauit. Aliquis dicet, quòd nō debuit tunc ceſſare, ſicut lex Moyſi ceſſatura erat per Chriſtum, & tamen non ceſſauit mox, ut Chriſtus cœpit prædicare, ſed aliquanto tempore poſt mortem eius: ita de baptiſmo Ioannis poſſet dici, quòd tunc ſimul ceſſauerit cum lege Moyſi. Dicendum, quòd nō fuit ſimile: quia lex Moyſi non debuit excludi niſi introducta lege Chriſti, ne daretur aliquod tempus medium, in quo neutra earū teneretur, & obſeruaretur. Lex tamen Chriſti, licèt ab eo viuente condita eſt, nō fuit ſufficienter publicata vſque aliquantum tempus poſt mortem eius: cum iam Apoſtoli prædicauerant

A per totum orbem, uel prædicare inceperant: quia lex non obligat a tempore conditionis, ſed publicationis. Secus de baptiſmo Ioannis, quia non habebat aliquā talem habitudinem ad legem Chriſti: quia ſolùm ordinabat ad Chriſtum, & ad baptiſmum eius. Et tamē Chriſtus erat toti populo oſtenſus, & baptiſmus eius introductus: ideo non erat aliquid, propter quod deberet manere iam baptiſmus Ioannis. Item lex Moyſi debuit manere quamdiu Chriſtus uixit, ut Iudæi uiderent quomodo Chriſtus cōuerſabatur ſecundùm eā, quia aliàs eum non acciperent in Meſſiam: & dicerēt eum non eſſe a Deo: ſicut ſemel dixerunt, quòd ipſe non erat a Deo: quia ſabbatum non ſeruabat. Ioan. 9. Si autem lex Moyſi ceſſaret vel tolleretur per Chri-

B ſtum, mox ut ipſe cœpit prædicare, Iudæi non poſſent videre quomodo Chriſtus legem illam ſeruabat: immo potius deteſtarentur eum tanquam deſtructorē legis Moyſi: Ideo eo viuente manere debuit. Secus de baptiſmo Ioannis, quia non erat aliqua obligatio ad tenendum illum, nec Iudæi aliquam experientiam de Chriſto iam capere poſſent per illum: ſicut per cuſtodiam legis Moyſi: ideo non erat aliqua cauſa quare maneret, mortuo Ioanne. Item ſi baptiſmus Ioannis non deberet ceſſare quouſque ceſſauit lex Moyſi, hoc eſſet, ſi ipſe eſſet aliqua ceremonia legis. Nam tota lex ſimul deſiit obligare, & non ceſſauerunt quædam cæremoniæ priuſquam aliæ: quia omnes ab eodem legis latore vim obligandi acceperunt. Baptiſmus tamen

C Ioannis, non erat aliqua ceremonia legis Moyſi: ſed magis pertinebat ad legem Chriſti, ut declaratum eſt ſupra 40. q. ideo non erat aliqua cauſa, quare ſimul ceſſaret cum lege Moyſi, ſed per ſe ceſſare poterat, & ceſſauit. Septima ratio quantum ad principale, dato ꝙ mortuo Ioanne aliquis conferre uellet baptiſmum eius, non prodeſſet: quia fortè nemo accipere uellet illum. Nam Iudæi uolebant baptizari a Ioanne propter auctoritatem eius, quia omnium hominum eum ſanctiſſimum reputabant, & uerè ſic erat. Vnde propter ſeipſum ſine aliquo miraculo Iudæi præſtabant ſibi auctoritatem, & credentiam ad ea, quæ diceret. Sicut cùm dixit Ieſum eſſe Meſſiam plurimi de Iudæis crediderunt. Ioan. 1. & 10. Nam propter ipſum multi

D ad eum uenerunt. Mortuo autem Ioanne, non manebat aliquis uir tantæ auctoritatis, cuius baptiſmum propter auctoritatem eius Iudæi ſuſcipere uellent. Nā etiam licèt Chriſtus eſſet ſanctior Ioannis in infinitū, apud Iudæos tamen a principio non erat tantæ reputationis, etiam ſi Chriſtus miracula multa faceret, Ioannes vero nullum. Ioan. 10. Mortuo ergo Ioannis, nullus uellet accipere baptiſmum eius, miniſtrante illum quocunque alio, quia nullus ad hoc ſufficientis auctoritatis reputaretur, vt baptiſmus ab eo reciperet auctoritatem. Secus autem eſt baptiſmo Chriſti, qui non recipitur propter auctoritatem conferentium, ſed propter efficatiam, quam in ſe continent. Mortuo ergo Ioanne, nullus contulit baptiſmum eis, & conſequenter nullus vnquam miniſtrauit baptiſmum

E Ioannis niſi ipſemet. Octauo patet, quia infra 21. & Mar. 11. quæſiuit Chriſtus a legis peritis, & Sacerdotibus dicens: Baptiſmus Ioannis de cælo erat, an ex hominibus? Si autem mortuo Ioanne maneret baptiſmus eius de cælo eſſet, & dicerent, de cælo eſt. Quia in illo ſignabāt illum præteriiſſe. Nam patet quia ibidem dicitur: quia phariſæi dixerunt intra ſe, quòd ſi dicerent Chriſto quòd a Deo erat, Chriſtus diceret eis, quare non ſuſcepiſtis illum? eo. cap. Et ſic uidetur, quòd iam præterierat ille baptiſmus, quia aliàs Chriſtus non diceret: quare non ſuſcepiſtis illum, ſed quare non ſuſcipitis. Idem patet Luc. 7. dicitur quòd omnis populus, & publicani iuſtificauerunt Deum bapti-

zati

zati baptiſmo Ioannis. Phariſæi autem, & legis periti F
conſilium Dei ſpreuerunt in ſemetipſos non baptiza ti ab eo. Et ſic uidetur, quòd iam præterierat, quia aliàs quandocunq; baptizarentur illo baptiſmo proficeret eis.

An baptiſmus Ioannis eo tempore, quo durabat obligabat aliquos ad ipſum recipiendum. Quæſt. LI.

QVAERITVR, an baptiſmus Ioannis eo tempore, quo durabat, obligabat aliquos ad ipſum recipiendum. Aliqui dicunt, quòd ſic: Quia ſi circuncıſio non erat ſemper manſura, ſed
ad Chriſtum ordinabat. Eo tempore tamen quo mā- G
ſit obligabat Iudæos, ita, ut quicumque non acciperet illam exterminaretur de populo ſuo. Gen. 17. Ita baptiſmus Ioannis, qui non ſemper manſurus erat, ad Chriſtum ordinabat: & tamen eo tempore, quo maneret obligaret. Dicendum quòd baptiſmus Ioannis neminem vnquam obligauit. Hoc patet: quia ſi obligaret: aut omnes homines obligaret, aut ſolos Iudæos. Iſta eſt diſtinctio ſacramentorum noui, & ueteris ſacri teſtamenti: quia ſacramenta neceſſitatis noui teſtamenti omnes homines obligant. Circuncıſio autem, quę erat in ueteri teſtamento ſolos Iudæos obligabat. Baptiſmus autem Ioannis, non obligabat omnes homines: quia non obligabat Gentiles. Et non ſolùm nō
obligabat eos: ſed etiam ſi uellent recipere baptiſmū H
Ioannis non permitterentur niſi efficerentur Iudæi, ut declaratum fuit ſupra in 47. q. Non etiam obligabantur Iudęi: quia tunc obligarentur magni, & paruuli, cùm æqualiter utrique baptizari poſſent. Paruuli tamen Iudæorum non baptizabantur baptiſmo Ioannis, vt probatum fuit ſupra in 46. q. de hoc ergo etiam Iudæi non obligabantur: & ſic nulli homines obligarentur. Secundò patet hoc, quòd ſi baptiſmus Ioannis obligaret, neceſſe erat, quòd poneretur per modum legis: quia quæ aliàs dicuntur uim obligandi non habent, Ioannes tamen legem nullam dedit, nec poſuit aliquid per modum legis: ſed ſolùm fuit præcurſor Chriſti: ideo baptiſmus, quē prædicabat non obliga-
bat. Et patet hoc ex omnibus Euangeliſtis, qui de ba I
ptiſmo Ioannis locuti ſunt. Ex nullius enim verbis colligitur, quòd fuerit per modum præcepti. Tertiò patet, quia ſi per modum præcepti fuiſſet: omnes Iudæi accepiſſent illum, quia aliàs, qui nollent accipere tanquàm contumaces diuinarum legum poterant manifeſtè haberi, & puniri. Et tamen plurimi Iudæorum non ſuſceperunt illum, ſcilicet multi de Sacerdotibus & phariſæis infra 21. Ergo non obligabat, nec dabatur per modum obligandi: quia aliàs populus lapidaret illos, qui manifeſtè contemnerent legem Dei. Sicut ſi quis nollet circuncıdi, uel contemneret aliquam de cæremoniis legis Moyſi: quia talis per ſuperbiam peccabat, & mori debebat: nec aliqua ſacrificia ei proderant
ad remiſſionem iniquitatis Numeri 15. Quartò K
patet, quia Chriſtus uoluit arguere contra Sacerdotes, & phariſæos de baptiſmo Ioannis quare non ſuſcepiſſent illum infra 21. Si tamen baptiſmus Ioannis poſitus fuiſſet per modum præcepti, nō oportebat, quod Chriſtus argueret contra Iudæos per iſtam diuiſionē ſufficientem: ſed ſolùm diceret, quòd illi erant peſſimi peccatores, qui baptiſmum Ioannis cōtempſerāt, cùm obligaret eos. Et tamen Chriſtus non reprahendit eos, ex confeſſione ſua. Ergo uidetur, quòd non obligabat baptiſmus Ioannis, vel ſaltem non erat planum, quòd obligaret. Vnde quia phariſæi reſpondere noluerunt ad aliquam partem queſtionis: Chriſtus nō habuit locum increpandi eos ſuper baptiſmo Ioānis, ſed tacuit ſolùm dicens. Nec ego dico uobis, in qua poteſtate ego facio. Si tamen obligarentur ad baptiſmum Ioannis etiam ſi ipſi nihil reſponderent, Chriſtus eos increparet tanquam legis tranſgreſſores, ſicut in multis aliis eos accuſāt non procedendo cōtra eos per argumentum, ſicut hic. Quinto patet ex eadem auctoritate: quia Chriſtus quæſiuit a prędictis de baptiſmo Ioannis, an eſſet de cælo, ideſt, a Deo, vel ab hominibus, & tamen ſi baptiſmus Ioannis obligaret manifeſte, & fuiſſet datus tanquam præceptum, certum eſſet, quòd a Deo eſſet, quia Ioannes non poſſet obligare populum ad aliquid obſeruandum per modum legis, niſi Deus poneret illam legem: cùm Ioannes nō poneret præceptum tanquam rector alicuius politiæ, ſed ſicut homo a Deo miſſus: cùm baptiſmus pertineret ad ſpiritualia, ideo non poterat obligare niſi a Deo eſſet. Sic Iudæi ſi putarentur ſe obligatos ad baptiſmū Ioannis, neceſſe eſt, quòd crederent illum a Deo eſſe, & tamen Chriſtus poſuit hoc ſub dubio, quærens an eſſet a Deo, uel ab hominibus, ergo non obligabat, nec conſtabat ipſum a Deo eſſe, licèt plurimi de populo crederēt a Deo eſſe iſtum baptiſmū, quia Ioānis tanq̄ ꝓphetā habebant infra 21. Sextò patet, quia nō erat opus, quòd baptiſmus iſte obligaret: quia duraturus erat ualde pauco tempore, ſcilicet per unum, vel duos annos uſque ad mortem Ioannis. Et ſic quodā modo prius deſineret obligare quàm ab hominibus ſciretur, quòd obligaret. Non ergo debuit poni tanquam obligatorius. Patet hoc, quia Ioan. 5. dixit Chriſtus de Ioanne: Ioannes erat lucerna ardens, & lucens, & uos uoluiſtis ad horam exultare in lumine eius. Et ſic innuebat, quòd Ioannis officium ad horam ſolùm, ideſt, modico tempore durare debebat. Septimò, quia etiam ſi non obligaret, Iudæi ſuſciperent illum: quia propter maximam auctoritatem Ioannis, omnia quæ ille dicebat faciebant, & ita credebant illum eſſe Meſſiam, quem ipſe aſſereret, licèt nullo miraculo teſtimonium ſuum confirmaret. Ita igitur baptiſmum eius ſuſciperent propter eius reuerentiam, etiam ſi nō poneretur tanquam obligatorius. Et ſic factum eſt; quia baptiſmus prædicatus eſt a Ioanne exhortante homines ad pænitentiam, vt digne ſuſcipere poſſent Meſſiam. Neminem tamen obligauit: ſed qui nolebant recipiebant eum. Ad argumentum in contrarıū dicendum, quòd non eſt de baptiſmo Ioannis, ſicut de circuncıſione: quia licèt circuncıſio non eſſet ſemper duratura: fuit tamen poſita per modum præcepti: & ſub grauiſſima pæna. Baptiſmus autem Ioannis nō fuit poſitus per modum pręcepti: ſed ſolùm prædicabatur, & recipiebatur a volentibus. Aliter poteſt dici, ſcilicet, quòd circuncıſio: licèt non ſemper eſſet manſura, eo tempore quo manebat, erat valde neceſſaria propter duo, ſcilicet, ad tollendum peccatum originale, quod maxime neceſſarium erat ne paruuli damnarentur æternaliter: & ad diſtinguendum populum Dei a cæteris populis terræ in ſigno quodam corporali, Ideo debuit poni per modum præcepti, & obligare, baptiſmus autem Ioannis non conferebat ad iſta, nec ad aliqua de neceſſitate. Nam per eum non tollebantur peccata, nec gratia conferebatur, nec etiam erat ſignum ad diſtinguendum, quia non relinquebatur aliquod ſignum ex baptiſmo Ioannis, ſicut ex circuncıſione. Ideo erat ſimile ad hoc, quòd eſſet obligatorius ſicut circuncıſio. Aliqui tamen dicunt, quòd obligabat, eo quòd conferebat ad uitam æternam: qa per baptiſmum Ioannis euitabat homo pęnam ęternam. Nam ipſe dixit phariſęis uenientibus ad baptiſmum ſuum. Genimina uiperarum quis oſtendet uobis fugere a uentura ira. Quaſi dicat, quòd ueniendo ad baptiſmum fugiebant a uentura ira. Non poteſt ta

men

men aliquis euitare pœnam æternã, niſi per gratiam, & remiſſionem peccatorum: ergo per baptiſmũ Ioãnis remittebantur peccata,& gratia conferebatur. Dicendum,quòd baptiſmus Ioannis nõ erat neceſſarius nec conferebat gratiam, aut remiſſionẽ peccatorum, quia ſi contuliſſet,neceſſarius eſſet. Cùm autem dicitur, ꝙ per baptiſmum Ioannis euitabatur pœna æterna, negandum eſt. Et cùm dixit, quis oſtendit uobis fugere à uentura ira? non intelligitur, quòd illam effugerent ex uiribus baptiſmi Ioannis, ſed per pœnitentiam,quam ſe facturos profitebantur. Baptiſmus namque Ioannis uocatur baptiſmus pœnitentiæ, ſcilicet, quia homines accipientes illum profitebantur ſe facturos pœnitentiam de peccatis prætentis. Per pœnitentiam autem effugit homo pœnam æternã, & temporalem, quæ à Deo infligitur, ſicut Chriſtus dixit: Niſi pęnitentiam egeritis,omnes ſimul peribitis. Luc. 13. Per pęnitentiam etiam habetur uita æterna, ſicut dixit Chriſtus. Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cœlorum, ſequenti cap. Et idem Ioannes dixit ſupra in litera. Cùm ergo uenirent Phariſæi ad baptiſmum Ioannis, ueniebant ad pœnitentiam, quam neceſſariò profiteri debebãt in ipſo baptiſmo, & per illam effugerent pœnam æternam. Et de illa dixit Ioannes, quis oſtendit uobis fugere à uentura ira? Et patet, quòd intelligatur de hoc, quia cũ dixit, quis oſtendit uobis, &c. ſubdidit. Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ. infra in litera, ideſt, facite pœnitentiam dignam de peccatis, & ſic fugietis à uentura ira. Non ergo fuit unquã baptiſmus Ioãnis obligatorius.

An tempore Ioannis erat ſacramentum pœnitentiæ. Quæſt. LII.

QVAERITVR, Cùm baptiſmus Ioannis dicatur baptiſmus pęnitentiæ, an tempore Ioannis erat ſacramentum pœnitentiæ. Aliquis dicet, quòd ſic, cùm litera dicat baptiſmum pœnitentiæ. Marc. 1. etiam dicitur infra. Ego baptizo vos in aqua in pœnitentiam: pœnitentia autem ſacramentum eſt. Item hæc erant omnia neceſſaria ad pęnitentiam, ſiue omnes partes eius, ergo erat ſacramentum pœnitentiæ. Patet, quia tres partes pęnitentiæ ponimus, ſcilicet, contritionem, confeſſionem, & ſatisfactionem, & iſtæ tres fuerunt hic. De contritione non eſt dubium: nam iſta eſt de iure naturæ, & omni tempore fuit neceſſaria: nec poteſt alicui adulto remitti peccatum niſi per contritionem, ſicut dicit Auguſt. quòd nemo ſuæ mentis arbiter poteſt nouam uitam inchoare, niſi eum ueteris pœnituerit. Noua uita uocatur in gratia; vetus uita in peccato. Et ſic quem non pœnitet de peccato, non poteſt gratiam conſequi. Et patet hoc magis, quia omnes uenieñtes ad baptiſmum Ioannis profitebantur ſe facturos pęnitentiam de peccatis. Iſta tamen profeſſio eſt aſſerere, quòd malè fecerint, & ꝙ iam non facient. Et iſtud pertinet ad contritionem. Erat etiam hic ſatisfactio, quia iſta etiam fuit neceſſaria omni tempore ex iure naturæ, quòd qui peccauit in Deum, vel in proximum, ſatisfaciat ei: aliàs non eſt omnino remiſſum peccatũ, ſed manet quantum ad aliquid, ideſt, quantum ad aliquã obligationem pęnæ. Iſta etiam ſatisfactio erat hic, quia Ioannes dicebat uenientibus ad baptiſmũ. Facite fructum dignum pœnitentiæ, infra in litera. Fructus autem pęnitẽtiæ ſunt ipſa opera ſatisfactoria. Confeſſio autem ſola peccatorum eſt, quæ nõ eſt de iure naturæ ita expreſsè, vel determinatè ſicut contritio, & ſatisfactio. Et de iſta poterat dubitari rationabiliter, an fuerit tempore Ioannis. Litera tamen aufert iſtud dubiũ dicens, quod baptizabantur a Ioanne in Iordane confitentes

A peccata ſua. Nihil ergo deerat de partibus pęnitentiæ, & ſic eſſet hic ſacramentum pœnitentiæ.

Dicendum, quòd tempore Ioannis non erat ſacramentum pœnitentiæ. Nam ſacramentum pęnitentię eſt unum de ſacramentis legis nouæ, & tamen lex noua nondum erat: ideo non poterat eſſe ſacramentum pœnitentiæ. Item, quia omnia ſacramenta legis nouæ à Chriſto inſtituta ſunt, & uirtutem acceperũt. Quando tamen Ioãnes baptizabat, dicebatur Chriſtus nondum ueniſſe. Nam in forma baptiſmi Ioannis dicebatur, baptizo te in nomine uenturi, ergo ſacramẽta nulla adhuc ab ipſo inſtituta fuerant. Item, quia ad ſacramentum pœnitentiæ requiritur poteſtas ligandi, & ſoluendi, quæ eſt poteſtas clauium, & iſtæ nondum

B erant, vt infra dicetur: requiritur etiam actualis abſolutio per eum, cui fit confeſſio, & tamen nõ fiebat aliqua abſolutio tempore Ioannis, vt infra dicetur: ergo non erat ſacramentum pęnitentiæ. Item in ſacramento pęnitentiæ gratia confertur etiam ex uiribus ſacramenti, niſi ipſe pœnitens ponat obicem, cùm iſtud ſit generale in omnibus ſacramentis noui teſtamenti, ꝙ per ea gratia conferatur. Ante Chriſtum tamen nullum fuit ſacramentum, in quo ex opere operato gratia conferretur niſi circunciſio: ſi tamẽ eſſet ſacramẽtum pęnitentię ante Chriſtum, conferretur gratia ibi ex opere operato, ergo tempore Ioannis non erat ſacramentum pœnitentiæ. Conſiderandum autem, ꝙ pęnitentia aliquando accipitur pro ſacramento, & ali-

C quando pro uirtute: & differunt, quia ſacramentum pœnitentiæ tenet ſe quantum ad ea, quæ pęnitens recipit ex parte Dei, ſcilicet, ſanctiſicationẽ, & gratiam, & tunc propriè uocatur ſacramentum, quia ſacramẽtũ rem in nobis efficit. Eſt autem uirtus pœnitentiæ quantum ad ea, quæ tenent ſe ex parte pœnitentis, ſcilicet, ꝙ de peccato ſuo doleat, & pro illo ſe affligat ſatisfaciendo ei, in quo deliquit. Pœnitentia autem inquantum eſt uirtus, non habet aliquas partes, ſed eſt habitus ſimplex. Habet tamen actum ſibi correſpondentem, ſcilicet, dolere de peccato, & ſatisfacere pro illo, ſcilicet. Sicut homo fecit aliquid quod nõ debuit, vt ſeipſum delectaret, ita faciẽdo, quod debet ſeipſum affligat in eo, in quo aliàs ſe affligere non tenebatur.

D Sic enim iudex facit adæquationem inter iniuſta paſſos, & iniuſta facientes, ſcilicet, vt qui uoluit recipere plus de lucro quàm debuit cum damno proximi, recipiat per iudicem damnum, quod aliàs recipere non tenebatur, vt per damnũ iſtius ſatisfiat illi, qui ab iſto damnum ſuſceperat, vt patet 5. Ethico. Et ob hoc licèt uirtus pœnitentiæ poſſet pertinere ad multas uirtutes, tanquam aliquid generale: tamen propriè pertinet ad iuſtitiam, & eſt pars eius, quia aliquod modum iuſtitiæ participat: cùm per uirtutem pœnitentiæ homo punit in ſe id, quod peccauit dolendo, & ſatisfaciẽdo. Et in hoc quodammodo ſoluit Deo debitum: quo per peccatum ei homo tenebatur. Et eſt iſta uirtus pœnitentiæ habitus inclinans hominem ad dolen-

E dum de peccato, & puniendum ſe pro illo tanquam debitorem conſtitutum per peccatum. Sed per temperantiam inclinatur homo ad operandum temperata, & temperatè, & ſic de cæteris uirtutibus, quæ ſunt habitus iam determinati, & quaſi naturaliter inclinantes ad actus ſuos. Iſta uirtus pœnitentiæ nõ habet confeſſionem pro actu propriè, quia iſta uirtus eſt de iure naturali, cùm ſit moralis: confeſsio tamen determinata peccatorum non eſt de iure naturali, ſed magis de iure diuino poſitiuo. Iſta etiam uirtus reſpicit abſolutionem peccatorum, & illa pertinet ad claues, quæ ſolùm ſunt in eccleſia ex gratuita conceſsione Dei. Iſtam etiam uirtutem habet homo, quando eſt in peccato mortali, & per illam inclinatur ad pœnitendum

de pec-

de peccato: immo propriè non proficeret iſta uirtus,
niſi eſſet in homine quãdo eſt homo in peccato mor
tali: quia id, de quo homo pœnitere debet, peccatum
eſt. Sacramentum autem pœnitentiæ non eſt aliquis
habitus, nec uirtus eſt; ſed aliquod ſignum a Chriſto
inſtitutum, quod rem ſacram ſignificat, & importat,
quia per iſtud gratia confertur ex opere operato, ideſt
ex ipſomet ſacramento. Et de hoc dicimus, quòd ſa-
cramentum pœnitentiæ habet partes materiales, &
formales: materiales quidem tres, confeſſionem, con-
tritionem, & ſatisfactionem. Formalis pars eſt ab-
ſolutio ſacramentalis: quia illa eſt præcipua res in pœ-
nitentia inquantum pœnitentia eſt ſacramentũ. Nam
tota uirtus ſacramenti pœnitentiæ eſt ex auctoritate
clauium, & diſpenſatur per ſacerdotem in actu abſo-
lutionis. Præcipuum autem quod eſt in pœnitentia
in quantum eſt uirtus, eſt contritio. Et abſolutè ipſa
eſt maior: quia per eam ſine cæteris partibus materia-
libus, aut formalibus pœnitentiæ realiter exiſtentibus
poteſt homo ſaluari, dum cæteræ non contemnantur.
Et tamen per omnes alias ſimul exiſtentes nihil con-
fertur homini ſi contritionem realiter non habue-
rit. Iſtas partes materiales, & formales realiter non
diſtinguimus in pœnitentia prout eſt uirtus: ſed ſolùm
in ſacramento pœnitentiæ: quia uirtus pœnitentiæ nõ
habet aliquas partes, ſed eſt habitus ſimplex, ut di-
ctum eſt: ſacramentum autem pœnitentiæ non eſt
aliquid vnum ſimplex, ſed ex multis conſtans: uir-
tus autem pœnitentiæ eſt quædam ſimplex qualitas,
ſcilicet habitus quidam, qui ponitur inter partes iu-
ſtitiæ. In ſacramento autem pœnitentiæ ponimus mi-
niſtrum, per quem diſpenſatur, ſicut in omnibus ſa-
cramentis: uirtus pœnitentiæ miniſtrum non habet,
nec poteſt habere: quia non eſt aliquid, quod debeat
diſpenſari: ſed eſt ſimplex habitus in uoluntate homi-
nis exiſtens, & inclinans eum ad dolendum, & ſatisfa-
ciendum de peccato. De ſacramento pœnitentiæ, &
uirtute pœnitentiæ quomodo differant, & quantum
ad eorum conditiones tractant communiter docto-
res. 4. ſen. diſt. 14.

Aliqui autem putauerunt, quòd pœnitentia non
poſſet eſſe uirtus moralis, quia philoſophi de omnibus
moralibus uirtutibus ſufficienter tractantes de iſta ni-
hil vnquàm dixerunt. Verum eſt, quòd nihil de ea tã-
gunt ſub propria ratione pœnitentiæ. Et ratio eſt, quia
cùm uirtus pœnitentiæ ordinetur ad remiſſionem pec
cati, quia alias fruſtra eſſet dolere ſi peccatum nõ eſſet
remiſſibile: expiatio autem peccati pertineat ad pro-
uidentiam Dei de humanis actibus inquantum Deus
per culpam offenditur, & per pœnitentiam placatur.
Philoſophi autem non conſiderauerunt uirtutes diri-
gentes in actibus humanis prout actus humani ordi-
nantur ad Dei prouidentiam, ſed ad aliquod bonum
humanum, ſiue proprium, ſiue commune, quod eſt
politicum: ideo ipſi de pœnitentia mentionem nullã
fecerunt: ſed ex ſimilitudine illarum moralium, quas
philoſophi determinant, poſſumus nos iſtam accipe-
re. Quia ſicut ad aliquam moralem uirtutem perti-
net, quod homo placet illum, quem offendit: ita per-
tinebit ad aliquam moralẽ, quòd homo placet Deũ,
quem offendit peccando. Sic tenet ſanctus Tho. 4.
ſen. diſt. 14. q. 1. articulo 3. in reſponſione ad quartum
argumentum. Sed aliquis dicet, quòd hoc non perti-
net ad aliquam uirtutem moralem, ſed ad theologi-
cam; cùm uirtus pœnitentiæ ſit reſpectu Dei, quem
placare intendimus per pœnitentiam. Dicendum, ꝙ
non ſtat, quia uirtutes theologicæ habent Deum pro
obiecto, & pro fine; & in hoc differunt a moralibus,
quæ licèt poſſint habere Deum pro fine, immo habe-
re debeant ad hoc quod actus earum ſint meritorii;

F non tamen poſſunt habere Deum pro obiecto, ſed
ſolum aliquas paſſiones, vel actus humanos: ſicut tem
perantia, quæ eſt circa delectationes, & triſtitiam: &
iuſtitiam circa operationes, quæ ſunt ad alterum. Et
ita de omnibus moralibus. Pœnitentia autem non
poteſt habere Deum pro obiecto, quia peccatum eſt
obiectum ſuũ, quia de ſolo peccato pœnitemus. Ideo
non poteſt eſſe theologica, ſed moralis.

Ad propoſitum ergo dicendum quòd tempore
Ioannis non erat ſacramentum pœnitentiæ: quia nõ-
dum a Chriſto fuerat inſtitutum. Et tamen per ip-
ſum primò eſſe incæpit, ſicut cætera ſacramenta no-
ui teſtamenti. Erat tamen tempore Ioannis pœniten-
tia, quæ eſt uirtus: quia iſta omni tempore eſſe de-
G buit, cùm ſit moralis, & ſic quoddam debitum de iu-
re naturæ: & tamen per actum iſtius pœnitentiæ, quæ
eſt uirtus remittebantur tunc, & toto tempore præte
rito peccata ſicut nunc remittuntur, licèt uerum ſit,
quod debebat ibi intercidere fides de morte Chriſti
explicitè: quia ſine iſta fide nunquàm peccata remiſ-
ſa fuerunt, nec potuit alicui homini eſſe ſalus. De quo
magis declaratum eſt in prima quæſtione ſupra in pro
logo ultimo Hieronymi ſuper Matthæum. Verum
eſt autem, quòd magis plenè remittuntur nũc pecca-
ta per ſacramentum pœnitentiæ, quàm remittebãtur
tunc per actum uirtutis pœnitentiæ: eo quòd ſacra-
mentum illud ex ſeipſo confert gratiam, non ponen-
ti obicem; & per poteſtatem clauium Eccleſiæ qui-
H bus homo ſe ſubiicit, remittitur aliquid de pœna debi
ta pro peccato ultra id, quod remittitur uirtute contri
tionis, & omnium actuum ipſius pœnitentis. Et iſtud
nunquam fuit antequam inſtitueretur ſacramentum
pœnitentiæ. Ideo tempora noſtra fæliciora ſunt om-
nibus temporibus, quæ fuerunt ante nouum teſtamẽ
tum, quia abundantior gratia nunc nobis præſtatur, &
facilius quàm omnibus illis temporibus. Hoc autem
eſt, quia licèt lex per Moyſen data eſt, gratia autem,
& ueritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Ad primum
argumentum dicendum, quòd Ioannes prædicabat
baptiſmum pœnitentiæ, & tamen non erat tunc ſacra-
mentum pœnitentiæ, ſed ſolùm uirtus pœnitentiæ, per
quam ſufficienter fieret illa pœnitentia de peccatis,
I quam Ioannes fieri monebat. Ad ſecundum dicen-
dum, quòd argumentum illud non probat ſufficien-
ter, quia non enumerat omnes partes pœnitentiæ ſuf-
ficienter, ſed ſolum partes materiales. Deficit au-
tem pars formalis, ſcilicet, abſolutio, quæ non erat
tunc, & tamen pars formalis in qualibet re eſt ma-
gis præcipua, quàm pars materialis, cùm a forma ac-
cipiatur ratio ſpeciei, & principium diſtinguendi, li-
cèt eſſe compoſiti a materia, & forma ſimul accipia-
tur: quia ambæ ſunt partes ſubſtantiales. Item licèt
baptizati a Ioanne confiterentur peccata ſua, non
conſtat, quòd iſta confeſſio eſſet pars ſacramenti
pœnitentiæ: cùm non fieret eo modo, quo in ſacra-
mento, ſcilicet, ad hoc, quòd de illis homo ab-
K ſolueretur. Nam Ioannes neminem abſoluebat,
vt infra dicetur, maximè, quia ſæpè homo pec-
cata ſua confitetur, & non pertinet ad ſacramen-
tum, ſicut cum quis in iudicio peccatum confi-
tetur: uel quando confitetur peccata conſilium
petens ab aliquo uiro perito de illis, uel cùm quis
ſponte alicui amico ſuo peccata ſua pandit: & tamen
in nullo iſtorum eſt confeſſio pœnitentialis, & ita
fuit tempore Ioannis.

*An ſacramentum pœnitentiæ fuerit in ueteri teſtamen-
to. Quæſt. LIII.*

QVAERITVR, an ſacramentum pœniten-
tiæ fuerit in ueteri teſtamento. Aliquis di-
cit pla-

cit planam, quòd non, quia ſi tempore Ioannis non
fuit, nec etiam eſſet in veteri teſtamento. Dicendum
quòd poterat eſſe, quòd eſſet ſacramentum pęniten-
tiæ in veteri teſtamento, & iſta pœnitentia ad quam
Ioannes admonebat non eſſet ſacramentum pęniten-
tiæ. Dicit ergo aliquis, quòd fuit ſacramentum iſtud
in veteri teſtamento. Nam ibi Deus mandabat fieri
confeſſionem peccatorum. Leui. 16. Et tamen iſta cō-
feſſio quædam pars pœnitentiæ eſt. Et non eſt hic
ratio dubitandi, ſicut de pęnitentia, ad quam Ioannes
admonebat. Nam Ioannes poterat tenere aliquem
modum pœnitentiæ, quæ non eſſet ſacramentum, q̄a
ipſe non poterat inſtituere ſacramentum pœnitentiæ,
nec aliquod in quo gratia daretur: ad ſolum enim Deū
iſtud pertinebat. Deus tamen dedit legem Moyſi, &
potuit tunc inſtituere ſacramentum pn̄iæ, in quo gra-
tia daretur, ſicut inſtituit ſacramētum circuncíſionis,
in quo dabatur gratia. Ipſe tamen inſtituit illam con-
feſſionem, de qua Leui. 16. Ergo vr̄, ꝙ ſacr̄m pn̄iæ in-
ſtituent, quia confeſſio eſt, quæ magis ſpecialiter perti
net ad ſacramentum pęnitentiæ. Nam contritio & ſa-
tisfactio de iure naturæ inſunt: confeſſio aūt ex ſolo iu
re poſitiuo diuino. Dicendum, verum eſſe, ꝙ Deus po-
tuit inſtituere ſacramentum pn̄iæ in veteri lege, per
q̄d gratia daretur, & tamen inſtituit. Confeſſio aūt illa,
quam tunc fieri iubebat, non erat confeſſio ſacramen
talis, nec vllo modo ſimilis illi. Primò, quia in cōfeſſio-
ne ſacramentali ſacerdos eſt audiens, & peccator eſt
qui confitetur, cùm ſacerdos ſit miniſter ſacramēti ad
abſoluendum de peccatis ſibi reuelatis per virtutem
clauium, & ſacerdos nunquam confitetur inquātum
ſacerdos, ſed inquantum peccator nullam habens po-
teſtatem clauium, & confitetur alteri ſacerdoti, qui
propriè habet ibi locum ſacerdotis, ſicut unus medi-
cus ab alio curatur in ęgritudine non inquantum me-
dicus, ſed in quantum ægrotans. In veteri autem teſta-
mento ſolus ſacerdos confitebatur peccata pronun-
cians ſuper caput hirci. Nullus autem de populo con-
fitebatur: ideo non erat confeſſio ſacramentalis. Sc̄do,
quia in confeſſione ſacramentali quilibet confitetur
peccata ſua ſolùm: aliena autem ibi reuelare nefas eſt.
In veteri autem teſtamento ſacerdos non confiteba-
tur ſolū peccata ſua, ſed peccata populi. Niſi dicatur, ꝙ
etiam illa erant peccata ſua inquantum ipſe erat caput
populi in ſpiritualibus, & eo delinquente per ignoran
tiam totus populus peccabat attendens ad ipſum. Le-
ui. 4. Tertiò, quia in confeſſione ſacramentali enarran
tur peccata particularia, quæ homines faciunt, & etiā
circunſtantiæ eorum, quæ ipſa peccata aggrauant, vel
ſpeciem mutant: in veteri autē teſtamento non fiebat
confeſſio peccatorum particularium, ſed ſolū quarun
dam præuaricationum generalium. Quia ſi oīa debe-
ret confiteri particulariter, non eſſet poſſibile fieri: cū
dicatur Leui. 16. ꝙ ſacerdos confiteatur ſuper caput
hirci oēs iniquitates filiorū Iſrael: & delicta & peccata
ipſorum. Et tamen ſi deberet confiteri pronunciando
peccata ſingulorum ſuper caput hirci nō poſſet hoc
facere forte in tribus menſibus, quia debebat enarrare
ſingula peccata, quæ feciſſent omnes Iudęi in vno an-
no, cum quolibet anno fieret iſta confeſſio, ſ. die pro-
piciationis. Et cùm fiebat iſta confeſſio completè in
die illa, & non occupabatur ſacerdos in ea fortè per
mediam horam, cùm in ipſa die ſacerdos magnus de-
beret facere omnes cæremonias, quæ habentur Leui.
16. quæ ſunt ſatis multæ, & etiam ſacrificia huius diei,
quæ habentur Numeri. 29. Vnde dicendum, quòd ſa-
cerdos non confitebatur ibi ſuper caput hirci pecca-
tum alicuius de Iſraelitis ſingulariter, ſed ſolū peccata
totius populi. Nam erant quædam peccata totius po-
puli, quæ non erant perſonarum ſingularium. Nam

A Leui. 4. diſtinguuntur quatuor genera peccatorum, &
peccantium: & ſecūdum illa ponunt genera ſacrificio-
rum, & animalium immolandorum. ſ. peccatū ſummi
ſacerdotis, & peccatum totius populi, & peccatū prin-
cipis terræ, & peccatum perſonæ priuatæ. Sunt autem
peccata populi, ſicut ſi interdum populus totus non
obſeruaret aliquod feſtum, quod tenebatur obſerua-
re: vel omitteret aliquas cæremonias iſtius feſtiuitatis,
quas facere tenebatur: aut in ſimilibus per ignorantiā
interdum peccarent omnes Iſraelitæ: ſicut ſi Sacerdos
ſummus per ignorātiam legis aliquid faceret, vel præ-
dicaret faciēdum, & populus ſequeretur eum in hoc.
Iſta ſunt propriè peccata populi, & talia confitebatur
ſummus Sacerdos die propitiationis ſuper caput hir-
B ci. Et iſta pauca erant, quia non accidebat totum po-
pulum ſæpe circa aliquam rem peccare, ſicut peccant
perſonæ priuatæ: ideo ſacerdos breuiſſimè confiteba-
tur omnia peccata populi: & non impediebatur ab
alijs cæremonijs. Eſſet tamen impoſſibile, quòd ſic
confiteretur peccata ſingularium perſonarum: in con
feſſione tamen ſacramentali nemo confitebatur pec-
cata populi, ſiue communia, ſed peccata propria. Quar
to, quia confeſſio ſacramentalis fit ſacerdoti, vt ipſe
abſoluat de peccatis auctoritate clauium, vt dictum
eſt. In ueteri teſtamento fiebat confeſſio peccatorum
hirco, id eſt, ſuper caput hirci. Leui. 16. non ergo per-
tinet ad ſacramentum. Quintò, quia confeſſio pecca-
torum fit ſacramentaliter ad hoc, quòd de illis abſolu-
C tio habeatur, quia iſta eſt propria utilitas ſacramenti
pęnitentiæ. Et tamen in veteri teſtamento non fiebat
abſolutio, ſed mox, ut ſacerdos confiterēt peccata po-
puli ſuper hirco: mittebat eum in ſolitudinem per ho-
minem ad hoc paratum. Leui. 16. Non ergo erat ſa-
cramentalis confeſſio. Sextò quia in confeſſione ſa-
cramentali imponitur pœnitentia ipſi confeſſo, per
ſacerdotem: hic aut nulla pn̄ia imponebatur ipſi ſacer
doti, qui confitebatur peccata, nec populo cuius erant
peccata: ſed potius ipſe ſacerdos, qui peccata confiteba
tur imprecabatur ea ſuper caput hirci, cui illa confite-
batur; quaſi omnia peccata hircus ſuſcepiſſet, & popu-
lus maneret abſolutus ab his. Non ergo erat confeſſio
illa ſacramentalis. Dicendū ergo ꝙ in ueteri teſtamen
D to non fuit ſacramentum pęnitentiæ, ſed in nouo per
Chriſtum inſtitutum eſt. Et etiam non fuit confeſſio
ſacramentalis aliquando, niſi in nouo teſtamēto. Qua-
re autem Deus iuberet peccata populi pronunciari ſu
per caput hirci: & an aliquid proficeret, & quid illud
erat, & quæ peccata erant illa, quæ ſacerdos confi-
tebatur, & multa alia circa hoc, declarata ſunt latè
Leui. 16.

Quæ peccata, & quomodo confitebantur Ioanni illi, qui ab eo baptizabantur. Quæſt. LIIII.

E QVAERITVR, quomodo baptizari à Ioanne
confitebantur peccata, & ad quid, & quæ pec-
cata confitebantur. Quidam dicunt, ꝙ baptiza-
ti confitebātur Ioanni omnia peccata ſua
particulariter, & grauitates eorum, ſicut nūc confiten
tur in ſacramento pn̄iæ: licèt non eſſet illa confeſſio
pn̄ialis. Sed tunc non apparet ad quid fieret iſta tam di
ligens confeſſio: cùm ibi non expectarēt aliqua abſo-
lutio, nec remiſſio peccatorum: quia Ioannes peccata
remittere non poterat, ſed ſolùm in aqua baptizabat.
Item non uidetur ſatis ueriſimile, quòd uellent Iudæi
facere talem confeſsionem: quia nunc ſunt homines
exercitati ad confeſsionem, & tamen propter uerecū-
diam plurimi omittunt confiteri, uel nō plenè ꝯfiten-

tur, & ipſi qui cõfitentur habent hoc pro graui. A fortiori ergo Iudæi, qui nunquàm habuerant talem confeſſionem in uſu, pro difficili haberent, quòd omnia peccata ſua ſic explicitè confiterentur. Et non eſt uerisimile, quòd uellent confiteri, niſi ſaltem aliqui uiri valde deuoti. Et tamen dicitur hic, & Mar. 1. & Luc. 3. quòd exibant quaſi omnes Iudæi ad baptiſmum Ioãnis, ergo omnes confitebantur peccata ſua, ut dicitur in litera. Et ſic non confitetentur omnia peccata particulariter, ſicut in confeſſione noſtra. Item, quia nunc tenemur nos ex præcepto ad confeſſionem quolibet anno ſemel, & tamen multi omittunt, Iudæi autem non tenebantur ad iſtam confeſſionem, nec ad baptiſmum Ioannis, quia confeſſio iſta fiebat in baptiſmo, & tamen baptiſmus Ioannis neminem obligauit, ut ſupra dictum eſt in 51. quæſtione de hoc: ideo non eſt veriſimile, quòd ſine obligatione omnes ſe ſubiicerẽt huic confeſſioni, quam nos ſub obligatione habentes pro magna parte non ſeruamus. Alio ergo modo, & leuiori fieret iſta confeſſio, & ſic omnes Iudæi faciliter inclinarentur ad illam.

Alii dicunt, quòd Iudæi confitebantur peccata ſua, non quidem particularia, ſed generalia quædam: ſicut faciebat ſacerdos ſuper caput Hirci, ut diximus præcedenti quæſtione. Iſtud autem erat ſatis facile ad quod Iudæi inclinarentur, quia ſine rubore magno fieri poterat. Sed dicendum, quòd non ſtat, quia in confeſſione, quam faciebat ſacerdos ſuper caput hirci confitebatur ipſe ſolus pro toto populo, ideo poterat dicere peccata generalia populi, non dicendo peccatum ſpeciale alicuius priuatæ perſonæ, uel ſingularis. In baptiſmo autem Ioannis quilibet confitebatur, ideo non poterat confiteri peccata populi, ſed propria. Quia aliàs, id quod unus confiteretur, alius confiteretur, cùm eadem eſſent populi peccata. Et iſtud eſſet ſuperfluum, quia ſufficeret, quòd unus confiteretur pro omnibus; non ergo confitebantur peccata omniũ, ſed propria. Item patet, quia in litera dicitur, quòd baptizabantur a Ioanne in Iordane confitentes peccata ſua. Ergo peccata ſua confitebantur, quia aliàs non diceretur quilibet confiteri peccata ſua, ſed peccata populi, vel peccata communia. Item, quia iſti baptizati confitebantur peccata, eo quòd uolebant facere pænitentiam de illis, quia ſicut dictum eſt, iſte uocabatur baptiſmus pænitentiæ, quia in illo confitebantur homines ſe facturos pænitentiam de peccatis, & Ioannes dicebat eis, facite fructum dignum pænitentiæ. Nemo tamen iſtorum debebat facere pęnitentiam de peccatis populi, ſed de ſuis. Ergo non confitebantur peccata populi, ſed propria. Aliter poteſt dici, quòd iſti baptizati a Ioanne confitebantur peccata ſua, non tamẽ cõfitebantᷣ illa particulariter, ſicut nos in cõfeſſione ſacramẽtali, imò nullum peccatũ expreſſe cõfitebãtur: ſed dicebantur confiteri peccata ſua, i. confitebantur ſe eſſe peccatores, ſcilicet, quòd quilibet eorum diceret, ego peccator ſum, & offendi Deum in plurimis, volo tamen facere pænitentiam. Iſtud autem conuenit ualde, quia ut omnes doctores aſſerunt, baptiſmus Ioannis erat baptiſmus pęnitẽtiæ, id eſt confeſſio quædam de faciendo pęnitentiam. Qui autem debet proteſtari ſe facturum pænitentiam, oportet quòd fateatur ſe eſſe peccatorem. Et hoc erat confiteri peccata ſua. Et ſic in confeſſione generali dicitur homo cõfiteri peccata ſua, tamen nullum illorum exprimit, ſed confitetur ſe in multis eſſe peccatorem. Hoc autem modo facile eſſet Iudęos confiteri peccata ſua, quia nulla eſſet uerecundia, cùm conſtet omnem hominem eſſe peccatorem. Quia ſi dixerimus, quòd peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & ueritas in nobis non eſt. Ioan. 1. Hoc etiam modo non po-

F nitur aliquid ſuperfluum, ſicut poneretur dicendo, quòd Iudæi confitebantur omnia peccata ſua. Et tamen ab illis non abſoluebantur. Etiam non ponitur aliquid contra conſuetudinem Iudæorum, quod fieret ſi diceremus, quòd confitebãtur de omnibus peccatis ſuis, quia iſta conſuetudo nunquam fuerat in ueteri teſtamento, & tamen nunquam eſt ponendum aliquid fuiſſe factum contra conſuetudinem, niſi neceſſitas vrgeat ad hoc. Item hoc uidetur litera ſignificare, quia dixit, quòd confitebantur peccata ſua. Si tamen confiterentur omnia peccata particulariter ſicut nos confitemur, non ſolùm diceretur, quòd cõfitebantur peccata ſua, ſed quòd confitebantur omnia peccata. Quidam dicunt, quòd confitebantur iſti

G baptizati peccata ſua Ioanni, quia ad comparationem illius peccatores erant. Et iſtud uidetur dicere Chryſoſtomus ſuper Matthæum, ſcilicet, ad comparationem enim ſanctitatis Ioannis, quis poterat arbitrari ſe iuſtum? Sicut enim ueſtis candida, ſi fuerit poſita iuxta niuem ad comparationem niuis ſordida inuenitur: ſic ad comparationem Ioannis omnis homo videbatur immundus, & ideo peccata ſua confitebantur. Iſtud autem confirmat ſenſum, quem poſuimus: quia iſto modo confiteri peccata, nihil eſt niſi dicere ſe eſſe peccatorem: quia etiam ſi quis eſſet nullius peccati conſcius, comparatus Ioanni peccator uideretur: ſicut ueſtis candida iuxta niuem. Ideo iſte confiteretur ſe eſſe peccatorem, & tamen non poſſet ex-

H primere nominatim aliquod peccatum, quia nullius ſibi conſcius eſſet. Et iſte uidetur eſſe uerus ſenſus literæ. Si quis autem contendat, quòd baptizati confitebantur peccata ſua, quia litera hoc uidetur dicere, non admittimus, quia non uidetur rationabiliter dictum. Si tamen aliquis uellet, quòd aliqui baptizati confiterentur Ioanni aliqua de peccatis ſuis, ut peterent conſilium, quid circa illa facerent, ſicut fit apud uiros peritos, a quibus conſilium petimus in rebus grauibus, non eſt negandũ. Et tamen in litera nõ intelligitur de hoc, quia non eſt ueriſimile quod omnibus baptizatis occurrerent dubia de peccatis ſuis: ita, ut omnes confiterentur Ioanni, cùm litera uelit quod omnes, qui baptizabantur confitebantur.

I

An Ioannes abſoluebat eos, qui ſibi confitebantur. Queſt. LV.

QVAERITVR, An Ioannes abſoluebat eos, qui confitebantur ſibi. Aliqui dicunt quod ſic, quia confeſſio peccatorum non ordinatur niſi ad abſolutionem: ideo nunquàm confitemur niſi ei, qui poteſt nos abſoluere. Et propter hoc interdum confitemur quibuſdam, & interdum aliis: quia quidam poſſunt nos abſoluere a quibuſdã, a quibus non poſſunt alii. Confitebantur tamen Ioanni omnes baptizati: ergo abſoluebat eos. Dicendum quòd Ioannes neminem abſoluebat a peccatis. Nam

K abſolutio ſolùm fit in ſacramento pænitentiæ, & tamen non fuit ſacramentum pænitentiæ tẽpore Ioannis, cùm pænitentia ſit ſacramentum noui teſtamenti, & fuit per Chriſtum inſtitutum, aliàs autem licèt fiat confeſſio peccatorum non ſequitur abſolutio. Sicut cùm quis peccata ſua confitetur in iudicio, uel confitetur amico ſuo, uel alicui laico inſtante morte, ſi non poteſt haberi copia ſacerdotis. Nam laicus ille non abſoluit, eo quod confeſſio illa non potuit eſſe ſacramentalis. Secundò quod non poteſt abſoluere quis de peccatis, niſi quando ſibi reuelantur, & tamen baptizati non reuelabant peccata ſua Ioanni, ſed ſolũ cõfitebantur ſe eſſe peccatores, ut dictũ eſt precedẽti queſtione, ideo nõ poterat abſoluere quẽqᷓ.

Tertiò,

Tertiò,quia abſolutio pertinet ad poteſtatem clauiũ, Ioannes autem non habebat claues, ut infra dicetur in quadam quæſtione. Quartò,quia per abſolutionẽ tollũtur peccata,ſicut dicitur Ioannis.20.Quorum remiſeritis peccata remiſſa erunt, & quorum retinueritis retenta erunt:& tamen Ioannes non poterat peccata dimittere,quia iſtud fit per gratiam,Ioannes autem non poterat facere aliquem actum, per quem gratia conferretur,quia gratia per Chriſtum incæpit, qui dedit ſpiritum ſanctum,ſicut ipſe Ioannes dixit, ſcilicet. Ego baptizo uos in aqua,ille autem baptizabit uos in ſpiritu ſancto.Non poterat ergo Ioannes abſoluere de peccatis. Ad argumentum in contrarium dicendum, quod confeſſio ſacramentalis ordinatur ad abſolutionem,confeſſio tamen quæ fiebat Ioanni non erat ſacramentalis,maximè cùm dictum ſit, ꝙ nullus confitebatur ei peccata ſua determinatè,ſed ſolùm dicebat ſe eſſe peccatorem, & tamen ſi quis etiam ſacerdotibus noſtris cõfiteretur iſto modo, nõ abſoluerent eũ, quia nihil erat. de quo abſoluerent ſic generaliter loquendo.Quidam tamen inſtant, quòd Ioannes poterat abſoluere,quia poterat remittere peccata.Nã confeſſio fiebat Ioanni in baptiſmo, quia dicitur quòd baptizabantur cõfitentes peccata,baptiſmus tamen Ioãnis erat in remiſſionem peccatorum.Mar.1. ergo per actum Ioannis poterant remitti peccata: ita ergo poſſet abſoluere a peccatis. Dicendum,quòd per baptiſmum Ioannis non remittebantur peccata:quia ſolùm fiebat in aqua,& non in ſpiritu ſancto. Cùm autem dicitur, quòd erat in remiſſionem peccatorum non intelligitur,quod ibi fiebat:ſed quòd futura ſignificabatur,de quo infra dicetur.

An Ioannes pænitentiam imponebat ſibi confeſſis.
Quæſt. LVI.

QVAERITVR, An Ioannes imponebat pænitentiam confeſſis ſibi.Quidam dicunt ꝙ ſic, quia infra in litera dicitur, ꝙ Ioannes dicebat baptizatis:Facite fructũ dignum pænitentiæ.Et tamen fructus pænitentię ſunt opera ſatisfactoria,quæ imponuntur confeſſo ad ſatisfaciẽdũ pro peccato.Dicendum, ꝙ nõ imponebat Ioannes pænitẽtiã: quia imponere pænitẽtiã cõfitenti eſt abſoluere ipſũ a quadã parte pænæ,& obligare ipſum ad aliam taxãdo ſibi illam. Et iſte eſt actus clauiũ ſacerdotalium.ſ.ligandi,& abſoluendi,ut ait Magiſter 4.ſen. d. 18. Et tñ Ioannes non poterat abſoluere, ut dictũ eſt pręcedẽti quæſtione,ergo non poterat imponere pęnitentiam, quod erat propriè ligare: quia qui non poteſt ligare, abſoluere non poteſt: ut ait Ambroſius,Deus uoluit par ius eſſe ligandi,& ſoluendi:ut ait Magiſter.4.d.Secundò patet,quia imponere pęnitentiam actus iuriſdictionis eſt,& pertinet ad claues,Ioannes tamen illas nõ habebat,vt dictum eſt.Tertiò,quia nõ poteſt fieri impoſitio pænitentiæ,niſi in ſacramento pænitentię. Nã etiam ſi quis uni perito confiteatur peccatum ſuum, vt ab eo conſilium accipiat:non poteſt ille ſibi pænitẽtiam imponere,quia non eſt confeſſio illa ſacramẽtalis.Quartò,quia nunquam imponitur pęnitentia, niſi pro peccato,quod quis cõfitetur:Ioanni autem nemo confitebatur peccata,ut dictum eſt,ſed ſolùm dicebat ſe eſſe peccatorem, & pro tali confeſſione pænitentia imponi non poteſt, quia iuxta menſuram delicti, debet imponi pænitentia. Et tamen qui dicit ſe peccatorem nullum delictum confitetur: ideo nulla poteſt ſibi imponi pęnitentia. Nam ſi uellemus ei pænitentiam imponere, neſciremus quantam, quia neſciretur quantum erat delictum, cùm per iſtam confeſſionem non appareat. Dato tamen, quòd diceremus Ioanni factam fuiſſe confeſſionem peccatorum determinatè,ſicut nos facimus: non poterat pænitentiam imponere: cùm ſolùm imponatur in ſacramentali pænitentia. Et tamen confeſſio facta Ioanni non erat ſacramentalis, quia non erat tunc ſacramentum pænitentiæ. Nullo modo ergo Ioannes imponebat pænitentiam aliquam. Ad argumentum dicendum, quòd cùm Ioannes diceret, facite fructum dignum pænitentiæ,non imponebat pænitentiam: ſed ſolùm hortabatur,vt homines ſponte facerent opera ſatisfactoria pro peccatis,& mutarẽt uitam ſuam in melius: immo ex uerbis illis apparet, quòd non imponebat pænitentiam: quia pænitentia poſita a ſacerdote ſemper eſt taxata,& certa,vt ſciat pænitens ad quid ſit obligatus.Sed cùm dicitur: facite fructum dignum pęnitentiæ,nihil taxatur. Ergo non eſt impoſitio pænitentiæ,ſed exhortatio ad faciendum illam ſecundùm arbitrium pœnitentis.

An baptiſmus Ioannis haberet claues.
Quæſt. LVII.

QVAERITVR, An baptiſmus Ioannis haberet claues. Quidam dubitant dicentes, quòd cùm claues ſolùm pertineant ad ſacerdotes,& de Ioanne non conſtet, an eſſet ſacerdos, dicunt eſſe dubium,an habuerit:imò plurimi uolunt dicere, quòd non fuit Ioannes ſacerdos: quia ipſe a teneris annis incæpit eſſe in deſerto, & manſit ibi uſq; ad tempus iſtud,quo incæpit prędicare.Luc.1.ſcilicet. Puer autem creſcebat,& cõfortabatur ſpiritu, & erat in deſerto uſque ad diem oſtenſionis ſuæ ad Iſrael. Et ſic non habuit aliquod tempus,in quo poſſet effici ſacerdos:conſequenter,quòd non habuit claues. Dicẽdum,quòd illi multum errant, iudicantes de ſacerdotibus in ueteri teſtamento, ſicut in nouo: & tamen non eſt idem modus: quia nunc ſacerdotium non pertinet ad aliquam certam progeniem: ſed quicunque uult promoueri in ſacerdotium promouetur, dũ tamen non habeat aliquod impedimentum de iure. In ueteri autem teſtamento ſacerdotium pertinebat ad certam progeniem,ſcilicet Aaronitarum, ideſt ad filios Aaron. De aliis autem nemo poterat miniſtrare in ſacerdotio, & ſi ſe immiſceret occidendus erat. Numeri 3.16.17.& 18. Et tunc omnes Filii Sacerdotum erant ſacerdotes, & miniſtrabãt temporibus ſuis ſecundùm ſortes ſuas. 1.Paralipo.4. Ex hoc autem apparet,quòd Ioannes baptiſta erat Sacerdos,quia pater ſuus Zacharias erat ſacerdos. Luc. 1. & erat de uice Abia.eo. cap. Et iſta eſt octaua ſors ſacerdotum de familia Eleazar.1.Paralipo.24. Dicendum tamen, quòd licèt Ioannes fuit ſacerdos,non tamen habuit claues, quia ſacerdotes ueteris teſtamenti claues nullas habebant. Quod patet, quia Chriſtus dedit de nouo claues in nouo teſtamento, tanquam aliquid ſpirituale. Ergo non fuerunt in ueteri: quia ſi ibi fuiſſent, non oportebat illas ſpecialiter tradi ſacerdotibus in nouo,quia tota perfectio ſacerdotum ueteris teſtamẽti abundantius eſſet in nouo. Et iſtud planum erat, cùm totus ſtatus noui teſtamenti perfectior ſit ſtatu veteris teſtamẽti. Quòd Chriſtus claues dederit,quaſi aliquid nouum, patet, quia de eis facit ualde expreſſam mentionem,& ſæpe,& tamen ſi fuiſſent in ueteri teſtõ nõ oportebat illas ita exprimi. Patet qñ primò Chriſtus fecit mentionem de clauibus, quas tradidit omnibus Apoſtolis,ſiue ipſi paſtori Eccleſiæ ſpecialiter nominato Petro.infra 16.c. Tibi dabo claues regni cœlorum: & quodcumque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cęlis,& quodcunque ligaueris, &c. Et iterũ.infra 18.omnib. Apoſtolis,imò ipſi Eccłię lo-

quens, dixit: Quæcunque ligaueritis ſuper terrã, erunt
ligata & in cœlis, & quæcunque ſolueritis, &c. Et iterũ
poſt reſurrectionem Chriſtus diſcipulis apparens, fe-
cit mentionem de iſtis clauibus, quaſi innouando po-
teſtatem traditam, Et cũ ſufflaſſet in eos, dixit: accipite
ſpiritum ſanctum, & quorum remiſeritis peccata, re-
mittuntur eis: & quorum retinueritis retenta erunt.
Non ergo fuerunt iſtæ claues in veteri teſtamento.
Secundo patet, quia ſi ſacerdotes veteris teſtamẽti ha-
buiſſent claues, potuiſſent abſoluere, & ligare de pec-
catis, quia actus clauium eſt abſoluere. infra. 16. & 18.
ſiue retinere, & dimittere, quod idem eſt. Ioan. 20. Sa-
cerdotes tamen veteris teſtamenti non potuerunt ab-
ſoluere & ligare: quia non poteſt quis abſolui de pec-
catis, niſi per gratiam. Et tamen in nullo ſacramento
legis veteris conferebatur gratia, niſi in circunciſione:
ergo non poterant abſoluere: & conſequenter nec li-
gare, quia par ius eſt ligandi, & ſoluendi: vt ait Ambro
ſius. Tertiò patet, quia ſi ſacerdotes veteris teſtamenti
habuiſſent claues non fuiſſent apud eos otioſæ, quia
Deus nihil dat, vt otioſum ſit: cùm exigat à nobis vſu-
rã de illis, quæ tradit: ſicut patet in parabola de Domi-
no, qui tradidit quinq; talenta uni ſeruo, & alteri duo,
alteri vnũ, & petijt ab eis cum vſura. Et ita Chriſtus di-
cit ita ſe facturum infra. 25. Maximè autem, quia po-
teſtas clauium eſt tam excellens, & tam vtilis. Nullo
modo ergo manſiſſet otioſa. Et tamen ſacerdotes ve-
teris teſtamenti non abſoluerunt quemquam, qui eis
confeſſus eſt: cùm ſacramentum pœnitentiæ dicatur
ab omnibus eſſe noui teſtamenti: ergo nõ habuerũt il-
li ſacerdotes aliquas claues. Quarto patet, quia per actũ
clauium datur ſpiritus ſanctus: & claues ſunt quædam
poteſtas ſpiritus ſancti, & operantes per clauẽ operanẽ
per ſpiritum ſanctum, Quod patet, quia quando Chri
ſtus diſcipulis claues tradidit dixit, Accipite ſpiritũ ſan
ctum quorum remiſeritis peccata remittũtur eis, &c.
Quaſi dicat. quod accipere illam poteſtatem erat accipe-
re ſpiritum ſanctum. Et tamen ſacerdotes veteris teſta
menti non habuerunt ſpiritum ſanctum quantum ad
poteſtatem, nec etiam illum dabant: ergo non habent
poteſtatem. Patet hoc, quia Ioannes baptiſta erat ſacer
dos, & vir ſanctiſſimus, & receperat à Deo ſpãlẽ ptãtẽ,
& tamen non poterat baptizare in ſpiritu ſancto, nec
facere aliquid in ſpiritu ſancto. Nam ſi potuiſſet remit
tere, vel retinere peccata per cõfeſſionem abſoluẽdo,
potuiſſet à fortiori dare ſpiritum ſanctum baptizãdo.
Et tamen non potuit: ergo nec poterant ſacerdotes ve
teris teſtamenti: & ſic non habebant claues. Quintò
patet, quia non erant neceſſariæ claues ſacerdotibus
veteris teſtamenti, quia nullum actũ habebant, in quo
eſſet neceſſarius vſus clauium. Nam poteſtas clauium
pertinet ad characterem ſacerdotalem noui teſtamen
ti. Dicunt enim quidam eſſe vnicum characterem ſa-
cerdotalem, ſiue unicam poteſtatem, ſecundùm ſub-
ſtãtiam: cuius ſunt duo actus. Vnus ſuper corpus Chri-
ſti verum, ſcilicet, poſſe conficere: alius ſuper corpus
Chriſti miſticum. i. ſuper fideles. ſ. poſſe ſoluere, & li-
gare. Alij volunt, quod ſicut ſunt duo actus, ita ſunt duo
characteres, & duæ poteſtates, & quod non ſimul impri-
mantur ſacerdoti in ordinatione ſua: ſed diuerſo tem-
pore in traditione diuerſarum rerum facta ipſi ordi-
nando ab Epiſcopo. De hoc autem pro nunc non in-
tenditur. Sufficit autem, quòd iſti duo actus compe-
tunt ſacerdoti ex charactere, ſiue ſit vnus, ſiue duo.
In veteri autem teſtamento nunquam debebat eſſe
vſus ligandi, & ſoluendi, quia illud pertinet ad confeſ-
ſionem ſacramentalem, quæ non fuit in veteri teſtõ:
ideo nõ habuerunt ſacerdotes ibi claues iſtas, quia eſ-
ſent omnino ſuperfluæ, & otioſe, qđ eſt maximum in-
conueniens, & contra ordinem Dei. Sicut ſi Deus da-

F ret oculos lapidi, vel manus. qui nunquam deberet vi-
dere, nec aliquid operari, eſſet illud valde ſuperfluum,
& magna inordinatio. Et ſic Ioannes, licèt eſſet ſacer-
dos in ueteri teſtamento, claues nullas habuit. Et non
ſolùm ſacerdotes ueteris teſtamenti nõ habebant cla-
ues, ſed etiam nec habebant characterem ordinis po-
tius quàm laici. Eſt autem verum, quòd habebant ipſi
poteſtatem faciẽdi miniſtrationem coram Deo, quas
nulli alij facere licebat ſub pena mortis. Et tamẽ illud
non arguit characterem: ſicut Iudex alicuius prouin-
ciæ, uel loci poteſt facere omnia, quæ pertinent ad iu-
riſdictionem, & nullus priuatorum illud facere põt. Et
tamen iudex ille non habet characterem, ſed ſolũ po-
teſtatem quandam iuriſdictionis à lege, uel ab hoĩe, quæ
G ptãs non eſt character: ita illa ptãs ſacerdotum ueteris
teſtamenti erat quædam ptãs collata eis ſolis à lege, &
tamen non erat character. Ad hoc enim, quod character
dicatur, requiruntur plura. ſ. quod ſit poteſtas ad aliqđ agẽ-
dum, & quod ſit ſpiritualis, & quod ſit indelebilis, & quod ſit ad
faciendum aliquid, qđ aliàs non poſſent facere nõ ha-
bentes ptãtem illã de iure, nec de facto: etiã ſi tentarent
illud agere. Primò dicitur, quòd ſit poteſtas ad agen-
dum. Ideo habitus cognitiui non poſſunt vocari cha-
racter, eo quod nõ ſunt ad agendum, ſed ſolùm ad intelli-
gendum, & non tranſit operatio illa in aliquid exte-
rius. Secundò dicitur ſpiritualis, quia à Deo datur, &
pro re, vel miniſtratione ſpirituali. Ideo poteſtas iuriſ-
dictionis iudicum laicorũ eſt poteſtas ad aliquid agen
H dum, non tamen vocatur character, quia non eſt ali-
quid ſpirituale. i. non eſt pro rebus purè ſpiritualibus.
Et ob hoc etiam poteſt perire illa poteſtas, & iterum
eidem aduenire, quod non contingit in charactere:
nam qualitas indelebilis eſt. Sic etiam eſt de poteſtate
iuriſdictionis Eccleſiaſticæ, quæ non eſt in foro pœni-
tentiæ, Nam illa poteſtas non eſt character, nec depẽ-
det immediatè à charactere, quia poteſt eſſe ĩ aliquo,
qui non habeat characterem: tamen licèt non ordina-
ti in ſacris non habent characterem pertinentem ad
iuriſdictionem: habent tamen iuriſdictionem in cau-
ſis Eccleſiaſticis ſæpe, tam ordinariam, quàm delega-
tam. Tertiò dicitur, quòd ſit indelebilis, quia character
nunquam deletur, ſiue ſit character ordinis, ſiue ba-
I ptiſmi, uel alicuius ſacri, in quo conferatur character.
Ideo qui ſemel baptizatus eſt, nunquam poteſt deſi-
nere eſſe Chriſtianus, etiam ſi à fide recedat, quia cha-
racter ſemper ei manet: ita etiam qui ſemel promo-
tus eſt in ſacerdotium, ſemper eſt ſacerdos, etiam ſi
deponatur, uel degradetur: ideo ſemper conficere po-
teſt. Et propter hoc etiam poteſtas iuriſdictionis non
pnſalis quantumcunq; ſit ſpũalis non eſt character, quia
omnis talis deſinere poteſt, & iterum conferri ei, qui
ſemel illã habuit, & iſta tria reperimus generaliter in
omni charactere, potiſſimè in charactere ordinis.
Quartò dicitur, quod non habentes illam ptãtem nõ
poſſint de iure, nec de facto exercere actum illius ptã-
tis. Et illud apparet ſpecialiter in charactere ordinis
Epiſcopalis, ſi ſit ordo diſtinctus à ſacerdotali. Nam ſa-
K cerdotalis character quantum ad utramque partem
ſuam habet tales actus, quos nemo poſſit facere non
habens characterem. Nam per iſtum characterem ſa-
cerdos poteſt conficere. Qui autem non eſt ſacerdos,
non ſolùm nõ debet ↄficere, ſed ẽt ſi tentet conficere,
nihil faciet. Sic etiam quantum ad alium actũ ſacerdos
poteſt abſoluere à peccatis, qui autem nõ eſt ſacerdos
non poteſt abſoluere. Et ſi tentet facere nihil eſt. Sic
eſt de charactere Epiſcopali, qui ea, quæ ſunt ordinis
epiſcopalis nemo poteſt facere niſi epiſcopus, & non
poteſt epiſcopus illa alteri delegare. Aliquis dicet,
quòd ſic etiam accidit in his, in quibus non eſt chara-
cter, ſicut in actibus iuriſdictionis. Nam ſi priua-

tus

tus velit exercere actum iuriſdictionis, ab eo facta nihil valent, ita quòd non ſolùm ſunt iniqua, ſed etiam ſunt nulla: ita vt ab illis appellari non ſit neceſſe. Dicendum, quòd non eſt ſimile: primò, quia falſum præſupponitur: quia facta ab illo, qui non præeſt iuriſdictioni de iure nulla ſunt, & tamen de facto aliquid ſunt ſi executioni tradantur, ſicut ſi eſſet verus iudex. Et cùm dicitur, quòd non ſolùm ſunt iniqua, ſed etiam nulla: verum eſt de iure, quia iura reputant illa tanquam nõ facta, vel à nullo facta quantum ad validitatem, & tamen de facto non poteſt tolli, quin aliquid ſint. Secus autem eſt in actu ſacerdotali conficiendo, quia q non habet characterem, ſi conetur conficere, non ſolùm reputamus illum nihil facere, ſed etiam realiter nihil facit, quia nihil conficit, ac ſi nunquam loqueretur. Idem eſt in abſolutione ſacramentali, & idem eſt in actibus pertinentibus ad ordinem Epiſcopalem. Secundò differunt iſta, quia licèt priuatus utens iuriſdictione de iure nihil facit, tamen iſtud poteſt ualidari, ut aliquid ſit ſiue propter errorem publicum, & communem utilitatem, ſicut in Barbario Philippo, q erat ſeruus, & ideo non poterat eſſe iudex. Et cum ignoraretur eius conditio, factus eſt iudex, & multa ut iudex fecit. Comperto autem poſtea, quòd eſſet ſeruus, apparebat nihil valuiſſe omnia, quæ fecerat. Quia tamẽ erat damnum publicum, quòd iſta omnia haberentur tanquam nulla, habita fuerunt tanquam ualida, ut patet. ff. de iudicis in l. Barbarius. Sic etiam ſi quis priuatus faciat aliquem actum iuriſdictionis, de iure nullus eſt, & tamen habens ſupremam poteſtatem poteſt ualidare illum actum, ita ut teneat ac ſi factus fuiſſet ab habente iuriſdictionem. Secus autem hic eſt, quia ſi quis non ſacerdos per errorem putans ſe ſacerdotem faciat actus ſacerdotis, nihil eſt, quod facit: nec poteſt per errorem publicum, & proprium etiam inuincibilem ualidari, quod factum eſt, ſed neceſſe eſt, quòd iſte ſacerdos reputetur, ac ſi nihil feciſſet: quia uerè nihil fecit in effectu: licèt aliquid facere videbatur. Et ſic eſt de ſacerdote non baptizato, qui per conſequens nõ poteſt habere characterẽ alicuius ordinis, quia ab iſto facta nulla ſunt de iure, nec de facto. Et quando comperit ſe non eſſe baptizatum, debet baptizari: & iterum ordinari. vt patet extra. de Præsby. non bapti. c. 1. Item poterant facta in priuato validari, vt teneant, ſicut facta ab eo, qui præeſt iuriſdictioni. Et hoc per conſenſum, vel ratificationem, & conſummationem eius, qui præeſt ſupremæ iuriſdictioni, ſcilicet, Papę, vel Imperatoris, vel regum, qui non cognoſcunt ſuperiorem in temporalibus, & tamen facta à non habente characterem ſacerdotalem non poſſunt reualidari per aliquem, nec etiam per Papam ad hoc, quòd teneat: ſicut ſi non ſacerdos conatus eſt conficere, non poteſt per approbationem Papæ effici ꝙ actus illius ualeat aliqd, ſicut ſi fuiſſet ſacerdos. Idem ſi non ſacerdos abſoluit aliquem in foro pœnitentiali, Papa non poterit illum actum reualidare: ſed oportebit quòd iſte iterum confiteatur alteri habenti poteſtatem. Ratio huius eſt, qa Papa poteſt reualidare ea, quæ de facto aliquid ſunt: licèt de iure nulla ſint. Illa tamẽ, quę de facto nihil ſunt, Papa non poteſt facere aliquid eſſe, quia illud nõ pertinet ad poteſtatem iuriſdictionis, ſed cauſalitatis, & uigoris quaſi naturalis. Tertiò differunt, quia in iuriſdictionibus ea, quæ non competunt alicui ex iuriſdictione, poſſunt ſibi delegari per aliquem habentem iuriſdictionem, & non ſolum parua, & communia: ſed etiam maxime ardua delegabilia ſunt ei, qui nullam habet iuriſdictionem. Ea tamen, quę pertinent ad characterem, delegari non poſſunt. Vnde Papa non poterit alicui non ſacerdoti committere, quòd conficiat: & ſi committit nihil eſt, quia ille nihil poterit. Et dato,

A quòd Papa velit abuti poteſtate faciendo quicquid vllo modo poteſt, non poterit hoc facere. Non poterit etiam Papa alicui non ſacerdoti committere, quòd abſoluat aliquos in foro pęnitentiali. Non poterit etiã committere alicui purè laico ea, quæ ſunt ordinis epiſcopalis, quia ſi committat, nihil facit. Et ſic non eſt ſimile de iuriſdictione, & charactere, maximè quantum ad characterem ſacerdotalem, & Epiſcopalem, quos habentes poſſunt de facto aliquid agere, quos non habentes characterem facere non poſſunt. Ex hoc apparet, quòd in ſacerdotibus ueteris teſtamenti non debeat poni character: quia licèt habeant poteſtatem ad aliquid agendum: non erat illa poteſtas ſpiritualis, quia uocatur poteſtas ſpiritualis, ſi id, ad quod eſt, purè ſpiri-
B tuale eſt. Miniſtrationes autem, quas faciebant ſacerdotes in ueteri teſtamento, erant carnales ſ. ſacrificia carnalia, & emundationes carnales, ut Apoſtolus dicit loquens ad Hebræos. Non erat ergo poteſtas purè ſpiritualis ad faciendum illa. Quarto, conditio etiam nõ competit poteſtati iſtorum ſacerdotum, quia actus, quos faciebant ſacerdotes nulli alij de iure facere poterant: de facto tamen poterant facere ſicut ipſi. Patet in multis, qui iſtud facere aggrediebantur. Numeri. 16. & de Rege Ozia. 4. Regum. 15. Moyſes quoque non erat ſacerdos: & tamen ipſe fecit omnia ſacrificia, & cæremonias ſacerdotales per illos octo dies, quibus conſecrati ſunt Aaron, & filii eius in ſacerdotes, & poſtea ipſi miniſtrauerunt. Ex. 29. & Leui. 8. Ad-
C huc patet magis hoc quantum ad alium actum characteris ſacerdotalis pertinentem ad forum pœnitentiæ. Nam in ueteri teſtamento nullo modo fuit neceſſarius: quia ibi nunquam fuit confeſſio ſacramentalis, in qua propriè eſt actus iſtius characteris, uel poteſtatis. Conſiderandum, quòd licèt in ueritate non fuerit character in ſacerdotibus, tamen ſi illum habuiſſent, eſſet dubium, quando conſequerentur. Ratio dubij eſt, quia ſacerdotes noſtri non ſunt ſacerdotes per progeniem, ſed per promotionem. Et iſtis datur character tunc, quando ſacerdotes efficiuntur. ſ. per ordinationem factam ab Epõ. In ueteri aũt teſtõ ſacerdotium cõpetebat per progeniem, ita ꝙ oẽs, q erãt de progenie Aaronitarum erant ſacerdotes, & eo ipſo, ꝙ
D naſcebantur aſſequebantur ius ſacerdotij, & dabantur eis partes de ſacrificiis, & de rebus, quæ offerebantur Dño. Et ob hoc aliquis diceret, ꝙ character ſacerdotalis ſi deberet imprimi illis, imprimeretur in illo exitu de utero, quia eo ipſo, ꝙ exibant de utero, dicebatur homo natus in mundum, & competebant ſibi omnia iura, quæ poſſent competere ratione progeniei. Dicendum tamen, quòd ſi deberet illis imprimi character ordinis, non imprimeretur eo tempore, quo nati ſunt, ſed alio tempore, ſcilicet, in conſecratione ſua. Pro quo ſciendum, quòd licèt ſacerdotes haberent ſacerdotium ex progenie: tamen nõ miniſtrabant niſi poſt conſecrationem. Erat autem quidam ritus conſecrationis ſacerdotis magni, & alius ritus conſecrationis
E ſacerdotum minorum. De utroque patet Exod. 29. & Leui. 8. Nam ſicut ibi conſecrati ſunt Aaron, & filij eius: ita dicitur, quòd conſecrandi eſſent omnes ſacerdotes in poſterum: & ſic fiebat, quòd antequam miniſtrarent conſecrabantur. Et ſicut non ſacerdos. i. q non erat de illa progenie, non poterat miniſtrare in ſacerdotio: ita qui erat de illa progenie, non poterat miniſtrare quouſque conſecraretur. Patet. 2. Paralipom. 29. ubi dicitur de Phaſe, quod factum eſt tempore Ezechię regis. Nam oblata ſunt multa animalia, & dicitur quòd ſacerdotes erant pauci, nec poterant ſufficere, ut pelles holocauſtorum detraherent. Vnde & Leuitæ fratres eorum adiuuerunt eos, donec impleretur opus, & ſanctificarentur Antiſtites. i. ſacerdotes.

Erant tunc pauci, quia nondum erant conſecrati, nec potuerunt conſecrari propter breuitatem temporis ꝓ illa feſtiuitate. Modus fuit quia Achaz rex pater Ezechiæ fuit idolatra nimium, ita vt clauderet portas templi Domini, vt nulla miniſtratio fieret Deo à ſacerdotibus, ſed offerebantur ſacrificia idolis in angulis platearum, & omnibus locis Jeruſalem. ſecundo Paralip. 28. 29. & manſit templum ſic clauſum vſque ad mortem Achaz. Ezechias autem filius eius, cum cœpit regnare, aperuit templum, & purgauit illum ab immunditijs idolorum. ſecundo Paralipo. 29. Et propter hoc toto tempore Achaz ſacerdotes nulli conſecrari potuerunt, nec etiam Leuitæ, quia conſecratio iſtorum fieri debebat in templo cum multis cæremonijs. Et ob hoc, quando Ezechias aperuit templum, & excluſis immunditijs voluit facere magnam feſtiuitatem, & multa ſacrificia, erant valde pauci ſacerdotes, & etiã Leuitæ conſecrati, qui miniſtrare poſſent. Leuitæ autem multi ſubitò conſecrati ſunt, quia ritus conſecrationis eorum facilis eſt: ſacerdotes autem nulli tunc conſecrari potuerunt propter temporis breuitatem, quia ritus conſecrationis eſt longior. Vnde oportuit, quòd Leuitæ adiuuarent ſacerdotes ad detrahendas pelles holocauſtorum, quod tamen pertinebat ad officium ſacerdotum. Hoc totum colligitur ſecundo Paralipom. 29. Et ſic patet, quòd licèt ſacerdotium cõpeteret ex progenie, nullus tamen poterat miniſtrare, quouſque conſecraretur: ſiue de ſacerdotibus minoribus, ſiue de ſummis. Idem autem erat in Leuitis. Nã etiam officium Leuitarum competebat ex progenie Leui. Numeri. 3. & 4. Et ſecundùm determinatam progeniem ipſorum Leuitarum competebant eis diuerſæ miniſtrationes, vt patet Numeri. 4. & 1. Paralip. 25. & 26. Et officia iſtorum erant valde minora, & minus ſacra, quàm officia ſacerdotalia. Et tamen adhuc iſti non poterant miniſtrare, quouſque conſecrarentur. De conſecratione horum, cùm primò conſecrauit eos Moyſes in deſerto, cùm primum aſſumpti ſunt in miniſterium Dei, patet Numeri. 8. & eo modo poſtea ſemper aſſerebantur. Nam tempore Ezechiæ cõſecrati fuerunt multi Leuitæ: ſacerdotes autem nulli, & tangitur cauſa ſecundo Paralipom. 29. ſ. quia leuiori ritu conſecrantur Leuitæ, quàm ſacerdotes, ideo propter temporis breuitatem non potuerunt conſecrari tũc, ſacerdotes autem nulli, niſi pauci, & tangit cauſa, ſed ſoli Leuitæ. Apparet ergo, quod ſi ſacerdotes, vel Leuitæ veteris teſtamenti debuiſſent habere characterem, quòd ille imprimeretur eis in conſecratione, & non in natiuitate. Et ratio eſt, quia aliàs ſuperflua videretur conſecratio, ſi totum complementum ſacerdotij conſequerentur in natiuitate. Et maximè patet hoc, quia non licebat iſtis miniſtrare, quando nõ erant conſecrati, ac ſi non eſſent ſacerdotes. Et tamen per impreſſionem characteris ineſt ſacerdotibus noſtris poteſtas exeundi in actus ſacerdotales. Et ſic dicendũ, quòd licet ſacerdotibus veteris teſtamenti character non imprimeretur, tamen illa poteſtas miniſtrandi, quæ erat eis loco characteris ſacerdotum noſtrorum, non dabatur niſi in conſecratione, & ibi daretur character tam ipſis, quàm Leuitis ſi fuiſſet character in veteri teſtamento. Sed obijcietur, quia ex eo quòd aliquis naſcebatur de progenie ſacerdotali erat ſacerdos, & dabantur eis partes de redditibus ſacerdotalibus in alimentum. Dicendum, quòd hoc non ſtat, quia vocabantur iſti ſacerdotes, id eſt, nati de progenie ſacerdotali, ſed non ſacerdotes, id eſt, habentes poteſtatem ſacerdotalem. Et ſatis ſtat, quod haberent iſti aliquod ius ſacerdotale, & tamen non haberent poteſtatẽ propriam ſacerdotalem, quæ erat in miniſtrando. Nam ſic etiam eſt in nouo teſtamẽto quantum ad Epiſco-

F pos, quia electus confirmatus in Epiſcopum põt miniſtrare in Epiſcopatu quantum ad ea, quæ ſunt iuriſdictionis. Et tamen nõ poteſt miniſtrare in eis, quæ ſunt ordinis Epiſcopalis, quouſque fuerit conſecratus, & ſi conatur miniſtrare nihil facit de iure, nec de facto. Hoc autem eſt, quia character ordinis Epiſcopalis imprimitur per conſecrationem, & ſic Epiſcopus anteq̃ habeat characterem Epiſcopalẽ habet aliquid de poteſtate Epiſcopali, vel de iure Epiſcopi: ſed non plenã, & propriam poteſtatem Epiſcopi: & ita erat de illis ſacerdotibus. Quod aũt dicitur, qđ iſti eo ipſo quòd nati erant, habebant ius recipiendi partes de oblationibus,
G & ſacrificijs, Dicendum quod hoc non probat eos habere aliquid de poteſtate ſacerdotali, quia partes oblationum, & ſacrificiorum dabantur iſtis ex neceſſitate; quæ ſi non darentur perirent fame. Nam Deus voluit, quòd Sacerdotes, & Leuitæ nullam poteſtatem haberent poſſeſſionis in terra cum reliquis tribubus; ſed ſacrificia, & oblationes dedit Sacerdotibus in hæreditatem. Ioſue. 13. ſcilicet, Tribui autem Leui non dedit poſſeſſionem: ſed ſacrificia, & victimæ donum Dei Iſrael ipſa eſt hæreditas eius. Oportebat ergo, ꝙ Sacerdotibus mox natis competeret ius habendi partem de oblationibus, & ſacrificijs, quia aliàs non haberent vnde alerentur paruuli relicti ſine patre, cũ non eſſet alia hæreditas, in qua poſſent ſuccedere patribus ſuis. Et iſta etiam fuit cauſa quare aliqui de progenie ſacerdotum prohibebantur miniſtrare, & non prohi-
H bebantur percipere iura, ſicut miniſtrantes. Leui. 21. ſcilicet, homo de ſemine ſacerdotali, in quo eſſet aliqua macula, non attendebat ad miniſtrandum, & tamen veſtiebatur de his, quæ offerebantur in ſanctuario. Apparet ex dictis, quòd in veteri teſtamento Sacerdotes, vel Leuitæ non habebant characterem, nec claues ligandi, & ſoluendi. Et iſta eſt cauſa, quam aſſignant multi Doctores iuniſtæ, quare in veteri teſtamento non dabantur indulgentiæ à prælatis, ſicut nunc, ſcilicet, quia ſacerdotes illi non habebant claues, à quibus prouenit poſſe dare indulgentias. Et ex hoc conſequenter apparet, quòd licèt Ioannes baptiſta eſſet ſacerdos, non habuit characterem, nec poteſtatem clauium.

I

Quare baptiſmus Ioannis dicitur baptiſmus pœnitentiæ. Quæſt. LVIII.

QVAERITVR, quare baptiſmus Ioannis vocatur baptiſmus pœnitentiæ. Dicendum ſecũdum quoſdam, quòd baptiſmus Ioannis vocatur baptiſmus pœnitentiæ, id eſt, pœnæ: quia ſolùm dabatur ad quandam pœnam, vt homines ſubijcientes ſe ſponte illi pœnæ per hoc mererentur. Erat autem pœna iſta, ſcilicet, quia Ioannes mergebat baptizatos in aquam frigidam Iordanis. Sed hoc non ſatis ſtat, quia iſta non eſt tanta pœna, de qua ſcriptura mentionem facere deberet. Item quia ſi ſolus eſſet baptiſmus pœnitentiæ propter hanc pœnam, nõ opor-
K tebat, quòd ad hanc pœnam recipiendam hoĩes venirent ad Ioannem, quia quilibet per ſe iſtam pœnam ſubire poterat. Item non poterat propter hoc vocari regula iſte baptiſmus pœnitentiæ. i. pœnæ, quia ſicut aliquo tempore pœna eſt in aquam mergi, ita alio tpe eſt valde delectabile, & maxime in terra Chanaan, quæ eſt calidior ualde quàm noſtra, quia pertinet ad quartum clima, & partim ad tertium. Ioannes autem omni tpe baptizabat, ideo non poterat vocari baptiſmus pœnitentiæ hac ratione. Item, quia baptizatus dicebat Ioannes: facite fructum dignum pœnitentiæ. infra in litera. Si tamen vocaretur baptiſmus pñiæ. i. pœnæ, ꝓpter iſtam pœnã merſionis in aquã frigidã, non poterat, nec

debebat

debebat iam ſperari alius fructus pęnitentiæ, quia illa pœnitentia iam tranſierat, cùm baptizatus exiret de aqua. Non ergo accipitur ſic. Aliter dicendum, quòd vocatur baptiſmus pœnitentiæ: quia Ioannes omnes quos baptizabat ad pœnitentiam admonebat, & non baptizabat niſi eos, qui quaſi tunc incipiebant pęnitẽtiam ab ipſo. Et patet hoc ex litera, quia dicitur, quòd Ioannes fuit prędicans in deſerto, & dicens: Pęnitentiã agite. Et ſic præcipuum quod Ioãnes faciebat erat admonere ad pœnitentiam. Et quia in ipſo baptiſmo etiam admonebat pęnitere, cùm baptizati confiterentur peccata ſua, vocabatur baptiſmus pęnitentiæ. Erat autem conueniens iſte ordo, & modus. ſ. quia Ioannes volebat populum diſponere ad digne ſuſcipiendum Meſſiam venturum. Nam ipſe venerat parare Domino plebem perfectam. Luc. 1. Iſtud autem erat per expoſitionem peccatorum. Iſta autem fieri non poterat niſi per pñiam dolendo de commiſſis, & puniendo in ſe quæ prauè egerant. Et ad hoc Ioãnes baptizabat eos in aqua. Nam ſicut aqua tollit ſordes corporis, ita pñia aufferret omnia peccata. Vnde, licèt baptiſmus Ioãnis non poſſet tollere peccata, quia non erat ſacramẽtum noui teſtamenti, ſignabat tamen peccata eſſe tollẽda, & non ſolùm per Chriſtum, ſiue baptiſmum ſuũ, ſed etiam ſignabat, ꝙ ſicut iſti baptizati à Ioanne mundabantur in corpore per aquam, ita mundarentur in aĩa ab uniuerſis delictis per pñiam. Et iſtud neceſſe erat ad digne recipiendum Meſſiam. Hoc aũt erat totum qđ Ioãnes hortabatur: ideo poſtquam baptizabat aliques, dicebat eis, ꝙ facerent fructum dignum pñiæ, ut patet in litera. i. talia opera facerent, per quæ eſſent perfectè mundi ad ſuſcipiẽdum Meſſiam. Aliter poteſt dici, ꝙ erat iſte baptiſmus pñiæ. i. proteſtatio quædam de pęnitendo. Nam omnes, qui ueniebant ad baptiſmum Ioannis proteſtabantur, quòd pęniterent deſerentes vitam ueterem. Et quia pęnitere nõ eſt niſi de peccatis: ideo iſti profitebantur ſe primum peccatores. Et hoc eſt ꝙ dicitur, ꝙ baptizabantur à Ioanne confitentes peccata ſua. i. profitentes ſe eſſe peccatores, & tũc proteſtabantur ſe de cætero abſtinere a peccatis, & Ioannes hortabatur eos facere fructum dignũ pęnitentiæ, ideſt, opera bona, ꝑ quæ ſatisfacerent de ꝑteritis malis.

Quomodo dicitur, quòd baptiſmus Ioannis erat in remiſſionem peccatorum. Quaſt. LIX.

QVAERITVR quomodo dicitur, ꝙ baptiſmus Ioãnis erat in remiſſionem peccatorum: cùm per illum remittuntur peccata. Quidam dicunt, ꝙ erat vere in remiſſionem peccatorũ, quia baptiſmus Ioannis non erat minus ꝑfectus, quam circunciſio, & tamen per circunciſionem tollebatur peccatum originale, & dabatur gratia: ergo idẽ fieret per baptiſmum Ioannis. Dicendum, quod per baptiſmum Ioannis non remittebantur peccata, quia in illo non conferebatur gratia, ut probatum fuit ſupra in quadam quæſtione de hoc, & tamen ſine gratia non fit remiſſio peccatorum. Sciendum tñ, ꝙ baptiſmus Ioannis poteſt dici eſſe in remiſſionem peccatorum uno modo. ſ. per ſignificationem, non quidem, ꝙ baptiſmus Ioannis remiſſionem peccatorum faceret, ſed quòd illam per Chriſtum, ſiue per baptiſmũ eius faciendam eſſe ſignificaret. Et ſic omnia ſacramenta legis ueteris erant ad remiſſionem peccatorũ. ſ. ſignificando. Dicit autem Beda, quòd duplex baptiſmus poteſt intelligi in uerbis Ioannis. Vnus quem Ioan. baptizando conferebat, & eſt baptiſmus pęnitentiæ. ſ. qa ibi erat quædam inchoatio pęnitentiæ, ut diximus pręcedenti quæſtione. Alius erat baptiſmus Chriſti, per quem peccata remittuntur, quem Ioan. dare non po-

A terat, ſed ſolùm prædicabat illum, cùm diceret: egò baptizo vos in aqua: ille autem baptizabit vos in ſpiritu. Et ſic Mat. 1. quando dicitur fuit Ioan. prędicans baptiſmum pęnitẽtiæ in remiſſionem peccatorum, pñt diſtingui illa verba, quia cùm dr̃ fuit Ioan. in deſerto baptizans intelligitur de baptiſmo ſuo, quem ipſe dabat. Cũ autem dr̃, & prędicans baptiſmum pñiæ, ſi fiat ibi punctus intelligetur de baptiſmo ſuo, quia ille erat baptiſmus pñiæ, vt dictum eſt. Cũ aũt ſequitur, in remiſſionem peccatorum, debet reſumi litera, vt dicatur prædicãs baptiſmum in remiſſionem peccatorũ, & intelligitur de baptiſmo Chriſti, quem Ioã. ꝑdicabat. Aliter põt intelligi ſm̃ Hier. qđ baptiſmus Ioã. eſſet in remiſſionem peccatorum, nõ effectiuè, ſed inchoatiuè,
B quia per baptiſmum gratia conferebatur, per q̃ remittuntur peccata. Qđ autem conſumatur per ſponſum, inchoatur per paranimphum. Erat aũt Chriſtus ſponſus, & Ioã. paranimphus. ſ. amicus ſpõſi: ſicut ipſemet Ioã. dixit Io. 3. Et ſic remiſſio peccatorũ, q̃ per Chr̃m conſumanda erat, inchoaretur per Ioan. non tanq̃ ipſe aliquid de illa faceret, ſed qđ diſponeret hoĩes ad illã, vel per baptiſmum ſuũ illam ſignificaret. Aliter ꝑt intelligi iſta remiſſio peccatorum. ſ. qđ non referatur ad baptiſmum, ſed ad pñiam: & tunc verum eſt: quia licèt baptiſmus Ioã. nõ conferret remiſſionẽ peccatorum, pñia tñ confert remiſſionem peccatorũ. Vñ quocũq; ſtatu, & lege ſemper per pñiam peccata remittunt̃. Et patet iſte ſenſus ex ordine literę, quia dr̃, ꝙ fuit Ioã. ꝑdi-
C cans baptiſmum pnię in remiſſionem peccatorũ. i. ꝑdicabat baptiſmum pñiæ, quæ pñia confert remiſſionẽ peccatorum. Et iſte vr̃ verior ſenſus literæ. Et tunc nullum eſt dubium. Hunc ſenſum ſequitur ſanctus Tho. 3. par. ſum. q. 24. art. 3. in ſolutione tertij argumenti. Poſſunt tamen teneri alij ſenſus ſupra dicti.

Videns autem multos Phariſæorum, & Saducæorum venientes ad baptiſmum ſuũ, dixit eis: Progenies viperarum, quis demonſtrauit vobis fugere à ventura ira?

Videns autem. Hic oſtenditur idoneitas Ioan. ad ferendum teſtimonium de Chriſto ex veritate doctrinæ, q̃
D conſiſtit in hoc, ꝙ Ioan. non timebat vitia malorum confidenter arguere. Nam Phariſæos, & Saducæos, de quibus hic in litera dicitur arguebat, ſed illi eſſent de præcipuis inter Iudæos. Et dicitur. *Videns autem multos Phariſæorũ & Saducæorum.* Iſtæ ſunt duæ ſectæ Iudæorũ, & vocãtur quidam phariſęi, & alij Saducei, de quibus infra dicetur in 63. q. *Venientes ad baptiſmum ſuum.* Ideſt veniebant, vt baptizaretur à Ioan. Er dicitur baptiſmus ſuus, ideſt, Ioan. quia non vocatur baptiſmus abſolutè, nec baptiſmus Dei, ſed baptiſmus Ioan. quia nihil ibi efficiebatur quod à puro homine fieri non poſſet. Et ſic Chriſtus vocauit iſtum baptiſmum Ioan. infra 21. ſ. Baptiſmus Ioan. de cęlo erat, an ex hoĩbus? Dicit hic Glo. ordi. ꝙ neceſſe fuit, ꝙ poſt doctrinam, quã Ioan.
E turbis tradiderat, Euangeliſta etiam illius doctrinæ faceret mentionem, quia inſtruxit eos, qui probatiores videbantur. ſ. Phariſæos, & Saducæos. *Dixit eis: Progenies viperarum.* Ad iſtos ſpecialiter Ioan. locutus eſt, vocans eos progeniem viperarum. Senſus autem totius literæ eſt, quòd iſti phariſæi, & Saducæi erant iniqui, & in baptiſmo Ioan. fortè non habebant rectam intentionem, vt infra dicetur in expoſitione literæ, ideo dixit eis, ꝙ non ſolùm baptizarent, ſed ẽt facerent fructum dignum pęnitẽtiæ. Vocauit autem eos progeniẽ viperarum ꝑꝑ iniquitatem, quã in corde tenebant, ſicut vipera venenum intra corpus habet. Et ita vocauit iſtos Chriſtus infra 23. ſ. ſerpentes genimina viperarũ: quomodo fugietis à iudicio gehennæ? Alia cauſa poteſt

eſſe, & ualde conueniens literæ, ſcilicet, quia uoluit Io- F
annes iſtos humiliare in eo, de quo ipſi ſuperbiebant. Nam iſti gloriabantur, quòd eſſent filij Abrahę, & per hoc putabant ſe euitaturos omnem pœnam, etiam ſi nulla bona facerent. Ioannes autem uoluit eos humiliare, ne ſuperbirent de progenie, faciens eos de peſſima, & noxia progenie, dicens: Genimina uiperarum, vel progenies uiperarum. Quaſi dicat. Nonne eſtis filij uiperarum, vel progenies uiperarum. Quod autem ſit iſta intentio, patet quia Ioannes dixit eis, ne velitis dicere, patrem habemus Abraham, ideſt, non gloriemini dę hoc, quia magis eſtis filij viperarum, quàm filij Abrahæ, cùm conditionem uiperarum habeatis. Chryſoſto. enim ſuper Matt dicit iſtos uocatos proge-
niem uiperarum, eo quòd uipera cum aliquem homi- G
nem momorderit, currit ad aquam, quam ſi non inuenit, moritur. Ideo iſtos dicebat progeniem uiperarum, quia peccata mortifera committẽtes currebant ad baptiſmum, vt ſicut uiperæ per aquam ſolùm pericula mortis æuaderent, Viperarum etiam natura eſt, rumperę uiſcera matrum ſuarum, & ſic naſci. Quoniam ergo Iudæi aſſiduè perſequentes Prophetas corrumpunt ſynagogam ſuam: ideo progenies uiperarũ nuncupantur. Item uiperæ foris ſpecioſæ, & quaſi pictæ ſunt: intus autem ueneno repletæ. Ita, & iſti in vultu pulchritudinem ſanctitatis oſtendebant; erant autem hipocritæ, vt Chriſtus dicebat infra 23. Ioannes vocauit, iſtos progeniem uiperarum: Chriſtus autem
vocauit eos ſerpentes ſiue uiperas, & genimina uipe- H
rarum infra 23. Et utrunque uerum eſt. Nam iſti ſunt ſerpentes, ſiue uiperę inquantum in ſe ipſis uenenum tenent. Vocantur progenies uiperarum, quia iſtud uenenum à patribus acceperunt. Fuerunt enim patres eorum mali, & ipſi ſecuti ſunt eos in malitia ipſorum. Sic Chriſtus dixit infra 23. ſcilicet. Væ uobis Phariſæi hypocritæ, qui ædificatis ſepulturas Prophetarum, & dicitis: ſi fuiſſemus in diebus patrum noſtrorum, non eſſemus ſocij eorũ in ſanguine Prophetarum. Itaquę teſtimonio eſtis uobiſmetipſis, quia filij eſtis eorum, qui Prophetas occiderunt. Et uos implete mẽſuram patrum ueſtrorum, ideſt, ſequimini illos in malo. Dicit hoc prænunciando, & non imperando, ſcilicet, ꝙ
ipſi efficerentur ſucceſſores in malitia patrũ ſuorum, I
Et propter hoc iuſtę vocarentur uiperæ, & filij uiperarum. Vnde eod. cap. cùm Chriſtus dixit, & uos implete menſuram patrum ueſtrorum, ſubdidit, ſerpentes genimina uiperarum, quomodo fugietis à iudicio gehennæ? *Quis demonſtrauit vobis fugere à futura ira.* Quaſi dicat; cùm ſitis de progenie uiperarum, & ſic contra conditionem ueſtram bonum faciatis; miror quomodo facitis, ſed hoc eſt, quia aliquis oſtendit uobis. Innuit Ioannes, ꝙ iſti Phariſæi, & Saducæi erant mali, & tamen ueniebant ad baptiſmum. Et hoc erat opus bonum: ideo miratur, quomodo ueniant. Et credit, ꝙ non ueniant à ſe ipſis, ſed quod aliquis oſtenderit eis hoc. Iſte autem eſt Deus, vt ait hic Remigius. Ipſe enim pulſat corda hominum, & erudit eos, vt rece-
dant a malo. Sic dicitur Iob 33. ſcilicet. Per ſomnium K
in uiſione nocturna, quando irruit ſopor ſuper homines, & dormiunt in lectulo, tũc aperit aures uirorum, & erudiẽs eos inſtruit diſciplina, vt auertat hominem ab his, quę facit, & liberet eum de ſuperbia eruens animam eius à corruptione, & uita illius ait, nõ tranſeat in gladium. Dicitur autem à futura ira, ideſt, à pœna ęterna, quę futura eſt malis poſt uitam. Et uocatur ira, quia homines irati ſolent inferre pęnas. Ideo pęna obtinuit nomen iræ, ita vt Deus dicatur homini iratus quando eum punit. In Deo tamen ira non eſt.

Quomodo vera ſint verba ſancti Ioannis dicentis Phariſæis, quis demonſtrauit vobis fugere &c. & Chriſti dicentis, quomodo fugietis à iuditio gehennæ. Quæſt. LX.

QVAERITVR, Quomodo Ioãnes dixit his, quis demonſtrauit uobis fugere à uentura ira? in quo innuitur, ꝙ illam euitabant, cùm Chriſtus uideatur dicere contrariũ iſtis dicens: ſerpentes genimina uiperarum quomodo fugietis à iudicio gehennæ. Quaſi dicat, non poteritis effugere. infra 23. Dicendum, quòd ſecundùm diuerſos actus vtrunquę uerum eſt. Nam Phariſæi, & Saducæi hic ueniebant ad baptiſmum Ioannis, & uolebant pœnitere de peccatis, & per hoc poterant euitare gehennam. Phariſæi autem quibus Chriſtus infra 23. loquitur, erant in iniquitatibus patrum ſuorum, quia occiſuri erant Scribas, & Sapientes, ſcilicet, Chriſti diſcipulos. Et iſte nõ erat modus ad euadendum gehennam, ſed potius, vt nunquam euaderent: ideo dixit eis quomodo fugietis à iudicio gehẽnæ, quaſi dicat nõ poteritis effugere. Et patet iſte ſenſus: qa immediatè dixit Chriſtus. Ego mitto ad uos Prophetas & Sapientes, & ex illis occidetis, & crucifigetis, vt ueniat ſuper uos omnis ſanguis iuſtus.

Facite ergo fructum dignum pęnitentię. Et ne velitis dicere intra vos: Patrem habemus Abraham,

Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ. Fructus eſt, qđ prouenit de ipſa re, & eſt poſt rem. Et quia Saducæi, & Phariſæi habebant pœnitentiam nunc, quando ueniebant ad baptiſmum, hortabatur Ioannes eos, vt facerent fructum pœnitentiæ. Pœnitentia iſtorum erat dolor, vel deteſtatio pęccatorum. Et iſtam habebat, quando baptizabantur quia confitebãtur peccata ſua, ideſt, profitebantur ſe eſſe peccatores. Reſtabat ergo nunc, quòd ex iſta pœnitentia proueniret fructus. Et iſtud eſt, quod qui peccata dęteſtatur, nunquam ad illa, nec ad alia redeat, etiam quòd pro peccatis aliqua opera ſatisfactoria faciat. Et non ſolùm dixit, quòd facerent fructum pœnitentiæ, ſed etiam dignum, ſcilicet, vt quanta fuerũt peccata tanta ſit ſatisfactio. Nam ſicut per peccatũ homo uoluntati ſuæ conceſſit pluſquam debuit: ita iuſtitia exigit, vt contra uoluntatem ſuam tantum faciat ſe puniendo Apocal. 18. ſcilicet, Quantum glorificauit ſe in delicijs ſuis: tantum date illi de tormento. Cùm autem ſe quis tantum punierit, pœnitentiam dignam faciet. Vt Gregorius dicit in quadam homilia, quòd non ſolum fructum pœnitentiæ, ſed etiam dignos fructus pęnitentiæ admonet eſſe faciendos. Quiſquis enim illicita nulla commiſit, huic iure conceditur, vt licitis utatur. At ſi quis in culpam lapſus eſt, tanto à ſe licita debet abſcindere, quanto ſe nouerit illicita perpetraſſe, *Et ne velitis dicere intra vos: patrem habemus Abraham.* Tollit per hoc Ioannes quandam reſponſionem, quam Phariſæi poterãt habere contra uerba Ioannis. Nam fortè putarent, ꝙ etiam ſi multa peccata commiſiſſent, non punirẽtur à Deo, etiam ſi de illis pęnitentiam non agerent. Et hoc quia erant filij Abrahę. Et ſic dicerent, quòd non erat neceſſè, quòd facerent fructum pęnitentiæ, ſicut Ioãnes dicebat, quia ſufficiebat eis eſſe filios Abrahę. Dicit autem Ioannes, quòd iſtud nihil prodeſt. Quia etiam ſi ſint filij Abrahæ peribunt, niſi pœnitentiam egerint: ſicut dixit Chriſtus Luc. 13. ſcilicet. Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimul peribitis. Iſtud motiuum proueniebat Phariſæis ex ſacra ſcriptura, quæ ui-

detur

detur dicere, quòd propter merita Abrahæ, vel quia A
Deus dilexit eum, ſeruaret filios eius à malis, & non
deſtrueret eos licèt peccarent, vt patet Leuit. 16. cùm
Deus poſuiſſet omnia mala, quæ facturus eſſet contra
Iudæos, quando peccarent, dixit in fine. Tunc orabũt
pro impietatibus ſuis, & recordabor fœderis mei, qđ
pepigi cum Iſaac, & Iacob, & Abraham. Bona quo-
que, quæ Deus faciebat Iſraelitis, faciebat propter A-
braham, & Iſaac, & Iacob Deuteron. 7. ſcilicet. Non
quia gẽtes cunctas numero uincebatis iunctus eſt Do
minus uobis, ſed quia dilexit uos, & cuſtodiuit iuramẽ
tum, quod iurauit patribus ueſtris. Et ob hoc quando
Deus uolebat deſtruere Iudæos pró peccato uituli,
Moyſes orauit, dicẽs: Recordare Domine Abraham,
Iſaac, & Iacob ſeruorum tuorum, & eſto placabilis ſu- B
per nequitia populi tui. Et ſequitur, quòd placatus eſt
Dominus, ne faceret malum, quod locutus fuerat. Et
ſic putabant Phariſæi, quòd ab omnibus malis libera-
rentur propter Abraham. Sed dicetur quomodo Io-
annes dixit, ꝙ non dicerent, patrem habemus Abra-
ham, cùm uerum eſt, ꝙ propter eum liberarentur. Ip-
ſe autem dicit, quòd non liberabuntur per hoc à futu
ra ira niſi pœnitentiam egerint. Dicũt cõmuniter Do-
ctores multi, quod iſti erant filij Abrahæ ſecundùm
carnem, & tamen non uocantur filij Abrahæ in ſcri-
ptura niſi illi qui ſequuntur ab Abraham. Sic innui-
tur ad Rom. 8. & 9. Et hoc verum eſt, & tamen Leuit.
26. vbi dicitur, quòd propter Abraham non deſtruet
eos, vel non pœnitus abijciet, non accipitur niſi de filijs C
Abrahę ſecundùm carnem, ſcilicet, de populo Iudęo
rum. Nam filijs Abrahæ ſpiritualiter ſecundùm imi-
tationem morum nulla mala inferenda ſunt, cùm bo
ni ſint, nec illi liberantur à malis propter Abraham.
Dicendum, ꝙ Ioãnes loquitur de filijs Abrahę ſecun-
dùm carnem, & non uetat Phariſæos uocari filios
Abrahæ, ſed iubet, quòd confidant in uirtute animæ,
& non quòd ſint filij Abrahæ, vt ait Chryſoſtomus ſu
per Matt. Concedendum etiam eſt, quod filij Abrahę
ſecundùm carnem à multis malis liberabãtur, & pro-
pter Abraham. Malum tamen duplex eſt, quoddam
temporale, & aliud æternum. De malo autem æterno
nullus Iudæus liberabatur propter Abraham, nec libe
ratur aliquis homo per illum quãtumcunque ſanctus D
ſit. De malo autem temporali liberatur ſæpe unus ho
mo propter merita alterius. Et Leuit. 26. ſcriptura lo-
quitur de malo temporali, ſcilicet, de captiuitate po-
puli, & deſtructione eius. Et ab hoc interdum libera-
bantur propter Abraham. De malo autem æterno lo
quitur hic Ioãnes, quia dixit quis demonſtrauit uobis
fugere à uentura ira. Et iſta eſt pœna gehennæ, ſicut
Chriſtus dixit infra 23. ſcilicet. Genimina uiperarum
quomodo fugiens à iudicio gehennæ. Et uerum erat,
quòd ad hoc non proderat eis eſſe filios Abrahæ niſi
pœnitentiam agerent.

Quare Ioannes non dixit patres veſtros Iſaac, & Iacob, ſed ſolum poſuit Abraham. Quæſt. LXI. E

QVAERITVR, Quare ſolùm dixit Ioãnes,
ne uelitis dicere, patrem habemus Abraham,
quia non ſolùm propter merita Abrahæ, ſed
etiam Iſaac, & Iacob liberabãtur Iudæi de
malis, ſicut Deus dixit Leuit. 26. & Moyſes nomine
iſtorum trium orauit. Exo. 32. Dicendum, quòd ue-
rum eſt, ꝙ Phariſæi confidebant de meritis omnium
iſtorum trium, & tamẽ ſolùm dixit Ioannes de Abra-
ham, quia Phariſei ſpecialiter ſolebant loqui de Abra
ham propter multa. Primò, quia loquendo de Abra-
ham includebãt omnes tres, quia ipſe erat caput alio-
rum duorum. Ponendo autem unum de alijs duobus

A non includerẽtur tres, quia Abraham nõ poſſet intel-
ligi per aliquem aliorum, cùm ipſe eſſet caput, & pri-
mus. Ideo ad nominandum unum, non fuit aliquis,
qui deberet nominari niſi Abraham. Secundò, quia
hic loquitur Ioannes de paternitate. Et licèt uerum
ſit, quòd Iudæi ſint filij Iacob, & etiam Iſaac, melius ta
men dicuntur filij Abrahæ, quia ille eſt pater ſimplici-
ter patrum. Et ob hoc nullus ita uocatur propriè Pa-
triarcha ſicut Abraham. Tertiò, quia Abraham fuit
principium populi Iudæorum, & ipſe eſt primus, quẽ
reperimus uocari Hebręum. Gen. 14. Ipſe enim eſt pri
mus, qui ſeparatus eſt de populis nationũ, vt in eo in-
choaretur populus Dei. Nã ipſi dixit Deus, quòd exi-
ret de terra ſua. Gen. 12. Quartò, quia iſte erat hono-
B rabilior cęteris: quia licèt Iſaac, & Iacob viri ſancti fue
rint, totum bonum, quod Iudæi habebant, & ſpera-
bant erat propter Abrahã. Ei enim promiſerat Deus
omnia, quæ poſtea compleuit. Nam ſibi promiſit, ꝙ
faceret eum in gentem magnam, & quòd non poſſet
numerari ſemen ſuum, ſicut nec ſtellæ cœli, & puluis
terræ. Gen. 12. & 15. Et etiam promiſſit Meſſiam, ſci-
licet, quòd in ſemine ſuo benedicerentur omnes gen
tes. Gen. 12. & intelligitur de Meſſia. ad Gala. 3. Sibi
quoque promiſit, quòd daret terram Chanaan, & de-
ſignaret terminos eius. Gen. 13. & 15. Sibi etiam pro-
miſit, quòd filij ſui pręualerent contra hoſtes, ſcilicet,
poſsidebit ſemen tuum portas inimicorum ſuorum.
Gen. 12. Alijs autem patribus Iudæorum Iſaac, & Ia-
C cob, & poſteris nihil Deus promiſit de nouo, ſed ſo-
lùm confirmauit ea, quæ promiſerat Abrahæ. Et ita
cũ loqueretur Deus ad Iſaac dixit: tibi, & ſemini tuo
dabo uniuerſas regiones has, complens iuramentum,
quod ſpopondi Abraham patri tuo. Gen. 26. Et ſic ni-
hil illi promittebat de nouo. Et quod plus eſt, ea, quæ
dicebat ſe daturum Iſaac, & Iacob, dicebat, ꝙ daret ꝑꝑ
Abraham. eo. cap. Cùm Deus loquitur ad Iſaac dicit.
Multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cęli, & benedi
centur in ſemine tuo omnes Gentes terræ, eo ꝙ obe-
dierit Abrahã uoci meæ, & cuſtodierit pręcepta mea.
Quintò, quia etiam in ſanctitate Abraham uidebatur
eſſe maior quoque Iſaac, & Iacob. Deus enim lauda-
uit ipſum ualde, cùm ad præceptum eius non dubita-
D uit diſponere ſe prompte ad occidendum filium ſuũ
Iſaac Gene. 22. Sed an ſanctior fuerit ipſe Abraham q̃
Iſaac, dubium eſt multorum: de quo. eo. ca. diximus.
Potius ergo de Abraham dixit Ioannes, quã de Iſaac,
& Iacob. & tamen quantumcunque eſſet excellens
Abraham, dixit Ioannes, non eſſe conſiderandum de
meritis illius. Sic etiam ſtultè confidebant Iudæi in
quibuſdam alijs dicentes, quòd Deus non faceret eis
malum, licèt peccarent, propter reuerentiam templi,
quod habebant. Sic dixit contra eos Ieremias, ſcilicet.
Nolite dicere templum Dei templum Dei. q. d. Non
liberamini propter templum: ſed propter iuſtitiam ve
ſtram. Iere. 22.

Dico enim uobis, quoniam potens eſt
E Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abra-
hæ. Iam enim ſecuris ad radicem arborum
poſita eſt.

Dico enim uobis, quoniam potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahę. Quaſi dicat. Non confidatis
in meritis Abrahæ putantes, quòd aliquod magnum
ſit eſſe filium Abrahæ. & ꝙ propter hoc Deus atten-
dat ad vos: quia Deus poteſt de lapidibus ſuſcitare fi-
lios Abrahæ, ideſt, facere filios Abrahæ, & tamen lapi-
des ſunt aliquid contẽptibile. Ideo non credatis, quod
propter hoc ſolum, quod eſtis filii Abrahæ, Deus tan-
tum uos diligat, quod non puniat uos pro peccatis.

Et eſt

Et eſt modus iſte loquendi, ſicut dixit Deus Moyſi, quando uolebat occidere omnes Iudæos in deſerto, ſcilicet. Dimitte me, ut iraſcatur furor meus contra eos, & deleam eos: faciamque te in gentem magnam Exo. 32. ſcilicet, ego potero facere aliam gentem magnam, cuius tu ſis princeps, etiam ſi occidā iſtos: ideo ꝑmitte me occidere eos. Ita hic. Quaſi dicat: ſi Deus diligit filios Abrahæ, non puteris quod propter hoc non puniat eos ſi peccauerint: quia etiam ſi occidebat illos, poterat facere de lapidibus alios plures, & meliores filios Abrahæ, in quibus gaudeat. Et ſic occiſio iſtorum nullam inopiam, uel modeſtiam Deo inducit q. d. Si Deus ualde delectaretur cū filiis Abrahæ, & mortuis iſtis non poſſet alios facere, toleraret peccata eorum, ut non perderet illos, quos diligeret; ſicut pater non occidit filium, licèt malus ſit, quia gaudet in eo. Deus tamen poteſt facere ēt de lapidibus filios Abrahę. Ideo non eſt ueriſimile, quod non puniat eos peccantes propter hoc, quod illos diligit. An vero Deus poſſit de lapidibus facere filios Abrahæ, infra dicetur in 56. queſtione. Dicitur enim cōmuniter, quod iſti lapides, quos Ioannes demonſtrauit erant lapides 12. quos poſuerunt Iudęi in Iordane, quando tranſierunt Iudæi per ſiccum, quos Deus ibi poni iuſſit Ioſue 4. & manſuerunt ibi in memoriam miraculi: & tempore Ioannis erant, & apparebant cacumina eorum, & de illis Ioannes locutus eſt. Sic tenet Remigius, Iſtud eſt ſatis ueriſimile, quia Ioannes baptizabat populum in Iordane, ut patet in litera; & forte erat circa locum illum, per quem Iudæi tranſierunt, Et quia iſti lapides erant magni, apparebant exiſtentibus extra fluuium, licèt lapides in alueo Iordanis eſſent, Ioſue 4. Quod autem uiderentur lapides iſti notabiliter manentibus extra fluuium, patet, quia Deus iuſſit illos poni in memoriam tranſitus Iudæorum. Si tamen non apparerent manentibus extra aquam, ad nihil proficerent. Ideo manifeſtè uidebantur. Et ſic Ioannes loqueretur de illis ſpecialiter, quia erāt aliqua res notabilis. Quod autem Ioannes de illis locutus fuerit non apparet ex ſacra ſcriptura: doctores tamen quaſi ueriſimiliter colligunt, quod de illis dicatur propter duo. Primò quia Ioannes erat iuxta Iordanem, vbi erant iſti lapides, maximè quia in flumine baptizabat. Secundò, quia præcipue propter demonſtrationem, quia dixit de lapidibus iſtis, & illa demonſtratio ſignificat aliquid ſpeciale. Ideo referunt ad illos lapides memoriales, qui erāt aliquomodo uenerandi, quia Deus illos ibi poni iuſſerat. Si autem Ioannes non intendiſſet aliquid ſpeciale dixiſſet, potens eſt Deus de lapidibus ſuſcitare filios Iſrael. *Iam enim ſecuris ad radicem arboris poſita eſt.* Hic ponit Ioannes aliquam rationem, quare phariſæi debebant facere fructum pænitentiæ, quia iam ſecuris poſita eſt ad radicem arboris. Et poteſt iſta litera induci dupliciter. Vno modo quod fortè phariſæi dicerēt, volumus facere fructum pænitentiæ, ſed non oportet quod immediate conemur ad hoc, quia adhuc manet nobis tempus, Ioannes autem dicit non eſſe expectandum, quia iam tempus eſt. Nam iam ſecuris poſita eſt ad radicem arboris: ideo oportet mox fructum facere: alioquin arbor ſuccidetur. Alio modo poteſt intelligi, quòd Ioannes continuet ſe ad ſentētiam præcedentem. Nam dixerat, quod debebant fructum facere, & non confiderent in mentis Abrahæ. nunc dicit quòd ſi fructus faciendus eſt, maximè iam in iſto tempore fieri debet: quia nunc ſecuris poſita eſt ad radicem arboris. Et eſt Metaphora de homine ad arborem: quia ſicut arbor infructuoſa ſuccidit, ita homo non faciens fructum pænitentiæ mutetur in ignem. Dicit Nicolaus, quòd arbor accipitur hic ꝑ homine,

F quia homo eſt arbor conuerſa. Scriptura tamen non accipit in ſenſu literali, ſed in Metaphora, & comparauit hominem arbori propter ea, quæ ſupra dixit. Nam dixit quòd facerent fructum pænitētię, & quia fructus propriè ad arbores pertinet, continuata locutione comparauit hominem non facientem fructum pænitentiæ arbori infructuoſæ. Securis eſt ſeueritas diuini iudicii, quæ in promptu eſt, quæ non ſolùm in futuro ſæculo malos cōſumet: ſed etiam in præſenti homines in peccatis obſtinatos præ conſuetudine, licèt aliàs illa grauiſſima non ſint, Deus auferet de terra amaro exitu, relictis aliis, qui in pluribus peccauerunt. Quia tamen aliquando pęnitentiam agunt, Deus illos ſuſtinet: & ſic non eſt cauſa mortis grauiſſimę, uel
G repentinę inflictæ quibuſdam hominibus a Deo multitudo, uel enormitas peccatorum, ſed non pœnitere de illis. Sic patet Luc. 13. cùm quidam Chriſto nunciarent de Galilæis, quorum ſanguinem Pilatus miſcuit cum ſacrificiis eorum, dixit Chriſtus: Putatis, quòd hi Galilæi præ omnibus Galilęis fuerūt peccatores, quia talia paſſi ſunt? nam dico uobis, niſi pœnitentiam habueritis omnes ſimul peribitis. Sic etiam dixit de aliis decem & octo uiris, quos turris cadens oppreſſit, ſcilicet. Putatis, quia hi debitores fuerunt præter omnes homines habitantes in Ieruſalem. Nam dico uobis, niſi pęnitentiam egeritis &c. Chryſoſtomus ſuper Matt. dicit, quòd ſecuris eſt ira conſummationis, quæ totum mundum præciſura eſt. Hieron.
H dicit, quòd ſecuris eſt prædicatio Euangelii iuxta Iere. qui uerbum Domini comparat ſecuri cędēti petram. Gregorius autem in quadam homilia dicit, quod ſecuris eſt Redemptor noſter, qui uelut ex manubrio & ferro, ex deitate conſtans & humanitate, tenetur ex humanitate, ſed incidit ex deitate. Quæ ſecuris ad radicem arboris poſita eſt, quia etſi per patientiam expectat, videtur tamen quid factura ſit, ideſt quòd vult præcidere arborem.

Quare dixit Ioannes, ſecuris iam ad radicem arboris poſita eſt, quia omni tempore hoc verum ſit.

Quæſt. LXII.

I QVAERITVR, Quare dicitur, iam ſecuris ad radicem arboris poſita eſt, quia omni tempore uerum eſt, quòd qui non facit fructum pœnitentiæ ſuccidit à Deo. Quare ergo Ioannes dixit potius iſtud nunc, quàm aliis temporibus, maximè quia Ioannes expreſſè ſignificat, quòd etiam ſi aliis temporibus hoc non eſſet uerum, nunc verum erat, quia dicit, iam enim ſecuris, ſcilicet, nunc. Dicendum, ꝙ uerum eſt, quòd omni tempore Deus homines impęnitentes punit, ſed maximè tempore hoc, quo Ioannes prædicabat. Primò, quia nunc magis admonebantur homines facere pęnitentiā, quàm aliis temporibus: cùm Ioannes nihil aliud clamaret præcipuè, niſi, pęnitentiam agite. ſupra in litera. Chri-
K ſtus etiam poſt Ioannem iſtud prædicare incepit, ſcilicet, pœnitentiam agite. ſequenti. ca. Iſtud etiam Chriſtus mandauit diſcipulis ſuis prædicare. Ideo cùm homines illius temporis magis de hoc eſſent inſtructi, quàm homines aliorum temporum, magis punirentur, ſi negligerent; quia ſeruus ſciens uoluntatem Domini, & non faciens, plagis vapulabit multis; qui autē neſcit uoluntatem Dñi, & ideo non facit, plagis uapulabit paucis, Luc. 12. Et ob hoc ſe excuſauerūt illi, quos paterfamilias hora vndecima Chriſtus otioſos inueniēs, increpauit dicēs: Quid hic ſtatis tota die otioſi? Et illi dixerūt; Quia nemo nos cōduxit. infra 20. Iſti ſunt Gētiles, quibus prophetæ non p̄dicauerūt ideo excuſabiliores ſunt de peccatis ſuis. Et ſicut Gentiles non

audientes

audientes prophetas excuſabiliores ſunt, quàm Iudęi, qui illos audierunt: ita Iudæi, qui antiquitus fuerunt, eſſent excuſabiliores, quã illi, qui erant tempore Chriſti, & Ioannis: quibus quotidie prædicabatur, & miracula fiebant. Sic Chriſtus innuit infra 11. cùm cœpit exprobare ciuitatibus, in quibus factæ ſunt multæ uirtutes ab eo, quia non egiſſent pœnitentiam, ſcilicet, Væ tibi Corozaim: væ tibi Bethſaida, quia ſi in Tyro, & Sidone factæ eſſent uirtutes, quæ factæ ſunt in uobis: olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egiſſent. Veruntamen dico uobis: Tyro, & Sidoni remiſſius erit in die iudicij, quàm uobis. Sic etiam comparat ibi Capharnaum ad terram Sodomorum, & dicit quòd remiſſius erit in die iudicij Genti Sodomorum, quàm genti Ciuitatis Capharnaum. Secundò erat hoc propter conditionem temporis inſtantis. Nam tempore Ioannis incepturus erat ſtatus noui teſtamẽti, qui erat ſtatus perfectionis, in quo neceſſe erat magis fructificare. Nam quando arbor noua eſt paruula, nemo conqueritur quòd fructum non proferat. Cum uerò magna eſt, & diligenter colitur: iuſtè querimur ſi nihil proferat. Sic etiam cùm homo eſt infans, vel puer, nemo ab eo petit opera perfecta: cùm uir effectus fuerit, ſi uirilia non agat, omnes eum arguunt. Iſtas duas comparationes habebat ſtatus ueteris teſtamenti ad nouum teſtamentum. Nam homines in ueteri teſtamento erant ſicut paruuli ſub Pedagogo: in nouo autem teſtamento ſunt ſicut uiri liberati à Pedagogo, ad Gala. 3. ſcilicet. Lex Pedagogus noſter fuit in Chri-
C ſto, ideſt. Sicut Pedagogus reſpectu puerorum. Et ſequitur: At ubi uenit fides, iam non ſumus ſub Pedagogo. Et fides uocatur ſtatus noui teſtamenti, ideo in nouo teſtamẽto exigitur à nobis, quòd faciamus opera perfectiora, quàm in ueteri. Alioquin nunc potius, quàm tunc ſecuris ad radicem arboris poſita eſt, ideſt, magis puniemur nunc, quàm tunc. Hoc etiam Chriſtus innuit infra 5. ſcilicet. Niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquam Phariſæorum, & Scribarum, non intrabitis in regnum cęlorum. Iuſtitia autem Phariſæorum, & Scribarum ſunt ipſa opera ueteris teſtamenti, Iuſtitia autem, quam Chriſtus dixit abundaturã ſunt opera noui teſtamenti. Et ſic declarauit ibi in multis
D inducendo, quòd præcepta ſua erant perfectiora, & ſtrictiora, quàm illa ueteris teſtamenti. Aliam ſimilitudinem de arbore ponit Chriſtus Luc. 13. de eo, qui habuit arborem fici in uinea ſua, & ueniens quærere fructum non inuenit: dixitque ad cultorem uineæ: ecce anni tres ſunt, ex quo uenio quærens fructum in ficulnea hac, & non inuenio. Succide ergo illam, ut quid enim terram occupat. Et cultor dixit: Domine dimitte illam hoc anno, uſque dum fodiam circa illam, & mittam ſtercora: ſi quidem fecerit fructum, ſin autem in futurum ſuccides eam. Iſtam autem parabolam dixit Chriſtus contra illos, qui expectan à Deo non faciebant pęnitentiam. Nam eo. cap. dixerat: Niſi pęnitentiam egeritis, omnes ſimul peribitis. Et diſtinguit ibi tempora. Quia licèt ficulnea non protuliſſet
E fructum in tribus annis, & Dominus contra eam iraſceretur non ſuccidit eam, ſed diffiniuit, quòd ſi anno illo, quo cultor eam diligenter coleret, & mitteret ſtercora circa illam, non faceret fructum, ſucciderer eam. Illud eſt tempus noui teſtamenti, in quo diligenter arbores iam coluntur per prædicationem, & adiutorium diuinæ gratiæ. Si ergo non faciunt nunc fructum non permittentur occupare terram. Rectè ergo Ioannes dixit, quòd nunc potius, quàm alio tempore ſecuris ad radicem arboris poſita eſt,

Omnis ergo arbor, quę non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

A *Omnis ergo arbor, quæ non facit fructum bonum.* Non ſolum petitur ab arbore, ꝙ fructum faciat, ſed etiam, ꝙ ſit bonus. Quia ſicut infructuoſa arbor ſuccidit ur: ita & proferens malum fructum. Maximè, quia in comparatione arboris ad hominem melius ponitur arbor faciens bonum fructum, & malum quam arbor fructuoſa, & infructuoſa. Nam operatio hominis eius fructus eſt ſiue bona, ſiue mala ſit. Et quia homines ſine operibus non ſunt, potius dicuntur mala arbor faciẽs fructum malum, quàm arbor non faciens fructum. Dicit autem Rabanus eſſe quatuor ſpecies arborum. Vna eſt totaliter arida: cui aſsimilantur Pagani: altera viridis, ſed ſine fructu: cui aſsimilant Hypocritę. Tertia uiridis, & fructuoſa, ſed uenenoſa: cui aſſimilant Here-
B tici. Quarta uiridis, & fructũ bonũ gignẽs, cui aſſimilãtur viri Catholici. Et dixit: Omnis arbor, vt auferat exceptio operarum, ſcilicet, quia quicumque fuerit, etiã ſi ſit filius Abrahæ, ſi non facit fructum bonum mittetur in ignem. Et hoc dixit contra phariſæos, qui putabant ſufficere ſibi eſſe filios Abrahæ. Sic dicit Chryſoſtomus in homilia, ſcilicet cùm dicit, omnis, excludit primatum, qui eſt a nobilitate. Quaſi dicat. Et ſi nepos Abrahæ fueris, ſuſtinebis pœnam ſine fructu manens. *Excidetur, & in ignem mittetur.* Arbor enim vel aliqua alia res nunquam debet eſſe inutilis, vel ſuperuacua, quia ſuperfluum repugnat omni ordini: ut ſupdictum eſt. Arbor autem poteſt proficere in duobus, ſcilicet, vel inquantum arbor, & hoc ad gignendum
C fructum: uel inquantum lignum, & hoc ut ardeat. Cũ igitur ceſſat fructum bonum facere, quòd ad arborẽ pertinet: non reſtat niſi, ut ſuccidatur, & tanquam lignum proficiat ad ignem. Et ſatis proxima eſt metaphora ueritati: quia ſicut arbor mala ſucciditur, & in ignem mittitur: ita homines iniqui non facientes fructum pænitentiæ tolluntur de terra a Deo, & mittuntur in ignem æternum: per quem Deus figurauit omnes pænas inferni. Aliter introducunt quidam iſtam literam totam, ſcilicet, quòd Ioannes loquutus eſt ſpecialiter contra Phariſæos, & Saducæos: quia ipſi malè iudicabant de baptiſmo Ioannis attribuentes ei pluſquam oportebat, ſcilicet, putantes, quòd ſufficiebat eis baptizari a Ioanne. Et licèt multa peccata feciſſent,
D non erat neceſſe de illis penitentiam facere. Et Ioãnes increpat eos, quòd non ponant ſpem in ſola aqua: ſed quòd faciant fructum pænitentię: quia aliàs tanquàm mala arbor ſuccidentur, & mittentur in ignem. Iſtum ſenſum ſequitur Chryſoſtomus ſuper Matth. ſcilicet. Ioannes uenientium ad ſe phariſæorum prauas cogitationes intellexit. forſitam enim apud ſe cogitauerunt: imus, & confitemur peccata noſtra nullum laborem nobis imponit: baptizamur, & conſequimur indulgentiam peccatorum. Inſipiens nunquid facta digeſtione impuritatis non eſt neceſſaria ſuppoſitio medicinæ? Sic multa diligentia neceſſaria eſt homini poſt confeſſionem, & baptiſmum, ut uulnus peccatorum perfectè ſanetur. Et ob hoc uocauit eos uiperas: quia iniquã
E cogitationem intra ſe tenebant ſicut uipera intra ſe uenenum tenet. Et in iſto ſenſu quaſi Chryſoſtomus exponit partem ſequentem, ſcilicet, quis demonſtrauit uobis fugere a uentura ira? Quaſi dicat, Iſaias. Si enim Iſaias uos docuiſſet; non ſpem in aquam tantum poneretis: ſed etiam in operibus bonis. Ille enim dicit: Lauamini, & mundi eſtote, auferte nequitiam ab animabus ueſtris, diſcite benefacere. Nunquid Dauid vos docuit, lauabis me, & ſuper niuem dealbabor. Abſit enim. Ille enim ſic poſtea dicit: Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus. Si ergo eſſetis diſcipuli Dauid cũ gemitu ad baptiſmum ueniretis. Et ſecundùm hoc continuatur litera ſequens, ſcilicet, quòd debeant facere fructum pænitentię, ſcilicet non ponentes ſpem in

ſola

ſola aqua: quia aliàs, ut arbor infructuoſa ſuccidetur. Iſte ſenſus conueniens eſt: & tamen conuenientior eſt ille, quem ſupra aſſignauimus: quia ſecundum iſtũ non poteſt applicari ad quid Ioãnes diceret phariſæis, ne uelitis dicere patrem habemus Abraham. Videtur ergo, quòd error phariſæorum erat confidentia magna de meritis Abrahæ, quia filii eius erant: ita ut non eſſet eis neceſſarium facere pœnitentiam. Et tamen errabant, putantes quòd per baptiſmum Ioannis totaliter mundarentur, ita ut non eſſet eis neceſſarium facere pœnitentiam, cùm potius plurimi phariſæorum, & peritorum contempſerint baptiſmũ Ioãnis volentes illum tenere. Luc. 7.

Qui erant Saducæi, & Phariſæi. *Quæſt. LXIIII.*

QVAERETVR circa iſtos Saduceos, & Phariſeos, qui erant. Dicendum quòd ſecundum Ioſephum. 18. Antiquitatum apud Iudæos fuerunt quatuor genera philoſophiæ, id eſt, quatuor opiniones, uel ſectæ, ſcilicet Phariſæorum, Saduceorum, Heſenorum, & Iudæ Galilæi. Duas illarum tanquam communiores nominat hic Ioannes increpans eos, qui illas tenebant. De Heſenis, & de ſequentibus ſectam Iudæ Galilæi nihil in euangeliis dicitur, cùm ſæpiſſimè tamen de Phariſæis, & Saducæis dicatur. Ratio eſt, quia de iſtis ponitur inquantum aduerſabantur Chriſto, & ipſe de multis eos arguebat præcipuè phariſæos: de ſecta Heſenorũ nihil dicitur, quia erant uiri boni, & forte nunquam contigit eos aduerſari Chriſto, uel concurrere cum eo ad aliquid. De ſecta Iudæ Galilæi nunc fit mentio per Euangeliſtam: quia minor erat cæteris, ut infra dicetur. Iſtarum duarum, ſcilicet, phariſeorum, & Saducæorum ſcriptura ponit differentiam: & erat præcipuè in credendo: quia Phariſæi confitentur eſſe animas immortales, & reſurrectionem futuram, & angelos ſpiritus: Saducæi ĩa ũtẽ negant reſurrectionem, quia dicunt animas eſſe mortales: & dicunt non eſſe angelos, nec aliquos ſpiritus: ſed ſola entia corporalia, ut patet Act. 23. Et propter hoc erant magnæ controuerſiæ & contentiones ſæpe inter eos. Et per iſtum modum Paulus, cùm ab omnibus Iudæis vnanimiter accuſaretur, ut faceret diſcordiam inter eos dixit. Viri fratres ego phariſæus ſum, & filius phariſæorum. De ſpe & reſurrectione mortuorum ego iudicor. Et cũ hæc dixiſſet: facta eſt diſſenſio inter Phariſæos, & Saducæos, & ſoluta eſt multitudo, & exurgentes quidam phariſæorum pugnabant dicẽtes. Nihil mali inuenimus in homine iſto. Quid ſi ſpiritus locutus eſt ei, aut angelus? Act. 23. Et niſi hæc dixiſſet Paulus, tam Phariſæi, quàm Saducæi perſequebantur eum ad mortem. Iſti Saducæi contra Chriſtũ ſemel arguerunt, quia ipſe aſſerebat reſurrectionem mortuorum, quam negabant Saducæi: & arguerant per deductionem ad inconueniens, ſcilicet, de muliere, quæ habita fuit hic a ſeptem uiris, in reſurrectione cuius eorum eſſet: & Chriſtus redarguit eos tanquã nihil intelligentes. infra 22. Tres Sectæ iſtorum eodẽ tempore ortæ ſunt, ſcilicet Heſenorum, Phariſæorũ, & Saduceorum, & fuit dum Ionatas Machabæus regeret populum Iudæorum, vt ait Ioſephus 13. Antiquitatum. Cæpit autem Ionatas gubernare populum Iudæorum annis quaſi centũ ſexaginta tribus ante Chriſti natiuitatem, & gubernauit per uiginti annos, ut declaratum eſt præcedenti cap.

Quarta autem Secta, ſcilicet Iudæ Galilæi orta eſt Chriſto uiuente, quaſi circa annum quintumdecimũ eius, uel paulo plus, quia tunc Iudas Galilæus occiſus eſt, qui fuit auctor huius Sectæ: ut ait Ioſephus. 18. Antiquita. De phariſæis dicit Ioſephus. 13. Antiquitatum.

F quòd fato dicunt quædam gubernari, & alii non. Et de his dicit. 18. Antiquitatum, quòd phariſæi quotidianam conuerſationem exiguam habent, & prorſus abiectam: nihil mollitudini indulgentes, ſed quæcunque rationis iudicio comparata ſunt; illa ſequuntur. Præpoſitis nullo modo reluctant: maiores natu competenti honore uenerantur: ita ut nec contrariũ quicquam alicui eorum aliquando reſponderint: fato geri omnia credunt. Sed neque liberum arbitrium hominibus auferunt: iudicium Dei futurum eſſe ſentiunt: illic cunctos homines propria merita recepturos. tam eos qui ſecundum uirtutem uixerint, quã eos, qui ꝑ nequitiam deprauati ſunt. Animas autem immortales eſſe dicunt, & etiam in inferno congrua unicuiq; habitacula pro merito uirtutis, uel iniquitatis attribui. Et

G alias quidem animas æternis trudi carceribus, alias autem facultatem reuiuiſcendi percipere. Et ob hoc phariſæi populis acceptabiles, & credibiles ſunt. Quantum uero ad cultum diuinitatis pertinet, orationum celebrationes, & templorum conſtructiones faciendas prædicant: tantum autem uirtutibus eorum teſtimonium perlatum eſt. Vt ad eos plurimæ ciuitates & maxima multitudo cum ſtudio grandi confluerent. Et iſti cæteris meliores extimantur. De his etiam dicit ſecundo lib. de bello Iudaico, quòd phariſæi prouidentia Dei poſitum, & agere quæ iuſta ſunt, vel negligere pro maiori parte in poteſtatem hominum eſſe profitentur. Adiuuari tamen in ſingulis per

H diuinam prouidentiã. Omnes autem animas immortales eſſe dicunt, & ſolas animas bonorum tranſire in alia corpora, malorum uero interminabili ſupplicio cruciari. Et quantum ad hoc concordant iſti cum opinione Pythagoreorum, qui ponunt animas tranſire per corpora. Ioſephus valde laudat conuerſationem iſtorum: Chriſtus tamen de multis eos increpat. Non quidem quantum ad fidem principaliter, ſed quantum ad opera, ſcilicet, quòd introducant ipſi traditiones, & doctrinas, quas magis vellent ſeruari, quàm legem Dei. Sunt etiam curioſi circa quædam inania, ſcilicet, ꝙ crebro ſe lauant, & habent baptiſmata calicum, & ærramentorum, & lectorum. Mar. 7. & accuſabant diſcipulos Chriſti, ꝙ interdum non lotis manibus man-

¶ ducabant. infra 15. Chriſtus autem eos increpat, ꝙ ad iſta inania reſpiciant, & non ad præcepta Dei. Dicebant etiam quòd non deberet exhiberi honor parentibus niſi in uerbo; & nõ in ſubuentione operis, quod Chriſtus valde increpat, quia eſt contra intentionem Dei. infra 15. & Mar. 7. De multis quoque eos accuſat. infra 23. & maximè de hypocriſi, & auaritia, & deſiderio dominandi. Et iſta fuit cauſa quare ipſi magis perſecuti fuerunt Chriſtum ad mortem, quàm cæteri, ſcilicet. Quia Chriſtus eos grauiter increpabat. De deſiderio autem dominii, & honoris, quòd uelint habere primas cathedras in ſinagogis, & tenere principatum ſatis concordat Ioſephus. 13. Antiquitatum: Vbi ponit gubernatum regnum Iudæorum per eos

K nouem annis quibus regnauit Alexandra mater Ariſtoboli, & Hirchani. Tempore quoque Ioannis Hirchani filii Simonis Machabæi iſti magnum principatum habebant, & ipſe Ioannes ſe in eorum manibus ponebat: licèt poſtea iratus ad Saduceos tranſierit, de quibus præcedenti capit. diximus. Secunda ſecta erat Saduceorum, qui in hebræo uocãtur Zadiquim, id eſt, iuſti, & in Latino corrupto nomine iuxta Latini ſermonis conſuetudinem Saducæi appellantur. Sic dicit Iſidorus, quòd Saducæi interpretantur iuſti. Vendicãt enim ſibi quod non ſunt: corporis reſurrectionem negant: animam cum corpore interire. Hi tantum quinque libros legis recipiũt, Prophetarum verò vaticinia reſpuunt. De his dicit Ioſephus. 13. Antiquitatum. Saducæi

ducæi fatum nihil eſſe exiſtimant: nec per iſtud hu-
mana concludi, ſed omnia noſtra: ſupponunt poteſta-
ti, bonorumque nos ipſos auctores, & peiora per no-
ſtram eligi dementiam. Hoc autem eſt, quia iſti pu-
tantes libertatem arbitrij fato, ideſt, diuinæ prouiden-
tiæ repugnare, fatum negant, vt libertatē arbitrij con-
firment. De his etiam 18. Antiquitatum, ait. Saducæi
animas mortales exiſtimant, ſimulque cum corpo-
ribus interire: nullas verò alias obſeruationes præter
legem cuſtodiūt: aduerſus Doctores philoſophiæ ſuę
certare, & rem gloriosum putant. De his quoque li.
3. de bello Iudaico ait, quòd Saducæi prouidentiam
Dei omnino negant, & dicūt mala noſtra à Deo non
fieri nec cogitari. Animarum autem ſupplicia, vel ho
nores generaliter negant. Dicit etiam quod Pharisæi
inter ſe ſociabiles ſunt, & mutua ſe dilectione com-
plectuntur: Saducæi autem inter ſe feris moribus di-
ſcrepant, & conuerſatio eorum circa exteros inhuma
na eſt. Tertia ſecta Heſenorum, & iſti erant ualde lau-
dabiles, Vnde non ſolum Iudæi, ſed etiam Gentiles il-
los ualde laudabant. Dicit enim de his Solinus Roma
nus in Polyhiſtor, vbi mirabilia mundi deſcripſit. cap.
de Iudea, quod interiora Iudęæ quæ occidentem con
tuentur Heſeni tenent. Qui præditi memorabili diſci-
plina receſſeret amore gentium uniuerſarum maieſta
tis, vt reor prouidentia ad hunc morem deſtinati. Nul
læ ibi fœminæ, à uenere ſe abdicauerunt, pecuniam
neſciunt, palmis victitant: nemo ibi naſcitur, nec ta-
men deficit hominum multitudo, locus addictus, id-
eſt, ſubiectus pudicitiæ ad quem plurimę licèt gentes
properēt, nullus admittitur, niſi quem caſtitatis fides,
& innocentiæ meritum proſequatur. Nam qui reus
eſt ſaltem leuis culpæ, quamuis ſumma ope adipiſci
ingreſſum velit, diuinitus ſubmouetur, ideſt, intrare
non poteſt. Ita per immenſum ſpatium ſæculorum
incredibile dictu æterna gens eſt ceſſantibus tamen
puerperijs. De his dicit Ioſephus 13. Antiquitatum.
Genus Heſenorum omnia ſub fato eſſe cōfirmat. Et
nihil eſſe quod hominibus proueniat ſine fatali decre
to. De his etiam 18. Antiquitatum, ait. Heſeni ad Deū
omnia referunt, ideſt, quòd omnia pendent ex ſenten
tia ſua: immortalem animam dicunt, iuſtitiam autem
rem eſſe præcioſam, pro qua uſque ad mortem prædi
cant. Sacrificia, vel hoſtias cum populo non celebrāt,
quia ſe plurimum ab eis putant mundita, & ſanctita-
te differre. Et ideo ſe à communi congregatione di-
ſcernunt remoti ſacrificia facientes: cultu verò mo-
rum atque conuerſationis optimi ad colendam terrā
valde intenti. Illud etiam habent dignum, & ualde mi
rabile, quod in alijs Gentilibus non inuenies tam Græ
corum, quam Barbarorum, quòd omnes illis in me-
dio opes ſunt, & ab eis omnia communia poſſidētur,
Nihil amplius inter eos ditior fruitur: nihil pauperior
defraudatur, ac ſi nihil omnes poſſideant. Sunt autem
ſupra quatuor hominum millia numero, vxores non
ducunt, & ſeruos habere nolunt, quia ſeruum habere
dicunt eſſe iniquitatis, vxorem verò ſeditionis. Iſti ſe-
moti apud ſemetipſos viuunt mutua ſibi viciſſitudi-
ne miniſtrantes. Suſceptores autem redituum promo
uent, & curatores conſtituunt, qui cuncta, quæ terra
profert in uſus neceſſarios adminiſtrent. Sacerdotes
autem optimos uiros eligunt. Cibus illis ſimplex eſt,
habitus inſumptuoſus, & mundis. Heſeni gente qui-
dem Iudæi, verùm inter ſe mutuo amore coniunctiſ-
ſimi, qui præter cæteros voluptates quaſi maleficia ui
tare, continentiam ſeruare, nec cupiditati ſuccumbe-
re uirtutem maximam ducunt. Itaque nuptias faſti-
diunt, alienos verò filios, dum adhuc molles ſunt, eru
ditioni traditos pro cognatis habentes ſuis moribus
diligenter inſtituunt: non quia coniugia, vel uticam

A generis ſucceſſionem cenſeāt perimendam, ſed quia
cauendam putent intemperantiam fœminarum, nul
lam earum uni uiro fidem ſeruare credentes. Diuitia-
rum quoque contemptores ſunt: rerumq; apud eos
cōuitatio admiratoria habetur: nec inuenies alterum
alteri præſtare opulentia: legemque ſibi dixerunt, qui
diſciplinam ſuam ſectari ualent, bona in cōmuni pu-
blicarent: ita enim fore, ne paupertas, vel diuitiarū di-
gnitas appareret, ſed permixtis facultatibus ueluti in-
ter fratres unum eſſet patrimonium omnium. Pro ui
tuperio oleum habent unctionis, & ſi quis inuitus
vnctus fuerit immunditijs corpus abſterget: quoniam
ſquallorem decorem putāt, dummodo ſemper in ue-
ſte candida ſint. Conuiuium rerum deſignatos procu-
B ratores habent, & ad uſus omnium in ſingulos diui-
ſos. Non eſt autem illis una certa ciuitas, ſed in ſingu-
las multi ſe transferunt, & aliunde uenientibus ſectæ
profeſſoribus quidquid tanquam proprium exhibēt,
& tanquam conſuetiſſimi ad eos ingrediuntur, quos
nunquam antea uiderunt. Hinc eſt, quod cùm pere-
grinantur propter latrones tantùm armantur, & præ-
ter arma nihil ſecum ferunt: in ſingulis ciuitatibus ex
eodem collegio ſpecialis procurator hoſpitum con-
ſtituitur, qui eorum ueſtimenta cęteraque uſui neceſ-
ſaria tueatur. Amictus corporis omnibus pueris ſub
magiſtro poſitis par eſt. Nec ueſtimentū ſiue calceos
mutant, niſi aut omnino conciſis prioribus, aut longi
temporis uſu conſumptis. Nihil inter ſe mercantur,
C aut uendunt, ſed egeno quiſque quod habet præſens
refert: quamuis, & ſine permutatione cunctis libera
ſit facultas à quibus libuerit accipiendi quod opus ſit,
præcipuè circa Deum religioſi ſunt. Nam ante ſolis
ortum nihil prophani loquuntur. Sed ei patria quæ-
dam celebrant, quaſi vt oriatur precantes. Deinde ſin-
guli ad quas nouerunt artes à curatoribus mittuntur,
Cumque uſque ad horam quintam fuerint ſtudioſè
operati, rurſus in unum congregantur, & linteis uela-
minibus cincti aquis frigidis ſe abluunt. Quo facto in
ſecreta conueniunt, quo neminem alterius ſectæ ho-
minem aſpirare conceſſum eſt. Ipſique purificati in
cęnaculum ueniunt. Quibus ibi cum ſilentio reſiden
tibus piſtor quidem panes, ex ordine. vnum autem va
D ſculum ex uno pulmento ſingulis coquus apponit,
Deinde ſacerdos cibum benedicit, nec guſtare quem
quam fas eſt, niſi prius Deo celebretur oratio. Poſt fi-
nem quoque prandij uota repetunt. Nam, & cùm in-
cipiunt, & cùm deſinunt quaſi datorem Deum laudi-
bus canunt. Tunc illi depoſitis veſtimentis uſque poſt
meridiem ad opera ſe conferunt. Reuerſique in do-
mum ſimiliter cœnant, nec clamor illorum tectum
unquam nec tumultus inquietat. Cùm etiam loquen
di ordinem alius alij cedat, eorumque ſilentium ex-
tra domum conſtitutis arcanum quoddam uidea-
tur horribile. Cuius rei perpetua ſobrietas cauſa eſt,
quia apud eos edendi, & bibendi finis in ſaturitate dif-
finitur. Sanè cognatis donare aliquid ſine curatori-
E bus interdictum eſt. Iram moderantur, & cohibent,
fidem tuentur, & omne, quòd dixerint, iuramēto for-
tius eſt. Ipſum autem iuramētum quaſi pro periurio
vitant. Mendacij enim iam condemnandum arbitran
tur, cui ſine eo non creditur. Summum ſtudium ha-
bent in ſcriptis ueterum, inde quæ animæ expediant,
& corpori eligentes: ſectæ vero ſuæ ſtudioſis non ſta-
tim ſit cum eis collectio, ſed per annum integrum
cuique extrinſecus moranti eundem victus ordinem
tribuunt, & dolabrum, & perizonia, & albam veſtem
ei tradunt. Cùm verò proceſſu temporis experimen-
tum continentiæ dedit, accedit etiam ad communem
cibum, nec tamen in conuictu aſſumitur. Poſt oſten-
ſionē vero abſtinentiæ duobus alijs annis mores eius
pro-

probantur,& ſi dignus apparuerit: tunc demũ in con F
ſortium accipitur: Ante hoc verò magnis execratio-
nibus ſe adiurat. Primum quidem culturum Deum:
deinceps quoque erga homines ſeruare iuſtitiam: nec
ſponte nocere cuiquam, nec ex præcepto, iniquos e-
tiã omnes odire, & honorare ſemper iuſtitiæ ſectato-
bus, fidem omnibus ſeruare, maximè verò principi-
bus: nec abſque voluntate Dei cuiquam poſſe poten-
tiam principatus accedere, Si uerò ipſe cæteris præſit
nunquam ſe abuſurum viribus poteſtatis ad contu-
meliam ſubditorum, ſed nec uelle aut ambitioſo ali-
quo ornatu reliquis enumerare, veritatem ſemper
diligere, & habere propoſitum conuincere men-
tientes: manus verò à furto, & animam ab iniuſtis
rebus ſeruare: nec aliquid de ſecretis celare ſocios, nec G
exteris eorum de ſuis quicquam publicare etiam ſi
annunciata morte ad hoc compellatur. Nihil etiam
de dogmatibus præter id, quod habent tradere: fuge-
re latrocinia: & conſeruare doctrinæ ſuæ lib. Depræ-
henſos autem in peccatis a ſua congregatione expel-
lunt, & qui fuerit taliter cõdemnatus: miſerabili mor-
te plerumque conſumitur. Nec capere ab aliis oblatũ
cibum poteſt, pecudum more herbas decerpens. Pro-
pter quod plurimos plerumque miſerati extremum
agentes ſpiritum receperunt ſufficientem pro pecca-
tis eorum uſque ad mortem adduxerint, peccati pœ-
nam fuiſſe cenſentes. In iudiciis diligentiſſimi, & iuſtiſ
ſimi ſunt. Diſceptant autem non minus quàm centũ
in unum congregati: quod autem ab his decretum H
fuerit inmobile manet. Venerario quoque apud eos
poſt Deum magna legiferi eſt: vt ſi quis blaſphema-
uerit eum morte damnetur. Cumque ſimul decem
ſederint: nullus eorum nouem inuitis loquitur, & ex-
puere quoque in medio eorum, vel in dexteram par-
tem ſui quiſq; deuitat. Sabbathum ſupra alios Iudæos
cuſtodiunt. Nam non ſolùm cibos ſibi pridie præpa-
rant, nec illo die ignem accendũt: ſed nec uas aliquod
tranſponere præſumunt: immo nec aluum purgant.
Aliis autèm diebus fodientes foueam vno pede altam
cùm dolabro quod ſibi ab initio traditur dimiſſã ue-
ſte ſe diligentiſſime contegentes, ſcilicet ne ſplendori
diuino iniuriam faciant in eandem foueam ab onere
ventris leuantur, & deinceps quam effoderant terram I
reducunt. Et ipſum faciunt in locis ſecretiſſimis, Vi-
uunt autem longiſſimè: ita ut plurimi eorum uſque
ad centenariam perueniant ętatem propter ſimplici-
tatem uictus. Ad aduerſorum cruciatus tolerandos
fortes ſunt animi firmitate: mortem uerò cum deco-
re ſumendam meliorem immortalitate iudicant. Pro
didit autem eorum in omnibus negociis animos bel-
lum, quod geſtum eſt cum Romanis. Tunc quidem
per arcuum confractiones, & ignes, & per tormenta
omnia tranſeuntes ne in legislatoris iniuriam aliquid
loquerentur, ne ciborum, quos non ſolent edere ali-
quid tangerent. Ad neutrum horum potuerunt com-
pelli: ſed nec deprecari tortores ſuos: immo in mediis
cruciatibus ſubridentes, & tortoribus ſuis illudẽtes cõ K
ſtãtes animos, cũ quadã alacritate reddebãt, quaſi eos
eſſent iterũ recepturi. Opinio quippe apud illos cõſi-
ſtit firmata corruptibilia eſſe corpa, materiãq; eorũ nõ
eſſe perpetua: animas verò immortales ſemper mane-
re, & de æthere ſubtiliſſimo commeantes quaſi car-
ceribus ita corporibus implicari velut quas illecebra
naturalis attraxerit, Cum verò fuerint carnalibus vin-
culis relaxatæ quaſi de ſeruitute longiſſima liberatas;
ita eas illico lætari ſublimique ferri. Et quidem de bo
nis conuenienter in hoc Græcorum ſententijs pronũ
ciãt vltra oceanum degere, vbi eis repoſita ſit perfrui-
tio. Illic quippe eſſe regionem, quæ nec imbribus, nec
niuibus, nec æſtibus aggrauetur, ſed quam oceano o-

riens Zephirus, & leuiter aſpirans amęnet, malis autẽ
animalibus procelloſa loca, & hyberna delegant ple-
na gemitibus exercẽdarum ſine fine pœnarum. Hęc
ſunt quæ Heſeni de diuinitate animæ philoſophãtur.
Sunt autem in eis, qui etiam futura noſſe promittant,
ſacris videlicet libris varijs ſanctificationibus Prophe-
tarum dictis à primis ætatibus vdhærentes. Raro autẽ
accidit, vt in eis, quæ pręnunciauerint fallãtur. Eſt autẽ
Heſenorum alterum collegium cibos quidem, & mo
res, & leges cum prioribus ſimiles habens: diſtat verò
opinione coniugij. Maxima ſiquidem vitæ hominũ
partem ſucceſsionem. ſamputare eos, qui abſtineant
à nuptijs arbitrantur: quippe ſi in eandem ſententiam
omnes velint ire defuturum confeſtim omne genus
humanum. Iſti tamen cum tanta moderatione matri
monia accipiunt, vt per triennium explorent valitudi-
nem fœminarum, & ſi per naturalem purgationẽ cõ-
ſtantem apparuerit idoneæ partui eas in matrimoniũ
accipiunt. Nemo tamen eorum cũ pręgnante cohit,
vt oſtendatur, quòd non propter voluptates, ſed libe-
rorum cauſa nuptias contrahant.

De quarta philoſophia Iudæorũ dicit Ioſephus 18.
antiqui. Quod huius princeps fuit Iudas Galilæus. Hu
ius ſequaces in veſtitu, & habitu à cęteris Phariſęis nõ
differunt, circa libertatem tamen immutabilẽ tenent
ſententiam. Nam huius rei cupido magna eorũ men-
tibus eſt infixa, ſolum enim Deum Dominũ & prin-
cipem dicunt, mortis autem varias ſpenes ſuſtinere
pro nihilo habent, & amicorum amiſsiones omnino
contemnunt; dummodo Dominum nullum homi-
nem dicere compellantur. Hæc de ſectis Iudæorum
dicta ſunt.

An omnes Iudæi baptizati fuerint baptiſmo Ioannis.
Quæſt. LXIIII.

QVAERITVR, an omnes Iudæi baptizati
fuerint baptiſmo Ioan. Aliquis diceret ꝙ ſic: quia
ſupra in litera dicitur, ꝙ exibat ad Ioan. Hie-
roſolyma & omnis Iudęa, & omnis regio
circa Iordanem, & baptizabantur ab eo, & ſic videtur
quòd omnes baptizarentur. Quidam dicũt, quòd om-
nes Iudæi baptizabantur, & tamen ſacerdotes, & legis
periti, & Phariſęi noluerunt recipere baptiſmum Ioã.
vt innuitur infra 22. cùm Chriſtus quæſiuit ab eis, ba-
ptiſmus Ioan. vnde eſſet de cœlo, an ex hominibus: &
illi non auſi ſunt dicere de cœlo, ne diceret eis: qua-
re ergo non ſuſcepiſtis illum? Sed obijcietur, quia hic
dicitur, quòd Ioannes dixit, vidit multos Phariſæorũ,
& Saducæorum venientes ad baptiſmum ſuum. Dicẽ
dum quòd cum Ioannes fuit tantæ auctoritatis apud
Iudæos quaſi totus populus Iudęorum recepit bapti-
ſmum eius: quia credebant eum eſſe à Deo ſicut ve-
rè erat. Sacerdotes tamen, & Phariſæi, & legis periti
pro maiori parte baptiſmum Ioannis recipere nolue-
runt. Quia tamen iſti in comparatione populi Iudæo-
rum, quaſi nihil erant dicuntur omnes Iudæi, vel qua-
ſi totus populus Iudæorum ſuſcepiſſe baptiſmum Io-
annis. Primum patet, quia hic & Mar. 1. deſignatur ex
modo loquendi quòd omnes Iudæi baptizarentur, &
maximè ibi, cũ dicitur egrediebatur ad illum omnis
Iudęæ regio & Hieroſolymitæ vniuerſi, & baptizabã-
tur: & Luc 3. dicitur factum eſt cum baptizaretur om
nis populus, & Ieſu baptizato apertum eſt cœlum: &
ſic totus populus Iudęorum baptizabatur. Secundum
patet, quia Phariſæi, & legis periti, & Sacerdotes bapti
zari noluerunt. Luc. 7. f. Et omnis populus audiens, &
publicani iuſtificauerunt Deum baptizati baptiſmo
Ioannis. Phariſæi autem, & legis periti conſilium Dei
ſpreuerunt in ſemetipſis nõ baptizati ab eo. Et ob hoc
Chriſtus

Chriſtus arguebat eos petens an baptiſmus Ioannis eſſet à Deo, vt inferret, cur ergo non receperant, infra & Mar. 11. Cauſa huius fuit, quia populus qui ſimplex erat, credidit Ioanni, & baptizabantur ab eo, ſacerdotes autem, & legis periti confidentes de ſua dignitate, & de peritia legis noluerunt ſe ſubijcere Ioanni. Phariſæi autem confidentes de ſanctitate ſimulata quam foris oſtendebant, noluerunt Ioãni credere: ne in hoc minores viderentur: ideo ad baptiſmum eius non venerunt. Sic autem fuit quantum ad Chriſtum. Nam plurimi de populo libenter eum audiebant, & ſequebantur. Phariſæi tamen & Sacerdotes perſequebãtur eum. Ioann. 7. ſ. nunquid aliquis ex principibus credit in eum, aut ex Phariſæis: ſed turba hæc, quæ nõ nouit legem maledicti ſunt. Cum autem dicitur, quòd Phariſæi baptizabantur à Ioanne, ut patet hic. dicendum quod iſti Phariſæi erant pauci, reſpectu omnium Phariſæorum, ideo Luc. 7. abſolutè dicitur ꝙ Phariſæi, & legis periti non fuerunt baptizati à Ioanne, quia paucum & nihil ſecundũm legem, & conſuetudinem loci æquiparantur. Sed obijcietur, quia dicitur hic, vidẽs Ioannes multos Phariſæorum venientes ad baptiſmũ ſuum. Dicendum ꝙ vocantur multi, quia erant aliquot, non tamen erant multi reſpectu omnium Phariſæorum. Ideo Lucas, accepit eos tanquam nulli fuiſſent, aliqui tamen erant. Et ſic fuit quantum ad Chriſtum, quia Phariſæi & Sacerdotes dicerentur abſolutè eum perſequi, tamen aliqui de Sacerdotibus, & etiam Principibus ipſorum credebant in eum, ſicut patet de Nicodemo, qui uenit ad eum nocte, qui erat Sacerdos, & credebat in Chriſtum. Ioan. 3. & 7. Sic etiam Ioſeph ab Arimatia, qui erat nobilis decurio credebat in Chriſtum, & erat diſcipulus eius. 27. Alij etiam multi, ſed non audebant publicè confiteri, ne eijcerentur de ſynagoga, quia decretum fuerat datum, vt quicũque diceret Ieſum eſſe Meſſiam, de Synagoga eijceretur. Ioan. 9. Et ob hoc etiam principes timebant, Ioan. 12. ſcilicet. Verumtamen ex principibus multi crediderunt in eum, ſed propter Phariſæos non confitebantur, vt de Synagoga non eijcerentur. Ita igitur de Phariſæis pauci baptizabantur à Ioanne, & ob hoc ipſe habebat eos tanquam damnatos uiros, quia ex iniquitate negligebant conſilium Dei in ſe, nolentes baptizari Luc. 7. Ideo uenientibhs ad ſe illis paucis Phariſæis dicebat. Progenies uiperarum quis demonſtrauit uobis fugere à uentura ira? Quaſi dicat: Phariſæi mali ſunt ſicut progenies uiperarum, & uenturam iram nõ euadent. Vobis ergo, qui de illis eſtis, quis oſtendit fugere à uentura ira ueniendo ad baptiſmum? Quaſi dicat: Mirandum eſt. Et iſte etiam eſt ſenſus conueniẽs huius auctoritatis, vltra eos, quos ſupra poſuimus.

Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiam, qui autem poſt me venturus eſt, fortior me eſt, cuius non ſum dignus calciamenta portare. Ipſe vos baptizabit in Spiritu Sancto, & igni. Cuius ventilabrum in manu ſua, & permundabit aream ſuam, & congregabit triticum in horreum ſuum, paleas autem comburet igni inextinguibili.

Ego quidem baptizo, oſtenſa Ioannis idoneitate ad teſtificandum. Hic conſequenter ponitur ipſius teſtimonium. Et diuiditur in duo, quia primo ponitur teſtimonium eius de Chriſto in illius abundantia: ſecundo in eius pœnitentia. ibi. *Tunc venit Ieſus*. Circa primum dicitur. *Ego quidem baptizo vos in aqua.* Intentio Ioannis eſt oſtendere Ieſum eſſe valde excellentio-

A rem, quã ipſe, & hoc facit ad tollendam opinionem de ſe ipſo, & ut populus toto corde ſequeretur Ieſum tanquam Meſſiam. Hoc autem erat, quia populus uidens tantam Ioannis ſanctitatem, & putans, ꝙ nemo poſſet eo ſanctior eſſe, credebat Ioannem eſſe Meſſiam, & non curaret de Ieſu. Ad hoc ergo quòd populus ſequeretur Ieſum tanquam Meſſiam viuente Ioanne, qui tantæ ſanctitatis erat, oportebat ꝙ oſtenderet Ieſum eſſe maioris ſanctitatis, & poteſtatis quã Ioannes eſſet. Et hoc facit Ioannes laudando illum, & aſſignando magnam differentiam poteſtatis inter ſe, & illum. Et ad hoc inducitur tota litera uſque ad illũ
B locum. Tunc uenit Ieſus. Quod iſta ſit intentio Ioannis patet Luc. 3. cùm dicitur. Exiſtimante autem populo, & cogitantibus omnibus in cordibus ſuis de Ioanne, ne forte ipſe eſſet Chriſtus: reſpondens Ioannes dixit omnibus: Ego quidem in aqua baptizo vos, veniet autem fortior poſt me. Quaſi dicat. Non putetis, quòd ego ſim Meſſias, quia ille fortior me eſt. Et per iſta verba ſolùm reſpondebat ad opinionem, quã populus tenebat de eo, ſcilicet, vt nõ crederent eum eſſe Meſſiã, & ſic dixit, ego baptizo vos in aqua. Quaſi dicat. Ego non poſſum baptizare niſi in aqua, ideſt, ego baptizando vos nihil facio niſi, quod aqua facit, ſcilicet, lauare corpora noſtra exterius. Interius verò animam mundare non poſſum. Sic ait Gregorius, ſcilicet, Ioannes non ſpiritu, ſed aqua baptizat, quia ſi peccata ſoluere nõ ualebat, corpora quidem per aquam
C lauat ſed tamen animas per veniam non lauat. Ioannes oſtendit hic duo. Primò oſtendit virtutem baptiſmi ſui, ne aliquis in eo fallatur credens ſe per illum remiſſionem ſuſcipere peccatorum: Ioannes autem dicit, quòd nemo hoc credat, quia ipſe ſolùm in aqua baptizat, & peccatorum remiſſionem non dat. Secundò oſtendit differentiã poteſtatis inter ſe, & Meſſiam. Et iſtud præcipuè intendit, ſcilicet, ꝙ Meſſias maior eſt ipſo, quia ipſe ſolùm baptizat in aqua: Meſſias autem baptizat in Spiritu: dicitur igitur, ego baptizo vos in aqua, ipſe autem vos baptizabit in Spiritu Sancto. Quaſi dicat: non credatis, quia ego ſim Meſſias, quia ſi eſſem Meſſias non baptizarem in aqua, ſcilicet, ſolùm lauans corpora, ſicut aqua facit, ſed baptizarem
D in ſpiritu mundando animam interius. Et tamen quia non ſum Meſſias, ſolùm in aqua baptizo, *in pœnitentiam*. Poteſt uno modo intelligi, quod etiam per hoc ſignificetur differentia baptiſmi Ioannis, & Chriſti, ſcilicet. Baptiſmus meus minor eſt baptiſmo Meſſiæ, quia ille baptizat in remiſſionem peccatorum, per baptiſmum ſcilicet peccata remittens: ego autem non, ſed ſolùm baptizo in pœnitentiam, ideſt, baptiſmus meus eſt quoddam exordium ad pęnitentiam, & non confert ipſam remiſſionem peccatorum. Et eſt valde conueniens ſenſus. Alio modo poteſt intelligi ſicut ſupra exponebatur ſæpe, ſcilicet, quòd ſit baptiſmus Ioannis in pœnitentiam, ideſt, quia omnes qui baptizabantur, oportebat confiteri pęnitentiam de præteritis ſe acturos, quia aliàs Ioannes non baptizaret eos. Et in
E ſignum huius confitebantur peccata ſua, cùm baptizarentur, vt patet ſupra in litera. *Qui autem poſt me venturus eſt*, ſcilicet, Meſſias. Quaſi dicat: ego non ſum Meſſias, ſed alius poſt me. Apud Iudæos enim tempore Ioannis, & etiam ante eum nemo expectabatur ab omnibus niſi Meſſias, qa iſte erat, qui ſaluaturus erat populum. Ierem. 23. ſcilicet. In diebus illis ſaluabitur Iuda, & Iſrael habitabit confidenter. Et loquitur de Meſſia expreſsè, vt omnes volunt, etiã ipſi Iudæi. Ideo iſte intelligebatur nomine uenturi, vel mittendi. Sic enim Ioãnes iſtud ſignificauit, cùm mittẽs diſcipulos ſuos ad Ieſum quæſiuit. Tu es, qui uenturus es an aliũ expectamus? infra 11. ideſt, Nunquid tu es Meſſias, an

expecta-

expectamus alium, qui ſit Meſſias poſt te. Et ob hoc quando Ioannes baptizabat, dicebat, in nomine uenturi, ſiue in eum, qui uenturus eſt, ideſt, in nomine Meſſiæ. Act. 19. Vocatur etiam Meſſias per excellentiam mittendus, Gen. 49. ſcilicet. Non auferetur ſceptrum de Iuda, donec ueniat, qui mittendus eſt, ideſt, Meſſias. Et ſic dixit Ioannes, quòd poſt eum uenturus erat, ſcilicet, Meſsias. Venit enim Chriſtus poſt Ioannem, quia Ioannes fuit finis ueteris teſtamenti, Ieſus autem principium noui. *fortior me eſt*, ideſt, non putetis me eſſe Meſsiam propter ſanctitatem, quam de me arbitramini, quia ille, qui poſt me uenturus eſt, ideſt, Meſsias fortior me eſt, ideſt, ſanctior. Et poteſt intelligi uno modo, ꝙ notanter dicatur fortior, & non ſanctior nec melior, quia Iudæi ſanctitatem iudicabāt potiſsimè in auſteritate uitæ. Et in hac Chriſtus non exceſsit Ioannem: ſed potius è contrario, vt Chriſtus innuit infra 11. ſcilicet. Venit Ioannes nec manducās, nec bibens, & dicunt: quia Dæmonium habet. Venit filius hominis manducans & bibens, & dicunt: Ecce homo vorax. Licèt ergo in immenſum Chriſtus eſſet ſanctior Ioanne: non auſus eſt Ioānes dicere uenturum poſt ſe eſſe ſanctiorem, quia cùm Iudæi in auſteritate ſanctitatem iudicent, viderent Ioannem expreſsè mentitum. Ideo non dixit ſanctiorem. Quaſi dicat: Licèt non ſit Meſsias me ſanctior, ideſt, auſterior in uita, eſt tamen fortior, ideſt, habet valde maiorem poteſtatem, ſcilicet, in varijs miraculis. Et hoc manifeſtè apparuit. Nam Ieſus faciebat mirabilia inaudita, & promptiſsimè per ſolum imperium. Mar. 2. Ioannes autem nullum unquam miraculum fecit: Et iſte ſenſus eſt ualde conueniens. Et poſuit Ioannes etiam hoc ad tollendum dubium Iudæorum. Nam illi uidentes vitam Ieſu eſſe mediocrem, & non excellentem in auſteritate, dicerent Ioanni: quomodo dicis tu hunc eſſe Meſsiam, quia Meſsias debet eſſe excellentiſsimus omnium uirorum: tu tamen es ſanctior iſto? Dicit Ioannes. Licèt ego ſum ſanctior illo in auſteritate vitæ: ipſe tamen eſt ſanctior & fortior me in miraculis. Et iſtud magis oſtendit expreſſe ipſum eſſe à Deo, quàm me. Aliter poteſt intelligi, quòd eſſe ſanctiorem accipiatur, ideſt, eſſe meliorem ſimpliciter, ſcilicet, quòd Ioannes diceret ſe in nullo poſſe æquari Meſsiæ, quia ille fortior erat, ideſt, melior. Rabanus dicit nomine Ioannis. Ego quidem fortis ſum ad pœnitentiam inuitando: ille autem fortior eſt peccata remittendo. Ego regnum cœlorum prædicando, ille donando. Ego in aqua baptizando, ille in Spiritu Sancto. *Cuius non ſum dignus calciamenta portare.* In hoc Ioannes ſignificauit ſe nullo modo poſſe comparari Meſsiæ, quia non ſolùm non erat æqualis illi, ſed etiam non erat dignus portare calciamenta eius ſupra ſe. Sed tamen nullum obſequium poteſt eſſe abiectius, quàm portare calciamenta alterius ſuper ſe: potiſsime, cùm ſunt ſordida, aut puluerulenta: & tamen ad hoc Ioannis non erat dignus, ergo in nullo poſſet ei comparari. Et iſtud eſt ac ſi dicat, ego non ſum dignus, vt ſim minimus, & abiectiſsimus. Nam ad minimum, & abiectum pertinet calciamenta alterius portare: & tamen Luc. 3. dicitur, cuius non ſum dignus corrigiam calciamentorum eius ſoluere. Et ad idem pertinet, quod minimum, & infimum eſt corrigiam calciamenti alicuius ſoluere, qui autem ad hoc dignus non eſt, ad nihil dignus eſt. Marcus tamen adhuc maiorem humilitatem Ioannis oſtendit, dicens: Cuius non ſum dignus procumbens ſoluere corrigiam calciamentorū eius. Quaſi dicat, non ſolùm non ſum dignus ſoluere corrigiam calciamenti eius, ſed ſi procumbam in terra manens proſtratus, & abiectus adhuc, nec ſic ſum dignus ſoluere corrigiam calciamēti eius. Hoc uno mo-

F do ſecundùm Chryſoſtom. in quadam homilia intelligitur, ꝙ Ioānes adiunxit iſtud, quia dixerat ſupra, fortior me eſt, in quo innuebatur aliqualis operatio, ſcilicet, ꝙ licèt Meſsias eſſet fortior Ioanne, erat tamen Ioannes fortis, hoc Ioānis dictū tollit iſtum errorem, ſcilicet, ꝙ non ſolùm ipſe eſt minus fortis, quàm Meſſias: ſed etiam comparatus ad Meſsiam nihil omnino eſt, cùm non ſit dignus ſoluere corrigiam calciamentorum eius. Vnde ait: Cùm audieris quoniam fortior me eſt, ne extimes ſecundum comparationē me hoc dicere, nec inter ſeruos illius ordinari ſum dignus, vt viliſsimā miniſterij ſuſcipere poſsim particulam, ſcilicet, portare calciamenta. Aliqui exponunt calciamenta Chriſti, & pedes eius moraliter, vt Chryſoſtom. di-

G cit ſuper Matthæum, ſcilicet, per pedes Chriſti intelligere poſſumus chriſtianos, præcipuè Apoſtolos, cæteroſque prædicatores, inter quos fuerat Ioannes Baptiſta. Calciamenta autem ſunt infirmitates, quibus operit prædicatores. Hæc ergo calciamenta Chriſti omnes prædicatores portant, & Ioānes ipſe portabat. Sed dignum ſe non eſſe portare pronunciat, vt maiorem oſtenderet gratiā Chriſti meritis eius. Iſte ſenſus conueniens eſt, & tamen eſt myſticus, ſed ſecundùm literam Ioannes nihil intendebat per hoc oſtendere, niſi ſuam paruitatē, & Chriſti magnitudinem. Sic ait Auguſt. 2. lib. de concor. euang. ſcilicet. Nihil intendit Ioannes cùm de calciamentis Domini diceret: niſi excellentiam eius, & ſuam humilitatem. *Ipſe vos baptizabit*

H *in Spiritu ſancto*, ideſt, Meſsias baptizabit vos dando vobis Spiritum ſanctum. Quidam intelligunt, ꝙ hoc ponatur ad differentiam baptiſmi Ioannis ſic, ſcilicet, ꝙ Ioannes baptizabat in aqua, ideſt, lauando corpus per aquam, & Chriſtus baptizabat in Spiritu, ideſt, in anima lauando animam. Et ſic accipitur, Spiritus pro Spiritu humano. Iſte ſenſus uerus eſt, & tamen non conuenit literę: cùm dicatur baptizabit in Spiritu Sancto. Ideo non poteſt accipi Spiritus ibi pro anima. Eſt ergo ſenſus, quod baptizabit in Spiritu Sancto, ideſt, per Spiritum Sanctum: ita ꝙ teneatur ibi quaſi inſtrumentaliter. Et tūc poteſt dupliciter intelligi. Vno modo, ꝙ baptizabit in Spiritu Sancto, ideſt, dando Spiritum Sanctum baptizato. Et iſtud eſt dare ſibi gratiā,

I quia charitas, & gratia, & dona attribuuntur Spiritui Sancto cùm ipſe ſit donum. Et quia in baptiſmo Chriſti remittebātur peccata, quod ſit per ſolam gratiam, & gratia eſt à Spiritu Sancto, dicitur Chriſtus baptizare in Spiritu Sancto. Et ſic baptiſmus Chriſti à quocūque detur etiam ſi ab infideli, & peſsimo homine, dum tamen detur in forma eccleſiæ, & cū intentione faciendi, quod facit eccleſia eſt, baptiſmus in Spiritu Sancto. Aliud poteſt intelligi, ꝙ baptizabit in Spiritu Sancto, ideſt, dando Spiritū Sanctum in ſigno viſibili ipſis baptizatis. Sic enim ſiebat ſæpe in eccleſia primitiua. Sic accipitur Act. 1. cùm Chriſtus dixit: Ioannes quidem baptizauit in aqua: vos autem baptizabimini Spiritu Sancto non poſt multos hos dies. Et illud fuit quando Spiritus Sanctus deſcendit ſuper eos

K in linguis igneis. Act. 2. Sic etiā beatus Petrus expoſuit iſtud verbum, quando vidit Spiritum deſcendentem ſuper Gentiles, qui audiebāt verbum. Act. 11. ſcilicet. Cecidit Spiritus Sanctus ſuper eos ſicut & in nos in initio. Recordatus ſum autē verbi Domini, ſicut dicebat. Ioānes quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu Sancto. Iſto modo nō intelligeretur generaliter de baptiſmo Chriſti, ꝙ eſſet in Spiritu Sancto, quia ſolùm eſſet uerum de baptiſmo, qui conferebatur per Apoſtolos in eccleſia primitiua. Dicendum ergo, ꝙ litera magis intelligitur de Spiritu Sancto, ideſt, de gratia, quæ datur in baptiſmo generaliter: & dicitur tūc Chriſtus baptizare nos, quia quicūque bapti-

zetur

ætur à Chriſto baptizatur. Miniſter.n.in aquã mergit, ſed ſolus Chriſtus eſt, qui per gratiam Spiritus ſancti animam baptizati lauat, & illud eſt verum baptizare. Nam aqua non pertingit ad aĩam, ſed ſolùm Spiritus ſanctus eam mundat: & iſtud eſt conuenientius, quia alias oporteret dici, ꝙ Chriſtus baptizaret plurimos dando ſpiritum ſanctũ in ſigno viſibili ſuper eos. Iſtud aũt nõ eſt veriſimile. Primo quia Chriſtus paucos, aut nullos baptizauit. Nam non legimus, ꝙ aliquẽ baptizauerit, licèt credit, ꝙ apoſtoli, aut aliqui apoſtolorum ab eo baptizati fuerint, vt ſupra dictũ eſt in 49.q. & nõ ſolùm non legitur, ꝙ ipſe baptizauerit, ſed potius ſcriptura vult innuere, ꝙ ipſe neminem baptizabat. Ioã. 4. ſcilicet. Audierunt Phariſæi, quia Ieſus plures baptizat, quàm Ioan. quamquam Ieſus non baptizaret, ſed diſcipuli eius. Ioan. tamen ſignificabat, ꝙ plurimi baptizandi eſſent hoc baptiſmo, de quo ipſe loquebatur, cũ dicat. Ipſe baptizabit vos in ſpiritu, & loquebatur ad totũ populum, ergo non intelligitur de baptiſmo, quem Ieſus p ſeipſum miniſterialiter daret, ſed de baptiſmo qui datur à quocumq; in noĩe Ieſu ſiue in forma quã ipſe inſtituit. Tertiò patet, & efficacius, quia ſi intelligatur ſic, etiam ſi daremus Chriſtum plurimos per manum ſuam baptizaſſe, non conueniret, quòd baptizaret eos in ſpiritu .i. faciendo apparere ſuper eos ſpiritũ ſanctum in aliquo ſigno viſibili. Iſtud.n. nunquam factum eſt Chriſto viuente. Quod patet, quia ſi Chriſtus aliquos baptizauit, maximè iſti eſſent diſcipuli eius, qa iſti ſunt, de quibus cõiter dubitabãt, an ab eo fuerint baptizati, & tunc baptizando eos faceret deſcendere Spiritum ſanctum ſuper eos in ſigno viſibili. Iſtud tñ. nõ fecit, quia ſi tunc ſpiritum ſanctum ſic accepiſſent, nihil noui circa eos fieret in die Pentecoſtes dando eis ſpiritum ſanctum in ſigno viſibili. Item, quia Chriſtus innuit, ꝙ nondum receperant ſpiritum ſanctum ſic viſibiliter. Nam aſcendens in cęlũ dixit eis. Ioãnes baptizauit aqua: vos autem baptizabimini ſpiritu ſancto nõ poſt multos hos dies. Act. 1. & ſic vr̃ ꝙ nondum acceperant ſpiritum ſanctum. Item accipere ſpiritũ ſanctũ in ſigno viſibili oſtendit quandam plenitudinem gratię ſuper eum, ſuper quem apparet iſtud ſignum. Sicut fuit de Apoſtolis die Pentecoſtes. Si ergo qñ baptizati fuiſſent prius à Chriſto, recepiſſent ſpiritum ſanctum in ſigno viſibili, habuiſſent gratiæ plenitudinem, ſicut in Pentecoſte, & tamen non habuerũt, quia ante Chriſti mortem imperfecti viri, & rudes, & timidi, & ſatis faciles erant apoſtoli ad peccandum, vt declaratum eſt Numeri. 28. & ſatis apparet ex toto proceſſu Euangeliorum: non ergo fuerat datus ſpiritus ſanctus. Itẽ non erat iuſtum ante Chriſti mortem ſpiritum ſanctũ dari, quia apertio vitæ æternæ, & collatio Spiritus ſancti ad plenitudinẽ in ſigno viſibili ſunt quidam effectus meritorum paſſionis Chriſti, quos Deus omnino placatꝰ nobis per mortem vnigeniti ſui conceſſit. Sicut ergo iniuſtum videbatur ſecundùm Dei ſtatutum aperiri vitam æternam alicui ante Chriſti mortem, quia illud pertinebat ad perfectam reconciliationem, ita videretur iniuſtum ſpiritum ſanctum dare ad totalem plenitudinẽ, quia illud fit ex quodam ſuperabundanti amore Dei ad nos: quia non poteſt eſſe niſi poſt perfectam reconciliationem. Non ergo fuit datus vnquam ſpiritus ſanctus à Chriſto in ſigno viſibili, dum viueret, nec etiam fuit datus poſt mortem ſuam vſquequo ipſe aſcendit in cœlum: ſicut innuitur Ioan. 16. ſcilicet. Si ego non abiero, Paracletus non veniet: ergo antequam Chriſtus recederet de ſæculo per præſentiam corporalem Spiritus ſanctus nunquam datus eſt. ſ. ad plenitudinem, vel in aliquo ſigno viſibili, ideo dixit, expedit vobis, ut ego vadam: ſi enim non abiero Paracletus non veniet ad uos: ſi autem abiero, mittam eum ad

Chriſtus nõ baptizabat.

A uos. Item patet efficacius, quod Chriſtus baptizando, uel aliàs nunquam dedit Spiritum ſanctum in ſigno uiſibili, ſiue ad plenitudinem, dum uixit. Ioan. 7. ſcilicet. Qui credit in me flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ. Et ſequitur: Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum. Non enim erat Spiritus datus, quia Ieſus nondum fuerat glorificatus. Et ſic uidetur, quòd nulli de credentibus in Chriſtum datus fuerat Spiritus ſanctus antequam glorificaretur Chriſtus, ideſt, ſederet ad dextram patris: quod fuit in aſcenſione. Mar. ulti. & ſic Chriſtus nunquam baptizauit in Spiritu ſancto, ſcilicet, dando eum in ſigno uiſibili. Et tamen dicitur hic, quòd Chriſtus deberet baptizare in Spiritu ſancto. Ergo intelli-
B gitur de baptiſmo Chriſti, qui miniſtratur per quemcunque, quia ille eſt in Spiritu ſancto, ideſt, confertur ibi gratia Spiritus ſancti. Aliter poteſt intelligi, quòd non intelligatur hic de baptiſmo Chriſti, prout eſt ſacramentum, ſed ſolùm de miſſione Spiritus ſancti ſuper fideles, etiam ſine baptiſmo, qui eſt ſacramentum: & ſic accipitur propriè Actu. 1. ſcilicet, Ioannes baptizauit aqua: uos autem baptizabimini Spiritu ſancto: & tamen ibi non fuit baptiſmus, qui eſt ſacramentum, ſed ſolùm fuit miſſio Spiritus ſancti ſuper Apoſtolos in ſigno uiſibili. Vocatur tamen illud baptizare, ideſt, lauare, quia Spiritus ſanctus lauat interiora cordis noſtri. Et iſte ſenſus etiam eſt conueniens, & tamen tunc nihil loquitur Ioannes de ba-
C ptiſmo Chriſti. Omnes tamen Doctores tenent, quod Ioannes locutus fuerit de baptiſmo Chriſti. Ideo ſenſus præcedens eſt melior, & non dicitur, quòd Chriſtus daturus eſſet Spiritum ſanctum, ſed etiam, quòd baptizaret in Spiritu ſancto ad ſignificandum plenitudinem Spiritus ſancti, quia baptizare eſt lauare, & quando aliquid lauatur in aliquo liquore, neceſſe eſt, quòd ille liquor ex omni parte circundet ad abluendam ipſam rem, quæ lauatur, quia aliàs non poterunt ſordes ſufficienter dilui: ſicut quando aliquid ſordidum lauatur in pauca aqua. Nam neceſſe eſt manere ſordes in re lota. Cùm igitur per baptiſmum Spiritus ſanctus detur homini ad copiam, ſcilicet, ad remiſſionem omnium peccatorum, & ad
D collectionem multarum gratiarum, dicitur homo baptizari in Spiritu ſancto, ac ſi dicatur, quòd homo lauatur in Spiritu ſancto ſicut in aqua. Eſt etiam metaphora: nam quando aliquis eſt ſapiens nimium, & ſapienter loquitur, dicimus de ore eius exire fluuios ſapientiæ, ideſt, multa ſapienter dicta. Ita quando alicui multum de ſpiritu ſancto confertur, dicitur lauari in Spiritu ſancto, quaſi ex omni parte Spiritus ſanctus eum impleat, & operiat. Sic dicit Chryſoſt. in quadam Homilia, ſcilicet. Non dixit, dabit uobis Spiritum ſanctum, ſed baptizabit vos in Spiritu ſancto, copiam gratiæ metaphoricè oſtendens. *Et igni.* Ex hoc quidam aſſumpſerunt cauſam erroris putantes, quòd Chriſtiani deberent in igne baptizari. Sicut dicitur apud quaſ-
E dam Gentes fieri, quæ non ſolùm in aqua baptizantur, ſed etiam cum ferro candenti characteres ſibi in vultu faciunt. Sed valde errant. Poteſt autem intelligi vno modo, quòd Chriſtus baptizaret in igne, ſcilicet, mittendo ſpiritum ſanctum in figura ignis. Et videtur conuenire, quia dicitur, baptizabit in ſpũ ſancto, & igni.i. dabit Spiritum ſanctum in figura ignis, ſicut fuit datus Apoſtolis in Pentecoſte. Actu. 2. Et ſic exponit Nicolaus. Iſte ſenſus poteſt ſtare aliqualiter, ſed non eſt ſatis conueniens. Primò, quia Ioannes loquebatur hic de eo, quod communiter, uel quaſi ſemper fieri debebat à Chriſto, cùm diceret toti populo: ipſe baptizabit uos in Spiritu ſancto, & igne. Illud autem de Spiritu ſancto in igne dato ſolùm

ſemel factum legitur. Actu. 2, In alijs autem vici- F bus, licèt daretur ſpiritus in ſigno ſenſibili, non dabatur tamen in igne, ſed ſolùm incipiebant loqui varijs linguis illi, ſuper quos deſcendebat Spiritus ſanctus. Sic patet Actu. 11. de Gentilibus audientibus ſermonem Petri, ſuper quos deſcendit Spiritus ſanctus, ſcilicet: Loquēte Petro verba hæc, cecidit Spiritus ſanctus ſuper oēs, qui audiebant verbū. Et obſtupuerunt ex circunciſione fideles, qui venerant cum Petro, quia in nationes gratia Spiritus ſancti effuſa eſt. Audiebant enim illos loquentes linguis, & glorificantes Deum. Sic etiam patet. Actu. 19. de illis, quos baptizauit Paulus, ſcilicet, His auditis baptizati ſunt in nomine Domini Ieſu. Et cùm impoſuiſſet illis manus Paulus, venit Spiritus ſanctus ſuper eos, & loquebantur linguis, G & prophetabant. Non ergo loqueretur Ioannes de illo, quod ſemel accidit, cùm diceret totum populum à Chriſto in Spiritu ſancto & igne baptizandum. Secundò patet, quia iſtud nunquam factum eſt viuente Chriſto, vt ſupra declaratum eſt, & tamen verba Ioannis videntur etiam intelligenda de tempore Chriſti, ſicut de tempore, quod poſt mortem eius fuit. Tertiò patet, quia ſic intelligendo non loqueretur Ioā. de baptiſmo Chriſti, ſed ſolùm de collatione ſpiritus ſancti in ſigno ſenſibili, quæ non fit in baptiſmo Chriſti, nec vnquam fuit facta. Tenetur tamen communiter, ꝙ loquatur hic Ioan. de baptiſmo Chriſti, qui eſt ſacrm̄. Ideo aliter intelligendum eſt. Et eſt metaphora, ſicut ſæpe ſolet ſcriptura loqui, & per ignē ſignificatur gra- H tia ſpiritus ſancti, & tamen iſta gratia inquantū hoīem lauat à vitijs, quæ ſunt quaſi quædam maculæ extrinſecus exiſtentes, & nō inhærentes firmiter corporibꝰ, dicitur eſſe ſpiritus ſanctus ad baptizandum. i. lauandū. Inquantum verò iſta gratia per magnitudinem ſuam conſumit omnino radices peccatorum, ita vt non ſolū peccata, ſed nec etiam radices peccati maneant, dr̄ eſſe ignis. Et eſt propria comparatio. Nam Spiritus ſanctus eſt, qui mundat nos ab omni inquinamento ſpirituali: ideo comparatur illis elementis, per quæ corpora nr̄a mundantur. Duo autem ſunt elementa, quæ communiter mundāt. ſ. aqua, & ignis: aqua. n. ſolùm tollit ſordes exteriores, quæ leuiter adhærent: illas autem, quæ multum infixæ ſunt, aqua tollere non poteſt, niſi adiu- I uetur calore ignis. Ideo aqua calida aptior eſt ad lauādum, quàm frigida. Sed interdum etiam ſic nō tolluntur ſordes. Ignis autem eſt, qui perfectè mūdat corpora relinquens in eis ſolùm quod purum eſt. Et ſic tollit tam ſordes extraneas, quàm naturalem impuritatē. Ideo non poſſunt tolerare ignem aliqua corpora niſi, quæ ſunt aliqualiter pura. Sicut eſt de metallis, & in illis ea, quæ ſunt pura, vt aurum, integra manent in pondere ſuo. Et ſic ſpiritus ſanctus habet duos gradus purgandi hominem. Vno modo purgat ad hoc ꝙ faciat hominem Deo acceptum. Et ad hoc requiritur remiſſio omnium peccatorum, & collatio gratiæ gratificantis, & nihil aliud. Et tunc poſſunt adhuc manere in homine multæ imperfectiones. Alio modo mūdat K hominem, ita vt faciat eum omnino purum. ſ. auferēdo non ſolùm ſordes exteriores, quę ſunt peccata, quę quaſi ab extrinſeco homini adueniunt, inquantū non naturaliter nobis inſunt, ſed ſolùm per actum noſtrū. ſed ēt auferendo potentiam peccandi confirmādo hominem, vel etiam ſubijciendo paſſiones hominis, quæ inducunt ad peccandum. Iſtæ namque ſunt imperfectiones naturales. i. quæ nobis innatæ ſunt. Et quia interdum ſpiritus ſanctus tollit iſtas imperfectiones, aut oīno mitigat, dicetur purgare tūc hoīem ſcđo modo. Prima iſtarum purgationum deſignatur per aquam, quæ ſolùm exteriora purgat, & non naturalia. Secūda per ignem, qui etiam interiora purgat, & tollit impuritatem naturalem. Et quia baptizare eſt lauare, & lauare fit in aqua, deſignatur iſta prima purificatio ſpiritus ſancti, cùm dicitur, baptizabit in ſpiritu ſancto. i. lauabit per ſpiritum ſanctum tanquam per aquam. i. inquantū eſt ſpiritus ſanctus velut aqua. ſ. leuiter, & ſola exteriora purgans. Cū autem dr̄, & igne, ſignificatur ſecunda purificatio. ſ. Chriſtus mūdabit hominē igne. i. per ſpiritum ſanctum tanꝙ per ignem cōſumendo in eis oēm impuritatem. Et hoc propriè Deo competit, qui vocatur ignis conſumens Deuteron. 4. Hoc innuit Chryſo. ſuper Matthæum dicens: Spiritus repellit concupiſcentias, & preualere non ſinit. Ignis autem ipſas concupiſcentiarum radices comburit. Et Chryſo. in quadam Homilia dicit, ꝙ per ignem, vehementiam gratiæ quæ vinci non poſſit demonſtratur. Alij exponūt. ſ. ꝙ Chriſtus baptizat hic per ſpiritum ſanctum mundando peccata per ſpiritum: id autem quod hic non fuerit mundatum, in futuro mundabitur per ignem, ſicut dixit Apoſtolus. 1. Cor. 3. ſ. Et vniuſcuiuſque opus quale ſit ignis probabit. Sic cuius opus arſerit detrimentum patietur, ipſe autem ſaluus erit, ſi tamen quaſi ꝑ ignē. Et iſtam expoſitionem ponit cū alijs Hier. ſuper Matthę. dicens: in præſenti ſpiritu baptizamur, & in futuro igni ſecundū illud Apoſtoli, uniuſcuiuſq; opus, quale ſit, ignis probabit. Hoc bene ſtat, & tū conuenientius, quod ſupra diximus. ſ. ꝙ fit cōparatio de igne, & aqua ad purificationem ſpiritus ſancti. *Cuius ventilabrum in manu ſua.* Hic etiam Ioan. oſtendit magnitudinē Meſſiæ, dicēdo, ꝙ ipſe eſt iudex omnium hominum, & ad ipſum pertinet ſeparare bonos à malis, puniendo malos, & retribuendo bonis. In hoc Ioā. valde laudat Chriſtum, quia oſtendit eum eſſe Deum. Nemo. n. pōt iſta facere niſi Deus, in cuius manu ſunt omnes fines terræ, & ipſe ſolus eſt, qui reddet vnicuique iuxta opera ſua. Pſal. 61. Et nihil maius de Meſſia dici poterat, quia nihil de eo maius eſt. Ideo nihil eſt maius, ꝙ̄ eſſe Deū. Per hoc etiam Ioan. incitabat ad pœnitentiam, quos baptizabat per terrorem diuini iudicii ſeparātis bonos à malis, & cremantis malos in igne inextinguibili. Significatur per ventilabrum poteſtas iudiciaria Chriſti. Duo. n. continet poteſtas iudiciaria. ſ. poteſtatē cognoſcendi, & poteſtatem diffiniendi. Vtrumq; ſignat per ventilabrum, quia ventilabrum eſt inſtrumentum ad ſeparandum triticum à paleis eleuando vtrumque in altum, & tunc grana pondere ſuo cadētia in vnum locum coeunt, paleæ verò ſua leuitate à vento raptę diffugiunt: ideo ventilabrum à ventilando dicitur. i. proijciendo ad ventum. Et ſicut ſeparantur ibi paleæ à granis, ita per poteſtatem iudiciariam boni ſeparabuntur à malis, vt quilibet eat in locum ſuum. Et dicit ꝙ ventilabrum eſt in manu eius, ita ꝙ immediatè promptus eſt ad diſcernendum bonos à malis. Et non dixit, ꝙ ipſe aſſumet uentilabrum, quaſi hoc futurum expectet. An vero ante tp̄s Meſſiæ Deus hr̄et ventilabrum in manu ſua, infra q. 70. dicetur. *Et permundabit aream ſuā.* Metaphora eſt, quia ventilabrum ad aream pertinet: & per aream ſignificatur hic mūdus iſte, vel Eccleſia, vt alij dicunt, & vtrunq; verum eſt. Nam ſiue Eccleſia, ſiue totus mundus, ad Chriſtum pertinet, quia data eſt ſibi ptās ſuper oīa, & ipſe oīa iudicaturus eſt. Quia pater non iudicat quemꝙ̄: ſed oē iudicium dedit filio facere. Io. 5. Et dr̄, permundabit. i. valde mundabit. ſ. pluſquam in area. Quia quantūcunq; diligens vētilatio ibi fiat ſemper manent aliquæ paleæ ſaltem paruę cū granis, & interdū grana cū paleis dilabunt̄. Diuinū aūt iudicium de ſeparatione bonorū à malis tā diligētiſſimū eſt, vt nullus errori locus ſit. ſ. vt nemo malorū ꝑ errorē inter bonos ad beatitudinem ſuſcipiatur, & nemo bonorū inter malos puniatur. *Et congregabit triticū ſuū in horreum.* Triticum dr̄ ipſi boni, quia de tritico cibus

gra-

gratiſſimus hominibus fit: horreũ eſt ipſa æterna bea- A
titudo, ad quàm omnes boni tanquam ad fælicitatis
horreũ colligentur. *Palleas autem comburet igni inextin-
guibili.* Paleæ dicuntur ipſi mali, quia ſicut paleę ſunt
vanæ, nihil ponderis habentes de bonitate, Sed omni
uento tentationum rapiũtur. Rapi autem uel fluctua-
re vento vituperabile eſt. Sic dicitur ad Eph. 4. c. Vt iam
non ſcimus paruuli fluctuantes, & circunferamur om
ni vento doctrinæ in nequitia hominum. Et dicitur ꝙ
comburẽtur igni inextinguibili: quia hoc uerum erit
ad literam: nam mali ibunt in ignem æternum. inf. 25.
Et quia eſt æternus, eſt inextinguibilis. Sic etiam dicit
Iſa. vlti. vermis eorum non morietur: & ignis eorum
non extinguetur. Et intelligitur de damnatis, qui com
parant paleis. Paleæ.n. ad duo proficiũt. ſ. ad ignẽ, & vt B
ſint in pabulũ beſtiarum. Vtrunq; cõuenit damnatis,
nam ſunt ad ignem æternum, & etiam dantur in pabu
lum Dæmonibus, qui vocantur beſtiæ in ſcriptura. Nã
ipſi torquebunt eos, quibus ſuadentibus peccauerũt.
De hoc dicit Hilarius, ꝙ per ventilabrum, i. paleam di-
ſcretio iuſtitiæ ex auiuis deſignatur, quod habet Dñs
in manu ſua. i. in poteſtate: quia pater oẽ iudicium de-
dit filio: Chryſoſtomus dicit, ꝙ area eſt Eccleſia: hor-
reum eſt regnum cœleſte: ager verò hic mundus. Mit-
tẽs ergo Dñs apoſtolos cæteroſq; doctores, quaſi meſ-
ſores præcidit oẽs gentes de mũdo, & in aream Eccle
ſiæ cõgregauit. Sic ergo triturandi ſunt ſic ventilandi
omnes hoĩes, q in rebus carnalibus delectantur, ſicut
grana in palea. Sed qui fidelis eſt, & boni cordis habet C
medullã, mox ut leuiter fuerit tribulatus, carnalia ne-
gligens, currit ad Deũ. Si autem modicè fidelior fue-
rit, uix cum grãdi tribulatione recedit, & vadit ad Deũ.
Qui autem omnino infidelis eſt, & vacuus quantum-
cunq; ꝯtritus fuerit, non tranſit ad Deum: Triticum
etiam cum primũ trituratum fuerit, iacet cum paleis
in vno loco confuſum, poſtea autem ventilatur, vt ſe-
parentur. Sic & in una Eccleſia fideles cum infidelib.
habentur commixti. Ideo quando mouetur perſecu-
tio quaſi ventus, ut ventilabro Chriſti iactati: quia iam
diſtincti fuerant actibus, ſeparentur & locis. Dicit etiã
Chryſoſtomus, ꝙ non dixit. mundabit aream ſuam:
ſed permundabit: neceſſe eſt enim, vt diuerſis modis
tentetur Eccleſia, donec permundetur. Et primum q- D
dem ventilauerũt illam Iudęi, deinde Gentiles, modo
hæretici, poſtmodum ventilabit eam Antichriſtus. Si-
cut enim quando modica eſt aura non permundatur
tritici maſſa, ſed leuiores paleæ iactantur, grauiores au
tem remanent: ſic, & modo modico flatu tentationis
ſufflante peſſimi homines recedunt. Si autem ſurrexe
rit maior tempeſtas etiã illi, qui videbãtur eſſe ſtabiles
ſunt exituri. Ideo neceſſaria eſt tentatio maior: vt per-
mundetur Eccleſia. Remigius dixit hanc aream. ſ. Ec-
cleſiam: Dñs mundat in hac vita: cùm vel per iudiciũ
ſacerdotum mali de Eccleſia tolluntur. Vel per mor-
tem de hac uita abſcindũtur. Rabanus dicit, ꝙ uniuer
ſaliter huius areæ purgatio in fine ſæculi perficietur,
quãdo mittet angelos ſuos ſilius hominis, & colligẽt E
de regno eius omnia ſcandala. Grego. dicit ꝙ poſt tri-
turam vitæ præſentis, in qua nunc triticum ſub paleis
gemit; ita illo extremi iudicii uentilabro triticum pa-
leaq; diſcernitur, ut nec in tritici horreum palea tran-
ſeat, nec in palearum ignem horrei grana dilabantur.

Quomodo Deus poſſit de lapidibus ſuſcitare filios Abrahæ.
Quæſt. LXVI.

QVAERITVR, quomodo poſſit ſtare quod
ſupradictum eſt, ſcilicet, quòd Deus de lapidi-
bus poſſit ſuſcitare filios Abrahæ. Quidam di-
cunt, quòd per lapides intelliguntur Gen-

A tiles, qui erant lapidei, & duri, & Deus poterat de illis
ſuſcitare filios Abrahæ, faciendo quòd complerentur
in eis promiſſa Abrahæ, & tamen promiſſa illa non cõ
plebantur niſi in filiis eius: quia ſibi, & ſemini ſuo pro-
miſerat talia. Ita dicit Rabanus, quòd lapidum nomi-
ne Gentes ſignatæ ſunt, quæ lapides coluerunt. Idem
Chryſoſtomus dicit, ſcilicet. Lapis durus eſt ad opus:
ſed cùm factum fuerit opus ex eo deficere neſcit. Sic
& Gentes cùm difficultate quidem crediderunt: tamẽ
credentes permanent in fide. Rabanus etiam dicit, ꝙ
de lapidibus ſuſcitati ſunt filii Abrahę: quia dum Gen
tiles in Abrahæ ſemine, hoc eſt in Chriſto crediderũt,
eius filii facti ſunt, cuius ſemini ſunt uniti. Dicendum
quod iſte eſt conueniens ſenſus, eſt tamen moralis. O-
B portet ergo præter iſtum dari alium literalem, quia
ſemper eſt neceſſe dari unum ſenſum, quem ſcriptu-
ra intendit, & ille vocatur literalis, quia litera illum
intendit. Nicolaus tamen, qui exponit in ſenſu literali,
vult iſtum eſſe ſenſum literalem, dicens quod per la-
pides Gentiles ſignificauit, quia colebant idola. Di-
cendum tamen, quod non poteſt eſſe literalis ſenſus
iſte. Primò, quia Ioannes oſtendit hic aliquid, cùm
dixit, potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios
Abrahæ. Si ergo de Gẽtilibus intelligebat, oportebat,
quòd ibi eſſent Gentiles audientes prædicationẽ Ioã-
nis, quos ipſe ad oculum oſtendens lapides vocaret.
Non tamen erant ibi Gentiles, quia ut ſupra probatũ
in 47. q. ſoli Iudæi a Ioanne baptizati ſunt: maximè,
C quia Nicolaus uult, quòd quando Ioannes dixit de la-
pidibus iſtis, oſtẽdit lapides poſitos in alueo Iordanis,
quos ibi iubente Domino poſuerant Iſraelitæ. Et tũc,
cùm illos oſtenderet neceſſe erat, quòd ad literam de
illis deberet intelligi, ſcilicet, quòd de illis lapidibus
ſuſcitarentur Gentiles, qui fierent filii Abrahæ. Et
tunc eſt omnino inconueniens. Quia ſi de illis la-
pidibus Deus homines faceret, nec eſſent Gentiles
nec Iudæi, ſed quidam populus per ſe, non deſcen-
dens de aliquo populo, qui iam fuiſſet: maximè quia
Nicolaus non vult hoc, ſed quòd uerè intelligatur de
Gentilibus, qui lapides coluerant. Et tunc cùm Ioã-
nes oſtenderit, ut ipſe tenet, lapides Iordanis, ſi poſtea
de Gentilibus intelligamus, neceſſe eſt eſſe ſenſum
D myſticum, uel transumptum. Ideo ad hoc, quòd ha-
beret locum aliqualiter iſte ſenſus, debebat dicere
Ioannes, potens eſt Deus de lapidibus ſuſcitare filios
Abrahæ, & tunc, quia nihil oſtenderet, poſſet intelli-
gi de Gentilibus aliqualiter. Sed adhuc non eſſet om
nino ſenſus literæ: quia cùm Ioannes dixit, potens eſt
Deus de lapidibus iſtis: & etiam ſignificauit aliquam
magnam potentiam, quam Phariſæi putarent eſſe
magnam, & tamen quòd de Gentilibus Deus face-
ret filios Abrahæ, ſcilicet, complendo in eis promiſ-
ſa Abrahæ, ſiue potius faciendo eos participes iſto-
rum promiſſorum, non putarent Phariſæi eſſe ma-
gnam potentiam, immo nullam, quia etiam exi-
ſtente ſtatu legis veteris, multi Gentiles conuerte-
E bantur ad ritum Iudaicum, & illi erant participes om-
nium bonorum, quæ Deus promiſerat Iſraelitis. Ideo
non intellexit ſic Ioannes.

Item quia Ioannes voluit innuere, quod Phari-
ſæi non deberent gloriari ſe eſſe filios Abrahæ, ſcili-
cet, quia propter hoc Deus non parceret eis, ſi pœni-
tentiam non agerent: quia etiam ſi occideret illos, le-
ue erat ſibi habere alios filios Abrahæ, cùm etiam
de lapidibus poſſet illos facere, & ſic habebat
iſtud locum, quando Phariſæi non facerent pœ-
nitentiam. Illis autem facientibus eam, nihil ho-
rum eſſet, quia non dicitur, ſuſcitabit Deus filios A-
brahæ de lapidibus, ſed potens eſt ſuſcitare illos.
Et tamen dato, quòd Phariſęi facerent pænitentiam

Deus vere facturus erat filios Abrahæ de Gentilibus
cùm prænunciatum eſſet Gentiles ad Chriſtum con-
uertẽdos: ideo non intellexit Ioannes de hoc: quia id,
de quo Ioannes loquebatur non factum eſt, ſed pote-
rat fieri, ꝙ ipſe ſignauit, potens eſt Deus, &c. & non di
xit faciet Deus & de lapidibus iſtis filios Abrahæ, & ta
men de Gentilibus facti ſunt filii Abrahæ, ergo nõ in-
tellexit de hoc Ioannes. Alii deducunt aliter dicentes,
quòd Ioannes increpabat Phariſæos: quia dicebant ſe
filios Abrahæ. Quaſi diceret, ꝙ falſum erat, ꝙ non di-
cuntur filii Abrahæ ex carnali propagatione: ſed ex fi-
dei imitatione, vt ait Apoſtolus. ad Ro. 8. & 9. Et hoc
tenet aliqualiter Nicolaus. Dicendum, ꝙ licèt verum
ſit filios Abrahę vocari magis ſm̃ fidei imitationem,
quàm ſm̃ carnem, tamen nõ conuenit in propoſito:
quia Ioannes non increpat eos, quaſi falſum dicant ſe
eſſe filios Abrahæ: nec prohibet eis hoc dicere: ſed di-
cit non eſſe in hoc confidendum. Sic ait Chryſoſt. in
quadam homilia, ſ. cùm dr̃, ne uelitis dicere intra vos,
patrem habemus Abraham. Hoc dixit non prohibẽs
dicere ſe eſſe ex illo, ſed prohibet in hoc confidere, vir
tuti animæ non inſiſtentes. Item, quia tunc non face-
ret ad propoſitum dictum Ioannem, quia ipſe admo-
nebat eos agere pnĩam, & ꝙ non dicerent ſe eſſe filios
Abrahæ. Nam iſtud non poteſt eſſe ad propoſitum, ni
ſi forte Phariſæi propter hoc gloriabãtur ſe eſſe filios
Abrahæ, dicerent non eſſe ſibi neceſſariam pnĩam. Itẽ
non erat ad propoſitum: quia hoc modo filii Abrahæ
vocantur, qui imitantur eum: & tamen Ioannes ſuado
bat Phariſæis pnĩam agere, & per hoc dato ꝙ non eſ-
ſent filii Abrahæ quantum ad operũ imitationem, ef-
ficerentur nunc per pnĩam: & ſic non prohiberet eis
dicere patrem habemus Abraham. Item patet hoc
plenius: quia tunc nullo modo eſſet ad propoſitum
illud, quod Ioannes dixit, ſ. potens eſt Deus de lapidi-
bus iſtis, &c. quia ſi ipſi non erant filii Abrahæ, nihil e-
rat ad propoſitum, ꝙ Deus de lapidibus poſſit ſuſcita-
re filios Abrahæ: ideo neceſſe eſt intelligi literam, ſ. ꝙ
Ioannes diceret eis non eſſe confidendum ſolùm in
hoc, quòd erant filii Abrahę: quia niſi pnĩam agerent,
etiam ſi eſſent filii Abrahæ Deus occideret eos, & nõ
parceret propter hoc ꝙ erant filii Abrahæ, quia ſi mul
tum diligeret filios Abrahæ, non ſolũ poſſet accipere
alium populum, quem haberet, vt filios Abrahę, ſed
etiam de lapidibus poſſet illum facere, ſ. de lapidibus
illis, qui erant in Iordane, quos oſtendit ad oculum, vel
de quibuſcunque aliis lapidibus. Iſtud tenet Hierony-
mus ſuper Matthæum dicens, ꝙ Ioannes indicat hic
Dei potentiam, quia qui de nihilo cuncta creauit, po
teſt de ſaxis duriſſimis populum procreare. Prima e-
nim ſunt rudimenta fidei credere Deum poſſe quic-
quid uoluerit. Sed dicetur, dato quòd de lapidibus
Deus populum crearet, quomodo eſſent illi filii A-
brahæ? Nam poſſe de lapidibus homines fieri a Deo
non eſt dubium, cùm de limo terræ primum homi-
nem formauerit. Gene. 2. æqualiter ergo de lapidibus,
vel de lignis potuiſſet eum formare: non tamen eſſent
illi formati de lapidibus filii Abrahæ, quia non eſſent
de ſemine ſuo. Dicendum quod uocarentur filii Abra
hæ quantum ad ſucceſſionem in bonis Abrahæ. Nã
ad filium ptinet eſſe hæredem, ſicut Apoſtolus dixit:
ſi filii, & hæredes. ad Rom. 8. Et quia Abrahæ fuerant
multa promiſſa a Deo, illi qui ſuccederent in promiſ-
ſis, illi uocarentur filii Abrahæ, quia hæredes eius ma-
ximè, quia Deus promittebat Abrahę, & ſemini ſuo
omnia, q̃ promittebat: ſicut dicitur: tibi, & ſemini tuo
dabo terram hanc. & ita de aliis promiſſionibus. Gen.
13. 15. & 22. Neceſſe ergo erat, ꝙ illi in quibus com-
plerentur promiſſa illa, uocarentur filii Abrahæ. Et ſic
ſi Deus deiẽs totum populum Iudæorum ꝑꝑ eorum

F iniquitatem, de lapidibus ſuſcitaret ſibi vnum populũ
nouum, in quo omnia quæ promiſſa erant Abrahę, vo
carentur ille populus de filiis Abrahæ. Etiam quia Deus
habebat filios Abrahę tanquam populum peculiarẽ
de cunctis populis terræ. Exod. 19. & Deutero. 7. Si er-
go de lapidibus, vel aliàs unum populum ſuſcitaret,
quem haberet peculiarem inter omnes populos ter-
ræ, ille vocaretur de filiis Abrahæ. Aliqui uolunt, quod
etiam Deus poſſet uerè filios Abrahæ ſuſcitare de la-
pidibus illis: quia iſtud includitur ſub omnipotentia.
Dicendum tamen quod falſum eſt, quia ſicut impoſ-
ſibile eſt filium vnius hominis poſtquàm eſt, eſſe filiũ
alterius hominis, ita & magis impoſſibile eſt hominẽ
de lapide factum eſſe filium alterius hominis. Nam ad
G hoc quod aliqui eſſent filii Abrahæ, neceſſe erat, quod
aut iam fuiſſent aliquando filii Abrahæ, aut de nouo
deriuarentur de ſemine Abrahæ: non poterant primo
de lapidibus ſuſcitari filii Abrahæ, quia oportebat tũc
quòd aliqui de filiis Abrahæ mortui fuiſſent, & corpo
ra eorum fuiſſent conuerſa in illos lapides, & tunc per
reunionem animæ ad corpus redirent illi homines,
qui prius fuerant filii Abrahę, & fuerant conuerſa cor
pora eorum in lapides. Sic enim fiet in generali reſur-
rectione, ſcilicet, quòd redibit quilibet in eodem cor-
pore, quod uiuens habuit, ſiue illud ſit conuerſum in
terram, ſiue in lapides, ſiue in auras, aut in ignem diffu
giat. Et tunc ſequerentur duo. Primum quòd Deus
non poſſet de illis lapidibus ſuſcitare plures homines,
H quàm quot fuerũt illi, quorum corpora in lapides ver
ſa ſunt. Si autem plures ſuſcitaret, non eſſent illi filii
Abrahæ, ſed alius populus, ſm̃ quod iſti homines ſu-
ſcitarentur, iam olim ipſimet fuiſſent filii Abrahæ. Si
autem deberet Deus de lapidibus ſuſcitare filios Abra
hæ, qui nunquam fuiſſent, non erat poſſibile, quia ad
hoc requirebatur, quod in lapide eſſet ſemen Abra-
hę, ex quo propter propagationem naſcerentur homi
nes, & tamen lapis non poterat habere iſto modo ſe-
men Abrahæ, ſcilicet aliquid, de quo poſſet fieri pro-
pagatio. Et dato, quòd iſtud uellemus cõcedere, quod
eſt impoſſibile, lapis tamen nihil poſſet propagare, q̃a
hoc ſolùm pertinet ad animal perfectum, quod per
generationem poteſt ſe continuare. Ideo non poterãt
I de lapidibus ſuſcitari filii Abrahæ, ita quod eſſent ue-
rè filii Abrahæ, quia Abraham non poſſet eſſe pater
iſtorum, quos Deus de lapidibus procrearet Sed obii-
cietur, quòd ſanctus Thom. tenet in quodam quoli-
beto, & etiam multi alii, quòd ſi Adam non peccaſſet,
ſolum naſcerentur, qui ſaluandi erant, & illi eſſent i-
dem numero, qui nunc ſaluantur. Prima pars ab om-
nibus catholicis tenetur, ſcilicet, quòd ſi Adam non
peccaſſet, poſteri eius nunquam peccaſſent, ſed fuiſ-
ſent confirmati, & de paradiſo terreſtri transferren-
tur in cœleſtem, nunquam guſtata morte, & ſic om-
nes, qui tunc naſcerentur ſaluarentur. Secunda pars
videtur habere difficultatem, ſcilicet, quòd illi eſſent
iſti iidem numero, qui nũc ſaluantur. Nam nunc ali-
K qui ſaluantur, quorum patres, & tota progenies dam-
nata eſt, Sicut patet de illo, qui conuerſus eſt ad Chri-
ſtum, & omnes ſui progenitores fuerunt Sarraceni.
Illi tamẽ qui nunc damnantur, non naſcerentur tũc,
cùm nullus tunc deberet damnari. Ideo neceſſe erat,
quòd illi qui nunc ſaluantur habuiſſent alios patres,
quàm nunc. Iſtud videtur multis impoſſibile, quia
idem homo non poteſt eſſe niſi ab eodem patre, &
matre. Dicendum, quòd poſſibile erat, quia ad hoc,
quòd homo aliquis gignat alium, duo requiruntur in
eo, ſcilicet, uirtus generatiua, cum omnibus inſtrumẽ-
tis ſibi deſeruientibus, & ſemen, quod fiat per uirtutẽ
generatiuã, & poſtea decidatur. Quod aũt vnus hõ dif
ferat ab alio, puenit ſibi ex illis pncipiis, per quę eſt. ſ.

materia,

materia,& forma,quæ complent eſſentiam compoſi- A
ti naturalis:ab identitate iſtorum eſt homo idē nume-
ro. Si autem iſta duo, vel alterum eorum varietur,non
erit idē homo numero. Vnde ſi eſſet poſſibile, ꝙ duo
homines haberent eandem aīam,& idem corpus nu-
mero,eſſent duæ perſonæ, vel duo ſuppoſita:& tñ nō
eſſent duo hoīes,ſed vnicus homo: quia vnicā huma-
nitatem numeralem haberent. Sic.n.eſt in diuinis, qa
pater, filius,& Spiritus ſanctus tria ſuppoſita ſunt,& tñ
non ſunt tres Dij,& non propter aliud,niſi quia habēt
eandem ſubſtantiam,vel deitatem numero. Si aūt tres
deitates numero haberent, ſicut tres hoīes habēt tres
humanitates numerales.i.tres animas,& tria corpora,
non eſſent vnus Deus,ſed tres Dij. In hominibus autē
anima non prouenit à gignente, ſed à Deo, ſolum aūt B
corpus eſt à parentibus: ideo id,in quo poteſt vnus ho-
mo pertinere ad vnum patrem, vel ad alium, eſt ſolū
corpus. Si autem iſtud corpus poſſet eſſe idem nume-
ro genitum à duobus patribus,eſſet idem homo filius
duorum,vel poſſet eſſe à duobus. Nam,ꝙ pater ſit iſte
homo,vel ille,non facit ad identitatem,vel diuerſitatē
numeralem filij: nam ab eodem patre numero multi
filij diſtincti numero ſunt. Sicut ergo ab eodem patre
numero,ſunt diſtincti filij numero, quia communicat
ad eorum generationē partes materiæ numero diſtin-
ctas: ita ſi à diuerſis genitoribus potuit cōicari eadem
pars materiæ numero,per deciſionem ſeminalem,po-
terit idem homo eſſe genitus ab alio, quàm ab illo, à
quo genitus eſt:non quidem, ꝙ ille,qui ſemel genitus C
eſt ab vno homine,poſſit idem numero gigni ab alio,
quia hoc includeret contradictionem,cùm oporteret
totam ſubſtantiam corpulētam,quā iſte ſemel habuit,
quando viuebat, ēt in matura ætate communicaret ſi-
bi alius per generationem. Et iſtud eſt ꝯ omnem gene
rationem naturalē,nec poteſt vllo modo concipi. Sed
eſt ſenſus, ꝙ iſte homo, qui genitus eſt ab vno patre,
potuiſſet gigni ab alio, ita ꝙ tunc non genitus eſſet ab
iſto à quo genitus eſt. Et hoc modo per Dei potētiam
fieri poſſet. Et ſic ego potuiſſem eſſe filius Adæ imme
diatus:nam cōſtat,ꝙ ego ſum de ſemine Adæ. Si ergo
eadem pars materialis numero,quæ fuit in patre meo,
& in matre fuiſſet in Adam,& Heua.& illam decidiſ-
ſent in coitu, & fieret conceptio inde, neceſſe erat, ꝙ D
ex illo actu ego gignerer,& nullus alius, cùm eſſet ibi
corpus meum idem numero. Quia tamen illæ particu
læ numero, quæ fuerunt in patre meo ſecundum ſub-
ſtantiam corpulentam Deus facere poterat,ꝙ fuerunt:
ideo poteram egomet eſſe filius Adæ immediatus.
Patet hoc,quia quidquid in omnibus hominibus fuit,
aut deciſum eſt de Adam realiter,& de Heua:aut con
uerſum eſt incorpore eorum per nutrimentum. Acci
pitur autem nutrimentum de rebus, quas Deus crea-
uit in cibum. Et tunc ſi id quod in patre meo fuit rea-
liter,fuit ex parte Adæ: ita ꝙ in ipſo fuerit quātum ad
illud:ita ego poteram eſſe filius Adæ, ſicut patris mei.
Si autem illud aſſumptum eſt per alimentum:poterat
Deus facere, ꝙ eadem alimenta, vel cibi numero, qui E
erant, quando pater meus alebatur, eſſent de quibus
aleretur Adam, ſaltem quantum ad illam particulam
ſeminalem, quæ ad conceptionem meam decisa eſt.
Et tunc totum idem numero,quod fuit in patre meo,
& in matre ad mei generationem, poſſet eſſe in Adā,
& Heua:& ſic eſſem ego filius immediat⁹. Et hoc mo-
do poſſent eſſe idem numero tunc, qui ſaluarentur,
cum illis, qui nunc ſaluantur: licèt non haberent eoſ-
dem patres,quos nunc habent. Illud tenet,ſi Deus eiſ-
dem corporibus velit infundere eaſdem animas, quas
nunc infudit,quia aliàs,ſi animæ eſſent alię,non eſſent
homines ijdem numero. Illud tamen manifeſtum eſt,
quod fieri poterat: immo videbatur quaſi neceſſariū,

cùm anima non accipiat eſſe numerale, niſi per vnio-
nem ad materiam,quia aliàs non poſſent multiplicari,
niſi ſecūdùm ſpeciem: cùm fuerint puri ſpiritus nihil
habentes materiale, ſed formale,vel eſſentiale. Vnde
ſi animæ differrent numero,& non per materiam cor
porum, quibus vniuntur: neceſſe erat eas differre ad
minus ſpecie, cùm nulla ſit minor differentia eſſentia-
lis, ſiue per eſſentiam quàm ſpecifica:& ſic videtur, ꝙ
exiſtentibus tunc eiſdem corporibus numero, quæ
nunc ſunt, eſſent etiam eædem animæ numero, quæ
acciperent eſſe numero per vnionem ad illa corpora.
Hoc præſuppoſito ſtat argumentum, quòd de lapidi-
bus poſſent procreari filij Abrahæ: cùm idem homo
numero poſſit eſſe filius alterius patris,quàm eius, cu-
ius eſt. Ita filij Abrahæ poterant eſſe,qui non eſſent ge-
niti de filijs Abrahæ, ſed de lapidibus. Dicēdum,quòd
non ſtat. Primò, quia licèt idem homo numero po-
tuerit eſſe filius alterius patris,quàm eius, cuius eſt: ta-
men poſtquam filius iſtius eſt, non eſt iam filius alte-
rius: immo nec eſt poſſibile. Ita nunc, ſi Deus aliquos
homines procreaſſet de lapidibus, dato quòd conce-
deremus, quòd illi potuiſſent eſſe filij Abrahæ, quia
tamen iam fuerunt de lapidibus procreati, & non de
Abraham,nec de filijs eius, non ſunt filij Abrahæ,nec
poſſunt eſſe. Secundò, quia ad hoc, quòd eſſent filij
Abrahæ neceſſe erat,quòd procreati eſſent de ſubſtan
tia Abrahæ mediatè, vel immediatè, quia non dicitur
filius,niſi qui eſt de ſubſtantia patris. Et tamen in lapi-
dibus non erat aliquid de ſubſtantia Abrahæ mediatè,
vel immediatè: ideo non poterant eſſe filij Abrahæ,
qui de lapidibus procrearentur. Secus autem in ho-
mine, de quo dicimus, quòd poteſt eſſe filius alterius
patris, quàm eius cuius eſt, quia ponimus, quòd illa
pars materialis, quæ fuit in patre ſuo, & matre potue-
rat eſſe eadem numero in alio à quo gigneretur. Et
ſi iſtud non detur, non eſt poſſibile,quòd qui eſt filius
vnius potuiſſet gigni ab aliquo alio,quia iam non eſſet
idem numero, cùm non eſſet corpus ſuum idem nu-
mero cum illo, quod ab alio patre ſuſcepturus erat.
Tertiò,quia ad hoc,quòd aliquis ſit filius alterius,non
ſufficit,quod ſit de ſubſtantia eius,& etiam,quòd ei ſit
ſimilis in ſpecie, ſed etiam quod deriuetur ab eo me-
diatè,vel immediatè ſecundùm propagationem ſemi-
nalem in animalibus loquēdo. Quod patet,quia filius
non eſt à patre niſi per generationem, in animalibus
autem generatio eſt per ſeminalem deriuationē, ideo
qui non eſt ab alio per deriuationem ſeminalem,licèt
ſit de ſubſtantia eius non eſt filius eius. Sic patet de He
ua. Nam illa formata fuit de ſubſtantia eius.ſ.de coſta
Adæ,& tamen non vocatur filia Adæ. A fortiori ergo,
ſi de lapidibus aliqui homines à Deo crearentur, dato
quòd illi lapides facti fuiſſent de corporibus aliquorū
filiorum Abrahæ conuerſis in illos lapides,non dicen
tur iſti filij Abrahæ, quia non fuerunt ab eo per deri-
uationem ſeminalem. Nam productio iſtorum non
fuit per propagationem, ſed per formationem, ſicut
Heua fuit formata de Adam. Non ergo poterant iſti
eſſe filij Abrahæ, ſicut nec Heua filia Adæ, & adhuc
multo minus,quia Heua de Adam viuēte ſumpta eſt
de vera carne eius. Iſti autem de veris lapidibus fierēt,
in quos mutata eſſent corpora filiorum Abrahæ, quæ
iam non erant. Dicendum ergo quod includebat con
tradictionem, quod de lapidibus crearentur de nouo
aliqui filij Abrahę,qui nunquam fuiſſent:ſed intelligē
dum quod poterat Deus de illis creare nouum popu-
lum,quantumcunque magnum vellet,& illi homines
non ſolum non eſſent de filiis Abrahæ: ſed etiam, nec
de filijs Adæ, nec eſſent de cognatione noſtra, niſi ſo-
lùm,quod communicaremus cum eis in ſpecie,& iſti
vocarētur filij Abrahæ propter cauſas ſupra aſſignatas.

Quomodo intelligatur dictum Ioannis, qui poſt me uenturus eſt, ſcilicet Chriſtus; cum iam ueniſſet, & eſſet triginta annorum. Quaſt. LXVI.

QVAERITVR, quomodo dicitur hic, ꝙ poſt
me uenturus eſt, ſ. Chriſtus. Nam quando
Ioannes iſta dicebat, Chriſtus natus erat, & tri-
ginta annorum, cùm immediatè venit ad
baptiſmum, ut patet in litera. Dicendum quòd Chri-
ſtus iam venerat, quantum ad ſubſiſtentiam perſona-
lem, quia iam erat; non tamen uenerat quantum ad
operationem ad quam ipſe mittebatur. Chriſtus autē
non venerat in mūdum, ut homo eſſe, ſed, ut ſalutem
noſtram operaretur. Et quia Chriſtus nihil adhuc fe-
cerat de illo, ad quod veniebat, rectè dicebatur nondū
veniſſe. Opera.n. quæ Chriſtus fecit ad redemptionē
noſtram fuerunt prædicatio, legiſlatio, miraculorum
operatio, & nouiſsimè ac præcipuè ipſa mors. Iſta ince-
perunt in baptiſmo Chriſti, quando Ioannes manife-
ſtauit eum populo, Ioan. 1. dicens: Ecce agnus Dei; ec-
ce qui tollit peccata mundi. Hic eſt, de quo dixi. Poſt
me venit vir, qui ante me factus eſt. Et poſt baptiſmū
Chriſtus immediate aſcendit in montem, & ieiunauit
40. diebus. Quibus finitis deſcendit, & prædicare cœ-
pit, vt patet Mar. 1. & etiam infra in litera, & ſeq. c. Re-
migius dicit quòd Ioannes uenit quinque modis ante
Chriſtum, ſ. naſcendo, prædicando, baptizando, moriē-
do, ad inferos deſcendendo. De primo patet, quia Ioā-
nes natus eſt ante Chriſtum quaſi per ſex menſes. Nā
quando Gabriel ſalutauit Virginem, & ipſa concepit,
erat 6. menſis quo Heliſabeth mater Ioānis, concepe-
rat eum. Sic dicitur Lu. 1. ſ. In menſe autē 6. miſſus eſt
Gabriel angelus, &c. i. In menſe 6. a conceptione Eliſa-
beth, de qua loquitur tota litera præcedens. Etiam, q̄a
angelus dixit Mariæ: Et ecce Eliſabeth cognata tua, &
ipſa concepit filium in ſenectute ſua. Et hic eſt men-
ſis ſextus illi, ideſt, ſextus a conceptione illius, e. c. Sex
ergo menſibus Ioannes ante Chriſtū natus eſt. De ſe-
cundo patet, q̄a Ioannes incepit prædicare, & baptiza-
re ſimul. Mar. 1. & hic in litera, licèt verum ſit, ꝙ ordi-
ne tp̄is fuit prior prædicatio eius, quia nemo ab eo vel-
let baptizari, niſi annūciaret ei primò de baptiſmo, &
ad q̄d proficiebat. Et dū Ioannis baptizaret, uenit ad eū
Chrs, vt inter cæteros baptizaret. Patet in litera, quia
cùm dictū eſt ſupra de prędicatione, & baptiſmo, Ioā-
nis, dr̄ infra: Tunc venit Ieſus a Galilæa in Iordanē ad
Ioānē, vt baptizaretur ab eo. Sic etiā Luc. 3. dicitur. Fa-
ctum eſt, cùm baptizaretur omnis populus, ut Ieſu ba-
ptizato, apertum eſt cœlum. Et ſic Ioannes cæpit prę-
dicare antequam Chriſtus baptizaretur. Chriſtus tamē
baptizatus eſt antequam prædicaret: quia poſtquā ba-
ptizatus eſt, ſtatim aſcendit in deſertum, & ieiunauit,
& poſt ieiunium deſcendit Ieſus in Galilæam, & præ-
dicauit in Capharnaum, vt patet infra in litera, & ſe-
quenti cap. & Mar. 1. & Luc. 3. & 4. Ergo prius Ioan-
nes cæpit prædicare, quàm Chriſtus.

De 3. ſ. de baptiſmo patet, incepit enim baptizare
Ioannes ſimul, & prędicare, ut dicitur ſupra in litera, &
Mar. 1. ſ. Fuit Ioannes in deſerto baptizans, & prædicās
baptiſmum. Chriſtus autem nondum inceperat bapti-
zare, ſiue loquamur de baptiſmo, quem Chriſtus ma-
nibus traderet ſuis, ſiue de illo, quem traderent diſci-
puli eius illo iubente. Nam de Chriſto nunquam legi-
mus, ꝙ per ſeipſum quenquam baptizauerit; ſed dice-
batur iſ ſe baptizare, quādo baptizabant diſcipuli eius,
Ioan. 4. Eſt autem uerum, quod licèt non inueniatur
ſcriptum, tenetur tamen conuenienter, ꝙ Chriſtus a-
liquos per ſe baptizauerit. Nam ſaltem apoſtolos cre-
ditur Chriſtus baptizaſſe, uel aliquos de illis, vt tenet

F Auguſt. ad Seleucianum. Poterat tamen eſſe, ꝙ nun-
quam Chriſtus aliquem baptizauerit, ſed diſcipuli ſui
baptizarēt. Sed obiicietur, quomodo ergo baptiſmus
a Chriſto inſtitui potuit, ſi per ſeipſum non baptizauit
aliquem? ſicut ipſe per ſe prius confecit corpus, & ſan-
guinem; & dixit diſcipulis, ſic facite in meam comme-
morationem, & tradidit eis totam formam faciendi
infra 26. & Luc. 22. Item ſi Chriſtus neminem bapti-
zauit, quomodo potuerunt apoſtoli eſſe baptizati? q̄a
nemo eos baptizaret niſi baptiſmo Ioannis, & tamen
baptiſmus Chriſti erat de neceſſitate ſalutis. Mar. 1. ſci-
licet. Qui non crediderit, nec baptizatus fuerit, condē-
nabitur. Dicendum, ꝙ an Chriſtus aliquem baptizaue-
rit, vel non, problema neutrum eſt. Poteſt enim vtra-
G que pars teneri. Ratio eſt, quia non reperitur Chriſtū
baptizaſſe, etiam non poteſt conuinci aliqua ratione,
quia non eſt aliquod inconueniens, etiam ſi dicamus
eum non baptizaſſe: ideo poteſt teneri quæcunque
pars: licèt communius tenetur, quòd Chriſtus baptiza-
uerit aliquos, ſaltem de Apoſtolis, ſicut tenuimus ſup.
in 49. q. Tenendo tamen, quòd Chriſtus neminem
baptizauit, facile eſt reſpondere ad omnia obiecta. Ad
primum dicendum, ꝙ potuit Chriſtus ſatis conueniē-
ter inſtituere baptiſmum, etiam ſi per ſe nunquam il-
lum miniſtrauerit: quia inſtituere aliquod ſacramen-
tum eſt dare ei de nouo totum eſſe, & efficaciam: in
baptiſmo autem potuit Chriſtus iſtud facere, non mi-
niſtrando illum. Eſt enim in baptiſmo materia, & for-
H ma: & quædam efficacia interior, quæ eſt res ſacramē-
ti. Materia eſt aqua, & non abſolutè, ſed aqua ad hoc
diſpoſita, ſcilicet, quæ pertineat ad ſpiritualem mun-
dificationem. Illud autem Chriſtus dedit omnibus a-
quis cùm ipſe baptizatus eſt in Iordane. Nam tangen-
do aquam ſanctificauit eam, faciēs eam eſſe aptam ad
baptiſmum. Sic dicit Beda, quòd Chriſtus tactu ſuæ
mundiſſimæ carnis vim regeneratiuam aquis contu-
lit. Et iſta eſt una de cauſis, quare Chriſtus baptizari vo-
luit. ut infra dicetur. q. 71. Formam autem baptiſmi e-
tiam Chriſtus inſtituit. Nā ipſe dixit. Docete omnes
Gentes baptizātes eos in nomine Patris, &c. & inf. 28.
Efficaciam quoq; interiorē ſolus Chriſtus operat̄. Ip-
ſe namq; dat gratiā, per quam remittunt̄ peccata, &
I infundit oēs uirtutes & characterē imprimit. Nulla au-
tē alia ſunt in baptiſmo, & ipſe fecit oīa a principio.
Miniſtrare autem baptiſmum non eſt aliqua pars ba-
ptiſmi, nec uirtutis eius, quod eſt de eſſe illius: ideo nō
requirebatur, ꝙ Chriſtus ad inſtituendū baptiſmum,
miniſtraret illū, cū poſſet facere oīa, quæ erāt de eſſe,
vel neceſſitate, aut integritate baptiſmi, non miniſtrā-
do eū. Cùm autē dr̄, ꝙ ipſe cōfecit, verum eſt, & tn̄ ad
inſtituendū illud ſacr̄m nō oportebat, ꝙ ipſe prius cō-
feciſſet: ſed ſolū ꝙ daret formā in in qua deberet con-
fici. Et ſicut ipſe poſtquam cōfecit dixit Apoſtolis, ſic
facite in meam cōmemorationē. Luc. 22. Poterat ante-
quā faceret iubere alicui Apoſtolo, ꝙ proferret illa ver-
ba ſup panem, & uinum illa intentione, & fieret con-
ſecratio, q̄a ibi nihil pertinet ad miniſtrum, niſi verba
K proferre; reliquum autem uirtus diuina eſt ꝑ q̄ fit illa
trāſubſtātiatio admirabilis. Sicut ergo Chriſto profe-
rēte verba, facta fuit ꝯuerſio: ita fuiſſet, ſi Petrus primò
feciſſet Chriſto tn̄ iubēte, & Chrs nunq̄ ꝑ ſe ꝯfeciſſet:
ſicut quotidie fit. Ab eo tn̄ ſacr̄m illud totaliter inſti-
tuebat: q̄a ipſe prius ſic fieri iuſſit, & ipſe materiā ſacri
determinauit, ſ. panē, & uinū. Ipſe quoq; verba forma-
lia dedit: ab ipſo ēt eſt virtus ſpiritualis, ſm̄ quā fit illa
cōuerſio. Et ſic nihil manet niſi nudū miniſterium, ꝙ
eſt poſterius ſacro, & non eſt aliquid de integritate il-
lius, ideo poterat Chriſtus inſtituere iſtud ſacramen-
tum Euchariſtiæ, etiam ſi ipſe nunquam conficeret.
Quare ergo per ſe conficere voluit, dicetur loco ſuo.

Et

Et ſic, licèt Chriſtus baptiſmum inſtituerit, non oportet ꝙ ipſe aliquem baptizauerit. Ad ſecundum dicēdū ſecundùm quoſdam, ꝙ Apoſtoli non fuerunt baptizati, & tamen ſaluati fuerunt: quia cùm poteſtas Chriſti non ſit obligata ſacramento, poterat eis dare rem ſacramenti.i.gratiam, & remiſſionem peccatorum, ſine ſacramento.ſ.baptiſmi. Et cùm obijcietur de lege obligante, dicendum ꝙ Chriſtus, qui poſuit illam legē, poterat abſoluere illos ab illa. Dicendum ꝙ iſtud verum eſt: & tamen iſtud eſt ponere ſpecialia. Nunq̄ tamen ponenda ſunt aliqua exorbitantia à iure, vel ab eo, qđ commune eſt, ſine neceſſitate.i.niſi expreſſe appareat, ꝙ oporteat talia imponi. Cùm ergo ſit lex generalis, ꝙ qui non crederet, & baptizaretur, periret: & nō appareat Apoſtolos abſolutos ab iſta lege, nec appareat aliqua cauſa veriſimilis, quare debeamus dicere eos fuiſſe ſolutos: eſt dicendum, quòd baptizati fuerſit. Cum autem dicitur, quòd ſi Chriſtus non baptizauit eos, vel aliquem eorum, non poterant eſſe baptizari. Dicendum ꝙ cùm Chriſtus potuerit inſtituere baptiſmum non miniſtrando illum aliquando, vt dictū eſt, poterat inſtituere, & iubere alicui de Apoſtolis, quòd baptizaret alios ſub forma, quam ipſe traderet: & rurſus aliquis de baptizatis baptizaret ipſum, & ita eſſent omnes baptizati, & neminem Chriſtus baptizaret. Sic enim quotidie fieri poteſt, quia infidelis, qui non eſt baptizatus, poteſt baptiſmum conferre. Et ſi duo infideles vellent baptizari, & nemo ſit, qui eos baptizet: vnus poterit baptizare alterum: & rurſus ab eo baptizabitur. Ita ergo non apparet aliqua neceſſitas quare dicamus, ꝙ Chriſtus aliquem baptizauerit. Et ſi dicatur, ꝙ Chriſtus baptizabat, quia Ioan. 3. dicitur, ꝙ diſcipuli Ioan. dixerunt Ioan. Rabbi ille, qui erat tecum trans Iordanem, cui teſtimonium perhibuiſti, ecce baptizat. Dicendum, ꝙ Chriſtus non baptizabat, ſed ſolùm diſcipuli eius, quia baptizabant mandato eius, & baptiſmo ab eo inſtituto, dicebatur ipſe baptizare. Sic patet Io. 4.ſ. Audierunt Phariſæi, quia Ieſus baptizat plures, quàm Ioan. Et ſequitur, quamquam Ieſus non baptizaret, ſed diſcipuli eius. Et ſic non conuincitur, ꝙ Ieſus baptizaret aliquem, licèt dicatur baptizare. Et iſta litera aliqualiter innuere videtur, quòd Chriſtus nunquā baptizauerit, ſed ſolùm diſcipulis baptizare iuſſit, quia aliàs non videtur ſatis manifeſtè, quid illa litera velit, ſi Chriſtus aliquando per ſe baptizaret. Et ſic teneri pōt, quod nunquam baptizauerit. Quia tamen cōmunius tenetur, quod aliquos baptizauerit, poteſt teneri in ſe, tamē problema iſtud neutrum eſt. Siue ergo dicatur, quod Chriſtus per ſe baptizauerit, ſiue non baptizauerit ipſe, ſed diſcipuli ſui, neceſſe eſt dicere quod Ioannes prius inceperit baptizare, quàm Chriſtus inſtituerit baptiſmū. Nā baptiſmus Chriſti eſt ſacramentum legis nouæ: non ergo debebat inſtitui quouſque inciperet prædicari lex noua. Chriſtus tamen non cœpit prædicare, quouſque baptizatus eſt, & ieiunauit: vt colligitur ſequenti. c. & Mar. 1. ergo Ioan. baptizauit antequam Chriſtus. De quarto patet. Nam Ioannes mortuus eſt ante Chriſtum, & aſſeritur communiter, quod per vnum annum. De quo dicetur infra 14. Et ſatis patet, quia ibi dicitur quod Herodes occidit Ioan. & ſepelierunt illum diſcipuli eius, & venientes annunciauerunt Ieſu: quod cùm audiſſet ſeceſſit in nauicula in deſertum locum. De quinto patet, quia Ioan. deſcendit ad inferos, ſcilicet, ad ſinum Abrahæ mox vt occiſus eſt: & Chriſtus deſcendit etiam illuc illico vt mortuus eſt: Ioan. tamen mortuus fuit ante Chriſtum; ideo prius deſcēdit ad inferos. Et ſic in his quinque Ioannes venit ante Chriſtum.

A

Quomodo conueniant dicta Euange. de calciamentis Chriſti, quæ Ioannes dixit ſe non eſſe dignum ſoluere, vel portare. Quæſt. LXVII.

QVAERITVR circa iſtud, quod dicitur hic, ſcilicet, cuius non ſum dignus calciamēta portare, quomodo poſſit eſſe verum: q̄a Euangeliſtæ diſcordant hic. Matthæus.n. dixit hic calciamēta portare, & Mar. 1. dicitur, corrigiam calciamentorum eius procumbēs ſoluere, & Luc. 3. dicitur ſolùm, corrigiam calciamentorum ſoluere, & Ioan. 1. dicitur, non ſum dignus, vt ſoluam eius corrigiam calciamenti. Et tamen Ioan. non poterat dicere omnia
B hæc: ſed vnō modo diceret. Ideo non videtur, quòd poſſint ſtare dicta Euangeliſtarum. Sic enim aliqui infideles arguunt eos mendacij, quia inter ſe videntur diſcordare. Sic.n. fecit Iulianus Apoſtata Imperator quēdam librum faciens in redargutionem Euangeliſtarū, vt patet in hiſtoria tripartita, & per Aug. in lib. de concor. Euangeliſta. Aliqui dixerunt, quòd vnus Euangeliſtarum verum dixerat, & cæteri errauerant. Sed iſta eſt blaſphemia. Nam ſi vnum mendacium permittitur, vel conceditur in codice Euangelico, tota fides Chriſtiana eſt inanis. Quia eadem ratione omnia dicentur falſa. De hoc tamen latè diximus ſupra in prologo noſtro. Sic enim quidam Græci inſipientes, vidētes ꝙ Matthæus, & cæteri Euangeliſtæ in aſſignatione
C paſchali videntur repugnare Ioanni in verbis, dixerunt Matthæum mentitum fuiſſe: & Ioannem uera dixiſſe. Iſta autem eſt blaſphemia, & inſipientia. Nam qui aliquod falſum dicunt eſſe in fide, blaſphemia eſt. Quia verò Matthæum mentitum, & Ioannem uera dixiſſe aſſerunt: inſipientia maxima eſt. Nam ſi conceſſero Matthæum mentitum, dicam Ioannem, Marcum, & Lucam mentitos, quia nihil magis unus probat, quam cæteri. Sed ideo illis firmiſſimè credimus, quia Eccleſia mater noſtra hoc tenet, quam errare in fide impoſſibile eſt. Maximè, quia illi Græci inſipientes mouebātur ad hoc ſine cauſa. Tamen Ioan. in nullo repugnat Matthæo, ſed ipſi nec intellexerunt Ioannē, nec Matthæum. De quo latiſſimè dictum eſt in defenſorio no-
D ſtro trium concluſionum, ubi agitur de anticipatione, uel non anticipatione Phaſe. Ideo non eſt concedendum, quòd aliquis Euange. in hoc, uel in aliquo errauerit, aut errare potuerit, cùm ſcriberent dictante ſpiritu ſancto. Alij dicunt, quòd Euangeliſtæ mentiri noluerunt, & tamen aliqui eorum obliti ſunt ueritatem, & aliud pro alio poſuerunt. Sed hoc non ſtat, quia tūc non differret à priori, quia utroq; modo Euāgeliſtæ falſum dicerent, ſed ſolùm differret, ꝙ quidam dicerent uolentes mentiri: alij uerò ex ignorantia, & iſtud, licèt quantum ad eos alleuiando peccatū eorum differret, tamen quantum ad nos nihil differret. Quia utroq; modo falſum crederemus. Ideo dicit Aug. lib. 2. de concor. Euan. ꝙ ab Euangeliſtis oēm falſitatem
E abeſſe decet, non ſolùm ea, quæ mentiendo promit. ſed etiam ea, quę obliuiſcendo. Dicendum ergo, qđ licèt Euangeliſtæ uaria uerba poſuerint hic, in nullo ſibi obuiant. Pro quo ſciendum, ꝙ Marcus, Lucas, & Ioannes non habent hic aliquam diuerſitatem difficilem: ſed faciliter concordantur. Nam Ioan. dixit, corrigiam calciamenti ſoluere: Marcus, & Lucas dixerunt calciamentorum, & non eſt diuerſitas, quia calciamētum aliquando ſignificat unum calceum aliquando utrumq;, & non ſolū calceū, ſed quidquid calciamus: Ioan. aūt dixit, ꝙ non erat dignus ſoluere corrigiā ſubtalariū, uel calceorum Chriſti. Marcus autem, & Lucas uolentes hoc exprimere, dixerunt, calciamentorū, ſumentes calciamentum pro uno calceo. Ioan. autem

aſſumpſit calciamentum pro vtroque calceo, ſicut amictus aliquando ſignificat vnam veſtem, & aliquando totum ueſtitum. Et ſicut eſt in Latino, ita in Græco, & in Hebræo ſunt nomina æquipollentia iſtis in ſignificato, quæ accipiuntur eodem modo. Rurſus Marcus differt a Luca, & Ioanne, quia iſti ſolùm dixerunt ſoluere corrigiam. Marcus autem dixit procumbens ſoluere corrigiam. Iſtud non eſt diuerſitas, quia non ſolùm in ſacra ſcriptura, ſed etiam in omnibus aliis idem referentibus, quando vna addit ſuper aliam non obuiat ſibi: quia illa, quæ tacuit una, non negauit alia fuiſſe vltra ea, quæ ipſa ſcripſit. Et maximè eſt hoc in ſacra ſcriptura, vbi ſemper ea, quæ plus addit, tenenda eſt, nec præiudicat ei, quæ pauciora continet.

G Nam ſcriptores ſacræ ſcripturæ non ideò omiſerunt quædam ſcribere, quaſi illa neſcirent, ſicut faciunt ſcriptores Gentium. Nam de omnibus pleniſſimè erāt edocti per ſpiritum ſanctū, qui dictabat eis, quod ſcribebant: ſed quidquid omiſerunt ab intentione fecerunt propter aliquam cauſam. Et rurſus illi, qui ſuppleuerunt ab aliis omiſſa, propter aliquas cauſas etiā rationabiles fecerunt. De quo magis dictum fuit ſupra in prologo noſtro q. 10. 21. & 22. Sic ergo uerum eſt, quod Marcus dixit. Ego non ſum dignus procumbens corrigiam calciamentorum eius ſoluere. Et hoc ſolus Marcus expreſſit: cæteri autem tacuerunt tres: ergo, Marcus, Lucas, & Ioannes diſcordiam nullam habent: ſed maior diuerſitas eſt inter Matthæum, & cæteros tres, cùm ipſe dixerit calciamenta portare;

H alij autem dixerint corrigiam calciamentorum ſoluere. Ponit autem Auguſt. lib. 2. de concordan. Euang. duas ſolutiones ad hoc. Vna eſt, quòd Ioannes vtrumque dixerit, ſcilicet, quia ſæpe Ioannes loquebatur de Chriſto, & poterat dicere vna vice, cuius non ſum dignus calciamenta portare: alia vice, cuius non ſum dignus corrigiā calciamentorum ſoluere: & iſtud eſt valde veriſimile. Quia etiam ſæpe dixit Ioannes de Chriſto: Ecce agnus Dei: & diuerſimode illud dixit. Ioan. 1. ſcilicet. Altera die vidit Ioannes Ieſum uenientem ad ſe, & ait: Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Altera uice dixit ſolum: ecce agnus Dei, cùm uideret Ieſum ambulantem. eo. c. Ita ergo poterat eſſe hic.

I Secundò ſoluit, quòd Ioannes dixit hoc ſemel: & tamen Euangeliſtæ non ſumpſerunt omnia uerba formalia Ioannis: ſed ſolùm ſecuti ſunt ſenſum: quia Ioannes intendebat, loquendo de calciamentis, oſtendere Chriſti excellentiam, & ſuam paruitatem. Omnes Euangeliſtæ tenuerunt ſenſum: quia per verba cuiuslibet illorum ſignificatur Ioānis paruitas, & Chriſti magnitudo. Et eſt iſta reſponſio multum notabilis: quia verba non ſunt propter ſe, ſed tanquàm ſigna conceptuum. primo Perihermenias, ſcilicet. Sunt ea, quæ in voce earum, quæ in anima ſunt, paſſionum notæ. Cùm ergo idem conceptus omnino ſignificatur, nihil differt qualia verba ſint. Et ita eſt in vſu noſtro. Quia, quando quis refert omnino eandem ſententiam; quam alius

K dixit: licèt non dicat per omnia verba illius, dicitur tamen dicere omnia, quę ille dixit. Vnde dicit Auguſtinus eodem lib. Vtilis ergo modus: & memoriæ commendandus eſt, cùm quiſque voluntatem eius explicat, de quo aliquid narrat, etiam dicens aliquid aliud, quod ille non dixit: voluntatem tamen ſuam explicauit eandem, quam & ille, cuius uerba commemorat. Ita enim ſalubriter dicimus nihil aliud eſſe quærendum, quàm quid uellet ille, qui loquitur. Et illud oportet ſæpe intelligi accidere in Euangeliſtis: cùm omnes eandem Chriſti ſententiam fideliter narrant, non tamen ſemper eadem tenent verba. Quod autem diximus nihil differre in uerbis, dum tamen te-

F neatur eadem ſententia, uerum eſt, niſi ubi ipſa uerba inducunt aliquem effectum ſpecialem: quia tūc oportet ipſa verba ad vnguem referre. Sic enim eſt in formis ſacramentorum, in quibus non ſolū ſententia nō eſt mutanda, ſed etiam non eſt illa ſententia per alia verba diſperata plura, vel pauciora exprimēda: ſed per ea, quæ tradita ſunt: quia aliàs ſæpè ſacramentum nullum eſſet. Et ſic Euangeliſtæ hic in nullo diſcordāt; licèt variè loquantur.

An Chriſtus calciamenta portauerit. Quæſt. LXVIII.

QVAERITVR quomodo Ioannes dixit hoc, quod nō erat dignus ſoluere corrigiam calciamentorum Chriſti. Nam Chriſtus calciamēta

G nō habuit: quia Apoſtolis iuſſit ire ſine calciamentis Luc. 22. c. Qn miſi vos ſine ſacculo, & pera, & calciamentis: nunqd aliquid defuit uobis? & inf. eo. dicitur, quod non portarēt peram in via, nec calciamēta. Quidam dicunt, ꝙ Chriſtus calciamenta habuit, Apoſtoli tamen non habuerunt illa, quia ipſe vetuit illis habere. Dicendū, ꝙ non eſt veriſimile, quia Chriſtus nihil præciperet Apoſtolis, quod ipſe prius nō faceret: quia alias nō erat recta doctrina. Nā in moralib. plus mouent facta, q̄ verba. Vnde ſi quis contra doctrinam ſuam agat: etiam ſi uideatur excellens, & uera contēnitur. Sic dicit Ariſt. de Eudoxo philoſopho 10. Ethi. qui delectationē tanquam malā dixit fugiendā. Quia

H tamē ipſe illam in aliquo ſequi viſus eſt, contēpta fuit doctrina eius. Sic etiam dixit Apoſtolus 1. Cor. 9. c. Caſtigo corpus meū, & in ſeruitutē illud redigo: ne cùm aliis prædicauerim, ipſe reprobus efficiar. Chriſto autē maximè cōpetebat hoc, qui daturus erat doctrinā excellentiſſimā a nullo contemnendā. Ideo ipſe cōpletè faceret, quidquid aliis faciendū prædicaret: imò anteq̄ prædicaret, faciebat qdquid poſtea prædicabat. Sic. n. antequā prædicaret ieiuniū, illud grauiſſimū egit Chrs ſequ. c. Sic dr Act. 1 ꝙ cœpit facere, & docere. Alii dicūt, ꝙ Chriſtus eo tpe, quo Apoſtolis iuſſit nō portare calciamenta, etiā ipſe nō portabat illa: & tn̄ anteq̄ veniret ad baptiſmū Ioannis portabat calciamēta, & ſic Ioānes uerū dixit. Dicēdū, ꝙ nō eſt veriſimile, ꝙ Chrs

I vſq; ad annū trigeſimū portaret calciamēta, & poſtea, cū inciperet prædicare nō portaret illa: qa iſtud argueret quādā inſtabilitatē. ſ. mutare modū uiuēdi circa habitū. Quia iſtud nō pertinet niſi ad illos, q de nouo inueniunt aliquē modū uiuendi eis cōuenire, quē prius cōuenire non putabāt: Chriſto tn̄, qui oīa ſciebat, hoc nō cōueniebat. Itē, qa iſtud argueret, uel eſſet occaſio ad arguendum quandā ſimulationē, uel hypocriſim: nā, cùm Iudæi vidiſſent Chriſtū antę prædicationem calceis vti, poſtea vero diſcalciatum ire, putarēt, ꝙ ipſe volebat de ſe oſtentare famā ſanctitatis, vel opinionē: Debuit ergo ſemper tenere eandē formā uiuendi, ut in nullo ſaltem poſſet, cōtra eum ſuſpicari. Item quia tenere ſemper inuariabiliter eādem formam uiuendi

K pertinet ad quandam conſtantiam morum, & grauitatem, atque maturitatem uiri; quod ualde laudabile eſt, & magnam auctoritatem præſtat. Omne autem laudabile in moribus, debuit in Chriſto apparere, ideo fuit ſibi valde conueniēs ſemper tenere eandem formā uiuendi. Dici poteſt ergo uno modo, ꝙ Chrs nō habebat calciamenta, & Ioannes hoc ſciebat, tamē dixit: nō ſum dignus corrigiam calciamenti, &c. Quia iſtud pertinet ad modum communē loquendi, qn̄ aliquis uult oſtendere unū improportionabiliter excedere alterum, ſiue habeat calciamenta, ſiue non. ſ. nō eſt dignus ſoluere corrigiam calciamentorum, quæ habet, vel ſi illa haberet. Et iſtum modū loquēdi nos frequentamus de homine habente calciamenta, uel

non

non habente, & hoc tenet Nicolaus. Aliter poteſt dici, quòd Ioannes, quando dixit iſta, non cognoſcebat Chriſtum determinatè. Quia licèt ſciret, quòd illico venturus erat: neſciebat tamen quis ille erat. Ioan. 1. ſcilicet. Et ego neſciebam eum. Et ſic poterat putare, ꝙ Chriſtus portaret, vel portaturus eſſet calciamenta. Et ita dicebat, ꝙ non erat dignus ſoluere corrigiam illorum. Ille modus uerus eſt, & tamen melior eſt præcedens.

An Ioannes dixerit mendacium, quòd non eſſet dignus portare Chriſti calciamenta, cùm eſſet dignus.
Quæſt. LXIX.

QVAERITVR, quomodo Ioãnes dixit, non ſum dignus calciamenta eius portare: an mentitus eſt, cùm uideretur ad hoc dignus. Et patet hoc, quia per hoc Ioannes intendebat dicere, ꝙ non erat dignus eſſe minimus ſeruulorum Chriſti, vel miniſtrorum, vt ſupra expoſitum eſt, & tamen videtur, quòd dignus erat, quia Petrus, & cæteri erant Apoſtoli Chriſti, qui non ſolùm non erant minimi ſeruulorum, immo nullo modo erant ſerui, ſed amici: ſic ergo Chriſtus dixit eis Ioan. 15. Iam non dicam uos ſeruos, quia ſeruus neſcit quid faciat Dominus eius. Vos autem dixi amicos, quia omnia, quæ audiui à Patre meo, nota feci uobis: Ioannes tamen erat dignior omnibus his, quia inter natos mulierum non ſurrexit maior eo. infra 11. ergo erat dignus. Ad hoc dicunt quidam, quòd Ioannes dignus erat portare Chriſti calciamenta: non tamen mentitus eſt dicere hoc, quia dixit ex humilitate. Dicendum, ꝙ non ſtat, quia ex humilitate non eſt mentiẽdum, quia qui ex humilitate mentitur efficitur quod uitabat, vt ait Auguſt. ſcilicet. Per humilitatem incidit in peccatum, mentiendo per illam: ſi autem dicas, quòd humiles negant laudes ſuas, & dicunt de ſe minora, quã ſint, & tamen non uituperantur, ſed potius de hoc laudantur, & in hoc dicimus eos eſſe humiles. Dicendum, ꝙ humiles dicunt de ſe minora, vel negant maiora, quæ in eis ſunt: non tamen animo dicendi falſum, ſed quia eis ſic videtur. Et cauſa eſt, quia uera humilitas facit eos reſpicere ad defectus ſuos, & nunquam ad excellentiam ſuam. Vnde licèt in aliquo ſint excellentes, non ſe reputant excellentes, quia ad iſtud non aduertunt: ſed ad defectus ſuos, quibus exiſtentibus putant ſe non ſolùm non eſſe excellentes: immo nihil eſſe. Ideo quando excellentiam ſuam negant, vel de ſe parua dicunt, non mentiuntur, quia non loquuntur contra mentem, cùm verè paruos ſe reputent, ſicut profitentur. Sic dixit Beda, ꝙ uiri ſancti magis humiliantur de uirtutibus, quas non habent; quàm glorientur de uirtutibus, quas habent, ſcilicet, quia magis reſpiciunt ad defectus ſuos, quàm ad excellentiam: ſuperbi autem è contrario, quia magis excellentiam ſuam ſi aliqua eſt reſpiciunt, quàm defectus etiam ſi multi ſunt. Et iſta eſt propria conditio humilium, & ſuperborum. Si tamen ab aliquo humili quæratur ſpecialiter de aliquo actu laudabili, an fecit illum: non poteſt negare ex humilitate ſe feciſſe, ſed debet tacere, vel confiteri veritatem, alias peccat. Ita poterat dici de Ioanne, quòd ipſe dignus erat portare calciamenta Chriſti, & tamen, quia erat verè humilis, cùm eſſet verè ſanctus, non reſpiciebat ſuam excellentiam, ſed conſiderabat ſuos defectus: ideo non iudicabat ſe dignum, & non mentiebatur, quia ita corde tenebat, ſicut dicebat. Dicendum, quòd ſecundùm veritatem Ioannes locutus eſt, etiam ſi non eſſet humilis, quia non erat ipſe dignus portare calciamenta Chriſti, nec etiam quiſquam, quia Chriſtus erat verus Deus, & reſpectu

A Dei omnes creaturæ nihil ſunt. Vnde Ioannes dicens, non ſum dignus portare calciamenta eius non ſufficienter expreſſit exceſſum Chriſti ad ſe, quia ille erat infinitus. Et tamen per iſtum modum loquendi de calciamentis, licèt exprimatur magnus exceſſus non tamen infinitus. Sciebat autem hoc Ioannes, quia ipſe teſtatus eſt illum eſſe Deum potentem remittere peccata, & baptizare in Spiritu Sancto, & iudicare ſæculum, ſeparando bonos à malis, qui ſolius Dei actus ſunt. Cum autem dicebatur, quòd Petrus, & alij erant Apoſtoli Chriſti, & amici, & erant minores Ioanne, dicendum uerum eſſe. Et tamen nemo eorum erat dignus ad hoc ad quod Chriſtus eum aſſumpſit. Voluit tamen ex immenſa bonitate ſua illos ad hoc aſſu-
B mere. Nam non poterat aſſumere aliquẽ, qui dignus eſſet quantumcunque eſſet ſanctus, quia ſemper eſſet infinita diſtantia eius ad Deum. Vnde neceſſe fuit, ꝙ aſſumeret aliquos indignos abſolutè, licèt ex ſua dignatione poterant digni effici, ideſt, quòd ipſe, ita contentaretur cum eis, ſicut ſi eſſent uerè digni ad miniſtrandum ei. Ita Ioannes indignus erat eſſe miniſter Chriſti, & tamen minus digni erant illi, quos ipſe elegerat. An verò Apoſtoli Chriſti aliquo modo eſſent digniores Ioanne, poteris videre infra 11.

An Deus ſemper habuerit ventilabrum in manu.
Quæſt. LXX.

C QVAERITVR, an Deus ſemper habuit ventilabrum in manu. Nam hic dicitur de Chriſto, quòd ventilabrum eius in manu ſua. Dicendum, quòd cùm ventilabrum ſit poteſtas iudicatiua, qua mali diſtinguuntur à bonis, per Dei cognitionem, & poſtea realiter ſeparantur ad pœnam, & præmium, & Deus omni tempore malos à bonis ſeparat ſaltem per mortem, reddẽdo eis, quod merentur: omni tempore habet ventilabrum in manu ſua, & apparet, quòd in omni ſtatu ſæculi ſiue legis naturæ, ſiue Moſaicæ, ſiue Euangelicæ hoc facit. De lege naturæ patet in diluuio, quo puniuit Deus peccata hominum. Gen. 6. & in deſtructione Sodomorum Gen. 19. De tempore legis Moyſi tota ſcriptura exemplis
D plena eſt. Non autem habet Chriſtus nunc ventilabrum, ita ut Deus haberet à principio. Quidam dicũt, quòd ſemper Deus habuit ventilabrum in manu, & tamen nunc ſpecialius habet, quia magis promptus eſt ad puniendum delicta, & citius punit ſi homines pœnitentiam non agunt: ideo non ſolùm dicitur habere ventilabrum, ſed etiam in manu, vt ſignetur, ꝙ paratus eſt ad faciendum hoc ſine mora, ſicut ſupra dicebatur, quòd omnis arbor, quæ non facit fructum, ſuccideretur, quia iam ſecuris ad radicem arboris poſita eſt, & dicebatur hoc de alijs temporibus. Dicendum, ꝙ non eſt uerum, quia Deus magis promptus erat ad puniendum ante Chriſti aduentum, quã poſt. Quod ſatis oſtendit experientia geſtarum rerũ. Nam
E ſi quis legat omnes ſacros libros de toto ſtatu Iudæorum inueniet eos ſæpiſſimè punitos, & valde grauiter, ita quòd quaſi nullum peccatum reperitur ſine vltione. Et ut communiter non expectabat Deus longo tempore ad puniẽdum, ſed in promptũ reddebat, vel ad plus ad tertiam, & quartam generationẽ. Exo. 84. & Numeri 14. Poſt Chriſti autem mortem in religione chriſtiana etiam ſi quotidie videamus immenſa ſcelera, tam populorum, quàm ſingularium perſonarum, non videmus ita promptã punitionem, licèt interdum videamus. Sed illud erat rariſſimũ in comparatione ad multitudinem, & magnitudinem ſcelerum. Et etiã quando ipſa pœna danda eſt, magis nunc Deus expectat, quã expectare ſolitus erat, & hoc eſt,

quia

quia expectare eſt, vt Deus inueniat locum miſerendi per conuerſionem noſtram. Iſa. 30. ſcilicet. Ideo expectat nos Deus, vt miſereatur noſtri. Et tamen Deus magis vult nunc nobis miſereri, quàm alias, vt infra dicetur. Ideo magis nunc nos expectat. Et hoc Deus ipſe dicebat Iudæis Deuter. 7. ſcilicet. Cuſtodiens pactũ, & miſericordiam diligentibus ſe, & reddens odientibus ſe ſtatim, ita ut diſperdat eos, & ultra non differat protinus eis reſtituens quod merentur. In quo ſignificatur magna celeritas uindictæ: & tamen in nouo teſtamento nihil tale expreſſum eſt, nec etiam fieri videmus. Ratio autem videtur eſſe duplex. Prima eſt propter Chriſtum. Nam ante Chriſti mortem homines erant in quadam Dei inimicitia, quia nondum reconciliati erant ei, nec fuerunt niſi per unigenitum ſuum: ideo Deus magis ſe oſtendit hominibus tanquam Dominum, quàm tanquam patrem. Nunc uero per mortem unigeniti ſui reconciliatus eſt nobis, & eſt promptior ad nobis miſerendum, & differendũ vindictam, quàm alias. Nam Chriſtus fuit totus miſericordia, vt colligitur ad Titum 2. ſcilicet. Cùm apparuit benignitas, & humanitas ſaluatoris noſtri: non ex operibus iuſtitiæ quæ fecimus nos, ſed ſecundũ ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit. Ideo Deus donans nobis vnigenitum ſuum omnia nobis cũ illo dedit. Ad Colloſſen. 2. ſcilicet. Conuiuificauit nos cum illo donans nobis omnia. Nunc ergo promptior eſt ad remittendum delicta: tempore autem legis Moyſi, quia nondum erat facta reconciliatio, non erat Deus ita promptus ad miſerendum, ſed ad ſtatim puniendum. Secunda, & præcipua erat propter conditionem ſtatus, quia ſtatus legis Moyſi erat ſtatus timoris, vt puerorum exiſtentium ſub Pedagogo, qui per timorem mouentur, & per verbera ad bonum. Lex autẽ Chriſti, ſiue ſtatus noui teſtamenti, eſt ſtatus perfectionis, ſicut viri perfecti iam non exiſtentis ſub Pedagogo, qui non mouetur per timorem, nec per verbera ad faciendum bonum, ſed per libertatem. Iſtam differentiam vtriuſque ſtatus declarat Apoſtolus ad Gala. 3. & magis ad Hebræos 12. ideo dixit ad Rom. 8. Non accepiſtis Spiritum ſeruitutis iterum in timore, ſed accepiſtis Spiritum adoptionis filiorum, ideſt. Eſtis iam filij adoptiui, & non ſerui. Et quia timor eſt reſpectu pœnæ: debuit ſtatus legis Moeſi eſſe magis pœnalis, id eſt, quòd magis tunc punirentur delicta, quàm nunc, & quòd minus expectaretur vindicta. Et apparet hoc, quia adhuc in illo ſtatu fuit differentia, ſcilicet, quia quando fuit minus perfectus, & in principio, erãt plures pœnæ, & minus expectabatur vindicta. Nam Iudæi, quando exierunt de Aegypto erant minus perfecti, quàm poſtea, quia non erãt inſtructi in cultu Dei. Et magis per timorem inducendi erant. Et patet ſatis de illis quadraginta annis, quibus fuerunt in deſerto quotiens Deus illos puniuit, & tam grauiter non ſolùm perſonas ſingulares, ſed etiam ſæpe totum populum, & nulla erat dilatio uindictæ. Poſtea verò proceſſu temporis nõ puniebãtur Iudæi ita grauiter, nec ita ſæpe. Cùm ergo ſtatus noui teſtamenti ſit totus gratiæ, & perfectionis, non ſunt homines inducendi per timorem, & per verbera, ſed per amorem: ideo rarò in comparatione ad illa tempora fit punitio peccatorum, & leuis valde. Et fortaſſis iſta non fieret, niſi vt non ignoraretur Deus à gentibus, quem ſcelerum non ſentirent punitorẽ. Nec tamen omnino euadent ſcelera ipſi ita, quia quod nunc non fuerit punitum, poſtea acerrime punietur: non ergo habet Chriſtus ventilabrum in manu quaſi nunc ad puniendum paratior ſit. Dicitur ergo habere ventilabrum in manu ad ſignificandum poteſtatem ſuam generalem: nam Ioannes voluit ſignificare eum eſſe Deum. Et hoc ſe-

F cit attribuẽdo ſibi actum Dei, ſcilicet, iudicare omnes homines ſeparãdo bonos à malis, & reddendo ſingulis, quod merẽtur. Secũdo dicitur hoc ad ſignificandũ magnitudinẽ pœnarũ, quæ debẽtur illis, qui nunc boni nõ fuerint: nam licèt omni tempore mali pœnã merentur, potius tamen illi, qui fuerint mali tempore noui teſtamenti: nulla eſt Gens, quæ tam grauem damnationem accipiet ſicut peſſimi Chriſtiani. Primò, quia veritas eis magis declarata eſt, quàm in lege naturæ, vel in veteri teſtamento. Seruus tamen magis ſciens voluntatẽ Domini, & non faciens, plagis vapulabit pluribus. Luc. 12. Secundò propter maiorem ingratitudinem, quia nulla gens à Deo tanta beneficia ſuſcepit, cùm ante nouum teſtamentum non eſſet, pro nobis

G mortuus Dominus: & tamen, licèt ſit iam mortuus, pagani, & Iudæi, & cæteræ gentes neſciunt eum mortuum pro ſalute humana: nos autem ſcimus, & confitemur: ideo nobis erit maxima ingratitudo, ſi tãtum bonum agnitum contempſerimus. Tertiò propter maiorem facilitatem ad bene operandum: nam in veteri teſtamento erat difficultas ad bonum: quia erat ibi lex vetans, & per prohibitiones augebatur concupiſcẽtia ad contrarium faciendum. ad Ro. 7. Et rurſus non dabatur gratia aliqua ex operibus legis adiuuans hominem ad faciliter operandum. Ideo ipſa lex homini mors. eod. c. Nunc verò datur gratia ad abundantiam per ſacramenta noui teſtamenti habentia efficatiam à paſſione Chriſti. Et per gratiam opera fiunt facilia,

H etiam ſi aliàs lex Chriſti dicatur dura, vel difficilis: cũ ipſe dixerit, arcta eſt via, quæ ducit ad vitam. infra 7. Iſti ergo qui fuerũt nũc mali, grauiorem ſententiam accipient, quàm omnes aliæ gentes. Et hoc ſignificatur ſupra cùm dicitur iam ſecuris ad radicem arboris poſita eſt. Et omnis arbor, quæ non fecerit fructum bonum, excidetur, quaſi dicat. Maior culpa erit arboris, quæ nũc fructum non fecerit, quàm alio tempore, propter prædicta. Ideo ſecuris eſt nunc poſita ad radicem arboris potius, quàm alio tempore, quia magis meretur excidi, & æterni igne cremabitur arbor, quæ nunc fructum non fecerit, quàm quæ alias fructum non faciebat.

Tunc venit Ieſus à Galilæa in Iordanem

I ad Ioannem, vt baptizaretur ab eo. Ioannes autem prohibebat eum, dicens: Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Reſpondens autem Ieſus, dixit ei: Sine modo, ſic enim decet nos implere omnem iuſtitiam, Tunc dimiſit eum.

Tunc venit. Hic ponitur teſtimonium Ioannis de Chriſto in ipſius præſentia, quia laudauit eum coram turba, ſicut magis patet Io. 1. ſcilicet. Iſte eſt de quo vobis dicebam &c. *Et tunc dicitur venit Ieſus.* Scilicet, tunc, quando Ioannes baptizabat populum, & prædicabat.

K Nam inter cęteros de populo venit. Luc. 3. ſcilicet. Factum eſt, cùm baptizaretur omnis populus, Ieſus quoque baptizatus eſt. Et erat tunc Ieſus annorum. 29. completorum incipiens trigeſimum. Luc. 3. *A Galilęa.* Ante hoc Ieſus in Galilæa ſemper habitauerat, quia cũ nun prædicaret, nec faceret alia opera, propter quæ oporteret ipſum diſcurrere per loca, manebat ſemper in Galilæa, ſcilicet, in ciuitate Nazareth, quia ibi nutritus eſt. Luc. 4. ſcilicet, & venit Nazareth, ubi erat nutritus. In ipſa autem vrbe manſit ſemper, vſquequo venit ad baptiſmum Ioannis, & quando Ioan. cępit prædicare, & baptizare adhuc manebat Ieſus in Galilęa, in Nazareth. Et hoc ſignificatur in fine præcedentis. c. ſcilicet, Et veniens habitauit in ciuitatę Nazareth. Et

tunc

tunc in principio huius.c.ſequitur. In diebus illis venit Ioannes bapti.prædicans,ſcilicet. In diebus quibus ma nebat Ieſus in Nazareth Galileæ. Et ſic ad hoc, quòd ueniret ad baptiſ. oportuit eum uenire de Galilæa, *In Iordanem*,ideſt,ad Iordanem,ſcilicet,quia apud Iordanem Ioannes prædicabat, & in ipſo Iordane baptizabat, ſupra in litera, *vt baptizaretur ab eo*. Veniebat præcipuè Chriſtus, vt cognoſceretur à Ioanne, & ab eo oſtēderetur toti populo. Nam ad hoc fuerat à Deo introductus baptiſmus Ioannis, vt patet Ioan.1. Quia tamen iſtud non fieret ſine baptiſmo, uenit, vt baptizaretur. Et dicitur ab eo, quia per Ioannem oſtenden dus erat populo. Ideo per Ioannem oportebat eum baptizari, & quia nemo miniſtrabat baptiſmum Ioannis, niſi ipſemet, vt probatum fuit ſupra in 50.quęſtione. *Ioannes autem prohibebat eum*,ſcilicet. Nolebat eum baptizare dicens, quòd non erat opus ei, quòd ab illo baptizaretur. An uerò Ioannes cognoſceret illum, cū iſta diceret infra dicetur quæſtione 76. Dicens,ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me. Quaſi dicat: iuſtius eſt, quòd ego à te baptizer, quàm, quòd tu baptizeris à me. Sic dicit Chryſoſto. ſuper Matth. ſcilicet, vt me baptizes eſt idonea ratio, vt iuſtus efficiar, & dignus cœlo, vt autem ego te baptizem, quæ eſt ratio? Omne bonum de cœlo deſcendit in terram: non de terra aſcendit in cęlum. *Reſpondens autem Ieſus dixit ei, ſine modo*, ideſt, permitte me modo baptizari à te, & non contendas ſuper hoc. Quaſi dicat, quòd iuſtius ſit te baptizari à me quàm è contrario, & tamen pro præſenti iuſtum eſt, quòd ego à te baptizer. Ideo ſine modo, ideſt, modo permitte, poſtea verò aliud fiet. Ex hoc aliqui putant Ioannem à Chriſto fuiſſe baptizatum, de quo infra dicetur quęſtio.78. *Sic enim decet nos implere omnem iuſtitiam*, ideſt. Sic faciendo implebimus omnem iuſtitiam. Quidam exponunt omnem iuſtitiam, ideſt, totam iuſtitiam, ſcilicet, humilitatē. Nam dicunt primum gradum humilitatis, vel iuſtitiæ eſſe ſubijcere ſe maiori, & non præferre ſe æquali. Et iſta vocatur iuſtitia ſufficiens, & eſt iſte gradus neceſſarius cuilibet iuſto. Secundus gradus eſt ſubdere ſe æquali, & nō præferre ſe minori. Et iſta uocatur iuſtitia abundans. Tertius gradus eſt ſubijcere ſe minori, & iſta eſt iuſtitia perfectiſſima, vel tota iuſtitia, & tunc nihil eſt aliud dicere omnē iuſtitiam, niſi dicere humilitatem, ſcilicet, ex humilitate Chriſtus à Ioanne baptizatus eſt. Et iſtum ſenſum tenet Nicolaus. Alij exponunt omnem iuſtitiam, ideſt, omnem obedientiam. Chriſtus namque homo ex obedientia totius Trinitatis fecit omnia, quæ operatus eſt, & paſſus ad Philip.2. ſcilicet. Factus eſt obediens Patri uſque ad mortem, & in quolibet actu erat una obedientia. Et ſic, quòd baptizaretur, erat una de illis obedientijs. Ideo dixit, ſic oportet nos implere omnem iuſtitiam, ideſt, omnem obedientiam per iſtum modum, quo ego à te baptizor, quia iſta eſt una de obedientijs mihi impoſitis. Et iſtum ſenſum tangit aliqualiter Chryſoſt. ſuper Matt. Sic oportet nos implere omnē iuſtitiam, ſic iuſtitiam baptiſmi ſecundùm diſpenſationem humanæ naturæ, ſic impleuit iuſtitiam naſcendi, & ſimilium. Alij exponunt implere omnem iuſtitiam, ideſt, omne præceptum, vel omnem ritum, qui eſt ad iuſtitiam, ſcilicet. Omnis lex, quæ à Deo eſt, iuſta eſt: ideo omnia præcepta talium legum dicuntur iuſtitię. Cùm autem quis impleuerit omnia præcepta illarum legum, dicitur implere omnem iuſtitiam. Sic Chriſtus impleuit legem naturæ, quæ a Deo eſt: legem quoque Moyſi, cùm ait: non ueni ſoluere legem, ſed implere infra 5. Legem quoque Euangelij, quam ipſe dedit, prius impleuit, quia cœpit Ieſus facere, & docere. Actu.1. id. eſt, prius fecit illa, quæ docebat, quàm prædicaret ea.

A Baptiſmus autem Ioannis licèt non eſſet ſub præcepto, quia tamen à Deo erat, dicebatur quædam iuſtitia: ideo cùm Chriſtus cætera obſeruaſſet ad hoc, ꝙ omnes diuinas iuſtitias compleret, oportuit eum ſuſcipere baptiſmum Ioannis. Et ſic dixit: Sic decet implere omnem iuſtitiam, ideſt, nunc accipiendo iſtum baptiſmum implebo omnem iuſtitiam, ideſt, præcepta diuina, uel ritus ab eo emanantes. Iſtud innuit Hieronymus aliqualiter ſuper Matthæum dicens: Non autem addidit iuſtitiam legis naturæ, vt vtrumque intelligamus. Quaſi dicat: dixit Chriſtus omnem iuſtitiā generaliter, & non expreſſit legis naturæ: vt per hoc generale nomen intelligamus vtrumque, ſcilicet, iuſtitiam legis naturæ, & legis ſcriptæ vel prædicatæ, B ſicut erat baptiſmus Ioannis. Aliter exponit Remigius omnem iuſtitiam, ideſt, oſtendere exemplar omnis iuſtitiæ in baptiſmo, ſine quo non aperitur aditus regni cęleſtis. Aliter exponit Chryſoſtomus ſuper Matthęū vocans omnem iuſtitiam, quæ eſt in opere, & in ſermone. Eſt enim quædam iuſtitia recta facere: & alia iuſtitia eſt recta prædicare. Chriſtus autem vtrumque fecit, quia non ſolùm baptiſmum prædicauit, ſed etiam baptizatus eſt. Vnde ait, ſine modo, vt iuſtitiam baptiſmatis non verbis ſed factis adimpleam, prius ſuſcipiā, poſtea prędicabo. Iſtæ omnes expoſitiones valde conuenientes ſunt: ſi litera loqueretur ſolùm, vt diceret, ſic decet me implere omnem iuſtitiam. Et tamen refertur ad Chriſtum & Ioannem ſimul, cùm dicatur, C ſic decet nos implere: ideo uidetur dicendum, quòd iuſtitia accipitur pro obedientia, quæ quædam pars iuſtitiæ eſt: quia iuſtum eſt, ideſt, neceſſarium obedire illi, cui tenemur, immo obedientia coincidit ex maxima parte cùm iuſtitia legali, de qua.5. Ethic. Et poteſt vocari iuſtitia legalis. Dicitur autem iuſtitia legalis, quando homo ſeruat omnia, quæ in lege ſcripta ſunt. Et uocatur iſta iuſtitia, quia iuſtum eſt legi obedire, i. debitum, quia ſuperior eſt nobis. Et ſic omnis iuſtitia legalis, eſt obedientia, licèt non conuertitur, quia etiā obediētia eſt ad aliquos ultra legem. Cùm ergo Chriſtus impleret obedientiam ſuam implebat vnam iuſtitiam; & Ioannes implēs obedientiam ſuam implebat aliam iuſtitiam, cùm autem ambo implerent D obediētias ſuas implebant omnem iuſtitiam, i. totam voluntatem iubentis, quia ſi alter eorum vellet implere, & alius non; non ſatisfieret Deo iubenti, quia non fieret, quòd ille mandabat. Cùm verò ambo obedirent, fiebat totum, quod ille mandabat. Et ſic tota iuſtitia, uel omnis iuſtitia implebatur. Iſtud autem erat, qa Deus mandauerat Chriſto homini, quòd baptizaretur, & tenebatur obedire. Deus etiam mādauit Ioanni, quòd baptizaret omnes, & aliquando baptizaret Meſſiam, nam propter hoc baptiſmus datus fuerat Ioanni, vt per hoc Meſſiam cognoſceret, ſcilicet. Ego neſciebā eum: ſed vt manifeſtetur in Iſrael, propterea ego veni in aqua baptizans, & Deus dedit ei ſignum ad cognoſcendum ipſum, ſcilicet. Super quem videris E ſpiritum deſcendentem, & manentem, hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto. Ioan.1. & ſic Chriſtus uolebat dicere, non recuſes baptizare me, quia ſic.i. ꝙ tu me baptizes decet nos implere omnem iuſtitiam, quia ego teneor baptizari a te ex mandato Dei, & tu teneris me baptizare, quia ad hoc miſſus es. Iſtud ergo faciendo implebimus omnem iuſtitiam, i. voluntatem totam Dei, cui iuſtum eſt nos obedire. Iſte videtur eſſe proprius ſenſus literæ; ſed per hoc nullū aliorum reſpuo. *Tunc dimiſit eum*. ideſt, cùm Chriſtus dixiſſet iſta vidēs Ioannes, quòd rectè diceret, non recuſauit eum baptizare, ſed dimiſit eum, ſcilicet, intrare in aquam, & baptizauit eum.

*Ad quid uoluerit Chriſtus baptizari, & an fuerit conue-
niens, Quæſt. LXXI.*

QVAERITVR, ad quid uoluit Chriſtus ba-
ptizari. Quidam dicunt,quòd non,quia bapti-
zari eſt lauari ab aliquibus inquinamentis, ſed
in Chriſto nulla fuit macula: ergo non de-
buit baptizari. Item Chriſtus ſuſcepit circuncisionem,
vt impleret legem Moyſi, quia illa erat de præcepto,
& tamen baptiſmus Ioannis non erat ſub præcepto,
vt probatum eſt ſupra in 51. quæſtione,ergo non lice-
bat eum baptizari. Item in quolibet genere motus pri
mum mouens debet eſſe immobile, quantum ad il-
lum motum: ſicut cœlum, ꝙ eſt primum alterans, &
generans,ac corrumpens omnia, nõ eſt alterabile neç
generabile, aut corruptibile. Chriſtus autem erat pri-
mum baptiſmum. Ioan. 1. ſcilicet. Super quem videris
Spiritum Sanctum deſcendentem,& manentem, hic
eſt qui baptizat, Ergo ipſe non debuit baptizari ab ali-
quo, Item baptiſmus Ioannis erat baptiſmus pœniten-
tiæ,quæ Chriſto non conueniebat,quia non peccaue-
rat. Dicendum, quòd conueniens fuit Chriſtum ba-
ptizari à Ioanne, quia ſi non fuiſſet conueniens, non
fuiſſet baptizatus ab eo, quia Chriſtus nihil inconue-
nienter fecit. Et non ſolùm fuit conueniens, ſed vide-
tur neceſſarium, cùm Chriſtus dixerit: ſic decet nos
implere omnem iuſtitiam,vt patet in litera. Iuſtum ta
men quoddam debitum dicit, & ſic Chriſtus homo
ex voluntate totius deitatis debebat baptiſmum Ioan
nis ſuſcipere,quia conueniēs erat propter cauſas,quæ
infra dicentur: licèt propriè nõ poſſimus dicere Chri-
ſtum obligatum ad aliquid, cùm Chriſtus eſſet perſo
na diuina,& Deo nihil eſt maius. Nec eſt putandum,
quòd Pater in diuinis aliquid iubeat filio: nec aliquid
iubere poſſit, nec filius ad aliquid poteſt teneri Patri,
cùm omnino æquales ſint,quia eadem ſubſtantia nu-
mero ſunt. Quia tamen Chriſtus etiam homo eſt, ex
ea parte poteſt aliquid facere,quod Deus iubet. Et lar
giſſimè loquendo poterit dici obligatus ad faciēdum
ex mandato Deitatis: propriè autem non,quia Deitas
tota,non eſt maior Chriſto cùm quælibet perſona di-
uina ſit tota Deitatis,ideſt,ſm totam ſubſtantiam dei-
tatis. Eo tamen modo quo Apoſtolus dixit Chriſtum
fuiſſe obedientem patri uſque ad mortem,ad Phili. 2.
poſſumus dicere eum eſſe obligatum, quia obedien-
tia obligationem importat: quãdo enim quis facit id,
ad quod non eſt obligatus, non dicimr obedire, ſed
ſponte facere,vel ex ſupererogatione. Etiam,quia da-
to,quòd obedientia non importaret obligationem: ta
men obedientia non eſt niſi ad maiorem, nec eſt poſ-
ſibile aliter intelligi,niſi quis uelit abuti uocabulo, di-
cens,eſſe obedientiam,vbi non eſt. Sed Apoſtolus di-
cit Chriſtum obediuiſſe patri: ergo dicit patrem eſſe
maiorem, Ex ea parte qua parte maior eſt poteſt man
dare, & Chriſtus tenebitur obedire. Sic enim dicitur
Ioan. 14. infra. Sicut mandatum dedit mihi pater, ſic
facio. Qui tamē poteſt mandare poteſt obligare,quia
præceptum obligationem importat, ſicut dicit regu-
la iuris,ſcilicet, quidquid præcipitur,imperatur: quid-
quid imperatur,neceſſe eſt fieri. Hoc ergo modo nos
dicere poſſumus Chriſtum obligatum fuiſſe ad faciē-
dum aliquid de mandatis deitatis. Propriè tamen non
poterat obligari: cùm Deitas non eſſet maior,nec ali-
quid ſeparatum ab eo. Aliquis dicet, quòd Chriſtus
verè poterat obligari ad mandatum deitatis,quia licèt
ipſe eſſet verus Deus,erat tamen verus homo,& quia
humanitas ſua erat vera creatura, & Deo minor,pote
rat obligari. Dicendum,quòd non ſtat, quia licèt hu-
manitas Chriſti eſſet creatura, Chriſtus homo non

F erat creatura, quia Chriſtus non eſt ſuppoſitum hu-
manum, ſed diuinum, licèt homo ſit. Et quia obliga-
tio cadit in perſonam, & in Chriſto erat unica perſo-
na, & illa erat perſona diuina, nullo modo poterat
obligari: ſicut humanitas prout eſt natura, vel forma
eſſet ſuſceptiua obligationis, fuiſſet obligata Deo, ſi-
cut quælibet alia creatura, licèt eſſet maior qualibet
alia propter unionem: quia tamen humanitas non eſt
totum, ſed pars, & non habet per ſe aliquod eſſe, quia
eſſe eſt ſolius ſuppoſiti, per quod ſunt omnia, quæ in
eo ſunt,quia aliàs quælibet res eſſet multæ res,ſi parti-
bus cõpeteret aliquod eſſe præter eſſe ſuppoſiti, cùm
res dicatur unum ens ab unico eſſe. Cum ergo huma-
nitas non ſit,ſed homo eſt,qui eſt, non poterit huma-
G nitas obligari: humanitas Chriſti non eſt Deus, nec
deitas, & non repugnat ſibi obligatio ex parte unio-
nis ad uerbum, ſed ſolùm, quia non eſt ſuppoſitum,
& cùm non ſit,non poteſt etiam obligari. Aliquis di-
cet,quòd poteſt obligari verè,quia ſecundùm iura eſt
duplex obligatio,ſcilicet,perſonalis,& realis. Perſona-
lis reſpicit perſonam,vel ſuppoſitum. Realis uerò re-
ſpicit rem, quæ non eſt perſona Sic ergo,licèt huma-
nitas Chriſti non eſt perſona, eſt tamen res perſonæ,
& ſic propter eam cauſabitur obligatio realis,quę erit
vera obligatio, & ſic Chriſtus propter humanitatem
obligabitur. Dicendum, quòd obligatio, licèt ſit quæ-
dam realis, quia eſt propter rem, nulla tamen eſt rea-
lis,ideſt, impoſita rei. Omnis namque obligatio per-
H ſonalis eſt,ideſt,in perſona. Cũ uerò diſtinguitur obli-
gatio in perſonalem, & realem, non diſtinguitur per
ſubſtantiam, ſed per cauſam. Quia per ſubſtantiã om-
nis obligatio perſonalis aliqua in perſona eſt anima,
& ipſa realis obligatio in perſona eſt,quia dicimus,iſta
perſona eſt obligata propter rem. Cum ergo perſona
dicatur obligata, neceſſe eſt obligationem in illa eſſe,
quia alàis non denominaret eam formaliter. Cum au
tem dicimus quandam obligationem perſonalem,&
aliam realem diſtinguimus eas per cauſam, ſcilicet,ꝙ
cuiuſdã obligationis eſt cauſa ipſa res, & inſurgit pro-
pter rem, & alterius obligationis eſt cauſa ipſa perſo-
na, etiam nulla re exeunte, vel conſiderata. Vtraque
tamen perſonalis eſt ſubiectiuè, ideſt, in perſona eſt.
I Et ſic ſi in Chriſto deberet aliqua obligatio realis eſ-
ſe,licèt illa eſſet propter rem,ideſt, propter humanita
tem: eſſet tamen uerè in perſona Chriſti,& tamē per-
ſona illa non poteſt obligari, cùm nihil ſit maius ea,
æqualiter repugnat ſibi habere obligationē realem,
ſicut & perſonalem. Et ſic nullo modo propriè Chri-
ſtus poteſt obligari. Sed obiicietur adhuc, quod obli-
gatio realis ſit uera in re, & non in perſona. Quia ali-
quando imponitur de iure obligatio alicui rei, ſine
perſona: ſicut alicui poſſeſſioni imponitur certa pen-
ſio, quæ ſoluenda ſit de illa poſſeſſione, & alicui be-
neficio, vel capellaniæ imponitur onus dicendi certas
miſſas, vel faciendi certa obſequia, & non ponitur il-
lud alicui perſonæ,ſed eſt proprium onus rei. Et ita di
K cunt iura tranſire rem cum onere ſuo. Ita ergo ipſi
humanitati Chriſti poterat eſſe impoſitũ quoddam
onus,vel obligatio,ꝙ ad perſonam non pertineret. Di
cendum,ꝙ non ſtat. Primò quia iſta adhuc obligatio
non eſt uerè realis,ſed perſonalis,ideſt,non eſt in re ſu
biectiuè,ſed in perſona. Quod patet,quia ſi eſſet obli-
gatio realis nunquam poſſet tranſire in perſonam, &
tamen tranſit, quia perſona, quæ acceperit illud bo-
num,vel poſſeſſionem tenebitur ad illa onera. Et ſic
erit iam obligatio perſonalis.i.in perſona:ergo nõ fuit
in re, quia accidentia non tranſeunt de ſubſtantia in
ſubſtantiam. Secundò patet. Quia ius non vult cauſa-
re obligationē ad impoſſibile, immo nec poteſt, quia
iam non eſſet ius,cùm nõ eſſet iuſtum. Omnis tamen
obliga-

obligatio eſt ad aliquid agendũ, vel patiendum, quòd
dependet ex actu: res tamen ſine perſona nihil agere
poteſt. Ergo ſi ius imponeret alicui poſſeſſioni penſio-
nem, & alicui beneficio onus certarum miſſarum, ſi
eſſet illa obligatio in re, eſſet ad impoſſibile: cùm nec
poſſeſſio poſſet ſoluere poſſeſſionem, nec beneficium
miſſas dicere. Ius ergo imponens tales obligationes
perſonam reſpexit: quia iſti ſunt actus perſonales, qui
ad rem non pertinent. Cauſa autem quare, cùm iſtę
obligationes ſunt perſonales ponuntur rebus à iure
eſt, quia ius interdum vult cauſare obligationem per-
petuam. Nulla autem perſona perpetua eſt, & res per-
petuæ ſunt. Ideo per quandã fictionem imponit onus
certi, & ſic quæcunque perſona accipiat illam rẽ, tran-
ſumit in ſe obligationem, quàm ius dicebatur impo-
nere illi rei, quę non erat verè in re, & eſt verè in perſo-
na. Alia cauſa eſt, quia ius vult facere obligationem
certam, res autem ſunt magis determinatæ, quàm
perſonæ: ideo conuenientius ponitur onus rei, quàm
perſonæ: vtpotè dato, quòd eſſet aliquod beneficium,
vel capellania, quòd non inſtitueretur ad ſemper du-
randum: ſed ſolùm triginta, vel quadraginta annis, cõ-
uenientius adhuc poterat ibi imponi onus rei, quàm
perſonæ, ſcilicet, quòd illa capellania teneatur ad tot
miſſas, vel obſequia, quàm ꝙ imponatur alicui perſo-
næ. Quia magis apta eſt illa capellania, vt imponatur
ſibi onus certarum miſſarum, & habens eam tenea-
tur ad illas, quàm quòd imponatur alicui pſonæ: quia
magis apta eſt illa capellania, quàm quòd imponatur
alicui perſonæ illud onus, quia capellania eſt apta, vt
quicumque habens eam dicat illas miſſas: & non eſt
determinata aliqua perſona ad ſemper dicẽdum, quia
poteſt videri melius illi perſonæ aliud facere, quàm di-
cere illas miſſas, & tunc alia perſona ſubibit illud onus,
quod non fieret ſi eſſet onus impoſitum perſonæ. Et
tamen propter hoc non eſt ibi aliqua obligatio in re,
ſed in perſona. Sed obijcietur, quòd obligatio ſit aliqñ
in re: vt aliquando talis poſſeſſio penſionata, vèl capel-
lania à nullo tenetur, & tamen manet obligatio pen-
ſionis, & miſſarum dicendarum: ideo nõ eſt obligatiõ
in re, alioquin periret obligatio, & oportébat de nouo
conſtituere obligationem, cùm poſſeſſio illa, vel ca-
pellania ab aliquo acciperetur: quia obligatio ſemel
extincta non poteſt reuiuiſcere. Dicendum, quòd nul-
la obligatio manet realiter in ipſa re eo tempore, quo
à nullo teneatur, & tamen cum accipitur ab aliquo,
non oportet de nouo conſtitui obligationem, quia il-
la cenſetur manere in re non quidem verè, ſed fictio-
ne iuris: quia ius fingit manere obligationem. Et eſt
vtilis iſta fictio, quia aliàs multa iura oporteret deſtrui,
quæ ſemper manent, & oportèret innouari ſæpe obli-
gationes, & multas mutationes fieri, quæ euitãtur per
illam iuris fictionem. Et ita interdum iuris fictione
duo dies ſunt vnus dies, & mortui iudicantur viuen-
tes, & duæ perſonæ reputantur vna, & tamen realiter
non eſt ſic: & ita de plurimis. Sic ergo dicendũ, quòd
non poterat eſſe aliqua vera obligatio in humanitate
Chriſti, cùm in rebus nulla ſit obligatio niſi fictione
iuris. Item quia etiam quando per fictionem iuris obli
gatio eſt in aliqua re, & tranſit illa ad aliquam perſonã,
& tranſumit in ſe illam obligationem. Et ſic, ſi in Chri
ſti humanitate eſſet aliqua obligatio vera, illa tranſiret
in perſonam Chriſti, & tamen illa non poteſt obliga-
ri, quia eſt Deus: ergo nec in humanitate Chriſti erit
obligatio. Dicendum ergo, quòd Chriſtus non pote-
rat vere eſſe obligatus ad baptiſmum Ioannis, nec ad
aliquid aliud, & tamen decuit, quòd illum aſſumeret
propter aliquas cauſas: nec etiam ad aliquem baptiſ-
mum erat obligatus: voluit tamen baptizari. Cauſę au-
tẽ quare in generali voluit baptizari, ſunt tres, de qui-

A bus hic dicetur. Cauſæ autem quare baptiſmo Ioãnis
baptizari voluit ponentur ſequenti q. Prima cauſa eſt,
vt ait Ambroſius ſuper Lucam ad mũdandum aquas,
ſcilicet. Baptizatus eſt Dominus non mundari volens,
ſed mundare aquas, vt abluta carne Chriſti, quæ pecca
tum non cognouit, baptiſmus vim haberet, & vt relin-
queret aquas ſanctificatas poſtmodum baptizandis.
Idem dicit Chryſo. ſuper Matthæ. Auguſt. quoque in
ſermone quodam Epiphaniæ dicit: Saluator ideo ba-
ptizari voluit, non vt ſibi mundiciam acquireret: ſed,
vt nobis fluenta mundaret. Secundò baptizari voluit
Chriſtus non pro ſe: ſed pro membris ſuis, quæ baptiſ
mo indigebant. Sic dicit Chryſo. ſuper Matth. ſcilicet.
Ad hoc ad baptiſmum venit, vt qui humanam ſuſce-
B pit naturã, totũ humanæ naturæ inueniatur impleſſe
miniſterium. Nam quamuis ipſe non erat peccator,
tamen naturam ſuſcepit peccatricem. Propterea, & ſi
pro ſe baptiſmate non egebat, tamen malis in alijs car
nalis natura opus habebat. Sic etiam dicit Grego. Na-
zianzenus: Baptizatus eſt Chriſtus, vt totum veterem
Adam mergat in aquam. Tertiò voluit baptizari pro-
pter exemplum. Sic ait Auguſt. in quodam ſermone
Epiphaniæ, ſcilicet. Ideo baptizari voluit, vt faceret, qđ
faciendum omnibus imperabat. Vt doctrinam ſuam
non tam uerbis inſinuaret, quàm actibus exerceret.
Et ſic dixit ipſe Chriſtus Ioan. ſic decet nos implere
omnem iuſtitiam. Super quo dicit Ambro. ſuper Lu-
cam. Hæc eſt iuſtitia, vt quod alterũ facere velis, prior
C ipſe incipias, & tuo alios hortteris exemplo. Ad primũ
argumentum dicendum, quòd licet baptiſmus com-
muniter ſit ad mundificationem baptizati, baptiſmus
Chriſti non fuit ad hoc, ſed ad mundificationem eius,
in quo baptizabatur, ſcilicet, aquarum & propter cau-
ſas dictas. Ad ſecundum dicendum, quòd Chriſtus nõ
ſolùm voluit implere ea, quæ erant legis veteris, ſed
etiam ea, quę erant legis nouæ, quia cępit facere, & do
cere. Et quia baptiſmus pertinet ad legem nouam, vo-
luit Chriſtus baptizari, vt ad baptiſmum legis nouæ
nos hortaretur, licèt ipſe non baptizatus eſt hoc baptiſ
mo, ſed baptiſmo Ioan. Ad tertium dicendum, quòd
verum eſt quod, licèt primum mouens ſit immobile
in illo genere, in quo eſt mouens, Chriſtus autem nõ
D fuit primum baptizans in genere baptiſmi aquæ, ſed in
genere baptiſmi ſpiritualis, cùm dicatur de eo, ipſe ba-
ptizabit vos in Spiritu ſancto, & igne. ſupra in litera. Et
ſic Chriſtus non debuit baptizari baptiſmo ſpirituali,
ſcilicet, in quo conferretur ſibi Spiritus ſanctus, quia
non egebat, ſed potuit baptizari baptiſmo aquæ, qualis
erat baptiſmus Ioan. c. Ego baptizo uos in aqua. ſupra
in litera. Et in iſto baptiſmo nõ fuit Chriſtus primum
baptizans, ſed Ioan. immo nunquam ipſe contulit ba-
ptiſmum iſtum alicui, cùm etiam de ſuo non con-
ſtet, an alicui contulerit, vt declaratum fuit ſupra in
49. quæſt.

An fuerit decens Chriſtum baptizari baptiſmo Ioannis. Quæſt. LXXII.

E QVAERITVR vlterius, cùm Chriſtus volue
rit baptizari, an fuit decens eum baptizari ba-
ptiſmo Ioan. Quidam dicunt, quòd non. Quia
omnis Chriſti actio, eſt inſtructio noſtra,
cùm ſupra dictum ſit ſecundùm Aug. quòd ideo ba-
ptizatus eſt Chriſtus, ut nos ad baptiſmum incitaret,
& tamen nos omninò non admonemur baptizari ba-
ptiſmo Ioan. ergo, nec Chriſtus illo debuit baptizari.
Item baptiſmus Ioannis erat baptiſmus pœnitentiæ.
Mat. primo. ſed pęnitentia Chriſto non conueniebat,
eo quòd pœnitentia eſt de peccatis. Chriſtus autem
peccatum nullum fecit. 1. Petr. 2. Qui peccatum non
fecit,

ſecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. Non debuit ergo baptizari baptiſmo Ioãnis. Item ſicut dicit Chryſoſto, baptiſmus fuit quaſi medius inter baptiſmum Chriſti,& Iudæorum,ſcilicet, baptiſmata calicum, & æramentorum,& alia baptiſmata legalia: medium autem ſapit naturam extremorum. Si ergo Chriſtus baptizatus eſt baptiſmo Ioannis,debuit baptizari baptiſmo legali, & ſuo, ſed non baptizatus eſt eis, ergo nec debuit baptizari baptiſmo Ioannis. Item in rebus humanis, illud quod eſt excellentiſſimũ Chriſto debuit attribui, quod uerò paruum eſt, & minus excellens non: baptiſmus Ioannis non eſt excellentior inter baptiſmata,quia maior eſt baptiſmus Chriſti: ergo non debuit Chriſtus baptizari baptiſmo Ioannis. Dicendum,quòd Chriſtum decuit baptizari baptiſmo Ioannis, Ideo uenit ad ipſum, vt baptizaretur ab eo in Iordane, & Ioannis baptizauit eum baptiſmo ſuo, ideſt, Ioannis,& non Chriſti. Sic dicit Augu.ſuper Ioan.ſcilicet, Baptizatus eſt Dominus, & baptizabat, non eo baptiſmate,quo baptizatus eſt. Chriſtus autem ſi baptizabat baptizaret baptiſmo proprio: ergo non baptitizatus eſt baptiſmo ſuo, ſed Ioannis. Hoc autem fuit conueniens propter multa. Primò propter conditionem baptiſmi Ioannis,qui non baptizabat in Spiritu,ſed in aqua ſolum: Chriſtus autem non indigebat baptiſmate ſpirituali, quia ab inſtanti cõceptionis ſuæ fuit plenus Spiritu Sancto, Nam Pater dedit ei Spiritum nõ ad menſuram, Ioan. 3. Si autem baptizaretur baptiſmo ſpirituali, qualis eſt noui teſtamenti, eſſet in eo ſuperfluus, quia non indigebat gratia, quæ conferretur ei, immo nec aliqua poſſet ei conferri per ſacramentum, cùm potius ſacramenta ab eo uirtutem accipiant, Baptiſmus autem Ioannis non poterat in eo eſſe ſuperfluus, Nam faceret in eo quod in alijs, ſcilicet,lauare corpus exterius. Iſtam cauſam tãgit Chryſoſtom, Secundò decuit eum hoc baptiſmo baptizari, vt per hoc baptiſmum Ioannis approbaret, Nam cùm ipſe eſſet tam reuerẽdus, vt poſtea apparuit omnibus Iudæis ex operibus eius,accipiẽdo baptiſmum Ioannis approbabat illud ualde, & magnam ei auctoritatem conferebat, Iſtud autem erat conueniẽs non ſolùm in fauorem Ioannis, ſed magis in fauorẽ Chriſti, quia Ioannes miſſus fuerat, vt teſtimonium perhiberet de Chriſto, Ioan. 1. ſcilicet, Fuit homo miſſus à Deo, cui nomen erat Ioannes, Hic uenit in teſtimonium,vt teſtimonium perhiberet de lumine, Et omnes Euangeliſtæ allegant teſtimoniũ Ioannis de Chriſto, Ad hoc ergo, ꝙ teſtimonium iſtud eſſet firmum, oportebat Ioannem eſſe magnæ auctoritatis,& Chriſti intererat Ioannem habere magnam auctoritatem. Si autem Ioanne baptizante populum Chriſtus non vellet ab eo baptizari, uideretur contemnere baptiſmum eius, & ſic oſtendere quòd opera Ioannis non erant omnino à Deo,in quo multum de auctoritate eius peribat. Ideo fuit ualde conueniens Chriſtum baptizari à Ioanne, & laudare baptiſmum eius. Et ſic faciebat,& increpabat eos,qui nolebant baptizari à Ioanne, Luc. 7. Vbi Chriſtus laudauit Ioannẽ. Et ſequitur: Et omnis populus audiens,& publicã iuſtificauerunt Deũ baptizati baptiſmo Ioan, Pharifæi autẽ,& legis periti cõſiliũ Dei ſpreuerũt in ſemetipſos nõ baptizati ab eo, Et iſtam cauſam tangit Beda. Tertiò baptizatus eſt ad ſanctificandum baptiſmũ, Sic enim dicit Gregorius Nazianzenus,ſcilicet. Accedit Ieſus ad baptiſmum Ioannis ſanctificaturus baptiſmum, Alias tres cauſas huius aſſignauit Glo, Mag, primo. Prima eſt propter humilitatem implendam, ſicut dicitur in litera, Sic decet nos implere omnem iuſtitiam, ideſt, humilitatem, vt communius exponunt. Secunda eſt, vt baptiſmum Ioannis approbaret, quæ ſupra poſita

F eſt. Tertia eſt,vt tactu ſuæ mundiſſimæ carnis aquam
conſecraret, vt eſſet materia apta pro ſuo baptiſmo,
de qua diximus præcedenti quæſtio. Alias etiam tres
cauſas aſſignant Doctores. Prima eſt, vt oſtenderet
non differre quis à quo baptizaretur, quia Chriſtus in
immenſum erat melior Ioanne, & uoluit ab eo bapti
zari,ita nemo debet cõtemnere miniſtrum ſacramen
ti qualiſcunque ille ſit. Iſtam cauſam tangit Augu. in
libro de Natura boni. Secunda eſt ad dandum exem-
plum baptiſmi illis, qui futuri erãt filij Dei per fidem,
vt ait Augu. in libro Quæſtionum ueteris, & noui te-
ſtamenti, & etiam in quodam ſermone Epiphaniæ.
De hac diximus præcedenti quæſt. Tertia eſt ad eua-
cuandum errorem quorundam, qui Ioannem maio-
G rem Chriſto eſſe volebãt,ſcilicet,quia per miraculum
quod apparuit in baptiſmo, ſcilicet, deſcẽdente ſuper
eum Spiritu Sancto in ſpecie columbæ, apparuit eum
eſſe maiorem Ioanne, & omnibus hominibus. Quia
Deus dixerat Ioanni, ꝙ ille, ſuper quem deſcenderet
Spiritus Sanctus, erat qui baptizabat in Spiritu. Ioan.
1. Et tamen baptizare in Spiritu erat maius,quàm ba-
ptizare in aqua. Iſtam cauſam tangit Chryſoſto. Iſtę
cauſæ habentur ex intentione Doctorum, vt allegatũ
eſt. Sunt tamen aliæ duæ cauſæ magis efficaces: quare
Chriſtus baptizari uoluit à Ioanne. Prima eſt,vt Ioan-
nes cognoſceret Chriſtum. Ipſe namque uenerat ad
ferendum teſtimonium de eo, & non cognoſcebat
eum determinatè quis eſſet. Et ad hoc Deus dedit ei
H ſignum. Ioan. primo,ſcilicet. Qui miſit me baptizare
in aqua, ille mihi dixit. Super quem uideris Spiritum
Sanctum deſcendentem,& manentem, ille eſt. Opor-
tebat ergo, ꝙ Chriſtus ueniret,& baptizaretur à Ioan-
ne. Et ſic deſcendente Spiritu Sancto ibi ſuper Chri-
ſtum poſſet Ioannes cognoſcere, quis erat ille. Aliàs
enim nũquam cognouiſſet, & ſignum à Deo datum
eſſet inutile. Secundò, vt Chriſtus manifeſtaretur toti
populo. Nam cùm ueniret Chriſtus ad baptiſmum
Ioannis, ad quem totus populus ueniebat, poterat ibi
oſtendi toti populo à Ioanne. Et ſic factum eſt Ioan.
primo, cùm dixit populo, Iſte eſt, de quo dicebam, qui
poſt me venit, & ante me factus eſt. Quod autem iſta
ſit cauſa baptiſmi, tangit ibi Ioannes dicens; Ego ne-
I ſciebam eum, ſed ut manifeſtetur in Iſrael, propterea
ego ueni in aqua baptizans, ſcilicet, vt manifeſtetur
Chriſtus tam Ioanni, quam toti Iſrael. Et ad hoc erat
totus baptiſmus Ioannis præcipuè, licèt haberet alias
cauſas minus principales. Ad primum argumentum
dicendum, ꝙ actio Chriſti eſt inſtructio noſtra non
quidem, vt nos omnino agamus ſicut ille fecit, ſed ut
imitemur eum eo modo, quo poſſumus, & qui nobis
condecit, Sicut Chriſtus ieiunauit, vt nobis ieiunandi
exemplum relinqueret. Et tamen non debemus nos
quadraginta diebus ieiunare nullo cibo ſumpto ſicut
ipſe, ſed eo modo quo bene ieiunare poſſimus, quan-
tum ſufficit ad carnem caſtigandam, & non ad occi-
dendum, Sic ergo Chriſtus baptizatus eſt, vt nos bapti
zemur. Et tamen Chriſto, qui non peccauerat, non
K cõueniebat baptiſmus ſpiritualis, ſed baptiſmus aquæ
qualis erat baptiſmus Ioannis. Nos autem egemus re-
miſſione peccatorum: ideo baptiſmus ſpiritualis no-
bis conuenit: & ſic debemus imitari Chriſtum, quòd
baptizemur, quia ipſe baptizatus eſt. Non tamen de-
bemus baptizari eo baptiſmo, quo ipſe baptizatus eſt.
Ad ſecundum dicendum, quòd Chriſtus baptizari vo
luit, vt nos ad baptiſmum inuitaret ſuo exemplo. Et
ad hoc, quòd efficacior eſſet eius inductio uoluit ba-
ptizari baptiſmo, quo manifeſtè non indigebat, vt ho-
mines ad baptiſmum accederent, quo indigebãt. Vn-
de Ambroſ. ſuper Lucam. Nemo refugiat lauacrum
gratiæ, quando Chriſtus lauacrum pœnitentiæ non
refugit,

refugit. Cùm autem dicitur, quòd baptiſmus Ioannis erat baptiſmus pœnitentiæ, dicendum ꝙ baptiſmus in ſe non importabat aliquam pœnitentiã, quam conferret, vt rem ſacramenti, ſicut baptiſmus noſter gratiam confert, & characterem, ſed erat quoddam præparatorium ad pęnitentiam quantum ad illos, qui pęnitentia indigebant. In Chriſto autem non fuit præparatus ad hoc, quia pœnitentia non egebat. Sic enim circuncifio erat in remedium peccati originalis. Et tamen, quia in Chriſto non fuit macula originalis, circunciſio non fuit in eo remedium. Ad tertium dicendum, ꝙ baptiſmus Iudæorum erat duplex. Quidam legalis, & alius ſuperſtitioſus. Primus erat quantum ad multas purificationes, quas lex iubebat in illis, qui incurrebant immunditiam, vt patet Leuit. 11. & 14. & 15. Secundus erat quo utebantur Phariſæi, qui habebant multa baptiſmata, ſcilicet, calicum, & ęramentorum, & urceorum, & lectorum, & ſæpe corpora abluebant. Et de iſto manifeſtum eſt, quòd Chriſtus non debebat illum aſſumere, quia ipſe talia baptiſmata tanquam ſuperuacua arguebat Marci. 7. Et iſta non erant a lege, ſed ex traditione ſeniorum. eod. cap. Baptiſmus autẽ legalis à Chriſto non fuit acceptus, quia ille erat ad expiandas immunditias legales: Chriſtus autem non incurrebat illas: ideo non indigebat tali baptiſmate ad legis obſeruationem. Et cum dicitur, quòd debebat accipere baptiſmum legalem, & ſuum ſi uolebat accipere baptiſmum Ioannis. Dicendum, quòd ratio non urget, quia baptiſmus legalis erat ſolum figuralis, baptiſmus autem Ioannis erat aliqualiter realis inquantum inducebat homines ad abſtinendum à peccatis, cùm eſſet baptiſmus pœnitentiæ: baptiſmus autem Chriſti habebat efficaciam mundandi à peccato, & conferendi gratiam. Chriſtus autem non indigebat recipere remiſſionem peccatorũ, quia in illo nulla erant: nec recipere gratiam, quia pleniſſimus erat ea. Similiter cùm ipſe eſſet veritas, non competebat ei id, quod in ſola figura gerebatur: qualis erat baptiſmus legalis. Ideo fuit magis conueniens, ꝙ baptizaretur baptiſmo Ioannis, quàm aliquo de aliis. Ad quartum dicendum, ꝙ baptiſmus eſt quoddam ſpirituale remedium. Quanto autẽ aliquid eſt magis perfectum, tanto minori remedio indiget. Ideo non ſolùm ipſe debebat baptizari perfectiſſimo baptiſmo, ſed potius ex hoc, quòd ipſe erat perfectiſſimus, debebat baptizari minori baptiſmo. Cùm autem dicitur, ꝙ ea, quæ perfectiſſima ſunt, ſunt Chriſto attribuenda: dicendum, quòd eſt uerum de illis, quæ ſunt in ſe perfecta, & perfectionem oſtendunt in eo, in quo ſunt, vel cui attribuuntur. Iſta eſt de baptiſmo Chriſti, quia in ſe perfectus eſt, & omnium baptiſmatum perfectiſſimus, & tamen non imperfectionem oſtendit in illo, qui eo indiget, ſcilicet, quòd non habeat gratiam; & quod habeat peccata, quæ poſſint remitti. Maior ergo perfectio erat alicuius, cui ſufficeret baptiſmus Ioannis, quàm eius, qui indigeret baptiſmo Chriſti. Sicut medicina excellens perfectior eſt, quàm medicina parua. Et tamen quãto aliquis indiget perfectiori medicina, tanto minus perfectus eſt, ideſt, minus ſanus. Sed obiicietur, quòd Chriſto conueniret baptiſmus ſuus, quia etiam circunciſio tollebat peccatum, & conferebat gratiam. Et tamen Chriſtus circunciſus eſt inde nullam gratiam accipiẽs, nec peccatorum remiſſionem: ita ergo poſſet baptiſmum ſuum accipere, & quòd per eum nihil ſibi conferretur. Dicendum, quòd non eſt ſimile propter duo. Primò, quia Chriſtus accepit circunciſionem, quaſi ex quadam neceſſitate, ſcilicet, vt non ſcandalizaret Iudæos, & quia aliàs non acciperent eum in Meſſiam tanquam legis tranſgreſſorem. De baptiſmo Chriſti non erat talis

A cauſa, cùm non eſſet aliqua cæremonia legis ueteris cadens ſub pręcepto. Secundò, quia non poterat Chriſtus baptizari baptiſmo ſuo, quando à Ioanne baptizatus eſt. Nam, vt præſuppoſitum eſt, oportebat Chriſtum à Ioanne baptizari, Ioannes tamen non poterat ipſum baptizare baptiſmo noſtro propter duo. Primò, quia Ioannes non conferebat niſi baptiſmum ſuum, & omnes ab eo baptizati illo baptiſmo baptizabantur. Secundò, quia baptiſmus Chriſti nondum erat inſtitutus, quando ipſe baptizatus eſt à Ioãne, ſed tunc materiam ad baptiſmum præparauit ſanctificãs aquas tactu carnis ſuæ, vt quæſtione ſeptuageſimaprima ſupra dictum eſt.

B

An conuenienter Chriſtus baptizatus eſt in Iordane.
Quæſt. LXXIII.

QVAERITVR, an conuenienter Chriſtus baptizatus eſt in Iordane. Dicendum, quòd de baptiſmo Ioannis quare baptizaret in Iordane populum, ſupra dictum eſt, in 39. quæſtio. An verò Chriſtus ibi baptizari debuit nunc dubium eſt. Dicunt quidam, ꝙ non debuit ibi baptizari, ſed potius in mari rubro. Veritas enim debet reſpondere figuræ, ſed figura baptiſmi præceſſit in tranſitu maris rubri, vbi Aegyptij ſubmerſi ſunt, ſicut peccata delentur in baptiſmo, & ſic Apoſtolus dicit Iudæos, fuiſſe baptizatos in mari. primæ ad Corint. 10. ſcilicet. Patres C veſtri omnes mare tranſierunt, & omnes in Moyſe baptizati ſunt in nube, & in mari. Ergo Chriſtus magis debuit baptizari in mari, quàm in flumine Iordanis. Item Iordanis interpretatur deſcenſus, ſed per baptiſmum potius aliquis aſcendit, quã deſcendit, quia per eum ad aſcendendum in cœlum paratur uia. Vnde infra in litera dicitur, quòd baptizatus Ieſus aſcendit confeſtim: ergo non debuit baptizari in Iordane. Item tranſeũtibus Iſraelitis in terram Chanaan, aquæ Iordanis conuerſæ ſunt retrorſum. Ioſue 4. & Pſalm. 113. Illi tamen qui baptizantur nõ uadunt retrorſum, ſed progrediuntur in faciendum: ergo non erat conueniens ibi Chriſtum baptizari. Dicendum, ꝙ conueniens fuit Chriſtum ibi baptizari, quia ad baptiſmum D iſtum nihil magis conferebat unus locus, quàm alius. Ideo Chriſtus non elegit potius baptizari in Iordane, quàm in alio loco, quaſi hoc aliquid conferret ad id quod ipſe intendebat, ſed Chriſtus intendebat baptizari à Ioanne. Ideo vbicunque ille baptizaret cęteros, ibi Chriſtus vellet baptizari. Accidit autem quòd Ioannes baptizaret populum in Iordane, quando Chriſtus uenit ad baptiſmum: ideo ibi baptizatus eſt. Ioannes tamẽ baptizauit aliquãdo in Aenon iuxta Salim, quia ibi erant aquæ multæ. Ioan. 3. & ſic accideret, ꝙ ſi illo tempore ueniſſet Chriſtus ad baptiſmum fuiſſet baptizatus in Aenon. Nihil ergo loca conferebant ad hoc, ſed erat per accidens. Iſtud eſt uerum quãtum ad cauſam literalem. Et tamẽ in ſenſu myſtico, in quo E argumẽta procedebant poteſt adhuc dici, ꝙ Chriſtus conuenienter in Iordane baptizatus eſt, quia Iordanis fuit fluuius, per quem Iſraelitæ in terram promiſſionis intrauerũt. Iſtud autem habet ſpeciale baptiſmus Chriſti ſuper omnia baptiſmata, ſcilicet, ꝙ introducit in regnum Dei, quod per terram promiſſionis ſignatur. Vnde dicitur Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto nõ poteſt introire in regnum Dei. Ad hoc etiam facit, ꝙ Elias, qui rapiendus erat in cœlum in curru igneo, diuiſit aquas Iordanis. 4. Reg. 2. ſcilicet, quia tranſeuntibus per aquam baptiſmi patet aditus in cœlum per ignem Spiritus Sancti. Ideo conueniens fuit, etiam quantũ ad cauſam figuralem, quòd Chriſtus in Iordane baptizaretur.

Ad pri-

Ad primum argumentum dicendum ꝙ ad verita-
tem baptiſmi ſecundùm cauſam literalem non magis
erat baptizari Chriſtum in Iordane, quàm in mari ru-
bro, quàm in aliquo lacu. Et ſi Ioannes fuiſſet bapti-
zans in mari rubro Iudæos, ibi Chriſtus ab eo baptiza
retur: quia tamē baptizabat in Iordane, baptizatus eſt
ibi. Dicendum eſt, quòd etiam ſecundùm cauſam fi-
guralem fuit tam conueniens baptizari Chriſtum in
Iordane, quàm in mari rubro. Nam in vtroque bapriſ
mus præfiguratus eſt quantum ad duos effectus, quos
habet, ſcilicet remiſſionem peccarotum, & apertio-
nem regni cæleſtis. Tranſitus maris rubri figurat ba-
ptiſmum inquãtum in eo delentur peccata, & homo
exit inde mundus a crimine. Sicut in mare rubrum
intrauerũt quaſi ſimul Iudæi, qui erant cultores Dei;
& Aegyptii, qui cultores Dæmonum. Et nullus Aegy
ptiorum exiuit: ſed ibi occiſi ſunt in aquis: omnes au-
tem Iudæi exierant, quia ſeruitus Diaboli in aquis re
linquitur. Ideo baptizandis, quando exorcizantur, Ec-
cleſia dicit; abrenuncias Sathanæ & pompis eius? & illi
profitentur ſe facturos. Tranſitus autem Iordanis
pręfigurauit baptiſmum inquantum aperit ianuam
regni cæleſtis, ſicut Iordanis apertus fuit ad introitum
Iſraelitarum in terram promiſſionis. Et quia princi-
palior effectus baptiſmi eſt apertio regni cœleſtis: fuit
conuenientius ſignificari in baptiſmo Chriſti, quàm
aliàs. Ideo tam conueniens fuit Chriſtum in Iorda-
ne, quàm in mari rubro baptizari. Ad ſecundum di-
cendum, quòd in baptiſmo eſt acceſſus ad vitam æter
nam diſpoſitiuè per effectum gratiæ, quæ ibi confer-
tur: & quia gratia præſupponit humilitatis deſcẽſum,
iuxta illud Iac. 4. humilibus autem dat gratiam: ad iſtũ
deſcenſum humilitatis ſignandum conueniens fuit
nomen Iordanis. Ad tertium dicendum, quòd in
baptiſmo vtrumque fit, ſcilicet progredi, & retroce-
dere. Nam progreditur homo in viam perfectionis,
& verſus vitam æternam, & peccata, quæ prius cum
homine procedebant per continuum augmentum
retrocedunt: quia ibi cadunt, & pereunt. Sic dicit
Auguſtinus in ſermone Epiphaniæ, ſcilicet. Sicut an-
tea aquæ Iordanis retrorſum conuerſæ fuerunt, ita
modo Chriſto baptizato in Iordane peccata retro cō-
uerſa ſunt.

*Quam ſanctificationem tribuit aquis Chriſtus tactu ſuæ ſanctiſ-
ſimæ carnis. Quæſt. LXXIIII.*

QVAERITVR circa id quod ſupra diceba-
tur, quod ſæpe dicitur quòd Chriſtus tactu car
nis ſuæ aquas ſanctificauit, quæ ſanctificatio
fuit iſta: & an aliquid contulit aquis ille ta-
ctus carnis Chriſti, quantum ad effectum baptiſma-
lem. Quidam dicunt, quòd verè aliquid contulit,
Nam virtutem ſanctificandi baptizatos contulit. Sic
enim dicit Beda, & eſt dictum commune, quòd ta-
ctu ſuæ mundiſſimæ carnis uim regeneratiuam con-
tulit aquis. Vis tamen regeneratiua eſt virtus baptiſ-
malis, ideſt, efficiens in baptiſmo, per quam baptizati
ſanctificantur. Item ſic dicit Chryſoſtomus ſuper
Matthæum, quòd Chriſtus baptizatus eſt, non vt pec-
catorum remiſſionem acciperet per baptiſmum: ſed
vt ſanctificatas aquas relinqueret poſtmodum bapti-
zandis. Ergo ſanctificatio aliqua manet in aquis ex
tempore quo baptizatus eſt. Item apertius Auguſti-
nus ponit iſtud, ſcilicet, quòd illę aquæ non ſolùm la-
uent corpus, ſed penetrent ad animam. Quod tamen
non fit ſine aliqua virtute ſpirituali in eis exiſtente. Vn
de in quodam ſermone Epiphaniæ ait: Sed ſaluator
ideo baptizari voluit, non vt ſibi munditiam acqui-
reret, ſed vt nobis fluenta mundaret; ex quo enim
F ille in aquas mergitur, ex omni peccato abluit aqua.
Et ſubdit ibi. Nec mirum, quòd aquam hoc eſt ſubſtã-
tiam corporalem, ad purificandam animam dicimus
peruenire. Peruenit planè, & penetrat conſcientiæ v-
niuerſa latibula: quamuis & ipſa ſit ſubtilis, & tenuis;
benedictione tamen Chriſti facta ſubtilior occultas vi
tæ cauſas ad ſecreta mentis ſubtiliora pertranſit. Sub-
tilior enim eſt benedictionum curſus, quàm aquarum
meatus. Vnde quæ ſaluatoris baptiſmate benedicto
fluxit, tanquam fluuius ſpiritualis omnium gurgitum
tractus, & vniuerſorum fontium venas impleuit.

Dicendum quòd Chriſtus per baptiſmum ſuum
tangendo aquam non contulit illi aliquam virtutem
realem, quæ ad baptiſmum noſtrum in aliquo profi-
G ciat. Primò patet, quia ſi illa virtus fuiſſet collata, ne-
ceſſe erat, quòd eſſet purè ſpiritualis: quia virtus ſan-
ctificatiua purè ſpiritualis eſt. Iſtam autem impoſſibi-
le eſt eſſe in aqua, quia accidens ſpirituale non poteſt
eſſe in corpore: ſicut eſt impoſſibile per aliquam per
ſonam habitum dialecticum eſſe in lapide, quia qualı-
tas ſpiritualis eſt. Actus autem ſignificandi eſt purè
ſpiritualis: ideo impoſſibile eſt eſſe in aliquo corpo-
re, & conſequenter non poteſt ſibi conferri. Secun-
dò quia omne accidens, quod eſt in ſubiecto eſt ne-
ceſſariò per modum ſubiecti, omnia autem corpora
habent extenſionem. Ideo omnia accidentia eorum
ſunt extenſa in eis. Et nullum accidens alicuius cor-
poris eſt in indiuiſibili nec poteſt eſſe, quia tunc non
H eſſet in corpore nec in aliqua parte corporis ſit indiui-
ſibilis. Accidentia tamen ſpiritualia neceſſario ſunt in-
diuiſibilia, ideo non poſſunt eſſe in corpore tanquam
in ſubiecto. Et ſic iſta virtus ſanctificatiua non pote-
rit eſſe in aquis. Tertiò, quia non ſolùm in aquis, im-
mo in nulla creatura poteſt eſſe talis virtus. Nam dici-
mus communiter, & eſt veriſſimum, quòd nulli crea
turæ poteſt communicari virtus creatiua, quia illa eſt
virtus infinita, & non poteſt eſſe ineſſe finito, & eodē
modo poteſtas faciendi miracula, quia eſt infinita,
nulli poteſt communicari. Poteſtas autem iuſtifican-
di impium etiam eſt infinita, quia iſta dicit remiſſio-
nem peccatorum, & collationem gratiæ, & hoc ſoli
Deo competit. Vnde Iudæi dixerunt, quòd Chriſtus
I blaſphemauit quando dixit paralitico, dimittuntur ti-
bi peccata tua, dicentes. Quis poteſt dimittere pec-
cata niſi ſolus Deus? Mar. 2. In baptiſmo autem eſt iu-
ſtificatio impij pleniſſima: quia non ſolùm peccata re-
mittuntur, & confertur gratia: ſed extollitur debitum
omnis pœnæ, quæ pro peccatis toleranda erat. Iſtud
autem fit per virtutem ſanctificatiuam baptiſmi. Et
ſic eſt iſta virtus infinita, non poteſt eſſe in aqua, nec
in aliqua creatura: ergo Chriſtus non contulit aquæ
vim regeneratiuam, vel ſanctificatiuam. Quartò, quia
ſi in aqua eſſet talis virtus realiter, quæ eſſet aliquid
abſolutum, haberet ſemper aqua illam virtutem, &
tunc neceſſe erat, quòd omnes, qui immergerentur
in aquam, participarent de illa virtute, quæ verò eſſet
K in aqua: ſicut omnes merſi in aquam ſentiunt frigidi-
tatem eius, & humiditatem, & teneritudinem, & cæ-
tera accidentia ipſius. Et ſic omnes homines intran-
tes in aquam ſanctificarentur ſiue eſſent Chriſtiani,
ſiue non, Iſtud eſt abſurdum; ideo non eſt ibi aliqua
talis virtus. Quintò patet, quia ſi talis virtus eſſet in
aqua, quandocunque homo intraret in aquam ſan-
ctificaretur per eam, & conferret effectum baptiſ-
malem, cùm dicatur habere vim regeneratiuam,
& ſic quotiens homo intraret in aquam totiens bap-
tizaretur, Iſtud autem abſurdum eſt, & etiam ne-
phas: quia baptiſmus non debet iterari: ergo non eſt
ibi virtus aliqua. Sextò patet, quia ſi virtus ſanctifi-
catiua eſſet in aquis, non oporteret eſſe ſacramentum
baptiſmi

baptiſmi,nec proferri aliquam formam verborum ſuper baptizatum, quia cùm quis ingrederetur in aquã, ſanctificaretur per vim ſanctificatiuam,vel regeneratiuam, quæ in illa eſt, & iſte eſt totus effectus baptiſmi. Hoc tamen eſt abſurdum , quia qui non fuerit baptizatus in nomine patris &c. condemnabitur. Marc. 16. ergo non eſt in aqua virtus regeneratiua . Septimò qa Auguſt. dicit accedit verbum ad elementum, & fit ſacramẽtum. Detrahe verbum, quid eſt aqua niſi aqua? & ſic vult, quòd aqua ſine verbo nihil prodeſt: quia non eſt niſi aqua. Si tamen aqua haberet vim regeneratiuam,etiam ſine verbo proficeret omnibus merſis in eam, ergo non eſt ibi virtus. Aliquis dicet, quòd in aqua virtus regeneratiua eſt, & tamen illa non operatur, niſi quando proferuntur verba. Et hoc etiam ſolùm quantum ad illos, qui credunt ſicut dicit Aug. Accedit verbum ad elementum,& fit ſacramentum: non quia dicitur,ſed quia creditur. Dicendum, quòd non ſtat, quia ſi illa virtus regeneratiua fuiſſet collata aquis, & eſſet verè in eis,omni tempore operaretur, & reſpectu quorumcunque, quia agentia naturalia non habent in poteſtate ſua ceſſare ab actione, vel incipere agere, quia hoc pertinet ſolùm ad agentia libera rationalia. Sicut quicumque accedit ad ignem quocumque modo, & quacumque intentione accedit, calefit: & ita de tangente aquam. Si ergo eſſet virtus realiter in aquis, neceſſe erat, quòd quocumque modo quis mergeretur in aquam ſine credendo ſiue non, immo etiam ſi nollet recipere effectum ſanctificationis, neceſſariò reciperet ſi realiter eſſet illa virtus in aqua, & ſubiectiuè, ſicut eſt ibi frigiditas, & humiditas: & tamen non ſanctificatur ingrediens, niſi credens, & quando proferuntur verba: ergo nulla virtus eſt in aqua. Octauò, quia iſta virtus,dato quòd potuiſſet conferri aquæ,eſſet omnino ſuperflua, quia in baptiſmo dicimus Deum operari gratiam conferendo, & iſtud eſt ſanctiſicare. Dato ergo, quòd in aqua non ſit aliqua virtus,ſufficit illa ſanctificatio. Si ergo fuerit virtus aliqua, ſuperflua eſt, cùm ſine illa nihilominus fieret quidquid exiſtente illa fieret. Deus tamen nihil fruſtra facit: ergo talem virtutem aquis non contulit. Nonò dicitur, quòd Chriſtus contulit iſtam vim regeneratiuam aquis tactu ſuæ mundiſſimæ carnis, & tamen in carne Chriſti non erat illa virtus: ideo non poterat conferri tactu carnis ſuæ, quia illa erat virtus Deitatis. Decimò, quia per tactum nihil confertur niſi id, quod cui adhæret, & tamen virtus illa non erat aliquod accidens adhærens cui, quia per contactum poſſet tranſire, vel multiplicari ad rem tangentem: ergo non fuit collata virtus per hoc. Vndecimò, quia ſi per contractum carnis Chriſti à qua fuiſſet conſecuta virtutem regeneratiuam, nulla aqua hoc habuiſſet niſi aqua Iordanis, & ſic in Iordane ſolo debuiſſet homo baptizari. Et tamen falſum eſt: quia non differt in qua aqua homo baptizetur. Duodecimò, quia etiam in Iordane non proficeret. Quia virtutem illam, quæ per tactum carnis Chriſti tranſit in aquam, non conſecuta eſt, nec conſequi potuit, niſi illa pars aquæ, quam tetigit corpus Chriſti, & tamen illa defluxit per Iordanis alueum uſque in mare mortuum, ſiue mare Sodomorum, vbi abſorbetur Iordanis, & vltra non comparet.

Nulla ergo aqua iam maneret in orbe, quæ virtutem aliquam retineret per tactum carnis Chriſti. Et ſic nihil profuiſſet, quòd tactu carnis eius aqua fuiſſet conſecuta aliquam virtutem.

Si autem dicas, quòd illa virtus non ſolum collata eſt aquæ quam Chriſtus tetigit, ſed etiam omnibus aquis,ut ait Auguſtinus,in ſermone Epiphaniæ, ſcili-

A cet: Benedictio, quæ de ſaluatoris baptiſmo fluxit,tanquam flumen ſpiritualis omnium gurgitum tractus, omnium fontium uenas impleuit: non poterit ſtare, quòd fuerit collata uirtus per contactum, cùm non tetigerit Chriſtus omnes aquas, ſed conferretur per ſolam voluntatem Dei,& ſic tactus carnis Chriſti nullam uirtutem aquis contulit.

Dicendum igitur, quòd ſecundùm veritatem contactus carnis Chriſti nullam virtutem contulit aquæ Iordanis, nec aliis aquis, quæ ſit uirtus aliqua realis manens realiter in aquis, per quam ipſæ aquæ aliquid verè efficiant in baptiſmo uel extra baptiſmum. Vnde non minus aquæ efficerent in baptiſmo Chriſti etiam ſi ipſe non fuiſſet baptizatus in aqua, quàm nunc faciunt
B cùm ipſe baptizatus eſt: quia ut dixit Auguſtinus: Aqua quid eſt niſi aqua, ſi uerbum detrahas? & tamen iam Chriſtus tetigit. Id tamen quod Chriſtus contulit aquis per baptiſmum ſuum fuit, quòd fecit eas materiam aptam ad baptiſmum noſtrum: non quidem conferendo illis aliquam qualitatem realem, quæ in illis actualiter maneat, vel auferendo aliquam prauam qualitatem, quæ prius in eis eſſet, quæ repugnaret effectui intento per baptiſmum: quia nulla talis eſſe poterat. Nam quæcunque qualitas bona, vel mala prȩfuiſſet in aquis, illa eſſet corporalis, ſcilicet accidens corporis: & nullum tale repugnat alicui qualitati ſpirituali: quia non ſunt eiuſdem generis propinqui. Et tamen ne-
C ceſſe eſt, quòd contraria ſint ſub eodem genere immediato, & ſub illo maximè a ſe diſtent, Quia iſta eſt conditio contrariorum: ſed Chriſtus oſtendit nobis, quòd ſicut ipſe in aquis baptizabatur: ita nos debebamus in illis baptizari. Et per hoc determinabat aquam eſſe materiam propriam baptiſmi: quia ipſe illam eligebat, cùm in ea baptizaretur.

Cùm autem doctores dicunt, quòd contulit Chriſtus virtutem aliquam aquis,non eſt ſenſus, quòd illam aquis contulerit: ſed quòd ſignauit, quòd baptizatis in aqua uirtus illa conferretur: licèt non per aquas, ſed per verbum, & fidem: vt ait Auguſtinus. Hoc modo intelligitur dictum Bedæ, ſcilicet, quòd virtus regeneratiua collata eſt aquis, ſcilicet,
D non quòd in aquis illa ſit: ſed Chriſtus per hoc quod in Iordane baptizatus eſt, inſtituit, quòd quandocunque nos in aquas mergeremur ſub forma ab eo tradita, conſequeremur effectum virtutis regeneratiuæ.

Ad ſecundùm de auctoritate Chryſoſtomi dicendum, ꝙ Chriſtus per baptiſmum ſuum reliquit nobis aquas ſanctificatas, non ꝙ aliquam ſanctificationem eis contulerit: ſed reliquit eas ſanctificatas, ideſt, ad ſanctificationem determinatas,ſcilicet, ꝙ in eis ſanctificemur quando fuerimus baptizati.

Ad tertium de dicto Auguſtino dicendum, ꝙ eſt eſt modus loquendi metaphoricus ad multum exprimendum. Nam manifeſtum eſt, ꝙ impoſſibile eſt a-
E quam peruenire ad animam, cùm illa non poſſit tangi,quia eſt ſpiritus. Dicit tamen Auguſtinus, ꝙ aqua peruenit ad animam, & penetrat conſcientiæ uniuerſa latibula. Eſt ſenſus ꝙ quando homo baptizatur,ſicut aqua baptiſmalis totum corpus exterius tangit, ita gratia baptiſmalis totam animam purgat penetrando omnia latibula conſcientię noſtrę: quę conſcientia noſtra immunda eſt. Si autem obiicias,ꝙ aqua poteſt penetrare ad animam,quia dicitur Pſal. 68. Saluũ me fac Deus,quoniam intrauerunt aquæ vſque ad animã meam. Dicendum ꝙ hoc intelligitur literaliter intrare aquas uſque ad animam,ideſt,uſque ad hoc, quòd tollant animam ſuffocaundo hominem, realiter tamen non intrant ad animam.

Quem modum ſeruauerit Ioannes in baptizando Chriſtum, Quaſt. LXXV.

QVAERITVR, cùm Chriſtus fuerit baptizatus à Ioanne quis modus fuerit ſeruatus in hoc baptiſmo, Et eſt dubium quantũ ad duo, ſcilicet, quia in baptiſmo Ioannis tenebatur forma, Nam omnes baptizabãtur in nomine uenturi, ſiue in eum, qui uenturus eſt. Actu. 19. Etiam baptizati à Ioanne confitebantur peccata ſua. ſupra in litera, Et de his duobus eſt dubium quomodo ſeruata fuerint in Chriſto baptizato. Poteſt etiam eſſe dubiũ de tertio, ſcilicet, de pœnitentia facienda, quia baptiſmus Ioannis erat quoddam præparatorium ad pœnitentiam, & omnes ab eo baptizati proteſtabantur ſe facturos pœnitentiam. De primo dubio quidam putant, quòd Chriſtus fuerit baptizatus à Ioanne in illa forma, in qua cæteri baptizabantur, ſcilicet, in nomine uenturi, quia Ioannes nihil uellet circa eum mutare potius, quàm circa cæteros, Dicendum tamen quod illud dubium pendet ex alio dubio, de quo infra declarabitur ſequenti quæſtione, ſcilicet, an quando Ioannes baptizauit Chriſtum, cognoſcebat eũ eſſe Meſſiam antequam immergeretur in aquam. Si.n. dicatur, quod nõ cognoſcebat eum, ſed in ipſo baptiſmo, ſiue poſt baptiſmum cognouit, ſcilicet, quando deſcẽdit ſuper eum Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ: dicendum erit, ꝙ baptizauerit eum Ioannes in nomine uenturi ſicut cæteros, quia nullam cauſam habebat ad mutandum in eum formam illam. Si autem cognoſcebat eum tunc eſſe Meſsiam, dubium manet in qua forma baptizaret. Dicunt quidam, quòd adhuc baptizaret eum in forma, in qua cæteros, ne alios ſcandalizaret mutans aliquid circa illum, quaſi ille eſſet maioris excellentiæ, & daretur locus æmulationi. Dicendum quòd non ſtat, quia ſi Ioannes cognoſceret eum, & baptizaret in nomine uenturi, non rectè ageret, quia ipſemet erat, qui uẽturus erat: ideo magis deberet dici baptizo te in nomine tui ipſius. Item quia hoc præſtat cauſam erroris, quia ſi diceretur, baptizo te in nomine uenturi, ſignificaretur, quòd nõ erat iſte, qui uenturus erat, ſed alius expectabatur. Et iſte error erat grauiſſimus, & omnino contra intentionem Ioannis, quia ipſe non venerat ad aliud niſi ad manifeſtandum Iſraelitis, quis eſſet Meſſias. Ioan. 1. ſcilicet, ſed vt manifeſtetur in Iſrael, propterea ego veni in aqua baptizans. Non ergo occultaret eum Ioannes eſſe Meſsiam dicendo in nomine venturi, cùm ad oſtendendum illum eſſe Meſsiam veniſſet. Item quia illud erat magnum præiudicium Chriſto, ſcilicet, quòd honor ſuus alteri daretur: quod fieret ſi diceretur baptizo te in nomine venturi: in quo ſignaretur illum non eſſe Meſsiam, ſed alium adhuc venturum. Dicendum ergo, quòd ſi Ioannes cognoſceret Chriſtum eſſe Meſsiam, non baptizaret eum in nomine venturi, nec etiam baptizaret eum in nomine ſui ipſius, quia Chriſtus non ſperabat in ſeipſo, nec à ſe accipiebat uirtutem, quia nemo à ſeipſo accipit, ſed à maiori. Etiam non baptizaret eum in nomine patris &c. quia iſta forma baptiſmi nondum fuerat data: ſed poſtea a Chriſto inſtituta eſt. Etiam quia iſta forma pertinet ad baptiſmum ſpiritualem, in quo peccata remittuntur: Chriſto autem non conueniebat talis baptiſmus, vt ſupra declaratum eſt in quæſtione 72. quã quærebatur, an debuit baptizari baptiſmo Ioannis, Ideo dicendum quod ſi Ioannes eum cognoſceret non baptizaret ipſum ſub aliqua forma verborũ: ſed ſolum immergeret eum in aquã nulla verba proferendo, Ratio eſt, quia cœteros baptizabat Ioannes in

F nomine venturi, ſcilicet, Meſsiæ, vt in eum crederent, & per eum ſperarent ſe ſaluandos. Act. 19. & vt ſignaret Ioannes, quod per iſtum baptiſmum diſponebat illos ad Meſsiam venturum. Chriſtus autem erat ipſe Meſsias: ideo non erat opus: immo nec conueniens, quod aliquod iſtorum ſibi diceretur, ſed ſine verbis baptizaretur.

Secundum dubium erat de confeſsione peccatorũ, & in hoc aliquis putabit diſtinguendũ, ſicut ſupra. ſcilicet an Ioan, cognoſceret Ieſum eſſe Meſsiam, vel non. Sed dicendum, ꝙ non ſtat, quia ſiue eum cognoſceret ſiue non, Chriſtus peccata non habebat: ideo confiteri nõ poterat illa ſine mendacio. In quo conſiderandum, ꝙ confeſſio Ioan, poterat fieri dupliciter: vno modo, ꝙ
G baptizati confiterentur peccata, ideſt, quòd exprimerent aliqua peccata determinata, ſiue pauca, ſiue multa, ſiue generalia, ſiue ſpecialia. Alio modo, ꝙ confiterentur peccata. i. confiterentur ſe eſſe peccatores. Primò modo Chriſtus non poterat confiteri aliqua peccata determinatè, quia nulla fecerat, nec contraxerat. Et ſi dicat aliquis ꝙ Chriſtus, licèt in ſe non peccaret, peccabat tamen in mẽbris ſuis. i. fideles, qui ſunt membra eius, peccant. Dicendum, ꝙ iſte modus loquendi non recipitur, quia non eſt ſatis honeſtus, vt Chriſtus dicatur abſolutè peccaſſe, quia fideles peccauerunt, vel peccant, & tamen dato, quod recipiatur iſte modus loquendi, non conueniebat, quòd Chriſtus confiteretur in baptiſmo aliqua peccata, quia talis cõfeſsio eſt per-
H ſonalis, & intelliguntur illa peccata eſſe propria perſonæ. Secundo autem modo poteſt quicunque homo confiteri peccata ſua. i. ſe peccatorem, quia dato quod aliquis ſit vir ſanctus, & non recordaretur ſe habere aliquod peccatum quod commiſerit, poteſt dicere ſe eſſe peccatorem, quia ſi dixerimus, ꝙ peccatum non habemus ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt, primæ Ioan. 1. Quia licèt aliquis non ſit ſibi conſcius alicuius peccati, non propter hoc eſt iuſtus: ſicut dixit Apoſtolus. 1. ad Corin. 4. c. Nihil enim mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum. ideſt, non puto me eſſe iuſtum, licèt non ſum conſcius alicuius peccati. Et tamen quamdiu aliquis non poteſt ſe vocare iuſtum, poteſt ſe vocare peccatorẽ. Ideo quilibet homo
I in quocunque ſtatu poteſt confiteri ſe eſſe peccatorẽ in generali. Sunt tamen quidam homines, qui non poſſent in particulari confiteri ſe peccatores niſi mentiendo, cùm nullius peccati ſibi conſcij ſint. Chriſtus autem non ſolum non poterat in particulari ſe confiteri peccatorem, ſed nec etiam in generali, cùm certus ſibi eſſet, quòd peccatum nullum commiſerat, nec contraxerat. Ideo quocunque modo confiteretur ſe eſſe peccatorem, mendacium diceret. Ideo dicendum, quòd Chriſtus quãdo baptizatus eſt a Ioan. non confeſſus eſt peccata aliqua in particulari, vel vniuerſali ſicut cæteri. Sed dicetur, quomodo ſtabit hoc? Nam ſi Ioãnes cognoſcebat eum tunc eſſe Meſsiam, non requireret ab eo confeſsionem peccatorum, & ſic baptizaretur, ſiue illa confeſsione. Si tamen Ioan-
K nes non cognoſceret eum, requireret confeſsionem illam ſicut à cœteris. Et tunc oportebat, quòd ipſe confiteretur peccata ſaltem in generali, vel oſtenderet ſe nulla habere, aut non baptizaret eum Ioannes, cùm cœteri baptizati confiterentur peccata. Dicendum, quòd confeſsio peccatorum non oportet quòd fieret ante baptiſmum, ſed in ipſo baptiſmo, vel poſt, cùm ſcriptura non det certam formam in hoc, maximè quia ſupra in litera dicitur, quòd baptizabantur in Iordane confitentes peccata ſua. Et ſic ex forma literæ non apparet, ꝙ confeſsio præcederet, ſed quòd ſubſequeretur, vel quòd ſaltem fieret ſimul cum baptiſmo. Et tunc dicendum ꝙ nulla difficultas erat, q̃a licèt

Ioan.

Ioannes nõ cognoſceret Chriſtum ante baptiſmum, in ipſo baptiſmo neceſſe eſt dici, quòd eum cognouerit, quando deſcendit Spiritus ſanctus ſuper eum, vt patet infra in litera. Nam iſtud ſignum dederat Deus Ioanni ad cognoſcendum Meſsiam. Io. 1. & tunc Ioan. nullam cõfeſsionem exigeret à Chriſto iam cognito, nec eſſet aliquod ſcandalum. De tertio dubio. ſ. de profeſsione faciendi pœnitentiam, dicendum quòd ſicut Chriſtus in baptiſmo nulla peccata confeſſus eſt in generali, nec in particulari: ita nec fecit profeſsionem aliquam de pęnitendo, quia in faciendo iſtam profeſsionem mentiretur. Nam qui profitetur ſe facturum pęnitentiam, confitetur neceſſariò ſe peccaſſe, cùm pnia non poſſit eſſe niſi de peccatis. Non ergo fecit Chriſt⁹ profeſsionem de peccatis pęnitendo, nec etiam Ioan. petiuit ab eo iſtam profeſsionem, licèt eam cęteri facerent. Ratio eſt, quia iſta profeſsio fiebat poſt baptiſmum: tunc tamen Ioãnes cognoſceret Chriſtum per Spiritum ſanctum deſcendentem, vt dictum eſt. Ideo non exigeret ab eo profeſsionem iſtam. Cùm autẽ dr̃, ꝙ in hoc ſcandalizarentur cæteri, ꝙ alius modus teneretur circa Chriſtum, quàm circa eos, & eſſet locus inuidię innuendo Chriſtum eſſe excellentiorem eis. Dicendum ꝙ non eſt ſcandalum: immo hoc, ꝙ Ioannes intendebat. ſ. oſtendere Ieſum eſſe meliorem toto populo, quia erat Meſsias. Nam ad hoc oſtendendum Ioannes venerat, nec cæteri ſcandalizarentur: immo gauderent maximè, quia nihil magis ipſi deſiderabant, quàm ſcire quis eſſet Meſsias, & ꝙ eis oſtenderetur.

Quare Ioannes prohibebat Chriſtum baptizari, quando ab eo baptizari volebat. Quæſt. LXXVI.

QVAERITVR, quare Ioannes prohibebat Chriſtum baptizari quando volebat ab eo baptizari. Reſpondetur communiter, quòd Ioan. cognoſcebat Ieſum eſſe Meſsiam, & illum eſſe Deum, ideo nolebat eum baptizare, quaſi iſtud eſſet iniuſtum, ſcilicet, quòd Deus baptizaretur ab homine. Sic tenet Nicola. & plurimi. Iſtud poteſt confirmari ex litera iſta, quia Ioannes dixit. Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me: & tamen Ioannes nõ diceret ſe ab eo debere baptizari, niſi illum cognoſceret. Sed obijcietur, quia Ioan. 1. dicitur. Et ego neſciebam eum, ſed vt manifeſtetur in Iſrael, propterea ego veni in aqua baptizans. Item Ioan. 1. dicitur, qui miſit me baptizare in aqua, dixit mihi, ſuper quem videris Spiritum deſcendentem, & manentem, hic eſt, qui baptizat in Spiritu ſancto: ergo per ſignum iſtud Ioannes cognouit Chriſtum, & non prius. Reſpondet Nicola. quòd Ioannes non cognouit Chriſtum ante baptiſmum, ſed cognouit eum dupliciter. Primò, quia per reuelationem diuinam, quando venit ad baptiſmum, & tunc dixit ei quod habetur hic, ſcilicet. Ego à te debeo baptizari. Secundò cognouit eum, quando Spiritus ſanctus deſcendit ſuper eum in ſigno viſibili, & quando dicitur, & ego neſciebam eum, dicit, quòd refertur ad tempus præcedens baptiſmum, in quo Ioannes non cognoſcebat Ieſum quantum ad perſonam determinatam. Hoc dicit Nicolaus ſuper Ioan. 1. cap. Ad ſecundum & etiam aliqualiter ad iſtud primum reſpondet Nicol. ſecundum Auguſt. dicit ſuper Ioannem, quod Ioannes neſciebat Chriſtum, ſcilicet, quòd bene cognoſcebat eum in perſona, & tamen quòd neſciebat eum quantum ad poteſtatem excellentiæ, quam in baptiſmo ſibi retinuit, quæ conſiſtebat in quatuor. Primum eſt, quòd ipſe ſolus baptiſmũ inſtitueret. Secundum eſt, quòd ipſe effectum baptiſmi baptiſmo conferre poſſet. Tertium eſt, quòd baptiſmus à merito paſsionis eius efficaciam haberet.

A Quartum eſt, quòd aliquo tempore ante ipſum baptiſmus conferretur in nomine eius, ſcilicet, quia Ioannes baptizabat in nomine ipſius, qui venturus erat. Et ſic dicitur: Et ego neſciebam eum, id eſt, neſciebam, quòd iſtam excellentiam baptiſmi ſibi reſeruaret. Nicol. tamen dicit, quòd expoſitio ſua præcedens magis conuenit literæ: quàm iſta expoſitio Auguſt. Dicendum, quòd adhuc manet difficultas, quia neutra iſtarum expoſitionum, ſcilicet, Auguſt. & Nicol. contentat literam omnino. De expoſitione Nicolai patet: quia dixit, quòd duplex fuit facta reuelatio Ioãni de Chriſto, ſcilicet, vna quando veniebat Ieſus ad baptiſmum, & alia poſtea in ſigno viſibili. Et non conuenit, quia ſecundum Nico. dato, quòd per primam

Diuerſę op. quõ vel qñ Ioã. cognouit Chriſtũ eſſe Meſsiã.

B reuelationem factam Ioanni de Ieſu cognouit eum eſſe Meſsiam, & ob hoc quando voluit ab eo baptizari non permittebat eum, quia cognoſcebat eũ eſſe Meſsiam non indigentem baptiſmo, ſed potius ipſe petebat ab eo baptizari. Et tunc ſecunda reuelatio eſſet omnino ſuperflua: quia id, quod omnino cognitũ eſt, non oportet, ꝙ amplius manifeſtetur: immo non põt manifeſtari: licèt fiant aliqui actus ad manifeſtationẽ. Iſtud autem eſt valde inconueniens, quia Deus nihil facit fruſtra, maximè quòd daret ſignum tam excellẽs, de deſcenſu Spiritus ſancti, & quod nihil proficeret, non eſt vllo modo veriſimile. Ergo debet dici, quòd per iſtud ſignum manifeſtatus eſt Chriſtus Ioanni, & conuenienter non cognouit eum Ioannes, quouſque

C fuit baptizatus, quia Spiritus ſanctus deſcendit ſuper Chriſtum poſtquam baptizatus eſt, ſcilicet, poſtquam exiuit de aqua, vt patet infra in litera, & Marc. 1. Item quia iſtud ſignum dedit Deus Ioanni ad cognoſcendum Chriſtum, & in eo præſupponitur, quòd Ioãnes non cognoſcebat Ieſum eſſe Meſsiam ante iſtud ſignum, quia dicitur: qui miſit me baptizare in aqua dixit mihi, ſuper quem videris Spiritum ſanctum deſcẽdentem, hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto: ergo ante hoc Ioan. non cognoſcebat illum. Item quia dixit ibi: Ego vidi, & teſtimonium perhibui q̃a hic eſt filius Dei, ergo antequam Ioan. videret ſpiritum ſanctũ deſcendentem ſuper Chriſtum innuit, ꝙ ipſe non daret teſtimonium de eo, ergo innuit ꝙ prius non cognoſce

D bat eum. De expoſitione Augu. magis eſt manifeſtũ, ꝙ non ſatisfaciat literæ. Vnde Nico. dicit eam minus conuenire literæ, quàm expoſitionem ſuam. Et patet, quia Aug. præſupponit, ꝙ non ſolùm quando Ioãnes baptizauit Chriſtum, cognoſcebat eum, ſed ẽt anteꝗ̃ baptizaret ipſum. Et ideo exponit literam illam. ſ. ego neſciebam eum. i. neſciebam habere talem pt̃atem, & tamen ſi Ioan. ante hoc cognoſcebat Ieſum eſſe Meſſiam, & Deum, ſciret ꝙ haberet illam pt̃atẽ, q̃a nulla pt̃as eſt, quæ Deo deſit. Item quia uidetur iſte ſenſus ſatis extortus. ſ. Ego neſciebam eum, quia manifeſtè loquitur litera de cognitione perſonali, & non de cognitione pt̃atis, cũ dr̃, hic eſt, de quo dixi, quia ante me factus eſt, & poſt me venit, & ego neſciebam eum. i. nõ

E agnoſcebam eum in perſona. Nã pt̃atem bene agnoſcebat cùm dicat, poſt me uenit, & ante me factus eſt: quia prior me erat: in quo ſignat eum eſſe Deum, qui prior eſt in ęternitate, licèt poſterius natus ſit in humanitate aſſumpta. Item, quia antequam ueniret Ieſus ad baptiſmum Ioannes dixit, poſt me uenturus eſt, & fortior me eſt, cuius non ſum dignus ſoluere corrigiam calciamenti, uel portare calciamentum. ſupra in litera. Et ſic cognoſcebat poteſtatem iſtius, de quo loquebatur, cùm non poſſet maiora de eo dicere, & tñ poſt iſta dixit. Iſte eſt de quo dixi uobis. Et ſequitur: Et ego neſciebam eum. Ergo non poteſt intelligi niſi de ignorantia perſonæ, cùm poteſtatem ante hoc laudaſſet. Item quia dicitur ibi, ego neſciebam eum, ſed vt

manifeſtetur in Iſrael: propterea ego veni in aqua bá-
ptizans. Et ſic ignorantia iſta, & manifeſtatio pertinēt
ad idem: ſed manifeſtatio non fuit niſi perſonalis: ideo
etiam ignorantia erat perſonalis. ſ. ꝙ non cognoſceba-
tur perſona Chriſti determinatè, & per baptiſmū Ioã-
nis fuit cognita, ſ. quia ibi Ioannes cognouit eum per
ſignum ſibi datum a Deo, & etiam oſtendit eum toti
populo congregato ad baptiſmum. Si autem intelliga
tur ſm Auguſt. ſ. neſciebam eum quantum ad poteſta
tem baptizandi ſpecialē, litera ſequens. ſ. vt manifeſtet
in Iſrael, propterea ego veni in aqua baptizans, opor-
tet ꝙ intelligatur de hoc. ſ. vt manifeſtetur in Iſrael, ꝙ
habet iſtam poteſtatem baptizandi. Iſtud tamen non
conuenit: quia antequam Ioannes uideret Ieſum ipſe
dicebat, ꝙ Meſſias, qui uēturus erat habebat iſtam po
teſtatem baptizandi. ſ. Ego baptizo vos in aqua, q poſt
me venturus eſt, fortior me eſt, ille baptizabit uos in
ſpiritu ſancto, & igne. Et ſic iam audiuerat populus a
Ioanne, ꝙ Meſſias, qui uenturus erat habebat poteſta
tem baptizandi in ſpiritu ſancto. Et ſic iam nō deficie
bat ei niſi agnoſcere perſonam, & tamen poſtea dixit
Ioãnes, ꝙ ipſe uenerat, vt Ieſus manifeſtaret in Iſrael,
ergo intelligitur de manifeſtatione perſonali. Item nō
conuenit iſta litera Ioanni. ſ. Ego neſciebam eum, ſed
qui miſit me baptizare in aqua dixit mihi: ſuper quē
videris ſpiritum ſanctum deſcendentem, ille eſt, qui
baptizat in ſpiritu ſancto. Et ſic uidetur ꝙ Ioannes iam
ſciebat ꝙ aliquis erat, qui baptizabat, vel qui poterat
baptizare in ſpiritu ſancto, & tamen neſciebat, quis il-
le erat. Et Deus uoluit illi oſtendere perſonam, dicēs:
Ille eſt qui baptizat ſpiritu ſancto. Si autem Ioãnes co
gnouiſſet Ieſum eſſe Chriſtum. Et tamen ignoraret
poteſtatem eius in baptizando non daretur ei ſignum
illo modo, ſed diceret Deus: Chriſtus baptizat in ſpiri
tu ſancto, vel ille, quem tu noſti baptizat in ſpiritu ſan
cto. Et tamen datum eſt ſignum per contrarium. ſ. ſu-
per quem uideris ſpiritum ſanctum deſcendentem.
Ergo non poterit intelligi, ꝙ ibi detur ſignum, niſi ad
cognoſcendum perſonam. Dicendum ergo item ꝙ
Ioannes non cognoſcebat Ieſum eſſe Meſſiam, quan
do petebat ab eo baptiſmum, ſed poſtquam baptiza-
tus eſt. Cùm autem obiicitur, ꝙ Ioannes nolebat eum
baptizare, dicens: Ego debeo a te baptizari, dupliciter
dici poteſt, uno modo, quod Ioannes ante hoc nō co
gnoſcebat Ieſum eſſe Chriſtum per aliquam reuela-
tionem, nec nunc cognouit. & tamen uidebat eum ſæ-
pè venientem ad prædicationem ſuam, cū in Ioan. 1.
dicatur, ꝙ bis oſtendit eum Iudæis: & tunc agnoſcebat
ſanctitatem eius in habitu, & in tota modeſtia uitę. Et
ob hoc nolebat eum baptizare iudicans indignum eſ-
ſe, ꝙ uir, qui uidebatur tã ſanctus baptizaretur ab eo,
quia baptiſmus Ioannis non erat niſi peccatoribus, cū
eſſet baptiſmus pęnitentię, & confitentium peccata
ſua. Sed obiicietur, ꝙ Ioannes dixit Ieſu. Ego debeo a
te baptizari, & tamen non diceret hoc niſi agnoſceret
de eo aliquid magnum, ſ. maiorem ſanctitatem, quam
Ioannes haberet, & tamen quantum ad exteriorem
conuerſationem nemo fuit ęqualis Ioãni: ideo cogno
ſcebat de Ieſu, ꝙ eſſet Chriſtus. Dici poteſt uno modo
ꝙ Ioannes dixit hoc ex urbanitate: quia interdum, qui
ſunt magis uirtuoſi deferunt honorem minus uirtuo
ſis, ſic dicitur ad Rom. 12. ſ. Honore uos inuicem prę-
uenientes. Vnde licèt Ieſus quantum ad exteriora, nō
videretur ęqualis Ioanni in ſanctitate: quia tamen ap-
parebat alicuius ſanctitatis, Ioannes ex urbanitate de-
ferret ei hunc honorem, ut diceret, ego debeo a te ba
ptizari. Similia legimus de multis viris ſanctis, qui ex
vrbanitate ſibi deferebant. Aliter poteſt dici ꝙ Ioan-
nes faciebat hoc ex humilitate, ſ. ꝙ licèt quantum ad
exteriora Ioannes appareret valde ſanctior, quàm Ie-
F ſuis, tamen quia erat Ioannes uere humilis, non conſi-
derabat de propria excellentia, ſed magis de defecti-
bus ſuis, ſi aliquos in ſe inueniret. Quantum ad Ie-
ſum uerò conſideraret ſolam excellentiam apparen-
tem, & ꝙ arguere poſſet ex apparenti, & defectū nul-
lum conſideraret: & ſic poſſet indicare eum eſſe ex-
cellentiorem ſeipſo. Iſta eſt conditio humilium, ſcili-
cet, quod in ſeipſis nihil conſiderant, niſi defectus, &
rarò aduertunt ad ea, quæ in eis ſunt digna laude: quã-
tum ad alios uerò econtrario, quia non conſiderant
de illis niſi excellentias, quas uidere poſſunt, defectus
verò illorum non conſiderant. Ideo fit, ut humiles ſe-
ipſos fallant ſecundùm conſcientiam ſuam iudicãtes
alios eſſe meliores ſeipſis: qui tamen eis ęquales non
G ſunt. Et talis error a Deo eſt, & laudabilis nimis: quia
prouenit de radice ueræ uirtutis. Et ſic Ioannes putan
do Ieſum eſſe purum hominem, & ſine aliqua reuela
tione habita ſpeciali de eo poterat credere ipſum eſſe
ſanctiorem ſe propter aliquam ſanctitatem illius quã
exterius uideret: & ſic diceret ego debeo a te ba-
ptizari.

Alio modo poteſt dici, quòd Ioannes habuit de Ie-
ſu aliquam reuelationem, quando uenit ad petendum
baptiſmum ab eo, & propter illam cognouit quòd e-
rat uir ſanctiſſimus. Et tamen non cognouit, quòd e-
rat Meſſias. Et illo modo poterit ſtare utrumque, ſcili
cet, quòd ſignum illud, quod dedit Deus Ioãni ad co-
gnoſcendum Meſſiam eſſet neceſſarium, ſcilicet, per
H deſcenſionem ſpiritus ſancti ſuper eum in ſpecie co-
lumbę: & quod ante illud ſignū non cognouerit Ioã-
nes, quis eſſet Meſſias: & nūc reuelaret ei de Ieſu, quòd
erat uir ſanctiſſimus, & tamen non diceret ei, an eſſet
Meſſias. Et propter illam ſanctitatem, quam ſciret eū
habere, nollet ipſum baptizare: ſed potiùs diceret, ego
debeo a te baptizari. Sed obiicietur. Ad quid ergo
eſſet iſta reuelatio: cùm poſſet Ioannes per ſignum il-
lud ſibi datum cognoſcere, quis eſſet Meſſias. Dicen-
dum quòd verum eſt, quòd poterat per illud cogno-
ſcere. Et tamen Deus interdum aliquid quod poteſt
facere vnica operatione facit per plures. Sicut patet de
illo, quem Chriſtus ſanauit de cęcitate: & non fuit pri-
ma vice perfectè curatus: ſed Chriſtus quæſiuit ab eo,
I ſi videret: & dixit quod videbat homines tanquam ar-
bores ambulantes: & poſtea curauit eum perfectè. Et
tamen poterat eum curare perfectè in una vice, ſicut
omnes alios curabat. Ita ergo nunc, licèt Deus pote-
rat Ioanni oſtendere per unicum ſignum, quis erat
Meſſias, voluit duas reuelationes facere, & per unam
oſtendebat eum eſſe Meſſiam: & per aliam non. Sed
uirum ſanctiſſimum.

Iſtud uidetur ualde rationabile, ſcilicet, quòd non
reuelaretur Ioanni, quis eſſet Chriſtus ante baptiſ-
mum. Quia ſi reuelaretur non oporteret, quòd deſcē-
deret ſpiritus ſanctus ſuper eū in baptiſmo, ut per hoc
cognoſceretur a Ioanne. Et tamen fuit valde conue-
niens, quòd deſcenderet, ut declarabitur infra in qua-
K dam. q. Fuit etiam conueniens, quòd Ioannes, per ali-
quam reuelationem, uel aliàs cognoſceret de Ieſu, ꝙ
eſſet uir ſanctiſſimus, ut haberet occaſionem nolendi
eum baptizare, & Chriſtus haberet occaſionem ma-
gis ſe humiliandi, & dicendi, Sine modo: ſic decet nos
implere omnem iuſtitiam. Quod tamen non fieret ſi
Ioannes non cognouiſſet de Ieſu aliquam excellen-
tiam: quia tunc reciperet eum ad baptiſmum ſicut cę-
teros non recuſando eum baptizare. Iſta uidentur ſa-
tis rationabiliter dicta. Multi tamen tenent, quòd Ioã-
nes agnouerit Ieſum eſſe Meſſiam antequàm bapti-
zaret eum: quibus non intendimus omnino aduerſa-
ri, iſta tamen videntur uerisimilius dicta.

Quare

Quare beatus Ioannes dixit Chriſto. Ego à te debeo baptizari. Quæſt. LXXVII.

QVAERITVR, quare Beatus Ioannes dixit Chriſto, ego à te debeo baptizari. Reſpondet Glo. quòd intellexit baptizari, ideſt, ab originali peccato mundari. Et dicit Nico. non ꝙ Ioannes tunc haberet originale, quia fuit in vtero matris ſanctificatus, ſed loquebatur in perſona generis humani. Quod autem Ioan. non haberet peccatum originale tunc, nec etiam propter illud peteret baptizari, patet, quia erat in vtero ſanctificatus, vt ait Nico. & iſti mundantur ab originali in vtero. Item dato, quòd nõ fuiſſet ſanctificatus, fuerat tamen circuncíſus, & per illam tollitur originale, & gratia confertur, & ſic nõ poterat Ioannes habere originale. Cùm verò dicit Nico, quòd loquebatur in perſona generis humani, conuenit illi, qui aliquo modo poteſt repræſentare perſonã totius ipſius generis, ſicut erat Chriſtus inquantum Deus, vel rector, vel redemptor, vel legiſlator, & ſub multis alijs rationibus, ſub quibus poterat gerere perſonam totius generis humani: Ioanni autem nulla ratio talis competit, vt ipſe poſſet loqui in perſona totius generis humani. Item quia Ioannes in hoc videbatur petere baptiſmum, dicens: Ego à te debeo baptizari, & tamen baptiſmus erat perſonalis, & non poterat prodeſſe toti generi humano, ſed ſoli accipienti: ideo non loqueretur Ioannes nomine totius generis humani. Aliter ergo dicit Nico. poſſe melius intelligi, ꝙ Ioannes peteret à Chriſto baptiſmum, ſcilicet, quia licèt ſanctificati in vtero non habeant originale, indigẽt baptiſmo Chriſti, ad hoc, vt ſint Chriſto incorporati, quia in baptiſmo Chriſti character imprimit, per quẽ homo Chriſto configuratur. Dicendum, quòd iſtud non erat neceſſarium. Nam ſanctificati in vtero, qui modo naſcerentur, etiam ſi conſtaret eos in vtero ſanctificatos, baptizari debebant, quia licèt ſanctificatio in vtero gratiam conferat, characterem tamen non imprimit. Ille eſt tamen neceſſarius, cùm per eum homo efficiatur Chriſtianus. Item quia baptiſmus Chriſti eſt ſub præcepto. Ideo omnes nati poſtquã ſemel cœpit præceptum illud obligare, tenentur ad illum ſuſcipiendum. Secus autem de Ioanne, quia tunc baptiſmus Chriſti nondum obligabat, immo nondum fuerat inſtitutus: ſed poſtquam Chriſtus prædicare incepit conſtitutus eſt, cùm ſacramentum legis nouæ eſſet, & ob hoc non poſſet inſtitui ante ſtatum legis nouæ. Item quia character non erat tunc neceſſarius, cùm ſit character ad figurandum hominem Chriſti faciendo eũ Chriſtianum. Non erat tamen tunc neceſſarium: immo propriè loquendo erat impoſſibile eſſe aliquem Chriſtianum, cùm lex Chriſti ſecundùm quam ſunt Chriſtiani nondum eſſet data, nec aliquis ritus à Chriſto inſtitutus. Non ergo erat neceſſarius Ioanni baptiſmus Chriſti, nec in hoc videtur eum petiuiſſe. Dicendum ergo videtur, quòd Ioannes non petiuit hic baptizari à Chriſto. Primò quia, vt probatum eſt præcedenti.q. Ioannes non cognouit Ieſum eſſe Meſſiam antequam baptizaret eum; ideo non peteret ab eo baptizari, quia non crederet, quòd baptiſmus introductus ab aliquo puro homine poſſet ad aliquid conferre. Secundò, quia dato, quòd cognoſceret ante hoc eum eſſe Meſſiam, non videtur, ꝙ haberet Ioan. intentionem petendi baptiſmum ab eo. Quia ſi hoc intendiſſet non expectaſſet, ꝙ Chriſtus ab eo peteret baptizari. Et tunc ipſe diceret, ego à te debeo baptizari, ſed ante hoc mox vt cognouiſſet eum eſſe Meſſiã, peteret ab eo baptizari. Sed dicendum, quòd Ioannes non intendit hic petere baptiſmum, ſed dare cauſam

A recuſationis ſuæ, ſcilicet, quare recuſabat Ieſum baptizare. Et hoc comparando perſonas ſuas ad inuicem, ſcilicet. Tu petis à me baptizari, & non eſt iuſtũ, quia iuſtius eſt, quòd ego baptizer à te. Et ſic cùm dicit ego à te debeo baptizari, non eſt ſenſus, quòd dicat ego peto à te baptizari, ſed ego debeo à te baptizari, ideſt, iuſtius eſſet, quòd ego baptizer à te, quam tu à me: & tamen neutrum vult, ſcilicet, quia nec baptizari à Chriſto petit, nec baptizare ipſum vult. Et patet ex litera ſequenti, ſcilicet, & tu venis ad me. Quaſi dicat iniuſtum eſt, quod tu venias ad me petendo baptiſmum, cùm iuſtius eſſet, ꝙ ego à te baptizarer.

B *An Ioannes fuerit à Chriſto baptizatus. Quæſt. LXXVIII.*

QVAERITVR, an Ioannes fuerit baptizatus à Chriſto. Dicẽdum, ꝙ antequam Chriſtus baptizaretur à Ioanne, non fuit baptizatus Ioannes ab eo. An verò poſtea Chriſtus baptizauerit Ioannem non conſtat. Quidam dicunt, ꝙ fuerit poſtea Ioannes baptizatus à Chriſto. Motiuum eorum eſt, quia Ioannes dixit Chriſto: ego à te debeo baptizari, & intelligunt quòd per hoc Ioannes petierit baptiſmum à Chriſto. Et tunc non eſt ueriſimile, ꝙ Chriſtus ei denegauerit. Huic etiam motiuo poſſet ꝯcordare verbum Chriſti, qui dixit ſine modo.i. permitte me nunc. Quaſi dicat. Permitte nunc fieri prius, qđ

C ego petiui. deinde fiat quod tu petiſti. Nam ſi Chriſtus voluiſſet ſimpliciter negare, dixiſſet: Sine.i. permitte, & non diceret ſine modo, in quo videtur innuere, quòd poſtea faceret, qđ Ioannes petebat. Dicẽdum, ꝙ iſtud nihil arguit, quia præſupponunt id, qđ non eſt veriſimile.i. ꝙ cùm Ioannes dixit, ego à te debeo baptizari, petierit baptiſmum. Nam contrarium præcedenti.q. inductũ eſt. Dicit in hoc Chryſo. ſuper Matthæũ aliqualiter fauẽs iſtis, ꝙ in hoc oſtenditur, quòd poſtea Chriſtus baptizauit Ioannem, quamuis hoc in apocryphis libris manifeſte ſcriptum ſit, ſcilicet, quòd in quibuſdam Euangelijs apocryphis expreſſe ſcriptum erat, ꝙ ſicut Ioannes baptizauit Chriſtum, ita Chriſtus baptizauit Ioannẽ. An vero baptizauerit, vel non, nihil re-

D fert, cùm nec ei baptiſmum eſſet neceſſarium, nec ſacra ſcriptura de hoc aliquid manifeſtè aperiat. Hieron. autẽ dicit, ꝙ per hoc qđ Ieſus dixit, ſine modo, oſtendit ſe in aqua à Ioan. fuiſſe baptizatum, & Ioan. à Chriſto poſtea in ſpiritu baptizandum. Hoc poteſt intelligi dupliciter. Vno modo, quòd baptizaretur in ſpiritu, ideſt, baptiſmo ſpirituali Chriſti, in quo remittebantur peccata, & non erat ſolum in aqua, ſicut baptiſmus Ioannis, & tunc diceremus Ioannem verè fuiſſe baptizatum à Chriſto. Alio modo baptizatus eſt Ioannes à Chriſto in ſpiritu, ideſt, ſolum per infuſionem ſpiritus ſancti, ſiue collationem amplioris gratiæ. Hoc modo accipitur baptiſmus. Actu. primo: Ioannes baptizauit aqua: vos autem baptizabimini Spiritu ſancto, non

E poſt multos hos dies, ideſt, replebimini Spiritu ſancto. Et non fuit ibi ſacramentum baptiſmi, nec vlla aqua, nec forma uerborum, ſed ſola miſſio Spiritus ſancti in ſigno uiſibili ſuper Apoſtolos. Actu. ſecundo. Petrus quoque dicit completa iſta verba in illis, ſuper quos deſcendit Spiritus ſanctus, & loquebantur linguis. Actu. II. Et illam deſcenſionem Spiritus ſancti uocauit baptiſmum in Spiritu. Ita poterat hic intelligi à Hieronym. Ideo non plenè conſtat ex intentione Hieron. an velit, quòd Ioannes fuerit poſtea à Ieſu baptizatus baptiſmo ſacramentali: maxime, cùm tam Chryſoſtom. quàm Hieronym. qui hoc tangunt tranſeunt immediatè ad alias expoſitiones, & non videtur quid determinatè velint. Dici poteſt rationabiliter,

nabiliter, quòd Ioãnes non fuit à Chriſto baptizatus, quia quando diſcipuli Chriſti baptizare inceperunt aliquanto tempore poſt hoc, ſcilicet, poſt baptiſmum Chriſti, & ieiunium, & aliquod tempus prędicationis, diſcipuli Ioannis dixerunt Ioanni, Rabbi ille, qui erat tecum trans Iordanem, cui teſtimonium perhibuiſti: ecce baptizat, & omnes veniunt ad eum. Ioan. 3. Et ſic iſti diſcipuli Ioannis mirati ſunt, quòd nunc Ieſus baptizaret. Si tamen Ioan. baptizatus fuiſſet à Ieſu poſtquam eum baptizauit, non mirarentur diſcipuli Ioannis, quòd Ieſus baptizaret alios, cùm Ioannes petiuiſſet ab eo baptizari, & baptizatus eſſet; ergo non baptizatus fuerat Ioan, à Ieſu. Item quia Ioannes firmat aliqualiter admirationem diſcipulorum ſuorum. Quia cùm illi dixiſſent, ecce baptizat, & omnes veniunt ad eum, Ioãnes dixit, Non poteſt homo accipere aliquid niſi fuerit datum de cœlo. Quaſi dicat, Cùm baptizet, credite, quòd accepit poteſtatem à Deo. Si tamen Ioannes fuiſſet baptizatus à Ieſu, non reſponderet ſic, ſed diceret eos inutilè mirari, & zelare: cùm ipſe baptizatus fuerit à Ieſu. In quo ei manifeſtè daret excellentiam baptizandi. Et ſic diſcipuli eius non haberent occaſionem zelandi pro Ioanne, etiam ſi Ieſus omnes baptizaret, & Ioannes iam neminem. Satis ergo eſt veriſimile, quod Ioannes à Ieſu baptizatus non fuerit. Si quis verò contendat eum fuiſſe baptizatum à Ieſu non inſiſtimus contra eum,

Quare Ioannes veniente Ieſu ad baptiſmum dixit, quòd nolebat eum baptizare, & poſtea baptizauit.
Quaſt. LXXIX.

QVAERITVR, quare Ioannes veniente Ieſu ad baptiſmum dixit, quod nolebat eum baptizare, & poſtea baptizauit. Nam videtur eſſe inconueniens quocunque modo Ioannes ſe habuerit ad Ieſum, ſcilicet, ſiue cognouerit eum eſſe Meſſiam ante baptiſmum, ſiue non. Nam ſi cognoſceret eum, non debebat nllo modo repugnare: cùm ille peteret baptiſmum, & Ioannes teneretur ei obedire tanquam Deo in omnibus ſimiliter. Si tamen non cognoſcebat eum eſſe Chriſtum, non videtur cauſa quare à principio recuſauerit eum baptizare. Dicendũ ꝙ ſiue Ioannes cognouerit Ieſum eſſe Chriſtum, ſiue non, egit rationabiliter primò negando, & poſtea concedendo. Nam ſi cognoſceret eum, diceret hoc non ſimiliter per modum negantis, & prohibentis, ſed per modum deprecantis, ne tantam humilitatem ſubiret volendo baptizari ab homine, & tunc diceret: Ego debeo baptizari à te, & tu venis ad me, ideſt, rogo te, ꝙ nõ cogas me ad baptizandum te, quia videtur valde ordo peruerſus, quòd tu venias ad me. Cùm tamen poſtea Chriſtus diceret, ſine modo, ſic decet nos implere omnem iuſtitiam: intelligeret Ioannes voluntatem determinatam Chriſti eſſe baptizari a Ioanne, & quia iſtud erat decens propter aliquas cauſas: ideo non renuit. Sic enim fuit de Petro ei. Nam cùm Chriſtus veniſſet ad eum volens lauare pedes dixit: Domine tu lauas mihi pedes? ideſt, nunquam ego debeo permittere, ꝙ tu laues mihi pedes in æternum, ideſt, nunquam permittã, ꝙ laues mihi pedes: Chriſtus autem dixit: Si non lauero te: non habebis partem mecum. Petrus verò cognito hoc, dixit: Domine non tantum pedes, ſed & manus, & caput. Io. 13. Ita ergo de Ioanne eſſet. Si autẽ Ioannes non cognouit Ieſum eſſe Chriſtum; videns tamen eius ſanctitatem nollet ex humilitate, vel vrbanitate eum baptizare, ne videretur ſe illi velle præferre, quem baptizare uolebat, cùm ibi regulariter maior eſſet baptizans, quàm qui baptizaretur. Ioannes verò nolebat ſe præferre illi. Ideo virtuoſe agebat à princi-

F pio nolendo illum baptizare. Poſtquam tamen Ieſus
dixit ei, ſine modo &c. quaſi dicat, dato quòd eſſem
ſanctus ſicut tu cogitas, & non indigerem iſto baptiſ-
mo, tamen ſubijciendo me illi mereor per humilita-
tem, quod eſt complere iuſtitiam, & decens eſt, ꝙ ego
faciam hoc, decens etiam eſt, quòd tu permittas ne im
pedias volentem bene agere, & ſic ambo implebimus
iuſtitiam. Et tunc Ioannes viſa hac ratione permitte-
ret. In vtroque ergo rectè egit, ſcilicet, primo negan-
do, & poſtea concedendo,

Baptizatus autem Ieſus confeſtim aſcen-
dit de aqua. Et ecce aperti ſunt ei cœli, & vi-
dit Spiritum Dei deſcendentem ſicut colum
G bam, & venientem ſuper ſe. Et ecce vox de
cœlis, dicens: Hic eſt filius meus dilectus, in
quo mihi complacui.

Baptizatus autem. Hic ponitur teſtimonium Dei Pa-
tris de Chriſto baptizato, ſcilicet, per Spiritum ſanctũ
deſcendẽtem, & per vocem patris auditam, in quibus
ſignatur Ieſum eſſe verum filium Dei, & Spiritu ſan-
cto pleniſſimum. Et dicitur, *Baptizatus autem confeſtim
aſcendit de aqua.* Immerſus eſt in aquam ad hoc, vt
baptizaretur. Et expleto iſto ritu baptizandi, Chriſtus
confeſtim aſcendit de aqua, ideſt, exiuit, & dicitur aſcẽ
dere, quia alueus fluuij, in quem intrabant baptizan-
H di, erat depreſſior quàm tantum extra flumen. Chry- Hom. 4. in
ſoſt. ſuper Matthæ. exponit myſticè dicens, quòd ideo pede.
dixit confeſtim, & non dixit aſcendit ſimiliter, quia
omnes, qui digne baptizantur in Chriſto confeſtim
de aqua aſcendunt, ideſt, proficiunt ad virtutes, & ad
dignitatem ſubleuãtur celeſtem. Qui enim in aquam
ingreſſi fuerant carnales, & filij Adam peccatoris, con
feſtim de aqua aſcendunt ſpirituales filij Dei facti. Si
autem quidam ex ſua culpa nihil proficiunt baptiza-
ti, quid ad baptiſmum? quaſi dicat. Non eſt culpa ba-
ptiſmi. *Et ecce aperti ſunt ei cœli.* Scilicet, prius exiuit de
aqua quàm aperirentur cœli. Sic dicitur Marc. 1. ſcili-
cet. Et ſtatim aſcendens de aqua vidit apertos cœlos.
Et ſic deſcenſio Spiritus ſancti, & vox non fuerunt dũ
I Chriſtus baptizaretur, ſed poſtea, ſcilicet, mox vt exi-
uit de aqua. Quomodo autem aperti fuerunt cœli in-
fra dicetur. *Et vidit Spiritum Dei deſcendentem ſicut co-
lumbam.* Scilicet, venit Spiritus ſanctus ſuper Chriſtum
in figura columbæ, & ſedit ſuper eum. Et dicitur ſpiri-
tus Dei, i. ſpiritus ſanctus. Vnde Marcus, & Lucas, & Io
annes dicunt ſpiritum ſanctum vbi Mat. dicit ſpiritum
Dei. Et cùm dr̃, ꝙ Chriſtus vidit ſpiritum Dei deſcẽdẽ
tem, non eſt ſenſus, ꝙ ipſe ſolus viderit, quia & Ioãnes
vidit; cùm iſtud dediſſet ſibi Deus in ſignũ ad cogno-
ſcendum, quis eſſet Chriſtus, ſcilicet, Super quẽ vide-
ris ſpiritum ſanctum deſcendentem, & manentẽ &c.
Io. 1. Ideo cùm dr̃, ꝙ Chriſtus vidit non negat alios vi-
diſſe idem, *Et venientem ſuper ſe.* ſ. ad ſedendum ſuper
K ſe, non enim ſedit ſuper Ioannem, nec ſuper aliquem
alium, ſed ſuper ſolum Chriſtum, vt oñderet Chriſtus
maior eſſe cæteris, qui ſpũm ſanctum ſpãliter ſuper ſe
deſcendentẽ habebat. Mat. 1. dr̃, & manentem in ipſo.
Qđ ſignificat aliquam diuturnitatem ſtandi, vt innua-
tur, quòd Chriſtus non habuit Spiritum ſanctum ad
horam, vel ad tempus, ſicut ferè cęteri homines, ſed
ſemper habuit, quia fuit in eo manens, *Et ecce vox de
cœlis.* Scilicet, Audita eſt ſimul enim cum Spiritu
ſancto deſcendente audita fuit iſta vox. Et iſta eſt
vox patris, cùm vocaret filium ipſum Ieſum. *Hic
eſt filius meus dilectus.* Iſtud fuit maximum, & aper-
tum teſtimonium, quod nemo negare poterat
de audientibus illam vocem, cùm Deus expreſsè di-

ceret

ceret illum eſſe filium, ſcilicet, filium naturalem, cęteri autem adoptiui ſunt. Et vocauit eum dilectũ, quia pater diligit eum ſuper omnia, cùm ſit ſibi conſubſtantialis. Creaturæ autem diliguntur à Deo, non tamen ſicut filius: quia non ſunt Dei conſubſtantiales. Et iſtam dilectionem patris ad filium dicit Auguſt. eſſe inenarrabilem, quia Deus miro modo diligit mẽbra Chriſti. Magis tamen diligit eum, quàm membra ipſius. *In quo mihi complacui.* Remigius exponit, in quo mihi complacui, ſcilicet, quia iſtud ſolum reperi ſine peccato, referendo ad humanitatem. Si autem legatur, in quo mihi complacui, intelligitur, ſcilicet, placitum meum conſtituere, vt per eum agerem, quę agenda ſunt, ſcilicet, genus humanum redimerem. Vel poteſt intelligi, in quo mihi bene cõplacui, ideſt, in quo gaudeo, ſcilicet, magis gaudeo in illo, vel de illo, quàm in omnibus hominibus, quia iſte eſt filius meus dilectus.

An poſt Chriſti baptiſmum cæli aperti ſint, & quomodo aperti. Quaſt. LXXX.

QVAERITVR, an poſt Chriſti baptiſmum coeli aperti ſint, vel quomodo aperti. Quidam dicunt, quòd nullo modo fuerunt aperti, ſcilicet, non corporaliter, nec ſpiritualiter. Primum patet, quia coeli non poſſunt rumpi. Secundum patet, quia ſi nunc ſpiritualiter coeli fuiſſent aperti Chriſto, prius clauſi ſibi eſſent. Et tamen filio Dei nihil clauſum eſt, qui vbique eſt in coelo, & in terra: ideo non fuerunt aperti vllo modo. Dicendum, quod neceſſe eſt dici coelos fuiſſe apertos, cùm ſcriptura hoc confiteatur hic, & Marc. 2. & Luc. 3. & tamen circa modum apertionis eſt difficultas. Eſt autem dicendum, quòd coeli non fuerunt aperti realiter: ita quòd aliqua diuiſio, vel ruptio facta fuerit in eis, quia ſunt ſubſtantia quædam impaſſibilis, & infrangibilis. Sic dicitur Iob. 37. Tu forſitam cum eo fabricatus es cęlos, qui ſolidiſſimi quaſi ære fundati ſunt. Non tamen eſt putandum, quòd propter iſtam ſoliditatem non poſſent vllo modo rumpi vel diuidi, quia Deus qui dedit eis illam ſoliditatem, poteſt eos rumpere, vel diuidere, ſi ad aliquid opus eſſet. Sed ratio probat ſolùm, quòd ipſi naturaliter rumpi non poſſunt, & à nulla creatura pati. Item ſi cęlum deberet dici realiter diuiſum, oportebat, vt daretur aliquid, propter quod deberet diuidi. Nam manifeſtum eſt, quòd Deus non rumperet cęlũ ſine cauſa, cùm ſit corpus factum ad ſemper manendum. Et tamen nulla cauſa apparet, propter quam deberent rumpi cęli. Nam iſtud eſſet, vt aliquid, quod intus erat, & exire non poterat ad nos cęlo clauſo, exiret coelo rupto. Vel aliquid quod intus eſſet, & à nobis videri deberet, non poſſet videri coelo clauſo exiſtente, & videretur coelo aperto. Nihil tamen horum fuit nunc, quando cęlum dicitur fuiſſe apertum, quia nihil de illo venit ad nos, cui cęli clauſtra obſtarent, nec ẽt aliquid quod ſupra coelum eſſet ab aliquo nũc viſum eſt, quòd aliàs videri non poſſet: cùm hic non ponãtur niſi duo. I. Spiritus ſanctus deſcendẽs in ſpecie columbæ, & vox patris audita. Et tamen ad formandam illã vocem, non erat neceſſe coelum aperiri, quod non formabatur illa in cęlo. Nec etiam ad deſcenſum apertum eſt cęlum, quia columba illa, ſiue fuerit verum animal, ſiue corpus fabricatum, nunquam in cęlo fuit, nec de cęlo venit. vt q. 84. infra dicetur. Ideo videtur, quod cęlum non fuit realiter apertum. Item dato, quod cęlum aperiretur, nihil proficeret, quia per hoc nõ poſſet videri aliquid quod eſſet in cęlo, quod aliàs clauſo cęlo non videretur. Nam ſi aliquid quod

A in cęlo ſit, videri debeat: oportet quòd iſtud ſit ualde magnum, & etiam lucens. Nam ſi ſit paruum non poterit videri ab aliquo exiſtente in terra propter paruitatem anguli ſub quo terminabitur pyramis uiſionis, ſicut apparet de qualibet ſtella fixa uiſibili, quæ probatur ab Aſtrologis eſſe maior tota terra, & tamen à nobis uidetur tam parua propter elongationem ipſarum facientem paruitatem anguli, ſub quo organum uiſus noſtri non immutatur. Ideo etiam ſi eſſent mille homines in octauo, uel nono cęlo, & omnia intermedia corpora eſſent aperta, nemo noſtrum poſſet uidere illos propter paruitatem anguli. Sicut etiam experimur quotidie in rebus magnis, quas uidemus à longe, & partes earum paruas non diſtinguimus. Requiritur

B etiam, quòd res, quæ deberet uideri à nobis in cęlo poſita eſſet lucens, quia aliàs etiam ſi magna eſſet non uideretur, cùm in tanta diſtantia ſpecies ſine naturali luce non haberent efficaciam mouendi. Si autem iſta duo concurrant, etiam clauſo cęlo poterit uideri id, quod interius eſt. Et patet hoc, quia ſtellæ fixæ ſunt in octauo cęlo, & tamen uidentur à nobis, licèt ſeptem cæli planetarum ſint interpoſiti inter nos, & illas, & illi cæli non ſunt rupti, nec aperti. Ratio huius eſt, quia corpora cęleſtia ſunt diaphana, & non obſtant uiſioni, licèt ſint aliquid ſolidum: ſicut aer non obſtat uiſioni. Ideo quod uideri poteſt cælo aperto, uideri poteſt cælo clauſo. Non ergo erat utile ad aliquid, quòd cælum realiter aperiretur. Item hoc patet auctoritate

C Hieron. ſuper Matth. Dicit enim quod cæli non aperti ſunt Chriſto reſeratione elementorum, ſed ſpiritualibus oculis, ideſt, non fuit ibi aliqua realis apertio. Dici ergo poteſt, quòd cæli non fuerunt aperti realiter, nec etiam ullo modo, ſed dicuntur aperti propter intelligentiam rudium, quia aliàs non poſſent capere, quomodo fierent iſta, quæ hic narrãtur, ſcilicet, quòd deſcendit Spiritus ſanctus ſuper Chriſtum in columbæ ſpecie, & quòd uox audita eſt. Nam cùm Spiritus ſanctus putetur eſſe in cælo, non intelligerent ſimplices, quomodo de cęlo deſcenderet, ut ſuper Chriſtum appareret, niſi cælum aperiretur, ut exiret columba illa. Sic etiam de uoce patris, quia illa uox de cælo uenire credebatur. Erat enim uox patris, uel ſaltem fiebat

Cæli aperti non fuerunt realiter.

D nomine patris. Et quia pater in cælo eſſe creditur: ſicut Chriſtus dixit, ſcilicet, Pater noſter, qui es in cælis. infra 7 ad hoc, quòd perueniret ad nos de cælo, oportebat ſecundùm intelligentiam ſimplicium, quòd cęlum diceretur apertum fuiſſe. Hoc autem eſt, quia ſcriptura uult condeſcendere hominibus ſimplicibus ad hoc, quod aliquid poſſint intelligere, & ob hoc ſæpe in ea dicitur Deum habere pedes, & manus: cùm tamen nihil horum habeat. Et iſte modus de apertione propter ſimiles cauſas eſt ſatis uulgatus in ſcriptura, ſic patet. Gen. 7. ſcilicet, Cataractæ cæli apertæ ſunt, & pluuia facta eſt ſuper terram. Manifeſtum eſt tamen, quòd in diluuio cælum non fuit apertum, nec uiſum fuit aperiri. Quia tamen ſimpli-

E ces credebant totam illam pluuiam contineri intra cælum, & non poſſe inde exire, niſi cælum aperiretur, dicitur, quod apertæ ſunt cataractæ cæli. Et tamen nulla apertio fuit. Sic etiam Deuteronomij, 18. dicitur. Aperiet Dominus theſaurum ſuum optimum cælum, ut tribuat pluuiam terræ tuæ. In quo innuitur, quòd tota pluuia intra cælum clauſa eſt, & quando debet exire Deus aperit cælum, quia alias non poteſt exire. Sic etiam quarto Regum ſeptimo, cùm diceret Eliſæus obſeſſis in Samaria exiſtentibus in magna fame, quòd ſequenti die haberent ſimulam, & hordeum in bono foro, dixit quidam. Si Dominus fecerit Cataractas in coelo, nunquid poterit eſſe, quod loqueris? Quaſi di-

eat: etiam ſi aperiat cęlum, & per cataractas mittat nobis panem non poterit eſſe iſtud, quod dicis: Eſt ergo modus iſte loquēdi vulgatus in Scriptura propter ſimplices, quòd cęlum aperiatur aliquando: licèt realiter nunquam aperiatur, & etiam tunc non uideatur alicui apertum, ſecundùm aliquem modum. Iſto modo dici poterat in præſenti, ꝙ cœlum apertum non fuiſſet, & etiam nulli uideretur apertum, ſed ſolùm diceretur hoc propter ſimplices, & propter cauſam iam dictam. Et tamen in præſenti videtur aliud dicendum. Nam ſi Euangeliſtæ dicerent ſolùm, quòd apertum eſt cœlum, ſicut dicitur Luc. 3. ſcilicet. Ieſu baptizato, & orante apertum eſt cœlum, diceremus ſicut ſupra diximus, nullam fuiſſe apertionē realem, nec imaginariam, quia nec alias: quia tamen Mar. primo dicitur, quòd Chriſtus uidit cœlos apertos, neceſſe eſt dari, quòd aliquo modo cœli apparuerunt aperti. Et dicendum uno modo, ꝙ fuit hoc per uiſionem imaginariam, ſicut Deus ſolet facere in phantaſia Prophetarum per motum imaginum præexiſtentiū ibi; quos tamen Deus nouo modo mouet: vel per creationem aliquarum imaginum de nouo in phantaſia Prophetæ. Et utroque modo Deus facit, quòd uideatur Prophetæ, ꝙ aliquid uideat realiter, & tamen nihil uidet: licèt ita plenè certificetur per illam uiſionem imaginariam quantum ad rerum certitudinem, ſicut ſi realiter uideret. Sic tenet Hieron. ſuper Matthæum, dicens: Cœli aperti ſunt Chriſto baptizato, non reſeratione elementorum, ſed ſpiritualibus oculis: ſicut Ezechiel in principio voluminis ſui apertos eſſe cęlos commemorat. Conſtat tamen, quòd illa apertio cœlorum, de qua in Ezechiele, tota fuit imaginaria: ſicut conſuetū eſt apud Prophetas; ita ergo iſta. Idem oſtendit Chryſoſto. ſuper Matthæum dicens, Si enim ipſa creatura cęlorum rupta fuiſſet, nō dixiſſet aperti ſunt ei, quia quod corporaliter apparet, omnibus eſt apertum. Et ſic vult, quòd fuerit uiſio imaginaria de apertione cœlorum, & quod ſoli Chriſto fuit facta. Hoc autem modo non ſolùm non fuerūt cęli realiter aperti, ſed etiam nihil exterius apparuit, per quod putarentur aperti, ſed totum hoc erat in phantaſia Chriſti, ſicut erat in Prophetis. Et ita dicit Sanctus Thom. tertia parte ſummæ, quæſt. 39. artic. 5. in ſolutione ad argumentum, quod poteſt referri ad viſionem imaginariam, per quem modum Ezechiel uidit cœlos apertos. Formabatur enim ex virtute diuina, & uoluntate rationis talis uiſio in imaginatione Chriſti: ad ſignificandum, quòd per baptiſmum cęli aditus hominibus aperitur. Aliter poteſt dici, ꝙ iſtud fuerit ſecundùm viſionem intellectualem, ſicut ſolet fieri in Prophetis, qui ſæpe immutantur intellectualiter nulla re exterius apparente, nec facto aliquo motu in phantaſia. Sic etiam dicit Sanctus Tho. vbi ſupra, ſcilicet, poteſt ad viſionem intellectualem referri: prout Chriſtus vidit iam baptiſmo ſanctificato apertum eſſe cęlum hominibus, quod tamen etiam ante uiderat fiendum. Alij dicunt, quòd iſta uiſio de apertione cœli fuit corporaliter, licèt non aperirentur cęli realiter, tamen uidebatur hominibus, quòd aperirentur. Idem dicit Sanctus Thom. vbi ſupra ſcilicet. Aliqui referunt hoc ad viſionem corporalem dicentes, quòd circa Chriſtum baptizatum tantus ſplendor fulſit in baptiſmo, vt uiderentur cęli aperti. Iſtud autem tenet Nico. non curans de alijs poſitionibus tanquam iſta ſola ſibi uera videatur, cum ait, cęli aperti ſunt, non quòd cœli fuerint diuiſi, ſed quia videbantur aperiri, ſicut in coruſcatione videntur fieri. Omnes iſtæ poſitiones poſſunt ſtare. Videtur tamen rationabilior iſta ultima quam ſolam Nico. tetigit non curans de alijs. Ratio huius eſt, quia ſi fieret iſta uiſio imaginariè, vel intellectualiter ſo-

Cœli dicuntur aperti viſione imaginaria.

Cęli dicuntur aperti viſione intellectuali.

F ſùm eſſet in Chriſto, & exterius nihil appareret. Et tamen rationabile eſt, quòd non ſolùm ipſe, ſed etiam alij hoc uiderint, vt dicetur infra in quadam quæſtio. Item quia non videtur ſatis conueniens, quòd in Chriſto fieret uiſio imaginaria, vel intellectualis, quia iſtæ viſiones fiebāt in Prophetis, vt per illas oſtenderet aliquid eis, quod alias non cognoſcebant, nec cognoſcere poterant. Chriſtus tamen non ſolùm ſecundùm quòd Deus, ſed etiam ſecundùm quòd homo cognoſcebat omnia iſta, quia anima ſua, quæ erat unita verbo, ſciebat omnia præſentia, præterita, & futura, vt eſt communis ſententia Theologorum. Et ſic ſciebat ipſe per baptiſmum aperiendum regnum cęlorum baptizandis. Et iſta uiſio imaginaria ad nihil
G aliud proficiebat, niſi ut Chriſtus hoc intelligeret, & iam illud intelligebat: ideo erat omnino ſuperflua. In Prophetis autem nō erat ſuperflua, quia per illam cognoſcebant id, quod aliàs non cognoſcebant, nec cognoſcere poterāt. Deus tamen nihil fruſtra facit. Ideo videtur, quòd non fecerit talem uiſionem in Chriſto. Item videtur quædam imperfectio, & inconueniens, ꝙ Chriſto demus viſionem imaginariam, quia iſta uiſio eſt imperfecta, cùm ſit per phantaſmata repręſentantia modo corporali velut in ſomnio. Chriſtus autem clarè cognoſcebat omnia propter unionem animæ ſuæ ad verbum. Ideo inconueniens, & præpoſterum quoddam eſſe videtur dare ei uiſionem imaginariam, cum haberet claram uiſionem. Sicut eſſet incon
H ueniens, ꝙ daremus alicui cognitionem fidei ænigmaticam, qui haberet claram patriæ uiſionem. Nam illud quod perfectum eſt euacuat iſtam cognitionem imperfectā, ſcilicet, fidei, & imaginariæ uiſionis, quia utraque habet rationem obſcuri, & imperfecti. Si autem dicatur, ꝙ iſta uiſio fuit in Chriſto intellectualiter: adhuc minus videtur. Nam uiſio imaginaria, licèt imperfecta ſit, & inutilis quantum ad Chriſtum, qui habebat claram cognitionem, & perfectam: tamen poterant iſta eſſe in eodem inquantum una eſt ſolum phantaſtica, alia eſt purè intellectualis, & pertinet ad duos modos cognitionis. Quomodo tamen poſſet fieri iſta apertio intellectualis non videtur, quia ante hoc ſemper Chriſtus cognouerat, quod cœlum ape-
I riretur hominibus in baptiſmo, & etiam nunc quādo baptizatus eſt. Et poſtquam baptizatus eſt, illud idem ſciebat, nec poterat obliuiſci: cùm anima ſua uideret omnia hæc in uerbo. Non ergo videtur quomodo vltra illam cognitionem de apertione cœlorum, quam ipſe habebat poſſet ei dari alia ſecundū quam diceretur, quòd nunc in baptiſmo aperti fuerunt cęli. Quia tunc duo actus intelligendi ſolo numero diſtincti de eadem re eſſent ſimul in eadem anima. Quod non uidetur poſſibile. Dicit autem Sanctus Tho. vbi ſupra, uolens iſtud excuſare, ſcilicet, quòd Chriſtus uidit cęlos apertos ſanctificato baptiſmo, quod tamen ante viderat fiendum. Hoc tamen nō videtur ſufficere, quia licèt uerum ſit, quod ante baptiſmum ſuum Chriſtus ſciebat cœlos aperiendos hominibus, & poſt baptiſ-
K mum ſciuit illos eſſe apertos: tamen per eandem cognitionem ſciuit illos eſſe apertos, per quam ſciebat prius illos eſſe aperiendos, ſicut idem principium eſt mihi ad ſciendum ſolem eſſe oriturum antequā oriatur, & ad ſciendum eum eſſe ortum poſtquam ortus eſt. Et non oportet dari aliud principium cognoſcendi, vel nouam ſcientiam per quam ſciam ſolem eſſe ortum quā illam, per quam ſciui eum eſſe oriturum, quia eadem ratio utrunque concludit, vtpote, ſi nunc ſit media nox, ego ſcio ſolē nō eſſe ortū, & ſcio, ꝙ neceſſe eſt ante octo horas eū oriri. Ideo elapſis octo horis, licèt non uideā eū ortū, vtpote, quia nō exiui domū, ſcio tamen eum eſſe ortum. Et iſta ſcientia nō poteſt

me

me fallere, nec oportet, quòd aliquis me inſtruat, dicendo: ecce iam ortus eſt ſol. Ita ergo hic, cùm Chriſtus ante baptiſmum ſuum ſine vlla reuelatione ſcitet per baptiſmum cælum eſſe aperiendum hominibus: neceſſe eſt, quòd eo baptizato etiam nulla reuelatione facta ſciret cęlum iam eſſe apertum hominibus. Et non erat neceſſaria ad hoc aliqua noua reuelatio: maximè cùm dicamus nullam ſcientiam de nouo Chriſto adueniſſe, niſi experimentalem. Ideo dicendum, quòd nõ eſt vllo modo poſſibile, quòd iſta apertio cælorũ ſit aliqua uiſio intellectualis facta in Chriſto de aperiendo cælo baptizandis, niſi ſit illa cognitio quam Chriſtus ſemper ante hoc habebat: & tunc nihil nouum fuit in Chriſto factum, propter quod diceretur cæli aperiri. Nam ſi propter iſtam cognitionem Chriſti de aperiendo cælo baptizandis dicantur ſibi aperti cæli, non magis poterit dici hoc de tempore baptiſmi quàm natiuitatis, & prædicationis, & de quolibet die vitæ ſuæ: q̃a nullus fuit dies in quo Chriſtus iſtud non ſciret. Dicendum ergo videtur ſecundũ Nico. & multos alios quòd licèt iſta apertio cælorum non fuit realis, uiſum eſt tamen, quòd realiter aperirentur propter aliquem motum, uel figurationem factam in nubibus: ſecundùm quàm cæli viderentur aperiri. Nam naturaliter ſæpè hoc fit. Et uocantur tales impreſſiones hiatus: ut patet ex. 2. Meteo.

Ad argumentum in contrarium dicendum quòd non procedit a ſufficienti diuiſione, ſcilicet, quia nec cæli aperti ſunt realiter, nec ſpecialiter: ſed viſi ſunt aperiri, licèt realiter non aperirentur, ut dictum eſt. Qui autem tenent, quod iſta uiſio fuit imaginaria dicunt, quod factum eſt hoc ſecundùm humanam diſpenſationem. Sic enim dicit Chryſoſtomus ſuper Matthęũ, ſcilicet. Quid enim ante oculos filii Dei clauſi fuerãt cæli, qui etiam in terra conſtitutus erat in cœlo? Sed ſciendum, quòd ſecundùm diſpenſationem humanã baptizatus eſt hic. Secundùm autem naturam diuinã erat in cęlis. Iſta ſolutio tenet dicendo, quòd fuit viſio imaginaria: quia tunc ſicut ſupra diximus, poteſt ſtare licèt ſit inutilis talis viſio. Si autem dicatur, quòd fuit viſio intellectualis, non poteſt conuenienter reſponderi ad argumentum. Remigius tamen magis videtur fauere poſitioni noſtrę, quàm quòd fuerit viſio imaginaria, vel intellectualis, cùm ait. Sed nunquid tunc primo aperti ſunt ei cæli etiam ſecundùm humanam naturam. Fides enim Eccleſiæ credit, & tenet, quòd non minus aperti ſunt ei cæli: quia omnibus regeneratis aperitur ianua regni cæleſtis. Si tamen intelligeretur iſta apertio ſecundùm viſionem imaginariam poterãt tunc cæli aperiri Chriſto, qui nũquàm prius, nec poſt aperti fuerint. Ideo non intelligit de imaginaria, & minus de intellectuali: cùm dicat, quòd Chriſto etiam ſecundùm humanam naturam ſemper fuerunt cæli aperti.

An fuerit conueniens, quòd Chriſto baptizato cæli aperti fuerint. Quæſt. LXXXI.

QVAERITVR, an conueniens fuit ꝙ Chriſto baptizato cæli aperti fuerint. Aliqui dicũt, quòd nõ. quia cælum aperiendum eſt illis, qui indigent intrare in cælum: & tamen Chriſtus ſemper erat in cælo, & eſt, iuxta illud Ioan. 3. Et nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cœlo filius hominis, qui eſt in cælo. Item fidelibus cælum apertum eſt per Chriſti paſſionem: iuxta illud ad Hebræ. 10. ſcilicet. Habemus fiduciam in introitum ſanctorum in ſanguine Chriſti. Baptiſmus autem hoc facere non potuit. Nam etiam ſi aliqui baptizati baptiſmo Chriſti ante eius paſſionem deceſſerunt, non

A apertum eſt eis cælum vſque poſt Chriſti mortem, vt eſt doctrina indubitata omnium. Ergo potius debuit aperiri cælum in Chriſti morte.

Dicendum quòd fuit conueniens, & quaſi neceſſarium, quòd cælum dicatur apertum in Chriſti baptiſmo. Et hoc propter duo, ſcilicet, propter conditionẽ baptiſmi, & propter ea, quæ tunc apparuerunt Chriſto baptizato. De illis, quæ tunc apparuerunt, dicendum, quod etiam ſi Chriſtus tunc non fuiſſet baptizatus: iſta tamen apparerent & diceretur cælum apertũ. Nam ibi apparuit ſpiritus ſanctus in figura columbæ, ſiue in columba: & illa uidebatur venire de cęlo, cùm dicatur deſcendiſſe ſuper Chriſtum: maximè quia ſpiritus ſanctus in cælo eſſe creditur a ſimplicibus tan-

B quàm ibi Deus habitet, & ad hoc, quòd ueniret ſuper Chriſtum in illa columba, oportet quòd cælum aperiretur, quia ſimplices non poſſunt intelligere quomodo ſpiritus ſanctus in columba de cælo potuiſſet deſcendere. Vox quoque Patris audita eſt, & illa de cælo venire videbatur, ideo ut audiretur, oportebat cælũ aperiri: quia alias non intelligerent ſimplices, quomodo de cælo vox venire potuerit. Similes modi ſunt alii in veteri teſtamento de apertione cæli, de quibus diximus præcedenti. q. In nouo quoque teſtamento eſt ſæpè etiam ille modus, vt patet Actuũ 7. cùm dixit Stephanus. Ecce video cælos apertos, & Ieſum ſtantem a dextris Dei. Et tamen non fuerunt cæli aperti realiter: quia etiam nihil profuiſſet Stephano, quòd cœli

C eſſent aperti ad videndum Chriſtum: quia ſi non poterat eum videre cælo clauſo, non poſſet eum videre cælo aperto: vt declaratum eſt præcedenti quæſtione. Quia tamen Chriſtus erat in cælo, & non poſſent ſimplices intelligere, quomodo poſſet Stephanus videre eum exiſtentem in cælo manente cælo clauſo, dixit Stephanus. Ecce video cælos apertos: Et verum eſt, ꝙ ita videbatur Stephano, quia erat illa viſio imaginaria: licèt eſſet in vigilia. vt declaratum eſt 3. Reg. 22. & 2. Paralip. 18. Sic etiam factum in beato Petro, quando vidit linteum magnum quatuor initiis ſubmitti de cælo in terram, in quo erant omnia quadrupedia. Actu: 10. & ibi dicitur ꝙ cecidit ſuper eum mentis exceſſus: & vidit cælum apertum, & vas deſcendens. Ibi dici-

D tur, quòd vidit cælum apertũ: quia in viſione ſua imaginaria oſtendebatur ei, ꝙ illud vas plenum animalibus, & linteum de cælo deſcenderet: & tamen non poterat intelligi, quomodo illud vas de cælo deſcenderet niſi aperiretur cęlum. Ideo dictum eſt, quòd apertum eſt cœlum. Iſta ergo, quæ apparuerunt in Chriſti baptiſmo de cęlo deſcendentia, fuerunt cauſa, vt ex neceſſitate ſcriptura diceret cœlum fuiſſe apertum. Dicitur etiam fuiſſe apertum propter conditionem baptiſmi. Et hoc ſpiritnaliter pertinet ad Chriſti baptiſmum, quòd tunc dicatur cælum fuiſſe apertum potius, quàm alio tempore vitæ ſuæ. Nam vt ſupra dictum eſt, Chriſtus baptizari voluit, vt ſuo baptiſmo ꝯſecraret baptiſmum, quo nos baptizaremur, & ideo in

E Chriſti baptiſmo illa demonſtrari debuerunt, quæ ꝑtinent ad efficaciam noſtri baptiſmi. Et circa hoc ſunt tria conſideranda. Primò quidem virtus principalis ex qua baptiſmus habet efficaciam, quæ eſt virtus cęleſtis. Nam non eſt a miniſtro, nec ab aqua, ſed a Deo operante ſecretè in ſacramentis. Et ideo baptizato Chriſto apertum eſt cœlum, vt oſtendatur, quòd virtus cœleſtis de cætero ad baptiſmum ſanctificãdum: & ſuper quemcunque baptizatum venit virtus cæleſtis. Secundò operatur ad efficaciam baptiſmi fides Eccleſiæ, & eius qui baptizatur. Vnde, & baptizati fidem profiterentur, quia dicitur eis, quid petunt ab Eccleſia, & dicunt ſe fidem petere. Baptiſmus quoque fidei ſacramentum dicitur. Per fidem autem inſpicimus

ſpicimus cæleſtia, quæ ſenſum, & rationem humanā F
excedunt. Et ad hoc ſignificandum Chriſto baptiza-
to aperti ſunt cæli, ſcilicet. Quia in baptiſmo fides no-
bis donatur, ꝑ quam cæleſtia cognoſcimus, quæ ſine
fide per humanam rationem cognoſci non poterant.
Tertiò quòd per baptiſmum Chriſti ſpecialiter aperi-
tur nobis introitus regni cœleſtis, qui primo homini
per peccatum clauſus fuerat. Vnde baptizato Chriſto
aperti ſunt cœli: vt oſtenderetur, quòd baptizatis pa-
teat via in cœlum. Poſt baptiſmum autem neceſſaria
eſt homini oratio ad hoc, quòd cęlum introeat. Quia,
licèt per baptiſmum remiſſa ſunt homini peccata: ma
net tamen fomes peccati nos impugnans interius, &
mundus, & dæmones, qui repugnant exterius. Cōtra
quos oratio neceſſaria eſt. Sic patet 1. Petr. 6. ſ. Aduer- G
ſarius veſter Diabolus tanquàm Leo rugiens circuit
&c. Ideo ad hoc beatus Petrus poſuit remedium di-
cens: Sobrii eſtote, & vigilate in orationibus. Et ob
hoc ſignanter dicitur Luc. 3. quòd Ieſu baptizato, &
orante, apertum eſt cœlum, ſcilicet, quia oratio fideli-
bus neceſſaria eſt poſt baptiſmum, vel vt detur intelli-
gi, quòd hoc ipſum, quòd per baptiſmum aperitur cre
dentibus cœlum, eſt ex virtute orationis Chriſti. Et
ſic ſignanter dicitur ſupra in litera, quòd apertum eſt
ei cęlum, ideſt, omnibus propter eum. Sic enim ſi Im
perator dicat alicui petenti pro alio. Ecce homo be-
neficium non illi, ſed tibi do, ideſt, propter te do illi, ſic
dicit Chryſoſto. ſuper Matt. Fuit ergo conueniens in
Chriſti baptiſmo cęlum aperiri. Ad primum argumē H
tum dicendum, quod cęlum apertū fuit Chriſto: non
quaſi ipſe ingreſſus eſſet illuc, ſed, vt ſignificaretur, ꝙ
per baptiſmum ab eo inſtitutum omnibus baptizādis
aperiretur. Aliter poteſt dici, vt ait. Chryſo. ſuper Mat.
ꝙ ſicut Chriſtus ſm humanam diſpenſationem ba-
ptizatus eſt quamuis ipſe propter ſe baptiſmo non in
digeret: ſic etiam ſecundum humanam diſpenſatio-
nem aperti ſunt ei cęli, ſecundum autem naturam di-
uinam ſemper in cœlis erat.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ per paſſionem Chriſti
apertum fuit cœlum omnibus hominibus tanquam
per cauſam generalē apertionis, quia paſſio Chriſti æ-
qualiter omnibus hominibus profuit, ſi ipſi fructum
eius capere uelint, & ipſa indifferenter pro omnibus I
fuit. Quia tamen non omnes homines ſaluantur, ne-
ceſſe eſt, quod aliquid ſit per quod fructus paſſionis
hominibus applicetur, & ſic cœlum introeant. Iſtud
autem eſt per baptiſmum, iuxta illud ad Rom. 6. ſcili-
cet, Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in
morte ipſius baptizati ſumus. Ideo potius mentio fit
de apertione cœlorum in baptiſmo, quàm in Chriſti
morte, licèt mors ſit uerè cauſa efficiens, & præmeri-
toria: baptiſmus autem eſt cauſa applicans illam aper-
tionem ſingulis, qui deſiderant ea participare. Aliàs
poteſt dici, vt ait Chryſoſtom. ſuper Matthæum, ſcili-
cet, quòd aliter in baptiſmo, & aliter in Chriſti morte
cœli aperti ſunt, ſcilicet, quod in baptiſmo Chriſti cęli
aperti ſunt ſolùm: in paſſione vero eius ianuę cęli pe- K
nitus ablatę ſunt, vt iam ſemper aditus pateat, cum ait.
Baptizato Chriſto cœli tantum aperti ſunt, poſtquam
vero tyrannum vicit per crucem, quia non erant ne-
ceſſariæ portæ cęlo cęlum nunquam claudendo: ideo
non dicunt Angeli aperite portas. Iam enim erant
apertæ, ſed tollite portas. Per quod dat intelligi Chry-
ſoſtomus, quòd obſtacula, quibus prius obſiſtentibus
animæ defunctorum introire non poterāt cęlos, ſunt
totaliter per paſſionē Chriſti ablata, ſed in baptiſmo
ſunt aperta quaſi manifeſtata iam uia, per quam ho-
mines intraturi erant in cœlo.

An iſta apertura cœli in Chriſti baptiſmo omnibus patuit, vel ſoli Chriſto, aut quibus. *Quæſt. LXXXII.*

QVAERITVR, an iſta apertio cœli facta in
Chriſti baptiſmo patuit omnibus, an ſoli Chri
ſto, aut quibus. Quidam dicunt, ꝙ ſoli Chriſto
cęlum uiſum eſt apertum. Sic ait Chryſo.
ſuper Matt. Si enim ipſa creatura rupta fuiſſet non di-
xiſſet aperti ſunt ei cęli, quia quod corporaliter aperi-
tur omnibus eſt apertum. In quo innuit, quòd ei ſoli
apertum eſt. Ideo non fuit neceſſe, quod fieret realis
diuiſio. Hoc autem confirmatur, quia dicitur ſupra in
litera, aperti ſunt ei cęli, quaſi dicat ei ſoli, & non aliis:
Nam ſi alij apertionem illam uidiſſent, non diceretur
aperti ſunt ei cęli, ſed ſimpliciter aperti ſunt cęli.

Dicendum videtur, quòd iſtam apertionem non
ſolus Chriſtus, ſed omnes quotquot erant ibi quando
Chriſtus baptizatus eſt, viderunt. Ratio eſt, quia reali-
ter apparuit hiatus quidam in figura diuiſionis, vt de-
claratum fuit ſupra in quadam quæſtio. quòd autem
realiter erat, ab omnibus uideri poterat. Ideo multi vi-
derunt. Secundo patet, quia iſta apertio cęlorum fie-
bat ad ſignificandum, quòd baptizandis aperiretur cę
lum per baptiſmum Chriſti, ideo conueniens uideba-
tur, quòd multi uiderēt illam apertionem, vt per hoc
commēdaretur baptiſmus Chriſti, quantum ad illos,
qui eū ſuſcepturi erant. Tertiò, quia iſta apertio cœli
erat in teſtimonium Chriſti, ſicut miſſio Spiritus San
cti, & uox Patris. Teſtimonium autem non eſt niſi,
quando conſtat. Ideo oportet, quòd multis conſtaret
de iſta apertione, & ſic eam multi uiderent. Quartò,
quia neceſſe erat, quòd ſaltem Ioannes videret cęlum
apertum, quia ipſe uidit Spiritum Sanctum deſcendē-
tem ſuper Chriſtum in columba. Ioan. 1. & tamen cę-
li apertio oſtenſa eſt, vt uideretur quomodo columba
illa de cœlo poterat uenire, vt probatum eſt, ſupra in
quadam quæſtio. Ideo oportet, quòd ſaltem ipſe Ioan
nes uideret cęlum apertū. Quintò, quia ſi ſolus Chri-
ſtus uideret cœlum apertū, eſſet omnino inutile, quia
per hoc nihil nouū poterat ei innoteſcere, quia aliàs
ipſe non ſciret, & tamen Deus non aperiret cęlos fru-
ſtra etiam apparenter: ideo oportet, ꝙ illa apertio fue-
rit oſtenſa aliquibus, qui per eam aliquid nouum po-
terant cognoſcere. Aliqui ergo præter Chriſtum ui-
derunt cœlum apertum. Aliqui autem putant, ꝙ iſta
apertio fuerit ſolùm imaginaria uiſione, & tunc cer-
tum eſt, ꝙ non fieret omnibus, ſed ſoli Chriſto: cùm
nihil exterius eſſet in re, ſed in ſola phantaſia. Iſtud ta-
men non eſt ſatis ueriſimile. Nam ſupra in quadam
quæſtio. oſtendimus realiter apparuiſſe apertionem
cœli: licèt realiter non fuerit cęlum apertum. Ad ar-
gumentum in contrarium dicendum, quòd Chryſo.
tenuit iſtam apertionem fuiſſe per uiſionem imagina
riam: ideo neceſſe eſt, quòd dicat ſoli Chriſto fuiſſe vi
ſam apertionem, & tamen ſupra oſtendimus ueriſi-
milius eſſe, quod uiſum fuerit cęlum aperiri exterius,
licèt realiter ſic non fuerit. Ad cōfirmationem dicen-
dum, quòd nihil probat. Vno modo, quia licèt Matt.
dicat aperti ſunt ei cęli. Luc. dixit apertum eſt cęlum,
& ſic poteſt intelligi, quod abſolutè erat apertū. Alio
modo poteſt dici, quòd apertum eſt ei cęlum dicitur,
ideſt, apertū alijs propter eū. Sic enim exponit Chry-
ſoſto. ſuper Matt. dicens. Aperti ſunt ei cęli, ideſt, om-
nibus propter eum. Sicut ſi Imperator alicui pro filio
petenti dicat: ecce hoc beneficium non illi do, ſed ti-
bi, ideſt, propter te do illi. Et ſic poterat eſſe quod Mat
thæus dicit, ꝙ nunc apertum eſt ei cęlum, ideſt, etiam
illa apertio cęli oſtenſa fuit alijs propter eū. Et ita erit
realis apertio, quæ multis uiſa fuerit iſta apertio ima-
ginaria.

ginaria. Tamen non manet firmus in eadem opinione. Quia ipſe Chryſoſtomus in quadam homilia dicit ſuper hoc, ſcilicet. Si tu non uides non incredulus ſis. Etenim in principijs ſpiritualium rerum ſemper ſenſibiles apparent uiſiones: igitur & iſtas fuiſſe ſenſibiles, ſic non ſolùm per uiſionem imaginariam. Gloſ. quoque idem tenet dicens, quòd tantus ſplendor circunfulſit Christum in baptiſmo, vt empyreũ cœlum in baptiſmo reſeratum eſſe uideretur. Alio modo poteſt dici, quòd licèt dicatur, aperti ſunt ei cœli, non innuitur, quòd ei ſoli aperti fuerint cœli, quia ſic etiam dicitur uidit Spiritum Sanctum ſuper ſe deſcendentem, & tamen non eſt uerum, quòd ipſe ſolus uiderit, quia etiam Ioannes uidit. Ioan. 1.

An conueniens fuerit, quòd Spiritus Sanctus deſcenderet in ſpecie columbæ. Quæſt. LXXXIII.

QVAERITVR, cùm Spiritus Sanctus deſcẽderet ſuper Christum, an conueniens fuit, ꝙ deſcenderet in ſpeciem columbæ potius, quã in aliqua alia effigie. Aliqui dicunt, ꝙ non debuit deſcendere in ſpecie columbæ, ſed magis in figura ignis. Quia à Christo deriuatur Spiritus Sanctus in omnes alios. Ioan. 1. ſcilicet. De plenitudine eius nos omnes accepimus, ſed ſupra Apoſtolos non deſcendit in ſpecie columbæ, ſed ignis. Act. 2. ergo ſuper Chriſtum etiam debuit deſcendere in ſpecie ignis. Alij dicũt, ꝙ debuit in eo manifeſtari in uarietate linguarum, quia baptiſmus noſter cõfirmatur baptiſmo Chriſti. Ita quòd in noſtro efficitur id, quod in ſuo ſignificatum eſt. Et tamen in eccleſia primitiua in eis, qui baptizabantur Spiritus Sanctus deſcendebat in varietate linguarum. Ita ergo debuit fieri in Chriſto. Patet hoc Act. 10. & 11. de illis, qui audiebant uerbum Petri, & deſcendente ſuper eos Spiritu Sancto loquebantur linguis. Et etiam Act. 19. ſuper baptizatos à Paulo deſcendit Spiritus Sanctus, & loquebantur linguis Dominum laudantes. Dicendum, quòd conuenientius fuit Spiritum Sanctum in ſpecie columbæ apparere, quàm in aliqua alia ſpecie ſuper Chriſtum, & hoc propter multa, quæ columbæ conueniunt, vt applicatur propoſito. Primò propter diſpoſitionem, quæ requiritur in baptizando, ut non fictus accedat. Quia ſic dicitur ſapientiæ, ideſt, Spiritus Sanctus diſciplinæ effugiet fictum: columba autem eſt animal ſimplex, aſtutia & dolo carens. Vnde dicitur infra 10. Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ. Secundò competit columba ad deſignandum ſeptem dona Spiritus Sancti. Nã baptizatis dantur dona Spiritus Sancti in baptiſmo, vt ait Remigius, ſcilicet, ſicut omnibus per baptiſmum renatis aperitur ianua regni cœleſtis, ita omnes, qui accipiunt dona Spiritus Sancti. Iſta ſeptem dona ſignantur per ſeptem proprietates columbæ, vt ait Rabanus. Prima eſt, quod columba iuxta fluenta habitat: ita de ea dicitur, quòd habitat iuxta fluenta pleniſſimè, & ita ut viſo accipitre mergit ſe in aquam, & euadat. Hoc pertinet ad donum ſapientiæ, per quam ſancti iuxta Scripturę diuinæ fluenta reſidẽt, vt diaboli incurſum euadant. Secunda eſt, quòd columba meliora grana eligit ſibi in cibum. Hoc pertinet ad donum ſcientiæ, quo ſancti ſcientias ſanas, quibus paſcantur eligunt. Tertia eſt, quia columba alienos pullos nutrit: hoc pertinet ad donum conſilij, quo ſancti uiri homines, qui fuerunt pulli diaboli, ideſt, imitatores eius, doctrina nutriunt, & exemplo. Quarta eſt, quia columba roſtro non lacerat. Hoc pertinet ad donum intellectus, quo ſancti bonas ſcientias non peruertunt lacerando eas more hæreticorum. Quinta eſt, quia columba felle

A careat: hoc pertinet ad donum pietatis, per quam ſancti irrationabili ira carent. Sexta eſt, quia columba in cauernis petræ nidificat: hoc pertinet ad donum fortitudinis, per quam ſancti in plagis mortis Chriſti, qui eſt petra firma, interdũ ponuntur: ibi cõſtituentes ſuũ refrigerium, & ſpem. Septima eſt, quia columba gemitum pro cantu habet: hoc pertinet ad donum timoris, per quem ſancti delectantur.

Tertio fuit conueniens, quòd appareret in columba propter effectum proprium baptiſmi, qui eſt remiſſio peccatorum, & recõciliatio ad Deum. Hoc autem in columba propriè ſignatur, quæ eſt animal domeſticum, & manſuetum, & maximè quia ipſa ſignauit reconciliationẽ Dei cum homine, & tranquillitatem
B redditam ſæculo. Nam in diluuio per quod ſæculum delebatur, Noe miſit columbam de arca, vt uideret ſi defeciſſent aquæ de facie terræ, & retulit ei ramum oliuæ uirentibus folijs. Gen. 8. In quo pax, & miſericordia ſignificabatur, ſcilicet, quòd Deus iam miſereretur ſæculo, & ceſſaret diluuium. Sic ait Chryſoſto. in quadam homilia, ſcilicet, ueteris etiam recordetur hiſtoriæ. In diluuio enim apparuit hoc animal ramũ ferens oliuæ, & communem orbis terrarum tranquillitatem annuncians. Quæ omnia typus erant futurorum. Et tunc enim columba apparet liberatorem nobis demonſtrans, & pro ramo oliuæ adoptionem generi humano affert. Quartò apparuit Spiritus Sanctus in ſpecie columbæ ſuper Chriſtum ad deſignandum
C cõmunem effectum baptiſmi, qui eſt confirmatio eccleſiaſticæ unitatis. vnde dicitur ad Ephe. 5. ꝙ Chriſtus tradidit ſemetipſum, vt exhiberet ſibi glorioſam Eccleſiam: non habentem maculam, nec rugam, aut aliquid huiuſmodi: lauans eam lauacro aquæ in uerbo uitæ. Ideo Spiritus Sanctus conuenienter demonſtratus eſt in ſpecie colũbæ in baptiſmo, quia colũba eſt animal amicabile, & gregale. Vnde Canticorum 5. de Eccleſia: vna eſt columba mea. Quintò fuit conueniens, ꝙ appareret in baptiſmo in ſpecie columbæ propter unam uirtutem, quæ ſpecialiter apparere debet in baptizatis, ſcilicet, charitas. Nã licèt in baptiſmo omnes uirtutes, & dona infundantur, charitas tamen eſt omnium excellentior, 1. Corint. 13. ſcilicet. Maior
D horum eſt charitas. Et iſta eſt, in qua pendet tota lex, quia finis legis eſt dilectio, ſiue charitas. Ad Rom. 13. Columba autem valde conuenit charitati. Sicut dicit Chryſoſtom. ſuper Matthæum, ſcilicet. Ideo Spiritus Sanctus ſpeciem columbę ſuſcepit: quoniam præ omnibus animalibus hæc cultrix eſt charitatis. Omnes autem ſpecies iuſtitiæ, quas habent ſerui Dei in veritate, poſſunt habere ſerui diaboli in ſimulatione: ſolam autem charitatem Sancti Spiritus non poteſt immundus Spiritus imitari. Ideo ergo hãc priuatam ſpeciem charitatis ſibi ſeruauit Spiritus Sanctus, quia per nullum teſtimonium ſic cognoſcitur, vbi eſt Spiritus Sanctus, ſicut per gratiam charitatis.

Ad primum argumentum dicendum, ꝙ non fuit
E conueniens Spiritum Sanctum deſcendere in igne ſuper Chriſtum, ſicut ſuper Apoſtolos. Deſcendit enim ſuper Apoſtolos in igne propter duo. Primò ad oſtendendum feruorem, quo corda eorum erant incitandi ad hoc, quòd Chriſtum ubique inter preſuras prædicarent. Et omnino in linguis igneis apparuit. Vnde Augu. dicit ſuper Ioan. Duobus modis oſtendit viſibiliter Dominus Spiritum Sanctum, per columbam ſuper Dominum baptizatum, per ignem ſuper diſcipulos congregatos: ibi ſimplicitas, hic feruor oſtenditur. Ergo ne animæ ſanctificatę dolum habeant, in columba demonſtratus eſt, & ne ſimplicitas frigidata remaneat, in igne diuiſæ ſunt unitatem in columba cognoſce. Alia ratio ad hoc eſt ſecundum Chryſoſtom.

ſcilicet,

ſcilicet, oportebat Chriſtum delictis ignoſcere: quod
fit in baptiſmo. Manſuetudo ergo neceſſaria erat, quæ
demonſtratur in columba. Sed vbi adepti ſumus
gratiam reſtat iudicii tempus: & hoc pertinet ad
ignem.

Ad ſecundùm dicendum, ꝙ non fuit conueniens
ſpiritum ſanctum oſtendi in Chriſto in varietate lin-
guarum. Primò, quia in Chriſto debebat nunc fieri
manifeſta oſtēſio ſancti ſpiritus: & ad hoc oportebat,
quòd aliquid exterius videretur. In baptizatis autem
nihil exterius apparebat: ſed ſolùm loquebantur lin-
guis. Et iſta erat imperfecta oſtēſio reſpectu eius, quæ
in Chriſto fieri deberet. Nam in Apoſtolis maior fa-
cta eſt, quia illi non ſolùm locuti ſunt variis linguis:
ſed etiam linguæ igneæ exterius apparuerunt, & ſede-
runt ſuper ſingulos eorum. Actu. 2. Ideo non ſufficie-
bat in Chriſto tam parua oſtenſio. In iſtis autem bap-
tizatis qualiſcunque ſufficiebat: quia ſæpe fiebat. Enī
quia iſti non erant perſonæ præcipuæ noui teſtamen-
ti, in quibus aliquid ponderet ſicut Apoſtoli, & alii
prædicatores. Et propter hoc quia Apoſtoli erant co-
lumnæ legis Chriſti: & quia apparitio ſpiritus ſancti ſu-
per eos fuit quaſi prima, debuit eſſe illa manifeſtior.
Vnde non ſolùm loquebantur linguis, ſed etiam fact⁹
eſt repente ſonus, & deſcendit in igne ſpiritus ſanctus,
& linguæ igneæ ſuper ſingulos ſederunt. A fortiori er-
go in Chriſto, qui erat totū bonum, & quę apparitio
ſpiritus ſancti fuit ſimpliciter prima, debuit eſſe totali-
ter manifeſta, vt nemo de ea poſſet dubitare. Et ſic nō
ſufficiebat, quòd ſolùm deſcenderet in eum ſpiritus
ſanctus faciendo eum loqui linguis variis. Secundò,
quia iſta oſtenſio erat aliqualiter calumniabilis. Nam
poterat putari, quòd iſtam peritiam linguarum ex e-
xercitio habuerat, ideo prima facie quouſque diſtin-
gueretur an per doctrinam habuiſſet peritiam lingua-
rum non conſtabat de miraculo. Si autem in aliquo
ſigno exteriori, vt columba, vel igne deſcenderet ſpi-
ritus ſanctus, maximum erat miraculum. Tertiò quia
loqui variis linguis nunquam viſum fuerat apud Iu-
dæos, ex miraculo prouenire. Ideo ſi viderent Chri-
ſtum loqui variis linguis ſubito admirarentur, & tamē
non cognoſcerent diſtinctè eſſe miraculum, ſed dubi-
tarent vnde hoc prouenirет. Et putarent aliqui, quòd
fortè Chriſtus arripiebatur a Dæmone, cùm arrepti-
tij aliqui variis linguis loquantur, quas extra paſſionē
omnino ignorant. Sic enim erat de Saule, quia dici-
tur 1. Reg. 18. quòd arripiebat eum ſpiritus Domini
malus, & prophetabat in medio domus ſuæ, ideſt, lo-
quebatur aliqua, quæ aliàs extra paſſionem neſciebat.
Sicut prophetæ aliqua magna dicunt, quando a Deo
actualiter illuſtrantur. Alii putarent Chriſtum eſſe e-
briū, & ob id loqui variis linguis præ cōfuſione, & er-
rore. Sic enim fuit quando Apoſtoli deſcendente ſpi-
ritu ſancto loquebantur variis linguis. Nam multi Iu-
dæorum irridebant eos, dicētes: iſti muſto pleni ſunt.
Act. 2. Non ergo fuit conueniens talem oſtenſionem
fieri in Chriſto, quæ poſſet prima facie in dubium re-
uocari, & in malum iudicari. In columba autem nihil
horum erat. Ideo in illa conuenienter ſpiritus ſanctus
apparuit ſuper Chriſtum.

*An columba, in qua apparuit ſpiritus ſanctus fuit uerum ani-
mal, uel ſolùm effigies. Quæſt. LXXXXIIII.*

QVAERITVR de columba in qua apparuit
ſpiritus ſanctus ſuper Chriſtum, an fuit verum
animal, vel ſolùm effigies eius. Dicunt quidā
quòd non fuit verum animal, quia illud
cuius ſpecies ſolùm apparet non eſt verum, ſed ſolam
ſimilitudinem veri habet. Et tamen Luc. 3. dicitur ꝙ

F deſcendit ſpiritus ſanctus corporali ſpecie ſicut colū-
ba in ipſum, ergo non fuit vera columba, ſed ſimilitu-
do columbæ. Item nihil Deus facit fruſtra, ſicut nec
natura, ſicut patet, primo de coelo, & mūdo. Sed cùm
columba illa non venerit ad aliquid efficiendum, ſed
ſolùm ad ſignificandum, & vt præteriret illico, vt ait
Auguſtinus in ſermone de Trinitate, fruſtra fuiſſet ve-
ra columba. Quia idem poterat fieri per columbæ ſi-
militudinem hic, quod per ueram columbam. Alii di-
cunt, quòd ſicut nō decebat, quòd filius Dei, qui erat
Patris veritas vteretur aliqua fictione: & ideo non phā-
taſticum, ſed uerum corpus accepit: ita ſpiritus, qui di-
citur ſpiritus veritatis Ioan. 16. non debuit vti aliqua
fictione, ſed ipſe venit in columba. Hoc tenet ſanctus
G Thom. 3. parte ſumæ. q. 49. artic. 7. Idem etiam tenet
Auguſt. in lib. de Agone chriſtiano dicens. Nec hoc
ita dicimus, vt dominum Ieſum Chriſtum ſolum di-
camus verum corpus habuiſſe, ſpiritum autem ſanctū
fallaciter apparuiſſe oculis hominum: ſed ambo illa
corpora vera eſſe credimus. Rationem huius Auguſt.
poſtea ſignat ibidem innuens, quòd ſi ſpiritus ſanctus
aſſumpſiſſet ſimilitudinem columbæ, & non veram
columbam, fuiſſet hoc, quaſi facilius eſſet ſibi fabrica-
re illam ſimilitudinem, quàm ueram columbam face-
re. Quod non eſt verum. Vnde dicit ibidem. Sicut nō
oportebat, vt ſpiritus ſanctus falleret homines: ſicut
nec homines falleret filius Dei. Sed omnipotēti Deo,
qui vniuerſam creaturam ex nihilo fabricauit, non e-
H rat difficile uerum corpus columbæ, ſine aliorum co-
lumborum miniſterio figurare: ſicut non fuit ei diffi-
cile verum corpus in vtero Mariæ, ſine virili ſemine
fabricare: cui creatura corporea etiam in viſceribus
fœminę ad formandum hominem, & etiam in ipſo
mundo ad formandam columbam imperio Domi-
ni, voluntatique ſeruiret. Et ſic vult, quod columba
illa vera fuerit.

Dicendum, quòd non apparet ex neceſſitate, an ve-
ra fuit illa columba, vel ſolùm ſimilitudo, cùm ſacra
ſcriptura non oſtendat expreſſe, nec etiam aliqua ra-
tio videatur determinare ad hoc, quòd eſſet vera co-
lumba. Rationes tamen ſuæ non multum mouent.
Alii ergo tenent, quòd iſta columba non fuerit vera,
I ſed ſolum ſimilitudo columbæ. Sic tenet Nicolaus
ſuper Mar. & aſſerit multos doctores tenere. Et niſi
obſtet auctoritas Auguſtini, cui multum fauendum
eſt, etiam ſi nihil probet, quando contra eum manife-
ſtè probare non poſſumus, veriſimilius mihi videretur
iuxta Nicolaum, quòd non fuerit vera columba. Et
ſatis ſunt conuenientia motiua illa duo, quæ in princi-
pio allegantur, cùm Luc. dicat ſpiritum ſanctum de-
ſcendiſſe corporali ſpecie, ſicut columba in ipſum, &
duo mouent hic. Primò quia dicit corporali ſpecie,
ideſt, in ſimilitudinem corporis, quia ſpecies non acci-
pitur ibi pro natura ſpecifica, ſed pro ſimilitudine ali-
cuius rei. Et ſic innuitur, quòd non erat illud corpus
verum, quod oſtendebatur, ſed ſpecies illius, ideſt, ſi-
K militudo, aliàs diceretur ſpiritus ſanctus deſcēdiſſe in
corpore, ſi realiter in colūba appareret. Sic enim ſcri-
ptura interdum ponit aliquid eſſe corporale, vel appa-
rere corporaliter, quod tamen non eſt corpus, nec cor-
poraliter ſe habens, vt oſtendat per hoc ueritatem rei.
Sic patet ad Coloſ. ſcilicet. In Chriſto inhabitat omnis
plenitudo diuinitatis corporaliter, & tamen certum
eſt, quod deitas non eſt corpus, nec poteſt in aliquo
corporaliter eſſe. Et tamen dixit corporaliter, ideſt rea-
liter: quia apud antiquos, & maximè circa ſimplices,
illud ſolū verè eſſe putabatur, quod corpus erat: quę
autem non erant corpora, nec uidebantur, dicebant
non eſſe verè: ſed ſolùm interius fictionem. Quia au-
tem Deitas erat vera in Chriſto, & non per ſolam gra-
tifica-

tificationem, ſicut in nobis dixit ibi eſſe plenitudinem Deitatis corporaliter, id eſt, realiter. Si ergo fuiſſet hic vera columba illa, in qua ſpiritus ſanctus deſcendebat, ſicut exterius videbatur non diceretur, quòd deſcenderet ſpiritus ſanctus in corporali ſpecie: ſed in corpore; quia ſpecies, vt hic accipitur diminuit de ueritate rei. Patet etiam, quia nõ dicimus, quòd ſolus Chriſtus habuit ſpeciem corporis, uel uenit ad nos in ſpecie corporali: ſed dicimus, quòd uenit in corpore. Si ergo ſpiritus ſanctus apparuiſſet in uera columba, ſicut Chriſtus in uero corpore, non diceretur, quòd deſcendit corporali ſpecie, ſed deſcendit in corpore, uel corporaliter. Sic etiam in alijs locis ſcripturæ quando ponitur ſpecies non creditur eſſe uera res, ſed ſimilitudo, Sic patet Numeri 9. ſcilicet. A ueſpere autem ſuper tentorium erat quaſi ſpecies ignis vſque mane. Per diem apparebat illud nubes, & per noctem quaſi ſpecies ignis Et ſic dicimus, quòd illa columna ignis non fuerit uerus ignis, ſed ſolùm haberet ſplẽdorem ignis. Et tamen quantum ad ſubſtantiam nubes erat, quæ per diem habebat colorem nubis: per noctem uerò ſplendorem ignis, & ſic erat ſemper eadem columna. Alioquin oporteret bis quotidie mutare columnas, & facere quotidie noua mirabilia, & multa alia inconuenientia, vt declaratum eſt Exo. 18. & Numeri. 9. Ita ergo hic ſpecies pro ſimilitudine accipietur. Secũdò, quia dicitur ſicut columba in ipſum, per quod etiã ſignatur, quòd non erat columba vera, ſed ſicut colũba, ſcilicet ſolam ſimilitudinem habens. Hoc uidetur etiam colligi aliqualiter ex uerbis Hieronymi ſuper Matthæum dicentis, myſterium trinitatis in baptiſmo demonſtratur, Dominus baptizatur, ſpiritus deſcendit in habitu columbæ. Si tamen uoluiſſet eam eſſe uerã, diceret quòd deſcenderet in columba, & non in habitu columbæ. Satis quoque mouet illa ratio, ſcilicet, ꝙ fruſtra eſſet fieri nunc ueram colũbam, cùm ad iſtud, quod Deus uolebat ſufficeret ſimilitudo columbæ, ſcilicet, ad hoc, quòd uideretur ab hominibus. Motiua autem Auguſtini ad hoc quod fuerit vera columba non ſunt tatis efficatia. Primum eſt, quod ſicut dicimus Chriſtum habuiſſe uerum corpus, ita etiam credamus ſpiritum ſanctum habuiſſe verum corpus. Sed iſtud non eſt neceſſarium, cùm hic ſit magna diſſimilitudo. Nam in Chriſto fuit neceſſarium uerum corpus, quia ſi non habuiſſet uerum corpus, non fuiſſet homo, & conſequenter non fuiſſe paſſibilis ſenſibiliter, quia corpora phantaſtica nihil ſentiunt. Chriſtus tamen ad nihil aliud principaliter carnem aſſumpſit, niſi ut dolores noſtros ſuſciperet, & per dolorẽ ſuum ſatisfaceret pro nobis. Iſa. 53. ſcilicet, verè langores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit: diſciplina pacis noſtræ ſuper eum, & liuore eius ſanati ſumus. Etiam quia oportuit Chriſtum mori, & per mortem ſuam nos reconciliandi eramus Deo: ſi tamen habuiſſet corpus phantaſticum nõ profuiſſet eius aduentus in mundum. Item, quia neceſſe erat Chriſtum eſſe hominem, vt nos redimeret, quia ſecundùm decretum, & exigentiam diuinæ iuſtitiæ homo pro hominibus debuit ſatisfacere, vt illi uiderẽtur puniri, qui peccauerant: cùm ille, qui erat cognatus eorum, & attinebat ad illos, debitum eorum in ſe tranſumeret. Si aũt Chriſtus nõ fuiſſet uerus homo, nõ pertineret ad ſpeciem noſtram: ideo non poſſet conuenienter in ſe tranſumere debita noſtra: etiã ſi aſſumpſiſſet corpus paſſibile alterius ſpeciei. oportuit ergo Chriſtum habere uerum corpus humanum. Non erat ſic de Spiritu Sancto, quia columba in qua dicitur deſcendiſſe ſolùm fuit, vt uideretur, quòd deſcendebat Spiritus Sanctus ſuper Chriſtum. Ad hoc autem, ita ſufficiebat ſimilitudo columbæ, ſicut uera columba. Ideo

A non erat ſimile de Chriſto. Ipſe quoque Aug. in ſermone de Trinitate ponit multas diſſimilitudines inter corpus aſſumptum à Chriſto, & columbã, in qua deſcendit Spiritus Sanctus, quia corpus Chriſti fuit aſſumptum ad unitatem hypoſtaſis à Verbo: columba autem non fuit aſſumpta à Spiritu Sancto ad unitatem perſonæ. Item dicit, quòd filius Dei poterat dici homo, & tamen Spiritus Sanctus non poterat dici columba eſſe ex eo tempore, quo in columba apparuit. Item dicit, quòd corpus aſſumptum eſt à filio ad ſemper manẽdum: columba autem ſolùm fuit ad ſignificandum, & tranſeundum. Et ponit exemplum de flamma, quæ apparuit in rubo, & de tonitruis, & fulgoribus apparentibus in datione legis. Cùm ergo
B ipſe ponat magnam differentiam inter corpus Chriſti, & columbam Spiritus Sancti, nõ arguitur bene ex ſimilitudine, ſcilicet, quòd ſi Chriſtus habuit uerum corpus, quia etiam Spiritus Sanctus apparuerit in uera columba. Secundum motiuum eſt, quia dicit, ita Deo fuiſſe facile facere columbam ueram, ſicut aliquid aliud id, quòd in illa appareret.

Dicendum ꝙ uerum eſt, & tamen non eſt iſtud motiuum tenentium contrarium, ſcilicet, quòd ideo Deus fecit ſimilitudinem columbæ, quaſi hoc leuius eſſet, quàm ueram columbam facere. Quia manifeſtum eſt, non eſſe magis facile Deo creare vnam muſcam, quàm creare cęlum, & terram, cùm utrunque exigat æqualiter potẽtiam infinitam, & per minorem
C non poteſt fieri, & utrunque ſufficienter per Dei uoluntatem fit. Sed motiuum eſt, quia licèt quantum ad Deum ſint iſta æqualia: in ſe tamen non ſunt æqualia. Ideo Deus, qui omnia moderatur, ponẽs illa in ſuis ordinibus, nihil facit, niſi ſecundum exigentiam rerum, ſcilicet, quantum neceſſariũ eſt ad finem illum, ad quem res eſt. Et quidquid ſuper hoc eſt, ſuperuacuum eſt, & ſuperflua nõ poſſunt reduci ad ordinem. Ad faciendum tamen iſtam oſtenſionem, quã Deus volebat, ſufficienter ſimilitudo columbæ, & æqualis erat, ſcilicet, quia nihil minus ſimilitudine illa abundare poterat ad iſtam oſtenſionem faciendam. Columba autem uera ſufficiebat ad iſtam oſtenſionẽ faciendam, & tamen ſuperabundabat, quia ueritas colum-
D bæ extendebat ſe ad quoſdam actus, quorum nullus erat hic neceſſarius: ideo quidquid in hac columba erat ultra ſimilitudinem, ſuperfluum erat: licèt ita eſſet facile columbam ueram, ſicut apparentem fieri. Eſt ergo ueriſimilius columbam fuiſſe apparentem, quàm ueram. Tertium motiuum erat, ſcilicet, quòd ſicut filius Dei homines nõ debuit fallere, ita nec Spiritus Sanctus, cũ ipſe uocetur Spiritus ueritatis. Ideo debuit eſſe uera columba. Iſtud non ſufficit: nam Spiritus Sanctus fallere nunquam debuit, nec tamen falleret, ſi ſolam columbæ ſimilitudinẽ acciperet. Quia veritas in operationibus conſideratur reſpectu alicuius finis. Dicetur ergo tunc res eſſe verè, quando per eas ſufficienter, & verè peruenitur ad finem intẽtum.
E Sicut in ludis, in quibus accipiuntur humana ſimulachra, quæ per artificium mouentur, & bellorum ſimilitudines inter ſe gerunt. Nam illi ueri ludi ſunt: finis enim eorum eſt iucunditas per illos procuranda. Et quia per illa ſimulachra pugnantia uerè, & ſufficienter hoc inducitur, veri ludi illi eſſe dicuntur: licèt non ſint homines ueri, ſicut apparent, quia non ſunt ibi ad finem alicuius actus humani: nec etiam uidentes illos ludos dicuntur falli per hoc, quòd uident ſimulachra, quæ non ſunt ueri homines, cùm ſciant illa non eſſe ibi ad aliquem actum propriè humanum: ſed ad illum, qui exterius apparet, & uerè per illa ſimulachra exercetur. Sic etiam licèt columna ignis quæ Iudæis apparebat per noctem, non eſſet uerus ignis, vt proba-

tum

ſum eſt Exo. 14. & Nume. 9. non tamen dicebatur ibi F
aliquid falſum eſſe, quia illa ſimilitudo ignis, ita perfectè faciebat omnia, ad quæ erat, ſicut feciſſet uerus ignis, nam ſolùm erat ad illuminandum caſtra per noctem, & ad oſtendendum uiam, ſi aliquando per noctem ambularent, Sicut Exo. 18. Iſtud autem perfectè faciebat ſimilitudo ignis. Si autem fuiſſet columna illa ad calefaciendum Caſtra, non ſuffeciſſet ſimilitudo ignis, ſed oporteret eſſe uerum ignem. Ita nunc columba, in qua dicitur Spiritus Sanctus deſcendiſſe, erat ad ſolam oſtenſionem, vt ipſe Augu. ait in ſermone de Trinitate. & ad hoc ſufficiebat ſimilitudo columbæ. Si autem fuiſſet illa columba ad gignendum columbos, vel ut poſtea aſſumeretur in cibum, non ſufficeret ſimilitudo columbæ, ſed oporteret eſſe ue- G
ram columbam. Et hoc modo Spiritus Sanctus non fallebat homines, quia intentio Dei erat oſtendere, ꝙ Spiritus Sanctus deſcendebat ſuper Chriſtum. Quod ita ſufficienter ſignabatur per ſimilitudinem columbæ, ſicut per ueram columbam. Non ergo erat deceptio. Si autem dicas, quòd aliqui uidentes putarent eſſe ueram columbam, & fallerentur: dicendum quòd non erat inconueniens. Primò, quia nihil mali ſequebatur ex hoc errore. Secundò, quia Deus non intendebat eos in hoc fallere: cùm ipſe nõ intenderet oſtendere hominibus illam ſimilitudinem tãquam ueram columbam, ſed ſolùm, vt oſtendentem Spiritum Sanctum, qui tam in ſimilitudine, quam in uera columba æqualiter oſtenderetur, & ſic non falleretur. Secus au- H
tem de Chriſto, quia ſi non habuiſſet uerum corpus, ſicut apparebat, nec fuiſſet uerus homo, nos falleremur, quia non poſſemus conſequi per eum effectum illum ad quem ipſe dicebat ſe ueniſſe, ſcilicet, vt nos redimeret. Item ſi ad hoc, quòd Spiritus Sanctus non falleret nos, oporteret quòd iſta fuiſſet uera columba, etiam oportuiſſet, quòd ignis, & linguæ, in quibus Spiritus Sanctus deſcendit ſuper Apoſtolos fuiſſent veræ linguæ, & uerus ignis, vel ſaltem uerus ignis, cũ ita uideretur. Et tamen non erat ignis, ſed ſolum ſimilitudo ignis Act. 2. Et apparuerunt illis diſpartitæ linguæ tãquam ignis. Non ergo oportuit eſſe hic ueram columbam, ſed uerіſimilius fuiſſe ſolam ſimilitudinem: non tamen intendimus per hoc repugnare Au- I
guſt. Si quis autem uelit dicere, quòd fuit uera columba, reſpondebit ad duo argumenta prædicta, ſicut illi reſpondent.

Ad primum dicendum, ꝙ ſpiritus dicitur deſcendiſſe in ſpecie, vel ſimilitudine columbæ: non ad excludendum ueritatem columbę, ſed ad oſtendẽdum, quòd ſpiritus ſanctus non apparuit in ſpecie ſubſtantiæ ſuæ. Dicendum tamen, quòd iſta ſolutio haberet aliqualiter locum ſi Lucas poſuiſſet unum ſolum, ꝙ excludit ueritatem columbæ, ſcilicet, dicendo, quòd deſcendit in columbæ ſpecie. Ponit tamen duo, quòd deſcendit in corporali ſpecie, & quòd deſcendit ſicut columba. Si enim dicas, quòd dicitur ſicut columba, non ꝙ illa eſſet uera columba, ſed quòd ſpiritus ſanctus non eſſet columba, manet tùnc quod dicitur, ſci- K
licet, deſcendit in corporali ſpecie. Et tamen ſi eſſet uera columba diceretur deſcendit in corpore, & non in corporali ſpecie, ſcilicet, ſimilitudine corporis, vt ſupra declaratum eſt.

Ad ſecundum argumentum dicunt, ꝙ non fuit ſuperfluum formare unam ueram columbam, vt in ea ſpiritus ſanctus appareret, quia per ipſam ueritatẽ columbæ ſignificetur ueritas ſpiritus ſancti, dicendum quod non conuenit, quia ſignum debet eſſe per ſe cognitum, & tamen etiã ſi illa eſſet uera columba, quæ ſuper Chriſtum deſcendit, non conſtaret uidentibus, an eſſet uera columba, vel ſimilitudo columbæ. Et ſic eſſent ita dubij de ſigno, ſicut de ſignato. Non ergo ſignabatur ueritas ſpiritus ſancti per ueritatem columbæ. cùm non conſtaret, an eſſet uera columba: maximè, quia ad ſignificandum aliquid eſſe uerum, non oportet ſignum eſſe rem ueram, quia aliàs ad ſignificandum uerum hominem, non ſufficeret imago hominis picta, vel ſculpta, & tamen ſufficit. Ideo nõ oportebat ad hoc eſſe ueram columbam.

Quomodo, & à quo mouebatur iſta columba ſuper Chriſtum deſcendens. Quæſt. LXXXV.

QVAERITVR, quomodo mouebatur iſta columba deſcendẽs ſuper Chriſtum, & à quo mouebatur. Dicendum, quòd circa hoc differt, an iſta fuerit uera columba, vel ſimilitudo ſola. Si fuit uera columba, poterat moueri multipliciter. Vno modo, quòd moueretur à uento impellente eam deſcendere ſuper Chriſtum: ſic etiam dicitur Nume. 11. de coturnicibus, quas Deus detulit in caſtra Iudæorum: Ventus autem egrediens à Domino arreptas trans mare coturnices detulit, & dimiſit in caſtra. Item Pſalmo 77. Tranſtulit Auſtrum de cœlo, & induxit in uirtute ſua Aphricum, & pluit ſuper eos ſicut puluerem carnes. Ita nunc poterat columba iſta moueri à uento. Aliquis dicet, quòd non poterat ventus dirigere iſtam columbam ad ueniendum. Poteſt dici, ꝙ faciliter fieri poterat, ſcilicet, quia ille uentus ſuſcitaretur à Deo, & moueret columbam ad uoluntatem Dei. Nam ſic fuit de uento tollente coturnices. Nam dicitur uentus egrediẽs à Domino, ideſt, quem Deus miſit: ſic fieret hic. Dicendum, ꝙ poſſet aliqualiter ſtare, ſed non eſt modus ſatis conueniens, ſed ſi hoc per uentum fieri deberet, licèt Deus illum ventum ſuſcitaret, eſſet tamen de uentis qui aliàs ſolent flare naturaliter, quia aliàs nõ fieret per uentum, ſed totum eſſet miraculum. Sic fuit in portatione coturnicum, quia uentus eas deferens fuit naturalis, ſcilicet, aphricus, ſicut dicitur Pſal. 77. Abſtulit Auſtrum de cœlo, & induxit in uirtute ſua aphricum. Venti autem ſolent flare ex partibus lateralibus à diuerſis punctis cœli: de cœlo autem directè uerſus terram raro ventus aliquis deſcendit. Et quando deſcendit, non eſt motus ſuus regularis. Ideo non ſatis conueniebat, ꝙ per ventum columba deſcenderet. Item patet efficacius, quia ſi per impetũ uenti moueretur iſta columba, oporteret, quòd ipſa illideretur ad terram ex impetu ſi uentus nõ ceſſaret antequam perueniret columba ad Chriſtum. Si autem ceſſaret uentus, ipſa columba laſſata impetu uenti caderet in terrã, uiribus deſtituta. Sic fuit de coturnicibus, quas Deus detulit uſque ad caſtra, & poſtea cadebant in circuitu Caſtrorum Nume. 11. Iſta tamen columba deſcendit ſuper Chriſtum, & manſit ſuper eum quieta. Ioan. 1. ſcilicet, Super quem uideris ſpiritum ſanctum deſcendentem, & manẽtem ſuper eum, & Mar. 1. dicitur & ſpiritum ſanctum tanquam columbam deſcendentem, & manentem in ipſo: ideo non fuit per impetum uenti. Si autem dicas, quòd iſtud ſequeretur ex impetu uenti, & tamen Deus tenuit columbam quietã ſuper Chriſtum, contra impetum uenti: hoc non conuenit, quia tunc ponerentur plura miracula. Et ad hoc melius diceretur, quod Deus, qui fecit columbam ſtare, etiam fecit eam moueri per alium modum; ita quòd non eſſet contrarietas in operibus ſuis, ſcilicet, quòd per vnum opus prouideretur damno, quod importaretur per alterum, quia iſtud pertinet ad deordinationem, vel impotentiam. Aliter poteſt dici, quòd Deus imprimeret illi columbæ deſiderium ad deſcendendum ſuper Chriſtum, & manẽdum ſuper eum. Nam ſi illa

eſſet

eſſet uera columba, poſſet per ſe ipſam moueri. Solum tamen deerat, quod moueretur ad illum locum, ad quem Deus uellet, ſcilicet ad deſcendendum, & manendum ſuper Chriſtum: & quia Deus per naturam brutis, & etiam inanimatis indidit inclinationes, ſecundùm quas moueutur ad loca ſua, vel ad ea, quæ ſibi conueniunt: ita nunc poſſet columbæ iſti imprimere deſiderium deſcendendi ſuper Chriſtum, & manēdi. Et faceret illud ſicut cùm naturaliter mouetur. Et tunc Deus nihil faceret realiter de iſto motu, ſed columba totum faceret, poſtquam Deus ſemel impreſſiſſet ei deſiderium ad illum faciendum. Aliter dicunt quidam, quòd Spiritus Sanctus mouebat iſtam columbam. Nam ipſe deſcendit in columba: ipſe ergo eam mouebat, ſed dicendum, quòd hoc non ſtat. Nam Spiritus Sanctus illam non mouit, vt declarabitur infra in quadam quæſtio. Aliter poteſt dici, quòd iſta columba moueretur ab Angelo. Et iſtud erat valde conueniens, quia Angeli ſunt miniſtri Dei. ad Hebræos primo, & ipſi deſeruiunt uoluntati Dei in omnibus, quæ Deus vult fieri. Pſal. 102. Benedicite Domino omnes Angeli eius, potentes uirtute facientes verbum illius: Benedicite Domino oēs uirtutes eius, miniſtri eius, qui facitis uoluntatem eius. Sic enim factum eſt de Abachuc, quem Deus uoluit ire in Chaldæam, & Angelus portauit eum per capillum. Daniel 14. Si autem dicatur, quòd non erat iſta uera columba, ſed ſimilitudo, non poſſunt ſtare omnes modi ſupra aſſignati. Nam non diceretur conuenienter, ꝙ per ventum portaretur, quia tales ſimilitudines ſunt corpora facta de aere, & diſſiparentur per impetū fortis uenti, ēt quia poſtquā uentus ceſſaret impellere illam ſimilitudinē, caderet in terrā, cū in ſe non haberet aliquas vires per quas ſe teneret, quia non erat animal. Secundus modus ēt ſupra poſitus nō cōueniret, quia non poterat imprimi aliquod deſideriū a Deo illi ſimilitudini ad deſcendendū, & manendū ſuper Chriſtū, cùm eſſet corpus inanimatum, non habens in ſe principium ad aliquid agendum. Tertius modus non conuenit, ſicut nec conueniebat ſuperiori poſitioni, cùm ſpiritus ſanctus nihil uerè moueat per ſe ipſum, vt infra dicetur. Quartus modus eſt conueniens, & uerisſimilis, ſcilicet, quòd Angelus aliquis aſſumpſerit illam ſimilitudinem columbæ fabricatam de aere, & mouerit eam uſque ad Chriſtum, & fecerit manere ſuper eum, quàmdiu manere oportuit. Iſtud autem conuenit angelis, quia ſimilia ipſi facere ſolent. Patet de columna ignis, & nubis præcedente Iudęos, quæ ſimiliter erat corpus formatum de aere, & mouebatur per angelum. Exo. 14. ſcilicet. Tollenſque ſe angelus Dei, qui præcedebat caſtra Iſrael, abiit poſt eos, & cum eo pariter columna nubis. Sic etiam ſępe angeli formantes ſimilitudines corporum humanorum apparuerūt in eis, & loquebantur, & comedebant, ut patet de tribus angelis, q venerunt ad Abraham. Geneſ. 18. & de duobus, qui iuerunt Sodomam. Gen. 19. Et tamen angeli non habent corpora naturaliter, cùm ſint puri ſpiritus. Pſal. 103. & ad Hebr. 1. ſcilicet. Qui facit angelos ſuos ſpiritus, ideſt, ſubſtantias ſpirituales. Oportet ergo, ꝙ aſſumant illa corpora de elementis, ſcilicet, de aere, qui ad hoc aptus eſt. Ita ergo nunc aliquis angelus formaret illam columbæ ſimilitudinem de aere condenſando illum, & reducendo ad figuram, & colorem columbæ. Nam colores illos facere eſt in aere cauſari ex diuerſa condenſatione. Sic in rebus quibuſcunque coloratis cauſantur diuerſi colores ex uaria elementorum mixtione etiam, quia in aere ubi fiunt illæ condenſationes, non eſt pura ſubſtantia aeris, ſed mixtio omnium elementorum propter uapores, & exalationes ſurgentes de terra, & de aqua: & nos uidemus ibi naturaliter ſine aliquo artificio, & ſine aliquo applicāte actiua paſſiuis cauſari diuerſos colores, & gradus eorum, vt patet in nubibus. A fortiori ergo angeli, qui cognoſcunt conditionem naturæ, ſcientes applicare actiua paſſiuis formare poſſent corpora cuiuſcunque figuræ, & coloris de aere. Sic ergo angelus formaret ſimilitudinem columbæ de aere, & moueret eam, vt uideretur uenire uolando uſque ad Chriſtum, & ibi maneret quamdiu uellet angelus. Nam maius eſt per illa corpora poſſe aliquid propriè, ſicut per homines, & tamen hoc faciunt ſæpe. Non erat ergo alius modus conuenientior, quā iſte, maximè quia ſupra dictum eſt, quòd iſta columba nō fuerit uerum animal, ſed ſimilitudo, & ſic innuitur Mar. 1. ſcilicet, vidit Spiritum Sanctum tanquam columbam deſcendentem, ergo non erat ibi uera columba, ſed tāquam columba. Sed obijcietur, quòd ſiue fuerit columba, ſiue ſola ſimilitudo, quòd ſpiritus ſanctus eam mouerit, & non angelus, quia aliàs non diceretur ſpiritus ſanctus in illa deſcendere, cùm nihil in illa faceret. Dicendum, ꝙ ſpiritus ſanctus non deſcendit in illa, quia nec deſcendere poterat, vt infra dicetur in quadam quęſtione, ſed dicitur quòd ſpiritus ſanctus deſcendit, vel uenit in columba, quia per illam columbam uenientem nihil ſignificabatur niſi ſpiritus ſanctus ueniens ſuper Chriſtum. Et hoc modo ſæpe ſcriptura loquitur: ita quod angeli uocantur Deus, quādo ſolùm ſunt ad repræſentandum Deum. Sic patet in angelo, qui dedit legem: angeli namque eam dederunt. ad Gala. 3. & Act. 2. & tamen Exo. 2. ille, qui proferebat verba legis dicebat. Ego ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti. Non habebis Deos alienos coram me. Vocauit ergo ſe Deum, quia ad ſolum Deum repræſentandum loquebatur. Sic etiam ille, qui apparuit Moyſi in rubo, dixit, ego ſum Deus Patris tui Deus Abraham, &c. Exo. 3. Et tamen iſte erat angelus, vt dixit beatus Stephanus Act. 7. Sic igitur angelus, vt dixi, in columba deſcenderet, & diceretur deſcendere ſpiritus ſanctus, quia ad nihil aliud angelus deſcendebat niſi, vt ſignaret ſpiritum ſanctum deſcendere ſuper Chriſtum.

De quo loco deſcendit iſta columba, & de quo loco deſcendere incepit. Queſt. LXXXVI.

QVAERITVR, de quo loco deſcendit iſta columba, ideſt, de quo loco incepit deſcendere. Aliqui dicunt, quòd deſcendit de coelo, ſicut litera ſignificat. Etiam, quia litera dicit fuiſſe cęlum apertum, & iſta videtur fuiſſe cauſā apertionis, ſcilicet, vt columba inde deſcenderet. Dicendum, quòd non deſcendit de cęlo ita, quòd fuiſſet uerè intra cęlum, quia ad hoc oportebat dari multa miracula, & aliquid ſuperuacuum ſcilicet, quòd aperiretur uerè coelum ad hoc, quòd columba illa inde exiret, cùm haberet uerum corpus extenſum; ſiue eſſet vera columba, ſiue non: apertio tamen non fuit realiter facta in coelo, nec aliquis iſtud cōfitetur: ideo non exiuit inde columba. Niſi fortè diceres, quòd fuit facta penetratio dimēſionum tranſeunte columba per ſolidum, ſicut quando Chriſtus exiuit de vtero virginis, nulla facta apertione, & quando intrauit poſt reſurrectionem per clauſas portas, & tunc ponitur miraculum, & tamen non debet poni ſine neceſſitate. Motiuum autem iſtorum eſt inſipiens, ſcilicet, quòd cęlum apertum fuerit, quia non fuit realis apertio, ſed ſolùm in aere fuit factus realiter quidem hiatus, ſicut in corruſcatione, vt Nicolaus ait ſuper Marcum. Secundò non ſtat, quia etiam poneretur miraculum, ſcilicet, quomodo illa columba, ſiue vera, ſiue non, tranſire

ſire

ſire poſſet per regionem ignis,ſine corruptione,& ta- F
men non eſt neceſſarium poni iſtud miraculum,cùm
poſſit excuſari . Tertiò, quia ponitur aliquid ſuperua-
cuum,ſcilicet,quòd illa columba tranſiret per omnes
medias regiones, quæ ſunt inter coelum,& terram, in
quibus eſt tanta vaſtitas, cùm etiam iſtud non ſit ne-
ceſſarium. Quartò,quia etiam non videtur poſſibile,
quia non poteſt aliquid deſcendere de cçlo, niſi quod
in coelo fuerit: ipſa tamen columba nunquam fuit in
coelo. Ideo nec deſcendit in de. Patet,quia aut dicetur
fuiſſe ueram columbam,aut ſolam ſimilitudinem. Si
primo modo,poterat fieri dupliciter:uno modo, quia
aliqua de columbis naturaliter genitis aſſumeretur,in
qua fieret iſta oſtenſio, & tunc illa eſſet in terra, vel in
aere, & inde aſſumeretur ad ueniendum ſuper Chri- G
ſtum. Alio modo, quòd fuerit aliqua columba noui-
ter à Deo producta, quæ uera eſſet,licèt non de ſemi-
ne columborum. Etiam ſic tenet Auguſt. in libro de
Agonę Chriſtiano, & tunc non poterat deſcendere
de cuelo, quia non poterat ibi formari, ſed de materia
corruptibili, ſcilicet Elementorum formanda erat,
cùm de materia cçlorum nihil fiat: nec aliquid eis tol
litur,ſed manent ſemper in ſua integritate. Auguſt.ta-
men vbi ſupra vult iſtam columbam fuiſſe formatam
de materia, cùm ait: ſicut nõ fuit difficile Deo uerum
corpus in vtero Mariæ ſine virili ſemine fabricare: ita
nec erat difficile uerum corpus columbę figurare,cui
creatura corporea etiam in uiſceribus fœminæ ad for
mandum hominem, & etiam in ipſo mundo ad for- H
mandam columbam imperio Domini uoluntatique
ſeruiret. Et ſic vult creaturam corporalem obediuiſ-
ſe hic. Iſtud autem non poterat eſſe niſi inquantum
formaretur illud corpus columbæ de quacunque ma
teria Deus uellet. Nam ſi de nihilo columbam il-
lam crearet, non poſſet ibi creatura corporea Deo
obedire, quia nihil de ea fiebat, nec in ea. Etiam,quia
dicit, quòd ita obediret hic creatura corporea, ſicut
obedierat in viſceribus fœminæ ad formandum ho-
minem:& tamen ibi corpus Chriſti non fuit creatum
ſed de materia formatũ. Igitur Auguſtinus voluit de
materia formatum fuiſſe corpus co lumbæ,& tamen
non erat aliqua materia,de qua formaretur in coelo.
Ideo oportebat,quòd formaretur in regione elemen- I
tali, & maxime in regione aeris, de quo iſta corpora
aptius fiunt, quàm de alio elemento: vt declarauimus
Numeri 21, Si autem columba nõ fuit vera, oportuit
ſimilitudinem eſſe formatam de aere: & ſic in regio-
ne aeris formaretur,vt dictum eſt. Quintò patet,quòd
non deſcenderit de cælo,quia iſtud videbatur neceſſa
rium quibuſdam;quia ſpiritus ſanctus deſcendere de-
bebat in columba iſta, Ipſe tamen erat in coelo. Hoc
tamen non ſtat,quia falſum præſupponunt. Nam ſpi-
ritus ſanctus non deſcendit in columba : ſed angelus
eam mouebat, ut dictum eſt præcedenti quæſtione.
Sextò quia dato quòd ſpiritus ſanctus illam realiter
mouiſſet,non oportebat,quòd columba de coelo de-
ſcenderet;quia ſpiritus ſanctus vbique eſt,quia omnia K
replet. Sic enim dicitur,quòd ſpiritus Domini reple-
uit orbem terrarum. Dicendum ergo,quòd iſta colũ-
ba non deſcendit de cælo,ſed ſolùm de aliqua parte re
gionis aereæ,in qua formaretur, Et de qua poſſet uide
ri. Nam etiam uolucres quædam interdum ad tantam
ſe extollunt altitudinem, quòd humanos fruſtrantur
intuitus,ut iam nõ uideantur. De tali ergo parte regio
nis aereæ iſta columba deſcenderet, ita ut non uidere-
tur principium uolatus eius; & ob hoc putaretur de
cælo oſtendere.

Quid de iſta columba factum ſit. Quæſt. LXXXVII.

QVAERITVR, quid de iſta columba factum
eſt. Dicendum quòd ſiue fuerit uera, ſiue ſola
ſimilitudo,neceſſe erat,quòd poſtquam deſcē
dit,& ſtetit ſuper Chriſtum,raperetur inde
inuiſibiliter opere Dei. Nam ſi non tolleretur inde ſu
bito,putaretur nihil eſſe deſcenſus ille columbæ: ut
potè poſtquàm columba ſtetit ſuper Chriſtum ma-
neret ibi prope, vel aduolaret, ſicut cæterę columbæ
faciunt.hinc,& inde,uiderent homines,quòd illa erat
columba naturalis,& fortè per aliquod ingenium hu-
manum procuratum fuerat, quòd deſcenderet ſuper
G Chriſtum:ſicut de Mahometo quidam aſſerunt,quòd
columbam ad aurem ſuam aduolare faciebat, quę a-
liàs de aure eius grana frumenti comedere ſolita eſſet:
vt per hoc ſpiritum ſanctum ſibi in aure loqui oſtēde-
ret. Dicendum ergo,quòd poterat in hoc differre,an
iſta columba fuerit vera,vel ſola ſimilitudo. Si nõ fuit
vera,eſt dicendum quòd angelus,qui mouit eam uſq;
ad caput Chriſti,fecit eam ſtare aliquanto tempore
ſuper caput Chriſti,vt per hoc ſignificaretur quòd ſpi
ritus ſanctus non dabatur ſibi ad tempus ſolùm,ſed ad
ſemper in eo manendum. Et ſtaret etiam ibi aliquan-
tulum,ut omnes uidere poſſent,quòd columba illa ſu
per Chriſtum veniebat, & non ſuper aliquem alium.
Sic dicit Hieronymus ſuper Matth. ſcilicet: Sedit colũ
H ba ſuper caput Ieſu, ne quis putaret uocem patris ad
Ioannem factam,& non ad Dominum. Poſt hoc ue-
rò inuiſibiliter columba illa raperetur,ut nuſquam ap
pareret,uel fortè,& conuenientius rediret illa colum-
ba uolando uerſus cælum, ſicut uenerat: ut per hoc
magis confirmaretur ſpiritum ſanctum fuiſſe, qui de
cælis venerat,& in cælos redibat. Et cùm rediiſſet ad
illam partem aeris,in qua iam videri non poſſet ab ho
minibus,reſolueretur illa ſimilitudo columbę in ma-
teriã,de qua ſumpta fuerat: quia non aſſumpta fuerat
ad ſemper manendum : ſed ſolùm ad illud officium,
quod iam expletum erat. Et iſtud eſt omnino ueriſi-
mile. Ita aſſeritur de illa ſtella, quæ conduxit Magos
ad Chriſtum. Nam expleto officio rediit in materiã;
I de qua ſumpta eſt,ut dictum eſt præcedenti.q. Si autē
dicatur,quòd iſta columba fuit uera, aut fuit naturali-
ter genita ante hoc,aut nouiter a Deo formata: vt vult
Auguſtinus. Si primo modo,dicēdum quòd angelus,
qui eam dirigeret ad ueniendum ſuper caput Chriſti,
faceret eam ſtare ibi aliquantulum, ſicut ſupra dixi-
ximus de ſimilitudinę columbæ:& tunc reduceret eã
uolando directè uerſus cœlum ad aliquam partem
regionis aeris,vbi iam uideri non poſſet,& inde tranſ-
duceret eam in aliam partem terrę, vt ibi viueret, ſi-
cut prius modo naturali. Nam non eſt conueniens,
quòd diceremus eam in nihilum reduci, uel occidi
propter hoc, quòd Deus exercuiſſet miniſterium ſuũ
per illam; ſed ſolùm tranſponeretur ad aliam partem
K orbis, vbi non poſſet conſtare iam de illa, ſed putare-
tur,quòd in cęlum rediiſſet. Si uerò dicatur,quòd illa
columba fuiſſet a Deo nouiter creata ad iſtud miniſte
rium implendum,poterat dici de ea, ſicut de colum-
ba naturaliter genita,ſcilicet, quia rediret verſus cœlũ
vſquequo diſpareret: & poſtea transferetur ad aliam
partem terræ, vbi de ea non conſtaret hominibus.
Quia,cùm eſſet verum animal,non oportebat, quòd
reſolueretur in materiam de qua ſumptum fuerat: ſed
quòd uiueret, cùm iam ſine miraculo naturaliter ui-
uere poſſet, Aliter poteſt dici, quod reſolueretur in
præexiſtentem materiam. Sic tenet Auguſtinus in ſer
mone de Trinitate, ſcilicet: Illa columba ad hoc tan-
tummodo ſignandum repente extitit. Magis autem
hoc

hoc veriſimile videtur flammæ illi, quæ in rubo apparuit Moyſi, & illi quam populus in eremo ſequebatur. ſ. colūnæ nubis, & ignis, & fulgoribus, ac tonitruis, quæ fiebant donec lex daretur in monte, ad hoc.n. rerum illarum corporalis extitit ſpecies, vt aliquid ſignificaret, atque inde præteriret: pp has ergo corporales formas miſſus dicitur Spiritus ſanctus, illę verò ſpecies corporales ad demonſtrandum, qđ opus fuit ad tēpus apparuerunt: & eſſe poſtea deſtiterunt. Et ſic manifeſtè vult, ꝙ iſta columba ſolùm durauit quamdiu ibi apparuit. Poſtea verò eſſe deſtitit. Nos quoque & ceteri idem aſſerimus. Et tamen differt, quia Augu. dicit iſtam fuiſſe columbam viuentem: nos verò ſolam ſimilitudinem, finem tamen, & durationem eandem ponimus cum Auguſtino.

An iſta columba à multis viſa fuerit, vel à ſolo Chriſto. Quæſt. LXXXVIII.

QVAERITVR, an iſta columba repræſentās Spiritum ſanctum viſa fuerit à multis, vel à ſolo Chriſto. Aliqui dicūt. ꝙ ſolus Chriſtus eam vidit, qa ſupra in litera dicitur, aperti ſunt ei cęli. Et dicit Chryſo. ſuper Matthæum, quia ex hoc ſignificatur, ꝙ ipſe ſolus vidit iſtam apertionem, quia dicitur apertum eſt ei: ita ergo dicetur, & vidit Spiritum Dei deſcendētem, ſicut columbam. Item, quia nemo videbatur eſſe dignus videre tanta myſteria, ideo ſolus ipſe videret. Sic dicit Hieron. de Ezechiele in Epiſtola ad Paulinum, ſcilicet. Aperiebantur cœli Ezechieli, qui clauſi erant populo peccatori, ſcilicet, quia nō erāt digni videre. Dicendum, quòd columbam iſtam deſcendentem non vidit ſolus Chriſtus, ſed, & multi alij, ſcilicet, omnes qui aderant, quando Chriſtus exiuit de aqua. Et patet primò, quia neceſſe eſt ſaltem dici, ꝙ Ioannes viderit columbam, quia Deus dederat hoc Ioanni in ſignum ad cognoſcendum Chriſtum. Ioan. 1. ſcilicet. Qui miſit me baptizare in aqua, dixit mihi, ſuper quem videris ſpiritum ſanctum deſcendentem, & manentem, hic eſt, qui baptizat. Et ſequitur, ego vidi &c. Secundò patet, quia iſta columba realiter apparuit, & non fuit per viſionem imaginariam, vt ait Aug. ſcilicet, quòd nullus vnquam dubitauit quin illa colūba oculis viſa ſit, vt patet in ſermone de Trinitate. Si tamen ſolus Chriſtus eam videre debuiſſet, ſufficiebat ꝙ fieret in ſola viſione imaginaria: ergo multi realiter eā viderunt. Tertiò patet, quia deſcendit iſta columba ad oſtendendum, ꝙ Spiritus ſanctus deſcendit ſuper oēs baptizatos, & conferuntur eis dona Spiritus ſancti, vt ait Remigius. ſ. omnibus per baptiſmū Chriſti renatis aperitur ianua regni cęleſtis. Ita & omnes in baptiſmo accipiunt dona Spiritus ſancti. Ideo dicitur, vidit Spiritum Dei deſcendentem, ſicut columbam. Hoc ergo oſtendi debuit eis, qui circunſtabant, vt per hoc incitarentur ad deſiderium baptiſmi Chriſti. Quartò patet, quia aduentus Spiritus ſancti fuit in teſtimonium, ꝙ Chriſtus eſſet filius Dei, & dilectus ab eo, & tamē non eſſet teſtimonium, niſi conſtaret de eo. Ideo neceſſe erat, ꝙ videretur iſta colūba à pluribus. Quintò patet, quia ſi ſoli Chriſto apparuiſſet iſta colūba, fuiſſet omnino ſuperflua iſta apparitio, quia per eam nihil Chriſto innoteſceret, quod prius ipſe perfectè non cognoſceret, cùm ſciret ſe habere Spiritum ſanctum, & non poſſe ab eo ſeparari. Et tamen non fuit ſuperflua, quia nihil Deus facit fruſtra. primo de cęlo, & mundo. ergo apparuit circunſtantibus. Simile patet Io. 12. cū Chriſtus clamauit dicens, pater clarifica nomen tuū, & vox de cęlo venit dicens, clarificaui, & iterum clarificabo. Turba, quæ aſtabat audiuit vocem, & dixit. Non ꝑpter me vox hęc venit, ſed propter vos. q. d. Non erat neceſ-

A ſarium, ꝙ propter me veniret, quia ego bene ſciebam quid Deus vellet, ſed venit propter vos. Ita ergo nunc columba nō apparuit propter Chriſtum, quia ipſe ſciebat quid illa ſignificatura eſſet, ſed propter aſtātes, qui neſciebant niſi vidiſſent. Viderunt ergo illam aſtantes. Sextò patet per Chryſo. in Homilia dicentē. Si tu non vides, non incredulus ſis. Etenim in principiis ſpiritualium rerum ſemper ſenſibiles apparent viſiones propter eos, qui nullam intelligentiam incorporalis naturæ poſſident. Hic tamen non fuit aliqua natura incorporalis, quæ ſignaretur per corporalem, niſi ſanctus Spiritus per columbam: ergo columba viſa eſt à ſimplicibus, vt crederent Spiritum ſanctum eſſe. Itē Augu. in ſermone Trinitatis dicit, ꝙ factum eſt quæ-

Hom. 12. in Matth. c. 3. Tom. 3.

B dam ſpecies creaturę ex tēpore, in qua viſibiliter oſtenderetur Spiritus ſanctus. Hæc autem operatio viſibiliter oculis oblata mortalibus miſſio Spiritus ſancti dicta eſt. Non vt appareat inuiſibilis eius ſubſtantia, ſed vt corda hominum ex terioribus viſis commota, ad occultam æternitatem conuerterentur. Item Hier. ſuper Matthæum dicit, quòd columba ſedit ſuper caput Ieſu: ne quis putaret vocem patris ad Ioannē factā, & nō ad Dominū. Et ſic apparet, quòd aſtantes viderunt columbam ſuper caput Ieſu, quia aliàs per columbam non certificaretur, an vox fiebat ad Chriſtum, vel ad Ioan. & ſic neceſſe eſt dici, quòd multi uiderunt colūbam, ſcilicet, omnes aſtantes. Aliquis dicet, quòd ſolus Ioannes vidit eam, & nemo alius de aſtantibus, quia
C Ioa. 1. dixit: qui miſit me baptizare in aqua dixit mihi, ſuper quem uideris &c. Et ſequitur, & ego uidi, & teſtimonium perhibui, quia hic eſt filius Dei. Si tamen alij vidiſſent aſtantes, non oporteret quòd Ioan. perhiberet illud teſtimonium, quia omnibus hoc eſſet notū. Dicendum, quòd omnes, qui aſtabant, quando Chriſtus baptizatus eſt, hoc uiderunt, & tamen qñ Ioan. dixit nunc iſta uerba non erant pręſentes illi, qui interfuerant, quando Chriſtus baptizatus eſt, uel ſaltē erant ibi multi alij, qui præſentes non fuerant, & his Ioānes loquebatur. Et illis cōuenienter poterat teſtimonium perhibere, quia hoc non uiderant. Aliter poteſt dici, quòd iſti uiderant columbam deſcendentem ſuper Chriſtum, & tamen Ioānes teſtimonium perhibebat
D eis. Quia aliud eſt, quod viderat, & aliud de quo teſtimonium perhibebat, ſed perhibebat teſtimonium, quòd erat filius Dei, & hoc ipſe non uiderat, nec populus. Et patet, quia ipſe dixit, ego uidi, & teſtimonium perhibui, quia hic eſt filius Dei, & non dixit teſtimonium perhibui, ꝙ ſuper eum columba deſcenderit: & ſic non tollitur per hoc quin multi viderunt columbam deſcendentem ſuper Chriſtum. Ad primum argumentum dicendum, ꝙ non tenet, quia argui ut ex opinione Chryſoſtomi, quæ non tenetur ab omnibus, cum multi teneant, ꝙ à multis præter Chriſtum uiſa eſt apertio cœli: etiam quia non eſt ueriſimile, quia ille tenebat uiſionem de cęlo aperto fuiſſe imaginariam, ideo ſolus Chriſtus eam haberet. De co-
E lumba tamen omnes tenent, ꝙ realiter apparuerit. Sic ait Augu. in ſermone de Trinitate. ſ. Nullus unquam dubitauit de columba illa, quin oculis corporeis uiſa fuerit: & ſic, ſiue fuerit uerum animal, ſiue ſimilitudo eſt eadem ratio de vtroque. Ad ſecundum dicendum, quòd licet nemo eſſet dignus illa uidere, tamē Deus illud omnibus oſtenderet aſtantibus, quia oſtendebatur in teſtimonium. Et ſi non uideretur, non proficeret. Cùm autem arguitur de dignitate uidendi, dicendum, quòd hoc tenet, cùm uiſio oſtenditur ſolùm in fauorem eorum, qui illam uident. Secus hic, quia oſtenſio fiebat immediatè in fauorem Chriſti, ſcilicet, ut ipſe agnoſceretur, ideo omnibus aſtantibus columba oſtenderetur.

An Spiritus Sanctus verè deſcenderit ſuper Chriſtum, Quæſt. LXXXIX.

QVAERITVR, an Spiritus ſanctus deſcenderit, vel venerit verè ſuper Chriſtum. Aliqui dicunt, ꝙ non, quia Spiritus ſanctus erat nunc in Chriſto, cùm habitaret in eo plenitudo Deitatis corporaliter. i. realiter ad Coloſſ. 2. ergo non poterat ad eum venire. Item Chriſtus dicitur deſcendiſſe in mundum per myſterium incarnationis, per quam exinaniuit ſemetipſum formam ſerui accipiẽs, ad Philip. 2. ſed Spiritus ſanctus non incarnatus eſt, ergo incõuenienter dicitur, quòd deſcenderit ſup Chriſtum. Dicendum, quòd ſcriptura vtrumque confitetur de Spiritu ſancto, ſcilicet, ꝙ deſcendit, & venit ſuper Chriſtum. Nam ſupra in litera dicitur, uidit ſpiritũ Dei deſcendentem, ſicut columbam, & uenientem ſuper ſe. Lucas dixit, quòd deſcendit. Et deſcendit ſpiritus ſanctus corporali ſpecie ſicut colũba in ipſum, Luc. 3. Mat. uerò & Ioannes dixerunt, quòd deſcendit, & manſit Mat. 1. & Ioan. 1. Conſiderandum, quòd deſcendere, & uenire, & manere ad idem pertinent, & qui unum confitetur, confitebitur & cætera: ſed dicuntur ſecundùm diuerſam rationem. Deſcendere dicit terminum a quo, uenire dicit terminum ad quem: manere uerò dicit quietem in termino ad quem. Sciẽdum tamen, ꝙ propriè loquendo non eſt uerũ aliquid iſtorum. Primum patet, quia ſi ſpiritus ſanctus deſcendit propriè, neceſſe eſt, ꝙ relinqueret cęlum, in quo erat, & de quo deſcendit: & tamen ibi ſemper eſt, quia omnia implet Iere. 13. ſcilicet, Cęlum, & terram ego impleo: ergo non potuit deſcendere de cęlo. Secundũ patet, quia ſi uenit ſuper Chriſtum ſequitur, ꝙ nouiter acquiſiuit ibi terminum, uel ubi. Et tamen ante hoc erat etiam ibi, cùm in omni creatura ſit, & a nulla poſſit abeſſe. Ergo non potuit ad Chriſtum uenire. Tertium patet, quia ſi ſpiritus ſanctus manſit nunc ſuper Chriſtum poſtquàm deſcendit, ſequitur ꝙ ante hoc, non manebat, cùm per aduentum habitus fuerit ille terminus, vel illa quies, quæ erat manere: & tamen nõ potuit uenire ſpiritus ſanctus ad Chriſtum, ut dictum eſt: ergo nec potuit nunc manere ſuper eum. Quartũ patet idem, quia deſcendere, & uenire dicunt motus: ſed ſpiritus ſanctus non poteſt moueri, quia Deus eſt, apud quem non eſt tranſmutatio, Iaco. 1. ergo non deſcendit, nec uenit. Manere autem dicit terminum motus, ſ. quietem, & non poteſt eſſe, niſi ubi fuit motus: ſed ſpiritus ſanctus nõ potuit moueri, ergo nec poteſt manere poſt motum. Dicendum, ꝙ nemo, qui aliquid ſapiat circa hoc, dubitat an ſpiritus uerè ſuper Chriſtũ deſcenderit per aliquem motum, aut mutationem large dictam, quæ in eo fuerit: ſed dicitur ſpiritus ſanctus deſcendiſſe ſuper Chriſtum: quia ſuper eum uerè deſcendit illa ſimilitudo columbæ ad ſignificandum ſpiritum ſanctum deſcendere, qui tamen non deſcendebat, ſed in Chriſto realiter erat. Dubium autem in hoc non eſt aliud niſi an ſpiritus ſanctus illam columbam mouerit, & formauerit, faciendo eam deſcendere ſuper Chriſtum. Dicendum autem, ꝙ ſpiritus ſanctus non mouit eam, ſed angelus fuit, qui illam mouit ducendo, & reducendo, ut ſupra in quadam quæſtione declaratum eſt, Spiritus autem ſanctus nihil ibi fecit, ſed ſolùm ſignificabatur per columbam. Hoc patet, primò, quia ſpiritus ſanctus nõ poterat mouere illam columbã, quia mouere eſt in ſucceſſione. Sicut enim includit contradictionem aliquid in inſtanti moueri, quia eſt contra naturam rei ſucceſſiuæ, cuius eſt pars poſt partem neceſſariò: ita non poteſt aliquid mouere alterum niſi in ſucceſſione. Quia quamdiu res mobi-

F lis mouetur mouet eam motor, & ſic actio motoris eſt in ſucceſſione: quia illius realiter eſt pars poſt partẽ. Deus tamen non poteſt aliquid facere cum ſucceſſione, quia agere inquantum aliquid dicit ex parte Dei, nihil eſt niſi ſuum eſſe: eſſe tamen Dei eſt totum ſimul, quia eſt in æternitate, ideo actio ſua non habebit partem poſt partem, & ſic nihil poterit facere niſi in inſtanti. Et hoc uidemus in omnibus operationibus, quas Deo propriè attribuimus, ſicut curare, iuſtificare, mortuos ſuſcitare, & in omnibus actibus miraculorum, Poteſt ergo producere formam, uel uirtutem motiuam quancumque uoluerit ad hoc, ꝙ moueatur aliquod corpus, ipſe tamen per ſe ipſum non poterit illud mouere, nullam virtutem aliam G ſibi imprimendo, Iſtud autem non eſt defectus potentiæ Dei, ſed potius prouenit ex imperfectione motus, & ſic ſpiritus ſanctus, aut aliqua perſona diuina nõ poterat per ſe propriè mouere illam columbam, uel aliquod aliud corpus. Secundò patet, quia dato quòd ſpiritus ſanctus poſſet mouere, nõ moueret ipſe ſolus, ſed ſimul omnes tres perſonæ mouerent: quia opera Trinitatis indiuiſa ſunt ad extra. vt ait Auguſt. 4. de Trinitate: & tamen mouere, uel creare, & generaliter omnia, quæ ſunt reſpectu creaturæ dicuntur opera ad extra. ideo ad omnes tres perſonas ſimul pertinent. Et ſic non diceretur potius ſpiritus ſanctus deſcendere in columba, quàm pater, & filius, quia omnes tres ſimul unica actione mouerent illam colum- H bam. Non poteſt ergo dici propter aliam cauſam ſpiritum ſanctum deſcendiſſe ſuper Chriſtum in columba, niſi quia per columbam deſcendentem ſolus ſpiritus ſanctus ſignificatus eſt. Sic enim dicit beatus Auguſtinus in lib. de fide ad Petrum, & refert, ſanctus Tho. 3. parte ſummæ, quæſt. 49. artic. 8. in reſponſione ad ſecundum argumentum, ſcilicet, Sicut columbam, & etiam humanam naturam tota Trinitas operata eſt, ita & formationem vocis: ſed tamen in voce declaratur ſolus pater, ut loquens, ſicut naturam humanam ſolus filius aſſumpſit, & ſicut in columba ſolus ſpiritus ſanctus demonſtratus eſt, licèt Auguſtinus aliquo modo in uerbis videatur differre: iſta tamen tria opera facit ad indiuiſibilia inter per- I ſonas. Et hoc notum eſt, quia nemo tam demens erit, qui putet unam perſonam poſſe facere aliquid ſine aliis. Sed obiicietur contra id, quod dictum eſt, ſcilicet, quòd ſpiritus ſanctus, aut perſonæ diuinæ nõ poterant aliquid mouere per ſe ipſas. Nam filius Dei aſſumpſit naturam humanam, & Chriſtus eſt perſona diuina, & non humana, & comedit, & bibit, & mouebatur. actus tamen prædicantur de ſuppoſito, & non de partibus naturæ. Perſona ergo diuina mouebatur, & operabatur omnia hæc in ſucceſſione. Sic ergo eſſet de ſpiritu ſancto, & poſſet mouere columbam illam.

Dicendum ꝙ non eſt ſimile de ſpiritu ſancto reſpectu colũbæ, & de filio Dei reſpectu naturæ humanæ. K Quia filius Dei aſſumpſit naturã humanã, ad unitatẽ ſuppoſiti, ideo nõ erat incõueniẽs, ꝙ faceret aliquid cũ ſucceſsione, ſpiritus autem ſanctus non aſſumpſit columbam illam ad unitatem ſuppoſiti, ideo non eſt ſimile.

Patet hoc, quia dicimus, quòd Chriſtus eſt homo, & filius Dei eſt homo, & eſt prædicatio eiuſdem de ſe ipſo in ſuppoſito, & non dicimus, ſpiritus ſanctus eſt columba, vel fuit columba. Hoc patet per Auguſt. in ſermone de Trinitate, ideſt, ſpiritus ſanctus uiſibiliter oſtenſus eſt, non ut appareret inuiſibilis eius ſubſtãtia: ſed ut corda hominum exterioribus uiſis commota ad occultam æternitatem conuerterẽtur. Non autẽ ſic aſſumpta eſt creatura in qua ſpiritus ſanctus ap-

paruit

parauit in unitate, ſcilicet perſonæ. ſicut aſſumpta eſt humana illa forma ex Virgine. Neque enim columbam beatificauit ſpiritus, aut ſibi in perſonæ ſuæ vnitatem in æternum coniunxit. Proinde quanquam illa columba ipſius ſpiritus ſancti dicta ſit, ut oſtenderetur per columbam ſpiritum demonſtratum: non ita poſſumus dicere ſpiritum ſanctum, & Deum, & colūbam ſicut dicimus filium, & Deum, & hominem: nec ſicut dicimus filium agnum Dei non ſolùm Ioanne baptiſta dicente, ſed etiam Ioan. Euang. vidente agnū occiſum in Apocalypſi. Illa qppe viſio prophetica nō eſt exhibita oculis corporeis per formas corporeas: ſed in ſpiritu per ſpirituales imagines corporum. De illa uerò columba nullus unquam dubitauit, quin oculis viſa ſit. Nec ſicut dicimus filium petram. ſcriptum eſt enim petra erat Chriſtus: ita poſſumus dicere ſpiritum columbam. Illa enim petra iam erat in creatura, & per actionis modū nuncupata eſt nomine Chriſti quęm ſignabat. Non autem ſic illa columba, quę ad hæc tantummodo ſignanda repente extitit. Et ſic ſpiritus ſanctus non aſſumpſit columbam illam ad unitatem ſuppoſiti, ſicut filius naturam humanam.

Propter hoc autem ſaluatur in Chriſto motus, ſine inconuenienti, & non poſſet ſaluari in ſpiritu ſancto mouente columbam. Patet hoc, quia filius Dei aſſumpſit naturam humanam integram, ita ꝙ nihil deeſt ei. Et propter hoc ita Chriſtus eſt homo uerus, & integer ſicut quilibet alius. Solùm autem hoc deeſt humanitati Chriſti, quòd non eſt in ſuppoſito ſuæ ſpeciei, ſed ſuppoſitatur in ſuppoſito diuino: quia aliàs neceſſe erat Chriſtum eſſe duo ſuppoſita duarum naturarum: & tunc nō eſſet una res, quia vnum ſuppoſitum nullo modo pertineret ad alterum: aut eſſe purum hominem: quod patet quia filius Dei ab æterno eſſe ſuppoſitum. Si ergo homo Chriſtus in ſua humanitate haberet rationem ſuppoſitalem, eſſent neceſſariò duo ſuppoſita, & non poſſet fieri aſſumptio: cùm aſſumptio terminetur ad vnitatem ſuppoſiti. Et illo modo homo Chriſtus non magis eſſet filius Dei, quàm quilibet noſtrum, niſi per ſolam adoptionem. Si autem filius Dei, & homo Chriſtus debent eſſe unum, eſt neceſſe vnum ſuppoſitum, & tunc oportet, quòd cùm ſint duæ naturæ in Chriſto, ſcilicet diuina & humana, quòd una earum non habeat rationem ſuppoſitalem. Filius tamen Dei eſt ſuppoſitum æternum, & non poteſt deſinere eſſe ſuppoſitum. Ideo neceſſe eſt, quòd natura humana in Chriſto non habeat rationē ſpiritualem: ſed aſſumpta ſit ipſa natura à uerbo, ſine ratione ſuppoſitali in ſpecie humana, & ſuppoſitatur in uerbo diuino. Hoc modo dicimus, quòd Chriſtus eſt ſuppoſitum diuinum, & non humanum: licèt ſit verus homo, & eſt perſona diuina, & non humana: & quòd actus prædicantur ſolùm de ſuppoſito, quod eſt diuinum. Dicendum tamen, quòd propter hoc nullus motus actiuus, nec paſſiuus, nec actionis ſucceſſiuè eſt in uerbo diuino, quia in Chriſto, cùm eſſet uerus homo, erat principium ſufficiens ad omnes actiones, & paſſiones humanas. Et licèt prędicentur de ſuppoſito; tamen verbum diuinum, cuius eſt ſuppoſitalitas in ſeipſo, nihil iſtorum recipiebat. Flagellari namq; & triſtari, & gaudere, de Chriſto ut eſt ſuppoſitum prædicantur, ita ut dicamus Deum flagellari, triſtari, & gaudere: & tamē perſona filii Dei in ſe ipſa nihil iſtorum recipiebat, nec patiebatur, ſed in natura humana recipiebatur. Fit tamen de nominatio a ſuppoſito, ita, ut in actione eſſet, quia licèt diceretur, quòd filius Dei comederet, & biberet, tamen iſte actus, qui eſt cum hac ſucceſſione, non erat a ſubſtātia perſonę filii Dei, ita ꝙ perſona filii ſm̄ ſe ipſam nihil in iſto actu faciebat, ac ſi non uniuiſſet ſibi naturā humanā, ſed Chr̄s,

A qui erat integer homo faciebat oīa hæc, cùm hēret ad oīa principium ſufficiens, licèt Chriſtus homo, & ipſe filius Dei eſſent eadem perſona. Et ſic, quando dicebatur, quòd filius Dei comedebat, & bibebat, eſt ſenſus, ideſt, erat ſuppoſitum comedens, & bibens. Non tamen iſte actus, qui eſt comedendi, & bibendi principiatetur ab ipſa perſona filii Dei in ſe ipſa uel quantū ad ſubſtantiam ſuam. Et ſic iam eſt manifeſtum quo modo licèt Deus & homo eſſent unum ſuppoſitum; tamen actiones, & paſſiones humanę non erant ipſius diuini ſuppoſiti in ſeipſo, ſed ſolùm in natura aſſumpta. Nam verbum diuinum communicauit naturæ aſſumptæ ſuppoſitalitatem ſuam, non tamen communicauit ei actiones ſuas: ita ab ipſa natura aſſumpta accepit, quòd eſſet homo, non tamen accepit actiones,
B
nec paſſiones eius, ſed ſicut homo Chriſtus; aliàs ſi nō eſſet aſſumptus a verbo diuino, per ſe ipſum haberet actiones, & paſſiones, quas aliàs habiturus erat, & in illis non communicat ſibi verbum, ita quòd verbum dicatur aliquo modo principiare aliquam illarum. Quia licèt actiones & paſſiones denominent ſuppoſitum, competunt tamen propter naturam, & ipſa eſt principium in agendo, & in recipiendo. Non dicitur tamen agere nec pati, quia iſta pręſupponunt eſſe. & eſſe eſt ſuppoſiti, ideo agere, & pati denominant ſuppoſitum. Nemo tamen dubitat, quin iſta propriè ſit uera, ſcilicet, filius Dei triſtabatur, & gaudebat: & tamen nemo credit, quòd aliquid ſignificatum per gaudium, uel
C
triſtitiam eſſet realiter in ipſa perſona uerbi quantum ad ſe, quia aliàs perſona uerbi fuiſſet effecta miſera per aſſumptionem naturæ.

Ita ergo iſta propoſitio concedetur neceſſariò, ſcilicet, filius Dei comedebat, & bibebat, & ambulabat, & tamen niſi de iſta motione actiua, quæ eſt in comedendo, & bibendo, & ambulando, erat in ipſa perſona filii quātum ad ſe, ſed ſolùm in natura humana, cui non participabat perſona diuina in actionibus, nec paſſionibus.

Ratio eſt, quia actiones, & paſſiones pertinent ad naturam, per aſſumptionem autem nihil communicatum eſt uni naturæ de altera, ſed ſolùm de ſuppoſitalitate, & ſic nullum inconueniens erat iuxta
D
permutationes, & actus, ſcilicet, quòd non ſequebatur, quòd motus, uel ſucceſſio eſſet in filio Dei in ſeipſo. Secus autem de ſpiritu ſancto, quia non aſſumpſit columbam illam ad unitatem ſuppoſiti; Ideo ſi ipſe diceretur mouere eam, neceſſe erat, quòd realiter in ſpiritu ſancto, ideſt, ſucceſſio in actione. Patet hoc, quia tunc aut illa columba eſſet vera, aut ſolùm ſimilitudo. Si eſſet ſimilitudo, cùm in ſe non haberet aliquod principium ſui motus, ſed a ſpiritu ſancto, & quia non poterat illa eſſe ſine ſucceſſione, eſſet uerè ſucceſſio in operatione ſpiritus ſancti. Si autem columba illa eſſet uera, haberet in ſe principium ſui motus: & tunc aut ſpiritus ſanctus ageret aliquid ad motum illius
E
columbæ, aut non. Si nihil ageret, non diceretur ſpiritus ſanctus eam mouere, vel deſcendere in ea, cùm eſſent ſuppoſita diſtincta ſpiritus ſanctus & illa columba, & actio vnius, uel paſſio non denominaret aliud. In Chriſto autem ſecus erat, quia licèt perſona filii in eo realiter faceret in actu comedendi uel ambulandi, denominabatur tamen comedens, cùm ibi Deus, & homo non eſſent duo ſuppoſita, ſed vnicum. Si autem ſpiritus ſanctus aliquid ageret, neceſſe erat, quòd illa actio eſſet aliquid reale, quod uerè procederet a perſona ſpiritus ſancti. Et tunc iſtud eſſe non poterat, quia illa actio erat cum ſucceſſione. Deus autem nihil poteſt facere, cùm ſucceſſione; ſed ſolū in inſtanti, etiam, quia

F ſi eſſet illa actio verè à ſpiritu ſancto, neceſſe erat, ꝙ ſimul eſſet à tribus perſonis, quia illarum opera ſunt indiuiſa, & ſic non poteſt dici, quòd Spiritus ſanctus verè mouerit illam columbam, aut verè deſcenderit in ea: ſed dicitur, quòd deſcendit in columba, non ratione vnionis ipſius ad columbam, ſed quia columba deſcendens ſignificabat Spiritum ſanctum, qui ſuper Christum venit, licèt non propriè deſcendendo; vel dicitur hoc propter gratiam ſpiritualem ſignificatã per columbam, quæ à Deo per modum cuiuſdam deſcẽſus in creaturam deriuatur, iuxta illud Iac. 1. Omne datum optimum, & omne donũ perfectum de ſurſum eſt deſcendens à patre luminũ: ſic dicit Sanctus Tho, 3. parte ſummæ, q. 49, articulo, 6, in reſponſione ad ſecundum argumentum. G Circa illud multi dubitare ſolent, quòd verè Deus aliquando corporalem figuram aſſumpſerit de aliquo elemento ſolùm ad apparendũ, & quòd aliquid ipſe locutus fuerit, Dicendum tamẽ, quòd nihil horum ipſe fecit vnquam, ſed angeli faciebant, qui eum repræſentabãt; ideo dicebatur ipſe facere, Sic tenet Mag. determinate. 2. ſen. di. 8. dicens: Proinde, omnia illa, quæ patribus viſa ſunt, cùm Deus illis præſentaretur per creaturam, facta eſſe manifeſtum eſt, & ſi nos latet, quomodo ea miniſtris angelis Deus fecit, per angelos tamen eſſe facta dicimus. Idem tenet Augu, 2. de Trinitate, vbi mouet dubium de corporibus angelorum, & præſuppoſuit ibi, quod ipſi faciebant illas apparitiones, vel locutiones, quãdo Deus H dicitur apparuiſſe, vel locutus fuiſſe, Et tamen ſolùm dubitat, an illa corpora, in quibus angeli apparere ſolebant, erant eis naturalia, & mutabant ea ad quaſcunque figuras, vel colores: aut aſſumebant ea de elementis, Et recitat id Magiſter, ea, di. Ideo quando dicitur communiter, quòd Deus apparuit in ſubiecta creatura, non eſt ſenſus, quòd ipſe aſſumpſerit de nouo aliquod corpus, in quo appareret, ſed quòd creatura ſubiecta ei. i. Angelus apparebat loco Dei, & ſic Deus dicebatur apparere. Hoc manifeſte tenet ſanct⁹ Tho. 2. ſen. di. 8. artic. 6, dicens. Deus ſecundùm eſſentiam ſuam corporalibus oculis nunquam videri poteſt, nec intellectu, niſi à beatis; ſed in corporalibus formis hominibus apparuit. Hæc autem apparitio facta eſt miniſterio angelorum, vt dicit Augu, lib, de Trinitate, I quia diuinæ illuminationes non veniunt in nos niſi mediante cęleſti Ierarchia, vt ait Dion, Vnde in omnibus illis apparitionibus corporalibus corpus formatum eſt, & aſſumptum, & motum ab angelo: ſed tamen in corpore aſſumpto per angelum dicitur apparere Angelus, & aliquando Deus: formatio enim & apparitio corporis aſſumptiuè, vt dictum eſt, fit ad oſtendendum proprietates ſpiritualium ſubſtantiarum. Quandoque enim immediatè angelus, qui illuminat hominem, vult eum inſtruere de propria virtute, quam ipſe habet. Et tunc in corpore illo exprimit ſimilitudines ſuæ virtutis, & ſic dicitur ipſe inferior angelus apparere. K Aliquando autem vult inſtruere hominem de virtute diuina, vel etiam ſuperioris angeli per quam operatur, & tunc format corpus aſſumptum ad exprimendum eminentiam diuinæ maieſtatis, vel etiam proprietates ſuperioris angeli. Et tunc dicitur Deus apparere, vel ille ſuperior angelus. Et hoc etiam dicit Gregor. in Glo. Exod, 3. aſſignans cauſam, quare angelus qui loquebatur Moyſi aliquando vocabatur Angelus, & aliquando Deus. Hæc Tho. in corpore articuli. Dicit autem in ſolutione primi argumenti, quòd non dicitur apparere in iſtis apparitionibus ille Angelus, qui immediatè corpus format, ſed Deus cuius proprietates in figura oſtenſi corporis ſignificatur. Et ſic dicendum eſt in præſenti, quòd Spiritus ſanctus non formauit illud corpus columbæ, nec illud mouit, nec in illo deſcendit, ſed angelus aliquis totum hoc fecit. Dicitur tamen ſpiritus ſanctus feciſſe, quia angelus ille ſecundum proprietates aſſumpti corporis Spiritum ſanctum oſtendere volebat, & non ſe ipſum repræſentare, Idem dicendum eſt de voce audita, quòd non fuerit patris, nec tonus Deitatis, ſed aliquis Angelus eam formauerit. Dicitur tamen fuiſſe Patris, quia Angelus intendebat patrem per vocem repræſentare, & non ſe ipſum: Dicit etiam Sanctus Tho, in eodem art. in 2. arti. quòd Deus nunquam aſſumpſit aliquod corpus niſi ad vnitatem perſonæ: manifeſtum eſt tamen, quòd nullum corpus fuit vnquam aſſumptum ab aliqua diuina perſona ad vnitatem perſonæ niſi corpus Chriſti, Ideo dicendum, quòd alia corpora, in quibus dicebatur Deus loqui, vel apparere, non erant aſſumpta à Deo, ſed ab angelo, Et ſic Deus nunquam apparuit, nec locutus eſt per ſe ipſum in aliquo corpore aſſumpto, ſed Angeli loco eius,

Ad primum dicendum, quòd in Chriſto erat plenitudo deitatis realiter, & fuit ſemper ibi ab inſtanti conceptionis ſuę. Vnde Spiritus ſanctus fuit ſemper in eo, vel cum eo, non ſolùm per gratiam, ſed etiam conſubſtantialiter, ita ut non poſſit ab eo ſeparari. Vnde ſicut Chriſtus dixit, ego in patre, & pater in me eſt. Ioan. 14. ita de ſpiritu ſancto dicere poterat. Ego in Spiritu ſancto, & Spiritus ſanctus in me eſt, Et ſic non poterat ſpiritus ſanctus venire in Chriſtum nouiter, quaſi prius ibi non fuiſſet, ſed dicitur deſcendiſſe, uel ueniſſe ſuper eum per exteriorem oſtenſionem, ſcilicet, quia columba deſcendit nunc, ſuper Chriſtum, quæ ſignificabat Spiritum ſanctum uenire, uel deſcendere: licèt realiter non ueniret, cùm prius ibi eſſet.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ Spiritus ſanctus non dicitur deſcendiſſe, uel ueniſſe, ſicut Chriſtus deſcendit, uel uenit in mundum, quia filius Dei aſſumpſit naturam humanam ad unitatem ſuppoſiti, per quam in mundo erat aliter quàm ſolebat: ſed Spiritus ſanctus non aſſumpſit columbam illam ad unitatem ſuppoſiti, ut ait Augu, in ſermone de Trinitate, nec etiam mouit ipſe columbam deſcendentem, ut ſupra probatum eſt. Et ſic non deſcendit Spiritus ſanctus, ſicut Chriſtus. Sed dicitur deſcendiſſe in columba, quia illa columba deſcendens ſuper Chriſtum ſolum Spiritum ſanctum ſignabat, & oſtendebat, ut ſ̄ declaratum eſt.

An conueniens fuerit, quòd Spiritus ſanctus deſcenderet ſuper Chriſtum in columba in baptiſmo. Quæſt. XC.

QVAERITVR, an fuerit conueniens, ꝙ Spiritus ſanctus deſcẽderet ſuper Chriſtum in columba in baptiſmo, Dicunt quidã, ꝙ non, quia Spiritus habitabat in homine per gratiam, ſed in Chriſto fuit plenitudo grãæ à conceptione ſua, ideo nõ debuit nunc Spũs ſanctus ſuper eum uenire, Item in bap. Chriſti debuit oſtendi, ſicut in quodã exẽplari id, qđ fit in noſtro bap. ſed ĩ nr̃o bap. nõ fit aliqua K miſſio ſpũs ſancti: ergo nec in baptiſmo Chr̃i debuit mitti Spũs ſanctus. Dicendũ, ꝙ ꝯueniens fuit in bapt. Chriſti apparere ſuper eũ Spũm ſanctũ in forma uiſibili. i. formã uiſibilem repræſentantẽ Spũm ſanctũ ꝑꝑ multa. Primò, ut Chriſtus cognoſceret à Ioanne: quia Ioan. licèt ſciret Meſſiã eſſe natum, cuius uiam ipſe diſponebat, tñ non cognoſcebat eius perſonã. Io. 1. ſ. Hic eſt de quo dixi uobis, qui poſt me uenit, & antè me factus eſt. Et ſequitur, & ego neſciebam eũ. i. licèt iſta de eo dicerem non cognoſcebam perſonam eius. Ad cognoſcendum autem illum dedit Ioan. hoc ſignũ. ſ. ꝙ Spiritus ſanctus deſcenderet ſuper eum. Io. 1. ſ. Ego neſciebã eũ, ſed q miſit me baptizare ĩ aqua, ille mihi di-

xit:

xit: Super quem videris ſpiritum ſanctum deſcendentem, & manentem, ille eſt, qui baptizat in ſpiritu ſancto. Chriſtus tamen non ueniebat ad Ioãnem, niſi ad baptiſmũ, quia ad hoc ueniebat totus populus ad Ioannem ſupra in litera. Ideo vt à Ioãne cognoſceretur, debuit potius ſpiritus ſanctus deſcendere ſuper eum in baptiſmo, quàm aliàs. Secundò fuit hoc, quia Ioannes dixerat, ꝙ meſſias erat excellentior, quã ipſe, quia ipſe ſolum baptizabat in aqua, meſſias vero baptizaret in ſpiritu ſancto, ſupra in litera, & Mar. 1. Ad oſtendendum ergo quis erat iſte, qui baptizabat in ſpiritu ſancto, conueniẽs fuit, ꝙ ſpiritus ſanctus appareret ſuper eum, quando baptizaretur. Et hoc etiã innuitur Ioan. 1. in allegata auctoritate, ſcilicet, ſuper quẽ videris ſpiritum ſanctum deſcendentem, & manentẽ, hic eſt, qui baptizat in ſpiritu ſancto. Tertio fuit hoc ad perhibendum teſtimonium de Chriſto, ꝙ erat ſanctiſſimus. Et non poterat hoc magis oſtendi, quã cùm ſpiritus ſanctus deſcenderet ſuper eum viſibiliter, & maneret, qđ ſuper nullum hominẽ adhuc factum fuerat. Et hoc quia totum hoc fiebat in teſtimonium Chriſti. Nam ſicut per teſtimonium Ioãnis Deus uoluit oſtendere Chriſtum populo: ita etiam uoluit teſtificari per ſeipſum oſtendẽdo cęlum apertum, & ſpiritum ſanctum deſcendentẽ. Quartò factum eſt propter nos, quia totum quod in baptiſmo noſtro eſt, debuit oſtendi in baptiſmo Chriſti. Nam ut ait Chryſoſtomus ſuper Matthęum id quod factũ eſt in baptiſmo Chriſti pertinet ad myſterium omnium qui poſtea baptizati fuerunt: omnes autem qui baptizantur baptiſmo Chriſti recipiunt ſpiritum ſanctum, niſi ficte accedant, ſicut Ioannes dixit, ſcilicet. Ipſe baptizabit uos in ſpiritu ſancto, ſupra in litera. Ideo conueniẽs fuit, vt ſuper Chriſtum baptizatum ſpiritus ſanctus deſcenderet. Sic enim dicit Remigius, quòd omnes renati in baptiſmate recipiunt dona ſpiritus ſancti. Et ideo dicitur, ꝙ Chriſtus vidit ſpiritum ſanctum deſcendentem ſuper ſe.

Ad primum argumentũ dicendum, ꝙ ſpiritus ſanctus, nunc non uenit nouiter ſuper Chriſtũ, & tamen quia ferè omnes ignorabant Chriſtũ habere ſpiritum ſanctum, conueniens fuit ſuper eum apparere, vt per hoc crederetur, ꝙ illum habebat, & ante hoc habuerat, vel ſaltem iam ſine illo non erat. Non tamẽ putandum, ꝙ Chriſtus nũc nouiter ſpiritum ſanctum acceperit, ſicut dicit Augu. 15. de Trinitate, ſcilicet. Abſurdiſſimum eſt dicere, ꝙ Chriſtus iam triginta eſſet annorum, quãdo accepiſſet ſpiritum ſanctum: ſed ſicut uenit ad baptiſmum ſine peccato, ita non ſine ſpiritu ſancto. Sic enim de Ioanne ſcriptum eſt, ꝙ ſpiritu ſancto replebitur ab utero matris ſuæ. Quid de homine Chriſto dicendum eſt, cuius carnis ipſa cõceptio non carnalis, ſed ſpiritualis fuit? Ergo nũc in baptiſmo corpus ſuum, ideſt, Eccleſiam pręfigurare dignatus eſt, in qua baptizati præcipuè accipiunt ſpiritum ſanctum.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ licet in baptiſmo noſtro non fiat miſſio ſpiritus ſancti in ſigno uiſibili, mittitur tamen inuiſibiliter. Et ad hoc, vt certificaremur, ꝙ ſuper nos veniebat ſpiritualiter, debuit venire ſuper Chriſtum uiſibiliter, quia ſenſibilia certificant hominem, maximè in principijs ſpiritualium rerũ ſemper ſenſibiles apparẽt viſiones propter eos, qui nullam intelligentiam incorporalis naturæ ſuſcipere poſſunt, vt ſi poſtea nõ fiant ex his, quæ ſemel facta ſunt recipiãt fidem. Et tamẽ adhuc iſta apparitio ſpiritus ſancti ſenſibiliter fiebat in baptiſmo Chriſti in Eccleſia primitiua, vt patet Act. 19. de baptizatis à Paulo, ſuper quos deſcendit ſpiritus ſanctus, & loquebantur linguis. & Act. 8. dicitur, ꝙ Simon Magus videns, ꝙ per impoſitionẽ manus Apoſtolorum daretur ſpiritus ſanctus, obtulit eis pecuniam, vt darẽt ei illam poteſtatẽ. Et ſic

A ſpiritus ſanctus viſibiliter deſcendebat, ideſt, in aliquo ſigno ſenſibili, quia aliàs Simon non potuiſſet uidere, immo nec ẽt ſcire, ꝙ ſpiritus ſanctus deſcenderet, vel daretur per impoſitionem manus Apoſtolorum. Et hoc fiebat poſt baptiſmũ. Nam cũ aliquis baptizatus erat, imponebant ei manus Apoſtoli, ideſt, vnus de Apoſtolis, & apparebat ſpiritus ſanctus in eo in aliquo ſigno ſenſibili. ſ. in linguis, aut in aliquo. Nũc uerò cõfirmata iam fide, nõ fit aliqua ſenſibilis miſſio ſpiritus ſancti, vt locũ habeat fides, & merendi occaſionẽ. Nã Chriſtus dixit: Beati q nõ uiderũt, & crediderũt. Io. 2.

Quis formauit iſtam vocem, quæ audita eſt Chriſto baptizato. Quæſt. XCI.

B QVAERITVR de iſta uoce, quæ audita eſt Chriſto baptizato, cuius fuit, ideſt, quis formauit eam. Aliqui dicunt, ꝙ eſt uox ſolius patris ab eo formata: quod patet, qa dicitur: Hic eſt filius meus dilectus. vel ſicut dixerũt Mat. & Luc. Tu es filius meus dilectus. Mar. 10. & Luc. 3. Nullus tamen poterat verè hoc dicere niſi pater, cuius filius Chriſtus erat. Ideo vox ſolius patris fuit. Itẽ hoc oſtenditur tota Trinitas in baptiſmo Chriſti, vt ait Hiero. ſuper Matt. Et tamen filius oſtenditur in perſona, quia ipſe baptizatur, & ſpiritus ſanctus in columba, & manet vox: Ideo neceſſe eſt, ꝙ ipſa patrem oſtendit. Et ſic pater vocem formauit. Sic enim dicit Augu. in lib. de C fide ad Pe. 1. Quamuis patris, & filij, & ſpiritus ſancti ſit vna natura, firmiſſimè tamen tene tres eſſe perſonas, patrẽ ſolum eſſe, qui dicit: hic eſt filius meus dilectus, & filium ſolum eſſe, ſuper quẽ illa vox patris ſonuit, & ſpiritum ſanctum ſolum eſſe, qui in ſpecie columbæ ſuper Chriſtum baptizatum deſcendit.

Dicendum, ꝙ iſta vox non fuit formata à patre, nec ab aliqua de perſonis diuinis, nec ab omnibus tribus ſimul, ſed fuit formata ab aliquo angelo. Prima pars patet, quia Deus nõ poteſt aliquam uocem formare. Nam Deus nihil poteſt facere cũ ſucceſſione, vt probatum eſt ſup. penul. q. Nam propter hoc ſpiritus ſanctus non potuit in columba deſcendere, vt ibi declaratum eſt: ꝙ tamen vox formetur, non fit ſine ſucceſſio D ne, quia uox eſt ſonus quidam continuus, & quamdiu durat ipſe ſonus, oportet, ꝙ uocãs actualiter impellat, & frangat aerem ad formationẽ uocis, & ſic eſt actio cum ſucceſſione, & hoc Deo non conuenit. Si autem dicas, ꝙ Deus poterat formare uocem ſubito, ſiue in inſtanti. Dicendum, ꝙ non ſtat, primò, quia repugnat naturę uocis, & maximè articulatę, de cuius eſſe eſt habere partem, poſt partem extra partem, ideo impoſſibile eſt eſſe uocem in inſtanti. Secundò, quia dato, ꝙ aliqua uox poſſet eſſe miraculosè in inſtanti: homines tamen non poſſent illam audire, nec intelligere quidquam per eam: cùm auditus noſter non immutetur ſine quadam ſucceſſione. Nulla ergo perſona diuina poterat per ſe uocem aliquam formare. Item quia ſi potuiſſet formare iſtam uocem, nõ ſolus ipſe formaſ- E ſet eam, ſed tota Trinitas, quia opera Trinitatis indiuiſa ſunt, vt ait Auguſt. 4. de Trinitate. Et tamen formare uocem eſt quoddam opus ad extra. Ideo una perſona non poſſet illud facere ſine alia: non ergo eſt iſta vox patris. Item patet, quia Ioan. 5. Chriſtus loquens Iudęis de patre dixit. Qui me miſit pater, ipſe teſtimonium perhibuit de me, & ſequitur. Nec uocem eius unquam audiſtis, nec ſpeciem eius uidiſtis. Iudæi tamen audierant iſtam uocem, quæ ſonuit ſuper Chriſtum in baptiſmo, ſcilicet, omnes aſtantes, vt infra declarabitur in quadam quæſtione de hoc: ergo non fuit iſta uox patris. Item patet, quia Chryſoſtomus ſuper Ioannem, ſuper locũ iſtum dicit, ꝙ Chriſtus pau-

latim Iudæos in prophetiæ dogma inducens oſtendit quoniam nec uox, nec ſpecies circa Deum eſt: ſed ſuperior eſt figuris, & loquelis talibus. Non ergo poteſt Deus uocem formare. Aliquis dicet, ꝙ iſtud intelligitur de Deo in natura ſua ꝙ non poſſit vocem formare, & tamen in aſſumpto corpore poterit eam formare. Et ſic dicetur, ꝙ vocem eius nunquam audiſtis, ſcilicet, in ſubſtantia ſua. Et tamen audire potuiſtis in corpore aſſumpto. Simile eſt de angelis. Nam in natura ſua ſimplici manentes formare uoces non poſſunt: cùm tamen corpora aſſumunt nemo negat eos ſæpè locutos. Dicendum, ꝙ iſtud non ſtat, nec conuenit uerbo Chriſti. Nā ſi diceremus, ꝙ Deus in aliquo corpore aſſumpto poſſet loqui, illa vox verè eſſet Dei: ſicut quando quis loquitur per tubam, uel fiſtulā, uel alia organa: & ſic audiens Deum ita loquentem diceretur uerè, & propriè audire vocem eius. Nam non dicitur, ꝙ quis uocem formet per organa naturalia coniuncta, vel per organa extranea, dum tamē ipſa uirtus formatiua, & actus formādi realiter ſit ab ipſo formāte vocem, & nō ab organis. Nos tamen dicimur uerè loqui, quia ꝑ organa naturalia loquimur. Ergo Deus etiam uerè loquitur, etiam ſi per organa non naturalia loquatur, cùm formatio illa uocis ab ipſo verè ſit. Itē patet hoc, quia ſi Deus per talia organa loquatur, cū illa vox ſit uera, neceſſe eſt, ꝙ uerè, & propriè alicuius ſit. Et tunc neceſſe eſt, ꝙ illa uox ſit Dei, aut ipſius corporis aſſumpti. Non poteſt autem dici, ꝙ ſit ipſius corporis: cùm illud non habeat aliquam uirtutem formatiuam uocis, ſed ſolùm eſt inſtrumentum, ſicut fiſtula, & tibia uocem nullam formant, quia uirtutem nullam formatiuam habent uocis: oportet ergo dicere ꝙ Dei ſit propriè illa uox, cùm nihil ibi ſit niſi Deus, & corpus aſſumptū. Et ſic poſſet homo audire propriè vocem Dei, & tunc audita eſſet, quando Deus loqui dicitur in ſcriptura. Et tamen Chriſtus dicit, ꝙ vox patris nūquam fuit audita, ergo nec per ſe, nec in corpore aſſumpto poterit uocem formare. Item nemo negat angelos interdum loqui, & uoces angelorum uerè audiri. Angeli tamen non loquuntur niſi in aſſumptis corporibus. Ergo etiam ſi Deus in aſſumpto corpore loqui poſſet, diceretur propriè uox eius audiri, & tamen nunquam audita eſt, vt Chriſtus dicit: ergo nō poteſt vllo modo formare uocem, ſiue corpus ſumēdo, ſiue non. Et ad hoc multum urget illud dictum Chriſti, & eſt ualde contra illos, qui ad pauca aduertentes dicunt Deum fuiſſe locutum quandocunque ſcriptura dicit, ꝙ Deus locutus eſt. Quod autem inducebatur de angelis, non eſt ſimile: quia licèt angeli nō habentes naturalia inſtrumenta ad uocem formādā, ſi aſſumpſerint illa de aere, uocem formabunt: tamen Deus ſiue aſſumat, ſiue non, formare non poterit uocem. Et hoc propter perfectionem naturæ ſuæ. Simile patet de motu, quia angelus per ſe non poteſt moueri motu continuo: & tamen ſi aſſumat corpus, mouebitur in illo motu, ſicut anima mouetur in corpore: cū motis notis moueātur omnia, quę in nobis ſunt: Deus tamen etiam ſi corpus ſumat non poteſt moueri per ſe, nec per accidens. Et nemo de hoc dubitat, cùm ſcriptura dicat Deum nullo modo mutari: maximè cùm ſit includens contradictionem per ſe, aut per accidēs moueri localiter, qđ vbique eſt. Et hoc conuenit Deo propter perfectionem naturæ. Ita ergo non poſſe formarę vocē aliquam etiam in corpore aſſumpto Deo conueniēt propter naturæ ſuæ perfectionem, ſcilicet, quia actus eius non poteſt eſſe cum ſucceſſione. Secunda pars patet, quia angeli poſſunt formare uoces, & ſæpe formant illas in corporibus aſſumptis: ut patet de Gabriele, qui verè locutus eſt Virgini. Luc. 1. Et tota ſcriptura exemplorum plena eſt. Conuenit au-

F tem hoc angelis: quia ipſi ſunt miniſtri Dei. Pſal. 103.
Ad Hebræ. 1. Et quia ea, quæ quis facit per miniſtrum
ſuum, dicitur per ſe facere, ſi angelus loqueretur for-
mando iſtam vocem loco Dei, diceretur Deus iſtam
vocem formaſſe: ſicut dicitur, ꝙ Salomon fundauit,
vel fabricauit templum Domino. 3. Reg. 6. Et tamen
ipſe nihil fecit, ſed miniſtri mandato eius. 3. Reg. 5. &
2. Paralip. 2. Conuenit autem iſte modus loquendi ſcri
pturæ: quia ſæpè Deus locutus eſt in ſacra ſcriptura.
Conſtat tamen quòd ipſe non loquebatur, ſed angeli:
ſicut in rubo dicitur, quòd locutus eſt Deus Moyſi.
Et dixit ego ſum Deus Abraham. & Exod. 3. & tamen
Act. 7. dicitur ꝙ ille, qui locutus eſt in rubo erat An-
gelus: ſic etiam Exod. 2. ille, qui dedit legem uocatur
G Deus. Nam dixit, ego ſum Dominus Deus tuus, & ta-
men ille erat Angelus, vt patet Act. 7. & ad Galath. 3.
Ita ergo hic licèt dicatur, ꝙ fuerit uox Dei; debet di-
ci, ꝙ non formauerit eam Deus, ſed aliquis Angelus.
Quia tamen ad repræſentandum ſolùm Deum Ange
lus ille loquebatur, vocari poterat Deus. Et hac ratio-
ne poterat dici iſta uox patris. Non quidem, quòd
a patre fuerit formata, ſed quia ipſa nomine patris, &
ad eum ſolùm oſtendendum formata eſt. Obiicietur
contra hæc, quia ſæpe in ſacra ſcriptura dicitur, quòd
Deus locutus eſt, & maximè in ueteri teſtamento,
ideo poſſet loqui pater, & non oporteret dici quòd an
gelus loqueretur.

Dicendum quòd nunquam Deus locutus eſt pro-
H priè, uel per ſeipſum quandocunque dicitur, ꝙ locu-
tus eſt, ſed angeli loquebantur loco Dei, cùm ipſe lo-
qui non poſſet, & illos appellat ſcriptura Deum, ideſt,
Dei uicem gerentes in illo actu. Quare autem angeli
loquentes ex mādato Dei uocentur interdum Deus,
& interdum angeli declaratum eſt Exod. 19. & 20.

Ad primum argumentum dicendum, quòd iſta
uox dicitur eſſe patris ſolius: non quidem, quòd ip-
ſe eam formauerit, ſed ad oſtendendum quod pro-
pter eum ſolùm formata fuerit: & cùm dicitur quòd
nullus poſſet dicere, tu es filius meus verè niſi pater
Chriſti, dicendum quòd verum eſt ſi pro ſeipſo dice-
ret. Sed quia pro patre loquebatur, cuius vicem in hoc
actu gerebat, poterat dicere, tu es filius, &c. Et non e-
I rat propoſitio falſa, quia conſideratur veritas, vel fal-
ſitas non quantum ad uerba in ſe ipſis, ſed quantum
ad intentionem loquentis. Et patet in exemplis da-
tis, quia nemo illorum angelorum poterat dicere
verè. ego ſum Dominus Deus tuus, ſi pro ſe loque-
rentur. Dicebat tamen hoc, & uerè, quia Deum ſolū
repræſentabat, cui hoc competebat.

Ad ſecundum concedendum illud, quod conclu-
ditur, ſcilicet, quòd tota Trinitas hic oſtenſa eſt. Ideo
per vocem ſolus pater repræſentatus eſt. Et tamen
non eſt propter hoc intelligendum, quòd ipſe uocē
formauerit, quia ſatis erat, quòd nomine eius ſolius
formaretur. Sic enim ſpiritus ſanctus in columba
oſtendebatur, non tamen mouit ipſe columbam
K ad deſcendendum, ſed angelus, vt ſupra declara-
tum eſt in quadam quæſtione, quia in columba
ſpiritus ſanctus oſtendebatur, dicitur ipſe ſolus de-
ſcendiſſe.

Ad auctoritatem Auguſtini dicendum, quòd cùm
dixit ſolum patrem eſſe, qui dixit; Hic eſt filius meus,
eſt intelligendum, ideſt, ſolum patrem eſſe, pro quo
iſta uox dicta eſt, licèt per eum dicta non fuerit.
Et patet, quia etiam ſi Deus loqui poſſet, non loque-
retur ſolus pater, ſed neceſſe eſſet tres perſonas ſimul
loqui eadem locutione, cùm indiuiſa ſint opera Tri-
nitatis, vt ait Auguſt. 4. de Trinitate. Et hoc ſa-
tis conuenit literæ Auguſti. quia ipſe ſolùm intende-
bat ibi oſtendere, quod perſonæ erant uerè tres; licèt

natura

natura eſſet unica. Nam dixit, quamuis patris, & filii, A & ſpiritus ſancti ſit una natura: firmiſſimè tamen tene tres eſſe perſonas. Ad hoc autem non erat neceſſe, ꝙ ſolus pater eſſet qui uerè loquæretur, & ſolus ſpiritus, qui uerè deſcenderet in columba, ſed ꝙ ſolus pater eſſet pro quo locutio ſiebat: & ſolus ſpiritus ſanctus, qui oſtendebatur per columbam. Nam ſi pater, & ſpiritus ſanctus eſſent una perſona, ſicut ſunt una ſubſtantia, non poterat per vocem ſolus pater oſtendi etiam ſi per alium ſormaretur, ſed ſimul pater, & ſpiritus ſanctus oſtenderetur. Sic etiam per columbam non poſſet ſolus ſpiritus ſanctus oſtendi: ſed ſimul pater, & filius. Quod autem diſtincti poſſint verè ſignificari, ſufficit ad intentionem Auguſtini, licèt ipſi per ſe non faciant illas repręſentationes. B

In quo loco iſta uox formata fuit, ſiue unde uenit. Quæſt. XCII.

QVAERITVR, in quo loco iſta vox formata eſt, ſiue vnde uenit. Aliqui dicunt, ꝙ uerè formata eſt in çælo, & de cælo uenit, quia ita ſcriptura innuit. Nam hic in litera dicitur. Et ecce uox de cælis, dicens. & Mat. 1. dicitur: Et vox facta eſt de cælis. & Luc. 3. dicitur: Et vox de coelo facta eſt. Ergo de cælo uenit. Dicendum ꝙ iſta uox non venit de cælo, nec ibi formata eſt, ſed fuit formata in C aere propinquo circa Chriſtũ. Prima pars patet, quia iſta vox non poterat de cælo uenire, niſi ponãtur multa miracula, & tamen ponendo eam formatam in aere, non eſt aliquod miraculum. Nunquam tamen miracula ponenda ſunt niſi ex neceſſitate, ſcilicet, cùm non poſſumus illa euitare, quia aliàs omnis certitudo rerum confunderetur, ponendo fieri omnia per miraculum. Primò patet, quia in cælo non erat aliquid de quo uox formaretur. Nam uox neceſſaria debet de aere formari. Iuxta cælum uero non eſt aer, nec aliqua ſubſtantia alterius naturæ a cælo, & ſic non poteſt ibi formari uox niſi miraculoſe.

Secundò patet: quia ſi ibi fuiſſet formata ad hoc, ꝙ perueniret ad terram, ut audiretur ſuper Chriſtum, D oportebat vocem illam eſſe terribilem, vt totam terram concuteret, ita ut uix aliquis angelus eam formare poſſet. Hoc patet propter magnam diſtantiam cæli a terra. Hoc autem non ſequitur ponendo, ꝙ iſta uox fuerit in aere formata. Tertiò patet: quia regiones mediæ impedirent ad vocem, ſcilicet, tota regio media ignis, quæ non eſt ſonans, & ſic uox non uideretur per eam poſſe conuenienter multiplicari. Cùm uox non ſolùm intentionaliter, ſed etiam realiter per illam regionem multiplicari deberet, vt poſſet peruenire in tanta diſtantia. Quartò patet, quia ſi in cœlo formaretur, tarde perueniret ad terram niſi per miraculum. nam videmus, ſi quis a longè percutiat aliquam rem, E cuius ictum nos audiamus, prius uidemus percuſſionem, & aliquantum poſt ſonus eius ad nos peruenit. Si autem naturaliter de cælo ad terram vox peruenire deberet, conſiderata diſtantia, forte non perueniret ea die qua formaretur, & eſſet inconueniens, quia ſic virtus uocis debilitaretur propter nõ dependere actualiter a formante eam. Ad hoc igitur, ꝙ ſubito perueniret, & non ſequeretur inconueniens debilitationis, neceſſe erat fieri miraculum: ideo non fieret uox in cælo. Secunda pars patet, quia ponendo fieri eam in aere ſatisfacimus ſcripturę, & non ſequitur inconueniens aliquod, nec oportet poni miracula. Nam in aere erat materia ad formandam uocem, & erat locus propinquus, de quo uox ſubito audiri poſſet, & non debilita-

A retur. Et patet, quia ſimilis modus loquendi in ſcriptura eſt, vt dicatur aliquis loqui de cęlo. i. de aere, & dicẽdũ ꝙ angelus in aliqua nube propinqua & denſa ſup Chriſtum formaret iſtam uocẽ. Et hoc propter duo. Primò ad occultandum corpus angeli. Nã ad formandã uocem angelus uteretur neceſſario aliquo inſtrumento corporeo denſo cùm non habeat naturaliter organa ad formandã uocẽ, & ut nõ videretur illud inſtrumentũ angelus uellet occultare illud in nube denſa. Secundò fiebat hoc propter uocẽ, quia melius formaretur vox fortis de illo aere groſſo intra nubem, & iſte modus loquendi erat in ueteri, & in nouo teſtõ. Patet Numeri 12. Nam dr̃, ꝙ Dñs deſcendit in colũnam nubis, & ſtetit in introitu tabernaculi, & uocauit B Aaron, & Mariam. Sic etiam Exo. 33. dicitur ꝙ ingreſſo Moyſe in tabernaculum fœderis deſcendebat colũna nubis, & ſtabat ad oſtium tabernaculi, loquebaturque Dñs cum Moyſe cernentibus vniuerſis. Sic etiam in datione legis locutio fiebăt ſuper montem Sinai in caligine. Exo. 19. & 20. Ita factum eſt in nouo teſtamẽto: nam iterum facta eſt uox ſuper Chriſtum, quando transfiguratus eſt, & dicta ſunt eadem uerba, quę dicũtur hic. ſ. Hic eſt filius meus. Et tamen iſta dicta ſunt in nube. Nam infra. 9. dicitur. Ecce nubes lucida obũbrauit eos. Et ecce uox de nube dicens hic eſt, &c. Et Mat. 9. dicitur. Facta eſt nubes obumbrans eos, & uenit uox de nube. Luc. etiam dixit, facta eſt nubes, & obumbrauit eos, & timuerunt. Et intrantibus illis in nu C bem facta eſt vox de nube. Luc. 9. Et iſte magis expreſſit. ſ. quòd nubes, in qua fiebat illa uox erat in circuitu Chriſti, & apoſtolorum: ita nunc aliqua nubes eſſet in circuitu Chriſti. ſ. nõ multum eleuata a terra, & in illa videretur uenire de cęlo, & propter nubem non uideretur quis formabat illam. Ad argumentum dicendũ ꝙ iſta uox dicitur facta de cælis, non quidem ꝙ de cælo uenerit, ſed ꝙ venit de aere: & tamen aer in ſcriptura cælum dicitur, ſicut dicimus volucres cæli. i. aeris. Pſal. 8. & illud, aues cæli comederunt illud, i. aues quæ ſunt in aere, infra 13. & Luc. 8. Aliter poteſt intelligi, ꝙ dicatur uox de cælis, i. quæ putabatur uenire de coelis: quia de alto ueniebat, & neſciebatur locus formationis eius; maximè quia putabatur a Deo formata, q D in cælis eſt, ſic enim dicit 2. Pet. 1. ꝙ Petrus, & alii duo audiuerunt uocem de cælo. ſ. Et hanc uocem nos audiuimus de cælo allatam, cùm eſſemus cum eo in mõte ſancto. Conſtat tamen, ꝙ illa uox, de qua Petrus ibi loquitur, quæ fuit audita in trãsfiguratione, non uenit de cęlo, ſed dicitur ꝙ uox de nube facta eſt, ut expreſſe dicitur infra 17. & Mar. 9. & Luc. 9. vt ſupra allegatum eſt. Eſt tamen commune in ſacra ſcriptura, quod dicatur aliquid de cælo uenire, quod de alto uenit, maximè quando locus eius non eſt determinatè cognitus.

An iſta uox audita fuerit ab omnibus circumſtantibus, uel ſolum a Chriſto. Quæſt. XCIII.

E QVAERITVR de iſta voce, an audita fuerit ab omnibus circumſtantibus: uel ſolùm a Chriſto. Aliqui dicunt quòd ſolus Chriſtus audierit illam, quia ipſe ſolus dignus erat audire uoces cæleſtes. Item quia Mar. 1. & Luc. 3. dicitur quòd iſta uox dixit, tu es filius meus dilectus, & ſic dirigebantur uerba ad Chriſtum: Ideo ſufficiebat, quod ad ipſum peruenirent etiam nullo alio audiente.

Dicendum ꝙ iſta uox ab omnibus circunſtantibus audita eſt, qa ſupra in litera dicitur, ꝙ facta eſt uox de cęlis, dicens, Hic eſt filius meus. Et ſic quia uerba non dirigebanẽ ad Chr̃m, ſed ad aſtantes, ideo neceſſe erat,

quòd illi eam audirent. Secundò patet, quia iſta uox F facta eſt in teſtimonium Chriſti, vt cognoſceretur, ꝙ ipſe erat filius Dei, & tamen ſi hoc nō audiretur à circunſtantibus nullum eſſet teſtimonium, quia teſtimonium eſt id de quo conſtat: ergo illam audierunt omnes, qui intererant. Tertiò patet, quia ſi ſolus Chriſtus illam uocem audiuiſſet, fuiſſet omnino ſuperfluum formare eā, quia nihil per ipſam ſignificabatur, quod prius Chriſtus non ſciret, ſciebat ipſe ſe eſſe filiū Dei Patris, cui conſubſtantialis erat, & ſic non oportebat, quòd per iſtam vocem nunc ei notificaretur. Et tamē non eſt dicendum, ꝙ fuerit ſuperflua, quia Deus nihil fruſtra facit: ergo oportuit, quod audiretur ab aliquibus, qui per eam informarentur de eo, quod neſciebant, ſcilicet, ab omnibus aſtantibus, qui ante hoc ne- G ſciebant Ieſum eſſe filium Dei. Quartò patet, quia etiā iſta vox facta eſt ad ſignificandum, quòd in baptiſmo homo fit filius Dei, vt dicetur infra in quadam quæſtione, Decebat ergo, ꝙ iſta uox a multis audiretur, vt per hoc incitarentur ad deſiderandū baptiſmū Chriſti, Quintò patet, quia quando Chriſtus transfiguratus eſt, iſta eadem vox audita eſt, ſcilicet, Hic eſt filius meus, & tamen non audiuit eam ſolus Chriſtus, ſed omnes tres Apoſtoli etiam, qui cum eo erant, vt patet infra 17. & Marc. 9. & Luc. 9. & in tantum audierunt, quòd ceciderunt in facies ſuas, vt patet ibidem; ergo & hic audiretur iſta uox ab omnibus aſtantibus. Quintò patet, quia iſta uox fiebat, vt aſtantes illam audientes Chriſto magnam reuerentiam exhibe H rent tanquam filio Dei, & audirent eum obedientes in omnibus: ſicut patet infra 9. & Marc. 9. & Luc. 9. Quia cùm dictum eſt, hic eſt filius meus &c. ſubiunctum eſt: Ipſum audite, Ita ergo ſubaudiendum eſt hic, quòd diceretur ipſum audite: licèt non exprimatur, cùm ibi eadem uox fuerit, quæ hic, & hoc expreſſum fuerit. Septimò patet, quia uoces nunquam fiebant de cœlo ad Chriſtū propter ſe, ſed propter aſtantes, Sic patet Ioan. 12. cùm Chriſtus dixit. Pater clarifica nomen tuum. Et dicitur ibi, quòd uox de cęlo facta eſt, dicens: Clarificaui, & iterum clarificabo. Tunc dixerunt quidam aſtantes: Tonitruum factum eſt: Chriſtus autem dixit: Non propter me facta eſt uox, ſed propter uos. Sic etiam Ioan. 11. Chriſtus cùm ſu- I ſcitaret Lazarum clamauit, dicens: Pater gratias ago tibi, quoniam audiſti me. Ego autem ſciebam, quoniam ſemper me audis, ſed propter populum, qui circunſtat dixi, vt credant, quia tu me miſiſti. Et ſic tam voces, quæ fiebant de cœlo ad Chriſtum, quàm illæ, quas faciebat Chriſtus ad Patrem non erant propter ipſoſmet, ſed propter populum, qui circunſtabat. Oportet ergo, ꝙ aſtantes audirent uocem. Octauò patet, quia Hieronymus ſuper Matthęum dicit, quòd columba ſedit ſuper caput Ieſu, ne quis putaret uocem Patris ad Ioānem fuiſſe factā, & non ad Dominum, ſi tamen aſtantes non audiuiſſent illam uocem non putarent eam factam ad Ioānem, nec ad Chriſtum. Item Augu. in ſermone Epiphaniæ dicit: Non enim vt an- K te per Moyſen, aut per Prophetas, nec per typos, aut figuras uenturum in carne pater filium docuit, ſed palam ueniſſe monſtrauit, dicens: Hic eſt filius meus. ergo ab omnibus audita eſt uox, cùm dicat, quòd palam per iſtam uocem pater oſtendit filium. Hierony. quoque dicit ſuper Matthęum, quòd uox patris teſtimonium perhibentis ſuper Chriſtum in baptiſmo auditur, Ergo audierunt eam illi, quibus perhibebatur teſtimonium, quia aliàs teſtimonium non eſſet, Nonò patet per Auguſt. 2. de concor. Euang. cùm ait, ſcilicet. Non enim Chriſto indicabatur, quod ſciebat, ſed audiebant, qui aderant, propter quos uerè facta eſt.

F Ad primum argumentum dicendum, quòd licèt nemo eſſet dignus abſolutè audire uocem de cœlo, niſi Chriſtus: omnes tamen audire eam debuerunt, quia propter eos fiebat, & ſic poterant dici digni illa uoce, cùm ad illos fieret, & propter illos ſolùm, Aliter poteſt dici, quòd dignitas propter hoc poſſet conſiderari, ſi uox iſta fieret ſolùm in fauorem eorū, qui audiebant eam, fiebat tamen immediatè in fauorem Chriſti, ſcilicet, vt per hoc crederetur filius Dei: licèt iſtud poſtea eſſet propter nos, ſcilicet, vt nos credentes in eum uitam haberemus. Ioan. 1. & cùm dicitur, quòd iſta uox fiebat propter audientes, & aliæ ſimiles voces, Ioan. 12, intelligitur, id eſt, fiebat ad eos, & tamē fiebant propter Chriſtum, vt crederent eum eſſe à G Deo. Ioan. 11. ſcilicet, ego ſciebam, quòd ſemper me audis, ſed propter populum, qui circunſtat dixi, vt credant, quia tu me miſiſti. Et ſic Iudæi indigni erant audire vocem Domini. Et cùm totus populus audiebat vocem eius in datione legis. Exo. 20. & Deutero. 7. & 5. Et hoc quia lex dabatur Iudæis, vt obſeruarēt eam, ideo oportebat, quòd ipſi illam audirent,

Ad ſecundum dicendum, ꝙ licèt Marcus, & Lucas dixerunt, tu es filius meus, Matthæus dixit, hic eſt filius meus, Et ſic neceſſariò dirigebatur vox ad ſtantes, licèt quid iſtorum dictum fuerit, ſcilicet, an in ſecunda, vel in tertia perſona, infra dicetur in quadam quęſtione: & tamen etiā ſi diceretur, tu es filius meus, aſtantes audirent illam uocē, quia propter eos fiebat, H ſcilicet, vt ipſi ſcirent Ieſum eſſe filium Dei,

An fuit conueniens, quòd vox patris audiretur ſuper Chriſtum in baptiſmo, Quæſt. XCIIII.

QVAERITVR, an fuit conueniens, ꝙ uox patris audiretur ſuper Chriſtum in baptiſmo. Quidam dicunt, quòd non, quia iſta uocis formatio eſt quædam oſtenſio ſenſibilis perſonæ patris, ſed filius, & ſpiritus ſanctus dicuntur eſſe miſſi per hoc quòd ſenſibiliter apparuerunt, mitti tamen non conuenit patri, vt ait Auguſt. 3. de Trinitate, ergo etiam non debuit oſtendi in aliquo ſigno ſenſibili. Item uox eſt ſignificatiua Verbi concepti in cor- I de, ſed pater non eſt uerbum, ergo non manifeſtatur conuenienter per uocē, vel in uoce. Item homo Chriſtus non incipit eſſe filius Dei in baptiſmo, ſicut quidam hæretici putauerunt, ſed hoc fuit quando homo fuit, ſcilicet, ab inſtanti ſuæ conceptionis, Potius ergo in conceptione iſta uox audiri debuit, vel ſaltem in natiuitate, eo quòd tunc Chriſtus primò incipiebat apparere in mundo, quod non poterat fieri in conceptione, & non daretur tunc occaſio erroris, vt putaretur, quòd Chriſtus incepiſſet eſſe filius Dei in baptiſmo. Item iſta uox fuit quaſi quædam approbatio prędicationis Chriſti, quia cū dicitur, hic eſt filius meus, & etiam ſubauditur, ipſum audite. Sic exprimitur etiam infra 17. & Marc. 9. & Luc. 9. & tamen Chriſtus K non incepit nunc prædicare, ſed poſtea: ideo non fuit nunc conueniens iſta uox. Item iſta vox oſtendebat Ieſum eſſe filium Dei, & ſufficiebat hoc ſemel oſtendi, quia ſi ſemel eſſet uerus filius Dei, neceſſariò eſſet ſemper filius Dei: fuit tamen iterum iſta uox audita in transfiguratione Chriſti, infra 17. & Mar. 9. & Luc. 9. 2. Petr. 1. ergo ſuperfluit altera iſtarum oſtenſionum.

Dicendum, quòd conuenies fuit in baptiſmo Chriſti audiri uocē patris ſuper eum. Primò, quia iſta uox fuit ad oſtendendum, ꝙ Ieſus erat filius Dei. Tunc tamen conuenientius debuit oſtendi ipſum eſſe filium Dei, cùm primò ipſi populo oſtenſus eſt; Chriſtus tamen non fuit oſtenſus Iudæis generaliter ante baptiſmo Ioānis, & ad hoc fuit baptiſmus ille, vt in eo manifeſtaretur

niſeſtaretur toti populo. Sic patet Ioan. 1. ſcilicet. Ego neſciebam eum, ſed ut manifeſtetur in Iſrael propterea ego ueni in aqua baptizatus. Tunc ergo quando toti populo oſtenſus eſt, debuit maximè iſtud teſtimonium audiri, vt à principio Iudæi tenerent Ieſum in hac exiſtimatione honoris, ſcilicet, ꝙ eſſet filius Dei. Nam facilius eſt hominem teneri in honore ſi à principio, quando cognoſci incipit, inueniatur in ſtatu honoris, quàm ſi inueniatur in ſtatu humili, & poſtea ſibi honor accreſcat. Et hoc ſiue propter æmulationẽ eorum, qui uident ſe ſuperari ab illo, quem prius tanquam æqualem tenebãt, ſiue propter admirationem, vnde alicui tantus honor aduenerit ſicut prius erat in humili ſtatu, & iſte honor eſt magnus, qui ſibi accreſcit. Iſta fuit cauſa quare Chriſtus minus receptus eſt in Nazareth inter cognatos ſuos, & compatriotas, quàm inter cæteros cognatos Iudęos, ſcilicet, quia iſti cognoſcebant eum quantum ad progeniem ſuam, & quantum ad conuerſationem totius uitæ præteritæ. Ideo mirati ſunt quomodo ſubito iſta uirtus ſibi aduenerat. Vnde licèt faceret miracula inter eos, non credebant in eum, nec laudabant Deum, qui dederat talem poteſtatẽ hominibus, ſicut fecerant illi, qui erant in urbe Naim, & in alijs locis, quando uidebant Chriſtum facientem iſta miracula, vt patet Mar. 2. & Luc. 7. & infra 8. & 9. ſed magis ſcandalizabantur propter miracula eius. Mar. 6. ſcilicet. Et multi audientes mirabantur in doctrina eius dicentes: Vnde huic hæc omnia, & quæ eſt ſapientia, quæ data eſt illi, & uirtutes tales, quæ per manus eius efficiuntur? Nonne iſte eſt fabri filius, & Mariæ? Nonne & ſorores eius hic nobiſcum ſunt? Et ſequitur, & ſcandalizabantur in illo. Ideo dixit tunc Chriſtus, quòd non eſt Propheta ſine honore, niſi in patria ſua, & in cognatione ſua, & in domo ſua. Etiam cognati Chriſti non credebant in eum, nec curabãt de miraculis eius. Sic dicitur Ioan. 7. ſcilicet. Nec enim fratres eius credebant in eum. Ob hoc ergo fuit ualde conueniens, vt Chriſtus mox, vt oſtenſus eſt toti populo, ſcilicet, in baptiſmo per Ioãnem audiretur teſtimonium patris de eo, ſcilicet, quòd erat filius Dei. Et ſic populus totus à principio reciperet eum in illo honore, & nemo ei poſtea inuideret nec eſſet difficile eum ſemper poſtea teneri in honore illo, in quo fuiſſet à principio inuentus. Secundò fuit hoc etiam propter nos, qui illam uocem non audiuimus, vt ſcilicet, qui eam audierunt prædeceſſores noſtri in fide nos quoque per eorum fidem credamus. Sic ait Chryſoſtomus ſuper Matthæum in quadam homilia, quòd in principijs ſpiritualium rerum ſemper ſenſibiles apparent viſiones propter eos, qui nullam intelligentiam incorporalis naturæ ſuſcipere poſſunt, vt ſi poſtea non fiat ex his, quæ ſemel facta ſunt, recipiant fidem. Et ſic cùm ſubſtantia Dei patris ſit inuiſibilis, conueniens fuit notificari per vocem, & hoc potius in baptiſmo Chriſti, quàm aliàs, quia ibi fuit principium religionis noſtræ. Tertiò fuit hoc propter noſtrum baptiſmum, quia in Chriſti baptiſmo oſtendi debuerunt omnia, quæ in noſtro baptiſmo fiunt. Et tamen in baptiſmo homo efficitur filius Dei per fidem, & ſacramentum. Ioa. 1. ſcilicet. Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine eius. Modum autem iſtius filiationis, vel generationis à Deo oſtendit Chriſtus Io. 3. ſcilicet, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei. Et ſic dicimus, quòd in baptiſmo naſcitur homo de ſpiritu ſancto, & per iſtam natiuitatem efficitur homo filius Dei, ſiue Spiritus, quia dicitur ibi, quod natum eſt ex Spiritu, ſpiritus eſt. Ad ſignificandum ergo quòd in baptiſmo efficitur homo filius Dei, decuit, ꝙ in baptiſmo Chri-

A ſti oſtenderetur teſtimonium, ꝙ ipſe eſſet filius Dei, & hoc fuit per iſtam vocem patris, ideo debuit tunc audiri. Sic enim ait Hilarius, ꝙ vox patris audita eſt, vt ex his, quæ conſumabantur in Chriſto cognoſceremus poſt aquę lauacrum de cęleſtibus portis ſanctum in nobis ſanctum in volucre, & paternæ vocis adoptione Dei filios fieri.

Ad primum argumentum dicendum, ꝙ pater manifeſtatus eſt hic per vocem, & tamen non propter hoc dicitur miſſus, quia miſſio dicit duo, ſcilicet, apparitionem ſenſibilem, & auctoritatem mittentis: filio, & ſpiritui ſancto competit hoc, quia viſibiliter apparuerunt, & etiam quia à patre, qui habet auctoritatem in Trinitate miſſi ſunt: pater autem, licèt ſenſibiliter B oſtenſus ſit per vocem, non poteſt tamen mitti, quia mitti eſt ab alio eſſe: Pater autem à nullo eſt: ideo licet appareat ſenſibiliter, non poteſt dici miſſus. Et ſic non arguit iſta oſtenſio in voce miſſum fuiſſe patrem, & ſic bene conuenit ei.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ pater non demonſtratur in voce niſi ſicut actor vocis, vel loquens per vocem. Quia, licèt ipſe non ſit locutus, ſignificabatur tamen ipſe loquens, quia iſta uox eum ſolum oſtendebat, vt ſupra declaratum eſt. Et quia proprium eſt patri producere verbum, quod eſt dicere, vel loqui: ideo pater conuenientiſſimè manifeſtatus eſt per uocem, quę ſignificat verbum: vnde, & ipſa vox à patre emiſſa filiationem verbi proteſtatur. Et ſicut figura columbę, quę oſtendebat Spiritum ſanctum non erat in ſubſtantia Spiritusſancti: ita iſta vox non erat verè à perſona patris, quia tamen patrem ſolum oſtendebat, dicitur fuiſſe vox patris, & conuenienter in illa manifeſtatus eſt.

Ad tertium dicendum, ꝙ nunc in baptiſmo debuit perhiberi teſtimonium de ueritate deitatis Chriſti, & non in natiuitate eius, ſed magis tunc occultari debuit in defectibus infantilis ætatis, ne Herodes haberet locum ad occidendum eum, qui cum magna ſollicitudine quærebat animam eius. præcedenti cap. Quando autem peruenit ad ætatem perfectam, debuit oſtendi eius deitas, quia oportebat eum tunc docere, & miracula facere, & homines ad ſe conuertere. Ideo aucto- D ritate patris hoc oſtendi debuit, ut doctrina eius credibilior fieret. Vnde ipſe dixit Ioa. 5. Qui miſit me pater, ipſe teſtimonium perhibet de me. Et hoc præcipuè debuit fieri in baptiſmo. Ioannis ad ſignificandum baptiſmum noſtrum, in quo homines renaſcuntur in filios adoptionis Dei: filij autem adoptiui inſtituuntur ad ſimilitudinem filij Dei naturalis: iuxta illud ad Ro. 8. ſ. Quos præſciuit, hos & prædeſtinauit conformes fieri imaginis filij ſui. Debuit ergo in baptiſmo filij naturalis Dei oſtendi, ꝙ ipſe eſſet filius Dei, cùm nos in baptiſmo efficiamur filij Dei adoptiui.

Ad quartum dicendum, ꝙ iſta uox patris fuit in cõfirmationem prædicationis Chriſti. Et cùm dicitur, ꝙ illa non fuit immediatè, dicendum ꝙ ſi accipiatur im- E mediatè ita quòd ipſamet die prædicare deberet non fuit ad confirmandam prædicationem immediatè, quia tamen poſt paucos dies prædicaturus erat, ſcilicet poſtquam compleret ieiunium, poterat dici prædicaturus immediatè, quia ſecundum iura, quod parum diſtat ineſſe videtur. Aliter poteſt dici, ꝙ iſta vox non fuit ſolùm ad confirmandum prædicationem Chriſti; ſed etiam ad confirmandum geſta, & ad auctoritatem perſonę ſuæ: ideo debuit audiri in principio geſtorum ſuorum, & tamen in baptiſmo Chriſti cęperunt geſta eius, quia ibi inchoauit baptiſmum noſtrum ſanctificando aquas: ideo ibi apparere debuit teſtimonium patris in voce potius, quàm poſtea.

Ad quintum dicendum, quòd non ſufficiebat Chri-

ſto

ſto teſtimonium illud, quod pater dedit de eo in tranſfiguratione, quia illud fuit ſolum coram tribus diſcipulis eius Petro, Iacobo, & Ioanne, & etiam mandatum eſt eis, ꝙ illud nemini dicerent infra 13. & Marc. 9. & Lu. 9. Chriſtus autem toti populo debuit oſtendi: ideo præter illa fuit neceſſaria iſta oſtenſio patris in voce: Sed tunc dicetur, quòd illa oſtenſio in uoce, quæ fuit in tranſfiguratione fuit ſuperflua, quia iſta ſufficiebat. Ad illud autem quod dicitur, vocem iſtam in Transfiguratione auditam iterum fuiſſe dicendum, ꝙ etiam illa fuit conueniens, vt dicetur infra 17.

Quomodo Euangeliſtæ diuerſimode ſcribunt vocem factam, quia alij dicunt tu es filius, alij vero hic eſt filius. Quæſt. XCV.

QVAERITVR, quomodo Euangeliſtæ hoc diſcordent, quia Matth. dixit hoc filius meus. Marcus, & Lucas dixerunt tu es filius meus. Aliquis dicet, ſicut ſupra diximus de calciamentis Chriſti, de quibus dixit Matth. ꝙ non erat Ioannes dignus portare illa. Marcus vero & Lucas dixerunt, ſoluere. cor. cal. & diximus, quòd Ioannes potuit dixiſſe diuerſis vicibus, & vna vice vnum, & alia aliud, vt ait Auguſt. lib. de concord. Euan. ita hic diceret, quòd vtrumque dictum eſt. Dicendum, quod nō ſtat, quia vox ſemel locuta eſt hic, ideo non potuit dicere niſi vnum ipſorum. Secus eſſet ſi argueremus de verbis dictis hic, & dictis in transfiguratione, quia licet ſint omnino eadem in ſententia poterant eſſe diuerſa in tenore, & tamen ſolùm comparamus verba dicta in baptiſmo, ideo nō poſſunt eſſe niſi vno modo, quia ſemel ſolum vox illa inſonuit. Dicendum, quòd vox illa vnum iſtorum dixit, & nobis non conſtat, quid horum dictum ſit. Non eſt tamen difficultas vlla, quia Euangeliſtæ non curant, niſi de ſententia. Ideo ſi omnino teneantur ſententia, dato quod verba aliqua mutentur, non curant. Hic autem ſiue dicatur, hic eſt filius: ſiue, tu es filius, idem ſignificatur, ſcilicet, quòd Chriſtus erat uerus, & naturalis filius Dei, & non dicitur niſi ad quem dirigatur vox, ſcilicet, ad Chriſtum, uel ad aſtantes. Vtroque tamen modo, per iſtam uocem Deus intendebat certificare aſtantes, quòd Chriſtus erat filius eius. Vnde uidebatur, quòd uox dirigeretur magis ad aſtantes, quàm ad Chriſtum, quia illi certificabantur, Chriſtus uerò non, cùm ei ſemper conſtaret, quod erat uerus filius Dei, quia ipſe ſemper in patre, & pater in eo erat. Ioan. 14. Cùm tamen Marcus, & Lucas dixerunt, tu es filius meus, innuunt, ꝙ oſtenderetur Chriſtus ad oculum ex eo quod columba ſuper eum deſcendebat, & ſedebat. Nec tamen per hoc certificare poſſumus quid iſtorum dictum ſit. De hoc Augu. 2. lib. de concord. Euan. dicit, ſcilicet. Hæc verba alij duo Marcus, & Lucas ſimiliter narrant, ſed de uerbo uocis, quæ de cœlo facta eſt, narrant locutionem: ſalua tamen ſententia. Quod enim Matthæ. ait dictum, hic eſt filius meus dilectus, ad eandem ſententiam explicandam ualet. Vox enim cœleſtis unum iſtorum dixit, ſed Euangeliſta oſtendere uoluit id ualere, quod dictum eſt, hic eſt filius meus, ut illis potius, qui audiebant indicaretur, quòd ipſe eſſet filius Dei, atque ita dictum referre uoluit, tu es filius meus, ac ſi illi diceretur, hic eſt filius meus. Non enim Chriſto indicabatur quod ſciebat, ſed audiebant, qui aderant, propter quos uox facta eſt. Aliud dubium eſt in hoc, quia Matthæ. dixit: In quo mihi complacui, & Luc. & Mar. in te mihi complacui. Et iſtud dependet à præcedenti, ſcilicet, quia Matt. ponit uocem factam in tertia perſona, Marc. & Luc. in ſecunda. Quia tamen in quibuſdam libris inuenitur in te complacuit mihi. Aug. mouet ad

F hic dubium, & dicit quòd eadem ſententia eſt, licèt diuerſa uerba. Veruntamen; cùm dicitur, in te complacui, ſignificatur quòd Deus ſibi ipſi complacuit in filio. Si autem dicitur, in te complacuit mihi, ſignatur, quòd Deus placuit hominibus per filium ſuum. Et de hoc dicit Augu. eo. li. Iam uerò ꝙ alius dicit, in quo mihi complacui, alius, in te complacuit mihi, ſi quæris quid horum ſonuerit in uoce, quodlibet accipe, dummodo intelligas eos, qui nondum eandem locutionem retulerunt, eandem retuliſſe ſententiam. Quod enim Deus in filio ſibi complacuit admonetur aliquis ex eo, quod dictum eſt, in te complacui, quòd autē in filio pater placuerit hominibus admonemur ex eo, quòd dictum eſt, in te complacuit mihi. Sed in-
G telligatur hoc dictum eſſe ab omnibus Euangeliſtis, tanquam ſi diceretur in te placitum meum conſtitui, hoc eſt implere, quod mihi placet.

Ad quid hic fuerit oſtenſa tota Trinitas, & an conueniens fuerit, quòd oſtenderetur. Quæſt. XCVI.

QVAERITVR, ad quid fuit oſtenſa hic tota Trinitas, & an conueniens fuit, quòd oſtenderetur. Aliquis dicet, quòd non, quia hic propoſitum erat oſtendere Chriſtum eſſe filium Dei, & ad hoc non erat neceſſe oſtendi totam Trinitatem, ſed ꝙ ſolùm pater oſtenderetur loquens: ideo non oportuit, quòd tota Trinitas oſtenderetur.
H Dicendum, quod tota Trinitas hic oſtenſa eſt, vt ait Hieronymus ſuper Matthæum. Nam filius baptizatur, & in baptiſmate demonſtratur: ſpiritus ſanctus in columba oſtenditur: patris teſtimonium in uoce auditur. Et hoc fuit propter cauſas particulares pertinentes ad ſingulas perſonas, & fuit etiam propter generalem cauſam pertinentem ad totam Trinitatem. Primum patet, quia neceſſe fuit filium hic oſtendi, cùm ipſe baptizaretur: Pater etiam debuit oſtendi in uoce, quia principalis intentio fuit, quòd oſtenderetur, hic Chriſtus eſſe filius Dei. Et ad hoc oportebat, ꝙ uox ex nomine patris formaretur, in qua ipſe manifeſtaretur. Oportuit etiam ſpiritum ſanctum oſtendi in columba ad oſtendendum ad oculum, quis erat
I filius Dei, & ad quem fiebat uox, vt ait Hieronymus ſuper Matthæum, ſcilicet, columba ſedit ſuper caput Ieſu, ne quis putaret uocem patris ad Ioānem factam eſſe, & non ad dominum etiam, vt ſignificaretur Chriſtus plenus ſpiritu ſancto. Et propter alias cauſas poſitas in quæſtionibus de ſingulis iſtorum. Secundum patet, quod multæ cauſæ fuerunt, ut Trinitas oſtendi debuiſſet in baptiſmo Chriſti. Primò, quia iſte eſt articulus difficilis inter omnes, qui ad fidem pertinent. Ideo conueniens fuit, ꝙ de eo fieret aliqua oſtenſio corporalis, & ſic per ſigna ſenſibilia notificatæ ſunt tres perſonæ. Alij autem articuli, quia non ſunt ita difficiles, & quia pendent aliquo modo ex articulo Trinitatis, non fuerunt ita manifeſtati in aliqua corporali
K oſtenſione, licèt aliqui eorum oſtenſi fuerunt, ſicut reſurrectio, quæ per multas apparitionés, & argumenta probata eſt. Actu. 1. ſcilicet. Oſtendit ſe illis viuum in multis argumentis. Secundo fuit hoc ualde conueniens propter ſimplices, qui uix poſſunt deduci ad credendum ſubſtantias incorporales: cùm intellectus eorum totus rebus materialibus immerſus ſit: His ergo debuit oſtendi ſubſtantia ſpiritualis in aliquo ſigno ſenſibili. Et quia Trinitatis ſunt tres perſonæ ſpirituales, & unica natura ſpiritualis, debuit oſtendi eis tota Trinitas ſenſibiliter. Et hoc potius in baptiſmo Ioannis, quàm aliter: quia ibi incipiebat Chriſtiana religio. Sic dicit Chryſo. in quadam Homilia, ꝙ in principijs ſpiritualium rerum ſemper ſenſibiles apparent uiſiones

nes

nes propter eos qui nullam intelligentiam incorporalis naturæ ſuſcipere poſſunt: vt ſi poſtea non fiant, ex his, quæ ſemel facta ſunt fidem recipiant. Tertio fuit propter ſacramentum baptiſmi, quia baptiſmus eſt ſacramentum fidei, quia in illo fidem profitemur, & fidem ab Eccleſia petimus: Et quia in fide præcipuus eſt, articulus Trinitatis: debuit in baptiſmate Chriſti oſtendi tota ipſa Trinitas. Quartò fuit hoc ad oſtendendum formam, quæ teneri debebat in baptiſmo. Nam baptizamur in nomine trium perſonarum infra 28. ideo debuit in Chriſti baptiſmate trium perſonarum oſtenſio fieri, ut per hoc innueretur, quæ forma in baptiſmo noſtro teneri deberet: ſic ait Augu. in ſermone de Epiphania. ſ. Nec mirum ſi in dominico lauacro miniſterium non defuit Trinitatis, cùm noſtrũ lauacrum Trinitatis compleat ſacramentum, ideſt. In noſtro lauacro fit inuocatio Trinitatis per quam completur ſacramentum, quia aqua per ſe nihil faceret, vt ait ipſe Augu. ſed accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum. Detrahe verbum, quid eſt aqua niſi aqua? Sed obijcietur, quòd non fuerit conuenienter oſtenſa Trinitas per iſta ſigna ſenſibilia, cùm non arguant ſufficienter Trinitatem, quia vox non fuit formata à patre, & ſpiritus ſanctus non deſcendit in columba, ſed Angeli iſta fecerunt, quia talia facere non conueniebat naturæ diuinæ. Et dato, quòd non eſſent tres perſonæ in deitate, ſed vnica, ſicut in vnica natura: poterant fieri iſtæ oſtenſiones per Angelos, & nõ colligeretur inde eſſe Trinitatem. Dicendum, quòd nihil eſt per quod poſſit probari neceſſariò eſſe Trinitatem in deitate, niſi credamus ſcripturæ aſſerẽti hoc. Quia nulli actus ſunt, qui nobis oſtendi poſſunt, quos faciant ipſæ perſonæ diuiſim, cùm opera Trinitatis ad extra diuiſi ſint. Solum ergo Trinitatem perſonarum tenemus, quia Chriſtus nobis illam prædicauit, & innumerabilibus miraculis confirmauit, ex quibus certiſſimè conſtat verum eſſe, quod ille aſſeruit, cũ mendacium non poſſit per miraculum confirmari. Et ſic iſtæ oſtenſiones non ponuntur hic tanquam per eas probetur neceſſariò Trinitatem eſſe, ſed eſt quidam modus oſtendendi exemplaris. Melius namque ſimplices ſic intelligent Trinitatem oſtendendo eis actus, quaſi trium perſonarum, vel ſuppoſitorum diſtinctos, quàm ſi ſolum dicatur eis, quòd ſunt tres perſonæ in diuinis. Et ad hoc facta eſt oſtenſio, & non ad probationem, quaſi per neceſſitatem probetur Trinitas nolenti credere ſcripturam, etiam ſi conſtaret ei de iſta. Ad argumentum dicendum, ꝙ non ſolùm intendebatur oſtendi Chriſtum eſſe filium Dei, ſed multa alia quoque, ad quæ erat neceſſaria oſtenſio Trinitatis: ſed adhuc dato, quòd ſolum debuiſſet Chriſtus oſtendi filius Dei, oportebat hic manifeſtari Trinitatem. Nam neceſſe erat Chriſtũ apparere, de quo fiebat iſta oſtenſio, & patrem manifeſtari per vocem, vt diceret Chriſtum filium ſuum eſſe, & Spiritum ſanctum apparere in columba ſuper Chriſtum propter cauſas ſupradictas. Et ſic non ſufficiebat oſtenſio patris, ſed tota Trinitas oſtendi debuit.

Ad quid fuerit neceſſaria iſta manifeſtatio. Quæſt. XCVII.

QVAERITVR, ad quid fuit neceſſaria iſta manifeſtatio facta ſuper Chriſtum in teſtimonium eius: cùm Ioannes teſtimoniũ de Chriſto dediſſet, & iſtud ſufficere videbatur, cũ Ioannes eſſet tantæ auctoritatis apud Iudæos. Dicendum, ꝙ fuit neceſſaria oſtenſio Trinitatis propter multa. Primò propter ipſum Ioannem, quia etiam ipſe neſciuit teſtimoniũ de Chriſto perhibere, niſi iſta ſigna

A apparuiſſent in eo. Nam Ioannes non cognoſcebat Chriſtum in perſona, & dedit Deus ei ſignum ad cognoſcendum, ſcilicet, ſuper quem uideret Spiritũ ſanctum deſcendentem. Io. 1. Secundò erat neceſſaria iſta oſtenſio, quia licèt Ioannes de Chriſto teſtificaretur, & iſtud multum conſerret propter Iudæos, qui Ioannem tenebant tanquam prophetam infra 21. tamen nõ ſufficiebat teſtimonium eius ſimpliciter, quia ſimpliciter Ioannes miraculum nullum faciebat. Ioan. 10. Et ſi quis vellet negare dicta eius, poterat. Chriſtus autem volebat teſtimonium firmius, quod negari non poſſet. Et ita neceſſarium erat: ideo non fuit contentus ſolo teſtimonio Ioannis, ſicut patet. Io. 5. cùm dixit Chriſtus Iudæis: Vos miſiſtis ad Ioannem, & ille teſti-
B monium perhibuit veritati. Ego autem teſtimonium ab homine non accipio. q. d. Ioannes de me verum dixit, ſcilicet, ꝙ ego eram Meſſias, & tamen ego non accipio teſtimonium ab homine, ideſt, non ſum contentus teſtimonio ſolo, quod perhibetur à puro homine, quia iſtud poſſet negari, vel deſtrui: ideo ſubiũxit: Ego autem habeo teſtimonium maius Ioanne. Ipſa enim opera, quæ facio teſtimonium perhibent de me, ſcilicet, teſtimonium, cui ego innitor, maioris auctoritatis & firmitatis eſt, quàm teſtimonium Ioan. ſ. opera, quæ ego facio, quæ ſunt miraculorum, & nullo modo poſſunt negari eſſe à Deo: & poſtea dixit. Et qui miſit me pater, ipſe teſtimonium perhibuit de me. Hoc fuit nũc in baptiſmo, quando audita eſt uox patris. ſ. Hic eſt fi-
C lius &c. Chriſtus ergo ſignificauit iſtam oſtenſionem Trinitatis fuiſſe neceſſariam ad ferendum de eo teſtimonium firmum, quia teſtimonium Ioan. firmũ non erat. Sed dicetur: Cùm Chriſtus poſtea facturus eſſet miracula: ad quid oportuit fieri nunc iſtam oſtenſionem ſuper eum. Vel cùm facta fuerit, & ſufficiens teſtimonium fuerit de eo perhibitum, ad quid oportebat poſtea fieri miracula. Dicendum ꝙ etiam, ſi poſtea miracula futura eſſent, erat neceſſarium nunc iſtud teſtimonium. Primò quia decebat Chriſtum à principio cognoſci à Iudæis ſub magna ueneratione tanquam filius Dei, vt non eſſet graue eis poſtea tenere eum in illo honore, quod fieret, ſi primo à toto populo cognoſceretur in ſtatu parui honoris. Secundò quia ex con-
D ditione baptiſmi, & propter multas alias cauſas expreſſas in quæſtionibus conueniens erat in baptiſmo Chriſti manifeſtari Trinitatem. Si autem nunc fiebat iſta oſtenſio, non tollebatur quin poſtea eſſent neceſſaria miraculorum opera, quia nunc non oſtenſus eſt Chriſtus toti populo, ideo non ſufficiebat hæc oſtenſio ad hoc, ꝙ crederent Iudæi in eum: potiſſimè quia Iudæi erant gens dura ad credendum, & multis ſignis opus erat propter eorum duritiam, potiſſimè in re tam ardua. ſ. ꝙ crederetur homo eſſe filius Dei: ideo conueniens fuit eum poſt hæc miracula operari, de quibus magis dicetur. c. ſequenti. Tertiò quantum ad principale decuit nunc fieri oſtenſionem Trinitatis propter fidem Trinitatis, quam in baptiſmo profitemur, &
E propter inuocationem Trinitatis, quæ exprimitur in forma baptiſmi. Ad hoc autem nihil faciebat teſtimonium Ioan. Ideo etiam ſi Ioannes ſufficiens teſtimonium dediſſet de Chriſto, adhuc erat conueniens fieri oſtenſionem Trinitatis propter iſta quæ pertinebant ad baptiſmum, & alias cauſas, de quibus ſupra. Ad argumentum in contrarium dicendum, quòd teſtimonium Ioan. erat vtile, ſed non ſufficiens, quia non erat omnino neceſſarium. Et tamen dato, quòd Iudæi omnino crederent per iſtud teſtimonium Ioannis, adhuc Chriſtus non erat contentus eo, quia poterat negari, ipſe vero habere voluit ſolidam probationem, vt patet. Io. 5. vt ſupra declaratum eſt.

CAP. IIII.

Marc. 1. Luc. 4.

TVNC Ieſus ductus eſt in deſertum a Spiritu, vt tentaretur a Diabolo. Et cùm ieiunaſſet quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, poſtea eſurijt, Et accedens tentator, dixit ei: Si filius Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant.

Deutero. 8. Luc. 4.

G Qui reſpondens, dixit: Scriptum eſt: Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.

IN præcedenti oſtendit Matthæus veram Chriſti Deitatem per teſtimonium Ioannis, & Dei Patris, Hic oſtenditur eius vera Deitas, & humanitas ex tentatione dæmonis, & miniſtrationibus angelicis. Et diuiditur in duo, ſcilicet, in iſta duo, quæ dicta ſunt: ſecundum ibi. *Tunc reliquit eum*. Prima in tres iuxta triplicem tentationem Dæmonis, & triplicem Chriſti victoriam: ſecunda ibi. *Tunc aſſumpſit eum*. tertia ibi. H *Iterum aſſumpſit eum.*

An ea quæ hic habentur continuentur ad præcedentia.
Quæſt. 1.

QVAERITVR circa primum, an ea, quæ habentur hic, ſint continuata ad præcedentia. Dicendum quod hic totaliter eſt ordo continuitatis. Primò inquantum illa fuerunt ante iſta. Quia hic agitur de Chriſti ieiunio, & de principio prædicationis eius: & tamen Chriſtus non prædicauit, nec ieiunauit antequam baptizaretur, quia principium omnium operum ſuorum fuit baptiſmus. Secundò eſt continuatio, quia iſta non ſolùm fuerunt I poſt illa, ſed etiam immediatè poſt illa non intercedentibus aliquot diebus: ſed mox, vt Chriſtus baptizatus eſt, iuit in deſertum, vt hic dicitur, ſcilicet. *Tunc Ieſus ductus eſt in deſertum*, ideſt, tunc, quando baptizatus eſt, iuit in deſertum. Sic etiam continuat iſtam literam Chryſoſt. ſuper Matth. dicens poſtquam baptizatus eſt Dominus a Ioanne in aqua, ducitur à Spiritu in deſertum, vt baptizaretur igne tentationis. Et ſic tota litera eſt hic continua quantum ad tempus: licèt ſit iſta alia materia a præcedenti. Circa primum dicitur. *Tunc ductus eſt Ieſus.* ideſt, tunc quando baptizatus eſt. ſ. quòd poſt baptiſmum non moratus eſt aliquot diebus inter Gentes, nec diuertit ad alios actus, ſed immediate iuit in deſertū ad ieiunandum: ſic dicitur Mar. 1. K poſtquam dixit tu es Filius &c. ſequitur ſcilicet, & ſtatim Spiritus expulit eum in deſertum. Et ſic nihil moratus eſt. Et dicitur ductus eſt, quia Spiritus eū duxit: & tamen ipſe iuit, quia nemo eum compulit. Quare tamen dicatur ductus infra dicetur, *In deſertum.* Illud eſt deſertum in terra Iudæ, & non eſt multum longe à Iordane, & ſolet vocari vulgariter Quarantana, ideſt, locus, in quo Chriſtus ieiunauit quadraginta diebus: & ſolent ire peregrini ad locum illum ex deuotione. Et non longe ab ipſo loco eſt mōs excelſus, ad quem Diabolus duxit Ieſum, vt oſtenderet ei omnia regna terræ. Eſt autem Quarantana circa Galgala. Mons tamen in quo nunc Chriſtus manebat, ſiue deſertum,

F vt hic dicitur, eſt in latere vrbis Bethel, & Hai non longe ab vrbe Iericho. Et ſunt iſtę vrbes in tribu Beniamin. Ioſue 18. *a Spiritu*, ideſt, a Spiritu ſancto, vt ſpiritu ſuo: licèt quis ſpiritus fuerit infra dicetur. *Vt tentaretur a Diabolo.* Iſte fuit finis ad quem Ieſus præcipuè iuit in deſertum, ſcilicet, vt tentaretur. Licèt aliæ etiam fuerunt cauſæ, de quibus infra. *Et cum ieiunaſſet quadraginta diebus, & quadraginta noctibus.* Accipiuntur hic dies artificiales, cùm diſtinguatur dies contra noctem, & in illis diebus proprie Chriſtus dicitur ieiunaſſe: quia nunquam in eis comedit, ſed finitis illis comedit, quando angeli miniſtrauerunt ei: vt patet infra in litera. *Poſtea eſurijt*, ſcilicet, poſt illos quadraginta dies, ſcilicet, in omnibus illis nunquam eſurijt, ſed G finitis eis. Et ob hoc nunquam comedit in illis, quia vir temperatus non comedit niſi in remedium famis. Lucas tamen expreſſe ponit, quòd nihil comedit c. 4. dicens, & nihil manducauit in diebus illis. Et conſumatis illis eſurijt. *Et accedens tentator*, ſcilicet, diabolus: quia ſupra dicitur, quòd tentabatur a Diabolo, & dicitur tentator, quia officium tentandi habet. Ad ipſum namque tentare pertinet: de quo infra dicetur in quadam quæſtione. Sic etiam vocatur accuſator, quia officium ſuum eſt accuſare. Apoc. 12. ſcilicet: Nunc facta eſt ſalus: quia proiectus eſt accuſator fratrum noſtrorum, qui accuſabat illos ante conſpectum Dei nocte, ac die. Et ibi dicitur quòd iſte eſt diabolus, & ſatanas. Acceſſit autem tentator ad Ieſum poſt quadra- H ginta dies, quod tunc fuit locus tentandi, vt ait Chryſ. ſuper Matt. ſcilicet, quia Diabolus videns per quadraginta dies Chriſtum ieiunantem deſperauerat. Poſtquam autem eſurientem ſenſit: iterum cępit ſperare. Ideo dicitur. *Et accedens tentator dixit ei, ſi Filius Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant.* Quia vidit eſurientem, & ſciebat iam eum cibo indigere, tentauit eum circa gulam, ſcilicet, vt conuerteret lapides in panem, quaſi dicat: Si filius Dei es, potes conuertere lapides in panē. Ideo conuerte, & comede. Et dixit: Dic ideſt iube. ſ. Nihil eſt aliud neceſſarium, niſi vt iubeas, & immediate fiet: cùm omnis creatura Deo obediat, & ita Deus facit ſola voluntate, & mandato. Pſal. 32. ſcilicet: Quoniam ipſe dixit, & facta ſunt: ipſe mandauit, & I creata ſunt. Idem Pſal. 148. An autem de lapidibus panis fieri poſſet infra dicetur. *Qui reſpondens dixit. Scriptū eſt: Non in ſolo pane viuit homo.* Chriſtus noluit conuincere diabolum poteſtate: ſed ſolo teſtimonio ſcripturæ: quia diabolus ſuadebat conuerti lapides in panem, quaſi hoc eſſet neceſſarium, vel conueniens. Chriſtus vero dixit non eſſe neceſſarium: quia non erat recurrendum ad miraculum conuerſionis lapidum in panem ſine neceſſitate. Et tamen non erat hic neceſſitas, cùm poſſet Chriſtus, & quilibet homo aliter viuere. Ideo non erat hoc rectum conſilium. Hoc probauit, ſcilicet, quia non in ſolo pane viuit homo, ideſt, nō oportet, quòd ad hoc, quod homo viuat panem habeat: quia non eſt ſolus panis, de quo homo viuere K poteſt, ſed multa quoque alia ſunt, per quæ poteſt vita conſeruari ſine pane. Ideo nō oportet peti panem, vel deſiderari tanquam omnino neceſſarium. *Sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.* ideſt. Non viuit homo in ſolo pane: ſed etiam poteſt viuere de quocunque uerbo quod exit de ore Dei. Ideo non bene ſuades, quòd lapides in panem conuertam, cùm per multa alia poſſit vita conſeruari. Plurimi exponunt iſta de uita ſpirituali dicentes, quod non ſolùm eſt panis neceſſarius ad uitam corporalem: quæ comparata uitæ æternæ potius mors dicenda eſt, ait Greg. in homilia: ſed magis homo uiuit de uerbo quod exit de ore Dei. Et iſta eſt uita ſpiritualis, quæ eſt uita ſimpliciter: ſic dicit Rabanus, ſcilicet, ſi quis non ueſcitur uerbo Dei,

uiu

iſte non uiuit, quia ſicut corpus humanum non ſine terreno cibo, ita & anima uiuere non poteſt ſine Dei verbo. Procedere autem uerbum de ore Dei dicitur, cùm uoluntatem ſuam per ſcripturarum teſtimonia reuelat.

Dicendum, uerum eſſe, quòd per uerbum Dei uiuitur uita ſpirituali: tamen de iſta non poteſt intelligi hic propter duo. Primò, quia non facit ullo modo ad propoſitum. Diabolus namque ſuadebat Chriſto lapides in panem conuertere, quia uidebat eum eſurire, & innuebat, quòd ſine cibo uiuere non poterat. Et ſic manifeſtum eſt, quòd de uita corporali loquebatur, quia ad ſpiritualem uitam, nec lapides, nec panes erant neceſſarij. Si autem Chriſtus reſponderet de uita ſpirituali, erat extra propoſitum, & uerbum quaſi inſipientis hominis. Secundo, quia etiam reſponſio Chriſti in ſeipſa induceret inconueniens, cum diceret, non in ſolo pane uiuit homo, ſed in omni uerbo &c. Nam iſta ex genere locutionis ad eandem uitam pertinent, quia aliàs cōparaſſet reſpectu eiuſdem vitæ panem, & uerbum Dei: cùm non pertineant ad eandem vitam, ſed unum ad corpus, alterum ad ſpiritum. Etiam ſi Chriſtus uoluiſſet hoc dicere, aliter exprimere debuiſſet, ſcilicet, quòd magis erat neceſſaria vita ſpiritualis, quæ eſt per uerbum Dei, quā uita corporalis, quæ eſt per panem. Et tamen dixit hic uitam eſſe in pane, ſed non in ſolo pane. Ideo uoluit hoc dicere. Tertiò, & efficacius patet, quia Chriſtus allegauit hic teſtimonium ſcripturæ, dicēs: ſcriptum eſt &c. Deutero. 8. Ideo neceſſe eſt, quòd Chriſtus ſequatur ſenſum, quem facit ſcriptura, quam allegat. Et tamen litera ibi non intelligitur de cibo ſpirituali, ſed de corporali. Et uocatur ibi verbum Dei ipſum manna, de quo Iudæi quadraginta annis uixerūt nullum panem comedentes. Ideo oportet, ꝙ etiam litera intelligatur hic de cibo corporali, & non de uerbo ſcripturæ. Patet, quia dicitur eo. cap. Afflixit te penuria, & dedit tibi cibum manna, quod ignorabas tu, & patres tui, vt oſtenderet tibi, ꝙ non in ſolo pane uiuit homo, ſed ex omni uerbo, quod egreditur ex ore Domini. Et ſic neceſſe eſt, quòd intelligatur litera ſic, ſcilicet, quòd Deus voluit oſtendere Iudęis poteſtatem ſuam, & dedit eis manna ad comedendum quadraginta annis ſine pane. Et dicitur, ꝙ hoc fecit Deus, vt oſtenderet Iudæis magnitudinem ſuam faciendo eos uiuere ſine pane quadraginta annis comedendo manna, vt intelligerent, ꝙ non in ſolo pane uiuit homo, id eſt, nō ſimpliciter panis neceſſarius eſt ad uitam, ita quòd ſine illo homo nō poſſet uiuere, ſed poteſt homo viuere, & ſuſtentari ex omni uerbo, quod procedit ex ore Dei, id eſt, de quacunque re, quam iuſſerit Deus comedi, ſcilicet, ꝙ ſi Deus iuſſerit homini comedere de lapidibus, vel de ferro, ita nutrietur, & uiuet, ſicut ſi comederet panem delicatiſſimum, & quoſcunque alios cibos. Et neceſſe eſt ſic intelligi literam, quia aliàs non conueniret intentioni Dei. Nam Iudæi non ſuſtentabātur in deſerto de uerbis, ſed de manna, quod erat uerus cibus, & naturaliter nutriebat. Et ſic uerbum egreſſum de ore Dei accipitur pro manna inquātum Deus dixit, quòd cōmederent manna, & illud ſibi dabat in cibum. Exod. 16. Ita ergo neceſſe eſt intelligi hic. Et concordabit Chriſtus ſenſui literæ, quam allegat. Et etiam faciet ad propoſitum ſuum, vt directè reſpondeat Diabolo, ſcilicet. Non eſt neceſſe, quòd lapides conuertantur in panem, vt inde uiuam: cū non in ſolo pane uiuat homo, ſed in omni uerbo, quod egreditur de ore Dei, id eſt, de omnibus illis de quibus Deus iuſſerit homini comedere, quaſi dicat: Deus poteſt dare mihi manna ad comedendum, ſicut Iudæis, qui ſine pane uixerunt. Poteſt etiam dicere, quòd co-

A medam de iſtis lapidibus, & tunc illi erūt mihi cibus, ſicut panis. Ideo non oportet, quòd ego à Deo determinatè petam panem, vel quòd lapides conuerti debeant in panem. An iſta reſponſio ſatisfaceret Diabolo, infra dicetur. Et vocatur hoc uerbum ipſe cibus inquantum Deus iubet illum comedi: & dicitur, quòd egreditur de ore Dei: non quidem ꝙ Deus habeat os, quia nulla membra corporalia habet, cùm ſit purus ſpiritus. Ioan. 4. ſcilicet, ſpiritus eſt Deus. Sed id quod Deus nobis declarat dicitur exire de ore eius more humano, quia quidquid homo vult, aut mente concipit, exprimitur in uoce prolata per os. Sic dicit Rabanus, ſcilicet. Procedere autem uerbum de ore Dei, eſt cùm uoluntatem ſuam per ſcripturarum teſtimo-
B nia reuelat. Et iſte eſt ſenſus literæ. Nicolaus autem dicit, quòd cùm dicitur in omni uerbo &c. verificatur non ſolùm de uita ſpirituali, ſed etiam de corporali, ſicut patet de Moyſe, qui ieiunauit quadraginta diebus & quadraginta noctibus uerbo Dei ſpiritualiter, & corporaliter ſuſtentatus, quaſi dicat, ꝙ uox Dei, ſiue colloquium ſuſtentabat Moyſen, vt non moreretur.

Dicendum, quòd iſtud uerum eſt, quia non ſolùm per colloquium Dei, ſed etiam ſine colloquio per ſolam uoluntatem poteſt Deus hominem multis annis ſine cibo ſuſtentare. Et tamen iſtud non eſt ad propoſitum Chriſti, cùm ipſe allegauerit auctoritatē illam, quæ neceſſariò intelligitur de cibo corporali. Et ſic dicendum, quòd ſenſus ſuperior eſt uerus.

C

Quis fuerit ſpiritus, à quo Chriſtus ductus fuit in deſertum. Quaſt. II.

QVAERITVR, quis fuit iſte ſpiritus, à quo Chriſtus ductus eſt in deſertum. Quidam dicunt, ꝙ fuit Diabolus, quia ad eundem pertinet tentare, & ad tentationem oportunitatem quærere. Nec tamen in deſertum erat oportunitas ad tentationē, vt infra dicetur: ſed à Diabolo Chriſtus tentatus eſt; ergo ab eo in deſertum ductus eſt, maximè, quia tota iſta litera de Diabolo loquitur. Itē quia conſtat, quòd Diabolus tulit Chriſtum de deſerto in Ieruſalem, vt patet infra in litera: ergo ipſemet
D duceret eum de Ieruſalem, vel de Iordane in deſertū. Etiam, quia iterum Diabolus tulit Chriſtum de Ieruſalem in montem, quādo oſtendit ei omnia regna terræ. Ipſe ergo duceret eum nunc, vt omnes iſti motus ei competerent. Aliquis dicet, quòd non poterat eſſe Diabolus, quia uocatur ſpiritus abſolutè, & tamē Diabolus non uocatur ſpiritus abſolutè, ſed ſpiritus nequam, vel ſpiritus malus, vt patet 1. Reg. 16. ſcilicet, ſpiritus Domini receſſit à Saul, & exagitabat ſpiritus nequam. Et dixerunt ſerui Saul: Ecce ſpiritus Dei malus exagitat te. Idem primo Reg. 18.

Dicendum, quòd licèt communiter diabolus non vocetur ſpiritus abſolutè, tamen aliquando ſic uocatur: ſic ut patet 3. Reg. 22. & 3. Paralip. 18. Egreſſus eſt
E autem ſpiritus, & ſtetit corā Domino. Ille tamen eſt diabolus, quia decepit Prophetas Baal mentiendo. Et etiam ipſe dixit, egrediar, & ero ſpiritus mendax. Hoc tamen non pertinet ad Angelos bonos. Et ſic tenetur indubitanter, quòd accipitur pro diabolo. Et ſic non obſtat quin poſſit accipi hic ſpiritus pro diabolo. Cùm autem dicitur de illis determinationibus, ſcilicet, ſpiritus malus, vel ſpiritus nequam: dicendum quòd non ſunt neceſſariæ ad hoc, quòd ponantur cum iſto nomine ſpiritus ad ſignificandum diabolum: niſi cum ponitur ibi, quòd ſpiritus Dei, quia tunc intelligeretur magis de ſpiritu bono: ideo fit adiunctio, & dicitur ſpiritus Dei malus, vel ſpiritus nequam à Domino. Sic habetur 1. Reg. 16. & 18. ſcilicet. Spiritus nequam à

Domino

Domino exagitabat eum, Et iterum ſpiritus Dei malus exagitat te. Si tamen non ponatur iſte genitiuus Dei ibi, non oportebit poni iſtam determinationem, ſcilicet, malus, vel nequam, nec ſcriptura illud facit, vt patet 3. Reg. 22. & 2. Paralip. 18.

Dicendum tamen, quòd hic ſpiritus accipitur pro ſpiritu ſancto, qui Chriſtum hominem dirigebat in omnibus. Et iſtum ſolent uocare Euangeliſtæ ſpiritus abſolutè. Sic patet Ioan. 1. ſcilicet. Super quem uideris ſpiritum ſanctum deſcendentem, & manentem. Et iterum: Vidi ſpiritum ſanctum deſcendentē quaſi columbam. & Ioan. 3. dicitur. Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & ſpiritu, & iterum. Quod natum eſt ex ſpiritu ſpiritus eſt: Et accipitur ſemper pro ſpiritu ſancto, vel poteſt accipi ſpiritus pro anima Chriſti, ſcilicet, ꝙ ſpiritus ſuus mouit eum ad eundum in deſertum. Et patet, quòd non poſſit intelligi de diabolo, quia dicitur hic, ꝙ ductus eſt Ieſus à ſpiritu in deſertũ, vt tentaretur a diabolo. Et tamen ſi intelligeretur de ſpiritu malo, non diceretur abſolutè de ſpiritu, ſed de ſpiritu malo, vel de ſpiritu nequam. Sed quia omnino intelligitur de ſpiritu Dei bono, non dicitur abſolutè de ſpiritu, ſed de ſpiritu ſancto. Item patet per Gregorius in quadam homilia, cùm ait. Dubitari à quibuſdam ſolet, à quo ſpiritu ſit Ieſus ductus in deſertum, propter hoc quòd ſubditur, aſſumpſit eum diabolus in ſanctam Ciuitatem, ſed uerè, & abſque ulla quæſtione conueniēter accipitur, vt a ſpiritu ſancto in deſertũ ductus credatur, vt illuc eũ ſuus ſpiritus duceret, vbi hunc ad tentandum ſpiritus malignus inueniret. Item, quia nõ erat aliquod motiuum, ſuper quod diabolus duceret Chriſtum in deſertum ad tentandum. Quia ad hoc, quòd tentare poſſet eum ubicunque inueniret. Et non aggrederetur iſtud facere, antequam eum de aliquo tentaret, quia fortè diabolus putaret, quòd per hoc eum ſcandalizaret, & tentationem caueret: ſicut, qui ſemel timet, & putat latere inſidias, non facilè poſtea capietur. Ideo, vt diabolus eum tentaret non duceret in deſertum, quia per hoc fructum tentationis ſuæ perditurum ſe putaret. Si autem dicas, quòd alijs uicibus diabolus tulit Chriſtum de uno loco ad alium, dic quòd hoc fecit, quia per tentationem præcedentem putabat ſe cognoſcere aliquid de animo Chriſti, quantum ad ea, quæ foris apparebant. Et uidebat Chriſto placere, quòd portaret eum de uno loco in alterum. Ideo portabat, quia ex hoc iam non timebat, quòd eum ſcandalizaret, nec perderet fructum ſuæ tentationis; ſed quòd per hoc facilius conſequeretur intentum, cùm uideret iam Chriſto placere, quòd portaretur. Et iſtud oſtendebat quaſi quandam facilitatem, vnde citius uinceretur. Non ergo tulit diabolus Chriſtum in deſertum ante tentationem, ſed à ſpiritu ſancto ductus eſt. Item patet, quia ſi diabolus Chriſtum duxiſſet in deſertũ, vt eum tentaret, immediatè eum tentaſſet, & tamen non fecit, ſed poſt quadraginta dies, cùm Chriſtus iam eſuriret, & diabolus hoc uideret, tunc tentare incepit. Nam dicitur in litera. Et accedens tentator dixit, ſcilicet, ante hoc non acceſſerat ad eum, ſed tunc nouiter acceſſit. Non ergo tulit ipſe eũ, ſed ſpiritus ſuus. Item patet per Chryſoſtomum ſuper Matthæum dicentem, Ad homines enim diabolus uadit, vt tentet eos: quoniam autē aduerſus Chriſtum diabolus ire non poterat, ideo contra diabolum Chriſtus proceſſit. Item ab illo ſpiritu Chriſtus in deſertum ductus eſt, qui ſuaſit ieiunare. Hoc autem non ſuadet diabolus, ſed ſpiritus Dei: ideo non duxit eum diabolus illuc. Patet, quia ſi Chriſtus à ſolo diabolo ductus eſſet, vt tentaretur ab eo, & non duxiſſet eum ſpiritus ſuus, non curaſſet ieiunare, nec aliquid aliud facere, ſed mox vt fuiſſet in deſerto, ſi

F diabolus eum non occuparet in tentationibus, ipſe rediret de deſerto, quaſi nihil habens, quid faceret. Et tamen manſit ibi quadraginta diebus ieiunans, & diabolus adhuc non tentabat eum. Ergo videtur, quòd ipſe habuit propoſitum ueniendi in deſertum, vt faceret hoc ieiunium, ergo non ductus eſt à diabolo. Item diabolus non habuit motiuum tentandi Chriſtum, niſi poſtquam eſurijt, poſt quadraginta dies, & ſi nunquam eſuriuiſſet, nũquam eum tentaſſet: ergo non duxerat ipſe eum in deſertum ad tentandum, ſed caſu inuenit occaſionē ad eum tentandum. Sic enim dicit Chryſoſto. ſuper Matthæum, ſcilicet, quia diabolus uidens per quadraginta dies Chriſtum ieiunātem deſperauerat: poſtquam eſurientē ſenſit, iterum cœ-

G pit ſperare. Chriſtus ergo à ſeipſo ductus eſt, & non à diabolo.

Ad primum argumentum concedendum, ꝙ diabolus non ſolùm tentat, ſed etiam tentationis opportunitatem inquirit, vt facilius uincat. Quod tamen diabolus antequam Chriſtum tentaret, nõ fecit. Si enim eſſet purus homo, vt ipſe putabat, eum nõ duceret in deſertum: ne dum ad hoc inductus eſſet, ſcandalizaret eum, & incuteret timorem, ita ut poſtea nulli tentationi conſentiret, vt ſupra dictum eſt. Ideo diabolus, qui aſtutus eſt, nõ duceret ſic Chriſtum, etiam ſi poſſet. Et patet apertius, quia ſi diabolus Chriſtum duceret in deſertum, aut uiolenter eum duceret, aut ſuggereret ei, quòd illuc ire vellet ſub ſpe alicuius boni.

H Primum non ſtat, quia diabolus nõ poſſet Chriſtum violenter ducere, quia minor erat. Item, quia etiam ſi diabolus potuiſſet, nullo modo faceret, quia Chriſtus ſic uiolēter ductus turbaretur terribiliter, & fieret extra ſeipſum: ſicut fieret de quolibet homine, ſi ſentiret ſe rapi per aerem: ideo poſtea timeret, & quidquid poſtea ſibi diceretur putaret eſſe fraudem, & nunquā aſſentiret tentationi. Si autem prius Chriſtum ad uolendum ire induxiſſet, iam ante deſertum tentatus eſſet, quia illa ſuggeſtio ad eundum eſſet tentatio. Non tamen fuit tentatus ante deſertum, & ieiunium: cùm dicatur hic, quod ductus eſt in deſertum, vt tentaretur Chriſtus: ergo non fuit à diabolo ductus.

Ad ſecundum dicendum, quod diabolus tulit Chri-

I ſtum illis duabus uicibus, de quibus in litera dicitur, & tamen non tulit eum in deſertum ante ieiunium. Ratio diuerſitatis eſt, quia poſtquam diabolus cœpit Chriſtum tentare, uidit eum diſpoſitum, & quaſi inductum, & permitteret ſe portari à diabolo de loco in locum, & ſic portauit eum, quia hoc non impediebat tentationem, ſed potius adiuuabat. Et tamen antequam tentaret eum ſi uoluiſſet eum portare incuſſiſſet ſibi timorem: ideo nollet eum portare, etiam ſi poſſet, vt dictum eſt.

Quare dicitur, quòd Chriſtus ductus eſt, cum hoc videtur violentiam ſignificare. Quaſt. III.

K QVAERITVR, Quare dicitur hic, ꝙ Chriſtus ductus eſt, quod videtur ſignificare quandam uiolentiam, ſed deberet dici, ꝙ ipſe iuit. Aliqui dicunt, ꝙ diabolus tulit Chriſtum in deſertum, & quia iſtud erat quaſi inuoluntarium, dicitur quòd ductus eſt. Dicendum ꝙ non ſtat, quia ſupra dictum eſt, quòd Chriſtus non fuit portatus in deſertum à diabolo, ſed a ſpiritu ſancto. Etiam, quia ſi diabolus debuiſſet portare eũ illuc, non potuiſſet uiolenter portare, cùm eſſet minor Chriſto. Dicendum, quòd Chriſtus uoluntariè iuit in deſertum, & à nemine compulſus eſt, nec tractus. Litera etiam iſta non ſignat eum iuiſſe uiolenter. Pro quo ſciendum, ꝙ iſta differunt, ſcilicet, trahere, ducere, & ire: trahere eſt

cum abſolutè infertur alicui uiolentia, & portatur, ita
vt reſiſtere nequeat, vel etiam quãdo eſt coactio non
abſoluta, vt ſupra, per timorem mortis, aut alios timo-
res. Et tunc homo non deſiderans ire, nec ſimpliciter
uolens ire uadit. Sic dicitur aliquis trahi ad iudicium;
quia ſi non iuerit poſtquam fuerit uocatus, incidit in
pœnam, & timore huius uadit. Et ſic dicitur trahi, vel
compelli. Ducere eſt, quando quis nulla neceſſitate
abſoluta, aut conditionata mouetur, ſed cum ratione
conuictus, vel precibus, ac ſuaſione. Nam tunc ab alio
mouetur, & tamen uoluntariè mouetur. Sic dicit Se-
neca, quòd generoſus eſt animus hominis, & facilius
ducitur, quàm trahatur, id eſt, facilius mouetur preci-
bus, vel ratione, quàm uiolentia. Ire eſt, quando quis à
nullo mouetur precibus, aut ratione, nec alio genere
motus, ſed à ſeipſo ſolùm, & tunc uadit. De Chriſto
non dicitur hic, quòd tractus eſt, quia nemo ei uiolen
tiam fecit, nec etiam quòd iuit, quia tunc omnino à ſe
ipſo moueretur, & tamen motus fuit à ſpiritu, vt dici-
tur hic, ſcilicet, ductus eſt à ſpiritu: ideo debuit dici, ꝙ
ductus eſt, & nõ quòd iuit. Et dicitur à ſpiritu ductus,
quaſi ſpiritus ſanctus ſuaſerit ei hoc facere. Non tamẽ
intelligendum eſt, ꝙ ſpiritus ſanctus eſſet maior Chri-
ſto, & ſic eum quaſi minorem moueret per imperiũ,
ſed accipitur per modum conſilij, quòd etiam fit ab
æqualibus, & à minoribus. Sic dicit Chryſoſtomus ſu
per Matthęum, ſcilicet, ductus eſt à ſpiritu ſancto, non
quaſi minor maioris præcepto. Non enim ſolùm du-
ctus dicitur, qui alicuius poteſtate ducitur, ſed etiam
ille, qui alicuius rationabili exhortatione placatur: ſi-
cut ſcriptum eſt de Andrea, quòd inuenit Simonem
fratrem ſuum, & duxit eum ad Ieſum. Ioan. primo. Sic
etiam dicit Hierony. ſuper Matth. ¶ Chriſtus ducitur
non inuitus, aut captus, ſed voluntate pugnandi, &
illud ducere eſt aliquo modo ire, cùm ratio hominẽ
moueat, quæ eſt ab intrinſeco, licèt præceſſerint præ-
ces, aut monita. Sic dicit Chryſoſt. ſuper Matth. ij. Ad
homines cum Diabolus vadit, vt tentet eos: Quoniã
autem aduerſus Chriſtum ire Diabolus non poterat,
ideo contra Diabolum Chriſtus proceſſit. Sed obij-
cietur, quòd Chriſtus inuoluntariè motus eſt. ſ. violen
ter, quia Matth. 1. dicitur. Et ſtatim expulit eũ ſpiritus
in deſertum. Expellere tamen violentiam importat.
Etiam Luc. dicit quòd agebatur a ſpiritu: quod etiam
importat violentiam, quia agi, & agitari idem ſunt. Et
tamen dicimus homines agitari a Diabolo, qui omni-
no violenter eos mouet, ita vt extra mentem ponat.
Sic dicitur primo Reg. 10. quòd exagitabat Saulẽ ſpi-
ritus nequam à Domino. Et iterum: Ecce ſpiritus Dei
malus exagitat te. Dicendum, quòd Chriſtus non fuit
motus a Dæmone, vt aliqui volunt propter iſta verba,
ſcilicet agebatur à Spiritu, ſed motus eſt a Spiritu ſan-
cto: & non violẽter, quia non erat Spiritus ſanctus ma
ior eo, qui poſſet ei violentiam inferre: etiam, quia mo
uere aliquem uiolenter eſt imperfectionis: maximè
cum ad bonum mouetur, quia imperfecti eſt violen
ter moueri ad bonũ, quod per ſe appeti deberet. Hic
tamen Chriſtus ad bonum ibat, ſcilicet ad ieiunandũ,
ad tentationem patiendum. Ipſe ergo ibat ſponte, &
non cogebatur ab aliquo. Sed dici poteſt vno modo,
quòd licèt iſta verba expellere, & agere videantur im-
portare violentiam: hic tamen mitius interpretanda
ſunt, cùm Matthæ. dicat, ductus eſt, quòd magis ſignat
ſuaſionẽ, quàm violentiam. Et ſic neceſſe eſt, quod
alij Euangeliſtæ deducantur ad ſenſum Matthæi, vt
per expellere, & agere ſignificetur ſolùm ſuaſio: vel
Matthæus ducatur ad ſenſum aliorum: vt per ducere
ſignificetur violentia: & vtrobiq; ponuntur termini
impropriè: quia tamen neceſſe eſt Euangeliſtas in ſen-
ſu concordare, per quos Spiritus ſanctus locutus eſt:

A neceſſe eſt trahi iſtos ad illum, cùm in verbis videatur
tur differre, vt in ſenſu non differant: hic autem iuſtius
eſt alios ad Matt. trahi: quia litera Matthæi in cortice
ſaniorem ſenſum facit quàm aliorum. Cum non con-
ueniat Chriſto, quòd violenter aliquid egerit nec paſ-
ſus fuerit: cùm & ipſa mors ſua ab inimicis ſuis infli-
cta non fuerit omnino inuoluntaria: nec ad hoc tra-
ctus eſt, ſed oblatus, quia ipſe voluit. Iſa. 53. Aliter po
teſt dici, quòd propriè loquantur omnes Euangeliſtę:
& tamen Matt. dicit, quòd ductus eſt Chriſtus verum
dixit, quia ratio ſua eum duxit, cũ videret, quòd Deus
hoc volebat: & iuſtum erat hoc, velle quod Deus vo-
lebat. Quia tamen voluntas Dei neceſſariò impletur,
& illa erat quaſi lex maximè reſpectu Chriſti homi-
B nis, qui uocatur minor patre, id eſt, tota Deitate, uide-
batur quaſi teneri omnino Chriſtus ad hoc, qđ Deus
volebat eum facere. Ideo licèt non fuerit uiolentia
realis, nec ex lege, quia tamen Chriſtus homo moue-
batur cognita uoluntate Dei, quæ in ſe abſolutè erat
neceſſaria, dicebatur expelli, vel agi: non quidem ne-
ceſſitatus, ſed propter illud, quod neceſſariũ erat ſpon
te motus. Et ſic Matthæus ſignificauit uerè conditio
nem iſtius motus in Chriſto. Luc. & Mar. ſignificaue-
runt conditionem illius principij propter quod Deus
nunc mouebat, quod in ſe neceſſarium erat: licèt
non moueret neceſſariò, quia Deus neminem cogit,
cùm ipſe vult id quod Deus vult. Sicut dixit Seneca.
Fata volentem ducunt, nolentem trahunt. Et uocauit
C fata diuinam diſpoſitionem, quam alij uocant fata-
lem ſeriem. Chriſtus ergo omnino uoluntariè iuit.
Sed dicetur, quare Chriſtus dicitur hic ductus eſt a ſpi
ritu, ſcilicet, ſancto, quia ſi accipiatur ducere, id eſt, per-
ſuadere, non ſolùm nunc, ſed etiam in omnibus acti-
bus ſuis Chriſtus ducebatur à ſpiritu ſancto, quia om-
nia erant per ſpiritum ſanctum. Dicendum ꝙ uerum
eſt, quia Chriſtus nihil egit, niſi quòd tota Trinitas fa-
ciendum diſpoſuit. Et cum iſtud faceret Chriſtus ho-
mo, dicebatur à ſpiritu ſancto duci, ſcilicet, per attribu
tionem. Nam quandocũque homo à Deo mouetur,
dicitur moueri per ſpiritum ſanctum. Vel poteſt acci-
pi ſpiritu ſanctus pro tota Deitate, quia tota Deitas
eſt ſpiritus, & eſt ſanctus. Et iſte modus videtur con-
D uenientior, quando dicimus aliquid fieri per ſpiritum
ſanctum, id eſt, per Deum, qui ſpiritus ſanctus eſt: non
diſtinguendo ibi aliquam perſonã. Cùm omnes ope-
rationes Dei ad nos pertineãt ſimul ad totam trinita-
tẽ: cuius opera ad extra ſunt indiuiſa, vt ait Augu. 4. de
Trini. Cauſa autem quare dicitur hic Chriſtus ductus
à Spiritu, & non in alijs actibus fuit. Primò, ut per hoc
nos intelligamus quantum ad omnes alios actus. i. ut
ponatur iſtud tanquam quædam clauſula generalis
ad omnes actus Chriſti, ad quos debeamus eum cre-
dere ductum a Spiritu Sancto. Ideo ponitur hoc in
principio actuum ſuorum: ut per hoc oſtendi poſſit
ad omnia, quæ ſequuntur. Sed dicetur, quod non fiat
propter hoc: quia tunc debuiſſet poni in primo actu
Chriſti. Ille autem fuit baptiſmus, quia nullum alium
E fecit ante hoc poſtquam incepit cognoſci, & conti-
nuatè operari ſalutem noſtram. Dicendum uno mo-
do, quòd baptiſmus Chriſti fuit antequam cognoſce-
retur. Nam poſt baptiſmum apparuit ſuper eum Spi-
ritus ſanctus, & vox Patris audita eſt perhibentis de eo
teſtimonium in præceden. cap. & Mar. 1. Et etiam poſt
baptiſmum Ioannes oſtendit eum populo poſt illud
teſtimonium Dei. Ioan. 1. Et ſic primus actus Chriſti
poſtquam cognitus eſt, fuit quod iret in deſertum. Ideo
hic potuit dici, quod ductus eſt a ſpiritu. Aliter, & me
lius dicendum, quod non dicitur de baptiſmo, quod
ductus eſt à ſpiritu, ſicut dictum eſt nunc de deſerto,
quia antequam Chriſtus veniret ad baptiſmum, licet
haberet

haberet ſpiritum ſanctum non cõſtabat, quod illum F
haberet, cùm in baptiſmo primò apparuerit ſpiritus
ſanctus ſuper eum, & ex tunc conſtabat eum habere
ſpiritum ſanctum. Ideo de actibus, qui ſequebantur
poſt baptiſmum poterat dici conueniẽter, quòd à ſpi-
ritu ſancto ductus eſt ad illos faciẽdum. Et ſic fuit hic:
Secundò quantum ad principalem eſt alia cauſa, ſcili-
cet, quod Chriſtus ante hoc baptizatus fuerat, & ſpi-
ritus ſanctus deſcenderat ſuper eum, & manſerit. Vo-
lens ergo ſcriptura ſignare, quomodo Chriſtus moue
batur à ſpiritu ſancto, quẽ in baptiſmo ſuſcepiſſe viſus
fuerat, dixit quod ductus eſt à ſpiritu. Hoc autem ma
gis expreſſit Luc. dicens. Ieſus autẽ plenus ſpiritu ſan-
cto regreſſus eſt à Iordane, & agebatur in deſertum à
ſpiritu Luc. 2. Tertiò, & efficacius dicẽdum, quod ſpi- G
ritualiter dicitur hic Chriſtus motus à ſpiritu ſancto,
vt intelligatur actus iſte laudabiliter, & diſcretè factus.
Quia ſi non conſtaret Chriſtum eſſe Deum, non eſſet
aliquis actus inter omnes actus eius, de quo magis poſ
ſet quis Chriſtum arguere, quàm de hoc, ſcilicet, quia
ipſe uoluit ire in deſertum, vt tentaretur, & ſic expo-
nebat ſe periculo. Dementis tamen eſt ſe exponere
periculo, ſed potius fugere debet. Ipſe tamen docuit
nos à Deo petere, ne inducamur in tentationem. in-
fra 7. Ipſe ergo videbatur indiſcretè agere inquirendo
pericula. Nam etiam ad uiros fortes nõ pertinet mor-
tem quærere, ſed cũ pericula ingruerint, illa fortiter
& imperturbato animo tolerare: Vt ergo nemo poſ-
ſet prima facie ad hoc Chriſtum arguere, dixit ſcri- H
ptura, quòd ductus eſt à ſpiritu, ſcilicet, nõ factum eſt
humana uoluntate, aut leuitate, ſed conſilio, & man-
dato Dei, cuius omne conſilium, & mandatum bo-
num eſt,

An fuerit conueniens Chriſtum tentari. *Quæſt. IIII.*

QVAERITVR, an conueniẽs fuit Chriſtum
tentari. Quidam dicunt, quòd non, quia tenta-
re eſt opus diaboli, cùm dicatur hic, & acceſſit
tentator. Chriſtus tamen uenerat, vt diſſol
ueret opera diaboli 1. Ioan. 3. ſcilicet. In hoc apparet
filius Dei, vt diſſoluat opera diaboli. Sed non pertinet
ad eundem diſſoluere opera diaboli, & illa pati. Chri- I
ſtus ergo nõ debuit à diabolo tentationem pati. Item
tentatio eſt triplex, à carne, à mundo, & à diabolo, ſed
Chriſtus non fuit tentatus à carne, nec à mundo, nec
hoc legitur: ergo nec à diabolo tentari debuit.

Dicendum, quòd conueniens fuit Chriſtum tenta-
ri à diabolo propter multa. Primò, vt nobis contra ten
tationes auxilium ferret. Vnde dicit Gregorius in ho-
milia: Non erat indignum Redemptori noſtro, quòd
tentari uoluit, qui uenerat occidi, vt ſic tentationes no
ſtras tentationibus ſuis uinceret. Secũdò fuit hoc pro-
pter noſtram cautelam, vt nos tentationes cauere, &
timere doceat: Vt nullus quantumcunque ſanctus ſe
extimet ſecurum, & immunem à tentationibus. Et
ideo poſt baptiſmum tentari uoluit, vt ſignificaret, ꝙ K
poſtquam homo ſanctificatus eſt, magis à diabolo,
quàm prius tentandus eſt. Sic enim dicit Hilarius ſu-
per Matthæum, quòd in ſanctificatis maximè diaboli
tentamenta graſſantur, quia uictoria magis ei eſt ex-
petenda de ſanctis. Tertiò uoluit tentari Chriſtus pro-
pter exemplum, ſcilicet, vt nos inſtrueret qualiter dia-
boli tentationes uincamus. Iſtud autem fuit valde con
ueniens, quia Chriſtus fuit nobis magis perfectus ad
omnem actum uirtutis. Neceſſarium eſt tamẽ de ma
ximè neceſſarijs in nobis reſiſtere tẽtationi: tum quia
difficile eſt, tum quia tota uita hominis eſt quædam
tentatio, & repugnãtia ad tentationes. Sic dicitur Iob
7. ſcilicet: Militia eſt uita hominis ſuper terram. Et re-
ctè ſuper terram, vbi alia litera habet. Tentatio eſt ui-
ta hominis. Et rectè conuenit, quia tentatio quædam
militia eſt, cùm oporteat militare reſiſtendo ſemper
tentationi ne ſuccumbamus. Et propter hoc Chri-
ſtus non ſolùm uoluit ſemel, ſed pluries tentari, vt per
plures actus ampliorem doctrinam nobis traderet ten
tationibus reſiſtendi. De hoc Auguſt. 4. de Trinitate
ait, quòd Chriſtus ſe diabolo tentandum præbuit, vt
ad ſuperandas tentationes eius mediator eſſet, non ſo-
lùm per adiutorium, verum etiam per exemplum.
Quartò uoluit tentari, vt nobis fiduciam de ſua miſe-
ricordia largiretur, ſcilicet, ꝙ ſicut ipſe tentatus eſt, &
ſuperauit tentationes: ita & nobis auxiliũ dabat ad ſu
perandũ illas. Vnde dicitur ad Hebr. 4. Non habemus
pontificẽ, qui non poſſit cõpati infirmitatibus noſtris:
tentatũ per omnia pro ſimilitudine abſque peccato.
Et per hoc Chriſtus dedit nobis confidentiã, ꝙ poſſe-
mus vincere tentationes dicens: Confidite, quia ego
vici mundum, id eſt, Confidite, ꝙ vincetis mundũ, ſi-
cut ego vici: patet Ioan. 19. Quinto Chriſtus voluit ten
tari, ne illi qui tentantur deſperent. Nam ſi Chriſtus
non fuiſſet tentatus, quando aliquis tentaretur, puta-
ret ſe per hoc eſſe malum, cum à Deo permitteretur
tentari à Diabolo. Eſt tamen bonum potius, quia vi-
ctoria tentationis coronam preſtat, dicente Apoſtolo,
quòd non coronabitur, niſi qui legitimè certauerit. Et
tamen tentatio certamen quoddam eſt, & qui in illo
ſuperat coronatur. 2. ad Timot. 2. Tentari ergo voluit,
vt ſciamus non eſſe mirum nos etiam aliqualiter bo-
nos tentari, cùm Chriſtus, qui tota bonitas erat, tenta-
tus fuerit. Immo & mali non tentantur, quia iam Dia-
bolus illos pleno iure poſſedit: ſed bonos tentat, vt ſibi
vendicare poſſit, quod ad eum nequaquam pertinet.
Et ſic fuit valde conueniens Chriſtum tentari. Ad pri
mum dicendum, quòd Chriſtus venerat diſſoluere
opera Diaboli non per poteſtatem, contra eum agen-
do, quia ſic non oportuerat infirmitatem carnis aſſu-
mere, ſed magis ab eo, & a membris eius patiendo, vt
ſic Diabolum vinceret iuſtitia, & non poteſtate: vt ait
Auguſt. 13. de Trinit. ſcilicet, quòd Diabolus non po-
tentia Dei, ſed iuſtitia ſuperandus fuit. Et ſic in tenta-
tione Chriſti aliquid ipſe fecit, ſcilicet, quia voluit ire,
vt tentaretur: ſicut dicitur in litera, ſcilicet, ductus eſt
a Spiritu in deſertum, vt tentaretur a Diabolo. Et ali-
quid a Diabolo paſſus eſt, ſcilicet, ſuggeſtiones, quas
mittebat, refellendo. Et etiam, quia ab eo realiter por-
tatus eſt de deſerto in Ieruſalem, & de Ieruſalem ue-
rum in deſertum: vt patet infra in litera. Ad ſecũdum
dicẽdum, ꝙ Chriſtus tentatus eſt: quia per omnia ten
tari voluit abſque peccato: vt patet ad Hebr. 2. Tenta
tum pro ſimilitudine abſque peccato. Tẽtatio autem
quæ fit à dæmone, vel ab aliquo hoſte exteriori eſt ſi-
ne peccato, quia tota illa externa eſt, cùm fiat per ſo-
lam exteriorem ſuggeſtionem, & nihil ſit in corde
eius, qui tentatur. Sed poteſt manere omnino cor
tranquillum exiſtente exterius praua ſuggeſtione. In-
terpretatio autem, quæ eſt à carne non poteſt eſſe ſi-
ne peccato, quia iſta eſt uerè intra nos, cùm non fiat
ab aliquo extrinſeco, & iſta eſt per quoddam deſide-
rium, vel delectationem ſurgentem in nobis, & inci-
pientem fieri cum ad opera carnis tentamur. Chri-
ſtus autem fuit tentatus ſine peccato: ideo tentatio-
nem carnis ſuſtinere non debuit. Non tamen eſt in-
telligendum, quòd illa tentatio ſit peccatum, ſcilicet,
conſummatum, per quod nos Deo rei conſtituamur, &
efficiamur inimici eius, cùm non ſit in poteſtate no-
ſtra non tentari. Sed dicitur peccatum, id eſt, defectus
quidam, vel inordinatio, quia inſurgit deſiderium il-
lud, vel delectatio contra rationem, & ſic eſt deordi-
natio. Nam uires inferiores ſuperioribus ſubditæ eſſe
debent.

debent. Cùm uerò ſit tentatio non eſt ſic: quia rebellant uires inferiores: quia caro ibi concupiſcit contra ſpiritum, & ſpiritus contra carnem ad Gala. 5. Iſtud autem in Chriſto non fuit. Iſta enim deordinatio, licèt non ſit contra iuſtitiam gratiæ, & uirtutum: eſt tamen contra iuſtitiam originalem, ſecundùm quam omnes inferiores uires ſuperioribus ſubditæ eſſe debent. Chriſtus autem neutram iſtarum deordinationum habere uoluit: ideo non debuit tentari a carne. De tentatione, quæ eſt a mundo idem dicendum eſt, ſcilicet, quòd ſit ſine peccato, ideſt, ſine quadam deordinatione intra nos. Nam mundus non eſt aliquid reale, quod habeat uim agendi in tentando nos: ſed dicitur homo tētari a mundo, quando in homine mouetur deſiderium alicuius rei earum, quæ in mundo ſunt, ideſt bonorum fortunæ, quæ propriè dicuntur eſſe in mundo, vel dicuntur eſſe mundus, ſcilicet honoris, potentiæ, diuitiarum, & ſimilium. Tunc enim homo uerè ſeipſum tentat, uel tentatur ab aliquo, quod eſt intra ſe ipſum inſurgente in nobis concupiſcentia iſtarum rerum. Et de hac tentatione dicitur Iacobi, 1. ſcilicet. Nemo, cùm tentatur dicat, quoniam a Deo tentatur: ipſe enim neminem tentat: unuſquiſque uerò tentatur a concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus. Iſta tentatio peccatum quoddam eſt, quia eſt deordinatio in uiribus noſtris, ut ſupra diximus: Ideo in Chriſto non fuit. Tentatio autem Diaboli non dicit aliquam deordinationem in homine: cùm ſolùm ſit externus, & poſſit homo habere cor ſuum omnino tranquillum, & uires inferiores obedientes ſuperioribus exiſtente tentatione diaboli grauiſſima externus. Et hoc uerum eſt, antequam homo incipiat aliqualiter conſentire tentationi diaboli. Quia tunc ipſa interius cauſatur deordinatio quædam, & incipit eſſe verum peccatum. In tentatione autem carnis, & mundi etiam antequam ſit offenſus aliquis homo ad tentationem, eſt deordinatio in uiribus noſtris: quia ipſa tentatio nihil aliud eſt, niſi cum inferiores uires incipiunt ſuperioribus actualiter repugnare: & iſta eſt tentatio, & deordinatio uirium: & tamen peccatum nullum eſt, ſcilicet, ꝙ ſit contra charitatem, vel uirtutem: ſed eſt peccatum, quod eſt contra ordinem naturalis iuſtitiæ. In tentatione autem diaboli ante conſenſum, nec eſt peccatum contra charitatem, nec contra originalem iuſtitiam: ideo iſta eſt omnino ſine peccato, & iſtam Chriſtus ſuſtinuit. Aliter poteſt dici, ꝙ Chriſtus non fuit tentatus a carne, nec a mūdo: quia iſtud fit per paſſiones partis affectiuæ, uel rationis inferioris inſurgentis in nobis. In Chriſto autem non fuerunt paſſiones illę: ſed paſſiones ſolùm. Paſſiones quidem ſunt quidam motus aliquando contra uoluntatem, & aliquando præter voluntatem facti, qui conturbant ſtatum rationis circa agibilia, tollendo rectam opinionem prudentię, ut patet. 6. Ethi. c. de prudentia. Et iſtæ non fuerunt in Chriſto. Sunt autem paſſiones, quia motus iſtarum partium facti per imperium rationis, vt ſi quando Chriſtus uolebat triſtari, & gaudere, uel turbari iubebat parti effectiuę, & fiebant illi motus ad ſimilitudinem paſſionum. Non erant tamen uerè paſſionales motus, quia incipiebant ſolùm ad imperium rationis, & deſinebant ea iubente, & non creſcebant, niſi quantum ipſa iubebat. In nobis autem totum eſt ex oppoſito: quia nec principium, nec finis motus paſſionalis nec augmentum eius, eſt in poteſtate noſtra: Immo interdum etiam ſi uelimus iraſci, & incipiat ira uolūtariè, non eſt in poteſtate illam omnino fręnare: quia creſcit pluſquam uolumus, & non ceſſat ita cito, ut uolumus. Ad hoc autem, ꝙ quis tentetur neceſſe eſt, ꝙ aliquid fiat contra id, quod ipſe ſimpliciter

A vult: quia aliàs tentatio non eſſet pugna: ideo non poteſt fieri tentatio niſi per ueras paſſiones: In Chriſto autem non erant paſſiones, ideo non poterat tentari a carne, nec a mundo: quæ tentatio per ſolas paſſiones fit. Paſſiones autem tentationem non faciunt: cū non inſurgant niſi uolente ratione, & quādo illa uult, & quamdiu uult, & quantum uult. Ideo iam nō eſſet tentari ad aliquod, ſed ſimpliciter iſtud uelle. A diabolo autem non requirebat ullam paſſionem tentari: ideo a diabolo tentari potuit: a carne uerò, & a mundo tentari propriè non erat poſſibile. Hoc innuit Gregorius in quadam homilia, dicens. Sciendum nobis eſt, ꝙ tentatio tribus modis agitur. Suggeſtione, delectatione, conſenſu: & nos cum tentamur plerumque B in delectationē, aut cōſenſum labimur: quia de carnis peccato propagati in nobis ipſis gerimus, unde crimina toleramus. Deus uerò, qui in utero uirginis incarnatus, in mundū ſine peccato uenerat, nihil contradictionis in ſemetipſo tolerabat: tentari quidem poterat per ſuggeſtionem: ſed eius mentem peccati delectatio non momordit: Atque ideo omnis illa diabolica tentatio foris non intus fuit. Aliquis ergo dicet: ſi Chriſtus a carne, & mundo tentatus non eſt, non potuit nobis dare ſufficientem doctrinam de tentatione toleranda, ſaltem exemplariter, cùm maior tentatio regulariter ſit a carne, quàm a diabolo, quoniam mouemur ab eo, quod nobis magis intrinſecum eſt, & naturale. Quæ autem ſit ſimpliciter earum maior infra C dicetur. In tentatione ergo carnis Chriſtus nos per exemplum inſtruere debuit. Dicēdum, ꝙ Chriſtus nos inſtruxit exemplo in hac tentatione: quia licèt ipſe a carne, & mundo tentatus non eſt, ad ea tamen, quæ ſunt carnis, & mundi per diabolum tentatus eſt. Patet hoc, quia prima tentatio ſua fuit ad ea, quæ carnis sūt, ſcilicet ad deſiderium cibi, vt de lapidibus panem faceret, & comederet. Tertia autem fuit ad ea, quæ mūdi ſunt, ſcilicet, ad deſiderium poteſtatis, & honoris, & diuitiarum, cùm diabolus oſtendit Chriſto omnia regna terræ, & gloriam eorum, & dixit, omnia hæc tibi dabo, ſi cadens adoraueris me. Nō fuit tamen a carne, nec a mundo tentatus, quia caro, & mundus, ideſt, concupiſcentia mundana, non ſuſcitauerunt intra eū D iſtas tentationes, ſed diabolus exterius ſuggerebat. Satis autem per hoc doctrinam nobis dedit reſiſtendi tentationibus carnis, & mundi, cùm eas tolerauerit, & repellerit. Quod autem ille pateretur eas a mundo, & a carne, ideſt, ab intrinſeco, ſicut nos patimur, nihil differebat quantum ad doctrinam reſiſtendi illis, quā Chriſtus nobis tradere uoluit.

Quare Ieſus ductus fuerit in deſertum, ut tentaretur: cùm poſſet alibi tentari. Quæſt. V.

QVAERITVR, quare dicitur ꝙ Ieſus ductus eſt in deſertum, ut tentaretur, quia etiam poterat alibi tentari. Dicendum ꝙ Matth. expræſſit hic unam cauſam, quare Chriſtus iuit E in deſertum, ſcilicet, ut tentaretur, multæ tamen fuerunt: Nam Chriſtus ſæpe ſecedebat in deſertum ſeparando ſe a turbis propter multa. Primò propter exemplum, quod dare intendebat prædicantibus. Nā Chriſtus nunc prædicare intendebat, ideo voluit omnia facere, quæ prædicatores facere deberent antequàm prędicarent, & etiam poſtquam prędicare cœperunt. Prædicator enim debet interdum particulariter exaudire eos, qui conſilia petunt in eis, quæ ſpiritualia sūt: & debet etiam interdum abſtrahere ſe a populo. Primo propter auctoritatem uerbi Dei. Quia ſi prędicator fuerit familiaris populo, contemnetur uerbum

eius, cùm familiaritas nimia generaliter contemptum pariat, & maximè apud indoctos uiros, & paruæ uirtutis: qui ea, quæ inſolita ſunt, & rara apud eos iudicant eſſe aliquid excelſum, & ſupra ſe: quod uerò in aſſiduã venerit conuerſationem pro nullo reputant. Ideo cuilibet, qui uult honorare uerbum Dei in ore ſuo, neceſſe eſt multum ſe ſequeſtrare a conuerſatione populi, ſcilicet, ut populus non uideat ea, quæ ille agit. Non quidem ſolùm, ut defectus illius non agnoſcat: ſed etiam, ut ꝙ uiderint melius eſſe putent. Solent enim homines & maximè indocti ea, quæ non uident magna arbitrari in eo potiſſimè, qui exterius aliquam boni imaginem præfert. Secundò, ut per conuerſationẽ non contrahat mores populi. Communitas enim imperfecta eſt, perfectio autem immo aliqua uera bonitas apud pauciſſimos eſt. Eſt autem naturale ꝙ quis contrahat mores illorum, cum quibus aſſidue conuerſatur. Vt ergo prædicator non contrahat mores populi, qui imperfecti ſunt, debet a populo ſequeſtrare ſe: quantum ad multam, ſiuem communem conuerſationem. Tertiò quia ſi prædicator aſſidue, aut multum conuerſetur cum populo, neceſſe eſt, ꝙ mores ſui, & populi ſint ſimiles: quia inter diſſimiles impoſſibile eſt grata, & iucunda communicatio. Ideo dicitur 8. Ethic. ꝙ inter amicos oportet eſſe ſimilitudinem, & æqualitatem. Tunc ergo, ut iucunde prædicator communicet cum populo in aſſidua, & magna communicatione: neceſſe eſt, ꝙ aut prædicator deſcẽdat ad mores populi, aut populus aſcendat ad mores prædicatoris. Difficile eſt autem, ꝙ imperfecti aſcendant ad altos mores, quales debent eſſe prædicatoris; maximè autem, vbi eſt multitudo. Nam unum imperfectum ad perfectionem duci non erat ualde difficile, multitudinem tamen, ſeu populum ad hoc aſcendere non eſt contingens; deſcendere autem cuilibet facile eſt etiã perfectiſſimo: cùm nulla ſit in deſcendendo difficultas. Si ergo prædicator aſſiduè, uel multum conuerſetur cum populo, neceſſe eſt, & ueriſimilius eũ deſcendere ad mores populi, quã populum aſcendere ad mores eius, quia facilius eſt. Hoc tamen debent cauere prædicatores: ideo aſſidua, uel frequens cum populo cõicatio eſt eis ualde nociua. Quartò, quia uita prædicatoris eſt mixta ex actiua, & contemplatiua. Contemplatio autem ſolitudinem requirit. Ideo a populo aliqualiter cauendum eſt. Qui uerò aſſiduè conuerſatur ad populũ, licèt prędicet: ſolam actiuam uitam agere vult. Vnde officium, & ſtatum prędicatoris non integrum gerit. Quintò eſt utile hoc prædicatori, quaſi ex neceſſitate. Nam quæ prædicat, oportet ut conſideret in lege Dei die ac nocte, ne conuertatur ad fabulas inanes. Sic ſuadet Apoſtolus Tim. 1. in ſacris literis ſtude, quæ poſſunt hominem inſtruere dicens, ꝙ omnis ſcriptura diuinitus inſpirata utilis eſt ad docendum ad arguendum ad corripiendum ad erudiendum in iuſtitia 2. ad Tim. 3. Ideo ſuadebat ei Apoſtolus, ꝙ inſtaret lectioni, & obſecrationi: obſecrari tamẽ pertinet ad prædicatores: ideo etiam lectioni inſtare. Iſtud autem impeditur ex populari cõicatione, ideo illa prædicatori fugienda eſt. Vt ergo Chriſtus inſtrueret prędicatores ſe a populo ſæpe ſegregare, ipſe quoque in deſertum iuit. Secundo Chriſtus interdum ibat in deſertũ propter corporalem quietem. Quia cùm manebat inter turbas, ſæpe non concedebant ei locum ad neceſſariã refectionem. Et ſic Chriſtus dixit ſemel diſcipulis: Venite ſeorſum in deſertum locum, & requieſcite puſillum Mar. 6. & datur ibi cauſa. Erant enim qui ueniebant, & redibant multi, nec manducandi ſpatium habebant. Et in hoc etiam prædicatores inſtruuntur, ut ſi eos interdum populus propter deuotionem in ope-

F ribus ſpiritualibus frequentet & uexet, ita ut non ſit eis locus ad neceſſariam corporis quietem, quòd ſubtrahant ſe paululum a plebe, etiam ſi propter ſola ſpiritualia opera ad eos fiat concurſus, cùm Chriſtus ex hoc ſe ſubtraxerit a plebe, quæ eum propter ſolum uerbum Dei frequentabat. Magis tamen neceſſaria eſt iſta ſubtractio ad tempus cuilibet prædicatori, quã Chriſto: cùm ille poſſet ex potentia deitatis ſupplere defectus corporis nullam quietem, uel refectionem ſumendo, ſicut nunc, cùm quadraginta diebus ſine cibo manſit. Nemo autem noſtrum talia facere poteſt, nec tentare fas eſt. Ideo neceſſe eſt nobis corpori indulgere ad quietem ſuam, & refectionem. Et hoc Chriſtus oſtendit iterum Mar. 3. cùm eſſet in domo,
G & uellet cibum ſumere, & turba non permittente, quæ eum quærebat uidere, & audire, exiuit ipſe ad turbam. Et tunc diſcipuli putantes hoc rationabiliter fieri, tenuerunt, & ipſe aſſenſit illis quaſi iuſte agerent, & comedit dimiſſa turba, cùm dicitur. Et ueniunt ad domum, & conuenit iterum turba, ita ut non poſſent neque panem manducare. Et cùm audiſſent ſui exierunt tenere eum. Dicebant enim, quoniam in furorẽ verſus eſt. Tertio Chriſtus aliquando recedebat in deſertum ſegregans ſe a turbis propter orationem, ut liberius uacaret illi, quia oratio requirit ardorem quendam mentis in Deum, & eleuationem. Et iſtud impeditur ſi homo ſe diſtrahat ad alia. Quod tamen fieri neceſſe eſt, cùm homo manſerit inter multos. Ideo
H conuenientior locus eſt ad orandũ in loco ſegregato. Et ſic Chriſtus ibat in montes, & deſerta. Sic patet Luc. 6. ſcilicet: Factum eſt in illis diebus exiit in montem orare. Et erat pernoctans in oratione Dei. Et dicit ibi Ambroſius ſuper Lucam, quòd per hoc Chriſtus ad concepta uirtutis ſuo nos informat exemplo. Et iſtud etiam conueniebat in præſenti. Voluit enim Chriſtus eſſe in deſerto hoc tempore: ut ibi liberius, & amplius orationi uacaret, quod ſatisfacere potuit in quadraginta diebus. Quarto faciebat hoc Chriſtus, vt ſuo exemplo nos doceret fauorem humanum uitare, ſcilicet, ꝙ non uellemus facere omnia magna, quæ faceremus ad captandum fauorem plebis, & honorẽ. Vnde Chryſoſtomus ſuper Matth. 5. ſcilicet, videns Ie-
I ſus turbas aſcendit in montem, dicit, ꝙ non in ciuitate, & foro, ſed in monte, & ſolitudine ſedens erudiuit nos nihil ad oſtentationem facere, & a tumultibus abſcedere: & maximè cùm de neceſſariis diſputare oporteat. Iſtud etiam conueniebat in præſenti: quia Chriſtus fecit hic opus admirãdũ. ſ. ꝙ quadraginta diebus ſine cibo manſerit. Si autem hoc faceret corã populo, magnam de ſe opinionẽ ſanctitatis, & diuinitatis gigneret. Vt ergo nos in altiſſimis rebus noſtris fauorem plebis non quæramus, ſed ſoli Deo intra cor noſtrum placere ſtudeamus, Chriſtus iſtud facturus a plebe receſſit: ut ſic nemo opus ſuum uideret, & nullam laudem inde conſequi poſſet. Quinto Chriſtus iuit in deſertum nunc propter ieiunium, quia nihil in
K iſtis diebus facturus erat niſi ieiunare, & orare. In hoc autem inter populares prodeſſe nihil poterat, ſed potius impediretur, quia aliqui urgerent eum ad ſumendum cibum, ſi uiderent tot diebus ſine cibo manere. Propter turbas diſcipuli tenuerunt eum dicentes: quoniam in furore uerſus eſt. Mar. 3. a fortiori ergo urgerent eum ad cibum, & increparent, ſi tot diebus incibatus maneret. Et maximè nunc, quia bene diſcipuli tenuerunt, cùm multa miracula fecerat, per quæ clare patere poterat eum eſſe Deum, & patet ex proceſſu Marci a principio uſque ad medium tertii capituli, ubi iſtud dicitur: nunc autem nullum adhuc miraculum

culum fecerat: ideo magis nunc teneretur, & vrgeretur ad cibum capiendum, & diceretur, quòd in furorem verſus erat. Cùm ergo Chriſtus habuerit propoſitum ieiunandi quadraginta diebus, fuit ſibi valde conueniens ſequeſtrare ſe à turba exeundo in deſertum ad iſtud ieiunium. Sextò fuit conueniens hoc, vt Chriſtus per ieiunium ſuum oſtenderet nobis modum ieiunandi, quia ieiuniſ ad quandam afflictionē carnis inducimur, & ideo non ſolùm homo à cibis abſtinere debet, ſed etiam à cæteris delectationibus. Patet hoc de ieiunio diei propitiationis, in qua Deus iubebat, quòd Iudæi affligerent animas ſuas. Leui. 16. & 23. Ideo Iudæi non ſolum abſtinebant à cibis, ſed etiā ab omnibus delectationibus: cùm Deus dixiſſet: omnis anima, quæ afflicta non fuerit die hoc, peribit de B populis ſuis. Et ſic in ieiunio etiam ab alijs delectationibus, quæ aliàs licita ſunt homo abſtinere debet, ſaltē de honeſtate, vel ad perfectionem ieiunij, ſcilicet, à plauſu, & cantu, & ſimilibus, & iucunditate collocutionum. Et ob hoc Eccleſia temporibus ieiuniorum, ſicut in quadrageſima ceſſat à quibuſdam canticis lætitiæ, & non cantat in organis, & vaſis muſicis, ſicut alijs temporibus. Ad hoc autem ſignificandum conueniens fuit, quòd Chriſtus iret ad ieiunandum in deſerto, vbi nullum bonum eſt ad humanam iucunditatem, immo etiam omnia neceſſaria deſunt. Septimò iuit in deſertum ſpecialiter propter tentationem, ſicut Matth. dixit, ſcilicet, quòd ductus eſt in deſertum, vt tentaretur a diabolo. Et quia Adam à diabolo ſuperatus eiectus eſt de Paradiſo in iſtum mundum, qui vo- C catur deſertum, conueniens fuit, quòd Chriſtus diabolum tentantem in deſerto ſuperaret. Sic dicit Ambro. ſuper Luc. ſ. Agebatur Chriſtus in deſertum myſterio, vt Adam de exilio liberaret, qui de Paradiſo in deſertum eiectus eſt. Aliter inducit Glo. iſtud deſertū dicēs, quòd fuit deſertum inter Ieruſalem, & Iericho, vbi ille homo incidit in latrones, de quo Luc. 10. qui gerebat figuram Adæ, & à dæmonibus conuictus eſt. Conueniens ergo fuit, vt ibi Diabolum Chriſtus ſuperaret, vbi diabolus hominem ſub figura ſuperaſſe dictus eſt. Octauò iuit in deſertum magis propriè ꝑpter tētationem, ſcilicet, vt diabolus maiorem opportunitatem inueniret ad tentandum eum in deſerto, quàm D ſi inueniret in vrbibus. Et hoc eſt, quia diabolus maximè tentat hominem quando eum ſolum inuenit. Sic ait Chryſo. in quadam Homilia, ſcilicet. Tunc autem maximè inſtat diabolus ad tentandum: cùm viderit ſolitarios. Vnde etiam in principio mulierem tentauit ſine viro eam inueniens. Vnde & ſic per hoc etiam diabolo datur occaſio tentandi, quòd ducitur in deſertum. Iſta eſt cauſa, quare ſolitudo omnimoda non eſt niſi pro viris perfectis: minores autem non poſſunt illam ſuſtinere, & incidunt in multa pericula. Et ſic rectè dixit Ariſtot. 1. Politic. quòd homines agentes vitam ſolitariam, aut ſunt Dij, aut ſunt beſtiæ, ideſt, aut ſunt omnino perfecti accedentes ad naturæ Dei imitationem, aut ſunt omnino beſtiales periculorū igna- E ri, & teneri in ſeipſos bonorum inſenſibiles. Sunt autem in hoc multa damna, & iſta cauentes patres antiqui nō permittebant alicui tenere vitam Eremiticam omnino ſolitariam, niſi prius virtus eius in cænobijs probata extiteret, & tunc de mandato, aut licentia maiorum deſignabantur, qui in ſolitudinem irent ſiue ad tempus, ſiue in perpetuum.

Primum autem damnum ſolitarij eſt facilitas ſuccumbendi tentationi. Nam, qui ſolus eſt, ſi à dæmone tentetur, non habet à quo conſilium petat, & facile capitur. Cùm vero multi ſunt, & tentatio vnius alteri exponitur, ſubuenitur, & dæmon fugit videns, quòd non lateat eius fraus. Propter hoc dicitur Eccl. 4. Væ

A ſoli, quia ſi ceciderit non habet ſubleuantem. Si quiſpiam præualuerit contra vnum, duo ei reſiſtent. Et quanto plures fuerint, tanto firmius per eorum conſilium tentatio diſſipabitur. Ideo dicitur ibi: Funiculus triplex difficile rumpitur, ideſt, quando tres fuerint, nō poterit quis irrumpere in eos, niſi cum difficultate. Et propter hoc patres antiqui in Aegypto rectores cęnobiorum inſtituebant, quòd cùm quis de monachis tentaretur mox maiori ſuo tentationem reuelaret. Et ſic ſubueniebatur ei. Et repertum eſt fuiſſe iſtud valde vtile documentum.

Secundum incommodum eſt triſtitia, quia vita ſolitaria naturaliter eſt homini triſtis: cùm enim homo ſit animal politicum naturaliter, ut patet, 1. & 2. B Poli. eſt quodammodo contra naturam ſolitarium viuere. Omne tamen quod contra naturam eſt, triſte eſt: quia eſt violentum: ideo difficilè eſt tolerari, niſi viro perfecto, qui iam quaſi mutauit naturam in virtutem ſubiectis ſibi omnibus deſiderijs. In viris autem imperfectis iſta triſtitia cauſat deſperationem, & faciles ſunt homines ad omne malum.

Tertium eſt difficultas reſurgendi à peccato. Nam ſi quis ſolitarius ſemel tentationi ſuccubuerit, non habet qui eum ſubleuet, vel per conſilium, aut exortationem, aut exemplum, vel alios modos quibus homines redeunt ad cor. Et de hoc propriè dicitur Ecc. 4. Væ ſoli, quia ſi ceciderit, non habet ſubleuantem. Et ſic eſt vita periculoſa, quia facile eſt dæmoni ho- C minem, quem ſic ſemel deceperit, ducere in gehennam.

Quartum eſt, quia ſolitario non eſt facile totū tempus ordinate expendere. Cùm non habeat cui vacet. Cùm autem quis inter alios conuerſatur, interdum ipſe apud alios, & ſæpe alij apud illum ipſum occupant, & non ſolùm ſibi, ſed etiam eis, quæ ad proximū ſunt vacare quis poteſt: Cùm vero ſolitarius eſt ſibi ſoli intendere neceſſe eſt. Quod tamen quis ſemper ſibi intendat non eſt facile, tum quia non occurrunt ſolitario tanta circa ſeipſum, quibus ſemper occupari debeat: tum quia etiam ſi hoc accideret, difficile eſſet homini hoc facere, quia ſemper ad idem attendere tędioſum nimis eſt: etiam ſi illud bonum excellens D ſit, & delectabile. Et hoc quia, vt ait Ariſt. 7. Ethi. in fine, natura noſtra non eſt perfectè iuſta, uel bene ordinata. Ideo dicit, ꝙ non gaudet ſemper eadem delectatione, ſed mutationem deſiderat, & illa eſt delectabilis. Qui autem circa ſeipſum ſolum verſatur, neceſſe eſt in hoc tædium concipiat. Eſt autem verum, quòd ad iſtam ſolitariam vitam occupatio in literis valde prodeſt: tum quia de tempore multum ſic, & honeſtè expendi poteſt, tum quia talis occupatio ſecundùm ſe delectabilis eſt ei, qui de hoc indiſpoſitus non eſt. Et propter hoc dicitur, quòd otium ſine literis mors eſt, ideſt, Vita ſolitaria, quæ otium dicitur. Et tamen hoc non ſufficit, quia ipſa occupatio in literis ſi multum aſſidua eſt tædium parit. Quia dicitur primo de Ani- E ma. ex multum ſpeculari marceſcit animal corrupto quodam interius, ideſt, propter defectum, qui fit in organo phantaſtico, & corruptionem partium tenerarum ex ardore quodam conſequente ad multum, vel intente ſpeculari.

Quintum eſt, quia difficile eſt homini cogitare circa ſe ipſum longo tempore, niſi ſit perfectus valde. Nā intellectus hominis ꝓꝑ ſuam actualitatem quieſcere neſcit in vigilia. Vnde ſi homo non offerat ei aliqd ſpecialiter cogitandū circa quæcūq; occurrentia variè, & inſtabiliter cogitabit. Si aūt homo ſolitarius fuerit nihil habet de quo cogitet niſi ſeipſum, & actus ſuos. Si autem ipſe habeat in ſe aliquid excellens, circa quod verſari poſſit aliquādiu manebit, ſine triſtitia ī hac co-

gitatione. Si autem homo in ſeipſo nihil excellens re F
pent, triſtatur de ſeipſo cogitando: maximè, quando
nihil niſi malum inuenit in ſeipſo. Nam tunc non tri-
ſtatur ſed etiam horret de ſeipſo cogitare, & ſeipſum
fugit. Sic oſtendit latè Ariſt. 9. Ethic. dicens quomo
do homo conuiuat ſibi ipſi, & quòd non poſſint mali
ſibi ipſis conuiuere: quia in ſe nihil inueniunt, niſi
quod fecerunt. Et eſt eis triſte cogitare ſola ſcelera,
quę fecerunt: ideo fugiunt ſeipſos, & apud alios ma-
nere uolunt: ut cùm illis exiſtentes non recordentur
de ſeipſis. Et ſic aliquid iucundum habent. Quia
tamen neceſſe eſt aliquando ad ſeipſos redire, triſtan-
tur ualde de ſeipſis cogitantes. Ideo interdum ali-
qui, qui ad magnam malitiam perueniunt, memores
iniquitatum ſuarum, & non potentes illam cogitatio- G
nem euitare, in qua ualde torquentur, interimunt ſe-
ipſos, ut dicitur ibidem. Soli autem boni ſunt, qui ſi-
bi ipſis longo tempore conuiuere poſſunt, quia dele-
ctabiliter cogitant de ſeipſis, memores operum bo-
norum ſuorum præteritorum, & de futuris meliorẽ
ſpem habentes. Eſt igitur difficile ualde manere ſo-
litarium, & maximè propter iſtud, quod nunc dictum
eſt de conditione intellectus noſtri. Soli ergo uiri per-
fectiſſimi in hoc poſſunt, qui totaliter in Deum tran-
ſlati ſunt, & inueniũt apud ſe ſemper delectabilia, quæ
cogitent: uel uiri omnino beſtiales, qui nihil penitus
cogitant: nam hi ex hac parte non affliguntur: licèt a-
liunde ſolitudo eis odioſa ſit, quia ibi ad ſatiandum
uentris lacunam, quod ſolùm bonum tanquam peco- H
ra putant, locus non eſt. Sed hi parum a beſtiis diffe-
runt: de quibus, cùm de hominibus loquamur ſilen-
dum eſt, quia infra dignitatem ſpeciei humanæ ſunt.
Eſt ergo deſertum propter prædicta tentationibus op-
portunitatem præbẽs. Nono & magis in ſpeciali Chri
ſtus in deſerto tentari uoluit, quia aliter tentatio ſua
prima locum non haberet. Nam cùm eſuriret, dixit
ei diabolus: Dic ut lapides iſti panes fiant. Et hoc erat
propter neceſſitatem ciborum, & impoſſibilitatem
habendi eos in loco. Si tamen Chriſtus fuiſſet in urbi-
bus, etiam ſi eſuriret, non poſſet eum diabolus tenta-
re de hoc. Ideo fuit conueniens quòd iret in deſertũ.
Aliæ cauſæ ad hoc aſſignari poterant: illa tamen ulti-
ma eſt præcipua, & quam Matth. intendit. Cùm dixit I
quòd ductus eſt in deſertum Ieſus, vt tentaretur a dia-
bolo, ſcilicet, quia erat ibi opportunitas tẽtationis ubi
erat inopia panis.

An fuit conueniens, quòd Chriſtus tentaretur in deſerto.
Quæſt. VI.

QVAERITVR, an fuit conueniens, ꝙ Chri-
ſtus tentaretur in deſerto. Quidam dicunt,
quòd non: quia Chriſtus tentari uoluit, ut no-
bis ad reſiſtendum tentationibus doctri-
nam traderet. Melius tamen hanc traderet in urbi-
bus, ubi tentatio iſta uideretur, quàm in deſerto, vbi
nullus uidebat, ergo non debuit in deſerto tentari. K
Item ſi Chriſtus iret in deſertum, exponebat ſe ma-
iori tentationi, quàm in urbe pati poſſet: Nemo ta-
men ſe debet exponere tentationibus: ergo magis in
urbe tentari debuit.

Dicendum, quòd conueniens fuit Chriſtum tenta-
ri in deſerto propter cauſas expreſſas in præcedenti
quæſtione, & etiam, quia ut ait Ambr. ſuper Luc. Chri
ſtus agebatur in deſertum conſilio, ut diabolum pro-
uocaret. Nam niſi ille certaſſet non mihi uiciſſet: my-
ſterio, ut Adam de exilio reuocaret, uel liberaret, qui
de paradiſo in deſertum eiectus eſt: exemplo, vt oſten-
deret nobis diabolum ad meliora tendentibus inuide-
re. Fuit etiam hoc propter imitationem. Quia cùm
Chriſtus in deſertum uadit, hortatur nos in deſertum
exire, & cum diabolo contendere. Nam quodlibet
opus bonum, & arduum in deſerto eſt, ut ait Chryſo.
ſuper Matth. Ad primum argumentum dicendum,
quòd Chriſtus proponitur omnibus nobis in exem-
plum per fidem, iuxta illud ad Hebræ. 12. ſcilicet.
Aſpicientes in auctorem fidei, & conſumatorem
Ieſum. Fides autem ex auditu eſt, & non ex uiſu. ad
Roman. 10. immo fides, quando uiſum recipit non eſt
tanti meriti Io. 20. Quia uidiſti me, credidiſti, beati qui
non uiderunt, & crediderunt. Tentatio ergo Chriſti
proponitur in exemplum nobis, non tanquam uiſa,
ſed tanquam credita. Et hoc ſatis eſt, quia non opor-
tebat, quòd omnes homines eam uiderent, ut per eã
inſtruerentur, ſed quòd omnibus narraretur. Nam, &
nihil de aliis, quæ credimus, uiſum eſt ab omnibus, ſed
omnibus narratum eſt. Sunt tamen quædam opera
Chriſti, quæ licèt non ſint neceſſe uideri ab omnibus
credentibus, ſunt tamen neceſſe a quibuſdam uideri,
ut fides introduceretur. Et ſic ſunt omnia illa, per quę
Chriſtus oſtendebat poteſtatem ſuam: ſicut fuerunt
opera miraculorum, uel ueritates aliquorum articulo
rum credẽdorum. Sicut, quòd Chriſtus mortuus fue-
rit, & reſurrexerit, & ita de ſimilibus. Illa autem, quæ
pertinent ad ſolam doctrinam moralem, non erat ne-
ceſſe, ꝙ ab aliquo uiderentur: ſed ſolùm ꝙ narraren-
tur, ita ut credi poſſent ab illo eſſe facta. Et ſic fuit de
tentatione Chriſti: quia cùm nobis conſtet per fidem
quid eſt, in quo Chriſtus tentatus eſt, & quomodo re
ſtitit, nihil differt, ꝙ aliquis iſtud uiderit ſicut nemo:
quia hic non principaliter quæritur an illud fuit, ſed
quomodo fuit. Aliter reſponderi poteſt, quod etiam ſi
Chriſtus uoluiſſet tentari in urbe, nemo uidere poſſet
hanc tentationem: quia diabolus non appareret Chri-
ſto, nec loqueretur coram aliis, ne uideretur, & impe-
diretur: ſed ſoli loqueretur. Ideo ubicunque eſſet, ne-
ceſſe erat tentationem iſtam ſecretè agi. Et nunquam
diabolus aliter tentauit quemquam hominũ: ſed ſem
per in occulto tentat, ſiue per ſolam ſuggeſtionem, ſi-
ue apparendo exterius. Et ſic conueniens fuit Chriſtũ
in deſerto tentari: quia nullus poterat habere doctrinã
ex illa tentatione uidendo eam, ut dictum eſt. Ad ſe-
cundum dicendum, ꝙ fuit maior opportunitas tentã-
di in deſerto: & tamen non fuit malum quærere illam
opportunitatem, cùm eſſet neceſſarium ad tentatio-
nem, ut dicetur ſequenti quæſtione.

An omnes tentationes Chriſti fuerunt in deſerto.
Quæſt. VII.

QVAERITVR, an omnes tentationes Chri-
ſti fuerunt in deſerto. Aliqui dicunt, quod
ſic, quia dicitur ſupra in litera, quòd ductus
eſt Ieſus in deſertum, ut tentaretur a dia-
bolo. Dicendum, quòd hic ponuntur tres tentatio-
nes, & duæ earum factæ ſunt in deſerto, ſcilicet, de la-
pidibus conuertendis in panes, & de oſtenſione om-
nium regnorum terræ. Alia autem, ſcilicet, ut ſe præ-
cipitaret de pinnaculo, fuit in Ieruſalem: quia iſtud e-
rat pinnaculum templi, ut dicitur in litera. Aliqui di-
cunt, quòd omnes tentationes fuerunt factæ in deſer-
to, cùm dicatur in deſertum ductus, ut tentaretur. Et
cùm obiicitur de pinnaculo templi, dicunt, ꝙ illa du-
ctio in Ieruſalem non fuit realis ſed imaginaria, ſ. ꝙ ui-
debatur Chriſto ꝙ ducebatur in Ieruſalem, & tamen
non ducebatur. Dicendum, ꝙ non eſt uerum, ſed ꝙ il-
la ductio fuit verè realis. Primò, quia ſi dicamus
illam fuiſſe imaginariam, dicemus omnes fuiſſe i-
maginarias, cùm litera de illis æqualiter loquatur.

Nemo

Nemo tamen concedit omnes iſtas fuiſſe imaginarias viſiones, ideo nec iſta debet concedi imaginaria. Secūdo q́a in modo literæ manifeſtè apparet, ꝙ omnes iſtę tentationes fuerint realiter factæ. Ideo eſſet diſtorquere ſenſum literæ, & præuaricari eam, aſſerendo ꝙ fuerit viſio imaginaria: maximè quia eſt regula, ꝙ nūquā debet dici aliquid factum eſſe imaginarium, niſi quando conſtet neceſſariò. Nec alicubi credenda eſt anticipatio, uel recapitulatio, niſi ratio urgeat illud dici: quia aliàs nulla ueritas manebit in ſacra ſcriptura, quia poſſemus dicere de qualibet re ibi ſcripta, quòd non fuit realiter, ſed imaginariè uiſum eſt eis, de quibus narratur. Nullum autem poteſt eſſe maius inconueniens: quia ita non ſolùm deſtrueretur una propoſitio ſacræ ſcripturæ, ſed tota omnino deſtruetur, ita, ut non maneret una litera: quia dicemus, quòd omnia fuerūt in viſione imaginaria, & nihil realiter accidit. Oportet ergo dici, ꝙ nunquàm aliqua ſcriptura, vbi aliquid narratur factum, uel dictum debet intelligi aliter fuiſſe, quàm iaceat: niſi neceſſariò probetur aliter debere intelligi: ſicut in quibuſdam locis concedimus aliquid debere intelligi ſecundùm uiſionem imaginariam, ſicut quòd Stephanus uidit cælos apertos. Act. 7. qui tamen nunquàm aperti fuerunt, & quòd Michæas uidit Dominum ſuper ſolium excelſum: & alia de quibus. 3. Reg. 22. & 2. Paral. 18. Hic tamen nulla cauſa apparet quare debeamus dicere illa fuiſſe facta per uiſionem imaginariam: ideo neceſſe eſt dici, quòd fuerint realiter facta. Tertiò quia ſi fuiſſent in uiſione imaginaria oportebat, quòd diabolus, qui tentabat Chriſtū moueret ſpecies in organo phantaſtico Chriſti operando realiter intra cerebrum eius: ſicut interdum quando diabolus deludit nos per ſomnium: nihil tamen abſurdius dici poteſt, quàm quòd diabolus haberet aliquam realem actionem intra ſacratiſſimū Chriſti caput formando ſpecies, uel mouendo illas. Ideo non poteſt dici, quòd fuit uiſio imaginaria. Nam tunc tentatio eſſet intra Chriſtum: ſed totum fuiſſe exterius per diaboli ſuggeſtionem, ut ait Gregorius in quadam homilia. Quarto, quia ſi iſta fuiſſent facta in uiſione imaginaria, non fuiſſet uera tentatio, ſed imaginaria, & illa magis uocatur diabolica deluſio, quàm tentatio, cùm tentatio fiat ad eum, qui ſui compos eſt, & uidet, quòd fit, & intelligit, & poteſt reſiſtere ſi uoluerit. Dicimus tamen tentationes Chriſti fuiſſe ueras: ergo non fuerunt imaginarię. Quintò, quia ſi iſtud fuit factū imaginariè, nihil diabolus conſequeretur de eo, quod uolebat: quia non eſſet uerus conſenſus ubi res ſolùm imaginariè fieret, & cōſequenter non eſſet peccatum: quia ſicut uiſio eſſet imaginaria, ita conſenſus, uel diſſenſus eſſet imaginarius, & non realis: & tamen ad peccatum requiritur realis conſenſus rationis: ſicut interdum per ſomnium uidetur alicui, quòd tentatur de libidine, & quòd conſentit, & quòd nititur appræhendere formam deſideratam, & præſentē; & tamen ibi peccatum nullum eſt, cùm non ſit conſenſus, quia omnia fiunt per ſolam imaginationem. Sexto, quia ſi fuiſſent iſtæ tentationes imaginariæ, uel aliqua earum, non laudaremus Chriſtum tanquam ſuperantem diabolum, & uincentem iſtas tentationes: ſicut non laudamus illum, qui in ſomnis uidetur a dæmone tentari, & ſuperare eum. Et tamen laudamus Chriſtum in hoc. Ergo fuerunt omnes iſtæ tentationes realiter factæ exterius, & non per uiſionem imaginariam. Non ergo poteſt teneri iſta poſitio.

Alii dicunt, quòd fuerunt omnes reales tentationes, factæ in deſerto. Et de iſta dicunt, quòd facta eſt in Ieruſalem, & illa uocatur deſertum: quia erat a Deo deſerta, uel uirtutibus vacua, uel in breui deſeren-

A da, ſicut Chriſtus dixit infra 23. ſcilicet. Ecce relinquetur uobis domus ueſtra deſerta. Dicendum quòd non ſtat, quia iſte eſt ſenſus myſticus: neceſſe eſt tamen ſcripturam intelligi in ſenſu literali, quia ille eſt fundamētum, & in quo conſideratur ueritas, uel falſitas: ſenſus autem myſtici non ſunt ueri, nec falſi, cùm non ſint quos litera intendit: & æqualiter poſſunt multi applicari ad eandem literam. Si quis tamen deſerto ſenſu literali uellet ſequi myſticum pro literali, omnia cōfundet, & tota ſcriptura reddēt incerta, & neſciemus quando eſt uera, nec falſa: maximè, quia hoc modo exponitur hic quædam pars literaliter, & quędam myſticè: & non coheret ſibi talis textura: ſicut pedes imaginis Danielis, cuius pars erat ferrea, & pars fictilis. Da-

B nielis 2. Ideo dicendum, quòd tentatio iſta de pinnaculo templi uerè facta eſt in Ieruſalem, & non fuit facta in deſerto.

Ad argumentum dicēdum quòd Chriſtus ductus eſt in deſertum, ut tentaretur, id eſt, ut inciperet tētari: Nam ſi non fuiſſet ductus in deſertum, non potuiſſet tentari: quia non habuiſſet diabolus opportunitatem ad hoc: maximè quia tentatio prima, in qua diabolus cæpit contra Chriſtum, non potuiſſet fieri niſi in deſerto. Nam in urbe non potuiſſet eſſe talis defectus ciborum, ita ut conueniens eſſet, uel neceſſarium lapides conuertere in panem. Poſtea tamen inchoata tentatione in deſerto diabolus duxit Chriſtum per diuerſa loca, in quibus eum tentauit. Aliter poteſt dici ſi-

C quis uellet tenere, quòd omnes tentationes factę ſunt in deſerto, ſ. ꝙ omnes ibi factæ ſunt. Quædam tamen ibi inchoatæ fuerunt, & completæ: alię uerò ſolùm inchoatæ: & ſic prima, & tertia fuerunt in deſerto inchoatę, & completę. ſecunda uerò, ſ. de pinnaculo tēpli fuit inchoata in deſerto, & completa in Ieruſalem. Nam ex hoc ꝙ Chriſtus permittebat ſe portari a dæmone de deſerto in Ieruſalem, vt ibi tentaretur, erat inchoata tentatio: quia iſta portatio, cùm eſſet quædā opportunitas immediata ad tētationē, erat quaſi pars quędam eius præcedens. Tñ prior ſenſus melior eſt, ſ. ꝙ non fuerint omnes tētationes factæ in deſerto: quia litera Matthæi non urget nos ad hoc: cùm dicat Chriſtum ductum in deſertum, ut tentaretur. In quo innui-

D tur, ꝙ antequàm iret in deſertum non fuerat tentatus, & tamen non innuitur, quòd poſt deſertum tentatus non fuerit. Et iſta eſt ueritas.

An Chriſtus bene egerit uadens in deſerto, ut tentaretur.
Quæſt. VIII.

QVAERITVR, an Chriſtus bene agerit uadens in deſertum, ut tentaretur: quia per hoc uolebat tentari. Quidam dicunt, quòd non fuerit diſcretè factum, quia tentatio periculum quoddam eſt. Non eſt tamen uiri fortis nec

E prudentis pericula quærere: ſed ad fortem pertinent, quando occurrerint illis uiriliter ſe exponere: ad prudentem autem pericula inquantum poterit euitare: non ergo fuit rectum tentari uoluiſſe.

Item quia non ſolùm tentari uoluit: ſed etiam tentatori ad tentandum, & præualendum occaſionem magnam tribuit: quia exiuit in deſertum, ut tentaretur: & tamen deſertus eſt locus aptiſſimus ad hoc, ut dæmon plures cauſas tentandi inueniat, & tentatus remedia pauciora, ut dictum eſt ſupra in quinta quæſtione de damnis uitæ ſolitariæ: ergo non fuit prudenter factum. Item Chriſtus faciebat omnia ad noſtram inſtructionem, quos non ſolùm uerbis, ſed etiam operibus erudiebat. Et tamen ipſe inſtruxit

nos in oratione a Deo petere, ne inducamur in tentationem infra 7. & Luc. 11. ergo non licèt tentationes quærere, & conuenienter ipſe non debuit illas quærere; nec per hoc nobis ad ſimilia occaſionem præſtaret,

Dicendum, quòd rectiſſime factum eſt, quòd Chriſtus ductus fuerit in deſertum, ut tentaretur, quia conueniens fuit Chriſtum tentari, ut nobis ad ſuſtinendũ tentationes exemplo ſuo doctrinam traderet, & propter alias cauſas ſupra poſitas in quadam quæſtione. Et tamen ſi Chriſtus non ſe obtuliſſet, ut tentaretur, non potuiſſet tentari, Ergo debuit ſe offerre, & præſtare occaſionem dæmoni, ut eum tentaret, Sic dicit Chryſoſtomus ſuper Matthæum, quòd ad homines diabolus uadit, ut tentet eos, quoniam autem aduerſus Chriſtum diabolus ire non poterat, ideo contra diabolum Chriſtus proceſſit, Sic etiam Hieronymus ſuper Matthæum dicit, quòd Chriſtus ducitur in deſertum non inuitus, aut captus, ſed pugnandi uoluntate. Idem dicit Ambroſius ſuper Lucam quòd Chriſtus agebatur conſilio in deſertum, vt diabolum prouocaret, Nam niſi ille certaſſet, non mihi iſte viciſſet. Non fuit autem iſta prouocatio ad tentationem uerbalis, ita quòd Chriſtus diceret diabolo, ecce præſto ſum, veni, & tenta me, ſed fuit prouocatio realis concedens diabolo oportunitatem ad tentationem inchoandam. Sic enim dicit Baſilius, ſcilicet, Non enim uerbo prouocans inimicum, ſed opere incitans quætit deſertum. Delectatur enim in deſerto: non enim patitur eſſe in urbibus, contriſtat quippe eum concordia ciuium. Et quanquam uideatur alicui difficile, quòd Chriſtus tentatorem prouocauerit, non fuit iniuſtè, nec imprudenter factum,

Primò quia Deo iubente factum eſt; ideo dicitur in litera, quòd ductus eſt Ieſus a ſpiritu in deſertum, i. ductus eſt a ſpiritu ſancto. q. d. nõ iuit ipſe, ſed ductus eſt. Vel non fuit principium iſtius motus per uoluntatem humanam, ſed per ſpiritus ſancti conſilium, & opus. Et ob hoc ne quis poſſet Chriſtum arguere, quod imprudenter, uel audaciter egerit, expreſſit hic ſcriptura, quòd Chriſtus ductus eſt a ſpiritu ſancto, quod non exprimit in alijs operibus Chriſti; licèt conſtet Chriſtum in omnibus fuiſſe motum per ſpiritum ſanctũ, Quia tamẽ hic uidebatur poſſe magis argui, quàm de alijs actibus: expreſſum fuit hic potius, quàm alibi, Lucas tamen magis hoc expreſſit dicẽns. Ieſus autem plenus ſpiritu ſancto regreſſus eſt a Iordane, & agebatur a ſpiritu in deſertum. Secundò quia niſi Chriſtus diabolum prouocaſſet, ipſe non inueniſſet cauſam tentandi eum, ut dictum eſt, & tamen neceſſe erat Chriſtum tentari propter multa iam dicta, ergo oportebat, quòd ipſe ſe offerret, ſi diabolus aliter eum tentare non poterat. Et non ſolùm tentari uellet, ſed etiam, ꝙ ipſemet occaſionem quæreret ad tentationem. Tertio, quia tentationem deſiderare, uel quærere in eo, qui poteſt ſuccumbere non eſt laudabile, qui tamen ſuccumbere non poteſt etiam ſi illam quærat nihil indiſcretè agit, cùm non ſe exponat alicui periculo: Chriſtus autem tentari poterat, ſuccumbere tamẽ non poterat, cùm peccare non poſſet, ideo ſecurè poterat tentationi ſe exponere. Sic ait Grego. in quadam homilia, ſcilicet, Sciendum nobis eſt, quod tentatio tribus modis agitur, ſuggeſtione, delectatione, conſenſu: nos tamen cum tentamur plerumque in delectationẽ, aut conſenſum labimur; quia de carnis peccato propagati in nobis ipſis gerimus unde certamina toleramus. Deus uero, qui in utero Virginis incarnatus in mundũ ſine peccato uenerat, nihil contradictionis in ſemetipſo tolerabat. Tentari ergo per ſuggeſtionem potuit, ſed eius mentem peccati dele-

F ctatio non momordit. Atque ideo omnis illa diabolica tentatio foris, & non intus fuit. De hoc etiam ipſemet Grego. 3. lib. moralium ait. Hoſtis tamen noſter mentem mediatoris Dei, & hominum tentatione quaſſare non ualuit: ſic enim dignatus eſt tentationes exterius ſuſcipere: ut tamen eius mens interius diuinitati inhærens inconcuſſa permaneret. Quartò, quia Chriſtus voluit per hoc oſtendere ſuam perfectionem ex fine tentationis. Nam Chriſtus in operibus ſuis non ſolùm inſtruere nos intendit, ſed etiam ſuam magnitudinem oſtendere, Vnde nec in omnibus oportet nos imitari eum, ut infra dicetur. Ideo ſicut hic nos inſtruxit ad reſiſtendum tentationibus, quia ipſe illas repulit: ita etiam magnitudinem ſuam
G nobis oſtendit, ſcilicet, quia hoſtem humani generis ſuſtinere non timuerit: quem etiam prouocare confidenter auſus eſt oblata inſuper illi oportunitate uincendi: & tamen his omnibus exiſtentibus dæmon faciliter ſuperatus fuerit: conſiderare poterimus quãtæ fuerit magnitudinis, qui eum repulit.

Ad primum argumẽtum dicendum, ꝙ uiri fortis, & prudentis non eſt quærere pericula, quia uir fortis, & prudens ſuccumbere poteſt in illis. Iſte tamen, de quo loquimur, uir erat, qui ſuccumbere non poterat: ideo inconueniens non erat, ꝙ illa quæreret. Aliter poteſt dici, uerum eſſe ſimpliciter, ꝙ uir fortis, & prudẽs pericula quærere non debet; de Chriſto autem dicendum, ꝙ pericula non quæſiuit, quia tentatio in eo pe-
H riculum non erat, cùm peccare non poſſet, nec ſuccũbere. Aliter etiam poteſt dici, ꝙ ad fortem, & prudentem non pertinet pericula quærere tanquam ipſe illa eligat: & tamẽ ſi iubetur illa quærere ab eo, qui poteſt iuſtè hoc iubere, tenetur illa quærere. Sic fuit de Chriſto homine; quia ſpiritus ſanctus, ideſt, tota deitas ſuadebat, quòd ipſe tentatorem prouocaret: cùm dicatur in litera, ꝙ ductus eſt in deſertum a ſpiritu, vt tentaretur. Iuſtiſſimum ergo opus agebat, & prudenter tentationem quærebat, quam deitas quærendam iubebat.

Ad ſecundum dicendum ꝙ Chriſtus occaſionẽ præſtitit magnam diabolo ad tentandum, & etiam ad præualendum ſi ipſe habuiſſet infirmitatem noſtram:
I quia tamen erat ſecurus de ſua firmitate, etiam ſi multo plures, & maiores occaſiones præſtitiſſet dæmoni, non egiſſet imprudenter, nec alicui periculo ſe committeret. Vt tamen ſciatur quam occaſionem tentandi homo poſſet diabolo præſtare conſiderandum, ꝙ duplex eſt tentationis occaſio. Vna quidem ex parte hominis, utpotè, cùm quis ſe peccato propinquum facit volendo ſuſtinere aliquid, quod forte non eſt utile, & tamen eſt directa occaſio ad peccãdum: & iſtud eſt generaliter, cùm homo occaſionem peccati non euitat, Et talis occaſio tentationis euitanda eſt. Sic enim dictum eſt Loth Geneſ. 19. Ne ſteteris in omni regione circa Sodomam, ſed in monte ſalua teipſum: quaſi dicat. Terra iſta Sodomorum deſtruen-
K da eſt, & ſi manſeris in regione propinqua poterit aliqua pars mali ad te peruenire, & peribis: ideo caue ne maneas in ea. Et ſic debet homo euitare occaſiones propinquas, & directas ad peccatum, alioquin ſeipſum arguat ſi in peccatum inciderit.

Alia uerò tentationis occaſio eſt ex parte diaboli, qui ſemper inuidet tendentibus ad meliora, ut ait Ambroſius ſuper Lucam. Et talis occaſionis tentatio non eſt uitanda: quia aliàs tolleretur omnis profectus in bono, ſcilicet, ſi homo diceret. Nolo aggredi res arduas: quia diabolus me grauiter tentabit, ut deſeram, & incidam in mala. Vnde Chryſoſt. ſuper Matthæum dicit: quòd non ſolum

Chriſtus

Chriſtus ductus eſt in deſertum a ſpiritu: ſed etiã omnes filij Dei habentes Spiritum ſanctum. A Non enim ſunt contenti ſedere otioſi: ſed ſpiritus ſanctus urget eos aliquod magnum apprehendere opus, quod eſt in deſerto quantum ad diabolum: quia non eſt ibi iniuſtitia qua diabolus delectatur. Omne etiam bonum extra carnem, & extra mundum eſt: quia non eſt ſecũdùm uoluntatem carnis, & mundi. Ad tale ergo deſertum omnes filij Dei exeunt, ut tententur, ſ. ꝙ opera ardua incipiunt, in quibus credere debent, quòd tentabuntur: quia diabolus mox inuidebit eis. Talem autẽ occaſionem tentationis dare diabolo non eſt periculoſum: dum tamen homo maturè, & prudenter agat: qa maius eſt auxilium ſpiritus ſancti, qui eſt perfecti operis actor, quàm impugnatio diaboli bono operi inuidentis. B

Ad tertium dicendum, quòd Chriſtus docuit nos petere, ne inducamur in tentationem, ideſt, vt non deducamur ad ſuccumbendum tentationi: nos tamen oramus ſimpliciter, ne tentemur, cùm interdum proficiat nobis tentari. prima Corin. 10. ſ. Fidelis eſt Deus, qui non permittet uos tentari ultra id quod poteſtis, ſed faciet cum tentatione prouentum, vt ſuſtinere poſſitis. Chriſtus autem non poterat incidere in tentationem, ideſt, ſuccumbere: quia peccare nõ poterat: ideo licèt ipſe doceret nos orando dicere, & ne nos inducas in tentationem: non oportebat immo non conueniebat, quòd ipſe pro ſeipſo ſic oraret. Et ſic aliquid facere nos docuit, quòd ad eum facere non pertinebat. & C aliquid ipſe faciebat, quod nos in exemplum accipere non debemus. Et ſic cùm dicitur, quòd non debuit ipſe tentationem quęrere ne nobis ad ſimilia præſtaret exemplum. Dicendum quòd Chriſtus fecit aliquid, quod a nobis eſt accipiendum in exemplum, ſcilicet, quòd ipſe faciebat ad inſtructionẽ moralem: aliquid verò, in quo non debemus ſequi exemplum eius, ſcilicet in illis, quæ ipſe fecit ad oſtendendam poteſtatem ſuam, ſicut in operatione miraculorum: ita etiam in moralibus aliquid ipſe fecit, quòd partim pertinebat ad inſtructionem, & partim ad poteſtatis oſtenſionẽ. In primo debemus exequi exemplum, in ſecũdo autẽ non. Patet hoc in ieiunio Chriſti, qui quadraginta diebus ieiunauit. Ipſe autem ieiunauit, ut nos ieiunare in- D ſtrueret. Et quantum ad hoc eum ſequi debemus, ſcilicet, ut in aliquo ieiunemus iuxta conditionem noſtram: quia hoc morale eſt. Quod tamen Chriſtus quadraginta diebus manſerit incibatus ad oſtenſionem poteſtatis & diuinæ uirtutis: ideo iſtud non proponitur nobis in exemplum. Et ſic in eodem facto quantum ad aliquid inſtruimur, & ſequi debemus, & quantum ad aliud non. Si tamen magis propriè loqui uelimus, dicendum quòd in utraque parte operationis eſt inſtructio noſtra. Et tamen in prima inſtruimur ad agendum, in qua debemus ſequi exemplum: in ſcđa inſtruimur ad credendum, ſcilicet, ut per illa diuinam credamus poteſtatem. Et in hoc non oportet ſequi exemplum, cùm Chriſtus non fecerit hoc, ut nos illa fa- E ceremus: ſed, ut eum eſſe talem, qualem iſta oſtendebãt crederemus. Ita eſt in tẽtatione Chriſti: quia aliqd eſt, quod pertinet ad moralẽ inſtructionem. ſ. ꝙ ſicut Chriſtus tentationes repulit, ita ut nos repellamus: aliud uerò ad poteſtatis oſtenſionem, ſ. ꝙ non timuit aggredi publicum humani generis hoſtem præſtita ei magna occaſione tẽtandi, ſi Chriſtus fuiſſet infirmus. In primo inſtruimur ad Chriſtum ſequendum per opera: in ſecundo autem ſolùm ad credendum eius potentiam. Et ſic nemo debet putare, quòd etiam in moralibus talia Chriſtus ſolũ facere debuit, quæ nos poſſemus imitari: ſed oportuit omnia in iſto eſſe, ſcilicet, moralia, & diuina.

Alph. Toſt. in Matth. Comm.

Quare Chriſtus immediate poſt baptiſmum, & non ante tentari uoluit. Quaſt. IX.

QVAERITVR quare Chriſtus poſt baptiſmum tentari uoluit, & non ante, & quare immediate poſt baptiſmum, uel quaſi. Dicendũ quòd hoc fuit propter multa. Primò, quia tentatio Chriſti fuit unum de operibus eius neceſſariis. Nam per eam inſtruendi eramus ad tolerantiam tentationum, quod ualde in nobis neceſſarium erat. Et tamen omnia opera Chriſti debuerunt eſſe poſt baptiſmum Chriſti. Ideo etiam tentatio debuit eſſe poſt baptiſmũ. Hoc patet, quia baptiſmus fuit in Chriſto, ſicut in nobis. Nos. n. per baptiſmum nouam uitam inchoamus, quia tunc dicimur naſci ex aqua & ſpiritu ſancto. Io. 3. Et ſicut ante natiuitatem nõ poteſt homo aliquod opus naturale agere: ita ante natiuitatem ſpiritualem, quæ eſt per baptiſmum non poteſt homo aliquem actum ſpiritualem habere. Nam in baptiſmo incipit homo eſſe membrum Chriſti; ad Rom. 6. ſcilicet. Quicumque in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. & ex tunc homo incipit habere chariſmata ſpiritualia a Chriſto, per quæ uiuit uita ſpirituali. Ita ergo Chriſtus ante baptiſmum ſuum nullum actum de illis, quæ pertinebant ad inſtructionem noſtram, & legem nouam facere debuit, & ſic nec prius debuit tentari. Secundò fuit hoc ad ſignificandum, quòd poſt baptiſmum in homine ſequantur tentationes. Sic enim dicit Hilarius ſuper Matth. quòd in ſanctificatis maximè diaboli tentamenta craſſantur, quia uictoria ei magis eſt exoptanda de ſanctis. Et in hoc exemplum tribuit conuerſis ad Chriſtum: ut non putent poſt baptiſmum nullas debere tentationes tolerare. Nec admirentur ſi diabolus eos exagitauerit, & cribrauerit ſicut triticum, cùm Chriſtus poſt baptiſmũ tentatus eſt, qui ante baptiſmum tentatus nunquam legitur, nec credendum eſt eum prius fuiſſe tẽtatum, quia tentatio Chriſti non fuit ex neceſſitate inducta, ſed uoluntariè ſuſcepta, immo procurata, cùm ipſe in deſertum exierit, ut tentaretur. Ipſe tamen tentari noluit niſi quando proficere poſſet ex hoc. Et tamen ante baptiſmum eum fuiſſe tentatum non proficeret nobis ad doctrinam, cùm ſcriptum non fuerit: ideo non eſt credendum, quòd tentatus fuerit ante baptiſmum. De hoc tamen magis dicetur infra in quadam quæſtione. Tertio fuit hoc ad ſignificandum inuidiam diaboli, qui omnibus bonis actibus, & maximè principiis rerum arduarum inuidet. Vnde homo, quando incipit Deum ſpecialiter colere in aliquo ſtatu, tunc maximè tentatur, cùm facilius ſit tunc deſiſtere, quã cùm perueniret ad incrementum perfectionis. Sic dicitur Eccleſia. 2. Fili accedens ad ſeruitutem Dei ſta in iuſtitia, & timore, & præpara animam tuam ad tentationẽ. Et quia in baptiſmo eſt principium uitæ ſpiritualis, poſt baptiſmũ maximè tentationes diaboli apparent in eis, qui fuerint adultæ ætatis, & illas recipere potuerint. Quartò quia ante baptiſmum nulla, aut parua occaſio eſt dæmoni ad tentandum hominem, quia non baptizatũ baptizari nolentem neceſſe eſt perire æternaliter. Et ſic ſuo iure illum dæmõ poſſidet, qui baptizatus non eſt. Superuacuum igitur eſt eum uelle acquirere, quem pleno iure, & inconcuſſe poſſidet. Cùm uerò quis adultus baptizatur euaſis laqueis dæmonis, & ad ipſum nihil pertinet, cùm in baptiſmo petente Eccleſia profeſſus fuerit ſe abrenunciare ſatanæ, & pompis eius. Tunc ergo ſatan uniuerſas tentationum ſuarum machinas colligit, vt illum, qui compedes eius euaſerat, in priſtinam redigat ſeruitutem. Neceſſe eſt ergo poſt baptiſ-

mnum in adultis magnas ſequi tentationes, niſi illos Deus ex aliqua ſpeciali cauſa præſeruet. Et quia generale eſt tentari baptizatos poſt baptiſmum: Chriſtus voluit in ſeipſo hoc innuere, ſcilicet, quia poſt baptiſmum a ſathana tentatus eſt.

An Chriſtus ieiunare debuit, & quare. Quæſt. X.

QVAERITVR, an Chriſtus ieiunare debuit, & quare. Aliqui dicunt, quòd non fuit conueniens Chriſtum ieiunare: quia ieiunium eſt opus quoddam ſatisfactorium pro peccato, & placatiuum iræ Dei. Sic patet Ioelis. 2. ubi poſt mala, quæ prænunciata fuerũt contra Iudæos, ſuadetur ieiunium, ut auertatur Dominus ab ira ſua, cũ dicitur: Conuertimini ad me in toto corde veſtro in ieiunio, & fletu, & planctu, & conuertimini ad Deum ueſtrũ: quia benignus, & miſericors eſt. Et ſequitur: Quis ſcit ſi conuertatur, & ignoſcat Deus, & relinquat poſt ſe benedictionem? Ideo propheta ſuadet ibi congregari omnes Iſraelitas, & ieiunare dicens. Canite tuba in ſion, ſanctificate ieiunium, congregate populum, &c. Sic etiam Niniuitę audito, ꝙ Deus poſt quadraginta dies ſubuerſurus eſſet Niniuem, impoſuerunt ieiuniũ per edictum Regis, ſcilicet. Homines & iumenta, & boues, & pecora non guſtent quidquam, nec paſcantur, & aquam non bibant. Et ſequitur. Quis ſcit ſi conuertatur, & ignoſcat Deus, & reuertatur a furore iræ ſuæ, & non peribimus? Ionę. 3. Et ſic factum eſt, quia non perierunt. eo. c. Chriſtus autem nihil peccauerat, de quo ſatisfacere deberet, nec habebat contra ſe Deũ iratum, quem placare uellet: ideo nõ erat conueniẽs, quòd ieiunaret.

Item ieiunium eſt ad carnem ſubiiciendam, ne inſurgat contra nos, ſicut dixit Apoſtolus 1. Corinth. 9. ſ. Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo. Chriſtus tamen non poterat habere in ſe rebellionem aliquam, quia non receperat iſtas paſſiones, vt ait Grego. in quadam homilia, ſcilicet. Deus, qui in utero virginis incarnatus in mundo ſine peccato uenerat, nihil contradictionis in ſemetipſo tolerabat. Non ergo fuit Chriſto ieiunium neceſſarium.

Dicendum, quod conueniens fuit Chriſtum ieiunare propter multa. Primò, vt nobis exemplum ieiunandi tribueret. Nam cùm ipſe fuerit pleniſſimus legiſlator debuit nos de omnibus inſtruere, quæ nobis ad uirtutem neceſſaria, aut utilia eſſent. Nobis tamen ieiunandum erat, cùm ipſe dixerit, ꝙ quando auferetur ſponſus, ieiunarent diſcipuli eius, infra 9. Ergo ipſe nobis ieiunandi exemplum per ieiunium ſuum tradere debuit. Secundò quia abſtinentia ieiunii ordinatur ad continentiam carnis; quia dicitur Oſeę. 4. Comedent, & non ſaturabuntur: fornicati ſunt, & non ceſſauerunt, ideſt, ex hoc, ꝙ comederunt, & non ſaturati ſunt, ideſt, comedere non ceſſauerunt, ſecutum eſt ꝙ fornicati ſunt, & a fornicatione non ceſſauerunt. Chriſtus tamen ſeruauit in ſe carnis continentiam, & aliis ſeruandam oſtendit, cùm dixit infra 19. Sunt Eunuchi, qui ſe caſtrauerũt propter regnum cælorum. Qui poteſt capere capiat. Ipſe ergo ieiunium obſeruare debuit. Tertiò fuit neceſſarium ieiunium ſpecialiter ad inſtructionem prædicatorum. Chriſtus enim poſt iſta prædicaturus erat, ut poſtea factum eſt. Voluit ergo ex operibus ſuis oſtẽdere quid in prædicatore præcedere debet, antequam prędicet, ut dignè prædicare poſſit. Et quia prædicator debet eſſe prius a uitiis purgatus, maximè a uitiis carnis, quæ ſunt maximæ infamiæ, cùm ſint popularia, & iſta potiſſime compeſcuntur per ieiunium, uoluit Chriſtus antequàm prædicaret ieiunare. Quod autem ipſe intenderit per opera do-

F cere quid prædicator facere debeat antequàm prædicet: patet Act. 1. ſcilicet. Cœpit Ieſus facere, & docere, ideſt prius facere ea, quæ debet facere bonus prædicator, & poſtea prædicare ea, quę debet dicere uerus doctor. Ieiunium autem maximè neceſſarium eſt præceſſiſſe in prędicatore ad domandam carnem propter cauſam dictam, ut innuitur 1. Corinth. 9. ſcilicet. Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo. Et ſubditur cauſa, nec cùm aliis prædicauerim, ipſe reprobus efficiar. Debuit ergo Chriſtus nunc propter hoc ieiunare. Quartò ſpecialiter quantum ad præſens debuit ieiunare, quia ipſe uoluit dare diabolo occaſionem tẽtandi eum. Et tamen tentatio prima ſumpſit ortum ex ieiunio, ſcilicet, quia poſt longum ieiunium Chri-
G ſtus eſuriit, & diabolus tentauit eum, ut lapides conuerteret in panem: ideo ieiunare debuit, quia fortè nõ fuit alia occaſio, a qua aptius diabolus incipere poſſet tentationem ſuam, quàm ab iſta: ut infra dicetur in quadam quæſtione de ordine tentationis Chriſti. Cõſiderandum tamen, quòd ante iſtud ieiunium ſæpe Chriſtus ieiunauerat. Nam Iudæi quolibet anno ieiunabant in die propitiationis Leu. 16. & 23. ſcilicet. Affligetis animas veſtras. Omnis anima, quæ in hac die afflicta non fuerit, peribit de populis ſuis; Chriſtus tamen ſeruauit tota uita ſua legem Moyſi; quia dicitur infra 5. Non ueni ſoluere legem, ſed adimplere; Chriſtus ergo ieiunauit quolibet anno illo die. Etiam erant alia ieiunia inter Iudæos, de quibus dicitur Zach. 8. ſci-
H licet, ieiunium quarti, ieiunium quinti, ieiunium ſeptimi, & ieiunium decimi, erit domui Iuda in gaudium, & in lætitiam, & in ſolennitates præclaras. Iſta etiam ieiunia Chriſtus obſeruauit, & quæcumque alia apud Iudæos ex inſtitutione, uel communi conſuetudine tenerentur. De his tamen non fit mentio, ꝙ Chriſtus illa obſeruauerit. Cauſa eſt, quia Euangeliſtæ ſcripſerunt nobis de Chriſto ea, quæ pertinebant ad legem nouam, ſcilicet, ea, quæ ipſe tanquam legiſlator dixit, uel fecit uolens tradere ſubditis exemplũ faciendi. Iſta autem ieiunia, uel quęcunque alia opera, quæ Chriſtus fecit in obſeruatione legis Moyſi non pertinuerunt ad legem nouam, nec traduntur nobis imitanda, ideo ſcribi non debuerunt, ſed ſuffecit, quòd
I in generali ſcriberetur, quod Chriſtus obſeruauerit totam legem Moyſi. Cùm enim ieiunia illa fuerint in Chriſto ſolùm perſonalia, ideſt ſolùm pertinentia ad perſonam ſuam inquantum ipſe natus eſt ſub lege. ad Gal. 4. ideſt tempore, quo lex durabat, & uoluit ſe oſtẽdere obſeruatorem illius propter cauſas, de quibus dicetur infra 5. non oportuit, quod ſcriberentur. Illud autem ieiunium, quod Chriſtus nunc fecit, non fuit perſonale: quia nec lex Moyſi, nec aliqua Iudæorum conſtitutio, aut conſuetudo tale ieiunium diſponebat; ſed fecit illud tanquam legiſlator propter exemplũ, & alias cauſas ſupra poſitas. Ideo illud ſcribi debuit ante hoc. Namque nullum Ieiunium Chriſtus fecit, quod ad noſtram pertineret inſtructionem. Ideo nul-
K lum ante hoc ſcriptum eſt.

Ad primum argumentum dicendum, quòd ieiunium non ſolùm prodeſt in ſatisfactionem, & ad reconciliationem cum Deo, ſed etiam ad exemplũ, & multa alia, de quibus ſupra. Ideo licèt non fuerit neceſſarium Chriſtum ieiunare propter iſta duo, fuit conueniens eum ieiunare propter alia, de quibus ſupra.

Aliter poteſt dici, quod illud ieiunium etiam fuit ſatisfactorium: quia licèt Chriſtus non habuit de quo pro ſe ſatisfaceret: quia non peccauerat, nec inuentus fuerat unquam dolus in ore eius. prima Pet. 2. habuit tamen multa, de quibus pro nobis ſatisfaceret. ſ. omnia peccata generis humani. Et ad hoc profuit ieiunium ſuum. Nam ſicut mors eius indubitanter fuit ad

ſatisfa-

ſatisfactionem pro peccatis noſtris, ita & ieiuniũ eius, & omnia opera ipſius ſatisfactoria fuerunt pro peccatis noſtris. Et iſta ſunt, quæ reſeruantur in theſauro eccleſiæ, qui diſpenſatur per prælatos eccleſiæ nobis in ſatisfactionem pro debito pœnæ temporalis, vel purgatione, cùm ipſe Deus diſpenſet etiam in uita Chriſti ad relaxationem offenſæ ſibi irrogatæ quando ad eum conuertimur. Nam etiam per contritionẽ peccata nunquam fuiſſent remiſſa quãtum ad offenſam, aut maculam, nec quantum ad debitum mortis æternæ, niſi Chriſtus moriturus eſſet pro omnibus. Et ſub iſta ſpe quoniam Deus ſic futurum decreuerat, remittebantur peccata omnibus hominibus per contritionem, quia Chriſtus pro illa offenſa ſatisfacturus erat. Et ita fuit pars ſatisfactionis ieiunium Chriſti, & cætera opera ipſius. Aliter poteſt dici, ꝙ ieiuniũ, & ſimilia opera non ſolùm ſunt ſatisfactoria, ſed etiã promeritoria vitæ æternæ, vel alicuius boni. Chriſtus autẽ, licèt non indigeret promereri uitã çternam, quia ab inſtanti cõceptionis ſuæ anima ſua erat beata, cũ eſſet unita verbo: tamen Chriſtus promeruit ſibi pro ſua humanitate, ſcilicet, quòd ipſe inquãtum homo eſſet Deus dominus, & caput omnium hominum. Et hoc dicit Apoſtolus, quod acquiſiuit ſibi Chriſtus per ſanguinem ſuum, vt patet Act. 20. ſcilicet: Attendite vobis, & vniuerſo gregi, in quo Spiritus ſanctus poſuit vos Epiſcopos regere Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo, vt eſſet caput illius. Promeruit etiam Chriſtus, quòd ſibi inquantum homini daretur omnis poteſtas in cœlo, & in terra: & hoc fuit principaliter per mortem. Ideo poſt reſurrectionem ſolùm habuit iſtam poteſtatem inquantum homo, quam prius habebat ſolùm inquantum Deus. Vnde poſt reſurrectionem dixit. Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo, & in terra. Matt. 28. Et hoc prius nunquam dixerat, quaſi tunc ſibi nouiter data fuiſſet illa poteſtas. Meruit etiam ſibi immortalitatem, & meruit exaltationem ſui nominis. De his ſanctus Thom. 3. ſenten. diſt. 14. artic. 4. & ibi communiter per doctores. Aliter poteſt dici, quòd illud argumentum, & ſequens nullo modo militant contra Chriſtum, quia ſi ex eo, quòd non fuit ſibi neceſſarium ieiunare non debuiſſet ieiunare, nullum opus Chriſtus bonum feciſſet, maximè de laborioſis, cùm nullum eſſet ſibi neceſſarium ſimpliciter, cùm iam eſſet beatus, & eſſet Deus, & tamen multa fecit, quæ licèt non eſſent ſibi neceſſaria, fuerũt valde conuenientia.

Ad ſecundum dicendum, quòd Chriſtus non indiguit ieiunio ad domandam carnem, in qua nulla erat contradictio ad rationem: fuit tamen ieiunans, vt nos inſtrueret carnem per ieiuniũ domandam, quod nobis erat valde neceſſarium. Actus autem Chriſti, vt in plurimum fuerunt magis ad doctrinam, quàm ad aliquid aliud, cum tota uita ſua fuerit, vt nos inſtrueret, & redimeret, quia non fuit propter ſe ipſum natus in mundo, ſed propter nos, licèt nos aliàs ſimus propter eum, cùm ipſe ſit Deus noſter.

Quare Chriſtus ieiunauit quadraginta diebus, & non pluribus neque paucioribus. Quæſt. IX.

QVAERITVR, quare Chriſtus ieiunauit quadraginta diebus, & non pluribus, nec paucioribus. Dicendum, quòd Chriſtus non debuit ieiunare paucioribus diebus, quia ipſe uoluit oſtendere, quòd erat excellentior omnibus, qui eum præceſſerant, cum oſtenderetur vt Meſſias, & Deus. Aliqui tamen ante hoc ieiunauerant quadraginta diebus, ſcilicet, Moyſes, & Elias, ergo ipſe non debuit paucioribus ieiunare, ne minor uideretur. Nõ

A uoluit etiam pluribus diebus ieiunare propter multa. Primò, vt dicitur ne crederetur impoſſibilis carnis aſſumptio, ideſt, vt non crederetur, ꝙ non erat uerus homo, cũ tot diebus ſine cibo manſiſſet. Sic dicit Chryſoſtomus in quadam homilia, ſcilicet. Non proceſſit ieiunando ultra, quàm Moyſes, & Elias, ne incredibilis videretur carnis aſſumptio. Secundò fuit hoc ad oſtendendum quanto tẽpore nos ieiunare debemus. Nam per ſuum ieiunium noſtrum quadrageſimale ieiunium conſecrauit. Sic ait Chryſoſto. ſuper Matt. ſcilicet. Vt quadrageſimi noſtri ieiunij poneret menſuram, quadraginta diebus, & quadraginta noctibus ieiunauit. Tertiò fuit hoc propter cauſam myſticam, qa numerus quadragenarius ſignat aliquid, quod ad B ſtatum ieiunantiũ pertinet, de quo dicetur infra in q. de ieiunio noſtro. Quartò, & principaliter fuit ad hoc, vt diabolus eum non cognoſceret, ſed tentandi occaſionem haberet: deſiderabat enim diabolus ſcire, an Chriſtus eſſet filius Dei, vel purus homo. Si autem ſolũ ieiunaſſet quadraginta diebus, vel paucioribus non poſſet diabolus arguere eum eſſe filium Dei, quia conſtabat Moyſen, & Eliam puros homines fuiſſe, & tamen uterque quadraginta diebus ieiunauit. Si autem Chriſtus ieiunaſſet quinquaginta, vel ſexaginta diebus, fortè diabolus putaret eum eſſe filium Dei, & nõ auderet ipſum tentare: Chriſtus autem tentari uoluit, & occaſionem procurauit. Ideo omnia illa debuit cauere per quę diabolus abſtineret à tentando ipſum, C ſolis ergo quadraginta diebus debuit ieiunare. Dicitur autem ieiunaſſe quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, quia tamdiu homo ieiunat, quamdiu à cibo abſtinet: Chriſtus autem abſtinebat tam per diem, quàm per noctem. Ideo tam diebus, quam noctibus ieiunabat. Hoc autem dicitur propter duo: primò propter conſuetudinem ieiunij Iudæorum. Nam Iudæi quãdo ieiunant, per totum diem nihil comedunt niſi poſt occaſum ſolis, cum incipiunt apparere aſtra per noctem comedunt: Saraceni quoque idem faciunt, licèt illi magis recedant à conditione ieiunii. Si ergo diceretur, ꝙ Chriſtus ieiunauit quadraginta diebus intelligeretur, quòd per noctes comedebat ſicut Iudæis ſolitum erat. Vt ergo innuatur, ꝙ nõ tenuit illum mo D dum, dicitur quòd quadraginta diebus, & quadraginta noctibus ieiunauit. Secũdò ad tollendum errorem quorundam, qui putauerunt Chriſtum non abſtinuiſſet totaliter à cibo his diebus, ſed quòd aliquando comedebat. Vt autem nullum tẽpus relinquatur, in quo calumnia locum habeat, dicitur quod ieiunauit quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, ideſt, quòd nec comedebat per diem, nec per noctem. Nũquam ergo comedebat, cùm præter diem & noctem nulla alia pars temporis ſit.

Conſiderandum autem circa primam cauſam huius ieiunij ſupra poſitam, quòd non eſt neceſſaria ſimpliciter. Quia etiam ſi Chriſtus ieiunaſſet pluribus quàm quadraginta diebus, non uideretur incredibilis E carnis aſſumptio, quia Moyſes, & Elias quadraginta diebus ieiunauerunt nihil comedentes. Manifeſtum eſt tamen, quòd erant veri homines, & puri: illud tamen ieiunium non fuit uiribus naturæ, ita quòd tot diebus naturaliter aliquis purus, aut uerus homo poſſet ſine cibo manere, quia uix erit, ꝙ aliquis homo ſanctus ſine cibo peruenire poſſit ad decem dies. Et tamen iſti quadraginta dies ſani, & fortes, & nulla mutatione facta in corporibus manſerũt ſine cibo. Ergo neceſſe erat, ꝙ per miraculũ hoc fuerit factũ. Et tũc ſi põt aliquis per miraculũ manere quadraginta diebus ſine cibo, poterit manere mille annis ſine cibo, etiã ſi ſint puri, & veri homines, & ſint adhuc mortales: teneret aũt ratio ſi fortè vſque ad quadraginta dies poſſet

homo

homo naturaliter manere ſine cibo, & nõ ultra. Quia tunc aliqui non cognoſcentes aliam perſonam vltra naturalem, vel præter, illam putarent Chriſtum non eſſe uerum hominem, ſi pluſquã quadraginta diebus ieiunaret. Eſt ergo cauſa illa aliqualiter apparens maxime pro illis, qui non aduertunt ad multa, non tamẽ eſt neceſſaria. Arguetur autem ex eodem fundamento contra quartam cauſam, quam diximus in præſenti fuiſſe pręcipuam, quia etiam ſi Diabolus videret Chriſtum ieiunantem vltra quadraginta dies, non colligeret ex hoc eſſe filiũ Dei, quia ſciebat, quòd ſicut Moyſes, & Elias puri homines per voluntatem Dei manſerunt quadraginta diebus ſine cibo, ita potuiſſent manere centum annis, quia æquale miraculum erat utrobique ex parte potentiæ operantis. Ita ergo licèt Chriſtum videret vltra quadraginta dies ieiunantem, nihil noui ex hoc colligeret, cùm ſciret hoc in quolibet puro homine per Dei poteſtatem fieri poſſe. Dicẽdum, quòd verum eſt, quòd hoc non arguebat Chriſtũ eſſe filium Dei, etiam ſi decem annis ſine cibo manſiſſet, niſi pręſupponeretur, quòd per virtutem ſuam ſine cibo manere poterat. Et tunc præſupponeretur, quòd probandum erat, & ꝙ Diabolus ignorabat. Nã etiam ſi decem diebus ſine cibo manere poſſet propria virtute, Diabolus de Chriſto putaret, uel crederet eum eſſe filium Dei. Hoc tamen neſciebat. Dicendum ergo, ꝙ Diabolus non colligeret Chriſtum ex hoc eſſe filium Dei quaſi argumento neceſſario, ſed ex quadã coniectura infra ſi pluribus diebus quam quadraginta ieiunaret, appareret iſtum eſſe maioris dignitatis, quã Moyſes, & Elias, quia pro eo Chriſtus plura faciebat, illi tamen fuerunt de maximis prophetis Iudæorum maximè ipſe Moyſes: ideo argueret iſtum eſſe filium Dei, & Meſſiam, quem Deus illis maiorem fecerat, & tunc timeret tentare eum, & fortè non tentaret: Chriſtus ergo uoluit auferre diabolo omnem occaſionem timendi, ut intrepide diabolus eum tentaret: ideo noluit ultra quadraginta dies ieiunare, vt ſic diabolus nõ crederet eum maiorem Moyſe, & Elia.

De differentia ieiunij Chriſti Moyſi, & Elia.
Quaeſt. XII.

QVAERITVR nunc circa differentiam ieiunij Moyſi, & Eliæ & Chriſti: omnes enim ieiunauerunt æqualiter, ſcilicet quadraginta diebus, an ſimpliciter fuerit æquale ieiunium, & in quo differrent. Quidam dicunt, quòd Elias, & Moyſes ieiunauerunt quadraginta diebus, & tamen in his eſuriebant, Chriſtus autem nunquam eſuriuit uſque poſt diẽ quadrageſimum. Sic dicit Chry. ſuper Matth. Sed dicis, Moyſes, & Elias quadraginta diebus ieiunauerunt, & homines erant, ſed illi ieiunantes eſuriebant, & ſuſtinebant, iſte quadraginta diebus nõ eſurijt, ſed poſtea: eſurire enim & non manducare, patiẽtiæ eſt humanæ, non eſurire autem diuinæ naturæ. Dicẽdum tamen uidetur, quod non ſit ueriſimile, quòd Moyſes, & Elias eſurirent his diebus, quia tunc eſurirent ex prima die, cùm naturaliter ſequeretur fames in ipſa prima die, ſi Deus naturaliter non conſeruaret eos ſine fame. Eſt autem fames pœna grauiſſima ualde affligens, quod ergo per quadraginta dies iſtam tolerarent eſſet eis deterius morte temporali, ſcilicet, ſicut pœna inferni, in qua homines ſemper habent cruciatum ſufficientem ad mortem, & tamen nunquam moriuntur. Illud autem non eſt ueriſimile, ꝙ Deus faceret alicui homini uiuenti. Nam non legimus, quòd tam acerrimam pœnam alicui uiuenti in tam pauco tempore inflixerit, quanta poterat eſſe famis quadraginta dierum, in quibus homo ſemper ſanus uiueret

F ſine ullo cibo: maximè quia iſti erant uiri perfecti maiores cæteris prophetis ueteris teſtamenti. Non ergo Deus infligeret illis talem pœnam. Item patet, quia Deus paſcebat ſupernaturaliter Eliam tempore famis mittẽs ei quotidie bis panem, & carnes per coruum, ne affligeretur fame. 3. Regum. 17. Non erat ergo ueriſimile, quòd enim fame affligeret quadraginta diebus quando ipſe ei iubebat ambulare. Item quia. 3. Regum. 19. dicitur, quòd angelus dixit Eliæ: comede, & bibe, grandis enim tibi reſtat uia, & tamen ſi fame cruciandus eſſet illis diebus non diceret ei angelus comede, & bibe propter uiam grandem quæ reſtat. Item eod. cap. dicitur, quòd Elias comedit, & bibit, & ambulauit in fortitudine cibi illius uſque ad mõtem Dei

G quadraginta diebus, & ſic uidetur, quòd non fameſcebat, quia fortis ambulabat, & tamen ſi fameſceret, neceſſe erat, ꝙ debilitaretur, & ambulare non poſſet. Itẽ non erat ueriſimile, ꝙ Moyſes manens cum Domino quadraginta diebus fameſceret, quia ſcriptura uult ꝙ ex conſortio diuini ſermonis multam excellentiam aſſecutus fuerit. Nam Exod. 34. dicitur, quòd comuta erat facies Moyſi ex conſortio ſermonis Domini, ideſt, radios mittebat ex ſe ita, ut Iudæi non poſſent aſpicere in eum, nec accedere auderent niſi cùm Moyſes uelaret faciem ſuam. Non ergo erat ueriſimile, ꝙ Deus illum hominem fame affligeret in perſona ſua, cui ex conſortio ſermonis ſui tantam contulerat excellentiam: quæ etiam poſtea in abſentia durauit. Non

H eſt ergo ſatis ueriſimile, ꝙ Moyſes, & Elias illis quadraginta diebus eſurirent, cùm non appareat aliqua cauſa ad hoc, maximè quia tunc oportebit multiplicare miracula. Nam, cùm iſta fames naturaliter ſequeretur, & tamen homo fameſcens non poteſt tanto tẽpore naturaliter ſine cibo manere, oportebat, quòd diuinitus conſeruarentur fameſcentes tantum. Illud autem eſſet facere opus imperfectum, ſcilicet, ꝙ ſupernaturaliter conſeruarentur, & tamen ꝙ fameſcerent: cùm per idem miraculum utrumque fieri poſſet, & conuenientius, ſcilicet, ꝙ conſeruarentur, & ꝙ non fameſcerent, cùm per idem iſtud uidetur ſatis ueriſimiliter tenendum. Ad dictum Chryſo. dicendum, quòd poſſet intelligi, quòd Elias, & Moyſes eſuriebãt,

I & Chriſtus non, ideſt, quòd neceſſe erat Moyſen, & Eliam ſibi ipſis derelictos eſurire, quia puri homines erant, & tamen non eſuriebant à Deo cõſeruati: Chriſtus autem non eſuriebat, ideſt, non erat neceſſe eum eſurire, quia ipſe habebat in ſe ipſo poteſtatem ad nũquam eſuriendum, cùm eſſet uerus Deus: litera tamẽ Chryſo. non multum conſentit huic ſenſui, quia dicit, illi ieiunantes eſuriebant, & ſuſtinebant, iſte quadraginta diebus non eſuriebat: teneat ergo quilibet quod placuerit prædicta, ſine præiudicio.

Dicendum ergo videtur, ꝙ ſicut ieiunium iſtorum æquale fuit in tempore, etiam nemo eorum hoc tempore eſuriuit, ſed diuinitus ſuſtentabantur. Chriſtus tamen habebat hoc à ſe ipſo: alij uerò ex ſpeciali mune

K re Dei. Fuit tamen differentia aliqua inter Eliam, & Moyſen, quia Elias manſit quadraginta diebus ſine cibo quodammodo naturaliter ſuſtentatus, eo ꝙ Deus dederat tantam uirtutem illi cibo, vt per eum poſſet manere ſanus, & fortis nullo alio cibo egens quadraginta diebus. Et ſic dicitur 3. Reg. 19. quia ambulauit Elias in fortitudine cibi illius quadraginta diebus. Illa tamen fortitudo data eſſet cibo ſupernaturaliter, quia nullum alimentum ſemel ſumptum in tanta parua quantitate creditur ex uiribus naturæ poſſe tanto tempore vegetare corpus, vt maneret ſanum, & forte. De quo quid uerum ſit dictum eſt eod. cap. De Moyſe ſecus fuit, quia ipſe non manſit in fortitudine cibi alicuius quadraginta diebus incibatus, ſed ſolùm ex conſor

tio

tio diuini ſermonis. Exo. 34. Ideo iſtud erat quaſi magis ſupernaturale, & tamen neceſſe eſt dici vtrumque caſum fuiſſe miraculoſè: Moyſes tamē exceſſit Eliam in hoc, quia Elias ſolùm ſemel manſit ſine cibo quadraginta diebus. Moyſes verò manſit quadraginta diebus bis, ſcilicet, vna vice pro primis tabulis, & alia vice pro ſecundis. Deuter. 9. Chriſtus autem manſit ſine cibo quadraginta diebus, non ex uirtute alicuius cibi prius aſſumpti ſicut Elias, ſed ſolùm ex uirtute Dei. Differt tamen à Moyſe, quia Moyſes conſecutus eſt hoc ex conſortio diuini ſermonis, ideſt, quia erat loquens cum Deo his diebus, Chriſtus autē habuit hoc à ſe ipſo, quia uerus Deus erat.

An iſtis quadraginta diebus Chriſtus aliquid comederit. Quæſt. XIII.

QVAERITVR, an in iſtis quadraginta diebus Chriſtus aliquid comederit. Quidam dicunt, quòd ſic, quia Mar. 1. dicitur, quod Chriſtus erat in deſerto quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, & tentabatur à Satana: eratque cum beſtijs, & angeli miniſtrabant ei: ergo videtur, quod in iſtis quadraginta diebus angeli ei miniſtrabant: iſta tamen miniſtratio erat in cibo, & potu, vt omnes exponunt: ergo comedebat in his diebus. Item Chriſtus non debuit uitam auſteram habere ſicut Ioannes Baptiſta, quia dicitur infra 11. ex uerbo Chriſti, quòd uenit Ioānes non manducās, nec bibens, & dicunt quia dæmonium habet, ſcilicet, cum tanta auſteritate. Venit autem filius hominis manducans, & bibens, & dicunt, ecce homo uorax, & potator uini. Si tamē Chriſtus nihil comediſſet in quadraginta diebus, eſſet auſterior in immenſum, quàm Ioannes: ergo in his diebus comedebat. Item Chriſtus ieiunauit, vt nobis ieiunandi exemplum præberet, & tamen nos non debemus talia ieiunia facere, quia uituperantur biduana, & triduana ieiunia, ſed iuxta Apoſtolum quotidie eſurire, & quotidie prandere: ergo Chriſtus quotidie aliquid comedebat, uel ſaltem non maneret ſemper ſine cibo.

Item ſi Chriſtus manſiſſet nunc quadraginta diebus ſine cibo, uideretur poſtea increpabilis, quia poſtea non habuit vitam auſteram, ſed mediocrem, ſcilicet manducabat, & bibebat ſicut homo temperatus, ita ut Phariſæi haberent occaſionem appellandi, uel vocandi eum uoratorem, & potatorem uini, infra 11. & Luc. 7. & diſcipulos eius arguebant, quia non ieiunabant ſicut diſcipuli Ioannis & Phariſæorum, infra 9. Quod ergo a principio haberet uitam auſteram ſuper omnes homines, & poſtea reduceret ſe infra omnem auſteritatem iuxta mediocritatem hominum, illuderent, & dicerent id quod ipſe dixit Luc. 14. ſcilicet. Iſte homo cæpit ædificare, & non potuit conſummare: ergo diebus iſtis comedebat aliquid.

Dicendum, quòd Chriſtus in his quadraginta diebus nihil comedit, quia ſic ieiunium ſuum fuiſſet minus, quàm Moyſi & Heliæ. Noluit tamen uideri minor aliquo homine: nihil ergo comedit his diebus. Et patet, quia Lucas hoc expreſſe dixit, ſcilicet, agebatur a ſpiritu in deſerto quadraginta diebus, & nihil manducauit in diebus illis. Et conſumatis illis eſuriit. Item patet, quia dicitur ſupra in litera: quia cū ieiunaſſet quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, poſtea eſuriit. Et ſic ante illos non eſurierat. Homo tamen tēperatus non comedit niſi quando eſurit, niſi fortè ſanitatis cauſa: Chriſtus ergo non comedit in diebus illis cùm non eſurierit. Item Gregorius in quadam homilia dicit. Ipſe auctor omnium hominum in quadraginta diebus nullum omnino cibum ſumpſit. Idē

A Hilarius ſuper Matth. & Chryſoſt. ſuper Matth. Et Auguſtinus, & cæteri doctores tenent. Si enim ſic non fuiſſet, nihil admirationis ieiunium iſtud Chriſti contineret: cùm, & nos ſic quotidie ieiunemus.

Ad primum dicendum, quod angeli non miniſtrauerunt Chriſto niſi poſt quadraginta dies, & finita tentatione. Quia cùm finiti eſſent quadraginta dies, diabolus tentauit Chriſtum, & cùm ſuperatus eſſet a Chriſto, receſſit ab eo, & tunc acceſſerunt angeli, & miniſtrabant Chriſto, ut patet infra in litera. Mat. autem dixit, miniſtrabant ei, ideſt, miniſtrauerunt. Iſte enim eſt ſuus modus loquendi, ut patet in ipſa litera, ſcilicet. Et ſtatim ſpiritus expulit eum in deſertum. Et erat in deſerto quadraginta diebus & quadraginta noctibus, & B tentabatur a ſatana, & angeli miniſtrabant ei. Et dicitur erat in deſerto, ideſt fuit. Ex hoc ſecundùm modū literæ ſignificaretur, quod Chriſtus in illis quadraginta diebus tentabatur, cum dicatur, & tētabatur a ſatana, & tamen Matthę. & Lucas ponunt, quod iſta tentatio fuerit quadraginta diebus finitis, ſcilicet, quando cæpit eſurire. Ita ergo etiam miniſtratio fuit poſt quadraginta dies, quia prius non erat neceſſaria, cum non eſuriret.

Ad ſecundum dicendum, quòd Chriſtus non habuit uitam auſteram ſicut Ioannes ſed mediocrem. Et cùm obiicitur de quadraginta diebus ieiunii dicendum, quod non fuit iſta aliqua auſteritas, quia auſteritas dicit afflictionem carnis ex abſtinentia immoderata C uel excellenti: Chriſtus autem in his quadraginta diebus non eſuriebat, nec affligebatur, ac ſi non abſtinuiſſet niſi per duas horas, cùm fuerit uirtute Dei ſuſtentatus: & ante hoc & poſt hoc uſus eſt cibis cōmunibus, & mediocris ſuſtentationis: ideo nullam auſteritatem Chriſtus habuit in illo ieiunio, ſed ſemper Ioannes erat auſterior, licèt ille non faceret biduana, aut triduana ieiunia. Et patet hoc, quia aliàs diceremus, quod Moyſes, & Helias fuerunt auſteriores, quàm Ioannes, cùm uterque illorum quadraginta diebus ſine cibo manſerit. Dicimus tamen Ioannē fuiſſe auſteriorem omnibus hominibus, ut declaratum eſt præcedenti cap. & etiam ex hac parte Chriſtus vocauit eum maiorem inter natos mulierum infra 11. auſterioris uitę quia D Iudæi in illa auſteritate uitæ ſanctitatem conſtituebāt.

Ad tertium dicendum, quòd Chriſtus ieiunauit, ut exemplum nobis ieiunandi traderet. Et tamen in ſuo ieiunio non ſolùm iſta fuit cauſa, ſed etiam aliæ, ſcilicet oſtenſio poteſtatis. Ideo ieiunium Chriſti ex aliqua parte fuit nobis traditum in exemplum, ſcilicet, quòd quia ipſe ieiunauit nos ieiunemus: & ex aliqua parte fuit ad probationem poteſtatis ſuæ. Et ex hac parte nō proponitur ieiunium ſuum nobis tanquam imitandum: ſed ſolùm ad credendum, ſcilicet, quòd ipſe erat tantæ poteſtatis, & dignitatis, quantæ eum iſtud ieiunium oſtendebat. Et ita eſt in multis geſtis Chriſti, quæ non ſunt nobis omnino imitanda. Sic fuit de tentatione: quia nō ſolùm tentationes repulit, ſed etiam tentatori ſe obtulit, & ei occaſionem ad tentandum E dedit. Nos autem Chriſtum imitari debemus, ut ſuſtineamus, & ſuperemus diaboli tentationes, ſicut ille fecit: & tamen non debemus nos offerre diabolo, ut tentemur, nec ei occaſionem tentandi in tentatione tradere: quia illud Chriſtus egit certus de ſua poteſtate: nos autem illud fugere debemus certi de noſtra infirmitate.

Ad quartum dicendum, quod ſi uita Chriſti fuiſſet uita ſingularis hominis, qui propter ſe ipſum ſolū, uel in ſe ipſo ſolo uitam ſuam ordinaret, poſſet aliquo modo argui, ſi incepiſſet uitam a magna auſteritate, & perfectione, & poſtea reduceret ſe infra omnē auſteritatem, & perfectionem uitæ ad mediocritatem homi-

hominum. Nam hoc non decebat, quia rectè eſſet cō‐tra eum id, quod ipſe dixit Luc. 9. ſcilicet. Nemo mittens manum ad aratrum, & reſpiciens retro eſt aptus regno Dei. Fuit tamen vita Chriſti quātum ad ea, quæ leguntur tota exemplaris, ideſt, quia ita operatus eſt, quia volebat nobis exemplum viuendi tradere. Chriſtus autem inſtruere debebat totum mundum venturum ſub lege ſua: in quo quidam futuri erant viri magnæ perfectionis, alij vero mediocres. Vtroſq; autem Chriſtus inſtruere uoluit. Ideo in viuendo non debuit Chriſtus tenere ſemper eandem formam, ſed quia interdum altiſſimos, & interdum mediocres docebat, aliquando vitam altam, & aliquando mediocrem tenere debuit. Et iſta mutabilitas non erat in eo arguenda, ſed potius laudanda, immo ſi ſemper uoluiſſet tenere vnicum modum viuendi, ſcilicet auſteritatis, vel mediocritatis, non conuenienter nos docuiſſet, cùm præter rationem ſit: quia ſicut in cælo motus eius nobis eſt tota ſalus, & ſi quieſceret perirent omnia generabilia, & corruptibilia: cùm ergo ſit motus ille ordinatus, eſt laudabilior, quàm quies: ita fuit de mutatione Chriſti in modo uiuendi, quæ nobis valde profuit. Et quia plures hominum futuri erant mediocres, quā excellentis vitæ, & propoſiti, Chriſtus pauco tempore ſecutus eſt vitam arduam, & ab omnibus ſeparatam, reliquo autem toto tempore vitæ ſuæ mediocritatem tenuit.

An Chriſtus ſolùm ſemel ieiunauit hoc ieiunium, vel pluries. Quæſt. XIIII.

QVAERITVR, an Chriſtus ſolùm ſemel ieiunauit quadraginta diebus, vel egerit hoc pluries. Aliqui dicunt, quòd pluries hoc egit: licèt Chriſtus ieiunauit nunc iſtis quadraginta diebus antequam tentaretur quaſi diſponens ſe ad tētationem ſuſtinendam. Et tamen Chriſtus non ſolùm nunc tentatus fuit à Diabolo, ſed & poſt, quia Luc. 4. dicitur, quòd conſumata omni tentatione Diabolus receſſit ab illo, vſque ad tempus. Et ſic videtur, quòd alio tempore poſt tentauit eum. Ad ipſam ergo tentationem iterum Chriſtus ieiunaret quadraginta dieb9. Pluries ergo hoc fecit. Item patet hoc efficacius, quia Chriſtus uoluit oſtendere ſe non fuiſſe minorem aliquo homine de præcedentibus, ſed maiorem omnibus, & tamen Moyſes bis fecit iſtud ieiunium quadraginta dierum, ergo etiam Chriſtus ſaltem bis hoc faceret. Hoc patet de Moyſe Deuter. 9.

Dicendum, quòd Chriſtus ſolùm ſemel ieiunauit diebus quadraginta, quia non fuit neceſſe pluries hoc facere. Nam Chriſtus faciebat hoc ad oſtenſionem poteſtatis, & tamen ſufficienter oſtendebat eam ieiunando ſemel quadraginta diebus. Item fecit hoc ad inſtructionem prædicatorum, & virorum contemplatiuorum, qui ſe debent à turba ſequeſtrare: ſufficiēter tamen oſtenſum fuit hoc in illa vice. Item Chriſtus nō poterat conuenienter facere poſtea tale ieiuniū, quia poſtquam nunc ieiunauit, incepit habere diſcipulos, & prædicare, & fuit poſtea ſemper occupatus circa prædicationem, & ſanationem lāguorum, ita vt interdum Chriſtus non haberet tempus ad quietem, & ad cibū ſumendum, ſed irruebant in eum, & compellebant quaſi de menſa ſurgere, Mar. 3. Ita vt iam non poſſet in ciuitatibus prædicare præ turba irruente in eum, ſed prædicabat in campis, & locis deſertis, & conueniebāt ad eum undique. Mar. 1. Et ſi aliquando vellet intrare in vrbem in aliquam domum, turbæ ſe comprimebāt, vt irruerent in eum. Ideo quidam ferentes ad eum paralititcum, & non potentes intrare per portam aſcenderunt per tectum, & nudauerunt illud, & ſubmiſerunt

F grabatum, per cordas ante Chriſtum, infra 9. & Mar. 2. Non poſſet ergo hoc tempore Chriſtus dimittere turbas, vt ſequeſtraret ſe ad ieiunandum quadraginta diebus, quia quocunque iret turbæ ſequerentur eum. Et tamen ieiunium iſtud ſolitudinem requirebat, quia ita ipſe nunc in ſolitudinem ieiunauit. Moyſes quoq; cùm ieiunauit quadraginta diebus bis in monte fuit extra turbas. Exod. 34. & Deuteronom. 9. Elias etiam ieiunans quadraginta diebus in deſerto fuit, ſcilicet, ambulans per deſertum uſque ad montem Dei. 3. Regum. 19. Chriſtus tamen iam non poterat conuenienter ſe à turba ſegregare: ideo non poterat ieiunare ſic quadraginta diebus, maximè quia non decebat Chriſtum tanto tempore ceſſare à prædicatione poſtquam

G ſemel cœpiſſet, quia ſcandalizarentur Iudæi cur hoc fieret, & etiam quia feruor deuotionis plebis ſequentis Chriſtum aliqualiter tepeſceret, quod erat inconueniens. Ideo poſtquam Chriſtus ſemel cœpit prædicare, ſemper debuit continuare in hoc actu, vel officio, uſq; ad mortem. Et ſic non poſſet iam ieiunare quadraginta diebus manendo in deſerto ſicut nunc fecit. Item non eſt credendum, quòd Chriſtus ieiunauerit aliquo tempore poſt quadraginta diebus, aut multis diebus cōtinuè maneret ſine cibo, quia iſtud non eſt ſcriptū, & tamen ſi accidiſſet ſcriptum fuiſſet. Obijcietur, quòd multa Chriſtus fecit, quæ Euangeliſtæ non ſcripſerūt, ſicut patet Ioan. 20. ſcilicet. Multa quidem & alia ſigna fecit Ieſus, quæ in hoc libro ſcripta non ſunt. Sed

H hæc ſcripta ſunt, ut credatis, quia Ieſus eſt filius Dei: ita ergo fieri poterat de iſto ieiunio, quòd fuerit, & non ſcriptum fuerit.

Dicendum, quòd non eſt uerisſimile fuiſſe factum, & non fuiſſe ſcriptum. Cùm verò obijcitur Ioan. 20. dicendum, quòd ibi loquitur de operatione miraculorum ipſe Ioan. cùm dixit, multa quidem & alia ſigna, ideſt, miracula. Quod autem ieiunaret magis computatur inter mores, quàm inter ſigna: licèt tamen ibi eſſet miraculum, Ideo ex illo dicto Ioannis nō uidetur, quòd tale ieiunium omitteretur, cùm ſolùm loquatur ibi de miraculis. Item quia eſt magna ratio diuerſitatis inter opera miraculorum, & tale ieiunium, uel ſimiles morales operationes, quia miracula fiebant ad

I oſtēſionē poteſtatis Chriſti. ſ. ut crederetur eſſe Deus. Hoc autem ita probabatur per triginta miracula, ſicut per mille. Vnde etiam ſi Chriſtus centum uicibus mortuos ſuſcitaſſet, non oportebat, quòd omnia illa referrentur: ſed ſatis erat referri tres, uel quatuor ſuſcitationes mortuorum, quia per illas ſufficienter probabatur eum eſſe Deum. Hoc innuitur in allegata auctoritate Ioan. 20. ſ. Multa quidem & alia ſigna fecit Ieſus, quæ in hoc libro ſcripta non ſunt, ſed hæc ſcripta ſunt, ut credatis, quia Ieſus eſt filius Dei. Quaſi dicat: non fuit intentio mea, nec aliorum Euangeliſtarum ſcribere miracula Chriſti, niſi ut credatur quia eſt fili9 Dei, ideſt, niſi ut conſtet, quod eſt filius Dei per iſta miracula, & ſic uos credatis tanquam firmiter probatū.

K Et propter hoc iſta ſcripta ſunt. ſ. quia ſufficiebant ad probandum Chriſtū eſſe filium Dei, etiam ſi alia non ſcriberentur. Secus autem de ieiunio quadraginta dierum, & de ſimilibus moralibus inſtructionibus, quia talia ſunt ad inſtruendū nos ſpecialiter de aliqua magna re. Si autem non ſcriberentur nihil proficerent cū ad finem inſtruendi nos facta eſſent. Et ſic opera aliqua Chriſti uiderētur facta inaniter, quia ad nihil proficerent. Et hoc propter inopiam ſcriptorum. Iſtud autem eſt ualde irrationabile, immo quaſi abſurdum intelligenti, quia ſicut Chriſtus omnia ſpeciali conſilio Spiritus ſancti operatus eſt; ita & Dei operatione aſſumpti ſunt, qui ſcriberent geſta Chriſti: cùm Euangeliſtæ à Deo ſpecialiter eligantur, & ipſi non ſe ingerant

rant ad hoc opus.ad Epheſios 4. & probatum eſt, ſci-
licet, in prologo noſtro in quibuſdam quæſtionibus,
& etiam ipſi in ſcribendo dirigantur ſpecialiter à ſpi-
ritu ſancto dictante eis ſingula ſcribenda. 2. Petr. 1. &
ſupra in prologo declaratum eſt. Non poterat eſſe, ꝙ
Chriſtus feciſſet aliquod opus, quod ſpecialiter eſſet
ad noſtram inſtructionem, & Euangeliſtæ illud ſcri-
bere omiſiſſent. Erat tamen tale ieiunium propter
aliquam cauſam ſpecialem inſtructionis noſtræ, ſiue
in moribus, ſiue in fide: cùm tam ardua res non fie-
ret ſine aliquo magno myſterio. Si ergo fuiſſet, ſcri-
ptum fuiſſet, & tamen non ſcriptum eſt, ergo non
fuit. Sed obijcietur, quòd multa alia miracula,
quæ Chriſtus fecit ad aliquid proficiebant, cùm Chri-
ſtus nihil faceret inutiliter, & tamen non fuerunt ſcri
pta: ita ergo etiam ſi aliquod ieiunium Chriſti quadra
ginta dierum eſſet ad aliquam utilitatem, fortè nõ ſcri
beretur. Dicendum, quòd non eſt ſimile, quia mira-
cula Chriſti, quæ non ſcripta ſunt, poterant proficere
ad duo, etiam ſi non ſint ſcripta. Vno modo ad pro-
bandum potentiam: Iudæi enim erant valde duri ad
credendum, & nolebant credere, niſi multa ſigna ui-
derent. De quo Chriſtus arguit eos, infra 16. ſcilicet.
Generatio mala, & adultera ſignum quęrit. Sic etiam
dixit Apoſtolus, quòd Iudæi ſigna petunt, & Græci ſa
pientiam quęrunt. 1. Corint. Et ob hoc, vt omnino ſa-
tisfactum eſſet eis, quòd Ieſus eſſet filius Dei, oporte-
bat plura miracula fieri, quàm aliàs requirerentur ad
iſtam probationẽ. Ideo cùm Ioannes ſcriberet Euan-
gelium Græcis, & Aſianis, & reliquis Gentibus, quæ
non erãt tam duræ ad credendum, ſcripſit eis paucio-
ra miracula, quia illa apud ipſas Gentes ſufficientem
probationem facerent: apud Iudęos autem, qui ad cre
dendum erant duriſſimi, Chriſtus plura miracula fe-
cit, quàm ſcripta ſunt, quia quodammodo omnia illa
erant neceſſaria ad conuincendam eorum duritiem.
Aliter poteſt dici, ꝙ miracula Chriſti erant ad duos fi-
nes, ſcilicet, ad probandum poteſtatem eius, & ad ſuc-
currendum miſerijs noſtris, ſcilicet, illorũ hominum,
qui tunc erant. Ad primum iſtorum ſufficiebant pau-
ca miracula, ideo Euangeliſtæ non ſcripſerunt omnia.
Ad ſecundum non ſufficiebant pauca, quia ſicut erãt
plurimi uexati languoribus, ita multæ curationes erãt
neceſſarię: & hoc quia Chriſtus miſerabatur omnibus
languentibus, qui fidem continebant, ſic patet infra
9 ſcilicet. Et circuibat Ieſus ciuitates prædictas Euan-
gelizans, & curans omnem langorem, & omnem
infirmitatem. Et dicitur ibi, quòd uidens turbas miſer-
tus eſt eis, quia erãt vexati, & iacentes, ſicut oues non
habentes paſtorem, & infra 8. dicitur, quòd Chriſtus
omnes malè habentes curauit, vt impleretur quod di-
ctum eſt per Iſaiam prophetam, ſcilicet. Ipſe infirmi-
tates noſtras accepit, & ægrotationes portauit: & ſic
miracula facta ad iſtum finem erant utilia: etiã ſi non
ſcriberentur: quia ſicut vtilitas eorum fuit ad tempus,
ſcilicet pro illis, qui uexabantur: ita non oportuit ea
ſingilatim ſcribi, vt maneret ſemper eorũ memoria:
dum tamen tanta ſcriberẽtur quanta ad oſtenſionem
ſuæ poteſtatis ſufficerent. De cæteris autem ſatis erat
fieri mentionem in generali, ſicut omnes Euangeli-
ſtæ fecerunt. Et ſic, licèt omnia miracula Chriſti non
ſint ſcripta, omnia tamen poſuerunt tantum quãtum
ipſe ea proficere uoluit. Secus autem de ieiunio qua-
draginta dierum, & ſimilibus inſtructionibus morali-
bus, quia iſta non erant niſi propter aliquod ſpeciale
myſterium, vel propter inſtructionem moralem, ideo
ſi non ſcriberentur periret fructus eorum. Non ta-
men poteſt rationaliter credi, quòd aliquid Chriſtus
fecerit ad noſtram inſtructionem, quod perierit: iſta
tamen non ſunt ſcripta. Ideo dicendum, ꝙ nunquam

A facta fuerunt. Et ſic ſolùm ſemel Chriſtus ieiunauit
quadraginta diebus, cùm ſolùm ſemel hoc ſcriptum
ſit. De alijs ieiunijs dicendum eſt, quòd Chriſtus poſt-
quam prædicare cœpit, ieiunauit omnia ieiunia, quæ
Iudæi obſeruabant. Et tamen de illis non ſcriptum eſt,
quòd Chriſtus ieiunauerit illa, quia non pertinebant
ad legem nouam: de quo magis dictum fuit ſupra in
quadam quæſtione. Alia quoque parua ieiunia inter-
dum Chriſtus faceret ultra ea, quæ erant in lege uete-
ri: licèt hoc an fuerit, non conſtet. Et tamen dato, ꝙ
fuerit, non oportebat, quòd ſcriberetur, quia non erat
neceſſe ſcribi omnia geſta Chriſti, ſed ſolùm ea, quæ
importabant aliquod ſpeciale myſterium, vel fiebant
ad aliquam ſpecialem inſtructionem in moribus, ad
B quod non facerent aliqua parua ieiunia, quæ Chriſtus
interdum ex ſupererogatione legis veteris faceret. Si-
cut etiam inter nos quotidie homines mediocres, &
etiam imperfecti ieiunant ex deuotione aliqua, quod
eſt ſupererogationis.

Ad primum argumentum dicendum, ꝙ Chriſtus
poſtea tentatus eſt, licèt illa tentatio non fuerit talis,
ſicut iſta, vt dicetur infra in quadam quæſtione. Ideo
etiam ſi ieiunium eſſet conueniens fieri ante tentatio
nem iſtam, non oportet, quòd fieret ante aliam: maxi
mè, quia iſtud ieiunium non fuit factum tanquã præ-
paratio ad tentationem, quaſi Chriſtus aliqua præpa-
ratione indigeret, ſed fuit ad inſtructionem noſtram,
& propter alias cauſas, de quibus ſupra in iſta quęſtio-
C ne, & in alijs, & ſuffecit ad hoc ſemel factum fuiſſe il-
lud ieiunium. Ideo dato, quòd Chriſtus poſtea tenta-
retur, non fuit neceſſe, quòd præmitteret ieiunium.
Et dato, quòd aliquod præmitteret, non oportebat, ꝙ
maneret quadraginta diebus ſine cibo, ſicut nunc, de
quo ieiunio hic quærimus.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ non fuit neceſſe Chri-
ſtum ieiunare quadraginta diebus bis, ſicut fecit Moy
ſes: quia Chriſtus faciebat hoc ſpecialiter ad oſtenden
dum uirtutem ſuam, & tamen ſufficiebat ſemel hoc
facere, ſicut ſi milleſies egiſſet, quia ut ſupra dictum
eſt in quadam quæſtione, non poterat manere quis
quadraginta diebus ſine cibo, niſi miraculosè: miracu
lum autẽ fit ex poteſtate infinita: ideo non habet ter-
D minum infra quem claudatur. Vnde per eandem po-
teſtatẽ, per quam quis poteſt manere ſine cibo qua-
draginta diebus, poteſt manere mille annis. Et non eſt
maius miraculum unum, quã alterum: licèt effectus
in ſe maior ſit. Et quodlibet miraculum oſtendit po-
tentiam infinitam: ideo ita oſtenderetur per unum mi-
raculum, ſicut per mille. Iſta fuit cauſa, vt ſupra dice-
batur, quare nõ fuerunt ſcripta omnia miracula Chri
ſti per Euangeliſtas: ſcilicet, quia ad probandum po-
tẽtiam eius infinitam, & quòd ipſe eſſet filius Dei, ita
ſufficiebat, quòd ſolùm ſcriberentur miracula, quæ
ſcripta ſunt, ſicut ſi ſcriberentur decem millia. Ita er-
go nunc de ieiunio quadraginta dierum, quia nõ fuit
maius bis idem ieiunaſſe, quã ſemel, ſed fuiſſet maius
E ieiunaſſe quinquaginta diebus ſemel, quàm ieiunaſſe
quadraginta diebus quater. Nam licèt nõ eſſet maius
in poteſtate, eſſet tamẽ maius in honore: ſcilicet, quia
Deus vellet iſtum ieiunantem quinquaginta diebus
magis honorare, quàm alios, cùm maiori tempore ſi-
ne cibo eum ſuſtentaret. Et propter hoc dictum fuit
ſupra in quadam quæſtio. quòd Chriſtus noluit exce-
dere quadraginta dies in ieiunio, ne per hoc diabolus
argueret eum eſſe filium Dei, & tentare nollet. Et ta-
men Moyſes ieiunauerat bis quadraginta, & ſic repu
tabatur maius ieiunare quadraginta quatuor diebus,
quàm ieiunare quadraginta diebus bis, quia alioquin
diabolus non reputaret Chriſtum maiorem Moy-
ſe, qui ieiunauerat quadraginta diebus bis. Eadem ra-

tio

tio eſt Chryſoſtom. ſuper Matthæum dicentis, quòd
Chriſtus non ieiunauit ultra quadraginta dies, ne car-
nis aſſumptio incredibilis putaretur. Et tamen ſi ieiu-
naret quadraginta quinque diebus non reputaretur
maius, quàm ieiunare quadraginta diebus bis non pu
taretur in credibilis carnis aſſumptio, cū Moyſes, qui
erat purus homo, ieiunauerit quadraginta diebus bis.
Et ſic non oportuit, quòd Chriſtus iſtud ieiunium fa-
ceret bis, etiam ſi Moyſes illud decies feciſſet.

Quid faciebat Chriſtus in deſerto bis quadraginta diebus, cum ibi ſolus eſſet. Quæſt. XV.

QVAERITVR, quid faciebat Chriſtus in his
quadraginta diebus in deſerto, cùm ſolus eſ-
ſet. Aliqui dicunt, quòd de regionibus circun-
ſtantibus ueniebant aliqui ad eum, vt au-
dirent uerbum ipſius, vel ut ſanarentur à langoribus,
quia ubicūque ille eſſet, quærebant eum. Dicendum,
quòd non eſt uerum: nemo enim locutus eſt Chriſto
in iſtis quadraginta diebus, ſed erat in ſolitudine. Et pa
tet quia Mar. 1. dicitur, ꝙ tentabatur à Satana: eratque
cum beſtijs, id eſt, in illo deſerto, in quo Chriſtus ma-
nebat. Et ſic erat locus ille ſegregatus ab hominum
communicatione, quia loca, in quibus homines ſolēt
conuerſari non ſunt plena beſtiis, cùm beſtiæ fugiant
illa loca propter hominem, vel homo propter beſtias:
licèt magis beſtia fugiat propter hominē, quia Deus
poſuit terrorem hominis ſuper omnes beſtias, vt uiſo
eo fugiant. Sic dicitur Gen. 9. ſcilicet, Terror ueſter, at
que tremor ſit ſuper cuncta animalia terræ, & ſuper
omnes volucres cœli. Iſtud dedit Deus homini etiam
poſt peccatum in remedium, vt poſſet viuere in terra,
quia aliàs beſtiæ deuoraſſent eum, & non potuiſſet ui
uere propter multitudinem beſtiarum. Iſtud ergo de-
ſertum in quo Chriſtus erat, ſegregatum erat omni-
no à conuerſatione hominum, & ſic nulli ad eū con-
fluerent, nec ſcirent eum ibi manere. Item patet hoc
ex intentione Chriſti, quia Chriſtus tempore hoc ieiu
nij voluit manere ſequeſtratus à turbis, quia aliàs non
fuiſſet neceſſe, ꝙ iuiſſet in deſertum ad ieiunandum,
quia poſſet ieiunare in vrbe. Nulli ergo conueniebāt
ad eum illuc. Item, quia Chriſtus uoluit ire in deſer-
tum, vt ibi ſolitarium diabolus tentaret, ad quem ten-
tandum non haberet occaſionē in vrbibus. Si tamen
ad eum multi conuenirent manendo in deſerto, erat
quaſi in medio vrbium: ideo ibi diabolus non habe-
ret opportunitatē tentandi eum. Item, quia cauſa præ-
cipua quare Chriſtus fuit in deſertum fuit, vt poſtquā
ieiunaret, & eſuriret non haberet ibi cibos, & diabo-
lus haberet occaſionem tentandi eum dicendo, dic vt
lapides iſti panes fiant. Si tamen ad Chriſtum multi
confluerēt in deſerto illis diebus, ipſi afferrent ſecum
cibos ad uſus ſuos, & de illis comedere poſſet Chri-
ſtus, quando eſuriret, & non oportebat, quòd lapides
conuerteret in panem: nec etiam diabolus iſtud ſua-
deret data opportunitate tā facili ad habēdum cibos.
Item patet, quia ſi confluerent aliqui ad Chriſtum in
deſerto, à quibus poſſet habere cibos, quādo eſuriuit,
peteret ab eis, vel ipſi eo non petente offerrent. Et ſic,
quando eſuriret non oporteret, quòd angeli miniſtra-
rent ei, quia diuinum auxilium non debet expectari
pro rebus noſtris communibus, niſi quando potentia
humana deficit, quia aliàs eſſet tentare Deum, ſicut
dixit dæmoni ſuadenti ei, quòd mitteret ſe de pinna-
culo templi deorſum, infra in litera. Angeli tamen mi
niſtrauerunt hic Chriſto poſt tentationem: ergo vide-
tur, quòd non erat promptum aliunde pro tunc habe
re cibos, & ſic non confluebant aliqui ad Chriſtum,
quia aliàs ab illis poſſet habere cibos. Item motiuum

F iſtorum non erat conueniens, ſcilicet, quòd conflue-
rent aliqui ad Chriſtum, vt audirēt uerbum eius, quia
Chriſtus nondum inceperat prædicare, licèt finita ten
tatione redijt de deſerto in Nazareth, & inde iuit in
Capharnaum. Et dicitur, quòd ibi cœpit prædicare di
cens pœnitentiam agite, vt patet infra in litera. Ante
hoc ergo nulli ad eum conuenirent, vt audirent uer-
bum eius, quia nondum prædicauerat, & neſciebant
an aliquando prædicaturus eſſet, immo potius puta-
rent, quòd nunquam prædicaret, quia illi qui cogno-
ſcebant eum ſciebant, quòd literas nunquam didice-
rat: ideo non expectabant ſapientiam de ore eius. Vn-
de quando uiderunt eum prædicare conciues, & co-
gnati admirati ſunt. Marc. 6. ſcilicet. Et multi audien-
G tes admirabantur in doctrina eius, dicētes: Vnde huic
hæc omnia? & quæ eſt ſapientia, quæ data eſt illi. Item
nemo ad Chriſtum ueniret propter curationes mor-
borum, quia nondum fecerat aliqua miracula, ſed ini-
tium ſuorum fuit in Chana Galileæ in conuerſione a-
quæ in uinum. Ioan. 2. ſcilicet. Hoc fecit initium Ieſus
ſignorum ſuorū. Illud tamen fuit poſt hoc, quia tunc
habebat Chriſtus diſcipulos, eod. cap. ſcilicet. Et cre-
diderunt in eum diſcipuli eius. Et iterum, ſcilicet. Vo-
catus eſt Ieſus, & diſcipuli eius ad nuptias, ſcilicet, ad
illas, in quibus conuertit aquam in uinum. Et tamen
nunc non habebat diſcipulos, quia nondum cœperat
prædicare, nec uocare eos, ſed poſt hoc uocauit, vt pa-
tet infra in litera. Nullus ergo ad Chriſtum ueniret
H propter miracula dum erat in deſerto, & ſic dicēdum
quòd Chriſtus ſolitarius fuit his quadraginta diebus,
& nemo ei locutus eſt.

Alij dicunt, quòd Chriſtus hoc tempore loqueba-
tur cum angelis, & conuerſabatur cum eis, & ita non
erat ei locus otij. Dicendum, quòd non conuerſaba-
tur cum angelis. Verum eſt enim, quòd Angeli ſem-
per fuerunt ad miniſterium omnium electorum. Ad
Hebræ. 1. ſcilicet. Omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus
in miniſterium miſſi propter eos qui hæreditatem ca-
piunt ſalutis. Cùm ergo Chriſtus eſſet caput, & Domi-
nus omnium electorum inquantum homo, angeli
colloquerentur ei cùm ipſe haberet in ſe aliquid ma-
ius, per quod erat Dominus angelorum, ſcilicet, quia
I Deus erat. Ideo non eſt dandum Chriſto tanquam in
magnam conſolationem, & gaudium, quia angeli col
loquerentur ei. Hoc autem verum eſt, niſi aliquando
placeret deitati hominem Chriſtum, quaſi relinquere
ſibi ipſi, id eſt, vt affligeretur, ſicut affligi poterat vnus
homo ex infirmitate humana. Et tunc Chriſtus, licèt
abſolutè eſſet maior omnibus angelis, tamen quātum
ad humanitatem aſſumptam conſideratur, ſine vnio-
ne minor erat Angelis, quia ſpecies humana non eſt
æqualis perfectionis cum Angelis: licèt ex gratia ali-
quando ſit homo maior, vel æqualis Angelo, infra 22.
Et non quantum ad id in quo Chriſtus erat minor
Angelis, & affligebatur, & placebat deitati, quòd non
redundaret aliquod gaudium in partem inferiorem
K Chriſti ex gaudio animæ vnitæ: poterat tamen Chri-
ſtus affligi valde, & indigere conſolatione Angelorū,
ſic factum eſt tempore paſſionis. Luc. 22. ſcilicet, appa-
ruit illi Angelus de cœlo confortans eum, & factus in
agonia prolixius orabat: & factus eſt ſudor eius, ſicut
guttæ ſanguinis decurrentis in terram. Nunc autem
non erat Chriſtus in aliqua afflictione: ideo non erat
ſibi neceſſaria conſolatio aliqua, vel conuerſatio ange-
lorum. Ideo nunquam legimus, quòd angeli conſo-
lati fuerint Chriſtum, niſi illa vice, quia tunc fuit ma-
xima afflictio ſua ſecundùm carnem. Et ſic non eſt ſa-
tis conueniens dici nunc, quod angeli conuerſarentur
cum eo. Item patet magis infra in litera: nam deſcribit
Matt. totam tentationem Chriſti, & in fine dicit. Tunc

reliquit

reliquit eum diabolus, & ecce angeli acceſſerunt, &
miniſtrabant ei. Et ſic videtur, quòd ante hoc angeli
non erant cum eo, ſed tunc uenerunt quaſi ex neceſ-
ſitate quadam ad portandum ei cibos, & ſic non vide-
tur dicendum, quòd his quadraginta diebus cum an-
gelis conuerſatus ſit. Dicendum igitur, ꝙ his diebus
vacauit orationi. Nam Chriſtus quandocunque habe-
bat locum, ita vt non occuparetur à turba, ſecedebat
in loca deſerta, & orabat; ſic dicitur infra 14. ſcilicet.
Et dimiſſa turba aſcendit in montem ſolus orare. Et
Mar. 1. dicitur. Diluculo valde conſurgens egreſſus
abijt in deſertum locum, ibique orabat. Nunc autem,
quia erat ſibi opportunitas ad hoc vacaret ſemper ora-
tioni, quàm multum deſiderabat. Sed dicetur quo-
modo tanto tempore Chriſtus oraret, ſcilicet, quadra-
ginta diebus, quia iſtud erat, ſcilicet, omnem in modũ.
Dicendum, ꝙ oratio ſecundum ſe valde bona eſt, cùm
ſit quædam eleuatio mentis in Deum, & per eam ho-
mo coniugitur Deo. Vnde ſi homo poſſet, ſemper de-
beret manere in oratione, ſic dicitur Luc. 14. ſ. oportet
ſemper orare, & non deficere. Ceſſat tamen homo ab
oratione, quia humana infirmitas non poteſt illam at-
tentionem in Deum tolerare niſi ad paucum tẽpus;
Chriſtus autem erat Dominus naturæ ſuæ, & poterat
ſemper manere ſine cibo & potu, & ſemper attentus
circa eandem rem, & conſeruaretur in eo natura hu-
mana in ſua integritate, quia in his non laboraret. Ideo
potuiſſet manere per decem annos, aut quantum vo-
luiſſet ſemper in oratione, & quod non minueretur
in eo aliquid de ardore, uel attentione. Ita ergo nunc
per iſtos quadraginta dies Chriſtus oraret. Et non erat
aliquod mirabile, quòd tanto tempore oraret. Nam
etiam quando conuerſabatur inter turbas, quãdocun-
que poterat ad orationem ſe conferebat, & interdum
manebat totis noctibus in oratione nihil dormiens.
Sic patet Luc. 6. ſcilicet, factum eſt in diebus illis exijt
in montem ſolus orare, & erat pernoctans in oratione
Dei. Et cùm dies factus eſſet, vocauit diſcipulos ſuos.
Pernoctare autem eſt tota nocte in aliquo opere ma-
nere: ſicut dicitur aliquis pernoctaſſe in taberna, quia
tota nocte manſit in taberna bibens. extra de accuſat.
cap. Si conſtiterit. Sic ergo dicebatur Chriſtus perno-
ctare in oratione, ideſt, per totam noctem manere in
oratione. Et non eſt inconueniens, nec mirandum ali-
quod, quòd iſtud faceret etiam per mille dies, ſi ſolus
maneret. Iſta oratio Chriſti proficeret ad multa. Pri-
mò, quia pro ſe ipſo mereri poterat, per eam: nam, vt
ſupra dictum eſt in quadam quæſtio. Chriſtus meruit
per actus ſuos, & maximè per paſſionem impaſſibili-
tatem animæ, & immortalitatẽ ſuam, & exaltationẽ
naturæ humanæ, & diuulgationem ſui nominis per to-
tũ orbẽ, & ſimilia. Et quia oratio eſt unũ de operibus
valde meritorijs, ꝑ eã Chriſtus meretur aliquid de pręe-
dictis. Secundo oratio Chriſti proficiebat nobis, quia
ipſe commendabat nos Deo patri, & pro hoc inſtan-
ter orabat. Ioan. 17. ſcilicet. Ego pro eis rogo, non pro
mũdo. Et rurſus: Pater ſanctifica in nomine tuo, quos
dediſti mihi. Et iterum. Non pro his rogo tantùm, ſed
pro eis, qui credituri ſunt per uerbum eorum in me.
Et in toto illo capitulo nihil facit, niſi rogare patrem
pro nobis. Oratio autem Chriſti exaudita eſt propter
ipſius reuerentiam, quia etiam apud Deum patrem
fuit Chriſtus homo æſtimatus reuerendus ſupra ea,
quæ in toto orbe ſunt. ad Hebræ. 5. ſcilicet. Preces, &
ſupplicationes cum clamore ualido, & lachrymis of-
ferens exauditus eſt pro ſua reuerentia. Et ſic iſta ora-
tio Chriſti erat multum neceſſaria nobis, ſicut paſſio
Chriſti, & cæteri actus eius, qui ad utilitatem noſtram
fuerunt. Tertiò fuit oratio Chriſti iſta proficiens ad
exemplum, ſcilicet, vt ſemper debeamus orare, & nũ-

A quam deficere Luc. 18. Et licèt nos ex infirmitate car-
nis nõ poſſimus in oratione per longum tempus ma-
nere ſicut Chriſtus, ſaltem oremus iuxta noſtram poſ-
ſibilitatem. Quia Chriſtus eſt nobis exemplar non æ-
qualitatis, ſed excellentię in omnibus rebus. Ideo non
debemus nos conari adæquare Chriſtum in aliquo
opere, ſed ſolùm imitari eum in illo. Sic patet de ieiu-
nio quadraginta dierum ſine cibo, quia nos ieiunare
debemus quadraginta diebus, ſicut Chriſtus, non ta-
men ſine cibo ſicut ipſe. Sic etiam de tentatione, quia
debemus repellere tentationes ſicut ipſe repulit: non
tamen debemus nos offerre dæmoni, vt nos tentet, &
opportunitatẽ ſibi præſtare ſicut Chriſtus fecit. Quar-
tò profuit iſta oratio Chriſti ſpecialiter pro prædica-
B toribus, & uiris contemplatiuis. Nam vt ſupra dictum
eſt, Chriſtus uolebat hic dare formam prędicatoribus
qualiter ſe haberent antequam prædicarẽt. Et ad hoc
uoluit prius recedere in deſertum, vt ibi orationi, &
contemplationi uacaret. Vt per hoc diſcant prædica-
tores, quòd antequam prædicent, & etiam poſtquam
ſumpſerint officium prædicandi, debent vacare con-
templationi, & ſequeſtrare ſe valde à popularibus oc-
cupationibus, & negotijs. Quia ſi nemo Deo militãs
implicat ſe negotijs ſæcularibus, ideſt, implicare ſe de-
bet. 2. ad Timot. 2. à fortiori ille, qui ſpiritualiter Deo
militat, ſcilicet, prædicator, & uir contemplatiuus de-
bet ſe ualde ab omnibus popularibus occupationibus
ſubtrahere, & in oratione tempora ſua expendere. Ali-
C ter poteſt dici, ꝙ hoc tempore quadraginta dierum
Chriſtus vacauit ſoli contemplationi fœlicitatis: ita ut
totus deitati intenderet, per cuius claram uiſionẽ ho-
mo beatus fit. Sed obijcitur, quòd Chriſtus non poſ-
ſet nunc ſe circa hoc occupare, quia nihil nouum erat
hoc in Chriſto: nec oportebat, quòd ab aliquibus ex-
terioribus occupationibus Chriſtus ceſſaret ad hoc, ꝙ
occuparetur circa uiſionem Dei claram, ſecundùm
quam ipſe erat beatus. Quod patet, quia dicimus Chri-
ſtum ab inſtanti conceptionis ſuæ fuiſſe uerum com-
præhenſorem, & beatum, & ſemper fuiſſe in patria: li-
cèt uideretur eſſe in uia quantum ad eos, qui ſola ex-
teriora eius conſiderabant. Et quia nullum tempus
eſt quantumcunque paruum, in quo beati non fruan-
D tur diuina eſſentia clare uiſa, quia aliàs pro illo tempo-
re ceſſarent eſſe beati, neceſſe erat dici, quòd nullum
fuerit tempus, in quo Chriſtus non haberet iſtam cla-
ram uiſionem, ſecundùm quã erat beatus. Et ſic non
oportebat, quòd Chriſtus aliquo tempore ceſſaret ab
alijs actibus, vt ſe conferret ad hanc beatificam uiſio-
nem. Dicendum uerum eſſe, ꝙ Chriſtus habuit omni
tempore iſtam uiſionem, vel contemplationem. Vn-
de & in dormiendo non minus erat beatus, quàm ui-
gilando. Quia non impediebatur illa uiſio. In paſſio-
ne quoque ſua in qua fuit acerrimus dolor non fuit
ullo modo perturbata iſta uiſio nec ſumma delecta-
tio, quæ ex ea ſequitur, in aliquo diminuta eſt. Hoc au-
tem erat, quia fœlicitas Chriſti erat per unionem ani-
mæ ſuæ ad uerbum, quod ab ea ſemper clarè uideba-
E tur. Et ideo neceſſe erat animam Chriſti ſemper eſſe
fœlicem. Iſtud autem erat quantum ad portionem ſu-
periorem animæ, ſecundùm quam homo eſt capax
Dei, & quantum ad illam non eſt anima alligata orga-
no. Et ſic ea, quæ ad corpus pertinebant, non pertine-
bant ad iſtam partem ſuperiorem animæ, vnde nõ im-
pediebatur fœlicitas illius partis propter cruciatus cor-
poris. Anima tamen quantum ad portionem inferio-
rem eſt alligata organis, & quantum ad illam partem
fit lætitia, & triſtitia, dolor, & gaudium, & motus fa-
cti in parte ſenſitiua impediunt tranquillitatem illius
partis animæ. Et ſic poterat Chriſtus ſecũdum unam
partem animæ eſſe fœlix per uiſionẽ beatificam non

impe-

impeditam, & ſecundùm aliam tolerare dolores. F An verò differentia iſta in homine Chriſto proueniret ex naturali differentia ipſarum portionum animæ, vel ex impaſſibilitate collata animæ Chriſti: aut ex aliquo alio diuino munere, declarabitur infra 26. Iſta autem fęlicitas animę Chriſti ſecundùm portionem ſuperiorem vndecumque ei proueniret, nunquam impediebatur per aliquos actus exteriores, nec per ſomnium, quia in ſomnio non ligatur anima noſtra niſi inquantum conſideratio fit per phantaſmata quæ in ſomnio turbantur. Fęlicitas autem animę Chriſti non erat per contemplationem alicuius phantaſmatis, ſed per viſionem in verbo: ideo anima non erat magis ligata, quantum ad iſtam viſionem in ſomno, quàm in vigilia. G Et ſic non oportebat, quòd Chriſtus diuerteret à cæteris actibus exterioribus, vel occupationibus ad hoc, vt ſe conuerteret ad viſionem beatificam, ſed dicimus, quòd nunc poterat ſpecialiter frui Deo ita, vt bonum fruitionis redundaret aliquo modo in partem ſenſitiuam: ſicut dicimus, quòd in patria ex beatitudine animæ redundabit aliquid in corpus. Ad hoc autem, quòd homo ſecundùm portionem inferiorem animæ percipiat aliquid de illa redundantia, oportet quòd ceſſet à cæteris exterioribus, & tunc non ſolùm erit gaudium beatificũ in anima, quæ directè eſt ſubſtantia eius, ſed etiam aliquo modo erit in corpore per redundantiam. In Chriſto autem non erat illa redundantia, quando ipſe inter homines cõuerſabatur, quia ſic non eſuriret, nec ſitiret, nec aliquid pateretur. H Potuit tamen quandocunque vellet iſtam redundantiam habere, & ad hoc oportebat, quòd à cæteris exterioribus vacaret, vt portio inferior illi redundanti bono attẽta eſſe poſſet. Et iſtud tempus quadraginta dierum erat conueniens ad hoc, quia Chriſtus tũc ab omnibus exterioribus ceſſabat. An tamen Chriſtus aliquando dum vixit inter nos habuerit talem habitudinem per redundantiam in portionem inferiorem, aſſerere non audemus, quia nec legimus, nec ratione conuincimus. Si tamen aliquando habuit talem redundantiam, dicendum quòd illa non fuerit conſumata fęlicitas corporis, quia tunc habuiſſet Chriſtus dotes corporis, ſcilicet, immortalitatem, impaſſibilitatem, agilitatem. Et tamen conſtat, quòd non fuerunt I in eo perfectè, cùm vere paſſus, & mortuus fuerit. Ideo magis dicendum eſt qđ ſupra dicebatur, ſcilicet, quòd Chriſtus his quadraginta diebus orationi vacabat.

An fuit conueniens Chriſtum ieiunare ita auſterè. Quæſt. XVI.

QVAERITVR, an fuit cõueniens Chriſtum ieiunare ita auſtere, ſcilicet, quòd quadraginta diebus ſine cibo maneret. Quidam dicunt, ꝙ non fuit conueniens, qui Chriſtus non debuit habere vitam auſteram ſicut Ioã. dixit infra 11. ꝙ venit Ioannes non manducans, nec bibens, & venit filius hominis manducans, & bibens. Et ita tenent Do- K ctores; quòd Chriſtus non debuit habere vitam auſteram, vt patet per Sanctum Tho. 3. par. ſum. q. 4. art. 2. Item non proficiebat ieiunium illud ad oſtẽdendum potentiam: quia per miracula, quæ Chriſtus fecit, ſufficienter, immo pluſquam ſufficienter oſtendebatur eius potentia, maximè quia iſtud ieiunium non ita clare oſtendebat potentiam eius ſicut miracula: cũ Moyſes, & Elias ſimiliter ieiunauerint. Item non erat ad exemplum, quia nemo Chriſtum ſequi debet in tali ieiunio, & ſic ad nihil videbatur vtile iſtud ieiunium.

Dicendum, quòd fuit valde conueniens Chriſtum manere quadraginta diebus ſine cibo propter cauſas expreſſas, ſcilicet, in quadam quæſtione de hoc, & ma-

F ximè erat hoc ad oſtendendum poteſtatẽ, vel dignitatem Chriſti, quę non oſtenderetur, ſi Chriſtus ieiunaſſet ſicut nos ieiunamus. Sed obiicietur, quòd Moyſes, & Elias ſic ieiunauerunt. Reſpondit Chryſ. ſuper Mat. quòd illi ieiunantes eſuriebãt, & ſuſtinebant: Chriſtus autem quadraginta diebus non eſuriit, ſed poſtea. Dicendum tamen, ꝙ hæc poſitio non multum placet ꝓp cãs expreſſas, in quadam. q. Item dato, ꝙ ſic fuiſſet ſup. non conſtaret tamen an Chriſtus non eſurierit, & illi eſurierint, cùm ſcriptura hoc non exprimat, nec poſſit ad hoc haberi ratio conuincens. ſ. quòd illi eſurierint. Dicendum eſt ꝙ iſtud pertinebat ad poteſtatẽ, & dignitatem Chriſti. De dignitate patet, quia per hoc ſaltem apparebat, ꝙ ipſe nõ fuerat minor Moyſe, & Elia: G quia illud quod in eis fuit excellentiſſimum, & admirandum fuit quoque in Chriſto. Poteſtas autem eius conſiſtit in hoc, quia illi permanebant ſolo munere Dei: Chriſtus autem per ſe ipſum habebat virtutem, ſecundùm quam maneret quamdiu vellet non manducans, nec bibens. Et in hoc maior erat illis. Sed obiicietur, quòd iſtud non conſtabat, ꝙ ita poterat putari de Chriſto, quòd non uirtute ſua ſed munere Dei, ſicut Moyſes, ſine cibo manſerit.

Dicendum, quòd eo tempore quo Chriſtus ieiunauit, non conſtabat an hoc faceret virtute Dei, uel in ſe haberet uirtutem ad hoc, cùm nulla adhuc miracula feciſſet, per quę eius oſtenderetur diuinitas, licèt in eo aliqua ſigna præceſſiſſent, ſicut apparitio Spiritus ſan- H cti, quæ forte paucis nota erat. Nunc tamen, cũ nobis conſtet eum eſſe Deum, conſtat quòd ieiunium illud uirtute ſua faciebat, & ut nobis proficeret ipſe ieiuniũ illud faciebat. Vnde licèt tunc non conſtaret per illud ieiunium aliquid de eius poteſtate, ſatis eſt, quòd aliquando conſtare poſſet, ſicut nunc fit. Cauſa tamen præcipua quare Chriſtus debuit tot diebus, ſine cibo manere, fuit ut daret occaſionem diabolo ad ſe tentãdum. Tentatio autem duplex diaboli. ſ. prima, & ſecunda fuit ad cognoſcendum, an Chriſtus eſſet filius Dei. Nam in utraq; dixit, ſi filius Dei es &c. Si aũt Chriſtus ieiunaret pluſquam quadraginta diebus, diabolus uidens eum omnibus præcedentibus maiorem, putaret eum eſſe filiũ Dei, & non auderet ipſum tentare, ideo I noluit quadraginta dies excedere. Si autem ieiunaſſet duobus, uel tribus diebus, quibus vnus homo naturaliter poſſet à cibo abſtinere, & eſuriret poſt illos: diabolus non haberet aliquam cauſam tentandi, uel dubitãdi, an eſſet filius Dei cùm nihil maius in eo, quã in quibuſcunq; hominibus appareret. Ideo nõ tentaret eum de hoc. Si aũt ieiunaret quindecim, uel uiginti diebus: diabolus putaret iſtum eſſe hominem alicuius dignitatis, cũ Deus illum ſupernaturaliter conſeruaret. Quia tamen Moyſes, & Elias magis fuiſſent conſeruati, ſcilicet quadraginta diebus, & neuter eorum erat filius Dei, non haberet cauſam dubitandi, an iſte eſſet filius Dei. Ideo nõ tentaret eum ſuper hoc. Cũ autem uidit eũ quadraginta diebus ieiunaſſe, ſicut fecerãt Moyſes, K & Elias, licèt ex hoc aperte non cognouerit an eſſet filius Dei, habuit tamen cauſam dubitandi. Et iſta fuit occaſio tentationis. Et ſic Chriſtus, cũ uellet dare diabolo occaſionem tentãdi ſe, quia in litera dr̃, ꝙ ductus eſt in deſertum, ut tentaretur à diabolo, debuit abſtinere à cibo non minus quã quadraginta diebus. Ad argumentum dici poterat, ꝙ nõ concludebat, quia non ſit in eis ſufficiens diuiſio, quia licèt propter illorũ opiniones Chr̃s debuiſſet ieiunare, fuerat iam ꝯueniẽs, ꝙ ieiunaret, ut diabolo præſtaret occaſionem tentationis. Poteſt tamen reſponderi alio modo ad ſingula. Ad primum dicendum, quòd Chriſtus non debuit generaliter ſeruare auſteritatem in uita, ſicut Ioannes, quia tñ Chr̃s docturus erat oẽs ſtatus hoĩum, quorũ aliqui

debebat

debebant eſſe valde perfecti ſicut contemplatiui, & Eremicolæ quorum vita auſtera eſt, fuit conueniens, quòd Chriſtus aliquo tempore, ſaltem parum oſtenderet exemplum auſteritatis, ſcilicet, manendo in Eremo inter beſtias, & abſtinendo tanto tempore à cibo, licèt nullus eum ſequi poſſet in hoc. Aliter poteſt dici, quòd Chriſtus nullo tempore tenuit auſteritatem Ioannis, & iſtud ieiunium quadraginta dierum non fuit auſterum, cùm in eo Chriſtus non affligeretur, quia nunquam eſuriuit, niſi poſt quadraginta dies, & tunc comedit, & non fuerunt ei cibi auſteri, ſicut Ioanni, ſcilicet, locuſtæ, & mel ſylueſtre, ſed ad cibos mediocres redijt, quibus ſemper vſus fuerat. Et ſic nõ fuit illud ieiunium tanquam ſignum, vel pars alicuius auſteritatis. Ad ſecundum, quod proficiebat ad oſtendendum potentiam, & dignitatem Chriſti, ſicut ſupra declaratum eſt. Et cùm dicitur, quòd non ſufficienter: iam fuit hic reſponſum. Cùm autem dicitur, quòd iſta potentia ſatis oſtendebatur per miracula, dicendum, quòd Chriſtus non ſolùm voluit vno modo oſtendere potentiam ſuam, ſed pluribus. Ideo non ſolùm per miracula, ſed etiam per ieiunium eam oſtendit. Ad tertium dicendum, quòd profuit iſtud ieiunium, & exemplũ, quia nos ſequi debemus Chriſtum ieiunãdo quadraginta diebus, quia ipſe totidem ieiunauit, licèt non debeamus manere tanto tempore ſine cibo, ſicut ipſe manſit, quia nihil eſt, in quo nos poſſimus perfectè imitari Chriſtum.

Quomodo Chriſtus tanto tempore ieiunauit, & quomodo poſtea eſurijt. Quæſt. XVII.

QVAERITVR, quomodo Chriſtus tanto tempore ieiunauit, & quomodo poſt eſurijt, & vnde ei prouenit hoc. Dicendum, ꝙ de cauſis quare Chriſtus tanto tempore voluerit ieiunare, & quare poſt voluerit eſurire, ſupra dictum eſt, nunc autem ſolum quæritur, vnde ei proueniret hoc. Dicendum, ꝙ Chriſtus habebat in ſe ſecũdum ꝙ eſuriret, & ſecundũ ꝙ ſemper ſine fame maneret. ſ. Quia Deus erat, & inde competebat ei, ꝙ poſſet nunquam eſurire. Erat etiam homo, ex quo competebat ei ſæpe eſurire, vel non eſurire. Non eſt autem putandum, ꝙ diuinitas in Chriſto eſuriret, quia ridiculum eſt de ea dicere eſurire, vel non eſurire, quia non ſolùm nõ eſurijt, ſed nec eſurire poteſt, quia fames eſt apetitus cibi ex indigentia inſurgens. Non eſt ergo fames, niſi vbi cibus recipi ſolet, & quia ſolum animal cibatur, in ſolo animali eſt fames. Deus autem ſpiritus purus eſt: ideo in eo fames nulla eſſe poteſt, nec ſaturitas. Erat autem ſaturitas, & fames in Chriſto inquantum verus homo erat. Et ex hac parte neceſſe erat, ꝙ Chriſtus ſæpe eſuriret, ſicut nos. Quod ergo Chriſtus quadraginta diebus ſine cibo manſerit, non fuit ex conditione humanitatis, ſed, quia Chriſtus cùm eſſet Deus erat Dominus naturæ ſuæ, & poterat ſeruare eam incolumem ſine cibo, ſicut cum cibo ſeruauit. Ergo, ſcilicet, quamdiu uoluit. ſ. quadraginta diebus, & ita potuiſſet ſeruare in æternum, & tunc Chriſtus nõ eſuriebat. Finitis autem quadraginta diebus, placuit deitati relinquere hominem Chriſtum naturæ ſuæ, & tũc neceſſe erat, ꝙ eſuriret, ſicut aliàs eſurire conſueuerat. Et ſic iſta fames non fuit tanta à deitate, ſicut fuerat conſeruatio ſine cibo: ſed naturaliter ſecuta eſt propter defectum cibi. Sic ait Hilarius ſuper Matth. ſ. Igitur cũ eſurijt Dominus poſt quadraginta dies, nõ inedię ſubrepſit operatio, ſed naturæ ſuæ hominem dereliquit. Nõ enim erat à Deo diabolus, ſed à carne vincendus. Sic etiã dicit Greg. Nazianzenus. ſ. Quadraginta quidem diebus ieiunauit nihil manducans: erat.n. Deus.

A Nos autem ieiunium poſſibilitate proportionamus. Conſiderandum tamen circa famem, quæ ſecuta eſt in Chriſto poſt quadraginta dies qualis fuit. ſ. an talis qualis poſſet ſequi in homine, qui tanto tempore abſtinuerat à cibo, vel ſicut ſi nunquam abſtinuiſſet. Et dicendum, quòd licèt Chriſtus naturæ ſuæ derelictus eſt, non fuit maior fames in eo, quàm eſſe poterat eo tempore quo incepit illud ieiunium quadraginta dierum. ſ. tunc cum primum Deus cępit Chriſtum conſeruare ſupernaturaliter à fame. Et patet hoc, quia ſi Chriſtus ſibi derelictus tantam famem pateret, ſicut homo, qui quadraginta diebus abſtinuerat, immediatè moreret, cũ famem tot dierum nemo tolerare poſſet. Item dato, ꝙ poſſet aliquo modo tolerari eſſet cru-

B ciatus iſte ineffabilis. Quod videmus in hominibus ſi per duos, vel tres dies non comederent. Et ſic fortè cruciatus, quem Chriſtus tolerauit in cruce, non eſſet acerbior, quàm iſte. Illud autem erat inconueniens, quia nulla erat cauſa huius cruciatus, cùm hora paſſionis Chriſti nondum ueniſſet. Et ſi talem cruciatum Chriſtus fuiſſet paſſus, cùm ille propter nos eſſet, fieret de eo magna mentio, ſicut fit de paſſione eius, & tamen nihil de eo refertur. Item ſi deberet eſſe fames talis ſicut poſt quadraginta dies, neceſſe erat, quod toto tempore medio corpus Chriſti diſponeretur ad perueniendum ad talem ſtatum, in quo ſequeretur naturaliter illa fames, quia nihil naturale inducitur ſubito, ſed per omnem ſuam ſucceſſionem in diſpo-

C ſitionibus. Non fuit tamen corpus Chriſti alteratum illo tempore, quando ieiunauit, cùm nunquam eſurierit, ergo non fuit illa fames, ſicut ſequi deberet poſt quadraginta dies, ſed dicendum, quòd tanta fuit afflictio famis, quam Chriſtus tolerauit poſt quadraginta dies, quanta fuit, quando intrauit in deſertum, ſiue in tempore illo, à quo cępit computari illud ieiunium, quia toto tempore medio impedita fuit actio naturalium agentium diſponentium ad famem, & fuit tempus illud quaſi nunquam fuiſſet. Sicut ſi ponatur vnum lignum in igne, & incipiat ignis agere in eo per quartam partem horæ, & tunc Deus ſuſpendat actionem ignis per quadraginta annos quibus ſemper maneat lignum in igne, & illis finitis Deus permittat

D ignem ruſus naturaliter agere, non erit combuſtum tunc de illo ligno pluſquam in quarta parte horæ comburi poterat. Sic igitur de fame dicendum eſt, quæ à naturali agente cauſatur. Item patet hoc, quia poſtquam Chriſtus cępit eſurire, iam naturaliter alterabatur corpus eius, quantum poterat alterari corpus alterius hominis eiuſdem complexionis, & diſpoſitionis. Et tamen Chriſtus tolerauit famem aliquanto tempore poſt hoc, ſcilicet, à tempore quo cœpit eſurire vſque ad tentationes finitas, quia non comedit vſque tunc, vt patet infra in litera, ſcilicet, quòd receſſit diabolus a Chriſto, & tunc acceſſerunt Angeli, & miniſtrabant ei, ſcilicet, in cibo, & potu. Si tamen fuiſſet illa fames, qualis eſſe debebat, uel poterat poſt quadraginta dies, non potuiſſet Chriſtus vllo modo

E ſuſtinere, quin ſubito moreretur. Non ergo fuit fames, niſi qualis futura erat, ſi nullum tempus interceſſiſſet inter principium ieiunij, & finem quadraginta dierum.

Quare nos quadraginta diebus ieiunamus. Quæſt. XVIII.

QVAERITVR, quare nos quadraginta diebus ieiunamus. Dicendum, ꝙ hoc non prouenit ex aliquo mandato Chrĩ, ſed ex ſolo Eccleſiæ ſtatuto. Habuit tñ illud cauſas pendentes ex hoc facto. Prima fuit propter ſimilitudinem

Chriſti, quia ipſe ieiunauit, ut nos ad ieiunandum inſtrueret, ut ait Chryſo. in homilia 5. in Matth. ſcilicet, Chriſtus ieiunauit non ieiunio indigens, ſed nos inſtruens. Ita ſicut ille quadraginta diebus ieiunauit, debuimus nos quadraginta diebus ieiunare. ait enim Chryſoſt. Vt quadrageſimi ieiunij noſtri poneret menſurã, quadraginta diebus & quadraginta noctibus ieiunauit. Non tamẽ eſt putandum, quòd nos debeamus ieiunare ſicut ille, ſcilicet, ſine cibo manendo, quia excedit infirmitatem noſtram: ſed ieiunamus, ut nobis conuenit, ſcilicet, quondie eſuriendo, & quotidie prandendo. Si autem aliqui zelo deuotionis maiora ieiunia facere uelint, ſcilicet, biduana, non laudantur. Sic enim dicit Gregorius Naziãzenus, ſcilicet: Quadraginta quidem diebus ieiunauit nihil manducans, erat enim Deus, Nos autem ieiunium ad poſſibilitatem proportionamus, licèt zelus aliquibus progredi ſuadeat vltra poſſe. De hoc etiam Baſilius ait, ſcilicet, Non ſic vtendum eſt carne noſtra, vt per egeſtatem naturalis alimenti vigor eius ſoluatur: nec vt ad ultimatum torporem intellectus urgeatur per diſſolutionis exceſſum. Si tamen aliquis conaretur ieiunare ſicut Chriſtus, diſſolueretur corpus eius. Ideo nemo conetur, quòd ſupra uires eſt, Vnum tamen eſt, in quo nos aliquo modo ſuppleamus defectum ieiunii noſtri, ſcilicet quia defectum auſteritatis quantitate temporis compenſamus, Hoc autem eſt, ſcilicet, quia Chriſtus ſolũ ſemel hoc ieiunium fecit nos autem quolibet anno facimus. Etenim dicit Baſilius vbi ſupra, ſcilicet, Vnde Dominus noſter ſemel hic peregit ieiunium: ſed per totum cõſequens tempus ordine debito gubernauit corpus, & ſimiliter Moyſes, & Elias. Secũda cauſa fuit propter ſimilitudinẽ, quia quadraginta conſtat ex decem ſuper quatuor, per quos ſignantur decem præcepta decalogi, & quatuor libri Euangelii: in quibus ieiunandum eſt ab illicitis operibus. Iſtam cauſam ponit Gregorius in quadam homilia. Tertia eſt quaſi in eodem fundamento, vt per decem ſignificentur præcepta decalogi, & per quatuor ipſa elementa de quibus ſubſiſtimus, propter quæ ipſum decalogum præceptorum tranſgredimur. Quarta eſt propter decimas dierum, quia ſicut debemus Deo dare decimas rerum, ita debemus dare decimas temporum, Sunt autem decimæ anni dies trigintaſex, qui quaſi tempus ieiunandi quadrageſimale explent. De his tribus proximis Gregorius in quadam homilia dicit, ſcilicet, Ipſe auctor omnium hominum in quadraginta diebus nullũ omnino cibum ſumpſit: nos quoque inquantum poſſumus quadrageſimæ tempore carnem noſtram per abſtinentiam affligamus. Quadragenarius autem numerus cuſtoditur, quia virtus decalogi per lib. 4. ſancti Euangelii impletur. Denarius etenim quater ductus in quadragenarium ſurgit. Vt quia in hoc mortali corpore ex quatuor elementis ſubſiſtimus, per cuius voluntatem præceptis dominicis contrahimus, quæ per decalogum accepta. Qui ergo per carnis deſideria decalogi mandata contempſimus, dignum eſt, ut eandẽ quater decies affligamus, ut ſicut in lege offerre debemus decimas rerum: ita & offerre contendimus decimas dierum, A prima enim dominica quadrageſimæ uſque ad paſchalis ſolennitatis gaudia ſex hebdomadæ ueniunt, quarum dies quadraginta duo ſunt. Ex quibus dum ſex dies dominici ab abſtinentia ſubtrahuntur, remanent trigintaſex: dum uerò per trecentos, & ſexagintaquinque dies annus ducitur, & nos per triginta ſex dies affligimus quaſi anni noſtri decimas Deo damus.

Alias cauſas aſſignat Ambroſius ſuper Lucam per applicationem ad numeros quadragenarios inuentos in ſacra ſcriptura, dicens: Quadraginta autem dierum

F myſticum numerum recognoſcis. Tot enim diebus aquas abyſſi effuſas eſſe meminiſti, & tot ieiunio dierum ſanctificato refuſam cæli ſerenioris oſtendit clementiam, tot ieiunio dierum Moyſes perceptionem legis meruit: tot annos in eremo conſtituti patres panem angelorum conſecuti ſunt.

Aliam cauſam aſſignat Auguſtinus lib. de concor. Euang. ſcilicet, quod numerus quadraginta laborem ſignat, qui competit ieiunio, in quo animam humiliamus, cùm ait: Numerus iſte laborioſi huius temporis ſacramentum eſt, quo ſub diſciplina Regis Chriſti aduerſus diabolum dimicamus. Hic enim numerus temporalem uitam ſignat, tempora enim annorum quadripartitis uicibus currunt, quadra-

G ginta autem quater habent decem. Porro ipſa decem ab uno uſque ad quatuor progredientia numero conſummantur. Quod declarat, quòd quadraginta dierum ieiunium humiliationem animæ conſecrauit, & lex, & prophetæ per Moyſen, & Eliã, & Euangeliſtam per ipſius donum ieiunium, Aliam cauſam ponit Hilarius ſuper Matt. ſcilicet, quòd quadraginta diebus Chriſtus ieiunauit, & poſtea eſuriit ad ſignificandum quadraginta dies, qui poſt paſſionem ſuam manebãt, quibus Chriſtus in ſeculo moraturus erat, & tunc eſuriret i. deſideraret expectationem ſalutis humanæ, deportando in cœlum humanitatem, quam aſſumpſerat.

H *Quomodo Chriſtus dicitur ieiunaſſe quadraginta diebus: cùm in tali tempore nullam afflictionem habuerit.*

Quaſt. XIX.

QVAERITVR, quomodo Chriſtus dictus eſt ieiunaſſe quadraginta diebus, quia ieiuniũ dicit afflictionem quandam, & tamẽ Chriſtus non afflictus eſt, quia non eſuriuit in dieb[us] iſtis, Dicendum, quòd Chriſtus uerè ieiunauit, immo ſuperhabundanter. Quia ieiunium dicit abſtinentiam à cibo: Chriſtus autem ſimpliciter abſtinuit, quia nihil manducauit in his diebus. Cùm autem dicitur, quòd non eſuriuit in illis. Dicẽdum quòd hoc fuit neceſſarium, quia ſi eſuriuiſſet iam diabolus inueniſſet eum minorem

I Moyſe, & Elia, & non tentaſſet eum. Item, quia præſuppoſito, quòd Chriſtus debebat ieiunare his quadraginta diebus propter cauſas ſupra poſitas, neceſſe fuit, quòd nõ eſuriret in eis, quia ſi eſuriret modo naturali, ut affligi poſſet, non potuiſſet tanto tempore ſine cibo manere, quia neceſſe erat intra paucos dies mori. Et ſic, quòd Chriſtus non eſuriret, non erat ſolùm ad ſubleuandos labores Chriſti, ſed quia nullo modo eos poſſet tolerare humanitus. Vnde nec Moyſes, nec Elias hoc tempore eſurierunt, nec afflicti ſunt. Sed tamen dicendum, quòd in iſto ieiunio Chriſti fuit aliquid de afflictione Primò, quia maneret quadraginta diebus ſegregatus ab omni humana conuerſatione. Nam homo eſt animal ciuile, & manere extra communica-

K tionem hominum eſt ſibi contra naturam: ideo eſt naturaliter triſte. Secundò fuit afflictio propter locũ, in quo manebat, quia erat locus aſperrimus, & terribilis. i. plenus beſtijs, & ad ſignificandum iſtam aſperitatem, & afflictionem dicitur Marc. 1. quòd Chriſtus tentabatur à Satana, eratque cum beſtijs. Tertiò erat afflictio propter locum, quia neceſſe erat tolerare ibi aeris intemperiem, cùm ibi non eſſent domicilia, nec tuguria, nec aliquid, in quo homo refrigeraretur, ſed oportebat manere ſuper nudam terram die, & nocte toto hoc tempore, & frigora, & æſtum pati iuxta temporis qualitatem. Et iſta ſunt ualde afflictiua. Quartò fuit ſibi afflictio quædam ex parte famis, quia licèt Chriſtus non eſurierit in illis quadraginta

ginta diebus, finitis tamen eis incepit eſurire, & tunc A diabolus cœpit eum tentare, & tamen Chriſtus nõ comedit quouſque fuerunt conſumatæ iſtæ tentationes, quia tunc diabolus receſſit, & accedentes Angeli miniſtrauerunt ei. infra in litera. Toto ergo tempore tentationis Chriſtus eſuriebat, & affligebatur. Quantum autem id fuerit, dicetur infra quadam quæſt. Et ſic in illo ieiunio fuerunt afflictiones multæ ſicut in alijs.

Quare Chriſtus fuit tentatus poſt ieiunium, & non ante. Quæſt. XX.

QVAERITVR, quare Chriſtus poſt ieiuniũ tentatus eſt, & non prius. Dicendum, quòd hoc factum eſt propter multa. Primò ad inſtru B ctionẽ noſtram. Quia ſicut ipſe uoluit tentari, vt nos haberemus formam reſiſtendi tentationibus dæmonis: ita voluit præponere diſpoſitiones illas, quibus homo debet ſe munire contra diaboli tentationes. Et iſtud eſt ieiunium, quod Apoſtolus computat inter arma iuſtitiæ. prima Corin. 6. Sic enim dicit Ambro. ſuper Lucam, ſcilicet, Tria ſunt, quæ ad vſum proficiunt ſalutis humanæ, ſcilicet, ſacramentum, deſertum, ieiunium. Nemo enim niſi qui legitime certauit coronatur. Nemo autem ad certamen virtutis admittitur niſi prius ab omnibus maculis delictorum ablutus gratiæ cæleſtis munere conſecretur. Sic etiam dicit Baſilius, quòd ieiunauit Chriſtus oſtẽdens, quod illi, qui ſe vult ad pugnas tentationum accingere ſo- C brietas eſt neceſſaria. Secũdo fuit hoc ad reddendum cautos homines ieiunantes, vt non putent, quòd ex eo, quòd ieiunant, & bonis operibus inſiſtunt, quòd diabolus non tentet eos: quia tunc eis maximè inſidiatur, cùm bonis operibus inuideat. Et ob hoc etiam poſt baptiſmum Chriſtus tentatus eſt, vt oſtendat, ꝙ purificati de peccatis à dæmone tentantur. Sicut dixit beat. Hilari. ſuper Mat. quòd in ſanctificatis maximè diaboli tentamenta graſſantur, quia victoria ei magis eſt exoptanda de ſanctis. Sic enim dicit Chryſo. ſuper Mat. ſcilicet, nec enim diabolus ſuperueniret tibi ad tentandum, niſi te in maiori honore effectum uideret. Idem quoque Chryſoſt. dicit ieiunium eſſe quoddam apparatum contra diabolum in Homilia D quadam, ſcilicet, Vt diſcas, quàm magnũ bonum eſt ieiunium; & qualiter ſcutum eſt aduerſus diabolum, & quoniam poſt baptiſmum non laſciuiæ, ſed ieiunio intendere oportet. Ipſe enim ieiunauit non eo indigens, ſed nos inſtruens. Tertiò & præcipuè tentatus eſt poſt ieiunium, ut per ieiunium occaſionem ſe tentandi diabolo traderet. Nam prima tentatio eius fuit, ut lapides in panem conuerteret propter famem. Si tamen non ieiunaſſet, non fuiſſet occaſio iſta ad tentationem. Sic dicit Chryſo. ſuper Mat. quòd quia diabolus uidens Chriſtum ieiunantem per quadraginta dies deſperauerat, poſtquam eſurire ſenſit, iterum tentare cœpit. Sic etiam dicit Hilarius, quòd cùm Chriſtus eſurijt, naturæ ſuæ Deus hominem dereli- E quit. Non enim erat diabolus à Deo, ſed à carne uincendus.

An diabolus fecerit Chriſto alias tentationes prꝫter iſtas, quæ hic enumerantur. Quæſt. XXI.

QVAERITVR, an diabolus fecit Chriſto alias tentationes præter iſtas, quæ numerantur hic. Quidam dicunt, quòd ſic, ſcilicet, quòd per illos quadraginta dies Chriſtus quaſi continuè tentabatur à dæmone, ut innuitur Mar. 1. ſcilicet. Et erat in deſerto quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, & tentabatur à Satana, ſcilicet, in il-

A lis quadraginta diebus: maxime, quia hoc ſignificat conſuetudinem quandam, quam Chriſtus in conſuetudinem haberet omnibus illis quadraginta diebus à dęmone tentari. Item quia Luc. 10. dicitur, quòd conſumata iſta tentatione diabolus receſſit à Chriſto uſque ad tempus, & ſic uidetur ꝙ non omnino receſſit, ſed poſt aliquantum tempus redijt ad tentandum ipſum. Item, quia conueniens erat Chriſtum pluries tentari, ut nobis exemplum daret pluries dæmoni reſiſtẽdi, ſcilicet, quandocunque ab eo tentaremur, ne putaret aliquis, quòd ſolùm ſemel tentandus eſſet à dęmone, ſicut Chriſtus. Item patet, quia ad Hebrę. 4. dicitur: Non habemus pontificem, qui non poſſit compati infirmitatibus noſtris, tentatum autem per omnia. Et B tamen Chriſtus in iſtis tentationibus nõ fuit tentatus per omnia, cùm non fuerit tentatus de omnibus peccatis, ergo alijs temporibus fuit tentatus. Item, quia Chriſtus tradidit nobis exemplum reſiſtendi tẽtationibus: ideo ipſe debuit pati omnes modos tentationum, quos nos patimur. Sed nos tentamur à carne, mundo, & dæmone: Chriſtus autem non fuit hic tentatus niſi a dæmone, ergo oportet, quòd alias ſuſtinuerit tentationes a carne, & a mundo. Patet hoc, quia ad Hebræo. quarto. dicitur: Non habemus Pontificem qui non poſſit compati infirmitatibus noſtris: quia ipſe tentatus eſt per omnia: & tamen nos ſumus infirmi in tentatione carnis, & mundi: Chriſtus autem Pontifex noſter, compatitur nobis in C omnibus infirmitatibus noſtris: quia ipſe tentatus eſt per omnia: ideo oportet, quòd etiam aliquando a carne, & a dæmone tentatus ſit, quia nunc non fuit niſi a dæmone tentatus.

Dicendum quòd propriè accipiendo tentationem, nunquam Chriſtus fuit tentatus niſi nunc. Pro quo ſciendum, quod tentatio poteſt habere duplex initium, ſcilicet, ſuggeſtionem, & delectationem. Fit autem per ſuggeſtionem, quando fit ab extrinſeco ab aliquo conſulente nobis facere aliquod malum, quod bonum eſſet innuit, & illud conſilium uocatur ſuggeſtio. Talis autem eſt tentatio dæmonis, quæ eſt totaliter ab extra per ſuggeſtionem: tentatio per delectationem eſt, quando ſine aliquo ſugge- D rente incipit aliqua res placere contra ordinem rationis, & inde oritur deſiderium illius. Iſta eſt delectatio, quæ fit ab intra, & eſt tentatio, quæ fit homini a ſe ipſo. Et uocamus eam tentationem a carne, & a mundo, ſcilicet, quia caro, & ea quæ ſunt in mundo ſunt principium eius, ut cùm aliquod delectabile ſecundùm carnem homini incipit placere, non quidem per deliberationem, ſed quia in homine naturaliter eſt complacentia illa inquantum talia uidentur bona ſecundùm carnem. Et inde inſurgit deſiderium illorum nullo exteriori conſulente nobis hoc facere. Sic etiam eſt tentatio a mundo, ſcilicet, quando nullo ſuggerente ea, quę in mundo ſunt incipiunt nobis placere, ſcilicet honor, diuitiæ, & poteſtas. Et ſur- E git ex hoc deſiderium quoddam ad iſtas res. Iſta namque tentatio eſt ab intra: in Chriſto autem non potuit eſſe tentatio aliqua ab intra: quia iſta incipit per quandam deordinationem uirium noſtrarum, inquantum vires affectiuæ incipiunt aliquid cõcupiſcere, quod eſt contra deſiderium rationis, & non ſubijciuntur immediatè illæ uires imperio rationis. Et iſta deordinatio uocatur peccatum quoddam, quia eſt quædam repugnantia ad legem, cum uires ſuperiores ſint lex, & menſura uirium inferiorum. Non eſt tamen peccatum, quòd nos Deo faciat reos, cùm non ſit contra charitatem, nec repugnet gratiæ, ſed eſt peccatum contra iuſtitiam originalem, ſecundum quam uires inferiores ſubditæ eſſe debebant, & etiã fuerunt

aliquo tempore in primis parentibus ipſis uiribus ſuperioribus, ſine aliqua rebellione: Chriſtus autem non aſſumpſit iſtum defectum rebellionis, quia licèt paſſibilitates alias noſtras aſſumpſerit, quæ erant ſolùm ad patiendum, iſtam tamen quæ non ſolùm ad patiendum, ſed etiam ad peccandum occaſionẽ præſtabant ſuſcipere noluit. Ob hoc ergo in eo non poterat eſſe tentatio aliqua à carne, nec à mundo, cùm iſta ſit ab intrinſeco per rebellionem virium. Solùm ergo manebat tentatio, quæ eſt ab extra per ſuggeſtionem. Iſta enim totaliter eſt exterius, ideſt, à principio extrinſeco, & poteſt hoc modo aliquis homo tentari, cuius omnes uires in magna parte, & tranquillitate ſint, & nulla ſit rebellio inter inferiores, & ſuperiores. F Talis tentatio non dicit imperfectionem in tentato, quia nihil in eo mali ponit, ſed totum malum eſt in tentante, ſcilicet, mala voluntas nocendi, & inducendi ad malum. Iſta eſt tentatio à dæmone, & iſta conuenienter poterat eſſe in Chriſto, & fuit vere. Tentatio autem quæ eſt à carne, & mundo, dicit quãdam imperfectionem in tentato, etiam ſi non conſumeretur, cùm ibi ſit quædam rebellio virium inferiorum ad ſuperiores, & iſtud malum quoddam eſt: ideo Chriſtus non habuit tentationes iſtas, ſed ſolum à dæmone tentatus eſt. Non eſt tamen intelligendum, quòd tentatio à mundo ſit penitus ab intra, quia magis eſt ab extra, vt infra dicetur, niſi quando incipit ei conſentiri. De iſta tentatione dicendum, quod G nunquam Chriſtus propriè tentatus eſt, niſi nunc, ſcilicet, quod diabolus ſuggereret ei aliquod malum facere. Et patet hoc, quia ante tempus iſtud nunquam Chriſtus tentatus eſt. Nam ſi tentaſſet Chriſtum ſuperatus fuiſſet ab eo, & poſtea non auderet ipſum aggredi,

Item, quia ex tentatione illa aliquo modo Chriſtum cognoſceret, ſcilicet, quia reſiſteret ſibi alio modo, quam cæteri homines reſiſtere ſoleant, Ex eadem etiam ratione dæmon non tentaret Chriſtum poſt hoc, cùm iam repuliſſet eum in omnibus tentationibus; maximè, quia dæmones poſt hoc apertius cognouerunt Chriſtum, vt infra dicetur. Ideo non auderent tentare eum.

Item ſi Chriſtus ante hoc, vel poſt hoc aliàs tentatus fuiſſet, ſcriptum fuiſſet, & tamen non ſcriptum eſt. Nec obſtat, ſi dicas multa facta Chriſti non fuiſſe ſcripta. Ioan. 20. quia illud tenet de miraculis, quæ non fuerunt omnia neceſſaria ſcribi, vt ſupra declaratum eſt: ſecus autem de tentatione Chriſti, quia iſta non fieret niſi propter aliquam ſpecialem inſtructionem noſtram, ideo ſcriberetur. Patet hoc quia in Chriſto non erat difficultas aliqua etiam ex parte humanitatis reſiſtente tentationi, quia nihil erat in Chriſto, per quod poſſet ſuccumbere tentationi. Nam tentatio, quæ eſt ab intrinſeco, ſcilicet, a carne, & mundo in Chriſto eſſe non poterat, vt dictum eſt. Sola ergo tentatio dæmonij per ſuggeſtionem manebat, & in hoc non ſuccumbit homo niſi propter duo, K ſcilicet, quia caro, & mundus interdum adiuuant. Sicut cùm dæmon ſuggerit nobis aliquid facere, quod eſt delectabile ſecundum carnem, vel de concupiſcibilibus ſæculi, quia tunc, licèt tentatio à dæmone incipiat, à carne tamen, & mundo conſumatur.

Secundo modo ſuccumbit homo in ſuggeſtione diaboli per ſolã ignorantiam, ſcilicet, quando ſuggerit nobis aliquid, ad quod ſecundum carnem, vel in ſæculi concupiſcentiam non inclinaremur. Et tamen, quia innuit nobis illud eſſe bonum, decipimur, & facimus. Chriſtus non poterat illis modis ſuccumbere ſuggeſtioni dæmonis.

De primo patet, quia caro, & mundus in Chriſto non poterant adiuuare dæmonem, cùm ibi non poſſet eſſe aliqua deordinatio virium, vt ſupra dictum eſt.

De ſecundo patet, quia Chriſtus decipi non poterat, vt erraret iudicando de aliqua re, an eſſet bona, vel mala, cùm anima ſua eſſet vnita verbo, & etiam ſecundùm humanitatem ſciebat in immenſum pluſquam omnes. Et ſic etiam ſecundùm humanitatem nullus labor erat Chriſto ſuſtinere tentationes dæmonis. Ideo nullus actus erat, qui minus Chriſto conueniret, quàm tentari à dæmone, cùm in hoc erat minor locus merendi ex conditione actus. Nam, cùm Chriſtus alias ieiunabat, iter agebat, iniurias ſuſtinebat, & verbera, & cætera humana incommoda, & paupertatem, & abiectionem: affligebatur in his ſecundum humanitatem, & ideo erat magnus locus merendi. In tentatione autem dæmonis, non affligebatur, vt dictum eſt. Ideo iſtos actus Chriſtus propter ſeipſos frequentaret etiam nulla alia ſpeciali cauſa exiſtente, & etiam ſi non pertineret ad exemplum vitæ noſtræ. Tentatio autem non erat laborioſa, ideo erat Chriſto ſuperuacuum illam velle ſuſtinere, niſi propter aliquam cauſam ſpecialem, vtpotè propter inſtructionem noſtram: & tunc ſuſtineret, quod illa ſcripta fuiſſet, quia aliàs periret totus fructus eius, cùm Chriſtus propter ſolam inſtructionem ſuſtinuiſſet, & nos inſtrui non poſſemus, quia non eſſet ſcripta. Iſtud autem eſt magnum inconueniens, & non eſt concedendum, quia ſicut omnes actus Chriſti tota deitate dirigente facti ſunt: ita, & omnes ſcriptores actuum iſtorum ſcilicet Euangeliſtæ in ſcribendo, à Spiritu ſancto directi ſunt, vt ſcriberent quicquid ille uellet. Et ſic nihil omittere poterant. Quod ergo Chriſtus ad ſolam noſtram inſtructionem, uel propter eam principaliter feciſſet, & tamen non ſcripſerunt alias tentationes præter iſtas, quæ habentur hic, ergo nunquam Chriſtus aliàs tentatus eſt tentatione propriè dicta, quæ fit per ſuggeſtionem dæmonis.

Ad primum argumentum dicendum, quòd Chriſtus ſolùm tentatus eſt nunc. Marcus tamen dixit tentabatur, ideſt, tentatus eſt, quia iſte eſt modus loquendi ſuus. Et patet, quia dicitur ibi, & tentabatur à Sathana, eratque cum beſtijs, & angeli miniſtrabant ei. Conſtat tamen, quòd in illis quadraginta diebus nunquam angeli miniſtrauerunt Chriſto, quia dicitur Lucæ quarto, quod in illis quadraginta diebus nihil comedit, ſed ſolum poſt quadraginta dies, finita iam tentatione miniſtrauerunt ei, Sic dicitur hic, quod ieiunauit quadraginta diebus, & poſtea eſuriit, & tunc acceſſit tentator, & tentauit eum tribus tentationibus. Et poſtea dicitur, tunc diabolus dimiſit eum, & acceſſerunt angeli, & miniſtrabant ei. Et ſic debet neceſſario exponi illud uerbum Marci, ſcilicet, miniſtrabant, ideſt, miniſtrauerunt, quia poſt quadraginta dies ſolùm miniſtrauerunt. Et ita debet exponi illud verbum, ſcilicet, erat in deſerto quadraginta diebus, & tentabatur à Satana, ideſt, tentatus eſt, ſcilicet, poſt iſtos quadraginta dies, quia ita dixit Matth. ſcilicet, quod cum ieiunaſſet quadraginta diebus, eſurijt poſtea, & tunc acceſſit tentator. Sic etiam dicitur Luc. 4. quòd in quadraginta diebus nihil comedit. Et conſumatis illis eſurijt. Et tunc dicitur, quòd dixit ei diabolus, ſi filius Dei es &c. & ſic non fuit aliqua tentatio in quadraginta diebus.

Aliqui putant, quòd tentatus fuit Chriſtus in iſtis diebus, & tamen tentationes illæ fuerunt ita arduæ, quod Euangeliſtæ illas ſcribere noluerunt, uel non potuerunt. Sic dicit Origenes, ſcilicet. Tentatur autem Ieſus à diabolo quadraginta diebus. Quæ autem fuerunt tentamenta neſcimus. Quæ ideo forſitã præ- Opi. Origenis reiicitur.

prætermiſſa ſunt, quia maiora erant, quàm ut literis crederentur. Sic etiam dicit Beda, quòd Dominus tentatus eſt quadraginta diebus, & quadraginta noctibus. Sed hoc non eſt intelligendum de illis tentationibus viſibilibus quas Matthæus, & Lucas narrant, quæ manifeſtè factæ ſunt poſt ieiunium, ſed de quibuſdam alijs impugnationibus, quas fortè illo ieiunij tēpore Chriſtus à diabolo paſſus eſt. Sic enim refert ſanctus Thomas, tertia parte, ſum. quæſtio. 41. articu. tertio, in reſponſione ad ſecundum argumentum. Sed magis dicendum eſt, quòd nullæ aliæ tentationes fuerunt præter illas tres, quas Mattheus hic ſcripſit, & Luc. 4. Hoc patet, quia magis conuenit intentioni Euangeliſtarum: cùm Matthæus dicat tentatorem acceſſiſſe poſt dies quadraginta, quando Chriſtus cœpit eſurire. Item, quia motiuum eorum, qui dicunt Chriſtum alias tentationes tolerasse eſt propter literam Marci, & tamen illa nihil ad hoc urget, cùm ſit modus ſuus loquendi, vt ſupra expoſitum eſt. Item, quia Doctores communiter tenent, quòd Chriſtus illas tentationes non ſuſtinuerit in illis quadraginta diebus. Sic dicit Chryſoſtomus ſuper Matthæum, ſcilicet. Quia diabolus uidens per quadraginta dies Chriſtum ieiunantem, deſperauerat, poſtquam eſurientem ſenſit iterum ſperare cœpit: ſic etiam dicit Baſilius, ſcilicet, Dominus per quadragenam intentatus manſit. Nouerat enim diabolus, quòd ieiunauerat, & non fameſcebat, & ideo non audebat accedere. Item ſi diabolus in his quadraginta diebus Chriſtum tentaſſet, auderet eum tentare, antequam eſuriret. Hoc autem non eſt uerſimile, quia Matthæus dicit, quòd poſtquam eſurijt acceſſit tentator. Aliquis dicet, quòd hoc non fuit, quia prius non auderet tentare, & non tentaſſet, ſed quia iſta tentatio de qua hic dicitur non poterat fieri niſi poſtquā eſuriret, ſcilicet, quia tentauit eum, vt lapides in panem conuerteret, vt ſaturaretur. Dicendum, quòd non ſtat, quia ſi propter hoc diabolus poſtquam eſurijt tentaſſet eum, feciſſet prius alias duas tentationes, quæ non pertinent ad famem, ſcilicet, quòd proijceret ſe de pinnaculo templi, & quòd adoraret eum. Et tamen illas duas nō auſus eſt facere antequā Chriſtus eſuriret: ergo ante diem quadrageſimum nulla tentatio præceſſerat, quia aliàs diabolus ſolam tentationem de lapidibus conuertendis in panem ſeruaſſet uſque ad diem quadrageſimum. Item nō ſtat, quia litera innuit, quòd diabolus non auſus eſt tentare Chriſtum quamdiu ieiunabat, & non fameſcebat. Nam intentio dæmonis erat ſcire an Ieſus eſſet filius Dei, & ob hoc in duabus primis tentationibus dicebat. Si filius Dei es, &c. Et quamdiu Chriſtus ieiunans non eſuriebat, fruſtra erat dæmon tentare eum, quia ipſum ieiunium poterat oſtendere ſaltem per fortem præſumptionem Ieſum eſſe filium Dei, ſi forſitan ieiunaſſet maiori tempore, quàm Elias, & Moyſes. Ideo vſquequo videret terminum ieiunij eius, ſtultum erat diabolo ipſum tentare uelle. Non ergo tentauit. Item ſi tentaſſet eum, ſcriptę fuiſſent tentationes, ſicut fuerunt ſcriptæ illæ tres: cùm ſolùm proficerent tentationes Chriſti ad noſtram inſtructionē, vt ſupra dictum eſt. Item motiuum Origenis non tenet, ſcilicet, quòd non ſcriptæ fuerunt, quia fortè maiores erant, quàm vt literis comendarentur. Nam propter hoc potius debuiſſent ſcribi. Ita uidemus in omnibus geſtis Chriſti, & in hiſtorijs gentium, ſcilicet, quòd ea, quæ ſunt communiora, & quaſi quotidiana non ſcribuntur, quæ verò maiora ſunt ſcribuntur. Nam manifeſtum eſt, quòd geſta quotidiana non ſcripſerunt Euangeliſtæ, ſcilicet, quid Chriſtus comederet, & biberet, & in quibus locis ſingulis diebus maneret, & quæ uerba familiariter cum ſuis diſcipulis loqueretur, ſed ſolùm

A ſcripſerunt ea, quæ maiora erant, & electa ad inſtructionem totius mundi. Quanto ergo aliqua maiora eſſent in geſtis Chriſti, tanto magis ſcribi deberent. Si igitur tentationes, quas Chriſtus in quadraginta diebus pateretur eſſent maiores, quàm reliquę, tanto magis ſcribi debuiſſent.

Item quia quāto fuiſſent maiores tentationes Chriſti tanto eſſent nobis magis neceſſariæ, quia per illas ad repellendum maximas tentationes dæmonis inſtrueremur, quæ interdum ſunt ita altiſſimę, quòd homines intelligere nequeunt, vnde dixit Apoſtolus: An ignorat altitudinem ſatanæ, ideſt, altitudinem aſtutiarum ſuarum ad tentandum. Quaſi dicat, nemo debet hoc ignorare. Quod ergo tentationes illæ, per quas

B maximè poteramus erudiri ſubticeantur, & illæ per quas minus erudimur ſcriptæ fuerunt, inordinatio magna erat. Non ergo paſſus eſt Chriſtus alias tentationes maiores his.

Item iſtud erat omnino contra ordinem, quem diabolus in tentando tenet. Quia primò præmittit tentationes leues: deinde paulo grauiores, quouſque ueniat ad grauiſſimas, quia aliàs uiſis peſſimis tentationibus ſcandalizaretur homo, & nollet cōſentire apertè uidens à diabolo illud eſſe. Et ſic fruſtra diabolus tentaret, cùm tentatio manifeſta eſſet, ſicut fruſtra rete ponitur ante oculos pennatorum, vt dixit Salomon Prouer. primo, ſed à principio diabolus parua ſuggerit, de quibus homo dubitare poſſit, an mala ſint, &

C ad quæ faciliter inclinari poſſit, & poſt illa ad maiora promouet. Sic dicit Gregor. 31. moralium. Et apparet hoc ex ordine, quem tenuit hic diabolus in tentando. Quia primò ſuaſit id, quod paruum erat, ſcilicet, deſiderium cibi: deinde quod erat aliqualiter maius, ſcilicet, inanem gloriam. Vltimò illud, quòd omnibus malis deterius eſt, ſcilicet, idolatriam. Et propter hoc Doctores dicunt, quòd diabolus tenuit hic conuenientiſſimum ordinem tentandi. Sic patet per ſanctum Thomam tertia parte ſumm. quæſtione 41. articu. quarto, in corpore. Non eſt ergo ueriſimile dictum Origenis, ſcilicet, quòd tentationes quadraginta dierum fuerunt maiores, quàm ut literis comendarentur, & quòd poſt illos dies minores tentationes fa-

D ceret diabolus. Cùm tamen conſtet in illis fuiſſe ordinem grauitatis.

Dicendum ergo, quòd Chriſtus non tolerauit in his quadraginta diebus aliquas tentationes, ſed ſolùm poſt quadraginta dies ſuſtinuit tres, quæ ponuntur in litera.

Ad ſecundum dicendum, quòd diabolus receſſit à Chriſto ad tempus, & poſtea redijt: non quidem, quòd redierit ad eum tentandum per aliquas ſuggeſtiones, in quibus eſt propria, & uera tentatio, ſicut hic fecit, ſed ſolùm quòd concitauit poſtea Iudæos, vt Chriſtum perſequerentur. Et eſt ſenſus, quòd diabolus nunc perſecutus eſt, quia eum per ſe ipſum tentabat. Et receſſit nunc, manſitque aliquanto tempore, quo nec ipſe Chriſtum per ſe tentauit, nec membra ſua,

E ideſt, homines iniquos contra eum concitauit. Et illud durauit quaſi per duos annos prædicationis Chriſti. In quibus Iudæi nihil mali contra Chriſtum cogitabant ſaltem apertè, & communiter. Poſtea verò in ultimo anno prædicationis ſuæ concitauit diabolus Phariſæos, & Scribas, & Principes Sacerdotum contra Chriſtum, ita ut iam non auderet in Iudæa ambulare, ſed receſſit inde ad loca alia. Et etiam illi Iudæi, qui credebant in eum, & diligebant ipſum, non audebāt loqui de eo propter metum Iudęorum. Ioan. 7. Iſta non fuit tentatio, ſed magis fuit aperta pugna, quia tentatio ſit per dolos, pugna autem fit uiribus. Maximè, quia tentatio propriè dicta à diabolo

non fit niſi per ſuggeſtionem. Hic autem nulla erat F
ſuggeſtio dæmonis: poſſet tamen large tentatio appellari, quia per iſtam perſecutionem, quam diabolus apertè faciebat Chriſto, uidebatur eum tentare de triſtitia, & de odio proximorum: ſicut in deſerto tentauerat eum de gula, & inani gloria: non tamen oportet poni, quòd Chriſtus fuerit propriè tentatus niſi nunc.

Ad tertium dicendum, quòd non oportuit, quòd Chriſtus ſæpe tentaretur, vt nobis exemplum traderet ſæpe reſiſtendi, quia tunc oportuiſſet eum ſæpe quadrageſimam ieiunare. Quod falſum eſt. Et ita de alijs actibus dicendum eſt, quia exemplum eſt, vt forma agendi. Et ſicut ad trahendum mille exemplata ſufficit vnum exemplar: ita ad hoc, quòd nos inſtrue- G
remur in aliquo genere operationis, ſufficit quod Chriſtus ſemel faceret illam. Alioquin daretur, quod Chriſtus totiens deberet facere eãdem operationem quotiens nos omnes, qui eum imitaturi facturi eramus, cum non ſit cauſa quare potius bis, vel ter idem facere deberet, quàm decies millies. Non oportuit ergo Chriſtum pluties tentari propter exemplum noſtrum.

Ad quartum dicendum, quòd non oportuit Chriſtum ſingulatim tentari de quolibet peccato mortali, quia ſatis erat, quòd tentaretur de illis, per quorum doctrinam ſciremus reſiſtere tentationibus aliorum. Ita autem eſt de iſtis, cùm per illa prouideatur in alijs. Cùm autem dicitur non habemus pontificem, qui H
non poſſit compati infirmitatibus noſtris tentatum per omnia, non eſt ſenſus, quòd de omnibus peccatis ſingulatim tentatus ſit, quia ibi tentatio non accipitur propriè prout fit à dæmone per ſuggeſtionem, vel à carne, & mundo, ſed tentatio, id eſt, probatio quędam. Nam Chriſtus omnia genera laborum ſuſtinuit, vſque ad mortem acerrimam, quæ eſt ultima, & maxima in terribilibus, & ideo compati poteſt infirmitatibus noſtris, quia omnes pœnalitates ſuſtinuit, quas nos ſuſtinemus.

Aliter poteſt dici, quòd Chriſtus tentatus eſt de omnibus peccatis mortalibus, licèt non ſingulatim: ſed cum de ijs tentatur de omnibus tentatus eſt, quia in iſtis omnia ſunt. Sic dicit Ambro. ſuper Lucam ſu- I
per illo verbo, ſcilicet. Et conſumata omni tentatione diabolus receſſit ab illo, niſi in tribus præmiſſis eſſet omnis cauſa delictorum, quia cauſæ tentationum ſunt cauſæ cupiditatis, ſcilicet carnis delectatio, ſpes gloriæ, & auiditas potentiæ.

Ad quintum dicendum, quòd Chriſtus non debuit tentari propter exemplum à carne, & mundo ſicut nos, quia non poterat. Nam ſicut ſupra declaratum eſt, non poteſt eſſe iſta tentatio: niſi vbi eſt deordinatio virium. In Chriſto autem non fuit, ideo nunquam poterat tentari à carne, & mundo. Et ſic tentatus eſt Chriſtus per omnia, ſcilicet, per omnia, in quibus poteſt tentari: & tamen à carne, & mundo tentari non poterat: ideo non fuit tentatus. Item quia K
dato, quod Chriſtus potuiſſet tentari à carne, & mundo, tamen tentari non debuit, quia iſta tentatio dicit quandam imperfectionem in tentato, quàm non ponit tentatio dæmonis, vt ſupra declaratum eſt.

Aliter poteſt dici, & adhuc melius, ſcilicet, quòd Chriſtus dedit nobis ſufficiens exemplum in tentatione carnis, & mundi. Quia licèt ipſe non fuit tentatus à carne, & mundo, fuit tamen tentatus ad illa, ad quæ tentat caro, & mundus, ſcilicet, quia diabolus tentauit eum ad illa. Nam tentatus eſt ad deſiderium cibi, & ad illud ſolet nos tentare caro: cùm ad eam ſolam cibus pertineat: fuit etiam tentatus ad deſiderium honoris, & diuitiarum, & potentiæ, cùm diabolus oſtendit Chriſto omnia regna mundi, & gloriam eorum. Dixit. Omnia hæc tibi dabo, ſi cadens adoraueris me, & tamen iſta pertinent ad concupiſcentiam mundi, quòd ergo Chriſtus à carne, & mundo tentaretur, vel non tentaretur, nihil differebat quantum ad noſtram doctrinam, cùm ad eandem tentaretur, ad quæ nos caro, & mundus tentare ſolent.

Quomodo diabolus auſus eſt tentare Chriſtum,
Quæſt. XXII.

QVAERITVR quomodo diabolus auſus eſt tentare Chriſtum; nam videtur, quòd non debuiſſet eum tentare, nec auderet, quia ſciebat, quòd Deus erat omnipotens. Cùm ergo offenderetur ab eo uolendo ipſummet tentare, augeret Deus cruciatus diaboli, quaſi in immenſum, vel annihilaret eum.

Item non auderet tẽtare, nec vellet, quia ſciret ſe in hoc non proficere. Omnis namquam tentatio diaboli, cùm per ſuggeſtionem fiat, non habet vim niſi decipiendo. Sciebat tamen diabolus, quòd Deus decipi non poterat, quia non eſt conſilium contra Dominum. Prouer. 21. Ideo fruſtra eum tentaret.

Item videtur, quòd nullo modo diabolus Chriſtũ tentare vellet. Quia aut ipſe putaret eum eſſe filium Dei: aut putaret, quòd nullo modo erat Dei filius, aut dubitaret. Si putaret eum eſſe filium Dei, non auderet eum tentare propter duas rationes præcedentes. Si autem putaret non eſſe filium Dei, fruſtra erat, quod ab eo peteret bis de hoc dicens: Si filius Dei es &cæt. Si autem dubitaret, debuiſſet potius abſtinere à tentando eum, quia poterat eſſe, quòd ille eſſet filius Dei. Et tunc diabolus timere deberet, quòd puniretur ab eo. In hoc ergo dubio cautius erat diabolo non tentare, vt non incurreret pœnam, quàm tentare exponendo ſe magno periculo, ſicut ipſe poterat veriſimiliter timere.

Dicendum, quòd diabolus non auderet Chriſtum tentare, ſi vere cognouiſſet eum eſſe filium Dei. Quia autem tunc hoc neſciebat, auſus eſt tentare. Quod autem neſciret, patet quia petebat à Chriſto experimentum de hoc dicens. Si filius Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant.

Sed obijcietur, quòd dęmones cognoſcebant eum: quia infra octauo, & Marc. primo dicitur, quòd exclamauit dæmoniacus, Quid tibi, & nobis Ieſu Nazarene? veniſti ante tempus torquere nos: ſcio, qui ſis ſanctus Dei. Et iterum Marc. primo dicitur, quòd eijciebat dæmonia, & non ſinebat ea loqui, quoniam ſciebant eum. Et Luc. quarto dicitur, quòd Chriſtus non ſinebat dæmonia loqui, quia ſciebant eum eſſe Chriſtum, & filium Dei, & uocabant eum, cùm dicitur ibidem, quòd exibant dęmonia à multis clamantia, & dicentia: quia tu es filius Dei.

Dici poſſet ad hoc, quòd non procedit ratio, quia iſtud fuit multo poſtea, quando Chriſtus prædicabat, & faciebat miracula: quia tunc poterant dæmones cognoſcere Chriſtum eſſe Deum ex operatione miraculorum. Nunc autem miracula nulla adhuc egerat, & ſic poterant dæmones eum ignorare, & ideo tentarent.

Sed dicetur, quòd non poterant ignorare, quia præceſſerant in Chriſto aliqua ſigna ſenſibilia, quæ diabolus non ignoraret, & illa oſtendebãt Ieſum eſſe filium Dei. Patet in conceptione Chriſti, quando locutus eſt Gabriel Mariæ, quod cõciperet de Spiritu ſancto, & quod ille eſſet filius Dei. Luc. 1. Et illa apparitio, & uerba fuerũt realiter, quæ diabolus cognoſcere poterat, quia res

geſtas

geſtas nouit, & illarum non obliuiſcitur. Viderat etiam, quòd fuerat Chriſtus conceptus ſine ſemine, & de adoratione magorum, & ortu ſtellæ, quæ oſtendebant Chriſtum eſſe Deum, & quòd maius eſt, quia nunc recenter, ſcilicet, quando Chriſtus baptizatus eſt, deſcendit Spiritus ſanctus ſuper eum in columbæ ſpecie, & uox patris audita eſt.ſ. hic eſt filius meus &c. Iſtud manifeſtè oſtendebat Chriſtum eſſe filium Dei, & fuerat factũ immediatè ante hoc, quia mox, vt Chriſtus baptizatus eſt iuit in deſertum, & incępit ieiunare, vt patet præceden. c. & hic, & Luc. 4. Non ergo poterat diabolus ignorare Chriſtum eſſe filium Dei. Dicendum, quòd vere diabolus ignorabat Ieſum eſſe filium Dei, ſed de hoc aliquo modo dubitabat, quia habebat aliqua motiua ad hoc de quibus infra dicetur. Et cùm obijcitur, quòd per prædicta poterat diabolus cognoſcere clarè Chriſtum eſſe filium Dei: dicendum quòd non cognoſcebat: hoc autem poterat fieri dupliciter; vno modo, quòd Deus faceret, quòd dæmonibus non conſtaret, de illis rebus factis licèt multis hominibus conſtaret, quia facile erat Deo facere, quod dæmones ignorarent quidquid ipſe vellet. Nam, cùm Deus ſit cauſa vniuerſalis, neceſſe eſt, ꝙ concurrat ad omne actum, cùm in quolibet actu ſit virtus eius, & efficacia maior quàm cuiuslibet agentis particularis illius effectus. Si ergo ſit aliquis actus ad quem Deus concurrere nolit, vt cauſa: neceſſe eſt, ꝙ ille actus nunquam fiat, nec fieri poſſet. Si ergo Deus nollet concurrere cum dæmonibus ad cognoſcẽdum iſta, quę fiebant circa Chriſtum: impoſſibile erat, quòd ipſi illa cognoſcerent, etiam ſi totus mundus illa videret. Alio modo fieri poterat turbando intellectum eorum quodam modo obſcurando, ſcilicet, ꝙ quamquam conſtatet iſta fuiſſe, non tamen permitteret eis arguere quid ſequeretur ex illis, vel faciendo, quòd errarent in arguendo. Quia etiam neceſſe erat, quòd non bene arguerent, ſi Deus ad iſtam rectitudinem actus cum eis non concurreret. Et hoc modo cognoſcebant dęmones de Chriſto ſolùm quantum ipſe volebat. quod ipſi cognoſcerent, & in cæteris impediebat eos. Et ſic non eſt admirandum, quòd dæmones ignorauerint multa, quæ cæteris hominibꝰ de Chriſto nota erant. Cauſa autem huius erat, quia ſi dæmonibus permitteretur cognoſcere veritatem de Chriſto, ipſi impediuiſſent paſſionem eius, & totam viam redemptionis noſtræ, faciendo quòd Iudæi non occiderent Chriſtum. Nam Iudæi diabolo inſtigante Chriſtum perſequebantur: ſicut Iudas ſuadente Sathana Chriſtum vendidit. Ioan. 13. ſcilicet, Sathanas miſerat Iudæ in cor, vt traderet eum. Si autem ſciuiſſet diabolus Chriſtum eſſe filium Dei, non ſolùm non incitaret Iudæos contra eum, ſed etiam ſi ipſi ex propria iniquitate incitarentur, diabolus diſtraheret eos, ne eum occiderent. Debuerunt ergo multa myſteria de Chriſto dæmonibus ſaltem ad tempus eſſe ignota. Et ſic Deus permittebat: ideo ſolùm ſciebant de Chriſto quantum ipſe de ſe ſciri volebat. Sic ait Auguſt. 9. de Ciui. Dei, ſcilicet, Chriſtus tantum innotuit dæmonibus quantum voluit. Non per id quod eſt vita æterna, ſed per quædam temporalia ſuæ virtutis effecta. hoc etiam magis declarat ipſe Auguſt. 3. de Trini. Dei, ꝙ diabolus multa poteſt per virtutem naturæ ſuæ à quibus tamen prohibetur uirtute diuina. Et hoc modo cognoſcere poterat de Chriſto multa quæ non cognouit. Et ſic aliquando cognoſcebat, & aliquando ignorabat. Quid tamen dæmones de Chriſto cognouerit, & quomodo illud cognoſcebant: declarabitur magis infra 8. in quadam. quæſt. Nunc autem, quia dæmon Chriſtum non cognoſcebat eſſe filium Dei eum tentare auſus eſt.

A Ad primum dicendum, quòd ſi cognouiſſet eum determinatè eſſe filium Dei, dæmon non auſus fuiſſet eum tentare, timens pœnas. Sed quia non cognouit, non timuit eum tentare nullum putans in hoc eſſe periculum.

Ad ſecundum dicendum, quòd diabolus ſciebat eũ decipi non poſſe, ſi putaret Chriſtum eſſe filium Dei, non conaretur eum tentare, ſed quia dubitauit, credidit ꝙ tentationi ſuccumbere poſſet.

Ad tertium dicendum, quod non eſt dicendum dæmonem credidiſſe Chriſtum eſſe filium Dei, vel credidiſſe determinatè eum nõ eſſe filium Dei, quia in his duobus caſibus non erat conueniens, quod tentaret eum. Cùm autem obijcitur, quòd etiam ſi diabolus
B dubitaret, timere deberet an eſſet filius Dei, & quòd cautius ſibi eſſet eum non tentare, quàm ſe exponere periculo: dicendum quòd diabolus ex propria iniquitate peruerſus eſt, & non conſiderat quid bonum ſit ſibi, ſed iniquitas extrema eum ad male agendum inducit. Sicut apparet in hominibus incontinentibus, quibus malum eſt fornicari, & inebriari, & crapulari, & tamen paſſio eos ad iſta deducit impediendo rationem bene iudicare. 7. Ethic. Ita autem eſt malitia in dæmonibus. Quæ cùm ſit in eis iam quaſi naturalis: facit, quòd non cogitent quid eis bonum ſit. Maximè, quia dæmones per mala quæ faciunt, non vident ſibi pœnas augeri, cum non ſint in via merendi, & demerendi, ſed in ſtatu. Ideo quidquid iam faciant
C non correſpondet eis pęna determinata pro illo actu, ſicut nobis correſpondet.

Ad quid diabolus voluit tentare filium Dei.
Quæſt. XXIII.

QVAERITVR, ad quid diabolus uoluit tẽtare filium Dei. Dicunt quidam, quòd voluit eum tentare ſicut cæteros homines, vt ad aliquod peccatum eum deduceret, cùm appareret homo infirmus, & potens peccare.

Dicendum, quòd non ſtat: quia ſi hoc intendiſſet, non expectaſſet, quod fameſceret poſt quadraginta dies. Quia quocunque tempore poterat eum tenta-
D re, & expectauit per hos dies vſquequo Chriſtus eſurijt, vt per hoc Chriſtus ſciret, an eſſet filius Dei, vel purus homo habens humanam infirmitatem ergo non tentauit eum, vt induceret ad peccatum, ſicut cęteros homines, ſed ſcire voluit an filius Dei eſſet.

Item patet, quia ſi diabolus intenderet ſolum tentare eum, ſicut cęteros, non diceret ſi filius Dei es &c. Et tamen in primis duabus tentationibus dixit ſi filius Dei es, ergo hoc intendebat per tentationem habere, & non principaliter inducere eum ad peccatum.

Item patet, quia in uerbis tentationis primæ, & ſecundæ ponuntur ſemper aliqua, per quæ innuitur, quòd dæmon deſideret ſcire, an Chriſtus ſit filius
E Dei. Quia in prima dicitur. Si filius Dei es, dic ut lapides iſti panes fiant. Et iſtud eſt dici poteſtatis, quòd ſolum erat ad ſciendum an erat filius Dei. In ſecunda dixit. Si filius Dei es, mitte te deorſum, ſcilicet, quia non læderet, licèt mitteret ſe de pinnaculo, ſi erat filius Dei. Intendebat ergo diabolus per iſtas tentationes ſcire an Chriſtus eſſet Deus. Et tunc ſtat dubium ad quid tentabat Chriſtum, vt hoc ſciret.

Dicendum, quòd diabolus habebat ad hoc duplicem cauſam, ſcilicet motiuam, & finalem. Cauſa motiua erat, quia dæmon habuit cauſam rationabilem dubitandi de Chriſto, an eſſet Deus, quia multa ſigna ad hoc erant. Nam impletum fuerat tempus aduentus Chriſti, quòd diabolus cognoſcebat ex ſacra ſcri-

ptura, & ex ipſa ſciebat, quòd Meſſias futurus erat filius Dei, & apparuerant multa ſigna Meſſiæ in Chriſto, quæ in nullo alio homine apparuerant, ideo uoluit per tentationem iſtam ueritatem inuenire. Sic ait Chryſoſto. ſuper Matthæum, ſcilicet, Audierat enim diabolus, quia Chriſtus natus eſt in hoc mundo angelis prædicantibus, Paſtoribus referentibus: Magis quærentibus, & Ioanne oſtendente: ideo procedit ad eum tentandum. Sic etiam dicit Ambroſius ſuper Lucam, ſcilicet. Quid autem ſibi uult talis ſermonis exorſus, ſcilicet, ſi filius Dei es, niſi quia diabolus cognouerat Dei filium eſſe uẽturum, ſed ueniſſe per infirmitatem corporis non putabat? Cauſa finalis erat, quia expediebat valde diabolo ſcire, an Chriſtus erat filius Dei. Quia ſciebat ex ſacra ſcriptura, quòd per mortem filij Dei homines redimendi erant de poteſtate diaboli, & imperiũ eius minueretur: id & conaretur impedire mortem eius, ne per eam ſpoliaretur antiqua poteſtate: ſicut aliqualiter fecit inſtãte paſſione Chriſti. Nam tentauit uxorem Pilati, vt impediret mortem Chriſti. Ideo ipſa dixit Pilato. Nihil tibi, & iuſto huic: multa enim paſſa ſum hodie per uiſum propter eum, infra 27. Et ſicut dicit Apoſtolus. 1. Corin. 2. ſcilicet. Si enim cognouiſſent nunquam gloriæ Dominum crucifixiſſent, Et dicitur ibi, ꝙ ſapientiam iſtam, ideſt, filium Dei nemo principum huius ſæculi cognouit, ideſt, nullus de Principibus Sacerdotum, & Iudæorum. Si ergo Iudæi nõ crucifixiſſent Chriſtum, ſi eum cognouiſſent, à fortiori, dæmones non induxiſſent ad occidendum ipſum, ſi eum agnoſcerent. Et ob hoc non ſolùm diabolo, ſed etiam Iudæis aliqualiter occultandum erat Ieſum eſſe Deum, vt locum haberet redemptionis noſtræ modus. De dæmonibus apparet, quòd ſe Chriſtus eis in multis occultauerit: De Iudæis etiam patet, quia quando Chriſtus dixit diſcipulis, quem dicunt homines eſſe filium hominis, & Petrus dixit, ꝙ erat filius Dei, Chriſtus dixit omnibus diſcipulis, ꝙ nemini hoc dicerent. Quia oportebat adhuc filium hominis multa pati, & reprobari à ſenioribus, & occidi. infra 16. & Mar. 7: & Luc. 9. Quaſi diceret, quòd propter iſta, quæ paſſurus erat, ne impedirentur tacendum erat hoc. Sic etiam quando in transfiguratione oſtendit gloriam corporis ſui, iuſſit aſtantibus, vt nemini dicerent, donec ipſe à mortuis reſurgeret, ſcilicet, ne per hoc paſſio ſua impediretur. Et ſic de alijs multis Chriſtus uoluit occulta eſſe Iudæis uſque poſt mortem ſuam, licèt multa alia oſtendit, per quæ appareret eum eſſe filium Dei. Quare tamen quædam uolebat ſciri, & alia occultari dicemus infra 16. Et ſic dæmonibus utile erat ſcire an Chriſtus eſſet filius Dei, vt per hoc cauerent mortem eius. Et ob hoc dæmon tentauit eum nunc ad ſciendum, an eſſet filius Dei. Sed dicetur, quomodo dæmon uolebat ſcire hoc ad impediendum mortem Chriſti, quia ſciebat per ſcripturam iſtam eſſe uoluntatem Dei, ideo ꝙ non poterat impediri, quia uoluntas beneplaciti Dei ſemper impletur. Dicendum, quòd licèt diabolus hoc iudicare poſſet naturali ratione, tamen impediebat eum deſiderium ſuum faciens apparere eſſe facile, quod erat impoſſibile. Sicut accidit hominibus, qui ſunt affecti valde circa aliquid. Et dato, quòd ſciant illud non poſſe habere, interdum ex magnitudine deſiderij incitantur ad illud procurandum, & ipſi ſe fallunt, iudicantes ſibi eſſe poſſibile, quod eſt impoſſibile: & ita in multis alijs diabolus conatur. Et hæc fuit magna cauſa diabolo tentandi Chriſtum, ad ſciendum an eſſet filius Dei,

F

Quid inducere intendebat diabolus, quando Chriſtum tentabat, dicens, Dic, vt lapides iſti panes fiant.
Quæſt. XXIIII.

QVAERITVR, quare diabolus dixit Chriſto, dic ut lapides iſti panes fiant, & quomodo per hoc Chriſtũ tentabat, & quid ꝑ hoc inducere intendebat. Nam videtur, quòd iſta non erat tentatio, quia tentatio diaboli ſemper eſt ad malum, & tamen etiam ſi Chriſtus conuertiſſet lapides in panem, non peccaſſet, quia hoc faceret vt ſubueniret fami: ſicut non peccauit, quando multiplicauit panes, vt inde paſceret multitudinẽ, infra 14. quia
G non fuit minus miraculum illud, quàm lapides conuertere in panem, & utrobique eadem cauſa erat, ſcilicet, vt fami ſubueniretur. Dicendum, quòd diabolus hic dixit Chriſto, vt per hoc cognoſceret quod intendebat, ſcilicet, an eſſet filius Dei. Nam ſi conuerteret lapides in panem, appareret eum eſſe filiũ Dei. Et hoc diabolus volebat ſcire. Si autem niteretur conuertere, & non poſſet, appareret, quòd non erat filius Dei: Et per hoc diabolus de dubio ſuo certificaretur. Et dicendum, quòd iſta erat tentatio, quia per hoc diabolus induceret illud, quod uolebat. Cum autem dicitur, quòd non erat tentatio, quia non erat ad malum, dicendum ꝙ diabolus hic duo intendebat. Primum eſt ſcire, an Chriſtus eſſet Deus. Secundum, vt per de-
H ſiderium cibi eum deduceret ad peccatũ. De prima ſupra dictum eſt, & apparet, quod illud eſt tentatio. Quia tentatio eſt quandocũque fit aliquid ad ſumendum experimentum de aliqua re. Et quia diabolus neſciebat Ieſum eſſe filium Dei, & deſiderabat hoc ſcire. ſi ad hoc ſciendum faceret aliquid, illud uocaretur tentatio. Cum igitur per iſta verba diabolus intenderet ſcire de Chriſto, an eſſet Deus dicebatur per hoc tentare eum: etiam ſi nullum malum ibi eſſet. Et ſic dicitur Deus tentaſſe Abraham. Gen. 22. cui tamen malum nullum inferre intẽdebat, ſed potius bonum, ſed volebat experimentum de eo oſtendere toti populo. Aliter poteſt dici, quòd adhuc iſto modo erat tentatio, & erat ad malum, quia licèt cognoſci Chri-
I ſtum eſſe filium Dei non eſſet malum abſolutè: erat tamen malum in dæmonibus, quia per hoc ipſi conarentur impedire uiam redemptionis noſtræ, vt ſupra dictum eſt. Et ad hoc iſtud ſcire uolebat. Ideo tanquã malum Chriſtus cauit illud, & non potuit per dæmonem induci ad oſtendẽdum illud. Quantum ad aliud de deſiderio cibi dicendum, ꝙ erat tentatio, & erat ad malum, quia licèt uti neceſſarijs ad ſuſtentationem uitæ non ſit peccatum gulæ, quod tamen ex deſiderio huius tentationis homo aliquid inordinatum faciat, ad uitium gulæ pertinere poteſt. Eſt autem inordinatum, quòd vbi poteſt haberi recurſus ad humana ſubſidia, uelit aliquis pro ſolo corpore ſuſtentando miraculosè ſibi cibum quærere. Vnde Deus Iſraelitis in
K deſerto manna tribuit, quia aliunde humanitus cibus haberi non poterat. Sic etiam Chriſtus in deſerto turbas pauit miraculosè, quia aliter ibi cibi haberi non poterant opportunè pro illo tempore: Chriſtus tamẽ ad ſubueniendum fami corporali poterat ſibi aliter prouidere, quã miracula faciendo, ſcilicet, comedendo herbas agreſtes, vel locuſtas, & mel ſilueſtre, ſicut Ioannes in deſerto faciebat, præceden. cap. & Marc. 1. Vel poterat ad loca proxima pro cibo tendere: ideo diabolus reputabat, quòd Chriſtus peccaret, ſi ad ſubueniendum fami miracula facere niteretur. Sic ait ſanctus Thomas, tertia parte ſum. 44. articu quarto, in ſolutione ad primum argumentum. Ideo diabolus uolebat Chriſtum impellere ad hoc, vt per illud pec-

caret. Præcipuè tamen uolebat ſcire an ipſe eſſet fi-
lius Dei. Ad quod iſte modus tentationis ualde profi-
ciebat. Sed obiicietur, quod non erat conueniens ten-
tatio iſta. Quia aut Chriſtus eſſet filius Dei, aut non. Si
eſſet Deus, dato ꝙ conuerteret lapides in panem non
peccaret: quia Deus peccare non poteſt. Si autem nõ
eſſet Deus non niteretur conuertere in panem lapi-
des, quia non poſſet: & ſic diabolus non haberet inten
tum ſuæ tentationis. Item iſta tentatio eſt inordinata,
vt ait Hieronymus ſuper Matth. ſcilicet, quia diabolus
ponit contraria in uerbis ſuis, ſcilicet, quia tentat eum,
qui ſuperari non poteſt: uel filium Dei uocat eum,
quem uincere poſſe credit, cùm ait. Duobus contra-
riis teneris o diabole. Si ad imperium eius poſſunt la-
pides panes fieri: ergo fruſtra tentas eum, qui tantæ
potentiæ eſt: ſi autem non poteſt facere, fruſtra Dei fi-
lium ſuſpicaris. Item Chryſoſtomus ſuper Matth. di-
cit diabolum in iſta tentatione fuiſſe excæcatum: &
ſic non tenuit conuenientem modum, cùm ait: Sicut
diabolus omnes homines excæcabat, ita nunc inuiſi-
biliter a Chriſto eſt excæcatus: poſt quadraginta enim
dies eſurientem ſenſit, & per quadraginta dies eum
non eſurientem nõ intellexit, cum ſuſpicatus eſt eum
non eſſe filium Dei, non cogitauit, quoniam fortis
athleta ad ea, quæ infirma ſunt deſcendere poteſt: in-
firmus autem ad ea, quæ fortiora ſunt aſcendere non
poteſt Magis ergo ex eo, ꝙ per tot dies non eſuriit in-
telligere debuit, quia Deus eſt: quàm ex eo ꝙ poſt tot
dies eſuriit, ꝙ homo eſt. Item non erat conueniens ar-
gumentum ad inueniendum an Chriſtus erat filius
Dei. Quia dato, ꝙ Chriſtus conuerteret lapides in pa-
nem, non appareret eum eſſe filium Dei. Quia per a-
lios uiros ſanctos ante eum fuerunt facta miracula, &
non conuincebatur ex hoc illos eſſe filios Dei. Ita nũc
per Chriſtum fieret iſtud miraculum, & non ſufficiẽ-
ter probaretur inde an eſſet filius Dei. Item Chriſtus
fecit multa alia miracula, ſcilicet, ſuſcitare mortuos,
& ſimilia, quæ non erant minora, quam conuertere la
pides in panem: & diabolus ex nullo illorum conui-
cit Chriſtum eſſe filium Dei, quia aliàs non induxiſ-
ſet Iudæos cõtra ipſum. Ergo etiam illo miraculo nõ
crederet Chriſtum eſſe filium Dei. Item non erat ſuf-
ficiens tentatio: quia poterat aliter reſpondere, per
quod diabolus neſciret eum eſſe filium Dei: nec etiã
ad aliquod peccatum inclinaret, etiam ſi eſſet purus
homo, ſicut nunc factum eſt: ideo non conuenienter
tentabat.

Dicendum, quòd tentatio diaboli ſatis conueniens
erat ad id, quod ipſe intendebat. Non enim ſciebat an
eſſet filius Dei, ſed dubitabat: ideo dixit, ſi filius Dei es
&c. Vnde tentabat eum tanquam hominem, quia ſi
de deitate certus fuiſſet, eum non tentaſſet. Sic ait A-
thanaſius, ſcilicet. Non contra diuinitatem certamen
diabolus iniit. Nec enim audebat: & ideo dicebat, ſi fi-
lius Dei es: ſed cum homine certamẽ iniit, quem quõ-
dam ſeducere potuit: ad tentandum autem hominem
qui ſuccumbere poſſet, ſatis conueniens modus e-
rat iſte.

Ad primum dicendum, ꝙ quicquid Chriſtus face-
ret, diabolus putabat ſe habere intentum, ſiue conuer-
teret lapides, ſiue non: quia ſi conuerteret lapides, puta
ret eum eſſe Deum, quod inquirere intendebat: ſi au-
tem non poſſet, & niteretur, incideret in peccatum, &
etiam appareret eum non eſſe filium Dei. Si autem
non niteretur conuertere ſciens ſe eſſe purum homi-
nem, & oraret Deum, quod conuerteret illos, eſſet
peccatum; cùm peteret ſibi prouideri ſupernaturali-
ter, vbi humana ſubſidia non deerant. Cùm autem
dicitur, ꝙ ſi Chriſtus cõuertiſſet lapides in panem, cũ
eſſet filius Dei, non peccaret. Dicendum, quòd nõ fru

A ſtrabatur ex hoc tentatio diaboli, quia ipſe præcipuè
intendebat ſcire, an Chriſtus eſſet Deus. Et ſi hoc in-
ueniret habebat intentum ſuæ tentationis etiam ſi eũ
ad peccatum non induceret. Si autem non conuerte-
ret lapides in panem, poterat tẽtatio habere effectum
ex alio capite, & ſic erat iſta tentatio quaſi argumẽtũ
cornutum, quod ex utraque parte concludit. Sic dicit
Hilarius, quòd diabolus in tentando, eam conditio-
nem operis propoſuit: quia in Deo ex mutatione la-
pidum in panes uirtutem poteſtatis agnoſceret, & in
homine oblectamento cibi patientiam eſurientis illu
deret Sic etiam dicit Ambroſius ſuper Lucam, quòd
aliud hic explorantis, & aliud tentantis eſt, & Deo ſe
profitetur credere, & homini conatur illudere, ſcili-
B cet. Dicere, ſi filius Dei es, erat explorantis, ideſt, ſcire
deſiderantis, an Ieſus eſſet Deus. Aliud erat tentantis,
ſcilicet, dic, ut lapides iſti panes fiant: quia deſiderium
cibi ad aliquid inordinatum eum deducere intende-
bat. Ad ſecundum dicendum, quòd diabolus nõ im-
plicauit hic contrarietatem aliquam in uerbis ſuis.
Nam dubitauit, an iſte eſſet filius Dei: ideo poſuit ta-
lem modum tentationis per quem induceret eum ad
peccandum, ſicut hominem, uel agnoſceret eum eſſe
filium Dei. Cùm autem dicit Hieronymus quòd dia-
bolus tenetur duobus contrariis: dicendum, ꝙ hoc
eſt, ſi ipſe crederet aliquam de iſtis partibus, ſcilicet, ſi
crederet eum eſſe filium Dei, fruſtra ipſum tentaret
quem tantæ potentiæ eſſe putaret. Et uerum eſt, quòd
C non tentaret eum, quia non auderet, ut ſupra dictum
eſt. Si autem crederet eum eſſe purum hominem, fru
ſtra ei diceret, dic ut lapides iſti panes fiant. Nec ullo
modo tentaret: quia ſolùm fit tentatio ad habendum
experientiam de re. Quia tamen diabolus utrumque
ignorabat, etiam de utroque erat dubius, poſuit talem
modum tentationis, per quem unum de iſtis ſcire poſ
ſet. Et ſic non fuit in aliqua contrarietate.

Aliter dici poſſet, quod etiam ſi diabolus ſciret Chri
ſtum eſſe purum hominem, poſſet cõuenienter eum
tentare dicendo ſi filius Dei es, &c. Quia in Chriſto
per ieiunium quadraginta dierum apparuerat ma-
gnum ſignum ſanctitatis, & tales uiri a dæmone ten-
tari ſolent de inani gloria, ut per eam totius boni ope
D ris fructum perdant. Etiam quia poſtquam uir ſanctus
cætera uitia, quæ quaſi carnalia ſunt, conculcauerit,
deſiderium inanis gloriæ ſibi promptius eſt: ut tunc
ſibi aliquid eſſe uideatur, cùm iſta omnia egerit. Et ſic
poterat diabolus putare, quod Chriſtus, licèt eſſet ho-
mo ſanctus, ſi eſſet homo purus, poſſet deſiderare glo
riam, & honorem, & aſſentire adulatori. Et cùm ei di-
ceret, ſi filius Dei es, quod uellet uſurpare ſibi iſtam
gloriam, & concedere illud uerum eſſe: uel niti ad fa-
ciendum aliquid, per quod opinionem de ſe daret,
quòd eſſet filius Dei: cùm uideret talem ſe credi po-
tuiſſe ex operibus ſuis. Et iſta erat grauis tentatio. Vel
ſi eſſet purus homo, dato quòd non uſurparet ſibi eſ-
ſe filium Dei, nec conaretur facere aliqua miracula
E ad oſtenſionem huius, poterat petere a Deo, quòd
conuerteret lapides in panem. Et in hoc diabolus ha-
beret intentum quendam tẽtationis ſuæ, ſcilicet, quia
propter deſiderium cibi inducebat Chriſtum ad ali-
quid inordinatum: ut ſcilicet peteret miraculoſe ſibi
cibum dari, cùm poſſet aliter ſibi prouideri. Ad ter-
tium dicendum, ꝙ diabolus dicitur excæcatus quantũ
ad hoc, ꝙ tentatio ſua effectum non habuit: quia illã
Chriſtus repulit: ſed non quin illa in ſe ſatis cõueniẽs
eſſet ad fallendum aliquem, qui falli poſſet. Et tamen
ad fallendum Chriſtum nihil poterat eſſe ſufficiens.
Cum autem dicitur, quòd potius debuiſſet diabolus
intelligere Chriſtum eſſe Deum, quia poſt quadragin
ta dies eſuriit. Dicendum, quòd ſi diabolus iudicaſſet

Chriſtum

Chriſtum non eſſe Deum determinatè, quia eſurijt,
manifeſtè erraret, & excęcatus eſſet, tamen non iudi-
cauit, ſed ſolùm dubitauit. Et patet, quia ſi diabolus
determinatè putaſſet Chriſtum non eſſe Deum, quia
eſurijt, non tentaſſet eum amplius ad ſciendum, an eſ-
ſet filius Dei, & tamen tentauit ſecunda uice, dicens:
Si filius Dei es, mitte te deorſum. Ergo non credide-
rat determinatè eum eſſe Deũ, ſed dubitabat. In hoc
autem non errabat diabolus, quia ſatis conueniens
motiuum habebat. Eſt enim uerum, quòd probatio
neceſſaria fieri non poterat de Chriſto, an eſſet uerus
Deus, vel non per eſurire, vel non eſurire, quia etiam
erat verus homo, & aſſumpſerat paſſibilitates huma-
nas. Et ſic in ueritate Chriſtus quotidie eſuriebat an-
tequam cibum ſumeret. Et dato, quòd eſſet purus ho
mo, poterat manere in ęternum ſine cibo per miracu
lum, ſicut manebunt ſancti in uita æterna. Ideo nihil
poterat cõcludi neceſſariò de Chriſto per iſtam uiam,
ſed erat argumentum per coniecturam ſatis rationa-
bilem. Nam diabolus ſciebat ex ſacris ſcripturis, quòd
illud erat tempus aduentus Meſſiæ, qui futurus erat
Deus, & homo, & iſte eſſet ſanctior omnibus: ideo vo
luit diabolus cognoſcere deitatem illius per ſigna ſan
ctitatis, ſcilicet, ſi inueniret eum ſanctiorẽ cæteris præ-
cedentibus, iudicaret eum eſſe Deum, & Meſſiam· ſi
autem non inueniret eum excellentiorem, maneret
ſibi adhuc dubium. Et quia duo de antiquis patribus
ieiunauerãt quadraginta diebus ſine cibo, ſi Chriſtus
ſolus ieiunaret quadraginta diebus, non colligeretur
eum eſſe Deum, nec tamen colligeretur determinatè
eum non eſſe Deum, ſed maneret dubium. Si autem
ieiunaſſet pluribus, quàm quadraginta diebus diabo-
lus putaret eum eſſe Deum, non tanquam conclude-
retur neceſſariò ex hoc ieiunio, ſed iſta erat ſatis ratio-
nabilis coniectura cæteris de tempore aduentus Meſ
ſiæ, & cæteris, quæ apparuerant. Et diabolus nõ eſt di-
cendus erraſſe, quia nõ putauit Chriſtum eſſe Deum,
cùm ieiunauerit quadraginta diebus, quia etiã ſi mil-
le diebus, vel annis ieiunaſſet, non concluderetur hoc,
niſi fortè diceretur, quòd propria uirtute poterat ma-
nere ſine cibo illis quadraginta diebus, quia tunc be-
ne concluderetur, & tamen iſtud non conſtabat dia-
bolo, quia oportebat ad hoc, quòd conſtaret ei Chri-
ſtum eſſe Deum. Et tunc eſſet petitio principij, quia
non probaretur deitas per ieiunium, ſed conditio ieiu
nij per deitatem. Quia etiam ſi Chriſtus nullo die ie-
iunaſſet, ſi conſtaret eum poſſe manere ſine cibo qua-
draginta diebus, conſtaret quòd erat Deus, & non eſ-
ſet neceſſarium ieiuniũ illud ad oſtendendum ipſum
eſſe Deũ: diabolus ergo non errauit in tentatione iſta.

Ad quartum dicendum, quòd licèt per alios patres
ſanctos veteris teſtamenti fuiſſent facta miracula: dia-
bolus non putauit aliquem eorum eſſe Deum, & pu-
taret de Chriſto ſi faceret iſtud miraculum. Hoc au-
tem eſt propter duo. Primò propter coniecturas, quæ
erant in Chriſto, & non fuerunt in alijs. Nam ut di-
ctum eſt, diabolus non poterat colligere nunc ex ieiu-
nio quadraginta dierum, nec ex cõuerſione lapidum
in panes, etiam ſi fieret, Chriſtum eſſe Deum uia ne-
ceſſaria, quia tunc bene militaret ratio, ſcilicet, quod
idem putandum fuiſſet de cæteris patribus, per quos
miracula facta fuerant, ſed diabolus arguit ex conie-
ctura, ſcilicet, quia antequam Chriſtus faceret aliquid
iſtorum, diabolus habebat magnũ dubium de eo an
eſſet Meſſias, & Deus, tam propter tempus imple-
tum, tam propter alia, quæ circa ipſum apparuerant,
Et illud dubium nunquam diabolus habuit circa ali-
quem de prioribus patribus, eo quòd non occurrebãt
circa ipſos conditiones Meſſiæ, quæ in Chriſto occur
rere uidebantur. Ideo etiam ſi propter illos miracula
F multa fierent, & ſigna magna ſanctitatis oſtenderen-
tur, nõ putaret diabolus aliquem illorum eſſe Deum.
De Chriſto autem dubium magnũ habebat propter
prædicta. Ideo ſi nunc aliqua excellentia ſuper cæte-
ros præcedentes apparuiſſet in Chriſto: diabolus puta-
ret eum eſſe Deum, quia facile erat dubitantem de-
terminari uiſa rationabili coniectura, quia circa cæte-
ros non fieret. Secundum erat propter inſolitũ opus,
quia licèt per alios patres ueteris teſtamenti miracula
aliqua facta fuiſſent, per nullum tamen eorũ fuerant
conuerſi lapides in panem. Si igitur Chriſtus conuer-
teret illos, appareret in hoc excellentior. Et ſic diabo-
lus putaret eum eſſe Deum. Sic patet de ieiunio qua-
draginta dierum, quod ſine miraculo fieri nõ potuit,
G vt ſupra oſtendimus. Quod tamen per Moyſen, & E-
liam ſic ieiunatũ fuerat, diabolus non collegit ex hoc
Ieſum eſſe Deum. Si autem ieiunaſſet pluribus quàm
quadraginta diebus, diximus ſupra quòd diabolus cer
tiſſimè collegiſſet eum eſſe Deum: non quidem tan-
quam maius miraculum eſſet ieiunare ſexaginta die-
bus, quam quadraginta, cùm utrũque miraculum ſit,
& conuenienter æquale, ſed quia iſtud per nullum
alium factum fuiſſet. Et ſic colligeretur Chriſtus eſſe
excellentior, & diabolus argueret eum eſſe Deum, &
iſtud motiuum eſt ualde rationabile, quia ſi Chriſtus
feciſſet miracula ſolum ſicut pręcedentes: non fuiſſet
cauſa ſufficiẽs ad putandum eum eſſe Meſſiam. Quia
tamen fecit multa qualia nullus præcedentium fece-
H rat, debuit credi Meſſias, & Deus. Et ipſe dixit. Ioan.
16. ſcilicet. Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo
alius fecit, peccatum non haberent. Ita nunc nemo
de prioribus lapides in panem cõuerterat, ſi Chriſtus
ergo conuerteret, haberet diabolus rationabilem con
iecturam ad credendum eum eſſe Deum.

Ad quintum dicendum, ꝙ Chriſtus multa alia mi-
racula fecit, & fortè diaboli cognoſcebant eum eſſe
Deũ per illa: ideo qñ eijciebat dęmones de obſeſſis,
nõ ſinebat eos loqui, ꝗa ſciebant eũ eſſe Chr̄m. Mar.
1. Ante hoc miracula Chriſtus nulla fecerat, ideo non
habuerat diabolus aliquod opus eius, ex quo cogno-
ſcere poſſet eum eſſe Deum. Et ob hoc impellebat ip
ſum ad conuertendum lapides in panem, ut per hoc
I cognoſceret an Deus eſſet. De miraculis autem Chri
ſti, quæ poſt hoc fecit an dæmones per ea cognoſce-
rent Chriſtum eſſe Deum, & qualiter cognoſcerent,
dicetur infra 8. Et ſic non negamus, quin per quęlibet
alia miracula cognoſcere dæmon poſſet Chriſtum eſ-
ſe Deum. Ita ergo per illud, quod nunc ei facere ſua-
debat. Aliter dici poſſet, ſi uellemus tenere, quod per
alia miracula, quæ Chriſtus poſt hoc fecit dæmones
non cognoſcebant illum eſſe Deum, ſcilicet, ꝙ non
curabant aduertere ad illa, uel quòd Deus non per-
mittebat eos ex his rectè arguere Chriſtum eſſe Deũ,
ſicut dicit Auguſt. 3. de Trini. & 9. de ciui. Dei, ſcilicet,
quòd diaboli nõ ſciebant de Chriſto niſi ea, quæ Deus
volebat, & alia eis occultabantur, uel circa illa impe-
K diebantur rectè cognoſcere. Nunc autem dæmon nõ
impediebatur, cùm permitteretur tentare Chriſtum,
Ideo ſi Chriſtus nunc conuertiſſet lapides in panem,
diabolus putaſſet eum eſſe Deum. Ad ſextum dicen-
dum, quod tentatio dæmonis fuit conuenienter facta
ad decipiendum. Non autem uocatur tentatio conue-
niens, quia neceſſariò fallit, uel per eam ſuperatur ten-
tatus, quia alias neceſſe eſſet homines ſuperari a dæ-
mone, quod falſum eſt: ſed dicitur tentatio conueniẽ-
ter facta, quando talis eſt, in qua aliquis ueriſimiliter
decipi poteſt. Ita autem fuit iſta tentatio Chriſti, quæ
pro utraque parte ſui inducebat inconueniens, ut ſu-
pra declaratum eſt. Chriſtus tamen decipi non pote-
rat. Ideo licèt ipſe taliter reſpondendo dæmoni tenta-

tio

tio redderetur inutilis: non oſtendebat tentationem fuiſſe inconueniēter factam. Quia non ſolùm in Chriſto, ſed in quolibet puro homine poſſibile eſt tentatio nes dæmonis quantumcumque ordinatiſſimas inutiles fieri, & ſuperari. Quia aliàs neceſſe eſſet hominem ſuccumbere dæmoni: quod falſum eſt. Fuit ergo tentatio illa ſatis conuenienter facta: licèt effectu caruit.

Quæritur de quo filiationis modo quærebat diabolus dicens: Si filius Dei es. Quæſt. XXV.

QVAERITVR, quando diabolus dixit hic Chriſto, ſi filius Dei es: de quo modo filiationis quęrebat. Nam aliquis eſt filius Dei naturalis, ſcilicet vnigenitus dei patris, & aliquis eſt adoptiuus, ſicut omnes nos per fidē, & gratiā. Dicendum autem ꝙ diabolus quærebat an eſſet filius naturalis Dei. Et patet. 1. quia diabolus dubitabat an Chriſtus eſſet Meſſias: & ille futurus erat uerus Deus, vt colligitur ex ſacris ſcripturis: ideo quærebat de naturali filiatione. Secundò patet, quia nulla cauſa erat qua re diabolus quęreret de filiatione adoptiua: quia non dicit aliquam ſpecialem perfectionem. Et tamen diabolus quærebat nunc propter aliquam ſpecialem cauſam: ideo quærebat de filiatione naturali, quæ eſt aliquid ſpeciale: quia nihil maius illa eſſe poteſt. Tertiò patet: quia omnes uiri ſancti, & quicunque exiſtenter in charitate ſunt filii Dei adoptiui. Si ergo diabolus de iſta filiatione quæreret, non magis quæreret a Chriſto, quàm a quolibet uiro bono, & ab aliis non q̄rebat hoc. Quartò patet, quia diabolus uidebat in Chriſto ſigna magnę ſanctitatis, ſcilicet, quòd quadraginta diebus ieiunaſſet, quod ſine miraculo non fit, & ſic ex hoc putaret eum eſſe filium Dei adoptiuum: ideo de hoc non quæreret: inquiſiuit tamē an eſſet filius Dei, ergo quærebat de filiatione naturali. Quintò patet, quia diabolus non quæreret à Chriſto de iſta filiatione, nec ab aliquo alio uiro, quia nemo ſit per certitudinem, an ſit in gratia Dei, ita quod iſtud audeat firmiter aſſerere, niſi Deus ei hoc reuelaret, & etiam hoc profiteri eſſet quoddam genus præſumptionis, per quod detraheretur filiationi adoptiuæ. Ideo de hac non quæreret, quia ſciebat diabolus, quòd nullus uir ſanctus hoc modo ſciret an eſſet filius Dei, aut ſaltem profiteri non auderet. Quæſiuit ergo de filiatione naturali. Sextò patet, & efficacius, quia cùm quæreret, an eſſet filius Dei, petiuit, vt miracula faceret, ſcilicet, ſi filius Dei es dic, vt lapides &c. Et ſic erat iſtud quaſi quoddam ſignum ad cognoſcēdum eum eſſe filium Dei: & diabolus innuebat, quòd facere poterat ſi filius Dei erat. Et tamen filii Dei adoptiui non poſſunt facere miracula ex eo ſolo quod filii ſunt: ergo quærebat indubitanter de filiatione naturali.

Quomodo concordantur Matthæus, & Lucas, quorum prior dixit: dic, ut lapides iſti panes fiant, et poſterior dixit, dic lapidi huic, ut panis fiat. Quæſt. XXVI.

QVAERITVR, quomodo dixit hic Matthæus: dic, ut lapides iſti panes fiant, quia Luc. 4. dicitur, Dic lapidi huic, ut panis fiat. Dicendum quod diabolus non potuit utraque verba proferre, cùm ſemel tantùm hoc Chriſto dixerit. Sed alterum eorum dixit. Quod autem dixit non apparet. Nec in hoc eſt aliqua difficultas: quia intentio Euangeliſtarum eſt ueritatem ſentētiæ ſcribere: ideo vbi aliqualis mutatio verborum de ueritate ſententiæ nihil mutat, de uerbis non curatur. Et ſic in plurimis Euangeliſtæ loquuntur uariè in uerbis. Immo ſi per eadem uerba loquerentur, non fuiſſet multum neceſ-

A ſarium plures eſſe Euangeliſtas. Ita in præſenti intētio dæmonis erat dicere, quod Chriſtus faceret ſibi cibū de materia lapidum. Siue ergo diceret, dic, ut lapides iſti panes fiant, ſiue, dic lapidi huic, ut panis fiat, eadem ſententia eſt. Ideo non refert quomodo proferentur uerba: maximè autem, ſiue dicatur lapides, ſiue lapis, non ſolùm ſecundùm ueritatem rei, ſed etiam ſecundùm proprietatem locutionis, idem eſt. Quia fortè diabolus dixit Chriſto, dic ut lapides iſti, &c. per hoc oſtēdebat aliquod magnum ſaxum, quod in ſe plures lapides continebat, & de illo erat uerum dicere, quòd erat lapis unus, & quod erant multi lapides, ideo potuit uterque Euangeliſta modo ſuo loqui de lapide illo, & uterque propriè loqueretur. Dicit autem Nico-
B laus, quòd idem eſt dicere, dic, ut lapides, &c. uel, dic lapidi huic, quia ſingulare includitur in plurali. Et ideo ſi demonſtrauit plures lapides, neceſſariò demonſtrauit unum.

Dicendum tamen, quod licèt iſtud uerum ſit quantum ad rei ueritatem, & ſententiam: non tamen conuenit quantum ad proprietatem locutionis. Aliter etiam dicit Nicolaus, ſcilicet, quod Lucas accepit ſingulare pro plurali, ſicut accipitur Exod. 8. ſcilicet. Venit muſca grauiſſima, ideſt multitudo muſcarum, & ſic innuit, quod Mat. propriè locutus eſt, referens eadem uerba, quę diabolus dixit, ſcilicet, dic, ut lapides, &c. Lucas autem figuratè locutus eſt, ſcilicet, ponens ſingulare pro plurali. Et iſtud eſt ſatis ueriſimile, quia
C facilius concordantur, ſi dæmon locutus fuerit in plurali, quàm in ſingulari: uterque modus ſtare poſſet, cū ſimilia reperiamus in ſcriptura.

Quando diabolus Chriſtum tentauit, quare non repulit eum Chriſtus. Quæſt. XXVII.

QVAERITVR, qñ diabolus tentauit Chriſtū quare nō repulit eum Chriſtus iniuriosè, quia erat blaſphemia, ſcilicet, quod diabolus tentaret Chriſtum, qui erat Deus ſuus. Et licèt Chriſtus tolleraret iniurias humanas: diuinas tamen non tolerabat: ſed increpabat dicentes. Sicut patet, quando diabolus dixit Chriſto quòd procidens adora-
D ret eum. Nam Chriſtus dixit. Vade retro ſatana. Ei dixit quod ſolus Deus adorandus erat, infra in litera. Et tamen ita erat blaſphemia quod diabolus tentaret Chriſtum, qui erat Dominus eius. Dicendum quod Chriſtus non repulit iniuriosè diabolum tentantem, ſed patienter tulit. Quia ut ait Gregorius non erat admirandum quòd Chriſtus a diabolo permitteret ſe tentari, qui a membris eius crucifigi ſe permiſit. Et hoc facit propter plura.

Primò propter exemplum, quia ſicut Chriſtus tentari uoluit, ut nobis exemplum præberet, quòd tentandi eramus. Ita patienter tolerare uoluit, ut nos inſtrueret patienter tolerare tentationes. Nam omnia aduerſa, quæ nobis ſiue a dæmone ſiue ab
E hominibus inſtiguntur, tentationes quædam ſunt, & patienter eas tolerare debemus, quia fructus noſter eſt in patientia. Sic dicitur Luc. 8. ſcilicet. Et referunt fructum in patientia, & Luc. 21. dicitur: In patientia veſtra poſſidebitis animas ueſtras, ideſt, per patiētiam poſſidebitis animas, ideſt, eritis Domini earū ad hoc, quòd non pereant. Secundò fecit hoc, quia Chriſtus non ſolùm tentari uoluit, ſed etiam ipſe occaſiones præſtitit tentatori, vt ſupra dictum eſt. Si autem iniuriosè repellere vellet tentatorem, ipſe ſibi contrarius eſſet, quia per hoc diabolus ab eo fugeret, & non tentaret eum amplius. Expediebat tamen nobis, ꝙ Chriſtus de multis à dęmone tentaretur, vt nobis circa plures tentationes reſiſtendi formam daret. Non igitur

debuit iniurioſè repellere tentatorem, ſed patienter tolerare, vt ſic ipſe tentaret tones quoties vellet. Tertiò fecit hoc, quia intentio diaboli erat ſcire per tentationem iſtam, an Chriſtus eſſet Deus. Si autem ipſe iniurioſè, & per modum poteſtatis dæmonem repelleret, agnoſceret ipſe Chriſtum eſſe Deum. Et hoc eſt quod ipſe intendebat. Chriſtus tamen uolebat iſtud occultare, quia ſic expediebat: ideo non debuit eum iniurioſè repellere. Quartò quia ſi iniurioſè repelleret eſſet minor honor Chriſti, quia uideretur, quòd hoc faciebat ex impatientia tentationis, ſcilicet, quia illam tolerare non poterat. Quod autem toleraret patienter, & permitteret dæmoni tentare quouſque ipſe uellet, erat uictoria pleniſſima, ſcilicet, quando dęmon ſuidens ſe omnino non poſſe proficere, a tentatione ceſſaret. Et iſtud innuit Origenes dicens: Sequebatur planè, quaſi athleta ad tentationem ſpontè proficiſcens, & quodam modo loquebatur dicens: Duc quò uis & inuenies me in omnibus fortiorem. Ergo ſi diabolus non permitteretur a Chriſto tentari ipſum qualitercumque, & quantumcumque uelit, non appareret ipſum eſſe fortiorem. Quinto fecit hoc: quia ſi Chriſtus imperioſè dæmonem repuliſſet, uideretur iſta tentatio a deitate, & nō ab humanitate ſuperata. Quia deitas imperioſe agit. Dæmon tamen non erat ſuperandus a deitate, ſed ab humanitate, ut ait Hilarius, ſcilicet. Non enim erat a Deo diabolus, ſed a carne uincēdus, quia etiam ipſe diabolus non tentabat Chriſtum tanquam Deum, ſed tanquam hominem: vt Athanaſius ait, ſcilicet: non autem contra diuinitatem certamen diabolus iniit: ſed contra hominem, quem quondam ſeducere potuit. Et ſic Chriſtus tanquam homo debuit tentationi reſiſtere patienter tolerādo, & prudenter reſpondendo, & non tanquam Deus imperioſè repellēdo. Cùm autem obiicitur, quòd blaſphemia erat tentari Chriſtum a dęmone, quia Deus erat: dicēdum quòd blaſphemia aut peccatum non reputatur niſi quando cognoſcitur, aut cognoſci poteſt, quòd ſit blaſphemia, & peccatum, ſicut Chriſtus dixit Io. 9. Si cæci eſſetis non haberetis peccatum, nunc uerò, quia dicitis uidemus, peccatum ueſtrum manet. Ita nunc diabolus neſciebat Chriſtum eſſe Deum: ideo quòd eum tentaret non erat blaſphemia. Secus ſi cognoſceret, & tentare niteretur. Talia ergo Chriſtus tolerare debuit patienter, & tolerauit. Et tamen illo modo mors Chriſti, diceretur eſſe blaſphemia Iudæorū: quia Deum ſuum occidebant. Vbi autem manifeſta eſt blaſphemia, Chriſtus increpat illam. Et ſic quando diabolus dixit Chriſto, quòd adoraret eum, Chriſtus increpauit illum dicens: Vade retro ſatana, quia etiam ſi Chriſtus eſſet purus homo, manifeſtum eſt, quòd blaſphemia erat, quòd adoraret aliquem alium pręter Deum, Illam ergo tentationem tanquam manifeſtam blaſphemiam repellere debuit, illam uerò, quia non erat manifeſta blaſphemia, debuit patienter tolerare,

Quare Chriſtus in omnibus iſtis tentationibus defendit ſe auctoritate ſacræ ſcripturæ. Quæſt. XXVIII.

QVAERITVR, quare Chriſtus in omnibus iſtis tentationibus defendit ſe auctoritate ſacrę ſcripturæ. Nam in ſingulis allegauit aliquid contra dæmonem, ut patet in litera. Dicendum, quòd fecit hoc propter humilitatem, ſcilicet, quia non uolebat Chriſtus ſuperare dæmonem per poteſtatem, ſed per rationem. Nam defendere ſe per teſtimonia ſcripturæ eſt defendere ſe per rationem. Eſt autem magna humilitas, quòd cùm quis conuenienter per poteſtatem ſe defendere poteſt, per ſolam

F rationem ſe defendere velit. Secūdò fuit hoc propter honorem hominum, quia ſi diabolus a Chriſto fuiſſet uictus per poteſtatem, vinceretur ab eo tanquam a Deo, & ſic nullus honor eſſet humanitati, quæ nihil ibi facere uideretur. Cùm autem per rationem uinceretur, appareret eum ab homine uinci, cùm proprium ſit hominis eſſe rationale, & maximum quod eſt in eo, eſt eſſe rationale. Debuit ergo per rationem uinci: & hoc eſt ſuperari per teſtimonia ſcripturæ. Tertiò fuit hoc, ut magis diabolus conuinceretur, quia ſi per poteſtatem diabolus ſuperaretur, cùm ipſe per uiam rationis fallere uellet, non reputaret ſe conuictum: ſi autem rationibus cōuinceretur, appareret manifeſtè eum eſſe ſuperatum, cùm per illud falleret, per quod

G fallere intendebat. Debuit ergo teſtimoniis ſcripturæ vti, quę per rationem conuincunt. Iſtas tres cauſas innuit Hieronymus ſuper Matth. dicens. Propoſitum Chriſti erat humilitate uincere. Vnde, & teſtimoniis legis aduerſarium uicit, & non poteſtate uirtutis: ut hoc ipſo hominem plus honoraret, & aduerſarium plus puniret, cùm hoſtis generis humani non quaſi a Deo, ſed quaſi ab homine uinceretur. Quartò fuit hoc propter exemplum, ut innuatur, quod in ſacra ſcriptura eſt remedium contra omnes tentationes, & aduerſitates, & nulla poteſt eſſe quantumcumque grauis aduerſitas, contra quam remedium, & conſolationem non inueniatur ex ſacra ſcriptura, ſi quis ſollicitè, & deuotè legere uelit: immo propter hoc principa-

H liter tota ſacra ſcriptura eſt, ſcilicet, ut per illam habeamus conſolationem in aduerſitatibus, & non deficiat ſpes noſtra. Sic enim dicitur ad Rom. 15. ſcilicet. Quęcumque ſcripta ſunt ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, ut per patientiam, & conſolationem ſcripturarū ſpem habeamus. Quintò fuit hoc propter exemplum patientiæ ſcilicet, ut quando homo aduerſa patitur, & tentatur, uindictam non quęrat, ſed potius ad bona opera, & ſacræ ſcripturę conſiderationem ſe offerat. Sic dicit Gregorius in quadam homilia ſcilicet. Tentatus a diabolo Dominus ſacri eloquii præcepta reſpondit. Et qui tentatorem ſuum mergere in abyſſum poterat, uirtutem ſuæ potentiæ non oſtendit: quatenus nobis præberet exemplum, vt quoties a prauis hominibus aliquid patimur, ad doctrinam excitemur, potiuſ-

I quam ad uindictam. Sextò fuit, quia Chriſtus uolebat reſpondere ualde efficaciter diabolo, ut ſe cōcluſum, & confuſum uideret. Et quia nulla eſt maior auctoritas ſub Deo, quàm ſacræ ſcripturæ, qui per eam conuincitur, firmiſſimè conuincitur. Per eam igitur potiuſquam per alium modum Chriſtus diabolum uincere uoluit. Septimò, quia Chriſtus uoluit in ſuis reſponſionibus auferre diabolo occaſionem ſuſpicandi de ipſo, quod eſſet Deus, quantum per rationem humanam fieri poterat. Si autem Chriſtus alio modo reſponderet, diabolus fortè putaret, quòd Chriſtus hoc faciebat animo ſe occultandi, ut diabolus neſciret, an eſſet Deus, uel quis ipſe eſſet. Cùm autem reſponde-

K ret per auctoritates ſcripturæ, neceſſariò ad hoc conuincentes, diabolus putaret rationabiliter, quòd ille homo Chriſtus non aſſentiebat tentationibus eius, quia uolens ſe occultare quis eſſet: ſed quia putaret ſe per ſacram ſcripturam teneri ad hoc faciendum, quia teſtimonia per eum inducta hoc ſignificabant. Et hoc modo diabolus non haberet ſuſpitionem, quòd ipſe uellet ſe occultare.

An Chriſtus conuenienter reſponderit tentationi dæmonis. Quæſtio. XXIX.

QVAERITVR, an Chriſtus conuenienter reſpondit tentationi dęmonis. Dicēdum, quòd ſic, &

ſic, & iſtud patere poteſt per ea, quæ dæmon intende-
bat deducere contra Chriſtum per iſtam tētationem.
Quæ omnia excluſa fuerunt ex uerbis Chriſti. Nam
uolebat dęmon principaliter ſcire, an Chriſtus eſſet
Deus, & ad hoc hortabatur eum lapides conuer-
tere in panem. Ad hoc Chriſtus conuenienter
reſpondit, dicens. Non in ſolo pane uiuit homo.
Quaſi dicat: ſuades, ut conuertam lapides in panem:
& dico tibi, quod non expedit, quia iſta conuerſio nō
debet fieri niſi ex neceſſitate, quando aliter prouideri
non poteſt de cibo, uel non poteſt homo ſuſtentari.
Et tamen poſſum ſine hoc uiuere: quia non in ſolo pa
ne uiuit homo, ſed in omni uerbo, quod procedit de
ore Dei, ideſt, de omnibus rebus, quæ Deus iuſſerit co
medi. Ideo nō eſt neceſſe lapides conuerti in panem:
hoc autem magis declaratum eſt ſupra in expoſitio-
ne literæ. Intendebat etiam diabolus quòd etiam ſi
Chriſtus non eſſet Deus, quod induceret eum ad de-
ſiderium inanis gloriæ. V ſurpando ſibi iſtud nomen,
ſcilicet filius Dei, ita, ut crederet, quòd tale ipſe erat, de
quo credi poſſet, quòd eſſet filius Dei. Et ad hoc oſtē-
dendum, niteretur facere aliqua miracula, uel ſaltem
diceret ſe facturum, ſi uellet. Hoc autem Chriſtus ex-
cluſit, cùm dixit non eſſe neceſſe, quod iſta conuerſio
lapidum in panes fieret, cùm aliter uiuere poſſet. Et in
hoc prudentiſſimè reſpondit ad intentionem ſuam,
quia nec ſe filium Dei aſſeruit, nec negauit, nec fecit
aliquid, per quod aſſeri, aut negari, uel credi poſſet. Nā
non dixit ego faciam, uel non poſſum facere, ſed non
expedit fieri, & ut mendatium euitaret, ſi diceret ſe fa-
cere non poſſe, & ut Deum conuertere ſe poſſe dice-
ret, & ſic per hoc relinqueret diabolum totaliter du-
bium, qui tamen intendebat certificari de una parte,
uel de alia.

Item diabolus intendebat mouere Chriſtum, ſi eſ-
ſet purus homo ad petendum a Deo, ut conuertat la-
pides in panem. Et hoc erat aliquid inordinatum, cùm
pro ſolo cibo corporali peteretur a Deo miraculum,
cùm aliter prouideri poſſet humanitus, ut ſupra dictū
fuit. Et hoc etiam Chriſtus excluſit dicens, quòd non
expediebat lapides in panem conuerti, & ſic per uni-
cum reſponſum totam dæmonis intentionem exclu-
ſit. Et iſta fuit cauſa, quare Chriſtus poſt quam reſpon
dit diabolus non extitit in eadem tentatione, ſed aliam
nouam inſtruxit, ſcilicet, quia totaliter uidit ſe in iſta
ſuperatum. Quia aliàs ſi diabolus putaſſet inſufficien-
ter reſponſum eſſe, inſtitiſſet ſemper in eadem quo-
uſque Chriſtus ſuccumberet, uel plenè reſpondendo
tentationem excluderet.

Tunc aſſumpſit eum diabolus in ſanctā
ciuitatem, & ſtatuit eum ſuper pinnaculum
templi, & dixit ei: ſi filius Dei es, mitte te
deorſum: ſcriptum eſt enim; quia angelis
ſuis mandauit de te, & in manibus tollent
te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuū.
Ait illi Ieſus rurſum: Scriptum eſt: Non ten-
tabis Dominum Deum tuum.

Tunc aſſumpſit eum diabolus. Hic ponitur ſecunda ten-
tatio, quę eſt de ſuperbia, ſiue inani gloria, ſcilicet, ut
Chriſtus proiiciens ſe de pinaculo in terram gloriare
tur, quòd illæſus euaderet. Et dicitur. *Tunc aſſumpſit
eum.* Scilicet finita prima tentatione, cùm in illa diabo
lus uideret ſe uictum: uoluit ergo aliter eum tentare.
In ſanctam ciuitatem. Ideſt portauit illum in Ieruſalem,
quæ uocatur ſancta ciuitas, ut infra dicetur: eo quòd
quando Chriſtus nunc tentabatur erat in deſerto, ubi

A ieiunauerat, ut patet in litera, & ad hoc quòd conſti-
tueretur ſuper pinnaculum, oportuit, quod portarē
in Ieruſalem, uel ueniret. *Et ſtatuit eum ſuper pinnaculum
templi.* Ideſt poſuit eum in pinnaculo. Eſt pinnaculum
locus quidam altus in templo, de quo poterat quiſquā
ſe præcipitare. Et ſic ſuadebat dæmon Chriſto. Quid
autem illud ſit infra dicetur. *Et dixit ei. Si filius Dei es
mitte te deorſum.* Scilicet. Si es filius Dei, etiam ſi mit
tas te de hinc in terram, non læderis. Ideo ſi filius Dei
es mitte te, & uidebimus quòd es filius Dei. Lucas au-
tem expreſſius hoc dixit ſcilicet. Si filius Dei es, mitte
te deorſum, ſcilicet. Non deſcendas: ſed præcipita te
de ſummo. *Scriptum eſt enim, quod angelis ſuis mandauit
de te.* Iſtud ſcriptum eſt Pſal. 90. Et diabolus inducit
B ad probandum, quòd etiam ſi ſe mitteret deorſum
non læderetur, quia ita ſcriptum erat de eo, ideſt, de fi
lio Dei, quod Deus mandauit angelis ſuis de eo, ideſt,
mandauit, quòd cuſtodirent eum. *Et in manibus tollent
te.* Angeli non habent manus, quia ſunt puri ſpiritus:
ſed eſt locutio more humano, quia per manum ſigni-
ficatur tota virtus operatiua, eo quod manus eſt in no
bis organum omnium operationum. Et ita etiam dici
mus, quòd in manu Domini ſunt omnes fines terræ,
ideſt in poteſtate eius Et ſic dicitur, in manibus tollēt
te, ideſt, Angeli per uirtutem ſuam ſuſtentabunt cor-
pus tuum tanquam portantes illud in manibus, & ita
etiam ſi cadas in quæcunq; loca, uel te præcipites nō
poteris lædi, quia ipſi te ſuſtinebunt. Et ſimilis modus
C loquendi eſt Pſal. 36. ſcilicet, cùm ceciderit, non colli-
detur: quia Dominus ſupponit manum ſuam, ſcilicet,
vt ſuper eam ſubſtentetur. *Ne forte offendas ad lapidem
pedem tuum* Ideſt, hoc faciunt, ut ſaltem pes tuus non
poſſit offendi, ideſt, lædi in lapide, quando ambulas,
quanto magis ergo angeli conſeruabunt te, ne caput
tuum, aut partes aliæ corporis nobiliores, quàm pedes
non lædantur. Lucas autem aliter dixit, ſcilicet, angelis
ſuis mandauit de te, ut conſeruent te. Et iſtud tacuit
Matthæus, quia credendum eſt, quod diabolus iſtud
allegâret, cùm ſcriptura, quàm ipſe allegabat ita ha-
beat, ſcilicet. Angelis ſuis mandauit de te, ut cuſtodiāt
te in omnibus uiis tuis. *Ait illi Ieſus, ſcriptum eſt.* Reſpon
dit hic Ieſus per ſcripturam ſicut ſupra, maximè quia
D diabolus hic arguebat, vel confirmabat intentionem
ſuam per ſacram ſcripturam. Et iſtud ſcriptū eſt Deu-
tero. 6. *Non tentabis Dominum Deum tuum.* Aliqui ſimpli
ces putant, quod iſta uerba direxerit Chriſtus ad dæ-
monem dicens, non tentabis me Dominum Deum
tuum. Sed non ſtat.

Primò nanc Chriſtus ex hoc expreſſè diceret ſe eſſe
Deum, cùm prohiberet dæmoni tentare Deum ſuū.
Hoc autem non ſtat, quia Chriſtus intendebat ſe oc-
cultare, ne agnoſceret eſſe Deus, cùm hoc eſſet, quod
diabolus principaliter deſiderabat. Non ergo diceret
hoc Chriſtus. Secundò patet, quia tunc dęmon co-
gnoſcens Chriſtum eſſe Deum, non tentaret eum am
plius, quia non auderet, vt ait Athanaſius, & tamen
E poſt hoc tentauit eum de peſſima tentatione, ſcilicet,
quod eum adoraret. Ideo non cognouit eum, & con-
ſequenter Chriſtus non direxit iſta uerba ad dęmonē.
Tertiò patet, quia dicitur, ſcriptum eſt, non tentabis
Dominum Deum tuum: & tamen ſi Chriſtus dirige-
ret ad dæmonem, non diceret ſcriptum eſt, tanquam
inducatur hoc in teſtimonium, ſed diceret per modū
imperantis: non tentes Dominum Deum tuum.

Dicendum ergo quòd Chriſtus non direxit uerba
ad ſatanam, ſed ſolum voluit per iſta ſe excuſare de
eo, quod dęmon ſuadebat, ſcilicet, quod mitteret ſe
deorſum. Chriſtus autem dixit, quod non bene ſua-
debat, quia iſtud erat tentare Deum, cùm poſſet de il-
lo pinnaculo deſcendere per gradus modo humano.

Et ta-

Et tamen Deus non eſt tentandus, cùm ſcriptura hoc
prohibeat: ideo non bene dæmon ſuadebat.

Quare finita tentatione priori diabolus non ceſſauit eum tentare. Quæſt. XXX.

QVAERITVR, quare finita tentatione prio
ri diabolus non ceſſauit tentare Chriſtum, ſed
rurſus tentauit. Dicendum primò quod hoc
fuit, quia non erat ſatisfactum intentioni
dæmonis: nam ipſe deſiderabat ſcire, an Chriſtus eſ-
ſet Deus, vel non. Et quia neutrum eorum ſcire po-
tuit per certitudinem ex priori tentatione, uoluit rur-
ſus tentare. Sic ait Chryſoſtomus ſuper Matthæum,
ſcilicet. Cùm ex præmiſſo Chriſti reſponſo nihil cer-
tum diſcere diabolus potuiſſet, vtrum Chriſtus Deus
eſſet, an homo: aſſumpſit eum ad aliam tentationem.
Secūdò, quia diabolus eſt pertinax, & ſemper pugnat,
quouſque uincat, vel omnino ſe victum videat. Ex
priori autem tentatione diabolus ſe victum vidit, &
tamen putabat ſibi aliquas uires ad tentandum rema-
nere: ideo rurſus tentare uoluit. Tertiò, quia diabolus
non uidit aliquid, propter quod à tentatione ceſſare
deberet. Quod ſi ipſe cognouiſſet Chriſtū eſſe Deum,
vel ab ipſo iniuriosè fuiſſet repulſus ceſſaſſet. Ipſum ta
men Deum eſſe nō agnouit, ideo putauit adhuc non
eſſe inutile eū tentare. Quartò, quia diabolus uiderat
ſe ſuperatū à Chriſto in tētatione gulæ, in qua ſoli im
perfecti ſuccumbūt, nūc aūt uoluit eū tentare de alia
magis ſpirituali tētatione, in qua ēt uiri magni interdū
ſuccumbunt, Sic dicit Chryſoſto. ſuper Matthæum,
ſcilicet. Diabolus aſſumpſit Chriſtum ad aliam tenta-
tionem, dicens apud ſe. Iſte qui fame non uincitur, &
ſi non eſt filius Dei, tamē ſanctus eſt. Valent enim ho-
mines ſancti fame non uinci, ſed poſtquam omnem
neceſſitatem carnis uicerunt, per uanam gloriam ca-
dunt: ideo cœpit eum tentare in uana gloria. Quintò
diabolus tētauit eum iterum, quia Chriſtus ſe ad hoc
diſpoſitum reddidit, cùm ipſe dęmoni occaſionem ſe
tentandi præberet, quia ita expediebat, vt Chriſtus in
multis tentatus, ad reſiſtendum omni generi tentatio
nis nobis exemplum traderet.

An iſta tentatio fuerit immediatè poſt pręcedentem. Quæſt. XXXI.

QVAERITVR de iſta tentatione, an fuerit
immediatè poſt pręcedentē. Dicendum quod
iſtæ tres tentationes non ordinanrur eodem
modo à Luca, & Matthæo. Ambo enim
ponunt tanquam primam tentationem de conuerſio
ne lapidum in panes, ſed in alijs uariāt, quia Matthæus
ponit hic ſecundam de pinnaculo templi, Lucas au-
tem ponit illam tanquam tertiam. Luc.4. In hoc au-
tem dicendum, quod non eſt contrarietas. Quia licèt
neceſſe ſit, quod alter eorum, vel fortè ambo mutaue
runt ordinem naturalem rerum geſtarum, tamē neu-
ter errat. Quia ordo naturalis rerum ſæpe mutatur in
ſacra ſcriptura, & in alijs ſcripturis per anticipationē.
recapitulationem, & alios modos, cùm ordo artificia-
lis in narratione rerum ſæpe ſit utilior ad intelligen-
dum, quàm ordo naturalis: ſi autem aliquis Euange-
liſtarum aſſereret unam tentationē iſtarum fuiſſe ter-
tio loco, & alius eam aſſereret fuiſſe ſecundam, neceſ-
ſe erat alterum, vel utrumque mentiri: quod tamen
unus referat unam tentationem in ſecundo loco, &
alius referat eam in tertio loco, non eſt contrarietas,
nec quiſquam eorum mentitur, quia non eſt neceſſe
res ſemper fuiſſe eodem ordine, quo contigerūt. Quæ
autem iſtarum tentationum prior fuerit, ſcilicet, an de

F pinnaculo, vel oſtenſione rerum, non poteſt apparere
manifeſtè ex litera. De hoc dicit Auguſt.2.lib.de con-
cord. euangel. quod totum hoc ſimiliter Matthæus
narrat ſicut Lucas, ſed non eodem ordine. Vnde in-
certum eſt, quid prius factum ſit, vtrum regna terræ
prius demoſtrata ſunt ei, & poſtea in pinnaculū tem-
pli leuatus ſit, an hoc prius, & iſtud poſtea. Nihil ta-
men ad rem, dum omnia facta eſſe manifeſtum ſit.
De hoc etiam Maximus dicit, quod Euangeliſtæ mu-
tauerunt hic ordinem ex induſtria, quia unus præpo-
ſuit tentationem inanis gloriæ, & alius tentationem
auaritiæ, quia interdum una ex alia, & interdum alia
ex alia naſci ſolet, cùm ait. Ob hoc hic Euangeliſta
hanc, illam verò illæ præmittit, quia inanis gloria, &
G auaritia ad inuicem ſe gignunt. Dicit tamen glo. quod
tētatio de pinnaculo tēpli fuerit ultima, & quod Mat-
thæus refert tentationes Chriſti eo ordine, quo fue-
runt in Adam: Lucas aūt refert ſecundùm hiſtoriam,
ideſt, eo ordine quo contigerunt. Poteſt tamen dici ſi-
ne pręiudicio potius, quòd Matthęus tenuit ordinem
naturalem in narrando, & ſic quòd tentatio de pinna-
culo fuerit prior, quàm de oſtenſione regnorū, quia
hic in litera Matthæi videtur innui ordo rerum geſta-
rum, & in litera Lucæ non innuitur ordo. Quia poſt-
quam dictum eſt de tentatione cōuerſionis lapidum,
dicitur hic. Tunc aſſumpſit eum diabolus: ergo vide-
tur quod immediatè, vt fuit tentatio de conuerſione
lapidum, fuit tentatio de pinnaculo. Et tamen Lucas
H non innuit aliquem ordinē. Quia Lucæ 4. poſtquam
narrata eſt tentatio de cōuerſione lapidum ſubditur,
ſcilicet, & duxit illum diabolus. Et iſta finita dicitur, &
duxit eum in Ieruſalem. Et ſic non ponitur ibi aliqua
dictio ſignans ordinem temporis, vel cōtinuationem,
& Matthæus ponit illam, ſcilicet, tunc. Ideo magis cre-
dendum eſt, quòd Matthæus tenuerit ordinem natu-
ralem, quàm Lucas. Secundò patet per Chryſoſtom.
ſuper Matthęum dicentem: diabolus ſecundo reſpon-
ſo incertus trāſit ad tertiam tentationem. Quia enim
Chriſtus retia ventris diruperat, & retia uanæ gloriæ
tranſiuerat, ponit ei retia auaritiæ. Et propterea dici-
tur, iterum aſſumpſit eum diabolus in montem excel
ſum valde. Iſta ergo tentatio de pinnaculo ſecunda
I fuit, & tertia de oſtenſione regnorum. Tertiò patet
per ſanctum Thom.3.par.ſum.quæſtio.41.articu.4.in
corpore, cùm ait quòd diabolus tentauit primò Chri-
ſtum de eo, quod appetunt quantumcunque ſpiritua-
les uiri, ſcilicet, de tentatione corporalis naturæ per ci-
bum: ſecundò proceſſit ad id, in quo ſpirituales uiri
quandoque deficiūt, ſcilicet, aliqua ad oſtentationem
operentur, quod pertinet ad inanem gloriam. Quartò
produxit tentationem ad id, quod iam nō eſt ſpiritua-
lium uirorum, ſed carnaliū, ſcilicet, vt diuitias, & mun-
di gloriam concupiſcant. Iſta ergo tentatio de pinna-
culo templi fuit ſecunda, ſicut Matthæus retulit, & ip-
ſe tenuit ordinem naturalem in narrando, Lucas verò
mutauit ordinem, ſicut ſæpe fit: cauſa autem mutatio
K nis ſupra dicta eſt. Conſiderandum, quod de iſtis ten-
tationibus Chriſti tres Euangeliſtę, ſcilicet, Matthęus,
Marcus, & Lucas ſolùm retulerunt: Ioannes autem
nihil dixit. Et ratio eſt, ſecundùm quòd Origenes ait,
quia Ioannes à Deo exordium fecerat, dicens, in prin-
cipio erat verbum: ideo tentationem domini non de-
ſcripſit, quia Deus tentari non poteſt, de quo erat ei
ſermo. Quia verò in Matthæo, & Luca generatio ho-
minis ſcribitur, & in Marco: homo autem eſt, qui ten
tatur: ideo Matth. Luc. & Mat. tentationem Domini
ſcripſerunt.

Quare vocatur hic Ciuitas ſancta, & quæ eſt iſta, Quæſt. XXXII.

QVAERITVR, quare uocatur hic Ciuitas ſancta, & quæ eſt iſta. Dicendum quod iſta eſt Ieruſalē, quia vbi ait Matthæus, aſſumpſit eū in ſanctam Ciuitatem, dicitur Luc. 4. & duxit illum in Ieruſalem. Et ipſa uocatur aliquando Ciuitas ſancta in Scriptura, vt patet infra 27. ſcilicet. Et multa corpora Sanctorum, qui dormierant ſurrexerunt, & uenerunt in ſanctam Ciuitatem, & apparuerunt multis. Vocatur etiam aliquando Ciuitas Dei ſequenti cap. Cauſa huius eſt, quia Ieruſalem erat Deo dicata, vt in ea coleretur, & quando aliquid Deo dabatur, vel offerebatur, dicebatur eſſe ſanctū, vel conſecratum. Leuit. 27. Ieruſalem autem erat ſpecialiter applicata Deo, vt eſſet nomen eius in ipſa. 2. Paralip. 5. ſcilicet. Elegi Ieruſalem, vt ſit nomen meum in ea: ideo ſancta uocari poterat. Aliter poterat dici ſancta, quia ibi erant omnia ſancta, ſcilicet, altare holocauſtorum, & templum, & omnia myſteria, & ſancta ſanctorum, vt ait Rabanus, ſcilicet. Sancta autem Ieruſalem dicebatur, in qua templum Dei erat, & erat ſancta ſanctorum, & cultus unius Dei, ſecundùm legem Moyſi. In hac ſancta Ciuitate Chriſtus tentatus eſt, vt nemo putet ſe à diabolo liberum eſſe propter ſanctitatem locorū, cùm in Ieruſalem quæ erat ſancta Ciuitas Chriſtus tentaretur, & in paradiſo, qui erat locus optimus Adam à diabolo tentatus eſt. Sic ait Remigius in quadam homilia, ſcilicet. In hoc oſtenditur, quòd diabolus fidelibus Chriſti etiam in ſanctis locis inſidiatur. De Ieruſalem quidam dicūt, ꝙ habeat octo nomina, quæ comprehenduntur his verſibus, ſcilicet.

Solyma, Luza, Bethel, Ieroſolyma, Iebus.
Elia, Vrbs ſancta, Ieruſalem dicitur atque Salem.

An tamen omnia iſta nomina ei conueniant, vel quæ illorum declaratum fuit Gen. 28.

Quid ſit pinnaculum iſtud, & quare diabolus Chriſtum in eo conſtituat. Quæſt. XXXIII.

QVAERITVR, quid ſit pinnaculum iſtud, de quo hic dicitur, & quare diabolus Chriſtū in pinnaculo conſtituit. Dicendum, quòd pinnaculum eſt ſumitas quædam, vel altitudo. Et quidam uolunt, quòd eſſet pinnaculum pulpitum quoddam, ſiue cathedra, in qua prædicabant Iudæi. Sic enim dicit Remigius, ſcilicet. Pinnaculum ſedes erat Doctorum. Et ad hoc ſubdit, ꝙ templū non habuit culmen erectum, ſicut noſtræ domus habent, ſed planum erat deſuper more Palæſthinorum, & in ipſo templo tria tabulata erant. Et ſciendum, quòd in pauimento pinnaculum erat, & in vno quoque tabulato pinnaculum erat. Siue ergo ſtatuerit illum in illo pinnaculo, quod erat in pauimento, ſiue in illis, quæ erant in ſecundo, vel tertio tabulato: intelligendū eſt, quòd in illo ſtatuiſſet eum, vnde aliquod præcipitium eſſe potuit. Hæc Remigius. Aliqui putant quòd fuerit iſtud pinnaculum cathedra, in qua ſederent prædicatores in templo. Sed non eſt ſatis ueriſimile, quia iſte erat in plano, quia tales cathedræ non ſolent eſſe in locis valde altis, quia inde uox prædicantis non auditur conuenienter, ſed ſolùm ſunt ſedes aliquantulum eleuatæ à terra: ita ut prædicantes uideri poſſint ab omnibus exiſtentibus, & ſedentibus in pauimento, ſicut dicitur 1. Paralip. 6. de Baſi ænea in qua ſtetit Salomon loquens coram toto populo in templo, quando illud dedicatum eſt, quia illa erat alta quinque cubitis. Diabolus autem volebat Chriſtum ponere in loco, vbi eſ-
A ſet magnum præcipitium: ita, vt cadēs ſine dubio moreretur. Ideo iſtud pinnaculum eſſet aliquid valde altum. Item, quia uolebat diabolus, quòd Chriſtus uideretur à toto populo, & in illo inſurgeret ei inanis gloria. Et tamen ſi eſſet ſolùm in cathedra Doctorum templi, non uideretur à populo Ciuitatis, ſed ſolùm ab illis, qui eſſent in illa parte. Dicendum ergo uidetur, ꝙ pinnaculum templi eſt altitudo maxima templi, ſcilicet, paries aliquis, vel mœnia erecta ſuper tectū templi, de quo loco uideri poſſet Chriſtus ab omnibus, qui erant in vrbe. Vel ſi dicatur, ꝙ tectum templi erat omnino planum, ipſa planities erat pars altiſſima templi, & ipſa uocaretur pinnaculum templi. Ita tenet Nicolaus dicens, ꝙ pinnaculum erat tectum tem-
B pli, quod erat deſuper planum, ſicut fiebant tunc domus Palæſthinorum. An uerò ibi eſſet aliquod pulpitum, de quo prędicari poſſet exiſtētibus ſuper tectum templi, nihil dicitur, licèt veriſimilius ſit, quòd ipſa altitudo, vel ſumitas vocaretur ſolùm pinnaculum. Cū autem quæritur, quare diabolus poſuit Chriſtum ſuper pinnaculum, dicendum quòd hoc fecit, vt haberet locum, de quo præcipitaret ſe. Erat autem ille locus altiſſimus: ideo melius inde poterat præcipitari. Item, quia diabolus volebat Chriſtum de inani gloria tentare, ſcilicet, vt ipſe vidente toto populo ſe proijceret de pinnaculo, & maneret illæſus, in quo ſanctitas ſua appareret: non poterat autem hoc fieri, ſi poneretur in loco plano, quia inde non uideretur: ideo in lo-
C co altiſſimo totius vrbis, ſcilicet, in tecto templi poſitus eſt, quia ibi manens à tota vrbe conſpici poterat, & iſta fuit cauſa quare ad iſtam tentationem diabolus duxit Chriſtum in Ieruſalem, qui ante hoc manebat in deſerto, ſcilicet, quia intendebat eum tentare de inani gloria. Non poteſt tamen quis gloriari, niſi in conſpectu aliorum à quibus teneri cupit vt excellens in aliqua uirtute, vel probitate, & quia in deſerto nemo erat, qui uidere poſſet opera Chriſti, non poſſet ibi diabolus conſequenter de inani gloria tentare, ſed duxit eum in Ieruſalem, quæ erat Ciuitas famoſiſſima, & valde populoſa, vt ibi ab omnibus conſpiceretur, & abundantet gloriari poſſet. Dicit Gloſ. quòd ideo duxit diabolus ſupra pinnaculum templi, cùm vellet eū
D de uana gloria tentare, quia in cathedra Doctorum multos deceperat inanis gloria, & ideo putauit iſtum poſitum in ſede magiſtrorum inani gloria extolli poſſe. Illud autem procedit ſuppoſito, quòd pinnaculum eſſet cathedra Doctorum. Magis tamē dicendum eſt, quod erat ſumitas templi: niſi fortè dicatur, quod etiā in ipſo tecto templi erat aliqua cathedra ad docendum, vt ſupra diximus.

Quomodo Chriſtus fuit ductus hic in ſanctam Ciuitatem à dæmone, an ipſe venerit, vel dæmon eum portauerit. Quæſt. XXXIIII.

QVAERITVR, quomodo Chriſtus fuit du-
E ctus hic in ſanctam Ciuitatem à dæmone, ſcilicet, an ipſe per ſe iuerit, vel dæmon eum aliquo modo portauerit. Dicunt quidam quòd Chriſtus per ſe iuit, quia ſic videtur dicere Origenes, ſcilicet, ſequebatur planè quaſi athleta ad tentationem ſponte proficiſcens, & quodam modo loquebatur: Duc quò vis: inuenies me in omnibus fortiorem. Item, quia diabolus non auderet Chriſtum tangere ad portandum eum: nec poſſet illum portare. Item, quia uidetur quodam modo abſurdum, & impertinens dici, ꝙ diabolus Chriſtum portauerit ad aliquem locum.

Dicendum, quod uerè dæmon nunc Chriſtum portauit per modum, qui dicitur ſequenti quæſtione,

& non

& non progrediebatur Chriſtus per ſeipſum. Et patet primò, quia dicitur hic, & aſſumpſit eum diabolus in ſanctam ciuitatem. Aſſumere tamen ſignificat, quòd ipſe eum portauerit: quia ſi Chriſtus per ſe iuiſſet, nõ diceretur diabolus eum aſſumpſiſſe. Secundò, quia dicitur, & ſtatuit eum ſupra pinnaculum templi, & ſic patet, quòd Chriſtus non aſcendit per ſe in pinnaculum, ſed diabolus illum duxit illuc. Et confirmatur hoc, quia Lucas eodem modo dicit, ſcilicet, & duxit illum in Ieruſalem, & ſtatuit eum ſupra pinnaculum templi. Tertiò patet, quia ſi Chriſtus per ſe aſcendiſſet in pinnaculum per gradus, non habuiſſet diabolus occaſionem dicendi ei, quòd mitteret ſe deorſum, qa ipſe potius deſcendere uellet per gradus, per quos aſcenderat. Quia tamen diabolus Chriſtum portauerat per aerem, & poſuerat eum ſupra pinnaculum, erat ſatis veriſimile, quod poſſet de pinnaculo deſcendere per aerem, ſiue ſine gradibus. Et ita aliqualiter haberet locum tentatio diaboli. Quartò patet, quia ſi diabolus non portaſſet Chriſtum per aerem: ſed ueniſſet pedeſter, neceſſe eſſet, quòd per tranſirent aliqui dies inter principium tentationis eius, & finem, in quibus Chriſtus maneret ſine cibo, & fameſcens. Iſtud autẽ eſt inconueniens. Patet hoc, quia deſertum illud, in quo Chriſtus erat, quando cæpit tentari, & antequam nunc duceretur ad pinnaculum, diſtabat ſatis a Ieruſalem, ut dictum fuit ſupra in expoſitione literæ, ideo in ueniendo de deſerto, & redeundo, moraretur Chriſtus aliquot diebus, & in illis maneret ſine cibo, & fameſcens. Et patet, quia cùm ieiunaſſet quadraginta diebus cæpit eſurire, & tunc diabolus cæpit eum tentare, & quando fuerunt finitæ omnes tentationes angeli acceſſerunt, & miniſtrauerunt Chriſto, ſcilicet, in cibo, & potu, ut patet infra in litera. Non eſt autem dicendum, quod poſtquam Chriſtus inciperet fameſcere, maneret duobus, uel tribus diebus, aut pluribus ſine cibo, quia iſtud erat inconueniens: ideo neceſſe eſt, quod diabolus Chriſtum portauerit per aerem, vt iſta quaſi ſubito fierent, ut in breui omnes iſtæ tentationes finirentur, & pauco tempore Chriſtus fame cruciaretur. Et ſic etiam fuit ad aliam tentationem, quia Chriſtus a diabolo ductus eſt in montem excelſum, vbi oſtendit ei omnia regna terræ. Et ſic realiter Chriſtus a dæmone portatus eſt.

Ad primum dicendum quod Origenes dixit, quòd Chriſtus ſequebatur plane, quaſi athleta ad tentationem ſponte proficiſcens, non quidem quòd Chriſtus pedibus ſequeretur diabolum præcedentem quaſi comirando eum in itinere, ſed ſequebatur eum, idelt, ſequebatur voluntatem eius, ſcilicet, quia omnes tentationes quas diabolus faciebat, Chriſtus ſponte tolerabat. Ad ſecundum dicendum, quòd ſi diabolus cognouiſſet Ieſum eſſe filium Dei, non auderet ipſum tangere, neç tentare. Ignorabat tamen hoc, & ideo tentabat eum, ut hoc ſciret. Vude non formidabat eum tãgere, cùm nondum ei conſtaret quis ille eſſet. Cum autem dicitur quod dæmon non poſſet portare Chriſtum, uerum eſt ſi Chriſtus reſiſteret: & tamẽ ſi ipſe permitteret ſe portari, poſſet faciliter portari, & ita nunc permittebat: quia ſicut a Iudęis permiſit ſe trahi ad mortem lędendo eum, ita & a dæmone permitteret ſe portari nulla per hoc ſibi facta læſione.

Ad tertium dicendum, quod licèt quantum ad ſimplices uideatur abſurdum, quod Chriſtus a dęmone portatus ſit, non eſt tamen aliquod inconueniens, cùm dęmon eum portans, non poterat ei malum inferre, niſi quod ipſe pati uellet, ſic ait Gregorius in quadam homilia, ſcilicet. Eccedum dicitur Deus homo in ſanctam ciuitatem a diabolo aſſumptus, humanæ aures audire expaueſcunt. Iniquorum tamen dia-

F bolus caput eſt. Quid ergo mirum, ſi ſe ab illo permiſit in montem duci, quæ ſe permiſit a membris illius crucifigi? Quaſi dicat non eſt mirandum.

Quomodo Chriſtum portauerit diabolus ad pinnaculum templi. Quaſtio. XXXV.

QVAERITVR, quomodo diabolus portauit Chriſtum ad pinnaculum templi. Dicendum quod eſt hic pręſupponendum, quòd Chriſtus non uenerit per ſeipſum modo humano, & naturali, ſcilicet pedibus gradiendo, nec etiã diuina uirtute, ſcilicet, ſe ad quæcunque loca uellet ſine medio transferendo, ſed a diabolo portatus eſt, ita
G quod Chriſtus in iſto aduentu ad pinnaculum nihil egit, ſed ſolùm portare ſe permiſit, ut declaratum eſt præcedenti quæſt. Modus autem portationis poterat eſſe duplex, unus eſt, quòd diabolus, qui eſt ſubſtantia incorporea inuiſibiliter, & incorporaliter per ſolius virtutis applicationem ad corpus Chriſti portaret ipſum. Et ſic fieri ſolet interdum ſecundùm artes maleficas, ſcilicet, quòd aliqui manẽtes in uno loco uideãt ſe ſubito apud alium locum multum diſtantem a præcedenti, & non uideant quis portauit eos. Et interdũ ſentiunt ſe moueri, ſed portatorem non uident. Interdum autem nec ſe moueri ſentiunt, nec portatorem vllum uident. Ita ergo Chriſtus portari poterat a dæmone, itaque portator inuiſibilis maneret, ut incorpo-
H reus ſecundùm naturam ſuam eſt. Sic etiam angeli boni continuè cælos mouent applicando uirtutem ſuam ad eos. Et tamen corpora nulla aſſumũt ad mouendum, quia corpora nõ ſunt neceſſaria angelis, vel dæmonibus ad hoc, quod aliqua agant principaliter, quod pertineat ad aliquas uires, ſed ad hoc, quod in eis videantur, cùm illa corpora aſſumpta ſint de materia fragili, ſcilicet, de aere, & non ſint vllæ vires in eis.

Alio modo poterat hoc fieri modo uiſibili, & corporali, ſcilicet, quod dæmon in corpore aſſumpto Chriſtum acciperet tenendo eum manibus, vel quomodocunque eum ſibi aptando, ut ipſum portaret, Non oportebat, quòd imponeret eum humeris, vel ſuper ſcapulas ad hoc quòd portare poſſet. Quia etiã
I ſi non uideretur eum tangere niſi digito, poſſet eum portare conuenienter. Quia non eſt ſic de uiribus dæmonum in corporibus aſſumptis, ſicut de uiribus hominum in corporibus ſuis. Quia corpora humana sũt naturalia, cùm ſint pars ſpeciei, & uires animæ ſunt diffuſæ per ipſum corpus, & commenſuratę corpori, ita quod extra corpus ſuum anima nullas uires habet. Quod apparet, quia homo non poteſt aliquid facere in ea, quę non tangit immediate, vel mediatè, ſed neceſſe eſt, quod applicet partes corporis ſui illi rei, quã mouere uult, eo quod anima tota eſt intra corpus tã ſecundùm eſſentiam, quàm ſecundùm virtutem, cũ ſit ei naturaliter vnita tanquam parti ſpeciei. Ideo extra illud nihil agere poteſt, dum manet in eo. Dæmo-
K nes autem aſſumunt corpora voluntariè, non tanquã partem ſpeciei ſuæ: ideo interdum applicant totam virtutem ſuam corporibus, quæ aſſumunt. Et tunc extra illa corpora nihil facere poſſunt mouendo realiter, & ſi aliquid mouere velint, neceſſe eſt, quod applicent partes corporis illius aſſumpti ad id, quod mouere uolunt. Sicut homo, qui aliquid mouere vult, applicat ſe ad illud, & aliter mouere illud non poteſt, quantuncunque ſit res parua, & facilis ad mouendum. Interdum dæmones non applicant totam uirtutem corporibus aſſumptis, & tunc poſſunt applicare illam alijs rebus propinquis uſque ad quas poſſit diffundi uirtus dæmonis. Et tunc dæmon in corpore aſſumpto poterit mouere multas res propinquas loco, ubi eſt,

quas

quas tamen non tangit per aliquas partes corporis aſ-
ſumpti, & tunc, qui videret alias res moueri, iudicaret
eas a ſe ipſis moueri, cùm nemo eas videret tangere,
nec impellere. Ratio omnium dictorum eſt, quia dę-
mon non vnitur corpori aſſumpto tanquam parti ſpe-
ciei, ſed ſicut motor mobili. Ideo non oportet, quòd
virtus ſua tota limitetur, & claudatur intra corpus il-
lud aſſumptum. Anima autem vnitur corpori, non ſo-
lùm tanquam motor mobili, ſed magis tanquam for
ma materiæ, & perfectio ſuo perfectibili. Ideo extra
ipſum corpus anima nullo modo eſt quantum ad to-
tum, nec quantum ad aliquid ſui. Et apparet diuerſi-
tas, quia vna anima humana nõ poteſt eſſe niſi in vno
corpore, & tamen idem homo poteſt ſimul portare
diuerſas res, & cuilibet illarum applicatur virtus ani-
mæ humanæ. Quia tamen applicatur ſolùm, vt mo-
tor mobili, non limitatur tota uirtus eius ad vnã rem:
ſed ita poteſt portare vnam, quòd etiam multas ſimul
portare poteſt, & cuilibet earum virtus animæ appli-
catur. Ita ergo virtus dæmonis non clauditur neceſ-
ſariò intra corpus aſſumptum, cùm vniatur illi ſolùm,
vt motor mobili, ſed etiã poteſt ſe diffundere ad mul-
tas res propinquas illi corpori, & poterit mouere om-
nes illas non applicando eas partes illius corporis aſ-
ſumpti, ſed partes virtutis ſuæ. Sicut homo, qui por-
tat ſimul diuerſa, non portat illa per applicationem
vnius ad alterum, ſed per applicationem corporis ſui,
& virium ſuarum ad quodlibet illorum. Et ſic pote-
rat eſſe diabolus in corpore aſſumpto, & portare Chri
ſtum, & tamen quod non tangeret eum per aliquam
partem corporis aſſumpti, ſed quod videretur Chri-
ſtus per ſe moueri, cùm tamen à dæmone moueretur,
vel poterat dæmon tangere cùm ſolo digito, uel leui-
ter, & portare eum. Et non oportebat quòd ſuper
ſcapulas, vel ſuper humeros poneret ipſum. Patet ſi-
mile de angelo portante Abacuch de Iudæa in Chal-
dæam. Nam dicitur, quod portauit eum per capillum
vnum capitis. Danielis. 14. ideſt, quod angelus in
corpore illo aſſumpto ſolum tangebat unum capil-
lum, uel paucos. Manifeſtum eſt tamen, quod non
poterat teneri Abacuch per vnum capillum, quia pon-
dere ſuo rumperentur multi capilli, & caderet de ſu-
blimi, & moreretur. Et dato quòd poſſet teneri per
capillum, uel per omnes capillos ſimul, ſi angelus non
teneret eum per aliam partem, quàm per capillos,
penderet in aere, & cum grauiſſima pęna portaretur:
ſicut apparet, cùm quis conatur alren euellere ca-
pillos. Manifeſtum eſt tamen, quòd Abacuch non
affligebatur, cùm portaretur, quia a Deo ad bonum
opus portabatur: ideo neceſſe erat quod etiã per alias
partes teneretur, licèt hoc non appareret. Illud autem
eſſe nõ poterat, niſi quia angelus ille portans Abacuch
non ſolùm applicabat virtutem ſuam corpori illi aſ-
ſumpto in quo videbatur, ita vt per illud putaretur
operari, ſed etiam applicabat virtutem ſuam alijs rebus
coniunctis, & poterat illas ſimul mouere. Ideo, licèt
angelus de corpore ſuo aſſumpto non applicaret ali-
quid ad ipſum Abacuch niſi digitos ſuos ad vnum de
capillis eius, tamen extra corpus aſſumptum extende-
batur virtus angeli, & illam applicabat cæteris partibus
corporis Abacuch, & per illam applicationem ipſe
portabatur. Hoc tamen ipſe non uidebat, quia vir-
tus illa erat incorporea: ſed ſolùm videbat, quomodo
digitos illius corporis aſſumpti applicabat ad vnum de
capillis eius, per quem non portabatur, ſed portari vi-
debatur. Ita nunc dæmon poſſet facere, ſcilicet, quòd
ſolo digito ſuo tangeret corpus Chriſti, & ita eum
portaret, & applicando uirtutem, quæ erat extra iſtud
corpus aſſumptum reliquis partibus corporis Chriſti
inuiſibiliter.

A Dicendum autem, ꝙ Chriſtus à dæmone corpora-
liter, & uiſibiliter portatus eſt, ideſt, dæmon portans
Chriſtum apparuit uiſibiliter in corpore. Quod patet,
quia loquebatur Chriſto, & Chriſtus reſpondebat ei,
ut patet in litera & Luc. 4. Et tamen ſi dæmon non aſ-
ſumpſiſſet corpus, non potuiſſet loqui, nec Chriſtus ei
reſponderet, ſed eſſent illæ tentationes factæ imagina-
riè, ita dicit Glo. ſ. Nota hic omnia corporeis ſenſibus
eſſe completa. Quia enim uerba adinuicem conferun
tur, in ſpecie hominis diabolum apparuiſſe ueriſimile
eſt. Et dicendum, ꝙ intentio diaboli portantis Chriſtũ,
ſic erat ꝙ ſuper totam vrbem Ieruſalem portaret eũ
quaſi uolantem, quouſq; poneret eum ſuper pinnacu-
lum, ut ex hoc Chriſtus gloriaretur, ꝙ uideret a popu-
B lo uolare, & ſic eum de inani gloria reum faceret. Cre
dendum tñ eſt, ꝙ Chriſtus, licèt uere portatus fuit ſuꝑ
totam urbem, quaſi uolans, tñ a nemine uiſus eſt, quia
ex hoc ſequeretur quoddam ſcandalum, ſi Iudæi uide
rent Chriſtum uolantem, quia putarent eũ maleficũ,
cũ talia ſoleant fieri per maleficas artes. Hoc tamen in
Chriſto apparere nõ debuit, qui uoluit à ſe tollere om-
nem occaſionem ſuſpicandi, ut ei indubitata fides præ
ſtaretur. Qđ autem Chriſtus faceret ſe inuiſibilẽ, facile
ſibi erat. Sic enim ſæpe fecit. ſ. quando uoluerunt Na-
zareni præcipitare eum de monte, & ipſe tranſiuit per
medium illorum, & nemo ipſum uidit. Luc. 4. Iterum
etiam uoluerunt eum lapidare, quando dixit Iudæis, ꝙ
ipſe erat ante Abraham, & tunc dicitur, quod abſcon-
C dit ſe, & exiuit de templo, ideſt, fecit ſe eis inuiſibilem.
Io. 8. Iterum etiam propter ſimiles cauſas uoluerũt eũ
lapidare, & exiuit de manibus eorum. ſ. factus inuiſibi-
lis. Io. 10. Ita ergo nunc faceret, & ſic deciperet dęmo-
nem, quia dæmon putabat quòd ab omnibus uidebatũ
uolans, ipſe autem a nemine uidebatur, quia dæmon
neſciebat quomodo Chriſtus faceret ſe inuiſibilẽ. Sic
dicit Chryſ. ſuper Mat. ſcilicet. Sed fortè dicis, quomo-
do in corpore ꝯſtitutum uidentibus omnibus ſtatuit
ſupra templũ? ſed forſitã diabolus ſic eum aſſumebat,
ut ab omnibus uideretur, ipſe autem neſciẽte diabolo
inuiſibiliter ſic agebat, ut à nemine uideretur. Sed obij
ciet, quòd diabolus non portaret ſic Chriſtum, quia ꝑ
hoc ſi Chriſtus eſſet purus homo expaueſceret, cũ ſe
D uideret portari per aerem, & conſtitui in pinnaculo,
& manifeſtè uideret iſtam eſſe operationẽ dæmonis,
uel ſuſpicaretur. Et ſic poſtea nullo modo aſſentiret
monitis eius, & ſic tentatio ad nihil proficeret. Dicen-
dum quòd diabolus non putauit, quòd per hoc impe-
diretur tentatio, quia ipſe uidit Chriſtum promptum
ad hoc quod permitteret ſe portari, & dæmon uole-
bat perſuadere Chriſto, quòd ipſe erat Angelus, & por
tabat Chriſtum tanquam filium Dei, ut per hoc Chri-
ſtus extolleretur ad inanem gloriam, & non expaue-
ſceret ſe portari, ſed potius cuperet ſe multum portari,
ut a multis uideretur, & magis gloriaretur. Et ad inue-
niendum hoc dæmon dixit Chriſto, quòd nõ timeret
ſe proijcere de alto, quia Angeli tenerent eum. Et ad
E hoc allegauit illam auctoritatem. ſ. Angelis ſuis man-
dauit de te, & in manibus tollent te, ut putaret Chri-
ſtus ſe ab angelo portatum, & etiam quod poſtea per
aerem portaretur, & iſta portatio per aerem erat ual-
de neceſſaria ad tentationem ſequẽtem, qua diabolus
ſuadebat Chriſto proijcere ſe de pinnaculo. Nam ſi
Chriſtus ante hoc non fuiſſet portatus, per aerẽ time-
ret ſe proijcere. Portauit ergo eum, ut poſtea putaret,
quod ſicut per aerem portatus fuerat, & non cade-
bat, ita quando ſe proijceret, non caderet, nec lædere-
tur, quia angeli tollerent eum in manibus, ſicut prius
portauerant. Et ſic non ſolũ fuit ſcandaloſa, ſecũdùm
intentionem dæmonis illa portatio aeris: ſed etiam
fuit ualde neceſſaria ad id quod dæmon intendebat.

Alij tollunt iſtud inconueniens aliter dicentes, quod etiam ſi Chriſtus fuiſſet purus homo non fuiſſet ſcandalizatus de illa portatione: quia poterat portari ita, quod nihil ſentiret, ſed putaret ſe manere. Dicendum quod non ſtat. Quia dato, quòd hoc fuiſſet, ſicut aliquando fit per artes maleficas: tamen quando poſtea Chriſtus videret ſe ſuper pinnaculum templi, cùm ante hoc eſſet in deſerto, magis expaueſceret, & non conſentiret tentationi diaboli. Item quia hoc modo non perſuaderetur ſibi ita manifeſtè quomodo poſſet ſe proijcere de pinnaculo, & non læderetur: ſicut ſi prius vidiſſet ſe volare per aerem, & non cadere. Ideo tenendum eſt id, quod ſupra diximus.

Quomodo Chriſtus ſe portari à dæmone permiſit, & an fuerit conueniens. Quæſtio. XXXVI.

Primum argumentum,

QVAERITVR, quomodo Chriſtus portari ſe a dæmone permiſit, & an fuerit conueniẽs. Aliqui dicunt quòd non, quia ponere ſe in manu dæmonis eſt exponere ſe periculo. Nullus tamen ſapiens ex induſtria ſe periculo exponit: ſed illa ex neceſſitate ſuſcipit cùm occurrerint.

Secundum,

Item, quia actiones Chriſti ſunt inſtructio noſtra, eſt tamen nobis vetita communicatio cum dæmonibus; non debuit ergo ipſe a dæmone permittere ſe portari, ne nos deſideremus portari a dæmonibus, & ambulare per aerem, & diſcurrere per diuerſa loca nocturnis temporibus, ſicut malefici faciunt, & maxime mulieres de quibus infra dicetur in quadam quæſtione.

Dicendum, quòd conueniens fuit Chriſtum permittere ſe portari a dæmone: quia ipſe voluit tentari, vt nobis reſiſtendi tentationibus exemplum præberet. Voluit etiam de multis tentari: vt in omni genere tentationis nobis doctrinam reſiſtendi traderet. Si tamẽ Chriſtus non permitteret ſe portari a dæmone, non ſuſtinuiſſet niſi primam tentationem, ſcilicet, cõuerſionem lapidum; quia 2. & 3. fuerunt per portationem dæmonis de loco ad locum: vt patet hic in litera: debuit ergo permittere ſe portari. Secundò, quia Chriſtus voluit perfectè vincere dæmonem, vt dæmõ confunderetur videns ſe totaliter ab vno homine ſuperatum: non eſt tamen aliquis victus quamdiu pugnare vult, & poteſt: ideo licèt dæmon ſuperatus eſſet a Chriſto in vna tentatione, cùm adhuc manerent ei vires ad faciendum alias, & ipſe vellet illas facere, non iudicaret ſe victum, nec confunderetur omnino: Debuit ergo Chriſtus permittere eum tentare qualitercunque vellet, quouſque ipſe ceſſaret diffidens viribus ſuis, & deficiens animo. Iſtud autem non fieret niſi Chriſtus permitteret ei facere quaſcunque tentationes vellet, ideo debuit permittere ſe portari ab illo, & omnia alia facere, quæ ille vellet. Et ita fuit quouſq; diabolus iam fatigatus, & omnino ſe victum conſpiciens peracta tertia tentatione receſſit. Ad primũ dicẽdum, quòd periculum ſemper euitandum eſt, quamdiu ſine præiudicio ſalutis æternæ euitari poteſt: ubi autem ſalus æterna aliud ſuadeat, non ſolùm pericula ſuſtinenda ſed etiam inquirenda ſunt. In Chriſto autem erat neceſſarium, quod ſe exponeret his tentationibus dæmonis: quia ipſe venerat propter redemptionem, & doctrinam noſtram. Erat autem vna pars doctrinæ noſtræ, quod doceret nos reſiſtere tentationibus dæmonum per tentationes, quas ipſe tolleraret: ideo ſecundùm diffinitionem deitatis, neceſſe erat hominem Chriſtum his tentationibus ſe exponere, cùm propter eas, & reliqua opera noſtræ ſalutis veniſſet. & ita in nobis eſt: quod ſi Deus iuberet alicui ſe exponere periculo, non ſolum tenebatur iſtud tolerare,

F ſed etiam tenebatur iſtud inquirere. Aliter poteſt dici, quòd periculum à pereundo dicitur, ſcilicet, quia in illo poteſt homo perire: vbi autem ſecuritas eſt, periculum nullum eſt: in Chriſto autem ſic erat: quia dæmon non poterat ei facere aliquod malum, niſi quod ipſe pati eligeret; ideo non erat periculum in eo, quod ſe in manibus dæmonum poneret: ſecus autem in nobis, quibus dæmones poſſunt omne genus pœnæ inferre, niſi Deus eos prohibuerit: ideo nos cauere debemus ab eis: & periculum eſſet nobis ponere nos in manibus ipſorum. Ad ſecundum dicendum, quòd actiones Chriſti ſunt inſtructiones noſtræ: non tamen quantum ad omnia, ſed quantum ad aliquid; ita quòd in qualibet Chriſti actione in-

Ad ſecundum.

G ſtruimur in aliquo. Chriſtus tamen multa faciebat, quæ non ſolùm erant ad moralem inſtructionem, ſed etiam ad oſtenſionem poteſtatis. Et inquantum illa ſunt ad inſtructionem debemus ea ſequi: inquantum verò ſunt ad oſtenſionem poteſtatis non debemus ea ſequi, ſed ſolùm credere. Sic patet de ieiunio ſuo quadraginta dierum. Nam ibi eſt aliquid morale, ideo nos debemus ieiunare quadraginta diebus, quia ipſe totidem ieiunauit: & eſt aliquid pertinens ad poteſtatis oſtenſionem, ſcilicet, quòd illis quadraginta diebus ſine cibo manſerit. Et hoc nos non debemus imitari, quia non poſſumus, ſed ſolùm credere, & venerari: ita nunc, quòd Chriſtus a dæmone tentatus ſit ad inſtructionem eſt: vt innuatur, quòd etiam nos

H tentari oportet, & quòd reſiſtamus ſicut ipſe reſiſtit. Quòd tamen ipſe permiſit ſe portari à dæmonibus, quò ipſi voluerint, & expoſuerit ſe tentationi dando dæmoni occaſionem ad tentandum, pertinet ad oſtenſionem poteſtatis, & hoc nos facere non debemus. Quia Chriſtus, qui maior dæmonibus erat, voluit oſtendere, quod non timebat eos: & potuit ſe in manibus eorum; Nos autem, qui fragiles ſumus, non debemus permittere poteſtati eorum, nec dare eis occaſionem tentandi; ſed fugere occaſiones quantum poterimus.

Quare diabolus in primis duabus tentationibus dixit Chriſto, ſi filius Dei es, & in tertia non. Quæſt. XXXVII.

I

QVAERITVR, quare diabolus in primis duabus tentationibus dixit Chriſto, ſi filius Dei es, &c, & in tertia non dixit. Ad primum dicendum, quòd diabolus dubitabat de Chriſto an eſſet Deus, & deſiderabat hoc valde ſcire; ideo à principio tentauit eum, vt hoc ſciret: & ſic dixit, ſi filius Dei es &c. & quia per illam tentationem diabolus non potuit certificari an Chriſtus eſſet Deus, vel non: ſubiunxit ſecundam in qua etiam dixit, ſi filius Dei es: ſic ait Chryſoſtomus ſuper Matthæum, ſcilicet: Cùm ex præmiſſo Chriſti reſponſo nihil certum diſcere diabolus potuiſſet, vtrũ Chriſtus Deus eſſet an homo: aſſumpſit eum ad a-

K liam tentationem. Idem dicit Hieronymus ſuper Matthæum, ſcilicet: In omnibus enim tentationibus hoc agit diabolus: vt intelligat ſi filius Dei ſit. Ad ſecundum dicunt quidam, quòd diabolus iam cognouerat Chriſtum eſſe Deum per ſecundam tentationem: ideo in tertia non quæſiuit ab eo, ſi filius Dei es. Hoc tamen non poteſt ſtare: quia nihil apparet, per quod diabolus potuiſſet cognoſcere iſtud: cùm Chriſtus nulla ſigna ad hoc oſtenderit: ſed valde cautè ſe occultauit, ſicut in prima tentatione. Item, quia ſi diabolus cognouiſſet Chriſtum eſſe Deum, per tertiam tentationem non tentaſſet eum amplius, quia timeret. Sic enim dicit Athanaſius, quod diabolus certamen tentationis

tionis contra hominem : & non contra Deum iniſt. Nec enim audebat Deum tentare. Tentatio autem tertia fuit grauior præcedentibus, ſcilicet, de idolatria, & auaritia : ideo diabolus non cognoſcebat Chriſtum eſſe Deum. Et ſic non omiſit dicere, ſi filius Dei es ; quaſi iam hoc cognoſceret. Dicendum igitur, quod diabolus potuit ceſſare propter duo. Primò, quia putauit ſe omnino victum in tẽtatione illa, & quod iam nulla media haberet ad inueniendum an ille eſſet Deus, cùm tamen cautè ſe occultaſſet in hoc : quia diabolus ad hoc inueniendum, oportebat quod peteret à Chriſto aliquod genus miraculi oſtendentis eum eſſe Deum ſaltem ex coniectura. Forte autem iam diabolus neſciebat, quæ miracula ab illo peteret fieri, quæ rationabiliter peti poſſent, ideſt, vt videretur, quod neceſſariũ eſſet illa fieri ad aliquod bonum habendum, vel ad aliquod malum euitandum, quia aliàs Chriſtus illa non faceret dicens non eſſe neceſſaria. Sicut quando diabolus petiuit, quòd lapides conuerteret in panem. Chriſtus autem dixit quòd non erat neceſſarium, quia non in ſolo pane viuit homo, &c. Si ergo Chriſtus eſuriens excuſauit ſe de illo miraculo tanquam non eſſet neceſſe iſtud fieri : a fortiori ſe excuſaret de alijs, quæ eſſent minus neceſſaria, & opportuna. Vnde diabolus forte iam non potuit inuenire aliquod genus miraculi, quod rationabiliter a Chriſto fieri peteret : ideo ceſſauit quærere à Chriſto an filius Dei eſſet. Secundò poteſt dici, quod licèt non apparuiſſent aliqua ſigna, quæ oſtenderent Chriſtum eſſe Deum, vel non eſſe Deum : quia tamen in duabus tentationibus Chriſtus nihil in ſe deitatis oſtendit : forte putauit diabolus, quod non eſſet Deus : & ſic ceſſauit petere ab eo an Deus eſſet : & ad hoc aliqualiter adiuuat : quia tentatio vltima diaboli fuit deterior, ſcilicet, de idolatria, & auaritia : & tamen non eſt veriſimile quod ipſe tentaret de crimine tam peſſimo, & tam aperto : cùm de hoc dubitaret an Deus eſſet : & ſatis eſt hoc veriſimile : tamen veriſimilior reſponſio præcedens.

Quare diabolus ſuaſit Chriſto ſe præcipitare de pinnaculo. Quæſtio. XXXVIII.

QVAERITVR, quare Diabolus ſuaſit Chriſto ſe præcipitare de pinnaculo. Dicendum quod intentabat per hoc habere experiẽtiam de eo, an eſſet Deus, vel inducere eum ad peccatum : Nam ſi ſe præcipitaret, & nihil læderetur, putaret diabolus ipſum eſſe Deum : & habebat intentum : quia hoc ipſe ſcire volebat : & ita innuebat, ſcilicet, quod ſi Filius Dei erat, etiam ſi ſe projiceret non læderetur : quia angeli portarẽt eum in manibus. Si autem eſſet homo purus : diabolus volebat eum perire ſe præcipitando : & intendebat eum fallere, ſcilicet, vt ipſe crederet ſe eſſe Filium Dei, & putaret, quòd non læderetur projiciendo ſe de pinnaculo, ſicut non fuerat læſus, quando per aerem portabatur. Vel dato quod nollet ſe projicere de pinnaculo, volebat in eo gignere opinionem, quod ipſe erat filius Dei, etiam ſi diceret, nolo me projicere de pinnaculo, ſed deſcendere per gradus, licèt ſim filius Dei. Quia iſtud erat grauiſſimum peccatum, ſi hoc ipſe credere vellet, & gloriari de hoc nomine ; ſi non eſſet verè filius Dei. Poterat tamen adhuc eſſe, quòd diabolus in præcipitatione de pinnaculo vellet ſuſtentare eum, ne læderetur, dum tamen ipſe vellet ſe projicere : quia per hoc committebatur duplex peccatum. Primum erat diuina tentatio, cùm ſine vlla cauſa exponeret ſe periculo expectando diuinum adiutorium. Et iſtud innuit Chriſtus in reſponſione ſua,

A dicens. Scriptum eſt : Non tentabis Dominum Deum tuum : ſecundum erat inanis gloria : quia ſi ſe projiceret. Hoc erat, vt videretur ab hominibus volans, & quod non læderetur. Et per hoc vellet de ſe opinionem ſanctitatis gignere. & quodcunque iſtorum ſequeretur diabolus habebat intentum ſuũ, ſcilicet, inducendo Chriſtum ad quodcunq; peccatum. Gloſſ. dicit quod diabolus ſemper ad alta eleuando ducit per iactantiã : vt præcipitare poſſit. Ambr. etiam ſuper Lucam dicit. Sequitur iactantiæ telum quo in procliue delinquitur : quia dum homines gloriam virtutis ſuæ iactare deſiderant : de loco meritorum ſuorum, & ſtatione recedunt.

B *Quare diabolus in iſta ſecunda tentatione vſus eſt auctoritate ſacræ Scripturæ, & non in prima vel tertia. Quæſt. XXXIX.*

QVAERITVR, quare diabolus in iſta ſecunda tentatione vſus eſt auctoritate ſacræ ſcripturæ : & non in prima, nec in tertia. Ad primum dicendum, quod hoc fecit propter multa. Primò, quia ipſe vidit, quod Chriſtus per auctoritates ſcripturæ ſe defendebat : ideo ipſe per eas voluit illum impugnare. Secundò, quia ex eo quod Chriſtus allegabat auctoritatem ſcripturæ, diabolus vidit, quòd ipſe valde credebat ſcripturæ : ideo putauit, quòd per eã poſſet eum facilius fallere, quàm aliter. Ad fallendum C ergo ipſum allegauit eam. Sic dicit Origenes, ſcilicet : Vnde tibi diabole ſcire, quòd iſta ſcripta ſunt ? Nunquid legiſti Prophetiam, vel diuina eloquia ? Legiſti quidem, non vt ex ipſa lectione eorum melior fieres, ſed vt de ſimplici litera eos, qui amici ſunt literę interficias. Scis quia ſi de alijs voluminibus loqui volueris, non decipies. Ambroſius quoq; ſuper Lucam dicit, ꝙ ſatanas transfigurat ſe in angelum lucis, & de ſcripturis ipſis diuinis laqueum fidelibus parat. Vtitur enim teſtimonijs ſcripturarum, non vt doceat, ſed vt fallat. Et iterum ait : Non te capiat hęreticus, quia poteſt de ſcripturis aliqua exempla proferre. Vtitur enim diabolus teſtimonijs ſcripturarum, non vt doceat, ſed vt fallat. Occaſio autem fallendi maxima eſt in iſtis ſcri-
D pturis : quia ſunt maximę auctoritatis, & non licet illis contradicere. Ideo cùm diabolus allegauerit eas quantum ad literæ corticem, putat ſe per hoc faciliter fallere poſſe. Tertiò fecit hoc diabolus ad colorandum dictum ſuum, & tollendam ſuſpitionem : quia dixerat Chriſto quod projiceret ſe de pinnaculo : iſtud autem erat malum, & periculoſum, & qđ nullus facere vellet timens inde malum. Ideo diabolus dixit, quòd Chriſtus non læderetur, licèt ſe projiceret. & ad hoc probandum allegauit teſtimonium ſcripturę, ſcilicet, Angelis ſuis mandauit de te, & in manibus tollẽt te. Quartò permiſit hoc Deus ad inſtructionem noſtram, ſcilicet, vt videamus, quòd licèt ſacræ ſcripturæ bonæ ſunt, tamen in malum trahi poſſunt, cùm malus
E homo earum ſenſum deprauando eas ad cauſandum errorem deducit. Nam diabolus, qui nullum bonum deſiderat, ſcripturis vtitur : de quo conſtat, quòd ad malum finem illis vtitur. Sic dicit Ambroſius ſuper Lucam, vt ſupra dictum eſt, ſcilicet : Non te capiat hæreticus, quia poteſt de ſcripturis aliqua exempla proferre : vtitur enim diabolus teſtimonijs ſcripturarum, non vt doceat, ſed vt fallat. Ad ſecundum dicendum, quòd in prima, & tertia tentatione non vſus fuit auctoritatibus. De prima eſt cauſa, quia diabolus vſus fuit ſcripturis, quia Chriſtus illis vtebatur : & tamen ante primam tentationem Chriſtus nihil allegauerat de ſcripturis : ideo in prima tentatione diabolus nihil allegauit. Secundò, quia principaliter

diabolus introduxit auctoritatem illam ad colorandum illud malum, quod perſuadebat, ſcilicet, quòd Chriſtus proijceret ſe de pinnaculo, In prima autem tentatione diabólus non perſuaſit aliquid, quod eſſet manifeſte malum, ſcilicet, conuertere lapides in panem ad ſedandum famem, ideo non oportuit, quòd vteretur tunc Scriptura. Tertiò, quia forte diabolus non inuenit aliquam auctoritatem accomodam illi tentationi, ſicut iſti ſecundæ: ideo in iſta ſecunda allegauit: & in prima tentatione nihil allegauit. De tertia tentatione dicendum, quòd diabolus ibi nihil allegauit: quia auctoritatem nullam inuenit ad propoſitum ſuum. Nam ibi ſatis fuiſſet neceſſaria ad colorandum iniquiſſimam ſuaſionem de idolatria, & auaritia: & tamen nullam inuenit ad hoc; ſed ſolùm ſuadere volebat idolatriam pollicendo diuitias, & honorem.

An iſta auctoritas a Dæmone allegata fuerit rectè allegata, Quæſt. XL.

QVAERITVR, an iſta auctoritas allegata a Dæmone fuerit rectè allegata. Dicendum, ꝙ quia præter hoc, quòd diabolus non allegabat eam ad bonum finem, adhuc ſenſus eius non concordabat propoſito dæmonis: quia dæmon loquebatur de filio Dei. Ipſa autem auctoritas non intelligitur ſpecialiter de filio Dei, Et patet hoc ex principio ipſius, Pſal. 91. vbi iſta auctoritas ponitur, ſcilicet: Qui habitat in adiutorio altiſſimi: & ſequitur, dicet Domino ſuſceptor meus es tu: & refugium meum. Loquitur ergo de viro iuſto ſperante in Domino: & non de filio Dei. Secundò patet, quia diabolus ſuadebat contra intentionem ſcripturæ: nam ipſa ſcriptura ſignificat, quòd viri iuſti liberabũtur a Deo à periculis, quando ad eum refugerint, Ideo dicitur ibi: Dicet Domino, ſuſceptor meus es, & refugium meum, & dicitur: Scuto circundabit te veritas eius. & iterum: Ipſe liberabit me de laqueo venantium: & tota litera prius; quæ ſignificat liberationem de periculis, quando inciderint refugiendo ad Dominum, & clamando ad ipſum. Vnde dicitur ibi: Clamabit ad me, & ego exaudiam eum: diabolus autem ſuadebat Chriſto, quod ſe exponeret voluntariè periculo, ſine vlla cauſa: ideo faciebat contra intentionem ſcripturæ: vnde intelligitur, angelis ſuis Deus mandauit de te, i. de quolibet viro iuſto clamante ad Dominũ, vt cuſtodiant ipſum a periculis in omnibus vijs, i. in oĩbus operationibus: quia in quolibet genere operationis, aut vitę, vel ſtatus pericula multa incidere poſſunt, a quibus angeli cuſtodes noſtri liberant iuſtos ex mãdato Dei. In manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidẽ pedem tuum, i. ſi aliquando vir iuſtus cadat de loco alto, angeli liberant eum de periculo tenendo eum ne offendatur ſaltem pes eius in lapidibus, i. vt in nullo ſibi noceatur. Sic dicitur Pſal. 36. i. Cũ ceciderit, non collidetur: quia Dominus ſupponit manum ſuam, i. ſuſtentat eum in manu ſua. Et loquitur ibi ſcriptura de viro: quia immediate ſubditur ibi, iunior fui, & enim ſenui, & non vidi iuſtum derelictum. Et iſte eſt modus loquendi ad ſignificandum quòd Deus liberat viros iuſtos a periculis, quando ad eum refugiunt, ſi expediat eis liberari. Gloſ. autem exponit iſtã literam quaſi moraliter dicens, quòd præcepit Deus angelis ſuis, ideſt, adminiſtratorijs ſpiritibus, quòd in manibus ſuis, ideſt, in auxilijs ſuis tollerent hominem, & cuſtodirent eum ne offendat pedem, ideſt, affectum mẽtis ad lapidem, ideſt, ad veterem legem ſcriptam in lapideis tabulis. Vel per lapidem poteſt intelligi omnis occaſio peccati, & ruinæ, Iſte tamen ſenſus eſt moralis, Scriptura autem,
F quando allegatur ſemper debet allegari in ſenſu lite-
rali; quia in ſenſibus myſticis non facit aliquam pro-
bationem, & ita diabolus in ſenſu literali allegauit, li-
cet non conueniret ſenſus ſuus literæ. Tertiò patet,
quia nullo modo conuenit hoc filio Dei. Quia iſta po
nuntur in refugium periculorum, ſcilicet, quod homi
nes per angelos de periculis liberentur, vbi ſe ipſum
homo liberare non poteſt: filius tamen Dei non in-
diget ab aliquo liberari, quia ipſe maior eſt angelis nul
lius auxilio indigens, ſed ipſe omnibus ſuſtẽtationem
præbens, ideo non poteſt de eo intelligi, ſed de viro iu-
ſto. Sic dicit Hieron. ſuper Matt. ſcilicet: Hoc in nona-
geſimo Pſalmo legimus; verum ibi non de Chriſto,
ſed de viro ſancto prophetia eſt: malè ergo interpre-
G tatur diabolus ſcripturas. Quartò diabolus male alle-
gauit, quia detruncauit partem ſcripturę, ex qua pote-
rat haberi ſenſus eius. Quia ibi dicitur: Super aſpidem,
& baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem, &
draconem. Iſta autem de diabolo dicunt doctores in-
telligi. Ideo iſtam partem ſubticuit, vt fallere poſſet.
De his Chryſo. ſuper Matt. dicit. Verè enim filius Dei
angelorum manibus non portatur: ſed ipſe magis an-
gelos portat. Et ſi portatur manibus angelorum, non
vt offendat ad lapidem pedem ſuum quaſi infirmus,
ſed propter honorẽ quaſi Deus. O diabole, quoniam
filius Dei manibus portatur, legiſti; & quia ſuper aſpi-
dem, & baſiliſcum calcat, non legiſti, Sed iſtud quidẽ
exemplum profert quaſi ſuperbus: hoc autem tacet
H quaſi aſtutus. Ipſe etiam Chryſoſ. dicit, quòd teſtimo
nia a Domino allata ſunt conuenienter, a diabolo au-
tem indecenter. Non enim quod ſcriptum eſt, ange-
lis ſuis, &c. ſuadet proijcere ſe ipſum, & præcipitare.
De hoc quoque Origenes dicit. Vide quomodo in
ipſis teſtimonijs verſipellis eſt. Vult enim minuere
gloriam Saluatoris, quaſi angelorum indigeat auxilio,
offenſurus pedem niſi eorũ manibus ſubleuetur. Hoc
enim teſtimonium non de Chriſto, ſed de ſanctis eſt
generaliter ſcriptum. Nec enim indiget angelorum
auxilio, qui maior eſt angelis: quin potius dice o dia-
bole quod niſi Ieſus adiuuaret angelos offenderent
pedem ſuum. Et tu propterea quaſi fulgor de cęlo ce-
cidiſti: quia credere in Ieſum Chriſtum Dei filium
I noluiſti. Quare autem ſiles, quod ſequitur, ſcilicet, ſu-
per aſpidem, & baſiliſcum &c. niſi quia tu baſiliſcus,
tu draco, tu leo?

Cum diabolus ſcripturam male allegauerit cur Chriſtus eum non redarguit. Quæſt. XLI.

QVAERITVR, cùm diabolus male allega-
uerit ſcripturam, quare Chriſtus non redar-
guit eum, quia in ſacra ſcriptura non eſt per-
mittendus aliquis errare: quia error eius
eſt valde periculoſus, ſcilicet, quia cauſat hęreſim, &
peruerſitatem in operationibus, & vitæ æternæ diſpen
dium ducit. Dicendum, quòd Chriſtus noluit re-
K darguere diabolum de falſo intellectu ſcripturæ. Pri-
mò, quia non faciebat ad propoſitum ſuum. Nam in-
tentio Chriſti ſolùm erat excludere tentationes dæ-
monis, & quia poterat Chriſtus iſtam tentationem
excludere non impugnando dæmonem de falſo in-
tellectu ſcripturæ, non curauit eum impugnare; imo
conuenientius excluderet tentationem non impu-
gnando allegationem, quàm inſiſtendo impugna-
tioni. Nam diabolus intendebat Chriſtum dedu-
cere ad hoc quod ſe præcipitaret de pinnaculo; Chri-
ſtus autem dixit, quod iſtud non conueniebat, quia
erat tentare Deum. Auctoritas autem inducta a dæ-
mone erat ad confirmationem, & ad tollendum du-
bium, quod oriri poterat ex verbis dæmonis praua
ſuaden-

ſuadentis: & ſic reſpondere ad illam erat reſponde-
re ad minus principale: & tamen quando aliquis
reſpondere vult alicui obiectioni contra ſe factæ,
inordinatum eſt, quod reſpondeat ad id, quod mi-
nus principale eſt: niſi fortè reſpondere velit ad
omnes defectus, qui accidunt in argumentatione.
Chriſtus autem ſolùm voluit facere id, quod neceſſa-
rium erat. ſ. excludere obiectionem. Quod autē oſten-
derentur omnia, in quibus peccabat illud argumentū,
erat magis curioſitatis, quàm neceſſitatis. Chriſtus er-
go diſciplinatè agens voluit reſpondere ad id, quod
principale erat, quia per hoc excludebatur totum ar-
gumentum. Item cautela reſpondentis eſt, qđ ſi ſunt
plura per qua deſtrui poteſt aliqua argumentatio, re-
ſpondeatur per iſtud, quod habet maiorem apparētiā,
& quod arguens facilius concedet, quia ſi reſpōdet ad
id, quod non eſt tam apparens poterit arguens proſter-
nere, & non apparebit ipſum bene reſpondere, & ne-
ceſſe erit diu in verbis contendere. Ita nunc erat, quia
cùm Chriſtus diceret, quod non erat neceſſe p̄cipitare
ſe de pinnaculo, quia Deus tentabatur, erat illa rn̄ſio
valde apparens, ita vt diabolus non haberet, quid poſ-
ſet reſpondere, & ſic tacuit. Si autem dixiſſet, quòd illa
auctoritas allegata non intelligebatur de filio Dei, ſed
de quolibet iuſto, non erat iſtud ita manifeſtum. Et ſic
poterat diabolus contendere in verbis cum Chriſto,
aſſerens intelligi de filio Dei. Et ſic caute Chriſtus fe-
cit, non curando illam impugnare. Item noluit Chri-
ſtus eam impugnare, vt tolleret occaſionem diabolo
ſuſpicandi contra ipſum. Quia ſi ſolùm Chriſtus ſe re-
duceret ad hoc, quod diceret auctoritatem illam non
intelligi de filio Dei, intelligere videretur quaſi innui,
ꝙ ipſe erat filius Dei, & quod nō intelligebatur aucto-
ritas de eo, ſed de viro iuſto. Nolebat ſe præcipitare
Chriſtus, tamen cauit ſemper in uerbis ſuis, vt diabo-
lus non inueniret aliquod ſignum per quod credere
poſſet eum eſſe Deum: ideo noluit impugnare alle-
gationem. Item ſi Chriſtus contenderet cum diabolo,
quòd non rectè allegabatur auctoritas, cùm diabolus
ſit perſpicacior ingenio omnibꝰ hominibus, & poteſt
intelligere ſcripturas melius, quā quicunq; homines:
diabolus poſſet putare Chriſtum eſſe Deum, ſi ſupe-
raret ipſum intelligentia ſcripturarum conuincendo
eum ſcientificè, quòd non rectè allegaret. Chriſtus er-
go noluit impugnare allegationem tanquam ſapiētiſ-
ſimus, ſed ſolùm reſpondere planè, ſicut vir bonus, ēt
ſi eſſet ſimplex, quia quilibet etiam non multū peri-
tus poterat videre, ꝙ iſtud erat prauū, quòd quis ſine
cauſa ſe præcipitaret, & quod erat tentare Deū. Non
ergo curauit impugnare allegationem. Ad argumen-
tum in contrarium dicendum, ꝙ error in ſacra ſcriptu
ra eſt periculoſiſſimus, & non eſt permittendus in eis,
in quibus periculum gignit. In diabolo autē error iſte
non eſſet periculum, quia iam perire non poteſt, cùm
ſemel perierit, & ſit æternaliter damnatus. Ideo inuti-
le eſſet eum circa aliquem errorē velle corrigere. Eſt
etiam diabolus damnatus in moribus, ita, vt iam fieri
bonus non poſſit, & etiam bonus effici nō deſideret,
ideo ſuperfluum eſt emendare eum circa errorem ſa-
cræ ſcripturæ. Aliter etiam dici poteſt, ꝙ error non eſt
permittendus in illis, in quibus eſt propriè error. In
diabolo autem non eſt error, ita vt non intelligat, quia
veritatem ſacræ ſcripturæ perfectè intelligit. Vnde qn̄
falſe, & inconuenienter allegat, non hoc facit, quia
ignoret, ſed quia fallere cupit. Sic dicit Ambro. ſuper
Lucam, & etiam Origenes, vt ſupra allegatum eſt in
quæſtione illa, ſcilicet. Quare diabolus allegauit ſcri-
pturam. Non ergo oportebat diabolum corrigi, quia
non errabat, ſed intellectum ſcripturæ ſcienter depra-
uabat. Tales autem corrigendi non ſunt, cùm non er-

A rent, ſed ſcriptura contra eos defendenda eſt, quam
deprauare, & lacerare uolunt. Iſtud autem maximè
eſt, quando quis in publico falſè exponit ſacram ſcri-
pturam, ex qua expoſitione poteſt ſequi error in au-
dientibus: tenentur illi, qui ſciunt reſiſtere tali expo-
ſitioni. Diabolus autem nunc in ſecreto loquebatur
Chriſto, & non poterat ſequi inde error in aliquo ex
falſa expoſitione diaboli: ideo non fuit opus, quòd
Chriſtus illam allegationem impugnaret. Secus au-
tem ſi publicè diabolus hoc diceret, vel aliquis homo,
quia Chriſtus reſtitiſſet ei.

An tentatio iſta ſatis fuerit conueniens.
Quæſt. XLII.

B QVAERITVR, an iſta tentatio fuit ſatis cō-
uenìens, & ueriſimilis, ſcilicet, ſuadere Chriſto
quod ſe præcipitaret. Dicunt quidam, quod
non, quia nullus ſuadet contrarium eius,
quod intendit: ſed diabolus ſtatuens Chriſtum ſupra
pinnaculum intendebat eum de ſuperbia, ſeu de inani
gloria tentare, ergo inconuenienter ſuadebat ei mitte-
re ſe deorſum, quod eſt contrarium ſuperbiæ, & inani
gloriæ, quæ ſemper deſiderat ad alta aſcendere. Item
iſta ſuaſio erat manifeſtè mala, quia ſuadebatur Chri-
ſto, quod ſe præcipitaret, quod aperte malum eſt, &
nullum bonum ibi apponebatur ad iſtud malum ex-
cuſandum, vel per quod ad iſtud malum Chriſtus ſua-
C deretur. Item non erat conueniens tentatio iſta ad
intentionem diaboli, quia ipſe uolebat ſcire an Chri-
ſtus eſſet Deus, & ad hoc ſuadebat ei uolare. Poterat
tamen uolare, vel præcipitare ſe incolumis de pinna-
culo per artes maleficas, & ſic non cognoſceretur per
hoc an eſſet Deus.

Item poterat volare per operationem Dei ſine vllo
maleficio, & tamen quod non eſſet Deus, ſicut Aba-
cuch volauit de Iudæa in Chaldæam quaſi in momen
to, quia portabatur ab angelo. Danielis decimoquar-
to. Sed ille non erat Deus, nec per illum volatum cre-
ditum fuit illum eſſe Deum: ergo etiam ſi Chriſtus
ſe præcipitaret incolumis, non appareret ex hoc eum
eſſe Deum.

D Item iſta tentatio erat ſcandaloſa, ſcilicet, quod
Chriſtus poneretur ſuper pinnaculum templi, quia Iu
dæi videntes eum ibi ſine ſe præcipitaret, ſiue per gra-
dus deſcenderet, ſcandalizarentur de eo, ſcilicet, dubi-
tantes quis eum ibi poſuiſſet, & quomodo veniſſet.

Dicendum, quod uocatur aliqua res conueniens ſi
coaptatur illi fini, ad quem eſt, ſicut tibia eſt ad pſal-
lendum. Si igitur ipſa talis ſit, vt per eam bene pſal-
latur, erit tibia bona, uel conueniens. Ita tentatio iſta
fiebat, ut dæmon conſequeretur id quod intendebat.
Si ergo conueniebat verè intentioni ſuæ, vel putabat
dæmon ſcire an Chriſtus eſſet Deus, ſicut dicit Hie-
ronymus ſuper Matthæum, ſcilicet. In omnibus ten-
tationibus hoc agit diabolus, vt intelligat ſi filius Dei
ſit: iſtud autem uolebat ſcire per aliquod ſignum, &
E putabat hoc eſſe conueniens ſi Chriſtus de pinnacu-
lo ſe præcipitans illæſus maneret, & dato quod non
poſſet cognoſcere an filius Dei erat, uel etiam ſi filius
Dei non eſſet, uolebat tamen ſaltem inclinare eum
ad aliquod peccatum, ſcilicet, ut præcipitaret ſe, &
moreretur, vel dato quòd non moreretur, quòd
peccaret tentando Deum, & exponendo ſe periculo
ſine cauſa, & etiam quòd deſideraret gloriam ina-
nem ab hominibus per hoc quod uolare uideretur.
Quidquid iſtorum ſequeretur, ſufficiebat ad intentio-
nem diaboli cupientis inducere ad aliquod malum.
Erat tamen ſatis ueriſimile, quod aliquid iſtorum ſe-
queretur ex iſta tentatione, niſi tentatus ualde ſi-

bi caueret prudenter reſiſtendo. Ideo tentatio conue-
niens erat, ſecundum finem ſuum, licèt non conſecu-
ta fuerit effectum prudenter illam excludendo. Et
notandum, ut ait Hiero. ſuper Mat. quod diabolus di-
xit Chriſto, mitte te deorſum, quia ſemper ipſe homi-
nes cadere deorſum deſiderat. Perſuadere autem po-
teſt, præcipitare uero non poteſt. Et ideo dixit mitte
te, & non miſit ipſe eum de pinnaculo. Sic etiam dicit
Rabbanus, quod licèt Saluator nollet permiſiſſet ſe à
diabolo ſupra pinnaculum templi poni: tamen renuit
ad imperium eius deſcendere: nobis dans exemplum,
ut quiſquis imperauit uiam ueritatis tritam nos aſcen-
dere, obtēperemus: ſiquis autem uult nos de altitudi-
ne ueritatis, & uirtutum ad ima erroris, & uitiorum
præcipitare, non illum audiamus. Ad primum dicen-
dum, quòd licèt diabolus tentaret Chriſtum de inani
gloria, ſuaſit ei deſcendere, quia licèt inanis gloria aſcē-
dere cupiat, tamen aliquando per exteriorem humi-
liationem quæreret quis ſibi gloriam qua exaltetur
circa ſpiritualia bona. Vnde dicit Aug. in lib. de ſermo-
ne Domini in monte. Aduertendum eſt non in ſolo
rerum corporearum nitore atque pompa, ſed etiam
in ipſis ſordibus lutoſis poſſe eſſe iactantiam. Et ad
hoc ſignandum diabolus Chriſto ſuaſit, ut ad quæren-
dum gloriam ſpiritualē mitteret ſe corporaliter deor-
ſum. Ad ſecundum dicendum, quòd præcipitare ſe
de pinnaculo apparebat malum ſecundùm ſe, & tamē
diabolus ad hoc aliqualiter ſuadebat. Primò ratione
finis, ſcilicet, quia ex hoc Chriſto ſequeretur magna
gloria, ſi homines uiderent eum per aerem uolare.
Multi tamen ſunt, qui magnis periculis, & de quibus
putant ſe non poſſe euadere, ſe exponunt, vt famam
inde cōſequantur. Sic enim dicit Horatius in ſua Poe-
tica de Empedocle Philoſopho, qui inſilijt in Aetnā
montem Siciliæ emittentem flammas, & perijt. Et
dicit, quod hoc fecit, ut de ſe gigneret opinionem, qđ
erat Deus immortalis, cùm ait.

Deus immortalis haberi
Dum cupit Empedocles, ardentem frigidus Aetnam
Inſilijt, ſit ius liceatque perire Poetis.

Secundò ſuadebat ad hoc oſtendendo iſtud eſſe ſe-
curum, ſ. quod poterat Chriſtus ſine vllo nocumento
ſe præcipitare. Et ad hoc primò faciebat, quod Chri-
ſtus volando perductus fuiſſet de deſerto in pinnacu-
lum, & nihil mali inde ſenſerat, nec ceciderat: à for-
tiori ergo poſſet hic ſe præcipitare incolumis, quia
maius erat de deſerto vſque ad pinnaculum volaſſe:
quàm de pinnaculo vſque ad pauimentum. Secun-
dò probabat hac auctoritate ſcripturæ, ſcilicet, quia
Deus mandauerat angelis ſuis, vt tollerent ipſum
in manibus, ne offenderet pedem ſuum ad lapidem.
His ergo ſuppoſitis, ſatis auſus aliquis fuiſſet præcipi-
tare ſe de pinnaculo: præcipuè, ut ex hoc gloriam
popularem conſequeretur. Vnde in homine, qui
inanis gloriæ cupidus eſſet, tentatio iſta fuiſſet valde
conueniens.

Ad tertium dicendum, quòd diabolus putabat
conuenientem eſſe tentationem illam, ita quod ſi
Chriſtus uolaret incolumis, putaret eum eſſe Deum.
Et cùm dicitur, quod poterat hoc facere per artes
maleficas, dicendum, quod non poterat hoc dæmoni
latere, quia artes maleficæ per ſolos dæmones efficiū-
tur, & ipſi in his præſtant auxilium, ut ait Auguſt. 18.
de Ciuita. Dei, & habetur in decretis. 26. quæſt. 5. cap.
Nec mirum, & cap. Epiſcopi, vbi dicitur iſtas artes à
Zabulo eſſe inuentas. Dæmones tamen inter ſe ſunt
concordes, ut patet infra decimoſecundo. ſ. Si Satan
in ſe diuiſus eſt, regnum eius non ſtabit. Quaſi dicat:
Non ſunt dæmones inter ſe diuiſi, cùm poteſtas eo-
rū tanto tempore duret. Cùm ergo unus dæmon, vel-
F let per uolatū ſcire de Chriſto, an eſſet Deus, non præ
ſtaret alius dæmon Chriſto adiutorium ad hoc quod
veritas huius rei occultaretur, & impediretur tentatio
alterius dæmonis. Sicut Chriſtus increpauit illos, qui
aſſerebant eum eijcere dæmonia de corporibus in po
teſtate Belzebub tanquam irrationabiliter loquentes,
quia unus dæmon non repugnat alteri, ſed omnes in
hoc fine, & deſiderio maximè conueniūt, vt homines
fallant, & ad inferos perducant. Si ergo Chriſtus vola-
ret incolumis, neceſſe eſſet, quod opere Dei uolaret,
quia ſi opere magico faceret, diabolus hoc ſciret, & ſic
non oporteret quod eum tentaret, quia iam ſciret ue-
ritatem.

Ad quartum dicendum, quòd ſecūdùm ueritatem
G non erat ſufficiens argumentum ad cognoſcendum
Chriſtum eſſe Deum, quod volaret, etiā ſi opere Dei
hoc fieret. Diabolus tamen putabat eſſe ſufficiēs quā-
tum ad ſe, ergo ſufficiens erat, quia ita eſt in doctrina
reſpondendi & probandi, quòd aliquis probet ex eis,
quæ ſimpliciter uera ſunt, aut uera uidentur reſpon-
denti. Et illud erat, quia multæ coniecturæ præceſſe-
rant in Chriſto ad hoc quod eſſet Deus: ideo ſi nunc
apparerent aliqua, etiam ſi per ſe non eſſet ſufficiens
ad probandum, coniuncta tamen præcedentibus uide-
retur facere probationē, vel diabolus acciperet illam
pro probatione. Et ſic licèt uolatus Abacuch non ar-
guebat eum eſſe Deum, quia mille coniecturæ aliæ in
eo præceſſerant: probaret tamen ſecundùm intentio
H nem dæmonis Chriſtum eſſe Deum, quia præceſſerāt
in eo aliæ coniecturæ. Sciendum autem, quod actus
volandi ſecūdùm ſe non probaret Chriſtū eſſe Deum
in conſpectu dæmonis, nec in conſpectu hominum,
non ſolum, quia fieri poterat in homine puro, & etiā
arte dæmonum, ſed etiam quia volare non eſt de mi-
raculis pertinentibus ad Deū. Quia miracula Dei ſunt
utilia: volare autem ad ſolam oſtentationem pertinet.
Sic dicit Chryſoſtom. ſuper Matthæum, ſcilicet. Per
hanc propoſitionem quomodo poterat cognoſcere
ſi eſſet filius Dei, aut nō. Volare enim per aerem non
eſt propriè opus Dei, qa nulli utile eſt. Si ergo aliquis
volauerit prouocatus, propter oſtentationem ſolam
hoc facit, & eſt potius ex diabolo, quàm ex Deo. Si er
I go homini ſapienti ſufficit eſſe quod eſt, & non eſt ei
neceſſarium apparere quod non eſt, quantomagis fi-
lius Dei oſtendere ſe neceſſarium non habet, de quo
nemo tamen cognoſcere poteſt quantus ipſe apud
ſe eſt.

Ad quintum dicunt aliqui, quòd Chriſtus poſitus à
dæmone ſupra pinnaculum uiſus fuit à Iudæis, vel ui-
deri potuit, ibi manens, vel per gradus deſcendens, &
tamen non erat ſcandalum, quia poterat dicere Chri-
ſtus ſe portatum fuiſſe. Et Iudæi hoc uериſimile crede
rent, cùm ſcirent Abacuch ab Angelo de Iudæa in
Caldæam fuiſſe portatum. Dicendum quòd non ſtat,
primo, quia ſi Chriſtus ſuper pinnaculum appareret,
erat ſcandalum propter perſonam ſuam, quia laici ad
K illum locum non aſcendebant, ſed ſolum ad atria tem
pli, in quibus orabant, & audiebant verbum Dei. Ad
interiora autem eius, vel ad fortalicium ſuperius laici
non intrabant, quia hoc ad ſolos ſacerdotes pertine-
bat, vel ſaltem ad leuitas. Item, quia Iudæi nunquam
tale uiderant, nec habebant ex ſacra ſcriptura. Nam
hiſtoria Danielis à fine capituli duodecimi uſque ad
finem libri non habetur in Hebræo, ſed de Theodo-
tionis trāſlatione eſt, vt ſolet an notari ex rubeo ī om
nibus biblijs: imo Iudæi irrident ſi quis dixit eis, quòd
volauerit Abacuch de Iudæa in Chaldæam, ſicut Hie
ronymus refert quendam in lege peritum obiecíſſe
cuidam chriſtiano, vt patet in prologo Hieronymi ſu-
per Danielem, qui incipit, Danielem Prophetā. Iſtud

ergo,

ergo, quòd nouum erat non crederent, ſed putarent
per maleficia factum eſſe. Item dato, quod Iudæi illud
crederent factum fuiſſe in Abacuch, non crederent
factum eſſe in Chriſto, ſcilicet, quòd ab angelo porta-
retur, quia Abacuch portatus fuit de Iudæa in Chal-
dæam ex cauſa neceſſaria, ſcilicet, vt cibum miniſtra-
ret Danieli. De Chriſto autem non appareret nunc
aliqua cauſa, quare fuiſſet portatus. Ideo non crede-
retur, quòd ab angelo fuiſſet portatus, ſed quòd eſſet
ars malefica, & ſic maneret ſcandalum. Item, cùm
Chriſtus videretur à Iudæis ſupra pinnaculum, quæ-
rerent ab eo quis eum illuc tuliſſet. Et ſi taceret, eſ-
ſet ſuſpectus: ſi loqueretur, diceret ſe à dæmone por-
tatum, quia ille eum tulerat, aliàs mentiretur. Mentiri
tamen Chriſtum fas non erat. Quod autem diceret ſe
à dæmone portatum, erat ſcandalum, quia omnia, quę
poſtea faceret crederentur facta eſſe magicè, quod
valde repugnabat intentioni Chriſti. Ideo inconue-
niens magnum erat ſi Chriſtus à Iudæis ſupra pinna-
culum videretur, vel deſcendens de ipſo pinnaculo.
Dicendum ergo, quòd Chriſtus non viſus fuit ab ali-
quo ſupra pinnaculum, quia ſicut nemo vidit Chriſtũ
volantem, quando portabatur à dæmone de deſerto
in pinnaculum, vt ſupra dictum eſt, ita quando in pin-
naculo fuit, & quando deſcendit, à nemine viſus eſt, li-
cèt dæmon putaret Chriſtum a multis videri. Hoc au-
tem erat, quia ipſe ſe inuiſibilem pro tũc reddiderat.
Sic dicit Chryſ. ſuper Mat. ſ. ſed forte dices, quomodo
in corpore conſtitutum videntibus omnibus ſtatuit
ſupra templum? Reſpondet dicens: forſitan diabolus
ſic eum aſſumebat, vt ab omnibus videretur. Ipſe au-
tem neſciente diabolo inuiſibiliter ſic agebat, vt à ne-
mine uideretur: & ſic non potuit eſſe aliquod ſcan-
dalum.

Quid ſit tentare Deum, & quare tentandus non eſt.
Quæſt. XLIII.

QVAERITVR, quid ſit tentare Deum, &
quare tentandus non eſt. Dicendum, ꝙ tenta-
re propriè eſt experimentum de aliqua re vel-
le accipere, vt quando quis non indigẽs vſu
rei, vult vti illa ſolum vt videat, quomodo ſe habeat, &
illud eſt tentare rem. Sicut qui cogit equũ ad curſum,
non quaſi vtile ſit ſibi currere, ſed vt experimentum
habeat de agilitate equi, tentare equum dicitur. Si au-
tem quis vtatur re tanquam ſi vſus ſibi utilis, vel ne-
ceſſarius, vel iucundus ſit: & non faciat ad capiendum
experimentum de ipſa re, non dicitur eam tẽtare, ſed
vti illa, etiam ſi illius modum non nouerit: licèt ꝓpriè
tentatio fiat in eis, qui rerum qualitates non nouerũt,
& volunt eas experiri. Illud. n. experimentum uocatur
tentatio. Et hoc modo homo tentat amicum ſuum,
quando neſcit an in eo confidendum ſit, & in aliquo
vult capere experimentum illius. Sic ẽt Deus dicitur
tentare hominem, ut de illo experimẽtum habeatur.
Deuter. 13. i. Tentat uos Deus veſter, ut palã ſciat, utrũ
diligatis eum, an non. Hoc etiam modo diabolus tẽtat
hominem. Licèt. n. intentio eius ſemper ſit, ut hoĩem
fallat, & perdat, quia tamen neſcit an homo aſſentiet
ſuaſionibus eius, ſuggerendo aliquid homini tentat
eum. i. experimentum uult accipere, an conſentiat, uel
nõ. Hoc modo dicetur homo tentare Deum. ſ. quãdo
exponit ſe ſoli poteſtati diuinę ſine ulla cauſa ſe ſubij-
ciendo periculo, à quo non poſſit niſi per Deum libe-
rari, quia iſtud eſt ſolùm uelle capere experimentum
de eo. ſ. an ſuccurrat homini, uel non. Sic. n. dicit Aug.
contra Fauſtum, ꝙ pertinet ad ſanam doctrinam quã-
do habet homo aliquid quod faciat, non tentare Do-
minum Deum ſuum. Si autem aliquis fuerit in neceſ-

A ſitate, in qua humanitus eripi non poteſt, qđ ponat ſe
in manibus Domini, non eſt tentare Deum, immo ha-
bere firmam confidentiam de Deo. Et ſicut peccaret
ille, qui ſine ulla cauſa peteret diuinam opẽ. i. liberari
in periculis uoluntarijs, quia tentaret Deum: ita pecca-
ret qui exiſtens in periculo, de quo humanitus liberari
non poſſet, ſi ad Deum non recurreret. Quia iſte diſpe-
raret de diuina potentia, ſi crederet qđ manus Domi-
ni eſſet abbreuiata, ita ut ſaluare nõ poſſet. Vel de Dei
bonitate ſi crederet, quòd Deus non erat tantæ beni-
gnitatis, quòd ad ſe recurrentes in extremis neceſſita-
tibus exaudire nollet. Ideo in talibus ad Deum recur-
rendum eſt. 2. Paralipom. 20. ſcilicet. In nobis non eſt
tanta fortitudo, ut poſſimus huic multitudini reſiſte-
B re, quæ irruit ſuper nos. Sed cùm ignoremus quid
agere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui, ut ocu-
los noſtros dirigamus ad te, ideſt, petamus à te auxi-
lium, & ponamus nos in manibus tuis. Tentatio au-
tem diuina maximè pertinet ad curioſos, qui ſemper
uolunt noua uidere, & deſiderant uidere magnifica
opera Dei ſolùm, ut delectentur uidendo illa, vel
propter alias cauſas non honeſtas. Sic erat nunc,
cùm diabolus ſuadebat Chriſto ſe præcipitare de pin-
naculo, quia præcipitando non poſſet euadere ſine
Dei ope. Et tamen non erat hic aliqua neceſſitas ſe
præcipitandi, ideo erat propriè tentare Deum, ideſt,
quærere experimentum de eo, an in talibus oſten-
deret, opera ſuam. Cùm autem quæritur, quare
C Deus tentandus non eſt, dicendum quòd hoc eſt pro-
pter duo. Primò, quia repugnat diuinæ bonitati, & po-
tentiæ, diminuendo illam. Nam tentatio fit ad ha-
bendum experimentum de re, & propriè fit, quando
rei conditio ignoratur. Ideo qui propriè tẽtat Deum,
facit hoc ex defectu fidei, ſcilicet, quia non credit eũ
tantæ potentiæ, ut in omnibus neceſſitatibus noſtris
ſuccurrere poſſit, uel quia non credit eum tantæ bo-
nitatis, ut ſemper ſubuenire uelit. Iſſud autem ualde
præiudicat Deo, & diminuit eius ſtatum, qui eſt in
infinitũ potens, & in immenſum bonus. Secũdò uita-
tur tentatio Dei propter eius magnam auctoritatem.
Quia uelle habere experimentum de re ſine ulla cau-
ſa neceſſitatis pertinet ad quandam leuitatem. ſ. quia
D non putamus rem tantæ reuerentiæ, quin uti illa no-
bis liceat pro libito noſtro. Ad res autem magnæ ue-
nerationis non fit acceſſus, nec recurſus, niſi ex magna
cauſa, ad res autem paruas, & quotidianas ex parua,
uel nulla cauſa acceſſus fit. Deus autem eſt maximæ
uenerationis, immo ſupra omnem uenerationẽ. Ideo
ad ipſum non debet homo recurrere, nec accedere
ex aliqua facilitate, ſed cum magna neceſſitate. Et
tunc non eſt tentare Deum, ſed confidere in eo: ideo
tentatio Dei uetita eſt.

Iterum aſſumpſit eum diabolus in mon-
tem excelſum valde, & oſtendit ei omnia re-
E gna mundi & gloriam eorum, & dixit ei:
Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris
me. Tunc dicit ei Ieſus: Vade Satana: ſcri-
ptum eſt enim Dominum Deum tuum a-
dorabis, & illi ſoli ſeruies.

Iterum aſſumpſit. Hic ponitur tertia tentatio, &
tentatur hic Chriſtus de concupiſcentia oculorum,
ſcilicet, de deſiderio diuitiarum, & poſſeſſionum, quas
dæmon ei obtulit, & dicitur. *Iterum aſſumpſit eum dia-
bolus.* Scilicet, ſemel iam eum aſſumpſerat, quando de
deſerto perduxit in pinnaculum, nunc autem iterum
eũ aſſumpſit ducendo in montẽ, ut oſtẽdebat ei regna

terræ. *In montem excelſum valde*, ſcilicet, vt inde multa videre poſſet, cùm vellet ei oſtendere omnia regna mundi. De iſto monte infra dicetur, *Et oſtendit ei omnia regna mundi*, ſcilicet, oſtendit in quibus locis erãt regna mundi; quomodo tamen potuerit oſtendere dicetur infra. *Et gloriam eorum*, ideſt, diuitias, & potentiam ipſorum regnorum. Quia iſta uocantur gloria regnorum, cùm faciant ipſa regna eſſe glorioſa, ideſt, famoſa, & excellentia. Sic dicit Remigius, ſcilicet. Gloriam autem eorum appellat aurum, argentum, & lapides præcioſos, & temporalia bona. *Et dixit illi*, loquebatur diabolus Chriſto, quia apparebat in forma humana, vt ait Chryſoſto. & glo. Promptum autem eſt dæmoni quandocunque uoluerit tales formas fabricare. *Hæc omnia tibi dabo*, ſcilicet, omnia regna quæ tibi oſtendi, ponam in poteſtate tua, vt ſis Rex illorum, *Si cadens adoraueris me*, ideſt, ſolùm peto, quòd me adores, & dabo tibi omnia hæc. Et dixit cadens ad ſignificandum magnam humilitatem, & ſubiectionem, quam ſibi fieri uolebat. *Tunc dicit ei Ieſus. Vade Satana.* Tentano iſta erat de re peſſima: ideo Chriſtus repulit dæmonẽ nunc amarius, quàm in alijs tentationibus. *Scriptum eſt enim; Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſerues.* Iſtud ſcriptum eſt Deutero. 6. Conſiderandum, quòd omnes auctoritates, quas Chriſtus contra dæmonem allegauit, habentur in lib. Deutero. Vnde dicit Hieronymus ſuper Matthæum. Notandum quòd neceſſaria teſtimonia Deuterono. tantum protulit, vt ſecundæ legis ſacramenta monſtraret, ideſt, vt oſtenderet ſacramenta legis nouæ, quæ eſt lex ſecunda. Nam Deuteronomium interpretatur lex ſecunda, vel lex noua. Et dicitur Deum tuum adorabis, ſcilicet, humiliando te coram illo, & illi ſoli ſerues, ideſt, reddendo ei ſeruitutem, quæ ſpecialiter uocatur latria, quæ ſoli Deo debetur.

Quare diabolus tertia vice Chriſtum tentauit, cum ante bis fuiſſet ab eo ſuperatus. Quæſt. XLIIII.

QVAERITVR, quare diabolus nunc tertia vice tentauit Chriſtum, cùm fuiſſet bis ſuperatus. Quidam dicunt, quòd diabolus deſiderabat ſcire, an Chriſtus eſſet Deus, & quia per duas tentationes præcedentes hoc ſcire nõ potuerat, adiunxit tertiam. Sic videtur dicere Hieronym. ſuper Matthæum, ſcilicet, in omnibus tẽtationibus hoc agit diabolus, vt intelligat ſi filius Dei ſit. Dicendum tamen, ꝙ hoc non ſtat, quia diabolus uoluit, per iſtam tentationem ſcire, an Chriſtus eſſet Deus, quia tunc dixiſſet ei ſicut in alijs duabus ſi filius Dei es, & tamen non dixit; ideo non intendebat hoc inueſtigare. Item ſi diabolus nũc dubitaret an Chriſtus eſſet filius Dei, & uellet per iſtam tentationem, hoc ſcire, non feciſſet tentationem de re tam peſſima, ideſt, de idolatria, Non ergo diabolus putauit nunc Chriſtum eſſe Deũ, Ideo non cogitabat de hoc, ne intendebat iſtud inquirere, quia tunc feciſſet tentationem honeſtiorẽ. Item ſi diabolus uellet cognoſcere de Chriſto, an eſſet filius Dei, hoc eſſet per aliquod miraculum. Vnde peteret ab eo, quòd faceret aliquod miraculum, ſicut petiuit in alijs duabus tentationibus: ſed hic nullum petiuit; ergo non tentabat nũc, vt ſciret an eſſet filius Dei. Sed dicendum, quòd diabolus, licèt ſuperatus eſſet à Chriſto in duabus tentationibus præcedentibus: manebat tamen ei aliquid adhuc de quo tentare poſſet. Ideo tẽtare uoluit quouſque Chriſtum ſuperaret, vel nihil maneret, de quo tentare poſſet. Sic dicit Chryſoſtomus in quadam homilia, ſcilicet. Diabolus ſecundo reſponſo incertus tranſit ad tertiam tentationem. Quia enim Chriſtus retia ventris diruperat, & retia

F vanæ gloriæ tranſiuerat, ponit ei retia auaritiæ. Propter quod dicitur, aſſumpſit eum diabolus. Item hoc fuit, quia Chriſtus ſe facilem præbuit diabolo ad hoc, ꝙ eum tentaret adhuc poſt ſecundam tentationem, Et hoc conueniẽs erat, vt circa omnia nobis Chriſtus doctrinam reſiſtendi traderet. Si tamen hac tertia vice diabolus Chriſtum non tentaſſet, adhuc magnæ tentationes reſiduæ eſſent, de quibus Chriſtus nobis doctrinam reſiſtendi non daret per exemplum ſuum, Ad dictum Hieronym. dicendum, quòd ipſe non uoluit, quòd diabolus in omnibus tentationibus conaretur ſcire, an Chriſtus eſſet Deus, ſed ſolùm intelligitur de illis tentationibus, in quibus dicebat, ſi filius Dei es. Et patet hoc in uerbis Hieronym. dicentis, ſcilicet, in
G omnibus tentationibus hoc agit diabolus, ideſt, loquitur iſta uerba, ſcilicet, ſi filius Dei es, ideſt, in omnibus prætentis, quas ipſe expoſuerat, & de illis uerum eſt, quòd diabolus conatur ſcire, an Chriſtus ſit filius Dei.

De quo loco nunc diabolus Chriſtum aſſumpſit. Quæſt. XLV.

QVAERITVR, De quo loco diabolus nunc aſſumpſit Chriſtum, Dicendum, ꝙ dubium eſt, Quidam putant, quòd Chriſtus deſcenderit de pinnaculo templi. Conſtituerat diabolus Chriſtum ſupra pinnaculum, & ſuadebat ei mittere ſe deorſum, & Chriſtus dixit, quòd erat inconue-
H niens, quia erat tentare Deum. Dicunt ergo, ꝙ tunc Chriſtus deſcendit de pinnaculo templi per gradus uſque ad pauimentum. Et hoc probant, quia ſi non deſcendiſſet per gradus, oportebat, quòd uolaret, ſicut dæmon ſuadebat ei, & ſic crederet eum eſſe Deum. Maximè, quia tunc Chriſtus faceret contra uerba ſua. Nam ipſe dixerat, quòd non ſe præcipitaret, quia hoc erat tentare Deum, ergo non deſcenderet de pinnaculo, niſi per gradus modo humano, & ſic diabolus non putaret eum eſſe Deum. Dicendum, quòd iſtud verum eſt, & aliqualiter concluderet, ſi finita fuiſſet hic tentatio, quia tunc diabolus recederet à Chriſto, & ipſe deſcenderet de pinnaculo, & deſcenderet per gradus propter cauſam dictam. Non fuit tamen hic
I finita tentatio, ſed diabolus iterũ aſſumpſit Chriſtum, & duxit in montem excelſum: ideo non erat neceſſe, quòd deſcenderet de pinnaculo, ſed poterat eum de pinnaculo accipere. Eſt ergo dicendum, quòd dupliciter potuit hoc fieri. Vno modo, ꝙ Chriſtus deſcenderet de pinnaculo per gradus dæmone hoc uidente; licèt Iudæi hoc non uiderent, vt appareret, ꝙ non tentabat Deum. Et poſtquã deſcendiſſet ad pauimentum, diabolus tolleret eum inde, & portaret ad montem excelſum. Alio modo fieri poterat, ꝙ poſtquam Chriſtus dixit diabolo, quòd nolebat ſe præcipitare, ne tentaret Deum, diabolus uidens, ſe in hac tentatione ſuccubuiſſe acciperet eum, & duceret ad mõtem, vbi tentaret eum. Quid autem iſtorum fuerit, non ap-
K paret. Ideo ſine præiudicio poteſt quodcunque ipſorum teneri. Veriſimilius tamen videtur dicendum, ꝙ Chriſtus non deſcenderet de pinnaculo præcipitando ſe, nec etiam per gradus, ſed inde aſſumpſit eum diabolus in mõtem excelſum, ſcilicet, quia Chriſtus ſciebat, quòd diabolus uolebat eum adhuc tentare. Ideo poſtquam ſuadente ipſo Chriſtus dixit, quòd nolebat ſe præcipitare ne tentaret Deum, manſit ſuper pinnaculum quietus, nec deſcendere volens, nec ſe præcipitans. Et tunc diabolus uidens ſe in hac tentatione uictum inchoauit aliam, & de pinnaculo tulit eum in montem. Iſtud autem eſt ueriſimilius, quàm ponere, ꝙ deſcenderit de pinnaculo ad pauimentum, & inde eum diabolus tulerit, quia non eſt ponenda pluralitas

ſine

ſine neceſſitate, & tamen non apparet aliqua neceſſitas ponendi, quòd Chriſtus deſcenderit de pinnaculo, & litera etiam non exprimit illud. Ideo non oportet illud aſſerere. Item non eſt veriſimile, quòd Chriſtus diſcendere uoluerit de pinnaculo, quia hoc ad nihil proficiebat: cùm immediatè diabolus aſſumpturus eſſet eum ad montem excelſum.

An diabolus Chriſtum nunc uerè portauerit, &c. Quæſt. XLVI.

QVAERITVR, An diabolus nunc uerè Chriſtum portauerit, vel ipſe per ſe iuit, & ſi portatus eſt, quomodo permiſit ſe portari, cùm iterum aſſumens eum ſuaſiſſet ei ſe præcipitare. Dicendum, quòd uerè portatus fuit nunc Chriſtus a diabolo, ita quod per ſe non mouebatur, ſed a diabolo mouebatur. Modus autem portandi fuit, ſicut ſupra declarauimus de alia portatione, quòd fuerit portatus: patet quia dicitur hic: iterum aſſumpſit eum diabolus. Si tamen Chriſtus per ſe iret, non diceretur a diabolo aſſumptus,

Item, quia ſi Chriſtus per ſe iuiſſet prædicando, oportebat in his tentationibus tranſire aliquos dies, ſcilicet eundo, & redeundo. Et tamen Chriſtus non comedit a principio tentationis, uſque ad finem, & ſemper eſuriebat, cùm tentatio incęperit poſtquam ipſe cæpit eſurire. Non eſt tamen veriſimile, quòd Chriſtus manſiſſet diebus aliquot ſine cibo, poſtquam cępit eſurire. Ideo oportuit quòd in eodem die fuerint factæ iſtæ tres tentationes. Non poterant tamen fieri, ſi Chriſtus pedibus moueretur eundo, & redeundo de montibus, ergo motus fuit a diabolo, qui ſubito poterat portare eum de loco ad locum. Et ſic dicendum eſt, quòd ſubito diabolus accipiens Chriſtum de pinnaculo templi, tranſtulit illum ad montem excelſum, ad quem voluit. Cùm autem quęritur, quare Chriſtus permiſit ſe nunc portari, dicendum quòd fuit conueniens, quia debebat permittere ſe tentari quouſque diabolus expenderet omnes ſuas tentationes, & eſſet omnino victus. Si tamen nõ permitteret ſe portari, nõ poſſet tentari, ideo debuit ſe permittere tentari. Cùm uerò obiicitur, quòd diabolus ſuaſerat Chriſto ſe præcipitare, quando alia uice eum portauit, dicendum, ꝙ ob hoc non debuit cauere a dæmone, quin ſe portari permitteret: quia ſi propter hoc quòd ſuaſerat ei ſe præcipitare, non debuiſſet permittere ſe portari, etiam non deberet permittere ſe tentari, quia quælibet tentatio dæmonis ad malum erat. debuit tamen Chriſtus per ſe permittere tentari, cùm non eſſet ei ullum periculum hoc permittendo, cùm dæmon eum decipere non poſſet, nec aliquod malum inferre, niſi quod ille permitteret.

An homines aliquando portentur a diabolo per diuerſa loca. Quæſt. XLVII.

QVAERITVR Occaſione prædictorum circa dæmones, an aliquando homines portentur ab eis per diuerſa loca. Quidam dicunt, ꝙ non, quia Eccleſia in Concilio Acquirenſi prohibuit hoc credi, ut patet in Decretis. 26. q. 5. ca. Epiſcopi. cùm dicitur, quòd quædam mulieres ſceleratæ dæmonum illuſionibus phantaſmatibus ſeductæ, credunt, & profitentur ſe nocturnis horis cum Diana dea Paganorum, uel cum Herodiade, & innumera multitudine mulierum equitare ſuper quaſdam beſtias, & multa terrarum ſpatia intempeſtæ noctis ſilentio pertranſire, eius iuſſionibus obedire uelut dominæ, & cunctis noctibus ad eius ſeruitium euocari. Ibi

F dicitur, quòd iſtę mulieres ſeducuntur illuſionibus dæmonum, & ſic non eſt verum, quòd profitentur ſe per noctem ambulare. Item dicitur ibi, utinam hæ ſolæ in ſua perfidia periiſſent, & non multos ſecum ad infidelitatis interitum pertraxiſſent: nam innumera multitudo hac falſa opinione decepta hęc uera eſſe credunt, & credendo a recta fide deuiant. Et ſic non ſolùm ſunt iſta falſa, ſed ad infidelitatis uitium pertinet iſta credere. Item ibi dicitur, quòd iſtæ mulieres realiter nihil patiuntur, ſed eſt deluſio dæmonis in phãtaſia earum, ſcilicet. Si quidem ſatanas, qui ſe transfigurat in angelum lucis, cùm mentem cuiuſque mulieris cęperit, & hanc per infidelitatem ſibi ſubiugauerit, illico transfigurat ſe in diuerſarum pſonarum ſpe-

G cies, atque ſimilitudines, & mentem quam captiuam tenet in ſomniis deludens, modo læta, modo triſtia, modo incognitas perſonas oſtendens per deuia quoque deducit. Et cùm ſolus ſpiritus hæc patitur, infidelis hæc nõ in anima, ſed in corpore euenire opinatur. Et dicitur ibi, quòd iſtud eſt ſicut ea, quæ in ſomnis, & nocturnis viſionibus non extra ſeipſam educitur, & multa vidit dormiendo, quæ vigilando nunquam uiderat. Quis verò tam ſtultus, & hebes ſit, qui hæc omnia, quæ in ſolo ſpiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitretur,

Dicendum tamen, quòd his non obſtantibus dæmones poſſunt per diuerſa loca, tam per diem, quàm per noctem homines ducere aliquando volentes, &

H aliquando inuitos, & etiam aliquando hoc fit. Primũ patet, quia non eſt dubium, quin dæmon ſit tantę potentiæ, quòd non ſolùm unum hominem, ſed etiam multos poſſit ſimul per aerem portare, & quaſi in momento ad diuerſa loca deducere, quia dæmones naturalia non perdiderunt, & tamen ipſi in natulibus ſunt æquales angelis bonis, immo plures de dæmonibus ſunt excellentiores in naturalibus multis angelis bonis, cùm de quolibet ordine angelorum dicantur aliqui cecidiſſe. Angeli tamen boni ſunt tantæ poteſtatis, quòd poſſunt mouere cælos: quia tam Philoſophi, quam ſacra ſcriptura profitentur cælos moueri per intelligentias, quas nos vocamus angelos. Et illa eſt poteſtas admiranda. Ideo, qui poteſt mouere cœlos, po-

I terit mouere ſimul multos homines ſub quanta celeritate voluerit. Item patet, quia hoc ſæpè factum eſt, tam per dæmones, quàm per angelos bonos. De dæmonibus patet, quia dęmon portauit ſemel Chriſtum de deſerto in pinnaculum templi, & iterum de pinnaculo in montem excelſum, ut patet hic in litera. & Luc. 4. Quod ergo potuerit dæmon Chriſtum portare, poterit & quemcunque alium. Nam Chriſtus non erat leuioris corporis quàm cæteri homines: ſed habebat grauitatem naturalem commenſuratam, ſecundùm quantitatem ſui corporis. Maximè, quia ſi dæmon ante hoc nullum hominem portaſſet de loco ad locum niteretur Chriſtum portare. Sed ipſe portauerat alios ante hoc, vel nouerat uires proprias, & ſcie-

K bat, quòd portare poterat. De angelis bonis patet, quia angelus Domini quaſi in momento tranſtulit Abachuch de Iudæa in Chaldæam per capillum capitis. Daniel 14. Ipſa quoque quotidiana experientia iſtud oſtendit, quæ vtinam non tam cognita eſſet. Multos enim ſcimus, qui quaſi in momento de locis diſtantibus ad alia ſe loca tranſtulerunt deſeruientibus ſibi dęmonibus ad hoc, qui principes maleficiorum ſunt. Et iſtud ita manifeſtum eſt, quòd imprudẽtia ſit illud negare cùm mille nobis teſtes occurrant, qui ſibi horũ conſcii ſunt.

Dicendum igitur, quòd homo ſponte poteſt a dæmonibus portari per diuerſa loca, ut ſi communicet cum eis in operibus maleficiorum. Aliquando etiam

aliqui

aliqui homines inuiti rapiūtur à dæmonibus, & tranſ-
feruntur ad alia loca remota, ſiue propter eorum pec-
cata, ſiue ex Dei diſpenſatione propter aliquod myſte
rium. Et de his etiam teſtes non deſunt, ſcilicet, quòd
aliqui per artem maleficiorum coegerint aliquos de
locis remotiſſimis Deo permittente quaſi in momen
to temporis ad ſe uenire. Et niſi Deus prohiberet mul
ta huiuſmodi ſæpè fierent. Sic patet in uita beati Cy-
priani, & Iuſtinæ. Nam Cyprianus, qui tunc Gentilis,
& Maleficus erat, uirginem Iuſtinam ad ſe adducere
volebat miſſis ad eam dæmonibus. Sed illa ſe crucis
ſigno, & inuocatione nominis Chriſti muniebat. Sic
etiam patet in uita beati Iacobi: Nam Hermogenes
mittebat dęmones ad domum beati Iacobi, vt ipſum,
& Philetum diſcipulum ſuum ad ſe vinctos perduce-
rent, ſed à Chriſto arcebantur. Sic etiam patet in vita
beati Petri de Simone Mago, qui ſubleuantibus eum
dæmonibus per aerē volabat. Iſta igitur vulgata ſunt,
nec quiſquam niſi imprudenter ea negare poterit.

Quod autem dicitur de mulieribus, quæ per noctē
diſcurrunt per diuerſa loca, etiam uerum eſt. Nam ſæ
pe hoc inuētum eſt, & iudicialiter punitum. Et aliqui
volentes imitari earum nephandas cæremonias, ma-
gna incommoda incurrerunt. Nec poteſt dici illud
per ſomnium accidere, cùm non ſolùm ipſi, qui paſſi
ſunt, ſed etiam plures alij huius rei teſtes erant. Nec
eſt aliqua cauſa de his dubitandi. Verum eſt autem,
quòd apud ſimplices aliquibus veris multa falſa circa
hæc admixta ſunt, quia dæmones non ſolùm in mo-
ribus, ſed etiam in fide nocere cupiunt. Et iſta credi ve
tat ſacra Doctrina, quia plurima eorum contra fidem
ſunt.

Ad primum in contrarium dicendum, ꝙ ibi non
negatur, quin mulieres poſſint portari à dæmonibus
per noctem, & diuerſa ſpatia pertranſire, ſed vetatur
credi totum illud, quod ipſi aſſerunt, ſcilicet, ꝙ ambu-
lant cum Herodiade, vel Diana dea Paganorum, &
credunt illam eſſe Deam ſicut apud Paganos plurali-
tas Deorum tenebatur. Dicere ergo Dianam illam eſ-
ſe deam, non ſolùm eſt error, ſed infidelitas. Et patet,
quòd iſta ſit intentio literæ, quia quando ibi accuſatur
iſte error, dicitur quòd multitudo innumera hac falſa
opinione decepta, hæc uera eſſe credunt, & credendo
à recta fide deuiant, & errore Paganorum inuoluun-
tur, cùm aliquid diuinitatis, aut numinis extra vnum
Deum arbitrantur. Sunt autem dæmones, iſta Diana,
& Herodias, quæ ſe in formam Dearum venerari fa-
ciunt. Et licèt cum eis uerè per noctem iſtæ mulieres
ambulent: tamen in hoc ſeducuntur, quia putant illas
eſſe Deas cùm dæmones ſint. Item dicebant iſtæ mu-
lieres, quòd ſuper quaſdam beſtias equitabant. Iſtud
tamen non eſt uerum, quia nullæ beſtiæ poterant per
aerem volare, vt quaſi in momento temporis magna
terrarum ſpatia tranſirent, ſed erant dæmones, qui ali-
quando ſe in formam pecorum, aliquando in cæteras
formas ſe transfigurant, ſicut eis placuerit, vt ex pluri-
bus hiſtorijs patet. Item errabant iſtæ mulieres, quia
dicebant ſe uocari ſingulis noctibus ad obſequium
iſtius Dianę deæ Gentium, & obedire illi tanquam do
minæ. Nam non eſt in poteſtate dęmonum homines
ad iſta trahere, niſi ipſi ſponte uelint, & pacta cum dæ
monibus ineant. Quod autem homines inuiti trahan-
tur per dęmones, rarum eſt, & propter ſpeciales caſus.
Ideo quod iſtę mulieres ſingulis noctibus vocarentur
à Diana, & cogerentur obedire ei, ſicut dominæ, fal-
ſum erat.

Ad ſecundum cùm dicitur, quòd ſit uitium infide-
litatis hoc credere, & recedere à recta fide. Dicēdum
quod error non eſt in hoc, ꝙ credatur homines poſſe
portari à dæmonibus per diuerſa loca, & ꝙ aliquando

F realiter portentur: ſed in hoc, quòd credantur iſta, quę
ſupra dicta ſunt, & maximè quòd illa Diana eſſet dea.
Quia iſtum errorem ſpecialiter litera condemnat ibi,
cùm dicat, errore Paganorum inuoluuntur, cùm ali-
quid diuinitatis, aut numinis extra vnum Deum arbi-
trantur. Et non dicitur, quòd ſit error Paganorum cre
dere, quòd homines à dæmonibus portentur.

Ad tertium cùm dicitur, ꝙ iſta accidunt per ſom-
nium, cùm diabolus phantaſiam illudit oſtendendo
triſtia, & læta. Dicendum, ꝙ uerum eſt, ꝙ talia poſſunt
ſæpe per ſomnium accidere, & putabit aliquis, ꝙ verè
exterius accidant, quia etiam prophetica reuelatio ſæ-
pe ſic fit per imaginariam uiſionem: non tamen ne-
gatur, quin iſta poſſint fieri realiter exterius: ſicut po-
G nitur ibi exemplum de ſomnijs, in quibus homo nihil
realiter patitur eorum, quæ putat ſe pati, & tamē per
hoc non tollitur, quin realiter talia fieri poſſent extra
ſomnium. Sed obijcietur, quia dicitur ibi, omnibus ita
que publicè annunciandum eſt, quòd qui talia credit,
& his ſimilia, fidem perdit. Et ſic credere iſta eſt infi-
delitas, ſed oportet dici ea eſſe deluſionem phantaſiæ.
Dicendum, quòd hoc refertur ad errores ſupra poſi-
tos, ſcilicet, qui crediderit omnia illa, quæ illæ mulie-
res aſſerebant, fidem perdit. Quia illæ dicebant Dia-
nam eſſe deam, cum qua per noctem ambulant: iſtud
autem aſſerere, eſt fidem perdere, quia eſt ponere plu
res Deos. Et patet, ꝙ iſte ſit ſenſus literæ, quia cùm di
citur, qui talia credit, fidem perdit, & qui rectā fidem
H non habet non eſt eius, ſed illius, in quem credit, id-
eſt, diaboli. Et ſic iſti dicuntur hic fidem perdere, quia
credunt in diabolum. Hoc autē eſt, quia credunt Dia-
nam deam eſſe. Et tamen Diana eſt diabolus. Crede-
re tamen, quod homo poſſit portari à dęmone per ae-
rem, non eſt credere in diabolum, nec per hoc à fide
receditur, cùm ſacra ſcriptura ſimilia aſſerat, ſcilicet,
Chriſtum portatum fuiſſe a dæmone, ideo negādum
non eſt mulieres maleficas, & etiam uiros factus qui-
buſdam nephandis cærimonijs, & unctionibus a dæ-
monibus aſſumi, & per diuerſa loca portari, & multos
huius generis in unum locum conuenire, & dæmoni
bus honorem quendam exhibere, ac libidini, & omni
turpitudini uacare.

I *Quis eſt iſte mons excelſus, ad quem Chriſtus aſſumptus.*
Queſt. XLVIII.

QVAERITVR, Quis erat iſte mons excelſus,
ad quem dicitur hic Chriſtus fuiſſe aſſumptus
a diabolo, & oſtendiſſe ei regna terræ. Dicen-
dum, quòd communiter aſſeritur iſtum
eſſe quendam montem excelſum, non longè a Ieri-
cho, q diſtat duobus milliarijs a Quarantana. Eſt enim
Quarantana deſertum in quo Chriſtus quadraginta
diebus ieiunauit, & diſtat duobus milliaribus ab Vrbe
Iericho. Et rurſus ab ipſo deſerto, quod Quarantana
dicitur, duobus milliarijs contra Galilæam eſt mons
K excelſus, in quo diabolus Chriſtum iterum tentauit:
ſic dicitur in libro de diuiſione terræ ſanctæ, & in li-
bro Brocardi Theutonici, & in libro Marini Veneti,
qui omnes diligenter ſcripſerunt Terram Sanctam.
Dicit autem Chryſoſtomus in quadam homilia, quòd
iſte fuerit mons excelſior qui erat in toto orbe, cùm
ait, aſſumpſit eum diabolus in montem excelſum val
de, quem ſcilicet diabolus circuiens omnem terram
excelſiorem cognoſcebat cæteris. Quanto enim excel
ſior fuerit mons, tanto ex eo ſpacioſior terra uidetur.
Et tunc dicendum eſſet, quòd non fuerit ille mons,
qui erat apud Quarantanam, quia alij montes excelſio
res valde ſunt in alijs partibus mundi, quàm in Iudæa,
vbi erat ille mons, de quo diximus. Nam dicit Nico-
laus,

laus, quòd iſte mons non nominatur, quis fuerit, non
tamen refert quis fuit. Poteſt tamen ſatis rationabili-
ter dici, quòd fuit de quo diximus, eo quòd iſta opinio
ab antiquo ſemper manſit apud habitatores terræ ſan
ctæ, quibus circa talia ſatis credendum eſt.

Quomodo diabolus potuit oſtendere Chriſto omnia regna mundi, Quæſtio. XLIX.

QVAERITVR, Quomodo diabolus potuit
oſtendere Chriſto omnia regna terræ de illo
monte, quia nullus mons quantumcunque
altus eſt in toto orbe, de quo tota terra ha-
bitata poſſit uideri, cùm ſint multæ interpoſitiones
aliorum montium, ſub quibus multæ ualles occultan
tur. Item dato, quòd non eſſet niſi unus mons in toto
orbe, & reliqua terra eſſet plana non poterant de illo
monte uideri omnia regna mũdi, quia ipſa terra, cùm
ſit formata in modum ſphæræ, propriũ tumorem ha-
bet, & cùm quis pertranſierit aliquantũ eius ſpatium,
neceſſe eſt intercidi quendam arcum circuli inter ter
minum à quo, & terminum ad quem, & tumor illius
arcus impedit uideri terminum à quo, & terminus ad
quem. Et ſic non poſſet aliquis videre omnia regna
terræ, etiam ſi nulli montes eſſent in ea. Item dato, ꝙ
terra non eſſet ſphærica, ſed plana, ita ut nihil impedi-
ret videri aliquid à loco quantumcunque remoto, ta-
men non poſſet videri ab aliquo homine totus mun-
dus, ſiue omnia regna terræ propter duo. Primò pro-
pter paruitatem anguli rei viſibilis, quia quælibet res
videtur ſub angulo pyramidis radioſæ, & quanto ille
angulus eſt minus acutus, tanto res efficacius videtur,
quia ſpecies habet maiorem efficaciam immutandi.
Tantum autem poterit angulus eſſe acutus, quòd res
ſub illo uiſa, non poſſit immutare uiſum. Et propter
hoc, quãdo à longinquo videmus aliquem montem,
vel turrim, licèt ipſum totum montẽ uideamus, non
poſſumus diſtinctè videre ſingulas partes eius, licèt ni
hil interponatur, quod impediat illas videri, ſed ſolũ,
quia ſub paruo angulo videntur: ideo non immutant.
Totus autem mons propter ſuam magnitudinem ca-
pitur ſub magno angulo, ideo ipſe videtur, ſed non ſin
gulę partes eius. Et ſic vrbes, vel regna, quæ eſſent mul
tum remota ab iſto mõte, in quo diabolus Chriſtum
conſtituit, non poſſent uideri ab eo, quia propter lon-
gitudinem, & diſtantiam clauderetur earum pyramis
ſub paruo angulo. Secundò accideret ex defectu ocu
li, quia oculus noſter non poteſt immutari à ſpecie vi-
ſibili cuiuſcunque vigoris, ſed ab ea, quæ eſt aliquanti
vigoris. Sed cùm ſpecies multiplicantur ab obiecto di
ſtanti, etiam ſi ſub magno angulo claudentur propter
magnitudinem corporis, à quo multiplicantur, quia
tamen longè ſunt à fonte ſuo, ideſt, à fonte à quo mul
tiplicantur, minuitur vigor earum ad immutandum.
Et ſic non poſſet quis uidere rem ualde longinquam,
etiam ſi eſſet magna propter debilitatem ſpeciei, niſi
fortè res illa haberet multum de luce, & per hoc ſpe-
cies viſibiles eſſent fortes. Sicut apparet in corporibus
cœleſtibus, quæ licèt multum à nobis diſtent, viden-
tur tamen, quia multum de luce habent. Et ſic Chri-
ſtus uidere non poterat omnia regna terræ de aliquo
monte. Aliqui dicunt, ꝙ diabolus non oſtendit Chri-
ſto omnia regna terræ, nec aliqua eorum, ſed ſolùm
per ſermonem retulit ei de omnibus regnis mundi,
& de gloria ipſorum, ſicut ſi quis iſta, quæ in libro ſcri
pta legeret. Sic dicit Titus, quòd diabolus orbem de-
ſcribit uerbo, & uelut quandam domum eius inten-
tionem manifeſtat, ut exiſtimabat. Sed nõ ſtat. Primò,
quia dicitur hic quòd Chriſtus ductus eſt a diabolo in
montem excelſum, ut oſtenderet ei regna terræ. Si
A tamen ſolo uerbo ei illa oſtenderet, non oporteret, ꝙ
duceret eum in montem excelſum, nec in aliquem
locum, ſed exiſtenti in pinnaculo iſta referre poterat.
Secundò patet, quia ad hoc, quòd diabolus enarraret
Chriſto per ſermonem de omnibus regnis terræ, &
de gloria ipſorum, oportebat multum tẽporis in hoc
continui. Et tamen Luc. 4. dicitur, quòd diabolus oſtẽ
dit Chriſto omnia regna orbis terræ in momento tẽ-
poris: ergo non oſtendit ei per ſolum ſermonem, licèt
ratio ſuperior eſt magis efficax.

Alii dicunt, quòd diabolus oſtendit Chriſto regna
terræ ſolùm mentaliter, ideſt, cauſando in mente eius
cognitionem de omnibus regnis terræ. & gloria ipſo-
rum. Sic dicit Theophilus, ſcilicet. Sed qualiter oſtẽdit
B ei omnia regna orbis terræ? quidam dicunt, quòd mẽ-
te hoc oſtẽdit. Dicendum, quod non ſtat. Primò, quia
ipſe Theophilus reprobat iſtam poſitionem in eadẽ
auctoritate. Secundò quia efficatius diabolus non po-
terat talem oſtenſionem Chriſto facere, quia cauſare
aliquam cognitionem nouam in intellectu, quæ non
dependeat ex phantaſmate, ad ſolum Deum pertinet,
qui poteſt immediate agere in intellectu: eo quòd ipſe
ſolus poteſt illabi animæ: dæmones autem, & angeli
boni hoc directè facere nõ poſſunt. Tertiò, quia Chri
ſtus habebat cognitionem iſtam in mente ſua: cùm ip
ſe cognoſceret omnia, quæ ſunt, nõ ſolùm præſentia,
ſed etiam præterita, & futura. Non tamẽ poſſunt mul
tiplicari accidentia eiuſdem ſpeciei in eodem ſubie-
C cto, licèt bene accidentia diuerſarum ſpecierum. Quia
ſicut non poſſunt eſſe duæ albedines particulares in
eodem ſubiecto adæquato, licèt in eo ſint albedo, fri-
giditas, magnitudo, & figura: ita in intellectu non eſt
poſſibile exiſtere duas intellectiones, vel duos habitus
intellectiuos eiuſdem ſpeciei. Dato ergo, quòd diabo-
lus poſſet cauſare talem intellectionem in mente ali-
cuius, non poterat tamen illam cauſare in mẽte Chri-
ſti: quia illa ibi præexiſtebat: & ſic eſſent in eodem in-
tellectu duę intellectiones, uel habitus intellectiui ſo-
lo numero differentes, quod non eſt poſſibile. Quar-
tò patet, quia dicitur, quòd diabolus duxit Chriſtum
in montem excelſum ad oſtendendum ei iſta regna
terræ, & tamen ſi ſolùm per intellectum hoc oſtendi
D debebat, non oportebat, quòd duceretur ad aliquem
montem, cũ locus ad hoc nihil conferret. Alii dicunt,
quòd diabolus oſtendit Chriſto regna terrę ſolũ per
phantaſiam, ideſt per uiſionem imaginariam. Sic te-
net Theophilus, dicens: ſed qualiter oſtendit ei omnia
regna terrę? Quidam dicunt, quòd mente hæc oſtẽdit,
ego autem dico, quòd ſenſibiliter, & in phantaſia ap-
parere fecit. Sed dicendum, quòd non conuenit, quia
ſuperfluum erat Chriſtum duci in montẽ excelſum
ad oſtendendum regna terrę, cùm ſic exterius nihil ui
deret: ſed totum eſſet in phantaſia ſua, & ſic in quocũ
que loco fieri poterat iſta uiſio. Sed obiicietur, quòd
oportebat Chriſtum duci in montem, ut putaret ſe de
illo monte uidere omnia regna terrę: licèt nihil uide-
E ret realiter, & ſi non eſſet in monte illo, putaret iſtam
eſſe deluſionem. Dicendum, quòd iſtud non eſt ne-
ceſſarium, quia ſi illa uiſio imaginaria poterat eſſe tã
efficax, quia ſecundùm eã Chriſtus putaret ſe uidere
omnia regna terrę exterius, cùm tamen nihil uideret:
poſſet etiam ſecundùm eam oſtendi Chriſto, quòd
erat in loco altiſſimo terrę, immo quòd erat apud lu-
nam, & quòd inde uidebat totam terram, nam ſimilia
nos in ſomniis patimur. Secundò patet, quia non eſt
concedendum, quòd diabolo tanta poteſtas data fue-
rit, ut intra corpus Chriſti, & caput eius uenerandiſſi-
mum diabolus aliquid realiter operaretur, ſcilicet, im-
mutando phantaſmata, & turbando ad hoc, quòd
poſſet talis uiſio imaginaria fieri. Doctores quoque
omnes

omnes dicunt, quòd tota tentatio diaboli extra Chri-
ſtum fuit. Sic dicit Gregorius in homilia, ſcilicet. Ten-
tari ergo per ſuggeſtionē potuit atque ideo omnis dia
bolica illa tenatio foris, & non intus fuit. Si tamen dia
bolus immutaſſet phantaſiam Chriſti ad tentandum
eum, magna pars tētationis eſſet intra Chriſtum. Ideo
non eſt concedendum, quòd fuerit talis oſtenſio ima
ginaria. Tertiò patet, quia quando tales uiſiones ima-
ginariæ naturaliter accidunt, vocantur ſomnia. Si au-
tem à Deo fiunt uocantur propheriæ, quia unus mo-
dus reuelationis eſt per Prophetam imaginariam. Nu
meri 12. ſcilicet: Si quis fuerit inter vos Propheta Do-
mini per uiſionem apparebo ei, aut per ſomnium lo-
quar ad illum. Si autem talis uiſio fiat à dæmone uo-
catur illuſio, quia eſt ad fallendum hominē, cùm ho-
mo ibi fallatur putans aliquid eſſe quod non eſt. Et
etiam fit ad intentionem fallendi. Eſt tamen incon-
ueniens dici, quod Chriſtus fuerit à dæmone illuſus.
Ergo non eſt concedendum, quòd fuerit in eo talis ui
ſio imaginaria. Quartò patet, quia talis uiſio nihil ope
ratur, niſi in eo, qui ſecundum illam putat ſe aliquid
verè uidere eo tempore quo ipſa fit. Et ſecūdum hoc
per illam aliquid oſtenditur. Et patet hoc in prophe-
tis, & in omnibus, quòd à Deo mittuntur tales uiſio-
nes imaginariæ, quia quamdiu illæ durant, putant ꝙ
realiter iſta fiant: licèt poſtquam ceſſauerint uiſiones,
cognoſcunt quòd fuerit ſomnium à Deo immiſſum
ad aliquid oſtendendum. Sic patet de Salomone, cui
per ſomnium data eſt ſapientia, & putabat ſe verè lo-
qui cum Deo, & quòd Deus ſibi loqueretur. 3. Reg. 3.
Dicitur tamen ibi, quod euigilauit Salomon, & inue-
nit eſſe ſomnium, quaſi dicat. Antequam uigilaret pu
tabat rem ueram eſſe, & non fieri per ſomnium, ſed
poſtquam euigilauit comperit, ꝙ fuiſſet ſomnium. Et
ſic neceſſe eſt in omnibus talibus uiſionibus, quod ui-
dens putet ſe aliquid realiter uidere, quia aliàs nō erit
uiſio imaginaria, nec quidquam proficiet. Sicut in il-
lo, qui uidet ludos apparitorum, & præſtigiatorum, &
cognoſcit omnia illa falſa eſſe. Chriſtus tamē non po-
terat falli ita, quòd putaret verè videre id, quod ſolum
fieret per uiſionem imaginatiam. Ergo Chriſto nihil
oſtendi potuit de regnis terræ per uiſionem imagina-
riam. Alij dicunt, quod diabolus verè oſtendit, & ſen-
ſibiliter omnia regna terræ Chriſto, ſcilicet, quòd po-
terat ducere eum volando ſuper totam terram, & om
nia regna, & ſic ſingula oſtenderet ei, vt Chriſtus illa
videret ad oculum. Nam ſicut diabolus duxit Chri-
ſtum quaſi volando de deſerto in pinnaculum, & ite-
rum de pinnaculo in montem excelſum, vt patet in
litera, ita poterat eum ducere per totum orbem. Di-
cendum, quòd non ſtat, quia dicitur in litera, quòd du
xit eum in montem excelſum, & oſtendit ei omnia
regna terræ: in quo innuitur, ꝙ de illo monte oſtende
bat ei omnia regna, & ſic non ducebat eum uolando.
Secundò, quia ſi uolando oſtenderet ei omnia regna
terræ, non oportebat, quod duceret eum ad aliquem
montem, cum ſuper ſingula regna diſcurreret, & ta-
men duxit eum ad montem excelſum. Ergo non du-
xit eū per omnia regna terræ. Tertio patet, quia Luc.
4. dicitur, quòd oſtendit ei in momento omnia regna
orbis terræ, & tamē ſi duceret eum uolando ſuper ſin
gula regna, & illa ſibi determinatè oſtenderet, aliquā-
to tempore indigebat, & non poterat fieri in momen
to temporis, ſiue in pauco tempore: non ergo factum
fuit ſic. Alij dicunt, ꝙ diabolus oſtendit Chriſto verè
omnia regna terræ de monte illo excelſo faciendo, ꝙ
omnes ſpecies regnorum omniū, & vrbium venirent
ad oculos Chriſti, & ſic realiter videret. Dicendum, ꝙ
non ſtat, quia hoc fieri non poterat Chriſto manente
in monte niſi dupliciter. Vno modo quòd diabolus

F facere ſpecies ſingulatum regionum, & Ciuitatum,
quæ directè non poterant venire ad oculos Chriſti
propter impedimentum tumoris terræ, & interiecto-
rum montium uenirent fractæ, aut quòd diabolus fa-
ceret exterius ſpecies omnium iſtarum ſpecierū, quæ
directè peruenirent ad oculos Chriſti, & ſic verè uide
ret illas res. Hoc tamen non ſtat. De primo patet, ꝙ
res viſibilis emittit pyramidem ſuam uiſualem per cō
tinuum, & directum, & non poteſt ſpecies mitti obli-
que, vel circunflexe: ideo non poterat diabolus ſpecies
ſuas à natura peruertere, vt per lineam circunflexam
venirent ad oculum Chriſti. iſtud verum eſt, niſi quan
do ſpecies, ſiue radius viſualis frangitur in aliquo cor-
pore terſo, & polito, quia inde reflectuntur ſpecies, ſi-
G cut fit in ſpeculis. Et licèt tunc per rectas lineas fiat ui-
ſio, quia linea reflexionis recta eſt, tamen uidetur id
quod non opponitur oculo videntis per lineā rectam,
& hoc modo per artem ſpeculorum poſitorum in
certa habitudine poſſunt videri aliqua occulta, quæ
aliàs videri non poſſunt. Et poſſunt videri aliqua à lon
ge, ad quæ aliàs oculus non ſufficeret. Hoc modo So-
crates per artem ſpeculorum uidit Draconē, qui erat
in monte, & deuorabat homines, quem tamen nemo
videre poterat. Sed dicendum, quod etiam iſto modo
diabolus nō poterat oſtendere Chriſto omnia regna
terræ, quia ad uidendum aliquam unam rem poſitam
diſtinctam, oportet eſſe multa ſpecula, & artificiosè fa
cta, & collocata. Ad uidendum autem omnia regna
H terræ, & partes ipſorum determinatè non poterāt col-
locari ſpecula, quia neceſſe erat ſpecies in omni parte
venire, & tamen latera quorundam ſpeculorum, &
poſteriora impedirent ſpecies venientes ex partibus il
lis, nec pertranſirent ad obiecta ſpecula, in quibus re-
flecterentur. Secundò, quia ſpecula iſta oportebat po-
ni in locis altiſſimis, ſcilicet, vltra nubes, quia propter
tumorem terræ ſpecies venientes per lineam rectam
non poterant peruenire niſi ad loca altiſſima, & tunc
radius reflexionis fortè non poſſet peruenire ad ocu-
lum propter obiectas nubes, & corpora groſſa. Ter-
tiò, quia dato, ꝙ per aliquod artificiū ſpecies omnium
rerum viſibilium, vel ſaltem regnorum terræ, & Ci-
uitatum poſſent videri ab aliquo, ita quòd poſſent re-
I flecti in talibus locis, ꝙ peruenirent ſub angulo acutiſ-
ſimo, qui non ſufficit ad immutandum oculum, vt ſu
pra poſuimus exemplum de vidente montem à lon-
ge, qui tamen non uidet determinatè partes montis;
quanto magis ſi ab extremis omnibus rectè habitabi-
lis ſpecies rerum uiſibilium in unum locum conflue-
re deberent, quia omnes illæ peruenirent ſub angulo
acutiſſimo, ita ut ſentire non poſſent. Quartò patet,
quia dato, quòd res iſtæ terminarent pyramides ſuas
ſub magno angulo ad illa ſpecula: non tamen ſuffice
ret oculus immutari per tales ſpecies, quia illæ ſunt
parui vigoris propter diſtantiam à fonte ſuo, id eſt, à
corpore ſuo à quo emittūtur. Quintò patet, quia iſtud
maximè accidit in uiſione reflexa: niſi etiā in eis, quæ
K videntur de propinquo, ſi uideantur per reflexionem
valde debiliter immutant: ſicut apparet in eis, quæ ui-
demus in ſpeculo. Et ratio eſt, quia rectitudo pyrami-
dis confert valde ad uigorem immutandi, qua ablata
per inflexionem tollitur multū de uiribus ſpecierum
immutantium. Apparet hic ſenſibiliter in vmbris cau
ſatis per obiecta corpora ad radios ſolis, quia ſi quis ſit
apud aliquem, quando ſol non eſt multum eleuatus à
terra, corpus ſuū faciet duas vmbras. Vna eſt, per hoc
quòd intercipit radios ſolis directè veniētes à ſole, ne
perueniant ad terram, & illa umbra eſt ualde fuſca, &
multum ſenſibilis. Alia umbra cauſabitur à corpore
eius propter hoc, quòd radij ſolis reflexi in aqua, quæ
eſt corpus ſpeculare intercipiuntur, ne perueniant ad
corpora

corpora obiecta, & apparet in corpore obiecto quædam umbra parum fuſca, & modicum ſenſibilis. Et iſtæ duæ umbræ ſunt aliqualiter diſtantes, ſecundum conditionem loci in quo fit reflexio, & tunc quanta eſt differentia inter unam umbram, & alteram quantum ad eſſe fuſcum, tanta eſt differẽtia inter radios directos, & reflexos emiſſos à ſole, quia cùm umbra ſit priuatio lucis in corpore obiecto, quãto fuerit maior lux, tanto umbra eſt maior, ideſt, magis ſenſibilis, & quę magis fuſca videtur. Sicut magis uitium eſt, quod maiori uirtuti opponitur, & quanto maior eſt uirtus, tanto maius eſt uitiũ. Et tamẽ ualde maior eſt umbra cauſata propter defectum radiorum directorũ, quàm vmbra cauſata propter radios reflexos. Ergo ualde maior eſt uirtus immutandi oculum per radium directum, quàm per reflexum, & tamen in magna diſtantia ſpecies peruenientes directè ad oculum non poſſet immutare propter paruum uigorem, à fortiori ergo ſi fieret uiſio per radios reflexos in ſpeculis. Sextò patet, quod non erat ueriſimile, ꝙ diabolus poſſet habere tot ſpecula, aut corpora ſpeculariter diſpoſita, vt ſpecies omnium regnorum, & partium ſuarum determinatè repræſentari poſſent, quia ad hoc faciendum longum tempus neceſſarium erat. Dicitur tamẽ Luc. 4. quòd in momento temporis oſtendit diabolus omnia regna terræ. Ideo non potuit fieri per reflexionem factam in ſpeculis. Dicet aliquis, ꝙ diabolus iſta ſpecula ante hoc diſpoſita habebat ad iſtud faciendum. Dicendum, ꝙ non eſt ueriſimile, quia immediatè, vt Chriſtus noluit ſe præcipitare de pinnaculo, diabolus tulit eum in montem excelſum, & ibi in momento temporis oſtendit ei omnia regna terræ, & ſic inter vnam tentationem, & aliam non potuerunt iſta ſpecula fieri, quia diabolus eadem die fecit omnes iſtas tentationes, vt infra dicetur. Et poſtquam incepit tentare Chriſtum, nunquam receſſit ab eo, quo uſque fuerũt completæ omnes tentationes. Quia dicitur in litera: tunc diabolus reliquit eum, & Luc. 4. dicitur, ꝙ conſummata omni tentatione diabolus receſſit ab eo, & ſic prius ſemper manebat cum eo. Si autem dicas, quòd antequam inciperent fieri tentationes facta erant ſpecula; non eſt ueriſimile, quia diabolus non fecit iſtam tertiam tentationem, niſi quia non potuit ſuperare Chriſtum in duabus primis, & antequam inciperet tentare non ſciebat ipſe, quòd ſuperandus erat à Chriſto in duabus primis tentationibus, quia tunc non feciſſet illas, quia erant inutiles. Ergo ipſe non diſpoſuerat ſpecula antequam tẽtationes inchoaret. Septimò patet, quia non erat ueriſimile, quòd diabolus vellet tantum laborem, & occupationem ſumere ad unam tentationem faciendam, quam poterat facere ſine his difficultatibus, ſolùm ſuadendo Chriſto, quòd adoraret eum, & ꝙ daret ei omnia regna terræ per artem ſpeculorum. Alius modus etiam non poteſt ſtare, ſcilicet, ꝙ diabolus formaret ſpecies exterius, per quas Chriſtus uideret. Primò, quia dato, quòd diabolus tales ſpecies poſſet formare, non diceretur Chriſtus per illas videre regna terræ, quia non uidet aliquis verè aliquam rem, niſi per ſpeciem illius. Et tamen iſtæ non erant ſpecies regnorum terræ, nec partium ſuarum; ideo etiam ſi per illas Chriſtus inuitaretur, non diceretur videre regna terræ, nec verè illa videret. Secundò patet, quia diabolus nõ poteſt tales ſpecies formare, ſed multiplicãtur ſolùm à corporibus. Et nõ eſt credendum, quòd diabolus poſſit aliquod de nouo facere, quod non fuerit in ſe, nec in materia ſua. Nam qui hoc crediderit infidelis erit, vt difiniuit eccleſia etiam in Concilio Aquirenſi, & patet in Decretis. 26. quæſt. 5. c. epiſcopi, ſcilicet. De Domino noſtro ſcriptum eſt, omnia per ipſum facta ſunt: quiſquis ergo poſſe cre-

A dit aliquam creaturam, aut in melius, aut in deterius immutari, aut transformari in aliam ſimilitudinẽ, niſi ab ipſo creatore, qui omnia fecit, & per quem omnia facta ſunt, proculdubio eſt etiam pagano deterior. Dicendum tamen, ꝙ diabolus poterat de aere formare aliqua corpora cuiuſcunque ſimilitudinis ipſe vellet, & obijcere illa oculis Chriſti, & illa poſſent repræſentare aliquas partes mundi. Tamen hoc modo nõ diceretur verè oſtendiſſe Chriſto omnia regna terræ, quia Chriſtus verè nullum regnum videret, ſed ſolùm illa corpora à diabolo fabricata. Item, quia ad hoc non oportebat, ꝙ Chriſtus poneretur in aliquo monte excelſo, quia de quocunque loco poterat illa videre. Alij dicunt, quòd diabolus non oſtendit Chri-
B ſto aliqua regna terræ, ſed ſolùm oſtendit ei regna diuerſa, quæ ipſe in terra, ideſt, in hominibus terrenis habebat. Nam quoddam eſt auaritiæ regnũ, quoddam ſuperbiæ, quoddam luxuriæ, & generaliter quot ſunt vitia, tot ſunt diaboli regna. Sic dicitur Iob 41. de diabolo, ſcilicet. Ipſe eſt Rex ſuper omnes filios ſuperbiæ. Sic exponit Origenes, ſcilicet. Non eſt arbitrandum, quòd regna ei mundi oſtendens Perſarum, verbi gratia, regnum Iudæorumque monſtrauerit, ſed oſtendit ei regnum ſuum, quo regnaret in mundo, ideſt, quo alij regnentur à fornicatione, alij ab auaritia. Sic etiam exponit Rabanus, ſcilicet. Oſtendit diabolus Domino regna mundi: non quòd ipſe viſum eius amplificare potuerit, aut aliquid ignotum demonſtra-
C re, ſed uanitatem pompæ mundanæ, quàm ipſe diligebat quaſi ſpecioſam, ac deſiderabilem orbis, oſtendẽs, in amorem Chriſto ſuggerens venire volebat. Dicendum tamen, ꝙ iſte ſenſus eſt moralis, & tamen verè diabolus non intellexit de tali regno, ſed de regnis terræ. Primò patet, quia tunc non eſſet locus tentationi; cùm diabolus apertè oſtenderet Chriſto vitia in quibus ipſe regnabat. Secundò, quia ipſe promittebat dare Chriſto omnia hęc, & tamen non oportet, ꝙ diabolus promittat alicui dare peccata, quia quilibet per ſe ipſum peccare poteſt, quantum uoluerit. Tertiò, quia diabolus dixit, hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me. Et ſic videtur, quòd aliquid magnum promittebat ei, vt alliceret eum ad illam adorationem. Et
D tamen dare peccata nihil erat dare, cùm nihil ſit facilius, quàm peccare, & nihil difficilius, quàm abſtinere à peccato. Ergo nõ intelligebatur de tali regno. Quartò patet, quia hoc modo omnia peccata ſunt regnum diaboli, & ſic idolatria eſt unum de regnis eius, immo eſt præcipuum, & tamen diabolus diſtinxit hic idolatriam à regnis terræ, ſicut meritum à præmio: inquantum dixit hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me. Non ergo intelligatur de tali regno, ſed de regnis terræ. Quintò patet, quia Luc. 4. dicitur: tibi dabo poteſtatem hanc uniuerſam, & gloriam illorum. Ergo neceſſe eſt intelligi de regnis terræ, quæ dicunt poteſtatem quandam, & non de peccatis.

Dicendum igitur, quòd diabolus oſtendit Chriſto
E omnia regna terræ, non oſtendendo ei realiter, nec diſtinctè aliquod illorum, ſed ſolùm de illo monte faciebat eum reſpicere ad diuerſas partes mundi, & dicebat ei. Verſus talem partem eſt regnum Perſarum, & ibi regna Iudæorum, & illic regna Hiſpanorum, & ſic de cæteris. Gloriam autem eorum oſtendebat dicendo, in tali regno abundant tales diuitiæ, & tales poteſtates, & in tali regno tales. Sic ait Chryſo. in quadam homilia, ſcilicet. Oſtendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum. Oſtendit autem ita nõ, vt ipſa regna, vel ciuitates eorũ, vel populos, vel argentum, vel aurũ videret, ſed partes terræ, in quibus vnumquodque regnum, vel ciuitas poſita erat. Vt puta ſi aſcendas ſuper excelſum locum digito extenſo dicam tibi, ecce ibi

eſt Ro-

eſt Roma, aut Alexandria, non ſic oſtendendo tibi, vt ipſas videas ciuitates, ſed partes terræ, in quibus poſitæ ſunt, Sic, & diabolus poterat Chriſto ſingula loca digito demonſtrare, & vniuſcuiuſque regni homines, & ſtatum verbis exponere. Nam oſtenſum dicitur, ꝙ exponitur ad intelligendum. Hoc tenet Nicolaus, & idem ſanctus Thom. 3. parte ſum. q. 41. artic. 4. in reſponſione ad ſeptimum argumentum. Et ſic dicit Nicolaus, quòd iſta oſtenſio magis fuit ad auditum, quã ad viſum. Sed obijcietur, quòd diabolus poterat oſtendere Chriſto omnia hæc vere, & diſtinctè. Nam beato Benedicto oſtenſus eſt ſemel totus mundus, vt ait Gregor. 2. Dial. Moyſes quoque vidit totam terram Iſrael de monte Abarim, qui erat extra terram Chanaan, ſcilicet, in terra Moab. Deutero. 34. & ibi declaratum eſt, quòd Moyſes clarè, & diſtinctè vidit terram illam, ſic ergo potuit nunc Chriſtus videre.

Dicendum, quòd Chriſtus quomodocunque voluiſſet, poterat uerè ad oculum uidere omnia regna terrę: diabolus tamen non poterat ei oſtendere illa uere, ut ſupra oſtenſum eſt. Cùm autem obijcitur de beato Benedicto dicendum, quòd illa fuit uiſio in ſpiritu, & nõ ad oculum, Item, quia illa uiſio facta fuit à Deo, & potuiſſet ei Deus uerè oſtendere totum mundum, licèt ſpiritualiter ſolùm oſtenderit: diabolus tamẽ hoc facere non poterat, quia poteſtas ſua eſt multũ finita. De Moyſe dicendum, quòd non fuit omnino ſimile, quia non fuit ei oſtenſus totus mundus, ſed pauca terra, ſcilicet illa, quàm Iudæi poſſeſſuri erant, & non tota quidem. Aliter etiam dici poteſt, quod Moyſes, licèt paucam terram uiderit, non ſupernaturaliter illam uidit. Quis autem fuit modus, quo eam uidit, ſcilicet, an per confortationem ſpecierũ, an congregationem ipſarum, & præſentationem coram oculis Moyſi, declaratum eſt Deuteron. 32.

Quomodo poterat diabolus dare omnia regna Chriſto, cui ea promittebat. Quaſt. L.

QVAERITVR, quomodo diabolus dixit hic, omnia hæc tibi dabo, ſi cadens adoraueris me, ſcilicet, omnia regna terræ: quomodo poterat diabolus illa dare, & an poterat. Dicendum, quòd diabolus mentitus eſt, quia nihil dare poterat, ut infra dicetur. Sciendum tamen, quòd Manichæi, & quidam alij hæretici, ut ait Nicolaus dixerunt, quòd diabolus eſt Dominus rerum corporaliũ, & inferiorum, & eſt factor, & creator eorum. Habuerunt autem occaſionem quandam errandi ex hoc loco, & ſimilibus, quia dixit hic diabolus: omnia hæc tibi dabo, & tamen dare non poterat, niſi eſſent in poteſtate ſua. Sic etiam dicitur Ioan. 12. Nunc iudicium eſt mundi, & princeps huius mundi eijcietur foras. Et uocatur princeps huius mundi diabolus. Sic etiam Io. 14. dicitur. Venit enim princeps huius mundi, & in me non habet quicquam, ideſt, diabolus uenit. Si ergo princeps eſt mundi, poteſtatem habet ſuper illum. Dicendum, quòd ſtulte mouentur Manichæi dicentes aliquid creatum eſſe à diabolo, quia creare eſt potentiæ infinitæ, & iſta eſt unica, nec poteſt multiplicari: ideo diabolus creare non poteſt. Et patet, quia ſi diabolus eſſet potentiæ infinitæ, non poſſet ab aliquo ſuperari, quia infinito nihil eſt maius, & tamen diabolus ſuperatur, & priuatur poteſtate ſua. Quia Ioan. 12. dicitur: princeps huius mundi eijcietur foras. Et Apoc. 20. dicitur, quòd ligatus eſt, non ſoluendus per mille annos: ergo non eſt potentiæ infinitæ, & ſic non poteſt creare. Item Ioan. 1. dicitur. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, ideſt, non potuit aliquid creari niſi per Deum. Item diabolus non innuit

F in uerbis ſuis, etiam ſi uera eſſent, quòd ipſe aliquid creauerit: immo quòd nec etiam aliquam poteſtatem à ſe ipſo habeat ſuper regna terræ, ſed ſi aliquam habet, quòd illam ab alio accepit. Nam Luc. 4. dicitur, ꝙ oſtendit diabolus Chriſto omnia regna terræ, & ait illi. Tibi dabo poteſtatem hanc uniuerſam, & gloriam illorum, quia mihi tradita ſunt, & cui uolo do illa. Et ſic aſſerit iſta regna terræ ſibi tradita fuiſſe. Non ergo innuit, quòd illa creauit. Sed Manichæi ualde inſaniũt, qui non ſolùm hoc aſſerunt, ſed etiam, quòd uetus teſtamentum datum eſt a diabolo, & multa alia abſurda, de quibus non eſt ad præſens dicere. Cùm autem quęritur, an regna terrę fuerint diabolo ſubdita, & poſſit illa dare, dicendum, quòd non. Cùm autem dixit, ꝙ
G daret illa mentitus eſt, quia iſta eſt conditio ſua, cùm ipſe ſit mendax, & mendacij pater. Ioan. 8. Et ibi dicitur. Cùm de proprijs loquitur mentitur. Et patet hoc, quia ita dixit Hieronymus ſuper Matthæũ, ſcilicet, Arrogans, & ſuperbus de iactantia loquitur. Non enim poteſt omnia regna dare, cùm ſciamus pleroſque ſanctos uiros à Deo reges factos. Idem dicit Titus, ſcilicet: In utroque mentiebatur. Nec enim habebat, nec conferre poterat, quo carebat. Nullius enim obtinet poteſtatem, ſed ad pugnantem aduerſarius derelictus eſt. Secundò patet, quia ſi diabolus eſſet Dominus regnorum terræ, & poſſet illa pro libito dare, ſemper uiris malis daret, ut omnia malè fierent, & uitia creſcerent in immenſum. Sæpe tamen repugnauerunt, &
H ad magnas poteſtates aſcenderunt uiri ſancti: ideo nõ dabantur regna a dæmone, ſed a Deo. Tertiò patet, quia per hoc tolleretur diuina prouidentia, nam ſi diabolus poteſtatem haberet in regnis terræ, non ſolùm ſine ordine iſta fierent, ſed etiam omnia neceſſe erat fieri per iniquitatem, & mala quæ homines paterentur non eſſent per diuinum iudicium, ſed per diaboli deordinationem, & poteſtatem, cui omnia illa ſubdita eſſent. Hoc tamen eſt falſum, quia non ſolùm in rebus magnis, ſed etiam in minimis prouidentia Dei eſt, ut infra 10. ſcilicet. Nonnè duo paſſeres aſſe ueneunt, & unus ex his non cadit in terra ſine patre ueſtro, ideſt, ſine uoluntate Dei, & ordinatione eius. Et ſequitur. Veſtri autem capilli capitis omnes numerati ſunt. No
I lite ergo timere, multis paſſeribus meliores eſtis uos: quaſi dicat, unus paſſer non moritur, nec cadit in terram, & tamen paſſer, quod nihil ualet, quia duo paſſeres aſſe ueneunt, à fortiori uos nullum malum patiemini ſine Dei uoluntate, & ordinatione. Vnde non ſolùm membra corporis noſtri à Deo cuſtodiuntur, ſed etiam capilli noſtri, qui nihil ualent, omnes numerati ſunt, & unus de illis non peribit ſine Dei uoluntate. Et ſic malum quantumcunque paruum inferri non poterit alicui, niſi Deus hoc faciat. Sic patet Amos. 3. ſcilicet. Si erit malum in ciuitate, quod Deus non fecerit. q. d. Non eſt aliquod malum pœnæ quod Deus non infligat. Non tamen habet poteſtatem ſuper regna, qui in illis nihil facere poteſt, niſi ab alio
K permittatur; ideo diabolus non habet poteſtatem ſuper regna terræ. Quartò patet, quia ad Ro. 13. dicitur, non eſt enim poteſtas niſi à Deo: itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Et iterum dicitur. Dei enim miniſter eſt iudex in iram ei, qui malum agit. Si ergo nulla poteſtas eſt, quæ non ſit à Deo, nullum regnum erit, quod ſit a dæmone. Quintò patet, quia Daniel. 4. dicitur. Fœnum quaſi bos comedes, & ſeptem tempora mutabuntur ſuper te, donec ſcias, quòd dominetur excelſus in regno hominum, & cuicumque voluerit, det illud. Et ſic Deus eſt, qui dominatur in regnis terræ, & ab ipſo ſolo datur regnum, cui ipſe uoluerit. Sextò patet, quia Prouerbio. 21. dicitur. Cor regis in manu Domini, & quocumq; uoluerit; uertit illud.

Et quia per cor regis gubernatur regnum, neceſſe eſt
regnum eſſe in poteſtate Dei, in cuius manu cor regis
eſt. Septimò patet, quia Deus uocatur rex regum, &
princeps omnium Regum terræ. Apoc. 1. Si tamen
diabolus eſſet princeps mundi, & daret regna cui uel-
let, non eſſet Deus princeps regum terræ, quia nihil
ad uoluntatem illius fieret : ideo diabolus non eſt
princeps regnorum, ſed Deus ſolus.

Aliqui dicunt, quod uerum eſt, quòd regna,
quæ iuſtè habentur a Deo dantur, quæ autem haben-
tur iniuſtè habentur a dæmone. Sic uidetur dicere
Chryſo. ſuper Matthæum, ſcilicet, Non poteſt diabo-
lus omnia regna dare, ſed ea quæ per iniquitatem
fiunt in mundo, ut puta furtum, aut periurium ac-
quiſitas illicitas diuitias diabolus quibus diuitias dare
poteſt, ſed illis, qui uolunt ab illo recipere.

Dicendum tamen, quòd diabolus non dat aliqua
regna, nec poteſtates in mundo. Ideo ſiue acquiran-
tur iuſtè, ſiue iniuſtè, a Deo dantur. Patet hoc cùm
Apoſtolus dixerit, omnem poteſtatem a Deo eſſe, ſci-
licet, non eſt poteſtas niſi a Deo: ergo tam benè, quàm
malè acquiſita Deo. Secundò patet, quia ſi poteſtas
malè acquiſita eſſet à dæmone, tolleretur prouidẽtia
Dei in illis regnis, & Dominiis, & ibi poſſent fieri plu-
rima mala, quæ non caderent ſub diuina prouidentia,
& ſic maior pars, & excellentior negociorum huma-
norum eſſent extra diuinam prouidentiam ; quod fal-
ſum eſt, cùm etiam unum capillum noſtrum, aut unũ
paſſerem dicat Chriſtus non cadere in terram, ſine
Deo, ideſt, ſine eius ordinatione. infra 10. Tertiò pa-
tet, quia Daniel. 4. dicitur. Donec ſcias, quòd altiſſim'
dominatur in regno hominum, & ſic in regno Nabu-
cod. dominabatur Deus. Et tamẽ illud regnum, & cõ-
muniter alia ipſo tempore per tyrãnidem obtineban-
tur, quia Nabuc. contra omnes Gentes bella mouebat
ſolùm, ut eas ſubderet. Et tamen Deus dixit, ꝙ trade-
ret eas in manus Nabuco. & non excuterent ceruicẽ
ſuam de iugo eius uſque ad annos 70. ut patet Iere. 25.
Ergo etiam regna, quę per iniquitatem habenť, à Deo
dantur. Quarto patet, quia Deus interdum facit ipſos
malos regnare, & de uoluntate ſua regnant, ut patet
Iob. 34. ſcilicet. Qui facit regnare hominem hypo-
critam propter peccata populi. Ergo tam boni, quàm
mali à Deo regnum accipiunt. Quinto patet, quia
Deus dedit poteſtatem Senacherib Regi Aſſyriorum
ſuper Iudæos. Nam per Iſaiam decimo dicitur. Ad
gentem fallacem mittam eum, & contra populum
furoris mei mandabo illi: ut auferat ſpolia, diripiat
prædam, & ponat illum in conculcationem, quaſi
lutum platearum. Senacherib tamen per iniquita-
tem pugnabat contra Iudæos, & dicebat non ſolum
contra eos, ſed etiam contra Deum ipſorum pugna-
turum ſe. 4. Regum. 19. & Iſaię decimo. Sic etiam fuit
de Nabucod. quem Deus uocauit contra Iudæos, &
dedit ei fortitudinem, vt ſubiiceret eos ſibi Iſa. 5. ſcili-
cet. Et leuabit ſignum in nationibus procul, & ſibila-
bit ad eum de finibus terræ. Et Abachuch primo, di-
citur, quòd Deus poſuerat eum fortem ad corripien-
dum Gentes, & dedit eas ſub iugo eius. Ierem. 15. Et
tamen Abachuc primo, & ſecundo dicitur, quòd erat
iniquus, & per iniquitatem pugnabat. Ideo dicebat ibi
Abachuch, quòd deuorat iniuſtus iuſtiorem ſe. Et ſic
apparet, ꝙ etiam vitis iniuſtis Deus regna dat. Nam ſi-
cut viris iuſtis dat regna, quia boni ſunt, & ut populus
benè regatur: ita dat iniuſtis regna, vt puniant ſubdi-
tos propter peccata ipſorum. Iob 34. ſcilicet. Qui facit
regnare hypocritam propter peccata populi. Aliquã-
do etiam propter bonos hoc fit, vt boni, qui imperfe-
cti adhuc ſunt, hic purgentur, & per diſciplinam tem-
poralem ad maiorem gradum uirtutis proficiant. Ad

A dictum Chryſoſtom. dicendum, quòd cùm regnum
habetur per iniquitatem ſunt ibi duo, ſcilicet, obtine-
re regnum, & iniquitas, per quã obtinetur. Regnum
enim, & obtinere illud à Deo ſolo eſt cuicũque pro-
ueniat, iniquitas cauſa per quam obtinetur à Deo nõ
eſt, ſed à dęmone, vel ab homine. Et ſic licèt obtinere
regnum ſemper à Deo ſit, obtinere tamen iſtud per
iniquitatem non eſt à Deo, & hoc Chryſoſtom. vult.
Sed adhuc obiicitur, quia Oſeę 8. dicitur, Regnauerũt,
& non ex me, principes extiterunt, & non cognoui.
Et ſic aliquis principatus eſt, qui non eſt à Deo. Di-
cendum, quòd omnis principatus, vel regnum, ſiue in
bonis, ſiue in malis a Deo eſt, dicente Apoſtolo, quòd
non eſt poteſtas, quæ non ſit a Deo. Bonorum tamen
B principatus à Deo totaliter eſt, quia ipſe tales princi-
pes inſtituit, & ſibi de illis abſolutè placet. Mali autẽ
à Deo in principes inſtituuntur, quia ei placet, quòd
illi principentur, cùm contra uoluntatem ſuam nihil
fieri poſſit. Non tamen abſolutè Deo placet de eis,
quia mali ſunt, ſed inquantũ regimen malum eorum
aliquo modo eſt conueniens in pœnam propter ma-
los, vel in correptionem, propter bonos. Et ſic dicitur,
regnauerunt, & non ex me, ideſt: medium illud, per
quod ad regnandum uenerunt, non fuit ex me, quia
per iniquitatem, ſcilicet, per tyrannidem, vel fraudem
ad principatum uenerunt, & iniquitas illa à Deo non
eſt: Sed quod ipſi poſſint ad principatũ uenire à Deo
eſt. Et dicitur, principes extiterunt, & non cognoui, id
C eſt, non approbaui, ſcilicet, modum quo ad principa-
tum uenerunt. Et iſta uocatur apud ſanctos Doctores
cognitio approbationis. Nam de abſoluta cognitione
manifeſtum eſt, quòd Deus omnia cognoſcit, ſiue bo
na, ſiue mala, & ſic omnis principatus à Deo eſt: à dæ-
mone autem nullum regnum eſt, nec dari poteſt ali-
cui ab eo. Sed mentitus eſt dicendo, ꝙ ipſe poterat da
re, quia nullam poteſtatem habet diabolus in præſen-
ti, niſi tentare homines quantum Deus permiſerit. Sic
dicit Titus, ſcilicet. In vtroque mẽtiebatur. Nec enim
habebat, nec conferre poterat, quo carebat: nullus
enim obtinet poteſtatem, ſed ad pugnam aduerſarius
derelictus eſt,

D *Quare diabolus tentauit Chriſtum de auaritia, & idolatria. Quæſt. LI.*

QVAERITVR, quare diabolus tentauit Chri
ſtum de auaritia, & de idolatria. Dicendum de
primo, quod propter multa tentauit eum de
auaritia. Primò diabolus uictus in duabus
præcedentibus tentationibus, non reputauit ſe totali-
ter uictum, quia adhuc ſupererat ei aliquid, de quo
Chriſtum tentaret, ſcilicet, auaritia. Secundò fuit, quia
diabolus putauit, quòd fortè in iſto uitio ſuperare poſ
ſet Chriſtum, quia plurimi, qui circa cætera benè ſe
habent, circa diuitias peccant in ſuperfluo deſiderio
earum, dicente Salomone, quòd propter diuitias mul
E ti perierunt. Poterat ergo eſſe, quòd ſi Chriſtus fuiſſet
purus homo, licèt in aliis non fuiſſet ſuperatus, quòd
in hoc ſuperaretur: ideo tentauit eum diabolus. Ter-
tiò fuit ex diſpoſitione Chriſti, quia ipſe ſe aptum de-
dit ad hanc tentationem. Quia conueniens erat, vt de
auaritia tentaretur, vt in ea nobis reſiſtendi tentatio-
nibus diaboli formam daret: cùm de iſto uitio ſæpe
homines tententur. De idolatria diabolus tentauit
Chriſtum, quia erat uitium peſſimum, vt ſi fortè ali-
quo modo eum tanquam purum hominem ad hoc
inclinaret. Secundò fuit, quia Chriſtus de hoc uoluit
tentari doctrinam nobis tradens, ne mirentur uiri bo-
ni, quòd ſæpe de uitiis peſſimis tententur, cum Chri-
ſtus

ſtus à dæmone de idolatria, quæ eſt peſſimũ omnium vitiorum fuerit tentatus.

An tentatio iſta fuerit conueniens, & veriſimilis. Quaſt. LII.

QVAERITVR, an tentatio iſta fuerit conueniens,& veriſimilis. Dicendum,quòd tentatio diaboli, cùm in ſe mala ſit, non poteſt abſolutè uocari conueniens, ſed dicitur conueniens,vel inconueniens reſpectu finis, ad quem diabolus illam inſtituit. Et quia omnis tentatio eius ad malum eſt,non ſolùm ad malum, ſed etiã ad peſſimum, conueniens erat ei. Cùm autem quæritur an erat ueriſimilis,quidam dicunt, quòd non, quia malum manifeſtum in ea ſuadebatur, Dicendum,ꝙ licèt non eſſet ueriſimilis iſta tentatio ſimpliciter, erat tamen ueriſimilis ex ſuppoſitione. Vnde ſi ſolum diabolus tentaſſet Chriſtum, vel aliquem alium de idolatria,dicẽs, adora me, non eſſet ueriſimilis tentatio, & nemo ſic ad eam moueretur. Diabolus tamen oſtendit Chriſto omnia regna terræ,& dixit: Omnia hæc tibi dabo, ſi cadens adoraueris me. Licèt ergo aliquis iudicaret idolatriam abſolutè malam, ſuppoſito tamen, ꝙ pro uno actu idolatrię abſolutè darentur omnia regna terræ,iudicaret aliquis bonam eſſe idolatriam iſtam: non quidem inquantum idolatria erat, ſed inquãtum pro ea dabantur omnia regna terræ. Et ſic fortè iudicaret melius eſſe idolatriam committere, & habere omnia regna terræ,quàm non committere,& nihil recipere: cùm uideamus plurimos, qui non pro tantis, ſed pro paucis temporalibus delectationibus, vt uindicta inimicorum, non ſolùm ſemel, ſed quaſi continuè per vindictam dæmones colunt, multas cæremonias uenerationis iuxta eorum mãdatum exhibentes. Et alij miſeriores, qui nullum unquam ſaltem parum temporalę bonum ab eis recipiant, ſed pro ſolo deſiderio aliquorum bonorum temporalium,quæ fruſtra expectant dæmones uenerantur. Dicendum tamen,quod aliquo modo erat iſta tẽtatio non ueriſimilis: inquantum diabolus promittebat ea, quæ nullo modo dare poterat, quia uir prudens ſatis cognoſceret, & quòd diabolus nihil dare poſſet. Et ſic dicit Remigius. Miranda etiam eſt diaboli dementia. Illi promittebat dare regna terrena,qui ſuis fidelibus dat regna cœleſtia, & gloriam mundi ei,qui eſt cęleſtis gloriæ Dominus. Et ſic Cyrillus quaſi admirans de diabolo dicit: Quomodo tu, cuius ſors eſt inextinguibilis flamma, qualiter omnium Domino, quæ ſua ſunt,ſpondes? putaſti cultorem habere,cuius metu tremunt uniuerſa. Diabolus tamen non erubeſcit mentiri in talibus promiſſionibus: quia multi miſeri deſiderio cunctarum rerum, per quas ſe fœlices arbitrarentur, etiã ſi non ſint veriſimilia, quæ dicuntur, mouentur, & falli ſe permittunt: immo & interdum ipſi ſe ipſos fallunt, nolentes perdere ſpem tantarum rerum, quia ſaltem in falſa ſpe ipſarum rerum delectantur. Et illud eſt,quòd promiſſiones diaboli reddit veriſimiles: & in hoc etiã amor ſæculi hominem valde decipit,quia homo proponit ſibi certam ſpem, & longam fruitionem illarum rerum,quas nunquam habiturus eſt.

Quare diabolus voluit adorari. Queſt. LIII.

QVAERITVR, quare diabolus uoluit adorari. Dicendum,quod propter multa. Primò, vt per hoc Chriſtum ad peccatum induceret colendo Deum alienum. Secundò, quia non ſolùm iſtud erat peccatum,ſed etiã grauiſſimum omnium peccatorum ex genere ſuo propter duo.

F Primò,quia in cæteris peccatis aliquo modo repugnatur Deo, ſed non totaliter, nec directè: in hoc autem penitus, & directè ei repugnatur. Sicut ſi regi iubenti aliquid facere, dicat aliquis: non teneor illud facere, vel nolo facere: malum eſt. Si tamen dicat,tu non es Rex; iſtud eſt peſſimum,& maximè contra honorem eius, quia per hoc tota reuerentia ei adimitur, ꝙ nec fit in alijs. Ita eſt in Deo, ſi quis præuaricatur unum de præceptis eius, agit contra honorem ipſius. Si tamen idolatriam committit, dicit de eo, ꝙ non eſt Deus, quia non eſt poſſibile eſſe plures Deos. Sed qui idolatriam cõmittit, facit illum Deum reſpectu cuius idolatriam committit: ergo illum colendo eſt ac ſi dicat Deo vero, tu non es Deus. Nullum ergo poteſt eſſe
G ex genere peccatum maius, licèt aliquando per accidens aliquod de alijs peccatis ſit maius, quã idolatria, vt ſi ſit aliqua idolatria non grauis: ſicut in aliquo ſortilegio,vel augurio, & ſit aliquod homicidiũ grauiſſimum, vel unum bellum iniuſtum, in quo ſunt multa homicidia,& prædæ. Secundò eſt idolatria grauius cęteris,quia in tranſgreſſionem præceptorum, quæ ſunt ad proximum,eſt duplex præuaricatio: vna inquãtum homo lædit proximum agendo contra illam legem, quæ concernit ius illius. Alia eſt inquantũ homo contemnit legem,cuius Deus legiſlator eſt. Et ſic in præceptis, quæ ſunt ad proximum, malum quod directè fit in ipſa tranſgreſſione,non eſt contra Deum,ſed ſolùm contemptus legis. In idolatria autem malum,
H quod fit per præuaricationem legis, directè eſt contra Deum, & non contra proximum, quia Deo tollitur honor debitus, per idolatriam, & datur alteri, cui non poteſt competere. Secunda etiam præuaricatio eſt contra Deum inquantum agit homo contra legem à Deo inſtitutam de non colendo Deos alienos. Et ſic in hoc præcepto utraque tranſgreſſio præcepti directè contra Deum eſt. Ideo eſt peccatum illud grauius omnibus peccatis, quæ ſunt contra proximum, & maximè propter cauſam præcedentem. Ob hoc ergo magis diabolus cuperet, quòd homo peccaret in hoc, quàm in cæteris, aut grauius delinqueret. Tertiò quantum ad principale diabolus uoluit adorari, quia ſuperbus eſt nimium,& deſiderat ualde honorem, &
I quia nullus eſt maior honor, quàm in adoratione,cupit diabolus adorari. Sic dicit Gloſ. ſcilicet. Ecce antiqua diaboli ſuperbia. Sicut enim in principio uoluit ſe ſimilem Deo facere: ita nunc uolebat diuinũ cultum ſibi uſurpare, dicens: Si cadens adoraueris me. Quartò diabolus uolebat adorari à Chriſto, & idem uellet à quolibet homine propter inuidiam, ſcilicet,quia inuidus eſt naturæ humanæ, quæ fragilis eſt. Deus tamẽ illam ad magnum honorem, & fœlicitatem eleuat dando ei æternum bonum, quod diabolus perdidit. Ideo diabolus ex inuidia vellet vilificare homines, & deprimere eos quantum poſſet, vt ſic minores eo eſſent: ideo non ſolùm ab illis adorari vult, ſed etiam, ꝙ cadant coram eo, ad hoc, quòd magis deprimantur.
K Sic dicit diabolus, ſi cadens adoraueris me, & non dixit ſolùm ſi adoraueris me. Vnde dicit Glo. quod qui diabolum adoraturus eſt, ante corruit, quàm adoret. Ambroſius autem refert hoc ad cupiditatem rerum temporalium, quia prius humiliatur homo, quàm aſſequatur illas: vnde dixit diabolus, omnia hæc tibi dabo, ſi cadens adoraueris me. Et ſic dicit Ambroſius. Habet autem ambitio domeſticum periculum. Vt enim dominetur alijs, prius ſeruit, curuatur, obſequitur, vt honorę donetur, & dum vult eſſe ſublimior, fit remiſſior.

Quare dixit Ieſus diabolo, vade retro, & quid ſignificat. Quaſt. LIIII.

QVAERITVR, quare dixit nunc Chriſtus diabolo: Vade retro, & quid ſignificat in hoc. Quidam dicunt, quòd iſtud fuit, quaſi mandatum de ceſſando à tentatione. Nam in alijs hoc non dixerat. Et ſatis veriſimile eſt: quia hoc dicto diabolus non tentauit amplius Chriſtum. Sic dicit Chryſoſtom. ſuper Mat. ſcilicet. In hoc finem tentandi diabolus ponit ne progrediatur vlterius tentans. Aliter poteſt dici, ꝙ fuit quaſi ad improperandum diabolo, quia malè locutus fuerat. Sicut eſt conſuetudo in hominibus fidelibus audientibus aliquam blaſphemiam, ꝙ imperant loquentibus ne quid vltra dicant, & ipſi audire nihil volunt. Et quia diabolus nunc dixit manifeſtam blaſphemiam, Chriſtus improperauit ei per iſta verba, ſcilicet. Vade retro, ideſt, tace nunquam plus loquens, cùm talia dixeris.

Alio modo poteſt intelligi, quòd fuerit cominatio, vel impoſitio alicuius pęnę, ſcilicet, quòd dixerit Chriſtus, vade retro Satana, ideſt, vade in ignem æternum. Ita accipit Hiero. ſuper Mat. dicens: Non autem, vt plerique putant eadem Satanas & Petrus condemnãtur ſententia. Petro enim dicitur: Vade retro me Satana, ideſt, ſequere me, qui contrarius es meæ volũtati: hic verò vt ſubaudiatur vade in ignem æternum, qui paratus eſt tibi, & Angelis tuis. Quartò poteſt intelligi, ꝙ ſit quædam in proprie ratio ſtultitiæ, & miſeriæ Satanæ, ſcilicet, quòd ad tantam inſaniam, & miſeriam deueniret, quòd de Deo talia dicat. Sic dicit Remigius, ſecundùm aliqua exemplaria. Vade retro, ideſt. Reminiſcere, recordare in quanta gloria conditus fuiſti, & in quantam miſeriam deueniſti. Sed ſecundus modus videtur magis pertinere ad literam, licèt etiam omnes alij bene concordent.

Quare in iſta vltima tentatione Chriſtus magis aſperè reſponderit diabolo, quàm in alijs. Quaſt. LV.

QVAERITVR, quare in iſta tentatione vltima Chriſtus aſpere reſpondit diabolo, & in alijs duabus nihil aſperum dixerat. Dicẽdum, quòd hoc fuit, quia in iſta diabolus locutus eſt blaſphemiam, quæ directè erat contra Deum, & hanc Chriſtus nõ ſuſtulit. Et in hoc inſtruit nos, quòd licèt iniurias proprias ſuſtineamus, ſicut Chriſtus ſuſtinuit primam, & ſecundam tentationem, iniuriã tamẽ Dei nunquam tolerare debemus. Sic dicit Chryſo. ſuper Mat. ſ. Videndum autem, quia Chriſtus, cũ paſſus fuiſſet tentationis iniuriam, dicẽte ſibi diabolo, ſi filius Dei es, mitte te deorſum, non eſt turbatus, nec diabolum increpauit. Nunc autem, quando Dei ſibi vſurpauit honorem, exaſperatus eſt, & repulit eum, dicens: Vade Satana: vt nos illius diſcamus exemplo noſtras quidem iniurias magnanimiter ſuſtinere: Dei autem iniurias nec vſque ad auditum ſufferre. Quoniam in proprijs iniurijs eſſe quempiam patientem laudabile eſt: iniurias autem Dei diſſimulare, nimis eſt impium. Et ob hoc increpauit Chriſtus diabolum, dicens: Vade Satana. Et dedit cauſam, ſcilicet, quia ſolus Deus erat adorandus. Et in hoc diabolus valde triſtabatur, quia nihil erat, quòd ipſe magis cuperet, quàm adorari. Et vſque tunc per totum orbem in uanijs ſimulachris colebatur. Sic dicit Cyrillus, ſcilicet. Hoc autem mandatum eius tetigit intima. Ante aduentum enim eius ipſe ubique colebatur: lex autem diuina ejciens ipſum de dominio vſurpato, adorare ſta-

A tuit ſolum Deum, eum qui naturaliter Deus eſt. Et ſic Chriſtus licèt naturaliter mereretur iſtum honorem, quia Deus erat, quia tamen in forma ſerui apparebat, nec ſe nunc adorandum dixit, nec regna terræ accipere uoluit, vt oſtenderet, quòd propter illa non debet homo a recto Dei cultu recedere. Sic dicit Origenes ſuper Lucam, ſcilicet. Hos, inquit, omnes propterea nolo mihi eſſe ſubiectos, vt Dominum Deum adorẽt, & ipſi ſoli ſeruiant: tu autem à me vis incipere peccatum, quod ego diſſoluturus huc veni.

Sed obijcietur, ꝙ etiã in duabus præcedentibus tentationibus diabolus blaſphemiam commiſit, quia Deum verum tentabat.

Dicendum, quòd Chriſtus non apparuit in forma
B Dei, ſed in formam ſerui, & non conſtabat diabolo an Deus eſſet. Ideo neſciebat an blaſphemiam committeret tentando eum. Ideo Chriſtus patienter tolerauit, quaſi contra ſolum hominem hoc factum fuiſſet. Quòd autem diabolus dixerit Chriſto, ꝙ adoraret eũ, erat manifeſta blaſphemia, etiam ſi Chriſtus eſſet pur⁹ homo, cùm adoratio ſoli Deo debeatur. Ideo diabolus debuit nunc increpari, cùm ſuaſerit ſe adorandum: ideo nunc ſolùm eum Chriſtus increpauit.

Quomodo Chriſtus dixit hic ſoli Deo eſſe ſeruiendum, cùm etiam ſerui debent ſeruire dominis ſuis. Quaſt. LVI.

C QVAERITVR, quomodo Chriſtus dixit hic ſoli Deo ſeruiendum eſſe, cùm etiam ſerui teneantur dominis temporalibus ſeruire iubẽte Apoſtolo. Dicendum, ꝙ licèt hic ponatũ ſeruitus in Latino, vbi non eſt tanta copia uerborum, quantum ad hoc, in Græco tamen pro ſeruitute ponitũ interdum latria, & interdum dulia. Eſt autem latria ſeruitus ſoli Deo debita, qua Latinè pietatem uocare ſolemus. Dulia eſt ſeruitus, quæ cuilibet homini, ſiue maiori, ſiue æquali impendi poteſt. Ideo aliquando Apoſtolus dicit, quòd ſerui Dominis ſeruiãt, & interdum, quòd omnes homines inuicem ſibi ſeruiant in charitate. Hic autem accipitur ſeruitus ſpecialiter pro ſola latria. De hoc Augu. in lib. contra ſermonem Ar-
D rianorum, ſcilicet. Vnus eſt Dominus noſter ipſa Trinitas: cui ſoli ſeruitutem pietatis iure debemus. De hoc etiam Aug. 10. de Ciui. Dei, ſcilicet. Nomine ſeruitutis cultus Deo debitus intelligitur. Latriam quippe noſtri ubicunq; ſanctarum ſcripturarum poſitum eſt interpretati ſunt ſeruitutem. Sed ea ſeruitus, quæ debetur hominibus, ſecundùm quam præcipit Apoſtolus ſeruos Dominis ſuis ſubditos eſſe debere, græcè nuncupari ſolet dulia. Latria uero, aut ſemper, aut tamen frequenter, aut penè ſuper ea ſeruitus dicitur, quæ ad colendum Deum pertinet. Sic etiam dicit Beda ſuper Lucam, ſcilicet. Aliquis quærit quomodo conueniat, quòd hic præcipitur ſoli Deo ſeruiendum eſſe Apoſtoli uerbo, qui dicit, per charita-
E tem ſeruite inuicem: ſed in Græco dulia intelligitur ſeruitus communis, hoc eſt ſiue Deo, ſiue homini exhibita, ſecundùm quam iubemur ſeruire inuicem. Latria autem uocatur ſeruitus diuinitatis cultui debita, qua iubemur ſoli Deo ſeruire. Et quia de hac ſeruitute loquebatur diabolus petens à Chriſto adorari, allegauit ipſe auctoritatem quæ intelligeretur de ſola ſeruitute deitatis.

An fuerit conueniens ordo, & modus inter iſtas Chriſti tentationes. Quaſt. LVII.

QVAERITVR, an fuerit conueniens ordo, & modus inter iſtas tentationes Chriſti.

Quidam dicunt, quòd non, quia aliquando in una ten F
tatione tentabat de uno peccato, & aliquando de
duobus, ſicut in vltima, in qua de auaritia, & de ido-
latria tentauit. Et tamen vna tentatio de vno pecca-
to eſſe debet. Item videtur, quòd tentationes Chri-
ſti eſſe debuerunt plures, quia tentatio diaboli ordi-
natur, ut inducat hominem ad peccatum, ſunt tamen
peccata mortalia vel capitalia ſeptem. Diabolus au-
tem non tentauit hic, niſi de tribus, gula. vanagloria,
& cupiditate: ergo non fuit tentatio ſufficiens. Item
videtur, quòd non fuit ordo conueniens in tentatio-
nibus, ſcilicet, quia prius debebat tentari de auaritia,
quàm de ſuperbia, vel inani gloria: quia poſt victo-
riam omnium vitiorum remanet adhuc homini ten-
tatio ſuperbiæ, vel cuiuſuis inanis gloriæ, quia ſuper- G
bia etiam bonis operibus inſidiatur, vt pereant, vt ait
Auguſtinus. Et tamen vltima tentatio fuit hic de aua-
ritia, & media, ſiue de inani gloria, ideo videtur quod
non fuerit conueniens ordo. Item videtur, quòd Chri
ſtus non ſe habuit conuenienter in reſponſione ad
tentationes, quia dicit Hieronymus ſuper Mattheum,
quòd propoſitum Chriſti fuit diabolum humilitate
vincere, non poteſtate. Non ergo debuit eum im-
perioſe, & obiurgando repellere: quod fecit in vlti-
ma tentatione,

Dicendum quòd tentationes Chriſti factæ fuerunt
ordine conuenienti. Eſt enim tentatio ad inducendum
hominem in malum: & quia tentatio a diabolo fit
per modum ſuaſionis illę, & ordo debet eſſe intentio- H
nibus, ſecundùm quem id, de quo homo tentatur,
magis ei ſuadere poteſt. Et quia non ſuadentur om-
nes homines eodem modo, cùm non ſunt omnes
vno modo affecti, tentationes a diabolo variè inſti-
tuuntur quantum ad ordinem ſecundùm conditio-
nem perſonarum, quas tentare vult. Nam ſi tentat
hominem ſpiritualem, non tentat eum ſtatim de gra-
uibus peccatis: ſed paulatim a leuioribus incipit: vt
poſtmodum ad grauiora perducat, Sic ait Gregorius
exponens 31. Moralium illud quod habetur Iob 39.
ſcilicet: Procul odoratur bellum, exhortationem du-
cũ, & vlulatum exercitus, ſcilicet: Bene Duces exhor-
tari dicti ſunt, & exercitus vlulare, quia prima vitia de-
ceptæ menti, quaſi ſub quadam ratione ſe ingerunt, I
ſed innumera, quæ ſequuntur, dum hanc ad omnem
inſaniam pertrahunt, quaſi beſtiali clamore confun-
dunt. Et hoc idem ſeruauit diabolus in tentatione pri-
mi hominis, Nam primò ſolicitauit mentem primi
hominis de ligni veniti eſu dicens Geneſ. 3, Cur præce-
pit uobis Deus, ut non comederetis de omni ligno pa
radiſi? ſecundò de inani gloria, cùm dixit, aperientur
oculi veſtri: tertiò perduxit tentationem ad extre-
mam ſuperbiam, cùm dixit, eritis ſicut dij ſcientes bo-
num & malum. Et hunc etiam ordinem tentandi
ſeruauit diabolus in Chriſto. Nam primò tentauit eũ
de eo, quod appetunt quantumcunque ſpirituales
viri, ſcilicet, de ſuſtentatione corporalis naturæ per ci-
bum, Secundò proceſſit ad id, in quo ſpirituales uiri K
quandoque deficiunt, ſcilicet, vt aliqua ad oſtentatio-
nem operentur, quod pertinet ad inanem gloriam,
Tertiò produxit tentationem ad id, quod non eſt iam
ſpiritualium uirorum, ſed carnalium, ſcilicet, vt diui-
tias, & gloriam mundi concupiſcant uſque ad con-
temptum Dei, Et ideo in primis duabus tentationi-
bus dixit: ſi filius Dei es: & non in tertia, quæ non
poteſt conuenire ſpiritualibus viris, qui ſunt per ado-
ptionem filij Dei, ſicut poſſunt eis conuenire duæ
primæ tentationes: De his patet per Sanctum Tho-
mam tertia parte ſummæ quæſt. 41. arti. 4. in corpore,
Ad primum dicendum, quòd diabolus tentauit in vl-
tima tentatione de duobus, ſcilicet, auaritia, & idola-
tria. Et ſic ei conueniebat, vt perſuadere poſſet. Nam
ſi de ſola idolatria tentaſſet, non fuiſſet tentatio ſatis
apta ad ſuadendum, quia idolatria, cùm ſola propo-
nitur, manifeſtum malum apparet, & nemo ad eam
incitaretur, niſi ſpe alicuius præmij. Si autem diui-
tiarum, & poteſtatis ſolùm deſiderium propoſuiſſet:
non videbatur ſufficienter per hoc ad peccatum in-
ducere, cùm diuitiæ, & honores aliquando licite appe
tantur. Propoſuit ergo idolatriam cum honoribus, &
diuitijs, vt ſub ſpe iſtorum Chriſtum ad idolatriam in-
clinaret. Appetere enim diuitias, & honores tunc pec-
catum eſt, quando inordinatè appetuntur, Hoc au-
tem præcipue manifeſtatur ex hoc, quòd pro ijs adi-
piſcendis homo aliquid inhoneſtum facit. Et ideo
non fuit contentus diabolus perſuadere cupiditatem
diuitiarum, & honorum: ſed induxit ad hoc, quòd
propter iſta adipiſcenda Chriſtus eum adoraret, quod
eſt maximum ſcelus contra Deum, Nec fuit omni-
no ſpeciale in tertia tentatione, quòd fuerit de duo-
bus vitijs, quia ſic etiam fuit in præcedentibus, ſcilicet,
quia ex appetitu vnius peccati in alterum inducere co
nabatur: ſicut ex deſiderio cibi conatus eſt inducere
in uanitatem, ſcilicet, faciendo miracula ſine cauſa: &
ex cupiditate honoris conatus eſt ducere ad tentan-
dum Deum ſe præcipitando, Ad ſecundum dicen-
dum, quòd Chriſtus dedit nobis doctrinam reſiſten-
di tentationibus circa omnia uitia reſiſtendo his ten-
tationibus tribus: ideo non oportuit, vt plures tenta-
retur, cùm in peccatis ad quę diabolus intendebat de-
ducere. Per has tentationes includebantur omnia pec
cata, uel quæ oriantur ex eis, aut habeant aliquam ha-
bitudinem ad ipſa. Sic dicit Ambroſius ſuper Luc. ſci-
licet, Non dixiſſet ſcriptura, quòd conſummata omni
tentatione diabolus receſſit à Chriſto: niſi in tribus
pręmiſſis, eſſet omnium materia delictorũ, quia cauſę
tentationum, cauſæ ſunt cupiditatis, ſcilicet, carnis de-
lectatio, ſpes gloriæ, & auiditas potentiæ. Ad tertium
dicendum, quòd circa tentationem inanis gloriæ, &
auaritiæ non apparet, ideo incertum eſt, quæ illarum
prius fuerit, cùm Matth. ponat vltimo loco tentatio-
nem de auaritia, & Luc. tentationem de ſuperbia, vel
inani gloria, Quæ autem prior fuerit, non refert ſe-
cundum Auguſt. lib. 2. de concord, Euangeliſtarum,
cùm conſtet vtranque factam fuiſſe, licèt vt ſupra di-
ximus in quadam quæſtione, ordo quem ponit Matth.
eſt magis ad literam, quàm ille, quem ponit Luc. Ha-
buerunt tamen Euangeliſtæ cauſam variandi in ordi-
ne iſtarum tentationum, vt oſtendant ordinem origi-
ginis vitiorum, ſcilicet, quia aliquando inanis gloria
oritur ex auaritia. Et hoc concordat ordini beati Lu-
cæ. Aliquando vero oritur auaritia ex ſuperbia, vel ex
inani gloria. Et hoc concordat ordini Matthæi. Sic.n.
dixit Maximus. ſ. Ob hoc autem euangeliſtarum hanc
iſte, illam vero ille præmittit: quia inanis gloria, & aua
ritia adinuicem ſe gignunt. Modus autem eſt, quia ali-
quando auari ex multitudine diuitiarum, quas poſſi-
dent, in quandam ſuperbiam, & inanem gloriam in-
ſurgunt. Et tunc auaritia gignit ſuperbiam, & inanem
gloriam. Interdum vero, qui in ſuperbia, & inani glo-
ria delectantur; quia ſtatum illum tenere non poſ-
ſunt, & diu conſeruare ſine diuitijs & poteſtate, incidit
eis deſiderium iſtorum, quod ad auaritiam pertinet,
Et tunc ſuperbia, & inanis gloria auaritiam gignunt.
Ad quartum dicendum, quòd intentio Chriſti erat
per humilitatem diabolum ſuperare, & tenuit eam
quamdiu decuit, ſcilicet, in duabus primis tentationi-
bus, quæ erant ſolùm ad propriam iniuriam Chriſti,
inquantum homo erat. Cùm verò diabolus prorupit
in manifeſtam blaſphemiam petens ſe adorari, quod
ad ſolùm Deum pertinebat, Chriſtus non tolerauit,

nec

nec tolerare debuit, ſed obiurgando repulit Satanam dicens: Vade Satana.

Tunc reliquit eum diabolus, & ecce angeli acceſſerunt, & miniſtrabant ei.

Tunc reliquit. Hic oſtenditur Chriſti diuinitas ex miniſterio ſanctorum Angelorum. Nam ſancti Angeli nullum maiorem habent niſi Deum. Si ergo alicui, tanquam maiori miniſtrent, oportet dici illum eſſe Deum. Et ita fuit de Chriſto, cui hic angeli tanquam Domino miniſtrauerunt, & dicitur. *Tunc reliquit eum diabolus.* Scilicet, conſumatis iſtis tribus tentationibus receſſit diabolus: ſic dicitur Luc. 4. quòd conſumata omni tentatione diabolus receſſit ab eo. *Et ecce angeli acceſſerunt.* Scilicet, angeli boni, qui non erant præſentes dum Chriſtus tentaretur: finita autem tentatione acceſſerunt ad eum, & miniſtrabant ei, ſeruiendo in aliquo, quid autem iſtud erat infra dicetur.

Quanto tempore fuit diabolus cum Chriſto.
Quæſt. LVIII.

QVAERITVR, quanto tempore fuit diabolus cum Chriſto. Dicendum, quòd diabolus fuit ſemper cum Chriſto, ex quo cœpit tentare eum, vſquequo finita eſt tentatio. Nam à principio tentationis dicitur quòd tunc reliquit eum diabolus & ſic viditur, quòd toto tẽpore medio manſerat cum eo. Ex hoc autem apparet, quòd diabolus manſit pauco tempore cum Chriſto, & non eſt veriſimile, quòd manſerit vna die integra. Primò patet hoc, quia iſtæ tentationes fuerũt continuæ, ideſt, poſtquam cœpit diabolus tentare Chriſtum nunquam deſijt tẽtare, vſque ad finem omnium tentationum: cùm ſemper manſerit diabolus cum Chriſto à principio tentationum vſque ad finem, nunquam ab eo recedens, vt dictum eſt, & tamen diabolus cum Chriſto manens, non erat ocioſus. Semper ergo eum tentauit quamdiu cum Chriſto fuit. Tentationes tamen iſtæ continuè faciendo eas, ideſt, non interiecto aliquo tempore inter illas, poterant fieri in breui. Nam prima tentatio ſolùm fuit, quòd diabolus Chriſto dixerit, quòd conuerteret lapides in panem, & ille ait, non eſt neceſſe, quia non in ſolo pane viuit homo &c. Immediatè aſſumpſit eum diabolus, & conſtituit ſuper pinnaculum templi, dicens, quòd ſe præcipitaret. Et Chriſtus dixit, quod non faceret, quia erat tentare Deum. Et tamen de deſertò in pinnaculum quaſi in momento poterat diabolus Chriſtum portare, cùm Chriſtus nõ venerit pedibus ſuis, ſed à diabolo portatus fuerit, vt probatum fuit ſupra in quadam quæſtione. Et de pinnaculo ſubitò etiam tulit eum in montem excelſum, de quo oſtendit ei omnia regna terræ, & gloriam eorum: & dixit, hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me. Chriſtus autem repulit eum dicens. Vade Satana. Iſtud autem in breui factum eſt, quia Luc. 4. dicitur, quòd diabolus oſtendit Chriſto in momento temporis omnia regna orbis terræ. Et in hoc fuit conſummata tota tentatio. Ideo in pauco tẽpore, ſcilicet, minus quàm in vna die factum eſt. Secundò patet, quia toto hoc tempore quo diabolus tentabat Chriſtum, eſuriebat Chriſtus, & non comedit uſque ad finem tentationis. Si tamen duraſſet tentatio una die, aut plus, eſſet inconueniens, ſcilicet, quia Chriſtus tanto tempore cruciaretur. Ideo pauco tempore durauit tentatio. Patet hoc, quia diabolus nunquam tentauit, niſi poſtquam cœpit eſurire, vt patet in litera, ſcilicet, quòd cùm ieiunaſſet quadraginta diebus eſurijt, & tunc accedens tentator dixit ei: ſi filius Dei es &c. Quod autem non comederit durantibus tentationibus patet, quia illæ fuerunt continuæ, vt ſupra dictum eſt, & ſic non erat locus Chriſto ad comedendum: maximè quia finita tentatione dicitur, quod accedentes angeli miniſtrabant ei. Et ſolet intelligi de cibo, & potu. Tunc ergo primò comedit. Si autem duraſſet tentatio iſta aliquot diebus, fuiſſet magnus cruciatus Chriſto. Nam in quadraginta diebus, quibus ieiunauit non affligebatur, quia non eſuriebat, ſed illis finitis cępit eſurire, & tunc cruciabatur fame, ſicut quilibet purus homo. Quando tamen fames poſtquam cęperit duret per diem integram, aut plus, eſt magnus cruciatus. Nunc autem non erat aliqua cauſa, quare Chriſtus tam amarum cruciatum ſubire deberet. Ideo dicendum eſt, quòd famem pauco tempore tolerauerit. Maximè, quia omnia, quæ Chriſtus patiebatur pro nobis erant. Si ergo magnam, & diuturnam ſuſtinuiſſet famem, quæ faceret cruciatum, notificata eſſet nobis per ſcripturas, ut uideremus, quid nobis profuiſſet, uel in quo per eam inſtrueremur, & tamen non ſcriptum eſt de ea. Ideo credendum eſt, ꝙ non fuerit: & ſic neceſſe erat, quòd pauco tempore durauerit tentatio, cùm toto illo tempore Chriſtus famem ſuſtinuerit. Vnde in ipſa die in qua tentatio cępit, finita eſt in breui tempore.

Quando diabolus receſſit à Chriſto, in quo loco eum dimiſit.
Quæſt. LIX.

QVAERITVR, quando diabolus receſſit à Chriſto finita tentatione, in quo loco eum dimiſit. Pro hoc ſciendum, quod tentatio ultima Chriſti facta eſt in monte excelſo, de quo diabolus oſtendit ei regna terræ, & ſic eſt dubium, an reliquit eum ibi diabolus, uel deduxit eum ad alium.

Quidam dicunt, quòd deduxit eum in regionem ſuam, ſcilicet, in Galilæam, de qua Chriſtus uenerat, antequam inciperet tentatio. Sed dicendum, quòd non ſtat. Primò quia hic dicitur, quòd tunc reliquit eũ diabolus, & Luc. 4. dicitur, quòd conſummata omni tentatione diabolus diſceſſit à Chriſto. Et ſic poſt tentationem nihil fecit diabolus cum Chriſto. Et tamen tentatio finita eſt in hoc, quia Chriſtus dixit Satanæ. Vade Satana. Ergo diabolus nihil circa Chriſtum egit. Et ſic non tulit eum de ipſo loco, in quo illum nunc tentauerat. Secundò patet, quia Luc. 4. finitis iſtis tentationibus dicitur, & regreſſus eſt Ieſus in uirtute Spiritus in Galilæam. Et ſic non reduxit diabolus Chriſtum de loco tentationis in Galilæam, ſed ipſe per ſe uenit. Tertiò patet, quia Chriſtus diabolum repulerat ignominioſè dicens: Vade Satana. Non ergo maneret amplius Satanas cum eo. Et ſic non portaret eum amplius de loco ad locum. Quartò patet, quia diabolus non deſideraret facere aliquod obſequium Chriſto finita tentatione, ſed potius eum haberet exoſum, cùm ab eo uictus, & confuſus fuiſſet, ideo nollet eum portare ad alium locum, in quo melius eſſe poſſet, niſi ad hoc cogeretur. Et tamen ad hoc non coactus eſt, quia Chriſtus non indigebat miniſterio eius, nec uſus eſt eo niſi ut tentatore. Quinto patet, quia dicitur, quòd diſcedente diabolo acceſſerunt angeli, & miniſtrabãt Chriſto. Et ſic quæcunque miniſterio eſſet Chriſto placens, fieret ſibi per angelos ſuos. Potiſſimè cùm ſcriptura ponat illico eos eſſe præſentes ad miniſtrandum: Diabolus autem Deo non placet, ideo non eſt ab eo electus miniſter, niſi in malis, ideſt, quæ ad malum finem fieri poſſet, cũ diabolus nihil bonũ aĩo agat. Dicẽdũ ergo

quòd Chriſtus manſit in monte excelſo In quo diabo
lus eum tentauerat, & ibi miniſtrauerunt ei angeli.
Quomodo autem poſtea redierit in regionem ſuam
eſt dubium. Et hoc pendet propter dubium de mon-
te, in quo tentatus eſt. Nam ſi ille mons fuit extra ter-
ram Iudææ diſtans ab illa, Chriſtus rediret de illo mon
te ſupernaturaliter: quia non erat veriſimile, quòd lõ-
ginquas regiones pedibus peregrinare vellet, cùm ex
hoc nihil boni ſpecialiter ſequeretur: ſi autem mons
ille erat intra terram Iudææ, ſcilicet, circa Quaranta-
nam non longe à Iericho, ſicut communiter tenetur,
& ſupra dictum eſt. Chriſtus rediret de illo monte pe
dibus ſuis. Si autem primum ponatur, poterat Chri-
ſtus redire miraculoſe etiam de extremo orbis in mo-
mento, non tranſeundo per medium. Nam poteſt eſ-
ſe nunc in uno loco, & immediate in alio quantum-
cunque diſtante, nullum medium tranſeundo, & hoc
ſolius diuinitatis virtute. Aliter poterat eſſe, quòd tran
ſiret per totum medium quaſi volando, & hoc in bre-
uiſſimo tempore, ſicut angelus tranſtulit Abacuch de
Iudæa in Chaldæam quaſi in momento, ſcilicet, im-
petu ſpiritus ſui, Danielis vlti, & ſicut diabolus porta-
bat eum de deſerto in pinnaculum, & de pinnaculo
in montem excelſum. Aliter etiam poterat eſſe, ſcili-
cet, quòd Chriſtus vteretur miniſterio angelorum,
cùm illi acceſſiſſent, vt miniſtrarent ei, & quòd face-
ret ſe portari ab eis de illo monte in Iudæam: non qui-
dem tanquam eorum miniſterio indigens, ſed pro-
pter honorem, ut ait Chryſoſt. ſuper Matth. Magis ta-
men videtur dicendum ſecundum, ſcilicet, quòd ille
mons excelſus fuerit circa Iericho, & Chriſtus ibi re-
lictus a diabolo tentatione finita acceperit miniſte-
rium ab angelis in aliquo de quo infra dicetur, & po-
ſtea pedibus ſuis redierit in Galilæam, de qua erat, &
hoc innuitur Lucæ quarto, vbi finitis tentationibus
dicitur. Et regreſſus eſt Ieſus in virtute ſpiritus in Ga-
lilæam.

An finita tentatione diabolus à Chriſto receſſerit ſponte, uel coactè. Quæſtio. LX.

QVAERITVR, quare finita iſta tertia ten-
tatione diabolus receſſit a Chriſto: & an ipſe
ſponte receſſit, vel a Chriſto recedere coactus
eſt. Quidam dicunt, quòd receſſit coactus
Chriſto iubente. Nam dixit ei, vade ſatana. Et ſic non
licuit ei ultra ibi manere. Alij dicunt, quòd diabolus
ſponte receſſit, quia compleuerat iam totam tentatio
nem ſuam, & non habebat vltra quid faceret, & ideo
receſſit: ſic innuitur Luc. 4. ſcilicet. Et conſummata
omni tentatione diſceſſit ab eo diabolus. Dicendum,
quòd vtrumque verum eſt, ſcilicet, quia iuſſus eſt rece
dere, & etiam ipſe recedere voluit. Vnde propter mul
ta receſſit. Primò, quia recedere iuſſus eſt, cum Chri-
ſtus impoſuerit terminum tentationibus eius per im-
perium dicens, vade ſatana. Sic dicit Chryſoſtomus
ſuper Matthæum, quòd Chriſtus dicens diabolo, vade
ſatana, finem tentandi ei impoſuit, ne progrediatur
vlterius tentans. Sic etiam idem Chryſoſtomus di-
cit: Diabolus ſicut rationabiliter intelligi poteſt, non
quaſi obediens præcepto receſſit: ſed diuinitas, &
ſpiritus ſanctus, qui erat in eo, excuſſit inde diabo-
lum. Et ſic innuit, quòd diabolus non receſſit pro-
pter præceptum Chriſti inquantum erat nudum præ-
ceptum, ſed inquantum in eo latebat quædam vis dei-
tatis: ita vt neceſſe eſſet diabolo facere id, quod ei iu-
beret. Secundò fuit receſſus diaboli a Chriſto ex im-
perio propter noſtram inſtructionem, & ſpem. Vt
quando tentamur non deficiamus animo putantes,

F quòd relicti ſumus poteſtati diaboli, vt iuxta volun-
tatem ſuam, & uires nos tentet. Quia non poteſt nos
tentare amplius quàm Deus permittit. Sic dicitur
primæ Corinth. decimo. Fidelis eſt Deus, qui non
permittet uos tentari vltra id, quod poteſtis: ſed fa-
ciet cum tentatione prouentum, vt ſuſtinere poſſitis.
Nam & Chriſtus non ſolùm inquantum Deus tol-
let a nobis diabolum, ne tentet iuxta voluntatem, ſed
etiam ipſe inquantum homo orauit pro nobis, ne
tentaremur a diabolo quantum ipſe vellet. Sic dixit
Chriſtus Luc. vigeſimoſecundo. Simon ecce ſatanas
expetiuit vos, ut cribraret ſicut triticum. Ego autem
rogaui pro te, ut non deficiat fides tua. Sic dicit
Chryſoſtomus ſuper Matthæum, ſcilicet, quòd dia-
G bolus reliquit Chriſtum, quòd ad noſtram proficit
conſolationem. Quia tamdium homines Dei dia-
bolus tentat, quamdiu Chriſtus permittit. Et ſi e-
nim permittat eum pauliſper tentare, repellit pro-
pter infirmitatẽ noſtrã. Tertiò receſſit diabolus, quia
iam deſperabat poſſe Chriſtum vincere. Tentauerat
enim eum in multis, & in omnibus inueniebat eum
ſuperiorem: ideo putans, quòd numquam poſſet con-
tra eum præualere, quia nulla ad hoc ſigna videbat,
receſſit. Sic dicit Athanaſius, ſcilicet, Acceſſerat qui-
dem ad eum hoſtis, vt ad hominem. Non inueniens
autem in ipſo antiqui ſui ſeminis ſigna, diſceſſit.
Quartò receſſit, quia iam non uidebatur ſupereſſe
aliquid, de quo tentaret. Namque tentauit Chriſtum
H de tota materia vitiorum, cùm in iſtis tribus tentatio-
nibus includantur omnes radices peccandi. Et qui
in iſtis non ſuperatur, nihil eſt, de quo amplius tenta-
ri poſſit. Et ſic dato quòd Chriſtus diabolo non iuſ-
ſiſſet recedere, ipſe receſſiſſet: quia iam nihil erat, de
quo tentare deberet. Sic innuitur Luc. 4. ſcilicet:
Et conſummata omni tentatione diabolus receſſit ab
illo: quaſi dicat, quòd propter hoc receſsit, quia om-
nis tentatio conſummata erat. Et ſic non habebat
quid ultra cum Chriſto ageret: ſic dicit Ambroſius
ſuper Lucam, ſcilicet, Non dixiſſet ſcriptura omnem
tentationem conſummatam, niſi in tribus præmiſſis
eſſet omnium materia delictorum, quia cauſæ tenta-
tionum cauſæ cupiditatum ſunt, ſcilicet, carnis oble-
I ctatio, ſpes gloriæ, auiditas potentiæ. Factum eſt au-
tem ſpeciali diſpenſatione Dei, quòd tunc Chriſtus
diabolo recedere iuberet, quando omnis tentatio con
ſummata erat: quia utrumque neceſſarium erat, ſci-
licet, tentationem conſummari, & diabolum per
Chriſti imperium repelli. Nam ſi Chriſtus antequam
finirentur omnes tentationes diabolum repelleret,
non putaret diabolus ſe eſſe uictum; cùm ſupereſſet
ſibi aliquid de quo tentare poſſet. Et rurſus Chriſtus
non dediſſet nobis perfectam doctrinam de reſiſten-
do tentationibus. Fuit etiam neceſſarium quòd dia-
bolus a Chriſto repelleretur, vt nobis daretur ſpes,
quòd in tentationibus non quantum diabolus uelit,
ſed quamdiu Chriſtus permittat nos tentet. Fuit
K etiam hoc, quia diabolus in blaſphemiam prorupe-
rat, & decebat eum repelli, vt intueretur nobis, quòd
blaſphemia Dei non ſolùm non ſit toleranda, ſed
nec etiam audienda, ut ait Chryſoſtomus ſuper Mat-
thæum. Ad hoc autem Deo diſponente factum eſt,
ut in fine omnium tentationum, quas diabolus face-
re uellet, peſsima poneretur, in qua Chriſtus eum tan-
quam blaſphemum repelleret. Si autem iſta fuiſſet
prima, vel media: oportuiſſet, quòd Chriſtus dia-
bolum repelleret, antequam accederet ad aliquas
tentationes. Sic ergo optime ordinatum eſt. Quin-
tò diabolus nunc receſſit, uel recedere iuſſus eſt, quia
non erat iuſtum, vt in eodem tempore poſtquam
uictus erat ter, permitteretur ultra tentare, licèt ei pro

alio

alio tempore tentandi maneret locus. ſic innuitur Luca quarto, ſcilicet. Conſummata omni tentatione diabolus receſſit ab illo tempore uſque ad tempus, ideſt, alio tempore poſt redijt. Sic dicit Greg. Niſen'. ſ. Legitimè pugnanti agonum reperitur terminus, uel quia aduerſarius ſua ſponte cedat vincenti: vel trino caſu deponitur ſecundùm purgatoriæ artis decretum. Sextò receſſit diabolus propter verecundiam, quia licèt diabolus inuidus ſit, & ſemper nocere deſideret, & quanto aliquis fuerit melior, tanto magis & acrius in eum nititur, eſt tamen ſuperbus valde, & erubeſcit ſuperari. Ideo quando plunes ab eodem homine ſuperatus fuerit, erubeſcit cum amplius tentare. Sic ait Ambroſ. ſuper Lucam, ſcilicet. Vides ergo ipſum diabolum non eſſe in ſtudio pertinacem: cedere verò ſolere uirtuti. Et ſi inuidere non deſinat, tamen inſtare formidat, quia frequentius refugit triumphari.

Quare Angeli, & qui Angeli ad Chriſtum acceſſerunt. Quæſt. LXI.

QVAERITVR, quare dicitur, quòd Angeli acceſſerunt nunc ad Chriſtum finita tentatione, & qui erant iſti Angeli. Dicunt quidam, quòd iſti erant Angeli dati Chriſto ad cuſtodiã, & aſtabant videntes quomodo de hoſte triumpharet. Dicunt enim, quòd Chriſtus habuit angelum deputatum ſibi ad cuſtodiam, ſicut cæteri homines per hoc, quòd dixit Dionyſ. libro de cœleſti Ierarch. cap. 4. ſcilicet, quòd Chriſtus ſubdebatur paternis diſpoſitionibus mediantibus Angelis. Sed cuſtodia angelorum eſt executio diuinæ diſpoſitionis de hominibus per angelos: ergo uidetur, quòd Chriſtus habuerit angelum cuſtodem. Item quia Luc. 22. dicitur, quòd inſtante paſſione apparuit ei angelus Domini confortans eum. Confortare tamen eſt vnus de actibus cuſtodiæ angelicę, Chriſtus ergo Angelum habuit cuſtodem.

Dicendum, quòd Chriſtus non habuit aliquẽ Angelum cuſtodem, quia cuſtodia angelica eſt propter neceſſitatem humanam, vt cùm natura angelica ſit perfectior, & potẽtior natura humana, quòd in illis in quibus homines non ſufficiunt ad ſeipſos cuſtodiendum cuſtodiantur per Angelos, vt nihil deſit prouidentiæ diuinæ, & bono regimini vniuerſi. Chriſtus autem erat maior omnibus angelis, ideo cuſtodia angelica non indigebat; ſed potius Angeli indigebant cuſtodia eius. Sic enim dicit Chryſoſtomus ſuper Matthæum. Verè enim filius Dei angelorum manibus non portatur, ſed ipſe magis Angelos portat. Et ſi portatur manibus angelorũ, non ut nõ offendat ad lapidem pedem ſuum quaſi infirmus, ſed propter honorem quaſi Deus. Sic etiam dicit Origenes ſuper Lucam. Vide quomodo verſipellis in teſtimonijs ſcripturæ vult minuere gloriam ſaluatoris quaſi angelorum indigeat auxilio, oſtenſurus pedem niſi eorum manibus ſubleuetur. Nec enim indiget angelorum auxilio, qui maior eſt angelis: quin potius diſce Diabole, quia niſi Chriſtus adiuuaret angelos, offenderent pedem ſuum. Erat enim anima Chriſti maior omnibus Angelis, & immediatè à uerbo ſibi unito illuminata. Erat etiam Chriſtus ſemper verus compræhenſor. Vnde bonum eius non poterat impediri, nec iuuari. Et ſic non ipſe indigebat Angelo cuſtode, quia per huiuſmodi cuſtodiam adiuuatur homo ad ſequẽdum bonum ſuum, & tolluntur impedimenta, quæ poſſent eum ab illo diſtrahere.

Ad primam rationem dicendum, quòd Chriſtus

A erat ſubditus paternis iuſſionibus mediantibus angelis, non quidem directè quantum ad Ioſeph, & Matrem eius, qui per Angelos inſtruebantur, quid de puero facere deberent.

Ad ſecundum dicendum, quòd illa confortatio angelica non pertinebat ad cuſtodiam Angelorum, quia non fuit imprimendum aliquid in eum: ſed per modum miniſterij inquantum gratulabantur fortitudini eius. Sicut homo naturaliter in tribulatione confortatur ad præſentiam amicorum, & ita eo modo, quo in Chriſto potuit eſſe uera triſtitia, fuit in eo uera confortatio. De quo magis dicetur Luc. 22. De his ſanctus Thom. 2. ſen. di. 11. ar. 3. in reſponſione ad ſextum & ſeptimum argumentum. Et ſic apparet, quòd

B Chriſtus non habuit angelum deputatum ad cuſtodiam. Vnde iſti angeli non aſtiterunt tanquam ad cuſtodiam deputati. Item ſi fuiſſent angeli dati ad cuſtodiam, tunc fuiſſent maxime præſentes Chriſto, quando tentabatur: quia tunc homo eſt in maximo periculo ſpirituali, ſcilicet, quando a dæmone tentatur. Et tamen quamdiu Chriſtus tentabatur, erant iſti angeli abſentes, & finita tentatione acceſſerunt, ergo nõ erãt dati ad cuſtodiam. Item dati angeli ad cuſtodiam ſunt maiores his, quos cuſtodiunt, ſaltem in hoc, quòd illos cuſtodiunt. Et ſic angeli cuſtodes non dicuntur miniſtrare hominibus, quòd dicit inferioritatem, ſed dicuntur cuſtodire eos, vel liberare ab incommodis. Et tamen iſti angeli, de quibus hic dicitur, acceſſerunt, &

C miniſtrauerunt Chriſto: ergo non erant angeli cuſtodes. Sed obijcietur, quòd angeli cuſtodes miniſtrant, quia dicitur ad Hebrę. primo. Sunt omnes adminiſtratorij ſpiritus in miniſterium miſſi propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis.

Dicendum, quòd angeli cuſtodes Domini miniſtrare non quidem cuſtoditis, ſed ipſi Deo ad cuius mandatum homines cuſtodiunt. Et ſic vocantur miniſtri Dei. Pſalm. 103. & ad Hebræ. primo, ſcilicet. Qui facit angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos ignem vrentem. Et ſic angelos vocauit Dei miniſtros, & non hominis. Item patet, quia non fuiſſent plures, ſed vnicus, quia cuilibet homini aſſignatur unus angelus in cuſtodiam, & tamen iſti erant multi, ergo nõ erant

D angeli cuſtodes. Et ſic dicendum eſt, quòd iſti non venerunt ad cuſtodiam Chriſti: ſed ſcriptura dicit, quòd angeli venerunt. Et hoc propter multa. Primò propter honorem Chriſti, quia in omnibus præcedentibus tentatus fuerat ſicut purus homo, & non apparebat eius deitas. Ideo ne quis putaret eum eſſe purum hominem ſicut cæteros, qui tentantur, ſcriptura dixit, quòd angeli acceſſerunt, & miniſtrauerunt ei. Secundò quia intentio Matthæi eſt in omnibus præcedentibus probare Chriſti deitatem. Et ſupra poſuerat ad hoc multa teſtimonia, ſcilicet, Magorum, & ſtellæ & Dei patris in voce, & ipſius Ioannis Baptiſtæ, addidit hoc teſtimonium angelicum, per quod etiam patet eum eſſe Deum, quia nullus eſt maior angelis bonis, niſi Deus ſaltem ſecundùm naturam:

E Chriſtus tamen erat maior eis: quod ipſi oſtenderunt inquantum miniſtrauerunt ei. Ideo apparebat eum eſſe Deum. Nam miniſtrare ad minores pertinet, ſicut Chriſtus dixit Matthæ. vigeſimo. Quicunque uoluerit inter uos maior fieri, ſit ueſter miniſter. Et Luc. ſecundo dicitur: Quis maior eſt, qui recumbit: an qui miniſtrat? Nonne qui recumbit? Tertio fuit hoc ad inſtructionem noſtram, & ſpem, ut ſciamus, quòd quandocunque tẽtamur à diabolo angeli Dei præſentes ſunt, & deſiderant noſtram victoriam. Et poſtquam vicerimus quaſi congratulantur nobis, & appropinquant ad nos. Quarto ſecundum aliquos angeli nunc acceſſerunt, quia

ex cauſa receſſerant a Chriſto ad tempus. Nam dicunt, quòd angeli ſemper erant præſentes Chriſto, Nunc vero propter tentationem receſſerunt modicum ab eo. Finita autem tentatione redierunt ad Chriſtum, ſicut ſoliti erant: ſic dicit Chryſoſtomus ſuper Matthæum. Cauſa autem quare receſſerunt ab eo tẽpore tentationis, fuit primò, vt diabolo daretur locus tentandi Chriſtum. Nam ſi videret diabolus præſentes Angelos, ad tentandum accedere non auderet. Sic dicit Chryſoſtomus ſuper Matthæum, ſcilicet: Non autem dixit deſcendentes angeli, vt oſtendat, quia ſemper ad miniſterium eius erant in terris, ſed tunc præcipiente Domino receſſerunt ab eo, vt locus diabolo aduerſus Chriſtum daretur, ne forte videns angelos tunc non appropinquaret ad eum. Secundò fuit, vt diabolus non cognoſceret Chriſtum, quia deſiderium diaboli in iſtis tentationibus erat ſcire an Chriſtus eſſet Deus, vt patet ex duabus tentationibus. Si autem diabolus videret Chriſtum cum angelis præſentibus quaſi venerantibus eum, agnoſceret illum eſſe Deum, cui Angeli miniſtrabant. Chriſtus autem hoc voluit latere dæmonem, ideo præſentes Angelos non habuit pro tunc. Tertiò fuit hoc, vt ipſe Chriſtus proprijs viribus vincere videretur, & non adiutorio angelorum. Nam vt ait Hylarius ſuper Matth. Diabolus erat non a deitate, ſed ab humanitate ſuperandus. Vt ergo non putaretur, quòd Chriſtus homo indigeret angelorum auxilio, fecit illos eſſe abſentes tempore tentationis ſuæ: vt ſic victoria Chriſti appareret glorioſior in quantum ſolus vincebat, & eſſet maior honor naturæ humanę. Sic etiam dicit Nicolaus. Quartò fuit hoc propter inſtructionem vt ſciamus, quod quñdo tentamur à dæmone, Deus permittit nos aliqualiter affligi ab eo, vt locum merendi hẽamus. Et facit, quòd angeli cuſtodes noſtri non adiuuent tũc nos iuxta totas vires ſuas, quia aliàs diabolus non poſſet nos tentare, cùm illico angeli cuſtodes eum repellerent. Et tamen permittũt eum contra nos agere, ſicut Deũ velle vident. Et iſta permiſſio ſignificatur per aliqualẽ abſentiam angelorum a Chriſto tempore tentationis. Non eſt tamen iſta permiſſio totalis: ita vt permittant dæmonem agere iuxta omnes vires ſuas. Et nos totaliter deſtituãt, quia tunc ſemper vinceremur propter altitudinem Sathanæ. Sed permittimur tentari quantum poſſumus tollerare, & tunc angeli cuſtodes nos adiuuant. primæ Corinth. 10. ſcilicet. Fidelis eſt Deus, qui non permittet vos tentari vltra id, quod poteſtis. Iſtud adiutorium, quod angeli nobis faciunt, quando nos fecimus quantum potuimus, ſignatur per hoc, quòd angeli non erant multum elongati a Chriſto tempore tentationis, licèt non eſſent omnino præſentes. Et hoc colligitur in quantum dicitur in litera, Reliquit eum diabolus, & ecce angeli acceſſerunt, ideſt immediate acceſſerunt, quod ſignat illa dictio, ecce. Sans ergo propinqui erant, cùm immediatè accedere potuiſſent. Etiam quia dicitur, acceſſerunt, quia accedere non eſt niſi inter ea, quæ propinqua ſunt. In his autem, quæ longinqua ſunt dicitur venire, & non accedere. Sic dicit Chryſoſtomus ſuper Mattheum. Quintò quantum ad principale angeli acceſſerunt ad Chriſtum poſt tentationem, quaſi ad gratulandum ei de victoria, & ad honorandum ipſum. Quia ſuperauerat dæmonem. Nam angeli boni lætantur, & laudant Deum, quando diabolus ſuperatur. Sic patet Apocalypſis duodecimo. Ibi cùm Michael, & angeli eius præualuiſſent contra draconem, qui vocatur ibi diabolus. Et dicitur: Et audiui vocem magnam dicentem. Nunc facta eſt ſalus, & virtus, & regnum Dei noſtri, & poteſtas Chriſti eius, quia

F proiectus eſt accuſator fratrum veſtrorum. Sextò Angeli acceſſerunt, ut inſinuatur, quòd illi, qui hic dæmonum tentationes ſuperant, angelorum conciues erunt poſt mortem. Et etiam hic habebunt eorum auxilia: ſic dicit Hilarius, ſcilicet: Victo autem a nobis calcatoque diaboli capite, & angelorum miniſteria, & virtutum in nos cœleſtium officia non defutura oſtenditur.

In quo miniſtrauerunt Chriſto iſti angeli, qui acceſſerunt. Quæſt. LXII.

G QVAERITVR, in quo miniſtrauerunt nunc Chriſto iſti angeli, qui acceſſerunt. Dicendum, quòd dubium eſt. Poteſt tamen accipi multipliciter. Vno modo, quòd angeli acceſſerunt nunc ad miniſtrandum, non quòd aliquod ſpeciale miniſterium Chriſto impenderent, quod prius non impendiſſent, ſed quia ſemper angeli erant miniſtri Chriſti, & præſentes erant ad ſeruiendum, & in quo uellet. Et quia nunc ad tempus tentationis paululum ſe ab eo elongauerant, dicitur, quòd acceſſerunt, & miniſtrabant, ideſt, erant præſentes, vt miniſtrarent in omnibus, quæ eis Chriſtus iuberet. Alio modo intelligitur ſecundùm quoſdam, quòd angeli miniſtrabant Chriſto quantum ad omnia, quæ ipſe faciebat, ſiue in correptione animarum, ſiue in effugatione dæmonum, & in operatio-
H nibus mirabilibus. Sic dicit Chryſoſto. ſuper Matth. ſcilicet, In quibus autem rebus illi miniſtrabant ſciri non poſſunt, utrum ad ſanationes infirmitatum, an ad correptionem animarum, an ad effugationem dæmonum: quæ omnia per angelos facit. Vnde eis facientibus ipſe facere videtur. Tamen manifeſtum eſt, ꝙ non propter neceſſitatem impoſſibilis eius ei miniſtrabãt, ſed propter honorem poteſtatis ipſius. Nõ.n. dicitur, quòd adiuuerint eum, ſed ꝙ miniſtrarẽt. Aliter poteſt intelligi, quòd angeli miniſtrauerunt Chriſto, ſcilicet, in cibo, & potu prouidentes ei iuxta neceſſitatẽ famis deportantes ei cibos de aliquo loco. Illud eſt rationabile. Primò, quia miniſtrare in communiori ſignificatione accipitur pro ſeruitio, quod exhibetur ad men-
I ſam, & in ciborũ apparatu: ſic accipitur Act. 6. ſcilicet. Non eſt æquum nos relinquere uerbum Dei, & miniſtrare menſis: ſic etiam Luc. 12. Martha conqueritur, quòd ſoror ſua relinquat eam ſolam miniſtrare. Et ſic communiter in ſcriptura accipitur. Vnde Chriſtus dixit, Quis eſt maior, qui miniſtrat, an qui recumbit? infr. 20. ideſt. Quis eſt maior, qui ſedet ad menſam, uel qui ſeruit ei de cibo? Cùm ergo ponatur hic miniſtrare ſine aliquo adiuncto, videtur accipi pro miniſtratione in cibo. Secundo patet ex adiuncto, quia ſupra dicebatur, quòd Chriſtus eſuriebat antequam inciperet tentari, & ſuſtinuit famem quamdiu tentatio durauit, Cùm ergo dicatur nunc, quòd angeli miniſtrauerunt ei, de cibo intelligendum videtur. Tertiò apparet hoc
K ex quadam neceſſitate, quia Chriſtus, tum iam inceperat eſurire, cùm deitas relinqueret naturam humanam conditioni ſuæ. Ergo neceſſe erat, quòd Chriſtus affligeretur ualde, & moreretur, ſi non prouideretur ei de cibo. Et tamen in deſerto non habebat cibum, quia ſi habuiſſet cibum, non tentaſſet diabolus eum a principio dicens, dic vt lapides iſti panes fiant. Non poterat etiam fortè Chriſtus ſatis cito recurrere ad loca habitata ad cibos habendum, quia in deſerto erat, & iam aliquantulum famem ſuſtinuerat. Non ergo erat modus alius aptior, quàm ut ſibi per angelos miniſtraretur, adducendo cibos de aliquo loco, & forte de domo matris ſuæ, vt aliqui dicunt. Hoc etiam conuenit angelis, quia ipſi ſubueniunt famelicis,

licis,qui aliunde ſibi prouidere nequeunt.Sic patet de angelo, qui poſuit panem ſubcineritium, & vas aquæ ad caput Eliæ dormientis in ſolitudine.4. Regum. 19. Sic etiam Danieli eſurienti in lacu Leonum angelus dedit cibum portando Abacuch,& cibos eius: Daniel. vlti. Et ſi dicas, quòd Chriſtus poterat cibos formare, concedendum, & tamen forte placuit ſibi magis iſte modus, quia ita poterat cibos creare in lacu Leonum pro Daniele, & tamen noluit, ſed miſit Angelum, & Abacuch cum cibis: & iſte eſt modus ſatis conueniens.

Quæruntur quædam circa tentationem humanam.
Quæſt. LXIII.

QVAERITVR nunc circa tentationem humanam, quoniam ſupra multa dicta ſunt de tentatione Chriſti,cũ qua noſtra tentatio concordat. Nunc ergo in generali erunt aliqua dubia de tentatione. Et primum eſt quid ſit tentatio.Dicendum,quòd tentatio accipitur variè,aliquãdo largè,aliquando propriè, & tamen ad propriam,& perfectam rationem tentationis tria concurrunt. Primò, vt per tentationem alicuius dubij cognitio accipiatur. Secundò, vt hoc ſit intentum ab eo, qui tentationem facit. Tertiò, ut ipſemet, qui tentat, cognitionem ipſius rei accipere velit. Et hoc modo dicitur quis tentare equum in curſu, quando per curſum vult accipere experimentum de agilitate eius, vel de tarditate ad motum. Et hoc modo etiam eſt tentatio, qua homo tentat hominem. Conſiderandum autem, quòd quædam tentationes ſunt, in quibus reperiuntur illæ tres conditiones, in alijs verò duæ, & in alijs vna. Et ſecundum hoc dicetur una magis propriè tentatio, quàm alia. Primò modo tentat unus homo ſapiens alium ſi diſputat cum eo, vt experimentum habeat de ſcientia illius, quia ibi omnia illa tria concurrunt. Et ſic accipitur infra 16.ſcilicet. Acceſſerunt Phariſæi, & Saducæi ad Chriſtum tentantes, & rogauerunt eum, vt ſignum de cœlo acciperent. Et ſic per illam tentationem haberetur experimentum de poteſtate Chriſti. Et ad hunc finem fiebat,& tentantes intendebant habere iſtam cognitionem. Aliquando ſaluantur duæ conditiones ſolùm in tentatione,ſcilicet, quòd habetur experimentum, uel cognitio de re,& ad hunc finem fit,& tamen faciens tentationem non intendit inde habere aliquam cognitionem. Sicut Deus dicitur tentare hominem. Gen. 22.ſ.Tentauit Deus Abraham. Nam per immolationem filij ſui, ideſt, quòd in obedientia huius præcepti manifeſtaretur ſanctitas Abrahæ: & etiam Deus ad hoc fecit, ut cognita eſſet ſanctitas Abrahæ: tertium tamen deeſt, ſcilicet,quòd Deus non fecit tentationem iſtam,ut inde acciperet experimentum, uel cognitionem aliquã de fide,& obedientia Abrahę,quia ipſe certiſſimè ſciebat,quid facturus eſſet Abraham.Sic.n.dicitur Ioan.6. ꝙ quæſiuit Chriſtus à Philippo,unde ememus panes, & ſequitur: Hoc autem dicebat tẽtans eum:ipſe enim ſciebat quid eſſet facturus. Et etiam per tentationem illam non intendebat Chriſtus habere cognitionem de eo,ꝙ Philippus dicturus eſſet, quia ipſe ſciebat antequam loqueretur, quid dicturus eſſet: ſed hoc fecit, ut notificaretur alijs quid Philippus in hoc conſuleret, & an eſſet bonum cõſilium. Sic etiam accipitur Deuteronom.13. ſcilicet, Tentat uos Deus, ut palam ſciat utrum diligatis eum, an non, ideſt, ut ab alijs ſciri faciat an diligatis eum, quia ipſe hoc bene ſcit. Aliquando uero in tentatione ſaluatur unica conditio ſolùm, ſcilicet, quod manifeſtatur tentatus per eam,licèt tentans non intendat accipere iſtam cognitionem, nec

A etiam intendat, quòd aliquid per hoc manifeſtetur. Et ſic caro & mundus dicuntur tentare, quia in his cognoſcitur manifeſta uirtus, uel infirmitas mentis. Sicut in bello uirtus boni militis cognoſcitur, quamuis hoſtes non impugnent eum,ut cognoſcant ſuam uirtutem, ſed ut ipſum uincant. Vnde ipſa impugnatio uirtutis tentatio dicitur. Hoc autem eſt,uel a principio intrinſeco,& ſic eſt tentatio carnis,uel ab extrinſeco, & ſic eſt mundus tentans. Hoc etiam modo quælibet tribulatio uocatur tentatio inquantum per eam cognoſcitur hominis uirtus, ſi patienter reſiſtit. Et ſic Iob.7.dicitur. Militia eſt uita hominis, ideſt,pugna. habet alia litera tentatio eſt uita hominis. Hoc modo accipitur. Ia. 1. ſcilicet. Omne gaudium exiſti-

B mate fratres, cùm in tentationes uarias incideris,ideſt, in uarias tribulationes. Quod patet ex ſequenti litera, ſcilicet,ſcientes,quòd probatio fidei noſtræ patiẽtiam operatur, patientia autem opus perfectum: & tamen patientia non eſt niſi in aduerſitatibus.Hoc modo ſciri poteſt de tentatione diaboli, in quo modo illorum ſit. Nam in tentatione dæmonis eſt duplex finis. Vnus eſt ultimus.ſ. inducere ad peccatum. Et quantum ad hoc habet rationem tẽtationis,ſecundùm ꝙ quælibet impugnatio dr̃ tentatio, quia per eam uirtus, uel infirmitas tentati manifeſtaẽ, licèt tentans manifeſtationem nullam intendat. Et ſic pertinet ad tertium modum.ſ.in quo ſaluaẽ unica conditio tentationis. Alius eſt finis proximus.ſ.experiri ad quod uitium quiſque

C maximè promptus eſt. Diabolus namque nõ cognoſcit deſideria hominis, nec habitus bonos, aut malos, nec inclinationes, aut paruitates ad hoc uel ad aliud, niſi ex quadam generali coniectura, ſicut phyſici cognoſcunt, uel magis per actus, qui manifeſtant habitus,uel inclinationes: deſiderat autem diabolus ualde ſcire ad quod uitium quiſque ſit maximè inclinatus, ut de eo ipſum tentet, & ſic facilius uincat. Vnde quando à principio aliquem tentat,non ſolùm tentat, ut ad malum inducat, ſed etiã ut de eo cognitionem habeat. Et ſic ſaluatur ibi perfecta ratio tentationis, quia intẽdit diabolus, quòd habeatur aliqua cognitio per hoc, & ꝙ ipſe habeat illam, & poſtea realiter habeat per effectum. De his patet per ſanctum Thom.2.

D ſen.di.21.ar.1.in corpore.

An homines tententur per diabolos.
Quæſt. LXIIII.

QVAERITVR circa tentationem diaboli, an homines tentantur per diabolos. Quidam dicunt, quòd non, quia non eſt iuſtum. Nam angeli boni cuſtodiunt homines, quia deputantur à Deo ad humanam cuſtodiam. Dæmones tamen non mittũtur à Deo, cùm intentio eorum non ſit animas ſaluare, ſed perdere: ergo non deputantur ad hominem tentandum. Item tentatio hominis fit ſolùm à carne,ergo non fit à dæmone.Patet Ia-

E cobi.1.ſ. Nemo, cùm tentatur, dicat quòd à Deo tentatur. Vnuſquiſque uerò tentatur a concupiſcentia ſua. Et ſic uidetur,quòd non ſit aliud tentans, niſi cõcupiſcentia hominis,quia aliàs non bene argueret Iac. dicens, quòd Deus non tentat hominem, ſed concupiſcentia: ſi eſſet aliud tentans præter concupiſcentiã. Item non eſt iuſta pugna infirmi contra fortem, & inſipientis,contra inſtructum,ſed homines ſunt infirmi & ignari: dæmones autem potentes,& aſtuti:ergo non eſt iuſtum, ꝙ permittantur dæmones pugnare ꝯ homines. Item ad exercitium hominis ſufficit tẽtatio carnis, & mundi: ſed Deus permittit electos ſuos impugnari propter eorum exercitium: ergo cum carne, & mundo ſolùm pugnabunt,& non cõtra dæmones.

Dicendum, quòd dæmones tentant hominem: & patet quia dæmon tentauit Chriſtum: a fortiori ergo alios homines; maxime quia tentatio Chriſti non fuit propter ſe, quia non erat opus ipſum exerceri per tentationes, cùm certum eſſet eum ſuperari non poſſe, nec decipi: nec indirectè per tentationes proficere ad virtutem, vel cautior fieri: ſed fuit tentatio ſua exemplaris, vt per eam inſtrueremur ad reſiſtendum tentationibus dæmonis. Item tentauit diabolus primos parentes, ex qua tentatione cæteris occaſio data eſt: in quibus nos plerumque ſuccumbimus, ſicut illi ſuccubuerunt. Item Apoſtolus ad Eph. 6. dicit: Non eſt nobis colluctatio, id eſt, pugna aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus principes, & poteſtates: aduerſus mundi rectores tenebrarum harum: contra ſpiri- G
tualia nequitiæ in cœleſtibus; id eſt, pugna eſt nobis contra dæmones, qui ſunt rectores tenebrarum, & ſpirituales nequitiæ, id eſt, ſpiritus mali. Et ſic Apoſtolus ſignauit iſtam ſolam eſſe tentationem, vel iſtam eſſe præcipuam inter cæteras. Item 1. Corint. 7. dicitur: Rurſus redeuntes in idipſum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam veſtram, & 1. ad Theſſalon. 3. dicitur; Ne forte tentauerit vos is, qui tentat, id eſt, diabolus, cuius officium eſt tentare. Et 1. Petri vlti. dicitur: Aduerſarius veſter diabolus circuit, quærens quem deuoret; cui reſiſtite: Et tamen non eſſet reſiſtendum ei in aliquo, niſi nos tentaret. & Act. 5. dicitur; Cur tentauit ſatanas cor tuum mentiri ſpiritui ſancto. Et ſic tota ſcriptura annunciat nobis tentationem dæmonũ; H
& hortatur illam cauere. Ad primum dicendum, quòd dæmones impugnant hominem dupliciter. Vno modo impugnando, vt ad peccatum deducant: & hoc modo non mittuntur à Deo ad tentãdum, cùm Deus non intendat directè culpam alicuius, quia culpa eſt per ſe malum. Dæmones autem intendunt culpam inducere. Permittit tamen Deus ſæpe, quòd homines tẽtentur, & incidant in culpam iuſto iudicio ſuo: quia poſſet illud prohibere arcendo dæmones, vel continendo humanam voluntatem, & non vult. Aliquando dæmones impugnant homines ſolùm puniendo: & ſic dæmones mittuntur a Deo. Pſalmus 77. ſcilicet: Miſit in eos iram indignationis ſuæ: immiſiones per angelos malos: pœna enim benè refertur in Deum I
tanquam in primum auctorem, & directè, culpa autem non. Et hoc modo dæmones mittuntur à Deo ad puniendum: licèt ipſi alia intentione puniant, quã mittantur, quia Deus mittit eos propter ſuam iuſtitiam; & illi puniunt homines propter odium, & inuidiam. Ad ſecundùm dicendum, quod non tentatur homo ſolùm à carne, ſed etiam à mundo, & diabolo. Et cùm ibi dicitur, quòd tentatur vnuſquiſque à concupiſcentia ſua: non accipitur concupiſcentia pro ſola concupiſcentia, ſed pro deſiderio aliquo, vel motu inordinato, qui vocatur large concupiſcentia. Et iſta fit in homine per quancunque tentationem, ſiue dæmonis, ſiue carnis, ſiue mundi. Ad tertium dicẽdum, quod licèt non ſit æqualis conditio pugnæ inter ho- K
minem ad dæmones: Deus recompenſat ex parte hominis id quod deeſt: Primò per diuinæ gratiæ auxiliũ, Secundo per cuſtodiam angelorum: & ſic fit æqualitas, vel maioritas ex parte hominis. Sic dicitur 4. Regum 6. ſcilicet cùm Eliſæus dixit diſcipulo ſuo: Noli timere: plures enim ſunt nobiſcum, quàm cum illis, id eſt, plures ſunt in adiutorium noſtrum, quàm ſint impugnatores, & illi erant angeli, ſicut ibi dicitur. Iſtud adiutorium ſemper homo habet contra diabolum: ita, vt nunquam diabolus poſſit eſſe ſuperior, niſi homo ſponte repulerit adiutorium ſuum volendo dæmoni conſentire. Sicut dixit Philoſophia ad Boetium, ſcilicet: Talia tibi contuleramus arma, quæ niſi

F prior abieciſſes, in vita te firmitate tuerentur. Et ſic, quando homo ſuccumbit tentationi diaboli non excuſatur, quia ipſe repulit adiutorium ſuum: aliàs enim non præualuiſſet contra eum ſatanas quantumcunq; fortis. Ad quartum dicendum, quòd infirmitati humanæ ſufficeret ad exercitium impugnatio à carne, & à mundo, ſed malitiæ dæmonum non ſufficit, quæ vtitur tam carne, quàm mundo, ad hominum impugnationem. Hoc tamen ex diuina ordinatione prouenit in gloriam electorum. Aliter poteſt dici, quòd licèt humanæ infirmitati ſufficiat tentatio a carne, & a mundo ad exercitium: homini tamen adiuto per gratiam, & cuſtodiam angelicam, non ſufficit tentatio carnis, & mundi, quia etiam ſi maior ſuperueniat,
G ſcilicet, tentatio, quæ eſt a dæmone, adhuc erit homo ſufficiens ad reſiſtendum illi. De his patet per S. Tho. 1. par. ſumm. quæſt. 114. arti. 1,

Quare dæmones volunt tentare homines, & torquere, Quæſt. LXV.

QVAERITVR, quare dæmones volunt tentare homines, & torquere. Dicendum, quòd dæmon vult hoc propter multa. Primò vult propter inuidiam, quia ipſe eſt inuidus homini, & per inuidiam deſiderat homo alteri nocere, cùm odium pertineat ad inuidiam. Iſta inuidia orta eſt ex caſu inuidiæ diaboli, qui propter iniqui-
H tatem ſuam perdidit æternam beatitudinem, in qua quodammodo videt ſibi ſubrogatũ hominem, quem ipſe cognoſcit creaturam fragilem, & ſecundùm naturam inæqualem ſibi: inuidet ergo proſperitati eius, ſcilicet, quòd ille, qui non eſt ſibi æqualis ſecundùm naturam, fiat maior eo ex gratię adoptione. Et ob hoc diabolus conatur nocere homini qualitercunque poteſt. Sed maximę in eis, per quæ dirigitur ad vitam æternam, quia in aſſecutione illius homo efficitur maior dæmone. Iſta autem inuidia diaboli eſt cauſa directa omnium malorum, quæ nobis facit, & quæcunq; a principio humanæ naturæ irrogata ſunt: ſicut dicitur Sapientiæ 2. Inuidia diaboli mors introiuit in orbẽ terrarum, Iſta fuit cauſa quare diabolus tentare voluit
I primos parentes, ſcilicet, inuidendo eorum fœlicitati, quando incipere videbat: niſi ipſe illam per ſuas fraudes conturbaſſet. Sic dicitur per Magiſtrum 2. Senten. diſtinct. 21. in principio, ſcilicet. videns igitur diabolus hominem per obedientiæ humilitatem poſſe aſcendere, vnde ipſe per ſuperbiam corruerat, inuidit ei. Et qui prius per ſuperbiam fuerat diabolus, id eſt, deorſum lapſus, zelo inuidiæ factus eſt ſatanas, id eſt, aduerſarius. Secundò accidit hoc ex ſuperbia dæmonum. Sunt enim naturaliter ſuperbi. Conſiſtit autem ſuperbia in deſiderio excellentiæ, & dominii. Nam per ſuperbiam homines volunt præeſſe alijs, quibus de iure non præſunt, & deprimere eos. Dæmon ergo cùm ſuperbus ſit, dominari deſiderat. Nihil tamen habet, in
K quo iuſtè dominij ius exerceat, ideo vult vſurpare ſibi dominium ſuper homines violenter, nocendo eis, & irrogando mala pęnæ, & perducendo ad mala culpæ. Et in hoc uult accipere ſimilitudinem diuinæ poteſtatis. Quia ſicut Deus, qui eſt naturaliter dominus totius creaturæ, diſponit angelos tãquam miniſtros ſuos ad cuſtodiam hominum; ita & dæmones conſtituunt inter ſe miniſtros ad nocendum hominibus, & ſubijciendum eos ſibi. Et quantum ad hoc dæmon vocatur princeps huius mundi. Ioan. 12. & 14. ſcilicet: Princeps mundi huius eijcietur foras, id eſt, diabolus. Et iterum venit: princeps huius mundi. Sic etiam omnes dęmones vocantur principes, & rectores mundi, & tenebrarum, ad Ephe. 6. inquantum inter ſe habent officia

diſtribu-

diſtributa, & quandam gubernationem, ſecundum quam poſſint nocere hominibus, tenendo eos ſibi ſubiectos. Et ad hoc, ſicut regnum eſt unum corpus politicæ conſtans ex pluribus partibus regentibus, & regulatis conſtitutis ſub uno ſupremo rectore in concordia: ita cõgregatio dæmonum regnum quoddam efficit, inquantum quidam ſunt ſuperiores, & alij inferiores: omnes tamen inter ſe ſunt ordinati ad hoc, quòd homines ſibi ſubiectos teneant. Sic dicitur infra 12. Si ſatanas eijciet ſatanam, aduerſus ſe diuiſio eſt. Quomodo ergo ſtabit regnum eius? quaſi dicat, non ſtabit. Et tamen Chriſtus arguit hic per deductionem ad inconueniens, & ſic innuit, quia regnum ſatanæ in concordia eſt. Aliqui addunt alium modum, ſcilicet, quòd dæmonibus compent tentare ex officio ſibi à Deo impoſito: quia ſicut Deus bonos Angelos inſtituit ad cuſtodiam hominum: ita Angelos malos ad eorum tentationem præpoſuit. Dicendum, ꝙ non, quia officium bonorum Angelorum bonum eſt, ſcilicet, cuſtodire, & adiuuare: etiam intentio eorum bona eſt, quia nihil circa nos faciunt, niſi ea intentione, vt nos proficiamus. Talis ergo inſtitutio à Deo eſt, à quo omnia bona emanant. Id uerò quod dæmones faciunt, malum eſt, ſcilicet, interdũ malum pœnæ, quod irrogant, ſicut patet in Iob: & interdum malum culpæ, quod procurant, vt nos à Deo ſeparent, quia iniquitates ſeparant hominem à Deo, ſicut dicitur Iſa. 59. ſcilicet, Iniquitates ueſtræ ſeparauerunt inter nos, & Deum veſtrum. Intentio etiam eorum mala eſt, quia quidquid agant, ſemper malo animo agunt, vt noceant: licèt aliquando Deo diſponente bonum ſequatur. Iſtud tamen eſt per accidens, & contra intentionem eorum. Etiam motiuum dæmonum malum eſt, ſcilicet, odium, & inuidia. Et ſic non eſt eis à Deo impoſitum, quòd nos tentent, ſed permittit Deus tentationes iſtas inquantum ex gratia eius ad augmentum gloriæ electorum pertinent. Verum eſt tamen, ꝙ interdum Deus iubet dæmonibus aliquod malum pœnæ inferre, ſicut patet de Aegyptijs, contra quos Deus miſit Angelos malos ad inferendum eis plagas. Pſal. 77. Sic etiam fuit de percuſſione Iob, licèt ibi aliqualiter eſt magis percuſſio, quàm iuſſio. Iob 2. ad malum autem culpæ Deus directè nunquam confert, quia illud eſt propriè malum. Et quia tentatio propriè eſt ad peccatum, quod eſt malum culpæ, & non eſt ad pœnam, quia quando dæmones nos puniunt, non dicuntur nos tentare, ſed torquere, erit tentatio ſemper ad peccatum. Et ſic dicendum, quòd tẽtatio dæmonum non eſt à Deo inſtituta, ſed ſolum permiſſa. Et ſic dæmones non tentãt homines quaſi Deus hoc uelit, ſed quia ipſi inuidi ſunt, & ſuperbi. Verum eſt tamen, ꝙ non poſſent tẽtare, niſi Deus eos permitteret. De his tangit ſanctus Thom. aliquid, prima parte ſummæ. q. 114. artic. 1. in corpore.

An tentare homines ſit officium dæmonis.
Quæſt. LXVI.

QVAERITVR, an tentare homines ſit officium dæmonis. Aliqui dicunt, quòd non, quia ſi officium ſuum eſſet, ſolus ipſe tẽtaret. Deus tamen etiam tentat hominem, Gen. 22. & Deutero. 13. ergo non eſt officium dæmonis. Item caro, & mundus tentant: de carne patet Iaco. 1. ſcilicet, vnuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſua: de mundo patet 1. ad Timot. 6. Qui uolunt diuites fieri incidunt in tentationem, ſcilicet, tentationem mundi, ſcilicet, quia diuitiæ ſunt de his, quæ ad mundum pertinent, vel quæ in mundo ſunt. Erit ergo officium tentandi carnis, & mundi, ſicut dæmonis. Et tamen non

A dicimus officium carnis, & mundi eſſe tentare, licèt tentent: ita non dicemus, quòd officium dæmonis ſit tentare, etiam ſi tentet. Item tentatio pertinet ad ignorantem: cùm tentare ſit velle experimentum accipere de re: dæmones tamen ſciunt, quid circa hominem agitur, ergo non oportet, quòd eum tentent, & conſequenter non erit officium eorum tentare. Item tentatio directè eſt ad peccatum: ipſum autẽ peccatum, in uoluntate eſt: dæmones autem non poſſunt uoluntatẽ hominis immutare, nec aliquid in ea directè agere, ergo non pertinebit tentare ad illos.

Dicendum, ꝙ officium dæmonis eſt tentare, non tanquam ab aliquo ſit ſibi impoſitũ, ſed ab eo eſt uoluntate aſſumptum, propter inuidiam, & ſuperbiam, B vt dictum eſt præcedenti quæſtio. Dicitur tamen officium eius: non quòd dæmones nihil aliud agant, ſed quia hoc eſt quod præcipuè agunt, & quod cum maiori deſiderio, & ſolicitudine exercent. Nam quãtum ad cætera conuenit eis pœnas tolerare, ſicut animabus damnatorũ, quia ipſi quoque damnati ſunt ad ignem æternum, infra 25. Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & angelis eius. Ipſi quoque dæmones confitentur ſe à Deo torqueri, infra 8. & Mar. 1. ſcilicet. Quid tibi, & nobis Ieſu Nazarene? Cur ueniſti ante tempus torquere nos? In hoc autem dæmones nihil agunt, ſed patiuntur. Tentatio igitur eſt præcipuum opus ſuum ab eis uoluntariè aſſumptum, per quod aliquo modo ſatisfaciunt ſuperbiæ ſuæ, ſcilicet, C ſubijciendo ſibi homines, & tenendo hic ſubiectos. Satisfaciunt ergo inuidiæ, inquantum per eam impediunt profectum hominum, & deducunt eos ad pœnam æternam. Non eſt tamen ita officium illorum, quòd nulli alij competat: licèt nulli ita, ſicut eis competent, vt infra dicetur, & ſic ſcriptura oſtẽdit officium dæmonum eſſe tentare, quia ſupra in litera dicitur, ꝙ accedens tentator, id eſt, diabolus: tentator tamen non eſt nomen actus, ſed habitus, vel officij, & ſic officium eius eſt tentare. idem patet, 1. Theſſal. 3. Ne forte tentauerit vos is, qui tentat, id eſt, ille cuius officium eſt tentare, ſcilicet, diabolus. Et ſic non expreſſit eũ, quaſi notum eſſet quis eſt ille, ad quem tentandi officium pertineat. Idem patet ex Gloſ. Nam cùm dicitur, is D qui tentat, dicit Glo. 1. diabolus, cuius officium eſt tentare. Et ſicut officium diaboli eſt tentare: ita etiam officium eſt eius accuſare, ſicut dicitur Apocal. 12. ſcilicet, proiectus eſt accuſator fratrum noſtrorum, qui accuſabat illos ante conſpectum Dei noſtri, die ac nocte. Et loquitur bi litera de diabolo. Conſiderandum tamen, vt magis hoc appareat, ꝙ tentatio eſt ad hoc, ꝙ habeatur aliqua cognitio de ipſo tentato, vt ſupra diximus, & iſtud eſt de ratione tentationis: ex ipſa tamẽ cognitione tentans intendit aliquãdo bonum finem, & aliquando malum, & aliquando nullum. Et vbi nullus finis intenditur, niſi ipſa cognitio, vel experimentũ eſt ſolum id, quod eſt de ratione tentationis: fieri autem illam ad bonum, vel ad malum finem, vltra rationem tentationis eſt. Si ergo conſideretur hoc ſolum, E quod eſt haberi experimentum de re tentata, non tentat ſolus diabolus, ſed etiam Deus tentat, & caro, & mundus tentant, & homines boni, & mali tentant ſe ipſos, vel aliquas res, & interdum Deum. Patet, quia per tentationem, qua Deus dicitur nos tentare, notificatur aliquid in nobis, ſcilicet, an ipſum diligamus. Deuterono. 13. Per tentationem carnis, & mundi notificatur in nobis uirtus, vel infirmitas noſtra, conſentiendo, vel diſſentiendo. Per tentationem etiam, qua unus homo tentat alium, notificatur id de quo tentatur, ſiue ſit ſcientia, ſiue robur corporis, ſiue prudentia in agendis. Per tentationem etiam, qua homo tentat equum, apparet agilitas ſua, vel pigrities in motu. Sic

etiam

etiam homines tentant Deum interdum, quando deſiderant habere experimentum de aliqua operatione eius. Dicendum autem, quòd ſic accipiendo quãtum ad id, quod eſt ſolùm de perfecta ratione tentationis nullius eſt officium tentare, cùm multis competat, & etiam non competit alicui ſub aliqua ſpeciali ratione. Si autem conſideretur finis tentationis, qui eſt extra rationem propriam tentationis, dicendum quòd quidam tentant ad bonum, vt cùm aliquis Dominus tentat aliquem, vt habeat cognitionem de aliqua probitate eius, & per hoc eum promoueat ad maiorem ſtatum. Et hoc modo Deus tentat hominem, vt eum exaltet, vel probitatem ſuam alijs oſtendat, & per hoc eum laudabilem, & honorabilem reddat. Sic tentauit Deus Abraham, vt toti ſæculo oſtenderet altiſſimam virtutem obedientiæ, & fidei eius, quæ adhuc incognita manſiſſet, ſi Deus eum non tentaſſet. Ad malum autem Deus nunquam tentat. Iacobi. 1. Et iſta tentatio, quæ ad bonum eſt, non ſolet uocari communiter tentatio. Si autem per tentationem intendatur malum: ſic eſt proprie tentatio. Quia iſtud nomen tentatio, iam ex communi vſu, malum quoddam importat, Ideo magis competit illi tentationi, quæ ad malum fit. Hoc modo proprium eſt diabolo tentare. Ipſe enim ſolus eſt, qui ex inuidia ſua malum hominis intendit, ad malum ſemper eum tentat. Et ſi aliquis homo alium tentet ad malum, iſta tentatio a diabolo eſt. Nam homo non intenderet alteri malum iniuſtè facere, niſi ipſe prius à diabolo ad hoc uolendum ſuperatus eſſet, & inductus. Differt tamen tentatio diaboli à tentatione hominum malorum in duobus. Primò, quia diabolus tentat ad malum: homo autem tentat ad bonum, & ad malum: diabolus autem nunquam ad bonum tentat. Secundò, quia diabolus à ſe ipſo habet, quòd malum intendat, quia malitia ſua nõ reducitur in aliud principium ſuperius, homo autem quando ad malum tentat alium, non habet iſtud malum deſiderium à ſe ipſo, ſed à diabolo, qui caput eſt omnis mali, vnde omnes peccatores uocantur filij diaboli: ſicut Chriſtus dixit Ioan. 8. ſcilicet, vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria eius uultis perficere. Soli ergo dæmoni propriè competit tentatio. Et ſic ipſe ſolus dicitur habere officium tentandi, ſcilicet, in hac tentatione, quæ ad malum eſt.

Ad primam dicendum, quòd Deus tentat hominem, non ut inde aliquod malum inducat, ſed magis, vt bonum eius oſtendat. Vnde ſi contingeret, quòd Deus inferat pœnas alicui, per quas efficiatur malus, & ſic appareat eius infirmitas, uel iniquitas, Deus non dicitur tentaſſe illum, quia non intendebat ad hoc, ut iſte deterior fieret, nec eius infirmitas, aut iniquitas aliis nota fieret, ſed ſolùm, quòd puniretur iſte pro demeritis ſuis, quod bonum erat. Ideo in tali caſu non dicetur, quòd Deus aliquem tentauit. Si tamen Deus inferat alicui pœnalitates, uel occaſiones aliquas cadendi, & per hæc homo efficiatur melior, uel bonitas ſua appareat, dicetur Deus illum tentare. Sic dicitur, quòd tentauit Abraham, ut uirtutem ſuam notam faceret. Gen. 22. & ſic tentatio, de qua hic loquimur, ſcilicet, ſecundùm quam malum intenditur, ad Deum non pertinet.

Ad ſecundum dicendum, quòd caro, & mundus hominem tentant: malum tamen nullum intendunt, nec etiam bonum, ut cadit ſub cognitione, quia caro, & mundus nihil intelligunt. Diabolus autem propriè malum intendit, & in hoc tentatio ad ipſum ſolum pertinet. De tentatione tamen carnis, & mundi, magis dicetur infra in quadam quæſtione.

Ad tertium dicendum, quòd dæmones ſciunt ea, quæ exterius aguntur circa homines tam præſentia, F quàm præterita, interiorem tamen hominis conditionem ſolus Deus nouit, qui ſcrutatur corda, & renes. Pſalm. 7. Ideo dæmones adhuc deſiderant ſcire conditionem hominum, ut ſciant ad quod uitium eſt unus homo magis inclinatus, quàm ad cætera, ut illud ſemper ſuggerat, & facilius uincat, & ad hoc neceſſe eſt ipſis dæmonibus interdum homines tentare ad habendum experientiam de eis.

Ad quartum dicendum, ꝙ licèt homines non poſſint uoluntatem hominis immutare: poſſunt tamen aliqualiter immutare uires inferiores, ex quarum immutatione, licèt uoluntas non cogatur, tamen aliqualiter inclinatur, & hoc ſufficit ad tentationem faciendam, quia non oportet, quòd per quamlibet tentatio- G nem homo ſuccumbat: immo non eſſet neceſſe, ꝙ in aliqua ſuccumbat, niſi uelit. Si tamen tentatio dæmonum perueniret ad hoc, ꝙ directè, vel indirectè ſufficeret uoluntatem immutare: neceſſe eſſet, ꝙ in qualibet tentatione diaboli homo ſuccumberet, quod falſum eſt. De his tangit ſanctus Thom. 1. parte ſum. q. 114. artic. 2. & 2. ſen. diſt. 22. artic. 1.

An omnia peccata, quæ homines faciunt, ſint per inſtigationem diaboli. Quæſt. LXVII.

QVAERITVR, an omnia peccata, quæ homines faciunt, ſint per tentationem diaboli, vel inſtigante diabolo. Quidam dicunt, quòd H ſic, quia dicit Dionyſ. lib. de di. no. cap. 4. ꝙ multitudo dæmonum eſt cauſa omnium malorum ſibi, & alijs: ſed peccatum eſt propriè malum, ideo dæmon eſt cauſa omnis peccati. Non eſt tamẽ cauſa peccati noſtri, niſi per tentationem dæmonis fiunt omnia peccata, quæcunque ſint. Item de quolibet peccatore poteſt dici illud, quod Chriſtus dixit Iudæis, Ioann. 8. ſcilicet. Vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria eius vultis perficere. Vbi innuit, quòd deſiderium faciendi malum a diabolo eſt: ergo in omnibus peccatoribus ſuggeſtio diaboli eſt cauſa peccatorum: cùm ipſe non moueat nos niſi per ſuggeſtionem. Item ſicut boni Angeli Dei inſtitutione ſunt ad cuſtodiam noſtram: ita dæmones ex ſua iniquitate ſunt ad noſtram impu- I gnationem: Ideo tamen bona, quæ facimus ſunt per ſuggeſtionem bonorum Angelorum, quia diuina ad nos mediantibus Angelis perferuntur, vt ait Dionyſ. ergo ſimiliter omnia mala, quæ fecerimus, per ſuggeſtionem dæmonum erunt.

Dicendum, quòd peccata noſtra ſunt aliquo modo omnia à dæmone, & alio modo ſunt quædam à dæmone, & alia non. Pro quo ſciendum, quod cauſa alicuius poteſt dici dupliciter. Vno modo illud, quòd directè agit ad rem, alio modo, quod agit indirectè. Sicut quando aliquod agens non producit effectũ, nec intendit illum producere, ſed cauſat diſpoſitionem aliquam ad illum: dicitur eſſe tunc indirectè, & occaſionaliter cauſa illius effectus. Sicut qui fecit gladium, K eſt cauſa occaſionalis occiſionis hominis, licèt ipſe nunquam intenderit hoc. Et qui ſecat ligna, eſt cauſa, vel potius occaſio combuſtionis eorum, & tamen, quando ipſe ſecabat, fortè nõn intendebat eorũ combuſtionem, ſed potius, vt eſſent ad ædificationem. Si autem accipiatur diabolus vt cauſa occaſionalis, vel indirectè, dicetur cauſa omnium peccatorum noſtrorum, quia ipſe inſtigauit primum hominem ad peccandum, & non peccaſſet, niſi ille ſuaſiſſet. Nos quoque nunquam peccaremus, niſi primus homo peccaſſet. Ideo diabolus hoc modo dicitur cauſa omniũ peccatorum. Patet hoc, quia ſi primus homo tentationi reſtitiſſet, fuiſſet confirmatus, vt ſacri Doctores dicunt, & iam non eſſet locus peccato, nec tentationi

in eo, nec in poſteris ſuis: ſicut eſt nunc in vita æter- A
na. Si autem accipiatur diabolus in cauſa directa pec-
catorum, dicẽdum quòd non eſt ipſe cauſa omnium
peccatorum, licèt ſit cauſa plurimorum, non enim
committuntur omnia peccata inſtigante diabolo, ſed
quædam ex libertate arbitrij noſtri defectibilis ex cor
ruptione carnis, quæ fierent etiam ſi diaboli nulli eſ-
ſent, vel ſi nos non tentarent. Sic enim dicit Origenes,
quòd etiam ſi diabolus non eſſet, homines haberent
appetitum cibi, & venereorum, & huiuſmodi, circa
quem appetitum multa inordinata contingerent, niſi
per rationem frẹnaretur. Et hoc maxime ſuppoſita
corruptione naturæ. Refrẹnare autem, & ordinare ap
petitum pertinet ad liberum arbitrium: per cuius
ommiſſionẽ, uel negligentiam, poſſunt multa inordi- B
nata circa appetitum contingere. Et ſic non eſt neceſ-
ſe, quòd omnia peccata veniant ex ſuggeſtione, uel
tentatione dæmonis, cùm multa à nobis ipſis poſſint
prouenire. Sic etiam dicitur in libro de eccleſiaſticis
dogmatibus, ſcilicet: Non omnes cogitationes malæ
excitantur a diabolo: ſed aliquotiens ex noſtri arbi-
trij motu emergunt. Ad primum dicendum, quòd
multitudo dæmonum eſt cauſa omnium malorum,
non quidem directa, ſed occaſionalis, inquantum per
ipſos procuratum fuit peccatum primi parentis, ex
quo uenerunt in nos omnia peccata, ideſt, corruptio
naturæ, & incentiuum ad omnia peccata. Ad ſecun-
dum dicendum, quòd diabolus dicitur eſſe pater om-
nium, cauſalitate, vel imitatione. Sicut nos dicimur fi- C
lij Abrahæ, quia imitamur in fide illum. Ita cùm dia-
bolus, ex iniquitate ſua ſolùm malum velit, & ſemper
illud velit: dato quòd nos faciamus aliqua peccata, ad
quæ ipſe non incitet, nos dicimur filij eius quantum
ad illa peccata, quia imitamur eum in pecato, ſcilicet,
quia ipſe totus peccator eſt, & omne malum fieri de-
ſiderat ex ſua iniquitate, & inuidia: ſicut dicitur Sap. 2.
Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum:
imitantur autem illum, qui ſunt ex parte illius. Alia ra
tio eſt, quare omnes peccatores dicantur filij diaboli,
quia pater eſt nomen principij, a quo res incepit; ſicut
ille dicitur pater alicuius artis, vel ſcientiæ, qui primus
circa illam aliquid inuenit, aut excogitauit: ita Tubal
uocatur pater muſicorum, & eorum, qui cantant in D
uaſis muſicis Geneſ. 4. ſcilicet: Nomen fratris eius
Tubal: ipſe fuit pater canentium in cithara, & orga-
no. Ita ille, qui primum peccatum faceret, diceretur
pater peccatorum. Sic fuit de diabolo, quia ante eum
nemo peccauerat, ideo ipſe omnium peccatorum pa-
ter eſt. Ad tertium dicendum, quòd homo per ſe ip-
ſum cadere poteſt, ad bonum tamen ſurgere, vel pro-
ficere non poteſt, niſi diuino auxilio: Ioan. 15. ſcilicet:
Sine me nihil poteſtis facere, ideſt, nullum bonum
meritorium. Exhibetur autem homini diuinum au-
xilium immediatè miniſterio angelorum, ideo ad om
nia bona noſtra cooperantur angeli. Non tamen om-
nia peccata noſtra neceſſe eſt procedere ex ſuggeſtio-
ne dæmonum, cùm ad peccandum exteriori auxilio E
non indigeamus: quia ad hoc ex nobis ſufficientes ſu-
mus, vel ſufficienter deficientes, cùm peccatum ex de
fectu ſit. Dicunt tamen communiter doctores, quòd
licèt multa peccata fiant non inſtigante dæmone: nul
lum tamen genus peccati eſt, quod dẹmone inſtigan-
te non introductum fuerit. De iſtis tangit S. Thomas
1. par. ſum. quæſt. 114. art. 3.

An tentatio dæmonis ſit peccatum. Quæſt. LXVIII.

QVAERITVR, de tentatione dæmonis an ſit
peccatum. Aliqui dicunt, quòd ſic, quia mi-
nor potentia non poteſt excludere effectum,

A & intentionem maioris poteſtatis: ſed poteſtas dæ-
monis eſt maior, quàm hominis, quia non eſt pote-
ſtas ſuper terram, quẹ ei poſſit comparari. Iob 41. Dæ-
mon tamen intendit per tentationem inducere pecca
tum, ergo non poteſt impediri quin inducat pecca-
tum, & ſic tentatio dæmonis erit peccatum. Item vio
lentia excuſat aliquo modo peccatum, quia vbi eſt ma
ior violentia, eſt minus de peccato: & tamen tentatio,
quæ eſt a carne, eſt maior, quàm illa, quẹ fit à diabolo,
vt patet per Magiſtrum 2. ſenten. diſtinc. 31. & tamen
tentatio, quæ eſt à carne peccatum eſt, vt ibidem dici-
tur: ergo tentatio, quæ eſt a dæmone, erit peccatum
a fortiori. Item non poteſt homo vitare quamdiu vi-
uit tentationem carnis, & tamen illa peccatum eſt, li-
B cèt non ſit in poteſtate noſtra. Ita igitur, licèt non ſit
in poteſtate noſtra, non tentari à dæmone, erit ipſa
tentatio peccatum, cùm per illam diabolus malum in
tendat. Item diabolus non poteſt hominẹm tenta-
re niſi imprimendo aliquid in eum, diabolus tamen
non poteſt imprimere aliquid, niſi malum, cùm ſit
pater mendacij, & omnis peccati. Ioan. 8. ergo quan-
do tentauerit nos ſemper imprimit aliquod pecca-
tum. Item motus partis concupiſcibilis, & iraſci-
bilis, quando tendit in illicitum vocatur tentatio, &
maximè motus partis concupiſcibilis, qui vocatur ten
tatio carnis. Et iſta tentatio peccatum eſt, vt dictum
eſt. Vis tamen concupiſcibilis, cùm ſit affixa organo
corporali, poteſt cogi, & immutari per immutationẽ
C organi: ergo videtur, quòd dæmon tentando nos, po-
teſt facere in nobis peccatum, quia poterit immutare
vim concupiſcibilem. Et ſic tentatio dæmonis erit
peccatum.

Dicendum, quòd tentatio carnis, & mundi, dicitur
peccatum, vt declarabitur infra in quæſtione de hoc,
tentatio tamen dæmonis non eſt peccatum. Et patet,
quia Chriſtus tentatus eſt a dæmone in multis, vt pa-
tet ſupra in litera, in eo tamen peccatum non fuit,
nec eſſe potuit. 1. Petri. 2. ſcilicet: Qui peccatum non
fecit. & Ioan. 14. venit princeps huius mundi, & in me
non habet quicquam, ideſt, non inueniet in me ali-
quod peccatum. Et magis patet ad Heb. 4. Non enim
habemus pontificem, qui non poſſit compati infirmi
D tatibus noſtris: tentatum autem per omnia abſq; pec-
cato, ideſt, quòd in omnibus tentationibus fuit abſq;
peccato. Ibi tamen fuit vera, & magna tentatio dæmo
nis, ergo illa non eſt peccatum, nec eſt neceſſe, quòd
cauſet peccatum. Item peccatum conſiſtit in actu pro
prio cuiuslibet, & actus vnius non poteſt eſſe peccatũ
alterius, ſicut dicitur Ezech. 18. ſcilicet: Anima quæ
peccauerit ipſa morietur: & pater non portabit ini-
quitatem filij, & filius non portabit iniquitatem pa-
tris: tentatio autem quẹ a dẹmone fit, eſt actus ipſius
dæmonis, ſcilicet, ſuggeſtio, quæ ab eo fit, & de illa ni-
hil eſt in nobis, niſi quod patimur illam. In tali ergo
tentatione peccatum eſſe non poteſt, niſi delectemur
in illa, & conſentiamus. Et iſtud iam eſt in actu noſtro
E vltra ſuggeſtionem dæmonis: & ſic per illam non pec
catur. Itẽ dicit Augu. quòd nullus peccat per id, quod
vitare non poteſt: & tamen non eſt in poteſtate homi
nis, ꝙ non tentetur à dæmone, quia ille tentat quan-
docunque vult, & dæmon permittitur, ergo non eſt
peccatum in hac tentatione. Item peccatum cuiuſ-
cunque inter ipſum eſt, ſcilicet, in anima. quod autem
extra eſt, peccatum non eſt: ſicut Chriſtus dixit infra
15. ſcilicet. Id quod per os intrat non coinquinat ho-
mine, quia quod per os intrat in ventrem uadit, & per
ſeceſſum emittitur. Quæ autem de corde exeunt co-
inquinant hominem. Et accipitur cor, pro anima mo-
re ſcripturarum tentatio autem diaboli eſt totaliter
extra hominem, ideo illa peccatum non eſt. Ille eſt
modus,

modus,quo probat Gregorius in quadam homilia, ꝙ tentatio diaboli non fuit peccatum in Chriſto dicens: Tentari ergo per ſuggeſtionem potuit, ſed eius mentem peccati delectatio nõ momordit, atque ideo omnis diabolica illa tentatio foris,& non intus fuit. Non eſt ergo tẽtatio diaboli peccatum aliquod, nec eſt neceſſe ſequi peccatum ex illa, cùm ſit peccatum in delectatione,& conſenſu illius. Delectare tamen,& conſentire in illa in poteſtate noſtra eſt.

Ad primum dicendum, quòd non eſt neceſſe, ꝙ dæmon per tentationem inducat peccatum in nos: & cùm dicitur, quòd eſt maioris poteſtatis, quã homo: dicendum, ꝙ eſt maioris poteſtatis, ideſt, maiorum uirium ad aliquid faciendum, vel intelligendum. Non eſt tamen maior homine quantum ad actus liberi arbitrij, quia illi cogi non poſſunt. Et ſic dæmon per uires ſuas, niſi à Deo prohibeatur, poteſt cogere homines, ne ad loca, ad quæ nolunt ire uadant, & turbare omnes operationes ſuas exteriores: non tamen poteſt aliquid ſuper actum uoluntatis humanæ, quia horum actuum homo Dominus eſt. Peccatum tamen non conſiſtit niſi in actibus liberi arbitrij: ideo quantumcunque dæmon ſit potens, non poteſt cogere hominem ad peccatum.

Ad ſecundum dicendum, quòd tentatio carnis dicitur eſſe grauior, inquantum eſt proximior ipſi homini tentato, quã tentatio dæmonis, quæ totaliter ab extra eſt. Et quia ſecundùm eam homo quodammodo diuiditur in duo deſideria, ſcilicet, unum, quod eſt interioris hominis, & aliud exterioris, quod non ſit in tentatione carnis: manet adhuc ratio peccati de quo infra dicetur, cùm ſit aliquo modo in poteſtate tentati, & ſit intra ipſum. Tentatio autem dæmonis non eſt intra tentatum, nec eſt in poteſtate eius: ideo non eſt peccatum.

Ad tertium dicendum, quòd licèt non ſit in poteſtate hominis vitare omnem tentationem carnis: ita quòd nullam habeat poteſtatem: poteſt tamen vitare hanc tẽtationem, vel illam ſingulariter. Et ſic de qualibet, & ita quodam modo eſt in poteſtate hominis uitare tentationem carnis, quod non eſt de tentatione diaboli.

Ad quartum dicendum, ꝙ dæmon poteſt aliquid repræſentare in imaginatione noſtra, & iſtud eſt imprimere aliquid nobis, de quo magis infra dicetur. Et ſecundùm hoc tentare nos dicitur: non tamen dicitur propter hoc imprimere aliquod peccatũ, quia iſta impreſſio facta in imaginatione non habet rationẽ peccati, cùm ſit in parte apprehenſiua, & non in appetitu. Peccatum tamen in appetitu eſt, quia non peccat homo per hoc, quòd malum intelligit, ſed quia aliquod malum vult. Si autem diabolus poſſet perfectè in appetitu aliquid imprimere, poſſet peccatum in nobis cauſare. Quomodo tamen diabolus aliquid in nobis imprimat tentando dicetur infra in quadam quæſtione de tentatione carnis, & mundi.

Ad quintum dicendum, quòd diabolus poteſt mouere in nobis partem concupiſcibilem. Poſſunt tamẽ motus iſtius partis dupliciter in nobis inſurgere, ſcilicet, ex qualitate organi, vel ex appræhenſione alicuius delectabilis. De primo patet, quia calefacto corpore inſurgit in homine motus libidinis, etiam ſine aliqua imaginatione præcedenti, vel præſenti. Et iſte motus eſt purus naturalis: nec habet rationem peccati, quia purè naturalia, nec laudem, nec uituperium faciunt, quia ſunt omnino neceſſaria. 3. Ethicorum. Ad talem autem immutationem poteſt uirtus dæmonis ex poteſtate naturæ ſuæ, ſecundùm quam poteſt in tranſmutationem rerum corporaliũ applicando actiua paſſiuis, niſi à Deo hoc facere prohibeatur. Secun-
F dus motus partis concupiſcibilis inſurgit ex apprehenſione alicuius delectabilis, & ex iſta parte appetitus concupiſcibilis participat quandam libertatem in homine, ſecundùm quòd poteſt obedire imperio rationis prohibentis. Et ſic uocatur rationale per participationem. 1. Ethicorum, in fine: hoc modo peccatum poteſt eſſe in concupiſcibili. Et quantum ad hoc diabolus non poteſt in nobis mutare partem concupiſcibilem per apprehenſionem delectabilis, ad hoc, quod feratur in illud. Et ſic tentatio ſua non poteſt cauſare peccatum. De his patet per ſanctum Thom. 2. ſenten. diſtinct. 21. artic. 24.

G *Si dæmones tentantes ſuperantur, an adhuc ceſſent à tentatione, vel potius tentent. Quæſt. LXIX.*

QVAERITVR, circa dæmones tentantes ſi ſuperantur in tentatione, an per hoc coguntur ceſſare poſtea à tentatione, vel poſſunt adhuc tentare. Alij dicunt, quòd per hoc dæmones non coguntur ceſſare à tentatione, quia infligere pœnam alicui, qui ſuccumbit in pœna, eſt incitare ipſum ad acrius impugnandum. Hoc autem non pertinet ad Dei miſericordiam: ergo dæmones ſuperati non retroducuntur in inferno: nec à tẽtatione arcentur. Item Chriſtus efficacius vicit ſuum tentatorem, quàm ſancti uincant dæmones ſe impugnantes: Lucifer tamen, qui Chriſtum tentaſſe dicitur, non eſt
H omnino priuatus officio tentandi, quia tempore Antichriſti grauiſſimè impugnabit ſanctos: ergo ſuperatus non arcetur ab officio tentandi. Item non ſolùm Lucifer in fine ſæculi tentabit homines, ſed etiam iterum tentauit Chriſtum tempore paſſionis. Sic dicit Theophilus, ſcilicet, ꝙ nunc in deſerto dæmon Chriſtum de uoluptate tentauerat, & tempore paſſionis erat eum de triſtitia tentaturus: ergo non arcebatur à tentatione. Item quanto pauciores ſunt tẽtatores, tanto leuior eſt tentatio: cùm ergo quotidie multi dæmones ſuperentur in tentationibus à uiris ſanctis, ſi omnes; qui ſuperantur ceſſarent à tentatione: manerent in fine ſæculi pauci dæmones ad officium tentationis, & ſic tentatio eſſet leuiſſima. Tunc erit grauior, dicen
I te Chriſto, quòd erit tunc talis tribulatio, qualis nunquam fuit, ita quòd ſi non abbreuiarẽtur dies illi, non ſalua fieret omnis caro, ſed propter electos breuiabuntur, infra 24. Ergo non erunt tunc pauciores dæmones tentantes, quàm nunc, & conſequenter non arcentur à tentatione illi dæmones, qui ſuperantur. Item dæmones ſunt ordinati à Deo ad noſtrum exercitium. Si ergo à tentationis officio ceſſarent, eſſent omnino ad nihil ordinati, quod repugnat diuinæ ſapiẽtiæ, quæ nihil inordinatum, & fruſtra relinquit in orbe.

Dicendum, quòd circa hoc fuerunt opiniones tres. Prima fuit, quòd dæmon ſuperatus omnino repellatur à tentatione, ita quòd non poteſt tentare poſtea eundem hominem, nec alium de peccato illo, in quo
K ſuperatus eſt, nec de aliquo alio. Hoc videtur tenere Origenes dicens: Puto inquit ſanè, quia ſancti repugnantes aduerſus tentatores, & uincentes minuant exercitium dæmonum, velut quamplurimos eorum interimant: nec ultra fas ſit illi ſpiritui, qui ab aliquo ſancto caſtè, & pudicè uiuendo uictus ſit, impugnare iterum alium hominem. Secunda opinio eſt, quod dæmon ſuperatus non poteſt tentare ipſum ſuperãtem, nec aliquem alium de uitio, in quo ſuperatus eſt. Poteſt tamen tentare ipſum, & quoſcunque alios de aliquo uitio, in quo à nullo ſuperatus fuerit. Iſtas duas opiniones ponit magiſter in litera. Tertia opinio eſt, quòd ex quo aliquis dæmonem perfectè de uno uitio tentantem uicit: non poteſt de eodem vitio ab eo tentati,

tari,ſed poteſt de quolibet alio:ipſe tamen dæmon poteſt quoſlibet alios homines,tam de iſto,quàm de alio tentare. De hac opinione dicit ſanctus Thom. quòd habet cauſam magis manifeſtam,quia ille dicitur perfectè diabolum vincere de aliquo vitio, in quo omnino vincuntur paſſiones ad vitium illud declinantes. Sicut eſt in illis, in quibus acquiritur habitus conſuetudinalis, & tunc non remanet magna probitas. Et ideo à diabolo non tentatur de hoc peccato, quia uires eius circa hoc cognoſcit. Aliarum autem opinionum ratio eſſe poteſt, quia cùm charitas bona opera communia faciat in tota Eccleſia, ex victoria vnius omnes reportant aliquod commodum, ſcilicet,quòd hoſtes eorum minuantur. Dicit tamen ſanctus Thomas, quod quis iſtorum verius ſit incertum eſt, quia nec ratione,nec auctoritate confirmari poteſt. De his idem ſanctus Thom. 2. ſen.diſt.6.art.5. Quarta autem opinio, quæ circa hoc probabilior eſſe uidetur eſt, ꝙ diabolus ſuperatus ab aliquo poſſit tentare alios homines, ſed non iſtum, & hoc non ſemper: ſed vſque ad aliquod tempus. Et poſt iſtud tempus iterum poſſit tentare. Sic dicitur Luc. 4. quòd diabolus conſummata omni tentatione, receſſit a Chriſto,vſque ad tempus, ideſt, non dimiſit illum ſimpliciter, ſed poſt aliquod tempus redijt, quia tempore paſſionis redijt ad tentandum, ut ait Theophilus, ſcilicet. Tentauerat diabolus Chriſtum de uoluptate in deſerto, & receſſit ab eo vſque ad tempus crucis: in quo eum erat de triſtitia tentaturus. Eſt autem uerum, quòd illa non fuit tentatio propriè dicta, prout eſt ſuggeſtio diaboli ad malum, ſed fuit aperta perſecutio, ſcilicet, incitando Iudæos contra Chriſtum: ſic dicit Ambroſ. ſuper Lucam,ſcilicet. Diabolus audito Dei nomine,receſſit vſque ad tempus, poſtea enim non tentaturus, ſed apertè pugnaturus aduenit. Cauſa autem quare diabolus non tentat uſque ad tempus eum,à quo ſuperatus eſt, poteſt eſſe duplex. Prima ex parte diuinæ clementiæ, quia non permittit tentare diabolum quamdiu vult. Sic ait Chryſoſtomus ſuper Matthæum, ſcilicet. Non tamdiu hominem diabolus tentat, quamdiu vult: ſed quamdiu Deus permittit. Qui, & ſi permittit pauliſper tentare, tamen repellit propter infirmam naturam. Secunda ratio eſt ex aſtutia diaboli, quia etiam ſi permitteretur tentare eundem, non auderet vſque aliquantum tempus, quia erubeſcit ſæpe vinci ab eodem homine:ſic dicit Ambroſ. ſuper Lucam, ſcilicet. Vides ergo ipſum diabolum non eſſe in ſtudio pertinacem, cedere uerò ſolere virtuti: & ſi inuidere non deſinat,tamen inſtare formidat,quia frequentius refugit triumphari. Quod tamē diabolus redeat ad illum, à quo ſuperatus eſt, uel de cuius domo excluſus eſt, colligitur ex uerbis eius infra decimoſecundo,& Luc. 11. Reuertar in domum meam unde exiui. De his ſanctus Thom. 1. parte ſum.q.114.ar.5. Aliqui autem dicebant, quòd non deberet tentari amplius homo à dæmone ſuperato à ſe, quia a iudice iuſto debet conſtitui æqualis conditio pugnantium. Sed dæmones vincentes nos, minuunt aliquos de exercitu noſtro: ergo ſi homo uincat dæmonem,debet minuere exercitum dæmonum, ſcilicet,faciendo,quòd ille amplius non tentet. Item hoc pertinet ad iuſtitiam humanam, quæ pugilem victum, ad pugnam vlterius non admittit.

Dicendum ad primum, quòd æqualis conditio eſt. Nam eo modo, quo dæmones minuunt exercitum noſtrum, nos minuimus exercitum ſuum. Si enim homo ſuperetur à dæmone, non manet uictus pro ſemper, ſed ſolùm pro tunc. Vnde poteſt iterum in ſimili vitio vincere dæmonem, à quo uictus fuerat, vel quemcumque alium,cùm per victoriam iſtam de

A dæmone non reddatur homo confirmatus. Et ſic uideretur aliqualiter irrationabile, quòd dæmon ſemel victus arceatur in perpetuum a tentatione, quantum ad iſtum,vel quantum ad alios homines.

Ad ſecundum dicendum,quòd licèt per conſuetudinem certaminis pugil ſuperatus nō permittatur pugnare,durante iſto certamine: in alio tamen certamine poſt tempus pugnare poteſt. Et ſic dęmon ſuperatus licèt pro aliquo tempore impediatur tētare eum, à quo ſuperatus eſt: tamen poſt tempus iterum tentare poteſt.

Ad argumenta probantia,quòd dæmones ſuperati nullo modo impediantur tentare, reſpondendum eſt ad primum,& dicendum,quòd uoluntas dæmonum,
B cùm ſit in malo obſtinata, ſemper manet in eadem obſtinatione ad nocendum hominibus. Quia ut ait Ambroſius ſuper Lucam, dæmon inuidere nūquam deſinit, & ideo magis prodeſt, ꝙ remoueantur à pugna, quia per hic poteſtas impugnandi compeſcitur, quorum iniqua uoluntas,nec minuitur,nec augetur.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ iſtud argumentum,ſolum militat cōtra primam, & ſecundam poſitionem: non tamen contra tertiam,nec quartam,quę ſunt uериſimiliores: maximè contra quartam, quæ tenenda videtur. Nam iſtæ concedunt dæmones ſemel victos poſt tempus redire ad tentationem. Etiam prima, & ſecunda poſitio ad hoc, quòd uerę ſint, debent habere iſtam modificationē. Et ita modificat eas ſanctus
C Tho. vbi ſupra, & tunc contra nullam earum militat argumentum.

Ad tertium eodem modo concedendum eſt, quia probat,quòd uictus poſt tempus redire poſſit. Verum eſt autem, quòd illa impugnatio quam diabolus fecit Chriſto tempore paſſionis, non fuit propriè tentatio, ſed bellum manifeſtum, vt ait Ambroſius ſuper Lucam, & ſic diabolus nunquam redijt ad tentandum iterum Chriſtum.

Ad quartum dici poteſt uno modo, quòd ſi dæmones ſuperati in perpetuum arcerentur à tentatione teneret argumentum, ſcilicet, ꝙ eſſent pauci in fine ſæculi. Et tamen quia ſolùm arcentur ad tempus: ideo manebunt tot tentatores in fine ſæculi,ſicut nunc. Et
D ſic non minuetur tentatio. Aliter poteſt dici,ꝙ etiam ſi quilibet ſuperatus arceretur in perpetuum a tentatione, & manerent pauci dæmones in fine ſæculi: dum tamen aliqui eſſent,poſſent facere maiorem tentationem,quàm nunc. Nam nunc non tentant quantum poſſunt,ſed ſolùm quantum permittuntur. Si autem iuxta vires ſuas tentare permitterentur,fortè plus tentarent decem dæmones,quàm mille. Patet ſuppoſitum,quia ſicut dęmon nō permittitur tētare quamdiu vult,ſed ſolùm quamdiu Deus vult, vt ait Chryſo. ſuper Matthæum, ita non permittitur tentare quantum acriter vult,ſed quantum Deus uoluerit: ſicut ipſe uident nos poſſe ſuſtinere, iuxta menſuram gratiæ, quam nobis largitur. 1. Corint. 10. ſcilicet, Fidelis eſt
E Deus,qui non permittet vos tentari vltra id,quod poteſtis. Item patet,quia in fine ſæculi,nemo ponit plures dæmones tentatores, quàm nunc: licèt multi ponant pauciores. Conſtat tamen tentationem illam futuram maiorem,quàm iſtam: ergo dæmones nō tentant nunc,quantum poſſunt, quia aliàs non eſſet maior tunc, quàm nunc.

Ad quintum dicēdum, quòd licèt aliqui dæmones ceſſarent tentare, non propter hoc erant omnino ordinati ad nihil, quia manent ſemper ordinati ad pœnam per peccatum ſuum, vt ipſi ſemper in inferno puniantur, & damnatis pœnas infligant. Quòd autem dæmones tentent hominem: non eſt ex Dei ordinatione, ſed ex eorum iniquitate, & permiſſione Dei.

ideo,licèt omnes dæmones tentare ceſſatent,non tol-
lebatur aliquid de ordine diuinæ diſpoſitionis.

An homo debeat optare tentationem, aut ſit fugienda tentatio. Quæſt. LXX.

QVAERITVR, an optandum ſit homini,ꝙ
tentetur à diabolo,vel ſecundùm aliam tenta-
tionem,aut ſit fugienda tentatio. Aliqui pu-
tant, quòd tentatio optanda ſit, quia dici-
tur Iacobi primo. Omne gaudium exiſtimate fratres
mei,cùm in uarias tentationes incidentis. Sed illud de
quo gaudendum eſt,quando habitum fuerit,eſt appe
tendum,quando non habetur: ergo tentatio appeten
da eſt. Item illud in quo manifeſtum ſit bonum, vel
excellentia alicuius,appetendum eſt, ſed uirtus men-
tis oſtenditur in tentationibus: ſicut dicitur primo E-
thicorum, quòd in aduerſitatibus floret uirtus: & eſt
bonum, & uerè uirtus in omnibus, ſicut terra, genus
ſine vituperio:ergo tentatio appetenda eſt. Item illud,
quod eſt materia,& organum virtutis,eſt appetẽdum,
ſed ſicut dicit Auguſtinus tentatio, cui non conſenti-
tur eſt materia exercendæ virtutis: ergo eſt appeten-
da. Item laudabile eſt gaudere de eo,in quo vir bonus
gaudet,quia quid ſit bonum, & quid malum, & quid
medium in ſingulis rebus ex viri boni ſententia pen-
det, quem Ariſtot. 2. Ethicorum in diffinitione virtu-
tis ſapientem vocat,ſed rectè gaudere,& rectè triſtari,
eſt recta diſciplina. 2. Ethicorum, gaudendum ergo
eſt de illo,de quo uir bonus gaudebat, quia gaudet de
maximis tentationibus, quia dicitur Actu. 5. ꝙ ibant
Apoſtoli gaudentes à conſpectu concilij, quoniam
digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati.
Ergo tentatio appetenda eſt. Item illud,ſine quo non
poteſt perueniri ad regnum, eſt ſummo ſtudio appe-
tendum, ſed tentatio eſt huiuſmodi, quia non coro-
nabitur,niſi qui legitimè certauerit.2.ad Timot.2.cer
tamen autem ſpirituale ſine tentatione non eſt: ergo
tentatio appetenda.Item Paulus petiuit ſtimulum car
nis à ſe remoueri, per quem carnis tentatio intelligi-
tur.2.Corint.12.ſed ibi dicit glo.quod ipſe hoc petens
neſciuit quid peteret: ergo videtur quod non eſt deſi-
derandum eſſe extra tentationem.

Dicendum,quòd licèt tentatio poſſit eſſe utilis: eſt
tamen periculoſa. Etiam, quia ſecundùm ſe non im-
portat aliquid boni, ſed ſolùm ex adiuncto inquãtum
Deus vult facere nobis prouentum cum tentatione.1.
Corint.10.non eſt tentatio deſideranda.Confirmatur
hoc,quia illud quod debemus orare, debemus etiam
deſiderare,ſed Chriſtus Matth.6.docens nos orare di-
xit,& ne nos inducas in tentationem, Ergo debemus
deſiderare eſſe extra tentationem. Item,quia Apo-
ſtolus monuit cauendam eſſe tentationem, & quòd
non daretur ei locus. 1. Corinth.7. ſcilicet. Iterum re-
uertimini in ipſum, ne tentet vos ſatanas propter in-
continentiam ueſtram. Si tamen bona,eſſet Apoſto-
lus non hortaretur eam cauendam. Item ſicut volun-
tas noſtra debet eſſe conformis diuinæ uoluntati: ita
debet eſſe diſcordans à voluntate diaboli: ſed diabo-
lus deſiderat nos tentare,ſicut Chriſtus dixit Luc.22.
ſcilicet. Ecce ſatanas expetiuit vos, vt cribraret ſicut
triticum: ergo tentationem appetere non debemus.
Conſiderandum autem ad huius euidentiam, ꝙ cùm
bonum ſit obiectum voluntatis,& deſiderij,eo modo
aliquid appetẽdum eſt. Inter bona autem eſt aliquid,
quod eſt bonum ſimpliciter, & per ſe, ſicut honeſta,
quæ tanquam fines appetuntur propter ſe ipſa, etiam
ſi in aliud nos ducant,vel ſi aliquid aliud ſecum indu-
cant, quia in omnibus honeſtis vtilitas eorum coinci-
dit cum honeſtate,ſcilicet, quia inquãtum ad aliquid

F vtilia ſunt, & tamen illa vtilitas non eſt extra genus
honeſti, ſed coincidit cum honeſtate, ſicut virtus ho-
neſtum eſt, quia ipſa ad fœlicitatem eſt utilis, & ta-
men iſta vtilitas non eſt in genere bonorum vtilium,
ſed in genere honeſti. Iſtud eſt in omnibus hone-
ſtis, niſi in ultimo, quod eſt finis omnium finium,
cùm propter ſe ſolum ſit concupiſcendum.

Aliquid autem eſt, quod in ſe bonitatem non ha-
bet. Vnde non appeteretur ſi in ſe, & abſolutè con-
ſideraretur, ſed ex ordine ad finem bonitatem quan-
dam ſortitur, quæ bonitas vtilitas nominatur. Et hæc
ſunt ſolùm propter aliud appetenda, vt ſectio mem-
bri propter ſanitatem conſeruandam,& flebothomia
propter ſanitatem acquirendam,& ſimilia. Sed ſcien-
G dum, ꝙ ad finem aliquem conſequendum contingit
aliquid dupliciter ordinari, ſcilicet, per ſe,& per acci-
dens. Per ſe autẽ ordinatur in finem illud,quod quan
tum in ſe eſt in finem debitum ductiuum eſt: per ac-
cidens tamen ordinatur in finem, quod quantum in
ſi eſt in aliud deduceret, ſed ex concurſu alterius cau-
ſæ ducitur ad ipſum finem. Sicut qui comedit aliquẽ
cibum, vt moriatur, & per illum contingit eum ſana-
ri. Cùm ergo cauſa per accidens non ſit proportiona-
ta ad effectum, ſed ſolùm cauſa per ſe ex ordine ad fi-
nem, qui eſt per accidens: non dicetur aliquid ſimpli-
citer bonum, vel appetibile, ſed ſolùm concurrenti-
bus omnibus,quæ ad hunc effectum determinantur.
Dicendum ergo, ꝙ tentatio per ſe, ideſt, inquantum
H fit à tentatore,ordinata eſt ad hominis perditionem:
ad ſalutem autem eius non ordinatur, niſi per acci-
dens,ſcilicet,ex hoc ꝙ tentator uincitur per auxilium
diuinæ gratiæ. Et ideo tentari ſimpliciter non eſt ap-
petendum,ſed tentari,& vincere ſimul acceptum ap-
petendum eſt. Quia tamen per noſtram fragilitatem
victoria nimis dubia eſt, ideo tentatio ſecurius fugi-
tur, quàm appetatur. Quia in nobis nihil eſt niſi per
quod fugiamus,ſcilicet,infirmitas, per quam ſuperari
timemus. Ab extrinſeco autem eſt, per quod appeti
poſſit, ſcilicet, ipſa diuina gratia, per quam poſſimus
tentatorem ſuperare. Quandoque tamen eſt bonum
homini tentari,licèt homo neſciat,quia finem tenta-
tionis ignorat. Et ob hoc Deus permittit etiam diabo
I lum nos tentare. Nam ſi corde bono homo maneat,
Deus non permitteret eum ultra id, quod poteſt tenta-
ri,& ipſa tentatio facit ei prouentum. 1.Corint.10.Et
maximè in hominibus alicuius perfectionis, vel boni
propoſiti, quos diabolus valde tentat maximè in exor
dijs. Et ponit de hoc quinque cauſas Chryſoſtomus
ſuper Matthæum, dicens: Quiſquis ergo poſt baptiſ-
mum maiores ſuſtines tentationes, non turberis, ete-
nim propter hoc accepiſti arma non vt vaces, ſed vt
prælieris. Ideo autem tentationem à te Deus nõ pro-
hibet: Primò quidem, vt diſcas, quoniã multo factus
es fortior, deinde ut magnitudine donorum non ex-
tollaris. Tertiò, vt diabolus experiẽtia cognoſcat per-
fectè,quod ab eo abſceſiſti. Quartò,vt per hoc fortior
K reddaris. Quintò, vt crediti tibi theſauri ſignum acci-
pias. Nec enim tibi diabolus ad tentandum ſuperue-
niret,niſi te in maiori honore effectum videret. Vnde
ait Hilarius. In ſanctificatis enim maximè diaboli ten
tamenta craſſantur, quia uictoria ei magis eſt exopta-
ta de ſanctis.

Ad primum dicendum,quòd Iacobus loquitur de
tentatione, quæ eſt per tribulationes, & non de illa,
quæ eſt per ſuggeſtionem, qualis eſt tentatio diaboli.
Nec de illa, quæ eſt per modũ delectationis inſurgen
tis in nobis, qualis eſt tentatio carnis: quæ ſunt magis
propriè tentationes, & ſunt magis periculoſæ, quam
tentationes,quę ſunt tribulationes. Vnde Iacobus hor
tatur ad patientiam tribulationum,ſcilicet, vt inter ip-
ſas

ſas æquanimitatem, & gaudium mentis ſeruemus. Non enim poſſumus eas vincere, niſi per patientiam. Vnde ipſum gaudium, quædam victoria eſt. Et, ſic gaudere in tribulationibus, quæ uocantur tentationes, non eſt appetere illas, ſed reſiſtere illis. Et ſic Iacobus non hortatur nos ad optandum tentationes: ſed ad ſuſtinendum eas, quod neceſſarium eſt poſtquam euenerint. Secus eſt de tentationibus propriè dictis, ſcilicet, carnis, mundi, & diaboli: quia ſuſtinere illas, non eſt gaudere, ſed magis ſollicitum, & vigilantem eſſe, & fortiter repugnare, ſicut dicitur. 1. Pet. 6. Sobrij eſtote, & vigilate, quia aduerſarius veſter diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret: cui reſiſtite fortes in fide. Et de iſtis etiam verum eſt, quòd neceſſe eſt ſuſtinere eas, quando venerint: ſed non ſunt appetendæ, ſicut nec tribulationes. Et quia ſuſtinere illas non eſt gaudere, non poſſumus de iſtis gaudere. Ad ſecundum dicendum, quòd in tentationibus non relucet bonum alicuius, niſi ſuppoſito quodam alio, ſcilicet, victoria. Quia aliàs potius perit bonum hominis. Ideo tentatio abſolutè deſideranda nõ eſt, ſed tentatio cum victoria. Ad tertium dicendum, quòd tentationes non ſunt materia uirtutis tanquam per ſe ad virtutem ordinatæ: ſed per accidens tantũ, vt dictum eſt, ſ. inquantum accidit, quòd Deus ex miſericordia ſua faciat illas nobis in bonum prouenire, ideo non oportet eas eſſe appetendas. Ad quartum dicendum, quòd Apoſtoli gaudebant de tribulationibus, quia confirmati erant, & confidebant ſe non poſſe ſuccumbere in illis. Et ex hoc erat illis quaſi certa victoria. Gaudebant ergo quòd propter Chriſtum affligerentur propter honorem nominis Chriſti, quem valde appetebant, tum propter augmentum meritorum ſuorum. Nos autem non ſumus certi, quòd poterimus æquanimiter tolerare tribulationes: ideo non debemus eas deſiderare, immo interdum fugere eas bonum eſt. infra 10. dicente Chriſto: Si perſecuti vos fuerint in vna ciuitate, fugite ad aliam. Aliter poteſt dici, quòd nos debeamus conformari apoſtolis in tolerantia tribulationum: ipſi namque non appetebant eas, ſed poſtquam eas ſuſtinuerant, videntes datam ſibi æquanimitatem ad tolerandum, gaudebant. Ipſi tamen non ſe ingerebant ad hoc, quod aliquę tribulationes eis fierent pro nomine Chriſti, & ſic non appetebant illas. Ita & nos ſi tolerauerimus tribulationes patienter, Deo nobis donante patientiam, debemus de hoc valde gaudere propter honorem Dei, & fructum operis noſtri. Et tamen non debemus exoptare alias tribulationes euenire, quia neſcimus, an forte illas tolerabimus, vel mouebimur ad impatientiã. Aliter etiam poteſt dici, quòd Apoſtoli gaudebant de contumelijs ſibi illatis pro Chriſto, quas tenebantur ſuſtinere poſtquam inferebantur. Et quia non poterant ſuperare eas, niſi per patientiam, oportebat ęquanimiter tolerare. Et illud eſt gaudere in illis. Sic accipitur Iaco. 1. Omne gaudium exiſtimate fratres mei, cùm in varias tentationes incidentis, vt ſupra poſitum eſt. Ad quintum dicendum, quòd tentationes non ſunt neceſſariæ, vt perueniatur ad regnum, niſi neceſſitate conditionata. Sic, ſcilicet, vt tentationes aduenniant: & non perueniatur ad regnum, niſi vincantur: ſed tentationes aduenire non eſt neceſſarium abſolutè, niſi ſecundùm conditionem ſtatus præſentis, ex qua conditione ſequitur pugna carnis aduerſus ſpiritum, quę dicitur tentatio. Ad ſextum dicendum, quòd Paulus petens a ſe ſtimulum carnis remoueri, rectè petijt, habita conſideratione ipſius ſtimuli abſolutè. Sed quia conſiderato euentu pugnæ, in qua futurus erat uictor, remotio ſtimuli ſibi non expediebat, qui tamen euentus ſibi certus non erat. Et pro tanto dice-

A bat, quòd neſciebat quid peteret, ſcilicet, quia petebat ſibi tolli profectum virtutis. Vnde quomodo certificatus eſt de uictoria ex uerbis Domini dicentis, ſufficit tibi gratia mea, patienter ſuſtinuit ſtimulum, & non renuit illum vltra ſe amoueri. De his S. Thom. 2. Senten. diſt. 21. artic. 3.

An Deus tentet hominem. Queſt. LXXI.

QVAERITVR, an Deus tentet hominem. Aliqui dicunt, quòd non tentat quenquam, quia tentatio eſt ad accipiendum experimentum alicuius, quod neſcitur de ipſa re: Deus tamen nihil poteſt ignorare, ideo non poteſt ipſe
B experimentum accipere. Item tentare eſt officium dæmonis, vt ſupra dictum eſt. Deo tamen nihil eſt commune cum dæmone in actu: quia dæmon omnia facit ad malum, Deus vero omnia ad bonũ: ideo tentare ad Deum non pertinet. Item Iacobi primo dicitur: Nemo cùm tentatur dicat, quia à Deo tentatur. Ipſe enim neminem tentat: ergo nullus modus tentationis a Deo eſt.

Dicendum, quòd Deus aliquo modo tentat homines. Et pro hoc conſiderandum, quòd ad perfectam rationem tentationis tria concurrunt, ut declaratum eſt ſupra in quæſtione qua quærebatur quid ſit tentatio. Et diximus, quòd aliquando omnia tria concurrunt in tentatione, & eſt aliqua tentatio, in qua duo
C ſola eueniunt, aliqua autem eſt, in qua unica conditio ſaluatur. In tentatione autem Dei ſunt duæ conditiones tentationis, ſcilicet, quia per illam aliquid notificatur, & etiam fit ad hanc intentionem, quòd aliquid notificetur: licèt non concurrat ibi tertium, quòd Deus non intendit illam cognitionem, vel experimentum pro ſe accipere, cùm ipſe omnia nouerit. Sic patet in tentatione, qua dicitur tentaſſe Abraham Gene. 22. quia ibi intendebatur, quòd notificaretur virtus fidei, & obedientiæ Abrahæ. Etiam ibi fuit uerè notificata, quia per hoc, quòd ipſe non diſtulit obedire Deo iubenti occidere filium, quem diligebat: totus orbis cognouit quanta eſſet uirtus fidei, & obedientię Abrahæ. Ipſe tamen Deus etiam ſi iſtam tentationem non
D feciſſet, ſciebat virtutem Abrahæ, & non oportebat propter ſe quærere aliquam tentationem. Et interdum Deus dicitur tentare hominem, ut notificet eum ſibi ipſi: quia homo quando non tentatur, etiam ipſemet neſcit ad quantũ ſit. Nam quantitas, vel perfectio habitus oſtenditur per actum. Quando ergo aliquis non operatus eſt per habitum, quem habet a longo tempore, vel per aliquas naturales uires, neſcit ad quantum ſit: & ſi operatur, uidebit ad quantum ſufficiat. Ita ſæpe aliqui homines putant ſe eſſe maioris fidei, & maioris firmitatis in uirtutibus, quam ſint. Iſtis autem expedit, quòd tententur, ne ſeipſos ſeducant de ſe maiora reputando, ſicut dicitur ad Gala. 6. ſcilicet: Si quis exiſtimat ſe aliquid eſſe, cùm nihil ſit: ipſe ſe ſeducit. Talibus autem utile eſt, quòd tententur a
E Deo: vt per hoc cognoſcant infirmitatem ſuam, & ſic cautiores fiant. Vnde talis tentatio proficit ad hominis inſtructionem: ſic dicitur Deuteronomij octauo, ſcilicet: Deduxit te Dominus quadraginta annis per deſertum, ut affligeret te, atque tentaret: & nota fierent ea, quæ in tuo animo verſabantur: utrũ cuſtodires mandata illius, an non. Et poſtea dicit, quia ſicut Dominus erudit filium ſuũ, ſic Dominus Deus tuus erudiuit te, vt ambules in uijs eius. Et ſic tentatio eſt ad eruditionem. Et ſicut tentatur homo aliquando à Deo, vt cognoſcat infirmitatẽ, vel firmitatem in operatione, & virtute: ita interdum tentatur, vt cognoſcat imperfectionem ſuam in intellectu, & ut uidea-

tur

tur quantum diſtet conſilium Dei à conſilio noſtro.
Sic patet Ioann. 6. cùm dixit Chriſtus ad Philippum.
Vnde ememus panes,vt manducent hi? Et dicitur ibi:
Hoc autem dicebat tentans eum, ipſe enim ſciebat
quid eſſet facturus. Et apparuit in hoc defectus conſi-
lij Philippi, & paruitas fidei. Nam dixit, ducentorum
denariorum panes non ſufficiunt eis, vt unuſquiſque
modicum accipiat. Aliquando autem tentatur homo
à Deo de talibus rebus,de qualibus diabolus ſolet ten-
tare. Differt tamen in hoc,quia diabolus tentat, vt in
illis hominem ſuperet,& in peccatum deducat: Deus
autem, vt uirtutes hominis notas faciat, vel ut ipſum
cautiorem reddat, ſicut dicitur Deuteron. 13. ſcilicet.
Si ſurgeret aliquando Propheta, qui diceret ſe uidiſſe
ſomnium,& prędixerit aliquod,& illud euenerit,con
ſtat per hoc illum eſſe verum Prophetam, & à Deo.
Dicitur tamen ibi, ꝙ ſi iſte Propheta diceret poſtea,
eamus,& colamus Deos alienos, ꝙ non erat ſibi cre-
dendum. Et datur cauſa ibi,ſcilicet. Tentat vos Deus,
vt palam fiat vtrum diligatis eum, an non. Et ſic erat
hic tentatio Dei, quæ in ſeipſa erat ſatis apta ad fallen-
dum,& ut per eam homines errarent,ſcilicet,quia ille
de quo ſemel conſtabat, quòd erat Propheta miſſus à
Domino,permittebatur à Deo falſum dicere,& ſic il-
li,qui modicę fidei eſſent deciperentur. Et ſic dicitur,
quòd eſt tentatio: quia tamen ad bonum ordinatur à
Deo,ſcilicet,vt appareat, ꝙ illi diligant Deum quibus
iſta tentatio fit, uocatur tentatio Dei. Similem autem
tentationem fecit diabolus, quia ipſe iuit ad Prophe-
tas Regis Acab,& reuelauit eis falſum,dicens,ꝙ Acab
præualeret in bello contra Syros, & tamen in veritate
moriturus erat in bello, ſi illuc iret, Et Prophetæ de-
cepti per illum ſpiritum annunciauerunt Acab victo-
riam hortantes ire ad bellum, & mortuus eſt in eo. 3.
Reg.22. & 2. Paralipo.18. Vnde tentatio Dei, & dia-
boli bene poſſunt eſſe ſimiles materialiter. Diſtinguũ
tur tamen in duobus, ſcilicet,in intentione tentãtis,&
ex euentu tentationis. De primo patet,quia Deus ſem
per tentat ad bonũ,ſcilicet, vt virtus alicuius nota fiat,
vel ut ipſe, qui tentatur inſtruatur agnoſcendo ſeip-
ſum. Et ſic de multis alijs motiuis, quæ omnia in bo-
num redundant. Diabolus autem ſemper ad malum
intendit,ſcilicet,vt occidat inducendo in peccatũ mor
tale. De ſecundo patet,quia ex tentatione Dei ſemper
ſequitur bonus euentus, ſcilicet, quia tentatus nun-
quam ſuccumbit, ſicut patet in Abraham, ſed oſten-
ditur virtus eius, vel inſtruitur: ita vt per ipſam tenta-
tionem in peccatum nequaquam cadat, ſed aliquod
bonum ſemper inde ſequitur. Et ſi aliquis homo eſt
infirmus in virtute,qui fortè tẽtetur incidit in uinum,
Deus nunquam illum tentauit, ſed ſi tentatus fuerit
erit tentatio a diabolo, vel à carne, vel à mundo, ſicut
dicitur Iaco.1. Deus tentator malorum non eſt, ideſt,
non tentat ad hoc,quòd mala fiant,nec mala ſequun
tur ex tentatione ſua. In tentatione autem diaboli ſe-
cus eſt, quia ipſe ſemper tentat ad malum, & ſic aſtu-
tia ſua magna, & fortitudo ſemper uinceret, & indu-
ceret peccatum in nobis ex tentatione, niſi Deus ad-
iuuaret nos ex gratia, faciendo quòd poſſemus tole-
rare. 1,Corinth. 10. ſcilicet. Sed faciet cum tentatione
prouentum,vt ſuſtinere poſſitis. Et loquitur de tenta-
tione diaboli, vel carnis, aut mundi. Quia illa eſt ex
permiſſione Dei: & non de tentatione, quam ipſe fa-
cit,quia illa non eſt ex permiſſione,ſed ex propria uo-
luntate. Sicut fuit in tentatione facta Abrahæ, qua ip-
ſe dicitur tentaſſe illum, ſcilicet, per aliquem de An-
gelis bonis, qui ſunt miniſtri Dei: & loquuntur no-
mine eius in tentatione, Ergo diabolo aliquando ſuc-
cumbimus ex noſtra infirmitate,& viribus diaboli: ali
quando autẽ ſuperamus ex Dei adiutorio. Nunquam

F tamen in tentatione, quæ à Deo eſt,aliquis ſuperatur,
aut ſuccumbit,ſed ſemper bonum prouenit ex illa. Et
ob hoc,licèt ſcriptura vocet iſtam tẽtationem: tamen
nos propriè vocamus tentationem eam, quæ ad ma-
lum eſt. Non quòd hoc ſignificet terminus,cùm eſſe
ad bonum, vel ad malum finem, ſit extra rationẽ ten-
tationis,ſed quia conſueuimus eam in malum accipe-
re. Et ſic tentatio diaboli eſt propriè tentatio.

Ad primum dicendum, quòd Deus non tentat ali-
quem, vt ipſe experimentum de illo capiat, cùm om-
nia nouerit, ſed ut alij experimentum capiant,vel ipſe
tentatus de ſe ipſo, vt dictum eſt,& hoc ſufficit ad eſſe
tentationem.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ tentatio non eſt com-
G munis Deo, & dæmoni quantum ad intentionem
tentandi, & quantum ad euentum tentationis: eſt ta-
men communis quãtum ad ipſam rem,de qua fit ten
tatio:quia interdum poteſt eſſe eadem, vt ſupra decla
ratum eſt, vt cùm dicitur,quòd officium dæmonis eſt
tentare, verum eſt, accipiendo tentationem prout fit
ad malum finem, quia hoc modo proprium eſt dæ-
moni tentare:& tamẽ accipiendo tentationem quan-
tum ad ea,quæ importantur nomine tentationis,ſcili-
cet, velle capere experimentum de aliqua re, non ad-
dendo, an ſit ad bonum, vel ad malum finem, vel an
ſit ad aliquem finem, non eſt proprium dæmoni ten-
tare,nec eſt officium eius,cùm multis conueniat,ſcili-
cet Deo,& homini,& dæmoni.

H Ad tertium dicendum,ꝙ Deus neminem tẽtat,ſci-
licet,ad malum, & tamen ad bonum aliquando tẽtat.
Sic patet in eadem auctoritate Iaco.1.ſcilicet. Nemo
cùm tentatur, dicat, quoniam à Deo tentatur. Deus
enim intentator malorum eſt, ideſt, non eſt tentator
malorum, quia ibi ponitur in negatiuè, vel priuatiuè.
Et patet hoc,quia tentationem de qua ibi loquitur,re-
fert Iaco.ad malum dicens,quòd à concupiſcentia ho
mo tentatur,& concupiſcentia parit peccatum. Hanc
autem tentationem Deus non facit.

An caro, & mundus tentent hominem. Quaſt. LXXII.

QVAERITVR, an caro, & mundus tentent
I hominem. Quidam dicunt,ꝙ non,quia tenta-
tio fit ad habendum experimentum de re, &
experimentum non poteſt haberi, niſi ab
habente cognitionem. Caro autem,& ſanguis cogni-
tionem non habent: ideo tentare non poſſunt. Item
tentare eſt officium dęmonis,& ſic eſt ſibi proprium:
non ergo conuenit carni.

Dicendum,ꝙ homo tentatur à carne, & eſt grauis
tentatio. Patet Iaco.1.ſcilicet. Vnuſquiſque verò ten-
tatur à concupiſcentia ſua abſtractus,& illectus. Patet
etiam,quia cõcupiſcentia carnis uocatur ſtimulus,vel
lex membrorũ impugnans ſanctos, ita ut beatus Pau-
lus conquereretur de illa, & peteret à ſe ammoueri. 2.
Corint.12. & dicebat,ꝙ ille ſtimulus captiuabat eum
K in lege peccati.ad Rom.7.Sic etiam dicitur ad Gala.5.
ꝙ caro cõcupiſcit aduerſus ſpiritum,& ſpiritus aduer-
ſus carnem: hæc enim inuicem ſibi aduerſantur. Iſta
autem aduerſitas eſt tentatio, ideo à carne tẽtatio eſt.
Conſiderandum tamen in hoc, ꝙ caro poteſt accipi
multipliciter: vno modo pro ſubſtantia corporis, quæ
eſt pars ſpeciei humanæ. Et hoc modo nõ poteſt caro
tentare,quia nõ debetur ei aliqua actio,cùm ſit ſolùm
materia,maximè quia tentatio carnis eſt concupiſcen
tia.Iac.1.& conſiſtit in concupiſcendo.ad Gala.5.Con
cupiſcere tamen pertinet ad appetitum, ſed appetitus
eſt virtus animæ:ideo concupiſcentia non eſt à carne,
iſto modo accipiendo,ſed eſt ab anima: & ſic exponit
ſanctus Thom.illud dictum Apoſtoli in quęſtionibus
ſuis

fuis de Anima.ſ. Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, A
& ipſa anima prout eſt in quadam parte carnis concu
piſcit contra ſpiritum.i. contra ſeipſam, vt nō eſt in car
ne. Alio modo accipitur pro toto illo, quod eſt in ho-
mine, præter ipſam animam, quantum ad partē ratio-
nalem. Et hoc modo corpus cum omnibus organis, &
cum omnibus viribus organicis ſenſitiuis, & affectiuis,
& naturalibus vocatur caro. Et ſic poſtea viſiua caro
eſt, & vis concupiſcibilis, & vis iraſcibilis, & virtus phā-
taſtica, & imaginatiua, & omnes huiuſmodi ſunt caro.
Et tamen manifeſtum eſt, ꝙ iſtæ non ſunt corpus, nec
pars corporis, nec de ſubſtantia corporis, ſed magis poſ
ſunt vocari partes animę.ſ. partes potentiales. Rō iſtius
differentiæ eſt, quia in anima noſtra continentur plu-
res gradus potentiarum.ſ. vegetatiuæ, ſenſitiuæ, affecti- B
uæ, rationales. Anima quantum ad omnes potentias
vegetatiuas, effectiuas, & ſenſitiuas, eſt alligata corpo-
ri. Et apparet operatio ſua magis in quibuſdam parti-
bus corporis, quàm in alijs. Etiam quantum ad opera-
tiones illarum potētiarum anima ſequitur neceſſariò
conditionem corporis, etiā in actibus illarum potētia-
rum anima poteſt cogi. Anima autem quantū ad vires
rationales.ſ. intellectum, & voluntatem, non eſt alliga-
ta corpori, quia actus intelligendi, & volendi non eſt
magis per vnam partem corporis, quàm per aliam: im
mo per nullam eſt, ac ſi anima non eſſet realiter in cor
pore, & ei vnita. Etiam non ſequitur conditionem cor
poris intelligendo, volendo, ſicut in actibus aliarum
potentiarum: nec etiā poteſt cogi ratione corporis ad C
intelligendum, & volendum, ſicut cogitur, & impedi-
tur quātum ad actus aliarum potētiarum, ſicut de ſin-
gulis apparet. Quia aliquando uidemus quando nolu-
mus, & interdum vellemus videre, & non poſſumus:
ita indigeſtiua, & appetiua, expulſiua, & generatiua,
imaginatiua, & phantaſtica, & ſic de cęteris. Et ob hoc
valde conuenienter ipſa anima, quantum ad potentias
rationales, ſecundùm quas non eſt alligata corpori, vo
catur ſpiritus: quia ſpiritus dicit rem ſimplicem, & im-
materialem: & ipſa ſubſtantia carnis, cum omnibus il-
lis potentijs, vel viribus animæ ſecundum quas anima
eſt alligata corpori, vocantur caro, quia anima quantū
ad illas potentias ſequitur conditionem carnis. Et hoc
modo eſt tentatio à carne.i. ab ipſa anima, prout eſt af- D
fixa carni, & deſiderat ea, quę ſunt conuenientia ſecun
dùm carnem. Sic dicitur ad Gala. 5. ꝙ caro concupiſcit
aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem.i. anima
concupiſcit contra ſeipſam, quia anima quantum ad
vires, ſecundùm quas eſt affixa corpori, concupiſcit ſo
lum illud, quod eſt bonum, & delectabile corpori, &
nihil aliud poteſt concupiſcere. Illud autem eſt cōtra
ſpiritum, quia eſt contra determinationem rationis, &
contra appetitum rationabilem. Nam ratio, cùm non
ſit affixa organo, nō cogitur, quòd iudicare debemus,
quod eſt bonum iſti, uel illi: ſed ſicut ipſa eſt abſoluta
ab omni alligatione, ita iudicat de eo, quod eſt bonum
ſimpliciter, & ſecundum ſe. Illud ergo ſequi debemus.
Et quantum ad hoc ipſe ſpiritus concupiſcit ꝯ carnē, E
idest, iudicat, & eligit de bono contrario modo, quàm
caro.i. anima, vt eſt carni affixa, & ſic tentatio iſta nihil
pertinet ad carnem propriè dictam, ſed tota tentatio,
& contradictio eſt inter animam ad ſeipſam.ſ. inter ip-
ſam quantum ad partes, ſecundùm quas eſt alligata, &
quantum ad perſonas, ſecundùm quas non eſt alliga-
ta. Alio modo tertio accipitur caro pro omni illo, qđ
eſt contra rectitudinem rationis. Et hoc modo aliquā-
do actus partis rationalis uocantur actus carnis, & ipſa
ratio, & uoluntas vocantur caro, inquantum non ſe-
cuntur rectitudinem ſibi debitam. Et ſic omne pec-
catum uocatur carnale, vel fructus carnis. Sic patet ad
Gala. 5. ſcilicet. Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt

A fornicatio, immunditia, luxuria, idolorum ſeruitus, ve-
neficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, ſectæ,
inuidiæ, & omnia iſta vocantur opera carnis. Et tamen
ponuntur hic quædam peccata, quæ nihil ad carnem
pertinent, ſed purè ad partem rationalem, ſicut idolo-
rum ſeruitus. Nam idolatria non prouenit ex aliquā
inclinatione carnis, cùm non ſit in ſe aliquod delecta-
bile, ſed ſolùm pertinet ad quendam errorem intelle-
ctus, & uoluntatis, attribuendo illi deitatem, cui non
competit, & exhibendo ei cultum deitatis: Etiam po-
nitur ibi inuidia, & tamen ipſa ab omnibus ponitur
peccatum ſpirituale. Idem patet de veneficiis. Patet
etiam hoc, quia ibi diſtinguit Apoſtolus fructus ſpiri-
tus contra opera carnis, & in fructibus, uel operibus
B ſpiritus nihil ponit niſi uirtutes, & ſic omne uitium in-
cluditur ſub nomine operum carnis. Quandocunque
ergo peccamus, intellectus noſter, & uoluntas caro
ſunt, & non manet in nobis ſpiritus ullus. Hoc modo
accipiendo carnem erit etiam tentatio à carne, & ta-
men non eſt iſta, quàm nos uocamus tentationem
carnis, quia ſicut hoc modo omne peccatum uoca-
tur carnale: ita omnis tentatio uocabitur à carne, & ſic
non diſtinguetur tentatio in tentationem carnis, &
mundi, & dæmonis. Accipiendo ergo tentationem
carnis, ut ſolemus accipere: dicendum, quòd illa erit
tentatio a carne, ſecundo modo aſſumpta, ſcilicet, pro-
ut eſt ſubſtantia corporalis cum potentijs, & uiribus
animæ ſibi affixis.

C Conſiderandum circa hoc, quid ſit ipſa tentatio
carnis, & dicendum quòd tentatio carnis non ſit per
modum ſuggeſtionis, ſicut tentatio diaboli, quia ten-
tatio non eſt aliquid, quod in nobis ſit, aut ex nobis
inſurgat, ſed eſt ſolùm quædam ſuggeſtio, uel ſuaſio
dæmonis, qua conatur ſuadere nobis facere aliquod
malum. Et illa ſuggeſtio in ipſo eſt realiter. Sicut,
ſi aliquis homo cōſulat nobis facere aliquod malum:
illud conſulere in ipſo eſt, & non in nobis. Quia ta-
men nos non uidemus diabolum, & ſentimus in no-
bis, quòd mouemur ad malum, quaſi per modum cu-
iuſdam rationis ſuadentis, putamus illud eſſe in nobis,
& non eſt. Secus autem eſt in tentatione carnis, quia
illa non eſt per modum ſuggeſtionis, cùm non fiat ab
D aliquo extrinſeco, ſed intra nos eſt, à quo mouetur. Et
fit hoc quaſi naturaliter per motum quendam inſur-
gentem in parte concupiſcibili, prout ille motus eſt
repugnans imperio rationis. Nam ſi ille motus eſ-
ſet iuſtè, uel iniuſtè imperantis: non eſſet tentatio.
Sicut ſi quis intentatus iudicans bonum eſſe fornica-
ri, quia delectabile eſt, ſi eligat fornicari, ſi ad iſtud
iudicium & electionem contingat fieri motum in vi
concupiſcibili inclinante ad coitum, non uocatur ille
motus tentatio, quia tentatio inuoluntaria eſt. Iſte
tamen motus eſt per imperium rationis, uel concur-
rit cum imperio rationis, ideo tentatio non eſt.
Iſtud tamen imperium rationis iniuſtum eſt. Sicut
etiam, ſi quis coniugatus elegerit reddere debitum,
E quando petitur, & ad iſtam electionem aſſequatur
motus ad uenerea in ui concupiſcibili, non eſt tenta-
tio, quia eſt imperium rationis: & ſi iuſtè, uel iniuſtè
imperet, non differt.

Dicendum igitur eſſe iſte motus inuoluntarius, id-
eſt, contra imperium rationis, ſcilicet, quia licèt uo-
luntas iubeat non inſurgere cōtra rationem, quòd in-
ſurgat, & tunc inſurgit contra rationem. Aliquando
autem inſurgit præter rationem.ſ. rōne non iubente,
nec uetante, cùm ad hoc fortè non attendat, & tamen
adhuc eſt motus iſte inordinatus, cùm inſurgat ſine
imperio. Nā, cū ſit in uiribus inferioribus, & ille nihil
agere debeat ſine directione, & imperio ſuperiorum,
inordinatus motus eſt. Et hoc modo poſſet diffini-

ri tentatio carnis, ſcilicet, quòd ſit motus quidam inordinatus inſurgens in vi concupiſcibili prout in malum tendere poteſt. Hoc ſatis oſtendit Apoſtolus ad Galatas quinto dicens. Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem: hæc enim inuicem ſibi aduerſantur. Et ſic innuit, quòd in hoc ſit tentatio, quòd vnum alteri aduerſatur. Si autem caro moueatur ex imperio rationis, etiam ſi ad malum ſit, non eſt tentatio: quia tunc appetitus dirigitur per illum, a quo dirigi debet naturaliter. Conſiderandum, quòd iſta tentatio inſurgit ex conditione carnis corruptæ. nam ſi non fuiſſet per peccatum Adæ corrupta natura noſtra, anima prout eſt alligata carni, non concupiſceret contra rationem; quia vires inferiores eſſent ſibi ſubditæ ſuperioribus viribus; & tamen vires alligatæ ſunt naturaliter inferiores viribus non alligatis, & ſubiectæ illis, & iſta ſubiectio, ſiue repugnantia pertinebat ad iuſtitiam originalem, quæ vocatur iuſtitia inquantum iuſtum eſt inferiores ſuperioribus eſſe ſubditos, & vocatur originalis, quia data fuit homini in ſua origine tam in origine perſonæ, quàm naturæ. Perſonæ quidem, quia Adam ab inſtanti ſuæ plaſmationis illam habuit: naturæ autem, quia non incepit prius natura humana, quàm inciperet iſta iuſtitia. Per peccatum autem Adæ corrupta fuit caro noſtra, quia obedientia iſtarum virium affixarum carni ad ſuperiores non affixas ablata eſt. Et in hoc ſtat tota tentatio carnis, quæ eſſe non potuiſſet ante peccatum propter obedientiam ipſarum virium, & hoc modo apparet quid ſit tentatio carnis, quæ eſſe non potuiſſet: & quomodo ſe habeat: & vnde originem trahat. Ad primum dicendum, quod in tentatione carnis non ſunt omnes tres conditiones, quæ requiruntur ad perfectam rationem tentationis, ſcilicet, quòd experimentum habeatur de re, & quòd hoc experimentum intendatur per tentationem, & quòd tentans intendat illud accipere. Primum ſolùm eſt in tentatione carnis, ſcilicet, quia per illam habetur experimentum de virtute, vel infirmitate noſtra, ſi reſiſtimus, vel ſuccubimus. Et hoc ſufficit ad hoc, quòd poſſit vocari tentatio. Cum autem obijcitur, quòd caro non cognoſcit: dicendum eſt, quòd hoc requireretur ſi in tentatione carnis deberent eſſe omnia tria requiſita ad perfectam rationem tentationis. Nam illa non poſſunt eſſe niſi in intelligente: & ſic caro non tentaret. Ad ſecundum dicendum, quòd tentare eſt officium dæmonis inquantum tentare fit ad malum finem. Et tamen prout ex tentatione habetur experientia quædam, nõ ſolùm fit tentatio a dæmone, ſed etiam ab alijs. Et ſic tentare non eſt officium dæmonis, vel alicuius; quia ad multos pertinet.

De tentatione, quæ eſt ad iram quomodo ſe habeat.
Quæſt. LXXIII.

QVAERITVR de tentatione, quæ eſt ad irã, quomodo ſe habeat. Nam iſta non videtur includi ſub aliqua de tribus tentationibus, quæ diſtinguuntur. Non eſt enim ſub tentatione mundi: quia iſta ſolùm eſt ad opes, honores, & potentiam: & ſimilia, quæ extra nos ſunt, & vocantur bona fortunæ. Non eſt etiam ſub tentatione diaboli, quia diabolus non habet aliquod genus ſpeciale rerum, circa quas tentet, ſicut habent mundus, & caro. Aliqui putant pertinere tentationem iræ ad tentationem diaboli, quia non inueniunt eam ſub alijs duabus, quæ habent certum genus rerum, de quibus fit tentatio; ipſa autem tentatio diaboli eſt latior, quia
F non habet aliquod ſpeciale genus obiecti de quo fiat, ideo ſub hac putauerunt melius poſſe reponi.

Dicendum, quòd hoc non ſtat, ſed quod pertinet ad tentationem carnis. Primum patet, quia ſi pertineret tentatio iræ ad tentationem diaboli, nunquam homo tentaretur de ira niſi a diabolo. Illud tamen inconueniens eſt, cùm ira poſſit naturaliter inſurgere ſicut delectatio venereorum: ſed tentatio ad venerea poteſt fieri ſine dæmonis inſtigatione, nec de hoc aliquis dubitat, ita ergo tentatio ad iram. Et apparet magis. Quia ſicut naturaliter habet homo vim concupiſcibilem, ita habet iraſcibilem, ſed ex eo quod habet homo concupiſcibilem naturaliter poteſt tentari de venereis dæmone non inſtigante, ita ergo poterit naturaliter mo-
G ueri tentatio iræ dæmone nihil agente. Iſta eſt cauſa quare Origenes dicit, quòd dæmones non ſunt cauſa omnis peccati, quia etiam ſi dæmones non eſſent, homines haberent appetitum cibi, & venereorum, & huiuſmodi, circa quem appetitum multa inordinata contingerent, niſi per rationem refrænaretur. Et ſic eſt de ira, quia etiam non exiſtentibus dæmonibus, homo haberet vim iraſcibilem. Item patet, quia ex conditione complexionis, vel ex qualitate tp̃is, & alijs multis accidentibus contingit hominẽ moueri ſæpe ad iram, etiam ſi nemo eum impellat: ideo tunc manifeſtum eſt, ꝙ illa ira non prouenit ex tentatione dæmonis. Et tamen illa tentatio quædam eſt, & non eſt ei aſſentiendum, ſcilicet, ne per eam alicui ſimus moleſti. Item pa-
H tet efficacius, quia adhuc magis inſurgit naturaliter, & contra imperium rationis ira, quàm concupiſcentia venereorum, quia concupiſcentia illa eſt aliqualiter pigra, & paulùper ſubrepit quouſq; efficiatur magna. Ira autem ſubito inſurgit in magnum ſtatum, & non accipit paulùper incrementum. Sic dicit Ariſ. 7. Ethic. quòd ira modicum audit rationis. Et dicit, ꝙ eſt ſicut canes præſtolantes, qui cùm audierint ſonitum portæ, ſubito latrant, & currunt ad portam, & iudicant prius an ille qui pulſat notus ſit, vel innotus. Nam poſtea, cũ viderint notos latrare ceſſant. Minus ergo dicetur tentatio iræ a diabolo, quàm tentatio venereorum.

Dicendum ergo eſt, quòd illa tentatio naturaliter euenit, licet aliquando per dæmonem poſſit ſuſcitari,
I qui conatur ſuſcitare iras, & diſcordias, ſicut interdum ipſe prouocat libidinem, quæ tamen ſine ipſo naturaliter inſurgere poterat. Et debet poni ſub tentatione carnis, quia licèt communius nos accipiamus tentationem carnis pro ea, quæ eſt ad venerea, tamen oportet ſub hac tentatione poni multa alia, ſcilicet, omnia illa, quæ naturaliter inſurgere poſſunt, & intra nos ſunt, quia per has duas conditiones diſtinguitur tentatio carnis, a tentatione dæmonis, & mundi. Nam tentatio mundi, licèt ſit de his quæ naturaliter poteſt homo concupiſcere, eſt tamen ab extra, quia omnia quæ ſic concupiſcuntur extra nos ſunt. Tentatio autem diaboli eſt interdum de his, ad quæ naturaliter non eſt inclinatio: ſicut de hæreſi, & de infidelita-
K te, & de idolatria, & ſimilibus. Eſt etiam ſemper tentatio diaboli extra nos, quia eſt per ſuggeſtionem, quæ ſuggeſtio eſt actus diaboli. Et non eſt in nobis realiter, ſed in ipſo. Ideo ad hoc, quod illi tres modi tentationis comprehendunt ſufficienter omnem tentationem, neceſſarium eſt ſub tentatione carnis poni omnia illa, de quibus tentamur ab intrinſeco, ideſt, inſurgunt ex nobis: Et ſic eſt tentatio ad venerea; quam communiter vocamus tentationem carnis. Sic etiam eſt tentatio ad gulam, ſecundùm quòd homo deſiderat cibos, quos non debet, vel quando non debet, & ſic de alijs circumſtantijs. Et iſta tentatio naturaliter inſurgit, & adhuc magis naturaliter, quàm tentatio ad venerea, inquantum

cibus

cibus eſt magis ad conſeruationem hominis, quàm actus venereus. Et ſic neceſſariò vocabitur tentatio carnis ſicut tentatio venereorum: quia ambæ ſunt in eadem vi animæ, ſcilicet, in concupiſcibili: quia concupiſcentia ad conſeruationem ſpeciei eſt ad eum per generationem, quę per coitum generetur ſpecies: deſiderium autem conſeruandi indiuiduum cauſat concupiſcentiam cibi, per quem cõſeruatur indiuiduum. Etiam ambæ pertinent ad eandem virtutem. Nam ſecundum Ariſto. 3. Ethicorum. Temperantia eſt circa delectabilia tactus, & guſtus: delectabilia tactus ſunt in venereis, & ſimilibus: delectabilia guſtus ſunt in cibo, & potu. Neceſſe eſt etiam poni tentationem iræ ſub tentatione carnis, quia tentatio carnis dicitur, quia a carne inſurgit. Caro autem, vt hic accipitur, eſt ſubſtantia carnis cum viribus animæ ſibi affixis: vt dictum eſt præcedenti quæſtione. Et tamen iraſcibilis eſt vis animæ affixa carni, ſicut concupiſcibilis, quòd iſtæ ponuntur duæ vires affectiuæ: ideo tentatio ad iram erit neceſſario ſub tentatione carnis: & poteſt vocari ipſa tentatio aliquo modo concupiſcentia, cùm ira ſit appetitus vindictæ. primo de Anima. Verum eſt tamen, quod deſiderium cibi, & potus vocatur magis propriè concupiſcentia, eo quod iſta ſunt ad bonum, ſcilicet, ad delectabile, & ſunt ad proſequendum illud: ira autem magis eſt ad repellendum aliquid, cùm ipſa ſit ſecundum exiſtimationem, & non ſit ira niſi vbi tentamus aliquod malum nobis eſſe factum ſiue verè, ſiue falsè putemus. Etiam quia deſiderium cibi, & potus eſt in vi concupiſcibili, ideo propriè ipſum deſiderium vocatur concupiſcentia. Deſiderium autem vindictæ, quod ad iram pertinet, non eſt in concupiſcibili, ſed in iraſcibili. Ideo non vocatur ita propriè concupiſcentia niſi inquantum vindictam concupiſcimus, vel magis propriè appetimus: & quia tentatio carnis in ſcriptura ſolet vocari concupiſcentia, non cadit ita propriè tentatio iræ ſub concupiſcentia, ſicut deſiderium venereorum, & cibi. Dicendum tamen, quòd propriè pertinet tentatio iræ ad tentationem carnis propter cauſam ſupra poſitam.

An mundus tentet hominem. *Quæſt.* LXXIIII.

QVAERITVR, an mundus tentet hominẽ. Aliqui dicunt quòd non, quia mundus non eſt aliquid intelligens: ideo non poteſt. Item nullus tentat eum, quem abiectum reputat: cum tentatio fiat de rebus dubijs. Mundus tamen reputat viros ſanctos quaſi abiectos. Sapientiæ 2. ſcilicet: Hi ſunt, quos aliquando habuimus in deriſum, & in ſimilitudinem improperij. Ecce nunc quomodo computati ſunt inter filios Dei, & inter ſanctos ſors illorum eſt. Ergo mundus non tentauit aliquem. Nam viros malos non tentat, quia illi de mundo ſunt, & ideo diligit illos. Ioannis decimoquinto. Si mundus vos odit, ſcitote, quia me priorem vobis odio habuit. Si de mundo eſſetis, mundus, quod ſuum erat diligeret.

Dicendum, quòd homo tentatur a mundo, quia prima ad Timothæum ſexto dicitur. Qui volunt diuites fieri incidunt in tentationem. Iſta autem tentatio pertinet ad mundum, quia diuitiæ ſunt de rebus, quæ ſunt in mundo, & ſic mundus tentat. Sciendum in hoc, quòd mundus accipitur multipliciter. Primò pro vniuerſitate rerum, Ioannis primo, ſcilicet: Mundus per ipſum factus eſt, ideſt, tota vniuerſitas. eodem capitulo, ſcilicet: Omnia per ipſum facta ſunt. Sic prima ad Corinthiorum octauo, & decimo: idolorum nihil eſt in mundo, ideſt, non eſt idolum aliquid de

A vniuerſitate rerum: quia non eſt a Deo factum, ſed ab humana malitia excogitatum: ſicut dicit Auguſtinus, & Magiſter tertio Sententiarum diſtinctio. 37. Secundò accipitur mundus pro ſtatu præſenti, quo inter homines viuitur. Ioannis primo, ſcilicet: In mundum venit, ideſt, ad viuendum inter homines. & Ioannes decimotertio, ſcilicet: Sciens Ieſus, quia venit eius hora, vt tranſeat de hoc mundo ad patrem, ideſt, de hoc ſtatu vitæ mortalis. Et Ioannis decimoſeptimo. Non rogo, ut tollas eos de mundo: ſed vt ſerues eos ad malo: ideſt, non rogo ut auferas eis uitam, per quam tollantur de hoc mundo. Tertiò accipitur pro omnibus hominibus, ſiue bonis, ſiue malis. Ioannis decimoquarto, ſcilicet: Vt cognoſcat mun-
B dus, quia diligo patrem, ideſt, cognoſcant omnes homines. Quartò accipitur pro hominibus mundanalis, quos uocamus mundanos: quia ea ſola, quæ in præſenti uident deſiderant. ſic Ioannis decimoſeptimo. Pro his rogo, & non pro mundo, ideſt, non pro hominibus mundanis. Et iterum. Non ſunt de mundo, ſicut ego non ſum de mundo, ideſt, illi non ſunt homines mundani, ſicut nec ego. Quintò accipitur mundus pro rebus, quæ in mundo ſunt, & ſolùm habentur hic, & concupiſcuntur ab hominibus mundanis, ſcilicet, diuitiæ, honores, potentiæ humanæ, & ſimilia. Sic accipitur prima Ioannis ſecundo, ſcilicet: Omne quod eſt in mundo, aut eſt concupiſcentia carnis, aut concupiſcentia oculorum, aut ſu-
C perbia uitæ, ideſt, in rebus mundanis nihil eſt niſi hoc. Accipiendo mundum primo modo, non conuenit ei tentare: quia tota uniuerſitas rerum ſimul bona eſt, & nihil mali facere poteſt. Secundo modo, etiam mundus non tentat, licèt in mundo tentemur, ideſt, in ſtatu præſenti. Ioannis decimoſeptimo. In mundo preſſuram habebitis, ideſt, in ſtatu præſenti habebitis tribulationes. Tertio modo etiam mundus non tentat, quia homines boni, qui ſunt hoc modo de mundo neminem tentant. Accipiendo quarto modo, mundus tentat hominem, quia homines mali perſequuntur bonos. Ioannis decimoquinto: Si mundus uos odit, ſcitote quia me priorem uobis odio habuit, ideſt, ſi homines mali habuerint uos exoſos. Et iterum ibi:
D Si de mundo fuiſſetis, mundus quod ſuum erat diligeret, ideſt, ſi eſſetis homines mundani alij mundani diligerent uos. Et tamen hoc modo non accipitur hic tentatio, quæ fit a mundo. Nam tentatio a malis hominibus perſequentibus bonos non diſtinguitur a tentatione diaboli, ſed pertinet ad eandem: cùm illi diabolo inſtigante hoc faciant, & malum intendant, ſicut ille intendit: immo ipſe diabolus per eos exequitur: ſicut dixit Chriſtus Iudæis, qui perſequebantur eum ſine cauſa. Ioannis octauo, ſcilicet: Vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria patris ueſtri uultis perficere. Et quia eadem eſt actio principalis agentis, & inſtrumenti, uel miniſtri, erit eadem tentatio dæmonis, & malorum hominum. Tentatio tamen mun-
E di, de qua hic dicimus, diſtinguitur a tentatione dæmonis: ideo non accipitur mundus ſic. Accipiendo mundum quinto modo, fit tentatio a mundo: quia tentamur concupiſcendo res mundanas, ſcilicet, honorem, potentiam, diuitias, & ſimilia. Et propriè hoc modo uocatur mundus ipſa bona fortunæ, per quorum concupiſcentiam tentamur. Et non eſt intelligendum, quòd iſta nos tentent, quaſi aliquid agant, quia ſunt aliquid inanimatum, & ſeparatum a nobis: ſed tentant nos per modum obiecti inquantum mouent nos ad ſe concupiſcendum per hoc, quòd illa bona, & pulchra quædam iudicamus.

Conſiderandum autem, quod tentatio mundi

differt à tentatione carnis in duobus. Primò, quia tentatio carnis eſt naturalis, cùm ſit dę rebus aliquo modo neceſſarijs ad ipſam naturæ conſeruationem: tentatio autem mundi non eſt de rebus neceſſarijs, ſed de rebus curioſis, & vanis. Patet hoc, quia tentatio carnis quantum ad vim concupiſcibilem eſt dę neceſſarijs, quia çibus, & potus, & venerea, quæ per concupiſcibilem deſiderantur, ſunt neceſſaria ad conſeruationem ſpeciei, & indiuidui. Et ideo ipſa naturalis inclinatio, etiam non exiſtente ratione, illa exigit, Sic etiam ira, quæ pertinet ad vim iraſcibilem, & cadit ſub tentatione carnis, eſt neceſſaria naturæ, quia ſicut vis concupiſcibilis proſequitur cõcupiſcendo ea, quæ per naturam conſeruantur: ita vis iraſcibilis proſequitur deſtruẽdo, & repellendo ea, quæ naturę contraria ſunt, vel contraria iudicantur. Et vtrumque neceſſarium eſt ad naturæ conſeruationem. Bona autem fortunæ, quæ uocantur mundus, non ſunt neceſſaria, ſed pertinent ad curioſitatem, quia ſine diuitijs, potentia, & honore, vita duci poteſt: immo iſta magis ſunt ad perturbandum vitæ tranquillitatem, quia propter iſtorum ſuperfluam ſollicitudinem in acquirendo, & conſeruando turbatur pax humana, & vita, quę quodam modo hic fœliciter duci poſſet, ſi ad illa bona fortunæ homo nunquam aduertiſſet, quæ magis ſunt bona per opinionem noſtram, quam in rei ueritate. Et ex hac parte eſt aliqualiter cæteris paribus magis culpabile ſuccumbere in tẽtatione mundi, quàm carnis, quia illa eſt de rebus non neceſſarijs, & minus naturalibus, quàm iſta. Secundò differt tentatio mundi à tentatione carnis, quia tentatio mundi non eſt aliquid in nobis, ſed ab extra, ſcilicet, à rebus fortunæ, quæ nos mouent per modum pulchri, & boni. Tentatio autem carnis inſurgit ab intra in ipſa vi concupiſcibili, & iraſcibili. Tertiò differunt, quia tentatio mundi fit ab ipſis rebus ſolùm in ratione obiecti, quæ potentiam noſtram deſideratiuam ad amandum mouent: tentatio autem carnis fit per modum impulſus, quaſi à cauſa efficienti, & iſte eſt aliquis motus realis factus in concupiſcibili, & iraſcibili. Tentatio autem mundi non dicit aliquid reale, ſed ſolum motum in ratione, quia concupiſcere bona fortunæ non pertinet ad concupiſcibilem, ſed ad uim rationalem. Concordat autem tentatio mundi cum tentatione diaboli in hoc, quia utraque eſt ab extra. Differt tamen primò, quia tentatio mundi ſolùm fit per modum ſuggerentis, quia diabolus verè aliquid ſuggerit, & conſulit nobis façere, licèt nos ipſum non uideamus. Secundò differunt, quia tentatio mundi eſt in rebus certis, ſcilicet, ſolum circa bona fortunæ. Tentatio autem diaboli nõ habet aliquam ſpecialem materiam, ſed aliquando fit in eis, quæ pertinent ad carnem, & aliquando in eis, quæ ad mundum, de quo dicetur infra in quæſtione de diuiſione, & numero tentationum.

Ad primum dicendum, quòd in tentatione mundi non reperiuntur omnia tria, quæ ſunt de perfecta ratione tentationis, ſed unicum illorum, ſcilicet, quod per illam habetur experimentum de uirtute, aut infirmitate mentis noſtræ ſi reſiſtimus, aut ſuccumbimus. Si autem deberent in aliqua tentatione concurrere illa tria, non poterat fieri talis tentatio niſi ab habente intellectum.

Ad ſecundum dicendum, quòd accipitur in iſto argumẽto mundus pro hominibus mundanis. Illi enim ſunt, qui contemnunt viros ſanctos. Sapien. ſecundo. Hic tamen non loquimur de iſtis, ſed de mundo, vt eſt in rebus fortunæ, quæ mouent nos ad concupiſcendum eas, & ſic non tentant. Et iſtæ non poſſunt
F contemnere quemquam, quia hoc ſolùm fit ab intelligente: Et tamen dato, quòd acciperemus mundum pro hominibus mundanis, dicendum quòd licèt illi contemnant ſanctos viros: tamen perſequuntur eos. ſicut Chriſtus dixit, Ioannis decimoquinto. Si mundus vos odit, ſcitote quoniam me priorem vobis odio habuit. Iſta perſequutio eſt propter contrarietatem operum, & quia mali putant, quòd tota vita bonorum eſt ad improperium eorum. Sapient. ſecundo. Vbi dixerũt impij, circumueniamus iuſtum, quoniam inutilis eſt nobis, & contrarius, operibus noſtris, & improperat nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata diſciplinæ noſtræ. Grauis eſt nobis ad videndum, quoniam diſſimilis eſt alijs vita illius.
G

An tentatio carnis, & mundi ſit peccatum.
Quæſt. LXXVI.

QVAERITVR de tentatione carnis, & mundi, an ſit peccatum. Quidam dicunt, ꝙ nulla earum eſt peccatum. Nam illud, quod eſt naturale, non eſt peccatum, ſed inſurgere tentationem carnis tam in concupiſcibili, quam in iraſcibili eſt naturale: ideo peccatum nullum eſt. Item, vt dicit Auguſtinus, nemo peccat in eo, quod vitare non poteſt, & tamen quamdiu viuimus, non eſt in poteſtate noſtra vitare omnem tentationem carnis, quia ſi poteſt ignis non vrere, poteſt caro non concupiſce-
H re. Ergo non eſt peccatum aliquod ipſa tentatio. Dicendum, quòd tentatio diaboli non eſt peccatum, vt ſupra oſtenſum eſt in quadam quæſtione: tentatio etiam mundi non eſt peccatum, quia quodlibet peccatum noſtrum in nobis eſt: tentatio autem mundi non eſt in nobis, ſed eſt ab extra, tanquam ab obiecto: in nobis autem ſolùm eſt, quòd immutemur ab illo. Et hoc non poſſumus euitare, quia non eſt in poteſtate noſtra, vt ait Auguſtinus, quibus viſis tangamur. Cùm autem nos viderimus bona fortunæ, non poſſumus vitare, quin illa per modum obiecti moueant nos, cùm non poſſimus mutare naturam rerum. Non erit ergo tentatio mundi aliquod peccatum. Sic tenet ſanctus Thomas, ſecundò ſententia,
I diſtinctio. 21. articu. ſecundo. De tentatione carnis dicendum, quòd eſt peccatum, vel non ſine peccato. Sic dicit Auguſtinus, & Magiſter ſecundo ſenten. diſtinct. 21. ſcilicet. Ideo tentatio, quæ eſt ex carne non fit ſine peccato, quæ autem eſt ab hoſte, niſi ei conſentiatur non habet peccatum. Ratio huius eſt, vt ait ſanctus Thomas, vbi ſupra, qui in alijs tentationibus non eſt actio noſtra: in tentatione autem carnis eſt actio noſtra, quia eſt ibi concupiſcere, & illud non eſt actus partis, ſed compoſiti, quia nullus actus eſt partis, ſed compoſiti, vt patet ſecundo de Anima. Et tamen illud concupiſcere eſt in ſe illicitum. Quia, vt dicit Auguſtinus, & Magiſter vbi ſupra, ex carnis corruptione ſuboritur motus illicitus, & titilatio praua. Et
K ſequitur, Ideo tentatio, quæ eſt ex carne, non fit ſine peccato.

Secunda cauſa eſt, quia tentatio carnis in ſe eſt aliquid inordinatum, & tamen ipſa eſt realiter in nobis: ideo peccatum eſt, vel non ſine peccato. Iſta nanque eſt cauſa quare communiter dicitur, ꝙ tentatio diaboli non eſt peccatũ, ſcilicet, quia extra nos eſt, ſic innuit Gregorius in quadã homilia, ſcilicet, Deus verò, qui in vtero Virginis incarnatus in mũdo ſine peccato venerat, nihil contradictionis in ſemetipſo tolerabat. Tentari ergo per ſuggeſtionem potuit, ſed eius mentẽ peccati delectio nõ momordit Atque ideo oĩs diabolica illa tẽtatio foris, & non intus fuit. Iſta etiam eſt cau-

eſt cauſa quare tentatio à mundo dicitur non eſſe peccatum, A quia ab extra eſt, ſcilicet, ab obiecto. Non eſt tamen credendum, ꝙ iſta tentatio ſit peccatum, id eſt, quòd ipſa in ſe ſola peccatum ſit, quia iſta poteſt eſſe in viris, qui peccatum nõ habent, nec habere poſſunt, ergo non eſt peccatum. Patet de Paulo, quia ipſe ſuſtinebat tentationem grauiſſimam à carne. 2. Corint. 12. & tamen ipſe non habebat peccatum: immo nec peccare poterat, cùm eſſet confirmatus per ſpiritum ſanctum: ergo tentatio iſta, etiam ſi eſſet fortis, non erat peccatum aliquod. Item ſi fuiſſet peccatum, non fuiſſet bonum, quòd illa maneret, quia omne peccatum auertit aliquo modo à Deo. Paulus tamen petiuit à Chriſto, vt tolleret eam ab ipſo, & licèt ter rogaſſet, noluit eam tollere, ſed dixit, quòd melius erat ſibi B habere illam, quia uirtus in infirmitate perficitur. Ergo peccatum non erat. Item ſi tentatio iſta eſſet peccatum, neceſſe eſſet, quòd homo ſemper ſuccumberet in tentatione carnis, & ex eo quòd illam haberet iam peccaret. Et tamen multi ſunt, qui in hac tentatione nullo modo ſuccumbunt, ſicut fuit de Paulo, cui Chriſtus dixit, ſufficit tibi gratia mea: ergo tentatio ipſa peccatum non erat. Dicitur tamen, quòd tentatio iſta ſit peccatum, quia eſt in ſe aliquod inordinatum, & contra rectitudinem rationis, cui ſi ratio immediatè non reſiſtit, ipſa tentatio peccatum eſt, vel cum ea peccatum eſt. Et hoc modo dicimus, quòd delectatio moroſa in tentatione peccatum eſt. Non eſt ſic de tentatione diaboli, & mundi, quia etiam ſi diabolus per C totum diem tentet, & homo eum repellat: dum tamen non conſentiat, non peccat. Secus in tentatione carnis, quia ſi poſtquam incipit oriri, homo non reſiſtat illi, immediatè peccatum eſt, etiam ſi non accedat nouus conſenſus. Ratio differentiæ eſt, quia tentatio diaboli, & mundi tota eſt extra hominem, & per id quod eſt extra nos non peccamus. Ideo etiam ſi tentatio illa per annum maneat continuè, peccatum non eſt, quia nihil de noſtro ibi eſt: ſed ſi conſenſus acceſſerit, peccatum eſt. In tentatione autem carnis ſecus eſt, quia illa eſt actus concupiſcendi in nobis, & eſt actus noſter, ſcilicet, actus compoſiti, vt dicit ſanctus Thom. eſt tamen principium huius concupiſcere ipſa anima, quantum ad vires, quas habet affixas carni, D & non quantum ad vires rationales. Si ergo ratio videns illam rebellionem virium inferiorum mouentium ad illicitum, non reſiſtat illis immediatè quantum in ſe eſt cohibendo, dicitur conſentire, etiam ſi eliciat aliquem actum conſentiendi ſpecialem, cùm in ſeipſa videat actum illum, ſiue motum illicitum. Et ſic in tentatione carnis peccatum dupliciter cauſatur. Vno modo per cõſenſum rationis ad ipſum motum illicitũ. Alio modo per hoc, ꝙ ratio nõ cohibet illum motum inobedientiæ quantũ in ſe eſt. Et dico quantum in ſe eſt, quia etiam ſi ratio velit repellere totaliter illum motum illicitum non poteſt, cùm ille naturaliter inſurgat, & pars effectiua non obediat parti rationali ad motum, ſed ſolùm per modum deprecatio- E nis, & perſuaſionis, vt patet primo Ethicorum in fine. Et apparet in Paulo, quia ſi fuiſſet in poteſtate eius, ꝙ ceſſaret motus ille, quando ipſe vellet, non rogaſſet ter dominum, quòd tolleret ſtimulum illum ab eo. 2. Corint. 12. Poſtquam ergo ratio reſiſtit tentationi, ſcilicet, diſſentiendo ei, ſiue tentatio ceſſet, ſiue non: iam non poteſt eſſe peccatum, quia tentatio per hoc ſuperata eſt.

Aliter poteſt intelligi, ꝙ tentatio carnis ſit peccatum, non quidem peccatum, quòd ſit cõtra iuſtitiam gratificantem, & charitatem, ſed peccatum, quòd ſit contra iuſtitiam originalem. Omne quippe peccatum tollit quandam rectitudinem, & iuſtitiam: illud

A tamen quod vocamus nos communiter peccatum, eſt quod charitati repugnat, & per quod homo non poteſt manere in gratia. Tale autem peccatum nõ eſt tentatio carnis ſecũdùm ſeipſam. Vnde poteſt aliquis eſſe in gratia perfectiſſimus, & habere tentationẽ carnis grauiſſimam: ſicut erat in Paulo. Eſt tamen tentatio carnis peccatum cõtra iuſtitiam originalem, quia ſecundùm illam debet eſſe obedientia virium inferiorum ad ſuperiores, & quandocũque rebellauerint, tollitur illa rectitudo, vel iuſtitia. Et ſic eſt in tentatione carnis, quia ibi rebellat pars appetitiua parti rationali, & ſic eſt peccatum.

Ad primum dicendum, quòd ea quæ ſunt purè naturalia non ſunt peccatum, quod dicat culpam, & tol- B lat charitatem: licèt poſſint eſſe peccatum, quod eſt contra iuſtitiã originalem, & ſic eſt de tentatione carnis, quæ tamẽ non eſt purè naturalis, ſed magis ex corruptione naturæ per peccatum, vt dictum eſt. Quia tamen in omnibus iam ſic eſt, vocatur naturalis, vel poteſt dici, quòd iſta tentatio, licèt ſit naturalis, eſt peccatum, ſcilicet, quando fuerit moroſa, ſiue quando ratio non reſiſtit, peccatum eſt, vt dictum fuit.

Ad ſecundum dicit ſanctus Thom. 2. ſenten. diſtin. 21. artic. 2. in reſponſione ad tertium argumentum, ꝙ quamuis homo nõ poſſit vitare omnem tẽtationem, ita quod nullam habeat: poteſt tamen vitare hanc, vel illam ſingulariter. Et ita quodammodo erit in poteſtate hominis: ſecus de tentatione carnis, & diaboli, C quia nullo modo eſt in noſtra poteſtate: nec poteſt per aliquam cautelam noſtram euitari quin fiat. Aliter poteſt etiam dici, quòd licèt tentatio carnis ſit aliquando totaliter extra poteſtatem noſtram: ſicut erat in Paulo: tamen non eſt peccatum quod nos à Deo ſeparet tollendo charitatem, ſed vocatur peccatum per modos ibi expoſitos.

Quæ ſit grauior inter omnes tentationes.
Quæſt. LXXVI.

QVAERITVR, quæ ſit grauior inter omnes tentationes. Dicendum, quòd grauitas in tentationibus poteſt euenire per accidens, vel ex D conditione ſpeciei ipſarum. De grauitate, quæ eſt per accidens, nõ poteſt regula dari, quia quod per accidens eſt non cadit in arte. Dicitur autem hoc, quia fortè in ſpecie leuiſſimarum tentationum poterit interdum alicui homini incidere aliqua tẽtatio ita grauis propter aliquas circunſtantias particulares, ꝙ illa ſit grauior multis tentationibus aliarum ſpecierum, quæ ſecundùm ſe ſunt grauiores, ſicut eſt in peccatis. Quia regulariter maius peccatum eſt homicidium, quam falſum teſtimonium: poterit tamen accidere, quod falſum teſtimonium ſit grauius, quàm quędam homicidia. Et ita in cæteris ſpeciebus peccatorum. Si autem loquamur de grauitate tentationũ ſecundùm ſpeciem ſuam. Aut conſiderabuntur iſtæ tentationes E ſimplices, aut coniunctæ: hoc dicitur, quia aliquando circa eandem rem eſt vnica tentatio, & vocatur ſimplex. Interdum verò de eadem re ſunt duæ tentationes, ſcilicet, tentatio carnis, & diaboli ſimul, vel tentatio mundi ſimili, de quo declarabitur ſequen. quęſt. & tunc manifeſtum eſt, quòd tentatio iuncta maior eſt, quàm tentatio ſimplex, quia comparatur totum ad partem. Si verò loquamur de tentationibus ſimplicibus, id eſt, de qualibet earum per ſe, dicendum, ꝙ tentatio mundi eſt minor inter omnes. Patet, quia ipſa eſt minor, quã tẽtatio diaboli. Nam licèt tẽtatio mũdi, & diaboli conueniãt in hoc, ꝙ ambæ ſint ab extra: tamẽ diaboli tẽtatio eſt per modũ ſuggeſtionis, & perſuaſionis, vel cõſilij. Tẽtatio aũt mũdi ſolũ eſt à rebus fortu-

næ mouentibus nos in ratione obiecti. Manifeſtum eſt, quòd poteſt eſſe maior grauitas in ſuggeſtione, Dato enim caſu, quòd aliquando mundus tentet nos de cupiditate alicuius rei, & ibi non concurrat diabolus, & iterum diabolus tentet nos de cupiditate rei illius, & tunc res non moueat nos in ratione obiecti, erunt tentationes iſtæ ſimplices: illa tamen, quæ a diabolus eſt, manifeſtum eſt, quòd poterit eſſe maior: quia res mouens per modum obiecti non repræſentat ſeipſam, niſi ſicut eſt. Diabolus autem per aſtutiam ſuam poteſt ſuggerere meliora de re, quàm in veritate ſit: & ita magis ſuadebit, Sicut apparet in propoſitione cauſarum, ſiue in genere demonſtratiuo, ſiue deliberatiuo. Nam ſi aliquis non orator proponat eandem rem, & alius, qui eſt orator, vel eloquens, ipſam eandem proponat: efficacius mouebit orator, quàm alius: maxime, quia diabolus poteſt in multis pulchrè, & coloratè mentiri. Et ſic per falſitatem interdum quaſi extorquebit a nobis conſenſum alicuius tentationis, quem nō daremus, ſi verum ille referret. In tentationibus autem mundi, in quibus res mouent ſolùm per modum obiecti, non poterit eſſe aliqua falſitas, niſi quis ſeipſum fallere voluerit, magis ergo mouebit tentatio dæmonis. Secundò eſt hoc, quia tentatio mundi eſt in certo genere rerum, ſcilicet, in rebus ſolius fortunæ. Tentatio autem demonis, cùm non habeat certum genus rerum, de quibus fiat: poterit interdum fieri de rebus illis, quæ ſ in ſe magis mouent, quàm res fortunæ. Vt ſi tentet diabolus de rebus, de quibus caro & mūdus ſolēt tentare. Nam tunc manifeſtum eſt quòd tentatio dæmonis erit grauior, quàm tentatio mundi. Eſt etiam tentatio mundi minor, quàm tentatio carnis. Primò, quia tentatio carnis fit de rebus neceſſarijs ad conſeruationem indiuidui, vel ſpeciei, vt ſupra declaratum eſt: tentatio autem mundi fit de rebus non neceſſarijs, ſed curioſis. Et tamen quanto deſiderium eſt de re magis neceſſaria, vel magis naturali, tanto regulariter maius eſt. Erit ergo maior tentatio carnis, quàm mundi, Secundò eſt hoc, quia tentatio mundi eſt ab extra: tentatio autem carnis eſt aliquid intra nos. Ideo difficilius eſt reſiſtere ei, quod eſt intra nos, quàm quod exterius eſt. Et propter hoc dicitur, quòd nulla eſt peior peſtis, quam familiaris inimicus. Ita de carne eſt, quæ pars noſtri eſt, & tentat nos. Tertiò eſt hoc: quia tentatio mundi non eſt tanto tempore in homine quanto tentatio carnis, ideo violentius aget caro, quam mundus. Patet hoc, quia non incipit homo concupiſcere res fortunæ, niſi poſtquam peruenit ad aliquem ſtatum diſcretionis: & cogitat modum viuendi hominum, & quid eſt illud, quod cęteri cupiant: & quid eſt quod ab omnibus magis reputetur. Et tunc homo incipit concupiſcere res fortunæ, quia cæteros videt eas concupiſcere, & extimare beatum eum, qui in illis abundauerit. Si enim neminem videret talia cupientem, nec ea reputantem, non concupiſceret illa: cùm ipſa non ſint neceſſaria ſicut naturalia. Ea autem de quibus caro tentat, inſunt nobis ab exordijs vitæ, & ſunt tanquam neceſſaria ad conſeruationem, & conſueti ſumus ſemper illa deſiderare. Et ſic ſaltem propter diuturnitatem efficacius mouebit nos deſiderium illarum rerum, de quibus caro tentat, quam deſiderium rerum fortunæ. Iſtam rationem ponit Ariſto.3. Ethicor. ad oſtendendum, quod difficilius eſt pugnare contra cōcupiſcentiam, quam contra iram, quia concupiſcentia eſt nobis cognata per totam vitam, & contemporanea nobis, & non eſt ſic de ira. Eſt igitur grauior tentatio carnis, quàm mundi. De tentatione carnis etiam dicendum eſt, quòd grauior eſt, quam tentatio diaboli. Et ſic erit ſimpliciter maior inter omnes

F tentationes. Sic patet per Auguſt. & per Magiſtrum 2. Sen. diſtin. 21, ſcilicet: Tentatio, quæ eſt ex carne, nō fit ſine peccato; quæ autem eſt ab hoſte, niſi ei conſentiatur, peccatum non habet. Et ſequitur: Tentatio autem carnis interior difficilius vincitur: quia interius oppugnans de noſtro contra nos roboratur. Secundo eſt hoc, quia tentatio diaboli eſt omnino extra nos: tentatio autem carnis eſt intra nos. Quòd autem intra nos eſt, difficilius caueri poteſt, quàm id quod exterius eſt. Tertio eſt hoc, quia tentatio diaboli fit per modū ſuggeſtionis, & quaſi per modum rationis ſuadentis: tentatio autem carnis fit per modum cuiuſdam motus in nobis inſurgentis Nam verè motus quidam eſt, & naturalis quidem. Et cùm inclinatio naturalis eſt
G efficacior, quàm inclinatio ex perſuaſione rationis: ideo erit grauior tentatio carnis. Quarto eſt hoc, quia cùm tentatio facta a diabolo fit per modum conſulentis, & ſuggerentis: tanta erit efficacia illius tentationis, quanta fuerit efficacia rationis oſtendentis bonum eſſe id, quod ſuggeritur, & vltra id nulla virtus mouendi eſt. In tentatione autem carnis, non ſolùm eſt poteſtas ſuperandi nos ex eo, quòd illa delectabilia, ad quæ caro mouet, oſtenduntur nobis in imaginatione tanquam ualde bona, & delectabilia, ſed maxima efficacia tentationis carnis eſt in hoc, quòd ſequetur quædam realis anguſtia, & afflictio duriſſima, ſi non conſentiatur ei, ad quod caro mouet. Et ob hoc tentatio carnis magis eſt uiolentia quædam, quàm tentatio dia
H boli, & ſic magis vrget valde, quàm tentatio diaboli. Vnde conſiderandum, quòd in tentatione diaboli, & mundi, ſolùm eſt unus modus ſuccumbendi, ſcilicet, ſi illæ res, de quibus tentamur appareant nobis bonæ, & propter deſiderium bonitatis earum moueamur: in tentatione autem carnis eſt duplex modus ſuccumbendi: vnus eſt ex eo, quòd illa res, ad quam caro mouet, poteſt oſtendi nobis, ut ualde delectabilis, & bona ad fruendum, & propter deſiderium fruitionis illius moueamur. Et iſte modus eſt in omnibus intemperatis, quibus non eſt neceſſaria tentatio ſecundùm carnem ad proſequendum delectabilia ſecundùm carnem, ſed ex ratione mouentur, quia iudicant ſimpliciter bonum eſſe, uel ſaltem ſibi melius eſſe frui dele
I ctabilibus ſecundùm carnem in tactu, & guſtu. Alio modo tentatio carnis mouet per modum cuiuſdam affligentis, quia etiam ſi id, ad quod caro mouet non iudicetur eſſe bonum, nec ſimpliciter delectabile: tamen propter non ſuſtinere diutius illam moleſtiam, & anguſtiam tentationis, multi ſuccumbunt. Vtrumque modum tangit Ariſto. 9. Ethico. Sunt autem plures, qui ſuccumbunt propter non poſſe ſemper tolerare anguſtias illas tentationum, quàm propter deſiderium fruendi ipſo delectabili, quod proponitur; cùm quidam illud iudicent non delectabile, & alij parum delectabile. Tota ergo efficacia tentationis carnis eſt propter moleſtiam, quam infert, niſi ei aſſentiatur. Et iſtud non eſt in tentatione dæmonis, nec
K mundi. Ideo ex hac parte ipſa eſt ualde maior, quàm aliæ. Et poteſt cognoſci per hoc, ut ſi quis tentaretur ad uenerea a dæmone, uel ab homine proponendo ei quantitatem illius delectabilis ſecundùm omnes circunſtantias ſuas, & quòd non inſurgeret aliquis motus in ui concupiſcibili, ſed ſolùm iudicaretur per imaginationem, vel per rationem de quantitate illius delectabilis: eſt manifeſtum, quòd eſſet facile talem tentationem repellere, quia non eſſet aliqua anguſtia tolerare eam multis diebus, cùm totaliter eſſet exterius. Nunc autem ſecus eſt, quia cùm inſurgat motus ille in ui concupiſcibili, aut iraſcibili: ſi tentationi non conſentiat, eſt magna anguſtia tolerare illam. Nec ſolùm quidem in imaginatione, ſed etiam

redundat

redundat iſta moleſtia ad corpus, in quo fiunt veræ, & magnæ immutationes afflictiuæ. Et apparet hoc, quia etiam interdum nulla forma delectabili præconcepta, in imaginatione inſurgit naturaliter motus quidam, quaſi violentus in parte concupiſcibili, qui valde affligit, & eſt quaſi rationabilis, vel ſaltem rationabilior cæteris tentationibus: cùm non ſit iſte motus ſuper re certa, nec habita aliqua præconceptione, ꝙ in alijs tentationibus nunquam accidit. Eſt ergo tentatio carnis ualde maior alijs, quia eſt multum imperioſa, & inducit ſecum executionem, quia habet vim coactiuam ad puniendum non conſentientes, quod aliæ tentationes non habent.

Quintò eſt iſta maior quàm tentatio diaboli, quia in tentatione diaboli totus homo reſiſtit tentationi, uel reſiſtere poteſt, & diabolus ſolus eſt, qui pugnat: ideo eſt quodammodo facile reſiſtere. In tentatione autem carnis homo pugnat contra ſeipſum: nam diuiditur homo in duo, quia caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem. ad Gala. 5. Et ſic homo minoris uirtutis eſt ad reſiſtendum, quia pro medietate ſua ſolùm pugnat, & ab alia medietate impugnatur. Et iſta eſt etiam cauſa de potiſſimis, qua tentatio iſta ſit difficilis, ſcilicet, quia reſiſtens eſt paruæ uirtutis. ſ. medietas hominis, & illa quidem captiuata propter cognationem cum parte pugnante: maior ergo eſt iſta, quàm aliæ.

Sextò patet, quia Apoſtolus magis conqueritur de iſta tentatione, quàm de alijs. Nam ad Romanos ſeptimo dicit: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati. Et hoc eſt, quod ſupra dicebamus: ſcilicet, quòd ipſa tentatio carnis, non ſolùm eſt tentatio, ſed etiam uiolentia: cùm dicat Apoſtolus, quòd captiuat hominem. Etiam eod. cap. exclamat propter difficultatem reſiſtendi, dicens: Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? ideſt, de hac mortifera tentatione, quæ eſt in corpore, quæ eſt dura ſicut mors? Dicit etiam eam eſſe ita fortem, quòd homo non poteſt liberè facere quæcumq; uult, eod. cap. ſcilicet. Non enim quod uolo bonum hoc facio, ſed quod uolo malum hoc ago. Et ad Gala. 5. dicitur, quòd caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem: hæc enim inuicem ſibi aduerſantur, ut non quęcunque uultis illa faciatis. Etiam in nulla alia tentatione Apoſtolus rogauit ad Chriſtum, ꝙ eam à ſe tolleret, niſi in tentatione carnis, ſecundæ Corin. 12. quo innuitur, quòd cæteras poterat tolerare, & in toleratione huius inueniebat maiorem difficultatem, & ſic eſt ſecundum ueritatem difficilior.

Tria continentur in tentatione carnis.

Conſiderandum autem, quòd ſub tentatione carnis tria continentur, ſcilicet, deſiderium ad delectabile, quod eſt in tactu, & ad delectabile, quod eſt in guſtu, & motus iræ, ut ſupra oſtenſum eſt, & tentationes in iſtis non ſunt æquales. Nam tentatio circa guſtum, licèt quibuſdam uideatur graue ſe continere, tamen non eſt ita grauis, ſicut aliæ duæ. Ratio huius eſt, quia deſiderium guſtus eſt ad cibum, & potum. Et iſta ſunt maioris neceſſitatis, quàm cætera deſiderabilia. Et ob hoc ſunt nobis magis licita omnia, quæ ad cibum, & potum pertinent. Et ſic non eſt tanta occaſio peccandi in his, ſicut in alijs, cùm liceat cuilibet ſumere cibum & potum pro ſuſtentatione naturæ, uſque ad ſaturitatem. Modi etiam ciborum raró ſunt prohibiti. In alijs autem circa uenerea, & circa iram eſt maior occaſio peccandi, quia eſt maior prohibitio. Nam actus uenereus eſt omnibus hominibus generaliter, & in perpetuum interdictus niſi eis, qui matrimonio utuntur. Et ſic magna occaſio peccandi eſt in hoc propter magnam prohibitionem. Sic etiam

A eſt de ira, quia ira quaſi ſemper eſt prohibita, cùm impediat hominem ad iuſtè operandum. Iacobi primo, ſcilicet: Ira uiri iuſtitiam Dei non operatur. Et iterum ibi: Sit omnis homo uelox ad audiendum, tardus ad loquendum, & tardus ad iram. Eſt ergo propter hoc occaſio magna ad peccãdum circa iram propter prohibitionem quaſi generalem. Circa cibos autem ſunt pauca prohibita, ideo parua, uel minor occaſio peccandi eſt quidem in eis, & ſic minor tentatio eſt, quia prohibitio rei auget concupiſcentiam ad illam. Sic dicitur prima Corinthio. decimoquinto. Virtus peccati lex: ideſt fortitudo peccati eſt ex lege: & dicit ibi Gl. Quòd hoc eſt, quia prohibitio legis auget cõcupiſcentiam ad peccandum: licèt ergo B in quibuſdam hominibus ſit difficilè reſiſtere gulæ, tamen rationabiliter difficilius eſt reſiſtere alijs tentationibus carnis. Manent autem aliæ duæ tentationes carnis, ſcilicet, ad venerea, & ad iram. Et harum grauior eſt illa, quæ ad venerea. Nam licèt aliquo modo ſit difficilior tentatio iræ inquantum eſt impetuoſior, & præuenit iudicium rationis, quod non facit tentatio ad venerea, vt patet. 7. Ethico. tamen ſimpliciter difficilior eſt ipſa tentatio ad venerea quàm ad iram, vt Ariſtot. ſecundo Ethic. dicit, quòd difficilius eſt pugnare contra concupiſcentiam, quàm contra iram, & ſubdit cauſam, ſcilicet. Difficile eſt nobis pugnare contra hanc paſſionem, ſcilicet, contra concupiſcentiam tanquam connutritam nobis a puero, & contem C poraneam uitæ. Et ſic dicit, quòd eſt difficilè conterere eam, ideſt, totaliter ſuperare. De comparatione autem earum, ſcilicet, quæ ſit turpior, & quæ efficatior ad mouendum, & cui difficilius reſiſtatur. Pſal. 7. Ethi. vbi ſpecialiter quæritur de hoc.

Item patet hoc ex ſupra allegatis per Apoſtolum, quia omnia iſta, quæ ipſe induxit de grauitate tentationis carnis, intelliguntur de tentatione ad uenerea. Nam ſtimulum carnis ſuæ appellauit, ſecundæ Corin. decimoſecundo. Quod non intelligitur niſi de paſſione uenereorum. Satis etiam patet ad Roma. ſeptimo, vbi litera non poſſet conuenienter exponi de deſiderio cibi, nec de ira, ſed ſolùm de concupiſcentia uenereorum. Iſta ergo eſt maior ſimpliciter inter ten D tationes: licèt per accidens poſſint interdum multæ aliæ maiores eſſe, ut dictum fuit ſupra. Sed de his, quæ ſunt per accidens, non poteſt dari certitudo aliqua. De violentia autem tentationis ad venerea, & de cæteris conditionibus huius amoris paſſionalis, dictum eſt ſatis ſecundo Regum decimotertio, & magis in libro noſtro de amore, & amicitia parte prima.

Quot ſunt ſpecies tentationis, & quomodo diſtinguantur. Quæſt. LXXVII.

E QVAERITVR, de ſpeciebus tẽtationis quot ſunt, & quomodo diſtinguantur. Dicendum, quòd hic ſolùm conſideramus de tentationibus illis, quæ ad malum ſunt: vel ex quibus peccatum ſolet, autem poteſt induci. Et iſtæ diuiduntur in tres ſpecies, ſcilicet, tentationem a carne, & a mundo, & à diabolo. Tentatio namque quæ à Deo fit, inter iſtas non connumeratur, quia ad bonum ſemper eſt, ut ſupra oſtendimus in tentatione Dei. Tentatio etiam, quæ fit a bonis hominibus, non ponitur inter iſtas, quia etiam illa fit ad bonum, ut cùm quis tentat alium ad experiendum, an ſit in eo aliqua probitas, de qua ipſum poſſit honorare. De tentatione autem, quæ fit á malis hominibus dicendum, quòd iſta ad bonum, & malum eſt, & tamen non conſtituit per ſe ſpeciem, ſed pertinet ad ſpeciẽ tentatio-

nis diabolus, quia homo malus eſt inſtrumentum, vel miniſter diaboli, & actio principalis agentis, & miniſtri eſt eadem. Sciendum tamen pro hoc, quòd tentatio à malo homine poteſt dupliciter fieri: vno modo ſuggerendo alicui, quòd malum faciat, & tunc propriè pertinet ad tentationem diaboli, quæ eſt per modum ſuggeſtionis ad faciendum malum. Alio modo fit tentatio perſequendo, & iſta non eſt ita propriè tentatio; & tamen uocatur tentatio, inquantum per eam habetur experimentum de virtute, vel infirmitate mentis noſtræ: & etiam iſta tentatio reducitur ad tentationem diaboli inquantum mali homines perſequuntur bonos ſuadente diabolo. Sicut aliquis dicitur ſuadente diabolo manus violentas in clericum iniecisse; Sunt ergo ſolùm tres ſpecies tentationis ſupra nominatæ, & iſtæ diſtinguuntur tripliciter. Nam tentatio poteſt habere diſtinctionem ex parte tentatoris, vel ex parte obiecti, de quo homo tentatur, uel ex parte modi ipſius tentationis. Primò modo ſunt tres tentationes prænominatæ, ſcilicet, a mundo, a carne, & diabolo. Secundò modo ſunt aliæ tres tentationes, quia ſunt tres de quibus tentamur. 1. Ioan. ſecundo, ſcilicet, omne quod eſt in mundo, eſt concupiſcentia carnis, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ, quaſi dicat. In mundo non ſunt aliqua alia. Tertiò modo ſunt etiam tres tentationes, ſcilicet, ſuggeſtione, delectatione, & conſenſu: vt ait Gregor. in quadam Homilia. De prima diuiſione tentationum dicendum, quòd iſtæ tres tentationes differunt per tres tentatores, & de quolibet eorum ſupra aliquid diximus. Caro enim tentat quaſi aliquid intrinſecum nobis, inſurgente motu quodam inordinato in vi concupiſcibili, aut iraſcibili. Et ille motus eſt ipſa tentatio. Mundus autem, idest, bona fortunæ, quæ vocantur mundus, mouent ſolùm per modum obiecti alliciendo nos ad concupiſcendum, tanquam aliquid bonum, & pulchrum: Diabolus autem tentat per modum ſuggerentis, & ſuadentis: licèt nos ſuggeſtionem eius non audiamus, nec uideamus, ſed experimur fieri nobis quandam ſuaſionem tanquam ab aliquo conſulente: ita ut interdum uideatur homini, quòd quaſi aliquis ei loquitur. Et iſtam ſuggeſtionem facit dæmon per aliquem motum, quem poteſt facere in phantaſia illuſtrando phantaſmata, cùm habeat poteſtatē ad immutandum iſtam naturam corporalem: niſi per Deum, vel bonos angelos arceatur. Et ſic poteſt facere impreſſionem in potentias affixas organis, quarum operationes immutantur ad immutationem organorum, ſicut eſt ſenſus, & imaginatio, & huiuſmodi. Et ſic etiam per accidens eorum operatio reſultat in intellectum, cuius obiectum eſt phantaſma. 3. de Anima. Sicut color eſt obiectum viſus, tamen iſta immutatio non poteſt peruenire uſque ad voluntatem, quia voluntas non dependet ab organo corporali quantum ad actum volendi, nec quantum ad obiectum volibile: non quidem quantum ad actum, quia actus uoluntatis non eſt actus alicuius organi determinati: ſicut uidere eſt actus oculi, & idē eſt de intellectu, quia non intelligit per aliquid organum, quia aliàs non eſſet vis abſoluta à corpore. Etiam non dependet uoluntas ab organo quantum ad obiectum, quia non accipit obiectum ſuum ab organo, ſed accipit ab intellectu, quia illud voluntas proſequitur tanquam bonum, quod intellectus præiudicauerit eſſe bonum. Et ſic uoluntas omnino eſt abſoluta ab organo. Intellectus autem, licèt non dependeat ab organo, quantum ad actum, vt dictum eſt: aliquo tamen modo dependet ab organo quantum ad obiectum: quia obiectum intellectus eſt phantaſma, vt dictum eſt, & illud non poteſt ac-

Duplex tentatio à malo homine.

F cipere intellectus, niſi ab organo phantaſtico, & ſic voluntas eſt magis abſoluta à corpore, quàm intellectus. Hoc autem dicitur, quia ſi uoluntas dependeret ab organo, ſaltem quantum ad obiectum, cùm diabolus poſſit aliquid ſuper organum, & phantaſma, quæ ſunt de conditione corporis, poſſet aliquid ſaltem indirectè ſuper uoluntatem: ſicut diximus, quòd actus dæmonis aliquo modo perueniebat ad intellectum propter obiectum, quod accipit ab organo: nō tamen peruenit ad uoluntatem vllo modo, quia illa nullo modo participat cum organo. Et ſic actio diaboli nōn poteſt pertingere directè, nec indirectè, nec determinatè voluntatem: potius ad hæc, quā ad aliud. De his ſanctus Thomas quarto ſentent. diſtinctio. 8. articu. 5.

G in corpore. Poteſt etiam dæmon aliquid agere illuſtrando phantaſmata noſtra, idest, ſpecies reſeruatas in phantaſia, faciendo per virtutem naturæ ſuæ aliquid circa illas, vt ſecundum diuerſas eorum compoſitiones poſſint nouæ intentiones ab eis accipi, quæ prius non accipiebantur. Et ſic tentat immittendo homini cogitationes. Non cogitur tamen intellectus noſter accipere illas intentiones repræſentatas per ſpecies, quia præter obiectum, & potentiam cognoſcentem, requiritur ad actualem cognitionem intentio cognoſcentis, ſiue per ſenſum, ſiue per intellectum. Et ex hac parte debilitatur tentatio dæmonis. Quia licèt operatio ſua poſſit pertingere ad intellectum mediante phantaſmate, quod dæmon poteſt illuſtrare: non

H cogitur tamen intellectus recipere intentiones illas nouas repræſentatas per phantaſmata à dæmone illuſtrata. Et ſic poterit liberè reijci tentatio dæmonis. Secus autem eſſet ſi intellectus cogeretur illas intentiones recipere, quia tunc grauior eſſet tentatio. Et non dicitur hic, ꝙ non cogitur recipere, idest, ꝙ non cogitur iudicare per illas, ſcilicet, quòd iudicet bonum eſſe id, quod per phantaſmata illuſtrata ſub ratione boni oſtenditur, vel è contrario. Etiam ſi reciperet intellectus illas intentiones, non cogeretur iudicare ſecundùm illas, quia tunc ſemper eſſet idem iudicium phantaſiæ, & rationis. Sed eſt ſenſus, quòd non cogitur intellectus recipere illas intentiones, idest, quòd non ſolùm non cogitur iudicare bonum, vel malum eſſe ali-

I quid, ſicut illæ repræſentant, ſed etiam non cogitur cogitare circa illas, vel ſpeculari: & ſic eſt nobis liberum, non ſolum non conſentire tentationi dæmonis, iudicando bonum eſſe, quod ille ſuggerit, ſed etiam liberum eſt nobis non cogitare, nec aduertere aliquid ad ea, quæ ipſe ſuggerit. Sicut liberum mihi eſt, quando aliquis mihi vult loqui, non audire illum. Secus eſt de Angelis, quia illi directè poſſunt aliquid imprimere in intellectu noſtro, quia ſecundùm Auguſtin. Angeli boni operantur in intelligentias noſtras miris quibuſdam modis. Hoc autem eſt inquantum lumen intellectus agentis noſtri confortatur per intellectuale lumen ipſorum. Sed dæmonibus non competit, quia quamuis naturale lumen eorum ſit efficacius, quàm

K lumen intellectus noſtri: tamen lumine gratiæ non ſunt perfecti, ſed tenebris culpæ obumbrati. Et ideo non intendūt iudicium rationis noſtræ rectificare per confortationem intellectualis luminis, ſed aliqua nobis oſtendere ex quibus decipiamur. Et hoc faciunt illuſtrando phantaſmata. Si autem lumen intellectus noſtri confortarent, hoc eſſet magis contra eos, quia ſic facilius intelligeremus eorum fraudes; ideo intellectum noſtrum nunquā illuminant. Alio modo dæmones poſſunt nos tentare mouendo in nobis ſanguine circa cor ad ſuſcitandum libidinē, & hoc facile eſt eis niſi à Deo prohibeātur. Et quātū ad hoc dæmones dicuntur incēſores peccatorum, quia ſuccendunt corpora noſtra ad prouocandum paſſiones. In uoluntate

autem

autem imprimere nihil poſſunt, quia ibi ſolus Deus poteſt aliquid imprimere. Et hoc eſt propter voluntatis libertatem. Et hoc non cogitur ab obiecto, ſicut intelligens cogitur per demonſtrationem. Et ſic ſolus Deus poteſt in voluntatem directè agere. Angeli boni poſſunt in intellectum, & in phātaſmata aliquid agere vel imprimere. Diabolus autem in ſolis phantaſmatibus poteſt aliquid agere. Et iſti ſunt modi, quibus poteſt diabolus aliquid agere, vel imprimere in nobis, ad tentandum nos. De his Sanctus Thomas 2. Senten. diſtinct. 8. artic. 5. in ſolutione 6. & 7. argumenti. Conſiderandum autem, quòd licèt tentatio ſit ab iſtis tribus, dæmon tamen ſolus dicitur habere officiū tentandi, quaſi ad eum ſolum hoc pertineat: vel magis propriè ad eum, quam ad cæteros tentatores. Et verum eſt, quòd habere aliquid in officium ſolum pertinet ad intelligentem & volentem, ſcilicet, vt intelligat quid eſt quod facit, & velit illud facere: quia aliàs, licèt aliquod agens agat aliquid, non dicetur habere illud in officium: ſicut ignis ſemper calefacit, & tamen non dicimus, quòd officium ignis eſt calefacere: quia ignis non intelligit quid facit, nec illud facere vult, quod facit. Et quia caro, & mundus, licèt tentent, nihil tamen intelligunt, non poteſt dici, quod habeant officium tentandi. Diabolus autem ſolus eſt intelligens inter tentatores: ideo ipſe ſolus poteſt habere officium tentandi. Aliter poteſt dici, quia dicitur ſolus diabolus habere officium tētandi, quia ſpeciali modo ei competit tentatio. Primò, quia omnis tentatio accepit ab eo originem. Ipſe enim tentauit primum hominem, & quia ſuperauit eum, data eſt via ad omnes tentationes carnis, & mundi. Si autē in illa tentatione non ſuccubuiſſet homo, nunquam mundus, aut caro, nec ipſe diabolus potuiſſet poſtea aliquem hominem tentare. Et hoc modo dicit Diabolus, quòd omnia peccata ſunt à dæmone per ſuggeſtionem, ſcilicet, inquantum per illam primam ſuggeſtionem parauit viam ad omnia peccata. Sic dicit Sanctus Thomas 1. par. ſum. quæſt. 114. art. 3. Dicitur ſecundo diabolus propriè tentare, vel ſolus tentare, quia tentationibus alijs ipſe vtitur: Quia interdum vtitur tentatione carnis, & interdum tentatione mundi, vt infra dicetur. Caro autem, & mundus non vtuntur dæmone: & ſic ipſe eſt principale tentans, & caro, & mundus ſunt quaſi inſtrumenta. Tertio dicitur ſolus dęmon tentare, inquantum ipſe ſolus ad malum inducendum tentat. Nam ſemper intendit cauſare peccatum per tentationem. Caro autem quando tentat, non mouetur ſub ratione mali: ſed ſub ratione boni: inquantum vult frui illo delectabili, quod bonum, vel neceſſarium iudicatur. Mundus etiam, ideſt, bona fortunæ non tentat ſub ratione mali, cùm nihil intelligat: ſed ſolùm mouet, vt obiectum in ratione boni, & pulchri. Solus ergo dæmon habet officium tentandi, & ſolus propriè tentat: licèt tentatio carnis ſit maior, quàm tentatio dæmonis, vt ſupra dictum eſt. De his Sanctus Tho. 2. Senten. diſtin. 21. arti. 2. in ſolutione ad quintum argum. Conſiderandum vlterius, quòd licèt iſti ſint tres tentatores, non habent tamen tria obiecta diſtincta, de quibus tentent. Caro enim, & mundus bene habent obiecta diſtincta, & tñ non habet illud diabolus, quia præter illa, de quibus caro, & mundus tentat, non relinquitur aliquid in rebus, de quo diabolus tentat. Verum eſt autem, quòd ſunt peccata ſpiritualia, quæ non cadunt inter ea, de quibus caro, & mundus tentant: ſicut idolatria, hæreſis, infidelitas, & ſimilia, & de iſtis poſſet tentare diabolus, & tamen iſta non habent rationem alicuius apparentis boni: & non poſſet de eis ſolis tentatio fieri, cùm omnis tentatio fiat ſub colore alicuius boni: quod ibi eſſe prætenditur: aut quod inde

A habendum ſperatur. Patet hoc quia quando diabolus tentauit Chriſtum de idolatria, non tentauit proponendo ei ſolam idolatriam: ſed oſtendit ſibi omnia regna terræ: dicendo. Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me, ſupra in litera, & Luc. 4. Ita de alijs peccatis eſt, quæ in ſe nulla mala habere videntur: ideo diabolus non poteſt tentare niſi de his, de quibus mūdus, & caro tentant, vel ſaltem per eas, quæ mundus, & caro tentant. De primo patet, vt ſi diabolus tentauit aliquem de cupiditate cibi, ſicut tentauit Chriſtum ſupra in litera: & tamen tentare de cibo ad carnem pertinet, de ſecundo ſic tētauit Chriſtum de idolatria per diuitias, ſcilicet, dicendo, quòd daret ei diuitias: & licet idolatria, de qua tentauit non ſit de rebus, de quibus

B mundus tentat, diuitiæ tamen, per quas tentat ſunt de rebus, de quibus tentat mundus. Sciendum vlterius, quòd tentationes iſtæ: licet inter ſe ſint diſtinctæ: poſſunt eſſe aliquando coniunctæ, ſcilicet, quòd de eadem re ſimul tentant diabolus, & mundus, vel diabolus, & caro: nunquam tamen diabolus, caro, & mundus tentant ſimul de eadem re: quia obiecta eorum ſunt diſtincta. Diabolus autem non habet obiectum diſtinctum, vt ſupra dictum eſt. Conſiderādum autem, quòd vna tentatio poteſt fieri tripliciter, vtpote inclinari ad iram, vel ad venerea, uel concupiſcere honores, & ita de ſingulis. Nam poteſt aliquis tentari ad uenerea, uel a ſola carne, vt ſi dæmone non inſtigante inſurgat motus in vi concupiſcibili, qui eſt deſi

C derium ad uenerea, & poteſt ille motus ſine dæmone ſimpliciter inſurgere Vno modo ex ſola diſpoſitione corporis, ſicut calefacto corpore inſurgit appetitus libidinis, & ille motus eſt purè naturalis. Alio modo fit ad hoc per formam apprehenſam. Quia, licèt quis non ſit naturaliter diſpoſitus ad venerea, forma apprę henſa poterit eum mouere per imaginationem ſub ratione pulchri, & delectabilis. Et iſte eſt motus ad venerea. Nam ex iſta appręhenſione ſæpe ſuſcitatur motus in vi concupiſcibili, quia phantaſia habet magnum dominium ſuper corpus. De his Sanctus Tho. 2. Sen. diſtinct. 21. ar. 2. in ſolutione ad quintum articulum & iſtis duobus modis fit tētatio ad venerea a ſola carne. Secundo modo fiet tentatio ad venerea a ſolo dæmo

D ne, ſi ipſe immutet phantaſiam, ſicut ſupra diximus, & ita mouet ad concupiſcendum venerea. Tertio modo fiet iſta tentatio, quia caro, & dæmon ſimul concurrant, ſcilicet, quòd poſtquam caro tentare incepit, concurrat dæmon cum illa: vel poſtquam dæmon incepit immutare phantaſiam inſurgit motus in vi concupiſcibili, quia vtroque modo fieri poteſt. Et iſta tentatio tertia, eſt grauior duobus primis, inquantum duo tentatores ſimul hic ſe adiuuant. Secundus modus huius tentationis eſt facilior primo & tertio, quia ſolus dæmon agit: niſi poſtquam ipſe tentare cæpit, inſurgit motus in appetitu, quia tunc erunt duo tentatores: & pertinebit ad tertium modum tentationis.

Secundo modo diſtinguuntur tentatores ex parte

E obiecti: & etiam hoc modo ſunt tres ſpecies tentationis ſecundùm quòd tota materia, de qua poteſt eſſe tentatio, diſtinguitur in tres partes, prima Ioan. 2. ſcilicet: Omne quod eſt in mundo, aut eſt concupiſcentia carnis; aut concupiſcentia oculorum: aut ſuperbia uitæ. Dicuntur iſta ſola eſſe in mundo; quia iſta ſola ſunt, quæ homines mundani cupiunt: & in quibus homines peccare poſſunt. Sed non poteſt homo tentari niſi de eo, in quo poteſt peccare, quia aliàs non vocaretur tentatio: prout in præſenti accipitur. Ergo non poteſt eſſe aliqua tentatio niſi de his. Per concupiſcentiam carnis intelliguntur omnia, quæ caro concupiſcit, & de quibus eſt tentatio carnis, ſcilicet, deſideriū cibi, & potus, & venereorum, & motus iræ: quia omnia

nia iſta ſunt ex carne, vt ſupra oſtenſum eſt. Per concupiſcentiam oculorum intelliguntur bona fortunæ, quæ uideri poſſunt, & concupiſci tanquam pulchra. Sicut ſunt diuitiæ, & omnia quæ poſſidentur. Per ſuperbiam vitæ intelliguntur honor, & fama, & potentia, & fauor popularis, & illa bona fortunæ, quæ non videntur, ſed ſolùm ratione iudicantur. Et ſic ſunt iſta nominata, & dicuntur ſuperbia vitæ, quia ex quadam ſuperbia, & tumore animi homo iſta deſiderat. Et iſtę duę partes, ſcilicet, concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ pertinent ad tentationem mundi, quia de his omnibus mundus tentat. Diabolo autem non relinquitur aliquid ſpecialiter, de quo tentet. Et ſic dictum fuit ſupra, quòd non habeat aliquam materiam ſpecialem in qua tentet ſicut mundus & caro, ſed tentat de illis de quibus mundus, & caro. Tentat tamen interdũ diabolus de quibuſdam vitijs purè ſpecialibus, ſcilicet, de idolatria, hæreſi, infidelitate, ſchiſmate, ſimonia, & ſimilibus. Sed iſta etiã poſſunt intelligi per ſuperbiam, quia non fit hæreſis niſi per ſuperbiam, quando quis non vult ſe ſubdere communi doctrinæ eccleſiæ, præferendo iudicium ſuũ omnibus. Eodem modo infidelitas ex ſuperbia prouenire poteſt: cùm quis non vult credere ea, quæ alij credũt. Poteſt etiam dici, & adhuc melius, quòd licèt iſta peccata ſpiritualia non ſint aliqua pars illius materiæ, de qua fit tentatio: reducuntur tamen ad illam, eo quòd de illis non fit tentatio, niſi præmittendo aliqua de bonis concupiſcibilibus carnis, vel ſæculi, per quæ in talia uitia declinetur. Sicut cũ diabolus tentauit Chriſtum de idolatria, præmiſit dicens, quòd daret ei omnia regna terræ, ſi cadens ipſum adoraret. Et iſta bona, per quæ homo allicitur ad iſta peccata, ponũtur in iſtis tribus partibus. Et ſic ſufficienter tangitur tota materia rerum, de quibus fit tentatio in iſtis tribus. Item patet hoc, quia propter iſtud Chriſtus permiſit ſe tentari de omnibus his. Nam uolebat Chriſtus dare nobis ſufficientem doctrinam ad reſiſtendum in omni genere tentationis, & permiſit ſe tentari de iſtis tribus, quaſi in iſtis ſit tota materia tentationis. Nam prima tentatio ſua fuit de concupiſcentia carnis, ſcilicet, de cibo. Et ſecunda fuit de ſuperbia vitæ, ſcilicet, de inani gloria, vt ſe de pinnaculo præcipitaret, vt per hoc filius Dei putaretur. Tertia fuit de concupiſcentia oculorum, ſcilicet, de diuitijs, quia dixit diabolus, ꝙ daret ei omnia regna terræ. Et ſic Luc. 4. vbi dicitur, & cõſummata omni tentatione diſceſſit ab eo diabolus, dicit Ambroſius, quòd non diſceſſiſſet niſi in tribus præmiſſis eſſent omnium delictorum cauſæ. Cauſæ enim tentationum cauſæ cupiditatum ſunt, ſcilicet, carnis oblectatio, ſpes gloriæ, auiditas potentiæ.

Tertio diſtinguuntur tentationes ex parte modi, & ſunt tres: Quia quædam eſt tẽtatio per ſuggeſtionem, alia in delectatione, alia in conſenſu. De his Gregorius in quadam homilia dicit: Sciendum nobis eſt, quòd tribus modis tentatio agitur, ſuggeſtione, delectatione, conſenſu. Et nos cùm tentamur, plerumque in delectationẽ, & cõſenſum labimur. Quia de carnis peccato propagati in nobis ipſis gerimus, vnde certamina toleramus. Deus verò, qui in vtero Virginis incarnatus in mundo ſine peccato venerat, nihil contradictionis in ſemetipſo tolerabat. Tentari ergo per ſuggeſtionem potuit, ſed eius mẽtem peccati delectatio non momordit. Atque ideo omnis diabolica illa tentatio foris, & non intus fuit. Iſti tres modi poſſunt aliqualiter poni, vt modi, & aliqualiter, vt gradus. Erunt modi ſi nos attribuamus ſuggeſtionem diabolo, quia ſolus diabolus tentat per modum ſuggeſtionis. Delectationem autem attribuimus carni, quia tentatio carnis eſt quidam motus per modum deſiderij, vel dele-

F ctationis inſurgens in carne, ſcilicet, in vi concupiſcibili, aut iraſcibili. Melius tamen poneretur vt gradus tentationis, ita quòd ſuggeſtio ſit primus gradus tentationis: delectatio ſit ſecundus, quia poſtquam aliquid nobis ſuggeritur tanquam bonum incipimus in eo delectari: conſenſus ſit tertius gradus, quia poſtquam homo delectatur, conſentit, & tunc conſumatur peccatum, & finitur tentatio: cùm tentatio non ſit niſi ad peccatum cauſandum. Et melius ſic ponuntur, quàm dicantur eſſe modi tentationis. Nam conſenſus non eſt aliquis modus tentationis, ſed eſt iam in ipſo peccato, cùm conſenſus ſit actus liber ipſius tentati. Et hoc vult Gregorius dicens, quòd nos cùm tentamur, plerumque labimur in delectationem, & in conſenſum.
G Chriſtus autem, cùm tentatus eſt, dicit, quòd non habuit delectationem, nec cõſenſum, ſed ſolùm fuit ibi ſuggeſtio, quæ extra Chriſtum fuit, ſcilicet, in ipſo diabolo ſuggerente. Et ſic in Chriſto de tentatione nihil fuit, licèt eam pateretur, quia de malo nihil imprimi poterat. Et tamẽ aliquod malum fuiſſet ei impreſſum ex tentatione, ſi fuiſſet ibi delectatio, aut conſenſus, ſed ſolùm fuit ibi primus gradus tentationis, ſcilicet, ſuggeſtio, quæ in ipſo non erat realiter, ſed in diabolo ſuggerente. Alij diſtinguunt tentationẽ in duas, vt diſtinguit Auguſtinus, & Magiſter 2. ſenten. diſtinc. 21. ſcilicet, quod quædam eſt tentatio viſibilis, & alia inuiſibilis. Tentatio inuiſibilis eſt, quando nobis extrinſecus malum viſibiliter ſuggeritur verbo, vel ſi-
H gno, vt ad conſenſum peccati declinemus. Et talis tentatio ſolùm fit ab homine malo, vel à diabolo ſi appareret in aliqua effigie. Et talis fuit tentatio Euæ per ſerpentem. Gen. 3. Interius autem tentatio eſt, quando inuiſibiliter malum nobis intrinſecus ſuggeritur. Et hęc tentatio aliquando fit à dæmone, aliquando à carne. Nam diabolus inuiſibiliter mala ſuggerit, & ex corruptione carnis ſuboritur motus illicitus, & titillatio parua. Iſta tamen diſtinctio non fit communiter, maximè quia in hac diſtinctione non rectè comprehenditur tentatio mundi. Alij etiam diſtinguunt tentationem in duas, ſcilicet, in humanam, & diabolicã. Et hoc colligitur ex verbis Apoſtoli. 1. Corint. 10. ſcilicet. Tentatio vos non appræhendat, niſi humana. Et
I poteſt intelligi ſic, quòd tentatio humana ſit illa, quæ ex bona intentione fit: licèt aliquando in prauum exitum vergat. Tentatio autem diaboli eſt quæ fit praua intentione, ſcilicet, vt ad peccatum quis inducatur, quia intentio diaboli ſemper eſt fallere. Et hoc proprium ſibi eſt, quòd nunquam tentet niſi vt in peccatum inducat. Sic innuit Auguſtin. in quodam ſermone, loquens de illo, qui petit iuramentum ab alio, neſciens an ille falſum iurabit, & ille poſtea falſum iurat. Si enim neſcit, & ideo dicit, iura mihi, vt fides ei ſit, non eſt peccatum: tamen humana tentatio eſt, ideſt, tentauit eum non tamen malo animo, quia nõ intendebat, quod ille falſum iuraret. Et ſic fuit tentatio humana. Idem dicit Magiſter 3. ſenten. diſtinct. 3.

K Alio modo poteſt intelligi, quòd tentatio humana dicatur illa, qua homo tentatur, & non peruenitur ad actum peccati. Tentatio diaboli eſt, quando peccatum cõſummatur. Et uocatur ſic, quia ex humana infirmitate prouenit, quòd homo tentari poſſit. Et tamen dicamus diaboli inſtinctus eſt, quod malum conſummet. Sic exponit Gregorius in epiſtola ad Augu. Epiſcopum Anglorum, & habetur in Decretis diſtin. 49. cap. hinc & enim ſuperna. cùm dicit. Tentatio vos non appræhendat, niſi humana, ac ſi apertè diceret: humanum quidem eſt in corde tentationem perpeti, dæmoniacũ verò eſt, in tentatione certamine, & operatione ſuperari. Et iſte ſenſus diſtinguendi tentationem humanam, & diabolicam magis conuenit ten-

tentia

tentiæ Apoſtoli. Quia cùm ipſe dixiſſet: Tentatio vos non appræhendat, niſi humana: ſubiungit: Fidelis eſt Deus, qui non patietur vos tentari ſupra id, quod poteſt, Quaſi dicat. Si aliqua tentatio appræhenderit vos, ideſt, ſi in aliquam tentationem incideritis, illa non ſit niſi humana, ideſt, non ſit diabolica, ſcilicet, nõ perueniatis ad opus, ſed ſuſtinete tentationem. Et quia aliquis diceret: quomodo poterimus hoc facere, quia aliquãdo erit tentatio fortis: ſubiungit. Fidelis eſt Deus, qui non patietur vos tentari ſupra id, quod poteſtis, Quaſi dicat. Non credatis quòd veniant tales tentationes, quas non poſſitis ſuſtinere, quia Deus non patietur, ideſt, non permittet, quòd tentemini ſupra id quod poteſtis. Et ſic tẽtatio erit ſolùm humana ſi vos volueritis tolerare. Si autem efficietur diabolica, ſcilicet, quòd conſentiatis in illud, ad quod tentamini, ex culpa veſtra eſt.

Cùm autem audiſſet Ieſus, quòd Ioannes traditus eſſet, ſeceſſit in Galilæam, & relicta ciuitate Nazareth, venit, & habitauit in ciuitate Capharnaum maritima in finibus Zabulon, & Nephtali: vt adimpleretur, quod dictum eſt per Iſaiam Prophetam: Terra Zabulon, & terra Nephtali, via maris trans Iordanem Galilęę gentium, populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam, & ſedentibus in regione vmbrę mortis, lux orta eſt eis. Exinde cępit Ieſus prędicare, & dicere: Pęnitentiam agite: Appropinquabit enim regnum cœlorum.

Cùm autem audiſſet, Declarauit ſupra Matth. perſonam Chriſti mediatoris noſtri, oſtendendo in ipſo veritatem diuinæ naturæ, & humanæ, hic autem incipit agere de operibus ipſius Chriſti. Inter cætera autem, quæ de Chriſto prophetiæ prædixerunt, tria fuerunt præcipua. Primum erat, quod eſſet lator legis nouæ, Ierem. 31. ſcilicet: Ecce dies veniunt dicit Dominus, & feriã domui Iſrael, & domui Iudá fœdus nouũ &c. Secundum erat, quòd Chriſtus eſſet redemptor noſter per meritum ſuæ paſſionis. Iſa. 53. ſcilicet. Ipſe autem vulneratus eſt propter iniquitates noſtras. Et iterum: Dominus poſuit in eo iniquitatem omnium noſtrum. Tertium erat, quòd Chriſtus eſſet deſtructor mortis per gloriam ſuę reſurrectionis. Pſal. 15. ſcilicet; Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem. Quod non poteſt intelligi de Dauid, qui ſepultus fuit, & incineratus: ſed de Chriſto, vt oſtendit beatus Petrus Act. 3. Reſiduum ergo huius Euangelij Matthęi diuiditur in tres partes, quia primò tractat Matth. de Chriſti legiſlatione. Secundò de ipſius paſſione, infra 26. & 27. Tertiò de ipſius reſurrectione, infra 28. Circa primum conſiderandum, quòd lex non datur niſi multitudini: & ideo ad legiſlationem præcedit populi coadunatio: & ſic Matthæ. circa iſtud facit duo: quia primò ponit populi congregationem ad iſtum per eius prædicationem: ſecundò deſcribit Chriſti legiſlationem ſeq. cap. Prima in duas; quia primò in generali deſcribitur prædicatio Chriſti, ſecundò ſubiungitur ex hoc ſequens congregatio populi ibi. *Ambulans autem Ieſus.* Circa primum dicitur. *Cùm autem audiſſet Ieſus, quòd Ioannes traditus eſſet.* In hoc tangitur tempus prædicationis Chriſti, ſcilicet, quia illud fuit poſtquam Ioannes incarceratus eſt. Non eſt autem cogitandum, quòd iſta litera

A ſit continuata immediatè cum illa, quæ ponitur ſupra de tentationibus Chriſti, ſed aliqua interciderunt, de quibus dicetur infra in quadam quęſtione. Et dicitur, quòd Chriſtus audiuit Ioannem eſſe traditum, ideſt, incarceratum, & tunc venit in Galilæam, & prædicauit. Et dicitur traditus, ideſt, incarceratus. Alij exponunt traditus, ſcilicet, quia à Deo traditus eſt in manus peccatorum. Sic dicit Chryſoſt. ſuper Matth. ſcilicet: Traditus eſt ſine dubio à Deo: quia in virum ſanctum nemo poteſt aliquid niſi tradiderit eum Dominus. *Seceſſit in Galilaam.* ſcilicet, de Iudæa receſſit in Galileã, quia quando Ioan. incarceratus eſt Chriſtus erat in Iudea, vt aliqui volunt, & receſſit tunc de Iudęa in Galilæam. An tamen verum ſit infra dicetur. *Et relicta ciui-*

B *tate Nazareth, venit, & habitauit in Capharnaum.* Nazareth eſt quædam ciuitas in Galilæa, iuxta montem Thabor, vt ait Hierony. ſuper Matth. in qua Chriſtus nutritus eſt in tota vita ſua, vſque ad annum triceſimum: vt declaratum eſt ſupra ſecundo, & ibi de Nazareth dictum eſt. Fuit autem Chriſtus aliquanto tempore in Nazareth, & poſtea receſſit in ciuitatẽ Capharnaum: quæ etiam in Galilæa eſt. Et non multum diſtat a Nazareth. Eſt enim Capharnaum ciuitas, quæ fuit quondam glorioſa: nunc autem eſt valde vilis, vix habens octo domos pauperum piſcatorum. In hac Chriſtus fecit multa miracula, ſicut dicitur Luc. 4. ſcilicet, quanta audiuimus a te facta in Capharanum, fac nunc & in patria tua. Et quia fuit iſta ciuitas ingrata,

C Chriſtus prædixit ei mala infra 11. ſcilicet: Et tu Capharnaum nunquid vſque in cœlum exaltaberis? Vſque in infernum deſcendes, ideſt, efficieris vilis & nullius ualoris. Circa iſtum locum eſt mare Galilęæ: & ibi eſt locus vbi diſcipuli egreſſi de naui poſt Chriſti reſurrectionem viderant prunas, & piſcem poſitum ſuper eas. De his patet in libro fratris Brocardi Teutonici, & in libro Marini Veneti, de ſitu terræ ſanctæ. *Maritima.* ideſt, ciuitatem poſitam iuxta mare. Nam eſt iuxta mare Galilææ, quod aliàs vocatur ſtagnum Geneſareth. Et nominauit eam Matth. maritimam, vt appateat, quomodo conuenit ei prophetia Iſaiæ: quæ infra allegatur in qua videtur via maris. *In finibus Zabulon, & Nephtali.* ideſt. Iſta ciuitas eſt in cõfinio iſtarum

D duarum tribuum. Nam tota terra Iſrael fuit diuiſa in duodecim ſortes, ſicut erant duodecim tribus, & illa terra, quæ fuerat duorum Regũ, ſcilicet, Seon, & Og, ad orientem Iordanis data fuit duabus tribubus, & dimidiæ, ſcilicet, Ruben, & Gad, & dimidiæ tribui Manaſſæ, Deuteronomij 3. & Ioſue 13. Reliqua autem terra, quæ erat ad occidentalem partem Iordanis, data fuit reliquis nouem tribubus, & dimidiæ: inter quas erant iſtæ duæ, ideſt, Zabulon, & Nephtali, de quibus hic dicitur. Et ſortes earum erant coniunctæ, & tangebant ſe iuxta mare Galilææ. Et in confinis vbi ſe tangebant erat iſta ciuitas Capharnaum, & ſic non apparet ex litera an erat de ſorte Zabulon, an de ſorte Nephtali. Dicet aliquis quare Matthæ. non dixit, de qua tribu erat iſta ciuitas Capharnaum, quia aut erat

E de Zabulon, aut de Nephtali, & non poterat eſſe ambarum ſortium, & ſic debuiſſet dicere, quòd erat de Zabulon, vel de Nephtali. Quidam dicunt, quòd fortè Matth. neſciebat de cuius tribu ſorte eſſet Capharnaum: ideo non certificauit, ſed dixit, quòd erat in finibus Zabulon, & Nephtali. Dicẽndum, quòd non eſt veriſimile, quòd Matth. hoc ignoraſſet: immò, nec aliquis Iudæus illo tempore, quia cùm diuiſiones ſortium factæ fuiſſent ab introitu Iudæorum in terram illam ſub Ioſue, vt patet Ioſue 15. & vſque ad 19. & eſſet quędam res tam notabilis, ſcilicet, diuidere totam terram per ciuitates, & loca, & duraſſet iſte ſtatus diuiſionis pluſquam per mille & quingentos annos, non

erat

erat veriſimile, quòd aliquis Iudæus, niſi valde ſimplex poſſet hoc ignorare. Maximè de Mat. non erat veriſimile, quòd hoc ipſe ignoraret, cùm ſcriberet de rebus ad hoc pertinentibus, vt colligatur hic. Non debebat ergo aliquid de his ignorare.

Item apparet, quòd Mat. non ignoraret, quia dixit hic, quòd Capharnaum erat in finibus Zabulon, & Nephtali. Ad hoc ergo, quòd ipſe ſciret, quomodo veritatem dicebat, oportebat, quòd ipſe ſciret terminos ſortium, vbi terminabatur ſors Zabulon, & ſors Nephtali determinatè, quia aliàs neſciret ipſe dicere de aliqua ciuitate, quòd erat in finibus Zabulon, & Nephtali, Si enim ipſe neſciebat, vbi ſe contingebant ſortes Zabulon, & Nephtali: & conſequenter ſciret de ciuitate illa, in qua ſorte eſſet, ſcilicet, Nephtali, vel Zabulon, quia aliàs neſciret, an in territorio illius vrbis vna ſors alteri coniungeretur, & cuius ſortis eſſet illud territorium, cùm neſciret de qua ſorte erat illa ciuitas, Dicendũ ergo, quòd Mat. ſciebat determinatè in qua ſorte eſſet Capharnaum, & tamen noluit dicere, ſed dixit, quòd erat in finibus Zabulon, & Nephtali,

Primò, quia forte iſta ciuitas non erat tota in Zabulon nec tota in Nephtali: ſed pars eius erat in Zabulõ, & pars eius erat in Nephtali. Et ſic oportuit dici, quod eſſet in finibus Zabulon, & Nephtali. Simile erat de aliquibus alijs Vrbibus, quia aliquando linea diuiſionis ſortium diuidebat per medium alicuius Vrbis, & pertinebat tunc illa ciuitas ad duas ſortes, Sic patet Ioſue, 17. vbi ponitur ſors dimidiæ Tribus Manaſſæ, & nominantur vrbes, quæ pertinebant ad illam, Et dicitur, quod pertinebat etiam ad eam tertia pars Vrbis Nopheth. Et ſic neceſſe erat, quòd ciuitas Nopheth pertineret ſaltem ad duas ſortes,

Secũdò poteſt dici, quòd Capharnaum erat tota in Nephtali, vel tota in Zabulon, & Mat. hoc ſciebat, & tamen uoluit dicere, quòd erat in finibus Zabulon, & Nephtali, ut concordaret modus ſuus loquendi cum ſcriptura Iſa. quam allegabat. Nam Mat. voluit oſtendere, quod prędicatio Chriſti incepit in Capharnaum; & ad hoc inducit Iſa. 9. ſcilicet. Primo tempore alleuiata eſt terra Zabulon, & terra Nephtali, & nouiſſimè aggrauata eſt via maris. Debuit ergo apparere quomodo Capharnaum pertinebat ad Zabulon, & Nephtali: ſiue quomodo habeat locum illa ſcriptura, ſcilicet, alleuiata eſt terra Zabulon, & Nephtali per hoc, quod Chriſtus prædicabat in Capharnaum. Et ad hoc dixit, ꝙ erat Capharnaum in finibus Zabulon, & Nephtali. Et tunc apparet, quomodo auctoritas Iſaiæ concordet Matthęo. Et iſta eſt cauſa, quare Mat. ſic locutus eſt, uolens ſe conformare auctoritati Iſaiæ. Et ob hoc etiam dixit, quòd uenit in Capharnaum ciuitatem maritimam, quia in auctoritate Iſaię dicitur: aggrauata eſt uia maris, & ſic oſtenditur, quod illud competat ciuitati Capharnaũ, quia dicitur, ꝙ illa erat maritima, & ſic erat in via maris.

Tertio poteſt dici, ꝙ Mat. uult ponere hic loca Galilæę, in quibus incepit prędicatio Chriſti, & quia quędam illorum pertinębant ad Zabulon, & quædam ad Nephtali, quæ erant loca uicina, dixit, ꝙ cępit ꝓdicatio Chriſti in Capharnaum, in finibus Zabulon, & Nephtali, ideſt, non ſolùm in Capharnaum, ſed etiam in alijs locis vicinis. ſ. in Bethſaida, & Corozaim, & Tyberiade, & alijs, quorum quædam erant in Zabulon, & q̃dã in Nephtali, & omnia erant in finibus Zabulon, & Nephtali. Iſta poſitio eſt conuenientior, & tamen ſecunda poſitio eſt magis conueniens intentioni Matthæi. *Vt adimpleretur, quod dictum eſt per Iſaiam prophetã.* Hoc dicitur Iſa. 9. & non eſt intelligendum, ꝙ hoc factum eſt, ut prophetia Iſaiæ impleretur, ſed potius ꝓphetia Iſaiæ dicta fuit, quia ſic futurum erat, ꝙ Chri-

F ſtus prædicaret in finibus Zabulon, & Nephtalin, quia non eſt res prophetata propter prophetiam, ſed potiꝰ prophetia propter rem prophetatam: ſicut uoces ꝓpter res, & non res propter uoces. Sed eſt ſenſus, ut adimpleretur quod dictum eſt per Iſaiam prophetã. i. tunc impletum eſt id, quod dictũ eſt per Iſaiam. Et ſic iſta dictio, vt, tenetur hic conſecutiuè, vel concomitatiuè, & non cauſaliter. i. non ſignificat cauſam finalem, ſed concomitantiam quandam. Sic declaratum eſt ſupra primo, & ſecundo. vbi ſunt ſimiles locutiones. *Terra Zabulon, & terra Nephtali.* Iſta eſt prophetia Iſaiæ, & ſciẽdum, ꝙ non ponitur hic tota litera Iſaiæ, ſed valde decurtat eam Mat. Nam Iſaiæ. 9. dicitur: Primo tempore alleuiata eſt terra Zabulon, & Nephtali, & nouiſſimè
G aggrauata eſt via maris trans Iordanem Galilęę Gentium. Et Mat. de toto hoc non dicit niſi terra Zabulõ, & Nephtali via maris trans Iordanem Galilææ Gẽtiũ. Quare autem decurtauit ſententiam infra dicetur in quadam. q. Et eſt ſenſus iſtius prophetiæ, ſecundum quod uult eam inducere Mat. ꝙ iſta terra, quæ eſt in finibus Zabulon, & Nephtali, & eſt de utraq; ſorte partim, audiuit primò prædicationem Chriſti, & per hoc illuminata eſt, cùm prius ſederet in tenebris ignorantiæ. Et uocatur terra Zabulon, & Nephtali iſta pars Galilææ, in qua Chriſtus prædicare cępit. Quia pars eius pertinebat ad Zabulon, & pars ad Nephtali. ſ. quia erat iſta terra I finibus Zabulõ, & Nephtali. ſicut Matthæꝰ dicit de ciuitate Capharnaum, ꝙ eſſet in finibus Zabulon, & Nephtali. *Via maris.* Iſta terra vocatur via maris,
H ideſt, via apud mare. Eſt enim iſta via, per quã venitur de Syria, & de Meſopotamia, & de alijs partibus orientis ad mare Mediterraneum, quod erat in occidentali parte Iudææ. Et iſta via tranſit per litus maris Galilææ, & protenditur uerſus occidentem uſque ad mare Mediterraneum per ciuitates terrę Iudęorum. Et iſta uia maris tranſit per terram iſtam Galilææ apud ciuitatẽ Capharnaum, non tamen per eam: ſed per ciuitatem Cedar, quæ erat ciuitas glorioſa, ſita in monte Sanir, & diſtat per tres leucas à Capharnaum, ut patet in libro Fratris Brocardi Teutonici. Et ſic tota iſta terra uocatur uia maris, quia per eam tranſit uia maris dupliciter, ſcilicet, quia tendit ad mare, uel quia tranſit iuxta mare.

I Primò modo dicitur uia maris, ſcilicet, Mediterranei, quia in eo terminatur, nam omnes illi populi Orientales ueniunt portantes merces ad mare Mediterraneum, quod uocatur in Scriptura mare magnum, & nauigatur per illud ad omnes partes Occidentales. Ideo omnibus orientalibus, qui ſunt propinqui terræ Iudææ, eſt curſus communis portare merces ſuas ad mare Mediterraneum. Et uia illa, per quam tranſeunt, uocatur uia maris, ideſt, tendens ad mare Mediterraneum. Et iſta uia tranſit per illam partem Galilęę, in qua Chriſtus cępit prędicare. Et ob hoc terra ipſa uocatur uia maris,

Secundo modo dicitur uia maris, quia tranſit iuxta mare, ſcilicet, Galilęę, quod non eſt propriè mare,
K ſed eſt quidam magnus lacus, per cuius medium tranſit Iordanis. Et uocatur aliquando ſtagnum Genezareth, ſed more ſcripturæ omnis magna congregatio aquarum uocatur mare. Gen. primo, ſcilicet, Cõgregationes aquarum appellauit maria. Vnde illud vas magnum in quo ponebatur aqua in templo Salom. quia continebat aquam multam uocabatur mare æneum. 3. Regum 7. Et uocatur illud ſtagnum mare Galilęę, quia eſt in terra Galilęę: ſic uocatur. Ioan. ſexto, & aliquando uocatur mare Tyberiadis. Io. 21. ſ. quia eſt apud illud ciuitas quędam uocata Tyberias, & apud iſtud mare tranſibat illa uia magna per quam ibatur ad occidentem. Melius tamen uoca-

A tur via maris Mediterranei, quia tendebat ad aliud, quàm via maris Galilææ: quia tranſibat iuxta illud. *Trans Iordanem.* ideſt, iſta terra Galilææ erat trans Iordanem, ideſt, ad occidentalem partem Iordanis. Nam Iordanis tranſibat per terram Iſraelitarum, & ad orientem eius erat terra duarum tribuum, & dimidiæ. Numer. 32. reliqua autem terra nouem tribuum, & dimidiæ erat ad occidentem Iordanis Vnde Nume. 34. ponitur Iordanis terminus orientalis terræ huius. *Galilææ gentium populus.* ideſt, iſta terra Zabulon, & Nephtali. erat populus Galilææ gentium. Erant enim duæ Galilææ. vna Gentium, & alia Iudæorũ. Pro quo ſciendum, quòd Galilæa tota erat vna prouincia, & tamen tempore Salomonis diuiſa eſt, quia ipſe dedit viginti ciuitates Galilææ regi Iram, qui erat rex Tyri, pro

B expenſis, quas dederat ei per ædificationem templi. Et iſtæ ciuitates vocatæ fuerunt ab ipſo Iram terra Chebul. 3. Reg. 9. & a Iudæis vocabantur Galilæa gentium, ideſt, Galilæa pertinens ad gentiles, quia ſub dominio gentilium fuerunt aliquanto tempore. Et iſta Galilæa gentium eſt magis occidentalis, quàm Galilæa Iudæorũ, quia eſt verſus terram Tyri, & Sydonis, quarum erat rex ipſe Iram. Et de ipſa Galilæa gẽtium erat Capharnaum, & aliæ ciuitates in quibus Chriſtus cępit prædicare. De hoc Hieron. dicit. Nota quod ſunt duæ Galilææ, vna quæ dicitur Iudæorum, altera quæ dicitur gentium. Diuiſa eſt enim Galilæa tempore Salomonis, qui dedit 20. ciuitates in Galilæa Iram regi

C Tyri, quæ pars dicta eſt poſtea Galilæa Gentium, reliqua autem Iudæorum. *Qui ambulabat in tenebris vidit lucem magnam,* ſcilicet, populus qui ambulabat. Iſte erat populus Galilææ gentium, qui in tenebris ambulabat, neſciens quid ageret, & Chriſto incipiente prædicare vidit lucem magnam: quia informatus eſt in fide, & in operibus per Chriſti doctrinam. Hic ponuntur multi nominatiui cum verbo vno, & ſunt omnes quaſi exponens expoſitum, ſcilicet, terra Zabulon, & terra Nephtali, ſcilicet, quæ eſt via maris, & eſt populus Galileę gentium trans Iordanem ambulabat in tenebris, & vidit lucem magnam. Sic dicit hic Glo. conſtruendum. *Et ſedentibus in regione vmbræ mortis lux orta eſt eis.* Eadẽ ſententia eſt replicata, quia idem eſt, quòd populus,

D qui ambulat in tenebris, videret lucem, quòd ſedentes in vmbra mortis reſpicerent lucem ſuper ſe ortã. Eſt tamen modus duplicandi ſententiam ad ornatum: & fit maxime in prophetis, & in Pſalmis, ſicut dicitur Pſalm. 143. Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum. Et tamen idem eſt docere manus ad prælium, quod docere digitos ad bellum. Dicuntur ſedere iſti in vmbra mortis: quia erant iuxta mortem. Nã vmbra rei eſt prope rem. Vnde, qui eſt in vmbra domus, non eſt in domo, & tamen non multum diſtans à domo. Ita iſti erant propinqui morti æternæ. Ideo erant in vmbra mortis: & lux prædicationis Chriſti abſtulit eis iſtam vmbram, & liberauit eos de morte propinqua.

Quid ſignificat vmbra mortis.

E Ad intelligentiam iſtius literæ conſiderandum, quod iſta prophetia, quæ habetur Iſai. 9. exponitur aliter à Iudæis, & a quibuſdam aliis. Nam dicitur: primo tempore alleuiata eſt terra Zabulon, & Nephtali: & hoc exponunt de captiuitate decem tribuum. Fuerunt enim captiuate primò tempore Phacee filij Romeliæ Regis Iſrael per Theglatphalaſar Regem Aſſyriorum. Nam captiuauit duas tribus vltra Iordanem, ſcilicet, ad orientem eius, & tranſiens ad occidentem Iordanis captiuauit de Zabulon, & de Nephtali, & de Galilæa multas 4. Regum 15. Et exponunt iſtam primam partem, ſcilicet. Primo tempore alleuiata eſt terra Zabulon, & Nephtali, ſcilicet, quia ca-

A ptiuatis malis hominibus alleuiata eſt terra illa a ponderibus peccatorum. Poſtea autem reliqui, qui remanſerant de illis decem tribubus captiuati fuerunt per Salmanaſar regem Aſſyriorum tempore Oſeæ filij Ela regis Iſrael. 4. Regum 17. Et de hac captiuatione exponunt ſecundam partem, ſcilicet, nouiſſimè aggrauata eſt via maris, ideſt, poſteriori tempore captiuati fuerunt reliqui Iſraelitæ. Sed dicendum, quòd iſta expoſitio non ſtat, quia neceſſe eſt intelligi de prædicatione Chriſti in ſenſu literali ſicut Matth. allegat, quia ita Matthæ. per Spiritum ſanctum ſcribens. intelligebat iſtam prophætiam, ſicut Iſaias per eundem Spiritum ſanctum illam primò proferens, & apud Chriſtianos non poterat de hoc eſſe aliquod dubium: cùm

B Matthæus ſic exponat, etiam ſi nulla ratio ad hoc appareret. Et tamen, quia Iudæus non attendet ad Matthæum, poterit conuinci ipſa auctoritate, quòd non poſſet ſic exponi. Primò, quia iſti implicant contrarietatem quandam irrationabilem in modo loquendi, quia primam captiuitatem vocant alleuiationem, & ſecundam vocãt grauamen: & tamen vtraque deberet dici agrauatio propter anguſtiam captiuatorum: quia aggrauare eſt quandocumque imponuntur multa onera ſuper aliquos. Et, quia captiuati ſuſtinent peſſimam conditionem ſeruitutis, dicuntur aggrauari. Si autem vellent primam captiuitatem eſſe alleuiationẽ: quia tota terra alleuiata eſt a ponderibus peccatorũ, deberet etiam vocari captiuitas ſecunda alleuiatio:

Conuincuntur Iudæi auctoritate Iſa.

C quia etiam aliqui tunc, qui captiuati ſunt, erant peccatores valde, quos ſcriptura nimis accuſat. 4. Reg. 17. nõ ergo eſt conueniens modus loquendi. Secundò, quia ſi loqueretur de captiuitate reliquorum, cùm dicitur, aggrauata eſt via maris, nominaretur ibi tota terra, in qua habitabant illæ decem tribus: vel ſaltem id quod eſſet principale in ea, ſcilicet, Samaria, quæ erat caput regni Iſrael. Et tamen non fuit nominata niſi Galilęa, cùm dicatur, via maris trans Iordanem Galilææ gentium. Ergo non intelligitur de illa captiuitate. Tertiò, quia non poſſunt intelligi duæ captiuitates ex illa litera, etiam ſi exponenda eſſet de captiuitate, quia idem populus eſt, qui ſignificatur vtrobique. Nam cùm dicitur: Primo tempore alleuiata eſt terra Zabulon, &

D Nephtali: eſt idem terra Zabulon, quod via maris: & populus Galilææ gentium. Nã Zabulon, & Nephtali contingunt ſe in Galilæa in extremitatibus ſuis, ſicut apparet hic, dum dicitur quod ſeceſſit in Galilæam, & habitauit in Capharnaum, in finibus Zabulon, & Nephtali. Et ſic fines Zabulon, & Nephtali ſunt in Galilęa, & ipſa via maris etiam eſt in terra Zabulon, & Nephtali. Nam illa tranſit per ciuitatem Cedar, quæ diſtat tribus leucis ab vrbe Capharnaum. vt ſupra dictum eſt. Et tamen Capharnaum eſt in finibus Zabulon, & Nephtali, vt hic dicitur. Ergo etiam via maris eſt in finibus Zabulon, & Nephtali. Et ſic non poteſt vllatenus litera iſta exponi de illis duabus captiuitatibus, nec de aliqua earum. Dicendum igitur, quod in-

E telligitur de Chriſto. Primò patet: quia Matthæ. qui eſt tantæ auctoritatis, ſicut Iſaias, immo maioris, expoſuit iſtam auctoritatem de Chriſto. Secundò patet ex continuatione literæ: quia inquantum poſſumus, debemus facere, quòd in litera continuata non ſit ſententia diſcontinua, ſi ſcriptura hoc tolerare poteſt. & tamen Iſai. 9. vbi ponitur quaſi immediate paruulus natus eſt nobis, quòd neceſſarie eſt intelligi de Chriſto, & etiam ipſi Iudæi de Meſſia illud exponunt: ergo conuenientius eſt, quòd etiam iſta auctoritas, ſcilicet, primo tempore alleuiata eſt: & etiam intelligatur de Meſſia, ſi non ſit aliquid, quod obſtat. Secundò patet, quia tota illa litera intelligitur valde conuenienter de tempore prædicationis Chriſti, & non reperietur aliquid,

Iſta prophetia intelligitur de Chriſto.

aliquid, de quo ita conuenienter intelligatur. Ideo, debet de Chriſto exponi. Erat autem intentio Iſaiæ dicere, ꝙ in principio prædicationis Chriſti, iſti qui habitabant in terra Zabulon, & Nephtali alleuiati ſunt a peccatis, & ignorantia per Chriſti prædicationem, ſcilicet, ciuitas Capharnaum, & Corozaim, & Bethſaida, & aliæ ciuitates propinquæ terræ Galilææ, quæ vocantur Zabulon, & Nephtali, ideſt, in finibus Zabulon, & Nephtali, ideſt, in confinibus Zabulon, & Nephtali. Iſti tamen ad vltimum contempſerunt verbum Chriſti, & non fecerunt pęnitentiam, licèt multa ſigna feciſſet ibi Chriſtus. Nam tunc iſta terra aggrauata eſt, ideſt, peccata ſua magis aggrauata fuerunt, quàm ſi nunquam audiſſent verbum Chriſti, vel fuerunt peccata eorum magis aggrauata, quàm peccata aliarum Vrbium, in quibus Chriſtus non prædicauit. Et hoc Chriſtus iſtis ciuitatibus annunciauit, & improperauit infra 11. ſcilicet, Tunc cępit exprobrare ciuitatibus, in quibus factæ ſunt plurimæ virtutes eius, quia non egiſſent pœnitentiam ſ. Vę tibi Corozaim. væ tibi Bethſaida: quia ſi in Tyro, & Sidone factæ fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in uobis: olim in cilicio, & cinere pœnitentiam ęgiſſent. Verumtamen dico vobis, Tyro, & Sidoni remiſſius erit in die iudicij, quàm vobis. Et tu Capharnaum, nunquid vſque in cœlum exaltaberis? Vſque in infernum deſcendes. Quia ſi in Sodomis factæ fuiſſent uirtutes, quæ factæ ſunt in te, forſitam manſiſſent vſque in hanc diem. Verumtamen dico vobis, quia terræ Sodomorum remiſſius erit in die iudicij, quàm tibi. Iſtam aggrauationem magnam peccatorum iſtarum ciuitatum expreſſit Iſaias, cùm dixit: nouiſſimè aggrauata eſt via maris, ideſt, ipſa terra Galilææ, quæ eſt terra Zabulon, & Nephtali, & vocatur uia maris propter cauſam dictam. Et potuiſſet planius dicere Iſaias, ſcilicet, primo tempore alleuiata eſt terra Zabulon, & Nephtali, quia eadem terra erat, & tamen propter pulchritudinem locutionis appellauit eam alio nomine, ſcilicet, via maris, cùm utrumq; nomen ei competat. Et hoc multum uulgatum eſt apud Iſaiam, qui ſæpe eaſdem ſententias per diuerſa verba duplicat. Et ſic dicitur 2. Regum 20. & 3. Reg. 12. Quæ nobis pars in Dauid: aut quæ hæreditas in filio Iſai? Et eſt unica ſententia, quia pars, & hæreditas idem ſunt, & Dauid, & filius Iſai, idem ſunt, quia Dauid erat filius Iſai. 1. Regum 16. Sic exponit Hiero. ſuper Iſaiam, dicens: primo tempore alleuiatam eſſe ab onere peccatorum, quia in regionibus duarũ tribuũ, primum Saluator Euangelium prædicauit: nouiſſimo autem tempore aggrauata eſt fides eorum plurimis Iudæorum in errore permanentibus. Etiam exponens ibi recitat Hiero. opiniones, quas non tenet, dicens: Vel ſecundum Hebræos in Chriſtum credentes, Hæ duę tribus Zabulon, & Nephtali ab Aſſyrijs captę ſunt in Galilæa deſerta, quàm propheta dicit eſſe alleuiatã, eoquòd peccata populi ſuſtineret, ſed poſtea reliquæ tribus, quæ habitabant trans Iordanem, ductæ ſunt in captiuitatem. Iſta eſt expoſitio, quàm ſupra reprobauimus. Tangit ibi etiam aliam dicens, uel ſecundum Nazaræos adueniente Chriſto, primo terra Nephtali, & Zabulõ eſt liberata ab erroribus Phariſęorũ. Poſtea autem per prædicationem Apoſtoli Pauli ingrauata eſt, ideſt, multiplicata prædicatio in terminos Gentiũ. Iſta expoſitio concordat cum noſtra, quantum ad primam partem, ſed quantum ad ſecundam diſcordat. Quia cum dicitur, nouiſſimè aggrauata eſt uiã maris, intelligunt de prædicatione Pauli, quæ extenſa eſt ad omnes Gentes pergendo ad eas per uia maris. Sed nõ poteſt ſic intelligi, cùm dicatur, nouiſſimè aggrauata eſt uia maris trans Iordanem Galilæę Gentium. Et ſic iſta uia maris erat in Galilęa Gentium, & ſic non po-

F teſt exponi conuenienter litera, niſi ſicut ſupra expoſuimus. *Exinde cępit Ieſus prædicare.* Ideſt, in ipſa ciuitate Capharnaum cœpit Chriſtus prędicare. Vel dicitur exinde, ideſt, poſtquam uenit, uel ex quo uenit ad ipſam cępit prędicare. Magna ergo fuit laus ciuitatis Capharnaum, quòd in ea prędicatio Chriſti exordium ſumpſerit. *Et dicere, pęnitentiam agite.* Iſtud fuit, quia Chriſtus prędicabat admonendo homines, ut pœnitentiam agerent recedendo a peccatis prętentis. Et ſic prędicauit Chriſtus id, quod prędicauit Ioannes. Nam initium prędicationis Ioannis fuit in his uerbis, ſcilicet, pœnitentiam agite, & appropinquabit regnum cœlorum. ſupra 3. *Appropinquabit enim regnum cęlorum.* Quædam litera habet de futuro, ſcilicet, appropinqua-
G bit, & eſt ſenſus, pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cęlorum, ideſt, ſi pęnitentiam egeritis regnum cęlorum appropinquabit ad uos, quia poteritis ingredi in illud, & aliàs non ingrediemini. Alia litera habet de pręterito, ſcilicet, appropinquauit regnum cęlorum. Et eſt ſenſus. Tempus eſt. quod agatis pęnitentiam, quia regnum cęlorum, ideſt, ſtatus noui teſtamenti appropinquauit, ideſt, iam eſt propè nos, quia nũc incipiet, & ad ſuſcipiendum illum dignè, oportet quòd pænitentiam agatis, quia non poteſt nouam uitam inchoare, quem ueteris non pęnituit. Nam aliquando ſtatus noui teſtamenti uocatur regnum cęlorum, ſicut dicit Gregor. in Homilia uirginum, & regnum cęlorum præſentis temporis Eccleſia dicitur.

H

An iſta litera ſit bene continuata cum præcedenti.
Quæſt. LXXVIII.

QVAERITVR, an iſta litera ſit continuata ad præcedentem. Aliqui putant, quòd ſic, ꝙ poſtquam Chriſtus ieiunauit uenit immediatè in Galilæam, & prædicauit in Capharnaum, ſicut hic dicitur: cùm Mat. nihil interponat, & idem Marcus, & Lucas faciunt.

Dicendum, quòd non eſt iſta litera continuata, ſed neceſſe eſt multa fuiſſe omiſſa, quæ fuerunt inter Chriſti ieiunium, & ea, quæ dicuntur hic. Vnde conueniẽter dicitur apud Doctores, & habetur in hiſtoria ſcho-
I laſtica, & per Aug. quòd tres Euangeliſtæ primi omiſerunt omnia geſta primi anni Chriſti poſtquam baptizatus eſt, & ſcripſerunt ſolùm ea, quæ fuerunt poſtquam Ioannes poſitus eſt in carcere. Vnde Aug. dicit, quòd ſcilicet Ioannes Euangeliſta priuſquam iret Ieſus in Galilæam, dicit de Petro, & Andrea, & Nathanaele, & de miraculo in Chana Galilææ, quæ omnia cæteri Euangeliſtæ prætermiſerunt id, contexentibus ſuis narrationibus, ꝙ Ioan. reuerſus ſit in Galilæam. Vnde intelligitur fuiſſe interpoſitos aliquos dies, quibus illa de diſcipulis geſta ſunt, quæ interponuntur à Ioanne.

Ad ſciendum ergo continuationem geſtorũ Chriſti, conſiderandum eſt, quòd Chriſtus, antequam baptizaretur ſemper manſit in Nazareth, & erat ibi ſubditus Ioſeph, & Mariæ. Luc. 2. Manſit autem ibi uſque
K ad tempus, quo Ioannes cępit baptizare, ut colligitur ſupra 3. & ibi declaratum eſt. Tunc Chriſtus iuit de Galilæa, ſcilicet, de Nazareth ad Ioannem, ut baptizaretur ab eo. præcedenti. c. & erat Chriſtus ipſa die annorum 29. completorum & 13. dierum inſuper. Vnde dicebatur incipiens quaſi annorum triginta, quando baptizatus eſt. Luc. 3. Et ipſa die qua baptizatus eſt, uel ſequenti Chriſtus iuit in deſertum, & incepit ieiunium quadraginta dierum, ut colligitur præcedenti. c. in fi. & in principio huius, & Mar. 1. & declaratum fuit præcedenti. c. Poſtquam uerò ieiunauit, oportet dicere quod Chriſtus reuerſus fuerit ad Iudæam ad locũ,

vbi

ubi erat Ioannes baptizans, & nondum habebat aliquos diſcipulos. Sed quadam die dum tranſiret Chriſtus coram Ioanne, & duobus diſcipulis eius, dixit Ioannes de Chriſto. Ecce agnus Dei. Et audientes hoc illi duo diſcipuli Ioan. ſecuti ſunt Chriſtum. Et ille conuerſus, & videns eos ſequentes ſe, dixit: Quid quæritis? Illi autem dixerunt. Rabbi, vbi habitas? Ille dixit, venite, & videte. Et venerunt ad locum, & manſerunt ibi die illo. Erat autem unus iſtorũ duorum Andreas frater Petri, qui prius fuerat diſcipulus, & auditor Ioannis. De his Ioan. 1. Neceſſe eſt ergo dici, quòd illa fuerint, poſtquam Chriſtus ieiunauit quadraginta diebus, quia ante ieiunium diſcipulos nullos habebat, quia nullus dubitat Chriſtum non habuiſſe diſcipulos ante baptiſmum, & tamen die, qua baptizatus eſt iuit ad deſertum, & cœpit ieiunare, ut dictum eſt: ergo non habuit diſcipulos ante ieiunium: maxime quia nõ erat decens, quod illos haberet. Quia cùm Chriſtus quadraginta diebus ieiunij manſerit ſolus in deſerto, ſcandalizarentur diſcipuli ſui neſcientes, vbi ille eſſet, vel quid faceret, & maxime ſi hoc contingeret in principio diſcipulatus. Non ergo habuit diſcipulos ante ieiunium. Et tamen in eis, quæ habentur Ioan. 1. apparet, quòd incipiebat iam habere diſcipulos, ideo poſt ieiunium fuit illud. Et ſic dicendum eſt, quòd aliqua eorũ, quæ habentur Ioan. 1. facta ſunt ante baptiſmũ Chriſti, & ieiunium, alia uerò poſt. Quia tamen alij Euangeliſtæ dixerant de Chriſti baptiſmo, & ieiunio. Ioan. ſubticuit illa, & ſcripſit ea, quæ facta ſunt poſt ieiuniũ, licèt ipſe non exprimat, quod fuerint ante ieiunium, vel poſt. Et ſic totum, quod habetur à medio capituli primi Ioannis, vſque ad finem quarti, quaſi fuit inter ieiunium Chriſti, & eius reduum in Galilæam, & omnia illa ſubticuerunt alij tres Euangeliſtæ. Vnde quando uenit Andreas frater Petri ad Chriſtum, vt dictum eſt, manſit cum eo die ipſo. Deinde reuerſus, inuenit fratrem ſuum Simonem, & dixit ei. Tu vocaberis Cephas. Sequenti autem die uoluit Chriſtus ire de Iudęa in Galilæam, & inuenit Philippum, & dixit ei, ſequere me. Erat autem iſte Philippus de Bethſaida, de qua erat Andreas, & ipſe Philippus adduxit Nathanael ad Chriſtum. Et ſic habuit tunc Chriſtus iſtos diſcipulos Petrum, & Andream, Philippum, & Nathanael, qui cum illo uenerunt in Galilæam. De his omnibus Ioa. 1. Die autem tertio poſtquam Nathanael uenit ad Chriſtum, factæ ſunt nuptiæ in Cana Galilææ, id eſt, quòd Cana erat quædam villa parua in Galilæa: & ad illas nuptias uocatus eſt Ieſus, & diſcipuli eius, ubi conuertit aquam in uinum. Et fuit iſtud primum miraculũ, quod fecit. De his Ioa. 2. Poſt hæc deſcendit Chriſtus, & Mater eius, & diſcipuli eius cum eo de Cana Galilææ in Capharnaum, quæ etiam erat in Galilæa, & manſit ibi paucis diebus. Ioan. 2. Hoc autem fuit, quia erat paſcha proximum, & oportebat aſcendere in Iudæam in Ieruſalem. eod. c. Iſtud fuit Paſcha anni triceſimi Chriſti, & ſic omnia quæ enarrata ſunt, facta fuerũt inter diem tertiũdecimum anni triceſimi Chriſti, qui erat dies ſextus Ianuarij, ſcilicet, dies Epiphanię, & diem Paſchæ Iudæorum, quod Paſcha ſolet accidere circa finem Martij, uel principiũ Aprilis, & ſic eſſent ad plus tres menſes ad complendum omnia iſta. Nam Chriſtus baptizatus eſt die Epiphaniæ, ut tenet tota Eccleſia, & patet in quadã Antiphona eiuſdem diei, quæ incipit Tribus miraculis, & in alia, quę incipit Hodie cœleſti ſponſo. Et ſequenti die Chriſtus iuit in deſertum, & inchoauit ieiunium ſuum, computando ergo quadraginta dies à die Epiphaniæ perueniet numerus ad 18. vel 15. diem Februarij. Tempus ergo, quod manet, id eſt, à 15. die Februarij vſq; ad principiũ Aprilis, vel quaſi, quo tempore ſolet accidere Paſcha

A Iudæorum fuit, in quo acceſſerunt ad Chriſtum diſcipuli ſupra poſiti, & rediit de Iudæa in Galilæam, & fuit in Chana Galilææ in nuptijs, deſcenditque in Capharnaum, & manſit ibi diebus paucis propter propinquum Paſcha. Illud eſt dicendum neceſſario fuiſſe Paſcha anni 31. Chriſti. quod hic non probabitur propter longam deductionem qua indiget, ſed probatum eſt planè in libro noſtro defenſorio trium Concionum in quæſt. tertia. In iſto Paſcha Chriſtus iuit in Ieruſalem, & ibi euertit Cathedras vendentiũ columbas, & effudit pecuniam nummulariorum in ipſo feſto Paſchæ. Ioan. 2. Et tunc fecit multa alia miracula in feſtiuitate, & multi crediderunt in eum propter illa miracula. eo. cap. Tunc credidit in Chriſtum homo

B Phariſæus nomine Nicodemus princeps Iudæorum, & venit ad Chriſtum occultus per noctem, & diſputauit cum eo de baptiſmo, quomodo oportet hominem naſci denuo. Ioan. 3. Hoc toto tempore Ioannes Baptiſta adhuc prædicabat, & baptizabat, quia nondum fuerat miſſus in carcerem, & baptizabat in Aenon iuxta Salim, quia erant ibi aquæ multæ. Ioann. 3. Tunc autem Chriſtus manebat in Iudæa, & diſcipuli eius baptizabant multos venientes ad Chriſtum inchoantes baptiſmum noui teſtamẽti. Et tunc quidam de diſcipulis Ioannis dixerunt ei, ꝙ Chriſtus baptizaret: etiam Ioannes tunc dixit eis multa de laude Chriſti. Ioan. 3. vſque ad finem capituli. Dum hæc fierent incipiebat creſcere quędam inuidia ex diſcipulis Ioan

C nis, & Phariſæis, quia maior turba ſequebatur Ieſum, quàm Ioannem, & quòd plures baptizaret, quã Ioannes. Chriſtus autem, vt non daret locum inuidiæ receſſit tunc in Iudæa, & venit ſecunda vice in Galilæã. Ioan. 4. in principio: Hæc autem fecit, vt Ioannes ſolus maneret baptizans in Iudæa, & ipſe eſſet elongatus ab eo in Galilæa, & ſic non poſſet ſimultas, & inuidia locum habere. Tunc autem, cùm Chriſtus recedebat de Iudæa in Galilæam, oportebat, quòd tranſiret per quandam Ciuitatem Samarię nomine Sichar. Et ibi, cùm ſederet ad fontem, habuit longum colloquium cum Samaritana: manſitque in Ciuitate ipſa diebus duobus. Ioann. 4. & dicitur, quòd immediatè recedens inde iuit in Galilæam, & receperũt eum Ga-

D lilæi, qui uiderant miracula, quæ fecerat in Ieruſalem in die Paſchæ. eo. cap. Et hac vice qua Chriſtus venit in Galilæam, iuit in Nazareth, & in Capharnaum, ſicut hic dicitur. Iſta autẽ omnia omiſerunt tres Euangeliſtæ, & ſuppleuit ea Ioãnes ad preces Aſianorum, cũ illi omiſiſſent geſta vnius anni Chriſti, & amplius. Nam illi ſolùm narrant ea, quæ Chriſtus fecit ex tempore, quo Ioannes incarceratus eſt, & tamen ipſe incarceratus fuit in tempore azymorum anni 31. Chriſti, & Paſcha anni 31. eiuſdem omiſerunt tres Euangeliſtæ, & eſt pluſquam vnus annus. De hoc dicitur in eccleſiaſtica hiſtoria, ſcilicet, Ioannem enim tradunt vſque ad vltimum penè vitæ ſuæ tempus, abſque vllius Scripturæ indicijs Euangelium prædicaſſe. Sed cùm trium Euangeliorum ad ipſum notitia perueniſ-

E ſet, probaſſe quidem dicitur veritatem dictorum: deeſſe tamen vidit aliqua, & maximè quæ primo prædicationis ſuæ tempore dominus geſſerat. Certum eſt enim, quòd in alijs tribus Euangelijs, hæc videntur ſola contineri, quæ in eo geſta ſunt anno, quo Ioannes Baptiſta, vel incluſus eſt in carcerem, vel punitus: Matthęus enim poſt tentationem Chriſti continuò ſubijcit: Audiens autem, quòd Ioãnes traditus eſſet, &c. & Marcus ſimiliter. Lucas vero priuſquam aliquid de actibus Chriſti referret, dicit quod Herodes concluſit Ioannem in carcere. Rogatus eſt ergo Ioannes Apoſtolus, vt ea quæ prætereierat priores, ante traditionem Ioannis Saluatoris geſta ſcriberet, & ideo dicit in

Euangelio ſuo. Hoc fecit initium ſignorum Ieſus. Dicetur, quare tres Euangeliſtæ vniformiter omiſerunt omnia hæc. Dicendum, quòd illi voluerunt ſcribere geſta præcipua Chriſti, & doctrinam eius. Illa autem fuerunt à principio prædicationis eius. Et quia Chriſtus poſt Ioannis incarcerationem cœpit prædicare, vt infra dicetur, geſta prioris temporis omiſerunt.

Quare Chriſtus audita traditione Ioannis ſeceſſit in Galilæam. Quæſt. LXXIX.

QVAERITVR, quare dicitur hic, cùm audiſſet Ieſus, quòd Ioannes traditus eſſet, ſeceſſit in Galilæam. Dicendum vno modo, quòd Matthæus omittebat hic multa inter tentationem, quæ ſupra poſita erat, & iſta quæ ſequuntur, & uoluit accipere principium dicendorum à tempore incarcerationis Ioannis. Ideo dixit, cùm audiſſet Ieſus: quaſi ſit hoc quidam articulus diſtinguens inter præcedentem narrationem. Sic etiam dicitur Mar. 1. Quia poſito Chriſti ieiunio ſequitur: poſtquā autem traditus eſt Ioannes, venit Ieſus in Galilæam. Secundò fuit hoc, vt uolunt aliqui ad innuendum, quod Chriſtus non prædicauit vſque ad incarcerationem Ioānis. Poſtea vero, quàm in carcere decollatus eſt Ioannes, Chriſtus cœpit prædicare. Et ſic innuit Nicolaus.

An Chriſtus prædicauit Ioanne prædicante. Quæſt. LXXX.

QVAERITVR, an Chriſtus prædicauit Ioanne prædicante, vel cœpit poſtquam ipſe incarceratus eſt. Quidam dicunt, ꝙ antequam incarceraretur Ioannes, prædicabat Chriſtus, quia prædicatio erat quædam oſtenſio eius. Sed Ioanne prædicante Chriſtus ſe oſtendere incipiebat, quia iam baptizabat: ergo etiam prædicabat, cùm per vtrumque ſe oſtenderet. Patet, quia Ioanne baptizante in Aenon antequam incarceraretur, dixerunt ei diſcipuli ſui, quòd Chriſtus baptizaret. Ioann. 3. ſcilicet. Rabbi, ille, qui erat tecum trans Iordanē, cui teſtimonium perhibuiſti, ecce baptizat. Secundò patet, quia Ioann. 4. dicitur, quòd Phariſæi dicebant, quòd Chriſtus faciebat plures diſcipulos, quàm Ioannes, & baptizabat plures, & tamen diſcipulus non fit niſi per doctrinam: ergo Ioanne docente, & baptizante Chriſtus docebat, & baptizabat. Et ſic baptizabat, quia doctrina ſua non erat niſi verbum prædicationis. Tertiò patet, quia Chriſtus in Paſcha primo, quo fuit in Ieruſalem, cùm eiceret ementes, & vendentes de templo, docebat, quòd domus Dei deberet eſſe domus orationis, & alia multa. Ioan. 2. Quartò patet, quia ipſe multa prędicauit de baptiſmo ipſi Nicodemo. Ioan. tertio. Quintò patet, quia prædicauit Mulieri Samaritanæ: cum ſederet ad fontem. Ioan. quarto. Sextò patet, quia intrauit tunc in Ciuitatem Samaritanorum nomine Sirach, & prædicauit ibi duobus diebus, & multi crediderunt propter ſermone eius, ita ut dicerent. Ille eſt verè ſaluator mundi. Ioan. 4.

Dicendum, quod Chriſtus non prædicauit Ioanne prædicante, ſed ſolùm poſtquam incarceratus eſt. Primo patet, quia dicitur hic: cum traditus eſſet Ioānes, ſeceſſit Ieſus in Galilæam, & iuit tunc ad prædicandum, ſicut dicitur Mat. primo, ſcilicet. Poſtquam traditus eſt Ioannes, venit Ieſus in Galilæam prædicans Euangelium. Et ſic videtur, quòd ante non prædicabat, quaſi dicat, quòd traditio, & incarceratio Ioannis fuit ei cauſa ad incipiendum prædicare. Secundò patet expreſſius, quia Matthæus vult hic applicare auctoritatem illam Iſaiæ ad prędicationem, quam Chri-
F ſtus fecit in Capharnaum: cùm dicatur, quòd factum
eſt, vt adimpleretur quod dictum eſt per Iſaiam, & tamen in auctoritate illa dicitur, primo tempore alleuiata eſt terra Zabulon, id eſt, quòd illa alleuiata eſt prius, & illuminata per prædicationem Chriſti, cùm dicatur, populus, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam. Iſtud tamen fuit poſt Ioannis incarcerationem: ergo non cęperat prius prædicare, ſed in Capharnaum inchoauit. Tertiò patet, & clarius, quia dicitur in litera. Exinde cœpit Ieſus prædicare, & dicere, pœnitentiam agite, ſcilicet, ex Ciuitate Capharnaum. Ergo antequam eſſet ibi non prædicauerat. Hoc tamen fuit poſt Ioannis incarcerationem. Idem dicit Chryſoſtomus ſuper Matthæum, ſcilicet. Exin-
G de cœpit prædicare, id eſt, ex quo traditus eſt Ioannes.
Fuit autem conueniens, quòd non prædicaret Chriſtus prædicante Ioanne. Primò, quia tunc prædicatio Ioannis redderetur contemptibilis, quia tanta eſſet excellentia prędicationis Chriſti, quòd ad Ioānem nemo aduerteret. Secundò, quia tunc videretur prædicatio Ioannis ſuperflua. Nam Ioannes non erat niſi præcurſor Chriſti, infra undecimo, & Luc. primo. Non debebat concurrere præcurſor, & ille cuius erat præcurſor, ſicut figura, & veritas, & prænoſticum, & res prænoſticata. Ideo oportebat, ꝙ incipiente Chriſto prædicare Ioannes ceſſaret à prædicatione, vel ꝙ Chriſtus non inciperet. Et quia non erat honeſtum, nec poterat fieri decenter, quod Ioannes qui erat tam
H venerandus, & tantæ reputationis apud Iudæos arce-
retur a prædicatione interdicendo ſibi hoc officium: decuit ergo, quòd Chriſtus ſuſtineret quouſque Ioannes moreretur, vel omnino impediretur ab actu prædicandi: ſicut factum eſt cùm incarceratus eſt. Ideo non incœpit prædicare vſque poſt incarcerationem Ioannis. Hæc duo tangit Chryſoſtomus ſuper Matthæum, dicens, quòd ſi prædicante Ioanne, cœpiſſet Ieſus prædicare, vilem reddidiſſet Ioannem, & inueniretur prædicatio Ioannis eſſe ſuperflua quantum ad iſtius doctrinam, ſicut ſi vno tempore ſol cum lucifero oriatur, gratiam luciferi eçlat. Tertiò fuit hoc ad tollendam inuidiam, & ſimultates. Nam ſi Chriſtus prædicaſſet Ioanne prædicante, ſequerentur multi
I Chriſtum, & pauci Ioannem, & diſcipuli Ioannis in-
uiderent valde, & murmurarent. Quod patet, quia baptizantibus diſcipulis Chriſti, cùm multi conuenirent ad eos, orta eſt ęmulatio. Nam dicebant diſcipuli Ioannis, & Phariſæi, quòd Chriſtus plures diſcipulos facit, quàm Ioannes. Chriſtus autem audiens hæc, vt non daret locum inuidiæ cauſandæ, receſſit de Iudęa. Ioann. quarto. Sed fieret hoc à fortiori, ſi prædicaret, quia magis ibi appareret excellentia Chriſti ſuper Ioannem, quàm in baptizando. Ideo non debuit prædicare Ioanne prædicante. Sic etiam dicit Chryſoſtomus in quadam homilia, ſcilicet. Ideo etiam non prædicauit donec in carcerem mitteretur: ne ex hoc multitudo ſcinderetur. Propter quod etiam Ioannes nul-
K lum ſignum fecit, vt per miracula omnes traheren-
tur ad Chriſtum. Non ergo prædicauit Chriſtus ante incarcerationem Ioannis, ſaltem publicè, vel quaſi habens officium prædicandi: licèt aliqua pauca doctrinæ verba interdum diceret, ſed non propriè in forma prædicandi.

Ad primum in contrarium dicendum, quòd non tenet propter duo. Primò, quia præſupponitur falſum: nam Ioanne prædicante Chriſtus nunquam baptizauit, immo non inuenitur de Chriſto, quod aliquem unquam baptizauit. Et licèt diſcipuli Ioannis dixerunt, quòd baptizabat, & omnes veniebant ad eum, non baptizabat ipſe, ſed ſolùm diſcipuli eius, vt patet Ioan. octauo, Sed quia illi baptizabant, putabant

aliqui

aliqui, quòd Chriſtus baptizaret. Secundò tenet, quia dato quòd Chriſtus baptizaret Ioanne baptizāte, non prædicaret eo prædicante, quia non appareret excellentia aliqua Chriſti ſuper Ioannem in baptizando, cùm vterque baptiſmus eſſet in aqua: licèt in Chriſti baptiſmo Chriſti daretur gratia, illa tamen erat inuiſibilis. Si tamen Chriſtus prædicaret, appareret manifeſtè excellentia eius ſuper Ioannem, & populus ſcinderetur in diuerſas opiniones, & ſimultates, quibuſdam laudantibus Chriſtum, & alijs Ioannem. Quod erat inconueniens. Vel ſi omnes laudarent Chriſtum, redderetur Ioannes contemptibilis, & etiam eſſet inconueniens: ideo non debuit prædicare eo prædicante.

Ad ſecundum dicendum, quòd Chriſtus faciebat multos diſcipulos, non quidem per doctrinam prædicationis, ſed per imitationem baptiſmi, quia baptizabantur iam plures à diſcipulis eius, quàm à Ioanne: vel faciebat plures diſcipulos, quia licèt non prædicaret, tamē faciebat aliqua miracula. Et propter iſta plures ſequebantur Chriſtum, quàm propter doctrinam. Etiam eo tempore, quo prædicabat. Ioan. ſexto, ſcilicet, ſequebatur eum multitudo magna, quia videbāt ſigna, quę faciebat ſuper his, qui infirmabantur. Et ſic nunc etiam, ſi non prædicaret multi ad eum concurrerent propter miracula.

Ad tertium dicendum, quòd Chriſtus licèt eiecit ementes, & vendentes de templo, non prædicauit, ſed ſolùm fecit miraculum. Nam multa miracula fecit antequam publicè prædicare inciperet. Et cùm obijcitur, quòd dixit, quòd domus mea domus orationis vocabitur: non dixit hoc tanquam prædicans, ſed fuerunt quædam miracula, ſeu verba neceſſaria ad miraculum, cum vellet ejicere de templo ementes, & vendentes in poteſtate quadam diuina: neceſſe erat, quòd aliquid eis diceret, vt ſcirent quomodo, & quare eos eijceret.

Ad quartum dicendum, quòd ſermo Chriſti cum Nicodemo ſuper baptiſmo non fuit prædicatio, ſed magis fuit quaſi quædam reſponſio ſuper baptiſmo ad dubia Nicodemi.

Aliter poteſt dici, quòd etiam ſi iſta vocaretur prædicatio: fuit tamen in ſecreto, quia per noctem venit Nicodemus ad Chriſtum. Ioann. tertio. Nunc autem loquimur de prędicatione publica facta inter Iudęos. Et hanc Chriſtus non fecit antequam incarceraretur Ioannes.

Ad quintum dicendum, ꝙ ſermo Chriſti cum Samaritana non fuit prædicatio, ſed dialogus, quia Chriſtus loquebatur, & Samaritana ſimiliter. Ioan. quarto. Aliter etiam poſſet dici, quòd etiam ſi non fuiſſet dialogus, ſed Chriſtus ſolus loquutus eſſet: fuit tamen priuatè factū, quia Chriſtus ſolus ſedebat ad fontem loquens cum ea. Ioan. 4. Hic autem loquimur de prædicatione publica, quæ fiebat ad plebem.

Ad ſextum dicendum, ꝙ hic magis propriè Chriſtus prædicauit, quia loquutus eſt omnibus viris de ciuitate Sirach, & multi in eum crediderunt. Ioan. quarto. Dicendum tamen, quòd hic loquimur de prædicatione Chriſti publica facta inter Iudæos. Iſta autem diuiſio non erant Iudæi, ſed Samaritani, quia ciuitas illa erat Samaritanorum. Ioann. quarto, & mulier illa, quæ viros vocauit ad Chriſtum erat Samaritana, eodem capitulo. Samaritani autem non erant Iudęi omnino, licèt multa haberent Iudæis ſimilia. Vnde Iudæi nolebant conuerſari cum Samaritanis. Ioann. quarto. Et propter hoc dixit illa mulier Samaritana. Tu cùm Iudæus ſis, quomodo petis à me bibere? quarto capitulo. Et ſic Chriſtus antequam Ioannes traderetur, nunquam publicę prædicauit inter Iudæos, quaſi aſ-

A ſumens ſibi officium prædicandi: priuatè tamen ſæpe multa dixit, quæ ad prædicationis doctrinam poterant pertinere. Et hoc fiebat propter Ioannem, quia dum ipſe prædicaret, noluit Chriſtus prædicandi officium aſſumere propter cauſas ſuprapoſitas.

Quare Chriſtus fecit miracula antequam prædicaret. Quæſt. LXXXI.

QVAERITVR, quare Chriſtus fecit miracula antequam prædicaret. Nam videtur, ꝙ facere non debebat, quia Chriſtus prædicare B noluit Ioanne prædicante, ne eum contemptibilem redderet, & ne per hoc, ꝙ ipſe ſe oſtenderet, populus diuideretur in diuerſas opiniones, & ſimultates. Et tamen Chriſtus faciens miracula, magis per hoc ſe oſtenderet, quàm per prędicationem, quia prædicare quilibet poteſt, etiam ſi malus ſit: miracula autem facere non poteſt quiſquam, niſi Deus ſpecialiter ei gratiam contulerit, ſcilicet, quòd velit per eum iſta facere, ſicut dixit Nicodemus Chriſto: Nemo poteſt iſta facere, quæ tu facis, niſi fuerit Deus cum eo. Ioann. tertio. Magis ergo ſe oſtendebat per miracula, quàm per prędicationem: non ergo debuit tunc facere miracula. Item magis excedebat Chriſtus Ioannem faciendo miracula, quàm ſi concurre- C ret cum eo in prædicando, etiam ſi multū famoſius quàm ille prædicaret. Et ſic non debuit facere miracula tunc, ne maiorem ſe Ioanne oſtenderet.

Dicendum, ꝙ Chriſtus fecit miracula aliqua antequam prædicare publicè inciperet. Nam conuertit aquam in vinum, quod fuit primum miraculum. Ioan. ſecundo: eiecit etiam ementes, & vendentes de templo in quadam diuina poteſtate, ita ut illi plurimi exiſtentes fugerent ab eo, qui ſolus, & inermis erat, & non auſi ſunt ei reſpondere, cùm pecunias eorum per terram effunderet, eod. capitu. Multa quoque alia ſigna fecit in die Paſchæ, & feſto ipſo coram Iudæis, quando eiecit vendentes, & ementes de templo, eod. cap. ſcilicet. Cùm autem eſſet Ieroſolymis in Paſcha D in die feſto, multi crediderunt in nomine eius, videntes ſigna eius, quæ faciebat, & tunc dixit ei Nicodemus. Nemo poteſt facere, quæ tu facis, niſi fuerit Deus cum eo. Ioan. tertio. Dicitur etiam, quòd Galilæi receperunt eum, cùm vidiſſent omnia, quæ fecerat Ieroſolymis in die feſto. Ioann. quarto. Multa ergo fuerunt miracula, quæ Chriſtus fecit Ioanne nondum incarcerato: licèt illa Ioannes ſubticuerit, ſolùm aſſerens, quòd fuerunt multa. Et hæc Chriſtus voluit facere ante prædicationem ſuam, vt per hęc ſibi quandam opinionem in plebe faceret, vt ſibi crederetur, quando prædicaret. Nam ſi incepiſſet prædicare nullis præcedentibus miraculis: fortè ſermo eius nullius haberetur auctoritatis propter excellentiam præ- E dicationis Ioannis, qui ante hoc prædicaret. Et ſic, licèt non prædicaret, miracula tamen facere voluit. Fuit etiam hoc neceſſarium propter diſcipulos vocādos, quia nondum habebat diſcipulos, & nollent ad eum venire, niſi aliquid in eo excellens viderent. Sed non erat hoc in prædicatione, quia nondum prædicabat, nec in exteriori vita, & habitu, quia non auſterus, ſicut Ioannes, ſed erat mediocris vitæ: vnde Ioannes in hoc valde eum excedebat. Debuit ergo habere excellentiam in operatione miraculorum. Et ſic ipſa vocatio Apoſtolorum fuit miracula, quia mox, vt uocauit eos, relictis omnibus ſecuti ſunt eum, vt patet de Petro, & Andrea, Iacobo, & Ioanne infra in litera, & de Matthæo infra. Hoc tamen fieri non potuiſſet,

niſi ſermo ille Chriſti aliquid diuinum latens habuiſſet, de quo infra dicetur in quadam quæſtione.

Ad primum dicendum, quòd Chriſtus non refugit ſe oſtendere Ioanne prædicante, ſed nolebat prædicare eo prædicante. Et ratio eſt, quia Ioannes miraculum nullum fecit. Ioan. 10. quòd autem Chriſtus miracula faceret, non erat concurrere cum Ioanne, ideo facere voluit. Secus autem ſi prædicaret, quia tunc concurreret cum eo, & eum contemptibilem redderet: videreturque prædicatio Ioannis ſuperflua, & diuideretur plebs in contraria vota, ꝙ non ſequebatur ex operatione miraculorum, Quia cùm Ioannes miraculum nullum faceret; omnes præferrent Chriſtum Ioanni in miraculis; & quia Chriſtus nondum prædicabat, omnes Ioannem in prædicatione præferrent, & in hoc eum ſequerentur. Ad ſecundum dicendum, quòd Chriſtus non refugit videri maior Ioanne, cùm ipſe dixerit expreſſe: ego habeo teſtimonium maius Ioanne. Ioan. 5, & ipſe Ioannes teſtatus fuerat Chriſtũ eſſe maiorem ſe dicens, qui poſt me venturus eſt, fortior me eſt, cujus non ſum dignus calciamenta portare, vel corrigiam calciamenti ſoluere præcedenti cap, Marc. 1. & Luc. 3. Ioannes tamen oſtendit poſtea Ieſum eſſe iſtum Meſſiam, de quo loquutus fuerat dicens. Medius veſtrum ſtetit, quem vos neſcitis: ipſe eſt, qui poſt me venturus eſt &c, Ioan. 1, & iterum oſtendit eum populo dicens: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi; hic eſt de quo dixi vobis: poſt me veniet &c. Chriſtus ergo non refugit videri maior Ioanne, & ſic non debuit ceſſare a miraculis Ioanne prædicante, ſed ſatis eſt, quòd non prędicauerit eo prędicante, propter cauſam dictam.

Quare Chriſtus non abſtinuit à prædicatione Ioanne manente in carcere. Quæſtio. LXXXII.

QVAERITVR, cùm Chriſtus abſtinuerit a prædicatione Ioanne prædicante: quare non abſtinuit eo manente in carcere: quia ſequebatur idem inconueniens, ſcilicet, quòd Ioannem contemptibilem redderet prædicando ipſo viuente.

Dicendum, quòd Chriſtus prædicauit Ioanne viuente, & manente in carcere longo tempore, & quaſi per annum. Nam aſſeritur, quòd Ioannes in feſto azimorum incarceratus fuerit; & ſequenti anno in feſto azimorum fuit decolatus, & toto hoc tempore Chriſtus prædicauit, Vnde Chriſto prædicante, Ioannes manens in vinculis, miſit ad eum diſcipulos ſuos dicens. Tu es, qui venturus es? infra 11. Et dicendum, ꝙ non debuit Chriſtus abſtinere a prædicatione Ioanne incarcerato, ſicut Ioan. viuente, & prædicante propter multa. Primò, quia non erat eadem cauſa. Nam ſi Ioanne prædicante Chriſtus prædicare vellet; videretur hoc velle facere, vt ſe exaltaret, & Ioannem contemptibilem redderet. Nunc verò Ioanne non prædicante non erat eadem cauſa, Secundò, quia ſi prædicaret Chriſtus viuente Ioanne, videretur altera ipſarum prædicationum ſuperflua eſſe, cùm ambo eadem, vel quaſi eadem prædicaturi eſſent, Quia ſicut Ioannes prædicauit dicens, pœnitentiam agite, præcedenti capi. ita Chriſtus prædicauit, pœnitentiam agite. ſupra in litera. Ioanne autem incarcerato non erat hoc, quia non eſſet aliqua prædicatio ſuperflua, cùm Ioannes non prædicaret, & ſic videretur prædicatio Chriſti incepiſſe magis ex neceſſitate, ſcilicet, ne populus maneret ſine doctore, quàm ex intentione ſe præferendi Ioanni. Et tunc eo prædicante incipere debuiſſet: quia ſic poſitis iuxta ſe oppoſitis euidentius eorum

F communia, & exceſſus apparent: & maximè, quia ſi Chriſtus hanc gloriam popularem vellet, Ioanne prædicante incipere debebat, & non eo incarcerato: vt non videretur ſic timuiſſe ei comparari prædicanti. Tertiò, quia non ſequeretur inconueniens de diuiſione populi in varia ſtudia, ſiue vota: quia iſtud fit, quando ſunt duo, aut plures competitores in eadem re. Ioanne autem incarcerato Chriſtus ſolus manebat. Vnde non erat alius, quem populus ſequi poſſet. Quartò erat conueniens propter Ioannem, quia ipſe Chriſtus prædicẽs in multis laudauit Ioannem approbando vitam ſuam, & prædicationem. Quod facere non potuiſſet, ſi non cœpiſſet prædicare Ioanne viuente. Patet hoc de prædicatione, quia id quod Ioannes prædicauerat,

G ſcilicet, pęnitentiam agite &c. Chriſtus prædicauit in principio ſermonum ſuorum: vt patet in litera. Laudauit etiam Ioannem in vita, quia quando diſcipuli Ioannis venerunt ad Chriſtum prædicantem, dixit Chriſtus ad turbas de Ioanne: Quid exiſtis videre in deſertum? &c. infra 11. Et ibi dixit Ioannem eſſe Prophetam, & plus quàm Prophetam, & concluſit in maxima laude eius, ſcilicet, ꝙ inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta. Expediebat ergo Ioanni, quòd Chriſtus prædicaret eo viuente, & incarcerato, Quinto, quia ſi Chriſtus non prædicaſſet Ioanne uiuente, & incarcerato multum tempus ei inutiliter abiret. Nam poſtquam Chriſtus a populo agnitus eſt teſtimonio Ioannis, quòd eſſet Meſſias,

H non ſupererat niſi, vt operari inciperet. Ioannes tamen manſit in carcere per annum, vt aſſeritur. Quòd autem Chriſtus per totum illum annum nihil agens a prædicatione ſe abſtineret, inconueniens erat. Vnde debuit Ioanne incarcerato predicare, cùm ex hoc Ioanni non pręiudicaretur. Sed objicietur, quòd licèt Ioanne incarcerato populus non poſſet diuidi in varias opiniones, quia Chriſtus ſolus prædicaret, tamen ſi Ioannes ſolueretur poſtea de vinculis, oportebat, ꝙ ceſſaret a prędicatione, uel eſſet ſermo ſuus contemptibilis propter excellentiam prędicationis, & operationis Chriſti.

Dicendum, quòd Chriſtus ſciebat Ioannem non ſoluendum eſſe de uinculis, ſed ibi decollandum, ideo

I eo incarcerato, ita potuit ſine eius præiuditio, & timore competitionis incipere prędicare, ſicut eo mortuo, Ante verò quàm incarceraretur, hoc eſſe non potuit, ideo prędicare non debuit niſi Ioanne incarcerato, quia tunc non ſequebatur aliquod inconueniens. Ponit tamen cauſam myſticam in hoc Hieronymus ſuper Matthæum dicens: Myſticè autem Ioanne tradito Chriſtus incipit prædicare, quia defluente lege, conſequenter oritur Euangelium. Sextò fuit hoc, quia ſi Chriſtus deberet abſtinere vſque ad mortem Ioannis à prędicatione, ne eum contemptibilem redderet: ita etiam debuiſſet poſt mortem eius abſtinere. Quia etiam tunc poterat reddi contemptibilis ſermo Ioannis, inquantum Ioannes, & facta, & dicta eius

K in memoria hominum manebant, Et tamen iſtud eſt abſurdum, quia tunc Chriſtus nunquam prędicaſſet, cùm pauco tempore uixerit ſuper Ioannem: ideo nec debuit abſtinere a prędicatione eo incarcerato, cùm iam ille prædicare non poſſet, cùm nunquam futurus eſſet ſuus competitor,

Quomodo hic dicitur, quòd Chriſtus iuit in Galilæam poſt Ioannis incarcerationem, cùm prius iuerit. Quæſt. LXXXIII.

QVAERITVR, quomodo dicitur hic, quòd cùm audiuiſſet Chriſtus Ioannẽ eſſe traditum

ſeceſſit

A ſeceſſit in Galilęam: nam antequam Ioannes traderetur, Chriſtus iuit in Galilæam. Patet hoc, quia Chriſtus iuit in Galilæam poſtquam baptizatus eſt à Ioannes, & ieiunauit, & incępit vocare diſcipulos. De quo Ioan. primo, ſcilicet. In craſtinum autem voluit exire in Galilæam, & tunc iuit illuc cum diſcipulis ſuis, & in Cana Galileæ conuertit aquam in vinum. Ioan. ſecundo, & poſt hæc rediit in Iudęam in Ieruſalem ad diem feſtum, eod. capit. & manſit aliquanto tempore in Iudæa, & diſcipuli eius baptizabant. Ioan. tertio. Erat autem tunc Ioannes baptizans, & nondum traditus fuerat, eod. cap. Et ſic multo antequam audiret Chriſtus Ioãnem traditum, iuit in Galilęam. Reſpondet ad hoc Remigius, quòd Chriſtus iuit bis in Galilæam, ſcili- B cet, prima vice de qua dictum eſt, & tunc dicit, quòd nondum erat Ioannes traditus. Alia vice, poſteaquam traditus fuit, poſtea in Galilæam iuit. Et allegat Ioan. quarto, ſcilicet. Reliquit Iudæam, & abijt iterum in Galilæam, & de hac vice dicit intelligi, quòd ſeceſſit in Galilæam audiens Ioannem traditum.

Dicendum verum eſſe, ꝙ Chriſtus bis iuit in Galilæam, quia audiuit Ioãnem traditum, quia antequam recederet tunc de Galilæa non erat Ioannes traditus, ſed potius ipſe voluit ire in Galilæam, quia Ioannes baptizabat, & nondum erat traditus. Nam dicitur Ioan. quarto, quòd ut cognouit Ieſus, quòd audierant Phariſæi, ꝙ Ieſus plures diſcipulos facit, & baptizat, quàm Ioãnes, reliquit Iudæam, & abijt iterum in Galilęam. C Si tamen Ioannes traditus eſſet, non oportebat, ꝙ Ieſus recederet de Iudæa, ſed potius maneret, quia nunc recedebat, vt non eſſet competitor Ioannis. Si autem Ioannes incarceratus eſſet, non eſſet eius competitor: ſicut nunc eo incarcerato prædicare cępit. Ideo Chriſtus non iuit tunc in Galilæam, quia Ioannes incarceratus erat, ſed potius, quia incarceratus non erat. Item patet hoc, quia ſi Ioannes incarceratus eſſet, non dicerent Phariſæi, quòd Chriſtus baptizaret plures, quàm Ioannes, & ꝙ faceret plures diſcipulos, quia iſta erat quædam inuidia competitionis, quæ non eſt niſi inter viuentes eodem tempore: maximè, quia ſicut patet Ioann. 3. diſcipuli Ioannis dixerunt ei: Rabbi, ille, qui erat tecum trans Iordanem baptizat, & omnes ſequũ- D tur eum. Erat autem tunc Ioannes baptizans, & nondum incarceratus, eod. cap. Iſta tamen ſunt verba, quæ audierunt Phariſæi, propter quæ Chriſtus receſſit de Iudæa in Galilæam, ſcilicet, quòd Ieſus plures diſcipulos faceret, & baptizaret quam Ioannes. Ioan. 4. ideo Ioannes non erat tunc incarceratus, & ſic Chriſtus non iuit in Galilæam quia audiuiſſet Ioannem traditum. Dicendum ergo, quod Ieſus iuit in Galilæam, quando audiuit Ioãnem traditum: non tamen hac vice ſecunda receſſit de Iudæa, vt iret in Galilæam propter Ioannem traditum, ſed quando fuerit hoc, dicetur ſequenti quæſtione.

E

Vbi erat Chriſtus, quando receſſit in Galilæam.
Quæſt. LXXXIIII.

QVAERITVR, vbi erat Chriſtus, quando receſſit in Galilæam, & audiuit Ioãnem traditum. Quidam dicunt, quòd erat in Iudæa, & volunt id quod Remigius, ſcilicet, ꝙ bis venerit in Galilæam, & illa ſecunda vice venerit propter Ioannem traditum. Dicendum, quòd non ſtat, vt dictum eſt præcedenti quæſtione: ſed poteſt dici, quòd Chriſtus pluries ibat, & redibat de Iudęa in Galilæam, & ſic fuit hoc tertia, vel quarta vice, quia rediret de Iudæa in Galilæam: cùm Scriptura non referat om-

nia, quæ Chriſtus fecit: ſicut apparet de iſtis tribus Euangeliſtis, qui omiſerunt multa, quę Ioannes ſuppleuit, ſcilicet, omnia geſta Chriſti in anno primo ſuo, poſt baptiſmum. Etiam ipſe Ioannes multa omiſit, vt dicitur Ioan. 20. ſcilicet. Multa quidem, & alia fecit Ieſus, quæ in hoc libro ſcripta non ſunt. Secundò poteſt dici, quòd Chriſtus nunc receſſit in Galilæam, non de Iudæa, ſed de Samaria, vel de alia prouincia. Sic voluerunt quidam dicentes, quòd Chriſtus non venerat niſi bis de Iudæa in Galilęam, quia litera Ioannis ſolùm hoc exprimit. Et tamen dicunt, quòd nunc vadens de Iudæa in Galilęam introiuit in terram Samariæ, quia per illam oportebat eum neceſſariò tranſire. Ioann. quarto, & ibi maneret prædicando aliquanto tempore, & interim incarceraretur Ioannes. Et hoc Chriſtus audiens iret in Galilęam, & patet, quia in hac via Chriſtus prædicauit in vrbe Sichar, quę erat ciuitas Samaritanorum. Ioan. quarto. Ita ergo in alijs fortè ciuitatibus Samaritanorum aliquanto tempore prædicauit.

Dicendum, quòd non ſtat, quia Chriſtus prædicauit in vrbe Sichar, quaſi occaſionaliter. Nam non videbatur intentio eius prædicandi, ſed cùm petiuiſſet aquam à muliere Samaritana, fuit ei occaſio loquendi ex eis, quæ mulier petiuit ab eo. Illa verò vadens in ciuitatem dixit ciuibus. Et illi exeuntes, rogauerunt Chriſtum intrare in vrbem. Et intrauit, & prędicauit, & tamen non prędicauit ibi diuturnè: nec etiam in alijs ciuitatibus Samaritanorum, quia dicitur Ioann. quarto, quòd manſit ibi, & poſt duos dies exijt inde, & abijt in Galilęam. Item patet, quia Chriſtus nollet prędicare per ciuitates Samaritanorum aliquãto tempore, quia ipſe dicturus erat in mandatis diſcipulis ſuis, ſcilicet, in viam Gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum non introieritis, ſed potius ite ad oues, quę perierunt domus Iſrael, infra decimo. Non ergo debebat ipſe facere contra id, quod alios docturus erat, quia ipſe cępit prius facere, quàm docere, infra decimo. Item ſi Chriſtus prædicaſſet Samaritanis, fuiſſet ſuſpectus valde Iudæis, quia Iudæi non conuerſabantur cum Samaritanis. Ioann. quarto, ſed repellebant eos tanquam hęreticos, aut ſchiſmaticos. Si igitur Chriſtus illis prędicaret, fortaſſis Iudęi nollent eum recipere prędicantem: potiſſimè ſi prędicaret Samaritanis prius, quàm Iudęis, quia ad Samaritanos eum miſſum fuiſſe putarent. Vnde quidam obiecerunt Chriſto dicẽtes, Samaritanus es, & dęmonium habes. Ioann. nono A. fortiori ergo, ſi prędicaret eis, obijcerent ſibi iſtud Iudęi. Chriſtus ergo nequaquam prędicaret apud Samaritanos, manens apud eos aliquanto tempore. Vnde licèt Chriſtus tranſiret poſt hęc ſępe per ciuitates Samaritanorum, nolebat prędicare in eis. Ideo quadam vice miſit diſcipulos ad quandam ciuitatem Samaritanorum, vt peterent cibos: Samaritani autem dare noluerunt, ſed clauſerunt portas, quia Chriſtus nolebat intrare ad prędicandum. Luc. nono, nunc autem fuit ſpeciale, quòd Chriſtus prędicaret Samaritanis in vrbe Sichar, propter cauſam ſupra poſitam: Non poteſt ergo dici, quod cùm maneret prædicando in vrbibus Samaritanorum audiuit Ioannem traditum, & receſſit in Galilęam, ſed poteſt dici, quòd Chriſtus in itinere illo moratus eſt aliquantulum, licèt non prędicaret Samaritanis: & interim audiuit Ioannem traditum, & tunc properauit ire in Galilęam: & tamen quando receſſit de Iudęa, nondum erat Ioannes captus, nec propter hoc receſſit. Tertiò poteſt dici, quod quando nunc Chriſtus ſecunda vice iuit de Iudęa in Galilęam, non erat Ioannes traditus, etiam quãdo peruenit in Galilęam: ſed manſit Chriſtus aliquanto tempore in Galilęa, & poſtea declinauit ad ciuitates aliquas de terra Iſrael,

quæ non erant de terra Galilæorum: nec etiam vocabantur Iudæa, & in illis manſit quouſque audiuit Ioannē traditum eſſe. Et tunc reuerſus eſt in Galilæam. Et hoc ſatis poteſt ſtare, quia Matthęus, & Marcus, qui hoc ſcribunt, non exprimunt, quòd Chriſtus receſſerit de Iudæa, ſed ſolum, quòd iuerit in Galilæam, vt patet hic in litera, & Mar. primo dicitur: poſtquam traditus eſt Ioannes, venit Ieſus in Galilæam. Dicendum tamen, quòd veriſimilius eſt, quòd Chriſtus in hac ſecunda vice, qua venit de Iudæa audiuit Ioannem traditum, & receſſit in Galilæam: non quidem, quòd hoc audiret, antequam recederet de Iudæa, ſed poſtquam recedere incępit, & in itinere hoc audiuit. Et dicitur, quòd receſſit tunc in Galilæam, ideſt, continuauit receſſum, quem inchoauerat. Sic patet Ioannis quarto, vbi ponitur iſte ſecundus receſſus Chriſti de Iudæa in Galilæam, qui fuit antequam Ioannes traderetur. Et dicitur quarto capit. continuata narratione iſtius receſſus, quòd cùm veniſſet in Galilæam, receperunt eum Galilæi, cùm vidiſſent omnia, quæ fecerat Hieroſolymis in die feſto. Et ſic patet, quòd poſt illum diem feſtum non venerat Chriſtus de Iudæa in Galilæam, quia aliàs iam eum prius honoraſſent propter ea, quæ viderant eum facientem in Ieruſalem in die feſto. Et ſic fuit iſte primus aduentus eius in Galilæam poſt diem feſtum, & iſte fuit ſecundus receſſus, quem Chriſtus fecit de Iudæa in Galilæam. Ioannis quarto. Neceſſe eſt tamen illum eſſe eundem receſſum in Galilæam, quem hic Matthæus narrat, quia ibi dicitur, quomodo Chriſtus incępit facere ſigna in Capharnaum, & hic dicitur etiam, quòd cum venit in Galilæam, relicta Nazareth habitauit in Capharnaum: ideo videtur eſſe idem aduentus in Galilæam, qui habetur hic, & Ioannis quarto. Et ſic in illa vice qua receſſit de Iudæa Ioanne adhuc baptizante, in itinere audiuit Ioannem traditum, & tunc iuit in Galilæam. Si quis tamen velit tenere tertiam poſitionem, dicet, quòd ille aduentus in Galilæam de quo. Ioann. quarto, non eſt iſte de quo hic Matthęus loquitur. Et licèt dicatur, quòd ibi fecit ſigna in Capharnaum: neceſſe eſt dici, quòd fuerit Chriſtus pluries in Capharnaum. Et ſic non apparebit de qua vice illatum intelligatur. Et ſic non eſt in hoc contrarietas magna, vel difficultas.

Quarę Chriſtus receſſit de Iudæa in Galilæam.
Quæſt. LXXXV.

QVAERITVR, quare Chriſtus receſſit de Iudæa in Galilęam. Dicunt quidam, quòd hoc fuit propter multa. Primò, vt non daret locum volentibus ei nocere, ſed paſſionem ſuam conuenienti tempore reſeruaret. Secundo, quia tunc Ioannes traditus fuerat, quia prædicabat, & nolebat ipſe tradi, ſed fugere cum locus eſſet. Tertiò, vt daretur nobis exemplum fugiendi pericula, quando non eſt neceſſe illa ſuſtinere: ſicut quando ſine iniuria diuini honoris, & debiti noſtri fugere poſſumus. infra decimo, ſcilicet. Si perſecuti fuerint vos in vna ciuitate, fugite ad aliam. De hoc dicit Sanctus Thomas in opere ſuo continuo ſuper Euangelia, ſcilicet, Fugit de Iudæa in Galilæam, vt paſſionem ſuam opportuno tempori reſeruaret. Deinde, vt nobis fugiendi periculum daret exemplum. De hoc Chryſoſtomus ſuper Matthæum dicit. Non enim accuſabile eſt non proijcere ſeipſum in periculum, ſed incidentem non ſtare viriliter. Recedit etiam de Iudæa, vt Iudaicam inuidiam mitigans, ſimul quidem Prophetiam complens, & magiſtros orbis terrarum piſcari intendens. Attende etiam qualiter ad Gentes itur⁹ à Iudæis ce-

F pit cauſam. Etenim cùm Præcurſorem in vincula immiſiſſent: Ieſum compellunt tranſire ad Galilæam Gentium. Quartò dicitur aliqui factum eſſe ad ſignificationē futurorum, ſcilicet, quia Apoſtoli, qui poſt Chriſtum in Iudæa fidem prædicauerunt, inde receſſuri erant propter obſtinationem Iudæorum, & quia perſequebantur prædicantes. Act. quarto, & decimotertio. Hoc Chriſtus nunc ſignificauit, cùm propter perſecutionem Ioannis incarcerati, ipſe receſſit de Iudæa in Galilæam, quæ vocatur Galilæa Gentium. Sic innuitur verbis Chryſoſtomi ſupra poſitus.

Dicendum, quòd omnia iſta præſupponunt Chriſtum receſſiſſe nunc de Iudæa, quando iuit in Galilæam, & quòd receſſit audito, quòd Ioannes eſſet in-
G carceratus. Et tunc oportet dici, quòd non fuerit receſſus eius in Galilæam ille ſecundus, de quo Ioannis quarto, ſed tertius, vel quartus, aut aliquis alius, de quo in Scriptura non habetur, cùm in illa ſecunda vice Ioannes nondum eſſet traditus, nec per hoc Chriſtus recedebat, ſed ad tollendum inuidiam quorundam, ſi eſſet competitor Ioannis in baptizando, & ſic tenebitur prima poſitio præcedentis quæſtionis. Sed adhuc dato hoc, non videtur multum militare, vel eſſe ad propoſitum, quòd recederet Chriſtus de Iudæa, vt tunc non pateretur, quia non videbatur aliquod odium tunc ſuſcitatum inter Iudęos cōtra Chriſtum: nec fuit vſque ad vltimum annum prędicationis Chriſti, vt innuitur Ioannis ſeptimo. Nam tunc iam Chri-
H ſtus cœpit timere, & non audebat ire in Iudæam, quia quærebant eum, eod. capit. Nunc autem non. Nam poſtquam Chriſtus nunc iuit in Galilæam rediȷt in Iudæam, & prædicauit ibi longo tempore, & nondum perſequebantur eum. Item non multum mouet, ſcilicet, quòd Chriſtus videns Ioannem incarceratum ex hoc timeret, & recederet in Galilæam, quia Ioannes prædicabat, & propter hoc incarceratus eſt: Chriſtus autem nondum prædicabat. Secundò, quia dato quòd prædicaret, non erat ei cauſa timendi, quia Ioannes incarceratus fuerat ab Herode, quia increpabat eum propter Herodiadem vxorē fratris ſui, quā ei viuenti abſtulerat. infra decimoquarto, Chriſtus autem nihil prædicabat contra Herodem: ideo non ha-
I bebat eandem cauſam timoris. Tertiò, quia ſi Chriſtus timeret propter Ioannem incarceratum, non erat ei conueniens refugium in Galilæam, quia Galilæa pertinebat ad dominium iſtius Herodis, qui incarcerauerat Ioannem. Nam ipſe vocatur tetrarcha Galilææ, Luc. tertio. Ideo non receſſit Chriſtus de Iudæa in Galilæam propter hoc. Quod autem dicitur fugiſſe eum, vt nobis daret exemplum fugiendi: etiam non ſatis tenet, cùm non appareat Chriſtum fugiſſe propter timorem. Dicendum ergo ſine præiudicio aliorum, quòd Chriſtus non iuit nunc in Galilæam fugiens, aut timens. Quia cùm magis teneatur, & ſit veriſimilius Chriſtum iuiſſe nunc in Galilæam illo aduentu, de quo Ioannis quarto, quàm alio aduen-
K tu: ille receſſus non fuit propter timorem, ſed vt non eſſet locus inuidiæ. Ioannis quarto. Ideo non receſſit propter timorem. Si autem dicatur, quòd Chriſtus multis vicibus ibat de Iudæa in Galilæam, & è contra, & quòd iſte receſſus non fuerit tertius, ſed aliquis alius poſt. Dicendum erit, quòd non fuit propter timorem, cùm non haberet Chriſtus aliquam cauſam timendi propter incarcerationem Ioannis, aut aliàs, vt ſupra oſtenſum eſt. Ideo dicetur, quòd ſit, quia Chriſtus volebat prædicare in Galilæam, vel propter alias cauſas de quibus dicetur ſequenti quæſt.

Quare

Quare primò Chriſtus prędicauit in Galilęa, quàm in Iudęa. Quæſt. LXXXVI.

QVAERITVR, quare Chriſtus iuit primò ad prædicandum in Galilæam, quàm in Iudęã: vel in alias partes terræ Iſrael. Dicẽdum, quòd Chriſtus ante hoc non prædicabat publicè, quia Ioannes nondum fuerat incarceratus, vt oſtẽſum eſt ſupra in quãdam quæſt. de hoc. Nunc vero incarcerato Ioanne debuit incipere officium prædicationis Chriſti, & voluit prædicationem incipere in Galilæa propter multa. Primò, quia illa erat terra natalis, & voluit Chriſtus illis prius benefacere, quàm alijs, ſic dicit Theophilus, quòd nos docemur prius ꝓprios beneficiare, & docère, & deinde ad reliquos amicitiã ſpargere: Galilæa autem erat patria natalis Chriſti, id eſt nutritionis, quia licèt natus eſt in Bethlehem, tota vita ſua fuerat nutritus, & conuerſatus in Nazareth, vſque ad annum tricеſimum, quo baptizatus eſt. Et ob hoc vocabatur Nazarenus, & non Bethlehemites, ſupra cap. 2. Erat autem Nazareth in Galilæa: ideo Galilæis prius voluit prædicare. Sed obijcietur, quòd non debuit propter hoc prædicare prius Galilæis, quàm alijs: ſed potius è contrario. Nam ſic fuit in operatione miraculorum: nam plura faciebat in Capharnaum, & alijs vrbibus, quàm Nazareth, in qua erat nutritus. Et ipſe Chriſtus arguit nomine Nazarenorum contra ſe dicens. Vtique dicetis mihi, quanta audiuimus facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua. Luc. 4. Et dixit ibi Chriſtus aliquas ſimilitudines, propter quas plura miracula facienda erant alibi, quàm ibi. Ita ergo nunc in prædicatione prius alijs, quàm Galilæis prędicare debebat. Dicendum, quòd fuit æquum prius Galilæis, quàm alijs prædicare propter cauſam dictam. Cùm autem obijcitur de prædictis, dici poteſt vno modo, quòd Chriſtus plura miracula facturus erat in patria ſua, ſcilicet Nazareth, quàm in alijs locis, niſi propter eorum culpam, quia non ſolùm non laudabant Deum de miraculis, quæ per Chriſtum fiebant, ſed & ſcandalizabantur ex eis. Mat. 6. ſcilicet. Et multi audiẽtes admirabantur in doctrina eius dicentes. Vnde huic hæc omnia, & quæ eſt ſapientia, quæ data eſt illi, & virtutes tales, quæ per manus eius efficiuntur? Nonne iſte eſt fabri filius, & Mariæ? Et ſequitur: Et ſcandalizabantur in eo, id eſt, ex operibus eius. Et dicitur ibi: Et non poterat ibi virtutem vllam facere, niſi paucos infirmos impoſitis manibus curauit. Et hoc erat in Nazareth, vt patet eod. cap. Et ſic Chriſtus alibi faciebat plura miracula, non quaſi hoc volens, ſed quia compatriotæ ſui demerebantur fieri miracula apud eos. Et tamen ſaltem inciperet aliquid apud eos facere, & cùm conſtaret illos eſſe indignos, ceſſaret, & plura in alijs vrbibus faceret. Idem eſſet in prædicatione, quia ibi prædicare forte inciperet: ſi tamen videret eos non proficere, ſed ſcandalizari ex verbo ſuo, ceſſaret, & prædicaret abundantius in alijs vrbibus: licèt verum ſit, quòd prædicatio publica Chriſti cępit in Capharnaum, & non in Nazareth. Erat autem Capharnaum ſatis propinqua Nazareth. Aliter poſſet dici: quòd ſecus erat de prædicatione, quàm de miraculis, quia pręedicatio eſt magis neceſſaria ſecundùm eſſentiam, miracula non ſunt, niſi ad confirmandam prædicationem. In eo ergo, quòd erat magis neceſſarium, prouideret potius Chriſtus compatriotis ſuis, quàm alijs. Miracula autem eius, quia forte à compatriotis minus venerarentur, quàm ab alijs, quia acciperent illa ad curioſitatem, & non ad confirmationẽ verbi debuerunt magis fieri apud alias vrbes, quàm in patria. Secunda cauſa, & magis efficax videtur,

A quòd Chriſtus volebat habere diſcipulos, qui eſſent teſtes totius prædicationis ſuæ. Et ad hoc debuerunt aſſumi antequam ipſe inciperet prædicare, vel à principio prædicationis, & tamen Apoſtoli fuerunt de Galilæa quaſi omnes, ſicut dicitur Actu. 2. ſcilicet. Nonne omnes hi, qui loquuntur Galilæi ſunt? Et accipitur ibi de Apoſtolis, & diſcipulis, ſuper quos deſcenderat ſpiritus ſanctus, & loquebantur varijs linguis. Patet etiam hic de quatuor apoſtolis, Petro, & Andrea, Iacobo, & Ioanne, quos in Galilæa piſcantes in mari Chriſtus vocauit, vt patet infra in litera: ideo Chriſtus debuit prædicare prius in Galilæa, quàm alibi. Tertia cauſa, quia Chriſtus fortè voluit prædicare prius inter eos, qui rudes erant, & pauperes, vt inde fama ſua perueni-
B ret ad viros doctos, & potentes, & cùm apud eos inciperet prædicare, iam haberetur in veneratione, quia audiſſent prius de eo magnalia. Galilæi autem erant viri indocti, & magis pauperes: Iudæi autem, & maximè, qui habitabant in Ieruſalem, erant viri docti, & potentiores: ideo decuit, quòd prius prædicaret in Galilæa, & inde perueniret fama eius in Iudæam, & tunc iret ipſe ad prædicandum illuc, & ſic factum eſt, quia Chriſtus prædicauit magno tempore in Galilæa, & faciebat ibi miracula, & cognati eius dixerunt ei, quòd iret in Iudæam, vt ibi apparerent opera ſua. Ioan. 7. ſcilicet. Tranſi hinc, & vade in Iudæam, vt diſcipuli tui videant opera, quæ tu facis. Nemo quippè in occulto aliquid facit, & quærit in palam eſſe. Si hoc facis,
C manifeſta te ipſum mundo. Et ſic innuebant, quòd prædicãdo, & miracula faciendo in Galilæa erat quaſi ignotus, & prædicando in Iudæa manifeſtabat ſe mundo. Quarta cauſa eſſe poterat, quia Chriſtus intendebat incipere prædicare poſt Ioannis incarcerationem, & quia ipſe audiuit eum incarceratum, quando erat fortè apud Galilæam, incepit prædicare in Galilæa. Quinta, & efficacior cauſa erat, ut impleretur propheta, quia Iſaias prænunciauerat prædicationem Chriſti primò faciendam in Galilæa, cùm dixit. Primo tempore alleuiata eſt terra Zabulon, & Nephtali, id eſt, alleuiata fuit ab ignorantia. Et dicitur, quòd populus, qui habitabat in tenebris, vidit lucem magnam, ſcilicet, per illuminationem doctrinæ Chriſti.
D Oportuit ergo, quòd in Galilæa Gentium inciperet Chriſtus prædicare. Et iſta eſt præcipua cauſa. Vnde hanc inducit Mat. in litera, dicens, quòd Chriſtus prædicauit in vrbe Capharnaum, quæ eſt in finibus Zabulon, & Nephtali, vt impleretur, quod dictum eſt per Iſaiam, vt ſupra expoſitum eſt.

An Chriſtus prius venit in Nazareth, quàm in Capharnaum. Quæſt. LXXXVII.

QVAERITVR, an Chriſtus prius uenit in Nazareth, quàm in Capharnaum, vel è con-
E trario. Dicunt quidam quod in hoc non eſt dubitandum, ſed quòd prius venerit in Nazareth, quia dicitur hic, quòd relicta Nazareth iuit in Capharnaum. Idem patet Lucæ quarto, vbi poſtquam dixit Lucas de ieiunio Chriſti, dixit, quòd regreſſus eſt in Galilæam, & venit in Nazareth, vbi erat nutritus, & poſtea dicitur, quòd inde iuit in Capharnaum. Idem tenet Theophilus ſuper hoc dicens, quòd in hoc docet nos Chriſtus prius proprios beneficiare, & docere: deinde ad reliquos amicitiam ſpargere. Dicendum, quòd neceſſe eſt dici Chriſtum veniſſe in Capharnaum. Nam conuertit aquam in vinum in Cana Galilææ: deſcendit inde in Capharnaum, & manſit ibi diebus paucis.

Ioan. 2. Et hoc fuit prima vice, qua Chriſtus rediјt de Iudæa in Galilæam. Et fuit antequam Ioannes incarceraretur, vt ſupra oſtenſum eſt, Et colligitur Ioan. 2, & 3. Nam poſtquam Chriſtus fuit in Capharnaum, iuit ad Iudæam in feſto Paſchæ. Ioan. 2, & poſtea manente Chriſto in Iudæa baptizabant ibi diſcipuli eius, & Ioannes etiam baptizabat, quia nondum traditus fuerat. Ioan. 3. Iterum autem venit Chriſtus in Capharnaum, ſcilicet, poſtquam incarceratus eſt Ioan. Et de hoc loquitur hic Matthæus, quòd cùm audiſſet Chriſtus, quòd Ioannes traditus erat, ſeceſſit in Galilæam; & relicta Nazareth, venit in Capharnaum de Nazareth. Dicendum, quòd non apparet, an Chriſtus illuc ſemel tantùm, aut pluries venerit, Si ſemel tantùm: dicendum erit, quod prius iuit in Capharnaum, quã in Nazareth, Si autem pluries, poterit dici, quòd prius iuit in Nazareth, quàm in Capharnaum. Poteſt autem intelligi ſic, quòd Chriſtus ſteterat in Nazareth quaſi tota vita ſua vſque ad principium anni xxx. ſui. Tunc autem incipiente Ioanne baptizare iuit Chriſtus ad eum, vt baptizaretur, Et poſtquam baptizatus eſt, non eſt reuerſus in Galilæam in Nazareth, ſed confeſtim iuit in deſertum ad ieiunandum quadraginta diebus. Mat. 2, vt oſtenſum eſt præcedenti cap. in fine, Finito ieiunio rediјt ad Ioannem in Iudæam, & ibi aggregauit ſibi Petrum, & Andream, Philippum, & Nathanael: & cum eis iuit in Galilæam, vt colligitur Ioan. 1, & declaratum eſt ſupra in quæſtione de continuatione huius literæ. Et tunc licèt non dicatur, Ioan. 1 & 2. quòd iuerit in Nazareth, ſed quòd iuerit in Chana Galileæ, & inde deſcenderit in Capharnaũ, credendum eſt tamen, quòd iuerit in Nazareth, antequam iret in Capharnaum. Et patet hoc, quia Ioan. 2, dicitur, quòd de Cana Galilææ deſcenderunt in Capharnaum Ieſus, & Mater eius, & diſcipuli ſui. Et tamen Mater Chriſti morabatur in Nazareth, & non iuerat cum Chriſto in Iudæam ad baptiſmum: nec ad ieiunium, & tamen quando rediјt in Galilæam iuit ipſa cum eo in Capharnaum. Ioan. 2. Ergo quando ipſe rediјt in Galilæam, venit prius in Nazareth, quàm in Capharnaum. Et inde Mater eius iuit cum eo in Cana Galilææ ad nuptias, & inde deſcendit cum ipſo in Capharnaum. Scriptura tamen non curauit aliquid exprimere hac prima vice de Nazareth, quia veriſimile erat, quòd Chriſtus rediens in Galilæam, rediret prius in Nazareth, quàm in alium locum ſaltem propter matrem ſuam viduam, quæ ibi manebat. Et hoc modo prius Chriſtus iuit in Nazareth, quàm in Capharnaum. Si tamen intelligatur de hac vice, qua venit in Nazareth, poſtquam Ioannes traditus eſt, prius venit in Capharnaum, quàm in Nazareth: ſcilicet, quia iam iterum venerat in Capharnaum. Sic patet Luc. 4. vbi dicitur, quòd venit Chriſtus in Nazareth, & ex nomine Nazarenorum ipſe dixit contra ſe, quanta audiuimus à te facta in Capharnaum, fac nunc, & in patria tua. Et ſic innuitur, quòd prius ſteterat in Capharnaum, quàm in Nazareth. Et tamen loquendo ſolum de hoc ſecundo reditu in Galilæam, qui fuit poſt Ioannis incarcerationem, prius ſtetit in Nazareth, quã in Capharnaum. Et ſic dicitur in litera, quòd relicta Nazareth, deſcendit in Capharnaum.

Quare Chriſtus nunc reliquit Nazareth.
Quæſt. LXXXVIII.

QVAERITVR, quare Chriſtus nunc reliquit Nazareth. Dicendum quòd fecit hoc propter perſecutionem, quia Chriſtus ſtetit in Nazareth, & cùm diceretur ei quare non faciebat miracula ibi, ſicut in Capharnaum, dedit aliquas

F cauſas, quare non faciebat. Et tunc irati Nazareni eie-
cerunt illum de vrbe, & voluerunt præcipitare de
monte, Chriſtus autem tranſiuit per medium illo-
rum, & deſcendit in Capharnaum. Luc. 4. Nam ſicut
ipſe dixerat diſcipulis, quòd cùm perſequerentur eos
in vna ciuitate, fugerent ad reliquam, infra x. ita ipſe fe-
cit, cùm nondum eſſet tempus opportunum paſſio-
nis ſuæ, Iſtam cauſam allegat Glo. & patet hoc totum
Luc. 4. Alij dicunt, quòd Chriſtus fecit hoc, quia non
intendebat manere ſemper in Nazareth, ſed oporte-
bat prædicare per omnia loca, & quia prædicauerat
aliquanto tempore in Nazareth deſcendit ad prædi-
candum in Capharnaum. Sic enim quibuſdam vo-
lentibus tenere Chriſtum, vt apud eos maneret, dixit,
G alijs ciuitatibus oportet me euangelizare regnum
Dei, quia ad hoc miſſus ſum. Luc. 4. Dicendum, quòd
non ſtat, cùm præſupponitur hic, quòd Chriſtus præ-
dicauerit prius in Nazareth, quàm in Capharnaum.
Principium tamen prædicationis Chriſti fuit in Ca-
pharnaum, vt innuitur hic in litera, ideo prima cauſa
tenenda eſt, maxime quia Luc. 4. vbi ponitur quomo-
do ſteterit Chriſtus in Nazareth, non dicitur, quòd ibi
prædicauerit, ſed ſolùm, quòd aperuit librum Iſaiæ, &
legit, ideo illa cauſa prima vera eſt.

Quare præciſè Matthæus non allegauit hic illam auctoritatem Iſaiæ ſicut ipſe Iſaias eam ponit.
H *Quæſt. LXXXIX.*

QVAERITVR, quare Matthæus non alle-
gauit hic auctoritatem Iſaiæ, ſicut ponit ipſe
Iſaias. Nam plura ponit Iſaias, ſcilicet, primo
tempore alleuiata eſt terra Zabulon, &
Nephtali, & nouiſſimè aggrauata eſt via maris trans
Iordanem Galilææ gentium. Hic autem dicitur, terra
Zabulon, & terra Nephtali via maris trans Iordanem
Galilææ gentium: & non ponuntur aliqua verba, quæ
faciunt clauſulas, & complent ſententias. Dicunt qui-
dam, quòd Matthæus allegauit more ſolito; quia ipſe,
& cæteri Euangeliſtæ allegant auctoritates ſcripturæ
I quantum ad ſenſum non curantes de tenore literæ:
ſic patet ſupra 1. & 2. vbi allegat Matthæus auctorita-
tes quaſdam Ieremiæ, & Iſaiæ, & Oſeæ ad ſenſum, &
non ad literam, vt ibi oſtenſum eſt. Dicendum, quòd
non ſtat, quòd hic non allegatur auctoritas Iſaiæ,
etiam quantum ad totum ſenſum. Nam deficiunt
verba, quæ ſententias faciunt. Ideo dicendum, quòd
ex induſtria Matthæus decurtauit auctoritatem Iſaiæ,
quia non induxit illam quantum ad totum quod in-
tendebat Iſaias: Nam Iſaias intendebat duo ſignare
in hac prophecia, ſcilicet, quòd viri Galilæi, & maxi-
me de vrbe Capharnaum fuerunt illi, quibus primò
lux doctrinæ Chriſti appariturа erat. Secundum erat,
quòd ipſi poſtea obſtinarentur, & excæcarentur, non
K agentes pænitentiam ad Chriſti doctrinam. Primum
innuitur, cum dicitur, primo tempore alleuiata eſt ter
ra Zabulon, & Nephtali, ſcilicet, per lucem doctrinæ
Chriſti alleuiata eſt à tenebris ignorantiæ. Secundum
eſt, cùm dicitur, & nouiſſime aggrauata eſt via maris,
vt ſupra fuit expoſitum, fuit aggrauata nouiſſimè, ſci-
licet, per peccata ſua, quia redierunt ad malum, non
agentes penitentiam ex Chriſti prædicatione. Mat-
thæus autem intendebat hic ſolùm ſignificare, quòd
iſta terra Galilææ fuerit primò illuminata doctrina
Chriſti, De aggrauatione autem eius per obſtinationẽ
hic nolebat dicere, ſed dicit infra 6. vbi Chriſtus im-
properauit ciuitatibus illis, in quibus prædicauit, &
non egerunt penitentiam ad p̄dicationem eius, idõ non

introduxit Matthę hic totam auctoritatem, ſed ſolum illud, quod erat ad propoſitum ſuum. ſ. quòd ipſa terra Galilææ, quæ erat populus habitans in tenebris, vidit lucem magnam. Subintelligendum tamen eſt hic principium iſtius propheriæ, ſcilicet. Primo tempore alleuiata eſt terra Zabulon. Nam ex hoc ſignificatur, quod Chriſtus prædicauerit hic priuſquam in alijs ciuitatibus Iudæorum.

Quare Chriſtus prædicauit id, quod Ioannes prædicauerat, ſcilicet, pęnitentiam agite. Quæſt. XC.

QVAERITVR, quare Chriſtus prædicauit hic id, quod Ioannes prædicauerat, ſcilicet, pœnitentiam agite. Nam iſtud fuit, qđ Ioãnes prędicare cępit, vt patet præcedenti c. Iſtud ẽt fuit initium prædicationis Chriſti, vt patet hic. Dicendum, quòd fecit hoc Chriſtus propter multa. Primò quia conueniebat intentioni eius annunciare regnum cœlorum, & prædicare pœnitentiam: per quam ad illud venitur, ut infra dicetur. Secundò fuit hoc ad exẽplum, vt per hoc innuat, quòd nemo debeat dedignari ſectari doctrinam minorum, & aſſumere verba illorũ. Sic dicit Rabbanus, ſcilicet: In hoc etiam docet, ne qs ab inferiori perſona ſermonem contemnat. Nam, ſi Chriſtus dignatus eſt ſequi doctrinam Ioannis: nemo iuſtè poterit dedignari doctrinam cuiuſque minoris, dum tamen illa vera ſit. Tertiò fuit hoc ad confirmationem doctrinæ Ioannis. Erat enim Ioannes præcurſor Chriſti. Luc. 1. & infra 11. Et ipſe teſtimonium perhibuerat de Chriſto. Ioan. 1. Et quia teſtimonium illud eſſet efficacius, quanto Ioannes eſſet maioris venerationis, intererat Chriſti, quòd Ioannes haberetur in magna veneratione. Ideo ipſe laudauit eum valde. Et quia Ioannes in duobus ſe oſtenderat apud Iudæos, ſcilicet, in vita, & in doctrina: in utroque eum Chriſtus laudauit. De vita patet infra 11. & Lucę. 7. vbi vocauit eum prophetam, & plusquam prophetam, & dixit, quòd inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta. Et iſta laus profuit valde ad honorem Ioannis, quia hoc audito totus populus baptizatus eſt baptiſmo Ioannis. Doctrina autem Ioannis erat in duobus, ſcilicet, in verbis, quæ prædicabat, & in baptiſmo, quem conferebat. De baptiſmo Ioannis patet laus Chriſti infra vigeſimoprimo, & Marci. 11. vbi Chriſtus arguit contra Principes Sacerdotum, & legis peritos, quare non ſuſceperunt baptiſmum Ioannis. De doctrina eius in verbis patet hic, quia non poterat eſſe maior approbatio doctrinæ, quàm quòd Chriſtus prædicaret ea, quæ Ioannes prædicauerat. Et maximè, quia ab illis inciperet prædicationem ſuam: ac ſi fuiſſet diſcipulus Ioannis. Decuit ergo, quòd Chriſtus ſic prędicaret, vt Ioannes per omnia approbaretur. Quartò fuit propter honorem Ioannis ad excuſandum eum. Quia Ioannes fuerat nunc ab Herode incarceratus, & uulgares hoĩes, & ignari putant, quod quando quis aliquid mali patitur, meretur illud pati, & quòd ſi qua crimina ei obijciuntur, illa uera ſint: ſicut dicit Boetius. 1. de Conſo. proſa. 4. ſcilicet, ultimam eſſe aduerſæ fortunæ ſarcinam, ꝙ dũ aliquid miſeris ad crimen affigitur, quæ perferunt meruiſſe credantur. Et quia hoc derogaret ualde vitæ Ioannis, & perfectioni eius, qui erat uir ualde bonus, voluit Chriſtus eum laudare doctrinam eius ſequendo. Et eadem ratione uitam illius laudauit, ut ſic populum confirmaret in bona opinione de Ioanne. Quintò fuit ad tollendum calumniam, quam aliqui poſſent Chriſto imponere dicentes, quòd ipſe nunc uolebat prædicare, quaſi in dedecus Ioannis, volendo ſibi vſurpare famam, & officium Ioannis. Et ad tollendum

A hoc uoluit eum ualde honorare ſequendo doctrinam illius, ut per hoc oſtenderet, quòd non ex inuidia Ioannis prædicaret, cùm magis in hoc quaſi eius diſcipulum ſe oſtenderet. Nam ſolent periti uiri, quibus uirtus non ineſt, ex inuidia in alterutrum doctrinas ſuas lacerare, Chriſtus autem noluit confutare doctrinam Ioannis, ſed magis illam approbauit. Sic ait Chryſoſtomus ſuper Matthæum, ſcilicet. Sapienter autem inde prædicationis ſuæ ſumpſit initium, non ut conculcet Ioannes doctrinam, ſed ut magis confirmet, & teſtem eum uerum fuiſſe demonſtraret. Sextò fuit ad oſtendendum, quòd ad eundem pertinebat, ſcilicet, quòd Ioannes erat propheta Dei, & Chriſtus erat filius Dei: ſic dicit Hieronymus ſuper Matthæũ,
B ſcilicet. In quo etiam ſe oſtendit eiuſdem Dei eſſe filium, cuius ille fuerat propheta. Et ideo dicit. Pœnitentiam agite. Septimò fuit ad captandam auctoritatem, quia Chriſtus in principio prædicationis ſuæ nõdum habebat auctoritatem apud Iudæos: Ioannes autem fuerat maximę auctoritatis. Ideo uoluit à principio prædicare dicta Ioan. ut ſi non ex ſe, ſaltem ex uerbis Ioannis auctoritatem ſequeretur. Sic dicit Chryſo. in quadam Homilia, ſcilicet. Conſiderandum etiã, quòd in hac prædicatione nihil de ipſo manifeſtè prędicabat, quòd interim conueniens erat, quia nondum de eo docente opinionem habebat.

C *Quare Chriſtus in principio prędicationis pœnitentiam annunciauit. Quæſt. XCI.*

QVAERITVR, quare Chriſtus in principio prędicationis annunciauit pęnitentiam. Dicendum, quòd propter multa. Primò, quia Chriſtus uoluit ſequi doctrinam Ioãnis in principio ſuæ prædicationis propter cauſas poſitas præcedenti quæſtione. Ioannes tamen dixit, pœnitentiam agite: ideo Chriſtus pœnitentiam annunciare debuit. Secundo quia Chriſtus uenit, ut reformator omnium deformatorum, cùm ipſe miſſus eſſet ut redemptor, & ut legiſlator pleniſſimus: & quia omnia deformata reformantur per pœnitentiam, quæ eſt ſecunda tabu-
D la poſt naufragium, ut ait Hieronymus: ideo Chriſtus ad pœnitentiam inuitabat. Tertiò, quia iſtud erat officium Chriſti, ſcilicet, uocare homines ad pœnitentiam. infra 9. ſcilicet. Non ueni uocare iuſtos, ſed peccatores ad pęnitentiam. Et ob hoc Chriſtus non conqueritur de locis illis in quibus prædicauit, & miracula fecit, niſi, quòd non egerint pęnitentiam. Sic patet infra 11. ubi exprobat ciuitati Capharnaum, & Corozaim, & Bethſaidæ, & alijs in quibus prædicauit, multæ uirtutes factæ fuerant, & pęnitentiam non egerant. Quarto prædicauit Chriſtus pęnitentiam, quia omnibus neceſſaria erat. Nemo enim erat, qui in aliquo nõ peccaſſet, omnes ergo indigebant pęnitentia. Quintò, quia Chriſtus ueniebat ad nunciandum regnum
E cęlorum, illud autem non datur niſi bonis, ideo oportuit homines diſponi ad illud. Et quia ſemel malus non poteſt bonus effici, niſi per pęnitentiam, oportuit pęnitentiam annunciari. Sic dicit Chryſoſtomus ſuper Matthæum, ſcilicet, quis ergo auſus eſt dicere, uolo bonus eſſe, & non poſſum pęnitentia enim correptio eſt uoluntatis. Sextò, prædicauit Chriſtus pęnitentiam, quia ipſe inchoabat ſtatum noui teſtamenti: cùm eſſet nouus legiſlator: & tamen ille eſt ſtatus perfectus: ideo oportebat diſponi homines imperfectos ad illum. Hoc autem erat per pęnitentiam, quę omnia pręterita mala lauat, & ipſa propriè eſt ad inchoãdum uitam nouam, quia non poteſt aliquis, ut ait Auguſt. nouam uitam inchoare, quem ueteris non pęnituit.

Fuit autem conueniens, quòd prędicaretur à Chriſto pęnitentia potius, quàm iuſtitia. Primò, quia iuſtitia prædicãda eſt pro illis, qui in ea manent. Sed qui extra eam ſunt, non poſſunt eam immediate appræhendere: quia neceſſariũ eſt per pęnitentiam tranſire, cùm non ſit alia via ad delenda peccata præterita. Et quia ferè omnes homines in aliquo peccauerunt: ideo omnibus neceſſaria erat pęnitentia, antequàm appræhenderent iuſtitiam. Secundò, quia Chriſtus venerat ad redimendum nos per ſanguinem ſuum, & delicta tollendum: & non ex operibus iuſtitiæ, quæ nos feceramus, vel facturi eramus: ſed ſecundùm miſericordiam ſuam ſaluaturus erat nos. ad Titum. 3. Et quia, ſi Chriſtus prędicaret iuſtitiam, putarent homines, quòd quilibet ſaluari deberet ex proprijs operibus: ideo Chriſtus prædicauit pœnitentiam, vt non putaretur, quòd homo per opera ſua non ſaluaretur, ſed per Dei miſericordiam, & mortem redemptoris, dum tamen conuerteretur homo ad ipſum redemptorem per pœnitentiam de præteritis malis. Et tunc ſine vllis operibus iuſtitiæ, quæ eſſet ex nobis poteramus ſaluari. Tertiò conueniebat hoc, quia Chriſtus volebat introducere legem nouam, quę non conſiſteret in operibus, ſed in fide: lex autem Moyſi conſiſtebat tota in operibus, quæ erant quædam iuſtificationes exteriores, ideſt, cæremoniales: & quia ſi Chriſtus prędicaret iuſtitiam, putarent Iudæi, quòd adhuc manendum erat in illa lege, quæ erat de iuſtificationibus operum, prædicauit pœnitentiam, vt appareret, quòd iam non erat neceſſaria operatio legalis, ſed ſolum pœnitentia de præteritis malis; & fides de mediatore, per quem ſaluandi eramus. Iſta duo prædicauit Chriſtus, ſicut dicitur Marc. 1. ſcilicet: Pœnitemini, & credite Euangelio. Credere autem Euangelio erat habere fidem de ipſo mediatore: & de illis, quæ ipſe prædicabat. Hoc etiam modo prædicabant Apoſtoli ſui. Sic enim prædicauit Petrus in ſua prima prædicatione die Pentecoſtes, ſcilicet, pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum in nomine Ieſu Chriſti. Act. 2. Et in ſecunda prædicatione eius dicitur, pœnitemini, & conuertimini: vt deleantur veſtra peccata. Act. 3. Chriſtus igitur voluit inchoare iſtam formam, quàm tenere debebãt diſcipuli poſtea prædicantes.

Quare Chriſtus dixit: Appropinquabit regnum cœlorum. Quæſt. XCII.

QVAERITVR, quare Chriſtus dixit: Appropinquabit regnum cœlorum. Dicendum, quòd Chriſtus voluit annunciare regnum cęlorum de propinquo, propter multa. Primò, quia ipſe voluit tenere verba Ioannis in principio prędicationis. Et, quia Ioãnes dixerat, appropinquabit regnum cœlorum, etiam dixit illud Chriſtus. Secundò, quia iſtud maxime conueniebat Chriſto, quia nullus erat, per quem eſſet introitus in regnum cœlorũ, niſi per ipſum, ſcilicet, per ſanguinem eius. Et quia ipſe tunc venerat ad dandum nobis iſtum introitum dicebat, appropinquabit regnum cœlorum. Tertiò, quia Chriſtus dixerat, pęnitentiam agite, & quia pœnitentia in ſe dura eſt, & non inclinatur homo ad aſpera, niſi ſub ſpe aliquorum bonorum: promiſit Chriſtus regnum cęlorum, vt propter illud nemo piger eſſet ad pœnitentiam faciendum. Sic dicit Chryſoſt. ſuper Matth. 2. Et ſi vos non terrent mala, vt pęnitentiã agatis: ſaltem bona delectent. Quartò, quia Chriſtus voluit in hoc oſtendere differentiam legis ſuæ a lege Moyſi: quia in lege Moyſi non promittebantur expreſſe niſi bona temporalia. & quia lex iſta futura erat perfectior: voluit Chriſtus in ea promittere bona æ-

F terna, ſcilicet, regnum cœlorum. Quintò fuit conueniens ad oſtendendam differentiam ſtatus iſtius præſentis a præterito, qui fuerat ſub lege. Nam toto tempore præterito, quantumcumque aliquis iuſtus eſſet, qui moreretur, non ibat ad vitam æternam; ſed tenebantur animæ iuſtorum in quodã receptaculo, quod vocabatur ſinus Abrahæ. Nunc autem per mortem Chriſti aperienda erat ianua vitæ æternæ, ita vt cuilibet diſpoſito morienti pateret illico vita æterna. Ideo nunc potuit conuenienter regnum cœlorum annunciari, & promitti, & non ſub lege Moyſi: quia longe tunc erat, & nulli dabatur, vſque ad mortem redemptoris. Sexto fuit hoc, quia regnum celorum accipitur etiam pro ſtatu noui teſtamenti: vt ait Gregorius in
G homilia virginum: quia per Chriſtum introducẽdum erat nouum teſtamentum, debuit ipſe dicere, quòd appropinquauit regnum cælorum, ideſt, iam nunc incipit ſtatus noui teſtamenti, ideo omnes ſe diſponant ad illum, & iſta diſpoſitio erat per pęnitentiam. Magis tamen accipi poteſt pro vita æterna: ita quòd Chriſtus in principio prędicationis ſuę promittat illa bona, quę habituri ſunt obſeruatores bonorum eius. Sic dicit Remigius, ſcilicet: Notandum, quòd non dicit appropinquauit regnum Chananæorum, aut Iebuſæorum: ſed regnum cęlorum: Lex enim promittebat bona temporalia, ſed Dominus regna cęleſtia. Sed dicetur, quomodo regnum cęlorum appropinquabat nunc: quia illud nunquam appropinquat magis vno
H tempore, quàm alio, cùm ab homine per mortem, & non aliter habendum ſit, maximè quia regnum cęlorum datur homini per gratiam iuſtificantem: ſed omni tempore Deus gratiam hominibus contulit, qui ad eum appropinquare voluerunt, & tam illi, qui mortui ſunt ante Chriſtum, quàm qui poſt conſequi potuerunt regnum cęlorum. Dicendum, quòd regnum cœlorum per ſolam Chriſti mortem datur, & per illam appropinquat. Primum patet, quia non poteſt quis ire ad vitam æternam niſi remiſſis delictis ſuis ex gratia Dei. Nam remiſſio non poteſt fieri ex operibus noſtris, nec etiam ex contritione quantacumque illa ſit, ita quòd per eam eſſet nobis debitum regnum cęlorum, quaſi per quandam æquiualentiam, & iuſti-
I tiam: ſed ſolùm eſt remiſſio ex gratia: quia ſolus Deus libere vult remittere, licèt ipſe non remitteret niſi eis, qui dolent de peccatis: gratia autem iſta remiſſionis, non eſt niſi propter Chriſti mortem; quia ſi Chriſtus non fuiſſet pro nobis mortuus ad placandum nobis Deum, nunquam ille fuiſſet placatus, nec voluiſſet nobis reconciliari. Et quia Chriſtus mortuus eſt, Deus placatus eſt nobis: & abundanter gratiam confert eis, qui conuertuntur ad eum. Et ſic remiſſio tota peccatorum pendet immediate ex gratia. Ipſa autem gratia eſt propter Chriſti mortem. Nam per ſolam mortem Chriſti dicitur facta remiſſio peccatorum. Quia nihil fuit, quòd mereretur Deum reconciliari nobis, niſi Chriſti mors. Et ſic quandocunque remittuntur
K peccata homini, fit illa remiſſio per mortem Chriſti: cùm remiſſio illa fiat per hoc, quòd Deus homini donat gratiam reconciliando eum ſibi, qui erat prius in ira eius. Et hoc Deus non faceret, etiam ſi homo ſemper plangeret, & ſe affligeret pro peccatis, niſi Chriſtus pro nobis mortuus eſſet, quia actiones noſtrę non ſufficiunt ad placandum Deum. Ideo quandocunque fuit remiſſio peccatorum, & quorumcumque peccatorum per Chriſti mortem fuit illa remiſſio; & ſicut eſt hoc quantum ad illos, qui ſunt poſt mortem Chriſti: ita etiam mors Chriſti profuit illis, qui fuerunt a principio ſæculi: quia Deus diſpoſuerat à ſæculis Chriſtum pro nobis moriturum, ideo, licèt nondum mortuus eſſet, quia tamen aliquando moriturus erat, acce-

ptabat

ptabat nos Deus ad gratiam ſuam, propter illam mortem, per quam ſibi ad integrum ſatisfieret. Et ſic regnum cœlorum nunquam datum eſt, niſi per Chriſti mortem. Etiam appropinquauit regnum cœlorum per mortem Chriſti, quia antequam Chriſtus mortuus eſſet, licèt acceptaret Deus homines ad gratiam ſuam, & reconciliationem, tamen eis morientibus non dabat regnum cœlorum quouſque Chriſtus realiter moreretur. Nunc autem Chriſto mortuo conteſtim morientibus patere poteſt regnum cœlorum. Ideo quanto fuerunt homines magis propinqui principio ſæculi: tanto fuerunt magis elongati à regno cœlorũ. Et ſic per ſucceſſiones temporum. Cùm autem Chriſtus prædicare cœpit, erat propinqua paſſio ſua, per quam aperiretur regnum cœlorum, nunquam claudendum. Ideo conuenienter dixit, quòd appropinquauit iam regnum cœlorum, id eſt, prope eſt in ianuis, & ob hoc Chriſtus præcepit hoc Apoſtolis prædicare, infra 10. ſcilicet. Euntes prædicate dicentes, quòd appropinquauit regnum cœlorum,

Quomodo concordat dictum Matthæi, & Marci, Pœnitentiam agite, &c. *Quæſt. XCIII.*

QVAERITVR, quomodo dicitur hic, quòd Chriſtus dicebat: Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cœlorum, quia Mar. primo, dicitur, quod Chriſtus prædicabat, dicens: Pœnitemini, & credite Euangelio. Dicendum ꝙ vtrumque Chriſtus dixit. Nam pœnitentiam ante omnia annunciauit, & hoc etiam Marcus dicit, ſcilicet, pœnitemini: poſtea annunciauit regnum cœlorum, quod pœnitentibus dandum erat. Prædicauit etiam, quòd crederetur Euangelio, id eſt, prædicationi ſuæ. Matthæus autem expreſſit duo iſtorum, ſcilicet, pœnitentiam, & regnum cœlorum, & ſubticuit de fide Euangelij: Marcus autem expreſſit duo, ſcilicet, pœnitentiam, & fidem Euangelij, & ſubticuit de regno cœlorum, ſed poſuit illud ante hoc, dicens, quòd Ieſus venit in Galilęam prędicans, & dicens, quoniam impletum eſt tempus, & appropinquauit regnũ Dei: pœnitemini, & credite Euangelio. Et ſic Marcus poſuit omnia tria: ſed non ſub eiſdem verbis: Matthæus vero duo tantum. Et quia Marcus fuit poſterior, fortè ſupplere voluit quod deerat Matthæo. Et hoc modo ſaluantur multæ diuerſitates apparentes inter Euangeliſtas per hoc, quòd quidam expreſſerunt ea, quæ alij tacuerunt,

An Chriſtus ſemper prædicauerit pœnitentiam agite, an aliquo tempore. *Quæſt. XCIIII.*

QVAERITVR, an Chriſtus ſemper prædicauit hoc, ſcilicet, pœnitentiam agite, vel ſolùm aliquo tempore. Quidam dicunt, ꝙ Chriſtus ſolùm dixit hoc in principio prædicationis ſuæ, vt per hoc doctrinam Ioãnis confirmaret, velut ipſe auctoritatem acciperet à populo propter verba Ioannis. Cùm autem ad hoc ſufficeret prædicaſſe iſta in principio, dicunt, quòd poſtea non prædicauit illa, ſed de proprijs loquebatur. Dicendum, ꝙ Chriſtus ſemper hoc prędicauit, quia iſtud pertinebat ad officium ſuum: cùm ipſe dixerit infra, quod non veni vocare iuſtos, ſed peccatores ad pęnitentiam. Et tamen officium ſuum ſemper fuit idem vſque ad mortem: ergo ſemper pœnitentiam prædicauit. Secundò patet, quia poſt multa tempora Chriſtus exprobauit Ciuitatibus, in quibus egerat miracula, & prædicauerat, & non egerant pœnitentiam, infra 11. ergo videtur, quòd adhuc pœnitentiam prædicabat. Sic etiam A Luc. 13. Chriſtus ſæpe dixit niſi pęnitentiam egeritis, omnes ſimul peribitis. Ergo Chriſtus ſemper illam prædicabat, & laudabat dicens, quòd maius gaudium eſt in cœlo coram Angelis Dei ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, quàm ſuper nonaginta nouem iuſtis, qui non indigent pœnitentia. Luc. 3. Tertio patet, quia non ſolùm Chriſtus, ſed etiam Apoſtoli pœnitentiam prædicabant, quia Petrus in duabus primis prædicationibus ſuis dixit, pęnitemini, & conuertimini, vt deleantur peccata veſtra. Et iterum, pęnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque. Act. 2. & 3. Si tamen Chriſtus non prædicaſſet illam ſemper, non prædicaſſent eam Apoſtoli poſt ipſum. Ideo ſemper eam ipſe prędicauit. Quartò patet, quia hic dicitur de B appropinquatione regni cœleſtis. Et iſtud propriiſſime competebat Chriſto, quia per eum appropinquabat regnum cœlorum, vt ſupra expoſitum eſt: ergo iſtud ſaltem ſemper prædicaret, quia iſtud nunquam fuerat completum, niſi in tempore ſuo: ſicut dicitur Mar. primo, quòd Chriſtus prædicabat Euangelium regni Dei, dicens impletum eſt tempus, & appropinquauit regnum Dei, pœnitemini, & credite Euangelio. Quintò, quia cùm Chriſtus incępiſſet ſemel prædicare pœnitentiam, nunquam ceſſaret eam prædicare, niſi ceſſaret tempus illius, vel completum eſſet. Et tamen ſemper eſt locus pœnitentiæ, & Chriſto prædicante ſemper erant aliqui, qui vocari poſſent ad pęnitentiam: ergo Chriſtus ſemper illam prædicauit. C Cùm autem obijcitur, ꝙ fuit hoc ad confirmandam doctrinam Ioannis, & accipiendam auctoritatem ex verbis eius: ideo quòd non oportuit ſemper prædicari hoc. Dicendum, quòd ſi iſtæ ſolæ fuiſſent cauſæ, ſuffeciſſet aliquo tempore hoc prędicari, quia tamẽ fuerũt aliæ cauſæ perpetuæ, vt dictum eſt nunc, & ſupra in quadam quęſtione de hoc, ideo Chriſtus ſemper hoc prædicauit.

An Chriſtus hoc ſolum prædicabat. *Quæſt. XCV.*

QVAERITVR, an Chriſtus hoc ſolum prædicabat. Aliqui putant, quòd ſic, cùm hic non dicatur aliquid aliud, quod prædicaret. Dicendum, quòd Chriſtus multa prædicauit D præter hæc: ſicut apparet ex proceſſu omnium Euangeliſtarum, qui plurima aſſerunt eum dixiſſe. Et etiam infra in litera dicitur, quòd prædicabat Euangelium regni Dei, multa ergo præter hæc prædicabat. Item, quia ridiculum eſſet: ſi hæc ſola diceret, quia prædicatio ſua eſſet in vnico verbo. Sed dicitur, quòd prædicabat hoc, quia iſtud erat præcipuum, quod prædicabat. Sicut eſt in operationibus, quia omnes ſunt propter finem. Et quia ſolus finis intenditur propter ſe, licèt plurima propter illum finem homo faciat: dicetur facere hoc ſolum, ſcilicet, pertingere ad illum finem: cùm omnia ordinentur ſolùm ad pertingẽdum finem, vel quandocũque includũtur plura in aliquo, E dicendo illa ſolùm videtur dici propter id, in quo includuntur. Sicut patet in themate prædicantiũ, quod in paucis verbis conſiſtit. Quia tamen omnia, quæ ipſi dicunt includuntur in illo, vel reducuntur ad illud, ſcilicet, quia ſunt ad expoſitionem eius, dicitur prædicator ſolum thema prædicare. Ita eſt de his, quia his paucis verbis, ſcilicet, pœnitentiam agite & cętera, continebatur tota intentio Chriſti, quia ipſe ſolum intendebat deducere nos ad regnum cęlorum. Et ad hoc erant omnia, quæ ipſe faciebat, & dicebat. Ideo cùm omnia dicta ſua reducerentur ad hunc finem, quòd homo per pęnitentiam perueniret: vel diſponeret ſe ad regnum cęlorũ: dicebatur iſtud ſolum prædicare, vel erat ei iſtud quaſi thema, & poſtea proſeque-

ſequebatur omnia alia, quæ volebat, quæ pertinebant
aliquo modo ad pęnitentiam,ad regnum cęlorum: ſi-
cut oſtendendo pęnas eorum, qui non pęnitebant.
Sicut Luc.13. ſcilicet: Niſi pęnitentiam egeritis, om-
nes ſimul peribitis. Et induxit ibi duo exempla de ſu-
blatis morte ſubitanea,& acerrima, quia pęnitentiam
non agebant. Aliquando exprobrabat nō facientibus
pęnitentiam, vt infra 11. & aliquando laudabat pęni-
tentiam dicendo eam placere Angelis Dei.Luc.15.&
ſic de multis alijs,quæ poterant induci: ſimiliter facie-
bat quantum ad regnum cælorum: de quo multa di-
cere poterat, & dicebat. Nemo tamen putet, quòd
Chriſtus vſus fuerit hoc modo prædicandi, quo nos
vtimur, ſcilicet, quòd ſumpto themate ad propoſitū
eius omnia proſequamur. Nam etiam apud antiquos
doctores ſacræ ſcripturæ,non fuit iſte modus: ſed vte-
bantur oratione ſoluta, ſcilicet: Dicentes quicquid
vellent, ſiue per modum expoſitionis, ſicut in homi-
lijs: ſiue per modum orationis, ſicut patet in ſermo-
nibus ſanctorum.Si tamen Chriſtus vſus fuiſſet modo
prædicandi per thematis ſumptionem, nemo fuiſſet
de antiquis patribus,qui illum modum non tenuiſſet:
vt Chriſtum inquantum poterant imitarentur. Sed
non tenuit Chriſtus illum modum, immo non con-
ueniebat ei, quia oportebat eum plura dicere, cùm
eſſet legiſlator nouiter introducens quæ inter ſe non
tantum conuenirent, quòd poſſent ad vnum proxi-
mum thema reduci, ideo magis prædicabat per mo-
dum exortationis, & interdum per modum narratio-
nis annunciando diuerſa, & præcepta ponendo: ſic ēt
Apoſtoli prædicabant, vt plurimum enarrando res ge-
ſtas Chriſti, & præcepta ab eo tradita, vel aliqua quæ
fuerant in veteri teſtamento: ſicut patet de p̄dicatione
Petri Actu.2. & 3. ſic etiam de prædicatione Pauli.
Act.13.non ergo putet quis quòd aſſumeret Chriſtus
iſta verba tanquam thęma,ſcilicet, pœnitentiam agite
&c.& proſequeretur illa, ſicut nos facimus, ſed dici-
mus, quòd Chriſtus ſemper prædicauit illud, quia in
omnibus locis vocat homines ad pænitentiam, licèt
per diuerſos modos loquendi.

Ambulans autem Ieſus iuxta mare Gali-
lęæ, vidit duos fratres, Simonem qui voca-
tur Petrus,& Andream fratrem eius,mitten-
tes rete in mare: erant enim piſcatores: &
ait illis: Venite poſt me, & faciam vos fieri
piſcatores hominum. At illi continuo reli-
ctis retibus, ſecuti ſunt eum. Et procedens
inde, vidit alios duos fratres Iacobum Zebe-
dęi, & Ioannem fratrem eius in naui cum
Zebedęo patre eorum reficientes retia ſua.
Et vocauit eos, Illi autem ſtatim relictis re-
tibus,& patre,ſecuti ſunt eum.

Ambulans Ieſus. Deſcripta in generali Chriſti præ-
dicatione,hic ponitur aggregatio populi ad ipſum. Et
diuiditur in duo. Quia primo ponitur aggregatio qua-
rundam perſonarum ſpiritualium ad ipſum, ſcilicet
Apoſtolorum. Secundò aggregatio aliorum non fa-
miliarium, ſcilicet turbarum, vel populorum ibi.
Et circuibat Ieſus. Circa primum dicitur. *Ambulans Ie-
ſus iuxta mare Galilęę.* Ibi enim Chriſtus erat, quando
primos Apoſtolos vocauit. Et dicitur quòd ambula-
bat iuxta mare,quaſi dicat: Solus ambulabat, eo quòd
diſcipulos non habebat, ſed nunc eos aggregare ſibi
cœpit. Et hoc erat iuxta mare Galilææ,quia in Galilęa,
& de ipſa Galilęa,quaſi omnes diſcipulos vocauit. Iſta

F enim fuit vna de cauſis, quare Chriſtus prædicationē
ſuam in Galilæa inchoauit, ſcilicet, quia ibi diſcipulos
aggregaturus ſibi erat. Et vocatur iſtud mare Galilææ
quidam lacus magnus, qui erat in Galilæa habens in
longitudine centum ſtadia,& in latitudine quadragin
ta,& tranſit per medium illius Iordanis, & ab ipſo illa
multitudo aquarum cauſatur,vt dicit Hieronymus. Et
vocatur mare ſecundùm conſuetudinem Hebræo-
rum, qui omnem congregationem magnam aqua-
rum mare vocant,vt ſupra diximus. Et quia non eſt ve
rum mare,non vocatur abſolute mare, ſed mare Ga-
lilææ. Et aliquando dicitur ſtagnum Geneſareth, &
vocatur mare Ceneteth cōiter in veteri teſtamento,
ſicut Numer.34. *Vidit duos fratres Simonem qui vocatur*
G *Petrus.* Iſti duo fuerunt primi,qui ad Apoſtolatum vo-
cati ſunt, nomen autem Petri erat prius Simon, ſed
Chriſtus mutauit nomen eius infra 10. Et ita prædixit
ei a principio quando eum primò vidit,ſcilicet: Tu es
Simon filius Ioanna,tu vocaberis Cephas,quod eſt in-
terpretatum Petrus. Ioan.1. de cauſa autem mutatio-
nis nominis dicetur infra 10 Et dicitur Simonem,qui
vocatur Petrus, ideſt, nunc vocatur Petrus, & tamen
prius nō vocabatur Petrus,ſed Simon. *Et Andream fra
trem eius.* Ambo erant piſcantes ſimul, quia fratres e-
rant,tamen viri deuoti. Nam Andreas diſcipulus Ioan-
nis Baptiſtæ erat. Ioan.18. Et ipſe Andreas primus om
nium ſecutus eſt Ieſum propter ſermonem Ioann. Et
duxit Petrum fratrem ſuum ad Ieſum dicens ei. Inue-
H nimus Meſſiam. Ioan.1. *Mittentes rete in mare.* Erant
enim in actu piſcandi, quia piſcatores erant, vt dicitur
in litera, & in loco piſcandi Chriſtus illos quærebat.
Sic dicit Glo. ſcilicet, Decēter autem per piſcatoria va
dit loca piſcator piſcaturus. *Erant enim piſcatores.* Hic
redditur cauſa præcedentis dicti, ſcilicet, quomodo
Petrus,& Andreas mittebant rete in mare. Et dicitur,
quòd hoc erat quia erant piſcatores. Illi enim habita-
bant iuxta illud mare Galilææ, ſcilicet,in vrbe Bethſai-
da. Nam Andreas erat de Bethſaida. Ioan.10. Et quia
Petrus erat frater eius, etiam eſſet de Bethſaida. Et
quia locus ille erat apud mare, erat eis opportunitas
ad hoc,quòd piſcatores eſſent,maximè quia pauperes
erant,& in hac arte vitam ducebant. *Et ait illis. Venite*
I *poſt me.* ideſt,relinquite piſcationem iſtam,& ſequimi-
ni me ad aliam piſcationem. *Faciam vos fieri piſcatores
hominum.* Sicut nunc piſces capitis,ita de cætero homi-
nes capietis: ſic dicitur Luc.5. quòd Chriſtus dixit ad
Simonem: Noli timere, ex hoc iam homines eris ca-
piens. Et ſic vocabat Chriſtus illos ad officium nobi-
lius, vt meritò relinquere poſſent officium capiendi
piſces. *Et illi continuo relictis retibus ſequuti ſunt eum.*
Hoc dicitur in laudem Petri, & Andreæ. Nam licèt
occupati eſſent circa piſcationem,non curauerunt am
plius de illa,ſed retia,& puppim, & ſi quid aliquid ha-
bebant reliquerunt,ut Chriſto iubenti obedirent. *Et
procedens inde vidit alios duos fratres.* Ambulabat enim
Chriſtus in littore, & cùm iam vocaſſet iſtos duos,
proceſſit per littus, & inuenit alios duos fratres, quos
etiam vocauit, & modicum diſtabant iſti a loco vbi
K vocauerat Petrum,& Andream, vt patet Mar.1. ſcili-
cet: Et progreſſus puſillum vidit Iacobum Zebedæi.
Nam erant ſocij in piſcatione Petrus, & Andreas, &
Iacobus,& Ioannes,licèt in duabus nauibus piſcaren-
tur: ideo cùm iubente Chriſto Petrus concluſiſſet ma-
gnam multitudinem piſcium, ita vt non poſſet ad ter-
ram trahere,vocauit ſocios de alia naui, ſcilicet, Iaco-
bum,& Ioannem, vt innuitur Luc.6. *Iacobum Zebedęi,
& Ioannem fratrem eius in naui.* ideſt uidit iſtos duos in
naui: vocatur Iacobus Zebedæi, ideſt, Iacobus filius
Zebedæi. Nam pater eius uocatur Zebedæus, vt pa-
tet hic. Ioannes frater eius eſt Ioannes,qui fuit Euan-
geliſta.

geliſta. Et iſte erat iunior cæteris Apoſtolis, ambo cognati Chriſti, quia Zebedęus acceperat in vxorem unam ſororem Virginis Matris Chriſti. *Cum Zebedęo patre eorum.* Erant enim filij cum patre, quia ad eius imperium piſcabantur, & conſolabatur pater ex eorum pœnitentia, ſic dicit Chryſoſtomus in quadam homilia, ſcilicet, Non parua hic demonſtratio virtutis, inopiam facile ferre, ex iuſtis nutriri laboribus, colligari inuicem amoris virtute, patrem habere ſecum, & curare. Sic etiam dicit idem Chryſoſtomus ſuper Matthæum, ſcilicet, ꝙ ad maiorem pietatem eorum pertinet, quòd in tanta paupertate ſic patri ſuo ſuccurrebant, vt ſecum eum baiularent in naui, nõ ut ille iſtos adiuuaret in opere, ſed ut iſti illum conſolarentur ſua præſentia, *reficientes retia ſua*, ideſt, reparantes illa, quia fortè vetera erant, & rumpebantur. Reficere enim pertinet ad vetera, quæ aliquo modo deſtruuntur. Et ſic Marc. primo, dicitur, componentes retia ſua, ſcilicet, quia vetera reducebant in ſtatum bonum, *& vocauit eos*, ſcilicet, vt dimitterent omnia, & ſequerẽtur, ſicut dixerat Petro, & Andreæ, Marc. primo. Dicitur quòd ſtatim vocauit eos, ſcilicet, mox vt uidit eos in naui, vocauit ipſos nihil moratus, in quo oſtẽdebat ſe ex imperio facere. *Illi autem ſtatim.* Non fuerunt pigri in reſpondendo Chriſto, ſed ſtatim ad vocationẽ eius omnia reliquerunt, *relictis retibus, & patre, ſecuti ſunt eum.* Magna laus eſt in hoc Iacobi, & Ioannis, quos nec rerum poſſeſſarum deſiderium, nec paterna pietas tenuit, quin ſtatim vocantem Dominum ſequerẽtur. Mar. primo, dicitur. Relicto patre Zebedęo in naui, cum mercenarijs. Nam nauicula patris ipſorũ erat, & ad opus piſcandi cõduxerat mercenarios, qui manſerunt cum eo in naui recedentibus filijs,

Quomodo concordat iſta Apoſtolorum vocatio, & illa, quæ habetur Ioannis primo capi. Quæſt. XCVI.

QVAERITVR circa narrationem iſtam Apoſtolorum Petri, & Andreæ, quomodo dicitur hic, quòd vocati fuerunt apud mare Galileæ, quia videtur, quòd multo ante hoc, & in alio loco vocati fuerũt à Chriſto, & aggregati ſunt ei. Patet, quia iſtud quod hic dicitur, fuit in Galilæa apud mare, poſtquam Ioannes traditus erat. Et tamen Ioanne baptizante, & manente in Iudęa cùm ibi Chriſtus eſſet, vocauit Andream, & Petrum, & ſecuti ſunt eum. Nam cùm ſemel tranſeunte Chriſto coram Ioanne dixiſſet Ioannes, ecce agnus Dei: duo diſcipuli qui cum eo erant, ſcilicet, Andreas, & alius, cuius nomen tacetur, ſecuti ſunt Chriſtum. Ioann. 1. Et tunc Andreas duxit Petrum ad Ieſum, & dixit ei, tu vocaberis Cęphas. Et tunc etiam vocauit Philippum, & cum iſtis iuit de Iudęa in Galilæam, eo. c. & cum eis etiam deſcendit poſtea in Capharnaum. Ioann. 2. Ergo non potuerunt nunc vocari, quia iſtud fuit multo tempore poſt illud. Dicendum, quòd Chriſtus vocauit ad ſe Andream, & Petrum, & quoſdam alios in Iudæam, & ſecuti ſunt eum, ambulantes cum eo aliquanto tempore, & tunc iuerunt cum eo in Galilęam prima vice, qua Chriſtus redijt de Iudęa in Galilæam, & iuerunt cum eo in Cana Galilęæ ad nuptias Ioannis ſecundo, ſcilicet, vocatus eſt Ieſus, & diſcipuli eius ad nuptias, & ibi coram eis conuertit aquam in vinum, & crediderunt in eum diſcipuli eius, eo. c. Poſtea etiam deſcenderunt cum eo de Cana Galilęæ in Capharnaum, eo. cap. Iſti tamen non manſerunt ſemper cum Chriſto ex hac vocatione, ſed redierunt poſtea ad officium ſuum piſcandi, & ſic potuerunt iterum à Chriſto vocari. Nunc autẽ vocati ſunt ad manendum ſemper cum eo. Ita vt nunquam redirent Chriſto viuente

A ad alias occupationes ſeculares, ſed ſemper cum Chriſto manerent. Iſta autem fuit vocatio præcipua Apoſtolorũ, quia per iſtam ad Apoſtolatum vocati ſunt, & firmiter cum Chriſto manſerunt: per priorem autem vocationem ſolùm fuerunt vocati ad quandam familiaritatem Chriſti. Patet hoc eſſe veriſimile, quia etiam ſi à Chriſto vocati eſſent ſemel adhuc redire põterãt ad officia ſua, licèt eſſent diſcipuli eius. Sic enim patet de diſcipulis Ioannis. Nam Andreas diſcipulus Ioãnis erat: nam audiebat eum, & ſequebatur ipſum. Ioan. primo. Et tamen non ſemper manebat cum Ioanne, ſed aliquando redibat ad piſcandum, ſicut nunc patet, cùm Chriſtus inuenit eos piſcantes. Ita ergo ſe habebant quantum ad Chriſtum, ꝙ licèt ſemel vocati

B eſſent ab eo, & effecti diſcipuli eius, tamen redierunt ad piſcandum. Et quia Chriſtus volebat eos habere ſemper ſecum, quia ita opus erat, voluit eos nunc vocare ad ſemper cum ipſo manendum. Et quia iſta vocatio erat præcipua, vt dictum eſt, ſolùm fit mentio hic, & Marc. primo, & Luc. quinto, de hac vocatione quaſi non fuiſſet alia. Ioannes autem, qui ſupplere voluit omiſſa per alios, dixit de illa vocatione. De hoc dicit Auguſtinus libro de concordia Euang. ſcilicet. Sanè mouere poteſt, quomodo Ioãnes dicat non in Galilæa, ſed iuxta Iordanem Andream ſecutum eſſe Dominum cũ alio, cuius nomen tacetur: deinde Petrum ab illo nomen accepiſſe: cæteri autem tres Euangeliſtæ de piſcatione eos eſſe vocatos dicunt: reſponden-

C dum ſecundùm quòd de Ioanne dicamus diligenter conſiderandum eſt, cùm & locorum plurimum interſit, & temporis, & ipſius vocationis. Sed intelligendum eſt Petrum, & Andream non ſic vidiſſe Dominum iuxta Iordanem, vt ei iam inſeparabiliter inhærerent, ſed tantum cognouiſſe quis eſſet, & eum miratos ad propria remeaſſe,

Quomodo intelligatur diuerſitas Matthæi, & Lucæ de retibus Apoſtolorum vocatorum. Quæſt. XCVII.

QVAERITVR, quomodo poteſt ſtare id quod dicitur hic de vocatione Petri, & Andreæ, quia Luc. quinto, ponitur multum diuerſa ſententia. Nam hic ponitur, quòd mit-

D tebant retia in mare, & Luc. quinto, dicitur quòd piſcatores deſcenderant, & lauabant retia. Item, quia Luc. quinto, dicitur, quòd Chriſtus dixerat Petro, ꝙ mitteret rete in mare, & concluſit multitudinem magnam piſcium, ita ut rumperetur rete, & implętę ſunt nauiculæ piſcibus, ita ut mergerentur. Tunc Petrus procidens ad genua Ieſu, dixit: Exi à me, quia homo peccator ſum: cui Chriſtus dixit: Noli timere: ex hoc iam eris homines capiens. Et tunc dicitur, quòd ipſe Petrus, & Iacobus, & Ioannes relictis omnibus, ſecuti ſunt eum.

Dicendum, quòd in hic ſunt duæ opiniones. Quidam dicunt fuiſſe duas vocationes. Vnam quam ponit Lucas, & aliam quam ponunt Matthæus, & Mar-

E cus. Alij dicunt eandem eſſe vocationem, quam Matthæus, & Marcus ſcribunt, cum illa, quam ponit Lucas. Prima eſt Nicolai, & multorum. Dicit enim, ꝙ Andreas, & Petrus ter à Chriſto vocati ſunt. Prima vocatio fuit immediatè poſt baptiſmum Chriſti. Ioannis primo, quando duo diſcipuli Ioannis audierunt ipſum dicentem de Chriſto: ecce agnus Dei, & ſecuti ſunt Ieſum. Et ibidem dicitur, quod Andreas frater Simonis erat vnus ex duobus, qui ſecuti fuerant Chriſtum. Et ibi dicitur, quomodo vocauit fratrem ſuum Simeonem ad Ieſum. Secunda vocatio fuit in captura piſcium Luc. quinto, vbi Chriſtus propter turbas irruentes aſcendit in nauem Petri ad prædicandum.

Et

racula: immo uerè uiderant, ut dicetur ſequenti.q. & ex hoc crediderunt, ꝙ ſic etiam poſſet facere eos Doctores legis, ſine aliqua longa exercitatione in literis. Aliter poteſt dici, ꝙ iſti ſenſerant in ſe aliquid diuinũ, quando Chriſtus eos uocauit: ita ut neceſſe eſſet quaſi eos venire. Ita ergo crediderunt, quòd ſicut ipſe ceperat voluntates eorum, ita poterat eis dare virtutem capiendi voluntates aliorum. Et hoc erat piſcari eos. Sic dicit Chryſoſt. in quadam Homilia, ſcilicet. Ergo tantæ promiſſioni crediderunt, & per ſermones, quibus ſunt capti crediderunt ſe alios poſſe piſcari. Tertiò poteſt dici, quòd iſti crediderunt quòd Chriſtus poterat eis dare ſubito cognitionem ſufficiẽtem ad hoc, quòd prædicarent, quia ex operibus ſuis uidebãt eum eſſe prophetam, vel prophetis maiorem: interdum tamen vnus propheta faciebat alium prophetam: ſicut Elias vnxit Eliſæum in prophetam. 3. Regum. 19. & poſtea impetrauit, quòd ſpiritus ſuus duplicaretur in Eliſæo. 4. Regum. 2. Ita poterit iſtam credere de Chriſto, quòd poterat eos ſubito facere prophetas, vel prædicatores, ut poſſent homines piſcari.

Quomodo ad vnicam vocem Petrus, & Andreas, & alij ſecuti ſunt Dominum. Quæſt. C.

QVAERITVR, quomodo Petrus, & Andreas, Iacobus, & Ioannes ad vnicam Domini vocem, relictis omnibus ſecuti ſunt eum, quia hoc videbatur valde difficilè. Dicunt quidam, quòd hoc fecerunt incitati magnitudine promiſſorum.

Sed dicendum, quòd non ſtat, quia Chriſtus non promiſit eis quicquam, vnde adhuc ipſi erant dubij, quid pro hoc eis daretur. Nam infra 19. dixit Petrus Chriſto. Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te: quid ergo erit nobis? Si tamen Chriſtus iam promiſiſſet iſtis aliquid, vt venirent ad eum: non peterent nunc quid dandum eis erat, quia reliquerant omnia. Item patet, quia Chriſtus reſpondit eis quid pro hoc habituri eſſent dicens: Vos qui reliquiſtis omnia, & ſecuti eſtis me, ſedebitis ſuper duodecim ſedes iudicantes duodecim tribus Iſrael. Si tamen Chriſtus iam aliquid eis de præmio fuiſſet locutus, non reſponderet nunc quaſi de nouo. Item, quia in iſtis verbis Chriſti non habetur promiſſio alicuius præmij, ſed magis hortatio quædam ad laborem, cùm dixit. Faciam vos fieri piſcatores hominum. Et tamen hoc erat labor, & difficultas, & non eſt aliquid, quod detur in præmium, cùm præmium ſit aliquod bonum ſecundùm ſe deſiderabile, nullum in ſe laborem, aut moleſtiam continens. Et ſic non erat iſtud pręmium, ſed potius aliquid pro quo præmium promitti deberet. Quia ita nunc fit, cùm dicamus, quòd doctoribus ſacræ ſcripturæ, qui ſunt piſcatores hominum, debeatur in præmium aureola, quæ virginibus, & martyribus confertur.

Item patet, quia Grego. in quadam Homilia dicit: Nulla autem Petrus, & Andreas Chriſtum miracula facere viderant, nihil ab eo de præmio ęternæ retributionis audierant, & tamen ad vnum Domini præceptum, hoc quòd poſſidere videbantur, obliti ſunt. Et ſic non ſecuti ſunt Chriſtum propter præmia, quæ eis promiſerit. Aliter ergo dicendum eſt, & primò poteſt dici, quòd iſti ſecuti ſunt Dominum, non propter retributionem, ſed propter deſiderium bonorum operum, quia uidebant valde bonum eſſe, & Deo acceptũ id, quod facere iubebantur, ſcilicet, piſcari animas. Et ſic obtulerunt ſe promptos. Sic dicit Chryſoſtomus ſuper Matthæum, ſcilicet, non autem prædicti diſcipuli ſecuti ſunt Chriſtum doctoris cupientęs honorẽ,

F ſed operis lucrum. Sciebant enim quam præcioſa eſt anima hominis, & quam grata eſt apud Deum ſalus ipſius. Secundo dicunt quidam quòd fecerunt ſolùm, vt obedirent præcepto. Nam Chriſtus iubebat, ideo ſine mora obedire uoluerunt. Hoc innuitur in uerbis Gregor. ſupra allegatis, ſcilicet. Nulla miracula Petrus, & Andreas Chriſtum facere viderant: nihil de præmio æternæ retributionis audierant, & tamen ad vnum Domini præceptum, hoc quòd poſſidere videbantur obliti ſunt. Iſtud verum eſt, & nulla cauſa hic tangitur. Nam iſti ſecuti ſunt Chriſtum præcipientẽ, & tamen cauſa quare tam promptè obedierunt, oportet aliunde quæri. Nam non obedierunt ex eo ſolo, ꝙ præceptum erat, quia tunc omni præcepto, & à quo-
G cunque dato æqualiter obedirent, quod falſum eſt: nam non eſſet hoc laudabile non diſtinguere de præcipiente, & de cauſa præcepti, & de eo quod præcipitur, quia ſaltem oportet de præcipiente diſtinguere, quia aliàs obedientius æqualiter habenti poteſtatem, & nullam habenti. Oportet ergo aliquam ſpecialem fuiſſe cauſam, quare iſti tam promptè obedierunt. Tertiò dicitur ſecũdum quoſdam, quòd hoc factum eſt ſecundùm magnam virtutem iſtorum, & ſic laudamus eos tanquam excellentes in uirtute obedientię, qui ex paucis verbis ad res altiſſimas perſuaſi ſunt. Sic dicit Chryſoſt. ſ. Conſidera autem eorum fidem, & obedientiam, habentes enim opus præ manibus appetibilis piſcationis, cùm audiſſent mandantem, nõ
H diſtulerunt, ſed relictis omnibus ſequebantur. Talem enim obedientiam requirit à nobis Chriſtus, vt eam non pętermittamus, etiam ſi aliquid valde neceſſariũ vrgeat. Iſtud etiam verum eſt, quòd magna obedientia fuit, maximè cùm iſti eſſent homines rudes, qui pauciora de ſpiritualibus cognoſcunt, & magis reputant fęlicitatem eſſe in rebus poſſeſſis. Magnum ergo erat ꝙ vellent dimittere omnia ad mandatum alicuius, & tamen hoc non fuit ex ſola uirtute obedientiæ ipſorum, ſed oportet, quòd aliquid ſpirituale eos impulerit, cùm in cęteris mandatis non ſe exhiberent tam promptos, ſi quilibet alius mandaret: maximè ſi res tã grauis mandaretur. Quartò dici poteſt, quòd hoc fuit, quia Deus mutauit uoluntatem eorum ad promptè
I obediendum, inclinando eam ualde ad hoc, ita ut quaſi neceſſe eſſet eis ſic facere. Iſtud enim ſpecialiter Deus poteſt. ſ. inclinare voluntatem noſtram ad quãcunq; rem, ut promptè feramur ad illam, ſicut ſi eſſet maximum bonum noſtrum ex eo, ꝙ cor hominis eſt in poteſtate Dei. Prouer. 21. ſ. ſicut diuiſiones aquarũ, ita cor regis in manu Domini, & quocunq; voluerit, inclinabit illud. i. quamcunque rem, uel ad quamcũq; paſſionem. Vnde aliquando Deus mouet cor hoĩs ad timorem, aliquando ad deſiderium, aliqñ ad clementiam, aliquando ad iram, & odium, & quaſcunq; paſſiones. De timore patet, quia quãdo occiſis Sichimitis Chananęi uoluerunt congregari, & irruere ſuper Iacob, & familiam eius, vt delerent eos, quos facile po-
K terant delere: poſuit Deus timorem in cordibus Chananęorum. Gen. 35. ſ. Cũ profecti eſſent, terror Dñi inuaſit omnes per circuitum ciuitates, & non ſunt auſi perſequi fugientes. Sic etiam fuit de inimicis Dauid, quibus Deus timorem incuſſit, ne auderent eum inquietare. 1. Paralip. 14. ſcilicet. Diuulgatum eſt nomen Dauid in uniuerſis regionibus, & Dominus dedit pauorem eius ſuper omnes gentes. Iſtum pauorem valde admirabilem incutiebat Deus Iudęis, quando peccabant nimis ꝯ ipſum, & ducebantur in regiones hoſtium, & ibi erant ita timidi, ꝙ ipſi ſe ipſos affligebant. Leui. 26. ſcilicet. Et qui de uobis remanſerint, dabo pauorem in cordibus eorum in regionibus hoſtium, terrebit eos ſonitus folij volantis, & ita fugient

quaſi

quaſi gladium: cadent nullo perſequente, & corruent ſinguli ſuper fratres ſuos, quaſi bella fugientes: nemo ueſtrum inimicis audebit reſiſtere. De hoc etiam Deuteronomij uigeſimo octauo, ſcilicet: Dabit tibi Dominus cor pauidum, & deficientes oculos, & animam mœrore conſumptam. Et erit vita tua quaſi pendens ante te: timebis die, ac nocte, & non credes vitæ tuæ. Mane dices, quis det veſperum? & veſpere dices, quis mihi det mane? propter cordis tui formidinem. De timore etiam iſto patet Ioa. 2. vbi Chriſtus flagellis de funiculis eiecit ementes, & vendentes de templo, & effudit pecuniam nummulariorum. Erant tamen illi multi, & Chriſtus ſolus, & inermis. Nemo tamen illorum illi reſtitit; nec ſaltem loqui auſus eſt, ſcilicet, quia magnum terrorem incuſſerat illis. De clementia patet, quia Deus interdum homines iratos, & crudeles conuertit in benignitatem. Sic patet Heſter 15. quando intrauit ad Regem non vocata: & oportebat, quòd occideretur propter legem vetantem accedere non vocatum: Nam dicitur, quòd erat rex terribilis aſpectu: conuertitque Deus ſpiritum regis in manſuetudinem, & feſtinus, ac metuens exiluit de ſolio. Sic etiam Deus conuertit cor Aegyptiorum ad quandam benignitatem erga Iudæos, vt darent eis quicquid petebant: licèt poſſent iuſte ſuſpicari, quòd poſſent perdere ea, quæ dabant. Exod. 3. ſcilicet. Dabo gratiam populo huic coram Aegyptijs. De odio, vel ira patet: quia Deus dicitur ſuſcitare interdum aliquem in hoſtem alteri, & tamen hoſtilitas propriè fit ex odio: ſic dicitur 3. Reg. 11. quòd Deus ſuſcitauit aduerſarium Salomoni; ſic etiam poteſt eſſe de alijs paſſionibus: & ita in præſenti Deus moueret cor iſtorum vocatorum ad tantum deſiderium obediendi, quòd nullo modo poſſent ſubſiſtere, quin illico obedirent: & faceret eis apparere melius eſſe illud obedire, quàm omnia, quæ habere poterant. Ideo nihil ſe facere putabant, quòd relinquerent nauem, & retia, & omnia quæ habebant, vt Chriſtum vocantem ſequerentur. Et iſta eſt poſitio valde rationabilis, & veriſimilis: & iſtam innuit Chryſoſt. in quadam homilia dicẽs. Tantę ergo promiſſioni crediderunt, & per ſermones quibus capti ſunt crediderunt ſe alios poſſe piſcari. Et ſic innuitur, quòd illi viderent latere vim aliquam in ſermonibus illis, & ſe per illos capi. Hoc etiam tenet Nicolaus dicens, quòd in Chriſto erat virtus diuinitatis. Et ideo ſicut poterat exterius vocare per vocem: ita poterat interius attrahere pro voluntate ſua per inſpirationem. Quinto dici poteſt, quòd iſti vocati moti ſunt ad obediendum Chriſto prompte; quia viderant eum miracula facientem. Et ſic crediderunt, quòd peccatum eſſet ei non reſpondere, & obedire ſubito. Sed obijcietur, quòd non viderant miracula aliqua, quia dicit Gregorius in homilia quadam. Nulla autem Petrus, & Andreas Chriſtum facere miracula viderant, & tamen ad vnum Domini præceptum hoc, quòd poſſidere videbantur obliti ſunt. Dicendum, quòd non ſtat, quia neceſſe eſt poni, quòd Petrus, & Andreas viderant Chriſtum facientem aliqua miracula ante iſtam vocationem: nam Chriſtus accepit Andream, & Petrum, & Philippum in diſcipulos, quando erat in Iudæa cum Ioanne, & cum eis redijt in Galilæam. Ioan. 1. & tunc iuit in Capharnaum, & in Cana Galilææ poſt tres dies, quam veniſſent in Galilæam. Nam vocatus fuerat ad nuptias ipſe, & diſcipuli eius: & ibi coram eis conuertit aquam in vinum. Et dicitur, quòd hoc fecit initium ſignorum Ieſus coram diſcipulis ſuis, & crediderũt in eum diſcipuli eius. Ioan. 2. & tamen ſaltem neceſſe erat Petrum, & Andream, & Philippum ibi interfuiſſe, quia iſtos pro tũc legimus fuiſſe Chriſti diſcipulos. Itẽ patet, q̃a ante iſtã

A vocationem fecit Chriſtus magnum miraculum coram Petro, Iacobo, & Ioanne, & Andrea quando iuſſit laxare retia in capturam, & concluſa eſt multitudo piſcium. Luc. 5. Et Petrus tunc cognouit uirtutem Chriſti, & procidens ad genua eius dixit: Exi a me Domine, quia homo peccator ſum. Et Chriſtus dixit: noli timere: ex hoc iam eris homines capiens. Et ibi dicitur, ꝙ ſubductis nauibus ad terram, relictis omnibus ſequuti ſunt eum. Sic ergo neceſſe eſt, ꝙ miraculum aliquod Petrus, & alij vocati viderint ante vocationẽ, de qua hic dicitur, cũ illa vocatio, quæ habetur Luc. 5. vbi iſtud miraculum ponitur, fuerit neceſſariò ante iſtam vocationem, quam hic Matthæus deſcribit: vel ſaltem fuit eadem, vt ſupra oſtenſum eſt in quadam

B quæſtione de hoc; & ſic neceſſe eſt, ꝙ ante iſtam vocationem viderint aliqua miracula. Item patet per Auguſt. lib. 1. de concord. Euangel. vbi cùm velit concordare iſtas uocationes Apoſtolorum dicit, ꝙ uocatio, & miraculum, quod Lucas ſcribit, fuerit ante vocationem, quam hic ſcribit Matthęus. Et ꝙ poſt illam redierint ad piſcandum, & poſt iſtam non. Et ſic Aug. uult, ꝙ uiderint iſti Apoſtoli illud miraculum de captura piſcium, antequam nunc uocarentur. Item patet hoc, quia cùm eſſet Chriſtus in Galilæa, iuit in domum Petri. Et dicitur, quòd ſocrus eius magnis tenebatur febribus. Et rogauerunt illum pro ea. Et ipſe imperauit febri, & dimiſit illam. Luc. 4. Et ſic iſtud miraculum Petrus videret, uel ſaltem ſciret, cùm in domo

C eius fieret. Et iſtud fuit ante quàm uocaretur a Chriſto. Quia quaſi immediate poſt hoc Luc. 5. in principio ponitur uocatio iſtorum a Chriſto, & miraculum factum ibi. Ergo multa miracula Chriſti uiderant Petrus, & Andreas antequam nunc a Chriſto uocarentur. Et ſic per iſta miracula mouerentur ad obediendum ei prompte. Ad dictum Gregorij dicendum, ꝙ non poteſt ſtare, niſi intelligatur, ꝙ nulla miracula eum facere uiderant, ideſt, nulla miracula deſcribit Matthæus Chriſtum feciſſe ante iſtam vocationem, quæ poſſent uidere Petrus, & Andreas. Deſcribunt tamen illa Lucas, & Ioannes, & hoc ſufficit ad hoc, ꝙ illi obedirent propter præcedentia miracula. Sextò fortè obedierunt, quia non erat nouum nunc, ꝙ vo-

D carentur iſti a Chriſto, nec oportebat multis verbis vti apud eos, quia iam ipſi iterum fuerant a Chriſto vocati, & uenerant. Nam de Petro, & Andrea ponuntur tres uocationes, quarum iſta fuit ultima, & in duabus primis venerant ad Chriſtum, & habitauerãt cum eo in Iudæa, in Galilæa, & iuerunt in Cana Galilææ, & uiderunt miraculum eius de conuerſione aquæ in uinum. Et inde deſcenderunt cum eo in Capharnaum. Ioan. 1. & 2. in ſecunda uice forte haberent etiam aliquam familiaritatem cum eo, & ſic nunc, cùm tertiò uocaret, non erat mirum, ſi ad primum uerbum eius relinquebant omnia, quia iam eum nouerant ex familiaritatibus præcedentibus. Septimò poteſt dici, ꝙ uenerunt ad unicum uerbum eius, quia cognoſcebant quis ille eſſet, ſcilicet: Quia ſciebant eum eſſe Meſſiam. Patet hoc, quia quando Chriſtus fuit ſemel co-

E ram Ioanne, oſtendit eum Ioannes digito dicens. Ecce Agnus Dei. Ioan. 1. Et tunc duo diſcipuli Ioannis, qui erant cum eo ſequuti ſunt Ieſum. Et erat unus eorum Andreas frater Petri. eod. cap. Et ibi dicitur, quòd Andreas tunc uenit ad Petrum, & dixit ei. Inuenimus Meſſiam, & duxit illum ad Ieſum. Et tunc ambo iuerunt cum eo in Galilæam. eodem cap. Et ſic Petrus, & Andreas ergo ſciebant Ieſum eſſe Meſſiam. Cum ergo iſta uocatio quam ponit hic Matthæus fuerit multo tempore poſt illud, non erat admirandum, quòd ad unicam eius uocem ſequerentur ipſum, credentes eſſe Meſſiam.

An

An iſti vocati à Chriſto tenebantur ad eum venire promptè.
Quæſt. C I.

QVAERITVR, an iſti vocati à Chriſto obligabantur venire ad ipſum promptè, ſicut ipſe iubebat. Dicendum, quòd hic non eſt ſpeciale dubium, an obligarentur venire promptè relinquendo omnia, vel poſt aliquantum interuallum temporis diſpoſitis prius rebus ſuis. Nam ſi obligabantur aliquo modo ſequi Chriſtum, obligabantur promptè obedire, & dimittere omnia, quandocunque ille iuberet, vel ſicut iuberet: ideo ſolum eſt dubium, an ſequi tenebantur vocantem. Eſt autem dicendum, ꝙ aut credebant eum eſſe Deum, ſicut verè erat, aut nõ. Si crederent non eſt dubium, quin obligarentur ſimpliciter ad omnia, quæ mandaret quantumcunq; grauia illa eſſent. Si autem non, aut credebant eum eſſe Meſſiam, vel non. Si crederent eſſe Meſſiam, tenebantur ei totaliter obedire, quia ille erat ſalus mundi, & ita ab omnibus Iudæis expectabatur. Si autem nõ credebant illum eſſe Meſſiam, aut putabant eſſe prophetam, aut non. Si putabant, tenebantur ſequi illum, quia prophetæ mittuntur à Deo, & loquuntur, quæ Deus iubet. Nam ſtandum eſt mandato eorum, ac ſi à Deo iubeatur. Vnde dicitur Deuter. 18. quòd illi, qui non obedirent mandatis prophetæ à Deo punirentur, ſcilicet, quòd ipſe vltor exiſteret. Si autem non putarent eum prophetam, ſed hominem priuatum, etiam ſi eſſet ſanctæ vitæ non tenebantur ſequi eum vocantem. Aliter dici poteſt, quòd aut illi moti ſunt propter honeſtatem rei, quæ mandabatur, ſcilicet, quòd fierẽt piſcatores hominum, vel propter aliquod, quod promitteretur, aut quia ipſe immutabat mentem eorum, aut quia miracula eum facere viderant, vel quia agnoſcebant eum eſſe Meſſiam. Si propter primum non tenerentur, quia quantumcunque ſit bonum id, q̃d iubetur, non tenetur homo ad faciendum, niſi iubens ſit talis, qui poſſit obligare, & quòd res, quæ nobis præcipitur, vel annunciatur ſit valde bona, non facit nos obligare, quia tunc teneretur homo ad maximam perfectionem. Et tamen potius eſt è contra: quia quanto aliquid opus eſt maioris perfectionis, tanto minus tenemur ad illud. Si ſecundum erat, non obligabantur ſolùm, ſed magis trahebantur ſentientes in ſe virtutẽ Dei, quæ trahebat eos. Et ſi conatentur reſiſtere huic motui, quia à Deo fiebat, peccarẽt: quia illud erat manifeſte Deo repugnare. Si ſecundum erat, tenebantur: quia, ꝙ miracula faceret ex imperio atteſtabatur in eo diuinam virtutem, cui obediendum eſt. Si erat quartum, tenebantur obedire, quia ſi quis non obediret Meſſiæ, peccaret. Dici ergo poteſt, quòd tenebantur obedire à Chriſto vocati, quia agnoſcebant Chriſtum eſſe Meſſiam. Ioan. 1. & quia eum viderant facere miracula ſæpe, vt præcedenti. q. oſtenſum eſt. Vnde apparebat in eo aliquam diuinam virtutem, propter quã ſibi obediendum eſſet. Et hoc Petrus manifeſte cognouerat, quia quando ad eius imperium laxatis retibus concluſa eſt multitudo piſcium, procidens Petrus ad genua eius dixit. Exi a me Domine, quia homo peccator ſum. Luc. 5. De Iacobo, & Ioanne non erat tanta cauſa, vel tam manifeſta, quòd obedire deberent, quia de Petro, & Andrea conſtat, quòd agnoſcebant eum eſſe Meſſiam. Ioan. 1. de Iacobo, aut Ioanne non conſtat hoc, quia non fuerunt tunc ipſi vocati. Viderant tamen Chriſtum miracula facientem, quia quando concluſa eſt multitudo piſcium, ipſi venerant ad adiuuandum Petrum ad trahendum rete, & tam nauicula Petri, quàm nauicula ipſorum impletæ fuerunt piſcibus, ita ut mergerentur. Luc. 5. Et ibi
F dicitur, quòd omnes iſti ſecuti ſunt eum. Et ſic propter miracula, quæ viderant tenebantur parere vocanti.

Quare Chriſtus vocauerit iſtos Apoſtolos binos.
Quæſt. C II.

QVAERITVR, quare Chriſtus vocauit iſtos Apoſtolos binos: nam prius vocauit Petrum, & Andream ſimul, deinde Iacobum, & Ioannem ſimul. Dicendum, quòd iſtud fuit quaſi ab accidenti. Nam non erat aliquid ſpeciale propter quod Chriſtus deberet eos potius vocare binos, quàm ſingulos, ideſt, ſigillatim manentes. Nam quan-
G do vocauit Matthæum, ipſum ſolum vocauit, infra 9. Etiam quãdo vocauit Philippum, ſolus ipſe erat, quia dicitur Ioan. 1. quòd cùm Chriſtus vellet exire de Iudæa in Galilæam, inuenit Philippum, & dixit ei: ſequere me. Sic etiam Paulus ad apoſtolatum vocatus eſt. Et tamen ſolus vocatus eſt. Act. 9. ſic quoque apoſtoli ſolum Matthiam in Apoſtolum elegerunt. Nõ erat ergo aliqua cauſa, propter quam Chriſtus ſpecialiter attendere deberet, quòd vocati eſſent potius bini, quã ſinguli, ſed fuit quaſi ab accidenti: quia Chriſtus præelegerat Apoſtolos, quos ipſe uoluerat, & antequam vocaret eos, electi erãt ab ipſo. Si ergo accidiſſet, quòd inueniſſet eos ſigillatim quando vocare voluiſſet, vocaſſet ſingulos per ſe. Quia tamen inuenit iſtos qua-
H tuor eſſe binos, quos iam elegerat, vocauit eos binos, ſicut inuenit. Et patet, quòd fuerit factum ab accidenti, quia aliàs ſemper vocaſſet binos quoſcunque vocaſſet, & potuiſſet conuenienter fieri, cùm duodecim fuerint iſti vocati ab eo. Et tamen præter illos quatuor nõ legimus alios vocatos fuiſſe binos, ſed magis ſigillatim, vt ſupra dictum eſt: ergo quòd bini, vel ſinguli vocarentur, nihil differebat in re, ſed erat quaſi ex accidenti. Aliter poteſt dici, quòd licèt Chriſtus non vocauerit omnes Apoſtolos binos, voluit tamen iſtos quatuor binos vocare ad ſignificandum ordinem ipſorũ. Nam ita mittebat eos Chriſtus ad prædicandum Luc. 10. ſ. Miſit illos binos ante faciem ſuam in omnem ciuitatem, & locum, quò erat ipſe venturus. Illam cauſam aſſignat Sanctus Thomas in opere continuo ſu-
I per Euan. dicens. ſ. Nota, quòd vocat binos, & binos, ſicut alibi legitur, quod miſit illos binos, & binos ad prędicãdum. Tertio poteſt dici, quòd cùm facta Chriſti eſſent omnia inſtructiones quædam noſtræ, ex iſta vocatione non ſolùm voluit vocatos ad ſe trahere, vt prædicarent, ſed etiam in vocatione cõditionem prædicatoris oſtendere. Binos enim uocat, quia charitas non eſt propriè niſi inter duos, & qui charitatem non habet ad prædicandum mitti non debet. Etiam quia præcepta charitatis duo ſunt, ſcilicet, ad Deum, & proximum. Qui autem utrunque non ſeruat rectè, prædicare non poteſt. Cùm prædicator prius debeat facere, quàm docere: ſicut Chriſtus, qui cępit facere, & docere. Act. 1. Et hoc ne cùm alijs prædcauerit, ipſe repro-
K bus efficiatur, vel appareat. 1. Corin. 9. Sic dicit Greg. in quadam Homilia, ſcilicet, quatenus hic nobis tacitus innuat, quòd qui charitatem erga alterum nõ habet, prædicationis officium ſuſcipere nullatenus debet. Duo enim ſunt præcepta charitatis, & minus quã inter duos charitas haberi non poteſt.

Quare Chriſtus hos duos fratres elegit. Quæſt. C III.

QVAERITVR, quare Chriſtus elegit iſtos utroſq; fratres, & uocauit. Dicendum, ꝙ Chriſtus uocauit iſtos fratres, quia elegerat, & uocatio fuit quædam manifeſtatio electionis.

Cur

Cur autem electi fuerint, cauſa dari non poteſt, quia ad hoc merita nulla præcedunt, ſed ſola Dei liberalitas, & voluntas, ſcilicet, ideo Deus elegit iſtum, vel illum, quia placet ei, & non eſt alia cauſa, nec aſſignari poteſt. Sic oſtendit Apoſtolus ad Rom. 9. Et quia elegerat iſtos ex eo, quòd ſibi placuerat, non differebat, ꝙ eſſent fratres, vel non. Nam elegerat Deus Petrum, & Andream, Iacobum, & Ioannem ad apoſtolatum. Siue ergo Andreas eſſet frater Petri, ſiue non: & idem de Iacobo, & Ioanne nihil refert ad iſtam electionem. Et patet, quia aliàs ſeciſſet, quòd omnes Apoſtoli haberent inter ſe fraternitatem, ſcilicet, bini, & bini: vel terni, & terni: & tamen non ſactum eſt, quia alij non erant inter ſe fratres ſicut iſti quatuor: fuit igitur accidentale ad iſtam electionem, & vocationem, & Petrus & Andreas, quòd eſſent fratres, & quòd Iacobus & Ioannes eſſent fratres. Aliter poteſt dici, quòd licèt ad intentionem principalem electionis, & vocationis ipſorum eſſet accidentale eſſe fratres: Chriſtus tamen voluit, quòd eſſent fratres ad oſtendendam magnitudinem charitatis, quæ eſſe debet in prædicatoribus. Quia ſicut præcedenti. q. dictum eſt, quòd iſti uocati ſunt bini propter charitatem, quæ eſt inter duos, & competit prædicatori, ita ad oſtendendum maximam charitatem, quæ eſt à Deo ipſa propinquitas ſanguinis auget quendam gradum amoris, quod manifeſtè apparet. Et quia charitas debet eſſe feruentior in doctoribus ſacræ ſcripturæ, quàm in alijs, fuit conueniens in vocatis ad apoſtolatum eſſe fraternitatem ſecundum quandam ſignificationem: ſed non fuit neceſſe, quòd inter Apoſtolos eſſet fraternitas, ſed ſufficiebat, quòd eſſet inter aliquos, quia illud erat ſatis ad ſignificandum. Sic dicit Chryſoſto. ſuper Matthæum, ſcilicet. Super charitatem etiam fraternitatis Eccleſiæ poſuit fundamenta, vt ex radicibus charitas exuberās quaſi humor aſcendat in ramis. Et hoc ſuper naturalem charitatem, ut nō ſolùm per gratiam, ſed etiam per naturam ipſa charitas firmior habeatur. Tertiò poteſt dici, quòd hoc factum eſt ad imitationem veteris teſtamenti. Nam iſtud Dominus fundauit in duobus fratribus, ſcilicet, Aaron, & Moyſe. Nam Aaron fuit ſummus Sacerdos, & ab eo deſcenderunt omnes Sacerdotes veteris teſtamenti. Et erat ille ſtatus excellentior illius legis: Moyſes autem fuit princeps totius populi, tam in his, quæ ad Deum pertinebant, quàm in ſęculari. Exo. decimooctauo, & Deuteronom. quarto, & quinto, & Exodi. 20. Nam populus timuit audire legem a Deo, & ipſa lex uocatur lex Moyſi. Malac. 4. Ita nunc Chriſtus uolens fundare Eccleſiam noui teſtamenti incępit in duobus fratribus, ſcilicet, Petro, & Andrea. Et quia ſtatus noui teſtamenti eſt longè excellentior ſtatu ueteris teſtamenti, fundauit Deus nouum teſtamentum ſuper duas fraternitates continentes quatuor fratres. Vetus autem teſtamentum ſuper vnam fraternitatem duorum fratrum fundatum eſt. Sic dicit Chryſoſtomus ſuper Matthæum, vnde dicit, fratres. Sic enim fecit Deus in veteri teſtamento ſuper Moyſen, & Aaron fratres ponens ædificationis initium. Quoniam autem abundantior eſt gratia noui teſtamenti, quàm ueteris: Deus primum populum ædificauit ſuper vnam fraternitatem, hunc autem ſuper duas.

Quare Chriſtus elegit ad apoſtolatum viros ſimplices, & idiotas. Quæſt. CIIII.

QVAERITVR, quare Deus elegit uiros ſimplices ad apoſtolatum, & diſcipulatum. Nam
Alph. Toſt. in Matth. Comm.

A iſti ſimplices erant, & ſine literis de Petro, & Ioanne patet Actu. 4. Vbi dicitur, quod erant idiotæ, & ſine literis. De Andrea, & Iacobo idem putandum eſt, quia omnes erant pauperes, & piſcatores, non potentes vacare ſtudijs literarum, vt ex opere manuum inopem defenderent uitam.

Dicendum eſt, quòd Chriſtus elegit ſimplices ad apoſtolatum, & officium prædicationis. Primò ad tollendum calumniam. Nam cùm lex Chriſti, quę à principio nulla fuerat, per totum orbem nunc diuulgata ſit, poterant aliqui calumniari, quòd per fauorem, vel potentiam introducta fuiſſet, vel quia fuerunt uiri peritiſſimi introducentes eam, qui poſſent cæteris quod vellent facile perſuadere, vt ergo non eſſet locus huic
B calũniæ, Chriſtus uoluit eligere uiros ſimpliciſſimos, vt cùm illi totum mundum conuerterent, & uiros quoſque peritiſſimos ad ſe traherent, euidens eſſet, quòd à ſolo Deo iſta res fieret. Sic innuit Apoſtolus primæ Corin. primo, ſcilicet. Placuit Deo per ſtultitiam prædicationis ſaluos facere credentes, ideſt, per prædicatores ſimplices, qui ſtulti reputarentur, placuit Deo conuertere mundum. Et dicitur ibi: videte veſtram uocationem fratres. Quia non multi ſapientes ſecundùm carnem, ſed quę ſunt ſtulta mundi elegit Deus, ut confundat ſapientes. & iſta eadem fuit cauſa quare Chriſtus non elegit uiros potētes ad prædicationem iſtius legis. Nam hoc facile ſibi fuerat, quia ſicut per prædicatores ſuos conuertit poſtea prin
C cipes mundi: ita potuiſſet & a fortiori per ſeipſum conuertere aliquos principes, qui hoc prædicarent, uel iſti legi fauerent. Et tamen non curauit hoc facere, nec uoluit habere aliquos fauores principum ſęcularium, nec habere amicitiam Romanorum, qui erant Domini mundi. Quod faciliter ipſe habuiſſet, ſi uoluiſſet inter eos facere aliqua miracula, qualia faciebat inter Iudæos. Nam illi coegiſſent totum orbem ad tenendum legem ipſius, & colendum ipſum, vt Deum. Hoc tamen noluit, ut ait Auguſt. primo libro de Concord. Euangel. ne diceretur, quòd lex Chriſti per potentiam Romanorum fuerat introducta, & non per Dei uirtutem. Ideo non ſolùm Chriſtus noluit habere Romanos in amicos, ſed potius
D uoluit eos habere quaſi hoſtes legis ſuæ, & cultus ſui. Vnde in nullo loco, uel natione, tantam aduerſitatem ſenſit fides Chriſti, ſicut in Vrbe Romæ, & per totum imperium, iubentibus imperatoribus perſecutiones fieri Chriſtianis. Et tunc quanto plures occidebantur per Romanos, tanto plures ad Chriſtum conuertebantur, cùm etiam ipſi Imperatores cogerentur uidere uirtutem Chriſti, quàm oderant, cùm coram eis fierent innumerabilia miracula. Et ita inuitis Romanis, & toto imperio, cultus Chriſti, & lex introducta ſunt, & coacti ſunt Romani confiteri Chriſtum eſſe Deum, & uera eſſe, quæ de illo prædicabantur. Et tandem ipſa Roma caput mundi Chriſto caput ſuum humiliauit, recipiens eum in Deum ſuum. Et ſic fuit iſte mo-
E dus ualde conueniens ad introducendum legem Chriſti. Et non fuiſſet ſine calumnia, ſi aliqui potentes in orbe à Chriſto electi fuiſſent, qui iſtam legem introducerent, vel prædicarent. Et hoc etiam tangit Apoſtolus Corin. primo, ſcilicet. Videte uocationem ueſtram fratres, quia non multi ſapientes ſecundùm carnem, non multi potentes, non multi nobiles, ſed quæ ſunt ſtulta mundi elegit Deus, ut confundat fortia: & ignobilia, & contemptibilia mundi eligit Deus, & ea quæ non ſunt, ut ea quæ ſunt deſtrueret, ut non glorietur omnis cato in conſpectu eius. Et ſic pauperes, & indocti, & ignobiles electi ſunt à Chriſto ad prædicandum. Sic dicit Auguſtinus in quo-

dam ſermone de Kalendis Ianuarij, ſcilicet. Nõ enim elegit Reges, aut Senatores, aut Philoſophos, aut Oratores: immo elegit plebeios pauperes, indoctos piſcatores. Secunda cauſa fuit propter ipſos miniſtros prædicationis. Quia ſi elegiſſet ſapientes, aut potentes, & per eos ſuſciperetur lex Chriſti, poſſet aliquis eorum ſuperbire, quòd propter ipſum introducta fuerat lex, quaſi ipſe aliquod bonum Chriſto feciſſet: Chriſtus autem vult oſtendere homini, quòd ipſe nihil eſt, & tollere ſibi occaſionem gloriandi. Ideo voluit, quòd prædicatores eſſent ſimplices, & pauperes, vt ſic non poſſent gloriari, ꝙ per ipſos aliquid factum eſſet, ſed totum Deo attribueretur. Sic dicitur 1. Corint. in. 1, Quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus, vt confundat ſapientes, vt non glorietur omnis caro in cõſpectu eius: ideſt, vt homo non poſſet coram Deo gloriari, quaſi ipſe in aliquo Deo profeciſſet. Sic dicit Auguſtinus ſuper Ioannem, ſcilicet. Si enim doctum eligeret, fortaſſis, ideo ſe diceret electum, quia doctrina eius eligi meruit. Dominus autem Ieſus volens ſuperborum frangere ceruices; non quæſiuit per oratorem piſcatorem, ſed de piſcatore lucratus eſt Imperatorem. Magnus, ideſt, Cyprianus orator, ſed primus Petrus piſcator. Conſiderandum tamen, quòd Chriſtus non elegit ſolùm ſimplices, ſed etiam aliquos peritos. Nam Nicodemus fuit de diſcipulis Chriſti, licèt occultus propter metum Iudæorum. Ioann. 3. Ipſe tamen erat peritus, quia Chriſtus dixit ei: tu es Magiſter in Iſrael, & hæc ignoras? Et fuit Nathanael vir peritus, & ita aliquos alios peritos elegit. Et fuit conueniens, quia ſi ſolos ſimplices elegiſſet, putaretur, quòd ex ignorantia fuerant decepti ſequendo Chriſtum: prædicatores tamen præcipui Euangelij fuerant ſimplices propter cauſas ſupra poſitas,

Quare dicitur, quòd Iacobus, & Ioannes erant in naui reficientes retia. Quæſt. CV.

QVAERITVR, quare dicitur, ꝙ Iacobus, & Ioannes erant in naui reficientes retia. Dicunt quidam, ꝙ hoc dicitur ad ſignificandum eorum paupertatem, ſcilicet, tam pauperes enim erant, ꝙ retia noua emere non poterant, ideo vetera reficiebant. Sic dicit Chryſoſtomus ſuper Matthæum, quòd hoc eſt maximę paupertatis indicium: vetera enim reficiebant, qui noua vnde emerent non habebant. Et quòd ad maiorem eorum pietatem pertinet in tanta paupertate ſic patri ſuo ſuccurrebant, vt eum baiularent in naui. Aliter poteſt dici, quòd non fiebat hoc ex paupertate nimia, quia tunc potius diceretur hoc de Petro, & Andrea. Nam Zebedæus pater Iacobo, & Ioannis omnino pauper nõ erat, cum mercenarios ſecum ad piſcandi opus in naui haberet, vt patet Marc. primo. Petrus autem, & Andreas non leguntur habuiſſe mercenarios. Maximè, quia nõ oportet, quòd accipiatur hic reficere pro reparare, quod ad vetera pertinet, ſed dicetur, quòd reficiebant retia, ſicut faciunt piſcatores cùm piſcari deſierint, vel cùm retia præparant ad mittendum in aquam. Sic accipitur Marc. primo. Nam dicitur, quòd Iacobus, & Ioannes erant in naui componentes retia, ideſt, diſponentes illa, & iſtud non eſt indicium paupertatis, quia quilibet piſcator hoc facit. Aliter poteſt dici, quòd iſti reficiebant retia, ideſt, aliquid ruptum conſolidabant aſſuendo reliquis partibus, quia hoc etiam in nouis retibus accidit, quæ ſæpe rumpi contingit, & maximè ſicut in piſcatione illa, quæ fuerat facta, quando vocauerat ante hoc Chriſtus Petrum. Nam concluſa

F multitudine piſcium rumpebatur rete. Luc. quinto. Et tunc oportet illud refici: nec erat hoc ſignum paupertatis. Et tamen concedendum eſt, quòd iſti pauperes fuerint, quia omnes illos pauperes ſolemus vocare, qui non habent vnde viuant, niſi de labore manuũ, & huiuſmodi erant iſti.

Quare de Petro, & Andrea dicitur, quòd mittebant rete in mari, alij verò duo dicuntur reficere retia. Quæſt. CVI.

QVAERITVR, quare de primis, ſcilicet, Petro, & Andrea dicitur, quòd mittebant rete in
G mare: & de ſecundis, ſcilicet, Iacobo, & Ioanne dicitur, quòd reficiebant retia. Dicendum, quòd hoc fuit primò, quia ſcriptura voluit oſtendere quid iſti faciebant, quando Chriſtus vocauit eos, vt oſtendatur, quòd non erant otioſi: quia ille, qui eligitur ad diſpenſandum verbũ Dei, ad aliquid magnum negotium eligitur, & non eſt ſibi otio vacandũ. Ideo illi, qui conſueuerant in otio delectari, ad prædicationis officium aſſumi non debent, quia eſſet eis poſtea difficile huius officij laborioſas occupationes tollerare. Et ſic Chriſtus voluit oſtendere, quòd iſti quos elegit, occupati erant, quando vocati ſunt, & ſic de negotio ad negotium tranſirent. Et ad hoc Scriptura voluit indicare actus, in quibus erant occupati in iſtis
H actibus diuerſis, ſcilicet, quidam mittebant rete in mare, & alij retia reficiebant, ſic ſcriptum fuit. Secundò fuit hoc, quia Scriptura voluit oſtendere iſtos omnes fuiſſe piſcatores, quia iſtud conueniebat officio, ad quod ſumebantur, ſcilicet, quia facti ſunt piſcatores hominum. Et quia iſti duo erant actus piſcatorum, ſcilicet, retia reficere, & rete in aquam mittere, ſcriptum eſt, quòd quidam retia reficiebant, alij verò in mare mittebant. Alias duas cauſas aſſignant quidam. Prima eſt, quia reficere retia antequam mittantur in aquam, ad ſignandum, quòd promptiores fuerunt in obediendo Petrus, & Andreas. Iacobus autem, & Ioannes pigriores. Dicitur quòd Petrus, & Andreas mittebant rete, quaſi velociter egiſſent. Iacobus verò, &
I Ioannes reficiebant, quaſi non ita velociter ſe diſpoſuiſſent ad mittendum ea in mare. Secũdum eſt, quia per refectionem retium ſignificatur compoſitio ſermonum, per miſſionem retium in mare, ꝙ eſt vſus ſermonis compoſiti. Et quia Petrus, & Andreas Euangelia non ſcripſerunt, ſed prædicauerunt dicuntur miſiſſe retia in mare. Ioannes autem Euangelium ſcripſit: ideo retia reficere dicitur. Iſtas duas cauſas ponit Chryſoſtomus ſuper Matthæum, dicens: Extimare autem poſſumus primos velociores ad prędicandum, quòd retia mittebant: iſtos autem quaſi pigriores, quia retia adhuc componebant: ſed hoc auſi dicere non ſumus, quia eorum differentiam cognoſcere ſolius eſt Chriſti: fortè ergo illi propter Petrum dicti
K ſunt mittentes retia, qui prædicauit Euangelium, & non compoſuit, Dicendum tamen, ꝙ iſtæ duæ cauſæ ſunt magis myſticæ: primæ autem duæ literales.

Quare Chriſtus eodem tempore, & ſub iſta vocatione vocauit hos quatuor. Quæſt. CVII.

QVAERITVR, quare Chriſtus eodem tempore, & quaſi ſub iſta vocatione vocauit iſtos quatuor. Dicendum, quòd ſicut electio Dei de perſonis Apoſtolorum fuit propter ſolam volũtatem ſuam, ſcilicet, quia ita voluit, ita etiam

tem-

tempora uocationum. Nam non omnes fuerunt uocati eodem tempore, ſed iſti quatuor ante cæteros præter Philippum, qui ante hoc uocatus fuerat. Ioan. 1. Et ſic, quòd uocaret iſtos immediatè poſt illos, uel interiecto aliquanto tempore, ex eius uoluntate pendebat, poteſt tamen dici, quòd fuit rationabiliter factum, quia Chriſtus elegerat iſtos, & uocare illos conſtituerat, & quia quaſi ſimul erant, uocauit eos ſimul: patet Mar. 1. quia cùm dictum eſt de uocatione Petri, & Andreæ ſubditur. Et progreſſus inde puſillum uidit Iacobum Zebedæi, & Ioannem. Et ſic parum loco diſtabant. Idem patet Luc. 5. Nam cùm iubente Chriſto concluſit Petrus magnam multitudinem piſcium, ita ut rete trahere non poſſent, rogauerunt Iacobum, & Ioannem, qui erant in alia nauicula, quod adiuuarent eos: erant enim ſocij in piſcatione. Ideo decuit, quòd ſub eodem tempore uocarentur: patet Lucæ 5. ubi ſocij uocantur. Sic dicit Sanctus Thomas in opere continuo, ſcilicet: Erant enim habitatione ſimul, dilectione concordes, artificio pares, fraternitatis pietate coniuncti: Ideo ſimul uocauit, ne tot bonis coniunctos diſſimilis uocatio ſepararet. Aliæ cauſæ poſſent poni myſticæ. Prima eſt, quia iſti aſſumebantur ad officium prædicandi, & quia de omnibus quatuor partibus mundi prædicatores uocandi erant, fuerunt iſti quatuor uocati, ſic dicit Glo. i. Ideo ad quatuor tantùm uocatio ponitur, per quos prædicatores de quatuor mũdi partibus uocandos eſſe ſignetur. Secundum eſt ad ſignificandum Euangelium, quod iſti prædicaturi erant. Nam prædicatores Euangelium Chriſti prædicare debent, & non fabulas, cùm Apoſtolus hoc increpat dicens, quòd erit tempus, quando ſanam doctrinam non ſuſtinebunt, & ueritate quidàm auditum auertente, ad fabulas autem conuertentur. 2. Timoth. 4. Et quia Euangelia erant quatuor, ideſt, quatuor libri Euangeliorum, uel quatuor ſcribentes Euangelia, uocati fuerunt nunc ſolùm quatuor. Sic dicit Hilarius. In hoc enim futurorum Euangeliſtarum numerus deſignatur. Tertium eſt ad deſignandum quatuor uirtutes Cardinales, ſcilicet, Prudentiam, Fortitudinem, Iuſtitiam, Temperantiam: quibus, qui caruerit, ad prædicationis officium non debet aſſumi. Nam per Petrum deſignatur Prudentia, & ſingulæ aliæ per alios tres. Sic dicit Remigius, ſcilicet: Per hoc etiam quatuor uirtutes principales, Prudentia enim refertur ad Petrum propter diuinam cognitionem: Iuſtitia ad Andream propter operum utilitatem: Fortitudo ad Iacobum propter diaboli ſupplantationem: Temperantia ad Ioannem propter diuinę gratiæ effectum.

Quare Chriſtus Petro, & Andreæ aliquid promiſit, Iacobo vero, & Ioanni nihil. Quæſt. CVIII.

QVAERITVR, quare promiſit Chriſtus aliquid primis duobus uocatis, ſcilicet, Petro, & Andreæ, & nihil promiſit Iacobo, & Ioanni. Aliqui dicunt propter duo, primò quia ſuffecit aliquid promiſiſſe prioribus, ut uenirent: ſecundis autem nihil erat neceſſe promittere, quia obedientia primorum ſufficeret ad mouendum eos, ſcilicet, cùm Ioannes, & Iacobus uiderent, quòd Petrus, & Andreas ſocij eorum a Chriſto uocati ſequerentur eum relictis omnibus, non dubitarent ipſi omnia relinquere, & Chriſtum ſequi. Secundò dicunt hoc fuiſſe, quia Petro, & Andreæ fuit neceſſe aliquid promitti, ut uenire uellent: Iacobo autem, & Ioanni non erat neceſſe promitti quicquam, quia iſti erant cognati, ſcilicet, filij ſororis Matris Chriſti, & ſic non erat opus inuitari per præmium, quia propter cogni-

A tionem, & affectum ſequerentur eum. Iſtas duas cauſas ponit Chryſoſtomus in quadam homilia dicens: uocando autem nihil eis promiſit ſicut prioribus. Obedientia enim eorum, qui præuenerant, uiam præparauerat: ſed, & multa de ipſo audierant, ſcilicet, tamquam familiares, & conſanguinitate coniuncti. Aliter dici poteſt, quòd iſta quæſtio de nullo fuit: immo falſum præſupponit, ſcilicet, quòd aliquid promiſſum fuerit hic Petro, & Andreæ. Et falſum eſt, quia ſi aliquid fuiſſet promiſſum eis, propter quod omnia relinquerent, non peteret poſtea Petrus a Chriſto dicens, ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te, quid ergo erit nobis? infra 19. Item Chriſtus reſpondit eis dicens. Vos, qui reliquiſtis om-

B nia &c. ſedebitis ſuper duodecim ſedes iudicantes duodecim Tribus Iſrael. eodem capitulo. Si tamen iam promiſiſſet eis aliquod præmium pro eis quæ reliquerunt, non reſponderet eis quaſi de nouo. Item, quia ſi Chriſtus nihil dixit Petro, & Andreæ niſi, uenite poſt me, & faciam vos fieri piſcatores hominum. hic tamẽ non promittitur præmium, ſed magis iniungitur officium laborioſum, ideo non eſt uerum, quòd eis nunc aliquid promiſerit. Aliter poteſt dici, quòd ſi quis uelit accipere iſtud pro promiſſione, Dicendum eſt, quòd etiam Iacobo, & Ioanni iſtud promiſſum fuerit, quia iſtud non erat niſi indicare eis officium, ad quod ipſos aſſumebat. Erat ergo uerſimile: quòd cum uocaret Iacobum, & Ioannem, di-

C ceret eis, ad quid uocabat ipſos. Et iſtud erat, quòd faceret eos piſcatores hominum. Subticuit tamen iſtud ſcriptura, quia ueriſimile erat, quod diceret eis id, quod dixerat prioribus. Et patet hoc, quia etiam forma uocationis non ponitur in ſecundis: nam in primis dicitur, quòd Chriſtus dixit, uenite poſt me, in ſecundis autem ſolùm dicitur, & uocauit eos ſicut præcedentes, ſupple, uenite poſt me, & faciam uos ri piſcatores hominum.

Quare dicitur, quòd iſti relictis retibus ſecuti ſunt eum. Quæſt. CIX.

QVAERITVR, quare dicitur, quòd iſti re-

D lictis retibus ſecuti ſunt eum. Dicendum, quod iſtud ponitur ad oſtendendum obedientiam quàm habuerunt ad Chriſtum. Nam ipſe dixit eis: uenite poſt me: & quia non poterant ire poſt ipſum tenendo nauem, & retia, reliquerunt illa, ut ipſum ſequerentur. Secundò dicitur hoc ad oſtendendum eorum affectum laudabilem ad Chriſtum, quia omnia contempſerunt, ut ipſum ſolum ſequerentur. Vnde putabant ſe feciſſe aliquid ex hoc. Et ſic dixit Petrus Chriſto: Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te, quid ergo erit nobis? infra 19. Tertio dicitur hoc ad inſtructionem noſtram: ut ſciamus, quia omnia relinquenda ſunt, ſi Chriſtus mandauerit. Et etiam, quòd non poteſt aliquis per-

E fectè Chriſtum ſequi, niſi hęc omnia deſeruerit: ſic dicit Chryſoſtomus ſuper Matthæum, ſ. ſecuti ſunt eum, omnibus relictis: in quo nos docuerunt, quia nemo poteſt terrena poſſidere, & perfectè ad cęleſtia peruenire: ſic etiam dicit Gloſ. ſcilicet: In his datum eſt exemplum illis, qui cenſum deſerunt pro Chriſti amore. Quartò factum eſt hoc ſpecialiter ad oſtendendum, quæ ſunt illa, quæ pro Chriſto relinquenda ſunt. Et ſunt tria, ſcilicet, diuitiæ, deliciæ, & parentes, quæ ſignificantur hic per nauem, & retia, & Zebedæum patrem Iacobi, & Ioannis. Sic dicit Chryſoſtomus ſuper Matthæum, ſcilicet: Tria ſunt quæ relinquere debet, qui uenit ad Chriſtum, ſcilicet, actus carnales, quia per retia piſcationis ſignificãtur:

ſubſiantia mundalis per nauem: parentes per patrem
reliquerunt ergo nauem, vt fierent eccleſiaſticæ na-
uis gubernarores, reliquerunt retia, vt non piſces affer
rent ad ciuitatem terrenam, ſed homines ad cœleſtẽ:
reliquerunt vnum patrem: vt ſpirituales patres om-
nium fierent, ſic etiam dicit Hilarius, ſcilicet. Eis igitur
artem, & patriam, domum relinquenribus docemur
Chriſtum ſequuturi ſæcularis vitæ ſolicitudine, & pa-
ternæ domus conſuetudine non teneri,

Quare Iacobus vocatur Zebedæi, Quæſt. CX.

QVAERITVR, quare Iacobus uocatur Ze-
bedæi, ſicut dicitur hic. Dici poteſt primò, ꝙ
Iacobus erat maior Ioannę, ideo ipſe hæredi-
tabat nomen paternum, Quia ſicut quili-
bet primogenitus habebat duplum de hæreditare pa-
terna, quàm quilibet aliorum filiorum. Deuteron. 21.
ita ſuccedebat in nomine, vt nomen patris eſſet ſibi
prænomen, & diceretur Iacobus Zebedæi. Secundò
poteſt dici, quòd licèt quilibet filiorum poſſet ſibi ac-
cipere nomen patris, aliqui tamen accipiunt, & alij ac-
cipere nolunt, & ſic Iacobus voluit iſtud accipere, &
vocatus eſt Iacobus Zebedæi: Ioannes autem non
accepit illud, & ideo vocatus eſt Ioannes ſimpliciter.
Tertiò poteſt dici, & melius, quòd iſtud prænomen,
ſcilicet, Zebedæi non fuit impoſitum Iacobo ante-
quam vocaretur ad apoſtolatum: ſed prius vocaba-
tur Iacobus abſolutè, cùm autem factus eſt Apoſto-
lus, fuit hoc ſibi appoſitum propter differentiam,
quia Chriſtus habebat duos Apoſtolos, qui vocaban-
tur Iacobus Zebedæi, quia erat filius Zebedæi, & alius
vocatus eſt Iacobus Alphæi, ideſt, filius Alphæi. Et ita
vocatur vbicunque nomina exponuntur eorum, vt
infra 10. & Marc. 3. & Luc. 6. Inter Apoſtolos Chriſti
vnicus erat Ioannes, quia ille cum nullo habebat co-
incidentiam, non fuit appoſitum ſibi aliquod præno-
men ad oſtendendam differentiam.

An reliquerunt retia, & nauem in littore, & non reduxerunt in domum. Quæſt. CXI.

QVAERITVR, cùm dicatur hic, ꝙ iſti reli-
ctis retibus ſequuti ſunt Chriſtum, an relique
runt nauem, & retia in littore, ita vt non redi-
rent in domos ſuas, nec diſponerent de re-
bus ſuis, vel ſi redierunt, & diſpoſuerunt de omnibus
quæ habebant. Dicunt aliqui, quòd de omnibus diſpo
ſuerunt ordinantes domos ſuas, quia videbatur valde
irrationabile, quòd relinquerent ea, quæ poſſidebant
in littore, vt perirent. Secundo quia iſti poterant obe-
dire vocationi Chriſti, & diſponere de rebus ſuis. Et
dicentur tunc reliquiſſe omnia, ſicut illi, qui ingre-
diuntur religionem diſponunt de omnibus, quæ ha-
bent in ſæculo, & tamen dicuntur relinquere omnia
cum ingrediuntur, quia ea, quæ poterant ipſi poſſide-
re, & gaudere in eis relinquunt alijs poſſidenda, abdi-
cantes à ſe omne dominium rerum, & omnem fru-
ctum, & iucunditatem, quæ in poſſidendo eſſe poteſt.
Ita ergo de iſtis veriſimilius eſſet credere, quòd ita fe-
cerint, cùm iſta faciendo obedirent vocationi Chri-
ſti. Tertiò patet, quia quando aliquis vocatur ad ſtatũ
religionis, vel ſe ad illum transferre cupit prohibetur
in eo diuturna rerum ſuarum diſpoſitio, vt ſcilicet, ſi
longo tempore manere vult in ſæculo, vt melius ven-
dat res ſuas, & maiora præcia inde habeantur paupe-
ribus eroganda, quàm ſi ſubito vendendo multum
de rerum valore minui oporteat. Diſpoſitio tamen,
quæ pauco tempore fieri poteſt, non prohibetur, nec
diſſuadetur, ut ait Hieronymus in Epiſtola ad Paulam

F in fine, ſcilicet: Feſtina quæſo te, & hærentis in ſalo
nauiculæ funem magis præſcinde, quàm ſolue. Ne-
mo renunciaturus ſæculo bene poteſt vendere quæ
contempſit, vt uenderet, & infra dicitur: Si habes in
poteſtate rem tuam vende, ſi non habes proijce. Et
ſic iſti poterant facere aliquam diſpoſitionem de re-
bus ſuis in breui redeundo in domos ſuas, & illa non
impediebat vocationem Chriſti. Sed dicendum eſt
aliter, videlicet, quòd veriſimile eſt, quòd iſti mox, vt
a Chriſto uocati ſunt, ſequuti fuerunt Chriſtum, &
non redierunt in domos ſuas, vt loquerentur uxori-
bus, aut filijs, aut ne de eis, quæ poſſidebant diſpone-
rent, ſed de eis, quę in domibus erant non curauerunt:
ea vero, quæ ante oculos erant proiecerunt relinquen
G tes, Primo patet, quia obligabantur ſic facere. Nam vt
ſupra oſtenſum eſt in quadam quęſtione, Apoſtoli iſti
vocati obligabantur obedire vocanti, & obligabantur
obedire modo vocationis. Quia ſicut Chriſtus potuit
eos obligare, vt venirent per ſolum præceptum, ita po
terat eos obligare de tempore, & modo, ſcilicet, quod
uenirent, & quomodo uenirent. Et quia Chriſtus nõ
ſolùm uocauit eos, vt aliquando ad ſe uenirent, ſed di-
xit, uenire poſt me, obligabantur ipſi immediate ire,
quia aliàs non ibant poſt ipſum, & ſic non poterant
diſponere de rebus ſuis, nec redire in domos. Secun-
dò patet, quia dicitur in litera: At illi continuò reli-
ctis retibus ſequuti ſunt eum. Et ſic nullam moram
fecerunt: Quod factum eſſet, ſi deberent diſponere
H de naui, & retibus, & redire in domum. Sed & Mar. 1.
dicitur: Et protinus relictis retibus ſequuti ſunt eum.
Hoc autem de Petro, & Andrea dicitur: de Iacobo
autem, & Ioanne dicitur ſupra in litera. Illi autem ſta-
tim relictis retibus, & patre ſequuti ſunt eum. Tertiò
quia in hoc eſt magna laus obedientiæ, & affectus A-
poſtolorum ad Chriſtum, quia ſi aliquanto tempore
manſiſſent diſponendo de rebus ſuis, non tantum fe-
ciſſe uiderentur. Sed quia omnibus contemptis, &
proiectis ſequuti ſunt immediate Chriſtum, laudan-
tur. Sic dicit Gregorius in quadam homilia: Nulla
autem Petrus, & Andreas facere eum, ſcilicet, Chri-
ſtum miracula uiderunt, nihil ab eo de præmio æter-
næ retributionis audierant, & tamen ad unum Domi-
I ni præceptum, hoc quòd poſſidere uidebantur obliti
ſunt. Obliuiſci autem eſt omnino relinquere, ac ſi ne-
ſcirent ſe habere, qui autem de rebus ſuis diſponit, nõ
obliuiſcitur, licèt relinquat. Quarto patet, quia ali-
qualiter erat culpabile, quia Chriſto uocante iſtos ad
Apoſtolatum, ipſi uellent manere ad diſponendum
de rebus ſuis, uel ſaltem uellent redire in domum, ut
loquerentur uxoribus, & filijs, & relinquerent eos,
Sic patet 3. Regum 19. quando Elias ex mandato Dei
uolens ungere Eliſęum in Prophetam, poſuit pallium
ſuum ſuper eum, quod erat quaſi dicere ei, ſequar
me, & ille ſtatim relictis bobus cucurrit poſt Eliam.
Et ait; Oſculer oro te patrem meum, & ſic ſequere
te, Et dixit Elias: Vade, & reuertere, quod meum
K enim erat feci tibi, quaſi dicat. Si uis reuerti, reuertere:
& iam non erit culpa mea, quia id quod ego facere
obligabar feci. Et ſic uidebatur, quòd debebat eum
ſequi immediatè, & tamen ex quadam permiſſione
fuit, quòd reuerteretur imponendo ſibi onus, ſi fortè
ex iſta reuerſione impediretur. Si tamen non tenere-
tur ſequi eum immediatè, non dixiſſet Elias, quod
meum eſt tibi feci: maxime quia Eliſæus non auſus
eſt ire ad oſculandum patrem, & matrem, niſi ex li-
centia Eliæ, Vocatio tamen iſta apoſtolorum in no-
uo teſtamento magis urgebat ad prompte obedien-
dum. Primò pp uocantẽ, quia iſtos uocabat Chriſtus,
Eliſæũ uerò uocabat Elias, qui in infimũ minor erat.
Scdo pp officiũ, ſiue dignitatem, ad quã uocabantur,
quia

quia Eliſæus vocabatur ad ſtatum prophetalem;cùm A
vnctus fuerit in prophetam. eod.cap.iſti autem voca-
bātur ad apoſtolatum,qui eſt ſtatus valde maior, quā
propheticalis. Nā inter omnes ſtatus apoſtolicus ſtatus
eſt maior. infra Conrnt.12.i.Et quoſdā poſuit in Eccle
ſia,i.Apoſtolos 2. Prophetas 3. Doctores,& ad Ephe.
4.dicitur:Ipſe dedit quoſdam Apoſtolos,quoſdā autē
Prophetas, alios verbo Euangeliſtas.Promptius ergo
obedire debebant: quia prompta obedientia pertinet
ad perfectionem, & tamen quanto aliquis eſt in ſtatu
altiori eccleſiaſtico, tāto maior perfectio ei incumbit.
Tertio propter ſtatum, vel tempus in quo fiebat vo-
catio. Nam Eliſæus vocatus eſt in ſtatu, vel tempore
veteris teſtamenti: Apoſtoli autem vocati fuerunt
incipiente nouo teſtamento. Et tamen omnia in no- B
uo teſtamento debent eſſe perfectiora, quàm in vete-
ri, quia lex Moyſi fuit ſicut ſtatus paruulorum, ideo
vocatur pedagogus, quod ad pueros pertinet: lex au-
tem Chriſti eſt tempus perfectionis, & plenitudinis:
vbi iam non eſt homo ſub pedagogo: ad Gal.3. & 4.
Ideo debuerunt promptius obedire iſti vocati, quàm
Eliſæus: ita vt non petetent redire in domum ad lo-
quendum vxoribus, nec filijs, nec ad diſponendum
de rebus ſuis. Quintò principaliter patet, quòd Chri-
ſtus vocans quoſdam increpabat eos ſi illico non ſe-
querentur: Patet Luc. 9. vbi Chriſtus dixit cuidam:
Sequere me. Et ille dixit: Domine permitte me pri-
mum ire, & ſepelire patrem meum. Dixit autem ei
Ieſus: ſine, vt mortui ſepeliant mortuos ſuos. Et ſic C
non licebat etiam propter affectionem paternam ali-
quantulum morari, ſed illico vocanti obediendum e-
rat,& veniendum. Sextò patet, quia etiam leuem di-
ſpoſitionem rerum poſſeſſarum Chriſtus fieri prohi-
buit a vocato. Nam quidam dixit Chriſto: Domine
ſequar te: ſed primum permitte mihi renunciare ijs,
qui domi ſunt. Chriſtus autem dixit: Nemo mittens
manum in aratro, & aſpiciens retro, aptus eſt regno
coelorum. Luc.9. Et ſic etiam redite in domum non
licebat vocato,ſi vocaretur in agro,quia volendo redi-
re in domum,reſpiciebat retro. Et hoc dicebat Chri-
ſtus eſſe illicitum. Dicendum ergo,quòd iſti vocati à
Chriſto non morati ſunt ad diſponendum de rebus
ſuis,ſed illas reliquerunt. Et patet magis, quia de Ia- D
cobo, & Ioanne dicitur, quòd relicto patre in naui
cum mercenarijs; ſequuti ſunt Chriſtum,Marc.1. Et
ſic apparet,quòd non redierunt in domum,nec diſpo
ſuerunt aliquid de rebus ſuis,cùm ex ipſa naui ſequu-
ti ſunt Chriſtum, cùm dicatur,relicto patre in naui. Si
tamen aliquanto tempore manſiſſent ad diſponendū
de rebus,non dicerentur reliquiſſe patrem quouſque
de rebus diſpoſuiſſent,& tunc recederent. Dicendum
tamen,quòd ob hoc res iſtorum non perierunt,quia
erat aliquis, cui committerentur, vel qui poſſet habe-
re illas. De Iacobo,& Ioanne patet,quia ipſi erant pi-
ſcantes cum Zebedæo patre ſuo. Et ſic manebant om
nia, quæ illi tunc habebant patri: quia Mar.1.dicitur.
Relicto Patre in naui cum mercenarijs. De rebus,& E
naui Petri,& Andreæ non apparet tam manifeſtè. Et
tamen credendum, quòd ibi erat qui poterat conſer-
uare illa,ne perirent,& relinquere illis, ad quos perti-
nebant. Nam Petrus,& Andreas in piſcando erant ſo-
cij Iacobi,& Ioannis,& patris ſui Zebedæi. Luc.5. Et
tamen manebat adhuc Zebedæus piſcando. Ideo ei
poterant relinqui, & commendari retia: & nauis Pe-
tri, & Andreæ, & illi darent eis ad quos pertinebant,
ſcilicet, vxoribus, vel filijs eorum.

Ad primum in contrarium dicendum, quòd non
erat irrationabile, quod iſti reliquerint omnia non
faciendo diſpoſitionem aliquam: quia Chriſto perſo-
naliter uocante, ad nihil niſi ad ipſum attendendum
eſt: ſicut patet de illo, quem Chriſtus prohibuit redi-
re ad diſponendum de his,quæ domi habebat. Et non
quidem ad diſponendum, ſed nec ad renunciandum
illis,quod minus erat. Luc.9. Ita nunc etiam ſi retia, &
nauis Petri periteut in litore, & ad quoſcunque alios
peruenirent, non erat irrationabiliter, cùm magis vr-
geret Chriſti vocatio, quàm iſtarum rerum ſolicitu-
do: maximè cùm intentio eius eſſet, quòd illico ſibi
vocanti obediretur, quia aliàs eſſet mittere manum
ad aratrum,& reſpicere retro. Luc.9. Nec tamen pro-
pter hæc res iſtorum perireut,quia erant ad quos per-
uenerunt, & illas habere poſſent, vt ſupra dictum eſt.
Ad ſecundum dicendum, quòd etiam ſi iſti rediſ-
ſent in domum ad diſponendum de rebus, & poſtea
ſequerentur Chriſtum,dicerentur relinquere omnia.
quia proprietates,& vſum à ſe abdicabant: ſicut dici-
tur de intrantibus religionem. Iſti tamen non poſſent
obedire Chriſto vocanti ſi aliqualiter morarentur ad
diſponendum de rebus, quia Chriſtus dixit, quòd ve-
nirent poſt eum: & tamen ſi non irent immediatè,
non obediebant iuxta formam mandati, quia non
veniebant poſt ipſum: maximè cùm iſta eſſet inten-
tio ſua,quòd illico illum ſequerentur, & non diuerte-
rent ad aliquid aliud. Luc. 9. De intrantibus religio-
nem ſecus eſt, qui poſſunt de rebus ſuis diſponere ad
nutum, quia illi non obligantur intrare, ſed liberè
agunt,iſti autem uocati a Chriſto obligabantur veni-
re, vt ſupra oſtenſum eſt. Si autem dicatur, quòd iſti
ingredientes religionem à Deo per interiorem vo-
cantur vocationem, ideo etiam debent obedire. Di-
cendum, quòd de iſtis non conſtat,an vocētur a Deo,
licèt realiter vocentur: quia nemo poteſt cognoſce-
re perfectè motum interiorem propter ſui ſpirituali-
tatem. Vnde aliquando putat quis ſe vocari a Deo, &
non vocatur: ſed leuitas ſua eum mouet,vel fortè dia-
bolus tentat,vt lædat,quia mille viæ ſunt nocendi dia-
bolo, dicente Apoſtolo: An ignoratis altitudinem
Satanæ. Ideo ſicut quoſdam tentat, ad malum eos
incitando; ita & alios fallit, eos ad arduum propoſi-
tum ſtrictioris vitæ incitando,in quo poſtea deficiant,
& deſperent. Et eſſet laqueus iſte magnus, niſi Chriſti
pietas contereret laqueos, & liberaret confidenres in
ſe. Et tamen propter hoc cautè reſpicere debet quiſ-
que, cum putet ſe ad talia vocari, vt ſeipſum probet,
& tentet ſpiritum vocationis illius vnde ſit, ſicut mo-
net Ioan.1. Ioan.4. ſcilicet, Nolite adhuc credere omni
ſpiritui,ſed probate ſpiritus an ex Deo ſint. & propter
iſta dubia non tenetur homo reſpondere vocationi
interiori, ſicut in exteriori, quæ manifeſta eſt. Item
dato, quòd conſtaret alicui ſe vocari à Deo ad ſtatum
religionis, illa vocatio non eſt tam determinata ſicut
vocatio exterior: cùm exterius per verba determinatè
ſignificari poſſit res, & tempus, & modus in vocatio-
ne, & ſic tenebitur homo ad illa ſtrictiſſimè ſeruan-
da,cùm de illis non poſſit dubitare. Vocatio autem
interior eſt ſolùm quidam pulſus in anima, ſecun-
dùm quem ad aliquam rem incitamur: & tamen non
ita aperte, vt innuatur nobis quibus temporibus, &
quibus modis illa res fieri debeat. Et ſic liberum eſt
ipſi vocato de rebus ſuis diſponere. Secus autem de
iſtis vocatis nunc a Chriſto exteriori vocatione, quia
ex forma vocandi, & alijs circunſtantijs apparebat,
quòd Chriſtus vellet, quòd immediatè ſequerentur
eum,vt ſupra oſtenſum eſt,ideo ſic facere tenebātur.
Ad tertiū dicendū, ꝙ introeuntes religionem poſſunt
de rebus ſuis diſponere, & nō ſolùm diſpoſitione leui
temporis fieri poteſt,ſed etiā diſpoſitione longiſſima,
quia cùm ipſi non obligentur mutare illum ſtatum:

poſſunt quamdiu voluerint manere in illo, ſiue diſponendo ſe, ſiue non. Et quamdiu voluerint, poterunt illum mutare. Iſti autem à Chriſto vocati, non erant iam iuris ſui, vt ſupra oſtenſum eſt. Ideo non habebat locum in eis diſpoſitio rerum breuis, vel longa, ſed illico tenebantur ſequi iuxta formam mandati, & intentionem vocantis ei cognitam. De diſpoſitione autem rerum permutātibus ſtatum, conſiderandum, ꝙ ſicut dictum eſt, non obligantur breuiter, vel prolixè diſponere, cùm non obligentur ad ſtatum mutandum. Quod verò Hieron. dicit de longa, & breui diſpoſitione, conſilium eſt: ſcilicet, quòd ſi quis aliquid ſemel diſpoſuit, aut diſponit mutare ſtatum, non eſt ei ſecurum longo tempore manere in rerum diſpoſitione, quia in longo tempore multa impedimenta incidere poſſunt, & illa incidere veriſimile eſt, cùm diabolus inuideat tendentibus ad alta, & procuret eis impedimenta. Et tunc homo erit ſibimet in culpa, cùm per longam diſpoſitionem ſibi præſtiterit iſta impedimenta, cùm ſciret veriſimile eſſe talia accidere: maximè qa ille, qui vult relinquere ſęculum, & diu manere in diſpoſitione rerum, hoc ideo facit, vt maiora precia poſſint pauperibus erogari de rebus ſuis. Hoc tamen non eſt tantæ neceſſitatis, nec tam deſiderabile, ut per iſtud debeat homo retardari aliquanto tempore a propoſito perfectionis. Sic dicit Hieron. in eadem epiſtola ad Paulinum, ſcilicet. Si habes in poteſtate rem tuam, vende; ſi non habes, proiice. Tollenti tunicam, & pallium relinquendum eſt, ſcilicet, niſi tu ſemper procraſtinans, & de die in diē trahens caute, & pedetentim tuas poſſeſſiunculas vendideris, non habet Chriſtus vnde pauperes alat ſuos: quaſi dicat. Etiam ſi tu non manſeris longo tempore diſponendo, vt caute vendendo magna precia pauperibus eroges, habet Chriſtus multa alia, vnde pauperes alat: Ideo non eſt curandum propter hoc diuturnam facere diſpoſitionem: ideo dicebat Hiero. quòd ſi aliquæ res non poſſunt diſponi, niſi cum difficultate, debemus illas dimittere, vt pereant, Vtpote ſi alicui volenti intrare religionem debentur aliqua, quæ recuperari non poſſunt, niſi litigando, conſultius ſibi eſt dimittere, vt pereat res, & non litigare, quàm diuturnè fortaſſis litigare, & poſtea rem per iudicium acquiſitam pauperibus erogare. Sic dicit Hieron. ibidem, ſcilicet. Si habes in poteſtate rem tuam, vende: ſi non habes, proiice. ideſt, permitte illam perdi. Et ſubdit ibi cauſam, ſcilicet, tollenti tunicam pallium relinquendum eſt, ſcilicet, ſi quis habet tale propoſitum perfectionis, non ſolùm non debet litigare pro his, quæ iam debita ſibi ſunt, ſed etiam ſi de nouo auſerantur, debet dimittere, vt non litiget: nec ob hoc eſſet minoris meriti dans pauca pauperibus, quia celeriter non dedit, quàm dans magna precia, quæ per longam venditionem accepit. Quia illa, quæ pereunt, etiam Deo damus, cùm propter illum perire illa permittamus. Quomodocunq; ergo det, qui religionem intrat, ſe & omnia Deo dat; maximè quia qui celeriter vendidit, citius intrat perfectionem, vel perfectionis viam, quàm qui vendendo moratus eſt, & in hoc recompenſantur precia maiora, quæ alius pauperibus erogauerat.

An Iacobus, & Ioannes malum faciebant dimittendo patrem. Quæſt. CXII.

QVAERITVR, an Iacobus, & Ioannes malū faciebat dimittendo patrem ſolum. Aliquis diceret, quòd ſic, quia iſti erant pauperes, ut ait Chryſoſt.

F ſuper Matth. Et dicit, quòd magna pietas erat iſtorum filiorum, ꝙ in tanta paupertate patri ſuccurrere tenebantur: ergo non dimittere eum, vt ei in paupertate ſua neceſſaria miniſtrarent. Item homo ex neceſſitate præcepti tenetur honorare patrem. Exod. 20. iſte autem honor non conſiſtit in ſolo verbo, & exterioribus cæremonijs reuerentiæ, ſed maximè conſiſtit in prouiſione circa neceſſaria, ſcilicet, in alimentis. Sic Chriſtus aſſerit increpans Phariſæos, & legis peritos dicens, quòd tranſgrediebantur legem Dei facientes, quòd filij ſolùm honorarent parentes verbo, & nihil aliud eis impenderent. Vnde ipſe uoluit honorem paternum eſſe in hoc, quòd ſibi prouideatur. Sic dicit Ariſto. 10. Ethic. ponens, quòd circa alimenta G magis debet prouidere filius patri, quàm ſibi ipſi: & tamen ab iſto præcepto Dei nemo abſolutus eſt, ergo non poterant iſti dimittere patrem.

Item ſicut dicit Ariſto. 8. Ethic. in fine, quòd filio nunquam licet abnegare patrem, nec relinquere, quia ſemper eſt debitor, & debitori nunquam licet abnegare creditorem: ideo dicit, quòd filio non licet relinquere patrem, niſi efficiatur incurabilis in malitia. Patri autem licet abnegare, vel relinquere filium: ideo non licebat iſtis relinquere patrem in tempore ſenectutis.

Item, quia dicit Chryſoſtomus ſuper Matthæum, quòd ad magnam pietatem Iacobi, & Ioannis pertinebat, quòd ſicut patri in tanta paupertate ſuccurrebant, H vt eum ſecum in naui baiularent, non vt ille iſtos adiuuaret in opere, ſed vt ipſi eum conſolarentur ſua præſentia. Et ſic cùm iſte ſenex haberet filios tāquam ſolatium ſenectutis ſuæ, non liceret eis relinquere patrem, quia per hoc affligeretur pater. Item iſti, vel ſaltem aliqui eorum filios habebant, & illos etiam relinquere non liceret, ſi paruuli eſſent. Item aliqui eorum habebant uxores, quas relinquere non poterant, quia vir non habet poteſtatem corporis ſui, ſed mulier: & mulier non habet poteſtatem corporis ſui, ſed vir. 1. Corin. 7.

Dicendum, quòd iſtis licuit relinquere patrē. Nam vt ſupra dictum eſt, iſti vocati obligabantur ſequi Chriſtum vocantem, & hoc non poterant niſi patrem re- I linquerent, ideo non ſolùm licebat patrem relinquere, ſed etiam obligabantur relinquere. Et ſic fecerunt, quia dicitur. Illi autem relictis retibus, & patre ſecuti ſunt eum. Hoc autem Chriſtus uolebat, quòd homo propter ipſum relinqueret patrem, & matrem, & omnia quæ haberet, & qui non relinqueret non perfectè diligebat eum, & relinquentibus patrem, & matrem, & cognatos, magna promittebat. ſ. ꝙ qui reliquerit domum, fratres, ſorores, patrem, matrem, vxorem, aut filios, acciperet uitam æternam. infra 19. & Mat. 10. & ad hoc Chriſtus dixit ſe ueniſſe, ſcilicet. Non veni mittere pacem in terram, ſed gladium: Veni enim ſeparare hominem aduerſus patrem ſuum, & mulierem aduerſus matrem ſuam. infra 10. Licitum ergo erat ſe- K parationes iſtas fieri, cùm ad eas Chriſtus ueniſſet faciendas. Chriſtus etiam non promiſiſſet pro his centuplum, & inſuper vitam æternam, niſi iſta facere bonum eſſet. Vnde aliquando Chriſtus expreſſe iubebat quibuſdam patres relinquere, ſicut patet Luc. 9. de illo, cui dixit, ſequere me. Et ille ait: Domine permitte me primum ire, & ſepelire patrem meum. Et Chriſtus dixit: Sine, vt mortui ſepeliant mortuos ſuos, tu autem vade, & annuncia regnum Dei. Ad primum dicendum, quòd filij tenentur patribus prouidere in neceſſarijs, inquantum poſſunt honeſte facere, non tamen ob hoc obligantur ceſſare ab alijs actibus bonis, vt ſolùm ſtudeant in prouiſione patrum. Vnde licet

eis dimittere patres, vt ad altiorem viuendi viam tendant. Quod verum credo, niſi patres eſſent quaſi in extrema neceſſitate, nec aliter eis prouideri poſſet, niſi per filiorum miniſtrationem: quia tunc contra omnẽ charitatis viam eſſet illos deſerere. Sed quando poſſunt aliqualiter ſuſtentari, etiam ſi ſint in paupertate ſatis arcta, non tenentur filij ceſſare à propoſito vitæ excellentioris, ſi illud conceperunt, vt patribus ad nutritionem ſemper aſſiſtant. Iſtud autem verum eſt de illis, qui ſpontè ad religionem tranſeunt, vel ad aliquã excellentem vitam, ſecus de illis, qui vocantur à Chriſto exteriori vocatione. Nam ibi nihil oportet diſtingui, quòd etiam ſi ſint patres in extrema neceſſitate: immo in ipſo mortis articulo, & Chriſtus vocaret, omnia dimittenda eſſent, quia ipſe ſcit neceſſitates, quas nos patimur, vel ſtatum, in quo ſumus, & ſi velimus etiam manere, quàm eum vocantem ſequi non vocaret. Sed adhuc dicendum de Zebedæo patre Iacobi, & Ioannis, quòd non ſolùm ab eis Chriſto vocante deſeri potuiſſet, ſed etiam ſi ipſi concepiſſent propoſitum alicuius excellẽtis vitæ, quia ille non erat omnino pauper, ita vt ſine filiorum ope viuere non poſſet. Nam habebat nauem, & mercenarios, qui cum eo piſcabantur. Quia Marc. 1. dicitur, & relicto patre ſuo Zebedæo in naui, cum mercenarijs ſecuti ſunt eum. Et ſic poterat iſte viuere ſine filijs: vnde illi libere poterãt ire, quò vellent propter deſiderium excellentioris vitæ. Ad ſecundum dicendum, ſicut ſupra quòd tenetur homo honorare patrem, non ſolùm verbo, ſed maximè impendendo neceſſaria, & tamen non tenetur ob hoc non proſequi propoſitum excellentius, ſi aliquod conceperit. Eo autem tempore quo manſerit apud patrem, tenebitur ei iuxta vires decenter prouidere. Et cùm dicitur, quòd non eſt quis abſolutus ab obſeruatione iſtius mandati, concedendum, quòd etiam filius manens in religione inquantum non repugnat voto ſuo, nec puritati religionis, tenetur patri ſubuenire in neceſſarijs. Ideo ſi accidit, quòd aliquid poſſit, tenebitur ad illud. Non eſt tamen ſenſus, quòd propter hoc filius debeat manere ſemper eo modo, quo melius poſſit patri prouidere. Iſtud autem militaret contra charitatem, ſcilicet, quòd impediretur homo à maiori bono ex neceſſitate propter minus bonum: maximè cùm vtrumque ſit compatibile, quia etiam ſi filius non prouiderit patri, non peribit pater in caſu dato, cùm poſſit aliter ſuſtentari: licèt in grauiori paupertate, & maiori difficultate. Et tamen adhuc ab obligatione præcepti iſtius, poterat quis totaliter abſolui in caſu iſto, cùm Chriſtus expreſſe iuberet dimitti omnia, & ſequi ipſum. Ad tertium dicendum, quod filio nunquam licet abnegare patrem, ita vt dicat ſe ei nihil debere, quia ſemper debet, cùm non ſit poſſibile, quod ei æqualia reddere poſſumus. 8. Ethicor. Ideo neceſſe eſt, quòd ſemper obligati maneamus. Poteſt tamen filius dimittere patrem, id eſt, recedere ab eo, vt alterius vitæ excellentioris vſum teneat. Et tamen ibi non poterit adhuc patrem abnegare dicendo nihil ſe illi teneri, quia tenetur ſemper, & ſi occurrerit, quòd non faciendo contra puritatem religionis ſuæ poſſit in aliquo patri agenti miniſtrare tenetur, vt dictum eſt. Ad quartum dicendum, quòd licèt ſit magna conſolatio patribus in ſenectute filios habere, parentes tamen ſi inopia non vrgeat, in qua filij prouidere debeant, pro cauſa ſatis leui poſſunt filij patres deſerere. Si autem inopia vrgeat dicendum eſt, ſicut ſupra. Ad quintum dicendum, quòd ſi filij erant iam aliqualiter adulti, poterant viuere ſine patrum ope, & ſic licebat eos relinquere. Si autem paruuli apud matres alendi erant. Ideo hoc non obſtabat, maximè quia etiam

A ſi eſſent paruuli infra triennium, & matres non haberent: Chriſto tamen vocante, neceſſe erat eos relinqui: cùm etiam mortem ſubire neceſſe ſit, ſi Chriſtus iubeat. Ad ſextum dicendum, quòd hic multæ difficultates occurrunt, ſcilicet, an per vocationem Chriſti ſoluebatur matrimonium, vel an poterant uxores reuocare viros à Chriſto vocatos: & an tenebantur reddere debitum vxoribus, ſi ille vellent ſequi illos euntes cum Chriſto: & an Apoſtoli uxores ſecum duxerint, & multa alia dubia circa hoc, de quibus, & de toto apoſtolorum ſtatu dicetur. infra 10.

An Iacobus, & Ioannes tenerentur ſequi Chriſtum, ſi eorum pater hoc prohibuiſſet.

B *Quæſt. CXIII.*

QVAERITVR, ſi Zebedæus pater Iacobi & Ioannis dixiſſet eis, quòd non ſequerentur Chriſtum, quando vocati ſunt, an deberent ceſſare. Aliquis dicet, quòd tenebantur manere, & obedire patri iubenti. Pertinet autem ad mandatum de honorando patrem, à quo nunquam filius abſoluitur: ideo tenebantur iſti ſemper obedire. Item, quia ſecundùm legem Moyſi erat poſita maior obligatio, & adiecta pœna, ſcilicet, quòd filij non obedientes patribus lapidarentur. Deuteronom. 21. ſcilicet. Si genuerit homo filium contumacem, & ſuperbum, & proteruum, qui non audiat patris atque matris imperium, & coërcitus obedire contempſerit, C appræhendent eum, & ducent ad ſeniores ciuitatis illius: Et ibi ſequitur, quòd populus ciuitatis lapidibus obruet eum. Et ſic iſti tenebantur ad obediendum patri.

Dicendum, quòd etiam ſi Zebedæus vetuiſſet Iacobo, & Ioanni ſequi Chriſtum, tenebantur eum ſequi, quia nullum præceptum poteſt obligare contra Deum, cùm ipſe ſit ſupremus. Iſti autem cognoſcebant Ieſum eſſe Deum, vel ſaltem Meſſiam, & in illo eſſe diuinam virtutem propter miracula, quæ eum facere viderant, ideo tenebantur ei obedire. Item, quia non ſolùm in vocatione exteriori, quæ eſt expreſſa, ſed etiam in interiori, quæ non eſt tam determinata, vel D etiam ſi nulla vocatio eſſet, dum tamen quis concipiat propoſitum melioris vitæ, pater non poteſt eum prohibere, & ſi prohibuerit, non eſt obediendum. Et hoc Chriſtus ſatis apertè voluit dicens, quòd venerat ſeparare hominem aduerſus patrem ſuum, & filiam aduerſus matrem ſuam, &c. Iſtud tamen non eſt, niſi quando aliud vult pater, & aliud vult filius. Ergo Deus vult, quòd interdum filius non obediat patri, nec filia matri, & ſic maxime, quando Deus expreſſe aliquid iubet. In hoc caſu tamen Chriſtus vetuit iſtam contradictionem, quia cùm ipſe vocauit Iacobum, & Ioannem Zebedæus pater eorum non repugnauit, ſed manſit in pace in naui cum mercenarijs ſuis. Marc. 1. Ad primum dicendum, quòd obli- E gatur homo obedire patri, & tamen ſi conſtet mandatum ſuum eſſe contra Dei mandatum non obligat: vel ſi aliquo modo militat contra charitatem, tollendo viam ad maius bonum. Ad ſecundum dicendum, quòd iſtud non tenet, ſi filius ſemel eſſet inobediens patri, ſed ſi eſſet aſſuetus ad obedientiam, & monitus non deſiſteret, & inſuper vacaret commeſſationibus, & luxuriæ, vt ibidem: iſtud autem non conueniebat in propoſito, maximè, quia nulla inobedientia erat hic, quia inobedientia non eſt, niſi quando contemnitur præceptum, quod obligat. Et tamen hic non poterat præceptum patris obligare illos contra præceptum Dei: ideo non poterant eſſe inobedientes.

Et circuibat Ieſus totam Galilæam do-
cens in Synagogis eorum : & prędicans
Euangelium regni, & ſanans omnem lan-
gorem, & omnem infirmitatem in popu-
lo. Et abijt opinio eius in totam Syriam.
Et obtulerunt ei omnes male habentes va-
rijs langoribus, & tormentis compręhen-
ſos: & qui dęmonia habebant, & lunaticos,
& paralyticos, & curauit eos. Et ſecutę ſunt
cum turbę multę de Galilęa, & Decapoli,
& de Ieroſolymis, & de Iudęa, & de trans
Iordane.

Et circuibat Ieſus. Hic ponitur coadunatio populi ad
Chriſtum quantum ad multitudinem populorum, &
turbarum. Et dicitur, quòd circuibat Ieſus totam Ga-
lilæam, ideſt diſcurrebat per ſingula loca Galileę præ-
dicando in illis: hoc dicitur, quia prædicatio Chriſti in-
choata fuit in Galilęa in vrbe Capharnaum, vt patet ſu
pra in littera, & non manebat Chriſtus ſemper in eo-
dem loco, ſed diſcurrebat prędicãdo per omnia loca.
Docens in Synagogis eorum. Synagoga eorum erat locus,
ad quẽ Iudæi conueniebant ad orationem, & ibi Chri
ſtus prędicabat multitudini congregatæ. *Prędicans E-
uangelium regni*, ideſt annunciabat regnum cœlorum
iſtis, quibus prædicabat. Nam Marc. 1. dicitur: venit
Ieſus in Galilęã prędicans Euangelium regni Dei. Po
teſt aũt dupliciter accipi regnum Dei hic. Vno modo
pro regno cœlorum. Et tunc eſt ſenſus, quod prædica
bat regnum Dei, ideſt quòd annunciabat hominibus,
quòd peruenirent ad regnum cœlorum, & in prom-
ptu erat illuc peruenire. Alio modo accipitur regnum
Dei pro ſtatu noui teſtamenti, & in vtroq; modo Euã
gelium dicitur eſſe regni Dei. Nam regnum cœlorũ,
ſiue vitam æternam habet Euangelium, ideſt denun-
ciatur in Euangelio. Quia nihil eſt, per quod homines
clarè intellexerũt ſe poſſe peruenire ad vitam æternã,
niſi per Euangeliũ: quia in lege veteri non promitte-
batur expreſsè vita æterna, ſed bona temporalia: acci-
piendo etiam pro ſtatu noui teſtamenti, verum eſt, ꝙ
ſtatus noui teſtamenti Euangelium habet, cùm Euan
gelium Chriſti non fuerit niſi in ſtatu noui teſtamẽti,
& per iſtud dirigitur totus ſtatus iſte. Primo tamẽ mo
do accipitur hic, ſ. ꝙ prædicaret Euangelium regni, id
eſt euangelizaret, vel annunciaret, ꝙ regnum cœlorũ
appropinquabat, ſic dicitur ſupra, ꝙ Chriſtus prædica
bat dicens: Pęnitentiam agite, appropinquat regnũ cę
lorum. *Et ſanans omnem languorẽ, & omnem infirmitatem
in populo*, i. non ſolùm prædicabat, ſed etiam in oĩbus
illis populis, in quibus erat, curabat infirmos. Vocatur
hic languor infirmitas grauiſſima, ſicut ſunt maximæ
infirmitates incurabiles, & oẽs illas Chriſtus curabat:
quia in illis magis virtus ſua oſtendebatur. Infirmitas
vocatur leuis ęgritudo, vt febres, & quidã dolores, vel
paſſiones cões. Dicit in Chryſoſ. ſuper Mat. ꝙ infirmi-
tas eſt corporum, & languor eſt animarum. Vel dicit,
ꝙ per languorẽ intelligimus aliquam paſſionem ani-
mæ, vt auaritiam, libidinem, & huiuſmodi: per infirmi
tatem aũt, infidelitatem, per quam quis infirmatur in
fide. Vel per languores intelliguntur grauiores corpo-
ris paſſiones, per infirmitatem autem leuiores. Iſta ex-
poſitio vltima Chryſoſt. eſt melior, quia hic loquitur
Matt. de illis curationibus, quas Chriſtus faciebat per
quas poteſtatem ſuam oſtẽdebat, & ſequebatur eum
populus: curãdo tñ aliquas paſsiones animę, nihil oſtẽ
debat de virtute ſua, quia illæ paſsiones non ſunt ma-
F nifeſtę, vel ſaltem curationes earum non videbantur.
Id tamen per quod aliquid probatur, debet eſſe mani-
feſtum. Ideo Matt. ſolùm loquitur de paſſionibus, quę
erant in corpore. *Et abijt opinio eius in totam Syriam.* Fa-
ciebat Chriſtus curationes mirabiles, quales nũquam
a ſæculis auditæ fuerant, ideo diuulgatum eſt nomen
ſuum, non ſolùm in Galilęa, & Iudęa, ſed etiam in alijs
regnis vicinis, vbi Gentiles morabãtur, & ita eſt de Sy-
ria, quę apud Iudæam eſt, de qua infra dicetur. *Et obtu-
lerunt ei omnes male habentes.* i. offerebant ei, quia nõ po
tuerunt in aliquo tẽpore ſimul omnes infirmos Chri
ſto offerre, nec hoc aliquãdo conſummatum eſt, quia
ſemper manſerunt aliqui infirmi, quos Chriſtus non
curauerit, quia non oblati ſunt ei. Sed dicitur, ꝙ Chri-
G ſtus curauit oẽs male habentes, quos obtulerunt ei. i.
ꝙ in quocunq; loco pradicabat, offerebãt ei infirmos,
qui erant in loco ipſo, & curabat eos. Aliquos ẽt infir-
mos portabãt de exterioribus regionibus, ſicut de Sy-
ria, & alijs partibus, de quibus multi conueniebant ad
Chriſtum: & tunc quidam Rex Syriæ noĩe Abagarus
miſit ad Chriſtum literas, vt eum ſanaret, de quo dice-
tur infra in quadã quæſt. *Varijs langoribus, & tormentis
comprahenſos.* Langor eſt infirmitas non multum dolo
roſa. Tormentum eſt grauis infirmitas dolorem infe-
rens. Sic dicit Remigius, ſ. Per langores, & tormẽta va-
rias vult intelligi infirmitates, ſed leuiores, cùm dicit
varijs langoribus. Glo. dicit, ꝙ lãguor eſt morbus diu-
turnus: tormentum eſt morbus acutus, vt dolor late-
H ris, & hmõi. Omnia autem genera infirmitatum Chri
ſtus curabat, vt videretur, ꝙ non virtute naturæ, ſed di-
uina operaretur, quia virtus naturæ valet ad curãdum
quoſdam morbos, ſed non omnes. *Et qui dæmonia ha-
bebant.* Multos curauit Chriſtus habentes dæmonia:
ita vt Iudæi mirarentur, & quidam dicebant, ꝙ in po-
teſtate dæmonum eijciebat dæmonia, ſ. in Beelzebub
principe dæmoniorũ dæmonia eijcit ĩ. 12. & Luc. 11.
inter Iudæos quoque erant aliqui, qui dæmonia eijcie-
bant, de quibus Chriſtus dixit infra 2. Si ego in Beelze-
bub eijcio dæmonia, filij veſtri in quo eijciunt? q. d. Eij
ciunt dæmonia ſicut ego: ſed vos non confitemini, ꝙ
ipſi eijciant illa in poteſtate dæmonum, ideo nec de-
betis dicere, ꝙ eijciam illa in poteſtate Beelzebub. *Et
I lunaticos.* Iſti ſunt, qui patiuntur ægritudinem quandã
in capite, ſecundum diuerſa tempora curſus lunæ, de
quibus dicetur infra in quadam quæſtio. *Et paraliticos.*
Dicuntur paralitici illi, qui habent aliquam partem
corporis, quam mouere non poſſunt, ad arbitrium
ſuum, ſed ſunt membra illa quaſi ſeparata a reliquis
membris, quæ mouentur per arbitrium noſtrum. Vn-
de paraliticus idem eſt quòd diſſolutus, ſic dicit Ra-
banus, paralitici ſunt corpore diſſoluti. Paraliſis enim
Græcè, Latinè dicitur diſſolutio. *Et curauit eos.* Et cu-
rabat, quia non ſolùm fecit Chriſtus hoc ſemel; ſed
in conſuetudinem ei erat ſanare infirmos, quando-
cunque offerrentur, niſi forte eorum infidelitas hoc
impediret. *Et ſequutę ſunt eum turbę multæ.* Videntes
K miracula, quæ Chriſtus faciebat, & doctrinam ſuam
confluebant ad eum, & deſiderabant valde accedere
ad ipſum, quia virtus de illo exibat, & ſanabat omnes.
Luc. 6. *De Galilæa.* Duplex eſt Galilæa, ſcilicet, quæ-
dam Iudæorum, & quædam Gentium, vt ait Hieron.
ſuper Matth. de quo ſupra declaratum eſt, & de vtra-
que Galilæa veniebant ad Chriſtum: & poſuit hic
Matthæus ante cæteras prouincias de quibus ve-
niebant ad Chriſtum, quia Galilæa fuit prima, in
qua Chriſtus prædicauit. Ibi enim incæpit prædica-
re, vt patet ſupra in litera, & Marc. 1. Et fuit hoc
in ciuitate Capharnaum ſupra in litera. Ideo de
hac conuenerunt ad Chriſtum multi prius, quàm de
alijs prouincijs. *Et Decapoli.* Eſt Decapolis nomen
prouinciæ,

prouinciæ,& ſignificat decem ciuitates,& eſt nomen ciuitatis Græcum,& dicitur à decas, quod eſt decem, & polis, quòd eſt ciuitas, quia decem continet ciuitates. Nomina autem iſtarum ſunt,quæ infra dicuntur, ſcilicet,Thierias,Saphet, Cedis, Nephtali,Aſor,Cæſarea, Capharnaũ,Iocapata,Bethſaida,Corozaim,Bethſan:& vocatur tota iſta regio Cabul,& Iturea,& Roob Galilæa Gentium, & extendit ſe vſque ad Beritũ,quæ eſt ciuitas in littore maris Mediterranei, & diſtat per 10. Leucas à Sidone, quæ erat olim ciuitas famoſiſſima. *Et de Ieroſolymis.* Ideſt, de ciuitate Ieruſalem,& de locis propinquis, quia tam ipſa ciuitas, quàm loca ei adiacentia Ieroſolyma vocatur. *Et de Iudęa.* Prouincia eſt nominata à Iudæis, quæ aliquando variè accipitur, ut dicetur infra in quadam quæſt. *Et de trans Iordanem.* Iordanis eſt fluuius in terra Chanaan, in qua Iudæi habitabant, & ad partem orientalem illius fluuij habitabant duæ tribus,& dimidia,ſcilicet, Ruben,& Gad,& medietas tribus Manaſſæ: ad occidentalem verò partem Iordanis habitabant reliquæ nouem tribus, & dimidia: unde aliquando illi, qui habitabant ad orientalem partem Iordanis dicebantur eſſe trans Iordanem, & aliquando dicebatur hoc de illis, qui habitabant ad occidentalem partem Iordanis. Et tamen communiter in ſcriptura dicuntur eſſe trans Iordanem illi, qui ſunt ad orientalem partem. Iſta autem prouincia,quæ ſignificatur per trans Iordanem, eſt orientalis ad Iordanem,ſcilicet, illa in qua habitabant duæ tribus,& dimidia,vt dictum eſt,quia etiam de illa multi nũc conueniebant ad Chriſtum.

Quare dicitur hic, quòd Chriſtus circuibat totam Galilæam prædicando. Quæſt. CXIIII.

QVAERITVR, quare hic dicitur, ꝙ Chriſtus circuibat totam Galilæam prędicando. Dicendum, quòd propter multa. Primò, quia ut quidam dicunt,voluit in hoc prædicatoribus exemplum dare.ſ. ne ſemper maneant in eadẽ ciuitate,uel loco,ſed diſcurrant per diuerſa, ut omnibus annuncient uerbum Dei. Sicut dixit Paul.qui erat pręcipuus prædicator. ad Ro.1. Sapientibus,& inſipientibus debitor ſum,ita & quantum in me eſt promptum eſt his, ꝗ Romæ ſunt prædicare. Sicut ergo Paulus dicebat ſe debitorem omnibus ad annunciandum illis Euangelium:ita,& prędicator nõ debet ſemper in eodem loco prędicare. Sic dicit Remigius: In hoc doctorum uita inſtruitur. Vt enim non ſint pigri docentur per hoc,ꝙ dicitur circuibat Ieſus. Secundo quia Chriſtus erat medicus animarum,& quia ſicut uadit medicus ad ęgrum,quando ęger non poteſt ire ad medicũ, ita Chriſtus nunc ibat ad prædicandum per omnia loca. In quo etiam Eccleſiæ paſtores inſtruit: ſicut dicit Chryſo.ſuper Matth. Quia enim illi, ut debiles ad medicum uenire non poterant,ipſe ſicut ſtudioſus medicus circuibat grauiter ægrotantes. Et Dominus quidẽ circuibat ſingulas regiones. Qui autem ſunt unius regionis paſtores conſiderando debent circuire ſingulas populi paſſiones,ut ad remedium paſſionis eorum aliquod medicamentum in Eccleſia proferatur. Tertiò Chriſtus circuibat, ut non ſe oſtenderet fauorabilem, ſi ſolùm forte prędicaret in terra ſua,in qua incęperat. Nam de Galilæa Chriſtus oriundus erat.ſ.de ciuitate Nazareth,& in Galilæam prædicare cępit, ut patet ſupra in litera. Si autem ſolùm prædicaret in terra ſua in Nazareth,quæ erat ciuitas ſua,uel in locis propinquis, uideretur fauorabilior eſſe illis Gentibus, quàm cęteris. Et tamen circa ea,quæ ad eum pertinent fauor nullus, aut acceptio perſonarum haberi debet, cùm ipſe Deus non accipiat perſonam cuiuſque, ſed in omni

A gente, qui facit iuſtitiam acceptus eſt illi. Actu. 12. Non ergo ſolùm prædicauit Chriſtus in Nazareth, ſed in tota Galilæa, & non ſolùm in Galilæa,ſed etiam per alias prouincias diſcurrebat. Sic dicit Remigius, ſcilicet. Vt autem non ſint acceptores perſonarum, docentur prædicatores per hoc,quòd ſubiungitur,circuibat totam Galilæam: ut autem uacui non diſcurrant docentur per hoc,quòd ſubditur, docens. Quartò fuit hoc propter neceſſitatem Verbi Dei,quia Chriſtus uenerat ad annunciandam ueritatem Verbi Dei, ſicut ipſe dixit Pilato.Ioa.18.ſcilicet. In hoc natus ſum, & ad hoc ueni in mundum,ut teſtimonium perhibeã ueritati: & tamen iſta ueritas erat neceſſaria omnibus, ideo Chriſtus uoluit omnibus quibus poterat prædi-
B care. Et propter hoc, quando in aliqua ciuitate rogabatur longo tempore manere, nolebat, ſed dicebat. Alijs ciuitatibus oportet me euangelizare regnum Dei, quia ideo miſſus ſum, Lucæ. 4. Quintò faciebat Chriſtus hoc, quia aliàs non poterat prædicatio ſua eſſe: quia à principio prædicationis ſuæ ipſe erat quaſi incognitus. Et propter hoc rari uenire uellent ad audiendum eum. Poſtquam uerò miracula ſua cognoſcerentur, omnes uellent ad eum confluere. Et quia ſi in uno loco Galilææ ſolùm prædicaret, eſſet cognitus apud paucos, etiam ſi faceret aliqua miracula. Vt ergo in breui tẽpore à toto populo cognoſci poſſet, non ſolùm in terra Iudæorum, ſed etiam in propinquis regionibus uoluit diſcurrere per diuerſa loca,
C & ſic in breui ab omnibus cognitus eſt. Poſtquam autem fuit cognitus,non erat neceſſe ipſum diſcurrere per diuerſa loca,quia Gẽtes de diuerſis locis,& prouincijs confluebant ad eum, & ſequebantur ipſum ubicumque eſſet. Ideo etiam ſi aliquando ſe occultare uellet, quærebant eum: Sic dicitur Ioan. ſeptimo, quòd cùm Chriſtus non iuiſſet in Ieruſalem ad Paſcha, Iudæi quærebant eum in die feſto, & dicebant: Vbi eſt ille? Sic etiam iterum inſtante paſſione eius, cùm non auderet publicè ambulare in Iudæa, fuit trãs Iordanem, & ibi manebat,& illuc multi confluebant ad eum. Et interdum tanta multitudo conueniebat, quòd non permittebat ipſum cibum ſumere. De his patet Ioan.10.& Marc.3. A principio tamen prædica-
D tionis Chriſtus maximè diſcurrebat, quia nondum erat cognitus,& iſta fuit cauſa potiſſima,quare diſcurreret per diuerſa loca.

Quare Chriſtus diſcurrebat per diuerſa loca prędicando, cùm tamen Ioannes Baptiſta hoc non feciſſet. Quæſt. CXV.

QVAERITVR, quare Chriſtus diſcurrebat per diuerſa loca, cùm Ioannes Baptiſta, qui etiam prædicator erat, non diſcurreret, ſed manebat ipſe apud Iordanem prædicans, & illuc confluebat populus ad eum de tota terra Iudæorum,ut patet præced.c.& Mar.1.& Luc.3.

E Dicendum, quòd Ioannes Baptiſta non debuit diſcurrere in prædicando,quia non erat ei conueniens: Chriſto autem fuit conueniens diſcurrere: non conueniebat enim Ioanni propter multa diſcurrere. Primò, quia repugnabat intentioni Ioannis, quia ipſe miſſus fuit tanquam præcurſor Chriſti. Lucæ 1. & hoc uidelicet baptizando, ut dum Chriſtus ad eius baptiſmum ueniſſet,baptizaret eũ Ioã.& cognoſceret eum, & oſtenderet toti populo, & iſta fuit cauſa baptiſmi Ioannis, vt patet Ioan. 1. ſcilicet: Ego neſciebam eum,ſed vt manifeſtetur in Iſrael, propterea ego veni in aqua baptizans, ideſt: Ad hoc fuit baptiſmus meus in aqua a Deo inſtitutus, vt Chriſtus manifeſtetur in Iſrael, ideſt, cognoſcatur ab omnibus,quòd ſit

Meſſias, & ita factum eſt, quia cùm quadam die Chriſtus eſſet coram Ioanne, pręſente populo Iudæorum Ioannes oſtendit Chriſtum digito dicens: Ecce agnus Dei: ecce qui tollit peccata mundi. Ioan. 1. & iſtud erat dicere, quòd ipſe erat Meſſias, & Deus: cùm poſſet tollere peccata. Ad iſtam autem oſtenſionem faciendum de Chriſto, oportebat, quòd totus populus Iudæorum, vel magna pars eius præſens eſſet. Et quia ſi Ioannes diſcurreret per diuerſa loca, non confluerent ad eum tot populi, ſcientes, quòd Ioannes ad loca ipſorum iturus eſſet, & ſic non poſſet in aliquo loco fieri conuenienter oſtenſio de Chriſto. Nunc autem, cùm ſcirent Iudæi, ꝙ Ioannes non diſcurreret per diuerſa loca, concurrebant omnes ad locum in quo ipſe erat, & ibi poterat Chriſtus conuenienter oſtendi, & ſic non conueniebat Ioannem diſcurrere per diuerſa loca. Secundò erat hoc, quia Ioannes habebat principaliter officium baptizandi, & confluebat totus populus ad baptiſmum. Ideo debebat Ioannes manere in loco vbi eſſent aquæ multæ, vt ibi conuenienter populus baptizari poſſet: Sic dicitur Ioan. 3. quod Ioannes erat in Aenon iuxta Salim, quia ibi erant aquę multę: & ob hoc, quia non erat aliquis locus conueniens ad baptizandum ſicut Iordanis, quia in ipſo flumine erãt aquæ multæ, prædicabat Ioannes apud Iordanem, & ibi baptizabat. præced. cap. & Mar. 1. & Luc. 3. Et quia non eſſet in ſingulis locis copia ſufficiens aquarum ad baptiſmum totius populi, erat conueniens, ꝙ Ioan. maneret apud Iordanem ſemper baptizans, quàm ꝙ diſcurreret ꝑ diuerſa loca. Tertiò fuit hoc, quia ſi Ioa. deberet diſcurrere, hoc maximè eſſet, vt ipſe famam acquireret, & poſtea omnes ad eum confluerent, & tamen Ioannes ſufficientem famam habebat apud Iudæos, etiam ſi non diſcurreret. Et hoc propter illa quæ apparuerant in natiuitate, & conceptione eius: quæ fuerunt manifeſta toti Iſrael. Et omnes qui audiebant admirabantur, & dicebant, quis putas puer iſte erit coram Domino? Luc. 1. Ideo quando prædicare inciperet iam cognitus eſſet. Item, quia Ioannes erat maximæ ſanctitatis propter vitam valde auſteram, qualem nullus vnquam ante ipſum habuerat, & propter hoc erat apud Iudæos notiſſimus, vnde diſcurrere non erat ei neceſſarium ad hoc, ꝙ cognoſceretur. Secus autem fuit de Chriſto, quia ipſe nolebat facere aliquam oſtenſionem, propter quam oporteret totum populum coniunctum eſſe, ideo conueniens ei erat diſcurrere per loca diuerſa, vt ſic facilius, & magis in breui cognitus eſſet, & ſermo ſuus perueniret ad omnes. Secundum etiam, qđ erat in Ioanne, non conueniebat Chriſto, quia ipſe non habebat officium baptizandi, ſicut Ioannes, ſed officium prædicandi. Et dato, ꝙ baptiſmum inſtitueret, non baptizabat ipſe aliquos, ſed diſcipuli ſui illos baptizabant. Ioã. 4. Ideò nõ oportebat, ꝙ Chriſtus maneret in aliquo loco ſpeciali ſicut Ioannes apud Iordanem propter copiam aquarum, ſed erat ei conueniens diſcurrere. Tertium quod erat in Ioanne non conueniebat Chriſto, quia Ioannes erat cognitus, quando prædicare incępit: ſicut dictum eſt. Chriſtus autem non erat cognitus ſicut Ioannes Baptiſta. Quia licèt in natiuitate Chriſti apparuerant aliqua miracula, de quibus ſupra 2. & Luc. 2. tamen illa non fuerunt manifeſtata omnibus Iudæis, & maximè, quia ipſa perſona Chriſti fuit occultata: quia licèt aliqui viderent miracula, quæ fiebant propter ipſum, ſicut in apparitione ſtellæ, & in aduentu Magorum: non tamen cognoſcebant determinatè Iudæi quis erat ille, propter quem miracula iſta fierent: & hoc, quia Chriſtus uoluit eſſe tunc incognitus propter Herodem, qui eum perſequebatur. ſupra 2. Item non erat Chriſtus ante hoc cognitus

F propter ſanctitatem vitæ, ſicut Ioannes: quia licèt
Chriſtus eſſet ſanctiſſimus omnium hominum, immo
ipſe omnes ſanctificat: tamen non habuit auſteritatem
vitæ, in qua Iudæi putabant eſſe ſanctitatem.
Ioannes enim in hoc fuit valde excellens, quia nulla
ante eum fuerat in aliquo homine maior auſteritas:
Chriſtus autem non habuit uitam auſteram, ſed mediocrem
in cibo, & potu: ſicut cæteri homines temperati:
& interdum Iudæi increpabant eum, quaſi amantem
cibum, & potum dicentes: Hic eſt vorax, &
potator vini, & publicanorum amicus. infra 11. &
Luc. 7. Non ergo erat Chriſtus cognitus apud Iudęos,
ſicut Ioannes in principio prædicationis ſuæ: ideo oportebat,
quòd ipſe diſcurreret prædicando per diuer-
G ſa loca, vt cognoſceretur: licèt Ioannes non diſcurrerit.

Quare dicitur, quòd Chriſtus prędicabat in ſynagogis. Quęſt. CXVI.

QVAERITVR, quare dicitur, quòd Chriſtus prædicabat
in Synagogis. Dicendum,
quòd faciebat hoc propter plura. Primò ad
tollendum ſuſpitionem, quæ poterat eſſe
contra doctrinam ſuam. Nam ille, qui malum agit lucem
odit, & vult, quòd non ueniant opera ſua in manifeſtum.
Et propter hoc de iure ſunt prohibita conuenticula
ſecreta, & maximè fieri prædicationes in oc-
H culto. extra de hæreti. cap. ex iniuncto. Et magis eſt
hoc in prædicationibus, quàm in alijs actibus: quia nullus
error poteſt eſſe periculoſior, quàm ille, qui eſt in
fide: cùm fides ſit fundamentum totius ędificij ſpiritualis.
Fides autem maxime in prędicationibus debet
dici, ideo prędicatio debet eſſe publica, ne quis poſſit
ſeminare falſam doctrinam. Nam ſi in publico errauerit,
ab omnibus arguetur. Propter hęc ergo Chriſtus
publice prædicauit, ſcilicet, in Synagogis, vbi omnes
Iudęi conueniunt: vt appareret, quòd non intendebat
aliquem errorem ſeminare, nec eſſet aliqua ſuſpitio
contra ipſum, ſicut patet Ioan. 18. quando Caiphas
quæſiuit a Chriſto de doctrina ſua, & dixit: Ego
palam loquutus ſum mundo, ego ſemper docui in Sy-
I nagoga, & in templo, quò omnes Iudæi conueniunt.
In occulto autem locutus ſum nihil, quaſi dicat. Non
potes ſuſpicari aliquẽ errorem in doctrina mea, quia
non docui aliquid in occulto, ſed ſemper in publico,
vbi non poſſem mentiri. Et conueniebat hoc Chriſto
maximè propter duo. Primò, quia doctrina ſua erat
noua: Nam non prædicabat id quod erat in lege Moyſic,
ſed alia multum differentia, ſequenti cap. Vnde Iudæi
mirabantur dicentes: Quæ nam doctrina hæc noua
eſt? Marc. 1. In nouitatibus autem eſt maior cauſa
ſuſpicandi, quàm contra vetera, quę iam probata ſunt.
Secundò propter perſonam docentem, nam Chriſtus
cognoſcebatur a Iudæis maximè a Nazarenis, ꝙ
eſſet vir ſimplex, qui nunquam literas didiciſſet. Io. 7.
K ſcilicet: Et mirabantur Iudęi dicentes, quomodo hic
literas ſcit, cùm non didicerit? & Mar. 6. dicitur, quòd
viri Nazareth ſcandalizabantur in doctrina Chriſti dicentes:
Vnde huic hęc omnia, & virtutes tales, quæ
per manus eius efficiuntur? Nonne iſte eſt filius fabri,
& Mariæ? Et ſic Iudæi, cum ſcirent, quod Chriſtus
nunquam didicerat, & nunc ſubitò dicebat iſta admiranda,
ſuſpicabantur, quòd forte hoc a dæmone proueniret.
Vnde ſicut dixerunt ei, ꝙ in Beelzebub principe
dæmoniorum eijceret dæmonia, infra 12. & Luc.
11. Ita dicere poſſent, quòd doctrina eius eſſet a dæmonibus.
Et quia dæmon ſemper intendit fallere hominem,
& inducere aliquod malum, eſſet magna ſuſpitio
contra Chriſtum in doctrina ſua, an aliqua falſa, &

erronea

erronea contineret. Si autem in occulto aliquid prædicaret, eſſet confirmata ſuſpitio contra eum. Ideo nihil debuit in occulto prædicare: ita ipſe dixit Ioannis decimooctauo. Ego palam locutus ſum mundo, in occulto autem locutus ſum nihil. Secundò, quantum ad principale debuit prædicatio Chriſti eſſe in Synagogis, quia erat locus publicus, vt uideretur omnibus velle annunciare veritatem, & non per fauorem quibuſdam in occulto. Sic dicit Remigius: Docentur prædicatores non eſſe acceptores perſonarum, pro eo quod videtur diſcurrebat, vel circuibat totam Galilæam. Vt autem non paucis, ſed multis prodeſſe ſtudeant, monentur per hoc, quòd dicitur, In Synagogis. Tertiò fuit hoc, vt Chriſtus teneret conſuetudinem Iudęorum. Nam ipſi conſueti erant conuenire in Synagogam ad orandum, & audiẽdum verbum Dei. Et hoc maximè diebus feſtiuis, vt ſabbathorum. Nam tunc congregatis omnibus legebantur ibi libri Prophetarum, & tunc ſi eſſet aliquis, qui prædicare ſciret, prædicabat populo. Et ſic patet de Paulo. Actu. 13. ſcilicet. Et ingreſſi Synagogam die ſabbathorum, ſederunt: poſt lectionem autem legis, & Prophetarum miſerunt principes Synagogę ad eos dicentes: Viri fratres, ſi quis eſt in vobis ſermo exortationis ad plebem, dicite. Surgens autem Paulus, & manu ſilentium indicens, prædicare cępit. Conſummata autem prædicatione dicitur, quod principes rogabant Paulum, quòd ſequenti ſabbatho eadem verba eis diceret. Iſtam conſuetudinem Chriſtus tenebat. Nam quolibet ſabbatho intrabat in Synagogam ad prædicandum, vel ad orandum. Luc. quarto, ſcilicet. Et uenit in Nazareth, vbi erat nutritus, & intrauit ſecũdùm conſuetudinem ſuam die ſabbathi in Synagogam, & ſurrexit legere. Quartò, quia Chriſtus volebat annunciare veritatem omnibus, & tamen nullus locus erat, in quo Chriſtus poſſet plures inuenire quibus annunciaret, quàm in Synagoga ad quam concurrebant omnes Iudæi: ideo ibi prædicabat: pro hoc dicitur Ioan. 18. ſcilicet, ego ſemper docui in Synagoga, & in templo, quo omnes Iudæi conueniunt.

Conſiderandum autem, quòd hoc Chriſtus faciebat à principio prædicationis ſuæ: ſicut dicitur Luc. quarto, ſcilicet, erat prædicans in Synagogis Galilææ, & tamen poſtquam Chriſtus cognitus fuit à Iudæis, & alijs Gentibus, iam non poterat prædicare in Synagogis, ſed oportebat, quòd exiret in deſertum, vt ibi prædicaret, quia multitudo illa iam in nullo loco capi poterat, niſi in deſerto, & ibi prædicabat, vt innuitur Luc. quarto, & Marc. tertio. Et ſi aliquando Chriſtus intrabat in aliquam domum, circundabatur ab omnibus, ita ut non poſſet ipſe ſumere cibum. Marc. tertio. Et etiam nemo poterat ad ipſum accedere. Vnde aliqui portantes infirmos ad ipſum, & non potentes accedere præ turba, accedebant ſuper tectum domus; & nudantes domum, ſubijciebant infirmum in grabato per funes. Sic patet Marc. ſecundo, & Luc. quinto. Ideo prædicare in Synagogis fuit Chriſto conſuetudo à principio: poſtea tamen in deſerto etiam ſæpiſſimè prædicabat, niſi cùm iret in Ieruſalem, quia tunc prædicabat in templo, vt patet Ioann. octauo, & 10. & 18.

Quare dicitur, quòd Chriſtus prædicabat Euangelium regni. Quæſt. CXVII.

QVAERITVR, quare dicitur, ꝙ Chriſtus prædicabat Euangelium regni. Dicendum, ꝙ hoc faciebat, quia ſolùm prædicanda ſunt ea, quę neceſſaria, & vtilia ſunt. Sic autem erat de Euangelio, quia ipſum eſt de neceſſitate ſalutis,

A cùm in eo ſit virtus Dei, ad Roman. primo, ſcilicet. Non erubeſco Euangelium: virtus enim Dei eſt omni credenti ad ſalutem. Et ex hoc inſtruuntur prædicatores, vt ſupra dictum eſt, quòd non prædicent fabulas, vel id quod eſt inutile ad ſalutem, ſed ipſum Euangelium, quod Chriſtus prædicauit: in quo eſt tota ſalus: & ſic Apoſtolus increpat illos, qui nolunt audire in prædicationibus, niſi fabulas, & res curioſas, ſecundæ ad Timot. quarto, ſcilicet. Erit enim tempus cùm ſanam doctrinam non ſuſtinebunt. Et ſequitur: Et à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur. Sed quæritur, quod Euangelium erat iſtud, quod Chriſtus prædicauit: nam nullum Euangelium tunc erat ſcriptum, ſed omnia quatuor poſt
B mortem eius ſcripta ſunt, vt oſtendimus ſupra ſuper prologum illum Matthæi, qui incipit, Matthæus cum primum. Dicunt quidam, quòd Chriſtus non prædicauit Euangelium aliquod ſcriptum ad aliquo de Euangeliſtis, ſed prędicauit id, quod ipſi poſtea ſcripſerunt, & ſic dicebatur Euangelium prædicaſſe.

Videtur inconuenienter dictum, quòd Chriſtus prædicauerit Euangelium, cùm multa, quę ſunt in Euangelio non prædicauit. Quæſt. CXVIII.

SED dicetur, quòd non ſtat, quia Euangeliſtæ ſcripſerunt geſta Chriſti, & miracula, & paſſionem: Chriſtus tamen non prædicauit aliquod
C iſtorum, ſed ſolùm faciebat illa. Dicendum, ꝙ non prædicauit Chriſtus omnia illa, quæ Euangeliſtæ ſcripſerunt: licèt dixerit omnia, quæ ipſe eum dixiſſe aſſeruerunt, ſed dicebatur prædicare Euangeliũ, ideſt, annunciare veritatem, quia Euangelium nihil eſt niſi annunciatio, & qui prædicat dicitur Euangelizare: ſicut dicitur. Dominus dabit verbum euangelizantibus in virtute multa, ideſt, dabit verbum prædicatoribus ad prædicandum. Pſal. 57. Et ſic annunciare, & euangelizare ſunt idem, quia ſicut dicitur hic de Chriſto, quòd prædicabat Euangelium regni, ita dicitur Luc. nono, tu autem annuncia regnum Dei. Quomodo autem dicatur Euangelium regni Dei, vel regni cœlorum, ſupra oſtenſum eſt.

D *Quare dicitur, quòd Chriſtus prædicabat, & docebat, cùm alterum dixiſſe ſufficeret. Quæſt. CXIX.*

QVAERITVR, quare dicitur hic de Chriſto, ꝙ circuibat totam Galilæam prædicans, & docens: cùm ſufficeret alterum eorum. Quidam dicunt, quòd docere eſt quantum ad pœnitentiã, prædicare verò quantum ad futura, quia prædicare eſt quaſi prædicere, ideſt, oſtendere rem antequam ſit. Vtrumque autem faciebat Chriſtus. Nam aliqua præſentia dicebat, ſcilicet, de correctione morum, & aliqua futura prænunciabat: ſicut erat de vita ęterna. Sic dicit Remigius, quia diſtat inter docens, & prædicans. Docens enim de præſentibus mandatis;
E prædicans autem de futuris promiſſis. Secundò poteſt dici, quòd docere ſit quantum ad ea, quæ ſunt naturaliter iuſta, ſicut ſunt præcepta decalogi, quę etiam nullo docente naturaliter ad obſeruandum ipſa nos obligant: prædicare autem erat quantum ad ea, quæ niſi dicantur, non intelligentur: ſicut eſt de reſurrectione mortuorum, & de fœlicitate æterna. Vtraque autem Chriſtus oſtendebat. Nam aliquando prędicabat præcepta legis naturalis, ſicut cùm dixit cuidam: Si vis vitam ingredi, ſerua mandata, infra nono. Et intelligitur de mandatis decalogi, vt apparet ibi in litera. De alijs patet, ſicut infra uigeſimoſecundo, quando dixit de ſtatu reſurgentium, ſcilicet. In regno cœlo-

rum, nec nubent, nec nubentur, ſed erunt ſicut Angeli Dei. De his dicit Chryſoſtom. ſuper Matthæm, ſcilicet. Docebat iuſtitias naturales, quas, ſcilicet, ratio docet naturalis, vt caſtitatem, & humilitatem, & huiuſmodi, quas per ſeipſos omnes boni eſſe intelligunt, de quibus neceſſaria eſt doctrina, non tãnim propter manifeſtationem, quantum propter exercitationem cordis. Præualentibus enim delectationibus carnalibus, ſcientia iuſtitiæ naturalis quaſi in obliuionem deducta obdormit. Cum ergo cęperit doctor repręhendere carnalia mala: eius doctrina non nouam ſcientiam interducit, ſed oblitos commouere facit. Prædicabat autem Euangelium annunciando bona, quę antiqui manifeſtè non audierant, vt beatitudinem cœleſtem, & reſurrectionem mortuorum, & huiuſmodi. Tertiò poteſt dici, quòd docere ſit quantum ad expoſitiones aliquas Scripturæ: quas faciebat, prædicare autem quantum ad bona futura, quæ annunciari poterant. De primo patet, quia ſæpe Chriſtus exponebat aliquam ſcripturam, quam Iudæi non intelligebant. Dicit Luc. quarto, quando aperuit librum Iſaiæ, & legit: Spiritus Domini ſuper me: Et poſtea dixit: Hodie impleta eſt Scriptura hæc in oculis veſtris: Per quod innuebat, ꝙ de ipſo intelligebatur. Et ita, quando ſæpe allegabat auctoritates aliquas, per hoc oſtendebat in quo ſenſu intelligi deberent. De ſecundo ſupra diximus. De hoc dicit Chryſoſtomus ſuper Matthæum, ſcilicet. Vel docebat interpretando prophetias de ipſo Euangelio, aut prædicabat in ſe bona futura. Quartò dici poteſt, ꝙ hic docens, & prædicans non ponuntur tanquam diuerſa, ſed tanquam genus, & ſpecies, quia docere eſt quomodocunque notificare alteri id quod ignorat: prædicare autem eſt docere per modum declarationis ad populum. Et ideo vnum ponitur tanquam determinatiuum alterius, ſcilicet, quòd Chriſtus docebat, inquantum veritatẽ aliquam ignotam notificabat eis quibus loquebatur. Dicebatur autem prædicare, inquantum illam proponebat publicè, & declamatoriè populo, quia alij modi non dicuntur prædicatio.

Quare Chriſtus hic faciebat iſta miracula. *Quęſt.* CXX.

QVAERITVR, quare Chriſtus faciebat hic iſta miracula. Aliqui dicunt, quòd Chriſtus non debuit facere miracula, quia Ioannes Baptiſta prędicauit, & tamen miraculum nullum fecit, vt patet Ioan. decimo, ſcilicet, Ioannes quidem ſignum nullum fecit. Et tamen credebatur Ioanni ſufficienter: ergo non oportebat, quod Chriſtus miracula faceret. Dicendum, quòd de miraculis Chriſti dicetur magis latè Ioan. octauo, & tamen pro nunc dicendum, ꝙ fuit conueniens, immo neceſſarium, ꝙ Chriſtus miracula faceret. Primò ad cõfirmationem doctrinæ ſuæ, quia aliter non poterat eſſe certa. Quia ad hoc, quòd aliqua propoſitio ſit certa, ita quòd de ea nemo dubitet, vel dubitare poſſit: eſt neceſſe, quòd illa propoſitio ſit per ſe nota. Vocatur autem per ſe nota, quãdo cognoſcitur à principio cognoſcẽdi. Eſt autem duplex principium cognoſcendi, ſcilicet, intellectus, & ſenſus. Dicuntur aliqua eſſe per ſe nota quantum ad ſenſum, quando immediatè per ſenſum appręhenduntur: ſicut id quod videtur, vel auditur. Dicitur autem per ſe notum quãtum ad intellectum id, quod cùm offeratur intellectui, immediatè cognoſcit veritatem illius, ſine aliquo diſcurſu: nec oportet, quòd reducat veritatem illius rei in aliquid aliud. Et talia dicuntur per intellectum videri. Et iſta ſunt prima principia, quæ immediatè cognoſcuntur lumine intellectus ſpeculatiui, uel practici, nec reſoluuntur in

F aliquid aliud. Si autem aliquid ſit, quòd iſtis modis nõ cognoſcatur, non uocatur per ſe notum: nec poteſt haberi certitudo de illo niſi reducatur vſque ad per ſe nota per quẽdam diſcurſum rationis, quem vocamus reſolutionem: ſicut in ſpeculatiuis reducimus concluſionem in principia reſoluendo, & ita concluſio, quæ prius non erat nota efficitur nota, & certa per hoc, ꝙ reducitur in principia, quæ ſunt per ſe nota, & de quibus nullus dubitare poſſet. Lex autem Chriſti, & omnia quæ ipſe aſſerebat, non erant aliqua per ſe nota ad ſenſum, quia non videbantur, ſicut reſurrectio mortuorum, & vita æterna, & pœnę inferni. Iſta etiam nõ erant per ſe nota quantum ad intellectum, quia non ſunt talia de quibus intellectus immediatè ſit certus:

G immo continẽt in ſe magnum dubium. Amplius autem iſta non poſſunt reduci per reſolutionem ad prima principia intellectus ſpeculatiui, quia non pertinẽt ad res naturales, ſed excedunt lumen intellectus noſtri, cùm ſint de eis, quę ad fidem pertinent. Ideo talia non poſſunt aliquo modo notificari niſi per diuinam auctoritatem, ſcilicet, quòd licèt per intellectum noſtrum non poſſit uideri veritas, vel falſitas iſtorũ, credimus tamen Deo aſſerenti talia eſſe uera, quia ſcimus, quòd Deus mentiri non poteſt. Cùm ergo conſtiterit nobis, quòd Deus aliquid dixit, manifeſtum eſt, quòd verum ſit, cùm ipſe nunquam mentiatur. Ad hoc ergo, ꝙ Chriſtus daret plenam probationem de veritate iſtorum, quæ aſſerebat: oportebat, quòd pro-

H baret illa a Deo eſſe dicta: & quia Deus non auditur loquens, non poterat probare Chriſtus hoc, niſi per miraculum. Nam ſi quũ aliquid aſſereret, poſtea faceret miraculum ad confirmationem illius, manifeſtum eſt, quòd iſtud erat uerum, quia miraculum non poteſt fieri, niſi per Deum: cùm fiat per virtutem infinitam. Deus tamen non poteſt eſſe teſtis falſitatis, cùm ipſe ſit veritas. Ioan. 14. & tamen ipſe non poteſt negare ſeipſum: ideo quando inuocamus ad teſtimoniũ alicuius rei miraculum, neceſſe eſt illam rem eſſe veram. Ad hoc ergo, quòd Chriſtus confirmaret veritatem doctrinæ ſuæ, oportebat ꝙ miracula faceret. Iſtum modum cognoſcendi ueritatem rerum occultarum Deus poſuit in ueteri teſtamento, ſcilicet, quòd

I quando aliquis propheta prædiceret aliquid futurum, ſcilicet, aliquod miraculum oſtenderet ad confirmationem illius, ꝙ crederetur: ſin autem, ꝙ non obligarẽtur credere. Patet Deuteronom. 13. Chriſtus ergo voluit modum probandi tenere, quem ibi tenebant prophetæ. Sic etiã Chriſtus fecit diſcipulis ſuis, quos miſit ad prædicandum, quia dedit poteſtatem faciendi miracula ad confirmationem doctrinæ, infra 10. & Luc. 9. & 1. Sic etiam dicitur Mar. 16. ꝙ profecti ſunt diſcipuli, & prædicauerunt ubique Domino cooperante, & ſermone confirmante, ſequentibus ſignis. Secundò fecit hoc Chriſtus quaſi ex neceſſitate, quia cùm Iudæi à principio non cognoſcerent de Chriſto quis eſſent, non tenebantur credere ei, nec faciebant illi iniu-

K riam, ſi peterent ab eo certitudinem, quam Deus permittebat peti a prophetis, niſi miracula oſtenderent: Deuteronom. 13. Ergo nec obligabantur Chriſto credere ſine miraculo. Tertiò fuit conueniens Chriſtum facere miracula, quia nũc incipiebat prædicare legem nouam. Et tamen Deus in principio cuiuſque legis poſuit aliqua miracula. Ideo nunc fuit conueniens per Chriſtum miracula fieri. Sic dicit Chryſoſtomus in quadam homilia, ſcilicet. Conſiderandum autem, ꝙ vbicunque legis alicuius introductio fit, Deus miracula facere conſueuit, pignora ſuæ virtutis legẽ tribuens ſuſcepturis. Hominem enim facturus, hominem creauit, & tunc illi legem in Paradiſo propoſuit, & quando Noe legem daturus erat magna ſigna oſtendit. Et

ſimi-

A ſimiliter Iudæis legem laturus magna prodigia oſtendit,& tunc legem dedit. Ita,& tunc legem illam ſublimem introducturus, miraculorum demonſtratione certificat,quæ dicuntur. Quoniam enim regnũ,quod prædicabatur non apparebat, apparentibus ſignis ipſum manifeſtauit. Ad argumentum autem de Ioanne dicendum, ꝙ non eſt ſimile,quia non fuit conueniẽs Ioannem Baptiſtam miracula facere. Primò,quia vita ſua erat tam excellens, quòd ſine miraculis ei credebatur. Nam putabãt Iudæi eum eſſe Meſſiam Luc. ſecundo,& Actu. 13. De Chriſto autem non erat ſic, quia non apparebat ita eius ſanctitas exterior, ſicut Ioannis, vt ſupra dictum eſt, Ideo indiguit miraculis ad confirmationem doctrinæ. Secundò,quia licèt Io- B anni aliquam auctoritatem præſtitiſſent miracula: ſi illa feciſſet, Deus tamen non conceſſit ei aliquod miraculum facere,ne Chriſto æqualis videretur,vt declaratum fuit præcedenti capitu. in quadam quæſtio. de hoc: Chriſtus autem miracula facere debuit,quia pro ipſo propriè miracula ſeruabantur. Tertiò,quia Ioannes non dixit res, in quibus eſſet tantum periculum ſi negarentur, ſicut erat in rebus, quas Chriſtus dixit, quia Ioãnes ſolùm venit ad oſtendendum Chriſtum, & diſponendũ aliqualiter populum ad ſuſcipiendum eum. Chriſtus autem dedit legem, & annunciauit fidem in qua eſt tota ſalus. Ideo debuit firmius Chriſtus probare ea, quæ dixit, quàm Ioannes. Et ad hoc erant neceſſaria miracula. Nam Chriſtus voluit in om- C nibus facere maiorem certitudinem, quàm Ioannes fecerat. Vnde ipſe dixit Ioan. quinto. Ego habeo maius teſtimonium Ioanne, ideſt, probatio quam ego facio de veritate dictorum meorum,eſt firmior, quàm teſtimonium, vel probatio, ex dicto Ioannis. Illa autem probatio erat in miraculis. Nam dicitur ibidem: opera, quæ dedit mihi pater, vt perficiam illa,& opera quæ ego facio, ipſa teſtimonium perhibent de me, Et iſta erant miracula, quæ Chriſtus faciebat in virtute deitatis. Fuit ergo conueniens valde,quòd Chriſtus faceret miracula, licèt Ioannes nulla fecerit: quia aliàs leuiter poterat negari quidquid ipſe diceret.

Quare dicitur, quòd Chriſtus prædicabat, & poſtea ſanabat infirmitates. Quæſt. CXXI.

D QVAERITVR, quare dicitur, hic quòd Chriſtus prædicabat,& poſtea ſanabat infirmitates, & non è contrario. Dicendum, ꝙ iſtud erat ſecundum quoſdam ad denotandum ordinem maioris vtilitatis,quia prædicatio eſt magis vtilis: eo quòd per eam erudimur de fide, & operatione, quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem. Miracula autem poſſunt pertinere aliquando magis ad curioſitatẽ,& non inſtruimur per ea niſi referantur ad prædicationem. Secundò,& principaliter,quia miracula non erant introducta, niſi ad confirmationem eorum, quæ dicebantur: ideo prius debebat doctrina prædicari, & po- E ſtea miracula fieri, vt uideretur quid erat illud, quod per miracula cõfirmabatur. De his duobus dicit Chryſoſtomus ſuper Matthæum, quòd primò docet, & poſtea ſanat propter duo. Primo,quia pręmittit quod magis neceſſarium eſt: verba enim pietatis ædificant

A ſit, manifeſtum eſt,quòd Deus vult confirmare iſtud, cùm inuocatus in teſtem illius rei faciat miraculum. Si autem miraculo facto ſequatur doctrina: poterit ille dicere quidquid voluerit,& non apparet an ad confirmationem iſtorum, quæ ſequuntur Deus voluerit facere miraculum,cùm illam illud tranſierit. Et ſic poteſt mentiri,etiam ſi miracula iam præceſſerint. Patet de vtraque Deuter. 13. vbi dicitur,quòd ad hoc,quod alicui Prophetæ credatur,debet oſtendere aliquod ſignum in confirmationem eius,quod dixit. idem Deuteron. 18. Si tamen non faceret hoc ſidem plenariam, non daret Deus iſtum modum cognoſcẽdi veritatem Prophetiæ alicuius. De ſecundo patet,quia Deutero. 13. dicitur,quòd ſi aliquis Propheta ſurrexerit,& præ- B nunciauerit aliquod ſignum, & illud euenerit, & poſtea dixerit,eamus, & colamus Deos alienos, non debebat credi illi Prophetiæ, ſed debebat occidi. Et ſic apparet, quòd facto miraculo poterat quis poſtea falſum dicere: ideo ſi præcederet miraculum, & ſequeretur doctrina non confirmabatur per miraculum. Si autẽ præcederet doctrina, & miraculum ſequeretur, quòd confirmabatur ſufficienter doctrina: ideo Chriſtus prius prædicabat,quàm miracula faceret.

Quæ regio ſit Syria. Quæſt. CXXII.

QVAERITVR vlterius, quòd dicitur hic de Syria,quæ regio ſit iſta. Dicendum,quòd pro- C pter ignorantiam ſignificati huius nominis multi errant ſæpe circa intellectum Scripturæ, eo quòd ſæpe mentio fit de Syria in veteri, & in nouo teſtamento. Et quia aliquando accipitur generaliter, & aliquãdo ſpecialiter pro diuerſis partibus eius. Pro quo ſciendum, quòd terra promiſſionis in qua Iudæi habitauerunt eſt in Syria, & ipſa vocatur etiam nunc Syria. Accipitur autem Syria aliquando generaliter, & ſic compræhendit totam terram, quę eſt à flumine Tigri vſque ad Aegyptum, ab oriẽte habens Tigrim, à meridie ſinum Arabicum, ab occaſu mare Mediterraneum, ab Aquilone Armeniam, & Cappadociam. Et eſt iſta magna regio, habens ſub ſe multas prouincias: hoc modo accipit Rabanus dicẽs, D ꝙ Syria eſt omnis regio ab Euphrate vſque ad mare magnum, & à Cappadocia vſque ad Aegyptum, in qua eſt prouincia Palæſthinæ in qua Iudæi habitant. Hoc modo non accipitur hic Syria, quia tunc non diſtingueretur contra Galilæam, & Iudæam, quia Galilæa,& Iudæa, & tota terra, in qua habitauerunt Iſraelitæ eſt pars Syriæ, vt ait Rabanus. Aliquando autem accipitur Syria ſpecialiter pro aliqua parte iſtius magnæ Syriæ. Nam ipſa habet in ſe plures partes, & diuiditur in decem Syrias, quarum quælibet ſolet aliquando in Scriptura Syria vocari. Et propter iſtam æquiuocationem decipiuntur plurimi putantes ſemper eſſe eandem Syriam, de qua Scriptura loquatur: & incipit diuiſio iſtarum Syriarum ab Aquilone, ita E quòd prima ſit magis Aquilonaris, quàm ſecunda in totum, vel in partem,& ſic conſequenter de alijs quouſque veniatur ad vltimam, quæ eſt maximè meridiana,& propinquat Aegypto. Prima Syria eſt,quæ inter fluuium Tygrim,& Septentrionem, & Euphratem à

ditur in tres prouincias, ſcilicet, Mediam, Chaldęam,
& Perſidem: vocatur autem in Gręco Meſopotamia,
ideſt, in medio aquarum, ſcilicet, duorum fluuium, ſci
licet, inter Tigrim, & Euphratem, & in Hebræo vo-
catur Haram Nacharaim, ideſt, Syria fluuiorum, ideſt,
inter duos fluuios prænominatos. In iſta autem Syria,
vt diximus eſt ciuitas Edeſſa, in qua fuit Rex Abaga-
rus, qui audita fama Chriſti de miraculis, quæ facie-
bat: cùm teneretur quodam morbo naturaliter incu-
rabili, per Epiſtolam Chriſtum rogauit, vt ad eum ve-
niret, & ſanaret ipſum: promittens ei, quòd ciuitas il-
la regni ſui ambobus eſſet ad vſum, quia ſufficere po-
terat. Chriſtus autem miſit ei vnum de diſcipulis, qui
vocatur Thadæus, & alio nomine Iudas frater Iacobi,
qui literam Chriſti manu ſcriptã detulit ei: in qua ſi-
gnificabatur, quòd ipſe ire non poſſet, & quòd ad prę-
ſens eius curatio differretur, ſed nõ poſt longum tem-
pus ipſe ei mitteret, qui eum curaret, quod poſt Chri-
ſti aſcenſionem factum eſt. De his patet in Hiſtoria
Eccleſiaſtica, & per Hieronymum in li. de Illuſtribus
viris, cap. de Iuda. Secunda Syria dicitur Syria coles, à
fluuio Euphrate incipiens ab Aquilone, & Thauro
monte, & porrigitur contra meridiem vſque ad flu-
uium Abana, qui eſt unus de fluuijs Damaſci, ſcilicet,
Abana, & Pharphar, quorũ aquas laudauit Naaman
Syrus, quarto Reg. quinto. Et uocatur nunc iſte flu-
uius Abana communi nomine Vallania, & apud vr-
bem Valaniæ ſub caſtro Margith intrat mare fluuius
iſte. In iſta Syria ſecunda eſt ciuitas præcipua, & Me-
tropolis ipſa Antiochia, de qua Actu. 15. Et iſta Syria
cęles vocatur celeſyria in libro Machabęorum, & etiã
apud fluuium Valaniam, & diſtat per vnam leucam à
caſtro Margath, & eſt ſedes epiſcopalis ſub Antiochia
metropoli, cum Apamia, & Laodicea, & alijs ſuffra-
ganeis. Tertia Syria eſt Phœnicis, quæ extenditur, &
incipit à flumine Valaniæ ab Aquilone, vbi termina-
batur Syria ſecunda, & tendit contra auſtrum vſque
ad petram inciſam, quam diſtrictum vocant ſub mon
te Carmeli. Et nunc vocatur caſtrum peregrinorum
vulgariter, quia peregrini Chriſtianorum ibi fortali-
tium conſtruxerunt poſt captam Terram Sanctam,
& extenditur contra orientem vſque ad introitum
Emath, & ſunt in ea vrbes Capharnaum, Margath,
Antherradum, Tripolis, Beritum, Sydon, Tyrus, A-
chon: metropolis eius eſt Tyrus, quia ipſa eſt ciuitas
præcipua: iſta vocatur Syria Phœnicis, à Feniee Age-
noris filio fratre Gathan, qui Tyrum inſtaurauit, &
Metropolim huius terræ inſtituit. Quarta Syria eſt
Damaſci, ſiue Damaſcena: quia in ea eſt Metropolis
ciuitas Damaſcus. Hæc enim Syria quarta eſt magis
orientalis, quàm tertia Syria ſupra poſita, & finis quar-
tæ Syriæ ab occidente eſt principium orientale tertiæ
Syrię. Dicitur enim iſta quarta Syria Libanica, quia
in ea eſt mons Libani, qui eſt mons valde famoſus, &
iſta ſolet uocari in ſacra ſcriptura Syria abſolutè, quaſi
non eſſet alia Syria. Et de hac dicitur Iſai. 7. caput Sy-
riæ Damaſcus, & tamen Damaſcus non eſt caput om-
nium Syriarum, ſed ſolùm iſtius quartæ Syriæ, quæ
vocatur Damaſcena. De hoc etiam dicitur Iſai. 9. ſci-
licet. Eleuabit Dominus hoſtes Raſim ſuper eum, Sy-
riam ab oriente, & Philiſtijm ab occidente. Et ſic po-
nitur ibi Syria ad orientem terrę Iſrael, in qua regna-
bat Raſim Iſa. 7. & 4. Regum. 15. & hoc conuenit Sy-
rię Damaſcenę, quæ eſt ad orientem tertię Syrię, vt
nunc diximus, & iſta Syria quarta Damaſcena, eſt illa,
quæ uocatur Syria quaſi ſemper in 3. & 4. Regum &
2. Paralipom. Dicuntur etiam eſſe aliæ tres Syriæ, quas
alio nomine uocamus tres Palęſtinas. Nam Palæſtina
pars Syriæ eſt, & omnis Palęſtina eſt Syria, ſed non
è contrario. Quinta Syria, quę eſt prima Palęſtina eſt

F illa, cuius Metropolis eſt Ieruſalem, cum omnibus
terris, & montanis, uſque ad mare mortuum ab
oriente, quod alio nomine vocatur mare ſalſiſſimum,
vel mare Sodomorum, quia ibi fuerunt Sodoma, &
Gomorrha Ciuitates, quæ ſubuerſæ ſunt, & eſt hodie
lacus magnus, vel dicitur mare Salinarum, & extendi-
tur etiam vſque ad deſertum Cadesbarnæ. Iſta Palęſti-
na, ſiue Syria ſtrictè Iudæa appellatur: attribuendo
parti nomen totius. Sexta Syria, quæ eſt ſecunda
Palæſtina, eſt illa terra, quæ propriè Philiſthim nomi-
natur, cuius Metropolis eſt Cæſarea. Non quidem
Cæſarea Philippi, de qua infra 16. quia illa pertinet ad
tertiam, uel quartã Syria: ſed vocatur Cæſarea Palæ-
ſtinæ, a qua nominatur Euſębius Cæſarienſis, qui fecit
G canones Euangeliorũ, & ſæpe loquitur de illo Hiero.
in prologis Bibliæ, & ponit eum inter uiros illuſtres in
libro illu. virorum. Iſte fuit Epiſcopus huius Cęſareæ
Palæſtinę. Iſta Palæſtina, ſiue Syria incipit à parte aqui-
lonis a caſtro peregrinorum, in quo finiebatur tertia
Syria, & tendit verſus meridiem, ſupra mare Mediter-
raneum contra auſtrum, uſque ad Gazam ciuitatem.
Et iſta ſexta Syria eſt magis occidentalis, quam quin-
ta, quia ubi finitur quarta ab occidente eſt oriens, quæ
tota eſt iuxta littus maris Mediterranei. Septima Syria
eſt tertia Palęſtina, cuius Metropolis eſt ciuitas Beth-
ſan ſita ſub monte Gelu iuxta Iordanem, quæ ciuitas
quondam Scitopolis dicebatur, & prius Bethſan uo-
catur Galilæa, vel campus magnus Eſdrelõ, de quo fit
H mentio in lib. Iudith: dicuntur etiam eſſe in Syria tres
Arabiæ, quæ ſunt tres Syriæ, & iſtæ ſunt ultimæ Syriæ.
Octaua enim Syria eſt prima Arabia, cuius Metropo-
lis eſt ciuitas Beſtion, quæ olim Vſus dicebatur: nunc
vero dicitur Buſereth. Huic Syrię coniungitur regio
Trachonitidis, & Ithurça ab occidẽte, & ab aquilone,
quaſi tota terra Damaſci. Et propter hanc in vicinita-
tem iſta prima Arabia uocatur Syria Damaſci: ſicut
Damaſcus uocatur Syria. Vnde à Retha rex Arabię
dicitur, qui ſecundùm ueritatem erat rex Damaſci. 2.
Corin. 12. Nona Syria eſt ſecunda Arabia, cuius Me-
tropolis eſt ciuitas, quę Petra dicitur, & olim uocaba-
tur Rabath filiorum Amon, de qua 2. Re. 11. & 1. Pa-
ralipom. vocatur etiam ciuitas Ar. de qua Deutero. 2.
I ſcilicet, Moabitę, qui morantur in Ar. Et etiam uoca-
tur Artopolis, & eſt ſita ſuper torrentem Amon, de
qua Numeri. 21. & Deuteronom. 2. & in confinio ter-
rę Ammonitarum, & Moabitarum. Illa Arabia ſecun
da erat terra filiorum Amon: licèt ciuitas Ar fuerit
quondam de regno Moabitarum, & erat tota terra
regis Icon, qui erat Rex Eſebon, & includebat regnũ
Og, Regis Baſan, & montem Galaath, etiam coniun-
gitur iſta Ara primæ Arabiæ à latere auſtrali, quæ eſt
magis auſtralis iſta, quàm prima. Decima Syria eſt ter-
tia Arabia, cuius Metropolis eſt ciuitas, quæ dicitur
Mons regalis, & alio nomine dicitur Aathrolim, voca-
tur Petra deſerti, licèt aliqui putant Petram deſerti
fuiſſe in alia Arabia, de quo ſupra diximus, & eſt ſita
K iſta terra iuxta mare mortuum, & continet ſub ſe ter-
ram Moab, quæ propriè dicitur Syria Sabal, de qua ſe-
cundo Reg. 8. & 1. Paralip. igitur, & continet totam
terram iuxta mare mortuum vſque ad Cadesbarne,
& uſque ad aquas contradictionis, & uſque ad Aſion-
gaber. Et iſta extenditur verſus mare rubrum per la-
tiſſimas ſolitudines, & uſque ad Euphratem. Hæc eſt
Arabia magna, & prima dicitur, & uocatur Ademo-
na, ideſt, Sacra, & in iſta Arabia ſepultus eſt, & colitur
à Sarracenis turpiſſimus Mahometus. Hoc modo
tolluntur difficultates in modo accipiendi Arabiam,
& Syriam. Nam ſic patet, quomodo Syria eſt aliquan
do ab oriente terra Iudæorum, & ab aquilone, & in-
terdum à meridie. Et etiam aliquando ipſa terra Iu-
dæorum

dæorum Syria dicitur: Modus tamen communis accipiendi Syriam in Sacra Scriptura eſt pro quarta Syria, ſcilicet, Damaſcena, quia de alijs non ita fit mentio ſub hoc nomine.

Quomodo Chriſtus ſanabat omnes ad ſe adductos, Quaſt. CXXIII.

QVAERITVR, quomodo Chriſtus ſanauit nunc omnes, qui adducti ſunt ad eum. Nam alijs temporibus non ſanabat, ſicut Ioann. 5. licèt Chriſtus ambulabat ibi inter multos, & infirmos, nō ſanauit niſi vnum, & in Nazareth non ſanauit niſi paucos infirmos. Mar. 6. Vnde, licèt Nazareni dicerent Chriſto, quòd faceret miracula ibi, ſicut in Capharnaum, & non fecit. Et propter quod voluerunt eum præcipitare. Luc. 6. Dicunt quidam, ꝙ Chriſtus fecit nunc illud ſpecialiter, licèt aliàs non faceret, & hoc, vt famam acquireret, quia nunc incipiebat miracula facere, ſicut dicit Chryſoſtom. in quadam homilia. Sed cùm in quibuſdam locis dicatur, quòd Chriſtus multos curauit; hic ſimpliciter dicitur, & curauit eos, ſignans, ꝙ omnes curauit: ſicut, & nouitius medicus intrans omnes ad ſe venientes curat propter ſuam opinionem cōmendandam. Aliter poteſt dici, ꝙ Chriſtus curabat omnes infirmos quotquot eſſent obſeruatis tribus conditionibus. Prima erat, quòd non eſſent de Gentilibus, vel de Samaritanis, ſed de Iudæis. Nam inter Gentiles, & Samaritanos prædicare nolebat: nec etiam miracula facere, dicens. Non ſum miſſus niſi ad oues, quæ perierunt domus Iſrael. infra 15. Et ita mandauit Apoſtolis, & diſcipulis, quòd non prædicarent Gentilibus, nec Samaritanis, infra 10. ſcilicet, In uiam Gentium ne abieritis, ſed potius ite ad oues, quæ perierunt domus Iſrael. Ideo quādo mulier Chananæa petebat à Chriſto, quòd ſanaret filiam eius, dixit: Non eſt bonum ſumere panem filiorum, & dare canibus. Et iterum: non ſum miſſus niſi ad oues, quæ perierunt domus Iſrael, infra 15. Iſtud verum erat, niſi fortè propter magnas præces aliquorum Iſraelitarum petentium, vel propter fidem magnam ipſorum petentium: ſicut patet de prædicta muliere Chananæa. Nam licèt Chriſtus à principio eam repelleret: ipſa tamen ex magna fide clamabat: Fili Dauid miſerere mei. Et tunc Apoſtoli rogauerunt Chriſtum dicentes: Dimitte eam, quia clamat poſt nos, ideſt, Da ei quod petit, & iube, quod recedat, ne clamet poſt nos. Et tunc dixit ei Chriſtus. Mulier magna eſt fides tua. Et ſanata eſt filia eius, eod. cap. Sic etiam fuit de quodam gentili Centurione, cuius ſeruus infirmabatur, & Iudæi ſeniores rogauerunt Chriſtum pro illo, vt ſanaret ſeruum eius dicentes: Dignus eſt, vt hoc ei præſtes. Diligit enim Gentem noſtram, & Synagogam ipſe nobis ædificauit. Luc. 7. Et ad preces iſtorum Chriſtus ſanauit ſeruum illius, & maximè propter fidem magnam Centurionis, quam Chriſtus laudauit dicens: Amen dico vobis, non inueni tantam fidem in Iſrael. Ex aliquibus etiam ſpecialibus cauſis aliquando rariſſimè prædicauit, & aliqua miracula fecit inter Samaritanos: ſicut quando locutus eſt cum Samaritana ad

A vt eam ſanaret. infra 8. & Luc. 4. & de paralitico ſubmiſſo per funes. Marc. 2. & Luc. 5. pro eis autem, pro quibus non rogabatur Chriſtus, non ſanabat eos, quia aliàs non maneret aliquis infirmus in tota terra Iſrael. ſed ſanabat illos, pro quibus rogabatur. Ratio erat, quia beneficium huiuſmodi non confertur niſi petenti, quia aliàs poſſet conferri inuito ſibi: etiam quia non peteret, vel aliquis pro eo. Nam quòd aliquis infirmus tempore Chriſti non peteret ab eo curari, videbatur eſſe quaſi ex defectu fidei, quia non crederet, ꝙ Chriſtus hoc ſibi præſtare poſſet. Eis tamen, qui fidem non habent, talia præſtanda non ſunt. Ideo non conferrebatur ſanitas niſi petenti, & cum magno deſiderio. Hoc verum erat generaliter, & tamen interdum ex
B miſericordia Chriſtus mouebatur ad ſanandum aliquos non petentes: ſicut patet de illo, qui trigintaocto annis fuerat in ægritudine. Et Chriſtus dixit ei, vis ſanus fieri? Et ſanauit eum. Ioan. 5. Ille autem nihil petebat Hoc tamen erat, quia non cognoſcebat de Chriſto, quis eſſet, eo. cap. ſcilicet. Is autem, qui ſanus fuerat effectus, neſciebat quis eſſet Chriſtus. Poſtea autē inuenit eum, & cognouit. Si autē homo iſte Chriſtum cognouiſſet, & nollet ab eo petere ſanitatem: nunquam ille eum ſanaſſet, quia defectus fidei ibi eſſet. Sic etiam interdum ex miſericordia Chriſtus præſtabat aliqua beneficia non petentibus: ſicut fuit de turbis, quas ſaciauit in deſerto, infra 15. ſcilicet, Miſereor turbæ, quia iam triduo perſeuerant mecum, & non
C habent quid manducent. Et tunc eis non petentibus Chriſtus dedit cibos miraculosè, eo. cap. Et ita alia vice, cùm ſaturauit quinque millia virorū, de quinque panibus: non petentibus illis factum eſt, infra 14. & Ioann. 6. Et tamen fuit hic cauſa ſpecialis, quia Chriſto quodam modo incumbebat ex quadam vrbanitate, & æquitate, ꝙ non dimitteret eos ieiunos: cùm propter eum ueniſſent, & per aliquot dies ſecuti fuiſſent eum. Et hoc ipſe innuit, quando dixerunt diſcipuli Chriſto, quòd dimitteret iſtas turbas ad loca proxima, vt cibos quærerent. Et ille ait: Non habent neceſſe ire. Date illis vos manducare, & non eſt æquum, quòd mittatis eos ieiunos per loca. Alia etiam cauſa erat, quia illæ turbę erubeſcant à Chriſto petere cibos,
D ſi etiam eſſent in neceſſitate: & tamen nemo erubeſcebat petere ab eo ſanitatem. Ideo ſanitas nulli erat danda, niſi petenti: cibus autem dandus erat etiā non petentibus. Nam ſatis petere videbantur, cùm eſurirent, & tamen præ verecundia non peterent. Ideo vtraque vice turbis non petentibus Chriſtus cibos dedit. Tertia conditio erat, quòd fidem haberent petentes, quia aliàs nihil daretur eis. Iacob. 1. Poſtulet autem in fide, nihil hæſitans. Qui autem hæſitat, ſimilis eſt fluctui maris, qui à vento mouetur. Non ergo extimet homo ille, quòd accipiat aliquid. Et iſta eſt maxima cauſa, quare multi petētes à Chriſto ſanitatem, vel alia miracula, non obtinebant, quia non habebant fidem, ſicut patet de Nazarenis. Mar. 6. Nam illi ſcan-
E dalizabantur in doctrina Chriſti, & mirabantur quomodo ille poſſet facere iſta miracula, & doctrinam talem habere. Et ideo dicitur ibi, quòd non potuit ibi multas virtutes facere, ſed paucos infirmos impoſitis

Google

eius dicens: ſi quid potes adiuua nos, miſertus noſtri.
Et quia iſta verba non oſtendebant plenam fidem, di-
xit illi Chriſtus, ſi potes credere, omnia poſſibilia ſunt
credenti. Et tunc ille cum lachrymis dixit: Credo Do
mine: adiuua incredulitatem meam, & ſic iſte nihil
recepit de petito quamdiu dubitauit; cùm verò dixit
ſe credere cum lachrymis, impetrauit quod voluit: &
ſic ſtantibus iſtis tribus conditionibus Chriſtus om-
nes infirmos ſanabat. Ad argumentum de illis, qui
erant in porticu, & non ſanauit Chriſtus niſi vnum;
dicendum, quòd multi erant, & tamen nemo eorum
petebat à Chriſto ſanari. Ideo nullum debebat Chri-
ſtus ſanare. Vnum tamen etiam eorum nõ petentem
ſanauit propter cauſam ſupra dictam. Ad aliud argu-
mentum de Nazareth dicendum, quòd ibi Chriſtus
non faciebat miracula, ſicut in Capharnaum, propter
incredulitatem Nazarenorum, qui erant compatrio-
tæ ſui, & non reputabant eum alicuius honoris. Vnde
dixit eis: Non eſt Propheta ſine honore, niſi in patria
ſua, & in domo ſua, & in cognatione ſua. Luc. 4. &
Mar. 6. & ſic fidem non habebant, cùm eum in nullo
honore tenerent. Ideo ibi miracula non faciebat, niſi
pauca ſanando paucos infirmos,

Quare ab iſtis, quos ſanauit Chriſtus, non petijt fidem.
Quæſt. CXXIIII.

QVAERITVR, quare Chriſtus ab iſtis, quos
nunc ſanauit, non petijt fidem aliquam, ſicut
aliàs petere ſolitus erat, ſicut patet Marc. 9 de
illo, cui dixit, ſi potes credere, omnia poſſi-
bilia ſunt credenti, & Mar. 2. de illo, qui per funes ſub-
miſſus eſt, Chriſtus dixit, confide fili, remittuntur tibi
peccata tua, id eſt, Habe fidem, & remittuntur pecca-
ta, & infra 15. dixit mulieri Chananeæ, Mulier, magna
eſt fides tua: fiat tibi ſicut petiſti, & Luc. 5. dixit Chri-
ſtus Magdalenæ, fides tua te ſaluam fecit, vade in pa-
ce: & ſic quaſi regulariter Chriſtus petebat fidem, vel
laudabat in ipſis petentibus aliquid ab eo. Dicendum,
ꝙ Chriſtus ſemper volebat fidem eſſe in eis, qui ali-
quid petebant, ſcilicet, ꝙ crederent, ꝙ Chriſtus hoc
poſſet facere: ſicut dixit leproſus occurrens Chriſto
apud Capharnaum. Domine ſi vis potes me munda-
re, & Chriſtus dixit, volo, mundare. Non tamen ſem-
per petebat iſtam fidem exterius: ita quòd diceret, an
crederent eum poſſe facere, quod petebant. Sed hoc
Chriſtus petebat, quando videbat aliquos dubitantes,
ſicut Mar. 9. de illo, qui dixit Chriſto: Domine, ſi quid
potes adiuua nos, miſertus noſtri: Chriſtus autem vi-
dens eum dubitare dixit, ſi potes credere, omnia poſ-
ſibilia ſunt credenti. Quando tamen apparebat fides
petentium pro ſe, vel pro alijs, Chriſtus non petebat
ab eis fidem, ſed ſanabat illos. Fiebat autem hoc in-
terdum propter fidem eius, qui infirmus erat, & ſana-
ri petebat: ſicut patet de leproſo, infra 8. & interdum
per fidem ipſorum, qui portabant infirmum, ſanaba-
tur, ſicut Mar. 2. & Luc. 5. patet de paralitico ſubmiſſo
per funes. Nam dicitur, ꝙ cùm Chriſtus vidit fidem
illorum, qui ſubmiſerunt eum, dixit paralitico: confi-
de fili, remittuntur tibi peccata tua. Circa iſtos autem,
quos Chriſtus nunc curauit, poteſt dici vno modo, ꝙ
Chriſtus non petiuit ab eis fidẽ, quia nondũ ipſe oſten
derat ſe talia poſſe. Nam poſtquã Chriſtus per multa
opera miraculorum oſtenderat ſe poſſe omnia iſta fa-
cere, ſi quis dubitaret, indignus erat recipere, quod pe
tebat. Ideo ab illis iuſtum erat fidem peti: à principio
tamen, quando nõdum conſtabat de Chriſto per ope-
ra ſua ſaltem apud multos, quid poſſet: etiam ſi aliqui
peterent ab eo ſanari nondum habentes plenam fidẽ,
erant excuſabiles: nec oportebat ab eis fidem peti: ita

F poterat eſſe in iſtis, qui incipiente Chriſto prædicare
ad ipſum venerunt, cùm nondum omnino oſtendiſ-
ſet potentiam ſuam, ſaltem apud omnes, & ideo non
erat neceſſe fidem ab eis peti. Secundò dici poteſt, ꝙ
non petiuit Chriſtus fidem, quia de illa cõſtabat, quòd
ex hoc, quòd venerant ad eum de lõginquis partibus,
vt ſanarentur, apparebat, quòd ſpem haberent poſſe
ſanari per ipſum: & non oportebat aliam fidem peti,
quia maior eſt fides, quæ in rebus oſtenditur, quã quæ
in verbis, eo quòd in rebus non poteſt eſſe falſitas, in
verbis autem ſæpe eſt, ſic patet Mar. 2. & Luc. 5. de Pa-
ralitico ſubmiſſo per funes, eo quòd portantes eũ nu-
dauerunt tectum, & ſubmiſerunt eum per tegulas:
apparebat fides illorum, quia hoc nõ facerent, niſi cre-
G derent ad aliquid proficere: & tunc dicitur, quod Chri
ſtus videns eorum fidem, ſanauit Paraliticum: ſic etiã
fuit de Centurione Gentili. Nam, cùm Chriſtus vellet
ire ad domum eius ad ſanandum ſeruum illius, dixit:
Domine nõ ſum dignus, vt intres ſub tectum meum,
ſed tantùm dic verbo, & ſanabitur puer meus: Luc. 7.
& Chriſtus ibi laudauit fidem iſtius, dicens: Amen di-
co vobis, non inueni tantam fidem in Iſrael, & tamen
Chriſtus non petiuerat ab eo fidem, nec etiam ipſe di-
xerat ſe credere. Sed etiam ex hoc maxime oſtendit
fidem, non uolens quòd Chriſtus iret in domum ſuã,
dicens, ꝙ non erat neceſſe, quòd etiam non veniens il-
luc poterat ſanare ſeruum. De his duobus modis dicit
Chryſo. ſuper Matth. ſ. A nullo eorum fidem exquiſi-
H nit, quia nondum virtuti ſuę demonſtrationem dede-
rat, & adueniendo, & ferendo de longe, non paruam
oſtenderant fidem. Tertiò modo poſſet dici, ꝙ Chri-
ſtus ab iſtis fidem petiuit, & tamen non ſcriptum eſt,
quia non ſcribuntur omnia à Chriſto facta. Ioan. 20.
ſcilicet. Multa quidem, & alia fecit Ieſus, quæ in hoc
libro ſcripta non ſunt: ſecundus tamen modus præce-
dens melior eſt.

Quid patiebantur lunatici, quos Chriſtus ſanauit.
Quæſt. CXXV.

QVAERITVR, quid patiebantur iſti lunati-
ci, quos Chriſtus, dicitur hic curaſſe. Dicendũ,
I quòd lunaticus, à luna dicitur. Et eſt ille, qui pa
titur aliquam ægritudinem ex aliqua ſpe-
ciali operatione, vel influentia lunæ, ſiue qui in aliqui-
bus temporibus curſus lunæ pati conſueuit. Pro quo
ſciẽdum, quòd luna eſt mater omnium humidorum,
ſicut omnes ſapientes aſſerunt, ſcilicet, quia per motũ
eius, & operationem reguntur omnia humida, & pa-
tet manifeſtè in fluxu, & refluxu maris. Nam quotidie
fit bis fluxus, & bis refluxus. Et hoc eſt per quatuor
quartas circuli lunæ, quia luna quotidie complet totũ
circulum, ſicut ſol motu raptus, ſecundùm quatuor
puncta cœli, a quibus incipiunt quatuor quartæ inci-
piunt fluxus, & refluxus, & ſunt duæ quartæ fluxus, &
duæ refluxus, nec eſt aliqua res, in qua manifeſtior ap-
K pareat operatio lunæ, quàm ibi, cùm quotidie fiat. Et
etiam non fit quolibet die eiſdem horis, ſed variatur,
ſecundùm quod diuerſis horis luna peruenit ad prin-
cipia iſtarum quartarum cœli, Apparet etiam hoc in
omnibus alijs rebus humidis, quia quamdiu luna cre-
ſcit in lumine, illa creſcunt, & quando decreſcit, mi-
nuitur humiditas eorũ, ſic patet in triacha ad ſenſum,
quia vaſa, in quibus eſt, etiam ſi nõ habeant de humo-
re, niſi vſque ad medium, luna creſcente impletur, lu-
na vero decreſcente diminuitur. Ita etiam eſt in capiti-
bus piſcium, quos ſi quis ceperit cum luna eſt in aug-
mento inueniet capita eorum plena humiditatibus: ſi
autem luna decreſcente capiantur, apparebunt capita
interius humore, & medullio vacua, vel parum de hu-
habe-

habebunt, ſcilicet minus, quàm aliàs habere ſoleant.
In capitibus autem humanis ita etiam eſt, quia cerebrum hominis eſt ſubſtantia valde humida, cũ ſit medulla quædam: Ideo cum luna eſt in augmento, magis eſt de humore in quolibet cerebro: cùm uero ipſa decreſcit minuitur humor, & tamen in hominibus, qui habent caput ſuum temperatum, non ſentitur defectus aliquis, cùm luna decreſcit, eo quòd paruus eſt, reſpectu multitudinis humiditatis exiſtẽtis in cerebro. In hominibus autem, qui aliqualiter habent capita deſiccata, vel exinanita ex aliqua infirmitate naturali, vel ex aliquo accidenti, apparet iſte defectus. Nam luna exiſtenti in augmento, bene ſe habent, cùm vero decreſcit decreſcunt quoque humiditates in capitibus ipſorum, & tunc incipiunt inſanire. Iſti autem rectè vocantur lunatici, quia tempora lunæ ſequuntur ad quietem, & ad inſaniam. Sic enim dicit Remigius. Lunatici enim dicti ſunt a luna, quæ dum menſtruis temporibus creſcit, & decreſcit, ipſi vexantur. Hoc etiã modo, ſi ſint aliæ infirmitates præter inſaniã, quæ augeantur, vel minuantur ſecundùm tempora lunæ, dicentur illi, qui patiuntur has ægritudines, lunatici. Conſiderandum tamen, ꝙ hoc modo lunaticus ægritudinem patitur naturalem: ſolent tamen vocari lunatici ipſi arrepticij, qui à dæmonibus obſidentur. Sicut patet infra 17. de quodam, qui acceſſit ad Ieſum dicens, miſerere filio meo, quia lunaticus eſt, & malè patitur. Nam ſæpe cadit in ignem, & crebro in aquã. Et dicitur ibi: Et increpauit illum Ieſus, & exiuit ab eo dæmonium, & curatus eſt puer. Et ſic iſte, qui vocatur lunaticus erat dæmoniacus: ita etiam de iſtis, qui uocantur hic lunatici, tenet Hierony. ſuper Matthæum, quòd fuerint dæmoniaci. Dicendum tamen, quòd vocantur illi dæmoniaci interdum lunatici propter duo. Vnum eſt, quia interdum homines vexant aliquos homines ſolum certis temporibus ſecundùm curſum lunæ, ſcilicet, vel in augmento, vel in diminutione. Et quia illis certis temporibus lunæ fit: videntur pati à luna, & vocantur lunatici: non eſt tamen putandum, ꝙ luna conferat aliquid ad hoc, quòd dæmones poſſint homines arripere, & vexare: nec etiam dæmones poſſunt creare aliquid in luna, ſecũdùm quòd ipſa vexat homines temporibus certis, quia luna creatura Dei, ei ſolum ad nutum ſeruiens: dæmones autem nihil poſſunt in ea, ſed dæmones propter inuidiam volentes Deum infamare, temporibus lunæ vexant interdum homines, vt uideatur illud malum à luna venire, vt per hoc Deus infametur, qui creaturam tam peſtiferam creauerit. Sic dicit Hieronym. ſuper Matthęum, ſcilicet. Dęmones enim obſeruantes lunaria tempora creaturam infamare cupiebant, vt in creatorem blaſphemiæ redundarent. Secundum eſt, quia dæmones interdum hoc faciebant ad fallendum, vt homines miſeri putarent, ꝙ luna poterat eis tales vexationes facere, & alleuiare eos, vt per hoc eam colerent tanquam Dominam potentem facere bonum, & malum. Et in hoc maximè Deum offenderent. Sic enim erat de Iudęis tempore Hieremiæ, quando faciebãt ſacrificium lunæ, vocantes eam Reginam cœli, & mulieres offerebant ei placentas: putantes, quòd per hoc euenirent

A ſacrificare Reginæ cœli, & libare ei libamina, indigemus omnibus, & gladio, & famę conſumpti ſumus. Hoc autem valde diabolus deſiderabat, vt omnes putarent lunam eſſe deam, & reginam cœli: ideo fallebat iſto modo. Tertiò fiebat hoc, quia dæmonibus eſt interdum per accidens maior aptitudo ad vexandum hominem certis temporibus lunæ, quàm alijs. Vtpote, ſi aliquis dæmon ex conceſſione Dei poſſet vexare aliquem hominem, non datur ei, ꝙ vexet illum ad arbitrium ſuum, ſed cõcedit ei certum modum, in quo poſſit vexare, vel determinatam pęnam, quam poſſet inferre. Dæmon tamen cupiens magis nocere, infert illam interdum tempore, quo homo eſt magis diſpoſitus ad patiendum, & quia ut ſupra dictum eſt, multi
B homines ſunt naturaliter diſpoſiti ad inſaniam luna decreſcente, & etiam ad alias paſſiones, & non alijs temporibus: ideo diabolus poterit tunc magis nocere, quàm alio tempore: etiam ſi non maiorem pęnam inferat, quàm alio tempore inferret: ſicut aliquo tempore eſt homo magis diſpoſitus ad ebrietatem ex pauco vino, quàm alio tempore ex multo, vel ſaltem ex æquali quantitate. Et ſic dęmones ingredientur interdum certis temporibus lunæ, & uocabuntur homines lunatici, qui tamen dæmoniaci ſunt. Duo autem præcedentes modi ſunt veriſimiliores, quàm tertius. Magis tamen eſt credendum de iſtis lunaticis, quòd ſint dæmoniaci quandocunque Euangeliſtæ eos lunaticos vocant, quàm quòd patiantur aliquas ægritu-
C dines naturales.

Quare turba copioſa veniebat ad Ieſum. Quaſt. CXXVI.

QVAERITVR, de iſta turba copioſa, quæ veniebat ad Chriſtum, quare ueniebat. Dicendum, quòd non ueniebant omnes eadem intentione. Quidam.n. ueniebant ad Chriſtũ ſolùm deſiderio audiendi doctrinam eius, & ſic erant aliqui viri deuoti, qui conſolabantur in verbis Chriſti, & audire volebant, quia per illa putabant ſibi eſſe ſalutem. Et iſtud erat quantum ad plurimos: ſicut dicitur Luc. 15. ſcilicet. Erant autem appropinquantes ei pu-
D blicani, & peccatores, vt audirent illum. Alij veniebãt ad audiendum Chriſtum, ſolùm vt viderent, ſi poſſent eum in aliquo repræhendere. Sic erant Phariſæi, & legis periti, qui inuidebant ei & deſiderabant eum perdere Mar. 6. Et tamen multi de his ſequebantur eum, & audiebant ipſum. eod. c. Erant autem obſeruantes ad os eius, ſi aliquod verbum erroneum diceret. Luc. 14. ſcilicet. Intrauit Ieſus in domum cuiuſdam principis Phariſæorum ſabbatho manducare panem, & ipſi obſeruabant eum, ſcilicet, quid faceret, aut diceret. Et non ſolùm obſeruabant, ſed etiam interdum conſilia faciebant, quomodo poſſent eum capere in ſermone: ſicut quando petiuerunt, an liceret dari cenſum Cęſari infra 22. & quando præſentauerunt ei mulierem depræhenſam in adulterio. Io. 8. Nam dicitur ibi: hoc
E autem dicebant, tentantes eum, ut poſſent accuſare ipſum. Alij veniebant ad Chriſtum, quia uocabantur: ſic fuit de Apoſtolis, & diſcipulis, quos Chriſtus vocauit,

non ſequantur eum propter iſtum finem, quia nõ eſt honeſtum dicens: Operamini non cibum, qui perijt, ſed qui permanet in uitam æternam.q. d. Non ſequamini me propter iſtum cibum temporalem, quem vobis dedi, quia iſte perit: ſed propter verbũ Dei, quod permanet in vitam æternam. Alij ſequebantur Chriſtum propter curationes ægritudinum, quia ſanabat omnes male habentes, & offerebantur ad eum omnes infirmi: ſicut dicitur Ioan. 6. ſ. ſequebatur eum multitudo magna, quia uidebant ſigna, quæ faciebat ſuper his, qui infirmabantur. Et quia ipſe curabat eos gratis, veniebant omnes ad ipſum. Luc. 4. ſ. Cùm ſol occidiſſet, oẽs qui habebant infirmos varijs languoribus ducebant illos ad eum, at ille manus ſingulis imponens curabat eos. Alij autem ſequebantur Chriſtum, tam vt audirent verbum eius, quàm vt ſanarentur a lãguoribus. Luc. 6. ſ. Stetit multitudo copioſa plebis, quæ venerant, ut audirent eum, & ſanarentur a languoribus ſuis. Et omnis turba quærebat eum tangere, quia uirtus de illo exibat, & ſanabat omnes. Alij veniebant ad audiendum verbum Chriſti, vel deſiderabant illum videre ſolùm propter curioſitatem, quia audiebant magna de illo, & cupiebant videre, quomodo illa faceret. Sic Herodes deſiderabat Chriſtum uidere. Luc. 23. ſcilicet. Herodes autem uiſo Ieſu gauiſus eſt ualde. Erat enim ex multo tempore cupiens uidere eum, eo quòd audierat multa de illo, & ſperabat ſignum aliquod uidere. Et quia Chriſtus noluit ei oſtẽdere, ſpreuit eum Herodes, & exercitus ſuus, & illuſit eum, indutum ueſte alba, & remiſit ad Pilatum. De his dicit Rabanus ponens ſolùm quatuor modos iſtorum, ſcilicet, ſecutæ ſunt eum multæ turbæ, quę quadripartitę ſunt. Alij propter cęleſte magiſterium, ut diſcipuli. Alij ob curationem infirmitatum. Alij ſola fama, & curioſitate, volentes experiri an uerum eſſet quod diceretur de eo. Alij propter inuidiam, uolentes eum capere in aliquo, & accuſare.

FINIS COMMENTARIORVM Alphonſi Toſtati in primam Partem Euang. Matth.

SERIES CHARTARVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll.

Omnes ſunt Quaterniones, præter Ll, quæ eſt Quinternio.

VENETIIS,

Ex Typographia Altobelli Salicati.
MDXCVI.

Digitized by Google